

القرآن الكريم

وَتَرْجَمَةُ مَعَانِيهِ وَتَفْسِيرُهُ
إِلَى لُغَةِ الْبُشْتُو

المُجَلَّد الثَّانِي

من الجزء

(١٦) إِلَى (٣٠)

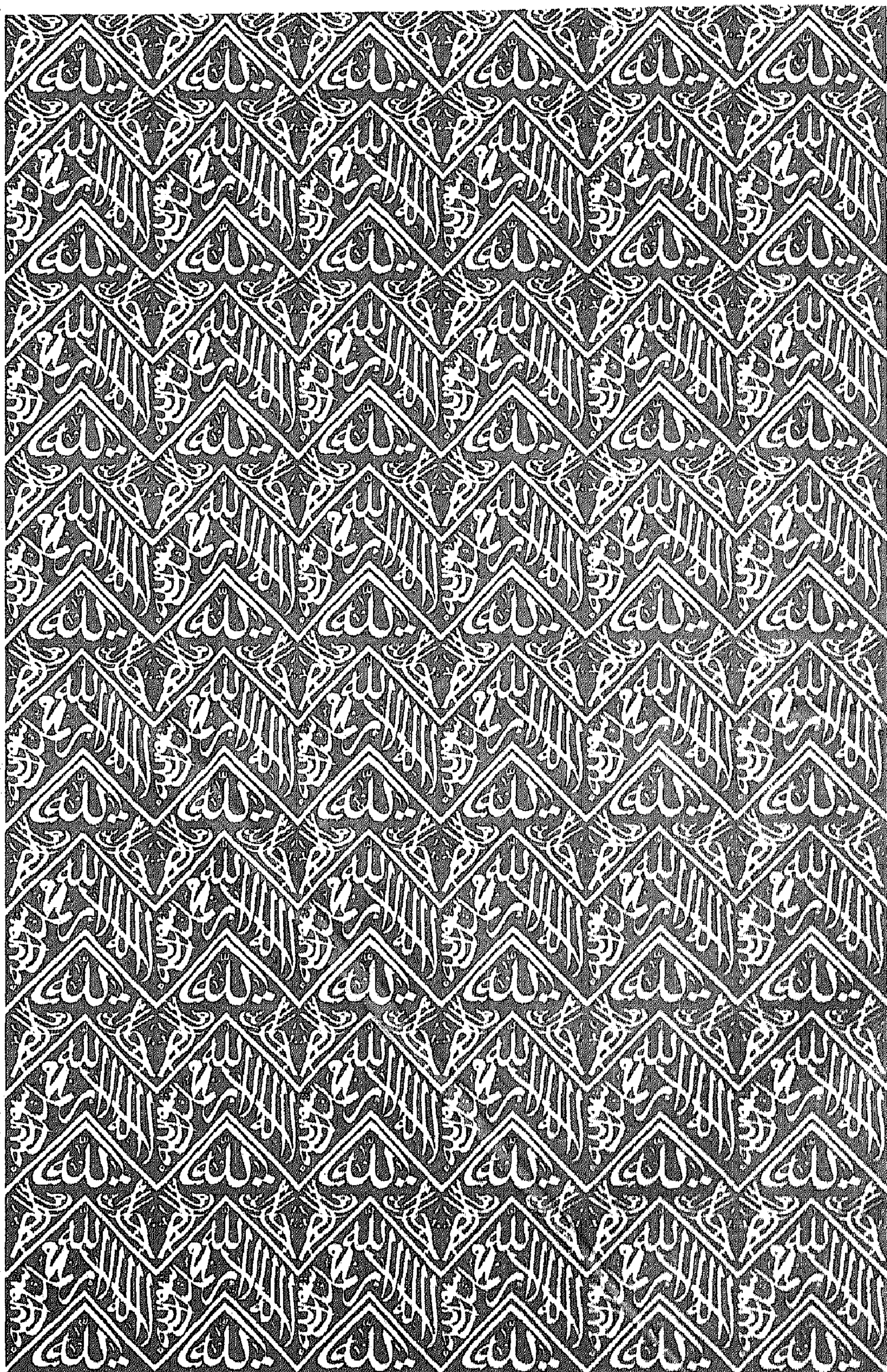

اهداءات ١٩٩٩

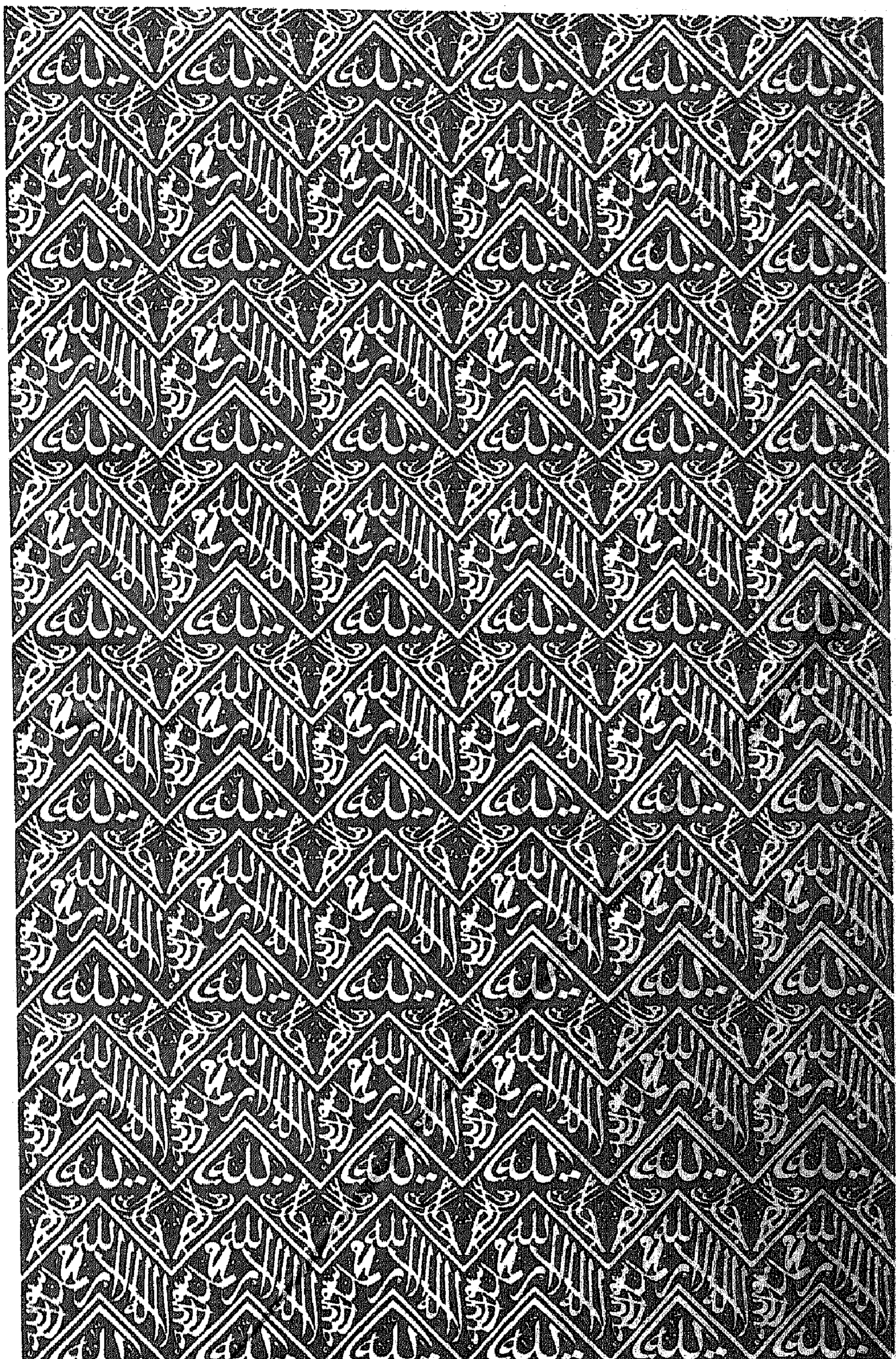
مجمع الملك فهد لطباعة المصحف

الشريف بالمدينة المنورة

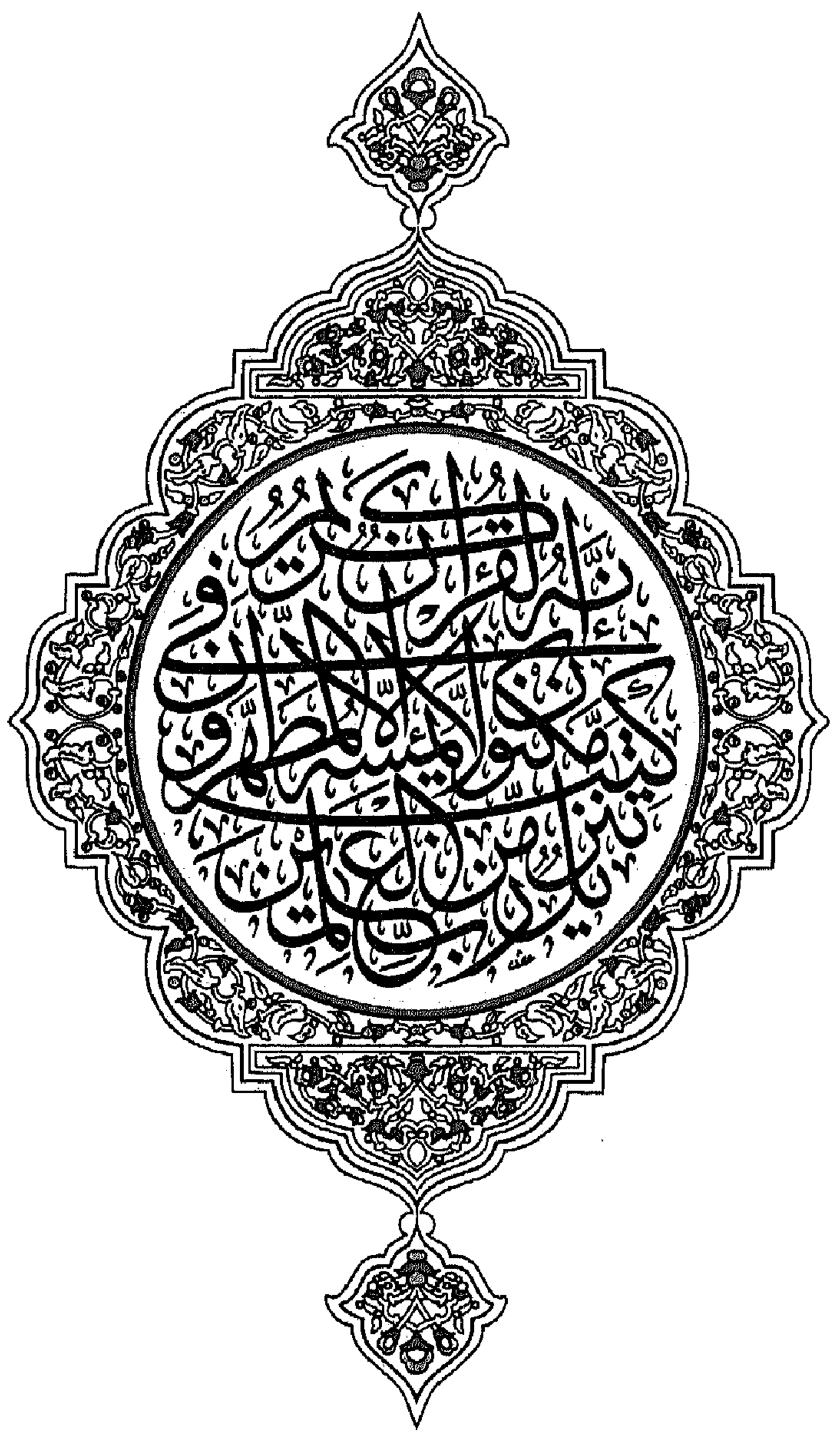

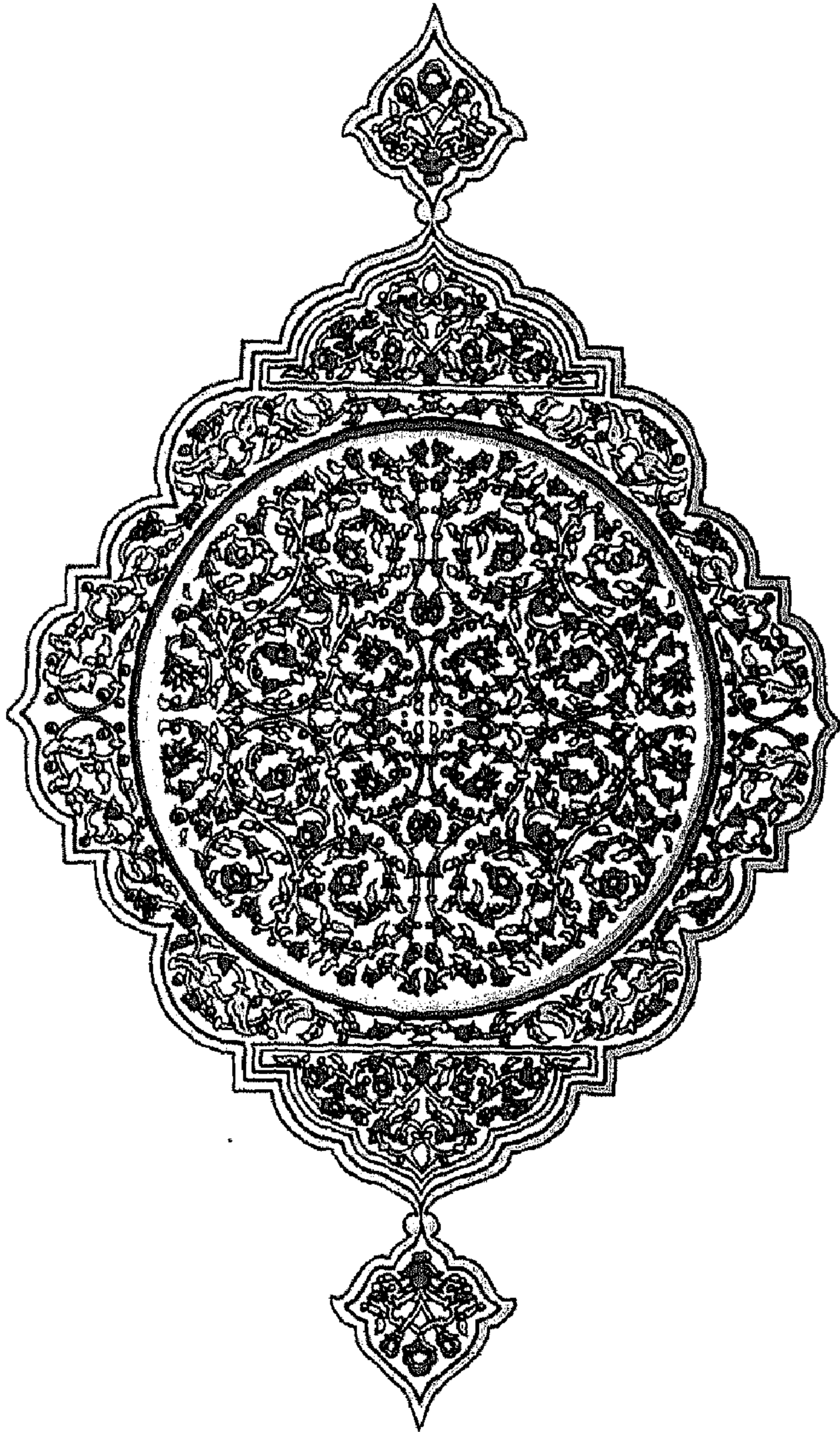
إِنَّا نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَنَكْفِيونَ

تَشْرِيفٌ بِالْأَشْرَفِ بِطَاعَةِ هَذَا الْمُصْحَفِ الشَّرِيفِ وَتَرْجُمَةً مَعَانِيهِ وَتَفْسِيرَهُ
عَنِ الْإِمَامِ الْهَيْدَرِ الْمُتَمَيِّزِ الشَّيْخِ الْفَيْزِ الْمَلِكِ الْفَهْمِ الْعَبَّاسِيِّ الرَّسَائِلِيِّ
مَالِكِ الْمَلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ الشُّعُودِيَّةِ

هَذَا الْمُصْحَفُ الشَّرِيفُ وَتَرْجَمُهُ مَعَانِيهِ وَتَفْسِيرُهُ
هَدِيَّةٌ مِنْ خَادِمِ الْحَرَمَيْنِ الشَّرِيفَيْنِ الْمَلِكِ فَهْدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ آلِ سَعُودٍ
وَقَفَّ لِلَّهِ تَعَالَى لَا يَجُوزُ بَيْعُهُ

دا قرآن کریم سرہ دینیتو ترجمے او تفسیر د سعودی عرب پادشاہ
او د حرمینو شریفینو خادم شاہ فہد بن عبد العزیز آل سعود لہ خواہدیہ دہ،
د اللہ تعالیٰ د پارہ وقف دے او خرقوی منع دی،

الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ

وَتَرْجَمَةُ مَعَانِيهِ وَتَفْسِيرُهُ

إِلَى لُغَةِ الْبُشْتُو

المجلد الثاني من الجزء (١٦) إلى (٣٠)

د
قُرْآنُ كَرِيم

ترجمہ اور تفسیر

پښتو ژبه کښی

جلد له (١٦) تر (٣٠) پار پورے

د دے قرآن حکیم او د دے پښتو ترجمے او تفسیر د چاپ
د امر کو لو سعادت د حرمینو شریفینو خادم پادشاه
فهد بن عبد العزيز آل سعود د سعودی عرب
پادشاه ته حاصل شو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كَتَبُ أَمْرُنَا إِلَيْكَ مَبْرُكٌ لِيَذْبَرُوا أَيْتَهُ وَلِيَتَذَكَّرُوا أَلَّا يَكُنْ)

الحمد لله رب العلمين القائل (أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ أَعْتِلَافًا كَثِيرًا) .

والصلوة والسلام على سيدنا محمد القائل (خيركم من تعلم القرآن وعلمه) والذي ثبت عنه عليه الصلوة والسلام انه قال (اقرأوا القرآن فإنه يأتي شفيعا لأصحابه يوم القيامة) وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين .. وبعد :

فإنفاذا لأوامر خادم الحرمين الشريفين وناشر كتاب الله المجيد الملك فهد بن عبد العزيز - حفظه الله - في العناية بكتاب الله الكريم توثيقا وطباعة . والعمل على تيسير نشره وتوزيعه بين المسلمين وتفسير معانيه وترجمتها إلى اللغات المختلفة واعتبار تلك التوجيهات من أسمى الغايات والأهداف المرسومة لمجمع خادم الحرمين الشريفين الملك فهد لطباعة المصحف الشريف بالمدينة المنورة .

وبناء على التعاون القائم بين كل من الأمانة العامة للمجمع بالمدينة المنورة والأمانة العامة لرابطة العالم الإسلامي بمكة المكرمة في كل ما من شأنه خدمة كتاب الله الكريم ترجمة وطباعة ونشرا في جميع أنحاء العالم .

وإيماننا من الجميع بضرورة ترجمة معاني كتاب الله تعالى إلى جميع اللغات الفاعلة تحقيقا لمبدأ البلاغ والدعوة بالحكمة والموعظة الحسنة وتحقيقا لقوله تعالى (وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى) وخدمة لإخواننا الناطقين بلغة البشتو فإنه يطيب لرابطة العالم الإسلامي ان تقدم للقارئ الكريم هذا المصحف الشريف مع ترجمة معانيه وتفسيره إلى لغة البشتو المسماة اصطلاحا بتفسير "كابل" والتي قام بترجمتها باللغة الأردية فضيلة الشيخ محمود الحسن وتفسير فضيلة الشيخ شبير أحمد عثمانى - يرحمهما الله - وقام بتحويلها إلى لغة البشتو هيئة من علماء أفغانستان ، ونظرا لوجود كلمات صعبة وقديمة الاستعمال ، فقد اعتمدت الرابطة الشيخ / سيد عبيد الله شاه - أحد علماء الباكستان الناطقين بهذه اللغة - لتوضيح تلك الكلمات بمايرادها من الكلمات السهلة والمفهومة لدى عامة متكلمي لغة البشتو في أفغانستان وباكستان . وقد أقرت الترجمة وتمت المراجعة تحت إشراف رابطة العالم الإسلامي .

وإننا إذ نحمد الله تعالى أن وفقنا إلى إنجاز هذا العمل وتقديمه إلى الإخوة المسلمين الناطقين بلغة البشتو لندرج أن يستلهم منه قراؤه نور الهدى والتقى بما يقوي إيمانهم ويثبت إسلامهم ويصلح أحوالهم في الدنيا والآخرة .

والرابطة إذ تقدم هذا الجهد بالتعاون مع المجمع لتعليم بأن الترجمات مهما بلغت دقتها لا يمكن ان تصل إلى المقاصد العظيمة لنص القرآن الكريم المعجز وأن التفسير المذكور إنما هو حصيلة ما بلغه علم المترجم في فهم كتاب الله الكريم ويعتريه ما يتصف به البشر من نقص ، والكمال المطلق لله وحده .

لذا فيرجى من كل قارئ لهذه الترجمة إسداء النصح وتدوين الملاحظات العلمية الموثقة والمقترحات حولها وإرسالها إلى الأمانة العامة للمجمع أو لرابطة العالم الإسلامي للاستفادة منها في الطباعات القادمة إن شاء الله تعالى .

والله الموفق وهو الهادي إلى سواء السبيل ،،،

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كَتَبُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكًا لِيَذَّبَرُوا أَيْتِيهِمْ وَلِيَتَذَكَّرُوا أُولَ الْأَلْبَابِ)

الحمد لله رب العلمين القائل (أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا) .

والصلوة والسلام على سيدنا محمد القائل (خيركم من تعلم القرآن وعلمه) وعلى آله وصحبه أجمعين .

د حرمینو شریفینو خادم د کتاب الله ناشر او د سعودی عرب بادشاه فهد بن عبد العزيز د قرآن کریم د طباعت او په مختلفو ژبو کښی د دے د ترجمو د چاپ کولو او تقسیمولو احکام جاری کړی دی. او د دے غرض دپاره ئی په مدینه منوره کښی د « مجمع خادم الحرمين الشريفين » په نوم د قرآن مجید د طباعت دپاره یوه عظیم الشانه چاپ خانه جوړه کړې ده د دے پښتو تفسیر د چاپ کار په دغه ستره مطبعه کښی سر ته ورسید.

رابطه عالم اسلامی په دے خبره د خوشحالی اظهار کوی چه د خادم الحرمين الشريفين د احکاماتو په رڼا کښی د «مجمع» په تعاون سره د پښتو ژبه لوستونکو ته دا ترجمه او تفسیر وړاندی کوی چه په پښتنو کښی د «تفسیر کابلی» په نوم شهرت لری او دا تفسیر د پاک و هند د دوو سترو عالمانو شیخ الهند مولانا محمود حسن دیوبندی او علامه شبیر احمد عثمانی په اردو ژبه کښی لیکلے، او بیا د افغانستان د سترو عالمانو یو ټولگی پښتو ژبه ته اړولے دے.

په دے پښتو ترجمه کښی بعضے ټکی گران او زاړه وو ، چه موجوده وخت کښی ئے استعمال کم شوے وو، نو په دے غرض رابطه عالم اسلامی مکه المکرمه د پاکستان یو عالم دین او د پښتو ژبه ماهر مولانا سید عبید الله شاه ته دا کار وسپاره چه هغه دی په دے تفسیر کښی د گرانو ټکو سره خوا په خوا په قوسینو کښی د هغے مترادف الفاظ ولیکی چه د پاکستان او افغانستان د عامو لوستونکو دپاره آسان شی. د ترجمے او نظرثانی دا ټول کار د الله په فضل د «رابطے» د نگرانی لاندی سر ته ورسید.

«رابطه» د «مجمع» په تعاون دا هدیه پښتنو مسلمانانو ته دے احساس سره وړاندی کوی چه ترجمه که هر څومره په کوشش سره وکړے شی خو بیا هم د قرآن کریم د اصل معجزانه عبارت بدل هیچری نشی کیدے . دا فقط د مترجم د پوهے مطابق د کتاب الله ترجمانی ده او انسان د نقص نه خالی نه دے ، نو په دے وجه مونږ ټولو لوستونکو ته خواست کوو چه هغوی د دے ترجمے او تفسیر د مزید ښه کولو دپاره خپل آراء او مستند علمی تجاویز رابطه عالم اسلامی ته راوړی چه په راتلونکی چاپ کښی د هغے نه استفاده وکړے شی.

والله الموفق وهو الهادي إلى سواء السبيل

المُجلد الثاني من الجزء (١٦) إلى (٣٠)

دویم جلد ۱۶ (۱۲) تر (۲۰) پارے پورے

چاپ خانہ دھرمینو شریفینو د خادم
پادشاہ فہد د قرآن کریم د طباعت لپارہ

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝

نو وویل (خضر موسی ته) آیا ما نه ؤ ویلی تاته چه بیشکه ته له سره به ونه کری شی طاقت له ما سره د صبر.

تفسیر: ځکه چه داسی حالات او واقعات دروړاندی کیږی چه ته د هغو په کتلو سره نشی صبر کولی او نه پری چپ پاتی کیدی شی - لکه چه هم داسی هم وشو.

قَالَ إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَ هَذَا فَلَا تُصِحِّبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا ۝

نو وویل (موسی) که چیری وپوښتم زه تا (ای خضره) د څه (منکر) شی (چه صادر شی له تا) وروسته له دی سؤاله پس ملگرتیا مه کوه له ما سره په تحقیق ورسیدی ته له طرفه ځما (حد د) عذر ته.

تفسیر: حضرت موسی علیه السلام داسی تخمین فرمائی ؤ چه د حضرت خضر علیه السلام د دغو حیرت راوړونکو واقعاتو ته په صبر او سکوت سره کتل ډیر دروند او لوی زړه غواړی نو ځکه د خپل د زړه آخری خبره ئی وویل چه که په دغه مرتبه بیا تری پوښتنه وکړم نو دی می بیا له خپله ځانه سره نه ملگری کوی او دی به پخپل دغه عمل کښی معذور وی - او ځما له لوری کوم الزام پر هغه باندی نشی عائد کیدی - ځکه چه ده د دریو مرتبو موقع راکړه او ده پخپله د حجت اتمام فرمائی دی.

فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلُهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّقُوا لَهُمَا فَوْجَدًا فِيهَا جِدَارٌ أَرِيذٌ أَنْ يَنْقُضَ فَأَقَامَهُ

بیا روان شول دواړه تر هغه پوری کله چه راغلل اهل د یوه کلی ته نو طعام وغوښت دوی له خلقو د هغه (کلی) څخه پس منع راوړه (هغو خلقو) له دی نه چه میلمستیا ورکړی دغه خلق دوی ته بیا وموند دوی (دواړو) په هغه

کلی کښی یو دیوال چه اراده ئی وه چه ونړیږی (یعنی نژدی ؤ لویدلو ته)
پس سم کر (خضر) هغه دیوال (په یو شان ترمیم سره)

تفسیر: یعنی یوه کلی ته ورسیدل او د هغه له خلقو سره ئی ملاقات او کتنه وکړه - او داسی به ئی گڼل چه د دغه کلی خلق به د دوی سره د میلمنو سلوک وکړی او دودی به ورکړی - مگر دغه سعادت د هغوی په برخه کښی نه ؤ - او دوی د موسی او خضر علیهما السلام په شان عزیزو مقربانو د میلمستیا څخه انکار وکړ. نو د داسی معاملی د لیدلو څخه داسی په کار ؤ چه پر داسی تنگ زړه او بی مروته خلقو دوی په قهریده. مگر خضر علیه السلام د قهر په ځای پر دوی احسان وفرمایه. د دوی یو لوی دیوال څوړند او کور شوی ؤ. او نژدی ؤ چه ونړیږی او خلق د هغه د چار چاپیره لری گرځیدل. حضرت خضر علیه السلام لاس او پښی ورلوڅی (متی ونغارلی) کړی او هغه څوړند دیوال ئی ورسم کړ. او د انهدام له حالته ئی وساته.

تنبيه: په «حتی اذا اتيا اهل قرية» د اهل لفظ ئی ښائی د دی جهت راوړی وی چه دغه کلی ته د دوی راتگ محض علی سبیل العبور او مرور نه ؤ او نه په داسی یو صورت سره ؤ چه د دی ځای د هستیدونکو څخه بل په کوم سرای یا حجره کښی ئی اړولی وو. بلکه قصداً یی د دغه ښار له خلقو سره ملاقات فرمایلی دی او په ﴿إِسْطَعْمَا أَهْلَهَا﴾ کښی دوهم ځل د «اهل» د لفظ تصریح، د دوی د مزید تقبیح دپاره دی یعنی هغو هستیدونکو چه دوی ته لازم ؤ چه د دغو معظمو میلمنو میلمستیا ئی کړی وی، دوی مسافران او کوچیان نه وو چه داسی عذر او پلوه (بهانه) به ئی وړاندی کوله چه ځمونږ کور او کلی دلته نشته نو ستاسی میلمستیا به څرنګه وکړی شو؟

قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا

وویل (موسی خضر ته) که اراده کړی وی تا (د اخیستلو د اجر) نو خامخا به دی اخیستی وی (په سازولو د دی دیوال) مزدوری.

تفسیر: یعنی د دغه کلی خلقو د میلمنو حق ونه پیژند چه ځمونږ میلمستیا ئی کړی وی تا ولی خوشی ویریا د دوی څوړند دیوال ورتینگ کړ؟ که د هغه څه معاوضه دی اخیستی وی نو ځمونږ خوراک او نور ضروریات به تری په لاس راتله او دغو تنگ زړو بخیلاتو ته به هم تری لږ څه تنبیه کیده. گوندی دوی به پر خپلی دغی بد اخلاقی او بی مروتی لږ شرمیدل.

قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنَكَ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

وویل (خضر موسی ته) دا دی وقت د بیلتون په منع غما او په منع ستا کښی اوس به ژر خبر کړم تا (ای موسی!) په غرض د هغه کار چه ونه کړی شو تا طاقت په هغه باندی د صبر.

تفسیر: یعنی له هنی وعدی سره سم بنائی چه اوس له ما ځنی تاسی بیلتون وفرمایئ! غما او ستا موافقت او گذاره سره گرانه ده - او له سره نشی کیدی لیکن پخوا له بیلتانه غواړم چه د دغو تیرو دریو واپرو واقعاتو پت اسرار تاسی ته درېکاره کړم - چه د هغو په فکر او چرت (خیال) کښی له تاسی څخه د صبر او استقامت شان قائم نشو پاتی.

حضرت شاه صاحب لیکي «په دغه مرتبه کښی موسی علیه السلام عمداً تری پوښتنه وکړه - څو تری مرخص شی ځکه وپوهید چه دغه علم غما له مذاقه سره برابر نه دی. د موسی علیه السلام علم هغه ؤ چه د هغه په متابعت سره عامو مخلوقاتو ته فوائد او گټی ورسیدی - او د خضر علیه السلام هغسی شیان ؤ چه د هغه متابعت د نورو خلقو له لاسه نه ؤ پوره.

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسْكِينٍ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ

هر څه هغه بیړی (چه ما سورئ کړی وه) نو وه دپاره د هغو عاجزانو چه کار به ئی کاوه په بحر (سیند) کښی.

تفسیر: یعنی په سیند کښی محنت او مزدوری ئی کوله او خپلی گیدی ئی په هغه سره مړولی.

فَآرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ يَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ۝

نو وغوښته ما چه عیب ژنه کړم هغه حال دا چه ؤ لږ څه لری له دوی نه یو پاچا چه اخیسته به ئی هره یوه بیړی په زور سره (نو ځکه می سورئ کړه).

تفسیر: یعنی په هم هغه لوری چه دغه بیړی روانه وه په هم هغه طرف یو ظالم پاچا ؤ چه هره یوه جوړه بیړی به ئی په زور سره نیوله او پخپل کار کښی د بیگار په دول (طریقه) به یی په کار اچوله. نو ما وغوښته چه هغه بیړی عیب ژنه کړم څو د هغه ظالم پاچا له بیگار خلاصه او د هم دغو مسکینانو د کار دپاره هم هغسی ورانه او ویجاړه پاتی شی ځکه چه په هم دغو ایامو کښی د هغه پاچا سری په بیړی پسې راځی. کله چه هغه سورئ او عیب ژنه ومومی نو د هغی د

اخيستلو شخه به سترگی واروی. په ځينو آثارو کېنې راغلی دی. کله چه د خطر موقع تیره شوه نو خضر علیه السلام ورغی او هغه بیرې ئې پخپل لاس بیا هم هغسی جوړه او سنباله کړه.

ماته می کړله بیرې د مسکینانو • چه ورنشی دا په لاس د غاصبانو

مات اسباب چه وی په لاس کېنې د مالکو • ډیر بهتر دی د قبضې د ظالمانو

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا ۝۸۰

او هر څه هلک (چه وژلی ؤ ما) پس وو مور او پلار د ده مومنان پس وویږیدو مونږ له دی چه ویه رسوی (مکلف به کړی دغه هلک) دوی په سرکشی او کفر (که ژوندی پاتی شی).

تفسیر: اگر که فطرتاً هر مولود مسلمان پیدا کیږي، مگر وروسته له هغه د خارجی اثراتو تر تاثیر لاندې راغلی په هم دغه هلکتوب کېنې د ځينو خرابو اعمالو اساس او بنیاد پکښې لویږي چه د هغه کامل علم پواځې پاک الله ته وی خو بیا هم د هغه ځینې آثار اهل البصیرت ته هم ورڅرګندیږي. د دغه هلک په نسبت رب العزت حضرت خضر علیه السلام ته پوه او خبر ورکړی ؤ چه د هغه بنیاد پر خرابی او شرارت باندې مرکزیت نیولی دی که کبارت ته ورسیري موجب د مضرت او د ده د بنوت مینه او محبت او د امیت او ابوت لطف او شفقت د ده د مور او پلار د کفر او معصیت او مذلت سبب ګرځي نو د داسې یو هلک وژل د هغه د والدینو دپاره رحمت او د هغوی د دیني حفاظت سبب وګرځید. د الله تعالی دا منظور ؤ چه د هغه مور او پلار پر خپل ایمان قائم اوسی او د الله تعالی حکمت مقتضی ؤ چه راتلونکی خطر ه او ممانعت د دوی له مخی لری شی نو خضر علیه السلام ته ئې حکم وکړ چه دغه هلک ووژنه. ده د پاک الله د وحی په امتثال هغه هلک وواژه.

اوس دغسی سؤال چه «بنائی دغسی هلک ئې له سره نه پیدا کاوه او بیا ئې چه پیدا کړی ؤ بنائی چه ښه عمل ئې ورپه برخه کړی وی او دومره شرارت ئې نه وی ورکړی یا هغسی چه په ملینونو کفار شته پریښودلی به ئې وی چه د هغه والدین به هم کافران کیده. یا د دغسی ورکیو چه بنیاد او اساس ئې په خراپه او غلطه لویدلی وی د هغو ګرد (تول) فهرست بنائی چه انبیاء علیهم السلام ته ورکړی کیده شو ئې دوی وژل» د دغو ګردو (تولو) خبرو اجمالی جواب خو دا دی چه په (۱۷) جزء د الانبیاء (۲۳) آیت (۲) رکوع کېنې راغلی دی ﴿لَا يُسْئَلُ عَنْمَا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ﴾ او د تفصیلی جواب دپاره د «خیر او شر» پر مسئله د مبسوط کلام ضرورت شته چه په دغو مختصرو فوایدو کېنې نشي ځائیږی. هوا بنائی دومره مو په یاد وی چه په دنیا کېنې

له هر سری غنی چه الله تعالی «خالق الكل» او «علیم او حکیم» منی د تکویناتو په متعلق په دی قسم سره په زرهاو سؤالونه کیدی شی چه د هغوی جواب د هیچا سره نشته او بالمقابل پرته (علاوه) د عجز او قصور له اعترافه بل هیڅ شی نشی کیدی. دلته د خضر علیه السلام په ذریعه د هغه یوه نمونه ورشوول مقصود و چه د پاک الله د حکمتونو او د ده د تکوینیې و مصالحو احاطه د هیچا له لاسه نه ده پوره کله د یوی واقعی ظاهری صورت په ظاهر کښی خراب او قبیح او بی موقعه راښکاری. لیکن هغه څوک چه د دغی واقعی په باطنی اعماقو او زوایاو باندی معلومات لری هغه پوهیوی چه په دغه کښی ډیر حکمتونه او مصالح پراته دی خضر علیه السلام د هغو مسکینانو د بیړی ډره ورماته کړه. حال دا چه هغوی له ده سره ښه او احسان کړی و او بلا اجرت ئی دی پر بیړی سور کړی و. یو لوی کونکی ښکلی پیمخی هښیار هلک ئی خوشی چتی (فضول) او بیگناه او خطاء وواژه چه په ظاهر کښی دغه حرکت نهایت خراب او قبیح حرکت څرگندیده (ښکاره کیده) دیوال ئی سم او ساز کړ چه ظاهراً ئی پر هغو کلیوالو احسان وکړ. چه هغوی په ډیری بی مروتی له دوی سره معامله کړی وه که پخپله خضر علیه السلام په آخر کښی خپل د دغو اعمالو توجیهات نوی بیان کړی. نو تر نن ورځی پوری به گرد (قول) جهان د چرت په سیند کښی دوب و. یا «العیاذ بالله خضر علیه السلام به ئی د طعن او تشنیع هدف کاوه. له هم دغو مثالونو څخه د الله تعالی د افعالو او د ده د حکمتونو اندازه وکړئ!

فَارْدَنَّاكَ يُدِيْلُهُمَا خَيْرٌ مِّنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رَحْمًا ۝۸

نو وغوښته مونږ دا چه بدل ورکړی دوی ته رب د دوی (خیر بهتر غوره) له دی هلک څخه په پاکی (صلاح) کښی او ډیر نژدی به وی له جهته د رحم مهربانی.

تفسیر: یعنی د هغه هلک په وژلو سره د ده د والدینو ایمان محفوظ پاتی شو او هغه صدمه چه دوی ته ورسیده الله تعالی اراده لری چه د هغی تلافی په داسی یوه مولود سره وکړی چه په اخلاقی صفاتو او مزایاو د هغه مقتول هلک څخه ډیر ښه او د مور او پلار د شفقت او مهربانی مورد وگرځی. او هغه به د خپل مور او پلار سره زیات محبت ولری او په ډیر تعظیم او ښه سلوک وروړاندی کیږی وروسته له هغه الله تعالی هغوی ته یوه صالحه جینی ورعطاء کړه چه له یوه نبی سره په نکاح منسوبه شوه. او یو بل نبی د دی له گیدی څخه پیدا شو چه بالوسيله یو لوی امت د دوی په برکت د سعادت مفخرت وموند.

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي
الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزُ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ
رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ
وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

او هر څه (هغه) دیوال (نریدونکی چه ساز می کړ) پس و د هغو دوو هلکانو یتیمانو په (هغه) ښار کېږي او و لاندې د هغه (دیوال) خزانه د دغو دواړو او و پلار د دوی صالح، نو اراده وکړه رب د تا چه ورسپړي (دغه دواړه) قوت (د ځلمیتوب) خپلو ته او بیا ئی راویاسی هغه (خېښی کړی شوی) خزانې خپلې (محض) له جهته د رحم مهربانې له جانبې د رب د تا، او نه دی کړی ما دغه تیر اعمال (چه تا ولید) له خپله ځانه (او په حکم او فکر خپل) دغه دی (دری واړه) جوابونه د هغو پېښو چه طاقت نشو کولی تا پر هغه د صبر.

تفسیر: یعنی که هغه دیوال لویده نو د هغو یتیمانو هغه خزانه چه تری لاندې خښه کړی شوی وه راخرگنډیده. او بدنیتو خلقو به هغه رایستله د دغو یتیمانو پلار یو ښه صالح سړی و. د هغه د نیکی په رعایت د الله جل جلاله اراده داسی وشوه چه د دغو یتیمانو د مال حفاظت وکړی شی. نو ما د الله جل جلاله په حکم هغه دیوال سم کړ. چه هغه هلکان وروسته له ځلمیتوبه د خپل پلار خزانه بیا وموندلی شی. وائی چه په دغه خزانه کېږي برسیره پر نورو اموالو یوه د سرو زرو تخته هم وه چه پری «محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم» ښکلی شوی و. نو ای موسی علیه السلام هر هغه کار چه د الله تعالی په حکم اجرا شوی وی عبادت دی او پر هغه باندی مزدوری (باره) اخیستل د مقربانو کار نه دی.

تنبیه: د دی قصی په شروع کېږي د حضرت خضر علیه السلام د نبوت او ولایت په متعلق څه شی چه مونږ ښکلی دی هغه دی بیا دلته یو ځلی ولوست شی. وروسته د «ذوالقرنین» قصه راځی. چه دغه هم د هغو دریو شیانو څخه ده. چه د هغو په نسبت د یهودانو په مشوره قریشو پوښتنه کړی وه. د «روح» په متعلق لازمه جواب د «بنی اسرائیل» په سورت کېږي تیر شو. د «اصحاب الکهف» د قصی په نسبت د هم دغه «الکھف» د سورت په ابتداء کېږي معلومات ورکړ شو. دغه دی چه د دریم سؤال په نسبت اوس لازمه ارشاد کیږی.

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ط
إِنَّا مَكْنَانَاهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا لا

او پوښتنه کوي مشرکان (په ښوولو د يهودانو) له تا نه له قصي د ذوالقرنين؛
ووايه (ای محمده! دوی ته) اوس به زه ولولم پر تاسي له ده څه احوال؛
بیشکه چه مونږ قدرت ورکړی ؤ ده ته په ځمکه کښي او ورکړی ؤ مونږ ده ته
(له هر محتاج اليه) څيز څخه يوه لياره (روښانه رسوونکي مقصد ته).

تفسير: هغه پاچا ته ځکه «ذوالقرنين» وائی چه د دنيا دواړو څنډو (مشرق و مغرب) ته تللی
ؤ. ځينی وائی چه دغه د رومي «اسکندر» لقب دی.

ځينی وائی کوم بل مقبول ديندار الله منونکی پاچا له دی نه رومي تير شوی ؤ.
«حافظ ابن حجر رحمة الله عليه» په «فتح الباری» کښي په متعددو وجوهو او دلائلو سره دغه
دوهم قول ته ترجيح ورکړی ده.
د رواياتو له مجموعي څخه ظاهريږي چه «ذوالقرنين» د حضرت ابراهيم عليه السلام معاصر ؤ -
او د ده په دعاء او برکت سره پاک الله ده ته خارق العاده سامان او وسائل عطاء فرمائي ؤ -
چه د هغو په ذريعه ده ته د مشرق او مغرب په سفر کښي بری په برخه شو. او پر محيرالعقولو
فتوحاتو ئي قدرت وموند. حضرت خضر عليه السلام د ده وزير ؤ. ښائي له هم دی جهته قرآن
شريف د خضر عليه السلام قصي سره متصله د هغه قصه بيان فرمائي د عربو قديمي شعراؤ پخپلو
اشعارو کښي د «ذوالقرنين» نوم په ډير لويښي او عظمت سره ياد کړی دی او د ده پر عربيت
ئې فخر کړی دی. له دی نه ظاهريږي چه دغه «ذوالقرنين» د تاريخي عهد څخه پخوا کوم جليل
القدر عربي پاچا ؤ. ښائي اسکندر ته به ئي د هغه سره د يوه راز (قسم) مشابهت له سببه
«ذوالقرنين» ويلى وی اوس د قديمه ؤ آثارو اروپائي ماهرين د قديمي سامي عربو د داسي عظيم
الشانو سلطنتونو سراغ او نښه لگولی ده چه د هغوی کومه مفصله تذکره په تاريخي اوراقو کښي
له سره نشته. بلکه د ځينو ممتازو او مشهورو سلاطينو د نومونو د تذکري پوري هم په تاريخي
کتابونو کښي نشته. مثلاً «حمورابي» پاچا چه اغلباً د حضرت ابراهيم عليه السلام په عهد کښي
ئې ژوندون کاوه او د هغه په نسبت ويلى کيږي چه د دنيا روميني مقنن ؤ. چه د هغه قوانين د
بابل په مناره (خلی) کتلي شوي په لاس راغلي دي او انگليسي ترجمه ئي شائع شوي ده - د
پخوانيو کتاباتو څخه د ده عجيب او غريب عظمت ثابتيږي په هر حال «ذوالقرنين» به د هم
دغی کورنی ځنی د کوم پاچا نوم وی.

فَاتَّبَعْ سَبِيلَهُ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَرْجُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ

پس ونيوله ده لياره (او هغه اسباب چه وئى رساوه مغرب ته) تر هغه پوري چه ورسيد غاي د پريوتلو د لمر ته نو وئى مونده دغه (لمر) چه دويده په (لويه) چينه كښى (لكه سيند ډك) له تورو ختو.

تفسير: يعنى د سفر ترتيب او تجهيز او سر رشته ئى وكره (او پيروي وكره ذوالقرنين د هغى ليارى چه د مغرب په لورى تله تر هغه پوري چه ورسيد غاي د پريوتو د لمر ته نو ذوالقرنين وموند دغه لمر لره چه دويده په يوه لويه چينه كښى لكه سيند ډك له تورو ختو) يعنى داسى ئى په نظر راغى لكه چه په سمندر كښى سفر كوونكو ته هم ښكارى چه لمر له اوبو څخه وځى او په اوبو كښى دويږي. حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليكي. «ذوالقرنين ته داسى شوق پيدا شو چه وگوري چه د دنيا ودانى تر كومه غايه پوري اوږده شوى ده. نو د مغرب په طرف كښى تر هغه غايه پوري ورسيد چه چيكره او دلدل ؤ چه پرى نه انسان او نه پيرى تيريدى شو - نو د الله تعالى د ملك حدود ئى معلوم نشو كرى».

وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يٰذَا الْقَرْنَيْنِ اِمَّا اَنْ تُعَذِّبَ وَاِمَّا اَنْ تَحْنُذَ فِيْهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾

او وئى مونده نژدى هغه ته يو قوم (د كفارو)؛ وويل مونږ اى ذوالقرنينه يا خو په عذاب كره دغه خلق (كه ايمان رانه وړى په قتل سره) يا ونيسه په دوى كښى يوه ښه لياره (كه ايمان راوړى په ارشاد او نصيحت سره).

تفسير: يعنى «ذوالقرنين» ته مونږ پر هغو خلقو د دغو دواړو خبرو قدرت وركړ - لكه چه هر پاچا او حاكم ته په نيكو او بدو باندې داسى قدرت حاصل وي. كه غواړى خلق عذابوى او ځان ته بدنامى حاصلوى - او كه غواړى عدل او انصاف او نيكي اختياروى او خپل د خير ذكر باقى پريږدى يا به ئى دا مطلب وي چه هغه خلق كافران وو - مونږ «ذوالقرنين» ته اختيار وركړ - چه كه وغواړى هغوى ووژنى يا روميئ د اسلام په لورى دعوت او بلنه ورته وركړى. نو «ذوالقرنين» دغه دوهم شق اختيار كړ.

قَالَ اِمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نَعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ اِلٰى رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نَّكَرًا ﴿٨٧﴾ وَاِمَّا مَن

اَمِنْ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءٌ الْحُسْنَىٰ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ۝

نو وویل (ذوالقرنین) هر شه هغه شوک چه ظلم ئی وکړ (په نفس خپل په دوام د کفر) پس ژر به په عذاب کړو دی (په دنیوی عذاب) بیا به بوتلی شی (طرف د) رب خپل ته پس په عذاب به کړی (الله) دی په عذاب لوی سره (په عقبی کښی). او هر هغه چه ایمان ئی راوړ او عمل ئی وکړ صالح پس ده ته ده جزاء نیکه (په دارینو کښی چه نعمت او جنت دی). او ژر ده چه وبه وایو ده ته له کاره خپله آسانه (په ده باندی).

تفسیر: یعنی په آخرت کښی به نیکی ومومی او په دنیا کښی مونږ پر دوی شه سختی نه راوړو بلکه د خپل کار دپاره هر کله چه دوی ته کومه خبره ووايو نو په سهولت او نرمی سره ورته وایو فی الحقیقت هر هغه پاچا چه عادل وی د هغه کار او د عمل طرز به هم داسی وی چه له بدانو سره بدی کوی او هغوی په سزا رسوی او له نیکانو سره لطف او نرمی کوی - لکه چه «ذوالقرنین» هم دغه طریقه ځان ته غوره کړی وه.

ثُمَّ اتَّيَعَسَبَا ۝

بیا ئی ونيوله بله لپاره (او هغه اسباب چه رساوه ئی مشرق ته).

تفسیر: یعنی د مغربی سفر څخه فارغ شو او د مشرق په طرف د خپل سفر په تجهیز، ترتیب او سر رشته مشغول شو - په لوی قرآن او حدیث کښی دغه نه ده تصریح شوی چه د «ذوالقرنین» دغه گورد (تول) سفرونه د فتوحاتو او ملک نیولو دپاره و. ممکن دی چه د محض سیر او سیاحت په دول (طریقه) وی. د دغو سفرونو په ضمن کښی دی به پر هغو اقوامو هم تیر شوی وی چه د ده تر حکومت لاندی راغلی وو او ځینی نور اقوام به وی چه «ذوالقرنین» ئی یو زورور پاچا لیدلی او گڼلی وی، د ظالمانو په مقابل کښی به ده ته خپل عرضونه او فریادونه وړاندی کړی وی چه د هغو گوردو (تولو) انسداد به «ذوالقرنین» پخپل فوق العاده قوت او زور سره کړی وی - لکه چه اوس د «یاجوج او ماجوج» قصه راځی. والله اعلم.

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ يَجْعَلْ لَهُم مِّنْ دُونِهَا سِتْرًا ۝

تر هغه پوری کله چه ورسید غای د راختلو د لمر ته نو وئی موند هغه (لمر) چه راخوت پر یوه قوم باندی چه نه وه گرځولی مونږ دوی ته له لاندی د دی (لمر) کومه پرده .

تفسیر: یعنی د مشرق په انتها کښی ئی داسی قوم ولید چه د لمر اشعه (پلوشی) مستقیماً بی له ممانعته او بی له حجاب ورسیدی دا خلق به وحشیان او ځنگلیان وی - د کور جوړولو او د چت پتولو چل به ئی هم نه ؤ زده یا به پکښی دود (رواج) او دستور نه وو - لکه چه اوس هم په دیرو وحشیو او ځنگلیو او ځینو کوچیانو کښی هم دغه دود او دستور او رواج لیده کیږی.

كَذَلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا^(۹۱)

هم داسی ؤ (حال د ذوالقرنین چه مذکور شو) او په تحقیق احاطه کړی وه مونږ په هغه شی باندی چه د ده څخه ؤ (له لښکرو او لوازمو) له جهته د خبردارۍ.

تفسیر: یعنی د «ذوالقرنین» د مشرق او د مغرب د سفر کوم کیفیت چه بیان کړی شو هغه په واقع کښی هم داسی دی. هغه وسائل چه د ده سره ؤ - او هغه حالات چه ده ته ورواندی شوی دی - پر هغو گردو (تولو) ځمونږ علم محیط دی. ښائی چه مؤرخینو به په دغه مورد کښی بل څه ویل - او هغه به فی الحقیقت هم دغومره قدر وی چه وفرمایه شو. ځینو مفسرینو د «کذالك» مطلب داسی اخیستی دی هغه رویه چه «ذوالقرنین» د مغربی اقوامو په نسبت اختیار کړی وه کتمت (هوبهو) هم هغه رویه ئی د مشرقی اقوامو سره هم اختیار کړی وه (والله اعلم).

ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا^(۹۲) حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّيِّئَيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا^(۹۳)

بیا ونيوله ده بله لياره (او تيار ئی کړ نور اسباب). تر هغه پوری چه ورسید منځ د دواړو غرونو ته نو وئی موند وړاندی د دغو دواړو (غرونو) داسی قوم چه نه ؤ نژدی (اکثر د دوی) چه وپوهیږی په خبره (د ذوالقرنین) باندی.

تفسیر: دغه دریم سفر ئی پرته (علاوه) له مشرقه او مغربه د کوم دریم جهت په طرف کری و مفسرین دغه ته د شمالی سفر وائی خو په قرآن او حدیث کښی د هغه څه تصریح نشته. تنبیه: د دغه قوم او «یاجوج، ماجوج» په منځ کښی به دغسی دوه غرونه حائل و چه پر هغو به ختل ناممکن و خامخا د دغو دواړو غرونو په منځ کښی به کومه دره وه - چه له هغی خلاصی لیاری به «یاجوج، ماجوج» راتلل - او خلق به ئی شکول - او راز راز (قسم قسم) ظلمونه او زیاتی به ئی پری کولی - او بیرته به تلل.

قَالُوا إِذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ تَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ۚ

وویل دغو (ترجمانانو) ای ذوالقرنینه! بیشکه چه یاجوج او ماجوج فساد کوونکی دی په ځمکه کښی پس آیا (حکم کوی ته چه) مقرر کړو تاته څه خرج محصول لپاره د دی کار چه جوړ کری ته په منځ ځمونږ او په په منځ د دوی کښی یو دیوال.

تفسیر: د «ذوالقرنین» د فوق العاده اسبابو او وسایلو او قوت او حشمت د لیدلو څخه دوی ته به داسی خیال پیدا شوی وی چه ځمونږ د دغو تکالیفو او مصائبو انسداد به د ده له لاسه پوره وی نو ځکه ئی عرض وکړ چه «یاجوج، ماجوج» ځمونږ په ملک لویه غلبه او شورماشور غورځوی او تل راځی مونږ وژنی، او ځمونږ مال او شته تالا کوی او مونږ په راز راز (قسم قسم) ربرو (تکالیفونو) آخته کوی. که تاسی ځمونږ او د هغوی په منځ کښی کوم تینگ او کلک دیوال او سد راجوړ کړئ، چه مونږ پری محفوظ شو نو پر دغه کار هر څومره لګښت چه وشی مونږ د هغه مال تأدیی ته حاضر یو - ښائی چه تاسی دغه مصرف زمونږ د مالیی او محصول او اجرت په شان تحصیل کړئ!.

تنبیه: «یاجوج ماجوج څوک دی؟» په کوم ملک کښی اوسیږی؟ د «ذوالقرنین» هغه جوړ کری سد (د اوسپنی دیوال) چیری دی؟ دا هغه سوالات دی چه د هغو په متعلق د مفسرینو او مؤرخینو اقوال سره مختلف دی. ځما خیال دا دی (والله اعلم) چه د «یاجوج ماجوج» قوم د عامو انسانانو او پیریانو په منځ کښی یو برزخی مخلوق دی. او لکه چه «کعب الاحبار» ویلی دی او «نووی» په فتاوی کښی له گردو (تولو) علماو ځنی نقل کری دی د دوی د نسب سلسله د پلار له طرفه آدم علیه السلام ته منتهی کیږی، مگر د مور له لوری بی بی حواء رضی الله تعالی عنها ته نه رسیږی. ګواکی دوی له نورو انسانانو سره یواځی په پلار کښی شریکان دی څه عجب

چه «لوی دجال» چه تمیم داری هغه په کومه جزیره کښی بندی او مقید لیدلی ؤ. د هم دغه قوم څخه وی - کله چه حضرت مسیح علیه السلام چه محض د یوه آدمی زاد بی بی مریمی صدیقی رضی الله تعالی عنها له بطنه د ملکیه ؤ نفخه ؤ په ذریعه پیدا شوی دی او وروسته د من السماء له نزوله به دجال وژنی په دغه وقت کښی به دغه قوم «یاجوج ماجوج» هم پر دنیا خروج کوی - او بالاخر به د مسیح علیه السلام په فوق العاده دعاء مری.

اوس دغه قوم چیری دی؟ او د «ذوالقرنین» د اوسپنی دیوال چیری واقع دی؟ نو هر هغه څوک چه دغه گرد (تول) اوصاف - تر خپل نظر لاندی ونیسی چه د هغه ثبوت د دغه قوم او د اوسپنی د دیوال په متعلق په لوی قرآن او صحیحه ؤ احادیثو کښی شته - نو هغه به وائی د هغو اقوامو او ملکونو او دیوالونو نښه او پته چه خلقو په خپله رایه سره ورکړی ده - پر هغو د دغو اوصافو مجموعی ځنی یو وصف هم نه موندلی کیوی - لهذا هغه خیالات صحیح نه ښکاری - او له صحیحه ؤ احادیثو څخه انکار - یا د نصوصو بعیده تأویلات له دی نه خلاف دی. پاتی شوه د مخالفینو دغه شبهه - چه مونږ گرد (تول) د ځمکی مخ لتولی دی مگر هیچیری د دغو شیانو نښه او پته مو نه ده موندلی؟

نو د دغی شبهی د جواب دپاره ځمونږ مؤلفینو د پتی او نښی ښوولو دپاره ډیر زیار (محنت) او کوشښ ایستلی دی خو د دی صحیح جواب هم دغه دی - چه «علامه آلوسی بغدادی» ورکړی دی

«مونږ ته د هغه موقع نه ده معلومه او ممکن دی چه ځمونږ او د هغه په منع کښی په دغه حاضره زمانه کښی لوی لوی سیندونه حائل وی - او په هغه وقت کښی له کومی لوئی وچی سره لکه (سائبریا) او (امریکا) به نښتی وی - او داسی دعوی چه مونږ پر تول بر او بحر (وچه او لونده) حالاً وماضیاً وآتیاً محیط شوی یو واجب التسلیم نه دی. عقلاً جائز دی هم هغسی چه له نن ورځی (۱۳۲۳ ش) تر نژدی پنځه سوه کلونو د مخه پوری د امریکی براعظم نه ؤ راڅرگند شوی اوس هم ویلی شو چه ممکن دی داسی بل کوم براعظم هم موجود وی چه تر اوسه پوری به مونږ له هغه ځنی معلومات نه لرو. او امکان شته چه لږ وقت وروسته یا به مونږ هلته ورسیږو - یا هغه خلق به مونږ ته ځان ورسوی.

د سمندر د دیوال تحقیقات چه د «آسترلیا» په شمال مشرقی ساحل واقع دی او څه وقت پخوا له دی نه د یو برطانوی سائنس دان «ډاکتر سی ایم بنگ» تر کتنی او هدایاتو جاری وو دغه دیوال له زر میله زیات اوږد او په ځینو ځینو مقاماتو کښی تر دوولسو میلو پوری عریض او زر فینه ارتفاع لری، چه پری ډیر مخلوق هستوگنه لری هغه ډله چه د دغه کار دپاره روانه شوی وه خپل یو کلنی تحقیقات ئی پای (آخر) ته رسولی دی چه د هغه د رپوت د لوستلو څخه د سمندر عجیب او غریب اسرار منکشف کیږی او انسان ته د حیرت او استعجاب یوه نوی دنیا معلومیږی. بیا نو څرنګه داسی دعوی کیدی شی چه مونږ پر گردو (تولو) بریه ؤ او بحریه ؤ مخلوقاتو او موجوداتو خبردار، او د هغو مکمل اکتشافات حاصل کړی دی! په هر حال کله

مخبر صادق چه د هغه صدق په قطعیه و دلائلو ثابت دی د دی دیوال شخه سره د هغه د اوصافو
خبر راگری دی نو پر مونږ واجب دی چه د هغه تصدیق وکړو او د هغو د واقعاتو په انتظار
کښی سترگی په لیار ولرو چه د مشککینو او منکرینو علی الرغم هرومرو (خامخا) راتلونکی دی.

ستبدی لک الایام ما کنت جاهلا . ویاتیک بالانخبار من لم تزود

هغه شی چه ته پری اوس ښه نه پوهیږی . درڅرگند به ئی زمان کړی لکه لمر بیا

قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ۝١٨

وویل (ذوالقرنین) هغه چه اقتدار راگری دی ماته په هغه (شی) کښی رب عطا
خیر ډیر غوره دی (له ورکړی د تاسی نه چه محصول دی) پس مرسته (مدد)
وکړئ تاسی له ما سره (په زیار (محنت) عطا کښی تول) په (انسانی) قوت
(او عمل نه په مال) سره چه جوړ کړم په منع د تاسی او په منع د دوی
کښی یو پریر (او محکم) دیوال.

تفسیر: یعنی مال له ما سره ډیر دی مگر په لاسونو او پښو له ما سره په زیار (محنت) او زحمت
تیرولو کښی مرسته (مدد) وکړئ!

اَتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ
انفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ اتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ۝١٩

راواخلئ تاسی ماته تختی د اوسپنی تر هغه پوری (ئی ایښودلی چه) برابر شو
دا دیوال په منع د دوو څوکو (د غرو) نو وویل (ذوالقرنین) چه پو کړئ!
(پر دغو سکرو چه اچولی شوی دی په منع د تختو د اوسپنی نو پو ئی کړل)
تر څو چه وگرځوله دغه (اوسپنه) اور وویل (ذوالقرنین) راوړئ ماته چه تویی
کړم په دی دیوال زیر (ویلی شوی).

تفسیر: یعنی رومی ئی د اوسپنی لوئی لوئی تختی سر په سر لاندی باندی سره کیښودی . او
یو له بل سره ټینگی او کلکی ئی کړی . څه مهال چه د هغو لوړوالی (دنگ والی) د دواړو
غرونو څوکو ته ورسید (نو پری لرگی او سکاره انبار کړل شول) او خلقو ته ئی امر ورکړ چه د

دغه اور په لگولو او پو کولو کښی راسره مرسته (مدد) وکړئ (چه په یوه آن او یوه شیبه کښی له یوه سره تر بل سره پوری او له پاسه تر ښکته پوری یو ځلی ولگپړی او بیا ژر تری لری او گوښه شی) کله چه اوسپنه د اور پشان سره او گرد (تول) سره یو جسم شوه - په دغه وقت کښی ویلی شوه ژیر ئی پری راتوئی کړه - چه د هغو اوسپنو په درزونو او چاودونو کښی ننوتل - او بیخی ئی نژدی او پیوست کړه او کرده (توله) سره یو شوه - او د یو سخت غرنی دیوال پشان وگرځید - دغه گرد (تول) کارونه په دغه زمانه کښی ظاهرأ د یوه خارق العاده طریقی سره به انجام موندلی وی چه ښایی هغه د «ذوالقرنین» له کرامته وگنله شی - یا ممکن دی چه په هغه وقت کښی به داسی اقسام آلات او اسباب موندلی کیده چه پر هغو اوس غمونږ علم نه رسیږی.

فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ۝۱۴

پس طاقت به نه وی د دوی چه وخیژی پری (او ښکاره شی پری له جهته د لوړوالی (دنگ والی) او ښویوالی) او نه به طاقت وی د دوی دغه (غره) ته د سوری کولو (له جهته د سختوالی او پریروالی).

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ فی الحال یا جوج مآجوج ته دغه قدرت نه دی ورکړی چه دغه دیوال سوری کړی یا ئی ونړوی او تری تیر شی.

قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ۝۱۵

وویل (ذوالقرنین) دغه (اتمام د سد) او اقتدار غمونږ په جوړلو د هغه یو رحمت دی له جانبه د رب غما (پر مخلوقاتو) نو هر کله چه راغله وعده د رب غما (په خروج د دغو قبیلو) نو وپه گرځوی دا (سد) هوار برابر له غمکی سره، او ده وعده د رب غما حقه (رښتیا ثابته).

تفسیر: یعنی محض د الله تعالیٰ په مهربانی دغه سد قائم شو او تر معینه میعاده پوری به قائم پاتی شی له صحیحه و احادیثو څخه معلومیږی چه د حضرت مسیح علیه السلام د نزول او د دجال د قتل وروسته قیامت ته نژدی د یا جوج مآجوج د وتلو وعده ده نو دغه سد به له منځه لری کړ شی - او دغه دیوال به دوی ونړوی او په هومره یو کثیر تعداد به دوی تری ووځی او

راتوئیری چه د هغوی شمیر پرته (علاوه) له الله تعالیٰ بل هیچا ته به نه وی معلوم - گرده (توله) دنیا به د دوی له مقابلی عاجزیری - حضرت مسیح علیه السلام ته به حکم ورکړ شی چه غما له خاصو بندگانو سره پر «طور» باندی لار شه - بالآخر مسیح علیه السلام د الله په دربار کښی دعاء او راز او نیاز وکړی - نو وروسته له هغه پر یاجوج ماجوج باندی یوه غیبی وباء مسلطه کیږی - او گرد (تول) سره یو غلی مړه کیږی ، زیات تفصیلات دی د احادیثو په کتابونو کښی په «باب امارات الساعة» کښی ولید شی.

(دلته د ذوالقرنین حکایت تمام شو - نو بیا فرمائی الله تعالیٰ)

وَتَرْكُنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَوْمِجُرْفِي بَعْضٌ وَنُفَخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعَهُمْ جَمْعًا ۙ
وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ۙ

او پری به ېږدو غځینی د دوی په دغه ورځ (د وتلو) کښی چه موج به وهی (له ډیر ازدحامه او ننوځی) په غځینو نورو کښی او پو به کړی شی په صور (شپیلی) کښی پس راجمع به کړو مونږ دغه (مخلوقات) تول (لپاره د جزاء) او راوړاندی (نژدی او ښکاره) به کړو جهنم (دوزخ) په دغی ورځی کښی کافرانو ته په وړاندی (او نژدی او ښکاره) کولو سره (دپاره د هیبت).

تفسیر: یعنی یاجوج ماجوج د سمندر د موجونو او لویو څپو په شان په بیشماره تعداد غند ، غند د لویو سیندونو د لویو لویو څپو په ډول (طریقه) راوځی او راتوئیری. یا ئی دا مطلب چه د هول او خوف او ویری او اضطراب لامله (له وجی) به گرد (تول) مخلوقات سره گډود او خلط ملط شی - جن او انس به یو له بله سره ننوځی او یو لوی شور ماشور او سخته غلبه به جوړه شی - بیا به د قیامت علائم ښکاره شی - او د اسرافیل علیه السلام صور (شپیلی) به وپوړکله شی. وروسته له هغه به گرد (تول) خلق د الله تعالیٰ په حضور کښی د محشر په ډگر کښی سره راتولیری. او وړاندی به راځی - او دوزخ به د کفارو په مخ کښی وروړاندی کیږی. ښائی د کفارو تخصیص د دی دپاره کړی شوی وی چه اصلاً دوزخ د هم دغو دپاره تیار شوی دی او د دوی پر سترگو باندی په دنیا کښی پردی لویدلی وی چه پر هغه ئی یقین او باور کړی وی - او اوس هغه پرده تری لری شوی ده.

الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ۝

هغه کافران چه وی (د زړه) سترگی د دوی په پرده کښی (له ډیره غفلته) له یاده غما او وو دوی چه نه توانیدل اوریدل (د کلام د حق له جهته د بغض د نبی).

تفسیر: یعنی پخپله د دوی د عقل سترگی نه وی پرانستلی چه د قدرت دلائل او نبی ئی پری لیدلی وی - او باور او یقین ئی پری راوړی وی - او د الله تعالی په یاد کښی لگیدلی وی - او له ډیره ضده او عناده د هیچا خبره ئی نه آوریده - او هغه چه بل چا ده ته ورښوده پر هغه پوهیدلی وی.

أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا
عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ۝

آیا گمان کوی هغه کسان چه کافران شوی دی د دی چه نیسی دوی بندگان غما (عیسی - عزیر - ملائک) پرته (علاوه) له ما څخه دوستان (معبودان چه زه دوی نه په عذابوم بلکه) بیشکه مونږ تیار کړی مو دی جهنم (دوزخ) دپاره د کافرانو پړاو (یا میلستیا)

تفسیر: آیا منکرین داسی گمان کوی چه غما د خاصو بندگانو مسیح علیه السلام عزیر علیه السلام روح القدس علیه السلام ملائک د عبادت کولو په سبب به دوی د خپل حمایت او مرستی (مدد) دپاره ودروی ﴿كَأَلَيْسَ لَكُمْ عِبَادَةٌ وَكُفُونٌ عَلَيْهِمْ ضَلَا﴾ له سره داسی نه دی! دوی پخپله به ستاسی د دغو حرکاتو څخه د بیزاری اظهار وفرمائی او ستاسی په مقابل کښی به د مدعی په شان په ضد او عناد د تاسی ودریوی. (نو تاسی ته نه ښائی چه په دغه فکر او خیال کښی مغرور پاتی شی چه په عقبی کښی به تاسی ته څه سزا نه درکوله کیږی بلکه په عذابیږئ او دوزخ تاسی ته تیار او په انتظار دی) یعنی په دغه چرت - خیال او فریب کښی مه اوسیرئ! هلته به هیشوک ستاسی پوښتنه هم نه کوی. هوا مونږ ستاسی دپاره میلستیا تیاره کړی ده د دوزخ له اوره او له قسما قسما عذابونو څخه (اعاذنا الله منها).

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ۝ الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيُهُمْ

فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا

ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا خبر کړو تاسی په ډیرو سختو زیانکارانو باندی له جهت د عمله؛ دوی هغه کسان دی چه ورک (او توی تللی) دی مندی (او زیار) د دوی په دغه ژوندون لږ خسیس کښی (ځکه چه غافلان وو له آخرته) حال دا چه دوی گمان کوی د دی چه بیشکه دوی ښه کوی کار (او عمل او په واقع کښی داسی نه ده).

تفسیر: یعنی د قیامت په ورځ کښی له گردو (تولو) څخه په زیاته خساره کښی به هغه کسان وی چه د دوی گرد (تول) فعالیت - مساعی او غلیلیدل یواځی د دنیا دپاره و او له سره د آخرت فکر به ورسره نه و - محض دنیوی ترقیات او مادی کامیابی به ئی خپله لویه ترقی او معراج گاته (کمایفهم من الموضح) یا به ئی دا مطلب وی چه هغه کارونه چه دوی په دنیوی ژوندون کښی نیک او ښه گڼل اعم له دی نه چه هغه به په واقع کښی ښه و یا خراب هغه گرد (تول) د کفر له نحوسته هلته بیکاره ثابت شول - او تول محنتونه ئی توی او بریاد لارل او گرد (تول) سره خراب شول.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَزْنًا

دغه کسان (چه بیرته یاد شول) هغه کسان دی چه کافران شوی دی په آیاتونو (د قدرت) د رب خپل (په دنیا کښی) او په لقاء د دغه (الله په آخرت کښی) پس باطل خراب شول عملونه د دوی پس وښه نه دروو دپاره د دوی په ورځ د قیامت کښی تله (ځکه چه حسنات نه لری یا تله د نفعی به دوی ته نه دروو).

تفسیر: یعنی نه ئی د الله تعالی د قدرت دلائل ومنل او نه ئی داسی خیال وکړ چه کله به د هغه په مخ کښی حاضرېږم. (نو د داسی کسانو گرد (تول) زیار (محنت) بیکاره ثابتېږی، ځکه چه) د کافرانو حسنات مړه او بی اثره دی. او په ابدی ژوندون کښی له سره په کار نه ورځی - نو اوس د دوی دپاره پرته (علاوه) له کفریاتو او سیاتو یوه پله (پت) څرنکه تلله شی؟ وزن (تلل) خو د موازنی دپاره وی - او موازنه د متقابلو شیانو کیږی - دلته خو د سیاتو بالمقابل یو

حسنة هم نشته نو بیا وزن به د شه دپاره وی؟ یا دا چه وزن شته مگر دوی ته دغه وزن هیڅ
گفته (فائده) او منفعت نه رسوی بلکه دوی ته لا زیان رسوی او ښه پری ملزم کیږی.

ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَأَخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ۝۱۳

(کار) دغه (دی چه اعمال د دوی باطل شول) جزا د دوی ده دوزخ په سبب
د دی چه کافران شوی ؤ دوی او نیولی ؤ دوی آیاتونه (د قدرت) غما او
رسولان غما مسخره.

تفسیر: یعنی هغه توکی مسخری مو چه کولی او ملندی مو چه وهلی - اوس د هغو خوند وڅکی!

إِنَّ الدِّينَ أَمْنٌ وَعَمَلٌ الصَّالِحَاتُ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ۝۱۴
خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حَوْلًا ۝۱۵

بیشکه هغه کسان چه ایمان ئی راوری دی او کری ئی دی ښه (عملونه) شته
دوی ته (په علم الله کښی) جنتونه د فردوس (اعلیٰ - غوره) بهتر غای د
هستوگنی (میلستیا پیشکشی) چه تل به وی په دغو (جنتونو) کښی نه به
غواړی دوی له دغو (جنتونو) څخه گرځیدل (او وتل بل غای ته).

تفسیر: یعنی نه به تری مریږی او تل تر تله به په هم هغه غای کښی خپل اوسیدل او هستوگنه
غواړی - او شیبه په شیبه تازه په تازه نعمتونه وررسیږی - او له سره داسی کوم فکر او خیال به
دوی ته نه پیدا کیږی چه مونږ به له دغه غایه بل غای ته منتقل کری شو.

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مَدَادًا لَّكَلِمَاتِ رَبِّي ۝۱۶
لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْتُ بِمِثْلِهِ مَدَدًا ۝۱۷

ووايه (ای محمده! دوی ته) که شی (اوبه د) بحر سیاهی دپاره (د لیکلو) د
کلماتو د رب غما نو خامخا تمام به شی بحر پخوا له هغه نه چه تمام شی
کلمات د رب غما (ځکه چه معلومات او مقدرات د الله غیر متناهی دی) او

اگر که راوردو په مثل د دغه بحر (نور بحار هم) مددگار.

تفسیر: قریشو د یهودانو په لمسون او اشاره د «روح» او د «اصحاب الکهف» او د «ذوالقرنین» په نسبت سؤال کړی وو. د دغه سورت په ابتداء کښی د «اصحاب الکهف» او په آخر کښی ئی د «ذوالقرنین» قصه تر هغه ځایه پوری چه د قرآن په موضوع پوری متعلق وه بیان وفرمایل. او د «روح» په متعلق ئی د «بنی اسرائیل» په سورت کښی وفرمایل!

﴿وَمَا أَوْتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ اوس د سورت په خاتمه کښی دا راښیي چه د الله تعالی د علم او حکمت کلام او خبری بی انتهاء دی، هغه خبری چه ستاسی له ظرفه او استعداد او ضرورت سره لائق دی هغه مو دروښودی، دغه د الله تعالی د معلوماتو په مقابل کښی دومره هم نه دی لکه یو څاڅکی د اوبو د سمندر (لویو سیندونو) په مقابل کښی فرض ئی کړئ که د سمندر د گردو (تولو) اوبو څخه سیاهی جوړه شی. او په هغی د الله تعالی د خبرو په لیکلو لاس پوری کړی شی. او هغه د سمندر اوبه بیخی وچی شی. او بیا دوهم غلی او دریم غلی بیا دغه سمندر ډک او تش شی. نو دغه گرد (تول) سمندرونه به وچیږی. مگر د پاک الله جلالت عظمت و اعظم برهانه خبری او کلام نه ختمیږی. له هم دی ځایه وپوهیږئ چه د عظیم الشان قرآن او نورو سماویه و کتابونو په ذریعه اگر که ډیر وسیع علم په ډیر زیات مقدار چاته ورکړ شی نو هغه هم د الله تعالی د علم په مقابل کښی قلیل دی اگر که فی حد ذاته ورته کثیر هم ویلی شو.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ١١٠

ووايه (ای محمده!) بیشکه هم دا خبره ده چه زه یو بشر سړی یم پشان ستاسی چه وحی راځی ماته چه بیشکه هم دا خبره ده چه معبود ستاسی معبود دی یو پس هر څوک چه وی چه امید لری د (اخروی) ملاقات د رب خپل (په ښه وجه سره) نو ښائی چه (تل) عمل وکړی عمل صالح (ښه) او نه دی شریکوی په عبادت د رب خپل کښی هیڅوک.

تفسیر: یعنی زه ستاسی پشان یو بشر او انسان یم. خدای نه یم. چه اصلاً او ذاتاً گرد (تول) علوم او کمالات ماته حاصل وی. هوا الله تعالی جل جلاله حقانی علوم او قدسی معارف ماته وحی رالیږی چه په هغه کښی اصل الاصول علم التوحید دی. د هغه په طرف زه گردو (تولو) ته دعوت ورکوم. هغه څوک چه د الله تعالی د لقاء شائق وی. یا د ده سره مقابل کیدلو څخه خائف وی نو د هغه دپاره پکار دی چه ښه ښه کارونه او اعمال له شریعت سره موافق وکړی او د الله

تعالیٰ په بندگی کښې هیڅوک په هیڅ یوه درجه کښې ظاهراً او باطناً مل او شریک نه کړی! یعنې د جلی شرک په شان د ریا او نور خفی شرک څخه هم ځان وساتی ځکه په هر عبادت کښې چه د غیر الله شرکت وی هغه به بیرته د هم هغه عابد په مخ ویشتل کیږی.

اللهم اعزنا من شرور انفسنا!

په دغه آیت کښې ئی اشاره فرمایلی ده چه د نبی علم هم متناهی او عطائی دی او د الله تعالیٰ د علم په شان ذاتی او غیر متناهی نه دی.

تمت سورة الكهف بفضل الله تعالى ومنه والله الحمد.

سورة مریم مکیه الا آیتی (۵۸) و (۷۱) فمدنیتان وهی ثمان وتسعون آیه وست رکوعات رقمها (۱۹) تسلسلها حسب النزول (۴۴) نزلت بعد سورة «فاطر»

د «مریم» سورت مکی دی پرته (علاوه) له (۵۸) او (۷۱) آیتونو څخه چه مدنی دی اته نوی آیتونه او شپږ رکوع لری په تلاوت کښې (۱۹) او په نزول کښې (۴۴) سورت دی. وروسته د «فاطر» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دیر) مهربان دیر رحم والا دی.

كَهَيْعَ ١ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدًا زَكِيًّا ٢

(دغه چه بیرته لوستلی کیږی) ذکر د رحمت مهربانی د رب ستا دی پر بنده خپل زکریا.

تفسیر: حضرت زکریا علیه السلام د «بنی اسرائیلو» د جلیل القدرو انبیاءو څخه دی. په بخاری شریف کښې راغلی دی چه ده د نجاری (ترکانی) کار او د خپل لاس د گټی دودی به ئی خوړله - د ده قصه پخوا له دی نه د آل عمران په (۴) رکوع څمونیږ د دی پښتو فوائد موضح الفرقان تفسیر کښې لیکلی شوی ده هلته دی بیا ولوست شی.

إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا ۝

کله چه غبر (سوال) ئی وکر رب خپل ته غبر (سوال) ورو (په نیمه شپه کښی).

تفسیر: وائی چه د شپې په تیاره او په خلوت کښی په ورو غبر سره لکه چه د دعاء اصله قاعده ده دعا وکره - ځکه چه داسی دعاء له ریاء څخه لری او د اخلاص له کماله معموره وی کما مر فی سورة الاعراف (۷ رکوع) ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ ښائی دغه خیال ئی هم په زړه کښی گرځیدلی وی چه زه په دغه زوروالی کښی ځوی غواړم - که راپه برخه نشی نو آوریدونکی خلق به راپوری خاندی برسیره په هغه په زورتوب کښی طبعاً غبر هم ورو کیږی - او په طبیعی ډول (طریقه) سره هم زړه ورو ورو غږیږی.

قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا ۝

وویل (زکریا پخپله دعاء کښی) ای ربه ځما بیشکه زه چه یم سست ضعیف شوی دی ټول هډوکی له ما څخه او شعلی وهی سر (ځما) له جهته د سپینوالی حال دا چه هیچیری نه یم پاتی شوی په سوال (ځما) له تا نه ای ربه ځما محروم ناامیده.

تفسیر: یعنی په ښکاره ډول (طریقه) سره د موت وقت قریب دی - ځما د سر په ویشتانو کښی د زورتوب سپینوالی ځلیږی - او زه تر هډوکو پوری هم وچ شوی یم نو ای پاک الله تعالیٰ تا په خپل فضل او رحمت سره تل ځما دعاوی قبولی کړی دی او په مخصوصو مهربانیو سره دی روږدی (بلد) او عادی گرځولی یم - نو اوس په دغه آخری وقت او زوروالی کښی به زه څرنگه گمان وکړم چه ځما دعاء به نه قبولی؟ او له خپلی مهربانی او رحمت څخه به می بی برخې او بی هیلې (ناامیده) وگرځوی؟ ځینو مفسرینو د ﴿وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا﴾ معنی داسی اخیستی ده «ای ربه ستا په دعوت او امتثال د اوامرو د تا کښی هیڅکله زه نه یم شقی او نافرمان ثابت شوی یعنی هر مهال (وخت) دی چه ماته کوم حکم فرمائی دی سم برابر می د هغه امتثال کړی دی او د هغه د اطاعت او فرمان منلو سعادت می راحصل کړی دی».

وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا ۝ يَرْثُنِي

وَيَرِثُ مَنْ أَلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ④

او بیشکه زه ویریدم له دی خپلوانو (خپلو) له وروسته (د مرگه) غما (د خرابولو د دین ستا) او ده ښځه غما شنده نو وېښه ماته له طرفه خپله یو متولی (د دیني امورو حق وارث) چه میراث یوسی له ما څخه (دیني امور) او میراث یوسی (علم او حکمت) له آل د یعقوب نه او وگرځوی دی ای ربه غما غوره کړی شوی.

تفسیر: د ده اقارب او خپلوان او تربوران به نا امله وی - او ده ته به ویره پیدا شوی وی چه دغه خلق وروسته له ما له خپلو بدو عملونو او غلطو چارو د دین او نیکی لیاره خرابه نه کړی او هغه دیني او روحاني دولت چه د یعقوب علیه السلام کورنی ته منتقل شوی دی او حضرت زکریا علیه السلام پوری رسیدلی دی دوی پخپلو شرارتونو او بدتمیزیو سره ضائع نه کړی. ﴿وَكَانَتْ أُمَّرَأَىٰ عَاقِرًا﴾ او ده ښځه غما شنده نو وېښه ماته له طرفه خپله یو متولی د دیني امورو حق وارث چه میراث یوسی له ما څخه دیني امور او میراث یوسی علم او حکمت له آل د یعقوب).

یعنی زه زور او سپین بیری یم - او ښځه می (بی بی ایشاع د بی بی مریمي ترور) هم شنده (او ۹۸ کلنی) ده د وړوکی پیدا کیدلو ظاهري سامان هیڅ نشته لیکن ته پخپل لامحدوده قدرت او رحمت سره ماته هلک راعطاء کړی! چه دیني خدمات ایفاء او سنبال کړی او ستا دغه مقدس امانت بار پر خپلو اوږو واخیستی شی - غما له لاسه په دغه ضعیفی او زوروالی کښی څه کیدی شی - زړه می غواړی چه یو داسی لائق ځوی ولرم چه د خپل پلار او نیکونو مقدسه وظائف انجام - او د هغوی په مطهره سجاده باندی کښینی - او د دوی د علم او د حکمت د خزانو مالک او د نبوت د کمالاتو وارث شی.

تنبیه: له صحیححه احادیثو څخه ثابت دی چه د انبیاء علیهم السلام په مال کښی وراثت نه جاری کیږی - د دوی وراثت د علم او حکمت په دولت کښی نافذ کیږی، پخپله د اهل التشیع د «کافی کلینی» له مستنده کتابه هم په «روح المعانی» کښی د هم دغه مضمون څو روایات نقل کړی شوی دی - لهذا متعین دی چه په ﴿يَرِثُ مَنْ أَلِ يَعْقُوبَ﴾ کښی مالی وراثت نه دی مراد چه د هغه تائید پخپله د آل یعقوب څخه کیږی - ځکه ظاهر دی چه د گرد (تول) آل یعقوب د اموالو او املاکو وارث یواځی د زکریا علیه السلام ځوی به څه دول (طریقه) کیدی شو؟ بلکه هم دغه د وراثت ذکر په دغه موقع کښی دغه راښکاروی چه مالی وراثت نه دی مراد - ځکه چه دغه په کرده (توله) دنیا کښی مسلمه ده چه ځوی د خپل پلار د مال وارث کیدی شی، نو بیا په دعاء کښی د هغه ذکر چتی (فضول) او بیکاره ؤ - داسی خیال کول چه حضرت زکریا علیه السلام د خپل مال او دولت په فکر او اندیښنه کښی ؤ چه چیری دغه مال او شته

22

وویل (زکریا) ای ربه غما خرنګه به وی ما لره هلك او ده بنه غما شنه
او په تحقیق رسیدلی یم زه له ډیر زوړوالی نه ډیر ضعف ته.

تفسیر: د انسانانو دغه دستور او قاعده ده - کله چه کوم غیر متوقع خبره یا فوق العاده زیږی
واوری نو د زیات طمانیت او استلذاذ دپاره د هغه پوښتنه شو شو غلی کوی او له هری خوا د
هغه په پوښتنی او لازمی تپوسونو او ضروری فکرونو کښی بوخت کیږی - او د دغه تحقیق او
تفحص او تیقن څخه نوی نوی خوند اخلی او راز راز (قسم قسم) حظوظ او لذائذ حاصلوی - او
ضمناً هغه خبره ښه پخه او مؤکده کوی - نو د حضرت زکریا علیه السلام د دغه سؤال منشأ هم
هم دا ده - حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «کله چه ده دغسی نادره غوښتنه کوله
تعجب ورپیدا نشو - خو کله چه ئی واوریده چه هغه غوښتنه ئی ومنله شوه نو متعجب شو».

قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىٰ هَيْئٍ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا ⑨

و فرمایل (الله کار) هم داسی دی (لکه چه تا وویل) فرمایلی دی رب ستا چه
دا کار پر ما آسان دی او په تحقیق پیدا کړی می ئی ته پخوا له دی نه او
نه وی ته هیڅ شیز.

تفسیر: دا د تعجب کومه خبره نه ده - په هم دغسی حالاتو کښی ته د هلك پلار کیدونکی ئی
- او دغه د الله تعالی مشیت هرومرو (خامخا) پوره کیدونکی دی.
﴿قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىٰ هَيْئٍ﴾ الآية - فرمایلی دی رب ستا چه دا کار پر ما آسان دی دغه د
پرښتی وینا ده. یعنی که ستا په نزد د ظاهری اسبابو په اعتبار یو شی مشکل او سخت وی نو
الله تعالی جل جلاله ته هغه او نور ګرد (تول) مشکل کارونه له سره سخت نه دی - نو د الله تعالی
د عظیمه و قدرتونو په مقابل کښی هر شی آسان دی - انسان دی ډومبی خپل وجود ته وګوری
چه دی پخپله په یوه زمانه کښی هیڅ یو شی نه و - تر دی حده پوری چه له سره د نامه او نښی
خاوند هم نه و - نو الله تعالی دی له کتمه د عدمه په وجود راوړ نو بیا هم دغه مطلق قادر چه
یو محض لاشی شیز څخه شی جوړوی - آیا هم هغه لوی ذات د یوه زاړه نارینه او زړی شندی
ښځی څخه یو هلك نشی پیدا کولی؟ پر دغه فعل خو په اولی طریقه سره ښائی چه قدرت ولری.

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً ۖ قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ⑩

وویل (زکریا له ډیری خوشالی) ای ربه غما وگرځوه ماته یوه نښه وفرمایل (الله) چه نښه ستا دا ده چه ته به خبری نشی کولی له خلقو سره دری شپی (او ورځی پرله پسی) په دی حال چه روغ او جوړ به اوسی (بیخی کامل الخلق بی له گونگ والی)

تفسیر: یعنی سره له صحت او روغوالی هر کله چه دا تا ونشوی کولی چه له خلقو سره خبری اتری وکړی نو هلته وپوهیږه چه حمل قرار نیولی دی. د دی قصی په متعلق مفصل بیان په آل عمران کښی ښکلی شوی دی هلته دی په (۴) رکوع څمونږ د دغه مبارک تفسیر کښی ولوست شی.

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ۝

پس ووت (زکریا) پر قوم خپل له خپل محراب (حجری یا معبد) څخه پس اشاره ئی وکړه دوی ته داسی چه تسبیح وایئ تاسی په صبا او بیگا کښی.

تفسیر: یعنی کله چه هغه وقت ورسید - نو د ده ژبه له خبرو او اترو څخه بنده شوه - نو له خپلی حجری څخه د باندی ووت - او خلقو ته ئی په اشاره سره وویل - چه صبا او بیگا تاسی پاک الله یادوئ! لمونځونه کوئ! په تسبیح او تهلیل کښی مشغول او لگیا اوسئ! دغه وینا یا حسب المعمول به د پخوانیو مواظو او نصائحو په شان وی - یا د الهیه د دغه نعمت د احساسه وروسته به ئی غوښتی وی چه نور خلق هم د ده د حال سره شریک شی - ځکه چه پر زکریا علیه السلام حکم شوی ؤ لکه چه د آل عمران په سورت کښی راغلی دی چه په دغو دریو ورځو کښی په ښه شان سره الله تعالی یادوه او خاص د تسبیح لفظ به ئی ښائی د دی لامله (له وجی) اختیار کړی وی چه علی الاکثر د عجیبه ؤ او غریبه ؤ مظاهرو او مناظرو د لیدلو په وقت کښی سری ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ﴾ وائی (وفرمایل الله پس له تولد د یحیی چه)

لِيَحْيِيَ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَاتَّبِعْ الْاِحْكَامَ صَيًّا ۝

ای یحیی واخله دغه کتاب (توریت) په قوت (د زړه سره) او ورکړی ؤ مونږ دغه یحیی ته حکم (حکمت او نبوت) په دغه حال کښی چه دی هلک ؤ.

تفسیر: یعنی توریت او نوری آسمانی صحیفی چه پر تا یا پر نورو انبیاء نازلی کړی شوی دی په ښه مضبوطی او کوښښ سره ئی ټینگ کلک ونیسه او د هغو پر تعلیماتو هم ته په ښه شان

سره عمل و کړه او هم یی پر نورو خلقو د هغو په تمیل کښی اقدامات وکړه او حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی د علم الکتاب په ښوولو کښی مصروف شو پر خلقو په ښه زور او قوت سره - یعنی پلار ئی زور او ځوی ئی ځلمی ؤ او په هم دغه هلکتوب کښی الله تعالی ده ته فهم، پوه، علم، حکمت، صادق، فراست، احکام الکتاب، او د عبودیت آداب، او د خدمت معرفت ورعطاء فرمایلی وه. وائی یو ځلی هلکانو یحیی علیه السلام ته وویل «راځه چه لوی سره وکړو» یحیی علیه السلام وویل «مونږ د دی دپاره نه یو پیدا شوی چه لوی وکړو» د ډیرو علماؤ په نزد الله تعالی د خپل عمومی عادت په خلاف یحیی علیه السلام ته په هم دغه هلکتوب کښی نبوت هم عطاء فرمایلی ؤ. والله اعلم.

وَحَنَانًا مِّنْ لَّدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا^(۱۳) وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا^(۱۴)

او (بل ورکړی ؤ مونږ یحیی لره رحمت مهربانی) حال دا چه مهربان ؤ (پر خلق الله) له نزد خپله او پاکي (له معاصیو) او ؤ (یحیی) پرهیزگار او نیکوکار پر مور ؤ پلار خپل او نه ؤ سرکشه نافرمانه (له ربه او پخپل سر).

تفسیر: یعنی الله تعالی یحیی علیه السلام ته شوق، ذوق، رحمت، شفقت، رقت، د زړه پوستوالی، محبت، محبوبیت له خپله درباره عنایت فرمایلی ؤ. د ښو اوصافو خاوند، پاک ذات، حسین مخ، زرین خصلت، مبارک، سعید، متقی او پرهیزگار ئی گرځولی ؤ. په حدیث کښی راغلی دی چه «یحیی نه کله گناه کړی وه او نه ئی د گناه اراده فرمایلی وه. د الله تعالی له ویری به ئی تل ژړل او د ده پر بارخوگانو (رخسارو) د اوبکو لیاری له ورا ښکاریدی» او له سره متکبر، سرکش په خپل سر نه ؤ. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی د هیلې (امید) او ارمان وړکی اکثریه هم داسی وی. لیکن یحیی داسی نه ؤ» الصلوة والسلام علی یحییٰ وعلیٰ محمد المصطفیٰ!

وَسَلَّمَ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ مَيُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا^(۱۵)

او سلام دی وی پر دغه (یحیی له جانبه د الله) په هغه ورځ چه پیدا کړی شوی دی (له مسه د شیطان) او په هغه ورځ چه مری به دی (له سكرات الموت او له عذاب القبر) او په هغه ورځ چه پورته کړ شی دی ژوندی (له عذاب) قیامت.

تفسیر: کوم سلام چه الله تعالیٰ پر خپل بنده لیږی هغه محض د تشریف او عزت زیاتولو دپاره وی. چه د هغه مطلب او معنی دا ده چه په ده باندی هیڅ انتقاد (نیونه) او مؤاخذه نشته. دلته د ﴿يَوْمَ وُلِدَ﴾ ﴿وَيَوْمَ مَيِّتَ﴾ ﴿وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا﴾ څخه د اوقاتو او احوالو د تعمیم غرض دی. یعنی د ولادت له وخته نیولی د موت تر وخته پوری او له موته نیولی تر قیامته پوری په هیڅ وقت کښی پر یحییٰ علیه السلام هیڅ قسم د الله تعالیٰ مؤاخذه نشته او تل تر تله له هره آفته مأمون او مصئون دی.

وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ۝١٩

او یاد کړه په دغه کتاب کښی (قصه د) مریمي کله چه په څنگ شوه (لاره) له کورنی خپلی هغه ځای ته چه (د کور په) شرقی (دده) وه.

تفسیر: یعنی د حیض د غسل کولو دپاره - هم دغه د دی ږومېنی حیض ؤ په دیارلس کلنی یا پنځلس کلنی کښی دا له ډیره شرمه او حیاء د خپلی کورنی له مجمع څخه گوښه (بیله) شوه - او داسی یو عمارت ته لاره چه د بیت المقدس په مشرقی طرف کښی ؤ. نو ځکه نصاریٰ هم دغه مشرقی خوا د بیت المقدس خپله قبله گرځولی ده. (او اکثر علماؤ د نصاریٰ قبله مطلق مشرق لیکلی دی).

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ۝٢٠

پس ونيوله له طرفه د دوی پرده (دپاره د غسل د حیض) نو وليږه مونږ دی ته (پس له غسل او اغوستلو د جامو) روح خپل پس شکل خپل ئی جوړ کړ دی ته د سړی کامل (تام الخلقة د نورانی ځلمی).

تفسیر: یعنی حضرت جبرئیل علیه السلام د یوه ځنکی (هلاک) او نوی ډیر ښکلی پیمخی ځلمی په صورت سره متشکل شوی ورسید، هم هغسی چه د پرښتو عادت دی چه عموماً په ښو منظرو او صورتونو سره متمثل کیږی. او ممکن دی دلته د مریمي صدیقی رضی الله تعالیٰ عنها د انتهای عفت او طهارت او تقویٰ امتحان اخیستل هم مقصود وی چه داسی زورور دواعی او محرکات هم د دی د عفاف او تقویٰ جذباتو ته لږ څه حرکت هم ونشو ورکړی.

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا^(۱۸)

نو وویل (مریمی دغه غلمی ته) بیشکه زه پناه غوارم په رحمن له تا نه که ئی ته پرهیزگار سری (نو له ما شخه په دده شه!).

تفسیر: صدیقی مریمی رضی الله تعالیٰ عنها په اوله شیبه کښی داسی وگڼله چه دغه کوم سری دی - په تنهائی کښی یو ناشاپی د یوه سری سره د مخامخ کیدلو شخه بالطبع بیوی مریمه سخته وویږیده - او د خپلی ساتنی او پت په فکر کښی ولویده. مگر معلومیږی چه د دغی پرښتی پر خیره د تقویٰ او طهارت د انوارو د غلیدلو شخه فقط هم دغومره ویل کافی وگڼه چه «زه ستا له طرفه رحمن ته پناه نیسم که چیری ستا په زړه کښی د الله تعالیٰ ویره وی (لکه چه ستا له پاکي او نورانی بشری شخه هم دغه راخرگندیږی) نو ته به له ما شخه هیسته درومی - او هیڅ به ماته تعرض نه کوی او نه به ماته گوری».

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا^(۱۹)

وویل (جبرئیل) بیشکه هم دا خبره ده چه زه رالیږلی شوی د رب ستا یم دپاره د دی چه وبښم تاته (په امر د رب د تا) یو هلک صالح (پاک له معاصیو).

تفسیر: یعنی مه ویریږه - که غما په نسبت ستا په زړه کښی کوم خراب خیال پیدا شوی وی هغه لری کړه ا زه انسان نه یم بلکه ستا د هغه رب له جانبه (چه ته په هغه پوری پناه نیسی) لیږلی شوی پرښته یم - او د دی دپاره راغلی یم چه د پاک الله له طرفه تاته یو پاک، صاف، مبارک، مسعود او ښه پاک هلک درعطا کړم په ﴿غُلَامًا زَكِيًّا﴾ کښی دی ته اشاره ده چه هغه به د حسب او نسب او اخلاق او نورو ممیزه ؤ صفاتو په اعتبار بیخی پاک او صاف وی.

قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا^(۲۰)

وویل (مریمی له دیره تعجبه) څرنکه به پیدا شی ماته غوی حال دا چه نه دی رسیدلی ماته هیڅ بشر (نه په نکاح او نه په سفاح) او نه ومه زه هیچیری بدکاره.

تفسیر: د صدیقی مریمی رضی الله تعالیٰ عنها په زړه کښی الله تعالیٰ دغه یقین ورپیدا کړ چه بیشکه دغه پرېسته ده مگر دغه تعجب ورپیدا شو هغه جینئ چه له سره میره (خاوند) نه لری چه په حلاله طریقه د دی سره ئی مساس کړی شوی او بدکاری ئی هم نه ده کړی چه په حرامه طریقه سره به ئی هلك حاصل کړی وی. نو دی ته د دغه رهبانیت په حالت کښی پاکیزه ولد به څرنگه ورپه برخه کیدی شی؟ لکه چه حضرت زکریا علیه السلام له دی نه په لږ عجیب بشارت باندی سؤال کړی ؤ.

قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىٰ هَٰئِهِ

نو وویل (جبرئیل مریمی ته کار) هم داسی دی (لکه چه ته وائی لیکن) فرمایلی دی رب د تا دغه (کار) پر ما باندی آسان دی.

تفسیر: دا هم هغه جواب دی چه حضرت زکریا علیه السلام ته ورکړی شوی ؤ (د هم دغه سورت) (۱) رکوع او هم دغه تفسیر کښی دی بیا ولوست شی.

وَلَنَجْعَلَنَّ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ۝۲۱

او چه وگرځوو مونږ دغه (هلك لویه) علامه دلیل (د کامل قدرت) دپاره د خلقو او رحمت له (طرفه) زمونږ، او دی (پیدا کیدل د ده بی له پلاره) یو کار مقرر کړی شوی (له ازله).

تفسیر: یعنی دغه تولد هر ورو (خامخا) کیدونکی دی او لا له پخوا څخه دغه امر طی او حکم د واقع کیدلو پری شوی دی چه له سره پکښی تخلف نه واقع کیږی او څمونږ حکمت د دغی خبری مقتضی دی چه بی د بشر د مسی محض د یوی جینئ له وجوده هلك پیدا کړو. او هغه لیدونکو او اوریدونکو دپاره څمونږ د عظیمه ؤ قدرتونو څخه یو لوی دلیل دی ځکه چه گرد (تول) انسانان د نارینه ؤ او د ښځو له یو ځای کیدلو څخه پیدا کیږی. آدم علیه السلام مو بی د دغو دواړو څخه پیدا کړی دی. او بی بی حواء رضی الله تعالیٰ عنها مو یواځی د نارینه له وجوده پیدا کړی ده. څلورم صورت ئی هم دغه دی چه د مسیح علیه السلام په وجود کښی ظاهر شو چه بی د نارینه له وجوده یواځی د ښځی له وجوده موجود شی. او په دغه ترتیب سره د پیدایښت څلور واړه صورتونه واقع شول نو د حضرت مسیح علیه السلام وجود د الهیه ؤ قدرتونو یو دلیل دی او د الله تعالیٰ له طرفه دنیا ته د لوی رحمت سامان دی.

فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا ۝

پس حامله شوه (مریمه) په دغه (عیسی) سره نو په څنگ شوه سره له دغه (عیسی) یو غای لری ته.

تفسیر: وائی چه پرېښتی وپوکل، نو هغه حامله شوه. وفي البحر: وذكروا ان جبرئیل علیه السلام نفخ فی جیب درعها اوفیه وفي كمها والظاهر ان المسند اليه النفخ هو الله تعالى لقوله فنفخنا (صفحه ۱۸۱ مجلد ۶) كما قال فی آدم علیه السلام ونفخت فيه من روحي. والله اعلم.

یعنی څه مهال (وخت) چه د حمل د وضعی وقت ورنژدی شو، نو له ډیره شرمه او حیاء له گردو (تولو) څخه جلا (جدا) شوه. او کوم لری غای ته لاړه ښائی چه دغه غای به هم هغه وی چه ورته «بیت لحم» وائی دغه غای د «بیت المقدس» څخه اته میله لری دی. ذکره ابن کثیر رحمه الله علیه عن وهب رحمه الله علیه.

فَاجَاءَهَا الْبَخَاسُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَلَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا نَسِيًّا ۝

پس راوسته مریمه درد د لنګیدلو (مضطربتا «پریشانۍ په حال») په ویخ د ونی د خرما ته (لپاره د تکیې، کله چه عیسی متولد شو) وویل (مریمی له ډیری حیاء) کشکی که مړه وی زه پخوا له دی حاله او وی زه (اوس یو څیز) هیر شوی بیخی له زړونو وتلی.

تفسیر: یعنی د لنګوالی د درد له شدة د یوی زړی خرما ونی ویخ ته چه په یوه اوچته غای کښی ولاړه وه. پناه ئی یووړه (او هلته پته کیناسته) په دغه وقت کښی د درد له تکلیفه او د یواځی والی او بیکسی او ضرورت او راحت د سامان د فقدان او نشتوالی لامله (له وجی) او له تولو څخه زیات داسی مشهوره پا که صافه عقیفه جینی له دینی حیثیته د مستقبل بدنای او رسوائی اندیښنی او تصور څخه سخته ناقراره او پریشانه وه - تر دی پوری چه د هم دغه کرب او اضطراب په غلبه کښی یو ناڅاپه داسی یوه جمله یی هم له خولی ووته ﴿يَلَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا نَسِيًّا﴾ کشکی زه له دی شیبی څخه لا له پخوا مړه شوی وی او په دنیا کښی غما نوم او ښان نه وی پاتی - څو په هیره سره هم د چا پر ژبه غما نوم نه راتلی، د اضطراب

کرب او اندیښنی له شته هغه زیری او بشارت چه د پرښتی له خوا دی ته ورکړی شوی وو تری بیخی هیر شوی وو.

فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ۝ وَهِيَ زِيَّ
إِلَيْكَ بِجَذْعِ النَّخْلَةِ تُسْقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِيًّا ۝

پس غږ وکړ (پرښتی) دغی (مریم) ته له لاندی طرفه د دی چه مه خپه کیره په تحقیق گرځولی ده رب د تا لاندی (له قدمونو) د تا چینه (یا سردار چه عیسی دی). او وخوځوه (وڅنډه) خپل ځان ته بیخ د خرما چه راټوی کاندی پر تا خرما پخی لوندی تازه.

تفسیر: دغه ځای چه صدیقه مریمه رضی الله تعالیٰ عنها د خرماؤ د ونی تر ویخ لاندی (پته) ناسته وه. - لږ څه اوچت ؤ. - له دی نه د ښکته ځای څخه بیا همغی پرښتی ورغږ کړ چه «مه خپه کیره او مه پریشانیره! بلکه د الله تعالیٰ په قدرت هر قسم ظاهری او باطنی اطمینان حاصل کړه ښکته وگوره چه پاک الله خاص قاته څرنګه چینه یا نهر جاری کړی دی. - چه تری وڅښی. - او ستا د خوراک دپاره پاس وگوره. - چه (له دغی وچی کلکی د خرما د ونی څخه چه ته په ویخ کښی ئی پته ناسته ئی) څنګه پخه تازه. - پسته خرما سم د لاسه پیدا کړی ده. - څو ئی وڅنډی او تری وڅوری».

تنبیه: ځینو اسلافو (دغه منادی عیسیٰ علیه السلام بللی او له تحت څخه د مریم صدیقی نس ئی مراد کړی او) د «سری» معنی یی په چینه سره کړی ده. - ظاهر دی چه دغه چینه د خرق العادت په صورت بهولی شوی ده. - او خرما هم بی موسمه په وچی ونی لگیدلی ده د دغو خوارکو د لیدلو د بی بی مریم رضی الله تعالیٰ عنها په زړه کښی تسکین او اطمینان پیدا او د تفریح او خوبی اسباب ورمهیا شول. او لکه چه مفسرین لیکي په دغه حالت کښی دغه شیان بی بی مریم ته نافع او مفید هم ؤ. - او دی ورته ضرورت هم درلود (لرلو) (نو ځکه د الله په حکم په هم دغه اکل او شرب سره بیرته روغه جوړه شوه).

فَكُلْ وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا

پس خوره (دا خرما) او څښه (دا اوبه) او (رنی) پخی کړه سترګی خپلی (په عیسی او خوشحاله شه).

تفسیر: یعنی پخه تازه خرما و خوره! او د دغی مخصوصی چینی د اوبو شخه و خنبه! او خپل پاک او مطهر وودکی ته گوره! او خپلی سترگی دی پری یخی او رنی کړه! او د وروسته غم مخوره! چه الله تعالی د گوردو (تولو) مشکلاتو لری کوونکی دی.

فَإِمَّا تَرِينَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أَكَلِمَ الْيَوْمَ أَنْسِيًّا^(۲۷)

پس که ولید تا له خلقو شخه یو شوک (چه د عیسی د تولد پوښتنه ئی در شخه کوله) نو ووايه بیشکه زه چه یم نذر کړی می ده پر جان رحمن ته روژه (له کلامه) پس له سره به خبری ونه کړم زه نن ورځ له هیڅ یوه انسان سره!

تفسیر: یعنی که له خلقو شخه کوم سړی له تا شخه (د عیسی علیه السلام د غیږیدلو په نسبت شخه) پوښتنه وکړه نو ته د لاسونو او د سترگو او نورو په اشارو سره هغوی داسی وپوهوه چه نن ورځ ما محضاً الله له ویلو شخه خپله خوله بنده کړی ده او له تاسی سره نن هیڅ خبری اتری نشم کولی - د دوی په دین کښی دغسی نیت درست ؤ - او دوی به د نه ویلو روژی هم نیولی خو غمونو د محمدیانو په شریعت کښی داسی د کلام روژه نیول درست نه دی او دا ووايه بیشکه زه چه یم نذر می منلی دی مطلب دا دی چه د نذری روژی نیت وکړه او بیا داسی ووايه. او ﴿إِنْسِيًّا﴾ قید ئی ښائی ځکه لگولی وی چه (تسبیح او تهلیل او د الله شکر خو کوم) له پرښتو سره خو غبریم (﴿فَإِمَّا تَرِينَ﴾ په اصل کښی «ان ما ترئیین» دی چه د «ان ها» نون شرطیه مدغم شوی دی په «ها» زائده کښی «ترئیین» د مخاطبی مونثی صیغه ده له بابیه د «فتح» نه چه «ع او «ل تری حذف او فتحه د «ع» لاره «ل» ته او «ن» د تاکید پری داخل شو او نون اعرابی تری محذوف شو او «ی» د ضمیر مکسوره شوه له جهت د التقاء د ساکنین).

فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْبِلُهُ قَالُوا يَمْرُؤٌ لَّكَ دُجْتُ شَيْئًا فَرِيًّا^(۲۸)

پس راغله (مریمه) سره له دغه (عیسی) قوم خپل ته چه اخیستی ئی وه هغه (عیسی په غیږ کښی کله چه قوم ئی ولیده) نو وویل (یهودانو) ای مریمی په تحقیق راوړی دی (او کړی دی) تا یو څیز عجیبه مخالف له عاده.

تفسیر: یعنی عیسی علیه السلام ئی پخپلی غیږ کښی ونیو - او د خپل قوم په مخ کښی راغله - نو گورد (تول) خلق د دغه وضعیت د لیدلو شخه هک پک - حیران او متحیر پاتی شول - او

گردو (تولو) په داسی ویناؤ خوله وپرانستله، ای مریمی تا بلاء وکړله - او داسی غټه خبره دی پیدا کړه - نو ژر شه ووايه چه دغه ساختگی شی دی له کومه راوړ له دی نه به لوی دروغ او خلاف العادت خبره څه وی چه یوه پیغله بی میره جینیئ (چه تر نن پوری به لا حائضه هم نوی شوی) داسی دعوی وکړی چه د ما کړه څوی شوی دی (بی له پلاره).

يَا خُتُّ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَعْثًا

ای خوری د هارون! نه ؤ پلار د تا سړی د بدی او نه وه مور ستا بدعمله (نو دا ته ولی داسی شوی؟)

تفسیر: یعنی پری بدگمانه شول او داسی ئی ورته وویل چه ستا مور او پلار او کورنی او کهول له قدیم الایامه تر اوسه پوری په عفت او عصمت او طهارت معروف دی نو په تا کښی دغه بد خصلت له کومه شو؟ د نیکانو له اولاده ؤ څخه د بدی صدور د حیرت او تعجب وړ (لایق) دی. تنبیه: بی بی مریمی رضی الله تعالیٰ عنها ته ئی «اخت هارون» څکه وویل چه د حضرت موسی د ورور هارون علیه السلام له نسله وه گواکی له «اخت هارون» څخه «اخت قوم هارون» مقصود دی - لکه چه ﴿وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ﴾ کښی هود علیه السلام ته د «عاد» ورور ویلی دی حال دا چه «عاد» د دی قوم د اصلی مورث نوم ؤ او ممکن دی د «اخت هارون» څخه د هغه ظاهری معنی ئی واخیسته شی لکه چه له ځینو صحیحه ؤ احادیثو څخه ظاهری چه د بی بی مریمی رضی الله تعالیٰ عنها دغه ورور یو صالح سړی ؤ - نو د کلام حاصل داسی شو چه «ای مریمی ستا پلار متقی او مور دی عابده او ورور دی صالح او پاس نسب دی عین «هارون علیه السلام» ته رسیږی - نو سره له دومره مفاخرو او محاسنو له تا څخه داسی بد کار ولی ښکاره شو.

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ

نو اشاره وکړه (مریمی) هغه ته (چه له دغه عیسی سره وغږیږئ!)

تفسیر: یعنی صدیقی مریمی رضی الله تعالیٰ عنها پخپل لاس سره د خپل وړوکی په لوری (چه تی ئی په خوله کښی ؤ او د خلقو دغه گردی (تولی) خبری ئی په ځیر سره اوریدی) اشاره وکړه چه تاسی پخپله له ده نه پوښتنه وکړئ.

قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا

نو وویل (خلقو) څرنګه خبری وکړو مونږ له هغه چا سره چه دی هغه په مهد (ځانګو یا غیر) کښی وړوکی (تی رودونکی).

تفسیر: یعنی سره له دغسی شرمناکه حرکتی دی ته لا وګوره چه پر مونږ ملندی هم وهی او مسخری راپوری کوی چه دغه خپل جواب د دغه تی رودونکی وړوکی ماشوم څخه واورئ! ښه نو د یوه داسی نوی څیړیدلی هلك سره به مونږ څرنګه سؤال او جواب وکړی شو؟
 تنبیه: ﴿مَنْ كَانَ فِي الْهَدْيِ﴾ کښی د ﴿كَانَ﴾ لفظ پر دی دلالت نه کوی چه عیسی علیه السلام د خپل دغه تکلم په وقت کښی «هېښی» نه ؤ پاتی په قرآن عظیم کښی داسی مضامین ډیر استعمال شوی دی مثلاً په ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ یا ﴿وَلَا تَقْرَأُ الْزِّيَّ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً﴾ یا ﴿إِنْ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٌ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾ او نورو کښی «د»
 استعمال د داسی مضمون دپاره شوی دی چه د هغه سلسله د ماضی زمانی د سلسلی د پری کیدلو سره نه وی منقطع شوی - او دلته د ﴿مَنْ كَانَ فِي الْهَدْيِ﴾ په تعبیر کښی دغه نکته شته چه ویونکو دغه د تکلم نفی د یوی ضابطی او عمومی قاعدی په ډول (طریقه) وړاندی کړی وه - یعنی نه صرف عیسی علیه السلام بلکه د هر هغه هلك (وړوکی) چه دغسی نوی څیړیدلی وی - او په غیر کښی پروت تی رودونکی وی عادتاً کلام محال دی.

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ قَتَلَنِي الْكِتَابُ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا

وویل (عیسی) چه بیشکه زه بنده د الله یم؛ را کړی ئی دی ماته کتاب او ګرځولی یم زه الله نبي.

تفسیر: یعنی د قوم په منځ کښی هم دغه خبری او اتري کیدی چه الله تعالی مسیح علیه السلام په خبرو راوست او د عیسی علیه السلام هغه وینا چه په دغه وقت کښی ئی وکړه - د دغو د هغه تردد او د غلطو او فاسدو خیالاتو تردید ئی وکړ - چه اوس یا وروسته له دی نه د ده په نسبت قائم کیدونکی ؤ. «زه بنده د الله یم» یعنی نه پخپله الله تعالی او نه د الله تعالی غوی یم - لکه چه د نصاری و عقیده ده - لکه چه د هم دی عقیدې د تردید دپاره رومی د مسیح علیه السلام د ولادت او نورو حالاتو مفصلاً بیان وفرمایه.

«او ګرځولی ئی یم نبي» یعنی مقتری او کاذب نه یم لکه چه یهودان ګمان کوی.

تنبیه: د آل عمران او مائده په سورتونو کښی د حضرت مسیح علیه السلام د تکلم فی المهد په متعلق کلام کړی شوی دی - هغه دی هلته ولوست شی - د صحیح بخاری شریف په حدیث نبي کریم صلی الله علیه وسلم د هغو دریو هلکانو په نسبت چه د تکلم فی المهد ذکر فرمایلی دی له هغوی ځنی یو هم دغه حضرت مسیح علیه السلام بن مریم دی - مګر نن، پرون خلق د قرآن او

حدیث په خلاف د حضرت مسیح د تکلم فی المهد څخه انکار کوی حال دا چه د دوی په لاس کښی د نصرانیانو د عمیاء تقلید څخه ماسواء بل هیڅ یو دلیل نشته.

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ۝

او گرځولی یم زه (الله) برکت ناک په هر ځای کښی چه اوسیږم او تاکیدی حکم ئی فرمایلی دی ماته په لمانځه سره او په زکوٰه سره تر څو چه زه یم ژوندی.

تفسیر: یعنی تر څو چه ژوندی یم - د هر وقت او د هر ځای سره مناسب د هر قسم صلوٰه او زکوٰه حکم چه شوی وی، د هغو د شرطونو او حقوقو د رعایت سره ئی برابر تل ادا کوم. لکه چه په بل ځای کښی د مؤمنینو په نسبت فرمایلی دی. ﴿الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ د دی مطلب داسی نه دی چه په هر آن او هر وقت کښی تل لمونځ به کوی بلکه مراد ئی دا دی چه په هر وقت او په هر قسم چه د لمانځه حکم شوی وی تل په مداومت سره د هغه حکم تعمیل کوی او د هغه برکات او انوار تل پر دوی محیط او چاپیر وی. که کوم سری داسی ووائی «څو چه مونږ ژوندی یو پر لمانځه - زکوٰه - روژه - حج او نور مامور یو» نو آیا د هغه مطلب به داسی اخیست کیږی چه هر یو مسلمان مامور دی چه تل هر ساعت لمونځ وکړی - او هر ساعت زکوٰه ورکړی - (که د نصاب مالک وی که نه وی) هر وقت روژه ونیسی - هر وقت حج وکړی - د حضرت مسیح علیه السلام په متعلق هم د «مادمت حیا» مطلب هم داسی واخیست شی. په یاد ئی ولرئ چه د «صلوٰه» لفظ یواځی له هم دغه اصطلاحی لمانځه سره نه دی مخصوص. لوی قرآن له ملائکو او انسانانو څخه تیر شوی د گرد (تول) جهان په طرف هم د «صلوٰه» نسبت کړی دی ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَكُلُّ دَابَّةٍ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ ذَكِيٌّ﴾

﴿عَلَّمَ صَلَاةَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ﴾ (۱۸ جزء د «النور» ۴ آیه ۶ رکوع) او دا

ئی هم راښودلی دی چه د هر شی د تسبیح او د صلوٰه په حال باندی یواځی پخپله پاک الله پوهیږی چه د کوم یوه صلوٰه او تسبیح په څه ډول (طریقه) سره دی؟ هم داسی د «زکوٰه» معنی هم اصلاً طهارت - نمو - برکت او مدح ده، چه له دغو ځنی د هر یوه معنی استعمال په قرآن او حدیث کښی په خپلو خپلو واقعو کښی شوی دی. په هم دغه رکوع کښی د حضرت مسیح په نسبت د ﴿عَلَّمَ صَلَاةَ إِبْرَاهِيمَ﴾ لفظ تیر شو - چه له «زکوٰه» څخه مشتق دی او یحیی علیه السلام ته ئی وفرمایل ﴿وَحَنَانًا مِّنَ لَّدُنَّا وَزَكَاةً﴾ د «الکھف» په سورت کښی دی ﴿خَيْرَ أَمْنَةٍ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رَحْمَةً﴾ دلته هم د «زکوٰه» معنی هم داسی عمومی اخیستی شی - او ممکن دی له

﴿ وَأَوْصِنِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ ﴾   شخه «اوصانی بان آمر بالصلاة والزكاة» مراد وی لکه چه د اسمعیل علیه السلام په نسبت فرمائی دی   ﴿ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ ﴾   بیا د «اوصانی» لفظ د خپل لغوی مدلول په اعتبار د دی خبری مقتضی نه دی چه د هم هغه د «ایصاء» له وخته پری تعمیل شروع شی، او هم ډیر ممکن دی چه له «مادمت حیا» شخه د هم دغی ځمکی ژوندانه مراد واخیست شی - لکه چه د «ترمذی» په یو حدیث کښی راغلی دی چه الله جل جلاله د جابر رضی الله تعالی عنه پلار پس له شهادته ژوندی کړ - او وئی فرمایه چه «له ما شخه څه څیز وغواړه»! هغه عرض وکړ «یا الله ماته بیا داسی ژوندون را په برخه کړه - چه په هغه کښی بیا ستا په لیاره کښی ووژلی شم!» له دغه ژوندون شخه یقیناً د ځمکی ژوندون مراد دی. که نه شهیدانو ته نفس الحیات خو پخپله قرآن او په هم دغه حدیث کښی بالتصریح موجود دی - او د حیات مطلب په «لوکان موسی او عیسی حیین - الخ کښی هم دغه حیات وگنئ که بالفرض د دی حدیث والی ثابت شی. «بالفرض» مو ځکه وویل چه د ده اسناد د احادیثو په کتابونو کښی هیچیری نه دی موندلی شوی.

وَبَرِّأَبَوَالِدَيْ نُوْلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٧﴾

او (گرځولی یم زه الله) نیکی کوونکی له مور خپلی سره او نه ئی یم
گرځولی زه سرکښه بدبخته.

تفسیر: هر کله چه هیشوک ئی پلار نه ؤ - نو یواځی د مور نوم ئی واخیست. دغه گردی (تولی) جملی چه د ماضی په صیغو سره راوړی شوی بیشکه د هغوی معانی په ماضی سره اخیستلی کیږی لیکن داسی چه متیقن الوقوع مستقبل ئی ماضی فرض کړی دی لکه چه په ﴿ اَنِّيْ اَمْرًا لِّلّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوْهُ ﴾ کښی هم داسی مسیح علیه السلام په خپل هلکتوب کښی د ماضی د صیغو په استعمالولو کښی تنبیه ورکړه چه د دغو گردو (تولو) شیانو کیدل په مستقبل کښی داسی یقینی او قطعی دی لکه چه واقع شوی دی د حضرت مسیح علیه السلام د دغه خارق العادت خبرو، اترو - او له هغو اوصافو او خصائلو چه بیان کړل شول - په ډیر بلاغت سره د هغه ناپاک تهمت تردید وشو چه د ده پر ماجده والده لگولی شوی ؤ - اول خو د داسی ووړکی وینا - او داسی جامع او مؤثر کلام طبعاً د دښمنانو چپ کوونکی ؤ - بیا په داسی یو ووړکی کښی چه دومره سوچه نخصال وموندل شی - نو ښکاره ده چه هغه (العیاذ بالله) څرنکه ولد الزناء کیدی شی لکه پخپله د دوی له دی اقرار شخه هم ظاهریږی ﴿ وَكَانَتْ اُنْتُ لَكَ بَغِيًّا ﴾ چه دوی فروع هم د اصوله سره سم غوښتل.

وَالسَّلَامُ عَلٰی یَوْمٍ وُلِدْتُ وَیَوْمٍ اَمُوْتُ وَیَوْمٍ اُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٨﴾

او (وویل عیسی) سلام دی پر ما په هغه ورځ چه غیږولی شوی یم (له مسه د شیطانہ او نورو بدیو (او خرافاتو) او په هغه ورځ چه مرم به (له عذابہ د نزعی او د قبره) او په هغه ورځ چه پورته به کړی شم ژوندی (له عذابہ د قیامت

تفسیر: د دی جملی سره سمه بله هم دغسی جمله پخوا له دی نه د حضرت یحییٰ علیه السلام په ذکر کښی مذکوره شوه - د دغو دواړو په منع کښی هم دغومره فرق شته چه هلته پخپله د الله تعالیٰ له لوری کلام و او دلته د حضرت مسیح علیه السلام له ژبی هم هغه خبری ویلی شوی دی - او هم د «سلام» او د «السلام» فرق د لحاظ قابل دی.

(او فرمائی الله د هغه صفت چه مو اوس وکر)

ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٧﴾

دغه (موصوف) عیسیٰ ځوی د مریمی دی (فرمایلی دی الله په شان د عیسیٰ کښی) خبره حقه رښتیا هغه چه په دی کښی سره جگړی کوی (خلق).

تفسیر: یعنی د مسیح علیه السلام شان او صفت هم دغه دی چه پاس بیان شو په یوه رښتیا او ښکاره خبره کښی خلقو چتی (فضول) جگړی او مناقشی پیدا کړی دی. او راز راز (قسم قسم) اختلافات ئی پکښی درولی دی چه یو تری خدای جوړوی - بل ئی د الله تعالیٰ ځوی گڼی - بل یی کذاب او مفتری بولی - بل د ده پر نسب او نورو طعنی وهی - رښتیا خبره خو هم دغه ده چه ښکاره کړی شوه چه مسیح علیه السلام خدای نه دی بلکه د الله تعالیٰ یو مقرب بنده دی - کاذب او مفتری نه دی - بلکه یو رښتین نبی دی. د ده حسب او نسب گورد (قول) سره پاک دی - الله تعالیٰ ده ته «کلمة الله» فرمایلی دی. او ممکن دی د ﴿قَوْلَ الْحَقِّ﴾ معنی هم دغه «کلمة الله» وی.

مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَنَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٣٨﴾

نه ښائیږی الله ته دا چه ونیسی ولد (هیڅوک) پاکی ده ده ته (له نیولو د

ولد) هر کله چه حکم و کړی دی د یوه کار پس بیشکه هم دا خبره ده چه وائی هغه ته (موجود) شه پس هغه موجود شی.

تفسیر: هغه ذات ته چه د ده د یوه (کن - شه) څخه هر شی موجودیږی د غوی او لمسی څه ضرورت لاحق دی؟ آیا (العیاذ بالله) اولاد به د ضعف په وقت کښی ورسره کومک او مرسته (مدد) کوی؟ یا د مشکلاتو په وقت کښی به ئی لاس سپکوی؟ یا وروسته له هغه به د ده نوم ژوندی ساتی؟ او که داسی کومه شبهه درپیدا شوی وی چه عموماً انسانان له مور او پلاره پیدا کیږی نو د حضرت مسیح علیه السلام پلار څوک دی؟ نو د هغه جواب هم دغه د ﴿كُنْ فَيَكُونُ﴾ په جمله کښی راغی. یعنی داسی مطلق قادر ته دغه څه اشکال لری چه یو هلک بی له پلاره پیدا کړی؟ که عیسیان الله تعالی د مسیح پلار او صدیقه مریمه د ده مور گنی نو العیاذ بالله د میره (خاوند) او د ښځی د نورو تعلقاتو اقرار به هم کوی؟ سره له دی چه پلار ئی ودروی نو د تخلیق طریقه خو به هم هغسی نه وی چه بالعموم په والدینو کښی دی نو بیا په بی پلاره پیدا کولو کښی به څه اشکال وی؟

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوا هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ قَوْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾

او (وویل عیسی) بیشکه الله رب عیسا دی او رب ستاسی دی پس عبادت کوی ستاسی د الله؛ هم دغه لیاره سمه صافه برابره. نو بیا اختلاف وکړ دلو (د نصاری په باب د عیسی کښی) له منع د دغو (خلقو) نو خرابی ده دپاره د هغو کسانو چه کافران شوی دی له حاضریدو د هغی ورځی ډیری لوئی (د قیامت نه).

تفسیر: دغه د چا خبره ده؟ د ځینو په نزد دا د حضرت مسیح علیه السلام مقوله ده - گواکی پخوا له دی نه د حضرت مسیح هم هغه خبری چه له ﴿قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ﴾ الایة - څخه نقل کړی شوی دی دا د هغه تکمله شوه په منع کښی د مخاطبینو د تنبیه دپاره له ﴿ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ څخه د الله تعالی کلام و. عیسا په نزد بهتر دا دی چه دغه د ﴿وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ﴾ الایة - سره ولگولی شی - یعنی (ای محمده صلی الله علیه وسلم) په کتاب کښی د مریمی او د مسیح علیه السلام د حال هغه مذکور چه شوی دی - وائی وروه او ووايه چه عیسا او ستاسی رب الله دی. یواځی د هم دغه عبادت وکړئ! غوی او لمسی ورته مه دروئ! الله تعالی د توحید داسی سمه صافه لیاره درښوولی ده چه هیڅ لوره، ژوره (نشیب و فراز) کوږوالی نه لری - او

گرددو (تولو) انبیاو د هم هغه په طرف ليار ښوونه کړی ده - لیکن خلقو ډیری فرقی جوړی کړی دی او بیلی بیلی لیاری ئی ایستلی دی - نو هغه کسان چه له توحید څخه انکار کوی نو هغوی ته د ډیری هولناکی ورځی (قیامت) له تباهی څخه خبردار کیدل په کار دی چه خامخا راتلونکی دی.

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونا لَكِن الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلالٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾

څه ډیر ښه اوریدونکی به وی دوی او څه ډیر ښه لیدونکی (به وی دوی په هغی ورځی کښی چه رابه شی دوی مونږ ته لیکن ظالمان نن ورځ په گمراهی ښکاره کښی دی.

تفسیر: یعنی نن چه اوریدل او لیدل مفید دی دوی بیخی کانه او رانده شوی دی - او د قیامت په ورځ چه لیدل او آوریدل له سره فائده نه رسوی د دوی سترگی او غوږونه خلاصیږی او په دغی ورځی کښی به داسی خبری اوری چه زړونه ئی تری ېړق چوی او داسی مناظر او ننداری به گوری چه د هغو د لیدلو څخه به د دوی څیری تکی توری الوځی (نعوذ بالله منه!)

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ

او وویروه ته دوی له ورځی د حسرت (او ارمانه) کله چه فیصله کړی شی کار (د حساب او کتاب)

تفسیر: کفارو ته به د افسوس او ارمان کولو ډیری مواقع ورومخه کیږی او آخری موقع به هم هغه وی کله چه مرگ د یوی گدی پشان راوستی شی او د جنت او د دوزخ په منځ کښی د گرددو (تولو) په مخ کښی په داسی حال کښی چه گرد (تول) به ورته گوری ذبح کاوه شی - او داسی یو غږ به کیږی چه «جنتی دی په جنت کښی او دوزخی دی په دوزخ کښی د تل دپاره پاتی وی، وروسته له دی نه به مرگ هیچا ته نه راځی» نو په دغه وقت کښی کافران بالکل نا امیده کیږی او د حسرت لاسونه به سره مښی او گوټی به چیچی.

څه په کار ده اوس ژبا او انگولا - لوبی مات او غوړی توی شول په بیدیا

وَهُم فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾

حال دا چه دوی (په دنیوی) غفلت کښی دی او دوی ایمان نه راوړی

تفسیر: یعنی په دغه وقت کښی دوی د داسی ورځی په راتګ باور نه کوی او د غفلت په نشو کښی مخمور پراته دی او په ډیره درنه هیره کښی لویدلی دی خو څه مهال (وخت) چه له قیامت د لویو مصائبو سره مخامخ کیږی - نو دلته وائی کشکی هلته مو سترګی خلاصی کړی وی او پخپلو نفعو او زیانونو پوهیدلی وی مګر د دغی ورځی حسرت او افسوس دوی ته هیڅ په درد نه خوری ځکه

لګیا وی تل په لویو له نن ورځ وی بیغم • الآن قد ندمت وما ينفع الندم

إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿١٤﴾

بیشکه مونږ چه یو هم دا مونږ وارث کیږو د ځمکی او د هغه چا چه پر دغه ځمکی دی او خاص مونږ ته به راوستی شی دوی (دپاره د جزا)

تفسیر: یعنی د هیچا مال او ملک به باقی نه پاتی کیږی، هر شی به مستقیماً د خپل حقیقی مالک په طرف رجوع کوی الله تعالیٰ به پخپله بالذات علی الاطلاق حاکم او متصرف وی، په هر څیز کښی په هر قسم سره چه اراده وفرمائی سم له خپله حکمته سره پکښی تصرف کوی - د دنیا د هغو سامانونو چه تاسی ئی په غفلت کښی غورځولی یئ وارث او مالک یواځی هم هغه وحده لاشریک له الله تعالیٰ پاتی کیږی. د مال او د ملک ګرد (تول) طویل او عریض دعوی کوونکی تول د فناء او زوال په کنده کښی غورځاوه شی.

وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ ﴿١٥﴾

او یاد کړه (ای محمده! امت خپل ته) په کتاب (قرآن) کښی (قصه د) ابراهیم

تفسیر: په تیره رکوع کښی د حضرت مسیح علیه السلام او د صدیقی مریمی رضی الله تعالیٰ عنها قصه بیان او د نصرانیانو تردید وکړی شو چه دوی یو انسان د رحمن په ځای دراوه، په دغه رکوع کښی د مکی معظمی د مشرکینو د شرمولو دپاره د حضرت ابراهیم علیه السلام قصه اوروله شی - چه دی عین تر خپل پلار سره څرنګه او د شرک پر خلاف کلک ودرید او له شرکه او بت پرستی څخه ئی منع کوله؟ او ګردو (تولو) ته ئی وویل چه که له شرکه لاس واخلي - او

د وحدت پر سمه لیاره روان شی! کله چه خپل تبلیغ او هدایت ئی بی اثره ولید نو وطن، اقارب او گرد (تول) هیواد والا ئی هم پریښودل، او محضاً الله ئی هجرت اختیار کړ. د مکی مکرمی مشرکانو داسی دعوی کوله چه دوی د ابراهیم علیه السلام له اولادی او د هم هغه پر دین قائم دی نو دا ئی هغوی ته وروښوول چه ستاسی د پلار ابراهیم علیه السلام رویه د بتانو په نسبت څه دول (طریقه) وه؟ که د آباؤ او اجدادو تقلید کوئ، نو د داسی یو پلار تقلید وکړئ! او له مشرکو پلرونو او نیکه گانو نه هم هغسی مرور او بیزاره شی - لکه چه ابراهیم علیه السلام تری بیزاره شوی ؤ.

إِنَّهُ كَانَ صَدِيقًا نَبِيًّا ﴿٣١﴾

بیشکه دغه (ابراهیم) ؤ صدیق (دیر رښتینی) نبی

تفسیر: د «صدیق» معنی دا ده چه دیر زیات رښتیا ویونکی چه پر خپلو خبرو د عمل کولو له پلوه بیخی رښتین ثابت او د خپل قول او عمل توافق په رښتیا سره گردو (تولو) ته ښی. یا خو «صدیق» هغه رښتین او پاک طینت سری ته وائی چه د ده په زړه کښی د رښتیا قبلولو دپاره نهایت اعلیٰ اکمل استعداد موجود وی. هر هغه خبره چه د الله تعالیٰ له جانبه ور ورسیږی هغه بلا توقفه د ده په زړه کښی ځای ونیسی - او بیخی د شک او تردد ځای او گنجائش پکښی پاتی نشی - ابراهیم علیه السلام په هری یوی معنی سره «صدیق» ؤ او کله چه د «صدیقیت» دپاره «نبوت» نه دی لازم نو ځکه ئی وروسته د «صدیقاً» سره «نبیا» هم وفرمایل او پر نبوت ئی هم تصریح وکړه - له هم دی ځایه معلوم شو چه د کذبات ثلاثه حدیث او په «نحن احق بالشک من ابراهیم» او نورو روایاتو کښی د کذب او شک هغه معنی نه ده مراده چه د کلام له سطحی څخه مفهومیږی.

إِذْ قَالَ لِأَيُّهَا يٰأَيُّهَا لِمَ تَعْبُدُونَ مَا لَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا ﴿٣٢﴾

کله چه وویل (ابراهیم) پلار خپل ته ای پلاره څه دپاره عبادت کوی ته د هغه څیز چه نه اوری او نه وینی او نه دفع کولی شی له تا نه هیڅ څیز.

تفسیر: یعنی هغه چه گوری او آوری او په مشکلاتو کښی هم پکار راځی - مگر واجب الوجود نه وی د هغه عبادت هم نه دی جائز څه ځای د دی چه د یوی بی ځانه تیږی (گتی) یا بی روحه بت چه نه لیدی شی او نه اوریدی شی او نه ځمونږ څه په کار راځی او پخپله ځمونږ په لاسونو جوړ شوی او توږلی شوی دی هغه خپل معبود ودرور - نو دغه عمل د هیڅ یو عاقل او پوه

سری کار له سره نشی کیدی.

يَا بَتِّ اِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي اِهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٣٣﴾

ای پلاره عَما بیشکه زه چه یم په تحقیق راغلی دی ماته له علمه هغه قدر چه نه دی راغلی تاته نو متابعت وکړه عَما چه وبه بشیم تاته لپاره سمه برابره .

تفسیر: یعنی الله تعالی ماته د توحید او د معاد او د نورو صحیح علم راکړی او د شریعت له حقائقو څخه ئی واقف کړی یم که ته عَما متابعت وکړی نو زه به دی پر داسی سمی صافی لپاری بیایم چه د الله تعالی تر رضاء پوری رسیږی پرته (علاوه) له دی نه نوری گردی (تولی) لپاری داسی خرابی او کډی دی چه پر هغو باندی له تلوو څخه هیڅوک بری او نجات نشی موندلی.

يَا بَتِّ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا ﴿٣٤﴾

ای پلاره عَما مه کوه عبادت د شیطان (په ارتکاب د منهیاتو)؛ بیشکه شیطان دی له رحمن څخه ډیر نافرمانه (سرکشه).

تفسیر: د بتانو عبادت په شیطانی اغواء او لمسون کیږی - او شیطان د دغه حرکت له لیدلو څخه ډیر زیات خوشالیدوی نو په دی لحاظ گواکی د بتانو عبادت د شیطان عبادت دی او د شیطان عبادت گواکی د رحمن څخه انتهائی نافرمانی ده . بنائی د ﴿عَصِيًّا﴾ په لفظ سره دی لوری ته هم توجه ورکړی وی چه د شیطان د رومبني نافرمانی اظهار په هغه وقت کېږی شوی ده چه ستاسی د پلار آدم علیه السلام په مقابل کېږی د تعظیمی سجدی حکم ورکړی شوی و لهذا د آدم علیه السلام اولادی ته د ډیر شرم او ننگ ځای دی چه د رحمن څخه مخ واړوی او له شیطان سره خپله پارانه ونهیلوی - یا هغه قدیمی ازلی دشمن خپل معبود وگرځوی.

يَا بَتِّ اِنِّي اَخَافُ اَنْ يُبْسَكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونِ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٣٥﴾

ای پلاره عَما بیشکه زه چه یم ویریم له دی نه چه وبه رسیږی تاته عذاب له رحمن څخه (لامله «له وجی» د متابعت د شیطان) پس شی به ته شیطان ته دوست (ملگری په دوزخ کښی).

تفسیر: یعنی د رحمن د عظیمه و رحمتونو اقتضاء دا ده چه پر گردو (تولو) بندګانو ئی شفقت او مهربانی وی لیکن ستا د بدو اعمالو له شامته ویره ده چه هم دغه حلیم رحیم او کریم الله تعالی هم په قهر نشی او پر تاسی کوم سخت آفت نازل نه کړی چه په هغه کښی د اخته کیدلو لامله (له وجی) تل تر تله د شیطان رفیق او ملگری شی یعنی د کفر او شرک له مزاولته په مستقبل کښی د ایمان او توبی توفیق درپه برخه نشی - او د اولیاء الشیاطین په دله کښی شامل شی - او په دائمی عذاب کښی وغورځاوه شی عموماً مفسرینو دغه معنی اخیستی ده لیکن حضرت شاه صاحب لیکی. - «یعنی د کفر له وپاله که کوم آفت راشی نو له شیطان به مدد غواړی یعنی له بتانو څخه - اکثر خلق په هم دغسی وقت کښی شرک کوی» والله اعلم.

قَالَ ارْغَبْ اَنْتَ عَنِ الْهَيْئَةِ يَا اِبْرَاهِيْمُ لَنْ لَمْ تَنْتَهِ لَارْجَمَكَ وَاهْجُرْنِي بِلَيْلَةٍ

وویل (آزر پلار د ابراهیم) آیا مخ ګرځونکی ئی ته له (عبادت د) معبودانو عَما ای ابراهیمه، که منع نشوی ته (له دی کاره) نو خامخا وبه ولم هر و مرو (خامخا) تا په تیږو (ګتو) (پا بدو خبرو) سره او ترک می کړه (او لری شه له مانه) ډیر مدت (چه ضرر می در ونه رسیږی).

تفسیر: د حضرت ابراهیم علیه السلام پلار (آزر) د خپل ځوی د دغه تقریر له آوریډلو څخه وروسته ده ته وویل «معلومیږی چه ته ځمونږ له معبودانو څخه بد عقیده ئی بس دی دا خپل وعظ او نصیحت او بد اعتقاد پرېږده - که نه ته به بله کومه سخته خبره له ما څخه آوری بلکه عَما په لاس به سنگساریږی که خپل خیر غواړی نو له ما څخه تر یوه مدت (مادام العمر) لری شه! چه زه نه غواړم چه ستا رنگ وګورم - او پخوا له دی نه چه زه پر تا لاس پورته کړم ته له دی ځایه لری شه!»

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ

تفسیر: دغه د رخصت یا د متارکت سلام دی لکه چه غمونږ په محاوراتو هم په داسی مواقعو کښی داسی ویلی کیږی چه که هغه خبره یا کار داسی وشي نو غما درته سلام دی لکه چه په (۲۰) جزء د القصص په (۵۵) آیت (۶) رکوع کښی هم داسی یو آیت لولو ﴿وَإِذْ أَسْمِعُوا لِلْقَوْمِ غُرُوضًا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا تَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ﴾ حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه لیکي «معلوم شو که په دینی خبره مور او پلار خپه شی او خپل غوی له کوره وباسی او غوی په خوره ژبه او مؤدبه وینا تری بیلتون اختیار کری نو دغسی هلک نه عاق کیږی».

ژر به مغفرت غواړم تاته له رب خپل (خو مسلمان شی)؛ بیشکه چه الله دی
یر ما دیر مهربان.

تفسیر: امید شته چه پاک الله پخپله مهربانی به عَما د پلار گناه معافوی حضرت ابراهیم علیه السلام د استغفار وعده ابتداء فرمایلی وه لکه چه د استغفار په وقت کښی څه مهال (وخت) چه د الله تعالی مرضی ورمعلومه شوه نو استغفار ئی موقوف کر - دغه بحث د توبی (براءة) په سورت په ۱۱۳ آیت (۱۴) رکوع کښی د دی آیت په فائده کښی تیر شوی دی ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ﴾ هلته دی د دی تفسیر کښی ولوست شی.

او په څنگ به شم له تاسې (تولو بت پرستانو) او له هغه څه چه تاسې ئی عبادت کوی غیر له الله او عبادت به کوم (یواځی) د رب خپل امید لرم د دی چه نشم زه په عبادت د رب خپل کښی بدبخته (نا امیده لکه چه تاسې شوی پیغ).

تفسیر: کله چه غما د پند او نصیحت هیڅ اثر پر تاسی نه لویږی بلکه بالعکس غما ویرولو او دارولو ته هڅه هم کیږی نو اوس زه پخپله ستاسی په دغه کلی کښی نه پاتی کیږم او تاسی سره

له ستاسی باطلو معبودانو پریږدم - او له دی وطنه هجرت کوم - خو له تاسو څخه گوښی (بیل) کینم - او د زړه په اطمینان سره د الله واحد عبادت وکړی شم - د الله تعالیٰ له فضله او کرمه کامل امید شته چه زه د ده بندگی وکړی شم او پکښی محروم او ناکامه پاتی نشم - کله چه په غربت او بیکسی کښی هم د ده عبادت وکړم - او د الله تعالیٰ لوی دربار ته دعاء وکړم ضرور ئی مستجابوی - عَظَمَ اللهُ سَمِیعَ او بصیر او علیم دی او ستاسی د تیږو (گتو) او لرگیو باطل معبودان داسی دی چه هومره ناری ورته ووهی او ورته وژایئ خو بیا هم ستاسی دعاوی نه آوری او په درد مو نه خوری.

فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ

دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ۝۴۹

کله چه په څنگ شو (ابراهیم) له دوی نه په هجرت سره او له هغه څیزه (چه دوی ئی) عبادت کاوه غیر له الله نه نو وېشل مونږ ده ته (ځوی) اسحاق او (لمسی) یعقوب؛ او هر یو (له دوی دواړو) گرځولی ؤ مونږ نبی.

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په لپاره کښی ئی هجرت وکړ او له خپلو اقاربو او خپلوانو څخه لری ولوید الله تعالیٰ ده ته له وطنه زیات شیان ورعطاء کړل چه د غریب الوطنی وحشت تری لری شی - او هلته انس او سکون حاصل کړی. بنائی دلته ئی د حضرت اسمعیل علیه السلام ذکر ځکه نه وی فرمایلی چه هغه له ده سره نه ؤ - بلکه دی یی په وړوکتوب له خپله ځانه بیل کړی ؤ - او هم د هغه تذکره مستقلا راتلونکی ده.

تنبيه: حضرت اسحاق علیه السلام د حضرت ابراهیم علیه السلام ځوی او حضرت یعقوب د حضرت اسحاق علیه السلام ځوی دی - چه له هم دغی سلسلی څخه د بنی اسرائیلو سلسله پیدا کیږی او د هم دغو په اولاده کښی په زرهاؤ انبیاء پیدا شوی دی.

وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ۝۵۰

او بښلی ؤ مونږ دوی (دری وارو) ته له رحمته خپل (نبوت او حکمت) او گرځولی وه مونږ دوی ته (یعنی ابراهیم او ځامنو ته ئی) ژبه د صدق رښتیني (یعنی د نیکی) ډیره پورته مشهوره.

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ له خپل خاص رحمت څخه خلیل الله علیه السلام او د ده کورنی ته د

نبوت او حکمت لویه برخه عنایت کړه - او په دنیا کېنې ئی د ده خبره پورته کړه - او د تل دپاره ئی د ده د خیر ذکر جاری کړ لکه چه په گردو (تولو) مذاهبو او مللو کېنې د ده تعظیم او توصیف کېږي او مونږ محمدی امت پخپلو لمونځونو کېنې تل داسی لولو. **اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد کما صلیت علی ابراهیم وعلی آل ابراهیم انک حمید مجید** - فی الحقیقت دغه د حضرت ابراهیم علیه السلام د دغی دعاء د مقبولیت ثمره ده چه فرمائی و **﴿وَاجْعَلْ لِّی لِسَانَ صِدْقٍ فِی الْآخِرِیْنَ﴾**

وَادْکُرْ فِی الْکِتَابِ مُوسٰی

او یاد کړه (ای محمده! خپل امت ته) په کتاب (قرآن) کېنې (قصه د) موسی

تفسیر: یعنی په قرآن کریم کېنې چه اوس سم د لاسه د حضرت موسی علیه السلام بیان کېږي د هغه ذکر د خلقو په مخ کېنې وکړه! ځکه چه دی د اسحق علیه السلام او د یعقوب علیه السلام له نسله د اسرائیلی سلسلی یو لوی اولوالعزم رسول الله او اعظم مشرع تیر شوی دی او هم هغسی چه د حضرت یحیی او عیسیٰ علیهما السلام په تذکره کېنې په خصوصیت سره د عیسائیانو اصلاح او د ابراهیم علیه السلام له تذکری څخه د مکي معظمی د مشرکانو تنبیه مقصود ده هم داسی د حضرت موسی او حضرت هارون علیهما السلام له تذکری څخه ښائی یهودانو ته د دی خبری ښوونه مقصود ده - چه وگورئ قرآن عظیم په څه وسعت او لوی زړه سره د دوی د لوی مقتداء د واقعی کمالاتو او محاسنو اعلان کوي - نو یهودانو ته هم ښائی چه دوی هم سم د خپل جلیل القدر نبی د ښکارو او صریحو پخوا ویلو سره د دغه اسمعیلی نبی (محمد صلی الله علیه وسلم) د رسالت او نبوت اقرار او اعتراف په خلاص زړه او اخلاص او محبت سره وکړي! ښائی د هم دی لامله (له وجی) وروسته د حضرت موسی علیه السلام له ذکره د کلام عنان د حضرت اسمعیل علیه السلام په لوری گرځولی شوی دی.

اِنَّهٗ كَانَ مُخْلِصًا وَّكَانَ رَسُوْلًا نَّبِيًّا ۝۱۹

بیشکه چه دی و خلاص کړی شوی (د الله له طرفه) او و دی رسول نبی.

تفسیر: هر هغه انسان ته چه د الله تعالی له طرفه وحی راشی هغه «نبی» دی، په انبیاءو کېنې هغه چا ته چه خصوصی امتیاز حاصل وی یعنی د مکذبانو په مقابل کېنې د بیل یو مستقل امت په طرف مبعوث شوی وی - یا نوی کتاب او مستقل شریعت ولری نو هغه ته «رسول نبی» یا «نبی رسول» ویلی کېږي په شرعیاتو کېنې جزئی تصرفات لکه د کوم عام تخصیص یا د مطلق

تقیید او نور په رسولانو پوری څه تخصیص نه لری، عام انبیاء هم هغه کولی شی باقی پر غیر
الانبیاء باندی د رسول او مرسل اطلاق لکه چه د قرآن په بعض مواضعو کښی موندل کیږی د دغه
مصطلح معنی په اعتبار نه دی او هلته نور حیثیات معتبر دی. والله اعلم.

وَنَادَيْتُهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ۝۵۲

او نداء کړی وه مونږ دغه (موسی) ته له جانب د (غره د) طور چه (د موسی)
ښی طرف ته ؤ او رانژدی کړی ؤ مونږ دی حال دا چه مونږ له ده سره د راز
خبری کولی.

تفسیر: یعنی څه مهال (وخت) چه موسی علیه السلام د اور ثلیدل محسوس کړل نو د «طور» د
غره په هغه مبارکه او میمون جانب کښی ورسید چه د موسی علیه السلام د ښی لاس پر طرف
کښی واقع ؤ نو الله تعالی نداء او غږ پری وکړ - او د همکلامی شرف ئی ورویاښه تفصیل ئی د
«طه» په سورت کښی راځی - وائی چه موسی علیه السلام په دغه وقت کښی له هر جهته او د هر
ویښته له بیخه د پاک الله کلام اوریده چه ئی د پرښتی له واسطی کیده او په روحانی دول
(طریقه) سره دومره قرب او علو ور حاصل شوی ؤ چه د هغو غیبی اقلامو غږونه یی هم آوریده چه
پری تورات ښکلی کیده وحی ئی ځکه «پته خبره» وفرمایله چه په دغه وقت کښی کوم بل انسان
په دغه استماع کښی ورسره شریک نه ؤ - اگر که وروسته له هغه نور خلق هم پری خبر کړل شول
. (والله اعلم).

وَهَبْنَاهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ۝۵۳

او ښلی ؤ مونږ دغه (موسی) ته له رحمت خپله ورور د ده هارون حال دا چه
نبی ؤ (ځما او وزیر ؤ د موسی).

تفسیر: یعنی هارون علیه السلام د حضرت موسی علیه السلام په کار کښی مددگار شو - ځکه
چه دی ئی پخپله غوښتی ؤ - لکه چه په (۲۰) جزء د «القصص» په (۳۴) آیت (۴) رکوع کښی
راغلی دی - ﴿وَإِخَاهُ هَارُونَ هُوَ أَفْضَلُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلَهُ مَعِيَ إِذْ يُصَدِّقُنِي إِلَىٰ أَخَاكَ أَنْ يُكَذِّبُونِ﴾
او په (۱۶) جزء د «طه» د سورت (۲۹-۳۰) آیت (۲) رکوع کښی مذکور دی
﴿وَاجْعَلْ لِي وَدِيْعًا مِّنْ أَهْلِ هَارُونَ﴾ الآية - نو الله تعالی د موسی علیه السلام دغه دعاء
او غوښتنه ومنله او هارون علیه السلام ئی نبی وگرځاوه او د ده د اعانت او تقویت (وزارت)
دپاره ئی ورمقرر کړ هسی خو په عمر کښی هارون علیه السلام له موسی علیه السلام څخه څلور

کاله مشر و. وائی چه هیچا په دنیا کښی د خپل ورور دپاره دومره لوی شفاعت نه دی کړی لکه چه موسی علیه السلام د هارون علیه السلام دپاره کړی دی.

وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ۝

او یاد کړه (ای محمده! خپل امت ته) په کتاب (قرآن) کښی (قصه د) اسماعیل بیشکه چه دی و صادق (رښتنی) په وعده کښی او و رسول نبی.

تفسیر: له دی نه د حضرت اسماعیل علیه السلام فضیلت پر حضرت اسحاق علیه السلام ظاهریږی ځکه چه هغه یی یواځی په نبی سره یاد کړ. او اسماعیل علیه السلام ته یی رسول او نبی وفرمایه په صحیح مسلم کښی حدیث دی «ان الله اصطفى من ولد ابراهيم اسماعيل - د ابراهيم له اولادی څخه الله تعالی اسماعیل علیه السلام غوره کړی دی» حضرت اسماعیل علیه السلام د حجازی اعرابو اعلی مورث او څمونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم له اجدادو څخه دی - اسماعیل علیه السلام ته ئی ابراهیمی شریعت ورکړی و. د ده صادق الوعدتوب مشهور و. له الله یا د الله تعالی د بندگانو سره به ئی کومه وعده چه کوله هغه به ئی هرومرو (خامخا) پوره کوله - ده له یوه سری سره وعده کړی وه تر هغه پوری چه ته راځی - زه هم دلته درته گورم - وائی چه هغه سری تر یوه کاله پوری رانغی - او ده هملته ورته کاته - له نبی کریم څخه هم منقول دی - چه پخوا له بعثته دوی ته عبد الله بن ابی الحساء ویلی و چه تاسی هم دلته واوسئ زه هم دا اوس درځم - دوی تر دریو ورځو پوری هملته وو - کله چه هغه بیرته راغلی نو ده ورته وفرمائل - چه «تا ماته تکلیف ورساوه. زه له دریو ورځو رانیسی په هم دی ځای کښی درته منتظر وم» د حضرت اسماعیل علیه السلام د وعدی انتهائی صداقت په هغه وقت کښی ظاهر شو - کله چه خپل پلار ابراهیم علیه السلام ته ئی ویل ﴿يَا بَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمِرُ سَجْدَتِي اِنْ شَاءَ اللهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ جزء (۲۳) (د الصافات (۱۰۲) آیت (۳) رکوع او هم هغسی دغه خپله خبره ئی په تصدیق سره هم ورسوله.

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ ۖ

او و دی چه حکم به ئی کاوه اهل (قوم یا امت) خپل ته په لمانځه سره او په زکوٰۃ سره.

تفسیر: ځکه چه کورنی خلق د قریبوالی لامله (له وجی) له گردو (تولو) څخه رومبی د هدایت مستحق دی او له هم دوی څخه نوری سلسلی هم چلیږی نو ځکه د(طه) په (۸) رکوع کښی

ویلی شوی دی ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا﴾ او د تحریم په (۱) رکوع کنی
 راغلی دی ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ او پخپله نبی کریم ته هم د
 الشعراء په (۱۱) رکوع کنی هم داسی ارشاد شوی دی چه ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ غینی
 وائی چه له (اهل) غنی د دوی گرد (تول) قوم مراد دی. لکه چه د عبد الله بن مسعود رضی الله
 تعالیٰ عنه په مصحف کنی د «اهله» په غای «قومه» ؤ. والله اعلم.

وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ۝۵۵

او ؤ دی په نزد د رب خپل پسندیده (غوره کری شوی).

تفسیر: یعنی د نورو هدایت ئی کول - او په خپله د حمیده ؤ اقوالو او افعالو خاوند او مستقیم
 الحال او مرضی الخصال ؤ.

وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ۝۵۶

او یاد کړه (ای محمده! خپل امت ته) په کتاب (قرآن) کنی (قصه د)
 ادريس بيشکه چه دی ؤ صديق (دير رشتینی) نبی.

تفسیر: راجح دا ده چه ادريس عليه السلام د حضرت آدم عليه السلام او نوح عليه السلام په
 منځنی زمانه کنی تیر شوی دی - وائی چه په دنیا کنی د نجومو او د حسابو علم - او په قلم
 سره لیکل کالی (کپری) گندل - تلل (وزن) او پیمانہ کول (کیل) او د هغو آلاتو او تیرو
 (گتو) ترتیبول او ولسی په کار اچول اول غلی د ده له خوا په کار اچولی شوی دی - والله اعلم.
 د معراج په شپه کنی د نبی کریم ملاقات له ده سره په خلورم آسمان کنی شوی دی. (د ده
 نوم اخنوخ او لمړی مرسل دی).

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ۝۵۷

او پورته کړی دی مونږ ده لره (ژوندی) غای دیر اوچت (جنت) ته.

تفسیر: یعنی د قرب او عرفان دیر اوچت مقام او لوی مرتبی ته ئی رسولی دی - غینی وائی چه
 ادريس عليه السلام هم د مسیح عليه السلام په شان ژوندی آسمان ته خپړولی شوی دی او هلته تر
 نن پوری ژوندی دی. غینی وائی وروسته له دی نه چه پر آسمان خپړولی شوی دی هلته ئی قبض

الروح کری شوی دی - د ادریس علیه السلام په نسبت ځینو مفسرینو ډیر اسرأیلیات نقل کری دی - چه پر هغو گردو (تولو) «ابن کثیر رحمة الله علیه» تنقیدات کری دی. (والله اعلم).

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِنْ حَمَلَتِ لُوطَ صَالِحٍ
وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ

دغه (مخکښی مذکور شوی انبیاء له زکریا او عیسی نه تر ادریس پوری) هغه کسان دی چه انعام کری دی الله پر دوی له انبیاءو څخه له اولادی د آدم (لکه شیت، ادریس) او له اولادی د هغو کسانو چه بار کری دی مونږ سره له نوح په بیړی کښی لکه ابراهیم لوط صالح) او له اولادی د ابراهیم (لکه اسماعیل اسحاق) او له اولادی د اسرائیل یعقوب (لکه موسی عیسی).

تفسیر: یعنی د هغو انبیاءو ذکر چه د دی سورت له ابتداء څخه تر دی ځایه پوری شوی دی - پر هم دغو قسمو خلقو الله تعالی د انعاماتو باران کری دی. دغه گرد (تول) د آدم علیه السلام له اولادی څخه دی او ماسواء له ادریس علیه السلام باقی گرد (تول) د هغو کسانو له اولادی څخه هم دی چه له نوح علیه السلام سره په بیړی کښی مونږ هغوی سواره کری وو - او ځینی د ابراهیم علیه السلام له ذریې څخه دی لکه اسحق علیه السلام، یعقوب علیه السلام، اسماعیل علیه السلام محمد علیه الصلوٰة والسلام - او ځینی د اسرائیل (یعقوب) علیه السلام له نسله دی لکه موسی - هارون - زکریا - یحییٰ علیهم السلام.

وَمِنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذِ اتَّخَذُوا صُورًا مِثْلَ صُورِ اللَّهِ

او له هغه چا نه چه لیاره مو ښوولی وه (دوی ته) او غوره کری مو ؤ (دوی نبوت او کرامت ته)؛ هر کله چه ویه لوستلی شو پر دوی باندی آیاتونه د رحمن نو لویدل به (پر ځمکه) سجده کوونکی او ژریدونکی (له خوفه د الله نه).

تفسیر: («بکی» په اصل کښی بکوی دی جمع د باکی پر وزن د «فاعل» لکه سجود چه جمع

د ساجد ده وار او یی سره جمع شول اول قری ساکن وه نو وار ئی یی شو او په یی کښی مدغم شو او ماقبل ئی مکسور شو. دپاره د متابعت نو «بکی» شو. یعنی د حق په طرف ئی هدایت وکړ. او د نبوت او رسالت د منصب دپاره ئی غوره او پسند کړل سره له دی چه د دوی مقام اوچت دی. او د معراج کمال ته هم رسیدلی دی. خو د عبودیت او بندگی پشان کښی کامل دی کله چه د الله تعالیٰ کلام آوری. د هغه له مضامینو څخه زیات متأثر کیږی او په نهایتی عاجزی. خشوع. خضوع سره په سجده لویږی. او د پاک الله په یاد ژاری، نو ځکه د علماؤ اجماع ده چه پر دغه آیت باندی دی هر ورو (خامخا) سجده وکړه شی، خو د هغه مقربینو د طرز عمل په تقلید او یادونه یو شاته مشابهت له هغوی سره حاصل شی. په روایاتو کښی راغلی دی چه حضرت عمر الفاروق رضی الله تعالیٰ عنه د «مریم» سورت ولوست. او سجده ئی هم وکړه. وروسته ئی وفرمایل «هذا السجود فاین البکی؟» دغه خو سجده شوه؛ ژړا ئی چیری ده؟» ځینو مفسرینو له (آیات الرحمن) څخه آیات السجود. او له (سجدا) نه سجود التلاوة مراد کړی ده. مگر ظاهر خو هغه دی. چه پخوا مو د هغه تقریر وکړ. په حدیث کښی راغلی دی چه «د لوی قرآن تلاوت وکړئ! او وژړئ! که مو ژړا درنشی نو اقلا د ژړا وضعیت (صورت) خو ځان ته غوره کړئ!»

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيَاً ۝۵۹

پس پیدا شول پس له دوی نه (داسی بد) خلیفگان چه ضائع کړ دوی لمونځ او متابعت وکړ دوی د شهواتو (نفسانی خواهشونو) پس ژر به یو ځای شی دوی له بد عاقبت خپل سره.

تفسیر: هغه تیر شوی بیان د پخوانیو حال و. د ورستنیو حال دا دی چه د دنیا په خوندونو او لذتونو او په نفسانی خواهشونو کښی دوب تللی دی. او د الله تعالیٰ له عبادته غافل شوی دی. لمونځ چه اهم العبادات دی ضائع کوی ئی ځینی خو د هغه د فرضیت څخه منکر شوی دی. ځینی سره له دی چه په فرضیت ئی قائل دی خو نه ئی کوی. او که یی کوی خو د جماعت، وقت او د نورو شروطو. حقوقو او آدابو رعایت یی نه کوی. له دوی ځنی به هر یو بیل بیل درجه په درجه د خپلی گمراهی نتیجه وگوری چه څنگه د دوی د خساری او نقصان سبب گرځی؟ او څرنگه په ډیر سخت عذاب کښی اخته کیږی؟ حتیٰ چه ځینی د دوی د جهنم په هنی ډیری بدی وادی کښی غورځول کیږی چه د هنی اسم هم (غی) دی.

الْأَمِنْ تَابَ وَأَمِنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا ۝

مگر هغه چا چه توبه ئی وویستله او ایمان ئی راوړ او عمل ئی وکړ نیک پس
غه کسان به ننوځی په جنت کېږي او ظلم به پر دوی ونه کړی شی هیڅ قدر
په تقلیل د ثواب یا تزئید د عقاب).

تفسیر: د توبی دروازه خو د داسی مجرمانو دپاره هم نه ده بنده چه سخت گنهگار وی او د
په صدق سره توبه ویاسی او د ایمان او صالح عمل لیاره غوره کوی او خپل اعمال او افعال
صالح کوی او سم درست ئی ساتی - نو د جنت دروازی دوی ته پرانستلی دی - وروسته له توبی
لڅخه هر هغه ښه عمل چه وکړی د پخوانیو بدو اعمالو له سببه په دغو کېږي هیڅ قسم کمی او
تقلیل نه واقع کیږی - او نه ئی کوم قسم حق ضائع کیږی - په حدیث کېږي راغلی دی
«التائب من الذنب کمن لا ذنب له» - له گناه لڅخه توبه کوونکی داسی دی لکه چه له سره
ی گناه نه وی کړی» «اللهم تب علینا انک انت التواب الرحیم».

جَدَّتْ عَدْنِ الْإِثْمِ وَعَدَّ الرَّحْمَنُ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًا ۝

جنتونه د تل اوسیدلو هغو ته چه وعده ئی کړی ده رحمن له بندگانو خپلو
سره په غیب باندی (چه نه دی لیدلی دا جنتونه) بیشکه شان دا دی چه ده
وعده د ده (چه جنت دی) خامخا راځی به ورته (اهل ئی).

تفسیر: کله چه بنده بی د شیانو د لیدلو لڅخه محض د انبیاء علیهم السلام په وینا سره ایمان
راوړی - او بی له لیدلو د الله تعالی عبادت کوی - نو پاک الله هم له دوی سره د جنت د هسی
اعلی نعمتونو د ورکولو وعده فرمایلی ده چه د هغو د خوندونو او مزو او ښه والی نظیر او مثال
د ده په خوب او خاطر کېږي هم نه دی تیر شوی - او هغه هر ورو (خامخا) ورسیدونکی او
پوره کیدونکی دی - ځکه چه د الله تعالی گرد (تول) مواعید حتمی الوقوع قاطع او لا یتغیر دی.

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا

نه به اوری دغه (جنتیان) په دغه (جنت) کښی چتی (فضول) خبره مگر (اوری به) سلام؛

تفسیر: یعنی په جنت کښی به لغو - بی باکی - بابیزه او بیکاره خبری او شور ماشور او نور بیهوده شیان له سره نه وی - هوا د پرښتو او د مؤمنینو له طرفه به د (السلام علیکم - وعلیکم السلام) غږونه پورته کیږی.

وَلَهُمْ رِزْقٌ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ۝۶۲

او دی دوی ته رزق (روزی) د دوی په دغه (جنت) کښی صبا او بیگا.

تفسیر: له صبا او بیگا څخه د جنت صبا او بیگا مراد دی - هلته به د دنیا په شان طلوع او غروب (لمر خاته، لویده) نه وی - چه په هغه سره شپې او ورځې صبا او بیگا مقرر کړ شی - بلکه د خاصو اقسامو انوارو په توارد او تنوع وی چه د هغو په واسطه د صبا او بیگا تعیین او تحدید کیدی شی. حسب العادت او معمول د جنت د صبا او بیگا روزی به وررسیږی - او د یوی شیبې له مخی به هم د لوړی تکلیف نه احساس کیږی - دغه روزی به څه وی؟ د ده کیفیت الله تعالی ته ډیر ښه معلوم دی په حدیث کښی راغلی دی «یسبحون الله بكرة وعشیا - جنتیان به صبا او بیگا د حق تعالی جل جلاله تسبیح وائی» گواکی د جسمانی غذا سره دوی ته روحانی غذا هم وررسیږی.

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ۝۶۳

دغه (چه ذکر مو وکړ) جنت دی هغه چه په میراث به ورکوو مونږ له بندگانو خپلو هغه چا ته چه وی پرهیزگار.

تفسیر: یعنی د آدم علیه السلام میراث چه رومبی جنت هغه ته رسیدلی و، او ښائی د میراث لفظ ئی ځکه اختیار فرمایلی وی چه د تملیک په اقسامو کښی دغه تملیک له گردو (تولو) څخه اتم او احکم قسم دی چه په دی کښی نه د فسخی احتمال شته - او نه د بیرته اخیستلو - او نه د ابطال - او نه د اقالی امکان پکښی پیدا کیدی شی.

وَمَا نَنْزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا

وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ۝

او (وویل جبرئیل) نه نازل یوو (مونږ ملائکی) مگر په حکم د رب ستا خاص الله ته دی (علم) پر هر هغه شیز چه په مخ غمونږ کښی دی (له راتلونکو کارونو او زمانو) او هر هغه شیز چه وروسته غمونږ دی (له تیرو کارونو او زمانو) او هر هغه شیز چه په منځ د دغه (ماضی او مستقبل او کارونو) کښی دی او نه دی رب ستا هیروونکی (د تا).

تفسیر: یو ځلی جبریل علیه السلام تر څو ورځو پوری رانغی - رسول الله صلی الله علیه وسلم منقبض و - کفار په داسی ویناؤ خولی وپرانستلی چه له محمد صلی الله علیه وسلم څخه د ده رب خفه دی. له دغو طعنو او پیغورو څخه رسول الله صلی الله علیه وسلم لا متأثر او زړه تنگی شو - بالاخر جبریل علیه السلام تشریف راوړ - رسول الله صلی الله علیه وسلم له ده نه د دغومره ورځو د نه راتللو د سبب پوښتنه وفرمایله - او په حدیث کښی راغلی دی - چه دوی وفرمایل «ما یمنعک ان تزورنا اکثر مما تزورنا - هومره چه ته راځی - له هغه څخه زیات ولی نه راځی؟» الله تعالی لا پخوا جبریل علیه السلام ته داسی ښوولی وه چه ته د رسول الله صلی الله علیه وسلم په جواب کښی داسی ووايه ﴿وَمَا تَنْتَظِرُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ﴾ الآية - دا د الله تعالی کلام شو - د جبریل له طرفه - لکه چه په ﴿إِنَّكَ نَعِيدُ وَرَائِكَ فَسَّيْنٌ﴾ کښی مونږ مسلمانانو ته د دعاء کولو طریقه ښوولی ده - جواب حاصل داسی شو چه مونږ خالص بندگان یو - بی د الله تعالی له حکمه خپله بڼه هم نشو خوځولی - غمونږ صعود او هبوط گرد (تول) د الله تعالی په اذن او حکم پوری تړلی دی - هر وقت چه پاک الله پخپل کامله قدرت او حکمت سره مناسب وگڼی مونږ ته د ښکته کیدلو حکم راکوی ځکه چه د هری زمانی (ماضی - مستقبل - حال) او د هر ځای (آسمان ځمکه او د دوی تر منځ) علم یواځی هم ده سره دی - او هم دی د هر شیز مالک او قابض دی - او هم دی ښه عالم دی چه په کوم وقت کښی پرېسته رسول ته ښایی ولیږله شی؟ - ډیره مقربه پرېسته او معظم رسول هم د دی خبری واک او اختیار نه لری چه هر چیری ئی زړه وغواړی لاړ شی - او هر کار چه خوښه ئی وی وئی کړی - یا کوم یو ځان ته وغواړی د الله تعالی هر کار پر خپل محل او پر خپل وقت وی - تیرواته - سهو - نسیان - خطاء - غفلت او نور پکښی نشته او نه دغه شیان د ده تر دربار پوری رسیدی شی. مطلب دا دی چه د جبریل علیه السلام ژر یا په غنډ (تاخیر) راتلل هم د ده د حکمت او مصلحت تابع دی.

اوله تنبییه: «په مخ کښی غمونږ او وروسته غمونږ» آسمان او ځمکی ته ویلی دی چه د رابښکته کیدلو په وقت ځمکه مخ کښی او آسمان وروسته - او د پورته کیدلو په وقت آسمان مخ کښی او ځمکه وروسته وی او که له دغو ځنی زمانی تقدم او تأخر مراد وی نو مستقبل زمانه وروسته

راتلونکی او د ماضی زمانه مخ کښی تیره شوی ده او د حال زمانه د دواړو په منع کښی واقع ده .

دوهمه تنبيه: پخوا ئی فرمائی ؤ چه د جنت وارثان انقياء (له الله څخه ویریدونکی پرهیزگاران) دی په دغه آیت کښی ئی دغه اوبښودل چه ویره ښائی له هم هغه ذات څخه وکره شی چه وړ (مستحق) او لائق د دی کیدی شی او د ده په قبضه او واک کښی گړدی (تولی) ازمنی او امکانی دی - او بی د ده د حکم او اجازی څخه دیره لویه پربسته هم خپله بڼه (پر) نشی خوځولی - انسان ته لازم دی چه د جنت میراث وړل غواړی نو د پربستو په شان تل د الله تعالی حکم ته مطیع او منقاد اوسی او دغه ته هم اشاره وشوه . هغه الله تعالی چه په دغه دنیا کښی خپل مخلص بندگان نه هیروی نو په هغه دنیا کښی به هم دوی نه هیروی - او هر ورو (خامخا) ئی جنت ته رسوی - هوا دغومره دی چه هر شی یو وقت لری، په جنت کښی د هر یو نزول به هم پر خپلو، خپلو وقتو کښی وی - او هم هغسی چه دلته پربستی د الله تعالی له حکمه سره سم په معینو اوقاتو کښی راځی - په جنت کښی هم جنتیانو ته روحانی او جسمانی غذا پر خپلو مقررہ ؤ اوقاتو کښی راځی .

رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا قَاعِبُدُّهُ وَاَصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ

(الله) رب د آسمانو دی او (رب) د ځمکی دی او (رب) د هغو شیانو دی چه په منع د دوی کښی دی نو عبادت کوه د ده او صبر کوه په عبادت د دغه (الله) کښی (په طاعت - مصیبت او له معصيته)؛

تفسیر: یعنی د هیچا د ویلو او اورولو پروا مه کوه! او د خپل هغه الله تعالی په بندگی کښی ټینګ اوسه! چه د گړد (تول) جهان رب دی - او د خورا (زیاتو) دیرو صفاتو او ستایلو څښتن (ځاوند) دی .

هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا

آیا پیژنی ته ده ته کوم هم نام (او مثل بلکه نه پی لری) .

تفسیر: د الله تعالی اسماء د ده صفات دی - یعنی څوک د الله په صفت سره موصوف شته چه پکښی د ده پشان صفات موجود وی؟ کله چه بل هیشوک نشته نو د بندگی لایق هم بل هیشوک له سره نشی کیدی .

وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ إِذَا مَا مِيتُ لَسَوْفَ أُخْرِجُ حَيًّا ۝٦٩

او وائی (له بعثه منكر) انسان آيا كله چه مر شم زه نو خامخا ژر به را وایستلی شم (له غمكى) ژوندی (بلکه نه ژوندی کیږم او نه بل ژوندون شته).

تفسیر: په پخوانی رکوع کښی ئی د نیکانو او بدانو هغه انجام بیان فرمایلی ؤ چه وروسته له مرگه پېښېدونکی وی - هغه کسان چه پس له مرگه بیا ژوندون محال او مستبعد گڼی - دلته د دوی د شبهاتو جواب ورکاوه کیږی - یعنی انسان د انکار او تعجب له لیاری وائی چه مونږ وروسته له مرگه چه غمونږ هډوکی هم وراسته او رژیږی - او له خاورو سره گډیږی - آيا بیا ژوندی او له خپلو قبرونو څخه راپورته کیږو؟ او د عدم له کتمه د وجود په منځه راتلی شو؟

أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا ۝٧٠

آيا نه یادوی (له بعثه منكر) انسان (دا خبره) چه بیشکه مونږ پیدا کړی ؤ دی پخوا له دی نه او نه ؤ دی هیڅ شی (بلکه محض عدم ؤ).

تفسیر: یعنی سره له انسانیته پر دغومره غټه خبره باندی هم نه پوهیږی چه څو ورځی پخوا له دی نه دی هیڅ شیز ؤ، نو الله تعالی دی له عدم څخه وجود ته راووست نو آيا هغه لوی ذات چه له لاشی څخه شی او له محض معدوم څخه موجود کوی - پر دی نه دی قادر چه یو شی وروسته له فناء بیا پیدا کړی شی؟ او متفرقه اجزاء ئی بیرته راټول کړی؟ آدمی ته لا د ده د پرمېنی ژوندون حال او احوال نه دی معلوم نو څرنگه دی پر خپل وروستنی ژوندون ځاندی او ملندی وهي.

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ جزء ۲۱ (د الروم ۲۷ آیت ۳ رکوع)

قَوْلِكَ لَنَحْشُرَنَّكَ الشَّيَاطِينَ

پس قسم دی په رب ستا باندی چه خامخا راجمع به کړو مونږ هرومرو (خامخا) دوی او شیطانان (ټول)

تفسیر: یعنی منکرین سره له هغو شیطاینو د قیامت په ورځ کښی حاضرولی شی چه دوی ئی اغوا کړی وه - او د هر مجرم شیطان به له ده سره یو ځای نیول کیږی.

ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ۝۴۸

بیا به خامخا راحاضر کرو مونږ هر و مرو (خامخا) دوی چاپیر له دوزخ پر
گوندو پراته (له دیر هیبته)

تفسیر: یعنی له دیر دهشت او ویری له ولاړی څخه لویږی او په قراره سره به کیناستی هم نه شی
نو هم دغه شو پر گوندو باندی پریوتل.

ثُمَّ لَنُنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتْيًا ۝۴۹ ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أُولَىٰ بِهَا صِلِيًّا ۝۵۰

بیا به خامخا ویاسو له هری فرقی نه هر هغه د دوی چه دیر سخت دی پر
رحمن باندی له جهته د سرکشی (او زړورتوب). بیا خامخا مونږ ښه عالم یو
پر هغو کسانو چه دوی ښه لائق دی له دغه (دوزخ) سره له جهته د غورځولو،
سوځولو، داخلولو.

تفسیر: یعنی د منکرانو هره فرقه چه زیات بدمعاش، سرکش او زړوره وه - دوی به له نورو فرقو
څخه بیل کړه شی - بیا به دوی کښی هر یو چه د خورا (دیر) دیری سزا لائق او د دوزخ
زیات حقدار وی نو هغه د الله تعالیٰ په علم کښی دی - او له کړدو (تولو) مجرمانو څخه به
رومی په اور کښی غورځاوه شی.

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ۝۵۱ ثُمَّ نُنْجِي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ۝۵۲

او نشته هېڅوک له تاسی مگر چه دی واردیدونکی ننوتونکی دی دغه ته
(یعنی دوزخ ته چه مؤمن پر صراط تیریږی او کافر تری لویږی). دی (دغه
عبور علی النار) په رب ستا یقینی حکم پری کړی شوی. بیا به نجات ورکړو
هغو کسانو ته چه پرهیزگاری ئی کړی ده او پری به ږدو ظالمان په دوزخ
کښی پر گوندو پریوتلی.

تفسیر: یعنی د هر یوه نیک او بد - بری او مجرم - مؤمن او کافر لپاره الله تعالیٰ قسم یاد فرمایلی دی چه ضرور بالضرور دوی پر دوزخ باندی تیریدونکی دی ځکه چه د جنت د ثللو لپار پر هم دغه دوزخ باندی پوری وځی چه هغه ته د ځمونږ په عمومی محاوراتو کښی «پل صراط» وائی - پر دغه باندی د هر سری لامحاله تیریدل دی. د الله تعالیٰ څخه ویریدونکی مؤمنان هر یو سم له خپلی درجی سره له دی نه په تلوار صحیح او سلامت تیریږی او گنهگاران به تری شوئیږی او لاندی به په دوزخ کښی لویږی (العیاذ بالله) بیا څه مدت وروسته هر یو سم له خپله عمله سره او هم د انبیاء او ملائکه او صالحینو په شفاعت او بالاخر مستقیماً د ارحم الراحمین په لطف او مهربانی دغه گرد (تول) گناه گاران چه په رښتیا او صحیح اعتقاد سره ئی طیبه کلمه لوستی ده له دوزخه ایستلی کیږی - او یواځی کافران به پکښی باقی پاتی کیږی - او د دوزخ خوله به ترله کیږی - له ځینو روایاتو څخه معلومیږی چه د دوزخ په اور کښی به هر یو سری داخلاوه شی - مگر پر صالحانو دغه اور «برد» او «سلام» کیږی او دوی به بی له اندیښنی او تردد تری تیریږی والله اعلم.

ځمونږ امام فخرالدین رازی رحمه الله علیه پخپل لوی او په زړه پوری تفسیر کښی د دغه دخول دیر حکمتونه بیان فرمایلی دی فلیراجع.

وَإِذْ تُنَادِيهِمْ إِيْنَابَيْتٍ قَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ۝٤٣

او کله چه ولوستی شی پر دوی آیتونه (د قرآن) ځمونږ په دی حال کښی چه واضح ښکاره دی وائی هغه کسان چه کافران شوی دی هغو کسانو ته چه ایمان ئی راوړی دی چه کوم یو له دغو دواړو فرقو څخه خیر بهتر غوره دی له جهته د مقامه او دیر ښه دی له جهته د مجلسه.

تفسیر: یعنی کفارو د لوی قرآن د آیاتونو له آوریډو څخه چه په هغه کښی د دوی بد انجام ورښوولی شوی دی - د استهزاء او تفاخر په ډول (طریقه) غریبو مسلمانانو ته به ئی ویل چه سم ستاسی له زعمه چه په آخرت باندی معتقد یی هر شی چه په آخرت کښی وړاندی کیدونکی دی - د دواړو فرقو پر موجوده حالت او مهال (وخت) باندی منطبق کیدونکی دی آیا ځمونږ نننی عمارت - اثاث البیت - د هستوگنی سامان - او د ژوندون وسائل او ډول او ډیل (سنگار) له تاسی څخه ښه او بهتر نه دی؟ او ځمونږ مرکی - جرگی او مجالس ستاسی له مرکو جرگو او مجالسو څخه معتبر او معزز نه دی؟ یقیناً مونږ ستاسی په نزد پر باطل یو خو ستاسی له اهل

الحق شخه مونږ ډیر خوښ - هوسا (ارام) او د سړیو او ملاتړو خاوندان یو - آیا هغه کسان چه غمونږ له خوفه او ویری نن د صفا د غره په کندو کښی پتیږی - او هلته د نظر بندو پشان گوبښی (بیل) ناست وی صبا به په یوه توپ سره جنت ته رسیږی او دوی داسی گمان کوی چه مونږ په دوزخ کښی لویږو؟ بلکه نه دی داسی.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَانًا وَرُمْيًا ۝۴۳

او څومره (ډیر) هلاک کړی دی مونږ پخوا له دوی نه له (اهل د) زمانی چه هغوی ښه وو له جهته د سامانونو او له جهته د شکل او ډول (سینگار) او منظری.

تفسیر: دا د هغوی د خبری جواب ورکړ چه پخوا له دی نه ډیر اقوام تیر شوی دی چه په دنیوی ساز او سامان او نور شوکت او شان کښی پر تاسی ډیر اوچت او غور او وږ (لائق) وو مگر څه مهال (وخت) چه هغوی د انبیاء په مقابل سرکشی، تکبر، تفاخر او لوئی خپل کار او شعار ښکاره کړ نو الله تعالی د هغوی بیخ او بکر له سته وویست او د دنیا په نقشه کښی د هغوی نوم او نښان پاتی نشو نو انسان ته لازم دی چه د دنیا په فانی عیش او نشاط او زائل جاه او جلال او بیکاره مظاهرو او مناظرو ونه غولیږی. بالعموم هم دغه متکبر او ځانمنه (مغرور) دولتمندان او د مالونو او شتو خاوندان حق او حقانیت په لټه وهی که پاک الله د هلاکت د نهنګ یوه گوله له دوی نه سازه کړی نو دغه مال او دولت او دنیوی عیش او عشرت د دوی د مقبولیت او ښه انجام دلیل له سره نشی کیدی.

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَبْذُذْهُ الرَّحْمَنُ مَذًّا ۝

ووايه (ای محمده! دوی ته) هر څوک چه وی په گمراهی کښی پس زیاتوی (اوږدوی) ده ته رحمن په زیاتولو (د مال او د عمر) سره.

تفسیر: یعنی هر څوک چه په خپله گمراهی او ضلالت کښی لویږلی وی - هغه هم هغسی پریږده! ځکه چه دنیا د امتحان ځای دی - دلته هر چا ته فی الجمله د هر عمل دپاره آزادی ورکړی شوی ده - د الله تعالی د عادت او د حکمت اقتضاء هم دا ده. هر څوک چه په خپل کسب او اراده هره یوه لیاره ځان ته غوره کړی - وروسته له دی نه چه دی د نیکو او بدو په نتایجو او عواقبو باندی خبر کړ شی - دی پر همنی خوښی کړی لیاری تر یوه حده پوری آزاد او خپلواک پریښودی شی چه لار شی. نو ځکه هر څوک چه د بدی پر لیاره درومی پس د هغه په حق کښی

د دنیا مرفه الحالی او د عمر او پودوالی او نور د هلاکت او تباهی علائم وگڼل شی - ځکه چه نیک او بد گرد (قول) سره مخلوط او گډود دی - او په آخرت کښی به په پوره ډول (طریقه) سره له منځه جلا (جدا) کیږی - او اصلی نیکی یا بدی به هر چا ته هلته وررسیږی.

حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُودًا ۝

تر هغه پوری کله چه وگوری دوی هر هغه شی چه وعده ورسره کړی شوی وی (د هغه) یا عذاب (په دنیا په قتل او بند) یا قیامت؛ نو ژر به پوه شی دوی (په هغه وقت کښی چه) څوک دی هغه ډیر بد له جهته د ځای او ډیر ضعیف له جهته د فوجه.

تفسیر: یعنی کفار مسلمانان خوار، ذلیل او کمزوری گڼی - او خپل ځانونه مغرور - طاقتور - او لوی بولی او پر خپلو اوچتو مانیو محلاتو او لویو لویو فوجونو او گوندونو (دلو) باندي نازیږی او افتخار کوی ځکه چه اوس پاک الله دوی سر خوشی او خپلواک او آزاد پریښی دی څه مهال (وخت) چه دوی له ستونی څخه ونیول شی - او په دنیوی عذاب یا اخروی عقاب ککړ او اخته شی - نو هلته به ورته معلوم شی چه د چا ځای خراب؟ او کوم یو جمعیت کمزور او بیکاره دی؟ نو په دغه موقع کښی د دوی ساز او سامان - اولاد - لښکر او نور شیان هیڅ په کار او ښه وړ نه شی.

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَقِيَّةُ الصُّلِحُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَّرَدًّا ۝

او زیاتوی الله (په دنیا کښی) هغو کسانو ته چه سمه صافه لپاره ئی موندلی وی هدایت ثبات او یقین؛ او باقی پاتی کیدونکی (د جزاء په اعتبار) نیک عملونه خیر بهتر غوره دی په نزد د رب ستا له جهته د ثواب او خیر بهتر غوره دی له جهته د بیرته ورتللو.

تفسیر: یعنی دغه دنیوی رونق د الله تعالی په دربار کښی له سره په کار ورتلونکی شی نه دی -

او یواځې حسنات او نیکي د ده په دربار کېږي دې مقدار او قیمتدار دی. په آخرت کېږي د هری نیکي بدل او جزاء په ډیر ښه صورت سره ورکوله کېږي.

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ۚ

آیا پس لیدلی دی تا هغه څوک چه کفر ئی اختیار کړ په آیتونو (د قدرت) ځمونږ او وائی خامخا راکول کېږي (په آخرت کېږي) ماته مال او ولد (ځوی لور).

تفسیر: یعنی سره له کفره تاسی یو جرئت او ځفرد (ضد) ولید چه یو مالدار کافر یو پښ (لوهار) ته وویل چه ته که له مسلماني څخه انکار وکړی نو ستا مزدوری (باره) به درکړم - دغه خوار مزدور مسلمان د هغه مالدار کافر په جواب کېږي وویل - که ته د هم دغه مقصد دپاره مړ او بیا ژوندی شی خو بیا به هم زه پر اسلام نه منکړېږم. نو په دې باندی دا آیت نازل شو؛ اخروی مال او دولت د ایمان او توحید په بدل ورکول کېږي. کافران غواړی چه دنیوی دولت په عقبي کېږي هم د دوی په برخه شی - یا سره له کفره د اخروی عیش او تنعم څخه هم برخه ومومی چه پکښی مزی وکړی. نو دغه له سره کیدونکی نه دی.

أَظْلَمَ الْغَيْبِ أَمْ أَتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ۙ

آیا خبر شوی دی (دغه کافر) پر غیب یا اخیستی ده په نزد د رحمن وعده (چه ده ته مال او دولت ورکول کېږي په آخرت کېږي هم).

تفسیر: یعنی په داسی یقین او وثوق سره چه دغه دعوی کوی - آیا ده له غیبه خبر موندلی دی؟ یا ئی د الله تعالی څخه وعده اخیستی ده؟ ظاهر دی چه له دغو دواړو څخه یو هم نه دی. د یوه گنده او چتل کافر به څه قدر او حیثیت وی چه هغه به تر دغو غیبياتو پوری ځان ورسولی شی - پاتی شوه د الله تعالی وعده - هغه خو له هغو خلقو سره کیدی شی چه هغوی خپل عهدونه پوره کړی دی - او ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ ئی ویلی او د صالح عمل امانت ئی له الله تعالی سره ایښی وی.

كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَعَذُّكَ مِنَ الْعَذَابِ مَذًّا ۙ

نه دی داسی (چه دوی وائی یعنی نه ورکول کېږي دوی ته مال او ولد) مونږ

لیکو هغه چه وائی او و به غځوو ده ته له عذابه په غځولو (چه د یوه د پاسه به بل ورته ورکوو).

تفسیر: یعنی دغه قول به هم د ده په دفتر (دوسیه) کښی شامل کړی شی او د مال او اولاد په ځای به د هغه سزا زیاته کړه شی.

وَتَرْتُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا

او په میراث به اخلو (له ده په مرگ سره) هغه (مال اولاد) چه (دی ئی د ځان) وائی او راځی مونږ ته یواځی (بی له ماله او اولاده).

تفسیر: چه «دی ئی خپل وائی» یعنی مال، اولاد، لکه چه د هغه کافر دواړه ځامن مسلمانان شول (کذا فی الموضح) یا دا مطلب دی چه د ده دغه شیان به تری بیل کړل شی او په قیامت کښی به دی یواځی حاضرېږی نه به مال ورسره وی نه اولاد.

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا ۖ كَلَّا

او نیولی دی (کفارو) غیر له الله څخه باطل معبودان دپاره د دی چه شی دوی ته سبب د عزت (او مدد) نه دی داسی (لکه چه دوی ئی گنې)،

تفسیر: یعنی برسیره له ماله او اولاده د خپلو باطلو معبودانو امداد او مرستی (مدد) ته هم هیله من (ارزومند) او امیدوار دی چه هغوی به دوی ته د الله په حضور ډیری لوئی درجی ورکوی - حال دا چه له سره داسی کیدونکی نه دی - او دغه نشه یوه چتی (فضول) سودا ده چه دوی پخپلو دماغو کښی ورته ځای ورکړی دی.

سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا

بلکه ژر به منکر شی (دغه معبودان) په عبادت د دوی او شی به دغه (معبودان) پر دغو (عابدانو) خپلو دشمنان.

تفسیر: یعنی هغه معبودان به له دوی سره څه مدد وکړی؟ بلکه دوی به بالذات د دغو مشرکانو د دغه عبادت څخه هم د بی زاری اعلان وکړی - او د دوی په مقابل کښی به ودرېږی - او د

هغوی د عزت زیاتولو په مخای به د دوی د زیات ذلت او رسوائی سبب وگرځی - لکه چه په ۲۶ جزء د الاحقاف (۶) آیت (۱) رکوع کښی راغلی دی.

﴿وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا لِعِبَادَتِهِمْ كُفْرًا﴾

الْمَرْتَرَانَا أَرْسَلْنَا الشَّيْطَانَيْنِ عَلَى الْكُفْرَيْنِ تَوَزَّهُمَا زَا^{۸۳} فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعِدُكُمْ عَذَابًا^{۸۴}

آیا نه گوری نه ئی خبر (ای محمده) بیشکه مونږ لپرلی مسلط کړی مو دی شیطانان پر کافرانو باندي چه اوچتوی تیزوی دوی په اوچتولو تیزولو سره (په گناه) پس تلوار مه کوه پر دوی (په ژر غوښتلو د عذاب) بیشکه هم دا خبره ده چه شمیرو مونږ دوی ته (ورځی د عمر د دوی) په شمارولو سره.

تفسیر: یعنی شیطان دغه بدبختان لا پسی بی لیاری او گمراه کوی - او د خپلو گوتو په اشارو سره ئی نڅوی (گدوی) - هغو کسانو چه دوی پخپله د کفر او انکار طریقه څان ته غوره کړی ده که داسی اشقیاء د شیطان به تحریص او اغواء په گمراهی کښی زیادت او غلو وکړی - نو تاسی هغوی پرېږدئ او تاسی د دوی په سزا ورکولو کښی تلوار مه کوئ! الله تعالی د دوی رسی سسته کړی ده - او دوی ئی سر خوشی پرېښی دی - څو د هغوی د ژوندون شمیرلی شوی ورځی تیری شی - د دوی د یوی یوی ساه او د یوی یوی شیبی هر یو عمل څمونږ له لوری شمیرلی کیږی - او د دوی ډیر ادنی عمل او حرکت هم څمونږ د علمی احاطی او د اعمالو له دفاترو څخه خارج نشی پاتی کیدی - د گرد (تول) عمر اعمال به یو په یو د دوی په مخ کښی کیښودی شی.

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا^{۸۵} وَنَسُوقُ الْمَجْرِمِينَ
إِلَى جَهَنَّمَ وَرْدًا^{۸۶}

یاد کړه هغه ورځ چه جمع به کړو پرهیزگاران رحمن ته سواره میلمانه بللی شوی او شرو (په شدت سره) مجرمان (طرف د) دوزخ ته (د حیواناتو په شان) پلي (پیاده) تږی.

تفسیر: یعنی هم هغسی چه غاروی دنگر او حیوانات د تندی په حالت کسی د اوبو د گذر په لوری په مندو او تلوار ورغلی دغه مجرمان به هم د دوزخ کندی ته هم داسی شړل کیږی.

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ۝۸۵

نه مالکان کیږی (هیڅ یو د دوی) د شفاعت (د هیچا) مگر هغه شوک چه انخستی ئی ده په نزد د رحمن وعده (او په شفاعت مجاز وی).

تفسیر: یعنی له هغوی سره چه الله تعالی د شفاعت وعده فرمائی ده لکه ملائکی - انبیاء - صالحین او نور نو هم دوی به درجه په درجه شفاعت کوی بلا اجازت هیڅوک به د ژبی خوځولو توان هم نه لری. او د همنو خلقو سپارښت به وکری شی چه د هغوی په حق کښی د سپارش کیدلو وعده لا له پخوا څخه ورکری شوی ده - د کافرانو په حق کښی به شفاعت له سره نه کیږی.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا ۝۸۶

او وائی (کتابیان مشرکان) نیولی دی رحمن ولد (غوی لور).

تفسیر: دیرو کسانو غیر الله خپل معبود مقرر کړی وو - لیکن یوه دله داسی هم وه چه د الله تعالی دپاره ئی د اولاد تجویز هم کړی ؤ - مثلاً نصرانیانو مسیح علیه السلام او ځینو یهودانو عزیر علیه السلام او ځینو مشرکینو د عربو پرښتو ته به ئی د الله تعالی لونی ویل (العیاذ بالله) (نو فرمائی الله دغو کفارو ته)

لَقَدْ جِئْتُمْ سَيِّئًا ۝۸۷ اِنَّ كَادُ السَّمَوَاتِ يَتَّقَطُّنَ مِنْهُ وَتَنْشِقُ الْاَرْضُ وَتُخْرِجُ الْجِبَالَ هَكَذَا ۝۸۸ اَنْ دَعَا الرَّحْمَنُ وَلَدًا ۝۸۹

خامخا په تحقیق راتله کړی دی تاسی په یو شی لوی سره له حیثیته د گناه. نژدی دی آسمانونه چه وچوی له دی (نسبته) (او نژدی ده چه) توتی توتی شی ځمکه او ولویږی غرونه غرکی غرکی (ذری ذری) له جهته د دی چه بولی دوی رحمن ته ولد (غوی لور).

تفسیر: یعنی دغه داسی درنه خبره ویلی شوی ده او داسی یوه سخته بی ادبه کلمه او توری له خولی څخه ایستلی شوی دی - چه د هغه له اوریدلو څخه آسمان - ځمکه - غرونه - د هول او هیبت او ویری لامله (له وجی) لویږی - چوی - توتی توتی او تکر تکر کیږی. نو هیڅ بعید نه دی که پر دغه گستاخی د الله تعالیٰ غضب په جوش راشی - نو گرد (تول) عالم به سره لاندی باندی او تر آسمان او ځمکی پوری هم سره لرزیږی او پرخچی ئی الوځی - محض د الله تعالیٰ حلم مانع دی چه سره د دغو بیهودگیو او چتی (فضول) خبرو یو ځلی گرد (تول) عالم نه اړوی - او گرد (تول) سره سپیره او پنا نه کوی - د هغه قدوس الله تعالیٰ پر توحید چه آسمان ځمکه غرونه الغرض گرد (تول) علویات او سفلیات شهادت ورکوی د انسانانو دغی سپین سترگی او جسارت ته وگورئ چه هغه لوی ذات ته د اولاد احتیاج ثابتوی (العیاذ بالله) نو فرمائی الله تعالیٰ چه.

وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ۖ

او نه بهائی رحمن ته چه ونیسی (دی څوک) ولد (لور ځوی).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ د تقدیس او تنزیه او د غناء له کماله دا خبره منافی ده چه څوک خپل اولاد وگرځوی بنا پر هغه غرض چه نصرانیان د اولاد قائل شوی دی یعنی د «کفار» مسئله کله چه الله تعالیٰ د «رحمن» په صفت سره وپیژنی او وئی منی نو بیا دغه ضرورت له سره نه پاتی کیږی.

إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا أَلِیُّ الرَّحْمَنِ عَبْدًا ۖ

نه دی تول هغه (گرد شیان) چه دی په آسمانونو کښی او ځمکه کښی مگر راتلونکی دی رحمن ته په دغه حال کښی چه بنده وی هر یو (نه ولد)؛

تفسیر: یعنی گرد (تول) د الله تعالیٰ مخلوق او د ده بندگان دی او د ده د بندگی په صفت سره د ده په حضور کښی حاضرېږی - نو بیا بنده څرنگه ولد کیدی شی؟ - کله چه گرد (تول) ده ته محکوم او محتاج وی نو دی به ځوی او لور ته څه ضرورت او احتیاج ولری.

لَقَدْ أَحْضَرْتَهُمْ وَعَدَّ هُمْ عَدًّا ۖ وَكُلُّهُمْ أَلِیُّهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ قَرْدًا ۖ

خامخا په تحقیق احاطه کړی ده (الله) دوی لره (له جهته د علم او قدرت) او شمیرلی دی (الله) دوی (تول من حیث الاشخاص والانفاس والافعال او نورو) په شمیرلو سره. او دا تول چه دی راتلونکی دی دغه (الله) ته په ورځ د قیامت کښی یواځی.

تفسیر: یعنی د بشر یو فرد هم د الله تعالیٰ له بندګۍ څخه نشی خارجیدی، او ګرد (تول) د الله تعالیٰ په حضور کښی جره او یواځی حاضرېږی په دغه وقت کښی به له ګردو (تولو) تعلقاتو او سازو او سامانو څخه بیل کړی شی - او فرضی معبودان - ځامن - لمسی - پلار - مور او نور به ئی هیڅ په کار نه ورځی.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا ۝۹۶

بیشکه هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی ښه (عملونه) ژر به وګرځوی دوی ته رحمن دوستی محبت (په زړونو د خلقو کښی).

تفسیر: یعنی دوی ته به خپل محبت ورکوی یا په خپله به له دوی سره محبت کوی یا د خلقو په زړونو کښی به د دوی محبت غورځولی کیږی. په حدیث کښی راغلی دی چه که الله تعالیٰ ته کوم بنده محبوب وی نو رومبی جبریل علیه السلام خبروی چه زه د فلانی بنده سره محبت کوم - نو ته هم له هغه سره محبت ولره نو جبریل علیه السلام په آسمانونو کښی د دغی خبری اعلان خوروی؛ له آسمانونو ځنی دغه خبره رابښکته کیږی او ځمکی ته رسیږی او د ځمکی په خلقو کښی د دغه بنده په برخه کښی حسن القبول حاصلیږی یعنی بی تعلق خلق چه د هغوی کومه خاص نفع او ضرر د ده له ذات سره نه وی ترلی له ده سره مینه او محبت کوی مګر دغه قسم حسن القبول ابتداء له صالحینو مؤمنینو او الله منونکو خلقو سره دی - د دوی په زړونو کښی اول د ده محبت اچولی کیږی - وروسته د عامو او د خاصو قبول وړ حاصلیږی - که نه په ابتداء کښی محض د عامو په طبقه کښی حسن القبول حاصلیدل او بیا د ځینو الله منونکو او صالحانو هم د کومی غلط فهمی او نورو په اساس د ده په طرف تمایل کیدل د مقبولیت عند الله دلیل نه دی - ښه پری وپوهیږئ.

تنبیہ: دغه آیت مکي دی او له هغو مسلمانانو سره چه په مکه معظمه کښی داسی وعده کړی شوی وه لږ وقت وروسته دغه وعده په داسی ډول (طریقه) سره پوره شوه چه ګرده (توله) دنیا متحیره او متعجبه شوه. الله تعالیٰ د دوی داسی محبت او الفت د خپلو بندګانو په زړونو کښی وغورځاوه چه د هغه بل مثال او نظیر له سره نه پیدا کیږی.

فَاتِمَا يَسِّرَنَّهٗ يَلْسَانَكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لَّدُنَّا ۝۹۵

پس بیشکه هم دا خبره ده چه آسان کری دی مونو دغه (قرآن) په ژبه ستا (چه عربی دی) دپاره د دی چه زیری ورکری په دی سره پرهیزگارانو ته او چه وویروی په دی سره قوم جگړه کوونکی.

تفسیر: یعنی لوی قرآن په نهایت سهل، آسان او صاف بیان او په واضح او ښکاره ډول (طریقه) سره پرهیزگارانو ته بشارت آوری او جگړه کوونکو ته د ناکارو کارونو له خرابو نتایجو څخه خبر ورکوی.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هَلْ يُحِشُّ مِنْهُمْ مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ۝۹۶

او څومره ډیر هلاک کری دی مونو پخوا له دوی نه له (اهل د) زمانی آیا محسوسوی (مومی وینی) ته له دوی نه یو تن یا اوری له دوی کوم نرم غږ هم؟

تفسیر: یعنی څومره بدبخت د خپلو جرائمو په سزا هلاک شوی دی چه د هغوی نوم او نشان هم بیخی د دنیا له مخی څخه محو او ورک شوی دی نن د دوی د پښو د غږ (کرهار کرههار) او د تکبر او لوئی ډیر نری آواز (بنهار) هم نه آوریده کیږی نو هغه کسان چه نن ورځ له رسول کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم سره مقابله او مجادله کوی او د آیات الله څخه انکار او پری استهزاء کوی دوی دی نه بیفکره کیږی ممکن دی چه دوی هم په هم داسی تباہ کوونکو عذابونو کښی اخته شی - او په یوه ږه کښی به بیخی سپیره او پناه شی.

تمت سورة مریم بحسن توفيقه ونصره فله الحمد و المنة اولاً و آخرأ

سورة «طه» مكية الا آيتى (۱۳۰) و (۱۳۱) فمدنيتان وهى مائة وخمس وثلاثون آية وثمانى ركوعات رقمها (۲۰) تسلسلها حسب النزول (۴۵) نزلت بعد سورة مريم د «طه» سورت مكى دى پرته (علاوه) له (۱۳۰) او (۱۳۱) آيتونو چه مدنى دى يو سل او پنځه دیرش آيتونه اته ركوع لری. په تلاوت كښى (۲۰) او په نزول كښى (۴۵) سورت دى. وروسته د «مريم» له سورتته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دير) مهربان دير رحم والا دى.

طه ۱ مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ۚ ۲ إِلَّا تَذَكُّرٌ لِّمَن يَخْشَى ۝۳

نه دى نازل كړى مونږ پر تا باندې قرآن دپاره د دى چه مشقت محنت پر خپل ځان بار كړى مگر (نازل كړى دى مونږ) تذكرة پند دپاره د هغه چا چه ويرېږى (له الله نه)

تفسير: يعنى لوى قرآن ځكه نازل شوى دى چه د هر چا زړه چه نرم وي او له الله تعالى څخه ويرېږى دى د قرآنى بياناتو څخه پند او نصيحت حاصل كړى - او د قرآن كريم له روحانى فيوضاتو او بركاتو څخه بى برخى او محروم پاتى نشى - او داسى كوم غرض نشته چه د پاڪ قرآن په نزول سره تاسى خامخا په كوم شاقه محنت او شديد تكليف كښى اخته كړى او نه دغه مقدس قرآن داسى يو شى دى چه (نعوذ بالله) د ده حامل يا عامل له سره بى برخى يا محروم او ناكامه پاتى شى - بلكه د دارينو له فيوضاتو څخه فائز المرام گرځى تاسى د دغو مكذابينو د خبرو د آوريدلو څخه له سره خفه ملول او تنگ زړه مه كيږئ! او نه هغوى پسى دومره رږر (زحمت) او تكليف پر خپل ځان تيروئ حق او حقانيت خوښوونكى او منونكى هرومرو (خامخا) بريالى او كاميابيږى تاسى په متوسط دول (طريقه) سره په عبادت او رياضت كښى مشغول او لگيا اوسئ! په ځينو رواياتو كښى راغلى دى چه په ابتداء كښى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم د شپى د مخى تر دير وخته پورى په قيام او د پاڪ قرآن په تلاوت كښى مشغول او لگيا ؤ - كفارو به د دوى د دى محنت او رياضت د ليدلو څخه داسى ويل چه «محمد دى قرآن له نزوله سره په سخت تكليف او مصيبت كښى لويديلى دى» نو د دغى خبرى جواب په دغو آياتونو كښى ور كړى شوى دى چه فى الحقيقت پاڪ قرآن شفاء او زحمت نه بلكه شفاء او نور او رحمت دى هر څوك دى له دغه قرآنه په هره اندازه چه آسانه وي هغومره دى ولولى ﴿فَاقْرَءْ وَامَّا تَشْتَرِي﴾ ﴿مزل﴾

تَنْزِيلًا مِّنْ خَلْقِ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ الْعُلَى ٥

(نازل شوی دی) په نازلیدلو له طرفه د (هغه) الله چه پیدا کړی ئی ده ځمکه او آسمانونه لوړ لوړ (اوچت اوچت).

تفسیر: نو ځکه ضروری ده چه مخلوق دغه قرآن کریم په ډیره خوښی او اخلاص سره د الله تعالی جل جلاله د الوهیت پاک کلام ومنی! او پر خپلو سرونو او سترگو ئی کیږدی! او قطعاً له هغه څخه تخلف او تمرد ونه کړی او تری غاړه ونه غړوی.

الرَّحْمَنِ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ٥

(دغه خالق د ځمکو او آسمانونو ډیر مهربان) رحمن پر عرش باندی مستولی او غالب دی.

تفسیر: «د استواء علی العرش» مفصل بیان د «الاعراف» په (۶) رکوع کښی لیکلی شوی دی. د «عرش» په متعلق له نصوصو څخه هم دغومره ثابتیږی چه پائی لری او خاصو پربښتو هغه راپورته کړی دی او د آسمانونو په سر کښی د قبی په شان ولاړ دی د «روح المعانی» خاوند پر «عرش» او «استواء» علی العرش باندی پر دغه آیت مبسوط کلام کړی دی. من شاء فلیراجع.

لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى ٦

خاص الله لره دی هغه شیان چه په آسمانونو کښی دی او هغه شیان چه په ځمکه کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکی ملکاً خلقاً عبیداً) او هغه شیان چه په منځ د دوی کښی دی او هغه چه لاندی له لوندی ځمکی څخه دی.

تفسیر: یعنی هم هغه الله تعالی یواځی د غیر له شرکت له آسمانونو څخه نیولی تر ځمکی او له ځمکی څخه تر تحت الثری پوری د گردو (تولو) کائناتو خاص مالک او خالق دی د ده په تدبیر او انتظام سره دغه گردی (تولی) سلسلی قائمی دی.

تنبیه: د آسمان او د ځمکی مخلوق څخه یا خو «کائنات الجو» مراد دی چه تل د دواړو په منځ کښی دی. مثلاً هوا - وریځ او نور یا خو هغه شیان به هم په دی کښی شامل وی چه علی الاکثر په هوا کښی آلوځی. لکه طیور (الوتونکی) او له «ثری - لوندی ځمکی» څخه د ځمکی

هغه لاندنی طبقه (پور) مراد ده چه تل د اویو د قرب او اتصال له سببه لونده وی.

وَأَن تَجْهَرَّ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى ④

او که جهر کوی په وینا سره (چه ذکر د الله او دعا ده - نو جهر ته حاجت نشته ځکه چه) پس بیشکه دغه (الله) عالم دی په پته خبره او په ډیره پته (له هغی پتی نه هم).

تفسیر: رومی د عمومی قدرت او تصرف بیان ل په دغه آیت کښی د الله تعالی د علم د وسعت او پراخی تذکره ده یعنی هر هغه خبره چه په زور سره وویل شی هغه به څرنگه د هغه علام الغیوب څخه پته پاتی کیدی شی چه هغه ته هره ښکاره او پته بلکه له پتو څخه له ډیرو زیاتو پتو خبرو هم ښه معلوم دی او تری خورا (ډیر) خبردار دی هر هغه خبره چه په گوښی (بیل) او یواځی ځای کښی په ډیر ورو وویل شی یا هغه اندیښنه خیال او تصور چه تش په زړه کښی گرځیدلی وی او لا د قول او عمل مرتبی ته نه جهراً او نه سرأ رسیدلی وی یا تر اوسه هیڅ په زړه کښی هم نه وی گرځیدلی او وروسته له دی نه گرځیدونکی وی د الله تعالی علم پر دغو گردو (ټولو) محیط دی. نو ځکه شریعت بلا ضرورت په چغه یا په ډیر زور سره د ذکر کولو څخه ممانعت فرمایلی دی پرته (علاوه) له هغه مواقعو څخه چه پکښی ذکر په جهر سره منقول دی - یا د ځینو معتبرو مصالحو په بناء د تجربه کارانو په نزد نافع گڼلی شوی دی نو هغه به له دغه نهی له عمومه مستثنی وی.

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى ⑤

الله (چه دی) نشته بل برحق معبود مگر یواځی هم دی دی خاص هم ده ته شته نومونه (صفتونه) نیک.

تفسیر: په پاس آیت کښی د الله تعالی هغه صفات چه بیان شول (لکه دا چه الله تعالی خالق الكل علی الاطلاق مالک - رحمن - مطلق قادر - د علم المحيط څیښتن دی) د هغو اقتضاء دا ده چه الوهیت هم د هم ده خاصه وی - ماسواء الله څخه دی د بل هیچا په منځ کښی د عبودیت او د بندگی سر ښکته نه کړ شی ځکه چه نه یواځی پورته ذکر شوی صفات بلکه گرد (ټول) عمده صفات ښه نومونه - د هم دغه منبع الکمالات ذات ته مخصوص دی بل څوک په دغه شان او صفات نشته چه معبود شی - نه د دغو صفاتو او نومونو د تعدد له سببه د ده په ذات کښی تعدد راځی. لکه چه د عربو د ځینو جهالو خیال ل چه په مختلفو نومونو سره د الله تعالی بلنه به د

توحید له دعوی سره مخالف وی.

وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ۙ

او آیا راغلی ده (یا په تحقیق راغلی ده) تاته قصه د موسی.

تفسیر: له دی غایه راهیسی د حضرت موسی علیه السلام قصه په ډیر بسط او تفصیل سره بیانوی تر څو چه آوریډونکی وپوهیږی چه نبی کریم صلی الله تعالی علیه وعلى آله وصحبه وسلم ته د قرآنی وحی راتگ کومه نوی او عجیبه خبره نه ده - څرنګه چه پر موسی علیه السلام وحی نازله شوی وه پر دوی هم نازل شوی ده - هم هغسی چه د موسی علیه السلام وحی پر توحید او نورو اسلامی تعلیماتو شامله وه د دوی په وحی کښی هم پر هم دغو شیانو تاکیدات صادر شوی دی - هغه مصاعب، متاعب او شدائد چه حضرت موسی علیه السلام د حق په تبلیغ کښی برداشت کړی دی د همغو برداشت کول پر دوی هم دی - هم هغسی چه بالاخر بری او غلبه د موسی علیه السلام په برخه شوه د دوی په برخه هم کیدونکی ده. او لکه چه د موسی علیه السلام دښمنان مقهور او مغلوب شول - یقیناً د محمد علیه الصلوة والسلام دښمنان هم مخدول او مقهور - او دوی به هم غالب او منصوریدوی. په دغه مناسب د موسوی نبوت ابتدائی قصه بیان فرمائی - څو پری رسول الله صلی الله علیه وسلم لا متسلی او ښه ډاډه شی.

إِذْ رَأَيْنَا أَفْقَالَ لَأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا عَلَىٰ إِيَّتِيكُمْ مِنْهَا يَنْقُبِينَ أَوْ
أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ۖ فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَوْمَآئِي ۖ

کله چه ولید (موسی) اور نو وی ویل اهل خپل ته واوسئ (تاسی دلته) بیشکه ما ولید (یو) اور ښایی ما لره چه زه راوړم تاسی ته له هغه اوره کومه لګولی لښه یا ومومم زه په اور باندی لیار ښوونکی (چه لیار راوښی) پس کله چه راغی هغه (اور ته) نو غږ ورته وکړی شو (داسی) چه ای موسی.

تفسیر: د دی قصی مختلفی اجزاء د القصص، طه او الاعراف د سورتونو څخه جمع کیدی شی دلته له (مدین) څخه (د مصر) په طرف د بیرته ورګرځ واقع مذکوره ده - په (مدین) کښی د حضرت موسی علیه السلام نکاح د حضرت شعیب علیه السلام د لور سره تړلی شوی وه او لس کاله هلته مقیم پاتی شو او وروسته له هغه (د مصر) د ستندلو او بیرته راتللو اراده ئی وکړه - د ده سره د ده حامله (امید واره) ښځه د (حضرت شعیب علیه السلام لور بی بی صفورا رضی

الله تعالیٰ عنہا) ہم وہ، شبہ تورہ تیارہ وہ - او یخنی او سارہ ہم شدت درلود (لرلو) - له دوی سرہ د پسو (گدو) رمہ ہم وہ - پہ دغہ حالت له دوی شخہ لیارہ ہم ورکہ شوه - او پسونه (گدان) ہم سرہ تیت و پرک (منتشر) شول، پہ عین زمان کنی (بی بی صفورا رضی اللہ تعالیٰ عنہا) د ولادت او د لنگون پہ درد ہم اختہ شوه او هلک بی پیدا شو - پہ دغی توری تیاری یخی شپی کنی ہیچری د تودیدلو اور ہم نہ و پیدا او له چقمق (اور تک) شخہ ہم اور ونہ لگیدہ - پہ دغو مصائبو او تیاریو کنی یو ناخاپہ له لری شخہ یو اور پہ نظر راغی چه هغه فی الحقیقت دنیوی اور نہ و - د الله تعالیٰ د جلال نور یا ناری حجاب و (چه د هغه ذکر د مسلم پہ حدیث کنی راغلی دی) موسیٰ علیہ السلام پر ظاہری اور گمان وکر او بی بی صفورا رضی اللہ تعالیٰ عنہا ته بی وویل تاسی ہم دلتہ کینئ زہ غم خو له هغه اورہ تاسی ته یوہ لمبہ یا سکروته راوړم - یا له هغه غایہ د لیاری پته او سراغ ولگولی شم، او کوم لیارہ بیوونکی هلته وموم.

وائی شخہ مهال (وخت) چه حضرت موسیٰ علیہ السلام هغه پاک میدان ته ورسید یوہ عجیبہ نظارہ او نندارہ ئی ولیدہ په یوہ تکه شنه ونہ کنی په دیر شدت سرہ اور بل دی - او دیری لوئی لمبی تری پورته کیږی - خو په ہم هغه اندازه سرہ چه اور پخپل شدت او جدت سرہ سوغی له هغه شخہ زیات دغہ ونہ تکه شنه او دیرہ ښکلی ښکاری او تولی پانی او شانگی ئی په دیر لطافت او نظافت، طراوت سرہ شانگی - او سرہ ښورپی او په هره اندازه چه د دی ونی شین والی او طراوت او ښکلیتوب زیاتپی په ہم دغہ اندازه دغہ اور ہم لا پسی شدت کوی.

موسیٰ علیہ السلام قصد وکر چه دغی ونی ته نژدی شی که د دغی ونی کومه لښته یا شانگه وسوخی او لاندی ولویږی نو زه ئی واخلم - لیکن په هره اندازه چه موسیٰ علیہ السلام دغہ اور ته نژدی کیده - په هم هغه اندازه دغہ اور تری لری کیده - او کله چه وویږد - او وئی غوښت چه تری وتښتی - نو اور په ده پسی راته او تعاقب ئی کاوه - د هم دغہ حیرت او دهشت په حالت کنی یو غږ پورته شو - چه ﴿إِنِّي أَنَارُكَ﴾ الآية - گواکی د دغی ونی نه په دغہ وقت د بیسیم تیلیفون د آلی پشان بلا تشبیه د یوہ خوش آوازہ سری په شان غږ پورته کیده - امام احمد رحمۃ اللہ علیہ له وهب رضی اللہ تعالیٰ عنہ شخہ نقل کړی دی - کله چه موسیٰ علیہ السلام د ﴿يُوسَىٰ﴾ غږ واورید - نو خو غلی یی «لبیک» وویل او عرض ئی وکر چه «زه ستا غږ آورم اود راتګ احساس دی کوم - مگر نه دی وینم چه چیری ئی» وائی چه موسیٰ علیہ السلام له هر جهت بلکه له خپل هر ویښته شخہ یی د الله تعالیٰ کلام آوریدہ.

إِنِّي أَنَارُكَ فَأَخْلَعُ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ۝

بیشکه زه چه یم هم دا زه رب ستا یم پس ویاسه (له دواړو پښو) پنی خپلی بیشکه ته چه ئی په کنده پا که د طوی کنی ئی.

تفسیر: «طوی» د هغه میدان نوم دی ښائی چه دغه میدان لا له پخوا څخه متبرک و یا اوس متبرک شوی دی. د موسی علیه السلام پنی (یا به) ناپاکی وی نو څکه پری وویستلی شوی (یا ئی تواضعاً او ادباً) پری وویستلی باقی هغه موزی - ماسی - پنی (خپلی) چه پاکی وی له هغو سره لمونځ کیدی شی د دی موضوع پوره مسائل دی په فقهیه و کتابونو کښی وکتل شی.

وَإِنَّا اخْتَرْنَاكَ فَاسْتَبِمَ لِمَا يُوحَىٰ ﴿۱۳﴾

او ما غوره کړی ئی ته (په رسالت) پس غور کیده هغه حکم ته چه وحی کیږی (تا لره).

تفسیر: «ما غوره کړی ئی ته» یعنی په گرد (تول) جهان کښی می هم دا ته د نبوت رسالت او د مکالمی شرف لپاره انتخاب او غوره کړی نو څکه هغه احکام چه وروسته له دی نه درکول کیږی هغه په غور او دقت سره واوره او پری عمل وکړه!

إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿۱۴﴾

بیشکه زه چه یم هم دا زه الله یم نشته لائق د عبادت بل هیشوک مگر هم دا زه یم پس عبادت کوه ځما او سم دروه (اداء کوه) لمونځ دپاره د ذکر (یادونی) ځما.

تفسیر: په دغه کښی ئی د خالص توحید او د هر قسم بدنی او مالی عبادت حکم وکړ. څرنکه چه لمونځ اهم العبادات دی د هغه ذکر په خصوصیت سره وکړی شو او په دی باندی ئی تنبیه فرمایلی ده چه د لمانځه څخه اعظم مقصود د الله تعالی یادول دی ګواکي له لمانځه څخه غافلیدل. د الله تعالی له یاده غافلیدل دی او د ذکر الله په متعلق ئی په بل ځای کښی فرمایلی دی ﴿وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ﴾ یعنی که په هیږه او خطاء سره د الله تعالی له یاده غافل شی نو هر کله مو چه په یاد درشی هغه یاد کړئ! د لمانځه حکم هم داسی دی چه که په خپل وقت کښی د غفلت او نسیان لامله (له وجی) پاتی شی، نو هر کله مو چه په یاد درشی قضا ئی راوړئ! «فليصلها اذا ذكرها»

إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا

بیشکه قیامت راتلونکی دی زه اراده لرم د دی چه پت کرم دغه (وقت د راتلو د قیامت)

تفسیر: یعنی اراده لرم چه د هغه د راتگ وقت له گردو (تولو) څخه مخی او پت وساتم. تر دی که له خپل ځان څخه می هم د هغه اخفاء ممکن وی نو له خپل ځانه به می هم پتاوه - لیکن دغه له سره امکان نه لری وفیه من المبالغة کما فی الحدیث «لا تعلم شماله ماتنفق یمینه» او کما قال البرهان.

ننگ او غیرت دیر لرم مخ به ئی پت ساتمه

کانه کرم تول غوړونه - غو به ئی پت ساتمه

او که دیر زیات مصالح د هغه د اظهار باعث نه کیده - نو دغومره اجمالی اظهار چه کری شوی دی، هغه به هم نه وی اظهار شوی.

لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى^(۱۵)

دپاره د دی چه جزا ورکړه شی هر نفس ته په هغو عملونو چه کوی ئی (له خیر او شره).

تفسیر: یعنی د قیامت راتگ د دی دپاره هم ضروری دی چه هر سری ته د هغه د نیکی او بدی جزا ور ورسیدی - او د مطیع او عاصی په منع کښی هیڅ قسم التباس او اشتباه نشی پاتی دغه وروسته له عبادت او توحیده، د معاد د عقیدې تعلیم وشو.

فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَنْ لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَى^(۱۶)

پس نه دی بندوی نه دی منع کوی تا خامخا له دغه (ایمان راوړلو په قیامت یا له لمانځه) هغه څوک چه نه لری ایمان په هغه او متابعت کوی د خواهشو خپلو (که منع راوړی) پس ته به هلاک شی.

تفسیر: یعنی نه دی اړوی تا له ایمان راوړلو څخه یعنی پر قیامت باندی د ایمان راوړلو یا له لمانځه څخه - کله چه الله تعالی موسی علیه السلام ته نصیحت کری دی چه د بدانو له صحبت څخه ځان ساته! نو نورو ته لا د دغی خبری ضرورت شته چه هر ورو (خامخا) دی خپل ځان د

بدانو له مصاحبتہ وساتی. کذا فی الموضح غرض دا دی چه د دنیا پرست کافر چاپلوسی او زیات پوستوالی غور منہل او مدهانت دی نه اختیاری ا که نه اندیښنه شته چه انسان د اوچت مقام څخه لاندی ولویږی. العیاذ بالله.

وَمَا تِلْكَ بِعَيْنِكَ يَمُوسَىٰ ①

او څه څیز دی دغه په ښی لاس د تا کښی ای موسی.

تفسیر: له دی ځایه د رسالت د منصب تمهید شروع کیږی کله چه موسی علیه السلام ئی سره د معجزاتو فرعون ته لیږه - نو ځکه رومی د همسا د معجزی ذکر فرمائی - له دغه سؤاله چه ستا په لاس کښی څه شی دی؟ دغه غرض و چه موسی علیه السلام د ده د همسا په حقیقت او منافع ښه خبردار او مستحضر کړی شو هغه خارق العادت شی چه وړاندی کیدونکی دی. د هغه پر اعجاز ښه قانع او په واضح او مستحکم ډول (طریقه) سره اوقع فی النفس شی - یعنی هغه ته ښه وگوره - او سره لاندی باندی ئی کړه او ښه ورته څیر شه - او بیا ووايه چه ځما په لاس کښی څه شی دی؟ که هم داسی بی اطلاع او خبرولو سره د ده همسا مار گرځیده. نو امکان و چه داسی یو وهم به ورته پیدا کیده چه ښائی په غلطی سره ما د همسا پر ځای بل شی اخیستی دی.

قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّوْا عَلَيْهَا وَآهَشُ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي وَرَبِّ فِيهَا مَارِبٌ آخَرُ ②

نو وویل (موسی) دا همسا ځما ده چه تکیه کوم پر دی او وهم (څنډم) په دی سره (پانی د ونی چه توئی شی) پر گډو ځما (چه وئی خوری او پری ماره شی او دی ما ته په دغه (همسا) کښی مطالب حوائج نور هم.

تفسیر: یعنی په دی کښی هیڅ شبهه نشته چه دغه هم هغه ځما د لاس لرگی دی - چه تل ئی په خپل لاس کښی گرځوم - او پری تکیه کوم او خپلو پسو او گډو ته پانی پری څنډم. دښمن او مودی ځناوران پری شرم او دفع کوم ئی - او نور دیر ضروری کارونه هم پری انجاموم.

قَالَ أَتَقْنَاهُ يَمُوسَىٰ ③ فَالْقَهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى ④

(بیا) وفرمایید (الله) چه وغورخوه دغه (همسا) ای موسی پس وئی غورخوله دا (همسا) پس ناخاپه دا مار ژ ژوندی چه مندی ئی وهلی (غخلیده).

تفسیر: یعنی په مجرد د دی چه همسا ئی پر ځمکه وغورخوله - دغه همسا د اژدها په شکل واوښته - چه د دیر نری مار په شان په دیره جلتی سره غخلیده - موسی علیه السلام د دی یو ناخاپه د دغه انقلابی وضعیت له لیدلو څخه د بشریت په مقتضاء وویرید.

قَالَ خُذْهَا وَلَا تُخَفِّ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى ۝۲۱

(بیا) وفرمایید (الله موسی ته) ونیسه دا (همسا) او مه وپریږه! ژر به وگرځوو مونږ دغه (همسا) هم هغه شکل رومبنی خپل ته.

تفسیر: یعنی کله چه بیرته په لاس درشی دغه بنامار بیا هغه همسا کیږی. وائی چه اول غلی موسی علیه السلام نشو کولی چه وئی نیسی - بالاخر ئی لاس پخپل څادر کښی وپیچه (پت کړو) او د بنامار نیولو پس یی غفرد (کوشش) وکړ - دلته پرېشتی ورته وویل ای «موسی علیه السلام! که پاک الله دی ونه ساتی نو دغه زړوکی به دی له دغسی لوی بنامار څخه څرنګه ساتلی شی - موسی علیه السلام وویل نه! خبره داسی نه ده - زه ضعیف مخلوق یم او له ضعفه پیدا شوی یم» نو بیا موسی علیه السلام هغه زړوکی د بنامار په خوله کښی پرېښود - او لاس ئی پری واچاوه - په مجرد د دی چه لاس ئی پری ورسید - بیرته همسا وگرځیده.

وَاضْمُرْ يَدَاكَ إِلَى جُنْحِكَ أَخْرِجْ بِيضًا مِّنْ غَيْرِ سَوْءٍ

او پیوست کړه (بښی) لاس خپل تخرګ (ترخ) خپل ته حال دا چه راوبه وځی تک سپین (روښانه) بی له عیبه (د برگوالی)

تفسیر: یعنی خپل لاس په تخرګ (ترخ) کښی ننه باسه - او بیا ئی له مګریوانه ویاسه! نو دغه لاس به دی تک سپین او روښانه ښکاری او دغه سپین والی د برص (برگوالی) او نورو عیبو له پلوه به نه وی چه عیب وګڼل شی.

آيَةُ الْآخِرَى ۝ لَنُرِيكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى ۝۳۳

حال دا چه دغه معجزه ده بله دپاره د دی چه وښیو تاته ځینی له هغو

معجزاتو چه دیری لوئی دی

تفسیر: یعنی د همسا او بیضاء لاس معجزی له هغو لویو نښو او معجزاتو د قدرت څخه دوه معجزی دی چه د هغو وربښودل تاسی ته منظور دی.

إِذْ هَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ۖ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۙ

لار شه فرعون ته (سره له دغو معجزو) بیشکه چه هغه باغی شوی دی (تجاوز ئی کړی دی له حدوده د بندگی) وویل (موسی) ای ربه غما پرانیځه ارته کړه ما لره سینه غما.

تفسیر: یعنی حلیم - بردبار او د حوصلی خاوند می وگرځوی، چه د خلاف الطبع شیانو د لیدلو څخه ژر خفه نشم - او د رسالت په تبلیغ کښی له هغو مصاعبو سره چه مخامخ کیږم او هغه متاعب چه غما په مقابل کښی راځی له هغو څخه ونه ویرېږم - بلکه په ارت زړه او رانه وچولی (تندی) ئی وکالم (برداشت کړم) او متحمل ئی شم.

وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۚ

او آسان کړه ماته دغه مهم امر غما (چه تبلیغ دی)

تفسیر: یعنی داسی وسایل او وسائط راغونډ کړه چه په هغو سره دغه عظیم الشان کار راته سهل او آسان شی.

وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِي ۚ يَفْقَهُوا قَوْلِي ۚ

او پرانیځه غوټه له ژبی غما چه وپوهیږی خلق په خبرو غما (په وقت د تبلیغ کښی).

تفسیر: ژبه ئی په وړو کیتوب کښی سوځیدلی وه (چه د هغه قصه په نورو تفاسیرو کښی لیکلی شوی ده) او په صاف ډول (طریقه) سره ئی خبری نشوی کولی نو ځکه ئی دغسی دعاء وکړله.

وَاجْعَلْ لِّي زَيْرًا مِّنْ أَهْلِي ۚ هَٰؤُلَاءِ نِسْءِي ۚ

او وگرځوه ماته يو وزير (مرستی «مددگار») له اهله ځما هارون (چه دی)
ورور ځما

تفسیر: هارون علیه السلام په عمر کښی له حضرت موسی علیه السلام څخه لوی وو.

اَشْدُدِّيْهِ اَزْرِيْ ۚ وَاشْرِكْهُ فِيْ اَمْرِيْ ۙ

قوی کړه په ده سره ملا ځما او شریک کړه دغه (هارون له ماسره) په دی
کار ځما کښی.

تفسیر: یعنی د دعوت او تبلیغ په کارونو کښی یو د بل سره معین مددگار - ملا تری او
مرستی (مدد) اوسو.

كِيْ تُسَبِّحَكَ كَثِيْرًا ۖ وَنَذْكُرَكَ كَثِيْرًا ۝۳۴

دپاره د دی چه تسبیح ووايو ستا (تسبیح دیره) او یادوو تا په ذکر ثناء دیره

تفسیر: یعنی دواړه سره یو ځای شو، د دعوت او تبلیغ په مواقعو کښی په ډیر زور او شور سره
ستا پاکی او کمالات بیان کړو - او د دعوت له مواضعو څخه قطع نظر کله چه مونږ هر یوه ته
د بل د ملګرتیا قلبی تقویه او د زړه ددینه حاصله وی نو په خپلو کورونو او ځایونو کښی به
په نشاط او طمانیت سره ستا ذکر (او عبادت) په کثرت سره کوو.

اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيْرًا ۝۳۵

بیشکه ته چه ئی ئی ته په (احوالو) زمونږ ښه خبردار لیدونکی ئی.

تفسیر: یعنی ځمونږ ګرد (ټول) احوال ته په ښه شان سره ګوري او دغه دعاوی چه زه کوم هم
درته ښی معلومی دی، چه د هغو مقبولیت تر کوم ځای پوری به مفید وی؟ که ته ځمونږ پر حال
او استعداد په ښه شان سره نه وی خبر نو د نبوت او رسالت دپاره به دی مونږ ولی غوره کړی
وی؟ او د یوه سخت دشمن په لوری به دی ولی لیدلو؟ یقیناً دغه کار چه تا کړی ډیر مناسب او
په ځای او مطابقاً للحال دی فرمایلی دی.

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يٰمُوسَىٰ ﴿٣١﴾

و فرمايل الله په تحقيق در كړى شوى تاته سؤال د تا اى موسى.

تفسير: يعنى كوم شيان چه تاسى وغوښتل د الله تعالى له لورى تاسى ته دركړل شول.

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ ﴿٣٢﴾

او خامخا په تحقيق احسان كړى ؤ مونږ پر تا يو كرت بل (پخوا له دى نه)

تفسير: يعنى مونږ خو يو ځلى بى غوښتلو پر تا لوى احسان كړى دى - نو اوس كه يو مناسب شى له مونږ څخه وغواړى ولى به ئى نه دركوو.

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ ﴿٣٣﴾

كله چه وحى كړى وه مونږ مور ستا ته (الهاماً يا په خوب كښى) دغه چه اوس اوراوه شى.

تفسير: يعنى په خوب يا ويښتيا او بيدارى كښى. د الهام په ډول (طريقه) يا په هم هغه وقت كښى د كوم مجهول الاسم نبى په ژبه ستا مور ته هغه حكم مو درليږلى ؤ چه د هغه ليږل مناسب ؤ (د دى تفصيل څلور سطره لاندې په ﴿أَنۡ أَقۡذِيبُكَ﴾ الآية - كښى مذكور دى).
تنبیه: د «ایحاء» له لفظه د موسى عليه السلام د مور نبوت نه ثابتیږي لکه چه د پاس تقرير څخه ظاهر دى ځكه چه نبى هغه دى چه د الله تعالى له طرفه ورته د احكامو وحى راشى او د هغه په تبليغ مامور وي - او دلته دغه تعريف نه صادقیدي.

أَنۡ أَقۡذِيبُكَ فِي التَّابُوتِ فَاقۡذِيبۡهُ فِي الۡيَمِّ فَلَيُلۡقِهُ الۡيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأۡخُذُهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَّهُ ۖ

چه وغورځوه دغه (موسى) په تابوت (صندوق) كښى (پس بيا) وغورځوه دغه

(تابوت) په سیند کښی پس ودي غورځوی هغه صندوق لره سیند په ساحل (غار ه خپل کښی چه) ونیسی دغه (موسی) دښمن غما او دښمن د ده .

تفسیر: یعنی موسی علیه السلام ئی (چه په دغه وقت کښی نوی څپیدلی هلکی ؤ) په صندوق کښی واچاوه! هغه صندوق ئی په سیند کښی خوشی کړ! پر سیند باندی مونږ داسی یو حکم صادر کړی دی چه دی په ډیر حفاظت سره پر کومه وچه وباسی - او هلته به دی داسی یو سری راپورته کوی چه هم به غما دښمن وی او هم به د دی هلک. واقعہ دا ده چه د منجمانو په وینا په دغه کال کښی فرعون گرد (تول) هلکان به سره تولول او له یو سره به ئی وژل کله چه موسی علیه السلام پیدا شو د ده والدہ وویریده چه که د فرعون سری خبر شی نو دغه غما هلک به هم ووژنی او د ده مور او پلار ته به هم ریر (زحمت) او تکلیف ورپیښوی چه دغه مو ولی رابکاره نه کړ - نو په دغه وقت کښی د الله تعالی له طرفه دغه تدبیر ورالهام شو او د موسی علیه السلام والدی دی په یو سر ترلی صندوق کښی په سیند کښی لاهو کړ - له دغه سیند څخه یوه ویاله د فرعون باغ ته تللی وه نو دغه صندوق په دغه ویاله کښی راغلی په وچه کښی ونښت یا د فرعون د باغ په حوض کښی ودرید - د فرعون ښځه (بی بی آسیه رضی الله تعالی عنها) چه یوه ډیره عفیفه عابده اسرائیلی میړمن وه له دغه صندوق څخه دغه هلک وویست - او د فرعون مخ ته ئی ورواندی کړ او ورته وی ویل راځه چه دغه ماشوم مونږ د خپل ځوی پشان وروزو (وپالو) فرعون هم د دی هلک د لیدلو څخه خوښ شو او مینه ئی پری راغله - مگر د ده د ځوی گرځولو څنی ئی انکار وکړ - (لکه چه په ځینو روایاتو کښی راغلی دی) مگر د بی بی آسیی رضی الله تعالی عنها له خاطرہ به ئی د خپل ځوی په شان د هغه روزنه (پالنه) کوله او په دی شان د الله تعالی د عجیب او غریب قدرت ظهور په عمل راغی.

تنبیہ: فرعون ته ئی د الله تعالی دښمن ځکه وویل چه دی د حق دښمن ؤ - او د الله تعالی په مقابل کښی یی د الوهیت دعوی کوله - او د موسی علیه السلام دښمن ئی ځکه وویل چه ده فی الحال د گردو (تولو) اسرائیلی هلکانو سره ئی سخته دښمنی کوله - او په مستقبل کښی خاص له موسی علیه السلام سره په علانیه دول (طریقه) سره د دښمنی اظهار کوونکی ؤ.

وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ حَبَّةً مِّنِّيْ

او اچولی می ؤ پر تا محبت مینه له طرفه غما (چه گرد (تول) خلق پر تا مین شول).

تفسیر: یعنی مونږ له خپل لوری په دغه وقت کښی د مخلوق په زړه کښی ستا محبت وغورځاوه چه هر لیدونکی به له تا سره مینه او محبت وکړی. یا یو خاص محبت مو پر تا وغورځاوه چه ته

د الله تعالى محبوب و گرځیدی - نو له هر چا سره چه پاک الله محبت و کړی بندگان هم له هغه سره مینه او محبت کړی.

وَلِتُصْنَعْ عَلَيَّ عَيْنِي ۝۳۹

او (ومی کړه دغه کارونه) چه تربیت ستا وشي په لیدلو غما سره.

تفسیر: یعنی د خلقو په زړونو کښی ستا د محبت غورځولو څخه دغه غرض ؤ چه څمونږ تر کتنی او نگرانی او حفاظت لاندی ستا روزنه او پالنه وکړه شی - او د داسی سخت دښمن په کور کښی سره له دی چه شپي او ورځی دی تیرولی - خو بیا ستا یوه وینه ته څه ضرر او زیان ونه رسیږی.

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ ۖ فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ

کله چه تله خور د تا (لپاره د پلتنی (حالت پته کولو) ستا، نو ئی ولیدی چه د هیچا تی نه نیسی) پس وی ویل آیا دلالت وکړم زه تاسی ته په هغه چا چه تربیت وکړی د ده (نو قبول شو قول د دی او مور ئی راوسته او تی یی ونيوه پس بیرته راوستی مونږ ته مور خپلی ته دپاره د دی چه یخی (رنی) شی سترگی د دی (او خوشاله شی په لیدلو د تا) او خفه نشی.

تفسیر: پوره قصه به په بل ځای کښی راځی. د حضرت موسی علیه السلام مور وروسته له هغه چه صندوق ئی په سیند کښی وغورځاوه د بشریت په مقتضاء سخته خپه او پریشانه شوه او په دغه اندیښنه کښی دوه تللی وه چه د دی د ځوی به څه حال شوی وی؟ نه ورته معلومه وه چه ژوندی دی؟ یا د کوم ځناور خوراک شوی دی؟ نو د حضرت موسی علیه السلام خور ته ئی وویل «ای لوری! ته په پته سره خپل ورور دی ولتوه! او د ده د حال او احوال په تحقیق کښی اوسه! د بل لوری د الله تعالى په مشیت دغسی سامان مهیا شو چه حضرت موسی علیه السلام د هیڅ یوی ښځی تی به ئی په خوله کښی نه اخیست نو ځکه دیری ښځی راغلی او بیرته لاړلی. د موسی علیه السلام خور (بی بی مریم) چه د ده په تکل کښی وه (بی بی آسیی رضی الله تعالی عنها) ته ئی وویل «که مو امر او اجازه وی - نو زه به یوه دیره ښه ښځه تاسی ته راوړم چه دغه هلک د هغی تی واخلي یا هغه داسی دارو او درمان وکړی چه دغه هلک څه شی وخورى او له لوری

څخه ورته څه زیان او ضرر ونه رسیږي او په ښه شان سره ئی وروزی او پالنه ئی وکړی» پری حکم وشو چه هله ژر شه! او ژر ئی راوله! دا لاره او د موسی علیه السلام مور ئی ورته راوسته او هغه ئی په الله او بسم الله سره خپل تی ته واچاوه - او ده د هغی تی واخیست - او په غرکهار سره ئی په تی رودلو باندی شروع وکړه - د فرعون په کور کښی دیره خوښی او خوشالی پیدا شوه - او گورد (تول) د دغه هلک د موندلو څخه په خپلو کالیو (جامو) کښی نه ځائیدل - د موسی علیه السلام مور وویل چه زه دلته نشم پاتی کیدی که ماته اجازه راکړه شی چه دغه هلک له خپله ځانه سره کور ته یوسم او په پوره حفاظت او اهتمام سره ئی روزنه او پالنه وکړم - بالاخر د فرعون له طرفه د دائی په توگه (طور) د دغه هلک په تربیت ماموره شوه او دی ئی بیرته خپل کور ته راوست - او د پاچاهی په اعزاز او اکرام سره د ده په تربیت کښی ئی لاس پوری کړ.

وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ

او مړ کړی ؤ تا یو (قبطی) سړی پس نجات مو درکړ تاته له غمه (د قصاص او عقاب)

تفسیر: دغه پورته قصه د القصص په سورت کښی راځی - خلاصه ئی دا چه د ځلمیتوب په وخت کښی د موسی علیه السلام له لاسه یو قبطی وژلی شوی ؤ - موسی علیه السلام وویرید چه د ده په قصاص کښی هم په دنیا او هم په عقبی کښی زه مأخوذ کیږم - نو پاک الله ده ته له دغو دواړو اقسامو پریشانیو څخه نجات ورکړ. د اخروی پریشانی څخه په دی ډول (طریقه) چه د توبی توفیق ئی وروباښه چه قبوله هم شوه - او له دنیوی څخه په دی ډول (طریقه) چه موسی علیه السلام ئی له مصر وویست او مدین ته ئی ورساوه چه هلته د حضرت شعیب علیه السلام له لور سره د ده نکاح وتړله شوه. پوره قصه ئی په بل ځای کښی راځی.

وَقَتَلْتَ فَتَوَّاهَ

او ومی ازمویلی ته (په قسما قسم) ازموینی سره.

تفسیر: یعنی ستا امتحان د الله تعالی له طرفه په څو څو ځایونو کښی واخیست شو او ته په کښی بریالی (کامیاب) ثابت شوی. تنبییه: مفسرینو په دغه موقع کښی د حدیث الفتون په عنوان د ابن عباس رضی الله تعالی عنه یو نهایت طویل روایت نقل کړی دی چه د هغه په متعلق د حافظ ابن کثیر رحمه الله علیه الفاظ دا دی «وهو موقوف من کلام ابن عباس ولیس فيه مرفوع الا قليل منه وکانه تلقاه

ابن عباس رضی اللہ عنہ مما ابیح نقله من الاسرائیلیات من کعب الاحبار وغیره
واللہ اعلم وسمعت شیخنا الحافظ ابا الحجاج المزی یقول ذلک ایضا»

فَلَيْتُ سَيْنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتُ عَلَى قَدَرٍ يَمْوَسَى ﴿٤٠﴾

پس واوسیدی ته خو کاله په اهل د مدین کښی بیا راغلی ته (اوس دلته) پر
هغه مقدار (د عمر چه ما اندازه کړی ؤ او د رسالت لائق دی) ای موسی

تفسیر: یعنی اوس د مدین د راوتلو په وقت کښی لپاره دی غلطه کړه - او له تقدیره دلته
ورسیدی چه د دی ځای وهم او گمان هم ستا په فکر کښی نه ؤ.

له موسی نه کړی پوښتنه د الله د لطف احوال

ځی دی اور پسی الله ئی رسالت بشی جلال

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي ﴿٤١﴾

او جوړ کړی (غوره کړی) ئی ماته دپاره د ځان خپل (په رسالت)

تفسیر: یعنی د خپلی وحی او رسالت دپاره ئی تیار - او په خپلو خواصو او مقربینو کښی ئی
داخل کړی او څرنګه ئی چه اراده وه ستا روزنه (پالنه) ئی وفرمایله.

إِذْ هَبَّ أَنْتَ وَأَخُوكَ بِآيَتِي وَلَا تَنِيَانِي ذِكْرِي ﴿٤٢﴾

لاږ شه ته (ای موسی) او ورور د تا په معجزو ځما سره او سستی مه کوئ په
یاد ځما کښی.

تفسیر: یعنی د هغه کار دپاره چه ته جوړ کړی شوی ئی اوس ئی وقت راغلی دی چه ته له خپل
ورور هارون علیه السلام سره د هغه دپاره ولاړ او تیار شیء او هغه دلائل او معجزات چه تاسی ته
درکړی شوی دی د ضرورت په وقت کښی ئی ظاهر کړی - کله چه موسی علیه السلام پخوا له
دی نه د دعاء کولو په وقت کښی ویلی ؤ - ﴿كَيْ سَيَحْكُ كَثِيرًا وَنَذَكَّرُكَ كَثِيرًا﴾
ځکه ئی دلته په ﴿وَلَا تَنِيَانِي ذِكْرِي﴾ په ویلو سره د هغه تذکره وفرمایله یعنی د الله تعالی د
نامه په تبلیغ کښی په پوره مستعدی او فعالیت سره کار وکړئ او په تمامو احوالو او اوقاتو

کښی عموماً او د دعوت او تبليغ په وقت کښی خصوصاً پاک الله په کثرت سره يادوي - چه دغه ذکر الله د اهل الله دپاره د بري او کاميابي لويه وسيله او د دشمن په مقابل کښی مهمه وسله ده

إِذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾

لاړ شی (تاسی دواړه) فرعون ته بیشکه چه دی باغی شوی دی په دعوی د الوهیت سره

تفسیر: پخوا ئی د ورنگ حکم ورکړی ؤ - اوس ئی مقابل وروښود چه چیری؟ او چاته ورنگ دی؟ او دغه جمله د مخ کښی راتلونکی جملی تمهید دی.

فَقُولَ لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٢٥﴾

پس ووايئ ده ته خبره پسته ښائيږی چه دی پند واخلي (که ستا رسالت ورته محقق شی) یا وويړيږی (له الله که متوهم شی)

تفسیر: یعنی د دعوت او تبليغ او وعظ او نصیحت په وقت کښی - پستی آسانه - رقت راوړونکی - جگي جگي خبری وکړه - اگر که د ده د تمرد او طغیان لامله (له وجی) د قبول هیله (ارزو) او امید نشته خو بیا هم تاسی داسی خیال وکړئ ممکن دی چه هغه له فکره او غور څخه کار واخلي - او دغه پند او نصائح پری اثر وغورځوی یا د الله تعالی د جلال او جبروت د آوړیدلو څخه وويړيږی - او د طاعت او انابت په لوری متمائل شی - او په خبرو او اترو کښی ډیره نرمی وکړی - له دی توصیې څخه د دعواتو او مبلغینو دپاره ډیر لوی دستورالعمل په لاس راځی لکه چه کښی داسی صاف ارشاد شوی دی ﴿ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالنُّعْظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ جزء ۱۴ د النحل په (۱۲۵) آیت (۱۶) رکوع

قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَنْ يُفْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَىٰ ﴿٢٦﴾

وویل (دواړو وروڼو) ای ربه غمونږ بیشکه مونږ وويړو چه تلوار به وکړی پر مونږ (په عقوبت سره) یا به لا نافرمان شی (چه ستا په نسبت به بدی خبری وکړی).

تفسیر: یعنی د هغه د ویریدلو اندیښنه به خو وروسته له دی نه وی - سم د لاسه پر خپل دغه بی سرو سامانی او د فرعون هغه جاه و جلال ته چه گورو نو ویریږو چه هغه غمونږ د داسی خبری د آوریډلو دپاره به له سره تیار او آماده هم نه وی - او که آماده وی ممکن دی چه غمونږ د پوره خبری د آوریډلو نه پخوا په چتی و (فضولو) خبرو باندی خوله وسپری - یا غمونږ د خبرو له آوریډلو څخه وروسته سخت په قهر او غصه شی - او ستا په شان کښی به زیات سپین سترگی او گستاخی وکری - یا پر مونږ باندی لاس وغځوی چه په دغو گرددو (تولو) احتمالاتو کښی اصلی مقصد له لاسه وځی.

تنبیه: د موسی علیه السلام د دی خوف او د شرح الصدر په منځ کښی هیڅ سره منافات نشته کاملین د بلاء له نزوله پخوا ویریږی - او استعاذه کوی لیکن څه مهال (وخت) چه په بلاء کښی مبتلا شی - نو په پوره صبر - استقامت - حوصله - ثبات او پراخ قتر سره د هغه مقابله کوی.

قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمَا أَسْمِعُ وَأَرَىٰ

و فرمایل (الله) مه ویریږئ (تاسی دواړه). بیشکه زه له تاسی سره یم (په معاونت او نصرت) آورم او وینم (په ښه شان سره ستاسی اقوال او افعال هم)

تفسیر: یعنی هغه خبری چه ستاسی او د ده په منځ کښی کیږی - یا هغه معاملات چه در وړاندی کیږی - هغه گرد (تول) زه آورم او وینم ئی - زه هیڅ له ستاسی نه یم جلا (جدا) او تل غما نصرت او حمایت له تاسی سره دی - خوف او ویره هیڅ مورد نه لری - او نه ښائی چه تاسی په دغه فکر کښی واوسی.

فَأْتِيَهُمْ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَا نُعَذِّبْهُمْ

پس ورشیئ (تاسی دواړه) ده ته پس ووائی چه بیشکه مونږ یو رسولان د رب ستا نو ولیږه (ای فرعون) له مونږ سره بنی اسرائیل (اولاده د یعقوب) او مه په عذابوه دوی (په سختو سختو تکالیفو سره)

تفسیر: په دغه کښی د دری شیانو په طرف دعوت ورکری شوی دی
(۱): د فرعون او د نورو مخلوقاتو کوم رب شته چه رسول ئی رالیږلی دی.
(۲): مونږ دواړه د هغه رسولان یو - لهذا غمونږ اطاعت او د رب العزت عبادت ښائی چه وکری شی گواکی په دغه جمله سره د ایمان د اصل په لوری دعوت ورکری شوی دی - هم دغه ئی په «والنازعات» (دیرشم جزء کښی) داسی ادا کړی دی ﴿فَقُلْ هَلْ لَكُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ﴾

﴿وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْتَلِي﴾

(۳): هغه شی دی چه د هغه ضرورت په هغه خاص وقت کښی واقع شو - یعنی د بنی اسرائیلو نجات د فرعونیانو د ذلت او رقت راوړونکی غلامی څخه. مطلب ئی دا دی چه پر دغی شریفی او نجیب الاصلی کورنی ظلم او ستم مه کوئ! او د دغه دیر ذلیل او حقیر مرئیتوبه ئی آزاد او خپلواک کړئ - او له مونږ سره ئی پرېږدئ چه هر چیری مو چه زړه غواړی لار شو او په آزادی سره شپې او ورځی تیری کړو.

قَدْ جُئْنَاكَ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكَ

په تحقیق راغلی یو مونږ تاته سره له معجزی له جانبه د رب ستا؛

تفسیر: یعنی ځمونږ دغه د رسالت دعوی بی دلیل نه ده - بلکه پر خپل صداقت د الله تعالی د قدرت معجزی او دلائل هم راسره شته.

وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ ۖ إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ۖ

او سلامتی ده (له عذابه) په هغه چا چه متابعت وکړی د سمی صافی لیاری. بیشکه مونږ چه یو په تحقیق وحی کړی شوی ده مونږ ته چه بیشکه عذاب په هغه چا دی چه تکذیب کوی (د رسولانو) او مخ گرځوی (له اسلامه).

تفسیر: یعنی هر څوک چه ځمونږ خبره ومني او پر سمه او صافه لیاره لار شی - نو د هغه دپاره د دواړو دارینو سعادت او سلامت ور په برخه کیږی. او هر څوک چه تکذیب او اعراض کوی نو د هغه دپاره عذاب یقینی دی - اعم له دی نه چه یواځی اخروی عذاب وی یا په دنیا کښی هم ورته ورسپیږی. ښائی چه اوس تاسی د خپل آخرت په فکر کښی شی او هره لیاره مو چه خوښه وی هم هغه ځان ته غوره کړئ.

کله چه راغلل دوی فرعون ته او د رب العالمین پیغام ئی ورساوه

قَالَ فَمَنْ رَّبُّكُمْ يَا مُوسَىٰ

نو وویل (فرعون) پس شوک دی رب ستاسی ای موسی

تفسیر: یعنی تاسی چه خپل حان د هغه رب استاخی رابیی هغه شوک دی؟ او څرنګه دی؟ - له دی نه معلومیږي چه د فرعون د عقیدې میلان د دهریت په لوری و - یا به ئی دغه سؤال یواځی د ربړلو (تکلیف ورکولو) دپاره کړی وی.

قَالَ رَبِّنا الَّذِي آعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ۝

وویل موسی رب ځمونږ هغه ذات دی چه ورکړی ئی دی هر څیز ته (له مخلوقاتو) صورت شکل د ده (موافق د کماله د ده سره) بیا ئی لپاره هم ورشوولی ده (د گزران).

تفسیر: یعنی هر شی ته ئی سم د هغه له استعداد سره شکل - صورت - قوی - خواص او نور عنایت فرمایلی دی - او د حکمت له کمال ئی هم هغسی جوړ کړی دی چه هغه لره لازم و - بیا په مخلوقاتو کښی د هر یو د وجود او بقاء دپاره هر هغه سامان چه ضرورت و - هغه یی ورمهیا کړی دی او هر څیز ته ئی له خپلی مادی ساخت او روحانی قوتونو - او خارجي سامانونو څخه د کار اخیستلو لپاره ورشوولی ده - بیا داسی یو ټینگ نظام ئی رابشوولی - مونږ ته ئی هم هدایت راکړی دی چه د دغو مصنوعاتو له وجوده د صانع پر وجود څرنګه استدلال وکړو **فَلله الحمد والمنة**

حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی د خوړلو او څښلو شعور ئی پیدا کړ که وړوکی ته الله تعالی تی رودل ونه ښیي نو شوک ئی ورشوولی شی؟»

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى ۝ قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ۝

وویل (فرعون) پس څه و (حال) د خلقو پخوانیو. وویل (موسی) چه علم د هغوی په نزد د رب ځما دی په کتاب (لوح محفوظ) کښی (لیکلی دی) چه نه ئی ورک کوی رب ځما او نه ئی هیروی (هیڅ څیز)

تفسیر: یعنی «که د الله تعالی پر وجود باندی داسی روښان دلائل قائم شوی دی او د هغه په

طرف چه ته دعوت ورکوی حق دی نو د تیرو اقوامو په متعلق څه بیان وکړه چه آخر له دوی
 ځنی ډیر کسان سره د داسی واضحو او روښانو دلائلو له موجودیته ولی له حق څخه غاړه وغړوله
 - او قبول ئی نه کړل؟ آیا پر هغو گردو (تولو) باندی ئی عذاب نازل کړ او تباہ شول؟ که ته
 نبی ئی نو د گردو (تولو) اقوامو تفصیلی حالات ښائی تاته هر ورو (خامخا) معلوم وی» دغه
 گرد (تول) لا یعنی او لری له مقصده خبرو باندی ځکه د فرعون خوله وسپړیده چه د حضرت
 موسی علیه السلام د هدایت مضامین په داسی فضولو او چتی (بیکاره) خبرو سره مخلوط کړی -
 حضرت موسی علیه السلام وفرمایل چه انبیاء ته د گردو (تولو) شیانو تفصیلی علم لرل ضروری نه
 دی د هر قوم د تفصیلی حالاتو څخه اطلاع او علم یواځی د الله تعالی کار دی چه د ځینو
 مخفی مصالحو په بناء هغه ئی په کتاب (لوح محفوظ) کښی هم لیکلی دی. د الله تعالی د محیط
 علم څخه یو شی نه ابتداء غائب کیدی شی او نه په علم کښی راغلی څیز د یوی شیبی دپاره هم
 هیریدی شی پر هغه اعمال د هر قوم په هر وقت کښی چه کړی ئی وی د هغو گردو (تولو) د
 یوی یوی ذری لیکلی شوی حساب شته چه په هر یوه لازمو اوقاتو کښی ئی ښکارولی شی.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَاسْلُكْ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا

هغه الله چه گرځولی ئی ده تاسی ته ځمکه فرش (غوریدلی) او روانی کړی ئی
 دی تاسی ته په دی کښی لیاری.

تفسیر: یعنی د وادیو - سیندونو - او غرونو له منځه ئی پر ځمکه لیاری جوړی کړی او له یوه
 ځایه بل ځای ته ئی بیولی او نښلولی دی چه پر هغو له ورته له یوه ملکه بل ملک ته رسیدی
 شی.

وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى ۝۵۲

او نازلې کړی دی مونږ (له طرفه) د آسمانه اوبه؛ پس راباسو مونږ په دی
 (اوبو) سره هر هر قسم له گیواو (شنیلیو) څخه رنگ په رنگ.

تفسیر: یعنی د اوبو په ذریعه الله تعالی راز راز (قسم قسم) شنیلی - او ترکودی (نباتات) میوی
 دانی غلی او نور ئی پیدا کړی دی.

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ

و خورئ تاسی تری او خورئ (پکشی) چارپایان خپل؛

تفسیر: یعنی بی او عمده غذاوی تاسی خورئ - او هغه شیان چه ستاسی نه په کاریږی هغه پر خپلو چارپایانو خورئ چه د هغوی په محنت او زیار (کوشش) ایستلو سره علی الاکثر دغه پیداوار حاصلیږی.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى

بیشکه په دی (مذکورو شیانو کښی) خامخا (د قدرت ډیر) دلائل دی دپاره د خاوندانو د عقل.

تفسیر: دپاره د خاوندانو د عقل ئی څکه وفرمایل شو د دهریانو سترگی خلاصی شی یعنی د ده تدابیرو او قدرتونو ته وگورئ که تاسی عقل لرئ نو وبه پوهیږئ چه په هغو سره د باری تعالی وجود او د توحید په لوری توجه ورکړی شوی ده اوس په دغه مبارک آیت کښی د «معاد» ذکر دی.

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى

(خاص) له دی (ځمکی څخه) پیدا کړی یی مونږ تاسی (په ژوندون سره) او په هم دی ځمکی کښی ننه باسو تاسی (په مرگ سره) او له دی (ځمکی) څخه راباسو تاسی کړت بل (دوهم ځلی په بعث بعد الموت سره).

تفسیر: د گردو (تولو) پلار آدم علیه السلام له خاورو څخه پیدا کړی شوی دی. بیا په هغو اغذیه و (خوراکو) سره چه د انسان د بدن روزنه (تربیت) کیږی هغه هم له خاورو څخه وځی - وروسته له مرگه هم په عمومی دول (طریقه) گرد (تول) انسانان وړاندی یا وروسته له خاورو سره گډیږی. هم داسی د قیامت په وقت کښی هم دغه اجزاء چه له خاورو سره گډود شوی وی بیا سره تولیږی او بیا له سره پیدا کیږی او هغه مری چه په قبرونو کښی خښ وی بیا ژوندی تری راپورته کیږی.

وَلَقَدْ آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ۝۷۳

او خامخا په تحقیق ورشوولی (ورپیژندلی) وی مونږ دغه (فرعون لره) معجزی (د قدرت خپلی) ټولی (د فرعون له حاله سره مناسبي) نو تکذیب ئی وکړ (د معجزو) او منع ئی راوړله (له ایمانه په هغو باندی)

تفسیر: یعنی د هغو آیتونو وړشوول چه منظور و هغه گړد (تول) ئی وروشوول. مثلاً د عصاء القاء یدالبیضاء او نور سره له خپلو متعلقاتو سره له تفصیل - خو سره له هغه هم دغه بدبخت فرعون حق ونه مانه او هم هغسی پر خپل انکار، جحود او تکذیب ټینگ ولاړ و.

قَالَ أَجِئْتَنَا بِسِحْرِ مُوسَىٰ ۝۷۴

وویل (فرعون) آیا راغلی ئی ته مونږ ته دپاره د دی چه وباسی مونږ له غمکی غمونږ په سحر خپل ای موسی

تفسیر: دغه خبره ئی خپل قوم قبطیانو ته څکه وویل شو هغوی ته د موسی علیه السلام په مقابل کښی نفرت او اشتعال ورکړی یعنی د موسی علیه السلام غرض او مقصد دا دی چه د جادو په زور مونږ د دی ملک څخه وشری - او د کودگری په داسی ننداری د عوامو جمیعت له خپله ځانه سره ملگری کړی - او په دغه چل د قبطیانو پر گردو (ټولو) املاکو او اموالو قابض شی.

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سَوِيًّا ۝۷۵

پس خامخا رابه وړو هر ورو (خامخا) تاته سحر پشان د دی سحر پس مقرر کړه په منځ غمونږ او په منځ د تا کښی یوه وعده چه نه به کوو مخالفت له هغه مونږ او نه ته (او وگرځوه ځای د وعدی) یو ځای هوار (متوسط په منځ د طرفینو کښی).

تفسیر: یعنی ته پخپله په دغه اراده کښی له سره نشی کامیابیدی له مونږ سره ډیر لوی لوی کودگران شته ښه خو به دا وی چه ته له هغوی سره مقابله وکړی - پس په هره ورځ او هر ځای کښی چه ته له هغوی سره مقابله کول غواړی د هغه د تعیین اختیار تاته (درکاوه کیږی) او دا ضروری ده هر هغه وقت چه معین کیږی ښائی چه له هغه څخه هیڅوک ځان ونه کاږی - او داسی ځای دی وټاکل شی چه هلته د دواړو طرفینو دپاره یو شان سهولت حاصل وی. او په منځ کښی واقع وی او په کیناستلو کښی د راعی او رعایا او حاکم او محکوم او د وړوکی او د لوی هیڅ فرق او توپیر (تفاوت) سره نه وی - او هره یوه ډله په ډیره آزادی او خپلواکی سره د خپل قوت او قدرت مظاهره پکښی وکړی شی. او میدان هم خلاص - ارت - صاف او هوار وی؛ خو گرد (تول) کتونکی هر شی بی تکلفه ولیدی شی او تول مشاهدات په ښه ډول (طریقه) سره وکړی شی.

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُجَشِّرَ النَّاسُ ضُمِّيْ ۝۵۹

وویل (موسی) وقت د وعدی د تاسی ورځ د جشن (د قبطیانو) ده او دا چه راتول به کړل شی خلق په وقت د څابښت کښی.

تفسیر: یعنی د انبیاء په کارونو کښی له سره هیڅ یو تلبیس او تلمیع نه وی. د دوی گرد (تول) معاملات ښکاره - واضح - او صاف وی - موسی علیه السلام وفرمایل «ښه په هم هغه ورځ کښی چه تاسی لویه میله او رسمی جشن کوئ په هم هغه ورځ کښی څه مهال (وخت) چه لمر ښه پورته راشی - نو دغه د مقابلی نمائش (ښودنه) هم شروع شی - یعنی په دغه میله کښی په هر ځای او هر وقت چه ډیر خلق سره راتول شوی وی په رڼا (رڼرا) ورځ کښی دی دغه مقابله وکړله شی - خو کتونکی ډیر زیات وی او د ورځی په رڼا (رڼرا) کښی هر څوک هر شی په ښه شان سره وگوری او هیڅ یوه اشتباه په منځ کښی واقع نشی.

حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «په لویه مجمع کښی له مقابلی ځنی د دواړو طرفینو غرض دا ؤ چه هغه غوښته چه دوی د گردو (تولو) خلقو په مخ کښی پرې او مغلوب شی - او هغو غوښته چه هغه پرې او مغلوب شی د تولو وگړو په محضر کښی - د دغه جشن انعقاد چه د فرعون کلنی ؤ د مصر په گردو (تولو) ښارو کښی مقرر ؤ.»

فَتَوَلَّى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى ۝۶۰

پس مخ وگرځاوه (خپلو مشرانو ته) فرعون پس راتول ئی کړل (اسباب آلات) د مکر فریب خپل بیا راغی (موعد ته سره له جادوگرانو او اتباعو خپلو).

تفسیر: د دغی خبری د غوته کولو څخه وروسته فرعون له مجلس څخه پاڅید او د کودگرانو د ټولولو په ترتیباتو ئی لاس پوری کړ - او په داسی وسائلو او وسائلو پسی ولوید چه د هغو په اثر کودگران بریالیان (کامیاب) شی او بالاخر له مکملی تیاری څخه وروسته په دیر قوت او طاقت سره په هم هغه ټاکلی (مقرر کړی) وقت د مقابلی په میدان کښی په داسی حال حاضر شو چه د کودگرانو یو لوی فوج له ده سره ؤ؛ له دوی سره د انعاماتو او اکرامو لوئی وعدی هم کړی شوی وی او دوی گرد (ټول) په دی باندی گمارلی شوی ؤ چه په هر ډول (طریقه) سره چه کیږی بنائی چه موسی علیه السلام ته ماتی ورکړئ گواکی دوی د حق او حقانیت د مغلوبولو په فکر کښی ؤ.

قَالَ لَهُمُ مُوسَىٰ وَاَلَيْكُمْ لَا تَقْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ ۙ

وویل دغو (ساحرانو) ته موسی (نازل دی کړی الله پر تاسی) هلاکت د تاسی مه ترئ پر الله باندی دروغ پس هلاک به کړی تاسی په عذاب سره او په تحقیق خراب او نا امیده شو هر هغه څوک چه دروغ ئی وتړل (پر الله).

تفسیر: معلومیږی چه په دغه مجمع کښی موسی علیه السلام هر یوه ساحر ته د ده له حاله سره سم پند او نصیحت فرمایلی ؤ - کله چه کودگران د حق مقابله په جادو سره کوونکی ؤ - نو هغوی ته ئی تنبیه ورکوله چه گورئ په لوی لاس خپل ځانونه په هلاکت کښی مه اچوئ! د الله تعالی د قدرت نښی او معجزی او د انبیاء علیهم السلام معجزو ته سحر ویل - او بی حقیقته شیان د ثابت شویو شیانو او حقائقو په مقابله کښی وړاندی کول، گواکی پر پاک الله دروغ تړل دی. اما د دروغ تړونکو خاتمه او انجام له سره ښه نه دی - بلکه اندیښنه شته چه پر داسی خلکو آسمانی آفت نازل شی - او د دوی بیخ او بکر ویاسی - او بنیاد او اساس ئی ور وران کړی.

فَتَنَّا زَعْوَاهُمْ بَيْنَهُمْ وَآسَرُوا النَّجْوَىٰ ۙ

پس سره جگړه وکړه دغو (ساحرانو) په کار خپل پخپلو منعونو کښی (دغو جادوگرو) او پت ئی وساته دغه راز (په منع خپل کښی).

تفسیر: د موسی علیه السلام له دغه موعظه او تبلیغ څخه د کودگرانو په جرگه کښی سخته ویره

او اندیښنه ورپیدا شوه - او پخپلو منځونو کښی ئی په جگړو او مناقشو لاس پوری کړ - چه مونږ له دغه سری سره څه وکړو د ده خبری د کودگرانو په شان له سره نه معلومیږی الغرض پخپلو منځونو کښی ئی سره بحث او مذاکری کولی - او له گردو (تولو) څخه جلا (جدا) شوی په گوښی (بیل) مرکو او جرگو مشغول شول. بالاخر وروسته له دیرو مناظرو - مخالفتونو او منازعو د فرعون له اثره متأثر شول او هغه خبری او اتري ئی وکړی چه وروسته راځی.

قَالُوا إِنْ هَذَا سِحْرٌ يُبْرِدُنْ أَنْ يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ يَسْحَرُهُمْ وَيَذْهَبَ بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثَلَّى ۝۳۳

وویل (جادوگرانو) دا دواړه خامخا ساحران دی اراده لری دوی دواړه چه ویاسی تاسی له ځمکی (ملک) د تاسی په سحر خپل سره او بوځی (محو کړی دوی دغه) لیاره (د دین) د تاسی چه دیره غوره ده.

تفسیر: (په ان هذان) کښی دغه «ان» مخفف دی له مثقلی څخه ځکه دا لام فارق په مابین د نافیی او د مخففی پری داخل شوی دی یا دغه «ان» په معنی د ما او دا لام په معنی د «الا» دی یعنی ماهذان (لا ساحران) یعنی چه له پخوا راهیسی ستاسی کوم دین او رسوم جریان لری هغه له منځه لری کړی او خپل دین او طور او د جادو او کودو فن هم رائج کړی چه د هغه په زور په دغه ملک کښی ستاسی عزت (پت) او کمائی (گټه) شته هم دغه دواړه وروڼه غواړی چه له تاسی څخه وشکوی او یواځی هم دا دواړه پری قابضان شی.

فَاجْبِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ اتُّوَصَفَاءً وَقَدْ أَقْلَمَ الْيَوْمَ مَن اسْتَعْلَى ۝۳۴

پس راجمع کړئ تاسی (اسباب د سحر او) مکر خپل بیا راشی میدان د معارضی ته صف صف، او په تحقیق بریالی (کامیاب) شو نن ورځ هغه څوک چه غالب شو

تفسیر: یعنی د موقع اهمیت وپیژنئ! وقت له لاسه مه باسئ! په پوره همت او قوت سره گرد (تول) یو ځای شی! - او د دوی د پره کولو تدبیر وکړئ! او دفعتاً داسی حمله پری وروړئ! چه په یو وار کښی د دوی قدمونه وپوښیږی او وپرځیږی - چه د نن ورځی جگړه فیصله کوونکی جرگه ده - د نن ورځی بری دائمی کامیابی او د تل بری دی. هر هغه فریق چه نن غالب او بریالی (کامیاب) شی نو هغه د همیشه دپاره منصور او مفلح گنلی کیږی.

قَالُوا يَمُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقَى وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى ۖ قَالَ بَلْ أَلْقُوا

وویل (کود گرانو) ای موسی یا به ته غورغوی (اول همسا خپله) او یا به شو مونږ اول د هغه چا چه غورغوی (همسا خپله) وویل (موسی) بلکه وغورغوی تاسی رومی (نو واچول ساحرانو اسباب د سحر خپل).

تفسیر: موسی علیه السلام په دیری بی پروائی سره جواب ورکړ چه نه رومی تاسی خپلی ننداری راوښیئ او خپلی چاری مو راښکاره کړئ! خو د باطل د زور آزمویلو څخه وروسته د حق غلبه په پوره ډول (طریقه) سره درښکاره شی - دغه قصه د الاعراف په (۱۲) رکوع کښی پخوا له دی نه هم لیکلی شوی ده هلته دی ولوسته شی.

فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيَّهُمْ تُخَيَّلُ إِلَيْهِمْ مِنْ سُحْرِهِمْ إِنَّهَا تَسْعَى ۖ

پس ناڅاپه (دغه وقت) هغه پری د دوی او همساگانی د دوی په خیال کښی راوستی کیدی دغه (موسی ته) له وجه د سحره د دغو (ساحرانو) داسی چه بیشکه دغه (ماران دی چه) مندی وهی (او غغلی).

تفسیر: یعنی د ساحرینو له نظرنندئ څخه موسی علیه السلام ته داسی په نظر ورځی چه گواکی دغه گورد (تول) پری او همساگانی د مارانو (منگورانو) په شان مندی رامنډی وهی غغلی او راغغلی او په واقع کښی خبره داسی نه وه.

فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى ۖ

بیا وموندله په نفس خپل کښی ویره موسی (چه خلق به د سحر او معجزی فرق ونشی کړی او گمراه به پاتی شی).

تفسیر: یعنی د کود گرانو د دغی چاری د لیدلو څخه ناپوهان تیر نه وځی او حمقا ونه غولیږی او د سحر (کودو) او د معجزی په منځ کښی به سره فرق ونه کړی شی - نو په دغه صورت کښی به د حق غلبه نه واضح کیږی. د خوف دغه مطلب د وروستنی جواب څخه څرگندیږی

(بکاربری).

قُلْنَا لَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَىٰ ۝۶۸

ومو ویل (موسی ته) مه ویریره (په زعم خپل) بیشکه ته چه ئی هم دا ته ئی دیر غالب.

تفسیر: یعنی ویره له خپل زړه څخه ویاسه! او دغسی وسوسی ته په خپل زړه کښی ځای مه ورکوه! الله تعالی هر ورو (خامخا) حق ته بری او غلبه ورکوی او تل ئی په ارتقاء او اعتلاء کښی ساتی (او په دی کښی پنځه مبالغی دی (۱) حرف د تحقیق. (۲) تکرار د ضمیر. (۳) تعریف د جزاء (۴) لفظ د علو (۵) صیغه د مبالغی).

وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا ۝۶۹

او وغورځوه هغه شی چه په ښی لاس د تا کښی دی چه له خلق څخه ښکته تیر کړی هغه شیان چه دوی جوړ کړی دی (او خپلی گیدی ته ئی وغورځوی)

تفسیر: یعنی خپله همسا په ځمکه وغورځوه! چه د دوی دغه گردی (تولی) کودی او پلمی یوه نمری او ځوله کړی - او میدان د دوی له وجوده پاک شی.

إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدٌ سِحْرٌ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ۝۷۰

بیشکه هغه شی چه جوړ کړی دی دوی (او میدان د مقابلی ته ئی حاضر کړی دی) مکر د ساحر دی؛ او بری نه مومی ساحر (کودگر) هر چیرته چه راشی (او وی).

تفسیر: یعنی د کودگرانو کودی - سحر - جادو او نوری پلمی (تدبیرونه) چه څومره دی او تر هری اندازی پوری چه ورسپړی د حق په مقابله کښی له سره بری نشی موندلی - او نه پنځه کودگر هیڅ چیری فلاح موندلی شی نو ځکه په حدیث کښی د کودگر د قتل حکم ورکړی شوی دی.

(کله چه وغورځوله موسی علیه السلام همسا خپله او تیر کړ همسا هغه اسباب د سحر په خپلی گیدی کښی

او وپوهیدل ساحران چه دغه معجزه ده سحر نه دی پس ولویدل بی اختیاره لکه چه فرمائی

فَالْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى ③

پس وغورځول شول کودگران (نسکور) په دغه حال کښی چه سجده کوونکی
و (الله ته) (نو کودگرانو) وویل ایمان مو راوړی دی په رب د هارون او (رب
د) موسی.

تفسیر: دغه کودگران چه دیر فنی سری او د تخصص خاوندان وو سم د لاسه وپوهیدل چه دغه له
سره سحر نشی کیدی او علی الیقین دغه له سحره د پاسه بل کوم حقیقت او کیفیت لری نو
فی الحال د دوی زړونه د ایمان په رڼا (رڼا) سره روښان شول او د پاک الله د عظمت او قدرت
په مقابل کښی سر په سجده ولویدل. دغه قصه د الاعراف په ۱۲ رکوع کښی لیکلی شوی ده.

قَالَ امْنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اِذْنَ لَكُمْ اِنَّهٗ لَكَبِيرٌ الَّذِیْ عَلَیْكُمْ السَّحَرُ

ووویل (فرعون) چه تصدیق وکړ تاسی ده ته پخوا له هغه چه اذن درکړم زه
تاسی ته (د تصدیق د ده) بیشکه چه دی خامخا مشر د تاسی دی هغه چه
ښوولی ئی ده تاسی ته جادو.

تفسیر: یعنی بی ځما له اجازی او حکم صادرولو څخه تاسی ایمان راوړ او ځما فیصلی ته مو له
سره غوړ کینښود او منتظر نشوئ نو معلوم شو چه تاسی او موسی علیه السلام پخپلو منځونو
کښی سره روغه او جوړښت سره کړی دی او دغه مقابله مو داسی رابښکاره شوه لکه د زرگرانو
جنگ چه په دغه سره غوړئ چه عوام الناس وغلوئ لکه چه د الاعراف په سورت کښی هم مذکور
شو.

فَلَا قُطْعَنَ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلُكُمْ مِّنْ خِلَافٍ وَّلَا وُصِّلَتْكُمْ فِیْ جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ اَیُّنَا اَشَدُّ عَذَابًا وَّاَبْقٰی ④

نو اوس به پری کړم زه خامخا لاسونه د تاسی او پښی د تاسی له خلافه
(یعنی ښی لاس او کینه پښه - یا کین لاس او ښی پښه) او خامخا څوړند به

کرم هر و مرو (خامخا) تاسی په تنو د خرماؤ کښی شو ستاسی د حال د لیدلو څخه گردو (تولو) ته پند او عبرت حاصل شی او خامخا معلوم به کړئ تاسی هر و مرو (خامخا) چه کوم یو له مونږ نه ډیر سخت دی له جهته د عذاب او ډیر پاتی کیدونکی دی (زه که موسی؟)

تفسیر: یعنی تاسی پخپل دغه ایمان راوړلو سره داسی راڅرگندوئ چه هم دا مونږه منجی یو او نور گرد (تول) خلق (یعنی فرعون او فرعونیان) به په ابدی عذاب کښی اخته او مبتلا کیږی - نو اوس به در معلوم شی چه د چا عذاب زیات سخت دی - او تر زیات وقت پوری پاتی کیدونکی دی؟

قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ
إِنَّمَا تُقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۖ وَإِنَّا أَمْثَلُكُمْ نَارًا
خَطِينًا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ

وویل (کوډگرانو) چه له سره به غوره نه کرو تا په هغه چه راغلی دی مونږ ته له ښکاره ؤ معجزو او هغه (الله) چه پیدا کړی ئی یو مونږ پس وکړه ته هغه کار چه ته ئی کوونکی ئی بیشکه هم دا خبره ده چه حکم به ورکړی ته په دی ژوندون لږ خسیس (په قتل او په نورو تعزیراتو) بیشکه مونږ ایمان مو راوړی دی په رب خپل چه وښی مونږ ته گناهونه ځمونږ او هغه چه تا مجبوره کړی یو مونږ په (کولو د) هغه شی باندي له سحره (په مقابل د معجزی کښی)؛

تفسیر: یعنی مونږ داسی صاف حقانی دلائل ستا له خاطره نشو پرېښودی؟ او د خپل حقیقی خالق د خوښی په مقابل کښی ستا هیڅ پروا نشو کولی - اوس هر څه چه ستا له لاسه کیدی شی وئ کړه - ستا خو هم دغومره زور رسیږی چه ځمونږ دغه فانی دنیوی ژوندون ختم کړی. که ته داسی وکړی نو هیڅ مضائقه نه لری، مونږ لا رومبی له دی نه د دغه دارالفناء په مقابل کښی دارالبقاء ته ترجیح ورکړی ده او مونږ د دی دنیا د رنج او راحت په فکر کښی نه یو او یواځی ځمونږ آرزو او تمنا هم دا ده چه ځمونږ مالک او مولی له مونږه خوښ او رضاء شی - او ځمونږ گرد (تول) گناهونه خصوصاً هم دغه گناه چه ستا د حکومت له خوفه بالجبر ځمونږ له لاسه صادره شوی ده. «یعنی چه د حق مقابله مو له جادو سره کړی ده» معاف وفرمایي وائی

چه کودگران د حضرت موسی علیه السلام د معجزی له لیدلو څخه په دی پوهیدلی وو. چه دغه جادو نه دی - او مونږ لره نه بنائی چه د ده په مقابل کښی ودریږو خو د فرعون په امر او د ده له ویری مو په مقابله لاس پوری کړل.

وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ④۶

او الله خیر غوره دی (له جهته د جزا ورکولو له تا نه) او ډیر باقی پاتی کیدونکی دی (عذاب د ده).

تفسیر: یعنی هغه انعام او اکرام چه تا به مونږ ته راکاوه له هغه څخه ښه او تل پاتی کیدونکی اجر مؤمنینو ته د الله تعالی له درباره ورکاوه کیږی. (و فرمایل الله تعالی چه)

إِنَّهُ مَن يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى ④۷

بیشکه شان دا دی هر څوک چه راشی رب خپل ته کافر (په عقبنی کښی) پس بیشکه شته ده ته جهنم دوزخ چه نه به مری په دی دوزخ کښی (چه هوسا «آرام» شی) او نه به ژوندون کوی (د ژوندون په خیر)

تفسیر: یعنی انسان لره په کار دی چه اول د آخرت په فکر کښی اوسی او داسی دی ونه کړی چه د مخلوق په اطاعت کښی د خالق معصیت وکړی ځکه چه د داسی مجرمانو د هستوګنی ځای ډیر بد ځای دی چه له هغه څخه نجات او ژغورنه (بچ کیدنه) په هیڅ یوه صورت سره ممکنه نه ده - دنیوی تکالیف او مشقات هومره چه وی یواځی د مرګ په راتګ سره ګرد (تول) ختمیږی. لیکن کفارو ته په دوزخ کښی هم مرګ نه ورسپیږی چه د دوی هغه مصائب او تکالیف پای (انجام) ته ورسوی او د هغوی هغه جهنمی ژوندون به هم د ښه ژوندون په شان نه وی - یعنی د دوی هغه ژوندون به داسی وی چه پر هغه به مرګ په زرهاو درجو مرجع او بهتر وی. (العیاذ بالله).

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى ④۸ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ

او هر شوک چه راشی دغه (الله) ته (په قیامت کښی) په دی حال کښی چه مؤمن وی چه په تحقیق کړی ئی وی ښه (عملونه په دنیا کښی) پس دغه مؤمنان چه دی شته دوی ته (درجی) مرتبی ډیری اوچتی (چه هغه مرتبی) جنتونه دی د (تل) هستوگنی چه بهیری (له لاندی د مانیو او ونو) د دوی (خلور قسمه) ویالی همیشه به وی دوی په دغو (جنتونو) کښی.

تفسیر: د مجرمانو بالمقابل ئی د دغو مطیعانو خاتمه او انجام بیان وفرمایله.

وَذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّى ٤٩

او دغه (درجی او جنتونه) جزاء ده د هغه چا چه عхан ئی پاک کړی وی (له خپرو د کفر او له گناهونو)

تفسیر: یعنی له چتلو خیالاتو - فاسده و عقائدو - رذیله و اخلاقو او خرابو اعمالو څخه پاک او صاف وی.

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَن أَسْرِ بِعِبَادِي فَاصْرِبْ
لَهُمْ طَرِيقًا إِلَىٰ الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَفُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَى ٥٠
فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَبَنُوهُ ۖ فَخَشِيَهِمْ مِّنَ الْيَمِّ مَغْشِيَهُمْ ٥١

او خامخا په تحقیق وحی کړی وه مونږ موسی ته داسی چه د شپې وپاسه (له مصره) بندگان غما (بنی اسرائیل) پس جوړه کړه دوی ته (په وهلو د همسا خپلی سره) لیاره په بحر (سیند) کښی وچه نه به وپریږی ته په تعقیب (د فرعون له میندلو او نیولو د فرعونیانو نه) او نه به وپریږی (له ډویدلو) پس راغی په هغو (بنی اسرائیلو) پسې (له وروسته) فرعون سره د لښکرو د ده پس لاندی کړل دوی له سیند څخه هغه څیز چه لاندی ئی کړل.

تفسیر: کله چه فرعونیانو په میدانی مقابله کښی ماتی وموندلی - او کودگران مشرف بالایمان شول او د بنی اسرائیلو ثقل څه دروند شو - او موسی علیه السلام له کلو کلو راهیسی د الله تعالیٰ باهره آیات وروښوول - او هر شان حجت ئی په اتمام ورساوه - خو سره له هغه فرعون دغی خبری ته تیار او آماده نشو چه حق ومنی یا بنی اسرائیلو ته آزادی او خپلواکی ورکړی -

دلته د الله تعالى داسی حکم پر موسی علیه السلام صادر شو چه بنی اسرائیل له خپله ځانه سره روان کړه ا - او د شپې له مخی له مصره هجرت وکړئ ا - خو په دغه وسیله سره بنی اسرائیل له مظلومیت او غلامی څخه نجات ومومی - په لیاره کښی به سمندر (د قلزم بحیره) حائل کیږی لیکن تا غوندی د یوه اولوالعزم نبی په لیاره کښی نه ښائی چه سمندر هم حائل شی - نو د هم دغه سمندر په منځ کښی د خپل ځان دپاره داسی لیاره پیدا کړه ا تر څو پر هغی باندی له پوری وتلو څخه نه د دویدلو اندیښنه او نه د فرعونیانو د تعاقب او د درېسی راتللو او رسیدلو او نیولو خرخشه (تردد) وی - لکه چه موسی علیه السلام له هم دغه هدایت سره سم پر سمندر باندی خپله همسا ووهله چه په هغه سره اویه له سره تر بیځه پوری څیری او دوولس کوچی شوی او الله تعالى باد ته امر وکړ چه سم د لاسه دغه ځمکه وچه کړه ا لکه چه آنا فنا د سمندر عمق (نات) وچه سمه صافه لیاره شوه او په دواړو اطرافو کښی د سمندر اویه لکه ډیر لوی لوی غرونه ولار وی ﴿فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فَرَقٍ كَالظُّورِ الْعَظِيمِ﴾ پس څیر شو بحر پس وگرځیده هره توته د اویو لکه لوی غر» نو بنی اسرائیل پر دغه لیاره بی له کومه تکلیف او مشقته تیر شو وروسته فرعون سره له خپل عظیم الشان فرعونی لښکر د دوی د تعاقب او نیولو دپاره راغلل او دغه وچه سمه صافه لیاره ئی لیدلی په بنی اسرائیلو پسی هلته ننوتل څه مهال (وخت) چه بنی اسرائیل له سینده بیځی پوری وتل او فرعون سره له خپله فرعونی لښکره بیځی د سیند منځ ته ورسیدل الله تعالى سمندر ته امر ورکړ چه له دواړو خواو اویه سره یو ځای کړه ا او فرعون سره له فرعونیانو په خپله غیر کښی ټینگ ونیسه ا نو بیا په دی خبری پسی هیڅ مه گرځه ا او له سره ئی پوښتنه مه کوه چه د سمندر امواجو (څپو) په څه شان دوی گردد (تول) سره پناه کړل؟ او څرنگه د مرگی سور شادر ئی پری وغور او؟ او پخپله سره غیر کښی ئی یخ یخ او ټینگ ونیول.

وَاضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَىٰ ۞۴۹

او گمراه کړ فرعون قوم خپل او (ورته ئی) ونه ښودله لیاره سمه

تفسیر: یعنی په ژبه سره خو ئی ډیری دعوی کولی چه ﴿وَمَا آهَدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ لیکن ده خپل قوم ته څرنگه ښه لیاره وروښوده؟ بیشکه چه فرعون دغه مثال پر فرعونیانو ممثل کړ.

ټینگ دی ساتمه په غیر زه خو دوپیږم مین

له خپله ځانه سره ټابه هم دوب کړم مین

همغسی چه د دی حال په دنیا کښی شو - هم هغه ئی په آخرت کښی هم په برخه کیږی - دلته له خپلو گردو (تولو) ملگرو او لښکرو سره په سیند کښی دوب شول - هلته به هم له هم دغو

سره یو عحای د دوزخ په لمبو کښی دویږی لکه چه د هود په ۹ رکوع کښی مسطور دی
﴿يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَأَوْدَدَهُمُ النَّارُ﴾

يٰۤاَيُّهَا اِسْرَآءِیْلُ قَدْ اَنْجَيْنٰکُمْ مِّنْ عَدُوِّکُمْ وَوَعَدْنَاکُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْاَیْمَنِ
وَنَزَّلْنَا عَلَیْکُمُ الْمَنَّٰنَ وَالسَّلٰوٰی ۝ کُلُوْا مِنْ طَیِّبٰتِ مَا رَزَقْنَاکُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِیْهِ

(و فرمایل الله چه) ای بنی اسرائیلو (اولادی د یعقوب) په تحقیق نجات درکړ
مونږ تاسی ته له دښمنه د تاسی (له فرعون) او وعده کړی ده مونږ له تاسی
سره (په واسطه د موسی) جانب د طور (چه) ښی (جانب دی) او نازل کړ
مونږ پر تاسی من (ترنجبین) او سلوی (وریت کړی مرغان) خورئ تاسی له
طیبو (پاکیزه و شیانو) هغه چه رزق روزی مونږ درکړی ده تاسی ته او مه
کوئ تجاوز په هغه (مرزوق کښی په اسراف اذخار بخل او کفران سره)

تفسیر: په دغه سره الله تعالیٰ بنی اسرائیلو ته پند ورکوی چه وگورئ مونږ پر تاسی باندی
څرنګه احسانات او انعامات فرمایلی دی - ښائی چه تاسی هم د هغه حق اداء کړئ! آیا دغه
کومه وړه او کوچنی خبره ده چه تاسی ته مو د دغسی جابر او قاهر دښمن له لاسه نجات درکړ
- او هغه مو په یوی دیری عبرتناکی طریقې سره ستاسی تر سترګو لاندی هلاک او تباه کړ - بیا
د حضرت موسی علیه السلام په وسیله مو له تاسی سره وعده وکړه چه له مصر څخه د شام په
طرف د ورثک په وقت کښی د «طور» د غره هغی مبارکی او میمونۍ برخې ته چه په ښی لاس
کښی پرته ده راشئ! نو تاسی ته به «توریت» درعطاء کیږی - د «تیه» په لق ودق او داګ
سپیره میدان (میره) کښی ستاسی د خوراک دپاره مو «من» ترنجبین او «سلوا» مرغان او
کرکان نازله کړه چه د هغو ذکر د البقره د سورت په (۶) رکوع کښی هم لیکلی شوی دی. د
دغو احساناتو او انعاماتو په مقابل کښی تاسی ته دغه لائق او مناسب و - چه هغه حلال او طیب
- لذیذ - خوندور - او پاک شیان چه الله تعالیٰ تاسی ته عنایت فرمایلی دی د هغه استعمال په
دیر شوق او ذوق وکړئ! او په دغه معامله کښی له حده مه تیریږئ! لکه داسی چه ناشکری او
اسراف وکړئ! یا په دغه فانی تنعماتو کښی بیخی محو او دوب شی او د الله تعالیٰ واجبه حقوق
اداء نه کړئ! یا دغه د الله تعالیٰ درکړی شوی مال او دولت په مناهيو او معاصیو کښی ولګوئ
یا هر چیرې او هر عحای کښی چه د تعدیل - تأویل او مکر او فریب څخه ممانعت کړی شوی
دی هلته په دغو تاویلاتو - مکر او فریب پسی مه گرځئ! الغرض د الله تعالیٰ درکړی نعمتونه د

طغیان او عصیان آله له سره مه گرځوئ.

فَيَحِلُّ عَلَيْكُمْ غَضَبِيْ وَمَنْ يَّحِلُّ عَلَيْهِ غَضَبِيْ فَقَدْ هَوِيَ ﴿٨٦﴾

پس واجب لازم را کوز به شی پر تاسی غضب قهر غما او هر څوک چه لازم واجب را کوز شی پر ده غضب غما پس په تحقیق سخت وغورځید (په هاویه کښی).

تفسیر: یعنی که تزئید و کرئ نو د الله تعالی غضب به پر تاسی نازلیدو؛ او د ذلت او عذاب په تورو تیارو؛ غارونو کښی غورځول کیږی.

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَنْ تَابَ وَامِنْ وَعَمِلَ صَالِحًا تُهْتَدَىٰ ﴿٨٧﴾

او خامخا زه هر و مرو (خامخا) ښه مغفرت کوونکی یم هغه چاته چه توبه ئی وویسته (له شرکه او ایمان ئی راوړ په تولو مؤمن به شیانو)

تفسیر: د مغفوبینو په مقابل کښی دغه د مغفورینو بیان وشو یعنی هومره چه لوی مجرم وی که د زړه په صدق سره تائب شی - او د ایمان او صالح عمل لپاره ځان ته غوره کړی او پر هم دغه د ایمان پر سمه صافه لپاره تر مرگه پوری مستقیم پاتی شی نو د الله تعالی په دربار کښی د مغفرت او د رحمت هیڅ کمی او تقلیل نشته.

وَمَا أَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يٰمُوسَىٰ ﴿٨٨﴾ قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَىٰ أَشْرَىٰ
وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٩﴾

او څه شی راگرندی کړی ته (چه رومبی راغلی) له قومه خپله ای موسی وویل (موسی) دوی دغه دی (روان دی) راپسی له وروسته غما (دیر نژدی) او جلتی می وکړه تاته (په راتلو کښی) ای ربه غما دپاره د دی چه راضی شی ته (له مانه نه تکبراً).

تفسیر: حضرت موسی علیه السلام حسب الوعهه په دیره مینه او اشتیاق سره «طور» ته ورسید -

بنائی چه داسی حکم هم پری شوی وی چه د خپل قوم غیښی مشران او غتان هم له خپله څانه سره راو له - او هغوی به تری لږ څه وروسته پاتی شوی وی - او موسی علیه السلام به په دیر شوق او ذوق سره مخ کښی وړاندی تللی وی؛ نو الله تعالیٰ وفرمایل ای موسی دومره گړندی ولی راغلی؟ او خپل قوم او ملگری دی ولی وروسته پریښودل؟ عرض ئی وکړ چه ای رب العالمین ستا د خوښی او رضاء دپاره دیر ژر حاضر شوم - او قوم هم دومره له ما غځی لری نه دی - دغه دی راپسی راغی - کذا فی التفاسیر ویحتمل غیر ذلک والله اعلم

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ۝۸۵

وفرمایل (الله) پس بیشکه مونږ چه یو په تحقیق وموآزمویه قوم د تا وروسته له (راتللو د ستا) او گمراه کړل دوی (یوه زرگر) سامری (په عبادت د خسی سره).

تفسیر: یعنی ته دلته راغلی - او ما ستا قوم په یو دیر سخت امتحان کښی غورځولی دی چه د هغه سبب په عالم اسباب کښی سامری گرځیدلی دی ځکه چه د هغه په اضلال او اغواء سره بنی اسرآئیلو د موسی علیه السلام په غیاب کښی د خسی (گلگی او سخوندرکی) په عبادت لاس پوری کړ چه د هغه قصه د الاعراف په (۱۸) رکوع کښی هم تیره شوی ده .
تنبیه: غیښی وائی چه د «سامری» نوم هم موسی و - د غیښو په نزد سامری «سبطی» و . د غیښو په نزد «سبطی» و په هر حال د جمهور رائی دا ده چه دغه سړی د موسی علیه السلام د عهد منافق و - او د منافقانو په شان به په چل او فریب سره د مسلمانانو د گمراه کولو په فکر کښی و - د ابن کثیر روایت له اسرآئیلی کتابونو سره سم د ده نوم هارون دی.

فَرَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِي ۝۸۶

پس راوگرځید موسی قوم خپل ته دیر غضبناک خورا (دیر) غمجن وویل (موسی) ای قومه څما آیا وعده نه وه کړی له تاسی سره رب د تاسی وعده حسنه (نیکه ښه د ورکولو د توریت)؛ آیا پس اوږده شوه پر تاسی زمانه (د بیلتون څما) او که اراده کړی وه تاسی چه لازم واجب را کوز شی پر تاسی

غضب قهر له جانبہ د رب د تاسی پس خلافہ کرہ تاسی هغه وعده حُما (چه تاسی راسره کری وه په ثبات سره په دین کښی).

تفسیر: یعنی حُما په متابعت کښی تاسی ته د دینی او دنیوی هر قسم نیکی درسیږی لکه چه دیره عظیم الشانه نیکی هم دا اوس تاسی پخپلو سترگو سره ولیدله - او هغه څه چه باقی دی هغه عنقریب درسیږی - آیا له دغی وعدی څخه دیر زیات مدت تیر شوی دی؟ چه تاسی دغه تیر گرد (تول) احسانات هیر کړل او د وروستینو انعاماتو له دیر انتظار کولو څخه ستړی ستومان شوی؟ یا عمداً او په لوی لاس مو له ما سره وعده خلافی وکړه؟ او د توحید پر دین قائم پاتی نشوی؟ او د الله تعالیٰ غضب مو ځان ته غوره کړ (کذا فسرہ ابن کثیر رحمۃ الله علیه) یا ئی داسی مطلب واخیست شی له تاسی څخه الله تعالیٰ د دیرشو - څلویښتو ورځو وعدی اخیستی وه چه دومره مدت به موسیٰ علیه السلام په طور کښی معتکف وی او وروسته له هغه به توریت ورکاوه کیږی - نو آیا دیر زیات مدت تیر شوی دی؟ چه تاسی له دیر انتظار کولو څخه ستړی شوی یی؟ او د خسی عبادت مو ځان ته غوره کری دی؟ یا عمداً د دغه حرکت مرتکب شوی یی څو د الله تعالیٰ د غضب مستحق شو - او له ﴿فَاَخْلَقْتُ مُوسٰی﴾ څخه مراد هغه وعده ده چه بنی اسرائیلو له موسیٰ علیه السلام سره کری وه - چه تاسی مونږ ته د الله تعالیٰ له جانبہ یو داسی کتاب راوړئ چه مونږ پری عمل وکړو او ستا په متابعت کښی مستقیم پاتی شو.

قَالُوا مَا اَخْلَقْنَا مُوسٰی بِمَلٰئِكِنَا وَلَكِنَّا حَمَلْنَا اَوْزَارًا مِّنْ زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَدْ تَتَذَكَّرُ بِالَّذِيْ اَلْقٰی السَّامِرِيُّ

وویل (بنی اسرائیلو) چه نه مو دی کری خلاف د وعدی د تا په اختیار خپل سره ولیکن مونږ بار کری شوی یو په پیتو له گانو (زیوراتو) او کالیو (کپړو) د قبطیانو د قوم پس ومو غورځولی هغه (گانی (زیورات) په اور کښی) او هم داسی وغورځولی (گانی (زیورات) په اور کښی) سامری

تفسیر: یعنی مونږ پخپل اختیار او په خپل سر داسی حرکت نه دی کری - په دغه حرکت باندی مونږ د «سامری» په تحریک او لپار ښوونه سره اقدام کری دی - صورت ئی داسی ؤ چه د فرعونیانو د گانو (زیوراتو) او کالیو (جامو) هغه بار چه ځمونږ پر اوږو بار ؤ - مونږ نه پوهیدو چه له هغه سره څه معامله وکړو نو پخپلو منځونو کښی مو مشوره سره وکړه - او وروسته له هغه مو داسی غوټه کړه چه هغه هیسته وغورځوو نو «سامری هغه واخیست - او په اور کښی ئی ویلی کړل؛ او له هغه ځنی ئی د خسی تصویر جوړ کړ او هغه ئی راودراوه - دغه قصه د

«الاعراف» په سورت کښی هم تیره شوی ده هلته دی ولوستل شی.
 تنبیه: د فرعونیانو گانی (زیورات) څرنګه د بنی اسرائیلو په لاس ورغلی وی یا به ئی هغه له
 دوی نه مستعار اخیستی وی یا د غنیمت د مال په ډول (طریقه) به دوی ته په لاس ورغلی وی -
 یا به بل کوم صورت لری په دی کښی د مفسرینو اختلاف دی. هر یو صورت چه دی بنی
 اسرائیلو د هغو استعمال د خپل ځان دپاره جائز نه ګانه - لیکن دا د ډیر تعجب او حیرت
 ځای دی چه له هغه ځنی ئی بت جوړول - او بیا د هغه په عبادت کښی مشغولیدل ئی جائز ګنل.

فَاَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا اَللهُ خَوَّارٌ فَقَالَ اهَذَا اَللهُ كُفُّوا عَنِ اَللهِ فَنَسِيَ^ط

نو راوويست دوی ته (له هغه خندق څخه) یو خسی یو جسد چه ؤ ده ته غږ
 (د خسی) نو وویل (سامری او تابعانو ئی) دغه د تاسی خدای دی او خدای
 د موسی دی پس هیر کړی دی ده (خپل خدای دلته او طور ته تللی دی)؛

تفسیر: یعنی د موسی علیه السلام څخه هیر شوی دی چه د الله تعالی سره د خبری کولو دپاره
 طور ته تللی دی - الله خو دلته موجود دی یعنی هم دغه خسی دی (العیاذ بالله) بهائی دغه خبره
 به د دغو یهودانو وی چه په دوی کښی سخت غالبان وو.

اَفَلَا يَرَوْنَ اَلَا يَرْجِعُ اِلَيْهِمْ قَوْلًا ۚ وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا^ع

(نو فرمائی الله) آیا نه گوری دوی بیشکه شان دا دی چه بیرته نه ګرځوی
 دا (خسی) دوی ته خبره او نه مالک دی دوی ته د ضرر (د دفع کولو) او
 نه د نفعی (د رسولو).
 په «الا یرجع» کښی «ان» مخفف دی له مثل څخه چه اسم ئی محذوف دی
 (ای انه)

تفسیر: یعنی دغه رانده په دغومره غټه خبره هم ونه پوهیدل چه دغه بت چه نه له چاسره خبری
 کولی شی؛ نه چاته لږ څه نفع رسولی شی - او نه د څه نقصان رسولو اختیار لری؛ هغه څنګه
 معبود کیدی شی؟

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَقُومُوا فَتُذَمِّرْهُ وَإِنَّ
رَبَّكُمْ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي ⑩

او خامخا په تحقیق وویل دوی ته هارون پخوا (له راتللو د موسی نه له طوره) ای قومه غما بیشکه هم دا خبره ده چه ازمویلی شوی یی تاسی په (عبادت) د خسی او بیشکه رب د تاسی هم دا رحمن دی (نه بل شوک) نو متابعت وکړئ غما او اطاعت وکړئ د حکم غما (چه حکم د ثبات دی په دین کښی).

تفسیر: یعنی حضرت هارون علیه السلام په پسته ژبه سره دوی پوهولی وو چه پر دغه خسی تاسی غولیدلی یی دا له سره ستاسی خدای نشی کیدی - ستاسی خدای یواځی رحمن دی ښه فکر وکړئ چه تر اوسه پوری ئی پر تاسی څومره رحمتونه نازل کړی دی؟ او څومره خپل نعمتونه ئی وورولی دی؟ نو تاسی ولی له هغه څخه مخ اړوئ؟ او له هغه څخه شلولی، له چا سره خپل ځان نښلوئ؟ زه د موسی خلیفه یم او بالذات پخپله هم د نبوت خاوند یم - که خپله ښیگنه (فایده) غواړئ - نو پر تاسی لازم دی چه غما په طریقه او لیاره لار شی؛ او غما خبره ومنی او د سامری په تکی مه خطا وځی، چه هغه مو اغواء کوی - او له لیاری مو باسی.

قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى ⑪

وویل (بنی اسرائیلو) چه همیشه به اوسو په (عبادت د) دی خسی محکم ولاړ تر هغه پوری چه بیرته راشی مونږ ته موسی (له طوره).

تفسیر: یعنی د موسی علیه السلام تر راتګه پوری مونږ د دی خسی له عبادت څخه لاس نه اخلو - کله چه دوی راغلل نو هلته به وګورو هر کار چه وړ (لائق) او مناسب ؤ - هم هغه به کوو.

قَالَ يَهُرُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا ⑫ أَلَا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي ⑬

وویل موسی پس له راتګه خپله له طوره ای هارونه څه شی منع کړی وی ته کله چه تا ولیدل دوی چه ګمراهان شول له دی چه متابعت دی ونه کړ (د حکم) غما (په جهاد سره) آیا پس نافرمانی وکړه تا له حکمه غما.

تفسیر: یعنی ما ته خپل خلیفه درولی وی او حکم می درکړی و چه غما په غیاب کېږي د دوی اصلاح کوه او د مفسدانو په لیاره مه غه نو بیا تا غه اصلاح وکړه؟ ولی مو د خپلو موافقینو په ملگرتوب له دغو خسی پرستانو سره سخته مقابله ونه کړه - او د خسی له عبادته مو دوی ستانه (منع) نه کړل - که دا مو له لاسه نه و پوره نو ولی دی له دوی څخه ونه شکوله او پر ما پسی رانغلي - الغرض تا د داسی صریحی گمراهی له لیدلو سره ولی غما د اصول او طریقې متابعت ونه کړه؟

قَالَ يٰٓيُنُوْرُ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِيْ

وویل (هارون) ای غویه د مور غما مه نیسه پیره غما او نه (وېښتان د) سر غما

تفسیر: حضرت موسی علیه السلام له دیره قهره او سختی غصی حضرت هارون علیه السلام ئی له پیری او د سر له وېښتانو څخه کلک نیولی و د دی مفصله قصه د الاعراف په (۱۸ رکوع) کېږي تیره شوی ده د هغه په فوائدو کېږي دی ولوستله شی.

إِنِّيْ خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَءِءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِيْ ۝۹۷

بیشکه زه وویړیدم له دی نه چه وبه وائی ته (راڼه) چه بیلتون دی واچاوه په منع د بنی اسرائیلو کېږي (که چیری ما جنگ کړی وی) او ودی نه کتل امر (خبری) غما ته

تفسیر: یعنی غما په فکر کېږي هم دغه خبره راغله چه ستا د راتگ انتظار له دی نه بهتر دی چه زه ستاسی په غیاب کېږي کوم کار وکړم چه د هغه لامله (له وجی) به په بنی اسرائیلو کسی شقاق او نفاق واقع شی. ځکه ظاهر دی که مقابله یا انقطاع کیده - نو څه خلق به له ما سره کیدل؛ او دیر کسان به مخالف کیدل - نو زه له دی نه ویریدم چه ته د خپل راتگ په وقت کېږي دغه الزام په ما وانه روی چه غما د راتگ انتظار دی ولی ونه کړه؟ او په قوم کېږي دی ولی داسی تفرقه وغورځوله. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «د تگ په وقت کېږي موسی علیه السلام هارون علیه السلام ته داسی نصیحت فرمایلی و چه گردد (تول) قوم په اتفاق ساته نو ځکه هارون د خسی د عابدانو سره مقابله ونه کړه - هو په ژبه سره ئی دوی دیر وپوهول مگر دوی ونه پوهیدل» لکه د هارون علیه السلام د وژلو دپاره هم تیار شول ﴿وَكَادُوا يَقْتُلُوْنِيْ﴾

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا مَرْيَمُ ۙ

وویل (موسی) پس څه وه ستا کار ای سامری (چه خلق دی گمراه کرل)

تفسیر: یعنی موسی علیه السلام د هارون علیه السلام د جواب او سوال څخه وروسته (سامری) ئی تر قهر او عتاب لاندی ونيو او تری لازمه پوښتنی ئی شروع کړی - او وئی ویل چه ته دی په رښتیا خپل حقیقت بیان کړه! دغه حرکت دی د څه لامله (له وجی) کاوه - او بنا پر کوم اسباب او عوامل بنی اسرائیل ستا په لوری بی لیاری او گمراه شول؟

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ۙ

وویل (سامری) چه نظر غورځولی ؤ ما په هغه شی باندی چه نظر نه ؤ غورځولی دوی په هغه شی باندی پس واخیستله ما یو موتی (خاوره) له قدمه د (آس د) رسول (جبرئیل) پس ومی غورځوله دا (خاوره په خوله د دی خسی کښی نو په غړیدو شو) او هم داسی بنائسته کړی ؤ ماته (دا کار) نفس ځما.

تفسیر: سامری وویل چه ځما نظر پر داسی یو شی ولوید چه د نورو فهم هغه ته ونشو - یعنی ما د الله تعالی لیولی پرښته (جبرئیل علیه السلام) پر آس سوره ولیده بنائی دا به په هغه وقت کښی وی چه بنی اسرائیل دننه په سیند کښی پر هم هغه وچه لیاره تلل - او د دوی تر شا فرعونی لښکر هم ننوتلی ؤ په دغه حالت کښی جبرئیل د دواړو دلو په منع کښی ولاړ ؤ - څو د یوی دلی خلق د بلی دلی له خلقو سره گډ نشی او ضرر ونه رسیږی - په هر حال سامری به د کوم محسوس دلیل پر اساس یا له خپله وجدانه یا د کوم قسم تعارف په بناء په دی باندی پوهیدلی وی چه هم هغه جبرئیل علیه السلام دی - نو ځکه د ده د پښو یا د ده د آس د سوو له خاورو څخه یی یو موتی خاوره واخیسته - او بیا هم هغه ئی د هم هغه د خسی د سرو زرو په مجسمه کښی ورتوئی کړه - ځکه چه د ده په زړه کښی دغه فکر راغلی ؤ چه د روح القدس د پښو خاورو کښی به هرومرو (خامخا) څه نه څه تاثیر وی. حضرت شاه صاحب لیکلی «دغه سره زر د کفارو د هغو اموالو څخه ؤ چه په فریب اخیستی شوی ؤ - نو کله چه په هغه کښی هغه برکتی خاوره ولویده نو د حق او باطل د یو ځای کیدلو څخه تری داسی د یوی کرشمی شی جوړ شو چه هغه مجسمه د سا لرونکو په شان د روح او د غوږ خاونده شوه له دغسی شیانو څخه ډیر زیات ځان ساتنه په کار ده چه تری بت پرستی لا ترقی مومی».

تنبیه: د دی آیت کوم تفسیر چه پاس بیان شوی دی له کرامو صحابه و - تابعینو - او مفسرینو علماؤ څخه هم دغه منقول دی ځینو زائغینو چه پر دی باندی طعن کړی دی - او د آیت لری له صوابه تاویلات ئی کړی دی - د هغه کافی جواب د «روح المعانی» خاوند ورکړی دی - دلته د دومره بسط موقع نه ده. من شاء فلیراجع.

قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ

وویل (موسی) پس ځه (له مونږه لری شه!) پس بیشکه شته تاته په دغه ژوندون کښی دا (عاقبت) چه ویه وائی (هر چا ته چه وئی وینی) چه مه لگیږه (په ما).

تفسیر: یعنی ماته دی لاس مه راوړاندی کوه! او مه راسره نژدی کیږه! او بیخی لری او جلا (جدا) راڅخه گرځه! کله چه «سامری» د خسی لوبه او ننداره ئی د دی لامله (له وجی) جوړه کړی وه چه د لوئی - ریاست او جاه خاوند شی - او خلق له ده سره ملگری شی - او دی د خپل مشر او سردار په شان ومنی - نو ځکه هغه ته په دغه صورت سره مناسبه او کافی سزا ورکړه شوه - چه هیشوک دی له ده سره نه نژدی کیږی بلکه سامری په دی مامور او مجبور شو چه ودانی څخه لری په صحراء او بیدیا کښی لکه یو ذلیل ځنگلی او وحشی ځناور اوسیدو او له سره دی د خلقو سره نه یو ځای کیږی.

وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّنْ تَخْلَفَهُ

او بیشکه تاته (په آخرت کښی) وعده (د عذاب) چه له سره به خلاف ونه کړ شی له تا سره له هغی وعدی څخه،

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «په دنیا کښی (سامری) ته دغه سزا ورسیده چه د بنی اسرائیلو له لښکرو څخه د باندی بیل اوسیده - که ده به له چاسره ملاقات یا خبری او اتري کولی نو طرفین به په تبه اخته کیدل - نو ځکه دی او خلق دواړه یو له بله دیر لری لری گرځیدل - او دا ئی چه فرمائی دی چه دا یوه داسی وعده ده چه له سره تری نه مخالف کیږی - بنائی تری اخروی عذاب مراد وی. او بنائی چه د دجال وتل به هم د هم هغه سامری فساد په یهودانو کښی تکمیل کړی. لکه څمونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم کله چه مال ویشه - یوه سری دوی ته وویل چه «په انصاف سره ئی ویشه!» رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چه د «هم دی جنس خلق به خروج وکړی» هر هغه چه پر خپلو مشرانو اعتراض کوی او تنقیدونه

پری نیسی هغوی خارجیان بلل کیوی. او هر هغه چه پر دینی مشرانو طعن وهی هم داسی دی.»

وَانْظُرْ إِلَى إِلَهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَّنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَوْمِ نَسْفًا ۝٩٤

وگوره معبود خپل ته دی هغه چه وی ته په عبادت د هغه کښی محکم ولاړ (چه خسی دی) خامخا سوځوو مونږ هر ورو (خامخا) هغه بیا به ئی بادوو، تار په تار کوو په سیند کښی په بادولو، تار په تار کولو سره.

تفسیر: یعنی ستا سزا خو هم دا شوه. اوس ستا د دروغو معبود کلائين هم ویلی کوم هغه خسی چه تا معبود درولی ؤ - او بیا دی پری زړه بایللی ؤ - او ورته ناست وی اوس ئی ستا تر سترگو لاندی توتی او تکر تکر کوم او بیا ئی په سخت اور کښی سوځوم - او بیا ئی ایره هم د سیند په هوا کښی دوږوم - څو دی عابدانو او مینانو ته دغه خبره ښه واضحه او ښکاره شی چه دغو نورو ته به څو سود او زیان ورسوی؟ - حال دا چه دی خپل د ځان ساتنه او حفاظت هم نشی کولی.

إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۝٩٥

بیشکه هم دا خبره ده چه معبود ستاسی (چه مستحق د عبادت دی) الله دی هغه چه نشته بل معبود مستحق د عبادت مگر هم دی دی چه محیط دی دی پر هر څیز له جهته د علم.

تفسیر: د باطلو له لری کولو او امحاء سره به موسی علیه السلام خپل قوم ته د حق په طرف دعوت کاوه او داسی به ئی ورته ویل چه خسی څه شی دی هیڅ یو شی چه ډیر لوی هم وی - له سره معبود کیدی نشی - رښتین او حقیقی معبود خو هغه یو ذات دی چه ماسواء له هغه څخه د بل هیچا عبادت عقلاً - نقلاً او فطرتاً نه دی جائز - او د هغه لامحدود علم هری پوی ذری لره هم محیط دی.

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءٍ مَا قَدْ سَبَقَ

هم داسی (لکه چه د موسی قصه مو وکړه تاته) قصی کوو پر تا (یعنی تاته) له اخبارو د هغو امورو چه په تحقیق پخوا تیر شوی دی (له پخوانیو امتو)،

تفسیر: یعنی د موسی علیه السلام او د فرعون او د هغو د اقوامو د قصی په شان د دیرو نورو پخوانیو اقوامو واقعات هم مونږ تاته او ستا په وسیله گردی (تولی) دنیا ته اوروو چه په هغو کښی دیری فائدی او د تشویق او ترغیب او د تهدید او ترهیب وسائل او وسائط شته مثلاً د علم توفیر - د معجزاتو تکثیر - د انبیاءو او د مسلمینو تسلی او دادینه - د عقلمندانو عبرت او تذکیر - او د معاندانو په حق کښی تهدید او ترهیب. وغیر ذلک من الفوائد.

وَقَدْ آتَيْنَكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا ۝

او په تحقیق درکړی دی مونږ تاته خاص له جانبه خپله ذکر (پند چه قرآن دی).

تفسیر: یعنی قرآن عظیم الشان مو درکړی دی چه پر دغو عبرت ښوونکو واقعاتو باندی مشتمل دی. (او ښائی چه مومنان ئی ښه ولولی او ښه عمل پری وکړی!).

مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وِزْرًا ۝^(۱۰) فِيهِ وِزْرًا لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ حِمْلًا ۝^(۱۱)

هر څوک چه مخ وگرځوی له دغه (قرآن یا له الله نه په نه ایمان راوړلو سره) پس بیشکه دی به بار کړی (په عثان خپل) په ورځ د قیامت کښی لوی بار (د عذاب) چه تل به وی په دغه (عذاب د لوی بار) کښی او بد دی دوی ته په ورځ د قیامت کښی له جهته د بارولو (عذاب د گناه د دوی).

تفسیر: یعنی له اعراض او تکذیب د گناهونو کوم بار چه پر دوی باندی باریږی له سره به نه سپکيږی؛ دوی به همیشه تر هغه لاندی وی - بیا د هغه پورته کول کوم د خندا او مسخري خبره نه ده؛ څه مهال (وخت) چه دوی دغه د عذاب بد او سخت درانه پیتی پورته کوی؛ نو هلته پوهیږی چه دوی څومره تر یوه درانه پیتی لاندی کیوتلی دی؟

يَوْمَ يَنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْهَاجِرِينَ يَوْمَ يَنْزِلُ زُرْقًا ﴿١٧﴾

په هغه ورځ کښی چه وپوکل شی (دوهم ځلی) په صور (شپیلی) کښی او راجمع به کرو مجرمان (کافران) په دغه ورځ شین سترگی (تور مخی).

تفسیر: یعنی د محشر د راوستلو په وقت کښی به رانده وی، یا ښائی هم داسی د هغوی سترگی به شنی وی چه د خلقو په نظر ښکاره شی - په هر حال که رومبی معنی واخیستله شی نو دغه د یوه خاص وقت ذکر دی - بیا به سترگی وپرانستلی شی - خو دوزخ او نور ووینی ﴿وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ﴾ جزء ۱۵ الآیه - (د الکف ۵۳ آیت ۷ رکوع) ﴿أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُوتَنَّا﴾ جزء ۱۶ (د مریم ۳۸ آیت ۲ رکوع).

يَتَخَفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿٢١﴾

چه ورو ورو پتی پتی خبری به کوی په منع خپل کښی (او داسی به وائی چه) درنگ نه دی کړی تاسی مگر لږی (ورځی په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی دوی چه له قبره ووځی - او د آخرت د ورځی هولناک واقعات وگوری - او دغه اوږده ورځ ووینی - نو د قبر شپې ورته دومره لږی ښکاری چه ته به وائی یوه هفته یا لس ورځی ئی هلته تیری کړی دی - بلکه دنیا دیر ژر پری تیره شوی ده - د دی دنیا مزی او خونډونه او اوږده امیدونه ئی گرد (تول) هیریږی - د خپل عمر په خوشی ضائع کیدلو به ندامت کوی یا ښائی د معذرت په دول (طریقه) به داسی وائی - یعنی په دنیا کښی مونږ ته دیر لږ مدت د هستوگنی موقع راکړی شوی ده - او فرصت مو بیخی ونه موند چه آخرت ته مو څه سامان تول کړی وی لکه چه د جزء ۲۱ (د روم په ۵۵ آیت ۶ رکوع) کښی ئی فرمایلی دی ﴿وَيَوْمَ يَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَنَا بِالسَّاعَةِ﴾ الآیه -

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ

مونږ ښه عالمان یو په هغو اقوالو چه دوی ئی وائی.

تفسیر: یعنی پتی خبری هم ځمونږ څخه نه پتیږی. هغه پتی خبری او مشوری چه دوی ئی په خپلو منځونو کښی سره کوی گردی (تولی) مونږ ته ښی معلومی دی.

إِذْ يَقُولُ امْكُثْ طَرِيقَةً إِنْ لَيْتُمْ إِلَّا يَوْمًا^(۱۶)

کله چه ووائی دیر کامل د دوی له حیثه د روش (چه فکر او عمل دی) چه غنډ (تاخیر) نه دی کړی تاسی (په دنیا کښی) مگر یوه ورځ.

تفسیر: یعنی هغه چه د دوی په منځ کښی زیات عقلمن؛ هوښیار او صائب الرأی وی هغه به وائی خانه! لس ورځی! نه لس ورځی چیری یواځی یوه ورځ نی وگنه! ده ته نی زیات عقلمن او د ښی طریقې خاوند ځکه وویل چه دی به د دنیا په زوال او فناء او د آخرت په دوام او بقاء او د هول په شدت او په نورو شیانو له نورو څخه ښه پوهیدلی وی.

وَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا^(۱۷) فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا^(۱۸) لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا^(۱۹)

او پوښتنه کوی له تا نه له (احواله د) غرونو (چه د دوی به څه احوال وی په ورځی د قیامت کښی؟) پس ووايه دوی ته چه تار په تار او تیت و پرک (خواره واره) به کړی دغه (غرونه په شان د غبار) رب ځما په تار په تار کولو سره، پس پری به ږدی دا ځمکه یو تش ډاگ هوار، چه نه به وینی ته په دغه (ځمکه) کښی خکته والی او نه اوچت والی (هیڅ قدر).

تفسیر: یعنی د قیامت پر ذکر به د حشر منکرین د استهزاء په دول (طریقه) وائی. چه د داسی سختو سختو عظیم الشانو غرونو حال احوال به څرنگه کیږی؟ آیا دغه به هم توتی توتی کیږی؟ د دوی په جواب کښی داسی ووايئ چه هوا د الله تعالی د لامحدوده قدرت په مقابل کښی غرونه څه عظمت او حقیقت لری - دغه غرونه هم په لږ وقت کښی خاوری ایری کیږی - او د غرونو ذرات او بڅرکی د تګول شویو وړیو په شان په هوا کښی الوځولی کیږی - او ځمکه به بیخی صافه او هوارېږی چه له سره به هیڅ لوړه اوچته) او ژوره (خکته) نه پکښی لیدله کیږی - او د غرونو موانع او سدود بیخی له منځه ورک او صاف او پاکېږی.

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ^(۲۰)

په دغه ورځ (د قیامت) کښی به متابعت وکړی (دا مخلوق د بلنی) د بلونکی نه به وی کوروالی له دغی (بلنی د بلونکی څخه)،

تفسیر: یعنی هر چیری چه پرشته غر و کری او هر چیری نی چه ورغ و کری؛ گرد (تول) خلق به سم برابر د غشی او د مردک (گولغ) په شان هملته ورغلی - نه به د غر کوونکی په غر کښی څه کوږوالی وی او نه د دغو مندو وهونکو په مندو او ورتگ او غناسته کښی څه کوږوالی او وړاندی او وروسته لیدل کیږی؛ کشکی دوی په دنیا کښی هم د الله تعالی د داعی او بلونکی پر غر پسی هم داسی سم برابر تلی - او پری په دیر شوق او ذوق سره غونډیدلی - چه هلته نی څه په ښه او کار ورتلی خو معالاف دوی دلته له خپلی بدبختی او کړو تلو لامله (له وجی) تل په کړو لیارو غی او خرابه طریقه ځان ته غوره کوی.

وَحَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هِسًا^(۱۰۸)

او چپ به شی غږونه (له دیره هیبته) دپاره د رحمن پس نه به اوری ته مگر کښهار د قدمونو.

تفسیر: یعنی د محشر د ورتگ په وقت کښی پرته (علاوه) د پښو د کښهار او د ورو غږه بل هیڅ یو غږ او آواز نه آوریږه کیږی او د الله تعالی د خوف او هیبت لامله (له وجی) بل هیڅ یو غږ او غوږ به نه وی که څوک څه وائی هم خو دغومره ورو ورو به نی وائی چه ایله به نی شونډی خوځیږی او بل هیڅ شی تری نه څرگندیږی (ښکاریږی).

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَفِيَ لَهُ قَوْلٌ^(۱۰۹)

په دغه ورځ (قیامت) کښی نه رسوی فائده شفاعت (هیچا ته) مگر هغه چاته چه اذن کری دی د هغه په حق کښی رحمن (چه شفاعت نی وکړ شی) او راضی دی (الله) له دغه (مشفوع څخه) له حیثیته د وینا (چه کلمه د توحید ده).

تفسیر: یعنی د هغه سپارش چلیږی چه ورته د الله له طرفه د سپارش اجازت ورکری شوی وی د هغه شافع وینا د پاک الله خوښه وی - او خورا (دیر) ښی خبری نی ویلی وی - او د داسی سری سپارش وکری چه د هغه مشفوع خبره ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ د پاک الله په نزد خوښه او پسند شوی وی د کفارو په حق کښی د هیچا سعی او سپارش له سره په درد نه خوری او نه چلیږی.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا^(۱۱۰)

عالم دی الله په هر هغه څه په منع کښی د دوی وی (له اخروی امورو) او هر هغه څیز چه پسی شا د دوی دی (د دنیوی امورو) او نه به شی احاطه کولی دوی په (ذات او په معلوماتو) د دغه (الله) له جهته د علم.

تفسیر: یعنی د الله تعالی علم پر گردو (تولو) محیط دی، لیکن د بندگانو علم پر الله تعالی یا د الله تعالی پر معلوماتو محیط او چاپیر نه دی - نو ځکه هم ده ته پخپل محیط علم معلوم دی چه چاته د چا د شفاعت دپاره ښائی موقع ورکړه شی.

وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ

او ذلیل شول (خاوندان د) مخونو هغه تل ژوندی قائم تدبیر والا د عالمو ته؛

تفسیر: یعنی په دغه ورځ کښی به د هغو لویو لویو سرکشو متکبرانو سرونه هم په ښکاره ډول (طریقه) سره د دغه حی او قیوم الله په دربار کښی د دیرو ذلیلو او سپکو بندیانو په شان ښکته او پټ کیږی چه هغوی پخوا له دی نه له سره د الله تعالی په مقابل کښی خپل سرونه نه وو ټیت کړی؛ په دغه وقت کښی به په ډیری عاجزی سره خپلی غاړی ږدی.

وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا

او په تحقیق خراب شو هر هغه څوک چه پورته ئی کړ بار د ظلم

تفسیر: یعنی د ظالمانو له حاله بیخی پوښتنی مه کوه ا چه څنگه خراب به وی د ظلم په لفظ کښی شرک او نور معاصی هم داخل دی، لکه چه د لقمان د سورت په (۲) رکوع (۱۳) آیه (۲۱) جزء کښی راغلی دی ﴿إِنَّ الشَّرَّاءَ لَظُلُمٌ عَظِيمٌ﴾ او د جزء ۴ د آل عمران په ۱۳۵ آیت (۱۴) رکوع) کښی ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاجِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ لولو - د هر یوه ظالم خرابی به د ده د ظلم له درجی سره موافقه وی.

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَفُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا

او هر څوک چه وکړی له ښو (عملونو) حال دا چه وی دی مؤمن پس نه ویریږی (دی په آخرت کښی) له ظلم بی انصافی او نه له نقصان.

تفسیر: داسی بی انصافی چه کومه نیکی ئی ضائع کره شی - یا په هغه گناه ئی ونیسی چه ئی نه وی کړی او نقصان رسونه داسی چه له استحقاقه لږ ثواب او بدل ورکړ شی.

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ۝

او هم داسی (لکه چه قصه مو وکړه د انبیاء او امو او د قیامت) نازل کړی دی مونږ دغه کتاب قرآن په عربی (ژبه) او بیا بیا راوړی دی مونږ په دی قرآن کښی له آیاتونو د وعید (مکرر) دپاره د دی چه دوی پرهیز وکړی یا پیدا کړی دغه (قرآن) دوی ته ذکر (پند او تری عبرت واخلی).

تفسیر: یعنی لکه چه دلته د محشر احوال او د هغه د نیکو او بدو نتائج صاف صاف اورولی شوی دی. هم داسی مونږ پوره قرآن په صافی عربی ژبی سره نازل کړی دی خو هغه خلق چه د ده رومبڼی مخاطبان دی د هغه له لوستلو له الله تعالیٰ څخه وویریږی - او د تقویٰ لپاره غوره کړی - او که سم د لاسه داسی ونشی - نو اقلا د دوی په زړونو کښی د عاقبت او انجام څه فکر - غور او اندیښنه خو پیدا شی - ممکن دی چه هم دغه غور او فکر ورو ورو ترقی او تزئید ومومی - او دوی د هدایت په لپاره راوی - او د دوی په وسیلو نورو ته هدایت ور په برخه شی.

فَتَعَلَى اللَّهِ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۝

نو لوی اوچت دی الله (په ذات او صفاتو خپلو کښی له ټولو عیبونو او نقصاناتو) چه پادشاه دی (د پاچاهانو) حق دی (وعد او وعید د ده)

تفسیر: یعنی هغه پاک الله چه داسی عظیم الشان قرآن نازل فرمایلی دی او خپلو بندګانو ته ئی داسی رهنمای صافی - سمی - اساسی - خبری د دوی د فائدی دپاره اورولی دی.

وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ۝

او تلوار مه کوه ته (ای محمده!) په (لوستلو د) قرآن پخوا له هغه چه پوره کړه شی تاته وحی د ده او ووايه (ای محمده) ای ربه غما زیات کړی ما له جهته د علمه.

تفسیر: یعنی هر کله چه پاک قرآن داسی مفید او عجیب څیز دی نو هم هغسی چه مونږ هغه په تدریج ورو ورو پر تا نازلوو - ته هم د هغه په اخیستلو کښی له جبرئیل علیه السلام څخه تلوار او جلتی مه کوه! څه مهال چه پرېسته وحی درآوړی ته ئی په عجلت له هغی سره مه لوله! ځکه چه مونږ د دغی خبری عهد او پیمان درسره کړی دی - چه نه به ئی پرېږدو عظیم الشان قرآن د تا له سینی څخه ووځی - نو ته ولی په دغه فکر او اندیښنه کښی ځان ربروی (تکلیف ورکوی)؛ نه چه د پاک قرآن کوم توری له ما څخه هیر شی - بلکه د دغه فکر په ځای داسی دعاء وکړه چه ای الله تعالی د قرآن لا زیاته پوه او له حده زیاته علوم او معارف راته عطاء کړه! وگوره چه آدم علیه السلام په یوه څیز کښی بی موقع تعجیل کړی و - د هغه انجام څنگه شو. حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «څه مهال (وخت) چه جبرئیل علیه السلام به قرآن راوړ نو محمد صلی الله علیه وسلم به د جبرئیل علیه السلام د لوستلو سره یو ځای هغه لوست او د دی یو ځای لوستلو څخه ئی مقصد دا و چه راڅخه هیر نشی - له دی نه ئی پخوا هم منع فرمایلی وه - لکه چه په ۲۹ جزء د قیامت سورت په (۱۶-۱۷) آیه (۱) رکوع کښی راغلی دی ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ إِنَّ عَلَيْكَ جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾ او تسلی ئی ورکړی وه چه د قرآن دریادول - او د هغه رسونه نورو خلقو ته ستاسی په وسیله غمونږ په ذمه ده - لیکن د بشریت په مقتضاء بهائی چه دغه توصیه ئی هیره شوی وی نو ځکه ئی په دغه آیت سره تقيید وفرمایه - او په دغه هیږدلو باندی ئی وروسته د «آدم علیه السلام» مثل هم بیان وفرمایه.

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِن قَبْلُ فَنَسَىٰ وَلَمْ نُجِدْ لَهُ عَزْمًا ﴿١١٥﴾

او خامخا په تحقیق حکم کړی و مونږ آدم ته پخوا له دی نه پس هیر ئی کړ (هغه حکم) او ومونه موند ده ته استقامت (صبر له منهی عنه) څخه.

تفسیر: هغه دی چه دانه ئی خوړلی وه - او د مخه حکم ئی هیر کړی و یعنی قائم پاتی نشو - وروسته له دی د دغی قصی لږ تفصیل راځی.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ ط إِلَى ۱۱۷ فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا
عَدُوُّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكَمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى ۱۱۸

او یاد کره هغه وقت چه وویل مونږ پرېستو ته چه سجده وکړئ (تعظيماً) آدم ته پس سجده وکړه (تولو) مگر (سجده ونه کړه) ابليس؛ چه منع ئي راوړه پس وویل مونږ ای آدمه بېشکه دا (ابليس) دشمن ستا دی او (دشمن) د ښځې ستا دی پس خبردار ودي نه باسي خامخا تاسي له جنته (په سبب د وسوسي او فريب) پس په مشقت کښي به پريوځي.

تفسير: ظاهر دی چه د جنت آرامي او هوسائي (خوشالي) په بل کوم ځای کښي ميسر کيدی نشي او پرته (علاوه) له جنته پر هر ځای کښي د خوړلو او څښلو؛ اغوستلو او د نورو ضرورياتو تدابيرو او ضرورياتو ته خامخا انسان رږر گالي (تکليف برداشت کوي) او مشقت پر ځان آخلي.

إِنَّ لَكَ الْآْتِجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَى ۱۱۹ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَى ۱۲۰

بېشکه مقرر دی تاته چه نه به وړي کيږي په دی (جنت) کښي او نه به بريښي کيږي. او بېشکه ته به نه تړي کيږي په دغه جنت کښي او نه به دی گرمي کيږي.

تفسير: د انساني له مهمو ضرورياتو څخه خوړل - څښل - اغوستل او د هستوگنې داسي ځای دی چه سري پکښي له لمر - باران - باد او نورو اضرارو څخه مأمون او مصئون وي - په جنت کښي داسي تکاليف له سره نشته - او په جنت کښي له هر حيث او هر جهت څخه آرامي - راحت - طمانيت - امنيت - سکون او نور گړد (تول) په زړه پوري وسائل او وسائط شته. دلته ئي د راحت ذکر ونه فرمايه يواځي ئي د تکاليفو له نفی کولو څخه ښائي داسي تنبيه او ايفاظ مقصود وي چه د جنت د وتلو څخه وروسته تاسي له دغو گړدو (تولو) شيانو سره مخامخ کيدونکي او د دغو گړدو (تولو) رږر گالونکي (تکليفونو برداشت کونکي) يئ.

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا دُمْرَهَلْ أَذُكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكُ لَائِبِلَى ⑫

پس وسوسه واچوله دغه (آدم) ته شیطان (داسی چه ورته) وی ویل ای آدمه
آیا دلالت وکرم تاته په ونه د تل ژوندی پاتی کیدلو او په پاچاهی چه نه
زائلیږی (او تل پاتی کیږی).

تفسیر: یعنی داسی ونه دروښیم چه د هغی د میوی له خوړلو څخه مو ابدی ژوندون په برخه شی
- او له سره مره نشئ - او بی زواله پاچاهی به مو په برخه شی.

فَاكْلَامُنَّهَا فَبَدَّتْ لَهَا سَوَائُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفْنَ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ

پس وخورله دوی دواړو له (میوی) د دغی ونی پس ښکاره شول دوی ته غلیظه
عورات د دوی او شروع وکړه دواړو چه ښلولی پوری کولی دواړو پر عجان
پوری له پانو د(ونی) د جنت (لپاره د ستر)

تفسیر: دغه ځکرده (توله) قصه په «الاعراف» او نورو سورتونو کښی مفصله تیره شوی ده - د
هغو په فوائدو کښی دی وکتله شی مونږ هلته د دی پر اجزاو کافی او شافی کلام کړی دی.

وَعَصَىٰ أَدَمُ رَبَّهُ فَغَوَىٰ ⑬ ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ⑭

او نافرمانی وکړه آدم (له حکم) د رب خپل (په سبب د هیرولو د حکم د
الله یا په اجتهادی خطا سره) پس چپ شو (له مطلوبه د خلوده) بیا غوره کړ
دغه (آدم) لره رب د ده پس رجوع وکړه (الله) په آدم په قبول د توبی سره
او هدایت ئی ورته وکړ (په ثبات او استقامت سره په توبه باندي او لیاره ئی
ورته وښودله د ثبات)

تفسیر: یعنی کله چه د الله تعالی د حکم په امتثال کښی قصور وشو او سم له خپله شانه سره د
عزم او استقامت پر لیاره ثابت قدم نشو پاتی - نو هم دغه ئی په غوایت او عصیان سره تغلیظاً

تعبیر و فرمایه سم د «حسنات الابرار سیئات المقربین» له قاعدی سره - د دی بحث پخوا له دی نه هم تیر شوی دی یعنی د شیطان تسلط ئی پری نشود، بلکه فوراً ئی ورته د تویی توفیق ویاښه - او سره له زیاتی پر زیاتی مهربانی د ده په طرف متوجه شو - او د خپلی خوښی پر لیاره ئی قائم کړ.

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ

و فرمایل (الله) چه کوز شی دواړه له دغه جنته (یا له آسمانه) ټول غینی د تاسی د غینو نورو دښمنان یی!

تفسیر: که دغه خطاب یواځی د آدم او حوا علیهما السلام په لوری وی مراد به ئی داسی وی چه د دوی اولاده به په خپلو منځونو کښی سره دښمنان وی - لکه چه په رفاقت سره ئی گناه کړی وه د هم هغه رفاقت په بدل دا ور په برخه شو چه اولاده ئی پخپل منځ کښی سره دښمنان شول - او که دغه خطاب د ابلیس او آدم علیه السلام په لوری وی، نو مقصد به ئی داسی وی چه د دواړو په ذریاتو کښی به دغه دښمنی برابره قائمه پاتی کیږی - شیاطین به تل د بنیادمانو د ضرر رسولو په فکر کښی وی.

فَأَمَّا يَا تَبِيتُكُمْ مِّنِي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هَذَا فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى ۝

پس که راځی تاسی ته له طرفه ځما هدایت (چه کتابونه او رسولان دی) پس هر چا چه متابعت وکړ د هدایت ځما پس نه به گمراه کیږی (په دنیا کښی) او نه به بدبخت شی (په عقبی کښی).

تفسیر: یعنی نه د جنت له لیاری څخه گمراه او بی لیاری کیږی او نه له هغه څخه محرومیږی او تکلیف او ریر (زحمت) به وگالی (برداشت کړی) له هغه اصلی وطنه چه راغلی دی بیا به بیرته بی اندیښنی او خرڅشی (وسوسی) هملته ور ورسپیږی.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا

او هر چا چه مخ وگرځاوه له ذکره (پنده) ځما پس بیشکه ده ته دی معاش تنگ (په دنیا یا سخت عذاب په قبر کښی).

تفسیر: یعنی هغه انسان چه د الله تعالیٰ له یاده غافل او محض د دغی فانی دنیا ژوندون د خپل مقصود قبله وگنی او وئی گرځوی د هغه گزران به مکر او تنگ کړ شی - اگر که په سترگو له ده څخه ډیر مال او دولت او د عیش او عشرت سامان لیده کیږی مگر کله چه د ده زړه د قناعت او توکل د خلاء له وجی تل د دنیا د حرص او د ترقی په فکر کښی اوسیدی او د تقلیل له اندیښنی څخه تل نا آرامه وی - او تل د «شلو په سلو کول او ژر ئی زر ته رسولو» په چرتونو کښی ډوب تللی وی د موت یقین او د دولت د خطراتو اندیښنه د ده د روح سوهان په شان معامله کوی - د یورپ او امریکاء اکثر و متعمینو ته وگورئ چه ځینی له هغو په شپه ورځ کښی تش دری ساعته او ځینی خوش قسمتان څلور پنځه ساعته ایله اوده کیږی. لوی لوی کروپتیان او ملیونران د دنیوی مصائبو او مخمصو له لاسه چه کله په تنگ شی نو مرگ ته پر خپل ژوندون ترجیح ورکوی - او د دی نوعی خپل ځان وژلو او خودکشی مثالونه زیات مونده کیږی - نصوص او تجربی په دی باندی شاهدی دی چه په دغه دنیا کښی قلبی سکون او حقیقی اطمینان هیچا ته بی د الله تعالیٰ له یاده نه حاصلیدی ﴿الَّذِينَ كَرِهَ اللَّهُ نَظَرُهُمْ الْقُلُوبُ﴾

ډیری ښی خوږوی دی زړونو ته ښه خوږی ښی

خوند به ئی څوک نه مومی څو ئی چه ونه څښی

ځینی مفسرین د «معیشه ضنکا» معنی داسی کوی هغه ژوندون چه پکښی خیر نشی داخلیدی گواکی د خیر اخیستلو څخه پخپل ځان کښی تنگ شوی دی - ظاهر دی چه داسی یو کافر چه په دنیوی نشو کښی مست وی - د هغه مگرد (تول) مال - دولت - د عیش سامان - د عشرت وسائل - د تنعم اسباب به د ده په حق کښی د ځان ویاړ گرځی. د هغی خوږی او خوشالی پای او انجام به څه وی؟ چه څو ورځی وروسته به ئی تباهی وی؛ هغی ته چیری ښائی چه سری خوږی یا خوشالی ووائی.

ځینی مفسرین له «معیشه ضنکا» نه د قبر برزخی ژوندون مرادوی - یعنی پخوا له قیامته پر ده د سختی تنگی دوره راتلونکی ده څه مهال چه د قبر ځمکه هم پری تنگه کړه شی. د «معیشه ضنکا» تفسیر ځینو کرامو اصحابو په عذاب القبر سره هم کړی دی. بلکه (بزار رحمه الله علیه) په جیدو اسنادو سره له (ابو هریره رضی الله تعالیٰ عنه) نه مرفوعاً روایت کړی دی په هر حال د «معیشه ضنکا» لاندی دغه مگرد (تول) صورتونه داخلیدی شی (والله اعلم).

وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى

او پورته به کړو مونږ دی (له قبره او محشر ته به ئی راولو) په ورځی د قیامت کښی ړوند.

تفسیر: یعنی په سترگو ئی ړندوی او بیا ئی د محشر په لوری بیانی او په زړه سره به هم ړوند وی چه د هیڅ حجت په طرف به لیاره نه مومی - دغه د حشر د ابتدائی مرحلې ذکر دی وروسته به ئی سترگی خلاصیږی - خو د دوزخ او نورو اخروی احوالو معاینه وکړی شی.

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِيْ اَعْمٰی وَقَدْ كُنْتُ بَصِيْرًا ﴿۱۲۵﴾

ویه وائی (دغه ړوند کافر) ای ربه غما ولی دی پاڅولم (راوستلم) زه ړوند حال دا چه په تحقیق زه وم بینا (په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی هغه کافران چه په دنیا کښی د ظاهری سترگو خاوندان او په آخرت کښی ږومبی رانده محشور کیږی - په تعجب او حیرت سره به سوال کوی (آخر له مونږه څه گناه او قصور صادر شوی دی چه د هغه په بدل غمونږ سترگی راڅخه اخیستی شوی دی؟).

(نو ویه فرمائی پاک الله د عذاب د پرښتی په ژبه د دوی په جواب کښی)

قَالَ كَذٰلِكَ اَتٰتٰكَ اٰیٰتُنَا فَنَسِیْتُهَا وَكَذٰلِكَ الْیَوْمَ تُنٰسٰی ﴿۱۲۶﴾

وفرمایل (الله) هم داسی ؤ (لکه چه ته ئی وائی) خو راغلی ؤ تاته آیتونه غمونږ پس هیر کړل تا هغه او په مثل (د هغو هیرولو ستا) نن ورځ هیر به کړ شی ته هم پریښود به شی ته په عذاب کښی.

تفسیر: یعنی په دنیا کښی سره له دی چه غمونږ د قدرت دلائل او ښی مو لیدی او اوریدی خو نه مو پری یقین او نه مو پری عمل وکړ او داسی مو ځان تری پیڅېره او ناکاره کړ چه گواکی د هیڅ خبره مو نه اوریدلی او نه لیدلی وه؟ نو نن د هغه په بدل تاسی هم داسی هیرولی شی لکه چه هلته مو له ځانونو خپلو څخه رانده جوړ کړی ؤ - نو اوس دلته د هغه د مناسبی سزا موندلو او له خپلو رانده پاڅیدلو او رانده محشور کیدلو نه ولی حیرت او تعجب کوئ؟

وَكَذٰلِكَ نَجْزِیْ مَنْ اَسْرَفَ وَلَمْ یُؤْمِنْ بِآٰیٰتِ رَبِّهٖ

او په مثل د هم دی جزا ورکولو (غمونږ دغو کفارو ته) جزا ورکوو مونږ هغه ته چه له حده ووت او ایمان ئی رانه وړ په آیتونو د رب خپل؛

تفسیر: یعنی هم داسی هر یوه مجرم ته به سم د هغه د حال په مناسبت سزا ورکوله کیږی.

وَلْعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰ ﴿١٢٥﴾

او خامخا عذاب د آخرت ډیر سخت دی او ډیر باقی پاتی کیدونکی دی.

تفسیر: نو ځکه ډیر لوی حماقت به وی چه د دی ځای له تکلیفه وویږیو او د هغه ځای د عذاب د نجات فکر ونه کړو - حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی دغه د ړندولو عذاب په حشر کښی دی او په دوزخ کښی لا زیات».

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِينِهِمْ

آیا پس نه دی ښکاره شوی (دغو کفارو ته دا) چه ډیر هلاک کړی دی مونږ پخوا له دوی نه له اهل د زمانو چه ځی تیرېږی دوی په (تشو) کلیو (منازلو) ځایونو د دوی کښی

تفسیر: یعنی که پر هغه سزا چه دوی ته په آخرت کښی ورکوله کیږی متیقن نه وی نو آیا د تاریخی واقعاتو ځنی هم څه پند او عبرت نه آخلی د هم دغو مکیانو په شاوخوا کښی څومره اقوام د خپل کفر او طغیان لامله (له وجی) تباہ او برباد شوی دی چه د هغوی قصی او افسانی د خلقو پر ژبو لا تراوسه جاری دی. او د هغوی له منځه د ځینو پر کندوالو او خرابو کلیو او ویجاړو ځایونو د شام او د نورو ملکونو د مسافرانو نظر هم لوېږی او دوی پری تیرېږی چه د هغو له لیدلو څخه ښائی د هغو اقوامو حالات مو در په یاد شی چه څرنګه هغوی په داسی حال کښی چه پر دغو ځایونو کښی ګرځیدل او لاندی باندی کیدل هلاک او تباہ کړل شول.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النَّهْيِ ﴿١٢٦﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَّاجِلٌ مِّمَّا تُسَمَّىٰ ﴿١٢٧﴾

بیشکه په دغه (اهلاک د منکرینو) کښی خامخا ډیر دلائل (د عبرت دی) خاوندانو د عقلونو ته. او که چیری نه وی هغه وینا چه پخوا ویلی شوی ده

(له طرفه) د رب ستا (په تاخير د عذاب سره) نو خامخا ؤ به دغه (هلاک د دوی) لازم (له دوی سره) او که نه وی اجل (نیتته) معلومه (د عمر د دوی نو به دوی معذبیدل په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ رحمت پر غضب سابق دی نو ځکه مجرم ته تر ډیر وقت پوری د اصلاح موقع ورکوی او د پوره حجت له اتمام څخه ئی ماسواء نه هلاکوی بلکه د دی امت په متعلق ئی دا هم فرمایلی دی ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ﴾ الآية - او له خپلی خاصی مهربانی عمومی مستأصل عذاب ئی له دغه امت څخه لری کړی دی - دغه خبره ده چه ستا د رب له طرفه صادره شوی ده - که داسی نه وی او د هر مجرم قوم د عذاب دپاره یو خاص وقت مقرر نه وی نو په لازمی ډول (طریقه) به دوی په عذاب اخته کیدل - ځکه چه د دوی د کفر او شرارت مقتضی هم داسی ده چه بنائی علی الفور هلاک کړل شی - صرف پاس مذکوره مصالح مانع دی چه په هغو کښی لو توقف واقع شوی دی آخر په قیامت کښی به د عظیم عذاب خوند وڅکی - او کله چه وقت راشی نو په دنیا کښی به هم د هغه زورور جنگ نمونه وگوری. لکه چه د «بدر» په غزوه کښی دوی له مسلمانانو سره تصادم وکړ او د هغه یوه وړوکی نمونه ئی ولیده.

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ

پس صبر کوه (ای محمده) پر هغو خبرو چه دوی ئی وائی

تفسیر: یعنی عذاب په خپل مقرر وقت کښی خامخا واقع کیدونکی دی - دوی د دغه تاخير او امهال د لیدلو څخه هومره چټی (فضول) او چهوله خبری چه کوی ودی کړی - تاسی سم د لاسه دغه گړدی (تولی) خبری په ډیر صبر او استقامت سره واورئ! او په ډیر صبر او سکون د وروستنی نتیجی په انتظار کښی اوسئ - د کفر پر دغو کلماتو له حده زیات مضطرب کیدلو ته هیڅ ضرورت نشته. (دغه آیت منسوخ دی په آیت د سیف سره).

وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا

او تسبیح وایه سره له حمد، ثناء د رب خپل (لمونځ کوه) پخوا له ختلو د لمر (د سحر لمونځ) او پخوا له پریوتلو د دغه (لمر د ظهر او عصر لمونځ)،

تفسیر: دغه د فجر او عصر لمونځونه شول. یعنی د احمقانو او شریرانو خبرو ته له سره غوږ مه ږدئ! او مه چرت پری خرابوئ! په ډیر صبر او سکون سره د خپل الله تعالیٰ په عبادت کښی

مشغول او لگیا اوسے! عکے چه د الله تعالى مدد له دوو شيانو حاصليري چه هغه صبر او صلوة
دي كما قال الله تعالى - ﴿وَأَسْمِعُوا بِالضَّبَرِ وَالصَّلَاةِ﴾ الآية -

وَمِنَ النَّهَارِ الْيَلْفِيسِ

او په عئينو اوقاتو كښي له ساعتونو د شپي پس تسبيح وايه (لمونځ ادا كړه
د مغرب او عشاء)

تفسير: په دغه كښي مغرب او عشاء بلكه د عئينو تفاسيرو له روايته سره سم د تهجد لمونځ هم
داخل دي.

وَأَطْرَافَ النَّهَارِ

او په دواړو غنگو (اطرافو) د ورځي كښي (پر لمانځه ډيره توجه ولره يا په
دغو اوقاتو كښي تسبيح سره له حمده وايه)

تفسير: دغه د (جمعي او د) ظهر لمونځ شو - عكې چه په دغه وقت كښي د ورځي د اول نصف
او د آخر نصف سره يو ځاي كيږي - بلكه په صباح او قاموس او نورو كښي تصريح شوي ده
چه «طرف» «طائفة من الشيء» - طرف د كوم شي حصي ته وائي او د خاص حد او د څنډي په
معني نه دي په دغه صورت نهار جنس منلي كيږي او د هري ورځي هغه يوه خاصه برخه تري
مراد كيدي شي چه هلته ورځ نيمائي كيږي.

لَعَلَّكَ تَرْضَى

ښائي چه ته به راضي شي (له الله په اجر)

تفسير: يعني كه داسي د عمل طرز ولري نو تل به په دنيا او آخرت كښي خوښ او راضي
اوسيږي - د دغه ډير لوي اجر به در رسيږي. او له امت سره به دي مرسته (مدد) وشي په دنيا
كښي - او مغفرت به وي په آخرت كښي ستا په شفاعت چه د هغه له ليدلو څخه به ته خوښيږي.

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَاهُ أَزْوَاجًا

مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْسِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى (۱۳۱)

او مه اوږدوه (نظر د) سترگی خپلی (یعنی مه ئی اړوه) هغه څیز ته چه نفع ورکړی ده مونږ په هغه څیز سره چه قسما قسم دی دغو (کفارو) ته بنائست د ژوندانه لږ خسیس دپاره د دی چه وازمایو دوی په دی کښی؛ او رزق روزی د رب د تا (چه تاته ئی درکړی له نبوته علمه بهتر دیر غوره) خیر او اوږده ده (له دنیوی نعماوو څخه).

تفسیر: (شیخ الهند رحمة الله علیه د دی آیت ترجمه داسی کړی ده «او مه اړوه دواړه سترگی خپلی هغه څیز ته چه نفع ورکړی ده مونږ په هغه سره قسما قسمو ته له خلقو بنائست د ژوندانه لږ خسیس» الخ) یعنی په دنیا کښی قسم قسم کافرانو مثلاً یهودانو - نصرانیانو - مشرکانو - مجوسیانو او نورو ته مونږ د عیش او تنعم کوم سامان چه ورکړی دی د هغو په طرف خپلی سترگی مه غړوئ او له سره مه ورته وگورئ! (لکه چه تر اوسه مو هم هغو ته نه دی کتلی) دغه تش د څو ورځو عشرت او پسرلی دی چه مونږ د هغه په وسیله د هغوی امتحان آخلو چه کوم یو احسان منونکی دی؟ او کوم یو غاړه غرونکی دی؟ هغه عظیم الشان دولت چه الله تعالی تاته (ای محمده صلی الله علیه وسلم) مقدر کړی دی - مثلاً عظیم الشان قرآن - د رسالت منصب - عظیمه فتوحات - رفع الذکر، د نامه لوړیدل - او د آخرت اعلی مراتب د هغوی په مقابل کښی دغه فانی او حقیر سامان څه حقیقت لری ستاسی په برخه کوم دولت چه راغلی دی هغه له دغو دولتونو څخه دیر ښه او بهتر دی او فی نفسه یا د خپل اثر په اعتبار تل باقی پاتی کیدونکی دی. په هر حال نه تاسی له دغه تکذیب او اعراض څخه مضطرب شئ! - او نه د دغو سازو او سامانونو او مالونو او دولتونو په طرف د التفات په نظر وگورئ!

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا

او امر کوه په اهل (بیت یا په اهل دین) خپل په کولو د لمانځه او ته هم کلک پری ولاړ اوسه!

تفسیر: یعنی خپلو متعلقینو او اتباعو ته د لمانځه تاکید وکړئ! په حدیث کښی راغلی دی «کله چه وړوکی مو اوه کلن شی (د اعتیاد لامله) پر دوی لمنځونه کوئ! او څه مهال چه نهه کلن شی (که په ورو ورو ئی ونه منی) په وهلو سره پری لمنځ کوئ» (مطلب دا چه هم خپل متعلقین پر لمانځه ودروله او هم ته پخپله پر لمانځه صبر کوه او هیڅ مه غمجن کیږه په کار د رزق کښی ځکه چه)

لَا تَسْأَلْكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى ۝۳۱

نه غواړو مونږ له تا څخه روزی (نه ستا او نه د اهل ستا بلکه) مونږ رزق روزی درکوو تاته او عاقبت ښه خاتمه خاوندانو د پرهیزگاری ته ده .

تفسیر: په دنیا کې مالکان پر خپلو مریو باندې روزی گټی دغه مالک الملک یواځی بندگی غواړی او خپلو مریو ته په خپله روزی ورکوی (کذا فی الموضح) الغرض څمونږ له لمانځه څخه هغه ارفع او اقدس ذات ته هیڅ یوه فائده نه رسیږی بلکه د لمانځه څخه فائده هم مونږ ته عائده ده او د لمانځه له برکته په ښه شان سره روزی رارسیدي ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ﴾ «۲۸ جزء د الطلاق (۲-۳) آیه (۱) رکوع» د هم دی لپاره دی

که د فرض لمانځه او د معاش په کسب کې څه تعارض واقع شی الله تعالی داسی اجازه نه کوی چه د معاش د کسب په مقابل کې لمونځ ترک کړی! په هر حال ښائی چه هر ورو مرو (خامخا) لمونځ اداء کړ شی روزی رسوونکی هم هغه الله دی چه د هغه په حکم سره لمونځ کوو - الحاصل د معاش د کسب د هغو ذرائعو حکم الله تعالی نه دی صادر کړی چه د عبودیت د فرائضو په اداء کې مغل او مزاحم واقع شی. انسان ته ښائی چه تقوی او پرهیزگاری اختیار کړی په پای کې دی وگوري چه الله تعالی په څه ډول (طریقه) له ده سره معاونت او امداد کوی؟

وَقَالُوا لَوْلَا آتَيْنَا بَايَةً مِنْ رَبِّهِ

او وائی (کفار) ولی نه راوړی محمد صلی الله علیه وسلم مونږ ته یوه معجزه (له طرفه) د رب خپل چه (مونږ ئی غواړو په تصدیق د نبوت خپل)؟

تفسیر: یعنی کومه داسی یوه ښکاره معجزه او نښه ولی نه راښیي چه د هغی په لیدلو سره مونږ ته بیخي د انکار او تردد موقع نشی پاتی که نه د دغومره ور ځینو ویرولو او تخویفاتو څخه څه گټه (فائده) حاصلیږی؟

أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةٌ مِّنَ الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ۝۳۲

آیا نه دی راغلی دوی ته مصدق دلیل برهان د هغه شی چه په کتابونو پخوانیو کې ؤ .

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکی «یعنی په پخوانیو کتابونو کېنې د آخری زمانی د رسول خبر دی یا دا معنی چه د پخوانیو انبیاء معجزی کافی دی. دغه رسول الله هم اصولاً د همغو پخوانیو خبرو تصدیق او تقيید کوی. کومه نوی خبره نه وائی - یا دا چه د پخوانیو کتابونو سره موافق واقعات بیانوی». او دیر څه تفسیر څما په نزد هم هغه دی چه «ابن کثیر رحمة الله علیه» او نورو اختیار کړی دی یعنی دغه خلق له ضده او عناده وائی چه کومه معجزه او نجه دی ولی رانه وړه؟ آیا له سلهاو نورو معجزو او نېټو څخه برسیره او له گردو (تولو) څخه لویه معجزه او نجه دغه عظیم الشان قرآن هغوی ته نه دی رسیدلی چه د پخوانیو کتابونو د ضروریه و مضامینو محافظ او د ده د صداقت دپاره د حجت او شهادت په ډول (طریقه) دی - او د هغه اعجاز له لمر څخه هم زیات ظاهر او ښکاره دی لکه چه د جزء ۲۱ العنکبوت په ۵۰-۵۱ آیت (۵) رکوع کېنې داسی یو آیت لولو ﴿وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُثْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا
رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنُتَّبِعَ آيَاتِكَ مِن قَبْلِ
أَنْ نُّذِلَّ وَنَخْرَىٰ ﴿١٣٦﴾ قُلْ كُلُّ مُتَرَبِّصٍ فَتَرَبَّصُوا
فَسَتَعْلَمُونَ مَنِ الصِّرَاطُ السَّوِيُّ وَمَنِ الْهُدَىٰ ﴿١٣٧﴾

او که چیرې مونږ هلاک کړی وی دوی په عذاب سره پخوا له دغه (قرآنه یا له محمده) نو خامخا به ویلی وی دوی ای ربه غمونږه ولی ونه لیدې تا مونږ ته یو رسول نو چه متابعت کړی وی مونږ د آیاتونو ستا پخوا له هغه چه ذلیل یا شرمنده شوی وی مونږ (په دنیا یا په عقبا کېنې) ووايه (ای محمده دوی ته) چه هر یو (له تاسی او له مونږه عاقبت د امر ته) انتظار کوونکی دی. پس تاسی هم انتظار کوئ پس ژر پوه به شی تاسی چه څوک دی یاران د لیاری سمی صافی او کوم یو دی چه په سمه صافه لیاره روان دی (مونږ که تاسی).

تفسیر: یعنی د داسی عظیم الشان نېهان له لیدلو څخه وروسته وائی چه ولی دی کومه معجزه او نېه رانه وړه؟ او فرض ئی کړئ که مونږ نه وی ورېځولی - یعنی قرآن مو نه وی نازل کړی - او پخوا د کتاب له انزاله او د رسول له ارساله دوی مو د کفر او شرک په سزا کېنې د دوزخ په کنده کېنې غورځولی نو دوی به شور ماشور نېلاوه او داسی به ئی ویل ای صاحبه! د سزا

ورکولو څخه پخوا ښائی غمونږ دپاره کوم کتاب او پوهوونکی دی رالیدلی وی چه مونږ ئی په ذلت او رسوائی باندی له اخته کیدلو څخه لا پخوا خبر کړی وی نو تا به لیده چه مونږ ستاسی د احکامو په تعمیل کښی څومره زیار (محنت) ایسته؟ الغرض که پاک قرآن نه نازلیده نو داسی به ئی ویل اوس چه نازل شوی دی له هغه څخه سترگی اړوی او له خپله عجانه خوښی کړی معجزی او نښی په مطالبی پسی لویدلی دی - د دوی مقصد له سره هدایت حاصلول نه دی - نو ځکه داسی فضولی او چتی(بیکاره) پلمی (تدبیرونه) او بهانی جوړوی - نو خیر دی دوی ته ووايه چه زه او تاسی دواړه انتظار باسو چه عنقریب له غیبه څه څرگندیږی ؟ هلته به گرد (تول) حقائق ښکاره شی چه کومه یوه دله پر سمه لیاره روان وه؟ او کومه له لیاری څخه بی لیاری شوی وه؟

تمت سورة طه بتوفيقه وعونه والله الحمد

سورة الانبياء مكية ركوعها (۷) آياتها (۱۱۲) رقم تلاوتها (۲۱) تسلسلها حسب النزول (۷۳)
نزلت بعد ابراهيم

د الانبياء سورت مكى دى. (۷) ركوع (۱۱۲) آيتونه لرى په تلاوت كښى (۲۱) او په نزول كښى (۷۳) سورت دى د ابراهيم عليه السلام له سورت څخه وروسته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ^①

نژدی شو خلقو ته (وخت د) حساب (او جزا) د دوی حال دا چه دوی په غفلت کښی دی (له دى حساب او جزا خپلى) مخ گرځوونکى دى (له) ایمان راوړلو څخه په دغه سره

تفسیر: یعنې د حساب او کتاب او مجازاتو ساعت رارسیدونکى دى، لیکن دغه مشرکین او نور خلق په سخت غفلت او جهالت کښی پراته دى او د قیامت د ځواب ورکولو دپاره هیڅ یو تیاری نه نیسی او کله چه دوی ته د الله تعالی آیتونه اورول کیږی او نصیحت ورته وشى چه د غفلت له خوبه راویښ او راپورته شی نو په دیرى بى پروایى او بی اعتنائى سره اورى او هیڅ اهمیت ورته نه ورکوى او داسی یو وضعیت اختیاروى چه ګواکى دوی له سره له الله تعالی سره مخامخ کیدونکى نه دى او نه څه حساب او کتاب ورسره کیږی. رښتیا ده
(الناس فى غفلاتهم ورحى المنية تطحن: خلق په خپلو غفلتونو کښی دى، او د مرګ ژرنده اوږه کوى).

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ^② لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ

او نه راځی دوی ته هیڅ نصیحت له (طرفه د) رب د دوی نوی (رالیدل شوى) مګر خو اورى دوی هغه (له خپل رسول څخه) حال دا چه دوی لویى

(مسخری) پری کوی په دی حال کښی چه بوخت (مشغول) وی زړونه د دوی،
(په دنیوی چارو او غافل وی له ضروری کارونو څخه)

تفسیر: یعنی د قرآن عظیم دیر ارزښتناک (قیمتی) نصیحتونه دوی ته د لوبو او د نندارو
حيثیت لری او همغسې ئی اوری. که دوی په اخلاص سره پکښی فکر او غور او په تعمیل کښی
ئې هڅه (کوشش) کولی نو د دوی دین او دنیا به دواړه ښه او سم شوی وی لیکن د دی له امله
(وجی) چه د دوی زړونه بیخی له دی پلوه غافل او له یوه مخه په لوبو او نندارو او تماشو کښی
لگیا او بوخت (دوب) دی نو ځکه داسی غور او فکر کولو ته له سره وخت نه لری.

وَأَسْرُ النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السَّحَرَ وَأَنْتُمْ تَبْصِرُونَ ﴿٢١﴾

او ښه پتوی راز (خپل) هغه کسان چه ظلم ئی کړی دی (په ځانونو خپلو په
شرک سره او وائی کفار) نه دی دا (محمد) مگر خو یو انسان په شان
ستاسی آیا پس راځئ تاسی هغه جادو ته (د عقیدې له مخی چه له ده سره
دی) حال دا چه تاسی گورئ (چه دا جادو دی)

تفسیر: کله چه دوی له دیر نصیحت اوریدلو څخه تنگ شول نو څو بی انصافان سره راټول شول
او یوه پته جرگه ئی سره جوړه کړه او د قرآن او رسول الله په متعلق ئی په داسی خبرو خوله
بیرته کړه چه دغه رسول خو زمونږ په شان یو انسان دی نه پرېسته ده او نه له مونږ ځنی د کوم
زیات ظاهری امتیاز خاوند دی البته دی په جادو باندی پوهیږی، دغه کلام چه دی ئی لولی او
مونږ ته ئی اوری، هر ورو (خامخا) د سحر او کودو کلام دی نو بیا په تاسی باندی څه ټکه
(تندر) لویدلی ده چه په خپلو سترگو ئی گورئ او بیا د هغه جادو په لومو (دام) کښی ځان
نښلوی لازمه ده چه هغه ته له سره مه نژدی کیږئ، ښائی چه عظیم الشان قرآن ته به ئی د دی له
امله (وجی) سحر ویلی وی چه په هغه کښی قوی او حیرانوونکی تاثیر دی او پته جرگه ئی ځکه
کوله چه د هغو تدبیرونو دپاره چه په مستقبل کښی ئی کول تمهید شی او ظاهره ده چه پوه او
هوبیار دشمن خپلی د دشمنی چاری پخوا له وخته نه ښکاره کوی او نه ئی مشهوروی او تش په
پته او مخفی دول (طریقه) تبلیغات جاری ساتی.

قُلْ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٢﴾

وویل (رسول دوی ته) رب می عالم دی په وینا (د هر هغه چا چه وی) په

آسمان کښی او په ځمکه کښی او هم دی ښه اوریدونکی (د ټولو اقوالو) ښه عالم دی (په ټولو احوالو).

تفسیر: رسول الله صلی الله علیه وسلم وویل که تاسی هر څومره پټی او مخفی مشوری وکړئ پاک الله له هغو ټولو څخه عالم او خبر دی چه د آسمانونو او ځمکو په هرو پټو خبرو او احوالو هم ښه خبر او علیم دی ستاسی په دغو مخفی او پټو خبرو او جرگو به څرنگه علم ونه لری؟ او ستاسی دغه پلمی (تدبیرونه) او حیلی (مکرونه) له هغه څخه څرنگه پټی پاتی کیدی شی؟.

بَلْ قَالُوا أَضْغَاتٌ أَحْلَامٍ بَلْ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ۝

بلکه (دغه کفار) وائی (چه دغه قرآن) گډوډ خوبونه دی بلکه له خپل ځانه ئی جوړ کړی دی بلکه دی شاعر دی پس باید راوړی مونږ ته کومه لویه معجزه لکه هغه (معجزه) چه لیږلی شوی وو لومړنی (انبیاء په هغو سره).

تفسیر: د پاک قرآن په اوریدلو سره به د ډیر ضد او عناد له کبله (وجی) داسی بدحواسه کیدل چه له سره به په یوه فکر او رایه باندی قایم نه پاتی کیدل، کله به ئی ورته جادو (کودی) وئیل کله به ئی گډوډ پریشانې خوب باله کله به ئی داسی ویل چه دا خبری دی له ځانه جوړوی او مونږ ته ئی وړاندی کوی، او بیا پری د قرآن نوم ږدی نه یوازی هم دا به ئی ویل بلکه داسی وینا به ئی هم کوله چه محمد صلی الله علیه وسلم ډیر ښه او عمده شاعر هم دی او د شعراؤ په شان د لوړو (وچتو) تخیلاتو له لاری ډیر ښه مؤثر مضامین او مسجع عبارات جوړوی او خلکو ته ئی وړاندی کوی که په واقع کښی داسی نه وی نو دی دی هم د نورو پیغمبرانو په شان کومه ښکاره لویه معجزه راوبښی. دغه ویناگانی هم محض د عناد او تش د رپرولو (تکلیف ورکولو) له امله (وجی) وی ځکه چه اول خو د مکی معظمی دغه جاهل مشرکان د پخوانیو انبیاءو له معجزو څخه هیڅ خبر نه وو. دوهم دا چه زمونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم ډیری داسی ښکاره معجزی او نښی هم لیدلی وی چه د پخوانیو انبیاءو له معجزو او نښو څخه په هیڅ یو صورت کمی نه وی او له ټولو څخه ډیره لویه او غټه معجزه او نښه هم دغه د عظیم الشان قرآن معجزه ده، دوی په خپلو زړونو کښی ښه پوهیدل چه دا نه جادو او نه مهمل عبارات او نه چټی (ښکاره) خوب او نه شعر دی نو هر کله چه به ئی هیڅ یوی خبری له دغی معجزی سره سمون نه خور نو هغه به ئی پرېښوده او بله خبره به ئی ورته جوړوله.

﴿ اَنْظُرْ كَيْفَ قَالُوا لَكَ الْاَمْثَالُ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَرْشِدُونَ سَيَلَا ۝﴾ د الفرقان اوله رکوع.

مَا آمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قُرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

(وویل الله) نه ؤ راوړی ایمان (په معجزو) پخوا له دوی نه هیڅ (اهل د) کلی چه هلاک کړی دی مونږ اهل د هغه (په سبب د تکذیب د دوی) آیا پس دغه کفار به ایمان راوړی (بلکه نه ئی راوړی).

تفسیر: یعنی پخوانیو قومونو ته فرمایشی معجزی او نبی ورسوولی شوی وی مگر دوی د هغو په لیدلو هم تابع نشول او حق ئی ونه مانه بالاخر له سنت الله سره سم هلاک کړی شو، که د مکې د دی مشرکانو دغه غوښتنی هم پوره کړی شی ښکاره ده چه دوی ئی هم منونکی نه دی. هر ورو (خامخا) به د الله تعالی د عام عادت سره موافق سپیره او فنا کړی شی، حال دا چه د هغوی بیخی تباهی او خرابی مقصود نه ده بلکه د الله تعالی حکمتونه فی الجمله د دوی دوام (ابدیت) او بقا غواری.

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾

او نه ؤ لیږلی مونږ پخوا له تا (ای محمده!) مگر خو سړی (نه پرېستی) چه وحی به کوله مونږ دوی ته پس پوښتنه وکړئ له خاوندانو د ذکره (د کتابیانو له علماؤ څخه) که یی تاسی چه نه پوهیږئ

تفسیر: دا د دوی د هغه قول ځواب دی ﴿هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ یعنی کوم انبیاء چه پخوا راغلی وو چه د هغو د معجزو په شان له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه هم د معجزی د ښوولو غوښتنه کوئ هغوی هم د رسول الله صلی الله علیه وسلم په شان انسانان وو، پرېستی نه وی که له داسی مشهوری او مستفیضی خبری څخه هم تاسی د خپل جهالت له سببه بی خبره یی نو له هغو کسانو څخه پوښتنه وکړئ او څان پری خبردار کړئ چه هغه تری ښه خبر دی (لکه د اهل کتابو عالمان) آخر تاسی له یهودانو او نصرانیانو سره خو خپلوی او دوستانه تعلقات لرئ نو دغه عادی خبری تاسی ولی د هم دغه اهل کتابو څخه نه پوښتی چه آیا هغه انبیاء او رسولان چه په پخوا زمانو کښی رالیږل شوی وو انسانان وو که ملانک؟

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا آلَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ﴿٨﴾

او نه وو مگر خولی مونږ (دغه پخوانی رسولان) داسی جسدونه چه نه ئی خوړ
طعام (خواره) او نه وو دوی تل پاتی کیدونکی (په دنیا کښی بلکه طعام به
ئی خوړ او مړه کیدل به هم)

تفسیر: یعنی انسانی خصائص په هغو کښی موجود وو او د هغوی بدن د پرښتو په شان نه ؤ چه
هیڅ کله خواره ونشی خولی او نه هغوی د الوهیت مرتبه لرله چه له سره مرگ او فناء پری
رانشی او تل تر تله ژوندی پاتی شی.

ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ۝۹

بیا رښتیا کړه مونږ هغوی سره وعده (د نجات د دوی) پس نجات ورکړ
مونږ هغوی ته او هغو ته چه زمونږ اراده وه (د نجات د دوی چه مصدقین
دی) او هلاک کړل مونږ مسرفان (له حده تیریدونکی د رسولانو مکذبین).

تفسیر: یعنی د هغوی امتیاز له نورو بندګانو څخه دا ؤ چه د الله تعالی له لوری د مخلوق د
هدایت او اصلاح دپاره ټاکل (مقرر) شوی وو، الله تعالی په دوی وحی نازلوله او سره له بی سرو
سامانی به ئی د مخالفینو په مقابل کښی دوی سره د نصرت او حمایت وعدی کولی لکه چه
پاک الله خپلی دغه وعدی ټولی رښتیا او ښکاره کړی او دغه انبیاء ئی د خپلو ملګرو سره
محفوظ وساتل او هغه لوی لوی متکبر دشمنان چه هغوی سره به ئی مخالفت او دغری وهلی تباہ
او غارت کړل شول، بیشکه چه محمد صلی الله علیه وسلم هم بشر دی. لیکن د بشر له هغو
انواعو څخه دی چه د هغو مرسته (مدد) او حمایت د ټولی دنیا په مقابل کښی کاوه شی، د
دوی مخالفینو ته لازم دی چه د خپل انجام فکر او اندیښنه وکړی او د پخوانیو قامونو له مثالونو
څخه دی پند او عبرت واخلي، داسی ونه شی چه د آخرت له حساب نه پخوا په هم دغه دنیا
کښی دوی سره حساب او کتاب شروع شی.

لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝۱۰

خامخا په تحقیق نازل کړی دی مونږ تاسی ته یو کتاب چه په هغه کښی
ذکر (پند) ستاسی دی، آیا پس تاسی عقل نه لرئ (چه ایمان پری راوړئ).

تفسیر: یعنی د پاک قرآن په وسیله تاسی ته هر قسم پند او نصیحت درکړی شوی دی او د ټولو

بنو او بدو پای (آخر) او انجام درلودل شوی دی که لږ عقل او سد (هوش) هم ولری نو زیار (محنت) او کوبښ به کوئ چه د الله تعالی له عذابہ ځان وساتي او د پاک قرآن قدر او عظمت په ښه شان سره وپیژنی چه په حقیقت کښی ستاسی د لوی او شرف دپاره یو لوی سند او قاطع برهان دی ځکه چه ستاسی د قوم په ژبه او ستاسی د قوم په یوه کامل فرد باندی نازل شوی دی او په دنیا کښی ئی تاسی ته دائمی ویاړ (فخر) او شهرت درېښلی دی که تاسی د خپل دغسی محسن قدر نه پیژنی او خبرو ته ئی غور نه کیږدی نو په دنیا کښی به خوار او ذلیل شی! او د آخرت عذاب به بیل تاسی ته تیار شی. له دی نه وروسته د هغو قومونو دنیوی پای (آخر) او انجام بیانوی چه هغوی له انبیاءو سره دښمنی او په خپلو ځانونو ئی ظلم او تیری کړی و.

وَكَمْ قَصَبْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ۝

او ډیر توتی توتی کړی دی مونږ (په هلاک کولو سره) له اهل د کلیو چه وو هغوی ظالمان او پیدا کړل مونږ وروسته له هغو څخه قومونه نور (د دوی په ځای)

تفسیر: یعنی داسی نه ده چه د هغو له ورکیدلو څخه به د الله تعالی ځمکه خرابه او ویجاړه (ورانه) شی، دوی چه ورک شی د دوی په ځای نور خلق پیدا او ودانوی.

فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ۝ لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أَتَرْتُمْ فِيهِ وَمَسْكِينَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَسْأَلُونَ ۝

پس هر کله چه حس به کړ (وبه موند) دوی عذاب زمونږ ناشاپه دوی به له دغه عذابه تښتیدل (په ډیره بیړه (تلوار) نو پرښتو به په تمسخر سره ورته ویل) مه تښتی او بیرته لاړ شی هغه ځای ته چه ښه ژوند درکړی شوی و تاسی ته په هغه کښی او کورونو خپلو ته ښائی چه له تاسی نه پوښتنه وکړه شی.

تفسیر: یعنی کله چه کافران او مشرکان د الله تعالی له عذاب سره مخامخ شول نو وئی غوښتل

چه له هغه غایه وټښتی او په تیښته سره غان ته نجات حاصل کړی په دغه وخت کېښی په ټکوینی ډول (طریقه) سره دوی ته وویل شول چه چیرې ټښتی؟ ودریږئ او په هغه لوری بیرته لاړ شی چه هلته مو عیش او عشرت کاوه او ډیر زیات د تنعم اسباب مو راجمع کړی وو بنائی چه هلته څوک له تاسی څخه پوښتنه وکړی. صاحبه! هغه د مال او دولت او د زور او قوت نشه مو او هغه ساز او سامان مو څه شول؟ او هغه نعمتونه چه پاک الله تعالی تاسی ته درکړی وو د هغو شکر مو تر کوم غای پوری ادا کړی ؤ؟ یا دا چه تاسی خو داسی لوی سړی وئ چه په هر غای کېښی به ستاسی عزت او احترام کیده اوس هم هلته لاړ شی هیڅ د تیښتی ضرورت نشته خو خلق په خپلو مهماتو کېښی له تاسی سره خبری اتري او مشوری وکړی شی دغه ټولی خبری د تحکم په توگه (طریقه) ویل شوی دی.

قَالُوا يٰوَيْلَنَا اِنَّا كُنَّا ظٰلِمِيْنَ ﴿١٣﴾ فَمَا زِلْتَ بِتِلْكَ دَعْوٰهُمْ حَتّٰى جَعَلْنٰهُمْ حَصِيْدًا خٰمِدِيْنَ ﴿١٤﴾

وبه وائی ای هلاکته زمونږ (راحاضر شه دغه دی وخت دی) بیشکه مونږ وو ظالمان. پس تل به وی دغه بلنه د دوی (هلاک لره) تر هغو پوری چه وبه گرځول مونږ دوی ریبیل شوی، مړه یخ پراته.

تفسیر: یعنی کله چه عذاب ئی په خپلو سترگو ولید نو هلته ئی په خپلو جرمونو اعتراف وکړ او درگرده (په شریکه) به ئی داسی چغی وهلی چه بیشکه مونږ ظالمان او مجرمان یوا لیکن اوس د دوی دغه افسوس او حسرت څه په کار ورغی؟

دا د توبی د قبول وخت نه ؤ د دی وخت اعتراف او ندامت گرد (قول) سره بیکاره وو او بالاخر په دی ډول (طریقه) سره ختم کړی شو لکه چه شین کښت (فصل) یو دم ورپیلی شی او درمند شی یا په اور کېښی د سوغیدلو لرگیو د ابری د ډیری په شان پاتی کیږی (العیاذ بالله تعالی)

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعِیْنِ ﴿١٧﴾

او نه دی پیدا کړی مونږ آسمان او نه ځمکه او نه هر هغه چه په منع د دوی کېښی دی په داسی حال کېښی چه لوبی کوونکی وو مونږ (او هیڅ یوه گته (فائده) د دوی په پیدائښت باندی مرتبه نه وی)

تفسیر: یعنی چه پکښی کوم معتدبه حکمت او صحیح غرض نه وی نو ځکه عقلمن ته بیایي چه د عالم د خلقت په غرض او غایه وپوهیږی او دنیا تش د لوبی او تماشا ځای ونه گڼی او له انجام څخه غافل نشی بلکه ښه وپوهیږی چه دنیا د آخرت دپاره پیدا کړی شوی ده او د هر نیک او بد عمل جزا او سزا رسیدل او د ذری ذری حساب کیدل یو حقه او ضروری خبره ده.

لَوَارِدْنَا اَنْ نَّتَّخِذَ لَهُمْ آلًا تَخَذُ مِنْهُ مَنْ لَدُنَّا اِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٦﴾ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَاِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٧﴾

او که اراده کړی وی مونږ چه ونیسو مونږ لهو (اسباب د شغل لکه ښځه او ولد) نو خامخا نیولی به وه مونږ هغه لهو له طرفه خپله که وی مونږ کوونکي د دی کار. بلکه ویشتل کوو مونږ په حق سره په باطل باندی بیا (دغه حق) سر ماتوی د هغه (باطل) او محو کوی ئی پس ناڅاپه دا باطل هلاک (او ورک) کیږی، او تاسی ته اور، افسوس عذاب، خرابی ده (ای کفارو له هغه څخه چه ثابتوی تاسی (په هغه سره الله ته ښځه، ولد).

تفسیر: یعنی که بالفرض داسی لهو او لعب کار زمونږ له شانه سره لایق هم وی او مونږ داسی اراده هم کړی وی چه هم داسی کومی مشغلی او لوبی او تماشی جوړی کړو نو دغه کار به مونږ بالذات په خپله او په خپل قدرت کړی وی او ستاسی مجازات او مکافات کولو او نیولو او خوشی کولو ته به له سره هیڅ یو ضرورت نه ؤ پاتی، لیکن حقیقت دا دی چه دنیا محض لوبی او تماشا نه ده بلکه د سعی او عمل او مبارزی میدان دی، دلته د حق او باطل مقابله کیږی، حق یرغل (حمله) کوی او د باطل سر ماتوی له دی څخه تاسی د خپل شرک او ناپوهی په پای (آخر) او انجام وپوهیږئ کله چه د حق او صداقت گولی او مردکی په پوره قوت په تاسی ولویږی هلته به څرنګه خرابی او بربادی ستاسی په برخه شی او بل کوم یو طاقت به تاسی ته نجات درکړی شی؟.

تنبيه: د ﴿لَوَارِدْنَا اَنْ نَّتَّخِذَ لَهُمْ آلًا﴾ الآية - تقریر په څو څو ډوله (قسمه) کړی شوی دی زمونږ په نزد هغه معنی چه د سیاق او لحاق په اعتبار ډیره قریبه او صافه وه هماغه مو اختیار کړه او د «من لدنا» او د «ان کنا فاعلین» د قیودو قوایدو ته هم لطیفه اشاره کړی شوی ده. والله تعالیٰ اعلم.

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

او خاص ده لره دی هر هغه شوک چه په آسمانونو کښی دی او په ځمکه کښی دی (د پیدائښت، ملکیت او بندگی له مخی)،

تفسیر: بیا که دی د تباہ کولو اراده وکړی نو شوک به نجات ورکړی شی؟ او چیرې به د پتیدلو او پناه ځای وموندلی شی.

وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ^(۱۹) يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ^(۲۰)

او هغه (پرېشتی) چه ده څخه دی نه کوی کبر (سرکشی) دوی له عبادت د ده (الله) او نه ستومانه کیږی (له عبادته ئی یوه شیبه (لحظه) هم) تسبیح وائی (هم) په شپه او (هم) په ورځ کښی نه سست (او ضعیف) کیږی.

تفسیر: یعنی پرېشتی سره له دی چه د الله تعالی د دربار له مقربانو څخه دی لږ څه تکبر، غرور او لوئی نه کوی او د خپل الله تعالی بندگی او غلامی د خپل ځان دپاره عزت او فخر ګڼی او د عبودیت د وظایفو په ادا کښی لګیا اوسیږی او له سره پکښی نه ستړی کیږی او نه تری په تنګ کیږی بلکه هم دغه ذکر او تسبیح د دوی روحانی غذا ده څرنگه چه مونږ تل خپله ساه او نفس ښکته او پورته کوو او ورسره په نورو کارونو کښی هم مشغولیږو د پرېشتو د تسبیح او ذکر کیفیت هم دغسی وګڼئ! پرېشته پر هر کار چه ماموره شی او په هر یوه خدمت کښی چه بوخته او لګیا وی یوه شیبه (لحظه) هم د الله تعالی له ذکره نه غافلېږی کله چه د معصومو او مقربو پرېشتو حال دا دی نو خطا کار انسان ته لازم دی چه په خورا (دیر) زیاتو مراتبو سره د پاک الله په ذکر او عبادت مشغول او مصروف واوسی.

أَمَّا تَخَذُوا إِلَهًا مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُبْسِرُونَ^(۲۱)

آیا نیولی دی دوی نور معبودان له ځمکې څخه (یا په ځمکه کښی) چه دوی به هم ژوندی کوی مری (بلکه نشی ژوندی کولی).

تفسیر: یعنی آسمانی پرېشتی خو له سره د الله تعالی له بندگی څخه نه زړه تنګی او نه ستومانه

کیری بلکه تل د ده په یاد او بندگی کښی مشغولی وی بیا آیا په ځمکه کښی څه داسی موجودات شته چه هغوی د الله تعالیٰ په مقابل کښی معبود گرځولی شی؟ او کله چه پاک الله د دوی عابدان په خپل عذاب کښی هلاک کړی آیا دوی ئی بیرته ژوندی کولی شی؟ یا له هلاکت څخه ورته نجات ورکولی شی؟ له سره ئی نشی کولی.

لَوْ كَانَ فِيْهَا اِلَهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ لَفَسَدَتَاْ

که چیری وی په دغه آسمان او ځمکه کښی نور معبودان (حاکمان) بی له الله څخه نو خامخا وران شوی به وو دواړه (عادتاً د دوی د اختلاف په سبب)

تفسیر: دغه آله او د تعدد پر ابطال نهایت پوخ او واضح دلیل دی چه عظیم الشان قرآن هغه په خپل مخصوص اسلوب سره وړاندی کړی دی. به پام وکړئ چه عبادت د کامل تذلل نوم دی او کامل تذلل صرف د هم هغه کامل لوی ذات په مخکښی اختیار او شی چه پخپل ذات او صفاتو کښی له هر حیثه او هر جهته کامل وی چه هم دغه ته مونږ (الله) یا خدای جل جلاله وایو. ضروری ده چه د الله تعالیٰ ذات له هر قسم نقائصو او عیوبو څخه پاک وی او له هیڅ حیثه ناقص، بیکاره، عاجز مغلوب نه وی او نه د بل چا په مقابل کښی ناتوان وی، او نه بل د ده په کارونو کښی څه گوتی وهلی شی او نه څه ځنډ (ایسارتیا) کیدلی شی نو اوس که تاسی فرض کړئ چه که په آسمان او ځمکه کښی دوه خدایان وی نو که دغه دواړه په یو شان سره وی په دغه وخت کښی به تاسی وویښ چه د عالم تخلیق او د علویاتو او سفلیاتو تدبیرونه د دواړو په کلی اتفاق سره کیږی او یا کله کله پکښی اختلاف هم پېښیږی؟ د اتفاق په صورت کښی دوه احتماله متصور دی. یا خو یوازی یوه د کائناتو د انتظام او تدبیر کار نشو چلولی نو دواړو په گډه دغه کار ته اقدام وکړ نو معلومه شوه چه د دغو دواړو څخه یو هم د کامل قدرت خاوند نه دی او که یوازی یوه د گرد (تول) عالم د کارونو انجام او انتظام کولی شوی نو دغه بل بیکاره پاتی کیده حال دا چه د الله تعالیٰ د وحدانیت په منلو مونږ له دی کبله (وجی) مکلف یو چه بی د هغه له منلو څخه بل هیڅ چاره نشته او که د اختلاف صورت فرض کړو نو یو هر ورو (خامخا) به د بل په مقابل کښی یا مغلوب شی او له خپلی ارادی او تجویز څخه به لاس واخلي نو دغه خدای نشو او یا به دواړه بالکل په مساوی او متوازی طاقت سره یو د بل په خلاف خپله اراده او تجویز تعمیل او اجرا کړی، اول خو (معاذ الله) د خدایانو په دغه رسی کښلو کښی له سره هیڅ شی موجود نشی او دوهم دا چه که په موجوده شیانو کښی دغسی زور آزمویښه وشي نو په دغه زور آزمویښه کښی به گرد (تول) موجوده شیان سره گډود او له منځه لاړ شی. له دی نه دغه نتیجه راووته چه که په آسمان او ځمکی کښی دوه خدایان وی نو د آسمان او ځمکی دغه موجوده نظام به لا له پخوا څخه گډود او وران شوی وی که نه نو دا خبری لازمیده چه یو خدای

بيکاره يا ناقص يا عاجز پاتی شوی وی او دغه کار د مفروض څخه مخالف دی.

فَسُبْحَنَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿۲۲﴾

نو پاک دی الله چه رب د عرش دی له هغو (ناکارو خبرو او شيانو) چه دوی ئی منسوبوی ورته

تفسیر: چه د لوی عرش یوازی مالک او څیستن (خاوند) خدای تعالی دی، د ده په ملک او باچائی کېږي له سره گدون ځای نه لری، دی خپلواک باچا دی کله چه دوه واکدار باچایان په یوه اقلیم کېږي نشی ځانیدلی چه د هغو واکداري هم یوازی مجازی ده نو دوه کل مختاره او مطلق قادر خدایان به څرنګه په یوه سلطنت کېږي شریک کیدی شی.

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ﴿۲۳﴾

نه پوښتیدلی کیږي (الله) له هغو (شیانو) چه کوی ئی (ځکه چه الوهیت یوازی د ده صفت دی. او دوی پوښتیدلی کیږي (د دوی له افعالو، احوالو او اقوالو ځکه چه دوی مخلوق او مملوک دی)

تفسیر: یعنی الله تعالی د هغه لوی ذات نوم دی چه مطلق قادر او کل مختار دی (او ټول کارونه ئی صواب او له حکمته ډک دی) د ده قدرت او مشیت مخه نیول لا څه چه تشه پوښتنه تری هم څوک نشی کولی چه مثلاً هغه فلانی کار دی ولی داسی وکړ؟ مګر پاک الله حق لری او ده لره بڼائی چه هر هغه څوک چه اراده ئی وشي مواخذه ئی کړی او تری لازمی پوښتنی وکړی.

أَمَّا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ

آیا نیولی دی (دغو مشرکانو) بی له دغه الله (یا رابښکته له الله) څخه نور معبودان، ووايه (ای محمده! دوی ته) چه راوړئ سند خپل (د شرک په دغه دعوی کېږي)،

تفسیر: له دی نه پخوا پر توحید عقلي دلیل قایم کړی شو اوس له مشرکانو څخه د دوی د شرک د دعوی په خصوص د صحیح دلیل غوښتنه کیږي یعنی بی له الله تعالی څخه د هغو معبودانو تجویز چه تاسی کړی دی د دوی د اثبات دپاره که کوم عقلي یا نقلی دلیل لری هغه

راوراندی کړئ! ښکاره ده چه له هغوی سره پرته (علاوه) له اوهامو او گمانونو او د پلرونو او نیکونو له غلطو او رندو تقلیدونو څخه بل هیڅ شی نه ؤ، د شرکت په دعوی کښی ئی نه کوم عقلی او نه کوم نقلی دلیل وړاندی کړی شو. کذا قال المفسرون. حضرت شاه صاحب لیکلی دی «پخوا ئی د هغو معبودانو په حق کښی ویلی وو چه که تاسی هغوی له الله تعالی سره برابر گنئ (نو که دغه ادعا مو سمه وی) د داسی دوو حاکمانو له وجود څخه دنیا خرابیږی، اوس د هغو یادونه کوی چه له پاک الله څخه ښکته وړوکی، وړوکی نایبان د ماتحتو حکامو په شان مقررئ نو آیا دغه ماذونان د خپلو لویو آمرانو له خوا کوم برهان، سند او فرمان لری، ځکه چه بی له سند او فرمان څخه هیڅوک نیابت نشی کولی، که کوم سند وی راوراندی ئی کړئ.

هَذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿١٣٧﴾

دغه (قرآن) دی بیان د هغو چا چه له ما سره دی (له محمدی امت څخه) او بیان د هغه چا دی چه پخوا له ما تیر شوی دی، بلکه زیاتره د دوی نه پوهیږی په حقه خبره (چه توحید او قرآن دی) پس دوی مخ گرځوونکی دی (له توحید یا ستا له رسالت څخه)

تفسیر: یعنی زما د امت او د پخوانیو موحدینو ټولو هم دا یوه خبره ده چه له الله تعالی څخه پرته (علاوه) چه (رب العرش) دی بل الله نشته چه د هغه عقلی دلیل پخوا له دی نه بیان شو که تاسی د دغی عقیدې له منلو څخه مخ اړوئ او له دغی آسمانی او اجتماعی عقیدې څخه پرته (علاوه) کوم بل دلیل لرئ نو هغه راوراندی کړئ، زما دعوی دا ده چه دغه محمدی امت او نور پخوانی امتونه د دی کتاب قرآن کریم او د پخوانیو امتونو آسمانی کتابونه (تورات، انجیل، او نور) سره ټول د توحید په دی دعوی کښی سره متفق دی، لکه چه نن هم له هغو زیاتو تحریفاتو سره که پخوانی آسمانی کتابونه ولتوئ! نو په هغو کښی د توحید اعلان او د شرک تردید په صاف او ښکاره ډول (طریقه) سره مومئ. مگر دغه جاهلان په دغو خبرو څه پوهیږی که پوهیدلی نو د حقی خبری د اوریدلو په مقابل کښی به ئی دغسی د انکار او اعراض وضعیت نه غوره کاوه.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾

او نه و ليبرلی مونږ پخوا له تا څخه هيڅ رسول مگر چه وحی به کوله مونږ هغه ته (داسی) چه بیشکه شان دا دی چه نشته برحق معبود مگر زه یم (یوازی) نو بندگی کوئ تاسی زما.

تفسیر: یعنی ټولو انبیاء او مرسلانو علیهم السلام د توحید په دی عقیده اجماع کړی ده، هیڅ یوه نبی علیه السلام په هیڅ یو وخت کښی یو حرف هم د توحید په خلاف نه دی ویلی او دوی تل هم داسی تلقین کاوه چه د یوه خدای تعالیٰ له عبادت نه پرته (علاوه) د بل هیچا عبادت مه کوئ! ځکه چه هیڅوک بی د الله تعالیٰ څخه د عبادت مستحق نه دی نو په هم هغه شان چه له عقلی او فطری دلائلو څخه د توحید ثبوت او تحصیل او د شرک تردید کیږی هم داسی په نقلی حیثیت هم د انبیاء علیهم السلام اجماع د توحید د دعوی په حقانیت باندی قطعی دلیل دی.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ

او وائی دغه (منکران) نیولی دی رحمن ولد پاک دی دغه (الله له ولد څخه)

تفسیر: د عربو ځینو قبیلو ملانکو ته د الله تعالیٰ لونی ویلی نو ئی وېږدل چه د الله تعالیٰ له لور (وچت) شان سره لایق نه دی چه لونی یا زامن ولری نو په دی آیت سره د نصرانیانو د دی عقیدې تردید هم وشو چه حضرت مسیح علیه السلام ته ابن الله وائی او د یهودانو د هغی فرقی تردید هم وشو چه حضرت عزیر علیه السلام ته د الله زوی وائی.

بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ۚ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهٖ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

بلکه (دوی) بندگان (د الله) دی مکرم مقرب معزز (د الله په دربار کښی په عزت سره) چه نشی رومي کیدی دوی له دغه (الله) څخه په خبره سره او دوی خاص په حکم د الله عمل کوی.

تفسیر: یعنی هغو مکرمو محترمو ذواتو ته چه تاسی د الله تعالیٰ اولاد وایئ، هغه ئی له سره اولاد نه دی بلکه د هغه معزز بندگان دی او د دوی له انتهائی اعزاز او تقرب سره سره د دوی د ادب او اطاعت حال دا دی چه د الله تعالیٰ له رضاء او خوښی نه پرته (علاوه) د هغه په حضور کښی له سره خوله نشی بیرته کولی او نه بی د الله تعالیٰ له حکم او اجازی څخه کوم کار کولی شی ځواکی د عبودیت او بندگی کمال د دوی د امتیاز طغرا (نښه) او څرگنده (ښکاره) نښه ده.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ

معلوم دی الله ته هغه څه چه د وړاندی د دوی دی او هغه څه چه وروسته د دوی دی

تفسیر: د الله تعالیٰ علم د دوی په ټولو ظاهري او باطني احوالو محیط دی، د دوی هیڅ یو حرکت او هیڅ قول او هیڅ یو فعل له ده څخه پټ نه دی لکه هغه مقرب بندګان چه په دی حقیقت پوهیدلی دی تل خپلو احوالو ته ګوري او څارنه (حفاظت) ئی کوی چه په هیڅ یو حالت کېنې د الله تعالیٰ د رضا څخه مخالف څه ونه کړی.

وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَىٰ

او نه کوی شفاعت دوی (نشی کولی د هیچا) مګر دپاره د هغه چا چه راضی وی (تری الله)

تفسیر: یعنی دوی بی د الله تعالیٰ د رضا معلومولو څخه د هیچا شفاعت نه کوی، کله چی له موحدو مومنانو څخه پاک الله تعالیٰ خوښ او راضی وی نو ځکه د دوی په حق کېنې په دنیا او عقبی کېنې استغفار د خدای د پرستو وظیفه ده

وَهُمْ مِّنْ خَشِيَّتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾

او دوی له هیبت د الله څخه ویریدونکی دی

تفسیر: بیا نو دوی ته څرنګه خدای ویلی شی؟ کله چه هغوی خدایان نه دی نو د الله تعالیٰ زامن او لونی هم له سره کیدی نشی ځکه چه صحیح اولاد د والدینو له جنس څخه وی.

وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِّنْ دُونِهِ فَذَلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ
كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾

او هر شوک چه ووائی له دغو (ملائکو شخه چه) بیشکه زه معبود یم بی له الله شخه پس دغه (ویونکی چه دی) جزا به ورکوو مونږ ده ته دوزخ، هم داسی (لکه چه دغو د الوهیت مدعیانو ته سزا ورکوو) جزا ورکوو ظالمانو ته (چه د غیر الله عبادت کوی).

تفسیر: یعنی هغه چه تاسی ئی د الله تعالیٰ اولاد یا خدایان بولی که هغوی (معاذ الله) په خپله په فرض محال د داسی خبری ادعاء وکړی نو هغوی به هم په هغه دوزخ کښی وغورځول شی چه د نورو له حده تیریدونکو ظالمانو د سزا دپاره مخصوص او معین دی، زمونږ له لامحدود اقتدار او جبروت شخه هغوی هم بل چیری نشی تلی نو بیا شنگه الله کیدی شی؟

أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا

آیا نه دی لیدلی (نه دی خبر) هغه کسان چه کافران شوی دی چه بیشکه آسمانونه او ځمکی وو دواړه سره نښتی (ضم پیوسته په اول کښی) پس بیل کړل مونږ دوی دواړه،

تفسیر: د (رتق) اصلی معنی پیوست، نښتل او یو په بل کښی سره ننوتل دی، په ابتدا کښی ځمکه او آسمان دواړه د عدم په تیارو او ظلمت کښی یو له بله غیر متمیز پراته وو بیا د وجود په ابتدائی مراحلو کښی هم دواړه سره گډود، خلط ملط وو بیا د قدرت لاس دوی دواړه سره جلا (جدا) کړل. له دغه بیلوالی او جداوالی شخه وروسته د دوی دواړو طبقات سره بیل او جلا (جدا) شول سره له دی بیا هم هر یو بند ؤ نه له آسمان شخه باران وریده او نه له ځمکی شخه څه شی زرغونیده بالاخره الله تعالیٰ د انسانی نوعی د گټو او ښیگټو (فائدو) دپاره د دغو دواړو خولی پرانستلی له پاسه د ورپڅو د اویو ورخونه پرانستل شول او له لاندی د ځمکی مسامونه (سوری) خلاص شول چه د هغو په اثر په ځمکه کښی سیندونه، ویالی، لښتی، چینۍ وبهیدلی او راز راز (قسم قسم) شینکی، کښتونه (فصلونه) بوتی، ونی، میوی دانۍ، او خرڅایونه، معدنونه او نور راووتل او آسمان ئی په بی شمارو ستورو سره ښایسته کړ چه د دوی د هر یوه دپاره ئی جلا (جدا) ځای او د تگ لاره او مدار مقرر کړو.

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

او پیدا کړی دی مونږ له اوبو څخه هر شی ژوندی،

تفسیر: یعنی عموماً ژوندی موجودات چه ستاسی په نظر درځی بالواسطه یا بلا واسطه د اوبو څخه جوړ شوی دی او خاصتاً اوبه د دوی د ژوندانه سبب او ماده ده مگر هغه مخلوق له دی نه مستثنی دی چه د هغو په نسبت دا ثابته شی چه د هغو په تخلیق کښی اوبه له سره دخل نه لری خو بیا هم دا کلیه د (للاکثر حکم الكل) په اعتبار صادق ده.

أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

نو آیا ایمان نه راوړی دوی.

تفسیر: یعنی د قدرت د داسی ښکاره او ټینگو انتظاماتو له لیدلو سره هم آیا خلق د الله تعالی په وجود او د ده په وحدانیت هم یقین او باور نه کوی؟

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ

او پیدا کړی دی مونږ په ځمکه باندی درانه محکم غرونه ولاړ (یا تک وهلی دی مونږ پکښی میخونه) چه ونه خوځیږی دا ځمکه په دوی.

تفسیر: د دی آیت تفسیر د (النحل) په سورت کښی تیر شوی دی هلته دی وکتل شی!

وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سَبِيلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾

او گرځولی دی مونږ په دغه (ځمکه او غرونو) کښی ارټی لاری دپاره د دی چه دوی لاره ومومی (او بی له تکلیف څخه خپل مقصود ته ورسیري)

تفسیر: یعنی د یوه ملک خلق د بل ملک له خلقو سره یو ځای کیدی شی تگ او راتگ وکړی شی، که غرونه ډیر هسک (اوچت) او ستغ (کلک) لکه دیوالونه دریدلی وی او په خپلو سرونو او شاوخوا کښی ئی خلقو ته لار نه وی ورکړی نو دغه اوسنی راشه درشه به څرنګه کیده؟ (کذا فی موضح القرآن) د هم دغو خلاصو لارو له لیدلو څخه انسان د الله تعالی د قدرت او حکمت او توحید په طرف لاره موندلی شی.

وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا

او گرځولی دی مونږ آسمان چت ساتل شوی (له پریوتلو)

تفسیر: چه نه لویږی نه پکښی کوم سوری یا چاود لیدل کیږی نه بدلېږی او د شیاطینو له استراق‌السمع څخه محفوظ دی او سقف ئی څکه وویل چه په ښکاره ډول (طریقه) په سترگو د چت په شان معلومیږی.

وَهُمْ عَنْ آيَاتِنَا مُعْرِضُونَ

او دغه کفار له علائمو د آسمانونو څخه مخ گرځوونکی دی

تفسیر: چه څرنګه مضبوط، محکم، وسیع او هسک (اوچت) چت دومره موده بی ستونو او پایو ولاړ دی او په رنگ او روغن او ښکلا کښی ئی بیخی تغیر نه دی راغلی او پکښی لمر، سپوږمۍ او ستوری او نور داسی دیر عجائب او غرائب لیدل کیږی چه هر یو ئی بیل بیل د رب العزت په وجود او وحدانیت باندی دلالت کوی،

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ

او دغه (الله) هغه (مطلق قادر دی چه پخپل بالغه حکمت) ئی پیدا کړی ده شپه (د ارامتیا دپاره) او ورځ (د کار دپاره) او لمر (رنډا دپاره) او سپوږمۍ (روښانتیا دپاره)،

تفسیر: دا د هم هغو آسمانی علائمو او نښو لږ څه توضیح ده.

كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

دغه هر یو له دغو (لمر، قمر او ستورو څخه) په فلک کښی حرکت کوی او گرځی (لکه لامبوزن په اوبو کښی په لامبو وهلو سره)

تفسیر: یعنی لمر، سپوږمۍ بلکه ټول ستوری په خپل مدار باندی برابر گرځی او چورلی د (یسبحون) له لفظ څخه ظاهر دا معلومیږی چه دا سیاری د الله تعالیٰ په حکم بالذات په خپله

گرځی. (والله تعالى اعلم).

وَمَا جَعَلْنَا الْبَشَرِ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمْ الْخُلْدُ وَنَ ۝۳۲ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۚ

او نه دی گرځولی مونږ هیڅ یوه انسان ته پخوا له تانه (ای محمده) تل ژوندی پاتی کیدل (په دنیا کېښی) آیا پس که ته مړ شی پس دوی به تل پاتی کیدونکی وی (په دنیا کېښی بلکه داسی نه ده) هر یو نفس څکونکی د مرگ دی (یعنی مری)،

تفسیر: یعنی هم هغسی چه د پورتنیو ذکر شوو مخلوقاتو وجود د الله تعالی په امر ایجاد شوی دی د ټولو انسانانو ژوندون هم د هغه له ورکړی څخه دی هر وخت چه وغواړی دغه خپله ورکړه له دوی نه بیرته اخلی. مرینه هر چا ته دا خبره ثابتوی چه د ده هستی او وجود د ده په لاس او واک (اختیار) کېښی نه دی او د ده ژوند د څو ورځو د پسرلی رونق او ننداره ده چه پای (آخر) ته رسیږی او ختمیږی.

حضرت شاه صاحب لیکي چه کفارو به د رسول الله صلی الله علیه وسلم د خبرو د اوریدلو په مقابل کېښی ویل دا ټول شورماشور محض د دغه سړی تر ژوند پوری دی کله چه دی له دنیا څخه رخصت شو بیا به هیڅ نه وی له دی نه، که د دوی دا غرض ؤ چه موت له نبوت سره منافی دی نو د هغه ځواب ئی په دی سره ورکړ ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْبَشَرِ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ﴾ یعنی له انبیاء او مرسلینو څخه کوم یو سړی داسی شته چه له سره مرگ ورته نه وی راغلی او تل ژوندی پاتی شوی وی؟ او که تش د رسول الله صلی الله علیه وسلم د موت له تصویره مو خپل زړونه تشول او پخول مقصود وی نو د هغه ځواب په ﴿أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمْ الْخُلْدُ﴾ کېښی ورکړل شوی دی. یعنی دا خبره څه د خوښی او خوشالی څای دی؟ آیا که ته وفات شی نو دوی به تل ژوندی پاتی کیږی او له سره به نه مری، کله چه تاسی هم وړاندی یا وروسته مری نو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په وفات خوښیدل څه معنی او موقع لری؟ په دغه لاره خو ټول خلق تلونکی دی او څوک به داسی وی چه د موت خوند ونه څکی.

د قدرت د دلالتو د بیانولو څخه وروسته په دی آیت کېښی د کلام مخه ګواکي د توحید او د نبوت د مسئلې طرف ته وگرځوله شوه.

وَنَبِّئُكُمْ بِالْشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۚ

او ازمايو مونږ تاسي (په دنيا كښي) په شر، بدې او په خيږ، نيكي سره په
ازموینه،

تفسير: يعنى الله تعالى په دنيا كښي په سختي، نرمي، روغتيا، ناروغتيا، تنگسه، اړتيا
(احتياج)، مصيبت، عيش، عشرت او نورو مختلفو احوالو تاسي آزمائي شو ستاسي كره او
كوته، سره او ناسره، ښه او خراب د يو بل سره جلا (جدا) او نورو ته هم د سر په سترگو
ورمعلوم كړي او ښه څرگنده (ښكاره) شي چه كوم يو په سختي صبر كوي؟ او كوم يو په
نعمتونو شكر كوي؟ او څومره خلق د مايوسي، شكوه شكايت او د ناشكري په مرض اخته او
مبتلا دي؟

وَالْيَنَّا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾

او خاص مونږ ته به راوستلي شئ تاسي (د جزا دپاره).

تفسير: هلته به ستاسي د صبر او شكر او د هر نيك او بد عمل ثمره او نتيجه وليدلي شي.

وَإِذَا رَأَوْكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلهًا هَذَا
الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمَنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾

او كله چه وويني تا هغه كسان چه كافران شوي دي نو نه نيسي دوي تا مگر
مسخره كړي شوي، (او وائي پخپلو منځونو كښي) آيا دا همغه څوك دي چه
يادوي (په بدې او سپكه) معبودان ستاسي حال دا چه دغه كفار په يادولو د
رحمن (په وحدانيت يا د خلقو په ارشاد) هم دوي كافران دي.

تفسير: يعنى د خاتمي او انجام څخه بيخي بي فكره شوي دي او دغه خلق په محمد رسول الله
صلى الله عليه وسلم توكي او مسخري كوي او د استهزاء او تحقير په لهجه داسي وائي
﴿هَذَا الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ﴾ آيا دا هم هغه سړي دي چه ستاسي معبودان په بدې يادوي؟» دوي په خپله
په دي نه شرميږي چه په خپله د حقيقي معبود له پاك نوم او د رحمن له مقدس اسم څخه بد
وي او د پاك الله تعالى له رښتينو كتابونو څخه منكر دي او د باطلو معبودانو د بدې له
اوريدلو څخه خفه كيږي. نو په دي صورت كښي د دوي حالت د تعجب او خندا وړ (لائق) دي
كه د مقابلي دلي؟

خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُورِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

پیدا کری شوی دی انسان له تلوار (بی صبری)، ژر به وښیم تاسی ته آیات خپل (موعود عذاب) پس تلوار مه کوئ تاسی (په راتللو د عذاب)

تفسیر: ښائی د کفارو دغه د بی عقلی او ناپوهی اوضاع او دغه د تمسخر او استهزاء له لیدلو څخه د غځینو په زړونو کښی به دغه خبره تیره شوی وی که په دغو بی حیالو سم د لاسه عذاب مسلط شوی وی نو ډیر به ښه وی او په خپله کفارو هم د استهزاء په ډول (طریقه) ویل چه «هله ژر شی او هغه موعوده عذاب راباندی نازل کړئ! چه مونږ د هغه وړ (لائق) او مستحق یو» دلته دغو دواړو ته دغه خبره ښوولی شوی ده چه انسان ډیر عجلت خوشوونکی دی، گواکی د ده په خاوره او طبیعت کښی بیرته او تلوار خلط او گد دی، ښائی چه دوی لږ څه صبر غند (ایسارتیا) وکړی. ژر به زه خپل د قهر او انتقام ښی تاسی ته دروښیم.

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾

او وائی (دا کفار) کله به وی دغه وعده (د راتلو د عذاب یا د قیامت) که چیری یی تاسی صادقان رښتینی (په خپله دغه وینا کښی).

تفسیر: یعنی تل ته وائی چه قیامت راتلونکی دی او تول کفار به د تل دپاره په دوزخ کښی سوځی آخر دغه وعده به کله پوره کیږی؟ که دغه خبری ټولی رښتیا وی نو ولی هم دا اوس قیامت او دوزخ نه راحضروئ (الله تعالی وائی)

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونُ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٤٠﴾

که پوهیدلی وی هغه کسان چه کافران شوی دی هغه وخت چه نه به شی منع کولی له مخونو خپلو اور (د دوزخ) او نه له شاگانو خپلو (ځکه چه اور به

تری چاپیر وی) او نه به له دوی سره مرسته (مدد) وکړی شی (د عذاب په منع کولو کښی نو نه به کافران کیدل) بلکه رابه شی دوی ته (دغه قیامت) ناڅاپه (بی له مقدمی) پس حیران به کړی (هغه) دوی پس طاقت نه لری دوی د لری کولو د قیامت او نه به دوی ته مهلت ورکاوه شی (د توبی او عذر)

تفسیر: یعنی که دوی ته حقیقت څرگند (ښکاره) شی او د هغه هیبت ناک ساعت په کیفیت او نوعیت په ښه ډول (طریقه) سره ځان خبر او پوه کړی نو بیا به له سره داسی غوښتنی ونه کړی. دغه ټول بی‌ځایه اعتراضونه د بی‌فکری او ناپوهی له امله (وجی) د دوی په ذهنونو کښی پیدا شوی، کله چه له هغه ویروونکی وخت سره مخامخ شی او د دوی له چار چاپیره د دوزخ اور داسی احاطه وکړی چه له هیڅ لوری به د هغه دفع نشی کولی او نه به څوک ورسره مرسته (مدد) کولی شی، نه به مهلت ورکاوه شی او نه به اوس لا له پخوا څخه د هغی ورځی د کامل شان او کیفیت اندازه او اټکل کولی شی نو د دغه هولناک حالت په ناڅاپی لیدلو سره به د دوی حواس خراب شی بیا به دا ور معلومه شی، کوم شی پوری چه مونږ خندل او باور مو پری نه کاوه هغه یو ثابت حقیقت ؤ.

وَلَقَدْ اسْتَهْزَئَ بِرُسُلٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا
مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ^ع

او خامخا په تحقیق مسخري شوی دی په رسولانو پخوا له تا پس بیرته نازل شو په هغو کسانو چه مسخري ئی کولی له پخوانیو امتونو نه (جزا) د هغه شی چه وو دوی چه په هغه سره به ئی مسخري کولی

تفسیر: یعنی په هر هغه شی ئی چه مسخري کولی د هم هغه په سزا کښی سره اخته شول او د هغی خندا او ملنډو مورد بیرته په خپله هم دوی وگرځیدل.

قُلْ مَنْ يَّجْلُوْكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِ

ووايه (ای محمده دوی ته) څوک ساتی تاسی د شپي او د ورځی له عذاب د رحمن څخه (که ئی درپیش کړی؟ هیڅوک نشته)،

تفسیر: یعنی د رحمن له قهر او غصی څخه ستاسی ساتونکی بل څوک دی، یوازی د هغه پراخه

رحمت دی چه په تاسی سم د لاسه عذاب نه مسلط کوی لیکن د داسی رحمت والا، حلیم، متحمل او بردبار له قهر او غصی څخه ډیره ویره په کار ده «نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ غَضَبِ الْحَلِیْمِ»

بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾

بلکه دوی له یاده د رب خپل (یا له قرآن څخه) مخ ګرځوونکی دی

تفسیر: یعنی د رحمن د حفاظت احساس او اعتراف له هغو سره نشته او عیش، عشرت، چرچی، امنیت، آرامتیا او د تنعم ژوندون دوی د الله تعالیٰ له یاده بیخي غافل کړی دی نو ځکه کله چه د هغه له طرفه دوی ته نصیحت کیږی مخ تری ګرځوی او وائی چه دا ته څه وائی؟.

أَمَلَهُمُ الْهَـٔةُ تَمْنَعُهُمْ مِّنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٣٣﴾

آیا شته دوی دپاره نور معبودان چه ساتی دوی (له عذاب څخه) غیر له مونږ نه (بلکه نشته بیا پخپله الله وائی) طاقت نه لری (دغه معبودان) د مرستی (مدد) د خپلو نفسونو او نه دوی زمونږ له (عذاب څخه) ساتل کیږی (یا ملګرتیا ورسره کاوه شی)

تفسیر: یعنی آیا د خپلو فرضی معبودانو په نسبت خیال کوی چه هغوی د دوی حفاظت کوی! او په خپله موقع کښی به دوی د الله تعالیٰ له عذاب څخه وژغوری (بچ کړی)? نو د دغو خوارانو مرسته (مدد) او حفاظت لا څه چه د خپل ځان حفاظت هم نشی کولی، که څوک هغوی ګود یا مات کړی یا یو شی تری واخلي نو دومره قدرت او قوت هم نه لری چه د خپل ځان مدافعه یا ساتنه وکړی یا لږ څه لاس او پښی د هغو په مقابل کښی وخوځوی یا د خپلی ساتنی دپاره زمونږ مرسته (مدد) او ملګرتیا حاصله کړی. (نه ده داسی لکه چه کفار عقیده کوی)

بَلْ مَتَّعْنَاهُم مَّا هُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ الْعَمْرُ

بلکه نفع رسولی ده مونږ دغو کفارو او پلرونو د دوی ته (د ژوندانه په اسبابو

سره) تر هغه پوری چه اوږده شوه په دوی باندی (موده د) عمر،

تفسیر: یعنی د رحمن ساتنه او حفاظت او د بتانو عجز او بیچارگی داسی شی نه دی چه خلق پری ونشی پوهیدلی، خبره دا ده چه دوی له دیرو پیرو را په دی خوا د بی فکرۍ ژوند تیر کړی دی او د الله تعالی د عذاب صدمه ئی هیڅ نه ده لیدلی نو ځکه دوی مغرور شوی دی او د غفلت په نشو کښی مست او بیخوده پراته دی او د الله تعالی له احکامو او د انبیاء له پند څخه ئی مخونه گرځولی دی.

أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٢٢﴾

آیا پس نه وینی (کفار) چه بیشکه مونږ راتگ او (قصد) کوو ځمکی (د کفارو) ته په داسی حال چه کموو هغه له څنډو (غاړو) د دغی (ځمکی نه له فتوحاتو وروسته)، آیا پس کفار غالب دی (په مؤمنانو بلکه د اسلام په مقابل کښی مغلوب دی).

تفسیر: یعنی اسلام په عربو کښی مخ په خوریدو دی او کفر ورځ په ورځ کمزوری کیږی او ورو ورو ځمکه په کفارو تنگیږی، د دوی حکومتونه او ریاستونه به پرله پسې ماتیږی او له منځه به ورکیږی نو آیا د داسی ښکاره ښو، آثارو او قرائنو په لیدلو سره هم دوی خپل انجام ته نه گوری، آیا له دغو مشاهداتو سره سره دوی دا امید لری چه په رسول الله صلی الله علیه وسلم او مسلمانانو باندی به مونږ غالب شو که دوی د عبرت سترگی لری، نو په کار دی چه له عقل نه کار واخلي او له قرائنو او احوالو څخه د مستقبل اتکل (قیاس) او اندازه ولگوی. آیا دوی ته دغه خبره نه ده معلومه چه د دوی د شاو خوا کلی د انبیاء الله علیهم السلام د تکذیب او عداوت په سزا کښی تباہ او وران شوی دی او په پای (آخر) کښی د الله تعالی حزب بریالی (کامران) او کامیاب شوی دی بیا د سید المرسلین او کاملو مؤمنانو په مقابل کښی دوی څرنگه د خپل بری او غلبی توقع او هیله (امید) کولی شی ﴿وَلَقَدْ آهَلَكْنَا مَا خَلَقْنَا مِنْ الْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ جزء ۲۶ د الاحقاف (۴) رکوع ۲۷ آیت. تنبیه: په هم دی مضمون یو بل آیت هم د (رعد) د سورت په آخر کښی تیر شوی دی، د هغه تفسیر دی زمونږ په دغه مبارک تفسیر کښی وکتلی شی.

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصَّمُّ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٢٣﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه هم دا خبره ده چه زه ویروم تاسی په وحی

سره او نه اوری کون دعاء (بلنه) کله چه وویرولی شی (نو تاسی هم د کانه په شان حقه خبره نه اوری).

تفسیر: یعنی زمونږ کار د الله تعالی له وحی سره سم نصیحت اورول او له خاتمی او انجام څخه خبرول دی که په زړه کانه دغه غږ نه اوری نو زمونږ قصور نه دی، دوی به د خپل کونوالی نتیجه او بده اغیزه (اثر) په خپله وگالی (برداشت کړی).

وَلَيْنُ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَوَيْلَنَا
إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٣٧﴾

او که ورسپړی دوی ته لږ څه تپ له عذابه د رب ستا نو خامخا وائی (کفار) هرومرو (خامخا) ای هلاکه زمونږ (راحاضر شه دغه دی وخت دی) بیشکه چه مونږ وو (پخوا له دغه عذاب څخه) ظالمان (په کفر سره).

تفسیر: یعنی دا خلق چه کانه شوی دی کله چه لږ څه تکان (تکلیف) ورکړ شی او د الله تعالی عذاب لږ څه د دوی غوړونو ته ورسپړی یا د الله تعالی د قهر او انتقام لږ څه تپ د دوی په ځانونو ولگپړی نو سم د لاسه به د دوی سترگی او غوړونه ټول سره خلاص شی او هلته به د بد حواسی او وارخطائی په حالت کښی داسی چغی ووهی چه بیشکه مونږ لوی مجرمان یو او د داسی بدی ورځی د کمپختی وډ (لائق) او مستحق یو.

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا
وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا

او کیږدو تلی د انصاف دپاره د (اهل د) ورځی د قیامت پس ظلم به ونه کړ شی په هیڅ نفس د هیڅ شی (هیڅ)، او که وی (دغه عمل) په قدر د یوی دانی سپیلنی، اوری نو رابه وږو دغه (دانه)،

تفسیر: یعنی د اوری د دانی په اندازه چه د چا عمل وی هغه به هم په میزان کښی تلل کیږی او هغه به هیڅ ضائع نشی نه به په چا ظلم او تیری کیږی او د ذری ذری حساب به کیږی.

تنبیه: موازين د میزان جمع ده. بنائی چه هلته به ډیری تلی وی یا ممکن دی چه یوه وی مگر د مختلفو اعمالو او عمالو په اعتبار به متعددی درولی شوی وی. والله تعالیٰ اعلم. د اعمالو د وزن او د میزان په متعلق پخوا له دی نه د (الاعراف) په سورت کښی خبری شوی دی هلته دی وکتل شی.

وَكُفَىٰ بِنَا حَسِيبٍ ﴿٣٤﴾

او بس یو مونږ حساب کوونکی (یا ساتونکی د بندګانو د اعمالو)

تفسیر: یعنی زموږ حساب به داسی وروستی او فیصله کوونکی وی چه وروسته به نه بل حساب وی او نه به مونږ د دغو ټولو مخلوقاتو د اعمالو د محاسبی له پاره کوم مرستیال (مددګار) ته ضرورت لرو.

وروسته ئی دا راوښوول چه د انذار او تخویف سلسله له پخوا څخه راروانه ده حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم له هغو خبرو څخه چه نن خلق وپروی پخوانیو انبیاء هم خلق وپرول.

وَلَقَدْ اتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾

او هرومرو (خامخا) په تحقیق ورکړی ؤ مونږ موسیٰ او هارون ته فرقان (د حق او باطل بیلوونکی کتاب) او رڼا (رنرا) (چه حق پری له باطل څخه پیژندل کیږی) او نصیحت دپاره د پرهیزګارانو

تفسیر: یعنی تورات شریف د حق او باطل، هدایت او ضلالت، حرامو او حلالو او نورو مسائلو فیصله کوونکی او د جهل او غفلت د تیارو رڼا (رنرا) کوونکی او له الله تعالیٰ څخه د وپریدونکو دپاره پند ورکوونکی کتاب ؤ.

الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٣٦﴾

(متقیان) هغه کسان (دی) چه ویرېږی له رب خپل په غیب سره او دوی (تل) له قیامت څخه وپریدونکی دی

تفسیر: د قیامت خطرهمه ځکه دوی په خپلو زړونو کښی لری چه د دوی په زړونو کښی د الله تعالیٰ ویره ده او تل په دغه اندېښنه او سودا کښی وی چه هلته به څه راپېښیږی؟ نه چه العیاذ بالله د الله تعالیٰ د قهر او عذاب وړ (لاثق) وګرځو، ښکاره ده چه هم داسی خلق د نصیحت

شخه گته (فائده) اخيستلى شى.

وَهَذَا ذِكْرُ مُبَرِّكٍ أَنْزَلْنَاهُ ۖ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ۝٥٠

او دا (قرآن) نصيحت دی مبارک چه نازل کړی (ليږلى دی) مونږ هغه (په محمد باندی)، آیا پس تاسی له دی نه انکار کوونکی یی.

تفسیر: یعنی دغه قرآن چه ستاسی په مخکښی دی د نصيحت داسی یو کتاب دی چه د ده لوی ارزښت (قیمت) ، زیاته گته (فائده) او خیر د تورات په نسبت ښه څرگند او ښکاره دی. آیا له داسی یو واضح او روښان کتاب شخه تاسی منکرېږئ چه له سره پکښی د انکار او تردد غای نشته؟

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ

نو خامخا په تحقیق ورکړی ؤ مونږ ابراهیم ته نیکه حقه لاره د ده (په عقائدو او اعمالو کښی) پخوا له (نبوت یا پخوا له موسی یا پخوا له محمد شخه)

تفسیر: یعنی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او حضرت موسی او هارون علیهما السلام شخه مو پخوا ابراهیم علیه السلام ته د ده د اعلیٰ قابلیت او شان سره مناسب رشد او هدایت ورکړی ؤ بلکه له غلمیتوب شخه پخوا لا په کوچنیتوب (ماشوم والی) کښی مو هغه په داسی سمه لار برابر کړی ؤ چه د داسی اولوالعزمو انبیاء له شان سره وړ (لائق) او مناسب وه.

وَكُتَابِهِ عَلِيمٌ ۝٥١

او وو مونږ په ده باندی پوه (چه ابراهیم د رشد له خاوندانو شخه دی)

تفسیر: یعنی د ده په استعداد، اهلیت، علمی او عملی کمالاتو مونږ پوره پوه او خبر وو نو ځکه مونږ هغه رشد او هدایت ورکړ چه د ده له شان سره وړ (لائق) او مناسب ؤ.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ

الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عِقُونَ ﴿٥٢﴾

کله چه وویل (ابراهیم) پلار خپل (آزر) ته او قوم خپل (بابلینانو) ته چه څه دی دغه بتان هغه چه تاسی دوی ته ولاړ یی په عبادت سره (لکه مجاوران).

تفسیر: یعنی لږ څه خو د دوی اصلیت او حقیقت بیان کړی آخر په خپلو لاسونو د تیرو (گتو) تورلی بتانو ته څنگه معبودان وایی؟ او هغوی څرنگه ستاسی معبودان کیدی شی؟

قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عِبِدِينَ ﴿٥٣﴾

نو وویل دوی چه موندلی دی مونږ پلرونه خپل دغو (بتانو) ته عبادت کوونکی (نو مونږ هم د هغو متابعت کوو).

تفسیر: یعنی د عقل او د فطرت او د نقل کوم باوري شهادت زمونږ په تائید کښی نشته او نه دی وی، لیکن ډیر لوی دلیل د بت پرستی په صواب او حقانیت هم دا دی چه له پخوا راهیسی زمونږ پلرونه او نیکونه د دوی په عبادت کښی بوخت او مشغول وو بیا نو مونږ د هغو خپلو لویانو دود (رواج) او دستور او طریقه ولی پریدو؟

قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾

وویل (ابراهیم) خامخا په تحقیق یی تاسی او پلرونه ستاسی (په سبب د بتانو) په گمراهی ښکاره کښی (هر عاقل ته).

تفسیر: یعنی په دغه دلیل سره ستاسی حقانیت او پوهه نه ثابتیږی هوا دغه خبره ثابتیږی چه تاسی هم د خپلو پلرونو په شان گمراهان او ناپوهان ناخبره یی او د هغو په دغه ږوند تقلید او پیغایه متابعت تبا او بربادیږی؟

قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِينَ ﴿٥٥﴾

نو وویل (بابلینانو ابراهیم ته) آیا راغلی ئی ته مونږ ته په حق سره (رښتیا خبرو سره) او که ئی ته له لوبو کوونکو څخه.

تفسیر: د تول قوم له عقیدی څخه مخالف د حضرت ابراهیم علیه السلام د داسی سختی خبری په اوریدلو سره د دوی په زړونو کښی سخت خفگان او اضطراب پیدا شو او ورته ئی وویل چه آیا په رښتیا سره ستا عقیده هم داسی ده؟ یا توکی او مسخری کوی؟

قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي
فَطَرَهُنَّ ۖ وَأَنَا عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٩﴾

وویل (ابراهیم داسی نه ده چه زه توکی کوم یا دا بتان رب ستاسی دی) بلکه رب ستاسی رب د آسمانونو او (رب) د ځمکی دی هغه (الله) چه پیدا کړی ئی دی دا (آسمانونه او ځمکی او مافیهما) او زه په دغو (چه ومی ویل له توحید نه) له شاهدانو څخه یم.

تفسیر: یعنی زما عقیده هم دا ده او په پوره یقین او بصیرت سره پری شاهی ورکوم چه زما او ستاسی رب هم هغه یو خدای تعالیٰ دی چه آسمانونه او ځمکی ئی پیدا کړی دی او د هغوی او نورو ټولو خپلو مخلوقاتو حفاظت او ساتنه کوی او بل هیڅ شی د ده په الوهیت کښی له سره نشی شریکیدي

وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُولُوا مَدْيَنَ ﴿٥٩﴾

او قسم دی په الله خامخا څه تدبیر او علاج به وکړم هر ورو (خامخا) (چه مات کړم) بتان ستاسی پس له هغه چه وگرځئ تاسی شا کوونکی (بتانو ته مخ په میله).

تفسیر: دغه خبره ئی لږه ورو وویل چه ځینو ئی واوریده او دیرو له سره وانه وریده هغو چه دغه خبره واوریده ورته ئی دومره اهمیت ور نه کړ او داسی ئی وگڼله چه د یوه ځلمی له لاسه به څه وشي او دی به د تول قوم معبودانو ته څه ضرر ورورسولی شی؟.

فَجَعَلَهُمْ جُودًا ۖ إِلَّا كَيْبَرًا ۖ اللَّهُمَّ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾

پس وئی گرهځول دا بتان توتی توتی مگر لوی د دی بتانو (چه مات ئی نه کړ او تیر ئی په اوږه ورته کیښود) دپاره د دی چه دوی هغه ته بیرته راشی (او تری پوښتنه وکړی).

تفسیر: څه مهال (وخت) چه دا خلق قول له ښاره د باندی میلی ته لاړل نو حضرت ابراهیم علیه السلام بت خانی ته ورننوت، قول بتان ئی سره مات گود کړل او یوازی هم هغه بت ئی روغ جوړ پریښود چه د نورو په نسبت د جثی یا د تعظیم او تکریم په اعتبار د کفارو په گومان لوی ؤ او په هغه تیر ئی چه دغه بتان ئی پری مات کړی وو هغه ئی د هم هغه لوی بت په اوږه باندی کیښود څو چه هغه خلق بیرته راشی او دغه وضعیت وگوری نو په قدرتی ډول (طریقه) به د دوی په زړونو کښی دغسی یو خیال پیدا شی چه دغه کار هم دغه لوی بت کړی دی یا الزاماً حضرت ابراهیم علیه السلام ته رجوع وکړی. (کفارو له میلی نه د بیرته راگرځیدلو او د خپلو بتانو د کنډوکپر کیدلو څخه وروسته).

قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْئَةِ لِمَنِ الظِّلْمُ ۖ

وویل دوی چا کړی دی دا کار په معبودانو زمونږ بیشکه چه دی خامخا له ظالمانو دی (په دی کار کښی)

تفسیر: شیخ الهند او ځینو نورو مفسرینو د دی آیت ترجمه داسی کړی ده (چا کړی دی دا کار په خدایانو زمونږ الخ) یعنی دا د سپین سترگی او د بی ادبی حرکت زمونږ له معبودانو سره چا کړی دی؟ یقیناً هر چا چه دا کار کړی دی، هغه (استغفر الله) لوی ظالم او غت شریر دی. دا خبری به هغو کسانو کړی وی چه د هغوی غوږونو ته د ﴿وَتَاللّٰهِ لَا كَيْدَ لَاصْنَامَكُمۡ﴾ غږ نه وی رسیدلی.

قَالُوا سَبْعًا فَنِيَّذُكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ اِبْرٰهِيْمُ ۖ

وویل (ځینو کفارو) چه اوریدلی وو مونږ له یوه ځلمی څخه چه یادول به ئی دا بتان (په بدی سره) چه ویلی شی ده ته ابراهیم

تفسیر: دا ویونکی به هغه کسان وی چه د حضرت ابراهیم علیه السلام ﴿وَتَاللّٰهِ لَا كَيْدَ لَاصْنَامَكُمۡ﴾ جمله ئی اوریدلی وه یعنی هم هغه یو ځلمی دی چه زمونږ د معبودانو ذکر په بدی سره کوی. یقیناً دا کار به هم هغه کړی وی.

قَالُوا فَاتُوا بِهِ عَلَىٰ عَيْنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾

وویل (نمرود او مشرانو ئی) چه راولئ هغه (ابراهیم) په مخکښی د سترگو د خلقو (چه وئی وینی) ښائی چه دوی وویښی (هغه او په کولو د دی کار پری شاهدی ورکړی).

تفسیر: یعنی هغه راولئ او د دغه عمومی مجمع په مخکښی تری اقرار واخلئ خو په دغه خبره ټول خلق خبر او دغه معامله ټولو ته څرگنده (ښکاره) شی او د ده وینا هر څوک واورى او پری شاهدان شی چه د هغی په مقابل کښی د قوم له طرفه داسی یوه سزا ورته مقررہ شی چه دی ئی وړ (لائق) او مستحق وی، دا خو د هغوی غرض ؤ او د حضرت ابراهیم علیه السلام مقصد به هم ښائی هم دا شی ؤ چه هم داسی په یوه لویه مجمع کښی ماته موقع راکړی شی خو زه په هغه کښی مشرکان پر او ملامت کړم او د خلقو په وړاندی د حق او حقانیت د غلبی اظهار وکړی شم. (نو کله چه ابراهیم علیه السلام ئی راوست دغه لاندنی پوښتنی ئی تری وکړی)

قَالُوا أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا يَا ابْنِ آدَمَ إِنَّكَ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ بَعْضُ الْمَلَائِكَةِ بِإِذْنِهِمْ كَذَّبْتُمْ بِهِ سَبْعَ مَرَّاتٍ فَأَنْتَ لَا تَتُوبُ عَلَيْهِمْ أَمْ يُبْطِلُونَ كَلِمَاتِي أَنْتَ مُصِرٌّ كَاذِبٌ ﴿٦٢﴾

وویل (بابلیانو) آیا تا کړی دی دا کار په معبودانو زمونږ ای ابراهیمه؟! وویل (ابراهیم) بلکه کړی دی دا کار مشر د دوی چه دا دی نو پوښتنه وکړئ تاسی له دوی که وی دوی چه خبری کوی (چه چا توتی توتی کړی یی؟)

تفسیر: یعنی هیڅ ضرورت نشته چه له ما څخه د دی خبری پوښتنی وکړئ بلکه داسی فرض کړئ چه دا لوی غت بت چه روغ رمت جوړ ولاړ دی او د ماتولو آله هم ورسره شته دا کار به هم ده کړی وی او دا دی د بحث او تحقیق په وخت کښی د الزام او پروالی په ډول (طریقه) زه دغسی دعوی کوم چه دغه لوی بت دا ټول کوچنی (واړه) بتان سره ګود او مات کړی دی، وویئ اوس له تاسی سره څه دلیل شته چه داسی به نه وی شوی آیا په دنیا کښی داسی وقایع نه پیښیږی چه لوی مار نور واړه ماران او لوی کب نور واړه کبان ښوی تیروی او لوی باچا نور واړه سلطنتونه له منځه وړی نو ځکه زما او ستاسی په منځ کښی د فیصلی ښه لاره هم دا ده چه تاسی په خپله له خپلو معبودانو څخه پوښتنه وکړئ چه دغه ماجری څرنگه ورپیښه شوی ده که

چیری دوی خبری کولی شی نو په داسی مهمه معامله کښی به پخپلو خبرو زما د دروغو او رښتیاؤ فیصله وکړی.

تنبیه: زمونږ له دی تقریر څخه څرگنده (ښکاره) شوه چه د «بل فعله کبیرهم هذا» وینا د اخبار په ډول (طریقه) له واقعی مخالفه نه وه چه ورته حقیقتاً دروغ وویل شی بلکه د دوی د تحقیق او تجهیل دپاره د یو فرضی احتمال په شان د دعوی په صورت د تعریض او الزام په ډول (طریقه) کلام شوی دی لکه چه بالعموم په مباحثو او مناظرو کښی هم داسی واقع کیږی، نو دی ته مونږ دروغ نشو ویلی هوا ظاهراً د دروغو په صورت راښکاری، نو ځکه په ځینو احادیثو کښی پری د (کذب) د لفظ اطلاق صورتاً شوی دی. مفسرانو د دی په توجیه نور څه مجمل بیان هم کړی دی، مگر زمونږ دغه تقریر ښه او زیات صاف او بی تکلفه او روایتونو ته ډیر نژدی ښکاری (والله تعالیٰ اعلم).

فَرَجَوْا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١٣﴾

پس رجوع وکړه (دغو کفارو په فکر کولو سره) نفسونو خپلو ته نو وویل (ځینو ځینو نورو ته) بیشکه تاسو یی ظالمان

تفسیر: یعنی وپوهیدل چه د ښکاره تیرو (گتو) د عبادت کولو څخه څه فائده حاصلیږی یا به دا مطلب وی چه تاسی په خپله پر خپلو ځانونو ظلم کړی دی چه د ابراهیم علیه السلام د انذار اوریدلو سره سره بت خانه مو هم هغسی خوشی پرانستلی پرېښوده او تری لاری او د خپلو معبودانو د حفاظت او ساتنی هېڅ فکر او تدبیر مو ونه کړو کذا قال ابن کثیر رحمه الله علیه.

ثُمَّ نَسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ

بیا نسکور کړل شول دوی پر سرونو خپلو (یعنی شرمنده شول خو سره له هغه هم د ابراهیم علیه السلام د مجادلې دپاره ئی ملاوی وتړلی)

تفسیر: یعنی له ډیره شرمه ئی خپلی سترگی نشوی پورته کولی او یو بل ته به ئی له سره نشو کتلی خو سره له هغه ئی ابراهیم علیه السلام ته داسی وویل

لَقَدْ عَلِمْتُمَا هَؤُلَاءِ يَظُنُّونَ ﴿١١٤﴾

چه خامخا په تحقیق پوه ئی ته چه نه دی دا بتان (قابل د دی) چه وغږیږی

(نو خرنګه مونږ ته له دوی څخه د سوال کولو امر کوی).

تفسیر: یعنی سره له پوهی عمداً د داسی یوی ناممکنی خبری مطالبه ولی کوی آیا تیږی (ګټی) هم خبری کولی شی؟!

قَالَ اقْتَبِدُونْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ۖ أَفِ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۖ

نو وویل (ابراهیم علیه السلام) نو آیا پس تاسی عبادت کوئ بی له الله څخه د هغه شی چه نه نفع رسوی تاسی ته د هیڅ شی او نه ضرر رسولی شی تاسی ته (د هیڅ شی). نو افسوس (او هلاک) دی تاسی ته او هغه ته چه عبادت ئی کوئ بی له الله نو آیا نه لرئ تاسی دومره عقل هم (چه د خپلو افعالو په قباحت او بدی وپوهیږئ)

تفسیر: یعنی تاسی ته ښائی چه له ډیره شرمه وړئ، هغه بت چه یو لفظ هم نشی ویلی او نه د کوم احتیاج په وخت کېښی مو په کار راځی او نه مو مدد کولی شی او د یوی ذری په اندازه نه څه نفع او نه څه ضرر دررسولی شی او نه ئی څه په واک (قبضه) او اختیار کېښی شته هغو ته مو د خدائی درجه ورکړی ده آیا په دومره غټه خبره هم نشئ پوهیدی.

(کله چه نمرودیان له مجادلی څخه عاجز شول د ابراهیم علیه السلام په سوځولو پسې شول)

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَعِلِينَ ۖ

وویل (نمرودیانو) وسوځوئ تاسی دغه (ابراهیم) او مرسته (مدد) وکړئ تاسی د معبودانو خپلو که چیری یی تاسی کوونکی (د دی مرستی (مدد) د خپلو بتانو سره)

تفسیر: یعنی په بحث او مناظره ئی نشو پر کولی، اوس یوازی هم دغه یو صورت پاتی دی او هغه دا دی چه مونږ له خپلو معبودانو سره چه نه یوازی زمونږ سره بلکه له خپلو ځانونو سره هم مرسته (مدد) نشی کولی مرسته (مدد) وکړو او د دوی دښمن ته ډیره سخته سزا ورکړو که مونږ داسی ونشو کړی نو ګواکي هیڅ کار مو نه دی کړی. لکه چه د دغی مشوری سره سم داسی غوټه شوه چه ښائی حضرت ابراهیم علیه السلام په اور کېښی وسوځاوه شی، ګواکي څرنګه چه

ابراهيم عليه السلام د بتانو په ماتولو د دوی زړونه سوځولي وو دوی هم د هغه په بدل کښی د ده د سوځولو تجویز غوره کړ بالاخره دغه گرد (تول) ظالمان سره تول شول او په ډیر اهتمام او بی رحمی سره ئی حضرت ابراهيم عليه السلام په ډیر لوی لمبی وهونکی او سخت سوځوونکی اور کښی وغورځاوه.

(کله چه دوی ابراهيم په اور کښی وغورځاوه د الله تعالی له لوری داسی حکم وشو)

قُلْنَا إِنَّا رُكُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ۝۹۹

وویل مونږ ای اوره! شه یخ او خاوند د سلامتیا پر ابراهيم باندی

تفسیر: یعنی اور ته تګوینی حکم وشو چه په ابراهيم عليه السلام یخ شه! مګر دومره یخ هم مه شه! چه له ډیری یخنی څه تکلیف ورته ورسیدی بلکه داسی برابر او معتدله شه چه د هغه ځان ښه په راحت شی.

تنییه: د اور یخیدل پر ابراهيم عليه السلام باندی د ده معجزه وه. د معجزی حقیقت هم دا دی چه الله تعالی د خپل عام عادت پر خلاف، عادی سبب له مسببه او مسبب له سبب څخه بیل کړی. دلته د احراق سبب (اور) موجود ؤ مګر مسبب پری مرتب نه شو د معجزی او نورو په متعلق زمونږ مفصل کلام په یوه مستقله مقاله کښی د «المحمود» د رسالی په څو شمارو کښی چاپ شوی دی. فلیراجع.

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ۝۱۰۰

او غوښتل (نمرودیانو) پر ابراهيم کید (مګر د سوځولو) نو وګرځول مونږ دوی سخت زیانکاران (چه پخپل فعل کښی کامیاب نشول).

تفسیر: یعنی دوی د ابراهيم عليه السلام بد غوښتل لیکن دوی په خپله په ناکامی، ذلت او زیان کښی پریوتل، د حق صداقت په ښکاره صورت څرګند (ښکاره) شو، او د الله تعالی کلمه لوړه (اوچته) او علیا وګرځیده. قال (فی البحر المحيط) قد اکثر الناس فی حکایة ماجری لابراهيم عليه السلام والذي صح هو ماذکره الله تعالی من انه علیه السلام القی فی النار فجعلها الله علیه برداً وسلاماً.

وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ۝۱۰۱

او نجات مو ورکړ دغه (ابراهيم) ته او لوط ته (او بومو تلل دواړه چه غځی له عراقه) غمکي هغی ته چه برکت اچولی ؤ مونږ په هغی کښی دپاره د خلقو (چه شام دی)

تفسیر: یعنی حضرت ابراهیم مو سره د حضرت لوط علیهما السلام صحیح او سالم روغ رمت د شام ملک ته بوتلل چه هلته ډیر ظاهری او باطنی برکات د ودیعت په ډول (طریقه) ایښودل شوی دی.

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً

او وموښل دغه (ابراهيم) ته (زوی) اسحاق او (لمسی) یعقوب زیات (سر بیره د زوی پر غوښتنی د انعام په ډول (طریقه))

تفسیر: یعنی په زوروالی کښی ئی هلك غوښتی ؤ مونږ لمسی هم ورعطا کړ یعنی یعقوب علیه السلام.

وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٢٢﴾

او دغه ټول گرځولی دی مونږ نیکان (چه خلقو ته ئی لارښوونه کوله)

تفسیر: یعنی ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب علیهم السلام په اعلیٰ درجه سره له نیکو بندگانو غځی دی ځکه چه گرد (ټول) د الله تعالیٰ انبیاء دی او له انبیاءو څخه پورته بل څوک نیک او ښه کیدی نشی.

وَجَعَلْنَاهُمْ آيَةً يُهْدُونَ بِأَمْرِنَا

او گرځولی وو مونږ دوی (داسی) امامان چه سمه صافه لپاره ئی ښووله په حکم زمونږ سره (خلقو ته)

تفسیر: یعنی داسی کاملان وو چه د نورو تکمیل به ئی هم کاوه.

وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ

او وحی کړی وه مونږ دوی ته د کولو د خیراتونو (نیکو کارونو) او د قائمولو (سم اداء کولو) د لمانځه او د ورکولو د زکوٰۃ

تفسیر: یعنی هغوی ته مو وحی لېږلې وه چه په هغی کښی د دغو امورو تاکید هم ؤ خو نه یوازی دوی عاملان شی بلکه نور خلق هم د هغو ښو اعمالو په کولو باندی وگماری (ولمسوی) دغه د دوی علمی کمال شو.

وَكَانُوا الْعَابِدِينَ ﴿۴۳﴾

او وو دوی (تول) خاص مونږ ته عبادت کوونکی

تفسیر: یعنی شپه او ورځ به زمونږ په بندگی او عبادت کښی بوخت (مشغول) وو، بل کوم طرف ته به ئی سترگی نه اړولی، هم دغه د انبیاءو شان دی چه د دوی په هر کار کښی د الله تعالی د بندگی اشتراک هرومرو (خامخا) وی. دغه د دوی علمی کمال شو نو تاسی ای عربو چه د ابراهیم علیه السلام اولاد یئ او د هغه د متابعت دعوی کوئ ولی د هغو د دی علمی او علمی کمالاتو متابعت نه کوئ؟ بلکه حقیقتاً ئی تابعان شئ!

وَلَوْ طَأَتَيْنَهُ حُكْمًا وَعِلْمًا

او لوط ته ورکړی ؤ مونږ ده ته حکم (نبوت) او پوهه

تفسیر: (لوطاً منصوب دی په فعل مقدر سره چه تفسیر ئی په آتینا سره شوی دی) یعنی داسی حکمت، حکومت، علم او فهم چه د انبیاءو له شان سره لایق وی.

وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبِيثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فٰسِقِينَ ﴿۴۴﴾

او نجات ورکړی ؤ مونږ دغه (لوط) ته له (خلکو د) کلی هغه چه وو هغوی چه کول به ئی عملونه خبیث ناپاکه بیشکه چه هغوی وو قوم د بدی نافرمان

تفسیر: له کلی شخه مراد «سدوم» او بلکه د هغه ملحقات دی. د دی غای خلق په خلاف الفطرت کارونو مبتلا وو، د دوی قصه پخوا خو غایه تیره شوی ده.

وَادْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ٥٥

او داخل کړی ؤ مونږ دی په رحمت خپل کښی، بیشکه دی له نیکانو شخه دی.

تفسیر: یعنی کله چه د لوط پر قوم باندی مو عذاب نازل کړ نو لوط مو د خپلو ملګرو سره د خپلی مهربانی او رحمت په شادر کښی پټ کړ خو د نیکانو او بدانو عاقبت او انجام بیل بیل سره څرګند (ښکاره) شی.

وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ٥٦ وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ٥٧

او (یاد کړه ای محمده! قصه د) نوح کله چه غږ ئی وکړ (په ښیرا د قوم خپل) پخوا (له دغو مذکوره ؤ انبیاء) یعنی پخوا له ابراهیم او لوط علیهما السلام شخه. پس قبول کړ مونږ ده ته (سوال د ده) نو نجات ورکړ مونږ ده ته او کورنی د ده ته له غمه لویه (چه د طوفان وېره او د کافرانو ضرر ؤ) او مرسته (مدد) مو وکړه له ده سره (په انتقام اخیستو د ده) له قومه هغه چه نسبت د دروغو ئی کړی ؤ آیتونو زمونږ ته، بیشکه دوی وو قوم بد (ناکاره) نو غرق کړل مونږ دوی تول.

تفسیر: نوح علیه السلام تر نهه نیم سوو کلونو پوری خپل قوم وپوهاوه او په دومره اوږده موده کښی ئی دیری سختی او ربړونه (تکلیفونه) وګالل (برداشت کړل) خو په زړه پوری هیڅ اثر او نتیجه ئی څرګنده (ښکاره) نشوه بالاخره په تنګ راغی او داسی دعاء ئی وکړ ﴿إِنِّي مُغْلَوَّبٌ وَقَاتِلُ مِّنَ الْكَافِرِينَ دِيَارًا﴾ (۲۷) جزء د القمر د سورت (۱۰) آیت (۱) رکوع، او ﴿ثُمَّ لَآتِيَنَا عَلَى الْأَرْضِ﴾ (۲۹) جزء د نوح د سورت (۲۶) آیت (۲) رکوع، نو الله تعالی دغه

دعاء قبوله کړه او کفار ئی په طوفان غرق کړل او نوح علیه السلام ئی د خپلو ملگرو سره د طوفان له هیبت او د کفارو له ضرر رسولو څخه صحیح او سلامت وویست. دغه قصه په مفصل ډول (طریقه) پخوا تیره شوی ده.

وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَلَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ﴿٢٨﴾ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ ۖ وَكُلًّا آتَيْنَاهُمْ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ

او (پاده کړه ای محمده! قصه د) داؤد او سلیمان کله چه حکم کاوه هغو دواړو په (دعوی او نزاع د) کښت (فصل) کله چه د شپې گډه شوی وه (بی له شپانه) په هغه (کښت) کښی رمه د (هغه) قوم او وو مونږ حکم د دوی ته حاضر پس ومو پوهاؤ په هغه (فتوی، فیصله) سلیمان او هر یوه د دوی دواړو ته ورکړی ؤ مونږ حکم (نبوت) او پوهه

تفسیر: حضرت داؤد علیه السلام د الله تعالیٰ نبی ؤ، حضرت سلیمان علیه السلام د ده زوی ؤ او هم د پاک الله تعالیٰ نبی ؤ، دغه پلار او زوی ته الله تعالیٰ پرته (علاوه) له نبوته حکومت، علم، حکمت، د فهم قوت او د فیصلو قدرت هم وربښلی ؤ، حضرت سلیمان علیه السلام لا په هلک توب کښی داسی فوق العاده پخی خبری او ښایسته ویناوی کولی چه ټول اوریدونکی به ورته حیران پاتی کیدل. د حضرت داؤد علیه السلام حضور ته داسی یوه دعوی وړاندی شوه چه د یوه سری په کښت (فصل) کښی د نورو خلقو میړی (گډی) د شپې گډی شوی وی او د هغه کښت (فصل) ئی تر پښو لاندی او زیانمن کړی ؤ، کله چه داؤد علیه السلام په دغه دعوی کښی غور وکړ وربښکاره شوه چه د دغو میړو (گډو) قیمت د هغه نقصان سره برابر او معادل دی چه هغه کښت (فصل) ته رسول شوی دی، نو داسی فیصله ئی صادره کړه چه «دغه میړی (گډی) دی د کښت (فصل) خاوند ته ورکړی شی!» حضرت سلیمان علیه السلام وویل چه زما «نظریه او فیصله دا ده چه دغه د کښت (فصل) خاوند دی دغه میړی (گډی) له خپله ځانه سره وساتی او شودی دی ونخوری او د میړو (گډو) خاوند دی د کښت (فصل) خدمت وکړی، تر څو چه کښت (فصل) خپل رومبی حالت ته ورسپړی نو په دغه وخت کښی دی میړی (گډی) بیرته خپل خاوند او کښت (فصل) خپل خاوند ته وسپارل شی نو په دی ترتیب او صورت سره به دواړه له نقصان نه وژغورل (وساتل) شی» حضرت داؤد علیه السلام چه دا فیصله واوریده نو آفرین ئی ورته وویل او د خپل اجتهاد نه وگرځید، ځواکی د فقهی د اصولو په اصطلاح کښی ئی د سلیمان علیه السلام

استحسان د خپل قياس په مقابل كېنې قبول كړ. دغه فيصله چه پلار او زوی د مدعی او مدعی عليه په نسبت صادره كړه، الله تعالی ته ښكاره او معلومه وه او دغو دواړو ته پاك الله پوهه او د فیصلې قوت وركړی ؤ لیکن الله په اصل حقیقت حضرت سلیمان علیه السلام پوه كړ او حضرت سلیمان علیه السلام هغی نتیجی ته ورسید چه د الله تعالی په نزد اصلاح او اصوب ؤ او بالاخره داؤد علیه السلام هم هغه ومنله. له دغی واقعی څخه ښكاره شوه سره له دی چه انبیاء الله علیهم السلام سلطنت ته ورسیدي خو بیا هم د خلق الله دیرو وړو وړو معاملو ته هم داسی توجه كوی لكه چه لویو لویو كارونو ته اهمیت وركوی.

وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ

او تابع كړی وو مونږ له داؤد سره غرونه چه تسبیح به ئی ویلی او (هم داسی تابع كړی وو مونږ) مرغان هم (چه تسبیح به ئی ورسره ویلی)

تفسیر: حضرت داؤد علیه السلام د ډیر ښه غږ او د خواږه آواز خاوند ؤ د نبوت په هغه مؤثر او اغیزه ناك (اثرناك) غږ چه ده په خپل طبیعی جوش سره زبور شریف لوست یا د پاك الله په تسبیح او تحمید كېنې مشغولیده نو غرونو، مرغانو او نورو حیواناتو به هم د هغه د غږ په متابعت په لوستلو پیل (شروع) كاوه.

وَكُنَّا فَعِلِينَ ﴿٢٩﴾

او وو مونږ كوونكي (د داسی كارونو)

تفسیر: یعنی تعجب مه كوه چه تیږی (كتی) او مرغان به څرنګه تهلیل او تسبیح وائی. دغه ټول كارونه مونږ لا پخوا كړی وو. ښه! زمونږ د لامحدود قدرت له مخی آیا دغه خبری څه مشكلي او مستبعدی ګڼلی كیدی شی بلكه نه نشی كیدی!.

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِيُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ

او ښوولی ؤ مونږ دغه (داؤد) ته جوړول د زغری تاسی ته دپاره د دی چه وساتی تاسی (دا زغره ای انسانانو) له ضرره د جنگ (د دښمنانو) ستاسی

تفسیر: الله تعالی د حضرت داؤد علیه السلام په لاس كېنې اوسپنه د موم په شان پسته او نرمه

گرځولی وه ده به هغه سره تاووله او نهایتی سپکی مضبوطی او ښکلی زغری به ئی جوړولی چه د جنگ په وخت کښی به تری کار اخیست کیده .

فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ ﴿۸﴾

پس آیا یی تاسی شکر کوونکی (یعنی شکر وکړی).

تفسیر: یعنی ستاسی د گټی دپاره مونږ د داؤد علیه السلام په ذریعه داسی عجیب صنعت راویست نو تاسی ښه فکر وکړی چه د دی راز (قسم) نعمتونو تاسی څه شکر ادا کوئ؟

وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا

او (تابع کری و مونږ) سلیمان ته باد توند (تیز) چه روانیده په حکم د ده (سلیمان او رساوه به ئی) ځمکی (د شام ته) هغی ته چه برکت ایښی و مونږ په هغی کښی،

تفسیر: حضرت سلیمان علیه السلام داسی دعاء کری وه ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِالْإِنْسَانِ أَنْ يَأْتِيَهُ الْغُيُوبُ﴾ ۲۳ جزء د (ص) د سورت (۳۵) آیت (۳) رکوع نو الله تعالی

هوا او پیریان د ده تابع کری وو. حضرت سلیمان علیه السلام داسی یو تخت تیار کری و چه د دولت له اعیانو او مشرانو سره به پری کیناسته او ضروری لوازم او سامان به ئی هم له خپل ځان سره اخیستل بیا به هوا راتله او هغه تخت به ئی په ډیره چابکی پورته کاوه، کله چه به هغه په مناسبه اندازه له ځمکی څخه پورته کیده بیا به هوا نرمیده او له ضرورت سره سم به کمی او زیاتی پکښی پیدا کیده لکه چه د (ص) د سورت په (۳۶) آیت (۳) رکوع (۲۳) جزء کښی راغلی دی ﴿فَإِذَا حِثَّتْ أُصَابٌ﴾ له «یمن» څخه «شام» ته او له شام څخه یمن ته چه د یوی میاشتی لاره ده په (۵) گریو (گینتو) کښی رسیده تعجب دی چه د نن ورځی د عجیبو او غریبو هوایی جهازونو په زمانه کښی هم ډیر منحرفین له دی دول (طریقه) واقعاتو څخه انکار کوی آیا هغه کار چه نن ورځ ئی یورپ والا د بخار او برق او نورو په ذریعه کولی شی، الله تعالی ئی د خپل یو نبی له امله (وجی) په خپل قدرت سره نشی کولی بلکه کولی ئی شی.

وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمِينَ ﴿٨١﴾

او یو مونږ په هر شی عالمان،

تفسیر: یعنی چه چا ته څه قسم امتیاز ورکول مناسب دی او له هوا او له نورو عناصرو څخه په څه ډول (طریقه) سره کار اخیستل کیدی شی.

وَمِنَ الشَّيْطَانِ مَنْ يَّغْوُ صُورَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَلِكَ

او (تابع کړی وو مونږ ده ته) ځینی له شیطانانو څخه هغه چه غوتی به ئی وهلی (په سیند کښی) د ده دپاره او کول به ئی (نور ډیر) کارونه بی له دی نه

تفسیر: له شیطانیو څخه مراد سرکش پیریان دی، دوی د حضرت سلیمان علیه السلام له لوری مامور وو چه په لوبو لوبو سیندونو کښی غوپی ووهی او مرغری، جواهر او نور بحری حاصلات د هغو له تل څخه راوکاږی، او په دغو پیریانو په ودانیو او نورو عمرانی کارونو کښی سخت او درانه کارونه وکړی د یوه لوی حوض په اندازه د مسو لگنونه (خانکونه) او لوی لوی دیگونه به ئی پری جوړول چه له سره به له خپله ځایه چا نشو خوځولی او له یوه ځایه بل ځای ته به ئی پری وړل او بارول او لاندی باندی به ئی سره کول او له ډیرو سختو څخه سخت کارونه به ئی تری اخیستل معلومیږی هغه حیرانوونکی کارونه چه الله تعالی په دی زمانه کښی د مادی قوتونو په واسطه کوی دغه کارونه به ئی په هغه وخت کښی د مخفی او روحی قوتونو په ذریعه کول.

وَكُنَّا لَهُمْ حَفِظِينَ ﴿٨٢﴾

او وو مونږ دوی لره ساتونکی (له فساد څخه)

تفسیر: یعنی مونږ په خپل کامل قدرت دغه شیطانی په داسی شان د حضرت سلیمان علیه السلام په قبضه او قید کښی ټینګ، مضبوط او بند ساتلی وو چه هر څه ئی غوښتل هغه به ئی ورباندی د بیگار په ډول (طریقه) کول او دوی له سره حضرت سلیمان ته هیڅ یو ضرر نشو رسولی که نه د بنیادم به څه زور او قوت وی چه داسی یو شریر مخلوق په خپله قبضه کښی په سختو غنځیرونو کښی بند وساتی ﴿وَالْخَوْرَيْنِ مُقَرَّنَيْنِ فِي الْأَصْفَادِ﴾ (۲۳) جزء د (ص) د سورت (۳۸) آیت ۳ رکوع.

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ ﴿٨٣﴾
 فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ
 وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا

او (ياده كرهه اي محمده ! قصه د) ايوب كله چه ندا غو ئي وكرم رب خپل ته چه بيشكه زه رسيدلى دى ماته ضرر (رنځ او سختي په بدن كېښي) او ته ډير مهربان ئي له تولو مهربانانو څخه، پس قبوله كړه مونږ دعاء د ده پس لري كړ مونږ هغه چه ؤ په ده باندې له (بدني او مالي) ضرره او وركړ مونږ دغه (ايوب) ته اهل د ده او په مثل د هغوى له هغوى سره په رحمت سره له زده زمونږ

تفسير: حضرت ايوب عليه السلام ته الله تعالى په دنيا كېښي له هر حيثه آرامي او هوسائي (راحت) وركړي وه ځمكه، كښت، (فصل) مال مالداري، مريان، وينځي، صالح اولاد او ښه په زړه پوري ښځه ئي وركړي وه حضرت ايوب عليه السلام د الله تعالى لوى شكر كوونكى بنده وو. ليكن الله تعالى دى په ابتلاء او ازموينه كېښي واچاوه كښتونه (فصلونه) ئي وسوځيدل، رمي او گلي ئي تباه شوي، اولاد ئي تر چټ لاندې مړه شول، ټول دوستان آشنايان او خپلوان تړي بيل شول، د ده په وجود سختي دانې وختلې او چينجى ئي وكړل له دغومره مالونو، شتو، نوكرانو، خپلو او خپلوانو څخه يواځې د ده يوه ښځه ورسره ملگري پاتې وه بالاخره دغه خواره هم سترې ستومانه او زړه تنگي شوه مگر حضرت ايوب عليه السلام همغسې چه په نعمت كېښي د پاك الله شكر كوونكى بنده ؤ په زحمت او ابتلاء كېښي هم صابر پاتې شو كله چه د ده تكليف او اذيت او د دښمنانو شماتت له حده تير شو بلكه دوستانو هم په داسې ويناؤ باندې شروع وكړه چه يقيناً ايوب عليه السلام د كومى داسې سختي گناه مرتكب شوى دى چه د هغې له اثره په داسې سخته بلا اخته دى نو دلته حضرت ايوب عليه السلام لاس په دعا شو چه ﴿وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ﴾ هم دا چه ده د خپل رب په دربار كېښي دا سوال وكړ. سم د لاسه د رحمت سيند په جوش او چپو شروع وكړه الله تعالى ده ته د مرو اولادونو پر ځاى يو په دوه اولادونه وركړل او د ځمكې څخه ئي چينه راويستله حضرت ايوب عليه السلام له هغې څخه اوبه وځښلې او هم ئي ورباندې ولېل سم د لاسه روغ رمت شو او ټول تكليفونه ئي لري شول لكه چه په حديث كېښي راغلي دى د سرو زرو ملخان ئي ورباندې وورول، لنډه دا چه له هر حيثه ورته د ارامتيا اسباب برابر شول.

عُيْنِي مفسرين داسی ليکي چه هغه مړه اولادونه ئی بيرته ورته ژوندی کرل او په مثل د هغو نمسی ئی چه مړه شوی وو بيرته ورته ژوندی کرل.

وَذِكْرَىٰ لِلْعَبِيدِ ۝۸۳

او نصیحت دپاره د عبادت کوونکو (هر څوک چه داسی صبر کوی هم داسی نتیجی به هم مومی)

تفسیر: یعنی په ایوب علیه السلام د دغی مهربانی کیدلو په اثر ټولو بندگی کوونکو ته لوی پند او نصیحت او یو مهم یادگار پاتی شو چه هر کله په کوم یو نیک بنده په دنیا کښی کومه تنگسه یا مصیبت راشی ښائی چه د ایوب علیه السلام په شان صبر، استقامت، ثبات او استقلال وښی او یوازی خپل پروردگار ته دعاء او نداء وکړی یقین دی چه الله تعالیٰ به پری د عنایت نظر وکړی او یوازی د داسی یوی ابتلاء له لیدلو څخه نه ښائی چه څوک داسی گومان وکړی چه البته دغه بنده د الله تعالیٰ په دربار کښی مبعوض دی

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ الصَّابِرِينَ ۝۸۵

او (یاده کړه ای محمده! قصه د) اسمعیل او ادريس او ذوالکفل، دغه ټول دی له صبر کوونکو څخه (په طاعت او مصیبت او له معصیت څخه)

تفسیر: یعنی دغه نیک بنده گان می یاد کړئ د اسمعیل او ادريس علیهما السلام ذکر پخوا له دی نه د (مریم) په سورت کښی تیر شو د «ذوالکفل» په نسبت اختلاف دی چه نبی ؑ لکه چه د انبیاء په ډله کښی د هغه له یادولو څخه څرگندیږی نو دغه به یا الیاس یا یوشع یا زکریا وی یا یوازی یو صالح سری ؑ. وائی چه دی د یو چا ضامن شوی ؑ او د هغه له امله (وجی) شو کاله بندی پاتی شو او خاص د خدای جل جلاله دپاره ئی دغه تکلیف وگاله (برداشت کړو).

تنبیه: د امام احمد په مسند او جامع الترمذی کښی د یو سری قصه راغلی ده چه پخوا ډیر سخت بدکار، فاسق او فاجر ؑ او وروسته تائب شو الله تعالیٰ په هم دی دنیا کښی د هغه د مغفرت زیری خلقو ته ورکړ د هغه نوم په حدیث کښی «کفل» راغلی دی ظاهراً دا هغه ذوالکفل نه دی چه د هغه ذکر په قرآن کښی راغلی دی، والله اعلم. زمونږ د زمانی د عینو مصنفینو خیال دی چه ذوالکفل هم هغه دی چه ورته «حزقیل» هم وائی (والله تعالیٰ اعلم).

وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٧﴾
 وَذَالنُّونِ إِذْ ذُهِبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ
 فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ
 إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٨﴾

او داخل کړی وو مونږ دوی په رحمت خپل کښی (چه نبوت او جنت دی) بېشکه چی دوی دی له صالحانو نیکانو کاملانو او (یاد کړه ای محمده! قصه د) خاوند د ماهی کله چه لار حال دا چه په قهر ؤ (په قوم خپل) پس گومان ئی وکړ چه له سره به نشو مونږ قادر په نیولو د ده (یا گومان ئی وکړ چه له سره به تنگی نه راولو په ده). پس غږ ئی وکړ په تیارو کښی (داسی) چه نشته بل برحق معبود مگر ته ئی (یوازی) پاکي ده تا ته له عیبونو بېشکه چه زه وم له ظلم کوونکو څخه (په خپلو تلوو کښی بی له اذن څخه)

تفسیر: یونس علیه السلام ته ئی «ذالنون - ماهی والا» وویل چه لنډه قصه ئی دا ده الله تعالی یونس علیه السلام د «نینوی» د ښار په طرف چه د موصل له مربوطاتو څخه دی مبعوث کړی ؤ چه د هغه ځای خلق له بت پرستی څخه منع کړی او د حق په طرف بلنه ورکړی مگر هغوی له سره د یونس علیه السلام خبرو ته غوږ کینښود بلکه ورځ په ورځ د دوی عناد او تمرد لا پسی زیاتیده آخر حضرت یونس علیه السلام د هغوی په حق کښی ښیرا وکړه او دی پخپله د دوی له ناپاکو حرکاتو څخه خفه او په ډیر قهر او غضب سره له ښاره ووت او د الله تعالی حکم ته ئی انتظار ونه کړ او له خپل قوم سره ئی وعده وکړه چه درې ورځی وروسته به پر تاسی د الله تعالی عذاب نازل شی، د یونس علیه السلام د وتلو څخه وروسته د ده قوم وپوهید چه د نبی ښیرا بی اثره نه پاتی کیږی او هر ورو (خامخا) پر مونږ آفت نازلیدونکی دی، ممکن چه د عذاب څه آثار به هم دوی ته ورڅرگند شوی وی نو ځکه دوی گرد (تول) سره وویریدل، لوی واړه سره له حیواناتو له خپلو کورونو څخه ووتل او په یوه ځنگل کښی ننوتل او میندی له کوچنیانو (بچو) څخه بیلې کړی شوی او گرد (تول) الله تعالی ته په ژبا او واویلا شول، د کوچنیانو (ماشومانو) میندی، لوی او واړه تول داسی په ژبا او انگولا شول چه تول صحرا او بیدیا د دوی له شور او غوغا، زاری او دعاگانو څخه ډکه شوه، او د دغه ښار گردو (تولو) خلقو په ډیر اخلاص او صداقت سره توبه وویستله او تول بتان ئی مات کړل او د الله تعالی د اطاعت او عبادت کلک عهد ئی وکړ او د حضرت یونس علیه السلام په لتون کښی شول که چیری مو وموند نو د ده د حکم

او ارشاد متابعت به کوو، نو الله تعالى هغه راتلونکی عذاب د دوی له سره ستون (واپس) کړ.

لکه چه جزء ۱۱ د یونس د سورت په ۹۸ آیت (۱۰ رکوع) کښی ئی ویلی دی

﴿فَلَوْلَا كَانَتْ قَرِيبَةً مِّنْتَ فَتَنَعَهَا إِنَّا لَا نَقْرَأُ الْقَوْمَ يُؤْتِي لَهَا أَمْنًا وَكَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْغَرْزِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَنَعْتُهُمْ إِلَىٰ جَيْنٍ﴾

له یوی خوا چه یونس علیه السلام له خپلی قریبی څخه ووت او له

یوی دلی سره په یوی بیري کښی سور شو کله چه دغه بیري د سیند منځ ته ورسیده د دویدلو

نښی پکښی څرگندی شوی، بیري چلوونکی د بیري د سپکولو په چرت (خیال) کښی شو او

داسی ئی غوښتل چه کوم یو سری دی په سیند کښی وغورځاوه شی یا له خپلو مفروضاتو سره

سم ئی داسی گومان وکړ چه په دغی بیري کښی داسی کوم مرئی سور دی چه له خپل بادار

(مالک) څخه تبتیدلی دی نو ځکه د داسی سری د معلومولو له پاره ئی چه په سیند کښی

وغورځول شی پچه (قرعه) واچوله نو دغه پچه (قرعه) د یونس علیه السلام په نامه ووته او دوه دری

ځلی دغه وضعیت تکرار شو خو هر ځل به د هم دغه یونس علیه السلام په نامه پچه (قرعه)

راوتله، د دغه وضعیت په لیدلو، یونس علیه السلام خپل ځان سیند ته وغورځاوه، سم د لاسه یو

ماهی راغی او هغه ئی ښوی (روغ) تیر کړ، الله تعالى ماهی ته حکم وکړ چه یونس پخپله گیده

کښی وساته چه د هغه یوه ویشته ته ضرر ونه رسیږی، دا ستا روزی نه ده بلکه مونږ ستا گیده د

ده دپاره بندیخانه گرځولی ده، دی پکښی محفوظ وساته، په دغه وخت کښی یونس علیه السلام

د الله تعالى په دربار کښی داسی دعاء وکړه ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

او په خپله خطا ئی اعتراف وکړ چه بیشکه ما تلوار وکړه، او ستا د حکم راتگ ته

می انتظار ونه کړ او په خپل سر می خپل امت او د هغوی ښار پری ښود، که څه هم د یونس

علیه السلام دغه غلطی یوه اجتهادی غلطی وه چه د امت دپاره معاف ده مگر د انبیاء تربیت او

تهذیب له عامو خلقو څخه ممتاز وی په داسی یوه معامله کښی چه د وحی د نزول امید وی بی له

انتظاره د ښار څخه وتل او خپل قوم بی سره پریښودل د یوه نبی له شان سره لایق نه و (فنادی

فی الظلمات - پس غږ ئی وکړ په تیارو کښی یعنی د سیند په ژورو او د ماهی په گیده او د

شپی په تیارو کښی، داسی چه ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ چه

نشته بل برحق معبود مگر هم دا ته ئی، پاکی ده یوازی تاته له عیبونو بیشکه زه وم له ظلم

کوونکو څخه په تگ خپل کښی) یعنی زما خطا راوښه بیشکه چه له ما ځینی غلطی صادره

شوی ده په هم دغه حرکت دغه سختی او ابتلا پری راغله، څو ئی توبه وویسته او نجات ئی

وموند او هغه ماهی د الله تعالى په اراده د سیند غاری ته خپله خوله د باندي وویسته او دی ئی

روغ رمت له خپلی گیدی څخه د باندي وغورځاوه دی خپل قوم ته روغ او جوړ بیرته ورغی او په

خپله هم هغه مقدسه وظیفه مشغول شو ﴿فَلَقَدْ أَنْقَرْنَا عَنْكَ﴾ پس گومان ئی وکړ، الخ)

یعنی داسی خیال ئی وکړ چه مونږ به په دغه حرکت له ده څخه هیڅ یوه پوښتنه نه کوو یا

داسی له مونږ څخه وتبتید لکه چه څوک داسی گومان وکړی چه اوس به می هیڅوک ونه نیولی

شی او نه به می بیرته راوستی شی گواکی چه دی له هغه کلی څخه ووت لکه چه زمونږ له قدرت

نه ووت، دا مطلب نه دی چه معاذ الله یونس علیه السلام به په واقع کښی داسی خیال کړی وی، داسی خیال خو د یوه ادنیٰ مؤمن په زړه کښی هم نه پیدا کیږی بلکه مطلب دا دی چه دغه صورت حال داسی ژ چه له هغه څخه داسی یوه مفکوره پیدا کیدی شوه. د الله تعالیٰ عادت دی چه دی د کاملینو یو ډیر ادنیٰ ښوئیدل په ډیره سخته پیرایه (اسلوب) سره اداء کوی لکه چه مونږ پخوا له دی نه په څو څو ځایونو کښی لیکلی دی او په دی سره د کاملینو تنقیص نه بلکه د دوی شان او جلال څرگندیږی چه د دومره عظمت سره سره ولی دومره لږ هم وښوئیدی.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُجِي الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

پس قبوله کړه مونږ دعاء د دغه (یونس) او نجات مو ورکړ دغه (یونس) ته له غمه (د سیند او ماهی) او هم داسی (چه یونس ته مو نجات ورکړ) نجات ورکړو مونږ مؤمنانو ته

تفسیر: یعنی نجات د یونس علیه السلام سره مخصوص نه دی هر هغه ایمان داره چه په هم دغه شان مونږ ویولی مونږ هغه ته هم له بلیاتو څخه نجات ورکړو. په احادیثو کښی د دی دعاء ډیر فضیلت راغلی دی او امت د سختیو او مصیبتونو په وخت کښی تل دغه دعا ډیره مجریه موندلی ده.

وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ ﴿٨٩﴾

او (یاده کړه ای محمده! قصه د) زکریا کله چه غږ وکړ رب خپل ته (داسی چه) ای ربه زما مه پرېږده ما یوازی (بی اولاده) او ته ئی غوره له (گړدو (تولو)) وارثانو نه.

تفسیر: یعنی داسی اولاد را کړی چه وروسته له ما د قوم دینی خدمت وکړی شی او زما د دغو تعلیماتو د خورولو د عهدی څخه ووتلی شی. لکه چه د مریم د سورت په تفسیر کښی مو لیکلی دی کله چه زکریا علیه السلام داسی وارث غوښته چه په «یرثنی ویرث من آل یعقوب» (د مریم (۱) رکوع) کښی مذکور دی نو د هغه په تناسب سره ئی الله تعالیٰ هم په دغه نامه سره یاد کړ.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَاهُ زَوْجًا إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَشِيعِينَ ﴿٩٠﴾

پس قبوله کړه مونږ دعاء د دغه (زکریا) او ومو باینه دغه (زکریا) ته یحییٰ او صالحه مو کړه ده ته ښځه د ده (د ولادت له پاره له شندوالی څخه وروسته) بیشکه دغه (مذکور انبیاء) وو دوی چه تلوار به ئی کاوه په (کولو د نیکو عملونو او طلب) د خیراتونو او بللو به ئی مونږ له جهته د مینې (د ثواب) او له جهته د ویری (د عذاب) او وو دوی خاص مونږ ته ویریدونکی متواضع

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ د حضرت زکریا علیه السلام شنده ښځه پخپل فضل او کرم سره د ولادت وړ (لائق) او قابله وگرځوله. عینی متصوفین وائی هر څوک چه پاک الله د خوف یا د توقع له امله (وجی) یاد کړی هغه اصلی محب نه دی له دغه آیت نه د دغی مفکوری غلطی څرگندیږی له انبیاء څخه پورته د الله تعالیٰ محب څوک کیدی شی.

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ٩١

او (یاده کړه ای محمده! قصه د) هغی (جینئ مریمی) چه پاک ئی ساتلی ؤ اندام خپل (له نکاح او له سفاح څخه) پس پوکر مونږ په (گریوان د) هغی کښی له روحه خپله او ومو گرځوله دغه (مریمه) او زوی د دی (عیسی) دلیل (د کامل قدرت خپل) دپاره د خلقو

تفسیر: یعنی د حضرت بی بی مریمی رضی الله تعالیٰ عنها په نس کښی چه له نکاح او سفاح او له حلالو او حرامو دواړو طریقو څخه محفوظه وه حضرت عیسیٰ علیه السلام ئی «چه په روح الله» سره ملقب دی پیدا کړو د حضرت عیسیٰ علی نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام د آیت او دلیل والی ذکر پخوا له دی نه د آل عمران او د مریم په سورتونو کښی بیان شوی دی.

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ٩٢

په تحقیق دا ملت (د توحید ملت او د اسلام دین) ستاسی، ملت یو دی (چه په دغه دین متفق دی تول انبیاء) او زه رب ستاسی یم پس عبادت کوئ زما (خاص نه د بل).

تفسير: يعنى الله تعالى يو دى او ستاسى د دين اصول هم يو دى، گورد (تول) انبياء عليهم السلام هم د دين په اصولو كښى داسى سره يو دى چه هر هغه تعليم چه يو ئى وركوى هغه بل هم د هغه تصديق او تائيد كوى كوم اختلافات چه په فروعو كښى د زمانى او مكان د اختلاف له كبله (وجى) منع ته راغى هغه عين مصلحت او حكمت دى، مذموم اختلاف هغه دى چه په اصولو كښى وى. نو ځكه لازمه ده چه تول سره په گډه د خداى جل جلاله بندگى وكړو او په كومو اصولو كښى چه تول انبياء سره متفق دى هغه تول په يو طاقت ټينگ ونيسو.

وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ

او توتى توتى كړ (دغو پخوانيو امتونو) كار (د دين) خپل په منځونو خپلو كښى،

تفسير: مونږ خو د اصولو په اعتبار ټولو ته يو دين وركړى ؤ خو خلقو پكښى په خپله اختلاف پيدا كړ او هغه دين ئى سره توتى توتى كړ او په خپلو كښى ئى سره نفاق او شقاق پيدا كړ.

كُلُّ إِلَهٍ آتَانَا جُؤُنَ

تولى فرقى مونږ ته راتلونكى دى (نو جزا به وركړو دوى ته)

تفسير: يعنى كله چه زمونږ حضور ته راشى نو تول اختلافونه به هلته سره فيصله شى. هر يوه ته به د هغه د عملونو جزاء وركړى شى چه تفصيل به ئى په راتلونكى آيت كښى راشى.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٣﴾

پس هر څوك چه عمل وكړى له نيكو (كارونو) څخه حال دا چه دى مؤمن وى نو نشته بى قدرى ضياع د كوشش د ده (او زيار (محنت) ئى نه ضايع كيږي) او بيشكه مونږ دغه (كوشش د ده) لره ليكونكى يو.

تفسیر: یعنی د هیچا محنت او زیار (کوشش) نه ضایع کیږی، د نیکی خوړه میوه به مؤمنانو ته ورسیدو، هیڅ یوه نیکی به هم نه ضایع کیږی. هر وړوکی او لوی عمل مونږ د دوی په عملنامه کښی لیکو چه د قیامت په ورځ کښی به پرانستلی شی.

وَحَرَامٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾ حَتَّىٰ إِذَا
فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ ﴿٩٦﴾

او حرام (منع) دی پر (اهل د) هر هغه کلی چه هلاک کړی دی مونږ دوی لره (دا کار) چه بیشکه دوی به نه راځی بیرته (مونږ ته د جزاء یا چه راشی بیرته دنیا ته د توبی او معذرت دپاره). تر هغه پوری کله چه پرانستلی شی یأجوج او مأجوج (او دیوال ئی له مخه لری شی) او دوی به له هری لوری (وچتی) څخه گړندی راکوزیږی،

تفسیر: لومړی د نجات موندونکو مؤمنانو ذکر و بالمقابل په دی آیت کښی د هلاک کیدونکو کفارو ذکر دی یعنی هغه کفار چه د هغو دپاره تالا کیدل او هلاک او تباهی مقدره شوی ده نو هغوی له سره له خپل کفر او عصیان څخه لاس نه اخلی او نه توبه ویاسی او نه د الله تعالیٰ په طرف رجوع کوی او نه کله هغوی بیرته دنیا ته په دی مقصود راوستل کیدی شی چه دلته د خپلو تیرو تقصیراتو تلافی وکړی نو هغوی څرنګه د خپل خلاصون او نجات توقع کولی شی د هغوی دپاره خو یوازی یو وخت باقی دی کله چه هغوی دوهم ځلی ژوندی او د پاک الله په طرف رجوع کوی او پر خپلو تجاوزاتو او تقصیراتو معترف کیږی او د ندامت او پښیمانی اظهار کوی مګر په هغه وخت کښی به پښیمانی هیڅ په کار ورنشی، دغه د قیامت وخت دی چه د هغه له نژدی مبادیو څخه یو د «یأجوج مأجوج» خروج دی چه د عیسیٰ علیه السلام له نزول څخه وروسته به د «ذوالقرنین» سد ماتوی او د یأجوج مأجوج لښکر به لوی هجوم او یرغل (حمله) راوړی دغه خلق به د خپل کثرت او ازدحام له کبله (وجی) په ټولو لورو (وچتو) او ژورو (خکته) داسی خواره شی چه څوک هری خوا ته سترګی اړوی نو دوی به وینی، د دوی دغه بی مثله سیلاب او هجوم به په داسی شدت گړندی راروان وی چه هیڅ یو انسانی قدرت به د دوی مخه نشی نیولی او داسی به ښکاری چه د هری یوی غونډی او هر یوه غره نه د دوی لښکری راښوئیږی او رارغری، د «الکھف» د سورت په آخر کښی مونږ د دی قوم په باب څه لیکلی دی هلته دی وکتلی شی.

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَاذْهَبِي شَاخِصَةً أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يُؤْيِلْنَآ قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا بَلْ كُنتَ ظَالِمِينَ ﴿٩٥﴾

او نژدی شوه وعده حقه (قیامت) پس ناڅاپه قصه دا ده چه تیغی (بوتی) به وتلی پاتی وی سترگی د هغو کسانو چه کافران شوی دی، (او وائی به) ای هلاکه زمونږ راحاضر شه دغه دی وخت دی په تحقیق وو مونږ په غفلت کښی له دغی ورځی (له حقی وعدی په دنیا کښی) بلکه وو مونږ ظالمان (په خپل ځان په کفر سره)

تفسیر: یعنی کله چه د جزاء او سزاء وعده رانژدی شی په دغه وخت کښی به د منکرانو سترگی د هیبت او ویری له شته ردی بدی، تیغی او بوتی ختلی وی. او په خپل جهل او غفلت به د افسوس او حسرت نه منگولی مروړی او وائی به افسوس چه مونږ له داسی لوئی ورځی څخه ولی بی خبره او غافل پاتی شوی وو چه په دغسی سختیو او مصیبتونو کښی مبتلا او اخته شوو، کاشکی مونږ په دنیا کښی له دغه آفت څخه د نجات څه فکر کړی وی.

﴿بَلْ كُنتَ ظَالِمِينَ﴾ بلکه وو مونږ ظالمان په خپل ځان په کفر سره (یعنی دی ته مونږ څنگه بی خبری ویلی شو ځکه چه انبیاء علیهم السلام خو په صافو ښکاره و الفاظو سره مونږ ته له دغی ورځی او له دغی لوئی پېښی څخه خبر راکړی و لیکن مونږ په خپله پخپلو ځانونو ظلم او تیری وکړ چه د هغوی خبرو ته مو غوږ کینښود او په خپلو شرارتونو او گناهونو مو اصرار او مداومت کاوه.

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَرَدُونَ ﴿٩٦﴾

بیشکه تاسی او هغه (بتان، شیطانان) چه عبادت ئی کوئ تاسی بی له الله څخه خس (خشاک) د دوزخ یئ، تاسی (له معبودانو خپلو سره) دی دوزخ ته ننوتونکی یئ

تفسیر: دا خطاب د معظمی مکی مشرکانو ته دی چه بت پرستی به ئی کوله یعنی تاسی ټول به له دغو خپلو باطلو معبودانو سره د دوزخ خس او خشاک شیء ﴿وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ د البقره (۳) رکوع. د دی معنی داسی نه ده چه بتان به معذب کیږی بلکه غرض ئی دا دی چه په بت پرستانو دی زیات حجت قائم شی لکه چه وروسته وائی ﴿لَوْ كَانَ هَؤُلَاءَ إِلَهًا مَّا وَرَدُوا مَا﴾ او د دوی حسرت به ډیر او حماقت به ئی لا واضح او څرگند (ښکاره) شی له

چا شخه چه دوی د خیر هیله (امید) او توقع کوله کله چه دوی خپل ثخان نشی خلاصولی نو زمونږ حفاظت به شنگه وکړی

تنبیه: له ﴿وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ شخه مراد دلته یوازی اصنام دی ځکه چه خطاب هم دغو د بتانو عابدانو ته دی لیکن که «ما» عامه شی نو (بشرط عدم المانع) قید به معتبر وی. یعنی که په دغو فرضی معبودانو کښی د اور د دخول شخه کوم مانع نه وی نو هغوی به هم له خپلو عابدانو سره یو ځای د دوزخ خس او خاشاک کپړی، مثلاً شیاطین، اصنام باقی حضرت مسیح، حضرت عزیر او ملائکه الله علیهم السلام چه دوی هم د دیرو خلقو له پلوه معبودان درول شوی دی نو د دغو ذواتو مقبولیت او وجاهت مانع دی چه معاذ الله په دغه عموم کښی شامل کړی شی. له دی کبله (وجی) ئی تصریحاً وویل ﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ﴾ (اما ښه او په زړه پوری خبره دا ده چه د «ما» عموم په غیر ذوالعقولو کښی دی).

لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ إِلَهًا مَّا وَرَدُوا وَهًا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٩٩﴾

که چیرې وی دغه (بتان شیطانان په رشتیا سره) معبودان نو نه به وو داخل شوی په دی دوزخ کښی او دا ټول (بتان او بت پرستان) به په دی دوزخ کښی تل پراته وی

تفسیر: یعنی دغه ټول عابدان او باطل معبودان به تل تر تله په دوزخ کښی پراته وی.

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

وی به دغو (عابدانو) ته په دغه (دوزخ) کښی چغی سوری او دوی به په دی دوزخ کښی نه اوری هیڅ (شی د دوزخ د شور ماشور له سببه).

تفسیر: یعنی د هول او هیبت له شدت او د عذاب له سخت تکلیف او د خپلو چغو او کریکو له شورماشور شخه به هیڅ شی نه اوری. له ابن مسعود رضی الله تعالیٰ عنه شخه روایت دی چه یو داسی وخت به راشی چه هر یو دوزخی به د اوسپنی په یوه صندوق کښی بند کړی شی او له پاسه به پری میخونه ټک وهل شی او د دوزخ په اعماقو (ژورو) کښی به واچولی شی، ښائی چه په دی وخت کښی دغه هیڅ نه اوریدل د دغه دوزخی حال وی د دی آیت د نزول په اثر مشرکان سخت خفه شول نو اعتراض ئی وکړ چه آیا عزیر او مسیح او ملائکه چه غیننی ئی خپل معبودان دروی هم په دوزخ کښی لویږی؟ نو دغه مبارک آیت نازل شو.

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٧﴾

بیشکه هغه کسان چه رومبی شوی ده دوی ته له (جانبه د) مونږه نیکه مرته (سعادت، نجات) دغه کسان به له دی دوزخ څخه لری کړی شوی وی.

تفسیر: یعنی یو غل به د صراط له پل څخه تیریږی، بیا به تل له دوزخ څخه لری اوسیږی او د تیریدلو په وخت کښی به هم، د دوزخ له تکلیف، الم او درد څخه بیخی خلاص وی.

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَةً وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خِلْدُونَ ﴿١٨﴾

نه به اوری دغه (جنتیان) غږ د (لمبو د) دوزخ او دوی په هغو نعمتونو کښی چه غواړی ئی نفسونه د دوی تل به وی.

تفسیر: یعنی جنتیان به له دوزخ څخه دومره لری وی چه د دوزخ د اور ډیر یو نری غږ هم د دوی غوږو ته نه رسیږی او په نهایت عیش او آرامی سره به په جنت کښی مزی کوی او له هر راز (قسم) نعمتونو څخه به دوی خوند اخلی.

لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ

الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٩﴾

نه به خفه (غمجن) کوی دوی (جنتیان) ویره ډیره لویه (هم لکه آخره نفخه او یا د دوزخ خوا ته روانیدل) او ملاقات به کوی له دوی سره پرښتی (استقبالاً، او وائی به) دا ورځ د (ثواب د) ستاسی ده هغه چه وی تاسی چه وعده درسره کړی شوی وه (په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی په هغه ورځ چه تول مخلوق په سخته ویره او هیبت کښی وی الله تعالی به ټول جنتیان له غم او خفګان څخه محفوظ وساتی یعنی له قبرونو څخه د نیکانو د راپاڅیدلو یا جنت ته د ننوتلو په وخت کښی به پرښتی د هغوی استقبال کوی او ورته به وائی د هغه دائمی مسرت او راحت وعده چه له تاسی سره کړی شوی وه نن د هغی د پوره کیدلو وخت راغلی دی.

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ تُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٢﴾

(ياده کره ای محمده!) هغه ورځ چه راونغاړو آسمان لکه نغښتل د سند،
طومار دپاره د لیکل شویو کاغذونو لکه چه ابتداء کړی و مونږ اول پیدایښت
بیا اعاده کوو ئی وعده ده په مونږ، بیشکه مونږ یو کوونکی (د هغه موعود
کار)

تفسیر: ځینو مفسرینو د دی آیت ترجمه داسی کړی ده او یاده کره هغه ورځ چه راونغاړو،
مونږ له بیخه دا آسمان لکه نغښتل د صحیفی دپاره د حفظ د هغو مکتوباتو چه په دی کښی دی
او د اهل که مصدر مضاف وی مفعول ته یا لکه تاوول د پرښتی یا کاتب د محمد صلی الله علیه
وسلم د مکتوباتو که مضاف وی فاعل ته لکه چه پیل (شروع) کړی وه مونږ د اول پیدا کولو د
دی عالم له عدم محض څخه چه دیر آسان و اعاده به ئی کړو بیا او دا مری به ټول ژوندی کړو،
دا وعده کړی ده مونږ وعده لازمه په خپل ځان نو بیشکه مونږ کوونکی یو د هغه کار چه وعده
مو کړی ده یعنی کله چه قیامت راشی نو آسمانونه به داسی ونغاړل شی لکه چه د اسنادو او
وثائقو لیکلی شوی کاغذونه سره نغښتلی کیږی ﴿وَاللَّهُ مَطُورٌ بِمِيزَةٍ﴾ په ځینو
روایتونو کښی د رسول الله د یوه کاتب نوم (سجل) ښوولی دی، دغه روایت ته د حدیثو د
حفاظو یو جماعت ضعیف بلکه موضوع ویلی دی (کما صرح ابن کثیر فلا يعتبر بتخریج
ابی داود والنسائی فی سنهما).

﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ تُعِيدُهُ﴾ لکه چه ابتداء کړی و مونږ اول پیدایښت بیا ئی اعاده کوو..
(الخ) یعنی په هم هغه سهولت او آسانی سره چه اول ځلی ئی دنیا پیدا کړی وه هم هغسی ئی
دوهم ځلی هم پیدا کوی. دغه وعده حتمی ده چه هر ورو (خامخا) علی الیقین پوره کیږی.

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾

او خامخا په تحقیق لیکلی دی مونږ په زبور کښی وروسته له نصیحت څخه دا
چه بیشکه دغه ځمکه مالکان کیږی به ئی (بالاخر هغه) بندگان زما چه
نیکان دی (او په میراث به ئی وړی).

تفسیر: یعنی له کامل و فادارو بندگانو سره الله تعالى وعده کړی ده چه د هغوی په برخه کښی د دنیا او آخرت بری او کامیابی ده او دوی د دی دنیا او د جنت د مخکی وارثان گرځول کیری لکه چه د (الاعراف) په (۱۵) رکوع کښی ئی ویلی دی ﴿إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ او د المؤمن په ۶ رکوع کښی راغلی دی ﴿إِنَّا أَنْتَضَرُّرُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾ او د النور په (۷) رکوع کښی ویلی دی ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ﴾ الآية -

دا داسی حتمی او قطعی وعده ده چه الله تعالى د هغی خبر په خپلو شرعیه او قدریه و کتابونو کښی ورکړی ده (په لوح محفوظ) او (ام الكتاب) کښی ئی هم دغه وعده درج کړی ده او د انبیاء علیهم السلام په ژبو ئی پرله پسې مکرراً د هغه اعلان کړی دی د داود علیه السلام په کتاب (زبور) په (۳۷) او (۲۹) کښی راغلی دی چه (صادقان به د غمکی وارثان وی) لکه چه د دی محمدی امت کامل وفادار او صادق بندگان تر یوی اوږدی مودی پوری د غمکی وارثان وو، دغو صالحانو، صادقانو په شرق او غرب کښی آسمانی سلطنت جاری او قایم کړ، هر چیری ئی د عدل او انصاف بیرغونه ودرول، د حق دین غو ئی په توله دنیا کښی پورته کړ او د نبی کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم دغه پخوا ویل (پیشگوئی) د دوی په لاسونو پوره شول «ان الله تعالى زوی لی الارض فرأیت مشارقها ومغاربها وان امتی سیبلغ ملکها مازوی لی منها» او هم دغه قسم هغه بل پخوا ویل د امام مهدی او حضرت مسیح علیه السلام په زمانه کښی به خامخا پوره کیدونکی وی.

إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عِبِدِينَ ۝

بیشکه په دی (تیر بیان کښی) خامخا (سبب د) وصول د مطلب دی دپاره د قوم عبادت کوونکو

تفسیر: یعنی د دی قسم بشارتونو له اوریدلو څخه د یوه خدای جل جلاله عبادت کوونکی خپل مطلب ته رسیږی. یا دغه لوی قرآن چه پر داسی عظیمو بشارتونو او هدایتونو مشتمل دی د عبادت کوونکو دپاره پوره گټه (فائده) او پوره کامیابی ده یا په تحقیق سره په دی قرآن کښی خامخا کفایت دی په دخول د جنت کښی دپاره د هغه قوم چه عمل کوونکی دی په دی سره.

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ۝

او نه ئی لیږلی مونږ ته (ای محمده!) مگر رحمت دپاره د (تولو) عالمیانو

تفسیر: یعنی ته خو د تول جهان دپاره د رحمت په حیث مبعوث شوی ئی که کوم بدبخت پخپله له دی عمومی رحمت څخه گټه (فائده) نه اخلی نو دا خو د هغه خپل قصور دی. د لمر د رڼا (رڼرا) او تودوخی فیض هر طرف ته رسیږی خو که کوم سړی پخپل ځان د رڼا (رڼرا) تول وروڼه، کرکی او سوری بند کړی نو دا به د ده خپله ناپوهی او لیونتوب وی. د لمر په عمومی فیض کښی هېڅ شک او شبه نشته او دلته د (رحمة للعالمین) د فیض حلقه خو دومره ارته او لویه ده چه که کوم بی‌برخی د دی رحمت نه گټه (فائده) اخیستل هم نه غواړی نو هغه ته هم په یو نه یو ډول (طریقه) بی اختیاره د رحمت برخه وررسیږی لکه چه په دنیا کښی د نبوت د علومو او د تهذیب او د انسانیت د اصولو د عمومی اشاعت او خوریدلو څخه هر مسلمان او کافر له خپل خپل ذوق سره موافق گټه (فائده) اخلی او هم الله تعالیٰ وعده کړی ده چه د پخوانیو امتونو په خلاف به د دی امت کفار هم له عمومی او بیخ ویستونکو عذابونو څخه محفوظ وساتی. زه خو دا وایم چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د عامو اخلاقو څخه برسیره له هغو کافرانو سره چه ده جهاد کاو هغه هم د تول عالم دپاره سراسر رحمت ؤ ځکه چه د هغه په ذریعه د هغه لوی رحمت حفاظت کیده چه دی ئی حامل ؤ او یوازی د هم هغه مقصود دپاره مبعوث شوی ؤ او دیرو هغو ږندو ته چه د خپلو سترگو له علاج څخه تښتیدل په دغه سلسله کښی خامخا د ایمان رڼا (رڼرا) رسیده. په یوه حدیث کښی راغلی دی (والذی نفسی بیده لاقتلهم و لاصلبنهم و لاهدینهم وهم کارهون انی رحمة بعثنی الله ولا یتوفانی حتی یظهر الله دینه) «ابن کثیر» له دغو الفاظو څخه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د «رحمة للعالمین» کیدلو مطلب خورا (ډیر) ښه څرگندیدی شی.

قُلْ إِنِّي أُوْحِي إِلَىٰ أَنبَاءِ الْهَكْمِ إِلَهُ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنْتُمْ مُّسْلِمُونَ ﴿١٨﴾

ووايه (ای محمده! کفارو ته) بیشکه خبره هم دا ده چه وحی کولی شی ماته داسی بیشکه هم دا خبره ده چه الله ستاسی الله یو دی آیا پس یی تاسی اسلام راوړونکی (الله ته غاړه ایښودونکی بلکه مسلمانان شی!)

تفسیر: دا د رسالت سره د توحید بیان شو یعنی له هغه لوی رحمت سره چه ته راغلی ئی د هغه لب لباب کامل توحید دی او دا داسی صاف او واضح مضمون دی چه د هغه په قبول کښی انسان ته نه ښائی چه لو شان هم وړاندی او وروسته شی. پس آیا تاسی دغه حکم منع او د حق په مقابل کښی د غاړی ایښوولو دپاره تیار یی! که تیار یی فبها ونعمت که نه ما خپل تبلیغ وکړو

خپله غاړه می خلاصه کړه تاسی پخپله خپل انجام او خاتمی ته فکر وکړئ!

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَعَلْنَا اِذَا نَتَّكُمُ عَلٰی سَوَآءٍ وَّ اِنْ اَدْرٰیْ اَقْرَبُ اَمْرٍ بَعِیْدٌ مَّا تُوْعَدُوْنَ ۝۹

پس که وگرځیدل دوی (له ایمان شخه) نو ووايه (ای محمده!) چه خبروم زه تاسی (په هغه شی چه زه پری مامور یم) په برابری سره، او نه پوهیږم زه چه آیا نژدی دی که لری دی هغه شخه چه تاسی سره وعده شوی ده (چه دنیوی عذاب یا اخروی عقاب دی).

تفسیر: که د حجت د دومره اتمام نه وروسته هم تاسی حق نه منئ! او د توحید په طرف نه راغئ! نو ما تاسی ته خبر درکړی دی چه اوس زه له تاسی شخه بیزار یم، تاسی له مانه بیل او زه له تاسی شخه بیل یم، ستاسی عمل له تاسی سره مل او زما عمل له ماسره مل دی او هر یو به د خپل خپل عمل نتیجه وگوري. حضرت شاه صاحب لیکي دواړه طرفه برابر یعنی اوس تاسی دواړه خبری کولی شئ (چه قبول ئی کړئ یا ئی رد کړئ) په یوه طرف تاسی باندی زور نه دی اچول شوی ځینو مفسرینو د دی آیت داسی ترجمه کړی ده پس ووايه دوی ته چه خبر می کړئ په دی په داسی حال کښی چه برابر یو سره زه او تاسی په دی پوهه کښی چه می نه دی پټ کړی هیڅ شی له تاسی نه یا غږ می دریاندی وکړ د جنگ چه ورته تیار شئ! ﴿وَ اِنْ اَدْرٰیْ﴾ الآية - نه پوهیږم زه چه آیا نژدی دی که لری دی هغه شخه چه تاسی سره ئی وعده کیږی) یعنی ستاسی له نه منلو شخه د عذاب د وقوع کومه وعده چه شوی ده هغه هرومرو (خامخا) کیدونکی ده لیکن زه نه یم خبر چه هغه به ژر واقع شی! یا په غمخه (ایسارتیا)!

اِنَّهُ یَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنْ الْقَوْلِ وَ یَعْلَمُ مَا تَكْتُمُوْنَ ۝۱۰

بیشکه چه دغه (الله) ته معلوم دی ښکاره له خبرو (بلکه له کارونو هم) او معلوم دی (الله ته) هغه چه پټوی ئی تاسی (له حسد کینی او نورو هم)

تفسیر: یعنی یوازی الله تعالیٰ په هره یوه پټه او ښکاره خبره پوهیږی او په دی هم پوهیږی چه په کومه گناه شخه سزا او په کوم وخت کښی ورکړی شی.

وَإِنْ أَدْرَىٰ لَعَلَّهٗ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ۝۱۱

او نه پوهیږم زه ښائی چه دغه تاخیر د عذاب ازموینه وی تاسی لره او نفع وی تر یوه ونخته (د مرگه) پوری.

تفسیر: یعنی د عذاب په تاخیر کښی امکان لری چه ستاسی امتحان او ازموینه وی چه گوندی په دی موده کښی څه فکر او تامل وکړئ او له خپلو بدو کارونو او شرارتونو څخه لاس واخلئ! یا تش مهلت مقصد وی چه تر یوه مودی پوری په دنیوی عیش او عشرت کښی مشغول اوسی او د خپل شقاوت پیمانه مو ښه دکه کړئ!

قُلْ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ ط

وویل (رسول) ای ربه زما حکم وکړه په منع زمونږ کښی په حقه سره،

تفسیر: یعنی لکه څنگه چه د هری معاملی فیصله له انصاف سره سم ستا شان دی نو له هغی سره سم زما او زما د قوم په منع کښی ژر تر ژره فیصله وکړه.

وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ۝۱۲

او رب زمونږ ډیر مهربان دی مرسته (مدد) تری غوښتل شوی ده په هغو خبرو چه بیانوی ئی تاسی (او وایی چه ولی نه معذب کیږو او نور).

تفسیر: یعنی یوازی له هغه غنی مونږ خپله فیصله غواړو او د کفارو د خرافاتو په مقابل کښی له ده څخه مرسته (مدد) غواړو او په هم دی شان دعاگانی نورو انبیاء علیهم السلام هم کولی لکه چه د جزء ۹ (الاعراف) په ۸۹ آیت (۱۱) رکوع کښی راغلی دی ﴿رَبَّنَا اقْرُبْنَاوَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ ځکه چه دوی په خپل حقانیت او صداقت او د الله تعالیٰ په عدل او انصاف باندی پوره باور او اعتماد درلود (لرلو).

تمت سورة الانبياء والله الحمد والمنة

سورة الحج مدنية الا الايات (۵۲ و ۵۳ و ۵۴ فبين مكة والمدينة وهي (۷۸) آية و (۱۰) ركوعات رقمها (۲۲) تسلسلها حسب النزول (۱۰۳) نزلت بعد سورة النور.

د (الحج) سورت مدنی دی پرته (علاوه) له ۵۲ نه تر ۵۴ آیتونو پوری چه د مکی او مدینی په منځ کښی نازل شوی دی اته اويا آیتونه او لس رکوع لری په تلاوت کښی (۲۲) او په نزول کښی (۱۰۳) سورت دی د النور له سورت نه وروسته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ
يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ
وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى
وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ

ای خلقو ځان وساتئ (وویریئ) تاسی له (عذابه د) رب خپل، بیشکه چه زلزله د قیامت (یو) شی دی دیر لوی. په هغه ورځ چه ووينئ تاسی هغه چه غافله به شی هره تی ورکوونکی (د دی ورځی له هیبت څخه) له هغه وړوکی چه تی ورکوی هغه ته او وبه غورځوی هر میرمن حامله (امیدواره) حمل (بچی) خپل او وبه وینی ته خلق بی هوشه (له دیر هیبت نه) حال دا چه نه به وی په واقع سره دوی بی هوشه ولیکن عذاب د الله دی دیر سخت (نو د قیامت د ورځی له ویری نه به بی هوشه وی).

تفسیر: د قیامت عظیم الشانی زلزلی دوه دی یوه عین د قیامت د قیام په وخت کښی یا له دوهمی نفخی څخه وروسته، بله د قیامت د قیام څخه څه وړاندی چه د مغرب له خوا د لمر له ختلو څخه پخوا واقع کیږی او د قیامت له علاماتو څخه ده. که دلته تری دوهمه زلزله مراده وی نو آیت به په خپله ظاهری معنی پاتی شی. او که اوله مراده شی نو دواړه احتماله پکښی شته.

لومړی دا چه حقیقتاً زلزله وشي او تی ورکوونکی (لنګی) یا بلاریی ښځی په خپل هم هغه هیئت محشوری شی یا به له زلزلی څخه د هغه ځای احوال او شدائد مراد وی او ﴿يَوْمَ تَرْوَنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ﴾ الآية - دی په تمثیل حمل کړی شی یعنی دومره سختی، هیبت او ویره به وی که شودی ورکوونکی (لنګی) ښځی موجودی وی نو له ډیری ویری او هیبت نه به خپل تی رودونکی ماشومان هیر کړی، یا به د بلاریو ښځو بچیان ولوبړی. په دغه وخت کښی به خلق دومره بی سده او مدهوشه وی چه لیدونکی به ورباندی داسی گمان کوی چه د شرابو په نشو سره بی سده او مخمور دی حال دا چه په هغه ځای کښی به نشه چیری وی، د الله تعالی د عذاب تصور او د احوالو او شدائدو سختی به هوش، حواس او سد له مینځه یوسی.

تنبیه: که دغه ویره تولو ته عامه وی نو په ﴿لَا يَخْزُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ﴾ کښی به نفی د اکثر و احوالو په اعتبار او دلته به اثبات د لږو ساعتونو په اعتبار واخیستل شی او که دا آیت د اکثر و په حق کښی وی او تولو ته شامل نه وی نو بیا له سره هیڅ اشکال نشته.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ ۝۳

او ځینی له خلقو څخه هغه دی چه جگړه کوی په (حق او خبرو د) الله کښی بی له پوهی (له خپلی ناپوهی) او متابعت کوی د هر شیطان سرکش.

تفسیر: یعنی دا خلق په هغو خبرو کښی چه الله تعالی ئی خبر راکوی ولی جگړی کوی او کاره بحثونه پکښی کوی او له خپله جهله او بی خبری عجیبی احمقانه شبهی خوروی لکه چه په قیامت، بعث بعد الموت، جزاء، سزاء او نورو د دوی لوی اعتراض دا دی کله چه انسان ومړی او بیخی وروست شی او هډوکی ئی ذری ذری شی نو عقل ته به څنگه پریوځی چه دی به بیا ژوندی شی او خپل هم هغه رومبنی اصلی حالت ته به بیرته وگرځی.

﴿وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ﴾ او متابعت کوی د هر شیطان سرکش) یعنی هر جنی او انسی شیطان چه دی خپل ځان ته راوبولی سم د لاسه هغه پسی روانیږی گواکی دی د گمراه کیدلو داسی کامل استعداد لری چه هر یو شیطان ئی راوبولی دی ورته لیک وائی.

كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَأَنَّ يُضِلَّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ ۝۴

لیکل (حکم) شوی دی په (حق او قسمت د) دغه (شیطان په ازل کښی دا) چه بیشکه شان دا دی چه هر څوک چه دوستی او متابعت وکړی د شیطان پس بیشکه (دا شیطان) گمراه کوی دغه (تابع خپل) او لیاره ښی ده ته (بیایی ئی) عذاب د دوزخ ته.

تفسیر: یعنی د مرید شیطان په متعلق دا خبره غوټه او فیصله شوی ده شوک چه د ده ملکرتیا او متابعت کوی نو شیطان خپل دغه ملگری او تابع هم له خپل ځان سره دوږوی او داسی ئی گمراه کوی چه بی د دوزخ له غورځولو ئی نه پرېږدی.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُّرَابٍ ثُمَّ مِّنْ تُفْلَةٍ ثُمَّ مِّنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نَخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لَتَبَلِّغُوهُنَّ أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنْكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مَن بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ۝

ای (له بعت څخه منکرو) خلقوا! که یی تاسی په شک کښی له بعت څخه (چه خلق بیا ژوندی پورته کیږی له قبرونو څخه اول خپل حال ته وگورئ!) پس بیشکه چه مونږ پیدا کړی دی مونږ (نیکه د) تاسی له خاوری بیا (مو پیدا کړه اولاده د آدم) له یوه څاشکی (منی) څخه بیا له (یوی توتی) کلکی پرندی وینی بیا له یوی بوتی غوښی تام الخلقة (چه پوره شکل ئی پیدا کړی شوی وی) او ناقص الخلقة (چه پوره شکل ئی پیدا کړی شوی نه وی) دپاره د دی چه بیان کړو مونږ تاسی ته (خپل کامل حکمت او قدرت) او ثابت پرېږدو مونږ په ارحامو کښی هغه شی چه اراده وکړو (د هغه د اثبات) تر نیتی معلومی پوری (چه د زیږیدلو وخت دی) بیا راوباسو مونږ تاسی (له گیدو د میندو ستاسی حال دا چه) طفل (وئ) بیا (پالو تاسی) تر هغه پوری چه ورسپړئ تاسی کمال او قوت خپل ته (جسماً او عقلاً) او ځینی له تاسی څخه هغه دی چه وفات کولی شی (له رشد او قوت څخه وروسته یا پخوا) او

غځینی له تاسی څخه هغه دی چه رد کاوه شی (یعنی ژوندی وی) تر ناکاره عمره پوری دپاره د دی چه نه پوهیږی وروسته له پوهی په هیڅ شی (د خپلو ټولو قواؤ د بیکاره کیدلو له کبله) او وینی به ته ځمکه وچه شاړه نو هر کله چه نازلی کرو مونږ په دغی (وچی مری شاری ځمکی د آسمان له خوا) اوبه نو ونوځیږی او ډډه شی او زرغونه کړی له هر قسم نباتاتو څخه ښائسته تاند، تنکی تیغ (د وښو په شنه کیدلو سره).

تفسیر: یعنی که کفار او د بعث بعد الموت منکرین په دغه شک او شبهه کښی لویدلی وی چه له ذری ذری کیدلو څخه وروسته به بیا څرنګه ژوندی راپورته شی؟ نو خپل رومینی پیدایښت ته دی غور او فکر وکړی چه په ابتداء کښی څرنګه پیدا شوی دی؟ یعنی اول ستاسی پلار آدم علیه السلام می له خاوری څخه پیدا کړ، بیا مو تاسی د منی له څاشګی څخه پیدا کړئ! یا دا مطلب چه له خاوری څخه می خواړه پیدا کړل چه هغه څو منازل او مدارج تیروی، بیا نطفه کیږی بیا هم د نطفی د څو منزلو او مدارجو له تیږولو څخه وروسته ستاسی تشکیل او تخلیق مینځ ته راځی، له نطفی څخه پرېده وینه او له وینی څخه د غوښی ټوټه جوړیږی او بیا د غوښی په دغی ټوټی باندی داسی وخت راځی چه د ښی آدمو پوره شکل، نقشه لاسونه، پښی، سترګی، پوزه او نور اندامونه جوړیږی او یو وخت داسی وی چه تر دغه وخته پوری هیڅ شی پکښی نه وی جوړ شوی یا ئی دا مطلب چه د غځینو پیدایښت مکمل کیږی او د غځینو هم هغسی ناقص پاتی کیږی او په هم هغه ناقص صورت لوئیږی. یا داسی دی وویل شی چه غځینی بی عیبه او غځینی عیجن وی.

﴿إِنِّي لَكُمُّ﴾ له پاره د دی چه بیان کرو مونږ تاسی ته خپل حکمت او قدرت) چه په خپله ستاسی اصل څه ؤ؟ او د څو ورځو د تیږیدلو څخه وروسته څرنګه په انسانی صورت سره جوړ او مکمل جوړ شوئ، که په دی وپوهیدئ نو د نورو دیرو حقایقو انکشاف هم کیدی شی او د بعث بعد الموت په امکان باندی هم پوهیدلی شی!

﴿وَقُرْ فِي الْآرْحَامِ﴾ الآية - او ثابت پریږدو مونږ په ارحامو کښی هغه شی چه اراده وکړو د هغه د اثبات) یعنی څومره موده چه د هر چا له پاره د مور په رحم کښی اوسیدل او تقرر لازم وی هغومره ئی هلته ساتو، لږ تر لږه (۶) میاشتی او زیات له زیاته دوه کاله یا څلور کاله علی اختلاف الاقوال.

﴿ثُمَّ نَخْرِجُكُمْ طِفْلًا﴾ الآية - بیا راویاسو تاسی له گیدو د میندو ستاسی حال دا چه طفل وئ بیا پالو تاسی) یعنی لکه څرنګه چه مو په گیده کښی ډیر زیات مدارج طی کړی دی هم داسی د زیږیدلو څخه وروسته به هم په تدریج سره ډیر مدارج طی کوئ! یوه د طفولیت زمانه ده چه انسان پکښی بالکل کمزوری او ناتوان وی او د ده گردی (ټولی) قواوی مخفی او پټی وی، بیا داسی یو وخت پری راځی چه گردی (ټولی) پټی قواوی ئی ظاهریوی، د جسمانی حیثیته هر شی

د خپلی ځوانی کمال ته رسیږی بیا خو ځینی په ځلمیتوب کښی مړ او ځینی خو هغه عمر ته رسیږی چه په هغه کښی انسانی گردی (تولی) قواوی، حواس او اعضاء له زور او قوت څخه لویږی او له پوهی او عقل او د کار کولو له قدرت څخه وروسته له کاره لویږی او بیخی بی کاره او خراب، گرځی، یاد شوی شیان ئی له یاده وځی او له زده کړو شیانو څخه هم په هیڅ شی نه پوهیږی او تری هیریږی. گواکی بیرته وروکتوب ته گرځی.

﴿وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً﴾ الآية - او وینی به ته ځمکه وچه، ښاره نو هر کله چه نازلی کړو مونږ پر دغی وچی مری، شاری ځمکی د آسمان له خوا اوبه نو وخوځیږی او دده شی په شنو کیدو د وښو سره، الخ) یعنی ځمکه مړه او وچه پرته وه هم دا چه د رحمت اوبه پری ولویدی نوی ژوند ئی وموند او تروتازه او تانده شوه او تکه شنه او سمسوره شوه او راز راز (قسم قسم) بڼکلی او د ننداری وړ (لائق) منظری او مظاهر پکښی ښکاره شول او قسم قسم فرحت ښوونکی او نشاط زیاتوونکی شینکی، بوتی پکښی د قدرت په قوت شنه شول چه لیدونکی پری خوشالېږی.

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَى وَأَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝
وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ۝

دغه (راز راز (قسم قسم) پیدا کول او ژوندی کول) په سبب د دی دی چه بیشکه الله هم دی دی حق (ثابت موجود دائم) او بیشکه دی ژوندی کوی مری (د نطفی او د ځمکی د ژوندی کولو په شان) او بیشکه الله په هر شی (چه اراده وکړی) ښه قادر دی (چه ځینی له هغو څخه دغه راز راز (قسم قسم) پیدا کول او ژوندی کول دی) او بیشکه چه قیامت راتلونکی دی چه نشته هیڅ شک په (راتلو) د دغه (قیامت) کښی او بیشکه چه الله بیا ژوندی راپاشوی هر هغه چه په قبرونو کښی دی (د حساب او جزاء دپاره)

تفسیر: د انسان له پیدایښت او د کښت (فصل) د مثالونو څخه چه پورته ذکر شول څو خبری ثابتیږی،

- (۱) دا چه یقیناً او په تحقیق الله تعالی موجود دی که نه داسی منظم، محکم او حکیمانه صنائع به له کومه څرگند (ښکاره) شوی وی او د چا له لاسه به دغسی چاری انجام شوی وی؟
- (۲) دا چه الله تعالی مړو او بی سا شیانو ته ژوند ورکوی او سا پکښی اچوی لکه چه له یو موتی خاوری یا له یو شاخکی اوبو څخه انسان جوړول او په مړه وچه ویجاړه ځمکه کښی نباتی روح اچول په دی شاهد دی چه پاک الله ته بیا پیدا کول هیڅ مشکل کار نه دی.
- (۳) دا چه الله تعالی پر هر شی بانندی قادر دی او که هر شی د ده تر قدرت لاندی نه وی نو له

سره به ئی داسی کارونه نشو کولی.

(۴) قیامت ضرور واقع کیدونکی دی او له دی ژوند څخه وروسته هر ورو (خامخا) بل ژوند راتلونکی دی ځکه چه دومره لوی لوی انتظامونه هم داسی لغو، او بیکاره نشی پاتی کیدی کوم مطلق حکیم او قادر علی الاطلاق چه پخپل بالغه حکمت او کامله قدرت سره انسان په داسی عجیب او غریب صفت سره پیدا کړی دی نو آیا څه خیال کیدی شی چه هغه لوی ذات به د دوی ژوندون هم داسی بی فائدی او بیکاره جوړ کړی وی؟ له سره داسی نه ده! یقیناً د انسان دغه محدود ژوندون چه په هغه کښی سعادت، شقاوت، نیکی، بدی، رنج، راحت سره مخلوط او گډ دی او د امتحان او انتقام صورتونه پکښی یو له بل څخه په مکمل او ښکاره ډول (طریقه) سره نه متمیز کیږی د دی خبری تقاضا دا ده چه کوم بل ژوندون دی خامخا موجود وی چه هلته سعید او شقی، مجرم او وفادار او نور په صاف ډول (طریقه) سره بیل او جدا شی او هر یو هم هغه مقام ته ورساوه شی چه د هغه ځای د رسیدلو دپاره پیدا شوی او د هغه قوت او استعداد په خپل وجود کښی لری. د مادی حیثیت له مخی د منی په هغو اجزای کښی چه د منی جوړیدلو استعداد و له هغو څخه (نطفه) جوړه شوه هم داسی د نطفی پت قوتونه په «علقه» (پرنده) د «علقه» په «مضغه» (بوتی) د (مضغه) په طفل کښی راغلل او د غلمیتوب په وخت کښی پوره څرگند (ښکاره) شول. یا د ځمکی پت قوتونه د باران د شاخکو په لویدلو ښکاره شول هم داسی ضروری ده چه په انسان کښی د سعادت او شقاوت کوم روحانی قوتونه چه امانت ایښودل شوی دی یا په بدی او نیکی کښی د ترقی او ودی کوم قوی استعداد چه ایښودل شوی دی هغه خپل پوره شباب او ځوانی ته ورسیږی او په خورا (دیر) کاملو شکلونو او صورتونو سره ظاهر شی نو د هم دی شی نوم (بعث بعد الموت) دی چه د دنیا د موجوده ژوندون د دوری له ختمیدلو څخه به وروسته واقع شی.

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ۝ ثَانِي
عُطِفَ لِيُفْضَلَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
عَذَابَ الْحَرِيقِ ۝ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ يَدَكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ۝

او ځیني له خلقو چه جگړه کوی په (حق یا قدر یا کلام د) الله کښی بی له پوهی او بی له دلیل، لیاری سمی او بی له کتابه روښانه په داسی حال چه اړوی څنګ خپل (له ایمانه په تکبر او اعراض سره او جگړی کوی) چه گمراه

کری خلق له لیاری د الله، شته ده لره په دنیا کښی رسوائی او وبه څکړو مونږ ده لره په ورځ د قیامت کښی عذاب (د اور) سوځوونکی. (او وبه وایو ده ته) دا عذاب او رسوائی په سبب د هغو عملونو دی چه پخوا لیږلی دی دواړو لاسونو ستا (یعنی تا) او (بل په سبب د دی دی چه) بیشکه الله نه دی (هیڅ قدر) ظلم کوونکی پر بندگانو (خپلو چه بی گناه څوک په عذاب کری).

تفسیر: یعنی د داسی واضحو دلائلو او شواهدو له اوریدلو څخه وروسته بیا هم کاپره تلونکی، ضد کوونکی او معاند خلق د الله تعالیٰ په خبرو کښی هم داسی چتی (بیکاره) او بی سنده جگری کوی، حال دا چه له دوی سره نه کوم ضروری علم، نه عقلی دلیل او نه سمعی سند وی بلکه تش په اوهامو او گومانونو پسې روان دی. په دی حال کښی چه اړوی دده خپله له ایمانه په تکبر او اعراض سره او جگری کوی چه گمراه کری خلق له لیاری د الله شته ده لره په دنیا کښی رسوائی الخ یعنی هر هغه څوک چه بی له حجت او دلیل تش د عناد له امله (وجی) د الله تعالیٰ په خبرو کښی جگری کوی او غرض ئی دا وی چه نور خلق د ایمان او یقین له لیاری څخه وگرځوی نو الله تعالیٰ به هغه په دنیا کښی خوار او ذلیل کری او د آخرت عذاب او رسوائی خو بيله ورته تیاره ده.

څه مهال (وخت) چه دوی ته سزا ورکوله کیږی نو دوی ته به وویل شی چه د الله تعالیٰ له لوری پر هیچا هیڅ ظلم او تیری نه کیږی! دا هر څه چه دی ستاسی د لاسونو څخه دی چه اوس ئی خوند څکئ!.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ
فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ
وَجْهِهِ يَفْخِرُ الْدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ۝

او ځیني له خلقو هغه څوک دی چه عبادت کوی د الله په څنگ باندی (یا شک او شبهه چه په دین کښی ئی پیدا کوی او حق ئی نه گڼی) پس که ورسپړی ده ته کوم خیر (په سبب د دین سره لکه صحت او غنی) نو قائم پاتی شی په دغه (عبادت او دین) او که ورسپړی ورته کوم مصیبت نو بیرته وگرځی په مخ خپل (کفر ته نو) زیانکار شو په دنیا کښی (چه خپل مراد ته ونه رسید) او (زیانکار شو په) آخرت کښی (چه عمل ئی باطل او په اور

کښی داخل شو) دغه (د دواړو جهانو زیان) هم دغه زیان دی ښکاره

تفسیر: یعنی ځینی کسان تش د دنیوی اغراضو له امله (وځی) دین اختیاروی او زړه ئی مذبذب وی که په دین کښی په ننوتلو سره څه دنیوی گټه (فائده) وویښی په ښکاره ډول (طریقه) په بندگی قائم پاتی کیږی او که څه تکلیف ومومی نو دین پرېږدی او په دنیا پسې ځغلی، نو دین تری هلته پاتی شو او دنیا تری دلته نه د هغه طرف د تگ لایق او وړ (مستحق) شو او نه د دی طرف. لکه چه څوک د یوی مانی په یوه څنډه (غاره) ولاړ وی که ئی خوښه شی دی خوا ته راځی او که ئی خوښه شی هغه خوا ته ځی او تل تیښتی ته تیار ولاړ وی.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ دُوِّنَ اللّٰهُ مَالًا يَّضُرُّهُۥ وَمَالًا يَّنْفَعُهُۥ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلٰلُ الْبَعِيْدُ ﴿١٢﴾

غواړی دی (عبادت کوی مشرک) غیر له الله د هغه څه چه نه ضرر رسولی شی ورته (که ئی عبادت ونه کړی) او د هغه چه نه نفع رسولی شی ورته (که ئی عبادت وکړی) دغه (عبادت د ماسوی الله) هم دغه گمراهی ده ډیره لری (له حقه له مقصده).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ بندگی ئی د دنیوی ښیگنی (فائدی) د نه موندلو له سببه پرېښوده اوس نو هغو شیانو ته ناری وهی چه د دوی په واک او اختیار کښی د یوی ذری په اندازه نه څه گټه (فائده) شته او نه څه نقصان. آیا هغه شی چه پاک الله دوی ته نه دی ورکړی هغه به له تیږو (گټو) او نورو څخه حاصل کړی له دی نه به پورته بله کومه ناپوهی او حماقت وی؟ بلکه نه به وی!.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ هُمْ اَقْرَبُ مِنْ تَفْعِهٖۙ لَيْسَ بِمَوْلٰٓئٍ وَلَا يَشْعُرُۙ الْعَشِيْرُ ﴿١٣﴾

بولی دوی (عبادت کوی مشرکان) د هغه (معبود) چه ضرر د هغه (عابد ته ئی) ډیر نژدی دی له گټی د هغه (معبود دغه عابد ته چه د شفاعت هیله (امید) ده) خامخا بد دوست دی (دا بت) او خامخا بد ملگری دی (دا بت)،

تفسیر: یعنی که د بت پرستانو له زعم سره موافق له بتانو څخه د گټی هیله (امید) لری نو

دغه هیله (امید) بی‌فائدی او موهوم شی دی. لیکن د دوی له عبادت څخه نقصان او ضرر رسېدل قطعی او یقینی دی. نو ځکه د دوی د فائدي خبره به وروسته له دی نه لېدل کېږي. نقصان خو اوس سم د لاسه وروړسید.

(﴿لَيْسَ الْبَوْلَىٰ وَلَيْسَ الْخَيْرُ﴾) خامخا بد مددگار دی دا بت او خامخا بد ملگری دی دا بت) یعنی کله چه په قیامت کېږي د بت پرستی نتایج ور د مخه شی نو بت پرستان به هم داسی وائی ﴿لَيْسَ الْبَوْلَىٰ وَلَيْسَ الْخَيْرُ﴾ یعنی د هغو څنی چه د لویو لویو مرستو (مددونو) او ملگرتیاو هیله (امید) او توقع وه هغه ډیر بد او خراب ملگری او مددگاران ثابت شول. نفع لا څه بلکه بالعکس زمونږ د زیان او نقصان سبب شول.

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ⑬

بیشکه چه الله ننه باسی هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه په داسی) جنتونو کېږي چه بهیږي له لاندی (د ونو او مانیو د هغو څلور قسمه) ویالې. بیشکه چه الله کوی هر هغه چه اراده وکړی (چه ځینی ئی د مطیعانو کرامت او د عاصیانو اهانت دی).

تفسیر: د منکرینو مجادلینو او منذبینو څخه وروسته ئی دلته د مخلصو مؤمنانو نیکه خاتمه او ښه انجام بیان کړ. یعنی پاک الله د هر هغه چا په نسبت چه مشیت او اراده وکړی سزا ورکوی او هر هغه ته چه اراده او مشیت ئی وی انعام ورکوی. هیڅوک د دی خبری توان نه لری چه د ده د قدرت لاس ونیسی.

مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ⑭

هر څوک چه (داسی) وی چه گومان کوی د دی چه له سره به مرسته (مدد) ونه کړی له دغه (محمد) سره الله په دنیا کېږي او په آخرت کېږي نو ودی غځوی یو پری آسمان ته (یا چت ته او ځان دی پری غوړند کړی) بیا دی پری کړی (دغه پری چه ولویږي او مړ شی یا دی ځان غرغره کړی) بیا دی

وگوري چه آيا بيا زائلولي شي هيله (اميد) - تدبير د هغه (سري) هغه شي
لره چه دی ئی په قهر کړی دی (چه د الله له خوا د محمد نصرت دی)

تفسیر: په «لن ینصره» کښی د مفعول ضمیر نبی کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم ته راجع دی. گویا چه د هغه تصور تل د قرآن د لوستونکی په ذهن کښی موجود وی. (نو اضممار قبل الذکر رانه غی) ځکه چه هم دی د پاک قرآن لومړنی مخاطب دی. گواکی د مؤمنانو د انجام د ذکر څخه وروسته دغه د رسول د مستقبل بیان دی. لنده دا چه الله تعالی د خپل رسول سره د دنیوی او اخروی فتحی او نصرت کومی وعدی چه کړی دی هغه هر ورو (خامخا) پوره کیدونکی دی، که کافران او حاسدان دیر په قهر او خفه شی او د ربانی نصرت د مخنیوی او انسداد دپاره دیر زیات او سخت تدابیر هم ونیسی لیکن د محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د نصرت او بری او کامیابی مخه په هیڅ دول (طریقه) سره نشی نیولی او هغه به هر ورو (خامخا) تر سره کیږی، که دغه کفار او حاسدین د محمد صلی الله علیه وسلم په دغه نصرت دیر زیات خفه او غمجن دی او په دی باندی پوهیږی چه مونږ په خپلو کوشنیونو او زیار (محنت) ویستلو سره د الله د ارادی او مشیت لپاره بندولی شو نو دوی دی خپل انتهائی زیار (محنت) او کوشنن په دی لپاره کښی ولگوی او ښه ربرونه (تکلیفونه) دی په ځان وگالی (برداشت کړی) تر دی پوری چه د پری یو سر دی د چت په لارو کښی ښه جگ (وچت) وتری او بل سر دی د تیزندی، په شان په خپله غاړه کښی واچوی او په خپل لاس دی خپل ځان غرغره کړی او په دی صورت دی له دیر قهر او خفگان څخه خپل ځان مر او خلاص کړی یا که ئی له لاسه پوره وی نو یو پری دی له آسمان څخه ځوړند کړی او په هغی دی آسمان ته وخیژی او له هغه ځایه دی آسمانی نصرت قطع کړی نو بیا دی د رابښکته کیدو نه وروسته وگوري چه په دغو تدبیرونو سره دغه ربانی معاونت او آسمانی نصرت منقطع کیږی؟ چه په هغه دوی دومره په قهر او غصه او پیچ او تاو کښی دی. زیاترو مفسرینو د دی آیت تفسیر هم داسی کړی دی لیکن حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه دغه آیت د ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ خَوْفٍ﴾ الآية - د مضمون سره لگولی او نهایت لطیف تقریر ئی پری کړی دی د ده په نزد ﴿مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنَّ لَنَ يَنْصُرَهُ﴾ الآية - کښی د مفعول ضمیر «من» ته راجع کیږی مطلب ئی دا دی که څوک د دنیوی تکالیفو په سبب له خدای تعالی نه مایوس کیږی او د هغه له عبادت څخه غاړه غروی او د باطلو شیانو په عبادت کښی لگیا کیږی دی د خپل زړه دغه تصمیم داسی قیاس کړی لکه چه یوه سړی له پاسه په رسی کښی ځان تړلی وی که دی په هغی سره پاس ختلی نشی، داسی هيله (امید) او توقع خو کیدی شی که دغه رسی پورته رابښکلی شی نو دی د هغی په واسطه پورته ختلی شی کله چه دی هغه رسی پری کړی نو بیا د ده د پورته ختلو دپاره څه وسیله او توقع باقی پاتی کیږی؟ آيا د الله تعالی د رحمت څخه په نا امیده کیدلو کښی بری او کامیابی حاصلیدی شی؟ گواکی د الله تعالی امید ته ئی «رسی» وویله او د هغی د پری کولو څخه ئی ناامیدی مراد کړه او له آسمان

څخه جگوالی (اوچت والی) مراد دی. والله اعلم.

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَأَنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ ⑮

او په شان (د دغو منزله و آیتونو) نازل کړی لیږلی دی مونږ آیتونه ښکاره او بیشکه چه الله سمه صافه لاره ښی هر هغه چا ته چه اراده وکړی (د هغه د هدایت).

تفسیر: یعنی څرنگه صاف، صاف مثالونه او ښکاره خبری دی مگر پوهیدل د هم هغه سری په برخه دی چه پاک الله ورته څه فهم او د پوهی څه قوت ور په برخه کړی وی.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ⑯

بیشکه هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او هغه کسان چه یهودیان دی او (هغه کسان چه) صابیان دی او (هغه کسان چه) نصرانیان دی او (هغه کسان چه) مجوسیان دی او هغه کسان چه شریک ئی پیدا کړی دی له الله سره بیشکه چه الله به فیصله وکړی په منع د دوی کښی په ورځ د قیامت کښی، بیشکه چه الله په هر شی باندي ښه عالم شاهد دی.

تفسیر: مجوس د اور عبادت کوی او په دوه خدایانو عقیده لری یو د خیر په خدای چه دوی ورته (یزدان) وائی دوهم د شر په خدای چه هغه (اهرمز) بولی او د کوم نبی نوم هم یادوی، دا معلومه نه ده چه دوی له هدایت څخه وروسته په ضلالت مبتلا شوی دی یا له ابتداء څخه په غلطه لپار روان دی، کوم کلام چه شهرستانی په (الملل والنحل) کښی د دوی په مذهب کړی دی، ښائی چه هغه ولوستل شی، د صابئینو او نورو ذکر پخوا له دی نه تیر شوی دی لنده دا چه د دغو گړدو (ټولو) مذاهبو او فرقو د منازعی عملی او قاطع فیصله به د الله تعالی له درباره د قیامت په ورځ کښی کیږی او هر یو به سره جدا کوی او خپلو خپلو ټاکلو (مقرر شویو) ځایونو ته به ئی رسوی. په دی باندي یوازی پاک الله عالم دی چه کوم یو د کوم مقام او د کومی سزا مستحق دی؟.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ
وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ
عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ^{السجدة} (١٨)

آیا نه وینی نه پوهیږی ته چه بیشکه الله چه دی سجده ږدی (عبادت کوی) ده ته هر هغه چه په آسمانونو کښی دی (له علویاتو) او هر هغه چه په ځمکه کښی دی (له سفلیاتو) او لمر او سپوږمی او ستوری (په پریوتلو او ختلو سره) او غرونه (په افاضه د چینو او معادنو خپلو سره) او ونی (د سیورو له جهته) او څلوریول (د ځمکې په تگ سره) او ډیر له خلقو (چه مؤمنان دی) په عبادت سره او ډیر دی (له کفارو) چه ثابت شوی دی پری عذاب (چه سجده نه ږدی الله ته)، او هر څوک چه سپک ئی کړی الله پس نشته ده ته هیڅوک عزت ورکوونکی، بیشکه چه الله کوی هر هغه کار چه اراده ئی وکړی (له) اکرام او اهانت څخه)

تفسیر: یوه سجده ده چه په هغی کښی د آسمان او ځمکې هر یو مخلوق شامل دی هغه دا چه د الله تعالی د قدرت په مقابل کښی ټول سره ټکویناً مطیع، منقاد، عاجز او ناتوان دی او هرومرو (خامخا) هر شی د ده په مقابل کښی غاړه ږدی او سر ټکته کوی. دوهمه د هر یو شی بیله سجده ده هغه دا چه هر یو شی چه د هر یوه کار دپاره ئی پیدا کړی دی هغه په هم هغه کار کښی لکیا اوسی نو د دوی هم دغه د وظیفی اداء د دوی سجده ده. دغه سجده ډیر خلق کوی او ډیر ئی نه کوی مگر له انسانانو څخه پرته (علاوه) ئی نور ټول مخلوقات کوی. بنا په دی په ﴿أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ﴾ الآية - کښی د هر شی سجده به د هغه د شان سره لایقه سجده مراد وی یا به د ﴿وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ څخه وروسته بله یسجد مقدره وی.

تنبیه: له پخوانی آیت سره ئی ربط داسی دی چه د مختلفو مذاهبو خلق په خپلو منځونو کښی سره اختلاف لری، حال دا چه نور ټول مخلوق الله تعالی ته مطیع او منقاد دی، انسان چه له نورو مخلوقاتو څخه زیات پوه او عاقل دی لازم وو چه ټول انسانی افراد د نورو مخلوقاتو په نسبت د الله تعالی په عبودیت کښی سره زیات متحد او متفق وی او ډیر اخلاص او صمیمیت ئی پکښی څرگندولی خو ډیر دی له دغو انسانانو څخه چه په سبب د کفر او له سجدی څخه د

غارِ غرولو له امله (وجی) حکم کړی شوی دی په دوی باندې په عذاب سره چه دغه کفار دی یعنی د سجدې د انکار او اعراض په سبب د عذاب مستحق شول او هر څوک چه خوار او سپک ئی کړی الله پس نشته ده ته هیڅوک عزت ورکوونکی بیشکه چه الله کوی هر هغه کار چه اراده ئی وکړی له اکرام او اهانت څخه یعنی الله هر هغه څوک چه د هغه د اعمالو د شامت له کبله (وجی) د هغه ذلیل کول وغواړی نو څوک دی چه هغه د ذلت له ژوری کندی څخه راوباسی او د عزت لوړ (وچت) مقام ته ئی ورسوی؟.

هَذَانِ خَصْمٌ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ

دا دواړه (دلی مؤمنان او کافران) مدعیان دی چه جگړه ئی وکړه په (ذات، صفات او دین د) رب خپل کښی

تفسیر: یعنی پخوا له دی نه په ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ﴾ الآية - کښی چه د هغو فرقو ذکر وشو هغو ته د حق او باطل له حیثه دوه دلی ویلی شو یوه د مؤمنانو دله چه د خپل رب ټول اوامر منی او د ده د احکامو په مقابل کښی سر په سجده ېدی. دوهمه د کفارو دله چه په هغو کښی یهودان، نصرانیان، مجوسان، مشرکین صابئین او نور ټول شامل دی او د ده ربانی هدایت نه قبلوی او د ده د اطاعت دپاره سر په سجده نه ېدی، دغه دواړه دلی په دغو، مباحثو او مناظرو کښی د جهاد او قتال په مواقعو کښی هم یو د بل په مقابل کښی ټینگ ولاړ وی لکه چه د بدر د مبارزی (جنگ) په میدان کښی حضرت علی، حضرت حمزه او عبیده بن الحارث رضی الله تعالی عنهم د دریو کافرانو (عتبه ابن ربیع، شیبه ابن ربیع او ولید بن عتبه) په مقابل کښی د مبارزی (جنگ) دپاره وتلی وو، وروسته د دغو دواړو دلو انجام رابښی.

فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّنْ نَّارٍ

پس هغه کسان چه کافران شوی دی څکختی (جوړولی) شی دوی دپاره جامی له اوره،

تفسیر: یعنی لکه څنگه چه کالی (جامی) د انسان بدن پتوی د جهنم اور به هم دغه راز (قسم) دوی احاطه کوی او تری به چاپیریږی یا به د کوم داسی شی کالی (جامی) ورواغوستل شی چه د اور گرمی به پری ډیر ژر اثر کوی او ډیر زیات به سور کیږی.

يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَبِيمُ ﴿١٩﴾ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾
وَلَهُمْ مَقَامِعٌ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾

اچولی به شی (پہ شدت سره) له پاسه د سرونو د دوی اوبه سری یشیدلی، چه خوړین به شی په دغو اوبو سره هغه (کولمی) چه په گیدو د دوی کښی دی او پوستکی (د دوی هم). او وی به د دوی دپاره سختکونه (گرزونه) له اوسپنی (چه د دوی سرونه به پری تگولی او وهلی شی).

تفسیر: یعنی د دوزخیانو ککړئ به په سختکونو گرزونو سره میډه کیږی او یشیدلی اوبه به له پاسه پری اچولی کیږی چه د ماغزو له لاری به د دوی گیدی ته ورغی او له هغه څخه به د دوی تولی کولمی توتی توتی د دوی له مقعدو څخه لاندی توییږی او د دوی د بدن خارجی سطح به هم د دی اوبو له رسیدلو څخه بیخی شریږی او د ورستی وینی غوښی په شان به تری لویږی بیا به خپل اصلی حالت ته بیرته ورگرغی او پرله پسې به هم دغه عمل تکراریږی ﴿كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بِكَ لَئِهِمْ جُلُودٌ غَيْرُهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ جزء ۵ دالنساء ۵۶ آیت (۸) رکوع. اللهم اعذنا من غضبك وعذابك!

كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾

هر کله چه اراده وکړی (دوزخیان) د دی چه ووغی له دغه (دوزخ څخه) له غمه نو بیرته گرغولی شی دوی په دغه (اور) کښی او (وبه ویلی شی دوی ته) وڅکئ تاسی عذاب (د اور ډیر) سوځوونکی.

تفسیر: یعنی کله چه کافران په دوزخ کښی ډیر غم او تکلیف ووینی نو وبه غواری چه له دی ځای نه ووغی او چیری وتښتی خو د اور لمبی به دوی له ځان سره پورته کړی بیا به ئی پرېښتی د اوسپنو په گرزونو سره وهی او لاندی به ئی غورغوی او داسی به ورته ویل کیږی «د اور د دغه دائمی عذاب خوند وڅکئ!» چه له سره به تری بیرته نشی وتلی «العیاذ بالله»

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّونَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا

بیشکه چه الله ننه باسی هغه کسان چه ایمان ئی راوری دی او کمری ئی دی
بنه (عملونه په داسی) جنتونو کښی چه بهیږی له لاندی (د مانیو او ونو) د
هغو (خلور قسمه) ویالی گانه (زیورات) به واچول شی (جنتیانو ته) په دغه
(جنت) کښی له باهوگانو (وښیو) له سرو زرو او له مرغلرو غنی

تفسیر: یعنی په لویه هوسانی (آرام)، ښایست او زیب سره به اوسیږی او له هر یو عنوان څخه
ئی تجمل تنعم څرگندیږی.

وَلِبَاسُ هُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۝۲۳

او جامی د دغو (جنتیانو) به په دغه (جنت) کښی ریښمینی وی

تفسیر: رومبی په ﴿قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ﴾ کښی د دوزخیانو د کالیو (جامو) ذکر شوی
و بالمقابل په دی غای کښی د جنتیانو د آغوستن بیان کوی چه د دوی پوښاک به له ورېښمو
څخه وی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «دا ئی چه ویلی دی د هغه غای گانه
(زیور) او د هغه غای پوښاک معلوم شو چه دغه دواړه شیان نارینه و لره دلته نشته او له گانو
(زیوراتو) څخه باهو څکه تصریح شو چه کله چه د مرئی خدمت د بادار خوښ شی نو د هغه په
لاس کښی کمری اچوی.»

تنبيه: په احادیثو کښی راغلی دی «هر هغه نارینه چه دلته د ورېښمو کالی (جامی) واغوندی نو
په آخرت کښی به ئی نه آغوندی.» که دغه آغوستونکی کافر وی نو ښکاره ده چه هغه له سره
په جنت کښی نه داخلیدی چه د جنتیانو لباس واغوندی. هوا که مؤمن وی امکان لری چه د څه
مودی له مخی د دغه لباس څخه محروم شی او بیا ئی تر ابدې پوری واغوندی نو د دغه غیر
متناهی مودی په مقابل کښی دغه لږ زمانه غیر معتد به گڼله کیږی.

وَهُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ ۝۲۴

او لاره ښوولی شوی ده (جنتیانو ته په دنیا کښی له جانبې د الله) طیبی

پاکی ته (چه لا اله الا الله ده) له قول نه

تفسیر: هر هغه مؤمن چه په دنیا کښی (لا اله الا الله) ویلی وی قرآن نی لوستلی وی د الله تعالیٰ تسبیح او تحمید، امر بالمعروف، نهی عن المنکر نی کړی وی نو په آخرت کښی به هم پرېښتی له هری خوا دوی ته سلامونه اچوی او په خپله جنتیان به هم په خپلو منځونو کښی یو بل ته ښی پاکی خبری کوی، هلته به ښی ځایه خبری، شورماشور، دعوی او دنگلی نه وی او ټول به د الله تعالیٰ د نعمتونو په شکر گزاری کښی لگیا او مشغول وی. مثلاً وائی به ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ مَنْ تَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ﴾ سورة الزمر جزء ۲۴ (۷۴ آیت) د «فاطر» په سورت (۳۳-۳۴) آیت کښی راغلی دی ﴿يُحَلِّونَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ﴾ الآية - په هم دغه سره د دی حاضر آیت تفسیر کیږی. ښه علیه فی الروح المعانی.

وَهْدُؤَالِي صِرَاطِ الْحَمِيدِ ۲۳

او لار ښوولی شوی ده (جنتیانو ته په دنیا کښی) طرف د لاری (د الله) ته چه ستایل شوی ده په ښو ښو صفتونو سره

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ لاره نی وموندله چه نوم نی اسلام دی، دغه لاره په خپله هم حمیده ده او د لاری خاوند هم حمید دی، یا نی هغه ځای ته لاره وموندله چه هغه ته په رسیدلو سره انسان د الله تعالیٰ د نعمتونو شکر اداء کوی.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَآءٍ الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ

بیشکه هغه کسان چه کافران شوی دی او اړوی (منع کوی خلق) له لاری د الله (اسلام نه) او له مسجد حرام نه (نو معذیږی په عقبی کښی) هغه (مسجد) چه گرځولی دی مونږ دغه مسجد ځای د عبادت دپاره د (ټولو) خلقو برابر دی اوسیدونکی په دغه (مسجد) کښی او له بهره راتلونکی،

تفسیر: پخوا په ﴿هَذَانِ خَصْمَيْنِ اِتَّخَصَّوْا﴾ کښی د مؤمنانو او د کفارو د جگړی ذکر ؤ اوس د هم هنی جگړی ځینی نور صورتونه دلته بیانوی. یعنی یو خو هغه خلق دی چه له خپلی گمراهی سره سره د نورو مخه هم نیسی چه د هدایت په لاره لار نشی او غواړی چه هیڅوک د

الله تعالیٰ په لاره سم نشی تر دی هغه مسلمانان چه د خپل پیغمبر سره د عمری د اداء کولو دپاره مکی معظمی ته روان وو د هغوی مخه ئی هم ونیوله حال دا چه مسجد الحرام یا د حرم شریف هغه برخه چه په هغی پوری د خلقو عبادت او مناسک تعلق لری تولو ته یو شان دی او هلته مقیم او مسافر او محلی او پردیسی ته د اوسیدلو او عبادت کولو مساوی حقوق حاصل دی هرا که څوک د هغو متبرکو ځایونو څخه د شړلو وړ (مستحق) او لایق وی نو هم هغه کسان دی چه په خپل شرک او شرارت د دی مبارک ځای بی احترامی او بی عزتی کوی. تنبیه: د مکی معظمی د کورونو ملکیت، بیع او شری او نور یوه مستقلة مسئله ده چه د هغه کافی بیان په «روح المعانی» او نورو تفاسیرو کښی شته او دلته د هغو د بیان او تفصیل موقع نشته.

وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ يُظْلَمُ تَذَقُّهُ مِنْ عَذَابِ الْيَوْمِ ۝

او هر چا چه اراده وکړه په دغه (مسجد الحرام) کښی د بی لاری (د حق نه په مخ گرځولو سره) په ظلم سره نو ویه څکوو مونږ په هغه (کبیدونکی) له عذاب دردناک څخه،

تفسیر: یعنی هغه څوک چه په مسجد الحرام کښی عمداً او بالاراده د بی دینی او شرارت کومه خبره کوی نو هغه ته به د هغه چا په نسبت چه دغه کار په بل ځای کښی کوی سخته سزا ورکری شی نو له دی نه د هغو خلقو حال معلوم کړئ چه په خپل ظلم او شرارت سره ئی د مؤمنانو مخه د مکی معظمی د زیارت د ورتگ په وخت کښی نیولی وه.

وَأَذِّنْ لِلْبُرْهَانِ مَكَانَ الْبَيْتِ

او (یاد کړه ای محمده!) هغه وخت چه ښکاره (معین) کړ مونږ ابراهیم ته ځای د بیت (الله)

تفسیر: وائی چه د کعبی شریفی ځای لا له پخوا څخه مقدس او متبرک ؤ بیا د دیری مودی په تیریدو سره ورک او نامعلوم شو، حضرت ابراهیم علیه السلام ته حکم وشو چه بیت الله ودانه کړه او د هغه معظم مقام نښی وروښودل شوی، حضرت ابراهیم علیه السلام د خپل زوی حضرت اسمعیل علیه السلام په ملگریټیا د کعبی خونه (کور) ودانه کړه. تنبیه: د مسجد الحرام ذکر پخوا راغلی ؤ نو د هغه په مناسبت د کعبی شریفی د بناء حال او د هغی په متعلق د ځینو احکامو بیان وکړی شو.

أَنْ لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا

(او ورته مو وویل دا) چه مه شریکوه له ما سره هیخ شی

تفسیر: یعنی د دی کور بنسټ (بیخ) او تاداو (بنیاد) په خالص توحید باندی کیږده! هیڅوک دی چه دغه غای ته راشی د الله تعالیٰ د عبادت څخه پرته (علاوه) مشرکانه رسوم په غای نه راوړی، د مکې معظمې کفارو سره له دی چه د ابراهیمی ملت مدعیان وو پر دغه آیت داسی عمل وکړ چه هلته ئی دری سوه او شپيته بتان ودرول (العیاذ بالله) زمونږ سید المرسلین خاتم الانبیاء محمد مصطفیٰ صلی الله علیه وسلم دغه مطهر او مقدس غای له دغه نجاست او گندگی څخه د تل له پاره پاک کړ فله الحمد والمنة.

وَطَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ۝۳۶

او پاک ساته کور زما (له بتانو او نورو پلټیو څخه) دپاره د طواف کوونکو او دپاره د قیام کوونکو (په مکه کښی) او رکوع کوونکو او سجده کوونکو (لمونځ کوونکو لپاره)

تفسیر: یعنی یوازی د هم دغو خلقو له پاره دی مخصوص وی او له نورو گردو (تولو) څخه دی پاک او صاف کړ شی، حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «په پخوانیو امتونو کښی رکوع نه وه دغه خاص د محمدی امت په لمانځه کښی شته نو خبر ورکړه چه راتلونکی خلق به د دی ودانوونکی وی» وفیه نظرفتأمل.

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ۝۳۷

او غږ وکړه (ای ابراهیمه) په خلقو کښی د حج (د ادا کولو) دپاره چه راشی (حاجیان) تاته پلي (پیاده) او (سواره) په هر ډنگر اوښ چه راغی (دا اوښان) له هری لاری لری (ژوری لری) نه.

تفسیر: کله چه کعبه ودانه شوه، نو حضرت ابراهیم علیه السلام په یوه جگ (وچت) غره باندی ودرید او داسی غږ ئی وکر «ای خلقوا پاک الله په تاسی حج فرض کری دی! حج ته راشع» حق تعالی دغه غږ په هر غای کښی هر روح ته ورساوه لکه چه بلاتشبيه مونږ د ایشیاء په منځ «افغانستان» کښی ناست یو او د لری او نژدی هیوادونو غږونه آورو نو د هر چا دپاره چه حج مقدر ؤ د هغه روح دغه غږ ته لیک وویل او هم هغه د شوق پتی سکروتی دی چه په زرهاو پلی (پیاده) هم د حج د سفر ربرونه (تکلیفونه) په ځان اخلی او د بیت الله په لیدلو سره خپلی سترگی رنوی او دیر زیات خلق خو له دومره لری غایونو څخه سواره د مکی معظمی په لوری سفر کوی چه له دیرو مزلونو او سفر کولو څخه د دوی اوبشان ستری ستومانه او بیخی خوار او دنګر کیږی. زیاترو حاجیانو ته غښتلی او څاربه اوبشان کله وررسیږی نو ځکه په هم دغو خوارو دنګرو، وچو، کلکو اوبشانو مزلونه کوی دا گواکی د هم هغی دعاء د مقبولیت اثر دی چه حضرت ابراهیم علیه السلام کری وه ﴿فَجَعَلَ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ﴾ جزء ۱۳ (د ابراهیم د سورت ۳۷ آیت (۶) رکوع)

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ

دپاره د دی چه حاضر شی (دغه خلق غای د دنیوی او اخروی) گتو خپلو ته، او چه یاد کری نوم د الله په هغو څو ورځو (د لوی اختر) کښی چه معلومی دی په (ذبح د) هر هغه حیوان چه ورکری دی الله دوی ته له بی ژبو چارپایانو څخه

تفسیر: د بیت الله د حج اصلی مقصد خو د دنیوی او اخروی گتو حاصلول دی مثلاً د حج او عمری او د نورو عباداتو په ذریعه د الله تعالی خوښی حاصلول او د روحانی ترقیاتو لوړو (وچتو) مقاماتو ته رسیدل. لیکن د دغی لوئی اجتماع په ضمن کښی دیر زیات سیاسی، تمدنی او اقتصادی گتی هم حاصلیدی شی کما لا یخفی.

«ایام معلومات» څخه د ځینو په نزد د ذالحجی رومبني لس ورځی دی او د ځینو په نزد د قربانی دری ورځی مراد دی. په هر حال په دغو ورځو کښی د الله تعالی د یادونی فضیلت دیر زیات ښوولی شوی دی. د دغه ذکر لاندی په خصوصی ډول (طریقه) دا هم داخل دی چه د قربانی د حیواناتو د ذبح کولو په وخت کښی دی د الله تعالی نوم واخیست شی او بسم الله - الله اکبر دی وویل شی. په دغو ورځو کښی خورا (دیر) ښه عمل هم دا دی چه د پاک الله په نامه دی ذبح وکری شی.

فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ۝

پس خورئ تاسی له هغی (غوبی) شخه او خورئ ئی په بد حال فقیر (محتاج)

تفسیر: غینو کفارو داسی خیال کاوه چه په خپله قربانی کوونکی ته نه ښائی چه د قربانی له غوبی شخه څه وخورئ، دا دی په دی آیت کښی د دی مفکورې اصلاح او حکم کوی چه له دغی غوبی شخه هم تاسی په شوق سره وخورئ هم ئی په خپلو دوستانو، خپلوانو خوارانو او غریبانو وخورئ!

ثُمَّ لَيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ۝

بیا دی لری کړی (حاجیان حاجتونه او) خیري خپل او پوره دی اداء کړی نذرونه خپل (او د حج واجبات) او طواف دی وکړی په هغه کور چه قدیم کریم دی.

تفسیر: له کوم مخایه چه لږیک ویل شروع کیږی (احرام تړل کیږی) نو محرم نه وینه ویاسی، نه خپل وښتان او نوکان اخلی، نه خپل وښتان غوړوی نه د بدن د خپرو، دوږو او گردونو په لری کولو دومره زیات اهتمام کوی او نه په ډیره مبالغه او منلو لامبی. الغرض دغه د عشق او بیخودی یو عجیب او غریب حالت وی کله چه د ذیحجه الحرام لسمه ورځ راشی دغه گرد (تول) قیدونه لری کیږی، سرونه خریل یا وښتان اخیستل کیږی، ښه غسل کوی، گندلی او صفا کالی (جامی) اغوندي او د کعبی د زیارت طواف ته غی، په چا چه ذبح لازمه وی ږومبی ذبح کوی او د «نذرونو» د ورکولو شخه مطلب دا دی چه هغه نذرونه چه د خپلو مطالبو دپاره ئی پر خپل ځان منلی وی هغه دی اداء کړی، اصلاً دغه نذر د الله تعالی نذر دی او د بل هیچا نه دی. د غینو په نزد د «نذرونو» د لفظ شخه د حج مناسک یا د حج واجبات مراد دی او هم دغه ډیر نژدی رایشکاری والله اعلم.

تنبیه: د «عتیق» معنی قدیمی او پخوانی دی. او د غینو په نزد ده ته ځکه «بیت العتیق» ویل کیږی چه د دی کور د تباهی او ورانی دپاره هومره چه کوم قوی طاقت او قوت راپاسیږی الله تعالی به هغه ته فتح او بری نه ورکوی او دا کور به تری خلاص او آزاد وی شو چه دی پخپله د هغه د رفع او له منځه پورته کولو اراده وکړی.

ذَلِكَ وَمَنْ يُعِظْ حُرْمَتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ
وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُشْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا
الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ۝

دا حکم مو واورید (یا امر هم دا دی چه تیر شو) او هر چا چه تعظیم و کمر
د احکامو د الله پس دا کار غوره دی ده ته په نزد د رب د ده او حلال
کری شوی دی تاسی ته (خوراک د غوښی د) څارویو (پس له ذبحی) مگر
(حرام دی) هغه څاروی چه لوستل کیږی په تاسی (حراموالی ئی) پس ځان
ساتی تاسی له پلیتی څخه چه بتان دی، او ځان ساتی تاسی له وینا د دروغو
څخه

تفسیر: لکه چه له ترجمی څخه ښکاری «ذلک» د محذوفی مبتدا خبر دی یعنی حرام شیان درانه
گنل او د هغو پرېښودل، یا هغه شیان چه د الله تعالی له طرفه محترم ښودل شوی دی د هغوی د
احترام او ادب او تعظیم قائم ساتل لویه نیکی او د ښیګڼی (فائیدی) خبره ده او د هغو انجام به
دیر ښه وی. په محترمو شیانو کښی د قربانی حیوان - بیت الله - صفا - مروه - منی - عرفات -
مسجدین - قرآن بلکه د الله تعالی گرد (تول) احکام راځی. په خصوصی دول (طریقه) سره دلته
د مسجدالحرام او د هدیی د حیوان په تعظیم زور اچول شوی دی چه د یوه خدای د بندګانو په
رائګ کښی هلته په حرم کښی څه مشکلات پیدا نه کړی! او نه د ممانعت عوامل منع ته راوړی!
او نه هغه د هدیی حیوانات بیرته تللو ته مجبور کړی بلکه، قیمتی، ښه څریه څاروی قربانی
کړی!

﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ﴾ او حلال کری شوی دی تاسی ته خوراک د غوښی د څارویو پس له ذبح
یعنی د دوی د ذبح حکم د حرمت الله د تعظیم په خلاف نه دی ځکه هغه مالک الملک چه د
یوه شی حرمت ښولی و د هغه په اجازه او د هم هغه په نامه هغه قربانی کیږی.
﴿إِلَّا مَا يُشْلَى عَلَيْكُمْ﴾ مگر حرام دی خوراک د غوښی د هغو څارویو چه لوستل کیږی په تاسی
تحریم د هغو) یعنی هغه حیوانات چه د هغو حراموالی وخت په وخت تاسی ته ویل کیږی لکه چه
په «البقرة»، «المائدة»، «الانعام» کښی مفصلاً تیر شول نو هغه حلال نه دی.

﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾ پس ځان ساتی تاسی له پلیتی څخه چه بتان دی) یعنی څاروی
د الله تعالی مخلوق او مملوک دی، یوازی د الله تعالی په حکم او د هغه په نامه حلال کیدی شی
او د الله تعالی د کعبی نذر کیدی شی هغه ساکنی (ذی روح) چه د کوم بت یا رب النوع په
قربانګاه کښی ذبح کیږی هغه مرداریدي، د داسی شرک او پلیتو کارونو څخه ځان ساتنه او

اجتناب ضروری دی.

﴿وَلَجَّئْتُمْ بَوَائِقُ الزُّورِ﴾ او عَاجان سائے تاسی له وینا د دروغو شخه) یعنی دروغ ویل او د دروغو شاهدی ورکول! د بل په نامه د الله تعالیٰ د پیدا کړو حیواناتو حلالول! بی د شرعی حکم شخه یو شی ته حلال او یا حرام ویل تول په «قول الزور» کښی داخل دی. د «قول الزور» د بدی اندازه له دی نه اټکل کیدی شی چه دلته الله تعالیٰ د هغه ذکر له شرک سره کړی دی او د الاعراف په ۳۳ آیت (۴) رکوع کښی ئی داسی ارشاد کړی دی جزء ۸ ﴿وَأَنْ تَشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانٌ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا يَخْلُقُ﴾ په احادیثو کښی رسول الله صلی الله علیه وسلم هم په ډیر تاکید او تشدید سره له دی نه ممانعت کړی دی.

حَقَّاءُ لِلَّهِ غَيْرُ مُشْرِكِينَ بِهِ^ط

په داسی حال کښی چه غاړه ایښودونکی یی په اخلاص سره خاص الله ته نه یی مشرکان په ده باندي

تفسیر: یعنی له هر طرف او هر چا شخه مخ وگرځوی او یوازی د هم هغه واحد لاشریک الله تعالیٰ خالص بندګان اوسئ! بنائی ستاسی تول افعال او نیتونه په کلی ډول (طریقه) بی د بل د شرک نه خاص الله تعالیٰ ته وی. او د الله تعالیٰ په الوهیت او عبادت کښی بل هیڅوک مه شریکوی.

وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَجِيٍّ^{٢١}

او هر چا چه شریک ونيو له الله سره پس لکه چه راوغورغید له آسمان شخه پس وتښتوی دی په چابکي سره مرغان (او بوټی بوټی کوی ئی) یا وغورغوی دی باد (له کوم هسک (اوچت) غای نه) په لری ژور (خکته) غای کښی.

تفسیر: دا ئی د شرک مثال بیان کړ. خلاصه ئی دا ده چه د توحید مقام نهایت اعلیٰ دی. کله چه انسان توحید پرېږدی او د کوم بل مخلوق په مقابل کښی خپل سر ښکته کړی نو دی په خپله خپل عَاجان ذلیل او سپک کوی او د توحید له لوړ (وچت) آسمان شخه د شرک او کفر کندی ته لویږی. ښکاره ده چه له دومره جګ (اوچت) غای شخه دومره ژور (خکته) غای ته له لویدلو شخه وروسته ژوندی نشی پاتی کیدی اوس خو به یا د اهوای او ناکارو افکارو مردار خواره

غناوران له غلورو خواوو د ده د غوښی بوتی په خپلو مښوکو او پنډو سره دانگی دانگی او بوتی بوتی کړی او ویه ئی خوری یا به لعین شیطان د یوی تیزی گړندی هوا په بریوکی کښی دی له خپله غځانه سره پورته کړی او په کومه ډیره زیاته لری ژوره (خکته) کنده کښی به ئی وغورځوی چه هیڅوک به د ده هیڅ یو هډوکی او پښتی ونه وینی یا دا چه په دی مثل کښی د دواړو اقسامو مشرکانو حال بیل بیل بیان شوی دی یو هغه مشرک چه په خپل شرک په پوره ډول (طریقه) ثابت نه وی ولاړ او د تذبذب او تردد په وضعیت کله یوی او کله بلې خوا ته متمایل کیږی نو د هغه مثال ﴿قَتَخَطْفَةُ الظَّيْرِ﴾ کیدی شی او هغه مشرک چه په خپل شرک مضبوط او ټینګ ولاړ وی او د هغه د مثال مصداق ﴿أَوْتَهَوَىٰ بِهِ الزَّيْعُرُ مَكَانَ سَجْيٍ﴾ دی یا به له ﴿قَتَخَطْفَةُ الظَّيْرِ﴾ څخه مراد د خلقو په لاسونو سره د هغوی وژل کیدل او د ﴿أَوْتَهَوَىٰ بِهِ الزَّيْعُرُ مَكَانَ سَجْيٍ﴾ څخه به د دوی طبیعی موت مراد وی. اکثر و مفسرینو د تشبیه د وجهی په بیان کښی د هم داسی احتمالاتو ذکر کړی دی لیکن حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «د هر چا نیت او مقصود چه یو الله وی هغه قایم دی او کله چه نیت او قصد متعددو خواؤ ته لاړ شی هغه قول دی پریشانه کوی او له لاری څخه ئی تښتوی یا له ټولو څخه منکر او دهري کیږی».

ذَلِكَ وَمَنْ يُعِظْمُ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ۝۳۲

دا حکم مو واورید (یا امر هم دا دی چه تیر شو) او هر چا چه تعظیم وکړ د علائمو د (دین د) الله چه د حج افعال، د هدایاؤ څرېول او نور عبادت دی پس بیشکه دا (تعظیم) له (افعالو د خاوندانو د) تقوی د زېړونو دی.

تفسیر: یعنی د شعائر الله تعظیم په شرک کښی داخل نه دی، د هر چا په زړه کښی چه د پرهیزګاری مضمون او د یوه خدای جل جلاله خوف وی نو دی به هر ورو (خامخا) د شعائر الله ادب او تعظیم کوی دغه ادب او تعظیم شرک نه دی بلکه د الله تعالی د عین توحید له آثارو څخه دی ځکه چه د الله تعالی عاشق د هر هغه شی چه خدای جل جلاله ته منسوب وی قدر او ادب کوی.

لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ۝۳۳

شته تاسی ته په دغو څلور ټولو (د هدیو) کښی (ډیری) فائدی تر وخت معلوم پوری (چه د دوی د حلالولو وخت دی) بیا (رسونه ده) عحای (د حلالولو) د دوی ته تر بیت عتیق پوری. (یا) بیا وخت د دغو منتهی دی

هغه بیت ته چه بلند شان دی.

تفسیر: قدیم کور بیت الله شریف دی او دلته ښائی توسعاً تری تول حرم مراد وی. یعنی د اوبیانو، غویو، پسونو (گدانو) او نورو نه تاسی دیری گتۍ حاصلولی شی مثلاً پری سوریو، شودی ئی خښی او نسل تری اخلی او لا ئی پسی زیاتوئ، له وږیو، پوستکو او نورو څخه ئی گته (فائده) اخلی! مگر تر هغه وخته پوری چه ئی «هدیه» نه وی گرځولی ځکه چه د «هدی» گرځولو څخه وروسته داسی انتفاع تری بی له دیر شدید ضرورته نه ده روا اوس د هغو عظیم الشانه اخروی فائده هم دغه ده چه کعبی ته ئی نژدی راولی او د الله تعالیٰ په نامه ئی قربانی کړئ!

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِّذِكْرِ اللَّهِ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةٍ
الْأَنْعَامِ قَالَهُمْ إِلَهُؤُنَا وَاحِدٌ قُلْ أَطِيعُوا

او دپاره د هر امت (مؤمن) مقررہ کړی ده مونږ قربانی دپاره د دی چه یاد کړی دوی نوم د الله پر هر هغه شی چه رزق، روزی گرځولی ده (الله) دوی ته له بی ژبو څلور بولو حیواناتو څخه (په وخت د ذبحی د دوی کښی) پس حق معبود ستاسی (او د پخوانیو امتونو) الله حق معبود یو دی پس خاص هم ده ته غاړه کیږدئ!

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ ته د نذر په ډول (طریقه) د حیواناتو حلالول په هر آسمانی دین کښی عبادت منل شوی دی که دا عبادت تاسی غیر الله ته د عبادت (نذر) په ډول (طریقه) کوئ نو دغه شرک دی. او ښائی تری سخت پرهیز وکړی شی. د موحد کار دا دی چه یوازی د پاک الله په نامه قربانی وکړی چه د هغه په پاچه نامه تولو شرائعو د قربانی کولو حکم ورکړی دی او نه ښائی چه قربانی د ده له حکم څخه خارج وی.

وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٣﴾

او زیری ورکړه عاجزی کوونکو ته،

تفسیر: یعنی هغو خلقو ته د الله تعالیٰ د رضاء او خوښی زیری واوروه چه یوازی د هغه واحد لا شریک خدای جل جلاله حکم منی او د هغه په مقابل کښی غاړه ږدی او په هم هغه باندی ئی

زړونه داده کيږي او د ده له جلال او جبروت څخه تل ويریږي.

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَى
مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

هغه (عاجزي کونکي) کله چه یاد کړ شي (د دوی په مخکښي نوم د) الله نو ويریږي زړونه د دوی او (زیري ورکړه) صبر کونکو ته په هغو (سختیو او غمونو) چه رسیدلي دي دوی ته او زیري ورکړه) قائموونکي (سم درونکي سره له ټولو حقوقو) د لمانځه ته او زیري ورکړه هغو کسانو ته چه) ځیني له هغو شيانو نه چه ورکړي دي مونږ دوی ته لگوي ئي (په ښو کارونو کښي)

تفسیر: یعنی مصیبتونه او تکلیفونه په پوره صبر او ثبات سره په ځان برداشت کوي او متحمل کیږي ئي او د کړاوونو او سختیو د تحمل په وخت کښي د حق لاری څخه ئي قدم نه ښوئیږي. ﴿وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ﴾ الآية - او زیري ورکړه هغو کسانو ته چه قایموي سم دروي سره له ټولو حقوقو لمونځ او زیري ورکړه هغو کسانو ته چه ځیني له هغو شيانو چه ورکړي دي مونږ دوی ته نفقه (ورکړه) کوي په ښو ښو کارونو کښي). د بیت الله تر رسیدو پوري حاجیان له دیرو مصیبتونو او کړاوونو سره مخامخ کیږي، په سفر کښي زیاتره د لمونځونو د فوتیدلو یا د قضا کیدلو اندېښنه وي، مال هم په کافی اندازه سره لگيږي، ښائي په هم دغه مناسبت ئي د دغو اوصافو او خصائلو بیان کړي وي.

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُم مِّنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيْهَا صَوَافٍ ۚ فَاِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَمُكُوا مِنْهَا وَاَطِعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ
كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾

او اوبښان غوایان (د هديي) گرځولي دي مونږ دا تاسي ته له علائمو د (دین د) الله شته تاسي ته په دی کښي خیر (دیني او دنیوي گټه (فائده)) پس یادوئ نوم د الله په دی (اوبښانو غوایانو د ذبحي په وخت کښي) په داسي حال چه ولاړ وي (په دریو پښو چه یوه ئي تری تړلی وي) نو کله چه پریوتل

اړخونه د دوی (په غمکه پس له حالولو او روح ئی وخوت او پس له پخیدلو) نو خورئ تاسی له دی نه (که مو خوښه وی) او خورئ ئی په صبر کوونکی او په بی صبره (سوالگرو فقیرانو) هم داسی (لکه چه وموښوده ذبحه د دوی) تابع کړی دی مونږ دغه (مذبحی) تاسی ته دپاره د دی چه شکر ویاسی تاسی (په دی نعمت).

تفسیر: پخوا د مطلق شعائر الله د تعظیم حکم و اوس ئی تصریحاً وښود چه اوبښ او نور د قربانی ساکینان (جاندار) هم د شعائر الله څخه دی چه د هغو په ښه او خربه ساتنه کېښی او په ادب سره په قربانی کولو کېښی ستاسی دپاره دپری دنیوی او اخروی ښیګڼی (فائدی) او ګڼی شته. نو د عمومی قاعدی سره سم ښائی چه د حالولو په وخت کېښی پری د الله تعالی نوم واخلي! بالخصوص د اوبښ د ذبحی خورا (دیره) ښه طریقه «نحر» دی چه هغه قبلی ته مخامخ ودروئ او یو لاس ئی (ښی یا کین) وتری او په تتر ئی زخم (تپ) ووهی کله چه ګرده (توله) وینه ئی ووته او په غمکه ولویده بیا ئی بوتی بوتی کړئ او تری منتفع شی. که دیر اوبښ وی نو قطار ئی ودروئ! او په هم دغه ترتیب سره ئی نحر کړئ! په ﴿وَأَطِيعُوا الْقَائِمَ وَالْمُعْتَصِمَ﴾ کېښی ئی دوه قسمه محتاجان وښوول یو هغه چه پر صبر او استقامت سره ناست وی، سؤال نه کوی که لږ څه ورورسپړی پر هغه قناعت کوی. بل هغه چه بی قراری کوی، سؤال کوی، دی خوا او هغه خوا ګرځی که څه شی ورته ورکړ شی خو بیا هم قرار نه کینی. ﴿كَذَلِكَ نَكْتُبُهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ هم داسی لکه چه وموښوده تاسی ته طریقه د ذبح کولو د هدایاؤ مسخری کړی دی مونږ دغه مذبحی لپاره د دی چه شکر ویاسی تاسی په دی نعمت) یعنی داسی لوی ساکینان (جاندار) چه هم په جثه او هم په قوت کېښی له تاسی څخه زیات دی ستاسی په واک (اختیار) او قبضه کېښی درکړل شوی دی چه تاسی له هغو څخه راز راز (قسم قسم) خدمتونه اخلي او په دیره آسانی سره ئی حالولی هم شی. دا د الله تعالی لوی احسان دی او ښائی چه د هغه شکر اداء کړ شی نه داسی چه د شرک په غوره کولو سره بالعکس د هغه ناشکری وکړ شی.

لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ

له سره نه رسپړی الله ته غوښی د دوی او نه وینی د دوی (بی له خالص نیت څخه) ولیکن رسپړی دغه (الله) ته پرهیزګاری (او اخلاص چه ملګری وی له دغو مذبحو سره بی له ریا) له تاسی،

تفسیر: په دی کېښی ئی د قربانی اصلی فلسفه بیان کړه یعنی یوازی د حیوان په ذبح کولو او

د غوښی په خوړلو او خوړولو یا د هغه د وینې په ټوپولو تاسی هیڅکله د الله تعالیٰ خوښی او رضاء حاصلولی نه شئ او نه دغه غوښی او وینې او نور شیان د الله تعالیٰ تر درباره رسیدی شی بلکه د پاک الله دربار ته یوازې ستاسی د زړه تقویٰ او ادب رسیدی چه په دیره خوښی، اخلاص او پوره رغبت یو قیمتی او نفیس شی د ده په حکم او اجازی سره د ده په نامه د ده کور ته بیایی او هلته ئی قربانی کوئ! گواکی د دی قربانی په وسیله مو دغه خبره ښکاره کړه چه مونږ په خپله هم ستا په لاره کښی قربانی کیدلو ته هم داسی حاضر او تیار یوا پس هم دا هغه تقویٰ ده چه د هغی ذکر په ﴿وَمَنْ يُعْظَمْ شَعْرًا لِلَّهِ فَإِنَّهُ مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ کښی شوی دی او د هغی په وسیله د الله تعالیٰ عاشق د خپل حقیقی محبوب خوښی حاصلولی شی.

كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿۱۴﴾

هم داسی (لکه چه ذکر شو) تابع کړی ئی دی دغه (خلور بولی) تاسی ته دپاره د دی چه په لوئی یاد کړئ الله او الله اکبر وویئ) (د دوی د حلالولو په وخت کښی) په هغی (طریقی) سره چه لیاره ئی ښوولی ده تاسی ته او زیری ورکړه نیکو کارانو ته (د جنت)

تفسیر: یعنی «بسم الله، الله اکبر، اللهم لك ومنك» وویئ او ذبح کړئ او د الله تعالیٰ شکر ادا کړئ چه ده د خپل محبت او د عبودیت د اظهار څرنګه ښه ليار راوښووله او د یوه حیوان ذبح ئی گواکی ستاسی د عثان د قربانی په غای قایم مقام ودروله!

إِنَّ اللَّهَ يُدْفِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿۳۸﴾

بیشکه چه الله دفع کوی (د کفارو مکر) له هغو کسانو څخه چه ایمان ئی راوړی دی، بیشکه چه الله نه خوښوی هر خیانتګر (له خالق او مخلوقاتو سره او) ناشکره

تفسیر: په ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ کښی د هغو کفارو ذکر و چه مسلمانان ئی د حرم شریف له زیارت او د حج او عمری څخه منع کول. په منع کښی ئی د مسجد الحرام او د هغه د متعلقاتو د تعظیم او د ادب احکام بیان کړل اوس ئی بیرته هم هغه پخوانی مضمون ته رجوع وکړه یعنی مسلمانان دی داده او مطمئن اوسی چه الله تعالیٰ به دیر ژر له دښمنانو څخه د دوی لاره صافه کړی او تر مسجد الحرام پوری د رسیدلو او د هغه د متعلقه احکامو په تعميل کښی به هیڅ مخالفت او مشکلات پاتی نشی بی له کوم خوف

او خطر په دوی حج او عمره ادا کوی، گواکي د هغه بشارت امر چه په ﴿وَبَشِّرِ الصَّالِحِينَ﴾ کښی ورکړی شوی ؤ د هغه یو زیږی او بشارت هم دا دی. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ﴾ بیشکه چه الله تعالی نه خوښوی هر خیانت گر له خالق او مخلوقاتو سره او ناشکره) یعنی که ناشکرو تگانو ته تر یوه خاص میعاد پوری مهلت ورکړی شی نو داسی خیال مه کوئ چه دوی د الله تعالی خوښیږی، دغه دیل او مهلت په ځینو مصالحو او حکمتونو بناء دی آخری انجام او پای (آخر) به ئی هم داسی وی چه د حق خاوندان به غالب او د باطل خاوندان به مغلوب او باطل پرستان به بیخی له دی لاری څخه لری کړی شی. کله چه مشرکانو په ډیر ظلم او تیری لاس پوری کړ او خبره تر دی حده پوری ورسیده چه مؤمنان د دوی له تجاوزاتو څخه سخت په عذاب شول یو به رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وهلی شوی راته او بل به ترلی، زخمی او تپی راته او ډیره ژړا او شکوه او شکایت به ئی کاوه او ده به ورته ویل چه «صبر وکړئ چه زه لا په قتال نه یم مامور شوی او له اویا آیتونو څخه زیات د قتال په نه کولو کښی راغلی دی او سر بیر په دی د هجرت په کولو هم مامور شوی یو» بالاخره دغه مبارک آیت راغی او د قتال اذن ئی صادر کړ او دا له هغو مبارکو آیتونو څخه رومبنی آیت دی چه د قتال په اذن کښی راغلی دی.

اَذِنَ لِلَّذِينَ يُقْتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا

حکم ورکړی شوی دی (د قتال) هغو کسانو ته چه قتال ورسره کاوه شی (د کفارو له خوا) په دی سبب چه بیشکه په دوی ظلم شوی دی،

تفسیر: تر هغه پوری چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په مکه معظمه کښی ؤ نو مسلمانانو ته دا حکم شوی ؤ چه د کفارو په سختیو او ربړونو (تکلیفونو) باندي صبر وکړی او لاس ورنه غځوی لکه چه مسلمانانو پوره تر دیارلسو کلونو پوری خورا (ډیر) سخت ربړونه (تکلیفونه) او ظلمونه وگالل (برداشت کړل) او د کفارو د زهره چوونکو ظلمونو او تیریو په مقابل کښی ئی بی مثاله صبر، استقامت او ثبات ښکاره کړ. کله چه منوره مدینه دارالاسلام وگرځید او د مسلمانانو یوه وږه ډله په دغه مستقل مرکز کښی سره یو ځای شوه نو هغو مظلومو مسلمانانو ته چه کفارو به تل ورباندي ظلمونه کول او جنگونه به ئی ورسره کول اجازه ورکړی شوه بلکه حکم ورته وشو چه د دغو ظالمانو په مقابل کښی توری وکړی او د خپلی دلی او مذهب حفاظت په پوره حمیت سره وکړی او هم دا راز (قسم) څو آیتونه په هم دغه زمانه کښی نازل شول.

وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

او بیشکه چه الله په مرسته (مدد) د دوی خامخا ښه قادر دی.

تفسیر: یعنی ای مؤمنانوا له خپل قلت او بی سروسامانی څخه مه دارېږئ! الله تعالی یوه ډیره وړوکی بی وسیلی ډله هم د دنیا د لویو لویو فوځونو او سلطنتونو په مقابل کېږي بریالی (کامیاب) کولی شی، په حقیقت کېږي دا په یو مالک الملکوتی طرز له مسلمانانو سره د نصرت او مرستې (مدد) وعده وه لکه چه په دنیا کېږي باچایان او لوی خلق د وعدې په وخت کېږي د خپل شان او وقار او استغناء څرگندولو دپاره داسې وائی هوا مونږ ستا هغه کار کولی شو او ښائی دغه عنوان ئی څکه غوره کړی وی څو مخاطب وپوهېږي چه مونږ په داسې کولو کېږي د بل چا له طرفه نه یو مجبور شوی او هر څه چه کوو په خپل قدرت او اختیار به ئی کوو.

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ
النَّاسَ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ لَفِي دَمَرٍ مُبِينٍ وَلَوْلَا إِيمَانُ بَعْضِنَا بِاللَّهِ وَنَفْعُ مَا هَدَى اللَّهُ
فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٠﴾

(دغه مظلومان مهاجران) هغه (کسان) دی چه ایستل شوی دی له کورونو خپلو په ناحقه سره (او بل هیڅ سبب د اخراج نه ؤ مگر دا) چه ویل به دغو (مؤمنانو) رب زمونږ (خالص یوازی) الله دی او که چیرې نه وی دفع کول د الله خلقو لره ځینی د دوی لره په ځینو نورو باندې خامخا نړولی شوی به وی تکیې او مدرسی او عبادتخانی او مسجدونه چه یاداوه شی په هغو کېږي نوم د الله ډیر، او خامخا مرسته (مدد) به وکړی هر ورو (خامخا) الله له هغه چا سره چه مرسته (مدد) ورکوی (دین د) دغه (الله) ته، بیشکه چه الله خامخا قوی (د خپلو احکامو په تنفیذولو کېږي) ډیر زور والا دی (په هر چا)

تفسیر: یعنی هغه مهاجر مسلمانان چه له خپلو کورونو څخه وويستل شول د هغوی بل هیڅ جرم نه ؤ او نه پری چا څه دعوی درلوده (لرله) پرته (علاوه) له دې نه چه دوی ولی یو الله تعالی ته خپل رب وائی؟ او ولی خښتو او ډبرو ته سجدې نه کوی! ګواکي که په دوی ډیر لوی او دروند الزام لګول کېږي هغه دا دی چه دوی ولی له ټولو څخه جدا شوی او یوازی له یو الله تعالی سره ئی د خپل عبودیت تعلقات قایم کړی دی.

﴿وَأُولَٰئِكَ اللَّهُ﴾ او که چیري نه وی دفع کول د الله - الایه) یعنی که په کوم وخت او کوم حالت کښی هم یو جماعت ته د بل جماعت سره د جنگ او جگری اجازه نه وی نو دا به د الهی فطرت له قانون څخه سخت مخالفت وی. پاک الله د دنیا نظام داسی پیدا کړی دی چه هر شی یا هر شخص یا هر جماعت دی د بل شی یا شخص یا جماعت په مقابل کښی د خپل وجود د ساتنی دپاره جنگ وکړی که داسی نه وی او پاک الله نیکی په خپل حمایت کښی نه ساتلی او د بدی په مقابل کښی ئی نه درولی نو د نیکی نوم او نښان به هم په جهان کښی نه وی پاتی. بی دینانو او شریرانو خلقو به چه په هره زمانه کښی په کثرت سره وی گرد (تول) مقدس مقامات او مهم یادگارونه د تل له پاره د وجود له صفحی څخه محو او له منځه به ئی لری کړی وی. هیڅ یو معبد، تکیه، عبادتخانه، خانقاه، مسجد او مدرسه به محفوظه نه وی پاتی شوی نو له دی کبله (وجی) ضروری شوه چه د بدی طاقتونه اگر که دیر سره جمع هم شی خو د قدرت له طرفه به داسی یو وخت راشی چه د نیکی په مقدسو لاسونو سره به د بدی د حملی مدافعت وکړی شی او الله تعالیٰ به د خپل دین د مرستی (مدد) کوونکو سره په خپله مرسته (مدد) وکړی او دوی به د حق او صداقت په وسیله په دشمنانو غالب کړی. بلا شبهه خدای جل جلاله داسی قوی او زبردست ذات دی چه د هغه د اعانت او مرستی (مدد) په اثر خورا (زیات) دیر ضعیف موجود دیرو لویو لویو طاقتونو ته هم ماتی ورکولی شی په هر حال په دغه وخت کښی مسلمانانو ته د ظالمو کفارو په مقابل کښی د جهاد او قتال اجازت ورکول د قدرت د هم دی قانون لاندی وو او دا هغه عام قانون دی چه تری هیڅ عقلمن انکار نشی کولی، که د مدافعت او حفاظت دغه قانون نه وی نو په خپله خپله زمانه کښی به نه د عیسائی راهبانو صومعی (حجری) ودانی پاتی وی او نه به د نصرانیانو بیع (کلیساګانی) او نه به د یهودیانو صلوات (عبادت خانۍ) او نه به د مسلمانانو هغه مساجد چه د الله تعالیٰ ذکر پکښی دیر زیات کیږی پاتی وی او دغه تول معابد به نړول شوی او له منځه تللی وی، نو د دی عام قانون لاندی هیڅ داسی دلیل نشته چه مسلمانانو ته په یو مناسب وخت کښی د دوی د دشمنانو سره د جنگیدلو اجازه ورته کړی شی.

الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمْرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٢١﴾

(دغه مهاجر مظلومان) هغه کسان دی چه که چیري قدرت ورکړو مونږ دوی ته په ځمکه کښی (په دشمن باندی د غلبی په اعتبار) نو قائموی دوی (سم اداء کوی به سره له تولو حقوقو) لمونځ او ورکوی به زکوة او امر حکم به کوی (خلقو ته) په معروف (په نیک شرعی کار) سره او منع کوی به (خلق) له

بد کار شخه او خاص د الله په اختيار کښی ده آخره خاتمه د تولو کارونو.

تفسیر: دا یوازی د هغو مسلمانانو بیان دی چه پری ظلمونه شوی دی او له کورونو شخه ایستل شوی دی یعنی الله تعالیٰ به ولی له دوی سره مرسته (مدد) نه کوی؟ کله چه دوی داسی یو قوم دی چه که الله تعالیٰ دوی ته د ځمکی د مخ سلطنت هم ورکری خو بیا هم دوی د الله تعالیٰ له یاده نه غافلیدوی او په خپله هم په بدنی او مالی نیکو کښی مصروف دی او کوشش کوی چه نور هم په هم دغه سمه لاره برابر کری لکه چه پاک الله دوی ته د دی ځمکی حکومت ورکړ او کومی پیشگوئی چه پخوا شوی وی هغه تکی په تکی رښتیا شوی «فَلِلَّهِ الْحَمْدُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ» له دی آیت شخه د اصحاب الکرام رضی الله تعالیٰ عنهم خصوصاً د مهاجرینو او په هغو کښی په اخص الخصوص د راشدینو خلفاء رضوان الله تعالیٰ علیهم اجمعین حقانیت، مقبولیت او منقبت ثابت شول.

﴿وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ او خاص د الله تعالیٰ په اختيار کښی ده آخره خاتمه د تولو کارونو) یعنی که شخه هم نن مسلمانان کمزوری او کفار غالب او قوی ښکاری لیکن دغه کار د الله تعالیٰ په واک (قبضه) او اختيار کښی دی چه بالاخر مسلمانان په دوی غالب، منصور او بریالی (کامیاب) کری یا ئی دا مطلب چه هم دغه امت به د الله تعالیٰ دین تر یوی مودی پوری قایم ساتی بیا خدای جل جلاله عالم دی.

وَأَن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ
وَتَمُودٌ ۖ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ۚ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكَذَّبَ
مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۚ

او که چیری دروغجن کری دغه کار تا (ای محمده! نو مه خفه کیږه) پس په تحقیق دروغجن کری ئی وو (رسولان خپل) پخوا له دغه (قوم ستا) قوم د نوح (نوح لره) او (قوم د) عاد او (قوم د) تمود او قوم د ابراهیم او قوم د لوط (انبیاء خپلو لره) او اهل (د ښار) د مدین (شعیب لره) او دروغجن گنل شوی ؤ موسی (د مصری قبطیانو له خوا) نو مهلت می ورکری ؤ کافرانو ته بیا (ناڅاپه) ومی نیول دوی (په عذاب سره) پس څرنګه ؤ انکار زما (په دوی په تغیر د نعمت سره)

تفسیر: یعنی هغه وعده چه د مسلمانانو د نصرت او غلبی دپاره ورکول کیږی نه ښائی چه کفار

د خپل موجوده کثرت او قوت له کبله (وجی) مغرور شی او د هغو تکذیب وکړی ځکه دا د الله تعالی مهلت او فرصت دی.

پخوانی اقوام هم د الله تعالی په موقتی (خو ورځنی) مهلت ورکولو وغولیدل او د خپلو انبیاء تکذیب ئی وکړ، بیا څه مهال (وخت) چه هغوی ونیول شول نو وگورئ چه د هغوی حال څه شو؟ او له کوم عذاب څخه چه الله تعالی دوی ویرولی وو نو د دوی د شرارتونو او انکار له امله (وجی) دوی څرنگه د هغه سره مخامخ شول؟ چه په دغه وروستنی آیت کښی د هغه تفصیل راغلی دی.

فَكَأَيُّ مَنٍ قَرِيبَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَمِنْ ذَلِكُمْ فَصَلِّ عَلَىٰ عُرُوشِهِمْ وَبِئْسَ مَعْظَلَةٌ وَقَصْرٌ مَّشِيدٌ ﴿٣٥﴾

پس ډیر دی له کلیو (او ښارونو) څخه چه هلاک کړی دی مونږ (اهل د) هغو حال دا چه دغه (اهل د هغی قریبی) ظالمان وو (په نفسونو خپلو) پس هغه (کلی) پریوتلی دی (دیوالونه ئی د پاسه) په چتونو بامونو خپلو باندی او ډیر کوهیان دی چه (ډک له اوبو) بیکاره پراته دی او ډیری مانی پخی لوړی (وچتی) (تشی پاتی دی او خاوندان ئی هلاک شوی دی)

تفسیر: یعنی د خپلو بنسټونو (بنیادونو) د خوځیدلو په اثر اول ئی چتونه ولویدل، بیا ئی دیوالونه ونړیدل بیا گردی (تولی) ودانی پری راولویدی او د چت ډیری ئی لا اوچتی کړی. دا ئی د هغو د لاندی باندی کیدلو صورت وښود.

﴿وَبِئْسَ مَعْظَلَةٌ﴾ او ډیر کوهیان دی چه ډک له اوبو بیکاره پراته دی) یعنی هغه کوهیان چه پری به د اوبو د راویستونکو هجوم او گڼه گونه وه نن هلته هیڅوک نشته چه د هغو بوکی راوکاږی او هغه ډیری لوی لوی او پخی او هسکی ودانی چه په چونه، سیمتو او نورو پخو موادو سره ودانی شوی وی خرابی او د وړانو کنډرو په شان پرتی دی او هیڅوک پکښی نه اوسیږی.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونْ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا وَأَذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴿٣٦﴾

آيا پس نه دی گرځيدلی دوی (دغه کفار) په ځمکه کښی پس وی دوی لره زړونه چه فکر ئی کولی په هغو (زړونو سره په بده خاتمه د کارونو) یا (وی دوی لره) غوړونه چه خبری ئی اوریدلی دوی په هغو (غوړونو سره د کفارو د اهلاك چه عبرت پری واخلی) پس قصه دا ده چه نه دی ړندی سترگی (ظاهری د دوی) ولیکن ړانده دی زړونه (د دوی) هغه چه دننه په سینو د دوی کښی دی (ځکه چه پری عبرت نه اخلی).

تفسیر: یعنی د دغو وړانو او تباہ شوو ودانیو د کنډرو د لیدلو څخه هم هیڅکله دوی ته داسی یو فکر او چرت (خیال) پیدا نشو او غور او اندیښنه ئی ونه کړه چه د حق په لاره راشی او په رښتیا خبره وپوهیږی او زړونه ئی بینا او غوړونه ئی خلاص شی. (پس قصه دا ده چه نه دی ړندی ظاهری سترگی د دوی ولیکن ړانده دی زړونه د دوی) یعنی که په سترگو ئی ولیدل خو پخپلو زړونو کښی ئی پری غور او فکر ونه کړ نو دغه لیدل هم د نه لیدلو په شان دی. ګواکي د دوی ظاهری سترگی خلاصی دی مگر باطنی سترگی ئی ړندی دی او په حقیقت کښی دیر خطرناکه مرض د زړه ړوندوالی دی! (العیاذ بالله)

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٤﴾

او بیره (تلوار) کوی (کفار) په تا په (راوستلو د) عذاب او له سره به خلافه نه کړی الله وعده خپله، او بیشکه یوه ورځ په نزد د رب ستا (له ورځو د آخرت، اوږده ده) لکه زر کاله له هغو کلونو څخه چه شمیرئ ئی تاسی (په دنیا کښی)

تفسیر: یعنی مقرر عذاب په خپل ټاکلی (مقرر کړی) وخت هر ورو (خامخا) راتلونکی دی او دغه بی ځایه شورماشور، استهزاء او تکذیب او د عذاب ژر غوښتل هیڅ یوه ګټه (فائده) نه لری. «بیشکه یوه ورځ په نزد د رب ستا له ورځو د آخرت چه ورځی د عذاب د کفارو دی اوږده ده لکه زر کاله له هغو کلونو څخه چه شمیرئ ئی تاسی په دنیا کښی» یعنی ستاسی یو زر کلونه د ده په نزد د یوی ورځی سره برابر دی لکه چه نن مجرمین د ده په واک (قبضه) او اختیار کښی دی د زرو کلونو د تیریدلو څخه وروسته هم داسی د ده په قبضه او اختیار کښی دی. هیڅ چیری تری پتیدلی او تښتیدلی نه شی. یا مطلب دا چه دی د زرو کلونو کار په یوه ورځ

کښی کولی شی. مگر داسی کول چه د ده د حکمت او مصلحت سره موافق وی، د چا ژر غوښتل او شور و شر کول د ده په دربار کښی هیڅ تاثیر نه لری. یا دی داسی وویل شی چه د اخروی عذاب وعده ضرور راتلونکی ده یعنی قیامت راځی او تاسی ته به پوره سزا درکړی شی. وروسته د قیامت د ورځی بیان وشو چه هغه یوه ورځ به د خپل شدت او هول په لحاظ د زرو کلونو سره برابره وی بیا ولی تاسی د داسی سخت لوی مصیبت په غوښتلو کښی تلوار کوی؟

وَكَانَ مِنْ قُرْبَىٰ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَى الْبَصِيرِ ﴿٣٨﴾

او ډیر دی له (اهل د پخوانیو ښارونو او) کلیو چه مهلت ورکړی ؤ ما دوی ته (په خپل رحمت سره) حال دا چه (اهل د هغو) ظالمان وو بیا ونيول ما هغه (ناخاپه په سخت عذاب) او خاص ماته راتله د هر چا دی (په آخرت کښی د جزاء له پاره).

تفسیر: یعنی آیا په مهلت ورکولو به هغوی چیرې وتښتی؟ یا به په کوم ځای کښی پټ شی بالاخر د ټولو رجوع او بیرته راتگ زمونږ په لوری دی، مونږ دوی ټول ونيول او تباہ مو کړل.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا كُنُزٌ مُّبِينٌ ﴿٣٩﴾

ووايه (ای محمده!) ای خلقو بیشکه هم دا خبره ده چه زه تاسی ته ویروونکی یم ښکاره (له جحیم څخه).

تفسیر: یعنی زما کار خبرول او ویړول دی خو تاسی د فضائلو غوښتونکی او له رذائلو څخه په ډډه شی د عذاب نازلول زما په اختیار کښی نه دی او هغه د الله تعالیٰ په اختیار کښی دی هغه به د مطیع او عاصی په منځ کښی فیصله وکړی او هر یو به د هغه له حال سره سم مناسب ځای ته ورسوی.

فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

پس هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی ښه (عملونه) شته دوی

ته بېښنه (د گناهونو) او روزی عزتنا که (چه جنت دی).

تفسیر: یعنی په جنت کېږي به میوی او غوره غوره شیان او ډول ډول (قسم قسم) نعمتونه او د الله تعالیٰ دیدن د مؤمنانو په برخه شی.

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ۝ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكُمُ اللَّهُ آيَتَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝

او هغه کسان چه کوشش کوی په (بطلان د) آیتونو زمونږ کېږي په داسی حال کېږي چه عاجز کوونکي زمونږ وی (د دوی پخپل گومان) هم دغه کسان ملگری د دوزخ دی (چه تل به پکښی سوځی). او نه و لیرلی مونږ پخوا له تا (ای محمده!) هیڅ رسول او نه هیڅ نبی مگر په هغه وخت کېږي چه لوستل به ئی کول نو ویه غورځاوه شیطان په لوستلو د ده کېږي له عحانه خپله پس لری کوی الله هغه کلمی چه غورځولی دی شیطان بیا محکموی الله آیتونه خپل او الله ښه عالم (په ټولو احوالو) ښه حکمت لرونکی دی (چه هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی).

تفسیر: د آیت په تفصیل کېږي اختلاف دی. محقق مترجم قدس الله روحه په دی ترجمه کېږي چه «کله چه لگیا شو په خیال ترلو، نو شیطان گډ کړل د ده په خیال کېږي» د خپل امام حضرت شاه عبدالقادر رحمة الله علیه رویه اختیار کړی ده چه هغی ته حضرت شاه ولی الله قدس سره هم د «حجة الله البالغه» په آخر کېږي اشاره کړی ده. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه په «موضح القرآن» کېږي لیکي «نبی ته یو حکم یا یو خبر چه د الله تعالیٰ له طرفه راځی په هغه کېږي هیشکله د یوی ذری په قدر هم څه تفاوت نشی واقع کېدی. او یو د نبی د زړه خیال د رانی اجتهاد دی هغه کله موافق راځی او کله نه، لکه چه حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم خوب لیدلی و او د انبیاءو خوب وحی وی چه دی له منوری مدینی څخه مکي معظمی ته لاړ او عمره ئی وکړه، دا ئی په خیال کېږي وروگرځیده چه ښائی هم دغه سړ کال به هم داسی وشی. لکه چه د عمری په نیت ئی سفر شروع کړ، لیکن په منع کېږي د کفارو له لاسه په حدیبیه

کښی د احرام په خلاصولو مجبور شو او په بل کال کښی ئی د خوب تعبیر پوره شو. یا وعده وشوه چه په کفارو به غلبه ومومئ، په خیال کښی ئی داسی وگرځیده چه بنائی دغه بری به په هم دغه جنگ کښی وی خو په هغه کښی ونه شو او په بل کال کښی واقع شو بیا الله تعالی دغه ورښکاره کړه چه خومره احکام او وعدی چه شوی دی په هغو کښی د سر د یوه ویښته په اندازه هم مخالفت نه واقع کیږی هوا د نبی په ذاتی خیال او اجتهاد کښی تفاوت واقع کیدی شی اگر که نبی له اصل پخوا ویلو او پیشگوئی سره خپل ذاتی خیال نه گډوه بلکه هر یو به ئی بیل بیل خوروه، باقی په دی صورت کښی به د (القاء) نسبت شیطان ته داسی وی لکه چه په ﴿وَمَا آتَيْنَاهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ﴾ کښی د (انساء) نسبت هغه ته کړی شوی دی والله تعالی اعلم. د دی احقر په نزد ډیر بهتر او خورا (ډیر) آسان تفسیر هغه دی چه د هغه مختصر اصل له اسلافو څخه منقول دی یعنی (تمنی) د قرائت او تلاوت یا تحدیث او (امنیت) د متلو یا حدیث په معنی واخیستل شی. مطلب دا چه له قدیم راهیسی دغه عادت جریان لری کله به کوم نبی یا رسول علیه السلام کومه خبره بیانوله یا به ئی د الله تعالی آیتونه اورول شیطان به د ده په خبرو یا آیتونو کښی د خلقو په زړه کښی راز راز (قسم قسم) شبهی او وسوسی اچولی. یعنی د ځینو خبرو په متعلق به ئی د ډیرو خلقو په زړونو کښی ډول ډول (قسم قسم) وسوسی غورځولی او رنگا رنگ شکونه او شبهی به ئی پیدا کولی مثلاً رسول الله صلی الله علیه وسلم د ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكَ الْبَيْتَةُ﴾ آیت ولوست شیطان د خلقو په زړونو کښی دا شبه واچوله چه وگورئ د خپل لاس وژل شوی حیوان حلال بولی او خدای وژلی حرام گڼی؟ یا چه رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه آیت ولوست ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾ شیطان پکښی داسی شبهه وغورځوله چه په ﴿وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ کښی ملائکه الله، مسیح او عزیر علیهم السلام هم شامل دی یا کله چه حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم د مسیح علیه السلام په نسبت د ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحُmq﴾ آیت ولوست شیطان د خلقو په افکارو کښی داسی مفکوره پیدا کړه چه له دی نه د حضرت مسیح علیه السلام ابنیت او الوهیت ثابتیږی. د دغه شیطانی القاء په ابطال او تردید کښی حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم د الله تعالی هغه بینات آیتونه واورول چه بیخی صاف او محکم وو او داسی پخی خبری ئی وروښودی چه د هغو له اوریدلو څخه شک او شبهی ته له سره ځای او موقع پاتی نه شوه، گواکی د «متشابهاتو» د ظاهری سطحی په بناء کومه اغواء او اخلال چه شیطان ئی غورځوی آیات محکمت د هغه بیخ او بنیاد ویاسی چه د هغو د اوریدلو څخه ټول شکونه او شبهی له منځه ورک او فنا کیږی. دا دوه قسمه آیتونه ولی نازلولی شی؟ شیاطینو ته د دومره وسوسی اچولو او تصرف موقع ولی ورکوله کیږی؟ او د داسی آیتونو هغه احکام چه وروسته توضیح کیږی ولی په ابتدا کښی نه تشریح کیږی؟ دغه گډ (ټول) امور د الله تعالی له غیر محدود علم او حکمت څخه نشت کوی، الله تعالی دا دنیا علماً او عملاً دارالامتحان گرځولی ده، لکه چه په داسی چارو سره د بندگانو آزمویښت کوی چه څوک د خپل زړه د ناروغتیا یا د سختی له سببه د شکونو او د شبهو په

ختو او جبو کښې نښلی؟ او کوم پوه او عقلمن انسان د خپل علم او تحقیق په قوت د ایمان، ایقان او اخبات لوړ (اوچت) مقام ته رسیږي؟ رښتیا خبره خو دا ده که انسان په ښه نیت او ایمان داری او ښه عقیده سره پوهیدل وغواړي نو پاک الله هم د ده مرسته (مدد) کوی او په سمه لاره ئی بیانی او ثبات او استقامت ورپه برخه کوی، پاتی شول منکرین او شک کوونکی هغوی ته تر قیامته پوری هم داد او اطمینان نه شی حاصلیدلی.

(هر چه گیرد علتی علت شود)

زمونږ په دی تقریر کښې تر ډیره حده پوری د ډیرو آیتونو مطلب بیان شو، پوه خلق کولی شی چه زمونږ د دی تقریر اجزاء د هغو ایتونو له اجزاو سره بی تکلفه تطبیق کړی دا آیتونه لکه چه مونږ د (آل عمران) د سورت په ابتدا کښې بیان کړی دی له

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ

الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُفَكِّمَاتٌ ۝ الْآيَةُ - سره ډیر مشابهه دی لکه چه په

﴿إِذَا دُائِىَ الْقَى

الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ ۝﴾ کښې د متشابهاتو او په

﴿تَمْرِيحُكُمْ اللَّهُ إِلَيْهِ ۝﴾ کښې د محکاماتو ذکر

وشو او په

﴿لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً ۝﴾ الایة - کښې د زائغینو دوه قسمونه بیان شول چه

په هغو کښې د

﴿الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ ۝﴾ کار د تاویل ابتغاء او د

﴿وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ ۝﴾ غرض

د فتنی ابتغاء ده. وروسته

﴿وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ۝﴾ الایة - د

﴿وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ۝﴾

د آیت په غای وگنئ! او هلته هغه دعا چه په

﴿رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا ۝﴾

سره کړی شوی وه دلته د هغی د اجابت ذکر په

﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهُادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ

وَرَأَوْا مُسْتَقِيمًا ۝﴾ سره کړی شوی دی او د

﴿رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ ۝﴾ سره

دغه آیت مناسب واقع شو

﴿وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مَرِئَةٍ مِنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ ۝﴾

الی قوله

﴿يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۝﴾

تنبیه: مفسرانو چه د دی آیت لاندی د (غرائیق) قصه ذکر کړی ده د هغی د بحث موقع دلته

نشته. ښائی چه د (النجم) په سورت کښې د هغی په نسبت د څه لیکلو موقع راشی، مونږ د

صحیح مسلم په شرح کښې په دی په ډیر ښه بسط سره خبری کړی دی، په هر حال د آیت

مطلب د اسلافو د تفصیل سره موافق بالکل صاف دی گواکی دا د

﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعْزِزِينَ ۝﴾

د آیت تفصیل دی چه په هغه کښې د آیات الله د ابطال په باب د کفارو د سعی

ذکر و.

لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ۝ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ

قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿۵۲﴾

دپاره د دی چه وگرځوی (الله) هغه شی چه غورځوی ئی شیطان ازموینت دپاره د هغو کسانو چه په زړونو د دوی کښی مرض (د شک او نفاق) دی او (بل دپاره د هغو چه) سخت دی زړونه د دوی، او بیشکه ظالمان خامخا په مخالفت دیر لری کښی دی (له حقه). او (دغه القاء د دی دپاره ده چه) په یقین سره پوه شی هغه کسان چه ورکړی شوی دی دوی ته علم چه بیشکه دا قرآن حق دی له طرفه د رب ستا پس ایمان به راوړی دوی په ده سره نو نرم (آرام به شی انقیاداً) دغه قرآن ته زړونه د دوی، او بیشکه الله خامخا لاره ښوونکی دی هغو کسانو ته چه ایمان ئی راوړی دی طرف د سمی صافی لاری (د اسلام) ته.

تفسیر: په موضح القرآن کښی راغلی دی «یعنی په دی گمراهان لا گمراه کیږی چه د هغوی کار گمراهی ده او د ایمان خاوندان لا زیات ټینگ او مضبوطیږی چه په دغه کلام کښی بنده ته هیڅ د مداخلی غای نشته او که وی نو دغه به هم د بنده د خیال په شان کله صحیح او کله غلط وی د هر چا نیت چه په ښه اعتقاد وی هغه ته الله تعالی دا خبره وربښی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه دا فائده له خپل ذوق سره سمه لیکلی ده، زمونږ خیال هغه دی چه په تیره فائده کښی مو لیکلی دی. والله اعلم

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مَرِيَّةٍ مِّنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿۵۵﴾

او تل به وی هغه کسان چه کافران شوی دی په شک کښی له دی (قرآنه یا له سمی لاری یا له رسوله) تر هغه وخت پوری چه راشی دوی ته قیامت ناڅاپه یا راشی دوی ته عذاب د ورځی شندی (سختی د قیامت چه د نجات هیڅ لاره پکښی نه وی)

تفسیر: یعنی مقصد په خپله د قیامت د هولناکی حادثی ناڅاپی رارسیدل یا د قیامت د عذاب راتلل دی او یا شاید د ﴿عَذَابٌ يَوْمٍ عَقِيمٍ﴾ څخه د دنیا عذاب مراد وی یعنی په هم دی دنیا کښی به داسی سزا درکړه شی چه په هیڅ صورت به ورڅخه خلاصیدل امکان ونه لری.

الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ

ملک سلطنت په دغه ورځ د قیامت خاص الله ته دی، فیصله به کوی (په دغه ورځ کښی) په منځ د دوی (د مؤمنانو او کافرانو کښی)

تفسیر: یعنی د قیامت په ورځ کښی به یوازی د الله تعالی سلطنت او حکومت وی او د بل هیچا ظاهری او مجازی د حکومت نوم او نښان به نه وی په هغه وخت کښی به د گردی (تولی) دنیا عملی فیصله کیږی چه تفصیل ئی دا دی.

فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ۝^{۵۶} وَالَّذِينَ كَفَرُوا
وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ۝^{۵۷} وَالَّذِينَ
هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ
اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُ خَيْرُ الرَّزَاقِينَ ۝^{۵۸}
لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُّدَّةَ خَلْقِ رِضْوَانِهِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ خَلِيمٌ ۝^{۵۹}

پس هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دى ښه (عملونه) په جنتونو د نعمتونو کښی به وی. او هغه کسان چه کافران شوی دی او نسبت د دروغو ئی کړی دی آیتونو زمونږ ته پس دغه کسان شته دوی ته عذاب سپکوونکی او هر هغه کسان چه خپل کورونه ئی پرېښی دی په لاره د الله کښی (د جهاد، طاعت او د الله د رضاء له پاره) بیا ووژلی شی (په جهاد کښی) یا مړه شی (پخپل مړگ) نو خامخا روزی به ورکړی هر وومرو (خامخا) دوی ته الله روزی نیکه (د جنت)، او بیشکه الله خامخا هم دی غوره د (تولو) روزی ورکوونکو دی. خامخا داخل به کړی (الله) هر وومرو (خامخا) دوی په داسی یو غای (د جنت) کښی چه خوښ به کړی دوی هغه (غایونه د جنتونو)، او بیشکه الله خامخا ډیر عالم (په تولو احوالو) ښه حلم لرونکی دی (په تاخیر د عقوبت لپاره د رجوع).

تفسیر: د مؤمنانو انجام ئی پخوا بودلی و دلته ئی له هغو شخه د یوی ممتازی دلی ذکر په خصوصی دول (طریقه) سره وکر یعنی هغه خلق چه د الله تعالیٰ په لاره کښی خپل کور، کهول پریښی او قری تللی وی که په جنگ کښی شهیدان شی یا په خپل طبیعی مرگ سره ومړی په دواړو صورتونو کښی به د الله تعالیٰ له طرفه ورته خاصه میلمستیا ورکوله کیږی، د دوی خورل، څښل او اوسیدل به تول د دوی په خوښه او مرضی سره وی او الله جل جلاله ښه پوهیږی چه دوی په کومو کومو شیانو خوښ او راضی کیږی؟ او په دی هم ښه پوهیږی چه کومو کومو کسانو خالص د ده په لیاره کښی خپل کور، کهول او نور ترک کړی دی، د داسی مهاجرینو او مجاهدینو په خطاگانو باندی به حق تعالیٰ تحمل کوی او د خپلی عفوی له شان شخه به کار اخلی، د «علیم» او «حلیم» صفات ئی ځکه ذکر کړل چه پاک الله ته تول شیان ښه معلوم دی او هغه کسان هم ښه ورمعلوم دی چه هغوی د ده داسی مخلصو بندگانو ته داسی ربرونه (رحمتونه) او تکلیفونه رسولی دی چه هغوی له مجبوریتیا خپل کور، کهول پریښی دی لیکن د خپل حلم او تحمل له امله (وجی) دغو ظالمانو ته سم لاسی سزا نه ورکوی.

ذَلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوِّقَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لِيَنْصُرَهُ اللَّهُ

(خبره) هم دا ده (لکه چه ومو ویله) او هر هغه چه بدل واخیست په مثل د هغه (ضرر) چه معذب شوی دی دی په هغه سره بیا (دوهم ځل) ظلم وکر شی په ده باندی نو خامخا مرسته (مدد) به وکړی هرومرو (خامخا) له ده سره الله،

تفسیر: یعنی که مظلوم له ظالم شخه واجبی بدل واخلی بیا ظالم پری بل ځلی ظلم وکړی نو دی بیا هم مظلوم واقع شو او الله تعالیٰ به بیا ورسره مرسته (مدد) وکړی لکه چه عادت ئی دی بالاخر د مظلومانو حمایت کوی «واتق دعوة المظلوم فانه لیس بینها و بین الله حجاب» بترس از آه مظلومان که هنگام دعا کردن اجابت از در حق بهر استقبال می آید

إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ۝۹۰

بیشکه الله خامخا ښه عفو کوونکی دی (د تجاوزاتو) ډیر ښوونکی دی (د خطیاتو)

تفسیر: یعنی بندگانو ته هم بنائی چه پخپلو شخصی او معاشرتی چارو او معاملاتو کښی د عفو او بشنی عادت زده کړی او هیشکله دی د انتقام او بدل اخیستلو په فکر نه اوسی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی واجبی بدل اخیستونکی ته الله تعالیٰ عذاب نه ورکوی که څه هم بدل (کسات) نه اخیستل ښه او غوره کار دی. د کفارو د اذیت بدل مسلمانانو له کفارو څخه د «بدر» په غزا کښی واخیست لیکن کفارو بیا په «احد» او «احزاب» کښی په تیری او تجاوز لاسونه پوری کړل چه بیا الله تعالیٰ مسلمانانو سره پوره مرسته (مدد) وکړه.

ذَلِكَ يَأْنِ لِلَّهِ يُؤَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٩١﴾

دغه (نصرت په سبب د دی دی) چه بیشکه الله ننه باسی شپه په ورځ کښی او ننه باسی ورځ په شپه کښی (چه کله ورځ لنده شپه اوږدوی کله شپه لنده ورځ اوږدوی) او بیشکه الله ښه اوریدونکی دی (د ټولو اقوالو) ښه لیدونکی دی (عالم په ټولو اشیاو).

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ د دومره لوی قدرت او قوت څښتن (مالک) دی چه د شپې او ورځې اړول او رارول او د هغوی لندول او اوږدول د ده د قدرت په لاس کښی دی او یوازی د ده په حکم، اراده او تصرف کله ورځ اوږدیږی او کله شپه اوږدیږی نو آیا دغه مطلق قادر په دی باندی نه دی قادر چه یو مظلوم قوم یا شخص سره مرسته (مدد) وکړی او د ظالمانو له منگلو څخه ئی خلاص کړی؟ بلکه دوی په هغوی باندی غالب، قاهر، قادر او مسلط کړی. مخکښی د مهاجرو مسلمانانو ذکر ؤ په دی آیت کښی ئی دی ته اشاره وکړه چه حالات ډیر ژر د شپې او ورځې په شان بدلیدونکی دی څرنکه چه پاک الله د شپې تیاره د ورځې په رڼا (رنرا) له منځه وړی، هم داسی به د کفر او شرک ځمکې هم د اسلام په غیو کښی ورکړی. او بیشکه چه پاک الله ښه اوریدونکی دی د ټولو اقوالو، ښه لیدونکی عالم دی په ټولو اشیاو یعنی د مظلوم غو او آواز هم اوری او د ظالم چاری او اعمال هم وینی.

ذَلِكَ يَأْنِ لِلَّهِ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٩٢﴾

دغه (مرسته (مدد) په دی ده چه) بیشکه الله هم دی دی حق ثابت او بیشکه هغه چه بولی ئی (کفار او عبادت ئی کوی) بی له الله څخه هم دغه باطل دی او بیشکه الله هم دی (له تولو څخه) ښه لور (وچت) ښه لوی دی

تفسیر: یعنی له الله څخه پرته (علاوه) داسی عظیم الشان کارونه او انقلابونه د بل چا له لاسه پوره کیدی شی؟ بلکه نه شی په واقع کښی صحیح او رښتینی برحق معبود هم دغه یو الله تعالیٰ دی نور تول معبودان بیخی غلط او له یوه سره زائل او تول باطل دی. ښائی چه تاسی هم دغه واحد لا شریک ذات خپل الله وگنئ. چه له تولو څخه اعلیٰ او اولیٰ او دیر ښه مولیٰ دی او دغه لوی شان په اتفاق سره د هم دغه یو الله جل و علا شانه په ذات او صفاتو کښی شته.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿۹۳﴾

آیا نه وینی ته (نه ئی خبر ای مخاطبه) چه بیشکه الله نازلی کړی دی له (طرفه د) آسمان څخه اوبه پس گرځی ځمکه (په دی اوبو سره) تکه شنه (پس له هغه چه وچه سپیره وه) بیشکه الله ښه مهربان عالم دی په پتو تدابیرو ښه خبردار دی (په تولو شیونو)

تفسیر: یعنی هم داسی به د کفر او شرک وچه او شاره ځمکه د اسلام په باران باندی شنه او سمسوره کړی. او هم هغه خدای جل جلاله ښه پوهیږی چه په څه شان د باران د اوبو په وسیله شینکی او نباتات زرغونیږی. د ده قدرت د ځمکی په دننه کښی داسی تدبیر او تصرف کوی چه د هغه په اثر وچه شاره ځمکه د اوبو او نورو اجزاء ځان ته جذب او راکاږی چه په دی ترتیب ځمکه شنه او سمسوره کیږی. هم داسی الله تعالیٰ پخپلی مهربانی، لطیف تدبیر، ښه تربیت، پوره خبرداری او پوهی سره د انسانانو په زړونو د اسلام د فیوضو باران وروی او هغه شنه او سمسوره کوی.

لَهُ مَا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُ الْغَنَى الْحَمِيدُ ﴿۹۴﴾

خاص هم دغه (الله) لره دی هر څه چه په آسمانونو کښی او هر څه چه په ځمکه کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکی خلقاً ملکاً وعبیداً) او بیشکه

الله خامخا هم دی غنی بی پروا دی (له مخلوقاتو خپلو) ښه ستایلی شوی (په صفاتو او افعالو خپلو کښی)

تفسیر: یعنی هر کله چه د آسمان او د ځمکې گرد (تول) شیان د الله تعالی مملوک او مخلوق دی او گرد (تول) پاک الله ته اړ (مجبور) او محتاج دی او الله تعالی هیچا ته هیڅ ضرورت او احتیاج نه لری، نو که وغواړی چه په دوی کښی هر ډول (طریقه) تصرف او تبدیل وکړی نو هیڅوک د ده مانع او مزاحم کیدی نشی البته پاک الله د تامه غناء او د کامل اقتدار سره سره خامخا هم هغه کار کوی چه بیخي له حکمت او مصلحت څخه ډک وی. د الله تعالی گرد (تول) افعال محمود دی او د هغه ذات د گردو (تولو) محاسنو او حمیده و صفاتو جامع دی.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي
فِي الْبَحْرِ بِأَمْرٍ وَيُسَبِّحُ السَّمَاءُ أَنْ تَقَعَّ عَلَى الْأَرْضِ
إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَّءُوفٌ رَحِيمٌ^{٤٥}

آیا نه دی لیدلی تا (نه ئی خبر ای مخاطبه) چه بیشکه الله مسخر (تابع) کړی دی تاسی ته هر هغه چه په ځمکه کښی دی او (مسخره کړی ئی ده) بیړی چه گرځی په سیند کښی په حکم د هغه سره، او ساتی آسمان له دی نه چه راولویری په ځمکه باندی مگر خو په حکم د هغه سره، بیشکه الله پر خلقو خامخا ښه نرمی کوونکی ښه مهربان دی (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: یعنی الله تعالی نه ستاسی او نه د بل چا څه پروا لرله محض پخپل شفقت او مهربانی سره ئی د وچی او لمدی، بحر او بر گرد (تول) شیان تاسی ته تابع او مسخر کړل او هم دغه الله تعالی په خپل قدرت آسمان، سپوږمۍ، لمر او ستوری، په هوائی فضا کښی بی له کومی ظاهری ستنی معلق ساتلی دی چه له سره له خپله غایه نه رابښکته کیږی او نه رالویری او که رالویدلی وی یا یو د بل سره ئی تکر کړی وی نو ستاسی ځمکې به ئی توتی او ذری کړی وی، خو چه د الله تعالی له خوا د نظام د بدلون حکم نه وی صادر شوی تر هغه پوری به دغه گردی (تولی) کړی هم داسی پخپلو غایونو قائمی وی او مجال نه لری چه د یوه انج په اندازه له خپل غایه بی غایه شی. د ﴿إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ استثناء محض د قدرت د اثبات د تاکید دپاره ده یا شاید د قیامت واقعی ته اشاره وی (والله اعلم).

وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ۝٤٦

او دغه (الله) هغه (قادر مطلق دی) چه ژوندی کړی پی تاسی (په درکولو د روح سره پس له هغه چه نطفی وئ) بیا به مړه کاندی تاسی (کله چه اجل مو پوره شی) بیا به ژوندی کړی تاسی (په قیامت کښی په بعث سره)، بیشکه انسان خامخا ناشکره دی.

تفسیر: هم داسی هغه قوم چه د کفر او جهل په روحانی مرگ سره مړه شوی وو د ایمان او معرفت په روح سره به هغوی بیا ژوندی کړی.
(خو بیشکه انسان خامخا ناشکره دی د نعمتونو د الله تعالی) یعنی د دغومره احساناتو او انعاماتو په لیدلو سره هم د هغه حق نه منی او قدر ئی نه پیژنی او د هغه حقیقی منعم څخه مخ اړوی او نورو ته خپل سر تیتوی.

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُبَارِعُكَ فِي الْأَمْرِ وَاذْعُرْ إِلَىٰ رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ۝٤٧ وَإِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝٤٨ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ۝٤٩

دپاره د هر یوه امت مقررہ کړی ده مونږ یوه لاره د بندگی چه دوی عمل کوونکی دی د هغه پس نه ښائی چه جگړه وکړی (دا خاوندان د ادیانو) خامخا له تاسره په دی کار (دین) کښی (ځکه چه محمدی دین حق او ظاهر دی) او بلنه کوه (د خلقو توحید او عبادت د) رب خپل ته، بیشکه ته ئی خامخا په (هغه) سمه صافه لیاره (چه برابره تللی ده حق ته). او که جگړه کوی (په امر د دین کښی کفار) له تاسره نو ووايه (ای محمده! دوی ته) چه الله ښه پوه دی په هغه (جگړه او عناد) چه کوئ ئی تاسی الله به حکم وکړی په منع ستاسی کښی په ورځ د قیامت په هغه شی کښی چه وئ تاسی چه په هغه کښی مو اختلاف کاوه (چه د دین امر دی)

تفسیر: ټول انبیاء د دین په اصولو کښی سره متفق دی. هوا د هر امت له پاره الله تعالی د

عبادت مختلف صورتونه په مختلفو زمانو کښې ټاکلې (مقرر کړې) دی چه د هغو سره سم به هغو امتونو د الله تعالیٰ عبادت کاوه، لکه چه دی محمدی امت ته هم یو خاص شریعت لېږل شوی دی لیکن د دین اصل تل تر تله یو شی ؤ او دی او پرته (علاوه) له الله تعالیٰ څخه د بل هیچا او هیڅ شی دپاره عبادت نه دی مقرر کړی شوی. نو ځکه په توحید او نورو متفق علیه دیني مسائلو کښې هیچا ته نه دی لایق او نه د هغه له حال سره څه مناسبت لری چه څه اختلاف او څه جگړه وکړی. کله چه کافران په داسی واضح او ښکاره شیانو کښې هم دعوی او جگړی وکړی نو تاسی د هغوی هیڅ پروا مه کوئ! تاسی په هم هغی سمی صافی لاری باندی روان اوسئ! او نور خلق هم هغی ته راوبولی! او د معاندینو د جگړی فیصله الله تعالیٰ ته وسپارئ! چه هغه د دوی په گردو (تولو) حرکاتو ښه پوه او خبر دی. د قیامت په ورځ کښې به د دوی د دغو تولو اختلافونو او جگړو عملی فیصله وکړی، ته د دعوت او تبلیغ فرض اداء کړه! او د دوی په فکر کښې دیر سر مه خوروه! د داسی معاندینو علاج یوازی پاک الله سره دی.

تنبیه: د ﴿فَلَا يَزِغُكَ فِي الْأَمْرِ﴾ مطلب دا هم کیدی شی کله چه د هر امت دپاره الله تعالیٰ بیل دستورالعمل مقرر کړی دی چه په هم هغه سلسله دغه محمدی امت ته هم نوی شریعت راغلی دی نو بیا د جگړی سبب څه شی دی؟ «وهذا قبل الامر بالقتال» ځینو مفسرینو د «منسک» معنی په ذبح او قربانی سره کړی ده مگر اقرب هم هغه ده چه مترجم قدس الله روحه اختیار کړی ده والله اعلم.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٥٠﴾

آیا نه پوهیږی ته (ای مخاطبه بلکه پوهیږی) چه بیشکه الله پوهیږی په هر هغه څه چه دی په آسمان کښې او (هر هغه څه چه دی په) ځمکه کښې بیشکه دا (مذکوره شیان لیکل شوی دی) په کتاب (لوح محفوظ) کښې بیشکه دا (علم، لیکل د لوح محفوظ، فیصله د قیامت) په الله آسان دی.

تفسیر: یعنی د خدای جل جلاله علم د دوی په اعمالو کښې څه منحصر نه دی د الله تعالیٰ علم خو د آسمان او ځمکې په تولو شیانو باندی محیط دی او د ځینو مصالحو او حکمتونو په بناء ټول واقعات د ده د علم سره سم په لوح محفوظ کښې ثبت او محفوظ دی او هم د انسانانو ټول اعمال د دوی په عملنامو کښې لیکل شوی دی چه له هغو سره سم به د قیامت په ورځ فیصله کیږی او په دومره بی شمارو شیانو باندی په پوره ډول (طریقه) سره پوهیدل او د هغو تولو په ښه شان سره لیکل او د هغه سره مطابق د هر یوه فیصله صادرول د دغو تولو اجراء او انفاذ

پاک الله ته هيڅ اشكال او سختی نه لری او نه ده ته په دغو کارونو او د نورو مشکلو چارو په کولو او تکميل کښی (معاذ الله) څه تکلیف او ربر (زحمت) ورپیدا کیږی.

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانٌ وَمَا لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ
وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ④۱

او عبادت کوی (دغه کفار) غیر له الله د هغه شی چه نه دی نازل کړی (الله) په عبادت د هغه هيڅ سند او د هغه شی چه نشته دوی ته په هغه باندی هيڅ علم دلیل پوهه، او نشته ظالمانو ته هيڅ مرسته (مدد) کوونکی (چه له عذابہ ئی خلاص کړی).

تفسیر: دوی یوازی د خپلو پلرونو او نیکونو په تقلید کښی داسی کارونه کوی چه هيڅ یو عقلی یا نقلی کوم برهان یا سند یا دلیل پری نه لری. (او نشته ظالمانو ته هيڅ مرسته (مدد) کوونکی چه له عذابہ ئی خلاص کړی او) له ټولو څخه لوی ظلم او بی انصافی دا ده چه پاک الله سره کوم شریک ودرولی شی. نو داسی ظالمان او بی انصافان خلق دی ښه په یاد ولری چه د دوی دغه شرکاء به د مصیبت په وخت کښی هيڅ د دوی په ښه او په کار ورنشی او نه به په هغه وخت کښی له دوی سره کومه مرسته (مدد) وکړی شی.

وَإِذْ أَنْتَلَىٰ عَلَيْهِمُ آيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ نَعْرِفُ فِي
وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ
يَتْلُونَ عَلَيْهِمُ آيَاتِنَا قُلْ أَفَأَنْتُمْ بَشِيرٌ مِّنْ ذَلِكَ
النَّارِ وَعَدَ هَٰلَکَةُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ④۲

او کله چه ولوستل شی په دوی آیتونه (د قرآن) زمونږ په داسی حال کښی چه صاف واضح ښکاره دی نو پیژنی په مخونو د هغه کسانو کښی چه کافران شوی دی (آثار د) انکار (له حق څخه چه بدشکلی او خفگان دی) نژدی وی چه حمله وکړی (له ډیره قهره) په هغو کسانو چه لولی په دوی باندی آیتونه (د قرآن) زمونږ ووايه (ای محمده! دوی ته چه) آیا پس خبر کړم تاسی په ډیر بد له دی (قهره حملی) ستاسی (چه دغه) اور (د دوزخ)

دی وعده کړی ده د دی (اور) الله له هغو کسانو سره چه کافران شوی دی او خامخا بد عحای د بیرته ورتلو دی (دا اور د دوزخ)

تفسیر: یعنی د عظیم الشان قرآن د آیتونو چه د توحید او نورو په صافو بیانونو مشتمل دی له اوریدلو څخه د کفارو او مشرکینو رنگونه تور او شنه واورې او له ډیر خفگان نه ئی څیړی بدلی شی تر دی چه له ډیر قهر او غضب څخه لیونی شی او غوړی چه د قرآن په لوستونکو حمله وکړی لکه چه په غچینو وختونو کښی داسی هم کوی.

(ووايه ای محمده دوی ته آیا پس خبر کړم تاسی په ډیر بد له دی قهره او حملی ستاسی چه دغه اور د دوزخ دی) یعنی ستاسی له دی غیظ او غضب او له بد راتلو څخه زیات چه د آیتونو د تلاوت په وخت کښی درپیدا کیږی یو بل سخت او ډیر تریخ شی هم شته چه په هغه به تاسی په هیڅ ډول (طریقه) صبر ونه کړی شی او هغه د دوزخ اور دی چه د هغه وعده د کفارو سره شوی ده. اوس د دغو دواړو موازنه او تلنه سره وکړئ او بیا فیصله وکړئ! چه د دغو دواړو څخه به د کوم یو تریخ گوټ تیروول تاسی ته نسبتاً آسان وی.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مِّثْلُ فَاسْتَبْعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ
اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا
لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٢٣﴾

ای خلقو بیان شوی دی تاسی ته یو مثال (غریب عجیب حال) پس غوړ کیږدئ تاسی هغه ته (چه دا دی) بیشکه هغه بتان چه تاسی عبادت کوئ (د هغو) غیر له الله نه له سره نشی پیدا کولی یو مچ هم او که راتول شی (دا ټول معبودان ستاسی پیدا کولو د) هغه مچ ته (نو پیدا به ئی نه کړی شی) او که چیری وتښتوی له دوی څخه مچ یو شی نو نشی خلاصولی دوی هغه شی له هغه مچ څخه، نو کمزوری دی دا طالب (چه د باطلو معبودانو عابد دی) او دا مطلوب (هم چه باطل معبود یا مچ دی).

تفسیر: دا ئی د توحید په مقابل کښی د شرک د بدی او قباح د ظاهرولو دپاره مثال بیان کړ چه ښائی هغه په ډیر ښه فکر او غور سره واورئ او ښه غوړ ورته کیږدئ او ښه پری وپوهیږئ! ګوندی له داسی رکیک او ذلیل حرکت څخه مخ وگرځوئ او لاس تری واخلي! ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ الآية - بیشکه هغه بتان چه تاسی عبادت کوئ (د هغوی) غیر

له الله شخه له سره نشی پیدا کولی یو مچ) یعنی مچ ډیر ادنی او حقیر ساکنی (جاندار) دی په هغو شیانو کښی چه دومره یو قدرت او قوت نه وی چه که تول سره یو غای شی یو مچ هم نشی پیدا کولی یا که دغه مچ د دوی د نذرونو او نیازونو غنی یو وړوکی شی (لکه د گلانو او عطریاتو یا د شاتو یا د نورو کوم بشرکی تری) وتبتوی نو د دوی له لاسه نه کیږی چه هغه تری بیرته واخیستی شی ښه نو د غمکی او آسمانونو د خالق په غای (نعوذ بالله) د الوهیت په تخت باندی د داسی عاجزو او ناتوانو معبودانو کینول خومره حماقت او بی حیائی ده. رښتیا خبره خو هم دا ده چه مچ هم کمزوری دی او له مچ نه زیات کمزوری د دوی بتان دی او له بتانو شخه ډیر زیات کمزوری د بتانو عبادت کوونکی دی چه دوی داسی حقیر او کمزوری شی خپل معبود او حاجت تر سره کوونکی گرځولی دی.

مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٧﴾

نه دی پیژندلی (دغو کفارو) او نه ئی دی تعظیم کړی د الله په حق پیژندلو او تعظیم د ده سره، بیشکه الله خامخا ښه قوی زورور ډیر زبردست دی (په تنفیذ د احکامو خپلو کښی)

تفسیر: که پوهیدی نو داسی سپین سترگی به ئی ولی کوله؟ آیا د الله تعالی رفیع شان او قدر او منزلت دومره دی چه داسی کمزوری شیان د هغه سیال او شریک وگرځولی شی (العیاذ بالله) د الله تعالی د قوت او عزت په مقابل کښی خو د هغه لوئی لوئی مقربې پرښتی او انبیاء علیهم السلام هم مجبور او ناتوان دی چه اوس په لاندی متبرک آیت کښی د هغوی ذکر راځی.

اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ

الله غوره کوی له پرښتو شخه استاځی (چه واسطه کیږی په منع د الله او انبیاء کښی) او له خلقو شخه (هم غوره کوی استاځی)،

تفسیر: له غینو پرښتو شخه د رسالت کار اخلی مثلاً جبریل علیه السلام او له غینو انسانانو شخه چه پاک الله د دغه منصب دپاره انتخاب کړی هم دغه د رسالت کار اخلی ښکاره ده چه د هغوی درجه د نورو خلقو شخه ډیره لوړه (اوچته) ده.

إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٤٨﴾

بیشکه الله ښه اوریدونکی دی (د ټولو اقوالو) ښه لیدونکی دی (عالم په ټولو اشیاو)

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ د دوی په ټولو خبرو د دوی د ماضی او مستقبل ټول احوال وینی نو ځکه هغه حق لری چه د هر چا احوال او استعداد ته وگوری او سم له هغه سره ئی د رسالت په منصب فایز او بریالی (کامیاب) کړی ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾ جزء ۸ (د الانعام ۱۲۴ آیت ۱۵ رکوع). حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی له ټولو خلقو څخه غوره هغه کسان دی چه د خدای جل جلاله پیغام رسوی، په پرښتو کښی هم هغه پرښتی غوره دی. نو د دوی د هدایتونو پریشودل او د بتانو منل څومره باطل کار دی.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤٦﴾

پوهیږی (الله) په هغه څه چه د وړاندی د دوی دی او په هغه څه چه وروسته د دوی دی، او خاص طرف د الله ته بیرته گرځولی کیږی ټول کارونه

تفسیر: یعنی هغوی هم اختیار نه لری په هر شی کښی اختیار د الله تعالیٰ دی (کذا فی الموضح) نو خاص الله تعالیٰ ته بیرته گرځولی شی ټول کارونه او هیڅوک د الله تعالیٰ په کارونو کښی د اعتراض حق نه لری، د الله تعالیٰ حکم، تدبیر، د انبیاءو انتخاب او نور ټول کارونه ښه دی او د ده په حکم او اراده سره کیږی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمُ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٧﴾

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) رکوع کوئ تاسی! او سجده کوئ تاسی! (په لمانځه کښی) او عبادت کوئ تاسی! د رب خپل (نه د بل) او کوئ نیک کارونه (لکه صلة الرحمی او ښه اخلاق) دپاره د دی چه بری ومومی (په نعمت او جنت سره)

تفسیر: د شرک د غندنی او د مشرکانو د سپکونی څخه وروسته مؤمنانو ته خطاب کوی چه تاسی یوازی د خپل یوه خدای تعالیٰ په بندگی لگیا اوسئ! او د هغه په حضور کښی د بندگی سرونه ښکته کړئ! او د عبودیت او عاجزی وچولی (تندی) مو هم هغه ته په ځمکه کیږدئ! او

نور د شیگتی (فائیدی) تول کارونه هم خاص د الله تعالی دپاره کوئ شو دنیوی او اخروی
شیگتی (فایدی) او نیکی مو په برخه شی.

خینو مفسرینو د دی آیت ترجمه داسی کړی ده «ای مؤمنانو تاسی رکوع کوئ وروسته له دی نه
په لمانځه کښی او سجده هم پکښی کوئ!» او دغه حکم ئی ځکه وکړ چه د اسلام په اوله کښی
لمونځ تش په قیام او قعود سره و او رکوع او سجده پکښی نه وه بیا دغه دواړه په دغه آیت
سره فرض شول او که ئی مقصد مطلق لمونځ وی نو د رکوع او د سجده ذکر او تخصیص به
ئی ځکه کړی وی چه د لمانځه د لویو ارکانو څخه دی او بندگان د رکوع او سجده په حالت
کښی زیات د ستایلو وړ (لائق) دی امام شافعی رحمه الله علیه د رکوع او سجده له دغه
تخصیص څخه د تلاوت سجده مرادوی.

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا
جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ
إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا
لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى
النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا
بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٨٨﴾

او زیار (کوشش) کوئ په (لاره د جهاد، طاعت، او رضاء د) الله په حق د
جهاد د هغه سره (چه ورته وړ (مستحق) او لائق دی)، دغه (الله) غوره کړی
یئ تاسی او نه ئی دی گرځولی (نه ئی دی ایښی) په تاسی په دین کښی
هیڅ حرج (مشقت او اشکال)، (متابعت وکړئ د) دین د پلار خپل چه
ابراهیم دی، دغه (الله) ونومولئ تاسی مسلمانان پخوا (له دغه قرآن څخه په
نورو آسمانی کتابونو کښی) او په دغه (قرآن) کښی (هم) دپاره د دی چه
شی رسول (ستاسی محمد) شاهد (ښوونکی) په تاسی (د تبلیغ خپل) او چه
شی تاسی (ای مسلمانانو) شاهدان (ښوونکی) په نورو خلقو (د تبلیغ د نورو
انبیاء) نو قائموئ (سم اداء کوئ تاسی سره له ټولو حقوقو) لمونځ او
ورکوئ تاسی زکوة او ښه ټینگ ونیسئ تاسی (دین د) الله دغه (الله) مالک
دی ستاسی پس ښه مالک دی (الله) او ښه مرسته (مدد) کوونکی دی (الله).

تفسیر: د خپل نفس د تهذیب او د دنیوی چارو د سمون دپاره داسی پوره زیار (کوشش) کوئ چه د دی لوی او اهم مقصد دپاره وړ (مستحق) او لایق او د هغه له شان سره موافق وی آخر د دنیوی مقاصدو د بری او کامیابی دپاره تاسی غومره تکلیفونه او زحمتونه په ځان اخلئ! دا خو د دین او د آخرت د دائمی بری او کامیابی لاره ده چه په هغی کښی هر غومره زحمت او محنت ومومئ بیا هم د انصاف له مخی کم دی.

تنبيه: د «مجاهده» په لفظ کښی هر قسم کوښښونه، د ژبی وی که د قلم، مالی وی که بدنی شامل دی او هم د «جهاد» تمام اقسام جهاد مع النفس، جهاد مع الشیطان جهاد مع الکفار، جهاد مع البغاة، جهاد مع المبطلین د هغه لاندی داخل دی.

(﴿هُوَ أَجْتَبَلَكُمْ﴾ دغه الله غوره کړی یی تاسی ای مؤمنانو د خپل دین د طاعت او نصرت دپاره) یعنی له ټولو څخه اعلیٰ او افضل رسول او له ټولو شرائعو څخه ئی اکمل شریعت درکړ او په تمامه دنیا کښی د الله تعالیٰ د پیغام رسولو دپاره ئی تاسی غوره او منتخب کړئ! او په گردو (ټولو) امتونو باندی تاسی ته فضیلت دروېښه.

(﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمُ الدِّينَ مِنْ حَرْجٍ﴾ او نه دی گرځولی او نه دی ایښی په تاسی په دین کښی هیڅ حرج مشقت او اشکال) یعنی په دین کښی ئی هیڅ داسی یو اشکال نه دی پریښی چه د هغه کول سخت او مشکل وی په احکامو کښی ئی د هر ډول (طریقه) رخصتونو او آسانو لحاظ ساتلی دی دا خو بيله خبره ده چه تاسی یو آسان کار په خپل ځان مشکل وگرځوئ! (﴿مَلَكًا إِبْرَاهِيمَ﴾ متابعت وکړئ! ای مؤمنانو د دین د پلار خپل چه ابراهیم علیه السلام دی کله چه ابراهیم علیه السلام د حضرت محمد مصطفیٰ صلی الله علیه وعلیٰ آله وصحبه وسلم په اجدادو کښی شامل دی نو ځکه د مگرد (ټول) امت پلار شو یا به دا مراد وی چه د عربو پلار دی ځکه چه د قرآن رومبڼی مخاطبان هم دوی وو.

(﴿هُوَ سَلَّمَ الْأَسْلَابِينَ﴾ دغه الله تعالیٰ یا ابراهیم علیه السلام ونومولئ تاسی مسلمانان یعنی الله تعالیٰ په پخوانیو کتابونو او په دی عظیم الشان قرآن کښی ستاسی نوم «مسلم» ایښی دی چه معنی ئی حکم منونکی، وفا خوښوونکی دی یا ابراهیم علیه السلام له پخوا څخه ستاسی نوم مسلمان ایښی دی کله چه پخپله دعاء کښی ئی ویلی وو ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةٌ مُسْلِمَةٌ لَكَ﴾ د البقره (۱۵) رکوع. او په قرآن کښی هم ښائی د هم ده په غوښتنه دغه نوم په تاسی ایښود شوی وی په هر حال ستاسی نوم «مسلم» دی. اگر که نور امتونه هم مسلمانان وو مگر دغه لقب ستاسی له پاره غوره او ټاکل (مقرر) شوی دی نو ښائی پری فخر وکړئ.

(﴿يَكُونُ الرَّسُولُ شَهِيدًا﴾ الآیه - دپاره د دی چه شی رسول ستاسی محمد صلی الله علیه وسلم شاهد ښوونکی په تاسی د تبلیغ خپل او چه شی تاسی ای مسلمانانو شاهدان ښوونکی د تبلیغ د نورو انبیاء) یعنی تاسی ئی د دی دپاره غوره کړئ چه تاسی نورو امتونو ته ښوونه وکړئ او رسول الله صلی الله علیه وسلم تاسی ته ښوونه وکړی او دغه امت چه له ټولو څخه وروسته راغلی دی.

غرض ئی دا دی چه دی د نورو تولو امتونو غلطی اصلاح کری او گردو (تولو) ته سمه صافه لاره وښیئ گواکی هغه مجد او شرف چه د ده په برخه شوی دی له هم دی وجه دی چه دی د گردی (تولی) دنیا معلم (ښوونکی) وگرځی او په تبلیغی جهاد کښی مصروف واوسی.

تنبیه: نورو مفسرانو (شهیداً) او (شهداء) د شاهد او گواه په معنی اخیستی دی کله چه د قیامت په ورځ کښی نور امتونه انکار وکړی چه انبیاء الله علیهم السلام مونږ ته تبلیغ نه دی کړی او له انبیاءو څخه شاهدان وغوښتل شی نو دوی به محمدی امت د شاهد په دول (طریقه) ور وړاندی کړی او دغه امت به داسی شاهی اداء کړی «بیشکه چه دغو انبیاءو علیهم السلام د دعوت او تبلیغ وظائف انجام کړی دی او د الله تعالی حجت ئی قائم کړی دی» کله چه له دوی ځنی پوښتنه وشي چه دا خبره تاسی ته څرنګه معلومه شوه نو ځواب به ورکړی چه «دغه اطلاع مونږ ته زمونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم را کړی ده چه د ده په صداقت باندی د الله تعالی محفوظ کتاب قرآن کریم شاهد دی» گواکی دغه فضل او شرف ئی ځکه درکړی دی چه تاسی په یوی عظیم الشانی دعوی کښی د یوه معزز شاهد او گواه په شان دریدونکی یی، لیکن ستاسی د دغی شاهی اوریدل او اهمیت هم ستاسی د معظم رسول په برکت او طفیل سره دی چه هغه به ستاسی ترکیه کوی.

(﴿ قَاتِلُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ﴾) نو قائموی سم اداء کوی سره له تولو حقونو لمونځ او ورکوی زکوة او ښه تینگ ونیسئ دین د الله دغه الله مالک دی ستاسی الخ) یعنی د الله تعالی د انعاماتو قدر وکړئ! او د خپل نوم او لقب، فضل او شرف، پت او عزت وساتئ! او ښه وپوهیږئ چه تاسی د دیرو لویو لویو کارونو دپاره درولی شوی یی نو ځکه ښائی چه تاسی رومی خپل ځان د ښو عملونو ښه نمونه وگرځوئ! او په هر کار کښی د الله تعالی پری کلک په خپلو منکلو کښی ونیسئ! او د یوی ذری په اندازه هم د حق له لاری څخه دی خوا او هغه خوا لار نشئ! نور تول کمزوری وسائل او وسائط پریږدئ! بیا نو د الله تعالی په فضل او رحمت باندی اعتماد ولرئ! او یوازی هم دغه الله تعالی خپل مولی او مالک وګنئ! چه له هغه نه یل ښه مالک او مددګار به له کومه وموی! ربنا اجعلنا من مقيمي الصلوة وموتي الزکوة والمعتصمين بک والمتوکلين عليك فانت مولانا وناصرنا فنعم المولى انت ونعم النصير انت»

«تمت سورة الحج بفضلہ ومنه فله الحمد وعلى نية الصلوة والتسليم»

سورة المؤمنون مكية وهى مائة وثمانى عشرة آية وست ركوعات رقمها (۲۳) تسلسلها حسب النزول (۷۴) نزلت بعد سورة «الانبياء»

د «المؤمنون» سورت مكى دى (۱۱۸) آيات (۶) ركوع لرى

په تلاوت كېنى (۲۳) او په نزول كېنى (۷۴) سورت دى

وروسته د (الانبياء) له سورت نه نازل شوى دى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دير) مهربان دير رحم والا دى

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ^۱ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خاشِعُونَ^۲

په تحقيق بريالى (بهرمن - کامياب) شوى دى مؤمنان هغه (مؤمنان) چه دوى په لمونځونو خپلو كېنى عاجزى كوونكى وپريدونكى دى (له الله نه)

تفسير: د «خشوع» معنى دا ده چه د بل چا په مخ كېنى په خوف او هيبت سره ساكن او سربښته كړى لكه چه ابن عباس رضى الله تعالى عنه د ﴿خَاشِعُونَ﴾ تفسير په «خائفون ساكنون» سره كړى دى او د ﴿تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ﴾ آيت هم دلالت كوى چه په «خشوع» كېنى يو قسم سكون او تذلل معتبر دى.

په قرآن كريم كېنى «خشوع» د «وجوه - ابصار - اصوات او نورو» صفت درولى شوى دى. او په دغه آيت كريمه د ﴿الَّذِينَ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعُوا لَهُمْ﴾ كېنى د قلب صفت ښوولى شوى دى. معلومېږي چه اصلاً «خشوع» د زړه كار دى او د نورو بدنې اعضاؤ خشوع د زړه د خشوع تابع ده كله چه په لمانځه كېنى قلب خاشع - خائف - ساكن او ښكته شى نو خيالات هم د دى خوا او د هغى خوا د مشغولتيا او گرځيدو څخه فارغ او په هم هڼه يو مقصود باندې ټينگ درېږي نو بيا د خوف - هيبت - سكون خضوع او خشوع آثار پر بدن هم ظاهريږي مثلاً د اوږو - سر - او سترگو ښكته غورځول په ادب سره لاس تر نامه لاندې تړلى دريدل - دى خوا او هغى خوا ته نه كتل - له خپلو كالپو (جامو) او ويښتو او نورو شيانو سره لوبى نه كول - د گوتو نه تركول - او په دى قسم د «خشوع» د لوازمو څخه نور افعال او احوال هم شته.

په احاديثو كېنى د حضرت ابوبكر صديق رضى الله تعالى عنه او عبد الله بن زبير رضى الله تعالى عنه څخه منقول دى چه دوى به په لمانځه كېنى داسى ساكن او آرام وو لكه يو بى ساه لركى. او ويل كېده چه دغه د لمانځه خشوع ده.

فقهاء په دغه مسئله کښې اختلاف لري چه آيا لمونځ بې له خشوع څخه صحيح او مقبول وي که نه؟ په «روح المعاني» کښې ئې ليکلي دي چه خشوع د لمانځه د اجزاء دپاره شرط نه دی هو! د قبول الصلوة دپاره شرط دی. غما په نزد دغسې ويل بهتر دی چه د حسن القبول دپاره شرط دی والله اعلم.

دلته د تفصيل ځای نشته په «احياء العلوم» او د هغه په شرح کښې دي تفصيلات وليدل شي! په هر حال مونږ مؤمنانو ته انتهائي فلاح او اساسي نجاح په هم دغه کښې حاصلېږي چه سره له خشوع او خضوع خپل لمونځونه اداء کړو. او په هغو اوصافو سره دي موصوف اوسو چه په دغه مبارک آيت کښې اوس بيانېږي.

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

او هغه (کسان هم بهرمن شول) چه دوی له ناکارو (بدو اقوالو بدو افعالو) څخه مخ گرځوونکي دي.

تفسیر: یعنی په فضولو او بیکارو مشاغلو کښې خپل وقت نه ضائع کوي که کوم بل سړی لغو او چټی (بیکاره) او مهملی خبری یا افعال کوي نو د هغو له اوریدلو او کتلو څخه مخ اړوي. او ده ته د عبودیت د وظائفو له ایفاء کولو څخه دومره وقت او فرصت نه وي میسر چه په دغسې بې فائدي جگړو او فضولو خبرو کښې ځان اخته کړي.

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿٢٥﴾

او هغه (کسان هم بهرمن شول) چه دوی (تل) د زکوة اداء کوونکي دي (چه د مالی فعلی او قولی عباداتو جامع دی).

تفسیر: یعنی دغه د دوی عادت دی چه تل زکوة اداء کوي او داسې نه دی چه کله ئې ورکوي - او کله ئې نه ورکوي - غالباً له هم دی جهته د ﴿وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ په ځای ئې د ﴿لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ﴾ ترکیب اختیار فرمایلي دي. ګواکي دا ئې بودلی دی چه د زکوة اداء د دوی مستمر کار دی - محقق شیخ الهند رحمه الله علیه په «تل د زکوة ورکوونکي دي» سره په دغه لوري هم اشاره وکړه. ځینو مفسرینو دلته زکوة د طهارت او پاکیزګۍ یا د نفس د تزکیې په معنی اخیستی دی ګواکي دغه آیت ئې د ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى﴾ او د ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا﴾ پشان مقرر کړی دی. که دغسې مراد وی نو د هغه مفهوم دی عام کیښود شی چه په هغه کښې د بدن د زړه او د مال پاک ساتل ګرد (تول) داخل شی - زکوة او صدقات هم یو قسم مالی تطهیر دی

﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ﴾ جزء ۱۱ (د التوبة ۱۳ رکوع ۱۰۳ آیت) د داسی ویلو چه دغه آیت مکی دی او په مکی معظمی کښی لا زکوٰة نه و فرض شوی، ابن کثیر رحمة الله علیه جواب داسی ورکړی دی چه د زکوٰة اصلی مشروعیت په مکه کښی شوی و هوا - د هغه د مقادیرو او نصبو او نورو تشخیص وروسته د مدینې منورې له راتګه وشو والله اعلم.

وَالَّذِينَ هُمْ يَفْرُوجُهُمْ حِفْظُونَ ۝ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۝ فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعُدُونَ ۝

او هغه (کسان هم بهرمن شول) چه دوی فروجو (ځای د شهواتو) خپلو لره ساتونکی دی (له سفاح څخه) مګر پر ښځو خپلو یا پر هغو وینځو چه مالکان شوی وی د هغو ښی لاسونه د دوی پس بیشکه دوی نه دی ملامت کړی شوی (په ورقلو سره ښځو او وینځو خپلو ته) پس هر څوک چه وغواړی (دفع د شهوت) غیر له دغو (ښځو او وینځو خپلو) نه پس دغه کسان هم دوی دی تجاوز کونکی (له حده)،.

تفسیر: یعنی له خپلی منکوحی ښځی یا وینځی څخه ماسوا بله کومه لیاره د شهوت د قضاء دپاره ولتوی نو دی د حلالو له حدودو وتونکی دی په دی کښی زنا - لواطت او استمناء بالید او نور ګرد (تول) غیر مشروع صورثونه راغلل - بلکه ځینو مفسرینو د «متعه» پر حرمت هم پر هم دغه آیت استدلال کړی دی - وفیه کلام طویل لایسه المقام - راجع روح المعانی تحت هذه الآية الکریمه.

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رِعُونَ ۝

او هغه (کسان هم بهرمن شول) چه دوی امانتونو خپلو لره او عهدونو خپلو ته (که د خالق وی که د مخلوق) رعایت کونکی دی (چه بیوفائی او خیانت پکښی نه کوی).

تفسیر: یعنی د امانت او قول او اقرار حفاظت کوی - خیانت او بد عهدي نه کوی نه د الله تعالیٰ په معاملاتو کښی او نه د بندګانو په چارو کښی.

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿١﴾

او هغه (کسان هم بهرمن شول) چه دوی (همیشه) پر لمونځونو خپلو ساتنه کوی (چه تل ئی سم اداء کوی سره له ټولو حقوقو).

- تفسیر: یعنی تل لمونځونه د هغو پر اوقاتو، د آدابو او حقوقو له رعایت سره اداء کوی د دنیوی معاملاتو د مشغولیت لامله (له وجی) د الله تعالیٰ له ذکره او فکره نه غافلیری. تر دی ځایه پوری ئی د مفلحینو مؤمنینو شپږ صفات او خصال بیان وفرمایل
- (۱): - سره له خضوعه او خشوعه د لمونځونو اداء کول - یعنی په زړه او بدن سره د الله تعالیٰ په طرف رجوع او ورمائل کیدل.
- (۲): - د باطلو - لغو - او بیباکو خبرو او ناکارو کارونو څخه ځان بیل ساتل.
- (۳): - د زکوٰۃ یعنی مالی حقوق اداء کول، یا خپل نفس او مال پاک ساتل.
- (۴): - نفسانی شهوات پخپل واک (قبضه) او اختیار کښی ساتل.
- (۵): - د عهد او امانت حفاظت یعنی د گړدو (ټولو) معاملاتو درست او منظم ساتل.
- (۶): - او په آخر کښی ئی بیا د لمونځونو د قیام تاکید وفرمایه چه په پوره ډول (طریقه) سره ئی حفاظت وکړی چه پخپلو اوقاتو او آدابو او شروطو له رعایت سره اداء کړل شی. له دی نه ظاهیری چه د لمانځه حق د الله تعالیٰ په نزد ډیر لوړ او اعلیٰ او خورا (ډیر) مهم بالشان څیز دی چه دلته ئی خپله خبره پر هم هغه باندی شروع او پر هم هغه باندی ئی ختمه کړه.

أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣﴾

هم دغه (مؤمنان موصوف په دغو شپږ واړو صفاتو) هم دوی دی وارثان (لا ثقان نه نور څوک) هغه (وارثان) چه میراث به اخلی (ویریا اعلیٰ جنت د) فردوس (د آدم یا د دوزخیانو برخه به هم اخلی) دوی په دغه (جنت الفردوس) کښی تل پاتی کیدونکی دی.

تفسیر: د جنت د میراث موندلو په نسبت لازمه معلومات پخوا له دی نه لیکلی شوی دی (دا بیان ؤ د «معاد» نو له دی سره مناسب دی بیان د «مبدأ» نو ځکه ورپسی داسی فرمائی)

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ طِينٍ ﴿١٢﴾

او قسم دی خامخا په تحقیق پیدا کړی دی مونږ انسان (آدم) له خالصی (صافی له خیری ویستلی شوی) ختو نه

تفسیر: ځکه چه ځمونږ د گردو (تولو) پلار حضرت آدم علیه السلام له منتخبی او غوره کړی شوی خاوری څخه پیدا کړی شوی دی او برسیره پر هغه تمام بنی آدمان له نطفی څخه پیدا کیږی چه دغه نطفه هم له ځمکی څخه بالوسيله متشکله کیږی چه د منتخبو او غوره کړیو شیانو خواړه او د اغذیه و عصاره او خلاصه ده.

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نَظْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾

بیا وگرځاوه کیښود مونږ (اولاده د) دغه (آدم) نطفه (ترلی څاڅکی د منی) په یو قرارگاه محکم (رحم کښی)

تفسیر: یعنی د مور په رحم کښی چه له هغه ځایه بل هیچیری نشی خوځیدلی.

ثُمَّ خَلَقْنَا النَّظْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظًا فَكَسَوْنَا الْعِظَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَرَّكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾

بیا وگرځوله مونږ دا نطفه توته د وینو (کلکه سرپښناکه) بیا وگرځوله مونږ دغه توته د وینو یوه وړه بوتی د غوښو بیا وگرځوله مونږ دا بوتی د غوښو هډوکی بیا ور واغوستله مونږ دی هډوکو ته (پس له پیدا کولو د رگونو او د پلو او نورو) غوښه بیا مو (ژوندی) پیدا کړ دی په پیدایښت بل سره (په نوی صورت) پس ډیر لوړ لوی دی شان د الله (په قدرت او په حکمت خپل کښی) چه ډیر ښه پیدا کوونکی (صورت تړونکی) دی (له نوروولو پیدا کوونکیو صورت تړونکیو څخه خلقاً)

تفسیر: یعنی د غوښی یوه برخه کلکوی او تری هډوکی جوړوی او د هډوکو پر قفس (دانچه) او سلسله (لیر) رگونه - پلۍ - تارونه او د بدن نور محتاج الیه د پیدا کولو څخه وروسته غوښی او پوستکی زرغونوی پخوا له دی نه (په ۱۷ جزء د الحج د سورت په (۱) رکوع کښی د انسان د

تخلیق هم دغه کیفیت بیان کری شوی دی.

﴿ثُمَّ أَنشَأَهُ خَلْقًا آخَرَ﴾ - بیا مو ژوندی پیدا کړ دی په پیدایښت بل سره (په نوی صورت) یعنی د روح د پوکولو په سبب ئی له دی نه یو ژوندی وینن انسان جوړ کړ چه پر دغه ذی روح انسان وروسته له دی نه د طفولیت (بچپنه)، شباب (زوانی)، کهولت (پوخ عمر) او شیخوخت (بداوالی) دیر احوال او ادوار او مراحل تیریږی یا دا چه اول جماد و اوس ئی حیوان کړ پخوا پوند، کون، گونگ و اوس ئی لیدونکی اوریدونکی وینونکی کړ ځکه ځمونږ امام اعظم رحمه الله علیه وائی «که څوک هگی له چا څخه په غصب واخلی او بیا ده څخه چرگوری شی نو دا غاصب ضامن د هگی دی نه د چرگوری ځکه چه دا اوس بل څیز شوی دی.»

﴿قَبْرُكَ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾ - پس دیر لوی لوړ دی شان د الله په قدرت او په حکمت خپل کښی چه دیر ښه پیدا کوونکی صورت تړونکی دی له نورو ټولو پیدا کوونکیو صورت تړونکیو مصورانو نه خلقتاً) یعنی هغه الله تعالیٰ چه په نهایت ښه ډول (طریقه) او ښائست د انسان تمام اعضاء او قوی ئی په دیر ښه قالب کښی جوړی کری دی او د هغه خلقت ئی سم له حکمت سره نهایت موزون او متناسب گرځولی دی دیر لوی او لوړ ذات او عالی صفات دی اعلیٰ شانه واعظم برهانه.

فائده: سره له دی چه الله تعالیٰ خالق د تمامو موجوداتو دی یعنی ځمکی، آسمانونه، عرش، کرسی لوح - قلم - جن - ملائک - لمر - سپوږمی ستوری - جبال - بحار - اشجار - انهار او داسی نور دیر اشیاء ئی پیدا کری دی مگر په هیڅ یوه باندی ئی داسی ثناء په ذات پاک خپل ونه ویله لکه په پیدا کولو د انسان له دی نه دا خبره معلومه شوه چه انسان ورته دیر معزز او مکرم دی ځکه ئی فرمایلی دی ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ الآية - خامخا په تحقیق کرامت عزت ورکړی دی مونږ ځامنو د آدم ته.

ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿٢٥﴾

بیا بیشکه تاسی پس له دی ژوندی کولو د تاسی (په دغه پاس طریقه سره) خامخا مړه کیدونکی یی

تفسیر: یعنی ستاسی وجود ذاتی او خانه زاد نه دی بلکه مستعار او د الله تعالیٰ عطاء او بخشش دی لکه چه د موت په لیږلو سره د هغه گردی (تولی) نقشی وړانوی او تاسی په هغه وقت کښی د مرگ له زورورو او قوی منگلو څخه خپل ژوندون نشی ساتلی نو معلوم شو چه بل کوم او قاهر قوت او قدرت ستاسی پر سرونو شته چه ستاسی د وجود ژوندون او بقاء زمام ئی ټینگ د خپل قدرت په لاس نیولی دی او هر وقت چه اراده او مشیت وفرمائی هغه پریږدی او خوشی کوی ئی یا ئی بیرته راکاروی فسبحان الله احسن الخالقین.

ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٣﴾

بیا بیشکه تاسی په ورځی د قیامت کښی بیا ژوندی راپاخول شی (له قبورو له لپاره د جزاء .

تفسیر: هغه لوی ذات چه اول ځلی نی پیدا کړی ؤ هم هغه دوهم ځلی هم بیا ژوندی راپاخوی رومبی د وجود مستور قوتونه او د اعمالو نتائج پخپل ډیر کامل صورت سره ظاهر او دغه په اثبات رسوی چه دومره یوه لویه کارخانه می خوشی چتی (بیکاره)، بی نتیجی، عبث او د لویو او ساعت تیری لپاره نه وه جوړه کړی.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقُ

او خامخا په تحقیق پیدا کړی دی مونږ پاس په سر د تاسی اووه لیاری (۷ آسمانونه).

تفسیر: د «طرائق» معنی د ځینو مفسرینو او لغوبینو په نزد «طبقات» ده یعنی د اسمان اوه طبقی مو لاندی باندی جوړی کړی دی فهذا کما قال ﴿كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا﴾ (د نوح ۱۵ آیت (۱) رکوع (۲۹ جزء) او ځینی د «طرائق» معنی لیاری آخلی یعنی اوه لیاری مو جوړی کړی دی چه د پرستو د تللو او راتللو معبری دی ځینی معاصر مصنفین له ﴿سَبْعَ طَرَائِقُ﴾ څخه د اوو سیاراتو مدارات مرادوی والله اعلم.

وَمَا كُنَّا عَنْ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٤﴾

او نه یو مونږ له (گردو (تولو) احوالاتو د) مخلوقاتو (خپلو څخه) غافله بی خبره

تفسیر: یعنی هر څیز مو په پوره انتظام او محکموالی او خبرداری سره جوړ کړی دی او د ده د حفاظت او بقاء له طریقو څخه مونږ پوره باخبره یو په سمایه ؤ اجرامو او سفلیه ؤ مخلوقاتو کښی کوم یو داسی څیز نه دی چه ځمونږ د علم او قدرت له احاطی څخه خارج وی که نه دغه گرد (تول) نظم ترتیب او تنسیق سره ګډود او خراب تراب کیږی.

﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْأَرْضِ وَمَا يُعْرِضُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا﴾ الآية - جزء ۲۷

د الحديد ۴ آيت (۱) ركوع .

وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يُقَدِّرُ فَأَسْكَنَتْهُ فِي الْأَرْضِ ۚ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍ بِهٖ لَقَدِيرُونَ ﴿١٨﴾

او نازلی کری دی مونږ له (طرفه د) آسمانه اوبه په اندازه (کفاف د خیر او صلاح د خلقو) نو ومو درولی دغه (اوبه) په ځمکه کښی او بیشکه مونږ په بیولو ورکولو د دی (اوبو) هر ورو (خامخا) قادر یو (لکه چه قادر یو په نازلولو ئی هم).

تفسیر: یعنی رابسته کری دی مونږ له لوری د آسمانه اوبه په هغه میچ چه د مخلوقاتو ښیگنه (فایده) پکښی وینو) نه دغومره زیاتی چه بی وخته او بی موقعه تباہ او توی لاری شی او نه دومره لږی مو درکری چه ستاسی ضروریاتو ته کفایت ونه کری.

﴿فَأَسْكَنَتْهُ﴾ الآية - پس ومو درولی حصاری کری مونږ دغه اوبه په ځمکه کښی الخ) یعنی ځمکه د باران اوبه پخپل منځ کښی ځبښی او جذب کوی ئی چه بیا مونږ دغه اوبه تری د کاریزو کوهیو او برمو او نورو په وسیله راوباسو او تری استفاده کوو یا پخپله دغه اوبه د چینو او زیمونو ځمکو په وسیله بهیږی (یا ئی دروو د ځمکی په سر هم په تالابونو ډنډونو او نورو ظرفو کښی).

﴿وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍ بِهٖ لَقَدِيرُونَ﴾ او بیشکه مونږ په بیولو ورکولو د دی اوبو هر ورو (خامخا) قادر یو لکه چه قادر یو په نازلولو ئی هم) یعنی که باران درباندي ونه واروو نو څوک به ئی درباندي اورو؟ او که ئی در باندي اورو خو د شرب ارواء او د استفادی وسائل او وسائط درڅخه واخلو او تاسی ته داسی قوت او قدرت در نه کرو چه تری گټور (فائده مند) شی (مثلاً دومره ئی ژوری بوځو چه تاسو ئی ونه شی ایستلی یا ئی ژر تر ژره وچی او بیا ئی په هوا کښی گدی کرو یا ئی تروی او سخا کرو دغه کارونه او نوری گردی (تولی) چاری ځمونږ له قدرته پوره دی نو ستاسی له لاسونو څخه څه پوره دی او څه به کولی شی؟.

فَأَنشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّتٍ مِّنْ نَّجِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهٌ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾

پس پیدا کری دی مونږ تاسی ته په دی (اوبو) سره باغونه رنگارنگ له خرماگانو او (له) انگورو چه شته تاسی ته په دی (باغونو) کښی میوی ډیری او له دغو (باغونو) څخه خورئ تاسی (میوی)

تفسیر: یعنی په هغو د پسرلی او بهار د لیدلو څخه خوشالیرئ او د هغو د حاصلاتو څخه ځینو د تفکه په ډول (طریقه) او ځینی د غذا په صورت استعمالوئ.

وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْأَكْلَيْنِ ﴿۱۰﴾

او (بل پیدا مو کړه هغه) ونه چه وځی له (غره د) طور سینا څخه چه زرغونیري له غورو سره او له انگولی (سالن) سره ډپاره د خوړونکیو.

تفسیر: یعنی د خوونی (زیتون) ونه چه تری تیل وځی چه د مښلو او نورو په مصرف رسیږی او ډیر زیات خلق ئی د کتغ (سالن) په شان استعمالوی - د خوونی ذکر ئی په خصوصیت سره وفرمایه ځکه چه د هغه فوائد زیات دی او د یوه مخصوص فضل او شرف حیثیت لری. ځکه د «التین» په سورت کښی پری قسم هم یاد شوی دی د طور غره په لوری نسبت کول هم د هم دغی (خوونی) زیتون د فضیلت او برکت ښکارولو لپاره دی ځکه چه په هغه وقت کښی به هلته د دغی خوونی ونی ډیری زیاتی وی.

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً تَسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿۱۱﴾

او بیشکه چه تاسی ته په څاروو کښی خامخا عبرت دی چه څښوؤ مونږ تاسی ته له هغو پیو نه چه په گیدو د دوی کښی دی او شته تاسی ته په دغو (څاروو کښی) منافع (گټی فائدی) ډیری او له دوی (د ځینو اجزاؤ څخه خورئ تاسی (شودی غوښی او نور)

تفسیر: د نباتاتو (ترکودی) څخه وروسته د حیواناتو (ساکنانو) ذکر دی یعنی د حیواناتو شودی مونږ په خپل قدرت سره پر تاسی څښوو او ډیری زیاتی فائدی مو د تاسی لپاره د دغو حیواناتو په وجود کښی ایښی دی تر دی چه د ځینو حیواناتو د غوښو خوراک مو هم پر تاسی حلال کری دی.

وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ^{۲۳}

او پر دغو (خاروو) او پر بیړیو باندی بارولی شی تاسی (په بر او بحر کښی).

تفسیر: یعنی په وچه کښی د حیواناتو (او نورو نقلیه و سائلو) په وسیله او په اوبو کښی د بیړیو کشتیو (او جهازونو او نورو نقلیه و سائطو) په واسطه (او هم داسی په هوا او نورو کښی) نقل او حرکت کوئ او له یوه لری غایه بل لری غای ته درومی او دیر درانه درانه شیان او سامان مو پری باروئ د کشتی په مناسبت وروسته د نوح علیه السلام قصه هم ذکر فرمائی چه په شه شان الله تعالی پری بیړی جوړه کړه چه د عظیم طوفان په وقت کښی د مؤمنینو د نجات ذریعه وگرځیده، بیا د نوح علیه السلام په مناسبت د غینو نورو انبیاء واقعات هم ذکر فرمائی ښائی دلته د دغو قصصو په بیان کښی دغه طرف ته هم اشاره وی لکه چه په پاس آیات کښی ستاسی د جسمانی ضروریاتو د انتظام مذکور و هم داسی پاک رحمن ستاسی د روحانی حوائجو او ضروریاتو سر انجامولو دپاره د دنیا له ابتداء څخه د وحی او رسالت سلسله هم قائمه فرمایلی ده یا داسی وویئ چه پاس د قدرت د دلائلو او ښو د بیان فرمایلو څخه د توحید په لوری متوجه کول مقصود و، نو د هغه د تکمیل دپاره ئی دلته د نبوت سلسله شروع کړه چه په ضمن کښی د انبیاء علیهم السلام او د هغه د متبعینو د ښو انجامونو او د مکذبینو او معاندینو د بدو انجامونو تذکره ده خو مو ښه په زړه کښی غای ونیسی.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ لِقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ^{۲۳} فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَأَسْبَغْنَا بِهَذَا فِي آيَاتِنَا الْأُولَىٰ^{۲۴}

او خامخا په تحقیق لیږلی و مونږ نوح قوم خپل ته نو وویل (نوح) ای قومه غما عبادت کوئ تاسی (یواځی) د الله نشته تاسی ته بل هیڅ معبود غیر له دغه (الله) آیا پس نه ویرېوئ تاسی (له عذاب د الله) پس وویل هغو مشرانو چه کافران شوی وو له قومه د دغه (نوح خپلو اتباعو ته) چه نه دی دا نوح مگر

يو انسان دی په شان ستاسی اراده لری د دی خبری چه مشر شی پر تاسی باندي او که اراده وفرمائی الله (د لیږلو د رسول انسانانو ته نو) خامخا لیږلی به ئی وی پرېشتی (نه انسانان) نه دی اوریدلی مونږ دا (چه رسول بنی آدم وی یا توحید) په هغو پلرونو غمونږ کښی چه پخوا وو

تفسیر: یعنی په ده کښی څه فرق شته، چه دی رسول شی او تاسی نه شی؟. دی غواری چه مشرتوب ځان ته حاصل کړی نو څکه دغه پلمه (تدبیر) او چل ئی جوړ کړی دی. که نه که الله تعالی رسول لیږه نو بل سری پری دریدلی ؤ چه هم دا ئی رالیږلی دی - او پرېشته به ئی نه وی رالیږلی. مونږ داسی عجیبه خبره له سره نه ده اوریدلی چه یو غمونږ په شان سری او معمولی انسان د الله تعالی رسول شی او نورو گردو (تولو) معبودانو ته بد ووائی او له منځه ئی ورک کړی او داسی دعوت او بلنه وکړی چه تاسی یواځی د احد او واحد الله تعالی عبادت وکړئ! او بل هیڅوک مه منئ! (دغه د نوح علیه السلام د زمانی د کفارو وینا ده).

إِنَّهُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جَنَّةٌ مَّا تَصَوَّرُوا بِهِ حَدَّثَ حَتَّىٰ حِينٍ ۝۱۵

نه دی (دا نوح) مگر یو داسی سری دی چه په ده پوری نښتی دی لیونتوب سودا پس انتظار کوئ تاسی ده ته تر یوه وخته پوری (چه جوړ شی یا مړ شی)

تفسیر: دغه د نوح علیه السلام د زمانی د کفارو وینا ده چه معلومیږی چه د دی غریب دماغ خراب او فکر ئی له کاره وتلی دی که نه د گرد (تول) قوم په خلاف او خپلو پلرونو او نیکونو له اصوله مخالف داسی خبری به ئی ولی له خولی ایستلی چه هیڅوک پری یقین او باور نشی کولی! آیا که دا کار ښکاره لیونتوب نه دی نو څه دی؟ ښه خو دا ده چه تاسی څو ورځی صبر وکړئ! او انتظار وکړئ! گوندی څه مدت وروسته دی په سد او په هوش راشی - او د جنون او د سودا د دغی دوری څخه افاکه ومومی او جوړ شی - یا دی پخپلو هم دغو ویلو ویلو کښی مړ شی او سا ئی وخیژی او دغه قصه پای (آخر) ته ورسیږی (العیاذ بالله)

قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كُنتُ بُونٌ ۝۱۶

وویل (نوح) ای ربه ځما مدد وکړه له ماسره په سبب د دی چه تکذیب ئی وکړ ځما.

تفسیر: یعنی کله چه د نوح علیه السلام گرد (تول) زیار (محنت) او کوښښ بیکاره ثابت شو

- او د نهه نیمو سوو کلونو گرد (تول) زیار (محنت) او زحمت ئی ورته بی ثمره او بی نتیجی څرگند شو. او موفق نه شو چه دغه کفار د ضلالت له لیاری څخه چپ او د هدایت پر سمه لیاره ئی ور روان کړی نو د الله تعالیٰ په دربار کښی ئی عرض او فریاد وکړ چه یاالله! اوس د دغو اشقیاء په مقابل کښی عطا امداد وفرمایه ځکه چه ظاهراً دغه خلق عطا د تکذیب څخه مخ ځوونکی نه دی او د نورو خپلو راتلونکو نسلونو او اولادونو افکار او عقائد هم خرابوونکی دی.

فَاَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا
وَوْحَيْنَا إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ
زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ
مِنْهُمْ وَلَا تَخَاطَبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُخْرَقُونَ ﴿٢٤﴾

پس وحی وکړه مونږ دغه (نوح) ته داسی چه اوس جوړه کړه یوه بیړی په لیدلو (ساتلو) ځمونږ او په وحی (امر او ښودنی) ځمونږ پس کله چه راغی امر (حکم) ځمونږ (پر نزول د عذاب سره) او راوختیده (په اوبو) تنور پس ورنښاسه (سواره کړه) په دی بیړی کښی له هره قسمه جوړه جوړه دوه دوه (نر او ښځه) او اهل (بیت) خپل (یا مؤمنان) مگر مه ننه باسه هغه څوک چه رومبی شوی ده په ده خبره (د عذاب) له دوی نه او مه کوه خبری له ما سره په باب د هغو کسانو کښی چه ظلم ئی کړی دی (په نفسونو خپلو باندي چه) بیشکه دوی غرق کول شی.

تفسیر: دغه قصه پخوا له دی نه د «هود» په سورت او نورو ځایونو کښی تیره شوی ده هلته دی د دغو الفاظو تفسیر ولوست شی.

یعنی کفار اگر که ستا له کورنۍ څخه هم وی له خپله ځانه سره ئی مه سوړوه! ځکه چه د الله تعالیٰ له درباره د عذاب قطعی حکم صادر شوی دی او د دغی فیصلی اجراء او انفاذ یو حتمی او ضروری کار دی. اوس له ظالمانو څخه د هیڅ یوه د نجات او خلاصی دپاره هیڅ یوه سعی او کوشښ مه کوه!

فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلِّ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي نَجَّيْنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢٨﴾

نو کله چه برابر شوی وختلی (ای نوحه) ته او هغه (مؤمنان) چه له تا سره
دی پر بیرې باندی نو ووايه چه تول حمد ثناء ده خاص هغه الله ته چه خلاص
ئی کرو مونږ له قومه ظالمانو (مشرکانو) څخه.

تفسیر: یعنی الله تعالی مونږ له دوی ځنی بیل کرو او له عذابه څخه ئی مأمون او مصئون وساتلو.

وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٢٩﴾

ووايه (ای نوح په وقت د کوزیدو د تا له بیرې نه) ای ربه ځما کوز کړه ما
په یو داسی ځای کښی چه مبارک برکتناک وی حال دا چه ته خیر (دیر
غوره) له تولو کوزونکیو څخه ئی.

تفسیر: یعنی په بیرې کښی ښه د هوسائی (آسانی) او آرام ځای راکړه او په کوم ځای کښی
چه مو له بیرې څخه ښکته کوی هلته هم څه ربر (رحمت) او تکلیف راپیښ نشی او په هر ډول
(طریقه) او په هر ځای کښی دی ستا برکت او رحمت ځما له حاله سره مل وی!

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَبِتِلِينَ ﴿٣٠﴾

بیشکه په دغه (قصه د نوح) کښی خامخا دلائل (د عبرت او قدرت ځمونږ)
دی او بیشکه یو مونږ خامخا ازموښت کوونکی (د بندگانو).

تفسیر: چه کوم یو د دغو د اوریدلو څخه عبرت او نصیحت حاصلوی؟ او کوم یو ئی نه
حاصلوی ﴿وَلَقَدْ كُنَّا آيَةً قَدْ مِّنْ مُّذَكِّرٍ﴾ (د القمر (۱) رکوع (۱۵) آیه (۲۷) جزء).

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا
مِّنْهُمْ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ
الْمَلَائِكَةُ لِمَنِ الْقَوْمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَالْآخِرَةُ وَاتَّقُوا هُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا قَالُوا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾

بيا پيدا کړ مونږ پس له (هلاکه د) قومه د دغه نوح) يو اهل د زمانې نور
(عاديان يا ثموديان) پس وليږه مونږ په هغو کښې يو رسول (هود يا صالح)
له دوی څخه (وويل مونږ په ژبه د هغه رسول دوی ته داسې) چه عبادت کوئ
تاسې (يواځې) د الله نشته تاسې ته بل هيڅ برحق معبود بې له الله آيا پس نه
ويريږئ تاسې (له عذابه د الله). او وويل مشرانو له قومه د دغه (نبي) څخه هغه
کسان چه کافران شوي وو او نسبت د دروغو ئي کړي وو ملاقات د آخرت
ته او نعمتونه ورکړي و مونږ دوی ته په دغه ژوندون لږ خسيس کښې نه دی
دا (نبي) مگر يو بشر سړی دی په مثل د تاسې چه خوری له هغه (خيزه) چه
خوری ئي تاسې له هغه نه او څښې له هغه څيز چه څښئ ئي تاسې له هغه نه

تفسیر: یعنی عاديان يا ثموديان پر دی خبرې باندې نه وو معتقد چه وروسته له مرگه به يوه ورځ
د پاک الله سره مخامخ کيدونکی يو - او داسې به ئي گڼل چه فقط هم دغه د دنيا ژوندون او د
هغې عيش او آرام ځمونږ په برخه کښې دی - او پرته (علاوه) د معاش د معاد هيڅ فکر به له
هغوی سره نه و - گواکې دنيوی عيش او عشرت د هغوی د نيالې (تولايې) او برستني په شان
گرځيدلی و نو ځکه د خپلو رسولانو د تبليغ او ارشاد په مقابل کښې به ئي داسې چټي
(بيکاره) خبرې کولې چه نه دی دغه ويونکی مگر يو سړی دی په مثل د نورو چه خوری له هغه
څيزه چه خوری تاسې له هغه نه او څښې له هغه څيزه چه څښئ ئي تاسې له هغه نه يعنی په
ظاهر کښې هيڅ يو داسې امتياز او خبره په ده کښې نشته چه تاسو ئي نه لرئ.

وَلَيْنِ اطْعَمُوا بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذَا الْحَيْرُونَ ﴿٣٤﴾

او (قسم دی) خامخا که فرمان يورو تاسې د يوه انسان په شان خپل بيشکه
چه تاسې په هغه وقت کښې خامخا له زيانکارانو څخه يئ.

تفسیر: يعنی له دی نه به لويه خرابي او ذلت څه وی چه د خپل ځان په شان د يوه بل معمولی

انسان سری تابع - خادم او مطیع شیء او خامخا هغه خپل متبوع، مخدوم او مطاع وگرځوی!

أَيَعِدُكُمْ أَنْتُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْتُمْ
تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ هِيَ هَاتِ هِيَ هَاتِ لِمَا تُوْعَدُونَ ﴿٢٦﴾

آیا وعده کوی له تاسی سره (او ویروی مو دغه هود یا صالح په دی (چه بیشکه تاسی کله چه مړه شیء او شیء خاوری او هډوکی نو بیشکه چه تاسی به راییستل کیږئ (له غمکی په بعث سره) ډیر لری دی ډیر لری دی (چیری کیدی شی) هغه خیز چه تاسی سره ئی وعده کولی شی.

تفسیر: دغه هم د کفارو وینا ده یعنی خومره له عقل څخه بعیده خبره وائی چه د وراسته هډوکی هغه بشرکی چه له خاورو سره بیخی گډود شوی دی بیا له قبرونو څخه د انسانانو په شکل ژوندی راپاڅولی کیږی. نو ښه تاسی (ای کفارو!) پخپله فکر وکړئ چه په داسی چتی (بیکاره) او مهملو خبرو باندی څوک باور کولی شی چه له عقله او صحت څخه لری وی؟.

إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِبَعُوثِينَ ﴿٢٧﴾

نه دی دا ژوندون مگر هم دا ژوندون غمونږ د دنیا چه مرو او ژوندی کیږو او نه یو مونږ بیا ژوندی پورته کړی شوی وروسته له مرگه

تفسیر: یعنی (دغه کفار وائی) چیری دی آخرت او چیری دی حساب او کتاب په څه چه مونږ پوهیږو خو هم دغه د دنیا موجوده سلسله ده چه مونږ ئی گورو او هغه هم دا یو ژوندی کیډل او یو مړه کیډل چه د گردو (تولو) تر سترگو لاندی جریان لری یو غیږی (پیدا کیږی) او بل مری او زیات له دی نه بل هیڅ شی نشته.

إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٢٨﴾

نه دی دغه (هود یا صالح) مگر یو سری چه ترلی ئی دی پر الله دروغ او نه یو مونږ ده ته ایمان راوړونکی.

تفسیر: یعنی کفار وائی د دغه سری دغه وینا چه زه د الله نبی یم او الله مری بیا له سره ژوندی کوی ثواب او عقاب جزاء او سزا ورکوی - دغه دواړه دعاوی داسی دی چه هغه مونږ له سره نه شو منلی نو خامخا داسی جگړی نښلولو او د سر درد پیدا کولو ته څه حاجت پاتی دی؟ او له هغه څخه څه فائده عائده کیږی؟ نو بالاخر پیغمبر د کفارو د داسی خبرو اترو څخه سخت متأثر شو او له هغه منکرانو څخه بی‌هیلې او ناامیده شو، او داسی دعا ئی وکړه

قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبْتُ^{۴۹} قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصِيبُكَ نَارٌ مِّنْ^{۵۰}

وویل (هود یا صالح) ای ربه عَما مدد وکړه له ما سره په سبب د دی چه دروغجن ئی وبللم زه (او عَما رسالت ئی ونه مانه) نو وفرمایل (الله هود یا صالح ته چه) پس له لږ مدت خامخا ویه گرځی (دغه عادیان یا ثمودیان) پښیمانه (په دغه کفر او تکذیب خپل)،

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ عذاب ورتلونکی دی چه وروسته له هغه به افسوس او ارمان کول هیڅ د دوی په درد نه خوری او نه به څه نفع ورسوی.

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ

پس ونيول دوی چغی د هلاک په حق (او عدل) سره

تفسیر: له دی نه په ښکاره ډول (طریقه) دغه مترشح کیږی چه دغه قصه د «ثمود» وه چه د هغه امت په سخت غږ سره مړ شوی دی او پر «عاد» سخت باد آلتی ؤ. او چا ویلی دی چه دغه قصه د عادیانو ده چه د اعراف په سورت او په هود او په شعراء کښی په قصی د نوح پسی هم دغه ذکر دی نو بناء پر دغه هر بیخ کن عذاب ته «صیحه» وایه شی. نو ځکه دلته هم صیحه ذکر شوه.

فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبِعَذَابِ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ^{۵۱}

پس (هلاک شول نو) وگرځول مونږ دوی شاوړی (خس خاشاک د سیلاب) پس لری والی دی قوم ظالمانو ته (له رحمته د الله).

تفسیر: یعنی لکه چه سیلاب (خپان) خس او خاشاک له خپله ځانه سره وړی هم داسی د الله

تعالیٰ عذاب په سیلاب کښی دوی هم وبهیدل او لاهو شول.

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ ۖ
مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ۖ

بيا پيدا كړ مونږ وروسته له هغو (ثموديانو يا عاديانو) اهل د زمانو نور
(لكه قوم د لوط او شعيب). نشي رومي كيدى هيڅ قوم له وعدى مقررې
خپلې او نه وروستى پاتى كيدى شي ترى.

تفسير: يعنى هر قوم چه د خپلو انبياؤ تكذيب وكړى كړد (تول) په هغو خپلو مقررې و وعدو
سره هلاك كيږي، هر ميعاد او هره نيته چه د هر قوم دپاره مقررې شوى ده هغه د يوى شيبې
(دقيقې) له مخى هم نه وړاندې او نه وروسته كيږي.

ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا كُلًّا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَاتَّبَعْنَا بَعْضُهُمْ
بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ آحَادِيثًا فَبَعْدُ الْقَوْمِ الْيَاسُوفُونَ ۖ

بيا وليږل مونږ رسولان خپل حال دا چه يو په بل پسى پيوست ؤ هر كله چه
رابه غي كوم امت ته رسول د دوى نو دروغجن به ئى ويا له دى پس پرله پسى
به كړل مونږ غيښى د دوى په غيښو نورو (په هلاكولو كښى) او وگرځول
مونږ دوى تشى قصى (د تعجب په عالم كښى)، پس لرى والى دى (د الله له
رحمته) هغه قوم ته چه نه راوړى ايمان (په مؤمن به شيانو باندې).

تفسير: يعنى الله تعالى د رسولانو قطار (لير) او سلسله وتړله او يو په بل پسى ئى نبي وليږه -
او د مكذبينو هم د يوه پسى د بل تبا ه فناء او برباديدل جارى ؤ - له يوه جانبه د انبياؤ بعثت
او له بل جانب د منكرينو د اهلاك لمبرونه به سره لگيدل - لكه چه په هم دغه سلسله كښى دير
اقوام سره تبا ه شول چه د هغوى څخه ماسواء د حيرت او عبرت دكى قصى او افسانې بل هيڅ
شى نه دى پاتى - او نن د هغوى داستانونه يواځى د پند نصيحت او عبرت دپاره ويلې او اورولې
كيږي.

(تترى) اصلاً (وترى) وه چه (يا) ئى د تانيث ده او (واو) ئى لكه (تراث) په (تاء) سره مبدل

شو چه له (وتر) غنجه ماخوځ دی او مقابل د جفت دی یعنی یو یو.

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٥﴾
إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ﴿٣٦﴾

بيا وليږه مونږ موسیٰ او ورور د ده هارون په دلائلو (د قدرت او هنو معجزو) خپلو سره او په برهان دليل سند ښکاره سره. طرف د فرعون او قوم د ده (فرعونيانو) ته پس کبر سرکشی ئی وکړه (له ايمانته) حال دا چه ؤ دوی قوم متکبر (سرکش پر خلاف د موسیٰ)

تفسیر: نو ځکه د الله تعالیٰ پیغام ئی په خاطر کښی رانه ووږ چه د کبر او غرور نشی د دوی دماغونه بیخی خراب او مختل کړی ؤ.

فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عِبَدُونَ ﴿٣٧﴾

پس وویل (قبطیانو) آیا پس ایمان راوړو مونږ پر دوو سریو په مثل شان ځمونږ حال دا چه قوم د دوی (سبطیان) مونږ ته خادمان (مریان) دی.

تفسیر: یعنی د موسیٰ علیه السلام او هارون علیه السلام قوم بنی اسرائیل خو ځمونږ مرییتوب او مزدوری کوی نو د دوی له منځه مونږ د دغو دوؤ سریو سیادت او مشرتوب څرنگه منلی شو؟

فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ﴿٣٨﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣٩﴾

پس دروغجن ویل دغو (موسیٰ او هارون لره قبطیانو) پس شول (قبطیان) له هلاک کړیو شویو (په غرق سره) او خامخا په تحقیق ورکړی ؤ مونږ موسیٰ ته کتاب (د توریت) ښائی چه دغه (بنی اسرائیل) سمه صافه لپاره ومومی (په دی توریت سره).

تفسیر: یعنی د فرعون له اهلاك څخه وروسته مونږ بنی اسرائیلو ته توریت شریف مرحمت کړه خو خلق پر هغه تگ او عمل وکړی او تر جنت او د الهی د رضاء تر منزل پوری ورسیدی شی.

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَامَّةً اٰیَةً وَّاَوَيْنٰهُمَا اِلٰی رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِيْنٍ ۝۵۰

او گرځولی وه مونږ (قصه د) غوی د مریمی او د مور د ده (مریمی) (یو لوی) دلیل (د قدرت) او مونږ غای ورکړی راوستی ؤ دوی هسکی (اوچتی) ځمکی ته چه خاونده د قرار ده (چه اوسیدونکی ئی په ارام دی) او خاونده د اوبو پاکو صافو بهیدونکو ده.

تفسیر: یعنی دغه د الهیه ؤ قدرتونو له دلائلو او نشو څخه دی چه یواځی د مور له گیدی ئی بی له پلاره حضرت عیسیٰ علیه السلام پیدا کړی دی لکه چه په «آل عمران» او د «مریم» په سورت کښی د دی تقریر لیکلی شوی دی.

(«ربوة» هسکی (اوچتی) ځمکی ته وایه شی چه بیت المقدس یا دمشق یا مصر ؤ او پخپلو نورو شاو خوا ځمکو باندی لوړه ده) بنائی دا هم هغه هسکه (وچته) ځمکه یا غونډی وی چه د لنګون په وقت کښی هلته حضرت بی بی مریمی رضی الله تعالیٰ عنها تشریف درلود (لرلو). لکه چه د «مریم» د سورت دغه آیات پری دلالت کوی ﴿فَاَذِنَهَا مِنْ تَحْتِهَا اَلَّا تَغْزٰی قَدْ جَعَلْ رَّبُّكَ تَحْتِ سَرِيًّا وَهٰذَا اِلَيْكَ بِحُجَّتِكَ اَلْخَلَّةُ سَقَطَ عَلَيْكَ وَطَبَا جَنِيًّا﴾ چه دغه غای

هسک (اوچت) ؤ او تری لاندی چیننه یا ویاله بهیده - او د خرما ونه هغه ته نژدی وه (کذافسره ابن کثیر رحمه الله) لیکن نور مفسرین داسی لیکي چه دغه د حضرت مسیح د هلکتوب د وقت معامله ده «هیروودس» نامی یوه ظالم باچا له نجومیانو څخه آوریډلی ؤ چه حضرت عیسیٰ علیه السلام به مشر او سردار کیږی نو دغه باچا په هم هغه هلکتوب کښی له ده سره دښمن شوی ؤ - او غوښت ئی چه په کومه پلمه (تدبیر) سره ئی ووژنی حضرت بی بی مریم رضی الله تعالیٰ عنها په ربانی الهام سره ماموره شوه چه دی له خپله ځانه سره (مصر) ته بوځی - او د هغه ظالم باچا د مر کیدلو څخه وروسته بیرته شام ته راغله لکه چه د «متی» په انجیل کښی دغه واقعه مذکوره ده او د مصر هسکتوب (اوچتوالی) د نیل د سیند په اعتبار دی که نه دوییده به او «ماء معین» د نیل اوبه دی لکه چه پاس مو ولیکل ځینی له «ربوة» څخه چه د هسکی (اوچتی) ځمکی په معنی ده شام یا فلسطین مرادوی او دغه خبره هیڅ بعیده نه ده په هم هغه هسکه (اوچته) ځمکه کښی چه دی ته د ولادت په وقت کښی غای ورکړی شوی ؤ - د دغی خطری او ویری په وقت کښی هم هغله ورته پناه ورکړی شوی وی والله اعلم. په هر حال له اهل الاسلام څخه هیچا له

«ربوة» شخه «کشمیر» نه دی مراد کری - او نه د حضرت مسیح قبر یی په «کشمیر» کښی بنوولی دی. البته د مولنا شبیر احمد عثمانی الهندی د ملک او د زمانی ځینو زانځینو له «ربوة» شخه «کشمیر» مراد کری دی چه د هغه ثبوت له تاریخی حیثیته نشته او محض کذب او دروغ تړل دی د (خان یار) په محله د (سری نگر) په ښار کښی هغه قبر چه د «یوز آسف» په نامه مشهور دی او د هغه په نسبت د «تاریخ اعظمی» مصنف محض عام افواه نقل کری دی چه «خلق دغه قبر د کوم نبی قبر ښی دغه کوم شهزاده ؤ چه له بل ملک شخه دلته راغلی دی» هغه ته د حضرت عیسیٰ علیه السلام قبر ویل په انتهائی درجه بی حیائی او سفاهت دی. داسی اټکلی او له خپله ځان په جوړ کریو چرتونو (خیالونو) سره د حضرت مسیح علیه السلام حیات باطل درول پرته (علاوه) له خبط او جنونه بل هیڅ شی نه دی که مو د دغه قبر تحقیق مطلوب وی او دغه مو په کار وی چه «یوز آسف» څوک ؤ؟ نو د امرتسری جناب منشی حبیب الله صاحب هغه رساله مطالعه کری چه خاص پر هم دغه موضوع په نهایت تحقیق او تدقیق سره لیکلی شوی ده - او په هغی کښی ئی د دغه مهمل خیال بوده او تنسته ئی بیخی سره شلولی او په هواء ئی الوځولی ده. فجزاه الله تعالیٰ عناوین سائر المسلمین احسن الجزاء!

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوْا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

ای رسولانو خورئ تاسی له طیباتو (پاکیزه ؤ طعامو) شخه او وکړئ تاسی ښه (عملونه)

تفسیر: یعنی د گردو (تولو) انبیاء په دین کښی هم دغه یو حکم شته چه حلال خوراک له حلالی لیاری شخه گټئ ا او نیک کارونه کوئ او ښائی چه په نیکو کارونو کښی گرد (تول) خلق سره مشغول او مصروف اوسی لکه چه گردو (تولو) انبیاء په نهایت مضبوطی او استقامت سره د حلال اکل - د مقال صدق - او د نیکو اعمالو په مواظبت توصیه او خپل امت ته تأکیدات کول. د عظیم الشان قرآن په بل ځای کښی دغسی حکم چه دلته رسولانو ته ورکړی شوی دی عامت المؤمنین ته ورکړی شوی دی په دغه کښی د نصرانیانو د رهبانیت تردید هم شوی دی چه د حضرت عیسیٰ علیه السلام له ذکره سره خاص مناسبت لری. له احادیثو شخه معلومیږی چه «د هر چا خورل، خښل، اغوستل چه له حرامو شخه وی د هغه د دعاء د قبول توقع نه ښائی چه وکړه شی» په ځینو احادیثو کښی دی «هغه غوښه چه د حرامو شخه زرغونه شوی وی د دوزخ اور د هغه زیات حقدار دی.» (العیاذ بالله).

إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

بیشکه زه پر هغو کارونو چه کوی ئی تاسی ښه عالم خبردار یم.

تفسیر: یعنی حلال خوړونکیو او نیک کار کوونکیو ته ښائی چه داسی عقیده ولری چه الله تعالی د ده له گردو (تولو) پتو او ښکاره او احوالو او افعالو څخه ښه عالم دی او له هغه سره موافق به له هر چا سره معامله کوی. دغه اگر که له رسولانو سره پخپلو زمانو کښی خطاب دی مگر په واقع کښی د دوی امت ته د دغه مطلب اورول مقصود دی.

وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطُّ أَمْرُهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا

او بیشکه دا (سماوی دین چه توحید او نور مؤمن به شیان دی ای رسولانو) دین د تاسی (او د امتیانو د تاسی د تولو) دی په دی حال کښی چه دین یو دی او زه رب د تاسی یم نو وویړیئ له ما. پس پری کر (امتیانو د دوی) دین خپل په منع خپل کښی توتی توتی

تفسیر: یعنی د اصولو په اعتبار د گردو (تولو) انبیاء دین او ملت یو او د گردو (تولو) الله هم یو دی چه د هغه د عصیان څخه تل ویره په کار ده لیکن خلقو په دغه واحد اصل کښی اختلاف وغورځاوه او د دین اصل ئی سره توتی توتی کر او بیلی بیلی لیاری ئی په کښی جوړی کړی، پخپل سر د آراؤ او اخواؤ په متابعت په سلهاو فرقی او مذاهب جوړ شول انبیاء دغه تفریق خلقو ته نه دی ښوولی، د دوی په نزد د ازمنه او امکانه او نور اختلاف صرف قروعی اختلاف ؤ او په اصول الدین کښی گرد (تول) سره بالکلیه متفق ؤ. مفسرینو عموماً د دی آیت تقریر هم داسی کړی دی لیکن حضرت شاه صاحب لیکي - «د هر نبي په لاس الله تعالی هره هغه خرابی چه په هغه وقت کښی د خلقو په منع کښی وه اصلاح فرمایلی ده، وروستنیو خلقو داسی وگڼل چه د هغه احکام سره بیل بیل دی، بالاخر څمونو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په معرفت د دغو گردو (تولو) خرابیو او بدعتونو اصلاح او د گردو (تولو) خرابیو علاج یو ځای ور وښول شو، اوس گرد (تول) حقه ادیان سره یو ځای او یو دین شوی دی» او گرد (تول) اقوام تر یوه بیرغ لاندی تول کړی شوی دی.

كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾

چه هر یو حزب گوند (له دوی نه) په هغه (باطل دین) چه له دوی سره دی

خوشال دی

تفسیر: (پناکی پری وهی) یعنی داسی به ئی گفل چه یواغی هم دغه مونږ پر حق دین یو او غمونږ هم دغه لیاره سمه او صافه لیاره ده.

عاقل په پوه نازیوی و مجنون په جنون - کل حزب بما لدهم فرحون

فَذَرُهُمْ فِي غَمَرَاتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿۵۶﴾

پس پرېږده (ای محمده!) دوی په گمراهی خپلی کښی تر یوه وخته (د مرگه) پوری.

تفسیر: یعنی هغو کسانو چه د انبیاء په متفقو هدایاتو کښی گوندونه (دلی) جوړ کړل او سره بیلې بیلې فرقې او ملتونه ئی قائم کړل - او هره فرقه یواغی پر هم هغو خپلو عقائدو او خیالاتو د زړه له کومی (منځه) تینګه ولاړه ده او په هیڅ دول (طریقه) له هغه څخه مخ نه اړوی، اگر که ته ډیر پند او نصیحت هم وفرمائی. نو تاسی په دغه غم کښی خپل ځان زیات مه کړوئ! بلکه دوی ته لږ مهلت ورکړئ! چه دوی د غفلت او جهالت په نشو کښی دوب او نشه پراته وی خو هغه موعوده ساعت ورسپوی او د دوی سترګی تیغی تیغی پاتی شی - یعنی موت یا د الله تعالیٰ عذاب د دوی پر سروتنو او شاو خوا وگرځی.

أَيُّسِبُونَ أَنَّمَا يُنذِرُهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿۵۷﴾ نَسَارُهُمْ فِي الْخَيْرِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿۵۸﴾

آیا گمان کوی دوی د دی چه بیشکه هر هغه څیز چه ورکوو ئی مونږ دوی ته (په دنیا کښی مدد ورسره کوو) په هغه څیز له ماله او (له) غامنو چه تلوار کوو مونږ دوی ته په خیراتونو (او اکرامو نه ده داسی) بلکه نه پوهیږی دوی (چه دا استدراج او امهال دی)

تفسیر: هم دغه د دوی خیال و. لکه چه ویل به ئی. ﴿وَقَالُوا هٰؤُلَاءِ ذُرِّيَّتُنَا وَمَالُنَا الَّذِي فُتِنَ بِهِمْ سَبَّحْتَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ﴾

(د السبا (۴) رکوع (۳۵) آیه (۲۲) جزء) یعنی که مونږ د الله تعالیٰ په نزد مردود او میتوض وی نو دغه مال او دولت او اولاد او نور ئی ولی مونږ ته په دغه وفرت او کثرت سره

راکری دی؟ یعنی په دی نه پوهیږی چه د مال او اولاد دغه افراط د دوی د فضیلت او کرامت له سببه نه دی بلکه د امهال او استدراج په بناء دی، هغومره مهلت او ډیل چه دوی ته ورکاوه کیږی په هم دغه اندازه د دوی د شقاوت جام تر څنډو (غارو) پوری ډکیږی. ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيِّدِي مَتِينٌ﴾ جزء ۹ (د الاعراف ۱۸۲-۱۸۳ آیت ۲۳ رکوع)

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿۵۷﴾

بیشکه هغه کسان چه دوی له (خوفه د) عذاب د رب خپل ویریدونکی دی تل،

تفسیر: یعنی صادق او خالص مؤمنون سره له ایمانه او احسانه د کفارو او مغرورینو پشان له «مکر الله» څخه مأمون نه دی بلکه تل تر تله د الله تعالی له ویری څخه لرزیږی او ویریږی چه الله تعالی دی نه کړی چه دغه انعامات او احسانات چه پر مونږ په دغه دنیا کېږی شوی دی امهال او استدراج وی! د حسن بصری رحمه الله علیه مقوله ده ان المؤمن جمع احساناً وشفقة وان المنافق جمع اساءة وامناً - مؤمن نیکی کوی او ویریږی او منافق بدی کوی او له سره نی فکر خراب نه وی.

وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿۵۸﴾

او هغه کسان چه دوی په آیتونو (د قرآن) د رب خپل ایمان راوړی،

تفسیر: یعنی پر کونیه و او شرعیه و آیتونو دواړو باندی یقین او داسی عقیده لری چه هر شی دلته راد مخه کیږی هغه عین الحکمت او صواب دی. او هر هغه شی چه هلته را د مخه کیږی هغه هم بالکل حق او هر هغه حکم چه راکاوه کیږی هغه من کل الوجوه صواب او معقول دی.

وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿۵۹﴾

او هغه کسان چه دوی په رب خپل پوری نه شریکوی (بل هیش شی).

تفسیر: یعنی پر خالص ایمان او توحید په طریقه د اخلاص سره قائم دی او هر یو عمل په صدق او اخلاص سره اداء کوی د خفی یا جلی شرک یوی شائبی ته د راتللو موقع نه ورکوی.

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا اتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿۶۰﴾

او هغه کسان چه ورکوی هر هغه چه ورکوی (له زکاتونو او خیراتونو) حال دا چه زړونه د دوی ویریدونکی دی (له عدم قبول ځکه چه) بیشکه دوی رب خپل ته ورتلونکی دی،

تفسیر: یعنی څه پوهیږو چه هغه هلته مقبول شو که نه؟ وروسته مو په کار راځی که نه؟ د الله تعالیٰ په لپاره کښی د صرفولو څخه تل د دوی په زړونو کښی دغه ویره او اندېښنه وی او پر خپل عمل باندی نه مغروریږی او سره له نیکی کولو هم ویرېږی.

أُولَٰئِكَ يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٩١﴾

دغه کسان ډیر تلوار (او رغبت) کوی په نیکیو (طاعاتو) کښی او دوی هغو (نیکیو) ته پرمخ کیدونکی دی (له نورو خلقو نه)

تفسیر: هم په دنیا کښی او هم په آخرت کښی کما قال الله تعالیٰ ﴿قَاتِلْهُمْ إِنَّهُ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (۴ جزء د آل عمران ۱۴۸ آیت (۱۵) رکوع نو په حقیقت کښی اصلی نیکی په صالحو اعمالو حمیده او اخلاقو او فاضله ملکاتو کښی وشوه نه په اموالو او اولادو کښی لکه چه د کفارو گمان و.

وَلَا تُكَلِّفُ فَنَسًا إِلَّا أَوْسَعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٩٢﴾

او نه کوو تکلیف پر هیڅ نفس مگر په قدر د طاقت د ده او مونږ څخه یو کتاب (لوح محفوظ یا عملنامی) دی چه بیانوی حق رښتیا او پر دوی به هیڅ قسم ظلم ونه کړ شی (په تزئید د عقاب یا تنقیص د ثواب سره).

تفسیر: یعنی هغه اعمال او خصال چه پاس بیان کړی شول کوم داسی مشکل کار نه دی چه د هغه تحمل د انسان له طاقته خارج وی ځمونږ عادت داسی نه دی چه پر خلقو د مالا یطاق شیانو تکلیف وکړو دغه گردی (تولی) خبری داسی دی چه که تاسی توجه وکړئ نو پخپله ئی حاصلولی شی. هغه کسان چه د کاملینو سابقینو درجی ته نشی رسیدلی، دوی دی هم خپل وسعت او همت سره موافق پوره هم هغسی سعی او کوشښ وکړی چه پری مکلف دی. د هر یوه اعمال ځمونږ په نزد د اعمالو په صحائفو کښی درجه په درجه لیکلی موجود دی چه د قیامت په ورځ د گردو (تولو) په مخ کښی پرانستلی او کیښودلی کیږی او د هغه سره موافق به دوی ته

جزاء ورکوله کیږي چه په هغه کښي د یوی ذری په اندازه هم ظلم او تیری نه کیږي او نه د چا کومه نیکی ضائع کیږي او نه ئی اجر کم ورکاوه کیږي نه بی وجه او بی قصوره د بل چا بار پری اچولی کیږي.

بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّنْ دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿۱۳﴾

بلکه زړونه د دغو (کفارو) په غفلت کښي دی له دغه (قرآنه یا د صلاحاتو له اعماله) او شته دوی ته عملونه (ناپاکه او کارونه بیباکه) غیر له دی (شرکه د دوی) چه دوی د هغو عملونو کوونکی دی (نو به پری بیامومی جزاء او هم دوی به داسی په غفلت او معصیت کښي مشغول اوسیری).

تفسیر: د آخرت له حسابو او کتابه دغه خلق غافل او بی پروا او په دنیوی نورو چارو کښي شاغل او لگیا دی او له سره له هغو څخه نه وزگاریری چه د آخرت په طرف توجه وکړی یا ئی دا مطلب چه د دوی په زړونو کښي کفر او نفاق ځای نیولی دی او دوی د شک او تردد، غفلت او د جهالت په نورو تیارو موجونو او چپو کښي دوب شوی دی لویه گناه خو دغه شوه باقی له دی نه ماسوا نور دیر گناهونه هم شته چه دوی ئی سره تولوی او د یوی شیبی له مخی هم له هغه څخه نه دی جلا (جدا) او نه بنائی هم تری جلا (جدا) شی ځکه هغه بد اعمال چه د دوی په حق کښي د دوی د بد استعداد لامله (له وجی) مقدر شوی دی هغه به هر ورو (خامخا) دوی کوی او خامخا د هغه جزاء به هم مومی.

حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْتَرُونَ ﴿۱۴﴾ لَا تَجْتَرُوا الْيَوْمَ فَإِنَّكُمْ مِنَّا لَا تُصَرُّونَ ﴿۱۵﴾

تر هغه پوری کله چه ونیسو مونږ (هم هغه) غنیان (غتان متنعمان) د دوی په (دنیوی) عذاب (د قتل یا قحط یا نور، نو) ناڅاپه دوی به فریادونه کوی (تنداری وهی). مه کوی فریاد نن ورځ (ځکه چه) بیشکه تاسی سره له مونږ څخه هیڅ مدد به ونه کړی شی (په خلاصولو کښي له عذابه).

تفسیر: یعنی څه وقت چه په دنیوی یا اخروی عذاب کښی مبتلا شی نو ژاری او سخت شورماشور اچوی چه مونږ ته له دغه آفت څخه نجات را کره! ښه په دغه وقت کښی به د دوی نجات ورکونکی څوک وی نو حکم صادرېږی چه چپ شی! له سره شورماشور مه کوئ! چه دغه گردی (تولی) ژړا او انگولا مو بیکاره ده نن هیڅوک ستاسی نصرت او مرسته (مدد) نشی کولی او نه مو ځموندل له عذابه خلاصولی شی لکه چه د دغه عذاب یوه نمونه د مکي معظمی کفارو ته د «بدر» په غزا کښی وروښودله شوه چه هلته د کفارو لوی لوی مشران ووژلی او بندیان شول چه ښځو او لونو او خویندو ئی تر میاشتو پوری په هغوی پسې ژړل او د خپلو سرونو ویښتان به ئی شکول او خپل ځانونه به ئی وهل او ټکول خو له دغو گردو (تولو) شورماشوره او نارو او سورو څخه ئی هیڅ شی په لاسو ورنغلل یو ځلی چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د دوی د ظلم او ستم څخه متأثر او متالم شو د دوی په حق کښی ئی بئیرا وفرمایله نو تر اوو کلونو پوری پر دوی قحط (سوکړه) مسلطه شوه او دوی د لوړی له لاسه تر مردارو هدو کو او څرمنو پوری هم وخوړل او د وینو څښلو ته هم وار ورسید بالاخر د رحمة للعالمین په حضور کښی حاضر شول او د رحم او شفقت وسیله ئی وروړاندی کړله او د دعاء غوښتنه ئی تری وکړله بیا پاک الله د دوی له سرونو هغه عذاب پورته کړ په دغه وقت کښی نه «لات» د دوی په کار ورنغلل او نه ئی «هبل» او «نائله» په درد وخوړل.

او ویه ویل شی دوی ته په عین د ژړا او فریاد کښی داسی چه

قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُنَادِي عَلَيْكُمْ فَلَنْتُمْ عَلَىٰ آعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٢٣﴾
مُسْتَكْبِرِينَ ۖ تَكْبِرُونَ ﴿٢٤﴾

په تحقیق ؤ آیاتونه (د قرآن) ځما چه لوستلی به شو پر تاسی (هر وقت) پس وئ به تاسی په پوندو خپلو چه بیرته به گرځیدئ (او نه به مو مانه کلام ځما) په دی حال چه کبر کوونکی به وئ په دی (قرآن یا محمد یا کعبه) حال دا چه د شپې قصی کوونکی به وئ (په طعن د مقدساتو کښی) مسخری به مو کولی پرېښودل به مو (قرآن او نور مطهرات او تری تنبیدی به)،

تفسیر: شیخ الہند رحمۃ الله علیه د دی آیت ترجمه داسی کړی ده «تاسو ته آوروں کیده ځما آیتونه نو تاسی به په پوندو خپلو پر شا مندی وهلی له هغه سره تکبر کوونکی یو قصه ویونکی لره پرېښوونکی (یا یو قصه ویونکی ئی گنہی یا ویلی به مو پرېښوده) یعنی ولی اوس شور او ماشور لگوئ او ناری سوری وهی هغه وقت مو په یاد راوړئ چه رسول الله صلی الله علیه وسلم به

تاسی ته د الله تعالیٰ آیاتونه آورول او تاسی به په ډیر سرعت سره تری تهتیدئ او د هغو آیاتونو آوریدلو ته به مو هیڅ فکر او توجه نه کوله بلکه ستاسی کبر - غرور او ځانمنمی (خودنمائی) به له سره تاسی ته اجازه نه درکوله چه هغه ومنع، یا د انبیاء الله علیهم الصلوٰة والسلام خبرو ته لږ غوړ کیږدئ! یعنی کفار به د رسول الله صلی الله علیه وآله وصحبه وسلم له مجلسه داسی تهتیدل لکه چه دوی (العیاذ بالله) د کومی چتی (بیکاره) او فضولی قصی له آوریدلو څخه په تنگ شوی، تری لار شوی وی. یا به د ﴿سِرَاطَ الَّذِينَ﴾ مطلب دا وی چه د شپی له مخی به دوی په حرم شریف کښی کیناستل او د دی په ځای چه مؤمنان شی او په حرم محترم کښی عبادت وکړی - او تری چار چاپیر طواف وکړی د رسول الله علیه الصلوٰة والسلام یا د عظیم الشان قرآن په نسبت به ئی خبری کولی او راز راز (قسم قسم) قصی او افسانی به ئی له خپله ځانه جوړولی، چا به ورته کودگر ساحر ویل چا به د شاعری نسبت ورته کاوه، چا به کاهن باله، یو به یو شی ویل - بل به بل شی اورول - او هم داسی په چتی (بیکاره) او چپوله (فضول) خبرو او بیهوده هډیانو کښی به مشغول او لگیا وو - نو اوس د خپلو هغو چارو خوند وڅکئ! له دغه شورماشور کولو او نارو سورو وهلو څخه هیڅ یوه ځته (نفع) او فایده تاسی ته نه در رسیږی او هیڅوک مو له دغه عذابه نشی خلاصولی.

اَفَلَمْ يَكْبُرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَاءَهُمْ مَّا لَمْ يَأْتِ اَبَاءَهُمُ الْاَوَّلِينَ ﴿٢٣﴾

آیا پس فکر نه کوی (کفار) په دی وینا کښی (چه قرآن دی) آیا که راغلی دی دوی ته هغه څه (چه رسول او قرآن دی او) نه ؤ راغلی پلرونو پخوانیو د دوی ته (نو ځکه انکار کوی).

تفسیر: یعنی دغه منکرین د قرآن عظیم الشان په محاسنو کښی غور او فکر نه کوی که نه حقیقت الحال به ورمنکشف کیده چه بلاشبهه دغه د الله تعالیٰ جل وعلیٰ شانه کلام دی چه په هغه کښی د گردو (ټولو) امراضو صحیح علاج ښوولی شوی دی چه الفاظ ئی موجز او معجز او معانی ئی واضح او لائح دی او مصدق او مؤید د نورو د سماوی کتابونو او انبیاء دی. آیا که راغلی دی دوی ته هغه څه چه نه ؤ راغلی پلرونو پخوانیو د دوی ته یعنی نصیحت کوونکی به تل ؤ یا به انبیاء الله علیهم السلام یا به د انبیاء اتباع، او آسمانی کتابونه هم پرله پسې نازلیدل - کله یو او کله بل کله په یو ځای او کله په بل ځای کښی او دغه کومه نوی خبره نه ده چه د هغی مثال او نمونه په پخوانیو ازمنه ؤ کښی نه ده لیدلی شوی. هوا دغه ډیر اکمل او خورا (ډیر) اشرف او اقدس کتاب چه اوس نازل شوی دی په دغه لوی شان اعلیٰ مرتبی سره پخوا کوم کتاب نه دی راغلی نو د دی مقتضی داسی وه چه لا زیات ښائی د دغه نعمت قدر مو کړی وی - او په ښه شان سره مو د هغه استقبال کولی او د هغه د غږ په مقابل کښی به مو «لبیک!»

ویلای لکه چه اصحاب الکرام رضی الله عنهم هم ویلی دی.
 تنبیه: بنائی دلت له «آباء الاولین» شخه «آباء الابعدين» مراد وی او هغه چه د ﴿يَسَّ﴾ شریف
 په سورت کښی ﴿لَسْتُمْ بِأَبْنَاءَ الْاَوَّلِينَ﴾ راغلی دی. هلته به د «آباء الاقربین» اراده
 کړی شوی وی والله اعلم.

أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ﴿٧٩﴾

آیا که نه دی پیژندلی (کفارو) رسول خپل (په صداقت او امانت سره) پس
 دوی له ده شخه منکران دی.

تفسیر: یعنی آیا څکه ئی پر تکذیب او اعراض لاس پوری کړی دی چه هغوی د خپل د دغه نبی
 الله له احواله باخبره نه دی؟ حال دا چه گرد (تول) عرب پوهیږی چه محمد رسول الله صلی الله
 علیه وسلم له هلکتوبه صادق - امین - عفیف او متقی ؤ - خاوند د علم او حلم او کرم او جود
 او سخا او وفا او احسان او مروت او کمال د عقل او صحت او حسب او نسب او اخلاق او
 آداب ؤ لکه چه حضرت جعفر رضی الله تعالی عنه د حبشی د نجاشی (باچا) په مقابل کښی -
 او حضرت مغیره ابن شعبه د نائب کسری په مخ کښی او ابوسفیان د کفر په حالت کښی د روم
 د قیصر په دربار کښی د هم دغو اوصافو اظهار کړی ؤ نو بیا د داسی صادق متقی
 (جامع الاوصاف و کامل الصفات) بنده په نسبت داسی گمان کیدی شی چه (العیاذ بالله) هغه پر
 الله تعالی دروغ تری یا هغه یو اوږه سری دی یا بیخی نا آشنا او پردی او بیگانه دی؟.

أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُمُ بِالْحَقِّ وَكَثُرَهُمُ لِلْحَقِّ كَاهُونَ ﴿٨٠﴾

آیا وائی دوی چه په ده لیونتوب دی (نه ده داسی لکه چه دوی ئی وائی او
 گمانونه کوی) بلکه راغلی دی (دا محمد) دوی ته په حق (دین) سره او
 اکثر د دوی حق لره ناخوښوونکی دی.

تفسیر: څکه چه مخالف دی له هوای نفسانی او له مقتضای شیطانی د دوی او اکثر ئی څکه
 وفرمایل چه بعض محض له جهته د شرم او تنگ او ملامتی د قوم ایمان نه راوړی لکه ابوطالب.
 شیخ الهند د دی آیت ترجمه داسی کړی ده «یا وائی چه هغه سودائی دی هیڅ نشته هغه خو
 دوی ته رښتیا خبره راوړی ده او پر دغو ډیرو رښتیا خبره بده لگيږی» یعنی د سودائیانو او

ليونيانو خبری کله داسی صافی او رښتیا وی حقیقت دا دی چه دغه خلق محض پخپله خوله داسی خبری کوی چه په ده لیونتوب پوری شوی دی ځکه داسی پرته (غلطه) وایی او په واقع کښی دا یو هم پکښی نشته اما دوی له ډیر بغض او حسد څخه ظاهراً داسی وائی او پخپلو زړونو کښی ښه پوهیږی او د دی خبری تصدیق کوی بیشکه هغه قرآن مجید او دین د اسلام او توحید او احکام د شریعت چه محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم راوړی دی حق دی نو کله چه دغه حقه خبره د دوی د اغراضو او خواهشونو سره موافقه نه ده نو ځکه پر دوی بده لگیږی او د هغی د منلو لپاره حاضر او تیار نه دی.

وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَاءَ فَمَا تَفْسَدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ

او که متابعت کړی وی حق (الله قرآن) د نفسانی غوښتنی د دوی (په وجود د ډیرو معبودانو کښی نو خامخا خراب شوی به وو آسمانونه او ځمکه او هر هغه (مخلوق) چه په دوی کښی دی

تفسیر: یعنی که رښتیا خبره پر دوی بده لگیږی - ودی لگیږی. صداقت، حقانیت او رښتیا د دوی د خوښی او خواهش نشی تابع کیدی - که حق د دوی د خوښی او خواهشونو سره موافق احکام صادرولی نو د هغه الوهیت به نه وی پاتی او معاذ الله د بندګانو له لاسونو به د اوږو پیشو جوړه شوی وی - او په دغه تقدیر سره به د آسمان او د ځمکی دغه محکم انتظامات څرنګه قائم پاتی کیدی شوی - که د یوه وړوکی کلی انتظام محض د خلقو پر خواهشونو خوشی پرېښودی شی هغه هم تر څلورو ورځو پوری قائم نشی پاتی کیدی - دا لا څه چه د ځمکی او آسمان حکومت ځکه چه عمومی غوښتنی د عقلی نظام مزاحم او یو له بله سره متناقض هم واقع شوی دی نو د عقل او هوی په کشمکش او د مختلفه اهوای په جنگونو او جګړو کښی دغه ګرد (تول) انتظامات به سره ګډود او مختل او مهمل کیږی.

بَلْ آتَيْنَاهُمْ ذِكْرَهُمْ

بلکه راوړی مو دی دوی ته ذکر پند د دوی (چه قرآن مجید دی او دوی به
(تل)

تفسیر: د هغه ارمان او تمنا داسی کوله ﴿لَوْ أَنَّ عِبَادًا ذُرِّيَّةً مِنْ الْأَوَّلِينَ لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْخَالِصِينَ﴾
(۲۳) جزء د الصافات ۱۶۸-۱۶۹ آیت (۵) رکوع.

فَمَنْ عَنْ ذِكْرِهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤١﴾

پس دوی له ذکر پند خپل مخ گرځوونکی دی (فکر او غور ورته نه کوی)

تفسیر: یعنی څه وقت چه دغه قرآن کریم دوی ته راغی - او داسی راغی چه له هغه څخه د دوی قومی حیثیت ته عظیم الشان فخر او شرف حاصل شو نو اوس دوی ولی تری مخ اړوی؟ او داسی اعلیٰ فضل او شرف په ویریا له خپله لاسه ضائع کوی.

أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّزَاقِينَ ﴿٤٢﴾

آیا غواړی ته (ای محمده!) له دوی نه څه اجرت (په دغه تبلیغ او رسالت خپل نو ځکه درباندي تهمت وائی) پس هغه اجرت د رب ستا چه (دنیوی رزق او اخروی ثواب دی) خیر ډیر غوره دی (تاته د دوی له اجره) او هم دغه (الله) خیر ډیر غوره د تولو رزق روزی ورکوونکیو دی (په دنیا کښی او ښه د جزا ورکوونکیو دی په عقبا کښی).

تفسیر: یعنی تاسی د دعوت او تبلیغ او نصیحت او خیر غوښتلو په مقابل کښی له دوی نه د څه مزدوری او معاوضی او اجرت غوښتونکی هم نه یئ هغه د دواړو دارینو دولت چه پاک الله تاته مرحمت فرمایلی دی هغه د دوی د هغی معاوضی څخه ډیر بهتر دی.

وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾

وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنُكَيِّبُنَّ ﴿٤٤﴾

او بیشکه ته خامخا بولی دوی طرف د لیاری صافی سمی ته (چه دین د اسلام دی) او بیشکه هغه کسان چه نه راوړی ایمان په قیامت له سمی صافی لیاری څخه خامخا کړیدونکی دی (لیاری د ضلالت ته).

تفسیر: یعنی ستاسی د صدق او امانت حال کردو (تولو) ته معلوم دی او هغه پاک کلام چه تاسی راوړی دی د هغه ښیګڼی (فائدی) او محاسن اظهر من الشمس او ابین من الامس دی معاذ الله له

سره تاسی ته څه دماغی خلل او نقصان نه دی عائد شوی او نه د هغوی څخه د کومی معاوضی او اجرت غوښتونکی یی د هغی سمی صافی لیاری په لوری چه تاسی خلقو ته دعوت او بلنه کوئ هغه بیخی صراط المستقیم دی چه د هغه پر ثبات، استقامت او متانت هر عقلمن او پوه او سم سری په آسانی سره پوهیدی شی او هیڅ وړاندی وروسته او لاندی باندی، کوروالی او اعوجاج پکښی نشته. هوا پر هغه باندی ورتگ د هغو کسانو په برخه دی چه وروسته له مرگه پر بل ژوندون اعتقاد لری او له خپل بد انجام څخه ویریږی. پاتی شول هغه کسان چه له انجامه بی فکره او د آخرت ویره له سره په هغو کښی نشته نو هغوی به کله پر دغه سمه صافه لیاره تلی شی او علی یقین به تری بی لیاری کیږی او په کندو کښی به لویږی او یقیناً سمه خبره د خپل کوروالی لامله (له وجی) کېږی.

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلْجُورِ فِي طَغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤٨﴾

او که مهربانی کړی وی مونږ پر دوی او لری کړی وی مونږ هغه چه په دوی ؤ له ضرره (چه قحط دی) نو خامخا به لا ټینک شوی وو دوی په گمراهی تجاوز سرکشی خپله کښی حال دا چه حیران او متردد به وو.

تفسیر: یعنی که دغه منکران له تکلیف څخه وباسو او آرامی ور په برخه کړو بیا هم دوی احسان نه منی او له شرارت او سرکشی څخه نه آوری. د رسول الله صلی الله علیه وسلم په ښیرا یو ځلی پر مکیانو قحط (سوکړه) نازل شو بیا د رسول الله صلی الله علیه وسلم په دعاء هغه تری لری شو ښائی چه دلته ئی همغه فرمایلی وی یا دا مطلب که مونږ پخپل فضل او رحمت له دوی څخه ریر (تکلیف) او نقصان لری کړو یعنی د قرآن عظیم پوه ورعنایت کړو خو بیا هم دا خلق د خپل ازلی خسران او سوء استعداد لامله (له وجی) اطاعت او انقیاد نه اختیاروی کما قال الله تعالی ﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْعَمَهُمْ وَلَوْ نَشَاءُ لَمَمَسَهُمُ لُطُوفُ رَبِّهِمْ إِنَّهُمْ كَافِرُونَ﴾ (۹)

جزء د الانفال (۳) رکوع ۲۳ آیت

وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَبَايَ تَضَرَّعُونَ ﴿٤٩﴾

او خامخا په تحقیق ونيول مونږ دوی په عذاب سره (خو عاجز او نرم شی) پس غاړه ئی کینښوده (او عاجزی ئی ونه کړه) رب خپل ته او نه تضرع زاری ئی وکړه (بلکه لا سرکش او متکبر شول).

تفسیر: مثلاً قحط او نور آفات پری مسلط شول خو سره له هغه دوی د عجز له لیاری وروړاندی

نشول او د الله تعالى احكامو ته ئی غاړه کینښودله.

حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ أَعْيُنُهُمْ يَابًا إِذَا عَذَابٌ شَدِيدٌ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾

تر هغه پوری کله چه وېرانشته مونږ پر دغو (منکرانو) یوه دروازه خاوند د عذاب سخت ناڅاپه دوی په دغه (عذاب) کښی حیران ناامیده ؤ له هر خیره.

تفسیر: له دی نه یا د آخرت عذاب مراد دی یا د جنگونو د هغو دروازو (وړونو) پرانستل مقصود دی چه په هغوی کښی دوی گرد (تول) سره ستړی او ستومان او بیرته کیناستل.

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٤٥﴾

او دغه (الله) هغه ذات دی چه پیدا کړی ئی دی تاسی ته غوړونه (د سامعی قوه) او سترگی (د باصری قوه) او زړونه (د بصیرت قوه) ډیر لږ شکر ویاسئ تاسی (او حق یی ډیر لږ په غای کوی).

تفسیر: په غوړونو سره د هغه تنزیلیه آیات واورئ! او په سترگو سره ئی تکوینیه آیات وگورئ! او په زړونو سره د دغو دواړو په پوهیدلو کښی کوشښ وکړئ! د دغو نعمتونو شکریه خو په دی کښی وه چه د ده دغه درکړی قوتونه تاسی د ده د احکامو په تعمیل کښی مصروف کړئ! مگر داسی نه کیږی او اکثر اوقات اکثر انسانان دغه قوتونه بی غایه لگوی.

وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٤٦﴾

او دغه (الله) هغه ذات دی چه پیدا کړی (خواره کړی) ئی یی تاسی په ځمکه کښی او خاص هم دغه (الله) ته به ورجمع کړی شی په قیامت کښی.

تفسیر: هلته به د هر یوه د شکر ایستلو او د شکر نه ایستلو بدل ورسیږی په هغه وقت کښی به هیڅ یو انسان او هیڅ یو عمل نه غیر حاضریږی هغه ذات ته چه دغه گرد (تول) شیان ئی منتشر (خواره) کړی دی دغه کار هم هیڅ اشکال نه لری چه هغه تول سره بیا یو غای مجتمع

(او راتول) کړی.

وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٥﴾

او دغه (الله) هغه ذات دی چه ژوندی کوی او وژل کوی او خاص د هم ده کار دی اختلاف بدلول د شپې او د ورځې نو آیا پس تاسی عقل نه چلوئ (او عبرت نه اخلئ؟)

تفسیر: د هغه الله تعالی لوی ذات په قدرت او قبضه کښی چه د ژوندیو وژل او د مړیو بیا ژوندی کول یا له تیارو څخه رڼا (رنرا) ایستل یا په رڼا (رنرا) کښی د تیارو ننه ایستل دی (او د شپې او د ورځې سره اختلاف چه کله ئی اوږدوی او کله ئی لنډوی، کله ئی یخوی او کله ئی تودوی) نو د دی لوی قدرت په مقابل کښی دغه څه سختی او اشکال لری چه تاسی بیا ژوندی کړی او له سترگو څخه مو دا د جهل او ظلمت پردی لری کړی؟ څو وروسته له هغه د اشیاء حقائق دیر په ښه صورت سره درمنکشف شی لکه چه په قیامت کښی به کیږی ﴿قَبْرُکَ الْيَوْمِ حَدِيدٌ﴾.

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨٦﴾ قَالُوا إِذَا امْتَنَّا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا إِنَّا لَنَبْعُوهُنَّ ﴿٨٧﴾ لَقَدْ وَعَدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨٨﴾

بلکه وائی (دا کفار) په شان د هغی وینا چه ویلی ده پخوانیو کفارو. چه (ویلی ؤ هغه قول پخوانیو کفارو چه دغه دی) ویل دوی کله چه مړه شو مونږ او شو مونږ خاوری او هډوکي (وراسته) نو آیا مونږ به خامخا بیا ژوندی راپاخول کیږو (بلکه نه کیږو) خامخا په تحقیق وعده کړی شوی ده له مونږ سره او له پلرونو څمونږ سره هم دغه وعده پخوا له دی نه دی دا خبری مگر دروغجنی قصی دی د پخوانیو خلقو.

تفسیر: یعنی کفار وائی دغه له سره د عقل او فهم خبری نه دی، محض د پخوانیو خلقو د رندو په تقلید پسې رهی (روان) دی او هغه پخوانی دقیانوسی شکوک او شبهات راوړاندی کوی چه له دوی نه مخکښی به پرومیتو خلقو هم کول. یعنی وروسته له دی نه چه مونږ په خاورو کښی گډوډ شو نو بیا به څرنگه ژوندی کیږو؟ داسی لری له عقله او پوه خبری چه مونږ ته اورولی شی پخوا له دی نه ځمونږ پلرونو او نیکه گانو ته هم شوی دی. لیکن مونږ تر نن ورځی پوری د خاورو له ذراتو او د ورستو هډوکو له بشرکو د انسان خلقت او ژوندون نه دی لیدلی - څه چه دی یا نه دی دغه گړدی (تولی) هغه قصی او افسانی دی چه پخوانیو خلقو جوړی کړی دی او اوس بیا تکرار د هغو نقل راته کیږی.

قُلْ لِّیْنَ الْأَرْضُ وَمَنْ فِیْهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۸۶﴾
سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿۸۷﴾

ووايه (ای محمده! دغو منکرانو ته) چه چاته ده دغه ځمکه او هغه مخلوقات چه په هغی کښی دی (خلقاً ملکاً وعبیداً) که چیری یی تاسی چه پوهیږئ (نو راوښیئ خالق او مالک ئی!) نو ژر وبه وائی خاص الله ته دی ووايه (ای محمده دوی ته نو) آیا پس تاسی پتد نه اخلئ (او غور پری نه کوئ؟).

تفسیر: چه د هغه الله تعالی قبضه پر گرده (توله) ځمکه او د ځمکی پر گردو (تولو) شیانو ده نو آیا دغه ستاسی یو موتی خاوره به د هغه له قدرته خارجه وی؟

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿۸۸﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿۸۹﴾

ووايه څوک دی رب د آسمانونو اوو او رب د عرش ډیر لوی نو ژر وبه وائی دوی چه (دغه ټول ملکاً خلقاً و عبیداً منسوب) الله ته دی نو ووايه (ای محمده دوی ته چه) آیا پس نه ویریږئ تاسی (له عذاب د الله او ځان نه ساتئ له شرکه)

تفسیر: چه دومره لوی مالک الملک به تاسی د دغو گستاخیو او سپین سترگیو په بدل تر کوم

ځای پوری کش کاری؟ آیا دغه انتهای گستاخی او سپین سترگی نه ده چه هغه مطلق مالک الملک مو په خپل زعم له یوی بی مقداری ذری څخه هم عاجز او ناتوانه دروی؟

قُلْ مَنْ يَدِّ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۸۸﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنِّي تُسْحَرُونَ ﴿۸۹﴾

ووايه (ای محمده دوی ته چه) څوک دی هغه ذات چه په ید (بلاکيف) د ده کښی باچاهی تصرف دی د هر څیز او دی پناه ورکوی (مخلوقاتو ته) او پناه نه ورکوله کیږی په (ضرر د) ده باندی که یی تاسی چه پوهیږئ نو ژر ویه وائی چه (دا صفات) خاص الله ته دی ووايه (ای محمده دوی ته) پس څرنګه ټګی دریاندی کوله شی (او ګرځی له حقه یا کوم طرف ته سحر دریاندی کاوه شی).

تفسیر: یعنی پر هر څیز د الله تعالی واک (قبضه) او اختیار چلیږی. د هر چا په نسبت چه الله تعالی اراده وفرمائی هغه ته پناه ورکوی - مګر بل هیڅوک د الله تعالی مجرم ته پناه نشی ورکولی او نه د الله تعالی په ضرر څه کار کولی شی نو ژر ویه وایی دوی چه دغه صفات خاص الله تعالی ته دی نو بیا ووايه ای محمده دغو منکرانو ته پس له کوم طرفه مګر او قریب دریاندی کاوه شی؟ چه د هغه لامله (له وجی) تاسی مسحور شوی یی - او خپل هوش او حواس مو زائل کړی دی او په داسی غټو غټو خبرو باندی هم نه پوهیږئ - کله چه د ګردو (ټولو) آسمانونو او ځمکو مالک همغه الله تعالی دی - او هر شی د ده تر تصرف او اقتدار لاندی دی نو ستاسی د بدن وراسته هدوکی او د غوښو بڅرکی د ده له قبضی او اقتدار څخه چیری وتی شی؟ او چیری تللی شی چه پر هغو به هغه مطلق قادر خپله اراده او مشیت نشی نافذولی؟

بَلْ آتَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿۹۰﴾

بلکه راتله کړی (راوړی) مو دی دوی ته حق) چه قرآن توحید او بعث بعد الموت دی) او بیشکه دوی خامخا دروغچنان دی. (چه تری انکار کوی)

تفسیر: یعنی په دلائلو او شواهدو سره ظاهر کړی شوی دی چه هر هغه چه دوی ته ویل کیږی بیخی صحیح او حق دی او دغو خلقو محض د دروغو خیالاتو متابعت کړی دی. (او په تحقیق سره دغه منکران دروغچنان دی چه له حق څخه انکار کوی او هغه حق دا دی چه)

مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا أَذَّاهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ
وَلَعَلَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ^(۹۱)

نه دی نیولی الله هیخ ولد او نشته ورسره هیخ بل معبود (شریک په الوهیت کښی او که وی ورسره بل معبود) نو په دغه وقت کښی خامخا بیولی او (بیل کړی) به ؤ هر یو خدای په هغه مخلوق چه پیدا کړی ئی ؤ (دوی له نورو مخلوقاتو خپل ځان ته) او خامخا غلبه کوله ځینو د دوی پر ځینو نورو (نو فاسدیده به دغه انتظام د عالم مشاهده) پاکی د الله له هغه چه بیانوی ئی (په هغه سره له ولد او شرک)

تفسیر: یعنی د ځمکی او د آسمان او تر ذراتو پوری د گردو (تولو) موجوداتو او مخلوقاتو مالک او مختار همغه الله جل جلاله دی. نه الله تعالیٰ ځوی، لور ته محتاج - او نه مددگار ئی په کار دی او نه د ده په حکومت او سلطنت کښی هیخ کوم داسی شریک شته چه د یوی ذری په اندازه د مستقل اختیار خاوند وی او که داسی وی نو د هر با اختیاره حاکم رعایا به سره بیلیده او خپل لاؤ لشکر به ئی ټولاره او په هغه بل به ئی یرغل (حمله) وروړ - او د عالم دغه مضبوط او محکم نظام به ئی د څو ورځو له مخی هم قائم نه پاتی کیده. د سورت الحج د ﴿لَوْ كَانَ فِيهَا إِلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ په تفاسیرو کښی د دی تقریر شوی دی هلته دی ولوست شی! یا آیا د الله تعالیٰ شان داسی کیدی شی چه څوک به د هغه په مخ کښی دم ووہلی شی یا یوه ذره به د هغه د حکم څخه خارجیدی شی؟

عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَلَّىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ^(۹۲)

عالم دی پر پتو او په ښکاره ؤ پس ډیر لوی (پورته لوړ) دی له هغه څیز چه شریکوی ئی ورسره.

تفسیر: یعنی چه د هغه د عام او تام قدرت حال پخوا له دی نه بیان شوی دی - او د هغه محیط علم داسی دی چه له هغه ځنی هیخ یو ظاهری او باطنی او د غیب او شهادت خبری پتی او مخنی نه دی آیا د ده په قدرت کښی هغه شیان شریکیدی شی چه د هغوی قدرت او علم او نور کرد (تول) صفات محدود او مستعار دی؟ استغفرالله!

روایت دی له حسن رضی الله تعالیٰ عنه چه رب العزة جل جلاله خپل رسول خبر کړ په دی چه ستا

په امت کښې به هم عقوبت وي اما وقت ئې ورمعین نه کړ او امر ئې ورته وکړ په کولو د دې دعاء لکه چه وائی

قُلْ رَبِّ إِمَّا تُرِيئِي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾

ووايه ته (ای محمده!) ای ربه عَما که چیرې وښیې ته ماته هغه (عذاب) چه وعده ئې کوله شی (له دوی سره) ای ربه عَما پس مه لره ما په قوم ظالمانو کښې.

تفسیر: یعنی څرنگه چه د الله تعالیٰ په دربار کښې داسې گستاخی او سپین سترگی کوله شی نو یقیناً کوم سخت عذاب به نازلېږي نو ځکه هر مؤمن ته هدایت شوی دی چه د الله تعالیٰ له عذابه وویریږي او داسې دعاوی وکړي «ای الله تعالیٰ! کله چه پر ظالمانو عذاب نازلوی ما په هغه کښې مه شاملوه!» لکه چه په حدیث کښې راغلی دی «وَإِذَا أَرَدْتَ بِقَوْمٍ فَتْنَةً فَمُنْزِلُكَ فِيهِمْ شَدِيدٌ» مطلب دا چه ای الله تعالیٰ! مونږ د ایمان او احسان په لیاره کښې مستقیم ولره. او داسې کوم تقصیر له مونږه مه صادروه چه العیاذ بالله ستا په عذاب کښې شامل شو په بل ځای کښې داسې ارشاد شوی دی ﴿وَأَعْوِجْتَ لَتُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً﴾ (۱ جزء د الانفال ۲۵ آیت ۳ رکوع) دلته ئې رسول الله مبارک مخاطب گرځولی دی خو اصلی مقصد ئې نورو ته آورول او پری خبرول دی لکه چه د دغه عظیم الشان قرآن عمومی عادت دی.

وَإِنَّا عَلَىٰ أَنْ نُثْرِكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَدِيرُونَ ﴿٩٥﴾ إِذْفَرُ بِأَلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾

او بیشکه مونږ په دې کار چه وښیو تاته هغه عذاب چه وعده ئې کوو له دوی سره خامخا قادر یو (لیکن مؤخر کوو ئې حکمتاً و مصلحتاً) دفعه کړه (ای محمده) په هغه خصلت سره چه هغه ډیر ښه دی بدی (او ضرر د دوی تاته) مونږ ته ښه معلوم دی هغه خبرې چه ستائی (دوی تا یا ما نو ور به کړو پری دوی ته جزا).

تفسیر: یعنی دغه غمونږ په قدرت کښی دی چه ستاسی تر سترگو لاندی به هم دغی دنیا کښی هغوی ته سزا ورکړو لیکن ستاسی د لوړ مقام او د لوړی مرتبی او اعلیٰ اخلاق مقتضی داسی ده چه د هغوی بدی په نیکی سره دفع کړئ! تر هغه پوری چه د هغو د دفع امکان وی او له دغسی چتی (بیکاره) او چپوله (فضولو) خبرو څخه خفه او په قهر نشئ. مونږ ته د دوی گرد (تول) اعمال معلوم دی او په ټاکلی (مقرر کړی) وقت کښی به هغوی ته کافی سزا ورکوله کیږی، ستاسی د دی اغماض او پستی معاملی اثر به داسی کیږی چه گرد (تول) خلق به ستاسی په طرف متماثل کیږی او ستاسی د ښو اخلاقو په تعریف او ستاینه (صفت) کوی او په دغه صورت د دعوت او اصلاح مقصد په ښه شان حاصلیږی (وهذا قبل الامر بالقتال).

وَقُلْ رَبِّ اعُوْذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيْطَانِ ﴿٩٨﴾

او ووايه (ای محمده!) ای ربه غما پناه غواړم په تا پوری له چخولو (وسوسو) د شیطانانو نه (چه راکاږی خلق ضلالت ته).

تفسیر: پخوا د شیاطین الانس سره د سلوک او گزاری طریقه ښوولی شوی وه لیکن شیاطین الجن په دغه طریقه سره نشو متأثر کیدلی او هیڅ یو تدبیر او پوست وضعیت په هغوی اثر نشو غورځولی او نه پری سمیدل، د دوی علاج یواځی په استعاذه سره کیږی یعنی د الله تعالیٰ په پناه کښی ښائی چه سری ورشی غو هغه مطلق قادر د دوی د لاس اوږدولو او وسوسو څخه ئی محفوظ کړی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «د شیطان تحریک او وسوسه دا ده چه په دینی سؤال جواب کښی بی موقعه سری په غصه کوی او په جنگ او جگړه کښی یی غورځوی د هم دغه په نسبت ئی فرمایلی دی چه د بدی خورا (دیر) ښه جواب دا دی چه په ښو خبرو سره ورکړ شی!

وَاعُوْذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَّحْضُرُونِ ﴿٩٩﴾

او پناه غواړم په تا پوری ای ربه غما چه حاضر شی (دوی) ماته (په لمانځه یا تلاوت د قرآن یا په غنکدن کښی)

تفسیر: یعنی په هیڅ یوه حال کښی می مه پریږده چه شیطان ماته رانژدی شی یا خپل وار او گزار پر ما وکړی.

(او تل به یادوی په بدی سره ما او تا ای محمده او استاځی غما دغه کافران)

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾

تر هغه پوری کله چه راشی یو د دوی ته (اسباب د) مرگ نو ویه وائی ای ربه
 عَما بیرته وگرځوه ته ما (دنیا ته) بنائی چه زه عمل وکړم نیک په هغه څیز
 کښی چه بیرته پرېښی دی ما (په دنیا کښی نو فرمائی الله چه) نه دی داسی
 (چه ته بیرته دنیا ته وگرځیدی شی ایمان او صالح عمل ته) بیشکه دغه د
 رجعت خبره داسی چتی (بیکاره) خبره ده چه دی ویونکی د هغی دی او په
 مخ کښی د دوی دی برزخ (پرده د قبر ده چه ئی نه پرېږدی رجوع ته) تر
 هغی ورځی پوری چه بیا ژوندی راپاخولی کیږی.

تفسیر: یعنی تاسی دغه د کفارو بدی په ښه طریقه سره دفع کوئ! او هغه خبری چه دوی ئی
 جوړوی هغه مونږ ته راپرېږدئ! تر هغه پوری چه د دوی د عُینو د موت وقت راشی او د نزع په
 وقت کښی د عذابونو مبادی معاینه کړی او په افسوس او ارمان کولو شروع وکړی - او په هغه
 وقت کښی داسی تمنا وکړی چه ای الله! د قبر د ورتللو په غای ما پرېږده چه بیرته دنیا ته لاړ
 شم! او د خپلو تیرو تفصیراتو تلافی وکړم! او څه نیک اعمال او د آخرت پنگه (سرمایه) ځان
 ته برابره کړم! - او وروسته له دی نه بیخی له گناهونو او خطاؤ او بدو چارو څخه لاس واخلم!
 او بالکل ورنژدی نشم! نو په دغه کښی به ای پروردگاره! ستا لوی لطف او مهربانی وی! کما
 قال الله تعالی ﴿وَالْفُقُورُ تَارِكُكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَّ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾
 (۲۸) جزء د المنافقون (۲) رکوع ۱۰ آیت

نو پاک الله به ملائکه العذاب ته وفرمائی چه دغو منکرانو ته ووايئی نه ده داسی چه ته به
 بیرته دنیا ته وگرځیدی شی دپاره د ایمان او د صالح عمل بیشکه دغه کلمه د رجعت یوه داسی
 چتی (بیکاره) خبره ده چه دی ویونکی د هغی دی یعنی د اجل د راتگ څخه وروسته د دغه
 مقصد لپاره له سره نه ستانه (واپس) کیږی او که بالفرض ستانه (واپس) هم کړل شی نو دوی به
 بیا له سره صالحه اعمال ونه کړی او بیا به په همغو ملاحیو او مناهیو کښی مشغولېږی ﴿وَلَوْ
 رُدُّوا إِلَىٰ الْإِنسَانِ لَوَاعَنَهُ وَاتَّخَذُوا لَكُمْ بُرْءًا﴾ جزء ۷ (د الانعام ۳ رکوع ۲۸ آیت)

دغه محض د هغوی د خولی خبری دی چه د حسرت، ارمان، ندامت، او افسوس له غلبی څخه
 چپ نشی پاتی کیدی - نو دی دی په خپل سر دغسی خبری کوی چه بل څوک ئی پرته (علاوه)
 له ده څخه ویونکی نه دی او اوس داسی خبری له سره ځمونږ په دربار کښی نه اوریدلی کیږی او

نه د دوی بیا رجوع دنیا ته ممکنه ده ځکه چه د دوی په مخ کښی د قبر برزخ مانع دی او د قبر پرده ئی تر وړاندی پرته ده تر هنی ورځی پوری چه بیا ژوندی راپاخولی کیږی یعنی تر اوسه ئی څه لیدلی دی؟ آیا یواځی له مرگه دومره زیات ویریدلی دی؟ وروسته له دی نه یو بل عالم د «برزخ» راځی کله چه هلته ورسیدی له دنیائی خلقو څخه به پرده کیږی او آخرت ئی هم لا په مخ کښی نه دی راغلی. هو! د آخرت د عذاب یو لږ څه نمونه ئی ورده مخه کیږی چه د هغه خوند به تر قیامت پوری پرله پسې څکی.

فَاذَانْفِخْ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ^(۱۰۱)

نو کله چه پوکي وکړ شی په صور شپیلی کښی (لپاره د قیام د قیامت) پس نه به وی (نافع) نسبونه په منځ د دوی کښی په دغه ورځ کښی او نه به پوښتنه کوی دوی یو له بله.

تفسیر: یعنی د برزخ د عالم څخه وروسته قیامت ور په سر دریږی د دوهم صور (شپیلی) د پوکلو څخه وروسته گرد (تول) مخلوقات به په یوه میدان کښی سره راتولوی او درول کیږی په دغه وقت کښی به هر سری پخپل فکر او اندیښنه کښی لگیا وی. اولاد له مور، پلار له سرور له وروره سره، میره له ښځی سره او خپل له خپلوانو سره څه کار او غرض نه لری - او هر یو به له بل څخه نا آشنا او بیزاره وی - هیڅوک به د بل پوښتنه نه کوی لکه چه د «عبس» په اوله رکوع کښی مرقوم دی ﴿يَوْمَ يُنْفَخُ الْأَنْسَابُ وَإِنَّا لَهُمْ رَازِقُونَ﴾ لکلی امری ینهم یومین شل یغنیه ﴿له دی نه وروسته امکان لری چه له ځینو قرابتونو او خپلوی څخه څه نفع ورسیدی کما قال الله تعالی فی رکوع الاول من سورة الطور.﴾

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ تنبیه: په ځینو احادیثو کښی نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چه د قیامت په ورځ کښی گرد (تول) د نسب او «صهر» دا مادی تعلقات منقطع کیږی یعنی په کار نه ورځی «الانسابی و صهری - پرته (علاوه) ځما له نسب او صهر» معلوم شو چه د رسول اکرم علیه افضل الصلوة والتسلیم تعلقات له دغه عمومه مستثنی دی د هم دغه حدیث د اوریدلو په اثر حضرت عمر رضی الله تعالی عنه د ام کلثوم بنت علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنهما سره خپله نکاح وکړله - او خلویښت زره درهمه مهر ئی وروتا که (مقرر که) حضرت شاه صاحب لیکي - «هلته به پلار او ځوی یو له بل سره نه وی شامل له هر یوه سره د ده د عمل حساب دی». ځما نیکه مولوی مراد علی کاموی د ﴿فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ﴾ تفسیر پخپل «یسیر» کښی داسی کړی دی «پس نه به وی سره نسبونه په منځ د دوی کښی په دغه ورځ کښی یعنی نه به نسبې علائق

پاتی وی لکه پلارولی - مورولی - ځویولی - لورولی - ورورولی - خورولی ... او نه حسبی علائق به پاتی وی لکه خسروولی - خواښی ولی - خینی ولی - او دا به په سبب د ډیر دهشت او حیرت وی. دا لا څه بلکه خپل ځان به هم تری ورک وی. یا دا معنی چه دلته اوس په نسب فخر کوی چه زه د هغه «شاه» او د دغه «خان» او د دی «صاحب» پلار یا ځوی یا ورور یا بل څه یم او هلته به دی نسبت او دی سبب ته هیڅ یوه فائده نه وی او نه به پوښتنه کوی دوی یو له بله د دی نسب او حسب او دغه په سبب د ډیر مشغولتیا د دوی وی پخپل غم کښی او دغه به پخوا له حساب به وی ځکه چه هلته به خلاصی په عمل وی لکه چه فرمائی

فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْبَٰقِلُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهُهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾

پس هر څوک چه درنی شی تلی (یا تللی شوی) عملونه د دوی (معتمد وگرځی په نزد د الله) پس دغه کسان هم دوی دی بریالیان (کامیاب) (له عذاب خلاص شوی په مراد رسیدلی) او هر هغه څوک چه سپکی ئی وختلی تلی (یا تللی اعمال) د ده (چه وزن نه کړی په نزد د الله) پس دا هغه کسان دی چه زیان ئی کړی دی د نفسونو خپلو (په کفر او عصیان سره اوس دوی) په دوزخ کښی به تل پراته وی سوځوی مخونه د دوی اور (د دوزخ) او دوی په دغه اور کښی غونج وچولی (گونجی تندی) (بدرنگه او بدمخی) به وی.

تفسیر: د دوی بدن به له ډیرو سوځیدو څخه وپرسیږی لاندنی شونده به ئی ښکته ځورنډیږی - تر نامه پوری رسیږی او پاسنئ شونده به ئی تر ککری هم ورپورته کیږی او ژبه به ئی (لکه د فیل شونډک) د باندی راوځی - او تر ځمکی به راوړدیږی (اللهم احفظنا منه ومن سائر انواع العذاب)

نو ویه ویلی شی په عقبا کښی له جانبه د الله تعالی هغو کسانو ته چه زیان ئی کړی دی د خپل ځان چه ټول عمر ئی په مخالفت د رحمان او متابعت د نفس او شیطان ضایع کړی دی چه

أَلَمْ تَكُنْ أَيْتِي تُلِي عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾

آيا نه ؤ آيتونه (د قرآن) عَما چه لوستل كيده پر تاسي (په دنيا كښي) پس وئ تاسي چه پر هغو به مو تكذيب كاوه (چه اوس لائق د دى عذاب شوئ)

تفسير: يعنى په دغه وقت كښي به دوى ته داسي ويل كيږي گواكي د هغو خبرو تكذيب چه تاسي په دنيا كښي كاوه اوس د هغو د تكذيب بدل او سزا وگورئ چه رښتيا وه كه دروغ؟.

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٣٦﴾ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٣٧﴾

نو وبه وائي (كفار) اى ربه غمونږ غالبه شوى وه پر مونږ بدبختي غمونږ او وو مونږ يو قوم گمراهان (چه لياره د حق شيطان راشخه ور كه كړى وه). اى ربه غمونږ (يو كرت) وباسه مونږ له دى دوزخه پس كه بيا راوگرځيدو مونږ (دى كفر ته) پس بيشكه مونږ ظالمان يو (پر ځانونو خپلو باندې).

تفسير: يعنى دوى به اعتراف كوي چه بيشكه مونږ د خپلي بدبختي او بدقسمتي لامله (له وجي) دلته لويدلى يو او د هغى صافى سمى لياري شخه په لوى لاس كاږه شوى يو او په خپلو پښو د دغه ابدى هلاكت په كنده كښي لويدلى يو اوس مو دغه گډر (تول) شيان پخپلو سترگو سره وليدل نو د لطف او كرم له مخي يو ځلى مونږ له دغه ځايه وباسه او بيرته مو دنيا ته وليږه چه ښه عملونه وكړو او له گناه او خطاء شخه بيخي لري وگرځو او كه بيا هم مونږ ستا د احكامو شخه غاړه وغړوله بيا هره سزا چه راكوي مونږ ستا په واک او اختيار كښي يو حال دا چه د دوى دغه وينا هم خطاء ده او دوى پكښي دروغجنان دى او دا وروستنى كلام دى د دوزخيانو چه پس د دى خبري شخه امر د سكوت به ورته وشي نو دغو كفارو ته د ملائكة العذاب په ژبه د الله تعالى له جانبه داسي امر كيږي.

قَالَ احْسُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٣٨﴾ إِنَّهُ كَانَ قَرِيْقٌ مِّنْ عِبَادِى يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّحِيمِينَ ﴿١٣٩﴾

وبه فرمائي چه تاسي چپ شئ (پراته اوسئ خوار ذليل) په دى دوزخ كښي او

مه غريږئ له ماسره (په دفع د عذاب كښي) بيشكه شان دا دى چه وه يوه ډله له بندگانو عَما (يعنى مؤمنان) چه ويل دوى (تضرعاً) اى ربه غمونږه پوره يقين او تصديق مو كړى دى (په ټولو مؤمن به شيانو باندې) نو مغفرت وكړه مونږ ته (گناه غمونږ) او مهرباني راباندې وكړه او ته (اى پروردگاره) خير ډير غوره د ټولو مهرباني كوونكيو ئى

تفسير: يعنى خوشى چتى (بيكاره) او چپوله (فضول) خبرى مه كوئ! اوس هر هغه څه چه مو كړى دى د هغه سزا وگالئ (برداشت كړئ)! له آثارو څخه معلوميږي چه د دى خداوندى جواب د صدور څخه وروسته بيا داسى نارى سوري منقطع كيږي او دوزخيان غير له «زفير» او شهيق څخه به بل كلام نه شى كولى العياذ بالله.

فَاتَّخَذُوا لَهُمْ سَخِرًا حَتَّىٰ اسْتُكْمِلَ ذِكْرُيْ وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾

پس نيولى ؤ تاسى دوى مسخري كړى شوى پر دوى تر هغه پورى چه هير كړ (مسلمانانو) له تاسى څخه اى كفارو ذكر ياد عَما (په سبب د مشغولتيا د تاسى اى كفارو په تمسخر و مسلمانانو كښي او وئ تاسى چه په هغوى پورى مو خندل (هر وقت له ډيره كبره).

تفسير: يعنى په دنيا كښي كله چه مسلمانانو د خپل الله په حضور كښي دعاء او استغفار كاوه نو تاسى ورپورى پيچموغى (مسخري) كولى او خندا به مو ور پورى كوله او د هغو د نيكو خصلتونو پورى به مو توقى كولى او دومره د هغوى په تحقير او تكدير پسى لويديلى وئ. چه پاك الله او د جزاء ورغ مو بيخي له ياده وتلى وه او داسى به مو گڼل چه گواكى ستاسى پر سرونو باندې له سره هيڅ يو حاكم او كتونكى نشته چه ستاسى د داسى حركاتو ياداشت واخلي او د هغو سختو اعمالو سزا تاسى ته دركړي.

إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ الْفَائِزُونَ ﴿١١١﴾

بيشكه زه چه يم جزا مى وركړه دوى ته ښه جزا نن ورغ په سبب د هغه چه هغوى صبر كړى ؤ (په اضرار ستاسى) بيشكه هغوى چه دى هم هغوى دى برياليان (رسيدلى خپلو ټولو مقاصدو ته).

تفسير: بيچاره گانو مسلمانانو ستاسى پر قولى او فعلى ايذاؤ او اضرارو صبر كړى ؤ وگورئ چه

نن ورځ ستاسی بالمقابل هغوی ته څه ثمره ور په برخه کیږي؟ او دوی داسی یو مقام ته رسولی شوی دی چه هلته به پخپلو هر ډول (طریقه) مقاصدو بریالی (کامران) او کامیاب او له هر قسمه لذائذو او مسراتو سره غاړه په غاړه وی (بیا وبه فرمائی پخپله الله تعالی قهراً یا وبه وائی پرېسته د عذاب له جانبه د الله تعالی داسی چه)

قُلْ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسَلِ الْعَادِّينَ ﴿١١٣﴾

وبه فرمائی څومره ځنډ (ایسارتیا) مو تیر کړی دی تاسی په ځمکه کښی په شمار د کلونو؟ نو وبه وائی (کفار) ځنډ (ایسارتیا) مو کړی دی یوه ورځ یا یوه برخه د ورځی نو ته (پخپله) پوښتنه وکړه له حسابگرو څخه.

تفسیر: یعنی له پرېستو څخه چه هغوی هر قسم نیکی او بدی شمیرلی دی دغه به ئی هم شمیرلی وی چه «څومره ځنډ (وخت) مو تیر کړی دی په ځمکه کښی او څو مدت مو هلته ژوند کړی دی» یعنی په قبر کښی یا د دنیا په ژوندون کښی - دغه به هم هلته ډیر لږ په نظر راځی دغه پوښتنه هم د دی لامله (له وجی) کیږی چه په دنیا کښی دوی عذاب ته ډیر زیات تلوار او عجلت کاوه اوس وپوهیدل چه هغه ډیر په سرعت او جلتی ورسید (کذا فی موضح القرآن). (نو بیا وبه فرمائی پخپله الله تعالی قهراً یا وبه وائی پرېسته د عذاب له جانبه د الله تعالی داسی چه).

قُلْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾

وبه فرمائی چه نه دی ځنډ (تاخیر) کړی تاسی (په دنیا کښی) مگر لږ مدت (په نسبت د عذاب د آخرت که چیری بیشکه تاسی یی چه پوهیږئ) چه ژوند د دنیا په نسبت د عقبا ډیر لږ دی).

تفسیر: یعنی واقعی د دنیا عمر خو ډیر لږ و لیکن که تاسی پر دغه خبره په دنیا کښی د انبیاء په خبرو باندی پوهیدئ نو له سره په دغه فانی متاع به نه مغروریدئ او له انجام څخه به نه غافلیدئ او هغه گستاخی او شرارتونه به له تاسی ځنی نه صادربدل چه د دنیوی زائلو او فانی لذتونو د مشغولیت او مصروفیت په ضمن کښی له تاسی څخه په ظهور ورسیدل.

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾

آیا پس گمان کوئ تاسی داسی چه بیشکه خبره دا ده چه پیدا کری مو یی تاسی عبث (د لویو دپاره) او (داسی گمان کوئ چه) بیشکه تاسی مونږ ته نه به راوستلی کیږئ (حساب او کتاب ته).

تفسیر: داسی نه ده تاسی عبادت ته پیدا شوی یی او رجوع کوونکی یی غمونږ دربار ته دپاره د مجازاتو یعنی په دنیا کېنې د نیکی او د بدی پوره نتیجه نه درسیږی - که په دی ژوندون پسې بل ژوندون نه وی نو گویا دغه کرده (توله) کارخانه به محض یوه لویه او تماشا او بیخی یوه بی نتیجه شوی حال دا چه د الله تعالی ذات له دی نه ډیر اعلی او ارفع دی چه د هغه په نسبت داسی رکیک خیال وکړ شی.

فَتَعَلَى اللَّهِ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾

پس ډیر پورته لوی لوړ دی الله (له عبثیاتو او نورو عیوبو چه) مطلق باچا حق دی نشته هیڅوک لائق د عبادت په رښتیا مگر خو هم دی (یواځی) چه رب مالک د عرش کریم عزت ناک دی (چه رحمت تری نازلېږی)

تفسیر: هر کله چه هغه لوی خاوند د ملکوت (معنوی دنیا) د لویي او د قوت او د سطوت خاوند او مالک مطلق دی نو له سره دغه امکان نه لری چه دغه عزیز منتقم جلت عظمته دغه ټول وفاداران او مجرمان هم داسی خوشی پریږدی او د هغو د ښو بدو اعمالو جزا او سزا ورنه کری.

وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾

او هر څوک چه بولی له الله سره خدای بل (چه د هغه عبادت هم کوی هسی خدای چه) نه دی هیڅ برهان علمی سند ده ته په دغه (عبادت د غیر) پس بیشکه هم دا خبره ده چه حساب (جزاء) د دی (مشرک) په نزد د رب د ده دی (چه سم له استحقاقه ئی ورکوی) بیشکه شان دا دی چه بری نه مومی

(کافران او نه خلاصیږي له عذابه)

تفسیر: یعنی هلته به حساب او کتاب کیږي او هر چاته به د ده له جرمه سره سم سزا ورکوله کیږي د دغه سورت ابتداء په فلاح او نجات د مؤمنانو سره کړی شوی ده او ختم په عدم فلاح د کافرانو سره داسی شوی ده چه په پای (آخر) کښی ئی غمونږ رسول صلی الله علیه وسلم په استغفار او استرحام هم مامور گرځولی دی.

وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّحِيمِينَ ﴿١١٨﴾

او ووايه (ای محمده!) ای ربه غما مغفرت او رحم وکړه (پر محمد او امت ئی) او ته خیر بهتره ډیر غوره د ټولو رحم کوونکیو ئی.

تفسیر: یعنی غمونږ له تقصیراتو څخه راتیر شه! او پخپل رحمت مو په دنیا او آخرت کښی سر لوری کړه! ستا د بی‌نهایت رحمت په مقابل کښی هیڅ شی مشکل نه دی. د ﴿أَفَصَبْتُمْ﴾ څخه د سورت ختم پوری دا آیات ډیر فضائل او تأثیرات لری چه د هغه ثبوت له غینو احادیثو څخه کیږي او مشائخو دغه په تجریدو سره رسولی دی. ښائی چه د دغه آیت سری ورد ولری! په خاتمه کښی هغه دعاء هم تېرکړ او تفاولاً نقل کوو چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالیٰ عنه ته تلقین فرمایلی ؤ ځکه چه د هغو الفاظ د دی آیاتونو سره مناسب دی

«اللهم انی ظلمت نفسی ظلماً کثیراً وانه لا یغفر الذنوب الا انت فاغفر لی مغفرة من عندک وارحمنی انک انت الغفور الرحیم»

تمت سورة المؤمنون بفضلہ ومنہ وحسن توفیقہ ونرجو منه اکمال بقية الفوائد.

سورة النور مدنية وهي (۶۴) آية و (۹) ركوعات رقمها (۲۴) تسلسلها حسب النزول (۱۰۲) نزلت بعد «سورة الحشر»

د «النور» سورة مدنی دی (۶۴) آیات (۹) رکوع لری په تلاوت کښی (۲۴) او په نزول کښی (۱۰۲) سورت دی وروسته د «الحشر» له سورتته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دير) مهربان دير رحم والا دی.

سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ①

دا یو سورت دی چه نازل کړی دی مونږ دا او فرض کړی دی مونږ (احکام د) هغه او نازل کړی دی مونږ په دی (سورت) کښی آیاتونه ښکاره دپاره د دی چه تاسی (پری) پند واخلي (او غور پکښی وکړئ).

تفسیر: دغه سورت په ځینو نهایت ضروری احکام - حدود امثال - مواعظ - حقائق - توحید او په نورو اهمو تنبیهاوو او اصلاحاتو مشتمل دی، زیاته ممتازه او پوه زیاتونکی برخه هغه ده چه د (افک) له قصی سره تعلق لری. پر أم المؤمنین حضرت بی بی عائشی صدیقی رضی الله تعالی عنها منافقینو د دروغو تهمت کړی په هغه کښی ځینی ساده او بی فکره مخلص مسلمانان هم ښویدلی او د ثبات او استقامت څخه لږ څه متمائل شوی وو چه د هغه خطرناکه اثر نه یواځی د بی بی عائشی صدیقی رضی الله تعالی عنها پر وضعیت لویده بلکه له یوه حیثیته پخپله د رسول الله علیه الصلوة والسلام وعلی آلہ الکرام وعلی اصحابه العظام د مجد او شرف تر درباره هم رسیده نو ځکه ضرورت واقع شو چه لوی قرآن په پوره اهتمام او قوت سره د داسی خوفناکی غلط کاری یا غلط فهمی اصلاح وکړی او د تل دپاره د ایماندارانو غوږونه پرانیځی شو وروسته له دی نه له سره د دشمنانو له تبلیغاتو او انتشاراتو متأثر نشی. نو ځکه ئی د دی سورت شروع په دغو الفاظو سره وفرمایله ﴿سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا﴾ الآية - خو مخاطبین وپوهیږی چه د ده مضامین ځان ته اهمیت او یو خاص وقعت لری او د ډیر محفوظ او ټینګ نیولو مستحق دی او هغه صاف صاف نصائح او ترقی ترقی (تیک تیک) خبری چه په دغه سورت کښی بیان شوی دی هغه گردی (تولی) د دی وړ (قابلی) او لائق دی چه هر مسلمان ټینګ پخپل زړه کښی ځای ورکړی او تل ئی په یاد ولری او د یوی شیبی له مخی هم د ده د احکامو څخه غفلت ونه کړی که نه د دین

او د دنیا په تباهی او خرابی کېږي آخته کېږي.

اوس الله تعالیٰ بیانوی خپل احکام چه ځینی ئی دغه دی

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

هغه ښځه چه زنا ئی کړی وی او هغه سړی چه زنا ئی کړی وی (او محصنان وی او ثبوت شی زنا پر دوی په اقرار یا په شهادت) پس وهی تاسو ای (قاضیانو او حاکمانو) هر یو له دغو دواړو سل دری

تفسیر: ترکیب (الزانية والزاني) دواړه مبتداء دی او خبر ئی (فاجلدوا) دی او دغه الف لام په معنی د (الذی) دی چه متضمن دی معنی د شرط لره څکه چه (ف) جزائیه پری داخله شوی ده په خبر باندی نو تقدیر ئی داسی دی چه **(التي زنت والذی زنی فاجلدوهما)** لکه چه مونږ پاس ترجمه هم داسی کړی ده دغه سزا د هغه زانی او زانیسی ده چه آزاد عاقل او بالغ وی او نکاح ئی هم نه وی کړی یا د نکاح څخه وروسته جماع ئی نه وی کړی او هغه چه آزاد نه وی پنځوس دری وهلی کېږي د هغه حکم پنځمی پاری د اولی رکوع په ختم کېږي مذکور دی او هغه چه عاقل یا بالغ نه وی نو دی خو لا نه دی مکلف شوی. په هر هغه مسلمان کېږي چه دغه گرد (تول) صفات (حریت، بلوغ، عقل نکاح جماع) موجود وی نو داسی شخص ته «محسن» وائی نو د دغه محسن سزا چه د زنا مرتکب شی او پری شرعاً اثبات شی «رجم» ؤ یعنی په گتو ویشتل او سنگساری ده لکه چه د المائدة په سورت کېږي ئی د تورات په حواله فرمایلی دی ﴿وَكَيْفَ يَكْفُرُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيْهَا حُكْمُ اللَّهِ﴾ الآية - او هغه حکم د الله رجم وو لکه

چه د هغه ځای په تفاسيرو کېږي تیر شو او رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه سره موافق ئیصلی صادری کړی وی او فرمایلی ئی ؤ **«اللهم انی اول من احیا امرک إذ اماتوه ای الله! زه هغه رومی سړی یم چه ستا هغه امر حکم می ژوندی کړی دی چه محو او متروک کړی شوی ؤ»** بیا نه یواځی یهودان بلکه هومره داسی قسم واقعات چه وړاندی کیده په هغو ټولو کېږي رسول الله صلی الله علیه وسلم تل محسن زانی ته په رجم سره سزا ورکړی وه وروسته د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم له رحلت اصحاب الکرام هم پر هم دغه احکامو د «رجم» اجراآت کول بلکه د اهل السنة والجماعت څخه یو سړی هم د ده پر مخالفت نه دی جرئت کړی. گواکی متواتره سنت او د اهل الحق اجماع دغه خبره رابښوولی ده چه په دغه مسئله کېږي محمدی شریعت د توریت حکم باقی پری ایښی دی لکه چه لوی قرآن د عمد قتل په سزا کېږي وژل کیدل د توریت په حواله بیان فرمایلی دی ﴿وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيْهَا اَنْ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ﴾ او د مرتدانو د قتل حکم بنی اسرأئیلو ته ورکول د البقره په سورت کېږي بیان کړی شوی دی

﴿قُوتُوا إِلَىٰ بَارِيكُمْ فَاتْلُوا أَنْتُمْ﴾ بیا هم دغه احکام د محمد صلی الله علیه وسلم د امت په حق کښی هم ایښود شوی دی شاید د محصن رجم او د قصاص د مسئلې د نقل کولو څخه وروسته په هغه شدت او تاکید چه د ﴿يَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ د حکم د ترک مذمت او بدی ئی بیان فرمائی ده او په آخر کښی ارشاد شوی دی ﴿وَإِنَّا إِلَيْكَ الْكَاتِبُ بِالْحَقِّ مَصْدَقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمَعِيْنَا عَلَيْهِ فَأَحْكُم بَيْنَهُم﴾ يَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ الآية - له هغه به دا غرض وی چه د

توریت دغه احکام اوس د قرآن تر حفاظت لاندی دی چه د هغو په اجراء او انفاذ کښی نه ښائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د هیچا د اهو او آراءو لحاظ او پروا وکړی لکه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم هم په دغه مورد کښی د هیچا څه پروا ونه کړه او د دوی څخه وروسته راشده و خلفاءو رضی الله تعالیٰ عنهم اجمعین هم د چا لحاظ او پروا ونه کړه - تر دی پوری چه حضرت عمر رضی الله تعالیٰ عنه ته د محصن د «رجم» په نسبت دغه اندیښنه پیدا بلکه مکشوفه شوه چه وروسته له دی نه به ځینی زانغین د دغه احکام له تعمیله انکار کوی لکه چه خوارج او ځمونږ د زمانی یوی مسموخی فرقی تری انکار هم کړی دی نو دوی پر منبر وختل او د صحابه و او تابعینو په لویه مجمع کښی ئی د الله تعالیٰ د دغه حکم اعلان په ډیر تاکید او تشدید سره وفرمایه - او په دغه مورد کښی یوه قرآنی یو منسوخ التلاوة آیت حواله ئی ورکړه چه په هغه کښی د محصن د رجم صریح حکم موجود دی او د هغه تلاوت وروسته منسوخ شوی دی مگر حکم ئی هم هغسی باقی پاتی دی.

تنبیه: د کوم آیت محض منسوخ التلاوت کیدل او حکم ئی باقی پاتی کیدل یوه مستقلة مسئله ده چه تحقیق ئی په دغو مختصرو فوائدو کښی نشی درجیدی انشاالله العزیز که د مستقل تفسیر د لیکلو وار راوړسید نو هلته به ولیکلی شی.

وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَشَهَادَةُ عَذَابِهَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْبُؤْسِ

او نه دی نیسی تاسو لره په دغو (دواړو زنا کارانو) زړه سوی (او مهربانی) په (انفاذ د) حکم د الله کښی که یی تاسی چه ټینگ یقین لرئ پر الله او په ورځی آخری (د قیامت)، او حاضر دی شی عذاب کولو د دی دواړو ته یوه طائفه ډله له مؤمنانو څخه (چه فضاحت ئی زیات شی).

تفسیر: یعنی که پر الله تعالیٰ یقین لرئ نو د هغه د احکامو او حدودو په اجراء او انفاذ کښی هیڅ تقدیم او تأخیر مه کوئ! داسی ونه کړئ چه د مجرم څخه وویریئ او د سزا له اجراء څخه لاس وباسئ یا پکښی څه تنقیص وکړئ یا داسی غیر مؤثری خفیفی او معمولی سزا ورکړئ چه د

سزا کیفیت پکښی نه وی ښه وپوهېږئ چه الله تعالیٰ مطلق حکیم او له تاسی څخه زیات پر
 بندگانو مهربان دی او د ده هر حکم کلک وی که پوست د عالم د مجموعی په حق کښی له
 حکمت او رحمت څخه نشی عاری کیدی - که تاسی د ده د احکامو او حدودو په اجراء کښی
 قصور کوئ نو د آخرت په ورځ کښی به ستاسی څخه پوښتنه کیږی.
 ﴿وَلْيَشْهَدْ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ - او حاضر دی شی عذاب کولو د دی دواړو ته له
 مؤمنانو

یعنی دغه سزا دی گوښی (بیله) ورته ورنه کړه شی بلکه د مسلمانانو په لویه مجمع کښی دی
 ورته ورکړه شی ځکه چه په هغه رسوائی کښی د سزا تکمیل او تشهیر او کتونکو ته لوی پانیات
 او عبرت دی او ښائی چه په کښی دغه غرض هم وی چه دغه لیدونکی مسلمانان د ده پر حال
 باندی زړه وسوځی او د مغفرت دعاوی ورته وکړی والله اعلم.

الزَّانِي لَا يَنْكِحُ الزَّانِيَةَ أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا الزَّانِي أَوْ مُشْرِكًا

زنا کار سړی نه نکاح کوی (په رغبت محبت سره) مگر خو زناکاره ښځه یا
 مشرکه ښځه او زناکاره ښځه نه په نکاح کوی (دغی ښځی زانیی لره په رغبت
 او محبت سره) مگر سړی زناکار یا سړی مشرک

تفسیر: د زنا د سزا د بیان کولو څخه وروسته د دی فعل انتهائی شناعت بیان فرمائی یعنی
 هغه نارینه او ښځه چه په دغه شنیعه عادت مبتلا وی په حقیقت کښی د دی خبری وړ (مستحق)
 او لایق نه دی چه له هغه سره د کوم عفیف مسلمان د ازدواج، د ناستی او د ملاستی تعلق قائم
 کړ شی د هغه د پلیت طبیعت او میلان سره خو دغه مناسب دی چه له هم داسی بد کاره او
 تباه حاله نارینه او ښځی سره یا له دوی غنی هم بدتره له کوم مشرک او مشرکی سره د هغه
 تعلق وی کماقال الله تعالیٰ فی هذه السورة:

﴿الْمُحْسِنَاتُ لِلْمُحْسِنِينَ وَالْمُحْسِنُونَ لِلْمُحْسِنَاتِ وَالْطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ﴾

کوی جنس له خپله جنسه سره سازه - هم کوتره له کوتری باز له بازه

د ده د حرکت اصلی اقتضاء خو هم دغه وه - اوس دغه بیله خبره ده چه الله تعالیٰ د نورو
 مصالحو او حکمتونو لامله (له وجی) کوم په نامه سره مسلمان عقد هم له مشرک او مشرکی سره

جائز نه دی فرمایلی. یا مثلاً د بدکاره سری نکاح که د کومی صالحی ښځی سره وتړله شی نو دغه بالکل باطله نه ده درولی شوی.

تنبیه: د دغه آیت داسی تقریر چه مونږ کړی دی بیځی سهل او بی تکلیفه دی په دغه کښی د (لاینکح) معنی هغسی نیولی شوی ده لکه چه په «السلطان لایکذب» او نورو محاوراتو کښی اخیسته کیږی یعنی د فعل د لیاقت نفی - د فعل نفی له حیثیته ورکړی شوی ده. **فافهم واستقم**

وَحَرَّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿۲۴﴾

او حرامه کړی شوی ده دغه (زنا یا نکاح له بد کارو سره د حاصلولو د مبلغ لپاره) پر (صالحانو عقیفانو) مؤمنانو

تفسیر: یعنی یو مؤمن په داسی حال کښی چه مؤمن وی څرنګه به داسی حرکت ته اقدام کوی؟ په حدیث کښی راغلی دی «**لَا یَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ**» یا دا مطلب چه له زانی سره د هغو پرهیزګارانو د نکاح عقد حرام درولی شوی دی چه په صحیح او حقیقی معانی سره د مؤمنانو د خطاب مستحقان دی یعنی په تکوینی ډول (طریقه) دغسی پاک او صاف نفوس د داسی خراب او پلیت او ګنده ځایونو په طرف نه متمائل کیږی او تری ساتلی شوی دی په دغه وقت کښی به د «حرم» معنی هم هغسی وی چه په ﴿وَحَرَّمَ تَحَلُّيْهِ الْبَرَّاضَةَ﴾ کښی. یا په «وَحَرَّمَ عَلَى قَرِيَّةٍ اَهْلُكُنَّهَا» کښی نیولی شوی دی والله اعلم.

فائده: دغه پاس آیت یواځی د ترغیب دپاره دی په نکاح اخیستلو د عفافو او شرافتو کښی او ترهیب دی له نکاح کولو د بدکارانو څخه ځکه چه زنا په قبح کښی نژدی ده شرک ته لکه چه عفاف او پاکوالی او تحصن او ودوالی نژدی دی ایمان ته او بل دغه نفی په معنی د نهی نه ده او که په معنی د نهی وی نو منسوخ دی په آیت د ﴿وَالْكُفْرَ الْاِثْمَانِي﴾ سره.

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ

او هغه کسان چه اولی محصنی ښځی (یا محصن سری چه نسبت د زنا ورته وکړی) بیا رانه ولی (په مخ د قاضی حاکم کښی) څلور تنه شاهدان

تفسیر: یعنی که په داسی پاک لمنی ښځی بانډی د زنا تهمت ولګوی چه د دی بدکاری په کوم دلیل یا په شرعیه قرائنو سره نه وی ثابت (نو وئی وهی تاسی دغو قاذفانو لره ای قاضیانو او حاکمانو اتیا دري او مه ئی قبلوی شاهدی ځکه چه سره له حریته بلوغ - عقل - اسلام او پاکی

فاسقان دی) او هم دغه حکم دی د پرهیزگار نارینه که پری تهمت ولگاوه شی، لکه چه دغه آیات د یوی پاکي عفيفی صدیقی ښځی په قصه کښی نازل شوی دی نو څکه دلته د هم هغو پر ذکر اکتفاء شوی ده که څلور شاهدان تیر کړی او د هغوی شهادت سم له شرعیه و اصولو سره مقبول واقع شی نو پر هغه مقدوف او مقدوفه به د زنا حد جاری کیږی.

فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا

پس ووهی تاسو (ای حاکمانو) دغه (قاذفان که اسیلان وی) اتیا دری او مه قبلوی تاسی له دوی نه شاهی هیڅکله (تر وخته د مرگه پوری)،

تفسیر: دغه د «قاذف» تهمت لگونکی سزا شوه چه «مقدوف په مطالبه» اتیا دری وهلی کیږی او په مستقبل کښی د ټل دپاره په معاملاتو کښی مردودالشهادت درولی کیږی څمونږ د حنفيانو په مذهب کښی وروسته له توبی ایستلو څخه هم د دوی شهادت په معاملاتو کښی نه قبلیدي

وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفٰسِقُونَ

او دا (قاذفان) هم دوی دی فاسقان.

تفسیر: یعنی که په واقع سره ئی عمداً په دروغو سره تهمت لگولی و بیا نو د ده فسق او نافرمانی ظاهره ده که په رښتیا سره واقعی خبره ئی ویلی وی لیکن په دی باندی پوهیده چه زه د څلورو تنو شاهدانو په شهادت خپله دغه دعوی نشم ثابتولی نو د داسی خبری له اظهاره غیر له دی نه چه د یوه مسلمان پټ او عزت خراب کړی بل څه گټه (فائده) نه کوی چه هغه فی نفسه مستقله گناه ده او علماء هغه په کبائرو کښی شمیرلی ده.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

مگر هغه کسان چه توبه وباسی پس له دغه (قذفه له گناه نه) او اصلاح کړی (نیت او عمل خپل) پس په تحقیق الله ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر: یعنی وروسته له توبی او د حال اصلاحه ښتونکی پاک مهربان الله به دا د فاسق نوم تری پورته کوی او د الله تعالی په نافرمانو بندگانو کښی به نه شمیرلی کیږی. اگر که د پخوانی

قذف په سزا کښې بیا هم مردودالشهادت پاتی دی هم دغه په اسلافو کښې د قاضی شریح -
ابراهیم نخعی - سعید بن جبیر - مکحول - عبدالرحمن بن زید بن جابر - حسن بصری - محمد
بن سیرین او سعید بن المسیب رحمهم الله مذهب دی کما فی الدر المنثور و ابن کثیر.

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ

او هغه کسان چه اولی ښځی (محصنی پاکي له زنا څخه په زنا سره)

تفسیر: یعنی د زنا تهمت ولگوي یا خپل د وورکي په نسبت ووائی چه دغه ځما له نطفی څخه
نه دی.

وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ
الصَّادِقِينَ ④ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ⑤
وَيَذَرُوهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ⑥
وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ⑦

حال دا چه نه وی دوی ته شاهدان (په دی کار د زنا کښې) مگر نفسونه د
دوی (یعنی پخپله حاضر وی) پس (واچبه ده په دی کښې) شاهی د یوه د
دوی څلور شاهی په (نامه) د الله (په دی خبره چه) بیشکه دی خامخا له
صادقانو رښتیا ویونکیو دی (په دغه نسبت د زنا کښې) او پنځمه (شاهی)
(داسی ده چه) بیشکه لعنت د الله دی وی پر دغه (میره) که وی (دی) له
دروغجنانو څخه. او دفع کوی له دغی ښځی څخه عذاب (د حد ثابت په وینا
د میره ئی) دا (کار) چه شاهی ولولی (دا ښځه) څلور (واری) شاهی (په
نامه) د الله (په دی خبره چه) بیشکه دا میره ځما خامخا له دروغ ویونکیو
دی (په نسبت د زنا په ما باندی) او پنځمه (شاهی داسی ده) چه ووائی
بیشکه غضب د الله دی وی په دی (ښځی) که چیری وی (دا میره می) له

صادقانو رښتيا ويونكيو څخه.

تفسير: يعنى هر هغه ميره (خاوند) چه پر خپلى ښځى د زنا تهت ولگوى اولاً له ده نه به څلور شاهدان طلب كړه شي - كه ئى راحاضر كړى نو پر ښځه دى د زنا حد جارى كړ شي. كه ئى شاهد نه شو حاضرولى نو ده ته دى وويلى شي چه څلور ځلى دى په قسم يادولو سره بيان كړى چه زه په خپله دغه دعوى كښى رښتينى يم (په دغه تهت كښى چه مى پر خپله ښځه لگولى دى دروغ نه وايم) گواكى د څلورو شاهدانو په ځاى پخپله د ده څلور (كرته) حلفيه شهادت دى. او په آخر كښى په پنځمه مرتبه كښى دغسى به وائى چه «كه دى پخپله دغه دعوى كښى دروغجن وي نو پر ده دى د الله تعالى لعنت وي» كه د دغو پاس الفاظو د ويلو څخه انكار وكړى نو بندى دى كړ شي او حاكم دى دى مجبور كړى چه يا دى پر خپل دروغ ويلو اقرار وكړى او د قذف په حد محكوم شي چه پاس ئى ذكر وشو يا دى پنځه كړته همغه الفاظ ووايى چه پاس مذكور شو. كه ميره (خاوند) دغه الفاظ ووائى نو بيا ښځى ته دى وويل شي چه هغه دى هم څلور ځلى په قسم يادولو سره داسى بيان وكړى چه «ميره (خاوند) مى په دغه تهت لگولو كښى دروغجن دى» او پنځم ځلى دى دغه الفاظ ووائى چه «د الله غضب دى نازل شي پر دى ښځه باندې كه ئى دغه ميره (خاوند) پخپله دغه دعوى كښى رښتين وي» تر څو كه ښځه دغه الفاظ ونه وائى بندى دى وساتلى شي چه يا دى په صاف ډول (طريقه) سره خپل د ميره (خاوند) د دعوى تصديق وكړى چه د زنا حد پرى جارى شي. يا په پاس مذكوره الفاظو سره ئى تكذيب وكړى كه ښځه هم د خپل ميره (خاوند) پشان دغه الفاظ ووائى او له «لعان» څخه فراغت ومومى نو بيا له دغى ښځى سره جماع او د جماع دواعى كړد (قول) حرام شول بيا كه ميره (خاوند) دى ته طلاق وركړى ښه! كه نه قاضى دى د دوى دواړو په منع كښى تفريق وكړى اكر كه دغه واره پر دغه افتراق راضى هم نه وي يعنى قاضى دى په ژبه سره ووائى چه «ما د دغو دواړو په منع كښى سره تفريق وكړ» نو دغه تفرق د بائن طلاق حكم لري.

(۱): - تنبيه: پر زوجينو باندې دا قسم الفاظو لولولو ته په شريعت كښى «لعان» وائى او «لعان» خاص په قذف الازواج پورى مخصوص دى د نورو محصناتو ښځو د «قذف» حكم هم هغه دى چه پاس مذكور شو.

(۲): - تنبيه: دغه څلور شهادى ئى څكه مقررى كړى چه اصل خو څلور شاهدان ل كله چه هغه پيدا نه شول نو د هرى يوى شهادى په ځاى يو سړى ودرېده او پنځمه په ځاى د «تركيى» كښى شوه.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ

او كه نه وي فضل (احسان) د الله پر تاسى او رحمت د ده او (بل دا نه وي

چه) بیشکه الله دیر توبه قبلوونکی لوی حکمت والا دی (نو رسوا او معذب شوی به وی په دنیا کښی)

تفسیر: د «لولا» جواب محذوف دی لکه چه غمونږ له ترجمی څخه ښکارېږی چه که نه وی فضل او احسان د الله تعالیٰ پر تاسو باندی نو خامخا به ئی شرمولی وی تاسو یا ژر به ئی په عذاب کړی وی تاسو یعنی که دغه د «لعان» حکم مشروع نه وی نو د «قذف» د عمومی قاعدی سره موافق به پر میره (خاوند) قذف اوښته یا به ئی گډو (تول) عمر د خپل څیگر وینی څښلی او لرمون خوړینی به ناست و ځکه ممکن دی چه دی رښتین وی په خلاف د غیر د میره (خاوند) چه هغه د دغسی اظهار دپاره مضطر نه دی ځکه د هغه په قانون کښی د دغو امورو رعایت ضروری نه دی. له بل لوری که یواځی د میره (خاوند) په قسم خوړلو د زناء ثبوت کیدی نو د ښځی لپاره به دیر سخت مصیبت او زحمت پېښیده - حال دا چه ممکن دی هغه رښتین هم وی هم داسی که ښځه د دی په قسم خوړلو سره یقیناً بری وگڼله شی نو پر میره (خاوند) به د قذف حد لازمیده - سره له دی چه د ده په صداقت کښی هم مساوی احتمال موجود دی - نو په دغه حالت کښی د «لعان» په مشروعیت کښی د گډو (تولو) رعایت وشو او هم دغه د الله تعالیٰ د فضل او رحمت اثر دی ځکه چه په فریقینو کښی هر یو چه رښتین وی هغه د بی محله سزا څخه نجات ومونده په دغه وړی دنیا کښی پرده پوښی کړی او مهلت ئی ورته ورکړی دی چه ښائی توبه ویاسی بیا د ده د توبی قبول دغه د الله تعالیٰ د توابیت د صفت اثر شو

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ
لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ١١

بیشکه هغه کسان چه راوړی ئی دی غت دروغ (په شان د عائشی کښی) یو تولی دی له تاسی (مسلمانانو) نه گمان مه کوئ په دی (دروغو) چه شر بد دی تاسی ته (ای مخلصانو مؤمنانو) بلکه دغه (دروغ) خیر دی تاسی ته (له جهته د ثواب او منقبت د تاسی) مقرر دی هر سری ته له دغو (بهتان ویونکیو جزاء د) هغه څیز چه گتلی ئی دی له گناه (په قدر د خوض او شغل د ده)، او هغه څوک چه پورته ئی کړ لوی بار پیتی د دغو (دروغو او شائع ئی کړل) له دغه (تولی) نه شته ورته عذاب لوی (په دارینو کښی)

تفسیر: دلته د هغو غټو دروغو ذکر دی چه پر حضرت صدیقی بی بی عائشی رضی الله تعالیٰ عنها ترلی شوی و دغه پیښه داسی وه چه نبی کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم د هجری په (۵) یا په (۶) کال کښی د (بنی المصطلق) له غزوی څخه د مدینې منورې په طرف بیرته تشریف راوړ ام المومنین صدیقه بی بی عائشه رضی الله تعالیٰ عنها هم له دوی سره وه - بی بی صاحبه پر بل اوبښ سوره وه چه پری هودج (پالکی) ترلی او پردی به ئی ځوړندی او ښکته به وی او جمال به لا له پخوا هودج (پالکی) پری تاره - په یو منزل کښی چه د دوی قافله ښکته شوی وه لږ شېبه پخوا له کوچ حضرت صدیقی بی بی عائشی ته د وضو د تجدید ضرورت محسوس شو نو ځکه له قافلی څخه څه قدر لری او گوښی (جدا) لاړه. په دی ضمن کښی یو ناڅاپه د دی د غاری غارکی (امیل) وشلیده او دانی ئی (چه د جزع یمنی څخه وی) په شگو کښی سره تیت و پرک (منتشر) شوی نو د هغو په ټولولو او لتولو دا دیره وځنډیده (ایساره شوه) هلته قافلی کوچ وکړ او له خپله ځایه ولتیدله او گرد (ټول) سره لاړل. جمال هم داسی گمان وکړ چه لکه بی بی صاحبه په هودج (پالکی) کښی ناسته ده ځکه چه د هغه گردی (ټولی) پردی ښکته ځوړندی وی او ټولی پیلپلاری (پردی) ښکته لویدلی وی او ذاتاً بی بی صاحبه په عمر کښی هم وړوکی او په بدن کښی هم دیره ضعیفه او نحیفه وه چه د دی د وجود او عدم وجود له هودج (پالکی) د باندی ښه نه څرگندیده.

الغرض جمالاتو خپل اوبښان رهی (روان) او چالان کړل او گرد (ټول) سره لاړل. لکه چه ام المؤمنین بیرته راغله که گوری چه قافله تللی ده - او هیڅ اثر او نښه ئی هم نه ښکاری. نو ام المومنین په نهایت ثبات او استقامت سره دغسی رایه قائمه کړه چه اوس له دغه ځایه خوځیدل خلاف المصلحت دی - ولی که زه د دغو شگو په کړمونو کښی د قافلی تعقیب هم وکړم په هغوی پسی نشم رسیدی او امکان لری چه لیاره هم راخته ورکه شی - که دلته واوسېږم هر کله چه لمر وخیژی او ځما متعلقین په دی وپوهیږی چه زه په هودج (پالکی) کښی نه یم او ځما پالکی تشه روانه ده نو هر ورو (خامخا) به هم دلته په منده او غغابسته راپسی راشی نو هملته پاتی شوه.

کله چه شپه وه پر ام المؤمنین د خوب شومه راغله، هملته ئی خپل مبارک سر کیښود. کله چه حضرت صفوان بن معطل رضی الله عنه د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په امر مامور و چه تل به دی وروسته له قافلی راځی - او د پاتی شویو شیانو خبر نیونه به کوی نو ځکه دی تل د قافلی څخه په لږ څه فاصله لری اوسیده او همیشه د قافلی تر شا وروسته له پلټنی (تحقیق) به راته. حضرت صفوان رضی الله تعالیٰ عنه دغه ځای ته گهیځ (سحر) راوړسید او له لری څخه ئی ولید چه کوم اوده پروت دی - کله چه ورنژدی شو نو د ورپیچلی (نغبتلی) شوی تکرې (خادر) څخه یی وپیژنده چه دا خو ځما مور ام المؤمنین صدیقه بی بی عائشه ده ځکه چه پخوا د حجاب د حکم له نزوله هم دغه معنوی ځوی او مور سره پیژندل. حضرت صفوان رضی الله تعالیٰ عنه د دغه وضعیت د لیدلو څخه سخت ولرځید - او دیر وویرید او

په زور سره ئی ﴿إِنَّ اللَّهَ وَآلَهُ إِلَهُ حَقٌّ﴾ وویل چه د هغه په اثر د ام المؤمنین رضی الله تعالیٰ عنها سترگی خلاصی شوی او هم هغسی مخ پیچلی (پت مخ) او په خپل تکرری کښی تاو شوی کیناسته.

حضرت صفوان رضی الله تعالیٰ عنه خپل اوبښ ام المؤمنین رضی الله تعالیٰ عنها ته نژدی چو کړ - او ام المؤمنین رضی الله تعالیٰ عنها هم هغسی پته پری سوره شوه - او صفوان رضی الله تعالیٰ عنه د اوبښ مهار پر خپله اوږه باندی کینښود او د قافلی تر شا روان او ورسره گډ شول. راس المنافقین و امام المکذبین عبدالله بن ابی چه د مدینې منورې ډیر خبیث - بدباطنه خان او د منافقانو مشرف او د رسول الله صلی الله علیه وسلم دښمن ؤ - دلته چه داسی یوه خبره او موضوع ورپیدا شوه نو په چټی (بیکاره) او چپوله (فضول) خبرو ئی خوله وسپردله - او ځینی ساده او ناپوهان مسلمانان مثلاً په نارینه ؤ کښی حضرت حسان - حضرت مسطح - او په ښځو کښی حمه بنت جحش رضی الله تعالیٰ عنهم اجمعین د منافقانو په دغه انتشاراتو او گمراه کوونکیو خبرو تیروتل او په دغسی افسوسناکو تذکرو کښی سره لگیا شول چه د هغو ویل دوی ته نه ؤ لازم او د ام المؤمنین رضی الله تعالیٰ عنها د عفت او عصمت سره بیخی منافی ؤ - مسلمانانو ته بالعموم - او پخپله رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ته له داسی قسم واهیاتو خبرو څخه سخته صدمه ورسیده. تر یوی میاشتی پوری دغسی چټی (بیکاره) خبری سره کیدی او رسول صلی الله علیه وعلیٰ آله وصحبه اجمعین به هم دغه گردی (تولی) خبری اوریدی او هیڅ به ئی نه ویل - او نه د هغو په تحقیق پسې گرځیده - مگر په زړه کښی سخت خفه ؤ وروسته له یوی میاشتی پخپله ام المؤمنین عائشه صدیقہ رضی الله تعالیٰ عنها هم له دغه شهرت څخه خبره شوه - نو د غم له شدته ناقراره شوه - او د رنځورئ په بستره کښی ولویده شپه او ورځ به ئی ژړل - او د یوی شیبی له مخی به ئی هم اویښکی نه دریدی. په دغه ضمن کښی نور واقعات هم پینښ شول - او ډیری خبری اتري سره کیدلی چه په صحیح بخاری شریف او نورو کښی د لوستلو قابل دی - او بالاخر د حضرت ام المؤمنین صدیقې رضی الله تعالیٰ عنها په برائت کښی بالذات الله تعالیٰ دغه آیت ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ﴾ الآية - تر لری ځایه پوری نازل وفرمایه - چه ام المؤمنین عائشی صدیقې رضی الله تعالیٰ عنها تل فخر پری کاوه - او بالحق چه پر دغه هومره فخر او ویار چه وکړی لږ دی.

﴿عَصَبَةُ مَنَّا﴾ = یو تولی دی له تاسو مسلمانانو څخه) یعنی دغه دروغ تړونکی له خیره سره همغه کسان دی چه په دروغو یا په رښتیا سره د اسلام مدعیان دی - او خپلو ځانونو ته مسلمانان هم وائی - له دوی ځنی شو تنه سری سره یو ځای شوی دی - او داسی چټی (بیکاره) خبری ئی سره ترلی دی - او څه خلق په ناپوهی سره پر دغه چغلی او چټی (بیکاره) دروغو غولیدلی دی - خو بیا هم د الله تعالیٰ لوی احسان دی چه گرد (تول) مسلمانان په دغه لومه کښی نه دی نښتی.

﴿لَا تَحْزَنُوا شَرًّا لَّكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ - گمان مه کوئ په دی دروغو چه شر بدی تاسو ته

ای مخلصانو مؤمنانو بلکه دغه دروغ خیر بهتر دی تاسو ته له جهته د ثواب او منقبت د تاسو) دغه خطاب د هغو مسلمانانو د تسلی دپاره دی چه هغوی ته له دغی واقعی شخه صدمه رسیدلی وه بالخصوص حضرت صدیقه بی بی عائشه رضی الله تعالی عنها او د دی کورنی ته شکه ظاهر دی چه هغه دیره سخته خفه او ویرجنه وه یعنی اگر که په بشکاره دول (طریقه) دغه ویناوی دیری مکروهی خفه کوونکی او خرابی دی لیکن فی الحقیقت تاسی ته د ده په منځ کښی دیره بهتری او محاسن پت وه آیا دومره مدت د تاسی پر داسی زړه خوړونکو حملو او ایذاؤ صبر کول هم داسی بی اجره پاتی کیږی آیا دغه لږ فخر او شرف دی چه بالذات خالق الکائنات پخپل پاک کلام کښی ستاسی نزاوت او برائت نازل کړ او ستاسی دښمنان ئی خواروزار او رسوا کړل او تر قیامت پوری ئی ستاسی د خیر ذکر د گردو (تولو) قرآن لوستونکیو پر ژبه جاری کړ او مسلمانانو ته ئی د رسول الله علیه الصلوٰة والسلام او د ده د ازواجو او اهل البیت د حق پیژندلو دپاره داسی یو درس ورکړ چه له سره هیږیدونکی نه دی فله الحمد علی ذلک.

﴿لَا تَقْرَأُوا لَهُمْ﴾ = مقرر دی هر سری ته له دغو بهتان ویونکو جزاء د هغه خیز چه گتلی ئی دی له گناه او هغه شوک چه پورته ئی کړ لوی بار د دغو دروغو له دغه شته ورته عذاب لوی. یعنی هر هغه سری چه په دغه فتنه کښی هومره حصه واخیسته همغه قدر گناه ئی د خپل ځان لپاره وگتله او د هغی د سزا مستحق شو مثلاً غینی کسان خوشال شول او په دیر خوند او مزه سره ئی د دغو واهیاتو خبرو تذکره کوله غینو د افسوس د اظهار په دول (طریقه) - غینو د تحقیق او تفتیش په اصول - خامخا د دغی خبری په شاو خوا کښی ئی گرویکنی (تپوسونه) او پلیټنی (تحقیقونه) کولی او رسول الله صلی الله علیه وسلم پخپله پته خوله ناست او دغه گردی (تولی) خبری ئی اوریدی، غینی به د داسی خبرو د آوریډلو شخه په تردد او اندیښنه کښی لویدل، دیر کسان به په دغه مورد کښی چپ ناست وو. دیرو کسانو به ئی د دغو افواهاتو تکذیب کاوه چه د دغو وروستنیو خلکو وضعیت پاک الله پسند او غوره کړ او نورو گردو (تولو) ته ئی درجه په درجه الزام واپراوه او د دی گناه دیر لوی بار اخیستونکی رأس المنافقین عبد الله بن ابی و لکه چه په دیرو روایاتو کښی تصریح ده هم دغه خبیث به نور خلق له خپله ځانه سره تولول او دغه خبری به ئی په غوړونو کښی ورخشولی او دوی به ئی سراسول او غولول او خپله لمن به ئی په دیر مهارت او چالاکی سره تری تولوله او په نورو باندی ئی هغه شائع کوله نو په آخرت کښی دیر لوی عذاب خو د ده دپاره هرومرو (خامخا) شته لیکن په دنیا کښی هم دغه ملعون دیر ذلیل او رسوا شو او تر قیامته به دی په ذلت او خواری سره یادیږی.

لَوْلَا إِذْ سَبَعْتُمْوهَ ظَنِّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا أَفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾

ولی نه په هغه وقت کښی چه واوریده تاسی دا خبره گمان کاوه ایماندارو سربو او ایمان دارو ښځو په نفسونو خپلو (پخپلو منځونو) کښی د خیر (خبری) او ویلی وی (دوی ټولو داسی) دا خبره دروغ ده ښکاره.

تفسیر: یعنی مسلمانانو ته بیایي چه له خپلو مسلمانانو وروڼو خویندو سره حسن ظن ولری او هر کله چه واورى چه خلق پر یو نیک سړی هم داسی چتی (بیکاره) «رجما بالغیب» بدی خبری او خراب تهمتونه لگوى نو ښائی چه دی داسی خیالاتو ته پخپل زړه کښی ليار ور نه کړی بلکه د هغو تکذیب دی وکړی رسول کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم فرمایلی دی هر څوک چه پشی شا د خپل یوه مسلمان ورور مدد وکړی نو الله تعالى هم د ده پشی شا مدد کوی - بی تحقیقه او تعمقه تهمتونه تراشل له ایمانه بعید دی ښائی چه هر سړی پر خپل پت (غیرت) او عزت د بل پت (غیرت) او عزت قیاس کړی لکه چه ابو ایوب انصاری رضی الله تعالى عنه او نورو د «افک» په قصه کښی وکړل. یوه ورځ د ده ښځی وویل چه «خلق د بی بی عائشی صدیقی په نسبت دغسی خبری کوی» ده وویل چه گردی (ټولی) دروغ دی آیا ته به داسی کار وکړی شی؟ دی وویل چه نه! نو ابو ایوب رضی الله تعالى عنه وویل بیا نو د صدیق اکبر رضی الله تعالى عنه لور د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم کده (تبر) د مسلمانانو مور د عربستان ملکه حضرت بی بی عائشی صدیقی رضی الله تعالى عنها په نسبت چه له تا نه ډیره لوړه - پاکه - صافه - طاهره - مظهره ده داسی گمان بیخی چتی (بیکاره) او فضول دی.

لَوَاجَاءُ وَعَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿١٣﴾

ولی نه راوسته (او تیر نه کړی دوی) په دی خبره څلور شاهدان (چه شاهدی ورکړی وی په دی قذف د دوی) پس کله ئی چه رانه وستل څلور شاهدان پس دغه کسان په نزد د الله کښی هم دوی دروغجنان دی.

تفسیر: یعنی سم د الله تعالى له حکمه او د ده د شریعت سره موافقه دغسی خلق دروغجنان

درولی شوی دی چه پر بل چا باندی تهمتونه لگوی او بیا د هغه اثبات دپاره خلور شاهدان نشی وړاندی کولی او بی له کافی ثبوته داسی غتی خبری له خپلی ژبی څخه ویاسی او چتی (بیکاره) پری وئیږی.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٢﴾

او که نه وی فضل احسان د الله پر تاسی او رحمت د دغه (الله پر تاسی) په دنیا کښی (په توفیق د تویی سره) او په آخرت کښی (په عفو او مغفرت سره) نو خامخا رسیدلی به ؤ تاسی ته په هغه دروغ کښی چه غوپی وهلی تاسی په هغو (دروغو) کښی عذاب لوی (په هم دغه دنیا کښی)

تفسیر: یعنی الله تعالی دوی ته د خپل رسول صلی الله علیه وسلم په طفیل له عذابونو څخه نجات ورکړ که نه دغه خبره د عذاب لائقه ده. (موضح القرآن) له تاسو ځینی مخلصینو ته د تویی توفیق هم ورکړ - خطا ئی ورمعاف کړه - که نه د منافقینو پشان دوی هم د قیامت په ورځ په لوی عذاب کښی اخته کیدل. (العیاذ بالله).

إِذْ تَلْقَوْنَهُ بِالسِّنِّتِمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

کله چه واخیست تاسو دا (افک) په ژبو خپلو (چه یو له بله مو پوښتنه کوله) او ویله به مو په خولو خپلو سره هغه خبره چه نه ؤ تاسو ته په هغی باندی هیڅ علم او گڼله تاسی دغه خبره آسانه (چه هیڅ گناه پکښی نشته) حال دا چه دغه (خبره) په نزد د الله کښی ډیره لویه ده (له حیثیته د گناه نه).

تفسیر: یعنی د عظیم عذاب مستحق ولی نه کیدل - کله چه تاسی بی تحقیقه یو ظاهرالبطلان خبره یو د بل له خولی څخه اخیستله - او له خپلو ژبو څخه ئی دغه چتی (بیکاره) او اتکلی خبری ایستلی چه د هغو له واقعیت څخه تاسی بیخی نه وئ خبر بیا عجیبه خبره لا دا ده چه داسی سخته خبره (یعنی کومه محصنه خصوصاً د نبی علیه السلام مطهره زوجه او ځمونی د

مسلمانانو روحانی والده متهم کول) چه د الله تعالی په نزد ډیر لوی دروند جرم دی، یوه وړوکی او معمولی خبره گنله له دغه اصلی جرم څخه لوی جرم دی.

وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَنَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ۝۱۷

ولی نه کله چه واوریده تاسی دا خبره ویل تاسی چه نه ښائی مونږ ته دا کار چه خوله وخوځوو په دی خبره باندی پاکي د تا (ای ربه) دا دروغ دی ډیر لوی (چه ترلی شوی دی د منافقانو له خوا).

تفسیر: یعنی اول خو د حسن الظن اقتضاء داسی وه چه ستاسو په زړونو کښی هم ښائی دغه خبری نه تیریدی لکه چه پاس ارشاد وشو - لیکن که د شیطانی اغواء له سببه ئی فرض کړئ د چا په زړه کښی کومه بده وسوسه تیره شی - یا ئی له چانه واورى نو بیا جائز نه دی چه داسی ناپاکه خبره پر خپله ژبه راوړی - لازم دی چه په هسی مواردو کښی مؤمن خپل حیثیت او دیانت ملحوظ ولری او په صافو الفاظو سره داسی ووائی چه د داسی بی سرو پښو خبری له خپلی ژبی څخه ایستل ماته نه ښائی او نه زه پری ښه ښکارم - ای الله ته پاک ئی څرنگه خلق داسی نامعقولی خبری له خپلی خولی څخه ویاسی آیا هغه پاکه - صافه - متقیه میرمن چه تا د سید الانبیاء او رأس المتقین د زوجیت لپاره غوره او مخصوصه کړی ده هغه (معاذ الله) څرنگه هم خپل ځان بی پته (بی غیرته) کوی؟ او هم (استغفر الله) پخپله دغه وضعیت سره د رسول الله صلی الله علیه وسلم پت (غیرت) باندی هم داغ لگوی (حاشا - ها - ثم حاشا - ها) دغه خو د دشمنانو له طرفه پر یوه بی قصوره باندی بهتان ترلی شوی دی.

يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا إِلَى الْمِثْلِ ۚ بَلْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝۱۸

پند درکوی تاسی ته الله (او منع کوی مو) چه بیا ونه گرځئ تاسی مثل د دی خبری ته هیشکله که چیری یی تاسی مؤمنان (نو پری عبرت واخلي!)

تفسیر: یعنی مؤمنانو ته ښائی چه په پوره ډول (طریقه) سره پوهان او هوښیاران شی - څو د بد باطنو منافقانو په چلونو او فریبونو سره ونه غولیدی او د دوی په پلمو (تدبیرونو) سره تیر نه وځی - او تل تر تله د نبی علیه وعلى آله واصحابه الصلوٰة والسلام او د ده د اهل بیتو د عظمت شان ملحوظ ولری.

وَيَبِّينُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾

او بیانوی الله تاسی ته آیتونه (د پند) او الله ښه علم والا دی ښه حکمت والا دی.

تفسیر: یعنی د دی خبری پته درسیع چه دغه غټ دروغ چا جوړ کړی؟ او خپور (مشهور) کړی دی؟. معلوم شو چه منافقانو تل په پته دښمنی او مخالفت کاوه په پخوانی آیت کښی ئی دغه خبره راښکاره کړی وه (کذا فی الموضح) عموماً مفسرانو له آیاتونو څخه احکام - نصائح - حدود - د توبی قبول او نور مضامین مراد کړی دی - په دغه وقت کښی به د علم او حکمت د صفاتو له ذکر کولو څخه دغه غرض وی چه الله تعالیٰ له تاسی څخه د مخلصینو د قلبی ندامت او د نیاتو او د اعمالو او اقوالو پر حال ښه خبردار دی - نو ځکه ئی د هغوی توبه قبوله کړه - او څرنگه چه حکیم مطلق دی نو ځکه ئی په نهایت حکمت او علم سره تاسی ته تنبیه او وپښتیا هم درکړه او د ده گرد (تول) احکام د بندگانو پر مصالحو مبتنی دی.

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

بیشکه هغه کسان چه خوشوی دغه (خبره) چه خوره شی فاحشه بدنایمی په حق د هغو کسانو کښی چه ایمان ئی راوړی دی شته دغو (کسانو) ته عذاب دردناک په دنیا کښی (په حد د قذف او په بدنایمی سره) او په آخرت کښی (په اور د دوزخ سره) او الله ښه عالم دی او تاسی نه پوهیږئ (پر ضرر د هغی خوری کړی فاحشی).

تفسیر: یعنی بدکاری شائع او خوره شی - یا د بدکاری اطلاعات او خبری منتشری او خوری شی - دغسی غوښتونکی منافقان ؤ لیکن د هغوی په تذکره کولو کښی ئی مؤمنانو ته هم تنبیه وفرمایله چه فرض ئی کړئ که د چا په زړه کښی د کومی بدی خبری خطره تیره شوی وی - او په بی پروائی سره ئی کومه خبره له ژبی څخه هم وتلی وی نو ښائی چه بیا د هغی مهملی خبری تذکره له سره ونه کړی او د هغی په تشبیع او تنشیر (اشاعت) پسې ونه گرځی - که خامخا د کوم مؤمن پټ او عزت تویوی نو ښه دی وپوهیږی چه د هغه پټ او عزت هم محفوظ نه پاتی کیږی - او حق تعالیٰ هغه ذلیل او خواروی کما فی حدیث امام احمد رحمه الله په دی شان سره

چه په دنیا کېږي د قذف حد پری اجراء کېږي - او قسم قسم سپکتیا او بدناسی ئی په برخه کېږي او نوری رسوائی او سزاوی هم وررسیږي او په آخرت کېږي د دوزخ سزا دوی ته تیاره او مهیاء ده او الله تعالی ته داسی فتنه اچوونکی ښه معلوم دی او ښه ئی پیژنی اگر که تاسی ئی نه پیژنئ - او دغه هم د پاک الله په علم کېږي شته چه د کوم یوه جرم او گناه خومره ده ؟ او غرض او مقصد ئی څه ؤ؟

تنبیه: - د فاحشی د شیوع حب د حسد او کینې او نورو په شان د قلبیه و اعمالو څخه دی او د وسوسو او خواطرو په شان نه دی - او د قصد له مراتبو څخه نه دی نو ځکه د هغه په مأخوذیت کېږي نه ښائی چه اختلاف وکړی شی. فتنه له.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَعُوفٌ رَّحِيمٌ ٢٠

او که نه وی فضل احسان د الله پر تاسی باندی او رحمت مهربانی د ده او (دا نه وی) چه بیشکه الله ښه نرمی کوونکی ښه رحم والا دی (نو رسوا او معذب شوی به وی په دنیا کېږي)

تفسیر: یعنی دغه غت دروغ خو داسی ترلی او خواره شوی ؤ چه نه ؤ معلوم چه خومره کسان له هغه څنی جاریدل. لیکن الله تعالی محض پخپل فضل - رحمت - شفقت او مهربانی له تاسی څنی د تائبینو توبه قبوله کړه - او پر ځینو ئی شرعی حد جاری کړ - او پاک ئی وگرځول - او هغه ته ئی چه زیات خبیث ؤ یو ډول (طریقه) مهلت ورکړ او په آخرت به جزا وررسیږي.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٢١

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانوا) متابعت مه کوئ د گامونو د شیطان او هر چا چه متابعت وکړ د گامونو د شیطان نو بیشکه دغه شیطان امر کوی (تابع خپل ته) په فحشاء دیرو بدو قبیحو کارونو او په

منکر نامشروعو بندو خبرو او که نه وی فضل احسان د الله پر تاسی او رحمت د ده نو نه به وی پاک کړی له (معصیت د افک شخه الله) تاسی هیڅوک هیڅکله ولیکن الله پاکوی (په قبول د توبی سره له معاصیو) هر هغه څوک چه اراده وفرمائی (د پاکي ئی) او الله ښه آوریدونکی (د اقوالو) ښه عالم دی (په نیاتو).

تفسیر: یعنی د شیطان له چالونو او پلمو (تدبیرونو) شخه هوښیار اوسئ! نه ښائی چه د مسلمان کار داسی وی چه شیاطین الجن والانس سره قدم په قدم یو ځای لار شی - د هغو ملعونانو د ټولنی مقصود خو هم دا دی چه خلقو ته د بی حیائی او رسوائی په طرف دعوت او بلنه ورکړی نو تاسی ولی په رفو سترگو عمداً د هغوی پر خبرو غولیدئ؟ وگورئ چه شیطان لږ څه تحریک او ډکه ورکړی - دومره لوی شورماشور او هنگامه پورته کوی - او ډیر سم ساده مسلمانان په اشتباه سره د هغه پر قدمونو روانیږی. حال دا چه شیطان خو د گردو (ټولو) گمراه کول غواړی او یو تن هم نه پرېږدی چه پر سمه لیاره لار شی - دا خو د الله تعالی فضل او د ده رحمت دی چه دی د خپلو مخلصو بندگانو لاس نیونه کوی او ډیر زیات کسان ئی د شیطان له شرورو شخه محفوظ ساتی او ځینو ته وروسته له ابتلاء د توبی ایستلو توفیق ور په برخه او اصلاح کوی ئی دغه خبره د هم هغه واحد الله جل وعلا په اختیار کښی ده - او هم هغه پخپل محیط علم او کامل حکمت سره پوهیږی چه کوم یو بنده د اصلاح قابل دی؟ او د کوم یوه توبه ښائی قبوله کړه شی - الله تعالی د گردو (ټولو) توبه او نور آوری - او د دوی د قلبی کیفیاتو شخه پوره واقف او باخبر دی.

وَلَا يَأْتِلْ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُوتُوا أُولَى الْقُرْبَى وَالْمُسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ^(۱۳)

او قسم دی نه کوی خاوندان د فضل (په دین کښی) له تاسی او (خاوندان) د فراخی (او مالدارۍ ستاسی په دنیا کښی) په دی چه نفقه) به نه ورکوی خاوندانو د خپلوی او مسکیتانو او مهاجرینو ته په لیاره د الله کښی او ښائی چه عفو دی وکړی او ښائی چه تری تیر دی شی آیا دوست نه لرئ تاسی دا چه مغفرت وکړی الله تاسی ته (په سبب د عفوی او صفح د تاسی) او الله ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: پر حضرت صدیقی بی‌بی عائشی رضی الله تعالیٰ عنها باندی په بهتان ترونکیو کښی
 غینې مسلمانان هم په ناپوهی سره شامل شوی وو چه له هغوی غنی یو حضرت مسطح رضی الله
 تعالیٰ عنه و چه برسیره په دی چه یو مفلس مهاجر و د حضرت ابوبکر الصدیق رضی الله تعالیٰ
 عنه خوری یا ترورغی هم کیده - او د «افک» د پښې څخه پخوا حضرت صدیق اکبر رضی الله
 تعالیٰ عنه د هغه سره څه امداد او مالی مرسته (مدد) کوله - کله چه دغه خبره سره فیصله شوه
 - او د حضرت صدیقی بی‌بی عائشی رضی الله تعالیٰ عنها براءت د الله تعالیٰ له طرفه نازل شو -
 نو حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالیٰ عنه قسم وکړ چه وروسته له دی نه به مسطح رضی الله
 تعالیٰ عنه سره هېڅ امداد او کومک ونه کړم - ممکن دی چه غینو نورو اصحابو ته به هم داسی
 پښې ورپښې شوی وی نو په دغه تقریب دا آیت نازل شو - یعنی له تاسی غینې هغو کسانو ته
 چه الله تعالیٰ دینی کرامت او مشرتوب یا دنیائی وسعت او مالدارۍ ورکړی ده دوی ته نه ښائی
 چه داسی قسمونه وځوری او ښائی چه د دوی همت ډیر لوی او اخلاق ئی لوړ او عالی وی - نو
 میرانه (بهادری) او غلمیتوب په دی کښی دی چه د بدی بدل په نیکی سره ورکړ شی.
 د محتاجو خپلوانو او د الله دپاره د خپل وطن پریشودونکیو د کومک، امداد او مرستی (مدد)
 څخه لاس اخیستل د میرنو (بهادرانو) او مشرانو کار نه دی - که مو قسم خورلی وی نو نه
 ښائی چه داسی قسمونه پوره کړئ - بلکه د هغو کفارو اداء کړئ! - ستاسی له شانه او اوصافو
 څخه داسی ښائی چه د خطا کارانو له خطا څخه اغماض وکړئ! او تری ټیر شی که داسی
 وکړئ نو الله تعالیٰ به ستاسی گډ (تول) قصور او خطاوی وپښی - آیا تاسی له الله تعالیٰ څخه
 د عفو او د بښنی هیله (ارزو) او امید نه لرئ؟ او که ئی لرئ نو ښائی چه تاسی د هغه د
 بندگانو سره په هم دغه متوقعه صورت سره موافق معامله او تگ وکړئ! گواکی په دغه سره د
 «تخلق باخلاق الله» تعلیم وشو.

په احادیثو کښی دی لکه چه ابوبکر صدیق رضی الله تعالیٰ عنه دغه آیت واورید ﴿الَّذِينَ أَنْفَعُوا
 اللَّهُ لَكُمْ﴾ - آیا دغه مو نه خوښیږی چه الله تعالیٰ مو وپښی «نو فوراً ئی وویل -
 «بلی! یاربنا نحب - بیشکه ای غمونږ پروردگاره! مونږ هر ورو (خامخا) ستا بښنه خوښوو
 او غواړو ئی»

دا ئی وفرمایل او د مسطح رضی الله تعالیٰ عنه هغه پخوانی کلنگ او امداد ئی بیرته جاری کړ -
 بلکه په غینو روایاتو کښی راغلی دی چه د پخوا په نسبت ئی دوچند کړ، رضی الله تعالیٰ عنه
 و ارضاه.

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْفُجَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا
 فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾

بیشکه هغه کسان چه ولی دوی (په نسبت د زناء سره) ښځی پاکي عفیفي ناخبری (له دغو بدو) ایمان راوړونکی (په الله او رسول) لعنت کړی شوی دی په دوی باندی په دنیا کښی او په آخرت کښی او شته دوی ته عذاب ډیر لوی.

تفسیر: په صحیحینو کښی حدیث دی - «اجتنبوا السبع الموبقات الشوک بالله والسحر و قتل النفس التي حرم الله الا بالحق واکل الربوا واکل مال الیتیم والتولی يوم الزحف و قذف المحصنات المؤمنات الغافلات» له دی نه ظاهریږی چه د محصناتو قذف مطلقاً له مهلکاتو څخه دی بیا په هغه کښی ازواج مطهرات بالخصوص د ام المومنین بیړی عائشی صدیقې رضی الله تعالیٰ عنها قذف خو ډیره لویه گناه ده - علماؤ تصریح فرمایلی ده چه وروسته د دغو آیاتونو له نزوله هر څوک چه بیړی عائشی صدیقې یا له ازواج المطهرات څخه یو تن متهم کړی هغه کافر او د لوی قرآن مکذب - او د اسلام له دائرې څخه خارج دی - د طبرانی په یوه حدیث کښی داسی راغلی دی «قذف المحصنة یهدم عمل مائة سنة پر محصنی باندی تهمت لگول د سلو کلونو عمل وړاندی» (العیاذ بالله)

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

په هغه ورځ کښی چه شاهدی به ورکړی پر دوی باندی ژبی د دوی او لاسونه د دوی او پښی د دوی پر هغو (افعالو او اقوالو) چه ؤ دوی چه کول به ئی په دنیا کښی.

تفسیر: یعنی مجرم په خپله خوله او ژبه سره د هغو ویل او اظهار نه غواړی مگر د ده ژبه لاسونه - پښی به په اذن الله په وینا راځی - او له هغو څخه هر عضوه به هر هغه عمل څرگندهوی چه د هغو په وسیله شوی وی.

لطیفه: قاذف پخپله په ژبه تهمت لگولی ؤ - او د څلورو تنو شاهدانو مطالبه له هغه څخه شوی وه چه هغه ئی پوره نشوه کړی بالمقابل د هغه دلته د پنځو شیانو ذکر وشو - ژبه چه د قذف اصلی آله ده او څلور نور لاسونه او پښی چه د هغه پر شرارت باندی شاهدی لولی.

يَوْمَ يَكْفِيهِمْ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾

په دغه ورځ کښی به پوره ورکړی دوی ته الله جزاء د دوی هغه چه حقه لائقه وی او پوه به شی چه. بیشکه الله هم دی حق ثابت (په ذات او صفات خپل)

ښکاره ظاهر (په الوهیت او ربوبیت خپل).

تفسیر: هغه ذات چه د یوی ذری اعمال - حساب - کتاب - په ښکاره او واضح ډول (طریقه) سره هر سری ته په صاف صورت سره ښکاروی - او د هغه په دربار کښی هیڅ ظلم او تعدی نه کیږی. دغه مضمون به د قیامت په ورځ گردو (تولو) ته مکشوف او مشهودیږی.

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثُونَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾

ناپاکی (ښځی او خبری) دپاره د ناپاکو دی او ناپاکه (خلق) دپاره د ناپاکو (ښځو او خبرو) دی، او پاکی (ښځی او خبری) د پاکو (خلقو) دی او پاک (خلق) دپاره د پاکو (ښځو او خبرو) دی، دغه (پاکان چه غځینی له هغو اهل البیت دی) پاک (بی تعلقه بیزاره) دی له هغو خبرو چه وائی ئی (دروغجنان)، شته دوی ته مغفرت بښنه او رزق روزی ښه (په جنت کښی).

تفسیر: یعنی بد کاری او چتی (بیکاره) ښځی د بد کارو او چتلو (خرابو) سړیو وړ (قابلی) او لائق دی هم داسی یو بدکار او گنده سړی د هم دی خبری سره وړ (قابل) او لائق دی چه د هغه تعلق د هم هغه په شان چتلی (خرابی) او بدکاری ښځی سره وی - پاک او ستره او مطهر انسانان له ناپاکانو سره هیڅ تعلق او مطلب نه لری. ابن عباس رضی الله عنه فرمایلی دی چه د نبی صلی الله علیه وسلم ښځه له سره بدکاره (زانیه) نه وی یعنی الله تعالی د هغه د ناموس حفاظت هم فرمائی - نقله فی (موضح القرآن).

تنبیه: د آیت دغه مطلب خو د شیخ الهند د ترجمی سره سم وشو - مگر د اسلافو د غځینو مفسرینو څخه دغه منقول دی چه د ﴿الْخَبِيثَاتُ﴾ او د ﴿الطَّيِّبَاتُ﴾ څخه دلته ښځی نه دی مرادی - بلکه اقوال او کلمات مراد دی - یعنی خرابی خبری خرابو خلقو سره لائق او مناسبی دی - او پاکی او صافی خبری پاکو او صافو سړیو سره لازمی او مناسبی دی - متقی - پاک - او صاف نارینه او ښځی له داسی گنده او مردارو تهمتونو څخه پاکی وی - لکه چه وړاندی له ﴿أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ﴾ څخه ظاهریږی - یا دی داسی ویلی شی چه خرابی خبری د خرابو له

خولو څخه ووځی هغه کسان چه د یوه پاک او متقی او مطهر انسان په نسبت کومه مرداره او خرابه خبره وکړی نو وپوهیږه چه هغه پخپله خبیث او مردار دی یعنی طیب او طاهر او پاک سړی له داسی خبیثو او مردارو او چتلو (خرابو) خبرو څخه بیخی پاک او مبراء دی او هسی خرابی ویناوی د خبیثو - پلیتو - چتلو (خرابو) او گنده کسانو کار دی.

﴿ اَمْ تَعْلَمُونَ رُزْقَكُمْ ﴾ الآية - شته دوی ته مغفرت او رزق روزی ښه په جنت کښی) یعنی هغوی د دوی په بدو ویلو سره نه بدیږی بلکه هر کله چه دوی پر هغه صبر وکړی نو دغه خیز د هغوی د خطاؤ او تیروتلو او ښویدلو کفارہ کیږی - او دلته په هره اندازه چه مفسد خلق وغوړی چه هغوی ذلیل او خوار کړی - هلته به د هغه په بدل کښی دوی ته عزت او رفعت ور په برخه کیږی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا
وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿۲۴﴾

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) مه ننوځی تاسی (هغو) کورونو ته چه غیر وی له کورونو د تاسی تر هغه پوری چه (اجازه وغوړئ او) سره وغږیږئ (له بهره او اذن واخلي) او سلام واچوئ پر اهل د دوی دغه (اخبار او استیذان) د تاسی خیر بهتر ډیر غوره دی تاسی ته (له ننوتلو د بی اجازی څخه) ښائی چه پند واخلي تاسی (په دی سره).

تفسیر: یعنی ماسواء د خپلی خصوصی هستوگنی له کوره د بل چا د هستوگنی په کور کښی هم داسی په خپل سر بی خبره مه ننوځئ! ولی تاسی نه یئ خبر چه هغه ستاسی د ننوتلو په وقت کښی په څه حال کښی دی؟ او څه احوال لری؟ آیا دی په دغه حال کښی د بل چا په ورنگ خوښیږی که خفه کیږی؟ لهذا پخوا د ننوتلو څخه ښائی ور ناری کړئ او ځان ته اجازت حاصل کړئ او له گردو (تولو) نارو څخه بهتره «سلام» اچول دی.

په حدیث کښی راغلی دی چه درې ځلی دی سلام واچوی او د ننوتلو اجازه دی وغوړی که له درې ځلی سلام اچولو سره هم اجازه ور نه کړه شی - نو بیرته دی وگرځی. فی الحقیقت دغه داسی دک له حکمته تعلیم دی که د هغه په تعمیل کښی مؤظبت وکړ شی - نو دغه د میلمه او کوربه دواړو په حق کښی ښه او بهتر دی.

مگر افسوس نن مسلمانان په دغو مفیدو هدیاتو پسی چندان نه گرځی ولی نور ملل او اقوام هم دغه اصول او آداب له مونږ څخه اخیستی هغه ته ئی ډیره ترقی او توسعه ورکړی ده.

(ریط) د دی سورت له ابتداء څخه تر دی غایه پوری د زناء او د قذف د احکامو بیان ؤ - لکه چه ډیر ځله پی له اجازی د بل په کور کښی ننوتل - د هم دغو ممنوعه ؤ امورو په طرف مفضی کیدل نو ځکه په دغو آیاتونو کښی ئی د استیذان د مسائلو بیان هم وفرمایه.

فَإِنْ لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا
فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿١٨﴾

پس که چیری ونه مومئ تاسی په دی کورونو کښی څوک (چه اذن درکړی) پس مه ننه وځئ په دی کورونو کښی تر هغه پوری چه اذن وکړی شی تاسی ته، او که چیری وویل شی تاسی ته (عندالاستیذان) چه بیرته وگرځئ پس بیرته وگرځئ تاسی (او د ننوتلو سعی مه کوئ) چه دغه بیرته وگرځیدل ډیر غوره (او پاک) دی تاسی ته او الله په هغو کارونو چه کوئ ئی تاسی ښه عالم دی (او جزا ئی درکوی).

تفسیر: یعنی کله چه دغه درمعلوم شی چه په هغه کور کښی هیڅوک نشته خو بیا هم د بل چا په کور کښی بی د هغه د مالک او مختار له اجازی مه ننوځئ! ځکه چه د بل په ملکیت کښی بی له اجازی بل هیڅوک د تصرف حق نه لری. تاسی ته په دی معلوم چه د بی اجازی ننوتلو څخه به څومره جگړی پېښیږی؟ هوا که صراحتاً یا دلالتاً اجازت درکړ شی نو بیا هیڅ مضائقه نشته او که چیری وویل شی تاسی ته عندالاستیذان چه بیرته وگرځئ پس بیرته وگرځئ تاسی او د ننوتلو سعی مه کوئ! یعنی د داسی ویلو څخه مه خفه کیږئ! ځکه چه ډیر اوقات انسانی طبیعت دی ته نه وی مائل چه له چا سره وگوری - یا به د بل چا له ملاقاته په دغه وقت کښی حرج ورپېښیږی په داسی یوه خبره او کار مشغول وی چه په دغه نه خوښیږی چه بل څوک پری مطلع شی - نو تاسی ته څه ضرورت درپېښ دی چه خامخا به پر هغه بار اچوئ! حال دا چه په دغه شان تکلیف او زحمت اړولو سره عموماً د دوستی او خپلوی تعلقات وړاندیږی. په هر حال دغه کار چه بیرته وگرځئ تاسی او د ننوتلو سعی او اصرار مه کوئ دغه بیرته وگرځیدل خیر بهتر او ډیر غوره پاک دی تاسی ته او الله تعالیٰ په هغو کارونو چه کوئ تاسی ښه عالم دی او جزا ئی درکوی یعنی الله تعالیٰ له گړدو (تولو) قلیبه او قالبیه او اعمالو څخه ښه باخبر دی. څرنکه شی چه کوئ او په هر نیت ئی چه وکړئ حق تعالیٰ به سم د هغه د تناسب سره جزا درکوی - او ده په خپل محیط علم کښی د گړدو (تولو) امورو رعایت فرمایلی، دغه احکام ئی صادر کړی دی.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١٩﴾

نشته پر تاسی باندی هیخ گناه په دی کښی چه ننوځی (بی له استیذانه)
هغو کورونو ته چه نه دی د چا د اوسیدنی په هغه کښی متاع منفعت د
تاسی وی او الله ته ښه معلوم دی هغه چه ښکاره کوی ئی تاسی او هغه چه
پتوی تاسی.

تفسیر: یعنی په هغو عمارتونو کښی چه کوم خاص او معلوم داره سری هستوگنه نه لری او نه د
هغه په ننوتلو او راوتلو کښی څه ممانعت او قیود وی - مثلاً مسجد - مدرسه خانقاه - سرای او
مثل ذلک - که هلته مو کوم شی وی - یا په هغه ځای کښی د څه موعده دپاره اوسیدل غواړئ نو
البته هلته پخپل سر تللی او ننوتلی شی او دلته هیخ د استیذان ضرورت نشته. د داسی مسائلو
تفصیلات ښائی چه په فقهیه و کتابونو کښی وکتل شی. او الله تعالی ته معلوم دی هر هغه څه چه
ښکاره کوی ئی تاسی او هر هغه څه چه پتوی ئی تاسی یعنی الله تعالی ستاسی د گردو (تولو)
پتو او ښکارو حالاتو په رعایت دغه احکام مشروع کړی دی چه له هغو څخه مقصود د فتنی او
فساد گرد (تول) مداخل بندول دی. مؤمن ته ښائی چه په خپل زړه کښی هم دغه غرض تر نظر
لاندی ونیسی او پری عمل وکړی.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا أَرْوَاحَهُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ لَّهُمْ إِنْ اللَّهُ خَيْرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿۳۰﴾

ووايه (ای محمده!) مؤمنانو ته چه پتی دی کړی دوی سترگی خپلی (له
نامحرمو څخه) او ښه ټینگ دی وساتی دوی فرجونه سترونه خپل (د محرماتو
په مقابل کښی) دغه (اغماض او حفظ) ډیر پاکیزه (او ښتور) دی دوی ته
بیشکه چه الله ښه خبردار دی په هغو کارونو چه کوی ئی (دوی نو ښائی چه
تری په ویره اوسی پر هر حرکت او په سکون خپل)

تفسیر: بده کتنه د زنا اول قدم دی - له دی نه د لویو لویو فواحشو دروازی پرانستلی کیږی
قرآن عظیم عموماً د بدکاری او بی حیائی د انسداد دپاره رومی د هم دغه سوری د بندولو
توصیه کوی - یعنی مسلمان نارینه او ښځی ته حکم ورکړی دی چه د بدو کتلو څخه ځان ساتی
او خپل شهوات پخپل واک (اختیار) او اداره کښی ولری که یو ځلی بی اراده او ناڅاپه د کوم
نارینه نظر پر کومی پردی ښځی ولوید - یا د ښځی سترگی پر کوم پردی نارینه ولگیدی نو بیا
دی بالاراده او قصداً د هغه پر لوری خپلی سترگی نه اړوی ا ځکه چه دغه دوهم ځلی لیدل به د

ده په واک (اختیار) کېږي وی - او په هغه کېږي به معذور نه گڼل کېږي.

که انسان ځان په دې سره عادی کړي چه خپلو پښو ته وگوري او په خپل اختیار او اراده سره د ناجائزو امورو په طرف ونه گوري نو ډیر ژر د ده د نفس تزکیه کیدی شي - کله چه اول غلې ناخپه کوم اتفاقی نظر لویږي د شهوت او نفسانی غوښتنې له سببه نه وی نو ځکه حدیث هغه معاف کړی دی ښائی چه دلته په ﴿مِنْ أَبْصَارِهِمْ﴾ کېږي هم «من» ئی تبعیضه اخیستی هم دغه طرف ته ئی اشاره فرمایلی وی. (او ښه ټینگ دی وساتی دوی فرجونه سترونه خپل د محرماتو په مقابل کېږي) یعنی له حرام کاری څخه خپل ځانونه وساتی او خپل ستر او پرده دی د هیچا په مخ کېږي نه خلاصوی «الاعند من اباحه الشارع من الأزواج وماملکت ایمانهم» (دغه اغماض او حفظ ډیر پاکیزه او گټور دی دوی ته په دنیا او په عقبا کېږي بیشکه چه الله تعالی ښه خبردار دی په هغو کارونو چه کوی ئی او په هغه نظر چه کوی ئی په حلال او حرام او هم داسی په استعمال د جوارحو په طاعاتو او په معاصیو) یعنی د سترگو غلا - او د زړونو پټی خبری او مخفی نه نیاتو - احوالو - ټول الله تعالی ته معلوم دی - لهذا انسان ته ښائی چه ټل دغه علام الغیوب حاضر او ناظر وگڼی - او له بدو افعالو - او بدو خیالاتو او بدو کتلو او له هر قسمه بدو چارو څخه ځان وساتی - که نه هغه به ئی سم له خپله علمه سره په سزا رسوی «مایصنعون» څخه غالباً د جاهلیت د زمانی بی اعتدالی گانی مراد اخیستی دی - یعنی هغه بی اعتدالی گانی چه پخوا له دی نه مو کولی هغه ټولی الله تعالی ته معلومی دی نو ځکه هغه اوس د خپل رسول په وسیله دغه احکام صادر کړی دی چه ستاسی تزکیه پری وشي.

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ

زَيِّنْتَهُنَّ وَتَوَبُّوْا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا إِنَّهُ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣١﴾

او ووايه (ای محمده) ایماندارو بنغو ته چه پتی دی کری له (نامحرمو شخه) سترگی خپلی او ښه تینگ دی وساتی فرجونه سترونه خپل (د محرماتو په مقابل کښی) او نه دی ښکاره وی زینت ښایست (او غای د ښایست) خپل مگر هغه چه ښکاریږی له دغه (زینت شخه په وقت د کسب او کار کښی) او ښائی چه وا دی چوی تکرې پورنی خپل پر گریوانونو خپلو (چه تتر ئی ښکاره نشی) او نه دی ښکاره وی زینت ښایست (او غای د ښائست) خپل (هیچا ته) مگر دپاره د میرونو (خاوندانو) خپلو (چه دغه د هغو دی) یا پلرونو (او نیکونو) خپلو، یا پلرونو د میرونو (خاوندانو) خپلو ته یا غامنو (او لمسیو) خپلو ته یا غامنو د میرونو (خاوندانو) خپلو ته یا ورونو خپلو ته یا غامنو د ورونو خپلو ته یا غامنو د خویندو خپلو ته یا بنغو خپلو ته یا هغه چاته چه مالک شوی دی (د هغه) ښی لاسونه د دوی یا هغو تابعانو ته چه نه وی خاوندان د حاجت بنغو ته له سړیو نه یا هلکانو هغو ته چه نه وی خبر (دوی) پر اسرارو د بنغو او نه دی وهی (دا بنغی) پښی خپلی دپاره د دی چه معلوم کر شی هغه شیز چه پتوی ئی دوی له زینت ښائست (گانی) خپلی او راجع شی توبه ویاسی تاسی الله ته تول ای مؤمنانو! دپاره د دی چه تاسی ښیگنه او خلاصی ومومئ (په دارینو کښی).

تفسیر: ښائست او سینگار عرفاً خارجی او کسبی آرائش ته وائی چه هغه له لباس یا زیور او نورو شیانو شخه حاصلیږی - د دی احقر په نزد دلته د زینت ترجمه د سنگار په غای که په زیبائش سره وکره شی - نو زیات جامع او مناسب واقع کیږی ځکه چه د زیبائش (ښائست) لفظ هر قسم خلقي او کسبی زینت ته شامل دی - اعم له دی چه هغه د جسم خلقي پیدایښت سره متعلق وی یا له پوشاک او نورو خارجي دول و دیل شخه حاصل شوی وی - د مطلب خلاصه داسی شوه بنغو ته د خپل هیڅ قسم خلقي یا کسبی ښائست اظهار پرته (علاوه) له خپلو هغو محارمو شخه چه ئی ذکر وروسته راځی د بل هیچا په مخ کښی جائز نه دی. هوا د هومره اندازی ښائست ظهور چه ضروری دی - او د هغه ستر او اخفاء په سبب د عدم قدرت یا ضرورت نشی ممکن کیدی نو مجبوراً یا ضرورتاً د هغه په اظهار کښی دومره مضائقه نشته (مشروط په دی چه د فتنی خوف نه وی)

له احادیثو او آثارو څخه ثابتیږي چه مخ کفین (ورغوی) په ﴿الْأَمْطَهُرِ مِنْهَا﴾ کښی داخل دی ځکه چه ډیر دینی او دنیوی ضروریات د هغو په اظهار دوی مجبوروی - که د هغوی د استتار حکم مطلقاً ورکړ شی نو ښځو ته په کاروبار کښی سخت ربرونه (زحمتونه) او تکالیف وروړاندی کیږی. برسیره په دی فقاهاؤ قدمین (ثلی) هم پر هم دغو قیاس کړی دی. لکه چه دغه اعضا مستثنی شول نو د هغو متعلقات مثلاً گوتمی - گوتمگی - نکریځی - رانجه - او نور هم ښائی په استثناء کښی داخل ومنلی شی لیکن واضح دی وی چه په ﴿الْأَمْطَهُرِ مِنْهَا﴾ سره صرف ښځو ته د عندالضرورت د هغو اعضاؤ په اظهار کښی اجازه ورکړی شوی ده - نامحرمو سړیو ته له سره اجازه نشته چه دوی دی خامخا دغو ښځو ته وگوری - یا له هغوی سره سترگی په سترگو شی یا د دوی د اعضاؤ سیل وکړی - ښائی د دغه اجازی څخه پخوا د هم دی لامله (له وجی) الله تعالی مؤمنانو ته د غضالبصر او د سترگو د پتولو حکم اورولی وی معلوم شو چه د یوه خوا د کوم عضوی د اظهار اجازه دغه نه لازمه وی چه بل طرف ته د هغه کتل هم جائز وی - نارینه چه په ستر له سره مأمور نه دی مگر د پاس آیات په اساس د ښځو له نظره مستور دی - یعنی ښځی لدینه ممنوع دی چه نارینه ؤ ته وگوری. ښائی چه په یاد ئی ولرو چه په دغه آیت کښی محض د ستر د مسئلې بیان شوی دی یعنی له دی نه قطع نظر چه ښځه په کور کښی وی که د باندی؟ د ښځی د بدن کومه برخه د چا په مخ کښی او په کومو حالاتو کښی ښکارول جائز دی؟ پاتی شوه د «حجاب» مسئله - یعنی شریعت په کومو حالاتو کښی ښځو ته له کور څخه د باندی وتلو اجازه ورکړی ده؟ او د سیر او د سیاحت صلاحیت حکم دوی ته شته؟ که نه؟ دلته د هغه د تذکر غای نشته د هغه څه تفصیل ان شاء الله د «احزاب» په سورت کښی راځی. مونږ چه د فتنی د خوف د نفی کوم شرط لگولی دی هغه د نورو دلائلو او شرعیو قواعدو څخه مأخوذ دی چه په اول تأمل او مراجعت له نصوصو څخه موندلی کیږی. د بدن په خلقی ښائست کښی له گردو (تولو) څخه ډیر ښکاره شی د تی اوچتوالی دی، د هغه د مزید تستر دپاره ئی په خاص ډول (طریقه) سره تاکید وفرمایه - او د جاهلیت د رسم د امحاء طریقه ئی هم راوښوده. په جاهلیت کښی به ښځو تکرې (خادرونه) پخپل سر اچول او د هغه دواړه څنډی (غاری) به ئی بیرته پخپلی شا غورځولی - او په دی ډوله د تی هیئت به څرگند پاتی کیده دغه گواکی د ښائست یوه مظاهره وه. لوی قرآن دغه راوښوده چه ښائی تکرئ (خادر) په سر واچولی شی او د هغه څنډی (غاری) دی تر زنی لاندی تیری شی خو د ښځو غاړه او تی او غوړونه پری په ښه ډول (طریقه) پټ شی.

﴿وَلَا يُدْنِ زِينَتَهُنَّ﴾ الآية - او نه د ښکاروی ښځی زینت خپل هیچا ته مگر دپاره د میرونو (خاوندانو) خپلو چه دغه د هغوی دی یا پلرونو او نیکونو خپلو یا پلرونو د میرونو (خاوندانو) خپلو ته یا غامنو او لمسیو خپلو ته د تره او ماما حکم هم داسی دی - په دغو محارمو کښی هم د مراتبو فرق شته مثلاً هغه زینت او ښائست چه دا ئی د خپل میره (خاوند) په مخ کښی ظاهرولی شی هغه د نورو محرمو په مخ کښی نشی څرگندولی - د زینت څرگندول څو درجی لری

چه د هغه تفاصيل په لويو تفاسيرو او په فقهيه و کتابونو کېښي ښائي ولوست شي. دلته يواځې هم دغومره ښوونه شوي ده. هومره د تستر اهتمام چه له پرديو څخه کاوه شي له محارمو څخه نه کېږي. او داسې مطلب نه دی چه هر يو عضو دی د دوی په مخ کېښي بريند او ښکارولې شي.

﴿اَوَسَيَكُنَ﴾ - او نه ښکاروي ښځې زينت خپل هيچا ته مگر ښځو خپلو ته (يعنې هغې ښځې ته چه د دی سره ناسته ولاړه لري - په دی شرط سره چه ښه اخلاق ولري - او د بد اخلاقو ښځو په مخ کېښي نه. او د ډيرو اسلافو په نزد له دی نه مسلمانې اصيلي ښځې مرادي دی. ځکه چه کافره ښځه د اجنبي سړي حکم لري.

﴿اَوَمَلِكْتِ اِيْمَانَهُنَّ﴾ - او نه ښکاروي ښځې زينت خپل هيچا ته مگر هغه چاته چه مالک شوي وي د هغه ښي لاسونه د دوی). يعنې ستاسې وينځې وي او د ځينو اسلافو په نزد مملوک مريي هم په دی کېښي داخل دی او د قرآن ظاهر هم د هغه تائيد کوي ليکن د جمهورو ائمه و او اسلافو مذهب داسې نه دی.

﴿اَوَلَا تَحِبُّنَّ فِرَاقَ اُولَى الْاَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ﴾ - او نه ښکاروي ښځې زينت خپل هيچا ته مگر هغو تابعينو ته چه نه وي خاوندان د حاجت ښځو ته له سړيو (يعنې نوکر او هغه خدمتگار چه له خپله کار سره کار لري او له سره دی وزگار نه وي چه دی خوا او هغې خوا ته وگوري - او پخپل جاورو جوړو او دودې پخولو او نورو کورنيو چارو کېښي بوخت او لگيا وي شوخ - شغب - سپين سترگي او ارموني نه وي يا داسې فائزالعقل - ښي سد - پاگل وي چه حواس ئې په خپل ځای نه وي پاتي او محض په خوړلو او څښلو کېښي له کورني سره شريک او مل وي.

(او نه د ښکاروي ښځې زينت خپل هيچا ته مگر هغو هلکانو ته چه خبر نه وي دوی پر اسرارو د ښځو) يعنې هغه هلکان چه تراوسه پوري دوی له نسوانی سرائرو څخه لا نه دي خبر او د هغو د پوهيدلو تمیز يی لا نه دی پيدا کړی او نه نفساني جذبات لري.

﴿وَلَا يَضُرُّنَّ﴾ - او نه دی وهی دا ښځې پښې خپلې لپاره د دی چه معلوم کړ شي هغه څيز چه پته وي ئې دوی له زينت خپل يعنې ښائي چه د دوی هيئت او وضعيت - ناسته ولاړه داسې نه وي چه د گانو (کالو) او زيوراتو غږ د پرديو توجه او ميلان ځان ته ورکش کړی او ډير ځلي داسې غږ او حرکات او سکانات د مخ او نورو د ليدلو څخه زيات د نفساني جذباتو داعی او محرک واقع کيدی شي.

﴿وَتُؤْتُوا اِلَى اللّٰهِ حَسَبًا﴾ - او راجع شی توبه وباسی تاسې الله ته تول ای مؤمنانو لپاره د دی چه تاسې ښيگنه (فلاح) او خلاصی ومومئ په دارينو کېښي يعنې پخوا له دی نه هر څه حرکات چه شوي دی له هغو څخه توبه وباسی وروسته له دی نه هر نارينه او ښځې ته لازم دی چه د الله تعالی څخه وويريږي او پخپلو گردو (تولو) حرکاتو او سکاناتو - اوضاعو او افعالو - اقوالو کېښي د انابت او تقوی لپاره غوره کړي چه په دغه کېښي د دواړو دارينو ښيگنه (فائده) او بری او کاميابی دی.

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ

او په نکاح کوی (ای اولیاؤ) هغه بی میرونو (خاوندانو) ښځی او بی ښځو
سری له تاسی

تفسیر: پاس د استیدان - غض البصر - ستر او نورو بیان وشو خو د هغو په وسیله د بی حیائی
او بدکاری - انسداد او مخه ونیوله شی په دغه آیت کښی دا حکم ورکوی چه د هغو کسانو
نکاح چه تراوسه نه ده ترلی شوی - یا وروسته د نکاح ترلو څخه بیرته کوند شوی وی نو په
مناسبه موقع کښی دی بیا د هغوی نکاح سره وقرله شی! په حدیث کښی نبی علیه افضل الصلوة
والتسلیم فرمایلی دی «ای علی! په دری کارونو کښی څنډ (ایسارتیا) مه کوه! د فرض لمانځه
وقت چه راشی جنازه چه حاضره شی - او کونده ښځه چه کله ئی سیال پیدا شی.»
هغه اشخاص او اقوام چه عمداً د خپلو کوندو او زندو په نکاح کښی تکاسل تساهل، او تعطیل
کوی یا د داسی خبرو د آوریډلو څخه بد وړی ښه دی وپوهیږی چه هغوی پخپل دغه وضعیت
کښی گناهکاران دی او ښائی چه ژر تر ژره دی توبه وباسی او د هغوی په نکاح کښی دی
تلوار او مسارعت وکړی.

وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ

او صالحان نیکان له مریو خپلو او له وینځو خپلو

تفسیر: یعنی که مری او وینځی د دغی خبری وړ (قابل) او لایق وگنی چه د زوجیت حقوق
اداء کولی شی او د نکاح کولو لامله (له وجی) نه مغرورېږی او ستاسی له کار او خدمت څخه
لاس نه وباسی نو د دوی نکاح هم وترئ!

إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٣﴾

که چیری وی (دغه مذکورین) فقیران ناداران نو غنیان به کړی دوی الله له
فضله خپله او الله کشائش والا ښه عالم دی.

تفسیر: ځینی خلق د دی لامله (له وجی) متردد وی او وړاندی وروسته کوی چه وروسته له نکاح
به د ښځی او د وړو بار څوک په خپلو اوږو اخلی؟ دلته الله تعالی دوی پوهولی دی چه د هسی
موهومو خطراتو لامله (له وجی) تاسی د نکاح څخه مه په څنگ کیږئ! ستاسی او ستاسی د ښځو

د وړکیو رزق روزی د الله تعالیٰ په قدرت کښی ده - تاسو ته دغه خبره نه ده معلومه. چه د هغوی له قسمته الله تعالیٰ ستاسی په رزق او روزی کښی څه ارتوالی او کشائش پیدا کړی. نه مجرد کوند (لوند) پاتی کیدل د غناء موجب دی او نه له نکاح ترلو سره فقر او افلاس مستلزم دی. دغه گړدی (تولی) خبری د الله په اراده او مشیت پوری تړلی دی. لکه چه د «التوبه» په (۴) رکوع کښی ئی داسی فرمایلی دی ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ عِيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ شَاءَ﴾ او د ظاهری اسباب په اعتبار هم دغه څیز معقول دی چه د نکاح کولو یا د نکاح د ارادی لرلو په وسیله پر انسان بار لوپړی او دی د مجرد د زمانی څخه په زیاتی گټی (فائدی) پسی گرځی او خپلی فائدی پسی هڅه کوی او سره له سعی او عمل او جد او جهد لاس او پښی خوځوی د بله طرفه کله چه سری د ښځی څیښتن (خاوند) شی نو د ده ښځه او وروسته اولاد هم د ده سره د ژوندانه په چارو کښی مرستی (مدد) کوی - او برسیره په دی د خسرگنی د کورنی مرسته (مدد) او امداد هم ورسره ملگری کیږی. په هر حال د روزی تنگی یا فراخی په نکاح او مجرد پوری له سره نه ده موقوفه بیا نو نه ښایی چه دغه خیال د نکاح سد او مانع وگرځی. او الله تعالیٰ کشائش والا ښه عالم دی یعنی د هر چا په حق کښی چه مناسب وگنی نو د هغه په روزی کښی وسعت او ارتوالی کوی.

وَلَيْسَتْ غَفِيَّةٌ الَّذِينَ لَا يَحِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

او ښایی چه غان دی وساتی هغه کسان چه نه مومی دوی (سامان اسباب د) نکاح تر هغه پوری چه غنیان کړی دوی الله له فضله خپله

تفسیر: یعنی هغه چه اوس دومره مقدور هم نه لری چه له کومی ښځی سره خپله نکاح وتړلی شی نو تر هغه پوری چه الله تعالیٰ ده ته مقدور ورکړی ښایی چه د خپل نفس اداره ښه وکړی - او تر انضباط لاندی ئی راوی - او زیار (کوشش) وکړی چه عقیف پاتی شی. دغه خبره هیڅ بعیده نه ده چه د هم هغه عفت او ضبط النفس په برکت دی الله تعالیٰ غنی وگرځوی او د نکاح دیر ښه مواقع ورمهیا کړی.

وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ
إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا
تَكْرَهُوا قَيْدَ تَكْرَهُوا عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ

الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُمْ قَانَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِمْ غُفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۳۲﴾

او هغه کسان چه غواړی مکاتب والی له هغو (وینځو مریو) چه مالکان شوی دی د هغو ښی. لاسونه ستاسی نو مکاتبان کړی دوی که چیری پیژانده تاسی په دوی کښی خیر او ورکوئ دوی ته له ځینو مالونو د الله هغه چه درکړی ئی دی تاسی ته، او مه مجبوروی تاسی وینځی خپلی په زناء (او بدو کارونو) که چیری اراده لری دوی د ځان پاک ساتلو دپاره د دی چه طلب کوئ تاسی (په دغه اکراه سره) مال د ژوندون لږ خسیس (چه هغه باره د زنا او وړوکی دی) او هر هغه چه زور ئی وکړ په دوی پس بیشکه الله وروسته له زور د مالکانو پر دوی ډیر ښونکی ښه رحم والا دی.

تفسیر: یعنی که د چا مریی او وینځی ووائی یا د زیات توثیق دپاره خپله دغه وینا ولیکی چه «زه به په دومره مدت کښی دومره مال درته وگتم او در به ئی کرم شو ته می آزاد او خپلواک کړی» نو مالک ته لازم دی چه دغه ومني او داسی یو تعهد لیک ورولیکی دغسی معاملی ته مکاتبه وائی او دغه د مریو د آزادولو یو ځان ته صورت دی لیکن مالکانو ته ښائی چه دغه خبره هلته قبوله کړی چه دی په واقعی دول (طریقه) سره وپوهیږی چه آزادی د دغه مریی یا وینځی دپاره ښه ده - او وروسته د رقیت د قید د وتلو څخه غلا - یا زناء - یا د نورو بدو افعالو نه مرتکب کیږی - او خوشی چتی (بیکاره) او چپوله (فضول) هر چیری نه گرځی - که دغسی دادینه (سکون) او اطمینان ورته پیدا شی نو بیشکه ښائی چه ده ته د آزادی موقع ورکړه شی خو دی آزاد شی او د خپلی فلاح او بهبودی دپاره ښه ترقی او پرمخ تګ وکړی شی - که چیری خپله نکاح تری نو په خپل واک (اختیار) دی وتړی او د رقیت لامله (له وجی) دی میدان پری تنګ نه وی.

﴿وَأُولَٰئِكَ مِنْ مَّالِ اللَّهِ﴾ - او ورکوئ دوی ته له ځینو مالونو د الله هغه چه درکړی ئی دی تاسی ته) دغه ئی دولتمنو اغنیای مسلمانانو ته فرمایلی دی چه د داسی مکاتبانو مریو یا وینځو سره مالی امداد وکړئ چه د زکوٰه له وجوهو څخه وی که د نورو عامو صدقاتو او خیراتونو او نورو څخه وی خو دوی ژر تر ژره د خپلو آزادیو او خپلواکیو مالکان شی او که مالک د کتابت د بدل کومه برخه ورمعافه کړی نو دغه به ډیر لوی امداد وی.

تنبیه: د زکوٰه په مصارفو کښی یو مصرف چه د ﴿فِي الرِّقَابِ﴾ په نامه ایښی شوی دی هغه د هم دغو مریانو او د وینځو د آزادلو پنگه ده د راشدهو خلفاو په زمانه کښی له داسی مریانو سره له بیت المال څخه امداد او مرستی (مدد) کیدلی.

﴿وَلَا تُكْرِهْهُمْ﴾ الآية - او مه مجبوروی تاسی وینځی خپلی په زناء او بدو کارونو که چیری اراده لری دوی د ځان پاک ساتلو دپاره د دی چه طلب کوئ تاسی په دغه اکراه سره مال

د ژوندون لږ خسیس.) په جاهلیت کښی به ځینو خلقو پر خپلو وینځو د زنا او بدکاری کسب کاوه له عبد الله بن ابی رئیس المنافقین سره څو داسی وینځی وی چه پر هغو به ئی د هم دغی زنا او بدکاری کسب کاوه - او په دغه وسیله به پی روپی گتلی چه له دوی څخه ځینی ځینی وینځی مسلمانانی شولی او د دغه شنیع فعل د کولو څخه ئی انکار وکړ - نو ځکه هغه ملعون د دوی په وهلو او ټکولو لاس پوری کړ - دغه آیت په هم دغه مورد کښی نازل شو - او د دغه شان نزول د رعایت د مزید تقبیح دپاره ئی د ﴿إِنْ أَرَدْنَ فَحْشًا﴾ او د ﴿لِتَبْتَغُوا عَرْضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ قیود زیات کړل که نه پر وینځو باندی د بدکاری اجراء په هر حال حرامه ده او دغسی گته (فائده) چه په دغه وسیله په لاس راځی په هر اسم او رسم چه وی بیخی حرامه او ناپاکه ده اعم له دی چه دغه بدکاری دوی په خپله رضاء او رغبت سره وکړی یا محض د دغی دنیوی حقیری فائدی دپاره په جبر او اکراه سره پر دوی اجراء کیږی نو په دغه وروستنی صورت کښی د هغه گناه او ویال شدید او انتهائی وقاحت لری او د لونی بی شرمی دلیل دی. یعنی زنا داسی بد عمل دی چه د جبر او اکراه څخه وروسته هم بد او خراب وی - لیکن الله تعالی محض په خپل فضل او رحمت سره د مکرهه بیچاره گی او ناتوانی ته کتلی - عفو کوی ئی او په هر صورت پر مکره (په زور کوونکی) باندی به سخت عذاب وی او پر مکرهه (چه پری زور شوی وی) رحم به وکړ شی.

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا لِّلَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٣﴾

او خامخا په تحقیق نازل کړی دی مونږ تاسو ته آیتونه ښکاره کوونکی (د حلالو او د حرامو د حدودو او د احکامو) او مثل (عجیب چه د عجیبه قسمه ؤ امثله دی) د هغو کسانو چه تیر شوی دی پخوا له تاسی او نازل کړی دی مونږ موعظه پند دپاره د متقیانو پرهیزگارانو.

تفسیر: یعنی په قرآن کښی گرد (تول) نصائح - احکام او د تیرو اقوامو عبرتناکه واقعات بیان شوی دی څو د پاک الله څخه ویریدونکی انسانان هغه واورى او قری پند او نصیحت او عبرت واخلي او خپل انجام او عاقبت ته فکر وکړی. یا مثلاً له ﴿وَمِنَ الَّذِينَ خَلَوْا﴾ څخه دغه مراد دی چه پر پخوانیو امتونو هم داسی حدود او احکام جاری کړی شوی وو چه په دغه سورت کښی مذکور دی او ځینی پیښی هم د هم دغه (افک) د پیښی په شان وروړاندی شوی دی چه په دغه سورت کښی بیان کړی شوی دی پس هم هغه شان چه الله تعالی د حضرت مریمی صدیقی رضی الله تعالی عنها او حضرت یوسف صدیق علیه السلام د دښمنانو بهتان باطل او د دوی برائت ئی

ظاهر کر د حضرت بی بی عایشی صدیقی بنت الصدیق رضی الله تعالیٰ عنهما برائت او لوئی ئی هم
شکاره کره - چه تر قیام د قیامت پوری د صادقینو او صالحینو په زړونو کښی یی
نقش فی الحجر کر - او د دروغجنانو دښمنانو مخونه ئی تور کرل.

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ
الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ
مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ
لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورُ عَلِيٍّ نُورٌ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ
وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

الله (مالک د) نور د آسمانونو او ځمکی دی مثل صفت د نور د ده (داسی
دی) لکه (رونه) طاقچه چه په هغی کښی یوه بله دیوه وی دغه بله دیوه په
قندیل د (شیشه) کښی وی، دغه قندیل (ښینه په سبب د هغی رڼا (رنرا) چه
پکښی ده) گواگی یو ستوری دی رڼا ځلیدونکی چه بلوه شی (دا یوه چراغ
په اول کښی) له تیلو د ونی برکتناکی د زیتون چه نه مشرق طرفته وی او نه
مغرب طرف ته نژدی دی تیل د دی چه رڼا (رنرا) وکړی (له خپله ځانه له
ډیری صفائی) او اگر که نه وی رسیدلی دی ته اور (دغه) رڼا (رنرا) د
دیوی) پر رڼا (رنرا) (د صافو تیلو ده) لپاره ښی الله نور خپل ته هغه چاته
چه ارده وفرمائی او بیانوی الله مثالونه خلقو ته (او په معقولانو ئی پوهوی د
محسوساتو په وسیله) او الله پر هر څیز ښه عالم دی.

تفسیر: یعنی د ځمکی او د آسمان رونق او ودانی د الله تعالیٰ له جانبه ده. که الله تعالیٰ مدد
ونه کړی نو گرد (تول) به سره وړانیږی. (موضح القرآن) گردو (تولو) مخلوقاتو ته د وجود نور
او رڼا (رنرا) د الله له طرفه ورکړی شوی ده. په لمر - سپوږمی - ستوری - پرښتو - انبیاء او په
اولیاء هغه ظاهری او باطنی رڼا چه شته د هم هغه منبع الانواره څخه مستفاده ده - او د هدایت
هغه انوار او پلوشی چه هر چاته رسیږی - د هم هغه رفیع دربار څخه رسیږی - تمام علویات او
سفلیات د الله تعالیٰ له تکوینیه او تنزیلیه آیاتونو څخه منور دی - د حسن او جمال - یا د

خوبی او کمال کومه وړانګه (پلوشه) چه هر چیری بریښی - هغه د هم ده له برکته منوره ده - او د هغه د مبارک ذات د جمال او کمال یوه پلوشه ده - د «ابن اسحق» په سیرت کښی راغلی دی ا کله چه په (طائف) کښی خلقو رسول اکرم صلی الله علیه وسلم وریراوه (تکلیف کرو) نو د رسول الله صلی الله علیه وسلم پر ژبه دغه دعاء وه «اعوذ بنور وجهک الذی اشرقت له الظلمات و صلح علیه امر الدنيا والآخرة ان یحل بی غضبک او ینزل بی سخطک لک العتبی حتی ترضی ولا حول ولا قوة الا بالله» د شپې په تیاره کښی به دوی خپل رب ته داسی دعاء کوله «انت نور السموات والأرض» او په خپلو غوړونو - سترگو - زړه - هره هره عضو - بلکه په هر ویښته سره به دی د الله تعالی د نور او رنای په طلب کښی ؤ - او په آخره ئی د خلاصی په ډول (طریقه) داسی فرمایل «واجعل لی نوراً» یا «واعظم لی نوراً» یا «واجعلنی نوراً» یعنی غما نور لا زیات کړه! بلکه بیخی له ما څخه نور او رنا (رنرا) جوړه کړه! په حدیث کښی راغلی دی «ان الله خلق خلقه فی ظلمة ثم القی علیهم من نوره فمن اصابه من نوره یومئذ اهتدی ومن اخطاه ضل (فتح الباری د ۶ ج ۴۳۰ مخ) یعنی هر هغه چاته چه په هغه وقت کښی د الله تعالی له نوره (توفیقه) برخه ورورسیده هغه هدایت وموند - او هر هغه چه له هغه څخه بی برخی شو گمراه پاتی شو.

واضح دی وی هم هغسی چه د الله تعالی نور صفات مثلاً سمع - بصر او د نورو کوم کیفیت نشی بیاموندی هم داسی د نور او رنا (رنرا) صفت هم د ممکناتو په نور نشی قیاس کیدی. د دغی مسئلې د تفصیل دپاره د «امام غزالی» د «مشکوۃ الانوار» رساله وگورئ! هسی خو د الله تعالی په نور سره گردو (تولو) موجوداتو بنائست موندلی دی، مهتدینو مؤمنینو ته د الله تعالی له نور څخه د هدایت او عرفان هم هغه خصوصی برخه وررسیږی. د هغه مثال داسی وگنئ چه د قانت مؤمن جسم د یوی طاقچی په شان دی چه د هغی طاقچی په منع کښی یو ستوری د غلیدونکی ښیښی (قنډیل) په شان ایښی وی - دغه ښیښه د ده زړه شو چه د هغه تعلق له پاس عالم سره دی. په دغه ښیښه (قنډیل) کښی د معرفت او هدایت دیوه لگیږی - او رونه غلیږی - دغه رنا (رنرا) د داسی صافو او شفافو او لطیفو تیلو څخه حاصلیږی چه له یوی مبارکی ونه (خوونه یعنی زیتون) څخه ایستلی او راغلی دی او زیتون هم په داسی یو غای کښی واقع دی چه د هیڅ پلوه له لمر څخه پټ او په حجاب کښی نه دی - نه مشرق کښی دی او نه مغرب کښی دی بلکه په یوه خلاص - ارت داګ میدان کښی ولاړ دی چه پری د صبا او بیګا د دواړو وقتونو لمر لگیږی لکه چه له تجاریو څخه معلوم شوی دی چه د داسی زیتون تیل لا لطیف او صاف وی الغرض د ده تیل دومره صاف او غلیدونکی دی چه بی له اوره په خپل سر له ورا رونه ښکاری او داسی بریښی چه پخپله به لگیږی او رنا (رنرا) به کوی.

دغه تیل غما په نزد هغه حسن الاستعداد او د توفیق نور دی چه د مبارک نور له القاء څخه په بدو الفطرت کښی مؤمن ته حاصل شوی ؤ لکه چه پاس تیر شو او هغسی چه مبارکی شجرې ته ئی ﴿لَا شَرَّكَ إِلَّا غَرَبٌ﴾ فرمایلی وه - هغه ریانی نور هم د جهاتو له قیده پاک دی.

خلاصه ئی داسی شوه چه د مؤمن د زړه بېبېشه نهايته صافه او پاکه وی - او د الله تعالی په توفیق په هغی کښی د حق د قبول داسی یو زبردست استعداد موندل کیږی چه بی له اوره په خپل سر رونه ښکاری - او د لگیدلو او رڼا (رڼرا) خورولو دپاره مستعد او تیار دی اوس که لږ څه اور او حرارت ورنژدی شی یعنی د وحی او قرآن تیره رڼا (رڼرا) هغه مس کړی علی الفور د هغه فطری نور مشتعل شی هم دغه ئی «نور علی نور» وفرمایل باقی دغه گرد (تول) د الله تعالی په قبضه کښی دی د هر چا په نسبت چه اراده وفرمائی دغه رڼا (رڼرا) ئی ور په برخه کوی - او هم ده ته ښه معلوم دی چه دغه رڼا (رڼرا) چا ته عنایت وفرمایي؟ او کوم یو تری محروم کړی؟ د دغو عجیبو او غریبو مثالونو د بیان کولو هم دغه غرض دی چه د استعداد خاوندانو ته د بصیرت یوه رڼا (رڼرا) حاصله شی یواځی په خپله الله تعالی ته د تمثیل مناسب موقع او محل په پوره ډول (طریقه) سره معلوم دی بل چاته له سره دغسی قوت او قدرت نشته چه دغسی موزون او جامع مثال وړاندی کړی شی. وړاندی ئی فرمایلی دی چه هغه رڼا (رڼرا) له دی نه پیدا کیږی چه په هغو مساجدو کښی چه کامل خلق صبا او بیگا عبادت کوی، هلته دی په ښه شان سره خپل فکر او دقت صرف کړی.

تنبیه: مفسرانو د دغی تشبیه تقریر په څو څو ډولو (طریقو) سره کړی دی حضرت شاه صاحب هم په «موضح القرآن» کښی نهایت لطیف او عمیق تقریر فرمایلی دی مگر دلته هغه توجیه لیکلی شوی دی چه د دغه بنده په خیال کښی رسیدلی ده. «وللناس فیما یعشقون مذاهب» واضح دی وی چه په «یوقلد» او په ﴿وَلَوْ تَسَّسْنَاهُ﴾ کښی د هغه نار په طرف چه اشاره ده ما په مشبه کښی هلته وحی او قرآن ایښی دی د دی مأخذ هغه فائده ده چه حضرت شاه صاحب پر ﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا﴾ باندی لیکلی ده او د هغه تائید د صحیحینو په یو حدیث سره هم کیږی چه په هغه کښی رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه الفاظ فرمایلی دی «انما مثلی ومثل الناس کرجل استوقد نارا فلما أضاءت ماحوله جعل الفراش وهذه الدواب التي يقعن فیها - الحدیث».

فِي بَيِّنَاتٍ أَنْ تَرْفَعَ

په هغو کورونو (مساجدو) کښی چه اذن حکم کړی دی الله چه پورته دی کړل شی (په بناء سره دغه مساجد یا په تعظیم سره)

تفسیر: الله تعالی د هغو کورونو د تعظیم او تطهیر حکم ورکړی دی یعنی د هغوی دی خبر واخیست شی! او له هر قسمه گندگی او لغو افعال او اقوالو څخه دی پاک وساتلی شی د مساجدو په تعظیم کښی دغه هم داخل دی کله چه هلته داخل شی د تحية المسجد دوه رکعت نافله دی ولوست شی!.

وَيَذْكُرُ فِيهَا اسْمَهُ

او یادوه شی په هغه کښی نوم د دغه (الله)

تفسیر: تسبیح، تهلیل او د قرآن تلاوت او نور کرد (تول) اذکار په دی کښی شامل دی.

يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ

تسبیح وائی دغه (لمونځ کوی الله) ته په دغو کورونو کښی په صبا او په بیگا.

تفسیر: یعنی په گردو (تولو) مناسبو اوقاتو کښی الله تعالی یادوی. غینی مفسرین وائی چه له «غدو» څخه د صبا لمونځ مراد دی او په «آصال» کښی باقی څلور واړه لمونځونه داخل دی ځکه چه «اصیل» د لمر له زواله څخه نیولی تر گهیځ (سحر) پوری مودی ته ویل کیږی.

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ

(داسی) سری چه نه غافلوی دوی سوداگری او نه بیع پیرودل له ذکره یاده د الله او له سم قائمولو اداء کولو د لمانځه او له ورکولو د زکوٰۃ

تفسیر: یعنی کاروبار او معاش او دنیوی ژوندون دوی د الله تعالی له یاده او د الله تعالی د احکامو د په ځای راوړلو څخه نه غافلوی مثلاً که دیر لوی سوداگر او بیپار وی که معمولی دکاندار وی دغه دواړه د الله په یاد کښی تل لگیا وی - او هیڅ یو شی دوی د الله تعالی له ذکره نه غافلوی د اصحاب الکرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین هم دغه شان و.

په ښکاره کری اخستل او خرڅول - کری په زړه کښی د مولی خپل یادول

يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

ویریری (دوی سره له ذکره او طاعته له عذابه) د هغی ورځی چه آوری راوری مضطرب به وی په هغی ورځی کښی زړونه او سترگی (له ډیری ویری)

تفسیر: یعنی په هغه ورځ کښی به زړه په هغی خبری باندی وپوهیږی چه تر اوسه پوری پری نه پوهیده - او سترگی به داسی وپروونکی واقعات ووینی چه له سره ئی پخوا له دی نه وی لیدلی - په زړونو کښی به کله د نجات توقع پیدا کیږی او کله به د هلاک خوف - او سترگی به کله ښی خوا ته وگوری او کله کښی خوا ته او د دی خبری په انتظار کښی به وی چه له کوم لوری به نیول کیږی؟ یا د کوم لوری اعمالنامی ځمونو په لاس کښی راکولی کیږی. (او تسبیح وائی په اخلاص او ویریری له الله تعالی نه)

لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ ط

دپاره د دی چه جزا ورکړی دوی ته الله ډیره غوره جزاء د هغو عملونو چه کړی دی دوی او زیات به کړی (الله) دوی ته له فضله احسانه رحمته خپل

تفسیر: یعنی د هغو ښو کارونو دپاره کوم اجر او صله چه مقرر ده هغه به ورسیږی د الله تعالی له فضله لا څه زیاته هم ورکوله کیږی چه د هغه تفصیل او تعین اوس نشی کیدی.

وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ٣٨

او الله رزق روزی ورکوی هر چاته چه اراده وفرمائی (د رزق ورکولو د هغو) بی له حساب (وافره پریمانه)

تفسیر: یعنی د الله تعالی په دربار کښی د هیڅ یو شی کمی نشته که جنتیانو ته بیحده او بیحسابه نعماء او آلاء عنایت وفرمائی نو ده ته هیڅ مشکل نه دی.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ يَفْقِعُهَا يَحْسِبُ الظَّهَانُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ
لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوْقَهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ٣٩

او هغه كسان چه كافران شوى دى عملونه د دوى په شان د سراب دى په هواره ډاگ كښى چه گمان كوى پر هغه باندې تېرى د اوبو تر هغه پورې چه راشى (او ورسپړى هغه شى ته چه د اوبو گمان ئى پرى كړى ؤ) نو ونه مومى دغه سړى هغه چه گمان د اوبو پرى كړى شوى ؤ هيڅ شى او بيا به مومى (عذاب د) الله په نزد (د عمل) خپل پس پوره به وركړى (الله) ده ته پوره حساب (جزا د عمل د ده) او الله ډير ژر (اخيستونكى) د حساب دى.

تفسير: روايت دى چه عتبه بن ربيعه په جاهليت كښى ډير عبادت او طلب د دين كاوه بيا چه د اسلام لمر راوخوت دى كافر شو - نو په دغه مناسبت دغه پاس آيت نازل شو چه مطلب ئى دغه دى او هغه كسان چه كافران دى هغه عملونه د دوى چه په ظاهر كښى نيك ښكارى لكه د صلة الرحمى پالل يا د مړيى آزادول - يا د وېرى مړول يا دغسى نور خير خيرات كول - نو دغه گړد (تول) عملونه پشان د هغى ښورى دى چه په هوار ميدان كښى ښكاريږي په سخته گرمى په وقت د نيمى ورځى كښى او داسى بريښى چه تېرى سړى پرى د اوبو گمان كوى او په بيره (تلوار) مخامخ وردرومى تر هغه چه ورسپړى هغه غاى ته چه د اوبو گمان پرى شوى ؤ نو بيا نه مومى دى هغه گمان كړى شوى خپل هيڅ شى الخ. كافران په دوه قسمه دى يو هغه چه په خپل زعم او عقيدة سره څه نه څه ښه كارونه هم كوى او داسى گڼي چه وروسته له مرگه به مى په كار راشى - حال دا كه د ده كوم كار په ظاهره سره ښه هم وي نو د كفر له شأمه عند الله هغه مقبول او معتبر نه دى د دغو غوليدلو كفارو مثال داسى وگڼئ لكه چه په تكنده غرمه كښى په وچه لويه بيليا كښى يو تېرى سړى ته له لرى څخه اوبه ښكاره شى او هغه په حقيقت كښى غلبدونكى شگه (شگى گل) وي او دغه تېرى د ډيرى تندى په حالت كښى ورسپړى كه گورى چه اوبه هلته هيڅ نشته - بلكه د موت او هلاك كنده لا ورته مخامخ پرته ده او د حساب او كتاب وقت په سر ورته ولاړ او پاك الله بالذات د ده د گړد (تول) عمر حساب او كتاب اخلى د هم دغه اضطراب او حسرت په وقت كښى د ده گړد (تول) حساب يو غلى الله تعالى تصفيه او خلاصوى ولى چه د حسابونو ژر انجام او سريع اتمام د الله تعالى د قدرت په مقابل كښى ډير آسانه كار دى او په يوه طرفه العين د گړد (تول) عمر او د گړدو (تولو) خلقو حساب كتاب فيصله او پرى كوى دوهم هغه دى چه له سره تر پايه پورې په دنيوى عيشونو او عشرتونو او مزو كښى مغروق او د جهل كفر - ظلم او عصيان په ظلماتو كښى غوتى وهى نو د هغوى مثال وړاندې بيان فرمائى د دوى سره د رڼا (رڼرا) دومره يوه وړانگه (پلوشه) هم نشته لكه چه هغه پر سرابونو باندې غوليدونكى ته پر نظر راتله دغه خلق په خالصو تيارو كښى او په يوه د پاسه په بل ظلمات كښى بند پراته دى. له هيڅ طرف د رڼا (رڼرا) پلوشه يا د روښنى وړانگه (پلوشه) ورته نه رسپړى. نعوذبالله منها.

أَوْ كُظِمْتُ فِي بَحْرِ لَيْحٍ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ
سَحَابٌ ظَلَمْتُ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ
يَرَهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿٢٤﴾

یا (عملونه د دوی) پشان د هغو تاریکیو دی په بحر ژور کښی چه پت کړی وی (دغه بحر) لره یو موج د پاسه ئی بل موج وی او د پاسه د دغه (موج) وریځ وی (دغه څلور قسمه) تیاری دی چه ځینی د دوی د پاسه د ځینو نورو دی، کله چه راویاسی (دغه پریوتی په دغو تیاریو کښی) لاس خپل نه وی نژدی (دی) چه ووینی دغه (لاس خپل) او هر هغه چه نه وی ورکړی الله ده ته نور رڼا (رنرا) پس نشته ده ته هیڅ نور رڼا (رنرا)

تفسیر: یعنی د سمندر په ژورو کښی (۱) پخپله د لوی سیند تیاره (۲) د هغه د پاسه د طوفانی هوا او امواجو تپه توره تیاره (۳) بیا د هغه څخه برسیره د سختی ویروونکی تکی توری وریځی تیاره (۴) ورسره د تریمو توره تیاره شپه هم فرض کړه شی، نو پر دغو تیاریو باندی لا پسی تزیید کیږی. په دغو تورو تیاریو کښی که دغه واقع په بحر کښی خپل لاس چه اقرب الاعضاء دی پورته کړی - او خپلو سترگو ته ئی نژدی راوولی نو بیا هم د دیرو تیاریو له سببه به ئی هیڅ شی په نظر نه ورځی چه هغه ته ځمونږ په محاورو کښی داسی وائی چه «سترگو ته سترگی په کار دی» پاس د مؤمنانو په ذکر کښی یی چه «یهدی الله لنوره من یشاء» فرمایلی ؤ دغه جمله د هغی په مقابل کښی ده یعنی هر هغه چاته چه الله تعالی نور او توفیق نه وی ورکړی نو هغه ته بل څوک څه رڼا (رنرا) رسولی شی؟ - د هغه استعداد خراب ؤ توفیق ور ونه رسید او د سیند په ژوره کښی ولوید او د رڼا (رنرا) ورقلو دروازی ئی پر خپل ځان پسی بندی کړی نو بیا نور او رڼا (رنرا) له کومی لیاری ورننوځی.

تنبیه: رب العزت په اعمالو د کفارو پوری دوه مثالونه وتړل په دری اعتباره سره (۱) په اعتبار د تخییر چه ای مخاطبه که دغو اعمالو ته گوری چه هیڅ فائده او نفع نه لری نو لکه سراب دی. (۲) که دی ته گوری چه نور او رڼا (رنرا) د حق او ایمان ورسره مل نه وی نو لکه ظلمات دی. (۳) که په اعتبار د تقسیم د مکانینو ورته گوری نو نظر عقبی ته دا لکه سراب داسی دی او نظر دنیا ته لکه ظلمات داسی دی.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْخَرُ لَهُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَفَاتٍ

آیا نه وینی ته ای مخاطبه! بیشکه الله چه دی تسبیح وائی ده ته هر هغه چه په آسمانونو کښی دی (او هر هغه) چه په ځمکه کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکې) او مرغان هم (تسبیح وائی) په دغه حال کښی چه خواره کوونکی وی د وزرو خپلو (په هوا کښی).

تفسیر: ښائی د الوتونکو مرغانو ذکر یی له دی لامله (له وجی) جلا (جدا) فرمایلی وی چه هغوی به په دغو اوقاتو کښی د آسمان او ځمکې په منع کښی معلق وی او د دوی په دغه شان او کیفیت سره الوتل د الله تعالی د قدرت او قوت او عظمت لوی دلیل دی.

كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ ط

هر یوه (له دغو مذکورینو چه دی) په تحقیق معلوم دی (الله) ته لمونځ د هغه او تسبیح د هغه

تفسیر: یعنی الله تعالی هر شی ته د هغه د حال سره مناسب د انابت - عبودیت - اطاعت - تسبیح او تهلیل ویل الهام فرمایلی دی چه هغه پر دغه پوهیدلی دی او تل همغه خپله وظیفه بلا ناغه ادا کوی لیکن د افسوس او تعجب مقام دی چه ډیر تش په نامه سره انسانان د غرور او غفلت او د ظلمت او جهالت په دلدل کښی داسی څښ شوی دی چه د حقیقی مالک له یادولو - او د عبودیت د وظیفی په ځای راوړلو څخه بیخی بی برخي پاتی دی.

تنبیه: د مخلوقاتو د تسبیح په نسبت د سورت بنی اسرائیل په (۵) رکوع کښی څه مضمون پخوا له دی نه لیکلی شوی دی ښائی چه هغه هلته ولوست شی. په یو حدیث کښی راغلی دی چه حضرت نوح علیه السلام خپلو ځامنو ته د تسبیح وصیت وفرمایه او وی ویل «وَانْهَالصَّلَاةَ الْخَلْقَ - هم دغه د باقی مخلوقاتو لمونځ دی».

وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿۴۱﴾

او الله ته ښه معلوم دی هغه (اعمال هم) چه کوی ئی دوی

تفسیر: یعنی اگر که د دوی په عبادت او بندگی باندی قاسی ونه پوهیږئ لیکن پاک الله ته دغه کرد (تول) شیان معلوم دی او الله تعالی ته دغه ښه معلوم دی چه هر څوک څه کوی؟

وَاللَّهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٣٧﴾

او خاص الله ته دی ملک سلطنت د آسمانونو او د ځمکې (سره له آسمانونو ځمکو او مافیهما) او (هم خاص) الله ته دی (بیرته ورتله د تولو).

تفسیر: یعنی څرنګه چه د دوی علم پر ګردو (تولو) محیط دی د ده حکومت هم پر تولو علویاتو او سفلیاتو حاوی دی او د تمامو بیرته ورتګ او رجوع هم د ده په لوری ده. وروسته له دی نه الله تعالی جل و علا شانه واعظم برهانه خپلو حاکمانه او قادرانه تصرفاتو داسی بیان فرمائی.

الْمُرْتَانِ اللَّهُ يُرْجَى سَابَأَتُهُمْ يُؤَلَّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَا مَافَتَرَى الْوَدُقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ

آیا نه وینی ته (ای مخاطبه) چه بیشکه الله روانوی شری وریځی (توتی توتی هر طرف ته چه اراده وفرمائی) بیا یوځای والی فرمائی په منځ د دغو (توتو د وریځو) کښی بیا ئی وګرځوی لاندی باندی قط په قط پس وینی به ته ای (انسانه) باران چه وځی له منځه د دی وریځی

تفسیر: یعنی رومی د وریځو وړوکی وړوکی توتی پورته کیږی، دغه ګردی (تولی) سره یو ځای کیږی او یوه لوبه د وریځی توته تری جوړیږی بیا دغه وریځی داسی ترتیب او ترکیب مومی چه د یوی د پاسه به ځای نیسی او یوه پریږه (غته) طبقه تری متشکله کیږی.

وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٣٨﴾

او نازلوی (الله) له (طرفه د) آسمانه له (وریځو یا د بلیو په شان د) غرونه چه وی په هغو (غرونو) کښی ځینی له بلی پس رسوی (الله) د ا بلی هغه چاته چه اراده وفرمائی (د رسونی ئی) او ګرځوی ئی له هر هغه چا څخه چه

اراده ئی وفرمائی (د گرځولو یی) نژدی وی رڼا (رڼرا) بریښنا د هغو (پلی) چه بیول وکړی په ابصارو (د ناظرینو او ورک کړی بصارت ئی)

تفسیر: یعنی لکه چه په ځمکه کښی د تیرو (گتو) غرونه دی ځینو اسلافو ویلی دی چه هم داسی په آسمان کښی هم د پلی غرونه دی. شیخ الهند محمود الحسن رحمة الله علیه د دی سره موافقه ترجمه کړی ده لیکن زیاته او راجح او قوی دا ده چه له سماء څخه وریځی مراد شی مطلب ئی داسی شو چه له وریځو څخه چه په کثافت او غلظت کښی د غرونو په شان دی پلی اوړوی چه له هغو څخه دیرو خلقو ته جانی او مالی نقصانات رسیږی او زیات کسان تری محفوظ پاتی کیږی مشهوره ده چه د پلی راش د غوائی په یو ښکر کښی وی او بل ښکر ئی وچ پاتی وی د بریښنا بریښیدل دومره تیره او زیات وی چه سترگی تری بریښی او نژدی وی چه د کتلو قوت ئی ضائع کیږی.

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٣٣﴾

گرځوی الله شپه او ورځ (په تبدیل تزئید تنقیص حرارت برودت ضیاء ظلمت او نورو) بیشکه په دغو (مذکوره و شیانو) کښی خامخا عبرت دی خاوندانو د سترگو او بصیرت ته

تفسیر: یعنی د ورځی څخه وروسته شپه او د شپی څخه وروسته ورځ د هم دغه پاک الله په قدرت ځی راځی - هم دغه الله تعالی کله ورځی او کله شپی اوږدوی او لنډوی او د هغوی تودوالی په یخوالی او یخوالی په تودوالی سره تبدیلولی. نو لا سم دی چه د قدرت د داسی عظیم الشان دلائلو او شواهدو د لیدلو څخه انسان بصیرت او عبرت حاصل کړی - او د هغه حقیقی مالک الملکوت په طرف د زړه په صدق سره رجوع وکړی چه د ده په قدرت کښی د دغو گردو (تولو) تقلباتو او تصرفاتو زمام او واگی دی.

وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّا فِيهِم مِّن مَّيِّتٍ عَلَىٰ بَاطِنٍ وَمِنْهُمْ
مَّن يَّهْدِي عَلَىٰ رَجَلَيْنٍ وَمِنْهُمْ مَّن يَّهْدِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ يُخَلِّقُ اللَّهُ مَا
يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٤﴾

او الله پیدا کړی دی هر حیوان چه گرځی (په ځمکه کښی) له اوبو پس

عُيْنِي له هغوى هغه دى چه تگ كوى (خوځيوى) پر نس گيده پر تتر خپل (لكه مهي مار) او عُيْنِي له دوى هغه دى چه تگ كوى پر دوو پښو (خپلو لكه انسان مرغان) او عُيْنِي د دوى هغه دى چه تگ كوى په څلورو (پښو خپلو لكه آس اوښ)، پيدا كوى الله (ماسوا له دغو مذكورو) هر هغه څه چه اراده ئى وفرمائى (د خلقت د هغو) بيشكه الله پر هر څيز باندې (چه اراده وفرمائى) ښه قادر دى (چه عُيْنِي ئى خلقت د هر راز (قسم) مخلوقات دى).

تفسير: يعنى كه كوم حيوان ته له څلورو پښو څخه زياتې پښې هم وركړې دى نو بعيد نه دى او د ده لامحدوده قدرت او مشيت هيڅوك نه شى محصورولى او كه الله تعالى خپل عُيْنو مخلوقاتو ته دغسې قدرت ورعطاء كړى چه هغوى له جماداتو او عناصرو او نورو څخه نور شيان ايجاد او اختراع كړى نو هغه هم د هم دغه الله تعالى لطف او احسان دى چه هغوى ته ئى دغسې پوه او ادراك ور په برخه كړى دى

پر دغه آيت ښائى د ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ النَّارِ كُلَّ شَيْءٍ﴾ تفسير چه د الانبياء په (۲) ركوع كښى مو ليكلى دى بيا ولوست شى.

لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾

خامخا په تحقيق نازل كړى دى مونږ آياتونه بيانوونكى واضح او الله سمه صافه لياره ښيى هر هغه ته چه اراده وفرمائى (د ليار ښوونى د هغى) ليارى سمى صافى (د اسلام او جنت ته).

تفسير: يعنى تكوينيه او تنزيليه آيات ئى دومره ښكاره او واضح دى چه د هغو په ليدلو او اوريدلو هم هيڅ يو عقلمن انسان ښائى گمراه او بى ليارى نشى - ليكن پر سمه صافه لياره همغه تلى شى چه الله تعالى ورته د هدايت توفيق ور په برخه كړى وي. سره له دى چه په مليونو انسانانو دغه د قدرت ظاهري او باهرى دلائل او شواهد گورى كله چه دوى د هغو په وسيله خالق تعالى نه پيژنى او نه موحدان او مسلمانان كيوى گواكي د نتيجه په اعتبار د دوى دغه ليدل د نه ليدلو په شان دى.

وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٠﴾

او وائی (دا منافقان) چه ایمان راوری دی مونبر پر الله او پر رسول (د الله) او حکم منلی دی مونبر (د الله او د رسول الله) بیا مخ گرځوی (له اسلامه) یوه ډله له دوی وروسته له هغه (ایمان او اطاعت) او نه دی دغه (گرځیدونکی) مؤمنان (صدقاً).

تفسیر: دغه د منافقینو ذکر دی، دوی به په ژبه سره د ایمان او اطاعت دعوی کوله کله چه د عمل وقت راته نو سم له خپلی دعوی سره به ئی عمل نه کاوه او له اسلامی احکامو به ئی مخ گرځاوه. حقیقت دا دی چه د دوی په زړونو کښی له ابتداء څخه د ایمان او انقیاد آثار نه و موجود - هغه چه د ژبی جمع او خرڅ و د امتحان او ابتلاء په وقت کښی به دغه کلانین هم ویلی کیده او دروغ به ئی له رشتیا څرگند او جلا (جدا) ښکاریده.

وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٣٨﴾
وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٣٩﴾

او هر کله چه ویللی شی دوی الله او رسول د دغه (الله) ته دپاره د دی چه حکم وکړی دغه (رسول) په منع د دوی کښی ناڅاپه یو فریق ډله د دوی اعراض ډډه کوونکی دی (له حکم د رسوله) او که چیری وی دوی ته حق (په زعم د دوی پر بل) نو راځی دوی دغه (رسول الله) ته گړندی فرمان منونکی.

تفسیر: یعنی که له دوی جگړه له چاسره واقع کیده - او په دی پوهیده چه مونبر په ناحقه یو په دغه وقت کښی که مقابل فریق هغوی ته ویل چه راځه چه د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم حضورته لار شو - او د دغی جگړی فیصله له هغوی څخه وغواړوا نو دغه منافقان به په دغه ورنگ نه راضی کیده ځکه چه دوی پوهیدل چه حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم بی له لحاظ او خاطر د حق او حقانیت رعایت کوی او سم له عدله او انصافه خپله فیصله صادروی چه په هغه تقدیر به د دوی له مفاد څخه مخالف واقع کیده حال دا چه پخوا له دی نه به دوی داسی دعوی کوله چه مونبر پر الله تعالی او رسول الله ایمان راوری دی او د دوی گړد (تول) احکام منو نو اوس د دوی هغه دعوی چیری لاره؟ هوا که په کومه معامله کښی حق د دوی په طرف وی نو په دغه وقت کښی په ډیر سرعت او چالاکی او په ماته غاړه د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دربار ته حاضرېږی او د خپلی فیصلی انحصار د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په مبارک ذات څرگندوی - ځکه چه په دغه تقدیر دوی داسی گټی چه هلته سم له عدالته او انصافه ځمونږ په جانب فیصله صادرېږی. نو دغه څنگه ایمان او اسلام دی؟ دا خو تش شخصی

اغراض او هواپرستی ده .

أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

آیا په زړونو د دوی کښی مرض رنځوری (د کفر او نفاق) ده .

تفسیر: مرض رنځوری او ناروغی دغه ده چه دوی الله تعالیٰ او رسول الله صلی الله علیه وسلم په رښتیا سره ومانه لیکن حرص - طمع او دنیوی اغراضو د دوی مخه ونیوله چه پر خپله هماغه وینا او اقرار به ئی عمل هم کاوه - لکه چه د رنځور زړه غواړی چه قدم ووهی او چیری لار شی لیکن د ده قدمونه حرکت نشی کولی او دی د خوځیدو نه وی .

أَمَّا تَأْتَبُؤْا مَّا يَخَافُونَ أَن يُخَيِّفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولَهُ بَلْ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

آیا شکمن دی دوی (په نبوت د محمد) آیا ویریږی دوی له دی نه چه ظلم به وکړی الله پر دوی (یا ظلم به وکړی) رسول د دغه (الله پر دوی داسی نه دی چه الله او رسول الله پر چا ظلم وکړی بلکه دوی چه دی هم دوی ظالمان دی (په اغراض سره)

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ جل جلاله او محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په نسبت تاسی ته څه تردد او اندیښنه پیدا شوی ده یا د محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په صداقت یا د الله تعالیٰ جل جلاله په وعد او وعید کښی څه شک او شبهه لری؟ یا داسی گمان کوی چه الله تعالیٰ جل جلاله یا د هغه محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم به د دوی معاملات په خلاف د انصاف فیصله کوی؟ نو ځکه د دوی په حضور کښی د خپلی دعویٰ له وړلو څخه څه اندیښنه او تردد کوی نو په یاد ئی ولری چه هلته له سره د ظلم او بی انصافی احتمال نشته هوا پخپله هم دغو خلقو ظلم ته خپلی ملاوی ترلی دی او غواړی چه خپل حق پوره حاصل کړی او د نورو یوه پیسه هم بیرته ور نه کړی نو ځکه له دی نه ویریږی چه خپل معاملات محمدی شریعت او د الهی عدالت ته وړاندی کړی ځکه چه پوهیږی چه د محمد رسول الله منصفانه فیصله به ځمونږ له مطلب څخه خلاف وی . دغه د منافقانو ذکر و په مقابل د دوی کښی اوس د مخلصانو د اطاعت او فرمان منلو بیان هم فرمائی

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ
بَيْنَهُمْ أَنْ يُقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

بیشکه هم دا خبره ده چه ده وینا د مؤمنانو کله چه ویللی شی دوی الله ته
او رسول د دغه (الله) ته دپاره د دی چه حکم وکړی په منع د دوی کښی (په
وقت د جگړی کښی) دا چه ووائی واوریده مونږ (خبره د تا) او ومانه مونږ
(حکم د تا او دغه ویونکی هم دوی دی بریالیان (کامیاب) خلاصی
موندونکی (له عذاب په مراد رسیدلی).

تفسیر: یعنی د صادقو مسلمانانو کار داسی وی او بنائی چه هم داسی وی لکه چه په کومه
معامله کښی دوی ته د الله د احکامو بلنه او دعوت وشي اگر که ظاهراً په هغه کښی د دوی گته
(فائده) یا تاوان وی په منده ورځغلی او د یوی شیبی دپاره څه ځنډ (تاخیر) او توقف په کښی
نه کوی او فی الفور «سمعاً و طاعة» ووائی او د هغه د حکم منلو دپاره تیار او آماده شی چه په
دغه کښی د دوی د اصلی نیکی او حقیقی فلاح راز (قسم) مضمحل دی.

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾

او هر څوک چه اطاعت وکړی حکم ومني د الله او د رسول د دغه (الله) او
وویریږی له الله او ځان وساتی (له غضبه د ده) پس دغه (فرمان منونکی
ویریدنکی) هم دوی دی بری موندونکی د (جنت)

تفسیر: یعنی هغه چه فی الحال مطیع وی او پر خپلو تیرو تقصیراتو نادم وی او له الله تعالی څخه
وویریږی او توبه وکړی او په مستقبل کښی له بدو چارو او لیارو څخه خپل ځان وساتی نو د
دوی دپاره په دنیا او آخرت کښی بری او کامیابی ده.

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا
تَقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾

او قسمونه خوری (منافقان) په الله سخت سخت قسمونه د دوی قسم دی
خامخا چه که ته (حکم) امر وکړی دوی ته (په وتلو سره جهاد ته) نو
خامخا به وځی (دغه جهاد ته) دوی هر ورو (خامخا) ووايه (ای محمده
منافقانو ته) قسم مه خورئ تاسی د دروغو طاعت نیک (څمونږ مطلب دی)
بیشکه الله ښه خبردار دی په هغو کارونو چه کوئ تاسی.

تفسیر: یعنی منافقان دیر سخت تاکیدي قسمونه خوری او غواړی چه تاسی بیخی داده او متیقن
کړی چه «که تاسی مونږ ته حکم را کړئ نو مونږ گړد (تول) کور کهول پریږدو او دی ته تیار
ولاړ یو چه د الله تعالی لپاری ته ووځو او د هغه د گړدو (تولو) احکامو تعمیل وکړو که محمد
رسول الله مبارک لږ څه اشاره وفرمائی نو مونږ خپل گړد (تول) مال دولت د الله تعالی په لپاره
کښی لگوو او مونږ تری بیخی جلا (جدا) کیږو» نو د دی په نسبت داسی فرمائی چه دومره
غټو خبرو ویلو او داسی قسمونو یادولو ته حاجت نشته ستاسی د اطاعت حقیقت گړدو (تولو)
ته معلوم شوی دی تاسی خو په ژبه دیری دعوی کوئ او وچت وچت غیږیئ لیکن د عمل په وقت
کښی ورو ځانونه بیرته را کاپړئ ښائی چه تاسی د صادقو مسلمانانو په شان خپل ښه اعمال او
مجاهدت او حسن اطاعت را څرگند کړئ له داسی غټی خبری او قسمو خوړلو څخه هیڅ یوه
فائده په لاس نه درځی فرض ئی کړئ چه تاسی هم داسی قسمونو سره د بندگانو اطمینان او
یقین ځان ته حاصل کړئ لیکن د الله تعالی په نزد کښی هیڅ قسم چل فریب مکر - دروغ نه
چلیږی او هغه ته خو گړدی (تولی) ظاهری او باطنی خبری او احوال څرگند دی او وروسته له
دی نه به ستاسی د مکر او فریب او نفاق پرده وشلوی.

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكُمْ
مَآحِظٌ وَعَلَيْكُمْ مَآحِظٌ وَإِنْ تُطِيعُوا تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى
الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٣﴾

ووايه (ای محمده دوی ته) اطاعت وکړئ (حکم ومنی) تاسی د الله او د رسول
(د الله په خلوص سره په هر څه کښی) پس که مخ وگرځوئ تاسی (ای خلقو
له اطاعت د رسول الله) نو بیشکه هم دا خبره ده چه دی پر دغه رسول څما
هغه بار (د تبلیغ) چه پری ایښی شوی دی او دی پر تاسی (بار) چه پر
تاسی ایښی شوی دی (او پری مکلف یئ چه اطاعت د رسول الله دی) او که
اطاعت وکړئ حکم ومنی تاسی د دغه (رسول الله) نو سمه صافه لپاره به

ومومئ او حق ته به پری ورسپړی او نه دی پر (ذمه د) رسول مگر رسونه
بنکاره (د شرائعو چه هغه ئی ادا کړی ده)

تفسیر: یعنی پر رسول د الله تعالیٰ له طرفه د تبلیغ بار ایښی شوی دی چه ده هغه په ښه شان
سره اداء کړی دی او کوم بار چه پر تاسی ایښی شوی دی هغه تصدیق او د حق قبول دی او دغه
ده چه د ده د ارشاده سره موافق تگ وکړئ! که تاسی دغه خپله ذمه واری محسوسه کړئ - او د
محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د احکامو تعميل په ښه شان سره وکړئ نو د دواړو دارینو
بری او د کامیابی لپاره به ومومئ! او په دنیا او عقبی کښی به خوشال اوسپړئ! که نه د محمد
رسول الله صلی الله علیه وسلم هیڅ نقصان نشته او تاسی به د خپلو شرارتونو او سر کشیو سزا او
بده نتیجه پخپله وگورئ محمد رسول الله خو خپله فریضه اداء کړی ده او عند الله له خپلی ذمه
واری شخه مسئول نه دی. وروسته له دی نه د اطاعت الرسول ځینی ثمرات بیان فرمائی چه د هغه
سلسله به په هم دغه دنیا کښی شروع کیږی.

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ
مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا

وعده کړی ده الله له هغو کسانو سره چه ایمان ئی راوړی دی له تاسی او
کړی ئی دی ښه (عملونه) چه قسم دی خامخا به خلیفگان کړی (الله) دوی په
ځمکه کښی لکه چه خلیفگان کړی ئی و هغه کسان چه پخوا وو له دوی نه
او خامخا ثابت قوی به وگرځوی هر ورو (خامخا) دوی ته دین د دوی هغه
(دین د اسلام) چه غوره کړی دی (الله) دوی ته او هر ورو (خامخا) بدل به
ورکړی هر ورو (خامخا) دوی ته وروسته له ویری د دوی له دشمنانو امن (او
اطمینان) عبادت به کوی دوی ځما شریک به نه پیدا کوی له ماسره هیڅ څیز

تفسیر: دغه خطاب ئی د رسول الله د زمانی خلقو ته فرمایلی دی یعنی هغه ذوات چه د دوی په
منځ کښی په اعلیٰ درجه نیکان او د سیدالانسان والجان کامل پیروان او تابعان دی وروسته له
رسول الله به دوی ته د ځمکی حکومت ورکاوه کیږی. او د اسلام دغه دین به چه د الله تعالیٰ

خوښ او پسند دى د دوى په لاسونو خوروى او قائموى . لكه چه د استخلاف په لفظ كښى دى طرف ته اشاره ده چه دغه كسان به تش د دنيوى باچاهانو په شان نه وي بلكه د رسول الله خليفهگان به وي د سماوى حكومت اعلان كوى او د حق دين اساسونه به قائموى. او په پر او بحر او هر چيرى به د دوى احكام او تصرفات جارى كيږي. په دغه وقت كښى به مسلمانان د كافرانو څخه نه ويريږي. او په پوره امن او سكون سره به د الله تعالى په عبادت كښى مشغول او لگيا اوسيږي او په دنيا كښى به د امن او امان زمانه او دوره وي د دغو مقبولو او معززو بندگانو ممتاز شان به دغه وي چه دوى به د خالص واحد الله تعالى عبادت او بندگى داسى كوى چه په هغى كښى به د يوى ذرى په اندازه هم د شرك او اختلاط اثر نه وي د جلى شرك ذكر او نسبت خو له دغو سره امكان نه لري. د خفى شرك لږ آثار او علائم به هم په دوى كښى نه ليدل كيږي دوى گرد (تول) به د يوه الله قدوس جل وعلا شانه وعظم برهانه خالص بندگان وي او يواځى به له الله تعالى څخه ويريږي او يواځى هغه ته به هيله (آرزو) او آسره كوى او پرى متوكلان معتمدان به وي د الله د رضا په لياره كښى به ژوندون كوى او په هم دغه لياره كښى به خپل ځانونه جاروى (قربانوى) پرته (علاوه) له الله تعالى د بل كوم موجود خوف او ويره به له سره د دوى په زړونو كښى ليارى نه مومي او نه به د بل چا د خوښى او خفگان څه پروا كوى.

الحمد لله چه د الله تعالى دغه وعده د څلورو تنو راشدهؤ خلفاؤ رضى الله تعالى عنهم په لاسونو پوره شوه او گردى (تولى) دنيا د دغه عظيم الشان پخوا ويلو د يوه يوه وينا د يوه يوه حرف مصداق پخپلو سترگو سره وليدل د څلورو واړو راشدهؤ خلفاؤ رضى الله تعالى عنهم څخه وروسته هم اسلامى باچاهان وقتاً فوقتاً په هم دغو اوصافو سره متصف راغلي دي . هر كله چه الله تعالى بيا اراده وفرمائى وروسته له دى نه هم راځي.

په احاديثو كښى راغلى دي چه وروستنى خليفه به امام مهدى رضى الله تعالى عنه وي چه د هغه په نسبت عجيب او غريب بشارات اورول شوى دي. د الله تعالى ځمكه له عدله او انصافه دكوى . او په خارق العاده ډول (طريقه) سره به فى سبيل الله جهاد كوى او د هغه په قوت به كلمه الله ته اعلاء او اسلام ته ښه ترقى او اعتلاء وركوى. اللهم احشرنا فى زمرة - وارزقنا شهادة فى سبيلك انك واسع المغفرة وذو الفضل العظيم.

تنبیه: د دى د استخلاف له آيت څخه د څلورو واړو راشدهؤ خلفاؤ رضى الله تعالى عنهم ډير لوى فضيلت او منقبت راوځي . ابن كثير د دى آيت په ذيل كښى د نبوت له منوره عهده راخيستى تر عثمانى عهد پورى ئى اسلامى فتوحات درجه په درجه بيان كړى دي او په آخره كښى ئى دغه الفاظ ليكلي دي «وجبى الخراج من المشارق والمغارب الى حضرة امير المؤمنين عثمان بن عفان رضى الله تعالى عنه وذلك ببركة تلاوته ودراسته وجمعه الامة على حفظ القرآن ولهذا ثبت فى الصحيح ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال «ان الله زوى لى الارض فرأيت مشارقها ومغاربها وسيلغ ملك امتى مازوى لى منها»

فها نحن نتقلب فيما وعدنا الله ورسوله وصدق الله ورسوله فنسأل الله الايمان به ورسوله والقيام بشكره على الوجه الذي يرضيه عنا»

وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

او هر څوک چه کافر شو پس له دغو لویو انعاماتو پس دغه کسان هم دوی (غت) فاسقان دی.

تفسیر: یعنی د داسی عظیمه و انعاماتو څخه وروسته ناشکری د ډیرو لویو مجرمانو او د زورورو عاصیانو کار دی - حضرت شاه صاحب فرمائی «هر هغه څوک چه د اریعه و خلقاو د خلافت او د دوی د فضل او شرف څخه منکر شو د دغو الفاظو څخه د ده حال څرگنداوه شی» ﴿رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذَا النَّارِ الَّتِي نَمُوتُ فِيهَا وَارْتَدَّنَا إِلَيْكَ رُدًّا﴾

وَاقِیُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاطِیْعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾

او قائموئ تاسی (سم اداء کوئ سره له ټولو حقوقو) لمونځ او ورکوئ زکوٰۃ او اطاعت وکړئ حکم ومنئ تاسی د رسول (د الله) بنائی تاسی ته چه رحم وکړ شی پر تاسی.

تفسیر: یعنی که د الله تعالی له رحمته برخه اخیستل غواړئ نو تاسی هم د هم هغو مقبولو بندګانو په شان حسنه اعمال ځان ته اختیار کړئ! - چه د لمونځونو په ښه شان سره قائموئ - د زکوٰۃ ورکول دی او د حیات په ټولو شعبو کښی د رسول الله صلی الله علیه وسلم پر احکامو تلل دی.

اللهم ارزقنا متابعة رسولك صلى الله عليه وعلى آله واصحابه وسلم وتوفنا عليها والحقنا بالمالحين آمين!

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا أُولَٰئِكَ إِلَّا النَّارُ وَكَانَ الْمُصِيرُ ﴿٥٧﴾

مه کوه گمان خامخا پر هغو کسانو چه کافران شوی دی عاجز کوونکی (د الله) په غمکه کښی او غای د هستوگنی د دوی اور (د دوزخ) دی او خامخا بد غای د ورتلو دی (دا دوزخ).

تفسیر: دغه د نیکو بندګانو په مقابل کښی ئی د مردود او مغضوبو خلقو انجام او خاتمه ښوولی ده یعنی کله چه نیکانو ته د ملک حکومت او د غمکی خلافت عطاء کیږی نو د کافرانو او بدکارانو گردی (تولی) مکاری او تدابیر ماتېږی او ماته ئی ور په برخه کیږی - د الله تعالی د ارادی مخه هیڅ څوک نشی نیولی - که دوی په ګرده (توله) دنیا کښی دی خوا او هغی خوا ته مندی ووهی - او هر چیری لار شی او وغځی - نو بیا هم د الله تعالی له سزا او پوښتنی څخه ځان نشی پتولی او خلاصولی - او یقیناً دوی د جهنم په بندی خانه کښی غورځول کیږی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَآذِكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانوا) ښائی چه اذن دی وغواړی له تاسی (په وقت د ننوتلو) کښی پر تاسی باندی) هغه (وینځی مریان خدام) چه مالکان شوی وی د هغو ښی لاسونه د تاسی

تفسیر: څلور رکوع پخوا له دی نه د استیذان (اجازه غوښتلو) د مسئلې ذکر ل دا د هغه تتمه ده په منع کښی د ځینو خاصو مناسباتو لامله (له وجی) نور مضامین راغلی ل.

وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ

او هغه کسان چه نه دی رسیدلی حد د (احتلام بلوغ) عقل ته له تاسی (احرارو) دری کرته پخوا له لمانځه د صبا او په هغه وقت کښی چه پاسی ږدی تاسی کالی (جامی) خپل د گرمی په وقت کښی او پس له لمانځه د ماسختن (دغه اوقات) دری وقتونه د خلل (پینیدو د ستر) دی تاسی ته

تفسیر: په هم دغو دوو اوقاتو کښی عموماً زائد کالی (جامی) له ځانه لری کیږی یا د خوب

او د ویشی لباس سره تبدیلیږي او مروښی زیاتره په هم دغو اوقاتو کښی کاوه شی کله پخوا له سهاره کله د غرمی د لمبلو شوق یا ضرورت چه هم انسان ته پېښیږي او دا غواړی چه بل څوک پری مطلع او خبر نشی نو ځکه ئی حکم ورکړ چه په دغو دريو اوقاتو کښی نابالغو هلکانو وینځو او مریانو ته هم ښائی چه د ننوتلو اجازه واخلی په نورو اوقاتو کښی دوی ته نه ښائی چه د نورو پردیو په شان اجازه وغواړی مگر که کوم شخص د خپلو مصالحو لامله (له وجی) په نورو اوقاتو کښی هم د استیدان قید زیات کړی نو دلته استجازه ضروری ده.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَ هُنَّ طُفُوفٌ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ

نشته پر تاسی او نه پر دوی باندی هیڅ گناه (وبال) تیر له دغو دریو وقتونو (په بی اذن ننوتلو د دوی کښی پر تاسی) دوی گرځیدونکی دی پر تاسی (په تللو او ننوتلو لپاره د خدمت) ځینی ستاسی پر ځینو نورو (گرځیدونکی یی یو په بل)

تفسیر: یعنی د پورته ذکر شویو اوقاتو څخه ماسواء په نورو اوقاتو کښی عادتاً بی له مزاحمته او ممانعته یو له بل سره کتلی شی! او په دغو تللو راتللو کښی نابالغو هلکانو - وینځو او مریانو ته لازم نه دی چه د هر واری ننوتلو دپاره اذن او اجازه وغواړی ځکه چه د دی شیانو له رعایته دیر تکلیف او حرج پېښیږي او په کارونو او معاملاتو کښی دیر بندوالی او حرج واقع کیږي چه هغه د الله تعالی له حکمته خلاف دی.

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ
الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ
عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ
وَأَنْ يَسْتَغْفِنَنَّ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

هم داسی (لکه چه دغه بیان ئی درته وکر) ښکاره بیانوی الله تاسی ته آیتونه (د احکامو) او الله ښه عالم (په ټولو احوالو) ښه حکمت والا دی. او کله چه ورسیدل واره هلکان (اصیلان) ستاسی حد د (بلوغ) عقل ته پس اذن دی وغواری (په ننوتلو کښی) پر تاسی باندی لکه چه اذن غوښت هغو کسانو (چه بالغان شوی وو) پخوا له دغو (اطفالو) هم داسی (لکه چه دغه بیان ئی وفرمایه) ښکاره بیانوی الله تاسی ته آیتونه (د احکامو) خپلو او الله ښه عالم (په ټولو احوالو) دیر حکمت والا دی (چه هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی) او زری ناستی له ښځو هغو څخه چه امید نه لری دوی د نکاح (په سبب د دیر زوروالی) پس نشته پر دوی هیڅ گناه (وبال) چه کیږدی (وباسی دوی ظاهری) جامی خپلی (لکه چادری او لوپتی) په دی حال کښی چه ښکاره کوونکی نه وی د ښائست خپل او دا چه دوی ځان وساتی (له ایستلو د ظاهری جامی څخه هم) خیر دی دوی ته او الله ښه اوریدنکی (د ټولو اقوالو) ښه عالم دی (په ټولو احوالو).

تفسیر: یعنی هلکان تر هغه پوری چه نابالغه وی د دغو دریو اوقاتو څخه ماسوا په نورو اوقاتو کښی بلا اجازت ننوتلی شی کله چه د بلوغ حد ته ورسیدی بیا د هغه حکم د هغو نارینه وو په شان دی چه د هغو احکام په دغه آیت کښی تیر شول ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ حَتَّىٰ تَخْرُجُوا

وَمِنْهُنَّ أُولَئِكَ﴾ حضرت شاه صاحب لیکي «که سپین سری بودی ښځی پخپلو کورونو کښی په لږو ضروریو کالیو (جامو) کښی لکه کمیس پرتوگ تکرې اوسیږی نو درست دی او که په پوره پرده کښی واوسی نو لا بهتر دی» او کله چه له کوره د باندی وځی که زائد کالی (جامی) مثلاً برقع او نور له خپله ځانه لری کړی نو هیڅ مضائقه نه لری په دی شرط سره چه په هغو کالیو (جامو) د زیشت اظهار نه وی چه د هغی د پټ ساتلو حکم د ﴿وَالَّذِينَ يَبْتِغُونَ﴾ الآية - په آیت کښی ورکړی شوی دی له دی نه د دی خبری اندازه په ښه شان سره کیدی شی چه قرآن کریم د ځوانانو ښځو د پردی او ستر په متعلق څه منشا لری؟ یعنی دغه خو د فتنی مخی نیولو او انسداد ظاهری انتظامات دی پاتی شوی هغه خبری چه د پردی په منع کښی کیږی - او د فتنی عوامل او اسباب تری څیړیږی (پیدا کیږی) نو ښه وپوهیږئ چه الله تعالی د گردو (ټولو) خبری آوری - او پر هر شی ښه خبردار دی او سم له هغو به د هر چا سره معامله کوی.

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ

وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
 أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
 عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتُمْ مَفَاتِحَهُ
 أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا وَأَشْتَاتًا
 فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ
 مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١﴾

نشته پر رانده هیخ حرج (مشقت) او نه پر گود هیخ حرج (محنت او وبال)
 او نه پر رنځور هیخ حرج (سختی او ملامتی) او نشته پر نفسونو ځانونو
 ستاسی هیخ حرج (کلفت) چه وخورئ تاسی (او دا تیر اهل د ابتلا) له
 کورونو خپلو (یا له کورونو د اولادو او عیالو خپلو) یا له کورونو د پلرونو
 خپلو یا له کورونو د میندو خپلو یا له کورونو د ورونو خپلو یا له کورونو
 د خویندو خپلو یا له کورونو د ترورو خپلو یا له کورونو د عمو (تروریانو)
 خپلو یا له کورونو د ماماگانو خپلو یا له کورونو د خالو (توریانو) خپلو
 یا (له کورونو د هغه چا) چه مالکان شوی یی تاسی د کلیگانو (کنجیانو)
 د هغه (او د هغو متصرفان یی یا (له کورونو د) دوستانو خپلو، نشته پر
 تاسی هیخ گناه (وبال) په دی چه وخورئ (طعام تول) سره یو ځای یا بیل
 بیل نو کله چه ننوځئ تاسی (دغو مذکوره) کورونو ته پس سلام اچوئ
 تاسی پر ځانونو خپلو پیشکشی ده ثابته له (جانبه د) الله مبارکه طيبة
 (برکتناکه پاکیزه) هم داسی (لکه چه دغه تیر بیان ئی وفرمایه) ښکاره
 بیانوی الله تاسی ته آیتونه (د حکمت او احکام خپل) ښائی چه تاسی عقل
 وچلوئ (په خیر او شر).

تفسیر: یعنی د هغو کارونو له کولو څخه دغه اهل الابتلاء معاف دی چه پکښی تکلیف وی مثلاً
 جهاد - حج - جمعه او جماعت او نور داسی شیان (کذا فی الموضح)

یا ئی دا مطلب دی چه د دغو معذورانو محتاجانو په خوراک کښی له روغو خلقو سره هیخ
 تکلیف او حرج نشته ځکه چه د جاهلیت په زمانه کښی به ئی داسی محتاجان او معذوران نه

پريښوول چه له اغنياؤ او روغو خلقو سره دودى وخورى د دوى په زړه كېښى به داسى خبرى گرځيدى چه البته دغه خلق له دى نه كركه او نفرت كوى چه له مونږه سره دودى وخورى يا ځمونږ له ځينو اوضاعو او حركاتو څخه لكه چه دوى ته ايذاء او ضرر ورسيدى - او په واقع سره چه ځينو ته له دى نه نفرت او وحشت هم پيدا كيده ځينو مسلمانانو ته له ديرى اتقاء داسى خيال پيدا كيده چه د داسى معذورانو او مريضانو سره په يو ځاى خوراك كولو كېښى شايد د مساوات او عدل اصول قائم نشى روند د خوراك كرد (تول) شيان نشى موندلى - ګود
امكان لرى چه په ځنډ (تاخير) سره راشى او په مناسب ځاى كېښى نشى كيناستى د رنځورانو خبره خو د خوځولو نه ده - نو بناء عليه له هغوى سره ئى په يو ځاى كيناستلو كېښى احتياط كاوه خو د دوى حق تلف نشى - بل يو داسى صورت هم پېښيده چه دغه معذور او محتاج سړى به چه د چا كره ورته چه هغه به په دى نه ؤ مقتدر چه دومره محتاجانو ته پخپله خوراك ور كړى نو به ئى بى تكلفه دوى د خپل پلار - ورور - خور - تره ماما او نورو خپلوانو كره بوتلل - نو د دغه وضعيت له ليدلو څخه به دغو معذورانو ته داسى خيال پيدا كيده چه مونږ خو د ده كره راغلى وو ده مونږ واخيستلو او له خپله كوره ئى وشړلو - لكه پخپله ځمونږ د دودى وركولو څخه كركجن (متنفر) او ناخوښه دى؟ د دغو ګردو (ټولو) خيالانو اصلاح په دغه آيت سره وكړه شوه چه تاسى ته خامخا نه ښايى چه په دغسى اوهامو او خيالانو كېښى خپل ځانونه وغورځوئ -
پاك الله په دغه معامله كېښى وسعت ايښى دى نو بيا تاسى ولې پر خپلو ځانونو تنګسه او تكليف راولئ؟

﴿ اَوَمَلِكُمْ مَقَاتِحَ ﴾ يا چه وخورئ له كورونو د هغه چا چه مالكان شوى يئ تاسى د كليكانو (كنجيكانو) د هغو او د هغو متصرفان يئ) يعنى ستاسى تر تصرف لاندې ايښى شوى دى. مثلاً يو سړى بل سړى د خپل شى وكيلى يا محافظ گرځوى او دى كه له هغه څخه څه شى د معروف په كومه اندازه خورى او څېښى نو مجاز دى.

﴿ اَيْنَ عَلَيْكُمْ ﴾ الآية - نشته پر تاسى هيڅ گناه ويال په دى چه وخورئ طعام تول سره يو ځاى او يا بيل بيل) يعنى د خپلوى په علائقو كېښى د خوراكي شيانو د هر وقت د پوښتنى كولو هيڅ ضرورت نشته. نه ښايى چه خورونكى وشرميرى او حجاب وكړى - او نه كوربه دى څه تړى وساتى مګر د ښځى كور كه د هغى د ميره (خاوند) وى نو ښايى چه د هغه خوښى او مرضى حاصله كړى. او يو ځاى سره خورى يا بيل - يعنى د دغى خبرى فكر او انديښنه پخپلو زړونو كېښى مه كوئ چه چا زياته وخورله؟ او كوم يوه لږه وخورله ګرد (تول) سره خپل خواړه دى يو ځاى پخوى او ګرد (تول) دى سره يو ځاى خورى. كه د يوه سړى مرضى نه وى نو بيا د هيچا د هيڅ شى خوراك نه دى درست.

د سلام اچولو تقيد ئى وفرمايه د ملاقات په وقت كېښى ځكه چه له دى نه بله كومه ښه دعاء نشته. هغه خلق چه سلام نه اچوى او د هغه په ځاى نور الفاظ له خپله ځانه جوړوى يا د نورو پرديو اقوامو او مللو تقليدونه كوى نو د دوى دغه تجاوز او تقاليد له سره د الله تعالى له دغه

حکمه او تجویزه نشی بهتر کیدی.

تنبیه: له دغه آیت غنی د یواځی خوراک کولو جواز هم ووت د غینو حضراتو په نسبت ئی لیکلی دی تر څو چه د هغوی سره به میلمانه نه و دوی به خوراک نه خور معلوم شو چه دغه غلو دی هوا که څو تنه خورونکی سره یو ځای کښینی نو دغسی خوراک د برکت موجب دی کما ورد فی الحدیث.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا
مَعَهُ عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوا إِنْ
الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذِنَ لِمَن شِئْتَ مِنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦١﴾

بیشکه هم دا خبره ده چه مؤمنان هغه کسان دی چه ایمان یقین ئی راوړی دی پر الله او (په) رسول (د الله) او کله چه وی دوی له دغه (رسول) سره پر کوم کار جمع کوونکی د (خلقو لکه جمعه - جهاد یا جرگه) نو نه ځی (پخپل سر) تر هغه پوری چه اذن وغواړی له دغه (رسول الله) نه بیشکه هغه کسان چه اذن غواړی له تانه (ای ځما رسوله) دوی هغه کسان دی چه کامل ایمان یقین لری پر الله او رسول د الله (او منی ئی) پس کله چه اذن وغواړی دوی له تانه (ای رسوله ځما تللو ته) دپاره د غینو کارونو خپلو پس اذن ورکړه هغه چاته چه خوښه وشي ستا له دوی نه (د اذن ورکولو) او مغفرت وغواړه د دوی دپاره له الله تعالیٰ بیشکه الله ښه ښوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: په پاس آیتونو کښی د راتللو په وقت کښی د استیذان (اجازه غوښتلو) ذکر و - دلته د بیرته ورتلو په وقت د استیذان ضرورت ښوولی شوی دی - یعنی پوره ایمان لرونکی هغه دی چه د محمد رسول الله په غوښتلو سره ژر حاضریری - او کله چه په کوم اجتماعی کار کښی شریک او ملگری شی لکه جمعه - عیدین - جهاد - د مشوری مجالس او نور نو بی له اجازی تری نه ځی او په خپل سر تری نه پاڅیږی هم دغه کسان هغه ذوات دی چه په کامل او صحیح معنی سره د الله تعالیٰ او د رسول الله احکام منی او د دوی پوره مطیعان دی.

﴿فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ﴾ الآية - پس کله چه اذن وغواړی دوی له تانه ای ځما رسوله تلو ته دپاره د

ځينو کارونو خپلو پس اذن ورکړه هغه چاته چه خوبښه وشي ستا له دوی نه د اذن ورکولو (الخ) یعنی وروسته له غوره او فکره هر چاته چه مناسب وگنئ اجازت ورکړئ! او کله چه په دغه اجازه عمل کول هم فی الجمله د نبوی صحبت حرمان او قصور او صورتاً د تقدیم الدنیا علی الدین شائبه پخپل منع کښی لری نو ځکه ئی د هغو مخلصینو په حق کښی استغفار وفرمایه څو ستاسی د دغه استغفار په برکت د هغوی د دغه نقص علاج او تدارک هم وشي.

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرٍ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

مه گرځوئ (مه گنئ ای مؤمنانو! بلنه) دعاء د رسول پخپلو منعونو کښی پشان د دعاء (بلنی) د ځينو د تاسی ځينو نورو ته) بلکه د رسول د بلنی اجابت ضرور وکړئ) په تحقیق معلوم دی الله ته هغه کسان (هم) چه کښیری او یو یو دوه دوه پت د باندی وځی له تاسی په دی حال چه یو له بله ځان سره پنا کوی او وځی پس ودی ویریری هغه کسان چه مخالفت کوی له امره (حکمه) د دغه (رسول ځما) له دی نه چه ورسیری دوی ته څه فتنه (آفت په دنیا کښی) یا ورسیری دوی ته عذاب دردناک په آخرت کښی).

تفسیر: یعنی د رسول الله صلی الله علیه وسلم پر غوښتلو حاضر کیدل فرضیږی ځکه چه د رسول الله غوښتل د نورو د غوښتلو په شان نه دی او ښائی چه تل د رسول الله صلی الله علیه وسلم د دعوت جواب په «لبیک» سره ووائی. که د رسول الله صلی الله علیه وسلم په دعوت نه حاضریری نو ښائی چه د دوی له ښیرا څخه ویریری ځکه چه د دوی ښیرا د نورو انسانانو په شان نه ده او په مخاطباتو کښی دی هم د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ادب او د عظمت او عزت پوره لحاظ او رعایت وکړ شی او د نورو عوامو خلقو په شان «یا محمد» یا نورو عادی الفاظو سره دی خطاب ور نه کړای شی بلکه د «یا نبی الله» - «یا رسول الله!» په شان تعظیمی القابو سره دې مخاطب وگرځولی شی. حضرت شاه صاحب فرمائی چه «د رسول الله صلی الله علیه وسلم په بلنه سره حاضریدل فرضیږی» د هر هغه کار دپاره چه دوی وغواری بیا دا هم ورسره شته چه بی د دوی له اجازی له هغه ځایه پاڅیدل او بل چیری تلل هم نه دی په کار اوس هم ځمونږ مسلمانانو دپاره هم دغه خبره وړ (قابله) او لائقه ده چه د خپلو مشرانو په مقابل کښی د هم دغسی وضعیت رعایت وکړو. دغه کسان چه د نبوی له مجلسه د باندی وتل هغه منافقان ؤ چه پر دوی پند او نصیحت اوریدل ډیر سخت او شاق ؤ - هر کله چه دوی موقع موندله سترگی به یی غولولی - او ښوی بی له اجازی له مجلس څخه د باندی تښتیدل - نو دوی به هم خپل ځان له هغه سره نښلاوه. یا د

ده په سیوری کښی به ئی خپل ځان ښوی تیراوه - نو د دی په نسبت داسی فرمائی چه تاسی له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه څه خپل ځان پتوی پاک الله ته خو ستاسی گرد (تول) حال احوال هم معلوم دی. ﴿ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ ﴾ پس ودی ویریږی هغه کسان چه مخالفت کوی له امره حکمه د دغه رسول څخه له دی نه چه وږه رسیږی دوی ته څه فتنه آفت په دنیا کښی یا وږه رسیږی دوی ته عذاب دردناک په آخرت کښی) یعنی د الله تعالی او د رسول الله صلی الله علیه وسلم له احکامو څخه مخالفت کوونکی ته خوف او ویره په کار ده چه د دوی په زړونو کښی د کفر او نفاق او د نورو فتنو نیالگی (جرری) د تل دپاره بیخ او بنست (بنیاد) ونه نیسی او د هغه لامله (له وجی) د دنیا په کوم دردناک عذاب کښی اخته او مبتلا نشی.

الْآنَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا اَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ اِلَيْهِ فَيَنْبِئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ

واوری خبردار او پوه شی چه بیشکه خاص الله لره دی هر هغه څه چه په آسمانونو او ځمکو کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکی ملکاً خلقاً و عبیداً (په تحقیق معلوم دی) (الله ته) هر هغه څه چه تاسی پری یی (له اخلاصه او نفاقه) او (معلومه ده الله ته) هغه ورځ چه وروستل شی (دغه خلق) الله ته پس خبردار به کړی (الله) دوی پر هغو عملونو چه دوی کړی دی (له خیر او له شره) او الله پر هر څیز باندی ښه عالم دی.

تفسیر: یعنی ممکن دی چه د مخلوق له سترگو څخه په پته کوم کار وکړئ - لیکن د الله تعالی څخه ستاسی هیڅ حال او احوال نشی پت پاتی کیدی او نه د الله تعالی له آسمانونو او له ځمکو څخه چیری وتلی او تبشیدلی او پتیدلی شی - الله تعالی همغسی چه ستاسی له دغه موجوده حالت څخه عالم او باخبر دی هم داسی د هغی ورځی له مجازاتو څخه هم پوره عالم او خبردار دی کله چه گرد (تول) مخلوقات به د حساب او کتاب دپاره د ده په لوری بیول کیږی - او د دوی د هر یوه په مخ کښی به د ده د یوی یوی ذری عمل حساب او کتاب په واضح او ښکاره ډول (طریقه) ایښود کیږی نو د داسی علیم‌الکل او مالک‌الکل له سزا څخه به مجرم چیری نجات وموندلی شی؟.

تمت سورة النور بفضل الله وتوفيقه
اللهم نور قلوبنا بالایمان والاحسان ونور قبورنا
واتمم لنا نورنا واغفر لنا
انک علی کل شیء قدير - وبالإجابة جدير

سورة الفرقان مكية الا الايات ۶۸ و ۶۹ و ۷۰ فمدنية وهي (۷۷) آية و (۶) ركوعات رقمها (۲۵) تسلسلها حسب النزول (۴۲) نزلت بعد يس .
 د «الفرقان» سورت مكی دی پرته (علاوه) له ۶۸ و ۶۹ و ۷۰ آیتونو نه چه مدنی دی (۷۷) آیتونه (۶) ركوع
 لری، په تلاوت كېنې (۲۵) په نزول كېنې (۴۲) سورت دی وروسته د «يسين» له سورته نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دير) مهربان ډير رحم والا دی

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدٍ لَّيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ۝

ډير برکتناک څښتن (خاوند) د ډير خير او پورته دی هغه (ذات) چه نازل کړی ئی دی قرآن پر بنده خپل (محمد) دپاره د دی چه شی دی خلقو ته وپروونکی (له جحيمه)

تفسير: «فرقان» (د فيصلی کتاب) ئی وفرمايل دغه قرآن ته چه د حق او باطل آخری فيصله او د حلالو او حرامو سره بيلتون په ښکاره ډول (طريقه) سره کوی - هم دغه کتاب دی چه د خپل نازل کوونکی د شان عظمت او د صفاتو علويت او د هغه د اعلى درجى حکمت او رافت په انتهائى شکل کښى وړاندې کوی او د گرد (تول) جهان د هدايت او اصلاح متکفل او دوى ته د کثير خير او د غير منقطع برکاتو د اعطاء سامان او وسائل تيار کړی دی.
 (ډير برکتناک څښتن (خاوند) د ډير خير او پورته دی هغه ذات چه نازل کړی رالېږلى ئی دی فرقان حميد او قرآن مجيد لپاره د هدايت پر خپل هغه کامل او اکمل بنده محمد صلى الله عليه وسلم باندې چه د ده ممتاز لقب د عبوديت له کماله هم دغه «عبد الله» شوی دی صلوة الله عليه وسلامه لپاره د دی چه شی دغه قرآن مجيد خلقو ته انسانان دی که پيريان وپروونکی له عذابه د نيران) يعنى قرآن عظيم الشان گرد (تول) جهان ته د کفر او عصيان له بدى خاتمى خبر ورکونکی دی لکه چه په دغه سورت کښى «د مکذبینو» او معاندينو ذکر ډير شوی دی ښائى د هغه له خاطره دلته د «نذير» صفت ئی بيان فرمايلى وی او «بشير» ئی نه دی ياد کړی او د «للعالمين» په لفظ سره ئی دا راښکاره کړی دی چه دغه قرآن يواځى د عربو اميونو ته لکه چه ځينى خلق وائى نه دی نازل شوى بلکه د گردو (تولو) پيريانو او انسانانو د هدايت او اصلاح دپاره نازل شوى دی.

لِلَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ
لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا ②

هغه (الله) چه خاص هم ده ته دی ملک سلطنت د آسمانونو او د ځمکې او نه
ئی دی نیولی هیڅ ولد او نشته ده ته شریک (مل) په ملک سلطنت کېږي او
پیدا کړی دی الله هر شی پس په اندازه کړی ئی دی هغه (شی) په اندازه
کولو سره .

تفسیر: (یعنی جنس - نوع - قد - رنگ - خوی - عمر - اجل - عمل - رزق - حیات - ممات
- مکان - زمان - او نور او دا ټول ئی په یوه مقدار لیکلې دی په لوح محفوظ کېږي او) هر
څیز ئی په یوه خاصه اندازه او هیئت سره ایښی او پیدا او تیار کړی دی چه له هغو څخه همغه
خواص او افعال ظاهريږي چه د هغوی دپاره همغه پیدا شوی دی او هیڅ یو څیز له خپلې دائرې
څخه د باندې قدم نشی کېږودی او نه په خپلو حدودو کېږي د عمل او تصرف د فطري موزونیت
په لحاظ د لږ څه تزئید او تنقیص ځای پکښی شته او نه د هغه په کوم وصف او خصوصیت
کښی د اعتراض او گوتی کېږدلو موقع شته د سائنس لوی لوی پوهان د ده د حکمت په
سیندونو کېږي غوتی وهی خو په پای (اخر) کېږي دوی په دغه وینا سره مقرر او معترف کیږي
﴿صُحِّحَ اللَّهُ الَّذِي أَنْفَعَنَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ او ﴿مَتَبَّرَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ
ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا ③

او نیولی دی دغو (کفارو) بی له الله نور معبودان چه نشی پیدا کولی (دغه
معبودان) هیڅ شی حال دا چه دوی پخپله پیدا کول شی او نه دی مالکان
دپاره د ځانونو خپلو د ضرر (د دفع کولو) او نه د نفعی (د رسولو) او نه
دی مالکان په وژلو د چا او نه په ژوندی کولو د چا او نه په بیا ژوندی
پورته کولو د مړیو (له قبورو بعث ته).

تفسیر: یعنی د څومره ظلم او تعجب او حیرت مقام دی چه د داسی مطلق قادر مالک الكل
علی الاطلاق حکیم - او زبردست وجود بس او کافی نه گڼی او خپلو ځانونو ته د نورو معبودانو

او حاکمانو تجویزونه کوی او داسی تصور کوی چه گواکی دوی هم د الله تعالیٰ په حکومت کښی د برخی خاوندان دی حال دا چه د هغو بیچارگانو خپل وجود هم له خپله کوره نه دی او نه پر خپل ځان د تصرف او اختیار خاوندان دی او نه د کومی ذری شی د پیدا کولو واک او اختیار لری - او نه ژوندی کول او وژل د دوی په قبضه او واک (اختیار) کښی دی - او نه په خپل مستقل اختیار سره چاته لږ څه نفع یا نقصان رسولی شی - بلکه د خپلو ځانونو دپاره هم د یوی ذری په برابر د گټی (فائدی) د حاصلولو یا له نقصان ځنی د ځان ساتلو هم قوت او قدرت نه لری - نو د داسی ضعیفو - عاجزو او مجبورو شیانو د الله تعالیٰ شریک بلل څومره لوی سفاهت او انتهائی بیحیائی ده (ریط) دغه خو د قرآن د نازلونکی د صفاتو او د شیونو ذکر ؤ - او د هغه په نسبت د هغو بی تمیزیو چه مشرکانو کولی تردید ؤ - وروسته له دی نه پخپله د قرآن مجید په نسبت او د قرآن کریم د حامل په نسبت د سفهاؤ او ناپوهانو د اعتراضاتو او تنقیداتو جواب ورکوه کیږی.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا افْكٌ لِّقُرْبَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٣٧﴾

او وائی هغه کسان چه کافران شوی دی چه نه دی دا (قرآن) مگر دروغ دی چه له ځانه ئی جوړ کړی دی دغه (محمد) او کومک ورسره کړی دی په دی (دروغ جوړولو کښی) قومونو نورو (نو فرمائی الله) پس په تحقیق راتلل کړی دی (دغو کفارو) په ظلم او په دروغو سره.

تفسیر: (یعنی کافران وائی چه نه دی دغه قرآن چه راوړی دی محمد صلی الله علیه وسلم مگر خو دروغ دی او) دغه گردی (تولی) تشی د خولی خبری دی چه قرآن د الله تعالیٰ کتاب دی معاذ الله محمد صلی الله علیه وسلم د څو تنو یهودانو په مدد یو کلام تیار کړی دی او هغه له خپله ځانه جوړ کړی دروغ ئی د الله تعالیٰ په طرف منسوب کړی دی بیا د هغه په اشاعت ئی لاس پوری کړی دی بس تول حقیقت ئی هم دغومره دی.

(نو پاک الله د دغو کفارو په تردید فرمائی ﴿فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا﴾ پس په تحقیق راتلل کړی دی دغو کفارو په ظلم او په دروغو سره) یعنی له دی نه به لوی ظلم او دروغ نور څه وی چه داسی معجز کلام او حکیم کتاب ته چه د هغه عظمت او صداقت له امر څخه زیات روښان دی کذب او افتراء وویل شی - آیا د څو تنو یهودی غلامانو چه هغه هم عجمیان دی په مدد سره د داسی عمده کلام جوړول امکان لری؟ چه د هغه په مقابل کښی د دنیا تمام فصحاء - حکماء - بلکه گرد (تول) پیریان او انسانان د ډیرو لویو لویو عالی دماغو عقلاؤ او حکماؤ سترگی خیری

او تبتی (خبری او خکته) کری.

وَقَالُوا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فِي تَمَلٍّ عَلَيْهِ بُكْرَةٌ وَأَصِيلًا ۝

او وائی (کفار) دا قصی دی د رومنیو خلقو چه لیکلی دی هغه (محمد) پر لیکونکو پس هغه لوستل کیږی په ده (لپاره د لیکلو) صبا او بیگاه.

تفسیر: یعنی کفارو به داسی گنل چه محمد صلی الله علیه وسلم له اهل الکتاب څخه څه قصی او خبری اوریدلی دی او د هغو یاداشت ئی نیولی دی، یا په بل چا باندی ئی د هغو یاداشت اخیستی دی چه هم هغه یاداشتونه شپه او ورځ د ده په مخ کښی پراته دی او یادوی ئی - او بیا ئی په نویو نویو اسالیبو اړوی راړوی، نور هیڅ شی نه دی. حضرت شاه صاحب لیکي «رومی د دوو وقتونو صبا او بیگا لمونځونه مقرر ؤ - مسلمانان هم د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حضور کښی په هم دغو دوو وقتونو کښی سره تولیدل او هغه نوی قرآن به ئی چه نازل شوی ؤ تری یادوه او لیکل به ئی چه تری هیر نشی هم دغو لیکلو ته کفار داسی وائی او په دغه اسلوب سره ئی اداء کوی نو فرمایي الله تعالیٰ عظم برهانه وجل وعلا شانه په تردید د دغو کفارو کښی داسی چه

قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

ووايه (ای محمده دغو کفارو ته نه ده داسی بلکه) نازل کری دی دا قرآن هغه (الله) چه عالم دی په هرو پتو چه په آسمانونو او په ځمکه کښی دی بیشکه چه الله دی ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: یعنی دغه پاک قرآن پخپله راښیي چه هغه د کوم انسان یا د کومی ټولنی له خوا جوړ شوی دی؟ که نه دی؟ داسی نه دی چه تاسی وایی بلکه دغه عظیم الشان قرآن پخپله دا خبره ثابتوی چه دغه د هم هغه الله تعالیٰ له جانبه نازل شوی دی چه د ده د علمی احاطی څخه د آسمانونو او د ځمکو هیڅ یو شی نشی خارجیدلی. د ده معجز کلام - فصاحت او بلاغت - علوم او معارف - غیبیه اخبار - احکام او قوانین - او هغه مکنونه اسرار چه د هغو اعماقو او زاویاوو ته هیڅوک بی د الله تعالیٰ له توفیقه نشی رسیدلی او گرد (ټول) عقول او افهام د هغو له

پوهی عاجز او ناتوانه دی پخپله الله تعالیٰ دغه خبره صافه څرگندوی چه دغه د کوم محدود علم والا انسان بیان یا د کوم جعلی جمعیت کلام نه دی (بلکه) دغه قرآن ئی پخپل بخشش او مهربانی سره نازل کړی دی (موضح القرآن) بیا هغه کسان چه له داسی واضح او روښان حقیقت څخه منکران دی نو الله تعالیٰ سره له دی چه د دوی د گردو (تولو) جرائمو څخه مفصلاً خبر دی او فوراً دوی ته سزا نه ورکوی نو دغه هم د ده د ښی او مهربانی اثر دی.

وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ
مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا ۚ أَوْ يُلْقَىٰ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا
وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ۝

او وائی (کفار) چه څه دی دغه رسول ته چه خوری طعام او گرځی په بازارونو کښی (لکه نور خلق دپاره د طلب د معاش) ولی نه نازلوه شی ده ته یو ملک چه پس شی دغه (ملک) له دغه (رسول) سره ویروونکی (د کفارو له جحیمه) یا (ولی نه) غورځولی کیږی ده ته خزانه (له آسمانه) یا (ولی نه) کیږی ده ته یو باغ چه خوری له (میوو او حاصلاتو د) هغه او وائی (دغه) ظالمان (مؤمنانو ته) چه متابعت نه کوئ تاسی مگر د یوه سری چه سحر پری کړی شوی دی (او مغلوب العقل دی).

تفسیر: یعنی کفارو به دغسی ویل کله چه دغه د نبوت مدعی ځموند په شان دودی خوری او ځموند په شان د بیع او شری (پیرودلو او پلورلو) دپاره بازارونو ته ځی - نو ځموند او د ده په منځ کښی څه فرق او توپیر (تفاوت) پاتی شو؟ که دی په رښتیا سره رسول وی نو ښائی د پرښتو په شان له خوراکنونو او له څښلو او د دنیوی معاشونو له جگړو او جنجالونو څخه لری او خلاص وی.

یعنی که د پرښتو فوځونه ورسره نه وی نو اقلأ د پاک الله له طرفه یوه دوه پرښتی خو تش د ده د تصدیق او د رعب او داب قائمولو دپاره د ده سره تل گرځیدی او اوسیدی چه د هغی د لیدلو څخه به هر ورو (خامخا) خلق ورته متماثل کیدل. دا څرنگه د بیچارگی او یواځی توب په حالت کښی پخپل وچ سر د داسی غتی خبری دعوی کوی؟ ښه که پرښتی د ده سره نشته نه دی وی - خو له دی دعوی سره دا خبره متناسبه وه چه ده اقلأ له آسمانه د سرو زرو یا سپینو زرو کومه غیبی خزانه موندلی او وررسیدلی وی چه له هغی ځنی ده په خلاص لاس سره ښه مال او دولت صرفولی او (د بازار له تگ او راتگ او د معاش د تحصیل له جنجاله خلاص وی) د گردو

(تولو) خلقو فکر او توجه ئی د دغی ورکری او سخا له پلوه خپل ځان ته ورکش کړی وی. خیرا که دغه هم ورسره نشته نو د عادی مشرانو او معمولی رئیسانو او د ځمکې د خاوندانو په شان د انگورو (کورو) او خرماؤ (کجورو) او د نورو میوو له باغونو څخه د یوه باغ خاوند خو وی چه له هغه څخه ئی که نورو ته څه شی نه ورکولی اقلأ دی پخپله خو د خوړلو او څښلو او خپلو نورو ضروریاتو څخه بی فکره او بی پروا کیدی. لکه چه دی له دغو گردو (تولو) شیانو څخه د هیڅ یو څیز خاوند او مالک نه دی نو مونږ څرنگه باور او یقین کولی شو چه پاک الله د خپل رسالت پر جلیله عهده هم داسی د معمولی حیثیت یو سری مامور فرمایلی دی؟ نو کله چه دغه د نبوت مدعی له خپل دغه وضعیت (شان) او هیئت سره دغسی لویه دعوی کوی ماسواء له دی نه چه ماغزه ئی خراب او دماغ ئی له کاره وتلی دی - یا بل چا پری کودی او جادو کړی دی او د هغه سحر له سببه د ده دماغ مختل (خراب) شوی دی او د هغه له اثره داسی چتی (بیکاره) او چپوله (فضول) خبری کوی (العیاذ بالله) بل څه شی دی؟

أَنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ۙ

وگوره (ای محمده!) څرنگه بیانوی (تری دغه معاندان) تاته مثالونه (د شعر سحر کذب) پس گمراهان شول دوی پس طاقت نه لری دوی (حق ته د موندلو د) لیاری

تفسیر: یعنی کفار کله وائی د ده خبری محض مفترياتی دی کله دعوی کوی چه نه! دی دغه خبری له نورو څخه زده کوی او بیا ئی په خپل قالب کښی اچوی - کله دوی ته مسحور وائی - کله ئی ساحر بولی - کله کاهن - کله شاعر - کله ئی مجنون گنی. دغه اضطراب او وارخطائی پخپله دغه خبره څرگندوی چه له دغو خبرو څنی یوه خبره هم پر دوی نه منطبقه کیږی نو ځکه د دوی فکر هم پر یوه خبره نه دی ټینګ شوی. او د الزام لگولو هیڅ یوه چاره او لیاره ئی نه ده موندلی. هغه کسان چه د انبیاء علیهم السلام په شان کښی داسی سپین سترگی او گستاخی او بی ادبی کوی او گمراه کیږی د دوی د هدایت په نسبت نور هیڅ توقع او هیله (امید) نشته.

تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ قُصُورًا ۝

ډیر لوی برکتناک څښتن (خاوند) د ډیر خیر او پورته دی هغه (ذات) که اراده وفرمائی گرځوی به تاته (په دنیا کښی) خیر بهتر غوره له دغی

(خزانی او باغونو داسی) باغونه چه بهیری له لاندی (د ونو) د هغو ویالی او گرځوی به تاته (په دغو باغونو کښی) بنگلی.

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په خزانه کښی هیڅ تقلیل او کمی نشته. که الله جل جلاله اراده وفرمائی یو باغ څه شی دی ډیر زیات باغونه به له دغو اوصافو او صفاتو څخه لا ښه درعنایت کړی چه دغه خلق د هغه مطالبه کوی بلکه الله تعالیٰ پر دی هم قادر دی چه د آخرت هغه ګرځ (تول) باغونه او نهرونه او حور او قصور او نور چه درکول کیږی هم دلته درعطاء کړی - لیکن د الله تعالیٰ حکمت بالفعل د دی خبری مقتضی نه دی ځکه که د دغو معاندینو هم دغه ګردی (تولی) غوښتنی او فرمائشونه هم پوره او تکمیل کړل شی - خو بیا هم دوی د حق منونکی او د صداقت قبلونکی نه دی. باقی د رسول الله صلی الله علیه وسلم د صداقت د تثبیت دپاره هغه دلائل او معجزات چه دروړاندی کړی شوی هغه کافی بلکه له ضرورته څخه زیات هم دی.

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ۝۱۱

بلکه نسبت د دروغو کوی (کفار) په قیامت باندی (چه نشته) او تیار کړی دی مونږ دپاره د هغه چا چه نسبت د دروغو کوی په قیامت باندی سخت اور (د دوزخ).

تفسیر: یعنی دغه خلق چه د هغو شیانو مطالبه کوی هغه فی الحقیقت د حق د طلب په نیت نه دی بلکه محض د شرارت او ربرو (تکلیفونو) دپاره داسی کوی او د دوی د دی شرارت سبب دا دی چه هغوی تراوسه پوری په قیامت او د قیامت په سزا او جزا یقین او باور نه لری. نو دوی دی دغه خبره ښه په یاد ولری چه د دوی له دغه تکذیبه څخه هیڅ شی نه جوړیږی او قیامت خامخا راتلونکی دی او د مکذبینو دپاره هغه د اور بندیخانه چه لا له پخوا څخه تیاره کړی شوی ده دوی هر ورو (خامخا) په همغی کښی لویدونکی دی.

إِذَا رَأَوْهُم مِّنْ مَّكَانٍ يَّعِيْدُ سِعْوَاهَا تَغِيْظًا وَزَفِيرًا ۝۱۲

کله چه وویښی (دغه اور) دوی له هغه ځای لری نو آوری به دوی (دغه اور) لره خوتکیدل (له ډیره قهره) او غوریدل (له ډیره غضبه).

تفسیر: یعنی د دوزخ اور په محشر کښی کله چه جهنمیان له لری څخه وویښی په ډیر جوش او خروش راځی - د هغه له غضبناکو غږونو او خوفناکو نارو سورو او بد رنگه خوتکیدلو څخه د

دیرو زورورو میرو او زده ورو سربو تریخی چوی - او لرمون خوړینی کیږی.

وَإِذَا الْقَوَا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنَيْنِ دَعَوَاهُنَّ لَكَ تَبَوُّرًا ۝۱۳

او کله چه وغورځولی شی (کفار) له دوزخ نه په ځای تنگ کښی په دغه حال کښی چه (څو تنه یو ځای سره نژدی په ځنځیرو) سره تړلی شوی وی نو په دغه ځای بولی دوی هلاک (خپل)

تفسیر: یعنی په دوزخ کښی به د هر مجرم دپاره ځان ته ځای وی چه له هغه څخه به له سره نشی خوځیدی - او د یوه نوعیت څو څو مجرمان به په یوه ځنځیر کښی سره تړل کیږی په دغه وقت کښی به مجرمین د مصیبت او عذاب له ویری مرگ ته ناری وهی چه کاشکی مرگی راشی - او مونږ ته له دغو مصائبو او بلیاتو څخه نجات راکړی.
(نو ږه ویل شی دغو کفارو ته له جانبه د الله تعالی جل وعلا شانه وعظم برهانه داسی چه)

لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا ۝۱۴

مه غواړئ مه بولی تاسی نن ورځ هلاک یو او ویولی تاسی هلاکونه ډیر (ځکه چه عذاب مو ډیر اقسام لری).

تفسیر: یعنی که یو کړت مړه شو او له دغه مصیبت څخه خلاصی ومومو ځکه په هره ورځ کښی له زرو کړتو څخه زیات له مرگه بد حال راپه برخه کیږی (موضح القرآن).

قُلْ أَذِلَّكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا ۝۱۵ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ كَانَ عَلَى رَبِّكَ وَعْدٌ مَسْئُورًا ۝۱۶

ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا دغه (خیر بهتر غوره دی یا هغه جنت د همیشه والی چه وعده کړی شوی وه (د دغه جنت) له پرهیزگارانو سره چه دی (هغه جنت په علم د الله کښی) دوی ته جزاء (بدل) د عمل او ځای د ورتلو شته دوی ته په دغه (جنت) کښی هر څه چه غواړی دوی حال دا چه تل به وی دوی پکښی دی (دخول د جنت سره له خلوده) پر رب ستا موعوده

(وعدہ کری شوی تفضلاً له جانبہ د الله) غوښتلی شوی (له جانبہ د مؤمنانو).

تفسیر: یعنی د مکذبینو انجام مو واورید اوس تاسی پخپله د دغی خبری فیصله وکړئ چه آیا دغه مو خوښ او پسند دی؟ که هغه وعدہ چه له متقینو مؤمنینو سره له جانبہ د الله تعالیٰ کری شوی ده؟ (او غوښتلی شوی ده له جانبہ د مؤمنانو - او مؤمنان به هم) هغه شی غواری چه د دوی له مرتبې سره وړ - لائق او مناسب وی. له ﴿وَعَدَّا سُوْلًا﴾ څخه حتمی وعدہ مراده ده چه الله تعالیٰ هغه پخپل فضل او کرم سره پخپله ذمه اخیستی ده - یا دا مطلب چه متقین به د هغی وعدی د ایفاء سوال وکړی چه یقیناً به پوره کیږی لکه چه په دعاء کښی راغلی دی ﴿رَبَّنَا وَاتِنَا مَا وَعَدْنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْوَعْدَ﴾

وَيَوْمَ يَجْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ
عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ۝۱۴

او (یاده کړه ای محمده هغه ورځ چه راجمع به کری (الله) دغه (کفار) او هغه (باطل معبودان) چه عبادت کاوه دوی غیر له الله (هغوی ته) پس وبه وائی (الله دغو معبودانو ته) آیا تاسی گمراه کړی ؤ تاسی بندگان عِما دغه (چه مشرکان) دی او که دوی پخپله ورکه کړی وه لیاره (د حق بی له سعیی د تاسی)؟.

تفسیر: یعنی دغه خو عابدینو ته اورول کیږی او بالوسیله به له معبودانو څخه پوښتنه کیږی چه آیا تاسی دوی ته د شرک یا د خپل عبادت دعوت او ترغیب ورکړی ؤ؟ یا دوی له خپله جهله او حماقته او غفلته او بی توجهی څخه گمراه شوی دی.

قَالُوا سُبْحَنكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ

وبه وائی (معبودان) چه پاکی ده تاته له شریکه او له عیوبه نه ښایيږی مونږ ته دا چه ونیسو مونږ غیر له تانه (یا الله) هیڅ دوستان

تفسیر: یعنی یا الله! مونږ څه قوت - قدرت او مجال درلود (لرلو) چه ستا د مقدس ذات څخه په څنګ شوی نور کسان خپل ملګری یا دوستان نیولی وی بیا کله چه مونږ د خپلو نفسونو دپاره ماسوا له تا بله کومه هیله (امید) او اسره او امید نه درلود (لرلو) نو نورو ته به مو ولی داسی

حکم ورکاوه چه راشع مونږ خپل معبود مقصود او حاجت ورکوونکی وگنئ.

وَلٰكِنْ مَّتَّعْتَهُمْ وَاٰبَاءَهُمْ حَتّٰى نَسُوا الَّذِىْ كَرَّمُوْاۤ اَقْوَمًاۙ بُرًۭاۙ ﴿۱۸﴾

ولیکن ښه معاش ورکړی ؤ تا (ای الله!) دوی ته او پلرونو د دوی ته تر هغه پورې چه هیر کړ دوی پند (کتاب) ستا، او وو دوی (په حکم د تا) قوم هلاکیدونکی.

تفسیر: یعنی اصل دا دی چه دغه بدبختان د خپل بد استعداد لامله (له وجی) د خپلو ځانونو د تباه کولو دپاره مندی وهی او د دوی دپاره هلاکت مقدر شوی دی د هغو ظاهري سبب دا دی چه دوی په عیش او آرام او د غفلت په نشو کښی دوب تللی دی او دغه ستا یادونه او تذکره هیروی او پر هیش پند او نصیحت غوږ نه ږدی او د انبیاؤ د هدایت او ارشاد څخه بیخی سترگی پتوی او پر دنیوی منافع او تمتع مغرور شوی دی - تاسی که د خپلی مهربانی لامله (له وجی) هومره فواید دوی ته او د دوی پلرونو او نیکونو ته وررسوئ هغومره دوی په خپل غفلت او نسیان کښی ترقی کوی لازم خو داسی ؤ چه دوی د الله تعالی د دغو انعاماتو د لیدلو په اثر به ئی د حقیقی منعم بندگی او شکر ایستل اختیارول - مگر دوی بالعکس پر خپل کفر - شرک او جهل مفتون او مغرور شوی دی - او د کفر او عصیان خوا ته مندی وهی د ژوندون اوبه د بدبختی لامله (له وجی) د دوی په خلق کښی زهر جوړ شوی دی.

(الله تعالی جل و علا شانه وعظم برهانه به بیا دغو بت پرستانو ته دغسی وفرمائی)

فَقَدْ كَذَّبَ بُوْكُمْ بِمَا تَقُوْلُوْنَ فَمَا تَسْتَطِیْعُوْنَ صَرْفًا
وَلَا نَصْرًاۙ وَمَنْ يَّظْلِمْ مِّنْكُمْ نَذِقْهُ عَذَابًاۙ كَبِیْرًاۙ ﴿۱۹﴾

نو په تحقیق دروغجنان کړئ (معبودانو مو) تاسی (ای مشرکانو) په هغه خبره کښی چه ویله تاسی (چه دغه مو خدایان دی) پس طاقت نه لرئ تاسی د گرځولو د عذاب (له خپله ځانه) او نه د مدد کولو (یو له بله سره)، او هر هغه چا چه ظلم وکړ له تاسی ویه څکوو مونږ هغه ته عذاب لوی (چه خلود فی النار دی).

تفسیر: دغه به د الله تعالی له جانبه ارشاد وی چه درواخلئ! د هغو په امداد او اعانت چه تاسی اعتماد کړی ؤ هغوی بالذات ستاسی د دغی ادعاء تردید - او تاسی دروغجنوی - او ستاسی له

دغو حرکاتو څخه په ښکاره ډول (طریقه) سره د بیزاری او نفرت اظهار کوی. ﴿فَمَا تَسْتَظِيغُونَ صَرَافًا وَلَا فَنَافًا﴾ پس طاقت نه لرئ تاسی د گرځولو د عذاب له خپله ځانه او نه د مدد کولو یو له بله سره) یعنی نن نه د الله تعالی د عذاب مخه بیرته گرځولی شی! او نه د هغه احکام اړولی شی! او نه یو له بل سره څه مدد او مرسته (امداد) کولی شی! هر چاته چه هره سزا ورسیدونکی ده هغه هر ورو (خامخا) اوس ورسیدوی نو هغه دی هلته پروت وی او د هغه خوند او مزه دی وڅکی! ښایی له ظلم څخه دلته په ﴿وَمَنْ يَظْلِمْ لِنَفْسِهِ﴾ کښی مراد شرک وی او ممکن دی چه نور هر قسم ظلم او گناه هم تری مراد وی.

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا أَنَّهُمْ لِيَأْكُلُوا
الطَّعَامَ وَيَشْرَبُوا فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ٢٥

او نه دی لیږلی مونږ پخوا له تانه (ای محمده! هیڅوک) له مرسلانو څخه (په هیڅ کیفیت) مگر (په دغه کیفیت سره چه) بیشکه دوی خامخا خوړل به دوی طعام او گرځیدل به دوی په بازارونو کښی (دپاره د مطالبو خپلو) او گرځولی دی مونږ څینی د تاسی دپاره د څینو نورو آزمویښت آیا صبر کوئ (ای اهل الابتلاء که نه؟ بلکه صبر وکړئ!) او دی رب ستا ښه لیدونکی (عالم په ټولو احوالو).

تفسیر: دغه جواب شو د ﴿وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ﴾ الآية - یعنی له تاسی څخه پخوا هومره انبیاء چه د خلق الله په طرف مبعوث شوی دی هغه گړد (ټول) سره انسانان وو او د انسانانو په شان به ئی خوړل او څښل - او د خپلو ضروریاتو او د اعاشی د لوازمو دپاره به بازارونو ته هم تلل او هغوی می له سره د پرېستو په حیثیت نه دی لیږلی چه د اکل او شرب او د ژوندانه له ضروریاتو څخه به مستغنی وو له دی نه معلومیږی چه د خپلو ضروریاتو دپاره بازارونو ته د نه ورقلو منشاء کبر - غرور او ځان لوی گڼل وی نو دغه د لوئی او مشرتوب پر خلاف دی.

﴿وَجَعَلْنَا﴾ الآية - او گرځولی دی مونږ څینی ستاسی دپاره د څینو نورو آزمویښت آیا صبر کوئ ای اهل الابتلاء که نه؟ بلکه صبر وکړئ! یعنی انبیاء د دی دپاره دی چه د کفارو د کفر او ایمان او بغاوت او طغیان امتحان او آزمویښه وکړی او انبیاء د دی دپاره دی چه د دوی د صبر - ثبات - استقامت - آزمویښه او امتحان وشي نو اوس دی وکتل شی چه د کفارو د دغه

سفاقت او جهالت د لیدلو او د دغه طعن او تشنیع او لغو اعتراضاتو د آوریډلو په مقابل کېنې تاسی تر کومی اندازی پوری صبر - استقامت او استقلال څرگندولی شی؟

﴿وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا﴾ او دی رب ستا ښه لیدونکی عالم په ټولو احوالو) یعنی د کفارو د کفر او ایذاء رسوونه او د صابرانو صبر او تحمل گرد (تول) د الله تعالی جل و علا شأنه و عظم برهانه په علم او نظر کېنې دی او هر یوه ته خامخا د ده د هم هغه عمل سزا او جزاء ورکوی.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أُنْزِلْ عَلَيْنَا الْمَلِكَةَ أَوْ تَرَىٰ رَبَّنَا لَقَدْ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾

او وائی هغه کسان چه نه لری امید د ملاقات غمونږ (او نه منی قیامت یا نه ویریږی له عذابہ غمونږ) ولی نه نازلولی شی پر مونږ باندی پرېشتی (مصدقی د رسول یا چه شی رسولانی مونږ ته؟) یا ولی نه وینو مونږ رب خپل (چه خبری راسره وکړی او حکم وکړی مونږ ته په متابعت د رسول نو الله فرمائی) خامخا په تحقیق کبر کړی دی دوی (کبر چه ثابت دی) په نفسونو د دوی کښی او تیر شوی دی (له حده خپله) په تیریدلو لویو سره.

تفسیر: یعنی هغه کسان چه داسی امید نه لری چه یوه ورځ به غمونږ په مخ کښی د حساب او کتاب دپاره حاضرېږی نو هغوی د سزا له ویری بیخی بی خوفه دی او داسی د عناد او گستاخی خبری کوی او چتی (بیکاره) وشیږی. مثلاً وائی چه د محمد په شان پر مونږ ولی پرېشتی وحی نه راوړی؟ یا پخپله الله تعالی ولی له مونږه سره خبری نه کوی؟ یا اقلا د تصدیق دپاره خو یوه پرېشته راغلی وی؟ یا مونږ په خپلو سترگو سره بنائی الله وینو او په خپلو غوږونو سره ستا د دغی دعوی تصدیق او تائید تری واورو. لکه چه جزء ۸ د «الانعام» په (۱۵) رکوع ۱۲۴ آیت کښی راغلی دی: ﴿قَالُوا لَنْ نُّؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ﴾ او جزء ۱۵ د «الاسراء» په (۱۰) رکوع ۹۲ آیت کښی مرقوم دی ﴿أَوَلَمْ يَأْتِ الْبِلَادَ وَالْمَلِكَةَ قَبِيلًا﴾ دوی په خپلو زړونو کښی خپل ځان دیر لوی گڼی نو ځکه د وحی او پرېستو د نزول تمنا لری. د دوی شرارت او سرکشی خپلی انتهائی درجی ته رسیدلی ده چه سره له دومره سختو گناهونو او تورو عملنامو غواری چه په دنیا کښی پخپلو سترگو سره الله تعالی وینی او له هغه سره د غږیدلو شرف ځان ته مطالبه کړی.

﴿لَقَدْ اسْتَكْبَرُوا﴾ - ترجمه شیخ الهند داسی کړی ده: «دیره لوئی ساتی دوی پخپلو ځانونو کښی او سرونه جگړی (وچتوی) په لویو شرارتونو سره» او ځینی ئی دغسی ترجمه کوی «په تحقیق سره پټ کړی ئی دی تکبر او کفر په زړونو خپلو کښی او سرکشی کړی ده دوی په سرکشی لویی سره چه پس له لیدلو د داسی معجزو څخه د ملانکو راتله او د الله تعالی لیدل هم په دنیا کښی غواری».

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ

وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٣٢﴾

(یاده کره ای محمده!) هغه ورځ چه وویښی دوی پرېشتی (د عذاب) نه به وی زیری (خوشالی) په دغه ورځ کښی دپاره د مجرمانو (کافرانو) او ویه وائی دوی چه چیری دی منع کړل شی په کوم مانع سره.

تفسیر: یعنی دوی به د «حجراً محجوراً» الفاظ وائی. دغه «حجر» هغه مصدر دی چه فعل ئی متروک‌الذکر دی «حجر» په معنی د منع ده او «محجوراً» ئی تاکید دی معنی ئی داسی شوه: «او ویه وائی دغه کفار چه منع غواړو ټینګه منع له لیدلو د ملائکو د عذابه او پناه نیسو په الله تعالی پوری له ملاقاته د ملائکو په منع د مانع سره» یا به ئی معنی داسی وی: «او ویه وائی دغه ملائک دغو کفارو ته چه حرام دی یا حرام کړی شوی دی پر تاسی جنت او منع دی په مانع سره» او لنډ مطلب ئی داسی شو چه ای کفارو مه ویریږئ یوه داسی ورځ هم راتلونکی ده چه ستاسی سترګی به په پرېستو ولګیږی مګر پرېشتی به ستاسی په شان د مجرمانو له لیدلو څخه نه خوښیږی بلکه تاسی به له ډیرو سختو هولناکو مصائبو سره مخامخ کیږئ! دغه خلق چه اوس د پرېستو د نزول مطالبی کوی په هغه وقت کښی به د «حجراً محجوراً» په ویلو پناه غواړی او په دی ډیر خوښیږی چه که د دوی او د پرېستو په منع کښی کومه سخته پرده او سد پروت وی څو هغوی دوی ته نه ورنژدی کیدی لیکن د الله تعالی فیصله کله بلا اجراء پاتی کیدی شی پرېشتی به هم «حجراً محجوراً» وائی او دغه مطلب دوی ته ورښکاره وی چه نن ورځ تاسی د خوښی او بری څخه بیخی بی‌برخی او ممنوع یئ.

تنبیه: ممکن دی چه دغه تذکره د احتضار او ځنګدن (موت) په وقت کښی وی کما جاء فی جزء ۱۰ سورت الانفال (۷ رکوع) ۵۰ آیت ﴿وَلَوْ تَرَىٰ اِذِ يَتَوَقَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةَ يَتَرَبَّوْنَ وَجُوهُهُمْ وَاَدْبَارُهُمْ﴾ او د جزء ۷ (الانعام) په ۱۱ رکوع ۹۳ آیت کښی راغلی دی ﴿وَلَوْ تَرَىٰ اِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوْا اَيْدِيَهُمْ اَخْرِجُوا اَنْفُسَكُمْ الْيَوْمَ تُعْذَّبُونَ وَعَذَابُ الرَّحْمٰنِ﴾

ګواکی هم دغه کیفیت به د ده په مقابل کښی هم وی چه د خم السجده په ۴ رکوع ۳۰ آیت (۲۴) جزء کښی بیان شوی دی: ﴿اِنَّ الَّذِيْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوْا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ اَلَّا تَقْرَءُوْا اَلَّذِيْ تُوْرَا بِالْحَيٰوةِ اَلَّذِيْ كُنْتُمْ تُوعَدُوْنَ﴾ او ممکن دی چه دلته د قیامت د ورځی ذکر وی والله اعلم.

وَقَدْ مَنَّ اِلٰى مَا عَمِلُوْا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنٰهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا ﴿٢٣﴾

او اراده کړی ده رسیدلی یو مونږ هغو شیانو ته چه کړی دی (دغو کفارو) له (نیک) عمل نه پس ویه ګرځوو مونږ هغه (نیک عمل په شان د) وړی

(مگرد) تار په تار کړی شوی.

تفسیر : یعنی دوی مونږ ته ناری وهلی او مونږ ئی په کار وو. دغه دی مونږ هم ورحاضر شو مگر د دوی د عزت د زیادت دپاره نه بلکه د دی دپاره چه هغه کارونه چه دوی پخپل باطل زعم سره نیکی گنلې هغه ورته قطعاً گډود او خراب او تراب کړو. او داسی بی حقیقت او بی ثمره او د وړئ په شان ئی په هوا کښی والوځوو لکه چه د خاوری حقیر ذرات دی خوا هغه خوا آلوځی. ځکه چه هغه اعمال د اخلاص او ایمان له روحه بیخی تش او د حق له طریقه سره بالکل متضاد واقع شوی دی کما جاء فی جزء ۱۳ سورة ابراهیم ۳ رکوع ۱۸ آیت ځمونږ د دغه مبارک تفسیر ﴿مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَالَمٍ﴾ الآية -
وغیر ذلک من الآیات.

اوس بیان فرمائی الله جل وعلا شانه وعظم برهانه فضائل د جنتیانو پر دوزخیانو باندی داسی:

أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿۲۴﴾

صاحبان (ملگری) د جنت په دغه ورځ (د قیامت کښی بهتر غوره) خیر دی له جهته د (ځای د قیام او کلام او) هستوگنی او ډیر ښه به وی له جهته (د ځای) د خوب د غرمی (او د راحت).

تفسیر : یعنی دغه منکران به د هغی ورځی په مصیبت کښی گرفتار او اخته کیږی چه اوس دوی پر مؤمنانو ملندی (خندا) وهی او مسخری پری کوی نو پر دغو مؤمنانو چه دوی خاندی هغوی به په جنت کښی عیش او عشرت او مزی کوی.

وَيَوْمَ تَشْقَى السَّمَاءُ بِالْغَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا ﴿۲۵﴾

او (یاده کړه ای محمده!) هغه ورځ (د قیامت) چه ټوټی ټوټی به شی آسمان په ورېځو سره او نازلی به کړی شی پرېشتی په نازلولو سره (پرله پسې).

تفسیر : د قیامت په ورځ وروسته د آسمانونو له چاودیدلو له پاسه د ورېځی په شان یو شی راگزیدونکی لیدل کیږی چه په هغه کښی به د الله تعالی یوه خاصه تجلی وی چه د هغی تعبیر مونږ په شاهی چتر سره کوو ښائی چه دا به همغه څیز وی چه ئی د «ابو زرین رضی الله تعالی عنه» په حدیث کښی په «عماء» سره او د «نسائی» په یوه حدیث کښی چه له معراج سره متعلق دی په «غیابه» سره تعبیر کړی دی والله اعلم. له هغه سره به د پرېشتو ډیر هجوم او

بیرلبار وی او د آسمانونو پرېختی به د محشر د مقام په طرف مسلسل کوزیږی د البقره په جزء ۲ (۲۵) رکوع د ۲۱۰ آیت ﴿مَنْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ﴾ الآية - په تفسیر کښی هم داسی یو مضمون لیکلی شوی دی.

الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾

ملک (او کامل سلطنت) په دغه ورځ (د قیامت کښی) حق ثابت دی دپاره د رحمن، او وی به دغه ورځ (د قیامت) پر کفارو ډیره سخته.

تفسیر : یعنی ظاهراً او باطناً صورة او معنی من کل الوجوه یواځی د هم ده رحمن سلطنت او حکومت به وی او صرف د هم ده حکم به چلیږی ﴿لَئِنْ الْمَلِكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (۲۴) جزء د المومن (۲) رکوع (۱۶) آیت بیا کله چه د رحمن حکومت شو. هغه کسان چه د رحمت مستحقان وی نو هغوی ته به د رحمت څه کمی وی دوی به په بی حساب نهعتونو سره د مرحمت مورد گرځی مگر سره له دومره زیات او لامحدود رحمت کفارو ته به په دغه ورځ کښی سخت مشکلات او مصائب ور د مخه کیږی. چه هر څو وی په بازار کښی ډیر څیزونه په غریب سری هغومره وی غمونه .

وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلَيْتَنِي اخْتُدْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾

او (یاد کړه ای محمده ! هغه د قیامت) ورځ چه خوله به لگوي ظالم پر دواړو لاسونو خپلو (له ډیره غمه او افسوسه او حسرت) وائی به (په قیامت کښی) ای کاشکی نیولی می وی سره له رسوله (د الله د نجات حقه) لپاره .

تفسیر : یعنی له ډیر حسرت او ندامت نه به خپلی گوتی چیچی او د افسوس او ارمان لاسونه به سره موی. او په زیات تأسف سره به وائی چه ولی می په دنیا کښی د الله تعالی او د رسول الله احکام ونه منل؟ او ولی د شیطین الجن والانس په خبرو وغولیدم چه په دغه بده ورځ اخته او په راز راز (قسم قسم) مصائبو او ربړو (تکلیفونو) کښی لټار (خراب) شوم.

يُوَلِّتُنِي لَيْتَنِي لَمْ أَخَذْ فَلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾

ای هلاکه ای عذابه ای خرابی عَما (راشه دغه دی وقت دی) کاشکی نه می وی نیولی فلانکی سری دوست خپل.

تفسیر : یعنی د هغو کسانو د دوستی یا اغواء شخه چه گمراه شوی وو یا په گمراهی کښی ئی ترقی کړی وه. نو په هغه وقت کښی به دیر افسوس او ارمان کوی چه ولی مو داسی کسان خپل دوستان گڼل کاشکی عَما او د دوی په منع کښی له سره دوستی او رفاقت نه وی پیدا شوی. تنبیه : مفسرینو چه دلته د عقبه بن ابی معیط او د ابی بن خلف کومه واقعه نقل کړی ده د هغی هیڅ ضرورت نشته. او نه ښائی چه د آیت مدلول پر هغه مقصور کړی شی. هوا دغه تقریر چه مونږ کړی دی په هغه کښی دوی هم داخل دی.

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي ۚ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا ﴿١٩﴾

خامخا په تحقیق گمراه کړی وم زه له ذکره پنده (د قرآن) وروسته له هغه کله چه راغی ماته، (دغه ذکر نو فرمائی الله) او دی شیطان دپاره د انسان لغزوونکی غولوونکی.

تفسیر : یعنی د رسول الله صلی الله علیه وسلم پند مونږ ته رسیدلی ؤ چه غمونږ د هدایت دپاره کافی ؤ او ممکن ؤ چه هغه عَما په زړه کښی عَما هم نیولی وی مگر د دغه کمبخت د دوستی لامله (له وجی) زه تباه او بریاد شوم. او له زړه هغه لوری ته متوجه نه شوم. بیشکه چه جنی او انسی شیطان لوی چلباز او تگ دی. انسان ته په عین وقت کښی فریب ورکوی، او په دیر بد صورت ئی رسوا او مسخره کوی.

وَقَالَ الرَّسُولُ يُرَبِّ إِنِّي قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴿٢٠﴾

او ویل رسول (د الله محمد) ای ربه عَما په تحقیق قوم عَما نیولی دی دغه قرآن ترک کړی شوی (چه نه پری ایمان راوړی او نه پری عمل کوی او نه ئی لولی).

تفسیر : یعنی کله چه ضد کوونکیو او معاندانو په هیڅ صورت سره د هیچا نصیحت او پند ته غوږ کینښود دلته رسول الله صلی الله علیه وسلم د الله تعالیٰ دربار ته شکایت وکړ چه یا اله العالمین، عَما قوم عَما خبری ته غوږ نه ږدی. دوی د قرآن عظیم الشان په شان یو لوی کتاب

ته خراب نسبتونه کوی العیاذ بالله کله چه قرآن لوستل کیږي نو دوی دیر زیات شورماشور لگوي او چتی (بیکاره) چپولی (فضول) خبری اتری کوی او لویه غلغله نیلوی شو ئی هیشوک وانه وری. او په مطلب یی پوه نشی په دی ترتیب دغو اشقیاء دغه پاک قرآن په شان یو د قدر قابل کتاب ئی بالکل متروک او مهجور گرځولی دی او له اعتناء او التفاته ئی غورځولی دی. تنبیه : اگر که په دغه آیت کښی صرف د کفارو ذکر دی. خو بیا د قرآن نه تصدیقول په هغه کښی عدم تدبر او غور نه کول د ده پر احکامو عمل نه کول، د تلاوت څخه ئی غاړه غړول، د ده د قرائت د تصحیح په طرف نه متوجه کیدل. له هغه ځنی اعراض او څنگ کول او د نورو لغویاتو یا حقیرو شیانو په طرف متوجه کیدل دغه گرد (تول) صورتونه درجه په درجه د پاک قرآن د هجران لاندی داخل کیدی شی. فنسأل الله الکریم المنان القادر علی ما یشاء ان یخلصنا مما یسخطه و یستعملنا فیما یرضیه من حفظ کتابه وفهمه والقیام بمقتضاه آناء اللیل واطراف النهار علی الوجه الذی یحبه و یرضاه، انه کریم وهاب. نو فرمائی الله جل وعلا شانه وعظم برهانه لپاره د تسلی د محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم چه:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾

او هم داسی (لکه چه کفار می ستا اعداء گرځولی دی) گرځولی ؤ مونږ (پخوا له تانه) دپاره د هر نبی دشمنان له مجرمانو (کفارو نو صبر وکړه په شان د نورو انبیاء بس)، او کافی دی رب ستا سمه صافه لیار ښوونکی او ښه مدد کوونکی (پر اعداؤ).

تفسیر : یعنی هغه کسان چه د انبیاء د خبرو په منلو کښی مشکلات او موانع وړاندی کوی او خلق د حق له قبوله منع کوی هم دوی د انبیاء اعداء دی نو دغه اعداء چه کفار دی اگر که د خلقو پر ضلالت او گمراه کولو پسې خپلی ملاوی وتری څه مهم موفقیت ئی نه په برخه کیږي ځکه د هر چا په نسبت چه الله تعالی داسی اراده وفرمائی چه هدایت ومومی هدایت یی ور په برخه کوی یا یی دا مطلب چه د هر چا د هدایت اراده چه پاک الله وکړی هدایت ئی ور په برخه کوی او د هغو په برخه کښی چه هدایت نه وی د هغو گردو (تولو) په مقابل کښی الله تعالی له تاسره معاونت او مرسته (مدد) کوی. یا دا چه الله تعالی ستا مدد کوی او د مطلوب تر مقام پوری به دی رسوی او هیڅ سد او مانع ستا د پرمخ تګ مخه نشی نیولی.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ۝۲۵

او وائی هغه کسان چه کافران شوی دی ولی نه نازل اوه شی پر دغه (محمد) قرآن تول یو کرت (نو فرمائی الله چه نازل کری دی مونږ)، هم داسی (لږ لږ د خو فوایدو دپاره چه یوه ئی دا ده) چه ثابت محکم قوی کرو په دغه (قرآن سره) زړه ستا (په حفظ او فهم د معنی د ده سره) او لوستلی دی مونږ دغه (قرآن پر تا) توتی توتی په آرام لوستلو سره.

تفسیر : یعنی د نبی الله دښمنان د خلقو د گمراه کولو دپاره داسی تنقیدات او اعتراضات کوی چه خانه ا ولی د نورو آسمانی کتابونو په شان قرآن کریم هم یو ځلی په کامل دول (طریقه) سره نه نازلیدی؟ چه دغه ئی په څو کلونو کښی لږ لږ رانازلوی؟ علت ئی څه دی؟ آیا الله تعالی پکښی څه غور او دقت کوی؟ له دی نه خو داسی شبهی او اندیښنی پیدا کیږی چه گواکی پخپله محمد صلی الله علیه وسلم په ډیر فکر او اندیښنه سره دغه جوړوی او بیا یی په مناسبه موقع کښی لږ لږ آورو نو د دغو منکرینو جواب داسی ورکړ شو چه دغه خو کومه ضروری خبره نه ده چه قرآن عظیم الشان د لږ لږ نازلیدلو سبب هم دغه وی چه تاسی ئی وایئ نو که لږ څه غور او فکر وکړئ د قرآن کریم په دغه لږ لږ نازلولو کښی داسی ډیری فائدی دی چه هغه په یو وار نازلولو کښی له سره نه حاصلیدی مثلاً په دغه صورت کښی د قرآن مجید حفظ او یادول ډیر زیات آسانیدی او په پوهیدلو کښی زیات سهولت واقع کیږی، کلام پوره ضبطیدی او د هغو مصالحو او حکمتونو رعایت چه په هغو کښی شوی دی خلق موقع په موقع د هغو پر تفصیلو مطلع کیږی د هر آیت بیل بیل شان نزول ته کتلی د هغه په صحیح مطلب متعین کولو کښی مدد ور رسیږی د هر ضرورت په وقت کښی چه د هری خبری د جواب رارسیدلو څخه د رسول الله او مسلمانانو قلوبو ته لا تطمین او تسکین ور په برخه کیږی او د هر یوه آیت پر نزول گواکی د ده د اعجاز د دعوی تجدید کیږی په دغه سلسله کښی د جبریل علیه السلام څو څو کرته تلل او راتلل هم واقع کیږی چه هغه فی ذاته یو مستقل خیر او برکت دی وغیر ذلک من الفوائد د هم دغو فوایدو له منځه دلته د ځینو په نسبت اشاره فرمایلی شوی ده.

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ۝۲۶

او نه کوی دوی راتله تاته کوم مثل (یعنی نه راوړی تاته سوال عجیب په ابطال

د دین ستا) مگر راوړو مونږ تاته (جواب د هغه په واقع او) په حق سره او
ډیر ښه تفسیر بیان.

تفسیر : یعنی کله چه کفار کوم اعتراض پر قرآن یا پر کوم مثال پر تاسی کوی نو عظیم الشان
قرآن د هغه جواب په ډیر صاف او ښکاره ډول (طریقه) ورکوی چه په هغه کښی هیڅ شان
وړاندی وروسته او لاندی باندی نشته بلکه صاف، واضح، معتدل، او بی غل او بی غش خبره وی
هوا د هغو کسانو عقل، سد (هوش) او پوه چه منعکس او منقلب وی نو هغوی سمی صافی
خبری هم کړوی او له هغه څخه نور غیر مطلوب تعبیرات راکاږی نو داسی مغرضانه او معاندانه
خبری بیلی دی او د داسی خلقو آخره خاتمه دغه ده چه پخپله پاک الله ئی په دی وروستی آیت
کښی بیان فرمائی.

الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾

(دوی) هغه کسان (دی) چه جمع به کړه شی او شړل به شی پر مخو خپلو
(سر ښکته پښی پورته) طرف د دوزخ ته دغه ټولی بد دی له جهته د عحایه او
ډیر ښویدلی دی له جهته د لیاری او ډیر گمراهان دی).

تفسیر : یعنی دوی همغه خلق دی چه د دوی عقل منقلب او چپه (الته) شوی دی علویات ئی
پرپښی په سفلیه غوښتنو پسی گرځی او متماثل دی. وروسته له دی نه پر داسی څو اقوامو باندی
چه څه وقائع او مصائب پښی او پر هغوی څه حالات چه واقع شوی ؤ هغه د نورو د عبرت او
نصیحت دپاره بیانوی:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ
وَزِيرًا ۖ فَقُلْنَا اذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ
تَدْمِيرًا ۖ وَقَوْمُ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ
آيَةً ۖ وَاعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ۖ وَعَادًا وَثَمُودًا

وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَقُرُونَابِينَ ذَلِكَ كَثِيرًا^(۳۸) وَكُلًّا ضَرَبْنَاهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا^(۳۹)

او خامخا په تحقیق ورکړی ؤ مونږ موسی ته کتاب (توریت) او مگرخولی ؤ مونږ له دغه (موسی) سره ورور د ده هارون وزیر (مددگار) پس وویل مونږ (دوی ته چه) لار شی دواړه هغه قوم ته چه دروغجن ئی شمیرلی دی آیتونه غمونږ (نو دوی ورغلل او ابلاغ ئی وکړ او فرعونیانو دوی دروغجنان کړل) پس هلاک کړل مونږ فرعونیان په هلاکولو سره او (هلاک کړی ؤ مونږ) قوم د نوح کله چه دروغجن وشمیرل دوی رسولان خپل (لکه نوح ادریس او شیث) غرق کړل مونږ دوی او وگرخول مونږ دوی دپاره د خلقو دلیل (نښه د عبرت) او تیار کړی دی مونږ دپاره د ظالمانو عذاب ډیر دردناک او (هلاک کړل مونږ) عادیان او ثمودیان او صاحبان (یاران) د کوهی او نور اهل د زمانو په منځ د دوی کښی ډیر، او هر یو له دی نه بیان کړی ؤ مونږ ده ته مثالونه (د عبرت په اقامت د حجت په دوی باندی) او ټول مو هلاک کړل په هلاکولو سره.

تفسیر : یعنی هغو تکوینه ؤ آیاتونو ته چه د الله تعالی پر توحید او نورو باندی ئی دلالت کوه او د پخوانو انبیاء هغو متفقو بیاناتو ته چه د هغو لړی او ډیری مذاکری او خبری له پخوا راهسی دوام لری دوی د دروغو نسبت وکړ او د خدائی په دعوی پسی ئی خوله وپرانیستله.

﴿وَقَوْمِ نُوحٍ إِذْ أَتَاهُمُ الرُّسُلُ﴾ : او هلاک کړی ؤ مونږ قوم د نوح کله چه دروغجن وشمیرل دوی رسولان خپل) د یوه نبی دروغجنول د گردو انبیاء د دروغجنولو په منزله دی ځکه چه د دین په اصولو کښی گډ (ټول) انبیاء سره متحد او متفق دی. اصحاب الرس (کوهی والا) څوک دی؟ په دغه کښی ډیر اختلاف شته، په «روح المعانی» کښی ئی ډیر اقوال نقل کړی په پای (آخر) کښی لیکي: «وملخص الأقوال انهم قوم اهلكهم الله بتكذيب من ارسل اليهم - یعنی خلاصه ئی دا ده چه دوی دغسی یو قوم ؤ چه د خپل نبی د تکذیب په سبب هلاک شوی دی،» حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي چه: «یو قوم خپل نبی ئی په کوهی کښی بندی کړی ؤ، بیا څه وقت او مهال چه پر دوی باندی عذاب نازل شو هغه نبی خلاص شو.»

﴿وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا﴾ : او ټول مو هلاک کړل په هلاکولو سره) یعنی گډ (ټول) ئی په ښه ډول (طریقه) سره پوهولی دی کله چه دوی په هېڅ ډول (طریقه) سره هغه ونه مانه نو ئی بیرئ دویه کړه.

وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أَمْطَرْتُ مَطَرًا سَوِيًّا أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا بَلْ كَانُوا لَا
يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٣١﴾

او خامخا په تحقیق تیر شوی دی (تیریری ډیر غلی کفار) پر قریو کلیو
ښارونو هغو چه ورولی شوی ؤ پری باران د بدی (د عذاب)، آیا پس نه ؤ
دغه (کفار) چه لیدلی ئی وی هغه (قریه چه عبرت به ئی اخیستی وی) بلکه
ؤ دوی چه نه به ئی درلود (لرلو) امید د بیا ژوندی پورته کیدلو.

تفسیر : یعنی د لوط علیه السلام د قوم د کلیو پر هغو کندوالو او مخروبه ؤ غایونو مکی واله
د شام د سفر په وقت کښی تیریری نو آیا دغو منکرینو هغه کندوالی او خرابی مینی د عبرت په
سترگو سره نه دی کتلی؟ بلکه کتلی ئی دی او په دی ښه پوهیږی او خبردار دی چه د پخوانیو
مکذبینو پای (آخر) او انجام ډیر خراب ؤ خو تری نه متنبه کیږی ځکه چه په دوی کښی عبرت
له کومه کیږی کله چه د دوی په نزد له سره دغه احتمال هم نشته چه وروسته له مرگه بیا ژوندی
راپاشیدل او د الله تعالی په مخ کښی حاضریدل شته. عبرت خو هم هغه حاصلوی چه د هغه په زړه
کښی لږ څه ویره وی او د خاتمی او انجام څخه بیخی بی فکره نه وی.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ﴿٣٢﴾ إِنَّ كَادَ لِيُضِلَّنَا
عَنِ الْهَتَنِالِوُ لَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ
مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٣﴾

او کله چه ووینی دوی تا نو نه نیسی دوی تا مگر غای د مسخری (او
تمسخرأ سره وائی)، آیا دغه هغه (سری) دی چه رالیږلی دی الله رسول (مونږ
ته؟ بلکه دی خو له رسالت څخه ډیر لری دی) بیشکه چه دی نژدی ؤ چه
خامخا گمراه کری گرهځولی ئی وی مونږ له خدایانو ځمونږ که صبر نه وی کری
مونږ په (عبادت) د دوی (نو فرمائی الله) او ژر به پوه شی دوی کله چه
ووینی دوی عذاب (د قیامت ښکاره) چه څوک دی ډیر گمراه له جهته د
لیاری.

تفسیر : یعنی د عبرت حاصلولو په غای د دوی مشغله هم دا ده چه پر نبی مسخره وکری لکه

چه ستاسی د لیدلو په وقت کښی استهزاء وائی چه آیا دی هم هغه سری دی چه د الله تعالی له طرفه رسول رالیږلی شوی دی؟ آیا په دغه حیثیت او وضعیت سره د رسالت منصب د چا په برخه کیدی شی؟ آیا د الله تعالی په گردو (تولو) مخلوقاتو کښی هم دغه یو سری پاتی ؤ چه د رسالت قابل شو؟ آخر بنائی چه د رسالت څه وجه خو په ده کښی وی هوا دغه خبره خو ضرور په ده کښی شته چه تقریر ئی د جادو اثر لری. د فصاحت په قوت او د تقریر په زور ئی داسی یو وضعیت قائم کړی دی چه د هغه په سبب د خورا (دیرو) لویو لویو خلقو قدمونه هم وښیوی، نژدی ؤ چه د ده په خبرو سره ځمونږ مخونه هم له خپلو معبودانو څخه وگرځی مگر مونږ پخپل دین او عقائدو کښی داسی ټینگ او مضبوط ولاړ یو چه د هغه د هیڅ یوی خبری اثر مو قبول نه کړ، که نه ده په مونږ گرد (تول) سره گمراهان کولو العیاذ بالله نو الله تعالی جل وعلا شانه وعظم برهانه د دوی د دغه تمسخر او استهزاء او ملندو په مقابله کښی داسی فرمائی:

﴿وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ یعنی کله چه دوی د الله تعالی عذاب په خپلو سترگو سره وگوری نو هلته به ورته معلوم شی چه په واقع سره کوم یو گمراه ؤ؟.

أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ۝۴۳

آیا وینی خبر ئی ته (بلکه خبر ئی) په هغه چا چه نیولی دی دغه خدای خپل هوا (د نفس خپل) آیا پس ته به ئی په ده باندی وکیل (ساتونکی چه منع ئی کړی له هوا خپلی بلکه نه ئی)،

تفسیر : یعنی آیا تاسی د داسی هوا پرستانو د هدایت پر لیاری د راوستلو ذمه واری کولی شی چه د دوی معبودان هم د دوی په خوښه او انتخاب وی، هر چیری چه د دوی غوښتنه او خواهش دوی بوځی په هم هغه طرف دوی متماثل کیږی. هره هغه خبره چه د دوی د خواهش سره موافقه وی هغه منی او هر څیز چه د دوی د طبعی څخه مخالف وی هغه پرېږدی نن چه یوه تیږه (گټه) د دوی په نظر کښی ښه ښکاره شوه د هغی په عبادت کښی مشغولېږی صبا چه بله کومه تیږه (گټه) د دوی په سترگو ښه ویرینیده نو هغه پرېږدی او دی ته سجدی ږدی.

أَمْ تَحْسِبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ۝۴۴

آیا گمان کوی ته چه په تحقیق اکثر د دوی آوری یا عقل چلوی (پوهیږی) نه دی دوی مگر په شان د چارپایانو دی (په پند نه اوریدلو کښی) بلکه لا

دوی دیر لری دی له لیاری (د صواب نه).

تفسیر : یعنی په هر دول (طریقه) سره چه دوی ته پندونه او نصائح واوروی دوی خو څلوربولی حیوانات دی بلکه له هغوی ځنی هم بدتر او خراب دی، دوی له پوهیدلو او آوریډلو سره هیڅ علاقه او ارتباط نه لری. څاروی او حیوان هم په هر حال د خپل پالونکی او بادر په مقابل کښی خپله غاړه څکته کوی، او خپل محسن پیژنی، او فی الجمله نافع له مضر څخه بیلوی. که ئی سر خوشی پرېږدی، د څرخای (چراه گاه) او د اوبو څښلو گودر ته پخپله ځی. لیکن د دغو بدبختانو حال داسی دی چه نه د خپل خالق او رازق حق پیژنی، او نه د ده پر ښیگنو (فائدو) او احساناتو پوهیږی او نه ئی قدر او عزت کوی. د ښو او د بدو په منځ کښی د فرق او تمیز کولو څخه عاجز دی. د دوست او دشمن په منځ کښی امتیاز نشی کولی. نه په روحانی غذا پسې او نه د هدایت د چینې په لوری یو قدم وړاندی تلی شی. بلکه له هغه څخه په گروهو لری تښتی. او دوی هغه قوتونه چه الله تعالی دوی ته ورعطاء کړی دی معطل او بیکاره پرېښی دی بلکه هغه ئی بی موقع او بی ځایه صرف کړی دی. که دوی لږ څه له عقله او له فهمه کار اخیستی. نو په دغه د قدرت کارخانه کښی بی شماره دلائل او نښی موجود دی چه په نهایت واضح صورت سره د الله تعالی د توحید او تنزیه او د دین د اصولو او د صداقت او استقامت په طرف لبار ښوونه کوی چه د هغو له منځه د ځینو دلائلو ذکر په راتلونکیو آیاتونو کښی کړی شوی دی.

الْمُرَّ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ
جَعَلْنَا الشَّمْسُ عَلَيْهِ دَلِيلًا ۝ ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يُّبِينًا ۝

آیا نه دی کتلی تا (قدرت د) رب خپل ته چه څرنگه ئی غځولی دی سیوری او که ئی اراده فرمایلی وی نو خامخا گرځولی به ئی و هغه (سیوری) ولاړ، بیا وگرځاوه مونږ لمر په دی (سیوری) دلیل (چه سیوری پری معلومیږی). بیا راتول کړو مونږ هغه ځان خپل ته په راتلولو آسانو سره (ورو ورو لږ لږ).

تفسیر : له سپیده داغه (صبح کاذبه) تر لمر خیرکی پوری هر چیری سیوری وی که الله تعالی داسی اراده فرمایلی وی چه لمر ونه خیژی نو هم دغه سیوری به قائم پاتی کیده. مگر الله تعالی پخپل کامل قدرت سره لمر طالع کړ چه د هغه لامله (له وجی) د لمر د رڼا خوره کیدل شروع شوه او سیوری متدرجاً یوه طرف ته په ځان تولیدلو او غوندیدلو پیل (شروع) وکړ، که لمر نه

وی راغلی نو مونږ به د سیوری په مفهوم څرنګه پوهیدی شوی؟ څکه چه د یوه ضد له راتګه بل ضد پیژندل کیږی ﴿قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ مَنْ اِلَهٌ غَيْرُ اللهِ يَاتِيكُمْ بِضِيَاءٍ﴾ الآية - (د القصص ۷۱ آیت (۷) رکوع (۲۰) جزء) حضرت شاه صاحب رحمۃ الله عليه لیکي:

«اول د هر شی سیوری اوږد لویږی، بیا هری خوا ته چه لمر ځی د هغه له مقابله سیوری لری کیږی څو چه پخپل بیخ ولګیږی. د بیا راتول کړو ځان خپل ته مطلب دا دی چه سیوری ځی خپل اصل ته لګیږی د گردو (تولو) اصل الله دی. «موضح القرآن» بیا وروسته د زوال له خوا لمر خپله مسافه لندوی او د مغرب په طرف ورنژدی کیږی او د بل طرف سیوری اوږدیږی تر هغه پوری چه د ورځی آخر ته لمر غائبیږی هم دغه د ژوندانه مثال دی اول عدم وو بیا د وجود نور راغی بالاخره بیا کتم العدم ته ځی او پر هم دغه د جسمانی نور او ظل پر سلسله روحانی نور او ظلمت هم قیاس کړئ. که د کفر او عصیان، او جهل او طغیان په ظلماتو کښی الله تعالی د نبوت د لمر رڼا نه وی لیږلی نو هیچا ته به د صحیحه معرفت لیاره نه څرګندیده (ښکاریده).

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿۲۵﴾

او هم دغه (الله) هغه (ذات) دی چه گرځولی ئی ده تاسی ته (په کامل قدرت خپل سره) شپه لباس (پوښاک) او (گرځولی ئی دی تاسی ته) خوب آرامی او گرځولی ئی ده ورځ وقت د ښوریدلو او گرځیدلو (لپاره د طلب د معاش).

تفسیر : یعنی د شپې تک تور تیاره د څادر په شان پر گردو (تولو) محیط کیږی چه د هغه لامله (له وجی) گرد (تول) خلق کارویار پریږدی او آرام کوی بیا د ورځی رڼا خپریږی (خوریږی) او خلق له خوبه پاڅیږی او دغه لوری او هغه لوری ته تګ او راتګ کوی او هم داسی د مرګی د خوب څخه وروسته د قیامت صبا راځی چه په هغه کښی به گرد (تول) جهان بیا ژوندی راپاڅیږی او هم دغه حالت په هغه وقت کښی وړاندی شوی ؤ کله چه انبیاء علیهم السلام د وحی او الهام په رڼا سره دنیا رڼا کړه. نو د جهل او غفلت په خوبونو کښی د ویده ؤ مخلوقو سترګی هم یو ځلی وپرانستلی شوی او گرد (تول) سره پاڅیدل.

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا لِّبَيْنِ يَدَيِّ

رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ﴿٢٨﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ بَكْدَةً
مَّيِّتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنْ آسَى كَثِيرًا ﴿٢٩﴾

او هم دغه (الله) هغه (ذات) دی چه رالیولی ئی دی بادونه زیری کوونکی د وړاندی د رحمت د دغه (الله چه باران دی)، او نازلی کړی دی مونږ له (طرفه) د آسمانه اوبه پاکي پاکوونکی دپاره د دی چه ژوندی کړو مونږ په دی (اوبو) ځمکه مړه وچه بی زرغونوالی اوچه ور وڅښوو دغه (اوبه) له جملی د هغو شیانو ځنی چه پیدا کړی دی مونږ له چارپایانو او انسانانو دیرو ته.

تفسیر : یعنی رومی بارانی هواوی د باران زیری ورکوی بیا د آسمان له طرفه باران ووری چه هغه هم پخپله پاک دی او نور شیان هم پاکوی د اوبو د وړیدلو څخه وروسته په مړی تکی توری وېجاری ځمکی کښی یو نوی روح پیدا کیږی شینکی او ترکودی (نباتات) ئی زرغونیږی. او یوه عجیبه او غریبه ننداره پکښی ښکاری له کوم ځای څخه چه پخوا له وریا (باران) دوری پورته کیدی اوس هلته تکه شنه مرغجه (کیل زاره) ولاړه ده. او څومره زیات حیوانات او انسانان د باران له اوبو ځنی ځنی او قری خړوبیږی هم داسی د قیامت په ورځ کښی هم د یوه غیبی باران په ذریعه هغه مړی هم بیا ژوندی راپاشولی کیږی چه له خاورو سره ګډود شوی وی. او په دنیا کښی هم هغه زړونه چه هم داسی د جهل او عصیان په مرګ سره مړه شوی وو. د الله تعالی د وحی په آسمانی وریا (باران) سره بیا راژوندی کړی شوی دی هغه ارواح چه په نجاست او پلیتی کښی نښتی وی هغه د روحانی باران په اوبو سره وینځلی شوی دی او ګرد (تول) سره پاک او صاف شوی دی او هغه کسان چه د معرفت او د وصول الی الله په اوبو پسې تږی دی د هغه روحانی باران د اوبو په څېښلو سره سیراب او خړوب شوی دی.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٣٠﴾

او خامخا په تحقیق په راز راز (قسم قسم) دولونو (طریقو) تقسیم کړی دی مونږ دغه (اوبه یا د باران منشاء) په منع د دوی کښی دپاره د دی چه فکر وچلوی دوی (په کمال د قدرت څمونږ کښی) پس منع راوړه زیاترو خلکو (د شکر گزاری نه) لیکن (د نعمت له) کفران (څخه ئی منع رانه وړه).

تفسیر : یعنی د باران اوبه ګردو (تولو) ځمکو او انسانانو ته یو برابر نه وررسیږی بلکه چیری

ډیری او چیری لوی چیری ژر، او چیری په غنډ (ایسارتیا) څرنګه چه د الله تعالی د حکمت اقتضاء وی. هم هغسی ور رسیږی خو خلق وپوهیږی چه د هغه درول او ویشل د قادر مختار او د حکیم الله تعالی په قدرت دی لیکن زیات خلق بیا هم نه پوهیږی. او د الله تعالی د نعمت شکر نه ادا کوی بلکه بالعکس مخ په شرک، کفر او ناشکری مندی وهی، هم دغسی د روحانی باران حال هم قیاس کړی هر چاته سم د هغه د استعداد او ظرفه سره هومره برخه چه په کار ده وررسیدلی ده. او ډیر کسان د دغه عظمی نعمت په مقابل کښی کفران او ناشکری هم کوی.

وَلَوْ شِئْنَا لَبعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ تَذِیْرًا ۖ فَلَا تُطِيعُ الْکَافِرِیْنَ
وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا کَبِیْرًا ﴿۴۱﴾

او که اراده مو فرمایلی وی نو خامخا راپورته کړی به مو وی په هره قریه ښار کښی (بیل بیل) ویره وونکی (په دغه زمانه کښی هم) نو مه کوه اطاعت (د غوښتنو) د کافرانو او مجاهده مقابله کوه له دوی سره په دغه (قرآن او توفیق د رحمان) په جهاد لوی.

تفسیر : یعنی د انبیاء راتلل کومه عجیبه خبره نه ده، که الله تعالی اراده وفرمائی نو اوس هم ډیر انبیاء مبعوثوی چه په هر کلی کښی بیل بیل نبی وی مګر الله تعالی ته هم دغه خبره منظوره شوه چه اوس دی په آخره کښی د ګرد (تول) جهان دپاره یواځی هم دغه محمد صلی الله علیه وسلم د سید الانس والجان او نبی آخرالزمان په عنوان مبعوث او مرسل شی. نو تاسی د کفارو حماقت او طعنی او تشنیع او سفاهت او تنقید او تردید ته هیڅ توجه او التفات مه کوئ! او د خپل دغه دعوت او تبلیغ کار ته په پوره قوت او جوش او خروش سره ادامه ورکړئ! (جاری وساتئ) او دغه عظیم الشان قرآن پخپل لاس کښی واخلي! او د دغو منکرانو مقابله په ډیر زور او میرانه (بهادرئ) سره وکړئ! الله تعالی هر ورو (خامخا) بری او کامیابی ستا په برخه کوی. مونږ د «به» مرجع قرآن او توفیق رحمن لیکلی ده خو نورو مفسرینو د هغه مرجع د کفارو د اطاعت ترک یا د اسلام په مداومت یا سیف یا حکمت او موعظت هم اخیستی ده.

وَهُوَ الَّذِی مَرَجَ الْبَحْرَیْنِ هَذَا عَذَابٌ قُرْآنٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ
وَجَعَلَ بَیْنَهُمَا بَرْزَخًا وَجِجًا مَّحْجُورًا ﴿۴۲﴾

او هم دغه (الله) هغه ذات دی (چه په کامل قدرت خپل سره) خوشی کړی ؤ دی دوه بحرونه سیندونه چه دغه خور دی ډیر خور تنده ماتوونکی او هغه بل تریو دی ښه تریو، او گرځولی ده (الله) په منع د دغو دواړو کښی پرده او بند چه منع کړی شوی دی (په هغه سره اختلاط د دغو دواړو).

تفسیر : په بیان القرآن کښی د دوو معتبرو بنگالیو عالمانو شهادت نقل شوی دی چه له (ارکان) څخه تر (چاتگام) پوری د سیند وضعیت داسی دی چه د دغه سیند په دواړو جانبو کښی د نوعیت او کیفیت له طرفه دوه مختلفه بیل بیل سیندونه په نظر راځی. د یوه اوبه سپینی او د بل اوبه توری دی. په تورو کښی د سمندر په شان طوفانی تلاطم او تموج واقع کیږی او سپینی ئی بیخی آرامی او ساکتی وی. بیړی په هم دغو سپینو کښی چلیږی او د دواړو په منع کښی د یوه پتی او نوار په شان یوه ډیره اوږده لیکه غځیدلی ده چه د دغو دواړو اوبو ملتقی گټله کیږی خلق وائی چه سپینی اوبه خوری او توری اوبه ترخی دی.

مولینا شبیر احمد العثماني مدظله الباری ته د (باریسال) ځینی طالبانو بیان کړی دی چه د (باریسال) په ضلع کښی دوه ویالی له یوه سینده راوځی چه د یوی اوبه ترخی او بیخی تروی دی او د هغی بلی اوبه ډیری خوری او لذیذی دی.

په گجرات کښی چیری چه مولینا شبیر احمد العثماني مدظله الباری دی (دابھیل سملک ضلع سورت هند) د سمندر اوبه تقریباً لس دولس میله لری پرتی دی خو د دی ځای په خورونو او ویالو کښی د سمندر مد او جزر په منظم او مسلسل دول (طریقه) سره صبا او بیگا جاری دی د هغه په نسبت ډیر ثقه سری بیان کوی چه د مد په وقت کښی د سمندر اوبه په گردو (تولو) خورونو او ویالو کښی پورته کیږی نو د خورو اوبو پر سطح باندی ترخی اوبه په ډیر شدت سره پورته کیږی لیکن په دغه وقت کښی دغه دواړه اوبه له سره پخپلو منعونو کښی نه سره گډیږی. علوی سطحه ئی ترخه او سفلی برخه ئی خوره وی. د جزر په وقت کښی څه مهال (وخت) چه ترخی اوبه رابښکته لویږی نو دغه خوری اوبه بیا هم هغسی خوری او لذیذی بی له دی چه لږ څه تغیر پکښی څرگند (ښکاره) وی پاتی کیږی والله اعلم.

د دغو شواهدو په لیدلو سره د دی آیت مطلب بیخی واضح دی یعنی د الله تعالی قدرت ته وگورئ چه د خورو او ترخو اوبو د یو ځای کیدلو په سبب چه هر ورو (خامخا) یو ځای نه په یو ځای کښی سره گډیږی خو بیا هم دوی سره بیلی جلا (جدا) او ممتازی دی او د دواړو په منع کښی په ډیرو ځایونو کښی ئی ځمکه حائله او پرده گرځولی ده او هم داسی ئی سرخوشی (ازادی) نه دی پرینی چه د دواړو په زور او قوت سره ځمکه له منع لری کړه شی او په جبری دول (طریقه) سره یو ځای شی او د ځمکی وجود له منع ورک کړی بیا په دغو دواړو د هر یوه هغه خوند او مزه چه له هغو سره لازمه ده هم هغه سره پاتی ده او تری بل ته نه ده منتقله شوی او داسی نه دی واقع شوی چه خوری اوبه تروی یا تروی اوبه خوری شی گواکی د اوصافو

په اعتبار هره یوه له بلی بیخی بيله او جلا (جدا) ده . وقیل غیر ذلک والرأجح عندی هو الاول .
والله اعلم .

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ۚ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ۝
وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ
وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ۝

او هم دغه (الله) هغه (ذات) دی چه پیدا کړی یی دی له اوبو نه بشر انسان
پس گرځولی ئی دی (خاوند د) نسب او سخرگنی، او دی رب ستا ښه قادر .
او عبادت کوی (دا مشرکان) بی له الله د هغه شی چه نشی رسولی هیڅ قدر
نفع دوی ته (که ئی عبادت وکړی) او نه هیڅ ضرر رسولی شی دوی ته (که
ئی عبادت ونه کړی) او دی (جنس د) کافر په (نافرمانی) د رب خپل
مددگار (د شیطان شا اړوونکی الله ته) .

تفسیر : غینی مفسرین د دی آیت تفسیر داسی کوی الله هغه حکیم مطلق دی چه پیدا کړی
ئی دی ده له هغو اوبو چه خته د آدم علیه السلام پری اخښلی شوی ده یا چه جزء دی د انسان
یعنی له مخلورو عناصرو ده یا له منی د انسان پس بیا گرځولی دی ده دغه انسان دوه قسمه یو
څښتن (خاوند) د نسب چه هغه خاص نارینه دی او د نسب نسبت هم دوی ته کاوه شی لکه
فلان بن فلان او فلانة بنت فلان او بل څښتن (خاوند) د صهر چه هغه خاص نارینه دی او د
نسب نسبت د مصاهرت هم هغوی ته کاوه شی او صهر لور ته او غوم ته او اوشی ته او د ښځی
څښتن ته ویلی شی یا نو پس بیا ئی وگرځولی دوه قسمه یو یواځی خاوند د نسب او د خپلوی
چه ورسره حرامه وی نکاح او خاوند د سخروالی چه ورسره حلاله وی نکاح یعنی وگورئ! چه الله
برحق خالق مطلق جل وعلا شانه وعظم برهانه په څه شان پخپل کامل قدرت سره ئی له یوه
څاخکی اوبو څخه عاقل کامل بنی آدم جوړ کړی دی بیا وروسته له دی نه نور نسلونه ئی تری
ایستلی دی د غوماتو او سخرانو تعلقات ئی تری جوړ کړی دی او له یوه ناڅیزه څاخکی څخه
ئی څه څه شیان پیدا کړی دی او له کومه غایه ئی تر کوم غایه پوری ئی رسولی دی؟ لیکن
دغه انسان په لږ مدت کښی خپل اصل هیروی او خپل هغه قدیر رب او خالق ئی پرېښی دی . او
عاجز مخلوق ته خپل خالق وائی نه یواځی خپل د پروردگار حق نه پیژنی بلکه له هغه څخه مخ
گرځوی او په شیطانی فوج کښی خپل ځان داخلوی څو د اغواو او اضلالو په مقاصدو کښی له
هغوی سره کومک او مدد وکړی . نعوذ بالله من شرور انفسنا ومن سیآت اعمالنا .

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٧﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرِ الْإِيمَانِ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٥٨﴾

او نه ئی لیږلی مونږ ته مگر زیری کوونکی (مؤمنانو ته په نعيم سره) او
ويروونکی (کافرانو ته په جحيم سره) ووايه (ای محمده دوی ته) نه غواړم زه
له تاسی په دی (پیغام رسونه) هیڅ قدر اجر مزدوری مگر (غواړم ایمان راوړل
د) هغه چا چه خوبه ئی شی دا چه ونیسی طرف د رب خپل ته لياره (د
رضاء او قرب) یا لیکن هغه څوک چه غواړی چه ونیسی خپل رب ته لياره
(په انفاق د مال سره لياره د رضاء د ده نو و دی نیسی رب خپل ته هم هغه
ليار د قرب او رضاء).

تفسير : یعنی ستاسی کار د الله تعالیٰ پر وفاداری او اطاعت د بشاراتو اورول دی او غدارانو ته
مجرمانو ته د دوی د خرابو نتایجو او عواقبو خبرول دی که سره له هغه ئی ونه منی یا ئی ومنی
تاسی ته له هغه څنی هیڅ نقصان نه دی عائد. تاسی له دوی نه څه اجرت او حق الزحمه خو نه
غواړئ چه د هغو د نه منلو په اثر به هغه قوت شی تاسی خو له دوی نه یواځی هم دغومره شی
غواړئ هر څوک چه غواړی د پاک الله په توفیق خپل د رب لياره ونیسی! زه مو چه هم دغه ته
مزدوری وائی که حق الزحمة او فیس.

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَىٰ بِهِ
بِذُنُوبٍ عِبَادَةَ خَيْرًا ﴿٥٩﴾

او توکل وکړه په تل ژوندی قائم په تدبیر هغه (الله) چه (له سره) نه مری او
تسبیح ووايه سره له ثناء د ده، او بس کافی دی هغه په گناهونو د بندگانو
خپلو ښه خبردار.

تفسير : یعنی تاسی یواځی پر الله تعالیٰ اعتماد او توکل وکړئ او خپله فریضه چه دعوت او
تبلیغ او نور دی په ښه شان سره اداء کړئ! د هیچا د مخالفت او موافقت پروا ونه کړئ! پر
فانی اشیاء به څه اعتماد او اعتبار وشي؟. اعتماد او توکل ښائی پر هغه ذات وکړ شی چه تل
ژوندی قائم په تدبیر دی او له سره نه مری. نو پر هم هغه باندی توکل او اعتماد وکړئ! او تل

د هم هغه په حمد او ثناء مشغول او لگیا اوسئ! دغو مجرمینو ته به پخپله الله تعالیٰ سزا ورکړی.

إِلَّٰهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمٰنُ فَسَلِّ بِهٖ خَيْرًا ۝

هغه (الله) چه پیدا کړی ئی دی آسمانونه او ځمکه او هغه چه په منع د دغو دواړو کښی دی په (مقدار) د شیرو ورځو بیا قائم مستولی شو (امر او حکم د الله) پر عرش (الله چه دی) ډیر مهربان دی پس وپوښته (د دغه خلق او استواء یا د رحمان) له کوم ښه خبردار عالم نه.

تفسیر : د «استواء علی العرش» بیان د «الاعراف» په سورت کښی تیر شو. هلته دی ولوستلی شی.

یعنی له هغو کسانو څخه پوښتنه وکړئ چه د الله تعالیٰ له شان او رحمت او له ذات او صفات څخه پوره خبردار دی دغه جاهلان مشرکان په هغه باندی څه پوهیږی (وما قدروا الله حق قدره) پخپلو شیونو او کمالاتو باندی خو پوره عالم یواځی هم هغه الله تعالیٰ دی. «انت کما اثنت علی نفسک» لیکن په مخلوقاتو کښی له گردو (تولو) څخه ډیر پوه حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم دی چه د دوی په لوی ذات کښی الله تعالیٰ د اولینو او آخرینو گرد (تول) علوم جمع کړی دی. نو ښائی چه د الله تعالیٰ د شیونو پوښتنه له دوی نه وشي.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۝

او کله چه وویلې شی دوی ته چه سجده (د عبادت) کوی رحمن ته نو وائی څه څیز دی رحمن؟ آیا سجده به کوو مونږ هر هغه څیز ته چه امر کوی ته مونږ ته او زیاتوی (دغه یادول د رحمن) دوی ته نفرت (له ایمان نه).

تفسیر : یعنی دغه جاهلان مشرکان د رحمن د شان له عظمته څه خبر دی؟ او څه پری پوهیږی دوی خو له دغه نوم سره دومره ښه هم نه دی او هر کله چه دغه نوم آوری نو د انتهای جهل او بی حیائی او تعنت له مخی ځانونه ناجانه او ناواقفه غورځوی. او داسی پوښتنی کوی چه

«رحمن» څه شی دی؟ چه پر مونږ باندی د هغه سجده کوی؟ آیا محض ستا په وینا سره مونږ دغه خبره ومنو؟ او هم دا چه ته کوم نوم یاد کړی نو مونږ خامخا ورته سر په سجده ولویږو؟ الغرض هومره چه دوی ته د «رحمن» د اطاعت انقیاد په لوری توجه ورکړه شی هغومره دوی بد وړی او تور ور څخه خوری.

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ﴿٢١﴾
وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنۢ ارَادَ اَنْ يَّذْكُرَ اَوْ اَرَادَ شُكُورًا ﴿٢٢﴾

لوی برکتناک دی هغه ذات چه پیدا کړی ئی دی په آسمان کېښی برجونه او پیدا کړی ئی ده په کېښی دیوه (لمر) او سپوږمی روښانه. او هم دا (الله) هغه (ذات) دی چه گرځولی ئی ده شپه او ورځ (سره مخالف یا خلیفه یو د بل) پرله پسې دپاره د هغه چا چه اراده لری د دی چه یاد کړی (نعمتونه د رب ستا او فکر وکړی په مصنوعاتو د الله) یا اراده لری د شکر ایستلو.

تفسیر : یعنی لوی لوی ستوری یا آسمانی قلعي چه پرېښتی پکښی پیری ورکوی. یا امکان لری چه د لمر دولس منازل تری مراد وی چه اهل هیئت ئی بیانوی حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي چه «د آسمان دولس برخي د هغو نوم برج د هر یو د خدامو نښه دغه حدود ئی ایښی دی دپاره د حساب «موضح»

(سراجاً) یعنی لمر ښائی د نور او حرارت د جمع کیدلو یا د احراق د صفت لرلو له سببه ئی هغه ته (دیوه) ویلی وی: ﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا﴾ د نوح (۱) رکوع ۱۶ آیت (۲۹) جزء).

اوږدیدلو او لنډیدلو ته یا تلو او راټلو ته ئی بدلیدل پرله پسې راتلل وفرمایل یا ئی دا مطلب دی چه یو ئی د بل بدل گرځولی دی. مثلاً که د ورځی کار پاتی شی د شپي ئی پوره کوی. او که د شپي کار پاتی شی د ورځی ئی په سر رسوی. کما ورد فی الحدیث.
(لمن اراد ان یذکر او اراد شکوراً۔ دپاره د هغه چا چه اراده لری د دی چه یاد کړی نعمتونه د رب ستا او فکر وکړی په مصنوعاتو د الله یا اراده لری د شکر ایستلو) یعنی د لمر او سپوږمی او د نورو وړاندی وروسته ختل. او د شپي او د ورځی تبدیل تزئید او تنقیص د دی لامله (له وجی) واقع کیږی څو د عقل او فکر خاوندان دی پکښی غور او دقت وکړی او د دغو مخلوقاتو په وسیله خلق د خپل خالق د معرفت لیاره پیدا کړی او ښه ئی وپیژنی. او ښه وپوهیږی چه دغه ګرد (تول) لوی تصرفات او عظیمه تقلبات د ده د قدرت کارونه دی او د شپي او د ورځی د فوائدو او انعاماتو له لیدلو څخه د ده عبادت او شکر ایستلو ته متوجه شی لکه چه د رحمان

مخلص بندگان چه د هغوی ذکر وروسته راځي هم داسی کوی. یعنی د مشرکینو په شان د رحمن د نامه له اوریدلو څخه کرکه او نفرت نه ښکاره کوی. بلکه په خپل هر فعل او قول د هغه د عبودیت اظهار کوی د دوی د وضعیت او هیئت څخه تواضع، متانت، تذلل، عجز او نیاز څرګندیږي (ښکاره کیږي) د متکبرانو په شان پر ځمکه په ناز، نخره او غرور نه ګرځي، دا ئی مطلب نه دی چه د ریاء او تصنع لامله (له وجی) به د رنځورانو په شان قدمونه پورته کوی ځکه چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه تګ چه په احادیثو کښی منقول دی. د هغه تائید نه کوی.

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ۝۱۳

او بندګان د رحمن هغه کسان دی چه ګرځي دوی په ځمکه باندی په وړو (په تواضع) او کله چه خطاب کوی له دوی سره جاهلان ناپوهان نو وائی (ورته په جواب کښی سلام، خبره) سالمه (له گناه او ضرره).

تفسیر : یعنی د کم عقلو او بی ادیانو او ناپوه خلقو جواب په عفو او صفح سره ورکوی. کله چه څوک څه د جهالت خبری او اتري وکړی نو ملائمی مذاکری او پستی خبری ورسره کوی او په «السلام» سره تری ځان بیلوی. او د داسی خلقو سره حتی الامکان نه مخامخ کیږي او نه له هغوی سره په کومه مرکه کښی شاملیږي. او نه له دوی سره جنگ او جګړی کوی. د دوی تګ او شیوه داسی نه ده لکه چه په جاهلیت کښی چا داسی ویلی ؤ.
الا لا یجهلن احد علینا فنجهل فوق جهل الجاهلین.
دغه خو د رحمن د هغو مخلصو بندګانو ورځ وه. وروسته له دی نه د دوی د شپي کیفیت بیان فرمائی:

وَالَّذِينَ يَسْتَوْن لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ۝۱۴

او (بندګان د رحمن) هغه کسان دی چه شپه تیروی رب خپل ته سجده کوونکی او دریدونکی.

تفسیر : یعنی د شپي له مخی چه غافل بندګان خوبونه کوی. دوی د الله جل جلاله په حضور کښی ولاړ وی او ورته سجده ږدی. او په عبادت کښی ئی لګیا وی. کله چه رکوع د قیام او سجدی په منځ کښی واقع ده ښائی د هم دی لامله (له وجی) د هغی ذکر ئی

بیل ونه فرمایه. گواکی رکوع د دغو دواړو په منع کښی بالطبع راغله.

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ۖ
إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٩﴾

او (بندگان د رحمان) هغه کسان دی (چه سره له طاعته خضوعاً) وائی ای ربه غمونږه وگرځوه له مونږ څخه عذاب د دوزخ بیشکه عذاب د دغه (دوزخ) دی (عذاب) لازم همیشه بیشکه چه دا (دوزخ) بد دی له جهته د عیای د قرار او له جهته د عیای د هستوګنی.

تفسیر : یعنی سره له دومره عبادته ډیر ویریږی داسی نه دی چه مثلاً د تهجد دپاره چه پاڅید او اته رکعت له منځ نی وکړ. نو د الله تعالی له عذابه او قهره بیخی بی فکره شو.

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا ﴿٧٠﴾

او (بندگان د رحمن) هغه کسان دی کله چه نفقه ورکوی مال لګوی نو نه اسراف کوی او نه تنګی (او بخل) کوی او وی (دغه ورکړه د دوی) په منع د دغه (اسراف او تقتیر) کښی میانه حاله.

تفسیر : یعنی زمان او مکان او موقع ته ګوری او په معتدل او متوسط صورت سره خپل مال لګوی نه د مال په محبت کښی له حده تیریږی او نه نی ضائع کوی کما قال الله تعالی ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ﴾ الآية - جزء ۱۵ د سورت بنی اسرائیل ۳ رکوع ۲۹ آیت .

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي
حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۖ

او (بندگان د رحمان) هغه کسان دی چه نه بولی سره له الله معبود بل او نه وژنی دوی نفس هغه چه حرام کړی دی الله (وژل د هغه) مګر په حق سره او

نه کوی دوی زناء.

تفسیر : مثلاً د عمد قتل په بدل کښی وژل. یا د زناء په سزا کښی د محصن زانی په گتو سره ویشتل یا د هغه مرتد وژل چه خپل اسلامی دین او ملت پرېږدی. دغه گرد (قول) صورتونه په «الا بالحق» کښی شامل دی. کما ورد فی الحدیث.

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ۝

او هر چا چه وکړه (یو له دغو دریو امهات الذنوب نه) نو ملاقات به وکړی و به وینی جزاء د گناه خپلی.

تفسیر : یعنی ډیره سخته گناه ئی کړی ده چه د هغه سزا به هر ورو (خامخا) وررسيږی. په ځینو روایاتو کښی راغلی دی چه «اثام» د جهنم د یوی کندی نوم دی چه د هغه عذاب ډیر سخت و پروونکی بیان شوی دی اعاذنا الله منها.

يُضَعَّفُ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَانًا ۝

چه دوچند به کړی شی ده ته عذاب (د دوزخ) په ورځ د قیامت کښی او تل به پاتی وی په دغه (عذاب) کښی په دی حال چه خوار ذلیل بی اعتبار به وی.

تفسیر : یعنی له نورو گناهونو ځنی دغه گناه لویه ده نو د دغی عذاب به هم سخت او لوی وی او شیبه په شیبه (ساعت په ساعت) لا پسی زیاتیږی.

الْأَمِنْ تَابَ وَأَمِنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

مگر هغه چه توبه ئی وویسته او ایمان ئی راوړ او عمل ئی وکړ عمل نیک پس دغه (تائبان د دغو دریو گناهونو چه دی) بدل به کړی الله گناهونه د دوی په نیکیو سره (په محو د سیئاتو او ثبت د حسناتو) او دی الله ښه مغفرت کوونکی ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر : یعنی د گناهونو په غځای به د نیکو توفیق ور په برخه کیږی او د کفر گناه به ورمعافیدری یا دا چه د ده بدی محو او لری کیږی او د صالح عمل په برکت به د هغه په شمیر مناسب محاسن ورثبت فرمائی کما یظهر من بعض الاحادیث.

وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٤١﴾

او هر څوک چه توبه وباسی (له گناهونو نه) او عمل وکړی نیک پس بیشکه چه دی رجوع کوی په طرف د الله په ښه رجوع کولو سره .

تفسیر : پخوا د هغو کفارو د گناهونو ذکر ؤ چه وروسته ایمان راوړی دغه د هغو گناهونو ذکر دی چه سره له اسلامه ئی کوی دغه هم کله چه توبه وکړی یعنی په پوره اخلاص او صمیمیت سره توبه وباسی او بیا له سره د هغه شاو خوا ته ونه گرځی نو د الله تعالی په حضور کښی غځای مومی د النساء د سورت په (۱۳) رکوع ۹۳ آیت دغه آیت د هغو قاتلینو په حق کښی دی چه دغسی توبه ئی نه وه ایستلی ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِلًا فَعَلَهُ جَدَلًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ والله اعلم.

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٤٢﴾

او (بندگان د رحمان) هغه کسان دی چه نه حاضریدری نه شاملیدری په باطلو کښی (یا نه وائی شاهی په دروغو) او کله چه تیریدری پر چتی (بیکاره) کار نو تیریدری غان ساتونکی (مخ گرځوونکی له لغوی نه).

تفسیر : یعنی نه دروغ وائی او نه د دروغو شهادت ورکوی او نه د باطلو چارو او د گناهونو په مجلسونو کښی حاضریدری.

حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي: «یعنی په گناه کښی نه شاملیدری او د لویو په خبرو کښی غور او دقت نه کوی او نه په هغه کښی شاملیدری او نه له دوی سره جنگ کوی.»

وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٤٣﴾

او (بندگان د رحمان) هغه کسان دی کله چه پند ورکړی شی دوی ته په آیتونو د رب د دوی نو نه نسکورېږي پری (لکه) کانه او رانده (بلکه سر په سجده ږدی اوری ئی او پری عمل کوی)

تفسیر : او په نهایت فکر او تدبیر او غور سره ئی آوری او قری متأثرېږي او د مشرکانو په شان دوی د تیږی (گتۍ) بتان له خپلو ځانونو څخه نه جوړوی.

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيَّتًا قَرَّةَ عَيْنٍ

او (بندگان د رحمان) هغه کسان دی چه وائی ای ربه ځمونږ وینه مونږ ته (په فضل خپل سره) له ښځو ځمونږ څخه او له اولادو ځمونږ څخه (هغه څوک چه) یخوالی د سترگو ځمونږ پکښی راځی.

تفسیر : یعنی داسی ښځه او واره راعنایت وفرمایه چه د هغو د لیدلو څخه ځمونږ سترگی یخی او رنی شی. او زړه مو خوشال شی او ظاهر دی چه د کامل مؤمن زړه هلته خوښ او خوشالېږي کله چه خپل آل او عیال د الله تعالی په طاعت او عبادت کښی مشغول او لگیا وینی، او ویی گوری چه د نافع علم تحصیل کوی. نو گرد (تول) دنیوی مسرتونه او نعمتونه وروسته له دغه دی.

وَجَعَلْنَا الْمُتَّقِينَ إِمَامًا

او وگرځوه مونږ دپاره د متقیانو امام پیشوا.

تفسیر : یعنی داسی مو وگرځوی کله چه نور خلق پر مونږ پسی اقتداء وکړی متقیان او پرهیزگاران وگرځی حاصل ئی. دا چه نه یواځی مونږ پخپل ذات مهتدیان شو بلکه د نورو دپاره هم هادیان وگرځو او ځمونږ کورنی په تقوی او طهارت کښی ځمونږ تابعان او پیروان شی.

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا نَحْوَةً وَسَلَامًا

دغه کسان (موصوف په دغو صفاتو سره) جزا به ورکوله شی دوی ته په هسکو (اوچتو) مانیو (د جنت) په سبب د هغه چه صبر ئی کړی ؤ او وابه چولی شی پر دوی په دغه جنت کښی تحیت دعاء او سلام.

تفسیر : یعنی په جنت کښی به لوری (اوچتی) درجی ورورسیدی او پرښتی به دعاوی ورته کوی او سلامونه به وراچوی. او دوی ته به ښه راغلی وائی. او استقبال به ئی کوی. دوی به هم پخپلو منځونو کښی د ملاقات او لیدلو په اوقاتو کښی هم دغه د سلام او د تحیت دعائیه کلمات د یوه او بل د تکریم او اعزاز دپاره استعمالوی.

خَلِدِينَ فِيهَا حَسَنَتْ مُسْتَقَرًّا أَوْ مَقَامًا ۝۹

همیشه به وی دوی په دغه (جنت) کښی ښه دی (دغه جنت) له جهت د غای د قراری او له جهت د غای د هستوګنی.

تفسیر : یعنی د داسی غای هستوګنه که د لوی مودی دپاره هم چاته میسره او په لاس ورشی خو لوی غنیمت او ښه نعمت دی حال دا چه دغه غای خو د جنتیانو د دائمی اوسیدلو غای دی.

قُلْ مَا يَعْبُؤْاَيْكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ۝۱۰

ووايه (ای محمده دوی ته چه) نه کوی هیڅ پروا د تاسی رب غما که چیری نه وی دعاء بلل ستاسی (الله ته په سختیو کښی) او په تحقیق تکذیب کړی دی تاسی (د رسولانو او د قرآن) پس ژر به شی (دا عذاب له تاسی سره جزاء د تکذیب) لازم.

تفسیر : یعنی تاسی ته ستاسی د نفعی او د نقصان خبری در وښی بنده ته ښائی چه له سره مغرور او بی باکه نشی ځکه چه پاک الله له سره د ده پروا نه لری. هو! که بنده الله جل جلاله ته التجاء او دعاء کوی نو الله هم پری رحم او کرم فرمائی. او که التجاء نه کوی. او ځان لوی او بی پروا ښکاروی نو د الله تعالی هغی سزاء او پوښتنی ته منتظر اوسی چه عنقریب ورسره مخامخ کیدونکی دی.

﴿لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾ : که چیری نه وی دعاء بلل ستاسی الله ته په سختیو کښی نو په تحقیق تکذیب کړی دی تاسی د رسولانو او د قرآن پس ژر به شی دا عذاب له تاسی سره جزاء د تکذیب لازم) یعنی هغه کافر چه حق ته ئی د دروغو نسبت کړی دی نو دغه تکذیب به عنقریب د ده د غاری امیل گرځی او د هغه د سزا او د پوښتنی څخه به له سره خلاصی او نجات نه مومی. د آخرت ابدی هلاکت خو هر ورو (خامخا) د دوی دی لیکن په دنیا کښی به هم لږ، دیر ریر (زحمت) او تکلیف او آفت دوی ته رسیدونکی وی. یعنی په جهاد، جنگونو او نورو کښی لکه چه د «بدر» په غزا کښی ئی د دغه تصادم او آفت نتیجه پخپلو سترگو سره ولیده.

تمت سورة الفرقان بعون الله المنان والله الحمد والمنه

سورة «الشعراء» مكية الا آية ۱۹۷ ومن آية (۲۲۴) الى آخر السورة فمدنية وهي (۲۲۷) آية و (۱۱) ركوعا رقم تلاوتها (۲۶) تسلسلها حسب النزول (۴۷) نزلت بعد «الواقعة» د «الشعراء» سورت مكى دى پرته (علاوه) له (۱۹۷) آيته او له (۲۲۴) تر آخر د سورت پورى چه مدنى دى (۲۲۷) آيته (۱۱) ركوع لرى په تلاوت كښى (۲۶) او په نزول كښى (۴۷) سورت دى. وروسته د «الواقعة» له سورت څخه نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (زيات) مهربان دير رحم والا دى.

طَسَّمَ ۱ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ۲ لَعَلَّكَ بَآخِرُ نَفْسِكَ ۳ لَا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ۴

دا (آيتونه د دى سورت) آيتونه دى د كتاب ښكاره كوونكى (د حق له باطله او د حلال له حرامه) يعنى د دى كتاب اعجاز ظاهر او باهر دى. او احكام ئى واضح دى او د حق او باطل په منع كښى بيلوونكى دى. ښائى چه ته هلاكوونكى د ځان خپل ئى (اى محمده)! په دى چه نه كيږى دوى مؤمنان.

تفسير: يعنى د دغو بدبختانو په غم كښى تاسى خپل ځان دومره مه كړوئ! او مه پخسپړئ! آيا پر دوى پسى تاسى خپل ځان هلكوئ!؟. آخر زړه سوي او شفقت هم يو حد لرى.

إِنْ نَشَأْ نُزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ۴

كه اراده وفرمايو مونږ نو نازل به كړو مونږ پر دوى له (طرفه) د آسمانه يو دليل (د قدرت) پس شى به ورميږونه د دوى هغه (دليل د قدرت) ته غاړه ايښودنكى.

تفسير: يعنى دغه دنيا د ابتلاء ځاى دى چه پكښى د بندگانو د انقياد او تسليم او د

سرکشی امتحان اخیست کیږی نو عککه د الله تعالیٰ حکمت د دی خبری مقتضی نه دی چه د هغوی اختیار سلب کړ شی که نه که الله تعالیٰ اراده فرمایلی وی نو کومه داسی آسمانی نښه به ئی وړشوولی وه چه د هغی په مقابل کښی به گردو (تولو) خلقو قهراً او جبراً خپلی غاری کینودی. او دیرو لویو لویو مشرانو ته به هم د دی خبری قدرت او فرصت او موقع نه وی پاتی چه تری انکار او انحراف وکړی نو الله تعالیٰ داسی ونه کړه هوا هغه معجزی او نښی ئی ولیږلی چه د هغو په لیدلو انسان حق او حقیقت په آسانی سره وپیژندلی شی او کله کله د هغه په مقابل کښی مغلوب هم شی. او د غاری کینودلو څخه غان ونشی ژغورلی. (بج کولی)

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِّنْ ذِكْرٍ مِّنَ الرَّحْمَنِ مُحَدِّثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ⑤

او نه راځی دوی ته هیڅ ذکر پند وعظ له (طرفه) د رحمان نوی مگر وی دوی له هغه (پند) څخه مخ گرځوونکی (او لا کلکیدونکی په کفر خپل).

تفسیر : یعنی د هغو خلقو په غم کښی چه تاسی اخته یئ د دوی حالت دا دی چه هر کله رحمان جل جلاله پخپل رحمت او شفقت سره د دوی د ښیگنې (فائدی) او نیکی دپاره کوم پند او نصیحت لیږی دوی هغه طرف ته نه متوجه کیږی. بلکه خپل مخونه گرځوی او تری تښتی او داسی رایشکاره کوی لکه چه له کوم بد شی سره مخامخ شوی دی.

فَقَدْ كَذَّبُوا فِئَاتِهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ⑥

پس په تحقیق تکذیب وکړ دوی (د هغه ذکر یا د محمد) پس ژر به راشی دوی ته عواقب حقائق د هغه (خیز) چه وو دوی چه په هغه باندی به ئی مسخری کولی.

تفسیر : یعنی یواځی هم دغه معمولی اعراض نه دی بلکه له هغه سره لا تکذیب او استهزاء هم دی نو دوی به عنقریب په دنیا او آخرت کښی د خپلو اعمالو سزاء وگوری. نو بیا به د هغه خیز په حقیقت باندی په ښه شان سره وپوهیږی چه په کوم شی باندی چه مونږ مسخری کولی او ملتدی (خندا) مو پری وهلی او تکذیب به مو کاوه هغه احکام الله حق او صحیح ل.

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمَا أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ

زَوْجَ كَرِيْمٍ ۝ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَّ مَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۝

آيا نه گوری دوی غمکی ته چه (په خپل بالغه حکمت سره) شومره زرغونه کړی ده مونږ په دغه (غمکه) کښی له هره قسمه هره ډوله (طریقه) (جنس) گیاه ښه کثیر المنافع مخصوص شیان بیشکه په دغو (زرغونولو کښی) خامخا دلیل ښه ده (لویه د قدرت)، او نه دی زیاتره د دوی مؤمنان.

تفسیر : یعنی که دغو مکتبینو د دغی غمکی پر احوال غور او فکر چلولی وی چه د دوی تر پښو لاندی لویدلی ده نو د مبدأ او معاد په معرفت حاصلولو کښی به هغه د دوی دپاره کافی کیدلی شوی آيا دوی نه گوری چه له دغه ذلیلی، خواری او حقیری خواری څخه څرنگه عجیب، غریب او رنگ په رنگ گلان، میوی، دانی او قسم په قسم غلی او نور شیان تر یوه مضبوط اصول او د تکوین او نظام تر قوانینو لاندی پیدا کیږی؟، آيا دغه د دی خبری دلیل نه دی چه کوم لا محدوده قدرت او حکمت لرونکی صانع دغه له بنائست ډک او سینګاری چمن دغه ښه او ښکلی گلان کرلی دی چه د هغه په واک (اختیار) او قبضه کښی د وجود او گردو (تولو) موجوداتو زمام او اختیار هم دی. او دی هم هغه ذات دی هر کله چه اراده وفرمائی هغه وړاندولی هم شی. وروسته له وړانی د هغه دوهم څلی ودانی هم د ده په قدرت کښی ده بیا سره د دغو تکوینیه آیاتونو د پوهیدلو څخه وروسته ولی تاسی د دغو تنزیلیه آیاتونو تصدیق نه کوئ؟ آيا په دغه کښی څه اشکال باقی دی؟ هوا که ئی له سره نه منی. نو دغه بيله خبره ده.

وَ اِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝

او بیشکه رب ستا خامخا هم دی دی ښه قوی غالب (په انفاذ د احکامو) ښه رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر : یعنی الله خو داسی یو عزیز مقتدر او زبردست ذات دی چه د نه منلو په تقدیر علی الفور پر منکرینو عذاب هم لیږلی شی. مگر دی پخپله د خپل رحم او کرم له مخی په هغه کښی تأخیر کوی او دوی ته موقع ورکوی چه گوندی دوی ئی ومني. وروسته د مکتبینو د عبرت دپاره د څو واقعاتو بیان فرمائی چه له هغو څخه دغه خبره ظاهریږی چه الله تعالی هغوی ته تر کومی اندازی پوری مهلت ورکړی ؤ. کله چه علی رؤس الاشهاد معلوم او ښکاره شو چه هغوی په هیڅ ډول (طریقه) د حق او حقانیت منونکی نه دی نو بیا ئی زیاتره د دوی تباہ او برباد کړل. له هغوی ځنی رومی د فرعونیانو قصه ده چه پخوا له دی نه په «الاعراف» او «طه» او په نورو سورتونو کښی بالتفصیل تیره شوی ده. او بنائی چه د هم هغو ځایونو په تفاسیرو کښی بیا ولوستل شی.

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰ إِنَّ اثَّاتِ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝۱۱ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَلا يَتَّقُونَ ۝۱۲

او (یاد کړه) هغه وقت چه غږ وکړ رب ستا موسی ته داسی چه ورشه هغه قوم ته چه ظالمان دی (یعنی) قوم د فرعون ته (چه ډیر ظلمونه کوی)، آیا نه ویرېږی دوی له (الله).

تفسیر : یعنی ای موسی! ته لار شه! دوی د الله تعالی له قهره وویروه!.

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ۝۱۳ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَارُونَ ۝۱۴

وویل موسی ای ربه غما بیشکه زه ویرېږم له دی نه چه نسبت د دروغو به وکړی (دوی ماته) او بل تنگیږی سینه غما (له تکذیبه د دوی) او (بل) نه چلیږی ژبه غما (صافه خلاصه په وقت د تبلیغ کښی) پس ولیږه (جبریل په وحی سره) طرف د هارون ته.

تفسیر : یعنی قبطیان به غما د پوره خبری د آوریدلو څخه لا له پخوا غما په دروغجنولو باندی خوله پرانیځی او په هغه مجلس کښی به می هیڅوک تائید کوونکی نه وی ممکن دی چه په دغه وقت کښی زه ملول او حزین شم او فکر او طبیعت می خراب شی. او په زړه کښی می خفگان او تنگی راشی او ژبه می چه لکنت او بندش هم لری د زړه د دغه تنگی څخه لا پکښی زیات نیونه او بندیدل څرگند (ښکاره) شی. نو که غما د تقویت او تائید دپاره غما وزیر او ملگری هارون وگرځوی نو ستا زیات لطف او مهربانی به وی ځکه چه هغه لما غنی فصیح اللسان دی.

وَلَهُمْ عَلَىٰ ذُنُوبٍ فَلَخَافُوا أَنْ يَقْتُلُونَهُ ۝۱۵

او (بل) شته دوی لره پر ما (دعوی د یوی) گناه پس ویرېږم له دی نه چه مړ

به می کړی.

تفسیر : یعنی د یوه قبطی د وینې دعوی چه د هغه تفصیل به د القصص په سورت کښی راځی پر ما باندی دائره ده نو زه ویریم چه پخوا له دعوت او تبلیغه څما کار تمام نه کړی چه دغه خو هم هغه سری دی چه ځمونږ یو قبطی ئی وژلی ؤ او راځنی تښتیدلی ؤ. نو په دغه تقدیر سره به زه د تبلیغ فرض څرنگه اداء کړی شم؟.

قَالَ كَلَّا فَاذْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾

و فرمایل (الله موسی ته) نه ده داسی (مه ډارېږه ! نه دی شی وژلی) پس لاړ شی تاسی دواړه په ښکاره ؤ معجزو څما بیشکه چه مونږ له تاسی سره یو اوریدونکی (ستاسی د سوال ؤ جواب هم).

تفسیر : یعنی قبطیان به څه مجال لری چه تاته لاس در وړی شی. ورڅه ! د خپلی استدعاء سره سم هارون علیه السلام هم له خپله ځانه سره بوځه ! او ځمونږ له درکړی معجزی او نښی سره ورڅه ! کله چه د قدرت لوئی نښی له تاسی سره شته نو ولی به ویرېږئ؟ نښی لا څه کوئ چه زه پخپله هم پر هره موقع کښی له تاسی سره موجود یم او د دواړو خواؤ خبری او اتري هم آورم.

فَاتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ إِنَّ أَرْسِلَ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٧﴾

پس ورشئ دواړه فرعون ته نو ووايئ بیشکه چه هر یو ځمونږ رسول استاځی د رب د عالمیانو یو په دی خبره باندی چه ولیږه ته (ای فرعونه) له مونږ سره بنی اسرائیل (اولاده د یعقوب شام ته)،

تفسیر : د بنی اسرائیلو وطن د حضرت ابراهیم علیه السلام په زمانه کښی د شام ملک ؤ. د حضرت یوسف علیه السلام په سبب دوی مصر ته راغلل هلته ئی یو مدت تیر کړ. اوس د الله تعالی اراده داسی وشوه چه دوی ته بیرته هم هغه د شام ملک ورکړی. خو فرعون دوی نه پرېښودل چه شام ته لاړ شی ځکه چه له دوی ځنی به ئی د مریانو په شان کار اخیست. او حضرت موسی علیه السلام د بنی اسرائیلو د آزادی او خپلواکی طالب ؤ.

قَالَ لَمْ تُرَبِّكَ فَيُنَاوِلِدًا أَكَلَيْتَ فَيُنَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ۝۸

نو وویل (فرعون موسیٰ ته) آیا تربیت نه ؤ کړی مونږ د تا په (کورونو) خپلو کښی په دی حال کښی چه وورکی هلک وی او تیر کړی ؤ تا په مونږ کښی له عمره خپله خو کاله (چه دیرش ؤ).

تفسیر : یعنی ته هم هغه نه ئی چه په دیر ناز او نعم غمونږ په کور کښی ستا پالنه او روزنه شوی وه؟ او غمونږ په لاس کښی وورکی لوی شوی وی اوس ستا دماغ دومره لوی شوی دی چه له مونږ څخه داسی مطالبات کوی او خپل مشرتوب پر مونږ ثابتوی.

وَفَعَلْتَ فَعَلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ۝۱۹

او بل کړی ؤ تا کار خپل هغه کار چه کړی ؤ تا (یعنی غما قبطنی خباز دی وژلی ؤ) حال دا چه ته (ای موسیٰ) له ناشکرانو څخه ئی.

تفسیر : په دومره کلونو کښی دی داسی دعوی نه کوله کله چه له دی غایه خو شپي د باندی لاری او اوس چه بیرته راغلی نو د رسالت دعوی کوی؟ او غمونږ هغه گورد (تول) احسانات دی هیر کړل او اوس دی د نبوت په دعوی لاس پوری کړی دی په هغه وقت کښی ته هم (العیاذ بالله) له هم دغو خلقو غنی یو سری وی چه نن ورځ هغو گوردو (تولو) ته کافران وائی.

قَالَ فَعَلْتُهَا إِذَا أَنَا مِنَ الصَّالِّينَ ۝۲۰

وویل (موسیٰ فرعون ته) چه کړی ؤ ما دغه کار په هغه وقت کښی چه وم زه له خاطیانو ناپوهانو.

تفسیر : په دی چه مږ به شی په یوه سوک غما یعنی ما هغه قبطنی په عمد سره نه دی وژلی په خطاء سره غما په یوه سوک سره مړ شو. زه که پوهیدی چه دی غما په یوه سوک سره مری نو ولی به می تادیب ورکاوه : ﴿ قَوْلَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ﴾ (القصص ۲ رکوع ۱۵ آیت (۲۰) جزء)

فَقَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۲۱﴾

پس وتبیتیدم زه له تاسی کله چه وویریدم زه له تاسی پس ویاښه ماته رب عَما حکم علم فهم او وگرځولم (دغه الله) زه له رسولانو څخه.

تفسیر : یعنی بیشکه چه زه وویریدم او له دی ځایه وتبیتیدم لیکن د الله تعالیٰ دا منظور ؤ چه ماته پخپل فضل او مرحمت سره نبوت او حکمت مرحمت کړی، او د رسالت په کرامت سره می سر لوری (اوچت) او ممتاز گرځوی. او ستا په لوری می درولیږی دا دی چه زه په امر د الله سره درغلی یم چه تاته سمه صافه لیاره دروښیم. او دغه څه اظهارات چه تاسی وکړل دغه گرد (تول) عَما د صداقت دلیل دی چه هغه سړی چه ستاسی له ویری تبیتیدلی ؤ بیا څرنگه داسی بی خوفه او بی خطره ستاسی په مخ کښی نیغ ولاړ دی؟

وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتُ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿۲۲﴾

او (آیا) دغه (تربیت) یو نعمت دی چه احسان ئی کوی پر ما باندی (چه هغه ستا له شفقت نه ؤ بلکه له دی جهته ؤ) چه مریونه کړی دی ؤ بنی اسرائیل (اولاده د یعقوب).

تفسیر : یعنی عَما د وړوکوالی د پالنې احسان راڅرگندول (ښکاره کول) تاته ښه نه ښکاری. آیا د یوه اسرائیلی وړوکی پالنه او تربیت د دغی خبری جواب کیدی شی چه تا گرد (تول) د بنی اسرائیلو قوم له ازادی او خپلواکی څخه محروم گرځولی دی او له دوی سره د بندگانو او مریانو په شان سلوک کوی. بالخصوص چه د دغه وړوکی پالنه هم ستا د هغو زړه چاودونکیو مظلمو او تیږیو په سلسله کښی واقع شوی وه که تا هغسی ظلم او تیږی نه کولی او گرد (تول) بنی اسرائیلی هلکان دی نه وژلی ولی به می مور ژوندی په تابوت کښی غورځولم؟ او بیا هغه تابوت ئی ولی په سیند کښی لاهو کاوه او ولی به زه ستا حرم سرای ته رسیدم؟ د دغو حالاتو له تصویره تاته داسی احسان له څرگندولو (ښکاره کولو) څخه شرم او ننگ پکار دی او صافه خبره خو دا ده هغه الله تعالیٰ چه عَما تربیت او پالنه ستا په شان د یوه دښمن کره کړی ده هم هغه الله می نن ورځ ستا د خیر غوښتلو او لیار ښوولو دپاره خپل رسول په شان گرځولی او لیږلی یم.

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَارِبُ الْعَالَمِينَ ﴿٢٣﴾

ووېل فرعون (موسیٰ ته) او څه څیز دی رب د عالمیانو ؟ .

تفسیر : یعنی موسیٰ علیه السلام د (فقولا إنا رسول رب العالمین) په امتثال خپل ځان ئی د رب العالمین رسول وباله د ده په مقابل کښی فرعون د جحود، تعنت، ضد او عناد له لیاری ووېل چه (العیاذ بالله) رب العالمین څه شی دی؟ سره ځما له وجوده د بل کوم رب نوم اخیستل څه معنی لری؟ ځکه چه د دی ازلی شقی دعوی د خپل قوم په مخ کښی داسی وه: «ما علمت لکم من اله غیری» زه ما سواء له خپل ځانه بل کوم معبود تاسی ته نه پیژنم او «انا ربکم الاعلیٰ» زه یم ستاسی لوی پروردگار» لکه چه د ده قوم به ځینی له انتهائی جهل او بلادت، او ځینی له خوفه او طمعی د ده په عبادت کښی لگیاء و. اگر که په خپل زړه کښی دغه ملعون هم د الله په وجود یقین لرلو لکه چه له ﴿لَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّا نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَالرَّبُّ الشَّوَبُ وَالْأَرْضُ بَصَائِرٌ﴾ څخه ظاهری د جزء ۱۵ سورة (بنی اسرائیل ۱۲ رکوع) ۱۰۲ آیت .

قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٢٤﴾

ووېل موسیٰ (په جواب د فرعون کښی) چه رب العلمین رب د آسمانونو او د ځمکی او د هغو گردو (تولو) شیانو دی چه په منځ د دغو دواړو کښی دی که چیری یی تاسی یقین کوونکی (نو ایمان پر راوړئ) .

تفسیر : یعنی د آسمان او د ځمکی گرد (تول) شیان چه د هغه لوی ذات تر اداری او تربیت لاندی دی هم هغه رب العالمین دی که ستاسی په قلوب کښی پر کوم شی باندی د یقین راوړلو استعداد موجود وی نو انسانی فطرت له گردو (تولو) ځینی پخوا پر دغه رب العالمین د یقین کولو دپاره کافی دی.

قَالَ لَيْسَ حَوْلَهُ إِلَّا سَمْعُونُ ﴿٢٥﴾

ووېل (فرعون) دپاره د هغو (مشرانو) چه چاپیر و له ده سره چه آیا نه اورئ تاسی (دغه جواب د ده چه نه دی موافق له سواله سره)

تفسیر : فرعون عمداً او په قصد سره غوښته چه خبره گډه وده او تالا کری نو د خپل خوالی

او موالی د تیزولو او تحضیض ورکولو دپاره او د موسی علیه السلام د خبری د خفیفلو دپاره
ئی داسی وویل «آوری چه موسیٰ خومره له کاره لری خبری کوی؟ آیا له تاسی ځنی به کوم یو
تصدیق کوی چه ماسواء له مانه په آسمان او ځمکه کښی بل کوم رب شته؟»

قَالَ رَبُّكُمْ رَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ^(۳۹)

وویل (بیا موسیٰ فرعون ته چه رب العالمین) رب د تاسی دی او رب د پلرونو
د تاسی دی چه پومبی ؤ.

تفسیر : یعنی ای احمقانو زه چه د کوم رب العالمین ذکر کوم هغه داسی یو لوی ذات دی چه
ستاسی او ستاسی د پلرونو او نیکه گانو پیدا کوونکی دی څه وقت چه ستاسی بوی او تخم هم
نه ؤ ده په هغه وقت کښی هم د ځمکی او آسمان تربیت او تدبیر کاوه.

قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ^(۴۰)

وویل (فرعون) بیشکه رسول ستاسی دغه چه لیږلی شوی دی تاسی ته خامخا
مجنون لیونی دی.

تفسیر : یعنی (العیاذ بالله) یو لیونی ئی رسول گرځولی او لیږلی ئی دی چه دی نه یواځی
مونږ بلکه ځمونږ پلرونه او نیکه گانو ته هم بد وائی او ځمونږ د دغه شوکت او حشمت څخه لږ
څه هم نه متأثر کیږی او نه ئی تری سترگی سوځی. نو معلومیږی چه د ده دماغ او ماغزه بالکل
له عقل څخه عاری شوی دی.

قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَبَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ^(۴۱)

وویل (بیا موسیٰ فرعون ته چه رب العالمین) رب د مشرق او (رب د) مغرب
او (رب د) هغو گردو (تولو) شیانو دی چه په منع د دغو کښی دی که
چیری پی تاسی چه څه قدر عقل کولی شی (نو ایمان راوړئ په وحدانیت د
الله).

تفسیر : حضرت موسیٰ علیه السلام بیا یوه داسی خبره وکړه لکه چه حضرت ابراهیم علیه
السلام د نمرود په مقابل کښی کړی وه. یعنی رب العالمین هغه ذات دی چه د مشرق او مغرب

مالک دی او د گردو (تولو) ستوریو د طلوع او غروب تدابیر په یوه ټینگ او مضبوط نظام موافق کوی.

که په تاسی کښی لوڅه عقل او پوه وی نو په دغه باندی پخپله هم پوهیدی شی چه د دغه عظیم الشان نظام قائم ساتونکی ما سواء له الله تعالیٰ څخه بل هیڅوک نشی کیدی. آیا پرته (علاوه) له الله تعالیٰ څخه بل څوک د دی خبری قوت او قدرت لری چه د دغه نظام انتظام په دومره مضبوطی او اهتمام سره وکری شی؟ یا ئی د یوی دقیقې (شیبی) لپاره مات یا معطل یا بدل کړی؟ د دغی وروستنی خبری د آوریډلو څخه فرعون بالکل متحیر او مبهور شو او د مباحثی او مجادلې څخه ئی مخ واپاوه او په ویرولو او ډارولو سره ئی خپله خوله وسپړله لکه چه وروسته له دی نه راځی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي: «حضرت موسیٰ علیه السلام د الله تعالیٰ د قدرتونو د ښوولو دپاره یوه خبره کوله. او فرعون په منع کښی خپلو سردارانو ته تحضیض ورکاوه او دوی به ئی سراښول (پوهول) چه پری یقین ونه کړی».

قَالَ لَئِنْ أَخَذْتُ الْهَآغِیْرُیْ لَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُوْنِیْنَ ۝۲۹

وویل (فرعون موسیٰ ته) قسم دی که چیری ونیو تا خدای غیر له مانه (بل څوک) نو خامخا ویه گرځومه زه هر وومرو (خامخا) تا له بندیانو څخه.

تفسیر: په دغه ځلی فرعون خپل مطلب په صافو الفاظو سره ښکاره کړ چه دلته په مصر کښی بل هیڅ یو خدای نشته. که پرته (علاوه) له ما ځنی د بل کوم معبود حکومت ومنلی شی نو په یاد ئی ولری چه دغسی نورو خدای منونکیو دپاره ځما بندی خانه تیاره ده.

قَالَ اَوْ لَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُّبِیْنٍ ۝۳۰

وویل (موسیٰ فرعون ته) آیا (نه کوی باور په الوهیت د الله) اگر که راوړم زه تاته دلیل یو شی ښکاره (دلیل ښکاره کونکی)

تفسیر: یعنی پخپله دغه فیصله کښی اوس تلوار مه کوه!، دغه خو ستا د خبری جواب ؤ اوس خو لو هغه ښکاره معجزی هم وگوره چه په هغو سره د الله تعالیٰ قدرت او ځما صداقت دواړه در څرگندیږی (ښکاره کیږی). ښه که زه داسی ښکاره معجزی هم وښیم. بیا به هم ستا فیصله هم دغه وی.

قَالَ قَاتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴿٣٢﴾
وَنَزَعِيْدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضٌ لِلنُّظُرِ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَأَحْوَلَةِ إِنِّ هَذَا السَّحَرُ
عَلَيْكُمْ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٤﴾

وویل (فرعون موسی ته) پس راوړه هغه (ښکاره دلیل) که ئی ته له صادقانو
رښتیا ویونکیو (په دعوی خپله کښی) پس وغورځوله (موسی) همسا خپله پس
ناڅاپه په دغه وقت کښی وه هغه یو ښامار ښکاره ظاهر او راوئی ایست لاس
خپل (له دننه د گریوان خپل) پس ناڅاپه دغه (لاس) ؤ تګ سپین (نظر د)
کتونکیو ته نو وویل (فرعون) اشرافو (د قوم) ته چه چاپیر د ده (ناست ؤ)
بیشکه دغه (سری) خامخا ساحر (کوډگر) دی ډیر پوه اراده لری د دی چه
وباسی تاسی له ځمکی (وطن) ستاسی په سحر (کوډو) خپل پس څه (امر
حکم مشوره) راکوئ تاسی (ماته د موسی په باره کښی)

تفسیر : فرعون چه تر اوسه پوری د خدائی مدعی ؤ اوس داسی وارخطا او بدحواسه شوی دی چه
له خپلو مریانو، نوکرانو، او د ده په زعم له خپلو بندگانو څخه مشوری غواړی. او دی ته حاضر
دی چه د هغو پر ښوونه تګ هم وکړی.

قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَبْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٣٥﴾ يَا تَوَكُّلْ بِحُلِّ
سَحَارِ عَلِيمٍ ﴿٣٦﴾ فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٧﴾

وویل (مشرانو) تاخیر ورکړه (کار د) دغه (موسی) ته او ورور د ده
(هارون) ته او ولیږه په ښارونو کښی راتولونکی (محصلان) چه راولی تاته هر
ښه ساحر (کوډگر) ښه پوه هښیار پس راتول کړل شول ساحران وعدی د
ورځی معلومی ته (چه څاښت د ورځی د جشن ؤ)،

تفسیر : یعنی د اختر ورځ د څاښت په مهال(وخت) .

وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾ لَعَلَّكُمْ أَنْتُمْ السَّحَرَةُ إِنَّ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿٤٠﴾

او وویل شو دپاره د خلقو چه آيا يی تاسی یو غای کیدونکی (دغی معلومی ورغی ته بلکه گرد (تول) سره راتول شی!) بنائی چه مونږ متابعت (قبول) کرو (لیاری د) ساحرانو که چیری شول دوی هم دوی غالبان بریالیان (پر موسی).

تفسیر : یعنی پر تولو لازم دی چه هلته یو غای شی. مونږ قوی هیله (ارزو) او امید لرو چه غمونږ کودگران به بریالیان (کامیاب) شی. نو هله به د موسی د مغلوبیت او د ماتی د ښه ښکاره کولو دپاره د خپلو کودگرانو په لیاره غو. گواکی د دغی خبری اظهار مقصود ؤ چه په دغه کښی مونږ له خپله غانه غه غرض او مقصد نه لرو. کله چه په مقابله کښی غمونږ پله درنه وختله نو بیا انصافاً هیشوک حق نه لری. او نشی کولی چه غمونږ له طریقې څخه منحرف شی.

فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَإِنَّا لَنَأْكُلُ لُحْمَ غُلَامِيْنَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾

پس کله چه راغلل ساحران (کودگران) وویل دوی فرعون ته آيا په تحقیق وی به مونږ ته خامخا څه اجر (مزدوری) که چیری شو مونږ هم دا مونږ غلبه کوونکی بریالیان). نو وویل (فرعون کودگرانو ته) هو! (تاسی لره اجر شته او علاوه پر هغه) بیشکه چه ستاسو په دغه وقت کښی خامخا له مقربانو (مصاحبانو غما یی!).

تفسیر : یعنی نه یواځی مالی انعام او اکرام به درکرم بلکه تاسی به غما د خاصو مصاحبانو په دله کښی هم داخلیدئ. د دغو آیتونو مفصل بیان د «الاعراف» او د «طه» په سورتونو او نورو غایونو کښی پخوا لیکلی شوی دی.

کله چه ساحران د جشن په ورځ د گردو (تولو) خلقو په مخکښی میدان ته راغلل او د نندارو کوونکیو صفونه وتړل شول نو.

قَالَ لَهُم مُّوسَى الْقَوْمَآ أَنْتُمْ مُّلقُونَ ﴿٢٣﴾

وويل دغو (کود گرانو) ته موسی وغورځوئ تاسی هر هغه څیز چه تاسی غورځوونکی یی (د هغه).

تفسیر : یعنی څه وقت چه کود گرانو وویل چه ای موسی علیه السلام ته دی خپله همسا رومی غورځوئ یا ئی مونږ وغورځوو؟ حضرت موسی علیه السلام د دوی په جواب کښی وفرمایل چه: «تاسی ئی رومی وغورځوئ! او خپل پوره زور او قوت هم پکښی صرف کړئ!».

فَالْقَوَآِجِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ ﴿٢٤﴾

پس وغورځول (کود گرانو) پری خپل او همسا گانی خپلی او وویل (کود گرانو) په عزت (اقبال) د فرعون بیشکه مونږ خامخا هم دا مونږ یو غالبان (بریالیان).

تفسیر : ځینو «بعزة فرعون» د قسم په معنی اخیستی دی یعنی د فرعون پر اقبال قسم خورو چه هم دا مونږ بریالیان (غالبان) کیږو!.

فَالْقَى مُوسَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٢٥﴾

بیا وغورځوله موسی همسا خپله پس ناڅاپه هغی (همسا) ونغردل (ښوی تیر کړل) هغه (ماران) چه (ساحرانو) په دروغو جوړ کړی ؤ.

تفسیر : شیخ اکبر لیکلی دی چه هم هغه پری او همسا گانی چه کود گرانو هغه د مارانو په شکل راڅرگندولی (راښکاره کولی) تشی توری پاتی شوی د موسی علیه السلام همسا دغه ټول شیان یوه گوله کړل او له خپل ستونی (حلقه) څخه ئی ښوی تیر کړل.

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ﴿٣٧﴾ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٨﴾ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿٣٩﴾ قَالَ آمَنَّا لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنَا لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ هَلْ أَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا وَصَلَتُكُمْ أَجْصَعِينَ ﴿٤٠﴾

پس وغورځول شول پرمخې ساحران سجده کونکي (الله ته) (وويل ساحرانو) ايمان راوړی دی مونږ په رب د عالميانو رب (پالونکي) د موسی او (رب) د هارون وويل (فرعون ساحرانو ته) آيا ايمان راوړ تاسی په دغه (موسی) پخوا له هغه چه زه اذن (اجازه) ورکړم تاسی ته (د ايمان راوړلو په ده) بیشکه دغه (موسی) خامخا مشر دی ستاسی هسی (مشر) چه ښوولی ئی دی تاسی ته سحر (کوډی) پس خامخا ژر به عالمان شی (په جزاء د عمل خپل)، خامخا زه به پری کړم لاسونه د تاسی او پښی د تاسی سره مخالفی (ښی لاس او کینه پښه یا عکس د دی) او خامخا وبه څروم (څوړند به کړم) پر دار هرومرو (خامخا) تاسی ټول (چه مړه شی او درنه عبرت واخلي نور).

تفسیر : یعنی موسی علیه السلام ستاسی لوی ښوونکی دی تاسی پخپلو منځونو کښی سره روغه کړی ده او داسی مو سره ټاکلی (مقرر کړی) او غوټه کړی ده چه مونږ به داسی کوو او وایو. او ته داسی ووايه! حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي: چه ستاسی مشر وويل رب ته یعنی موسی علیه السلام او تاسی د یوه استاد شاگردان یی والله اعلم.

قَالُوا أَضِیْرُنا إِنْنا إلی رَبِّنا مُنْقَلِبُونَ ﴿٤١﴾

وويل (ساحرانو) نشته ضرر مونږ ته په دی کښی ځکه چه بیشکه مونږ رب خپل ته بیرته راتلونکی یو.

تفسیر : یعنی په هر حال وروسته له مرگه هرومرو (خامخا) د الله تعالی حضور ته بیول کیږو په داسی موت سره مونږ د شهادت درجه مومو. دغه گرد (ټول) مضامین د «الاعراف» په سورت او نورو ځایونو کښی لیکلی شوی دی هلته دی ولوستل شی.

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتِنَا إِنَّ كُنَّا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٢﴾

(او بل څکه چه) بیشکه مونږ طمع هیله (امید) لرو د دی چه وېښی مونږ ته رب ځمونږ گناهونه ځمونږ له جهته چه یو مونږ (په دغو حاضرینو کښی) رومی د ایمان راوړونکیو.

تفسیر : یعنی د موسی علیه السلام له دعوت او تبلیغ څخه وروسته د دغی لوئی مجمع په محضر او د ظالم فرعون په مخ کښی له گردو (تولو) څخه رومی مونږ د حق د قبولیت اعلان وکړ. له دی نه داسی هیله (ارزو) او امید کیږی چه الله تعالی به ځمونږ پخوانی گرد (تول) تقصیرات معافوی..

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنِ اسْرِ بِعِبَادِي ۖ إِنَّكَ مُتَّبِعُونَ ﴿٥٢﴾

او وحی (حکم) ولیږه مونږ طرف د موسی ته داسی چه د شپې بوځه بندگان ځما (بنی اسرائیل بحر ته) بیشکه چه تاسی پسی به درشی (فرعون سره له فرعونیانو).

تفسیر : یعنی څه وقت چه فرعون له یوی اوږدی مودی پوری سره د ویلو او پوهولو او د قدرت د ښو د لیدلو هم ایمان رانه وړ، او حق ئی ونه مانه، او د بنی اسرائیلو د ایذاء او ضرر او رېږولو (تکلیفولو) څخه ئی لاس وانخیست نو مونږ موسی علیه السلام ته حکم ورکړ چه د شپې له مخی ته سره له قوم خپل له دی ځایه د هجرت په نیت ووځئ، او خبردار اوسئ! چه فرعونیان به هم په تاسی پسی درځی او ستاسی تعقیب به په شدت سره کوی ښائی چه تاسی تری ونه ویرېږئ!.

فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشُرُومَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾

پس ولیږل (فرعون) په ښارونو کښی (یعنی ښارونو ته محصلان) راتولوونکی (د لښکر). ترڅو چه گرد (تول) قبطیان تول کړی او د سبطیانو (بنی اسرائیلو) تعاقب وکړی. (او وویل فرعون) چه بیشکه دغه (بنی اسرائیل) خامخا یوه ډله ده ډیر لږه.

تفسیر : یعنی د دغه وړوکی جمعیت له لاسه مونږ پکو (تنګ) شوی یو حال دا چه د دوی

هستی هیخ شی ده او د دوی موجودیت مونږ ته هیخ وقعت او اهمیت نه لری. او نه دوی غمونږ د جنگ او د مقابلی قوت او توان لری. دغه خبری ئی د دی دپاره کولی چه د ده قوم په جوش او غیرت راشی.

وَأَنَّهُمْ لَنَا الْغَاطِرُونَ ﴿٥٥﴾

او بیشکه چه دغه (سبیطیان) له مونږ زړه سوی (لرمون خوړین) دی.

تفسیر : یا مونږ په قهر او غصه راوولی یعنی کوی داسی کارونه چه مونږ پر دوی په قهر شو معلوم دی چه بدبختی او شقاوت دوی په دغه اړولی دی چه غمونږ قهر او غضب غان ته وگتی.

وَأَنَا لَجَمِيعٍ حَذِرُونَ ﴿٥٦﴾

او بیشکه مونږ خامخا ټول (قبطیان مجرب محتاط یو او له دغو سبیطیانو نه) په خطره ویره کښی یو.

تفسیر : نو د دغی هری ورځنی خطری بیخ او بنست (بنیاد) ایستل او دائمی قلع او قمع ئی په کار ده او راځی چه یو ځلی ئی له منځه ورک کړو. ځینو مفسرینو د دی ترجمه داسی کړی ده چه «غمونږ لاؤ لښکر او جمعیت خورا ډیر دی چه گرد (ټول) سره مسلح، مجرب او محتاط دی» نو دغه الفاظ به د تشویق تحضیض او زړه ورتوب دپاره وی والله اعلم. نو وفرمایل الله تعالی جل واعلی شانه واعظم برهانه.

فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ كَذَلِكَ وَأَوْثَقْنَاهُم بِئِىْ إِسْرَءِئِيلَ ﴿٥٩﴾

پس ویستل مونږ دغه (قبطیان) له باغونو او (له) چینو او (له) خزانو او (له) مقام عمده (ښو ځایونو) نه هم داسی (وکره مونږ له قبطیانو سره) او په میراث مو ورکړل دغه (تیر شیان) بنی اسرائیلو (اولادی د یعقوب) ته.

تفسیر : «کذلک» یعنی په دی ډول (طریقه) قبطیانو کور کهول، مال دولت باغونه او کښتونه

(فصلونه) پریښودل او گرد (قول) سره یو ځای د بنی اسرائیلو په تعاقب ووتل چه بیا بیرته گرځیدل د هغوی په برخه نشو. گواکي په دغه تدبیر سره الله تعالی دوی د باندی وشرل. یا خو دغه باغونه او چینی او خزانی او ښه ځایونه او نور شیان وروسته له هغه د بنی اسرائیلو په لاس ورغلی دی. یا خو یوه موده وروسته له دی نه د حضرت سلیمان علیه السلام په عهد کښی څه وقت چه د مصر مملکت هم د ده په سلطنت کښی شامل شو. والله اعلم. پخوا له دی نه د دی په متعلق اختلافات تیر شوی دی.

فَاتَّبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَاءَ الْجَمْعُ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرِكُونَ ﴿٦١﴾

پس وروسته د دغو (سبطیانو) لارل دغه (قبطیان او ورسیدل) هغوی ته په وقت د ختلو د لمر پس کله چه سره ولیدل دغو دواړو لښکرو (یو له بله سره) نو وویل ملگریو د موسی چه بیشکه مونږ خامخا موندلی شوی یو (نیولی شوی یو) له جانبه د (قبطیانو).

تفسیر : یعنی د قلزم د بحیری (احمری بحیری) څنډی (غاری) ته ورسیدل بنی اسرائیل په دغه فکر کښی ؤ چه په څه ډول (طریقه) له دغه سینده پوری وځی چه د شا له طرفه د فرعونیانو لوی لښکر د فرعون په مشرتوب ورپسی ورسید. اسرائیلیان له دغه وضعیت څخه چه له یوه طرفه ډانگ او له بل طرفه پرانگ ؤ دیر سخت وویږیدل. او موسی علیه السلام ته ئی وویل چه اوس به مونږ د فرعونیانو له لاسه څرنګه نجات وموندلی شو چه وړاندی سمندر او وروسته دغه لوی لښکر دی چه په دیر قوت او قدرت او زور ؤ شور سره راځی؟.

قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾

وویل (موسی سبطیانو ته) چه نه ده داسی بیشکه له ما سره رب ځما دی په نصرت او اعانت ژر به وښی ماته (لیاره د نجات)

تفسیر : یعنی له سره مه ویریږئ! د الله تعالی پر مواعیدو ډاډه او مطمئن اوسئ! ځکه چه د الله تعالی نصرت او حمایت له مونږ سره دی! الله جل جلاله به هر ورو (خامخا) د نصرت او حمایت کومه لیاره مونږ ته راویاسی امکان نه لری چه مونږ به دښمنان ونیولی شی.

فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ
فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾

پس وحی (حکم) وکړ مونږ موسی ته داسی چه ووهه ته په همسا خپلی بحر
(د قلزم یا د نیل پس ده وواهه)، پس وچاود (بحر دولس توتی شو) پس شوه
هره برخه (یوه توته جلا جدا) شوی هسکه (اوچته) لکه اوږد لوړ (اوچت)
غر (په هسکوالی (اوچتوالی)).

تفسیر : اویو ډیر زیات ژور والی درلود (لرلو) له دولسو غایونو څخه وچاودیدلی خیری شولی
او پکښی وچی کلکی لیاری جوړی شوی او د بنی اسرائیلو د دولسو قبیلو دپاره بیلی بیلی
لیاری پکښی سازی شوی. او په منع کښی د اویو لوی لوی دیوالونه د لویو لویو غرونو په شان
ودریدل (کذا فی موضح القرآن).

وَأَرْكَنَا ثَمَمَ الْآخِرِينَ ﴿٢٧﴾ وَأَنْجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخِرِينَ ﴿٢٩﴾ ط

او بیا رانژدی کړل مونږ دغه غای ته هغه نور (یعنی قبطیان) او نجات ورکړ
مونږ موسی او هغو (سبطیانو) ته چه له ده سره ؤ (له غرقه) تول بیا غرق
کړل مونږ هغه نور (یعنی قبطیان)

تفسیر : یعنی فرعونی لشکر هم نژدی ورسید او په بحر کښی ئی جوړی شوی لیاری ولیدلی نو
دوی بی له کوم فکر او اندیښنی په بنی اسرائیلو پسې د اویو په هغو لویو لویو کوڅو کښی سره
ورننوتل کله چه فرعون او گرد (تول) فرعونی لاو لشکر د بحر منع ته ورسیدل نو علی الفور د الله
تعالی په حکم له دواړو خواؤ د اویو غرونه پری ونقیدل او تولی اویه سره یو غای شوی او دوی
پکښی مغروق شول. دغه قصه پخوا له دی نه هم لیکلی شوی ده.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ هُمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

بیشکه په دغه (غرق د قبطیانو کښی) خامخا لوی دلیل دی (د عبرت او د
قدرت غمونږ) او نه ؤ اکثر زیاتره د دوی مؤمنان.

تفسیر : یعنی کله چه د هغوی شخه دیرو کسانو حق ونه مانه نو په آخر کښی قدرت دغه نښه وربکاره کړه چه په هغی کښی د صادقینو او مکذبینو انجام په هم دغه دنیا کښی بیل بیل ښکاره او جلا (جدا) شی.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

او بیشکه رب ستا خامخا هم هغه دی ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه رحم والا. (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر : دغی ئی ځمونږ رسول الله ته اورولی دی چه د مکی معظمی فرعون ابوجهل او فرعونیان کفار د قریش به هم په مسلمانانو پسی جنگ ته راوځی بیا به له وطن شخه د باندی تباہ کیږی د «بدر» په ورځ لکه چه فرعون په رود نیل یا بحیره قلزم کښی تباہ شول (موضح القرآن).

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا مَّقْطَلُ لَهَا عَافِيْنَ ﴿٧١﴾

او ولوله (ای محمده!) پر دغو (کفارو د مکی) خبر (قصه) د ابراهیم! کله چه ئی وویل پلار خپل (آزر) ته او قوم خپل ته چه د څه څیز عبادت کوئ تاسی (یعنی دغه څه شی دی چه تاسی ئی عبادت کوئ؟) نو وویل دوی عبادت کوو د بتانو پس همیشه اوسو دوی ته ورنژدی کیناستونکی (عابدان).

تفسیر : یعنی دغه څه شی دی چه تاسی ئی عبادت کوئ؟ دغه د ابراهیم علیه السلام سوال ؤ نمرودیانو په جواب کښی ورته داسی وویل چه ته ځمونږ معبودان نه پیژنی؟ چه په داسی تحقیر سره ئی پوښتنه کوی. مونږ تل د دغو بتانو عبادت کوو او ځمونږ په زړونو کښی د دوی دومره عقیدت او وقعت شته چه د شپي او د ورځی دوی ته د مجاورانو په شان معتکف ناست یو.

قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمُ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾

وویل (ابراهیم) آیا اوری (دغه بتان بلنه) د تاسی کله چه ئی بولی تاسی.

تفسير : يعنى سره له دومره نارو او سورو وهلو آيا دوى ستاسى خبرى اوريدلى شى؟ كه ئى نه آورى لكه چه د دوى له جماديت شخه بىكاره ده نو دغه بلل او نارى وهل چتى (فضول) او بىكاره دى.

أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ④۲

يا خه نفع رسوى تاسى ته (چه ئى عبادت وكړئ) يا ضرر در رسوى (كه ئى عبادت ونه كړئ).

تفسير : آيا د دوى د عبادت كولو شخه شخه گته (فائده) او د نه عبادت كولو شخه شخه نقصان دررسولى شى؟ ظاهره او بىكاره خبره ده هغه شى چه له خپله خانه يو مچ هم نشى شرلى هغه به نورو ته خه نفع يا نقصان ورسولى شى نو بيا داسى يو عاجز او لايعقل شى معبود گرځول د كوم عاقل او پوه كار كيدى شى؟.

قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذِبًا كَذِبًا يَفْعَلُونَ ④۳

وويل (كفارو چه نه آورى او نه نفع او نه ضرر رارسوى دغه بتان) بلكه موندلى دى مونږ پلرونه خپل چه هم داسى به ئى كول (عبادت د بتانو).

تفسير : يعنى له داسى منطقى مباحثو او حجتونو او دلائلو سره مونږ شخه كار او غرض نه لرو. ځمونږ د عقيدت او عبادت مدار پر هم دغو خبرو دى چه درته ومو ويل. پس له سلهاؤ دلائلو شخه يو لوى دليل هم دغه خبره ده چه ځمونږ پلرونه او نيكه گان به هم پر هم دغى ليارى روان ؤ آيا مونږ هغو گوردو (تولو) ته احمق او ناپوه ووايو؟ او د هغوى تقليد پريږدو؟.

قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ④۴ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ ④۵ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّيَ إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ④۶ الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ④۷ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ④۸ وَإِذَا امْرَأَتِي فَهُوَ شَافِي ④۹ وَالَّذِي يُبَيِّتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ⑤۰ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ⑤۱

وويل (ابراهيم) آيا پس وينئ (پوهيرئ تاسي په دى چه) هر هغه (بتان) چه
بيئ تاسي چه عبادت كوي تاسي (د هغوى) او پلرونه ستاسي چه پخوا تير
شوى دى پس بيشكه چه دغه (بتان دشمنان غما دى مگر رب د عالميانو (چه
دوست ئى لرم او عبادت ئى كوم) هغه (رب) چه پيدا كړى ئى يم زه (له
عدمه) پس هم دى سمه صافه لياره بشي ماته او هغه (رب) چه هم دى طعام
خوروى پر ما او اوبه (او نور) راباندې څښوى او كله چه مريض رنځور شم
پس هم دى شفاء راكوى او هغه (رب) چه مړ كوى مى (په دنيا كښى) بيا
به مى ژوندى كوى (په عقبا كښى) او هغه (رب) چه طمع هيله (اميد) لرم
(ترى) د دى چه مغفرت كړى ماته خطاء غما په ورځى د جزاء كښى.

تفسير : يعنى د دوى عبادت كول يو پخوانى حماقت دى كه نه د چا په واک اختيار او قبضه
كښى چه د يوى ذرى په اندازه نه نفع وي او نه نقصان د هغه عبادت څه په كار دى؟ درواخلئ
زه بى له خوفه او خطرې اعلان كوم چه زه ستاسي له دغو معبودانو سره جنگ كوم. زه پر دوى
يو كيد، مكر او تمسخر كوم: ﴿وَتَاللّٰهِ لَآكِيْدَنَ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ كُوْلُوْا مِنْ يَدِيْنَ﴾ جزء ۱۷ (د الانبياء (۵) ركوع)
۵۷ آيت كه په دوى كښى څه طاقت وي نو ماته دى څه ضرر او نقصان ورسوى كما قال فى
جزء ۷ سورة الانعام (۹) ركوع ۸۰ آيت ﴿وَلَا اَخَافُ اَنْتُمْ يٰۤاَهْلَ الْاِيْنِ اَنْ يَّشْرَكَ بِيْ شَيْۤا﴾ وجاء فى جزء ۱۱
سورة يونس (۸) ركوع ۷۱ آيت من قول نوح عليه السلام: ﴿فَاَجْمِعُوا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ﴾ وجاء فى جزء ۱۲
سورة هود (۵) ركوع ۵۵ آيت من قول هود عليه السلام: ﴿فَيَدَّبُوْنِ حَيْۤثُا نَحْنُ لَآ نَنْظُرُوْنَ﴾ او ځينى
مفسرين وائى چه په دغه كښى په يوى نهايتى مؤثرى او لطيفى پيرائى سره پر مشركينو تعريض
دى يعنى هغه بتان چه تاسي ئى عبادت كوي زه هغوى خپل دشمنان گنم كه نعوذ بالله زه د هغو
عبادت وكړم نو په هغه كښى بيخى غما نقصان دى له دغه ځنى وپوهيرئ چه تاسي هم د دوى له
عبادت كولو ځنى خپل ځان ته زيان پيښوي تاسي ښه غور راته كيږدئ چه له دغو بتانو سره زه
په شدت دشمنى كوم او يواځى واحد او صمد اله العالمين رب العالمين سره مينه او محبت لرم او
د هم هغه عبادت كوم چه هغه رب العالمين غما معبود دوست او مددگار دى او د دارينو د فلاح
لياره راښيي او د ديرى اعلى درجى فوائدو او منافعو په طرف مونږ ته ليار ښوونه كوى يعنى
خوږل، څښل، ژوندى كول، وژل او رنځورول او له رنځورى څخه روغول دغه گړد (تول) د الله
تعالى په قبضه، اختيار او واک كښى دى او هم هغه رب مى مړ كوى په دنيا كښى او بيا مى
راژوندى كوى په عقبا كښى او زه ترى دغسى هيله (ارزو) او اميد لرم چه وښي ماته خطاء غما
په ورځى د جزاء كښى يعنى كه په كومه معامله كښى سهو نسيان او تيرواته واقع شى. يا له كوم
بنده څخه د خپلى درجى سره موافق خطاء او تقصير صادر شى نو د الله تعالى له مهربانۍ څخه

د هغه د معافی توقع کیدی شی څکه چه پرته (علاوه) له الله تعالیٰ څخه بل څوک معاف کوونکی نه دی. وروسته له دی نه د الله تعالیٰ د کمالاتو او مهربانیو د ذکر کولو په منځ کښی حضرت ابراهیم علیه السلام د زړه له حضوره په دعاء شروع وکړه چه د عبودیت د کمال له لوازمو څخه ده.

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَاجْعَلْنِي بِالصَّالِحِينَ^{۸۳} وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ^{۸۴}
وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ^{۸۵} وَاعْفُرْ لِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الصَّالِحِينَ^{۸۶}

ای ربه عطا وبښه ماته حکم (علم عمل حکمت نبوت) او پیوست می کړه له (لویو) صالحانو سره او وگرځوه ماته ژبه د صدق (او د ثناء او د نیکنامی آواز) په وروستیو (خلقو کښی هم) او ومی گرځوه وارثانو د جنت د نعمتونو (یعنی چه دک دی له خالصو لویو لویو نعمتونو نه). او بښنه وکړه پلار عطا ته بیشکه چه دی ژ له گمراهانو.

تفسیر : یعنی مزید علم او حکمت او د قرب درجات او قبول راحمت وفرمایه! او د اعلیٰ درجی نیکانو په دله کښی می چه انبیاء علیهم السلام دی شامل کړه. کما قال نبینا صلی الله علیه وسلم: «اللهم فی الرفیق الاعلیٰ» له دغه دعاء څخه خپل کامل احتیاج او د الله تعالیٰ د انتهای غناء اظهار مقصود دی. یعنی که نبی دی یا ولی الله تعالیٰ د هیچا په معامله کښی مجبور او مضطر نه دی او تل د هغه د فضل او رحمت او کرم څخه کار چلیږی. (او وگرځوه ماته ژبه د صدق او د ثناء او د نیکنامی آواز په وروستیو خلکو کښی هم) یعنی د داسی مرضیه و اعمالو او حسنه و آثارو توفیق راپه برخه کړی چه راتلونکی نسلونه تل ما په خیر سره یاد کړی! او تل عطا د سنت متابعت وکړی! او ماته راغب وی او داسی هم کیدی شی چه په آخره زمانه کښی دی عطا له کورنی څخه داسی نبی وی چه عطا دین تازه وگرځوی او وئی ساتی لکه چه هم داسی هم وشوه چه الله تعالیٰ په دنیا کښی حضرت ابراهیم علیه السلام ته عمومی قبول وروباښه. او د ده له اولادی څخه ئی غمونږ خاتم المرسلین سید الاولین والاخرین صلی الله علیه وسلم مبعوث کړ. چه دوی د ابراهیمی ملت تجدید وفرمایه. او وی فرمایل چه زه د ابراهیم دعاء یم، نن هم د ابراهیم علیه السلام د خبر ذکر د اهل الملل پر ژبو جاری دی. او مونږ محمدی امت هم په هر لمانځه کښی «اللهم صل وسلم و بارک علی محمد و علی آل محمد کما صلیت وسلمت وبارکت علی ابراهیم و علی آل ابراهیم» لولو.

(او می گرهوه له وارثانو د جنت د نعمتونو یعنی چه دک دی له خالصو لویو لویو نعمتونو
 (خنه) مقصد ئی دا چه هغه جنت را په برخه کړه چه د آدم علیه السلام میراث دی.
 (واغفر لابی: او بښنه وکړه پلار غما ته بیشکه چه دی و له گمراهانو) له ترجمی خنخه
 خرگندیږی (بیکاره کیږی) چه د ده عدوالله توب ظاهر شو نو خپل د برائت او بیزاری اظهار ئی
 وفرمایه کما قال الله تعالى: ﴿وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ
 فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ مُدْرِكُ إِلَهٍ تَبَرَّأَ مِنْهُ﴾ جزء ۱۱ (د التوبه ۱۴ رکوع) ۱۱۴ آیت او که په ﴿إِنَّهُ كَانَ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾
 کښی د «کان» ترجمه د «و» پر غای په «دی» سره وکړه شی نو بیا هیڅ اشکال
 نه پاتی کیږی ځکه چه په ژوندون کښی د ده د ایمان راوړلو امکان باقی و. نو د دعاء حاصل
 دا دی چه «الهی غما پلار په ایمان سره مشرف وفرمایه او د کفر د زمانی خطاوی ئی ورمعافی
 کړه!» د دی له څه مفصل تحقیق پخوا له دی نه کوم غای کښی تیر شوی دی هلته دی وکوت
 شی فلیراجع

وَلَا تُخْرِجْنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٨﴾ يَوْمَ لَا يُنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٩﴾ مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٩٠﴾

او مه می شرموه په هغه ورځ کښی چه ژوندی راپاخول شی (مرد (تول)
 مخلوقات له قبورو) په هغه ورځ چه نه رسوی نفع مال او نه (نفع رسوی)
 غامن هیچا ته). مگر هغه چاته چه راغلی دی الله ته په زړه سلامت پاک (له
 کفره او نفاقه) یعنی روغ رمت بی له رنځه او درده زړه چه له کفر او نفاقه
 او فاسدو عقائدو څخه پاک وی هغه هم هغسی کار کوی (چه د هغه په اثر
 په قیامت کښی معزز اوسیري)

تفسیر : هلته به مال او دولت او عیال او اولاد له سره په کار نه راځی که کافر وغواری چه په
 قیامت کښی خپل مال او اولاد فدیو او له خپله ځانه ئی جار (قربان) کړی. او په دغه وسیله سره
 خپل ځان خلاص کړی. نو دغه به له سره ممکن نه وی. د دغی دنیا د صدقاتو او خیراتونو او
 نیکو اولادو څخه هم هلته د نفع توقع شته چه د ده زړه د کفر له نجاسته او پلیتیی څخه پاک او
 صاف وی.

وَأُزِلَّتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩١﴾ وَبُورَّتِ الْجَنَّةُ لِلْغَافِلِينَ ﴿٩٢﴾

او (په هغه ورځ کښی به) ورنژدی کړ شی جنت پرهیزگارانو ته (لیار د

مسرت او خوشالي د دوی) او ښکاره به کړ شي جحيم گمراهانو ته (لپاره د حسرت او خفقان د دوی).

تفسير : په محشر کښي به جنت پخپل انتهائي دول (طريقه) او سينگار او آرائش او زيبائش سره متقيانو ته نژدې په نظر ورځي چه جنتيان به د هغه له ليدلو څخه پخوا د هغه د ننوتلو څخه ډير مسرور او محظوظ کيږي هم داسي دوزخ به هم مجرمانو ته ډير نژدې راوړل کيږي خو دوی پخوا د هغه له دخوله وويريږي او ولرزېږي.

وَقِيلَ لَهُمْ اَيِنَّمَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمُ اَوْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾

او وېه ويل شي دوی ته (د پرېستو په ژبه) چه چيرته دي هغه معبودان ستاسي بي له الله چه وي عبادت به کاوه تاسي د هغو بي له الله نه، آيا مدد کوي له تاسي سره (په دفع د عذاب د الله کښي) يا څه مدد کوي دوی له خپله ځانه سره (بلکه نه ئي شي کولي).

تفسير : يعنى اوس مو هغه فرضي معبودان چيري دي؟ چه نه ستاسي مدد کوي او نه مو له دغه عذابه خلاصولي شي؟ او نه ستاسي بدل او انتقام اخيستي شي؟ بلکه دوی خپلو ځانونو ته هم څه مدد او منفعت نشي رسولي،

فَلْيُكَلِّمُوا فِيهَا هُم وَالْغَاوْنَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودِ ابْلِيسَ اَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِي ضَلٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ اِذْ نُسَوِّدُكُمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَا اَضَلَّنَا اِلَّا الْمَجْرُمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِنْ شٰفِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صٰدِقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾

بس وېه غورځول شي (دا بتان) نسکور په دغه (دوزخ) کښي دوی (او هم) گمراهان او لښکر د ابليس (شيطان) ټول (عابدان او معبودان). وېه وايي دوی

حال دا چه دوی به په دوزخ کښی سره جگړی کوی چه قسم دی په الله چه بیشکه شان دا دی چه وو مونږ خامخا په گمراهی ښکاره کښی کله چه برابرولی مونږ تاسی (په عبادت کښی) له رب (پالونکی) د عالمیانو سره. او نه وو گمراه کړی مونږ مگر هم دغو مجرمانو (بدو مشرانو ځمونږ) پس نشته مونږ ته له سره له شفاعتگرو (هیڅوک) او نه کوم دوست مخلص (چه ځمونږ په دغه غم غمجن شی).

تفسیر : یعنی بتان او بت پرستان او ابلیس سره د هغو د لښکرو گردو (تولو) پرمخی په دوزخ کښی غورځول کیږی، وروسته د دی ځای د رسیدلو څخه دوی پخپلو منځونو کښی سره جگړی کوی او یو پر بل باندي به الزام او ملامتی اړوی او بالاخر گرد (تول) به پر خپلو گمراهیو اقرار او اعتراف کوی او ویه وائی چه «بیشکه له مونږ څخه ډیره لویه گناه او غلطی شوی ده چه تاسی بتانو یا نورو شیانو ته مو د خدائی حقوق او اختیارات درکړی وو. او له رب العالمین سره مو برابر کړی وئ! نو په دغه غټه گناه او لویه غلطی کښی د دغو لویو شیطانانو په ښوونه او ښویونه لویدلی یو او دغه بد کارونه دوی پر مونږ باندي کړی دی چه د هغو لامله (له وجی) مونږ په دغه غم او مصیبت کښی اخته شوی یو او نن ورځ مو نه بتان پکار راځی او نه شیطان په مدد رارسیدوی ځکه چه هغوی پخپله د دوزخ په لمبو کښی غوټی وهی. اوس مونږ دومره یو یار یا مددگار هم نه لرو چه د الله تعالی په دربار کښی ځمونږ شفاعت وکړی یا د دغه غم او مصیبت او اړی (محتاجی) په وقت کښی له مونږ سره لږ زړه سوی او خوا خوړی او د همدردی اظهار وکړی».

رښتیا ده چه ﴿الْاِنْسَانُ لِرَبِّهِمْ كَفُورٌ﴾ (د زخرف (۶) رکوع ۶۷ آیت (۲۵) جزء).

فَلَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۱۲﴾

پس (کاشکی) که وی مونږ ته یو کړت (بیرته ورته دنیا ته) پس شوی به وو مونږ له مؤمنانو.

تفسیر : یعنی که یو ځلی مونږ ته داسی یوه موقع راکړه شی چه بیرته دنیا ته ورشو نو دا ځلی به مونږ له ډیرو کلکو او مضبوطو ایماندارانو څخه کیږو. لیکن د دوی دغه وینا به هم دروغ وی: ﴿وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا هُوَا عَنْهُ وَاللَّهُمَّ لَكِنَّهُمْ﴾ جزء ۷ (د الانعام (۳) رکوع) ۲۸ آیت.

اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳﴾

بیشکه چه په دغه (قصه د ابراهیم کښی) خامخا لوی حجت (نښه د قدرت او عبرت) دی (عقلاؤ ته) او نه وو اکثر زیاتره د دوی مؤمنان.

تفسیر : یعنی په دغه قصه د ابراهیم علیه السلام کښی د توحید او د نورو حسنه و خصائلو دلائل او د مشرکانو عبرتناکه انجام او خاتمه ښوولی شوی ده مگر له الله نه منکر خلق ئی کله منی.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ۝ إِذْ قَالَ لَهُمْ
أَخُوهُمْ نُوحُ أَلا تَتَّقُونَ ۝ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ ۝

او بیشکه رب ستا هم هغه غالب قوی دی «په انفاذ د احکامو» ډیر رحم والا «په انعام د اجر و ثواب سره» نسبت د دروغو و کړ قوم د نوح رسولانو ته کله چه وویل دوی ته ورور د دوی نوح چه آیا نه ویریږئ تاسی (له عذابه د الله نه په شرک خپل) بیشکه چه زه تاسی ته رسول یم امانتگر پس ویریږئ تاسی له الله نه او اطاعت وکړئ غما (په شرعیه و امورو کښی).

تفسیر : یعنی په نهایت صدق او امانت د الله تعالی پیغام بی له تزئیده او تنقیصه دررسوم لهذا پر تاسی واجب دی چه دغه د الله تعالی پیغام په ښه شان سره واورئ او د الله تعالی له عذاب څخه ویریږئ.

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ ۝
قَالُوا أَنْتُمْ مِنْ لَدُنَّا بَعَثَكَ الْأَرْدَلُونَ ۝

او نه غواړم زه له تاسی نه په دغه تبلیغ باندی هیڅ اجر (عوض. بدل)، نه دی اجر غما مگر پر رب (پالونکی) د عالمیانو دی. پس ویریږئ تاسی له الله (په ځان ساتلو له معاصیو) نه او اطاعت وکړئ تاسی غما (په شرعیه و

امورو کښی) یعنی د بی غرضه او بی لوڼه سړی خبره لازمه ده چه ومنله شی! نو وویل (کفارو) آیا ایمان راوړو په تا (ای نوحه) حال دا چه متابعت کړی دی د تا رذیلانو خوارانو (په ایمان راوړو په تا)

تفسیر : یعنی لږ څه ښکته خواران او غریبان خلق د خپلو ځانونو د ښوونی دپاره له تا سره یو ځای شوی دی کله چه ستا اتباع داسی خلق نه دی چه په لوړو (اوچتو) کارونو کښی لاس ووهی نو له سره له دوی څخه کوم لوی کار هم نه څرگندیږی (ښکاره کیږی). او ځمونږ فضل او شرف له سره مونږ ته اجازه نشی راکولی چه له دغو ښکتو خلقو سره کینو. یا له دوی سره څنګ په څنګ چیری لار شو. ډومبی خو تاسی دوی له خپله مجلسه څخه لری کړئ! بیا نو له مونږه سره خبره وکړئ!.

قَالَ وَمَا عَلَيَّ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ إِنَّ حِسَابَهُمُ
الْأَعْلَىٰ رَبِّي لَوَ تَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٤﴾

وویل (نوح) او نشته علم ځما په هغه څه چه دی دوی چه ئی کوی. نه دی حساب د دوی مګر پر رب (پالونکی) ځما دی که تاسو پوهیږئ (په غیبو). او نه یم زه شرونکی د مؤمنانو (له خپل مجلسه).

تفسیر : یعنی د دوی صدق او ایمان ځما قبول دی، د دوی د چارو یا د دندو یا نیاتو او کورنیو او شخصی مشروعو کارونو سره ځما څه کار او غرض دی د دغو کارونو فیصله حساب او کتاب به پخپله الله تعالیٰ کوی باقی زه ستاسی له خاطره غریب او ناداره ایمانداران له خپله ځانه نشم لری کولی.

إِن أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٢٥﴾

نه یم زه مګر ویروونکی ښکاره (یم کفارو ته له جحیم نه).

تفسیر : یعنی ځما فریضه دا ده چه تاسی خبردار کړم. او دغه وظیفه می اداء کړی ده ستاسی د دغو چتی (ښکاره) او لغو غوښتنو پوره کول ځما په ذمه او غاړه نه دی.

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يٰ نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١٢٦﴾

وویل (کفارو) چه خامخا که وانه وشتی (له دغو ویناؤ شخه) ای نوحه خامخا شی به ته هر و مرو (خامخا) له ویشتل شویو (په تیرو (گتو) یا په کنخلو).

تفسیر : یعنی بس کره او وروسته له دی نه پخپلو دغو پندونو او نصائحو غمونږ غوړونه مه کنوه ! که ته خپل له دغه وضعیت شخه لاس نه اخلی نو خبردار اوسه چه غمونږ له لوری به په گتو سره ویشتل کیږی.

قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٤﴾ فَأَفْتَحَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجَّيْنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٥﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ ﴿١١٦﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١١٧﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١١٩﴾

وویل «نوح» ای ربه غما بیشکه چه قوم غما دروغجن ویللم زه پس حکم فیصله وفرمایه په منع غما او د دوی کښی په یو ډول (طریقه) حکم (او فیصله سره) او نجات را کره ماته او هغه چاته چه له ماسره دی له مؤمنانو (د منکرانو له شامته) پس نجات ورکړو مونږ دغه (نوح) او هر هغه ته چه له دغه (نوح) سره ؤ په (هغی) بیري کښی چه ډکه وه (له ذوی الارواحو شخه) بیا غرق کړ مونږ وروسته له (نجاته د بیري د نوح) نور (قوم د نوح) بیشکه په دغه (صبر او غرق کښی) خامخا لویه نښه ده (د قدرت او عبرت) او نه ؤ زیاتره د دوی مؤمنان. او بیشکه رب ستا خامخا هم دی ښه غالب قوی دی (په انفاذ د احکامو) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر : د دغی قصی تفصیل پخوا له دی نه په شو غچایونو کښی تیر شوی دی لنډه ئی دا چه نوح علیه السلام وویل ای ربه غما بیشکه چه قوم غما دروغجن ویللم زه پس حکم او فیصله وکړه په منع غما او د دوی کښی په یوه ډول (طریقه) حکم او فیصله سره یعنی غما او د دوی په منع کښی عملی فیصله وفرمایه. اوس زه هیڅ هیله (امید) او توقع نه لرم چه گوندی دوی په سمه لیاره راشی او غما خبره به ومنی نو نجات او ژغورنه (خلاصی) را کره ماته او هغه چاته چه

له ماسره دى له مؤمنانو يعنى ما او عثما ملكرى له دوى عثنى بيل كره ا او بيا د دوى ببرى دويه كره ا.

كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ ۚ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۚ
إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۚ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ۚ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً
تَعْبَثُونَ ۚ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ۚ

نسبت د دروغو كرى ؤ عاديانو رسولانو ته كله چه وويل دوى ته (قومى) ورور د دوى هود چه آيا نه وبرىئى تاسى (له عذابو د الله په شرك خپل؟) بيشكه زه يم تاسى ته رسول امانتگر نو وبرىئى تاسى له الله (په عثان ساتلو له معاصيو) او اطاعت وكړئ تاسى عثما (په شرعيو ؤ امورو كښى) او نه غواړم زه له تاسى نه پر دغه (تبليغ) هيڅ اجر (بدل، عوض) نه دى اجر عثما مگر پر رب (پالونكى) د عالميانو دى. آيا جوړوئ تاسى پر هر هسك (اوچت) عثاى (لويه لياره) نښه هسكه (اوچته) (چه پكښى كينئ او) عبثيات كوئ (او ملندى ووهئ پر عابرينو) او جوړوئ (پاخه او كلك) مصنوعات ښائى چه تاسى به تل اوسيوئ (په دنيا كښى).

تفسير : دغه خلق د دى خبرى دير شوقيان ؤ چه دير هسكى (اوچتى) منارى «خلى» جوړ كرى كه له هغه عثنى بله څه گته او فائده په لاس ورنشى خو تش نوم به ئى كيږي او د خپلى هستوگنى مانى به ئى هم مكلفى كلكى او مضبوطى جوړولى او خامخا به ئى خپل اموال پرى ضائع كول او د هغه په هره برخه او څانگه كښى به ئى لوى مهارت او كاريگرى څرگندوله (ښكاره كوله) گواكى دوى به داسى گنل چه دغه مانى او دغه يادگارونه او يادونى به تل ترته هميشه باقى پاتى وى او له سره به نه وړانږي ليكن نن وگورئ چه د دنيا په مخ كښى د هغو نوم او نښه هم نه ده پاتى.

وَإِذْ أَبَطْشْتُمْ بِطُشْتُمْ جَبَّارِينَ ۚ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۚ

او کله چه لاس اچوئ تاسی چاته منگلی لگوئ په جبر (او ظلم سره). نو وویړیوئ تاسی له الله (په عان ساتلو له معاصیو) نه او اطاعت وکړیوئ تاسی عطا (په شرعیه و امورو کښی)

تفسیر : یعنی تاسی پخپل ظلم، ستم، او تیری سره تر لاس لاندی کمزوران مه تنگ او خفه کوئ گواکي د انصاف نرمی، پستوالی او ملاطفت لوست مو له سره نه دی لوستی چه د الله تعالیٰ ضعیف مخلوق مو د ظلم جبر او تعدی مورد گرځولی دی. راشع! له الله تعالیٰ څخه وویړیوئ او له ظلم تکبر او لوی څخه لاس واخلئ! او عطا دغه خبره ومنئ!

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي آتَاكُمْ مِمَّا تَعْلَمُونَ ۖ أَمْ كُمْ بِآنْعَامٍ وَبَيْنٍ ۚ وَجَدْتُمْ عِوِينَ ۚ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝

او وویړیوئ تاسی له هغه (الله) چه احسان مددگاری ئی کړی ده له تاسی سره په هغه څیز چه پوهیږی پری مددگاری احسان ئی فرمایلی دی پر تاسی په (اعطاء د) مواشیو او عاامنو او باغونو او چینو. بیشکه چه ویرېوم زه پر تاسی له عذابه د ورځی ډیری لوی (د قیامت چه ډیر لوی دی عذاب ئی که مخالفت وکړیوئ تاسی له مانه په شرعیه و امورو کښی).

تفسیر : یعنی تاسی خو دغومره فکر وکړئ او خپل عقل وچلوئ! چه بالاخر دغه سازسامان وسائل تاسی ته چا درکړی دی؟ آیا د هغه حقیقی منعم څه حق ستاسی په غاړه شته؟ که نه؟ که تاسی پخپلو دغو شرارتونو او سرکشو کښی دوام وکړئ نو زه اندېښنه کوم او ویرېوم چه تاسی هم د پخوانیو اقوامو په شان په کوم سخت عذاب او آفت کښی اخته او لتار (برباد) نشئ! وگورئ ما خو تاسی ته پوره پند او نصیحت درکړی دی اوس تاسی خپلی آخری خاتمی او انجام ته په ښه فکر او غور سره وگورئ!

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَضْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَعِظِينَ ۚ إِنَّ هَذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ۚ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ۚ

وویل (عادیانو هود ته) برابره (خبره) ده پر مونږ باندي آیا پند راکړی (ته)

مونږ ته) يا که نه ئی ته له پند را کوونکیو. نه دی دغه (موت او حیات یا وعظ او نصیحت د تا) مگر عادت خوی د پخوانیو (خلقو) او نه یو مونږه چه په عذاب به کړی شو (په دغو چارو خپلو)

تفسیر : یعنی عادیانو هود علیه السلام ته وویل چه د تا پند او نصیحت بیکاره دی د دغو جادو (کوډو) زور پر مونږ باندی نه چلیږی. دغه عادت له قدیم راهسی جاری دی چه غینی خلق خپل ځان نبی جوړوی. او خلق له عذابونو څخه ویروی او دغه د مر کیدلو او ژوندی کیدلو د قصی سلسله هم له پخوا راهسی دوام لری نو مونږ له دغو خبرو او اثر و څخه بیخی نه متأثر کیږو او پر هم هغه دود (دستور) او طریقه چه څمونږ پلرونه او نیکه گان تللی دی مونږ هم ځو او له هغه څخه هیڅکله لری کیدونکی نه یو او نه د عذاب د ویرولو او دارولو څخه ویږیږو. او نه څمونږ پر زړه دغه څه اثر غورځولی شی.

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾
وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾

پس تکذیب وکړ (عادیانو) د دغه (هود په دغه عذاب) پس هلاک کړل مونږ دغو (عادیانو) لره بیشکه په دغه (اهلاک د عادیانو کښی) خامخا لویه نښه (د قدرت او د عبرت) ده، او نه وو زیاتره دوی مؤمنان. او بیشکه رب ستا خامخا هم دی ښه غالب قوی دی (په انفاذ د احکامو) ډیر رحم والا (په اکرام د اجر او ثواب سره).

تفسیر : پس هلاک کړل مونږ عادیان یعنی سخته سیلی او شدید باد ئی ورولیږه دغه قصه پخوا له دی نه د «الاعراف» په سورت او نورو ځایونو کښی هم مفصله تیره شوی ده.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هَارُونَ ﴿١٤٠﴾
إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤١﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا ﴿١٤٢﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٣﴾ أَتَذْكُرُونَ فِي مَا هُمْ بِمُتَذَكِّرِينَ

أَمِينٌ ۝ فِي جَنَّتٍ وَعُيُونٍ ۝ وَدُرُوعٍ وَنَحْلٍ ۝ طَلْمٌ بِأَهْضِيمٍ ۝
وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَرِهِينَ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۝

نسبت د دروغو کړی ؤ ثموديانو رسولانو ته. کله چه وويل دوی ته (قومی) ورور د دوی صالح چه آيا نه وويريرئ تاسی (له عذاب د الله په شرک خپل؟) بیشکه زه تاسی ته رسول یم امانتگر نو وويريرئ تاسی له الله نه (په ځان ساتلو له معاصیو) او اطاعت وکړئ تاسی ځما (په شرعيه ؤ امورو کښی) او نه غواړم زه له تاسی څخه پر دغه (تبليغ) هيڅ اجر (بدل عوض) او نه دی اجر ځما مگر پر رب (پالونکی) د عالميانو دی. آيا پری به ښودل شی تاسی (بلکه پری به ښودل شی) په هغو (نعمتونو) کښی (چه په دی دنیا کښی تاسی ته حاصل دی) په امان (له آفاتو) په باغونو کښی او (په) چينو (کښی) او په کښتونو (فصلونو) (کښی) او (په) خرماگانو چه میوه (وړی، شگوفه) د هغو لطیفه پسته وی او کښئ (جوړوئ) تاسی له غرونو څخه (په غرونو کښی) کورونه په دغه حال کښی چه ماهران یی په دغه مکلف تورلو سره نو وويريرئ تاسی له الله (په ځان ساتلو له معاصیو) او اطاعت وکړئ تاسی ځما (په شرعيه ؤ امورو کښی).

تفسير : یعنی آيا څه خیال لرئ چه تل به په هم دغه عیش، عشرت، باغ، بهار، آرامی او هوسائی (راحت) کښی خوندونه او مزی کوئ؟ او غرونه به تورئ او د هغو په مکلفو او تینگو او مأمونو او مصئونو کورونو کښی به کښئ؟ او له سره به له هغو څخه نه وځئ؟ یا دغه کلکی مضبوطی او ساتلی خونی (کورونه) به تاسی ته د الله تعالی د عذابه نجات درکړئ؟. دغه چتی (بیکاره) اندیښنه له خپلو ماغزو څخه وباسئ. او له الله تعالی څخه وويريرئ؟ او ځما خبره ومنئ. چه زه ستاسی د ښیګنی (فائدی) او نیکی دپاره خبری کوم.

وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ۝ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ۝

او مه منئ تاسی امر (حکم خبره) د اسراف کوونکیو (له حده تیریدونکیو کفارو) هغه مسرفان چه فساد کوی دوی په ځمکه (د حجر کښی په ظلم او کفر سره) او نه کوی اصلاح (د کار خپل چه عبادت وکړی او له فساد

ڄان وساتي).

تفسير : دغه ئي عوامو ته فرمائي دي چه تاسي په دغو لويو مفسدانو پسي مه ځئ! او خامخا خپل ځانونه مه تباہ کوي! ځکه چه هغوي خو په ځمکه کښي د خرابي خوروونکي دي. اصلاح کوونکي او نیک صلاح ورکوونکي سري نه دي.

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ
مِّثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٥٤﴾

نو وويل (ثموديانو) بيشکه هم دا خبره ده چه ته له هغو (کسانو څخه ئي چه) دير سحر پري کړي شوي وي (او له دير سحره مغلوب العقل گرځيدلي وي). نه ئي ته مگر يو بشر (انسان) ئي په شان ځمونږ (که ته اصرار لري په رسالت خپل) نو راوړه څه معجزه که ئي ته له صادقانو رښتينو (په دغي دعوي کښي).

تفسير : يعنى له مونږ ځني کومه يوه خبره په تا کښي زائده شته چه ته په مونږ کښي نبي گرځيدلي يئ معلوميږي چه پر تا باندې چا جادو او کودي کړي دي چه د هغو په اثر ستا عقل زایل او بي هوشه شوي يي (العياذ بالله) ته نه ئي مگر يو سري ئي ځمونږ په شان نو څه سبب دي چه ته پيغمبر شوي او مونږ نه شوؤ؟ او که په دغه دعوي کلک ولاړ يي او په رښتيا سره ته نبي يي او له مونږ ځني ته ممتاز درجه لري. نو د الله تعالى له طرفه مونږ ته داسي يوه معجزه راوښيه چه مونږ د هغي په ليدلو سره ستا نبوت ومنو. بيا نو دوي داسي غوښتنه وکړه چه له دغه غره د دغي غتي تيږي (گتي) څخه مونږ ته يوه اوښه راوباسه چه پر دغي او هغي صفاتو مشتمله وي. حضرت صالح عليه السلام دعاء وفرمايله او الله تعالى په خپل کامله قدرت سره هغه د قدرت نښه هغوي ته وروښووله.

قَالَ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ شَرِبُوا وَلَكُمْ شَرِبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَسْؤُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ
عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾

ويل (صالح) دا اوښه ده (معجزه د نبوت ځما په غوښتنه د تاسي) دي ته

برخه (د اوبو) ده او تاسی ته برخه (د اوبو) د ورځی معلومی ده. او مه رسوئ تاسی دی (اوبی) ته هیڅ ضرر (که نه) پس ویه نیسی تاسی لره عذاب د ورځی لوئی د قیامت چه لوی دی عذاب ئی).

تفسیر : حضرت شاه صاحب لیکي : «اوبه پیدا شوی وه له تیږی (گتی) څخه د الله تعالی په قدرت او د حضرت صالح علیه السلام په دعاء سره او سر خوشی (ازاده) به گرځیده. په هره صحرا او بیدیا کښی چه دغه اوبه څر ته تله، یا هر تالاو او ډنډ ته به چه د اوبو څښلو دپاره تله نور گورد (تول) حیوانات به تری تثتیدل او پتیدل. بالاخر ئی داسی سره وټاکله (مقرر کړه) چه یوه ورځ دی دغه اوبه اوبو ته لاره شی او په بله ورځ دی نور مواشی اوبو څښلو ته لار شی. او دوی ته وویل شول چه لاس مه وروړئ تاسی دی اوبی ته په بدی سره که نه پس ویه نیسی تاسی لره عذاب د نیوی لوئی ورځی یعنی دغی اوبی ته په بدی مه وروړاندی کیږئ که نه لوی عذاب به دریاندی نازل شی.

فَعَقَرُوهَا فَاصْبَحُوا نِدْمِينَ ۝ فَآخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَن كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝

پس زخمی مړه کړه (ثمودیانو) دغه اوبه پس صبا ته وگرځیدل نادمان پښیمانه (په زخمی کولو د اوبی) پس ونيول دوی عذاب (نو هلاک شول) بیشکه په دغه (ناقه او اهلاک د ثمودیانو کښی) خامخا لوی دلیل (د قدرت او عبرت) دی او نه و زیاتره د دوی مؤمنان او بیشکه رب ستا خامخا هم دی دی ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) دیر رحم والا په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر : د یوی بدکاری ښځی کړه دیر مواشی و. نو دا د هغو په څرولو او اوبو کولو کښی د هنی اوبی لامله (له وجی) په زیات تکلیف کښی وه. بالاخره یو خپل یار ئی ولمساوه چه د دغی اوبی پښی پری کړی له دغو پری کولو څخه دری ورځی وروسته عذاب پر دوی نازل شو (موضح القرآن) دغه قصه پخوا له دی نه مفصله لیکلی شوی ده.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ ۝ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ ۝ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا^(۱۳۲) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرْتُمْ
إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ^(۱۳۳) أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ^(۱۳۴)
وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لَكُمْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ^(۱۳۵)

نسبت د دروغو کړی ؤ قوم د لوط رسولانو ته. کله چه وویل دوی ته (نوعی) ورور د دوی لوط آیا نه ویریدی تاسی (له عذاب د الله په شرک خپل؟) بیشکه زه چه یم تاسی ته رسول یم امانتگر نو ویریدی له الله (په ځان ساتلو له معاصیو) نه او اطاعت وکړئ ځما (په شرعیه ؤ امورو کښی) او نه غواړم زه له تاسی څخه پر دغه (تبلیغ) باندی هیڅ اجر (بدل، عوض) نه دی اجر ځما مگر پر رب (پالونکی) د عالمیانو دی. آیا راتگ کوئ تاسی (په لواطت کولو) نارینه ؤ ته له خلقو او پریردی تاسی هغه چه پیدا کړی دی تاسی ته رب ستاسی له ښځو ستاسی، بلکه تاسی چه یی یو قوم یی له حده تیریدونکی (له حلاله حرامو ته).

تفسیر: یعنی په گرد (تول) جهان کښی یواځی نارینه ستاسی د شهوت بهولو دپاره پاتی ؤ. یا په توله دنیا کښی یواځی هم دا تاسی پر دغه شنیع فعل مرتکب کیږئ چه د دغه خلاف الفطرت فعل په کولو د انسانیت له حدودو هم د باندی وتلی یی!.

قَالُوا لَیْنِ لَمْ تَنْتَهِ لَوْلَا تَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ^(۱۳۶)

وویل (قوم د لوط) قسم دی خامخا که وانه وښتی (چپ نشوی له دغو خبرو څخه) ای لوطه! نو خامخا شی به ته هر ورو (خامخا) له ایستل شویو (له دغه ښاره یعنی وبه دی شرو له دی ځایه).

تفسیر: یعنی ای لوطه! چپ شه! او دومره وعظ پریرده! که ته پخپلو دغو غوړیدلو سره خامخا مونږ په تنگوی! نو تا به له دغه کلی څخه د باندی وشرو.

قَالَ إِنِّي لَعَلَّكُمْ مِنَ الْقَالِينَ^(۱۳۷)

وویل (لوط) بیشکه زه له دی (بد) عمل ستاسی سره له بغض لرونکیو یم. (او

تری بی زاره یم).

تفسیر : نو عککه خامخا به زه پر دغه د نفرت اظهار کوم. او له نصیحت او پند ورکولو څخه به له سره نه چپ کیوم.
کله چه لوط علیه السلام له خپل قوم څخه مایوس شو، نو داسی دعاء ئی وکړه:

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾

ای ربه عهما نجات راکړه ماته او اهل عهما ته له (عذاب) د هغو کارونو چه دغه (قوم) ئی کوی .

تفسیر : یعنی د دوی له نحوسته او وبال څخه مو وساته! او دوی پرته (علاوه) له مونږه تباہ او غارت کړه.

فَجِئْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٠﴾ إِلَّا جُوزَافِي الْغَابِرِينَ ﴿١٤١﴾

پس نجات ورکړو مونږ دغه (لوط) ته او اهل د ده تولو ته. مگر (نجات مو ورنه کړ) یوی بودی ښځی ته چه په (جمله) د باقی پاتی کیدونکیو (په عذاب) کښی وه.

تفسیر : دغه بودی د ده ښځه وه چه له دغو بدکارانو سره متحده او متفق وه نو کله چه د الله تعالیٰ عذاب نازل شو دا هم له هغو سره یو ځای هلاکه او تباہ شوه.

ثُمَّ دَعَرْنَا الْأَخْرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٤٣﴾

بیا هلاک کړل مونږ هغه نور. او مو وراوه پر دوی باندی باران (د کانو) پس بد باران د ویړول شویو (باران د دوی) ؤ.

تفسیر : یعنی د هغوی کلی له پلوه (طرفه) پر بل مخ وایړول شول او له آسمانه پری کانی وووړول شول چه بالاخر د یوی غونډی په شان واوښتل د دوی مفصله قصه هم په «الاعراف» او هم په نورو ځایونو کښی لیکلی شوی ده.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٤٥﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٦﴾
كَذَّبَ أَصْحَابُ الْمِرْثَلِ ﴿١٤٧﴾

بیشکه په دغه (اهلاک د قوم د لوط کښی) خامخا لوی دلیل (د قدرت او عبرت) دی او نه ؤ زیاتره د دوی مومنان. او بیشکه رب ستا خامخا هم دی ښه غالب دی (په انفاذ د احکامو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره) نسبت د دروغو کړی ؤ صاحبانو د ځنگل (د ونو) رسولانو ته.

تفسیر : ابن کثیر رحمة الله علیه لیکلی دی چه «اصحاب الایکه» هم هغه د مدین قوم دی «ایکه» یوه ونه وه چه دغو خلقو به د هغی ونی عبادت کاوه نو په هم دغه مناسبت دوی ته «اصحاب الایکه» وائی او د هم دغه په سبب ئی شعيب علیه السلام ته د دوی د «اخوهم» سره تعبیر ونه فرمایه. ځکه چه د انبیاء اخوت به محض پر قومی او نسبی تعلقاتو مبنی ؤ که «مدین» ئی فرمایلی وی نو بیا د «اخوهم» ویل موزون ؤ. «اصحاب الایکه» ئی فرمایلی په یو مذهبی نسبت سره ئی ذکر وکړو نو په دغه حیثیت اخوهم فرمایل د حضرت شعيب علیه السلام له شانه سره مناسب نه ؤ. په هر حال «مدین» او «اصحاب الایکه» یو قوم دی. او حضرت شعيب علیه السلام د هم دغه قوم په طرف مبعوث شوی دی پخوا له دی نه هم د ده په متعلق څه بحث تیر شوی دی.

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٨﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا
وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٥٠﴾ أَوْفُوا الْكَيْلَ
وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٥١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطِ أَسْمَارَ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٥٢﴾

کله چه وویل دوی ته شعيب چه آیا نه ویریږئ (له عذابه د الله په شرک خپل). بیشکه زه چه یم تاسی ته رسول یم امانتگر نو ویریږئ تاسی له الله او اطاعت وکړئ ځما (په شرعیه ؤامورو کښی) او نه غواړم زه له تاسی څخه پر

دغه (تبليغ) هيڅ اجر (بدل، عوض) نه دی اجر عطا مگر پر رب (پالونکي) د عالميانو دی. پوره ورکوي تاسي پيمانه (کله چه چاته غله پيمانه کوي) او مه کيږئ له کمو ورکونکيو (د پيماني) نه او تول کوي تاسي په تله برابره سره (او هيڅ کمی په هيڅ شان شي کښي مه کوي!).

تفسير : يعنی په معاملاتو کښي خيانت او بي انصافي مه کوي! هم هغسي چه د اخيستلو په وقت کښي ئي پوره اخلي. او په هم هغه شان سره ئي تلئ او پيمانه کوي! نو د ورکولو په وقت کښي ئي هم پوره تلئ او پيمانه کوي!.

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٢﴾

او مه کموي تاسي خلقو ته خيزونه د دوي (او په هيڅ خيز کښي د دوي حقوق مه ستوي! (منع کوي) او مه گرځي تاسي په عموکه کښي په دغه حال کښي چه فساد کونکي اوسي.

تفسير : يعنی په ملک کښي داري مه اچوي! او د خلقو حقوق مه تلف کوي!.

وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِيلَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٣﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٤﴾ وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَذِبِينَ ﴿١٨٥﴾

او وويريږئ له هم هغه (الله) څخه چه پيدا کړي ئي يي تاسي او خلق رومبني وويل (اصحب الايکه) بيشکه هم دا خبره ده چه ته له سحر کرو شويو نه ئي (چه له ډيره سحره دی عقل مغلوب شوي دی) او نه ئي ته مگر يو بشر انسان په شان عموږ او بيشکه شان دا دی چه مونږ گمان کوو پر تا چه خامخا (ته ئي) له (جمله) د دروغو جنانو (په دغه دعوي خپله کښي)

تفسير : يعنی د نبوت په دعوي کښي او د عذابونو په انذار او نورو وعدو او وعيدو او خبرو کښي.

فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٦﴾

پس راوغورځوه پر مونږ يوه توتۀ له آسمانه كه ئي ته له صادقانو رښتينو (په دغه دعوى خپله كښي).

تفسير : يعنى كه ته اى شعيبه! صادق او رښتين ئي نو د آسمان يا د ورځو كومه توتۀ ولي پر مونږ باندې نه غورځوي! او نه مو پرې وژني؟!

قَالَ رَبِّيَ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٢٦﴾

وويل (شعيب) رب ځما ښه عالم دى په هغو كارونو چه تاسي ئي كوي (نو جزاء به دركړي په هغو).

تفسير : يعنى دغه خبره خو يواځي الله تعالى ته ښه معلومه ده چه پر كوم جرم باندې به په كوم وقت او څومره سزا ورکړي شي؟ د عذاب نزول ځما کار نه دى. ځما کار يواځي دعوت تبليغ او وښول دى چه دغه مې انجام ته رسولى دى.

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ عَذَابُ يَوْمِ الظَّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢٧﴾

پس نسبت د دروغو وکړ دغو (صاحبانو د ځنگل) هغه (شعيب) ته نو ونيول دوى عذاب د ورځي د سيوري بيشکه چه دغه (عذاب) وه عذاب د ورځي ډيرى لوئى (چه ډير لوى دى عذاب ئي).

تفسير : د سايوان په شان داسي ورځ راغله چه له هغه څخه اور اوريدۀ، د لاندې په ځمکه كښي سخته زلزله شوه او يو سخت ويروونكى غږ او كريكه هم پورته شوه او په دې ترتيب كړد (تول) قوم تباہ شو. دغه قصه پخوا له دى نه هم مفصله تيره شوى ده. هلته دى بيا په هغو تفاسيرو يو نظر وغورځاوه شى!.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٢٩﴾ وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٠﴾ نَزَلَ بِهِ
الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿٣١﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿٣٢﴾

بیشکه چه په دغه (عذاب د صاحبانو د غنګل) کښی خامخا لوی دلیل (د قدرت او عبرت) دی او نه ؤ اکثر د دوی مؤمنان. او بیشکه رب ستا خامخا هم دی دی ښه قوی غالب (په انفاذ د احکامو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره) او بیشکه دغه (قرآن) خامخا نازل کړی شوی دی له (طرفه د) رب د عالمیانو (شعر سحر او باطلی قصی نه دی) نازل شوی دی په دغه قرآن سره روح امانتګر (یعنی راوړی دی دا قرآن جبریل الامین) پر زړه ستا دپاره د دی چه شی ته له ویروونکیو (خلقو له عذابه د الله)

تفسیر : د سورت په ابتداء کښی د لوی قرآن ذکر ؤ او د ده پر تکذیب انذار ورکړی شوی ؤ په منع کښی د حق د مکذبینو واقعات بیان شول. له دی غحایه بیا د هم هغه سابق مضمون طرف ته عود کړی شوی دی یعنی لوی قرآن کریم هغه مبارک او عظیم الشان کتاب دی چه رب العالمین نازل کړی دی او د جبریل امین علیه السلام په وسیله ستا پر پاک او صاف زړه لیږلی شوی دی. هم دغه پاک زړه ؤ چه د الله تعالیٰ په علم کښی د دغه دروند امانت د پورته کولو او ساتلو وړ (قابل) او لائق ؤ. لکه چه قرآنی وحی راغله او سم ستا په زړه کښی ئی غحای ونیو. تا هغه ګردی (تولی) د خپل زړه په غوړونو سره واوریدی او پری وپوهیدی او محفوظی دی پکښی وساتلی. ښائی د «علیٰ قلبک» په لفظ کښی دغه ته هم اشاره وی چه د وحی نزول داسی دوه کیفیتونه درلودل (لړل) چه په صحیحه ؤ احادیثو کښی وارد شوی دی. یعنی کله به د «صلصلة الجرس» په شان راتله او کله به پرښتی مخامخ راتللی او د انسان په شان به ئی بالمشافه خبری کولی په دغو کښی به د قرآن وحی اغلباً په رومبنی کیفیت سره راتله. ځکه چه په دواړو حالتونو کښی د محققینو په نزد فرق دغه ؤ چه په رومبنی حالت کښی نبی له بشریت څخه منخلع کیده او د ملکیت په طرف به ته. ګواکی په دغه وقت کښی جسدانیه آلات بالکل معطل کیدل او یواځی له روحی قوتونو او قلبی حواسو او باطنی مشاعرو څخه به ئی کار اخیست. او د زړه په غوړونو سره به ئی د الله تعالیٰ وحی آوریده او د زړه په سترګو به ئی پرښته لیده او په خپل زړه کښی به ئی د الله تعالیٰ په قوتونو سره د هغو علومو تلقی کوله. او محفوظ به ئی ساتل. په خلاف د بل حالت چه په هغه کښی به په هم دغو ظاهری سترګو پرښتی ته کتل. او په هم دغو ظاهری غوړونو سره به ئی د هغی غوړ آوریده هم دغه وجه ده چه د وحی د رومبنی قسم په نسبت په احادیثو کښی فرمایلی شوی دی چه: «هو اشد علی: هغه پر ما باندی سخته درنه وی.» ځکه چه په هغی کښی رسول الله صلی الله علیه وسلم د بشریت له وضعیته د ملکیت په طرف صعود او ترقی کوله والله اعلم.

بِلِسَانِ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩﴾

په ژبه عربی ښکاره سره (راوړی دی دغه قرآن جبریل امین پر زړه ستا).

تفسیر : یعنی په نهایت فصیح، ملیح، لایح عربی ژبه کښی ئی نازل کړ. له دی ځایه معلومیږی چه له «علی قلبک» څخه دغه مراد نه دی چه یواځی قرآنی مضامین د رسول الله صلی الله علیه وسلم پر زړه نازل شوی دی او بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه په خپلو الفاظو سره اداء فرمایلی دی بلکه الفاظ او معانی گړد (تول) سره یو ځای د ربانی وحی په وسیله د دوی پر مبارک زړه القاء شوی دی.

وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٣﴾

او بیشکه (مضامین د) دغه (قرآن) خامخا په کتابونو د رومنیو کښی (هم لیکلی دی).

تفسیر : یعنی د لوی قرآن او د ده د محترم راوړونکی خبر په پخوانیو آسمانی کتابونو کښی موجود دی، پخوانیو انبیاء پرله پسې دغه پخوا ویل او زیری ئی کړی دی لکه چه سره له زیاتو تحریفاتو او تبدیلاتو لا تر اوسه هم د داسی پخوا ویلو یوه ذخیره موندله کیږی او داسی هم مطلب کیدی شی چه د دغه پاک قرآن اکثریه مضامین اجمالاً یا تفصیلاً په پخوانیو کتابونو کښی موندل کیږی خصوصاً توحید، رسالت، قصص او نور هغه مضامین چه په هغو کښی تول سماویه کتابونه او گړد (تول) انبیاء او مرسلین علیهم الصلوٰة والسلام متفق او متحد دی.

أَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَةٌ أَنْ يَأْتِيَ الْبَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٣٤﴾

آیا نه ده دغو (کفارو) ته دلیل (په حقانیت د قرآن دا خبره) چه پوهیږی پر دغه (قرآن) عالمان د بنی اسرائیلو (او یقین پری کوی بلکه لوی حجت دی).

تفسیر : یعنی د بنی اسرائیلو علماء ښه پوهیږی چه دا هم هغه کتاب او رسول الله دی چه د هغه اطلاع په پخوانیو آسمانی صحیفو کښی ورکړی شوی وه لکه د هغوی څخه ځینو علانیه او ځینو پخپلو مخصوصو مجالسو کښی د دغه حق امر اقرار کړی دی او ځینی انصاف خوښوونکی د هم دغه علم په بناء مسلمان شوی هم دی لکه حضرت عبد الله بن سلام او نور. الغرض د یوه

منصف فهيم دپاره چه د هغه زړه د حق طالب وی او له الله تعالیٰ څخه هم ویریږي په دغه څیز کېنې لوی دلیل د قدرت او عبرت شته چه د نورو مذاهبو علماء هم پخپلو زړونو کېنې د دغه عظیم الشان قرآن په حقانیت پوهیږي. اگر که د ځینو عللو او عواملو لامله (له وجی) په ځینو اوقاتو کېنې د هغه په اعلام او اقرار سره جرات نشي کولی.

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ۝ فَقَرَأَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ۝

او که نازل کړی وی مونږ دغه قرآن پر ځینو عجمیانو باندې پس لوستلی وی (ځینو عجمیانو) دغه (قرآن) پر دغو (کفارو) نو نه به و دوی پر ده باندې ایمان راوړونکی.

تفسیر : یعنی تاسی خو د عربو د فصحاو څخه یی ممکن دی د معظمی مکی مشرکان داسی ووائی چه دغه قرآن به تا له خپله ځانه جوړ کړی وی حال دا چه دغه قرآن د اعجاز هغه حد ته رسیدلی دی چه د هغه مثل تول انسانان او پیریان هم نشي جوړولی او راوړلی خو بیا هم د ویلو دپاره دغسی یو احتمال پیدا کولی شی لیکن د دوی د ضد، عناد، شقاوت او بدبختی حال دا دی چه فرض ئی کړئ که دغه قرآن پر کوم غیر فصیح عرب یا داسی عجمی انسان باندې نازلیدی چه پر یوه حرف عربی ویلو هم قادر نه وی بلکه په فرض محال سره پر کوم لایعقل حیوان نازلیده خو بیا هم دغه خلق د هغه منونکی نه و په دغه وقت کېنې به ئی څه نور احتمالات پیدا کول. حضرت شاه صاحب لیکي: « کافرانو به ویل چه قرآن په عربی ژبه راغلی دی او د دغه نبی ژبه هم عربی ده کیږي چه ده پخپله دغه جوړ کړی وی که پر کوم غیری ژبی والا دغه عربی قرآن نازلیده نو مونږ به یقین کاوه الله وفرمایل چه د دغو د مکرونو او فریبونو خاوندانو زړه او ضمیر هیڅکله پر یوه خبره باندې ټینګ نه درېږي په دغه تقدیر به بیا دوی څه نه څه شبهه او اعتراض واورداوه چه بل څوک ئی ورزده کوی (موضح القرآن) لکه چه ننه ایستلی دی مونږ تکذیب د قرآن لره په قرآن عجمی

كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ۝ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ۝ فَيَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝ فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ ۝

هم داسی ننه ایستلی دی مونږ دا (تکذیب د قرآن) په زړونو د مشرکانو (په قرأت د نبی عربی سره) نه راوړی دوی ایمان په دی (قرآن) تر هغه پوری چه

ووينی دوی عذاب دردناک پس رابه شی (دغه عذاب) دوی ته یو ناخاپه حال دا چه دوی به نه پوهیږی. پس وائی به دوی آیا یو مونږ چه انتظار راته کاوه شی (چه ایمان راوړو نو وبه ویل شی ورته چه نه)

تفسیر : شیخ الهند او ځینو نورو مفسرینو د «سلکناه» ترجمه داسی کړی ده «هم داسی ننه ایستلی دی مونږ دا عناد او انکار په زړونو د مشرکانو کښی الخ» یعنی هغه انسان چه پر جرائمو او گناهونو عادی شی او خپلی گوردی (تولی) قواوی په شرارت او سرکشی لگوی نو الله تعالی هم سم له خپله عاده د ده زمام (واگی) ور سستوی او د ده په زړه کښی د انکار او تکذیب اثر ته ځای ورکوی دغه تقریر د شیخ الهند رحمة الله علیه له ترجمی سره سم وشو. لیکن ډیر مفسرین د «سلکناه» ضمیر د قرآن په طرف اړوی یعنی قرآن مو په دی ډول (طریقه) سره د مجرمانو په زړونو کښی ورداخل کړی دی چه دوی په خپلو زړونو کښی ښه پوهیږی چه دغه له سره د بشر کلام نشی کیدی خو بیا له ضده او عناده ایمان نه راوړی او در گرده (توله) تکذیب کوی تر هغه پوری چه په دنیا یا آخرت کښی دردناک عذاب پخپلو سترگو سره ووينی نو هلته به ئی ومنی چه بیشکه نبی رښتین ؤ. او هغه کتاب چه له خپله ځانه سره ئی راوړی ؤ هم رښتیا ؤ. مگر د دغه وقت دا منل به ئی هیڅ په درد نه خوری او څه نفع به نه وررسوی او کوم وقت چه دی د الله تعالی په عذاب یو ناخاپه اخته شی په دغه وقت کښی به داسی ووائی آیا مونږ ته به د لږ څه مدت دپاره مهلت راکړ شی څو مونږ په هغه کښی خپل اعمال ښه کړو؟ او د انبیاء په اتباع کښی زیار (کوشش) وکړو؟ دوی به په دنیا کښی عذاب ژر غوښت اوس چه ورته عذاب ژر رسیدلی دی نو مهلت غواړی.

ویل به کفارو چه دغه موعوده عذاب به کله وی نو الله تعالی داسی فرمائی چه:

أَفِيعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٢﴾ أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٣﴾ ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٤﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَمْتَنِعُونَ ﴿٢٥﴾

آیا پس په راتلو د عذاب ځمونږ کښی دوی جلتی کوی؟. آیا پس ویني ته خبر راکړه ماته که چیري نفع ورکړو مونږ دوی ته څو کاله (په حیات سره) بیا راشی دوی ته هغه (عذاب) چه ؤ دوی چه وعده ئی کړی شوی وه (له دوی سره) نو نه دفع کوی له دوی نه عذاب هغه شی چه وو دوی چه نفع ورکولی شوه دوی ته (په هغه باندی).

تفسیر : یعنی سره د دومره مهلت او دیل چه پخوا له دی نه دوی ته ورکړی شوی ؤ. هغه به ئی هم په هغه وقت کښی په کار نه ورځی. په دغه وقت کښی د دغو ډیرو کلونو مهلت کالعدم

وریشکاری او داسی به گنی چه په ریشیا سره دوی دیر ژر نیولی شوی دی: ﴿كَانَ يَوْمَ يَرَوْنَهَا كَرِيمًا كَبُورًا﴾ (د النازعات ۲ رکوع ۴۶ آیت (۳۰) جزء).

وَمَا أَهْلُكُنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ ﴿۲۸﴾ ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿۲۹﴾

او نه دی هلاک کړی مونږ هیڅ کلی (ښار) مگر چه څ هغه کلی او ښار ته ویروونکی (له عذاب د الله نه) دپاره د ذکر پند ورکولو دوی لره او نه وو مونږ ظالمان (په هلاک د دوی کښی).

تفسیر : یعنی د کوم یو قوم د ژوندون څادر هم داسی نه دی ټول کړی شوی بلکه پخوا د عذاب له نزوله کافی مهلت ورته ورکړی شوی دی. او ویروونکی او ویروونکی هښیار کوونکی نبی ورلیږلی شوی دی څو خلق په غفلت کښی پاتی نه شی. کله چه هغوی په هیڅ ډول (طریقه) د انبیاء خبرو ته غور نه دی نیولی نو وروسته له هغه گرد (ټول) سره تباہ او برباد کړی شوی دی. (العباد بالله).

وَمَا تَذَكَّرْتُ بِهِ الشَّيْطَانُ ﴿۳۱﴾ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿۳۲﴾

او نه دی راوړی دا (قرآن) شیطانانو او نه ښائیږی دوی ته (دغه راوړل) او نه طاقت او قدرت لری (شیطانان د راوړلو د قرآن).

تفسیر : په منع کښی ئی د مکذبینو احوال بیان وفرمایه او بیا د هم هغه اصلی مضمون د تکمیل او تتمیم په طرف کلام اوښتی دی چه: ﴿وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ﴾ دی. یعنی دغه کتاب د الله تعالی له جانب جبریل امین راوړی دی. د شیاطینو راوړی شوی نه دی. آیا دغه خبره شیاطینو ته کله ممکنه ده چه د داسی کتاب یو توری هم هغوی وویلی شی؟ د دوی د طبائعو خاصه خو ضلالت او گمراهی ده او پرته (علاوه) له فساد او ظلمت خورولو څخه بل څه کار نه لری. او دغه کتاب له اوله تر آخره پوری له رشد او صلاح او د هدایت له نوره ډک دی چه د دی تعلیم په اثر داسی یو مقدس جمعیت تیار شوی دی چه د هغوی په شان د ځمکی پر مخ تر آسمان لاندی ما سواء له انبیاء الله څخه بل کوم متقی، صادق، موحد، خائف من الله جمعیت نشته، نو دغه کتاب د علومو او معارفو هیڅ یوه رابطه او مناسبت د شیطانی طبائعو سره نه لری او نه شیطان د دی خبری وړ (مستحق) او لایق دی چه دغسی یو عظیم الشان متبرک د امانت بار پر خپلو اوږو واخیستی شی. ﴿لَوْ أَنزَلْنَاهُ الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ الآية - (د الحشر ۳ رکوع ۲۱ آیت (۲۸) جزء)

په روایاتو کښی راغلی دی چه غځینو مشرکانو به داسی خیال کاوه چه محمد صلی الله علیه وسلم ته غځینی پیریان راغی او دغه قرآن وربسی په «صحیح بخاری شریف» کښی راغلی دی چه یو غلی د وحی په نزول کښی لږ څه معطلی او غنډ (ایسارتیا) واقع شو. نو یوی ښځی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ته وویل چه «نعوذ بالله»: ستا شیطان ته پرېښودی! نو په دغو آیاتونو کښی د هم دغو خیالاتو تردید دی.

إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعَزُولُونَ ﴿٢١٧﴾

بیشکه دغه شیطانان له اوریدلو (د کلام د پرښتو) خامخا برطرف منع کړی شوی دی.

تفسیر: یعنی د قرآن د نزول په وقت کښی د هغه د حفاظت دپاره داسی زوروری غیبی پیری درولی شوی دی چه شیاطین له سره هغه ته نشی ورنژدی کیدی. او نه یو توری ئی له لیاری تبتولی شی کما قال الله تعالى: ﴿وَإِنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعُ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شَهَابًا رَصَدًا﴾ جزء ۲۹ (د الجن (۱) رکوع) ۹ آیت ﴿فَرَأَاهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ د الجن ۲ رکوع ۲۷ آیت (جزء ۲۹) ﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَتُورِلُ مِنْ خَلْفِهِ حَيْدًا﴾ (د خم السجده (۵) رکوع ۴۲ آیت ۲۴ جزء).
تنبيه: د شیاطینو د غیبی خبرو د اوریدلو دپاره د کوشښ کولو او د دوی ناکام پاتی کیدلو په متعلق د حجر د سورت په شروع کښی مفصل کلام کړی شوی دی هلته دی هغه ولوست شی.

فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذِّبِينَ ﴿٢١٨﴾ وَإِنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٩﴾ وَخُفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٠﴾ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنَّي بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢١﴾

پس مه بوله ته له الله سره معبود بل (حاکم او که دی داسی وکړه) پس شی به ته له عذاب ورکړ شویو. او ویروه ته (له عذابه ای محمده! هغه) خپلوان د تا چه ډیر نژدی دی (درته). او ښکته کړه وزر خپل (یعنی نرمی وکړه) هغه چاته چه متابعت ئی کړی دی ستا له مومنانو نه. پس که نافرمانی وکړی (دغه خپلوان دی له تانه) پس ووايه ته (ای محمده! دوی ته) بیشکه زه بیزاره یم له هغه (شرک او معاصی) چه کوی ئی تاسی.

تفسير : دغه ئى فرمائى دى محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم ته او اورولى ئى دى نورو ته
يعنى كله چه دغه كتاب بلاشك او شبهه د الله تعالى له جانبه نازل كرى شوى دى شيطان د يوى
ذرى په اندازه هم پكښى مداخله نه ده كرى نو د قرآن پر تعليم تگ وكړه چه پكښى اصل الاصول
توحيد دى، د شرك او كفر او تكذيب شيطاني لپاره مه اختياروه كه نه د الله تعالى له عذابه د
نجات هيڅ لپاره نشته ځينو مفسرينو دا خطاب عام كرى هر هغه چاته چه صلاحيت د مخاطبى
د دى خطاب لرى.

يعنى له نورو څخه پخوا خپلو اقاربو او خپلوانو ته تنبيه وركړئ چه په خير غوښتلو كښى د دوى
حق مقدم دى برسیره په دى د انسانانو د صداقت او حقانيت امتحان او ازموینه هم د خپلو او
اقاربو په معاملو كښى اخيست كيږي. حضرت شاه صاحب ليكي: « كله چه دغه آيت نازل شو
رسول الله صلى الله عليه وسلم گردو (تولو) قريشو ته په زوره واوروه عن تر عمى (ترور) او لور او
اكا پورى ئى هم ورساوه چه د خپلو ځانونو دپاره فكر وكړى چه د الله تعالى په حضور كښى
تاسى مخامخ كيدونكى يئ او زه هلته ستاسى لپاره هيڅ شى نشم كولى. فرمائى الله تعالى او
ښكته كړه وزر خپل يعنى نرمى وكړه هغه چاته چه متابعت ئى كرى دى ستا له مؤمنانو نه يعنى
پر مؤمنانو شفقت او زړه سوي ولره ا اعم له دى نه چه خپل وي يا پردى پس كه نافرمانى وكړى
دغه خپلوان دى له تانه پس ووايه اى محمده دوى ته بيشكه زه بيزاره له هغه كار د شرك او
معاصى چه كوى ئى تاسى يعنى هر څوك چه د پاك الله له حكمه مخالفت وكړى كه مو خپل يا
پردى وي ترى بيلتون او بيزارى وفرمايه (موضح).

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٢١٤﴾

او توكل وكړه (په تولو مهماتو كښى) پر ښه قوى غالب (په انفاذ د احكامو)
دير رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسير : يعنى نافرمانى كوونكى هر څوك چه وي او هومره چه وي ستا هيڅ نشى خرابولى له
گردو (تولو) څخه بيزاره ا او يواځى پر پاك الله اعتماد او اطمينان ولره چه لوى زبردست ذات
دى او د هيچا هيڅ شى د ده په مقابل كښى نشى چليدى او رحم او مهربانى كوونكى هم دى
لكه چه دى له خپلى مهربانى هر وقت پر تا د مهربانى نظر لرى او خپل رحمت او عنايت
درياندى مېږلوى.

الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٥﴾ وَتَقْلِبُكَ فِي السُّجُودِ ﴿٢١٦﴾

هغه (الله) چه وینی تا کله چه پاڅیږی یواځی (دپاره د تهجد) او (هم وینی) گرځیدل او بختل راو بختل ستا (په صف د) ساجدانو کښی.

تفسیر : یعنی کله چه ته د تهجد دپاره پاڅیږی. او د متوسلینو خبر آخلی چه د الله تعالی په یاد کښی شامل دی؟ که تری غافل؟ (موضح) یا کله چه ته د لمانځه دپاره دریږی او د جماعت په لمانځه کښی نقل او حرکت رکوع او سجود او نور کوی او د مقتدیانو حال احوال ته گوری. او ځینو له اسلافو څخه ویلی دی له ساجدینو څخه د محمد صلی الله علیه وسلم آباء مراد دی یعنی ستا رڼا د یوه نبی له صلبه د بل نبی تر صلبه پوری انتقال او بالاخر د نبی الله په صورت ستا موجودیت او مبعوثیت بلکه ځینو مفسرینو په دغه لفظ سره د محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د والدینو پر ایمان استدلال کوی دی والله اعلم.

إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۚ هَلْ أَنْتُمْ عَلَىٰ مَا تَنْزِلُ الشَّيْطَانُ ﴿٢٦﴾
تَنْزِلُ عَلَىٰ كُلِّ آقَاكٍ أَثِيمٌ ﴿٢٧﴾

بیشکه دغه (الله) هم دی دی ښه آوریږونکی (د گردو (تولو) اقوالو) ښه علم والا (په تولو احوالو). آیا خبر درکړم زه تاسی ته (ای مشرکانو) په هغو (خلقو) چه کوزیږی شیطانان (پر هغوی). (بیا پخپله الله فرمائی) کوزیږی (شیطانان) پر هر ډیر دروغجن کذاب ډیر گنهکار.

تفسیر : دلته بیا د قرآن په صدق او د شان پر عظمت تنبیه فرمائی یعنی د ساجدینو او تهجد کوونکیو داسی امام ته چه د الله تعالی په معامله کښی د پردی او خپل پروا نه کوی او له گردی (تولی) دنیا څخه شکولی یواځی پر واحد الله باندی توکل او اعتماد لری آیا داسی ویل کیدی شی چه (معاذ الله) شیطان پری وحی راوړه؟ راځی چه زه تاسی ته وښیم چه شیطانی وحی پر څه قسم خلکو نازلیدی؟ هغه پر دروغجنانو بدمعشانو او بدکارانو باندی راځی ځکه چه شیطانان له رښتینو او نیکو انسانانو څخه پیڅی مرور او بیزاره او هغوی ته په بده سترگه گوری او له هغو دروغجنانو دغابازانو مکارانو څخه خوښی او خوشالی کوی چه د ده له مرضی سره برابر وی. ښه له گردو (تولو) صادقانو څخه زیات صدیق او له گردو (تولو) نیکانو څخه زیات نیک او متقی انسان د شیطانی وحی سره څه نسبت لری؟ د رسول الله صلی الله علیه وسلم صدق، امانت، اتقاء، طهارت، خوف عن الله خو هغه عالی اوصاف دی چه د صباوت له وخته د نبوت تر مدت پوری د ده گرد (تول) قوم هغه منلی دی او تسلیموی. تر دی چه «الصادق الامین» لقب د هم دغو له جانبه هم دوی ته ورکری شوی ؤ.

يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُهُمْ كَذِبُونَ ﴿٣٣﴾

چه پردی (دا شیطانان) غور (خبرو د پرستو ته) او اکثر د دوی دروغجنان دی. (یا غورغوی شیطان خپلی اوریدلی شوی خبری له ملائکو کاهنانو ته چه افاک ائیم دی او زیاتره د دوی دروغجنان دی چه زیاتری خبری ئی دروغ دی).

تفسیر : یعنی شیاطین د یوه نه یوه جزئیه و غیبیه و امورو د خبرو په متعلق کوم شیان له ورا د تهنیدلو په منځ کښی اوری په هغو کښی سل نوری خبری له خپله خانه گدوی او بیا هغه خپلو کاهنو دوستانو ته رسوی دغه د دوی د وحی حقیقت دی. پر خلاف د دی د انبیاء وحی داسی منظمه او مرتبه محفوظه ده چه د هغی یو حرف یو حرکت هم نشی پاتی کیدی. ځینو د «یلقون السمع» معنی داسی اخیسته ده چه شیاطین د ملا الاعلیٰ په طرف غور پردی که کومه غیبی خبره یا غور ئی غور ته ورسیدی یا دروغجنو گنهکارانو د شیطان خوا ته غورونه نیولی وی که کومه خبره له هغوی غنی واری او بیا ژر ژر ژر ئی خوره کوی.

وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٣٤﴾

او (کافران) شاعران متابعت کوی د دوی ناپوهان (بی لیاری).

تفسیر : کافرانو به رسول الله صلی الله علیه وسلم ته استغفر الله کله کاهن، کله شاعر ویل نو دلته فرمائی چه د شاعری خبری محض تخیلات دی او له تحقیق سره بیخی تعلق نه لری نو ځکه په هغه خبره کښی ماسواء د مجالسو تودوالی او د خوښی او ساعت تیری او چرچی او واه واه ویلو بل کوم مستقل هدایت نه دی حال دا چه د دغه رسول الله صلی الله علیه وسلم د پاک صحبت په میمنت او د دغه قرآن په برکت په زرهاو سړیو د نیکی او هدایت لیاری موندلی دی.

أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَّهْمُونَ ﴿٣٥﴾

آیا نه وینی ته چه بیشکه دوی په هری کندی او هری پندی د (خبری) کښی سرگردانه گرځی (او ښکته پکښی دوبیری. او پروا نه کوی چه دا حق دی که باطل).

تفسير : يعنى هر يو مضمون چه د دوى په لاس كښي ولويد نو دوى هغه پسي اوږدوى كه د چا په تعريف او ستاينه (صفت) كښي ولگيدل نو هغه آسمان ته خيژوى او كه د چا په مذمت كښي لگيا شول نو د گردى (تولى) دنيا عيوب او مذمت په هغه كښي راټولوى. موجود معلوم گرځوى او له معدوم څخه يو خورا (دير) دير ثابت او معلوم او موجود منظومى الغرض دروغ، مبالغه، تخيل د دوى د كين لاس معمولى لوبى دى په هره صحراء او بيديا كښي چه يو ځلى دوى سم شي بيا نو دوى بيرته مخ گرځوونكى نه دى نو ځكه د اشعارو په نسبت مشهور دى چه «اكذبه احسنه».

وَأَنْتُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٧﴾

او بيشكه دغه (شاعران) وائي هغه چه نه ئي كوى دوى.

تفسير : يعنى كله چه شاعر اشعار ولولى نو داسى در ښكارى چه د ده قائل به له «يما» او «توروايانا» څخه هم ښه ميره (بهادر) او زړه ور او له څمري څخه به زيات شجاع وي. او كله چه وئى كورى نو په انتهائى درجه دارن بى زړه او جبون درښكارى. او كله بالعكس چه دوى وگورى روغ رمت پياوړى (تكړه) او مضبوط درښكارى وللى د دوى د اشعارو له لوستلو څخه داسى درځرگنديږي (درښكاريږي) چه د دوى روح قبض شوى يا ئي نبضين له حركته لويديلى دى. اوس به مري. «حالى» پخپل يو مسدس كښي د دغو دروغو يوه ښه نقشه ايستلى ده. الغرض د الله تعالى دغه معظم رسول چه خاتم الانبياء دى د دغه جماعت سره هيڅ علاقه او ارتباط نه لري او له هم دغه جهته ئي فرمايلى دى «وما علمناه الشعر وما ينبغي له» د محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم هره خبره سره كره، جوته، رښتيا، حقه او روښانه او د تحقيق، عدل او انصاف په ميزان كښي تللى شوى وه هره خبره چه د دوى له مباركى ژبي څخه وته هم هغه به عملاً ليدلى كيده آيا شاعر د داسي صفاتو خاوند دى؟ او شاعر هم دى ته ويلي شي؟. كلا وحاشا ثم كلا وحاشا.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٨﴾

مگر (نه دى مذموم) هغه (شاعران) چه ايمان ئي راوړى دى او كړى ئي دى دوى ښه (عملونه) او يادوى دوى الله ډير او بدل اخلى (له كفارو په هجو د كفارو) وروسته له هغه چه ظلم كړى شوى وي (پر هغو) او ژر به پوه شي هغه كسان چه ظلم ئي كړى دى چه كوم ځاى ته به بيرته لاړ شي دوى (يعنى بد

عجای ته به لاپ شی پس له مرگه).

تفسیر : مگر هغه څوک چه په هر شعر کېږي د الله تعالیٰ حمد ووايي يا د نيکي په لوري ترغيث ورکړي يا د کفر مذمت يا د گناه خرابي څرگنده (ښکاره) کړي يا د هغو کافرانو هجو او بدې ووايي چه د اسلام هجو کوي يا که څوک ده ته ايداء او ضرر ورسوي د هغه جواب د اعتدال په اندازه ورکړي . نو داسي شعر ويل نه دي مذموم. لکه چه حضرت حسان بن ثابت رضي الله تعالیٰ عنه او نورو به هم داسي اشعار ويل نو ځکه رسول الله صلي الله عليه وسلم پر ده امر صادر کړ چه د کفارو جواب ورکړه روح القدس ستا سره دي.

د «من بعد ما ظلموا» په مناسبت ئي وفرمايل چه: ظالمانو ته به عنقریب خپله آخره خاتمه او انجام معلوميږي چه د دوي اوبښ پر کومه دده پريوځي؟ له گردو (تولو) څخه زيات ظلم دا دي چه د الله تعالیٰ کتابونو او انبياؤ ته د دروغو نسبت کوي. او په کاهن او شاعر ويلو سره ئي تکذيب کوي.

تمت سورة الشعراء بفضل الله تعالى وحسن توفيقه

سورة النمل مكية وهي ۹۳ آية و ۷ ركوعات ورقم تلاوتها ۲۷ تسلسلها حسب النزول ۴۸ نزلت بعد الشعراء.

د «النمل» سورت مكي دي (۹۳) آيتونه (۷) ركوع لري. په تلاوت کېږي (۲۷) او په نزول کېږي (۴۸) سورت دي وروسته د «الشعراء» له سورت څخه نازل شوي دي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دير) مهربان، دير رحم والا دي.

لَسَ تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ ① هُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ②
الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ③
إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْبَهُونَ ④

دا (آيتونه د دي سورت) آيتونه د قرآن او د كتاب مبین (ښکاره بيانونکي) دي. (دغه قرآن) سمه صافه لياره ښوونکي دي (تول جهان ته) او زيري ورکوونکي دي مؤمنانو ته (په نعيم سره) هغه (مؤمنان) چه قائموي (سم

اداء کوی سره له (تولو حقوقو) لمونځ او ورکوی زکوٰۃ (د اموالو خپلو) او دوی په (ورځی) آخری (چه قیامت دی) هم دوی یقین کوی (چه خامخا رابه شی په حقه سره) بیشکه هغه کسان چه نه راوړی ایمان په (ورځی) آخری (چه قیامت دی) بنائسته کړی دی مونږ دوی ته (قبیحه) عملونه د دوی پس دوی حیران سرگردانه دی (په دغو بدو اعمالو خپلو کښی).

تفسیر : یعنی هر هغه څوک چه له ده سره د آخری خاتمی او انجام فکر او اندیښنه نه وی نو هغه دی د هم دغی فانی دنیا په فکر او اندیښنه کښی ډوب پروت وی او د ده د گردو (تولو) زیارونو (محنتونو) او کوښښونو مرکز هم دغه څو ورځنی دنیوی ژوندون دی او د هغه کتاب او نبی په طرف له سره نه گوري چه د دوی مخ له هغه فانی طرف نه د عاقبت او باقی ژوندون په طرف اړوی او متوجه کوی ئی. او نه ورته فکر او توجه کوی دوی په دنیوی عیش او مینه کښی داسی غرق او ډوب تللی دی چه د هادیانو خبرو ته له سره غوږ نه ږدی بلکه پر دوی مسخری کوی او ملندی وهي، پر آسمانی صحائفو طعنی وهي او پر انبیاء مزاح کوی او هم دغه وضعیت پخپل فکر او زعم ښه بولی او پرله پسې په هم دغه گمراهی کښی ترقی او پرمخ تگ کوی. تنبیه : د تزئین نسبت د الله تعالیٰ په طرف له دی حیثیته شوی دی چه د هر شی خالق او مالک هم دی دی پر کوم سبب باندی د مسبب ترتب بی د ده د مشیت او ارادی څخه نشی کیدی لکه چه په نورو ځایونو کښی د اضلال، د ختم د طبع او د نورو نسبت هم ده ته شوی دی د «نمل» د سورت د دغو ابتدائی آیاتونو مضمون د «البقرة» د سورت له ابتدائی آیاتونو سره زیات مناسب او قریب دی نو ښائی د هغو آیاتونو تفاسیر دلته بیا یو ځلی ولوستل شی.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْآخَسِرُونَ ⑤

دا هم هغه کسان دی چه مقرر دی دوی ته ډیر بد عذاب (په دنیا کښی) او دوی په آخرت کښی هم دوی زیانکاران دی.

تفسیر : یعنی هلته به له گردو (تولو) څخه زیات هم دوی په نقصان او خساره کښی پراته وی.

وَإِنَّكَ لَتَلْقَىٰ الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ⑥

او بیشکه ته (ای محمده!) خامخا در ښوولی کیږی (دررسیږی) تاته قرآن له نزده د ښه حکمت والا ښه علم والا (چه الله دی).

تفسیر : یعنی دغه بدبختان پرپڑدہ چہ د ضلالت پہ تیبہ (میرہ) کنبی سرگردانہ وگرخی کله چہ دوی د عظیم الشان قرآن قدر او عزت ونہ پیژندہ او د دہ د ہدایاتو او بشاراتو شخہ ئی فائدہ وانہ خستلہ نو بنائی چہ د دوی حال او احوال ہم داسی کیدی. تاسی اللہ تعالیٰ تہ شکر وکری چہ د دغه علیم او حکیم لہ جانبہ لہ گردو (تولو) حُنی زیات عظیم الشان کتاب (قرآن) تاسی تہ مرحمت شوی دی چہ لہ هغه شخہ تل تاسی تہ جدید جدید فوائد درسیری او پہ هغه کنبی مؤمنانو تہ بشارات او مکذبانو تہ عبرتناکہ واقعات اورول شوی دی خو د صادقانو زرونہ مضبوط او قوی او د دروغو حمایت کوونکی پر خپلی بدی خاتمی او خراب انجام مطلع شی. لکہ چہ پہ ہم دی اغراض وروستہ لہ دی نہ د حضرت موسیٰ علیہ السلام او د فرعونیانو قصہ اورولہ کیری.

اِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا ۖ

(یاد کرہ) هغه وقت چہ وویل موسیٰ بنحی خپلی تہ بیشکہ چہ ما ولید یو اور (لہ لری).

تفسیر : دغه لہ «مدین» نہ د راتګ پہ وقت کنبی شہ وقت چہ «دوی وادی» تہ ورنژدی شو. کله چہ ئی پہ یوه یخہ توره تیارہ شپہ کنبی لیارہ ورکہ کری وه د حضرت موسیٰ علیہ السلام وینا دہ چہ لہ خپلی بنحی بی بی صفوره د شعیب علیہ السلام لور سرہ ئی کوی د دغه مفصلہ قصہ د «طہ» د سورت پہ تفاسیرو کنبی پخوا تیرہ شوی دہ هلته دی بیا ولوستی شی.

سَأْتِيكُمْ مِنْهَا خَبِيرًا وَاتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ۚ

ژر بہ راوړم تاسی تہ لہ دی (خای د اورہ) خبر (د حال د لیاری) یا بہ راوړم تاسی تہ لمبہ لګولی (پہ سر د پلتي یا لرګی) دپارہ د دی چہ تاسی تاودہ شی (پہ هغه اور).

تفسیر : یعنی د لیاری خبر او پته تاته راوړم کہ د دغه اور سرہ نژدی څوک وی. کہ نہ اقلا ستاسی د تودیدلو دپارہ کومه لمبہ یا څکروته بہ راوړم.

فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا ۖ

پس کله چہ راغی دغه (موسیٰ) هغه (اور) تہ غږ وکړ شو داسی چہ برکتناک کری شوی دی هغه چہ پہ دغه اور کنبی دی او هغه چہ چاپیر دی لہ دغه (اوره)،

تفسیر : کله چه موسی علیه السلام هلته ورسید دغه خبره ورته معلومه شوه چه دغه دنیوی اور نه دی بلکه غیبی او نورانی اور دی چه په هغه کښی د الله تعالی د انوارو آثار څرگندیږی (راښکاره کیږی) یا د هغه بریښنا بریښی ښائی چه دغه به هم دا وی چه په حدیث کښی د هغه په نسبت فرمایلی شوی دی: «حجابه النار» یا «حجابه النور» بیا له غیبه پری غږ وشو: ﴿أَنْبُوءٌ لِّمَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ یعنی د ځمکی دغه توتو مبارکه ده او په دغه اور کښی چه کومه تجلی ده هغه هم مبارکه ده او د ده په منځ او شاوخوا کښی کوم ذوات چه دی هغوی گرد (تول) مقدس دی. مثلاً پریښتی، یا پخپله موسی علیه السلام. هغه گرد (تول) سره مبارک دی. دغه ئی اغلباً د موسی علیه السلام د مانوس گرځولو او د اعزاز او اکرام دپاره فرمایلی دی.

وَسُبِّحَنَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۝

او (غږ وکړ شو چه) پاکی ده الله ته چه رب (پالونکی) د عالمیانو دی.

تفسیر : یعنی د مکان، زمان، جهت، جسم، صورت، رنگ او د حدوثو د نورو سماتو څڼی د الله تعالی ذات پاک دی. په اور کښی د ده د تجلی دغه معنی نه ده چه معاذ الله په اور کښی به د ده مقدس ذات حلول فرمایلی و؟ عالم رنوونکی لمر هم په قلعي لرونکی آئینه (هنداره) کښی متجلی کیږی لیکن کوم داسی ناپوه او احمق به پیدا کیدی شی چه داسی ووائی چه د شمسی دومره یوه لویه کره په دغومره یوی وړوکی هنداری کښی څای نیولی دی؟.

يُوسَى إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

ای موسی شان دا دی چه زه یم الله ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چه هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوم).

تفسیر : یعنی په دغه وقت کښی له تا سره زه پخپله غوږدونکی یم دغه کرده (توله) واقعہ مفصلاً د «طه» په سورت کښی تیره شوی ده. (بیا غږ ورته وشو داسی چه):

وَالْقَصَصَ أَفَلَمْ يَرَ أَهْلًا تَهُتُّرُ كَأَنَّهُمْ جَانُّ

او وغورځوه همسا خپله (نو ئی وغورځوله) پس کله چه ولیدله (موسی) هغه

(همسا) چه خوځیدله گواکي دغه (همسا) یو نری سپین غغاستونکی مار دی.

تفسیر : ښائی په ابتدا کېنې به نری وی. یا به د حرکت د سرعت لامله (له وجې) دغه تشبیه ورکړی شوی وی. نه د جثې د صغارت لامله (له وجې).

وَلَّىٰ مُدَبِّرًا أَوْكَمَ يُعَقِّبُ يَهُوسَىٰ لَأَتَّخِفَنَّ إِنِّي لَا إِخْفَ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾

نو مخ ئی تری وگرځاوه په شا تلونکی او راونه گرځیده بیرته (نو بیا غږ ورته وشو) ای موسی مه ویرېږه (له دی ماره) بیشکه زه چه یم نه ویرېږی په نزد غما مرسلان. (له هیڅ شی نه)

تفسیر : یعنی سره له دی نه چه دغه د حضور او اصطفاء مقام ته هم رسیدلی ئی خو بیا هم ویرېږی نو دغه ویریدل څه مطلب او معنی لری؟ مرسلانو ته نه دی لائق چه وروسته غمونږ د قرب دربار د رسیدلو څخه له همسا یا مار یا د بل کوم مخلوق څخه ویرېږی. په دغه مقام کېنې ښائی چه د دوی زړونو ته انتهای سکون او طمانیت حاصل شی. تشبیه : دغه طبیعی خوف دی چه د نبوت سره څه منافات نه لری.

إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حَسَنًا بَعْدَ سَوْءٍ فَإِنِّي عَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾

لیکن هغه څوک چه ظلم ئی کړی وی (په ځان خپل) بیا بدل راوړی نیکی وروسته له بدی (چه په صدق سره ثابت شی) پس بیشکه زه ښه ښونکی یم (د خطیاتو) دیر رحم والا یم (په انعام د اجر او ثواب سره نو د ده توبه به قبولم او مغفرت ورته کوم).

تفسیر : دغه منقطع استثناء ده یعنی وروسته له دی نه چه د الله تعالیٰ قرب ته ورسیدی تاته هیڅ ویره او اندېښنه نه ده په کار خوف او اندېښنه یواځی هغه چاته په کار ده چه کومه گناه یا خطاء تقصیر ئی کړی وی چه د هغه په نسبت هم غمونږ په دربار کېنې داسی قاعده شته چه وروسته له گناه که کوم سړی په صدق او اخلاص سره توبه ویاسی. او خپل اعمال او احوال اصلاح او درست کړی او د نیکیو او حسناتو په وسیله خپلی بدی او سیآت محو او ورک کړی نو الله تعالیٰ ئی پخپل رحمت سره معافوونکی دی.

حضرت شاه صاحب لیکي: «حضرت موسیٰ په سهو او خطا سره یو کافر وژلی ؤ نو هم هغه د قصاص ویره د ده په زړه کېنې وه چه هغه هم دلته وروپېښلی شو».

وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجَ بَيْضًا مِنْ غَيْرِ سَوَاءٍ فَمَا تَسْمَعُ آيَاتِ إِلَى فِرْعَوْنَ
وَقَوْمِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿١٢﴾

او ننباسه لاس خپل په گريوان خپل کښی نو وبه وځی (په خلاف د طبیعی لون خپل) تک سپین بی له کومه عیبه (او مرض پس سره له دی دواړو معجزو چه حساب دی) په نهو معجزو ستا کښی (ورشه) طرف د فرعون ته او قوم د ده ته بیشکه دوی دی یو قوم فاسقان (وتونکی له فرمان).

تفسیر : د دغو معجزاتو بیان د «بنی اسرائیل» په سورت کښی د ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى سِتْرَ آيَاتٍ بِطَرَفِ يَمِينِهِ﴾ الآية - آیت لاندی لیکلی شوی دی هلته دی ولوست شی.

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١٣﴾ وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا
أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾

پس کله چه راغلل (فرعون او فرعونیانو ته) آیتونه (معجزی د قدرت) ځمونو ښکاره روښانی نو وویل دوی چه دغه سحر (کودی) دی ښکاره او منکران شول دوی په دغو (آیاتونو) حال دا چه یقین کړی ؤ په دغو معجزاتو نفسونو د دوی (چه حق او له جانب د الله دی لیکن انکار تری وکړ دوی) له جهته د ظلم او سرکشی پس وگوره څرنګه ؤ عاقبت (آخره خاتمه) د مفسدانو (من الغرق والحرق).

تفسیر : یعنی کله چه وقتاً فوقتاً د دوی د سترگو د خلاصولو دپاره هغه معجزی وړښودلی کیدی نو دوی به ویل چه دغه گردی (تولی) کودی او جادو دی حال دا چه د دوی په زړونو کښی په یقینی دول (طریقه) سره دغی خبری ځای نیولی ؤ چه موسی علیه السلام رښتین دی او دغه معجزی چه رانښی یقیناً د الله تعالی د قدرت دلائل دی، سحر، جادو، شعبده، نظر بندی او بل کوم باطل شی نه دی او تش د بی انصافی، غرور، او تکبر لامله (له وجی) عمداً او د خپل ضمیر په خلاف د حق تکذیب او له صدق څخه انکار کاوه. بیا نو څه وشو؟ څو ورځی وروسته له دی نه دغه خبره ورمعلومه شوه چه د داسی ضد کوونکیو معاندانو مفسدانو انجام او عاقبت څه

کيږي؟ دوی ټول د قلزم د بحیرې د امواجو یوه کوله شول او هیڅ یوه ته ئی گور او کفن هم نه شو ورپه برخه.

وَلَقَدْ اتَيْنَا دَاوُدَ وَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۵۱﴾

او خامخا په تحقیق ورکړی ؤ مونږ داؤد ته او سلیمان ته (یو خاص) علم، او وویل دواړو چه ټولی ثناوی ستائنی (صفتونه) دی الله ته هغه چه مشرتیا (فضیلت) ئی را کړی دی مونږ ته پر ډیرو له (هغو) بندگانو خپلو چه مؤمنان دی.

تفسیر : حضرت سلیمان د حضرت داؤد علیهما السلام غوی ؤ دغه پلار او غوی ته هر یوه ته الله تعالیٰ د ده له شانه سره مناسب یو خاص علم ورعطاء کړی ؤ. شرایع، احکام، د سیاست اصول، حکومت چلول او نور گرد (ټول) علوم د دی لفظ لاندی داخل شول هغه علم چه الله تعالیٰ داؤد او سلیمان علیهما السلام ته ورکړی ؤ د هغه اثر دا ؤ چه دوی د الله تعالیٰ د انعاماتو شکر اداء کاوه. د الله تعالیٰ د کوم نعمت شکر اداء کول د هغه اصلی نعمت څخه لوی نعمت دی. «پر ډیرو» ئی ځکه وفرمایل چه ډیرو نورو بندگانو ته الله تعالیٰ پر دوی فضیلت ورکړی دی. پاتی شو پر گردو (ټولو) مخلوقاتو کلی فضیلت لرل نو دغه انعام او اکرام په گردو (ټولو) انامو کښی غمونږ سیدالکونین خاتم المرسلین فخر الاولین والآخرین محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په برخه شوی دی. اللهم صل وسلم و بارک علیه وعلى آله و اصحابه اجمعین.

وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُدَ

او میراث واخیست سلیمان (نبوت. علم. سلطنت) نه داؤد څخه (له نوره اولاده ئی).

تفسیر : یعنی د داؤد علیه السلام په (نولسو) ځامنو کښی د ده اصلی ولی عهد او خلیفه حضرت سلیمان علیه السلام شو چه د ده په مبارک ذات کښی الله تعالیٰ نبوت سلطنت دواړه جمع کړی ؤ او داسی مملکت او حکومت ئی ورعطاء کړی ؤ چه له ده څخه وړاندی او وروسته د بل چا په برخه کښی داسی یو صوری او معنوی، ظاهری او باطنی عظمت او شوکت نه دی جمع شوی. انسانان، پیریان، طیور، هوا، او نور ټول ورته مسخر شوی ؤ. لکه چه د «سبأ» په

سورت کښی راځی.

وَقَالَ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ عَلِمْنَا مِنْطِقَ الطَّيْرِ

او وویل (سلیمان) ای خلقو ښوولی شوی دی مونږ ته خبری د الوتونکیو مرغانو.

تفسیر : له دغی خبری څخه انکار گواکی د بدهت څخه د انکار په منزلت دی چه طيور او پرندگان کومی خبری او چر پر چه کوی په هغه کښی تر یوه حد پوری د افهام او تفهیم شان موندلی کیږی. یو مرغه څه وقت چه خپله جوړه ځان ته رابولی. یا د دانی ورکولو دپاره خپلو نورو ملگرو ته هم خبر ورکوی په دغو گردو (تولو) حالاتو کښی د ده بولی، لهجه او غږیدل له سره یو شان نه دی لکه چه د طیورو مخاطبین او سامعین دغه فرق او توپیر (فرق) په ښه شان سره محسوسولی شی نو له دی نه مونږ پوهیدی شو چه د نورو احوالو او ضروریاتو په وقت کښی هم د دوی په دغو چونیدلو کښی اگر که مونږ ته دیر متشابه او متقارب هم راښکاره شی کوم داسی لطیف او خفیف تفاوت او توپیر (فرق) به ضرور وی چه پر هغه باندی به دوی پخپلو منځونو کښی سره پوهیږی.

تاسی کومی تیلگراف خانی ته ورشی او د تیلگراف متشابه کت، کت ته غوږ کیږدی که تاسی پر تیلگرافی رموزو او اشاراتو پوه نه یی نو تاسی ته دغه مطرد او مکرر او متشابه حرکات او اصوات په بادی النظر کښی چتی (بیکاره). مهمل او بی معنی شی درښکاری او بالعکس که کوم تیلگرافی غوږ ورته کیږدی نو علی الفور د هغو د محتویاتو څخه تاسی ته مفصل معلومات درکوی. ځکه چه دغه تیلیگرافی د دغو «تیلیگرافیه و حرکاتو اصواتو» په مدلولاتو او مفهوماتو پوره پوه او واقف وی. علی هذا القیاس څه بعید دی چه حقیقی واضع د طیورو په نعماتو کښی هم د مختلفو معانیو او مطالبو د اظهار لپاره هم څه فرق او امتیاز ایښی وی لکه چه د انسان وورکی د خپلی مور له ژبی څخه ورو ورو واقفیدری د طیورو چیچان (بچی) به هم د خپل فطری استعداد په اثر د خپلو نورو بنی نوعو په بولیو پوهیږی او د نبوت د اعجاز په شان به الله تعالی خپل یو نبی ته د دوی د ویناو پوه هم ورعنایت کړی وی.

د حیواناتو لپاره د جزئی ادراکاتو حصول خو لا له پنخوا څخه مسلم دی. لیکن د یورپ جدید تحقیقات اوس د حیواناتو عاقلیت د آدمیت تر سرحد پوری قریب کړی دی تر دی چه د حیواناتو د بولی (وینا) د «ابجد» په تیارولو پسی هم لگیدلی دی.

لوی قرآن خبر را کړی دی چه: «هر شی د خپل رب تسبیح او تحمید کوی. لیکن تاسی پری نه پوهیږی او هر الوتونکی خپل د صلوٰه او تسبیح څخه واقف دی» په صحیحه و احادیثو کښی د حیواناتو تکلم بلکه د محضه و جماداتو خبری کول او تسبیح ویل ثابت دی.

له دی نه ظاهر شو چه خپل د خالق اجمالی مگر صحیح معرفت د هر شی په فطرت کښی مقرر او مرکوز دی. نو بیا د دوی پر تسبیح او تحمید او ځینو محاورو او خطاباتو د الله تعالی د ځینو بندګانو د خرق العاده پر ډول (طریقه) مطلع کیدل د عقلیه و محالاتو څخه نه دی. هوا د عمومی عادت په خلاف هر ورو (خامخا) دی. نو که اعجاز او کرامت له عمومی عادت او معمول سره موافق وی نو هغه ته به څوک اعجاز او کرامت وائی. د عاداتو پر خوارق مونږ یوه مستقلة رساله لیکلی ده هغه دی ولوسته شی په هر حال په دغه رکوع کښی دا قسم شو معجزی مذکوری دی چه په هغو کښی زانځین عجیب او غریب، چتی (بیکاره)، فضول او رکبیک تحریفات کوی ځکه چه د دوی په اټکل سره د ځینو طیورو له خوا د انسانی ځینو علومو اداء کول پخپلو بولیو سره، او د میړی پخپلو منعونو کښی سره خبری اتری کول. او د حضرت سلیمان علیه السلام پوهیدل د دوی پر دغو خبرو گرد (تول) لغو او داسی د حماقت خبری دی چه پری یو وړوکی هلک هم یقین نشی کولی لیکن زه وایم چه د ملیونو محقیقینو او د اسلافو او د اخلافو د گردو (تولو) علماؤ په نسبت داسی خیال کول چه هغوی په داسی ناقصو لغو او بدیهی البطلان خبرو باندی چه یو هلک او ناپوه هم نشی منلی ولی له قدیم الایام څخه تر نن پوری بلاتردید او تکذیب ټینگ ولاړ دی او بیانونی ئی؟ او د دغو او هامو تردید نه کوی؟ او د آیاتونو دغه صحیح حقیقت چه نن ورځ تاسو ته منکشف شوی دی د هغوی ځنی هیڅ یوه نه دی بیان کړی؟ دغه خیال له هغو خبرو څخه هم ډیر زیات لهو او مهمل او حماقت دی چه ته د هغه منل له خلقو څخه غواړی. د علماؤ څخه په هره زمانه کښی غلط فهمی خطاً او تقصیر کیدونکی وی مگر دغسی له سره نشی کیدی چه پر هغو محسوساتو او په مخ کښی پراته و شیانو او حقائقو باندی چه د انسان هر هلک هم پری پوهیدی شی له سلهاؤ کلو راهسی خورا ډیر لوی پوهان عالمان او محققان هم ونه پوهیږی او د یوه تن عقل او فکر هغه طرف ته معطوف نه شی؟. په یاد ئی ولری چه مونږ د اسرأئیلی خرافاتو تائید نه کوو هوا تر کومی اندازی پوری چه د اسلافو له اکابرو څخه بلا اختلاف د الله تعالی د کلام مدلول بیان شوی دی هغه هر ورو (خامخا) تسلیم کوو اعم له دی چه هغه له اسرأئیلی روایاتو سره موافق وی که مخالف.

وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

او را کړی شوی دی مونږ ته له هر څیز څخه (چه انبیاؤ او باچایانو ته ورکاوه شی).

تفسیر : یعنی د داسی عظیم الشان سلطنت او نبوت لپاره هغه اشیاء، لوازم او سامان چه په کار دی هغه گرد (تول) ئی راعطاء کړه!.

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ ۝۱۶ وَخَشِيَ سُلَيْمَانُ جُنُودَهُ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ فَمَنْ يُؤْذِعُونَ ۝۱۷

بیشکه دغه (عطاء) خامخا هم دغه فضل فضیلت دی ښکاره. او جمع کړی شوی دپاره د سلیمان لښکری دی د ده له پیریانو او (له) انسانانو او (له) مرغانو بیا به د دوی دلی تملی کیدلی (په ترتیب سره).

تفسیر : هر کله به چه حضرت سلیمان علیه السلام کوم طرف ته تلو نو د انسانانو پیریانو او د طیورو د دری واړو اقسامو لښکر به ئی له خپله ځانه سره حسب الضرورت او مصلحت بوتلو. او د دوی په دغو افواجو کښی به یو ځان ته نظم نسق او انضباط قائم ؤ. مثلاً وروستی افواج به سره له خپلو ګړندی تلو یا الوتلو خپلو له رومېنیو افواجو څخه نشو وړاندی کیدی او نه به هیڅ یو لښکری فرد داسی کولی شو چه خپله پیره یا وظیفه په خپل سر خوشی کړی او چیری لار شی لکه چه نن ورځ په بری بحری او فضائی قواؤ کښی پوره نظم، نسق او د عمل اشتراک لیده کیږی.

حَتَّىٰ إِذَا تَوَّاعَلَىٰ وَادِ التَّمَلُّلِ

تر هغه پوری کله چه راغلل دوی پر کنده د میړیو، .

تفسیر : یعنی حضرت سلیمان علیه السلام له خپل لار لښکر سره له داسی یو میدان څخه تیریده چه هلته د میړیانو دیره لویه ودانی وه. تنبیه : په کوم ځای کښی چه دیر میړیان سره راټول شی او هلته په خپل ذوق او سلیقه کورونه جوړ کړی هغه ته په عربی ژبه «قرية النمل» وائی «یعنی د میړیانو کلی» مفسرانو په مختلفو بلادو کښی د داسی میدانونو او بیدیاؤ نښه او پته لګولی ده چه هلته د میړیانو خورا (دیر) زیات کورونه او کلی شته چه د دغو له منځه پر یوه باندي حسب الاتفاق د حضرت سلیمان علیه السلام ګزر شوی ؤ.

قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسْكِنَكُمْ لَا يَحْطِبُ عَلَيْكُمْ سُلَيْمَانُ
وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝۱۸

نو وويل يوه ميړی (چه مشر ؤ پر نورو) ای میړیو! ننوځی ټول مساکنو سوړو خپلو ته چه مات او چیت پیت مو نه کړی هر ورو (خامخا) تاسی لره سلیمان او لښکر د ده حال دا چه دوی به نه وی پوه (د تاسی له دی پائمالیدو نه)،

تفسیر : یعنی سلیمانی لښکر خو داسی نه دی چه عمداً او په قصد سره تاسی وژنی. هو امکان لری چه د لاعلمی او ناپوهی په سبب پائمال شی! حضرت شاه صاحب لیکي: «د میړی غږ هیڅ یو انسان نشی اوریدی خو د سلیمان علیه السلام غوږ ته د دوی دغه خبری ورسیدی او دوی له هغو څخه معلومات حاصل کړل.» نو دا د هغوی معجزه شوه.

تنبیه : د حیواناتو علماؤ له کلونو کلونو راهسی کومی تجربی چه کړی دی له هغوی څخه دا راڅرگندیږی (راښکاره کیږی) چه دغه خوار او حقیر ساکن (ذی روح) او خوځنده (حشره) هم پخپل اجتماعی حیات، سیاسی نظام کښی ډیر زیات له انسانی خوږونو سره قریب واقع شوی دی او د دغو امورو اداره په ډیر عجیب او غریب ډول (طریقه) سره کوی. د انسانانو په شان میړیان هم د کورنیو او تېرو او قبائلو خاوندان دی. په دوی کښی هم د تعاون او خواخوږی جذبات شته. د دوی د اعمالو تقسیم او د حکومت نظام د انسانی اداراتو سره ډیر قریب او متشابه لیدل کیږی، اروپائی محققان ډیر زیات وقت په هغو اطرافو او حوالیو کښی اوسیدلی دی چه هلته د میړیانو کورونه او کلی ډیر ؤ. او دوی د خپلو تتبعاتو ډیر زیات قیمتدار معلومات سره راټول کړی دی. افسوس چه په دغو مختصرو فوایدو کښی هغه نه ځائیږی. محض د دغه مقام له مناسبت سره د «(دائرة المعارف المصرية)» آخری جملی نقلوو: «فمتی داهم عدو قرية النمل اختفت العملة وخرجت الجنود للقتال والنضال فيخرج اولاً واحد منها للاستطلاع ثم يعود مخبراً بما رأى و بعد هنيهة تخرج ثلاثة او اربعة يتبعها عدد كثيف من الجيوش بادية عليهم علائم الحنق فتلدغ كل ما صادفته ولا تفلت من تلدغه ولو قطعت ارباً ارباً فاذا انتهى القتال رجع الفعلة فاعادوا بناء ما تهدم يتخللها عدد من الجنود للحراسة لا للعمل» په دغو جملو کښی دغه خبره راڅرگنده (راښکاره) شوه هم دا چه دوی د خطری له راتګه اطلاع مومی یو میړی د باندي وځی او لازمه معلومات ځان ته حاصلوی او بیا دغه معلومات ژر تر ژره خپل قوم ته وږی او هغوی ته له کوائفو څخه اطلاع ورکوی. باقی د سلیمان علیه السلام له احواله خبریدل او بیا د سلیمان له دغو خبرو څخه مطلع کیدل د خرق العادت په ډول (طریقه) ؤ.

فَتَبَسَّ ضَاحِكًا مِّنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ
نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا

تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ^(۱۹)

پس تبسم و کمر (سليمان) په دغه حال کښي چه خندا کوونکي ؤ (ورپسي تعجباً او سروراً) له وينا د هغه ميري او وويل سليمان اي ربه غما الهام وکړه ماته (را په برخه کړه) دا چه شکر وکړم د نعمت ستا هغه چه انعام کړي دي تا پر ما او پر مور پلار غما او بل دا چه کوم زه عمل نیک چه (په فضل خپل سره) خوښوي ته هغه او ننه باسه ما (او يو غای کړه ما) په رحمت خپل سره په (هغو) بندگانو خپلو کښي چه صالحان دي.

تفسير : کله چه سليمان عليه السلام د هغی ميري پر خبره وپوهيده متعجب شو. او د سرور او نشاط له فرطه ئی د شکر د اداء کولو جذبه په جوش راغله. او وويل سليمان اي ربه غما الهام وکړه، را په برخه کړه دا چه شکر وکړم د نعمت ستا هغه چه انعام کړي دي تا پر ما او پر مور پلار غما او بل دا چه کوم زه عمل نیک چه پخپل فضل سره خوښوي ته هغه او ننه باسه او يو غای می کړه په رحمت خپل سره په هغو بندگانو خپلو کښي چه صالحان دي. يعني حيران یم ستا د دغو عظيمه ؤ انعاماتو شکريه په کومه ژبه اداء کړم پس ستا له درباره التجاء کوم چه ماته داسی پوره توفيق راکړي چه په ژبه سره او په عمل سره ستا شکر اداء کړم او په اعلى درجه نیکو بندگانو کښي می چه انبياء او مرسلین دي محشور وفرمائی.

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدًى هَذَا أَمَنَ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ^(۲۰)

او لتونه ئی وکړه د مرغانو (او هدهد ئی ونه مونده) نو وی ویل شه مانع دی ما لره چه نه وينم زه هدهد بلکه دی هدهد له غائب شويو (د دی تولی شخه چه نه وينم).

تفسير : بنا پر کوم ضرورت حضرت سليمان عليه السلام د الوتونکیو افواجو حاضری واخيسته هدهد د ده په نظر کښي رانغی نو ځکه ئی وفرمايل دا شه خبره ده چه زه هدهد نه وينم؟ آیا د دغو الوتونکیو افواجو په منځ کښي پټ دی او زه نه وينم؟ یا په واقع سره غیر حاضر دی. تنبيه : له طيورو شخه حضرت سليمان عليه السلام مختلف اعمال اخيستل، مثلاً په هوائی سفرونو کښي به دوی مامور ؤ چه د سليمان عليه السلام پر سر داسی والوځی چه د دوی پر تخت سيوری ولويږي عند الضرورت د اوبو او د نورو ضروریاتو سراغ او پټه ولگوي. خطوط او فرامین له يوه غایه بل غای ته ورسوي. په دغه وقت کښي امکان لری چه هدهد ته به کوم یو خاص ضرورت وروړاندی شوی وی او دی به د هغه لامله (له وجی) غیر حاضر شوی وی. مشهور دی په کوم غای

کښی چه تر ځمکی لاندی اوبه دیر نژدی وی همدې ته محسوس کیږی او دغه دومره مستبعد نه دی چه الله تعالی د یوه ساکن (ذی روح) کومه حاسه له انسانانو او له نورو ساکنانو (ذی روحو) څخه زیاته تیزه او متحسسه وگرځوی د همدې په نسبت خورا (دیر) معتبر ثقات بیان فرمائی چه پر هر ځای کښی چه تر خاورو لاندی د خاوری چنجان وی دی پری متحسوس کیږی او علی الفور ئی راویاسی تر دی چه کله کله تر دوو لویشتو پوری هم ځمکه کښی. او هغه چینجی تری راویاسی.

لَا عَذَابَ إِلَّا لِلَّذِينَ الْأُولَىٰ أَدْبَحَتْهُ أُولِيَّائِي سُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ۝۲۱

خامخا عذاب به ورکړم زه هر ورو (خامخا) ده ته عذاب سخت (مثلاً د هغه وزرونه او بنکی به وشکوم) یا خامخا ذبح به کړم هر ورو (خامخا) زه دی یا به خامخا راوړی دی هر ورو (خامخا) ماته برهان دلیل ښکاره (په غیاب خپل چه له دی وجی نه غایب وم)

تفسیر : یعنی خپل د غیر حاضرئ کوم واضح او ښکاره دلیل راوړاندی کړی.

فَمَكَتْ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِيْنٍ ۝۲۲

پس غنډ (ایسارتیا) وکړ همدې نه دیر (بلکه لږ غنډ) (ایسارتیا) ئی وکړ او ژر راغی (پس وویل (همدې په جواب د سلیمان کښی) احاطه وکړه ما په هغه څیز (او پوره پری خبر شوی یم) چه نه ده احاطه کړی تا (او نه ئی پری خبر) په هغه باندی او راغلی یم زه تاته له سبا څخه په خبری تحقیقی یقینی سره.

تفسیر : حضرت سلیمان علیه السلام ته د هغه ملک احوال په مفصل ډول (طریقه) سره نه و رسیدلی، اوس ورورسید. «سبا» د یوه قوم نوم دی چه د هغوی ملک په عربستان کښی د یمن په اطرافو کښی و (موضح القرآن) گواکي د همدې په وسیله الله تعالی دغه تنبیه وفرمایله چه د دیرو لویو لویو انسانانو علم هم له سره نشی محیط کیدی. وگورئ چه د هغه نبی په شان چه پخپله الله تعالی داسی فرمایلی و ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا﴾ هغه ته د یوی جزئی اطلاع همدې وررسوی.

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَبْلُكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

بیشکه چه ما وموندله یوه بنځه چه باچاهی ئی کوله پر دغه (اهل د سبا) او ورکری شوی دی دغی (بنځی) ته له هر څیز څخه (چه باچایانو ته ورکولی شی).

تفسیر : په هر شی کېی مال، اسباب، فوج، اسلحه، حسن، جمال گرد (تول) شیان راغلل.

وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾

او دی دی ته تخت ډیر لوی.

تفسیر : یعنی د دی ملک د ملکي تخت داسی مکلف، مرصع او ډیر قیمتدار دی چه د دنیا هیڅ یوه له باچاهانو سره هغسی تخت نشته، مفسرینو د دغی ملکي نوم «بلقیس» لیکلی دی والله اعلم.

وَجَدُوهَا يَسْبُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيْنُ الْأُمِّ الشَّيْطَانِ أَعْمَالُهُمْ فَصَدَّ هُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾

ومی موندله دغه بنځه او قوم د دی چه سجده کوی دوی لمر ته بی له الله او بنایسته کړی دی دوی ته شیطان عملونه د دوی پس منع کړی دی (شیطان) دوی له سمی صافی لیاری پس دوی نه مومی سمه صافه لیاره.

تفسیر : یعنی هغه قوم مشرکان او د لمر عابدان دی. او شیطان دوی له لیاری څخه ایستلی دی او د شرک رسوم او اطوار د دوی په نظرونو کېی بنایسته ورڅرگند (ورېکاره) شوی دی نو ځکه دوی د هدایت لیاره نشی موندلی. هدهد پخپلی دغه وینا سره گواکی سلیمان علیه السلام ته ترغیب ورکړ چه د دغه قوم پر خلاف جهاد وکړی. (منع کړی دی شیطان دوی د سمی لیاری څخه په دی شان:)

الْأَيْسَجِدُ وَاللَّهُ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾

چه دوی نه کوی سجده الله ته هغه (الله) چه راویاسی (بنکاره کوی) پت
خیزونه چه په آسمانونو کښی دی او په ځمکه کښی دی او (هغه الله) چه
ورمعلوم دی هر هغه خیز هم چه پتوئ ئی تاسی (په زړونو خپلو کښی) او هر
هغه خیز چه بنکاروئ ئی تاسی (په ژبو خپلو کښی).

تفسیر : غالباً د دغه هدهد د کلام تنه ده . معلومیږی چه حیوانات فطراً د خپل خالق د
صحيح معرفت لرونکی دی . یا د خرق عادت په ډول (طریقه) هم دغه یوه هدهد ته دغسی
تفضیلی معرفت ورعطاء کړی شوی ؤ . هو ! که الله تعالی اراده وفرمائی نو دغسی معرفت په یوه
وچ لرگی کښی هم پیدا کولی شی . باقی په حیواناتو کښی په فطری ډول (طریقه) سره د داسی
عقل او معرفت وجود چه هغه « صدر شیرازی » په « اسفار اربعه » کښی په « حضوری علم » یا
« شعور بسیط » سره تعبیر کړی دی د دی خبری مستلزم نه دی چه د هغو په طرف هم انبیاء
مبعوث شی . ځکه چه دغه فطری معرفت کسبی نه دی جبلی دی . او د انبیاءو بعثت له کسبیاتو
سره تعلق لری . دغه هم صحيح نه دی چه په هر هغه شی کښی چه په کومه اندازه عقل او شعور
وی نو هغه دی مکلف هم وی مثلاً حق شریعت صبیان او کوچنیان (واړه) نه دی مکلف کړی
حال دا چه قبل البلوغ په صبیانو کښی په کافی اندازه عقل او تمیز موجود وی نو پر دغه د
حیواناتو د عاقلیت اندازه هم وکړئ !

تنبیه : په « موضح القرآن » کښی راغلی دی : « د هدهد روزی دا ده چه له شگو څخه چنچیان
راویاسی او خوری ئی نه دانه خوری او نه میوه . دی د الله تعالی د دغه قدرت سره کار لری »
بنائی د هم دی لامله (له وجی) د « یخرج الخب » ذکر ئی په خاص ډول (طریقه) سره کړی دی .
والله اعلم .

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾

الله چه دی نشته هیڅ لائق د عبادت مگر یواځی هم دی دی رب د عرش ډیر
لوی .

تفسیر : یعنی د ده د عظیم عرش سره د بلقیس تخت څه مناسبت لری ؟

قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿١٩﴾

نو وویل (سلیمان) ژر به وگورو آیا رشتیا ویلی ده تا (ای هدهده!) دغه خبره یا که ئی ته له دروغ ویونکیو.

تفسیر : یعنی زه ستا د دروغو امتحان آخلم. (بیا سلیمان یو مکتوب ولیکه او هدهد ته ئی وویل:).

إِذْ هَبُّ سَكِينَتِي هَذَا فَالِقَهُ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّى عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٠﴾

یوسه ته (ای هدهده!) لیک غما دغه پس وغورځوه هغه (لیک) دوی ته بیا مخ جار باسه له دوی (او پټ نژدی ورته ودریږه) پس وگوره (له ورا) چه په څه جواب رجوع کوی دوی.

تفسیر : یعنی سلیمان علیه السلام یو خط ولیکه او هدهد ته ئی ورکړ چه د «سبا» ملکي ته ئی ورسوی او جواب ئی بیرته راوړی او ورته وئی ویل څه وقت چه خط دی ورورسوه ښائی چه بیا ته تری یوی خوا ته پر څنگ شی ځکه چه د قاصد مخامخ دریدل د سلطنت له آداب سره څه تناسب نه لری. موضح القرآن لیکي: «یعنی ته دی غان یوی خوا ته پټ کړه. لیکن د دی د دربار د گردو (تولو) ماجری څخه غان باخبره کړه. هدهد هغه خط او د هغی خونى (کور) له کرکي څخه ننوت چه هلته بلقیس گوښی (یوازی) اوده وه او خط ئی د دی پر تتر(سینه) کیښود.»

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُوْاِئِنَّ الْقِيَّ إِلَى كِتَابٍ كَرِيمٍ ﴿٢١﴾ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ

وویل (بلقیس) چه ای اشرافو بیشکه زه چه یم راغورځولی شوی دی ماته یو لیک عزتناک. بیشکه دغه (لیک) د سلیمان (له طرفه راغلی) دی.

تفسیر : بلقیس د دغه خط د لوستلو په اثر خپل مشران او درباریان راتول کړل. او دوی ته ئی وویل چه «ای غما مشرانو! ماته داسی یو عجیب خط په دغه عجیبه طریقه سره رارسیدلی دی چه د یوه معزز او محترم باچا سلیمان علیه السلام له طرفه راغلی دی. غالباً دوی به د حضرت سلیمان علیه السلام اسم او د ده د بی مثاله حکومت او شوکت اشتهار پخوا له دی نه اوریدلی وی.

وَإِنَّهُ بِسُؤَالِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

او بیشکه (مضمون د دی لیک دا دی چه شروع) په نامه د الله چه خورا (دیر) مهربان دیر رحم والا دی.

تفسیر : هم هغسی چه دله دغه «تسمیه» د دغه قرآنی آیت جزء دی. د قرآن کریم په نورو غایونو کښی هم غآن ته یو مستقل قرآنی آیت دی. د تسمیې لوستل په اول د هر سورت کښی یو ضروری امر دی او دومره ثواب لری لکه چه د پاک قرآن یو سل او خوارلس نور آیتونه ولوستل شی. غمونو د حنفیانو په مذهب لکه چه پاس مو ولیکل تسمیه شریفه د عظیم الشان قرآن یو غآن ته مستقل او جلا (جدا) مبارک آیت دی چه لپاره د تبرک او فصل د قرآنی سورتونو د هر سورت په اول کښی د رسول الله صلی الله علیه وسلم په امر لیکلی شوی دی. د امام شافعی او امام احمد بن حنبل رحمهما الله په مذهب برسیره په دی چه تسمیه شریفه د فاتحی شریفی د سورت اوله برخه. او جزء دی په نورو قرآنی سورتونو کښی هم پرته (علاوه) د توبی له سورته داخله ده.

الْأَعْلُوْا عَلٰی وَاَتُوْنِ مُسْلِمِيْنَ ۝

(مقصد غما دا دی) چه لوئی (او کبر) مه کوئ تاسی پر ما او راغئ تاسی ماته مسلمانان غاړه ایښودونکی (الله ته).

تفسیر : داسی جامع مختصر او له عظمته دک خط به ممکن دی چه دیر لږو باچاهانو په دنیا کښی بل کوم باچا ته لیکلی وی. مطلب ئی دا دی چه: «غما په مقابل کښی زور آزمویل هیڅ فائده نه دررسوی. ستاسی خیر په هم دی کښی دی چه اسلام ومنئ! او غما احکامو ته غاړه کیږدئ! او د انسانانو په شان په سمر گوټو ماته راشئ! ځکه چه ستاسی لوئی، تکبر، او غآن مشر گنل غما په مقابل کښی بی فائدی دی.»

قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلِكُ أَفْتُوْنِيْ فِيْ أَمْرِيْ مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُوْنِ ۝

وویل (بلقیس) چه ای اشرافو! فتوی (مشوره) راکړئ تاسی ماته په دغه کار غما کښی، نه یم زه فیصله کوونکی د کوم کار تر هغه پوری چه حاضر شی تاسی ماته (مشوره راکړئ!).

تفسير : يعنى تاسى مشوره را كړئ! چه د هغه جواب په څه مضمون سره وليكل شى او بالمقابل ئى څه اقدامات او چارى وكړى شى؟ لكه چه تاسى ته معلوم دى د كومى لوى معاملى (قطعى) فيصله بى د تاسى له پوښتنى او مشورى څخه نه كوم.

قَالُوا نَحْنُ أَوْلُو الْقُوَّةِ وَأُولُو الْبَاسِ شَدِيدَةً وَالْأَمْرُ إِلَيْكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَأْمُرُ ۖ ۝۳

وويل دغو (اشرافو) چه مونږ خاوندان د قوت زور يو او خاوندان د جنگ سخت يو او امر (حكم، اختيار) تاته دى پس وگوره (اى ملكى!) چه د څه شى امر (حكم) كوى ته (پر مونږ باندې چه وئى منو!).

تفسير : يعنى له مونږه سره د زور او طاقت او د حربى لوازمو او سامانونو هيڅ تقليل او كمى نشته. او نه د كوم باچا له ویرولو څخه مونږ داریږو. که ستا حكم صادر شى نو مونږ له سليمان عليه السلام سره جنگ ته تيار يو. برسیره په دى ته خپلواکه او خپله مختاره ئى! سره له غوره پوهه او چرته (خياله) مونږ ته هر هغه حكم چه مناسب ئى گڼى را ئى كړه! ځكه چه ځمونږ غاړى ستاسى د هر حكم په مقابل كښى ښكته دى. معلوميږى چه د درباريانو فكر او رايه د جنگ كولو په لورى وه. مگر ملكى په جنگ كولو كښى تعجيل مناسب ونه گمانه او يو بين البين داسى معتدل صورت ئى غوره كړ چه د هغه ذكر اوس راځي:

قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ۖ ۝۴ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنْظُرْهُ ثُمَّ يَرْجِعِ الرُّسُلُونَ ۖ ۝۵

نو وويل (بلقيس چه په جنگ كښى خیر نشته) بیشكه باچاهان هر كله چه ننوځى په كوم كلى (ښار) كښى (په غلبه او قهر) خرابوى دوى هغه (ښار) او گرځوى دغه (باچاهان) عزيزان (مشران) د اهل د هغه ذليلان (سپك بنديان)، او هم داسى (چه ومى ويل) دوى كوى. او بیشكه زه ليږونكى يم دوى ته (قاصد) سره له هديى (پيشكشى) پس بيا زه كتونكى يم چه په څه حال بيرته راځي دغه ليگلى شوى (چه قبلوى دغه پيشكشى يا ئى بيرته رالېږي).

تفسیر : معلومیچی چه د خط د مضمون له عظمته او شوکته او له نورو قرائنو، اماراتو او آثارو
 څخه بلقیس متیقنه شوی وه چه زه پر دغه باچا بری نشم موندلی او اقلا د دغی خبری قوی
 احتمال د دی په زړه کښی پیدا شوی ؤ چه د داسی لویو شان او شوکت لرونکیو باچاهانو سره
 جنگیدل د لویو او توکو خبره نه ده که دی غالب شو لکه چه د ده د بری قوی امکان شته نو
 د نورو ملوکو او سلاطینو له عمومی عادته سره موافق به دغه ځما گرد (تول) ښارونه سره لاندی
 باندی کړی او داسی یو لوی انقلاب به ونیولی چه په هغه کښی به مشران کشران، عزت لرونکی
 خلق به بی عزته کیږی. او ډیر انسانان به خواران او ذلیلان کیږی. لهذا ځما په فکر خو ښه
 داسی رایشکاری چه مونږ په جنگیدلو کښی جلتی او تلوار ونه کړو. بلکه لازم دی چه د مقابل
 جانب قوت، قدرت، طبیعی رجحانات، د حکومت نوعیت څخه معلومات حاصل کړو او په دی
 باندی ښه ځان خبر کړو چه دوی د دغو ویرولو تر شا څه ډول (طریقه) زور او قوت لری؟ او
 بل دغه ځان ته معلوم کړو چه هغوی په رښتیا سره څه شی له مونږ څخه غواړی؟ که مونږ څه
 تحائف او هدایات ورولیږو او دغه راتلونکی مصیبت د هغو په وسیله له خپله ځانه لری وساتو نو
 ډیر به ښه شی که نه په دغه ذریعه مونږ ته لږ څه د دوی وضعیت او رویه راڅرگندیږی (ښکاره
 کیږی) خو بیا مونږ له هغه سره مناسب رویه او لیاره ځان ته غوره کړو. «موضح القرآن»
 لیکي: «بلقیس وغوښتله چه د دغه باچا شوق او میلان ځان ته معلوم کړی چه د کوم څیز له
 پلوه (طرفه) ډیر زیات دی د ښکلو انسانانو له پلوه (طرفه) که د نادر و سامانونو او لوازمو له
 پلوه (طرفه) نو دغسی له هری نوعی تحائف او هدایا ئی ولیږل.

فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانُ قَالَ أَتَيْتُكُمْ بِمَالٍ فَتَبَيَّنَ إِلَهُ اللَّهِ خَيْرٌ مِّمَّا أَنتُمْ بَهْدِيَّتَكُمْ
 تَفْرَحُونَ^(۲۷) ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَّا قَبْلَ لَهُمْ وَنَخْرِجُهُمْ مِّنْهَا
 أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ^(۲۸)

پس کله چه راغی (قاصد د بلقیس) سلیمان ته نو وویل (سلیمان آیا
 مددگاری کوئ تاسی له ما سره په مال سره پس هغه څیز چه راکړی دی ماته
 الله (له نبوت، علم، سلطنت) خیر ډیر غوره دی له هغه څیزه چه درکړی دی
 (الله) تاسی ته بلکه تاسی په دغه هدیه (پیشکشی) خپلی خوشالیږئ بیرته
 ورشه دوی ته (ای قاصده چه راشی ماته! که نه) پس خامخا ورپه شو مونږ
 دوی ته سره له (داسی زورور) لښکر چه نه وی هیڅ طاقت د مقابلی دوی ته
 له هغو لښکرو سره او خامخا وپه باسو هر ورو (خامخا) دوی له دغه (ښار د
 سبا څخه) په دی حال کښی چه بی عزته بی حرمته وی او دوی به خوار او

سپک وی ..

تفسیر : یعنی دغه تحفی او هدایا دی تاسو ته دربارک وی چه په ورکولو ئی تفاخر کوی! او په اخیستو ئی په تکرر د اموالو سره خوشالیرئ! آیا ستاسی په فکر او اټکل کښی زه تش یو دنیوی باچا درغلم؟ چه د مال او متاع مطامع ماته راوړاندی کوی؟ تاسی ته دی معلوم وی هغه روحانی دولت او مال، حکومت او دولت چه الله تعالی راعطاء کړی دی هغه ستاسی له دغه ملک او دولت څخه ډیر اعلیٰ او اولی دی. زه ستاسو دغو هدایا او تحائفو ته هیڅ اهمیت نه ورکوم یعنی بیرته ورشه ای قاصده! بلقیس او قوم ته ئی ووايه چه را دی شی ټول مسلمانان غاړی ایښودونکی او که رانخلل دوی پس رابه ولو مونږ خامخا د دوی جنگ او مقابلی ته داسی لښکری چه له جهته د ډیروالی او قوت نه دی هیڅ طاقت د مقاومت (ودریدو) د دوی له هغو لښکرو سره او هر و مرو (خامخا) ویه باسو او ویه شرو مونږ خامخا دوی له دغه ښار د سبا څخه په دی حال کښی چه بی عزته او بی حرمته به وی او حال دا چه دوی به خوار زهیر او بندیان وی او له وطنه به فراریږی او په ذلت او خواری سره به له دولته او سلطنته لاس واخلی. موضح القرآن لیکي: «هیڅ یو بل نبی داسی خبری نه دی فرمایلی کله چه د حضرت سلیمان علیه السلام سره د الله تعالی د سلطنت زور ؤ نو ځکه ئی دغسی وفرمایل».

قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَنْ يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٢٨﴾

وویل (سلیمان) ای (عجما د دربار) اشرافو! کوم یو له تاسی به راوړی ماته تخت د دی (بلقیسی) پخوا له هغه چه راځی دوی ماته مسلمانان (غاړه ایښودونکی الله ته).

تفسیر : دغه سفیر بیرته لاړ او د جنگ پیغام ئی ورورسوه بلقیس متیقنه شوه چه دغه کوم معمولی باچا نه دی د ده زور او قوت د الله تعالی په زور او قوت سره دی له جدال څخه به هیڅ یوه گټه او فائده په لاس رانه شی او نه د داسی باچا په مقابل کښی له چل، فریب څخه څه کار اخیستل کیږی. بالاخر د اطاعت او انقیاد په غرض د ډیرو ساز او سامان او لاو لښکر سره د حضرت سلیمان علیه السلام په حضور د تشرف په مقصد رهی (روانه) شوه کله چه بلقیس د شام سرحداتو ته ورنژدی شوه حضرت سلیمان علیه السلام خپلو درباریانو ته وفرمایل چه آیا داسی یو سری شته چه د بلقیس شاهي تخت د دی د راتللو څخه د مخه راحاضر کړی. په دغه کښی هم د حضرت سلیمان علیه السلام مقصد دا ؤ چه په بلقیس باندی په څو ډول (طریقه) سره د الله تعالی د ورعطاء کړی عظمت او قوت اظهار وکړی څو دا ښه وپوهیږی چه سلیمان علیه السلام یواځی باچا نه دی بلکه کوم فوق العاده باطنی طاقت هم له خپله غحانه سره لری.

تنبیه : له « قبل ان یأتونی مسلمین » شخه معلوم شو چه پخوا له اسلامه او انقیاده د حربی مال مباح دی.

قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ الْجِنِّ اَنَا اَتِيْتُكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ تَقُوْمَ مِنْ مَّقَامِكَ وَاِنِّيْ عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَمِيْنٌ ﴿۱۹﴾

وویل یو زورور سخت قوی له (قومه د) پیریانو چه زه به راوړم تاته دا (تخت) پخوا د هغه چه پاڅیږی ته (ای نبی الله) له دغه ځایه خپله، او بیشکه زه پر دغه (راوړلو) د دی (تخت) خامخا قوی (زورور معتبر) امانتگر یم. (چه نه کوم خیانت په جواهر و د ده کښی)

تفسیر : د حضرت سلیمان علیه السلام دربار به هره ورځ تر یو ټاکلی (مقرر کړی) وقت پوری دوام درلود (لرلو). مطلب ئی دا دی چه « پخوا له دی نه چه تاسی له خپله درباره پاڅیږئ زه به دغه شاهي تخت درحاضر کړی شم » مگر په دغه کښی هم لږ څه ځنډ (ایسارتیا) واقع کیده او حضرت سلیمان علیه السلام غوښته چه له دی نه مخ کښی د دی تخت را حاضر کړی شی. « زورور امانتگر یم » یعنی د خپل مت او قوت سره ئی دیر ژر راپورته او در حاضرولی شم الله تعالی ماته داسی قوت او قدرت رابښلی دی او « معتبر یم » یعنی په دغه کښی به زه څه خیانت نه کوم وائی چه دغه تخت دیر قیمتمدار ؤ. او په سرو او سپینو زرو او لعلو او جواهراتو سره مزین او مرصع ؤ.

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ اَنَا اَتِيْتُكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ يَّرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ ط

وویل هغه (سړی) چه د ده شخه یو علم ؤ له کتابه (منزله یعنی اسم الاعظم) زه به راوړم تاته دا (تخت) پخوا له هغه چه بیا راگرځی تاته سترگه ستا، (چه نیولی دی وی کوم شی ته).

تفسیر : راجح خو هم دغه معلومیږی چه دغه سړی د حضرت سلیمان علیه السلام صحابی او وزیر آصف بن برخیا رضی الله تعالی عنه دی چه د سماویه ؤ کتابونو عالم او د الله تعالی د اسماءو او د کلامونو له تأثیراتو شخه واقف ؤ ده عرض وکړ چه زه د سترگی په یوه رپه کښی د هغی تخت درحاضرولی شم. یعنی هم دا چه تاسی چاته وگورئ پخوا له هغه چه تاسی خپلی سترگی له هغه شخه ځان ته واپوئ زه به هغه تخت دلته پخوا له طرفه العین شخه درحاضر کړم.

فَلَمَّا رَاَهُ مُسْتَقَرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَشْكُرُ

نو کله چه ولید (سلیمان) دغه (تخت) قرار پروت په نزد د ده نو وی ویل دغه (ژر راوړل د تخت) له فضله (احسانه) د رب غما دی دپاره د دی چه وازمویی ما چه آیا زه شکر کوم (پر نعمتونو د الله).

تفسیر : یعنی دغه په ظاهری اسبابو سره نه دی د الله تعالیٰ فضل دی چه غما رفیق دغه درجی ته رسیدلی دی چه تری داسی کرامات ظاهری دی او کله چه د ولی او بالخاصه د صحابی کرامت د هم هغه نبی معجزه او د ده د اتباع ثمره وی نو ځکه پر حضرت سلیمان علیه السلام هم د هغه شکران عائد کیږی.

تنبیه : معلوم شو چه اعجاز او کرامت فی الحقیقت د قدیر الله تعالیٰ هغه افعال دی چه د اولیای او انبیاء پر لاسونو په خلاف معمول او فوق العاده صورتونو سره ظاهرول شی پس د هغه لوی ذات په قدرت سره چه لمر په یوه لمحہ کښی په زرهارو میل مسافه پری کوی آیا هغه ته دا څه مشکل دی چه د بلقیس تخت د سترگی په یوه ربه کښی له «مارب» څخه «شام» ته ورسوی حال دا چه د بلقیس تخت د لمر یا د ځمکی په نسبت، د یوی ذری او یو لوی غره له نسبت څخه هم لږ دی حضرت سلیمان علیه السلام به په هر قدم د الله تعالیٰ د نعماتو تشکرات اداء کول او هغه به ئی پیژندل او تل به د شکر ایستلو دپاره حاضر او ناظر و گواکی د «اعملوا آل داود شکراً» په تعمیم کښی به تل مشغول او لگیا و.

أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرْنَا نَشْكُرْ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرْنَا رَأَيْتُ غَنِيٌّ كَرِيمٌ

یا ناشکری (کفران) کوم؟، او هر څوک چه شکر کوی پس بیشکه هم دا خبره ده چه شکر کوی خپل ځان ته (ځکه چه پری د نعمتونو دوام او تزئید کیږی) او هر چا چه ناشکری وکړه (کفران کوی) غنی بی پروا دی (له شکر او له هر څیزه) کرم والا (څیښتن (خاوند) د سخاوت دی پر مستحقانو د انعام).

تفسیر : یعنی د شکر ایستلو نفع شاګر ته رسیږی چه په دنیا او آخرت کښی به مزید انعامات پری مبذول کیږی، که ناشکری وکړی نو الله تعالیٰ ته به څه ضرر او نقصان ونه رسوی، ځکه چه الله تعالیٰ د داسی شکر ایستلو څخه قطعاً بی پروا او بالذات کامل الصفات او منبع الکمالات دی. ځمونږ له کفرانه د ده په کمالیه و صفاتو کښی هیڅ نقص او کمی نه راځی، دغه هم د الله

تعالیٰ لطف او کرم دی چه ناشکرانو ته سم د لاسه سزا نه ورکوی نو د داسی کریم ناشکری کونکی سری په انتهائی درجه بی حیا او احمق دی.

قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ أَ تَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢١﴾

وویل (سلیمان) چه نا آشنا (او په بل شان او شکل کړی) تاسی دغی (بلقیس) ته تخت د دی چه وگورو چه آیا پیژنی ئی یا کیږی له هغو کسانو چه نه ئی پیژنی.

تفسیر : یعنی د تخت رنگ او وضعیت ئی تبدیل کړ. او د هغه شکل او هیئت ئی وگرځاوه چه د هغه په لیدلو بلقیس په آسانی سره ونشی پوهیدی. په دی د بلقیس د عقل او فهم ازموینه او امتحان مقصود ؤ چه د هدایت استعداد په دی کښی تر کوم غای پوری شته.

فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكِ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ ۖ

نو کله چه راغله (بلقیس او خپل تخت ئی هلته ولید) وویل شو (ورته) آیا هم داسی دی تخت ستا نو وویل (بلقیس) لکه چه دا هم هغه دی،

تفسیر : ویی نه ویل چه هوا هم هغه دی او نه ئی بالکل نفی وکړه څه ئی چه حقیقت ؤ هغه ئی صاف صاف ظاهر کړ چه تخت خو هم هغه دی لیکن په اوصاف کښی ئی څه فرق او توپیر (تفاوت) راغلی دی او کله چه دغه فرق دومره مهم او معتدبه نه دی، نو ځکه ویلی شی لکه چه هم هغه دی.

وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٢٢﴾

او راکړی شوی ؤ مونږ ته علم (په وحدت د رحمن او نبوت د سلیمان) پخوا له دی (معجزی کله چه همدست لیک راوړ) او وو مونږ مسلمانان (غاره ایشودونکی حکم ستا ته).

تفسیر : یعنی د دی معجزی بنکارولو ته څه ضرورت نه ؤ. مونږ ته لا له پخوا څخه دغه خبره معلومه وه چه سلیمان علیه السلام تش یو باچا نه دی. بلکه د الله تعالیٰ یو مقرب بنده هم ورسره دی. نو ځکه مونږ د اطاعت او تسلیم او انقیاد لپاره اختیار کړه.

وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿۲۳﴾

او منع کړه (الله په توفیق خپل) دا له (عبادت د) هغه څیز چه وه دا چه عبادت ئی کاوه غیر له الله بیشکه چه دا وه (پخوا) له (هغه) قومه چه کافران وو.

تفسیر : یعنی الله تعالیٰ یا سلیمان علیه السلام د الله تعالیٰ په حکم ملکه بلقیس د لمر او نورو شیانو له عبادت څخه ستنه (منع) کړه چه په هغه کښی دا سره د خپل قوم مبتلاء وه یا ئی دا مطلب چه د سلیمان علیه السلام په خدمت کښی د حاضریدلو تر وخته پوری چه د اسلام اظهار ئی په علانیه دول (طریقه) سره نه ؤ کړی د هغه سبب دا ؤ چه د باطلو معبودانو خیال او د کفارو صحبت او تقلید دا ئی له داسی کولو څخه منع کړی وه کله چه د نبی الله په ملاقات او زیارت مشرفه شوه هغه ممانعت له منځه ورک شو. که نه د سلیمان علیه السلام د صداقت اجمالی علم دی ته لا له پخوا څخه حاصل ؤ.

قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقِيهَا
قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي
وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۲۴﴾

وویلې شو دغې (بلقیس) ته چه ننوځه دی بنگلی ته پس کله چه ولیده (بلقیس) دا (ښښه) نو گمان ئی پری وکړ د ژورو اوبو او پورته ئی کړه (پاینځه) له دواړو پنډیو خپلو، نو وویل (سلیمان) بیشکه دغه (اوبه نه دی) یوه بنگله ده په ځمکه هواره ښویه (جوړه شوی) له ښښو نه وویل (بلقیس) ای ربه ځما بیشکه ما ظلم کړی دی پر ځان خپل او اسلام می راوړی دی سره له سلیمانه خاص (هغه) الله ته چه رب (پالونکی) د عالمیانو دی.

تفسیر : یعنی له اوبو څخه د پوری وتلو په نیت ئی خپلی پاینځی پورته کړی لکه چه عمومی

قاعده ده چه که د اوبو د ژوروالی اندازه په پوره دول (طریقه) معلومه نه وی نو له اوبو څخه پوری وتونکی رومی د خپلو پاینځو په پورته کولو شروع کوی. حضرت سلیمان علیه السلام پخپله سلام خانه کښی ناست ؤ چه هغه د تیږو (گتو) په غای په ښینو فرش شوی وه دغه صافی او پاکی ښینی له لری داسی ښکاریدی لکه چه د اوبو لوی حوض وی او ممکن دی چه له دغو ښینو لاندی به واقعی اوبه هم وی یعنی حوض ئی په ښینو سره پت کړی وی. دی په اوبو کښی د گډیدلو دپاره خپلی پښی لوڅی (بریندی) کړی، سلیمان علیه السلام پری غږ وکړ چه دغه د ښینی فرش دی اوبه نه دی. بلقیس ته خپل د عقل قصور او د ده د عقل کمال ورمعلوم شو او په دغه باندی ښه وپوهیده چه په دیانت هم پر هغو اسرارو چه دی پوهیږی هم هغه صحیح دی. او دغه هم ورښکاره شوه چه پر هغو سازونو او سامانونو او وسائلو چه دغه قوم مغرور ؤ او پری نازیدل، دلته له هغه څخه ډیر سامانونه موجود وو. گواکی سلیمان علیه السلام دوی ته تنبیه ورکړه چه د لمر او د ستوریو پر ځلیدلو غولیدل او هغوی ته د خدائی نسبت ورکول هم داسی دی لکه چه انسان د ښینی په ځلیدلو وغولیږی او د اوبو گمان پری وکړی.

کله چه ملکه بلقیس پر خپل قصور وپوهیده نو وی ویل ای ربه څما بیشکه ما ظلم کړی دی پر خپل ځان او اسلام می راوړی دی سره له سلیمانه خاص هغه الله ته چه رب د عالمیانو دی. یعنی یا الله! زه ستا متونکی یم! او د سلیمان علیه السلام دین او طریقه اختیاروم! تر اوسه پوری می پر خپل ځان باندی ډیر ظلم کړی دی چه په شرک او کفر کښی مبتلا وم! اوس له هغه څخه توبه کوم او ستا د ربوبیت د دربار په طرف رجوع کوم!.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقٌ يَخْتَصِمُونَ ﴿٢٥﴾

او خامخا په تحقیق لیږلی ؤ مونږ ثمودیانو ته (قومی) ورور د دوی صالح (چه ووايه ثمودیانو ته) داسی چه عبادت کوئ تاسی خاص د الله پس ناڅاپه دوی دوه فرقې وی (مؤمن او کافر) چه سره ئی جگری کولی.

تفسیر : یعنی یو ایمان لرونکی او یو منکر. لکه مکی والو چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د راتگ په وقت کښی په خپلو منځونو کښی جگری سره کولی. د ثمودیانو د جگری لږ څه تفصیل د «الاعراف» په (۱۰) رکوع کښی پر دغو آیتونو «قال الملائه الذين استكبروا من قومه للذين استضعفوا لمن آمن منهم. الايه» کښی تیر شوی دی.

قَالَ يَقَوْمٍ لَمْ تَسْتَعِجِلُونِ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٧﴾

وویل (صالح) ای قومه عَما ولی جلتی کوئی تاسی په بدی (نزول د عذاب) پخوا له نیکی (توبی) ولی مغفرت نه غواړئ تاسی له الله (په ایمان او توبه) دپاره د دی چه پر تاسی رحم وکړ شی.

تفسیر : حضرت صالح علیه السلام دوی دیر په هر ډول (طریقه) سره وپوهول نو کله چه دوی پری ونه پوهیدل بالاخر ئی دوی له عذابه وویرول چه د هغه په جواب کښی هغوی داسی وویل: ﴿وَقَالُوا لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةٌ مِنَ السَّمَاءِ كُنَّا مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ یعنی که ته په خپله دغی خبری کښی رښتین ئی نو ولی د الله تعالیٰ عذاب پر مونږ نه نازلیدی؟ او د څه لامله (له وجی) پکښی غند (ایسارتیا) او دیل واقع دی؟. حضرت صالح علیه السلام وویل: ای کمبختانوا ولی د ایمان او توبی او د نیکی لپار نه اختیاروئ؟ چه په دنیا او آخرت کښی ستاسی په کار درشی. او د څه له سببه بالعکس بدی او عذاب ژر غواړئ؟ دغه عذاب او بدی چه په خپل وقت کښی پر تاسی واقع شی نو ستاسی دغه گړد (ټول) شورماشور به پای (آخر) ته ورسیدی اوس وقت دی چه تاسی له خپلو گناهونو څخه توبه وباسئ او خپل عُمان د الله تعالیٰ له عذابه محفوظ او مصئون کړئ! تاسی ولی توبه او استغفار نه کوئ خو الله تعالیٰ د عذاب او زحمت په عُحای ثواب او رحمت درمرحمت کړی.

قَالُوا أَظَلُّرْنَا بِكَ وَبِهِنَّ مَعَكُ

وویل (ثمودیانو) چه بدفالی نیولی ده مونږ په تا او په هغه چا چه له تا سره دی (له مؤمنانو)،

تفسیر : یعنی ای صالحه! له کله راهسی چه ستا قدم غمونږ په خاوره کښی ایښود شوی دی او تا پخپلو دغو خبرو شروع کړی ده پر مونږ راز راز (قسم قسم) مصائب او مصاعب رانازل شوی دی او په هر کور کښی جنگ او جگری نښتی دی.

قَالَ أَظِلُّكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٢٨﴾

وویل (صالح) چه بدفالی د تاسی په نزد د الله ده (چه درکوی ئی په بدل د کفر د تاسی) بلکه تاسی یو قوم یی چه ازمویلی کیږئ (کله په راحت او کله په زحمت).

تفسیر : یعنی دغه مصاعب او سختی عَما لامله (له وجی) پر تاسی نه دی راغلی بلکه د دغو سبب ستاسی هغه بدقسمتی ده چه الله تعالی ستاسی د شرارتونو او بدو اعمالو لامله (له وجی) پر تاسی مقرری او مقدری کړی دی (بل انتم قوم تفتنون: بلکه تاسی یو قوم یی چه ازمویلی کیږئ کله په راحت کله په زحمت) یعنی د کفر له شأته پر تاسی دغه سختی او بدی درنازلی شوی دی تر څو ولید شی چه تاسی توبه کوئ؟ او پر خپل قصور پوهیږئ که نه؟.

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يَصْلِحُونَ^(۳۸) قَالُوا اتَّقَاسُوا بِاللَّهِ لَنُنَبِّئَنَّكُمْ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَنْقُولَنَّ لَوْلِيَّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ^(۳۹)

او ۹ په ښار (د ټمودیانو) کښی نهه سری (غت شریر) چه فساد به ئی کاوه په ځمکه (د حجر) کښی او نه به ئی کوله اصلاح. وویل (ټمودیانو) حال دا چه قسمونه ئی خوړلی ۹ په الله چه خامخا د شپی به ولویږو پر دغه (صالح) او اهل (عیال او امت) د ده (او وژنو به ئی) بیا به خامخا ووايو مونږ هرومرو (خامخا) ولی د ده ته (که د قتل دعوی راباندی وکړی). چه نه ۹ لیدلی مونږ ځای د هلاک د اهل د ده (نو نه یو خبر چه چا وژلی دی) او بیشکه چه مونږ خامخا له صادقانو یو (په دعوی خپله کښی).

تفسیر : دغه نهه سری ممکن دی چه د نهو ټبرو سرداران او مشران وی چه د دوی کار په ملک کښی پرته (علاوه) له فتنی او فساد او خرابی اچولو څخه بل هیڅ شی نه ۹. د اصلاح او درستی په طرف به هیڅکله دوی خپل مخ نه اړوه په معظمه مکه کښی هم د کفارو نهه مشران ۹ چه تل به ئی د اسلام په مخالفت او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په معاندت کښی سعی او مجاهدت کاوه او نورو مفسرانو د هغوی نومونه هم لیکلی دی. دغو د صالح علیه السلام د قوم نهو غټو اشرارو پخپلو منځونو کښی معاهده او قسمونه سره یاد کړل چه گرد (ټول) به سره یو ځای کیږی او د صالح علیه السلام په کور به ورننوځی. او دی سره له گردو (ټولو) کورؤ کهوله یوه مخه وژنی. بیا که څوک د ده د وینی دعویدار پیدا شی نو مونږ به ورته ووايو چه مونږ له دغه

داری او د ده له وژونکي څخه نه یو خبر، او مونږ رښتیا وایو چه مونږ د ده د کور دغه تباہ او وران وضعیت په خپلو سترگو نه دی لیدلی. گواکي کله چه مونږ پخپلو د دغو حرکاتو فاعلان و نو په هغه وقت کښی پخپلو ځایونو او مواقعو کښی له سره نه وو حاضر. نو د داسی یوه متفق تړون او دروغ ویلو په وسیله به هیڅ یو له مونږ څخه نه ملزمیږی او نه پر کیږی او په دغی پلمی (تدبیر) سره به د ده طرفداران د ده دیت له مونږ څخه وانه خلی.

وَمَكْرُوا مَكْرًا وَمَكْرًا أَوْ هُم لَا يَشْعُرُونَ ٥٠ فَاَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ
 اَنَا دَمَرْنَهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ٥١ فَبِئْسَ مَا ظَلَمُوا إِنَّ فِي ذَلِكَ
 لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ٥٢ وَأَنجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ٥٣

او فریب وکړ دوی په فریب کولو سره او (جزا د) فریب ورکړه مونږ په جزا ورکولو سره حال دا چه دوی پری نه پوهیدل. پس وگوره چه څرنگه شو عاقبت د مکر (انجام د فریب) د دوی بیشکه چه مونږ هلاک کړل دغه (نهمه واره) او قوم د دوی ټول (په غږ د جبریل) پس دغه دی کورونه د دوی (ورته وگورئ) چه وران تش پراټه دی په سبب د دی چه ظلم (شرک) کاوه دوی بیشکه په دغه (اهلاک د ښودیانو) کښی خامخا لوی دلیل (د قدرت او عبرت) دی دپاره (د هغه) قوم چه پوهیږی (په خیر او شر خپل او تری عبرت اخلی) او نجات ورکړ مونږ (له دغه عذاب) هغو کسانو ته چه ایمان ئی راوړی (یقین ئی کړی) ؤ او وو دوی چه ویریدل (له الله او ځانونه ئی ساتل له شرکه او معاصیو).

تفسیر : د دوی مکر خو هم دغه د دروغو تړون ؤ او د دوی د دغه مکر په مقابل کښی الله تعالی دوی ته ښه دیل او مهلت ورکړ چه په زړه پوری خپلو شرارتونو ته تکمیل ورکړی شو د عذاب عظیم په مستحق کیدلو کښی هیڅ حجت او عذر پاتی نشی دوی داسی گنل چه گواکي مونږ صالح علیه السلام له منځه لری کوو او له دی نه نه ؤ خبر چه په واقع سره دوی پخپلو دغو اعمالو سره خپل بیخ وباسی. او په خپل لاس خپل ځان له منځونو لری کوی. موضح القرآن داسی لیکي «د دوی د اهلک اسباب خپل د تکمیل حد ته رسیدلی ؤ ځکه خو شرارت خپل د تکمیل حد ته ونه رسیدی اهلک نه واقع کیږی».

دغو نهو کسانو رومبی اتفاق وکړ اوبه ئی هلاکه کړه . حضرت صالح علیه السلام وفرمایل چه اوس تاسی ته زیات له دریو ورځو څخه بل مهلت نشته. او وروسته له هغه عذاب پر تاسی

نازليدونكي دى نو دلته دوى پخپلو منځونو كښى هم هغه پاس ترون تړلو چه ښه دى كله چه مونږ په دريو ورځو كښى مرو ښائى چه ستا كار له خپله ځانه د مخه تمام كړو لكه چه دوى د شپى له مخى د حضرت صالح عليه السلام په كور د دارى غورځولو او د صالح عليه السلام سره د اهله او عياله د وژلو اراده وكړه او دغو نهو مشرانو د دغه ناپاك مقصد لپاره خپلى ملاوى وترلى او بيخى تيار شول نور كفار خو د دوى تابعان او مرستيان (مددگاران) ؤ. نو الله تعالى د حضرت صالح عليه السلام حفاظت وكړ او د پرېستو پيره ئى پرى مقرره كړه. خو دغه نهه تنه د الله تعالى په عذاب كښى تباه او اخته شول او له خپلو ځانونو سره ئى نور قوم هم تباه او برباد كړ. څه وقت چه مكى والو د شام په لورى مسافرت كاوه نو پر ليارى به ئى په «وادي القرى» كښى د ثموديانو د كليو كندوالى او ويجاړى ودانۍ ليدلى په «فتك بيوتهم خاوية» كښى د هم دى په طرف اشاره وه نو عبرت اخيستونكى ته لازم دى چه د دغه هائله واقعاتو څخه عبرت حاصل كړى چه پاك الله په څه دول (طريقه) دغو مكذبينو او منكرينو ته سخته جزاء وركړه او د حضرت صالح عليه السلام ملكرى چه ايمان ئى راوړى ؤ او له كفره او عصيان څخه ئى خپل ځانونه ژغورلى (بچ ساتلى) ؤ. هغوى ئى له هغه عذابه څرنگه وساتل؟ د الله تعالى قدرت ته وگورئ په هم دغه يوه كلى كښى مؤمنان او كافران دواړه سره يو ځاى اوسيدل مگر كله چه عذاب ورنازل شو د دوى په منځ كښى ئى بالانتخاب او بالتخصيص كفار هلاك او دارالبوار ته ئى فرار كړل او ابرار ئى هم هغسى بالاقتخار آرام او قرار پريښودل.

وَلَوْ طَا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ^{٥٢} إِنْ تَكُنْ لَكُمْ
لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّنْ دُونِ النِّسَاءِ^{٥٥} بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ^{٥٥}

او (ياده كړه قصه د) لوط كله چه وى ويل قوم خپل ته آيا راځئ تاسى فاحشى (قبيح كار د لواطت) ته حال دا چه وينئ تاسى (يو بل په دى بد عمل كښى چه څومره مردار كار دى؟) آيا تاسى خامخا راځئ سړيو ته له جهته د شهوت غير له ښځو (چه د شهوت د دفعى لپاره دى) بلكه تاسى يو قوم يى ناپوهان (له قبح د عواقبو خپلو).

تفسير : يعنى كه تاسى نه پوهيږئ چه د دغى بى حيائى آخره خاتمه څه كيږي؟ نو په انتهائى درجه جاهلان او ناپوهان يئ.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُو آلَ لُوطٍ

مَنْ قَرَّبَكُمْ إِنْهُمْ أَنْاسٌ يَتَّبِعُونَ ﴿٥٦﴾

پس نه ؤ جواب د قوم د دغه (لوط بل شی) مگر هم دا ؤ چه ویه ئی ویل دوی (یو بل ته) ویاسی (وشری) تاسی خیلخانه د لوط له دی ښاره خپله (چه سدوم دی) بیشکه دوی داسی سری دی چه عافونه پاک ساتی (له کارونو غمونږ او بد ئی گنی).

تفسیر : یعنی دغه لوط چه خپل خان لوی، پاک، صاف، او صفا ساتی نو بیا غمونږ له ناپاکانو سره څه کار او غرض لری؟.

فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَيْرِينَ ﴿٥٧﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٥٨﴾

پس نجات ورکړه مونږ دغه (لوط) ته او اهل د دغه (لوط) ته مگر ښځه د ده چه مقدره کړی وه مونږ هغه (کافره ښځه په ازل کښی) له باقی پاتی کیدونکیو (په عذاب کښی). او ووراوه مونږ پر دوی باران (د تیږو) (گتو) چه هلاک شول پری) پس بد باران د ویړول شویو (په عذاب سره باران د دوی دی).

تفسیر : یعنی هغوی ئی تباہ او هلاک کړل او لوط علیه السلام ته ئی سره د ده د مسلمانانو ملگریو نجات ورکړ. لیکن د حضرت لوط علیه السلام ښځه چه د دغو اشرارو کفارو سره ئی مرستی (مدد) کولی هغه هم له هم هغو هلاک کیدونکیو سره پاتی شوه او په دغو گردو (تولو) مجرمینو باندی پاک الله له آسمانه تیږی (گتی) اورولی او دغه ښار ئی له یوه مخه پر بل مخ وړاوه.

«موضح القرآن» پر دغو دریو وارو قصو د خپلی تبصری په منځ کښی داسی لیکي: «چه د حضرت سلیمان علیه السلام په قصه کښی ئی وفرمایل چه مونږ به داسی لښکر راولو چه د هغو مقابله به هیڅوک نشی کولی. نو د رسول الله صلی الله علیه وسلم او د مکي والو په منځ کښی هم هغه خبره وشوه. او حضرت صالح علیه السلام ته نهه تنه مشران متفق شول چه د شپي له مخی د حضرت صالح علیه السلام په کور ورننوځی نو الله تعالیٰ صالح علیه السلام ته نجات ورکړ او دوی ئی تباہ کړل. مکي والو هم غمونږ د پاک رسول صلی الله علیه وسلم له پاره هم داسی کوهی

کنستلی و مگر دوی پخپله د «بدر» په قلیب کښی ولویدل. په هغه شپه چه رسول الله مبارک هجرت کاوه دیر کفار د رسول الله مبارک د کور په شاو خوا کښی سترگی په لیار منتظر ناست و خو چه رسول الله صلی الله علیه وسلم گهیځ (سحر) د وخته د لمانځه لپاره وځی نو مونږ ئی بالاتفاق په تیاره کښی ووژنو چه قصاص ئی هم پر مونږ وانه وړی مگر رسول الله صلی الله علیه وسلم له دوی ځنی داسی روغ رمت ووت چه د دوی د یوه تن فکر او فهم هم ورته ونشو. او د لوط علیه السلام قوم غوښتل چه نبی الله له خپله ښاره وباسی نو هم هغسی فکر او اراده مکى والو هم لرله لیکن پاک الله دی په خپل فضل او مرحمت سره د دوی د دغه ښار له منځه پخپل واک او اختیار سره وویست. او په دغه سره ئی دی بریالی (کامیاب) کړ او کار ته ئی ترقی او لا رونق ورکړ.

قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَىٰ ۗ اللَّهُ خَيْرٌ مَّا يُشْرِكُونَ ﴿۵۹﴾

ووايه (ای محمده!) چه تولى ثناوى ستائنى (صفتونه) خاص الله لره دی (په نصرت د ابرارو او ذلت د کفارو) او سلام دی پر بندگانو د دغه (الله) هغه (بندگان) چه غوره کړی دی دوی (الله پر ټولو مخلوقاتو)، آيا الله خير بهتر غوره که هغه بتان چه دوی ئی شریکان کوی (له الله سره؟ بلکه الله بهتر دی!).

تفسیر : وروسته د قصصو له فراغه له : «الله خير اما يشركون» ئی د توحید بیان فرمایلی دی دغه الفاظ د خطبى په ډول (طریقه) تعلیم فرمائى چه ښائى پخوا له بیانه وی. «موضح القرآن» لیکى: د الله تعالى تعریف کول او په انبیاؤ سلام لیږل او وروسته له هغه په بله خبره شروع کول ئی خلقو ته وروښودل. ځینى مفسرین وائی د الله تعالى هغه کمالات او احسانات چه پاس د قصصو په منځکښی مذکور شول پر هغو ځمونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم ته حکم وشو چه د الله تعالى حمد او ثناء ووائى او شکر پر ځای راوړی او پر هغو مقبولو بندگانو چه د ځینو د هغو ذکر پاس وکړ شو سلام ولیرى. له دی ځایه د توحید وعظ شروع کړی شوى دی یعنې د پاس قصصو د اوریدلو او په تکوینیه آیاتونو باندی د فکر او غور کولو څخه وروسته تاسی پخپله دغه راوښیى. چه د دغه «وحده لا شریک له» الله تعالى منل خیر، بهتر، غوره، نافع او معقول دی؟ یا د ده په الوهیت کښی د هغو خوارو عاجزانو او ناتوانو مخلوقاتو معبود درول؟ او له الله تعالى سره ئی شریک گرځول؟ اوس دغه مسئله دومره سخته او مشکله نه ده چه د هغى په فیصله کولو کښی څه تدقیق او څنډ (ایسارتیا) کولو ته څه حاجت او ضرورت پاتى وی خو بیا هم د زیات تذکیر او تنبیه په غرض وروسته له دی نه د الله تعالى ځینى داسی شتون او صفات بیانېږی

چه د ده پر توحيد او تقدس دلالت کوي او عیني هغه خیر او نفعی شمیرلي کیږي چه د الله تعالی د رحمت او د فضل آثار په هغو کښي له ورا ښکاری نو فرمائي چه:

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ
السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ
لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا

بلکه هغه شوک (بهتر دی) چه پیدا کری ئی دی آسمانونه او ځمکه او نازلی
کری ئی دی دپاره د تاسی له (طرفه د) آسمان اویه پس زرغون کړل مونږ په
دغو (اوبو) سره باغونه خاوندان د رونق (او ښائست)، نه دی کیدونکی له
تاسی دا (کار) چه زرغونی کړئ تاسی ونی د هغو

تفسیر: آیا دغه الله موصوف په دغو صفاتو بهتر دی که معبودان د تاسی چه هیڅ نشی کولی
بلکه له سره د ونو زرغونول ستاسی په اختیار کښی نه دی، دا لا څه چه له هغه ځینی میوی او
ثمرات او نور شیان هم راوباسی.

عَالَهُمْ اللَّهُ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعِدُونَ ﴿٤٠﴾

آیا شته بل معبود له الله سره ؟ (نه نشته) بلکه دغه (مشرکان) یو داسی قوم
دی چه څنگ کوی (له توحیده)

تفسیر: یعنی په دی باندی گرده (توله) دنیا پوهیږی او پخپله هم دغه مشرکان ئی هم منی چه د
ځمکی او آسمان پیدا کول - د باران (وریا) وړول - د ونو - نباتاتو زرغونول غیر له الله تعالی
څخه د بل چا کار نه دی - لکه چه د لوی قرآن کریم په بل ځای کښی د مشرکانو داسی اقرار
او اعتراف هم مذکور دی بیا وروسته له دی نه چه تر دی ځای پوری ورسیدئ نو بیا ولی له سمی
لاری څخه کاره کیږئ ؟ کله چه ماسواء الله څخه بل داسی یو ذات نشته چه د دغو گړدو (تولو)
مخلوقاتو انتظام او تدبیر وکړی شی - یا د کوم شی مستقل اختیار ولری - نو بیا د الله تعالی
په الوهیت او معبودیت کښی څرنگه بل شوک ورسره شریکیدی شی ؟ «عبادت» د انتهائی تذلل
نوم دی نو دغسی عبادت هغه ذات ته لائق دی چه په انتهائی درجه کامل او بااختیاره وی - د
کوم ناقص یا عاجز مخلوق له لوی خالق سره په معبودیت کښی برابرول - انتهائی ظلم - ضد او
عناد دی.

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَافًا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ

بلکه هغه څوک (بهر دی) چه گرځولی ئی ده ځمکه ځای د قرار (آرام) او گرځولی ئی دی په منځ د دغی ځمکی کښی نهرونه (سیندونه رودونه ویالی د اوبو) او گرځولی ئی دی دغی (ځمکی) ته محکم لوړ (اوچت) غرونه.

تفسیر: چه په کښی ایښی دی لکه میخونه او بارونه ترڅو ودربری ونه خوزی یعنی د انسانانو او حیواناتو دیره ځای دی چه په آرامی سره پری ژوندون کوی - او له دی حاصلاتو او پیداوارو څخه گټه (فائده) او نفعه اخلی.

وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا

او گرځولی ئی ده په منځ د دوو بحرونو (خواره او تروه) کښی پرده (چه سره گډ نشی).

تفسیر: آیا دغه الله موصوف په دغو صفاتو بهتر دی که معبودان د تاسی چه هیڅ نشی کولی ؟ د دی تحقیق پر دغه آیت لیکلی شوی دی ﴿وَهُوَ الَّذِي مَرَّبَّ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا﴾ جزء ۱۹ د الفرقان په (۵) رکوع ۵۳ آیت کښی دی ولوست شی.

عَالَهُ مَعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾

آیا شته بل معبود له الله سره ؟ (نه! نشته) بلکه اکثر د دغو (مشرکانو) نه پوهیږی.

تفسیر: په توحید چه ایمان نه راوړی یعنی آیا بل کوم باختیاره ذات شته ؟ چه دغسی کار وکړی شی ؟ او پر دغه بناء د معبود گرځیدلو لائق شی ؟ کله چه نشته - نو معلوم شو چه دغه مشرکین محض د جهالت او ناپوهی لامله (له وجی) د شرک او مخلوق پرستی په ژوره کنده کښی لویدلی دی او لا پسی د جهل په سوړو کښی ننوځی.

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ

بلکه هغه څوک (بهر دی) چه قبلوی سوال د عاجز (بیکس بیس) کله چه وېولی دغه (مضطر) هغه (الله اکبر) او لری کوی بدی سختی

تفسیر: یعنی کله چه الله تعالی اراده وفرمائی نو د بیکسانو او ناقرارانو او بی وځلو دعاوی او ناری آوری - سختی او ربر (تکلیف) تری لری کوی - لکه چه جزء ۷ د «الانعام» په «۴» رکوع ۴۱ آیت کښی یی فرمایلی دی ﴿فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَاءَ﴾ گواکی الله تعالی دعاء هم له عادیه و اسبابو څخه یو سبب گرځولی ده چه پری د مسبب ترتب د الله تعالی په مشیت د شروطو پر استجماع او د موانعو پر ارتفاع کیږی. علامه طیبی رحمة الله علیه او نورو ویلی دی چه په دغه آیت کښی مشرکینو ته تنبیه ده چه د سختیو مصائبو او شدائدو په وقت کښی تاسی هم مضطرب کیږئ او هم دغه پاک الله ته دعا او ناری کوئ او نور معبودان ستاسی له یاده وځی - نو بیا د فطرت او ضمیر دغه شهادت مو ولی د امن او اطمینان په وقت کښی له تاسی هیرېږی ؟

وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ

او گرځوی (الله) تاسی لره خلیفگان په ځمکه کښی (په ځای د تیرو خلقو)

تفسیر: آیا دغه الله موصوف په دغو صفاتو سره بهتر دی که معبودان د تاسی چه هیڅ نه شی کولی؟ یعنی یو قوم او نسل له ځمکه څخه پورته کوی او د دوی په ځای بل قوم او نسل ودانوی چه دوی پر ځمکه د مالکیت او سلطنت له حیثه تصرفات کوی.

عَالَهُ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

آیا شته بل معبود له الله سره؟ (نه نشته) لږ شانه پند قبلوی (او غور چلوی تاسی).

تفسیر: یعنی که تاسی په پوره ډول (طریقه) سره فکر کولی نو د لری تلوو لپاره هیڅ یو ضرورت نه و پاتی. هم دغو خپلو حوائجو او ضروریاتو او د اقوامو هم دغه تبدیل او تغیر ته به مو کتل نو پخپله به پوهیدئ چه د هغه ذات د قدرت په لاس کښی چه د دغو امورو قبضه او اختیار دی یواځی هم هغه ذات د عبادت وړ (لائق) او مستحق دی.

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ
الرَّيْحَ بُشْرًا لِّبَيْنِ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ط

بلکه هغه څوک (بهر دی) چه لاره ښيي تاسی ته (په ستوریو سره) په تیارو
د بر (بیدیا) او (په تیارو) د بحر (سیند) کښی او هغه (څوک بهتر دی)
چه رالیوی بادونه زیری کوونکی په مخ کښی د رحمت (باران) خپل

تفسیر: آیا دغه الله موصوف په دغو صفاتو سره بهتر دی ؟ که معبودان د تاسی چه هیڅ نشی
کولی ؟ الله تعالی د وچی او د سیند په تیارو کښی د ستوریو په وسیله ستاسی لار ښوونه کوی
اعم له دی نه چه بلاواسطه وی که د قطب ښوونکی او نورو آلاتو په واسطه وی. او پخوا د رحمت
له بارانه هواوی او بادونه چلوی او په هغو سره د باران د راتگ زیری ورکوی.

عَالَهُ مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ط

آیا شته بل معبود له الله سره ؟ (بلکه نشته) ډیر لوی ډیر پورته دی الله له
هغو (شیانو) چه شریکوی ئی دغه (مشرکان له الله سره).

تفسیر: یعنی چیری هغه مطلق قادر او برحق حکیم او چیری هغه عاجز او ناقص مخلوق برابر
دی چه هغوی د الوهیت شریکان ښوولی کیږی ؟

أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ

آیا هغه څوک چه له رومبی ئی پیدا کړی دی خلق (له نطفی په ارحامو
کښی) بیا به ئی ژوندی کوی (بعد الموت په قیامت کښی).

تفسیر: گرد (تول) خلق دغه قبولوی چه ابتدائی تخلیق د الله تعالی کار دی. وروسته له مرگه
بیا ژوندی پاڅیدل هم پر هم دغه قیاس کړئ د «بعث بعد الموت» منکرین هم هم دغومره
پوهیږی که بالفرض وروسته له مرگه بیا ژوندون وی نو هغه کار هم د هم هغه ذات دی چه اول
ځلی ئی پیدا کړی دی.

وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

او هغه څوک چه رزق روزی درکوی تاسی ته له (طرفه د) آسمانه (په باران)
او له غمکي (په محصولاتو ئی آیا دغه الله موصوف په دغو صفاتو بهتر دی ؟
که معبودان د تاسی چه هیڅ نشی کولی؟!)

تفسیر: یعنی هغه کوم ذات دی چه د سماوی او ارضی اسبابو په وسیله سم له خپله حکمته سره
تاسی ته روزی در رسوی ؟

عَالَهُ مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

آیا شته بل معبود له الله سره ؟ (بلکه نشته) ووايه (ای محمده ! دوی ته)
راوړئ تاسی برهان (سند) خپل (په دی چه غیر له الله هم داسی کولی شی)
که چیری یی تاسی صادق (رښتین په دی دعوی خپله کښی).

تفسیر: یعنی سره د دغو صافو ، ښکارو دلائلو له آوړدلو بیا تاسی د الله تعالی وحدانیت او د
کفر او شرک نقصان او قباحه نه تسلیموئ نو هر هغه دلیل چه تاسی ئی د خپلی دغی باطلی
دعوی په ثبوت کښی لرئ هغه راوړاندی کړئ ! خو د هغی له مخی ستاسی دروغ او رښتیا
ښکاره شی مگر له هغوی سره دلیل او برهان چیری دی ؟ محض د پندو په تقلید رهی (روان)
دی. ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾ جزء ۱۸ (د المومنون (۶) رکوع) ۱۱۷ آیت.

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

ووايه (ای محمده ! دوی ته) نه پوهیږی هغه څوک چه په آسمانونو کښی دی
او په غمکه کښی دی (له پرښتو او انسانانو په غیبو امورو باندی) مگر (عالم
دی پر غیبو) الله

تفسیر: دغه آیت د سابق مضمون تکمیل او د لاحق مضمون تمهید دی. د دی جزء له ابتداء
شخه تر دی عحایه پوری د الله تعالی د تام قدرت - عام رحمت - د کامل ربوبیت بیان ؤ - یعنی
هر کله چه الله تعالی په دغو صفاتو او شئونو کښی متفرد دی نو ښائی چه په الوهیت او
معبودیت کښی هم متفرد وی. په دغه آیت کښی په الوهیت له بله حیثیه استدلال کاوه شی یعنی
معبود به هم هغه ذات کیدی شی چه له تام قدرت سره محیط او کامل علم هم ولری - او دا هغه

صفت دی چه په ځمکه او آسمان کېږي هېڅ یو مخلوق ته نه دی حاصل او د هم هغه رب العزت سره مخصوص دی پس په دغه اعتبار سره هم د معبودیت استحقاق له هم هغه واحد ذات لپاره ثابت شو.

چټی (بیکاره) وائی چه وینا کوی له پټو

بی له خدایه نه پوهیږی څوک په پټو

پاک نبي ته به جبریل تل کړه وینا

لوی څښتن (ځاوند) به جبرئیل ته کړه وینا

تنبیه: پر ټولو غیبو امورو ماسواء الله څخه بل هېچا ته کامل علم نه دی حاصل - او نه کوم غیبی علم یو سری ته بالذات بی د الله تعالیٰ له عطاء څخه ور په برخه کیدی شی او نه الله تعالیٰ مفاتیح الغیب (د غیب کنجیگانی) چه ذکر ئی د «الانعام» په سورت کېږي تیر شو د بل کوم مخلوق په لاس کېږي ورکړی دی. هو! څښتنی خپل بندگان پخپل اختیار پر څښنو غیبیه و امورو مطلع کوی چه د هغه لامله (له وجی) مونږ ویلی شو چه الله تعالیٰ هغه سری پر غیب مطلع فرمایلی دی. یا غیبی خبر ئی ورته ورکړی دی. لیکن پر هم دغومره یوه خبره قرآن او سنت په هېڅ یو ځای کېږي پر داسی یو سری د «عالم الغیب» یا فلان «یعلم الغیب» اطلاق نه دی کړی. بلکه په احادیثو کېږي تری انکار هم شوی دی ځکه چه دغه الفاظ ظاهراً له دی نه مخالف دی چه «د علم الغیب اختصاص د باری تعالیٰ له ذات سره دی» نو ځکه محققین علماء اجازه نه ورکوی چه د دغسی الفاظو اطلاق پر کوم بنده وکړی شی - اگر که لغت صحیح هم وی - لکه چه که څوک داسی ووائی «ان الله لا يعلم الغیب» - له الله سره د غیبیه و امورو علم نشته» اگر که د ده مراد داسی وی چه د الله تعالیٰ په نسبت هېڅ شی له سره ورته غیب نه دی سخته ناروا او بی ادبی ده هم داسی که څوک له حق څخه «موت» او له «فتنی» څخه اولاد - او له «رحمت» څخه «باران» مراد واخلی - او داسی الفاظ ووائی «انی اکره الحق» - احب الفتنة - وافرمن الرحمة - زه حق بد گنم - او فتنه می خوښه ده او له رحمته څخه تنبتم» نو دغسی ویل هم سخت قبیح او مکروه دی - حال دا چه د نیت او مراد په اعتبار قبیح نه دی - هم داسی «فلان يعلم الغیب» او د هغه په شان نور الفاظ هم وگنئ! واضح دی وی چه د «عالم الغیب» څخه څمونږ مراد محض ظنون او تخمینات نه دی - او نه هغه علم مقصود دی چه له قرائنو او اماراتو څخه حاصلوه شی - بلکه هغه مراد دی چه د هغه لپاره هېڅ یو دلیل او قرینه نه وی موجوده په سورت الانعام او سورت الاعراف کېږي د دی موضوع په متعلق لږ څه لیکلی شوی دی - هلته دی مراجعت وکړی شی.

وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢٨﴾

او نه پوهیږي دغه (کفار) چه کله به بیا ژوندی راپاخول شی دوی.

تفسیر: یعنی پر قیامت یقین نه لری او وائی چه قیامت کله راځی ؟ چه د هغه په اثر مری بیا ژوندی کیږی - پر دغه هیڅوک نه دی خبر رومبئ د مبدأ ذکر کیده له دی ځایه وروسته د معاد ذکر شروع کیږی.

بَلْ اِذْ رَاكَ عَلَيْهِمْ فِي الْاٰخِرَةِ - بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ
مِّنْهَا بَلْ هُمْ عَنْهَا عَمُوْنَ ﴿٦٦﴾

بلکه ستړی ستومان او له کاره لویدلی دی علم د دوی په (کار د) آخرت کښی بلکه دغه (کفار) په شک کښی دی له دغه (قیامت) بلکه دغه (کفار) له دغه (قیامته) رانده دی (د زړه په سترگو چه پری باور نه کوی).

تفسیر: یعنی دیر عقل او فکر ئی وچلوه او له دیر فکر وهلو څخه بیخی ستړی او ستومان شول خو سره له هغه هم د آخرت په حقیقت او کیفیت ونه پوهیدل. کله د هغه په نسبت په حیرت شول کله په شک کښی تری ولویدل - او کله تری منکران شول. (موضح) ځینو مفسرینو داسی تقریر کړی دی چه د آخرت تر ادراکه پوری د دوی علم ونه رسید او نه د عدم العلم له وجی څخه دوی خالی الذهن پاتی شول - بلکه د هغه په متعلق په شک او تردد کښی ولویدل او نه یواځی په شک او تردد اخته شول بلکه له هغو دلائلو او شواهدو څخه ئی خپلی سترگی پټی کړی چه په هغو کښی له غور او تأمل کولو څخه د دوی شکوک او تردد رفع کیدی شو.

وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اِذَا كُنَّا تُرَابًا وَّ اَبَآءُنَا اِنَّا
لَمُخْرَجُوْنَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَاٰبَاؤُنَا مِنْ
قَبْلُ اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٦٨﴾

او وائی هغه کسان چه کافران شوی دی (او د زړه سترگی ئی ړندی دی) آیا کله چه شو مونږ خاوری او پلرونه ځمونږ (هم خاوری شی) آیا خامخا به

مونږ هر ورو (خامخا) رايستلی شو (ژوندی له غمکي جزاء ته) خامخا په تحقيق وعده کړی شوی ده له مونږ سره د دی (بعث بعد الموة هم) له مونږ سره او هم له پلرونو غمونږ سره له دی (وعدی د محمد نه) پخوا (د نورو انبياؤ له خوا) نه دی دغه خبری (بل شی) مگر ليکلی قصی (باطلی دروغ افسانی) دی د رومبنيو (خلقو).

تفسیر: یعنی پخوا له دی نه غمونږ له پلرونو سره هم داسی وعدی شوی وی دغه ده چه عیناً نن له مونږ سره هم هغسی خبری او اتری دغه رسول کوی. لیکن سره د دومره قرنو او پیړیو د تیریدلو مونږ ته تر نن ورځی پوری دغه خبره نشوه څرگنده او نه مو واوریده چه وروسته له دی نه چه مری په خاورو کښی سره گډود او مخلوط شی هغه به بیا ژوندی کیږی - لکه د پخوا په شان روغ رمت انسان تری جوړ او عیان کیږی او بیا د خپلو اعمالو سزا مومی ؟

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾

ووايه (ای محمده ! دوی ته) چه وگرځی تاسی په غمکه (د مکذبینو) کښی پس وگورئ چه څرنګه شو عاقبت (آخره خاتمه) د گنهګارانو (کافرانو ؟ او تری عبرت واخلي !)

تفسیر: یعنی دیرو مجرمانو ته په هم دغه دنیا کښی عبرتناکه سزا ورکړی شوی ده او د انبياؤ مواعید پر دوی منطبق گرځیدلی دی پر هم دغه دی د بعث بعد الموت قیاس هم ښائی چه وګرځی چه بالیقین بعث - حساب کتاب - ثواب - عقاب او اخروی عذاب شته چه ټول رښتیا دی او الله تعالی له هغه څخه خبر راګړی دی او هغه ضرور راتلونکی دی او دغه لویه کارخانه هم داسی خوشی چتی (بیکاره) بی پایه او بی نتیجی نه پاتی کیږی او دغه هم امکان نه لری چه پر دغو ټولو علویه و او سفلیه و موجوداتو داسی کوم عمومی حاکم نه وی چه حق په حقدار ورسوی او خپل دغه ګرد (ټول) رعایا هم داسی چتی (بیکاره) او مهمل پریږدی کله چه ټولو مجرمانو ته دلته پوره سزا نه ورکوله کیږی نو یقیني ده چه هر ورو (خامخا) بل کوم ژوندون او جهان شته چه هلته به هر څوک د خپلو اعمالو نتیجه او سزا او جزاء ومومی. که تاسی پر هم دغه خپل تکذیب دوام (تینگوالی) وکړئ نو هم هغسی چه د نورو مکذبینو آخره خاتمه او انجام شوی دی ستاسی به هم کیږی.

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

او مه خفه کیره (ای محمده!) پر دوی (چه ستا تکذیب کوی او له ایمانه مخ اړوی) او مه اوسه په تنگی (د زړه) کښی له هغه چه دوی مکر کوی (له تا سره ځکه چه زه ستا حافظ او ناصر یم).

تفسیر: یعنی ای محمده دغه مکذبان د دوی په ښو او بدو په ښه شان سره وپوهوه! او د آخری خاتمی تنبیه ورته ورکړه! وروسته له دغو پوهولو له دوی نه جلا (جدا) شه! که دغه خلق حق ونه منی نو تاسی دیر غمجن، متأسف او مه خفه کیږئ! او نه د دوی د مکر او فریب او د حق په خلاف له تدبیر کولو څخه زړه تنگه او ملول کیږئ! تاسی خو خپل فرض په پوره ډول (طریقه) سره اداء فرمایلی دی. الله تعالی پخپله داسی ضدی او عنادی کسانو ته سزا ورکوی او هم هغسی چه پخوانی مجرمان ئی په سزا رسولی دی دوی هم رسوی.

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤١﴾

او وائی دا (کفار) کله به وی دغه وعده (د نزول د عذاب) که یی تاسی صادقان (رښتینی په دغی دعوی خپلی کښی).

تفسیر: یعنی بالاخر هغه قیامت کله راځی؟ او له هغو عذابونو څخه مو چه ویروی هغه به کله نازلیری.

قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٤٢﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) چه نژدی ده چه شی پیوست په تاسی پسی ځینی هغه (عذاب) چه غواړئ ئی تاسی په جلتی.

تفسیر: یعنی دیر شورماشور او غوغا مه ښلوی! هغه وعده هر ورو (خامخا) ایفاء کیدونکی ده او هیڅ لری نه ده چه د هغی وعدی کومه برخه تاسی ته دیره نژدی شوی او در پوری نښتی هم وی لکه چه دیری ورځی نه وی تیری چه پر دوی باندی سخت قحط نازل شو او هم د «بدر» په غزوه کښی د دغه عذاب یوه برخه ورورسیده پاتی شو قیامت کبری د هغه هم ځینی آثار او علائم در ښکاره شوی دی. (په ردف لکم «ل» زائد دی).

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٤٣﴾

او بیشکه رب ستا خامخا خیبستن (خاوند) د فضل (احسان انعام) دی پر خلقو (چه دوی ژر په گناهونو نه نیسی ولیکن اکثر د دوی شکر نه کوی (په دی نعمت چه د عذاب تأخیر دی).

تفسیر: یعنی که الله تعالیٰ پخپل فضل او کرم سره د عذاب په لیږلو کښی تأخیر کوی نو لازم و چه دوی دغه تأخیر غنیمت گانه - او د دغی مهربانی په مقابل کښی ئی شکر ایستی او د صالح عمل لاره به ئی خپلو ځانونو ته غوره کړی وی لیکن پر خلاف د دی دوی ناشکری کوی او په خپله خوله عذاب غواړی.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٤٣﴾
وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٤٤﴾

او بیشکه رب ستا ته خامخا معلوم دی هغه څه چه پتوی ئی سینى (زړونه) د دغو (کفارو) او هغه څه چه ښکاروی ئی دوی. او نشته هیڅ شی پت پناه (له حوادثو) په آسمان کښی او په ځمکه کښی مگر (لیکلی) دی په کتاب ښکاره (لوح محفوظ) کښی.

تفسیر: یعنی ستاسی ظاهری او باطنی اعمال ، د زړونو پتی خبری ، نیات ، ارادی ، د ځمکی او د آسمانونو ډیر زیات پت اسرار گرد (تول) د الله تعالیٰ په علم کښی او د لوح محفوظ په دفتر کښی درج دی. هره خبره له هغه سره موافقه واقع کیږی د ژر غوښتلو او تلوار کولو یا ځنډ (ایسارتیا) او ډیل کولو څخه هیڅ یو حاصل او گټه (فائده) په لاس نه درځی - هر هغه څیز چه د الله تعالیٰ په علم کښی طی شوی وی ژر یا په ځنډ (ایسارتیا) پر خپل وقت هرومرو (خامخا) کیدونکی دی او هر یوه ته سم د ده له عمل ، نیت ، عزم او ارادی سره موافقه ثمره او نتیجه خامخا ورسیدونکی ده.

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقْصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٥﴾ وَإِنَّهُ لَهْدَىٰ وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٦﴾

بیشکه چه دغه قرآن قصه کوی (بیانوی) پر بنی اسرائیلو (اولادی د

يعقوب) باندی اکثر له هغو څیزونو چه دوی په هغو (څیزونو) کښی سره اختلاف کوی. او بیشکه دغه (قرآن) خامخا هدایت دی او رحمت دی لپاره د مؤمنانو (چه هم دوی پری نفع اخلی).

تفسیر: یعنی اوس د عملی فیصلی وقت نه دی راغلی - بیشکه قرآن د قولی او عملی فیصلی دپاره راغلی دی - په دغه وقت کښی په سماویه و علومو او مذهبی شیانو کښی له گردو (تولو) څخه لوی علماء بنی اسرائیل گڼل کیدل مگر د عقائدو، احکامو، قصصو، روایاتو او نورو په متعلق د هغوی د شدیدو اختلافاتو قاطعه فیصله او ښه تصفیه هم دغه پاک قرآن اورولی ده. فی الحقیقت قرآن هغه لوی کتاب دی چه گردی (تولی) دنیا ته نی د الله تعالی آخری پیغام رسولی دی - او د ایمان راوړونکیو خلقو لارښوونه نی کړی ده خو گرد (تول) خلق د هغی لوئی ورځی دپاره تیاری او آمادگی وکړی چه په هغی کښی به د هری معاملی عملی فیصله کیږی.

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ٤٨

او بیشکه رب ستا فیصله به وکړی په منع د دوی کښی (په قیامت کښی) په حکم (عدل) خپل سره او هم دی ښه غالب قوی دی (په انفاذ د احکامو) ښه علم والا (پر تولو احوالو او اشیاء)

تفسیر: یعنی قرآن خو د پوهولو او ښوولو دپاره نازل شوی دی باقی د گردو (تولو) معاملاتو حکیمانه او عادلانه فیصله سم له حکمته سره پخپله قدرت لرونکی قادر او توانا الله تعالی کوی.

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ٤٩

پس توکل (اعتماد) وکړه خاص پر الله (او د معاندانو له عداوته مه وېرېږه ای رسوله خما!) بیشکه چه ته پر حق ښکاره نی (چه اسلام دی).

تفسیر: یعنی تاسی د هیچا د اختلاف او تکذیب څخه مه متأثر کیږئ! یواځی پر پاک الله اعتماد او توکل ولرئ! او پخپله وظیفه کښی چه دعوت او تبلیغ دی مشغول او لگیا اوسئ! پر هغه سمه صافه لاره چه تاسی درومئ په هغی کښی هیڅ قسم خرخشه او اندېښنه نشته کله چه انسان پر سمه لاره رهی (روان) وی - او پر واحد الله اعتماد ولری - نو د بل هیڅ شی ویره او اندېښنه ورسره نه وی.

إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا
وَكُنَّا مُدْبِرِينَ ﴿٨٨﴾ وَمَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُصِيِّ عَنْ صَلَاتِهِمْ
إِنَّ تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨٩﴾

بیشکه ته نشی اورولی (خبره) مریو ته او (هم داسی) نشی اورولی کنو ته غو
د نارو (د وعظ) کله چه وگرځی دوی په دی حال کښی چه شا کوونکی وی.
او نه ئی ته لاره ښوونکی ږندو ته (چه ئی راوگرځوی) له گمراهی د دوی
څخه نه اوروی ته (په سماع د فائدی رسولو سره) مگر هغه چاته چه ایمان
راوړی په آیتونو (د قدرت) ځمونږ پس هم دوی مسلمانان دی (غاره
ایښودونکی الله ته).

تفسیر: یعنی هم هغسی چه یوه مری ته خطاب یا کوم کانه ته ناری وهل په تیره بیا چه تاته
ئی شا هم وی او په مندو در څخه ځغلی - او د ناری وهونکی په طرف قطعاً ملتفت نه وی
سودمن نه دی هم دغه د هغو مکذبینو حال دی چه د دوی زړونه مړه شوی دی او په زړه کانه هم
دی او د اوریدلو اراده هم بیخی نه لری نو د دوی په حق کښی هیڅ نصیحت نافع او کار
کوونکی نه دی که یو خاص ږوند د غتو او ږنو سترگو خاوند نشی نو تاسی به هغه ته څرنګه
لار یا بل شی وروښوولی شی ؟ دغه خلق د زړه ږانده هم دی او نه غواړی چه د ږوند والی څخه
هم ووځی نو بیا ستاسی په ښوونه سره که دوی وغواړی چه وګوری - نو څرنګه به وکتلی شی ؟
یعنی پند او نصیحت د هغو خلقو په حق کښی نافع دی چه ئی ومنی او پری متأثر شی. او د
اثر قبول هم دغه دی چه د الله تعالیٰ پر کلام یقین او باور وکړی او وئی منی.

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ
تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٩٠﴾

او کله چه واقع ثابت شی خبر د عذاب پر دغو (بنی آدمانو او نژدی شی
قیامت پر دوی) نو راویه باسو مونږ دوی ته یوه دابه (ژوندی خوځیدونکی
تلونکی) له ځمکی چه خبری کوی دغه (دابه) له دوی سره چه بیشکه دا
خلق و چه په دلائلو (د قدرت الوهیت) ځمونږ به ئی یقین نه کاوه.

تفسیر: موضح القرآن لیکي «پخوا له قیامت به په مکه معظمه کښي د صفا غر وچوی او له هغه څخه به یو ژوندی خوځېدونکی ووځي چه له خلقو سره به خبری کوی چه اوس قیامت نژدی دی. او صادق مؤمن به له کاذب منکر څخه په نښه کولو سره بیلوی» له ځینو روایاتو ځنی معلومیږي چه دغه به بالکل په آخره زمانه کښي په هغه ورځ واقع کیږي چه لمر له مغربه وخیژي نو قیامت د هم دغی ورځی نوم دی چه د تولی دنیا گرد (تول) موجوده نظام به په کښي گډود او خرابیږي نو د داسی خوارکو په وقوع کښي هیڅ تعجب نه دی پکار چه د قیامت د قریبه و علاماتو او د دی مقدمی په شان ظاهرولی شی. بنائی د «دابة الارض» په ذریعه د دی خبری ښودنه مقصود وی هغه خبره چه تاسی د یو رسول په ژبه نه منله نن مجبور یئ چه د یوه حیوان په ژبه ئی ومنئ ا مگر د دغه وقت منل تاسی ته مفید او نافع نه دی او له دغه څخه یواځی د مکذبینو تجهیل او تحمیق مطلوب دی چه د منلو وقت تیر شو. تنبیه: د «دابة الارض» په نسبت دیر رطب او یابس اقوال او روایات په تفاسیرو کښي درج شوی دی - مگر د معتبرو روایاتو له مخی هم دغومره خبره ثابت شوی ده چه موضح القرآن لیکلی ده والله اعلم.

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّنْ يُّكْذِبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾

او (یاده کړه) هغه ورځ چه ژوندی به راپورته کړو له (قبرو د) هر امت (فرقی) څخه یو فوج (چه اشراف او رؤسا دی) له هغو (منکرانو) چه تکذیب کوی په آیاتونو ځمونږ پس د دوی جماعتونه به سره یو ځای کیږي بیا روانیږي.

تفسیر: د هر گناه کوونکی ټولنه او لښکر به سره بیل وی. تنبیه: عموماً مفسرینو د «فهم یوزعون» معنی په ستنولو (واپس کولو) سره کړی ده - یعنی د هر امت مکذبان به د محشر په طرف بیول کیږي او دوی به دغومره دیر او زیات وی چه وړاندی تلونکی خلق به د وروستنیو مخه بندوی او له مخکښی تلوو څخه به ئی ستنوی (واپس کوی) - لکه چه په لوی بیروبار او ازدحام کښي د انتظام د ټینګ ساتلو لپاره هم داسی وضعیت غوره او اختیارولی شی.

حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ أَكْذَبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا
بِهَا عِلْمًا أَمَّا أَكُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٣﴾

تر هغه پوری چه راشی دوی (تول محشر ته) نو وېه فرمائی (ورته الله) آیا
تکذیب کړی ؤ تاسی د آیاتونو عطا حال دا چه احاطه نه وه کړی تاسی په
هغو (آیاتونو) له جهته د علمه آیا څه شی دی هغه چه وی تاسی چه کاوه به
مو (هغه له مامور به څخه ؟ ووايي !)

تفسیر: یعنی زیار (محنت) ئی ونه کړو - او کوشش ئی ونه کړ چه په پوره ډول (طریقه) به پری
پوهیدل او تمامو اطرافو او جوانبو ته به ئی کتل ابتداء ئی د هغه په تکذیب خوله وسپرده «یا
ووايي ! که داسی نه دی نو نور مو څه کول؟ یعنی ماسواء له دی نه ستاسی بل څه کار ؤ ؟
امکان لری چه مطلب ئی داسی وی چه بی له غوره او فکر کولو څخه تاسی هم داسی د هغه
تکذیب کړی ؤ ؟ یا ووائی ؟! چه ماسواء له دی نه تاسی نوری څه گناه هم د خپلو ځانونو
لپاره تولی کړی وی.

وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِم بِأَظْلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٤﴾

او واقع ثابته به شی خبره (د عذاب) پر دغو (منکرانو) باندی په سبب د هغه
چه ظلم ئی کړی ؤ پس دوی به هیڅ خبری نشی کولی (په عذر خواهی له
جهته د عذاب لامتناهی)

تفسیر: یعنی د دوی د شرارتونو یقینی ثبوت وشو - او د الله تعالیٰ حجت پر دوی تمام شو،
اوس وروسته له دی نه به دوی غه ویلی شی ؟ باقی په غینو نورو آیاتونو کښی چه د دوی عذر
او پلمی (تدبیرونه) مذکور دی بنائی هغه به پخوا له دی نه شوی وی. په هر حال دغه نفی او
اثبات دی د موطنو او د موافقو پر اختلاف حمل کړی شی.

الْمُيَرُوا أَنَا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لَيْسَ كُنُوفِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْجَرًا
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٥﴾

آيا نه ويني دا (منكران د حشر) چه بيشكه مونږ گرځولى مو ده شپه (توره تياره) لپاره د دى چه آرام وكړى دوى پكښى او (گرځولى مو ده) ورځ ليدونكى (تكه سپينه روښانه چه كسب و كار په كښى وكړى) بيشكه په دغه (تعاقب د ليل او نهار) كښى خامخا دلائل (د قدرت او عبرت) دى دپاره د (هغه) قوم چه ايمان راوړى.

تفسير: يعنى څرنگه ښكاره دلائل او واضحى نښى الله تعالى په دنيا كښى دوى ته وروښودى خو دوى لږ څه هم پر هغو فكر او غور ونه كړ - كه يواځى د شپى او د ورځى پر دغه دائمي تبديل او تحويل او نورو اختلافاتو دوى خپل افكار چلولى او پرى غور او خوض ئى كولى نو د الله تعالى پر توحيد - د انبياؤ پر ضرورت او اهميت او پر بعث بعد الموت پر كردو (تولو) شيانو به دوى پوهيدل چه بالاخر هغه كوم يو ذات دى چه په داسى مضبوط او محكم انتظام سره برابر وروسته له ورځى څخه شپه او د شپى څخه ورځ راښكاره كوى او څمونږ د ظاهري بصارت لپاره وروسته د شپى له تيارو د ورځى رڼا (رڼرا) خوروى. نو آيا دغسى يو مطلق قادر څمونږ د باطنى بصيرت دپاره د اوهامو او اهوؤ په تيارو كښى د معرفت او هدايت رڼا (رڼرا) نه ده راليرلى ؟ بيا نو شپه څه شى ده د ويديلو وقت دى ! چه مونږ هغى ته د موت يوه نمونه ويلي شو چه وروسته له هغه ورځ راځى او بيا سترگى په كښى غړيدى - او يو طرف بل طرف ته په كښى گرځو. هم داسى الله تعالى پر مونږ موت هم طارى كوى او وروسته له مرگه مو بيا هم داسى ژوندى راپاخوى نو په هغه كښى څه اشكال او استحاله شته ؟ الغرض د يقين كوونكيو لپاره په هم دغى يوى نښى كښى د كردو (تولو) ضروريه ؤ شيانو د حل لپاره اسباب موجود دى.

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوْهٌ دَخِيرٌ ۝^{٨٨} وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْصِبُهُا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ ۖ صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَتَقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ۝^{٨٩} مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُمْ مِّنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ إِمْتُون ۝^{٩٠} وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝^{٩١}

او (یاده کره) هغه ورځ چه پوکي وکړ شي په صور (شپيلي) کښي نو ويريږي (له ډيره هيښته) هر هغه څوک چه په آسمانونو کښي دي او هر هغه څوک چه په ځمکه کښي دي مگر هغه څوک چه اراده وفرمائي الله (د نه ويريډلو د هغه) او تول به راشي د دغه (الله په حضور په قيامت کښي) عاجزان او ويني به ته غرونه (په قيامت کښي) گمان به کوي ته پر هغو چه کلک ولاړ دي (له جهته د لويوالي) حال دا چه دوي به ځي تيريږي پشان د وريځي کاريگري د الله (يا وکړ الله دا کار په کولو سره) هغه (الله) چه محکم (درست) کړي ئي دي هر څيز (چه پيدا کړي ئي دي) بيشکه چه دغه (الله) ښه خبردار دي په هغو کارو چه کوئ يي تاسي هر هغه څوک چه راشي په حسنه (نيکي) سره (چه کلمه د توحيد ده) پس شته ده ته (جزاء) بهتر غوره له هغه او دوي به له سختي ويري د دغي ورځي په امان وي. او هر هغه څوک چه راشي په سيئه (بدي شرک سره) پس نسکور به وغورځول شي مخونه د دوي په اور (د دوزخ کښي او ويه ويل شي دوي ته له جانبه د الله) آيا جزاء درکوله کيږي (بلکه نه درکوله کيږي) مگر (جزاء د شرک او نور معاصي) هغه چه وئ تاسي چه کول به مو (په دنيا کښي).

تفسير: د صور (شپيلي) پو کوونکي پرښته حضرت اسرافيل عليه السلام دي چه د الله تعالي د حکم په انتظار کښي د صور د پوکولو لپاره تيار ولاړ دي. په ځينو رواياتو کښي راغلي دي چه ﴿إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ حضرت جبرئيل - ميکائيل - عزرائيل عليهم السلام دي. ځيني د دي مصداق شهداء بولي والله اعلم.

(موضح القرآن) ليکي يو ځلي صور پوکلي کيږي چه د هغه په اثر به گرد (تول) مخلوق سره مري. دوهم صور چه وپوکلي شي د هغه په اثر تول مري بيا له سره ژوندي کيږي - دريم صور چه وپوکلي شي دوي گرد (تول) ويريږي. په څلورم کښي گرد (تول) بيهوشه کيږي. په پنځم کښي بيا په هوش کيږي. د صور پوکل به څو څو ځلي صورت نيسي. اکثر علماء يواځي هم دغه دوي نفخي مني - يعني گرد (تول) سره فقط دوه ځلي صور پوکلي کيږي او دغه گرد (تول) احوال او احوال د هم دغو دوو شپيلو لاندې درجوي والله اعلم.

﴿وَتَرَى الْجِبَالَ﴾ الآية - او ويني به ته غرونه په قيامت کښي گمان به کوي ته پر هغو چه کلک ولاړ دي له جهته د لويوالي حال دا چه دوي به تيريږي پشان د وريځي يعني دغه لوي لوي غرونه چه تاسي ئي اوس ويني او د دي خيال کوئ چه دغه به تل پر ځمکه کلک ولاړ وي او له سره به له خپله ځايه نه ښوريږي - دغه گرده (توله) به د قيامت په ورځ کښي د تګول شويو رنگينو وړو پشان به فضاء او هوا کښي الوځي او گرځي او د وريځو په شان به ژر ژر درومي لکه چه د

جزء ۲۷ «الواقعة» په اوله ركوع ۵-۶ آيت كښي داسي يو آيت لولو ﴿وَيُسَبِّحُ الْجِبَالُ بِمَا كَانَتْ هُبًا مَّجِيدًا﴾
او په «القارعة» كښي لولو ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِزِّ الْمُنْقُوشِ﴾ او د جزء ۱۶ «طه» په (۶) ركوع ۱۰۵ آيت
كښي وايو ﴿قُلْ يَسْفَهَارِي سَفَا﴾

تنبیه: د دغه آيت هيڅ تعلق د ځمکې د حرکت او سکون سره نشته لکه چه ځينی متنورين له هغه ځنی پوهيدلی دی.

﴿صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَتَقَنَ كُلُّ شَيْءٍ﴾ کاریگری د الله یا وکر الله دا کار په کولو سره هغه الله چه محکم درست کری ئی دی هر څیز چه پیدا کری ئی دی).

یعنی هغه ذات چه هر شی ئی په نهایت حکمت سره درست کر، هغه الله تعالیٰ چه نن ئی دغه غرونه داسي درانه او مضبوط جوړ او درولی دی هم هغه الله تعالیٰ به یوه ورځ دوی بشرکی بشرکی او دږی وږی کوی - او تری دوری به جوړوی - او په هواء به یی الوځوی. دغه د غرونو الوځول به د خرابی او تباهی په غرض نه وی بلکه د عالم په نظام کښي به سره لاندی باندی او لازمه تعدیلات کوی - او په همغه درجه ئی رسوی چه د هغه لپاره ئی پیدا کری دی نو دغه گرد (تول) به د هغه حقیقی صانع صنعت او کاریگری وی چه د هغه هيڅ یو تصرف له حکمت څخه تش نه دی.

﴿إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ﴾ بیشکه چه دغه الله ښه خبردار دی په هغو کارونو چه کوئ ئی تاسی) یعنی وروسته له دغو ماتولو او څیړولو او عظیمه ژ انقلاباتو څخه بیا د بندگانو حساب او کتاب شروع کیږی کله چه الله تعالیٰ د بندگانو تر ذری ذری پوری اعمالو څخه هم خبر او علیم دی نو هر یوه ته به سم د ده له عمله سره جزاء ورکوله کیږی - نه به پر چا ظلم کیږی - او نه به د چا حق تلف شی. وروسته له دی نه د هم دی خبری لو تفصیل بیانېږی چه هر هغه څوک چه راشی په حسنه نیکی سره چه کلمه د توحید ده پس شته ده ته جزاء خیر بهتر غوره له هغه یعنی د یوی نیکی بدل اقلا د لسو نیکیو په حساب ورکول کیږی چه دغه مکافات له سره ختم کیدونکی نه دی. او دوی به له سختی ویری د دغی ورځی په امان وی یعنی له دیری ویری کما قال الله تعالیٰ فی رکوع (۷) ۱۰۳ آیت من سورة «الانبیاء» جزء ۱۷ ﴿لَا يَحْزَنُهُمُ الْقَرْعُ الْأَكْبَرُ﴾ او که ویره په لو اندازه وی نو له دغه آیت سره هيڅ منافی نه ده.

﴿ثَلَبَتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ﴾ الآية - پس نسکور به وغورځولی شی مخونه د دوی په اور د دوزخ کښي او وږه ویل شی دوی ته له جانب د الله آیا جزاء درکوله کیږی بلکه نه درکوله کیږی مگر هغه چه وئ تاسی په دنیا کښي چه کول به مو چه کفر او نور معاصی دی) یعنی د الله تعالیٰ له طرفه هيڅ زیادت او تیری پری نه کیږی څه ئی چه کرلی وی هم هغه به ریبی او له خپلو کرو څخه به سری څه شکایت کوی.

إِنَّمَا أَمْرٌ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدَةِ الَّذِي حَرَّمَ هَاوَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ

بیشکه هم دا خبره ده چه امر (حکم) کری شوی دی ماته داسی چه عبادت کوم د رب د دی بلدی (بنار) هغه (الله) چه حرمت (عزت) ورکری دی دی (بنار د مکی ته په امن سره) او خاص هم دغه الله لره دی ملکاً ، خلقاً و عبیداً) هر شی

تفسیر: له بلده او بنار څخه مراد مکه معظمه ده چه الله تعالی هغی ته خاص تعظیم - تحریم او تکریم ورپه برخه کری دی نو د دغه تخصیص او تشریف په سبب د رب اضافت د هغی په طرف وکړ شو که نه الله تعالی خو د گردو (تولو) شیانو رب او مالک دی.

وَأَمُرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩٥﴾

او امر (حکم) کری شوی دی ماته داسی چه شم زه له مسلمانانو (غاره ایښودونکیو الله ته)

تفسیر: یعنی په هغو خلقو کښی محسوب شم چه د پاک الله کامل حکم منونکی او فرمان ورونی دی او بیخی ئی خپل ځانونه ورسپارلی دی.

وَأَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ مِمَّنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿٩٦﴾

او (بل مامور یم) په دی چه ولولم قرآن (پر تاسو وائی وروم خلقو ته) پس هر چا چه سمه صافه لاره وموندله پس بیشکه هم دا خبره ده چه سمه صافه لاره ئی وموندله دپاره د ځان (او فائدی خپلی) او هر څوک چه گمراه شو پس ووايه (ای محمده! ده ته) بیشکه هم دا خبره ده چه زه له ویروونکیو څخه یم.

تفسیر: یعنی زه بالذات هم د الله تعالی بندگی او فرمان برداری کوم او نورو ته هم د الله تعالی دغه عظیم الشان قرآن آروم او د هدایت سمه صافه لاره خلقو ته وربښیم پس هر څوک چه لاره ئی

وموندله له جهته د متابعت غما توحيد د الله او نفی د شرکاؤ ته پس بیشکه هم دا خبره ده چه لاره ئی وموندله دپاره د غان خپل غكه چه نفع ئی هم ده ته راجع ده او هر شوک چه گمراه شو له جهته د مخالفت غما پس ووايه ورته چه بیشکه هم دا خبره ده چه زه له ويروونكيو یم او پر ما غير له پيغام رسولو بل هيڅ نشته او وياي د ضلال د بل چا پر ما نه لويږي يعنی ما خپل پند او نصيحت كړی دی او له دغه تبليغه می غان فارغ لڼمه گرځولی دی كه تاسو نه پوهیږئ يا غان پری نه پوهوئ نو په دغه كښی ستاسو نقصان دی. او دغه احكام پخوا له امر د قتال و

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ سَيُرِيكُمْ آيٰتِهٖ فَتَعْرِفُوْنَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٩٧﴾

او ووايه (ای محمده!) چه گردی (تولی) ثناوی ستاینی (صفتونه) (خاص) الله ته دی (په دغه نعمت د علم او نبوت) ژر به وبښی (الله) تاسی ته دلائل (د قدرت خپل) پس وبه پیژنئ تاسی هغه (دلائل) او نه دی رب (پالونکی) د تا غافل (بیخبره) له هغو عملونو نه چه کوئ ئی تاسی (ای مشرکانو نو جزاء به ورکړی هر چا ته د ده له عمله سره سمه)

تفسیر: یعنی الله تعالی ته په زرهاؤ غلی د حمد او شکر غای دی چه زه ئی هادی او مهتدی گرځولی یم فی الحقیقت د تعریف لائق هم هغه لوی او مقدس ذات دی. هر چا ته هر هغه ښیگنی (فائدی) یا کمال چه ور په برخه شوی دی د ده له لطف او مرحمت څخه دی ژر به وبښی الله تاسی ته دلائل د قدرت خپل پس وبه پیژنئ تاسی هغه دلائل یعنی وروسته له دی نه الله تعالی ستاسی په منع کښی یا د باندی د خپل قدرت هغه نمونی او غما د صداقت داسی ښکاره دلائل به درښی چه د هغو په لیدلو سره به تاسی وپوهیږئ چه بیشکه دغه د الله تعالی هغه آیات دی چه د هغو اطلاع مونږ ته رسول الله صلی الله علیه وسلم راکړی وه. باقی د هغه وقت پوهیدل آیا تاسو ته نافع واقع کیږی؟ که نه؟ دغه بيله خبره ده. د قیامت علامات او نور گرد (تول) تر دغه لاندی راغلل او نه دی رب پالونکی د تا غافل بیخبره له هغو عملونو نه چه کوئ ئی تاسی ای مشرکانو! یعنی هغه عمل او معامله چه تاسی ئی کوئ هغه گرد (تول) د الله تعالی تر نظر لاندی دی بالآخر سم له هغه سره تاسی ته د هغو بدل درکوی که په سزا او نورو کښی څه تأخیر او دیل پیښ شی نو داسی ئی مه گنئ چه الله تعالی غمونږ له اعمالو څخه غافل او بیخبره دی.

تمت سورة النمل والله الحمد والمنة

سورة «القصص» مكية الا من آية (۵۲) الى غاية (۵۵) فمدنية و آية (۸۵) فبالجحفة اثناء الهجرة وهي (۸۸) آية وتسع ركوعات رقمها (۲۸) تسلسلها حسب النزول (۴۹) نزلت بعد «النمل» د «القصص» سورت «مكى» دى پرته (علاوه) له (۵۲) تر (۵۵) آيتونو پورى چه «مدنى» دى او له (۸۵)

آيت شخه چه په جحفه كښى د هجرت په اثناء كښى نازل شوى دى (۸۸) آيات (۹) ركوع لرى په تلاوت كښى (۲۸) او په نزول كښى (۴۹) سورت دى وروسته د «النمل» له سورت شخه نازل شوى دى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دير) مهربان دير رحم والا دى.

طسّم ۱ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْبَيِّنِ ۲ نَتْلُو عَلَيْكَ مِنْ نَبَأِ

مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۳

دا (آيتونه د دى سورت) آيتونه د كتاب مبين (ښكاره) دى (چه خير او برکت ئى ښكاره او د حق او د باطل بيلوونكى دى). لولوؤ مونږ پر تا (اى محمده!) له (عينو) خبرو د موسى او د فرعون په حقه (رښتيا) سره دپاره د (هغه) قوم چه ايمان راوړى.

تفسير: يعنى مسلمان خلق دى خپل حال قياس كړى! (موضح) د ظالمانو په مقابل كښى څرنگه چه د حضرت موسى عليه السلام په ذريعه الله تعالى بنى اسرائيل سره له ضعف او كمزورى د فرعونيانو په مقابل كښى منصور او مظفر وگرځول هم داسى مسلمانانو ته هم اكر كه نن په مكى معظمى كښى قليل - ضعيف او ناتوانه په نظر راځي د دوى د بيشمارو زورورو اعداؤ په مقابل كښى برى او كاميابى وړ په برخه كوى.

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ

بیشکه چه فرعون لوئی (او تکبر) غوره کری و په غمکه (د مصر) کښی او
گرځولی ئی و اهل د دغه (مصر) ټولی ټولی چه ضعیفه (مقهوره) کری ئی وه
یوه طائفه له دوی (چه بنی اسرائیل و)

تفسیر: یعنی په مصر کښی قبطیان ودان وو چه د فرعون له قوم څخه و او سبطیان هم اوسیدل چه
په بنی اسرائیلو سره مشهور و لیکن فرعون به د ظلم او تکبر له لاری بنی اسرائیلو ته فرصت او
موقع نه ورکوله چه دوی ترقی وکړی او په هوسانی (راحت) او آرام سره ډډه ولگوي گواکي
گردد (ټول) قبطیان سرداران او آغایان گرځیدلی و او د انبیاء اولاد بنی اسرائیل ئی خپل
غلامان او نوکران گرځولی و - او پر دوی به ئی ډیر ذلیل کارونه او سخته بیگاری اجرا کوله او
په هیڅ ډول (طریقه) ئی نه پرېښوده چه دوی په مملکت کښی قوت او وقعت حاصل کری.

يَذِيحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيُ نِسَاءَهُمْ

چه وژل به ئی ځامن د دوی (چه نسل ئی منقطع شی) او ژوندی به ئی
پرېښودی ښځی (جنکیانی) د دوی (خپل خدمت ته)

تفسیر: مفسرین وائی چه فرعون یو خوب ولید چه کاهنانو د هغه تعبیر داسی وکړ چه «د کوم
داسی بنی اسرائیلی هلک له لاسه به ستا دغه سلطنت تباہ او بربادیږی چه لا تر اوسه نه دی
څیریدلی» نو ځکه فرعون د دغی پېښی د مخی نیولو په قصد دغه د ظلم او حماقت تدبیر له
خپله ځانه وویست چه د تل دپاره بنی اسرائیلیان مغلوب مقهور او ذلیل وساتی شو په دوی
کښی داسی کوم قوت او قدرت پیدا نشی چه له هغه څخه د بغاوت او شرارت کومه اندېښنه
متصوره وی - او داسی امر ئی صادر کړ - «وروسته له دی نه هومره بنی اسرائیلی هلکان چه
پیدا کیږی دوی دی د یوی مخی څخه ووژلی شی او په دغه ترتیب دی د راتلونکی مصیبت او
خطری مخه په ښه شان سره ونیوله شی کله چه قبطیانو ته د سبطیانو د جونو له خوا داسی کومه
خطر نهشته نو دوی دی ژوندی پرېښودی شی خو وروسته له پیغلتنه له هغوی څخه قبطیان د
وینځو په شان کار واخلی - ابن کثیر رحمه الله علیه لیکي چه بنی اسرائیلو پخپل منځ کښی
د حضرت ابراهیم خلیل الله علیه السلام د یو پخوا ویلو تذکره کوله چه په هغه کښی داسی یوه
تذکره شوی وه چه «د یوه بنی اسرائیلی څلمی له لاسه د مصر د دغه سلطنت تباہی او خرابی
مقدره ده» دغه خبره ورو ورو او متدرجاً د فرعون غوږ ته ورسیده او هغه احمق د دغه قضاء او
قدر د انسداد لپاره دغه اصول او فوق العاده احکام صادر کړل.

إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٥﴾

بیشکه ؤ دغه (فرعون) له مفسدانو (چه راز راز (قسم قسم) فسادونه به ئی کول).

تفسیر: یعنی فرعون خو بالطبع په ځمکه کښی خرابی غورځوونکی ؤ نو ځکه د داسی لوی ظلم او ستم څخه له سره نه لرځیده او نه ئی زړه خوړیده پس هر شی به چه د ده په زړه کښی راته هم هغه به ئی اجراء کول او خپل د کبر او غرور په نشه کښی داسی مست او بیهوشه ؤ چه بی له غور، فکر او اندیښنی او وړاندی او وروسته کتلو څخه به ئی هر شی کول.

وَرِيدُ أَنْ تَبْنَ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ۚ وَتَبْنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ

او اراده وکړه مونږ د دی چه منت احسان کیدو پر هغو کسانو چه ضعیفان کړی شوی وو په ځمکه (د مصر) کښی او چه وگرځوو مونږ دوی امامان (د دارینو مقتدایان) او وگرځوو مونږ دوی وارثان (د ملک د فرعون) او چه قدرت ورکړو مونږ دوی ته په ځمکه (د مصر او شام) کښی.

تفسیر: یعنی د دغه ملعون انتظامات خو هغه ؤ او ځمونږ اراده داسی وه چه کمزوران زورور کړو او تیت مخلوق هسک (اوچت) کړو او د هغه قوم پر سر د دینی امامت او دنیوی سیادت تاج کیدو چه د فرعون او فرعونیانو له لوری ذلیل حقیر او مریان شوی ؤ - او له هغو ظالمانو او متکبرانو څخه هغه ځمکه پاکه او صافه کړو - او دغه مظلوم او ربر (تکلیف) موندونکی قوم د دوی په ځای ودان کړو - او د دینی سیادت سره دنیوی حکومت هم دغه مقهور او مظلوم قوم ته وروسپارو.

وَنُرِيْ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ

او چه وښیو فرعون او هامان (وزیر ته ئی)

تفسیر: هامان د فرعون وزیر او د ده په ظلم او ستم او تیری کښی له ده سره شریک او د ده د کار آله او د لاس د یوی همسا په شان ؤ.

وَجُودُهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

او لښکرو د دغو دواړو ته له دغو (بنی اسرائیلو نه) هغه شی چې ډ دوی چې ویریدل (به تری چې زوال د قوت او سلطنت د قبطیانو دی).

تفسیر: یعنی د هغی خطری لامله (له وجی) چې دغو قبطیانو د سبطیانو پر زرهاؤ معصوم هلکان وژلی ؤ مونږ اراده وفرمایله چې هم هغه خطره وردمخه کړو فرعون خپل گرد (تول) امکانی کوشش او زیار (محنت) پکار واچولو - او پوره زور او قوت ئی ولکوه چې په هیڅ صورت هغه بنی اسرائیلی هلک چې د هغه له لاسه د ده سلطنت تباہ کیږی مصئون او مأمون پاتی نشی - او فرعون د ده له شره ساتلی وی مگر کله چې د الله تعالیٰ تقدیر قاطع او د ده د ارادی په مقابل کښی هیڅ مانع نشی دریدی نو هم هغه معهود هلک ئی د ده په غیږ کښی وپاله او د دوی په وسیله ئی وساته - او د هم هغه فرعون په شاهی بستره او په پاچاهی مانی کښی ئی په ډیر ناز او نعمت لوی کړ او دغه یی علی رؤس الاشهاد ثابت او محقق کړ د هر هغه کار او انتظام اراده چې الله تعالیٰ وفرمائی - هیڅ یو قوت او قدرت د هغه په انسداد کښی نه موفق کیږی.

د پاک الله دیوه لکیږی به تل ■ څوک چې ئی پو کړی دی سوځیږی به تل

وَإِذْ نَادَىٰ إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيْهِ فَإِذَا اخْضَعَتْ عَلَيْهِ فَالْقِيَهُ فِي الْيَمِّ

او وحی (الهام) وکړ مونږ مور د موسی ته داسی چې ته ورکوه ته دغه (موسی) ته نو کله چې وویږیدی ته (په ده) پس وغورځوه دغه (موسی سره له تابوته) په سیند کښی.

تفسیر: د موسی علیه السلام مور ته یا الهام وشو یا ئی په خوب ولید یا په بله کومه ذریعه ورمعلومه شوه څو چې تاته خپل د دی هلک د وژلو ویره او اندیښنه نه وی پیدا شوی په منظم ډول (طریقه) سره ئی وپاله! او تی ورته ورکوه! کله چې د وژلو ویره درته پیدا شی نو په یوه صندوق کښی ئی تابوت کړه او د نیل په سیند کښی ئی لاهو کړه دغه قصه د «طه» په سورت کښی هم لیکلی شوی ده.

وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ⑥

او مه ویریرته ته (له غرق ئی) او مه خفه کیږه ته (له بیلتون ئی) بیشکه چه مونږ بیرته راوستونکی یو د دغه (موسی) تاته او (بیا) گرځوونکی یو د دغه (موسی) له مرسلانو (پیغمبرانو).

تفسیر: یعنی مور ته ئی دادینه او تسلی ورکړه شوه چه مه ویریرته او بی له کوم تردد او اندیښنی ئی په سیند کښی لاهو کړه! ستا دغه هلک له سره نه ضائع کیږی او د خپل غوی د دغه بیلتون څخه هم مه خفه کیږه! چه مونږ ئی دیر ژر بیرته ستا غیږی ته درولو - او د پاک الله اراده په دی خبره تللی ده چه له دی نه یو دیر لوی کار واخلی او د رسالت په منصب ئی افتخار ویشی او هیڅ یو قوت او طاقت د الله تعالی د ارادی په مخ کښی حائل او مانع نشی کیدی - او دغه گرد (تول) موانع به له منځه لری کیږی او دغه مقدس مقصد هر ورو (خامخا) پوره کیدونکی دی چه د دغه محترم مولود له وجوده سره متعلق دی.

فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ

فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ ⑦

پس وموند دغه (او ونيو تابوت د موسی) کورنی د فرعون دپاره د دی چه شی دغو (فرعونیانو) ته دشمن او (سبب د) غم بیشکه چه فرعون او هامان (وزیر ئی) او لښکری د دغو دواړو وو (دا تول) خطاکاران

تفسیر: مور ئی خپل هلک د لرگیو یوه صندوق کښی وغورځوه او د سیند په اوبو کښی ئی خوشی کړ - صندوق د اوبو د جریان په متابعت په داسی یوی ویالی کښی لاړ چه د فرعون په باغ کښی تیریده او هلته د میرمنی آسپه رضی الله تعالی عنها د فرعون د ښځی په لاس کښی ولوید میرمنی آسپه رضی الله تعالی عنها ته د دغه ښکلی هلک ښکلی صورت دیر ښه په نظر ورغی او د ده په وچولی (تندی) کښی د نجابت او شرافت آثار وربکاره شول نو ئی د پاللو په غرض راپورته کړ، مگر د دی پورته کولو آخری نتیجه داسی شوه چه دغه ووړکی لوی شو او د فرعون او د فرعونیانو سخت مخالف او دشمن ثابت شو - او د دوی په حق کښی د روح د

سوهان په شان عيان شو. نو ځكه الله تعالى هغوی ته موقع ورکړه چه دی راپورته کړی. لعین فرعون له دی څخه څه خبر ؤ د هغه دښمن له ویری چه زه په زرهاؤ معصوم هلکان وژنم، هغه هم دغه هلک دی چه نن په ډیر ناز او نعمت سره ځمونږ په لاسو د هغه پالنه او روزنه کیږی فی الحقیقت فرعون او د ده گرد (تول) وزیران - مشیران او نور د دغه ناپاکه مقصد په اعتبار سخت وغولیدل چه بیسماره اسرآئیلی هلکان ئی پر دغه شبهه ووژل مگر یواځی موسی علیه السلام ئی ژوندی پریښود لپاره د دی چه دغه موسی هغو فرعونیانو ته دښمن شی نارینه ؤ لره چه سبب د غرقیدلو د دوی به شی او غم ښځو ته چه وینځی به ئی شی. او دغه لام د عاقبت دی یعنی عاقبت د دی نیولو او ژوندی پریښودلو به دغه دواړه کارونه شی. لیکن که دوی نه تیروتل نو څه به ئی کول - آیا د دوی له لاسه دغه خبره پوره وه چه د الله تعالی تقدیر په دغه تدبیر سره واړوی ؟ د دوی ډیره لویه خطاء تیرواته او سهو په دی کښی ؤ چه دوی غوښتل د قضاء او د قدر فیصلی په انسانی تدابیرو سره ماتی کړی او مخه ئی ونیسی.

وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ

او وویل ښځی د فرعون (آسیی چه دغه هلک) یخوالی د سترگو دی ماته او تاته.

تفسیر: یعنی څومره ښکلی ، گلالی او په زړه پوری هلک دی مونږ هلک نه لرو راځی ! چه له ده سره خپل فهم غلط کړو او سترگی پری رڼی او زړونه مو خوښ کړو. په ځینو روایاتو کښی راغلی دی چه فرعون وویل « لک لالی » یعنی ستا د سترگو لپاره به رڼا (رڼرا) او یخوالی وی نه ځما لپاره لکه چه ازلی تقدیر دغه الفاظ د دغه ملعون له ژبی څخه وویستل چه بالاخر هم هغسی هم وشو.

لَا تَقْتُلُوا عَلَيَّ أَنْ يَنْفَعَنَّا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا

مه وژنی دغه (هلک) ښائی چه نفع به راوړسوی مونږ ته یا به ونیسو دی غوی.

تفسیر: یعنی کله چه لوی شی ځمونږ په کار به راشی او که مو مناسب وگانه نو به ئی خپل متبني وگرځوو.

وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ①

حال دا چه دوی نه پوهیدل (پر دغه سبب د هلاک خپل).

تفسیر: یعنی له دی نه خو نه و خبر کله چه دی لوی شی نو څه څه کارونه به وکړی ؟ او دوی داسی وپوهیدل چه دغه هلاک کوم بنی اسر آئیلی له ویری څخه په اوبو کښی غورځولی دی ښه که مونږ هم دغه یو هلاک ونه وژنو نو په دغه کښی به کوم یو لوی نقصان متصور وی ؟ آیا دغه خبره خو ضروری نه ده چه هم دغه هلاک به هم هغه ځمونږ معهود دشمن وی چه مونږ تری اندیښنه لرو بیا چه ئی کله مونږ وپالو نو دی به څرنګه ځمونږ په خلاف څه اقدام وکړی ؟ او دغه به څرنګه ممکن وی چه دغه ځمونږ روزلی او پاللی شوی هلاک به له مونږ سره دشمنی وکړی ؟ دوی له دی نه نه و خبر چه دغه هلاک به له هغه لوی ذات سره زیاته دوستی کوی چه د گرد (تول) جهان رب او پالونکی دی او کله چه تاسی د هغه رب العالمین دشمنان یئ نو ځکه دی به مجبور وی چه د هغه حقیقی رب العالمین په حکم ستاسی سره مخالفت وکړی تاسی پر خپل دغه ظاهری تربیت داسی اسره او هیله (امید) کوئ مګر له دی نه نه شرمیږئ چه د هغه حقیقی رب العالمین په مقابل کښی د ﴿قَالَ اَنَارَبُكُمْ اَعْلٰی﴾ غږ پورته کوئ.

وَاصْبِرْ فَوَادِ اِمْرٍ مُّوسٰی فِرْعَاوْنُ کَادَتْ لِتُبْدِیْ بِهٖ لَوْلَا اَنْ رَّبَّنَا عَلٰی قَلْبِهَآ لَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ ۝۱۰

او صبا ته وګرځید زړه د مور د موسی تش له صبره قراره (او له نورو افکارو پرته (علاوه) د غمه د موسی) بیشکه چه نژدی وه چه اظهار وکړی په دغه (موسی سره چه ځوی می دی) که چیری نه وی محکم کړی مونږ (صبر او ثبات) پر زړه د دی چه شی دا له باور کوونکیو (په وعده د الله سره).

تفسیر: اګر که د موسی علیه السلام مور د موسی علیه السلام تابوت په سیند کښی لاهو کړ مګر د مور والی لورینی او د مور والی مینی کله دی ته اجازه ورکوله او آرامه به ئی پریشوده چه د موسی علیه السلام له حاله او له یاده غافله پاتی شی - نو شپه او ورځ به د موسی علیه السلام فکر او ذکر له دی سره مل و او له زړه څخه ئی صبر او قرار فرار کړی و او نژدی و چه د ضبط او صبر تری وشلیږی او په عمومی دول (طریقه) سره د ژړا او انګولاء په ضمن کښی دغه خبره تری څرګنده شی چه زه هغه کمبخته مور یم چه خپل ځوی می په خپل لاس په سیند کښی غورځولی دی - که چا موندلی وی یا ئی پته ور معلومه وی نو راته ودی وائی - مګر د الله تعالی دغه الهام ﴿اَنَارَادُوْهُ اِلَیْکَ وَجَاعِلُوْهُ مِنَ الْمُرْسَلِیْنَ﴾ به ورته دادینه او تسلی ورکوله نو دغه د الله تعالی کار و چه د دی زړه ته صبر ، ثبات او تسکین ورپه برخه کړی څو د الله تعالی

اسرار پخوا له وخته افشاء او اظهار نه شی او لږ څه مدت وروسته پخپله د موسی علیه السلام مور ته عین الیقین حاصل شی چه د الله تعالی دغه وعده هرومرو (خامخا) پوره کیدونکی ده .

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصَّرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝

او ویل (مور د موسی) خور د دغه (موسی) ته چه څه برابره ورور پسی دی (او خبر ئی راوړه) پس کتل به ئی دغه (موسی) ته له لری ځایه (لکه پردی) حال دا چه دغه (فرعونیان) نه پوهیدل (په دغه) خوروالی او جاسوسی د دی).

تفسیر: یعنی کله چه د فرعون په حرم سرای کښی هغه صندوق خلاص او دغه هلک په کښی وموندل شو او په گرده (توله) دنیا کښی ئی آوازه (انگاځه) گډه او شهرت ئی وموند د موسی علیه السلام مور خپلی لور د موسی علیه السلام خور ته لا له پخوا څخه حکم ورکړی ؤ چه ته دی د خپل ورور په سراغ او پته لگولو پسی تل له لری او جلا (جدا) لگیاء اوسه! او له لری په پته سره د هغه حال او احوال ځان ته معلوم کړه! چه چیری پیدا کیږی؟ او څه ماجراء پری تیریږی؟ کله چه دغه جینیئ پوه او هوښیاره وه د هغه شهرت او انگاځی په اثر ئی ژر ځان برابر هم هغه ځای ته ورسوه چه پر هغه له سینده منډلی هلک باندی لوی ازدحام او بیروبار جوړ شوی ؤ - او هلته لکه یوه بی تعلقه اجنبیه لری ودریده او هیڅ څوک په دی ونه پوهیدل چه دا د دغه هلک خور ده .

وَحَرَّمَ نَاعَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَصْحُونَ ۝

او حرام (منع) کړی وه مونږ پر دغه (موسی تې رودل د) دایگانو له پخوا (د) بیرته ورتلو مور خپلی ته) نو ویل (خور د موسی) آیا خبر کړم زه تاسی پر اهل د (داسی) کاله باندی چه واخلی وساتی دا (هلک) تاسی ته او دوی به ده ته له خیر غوښتونکیو وی.

تفسیر: یعنی د فرعون بنځی ملعون فرعون هم د دغه هلک په پالنه او ساتنه راضی کړ - دلته د

تی ورکونکی فکر ورپیدا شو او دیری دائیگانی ئی طلب کری - مگر قدرت لا له پخوا شخه د موسی علیه السلام شونډی کلکی ترلی وی چه پرته (علاوه) د خپلی مور له تی شخه د بل چا تی په خوله ونه نیسی نو سخت تشویش ورپیدا شو چه داسی یوه مرضعه له کومه غایه راپیدا کړه شی چه دغه هلک ئی تی وروی ؟ ولی چه موسی علیه السلام به مطلقاً د هېڅ یوی مرضعی تی ته خپل مخ نه آراوه فرعونی خدم او حشم په هم دغه فکر او اندیښنه کښی ؤ چه د موسی علیه السلام خور وویل چه «زه د داسی یوی کورنی معرفی تاسی ته کولی شم چه دیره پاکه او صافه ده او ممکن دی چه دغه هلک د هغی کورنی د کومی ښځی تی وروی او تر هغه غای پوری چه زه معلومات لرم هغوی به په دیری لورینی (مهربانی) او خیر غوښتنی سره د دغه هلک روزنه او پالنه کوی ځکه چه هغه کورنی دیره شریفه او نجیبه ده او علاوه پر هغه د باچاهی له کوره د انعام او اکرام لوی توقعات هغوی لا په دی اړوی چه پر دغه هلک ښه توجه او فهم ولری» بالنتیجه د هم دی جینی په مشوره د حضرت موسی علیه السلام مور وغوښتله شوه په مجرد د دی چه د خپلی مور بوی پر موسی علیه السلام ولگیده په دیره مینه او محبت سره ئی خپل ځان د مور په تی پوری ونښلوه او په غرکهار سره ئی په تی رودلو شروع وکړه - فرعونی کورنی ته د دغی ښځی پیدا کیدل دیر غنیمت معلوم شول چه بالاخر هغه هلک د یوی مرضعی یعنی د خپلی مور تی سره پخلا شو او شودی ئی روی. په دغه گرد (تول) سره خوښی او خوشال شول - او دیر انعامونه او اکرامونه وکړل شول مگر مرضعی خپل ځینی عذرونه او ضروریات ورواندی کړل چه «زه د هغو لامله (له وجی) دلته نشم اوسیدلی - که راته داسی امر او اجازه وشي چه دغه هلک له خپله ځانه سره کور ته یوسم - او هلته ئی په فارغ البالی سره روزنه او پالنه وکړم!» لکه چه په هم دغه پاس ترتیب سره بیا موسی علیه السلام په امن او اطمینان سره د خپلی مور غیږی ته ورسید او د فرعون هغه طلب او تنخواه چه د دغی مرضعی لپاره تاکلی (مقرر کری) شوی وه هم ورته په لاس ویریاء ورغله.

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ

پس بیرته راوست مونږ دغه (موسی مور خپلی ته دپاره د دی چه یخی (او رنی) شی سترگی د دی (په بیرته رسیدو د موسی) او چه نشی غمجنه (په بیلتون ئی) او دپاره د دی چه وپوهیږی (په عین الیقین هم) په دی چه بیشکه وعده د الله حقه ده

تفسیر: یعنی په ﴿إِنَّا رَأَوْنَاهُ إِلَيْكَ وَجَّاعِلُونَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ کښی دوه وعدی ورسره شوی وی

یوه خو هم هغه وعده وه چه مور ئی پخپلو سترگو ولیده چه په شه یو حیرانوونکی طریقه پوره او تر سره شوه او د دوهمی وعدی د پوره کیدلو له پاره ورته قیاس موقع پیدا شوه چه بیشکه هغه هم په خپل وخت او نیته پوره کیدونکی ده.

وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ^ع

ولیکن اکثر د دوی نه پوهیږی (پری چه حقه ده).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ وعده هر ورو (خامخا) رسیدونکی او واقع کیدونکی ده هوا په منع کښی ډیر خنډونه او موانع پیښیږی چه د هغو په نسبت ډیر ضعیف الاعتقاد کسان متردد او مشته کیږی. (موضح).

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ^ع

او کله چه ورسید (موسی) زور (قوت د غوانی خپلی) ته او برابر شو (په عقل) نو ورکړ مونږ ده ته حکمت (نبوت) او علم (پوه) او هم داسی (مهربانی چه وکړه مونږ په موسی او مور ئی) جزاء ورکوو مونږ نیکی کوونکو ته.

تفسیر: یعنی کله چه موسی علیه السلام د خپل رشد او غلمیتوب وخت ته ورسید نو مونږ ده ته ډیری د حکمت خبری وروښودی او خصوصی علم او فهم او پوهه مو ورکړه ځکه چه دی د هلوکتوبه را په دی خوا صالح او نیک عمل ؤ نو داسی پوه او قابلو خلقو سره زمونږ لطف او مرحمت هم داسی مبدول کیږی.

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِّنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِّنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ

مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٦﴾

او ننوت (موسی) بنار (د مصر) ته په وقت د غفلت د اهل د هغه کښی (د غرمی په وقت کښی چه ویده ؤ) پس ویی موندل په دغه بنار کښی دوه سری چه جگره یی سره کوله دغه یو (سبطی) له تابعانو د دغه (موسی ؤ) او هغه (بل قبطی) له دشمنانو د دغه (موسی) ؤ پس مرسته (مدد) وغوښته دغه (سبطی) چه له تابعانو د دغه (موسی) ؤ پر هغه (قبطی) چه له دشمنانو د ده ؤ پس په سوک وواځه هغه (قبطی) لره موسی پس قضاء وکړه (الله) په دغه قبطی (چه مرئی کر په سوک د موسی سره کله چه د وژلو قصد ئی نه ؤ کړی او نه ؤ مامور په قتل د هغه نو ځکه) وویل (موسی) چه دغه کار له عمله د شیطان دی، بیشکه چه دغه (شیطان) دشمن دی (د انسانانو) لغز وونکی دی ښکاره. وویل (موسی) ای ربه ځما بیشکه زه چه یم ظلم می کړی دی په نفس خپل (په قتل د دغه قبطی سره) پس مغفرت کړه ماته (دغه گناه ځما) پس مغفرت وکړ (الله) دغه (موسی) ته بیشکه چه (الله) هم دی دی خامخا ښه ښوونکی د (خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر: حضرت موسی علیه السلام وروسته له ځلمی توبه یوه ورځ په داسی وقت کښی بنار ته ورسیده چه خلق غافل ویده ؤ ښایی چه یا به د شپې یا به د غرمی وقت ؤ حضرت موسی علیه السلام چه کله ځلمی شو د فرعون له قوم او د دوی د ظلم او کفر له سببه بیزاره ؤ او تل به ئی له بنی اسرائیلو ناسته او ولاړه درلوده (لرله) د ده د مور کور د ښاره د باندی ؤ. حضرت موسی علیه السلام به کله کله هلته ورته او کله به د فرعون کره هم ورته - د فرعون قوم (قبط) د ده سره هم عداوت او دشمنی درلوده (لرله) او داسی به ئی د ده په نسبت وویل چه دی ذاتاً د غیر قوم یو ځلمی دی - نه چه د زور او قوت خاوند شی. موسی علیه السلام یوه ورځ ولید چه دوو سریو پخپلو منځو کښی جنگ سره کوو چه یو ئی سبطی (اسرائیلی) او هغه بل ئی قبطی ؤ - کله چه اسرائیلی موسی علیه السلام ولید ورناری ئی کړی چه «راشه د دغه قبطی له لاسه می خلاص کړه» وایی چه دغه قبطی د فرعون د مطبخ یو سری ؤ - موسی علیه السلام لا له پخوا څخه د قبطیانو د ستم او ظلم او تیری څخه باخبره ؤ - کله چه دلته موسی علیه السلام پخپلو

سترگو د ده لاس اچول او زیادت ولید - د ده د حمیت رگ هم وخوځید ممکن دی چه د پوهولو او لار ښوولو او پند او نصیحت کولو په وقت کېږي دا قبلي موسی علیه السلام ته هم ځینې سختی خبری ویلی وی - لکه چه په ځینو تفاسیرو کېږي شته الغرض موسی علیه السلام تش تهدید او ویرولو لپاره د یوه سوک گزار پری وکر څرنگه چه موسی علیه السلام ډیر یو قوي ځلمی ؤ په هم هغه سوک سره ئی دغه قبلي پر ځمکه ونښلوه حال دا چه پخپله موسی ته دا نه وه معلومه چه ځما په یوه سوک به داسی یو قوي سری یو په یو مری نو ډیر زیات خفه شو چه ولی بلا قصده وینه را په غاړه شوه حال دا چه دغه قبلي یو حربي کافر ؤ - ظالم ؤ - او د موسی علیه السلام نیت هم تش د ده تأدیب ؤ او نه ئی غوښت چه وئی وژنی مگر دغه خو یوه خبره ده چه په دغه وقت کېږي جنگ او جهاد نه ؤ نښتی - او موسی علیه السلام قبليانو ته د سبطیانو له طرفه د حرب اعلان نه ؤ ورکړی - بلکه د ده له هغه مطمئن او آرام ژوندون څخه چه په مصر کېږي معروف او مشهر ؤ گرد (تول) خلق د ده د لوری مأمون او داده ؤ چه دی بی موجب د چا له ځان او مال او نورو شیانو سره هېڅ کار او تعلق نه لري بیا امکان لري چه د غیظ او غضب په جوش کېږي د هغی معاملی تحقیق هم په سرسری ډول (طریقه) سره شوی وی او د سوک وهلو په وقت کېږي ئی فکر ونشو چه په څه اندازه سره هغه ووهلی شی ؟ او څرنگه یو وهل د تأدیب لپاره بس او کافی دی ؟ له بل طرفه د دغه بلا اراده قتل په اثر دغه فکر او اندیښنه تولید کیده چه له گوند (دلی) او گوند بازی (دله بازی) اور یو ځلی بل او د نورو مصائبو او فتنو ابواب ونه پرانستل شی نو ځکه موسی علیه السلام له خپل عمل څخه سخت نادم او متأثر شو. او داسی وپوهید چه د ده په دغه عمل کېږي تر یوی درجی پوری د شیطان مداخله هم شته. د انبیاء علیهم السلام ضمیر او فطرت داسی پاک او صاف او د هغوی استعداد دومره اعلی وی چه پخوا د نبوت له موندلو څخه دوی د خپلو اعمالو د یوی یوی ذری محاسبه په ډیر تدقیق کوی. او په ډیر لږ ښویدلو یا اجتهادی خطاء د پاک الله له درباره په عجز او نیاز او ژړا معافی غواړی او تری توبه کوی لکه چه موسی علیه السلام هم د دغی خپلی خطاء معافی وغوښته او پر دغه خپل تقصیر ئی اعتراف وکر چه د الله تعالی له طرفه وروښلی هم شو. او اغلباً د دغی معافی معلومات به ده ته د الهام او نورو وسائلو په وسیله شوی وی. ځکه چه انبیاء علیهم السلام خو پخوا تر نبوت د عظمت موندلو څخه د ولایت په خلعت هر ورو (خامخا) معزز وی.

قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ^(۱۴)

وویل (موسی) ای ربه ځما په حق د انعام فضل ستا پر ما (وساته ما) پس چه له سره زه هېچیري نشم مددگار دپاره د گنهگارانو.

تفسیر: یعنی کله چه تا ماته پخپل فضل او کرم د عفو بشارت راحمت کړ او عزت - راحت

قدرت او قوت دی راعطاء کر نو زه د دی د شکری لامله (له وجی) به له سره د مجرمانو او گناهکارانو حامی او مرستی (مددگار) نه کیوم. ممکن دی چه موسی علیه السلام ته د دغه مستغیث اسراییلی څخه تقصیر هم معلوم شوی وی او هم دغه ته به یی مجرم ویلی وی، یا به ئی له مجرمانو څخه کفار او ظالم خلق مراد وی یعنی زه ستا دغه راگری قوتونه به وروسته له دی نه له سره د دغو خلقو په نصرت او حمایت کښی نه لگوم یا به له مجرمینو څخه شیاطین مراد وی چه زه به هیشکله د دوی د جمعیت حمایت نه کوم. څو هغوی عفا په زړه کښی دغسی وسوسی واچوی او دغسی کارونو ته می ولمسوی چه وروسته له هغه زه په ندامت او حسرت کښی اخته شم یا به یی هغه اسراییلی ته د دی لامله (له وجی) مجرم ویلی وی چه هغه د دغه جرم د وقوع سبب گرځیدلی ؤ. والله اعلم.

فَاصْبِرْ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ

بیا صبا پاڅید (موسی) په دغه ښار کښی په داسی حال کښی چه ویریدونکی ؤ (پر ځان خپل) چه انتظار به ئی کوو (مدد د رب خپل ته یا لاره ئی کتله د نجات خپل).

تفسیر: یعنی موسی علیه السلام انتظار کوی او لاری ته گوری چه د دغه مقتول وارثان خپله دعوی به ئی فرعون ته وړاندی کړی وی، ولید شی چه پر چا دغه جرم اوږی ؟ او له ما سره څه سلوک کوی ؟

فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرُ بِهَا لِأَمْسٍ يَنْتَصِرُ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ^(۱۸)

پس ناڅاپه هغه (اسراییلی) چه نصرت مدد ئی غوښتی ؤ له دغه (موسی) څخه پرون اوس بیا ناری وهی دغه (موسی) ته او مرسته (مدد) تری غواړی پر بل قبطنی باندی) پس وویل موسی هغه (اسراییلی) ته چه بیشکه ته خامخا بی لاری ئی ښکاره (چه پرون دی هغه قبطنی راباندی مړ کړ او اوس بیا راته ناری وهی).

تفسیر: یعنی هم هغه اسراییلی نن له بل کوم سړی سره جنگیده او لاس یی پری اچولی ؤ. نو موسی علیه السلام داسی ورته وویل چه ته هره ورځ له ظالمانو سره نښلی او غواړی چه ما هم له

هغوی سره په جنگ واچوی لنده یی دا چه حضرت موسی علیه السلام ورته ورغی لپاره د امداد.

فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالُ
يُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ
إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ
تَكُونَ مِنَ الْمَصْلُحِينَ ①

پس کله چه اراده وکړه (موسی) چه ونیسی هغه (قبطی) چه ؤ دشمن د دغو دواړو (یعنی موسی او د دغه اسرائیلی حال دا چه موسی هغه اسرائیلی ته په قهر هم شوی ؤ نو) وویل ای موسی! آیا اراده لری د دی چه وژنی ته (نن) ما لکه چه وژلی دی ؤ یو نفس (د قبطی) پرون اراده نه لری ته (د هیڅ شی) مگر د دی چه شی (ای موسی) زورور په ځمکه (د مصر) کښی او اراده نه لری چه شی ته له اصلاح کوونکیو څخه.

تفسیر: یعنی موسی علیه السلام غوښت چه پر هغه ظالم قبطی لاس واچوی او دغه مظلوم سبطی (اسرائیلی) تری خلاص کړی خو سبطی په دی گمان له موسی علیه السلام څخه وویرید کله چه ده راته «غوی مبین» ویلی دی نو نه چه اوس می ووژنی ځکه چه دغه سبطی داسی وپوهید هم هغسی چه په خوله او خبرو سره ماته په غصه او قهر دی نو هر ورو (خامخا) لاس ئی هم پر ما پورته کیږی. هغه پرونی وینه چه تر نن پوری پته وه او څوک پری نه ؤ خبر چه د هغه قاتل څوک دی ؟ کله چه دغه قبطی د هغه سبطی دا خبری واوریدی نو پوه شو چه هغه قبطی هم دغه موسی وژلی دی نو ورغی او فرعون ئی خبر کړ او فرعونیانو هم د موسی علیه السلام د وژلو اراده وکړه او دغه خبره د دغه سبطی له ژبی نه په هر ځای کښی داسی مشهوره شوه چه هغه سبطی داسی وائی چه د موسی یواځی هم دغه کار زده دی چه په زور او جبر سره وژل وکړی او دغه کار ئی زده نه دی چه د طرفینو په منع کښی صلح او روغه وکړی.

وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا الْمَدْيَنَةِ يَسْعَى قَالُ يُوسَى إِنَّ
الْمَلَائِكَةَ يَأْتِيُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَمِنَ النَّاصِحِينَ ②

او راغی یو سری له آخره د ښاره په دی حال چه رامنډی ئی وهلی وی ویل ای موسی! بیشکه چه مشران مشوری کوی په حق ستا کښی دپاره د دی چه ووژنی تا (په قصاص د هغه قبطی) پس ووځه ته (له مصره) بیشکه زه یم تاته له نصیحت کوونکیو (خیر غوښتونکیو) نه.

تفسیر: یعنی د دغه قتل خبر فرعون ته رسیدلی دی او هلته سره جرگی او مشوری کوی چه د غیر قوم د یوه څلمی جرائت تر دغی اندازی پوری رسیدلی دی چه د شاهی قوم او د سرکاری ملازمانو د یوه فرد قتل ته اقدام کوی د حکومت ملازمان پر موسی علیه السلام پسی په سرعت وځغلول شول چه ژر ئی پیدا او بندی او په قتل ئی ورسوی له هغه مجمع څخه د یوه نیک طینته او پاک زړه او ښه نیته سری په زړه کښی پاک الله دغه خبره واچوله خو هغه په تلوار او د یوی لنډی لاری څخه په ځغاسته موسی علیه السلام ته خپل ځان ورسوی او دی له دغه ماجرا څخه باخبره او داسی یوه مشوره ورته ورکری چه ښائی ته هم دا اوس له ښاره ووځی! (موضح القرآن) لیکي دغه ئی څمونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم ته هم اورولی دی چه خلق د ده د وژلو په فکر کښی هم لویږی - او دی به هم لکه موسی علیه السلام له خپله وطنه هجرت کولو ته مجبورېږی لکه چه گرد (تول) کفار تول شوی و څو هغوی گرد (تول) یو ځلی پر دوی ځان وغورځوی. نو په هم دغه شپه کښی دوی له خپله وطنه هجرت وفرمایه.

فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢١﴾
وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ
السَّبِيلِ ﴿٢٢﴾

پس ووت موسی له دغه مصر څخه په دی حال کښی چه ویریدونکی و کتل به ئی (هر طرف ته چه څوک راپسی رانشی) وویل (موسی) ای ربه ځما نجات راکړه ته ماته له قومه ظالمانو (چه فرعون او تابعان ئی دی) او کله چه متوجه شو (موسی) په طرف د مدین وی ویل امید دی له رب ځما څخه د دی چه وښی ماته سمه لاره.

تفسیر: حضرت موسی علیه السلام له مصر څخه د هجرت په قصد لار شو لیکن هیڅ یوه لاره او طرف ورته نه و معلوم نو له پاک الله څخه ئی سوال وکړ چه په سمه لاره می برابر کړه! نو ځکه

دی د (مدین) په لویه لاره برابر شو او په خیر او سلامتی سره یی هلته ورسوه او په مدین کښی ئی داسی د امن او اطمینان ژوندون ور په برخه کړ چه په کښی ښه مانوس او متاهل شو یواځی هم دغومره نه بلکه تر ډیر لری پوری ئی نوری لار ښوونی هم ورته وکړی - او په سمه صافه لاره ئی رهی (روان) کړ.

وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِّنَ النَّاسِ
يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ
مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ٢٣

او کله چه ورسید (موسی) اوبو د مدین ته نو ئی وموندله پر هغه (کوهی) یوه ډله له خلقو چه اوبه یی ورکولی (مواشیو خپلو ته) او وئی موندلی رابیرته له دوی څخه دوه ښځی چه رامنع کولی به ئی گدی خپلی (له اوبو نه) نو ویل (موسی دغو ښځو ته) چه څه دی حال ستاسی (چه منع کوئ له اوبو گدی خپلی) وویل هغو (دواړو) چه اوبه نه ورکوو مونږ (گدو خپلو ته) څو بیرته لار شی (دغه) شپانه او پلار ځمونږ زوړ (د ډیرو کلونو سری) دی چه کار ئی له لاسه نه کیږی.

تفسیر: مدین له مصر څخه د اتو یا لسو ورځو لری مسافه کښی پروت دی کله چه دی هلته ورسید وری تیری و. وئی لیده چه خلق پر کوهی راتول دی او خپل مواشی اوبه کوی او دوه داسی ښځی ئی هم هلته ولیدی چه دغو دواړو خپلی گدی لری حصاری کړی دی او په شرم او حیاء سره لری ولاړی وی په دوی کښی دومره یو زور او قوت نه و چه هغه مجمع له خپلی مخی څخه لری کړی یا بالذات هغه لویه درته بوکه له اوبو څخه ډکه او له کوهی څخه ئی راوکاږی او ممکن و چه دوی به خپلو گدو ته داسی اوبه ورځښولی وی چه له نورو څخه وروسته پاتی کیدی نو موسی علیه السلام له دوی نه د انتظار علت استفسار کړ هغوی وویل چه مونږ له گردو (تولو) څخه وروسته خپلو مواشیو ته اوبه ورکوو ځکه که ځمونږ پلار ځلمی او قوی وی نو مونږ به ولی راتلو او هغه به پخپله راته او له دغو خلقو سره به ئی خپله معامله خلاصوله.

فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ

پس اوبه کړه (موسی ربه) د دغو دواړو بیا ئی شا وگرځوله (ښځو ته او لار

شو) سیوری ته

تفسیر: د انبیاء فطری جذبات او ملکات هم داسی وی - سره له دی چه موسی علیه السلام په دغه وقت کښی ستری ستومان - وړی - ټری و - خو بیا هم ورته دغه ننگ او غیرت ودرید چه سره غما د موجودیته دغه ضعیف صنف به ولی له همدردی او اعانته محروم پاتی کیږی نو ودرید هغه لویه تیږه (گټه) او هغه مجمع ئی لری کره یا وروسته له هغوی له کوهی څخه ئی صافی پاکی تازه اوبه راوویستی او د دغو جونو گدو ته ئی اوبه ورکری.

فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ۝۳۷

نو وی ویل ای ربه غما بیشکه زه هر هغه څیز ته چه ولیږی ته ماته له خیره فقیر (محتاج) یم.

تفسیر: یعنی ای الله! زه د خپل هیڅ عمل اجرت له مخلوقه نه غواړم! هوا که ستا له طرفه کومه ښیگټه (فائده) راورسیږی زه هغی ته تل محتاج یم. (موضح القرآن) لیکي «بشحو دی وپیژاند چه دغه سړی د لاری مسافر او په سیورو کښی کیناستونکی پردیسی دی او له لری څخه وړی ټری راغلی دی لایلی او خپل پلار ته ئی دغه گړد (تول) احوال وویل چه هغه حضرت شعیب علیه السلام و علی القول المشهور او هغه ته هم دغسی یو سړی ور په کار هم و چه نیکبخت وی او پسونه ئی وساتی او خپله لور ور واده کړی.

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِغْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا

پس راغله دغه (موسی) ته یوه له دواړو چه تگ ئی کاوه په (طریقه د) حیاء سره نو وویل (دی موسی ته) چه بیشکه پلار غما بولی تا دپاره د دی چه درکری تاته اجر حق د اوبو کولو ستا (گدو) څمونږ ته

تفسیر: دغه جینئ داسی راتله لکه چه د شریفی او عفیفی او پاکی ښځی عادت او قاعده وی وائی چه دی له ډیره شرمه او حیاء خپل مخ په تکرې (خادر) بیخی پیچلی (نقابلی) و - او خبری به ئی کولی. حضرت موسی علیه السلام د الله تعالی څخه د خیر طالب و چه ئی له خپله فضله په غیر متوقعه ډول (طریقه) سره ورولیږه نو ولی به ئی نه منله - پاڅید او له هغی ښځی

سره د شعيب عليه السلام په لوري روان شو وائی چه د تللو په وقت کښی دغی جینی ته وویل چه «ته غما په مخکښی مه درومه ! او راپسی راځه نه چه پر پردی ښځی عمداً غما نظر ولویوی» لکه چه موسی عليه السلام د مخه شو - او هغه جینی ورپسی تله او په خبرو سره ئی ورته د لاری ښوونه کوله - خو ئی خپل پلار ته راوست.

فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿۲۵﴾

پس کله چه راغی (موسی) دغه (شعيب) ته او بیان ئی کړه پر دغه (شعيب) قصه خپله وویل (شعيب موسی ته) مه ویرېږه ! چه نجات دی وموند له قومه ظالمانو (فرعونيانو) نه.

تفسیر: حضرت موسی عليه السلام خپله توله قصه حضرت شعيب عليه السلام ته واوروله شعيب عليه السلام ده ته ددینه او تسلی ورکړه او وی فرمایل چه ته اوس د ظالم قوم د منکلو څخه خلاص شوی وروسته له دی نه دوی انشاءالله تعالی تاته هیڅ ضرر نشی رسولی ځکه چه مدین د فرعون د سلطنت له حدوده خارج ؤ.

قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا بَتِ اسْتَاجِرُهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ ﴿۲۶﴾

وویل یوی له دغو دواړو! ای پلاره غما! مزدور ونیسه دی (دپاره د میږو «گدو» څرولو) بیشکه چه غوره د هر هغه چا چه مزدور ئی نیسی هغه څوک دی چه قوتناک او امانتگر وی.

تفسیر: یعنی په موسی عليه السلام کښی دواړه صفات موجود دی زورور دی چه یواځی لویه تیږه (گټه) ئی د کوهی له سره لری کړه چه هغه به په څو تنو لری کیده په ډیر قوت او میرانه (بهادری) سره ئی اوبه وویستلی او غمونږ رڼه ئی په لږ وقت کښی اوبه کړه او گرده (توله) د اوبو ویستونکی مجمع ئی سره لری کړه او امانت دار دی چه هیڅ طمع او توقع نه لری او ډیر عفیف او یو شریف څلمی دی تر دی چه په لاره کښی هم له ما ځنی پر مخ ته چه پر ما ئی له

سره نظر ونه لکیری.

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي
ثَمَنِي حَبِيرٌ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَ
عَلَيْكَ سَيِّدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٨﴾

وویل (شعیب موسی ته) بیشکه زه اراده لرم د دی چه په نکاح درکرم تاته
یوه له دغو لونو خپلو چه دا دی په دی چه مزدوری وکړی ته غما دپاره اته
کاله پس که پوره کړه تا لس کاله نو هغه به ستا له طرفه (له ما سره
احسان) وی او نه لرم زه اراده د دی چه مشقت واچوم پر تا (په اشتراط د
لسو کلونو) ژر به ومومی ته ما که اراده وفرمائی الله له صالحانو نیکانو (وفا
کوونکیو په وعده).

تفسیر: ښایی هم دغه خدمت د ده د جینئ مهر وی.

غمونږ حنفیانو په مذهب اوس هم که د بالغی جینئ خوښه وی نو د دی اقارب هم داسی خدمت
د مهر په عوض ټاکلی (مقررولی) شی (کذا نقله شیخ الانور اطال الله بقاءه) دلته یواځی د
نکاح خبری مذکوری دی ظاهر دی چه د نکاح ترلو په وقت کښی حضرت شعیب علیه السلام
پخپله یوه جینئ معینه او د هغی په رضاء او خوښی سره ئی نکاح ترلی ده چه هغه په ارجح
الاقوال هم هغه مشره وه او بیوی صفورا یا بیوی صفراء رضی الله تعالی عنها نومیده او د حضرت
موسی علیه السلام معرفتی ئی په اول کښی له خپل پلاره سره کړی وه.

﴿وَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ﴾ - پس که پوره کړه تا لس کاله نو هغه به ستا له طرفه له ما
سره احسان وی). یعنی اقلا اته کاله به غما په خدماتو کښی هرومرو (خامخا) مصروفیږی که
دوه کاله نور دی هم خدمت وکړ نو هغه ستا تبرع ده او زه خو کوم سخت خدمت له تا څخه نه
اخلم ته به له ما سره اوسیږی انشاء الله پخپله به په تجربه سره درڅرگنده شی چه زه بدطینته سری
نه یم. بلکه د الله تعالی په فضل او کرم سره د نیک بختانو څخه یم. ته به غما په صحبت کښی
نه خفه کیږی بلکه د طبیعت د مناسبت لامله (له وجی) به مؤانست درحاصل شی.

قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ
وَاللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٩﴾

وویل (موسیٰ شعیب ته) چه هم دا (عهد مقرر شو) په منع عَما او ستا کښی چه هره یوه له دی دواړو نیتو چه پوره کړه ما پس نه به وی زیادت پر ما او الله پر دغه چه وایو (ئی مونږ یعنی زه او ته وکیل) ساتونکی شاهد دی.

تفسیر: یعنی زه مختار او خپلواک یم چه اته کاله درسره پاتی کیږم که لس کاله په هر حال دا معاهده چه اوس ترلی شوی ده د الله په اعتماد عَما خوښه او منظوره ده زه پاک الله پر دغه معاهده شاهدوم او دغه معامله ختم کوم. په احادیثو کښی راغلی دی چه موسیٰ هم دغه اوږد مدت (لس کاله) پوره کړ حضرت شاه صاحب فرمایي غمونږ رسول صلی الله علیه وسلم هم کله چه له خپله وطنه ووت اته کاله وروسته راغی چه معظمه مکه فتح کړی - او که ئی خوښه شوی وی په هم هغه وقت کښی به ئی هم هغه ښار له کفارو څخه تخلیه کړی وی لیکن پخپله خوښه یی لس کاله وروسته هغه له کفارو څخه پاکه کړه.

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ
الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُمْ
مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾
فَلَمَّا أَنشَأَتِهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ
الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ

پس کله چه پوره کړه موسیٰ نیته (خپله په اتو یا لسو یا شلو کلونو) او رهی (روان) شو سره له عیال خپل (په اذن د شعیب مصر ته) ولید (موسیٰ) له جانب (د غره) د طور یو اور، وی ویل عیال خپل ته چه مدار وکړئ تاسی (په دی عَما کښی) بیشکه زه چه یم ومی لید یو اور ښائی ما لره چه راتله وکړم تاسی ته له دی (اور) څخه په خبر (د لاری ورکي) یا په بخری (سکروتی یا شغلی) له هغه اوره لپاره د دی چه تاسی (پری) تاوده شی ! پس کله چه راغی (موسیٰ) دغه (اور) ته نو غږ (ورته) وکړ شو له غاری د هغی کندی چه په ښی طرف (د موسیٰ) کښی وه (دغه غاړه وه) په هغه توتو مبارکه کړی شوی کښی (له جهته د اوریدو د موسیٰ کلام د الله لره په دی کښی) له (هغی) ونی

تفسیر: چه ولاړه وه په غاړه د کندی کښی او د اور لمبی تری څرگندیږی.

يُوسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿۲۰﴾ وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا
رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَٰمُوسَىٰ
أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ ﴿۲۱﴾ أَسْلَكَ يَدَكَ فِي
جَيْبِكَ تَخَرُّجَ بَيْضًا مِنْ غَيْرِ سُوءٍ ۚ

داسی چه ای موسی بيشکه زه هم دا زه الله یم رب د عالمیانو او بل داسی
(غږ پری وشو چه) وغورځوه همسا خپله (پس وئی غورځوله) نو کله چه وئی
لیدله (موسی) دا (عصا) چه خوځیدله گواکي دا (عصا) یو نری منگری مار
توپ وهونکی دی نو شا ئی کړه مخ ئی واپاوه په دی حال کښی چه
تښتیدونکی ؤ (له ویری) او بیرته راونه گرځید (بیا پری غږ وشو د الله تعالی
له جانب داسی) چه ای موسی مخ راواړوه او بیرته راوگرځه ! او مه ویریږه !
بیشکه ته چه ئی له امان موندونکیو ئی (له ویری نه او بیخی مامون ئی !)
ننباسه (ښی) لاس خپل په گریوان (د کمیس خپل کښی) بیا ئی خارج کړه
حال دا چه راوځی به تک سپین بی له کوم عیب (مرض - بدی)

تفسیر: د دغی رکوع له ابتداء څخه تر «غیر سوء» پوری گرد (تول) مفصل واقعات د «طه» په
سورت او نورو ځایونو کښی تیر شوی دی هلته دی ولوستل شی!

وَاضْمُرْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ ۖ

او پیوست کړه (سینی) خپلی ته څانگ (یعنی لاس) دی له (جهته) د ویری

تفسیر: او رانژدی کړه ځان ته یعنی سینی خپلی ته څانگ دی یعنی لاس دی له جهته د ویری له
مار یا له برص یعنی خپل مت دی له خپلی سینی سره او تخرگ (ترخ) ته نژدی کړه د مار او
د برص او د نورو شیانو ویره به له تا څخه لری کیږی ښائی چه د راتلونکی لپاره ئی هم د
ویری د ازالې په نسبت هم دغه ترکیب ورښوولی وی.

فَذَرِكْ بُرْهَانِي مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ

نو دغه دواره (عصا او يد بيضاء) دوه برهانه (او سندونه په رسالت د تا دی ليرلی شوی) له (طرفه د) رب ستا طرف د فرعون ته او قوم د ده ته

تفسیر: یعنی د «عصا» او «يد بيضاء» معجزی د نبوت د برهان او سند په ډول (طریقه) درعطاء کړی شوی دی خو پر دغه وسیله سره پر فرعون او نورو سبطیانو د حجت اتمام وکړی شي

إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾

بیشکه چه دوی دی قوم فاسقان (وتلی له فرمان د الله) وویل (موسی) ای ربه عَما بیشکه زه چه یم وژلی می دی له دغو (قبطیانو) عَنی یو نفس (سری) پس ویریرم چه دوی وبه می ووژنی (په قصاص د هغه سره).

تفسیر: یعنی که په مجرد د رسیدلو می ووژنی نو ستا دغه دعوت به څرنگه ورسولی شم ؟

وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْضَلُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾

او ورور عَما هارون هغه ډیر فصیح دی له ما له جهته د ژبی پس ولیږه هغه هم له ما سره یار مددگار چه تصدیق کوی عَما بیشکه زه ویریرم له دی چه دروغجن به کړی دوی ما .

تفسیر: یعنی که کوم یو بل تصدیق او تائید کوونکی سری هم راسره وی نو طبعاً به غمونږ زړونه مضبوط او قوی کیږی نو د ده د دروغجن شمیرلو په موقع کښی کله چه د بحث او مناظری وار ورسپړی امکان لری چه عَما د ژبی د لکنت او بنیدلو لامله (له وجی) په خبرو او اترو کښی څه موانع او عوائق واقع شی نو په دغه وقت کښی به د هارون رفاقت ماته ډیر نافع

او مفید واقع شی غککه چه د ده ژبه له ما شخه دیره ښه چلیږی او ښه فصیح او بلیغ دی.

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطٰنًا فَلَا يَصِلُونَ
إِلَيْكُمَا بِآيٰتِنَا أَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغٰلِبُونَ ﴿۲۵﴾

و فرمایل (الله) ژر به قوی کړو مونږ مت ستا په ورور ستا او وږه گړځوو مونږ تاسی ته غلبه (او تسلط پر دښمنانو د تاسی) پس وږه نه رسیږی دوی تاسی دواړو ته (په ضرر سره لار شی تاسی دواړه) په سبب د معجزو ځمونږ سره تاسی دواړه او هر هغه څوک چه متابعت وکړی ستاسی غالبان به اوسئ (پر دوی باندی)

تفسیر: یعنی ما ستا دغه دواړه غوښتنی منظوری کړی هارون به ستا بازو او مت وی او د یوه وزیر پشان به ستا سره ملگرتوب کوی او د فرعون لاس به له سره په تاسی نه رسیږی او ځمونږ د دغو دلائلو او نشو په برکت تاسی او ستاسی ملگری تل غالب او بریالی (کامیاب) او دوی سره له خپلو ملگرو تل مغلوب او پړه دی.

فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسٰی بِآيٰتِنَا بَيِّنٰتٍ قَالُوْا مَا هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ
مُّفْتَرٍ وَمَا سَوَّعْنَا بِهٖذَا فِیْ اٰیٰتِنَا اَوَّلٰیْنَ ﴿۲۶﴾

پس کله چه راغی دوی ته موسی سره له معجزو ځمونږ چه ښکاره وی وویل (فرعونیانو) چه نه دی دا مگر خو سحر (کوډی) دی په دروغو سره تړلی شوی او نه دی اوریدلی مونږ دا (سحر یا دعوی د نبوت) په (زمانو د) پلرونو ځمونږ کښی چه پخوا تیر دی.

تفسیر: یعنی د دغو معجزاتو د لیدلو په اثر ئی وویل چه دغه گړدی (تولی) کوډی او سحر دی او د هغو خبرو نسبت چه دوی الله ته کوی هغه هم د کوډو خبری دی چه دوی له خپله ځانه جوړی کړی دی او داسی دعوی کوی چه دغه پر ما باندی الله تعالی د وحی په صورت نازلې کړی دی په واقع کښی دغه وحی او الهام هیڅ شی نه دی، او یواځی د سحر او د کوډو اعمال - او د سحر تخیل او افتراء ده دغه خبری چه موسی کوی مثلاً یوه الله تعالی دغه گړده (توله)

دنیا پیدا کړی ده - او هم هغه یو الله جل جلاله هم دغه دنیا فناء کوی او بیا ئی له سره ژوندی کوی - بیا به حساب او کتاب اخلی - او زه ئی رسول مگرځولی او درلیږلی یم - او نور مونږ له خپلو پخوانیو مشرانو او نورو څخه نه دی اوریدلی او داسی څیز مو له سره غوړو ته نه دی رسیدلی .

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَن جَاءَ بِالْهُدَىٰ مِنْ عِنْدِهِ
وَمَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٤﴾

او وویل موسی چه رب غما ښه عالم دانا دی په هغه چا چه راغلی دی په هدایت (راوړی ئی دی) له طرفه د هغه (رب) او په هغه چا باندی چه شته هغه ته ښه خاتمه په دی دنیا کښی بیشکه دا دی چه نه مومی بری ظالمان (چه هدایت ومومی په دنیا او راحت په عقبی کښی) .

تفسیر: یعنی الله تعالی په دی باندی ښه عالم دی چه زه پخپله په دغی دعوی کښی رښتین یم او د هغه له نژده می هدایت راوړی دی نو ځکه آخره خاتمه او انجام به می ښه وی - هغه خلق چه د الله تعالی دغه ښکاره د قدرت ښی وینی او د صداقت دلائل اوری او د بی انصافی له مخی ئی تکذیب کوی دوی له سره بری نه مومی او د کامیابی مخ نه وینی او په آخره خاتمه کښی دوی له ذلت او ناکامی سره مخامخ کیدونکی دی.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي
فَأَوْقَدْ لِي يَهُامُنْ عَلَى الطِّينِ فَاجْعَلْ لِّي صَرْحًا لَّعَلِّي
أَطَّلِعُ إِلَىٰ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٣٥﴾

او وویل فرعون ای تولى د مشرانو (د اهل د مصر!) نه پیژنم زه تاسی ته کوم خدای (چه عبادت ورته کوئ) بی له ما څخه پس بل کړه اور غما لپاره ای هامانه پر ختی باندی (خښتی راته پخی کړه) پس وگرځوه جوړه کړه غما لپاره مانى لوړه (اوچته) ښائی ماته چه وخیژم الله د موسی ته (وئ) گورم چه شته ؟ که نشته ؟) او بیشکه خامخا زه گمان کوم پر موسی (د

یوه) له دروغجنانو.
(په دعوی د بل معبود کښی بی له مانه)

تفسیر: یعنی خپل وزیر هامن ته ئی وویل چه «د خورا (دیر) کلکو او ښو خښتو دپاره دیر ښه داشونه جوړ کړه ا او بیا له هغو خښتو څخه یوه دیره پڅه او هسکه ماتی راجوړه کړه ا چه آسمان ته نژدی شی څو زه پر هغه پاس وخیژم او د موسی الله جل جلاله وگورم چه چیری دی ؟ او څرنگه دی ؟ ځکه چه د ځمکی پر مخ باندی ماته له خپله ځانه پرته (علاوه) بل خدای په نظر نه راځی نو د آسمان په نسبت هم ځما خیال هم داسی دی چه هلته به هم بل خدای نه وی خو بیا په دغه ترتیب سره به د موسی علیه السلام دپاره یو مسکوت جواب پیدا شی.» دغه خبره دغه ملعون د تمسخر او استهزاء په ډول (طریقه) وکړه او امکان لری چه دومره بدحواسه او پاگل به هم شوی وی چه د هغه په اثر داسی چتی (بیکاره) او د خندا وړ (لایق) تجاوز به ئی جوړول او په کار به ئی اچول.

وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُوا أَنَّهُم
إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿۴۰﴾ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ
فَأَنْظَرُكَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿۴۱﴾

او کبر وکړ دغه (فرعون) او لښکرو د دغه (فرعون) په ځمکه (د مصر) کښی په ناحقه سره (بی له استحقاقه) او گمان وکړ دوی د دی چه بیشکه دوی به مونږ ته نه راگرځول کیږی (په قیامت کښی) پس راونیوه مونږ هم دغه (فرعون) او (هم) لښکری د دغه (فرعون) پس وغورځول مونږ دوی (تول) په سیند کښی (پس غرق شول) نو وگوره (ته ای محمده!) چه څرنگه ؤ عاقبت (آخره خاتمه) د ظالمانو

تفسیر: یعنی له خپلی خاتمی او انجامه بالکل غافل شو او په خپل مملکت کښی په تکبر او غرور ئی لاس پوری کړل او په دی ونه پوهید چه بل د ده سر ماتوونکی او غاړه څښیونکی هم موجود دی. بالاخر قهار الله دی سره د ده د لاول لښکر د قلزم په بحیره کښی غرق کړ څو دغه لویه واقعه د یادگار په شان نورو هغو بدبختو ظالمانو ته پاتی شی چه له انجامه بی خبره او غافل دی او ښه وپوهیږی چه د دوی خاتمه به هم داسی کیږی د دغه غرق او نورو ورپوری تړلی خبرو تفصیلات پخوا له دی نه هم تیر شوی دی.

وَجَعَلْنَاهُمْ آيَةً يُدْعُونَ إِلَى الْتَارَةِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٩١﴾

او گر عھولی و مونبر دوی پیشوایان (د گمراهی په دنیا کنی) چه بولی دوی (تابعان خپل په بدو عقیدو او عملونو سره) طرف د اور ته او په ورځی د قیامت کنی و به کړی شی مدد (له دوی سره په دفع د عذاب کنی له دوی نه)

تفسیر: یعنی دلته په ضلالت او طغیان کنی له گردو (تولو) څخه وړاندی او مقدم و او خلقو ته به ئی د دوزخ په لوری بلنه کوله هلته به هم دی د نورو دوزخیانو امام او مشر وی لکه چه (د هود) په ۱۱ جزء (۹) رکوع ۹۸ آیت کنی مسطور دی ﴿يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْدَدَهُمُ التَّارُوتُ وَالْوَرْدُ الْمَوْزُودُ﴾ یعنی د دی ځای لښکر به ئی هلته هیڅ په کار نه ورځی - نه به د چا له لوری کوم امداد او معاونت ورسیدی - دی سره له خپل لاو لښکر گرد (تول) په دوزخ کنی غورځول کیږی هیڅوک به د دوی خلاصوونکی نه وی.

وَاتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةُ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِينَ ﴿٩٢﴾

او تابع (لازم) کړ مونبر له دوی سره په دغه (لو خسیس ژوندون د) دنیا کنی لعنت لریوالی (له رحمته) او په ورځ د قیامت کنی به وی دوی له قبیح (لری له رحمت او بد څیرو کړیو شویو څخه)

تفسیر: یعنی د عقبا بدی او بد انجام خو بیل دی په هم دغه دنیا کنی تر هغه پوری چه خلق اوسیږی پر داسی کسانو لعنت وائی.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى

او خامخا په تحقیق ورکړی و مونبر موسی ته کتاب (توریت) وروسته د هغه چه هلاک کړی و مونبر (اهل د) زمانو رومنیو (لکه قوم د نوح، لوط او نور)

تفسیر: د توریت له نزوله وروسته پر دنیا داسی د اهلاك او د اقناء عذاب دیر لږ راغلی دی
 ځکه چه د سماوی اهلاك په ځای د جهاد طریقه مشروع کړی شوی ده ځکه چه څه نه څه خلق
 هرومرو (خامخا) پر شرعیه و احکامو قائم اوسیږی.

بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢﴾

حال دا چه سبب د انوارو د زړونو وه دپاره د خلقو او سمه لاره ښوونکي او
 رحمت ؤ دپاره د هغو (کسانو چه ایمان ئی پری راوړی دی) ښائی چه دوی
 پند واخلي پری.

تفسیر: یعنی توریت چه موسی علیه السلام ته ورکړی شوی دی لوی فهم او بصیرت عطاء کوونکی
 او خلقو ته د هدایت پر سمه صافه لاره ښوونکی او د رحمت مستحق گرځوونکی یو کتاب ؤ خو
 خلق هغه ولولی - او د الله تعالی په یادو اوسیږی - او د الله تعالی احکام یاد کړی پند او
 نصیحت تری حاصل کړی. رښتیا خو دا ده چه وروسته له عظیم الشان قرآن څخه په هدایت کښی
 د توریت شریف درجه ده او نن ورځ چه هغه د خپلو تابعانو له لاسه ضایع شوی دی هم دغه پاک
 قرآن د توریت د ضروری علومو او هدایت حفاظت کوی.

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٢٣﴾

او نه وی ته (حاضر ای محمده! له موسی سره) په جانب (د هغه غره چه)
 غربی (ؤ له موسی څخه په وخت د مناجات کښی) هغه وقت چه ولیږه مونږ
 طرف د موسی ته امر (حکم د رسالت) او نه وی ته له حاضرینو (عندالوحي)
 چه دغه قصه دی له خپلو لیدلو بیان کړی وی).

تفسیر: یعنی د طور د غره له غربی جانبه چیري چه موسی ته نبوت او توریت ورعطاء شوی دی.

وَلَكِنَّا أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ

وليکن مونږ پيدا مو کړل اهل د زمانو (دير وروسته له موسی) پس اوږده شول
پر دوی عمرونه،

تفسیر: یعنی ته د هغه وقت واقعات په داسې صحت او صفائی - بسط او تفصیل سره بیانوی لکه
چه هم هغلته له «طور» سره ولاړ وی او دغه گرد (تول) واقعات دی پخپلو سترگو سره لیدلی وی
حال دا چه ستاسې عدم الوجود په هغې موقع کښې یوه ښکاره او ظاهره خبره ده - او برسیره
پر دی هم گرد (تول) عالم خبر دی چه تاسې امی یئ - د کوم عالم په صحبت کښې هم نه یئ
اوسیدلی. او نه د صحیحو او ثقه ژ واقعاتو کوم ښه جید عالم په مکې معظمې کښې موجود ؤ نو
سره له دی دغه خبره د غور او دقت لایقه او وړ (قابل) ده چه دغه علوم او حقایق له کوم ثخای
تاسې ته راغلل. حقیقت دا دی چه د دنیا پر اقوامو ډیر مدثونه او قرنونه تیر شوی دی چه د
دهورو له مروره هغه علوم بیخي منحرف او مندرس او هغه حقائق محو او اضعاء او له یاده ووتل
نو ځکه د هغه علیم او خبیر اراده په دی باندې مقتضی شوه چه د یوه امی له ژبې څخه هغه
هیر شوی سبق بیا د خلقو په یاد ورکړ شی او د هغو عبرتناکو او موعظت ورکونکیو واقعاتو
داسې یوه صحیحه نقشه د دنیا خلقو ته ور وړاندې کړی شی چه د هغې له لیدلو څخه بی
اختیاره د دغې خبرې منل او تسلیم ته غاړه کیږدی چه بیشکه د دغو قصصو او اخبارو
راوړونکي په هغه موقع کښې موجود ؤ او دغه واقعات ئې پخپلو سترگو سره لیدلی دی چه له
«من» او «عن» او له گردو (تولو) کیفیاتو څخه ئې خبردار دی پس ظاهر دی چه ته خو هلته
نه وی موجود بی له دی نه چه د دی خبرې تصدیق وشي چه دغه گردی (تولی) خبرې د پاک الله
هغه کلام دی چه تاسې ئې په ژبه سره خپلو بندگانو ته بیانوی او د ده په مخ کښې هر غائب
حاضر - او هر مجهول معلوم دی بیشکه چه دغه د هم هغه واحد احد الله کلام دی.

وَمَا كُنْتَ تَأْوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتَّبِعُوا عَلِيمَ آيَتِنَا وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥٧﴾

او نه وی ته (ای محمده!) اوسیدونکي په اهل د مدین کښې چه لوستل به دی
پر دوی باندې آیتونه (د قدرت) ځمونږ وليکن مونږ چه یو - یو مونږ
لیږونکي (تا لره دپاره د دغې قصې په وحی سره).

تفسیر: یعنی موسی علیه السلام ته هغه واقعات چه وروسته د «مدین» له هجرت څخه ورپېښ
شوی دی ته د هغو واقعاتو بیان په داسې ښه ډول (طریقه) او صحت سره کوی چه له هغه څخه
داسې څرگندیږي چه گواکي تاسې په هغه وقت کښې سره د نبوت له شانه هلته مسکون وئ او

خرنگه چه ته نن پخپل وطن معظمه مکه کښی آیات الله خلقو ته لولع او گردو (تولو) ته ئی اوروی په هغه وقت کښی به دی د «مدین» خلقو ته هم اورولی وی حال دا چه دغه غیز صریحاً منفی دی. خبره صرف دغومره ده چه مونږ تل تر تله انبیاء مبعوث کړی دی خو دنیا د غفلت له خوبه پاڅوی او د تیرو عبرتناکو واقعاتو نتائج ورپه یاد کړی له دغه عمومی عادت سره سم مونږ په دغه وقت کښی تاسی د رسول الله په حیث لیږلی یی خو د تیرو اقوامو قصی دوی ته وکړئ او دوی د غفلت له خوبه راپاڅوئ نو ځکه دغه خبره ضروری شوه چه د صحیح او ثقه او رښتیا واقعاتو معلومات او احوال هم تاسی ته درکړل شی او ستاسی په ژبه اداء کړل شی.

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ

او نه وی ته (ای محمده!) په جانب د طور کله چه غږ وکړ مونږ (موسی ته) ولیکن (لیږلی ئی مونږ ته ای محمده!) رحمت له طرفه د رب ستا

تفسیر: کله چه پر موسی علیه السلام داسی غږ وکړ شو چه ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ ته خو هلته ولاړ نه وی؟ او دغه غږ خو دی نه دی اوریدلی؟ دغه د الله تعالیٰ انعام او اکرام دی چه ته ئی پر دغو واقعاتو او حقائقو مطلع کړی او ستا سره ئی هم داسی یو وضعیت او رعایت وفرمایه لکه چه له موسی سره شوی و. ګواکي په «جبل النور» کښی چیري چه د «حراء» غار دی او په مکه معظمه او مدینه منوره کښی د «جبل الطور» او د «مدین» واقعات بیا له سره اعاده او تکرار شول.

لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَنتَ مِنْ نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٣٩﴾

(دپاره) د دی چه وویروی ته هغه قوم چه نه دی راغلی دوی ته هیڅ ویروونکی (له عذابه) پخوا له تا (ای محمده!) دپاره د دی چه دوی پند واخلي پری.

تفسیر: یعنی د عربو خلقو ته دغه شیان وروښیه او دوی له دغو خطرناکو عواقبو څخه خبردار کړه ا ممکن دی چه دوی دغه خبری واورى او په یاد ئی ولری او پند او نصیحت تری واخلي. تنبیه: له ﴿مَّا أَنْذَرْنَا آبَاؤَهُمْ﴾ څخه به «آباؤهم الاقربون» مراد وی. والله اعلم.

وَلَوْلَا أَن تُصِيبَهُمْ مُّصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ

إِنَّا رَسُولُكَ فَتَّبِعْ آيَتِكَ وَتَكُونْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٤﴾

او که چیری نه وی دا چه ویه رسیږی دوی ته مصیبت (غم عذاب) په سبب د هغو (گناهونو) چه پخوا لیږلی دی لاسونو د دوی پس ویه وائی (دغه کفار) ای ریه څمونږ ولی دی نه رالیږه تا مونږ ته کوم رسول (چه ستا احکام ئی مونږ ته راوړی وی) پس متابعت به کړی ؤ مونږ د آیاتونو ستا او شوی به وو مونږ له مؤمنانو (په تا او په هغه رسول ستا باندی).
(که دا خبره نه وی نو نه به مو وی لیږلی ته دوی ته لیکن لیږلی مو ئی چه عذر ئی پاتی نشی)

تفسیر: دا اول «لولا» امتناعیه دی چه شرط او جزاء غواری او دا آیت ئی تر آخره شرط دی او جزاء ئی محذوفه ده چه «کما ارسلناک» یا «لاتزلنا علیهم العذاب» دی. او دغه دوهم «لولا» تحضیضیه دی چه له درست مدخول خپل سره واقع شوی دی په سیاق د اول. نو حاصل د آیت داسی شو چه که چیری نه وی دا قول د دوی په وقت د نزول د عذاب کښی له جهته د کفره او د معاصیو د دوی چه ای ریه ولی دی نه رالیږه مونږ ته کوم رسول چه ستا آیتونه ئی رارسولی وی او مونږ پری عمل کړی وی او اوس مؤمنان وی نو مونږ به ته نه وی لیږلی یا عذاب به مو رالیږلی وی

یعنی د رسول الله بعثت په دوی کښی د دوی خوش قسمتی ده که بی د رسول الله صلی الله علیه وسلم له لیږلو څخه مو دوی ته پر دغو ظاهرو او باهرو طغیانو او بی عقلیو او بی ایمانیو سزا ورکولی خو دغه هم عین الانصاف او عدل ؤ لیکن الله تعالیٰ پر دوی احسان وفرمایه او د هیڅ قسم معقول عذر او پلمو (تدبیرونو) وړاندی کولو لپاره ئی موقع ورپری نه ښوده ځکه امکان ئی درلود (لرلو) چه د سزا ورکولو په وقت کښی به ئی ویل چه «الها مونږ ته خو دی کوم رسول نه دی رالیږلی ترڅو ئی مونږ پر خپلو اغلاطو پوهولی وی او اقله سمه لاره ئی راښوولی او څه تنبیه ئی راکولی - او دغه دی چه مونږ دی بی خبره په دوزخ کښی ورغورځولو. هو ا که کوم نبی دی راغلی وی نو عالم به لیده چه مونږ په څه اخلاص او عقیدت سره له پخو ایماندارانو څخه ثابت کیږو.»

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ

پس کله چه راغی دغو (کفارو) ته حق قرآن له جانبه ځمونږ نو وی ویل
(دغو کفارو) ولی نه دی ورکړی شوی (محمد ته معجزی) په شان د هغو
(معجزو) چه ورکړی شوی وی موسی ته (لکه عصا او ید بیضاء)

تفسیر: یعنی که مو رسول نه لیدو نو داسی به ئی ویل چه وی دی رسول راته ونه لیدو ؟ اوس
چه داسی رسول ورمبعوث شوی دی چه له گردو (تولو) انبیاءو څخه په شان او رتبه کښی لوی دی
نو وائی صاحبه ا مونږ دی هله منو کله چه وگورو چه د موسی علیه السلام په شان له تا څخه د
«عصا او ید بیضاء» او نور معجزات رانکاره شی حال دا چه هغه ته «توریت» هم یو ځلی د
یوه کتاب په شکل ورنازل شوی ؤ او ته دی خپل کتاب د دوو دوو څلورو څلورو آیاتونو په
شکل راوړاندی کوی.

أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ

آیا نه ؤ کافران شوی (جنس د کفارو) په هغو (معجزو) چه ورکړی شوی وی
موسی ته پخوا (له نزوله د دغه قرآن)

تفسیر: یعنی د موسی علیه السلام کتاب او معجزات مو چیری گرد (تول) سره منلی ؤ د هغه
په نسبت مو هم شبهات ایستل او ورته مو «سحر مفتری» ویل لکه چه اوس په یوه دوه رکوع
مخکښی تیر شو. هوا هر څوک چه غواړی د پاک الله احکام ونه منی نو پر هره یوه خبره یو نه
یو شی وائی او راز راز (قسم قسم) احتمالات د هغه په نسبت پیدا کوی.

قَالُوا سِحْرٌ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلِّ كَفْرٍ وَنٌ

وویل (منکرانو په حق د موسی او محمد کښی چه خاوندان د) سحر دی مدد
کوی یو د بله او وی ویل چه بیشکه مونږ په هر یوه (د دی دواړو نبیانو)
کافران یو.

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «د معظمی مکی کفارو چه کله د موسی علیه السلام معجزات
واوریدل نو په داسی یوه وینا ئی خوله وپرانستله «که له دغه نبی سره هم داسی معجزات وی
نو مونږ به هغه منل کله چه دوی له یهودانو څخه پوښتنه وکړه او د «توریت» خبری ئی د دغه
نبی په موافقت او له خپلی مرضی څخه مخالفی واوریدی مثلاً دغه چه بت پرستی کفر دی - بعث

بعد الموت حق دی او هر هغه منبوح چه د پاک الله پر نامه ذبح نشی مردار دی او په عربو کښی آخر الزمان نبی مبعوث کیږی چه د هغه نبی به داسی وی او نور نو داسی ئی وویل چه دغه دواړه دروغجنان دی «توریت» او «قرآن» دواړه سحر دی موسی او محمد علیهما الصلوٰة والسلام (العیاذ بالله) ساحران دی چه یو د بل تصدیق کوی. یا وویل قبطیانو په حق د موسی او هارون کښی چه کودگران دی سره ملگری.

قُلْ فَأَتُوايَكُنِيبَ مَنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعُهُ إِنَّ كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾

وواپه (ای محمده دوی ته) پس راوړئ تاسی یو داسی کتاب له جانبہ د الله چه هغه ښه لاره ښوونکی وی له دغو دواړو کتابونو چه متابعت وکرم زه د هغه (کتاب) که چیری یی تاسی صادقان رښتینی.

تفسیر: په دغه دعوی د تاسی کښی یعنی په آسمانی کتابونو کښی له گردو (تولو) غنی لوی او مشهور کتابونه هم دغه دوه کتابونه دی چه له هغوی سره سیالی او برابری بل هیڅ یو کتاب نشی کولی که دغو دواړو ته جادو وایی نو تاسی بل کوم د الله تعالی کتاب راوړاندی کړئ چه له دغو څخه ښه او ډیر هدایت لرونکی وی. په فرض محال که تاسی داسی کوم کتاب راوړئ نو زه به د هغه متابعت وکرم لیکن تاسی داسی کتاب تر قیامته پوری هم نشی راوړی. له دی نه به زیاته بدبختی څه وی چه تاسی پخپله له ربانی هدایته قطعاً بی برخي یی ا او دغه مقدس کتاب ته چه سره له هدایت درغلی دی کودی وایی ا او نه ئی منی کله چه دغه کتاب د یوه انسان جوړ کړی جادو دی نو تاسی د گرد (تول) جهان جادوگران راټول کړئ او له هغوی څخه له دغه غنی لوی جادو جوړ کړئ ځکه چه جادو خو داسی یو شی نه دی چه د هغه مقابله به امکان نه لری.

فَإِنْ لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا يُفْعَلُونَ أَهْوَاءَهُمْ
وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ إِنَّ
اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٠﴾

پس که چیری ونه منله دوی خبره ستا پس پوه شه چه بیشکه هم دا خبره ده چه متابعت کوی دوی د خواهشونو خپلو (بی دلیل) او شوک دی دیر گمراه له هغه چا چه متابعت کوی د خواهش خپل بی هدایت له شوولو د لاری له (طرفه د) الله بیشکه چه الله نه بیسی سمه لاره قوم ظالمانو ته (چه تابع وی د نفسونو او هواؤ خپلو بی دلیل).

تفسیر: یعنی کله چه دغه خلق نه هدایت قبلوی او نه د هغه په مقابل کینی بل کوم شی وړاندی کولی شی - نو هم دغه وضعیت د دغی خبری دلیل دی چه دوی داسی مقصود نه لری چه د هدایت په لاره لار شی - محض پر خپلو نفسانی خواهشونو تگ کوی او هر شی بی چه زړه غواری هغه منی او هر هغه شی چه د خپلی مرضی او غوښتنی څخه مخالف او چپ ومومی هغه نه منی او تردیدوی ئی نو دلته دغه راښوول کیږی چه داسی هوا پرستانو ظالمانو ته څرنګه هدایت ورکاوه کیږی ؟ د الله تعالی عادت د هغه قوم پر هدایت جاری دی چه د هدایت موندلو اراده ولری او محض هوا او هوس د حق او حقانیت معیار ونه ګڼی.

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ^ط

او خامخا په تحقیق پرله پسې لیږلی ده مونږ دوی ته خبره (د پند چه قرآن دی) دپاره د دی چه دوی پند واخلي.

تفسیر: یعنی ځمونږ د وحی سلسله لا له پخوا څخه جاری ده د یوی وحی په تصدیق او تائید مو بله وحی ورپسې لیږلی ده - او قرآن مو هم په تدریج سره نازل کړی دی او په یوه آیت پسې بل آیت تل راځی - مقصد دا دی چه د کافی غور کولو او د پوهیدلو موقع په لاس درشی او د هغه په یادولو کینی درته آسانی او سهولت وی.

الَّذِينَ اتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ^ط وَإِذْ أُنزِلَتْ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ^ط

هغه کسان چه ورکړی دی مونږ دوی ته کتاب پخوا له دغه (قرآنه) دوی په دغه (قرآن) ایمان راوړی او کله چه ولوست شی (دا قرآن) پر دوی باندي نو

وايي دوی چه ایمان راوړی دی مونږ په دغه (قرآن چه) حق دی (راغلی دی) له (طرفه د) رب ځمونږ بیشکه مونږ چه وو مونږ پخوا له نزوله د دغه (قرآن) مسلمانان (په دغه قرآن باندی).

تفسیر: یعنی د دغو جاهلاتو مشرکانو حال داسی دی چه نه پخوانی کتابونه منی او نه د ورستنو کتابونو منونکی دی. د دوی په مقابل کښی هغو حق پسندو او انصاف خوښونکو کتابیانو ته وگورئ چه دوی هغه دواړه منی پخوا له دی نه ئی په تورات او انجیل یقین لرلو کله چه پاک قرآن نازل شو نو ژر ئی تصدیق وکړو. چه بلاشبہ دغه هم حقانی آسمانی کتاب دی. چه زمونږ د الله له جانبہ نازل شوی دی. مونږ په ده باندی هم د خپل یقین او اعتماد اعلان کوو. مونږ خو پخوا له دی نه هم د الله تعالی خبری منلی دی. او اوس ئی هم منو. فی الحقیقت مونږ له نن ورځی څخه نه یو مسلمانان بلکه لا له پخوا څخه مسلمانان وو. ځکه چه مونږ په خپلو پخوانو کتابونو هم ایمان لرلو چه په هغو کښی د مخه د دغه آخر الزمان نبی او د دغه عظیم الشان فرقان په متعلق صاف صاف بشارات موجود وو. لہذا په هغو پخوا ویلو مونږ پخوا له دی نه بالاجمال مومنان وو. اوس چه دغه تفصیل مو په خپلو سترگو ولیدو لا پری مسلمانان شو.

أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرُهُمْ مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا

دغه (یهودان او نصرانیان چه ایمان ئی راوړی دی په قرآن) ور به کړ شی دوی ته اجر د دوی دوه کړته په سبب د دی چه صبر کړی ؤ دوی (او پر خپل ایمان قائم ؤ په دی دواړو کتابونو)

تفسیر: یعنی په غرور او استغناء ئی د حق له قبوله مخ نه دی اړولی بلکه هر کله چه حق او صداقت ورسپړی بی تکلفه د تسلیم او اطاعت غاړه ورته ېدی. تنبیہ: شیخ الاکبر په فتوحاتو کښی لیکلی دی چه د دغو اهل الکتابو ایمان راوړلو پر خپل نبی علیه السلام دوه ځلی صورت ونيو اول بالاستقلال، دوهم ځلی پر حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د ایمان راوړلو په ضمن کښی ځکه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د گردو (تولو) پخوانیو انبیاء مصدق دی - او پر هغو تولو ایمان لرل یو ضروری امر گئی. او پر حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم هم د دوی ایمان دوه ځلی شو یو هم دغه اوس بالذات او بالاستقلال - دوهم پر خپل هم هغه پخوانی نبی د ایمان راوړلو په ضمن کښی - ځکه چه هر یو له پخوانیو انبیاء د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د بعثت زیری ورکړی دی او متحداً لا له پخوا څخه یی د محمد صلی الله علیه وسلم رسالت تصدیق فرمایلی دی. نو ځکه هغو خلقو ته به اجر هم دوه ځلی ورکول کیږی. هغه چه په حدیث کښی راغلی دی «ثلاث یؤتون اجرهم مرتین»

د هغه د شرح موقع دلته نه ده هغه مو د الله تعالى په فضل سره د «صحيح مسلم» په شرح کښي په تفصيل سره ليکلي ده. او د اشکالاتو په ارتفاع کښي مو زيار (کوشش) ايستلی دی. فله الحمد والمنة وبه التوفيق والعصمة.

وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ

او دفع کوي دوی په حسنه نيکي سره سيئه بدی

تفسير: يعنى که بل څوک له ده سره بدی کوي دی له هغه سره نيکي او احسان، مروت او شرافت کوي، يا ئي دا مطلب که چيري له دوی نه کوم بد کار صادريږي نو د هغه تدارک په نيکي سره کوي څو د حسناتو پله پر سيئاتو درنه شي.

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٢﴾

او له څينو د هغو مالونو چه ورکړي دي مونږ دوی ته صرفوي ئي (په لاره د الله کښي).

تفسير: او له هغه حلال مال چه پاک الله ورته ورعطاء کړي دی زکوٰۃ ورکوي. صدقات او خيرات اداء کوي له اقاربو او خپلوانو سره مرسته (مدد) او امداد کوي. لنډه دا چه په حقوق العباد کښي هم له سره قصور او لنډون نه کوي.

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ

أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا تَبْتَغِ الْجَاهِلِينَ ﴿٥٣﴾

او کله چه واورى دوی کومه چتي (بيکاره) خبره نو څنگ کوي دوی له هغې نه او وائي (هغو چتي) (بيکاره) ويونکيو ته) دی مونږ ته عملونه ځمونږ (له حلمه او صبره) او دی تاسي ته عملونه ستاسي له حماقته او بد ويلو) سلام دی پر تاسي (له طرفه ځمونږ له کنځلو او طعنو) نه غواړو مونږ (مجلس او طريقه) د جاهلاتو.

تفسیر: یعنی که کوم جاهل لغو او چتی (بیکاره) خبری کوی نو دی له هغه سره نه لگپړی او ورته وائی چه بس دی خانه! ستا د دغی خبری جواب مونږ له لری څخه په سلام اچولو سره درکړو. دغه د جهالت او ناپوهی وضعیت مونږ تاسی ته در پریږدو، مونږ پریږده چه پخپلو کارونو کښی مشغول اوسو ستاسی اعمال به ستاسی په مخ کښی او ځمونږ اعمال به ځمونږ په مخ کښی راځی مونږ ته د دی خبری هیڅ ضرورت نه دی پاتی چه خامخا به ستاسی غوندی له ناپوه خلقو سره لگپړو. محمد بن اسحاق رحمة الله علیه په سیرت کښی لیکلی دی کله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم په مکی معظمی کښی وو تقریباً شل تنه اشخاص له حبشی څخه د رسول الله د زیارت او د دوی د حال او احوال څخه ځان ته د معلومات حاصلولو لپاره راغلی و خو ئی په تحقیقی ډول (طریقه) سره دغه ځان ته راڅرگند کړی چه دوی د څه شان اوصافو سری دی؟ دوی له حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم سره ملاقات او مکالمه وکړه. رسول الله صلی الله علیه وسلم هغوی ته عظیم الشان قرآن ولوست چه د هغه په اثر د دوی له سترگو څخه اوبښکی وبهیدی او په ډیر شدت او قوت سره د دوی د رسالت تصدیق وکړ او ټول مشرف بالاسلام شو او بیرته حبشی ته لاړل. ابوجهل او نورو مشرکینو پر دوی باندي طعنی وهلی او مسخري ئی پری کولی او داسی به ئی ویل چه «د احمقانو دغی قافلی ته وگورئ چه د دوی نظیر او څاری تر نن پوری هیچیری نه دی لیدلی شوی دوی د یوه سری د حال د تحقیق دپاره راغلی دی او اوس بیخی پری مین او عاشق او د مریی په شان ئی گرځیدلی دی او د هغه په لمسولو ئی خپل پلرنی دین پرېښود او اوس بیرته درومی» دوی وویل: «سلام علیکم لانجاهلکم لنامانحن علیه ولکم ما انتم علیه لم نأل انفسنا خیراً» - پس مونږ تاسی ته سلام درکړو معاف مو کړه مونږ ستاسی د دغه جهالت جواب نه غواړو چه په جهالت سره درکړو. له مونږ او تاسی ځنی هر یو چه په هر حال کښی دی هم هغه د هغه برخه ده - مونږ د خپلو نفسونو د ښیگنی (فائدی) په غوښتلو کښی هیڅ قصور نه دی کړی» نو د هغه په متعلق دغه آیت نازل شو والله تعالی اعلم. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «له هر هغه جاهل څخه چه د دی خبری توقع نه وی چه دی په سمه لاره راځی او پر پوهولو پوهیږی ځان لری ساتل بهتر دی» موضح.

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

بیشکه ته (ای محمده!) نشی ښوولی (لاره حقه) هغه چاته چه خوښ وی ستا ولیکن الله سمه صافه لاره ښیی هغه چاته چه اراده وفرمائی (د سمی لاری ښوولو ئی)

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «چه حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپل تره ابو طالب لپاره ډیر زیار (کوشش) وکړو چه د مرگ په وقت کښی د اسلام کلمه ولولی مگر هغه

دغه خبره ونه منله نو د هغه په نسبت دغه آیت نازل شو» (موضح) یعنی له هغه چا سره چه ته طبیعی محبت لری یا ستا زړه غواړی چه هغه هدایت ومومی نو دغه خبره ضروری نه ده چه هم هغسی واقع هم شی. ستا کار یواځی لار ښوونه ده پاتی شو دغه کار چه کوم یو سری پر هغه لاره درومی او د مقصود تر منزل پوری رسیږی ؟ او کوم یو نه رسیږی ؟ دغه ستاسی د اختیار او له قبضی څخه خارج دی الله تعالی اختیار لری چه د هر چا په نسبت اراده وفرمائی هغه ته د قبول الحق او وصول الی المطلوب توفیق ورکری.

تنبیه: کوم شی چه حضرت شاه صاحب فرمایلی دی په صحیحه و احادیثو کښی شته زیات له هغه پر دغه مسئله کلام او د ابوطالب د ایمان او کفر پر خاص موضوع مباحثه غیر ضروری ده ښه خو به دا وی چه له داسی غیر ضروری او دک له خطراتو مباحثو څخه چپ شو او تری کف اللسان وشي.

وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

او هم دغه (الله) ښه عالم دی په سمه صافه لاره موندونکیو باندی.

تفسیر: هیڅ یو سری د دغی خبری واک (اختیار) او صلاحیت نه لری چه بل څوک پر سمه صافه لاره روان کړی - بلکه څوک پر دغه خبره علم هم نه لری چه کوم یو پر سمه لاره راتلونکی دی ؟ یا د راتللو استعداد او لیاقت لری ؟ په هر حال په دغه آیت کښی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته تسلی ورکړی شوی ده چه تاسی د جاهلانو په دغو چتی (بیکاره) ویناؤ او د ضد او عناد پر شورماشور یا د خپل خاص اعزه او اقارب پر نه مسلمانیدلو مه متأثر او مه غمجن کیږئ ا هومره چه ستاسی پر ذمه فرض دی هغه اداء کړئ ا د خلقو استعدادات مختلف دی - او دغه خبره د الله تعالی په اختیار او علم کښی ده چه د هغوی ځنی کوم یو پر سمه لاره راوستل کیږی.

وَقَالُوا إِن تَتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفُ مِنْ أَرْضِنَا

او وائی (کفار د مکی) که چیری متابعت وکړو مونږ د هدایت له تا سره (او ایمان په تا راوړو) نو وابه لوځول شو) او ژر به وشرل شو) له ځمکی خپلی نه

تفسیر: له هدایت ځنی د انسان منع کوونکی څو شیان دی مثلاً د ځان نقصان - د مال خوف لکه چه د مکی معظمی مشرکانو رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ویلی و بیشکه چه مونږ په دی باندی ښه پوهیږو چه تاسی پر حقانی دین یئ لیکن که مونږ د اسلام دین قبول کړو او له تاسی سره یو ځای شو نو ګرد (تول) عرب به ځمونږ دشمنان شی - اود چار چاپیر ګرد (تول) اعراب

به پر مونږ هجوم او يرغل راوړی او ټول به سره يو ځای کيږي - او مونږ به خپله يوه نمری کړی، نه به مو ځان سلامت پاتی شي او نه به مو مال او دولت مأمون او مصئون پاتی وي. د هم دغه جواب په دغه راتلونکي آيت کښی داسی فرمائی.

اَوَلَمْ تُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا اِمْنًا يَجِبِي اِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ
رَزَقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٤﴾

آيا نه دی ورکړی (ځای) مونږ دوی ته داسی حرم چه په امان دی (له قتل او غارت) راچلولی شوی دی دی (حرم) ته (له هر طرفه) میوی (دپاره) د هر څیز رزق د دوی له جانبه ځمونږ ولیکن اکثر د دوی چه دی نه پوهیږی (په حق).

تفسیر: حضرت شاه صاحب فرمائی «د مکی معظمی خلقو به ویل که مونږ مسلمانان شو نو د ټول عربستان مسکونین به له مونږ سره دښمنان شي. الله تعالیٰ فرمائی که اوس تاسی د هغوی د دښمنی او لاس غځولو څخه د چا په پناه کښی ناست یی؟ هم دغه د حرم ادب مانع دی چه سره له دغی سختی دښمنی او عداوت چه تاسی ئی یو له بله سره لرئ - اطرافی اعراب پر تاسی يرغل او هجوم نه راوړی چه تاسی له مکی معظمی څخه د باندی ویاسی هغه الله چه اوس دغه ځای ئی تاسی ته حرم گرځولی دی په هغه وقت کښی به هم تاسی ته پناه درکوونکی دی (موضح) « آيا سره له کفره او شرکه تاسی ته پناه درکوی او وروسته د ایمان او تقویٰ د اختیارولو څخه به تاسی ته د هغوی له شره پناه او امان نه درکوی؟ هو! که د ایمان او تقویٰ د ازموینی دپاره یو څو ورځی له تاسی څخه امتحان واخیست شي نو نه ښائی چه تاسی له هغه څخه وویږیږئ

﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقِيْنَ﴾

وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا فُتِنَتْ لِكَيْلِكَ مَسْكَنُهُمْ
لَمْ تُمْكِنْ مِنْ بَعْدِ هُمْ اِلَّا قَلِيْلًا

او څومره (ډیر) هلاک کړی دی مونږ له (اهل د) کلیو (او ښارونو) چه سرکشی ئی کړی وه په معاش خپل کښی پس دا دی کورونه د دوی چه نه ده کړی شوی هستوگنه په کښی پس له (اهلاک د) هغوی مگر لږ وقت (چه کوم

مسافر کومه شپه هلته دمه کړی ده).

تفسیر: یعنی د عرب له دښمنی څخه ولی ویریرئ - د الله تعالیٰ له عذاب ویریرئ آیا تاسو نه گورئ او غور او دقت نه کوئ چه له تاسی څخه پخوا څومره لوی اقوام تیر شوی دی چه هغوی گرد (تول) پخپل عیش عشرت او خوښی مست او مغرور ؤ نو هر کله چه هغو د تکبر لوئی او سرکشی لاره ځان ته غوره کړه نو وگورئ چه پاک الله دوی څرنگه قباه - برباد او فنا کړل چه نن ورځ د دنیا په مخ کښی د هغوی نوم او نښه هم نه ده پاتی تش دغه ویجاړی مینی او کندوالی ئی پاتی دی چه په هغوی کښی هیڅ یو هستیدونکی نشته پرته (علاوه) له دی نه چه کوم مسافر کومه شپه هلته کینی او خپله دمه ونیسی یا کوم پوه او هوښیار سړی د الله د قدرت د دغه عبرتناکی منظری د کتلو دپاره هلته ودریری.

وَكُنَّا خُنُّ الْوَرَثَيْنِ ۝۵۸

او یو مونږ هم دا مونږ وارثان.

تفسیر: یعنی تول سره داسی ووژل شول چه د هغوی یو تن وارث هم بیرته پاتی نه شو هغه چه تل پاتی کیدونکی دی الله تعالیٰ دی او بس.

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا

او نه دی رب ستا (عادتاً) هلاک کوونکی (د اهل د دی) قریو تر هغه پوری چه ولیږی په مور (لویه قریه ښار) د هغو (قریو ښار کښی) یو رسول چه لولی پر دوی آیتونه ځمونږ (دپاره د قطع کولو د عذر)،

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ تر هغه پوری دغه کلی او ښارونه قباه - خراب او فنا نه دی کړی خو د هغو مراکزو او لویو ځایونو کښی کوم هوښیاروونکی نبی نه وی ورلیږلی - د مرکز تخصیص ښائی د دی لامله (له وجی) وی چه د هغو اثر تر ډیر لری ځای پوری رسیږی او د ښارونو هستیدونکی نسبتاً سلیم او عقیل هم وی د ځمکی د مخ د گردو (تولو) ودانیو مرکز او د صدارت مقام بیت الحرام ؤ لکه چه د «شوری» په اوله رکوع (۲۵) جزء کښی لولو ﴿لَتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ نو ځکه هلته له گردو (تولو) ځنی لوی او د آخر الزمان رسول مبعوث شو

صلی الله تعالیٰ علیہ وعلیٰ آلہ وصحبہ اجمعین.

وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾

او نه یو مونږ هلاک کوونکی خرابوونکی د کلیو د ښارونو مگر په هغه وقت کښی چه اهل د هغو ظالمان وی (په تکذیب د رسولانو).

تفسیر: یعنی هر کله چه سره له پوهولو او هوښیارولو هم خلقو له کفره او شرکه لاس وانخیست او هم هغسی په خپل کفر - ظلم - طغیان او عصیان کښی چالان او مترقی و دلته د الله تعالیٰ په دغه عذاب اخته او هلاک او سپیره شول.

وَمَا أُوتِيتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَّاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتِهَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾

او هر هغه چه درکړی شوی دی تاسی ته له کوم څیزه پس هغه معاش نفع کار د دغه ژوندون لږ خسیس دی او ښایست د هغه دی او هر هغه چه په نزد د الله دی (اجر) خیر غوره (دی) او باقی دی (له دغه فانی نه) آیا پس تاسی عقل نه چلوئ. (چه باقی بهتر دی په فانی باندی)

تفسیر: یعنی انسان ته ښائی چه له عقل او پوه کار واخلی! او دومره وپوهیږی چه دا ژوندون په دنیا کښی تر کله پوری به وی ؟ او د دنیوی د دغه باغ او بهار عیش عشرت - مزی او چرچو خوند به تر څه وقت پوری کوی ؟ فرض ئی کړئ چه په دنیا کښی له سره پر ده عذاب هم رانشی خو بیا هم د مرگی لاس تاسی گرد (تول) له دغه ساز او سامان څخه جلا (جدا) کوی - او بیا به د الله تعالیٰ په مخ کښی حاضرېږئ او تر یوی یوی ذری پوری هم د خپل اعمالو حساب ورکوئ - که مو آخروی عیش او عشرت په برخه شو نو دغه دنیوی عیش عشرت د هغه په مقابل کښی هیڅ او لاشی دی داسی به کوم پوه او عقلمن سری وی چه یو مکدر او منقض ژوندون ته پر یو بی غشه او غله ژوندون او یو ناقص او فانی لذت ته پر کامل او باقی لذتو ترجیح ورکوی بلکه نه ئی ورکوی!.

أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعًا
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾

آيا پس هغه څوک چه وعده کړی ده مونږ له هغه سره وعده ښه (چه د جنت ده) پس دی موندونکی دی د هغی وعدی (خامخا داسی دی) لکه هغه څوک چه معاش ورکړی وی مونږه ته معاش د (ژوندون لږ خسیس د) دنیا بیا دی په ورځ د قیامت کښی له حاضر کړیو شویو وی (اور ته ؟ بلکه نه دی سره برابر دوی دواړه !).

تفسیر: یعنی مؤمن او کافر دواړه د انجام په اعتبار کله سره یو برابر کېدی شی ؟ د یوه دپاره د دائمی عیش کومه وعده چه شوی ده هغه هر ورو (خامخا) پوره کیدونکی ده او د بل دپاره د څو ورځو عیش او عشرت کولو څخه وروسته د بندی کړی جلب ضروری رسیدونکی او دی په دائمی بندیخانه کښی خامخا لوبدونکی دی (العیاذ بالله) مثلاً که یو سړی په خوب کښی وویښی چه «عما پر سر شاهی تاج ایښی شوی دی، خدم حشم او د ملازمانو انواع او اصناف ماته لاس په نامه د باندی ولاړ دی او هر قسم خواړه او راز راز (قسم قسم) نعمتونه پر دسترخوان ماته تیار ایښوولی شوی دی چه د هغو خوند او مزه در کرده (توله) څکم او خورم ئی.» که سترگی له خوبه خلاصه وی گوری چه ورته د بندیتوب جلب ورواندی کیږی او پولیس ورته سره له ځنځیرونو او غولنو ولاړ وی او سم د لاسه بندی او امنی ته بیولی کیږی او وروسته د پولیس او د عدلی له تحقیقاتو او د جرم له اثباته په دائمی حبس سره محکوم او په عمری بندیخانه کښی غورځولی کیږی نو تاسی راوښیئ چه په دغه حالت کښی ده ته هغه د باچاهی خوب او په زړه پوری مکلفه خواړه کله په یاد پاتی کیږی ؟

وَيَوْمَ يَنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾

او یاد کړه هغه ورځ چه غږ به وکړی دوی ته الله پس وبه وائی (الله) چیرته دی شریکان عما هغه (شریکان) چه وی تاسی چه گمان به مو کوو (پری چه دا شریکان عما دی).

تفسیر: یعنی هغه د خدایې برخی لرونکی چیری دی هغوی دی وغوښت شی چه اوس لږ څه د دوی تائید او حمایت وکړی.

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا
أَغْوَيْنَهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِلَّا نَايِبُونَ ﴿٦٣﴾

وبه وائی هغه کسان چه حقه ثابته شوی ده پر دوی خبره (د عذاب په دخول د اور سره) ای ربه غمونږ دا (ضعیفان تابعان) هغه کسان دی چه گمراه کری و مونږ (دوی) (گمراه کری مو و دوی) لکه چه گمراه شوی وو مونږ بیزاره یو مونږ تاته (له دوی او له کفره د دوی) نه و دوی داسی چه غمونږ عبادت به ئی کوو (بلکه عبادت د هوا د نفس خپل ئی کوو).

تفسیر: یعنی سؤال خو له مشرکینو څخه و مگر گمراه کوونکی شرکاء به داسی پوهیږی چه فی الحقیقت مونږ ته هم تنبیه را کړی شوی ده نو ځکه په جواب ورکولو کښی سبقت کوی چه ای الله بیشکه چه مونږ دوی گمراه کری دی مگر دا گمراهی خو داسی ده لکه چه مونږ پخپله گمراهان شوی یو یعنی هغه بودری (تکره) چه د گمراهی په وقت کښی مونږ خوړلی وه د هغه تکمیل مو په دغه گمراهی سره وکړ ځکه چه د بل گمراه کول هم د گمراه کیدلو آخری درجه ده پس د دغو اغواؤ پر جرم مونږ اعتراف لرو لیکن پر دغو مشرکانو خو غمونږ له لوری هیڅ کوم جبر او اکراه نه وه - او نه مو هغوی په زوره دغی گمراهی ته اړولی دی فی الحقیقت دغه د دوی نفسی اغراض او شخصی هوا پرستی وه چه غمونږ په غولولو وغولیدل او پر مونږ پسی رهی (روان) شول. نو په دغه اعتبار دوی غمونږ د عبادت په ځای د خپلو هواؤ او ظنونو په عبادت کښی لگیا و. مونږ د دوی له عبادته څخه نن ورځ ستاسی په حضور کښی د خپلی بیزاری او تنفر اظهار کوو. کذا قال بعض المفسرین. او حضرت شاه صاحب لیکي «چه دغه به د شیطان وینا وی چه هغوی می گمراه کری دی مگر د نیکیو په نامه نو هم ده ته وائی چه دوی خو غمونږ عبادت نه کاوه» والله تعالی اعلم.

تنبیه: ﴿حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ څخه مراد ﴿لَا مَنَعَهُمْ مِنَ النَّارِ وَلَا مِنَ الْجَنَّةِ﴾ دی.

وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ قَدْ دَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ

او وبه ویلی شی (کفارو ته) چه وغواړئ تاسی شریکان د تاسی پس راوبه غواړی دا (کفار هغه بتان) پس هیڅ جواب به ور نه کړی (دا بتان) هغوی ته

تفسیر: یعنی دوی ته به ویل کیږی چه اوس خپل مددگاران خپلی مرستی (مدد) ته راوبولی مگر

هغوی به د دوی سره څه مرسته (تعاون) او مدد وکړی شی - څکه څه په خپل غم او مصیبت کښی به اخته او مبتلا وی کذا قال المفسرونه او د حضرت شاه صاحب د تحریر حاصل دا دی کله څه شیاطین د نیکانو نوم واخلی نو مشرکینو ته به ویل کیږی څه خپلو هغو نیکانو ته ورناری کړئ! نو دوی به هیڅ جواب نشی ویلی څکه څه دوی د هغه د شرک او کفر پر حرکاتو نه ؤ خوښ او نه تری راضی ؤ یا به تری بیخبره ؤ.

وَرَأَوُ الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾

او وبه وینی دغه (تابعان او متبوعان) عذاب، که چیری بیشکه دوی وی څه سمه صافه لاره ئی نیولی وی (نو اوس به نه معذب کیدل یا کاشکی په کوم ډول (طریقه) مو لاره موندلی وی).

تفسیر: یعنی د دغه وقت د عذاب د لیدلو څخه به داسی آرزو او تمنا کوی کاشکی زه په دنیا کښی پر سمه صافه لاره تلی تر څو په دغو مصائبو نه اخته او نه مبتلا کیدی.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٨﴾ فَعِيَّتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٣٩﴾

او یاده کړه هغه ورځ څه غږ به وکړی دوی ته (الله) پس وبه وائی څه څه جواب ورکړی ؤ تاسی رسولانو ته (په هغه وقت کښی څه حق ته غوښتی شوی وئ)? پس پت به شی پر دوی خبرونه (څه دوی خلاص شی په دغه ورځ کښی پس دوی به نه کوی پوښتنه یو تر بله.

تفسیر: پخوانی سوالات د توحید په نسبت ؤ. دغه د رسالت په نسبت سوال دی یعنی که تاسی پخپل عقل او پوه سره په حق نه وی پوهیدلی نو د انبیاء په پوهولو خو ښائی پوهیدی. دا راوښیئ څه تاسی له هغو سره څه سلوک او رویه کړی ده؟ په دغه وقت کښی به هیڅوک هیڅ جواب نشی ورکولی او د خبرو گردی (تولی) لاری به بندی شی. (او پت به شی په دوی جواب).

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَاعْمَلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٤٠﴾

پس هر څه هغه څوک چه توبه وباسي (له شرکه) او ايمان راوړي (په الله او رسول د الله) او عمل وکړي د نيکيو پس ښائي چه وي به دي له خلاصيدونکيو.

تفسير: يعنی د هغه څای بری او کامیابی صرف له ایمان او صالح عمل سره ده که اوس هم څوک له کفره او شرکه توبه وباسي او ایمان راوړي او د نيکيو لاره څان ته غوره کړي حق تعالی د ده ټول پخواني گناهونه معافوي او فائز المرام ئی گرځوي.

تنبيه: ﴿فَعَلَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ﴾ د مالک الملکوتی په لهجه سره یوه وعده ده. يعنی هغه ته د فلاح او نجات اميد پکار دی. پر مونږ باندی د هیچا زور نه چلیږي چه خامخا مو د هغه په کولو مجبور کړي مونږ محض په خپل فضل او کرم سره دغسی وعدی کوو.

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ

او رب ستا پیدا کوي هغه څه چه اراده وفرمائي (د پیدایښت ئی) او غوره کوي ئی نه دی دوی ته هیڅ اختیار (په هیڅ شی کېښی):

تفسير: يعنی د هر څيز پیدا کول د الله تعالی په مشیت او اختیار کېښی دی او د کوم شی غوره کول یا د نورو له منځه د هغه جلا (جدا) او منتخب کولو حق هم ده ته حاصل دی. او هر قسم چه الله تعالی اراده وفرمائي او مرضی ئی وی هم هغسی احکام صادروی. هر یو سری په هر یو منصب سره چه دی مناسب او لازم ویولی هم هغه کار او منصب ورته عطاء کوي، په هر چا کېښی چه استعداد او لیاقت وگوري نو د هدایت پر سمه لاره یی برابره وی او د مقصود تر منزله پوری په رسیدلو سره ئی بری او کامیابی ور په برخه کوي د مخلوقاتو په هر جنس کېښی هره یوه نوعه یا په نوعه کېښی هر یو فرد چه وغواړي سم له خپل حکمته سره هغه له نورو انواعو او افرادو څخه ممتازوی ماسواء الله څخه بل هیچا ته د هسی اختیار او انتخاب حق نه دی حاصل. حافظ ابن القيم د «زاد المعاد» په اوائلو کېښی دغه مضمون په ډیر بسط او تفصیل سره لیکلی دی. فلیراجع.

سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾

پاکي ده الله لره او لوی پورته دی له هغه څه چه دوی ئی ورسره شریکوي.

تفسیر: یعنی په تخلیق او تشریع او مذکور اختیار کښی بل هیڅوک له الله تعالی سره نه دی شریک. مشرکانو چه پخپل تجویز او انتخاب کوم شرکاء درولی او تاکلی (مقرر کړی) دی هغه گرد (تول) باطل او بی سنده دی.

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تَكُنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾

او رب ستا ته معلوم دی هر هغه چه پتوی ئی سینی (زړونه) د دوی او هر هغه چه ښکاروی ئی (ژبی د دوی).

تفسیر: یعنی په زړونو کښی کومی باطلی او فاسدی عقیدې یا بد نیتونه چه لری! او په ژبه سره کومی خبری چه وایی! او په لاسو او پښو او نورو سره کوم کارونه چه کوی دا گرد (تولو) د الله تعالی په علم کښی موجود دی او د هر یوه سری له پتو استعدادو او قابلیتونو څخه ښه خبردار دی او سم له هغه به معامله ورسره کوی.

وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأَوَّلِ وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

او هم دی الله دی نشته بل لائق د عبادت مگر هم دی دی. خاص هم ده ته ټوله ثناء ده په دنیا او (په) آخرت (عقبی) کښی او خاص هم دغه (الله) ته دی حکم او خاص هم دغه (الله) ته به بیولی شی تاسی (په قیامت کښی).

تفسیر: یعنی هم هغسی چه الله تعالی په تخلیق او اختیار او محیط علم کښی متفرد دی په الوهیت کښی هم واحد او یو دی ماسواء له ده بل هیچا ته بندگی او عبادت نه کیږی ځکه چه د ده په منبع الکمالات ذات کښی گرد (تول) محاسن او محامد مجموع دی - په دنیا او عقبا کښی هر راز (قسم) تعریف او توصیف چه وی اعم له دی نه چه پر هر اسم او رسم سره وکړ شی هغه په حقیقت او واقع کښی له هم دغه پاک الله سره نسبت لری او د ده تعریف دی او د ده په حکم سره چلیږی. د ده فیصله ناطقه ده - او دی د کلی اقتدار مالک دی او په آخره خاتمه کښی د هر چا رجوع د هم ده په لوری ده. وروسته له دی نه دغه رابییی چه په شپه او ورځ کښی څومره نعمتونه او فوائد تاسی ته عاید کیږی چه دغه گرد (تول) د ده له فضله او انعامه دی بلکه بالذات د شپې او د ورځې تبدیل او تحویل د رب الجلیل له بی مثل او مستقلو

احساناتو او انعاماتو شخه دی.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ
الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ

ووايه (ای محمده دوی ته) آیا وینئ (یعنی څرنګه در بشکاري) که چیری وگرځوی الله پر تاسی دغه شپه اوږده همیشه تر ورځی د قیامت پوری نو څوک دی هغه (معبود) بی له الله چه راوړی تاسی ته رڼا (رڼرا) (چه په کښی طلب د معاش کوئ)

تفسیر: یعنی تاسی خبر راکړئ! که مثلاً الله تعالی پری نه ږدی چه لمر طلوع وکړی یا ئی رڼا (رڼرا) او تودوخی تری لری کړی نو تاسی به د خپلو کارونو او چارو لپاره داسی تودوخی او رڼا (رڼرا) له کومه راوړئ؟

أَفَلَا تَسْمَعُونَ ④

آیا پس نه اورئ تاسی (دغه خبره د زړه په غوږو سره؟).

تفسیر: یعنی دا خبره دومره روښانه او صافه ده چه تش په یوه اوریدلو سره هم په فهم او پوه راځی نو آیا تاسو له سره نه اورئ.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ
مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ⑤

ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا وینئ تاسی (یعنی څرنګه در بشکاري) که چیری وگرځوی الله پر تاسی ورځ اوږده همیشه تر ورځی د قیامت پوری (چه هیڅ غروب الشمس ونشی) نو څوک دی (معبود) بی له الله چه راوړی تاسی ته شپه چه آرام وکړئ تاسی په هغه کښی آیا پس نه وینئ تاسی (دا آثار د قدرت).

تفسیر: یعنی تاسی خبر را کړئ! که الله تعالى پری نه ږدی چه لمر غروب وکړی او تل ترته ستاسی پر سرونو هم داسی ولاړ وی نو هغه راحت او سکون او نور فوائد چه د شپې له راتلو څخه حاصلیږی د هغو حصول به په کوم یو طاقت سره ممکن کیدی شی؟ آیا دغسی یو ظاهر او باهر حقیقت هم تاسی نشی لیدلی؟

تنبیه: ﴿اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾ له ﴿اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَیْکُمُ التَّارِیْهَ سَرْمَدًا﴾ سره مناسب دی ځکه چه په سترگو سره لیدل عادتاً پر رڼا (رڼرا) موقوف دی چه په ورځی کښی په پوره ډول (طریقه) سره په عمل راځی د شپې په تیاره کښی کله چه د لیدلو هیڅ یو صورت نشته بلکه اوریدل په کښی امکان لری نو ځکه ﴿اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَیْکُمُ اللَّیْلَ سَرْمَدًا﴾ سره د ﴿اَفَلَا تَسْمَعُونَ﴾ فرمایل موزون و الله اعلم.

وَمِنْ رَّحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّیْلَ وَالتَّارِیْهَ لِتَسْكُنُوا فِیْهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿۴۳﴾

او (خاص) له رحمته مهربانی خپلی پیدا کړی ده (الله) تاسی ته شپه او ورځ دپاره د دی چه آرام وکړئ تاسی په هغه (شپه) کښی او چه ولتویئ تاسی (په دغه ورځ کښی) له فضله د دغه (الله) او دپاره د دی چه شکر وکړئ تاسی (د نعماو د الله).

تفسیر: یعنی د شپې او د ورځی اړول رااړول کوی څو د شپې په تیارو او یخو کښی مو سکون او راحت په برخه شی او د ورځی په رڼا (رڼرا) کښی خپلو کارو او چارو ته هم دوام ورکړی شی - او د شپې او د ورځی پر مختلف الانواعو انعاماتو د الله تعالى د انعاماتو شکر اداء کړئ.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَآءِیَ الَّذِیْنَ كُنْتُمْ تُرْعَوُونَ ﴿۴۴﴾ وَتَرْعَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِیدٌ اَفَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا اَنَّ الْحَقَّ لِلّٰهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿۴۵﴾

او (یاده کړه) هغه ورځ چه غږ به وکړی دوی ته (الله) پس وبه فرمائی چیرته

دی شریکان غما هغه چه وئ تاسی چه گمان به مو کاوه (پری د شریکانو غما). او راویه باسو له هر امت (ملت) څخه یو شاهد (پر اقوالو، افعالو، احوالو د دوی)، پس وبه وایو مونږ دوی ته راوړئ تاسی برهان سند خپل (په اشراک) پس هلته به پوه شی دوی چه حق (په الوهیت کښی) خاص الله لره دی او ورک به شی له دوی نه هغه چه ؤ دوی چه دروغ به ئی جوړول (په دنیا کښی چه الله شریک لری).

تفسیر: له شهید څخه احوال ښوونکی انبیاء علیهم السلام یا د دوی ناثیان یا نور ښه سری مقصود دی (موضح) دوی به دغه رانیی چه خلقو له سماویه ؤ شرایعو او له الهیه ؤ احکامو سره څه رویه کړی ده؟ نو قرائتی الله چه وبه وایو مونږ دوی ته چه راوړی برهان سند خپل چه تاسی په کوم دلیل او سند سره الله تعالی ته شریکان درولی دی؟ او د حلالو او د حرامو او نورو احکامو صحیح مأخذ مو له کوم غای څخه اخیستی دی؟ کله چه مو نیی ونه مانه نو دغه خبره چا درښوولی وه چه دغه د الله تعالی احکام دی او هغه حرام او هغه حلال دی پس هلته به پوه شی دوی چه حق خاص الله تعالی لره دی او ورک به شی له دوی نه هغه چه ؤ دوی چه دروغ به ئی جوړول یعنی په هغه وقت کښی به دغه په نظر راځی چه رښتیا خبره د پاک الله ده او معبودیت هم یواځی د هم ده حق دی او بل هیڅوک د ده شریک نشی کیدی هغه خبری چه په دنیا کښی انبیاء علیهم السلام ښوولی وی هم هغه حقی او رښتیا وی هغه عقائد او افکار چه مشرکانو له خپل لوری جوړکړی وو هغه گرد (تول) په هغه ورځ کښی بی اثره او ناقص او بی کاره ثابتیږی.

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ
مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوزَ بِالْعُصْبَةِ أُولِ الْقُوَّةِ
إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ⑤

بیشکه چه قارون ؤ له قومه د موسی (یعنی د ده تربور ؤ) پس سرکشی وکړه (قارون) پر دغو (بنی اسرائیلو) او ورکړی ؤ مونږ ده ته له خزانو دومره قدر چه بیشکه کلیگانی د هغو به خامخا درنیدلی پر (داسی یوی) دلی چه خاوندان د قوت زور به ؤ (یاد کړه) هغه وقت چه وویل دغه (قارون) ته قوم د ده (چه مسلمانان ؤ په کبر او غرور سره) مه خوشالیږه! بیشکه چه الله نه خوشوی خوشالیدونکی (په مال د دنیا).

تفسیر: د سابق رکوع په شروع کېنې د دنیا د بی ثباتی او حقارت د آخرت په مقابله کېنې بیان کړی شوی و بیا د آخرت د ذکر په مناسبت د آخرت د عالم څه احوال بیان کړ شو په حاضره رکوع کېنې بیا د هم هغه اصلی مضمون په طرف عود کړی شوی دی او د هغی دعوی په استشهاد د قارون قصه اورولی شی. وائی چه قارون د حضرت موسی علیه السلام د تره ځوی یا تربور او د فرعون د مخی سری و، څرنګه چه د ظالمو حکومتونو دستور وی چه د کوم قوم د وینی څښلو لپاره د هم هغه قوم څینی افراد د خپل کار آله او د لاس همسا ګرځوی فرعون هم په بنی اسرائیلو کېنې هم دغه ملعون ځان ته غوره کړی و. قارون په دغه موقع کېنې چه فرصت موندلی و پخپلو دواړو لاسو سره د دولت او دنیا په ټولولو کېنې لګیا شوی و او ډیر لوی دنیوی اقتدار ئی ځان ته ګتلی و څه وخت چه بنی اسرائیل د حضرت موسی علیه السلام تر حکم او ارادی لاندی راغلل او فرعون سره له فرعونیانو مفروق شول نو د قارون د مال د ترقی ذرایع هم مسدود شول او هغه مشری او سرداری ئی له لاسه ووتله نو د هم دغه غیظ - غضب - حسد له سببه به ئی زیاتره له حضرت موسی علیه السلام سره سری مخالفت او پته دښمنی کوله خو سره د دغه هم په ښکاره ډول (طریقه) سره مؤمن ښکاریده، توریت په ئی ډیر لوست او د دینی علومو په حصول کېنې به مشغول و مګر زړه ئی صاف نه و، د حضرت موسی علیه السلام او د هارون علیه السلام هغه عزت او حرمت ته به ئی چه د پاک الله له طرفه دوی ته عطاء او مرحمت شوی و، کاته او کړیده - او سوځیده به - او لکه تور منګور پر خپل ځان له تاوه تاویده او له خپله ځانه سره به ئی ویل چه آخر زه هم د دوی د تره ځوی یم نو دغه څه خبره ده چه هغه دواړه نبیان او مذهبی سرداران ګرځیدلی دی او ځما په لاس کېنې هیڅ د قدرت قوت نشته کله چه نا امیده او مایوس کیده نو د تکبر په وضعیت به ئی داسی ویل «ښه دی که هغو دواړو ته نبوت وررسیدلی دی نو څه وشو له ماسره د مال او دولت دومره ډکی خزانې شته چه له بل هیچا سره نشته.»

حضرت موسی علیه السلام یو ځلی پر قارون حکم وکړ چه «د خپل مال زکوة اداء کړه ا» نو قارون له خلقو سره وویل «تر اوسه پوری کوم احکام چه موسی پر مونږ جاری کول د هغه په مقابل کېنې مو حوصله او تحمل کاوه مګر آیا تاسی اوس د موسی علیه السلام د دغی خبری تحمل هم کولی شی چه دی ځمونږ د اموالو څخه زکاتونه هم غواړی؟» څه خلق د قارون مؤیدان شول او ویل ئی چه نه ځمونږ له لاسه دغه نه ده پوره. بالاخر ملعون قارون د حضرت موسی علیه السلام د بدنام کولو له پاره یوه ډیره ناپاکه او چټله پلمه (تدبیر) جوړه کړه او یوی بدکاری ښځی ته ئی څه بدی او پیسی ورکړی او وی لمسوله چه د خلقو په یوه لویه جرګه کېنې کله چه موسی علیه السلام د زنا د حد په اطراف بیانات ورکوی ته هغه له خپله ځانه سره متهم کړه - لکه چه دغی پلیتی ښځی په هم هغه لویه مجمع کېنې هم داسی یوه چټی (بیکاره) خبره وکړله کله چه حضرت موسی علیه السلام هغی ته شدید قسمونه ورکړل او د الله تعالی له قهره او غضبه ئی وویروله نو هغه وویریده او په ښکاره ډول (طریقه) سره ئی وویل چه ما دغه د قارون په لمسولو سره ویلی دی دلته قارون د حضرت موسی علیه السلام په ښیرا سره له خپله کوره او

خزانو په ځمکه خښ او ډوب کړل شو. د «مفتاح» تفسیر په کنجیو (کلیو) سره کړی دی
یعنې د اموالو دومره صندوقونه ورسره ؤ چې د هغو د کلیگانو په پورته کولو غوړور کسان
ستری کیدل او دغه دومره مستبعد هم نه ؤ لکه چې په ځینو تفاسیرو کښی د هغه صورت هم
ښوولی شوی دی.

﴿إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ﴾ الآية - یاد کړه هغه وقت چې وویل دغه قارون ته قوم د ده چې مسلمانان ؤ په
کبر او غرور سره مه خوشالېږه بیشکه چې الله نه خوښوی خوشالېدونکی په مال د دنیا) یعنې پر
دغه فانی او زائل دولت ولی نازیږی او پری فخر او غرور کوی؟ چې هغه د الله تعالیٰ په نزد د
میاشی د یوه وزیر په اندازه هم وقعت نه لری ښه وپوهیږه چې الله تعالیٰ مغرور او متکبر بنده نه
خوښوی او هر هغه شی چې د ده مالک الملکوت خوښ او پسند نه وی د هغه نتیجه ماسواء له
تباهی او هلاکت بل هیڅ شی نه دی.

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ

او وغواړه په هغه (دولت) چې درکړی دی تاته الله کور د آخرت

تفسیر: یعنې د الله تعالیٰ ورکړی مال د دی دپاره دی چې انسان هغه د آخرت خپله پټکه
وگرځوی نه داسی چې د هغه د غفلت په نشو مست مغرور او متکبر شی او د متکبرانو په شان
حرکت او وضعیت اختیار کړی.

وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ

او مه هیروه برخه خپله له (ماله د) دنیا او احسان کوه (له بندگانو د الله
سره په ورکړه د مال) لکه چې احسان کړی دی الله له تاسره (چې داسی ډیر
دولت ئی درکړی دی)

تفسیر: یعنې سم د خپلی برخې سره تری خوره! او څښه! او اغونده! او د آخرت دپاره دی
پټکه تری واخله! او په ناروا مواردو کښی ئی مه لکوه! او د خلق الله سره ښه سلوک کوه!.

وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٢٤﴾

او مه غواړه (ای قارونه!) فساد (په تکبر ظلم بغی سره) په ځمکه کښی بیشکه
چې الله نه خوښوی فساد کوونکی.

تفسیر: یعنی له حضرت موسیٰ علیه السلام سره ضد مه کوه! د الله تعالیٰ پر ځمکه د مطیعانو په شان گرځه! او خامخا په بلاد الله کښی شورماشور او غلغله مه جوړوه! ځکه چه په ملک کښی فتنه او فساد اچول ښه کار نه دی.

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي ط

وویل (قارون قوم خپل ته) بیشکه هم دا خبره ده چه راگری شوی دی ماته دغه مال په هغه علم سره چه ما څخه دی،

تفسیر: یعنی هنرمند وم او د کتلو استعداد او سلیقه می درلوده (لرله) - پخپل لیاقت او قابلیت یا د کوم خاص علمی مهارت لامله (له وجی) ماته دغه دولت حاصل شوی دی الله تعالیٰ هم ماته ځما د لیاقت او اهلیت په ملحوظ دغه مال - دولت او شته راگری دی او دغه ثروت په خوشی چتی (بیکاره) ناسته بی له محنته ماته په لاس نه دی راغلی چه اوس ئی زه د موسیٰ په حکم او مشوره خوشی ویریا د الله تعالیٰ په نامه لگوم.

أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَعًا ط

آیا نه پوهیده (قارون) چه بیشکه الله په تحقیق هلاک کړی دی په خوا له دغه (قارون څخه) له (اهل د) زمانو هر هغه څوک چه دی ډیر سخت ؤ له دی (قارون) څخه له جهته د قوت او ډیر ؤ له جهته د جمع کولو (د مال یا ملاتړه)

تفسیر: یعنی د دولت کتلو لیاقت چا درکر؟ افسوس دی چه تا د حقیقی منعم احسان هیر کړ او د هغه په درکړی دولت او لیاقت مغرور شوی آیا ده دغه دولت له خپل نجات وسیله او ضامن گنلی ؤ؟ او دی په دغه نه ؤ خبر چه د ده څخه پخوا څومره ملل او اقوام له خپلو هم داسی شرارتونو او سرکشیو له سببه هلاک او تباہ شوی دی چه د هغوی په لاسو کښی لوی لوی سلطنتونه او ډیری زیاتی خزانی - لښکری او نور زیات دنیوی وسائل او وسائط ؤ. آیا دغه ملعون د هغو د احوالو د اوریدلو څخه پند او عبرت نه دی اخیستی؟

وَلَا يُسْئَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٨﴾

او نه به شی پوښتیدلی له گناهونو خپلو څخه کافران (ځکه چه الله ته معلوم دی).

تفسیر: یعنی پوښتنی ته به ضرورت نه وی پاتی الله تعالی ته د دوی گناهونه یو په یو معلوم دی او له پرښتو سره هم لیکلی پراته دی هوا که د توبیخ او تقریع په ډول (طریقه) کوم وقت کوم سؤال له دوی نه وشي نو هغه بېله خبره ده. یا خو دغه کنایه ده د گناه له کثرته یعنی د دوی گناهونه به دومره ډیر او زیات وی چه دغه ته به ضرورت نه وی پاتی چه د یوی یوی جزئی پوښتنه له دوی غنی وکړه شی. حضرت شاه صاحب لیکي «پوښتنی به نه کیږي له گناه یعنی له گناهگار څخه ځکه که د ده په پوه او عقل کښی څه نقصان نه وی نو گناه به ئی نه اختیاروله کله چه د دوی په پوه او عقل کښی نقص او خرابی ده نو پر دغسی ناپوهانو د الزام اړولو څخه څه فائده مرتبه کیدی شی؟ که دوی د هغو بدو کارو په بدی پوهیدل نو ولی به ئی کول» (موضح).

فَخَرَّبَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالِ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا لَيْلِيَّتْ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٤٩﴾

پس راووت (قارون) پر قوم خپل په زینت ښائست (او د ج خپل) وویل هغو کسانو چه غوښت ئی دغه ژوندون (پر خسیس د) دنیا ای کاشکی چه وی مونږ ته هم (له ثروته) په شان د هغو (اموالو اتباعو) چه ورکړی شوی دی قارون ته بیشکه چه دغه (قارون) خامخا خاوند دی د برخی لوئی (له دنیا څخه).

تفسیر: یعنی قارون خپل فاخره لباس واغوست او سره له ډیرو خدمو او حشمو او په ډیر شان او شکوه او جل او بل ووت چه د هغه د لیدلو څخه د دنیا د طالبانو سترگی ردی بدی پاتی شوی او گرد (تول) ورته هک حیران ودریدل او له خپلو ځانونو سره به ئی داسی ویل «کاشکی چه مونږ هم د داسی دنیوی شان او شوکت خاوندان وی او هم داسی ترقی او عروج مو حاصل کړی وی چه نن د قارون په برخه شوی دی. بیشکه چه دی ډیر د اقبال او اجلال خاوند او ډیر خوش قسمته سړی دی».

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنِ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا

او وویل (دوی ته) هغو کسانو چه ورکړی شوی ؤ (هغوی ته) علم فهم چه افسوس دی تاسی ته (ای طلبو د دنیا) ثواب د الله خیر دیر غوره دی هغه چاته چه ایمان ئی راوړی دی (په الله او رسول الله) او عمل ئی کړی دی د نیکو،

تفسیر: یعنی پوهانو او ذی علم سړیو وویل چه «ای کمبختانو! په دغه فانی جل وبل کښی څه ایښی دی چه د هغه هوس او ارمان کوئ؟ صالحانو مؤمنانو له پاره د الله تعالیٰ په دربار کښی کوم دولت او عزت چه شته او دوی ته وررسیدونکی دی د هغه په مقابل کښی دغه دنیوی شان او شوکت محض هیڅ او لاشی دی او دومره یو نسبت هم سره نه لری لکه چه د یوی ذری نسبت له لمر سره کبړی».

وَلَا يُكَلِّفُهَا إِلَّا الصَّبْرُ ۝

او نشی ښوولی ورکولی دغه (خبره) مگر صبر کوونکیو ته (په طاعت او مصیبت او له معصیته)

تفسیر: یعنی له دنیا ځنی آخرت هم هغه ښه او بهتر گڼی چه دنیوی محنت پر ځان برداشت کولی شی او بی صبره خلق د حرص او طمع له سببه په دنیوی هوس او ارمانو پسی شنه ناست دی. نادان انسانان دنیوی هوسانی (آرام) او راحت ته چه گوري داسی گڼی هر څوک چه د آرامی او هوسانی (راحت) خاوند دی هغه دیر بختور او خوش قسمته سړی دی. نو ځکه د شپي او د ورځی د هم هغه په فکر او تشویش کښی اخته او مشوش اوسیږی - او د آخرت د ذلت او د اخروی زحمت او په سلهاؤ ځایو کښی خپل خوشامد او مدهانت ته غور نه کوی او نه گوري چه دغه دنیوی عیش او عشرت او آرامی وروسته د شلو یا څلوېښتو کلونو پای (آخر) ته رسیږی او بیا د ده په زرهاؤ نور کلونو پر تیرو ازغو او راز راز (قسم قسم) ربرونو (تکلیفونو) کښی تیریږی. (موضح بتغییر یسیر).

فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ ﴿٨١﴾

پس فنه ایست مونږ دغه (قارون) او کور د ده په ځمکه کښی پس څه نه ؤ ده ته (په دغه وقت کښی) هیڅ ډله (د دوستانو) چه مددگاری ئی کړی وی له ده سره غیر له الله څخه (په دفع د عذاب کښی) او نه ؤ (قارون پخپله) له بدل اخیستونکیو څخه (چه ځان ئی له عذابه خلاص کړی وی).

تفسیر: یعنی نه بل څوک له خپله طرفه د ده مدد ته ورسید او نه ئی څوک د خپل مدد لپاره وغوښتی شو، نه ئی خپل قوت په کار ورغی نه د بل چا.

وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ

او صبا کړ هغو کسانو چه آرزو به ئی کوله د مرتبی د دغه (قارون) په پرون (ماښام) کښی ویل به ئی (یو بل ته) افسوس دی تاته پوه شه! چه بیشکه الله فراخوی رزق روزی هر هغه چاته چه اراده وفرمائی (د ارتولو ئی) له بندگانو خپلو او تنگوی (الله دغه روزی په هر چا چه اراده وفرمائی د تنگولو ئی)

تفسیر: یعنی هغه کسان چه د قارون ترقی او ترفع د لیدلو څخه پرون داسی آرزو او هیله (امید) کوله چه «کاشکی مونږ ته هم داسی عروج او ترقی حاصل شوی وی» نن د قارون د دغه بد انجام د لیدلو څخه لاسونه پر غوړونو ږدی او توبی ویاسی او اوس په هوش راغلل چه دغسی دولت په حقیقت کښی د یوه ښکلی مار په شان دی چه د هغه په منع کښی مهلک زهر وی. له کوم سړی د دنیوی ترقی او عروج د لیدلو څخه له سره مونږ ته نه ښائی چه داسی کومه فیصله له خپله ځانه سره وکړو چه هغه هر ورو (خامخا) د الله تعالیٰ په دربار کښی څه نه څه عزت - وجاهت او مقبولیت هم لری. دغه دنیوی ترقی او تنزیل د کوم بنده د مقبولیت او مردودیت معیار نشی کیدی بلکه دغه د الله تعالیٰ مصلحت او حکمت دی. پر هر چا چه لازم او مناسب وگنی د رزق او د روزی وروڼه (ابواب) ورپرانیځی او هر چاته چه مناسب وی روزی ورتنگه او په اندازه کوی ئی. د مال او دولت فراخی او ارت والی د ښی خاتمی او مقبولیت دلیل نه دی بلکه علی الاکثر د هغه نتیجه تباهی او بربادی ده او د ابدی هلاکت او فلاکت په صورت څرگندیږی.

صدق من قال -

کم عاقل عاقل اعیت مذاهبه • وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا
هذا الذی ترک الاوهام حائرة • وصیر العالم التحریر زندیقاً

تنبیه: په «ویک» کښی (وی) اسم د فعل دی په معنی د «اعجب» او دا (کاف) په معنی د (لام) دی نو معنی ئی داسی شوه چه تعجب کوم زه دپاره د دی چه بیشکه الله ارتوی رزق. ونحن ترجمناه بمعنی ویلک وهذا ماقاله سیویه

لَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَاؤُنَا وَبِكَاتَّةٍ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٧﴾

که چیری نه وی دا چه احسان کړی دی الله پر مونږ نو خامخا دوب کړی به ئی وو مونږ په غمکه کښی (د قارون په شان) افسوس دی ته نه پوهیږی نه وینی دا چه نه خلاصیږی کافران (له عذابه).

تفسیر: یعنی دغه د الله تعالیٰ مهربانی او احسان دی چه مونږ ئی د قارون په شان ونه گرځولو که نه غمونږ حال او احوال به هم داسی کیده له خپل لوری که مونږ د ډیر حرص او طمع له سببه داسی هیله (امید) او آرزو کړی وه. ﴿يَلَيْتُ كُنَّا مِثْلَ تَالُوتَ قَارُونَ﴾ الله تعالیٰ غمونږ په مخ کښی خیر راپیښ کړ چه غمونږ دغه آرزو او هیله (امید) ئی تر سره ونه رسوله او نه ئی پر دغه حرص او طمع مونږ ته څه تنبیه او سزا راکړه - بلکه د قارون نتیجه او حشر ئی مونږ ته رابښکاره او مونږ ئی په دغه وسیله سره وینښ او متنبه کړو اوس مونږ ته دغه خبره ښه څرگنده شوه چه محض د مال او زر په ترقی سره حقیقی فلاح او بری هیچا ته نشی حاصلیدی او دغه چه ناشکره منکران له سره د الله د عذابه نجات نشی موندلی.

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا

فِي الْأَرْضِ وَلَا فِسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٨﴾

دغه کور د آخرت (چه جنت دی) ورکړو مونږ دا دپاره د هغو کسانو چه نه لری اراده د لوئی (او تکبر) په غمکه کښی او نه فساد ظلم کوی (پر خلقو) او عاقبت ښه خاتمه دپاره د پرهیزگارانو ده.

تفسیر: یعنی د قارون د دولت په نسبت ناپوهانو داسی ویل چه قارون خو ډیر خوش قسمته او بختور سری دی حال دا چه دغه خوش قسمتی او بختورتوب نه دی بلکه د آخرت گټه په لاس کول لویه خوش قسمتی ده او دغه گټه د هغو کسانو لپاره ده چه د الله تعالیٰ په ملک کښی شرارت او فساد غورځول نه غواړی او په دغه فکر کښی له سره نه دی چه خپل ځان له گردو (تولو) څخه لوی او لوړ (اوچت) وگنی - بلکه د تواضع او انکسار او پرهیزگاری لار ځان ته اختیاروی - د دوی زیار (محنت) او کوشش د دی په ځای چه خپل ذات لوړ (اوچت) او لوی ښکاره کړی تل په دغه کار کښی مصروف او معطوف دی چه خپل دین لوړ (اوچت) کړی او کلمه الله په اعلاء کښی وویښی او خپل مسلم قوم مترقی او مرفه الحال او او فارغ البال من حیث الحال وگرځوی، دوی د دنیا حریصان نه دی بلکه پر آخرت عاشقان دی او دنیا پخپله د دوی تر پښو لاندی رغړی نو اوس تاسی پخپله غور او فکر وکړئ چه آیا د دنیا مطلوب د دنیا له طالبه څخه ښه نه دی؟ صحابه و رضی الله تعالیٰ عنهم ته وگورئ چه هغوی له گردو (تولو) ځنی زیات د دنیا تارکان و مگر متروک الدنیا نه و - په هر حال د مؤمنانو اصلی مقصد آخرت دی د دنیا هغه برخه چه د دغه مقصد ذریعه وگرځی هم هغه ښه او مبارکه ده که نه هیڅ.

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٢﴾

او هر چا چه وکړه کومه نیکي پس شته ده ته (ښه جزاء) خیر غوره له جهته د دغی (حسنی) او هر چا چه وکړه کومه بدی پس نشی ورکولی جزاء هغو کسانو ته چه کړی ئی دی (عمل د) بدیو مگر (جزاء د هغه شی) چه و دوی چه کاوه به ئی (په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی کومه نیکي چه دلته وکړی له هغه څخه ښه او بهتره نیکي به هلته ورسره وکړه شی د یوی نیکي څرنگه چه د هغه اقتضای اقل لس چنده د هغه ثواب ورکاوه کیږی. حضرت شاه صاحب لیکي «پر نیکي باندی د نیکي وعده ئی ورکړه چه هغه علی‌الیقین رسیدونکی ده او پر بدی ئی د بدی وعده وته فرمایله چه ضرور به ورسیږی ځکه چه ممکن دی چه هغه ورمعاف شی هوا دومره ئی وفرمایل چه د هغه فعل له سزا څخه به ډیره سزا ونه رسیږی».

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ

بیشکه هغه (الله) چه فرض (نازل) کړی ئی دی پر تا (احکام د) قرآن خامخا بیرته بیوونکی دی د تا هغه څای د وعدی (مکی) ته

تفسیر: پخوا ئی فرمایلی **﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلشَّاقِينَ﴾** عاقبت او ښه خاتمه پرهیزگارانو ته ده یعنی په آخرت کښی لکه چه پاس معلوم شو - اوس دغه راهیسی چه په دنیا کښی هم آخری بری او فتح هم د دوی ده، وگورئ نن تاسی د کفارو له ظلم او تیری څخه په تنگ شوی مکه معظمه مو پرېښوده مگر هغه الله تعالیٰ چه تاسی ئی رسول گرځولی ئی او د پاک قرآن په شان کتاب ئی درعطاء کړی دی هم هغه الله تعالیٰ بالیقین د تا په ډیره کامیابی او بری سره بیرته هم دلته راوستونکی دی. حضرت شاه صاحب لیکي «دغه آیات د هجرت په وقت کښی نازل شول او داسی ددینه او تسلی ئی وفرمایله چه ته به بیا مکی معظمی ته راتلونکی ئی لکه چه دوی په ډیر ښه وضعیت سره راغلل سره له غلبی او فتح» ځینو مفسرینو له «معاد» څخه موت مراد کړی دی - او ځینو آخرت - او ځینو جنت - او ځینو د شام ځمکه چه هلته دوی یو ځلی په لیلۃ المعراج کښی تشریف وړی ؤ. حافظ عماد الدین بن کثیر رحمه الله علیه په دغو اقوالو کښی ډیر عمیق او لطیف تطبیق کړی دی. یعنی له معاده دلته مکه معظمه مراد ده (کما فی البخاری) مگر د مکی معظمی فتح د قرب الاجل علامه وه لکه چه ابن عباس او عمر رضی الله تعالیٰ عنهما د **﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾** په تفسیر کښی وفرمایل د وړاندنی «اجل» څخه وروسته «حشر» د حشر څخه وروسته د «آخرت» او د آخرت وروستنی منزل جنت دی. مطلب ئی داسی شو چه الله تعالیٰ به تا رومبی په یوه شانداره طریقه سره بیرته مکی معظمی ته راوړی، وروسته له هغه څو ورځی وروسته اجل مو واقع کیږی، بیا به د شام په ځمکه کښی حشر کیږئ لکه چه له احادیثو څخه ثابت شوی دی بیا په آخرت کښی به هم په ډیر شان او شوکت سره تشریف راوړئ. او په آخر کښی په جنت کښی ډیر اعلیٰ مقام ته استول کیږئ.

قُلْ رَبِّيَ أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ قُضِلُ مُبَيِّنٌ ۝۸۵

ووايه (ای محمده! دوی ته) رب ځما ته ښه معلوم دی هغه څوک چه راوړی ئی ده لاره سمه او هغه څوک چه هغه په گمراهی ښکاره کښی دی.

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ ته ځما هدایت او د مکذبینو او معاندینو گمراهی ښه معلوم دی. یقیناً دی به له هر یوه سره سم د دوی له احواله سره معامله کوی. او دغه له سره نشی کیدی چه ځما

دغه کوشش ضایع شی - یا گمراهان رسوا - سپک او گمراه نه کری.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَى إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ

او نه وی ته چه توقع امید دی درلود (لرلو) د دی چه راوبه لیږلی شی تاته کتاب (قرآن) لیکن (راولیږلی شو محض) په رحمت مهربانی له (جانبه) د رب ستا

تفسیر: ته له پخوا ځنی د نبوت په انتظار کښی نه وی دا محض د الله تعالی رحمت او موهبت دی چه ته ئی په رسالت سره سرفراز کری نو هم هغه الله تعالی به په دنیا او آخرت کښی تاته بری او کامیابی درکوی لهذا ای محمده! د ده پر معاونت او امداد تل ترته اعتماد او اطمینان ولره!

فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ ۝۸۹

پس مه کیږه ته خامخا مددگار دپاره د کافرانو (په دین د دوی کښی).

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی ته دی خپل هغه قوم خپل خپلوان مه گڼه چه دوی له تاسره بدی کری ده او تاسی ئی مجبور کری یی چه خپل وطن پرېږدئ! اوس هغه څوک چه له تاسره مرسته (تعاون) او مدد کوی هم هغه دی خپل دی.

وَلَا يَصُدُّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بِعَدَا إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ
وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝۹۰

او (خبردار چه) وا دی نه روی (کفار) خامخا تا (په مکر او فریب) له آیاتونو د الله پس له هغه چه نازل کړل شول تاته او وېوله خلق (طرف د توحید او عبادت د) رب خپل ته او مه کیږه ته خامخا له مشرکانو څخه (په اعانت د دوی کښی).

تفسیر: یعنی ته دی د دین په کار کېنې د خپل قوم خاطر او رعایت مه کوه! او مه دی خپل ځان په هغوی کېنې شمیره! اگر که دوی ستا له قرابت دارانو څخه هم وی. هوا دوی گرد (تول) د خپل رب په لوری وېوله! او د الله تعالی د احکامو په تمویل کېنې تینگ اوسه!

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

او مه بوله ته له الله سره معبود بل (څکه چه) نشته هیڅ لائق د بللو بل هیڅوک مگر هم دی دی (یواځې څکه چه) هر څیز فانی کیدونکی دی مگر ذات د ده (چه تل باقی دی).

تفسیر: دغه خطاب اگر که پخپله رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دی مگر بالوسيله په دغه سره نورو ته پند او نصیحت ورکول کېږي. د پاس آیتونو په نسبت ځینو مفسرینو هم داسې لیکلي دي. یعنی هر شی له خپله ذاته معدوم دی او تقریباً تول شیان فناء کیدونکی دی اعم له دی چه په هر وقت کېنې وی مگر خو د الله تعالی مخ یعنی د الله تعالی مقدس ذات چه نه له سره معدوم و او نه هرگز فناء کیدونکی دی رښتیا ده (الا کل شیء ما خلا الله باطل).

وقال الله تعالی ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَفَكَرُّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ .
ځینو اسلافو د دی مطلب داسې اخیستی دی نور گرد (تول) کارونه فناء او محو کیدونکی دی ماسواء له هغو کارونو چه خالصاً مخلصاً له وجه الله وکړی شی والله تعالی اعلم.

لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

هم ده ته دی حکم (نافذه قضاء) او هم ده ته به بیرته بوتلی شی تاسی (لپاره د جزاء)

تفسیر: یعنی د گردو (تولو) حضور د ده په مخ کېنې د حساب او کتاب دپاره یو حتمي او ضروری شی دی چه هلته یواځې د هم ده حکم چلیږي. او صورتاً، ظاهراً او مجازاً هم د بل هیچا حکم نه چلیږي او نه به قوت او اقتدار وړپاتی وی. ای الله! جار دی شم! په هم دغه وقت کېنې پر دغه گناهگار بنده دی هم رحم وفرمایه! او له خپله غضبه ئی وساته!

تمت سورة القصص والله الحمد والمنة.

سورة العنكبوت مكية الا من آية (۱) الى غاية آية (۱۱) فمدنية وهي (۶۹) آية و (۷) ركوعات رقمها (۲۹) تسلسلها حسب النزول (۸۵) نزلت بعد سورة الروم
د العنكبوت سورت مكي دی پرته (علاوه) له (۱) آيته شخه د (۱۱) آيته تر آخره پوری چه مدنی دی (۶۹) آيته
او (۷) ركوع لری په تلاوت کښی (۲۹) او په نزول کښی (۸۵) سورت دی وروسته د «الروم» له سورت شخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دير) مهربان دير رحم والا دی.

الَّذِينَ أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ۝

آيا گمان کوی دا خلق د دی چه پری به ښودی شی دوی (په) هم دی قدر چه ووائی دوی چه ایمان راوړی دی مونږ حال دا چه دوی به ونه ازمویل شی.

تفسیر: یعنی په ژبه سره د ایمان دعوی کول دومره سهل او آسانه نه دی هر شوک چه د ایمان دعوی کوی امتحان او ابتلاء ته دی ئی هم تیار شی! هم دغه د امتحان محک دی چه پری سره او ناسره سولولی کیږی او معلومیږی. په حدیث کښی راغلی دی چه له گردو (تولو) شخه سخت امتحان د انبیاء دی. وروسته له هغه د صالحینو بیا درجه په درجه د هغو خلقو دی چه له هغو سره مشابهت ولری. او د انسان امتحان د ده د دین او ایمان له حیثیته اخیست کیږی. په هر اندازه چه انسان پخپل دین او ایمان کښی مضبوط او سخت وی په هم هغه اندازه له هغه شخه سخت امتحان اخیست کیږی.

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ

او خامخا په تحقیق ازمویلی ؤ مونږ هغه کسان چه له دوی نه رومبی ؤ

تفسیر: یعنی د رومنیو انبیاء د متبعینو دیر لوی او سخت امتحان اخیست شوی دی. په صحیح

بخاری شریف کښی دی چه صحابه و رضی الله عنهم د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښی عرض وکړ چه یا رسول الله صلی الله علیه وسلم! څمونږ له پاره د الله تعالی له درباره دعاء او مدد وغواړئ! دا هغه زمانه وه چه د مکې معظمې مشرکینو پر مسلمانانو باندی انتهای ظلم او ستم کوو. رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چه پخوا له تاسو به ئی یو (ژوندی) انسان په ځمکه کښی ولاړ څښوو او بیا د هغه پر سر به ئی اړه کښوله او د ده سر به له منځه دوه توتی کیده. د ځینو نورو مؤمنینو پر وجود به ئی د اوسپنی تک سره سپڅونه وهل او لگول چه د هغو په اثر به د دوی پوستکی او غوښی وړیتی کیدی او سوځیدی تفاکی به ئی وهلی او لاندی به لویدی خو سره د دغو ربړو (تکلیفونو) او سختیو باوجود له خپل دین څخه به ئی دوی نشو گرځولی.

اوبښکی مو بهیږی - وینی مو توییږی

زړونه مو کریږی - ټینگ ولاړ په مینه یو

له خوب خورو نه لری یو - خوار زهیر او غلی یو

خوند او ژوند نه تلی یو - سخت لتار په مینه یو

فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلْيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾

پس خامخا معلوم به کړی هر ورو (خامخا) الله (په علم ظاهري سره هم) هغه کسان چه رښتینی دی (په دعوی د ایمان کښی) او خامخا معلوم به کړی الله هر ورو (خامخا) (هغه) دروغجنان (په علم ظاهري سره هم).

تفسیر: یعنی الله تعالی په علانیه ظاهروی او هر یو به پوهیږی چه د ایمان په دعوی کښی کوم یو رښتین راوغی؟ او کوم یو دروغجن څرگندیږی او سم له هغه سره به هر یوه ته سزا ورکوی. تنبیہ: له ﴿فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ﴾ الآية - څخه چه د علم الباری د حدوث توهم کیږی د هغه یو نهایت محققانه جواب شیخ الهند قدس سره العزیز پخوا د البقرة په (۱۷) رکوع د دغه متبرک تفسیر کښی چه پر ﴿إِلَّا لَعَلَّكَ مِنَ الْغَاثِ الْفَاثِ﴾ باندی لیکلی شوی ورکړی دی. مونږ دلته د هغو توجیهاتو په طرف اشاره کړی ده چه د مفسرینو له طرفه ایراد شوی دی.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾

آيا گمان کوی هغه کسان چه عمل کوی دوی د بدیو (لکه شرک او معاصی) د دی چه رومی به شی دوی پر مونږ (چه مونږ به له دوی نه انتقام ونشو اخیستی) بد دی هغه حکم چه کوی ئی دوی (چه نفی د انتقام دی)

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي چه «پخوانی دوه آیتونه د هغو مسلمانانو په متعلق ؤ چه د کفارو په ایذاء کښی اخته ؤ او دغه آیت د هغو کافرانو په متعلق دی چه مسلمانان به ئی ریرول (تکلیفول) (موضح)» یعنی د مومنینو امتحانات دی دوی داسی ونه گڼي چه «مونږ په خونړونو او مزو سره ظلمونه کوو او د هغو له سختیو او مصاعبو څخه مأمون او ساتلی یو.» دوی له مونږه خپل ځانونو چیري ساتلی شی هغه سختی سزاوی چه دوی ته ورکولی کیږي د هغه په مقابل کښی د مسلمانانو د امتحان سختی هیڅ حقیقت نه لری چه د دی وقت د دغه عارضی مهلت او دلیل په نسبت دوی داسی کومه رایه قائمه کړی ده چه «مونږ به تل مأمون پاتی کیږو او د حساب او کتاب او سزا موندلو په وقت کښی به د الله تعالی د قدرت په لاس کښی نه ورځو» نو په حقیقت کښی دوی پر دیره خرابه خبره فیصله کړی ده او داسی د حماقت او د جهالت فیصلی د راتلونکیو مصائبو مخه له سره نشی نیولی.

مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

هر څوک چه وی چه امید لری دی د ملاقات د الله (په جنت کښی) پس بیشکه اجل نیته د (ملاقات د) الله خامخا راتلونکی ده (نو ښائی چه ورته تیار شی) او هم دی ښه اوریدونکی دی (د ټولو اقوالو) ښه عالم دی (پر ټولو احوالو)

تفسیر: یعنی هر هغه سړی چه په دغه توقع سختی گالی (برداشت کوی) او ربرونه (تکلیفونه) تیروی چه یوه ورځ به زه هر ورو (خامخا) د الله تعالی په مخ کښی حاضریدونکی یم چه هلته تر یوی ذری پوری هم حساب او کتاب کیږي که زه دلته په دغه امتحان کښی ناکام شوم نو د دغه ځای له سختیو څخه په زیاتو سختیو کښی اخته کیدونکی یم او که تری یریالی او کامیاب ووتلم نو دغه گرد (ټول) تکالیف به ځما له مخی څخه لری کیږي. او د الله تعالی رضاء او لقاء به می په برخه کیږي نو داسی سړی دی په یاد ولری چه د الله تعالی وعده هر ورو (خامخا) راتلونکی ده او هیڅ یو قوت او طاقت د هغی مخه نشی نیولی او د ده دغه اعلی توقعات

خامخا پوره کیدونکی دی او ضرور د ده سترگی به پری یخی او رنی کیږی. الله تعالیٰ گردی (تولی) خبری اوری او پری ښه عالم دی د هیچا زحمت نه ضایع او نه ابته (خراب) کوی.

وَمَنْ جَاهِدْ فَإِنَّا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿۶﴾

او هر څوک چه جهاد کوی (له کفارو یا له نفس خپل سره) پس بیشکه هم دا خبره ده چه جهاد کوی دپاره (د نفعی) د نفس خپل بیشکه چه الله خامخا غنی بی پروا دی له گردو (تولو) عالمیانو څخه.

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ ته د چا له طاعت او عبادت څخه هیڅ نفع او له معصیته هیڅ قسم نقصان نه رسیږی هغه غنی ذات له هغی شیانو څخه په کلی ډول (طریقه) سره بی پروا او بی نیاز دی هوا بنده په هره اندازه چه د الله تعالیٰ په طاعت کښی محنت او زیار (کوشش) پر ځان اخلی د هغه ثمره او نتیجه ورته په دنیا او آخرت کښی رسیږی پس مجاهده کونکی دی هیڅ کله داسی خیال ونه کړی کله چه مونږ د الله په لاره کښی دومره زحمت کوو نو (معاذالله) پر الله تعالیٰ خپل څه منت او احسان باروو بلکه بالعکس دا د هغه الله تعالیٰ مرحمت او احسان دی چه تاسی ته ئی ستاسی د گټی او فائدی لپاره د طاعت او ریاضت توفیق درکړی دی.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ

سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۷﴾

او هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی ښه (عملونه) خامخا وبه رږوو مونږ هرومرو (خامخا) له دوی نه گناهونه د دوی او خامخا جزاء به ورکړو مونږ هرومرو (خامخا) دوی ته ښه جزاء د هغه (عمل) چه وو دوی چه کاوه به ئی (په اسلام کښی).

تفسیر: یعنی سره له دی نه چه الله تعالیٰ د گرد (تول) عالم څخه غنی، بی پروا او بی نیاز دی خو بیا هم په خپل رحمت او شفقت سره ستاسی محنت او زحمت نه ضایع کوی او په ځای ئی رسوی. حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی د ایمان په برکت به تاسی ښیگټی (فائدی) او نیکی

ومومئ او بدی او خرابی مو بښلی کیږی» (موضح القرآن).

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهِدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ط

او (مؤكد) امر کړی دی مونږ پر انسان له مور پلار خپل سره ئی د نیکی (هر کله په هر څه کښی پرته (علاوه) له دی نه)، او که کوښښ کوی (دوی دواړه) له تاسره چه شریک ونیسی ته له ما سره هغه څیز چه نشته تاته په (الوهیت) د هغه کښی هیڅ علم پس اطاعت مه کوه ته د دوی (دواړو)

تفسیر: یعنی په گردو (تولو) کائناتو کښی داسی کوم شی له سره نشته چه له الله تعالی سره شریک یا شرکت وکړی شی بیا نو په دی باندی څوک له کومه غایه څخه خبر شوی دی. دغه خلق چه الله تعالی ته شرکاء ودروی محض د جهالت اوهام دی او د بی سنده خیالاتو متابعت کوی او په واقع سره له حقیقته بیخی بیخبره دی.

﴿فَلَا تُطِعْهُمَا﴾ - اطاعت مکوه ته د دی دواړو په اشتراک مع الله کښی

په دنیا کښی له موره او پلاره د بل هیچا حق زیات نه دی خو د الله تعالی حق له دوی نه هم ډیر دی د والدینو لامله (له وجی) نه ښایی چه د الله تعالی دین پریږدی (موضح) په حدیث کښی راغلی دی چه د حضرت سعد بن ابی وقاص والده چه مشرکه وه کله چه د خپل غوی د اسلام خبر ئی واورید نو له خپله غانه سره یی عهد وکړ - څو سعد (معاذالله) له اسلامه مرتد نشی نو زه به له سره خوړل او څښل نه کوم او تر چت لاندی به آرام ونه کړم لکه چه هغی له طعام خوړلو او له اوبو څښلو خپله خوله وترله او بیخی خواړه زهیره شوه خلقو به په زور او زیادت د دی خوله پرانستله او دودی او اوبه ئی ورکولی نو په دغه مناسبت دغه آیت نازل شو گواکی دغه راوبښودل چه د والدینو په داسی شان پر خلافالحق باندی مجبورول هم هغه یو شان ابتلاء او امتحان دی ښایی چه د خالص مؤمن د ثبات پټه تری ونه ښوئیږی.

إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ٥

خاص ماته دی بیا راتله د تاسی (تولو) پس خبر به کړم زه تاسی (جزاء به در کړم) پر هغو (اعمالو) چه ویئ تاسی چه کول به مو (په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی تول به په هغه عدالت کښی حاضرېږئ! په دغه وقت کښی به گردو (تولو) ته د ورځول

کپړی چه په اولاده او والدینو کښی کوم یو متجاوز او له خپله حده تیری کوونکی ؤ؟ او کوم یو پر حق او صداقت قائم ؤ.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ⑨

او هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) خامخا داخل به کړو مونږ هر ورو (خامخا) دوی په (جماعت) د صالحانو کښی (چه انبیاء او اولیاء دی)

تفسیر: یعنی هر څوک چه سره له داسی زبردستو موانعو او عوائقو هم پر ایمان او د نیکۍ پر لاره قائم وی حق تعالیٰ به د هغه حشر پخپلو خاصو بندګانو کښی کوی. ابن کثیر رحمه الله علیه لیکي «که اولاد په ناحقه خبره کښی د خپلو والدینو خبره ونه منله او والدین هم هغسی په ناحقه ټینگ ولاړ وی نو د اولاد حشر به له صالحینو سره کپړی او د ده د والدینو به زمره کښی به نه کپړی. اگر که د طبیعی او نسبی تعلقاتو په بناء دی د ګردو (ټولو) غځنی دوی ته ډیر نژدی وی. په «المرء مع من احب» کښی دینی محبت مراد دی طبیعی محبت نه دی مراد.»

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ

او غځینی له خلقو څخه هغه څوک دی چه وائی (تش په خوله) ایمان راوړی دی مونږ (هم) په الله باندی پس کله چه سختی ورسوله شی ده ته په (لاره) د الله کښی نو وګرځوی فتنه سختی خپګان د خلقو (او شمیری ئی) په شان د عذاب د الله

تفسیر: دغه د هغو خلقو ذکر دی چه پخپله ژبه ځان ته «مؤمن» وائی مګر د دوی په زړونو کښی له سره ایمان راسخ نه ؤ. دوی ته هر چیرې چه د الله تعالیٰ په لاره کښی کوم ریر یا تکلیف وررسیده یا د دین له سببه ئی څوک تکلیفو نو دغه امتحان او آزموینه ده. الله تعالیٰ د عذاب په منزله ګڼله څرنګه چه انسان د الله تعالیٰ له عذابه ویریږی او خپل ځان تری ساتی او وروسته د هغه له نزوله له خپلی هغی پخوانی دعوی څخه لاس واخلي. او ناچاره اعتراف او اقرار کوی چه زه په غلطی کښی وم هم دغسی حال د هغو ضعفاؤ القلوبو دی هر چیرې چه د دین په معامله کښی کومه سختی ورورسیدې نو ژر تر ژره ویریږی او د ایمان له دعوی څخه لاس اخلي.

او په ژبه يا په عمل سره گواکي داسي اقرار کوي چه مونږ پخپلي دغي دعوي کښي په غلطۍ کښي وو. يا دغسې دعوي مو له سره نه وه کړي.

وَلَيْنَ جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ

او قسم دي که چيري راشي مددگاري (د مؤمنانو) له (طرفه) د رب ستا (چه فتح او غنيمت يوسي) نو خامخا وبه وائي دغه (منافقان) هر ورو (خامخا) بيشکه مونږ (هم) يو له تاسي سره (په ايمان کښي) (نو په غنيمت کښي مو شريک کړئ!)

تفسير: يعنی که د مسلمانانو کوم عروج او موفقيت وگوري نو له خپله ځانه د هغه په نسبت خبري جوړوي چه مونږ خو له تاسي سره وو - او اوس هم ستاسي اسلامي وروڼه يو - خصوصاً که مسلمانان فاتح شي. او فرض ئي کړئ که دغه خلق چه د کفارو سره ئي معاونت کاوه د مسلمانانو په لاس کښي بنديان شي نو بيا د دوي د نفاق او تملق لپاره هيڅ حد او اندازه نشته.

أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ۝

(و فرمايل الله) آيا نه دي الله ښه عالم په هغه (اخلاص او نفاق) چه په سينو زړونو د عالميانو کښي (پټ) دي (بلکه په هر شي باندې ښه عالم دي).

تفسير: يعنی لکه چه ځينې له دغو خلقو له مسلمانانو سره دي الله ته دغه گډ (تول) معلوم دي آيا تش د ژبي په دعوي سره دوي له الله تعالیٰ څخه د خپلو زړونو احوال پتولي شي؟

وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ۝

او خامخا معلوم دي هر ورو (خامخا) الله ته هغه څوک چه ايمان ئي راوړي دي او خامخا معلوم دي هر ورو (خامخا) (الله ته) منافقان (نو ور به کړي هري يوي فرقي ته جزا موافقه).

تفسير: يعنی الله تعالیٰ ته لا له پخوا څخه هر شي پوره معلوم دي - ليکن اوس ستاسي اعمال او افعال نورو ته هم ورښيي او ظاهروي يي چه آيا د عمل په ميدان او په ښکاره ډول (طريقه) کوم يو له تاسي خپل ځان صادق مؤمن ثابتوي؟ او کوم يو دروغجن - دغاباز او منافق دي؟

تنبيه: په دی قسم مواضعو کښی د ﴿وَلَعَلَّكَ لَمَّا﴾ معنی په (لیرین الله) سره له ابن عباس رضی الله تعالی عنه څخه منقول دی کما فی تفسیر ابن کثیر رحمه الله علیه.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَكُمْ

او وائی هغه کسان چه کافران شوی دی هغو کسانو ته چه ایمان ئی راوړی دی متابعت وکړئ تاسی د لاری ځمونږ (په دنیا کښی) او ښائی بار به کږو (پر ځانونو) گناهونه ستاسی

تفسیر: یعنی مسلمانانو ته لازم دی چه پر ایمان مضبوط وی او هیڅ قسم تکلیف - ایذاء او ربرول (تکلیفول) یی د ثبات او استقامت له طریق څخه لری نشی کړی او نه د کفارو دک له شیطنته او حماقته استمالت او پخلا کولو څخه متأثر شی - مثلاً کفارو به مسلمانانو ته ویل «راځی اسلام خوشی کړئ! او په خپلو هم هغو پخوانیو ورورگلوږو او خپلوږو کښی ننوځئ! او ځمونږ پر لاره تگ وکړئ څو له گردو (تولو) تکالیفو او ایناو څخه نجات وموئ! او بی سببه په دغو مصائبو او تکالیفو کښی پاتی نشئ او که تاسی داسی اقدام گناه گنئ! او له مؤاخذه څخه ئی ویرېږئ نو د الله تعالی په دربار کښی ځمونږ نوم واخلي چه دوی مونږ ته داسی مشوره راکړی وه - او که داسی کومه پیښه دروړاندی شی نو گرد (تول) مسئولیت او ذمه واری به مونږ په خپل سر اخلو» لکه چه یو شاعر وائی.

تو مشق ناز کر خون دوعالم میری کردن پر

وَمَا هُمْ بِحَمِلِينَ مِنْ خَطِيئَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ

حال دا چه نه دی دوی (پخپل ځان) اخیستونکی له گناهونو د دوی د هیڅ شی بیشکه دوی خامخا دروغجنان دی (په دغه وعده کښی). او خامخا بار به کړی هرومرو (خامخا) (دغه کفار) بارونه درانه د گناهو خپلو او نور درانه بارونه هم سره له بارونو درنو د گناهو خپلو

تفسیر: یعنی دوی دروغجنان دی او ستاسی بار د یوی ذری په اندازه هم دوی نشی سپکولی هوا خپل بار درنوی - یو خو د دوی د ذاتی گناهونو بار ؤ - اوس د نورو د اغواؤ او د اضلالو بار

پر هغه لا زیات شو. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «که څوک وغواري چه رفاقت وکړي او د بل چا د گناه بار پر خپله اوږه واخلي امکان نه لري مگر که یو بل گمراه کړي نو د دغه گمراه شوی سړی د گناه بار هم د دغه گمراه او هم د هغه گمراه کوونکي په غاړه لویږي» (موضح) لکه چه په حدیث کښي راغلي دي «هر څوک چه په دنیا کښي (ناحقه) وینه توتی کړي د ده د گناه برخه د آدم علیه السلام رومبني ځوی «قابیل» ته هم رسیږي چه هغه اول ځلي دغه خرابه لاره ایستلي ده».

وَلْيَسْأَلِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾

او خامخا وبه پوښتیدلي شي دوی هر ورو (خامخا) په ورځ د قیامت کښي له هغو (دروغو) چه وو دوی چه له ځانه به ئي جوړول (په الله په رسول الله).

تفسیر: یعنی دوی د دروغو خبری جوړوي چه مونږ به ستاسی بار پر خپلو اوږو آخلو دغه بالذات یوه مستقله گناه ده پر دغه هم دوی ماخوږیږي. وروسته د څو قصصو په منځ کښي پر دغی خبری تنبیه ورکړي شوی ده چه د رښتینو په مقابل کښي همیشه دروغ - اغواء او شرارت کیدل او د رښتینو او صادقانو د امتحان ابتلاء او آزمویني دوره به تر مدتو پوري اوږدیده مگر وروستنی نتیجه به د هم هغو په حق کښي ښه او بهتره څرگندیده او منکران او شیران به گرد (تول) سره خائبان او خاسران او زیانکاران گرځیدل - صادقان او رښتینان به بریالیان - کامیاب او سرفراز کیدل او د اشقیاء گرد (تول) مکائد د عنکبوت له تاره څخه زیات قوی نه ثابتیدل.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا

او خامخا په تحقیق لیږلي ؤ مونږ نوح قوم د ده ته پس مدت ئي تیر کړ په دوی کښي زر کاله (دپاره د تبلیغ او دعوت حق ته) مگر پنځوس کاله (کم له زرو نه)

تفسیر: له ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه څخه منقول دي چه حضرت نوح علیه السلام په څلویښت کلني کښي مبعوث شو نه نیم سوه کاله په دعوت - تبلیغ - سعی - او اصلاح کښي مصروف او لگیا ؤ بیا طوفان (خپان) راغی له طوفانه وروسته (۶۰) کاله نور هم ژوندی پاتی ؤ چه په دغه حساب سره د دوی تول عمر ۱۰۵۰ کاله شو.

فَاَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾

(نو تکذیب ئی و کر) پس و نیول دوی طوفان (دیرو اویو نو غرق شول) حال دا چه دوی ظالمان و (په سبب د کفر خپل).

تفسیر: یعنی کله چه دوی له گناهونو او شرارتو څخه لاس وانهیست نو طوفان پری نازل شو چه په هغه کښی پرته (علاوه) له څو تنو مخصوصو نفوسو نور گرد (تول) سره دوب او هلاک شول.

فَانْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ

پس نجات ورکړ مونږ ده ته (له عذاب د طوفان) او خاوندانو د بیری (ته چه له ده سره و)

تفسیر: هغه انسانان یا حیوانان چه پر دغی بیری کښی سواره و هغوی مو د نوح علیه السلام په ملگرتوب محفوظ او مأمون وساتل د هود علیه السلام په سورت کښی دغه قصه په تفصیل سره تیره شوی ده.

وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾

او وگرځوله مونږ دغه (بیری یا قصه یوه لویه) نښه (د قدرت او عبرت) عالمیانو ته.

تفسیر: وائی چه د نوح علیه السلام بیری تر دیرو مودو پوری د (جودی) پر غره ولاړه وه خو د گردو (تولو) لیدونکو لپاره عبرت وی نن ورځنی بیری او جهازونه هم د هم هغی بیری یوه نښه ده چه د هغو د لیدلو څخه هم د نوح علیه السلام د سفینی یاد تازه کیږی او د الله تعالی د قدرت یوه نمونه په نظر راځی - یا ښائی چه تری داسی مراد وی چه مونږ د بیری دغه قصه د همیشه لپاره د عبرت نښه گرځولی ده. حضرت شاه صاحب وائی «څه وقت چه دغه سورت نازل شو د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ډیر اصحاب د کفارو له ایذاء او اضراره په تنگ شوی و - او ځینی له هغو پر بیړیو سواره شوی او د حبشی په لوری ئی هجرت کړی و کله چه رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینې منورې ته راغی دلته هغه جهاز والا اصحاب ئی هم مدینې منورې ته راغلل او په سلامتی له هغوی سره ملاقی شول (موضح بتغیر یسیر) گواکی نوح علیه السلام او د نوح علیه السلام د سفینی تاریخ په دغه صورت او شکل سره بیا اعاده کړی شوی دی.

وَابْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَانْتَفُوا^ط ذِكْرُ
خَيْرٍ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ^{١٦} إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ أَثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا^ط

او (ياده كره قصه د) ابراهيم كله چه وي ويل قوم خپل ته چه عبادت كوي
تاسي الله ته او وويريږي له (عذابه د) ده دغه (عبادت او ويره) غوره ده تاسي
ته (له كفره) كه چيري يي تاسي چه پوهيږي (په خير او شر خپل) بيشكه
هم دا خبره ده چه عبادت كوي تاسي غير له الله د بتانو او جوړوي دروغ
(له خپله خانه چه خدايان ئي بولي).

تفسير: يعنى له خپله خانه په دروغو سره عقيدې جوړوي او د دروغو خيالاتو او اوهامو متابعت
كوي - لكه چه تاسي په خپلو لاسو بتان له تيرو (گتو) غني تويي او دروي ئي او بيا هغه تاسي
په دروغو سره خپل معبودان گرځوي!

إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ
الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ^ط وَاشْكُرُوا لَهُ^ط إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ^{١٧}

بيشكه هغه كسان چه عبادت ئي كوي تاسي بي له الله نه دي مالكان دوي
تاسي ته د رزق پس طلب كړي تاسي په نزد د الله رزق (چه قادر دي په
رسولو د روزي) او عبادت كوي د هم هغه (الله يواځي) او شكر وباسي هم
هغه (الله) ته (په نعمتونو د ده) هم دغه الله ته به بيرته بيولي كيږي تاسي.

تفسير: حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليكي «اكثر خلق په روزي پسي خپل ايمان ورکوي
نو وپوهيږي چه ماسوا الله شخه بل هيشوک چاته روزي نه ورکوي هم هغه روزي رارسوي سم له
خپلي ارادي سره» لهذا بنائي چه د هم هغه الله شکريه اداء کړي او هم هغه ته بندگي او عبادت
وکړي! چه هم هغه پاک الله تعالی ته ستاسي بيا ورنگ او رجوع ده آخر په هغه وقت کښي به
څرنگه د الله تعالی سره مخامخ كيږي؟

(تر دغه غايه پوري د حضرت ابراهيم عليه السلام مقوله وه اوس پاک الله داسي خطاب فرمائي
قریشو ته)

وَإِنْ تَكْذِبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أَمْرٌ مِّنْ قَبْلِكُمْ

وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾

او که نسبت د دروغو و کمر تاسی (ای کفارو رسول ته) نو په تحقیق نسبت د دروغو کری و (انبیاءو خپلو ته) دیرو قومونو پخوا له تاسی او نشته پر رسول باندی مگر رسوونه (د پیغام) ښکاره .

تفسیر: یعنی (ای کفارو!) ستاسی له دغه دروغجن شمیرلو ځنی ماته هیڅ ضرر او نقصان نه رسیږی زه په صافو الفاظو سره تبلیغ - پند او نصیحت کوم او خپله وظیفه او فریضه می په دغه مورد کښی په ښه ډول (طریقه) سره اداء کری ده او د ښو او د بدو لاری او کندی می گردی (تولی) تاسی ته در ښوولی دی که سره له هغه ئی تاسی نه منع البته تاسی به هم داسی نقصانونه ومومئ - لکه چه پخوا له تاسی «عادیان» او «ثمودیان» او نور په کښی اخته او مبتلا شوی و .

أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ
إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾

آیا نه وینی (دغه منکران له بعثه) چه څرنګه اول پیدا کوی الله دا خلق بیا به ئی دوهم ځلی هم خلق کری بیشکه دغه (اعاده د مخلوق اول او دوهم ځلی) پر الله آسانه ده .

تفسیر: یعنی پخپلو ځانونو کښی غور او دقت وکړئ! رومبی تاسی بیخی نه وئ! الله تعالیٰ تاسی له عدم څخه وجود ته راوستئ هم داسی تاسی به وروسته له مرګه هم بیا ژوندی راپاڅوی . حضرت شاه صاحب لیکي «رومبی خو مو لیدلی دی، وروستی هم پری قیاس کړئ» یعنی د الله تعالیٰ په نزد خو هیڅ شی سخت او مشکل نه دی، مګر خبره ستاسی په پوهیدلو او باور کولو کښی ده هغه ذات چه یو شی ئی بی له نمونی څخه اول ځلی پیدا کری دی دوهم ځلی ئی هم پیدا کولی شی د نمونی د قائمیدلو څخه وروسته د یوه شی جوړول ښائی چه لا سهل او آسان وی .

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ

النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝۲۰ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ
مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ۝۲۱ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا
لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ۝۲۲

ووايه (ای محمده! دوی ته) چه وگرځئ تاسی په ځمکه کښی پس وگورئ چه
څرنګه شروع کړی ده پیدایښت (له نشتوالی څخه) بیا به الله پیدا کړی پیدا
کول وروستنی هم (په آخرت کښی په مثل د رومبني پیدایښت په دنیا کښی
ځکه چه) بیشکه الله پر هر شی باندی (چه اراده وفرمائی) ښه قادر دی (چه
ځینی ئی مبدا او اعاده ده) عذاب ورکوی هر هغه چاته چه اراده وفرمائی (د
تعذیب ئی) او رحم کوی پر هغه چا چه اراده وفرمائی (د رحمت ئی) او
خاص هم دغه (الله) ته تاسی بیرته بیولی کیږئ. او نه یی تاسی (ای خلقو!)
عاجز وونکی (د الله) په ځمکه کښی او نه په آسمان کښی (له عذاب خپله) او
نشته تاسی ته غیر له الله هیڅ دوست (چه وساتی تاسی) او نه هیڅ مددګار
(چه ستاسی مرسته (مدد) وکړی په دفع د عذاب کښی).

تفسیر: یعنی خپل ذات پرېږدئ د نورو اشیاء په پیدایښت کښی هم غور او فکر وچلوئ؟ او د
الله تعالیٰ په ځمکه او ملکونو کښی وگرځئ! او سترګی وغړوئ! چه الله تعالیٰ څرنګه مخلوقات
پیدا کړی دی؟ پر هم دغو مخلوقاتو او موجوداتو هم هغه خپل بل ژوندون هم اتکل او قیاس
کړئ! او پری ښه وپوهیږئ! چه د هغه قدرت خو اوس نه دی محدود شوی. نو هم دغه الله تعالیٰ
تاسی دوهم ځلی هم پیدا کوی او بیا به سم له خپله حکمته او مصلحته سره سزاء درکوی او پر
هر چا چه اراده وفرمائی پخپل فضل - کرم او رحمت سره به خپله مهربانی مبذوله فرمائی - او د
هر چا سزاء ورکولو ته چه الله تعالیٰ اراده وفرمائی هغه نه په دی سره له هغی سزاء څخه
خلاصیدی شی چه دی د ځمکی په سوریو کښی ننوځی یا آسمان ته والوځی هیڅ یوه هسکه او
تپته د الله تعالیٰ مجرم ته د پناه ځای نشی ورکولی او نه هیڅ زور - قوت او طاقت هغه مجرم ته
څه امداد او معاونت رسولی شی او نه ورسره څه مرسته (مدد) او نه ئی حمایت کولی شی.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَئِسُوا
مِنْ رَّحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝۲۳ فَمَا كَانَ

جَوَابُ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ

او هغه کسان چه کافران شوی دی په آیاتونو د الله او په ملاقات د دغه (الله) دغه کسان ناامیده دی له رحمت (جنت) غما او دغه کسان مقرر دی دوی ته عذاب دیر دردناک. پس نه ؤ جواب د قوم د دغه (ابراهیم) مگر دا ؤ چه وویل دوی ووژنی تاسی دغه (ابراهیم) یا وسوځوی ده لره

تفسیر: یعنی هغه کسان چه د الله تعالی له خیره څخه انکار کوی - او د الله تعالی سره د مخامخ کیدلو امید نه لری نو هغوی به څرنګه د الله تعالی د رحمت څخه امید کولی شی څکه چه دوی په بعث بعد الموت قائل نه دی لهذا دوی به په آخرت کښی هم محروم او مایوس پاتی کیږی. او دغه د ﴿مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ لَاتِ﴾ عکس شو. یعنی د ابراهیم علیه السلام د تمامو معقولو خبرو او دلائلو او براهینو د آوریدلو څخه کله چه د ده قوم له جواب څخه عاجز شو نو د قوت د استعمال دپاره ئی لاس وغځول - پخپلو منځونو کښی ئی سره جرګه او مشوره وکړه چه یا ښائی دی ووژلی شی او یو ځلی دغه شورماشور آرام کړی - یا په اور کښی وسوځولی شی - خو ئی د ربر او تکلیف له احساسولو څخه له خپله دغو خبرو څخه واوړی. که ده له خپلو دغو خبرو څخه توبه وویسته نو نه به ئی سوځوو که نه په اور کښی به ئی غورځوو چه د ایرو یوه دیری تری جوړه شی.

فَأَنْجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ

پس نجات ورکړ دغه (ابراهیم ته) الله له (ضرره د) اوره

تفسیر: یعنی د دوی د مشورو او جرګو په اثر ابراهیم علیه السلام په اور کښی وغورځول شو مگر الله تعالی اور پری ګلزار کړ - لکه چه د «الانبياء» په سورت کښی ئی قصه مفصلاً تیره شوه.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٣﴾

بیشکه په دغه (نجات د ابراهیم له اوره) خامخا دیر دلائل (د قدرت) دی دپاره د هغه قوم چه ایمان ئی راوړی دی.

تفسیر: یعنی دغی واقعی دا رابکاره او جوته کړه چه الله تعالی خپلو صادقو بندګانو ته څرنګه

نجات ورکوی؟ او د حق مخالفان غرنګه خائب - خاسر او ناامیده کوی؟ دا هم راڅرګنده شوه چه د هر شی تاثیر د الله جل جلاله له حکمه دی کله چه د الله جل جلاله حکم نه وی نو د اور په شان یو شی هم یو څیز نشی سوځولی.

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

او ویل (ابراهیم خپل قوم ته) بیشکه هم دا خبره ده چه نیولی دی تاسی غیر له الله بتان (په خدائی سره) دپاره د دوستی په منع ستاسی کښی په دغه ژوندون لږ خسیس کښی،

تفسیر: یعنی کله چه حضرت ابراهیم علیه السلام له اوره څخه صحیح او سلامت ووت نو بیا خپل قوم ته دغسی نصیحت وکړ چه «کوم یو عقلمن سړی بت پرستی ته ښه او جائزه ویلی شی؟ بت پرستان هم پخپلو زړونو کښی په دی باندی دیر ښه پوهیږی چه دغه حرکت نهایت مهمل حرکت دی. مګر د قومی شیرازی د جمع ساتلو دپاره دوی داسی یو مذهب ځان ته ټاکلی (مقرر کړی) دی چه د هغه پر نامه ټول قوم سره متحد او متفق وی او یو له بل سره دوستان شی لکه چه نن ورځ مونږ د یورپ د عیسائی اقوامو احوال ګورو - یا دا مطلب چه د بت پرستی شیوع او رواج پر دغه نه دی بناء شوی چه هغه کوم معقول څیز دی بلکه د ړندو تقلید، د قومی مروت او لحاظ او د ذات البینی تعلقاتو تاثیرات د هغه لوی سبب دی - یا ئی دا غرض دی چه د بت پرستی اصلی اساس د ذات البینی محبت، دوستی ده د یوه قوم هغه څه نیک سړی چه د خلقو په نزد به محبوب ؤ څه وقت چه انتقال ئی وکړ خلقو به د دیری مینی د دوی تصاویر جوړول او د یادګار په ډول (طریقه) به ئی ساتل بیا به ئی متدرجاً د دغو تصویرونو په تعظیم شروع کوله - هم دغه تعظیم به ورو ورو پسی زیاتیده او د عبادت شکل به ئی ځان ته اخیست. دغه ګرد (ټول) احتمالات په دغه آیت کښی د مفسرینو له طرفه بیان کړی شوی دی او ممکن دی له «موده بینکم» څخه د بت پرستانو هغه محبت مراد وی چه دوی ئی له خپلو بتانو سره لری لکه چه په بل ځای کښی ئی ﴿أَنذَاكُمْ رَبُّكُم بِاللَّهِ﴾ فرمایلی دی - والله اعلم.

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَّيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا

بیا په ورځ د قیامت کښی بیزاره (منکر) به شی ځینی ستاسی (چه متبوعان دی) له ځینو نورو سره (چه تابعان دی) او لعنت به وائی ځینی د تاسی (چه

تابعان دی) پر غینو نورو (چه متبوعان دی)

تفسیر: یعنی دغه گردی (تولی) اوسنی دوستی او محبت د غو ورځی له مخی دی. د قیامت په ورځ کښی به یو د بل سره دښمنان شی! او غینی به پر غینو نورو لعنت وائی. حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی هغه شیطان چه مشرکین او کفار به د ده په نامه قربانیدل او گردی (تولی) خبری به ئی منلی د الله تعالیٰ په مخ کښی به منکریری چه مونږ له سره دوی ته نه دی ویلی چه ځمونږ عبادت کوئ! یا ځمونږ خبرو ته غور کیږدئ! دلته به عابدین پر دغو معبودینو لعنت وائی چه ځمونږ نذر نیاز او نور تاسی واخیستل او د مطلوب په وقت کښی له مونږ غنی مخ مو وگرځوو.

وَمَا أَوْلَاكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ تُبَرِّينَ ۝۲۵

او غای د هستوگنی ستاسی اور دی او نه به وی تاسی ته (په قیامت کښی) هیشوک له مددگارانو

تفسیر: چه له عذاب نه مو خلاص کړی ای نمرودیانو! او د دوزخ له اوره تاسی ته نجات درکړی لکه چه ځما رب ماته ستاسی له دغه اوره نجات راکړ.

فَأَمِنْ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝۲۶

پس ایمان راوړ (او تصدیق ئی وکړ) دغه (ابراهیم) ته لوط او وویل (ابراهیم) چه بیشکه زه هجرت کوونکی یم (له قوم خپله) رب ځما ته بیشکه چه دی هم دی ښه غالب قوی دی (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چه هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی.

تفسیر: حضرت لوط علیه السلام د حضرت ابراهیم علیه السلام وراوه ؎ د ابراهیم علیه السلام له قوم غنی هیچا دی ونه مانه یواځی لوط علیه السلام بلا توقف د دوی تصدیق وکړ - د دوی دواړو وطن په «عراق» کښی د «بابل» ښار ؎ دوی د الله تعالیٰ په توکل له خپله وطنه ووتل - الله تعالیٰ دوی د شام ملک ته ورسول او هلته ئی د هستوگنی وسائل ورمهیا کړل. تنبیه: په ﴿وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ﴾ الآية - کښی دواړه احتمال شته چه قائل ئی ابراهیم وی یا لوط

عليهما السلام.

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ
التَّوْبَةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا
وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٤﴾

او وېاېنه مونږ دغه (ابراهيم) ته (عوى) اسحق او (لمسى) يعقوب او گرغولى
ؤ مونږ په اولاده د دغه (ابراهيم) كښى نبوت او كتاب (لكه توريت - انجيل
- زبور او قرآن) او ورگرى ؤ مونږ دغه (ابراهيم) ته اجر د ده په دنيا كښى
او بيشكه دى په آخرت كښى خامخا له (معتبرو) صالحانو څخه دى.

تفسير: اسحاق عليه السلام عوى او يعقوب عليه السلام لمسى ئى ورعنایت كړ چه د دوى اولادى
ته بنى اسرائيل وائى او د حضرت ابراهيم عليه السلام نه وروسته ماسوا د ده د اولادى څخه بل
هيچا ته آسمانى كتاب او نبوت نه وركاوه كيږى لكه هومره انبياء چه مبعوث شوى دى د هم
دغه ابراهيم عليه السلام له ذرياتو څخه دى ځكه دوى ته «ابو الانبياء» هم ويلى كيږى او الله
تعالى په دنيا كښى ده ته مال اولاد - عزت - او د تل لپاره ښه نوم وركړ - او د شام ملك ئى
د هميشه لپاره ده ته او د ده اولادى ته وروياېنه «كذا فى الموضح» او په آخرت كښى ئى د
صالحينو په اعلى درجه جماعت كښى چه د اولوالعزمو انبياءو جماعت دى شامل كړه.

وَلَوْ طَا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ
مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٥﴾

او ياد كړه (اى محمده! قصه د) لوط كله چه وى ويل قوم خپل ته چه بيشكه
تاسى خامخا راځئ ناكاره كار (د لواطت) ته چه نه دى پومبى شوى پر
تاسى (په دغه قبيح كار كښى) هيڅوك له (تيرو) عالميانو (چه انس او جن
دى).

تفسير: يعنى دغه شنيع فعل هيچا پخوا له تاسى نه دى كړى هم دا د دغى خبرى دليل دى چه

انسانی فطرت له هغه څخه منفور دی د داسی خلاف الفطرت او خلاف الشریعت کار اساس تاسی ایښی دی.

أَيُّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ ۚ

آیا تاسی خامخا راځئ سربو ته (د لواطت دپاره) او قطع کوئ (شکوئ) لاره (او د خلقو مال اخلئ).

تفسیر: له لاری وهلو ځنی مراد ممکن دی چه داړه ماری وی چه دغه کار به هم په دوی کښی رواج درلود (لرلو) یا په دغه بدکاری سره به ئی د مسافرانو لاری وهلی چه هغوی د خپل عفت او عصمت له ویری د هغی لاری په لوری نه راټلل یا به د ﴿وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ﴾ مطلب داسی وی چه تاسی فطری او معتاده لاره پری ایښی او د توالد او تناسل لاره مو منقطع کړی ده.

وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ ۚ

او راځئ تاسی په مجلسونو خپلو کښی منکرو ناکارو کارونو ته

تفسیر: ښائی چه دغه بدکاری به ئی په علانیه او دانگ پیلې (ښکاره) د نورو خلقو په مخ کښی کوله او له سره به له خپلو دغو بدو اعمالو څخه نه شرمیدل یا برسېره په هغه نور څه تمسخر او استهزاء او لاس اچول او د بی شرمی خبری هم کولی.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ

إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾

پس نه ؤ جواب د قوم د دغه (لوط ده ته بل شی) مگر دا چه ویل به (دغو لواطت کارانو) چه راوړه مونږ ته عذاب د الله که چیری ئی ته (ای لوطه!) له صادقینو رښتیا ویونکیو (چه ځمونږ کارونه بد دی).

تفسیر: یعنی که ته په رښتیا سره نبی ئی او په واقع سره رښتیا خبره وائی چه دغه کار خراب او مستوجب د عذاب دی نو دغه ځنډ (ایسارتیا) او دیل د څه دپاره دی ژر هغه عذاب مونږ ته

راوغواره . « د الاعراف » په (۱۰) رکوع ۸۲ آیت کښی ئی داسی فرمایلی دی ﴿ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴾

یعنی د لوط علیه السلام د قوم جواب هم دغه ؤ چه د لوط کورنی له خپل کلی څخه وشړئ! چه دوی غواړی خپل ځانونه پاک وساتی ښائی د قوم ځینو افرادو به داسی ویلی وی او ځینو به هغسی ویلی وی. یا به ئی په یوه وقت کښی داسی ویلی وی او په بل وقت کښی به ئی هسی ویلی وی مثلاً ږومی د عذاب په ویرولو به ئی توکی او مسخری کری وی او بالاخر به ئی داسی فیصله کری وی چه راځی دغه پاک مسلمانان له خپلو کلیو وشړو په هر حال دغه خبره ثابته شوه چه نه یواځی هغه قوم د دغه شنیع فعل مرتکب او بانی ؤ بلکه د هغه په جریان کښی ئی دومره اصرار هم درلود (لرلو) چه د نصیحت کوونکی پیغمبر د باندی شړلو لپاره ئی هم ملاوی ترلی وی د دوی فطرت او طبایع دومره قدر مسخ او په بل مخ اوښتی ؤ چه د الله تعالی د خوف هیڅ یوه شائبه په کښی نه وه پاتی! د عذاب د انذار او ویرولو په نسبت به ئی توکی او مسخری کولی او د نبی د مقابلی لپاره بیخی تیار ولاړ ؤ. د جرم دغه نوعیت د دوی د اهلاک لپاره بیخی بس او کافی ؤ کله چه له هغه سره د توحید منکران هم ؤ «نو له بد څخه بدتر» او «خاوری ئی په سر» شوی معلومیږی چه د توحید دعوت د حضرت ابراهیم علیه السلام له جانب مشتهر شوی ؤ - نو ځکه حضرت لوط علیه السلام مخصوصاً د دغه شنیع فعل د انسداد لپاره مأمور شوی ؤ. امکان لری چه ده د توحید او د نورو مؤمن به شیانو دعوت او تبلیغ هم کری وی مگر د هغه ذکر ئی دلته نه دی فرمائی والله اعلم.

قَالَ رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿۱۰﴾

وویل (لوط) ای ربه ځما مدد وکړه له ماسره (په لیږلو د عذاب) پر دغه قوم مفسدانو (په پیدا کولو د ناکاره خصلت په عالم کښی).

تفسیر: دغه ئی وروسته له هغه چه له هغوی څخه ناامیده او مایوس شو وفرمایل. ښائی لوط علیه السلام به په دی پوهیدلی وی چه د دوی راتلونکی نسل به هم د عدل او اصلاح په لاره سمیدونکی نه وی او هغوی به هم د هم دغو خپلو پلرونو په لاره روان وی لکه چه نوح علیه السلام فرمائی ؤ ﴿ إِنَّكَ إِن تَذَرَهُمْ بِيْضُوا عِبَادَكَ وَلَا يَكُونُوا إِلَّا فُجَرَاءُ كَاذِبًا ﴾ (د سوره نوح دوهم رکوع ۲۷ آیت (۲۹) جزء) کذا قال النيشا پوری فی تفسیره .

وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿۳۱﴾

او کله چه راغلل رسولان (لیبرلی) غمونږ ابراهیم ته په زیری (د غوی او لمسی د ده) نو وویل (دغو ملائکو) بیشکه مونږ هلاک کوونکی یو د اهل د دغه کلی (او ښار د لوط) بیشکه چه اهل د دغو غایونو وو دوی ظالمان (په سبب د کفر او منکراتو)

تفسیر: د لوط علیه السلام د دعاء په اثر پرېستو ته حکم وشو چه دغه گرد (تول) کلی سره وران او تباہ کړئ! دغه پرېستی رومی د حضرت ابراهیم کره راغللی او په زوروالی کښی ئی ورته د غوی او لمسی بشارت ورکړ او هغه ئی مطلع کړ چه مونږ د دغو کلیو (سدوم) وړانولو ته هم راغلی یو او دغه دی هلته ورغو ځکه چه د دغو کلیو هستیدونکی په هیڅ ډول (طریقه) سره له خپلو شنیعه و حرکتو څخه بیرته نه آوری د دغو واقعاتو تفصیل د اعراف - هود - او حجر په سورتونو کښی پخوا تیر شوی دی.

تنبیه: ښائی د اهلک د اطلاع سره یو غای د هلک د زیری ورکولو څخه دغه مطلب وی که له یوه قوم غنی الله تعالی خپل ملک تشوی نو د بل عظیم الشان قوم یعنی د بنی اسرائیل اساس هم سر له نن ورځی پدی نښه علیه علامه النیشاپوری فی تفسیره .

قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٧﴾

وویل (ابراهیم ملائکو ته) چه بیشکه په هغه ښار کښی لوط (هم) دی وویل دغو ملائکو مونږ ښه پوه یو په هر هغه چا چه په دغه ښار کښی دی خامخا به مونږ نجات ورکړو هر ورو (خامخا) هم ده ته او هم کورنی د ده ته مگر ښځه د ده چه ده هغه له پاتی کیدونکیو (په عذاب کښی).

تفسیر: یعنی آیا سره د لوط علیه السلام د موجودیت هغه کلی وړانوی؟ یا هغوی به له هغه غایه راوباسی؟ او بیا د تعذیب په عملیاتو لاس پوری کوی؟ غالباً ابراهیم علیه السلام ته به د شفقت له سببه دغه خیال پیدا شوی وی که د لوط علیه السلام تر سترگو لاندی دغه آفت او عذاب نازل شی - نو د تعجب غای نه دی چه د عذاب د دغه هولناکو مناظرو د لیدلو غنی څه خوف او وحشت او ویره ورپیدا نه شی - ځکه چه پرېستی په خپل کلام کښی څه استثناء نه وه کړی چه د هغه لامله (له وجی) د دوی په ذهن کښی به هم دغه شق راغلی وی چه د لوط علیه السلام په موجودیت کښی به دغه تخریبی عملیات شروع کیږی والله اعلم.

پريښتو دوی ته اطمینان ورکړ چه مونږ ټول په دی باندی خبردار یو چه څوک څوک هلته اوسیږی؟ او کوم کوم ئی د الله تعالی مجرمان دی؟ یواځی لوط علیه السلام په هغوی کښی پاک او صاف دی - نو ځکه نه لوط علیه السلام ته او نه د ده نوری کورنی ته څه ریر او تکلیف ور متوجه کیږی - بلکه ټول سره روغ رمت صحیح - سالم نجات مومی او د عذاب له منطقی څخه لری کیږی. یواځی د لوط علیه السلام ښځه هم هغله پاتی کیږی ځکه چه هغه په معذبینو کښی شامله او عذاب پر هغی هم نازلیدونکی دی.

وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِئًا بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذُرْعًا

او کله چه راغلل رسولان ځمونږ لوط ته نو خپه شو (لوط) په (سبب د) دوی او تنگ شو په دوی له جهته د زړه (چه منکران به ئی راڅخه بوځی)

تفسیر: دغه پريښتی د دیرو حسینو او جمیلو او ښکلو هلکانو په شکل او د امردانو په شکل هلته ورسیدی. حضرت لوط علیه السلام پومبی دوی ونه پیژندلی نو ځکه د دوی د لیدلو څخه ډیر خپه او غمجن او لرمون خوړین شو چه اوس به زه د دغو میلمنو عزت او احترام د خپل قوم له لاسه څرنګه وساتلی شم که دوی پخپل کور کښی ونه ساتم نو دغه وضعیت د اخلاق - مروت او د میلمه پالنې له اصولاتو سره منافات لری - او که ئی ساتم نو د دوی پت - عزت او ناموس به د دغو بدکارانو څخه څرنګه وساتلی شم.

وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنْجُوكَ وَاهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَائِبِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَى أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

او وویل دغو (ملائکو لوط ته) مه وپریږه! او مه خپه کیږه! بیشکه مونږ نجات درکونکی یو د تا او د اهل ستا (ای لوطه! له عذابه) مګر ښځه ستا ده هغه له پاتی کیدونکیو (په دغه عذاب کښی) بیشکه مونږ نازلوونکی یو پر اهل د دی قریبی (ښار د سدوم) باندی عذاب له آسمانه (چه د ګټو وړول دی) په سبب د دی چه ؤ دوی چه فسق او بدکاری به ئی کوله.

تفسیر: یعنی د خپل قوم له شرارته څخه له سره مه وپریږئ ځکه دوی ځمونږ په نسبت هیڅ نشی

کولی او غمونږ د ساتنې لامله (له وجې) تاسې هرگز مه غمجن کېږئ ځکه چې مونږ انسانان نه بلکه پرېشتي یو چې ستا او ستا د ملګریو د نجات دپاره او د دغو مفسدانو اهلاک او افناء ته راغلی یو دغه قصه پخوا له دې نه په څو ځایونو کې تیره شوی ده.

وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾

او خامخا په تحقیق پرېښوده مونږ له هغې (قريبې ښار) یوه ښه ښکاره دپاره د هغه قوم چې عقل لري (او عبرت پری اخلي).

تفسیر: یعنی د دوی د منقلبو او الته شویو کلیو آثار او ښې مکېان د شام او مکې پر لاره له لری وینی.

وَالِی مَدِیْنٍ آخَاهُمْ شَعِیْبًا فَقَالَ لِّقَوْمٍ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْیَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْتَوُوا فِی الْأَرْضِ مُفْسِدِیْنَ ﴿٣٦﴾

او (لیږلی مو ؤ اهل د) مدین ته ورور د دوی شعیب پس وویل (دغه شعیب) ای قومه غما عبادت کوئ (یواځې) د الله او امید لری (د ثواب) د ورځې وروستنئ (او ووبریږئ له عذابه ئی) یعنی د آخرت له طرفه مه غافلېږئ او د واحد الله تعالی بی له شریکه عبادت کوئ. او مه ګرځئ تاسې په ځمکه (د مدین) کېښی په دغه حال کېښی چې فساد کوونکی یئ.

تفسیر: د فساد او خرابی اچولو څخه مراد په معاملاتو او راکړه او ورکړه کېښی چل - فریب او دغابازی ده چې سود سوائی او غیر مشروع ګټی خورل د دوی عادت ؤ - او امکان لری چې غلا او د لارو شکونه به ئی هم کوله. وقیل غیر ذلک.

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِی دَارِهِمْ جِثْمِیْنَ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَوْدًا وَقَدْ بَيَّنَّا لَكُم مِّنْ مَّسْكِنِهِمْ

پس دروغجن وېاله دوی دغه (شعیب) پس ونيول دوی لره سختی زلزلې (یا

چغی د جبریل) پس صبا کر دوی په کورونو خپلو کښی (مره) پرمخی پراته نسکور پر غنگنونو. او (هلاک کړی مو وو قوم د) عاد او ثمود او په تحقیق ښکاره شوی دی تاسی ته (اهلاک د دوی) له کورونو د دوی (چه ورانی کندوالی ئی پرتی دی)،

تفسیر: یعنی د دوی د کلیو کندوالی او ویجاړی او ورانی شوی ودانی تاسی لیدلی دی ښائی چه له هغو څخه پند او عبرت واخلي.

وَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ قَصَدًا هُمْ عَنِ السَّبِيلِ
وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

او ښایسته کړی ؤ دوی ته شیطان عملونه د دوی پس اړولی ؤ (دغه شیطان) دوی له لاری د حق (چه د خپلو انبیاءو متابعت ئی ونه کړ) او ؤ دوی بینایان (هوبیاران).

تفسیر: یعنی د دنیا په کارونو کښی پوه او هوبیار ؤ او په خپل زعم او اټکل کښی پوهان او عاقلان ؤ مگر سره له هغه د شیطان له تیرایستلو او غولولو څخه ئی نجات ونه موند.

وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَدْ جَاءَهُمُ مُوسَى
بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾

او (هلاک کړی مو وو) قارون او فرعون او هامان (وزیر ئی) هامان او خامخا په تحقیق راغلی ؤ دوی ته موسی په معجزاتو ښکاره ؤ سره پس تکبر وکړ دوی په عجمکه (د مصر) کښی او نه ؤ دوی رومبی کیدونکی (له حکم او عذابه غمونږ).

تفسیر: یعنی سره له دی نه چه د قدرت ښکاره معجزات ئی ولیده بیا هم د الله تعالی په مخ کښی ئی خپله غاړه کښینښوده او له کبره او غروره او لوئی څخه لږ څه هم رابښکته نشول. بالاخره نتیجه ئی څه شوه؟ آیا دوی د خپلی دغی لوئی او مشرتوب له سببه له عذابه څخه نجات

وموند یا «العیاذ بالله» الله تعالى ئی پخپلو عذابونو کشی ستړی او ستومان کړ؟

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا
وَمِنْهُمْ مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ
الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَّنْ أَغْرَقْنَا

پس هر یو له دغو مذکورینو ونيول مونږ په (سبب) د گناه خپلی ئی پس
غځینی د دوی هغه څوک دی چه ولیږل مونږ پری سخت (کائی وروونکی) باد
او غځینی له دوی هغه څوک دی چه ونيول دوی چغی (چه زړونه ئی وچودل)،
او غځینی له دوی هغه څوک دی چه ښکته ننه ایست مونږ دوی په ځمکه کښی
او غځینی له دوی هغه څوک دی چه غرق کړل مونږ دوی (په اوبو کښی)،

تفسیر: یعنی له دوی غځی هر یوه ته سم د دوی له جرمه سزا ورکړه شوه پس غځینی د دوی هغه
څوک دی چه ولیږل مونږ پری سخت کائی وروونکی باد دغه د لوط علیه السلام قوم دی غځینو
عادیان هم په دوی کښی داخل کړی دی، او غځینی له دوی هغه څوک دی چه ونيوه دوی چغی او
زړه ئی وچاود دغه ثمودیان ؤ او اهل المدین ورسره، او غځینی له دوی هغه څوک دی چه راپورته
کړه مونږ ځمکه پر دوی باندي او په کښی دوب مو کړ یعنی قارون لکه چه په سورت القصص
کښی تیر شو او غځینی له دوی هغه څوک دی چه غرق کړل مونږ دوی په اوبو کښی دغه فرعون
او هامان او قبطیان دی او غځینو د نوح علیه السلام قوم هم په دوی کښی داخل کړی دی.

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٢٠﴾

او نه ؤ الله چه ظلم ئی کړی وی پر هغو ولیکن ؤ دوی پر ځانونو خپلو به ئی
ظلم کاوه (په کفر او معصیت سره).

تفسیر: یعنی د الله تعالى شان داسی نه دی چه کوم کار مخالف له عدله او انصافه یا بی موقعه
وکړی د الله تعالى لوی دربار له گردو (تولو) عیوبو او نقائصو او معایبو څخه په کلی دول
(طریقه) سره مبرا او منزّه دی، ظلم خو هلته له سره متصور نه دی، هوا پخپله بندگان پر خپلو
ځانونو ظلم او تیری کوی یعنی داسی اعمال تری صادرېږی چه د هغو نتیجه لامحاله د دوی په
حق کښی بده او خرابه ده.

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ
 الْعَنْكَبُوتِ إِتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ
 الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿۴۱﴾

مثل حال د هغو کسانو چه نیولی دی دوی بی له الله دوستان (معبودان) لکه
 مثل حال د عنکبوت غنی جولای داسی دی چه ونیسی (جوړ کړی) یو کور
 (له تارونو خپلو) او بیشکه چه ډیر ضعیف د ټولو کورونو خامخا کور د
 غنی دی که چیری وی دوی چه پوهیدلی (نو د غیر الله عبادت به ئی نه
 کاوه).

تفسیر: یعنی کور د دی دپاره وی چه د انسانانو ځان او مال په هغه کښی محفوظ، مصئون او
 مأمون وی نو د غنی (جولای) ځالی ته هیڅوک کور نشی ویلی چه په ادنی یوه اهتزاز او
 خوځولو سره شکوی هم دغه مثال د هغو کسانو دی چه ماسواء له الله ځنی نور کسان د خپلو
 ځانونو له پاره خدایان نیسی او هغوی د خپلو ځانونو له پاره نجات ورکونکی محافظان گڼی -
 حال دا چه بی د الله تعالی د ارادی او مشیته هیڅ یو فلاح او نجات خارجی صورت نشی موندلی.

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۴۲﴾

بیشکه چه الله ته معلوم دی هر هغه چه بولی ئی (عبادت ئی کوی) دوی غیر
 له الله له هر څیزه چه وی او هم دی دی ډیر غالب قوی (په انفاذ د احکامو)
 ډیر حکمت والا (چه هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی)

تفسیر: یعنی ممکن و چه اوریدونکی تعجب وکړی چه گرد (ټول) معبودان ئی څرنګه په یوه
 ځنځیر کښی سره وتړل او هیڅ یو ئی د دوی له منځه جلا (جدا) او مستثنی ونه فرمایه ځینی
 بتانو ته - ځینی اور ته - ځینی اویو ته - ځینی باد ته - ځینی لمر او ستوریو ته - ځینی
 انبیاء یا پرښتو ته عبادت کوی نو الله تعالی فرمایي چه پاک الله ته دغه گرد (ټول) شیان معلوم
 او عیان دی که د دوی له منځه یو تن هم د مستقل قدرت، قوت او اختیار خاوند وی نو الله
 تعالی به د دغو گردو (ټولو) نفی نه کوله. الله تعالی د هیچا رفاقت او ملګرتوب ته ضرورت نه
 لری ځکه چه ډیر زبردست زورور ذات دی له سره جرګو او مشورو ته حاجت نه لری ولی چه

مطلق حکیم دی.

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿۴۲﴾

او دغه مذکوره مثالونه (په قرآن کښی) بیانوو مونږ دپاره د خلقو او نه پوهیږی پر دغو (مثالونو) مگر هغه پوهنده گان (چه بیخ د خبری راسپړی).

تفسیر: یعنی د مکی معظمی مشرکینو به ویل چه الله تعالی د غنی جولانگی او د مچانو او د نورو حقیرو او سپکو شیانو مثالونه بیان فرمائی چه د ده له عظمته سره منافی دی. نو د دغه جواب ورکوی چه دغسی مثالونه د خپل موقع په لحاظ نهایت موزون او پر «ممثل له» په پوره ډول (طریقه) سره منطبق کیږی. مگر د داسی مثالونو پر مطلب یواځی پوهان په ښه ډول (طریقه) سره پوهیږی، جاهلان او ناپوهان او بیوقوفان کله پری پوهیدی شی؟ د مثال انطباق د مثال ورکونکی پر حیثیت نه ښائی چه وکړی شی بلکه هر یو مثال چه ورکړی شوی دی ښائی د هم هغه حیثیت ته وکتلی شی. که هغه حقیر او کمزور وی نو ښائی چه تمثیل ئی هم هغسی له حقیرو او کمزورو شیانو څخه وی د مثال ورکونکی عظمت له ده سره بیخی ارتباط او تعلق نه لری.

خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ط

پیدا کړی دی الله آسمانونه او ځمکه په حق سره (څرنگه چه مناسب ؤ)

تفسیر: یعنی په نهایت حکمت سره ئی جوړ کړ - او بیکاره ئی نه دی جوړ کړی.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ؕ

بیشکه په دغه (تخلیق یا تمثیل) کښی خامخا لوی دلیل (د قدرت) دی دپاره د مؤمنانو (چه هم دوی پری نفع اخلی)

تفسیر: یعنی کله چه الله تعالی آسمانونه او ځمکی یواځی جوړ کړی دی نو په نورو وړوکیو وړوکیو کارونو کښی به دی کله شریک، ملگری یا مددگار ته څه احتیاج لری (معاذ الله) که ورته ضرورت وی نو په هغو لویو لویو کارونو کښی به وی.

أَنْتُمْ مَأْوُجِي إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿۲۹﴾

ولوله (ای محمده) هغه چه وحی کړی شوی ده تاته له کتاب نه (چه هم دا مقدس قرآن دی) او قائموه (سم اداء کوه سره له ټولو حقوقو) لمونځ بیشکه لمونځ منع کوی (لمونځ کوونکی) له بی حیائی او له بدکار څخه، او خامخا یادول د الله ډیر لوی دی او الله ته معلوم دی هر هغه (عمل) چه کوی ئی تاسی (نو جزاء به ئی درکړی په ښه ډول (طریقه) سره)

تفسیر: یعنی د لوی قرآن تل تلاوت کوه اغو چه زړه دی مضبوط او قوی شی او د تلاوت اجر او ثواب بیل در په برخه شی او د قرآن معارف او حقایق له پخوا څخه ډیر انکشاف او ترقی وکړی او نور خلق هم هغه واورى او د مواظلو، علومو او برکتونو څخه گټه (فائده) واخلي او هر څوک ئی چه ونه منی د الله تعالی حجت پری تمام شی او د دعوت او اصلاح فریضه په ډیر حسن او ښه والی سره پای (آخر) ته ورسیري، د لمانځه په سبب د بدیو نه منع کیدل دوه معنی گانې لری یوه د تسبب په طریقه یعنی الله تعالی په لمانځه کېښی داسی خاصیت او تاثیر ایښی دی چه لمونځ کوونکی له گناهونو او بدیو څخه ساتی لکه چه د کومی دوا استعمال ته او نور امراض له سری شکوی او نه ئی پریږدی چه پری راشی په دغه صورت کېښی ښائی په یاد ئی ولری چه د دوا دپاره دغه امر ضرور نه دی چه د هغه یوازی یو خوراک د ناروغتیا د لری کولو دپاره کافی شی ځینی دواگانې په خاص مقدار سره تر یوی مودی پوری په لازمی ډول (طریقه) خوړل کیږی نو وروسته بیا دوا خپل تاثیر ښکاره کوی مشروط په دی چه رنځور کوم داسی شی استعمال نه کړی چه د دی دوا له خاصیت سره منافی وی پس لمونځ هم بی شکه ډیر تاثیر نه دک هسی روحانی دوا ده چه د روحانی امراضو د علاج دپاره د یوه اکسیر حکم لری، هوا دغه خبره هم ورسره ضروری ده چه دوی په برابر مقدار په صحی توگه (طریقه) او احتیاط سره چه روحانی اطباء د هغه تجویز کړی دی تر ټاکلی (مقرر کړی) نیتي پوری استعمال او پری مواظبت وکړی شی وروسته له هغه دغه مریض به په خپله حس کړی چه څرنکه لمونځ د ده پخوانی رنځوری او د کلونو کلونو ناروغی لری کوی.

بله معنی ئی داسی کیدی شی چه له بدیو ځینی د لمانځه په برکت منع کیدل ښائی د اقتضاء په ډول (طریقه) وی یعنی د لمانځه هر یو هیئت او د ده د هر یو ذکر مقتضی دی. هغه انسان چه هم دا اوس د الله تعالی په دربار کېښی د خپل عبودیت، اطاعت، خشوع خضوع او تذلل او د الله تعالی د الوهیت، ربوبیت، حکومت، مالک الملکوتیت اظهار او اقرار کړی دی نو اوس له لمانځه

وروسته او له مسجد نه د باندې دې هم په هم هغه خپل عهد او پیمان باندې ټینګ ولاړ وی او بد عهدي او شرارت ونه کړي او د هغه لوی ذات له احکامو څخه منحرف نشي. گواکي د لمانځه هره یوه اداء لمونځ کوونکي ته په پنځو وختونو کېنې داسې حکم ورکوي چه ای د عبودیت او بندګۍ مدعي! تاته ښائي چه په رشتیا سره د عابدانو او د الله تعالی د خاصو بندګانو په شان اعمال او افعال ولري! ځکه چه لمونځ د حال په ژبه سره له تانه غواړي چه د شرارت او سرکشی او بی حیائي څخه په څنګ شه اوس که څوک له دغو منهیاتو او لهویاتو څخه په څنګ کیږي که نه، لیکن لمونځ بلاشبه دی تری منع کوي او ستنوي (واپس کوي) ئی لکه چه الله تعالی په خپله مونږ له هغو نه منع کوي لکه چه وائی ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ﴾ جزء ۱۴ (د النحل ۱۳ رکوع) ۹۰ آیت پس هغه بد بخت چه د الله تعالی په منع کولو او نهی سره هم له بدو چارو څخه نه په څنګ کیږي نو که د لمانځه په منع کولو او نهی هم تری لاس وانخلي هیڅ د تعجب ځای نه دی هوا دغه دی واضح وی چه د هر لمانځه د نهی او منع کولو درجه به هم هغومره وی چه د هغه په ادا کولو کېنې د الله تعالی له یاده لمونځ کوونکي غافل نه وی ځکه چه لمونځ تش د څو ځلي پاشیدلو او کیناستلو نوم نه دی، له ټولو څخه لوی شی په لمانځه کېنې د الله تعالی قدرت، عظمت، کمال او جلال مستحضر وی او خپله ژبه او زړه سره موافق ولري هغومره به د ده زړه د لمانځه د منع کولو غږ اوږی او په هم هغه اندازه دغسې لمونځ د منهیاتو په مخنیوی کېنې موثر ثابتیږي که نه هغه لمونځ چه په خالي او غافل زړه سره ادا شی نو دغه لمونځ د منافق له لمانځه سره مشابهت لري چه د هغه په نسبت ئی په حدیث کېنې ویلی دی «لَا يَذْكُرُ اللَّهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا» د هم دغسې لمانځه په نسبت د

(لَمْ يَزِدْ بِهَا مِنْ اللَّهِ إِلَّا بَعْدًا) وعید راغلی دی

﴿وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾ او خامخا ذکر یادول د الله تعالی دیر لوی دی» یعنی لمونځ به له بدیو څڼی ولی انسان نه ستنوي (منع کوي) کله چه هغه د الله تعالی د یادولو دیر ښه صورت دی لکه چه الله تعالی وائی ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ د طه اوله رکوع» او د الله تعالی یاد دیر لوی شی دی، دغه د الله تعالی ذکر هغه مقدس شی دی چه هغه ته د لمانځه جهاد او د ګردو (ټولو) عباداتو روح ویلی شو، که د الله تعالی ذکر نه وی نو عبادت به څه وی یو بی روحه جسد او بی معنی لفظ به وی د حضرت ابو دردا رضی الله تعالی عنه او د نورو احادیثو په ملاحظه عالمانو هم دغسې فیصله کړی ده چه له ذکر الله (د الله تعالی یاد) څخه بل کوم لوی عبادت نشته. اصلی فضیلت هم ده لره دی. که په عارضی او موقتی صورت سره کوم بل عمل په ذکر الله سبقت ومومي هغه بیله خبره ده. لیکن که غور او دقت وکړی شی نو دغه خبره باید ومنل شی کوم فضیلت چه په لمانځه کېنې راغلی هغه د هم دی ذکر الله له برکته دی. په هر حال ذکر الله له ګردو (ټولو) اعمالو څخه افضل دی. او هر کله چه هغه د لمانځه ضمن کېنې وی نو هغه به دیر افضل وی. پس بنده لره ښائي چه هیڅ وخت د الله تعالی له ذکر او فکر نه غافل نشي. بالخاصه په کوم وخت کېنې چه کومی بدی ته ئی میلان پیدا شی نو فوراً ښائي د الله تعالی عظمت او جلال وریاد کړي

او له هغی منع شی. په قرآن او حدیث کښی راغلی دی. څه وخت چه بنده خپل الله یادوی نو الله تعالی هم دی یادوی. ځینو اسلافو د دغه آیت مطلب داسی بیان کړی چه په لمانځه کښی له دی خوا بنده خپل الله یادوی نو ځکه لمونځ یو لوی عبادت دی. لیکن د دی په ځواب کښی چه د هغه طرفه الله خپل بنده یادوی دغه له گردو (تولو) ځنی لوی شی دی چه ښائی د هغه قدر په انتهائی درجه سره وکړی او دغه شرافت او کرامت محسوس کړی، او لا زیات د الله تعالی د ذکر په طرف راغب شی. کوم سړی د رسول صلی الله علیه وسلم په حضور کښی عرض وکړ چه د اسلام احکام دیر زیات دی ماته یو جامع او مانع شی راوښیږه! رسول الله صلی الله علیه وسلم وویل «لا یزال لسانک رطباً من ذکر الله ښائی تل تر تله ستا ژبه د الله تعالی په یاد لونده وی». حضرت شاه صاحب لیکي څومره ځنډ (ایسارتیا) چه په لمانځه کښی کیږی په هاغومره وخت کښی انسان له هری گناه څخه محفوظ وی هیله (امید) ده چه وروسته له هغه هم محفوظ پاتی شی او د الله تعالی یاد پر دی دیر اثر لری یعنی له گناه ځنی ئی ژغوری (ساتی) او اعلی درجو ته ئی رسوی. (موضح) دغه د «ولذکر الله اکبر» یو بل لطیف تفسیر شو (والله يعلم ماتصنعون او الله تعالی ته معلوم دی هر هغه عمل چه کوئ ئی تاسی) یعنی په هر اندازه چه انسان الله تعالی په یاد ولری یا ئی ونه لری پاک الله ته دغه گرد (تول) معلوم دی نو د ذاکر او غافل د هر یوه سره د هغو له عملونو سره سمه بيله بيله معامله کوی.

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ

او جگړه مه کوئ تاسی (ای مؤمنانو) له کتابیانو سره مگر په هغه (خصلت) سره چه هغه دیر ښه وی مگر هغه کسان چه ظلم ئی وکړ له دوی ځنی (نو ورسره په توری مجادله کوئ)

تفسیر: یعنی د مشرکانو دین له اساسه غلط دی د کتابیانو دین اصلاً حق او رښتیا ؤ نو له کتابیانو سره د مشرکانو په شان جگړی مه کوئ! چه له بیخه د هغوی خبری باطلی او پری کړئ بلکه په نرمی، متانت خیر غوښتنی، صبر او تحمل سره په ضروری خبرو باندی دوی وپوهوئ! هوا هغه کسان چه د دوی له منځه ښکاره بی انصافی، ظلم، عناد او سرتمبگی (سرکشی) کوی له هغوی سره په مناسب صورت د سختی او تشدد معامله کولی شی او له دی نه وروسته دوی په سزا هم رسولی شی!.

تنبيه: پخوا د قرآن د تلاوت حکم ؤ. په زیاترو وختونو کښی به منکرینو د هغه د اوریدلو ځنی په مباحثه او مناظره شروع کوله نو دا ئی راوښوده چه د مباحثی په وخت کښی د مقابلی دلی د

علمی او دینی حیثیت خیال ضرور ولری! او د مناظری په خوبن کښی د اخلاقو او صداقت له حده مه وځی! او هر چیری چه غومره صداقت وی پری اعتراف کوئ.

وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ

او ووايئ تاسی چه ایمان راوړی دی مونږ په هغه (قرآن) چه نازل کړی شوی دی مونږ ته او (په هغه کتابونو چه) نازل کړی شوی دی تاسی ته

تفسیر: یعنی لکه څنگه چه مونږ په عظیم الشان قرآن ایمان راوړی دی په دی مو هم ایمان راوړی دی چه الله تعالی ستاسی د هدایت دپاره حضرت موسیٰ او عیسیٰ او نورو انبیاء علیهم الصلوٰه والسلام ته چه کوم کتابونه او احکام لېږلی دی هغه گرد (تول) حق او رښتیا دی. او د هغو یو حرف هم غلط نه ل که څه هم اوس هغه آسمانی کتابونه په خپل هم هغه اصلی صورت او حقیقت ستاسی په لاسونو کښی نه دی پاتی.

وَالْهِنَا وَالْهَكْمُ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٣٩﴾

او الله زمونږ او الله ستاسی یو دی او مونږ خاص الله ته غاړه ایښودونکی (موحدان) یو

تفسیر: یعنی زمونږ او ستاسی اصلی معبود یو دی یوازی دغومره یو فرق په منع کښی شته چه مونږ یوازی د هم هغه الله تعالیٰ په حکم عمل کوو او تاسی له هغه څخه لری شوی یئ او نورو ته مو هم د الوهیت حقوق او اختیارات ورکړی دی. مثلاً حضرت عزیر یا احبارو او رهبانانو ته. سریره (علاوه) په دی مونږ د الله تعالیٰ گرد (تول) احکام ومنل او د ده د گردو (تولو) انبیاء او کتابونو تصدیق مو وکړ او په حقه او رښتیا سره ئی منو او د ده د وروستی حکم په مقابل کښی مو غاړه کیښوده او تاسی ځینی ومنل او ځینی مو ونه منل او له وروستی تصدیق څخه بیخی منکر شوی.

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ أُنْزِلَ إِلَيْهِمُ الْكِتَابُ يُؤْمِنُونَ

بِهِ وَمِنْ هَؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ ۖ

او هم داسی (چه نازل کړی وو مونږ په نورو انبیاؤ کتابونه) نازل کړی دی
مونږ په تا کتاب (قرآن)، پس هغه کسان چه ورکړی دی مونږ دوی ته کتاب
(تورات) ایمان راوړی دوی په دی (قرآن) او ځینی له دغو (عربو) هغه څوک
دی چه ایمان راوړی په دی

تفسیر: یعنی په دغه قرآن کښی ستاسی د کتابونو کوم یو حکم نشته چه تاسی د هغه په قبلولو
کښی تردد لرئ؟ هم هغسی چه پخوانیو انبیاء صحیفی او کتابونه په یوه پسی به بل نازلیده هم
داسی په نبی آخرالزمان هم دغه لاثواب مقس کتاب نازل شوی دی نو تاسی د هغه له منلو څخه
ولی دومره انکار کوئ؟.

وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَفَرُونَ ﴿٢٩﴾

او نه منکرېږی په آیتونو زموږ مگر کافران

تفسیر: یعنی هغه کتابیان چه د خپلو حقانی کتابونو په مفهوم او مدلول په ښه شان سره
پوهېدلی دی، هغوی به دغه قرآن هم ومنی او انصافاً هم ښائی چه وئی منی لکه چه له هغوی
ځینی هغه کسان چه منصفان دی هغوی د ده صداقت د زړه له کومی نه یوازی کتابیان بلکه د
عربو ځینی خلق هم چه په پخوانیو کتابونو بیخی نه پوهېږی، دغه قرآن هم منی په حقیقت
کښی د عظیم الشان قرآن د صداقت دلائل دومره روښانه دی چه له حق پټوونکی او نه منونکو
خلکو نه پرته (علاوه) بل هیڅوک د ده له صداقت او منلو څخه نشی منکریدی.

وَكَأَنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُءُ بِبَيِّنَاتِكَ

إِذَا الرُّسُلُ الْمُبْطِلُونَ ﴿٣٠﴾

او نه وی ته (ای محمده!) چه لوست به تا پخوا له دی قرآن څخه کوم کتاب
(له پخوانیو کتابونو نه) او نه به دی لیکه دغه (کتاب) په ښی لاس خپل (او
که چیری وی ته لیکونکی، لوستونکی) نو هلته به خامخا شک کاوه
باطلوونکو (خلکو)

تفسیر: د قرآن له نزول څخه پخوا د رسول الله صلی الله علیه وسلم څلویښت کاله په هم دغو
مکیانو کښی تیر شول، ټول په دی پوهېږی او خبر دی چه په دغو څلویښتو کلونو کښی محمد

صلی الله علیه وسلم هیچ یو معلم او استاد ته نه دی ناست، نه ئی کوم کتاب لوستی دی او نه ئی په خپل مبارک لاس کښی قلم اخیستی دی. که داسی وی نو امکان ئی درلود (لرلو) چه دغو باطل ویونکو به داسی شېهی او تصور کاوه چه ممکن محمد صلی الله علیه وسلم به ټول پخوانی کتابونه لوستی وی او د هغو له منځه به ئی ځینی یاداشتونه او اقتباسات کړی وی او بیا به ئی هغه ورو ورو په خپل عبارت او سبک سره جوړ کړی وی چه اوس ئی خلقو ته اوړوی که څه هم په هغه تقدیر سره به هم داسی ادعاء غلطه وه ځکه چه هیچ یو لیکونکی او لوستونکی انسان لا څه بلکه که د ټولی دنیا علماء او فضلاء سره راټول شی او د گردو (ټولو) مخلوقاتو قوت په دغه لاره کښی صرف شی خو بیا هم دوی داسی یو بی مثال کتاب نشی جوړولی خو سره د هغه هم دروغچنانو ته د خبرو جوړولو یوه زمینه په لاس ورته لیکن کله چه د محمد صلی الله علیه وسلم امینتوب له مسلماتو او منل شوو خبرو څخه دی نو د دغی سطحی شېهی بیخ هم وویستل شو خو سره له دی هم ضد کوونکو او معاندینو له خپلو دروغو پلمو (تدبیرونو) او چتی (بیکاره) خبرو خوله ونه ترله لکه چه داسی به ئی ویل ﴿وَقَالُوا سَاطِرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ جزء ۱۸ د فرقان اوله رکوع) ه آیت

بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ

بلکه دغه (قرآن) آیتونه دی ښکاره په سینو د هغو کسانو کښی چه ورکړی شوی دی هغوی ته علم (فهم یعنی مومنان چه یادوی ئی)

تفسیر: یعنی رسول الله صلی الله علیه وسلم له چا څخه لیکل او لوستل نه دی زده کړی بلکه دغه وحی چه په ده نازلېږی تل به بی د لیکلو سینه په سینه جاری پاتی وی او د الله تعالی په فضل به د علماء، فضلاء، حفاظو او قراء په سینو کښی د ده د الفاظو او معانیو حفاظت کیږی. نور آسمانی کتابونه نه یادیدل او دغه کتاب یادېږی او په حفظ سره ساتلی او باقی پاتی دی لیکل پری سربیره او علاوه دی (موضح په لږ توضیح سره)

وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٢٩﴾

او نه منکرېږی په آیتونو زمونږ (هیڅوک) مگر بی انصافان ظالمان

تفسیر: یعنی د بی انصافی علاج به څرنګه وکړی شی که یو سړی له خپله ځانه سره داسی غوټه کړی وی چه زه به له سره رښتیا خبره نه منم او د دیرو روښانو او څرګندو (ښکاروو) شیانو څخه به هم انکار کوم (نو د داسی وضعیت علاج نشته).

وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ
اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥٠﴾

او وائی (دغه د مکی کفار) چه ولی نه نازلولی شی په دغه (محمد) معجزی له (طرفه د رب د ده ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه هم دا خبره ده چه معجزی (خاص) په نزد د الله دی او بیشکه هم دا خبره ده چه زه ویروونکی ښکاره یم (له جحیم څخه).

تفسیر: یعنی دغه خبره زمونږ په واک (اختیار) او قبضه کښی نه ده چه کومه معجزه چه تاسی ئی غواړئ زه هغه معجزه تاسی ته دروښیم او نه د کوم نبی تصدیق په دی خبرو څه ارتباط لری. زما کار او وظیفه دا ده چه د بدی د بدو نتایجو څخه تاسی خبر کړم او په ښکاره او صافو الفاظو کښی تاسی ته د خیر او شر گردی (تولی) لاری دروښیم که حق تعالی زما د تصدیق له پاره څه معجزی هم تاسی ته ښیي اختیار لری.

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَرْحَمَةً وَذِكْرًا لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

آیا نه دی کافی دوی ته (له جهته د معجزی دا چه) بیشکه مونږ نازل کړی دی مونږ په تا کتاب (قرآن) چه تل لوستل کیږی په دوی باندی بیشکه چه په دی (کتاب باقی الی الابد) کښی خامخا رحمت مهربانی او ذکر، پند دی دپاره د (هغه) قوم چه ایمان راوړی.

تفسیر: یعنی آیا دغه معجزه نه ده کافی؟ له دغه کتاب نه چه تاسی ته ئی د شپې او ورځی لولی او اوړوی بله معجزه به څه وی؟ آیا نه گورئ چه د دی کتاب منونکو او تابعانو څرنګه عقل او پوهه پیدا کړی ده؟ او څنګه د الله تعالی له رحمته مستفید شوی دی.

قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ يَدِيَّ وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

ووايه (ای محمده دوی ته) کافی دی الله په منځ زما او په منځ ستاسی کښی شاهد (په صدق زما او تکذیب ستاسی) چه ورمعلوم دی هر هغه شی چه په آسمانونو کښی دی او (هر هغه شی چه) په ځمکه کښی دی

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په ځمکه او د ده تر آسمان لاندی زه ښکاره او په څرگند ډول (طریقه) د رسالت دعوی کوم چه هغه ئی اوری او گوری بیا ورځ په ورځ ماته او زما نورو ملکرو ته ترقی او پرمخ تګ راپه برخه کوی او تعداد او شمیر مو را زیاتوی او پرله پسې ډول (طریقه) زما د دغی دعوی عملی تصدیق کوی. زما په ژبه زما په لاسونو د قدرت داسی خارق العاده معجزی څرگندیږی (ښکاره کیږی) چه د هغو د مثل او نظیر له وړاندی کولو څخه ټول پیریان او انسانان عاجز دی. آیا زما د صداقت لپاره د الله تعالیٰ دغه شهادت کافی نه دی؟

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَيْرُونَ

او هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی په باطل او کافران شوی دی په الله دغه کسان هم دوی زیانکاران دی (چه کفر ئی په ایمان بدل کړی دی)

تفسیر: د انسان لویه بدبختی او زیان دا دی چه دروغ خبره که څه هم وړه او په ښکاره ډول (طریقه) باطله هم وی ژر منی او رښتیا خبره که څه هم صافه او ښکاره او واضحه هم وی نه ئی منی او تری انکار کوی.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لِّجَاءِ هُمُ الْعَذَابِ وَلِيَأْتِيَهُمْ بَعْتُهُمْ وَهُمْ لَا شَعْرُونَ

او بیرته (تلوار) کوی (دغه کفار) په تا په راتلو د عذاب او که نه وی (هغه) نیته تا کلي (مقرر) شوی (له پاره د عذاب) نو خامخا راغلی به وو دغو (ژر غوښتونکو) ته عذاب (سم د لاسه) او خامخا رابه شی دا عذاب دوی ته یو ناڅاپه حال دا چه دوی به نه وی خبر (د راتګ په وخت ئی)

تفسير: يعني منكران وائي كه مونږ په ناحقه او باطله يو نو په مونږ باندې ولى په هم دى دنيا كښى آفت او بلا نه نازلېږي ؟ نو د دوى د دغى غوښتنى ځواب داسى وركړ شو چه كه نه وى هغه نيټه تاكلى (مقرر) شوى نو خامخا به راغلى ل دغو ژر غوښتونكو ته عذاب سم د لاسه او خامخا راپه شى دا عذاب دوى ته يو ناڅاپه حال دا چه دوى به نه وى خبر د راتگ په وخت ئى يعنى هر شى په خپل تاكلى (مقرر) وخت كښى راتلونكى دى. مه وارخطا كيږئ تاسى هر ورو (خامخا) په هم هغه مطلوبه بلا او آفت اخته كيډونكى يئ. حضرت شاه صاحب ليكي «د دغه امت عذاب هم دغه ؤ چه د مسلمانانو په لاس قتل او قيد شول لكه د مكى معظمى په فتح كښى كرد (تول) مكيان بى خبره وو چه محمدى لښكر په دوى ورغى».

يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥١﴾

يَوْمَ يُخْشِئُكَ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ

وَيَقُولُ دُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٢﴾

بیره (تلوار) كوى كفار په تا په (راتلو) د عذاب (په دنيا كښى) حال دا چه بيشكه دوزخ خامخا احاطه كوونكى دى په كافرانو (ياده كړه اى محمده ! هغه) ورغ چه لاندې به كړى دوى عذاب له پاسه (د سرونو) د دوى او له لاندې د پښو د دوى نه او وپه وائي دوى ته (الله د پرښتو په ژبه) وڅكئ تاسى (خوند د سزا) د هغه (عمل) چه وئ تاسى چه كاوه به مو (په دنيا كښى)

تفسير: دلته به له عذاب څخه ښائى د آخرت عذاب مراد وى لكه چه له ځواب څخه ئى معلوميږي يعنى دوى د آخرت عذاب چټى (بيكاره) غواړي، دوى خو هم دا اوس په هم هغه عذاب كښى پراته دى. دغه كفر شرك او عصيان كه دوزخ نه دى نو څه شى دى؟ چه دوى ئى له هري خوا چار چاپېر نيولى او احاطه كړى ئى دى. له مرگه وروسته د دغو گردو (تولو) خبرو حقايق دوى ته د سر په سترگو وريكاره كيږي او دوى به گورى چه په څه شان به دوى د دوزخ په اور كښى سوځي؟ په تيره بيا څه وخت چه د دوى هم دغه اعمال د جهنم د اور مار او لرم په شان ممثل كيږي او دوى عذابوي.

دا به الله تعالى وائي يا به هم هغه عذاب وائي لكه چه د زكوة نه وركوونكى په باب په حديث كښى راغلى دى چه د هغه مال به مار گرځاوه شى او د ده په غاړه كښى به لكه غاړكى لويږي او دى به له ستونى څخه نيسى او څيړوى به ئى او داسى به ورته وائي چه زه ستا مال يم او زه

يُعْبَادِي الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإَيَّايَ فاعْبُدُونِ ﴿٥٧﴾
كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٨﴾

ای بندگانو زما هغو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو!) بیشکه
ځمکه زما ارته ده (نو د ویری له ځای نه د امن ځای ته هجرت وکړئ!) پس
خاص ما لره عبادت کوئ تاسی (په هر هغه ځای کښی چه مامون اوسئ!)
دغه د مکي معظمی کفار که تاسی رپړوی (تکلیفوی) او نځپه کوی نو د الله
تعالی ځمکه خو تنگه نه ده بل چیری لار شی او هلته د الله تعالی په عبادت
مشغول شی! هر یو نفس (ژوندی) څکونکی د مرگ دی (یعنی خامخا
مري) بیا (خاص) مونږ ته (په بعث بعد الموت سره) راوستل کیږی (د جزاء
له پاره)

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «کله چه کفارو په مکه معظمه کښی دیر زور او قوت د
مسلمانانو په خلاف پیدا کړ نو مسلمانانو ته حکم وشو چه هجرت وکړئ! لکه چه د مسلمانانو
اتیا یا دری اتیا کورنی حبشی ته لاری، د هغه په نسبت دلته وائی چه دغه د څو ورځو ژوندون
هر چیرته چه ممکن وی هم هغله ئی تیر کړئ بیا وروسته له هغه گرد (تول) سره یو ځای
کیدونکی یئ! او ماته راتلونکی یئ! په دغه سره مهاجرینو ته تسلی ورکړی شوه څو په دوی د
حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم مفارقت (جدائی) او د وطن لری والی آسان شی او
د دیرو زیاتو تکلیفونو او زحمتونو احساس ونه کړی.» گواکي دغه ئی ور وښودل چه وطن،
اقارب، خپل، خپلوان، دوستان، یاران لوی، وایه او نور نن یا سبا هر ورو (خامخا) له تاسی
ځنی جلا (جدا) کیدونکی دی فرض ئی کړئ که نن مو له مکي معظمی څخه هجرت ونه کړ نو
یوه ورځ خو خامخا له دغی دنیا څخه هجرت کوونکی یئ مگر هغه تلک به بی اختیاره وی. د
بندگی او عبادت مفهوم دا دی چه په خپله خوښه او اختیار سره له هغو شیانو څخه ځان وساتئ
چه د حقیقی معبود د عبادت په لیار کښی مزاحم کیږی او خلل پیدا کوی.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعَمَ أَجْرَ الْعَامِلِينَ ﴿٥٩﴾

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿۵۹﴾

او هغه (کسان) چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) خامخا
ځای به ورکړو مونږ هر ورو (خامخا) دوی ته له جنته په جگو (اوچتو) مانیو
کښی چه بهیږی لاندی له (ونو او مانیو د) هغو ویالی (څلور) حال دا چه تل
به اوسیدو په دغو (مانیو کښی) ښه دی اجر د دغو عمل کوونکو (دا جنت)
هغه (عاملان) چه صبر ئی کړی (په طاعت او مصیبت او له معصیت نه) او
(خاص) په رب خپل توکل کوی

تفسیر: یعنی هر څوک چه له صبر او استقلال سره د ایمان او اسلام په لاره ټینګ ثابت او
قائم وی او په پاک الله اعتماد او توکل وکړی او خپل کور او کهول پرېږدی او له خپل وطن څخه
ووځی نو دوی ته به د دغه وطن په بدل هغه بل وطن ور په برخه کیږی او د دی ځای له کورونو
څخه به ښه کورونه ورته ورکړل شی.

وَكَايْنِ مِنَ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا وَاللَّهُ يَرْزُقُهَا إِيَّاهُمْ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿۶۰﴾

او ډیر دی له خوځیدونکو (ذیروحو په ځمکه) چه نه پورته کوی دوی رزق
خپل (له وجی د ضعف) الله رزق رسوی هغوی ته او تاسی ته هم او هم دی ښه
اوریدونکی (د ټولو اقوالو) ښه پوه دی (په ټولو احوالو)

تفسیر: په دغه سره ئی د روزی له پلوه اطمینان او داد راکړ چه د زیاترو ساکینانو (جاندارو)
په ځایونو کښی د بلی ورځی خوراک او روزی نه وی، په نوی ورځی کښی نوی روزی وررسیدو
(موضح) بیا نو هغه الله تعالیٰ چه ساکینانو (جاندارو) ته رزق، روزی رسوی آیا خپلو وفادارو
عاشقانو او خاصو بندګانو ته به ئی نه رسوی؟ ښه وپوهیږئ چه حقیقی رزاق خو هم هغه دی چه
د گردو (ټولو) خبری اوری د دوی د زړونو په اخلاص پوهیږی د هر یوه ظاهر و باطن ده ته
څرګند او ښکاره دی، د هیچا زیار (محنت) او خواری د ده په دربار کښی بی ځایه نه پاتی
کیږی، هغه خلق چه د الله تعالیٰ په لپاره کښی خپل وطن پرېږدی او محض لله وتلی وی د دوی
دغه هجرت له سره نه ضایع کیږی دوی دی د معیشت د وساتلو او د سامان د وړلو چه له خپله
ځانه سره ئی یوسی هیڅ فکر ونه کړی څومره ساکینان (جاندار) دی چه د دوی رزق روزی د
دوی په شاګانو نه دی بار او له خپلی روزی سره هر چیری نه ګرځی خو حقیقی رازق دوی ته

هره ورغ رزق او روزی رسوی.

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَشَجَرِ الشَّمْسِ
وَالْقَمَرِ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿۹۱﴾

او قسم دی که سوال وکری ته له دوی نه (ای محمده! داسی) چه چا پیدا کړی دی آسمانونه او ځمکه؟ او مسخر کړی (په کار ئی اچولی) دی لمر او سپوږمۍ نو خامخا وائی هر ورو (خامخا) (د مکي کفار چه) الله (پیدا کړی دی له دغه اقراره سره سره) پس څرنگه دوی گرځولی شی (له توحید څخه)

تفسیر: یعنی تاسی گرد (تول) پوهیږئ چه د رزق او روزی تول آسمانی او ځمکنی اسباب الله پیدا کړی دی نو بیا ولی پری اعتماد او اطمینان نه کوئ؟ چه هم هغه به ئی دررسوی مگر په هم هغه میچ او اندازه چه د الله تعالی اراده وی نه هغومره چه تاسی ئی غواړئ دغه ئی په راتلونکي آیت کښی رابولی دی (موضح)

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ
اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۹۲﴾

الله پراخوی رزق دپاره د هر هغه چا چه اراده وکړی (د پراخی ئی) له بندگانو خپلو څخه او تنگوی ئی په ده (که اراده وکړی د تنگی ئی) بیشکه چه الله په هر شی ښه عالم دی

تفسیر: یعنی په میچ او اندازه کوی ئی داسی نه چه بیخی ئی نه ورکوی بیشکه چه الله تعالی په هر شی باندی ښه عالم دی یعنی په دی باندی یوازی هم دی عالم او خبر دی چه چاته ئی ورکړی؟ او څومره ئی ورکړی؟

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ

مِنْ أَعْدٍ مَوْتَهَا لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

او بيا قسم دی چه که سوال و کړی ته له دوی نه (ای محمده! داسی) چه چا نازلی کړی دی (له طرفه) د آسمان (څخه اوبه پس ژوندی کړی ئی ده په دی اوبو سره ځمکه پس له مرگه (او وچوالی) د دی نو خامخا وائی دوی هر ورو (خامخا) چه الله (نازلی کړی دی! نو له دغه اقرار سره سره ولی شریک ورته پیدا کوی) ووايه (ای محمده!) توله ثناء الله ته ده بلکه زیاتری د دوی نه لری عقل (ځکه د دوی اقوال تناقض لری)

تفسیر: یعنی باران هم په هر چا او هر ځای یو برابر نه اوری هم داسی د حال او احوال په بدلولو کښی هم دومره ځنډ (ایسارتیا) او دیل نه پېښیږی یا کله الله په لږ وخت کښی خوار او غریب غنی او شتمن گرځوی.

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾

او نه دی دغه ژوندون (لږ خسیس د) دنیا مگر عبث او لوی دی او بیشکه چه دار، آخرت خامخا هم هغه دی واقعی حیات (او ژوندون) که چیری وی دوی چه پوهیدلی. (نو نه به ئی غوره کوله دنیا په آخرت)

تفسیر: یعنی انسان ته ښائی چه د دی دنیا په څو ورځنی ژوندون کښی زیاتره د آخرت په فکر کښی اوسی ځکه چه اصلی او دائمی ژوندون هم هغه دی. نه ښائی چه شوک د دنیا په لوبو او تماشو کښی دوب او د آخرت له فکر او یاد څخه بیخی غافل شی. بلکه د دی دنیا په ژوندون کښی ښائی د هغی دنیا دپاره تیاری وکړی او د عقبی د سفر دپاره ځان ته څوړی او توبه برابره کړی.

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ؕ فَلَمَّا
نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا

اَتَيْنَهُمْ وَلِيَّتَمَتَّعُوا فَنَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

پس هر کله چه سپاره (سواره) شی دوی په بیري (یا جهاز) کښي نو بولي دوی (هلته یوازی) الله په داسی حال کښي چه خالص کوونکي وی دوی دغه (الله) ته دین (اعتقاد) خپل پس هر کله چه نجات ورکړی (الله) دوی ته وچی ته ناخپه دوی بیا شریکان نیسی له الله سره (لکه پخوا) دپاره د دی چه کافران منکران شی دوی په هغه نعمت چه ورکړی ؤ مونږ دوی ته او چه گته (فائده) واخلي دوی (په عبادت د بتانو) پس ژر به پوه شی دوی (په عاقبت د کار خپل)

تفسیر: یعنی لازم خو داسی ؤ چه انسان په دنیوی عیش او عشرت کښي په دی اندازه اخته او مشغول نشي چه د الله تعالیٰ او د عقبیٰ له یاده بیخي غافل شی. لیکن د خلقو دا عادت دی هر کله چه د دوی جهاز یا بیري طوفانی شی نو په ډیر اخلاص او پوره عقیدي سره پاک الله یادوی بیا څه وخت چه هغه آفت او مصیبت د دوی څخه لری شی او صحیح او سلامت په وچه کښي قدم کیږدی نو د الله تعالیٰ هغه گرد (تول) انعامونه او احسانونه هیروی، بیا د هم هغو باطلو معبودانو په عبادت او صفت لگیا کیږی گواکي مطلب دا شو چه د الله تعالیٰ د نعمتونو ناشکری او کفران کوی، او په دنیوی خوندونو او چرچو کښي مشغولیږی خیر به دی دوی دی څو ورځی نور هم د خپل زړه دغه هوسونه او ارمانونه وباسی، هغه وخت ډیر نژدی دی چه دوی ته دغه خبره روښانه او څرگنده (ښکاره) شی چه د دغه بغاوت شرارت، احسان هیروول د نعمت کفران او د نورو گناهونو نتایج به څرنگه وی؟

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا مَّا وَتَّخَطَفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ

أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٢٧﴾

آیا نه وینی (نه پوهیږی) چه بیشکه مونږ گرځولی مو دی (دا ښار د دوی مکه) حرم امن ورکوونکي (له آفتونو نه) حال دا چه چور کیږی (تښتولی کیږی) نور خلق له چاپیره د دوی آیا پس په باطلو معبودانو ایمان راوړی دوی او په نعمت د الله (چه حرم کښي اوسیدل او امن دی) کافران کیږی.

تفسیر: د مکي معظمی خلق د بیت الله په برکت د دښمنانو د تیری او ضرر څخه محفوظ ؤ. حال دا چه نور د عربستان په گردو (تولو) ځایونو کښي د فتنی، فساد، جدال، قتال، جنگ او

جنجال بازارونه تاوده و نو دوی د باطلو معبودانو په دروغو احسان منی. مگر د پاک الله دغه واضح او ښکاره احسان نه منی.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ
لَمَّا جَاءَهُ الْبَيِّنَاتُ فِي جَهَنَّمَ مَنُورٌ لِلْكَافِرِينَ ۝۹۸

او څوک دی ډیر ظالم له هغه چا چه له ځانه وتړی په الله دروغ (چه بی حجتته ورته شریک نیسی) یا تکذیب وکړی د حق (رسول او قرآن) کله چه راشی هغه ده ته (بلکه له ده نه ډیر ظالم نشته) آیا نشته «بلکه شته» په دوزخ کښی ځای د هستوګنی له پاره د کافرانو

تفسیر: یعنی له گردو (تولو) ځنی لوی ظلم او ناانصافی دا ده چه بل کوم مخلوق د دی لوی خالق شریک وگرځول شی، یا پاک الله ته د داسی خبرو نسبت وکړی شی چه د الوهیت له شان او عظمت سره ور (مستحق) او لایق نه وی. یا د هغو انبیاء په تکذیب او دروغجنولو لاس پوری کړی چه د رب العزت له جانبه ئی دیانت او صداقت راوړی وی آیا دغو ظالمانو ته نه ده معلومه چه د منکرانو د هستوګنی ځای دوزخ دی چه په داسی بیباکی او بیحيائی سره د عقل او انصاف په مری چاره کاږی.

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

او هر څه هغه کسان چه کوشښ کوی تل په (دین د) مونږ کښی خامخا وبه ښیو هر ورو (خامخا) دوی ته لاری خپلی (چه مونږ ته پری راځی)

تفسیر: یعنی هغه کسان چه یوازی د الله تعالیٰ لپاره محنتونه کوی او ربرونه (تکلیفونه) ګالی (برداشت کوی) او په راز راز (قسم قسم) مجاهداتو کښی مشغول او لګیا وی الله تعالیٰ دوی ته د بصیرت یوه خاصه رڼا (رنرا) او نور ور په برخه کوی او د خپل قرب او رضاء یا د جنت او د لقاء لیاری ورښی، څومره چه دوی په ریاضتونو او مجاهداتو کښی ترقی او پرمخ تګ کوی هغومره د دوی د معرفت او انکشاف درجه هم لوړیږی او په داسی خبرو پوهیږی چه بل څوک د هغه له سره احساس نشی کولی.

وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٩﴾

او بیشکه الله خامخا له نیکوکارانو سره دی (په مرسته (مدد) کښی)

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ حمایت او مرسته (مدد) د نیکی کوونکو سره دی.
تمت سورة العنكبوت بفضل الله تعالى فله الحمد والمنة

«سورة الروم مكية الا آية (۱۷) فمدنية وهي ستون آية وست ركوعات رقمها (۳۰) تسلسلها (۸۴) نزلت بعد سورة الانشقاق -»

د الروم سورت مکی دی پرته (علاوه) د (۱۷) آیت چه مدنی دی (۶۰) آیتونه او (۶) رکوع لری په تلاوت کښی (۳۰) او په نزول کښی (۸۴) سورت دی. وروسته د «الانشقاق له سورت څخه نازل شوی دی»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○

شروع کوم، په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الَّذِينَ غَلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ

مغلوب کړی شو (اهل د) روم په متصله (نژدی) ځمکه کښی (ځمکی د عربو ته)

تفسیر: له «ادنى الارض» لگیدلی ځمکه یا رانژدی ځمکی څخه مراد د «اذرعات» او «بصری» په منع کښی سیمه ده چه د شام په سرحد د حجاز سره نښتی او معظمی مکی ته نژدی پرته ده. یا به تری فلسطين مراد وی چه د رومیانو ملک نژدی ؤ یا به د «ابن عمر جزیره» مراد وی چه «فارس» ته ډیره نژدی پرته ده. ابن حجر د رومنی قول تصحیح کړی ده. والله اعلم

وَهُمْ مِّنْ بَعْدِ عَلَيْهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ فِي بَضْعِ سِنِينَ ٥

او دغه (روميان) وروسته له دغه مغلوبیت د دوی ژر به بیا غالب شی (په

پارسيانو) په څو کلونو کښي

تفسير: يعنى د نهو کلونو په منځ کښي به روميان غالب شي ځکه چه په لغت او حديث کښي د «بضع» اطلاق له دريو ځني تر نهو پوري شوى دى. په دغو آيتونو کښي عظيم الشان قرآن يو عجيب او غريب پخوا ويل پيشگوئي کړى ده چه د ده په صداقت يو لوى دليل دى. واقعه داسي ده د دغى زمانى دوه لوى سلطنتونه «فارس» او «روم» له ديرو کلونو را په ديخوا په خپلو منځونو کښي سره په جنگ اخته وو له «۶۰۲» عيسوى کال څخه د «۶۱۴» عيسوى کال تر آخره پوري د دوى د حريفانه جنگونو سلسله جاري وه لکه چه د «انسائيکلو پيډيا بريتانیکا (د برتانيى دائرة المعارف) د تصريحاتو څخه ښکاره ده په (۵۷۰) عيسوى کال کښي د محمد رسول الله شريف ولادت واقع او څلويښت کاله وروسته په سنه (۶۱۰) عيسوى کښي په نبوت مبعوث شو. مکيانو ته د روم او د فارس د جنگونو په متعلق خبرونه او اطلاعات رسيدل. په دغه وخت کښي د نبى کریم د نبوت دعوى او اسلامى تحريک د دغو خلقو په زړونو کښي د جنگي خبرونو سره يوه خاصه علاقه پيدا کړى وه. د فارس مجوسى آتش پرستانو د مکى معظمى له بت پرستانو سره يوه ځان ته علاقه او ارتباط درلود (لرلو) او هغوى به ئي د مذهب له مخى خپل بلل او د روم نصرانيانو به د اهل الکتاب توب له امله (وجى) د مسلمانانو دينى وروڼه يا لږ تر لږه د هغو د نژدى دوستانو په منزله گڼل کيدل کله چه به د فارسيانو د غلبى خبر راوړسيد نو د مکى معظمى مشرکانو به خوشالى کوله او په هغه سره به ئي د مسلمانانو په مقابل کښي په خپله غلبه او برى باندې فال نيوه او په خپلو زړونو کښي به ئي د ديرو ښو توقعاتو اميدونه ترل مسلمانانو ته به هم بالطبع صدمه رسيدله چه ولى عيسائى اهل کتاب د آتش پرستو مجوسانو په مقابل کښي مغلوب شول؟ چه مونږ دلته د دغو مشرکانو د طعنو او پيغورونو مورد گرځيدلى يو بالاخر په سنه (۶۱۴) عيسوى کال څخه وروسته چه د نبوى له ولادت څخه په قمرى حساب نژدى (۴۵) کاله او د نبوى بعثت څخه (۵) کاله تير شوى وو، د خسرو پرويز (ثانى کيخسرو) په عهد کښي فارسيانو روميانو ته ديره سخته او مهلکه ماتى ورکړه شام مصر او وړوکی ايشيا او نور دير ممالک د روم د قيصر (هرقل) له لاسه ووتل او په خپله دى د فارس د لښکرو له لاسه په (قسطنطنيه) کښي کلابند او محصور شو، د روميانو دارالسلطنت تر خطري او تهديد لاندې راغى دير لوى لوى اسقفان او پادريان قيد يا ووژل شول. له بيت المقدس ځنى د عيسائيانو دير لوى او مقدس صليب د ايراني فاتحانو په لاس کښي ولويد د روم د قيصر اقتدار بيخي له منځه لاړ ظاهراً هيڅ يو داسى وسايل او وسائط په نظر نه راغلل چه د هغه په اثر به بيا روميان په خپلو پښو دريدل او د فارسيانو د دغه برى او تسلط څخه به ئي خپل ځانونه بچ کول چه د دغو حالاتو او اوضاعو د ليدلو ځنى به د مکى معظمى مشرکان دير خوښ او خوشاليدل او مسلمانان به ئي ځورول او د دى برى په اساس به ئي نوري خبرى هم په خپلو زړونو کښي برابرولى. تر دى پوري چه ځينو له مشرکينو څخه حضرت ابوبکر صديق رضی الله تعالى عنه ته وويل چه

«نن زمونږ ایرانی ورونو ستاسی رومی ورونو ته ماتی ورکړه او محوه ئی کرل سبا به مونږ تاسی ته هم داسی ماتی درکړو او له منځه په مو لری کړو» په دغه وخت کښی عظیم الشان قرآن د ظاهری اسبابو د سلسلی څخه بیخی مخالف داسی یو عام اعلان وکړ چه «بیشکه نن ورځ رومیان د فارسیانو له لاسه مغلوب شوی دی، لیکن د نهو کلونو په موده کښی به بیا رومیان په فارسیانو غالب، منصور او بریالی (کامیاب) کیږی» د دغو پخوا ویلو په اساس حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه له غځینو مشرکینو سره شرط وتره تر دغه وخته پوری داسی شرط ټول نه و حرام شوی که «تر دومره کلونو پوری رومیان بریالی (کامیاب) نشول نو زه به سل اوبیان تاسی ته درکړم که نه تاسی به هم دومره اوبیان ماته راکوئ!» په ابتدا کښی حضرت ابوبکر له خپلی رائی سره سم د (بضع سنین) میعاد لږ څه ټاکلی (مقرر کړی) ؤ، بیا ئی د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په ارشاد (بضع) په لغوی مدلول یعنی په نهو کلونو معاهده وترله. دلته د روم هرقل د خپل له لاسه تللی اقتدار او وقار د اعادی په نسبت ترتیبات ونيول او په اقداماتو ئی لاس پوری کړ او داسی نذر ئی پر خپل ځان ومانه «که الله تعالی ماته پر پارس بری راکړ نو له «حمص» څخه به پیاده «تر ایلیا» یعنی بیت المقدس پوری لاړ شم.» د الله تعالی شان او قدرت ته وگورئ چه د قرآن له دغو پخوا ویلو سر سم برابر د نهو کلونو په موده کښی یعنی له هجرت څخه یو کال وروسته عیناً د بدر په ورځ کښی څه وخت چه مسلمانانو ته د پاک الله په فضل پر مشرکانو ښکاره فتح او بری حاصل شو او په خوشالی او خوښی کښی وو، د دغه خبر له اوریدلو څخه لا خوښ او خوشاله شول چه د روم کتابیانو ته هم الله تعالی پر پارسۍ مجوسیانو بری او فتح ورکړه. په دغه ضمن کښی د مکی شریفی مشرکین لا سپک او ذلیل شول د عظیم الشان قرآن د دغه محیر العقول پخوا ویلو د صداقت له مخی ډیر کسان په اسلام مشرف شول او حضرت ابوبکر صدیق خپل هغه سل اوبیان د مکی د مشرکانو څخه واخیستل چه د رسول الله له ارشاد سره سم خیرات کرل شول. فله الحمد علی نعماته الظاهرة والآله الباهرة.

لله الامر من قبل ومن بعد

خاص الله ته دی حکم امر پخوا (له دی نه چه پارس په روم باندی بری ومومی) او وروسته (له دی نه چه روم پر پارس باندی غلبه ومومی او امر ئی تل نافذ دی)

تفسیر: یعنی رومی د پارسیانو غالبول او د رومیانو مغلوبول او بیا دغه اوضاع په بل مخ اړول دغه گړد (ټول) بلکه نور ټول امور د الله تعالی په قبضه او اختیار کښی دی او یوازی په هم دغومره خبری سره د کوم قوم د مقبولیت او مردودیت فیصله نشی کیدی ﴿وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نَدَاوَلَهَا بَيْنَ النَّاسِ﴾

وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ۝٣٠ بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ
مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝٣١

او په دغه ورځ (د غلبې د روم په پارس) خوشاله به شی مؤمنان په نصرت د
الله (له کتابیانو سره په مجوسیانو) مرسته (مدد) کوی (الله) له هر هغه چا
سره چه اراده وکړی د نصرت ئی او هم دی دی ښه غالب قوی (د احکامو په
انفاذ) ډیر رحم والا

تفسیر: یو خو په دغه ورځ د فتح په خوښی برسیره هغوی ته دغه خوښی هم حاصله شوه چه
رومی کتابیان چه نسبتاً مسلمانانو ته نژدی وو په پارسی مجوسیانو غالب شول او د قرآن د دغو
پخوا ویلو په صداقت باندی گرد (تول) سره وپوهیدل او د سر په سترگو ئی ولیدل. او د مکی
شریفی کفارو ته هر راز (قسم) ذلت ور په برخه شو. نو د هر چا په نسبت چه الله تعالی اراده
وکړی چه مغلوب ئی وگرځوی نو هیشوک ئی مخه نشی نیولی او پر هر چا چه د مهربانی اراده
وکړی نو ئی بی له هیش مزاحمت او ممانعت ضرور غالب گرځوی.

وَعَدَ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝٣١

وعده کړی ده الله (وعده کول) خلاف نه کوی الله له وعدی خپلی ولیکن
زیاتره خلق نه پوهیږی (په دی چه د الله په وعده کښی خلاف نشته)

تفسیر: یعنی زیاتره خلق نه پوهیږی چه په غالبولو او مغلوبولو کښی د الله تعالی څه څه
حکمتونه شته او کله چه دی د قدرت کوم کار کول غواړی نو د هغه له مخه گرد (تول) ظاهری
موانع او عوایق لری کیږی نو ځکه زیاتری ظاهر لیدونکی خلق بی له ظاهری اسبابو په الله تعالی
اعتماد نه لری او د یو چا د عارضی بری او غلبی له لیدلو څخه داسی گڼی چه د الله تعالی په
دربار کښی به هم هغه مقبول وی.

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَفْلُونَ ۝٣٢

(بلکه) پوهیږي په ښکاره سطحی شيانو له دغه ژوندون لږ «خسيس» د دنیا څخه حال دا چه دوی له آخرت نه (چه مقصود له ودانی د دی دنیا دی) هم دوی غافلان دی.

تفسیر: یعنی دغه خلق د دنیوی ژوندون په ظاهري سطح باندی پوهیږي د دی دنیا آرام، خایست، سینگار، خوړل، څښل، اغوستل، یوی کول، کرل، ریبیل، گټی کول، په خوندو او مزو سره ژوندون او ښی شپی ورځی تیږول د دوی د پوهی او تحقیق انتهائی ځای او پړاو دی او له دی نه له سره نه دی خبر چه پر دغه فانی ژوندون پوری د بل یو باقی ژوندون سلسله هم تړلی ده چه کله انسان هلته ورورسیږي نو د دغه ژوندون ښه او بد نتائج او ثمری ور د مخه کیږي او دغه خبره ضروری نه ده کوم سری چه په دغه دنیا کښی خوښ او خوشاله اوسیږي هلته دی هم خوښ او خوشال وی. آخر د آخرت معامله خو لری ده هم دلته وگورئ چه یو شخص یا یو قوم کله کله په دنیا کښی لوړ (اوچت) مقام ته رسیږي لیکن د هغه آخری انجام او خاتمه پرته (علاوه) له ذلت او ناکامی څخه بل شی نه وی.

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَدَّدٍ ط

آیا فکر نه کوی دوی په نفسونو خپلو کښی (چه عالم صغیر دی) چه نه دی پیدا کړی الله دغه اسمانونه او ځمکه او هر هغه چه په منځ د دغو دواړو کښی دی مگر په حقه سره او په نیتی ټاکلی (مقرر کړی) شوی

تفسیر: یعنی د دنیا دغه زبردست انتظام خوشی چتی (فضول) او بیکاره نه دی دغه پیدایښت ضرور څه مقصود او غرض لری چه هغه به په آخرت کښی څرگندیږي (ښکاره کیږي). هو که دغه سلسله تل تر تله هم داسی چلیدی نو بیا به یوه خبره وی، لیکن د دی دنیا په تغیراتو او احوالو کښی له فکر او غور کولو څخه دغه راڅرگندیږي چه دغه دنیا هم ضرور یو حد او انتها لری لهذا په یوی ټاکلی (مقرر کړی) وعدی به دغه دنیا فنا کیږي او یوه بله دنیا به د دی دنیا د نتیجی په شان منځ ته راشی.

وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ لَكَفِرُونَ ٥٨٤

او بیشکه چه دیر له خلقو (کفارو) په ملاقات د رب خپل (په قیامت کښی) خامخا منکران دی

تفسیر: دوی داسی گڼی چه له سره الله تعالی ته ورنگ نشته او نه به الله تعالی له مونږ څخه څه حساب او کتاب اخلی او نه به څه سوال او ځواب راڅخه کوی.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ
وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ٩

آیا نه گرځی دغه کفار په ځمکه کښی پس ودی گوری دا چه څرنګه وه
آخره خاتمه د هغو (کسانو) چه تیر شوی دی پخوا له دوی نه، چه وو هغه
پخوانی ملتونه دیر سخت له دغو کفارو له جهته د قوت او څیړوله به دوی
ځمکه (د اوبو، معادنو، کښتونو (فصلونو) او نورو دپاره) او ودانه کړی وه
(کفارو پخوانیو) دغه ځمکه دیره له هغی ځمکی نه چه ودانه کړی ده (د
مکی کفارو) دغه (ځمکه) او راغلی وو دوی ته رسولان د دوی په ښکاره و
دلائلو (د قدرت او معجزو) او نه و الله چه ظلم وکړی په دوی باندی ولیکن
وو دوی چه پر نفسونو خپلو به ئی ظلم کاوه (د انبیاء په تکذیب سره)

تفسیر: یعنی دیر زورور زورور قومونه مثلاً عاد او ثمود چه پخپل کښت (فصل) او کر او زیار
(محنت) او زحمت ئی د ځمکی مخ دیر ښه ودان، سمسور او تک شین کړی و، او پکښی ئی
کاریزونه، ویالی، کوهی کانونه (درنګونه) او نور ایستلی وو او د دغو منکرینو په نسبت د دیر
عظمت، قوت او شوکت خاوندان وو. او تهذیب او تمدن ته ئی زیاته تقویه او ترقی ورکړی وه او
دیر اوږده عمرونه به ئی کول او د ځمکی مخ ئی له دوی نه زیات ودان کړی و بالاخر هغوی نن
ورځ چیری دی؟ کله چه د الله تعالی رسولان له ښکاره و معجزاتو او روښانو احکامو سره راغلل
او دوی د هغوی تکذیب وکړ. نو آیا تاسو ونه لیدل او وا مو نه وریدل چه د هغوی عاقبت او
آخره خاتمه څرنګه شوه؟ او په څه شان سره تباه او هلاک وگرځیدل؟ د دوی ویجاړی مینی
کندوالی اوس هم هر سیاح او مسافر او د هغو له شاو خواو څخه هر تیریدونکی لیدلی او تری

پند او عبرت اخيستی شی نو آيا دغه بی فکران له دی نه څه پند او عبرت نه اخلی؟ ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ﴾ او نه څه ظلم وکړی په دوی ولیکن څه پر نفسونو خپلو به ئی ظلم کاوه په تکذیب د انبیاء سره) د الله تعالیٰ په دربار کېنې خو د ظلم امکان له سره نشته هوا دغه خلق پخپلو لاسونو خپل بیخ په تیر سره وهی او د داسی اعمالو او افعالو مرتکب کېږی چه د هغوی نتیجه پرته (علاوه) له تباهی او بربادی بل کوم شی نه دی. نو په دغه تقدیر سره دوی پر خپلو ځانونو پخپله ظلم کوی. که نه د الله تعالیٰ د عدل او رحم کیفیت خو داسی دی چه بی د رسولانو له لیږلو او بی له پوره پوهولو او هوښیارولو هیڅ څوک نه نیسی.

ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ اسَاءُوا السُّوْاۤى اَنْ كَذَّبُوْا بَاٰیٰتِ اللّٰهِ وَكَانُوْا يَسْتَهْزِءُوْنَ^ع

بیا وه آخره خاتمه د هغو کسانو چه بد ئی کړی ؤ دیر بد (ځای چه جهنم دی) په دی سبب چه تکذیب کړی دی دوی د آیتونو د الله او وو دوی (په دنیا کېنې چه) په دغو آیتونو به ئی مسخری کولی

تفسیر: دغه نتیجه خو ئی په دنیا کېنې لیدلی وه لیکن د تکذیب او استهزاء هغه سزا چه دوی ته وروسته له دی نه په آخرت کېنې رسیدونکی ده هغه خو بيله ده. موجوده اقامو ته لازم دی چه د تیرو اقامو له احوالو څخه پند او عبرت واخلي. ځکه هر یوه قوم چه پر کوم بد کار سزا موندلی وه بل ته په هم هغه بد کار باندی هم هغسی سزا ورکول کېږی د ټولو اقامو فناء هم لکه د هم دغه یوه قوم فناء وکئی! او د گردو (ټولو) سزا هم لکه هم هغه سزا قیاس کړئ!.

اللّٰهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ^{١١} وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُوْنَ^{١٢} وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ مِّنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاۗءُ وَكَانُوْا بِشُرَكَائِهِمْ كٰفِرِيْنَ^{١٣}

الله اول ځلی پیدا کوی خلق (انسان له نطفی) بیا اعاده کوی هغه بیا به خاص هم دغه (الله) ته بیول کېږئ تاسی (د مجازاتو له پاره) او په هغه ورځ چه قائم شی قیامت ناامیده (زړه ماتې) به شی گنهکاران (مشرکان). او نه به

وی دوی ته له شریکانو د دوی شخه کوم شفاعت کوونکی او شی به دوی له شریکانو خپلو (پس له ناامیدی) بیزاره منکران.

تفسیر: یعنی هغه شیان چه د الله تعالی شریکان گرځوئ کله چه په مطلوب وخت کښی په کار ورنشی نو ورشخه منکریوی او داسی به وائی ﴿وَاللّٰهُ رَبُّنَا لَکُمَا مُشْرِکَیْن﴾ قسم دی په الله چه مونږ مشرکان نه و.

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِئِدِ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٣﴾

او په هغه ورځ چه ودریوی قیامت په دغه ورځ کښی تار په تار خپاره (خواره) به شی گرد (تول) مخلوقات (په دی شان سره)

تفسیر: یعنی نیک او بد او هر قسم خلق به سره بیل کرل شی. او هره یوه دله به جلا جلا (جدا جدا) خپلو ځایونو ته ورسوله شی چه تفصیل ئی په دغه راتلونکی آیت کښی راځی

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٤﴾

پس هر څه هغه (کسان) چه ایمان ئی راوړی دی او کری ئی دی ښه (عملونه) پس دوی به په روضه (د جنت) کښی خوشاله کرل شی (چه له ډیری خوشالی به ئی مخونه تجلی کوی)

تفسیر: یعنی په انعام او اکرام سره به پری رحمت وکړ شی. او له هر راز (قسم) لذت او خوښی ځنی به مستفید او متمتع شی دغه د نیکانو د هستوګنی ځای دی. له دی نه وروسته د بدانو ځای هم رابښی، مطلب ئی دا چه د دواړو په منځ کښی به داسی تفریق او بیلتون وکړ شی چه له هغه ځنی به بل زیات کوم بیلتون امکان ونه لری.

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحَضَّرُونَ ﴿١٥﴾ فَسَبِّحْ لِلَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٦﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٧﴾

او هر شه هغه کسان چه کافران شوی دی او دروغجن ئی شمیرلی دی آیتونه (د قرآن) زمونږ او (کافران دی) په ملاقات د آخرت پس دغه کسان په عذاب کښی حاضر کړی شوی دی. پس (تسبیح ووايي د الله) تسبیح د الله کله چه داخل شی په بیګا (ماښام) کښی او کله چه ننوځی په سبا کښی او خاص هم ده ته د ټولو ثناء صفت په آسمانونو کښی او په ځمکه کښی او کله چه ننوځی په آخر د ورځی کښی او کله چه ننوځی په (وخت د) مازپښین کښی

تفسیر: یعنی که جنت غوړئ نو الله تعالی یاد کړئ چه د هغه یاد په زړونو، ژبه، اعضاو او ټولو جوارحو سره کیږی په لمانځه کښی د دریو واړو ډولو (طریقو) یاد سره جمع کړی شوی دی او د فرض لمانځه وختونه هم دغه دی چه په دغه آیت کښی بیان شوی دی یعنی سبا او ماښام چه مغرب او عشاء پکښی شامل دی د ورځی وروستی وخت مازیګر او مازپښین کله چه لمر له نصف النهاره واړی چه هم دغه پنځه واړه وختونه د لمانځه دی په دغو وختونو کښی د الله تعالی د رحمت یا قدرت یا عظمت آثار لا زیات ښکاره او ظاهریږی. لمر د اجسامو په عالم کښی له گردو (ټولو) ځنی لویه او روښانه کړه ده چه بالواسطه یا بلاواسطه د ده له فیض او تاثیر څخه به د اسبابو په عالم کښی ښائی هیڅ یو مادی مخلوق مستثنی نه وی. لکه چه د «ارض النجوم» مصنف دغه موضوع په ډیره شرح او بسط سره ثابته کړی ده په هم دی ښا د ستوریو عابدانو لمر خپل لوی معبود ګرځولی ؤ چه د هم هغه په لوری د حضرت ابراهیم علیه السلام په دغه قول ﴿هَذَا رَبِّيَ هَذَا الْكَبَرُ﴾ کښی اشاره ده د دوی د عجز او بیچارګی او د لمر پرستانو له دغه لوی فیض ځنی د محرومی ښکاره مظاهره هم په هم دغو پنځو وختونو کښی کیږی. سهار څه وخت چه لا لمر نه وی راختلی او غرمه څه وخت چه لمر په زوال شروع کوی او د ده په عروج کښی کمی پیښیږی او مازدیګر کله چه د ده په حرارت او رڼا (رنرا) کښی په ښکاره ډول (طریقه) سره ضعف واقع کیږی او له غروب څخه وروسته کله چه د ده نورانی وړانګو له اتصال څخه د ده عابدین په کلی ډول (طریقه) سره محرومیږی بیا د ماسخوتن په وخت کله چه شفق هم بیخی غائب شی او د رڼا (رنرا) ډیر خفیف آثار هم په افق کښی باقی پاتی نشی په دغو وختونو کښی موحدینو ته حکم وشو چه د لوی خدای عبادت کوئ! او د لمانځه په ابتداء کښی په «الله اکبر» ویلو سره د هغه لوی موحد ابراهیم خلیل الله اقتدا کوئ چه هغه له «هذا ربی هذا اکبر» څخه وروسته ویلی وو ﴿إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ جزء ۷ (د انعام (۹) رکوع) ۷۹ آیت ښائی په دغه آیت کښی ﴿وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ویلو سره ئی د دی مطلب یادونه کړی وی چه د تسبیح او تنزیه او یادولو لایق هم هغه جامع الصفات ذات کیدی شی چه د ده حمد «ثنا» او ښیګڼی (فائدی) د

آسمانونو او عُمكى قول كائنات د حال او قال په ژبه بيانوى. بل كوم مجبور او عاجز مخلوق د دى خبرى استحقاق نه لري كه څه هم په نظر كښى ډير لوى او خورا (ډير) ستر هم ښكاره شى وروسته له دى نه د لوى خداى د عينو عظيمه و شتونو او كامله و صفاتو بيان دى خو د معبوديت استحقاق په پوره ډول (طريقه) ښكاره او څرگند شى په دغه ضمن كښى د بعث بعدالموت په مسئله هم كافى رڼا (رڼا) اچولى شوى ده.

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾

راوياسى (الله) ژوندى له مړى (لكه مرغه له هگى نه عالم له جاهل څخه) او راوياسى (الله) مړى له ژوندى (لكه جاهل له عالم څخه هگى له مرغه څخه) او ژوندى كوى عُمكه پس له مرغه (وچوالى) د هغى او په مثل (د راويستلو د دغو شيانو) راويستل كيږي تاسى (له قبرونو نه)

تفسير: يعنى انسان له نطفى څخه او نطفه له انسان څخه، مرغان له هگى څخه، هگى له مرغانو څخه، مؤمن له كافر څخه، كافر له مؤمن څخه پيدا كوى. او عُمكه څه وخت چه وچه كلكه او مړه شى نو د خپل رحمت په اوبو سره ئى ژوندى او سمسوره كوى. لنډه دا چه موت او حيات حقيقى وي كه مجازى، حسى وي كه معنوى د دى ټولو واك (قبضه) او اختيار د الله تعالى د قدرت په لاس كښى دى. نو بيا ستاسى ژوندى كول او له قبرونو غنى بيا راپاخول د ده په نزد كوم سخت او مشكل كار نه دى بلكه الله تعالى ته خورا (ډير) آسان دى.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾

او يوه له نښو (د قدرت) د دغه (الله) دا ده چه پيدا ئى كړ (اصل د) تاسى له خاورو بيا اوس تاسى يى بشر خوريږئ (په عُمكه كښى)

تفسير: يعنى آدم عليه السلام ئى له خاورو څخه پيدا كړ. بيا د الله تعالى دغه كامله قدرت او بالغه حكمت ته وگورئ چه د هغه اولاد ئى په څه اندازه ډير او تر كومى پيمانى ئى په عُمكه كښى خور كړ او له دغه خوريدلو نه وروسته ئى په څه اندازه عجيبى او غريبى هوښيارى د خاورو دى مجسمى وښودلى.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ
مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿۳۱﴾

او (عینى) له نښو (د قدرت) د دغه (الله) دا دی چه پیدا کړی ئی دی
تاسی ته له نفسونو (عنانونو) ستاسی ښځی (جوره) دپاره د دی چه مائل شی
دوی ته (او مطمئن اوسئ) او گرځولی ئی ده په منع ستاسی (او د ښځو)
کښی دوستی او مهربانی بیشکه په دغه (پیدا کولو د مودت او رحمت په منع
د ازواجو) کښی خامخا ډیری نښی د قدرت دی دپاره د (هغه) قوم چه فکر
کوی (د الله په صنع کښی)

تفسیر: یعنی رومی ئی له خاورو څخه آدم علیه السلام پیدا کړ بیا ئی له آدم علیه السلام څخه
د ده جوره پیدا کړه څو له هغی څخه انس او اطمینان واخلی او په خلقی دول (طریقه) ئی د
دواړو صنفونو نارینه او ښځی په منع کښی خاص قسم مینه او محبت او الفت واچوو څو د
ازدواج اصلی مقصود تری حاصل شی. لکه چه د دغو دواړو د اختلاط او گډ اوسیدلو څخه
انسانی نسل په دنیا کښی خپور (خور) شو. لکه چه الله تعالی د النساء د سورت په (۱) رکوع
آیت کښی وائی ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ
وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ ﴿۳۲﴾

او (عینى) له نښو (د قدرت) د دغه (الله) پیدا کول د آسمانونو او (پیدا
کول د) ځمکى او اختلاف دی د ژبو ستاسی او (بل اختلاف دی) د رنگونو
ستاسی بیشکه په دغه (اختلاف کښی) خامخا ډیری نښی (د قدرت) دی
دپاره د عالمانو پوهانو.

تفسیر: گرد (تول) انسانان ئی له یوه مور او پلار څخه پیدا او سره ئی مخلوط او میشته او د
ځمکى په ټولو نقاطو کښی ئی خپاره (خواره) کړل، د هر یوه ژبه او وینا ئی سره بیله کړه.
که د یوه مملکت سړی بل ملک ته ورشی د ژبی په اعتبار محض پردی او اجنبی ښکاری. بیا

وگوري چه د دنيا له شروع څخه تر نن ورځې پوري څومره بېشماره انسانان پيدا شوي دي مگر هيڅ يوه داسې جوړه انسانان نه پيدا كيږي چه د هغو شوندي، ژبي لهجه تلفظ، د تكلم طرز او نور خصائص سره يو شان وي. هم هغسې چه د هر انسان شكل او صورت او رنگ او نور سره جلا (جدا) او ممتاز دي غږ او شوندي او لهجه ئي هم بيځنې سره بيل دي، هيڅ يو داسې دوه انسانان نه پيدا كيږي چه د دوي په غږ او رنگ، هيئت، وضعيت كښي كومه بيلوونكي علامه او نښه نه وي. د عالم له ابتداء څخه تر نن ورځې پوري نوي نوي صورتونه، او د وينا او تكلم نوي نوي حالات ليدل كيږي او سره له هغه د الله تعاليٰ خزانه هم هغسې دكه پرته دي. په واقع كښي دغه د الله تعاليٰ لوي قدرت څخه څومره يوه لويه نښه ده. فتذكرو يااولي الالباب!

وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِّنْ قَضِيَّةٍ

او (ځينې) له نښو (د كامل قدرت) د دغه (الله) خوب ستاسې دي په شپه كښي او په ورځ كښي او طلب ستاسې دي (په ورځ كښي) له فضله د الله

تفسير: حضرت شاه صاحب ليكي چه «د انسان دوه حالتونه سره بدلېږي. كه ویده شي نو د تيږي (گټي) په شان بي هوشه او بيخبره پروت وي او كه د رزق او روزي په تلاش لگيا شي نو په داسې پوهه او هوشيارۍ لگيا كيږي چه د ده په شان بل هيڅوك هوشيار نه ليدل كيږي. په اصل كښي شپه د خوب دپاره ده او ورځ د روزي د تلاش لپاره مخصوصه ده نو ځكه په هم دغو دواړو وختونو كښي هم دغه دواړه كارونه اجرا كيږي»

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٢﴾

بېشكه په دي (خوب او معيشت) كښي خامخا ديږي نښي (د قدرت) دي دپاره (د هغه) قوم چه اوري

تفسير: يعنې څه چه اوري په ياد ئي ساتي لكه چه د ابن كثير رحمة الله عليه په تفسير كښي راغلي دي. حضرت شاه صاحب ليكي چه «د خپل خوب حالات نه ويني ليكن د نورو خلقو د ژبو څخه ئي اوري» (موضح) دغه د «يسمعون» د لفظ د اختيارولو نكته شوه.

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا

او (ځينې) له نښو (د قدرت) د دغه (الله دا دي) چه ښيي تاسې ته بريښنا

دپاره د ویری (له تندر) او دپاره د امید د باران

تفسیر: د برق او د بریښنا د سخت بریښیدلو څخه خلق ویریږي او دغسی تصور کوی نه چه تندر راولویری. یا باران له خپلی اندازی څخه زیات ونه ویریږي چه د هغه له امله (وحي) جانی او مالی تلفات واقع نه شی او هیله (طمع) او امید هم ورته لری چه که دغه وریدل گتور واقع شی نو گرد (قول) دنیوی کارونه به ښه وچلیږي. هغه مسافران چه په دغو تورو تیارو کښی سفر کوی کله دغه د بریښنا بریښیدل ځان ته غنیمت گڼي چه تر ډیر لری پوری د هغی د رڼا (رڼرا) په اثر لار او نور شیان ورڅرگندیږي، او کله کله دوی هم تری ویریږي.

وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

إِنِّي فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣١﴾

او نازلوی (الله) له (طرفه) د آسمان څخه اوبه پس ژوندی کوی په دغو (اوبو) سره ځمکه وروسته له مرگ (وچوالی) د دی بیشکه چه په دغه (بریښنا او باران) کښی خامخا ډیری نشی (د قدرت) دی دپاره (د هغه) قوم چه عقل لری «او تدبر کوی په امورو کښی».

تفسیر: یعنی له دی نه وپوهیږئ، چه له مرگ څخه وروسته ستاسی بیا ژوندی کول کوم مشکل کار نه دی.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ

دَعْوَةً تَمِّنُّ مِنَ الْأَرْضِ إِذْ أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٣٢﴾

او (ځینی) له نشو (د قدرت) د دغه (الله دا دی) چه ولاړ دی آسمان (پاس بی له سترو او نه لویږي) او ځمکه په امر حکم د الله سره بیا کله چه راوبولی تاسی په بللو سره له ځمکی څخه ناڅاپه تاسی راوړئ (ژوندی له قبرونو خپلو څخه)

تفسیر: رومي د ځمکی او آسمان د پیدا کولو ذکر وشو دلته ئی د هغو بقاء او قیام وښود چه

هغه هم د الله تعالى په حکم سره دی او له سره امکان نه لری چه هیڅ یو له دوی نه د خپل ثقل د مرکز څخه بی غایه شی یا یو په بل باندی ولویږی او د کائناتو نظام تار په تار او وران او ویجاړ کړی. یعنی ځمکه او آسمان به تر هغه پوری چه د الله تعالى حکم وی قائم وی بیا څه وخت چه د ځمکې او د آسمان او د نورو موجوداتو میعاد پوره شی او سر ته ورسیدي د الله تعالى د یوه غږ په اثر به تاسی گرد (تول) له خپلو قبرونو څخه ژوندی راوځی او د حشر میدان ته به مندی وهی او هلته به سره تولیږی.

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ كُلُّ لَهٗ قٰنِتُوْنَ ﴿٣١﴾

او خاص الله لره دی هر هغه چه په آسمانونو کښی دی او په ځمکه کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکې خلقاً، ملکاً وعبیداً) دا تول دغه (الله) ته اطاعت کوونکی دی.

تفسیر: یعنی د آسمانونو او ځمکې تول اوسیدونکی د ده مخلوق، مملوک، بندگان او رعیت دی او هیڅوک له سره د دغی خبری قوت او طاقت نه لری چه د الله تعالى د دغو تکوینی احکامو له قبول څخه غاړه وغړولی شی.

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلٰی فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾

او (الله) هم هغه (مطلق قادر) دی چه اول ځلی پیدا کوی خلق بیا به راژوندی کوی (دا خلق) او دغه (بیا ژوندی راپاخول هم) ډیر آسان دی په دغه (الله) او خاص الله لره دی شان، صفت ډیر لوی، لوړ (اوچت) په آسمانونو کښی او په ځمکه کښی (له عقل او ادراک څخه پورته) او هم دی دی ښه غالب، قوی (د احکامو په انفاذ) ښه حکمت والا (چه هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی).

تفسیر: یعنی د الله تعالى د قدرت په مقابل کښی تول سره برابر دی، لیکن ستاسی د محسوساتو په اعتبار د اول ځل پیدا کولو په نسبت د دوهم ځل اعاده خو بڼی چه ډیر سهل او آسان وی. نو بیا به دغه ډیره عجیبه خبره وی چه په اول ځل پیدایښت کښی تاسی الله تعالى قادر منی مگر په دوهم ځل کښی د الله تعالى پیدایښت مستبعد گنی؟

﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى﴾ الآية - او خاص الله تعالى لره دی شان، صفت دیر لوی لور (اوچت) په آسمانونو او ځمکه کښی الخ)

تنبیه: یعنی له اعلى غنى اعلى صفات او له لور (اوچت) څخه لور (اوچت) شان د الله تعالى شان او صفتونه دی. په آسمان او ځمکه کښی هیڅ یو شی په خپل حسن او ښه والی کښی د الله تعالى له شان سره برابر او مساوی لا څه بلکه ادنی صفت او مشابعت ته ئی هم ځان نشی رسولی. الله تعالى له گردو (تولو) هغو شیانو څخه په جلال، جمال، کمال، مثال او نورو ممیزاتو (خصوصیاتو) کښی اولی، اعلى، ارفع او اقدس دی چه د مخلوقاتو په وهم او تصور کښی راتلی نشی. بلکه هر هغه حسن او ښه والی چه هر چیری لیدل کیږی او موجود وی هغه تول د الله تعالى د کمالاتو یوه ادنی پلوشه ده.

حضرت شاه صاحب لیکي چه «آسمانی پربندی نه څه خوری او نه څه څښی او نه بشري نورو حاجاتو ته څه اړتیا (احتیاج) او مجبوری لری بی له عبادت څخه بل څه مشغولیت نه لری او د ځمکی مخلوقات په تولو شیانو ککر دی خو سره له دی د الله تعالى اصلی ثنا او صفت نه د هغو او نه د دوی له لاسه پوره دی، هغه خورا (دیر) لوی او پاک ذات دی. «موضح».

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم

و زهر چه گفته اندوشنید یم وخوانده ایم

منزل تمام گشت و به پایان رسید عمر

ما همچنان در اول وصف تو مانده ایم

خدای دی خیر ورکری څه ښه ئی ویلی دی.

ای برون ازوهم وقال وقیل من

خاک بر فرق من و تمثیل من

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ هَلْ لَّكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

مِّنْ شُرَكَاءَ فِي مَآرَزِقُنْكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ

أَنفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

بیانوی (الله) تاسی ته (ای مشرکانو) یو مثال له ځانونو ستاسی څخه (هغه مثال دا دی) آیا شته تاسی ته (بلکه شته) له هغو مریانو چه مالکان شوی دی د هغو ښی لاسونه ستاسی څه شریکان (له تاسی سره) په هغه څه کښی چه درکری دی مونږ تاسی ته پس تاسی (او دا مریان مو) په هغه (رزق) کښی

سره برابر يي چه ويريوي له هغو لکه ويريډل ستاسي له نفسونو (د نورو اصيلاوو شريکانو) خپلو په مثل د دغه (تفصيل) په تفصيل سره بيانوو مونږ آيتونه (د قدرت) دپاره (د هغه) قوم چه عقل لري (تدبر کوي).

تفسير: يعنی د شرک په قباحه او بطلان د پوهولو له پاره الله تعالی ستاسي له احوالو څخه يو مثال راوړي او بيانوي، او هغه دا دی چه ستاسي د لاس مال (يعنی وينځه او مريي) چه تاسي د هغو ظاهري او مجازي مالکان او خاوندان يي. په خپله هغه روزي او مال او متاع کښي چه الله تعالی تاسي ته درکړي دی آیا هغوی له خپلو ځانونو سره مساوي او برابر منلي شي؟ لکه چه ستاسي په مشترکو مالونو جايدادونو او شتو کښي ستاسي وروڼه او نور اقارب او خپلوان سره شريکان دی او تل داسي انديښنه درسره وي نه چه په هغه مشترک مال کښي څه ناجائزه تصرف او مداخله ونه شي او که داسي کوم لاس وهنه په هغه کښي وشي نو تاسي تری متاثر او خپه کيږئ او د هغه په ویش او ترکه کولو پسې کيږئ. يا لږ تر لږه دغسې پوښتنه کوي چه ولي زما د اجازي او خوښي څخه پرته (علاوه) هغه کار يا تصرف په دغه شي کښي شوی دی؟ آیا کوم دغسې فکر کوم بادر ته د خپل مريي او خدمتگار په نسبت پيدا کيدی شي؟ او که نشي پيدا کيدی نو ښه وپوهيږئ څه وخت چه د يوه وړوکی مالک او بادر حال داسي دی نو هغه حقيقي او يقيني الله او مالک به د خپل بنده او غلام څه پروا کوي؟ چه تاسي له خپل حماقت، جهالت او ناپوهي نه هغه د ده شريک او ورسره مساوي گرځولي دي. يو مريي په هيڅ حال د خپل بادر په مال او اسباب کښي شريک کيدی نشي حال دا چه دغه دواړه د الله تعالی مخلوق دی او د ده له ورکړي شوی روزي څخه خوري مگر يو مخلوق بلکه د مخلوق مصنوع به څرنگه د الله تعالی په الوهيت کښي شريک کيدی شي؟ او داسي يوه مهمه خبره يو عقلمن سړی له سره نشي منلی؟.

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي
مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٩﴾

بلکه متابعت کوي هغه کسان چه ظلم ئي کړی دی (په شريک نيولو له الله سره) د آرزوگانو خپلو بي له علم (او حجت) څخه پس څوک به سمه صافه لاره وښيي هغه چاته چه گمراه کړی وي (دی) الله (بلکه هادي نه لري) او نشته دوی لپاره هيڅوک له مرسته (مدد) کوونکو (چه خلاص ئي کړی له عذاب نه)

تفسير: يعنی دغه بي انصافه خلق به په داسي ښکاره او څرگندو خبرو څرنگه وپوهيږي حال دا

چه هغوی له سره نه غواړی چه غان پری وپوهوی بلکه د جهالت او هواپرستی له سببه محض د اوهامو او نفسی غوښتنو په متابعت او پیروی کښی مشغول او لگیا دی.

﴿فَمَنْ يُهْدِ﴾ الآية - پس څوک به سمه صافه لاره وښی هغه چاته چه گمراه کړی وی دی الله بلکه، هادی نه لری)

تنبیه: یعنی هر هغه چاته چه الله تعالی د ده د بی انصافی، جهل، او هواپرستی په سبب د حق لاری تلو او پوهیدلو توفیق ور نه کړی نو څوک به د دغی خبری طاقت او توان ولری چه هغه پوه کړی او سمه لار ور وښی؟ یا ورسره مرسته (مدد) او معاونت وکړی؟ یا ئی له گمراهی او تباهی غنی وژغوری (وساتی)؟ نو د داسی خلقو له طرفه زیات مه متحسر او مه خپه کیږه! او له دوی غنی قطع نظر وکړه او بیخی الله تعالی ته متوجه اوسه! او په خپل فطری دین تینگ اوسه!

فَاقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا كُلٌّ جُزْءٌ مِمَّا دَعَاهُ فَزُحُونِ ﴿٣٢﴾

پس برابر کړه (ای محمده!) مخ خپل دین ته په داسی حال چه مایل اوسی حق ته لارم ونیسئ پیدایښت د الله هغه چه پیدا کړی دی (الله) خلق په هغه (پیدایښت) چه نشته له سره بدلول پیدایښت (دین) د الله ته (او مه ئی بدلوی چه شریک ورسره پیدا کړئ) دا هم هغه دین سم دی (چه هیڅ کوږوالی په هغه کښی نشته) ولیکن زیاتره خلق نه پوهیږی (په توحید د الله) حال دا چه رجوع کوونکی یی دغه (الله) ته او وبریږئ له (عذابه د) الله او قائموی (سم دروی سره له تولو حقوقو) لمونځ او مه کیږئ تاسی له مشرکانو (یعنی) له هغو (مشرکانو) چه تار په تار کړی ئی دی دین خپل او شوی وو دوی ډلی ډلی هر یوه ډله (چه ده له دوی نه) په هغه (دین) چه له دوی څخه دی خوشاله دی.

تفسیر: یعنی هر هغه څوک چه له گمراهی غنی په هیڅ یو شان سره نه غواړی چه ووغی نو هغه پرېږده چه د هم دغه کفر او شرک په ختو کښی نښتی پروت وی او ته له دوی نه مخ وگرځوه! او یوازی له الله تعالی سره خپل تعلقات تینگ وساته! او یوازی د هغه حق دین په پوره توجه

تینگ ونسيه!

﴿فَطَرَتُ اللَّهُ﴾ لارم ونيسى پيدايښت د الله تعالى هغه چه پيدا كړى دى الله تعالى خلق په هغه پيدايښت الله تعالى د انسان فطرت او جوړښت په ابتداء كښى داسى گرځولى دى كه دى وغواړي چه په حق غان پوه كړى او وئى منى نو غان ورباندې پوهولى او منلى شى څكه چه د فطرت له ابتداء څخه ئى د خپل اجمالى معرفت يوه سپرغى د ده په زړه كښى د هدايت د تخم په شان شندلى (كرلى) ده كه د اطرافو او شاو خوا د خرابو اثراتو څخه متاثر نشى او په خپل اصلى طبيعت پريښودل شى نو يقيناً به حق دين اختيار كړى او بل طرف ته به متوجه نشى. د «ألس» د عهد قصه هم دغه طرف ته اشاره كوي او په صحيحو احاديثو كښى تصريح ده چه «هر مولود په فطرت د (اسلام) پيدا كيږي، وروسته مور او پلار ئى دى يهودى يا نصرانى يا مجوسى گرځوي» په يوه قدسى حديث كښى راغلى دى «ما خپل بندگان (حنفاء) پيدا كړى دى بيا شيطانانو دوى اغواء او له سمى لياري ايستلى دى» په هر حال حق دين، حنيف دين، قيم دين هغه دين دى چه كه انسان په خپل اصلى فطرت پريښودلى شى نو بالطبع هغه ته متمايل كيږي. د ټولو انسانانو فطرت الله تعالى هم داسى پيدا كړى دى چه په هغه كښى له سره تفاوت او تبديل نشته. فرض ئى كړئ كه د فرعون يا ابوجهل په اصلى فطرت كښى دغه استعداد او صلاحيت موجود نه وي نو دوى ته د حق د منلو دعوت او د دوى مكلف گرځول صحيح او درست نه وو لكه چه خېښتى، تيږى (گتتى)، ونى خاورى، شگى، حيوانات او نور موجودات په شرايعو سره نه دى مكلف شوى د انساني فطرت د دغه مساوات دغه اثر دى چه د دين دير منلى اصول او مهم اساس نور مگرد (ټول) انسانان هم په يوه نه يوه رنگ منى اكر كه په هغه باندې په ښه ډول (طريقه) قايم او تينگ هم نه وي ولاړ.

حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليكي «يعنى الله تعالى د ټولو مالک حاكم او له گردو (ټولو) ځنى لوى، پورته او اقدس دى او هيڅوك له هغه سره نه دى برابر، د هيچا زور په ده نه رسيږي په دغو خبرو باندې مگرد (ټول) خلق پوهيږي نو د هغه په لاره تگ په كار دى، هم داسى يوه انسان ته جاني يا مالى ضرر رسول، په نامه او ناموس ئى عيب لگول، هر څوك بد گڼي. هم دغسى د الله تعالى يادول، په فقيرانو او مساكينو زړه سوي او شفقت لرل، د حقوقو پوره اداء كول، تگى، چم، فريب نه كول، هر يوه انسان ته ښه ښكاري او په ښه نظر ئى گوري په دغه لياره تلل هم دغه حق دين دى او هم دغه ته فطرى امور وائى مگرد د دغه شيانو د اجرا كولو ډول (طريقه) الله تعالى د خپلو انبياؤ په ژبه خلقو ته ښوولى دى.»

﴿لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ﴾ نشته له سره بدلول پيدايښت دين د الله ته او مه ئى بدلوى چه شريك ورسره پيدا كړئ) يعنى د اصلى پيدايښت په اعتبار هيڅ يو فرق او تغثير او تبديل پكښى نشته د هر انساني فرد فطرت د حق د قبول لپاره صالح او مستعد گرځولى شوى دى، يا ئى دا مطلب په هر هغه فطرت چه الله تعالى خپل مخلوق پيدا كړى دى تاسى په خپل واک (قبضه) او اختيار هغه مه بدلوى او مه ئى خرابوى! هغه تخم او استعداد چه په تاسى كښى كړلى شوى دى

هغه په خپلي بي توجي يا بي تمیزی مه خرابوئ!

﴿ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ﴾ دا هم هغه دين سم دی چه هيڅ کوروالی پر هغه کښی نشته وليکن زیاتره خلق نه پوهیږی په توحید د الله تعالیٰ یعنی سمه لاره او حق دين هم دغه د فطرت غږ دی، خو زیاتره خلق په دغه نکته نه پوهیږی.

﴿مُنِيبِينَ إِلَيْهِ﴾ حال دا چه تاسی رجوع کوونکی یی دغه الله ته) یعنی اصلی دين ټینگ ونیسئ! او د هم هغه په طرف توبه او رجوع وکړئ! که محض د دنیوی مصلحت لپاره مو دغه کار وکړ نو دين به مو درست نه وی.

وروسته له دی نه د فطرت د دين مهمو اصولو ته پام گرځولی شوی دی مثلاً اتقاء (له الله تعالیٰ څخه ویریدل) د لمانځه سم درول، د خفی او جلی شرک څخه بیزاری او د مشرکانو له عقایدو څخه اجتناب او په دين کښی نفاق، تفرقه نه غورځول.

﴿مِنَ الَّذِينَ تَوَكَّلُوا عَلَيْهِمْ﴾ له هغو مشرکانو چه تار په تار کړی ئی دی دين خپل او شوی وو دوی دلی دلی هر یوه دله چه ده له دوی نه په هغه دين چه له دوی څخه دی خوشاله دی) یعنی د دين الفطرت له اصولو څخه بیل پاتی شوی دی او په خپلو ادیانو او مذاهبو کښی ئی نفاق او تفرقه غورځولی ده، دیری فرقی ئی سره جوړی کړی دی، د هری یوی عقیده، مذهب، مشرب او مسلک سره بیل او جلا (جدا) دی، هر هغه چه په غلطه یا په هوا او هوس ئی کومه عقیده قائمه کړه یا کومه طریقه ئی ایجاد کړه نو یوه تولنه په هغی پسی شوه، لږ څه موده وروسته له هغی څخه دیری فرقی جوړی شوی بیا هره یوه فرقه په خپلو هم هغو ټاکلو اصولو او عقایدو که څه هم هغه دیر چټی (بیکاره) او مهمل هم وی، داسی مین گرځیدلی دی چه د خپلی غلطی د امکان تصور ئی هم په ماغزو کښی نه گرځی.

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا
أَذَقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَكْفُرُوا
بِمَا اتَّخَذُوا مَتَعَةً فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

او کله چه ورسپړی خلقو ته څه ضرر نو بولی دوی رب خپل په داسی حال کښی چه رجوع کوونکی وی خاص الله ته بیا کله چه وشکوی (الله) دوی ته له خپله طرفه کوم رحمت (مهربانی) ناڅاپه یوه دله له دوی نه له رب خپل سره شریکان نیسی دپاره د دی چه ناشکری وکړی (او کافر شی) په هغو (نعمتونو) چه ورکړی دی مونږ دوی ته پس گته (فائده) اخلی (ای کفارو څو ورځی) پس ژر به معلوم کړئ تاسی (عاقبت د عمل خپل)

تفسير: يعني خرنګه چه د هر انسان فطرت په ښو کارونو باندې پوهيږي هم دا راز (قسم) د هر انسان فطرت الله تعالى ته په رجوع کولو هم پوهيږي لکه چه دا حقيقت د خوف او سختي په وخت کښې څرګنديږي (ښکاره کيږي) ډير لوی کبرجن او سرکش انسان هم د مصيبت او غم په وخت کښې ښې اختياره الله تعالى ته رجوع کوي او د ده په دربار کښې په دعا او زاري شروع کوي او په دغه وخت کښې ئې نور وړوکی وسایل او د دروغو وسائط له فکره وځي او هم هغه واقعي او حقيقي مالک الملک ئې په ياد پاتې کيږي چه د هغه په طرف انساني فطرت لارښوونه کوي مګر افسوس چه انسان په دغه حالت تر ډيري مودې پوري قايم نه پاتې کيږي څه وخت چه د الله تعالى په لطف او مهرباني مصيبت ورڅخه لري شي بيا له الله تعالى څخه غافليږي او د هم هغو باطلو معبودانو په ستاينو (صفتونو) لګيا کيږي. ګواکي دوی د خپل دغه وضعيت څخه داسې څرګندوي (ښکاره کوي) چه دغه شي د هم دغو عطا او ورکړه ده او الله تعالى هيڅ شي مونږ ته نه دی راکړي (العياذ بالله) ښه دی دوی دی څو ورځې خوښ اوسي او مزی دی کوي، وروسته به معلوميږي چه د دغه کفر او ناشکري نتيجه څه کيږي؟ که انسانيت وی نو دی به پوهيږي چه هغه لوی ذات ته چه د ده ضمير د سختي او مصيبت په وخت کښې ناری کولی هم هغه د دی خبری وړ (مستحق) او لایق دی چه تل ئې په ياد ولری.

أَمْ أَنْزَلْنَاهُمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾

آيا نازل کړی دی مونږ په دوی کوم برهان علمی سند پس هغه خبری کوي په هغه چه وو دوی په هغه سره شریک پیدا کوي (له الله سره دوی بلکه نه مو دی نازل کړی)

تفسير: يعني د سليم عقل او انساني فطرت شهادت په صاف ډول (طريقه) سره د شرک او کفر تردید کوي نو آيا دوی د هغه په خلاف کوم برهان، حجت او علمی سند لري؟ چه دغه راوښيي چه د الله تعالى په الوهيت کښې بل څوک هم د هغه شریک دی (معاذالله) کله چه هیشوک نشته نو د هغه د معبود ګرځولو استحقاق له کومه شو؟

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ نَّبَاهُ قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذْ هُمْ يَقْتُلُونَ ﴿٣٦﴾

او کله چه وڅکوو مونږ په خلقو څه رحمت (مهرباني) نو خوشاله شي دوی په

هغه او که ورسیري هغوی ته څه سختی په سبب د هغو (اعمالو) چه پخوا لیږلي دی لاسونو د دوی ناڅاپه به بیا دوی ناامیده شي (د الله له رحمت څخه)

تفسیر: یعنی د دغو خلقو عجیب حالت دی. کله چه د الله تعالی له رحمت مهربانی او احسان په عیش او عشرت کښی له خوبۍ او خوشالی په خپلو کالیو (جامو) کښی نه ځانږی او داسی ناز او نخری او کبر او غرور کوی چه خپل حد او اندازه نه پیژنی او خپل حقیقی محسن بیخي هیروی او که کوم وخت د خپلو اعمالو له شامته په کوم غم یا مصیبت کښی اخته شي نو بیخي ناامیده او مایوس شي او داسی گڼی چه اوس داسی څوک نشته چه دغه مصیبت زما له سره لری کړی او زما په امداد قادر وی. د مومن حال د ده په عکس دی. مومن په عیش، عشرت او راحت او نعمت کښی هم تل خپل حقیقی منعم یادوی د الله تعالی له فضل او مرحمت څخه خوبۍ کوی او په زړه او ژبه او عمل سره د الله تعالی حمد او شکر اداء کوی. که په کوم غم او مصیبت کښی مبتلا شي نو هغه په خورا (دیر) صبر، تحمل سره گالی (برداشت کوی) او له پاک الله ځنی په هغه کښی خپل ځان ته مرسته (مدد) او توفیق غواړی او تل دغسی هیله (طمع) او امید په خپل زړه کښی پالی چه څومره لوی او سخت مصیبت هم چه وی او په هره اندازه سره چه ظاهري اسباب او وسایل هم مخالف وی په یقینی ډول (طریقه) د الله تعالی فضل او کرم دغه گرد (تول) سره په بل مخ اړولی شي او دغه مکدره فضاء په یوی منوری هوا سره بدلولی شي. تنبیه: یو آیت ئی پخوا له دی نه ویلی ؤ چه «خلق د تنگۍ او سختی په وخت کښی خالص د الله تعالی په دربار کښی د عرض او نیاز غږ او آواز کوی» دلته ئی دغه وویل چه «د سختی او بدی د رسیدلو په وخت کښی دوی بی هیلی او ناامیده کیږی» په دغو دواړو کښی هیڅ اختلاف سره نشته. رومنی حالت یعنی د الله تعالی بلل ابتدائی منزل دی بیا کله چه سختی او مصیبت اوږدېږی او امتداد مومی نو بالاخره وارخطا او بی هیلی او ناامیده کیږی یا به د ځینو خلقو احوال هغسی وی او د ځینو احوال به داسی وی. والله تعالی اعلم.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ مُّؤْمِنُونَ ﴿٣٤﴾

آیا نه وینی (نه دی خبر) دوی چه بیشکه الله پراخوی رزق هر هغه چاته چه اراده وکړی او تنگوی ئی (هغه چاته چه وئی غواړی) بیشکه په دغه (بسط او قبض) کښی خامخا دلائل (د قدرت) دی دپاره د (هغه) قوم چه ایمان راوړی.

تفسير: يعنى كامل ايمان او يقين لرونكى پوهيږى چه د دنيا سختى او نرمى او د روزى زيات والى او كموالى او نور گورد (ٲول) شيان د ٲاك الله او د قادر خداى د قدرت په لاس كېنى دى. نو هر هغه وضعيت او احوال چه ورباندى راشى لازم دى چه بنده هغه په صبر او شكر سره ومنى! او په قضا سره خپله خوښى او رضا ښكاره كړى! د راحت او نعمت په وخت كېنى دى صبر او تحمل وكړى! او هيله من (آرزومند) او اميدوار دى اوسى چه الله تعالى په خپل فضل او مرحمت سره دغه ٲول زحمت او مصيبت له منځه لرى كوى.

فَاتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْيَتَامَىٰ وَالسَّبِيلَ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾

ٲس ور كړه (اى مؤمنه!) خاوند د قرابت ته حق د ده (چه نيكي او صلة الرحمى ده) او محتاج ته او مسافر ته دغه (وركول د حقوقو) خير غوره دى (له امساك څخه) دپاره د هغو كسانو چه اراده لرى د ثواب (رضا) د الله او هم دغه وركوونكى (د حقوقو) هم دوى دى خلاصيدونكى برياليان (كامياب)

تفسير: يعنى هر كله چه د فطرت په شهادت سره دغه ثابت شوه چه حقيقى مالك او رب العالمين هم هغه الله تعالى دى او د دنيا گورد (ٲول) نعمتونه د هم هغه ٲاك الله وركړه او عطا ده نو په هغو كسانو چه د ده خوښى او رضا غواړى او د ده د لقاء او د ليدلو آرزو او اميد لرى لازم دى چه د ده د هغه عطاء او وركړى غنى څه شى د ده په لاره كېنى صرف كړى. او د مسافرانو، محتاجانو او بى وسو خپلوانو له احواله ځان خبر او هغوى له خپل ځان څخه خوشاله كړى! او د خپلوانو حقوق درجه په درجه اداء كړى! نو دغسى بندگانو ته الله تعالى په دنيا او آخرت كېنى خير ور په برخه كوى.

وَمَا تَيْتُمْ مِن رَّيْبٍ إِلَّا لِرَبِّوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرُبُّوا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا تَيْتُمْ مِّنْ زَكَاةٍ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾

او هغه څه چه وركوى ئى تاسى له سود نه دپاره د دى چه زيات شى په مالونو د خلقو كېنى ٲس نه زياتيږى هغه په نزد د الله او هر هغه څه چه وركوى ئى تاسى له زكات څخه چه اراده لرئ تاسى په هغه سره د ثواب (او

رضاء) د الله پس دغه (محض الله ورکونکی) هم دوی دی زیاتوونکی (د حسناتو خپلو)

تفسیر: یعنی که څه هم په سود سره ظاهراً د مال زیاتوالی ښکاري، لیکن په حقیقت کې څه کمیږي لکه څه د کوم انسان بدن د پرسوب له امله (وحي) غټ او غورب ښکاري نو دغه د صحت او روغتیا علامه نه بلکه د رنځورۍ نښه او د مرګ پیغام دی او د زکات له ورکولو څخه اګر که په ښکاره ډول (طریقه) سره داسې ښکاري څه د څه مال کمیږي مګر څه په حقیقت کې زیاتېږي لکه څه د کوم مریض بدن له مسهل او تنقیی څخه وروسته ضعیف او ناتوانه ښکاري مګر بالاخره د ده صحت ښه کیږي د سود او زکات حال د انجام په اعتبار هم داسې وګڼئ ﴿يَبْحَثُ اللَّهُ الْيَتَامَى وَالصَّدَاقَاتِ﴾ د البقرة (۳۸) رکوع ۲۷۶ آیت په حدیث کې راغلی دی (که د خرما یوه دانه مؤمن په صدقه ورکړي نو څه د قیامت په ورځ دومره لوټیږي څه د یوه غره په اندازه به لویه ښکاري.

تنبيه: ځینو مفسرینو له «ربوا» څخه دلته سود نه دی مراد کړی بلکه د آیت مطلب ئی داسې بیان کړی دی څه هر څه انسان څه بل چاته په دغه مقصد یو څه شی ورکړي څه څه به له دغه څخه زیات شی ورکړي لوی احسان به ورسره وکړي. نو دغه ورکړه د الله تعالیٰ په دربار کې د ثواب او برکت موجب نه ګرځي که څه هم مباح ده او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حق کې دغه اباحت هم نه لري لفظه تعالیٰ «ولا تمنن تستكثر» د المدثر (۱) رکوع ۶ آیت «۲۹ جزء» والله تعالیٰ اعلم.

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكَ مِثْلَ شَيْءٍ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٩﴾

الله څه (مطلق قادر دی) څه پیدا کړي ئی یی تاسی (په درکولو د روح سره) بیا ئی روزي درکړي ده تاسی ته بیا مړه کوي بیا به ژوندي کړي تاسی (په بعث) سره آیا شته له دغو شریکانو ستاسی داسې څوک څه کولی شی څه له دغو (خلورو وارو کارونو) څخه کوم شی ؟ (بلکه نشي کولی) پاکی ده الله ته او ډیر لوی پورته دی شان د الله له دی نه څه شریک پیدا کوي دوی (له الله سره)

تفسیر: یعنی وژل، ژوندي کول، روزي ورکول، نور ګرد (ټول) شیان د الله تعالیٰ په واک (اختیار) کې دی نو بل شریک ئی له کومه شو او څرنگه د الوهیت مستحق وګرځید ؟

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ
لِيُنْزِلَهُمْ بَعْضُ الَّذِي عَلَيْهِمُ الْعَلَامُ يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾

ظاهر شو (آثار د) فساد په بر او بحر (په وچه او لونده) کښی په سبب د هغی (گناه او شرک) چه کړی دی لاسونو د خلقو دپاره د دی چه وڅکوی (الله) دوی ته څه (سزا) د هغو (عملونو) چه کړی دی دوی دپاره د دی چه واورى دوی (له دغو بدیو نه)

تفسیر: یعنی خلق د فطرت په دین قایم پاتی نشول، کفر او ظلم په دنیا کښی خپور (خور) شو او د هغو له شامته په ملکونو او جزایرو کښی خرابی او فساد خور شو نه په وچه کښی امن او سکون پاتی شو او نه په لونده کښی د غمکي مخ فتنی او فساد ونيو، بحری جنگونه او د جهازونو جنگونو او داره ماریو په سمندرونو کښی هم لوی شورماشو او طوفان ونبلاوه دغه گرد (تول) د دی له امله (وجی) چه الله تعالی اراده وکړه چه بندگان ئی د خپلو بدو اعمالو لږ څه خوند په دنیا کښی هم وڅکي پوره سزا خو دوی ته په آخرت کښی ورکوله کیږی مگر د هغی لږه نمونه هم دلته په هم دغه دنیا کښی دوی ته ورښوله کیږی ممکن دی چه ځینی خلق وویږی او په سمه لاره روان شی.

تنبیه: د بندگانو د بدو کارونو له سببه په وچه او لونده کښی د خرابی خپریدل (خوړیدل) که څه هم تل شوی دی او کیږی به، لیکن د نری تاریخ د هغه بی مثالو ویروونکی تخریب مثال چه د محمدی بعثت څخه مخکښی په عام ډول (طریقه) سره په مشرق او مغرب، وچه او لونده ئی غلبه کړی وه نشی ښوولی، اروپائی څیرونکو (محققینو) د دغی زمانی د تیاره حالت کومه نقشه چه ویستلی ده د هغی د لیدلو څخه د دی خبری اندازه په ښه ډول (طریقه) سره کیدی شی چه له اسلامی مؤرخینو څخه پرته (علاوه) نور هم په دغه مشهور او معروف صداقت هیڅ ډول (طریقه) تنقید او نکته گیری نشی کولی وگورئ د فرید وجدی دائرة المعارف د حمد ماده ښائی چه د هم دغی عمومی فتنی او فساد په ملحوظ قتاده رحمة الله دغه آیت د جاهلیت په زمانی حمل کړی وی.

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلُ كَانْ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٣٢﴾

ووايه (ای محمده! مشرکانو ته) چه وگرځئ په ځمکه کښی (د تیرو امتونو) پس وگورئ څرنگه شوه خاتمه د هغو کسانو چه پخوا له دوی څخه وو، و زیاتره د دوی مشرکان «نو د خپل شرک په سبب هلاک شول»

تفسیر: یعنی د زیاترو شامت د شرک په وجه راغلی دی او د ځینو نورو به د نورو گناهونو له سببه راغلی وی.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدٍّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يُصَدِّعُونَ ﴿٣٣﴾

پس برابر کړه مخ (وجود) خپل دین سم (معتدل د اسلام) ته پخوا له هغه چه راشی هغه ورځ چه نشته هیڅ بیرته گرځیدل هغی ته له (جانبه د) الله په دغه ورځ کښی به تار په تار شی دغه مخلوق (چه ځینی به جنت ته ځی او ځینی به دوزخ ته)

تفسیر: یعنی په دنیا کښی خو فتنه او فساد خپور (خور) شوی دی نو تاسی پر سم او معتدل دین چه د فطرت دین دی په ښه شان سره قایم او ټینگ اوسئ! چه د گردو (تولو) خرابیو او مفاسدو علاج په هم دغه دین سره دی. پخوا له هغه چه راشی هغه ورځ چه نشته هیڅ بیرته گرځیدل هغی ته له (جانبه د) الله تعالی یعنی د الله تعالی له طرفه د هغی راتلل قطعی او یقینی دی او هیڅ یو قوت او طاقت د هغی مخه نشی نیولی او نه به ئی په خپله الله تعالی وځنډوی (ایسار کړی). په دغه ورځ کښی به تار په تار شی دغه مخلوق یعنی نیکان جنت ته او بدان دوزخ ته لیږی. «فریق فی الجنة و فریق فی السعیر» د الشوری (۱) رکوع ۷ آیت (۲۵) جزء. حضرت شاه صاحب دغه د دنیا په احوالو حمل کوی او لیکي «یعنی د دین غلبه به وی په سزا رسیدلی کسان به سره جلا (جدا) شی او د الله جل جلاله مقبول بندگان به سره بیل شی.

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ، وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا نَفْسَهُمْ
يَهْدُونَ ﴿٣٤﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٣٥﴾

هر شوک چه کافر شو پس په هغه ده (سزا) د کفر د هغه او هر شوک چه وکړی (نیک عمل) پس خاص لپاره د ځانونو خپلو فرشونه غوړوی او په زړه پوری سامانی جوړوی لپاره د دی چه جزا ورکړی (الله) هغو کسانو ته چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) له فضله خپل څخه، بیشکه چه الله نه خوښوی کافران (نو ځکه ئی په دوزخ کښی غورځوی)

تفسیر: یعنی هر شوک چه کافر شو پس په هغه ده سزا د کفر د هغه چه د هغو گناه او وبال به پری لویږی او هر شوک چه وکړی نیک عمل پس خاص دپاره د ځانونو خپلو فرشونه غوړوی او په زړه پوری سامانی جوړوی یعنی په جنت کښی د دوی د آرامی او هوسائی (راحت) له پاره تیاری کیږی. او دپاره د دی چه جزا ورکړی الله تعالیٰ هغو کسانو ته چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه عملونه له فضل خپل څخه یعنی هومره چه ښه او نیک وی هغه ته به هم یوازی د الله تعالیٰ په فضل او مرحمت سره جنت ور په برخه کیږی «بیشکه چه الله تعالیٰ نه خوښوی کافران نو ځکه ئی په دوزخ کښی غورځوی» یعنی هر شوک چه هغه حقیقی مالک نه خوښوی هغه به چیری ښه ځای ومومی.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيَذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ
الْفُلُكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٧﴾

او ځینی له ښو (د قدرت) د الله دا دی چه رالیږی بادونه زیری ورکوونکی او دپاره د دی چه وڅکوی په تاسی (په سبب د دغو بادونو) ځینی (مزی) د رحمت خپل او بل دپاره د دی چه روانه شی پری بیږی په امر حکم د الله او دپاره د دی چه طلب کړئ (په چلولو د بیږی له ځینو) له فضل د الله څخه او دپاره د دی چه تاسی شکر ویاسئ (په دغو نعمتونو)

تفسیر: یعنی بادونه د رحمت د باران زیری او بشارت راوړی بیا د الله تعالیٰ لطف او مهربانی باران وروی. او رالیږی بادونه له پاره د دی چه روانه شی پری بیږی په امر حکم د الله تعالیٰ سره یعنی بادوان لرونکی جهازونه او بیږی په باد سره چلیږی او درومی او دخانی جهازونو او استمرونو ته هم د موافق باد له الوتلو څخه په تگ کښی کومک او معاونت رسیږی. او دپاره د دی چه طلب کړئ تاسی په چلولو د بیږی له ځینو له فضل د الله تعالیٰ څخه او له پاره د دی چه تاسی شکر ویاسئ په دغو نعمتونو یعنی د جهازونو په ذریعه تجارتی اموال منتقل او وړل کیږی او

د الله تعالى په فضل او مرحمت سره ډیره ښه گټه (فائده) ترې اخیستل کیدی شي بیا د الله تعالى په دغو نعمتونو په ښه شان سره د ده شکر اداء کړئ!
 تنبيه: پخوا له دې نه په بر او بحر کېښی د فتنې او د فساد د خوړیدلو ذکر وو د هغه په مقابل کېښی دلته د الله تعالى د نعمت او د زیری یادونه وشوه، ښائی دې ته هم اشاره وی چه د غبار، دوهو او بخار له خوړیدو وروسته دې ته هیله من (آرزومند) او امیدوار اوسو چه د الله تعالى د رحمت باران راتلونکی دی، داسی یخ او ساره بادونه الوحي او چلیدي چه د پاک الله د رحمت او فضل زیری او بشارتونه ورکوي، کفارو ته ښائی چه له شرارت او د نعمت له کفران څخه لاس واخلي او د الله تعالى دغو مراحمو او مهربانیو ته وگوري او دوی د ده د شکر گزارو بندگانو ځنی خپل ځان وگرځوي.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَأَنْتَقِمْنَا
 مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٤﴾

او خامخا په تحقیق لیږلی ؤ مونږ پخوا له تا (ای محمده! نور) رسولان په طرف د قومونو د دوی ته پس راغلل (دغه رسولان) دوی ته په معجزو ښکاره ؤ (د قدرت) پس بدل واخیست مونږ له هغو کسانو چه کافران شول (نو دوی مو هلاک کړل او مؤمنانو ته مو نصرت ورکړ) او دې حق (تفضلاً) په مونږ نصرت د مؤمنانو

تفسیر: یعنی پخوا ئی ویلی وو چه مقبول او مردود سره بیل کېږی شي. په منکرانو د دوی د گناه وبال او سزاء لویږی او پاک الله دوی نه خوښوی اوس دا ښکاره کوی چه د دغی خبری اظهار به په دنیا کېښی هم کیږی. دا د الله تعالى عادت او وعده ده چه له مکذبینو او مجرمینو څخه ضرور انتقام اخلي او کامل مؤمنان په خپلی مرستی (مدد) او اعانت سره په دښمنانو غالبوی. په منع کېښی د باران ذکر ځکه راغی څرنگه چه د رحمت د باران د نزول څخه پخوا بادونه چلیدي هم داسی د دین د غلبی علایم هم روشانه کیږی.

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيُبْسِطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ
 وَيَجْعَلُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا وَيَخْرِجُ مِنْ خَلْقِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ

مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُوَ يَتَّبِعُونَ ﴿٣٠﴾

الله هغه (مطلق قادر) دی چه رالیبری بادونه پس پورته کوی (په هوا کښی) وریځی پس خوروی دغه (وریځی) په آسمان کښی څرنګه چه اراده وکړی (الله) او ګرځوی دغه (وریځی) توتی توتی لاندی باندی پس وینی به ته (ای مخاطبه شاخکی د) باران چه راوځی له منځه د دغی (وریځی) پس کله چه ورسوی دغه باران هغه چاته چه اراده وکړی (الله) له بندګانو خپلو ناخاپه دوی خوشالیبری پری (او زیری پری کوی)

تفسیر: یعنی الله تعالی وریځی اول یو لوری ته او وروسته بل لوری ته خپروی (خوروی) هم داسی دین به هم منتشر او هر چیری خپور (خور) کړی لکه چه وئی هم کړل «او ګرځوی دغه وریځی توتی توتی لاندی باندی پس وینی به ته باران چه راوځی له منځه د دغی وریځی پس کله چه ورسوی الله دغه باران هغه چاته چه اراده وکړی له بندګانو خپلو ناخاپه دوی زیری کوی، خوشالیبری پری» یعنی هم داسی هر څوک چه د ایمان او روحانی باران څخه ګټه (فائده) اخلی نو خوښی پری کوی.

وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ ﴿٣١﴾

او بیشکه چه وو دوی پخوا له دی چه نازل کړی شوی ؤ په دوی (باران) پخوا له (ظهوره له) دی (وریځی او باران) خامخا ناامیده وو (له ورښت څخه ئی)

تفسیر: یعنی پخوا له دی نه خلق ناامیده وو تر دی چه د باران له راتګه لږ څه پخوا هم بیخی مایوس شوی وو چه په دغه باران به دغه مړه ژوندی شی څنګه چه د انسان حال دیر عجیب او غریب دی په لږ وخت کښی ناامیده او خپه کیږی بیا له لږ څه وخت نه وروسته له دیری خوښی نه خاندی او دیر خوشالیبری.

فَانْظُرْ إِلَى الثَّرَاحِمَاتِ اللَّهُ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَجْمِ الْهُوتِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٢﴾

نو وګوره (ای مخاطبه) ښی د رحمت (باران) د الله ته چه څرنګه ژوندی

کوی دی دغه غمکه په باران (د وښو په زرغونولو سره) وروسته له مروالی او وچوالی د هغی بیشکه دغه (ژوندی کوونکی د غمکی) خامخا ژوندی کوونکی د مرو هم دی. او هغه (الله) په هر شی باندی (چه اراده وکړی) ښه قادر دی (چه غینی ئی ژوندی کول او مړه کول دی)

تفسیر: یعنی خو ساعته پخوا له هر لوری خاوری او دوری پورته کیدی او غمکه وچه بی رونقه او مړه پرته وه ناڅاپه د الله تعالی له مهربانی څخه ژوندی، شنه او زرغونه شوه او دغه باران د غمکی دغه پت قوتونه څرنگه وینئ او راژوندی کړل، هم دغه حال دی په روحانی باران هم قیاس کړ شی چه له هغه څخه به په مرو زړونو کښی نوی روح پیدا شی او د الله تعالی دغه غمکه د «ظهر الفساد فی البر والبحر» له مرگ څخه وروسته به بیا ژوندی کیږی له هر طرفه به د الله تعالی د رحمت نښی او د دین آثار څرگندیږی (ښکاره کیږی) هغه استعداد او قابلیت چه د مودو راپه دی خوا په خاورو کښی موجود ؤ د رحمت د باران په څاڅکو سره ئی تر او تازه څرگنده او ښکاره کوی لکه چه الله تعالی د محمدی بعثت په وسیله دغه جلوه دنیا ته راښکاره کړه.

﴿إِنَّ ذَلِكَ لَنَبِيٍّ مِّنْهُ﴾ بیشکه هم دغه محی الارض خامخا ژوندی کوونکی د مرو هم دی او هم دغه الله تعالی په هر شی باندی چه اراده وکړی ښه قادر دی (یعنی دلته به مرو زړونو ته روحانی ژوندون ورکړی او د قیامت په ورځ به په مرو جسدونو کښی بیا نوی روح اچوی. د الله تعالی د کامل قدرت په مقابل کښی هیڅ شی گران او مشکل نه دی.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رِجَالًا مِّنْهُم مُّصَفَّرًا تَوَلَّوْا۟ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّكْفُرُونَ ﴿٥١﴾

او قسم دی که ولیږو مونږ باد (په شنه کښت - فصل) پس ویه وینی دوی دا کښت (فصل) تک زیر نو خامخا ویه وگرځی دوی وروسته له دغه زیروالی کافران (په تیرو نعمتونو ای محمده! دوی نه د پوهی او منلو تمه مه کوه)

تفسیر: یعنی ږومی ناامیده وو کله چه باران وشو او وچه کلکه غمکه تری تکه شته ژوندی زرغونه شوه او خلق تری خوښ او خوشال شول، اوس که مونږ له هغه وروسته یو سخت باد والوځوو چه د هغه په اثر د دوی گرد (تول) کښتونه (فصلونه) په شینوالی کښی وچ کلک او تک زیر وگرځی. نو سم د لاسه د دغو خلقو وضعیت بدلیږی او د الله تعالی گرد (تول) احسانونه هیروی او په کفران او ناشکریئ شروع کوی. لنده دا چه د دوی شکر گزاری او ناشکری تول د دنیوی اغراضو تابع دی او دلته د دی په نسبت وائی کله چه انسان د الله تعالی په فضل او احسان په خپل مقصد او مراد وورسید نو نه ښائی چه بی خوفه وگرځی ځکه چه د ده قدرت راز

راز (قسم قسم) خرگندیوی (بیکاره کیوی)، دا نه دی معلوم چه دغه درکری نعمت کله درخه بیرته اخلی ؟ او بنائی دی لوری ته هم اشاره وی چه د دین کشت (فصل) وروسته له دی نه چه په دنیا کینی تک شین او نه زرغونیوی بیا د مخالف باد له اثره مراوی او ویجاړ او تک زیر اوری نو په دغه وخت کینی نه بنائی چه انسان مایوس او پریشانه شی.

فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾
وَمَا أَنْتَ بِهَادٍ الْعُمِّيَّ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا
فَهُمْ مُّسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾

پس بیشکه ته نشی اورولی مرو ته (او دغه کفار هم حکم د مرو لری) او نشی اورولی ته کنو ته غو (د بللو) کله چه وگرخی دوی په داسی حال کینی چه شا گرغوونکی وی (تاته) او نه ئی ته سمه لاره شوونکی (د زړونو) ړندو ته له گمراهی د دوی، نشی اورولی ته (د پوهی او منلو په اورولو سره) مگر هغه چاته چه ایمان ئی راوری وی په نشو د قدرت زمونږ پس دوی مسلمانان غاړه ایښودونکی دی

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ هر راز (قسم) قدرت لری. مری ژوندی کولی شی تاته د دغی خبری قدرت نشته چه په مرو خپله خبره ومنلی شی یا په کنو خپله خبره واورولی شی. یا ړندو ته سمه صافه لاره وښیي خصوصاً کله چه دوی په خپله د اوریدلو او لیدلو اراده هم ونه لری پس ته د دوی د دغه کفر او ناشکری څخه مه غمجن کیږه ستا کار یوازی تبلیغ او دعوت دی. که کوم بدبخت ئی نه اوری یا ئی نه منی نو له دغه څخه تاته څه نقصان نه پیښیږی ستا خبره همغه څوک اوریدی شی چه زمونږ په خبرو او بیکاره نشو یقین او باور لری او د تسلیم او انقیاد په صفت موصوف وی.

تنبیه: هم داسی یو بل آیت د «نمل» د سورت په آخر کینی هم تیر شوی دی بنائی هلته دی وکتلی شی. مفسرین په دغه موقع کینی د «سما ع الموتی» په بحث کینی غږیدلی دی چه په دغه مسئله کینی د صحابه ؓ رضی الله تعالیٰ عنهم له زمانی راهیسی اختلافات جریان لری او دواړو خواؤ قرآنی نصوص او نبوی احادیث وړاندی کړی دی. دلته بنائی چه په دغه خبره باندی سری وپوهیږی چه په دنیا کینی هیڅ یو کار بی د الله تعالیٰ له مشیت او ارادی څخه نشی کیدی. مگر که انسان کوم کار د عادی اسبابو په دائره کینی په خپل واک (قبضه) او اختیار سره کوی نو هغه ته ئی نسبت کیږی. او هغه کار چه د عمومی عادت په خلاف په فوق العاده طریقه سره

و شی د هغه نسبت مستقیماً الله تعالی ته کوی. مثلاً که یو سړی په چا د توپک دزی وکړی او په گولی ئی ووژنی نو دغه وژل (عرفاً) د هم هغه وژونکي فعل گڼل کیږی. او فرض ئی کړئ که په یو موتی گتکیو سره سلامت لښکر تباہ او برباد شی نو دغه فعل په داسی الفاظو سره تعبیروی چه الله تعالی په خپل قدرت سره هغه لښکر سپیره او پناه کړ، سره له دی چه په گولی وژل هم بی د الله تعالی له ارادی او مشیت څخه نه واقع کیږی. او که د الله تعالی اراده نه وی نه گولی او نه بم او نه بل شی له سره خپل تاثیر ښوولی شی. د الانفال په (۲) رکوع ۱۷ آیت کښی راغلی دی ﴿فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتُمْ اِذْ رَمَيْتُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمٰی﴾ دلته د خارق

العاده توب له کبله (وجبی) د «قتل» او «رمی» نفی له نبی او له مؤمنانو څخه وکړه او مستقیماً د هغی نسبت ئی الله تعالی ته کړی دی. هم داسی د ﴿فَاِنَّكَ لَا تَسْمِعُ النَّوْیَ﴾ مطلب وگنئ! یعنی ته نشی کولی چه څه ووائی او خپل غږ مرو ته واوړه وی. ځکه چه دغه شی د ظاهری او عادی اسبابو په خلاف دی. هو! د الله تعالی په قدرت د ظاهری اسبابو په خلاف که ستاسو کومه خبره مری واوړی نو له هغه څخه هیڅ یو مؤمن انکار نشی کولی. اوس که د نصوصو څخه د ځینو خبرو اورول چه په دغی غیر معمولی طریقې سره ثابت شی تر هم هغه حده پوری ښائی چه مونږ هم د سماع الموتی قائل اوسو. محض د قیاس له مخی نشو کولی چه نوری خبری هم د دغی سماع لاندی راوړو. په هر حال په دغه آیت کښی د اسماع له نفی ځینی مطلقاً د سماع نفی نه کیږی. والله تعالی اعلم.

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ﴿٥٢﴾

الله هغه (مطلق قادر) دی چه پیدا کړی ئی یی تاسی له کمزوری (شی څخه چه نطفه ده) بیا ئی درکړی دی وروسته له بل ضعف (د طفولیت) قوت (د ځوانی) بیا ئی درکړی دی وروسته له قوت (د ځلمیتوبه) ضعف او د وینستو سپینوالی پیدا کوی الله هر هغه شی چه اراده وکړی (د پیدایښت د هغه) او هم دغه (الله) ښه عالم دی ښه قادر دی (په هر شی)

تفسیر: یعنی کوچنی (ماشوم) د پیدایښت په وخت کښی بی حده کمزور او ناتوانه وی. بیا ورو ورو قوت مومی، تر دی چه د ځلمیتوب په وخت کښی د ده زور او قوت خپل انتهای حد ته ورسپړی او د تول زور او قوت ترقی د ځلمیتوب په وخت کښی وی. بیا ورو ورو عمر مخ په زوړوالی درومی او له زور او قوت نه وروسته د کمزوری آثار څرگندیږی (ښکاره کیږی) چه د هغی انتهای حد سپین پیری توب او زوړوالی دی، په دغه وخت کښی گرد(تول) اعضاء سست او

کمزوری کیږي او په قوتونو کېنې ئی فتور او تعطیل واقع کیږي. د قوت او ضعف دغه ګردی (تولی) ترقی او تنزل د پاک الله د قدرت په لاس کېنې دی هر قسم چه د الله تعالی اراده وی هم هغسی یو شی جوړوی او هغه د ضعف او قوت له مختلفو ادوارو څخه تیروی، هم دغه الله تعالی ته هر نوع قوت او قدرت حاصل دی او هم دغه الله تعالی ښه پوه او ښه عالم دی چه کوم یو شی په کوم وخت کېنې او په کومو حالاتو کېنې په څه ډول (طریقه) سره ښائی چه موجود وی ؟ نو په مونږ واجب او لازم دی چه د هم دغه الله تعالی جل واعلیٰ شانه واعظم برهانه او د ده د رسولانو خبری په ښه شان سره واورو. ښائی په دغه کېنې دی طرف ته هم اشاره کړی وی هم هغسی چه تاسی ته ئی وروسته له کمزوری ځنی زور او قوت درکړ مسلمانانو ته به هم پس له دغه ضعفه قوت ورکړی او هغه دین چه اوس په ظاهر کېنې کمزوری او کم قوته ښکاری شو ورځی وروسته به د ډیر زور او قوت خاوند وګرځی او خپل عروج او شباب ته به ورسیري. له هغی وروسته بیا کیدی شی چه یوه زمانه د مسلمانانو د ضعف دوره هم راشی. نو سره له هغی لازمه ده چه دغه خبره تل په یاد وساتله شی چه قادر خدای په هر وخت کېنې ضعف په قوت سره بدلولی شی مګر د داسی امر د وقوع له پاره مخصوص صورتونه او اسباب شته، والله تعالی اعلم.

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ

او په هغی ورځی کېنې چه قائم شی قیامت نو قسمونه به خوری مجرمان (کافران په دی) چه نه دی پاتی شوی (په دنیا کېنې) غیر له یو ساعته

تفسیر: یعنی په قبر یا په دنیا کېنې به هستوګنه ورته ډیره لږه ښکاری. څه وخت چه غم او مصیبت د ده په سر باندی ودریږي او دی ورته وګوری نو په ډیر افسوس او ارمان سره به ووائی چه د برزخ او د دنیا ژوندون ډیر ژر راباندی تیر شو او لږ څه ډیل او مهلت راپه برخه نشو چه په هغه کېنې مو د دغه دره وونکی عذاب څخه د نجات له پاره څه سعی او کوشش کړی وی. یا په دنیا کېنې لږ ډیره موده پاتی کیدو شو د دغی ورځی له پاره مو څه تهیه او تیاری کړی وی دغه مصیبت خو یو ناڅاپه راته پېښ شو.

كَذَلِكَ كَانُوا يُفَكُّونَ ﴿٥٥﴾

هم دا رنگه (چه دوی دروغ وائی په آخرت کېنې) وو دوی چه ګرځول کیدل به (له رښتیا نه په دنیا کېنې)

تفسیر: یعنی لکه چه هم هغله د دوی داسی ویناوی به غلطی او دروغ وی هم داسی وپوهیږئ چه

په دنيا كښې به هم دغه خلق چټى (بېكاره) او غلط خيالات او معكوسى او منقلبى خبرى او اترى به سره كوى.

وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ
إِلَى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَكِن كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾

او وائى به دوى ته هغه كسان چه وركړى شوى ؤ دوى ته علم او ايمان (يعنى انبياء، پرېستى، مؤمنان چه ولى دروغ وائى بلكه) خامخا په تحقيق ډير پاتى شوى يى (په دنيا كښې چه هغه ليكلې دى) په كتاب د الله (لوح محفوظ) كښې تر ورځې د بعث پورې پس دغه ده ورځ د بعث (چه تاسې ترې منكران وئ) وليكن تاسې وئ تاسې په دنيا كښې چه د جهل او غفلت له امله (وجى) نه پوهيدئ (د دغې ورځې په وقوع)

تفسير: يعنى مؤمنان او پرېستى به په دغه وخت كښې د دوى ترديد كوى او دوى ته به داسې وائى چه تاسې دروغ او خوشى چټى (بېكاره) خبرى كوئ يا په مغالطه كښې لويديلى يى چه مونږ په برزخ يا په دنيا كښې له يو مساعت څخه زيات نه يو پاتى شوى. تاسې د الله تعالى د علم او د ده د خبر او د لوح محفوظ د ليكنې سره سم د قيامت تر ورځې پورې په دنيا او په برزخ كښې اوسيدلى يى چه د يوى شېبې (لحظې) په اندازه هم په هغه كښې څه كمى نه دى واقع شوى. نن له هم هغې وعدې سره سم هغه ورځ رارسيدلى ده اوس هغه وگورئ چه تاسې پرې نه پوهيدى او نه مو منله كه له پخوا څخه مو په دغې ورځې يقين كړى وى او له تياري سره ورته راغلى وى نو د دغه ځاى له لذتونو او مسرتونو څخه به محظوظ او متمتع شوى وى. او د دغو انعامونو او اكرامونو د ليدلو په مقابل كښې به مو داسې ويل چه دغه ورځ په ډير ځنډ (ايسارتيا) او ډيل راغلى ده او مونږ د دى د راتلو ډير انتظار او اشتياق ويستلى دى لكه چه مؤمنان ئى هم داسې گنى.

يَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٦٠﴾

پس په دغې ورځې كښې به نه رسوى گټه (فائده) هغو كسانو ته چه ظلم كړى دى دوى (په ځانونو خپلو په كفر سره) عذر د دوى او نه به دوى وبللى شى راضى كولو د الله ته (يا به نه له دوى نه معذرت غوښتلى كيږي).

تفسیر: یعنی نه به کوم معقول عذر وړاندی کولی شی چه د دوی په کار ورشی او نه به دوی ته داسی ویل کیږی ښه ده اوس د توبی او اطاعت په ذریعه د الله تعالیٰ خوښی او رضا حاصله کړئ! ځکه چه د هغو وخت تیر شوی دی، او اوس پرته (علاوه) له دی نه چه د دایمی سزا ربرونه (تکلیفونه) وگالی (برداشت کړئ) بل هیڅ یوه چاره او مخلص نه دی پاتی

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ
بِآيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾

او خامخا په تحقیق بیان کړی دی مونږ دپاره د خلقو په دغه قرآن کښی له هر قسم مثال (چه مفید واقع کیږی دوی ته) او (قسم دی ای محمده!) که راوړی ته دوی ته کوم آیت د قدرت نو خامخا وبه وائی هر ورو (خامخا) هغه کسان چه کافران شوی دی (عناداً) چه نه یی تاسی (ای محمده!) او مؤمنانو! مگر (دروغجنان) باطل ویونکی

تفسیر: یعنی په دغه وخت کښی به ډیر افسوس او ارمان کوی مگر نن چه د الله تعالیٰ د خوښی، رضا او لقاء حاصلولو وخت او موقع ده او عظیم الشان قرآن دوی ته داسی عجیب مثالونه او دلیلونه بیان او راز راز (قسم قسم) خبری ورته کوی او په هره ممکنه طریقه سره ئی په خپل خیر او شر پوهوی خو سره له هغه هم دوی په هغو باندی خپل ځان نه پوهوی او نه د هغو هیڅ یو پند او خبره اوږی، شومره مهم او عالی آیتونه چه دوی ته واورئ یا ډیر لوی اوصاف او څرگند (ښکاره) معجزات ورښکاره کړئ نو دوی د هغو په اوریدلو او لیدلو داسی وائی چه تاسی رسول الله او مسلمین گردو (تولو) لاسونه سره یو کړی دی او دغه دروغ مو (العیاذ بالله) له خپله ځانه جوړ کړی دی، یو تن مو څو آیتونه جوړوی او درلولی ئی او نور د هغه تصدیق کوئ یو جادو او کودی کوی او نور دغه ته تیار ولاړ دی چه په هغه ایمان راوړی، په دغه ډول (طریقه) مو گردو (تولو) سره یو ترون کړی دی او یوه اتحادیه مو سره جوړه کړی ده او غواړئ چه په دغه چل سره خپل مذهب او مسلک خپور (خور) کړئ.

كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾

هم دا رنگه (لکه چه مهر لگولی دی) مهر لگوی الله په زړونو د هغو کسانو چه نه پوهیږی (او نه د پوهی غوښتنه کوی)

تفسير: يعنى هغه انسان چه نه پوهيږي او نه د پوهيدلو دپاره زيار(محنت) او كوشش كوي او د ضد او عناد له سببه خامخا د هري خبري ترديد او انكار ته هم تيار ولاړ وي نو د دغه وضعيت دوام ورو ورو په تدريجي توگه (طريقه) د ده زړه كلكوي او د شرك، شك، ترديد او انكار مهر پري لگوي او بالاخر د دير ضد او عناد له سببه د ده زړه دومره سخت شي چه د حق د منلو قوت او استعداد پكښي بيخي پاتې نشي. (العياذ بالله)

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ۝

پس صبر كوه (ای محمده! په ضرر د دوی) بیشكه چه وعده (د نصرت) د الله حقه ده او نه دی پورته كوي ته هغه كسان چه يقين نه راوړي (په آخرت)

تفسير: يعنى كله چه د دغو بدبختانو د ضد، عناد، او تكرار احوال او مقدار تر دغو درجو پوري ورسيدل نو ته د دوی له دغه شرارت، بغاوت، او طغيان څخه مه خپه كيږه! بلكه د پيغمبري په صبر، تحمل او حلم سره ورنه تيريږه! او په خپل دعوت، تبليغ، پند او نصيحت كښي مشغول او لگيا اوسه! هغه د فتحې او نصرت وعده چه له تاسره رب العزت كړي ده، هغه په يقيني ډول (طريقه) كامله او پوره كيدونكي ده او په هغه كښي د يوي ذري په اندازه هم څه تفاوت او تخلف واقع كيدی نشي. ته په خپل كار تل تينگ اوسه! دغه بد عقیده او بي يقينه خلق د يوي ذري په اندازه هم تا له خپله ځايه څخه نشي خوځولي.

(تمت سورة الروم بعون الله الحي القيوم فله الحمد والمنة اولا و آخرا وظاهرا وباطنا)

«سورة لقمن مكية الا آيات ۲۷ و ۲۸ و ۲۹ فمدنية وهي اربع وثلاثون آية و اربع ركوعات رقم

تلاوتها (۳۱) و تسلسلها حسب النزول (۵۷) نزلت بعد سورة الصافات

» د لقمن سورت مكی دی پرته له ۲۷، ۲۸، ۲۹ آيتونو نه چه مدنی دی (۳۴) آيتونه او (۴)

ركوع لري»

«په تلاوت كښي (۳۱) په نزول كښي (۵۷) سورت دی وروسته د الصافات د سورت څخه نازل

شوی دی»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع كوم په نامه د الله چه دير زيات مهربان پوره رحم لرونكي دی

اللَّهُ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ۝ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْحَسَنِينَ ۝
الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ
يُوقِنُونَ ۝ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝

دا آیتونه د کتاب حکمت لرونکي (محکم قرآن) دی. په داسي حال کښي
چه هدايت او رحمت دی دپاره د نیکو کارانو هغه کسان چه قائموي (سم ادا
کوي سره له ټولو حقوقو) لمونځ او ورکوي دوي (واجب) زکوة او دوي په
آخرت باندی هم دوي یقین کوي (چه خامخا راځي په حقه سره) دغه
(ستایلي شوي کسان) په سمه لپاره دی له (طرفه) د رب د دوي او دغه
«کسان» هم دوي په مراد رسیدلي دی.

تفسیر: دغه کتاب خاص د نیکانو دپاره د رحمت او هدايت پنگه (سرمایه) ده ځکه چه هم دغه
خلق ورنه گټه (فائده) اخلي که نه نو په نفس نصیحت او پوهولو کښي ذکر د جن او انس په
حق کښي ښکاره هدايت او رحمت دی. د «سورة البقرة» په اوله رکوع کښي د دغه مقدس
تفسیر په شپږم او اووم مخکښي هم داسي نور آیتونه هم تیر شوي دي او د «هم المفلحون» دوه
ترجمي شوي دي دلته دی هم هغه بیا وکتل شي!

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ
اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ۝

او (غښي) له خلقو څخه هغه څوک دی چه پيري، اخلي عبثي خبري
(اروونکي له حق څخه) دپاره د دی چه وشويوي (خلق) له لاري د الله نه بي
له علمه (په عاقبت د فعل خپل) او چه ونيسي دا (لاره يا آیتونه) په توکو
مسخرو، دغه (کسان) شته دوي ته عذاب سپکوونکي.

تفسیر: د مفلحينو نیکبختانو په مقابل کښي دلته د هغو بدبختانو ذکر دی چه د خپل جهالت
او ناداني او آخري خاتمي ته د نه کتلو له امله (وجي) ئي قرآن کریم پري ایښي په لوبو، لهو

لعبو يا په نورو واهياتو او خرافاتو کښې مستغرق دي غواړي چه نور هم په هم داسې مشغوليتو او ساعت تيريو کښې مشغول او لگيا او د الله تعالیٰ له دين او ياد څخه غافل او بي پروا کړي او د الله تعالیٰ ياد تری هیر کړي او په ديني خبرو پوري خاندی او پری مسخري او ملندی وهي. حضرت حسن رضي الله تعالیٰ عنه د «لهو الحديث» په متعلق وائی «کل ما شغلک عن عبادة الله وذكره من السمر والاضاحیک والخرافات والغناء ونحوها (روح المعانی) یعنی لهو الحديث هر هغه شی دی چه د الله تعالیٰ له عبادت او له یاد څخه لری کوونکی وی، مثلاً فضولی قصی ویل، چتی (بیکاره) د خندا او توکو خبری چتی (بیکاره) کارونه، ساز او سرود او نور.

په روایتونو کښې راغلی دی چه نصر بن حارث چه د کفارو له مشرانو څخه ؤ کله چه به د تجارت دپاره پارس ته تلو نو له هغه ځای به ئی د عجمو باچایانو قصی او د توارینو کتابونه له خپله ځانه سره راوړل او قریشو ته به ئی ویل چه محمد صلی الله علیه وسلم تاسی ته د عاد او ثمود قصی آوروی راځی چه زه تاسی ته د رستم او د اسفندیار او د آریانا د باچایانو قصی واوروم. ځینو خلقو هغه قصی ښی او په زړه پوری گڼلی او ورته به متوجه کیدل، هغه یوه سندرغاړی وینځه هم پیروډلی (اخیستلی) وه کله چه ده ولیدل چه د کوم سړی زړه نرم او اسلام ته لږ څه متمایل شوی دی نو هغه به ئی د هغی سندرغاړی کره لیږه او ورته ویل به ئی چه دغه ته ښه ډودی او د څښلو شیان ورکوه او ښی بدلی ورته اوروه! بیا به ئی دغه سړی ته ویل چه گوره دغه میلی او چرچی له هغه څخه ډیری ښی او بهتری دی چه محمد صلی الله علیه وسلم دی هغه لوری ته بولی چه لمونځ کوه! روژی نیسه! ځان دی په شهادت ورسوه! نو په دغه باندی دا آیتونه نازل شول.

تنبیه: د دغه آیت شان نزول اګر که خاص دی مګر د الفاظو د عمومیت له وجی ئی حکم عام دی. هغه لهو (شغل) چه د اسلامی دین ځنی د خلقو اړوونکی وی یا د اړولو له موجباتو څخه وی ممنوع او حرام بلکه کفر دی او هغه شیان چه د ضروری شرعی احکامو څخه انسان ستنوی (منع کوی) یا د معصیت سبب ګرځی گناه او معصیت دی هوا هغه لهو چه د کوم واجب امر مانع نه وی او کوم شرعی غرض او مصلحت په هغه کښی نه وی هغه مباح دی. لیکن د لایعنی والی له سببه خلاف الاولیٰ دی. آس ځغلول، غشی او نوری ښی ویشتل یا د زوجینو ملاعبت چه په شرعی حدودو کښی وی څرنګه چه په معتد به شرعی اغراضو او مصالحو مشتمل دی نو ځکه د باطل لهو څخه مستثنی ګرځول شوی دی. پاتی شوه د غناء او سماع مسئله، ښائی د هغو تفصیلات دی په فقهی او نورو کتابونو کښی ولیدل شی! د مزامیرو او ملاحیو په حرمت خو په صحیح البخاری شریف کښی حدیث موجود دی. البته نفس الغنا تر یوی درجی پوری مباح ګڼل شوی ده خو د هغی قیود او شرطونه دی هم په کتابونو کښی ولوستل شی. د «روح المعانی» صاحب د دی آیت لاندی د غناء او سماع د مسئلې تحقیق په زیات تفصیل سره لیکلی دی. هلته دی وکتل شی!.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَانَ لَمْ يُسْمِعْهَا كَانَ
فِي أذُنَيْهِ وَقَرَّأَ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ④

او کله چه ولوستل شی په ده باندی آیتونه (د قرآن) زمونږ نو وگرځوی تری
مخ حال دا چه متکبر غاړه غرونکی وی داسی چه گواکی له سره ئی نه دی
اوریدلی (دا آیتونه) گواکی په دواړو غوړونو د ده کښی دروند والی،
کونوالی دی پس زیری، خبر ورکړه ته هغه ته په عذاب دردناک سره.

تفسیر: یعنی د غرور او تکبر له سببه نه غواړی چه زمونږ آیتونه واوری بلکه د هغه په مقابل
کښی بیخی ځان کون اچوی.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ⑤ خَالِدِينَ
فِيهَا وَعَدَدَ اللَّهُ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ⑥

بیشکه هغه کسان چه ایمان راوړی دی او کړی ئی ښه (عملونه) شته دوی
لره جنتونه د نعمتونو (د هستوګنی له پاره) حال دا چه تل به وی دوی په
دغو (جنتونو) کښی (دغه وعده کړی ده) وعده د الله حقه، رښتیا او هم دی
دی ښه غالب قوی (د احکامو په انفاذ) ښه حکمت لرونکی (چه هر کار په
تدبیر او مصلحت سره کوی)

تفسیر: یعنی هیڅ یو قوت دی د وعدی له سر ته رسولو څخه نشی ستنولی (منع کولی) او نه له
چا سره بی موقعه وعده کوی.

خَلَقَ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا

پیدا کړی دی (الله) آسمانونه بی له ستونو چه وینئ تاسی هغه

تفسیر: د دغه (د عمد د) لفظ تفسیر د «رعد» د سورت په اوله کښی تیر شو هلته دی وکتل

شی.

وَالْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ

او غورخولی (پیدا کری ئی دی) په ځمکه کښی غرونه دپاره د دی چه ونه خوځیږی دا ځمکه پر تاسی

تفسیر: یعنی د ځمکې د انتظام او استقرار له پاره خورا (دیر) لوی او درانه غرونه پری درولی شوی دی چه د سمندر له موجونو یا د سختی هوا له جتکو یا د نورو طبیعیه و اسبابو له اثره ونه لرزیږی او یوی خوا ته مائله نشی. د «نحل» د سورت په اوله کښی دغه مضمون پخوا له دی نه تیر شوی دی. باقی د غرونو د پیدا کیدلو مصلحت یوازی پر هم دغومره حکمت چندانې محدود او منحصر نه دی نور داسی دیر فواید او حکمتونه هم پکښی مضر او موجود دی چه هغه گرد (تول) پاک الله ته معلوم او ښکاره دی.

وَبَيِّنَ فِيهَا مِنْ كُلِّ ذَاتٍ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ۝۱۰

او وئی شیندل (خواره واره ئی کرل) په دغه ځمکه کښی له هر قسم خوځیدونکو ساکینو (جاندارو) څخه او نازلی کری دی مونږ له «طرفه» د آسمانه اوبه پس زرغونه کری دی مونږ په دغه (ځمکه) کښی له هر هر قسمه گیاه ښی (خاصی جوړی).

تفسیر: یعنی هر قسم ښایسته، ښکلې، کتوری او نفیسی ونی ئی په ځمکه کښی زرغونی کری دی د «الشعراء» د سورت په شروع کښی په هم دغه مضمون یو بل آیت هم تیر شوی دی هلته دی وکوت شی!

هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝۱۱

دغه (تول مذکوره شيان) مخلوق د الله دى پس وښيي (اي مشرکانو!) ماته هغه شى چه پيدا کړى دى هغو «بتانو» بى له الله نه بلکه دغه ظالمان مشرکان په گمراهی ښکاره کښى دى

تفسیر: کله چه د هغو مخلوق نشئ راښوولى نو په کوم مخ او خوله هغوى د الله تعالى شريکان گرځوي؟ او د معبوديت وړ (لائق) او مستحق ئى بولى؟ معبود خو داسى يو جامع الصفات ذات کيدى شى چه د هغه په واک (اختيار) او قدرت کښى پيدا کول، وژل، روزى رسول او نور گرد (تول) شيان وى مگر دلته دوى د پيدا کولو او د نورو افعالو يوه ذره اختيار هم نه لري مگر دغه ظالمان د فکر، ذکر، غور او دقت سره هيڅ علاقه او ارتباط نه لري په توره تياره کښى پراته دى او حيران او سرگردانه گرځي. وروسته له دى نه د شرک او عصيان د تقبيح دپاره د حضرت لقمان نصايح نقلوى چه دى د الله تعالى له طرفه په دغو شيانو پوهيدلى وو او هغه ئى خپل زوى ته د پند او نصيحت په ډول (طريقه) بيان کړى دى.

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ١٣

او خامخا په تحقيق ورکړى ؤ مونږ لقمان ته حکمت (عقل، علم او ويلي ؤ مونږ ده ته) چه شکر کوه الله ته او هر چا چه شکر وکړ پس بيشکه هم دا خبره ده چه شکر کوى دپاره (د ښيگنې «فائدى») د غان خپل او هر څوک چه کافر شو پس بيشکه الله غنى ډير بى پروا د گردو محامدو څښتن (خاوند) دى.

تفسیر: د زياترو علماؤ رايه داسى ده چه حضرت لقمان نبى نه ؤ، هوا يو پاک او متقى انسان ؤ چه الله تعالى ورته اعلى درجه عقل، فهم، متانت او پوهه ورکړى وه، ده د خپل عقل او پوهى په قوت داسى خبرى غان ته کشفى او څرگندى (ښکاره) کړى وى چه د انبياؤ له احکامو او هداياتو سره موافقى وى. د ده د عقل او پوهى نصايح او د حکمت خبرى په خلقو کښى له قديم الايامه معروفى او مشهورى وى. رب العزت د هغه يوه برخه دغه ده چه په خپل عظيم الشان قرآن کښى هم نقلوى او د ده مرتبه لا زياتوى. ښائى له دى نه مطلب دا وى چه د شرک، کفر او عصيان قباحه هم هغسى چه د انساني فطرت په شهادت او د انبياؤ الله له وحى ثابت دى د دنيا د غورو او منتخبو عاقلانو او فاضلانو مفکوره او مقوله هم د هغه تائيد او تصديق کوى، پس کفار ولى د توحيد څخه بيزاره او کفر او شرک ئى غان ته غوره او اختيار کړى دى ؟ او د

دوی دغه وضعیت که ښکاره گمراهی نه دی نو بل څه شی دی ؟
 تنبيه: حضرت لقمان د کوم غحای اوسیدونکی وو ؟ او په کومه زمانه کښی ئی ژوندون درلود
 (لرلو)؟ د دغو خبرو پوره او کامل تعین نشی کیدی د زیاترو دا قول دی چه دی حبشی ؤ او د
 حضرت داود علیه السلام په زمانه کښی ئی ژوند کاوه د ده په نسبت ډیری قصی او اقوال په
 نورو تفاسیرو کښی نقل کړی شوی دی فالله اعلم بصحتها .

﴿وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ﴾ او هر چا چه شکر وکړ پس بیشکه هم دا خبره ده چه شکر
 کوی دپاره د ښیگنی (فائدی) د غحان خپل او هر څوک چه کافر شو پس بیشکه چه الله غنی ډیر
 بی پروا د گردو (تولو) محامدو څښتن (خاوند) دی) یعنی پر دغه لوی احسان او نورو احساناتو
 ښائی چه د حقیقی منعم شکر اداء او د ده حق پیژندل ضروری وگڼل شی. لیکن دغه خبره دی
 واضحه وی چه د دغه حق پیژندلو او شکر ایستلو څخه الله تعالی ته هیڅ یوه فائده نه رسیږی
 هوا هغومره گټه (فائده) او نفعه چه رسیږی په خپله هم دغه عارف او شاکر ته رسیږی چه په
 دنیا کښی ډیر انعام او اکرام او په آخرت کښی اجر، ثواب او ښه مقام ئی ور په برخه کیږی.
 که دوی ناشکری او کفران کوی نو خپل غحان ته تاوان رسوی الله تعالی داسی شکر گزار یو ته
 هیڅ ضرورت او احتیاج نه لری د الله تعالی په حمد او ثناء کښی د دنیا تول مخلوقات د حال
 په ژبه مشغول او لگیا دی. او په فرض محال که کوم حامد او ثنا ویونکی له سره هم نه وی خو
 بیا هم پاک الله د خپل جامع الصفات او منبع الکمالات والی په بناء په خپله محمود دی او د
 چا د حمد او شکر کولو یا نه کولو څخه د ده په کمالاتو کښی د یوی ذری په اندازه هم څه
 زیاتی او کمی نه پیښیږی.

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنِي لَكَ شَرِكٌ بِاللَّهِ

او یاد کړه (ای محمده ! هغه وخت) چه وویل لقمان زوی خپل ته حال دا چه
 ده پند ورکاوه ده ته ای زوی گوټیه زما مه شریک کوه له الله سره

تفسیر: دا نه ده معلومه چه د ده زوی مشرک ؤ که موحد، که مشرک ؤ خو ښکاره ده چه ده
 ته ئی سمه لاره ښوولی ده او غوښت ئی چه د هدایت په لاره لاړ شی. او که موحد ؤ نو په دغه
 سره ئی د ده لا استحکام او مضبوطیا په توحید غوښتله او د ټینگ اوسیدلو په غرض ئی ورته
 دغسی وصیت کړی دی.

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ۝۱۳

بیشکه چه شرک خامخا ظلم دی ډیر لوی.

تفسير: له دی نه به بله بی انصافی څه وی چه عاجز مخلوق ته د مختار خالق درجه ورکړی شی ؟ او له دی نه به زیات حماقت او ظلم په خپل ځان بل څه وی چه له اشرف المخلوقات والی سره سره د ډیرو خسیسو او سپکو شیانو په مقابل کښی د خپل عبودیت سر ښکته کړی ؟ لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظيم

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَلَّتْهُ امُّهُ وَهَنًا عَلٰی وَهْنٍ وَفَضْلُهُ فِيْ عَامِيْنَ اِنْ اَشْكُرْ لِيْ وَلَوْ اَلَدَيْكَ اِلَى الْمَصِيْرِ ۝۱۳

او وصیت، امر کړی دی مونږ انسان ته له مور او پلار خپل سره (په نیکی کولو ځکه چه په نس کښی) گرځاوه ده لره مور د ده په سستی سره له پاسه د بلی سستی او بیلول د ده دی (له تی نه) په (پوره کیدلو د) دوو کلونو کښی (او ورته ويلي دی مونږ داسی) چه شکر کوه! ماته او مور پلار خپل ته خاص بیا ماته دی راتله (ستاسو ای انسانانو!)

تفسير: یعنی د مور حق له پلار نه هم زیات دی ځکه چه مور تر څو میاشتو پوری دی په خپله گیده کښی گرځوی بیا د حمل له وضعی نه وروسته تر دوو کلونو پوری تی ورته ورکوی او د ده د تربیی او پاللو په ضمن کښی راز راز (قسم قسم) تکالیف او ربرونه (زحمتونه) گالی (برداشت کوی) او زحمتونه او تکالیف په ځان اخلی او خپله آرامی او هوسانی (راحت) تری جاروی (قربانوی) نو ضروری ده چه هر انسان رومبی د الله تعالی او بیا د خپل مور او پلار حقوق په مخصوص دول (طریقه) سره وپیژنی او په ځای نی کړی. یعنی د الله تعالی عبادت وکړئ! او د مور او پلار په خدمت او اطاعت کښی له توان سره سم بوخت اوسئ! او له سره تری غاړه مه غړوئ! خو تر هغی پوری چه د الله تعالی معصیت ته مفضی نشی ځکه چه د الله تعالی حق په دوی مقدم دی او د ده په حضور کښی تاسی او دوی گرد (تول) سره حاضرېږئ نو ښائی چه انسان دی په خپل زړه کښی ښه فکر او غور وکړی چه په کوم مخ او خوله به دی له پاک الله سره مخامخ کیږی.

تنبیه: د تی نه بیلولو موده چه دلته دوه کاله بیان شوی ده د غالب عادت او اکثریت په ملحوظ ده، زمونږ امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله علیه چه د تی ورکولو زیاتره موده دوه نیم کاله بولی له ده سره به بل کوم دلیل وی د نورو جمهورو په نزد هم هغه دوه کاله ده والله اعلم.

وَإِنْ جَاهِدْكَ عَلَىٰ أَنْ تَشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا

وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَى اللَّهِ

او که کوشش و کړی دا مور او پلار په تا په دی چه شریک کړی ته له ماسره هغه شی چه نه وی تاته په هغه سره څه علم، پوهه نو اطاعت مه کوه د دی دواړو او ملگرتیا کوه له دوی سره په دنیا کښی ښه غوره (ملگرتیا له شرعی سمه) او متابعت کوه په دین کښی د لاری د هغه چا چه بیرته راگرځیدلی دی ماته (په توحید سره)

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي چه «شریک ورسره مه پیدا کوه هغه شی چی تاته نه دی معلوم! یعنی په شبهه کښی ئی هم مه منه! او که په یقین سره پری پوهیوی خو له سره ئی مه منه!» د دین په خلاف د مور او پلار وینا مه منه! هو! په دنیوی معاملاتو کښی له هغوی سره نیکی او ښه سلوک کوه! په هم دغه مضمون یو بل آیت هم د «العنکبوت» په سورت کښی تیر شوی دی د هغه تفسیر دی هلته ولوستل شی! د انبیاء او مخلصو بندگانو په لیاره درومه! او د دین په خلاف د خپل مور او پلار تقلید او اطاعت مه کوه!

ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

بیا (خاص) ماته راتله ستاسی دی (د تولو په قیامت کښی د حساب دپاره) پس خبر به کړم زه تاسی په هغو عملونو چه وی تاسی چه کول به تاسی (په دنیا کښی له خیر او شر نه)

تفسیر: یعنی وروسته له دی نه چه د الله تعالیٰ دربار ته ورسیدئ نو اولاد او والدینو او نورو کړدو (تولو) ته به دغه خبره معلومه او څرگنده (ښکاره) شی چه کوم یو متجاوز او مقصر ؤ؟ تنبیه: له «ووصینا الانسان» څخه تر دی ځای پوری د الله تعالیٰ کلام دی رومبی خپل زوی ته د لقمان وصیت ؤ او وروسته هم له «یابنی انھا ان تک» څخه د هم دغه وصیت سلسله ده. په منځ کښی الله تعالیٰ له خپلی خوا یو ضروری تنبیه وکړه یعنی شرک دومره سخت او قبیح شی دی تر دی چه که مور او پلار خپل اولاد پری مجبور کړی خو بیا ئی هم څوک نشی غوره کولی. حضرت شاه صاحب لیکي «لقمان خپل زوی ته د مور او پلار حق نه ؤ ورشوولی چه د ده غرض پکښی معلومیده، الله تعالیٰ د توحید له نصیحت څخه وروسته او له نورو نصایحو څخه مخکښی د مور او پلار حق بیان کړ چه وروسته د الله تعالیٰ له حق څخه د مور او پلار حق دی. پلار د الله

تعالیٰ حق او الله تعالیٰ د پلار حق بیان کر باقی د نبی یا مرشد یا هادی حق هم د الله تعالیٰ د حق په ذیل کښی وگتئ! چه دوی دغه راز (قسم) د الله تعالیٰ نائبان دی» (موضح په لږ تغیر سره) نو وویل لقمان خپل زوی ته داسی

يٰبُنَيَّ اِنِّهَا اِنَّ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِيْ صَخْرَةٍ اَوْ فِي السَّمٰوٰتِ اَوْ فِي الْاَرْضِ يٰاْتِ بِهَا اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَطِيْفٌ خَبِيْرٌ ﴿١٩﴾

ای زوی گوتیه زما بیشکه دا (د بدی او نیکی خصلت) که کوم شی وی په قدر د دانی له اوری څخه پس وی دا دانه په کومی تیږی (گتی) کښی یا وی په اسمانونو کښی یا په ځمکی کښی (چه هیڅوک پری خبر نه وی) نو رابه ئی وړی الله (حساب کتاب ته) بیشکه الله ښه باریک لیدونکی ښه خبردار دی.

تفسیر: یعنی کوم شی یا کوم خصلت ښه وی یا بد که د اوری په اندازه وړوکی هم وی او فرض ئی کړی چه په کومی لوی غتی تیږی (گتی) کښی یا د آسمانونو د پاسه یا د ځمکی په تیارو کښی ایښودل شوی وی هغه هم له الله تعالیٰ څخه پت نشی پاتی کیدی، هر کله چه وخت راشی هغه به له هم هغه ځایه هر چپړی چه اراده وکړی راحاضر کړی نو ځکه هر انسان ته لازمه او ضروری ده چه دغه خبری دی تر نظر لاندی ونیسی هر هغه کار چه په زرهاو پردو کښی دننه هم وشی هغه الله تعالیٰ ته حاضر او دی ورته ناظر دی لکه چه نیکی یا بدی چه په هر څومره پت ځای کښی وکړی شی د هغی اثر ضرور څرگندیدونکی (ښکاره کیدونکی) دی او اهل النظر هغه بی تکلفه محسوسولی شی.

يٰبُنَيَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَاْمُرْ بِالْعُرْوٰفِ وَاِنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ

ای زوی گوتیه زما قائموه (سم ودروه سره له ټولو حقوقو) لمونځ او امر کوه (خلقو ته) په نیکی او منع کوه خلق له بدی نه

تفسیر: یعنی ته پخپله هم د الله تعالیٰ پر توحید او بندگۍ قایم اوسه! او هم نورو ته نصیحت کوه چه ښی خبری زده کړی، او له بدو او خرابو خبرو څخه ځان وساتی!

وَاَصْبِرْ عَلٰی مَا اَصَابَكَ ؕ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ ﴿٢٠﴾

او صبر کوه په هغی سختی چه رسیږی تاته (بالخاصه په امر او نهی کښی) بیشکه دغه (مذکوره نصائح) له مهمو مقصودی کارونو څخه دی.

تفسیر: یعنی په دنیا کښی هر هغه سختی، کړاوونه او تکلیفونه چه درپېښیږی چه هغه اغلباً د امر بالمعروف او نهی عن المنکر په سلسله کښی وی نو هغه په تحمل او اولوالعزمی سره په ځان وگاله (برداشت کړه) او له سختیو او تکلیفونو څخه له سره مه ویرېږه! ځکه چه له دغو شیانو څخه د کلمه الله د اعلاء په مقابل کښی ویریدل د زړورو او د عزم د خاوندانو کار نه دی.

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ

او مه گرځوه مخ خپل خلقو ته (له ډیره کبره بلکه گوره دوی ته په تواضع سره)

تفسیر: یعنی په تکبر او غرور سره مه گوره! خلق خوار، سپک او حقیر مه گنه! د متکبرانو په شان خبری اتري مه کوه! بلکه په روڼ تندی، او په خندا، خوښی او خوشالی له خلقو سره غوړېږه!

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ۝۱۸

او مه کوه تگ په ځمکه کښی په ناز او نخروا، بیشکه الله نه خوښوی هر کبر کوونکی فخر کوونکی په «خلقو»

تفسیر: یعنی په غرور، تکبر، لوئی او لاپو د سری څه قدر او عزت نه زیاتیږی بلکه د دی په عکس ذلیل، حقیر او سپک ښکاری که څوک مخامخ څه ورته ونه وائی، پسی شا خو خلق ورپسی ډیر بد وائی او سپک ئی گنی.

وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْظُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ۝۱۹

او میانه رو اوسه! په تگ خپل کښی (یعنی مه ډیر گړندی او مه ډیر ورو ځه)

او ورو کره غږ خپل بيشکه چه ډير بد د ټولو غږونو خامخا غږ د خرو دی.

تفسیر: یعنی تواضع، متانت، اعتدال او متوسط وضعیت ځان ته غوره او اختیار کره. بی له ضرورت نه خبری مه کوه! د خبرو په وخت کښی بی له ضرورت نه چغی مه وهه! که په لور (اوچت) غږ سره غږیدل څه کمال وی نو د خره غږ ته به خلقو ډیر اهمیت ورکاوه حال دا چه څه وخت چه خر هنگیږی هغه په غږونو ډیر کریهه او بد لگیږی. ډیر ځله د انسان په زوره غږیدلو کښی هم داسی بی نظمی او بی ترتیبی پیښیږی. (ربط) د لقمان کلام تر دی ځای پوری تمام شو. وروسته له دی نه بیا د اصل مضمون ته عود کری شوی دی. یعنی د الله تعالیٰ عظمت، جلال، احسان او انعام راپه یادوی او د توحید او نورو فضائلو لوری ته مو متوجه کوی.

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً

آیا نه وینی تاسی (ای انسانانو) چه بيشکه الله مسخر کری په کار اچولی دی تاسی ته هر هغه څه چه په آسمانونو کښی دی او هر هغه څه چی په ځمکه کښی دی او پوره کری دی (الله) په تاسی نعمتونه خپل (هم) په ښکاره او (هم) په پټه

تفسیر: یعنی د آسمان او ځمکی گرد (ټول) مخلوقات ستاسی په کارونو کښی لگیا دی نو بیا تاسی ولی د هغه په کار نه لگیا کیږئ. او پوره کری دی الله په تاسی نعمتونه خپل هم ښکاره هم په پټه ښکاره نعمتونه هغه دی چه په حواسو سره نی ادراک کیږی یا بلا تکلفه په فهم او پوهه کښی راتلی شی، پټ نعمتونه هغه دی چه په عقل فکر، غور او دقت سره موندل کیږی. یا به له ظاهری ځنی مادی او معاشی او له باطنی ځنی روحانی او معادی نعمتونه مراد وی گواکی د رسول ارسال، د کتاب نازلول، د نیکی توفیق ورکول گرد (ټول) په باطنی نعمتونو کښی شامل دی.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ۝

او (ځینی) له خلقو هغه څوک دی چه جگړه کوی په (حق د) الله کښی بی له پوهی (د توحید څخه) او بی له (لاری د) هدایت او بی له کتاب روښان څخه

تفسیر: یعنی له داسی ظاهرو او باهرو نعمتونو او احسانونو سره سره ځینی خلق خپلی سترگی پټوی، د الله تعالیٰ په وحدانیت کښی یا د ده په شیونو او صفاتو کښی یا په احکامو او شرایعو کښی مباحثی او جگړی کوی او تش په بی سندو جگړو کښی سره نښلی. نه کوم علمی او عقلی اصول له هغوی سره شته، او نه د کوم برحق هادی څه هدایت او نه د کوم مستند او روښان کتاب حواله له خپله ځانه سره لری، تش د خپلو پلرونو او نیکونو روند تقلید له هغوی سره شته چه ذکر ئی په راتلونکی آیت کښی راځی.

تنبیه: شیخ الهند قدس الله سره العزيز د دغه آیت ترجمه داسی کړی ده. «او په خلقو کښی داسی هم شته چی جگړی کوی د الله په خبره کښی نه پوهه لری او نه بصیرت او نه روښان کتاب» او له دغی ترجمی څخه داسی معلومیږی چه غالباً محقق مترجم رحمة الله علیه له «علم» څخه په عقلی دول (طریقه) «پوهیدل» مراد کړی دی. او له «هدی» څخه ئی یو قسم خاص بصیرت مراد دی چه د ذوق له سلامتی، وجدان، ممارست، عقل او فکر څخه نشئت مومی. مطلب ئی داسی شو چه دغه خلق نه معمولی پوهه لری او نه د وجدانی بصیرت خاوندان دی، او نه روښان کتاب یعنی نه نقلی دلیل لری. دغه معنی ډیره لطیفه او ښه ده مونږ د دی آیت لپاره کوم تقریر چه غوره او اختیار کړی دی هغه یوازی د آسانی په غرض کړی شوی دی.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا
عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْ لَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ ٢١

او کله چه وویل شی دوی ته چه متابعت وکړئ په صدق سره د هغه (قرآن) چه نازل کړی دی الله نو وائی دوی نه! بلکه متابعت کوو د هغه شی چه موندلی وو مونږ په هغه شی پلرونه خپل (نو وائی الله) آیا (متابعت کوی دوی د پلرونو) اگر که وی شیطان داسی چه بولی دوی (یا پلرونه د دوی) په طرف د عذاب د دوزخ (بلکه متابعت دی نه کوی).

تفسیر: یعنی که شیطان ستاسی پلرونه او نیکه گان د دوزخ په طرف بیولی وی بیا هم تاسی په هم هغو پسی درومئ او په کوم ځای کښی چه هغوی لویدلی دی تاسی هم خپل ځانونه هم هغلته غورځوئ؟

وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ

او هر څوک چه وسپاري مخ (عُحان) خپل الله ته (او پري تفويض او توکل وکړي) حال دا چه دی نیکوکار وی نو په تحقیق ده منگولی خښی کړی دی په کړی مضبوطی باندی

تفسیر: یعنی هر هغه چا چه په اخلاص سره د نیکی لاره غوره او اختیاره کړه او خپل عُحان ئی الله تعالی ته وسپاره نو وپوهیږه چه خپل لاس ئی په ډیری مضبوطی او کلکی کړئ لگولی دی او عُحان ئی پري ټینگ کړی دی تر هغه وخته پوری چه ده دغه کړئ ټینگه نیولی وی نو له سره نه ښائی چه د لویډو کومه اندېښنه ورته پیدا شی

وَالِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿۲۲﴾

او خاص الله ته دی عاقبت خاتمه د (تولو) کارونو

تفسیر: یعنی هر هغه چه دغه کړئ مضبوطه ونيوله بالاخره د هم دغی کړئ او سند په وسیله د الله تعالی دربار او دیدار ته رسیږی او پاک الله د ده آخره خاتمه او انجام ښه کوی.

وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنُكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿۲۳﴾

او هر څوک چی کافر شو پس نه دی خپه کوی تا (ای محمده!) کفر د ده «ځکه چی» خاص مونږ ته دی بیا راتله د دوی په قیامت کښی پس خبر به کړو مونږ دوی په هغو اعمالو چی کړی ئی دی بیشکه چی الله ښه عالم دی په هغو خبرو چی په سینو (د دوی) کښی دی.

تفسیر: یعنی تاسی خپله علاقه له پاک الله سره ټینگه او مضبوطه ولرئ! د هیچا د تکذیب او انکار پروا له سره مه کوئ! د منکرینو بیرته راتگ او رجوع هر ورو (خامخا) زمونږ په لوری ده په دغه وخت کښی به د دوی ټول عملونه بی له کموالی او زیاتوالی د دوی په مخکښی ایښوول کیږی او هیڅوک به خپل هیڅ یو جرم له پاک الله څخه نشی پتولی ځکه چی الله تعالی د زړونو په پتو خبرو او مخفی اعمالو هم خبر دی او هغه گرد (تول) به دوی ته ور وړاندی کړی.

نَمَتُّهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٣﴾

نفع به ورکړو مونږ دوی ته (په دنیا کېښی) لږ شانی بیا راولو دوی په ډیره ناچاری عاجزی سره په طرف د عذاب سخت (د دوزخ)

تفسیر: یعنی د لږو ورځو عیش، عشرت، بې فکری او بیغمی ده کله چې د دوی دغه نېټه او مهلت ختم شی نو خورا ډیری سختی سزا ته به رابښکودل شی او هیڅ به د دوی له واکه (اختیاره) نه وی پوره چې چیرې وتښتی یا پټ شی

وَلِیِّنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَیَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ بَلْ اَکْثَرُهُمْ لَا یَعْلَمُوْنَ ﴿٢٤﴾

او قسم دی که وپوښتی ته دغه (کفار) چې چا پیدا کړی دی دغه آسمانونه او ځمکه نو خامخا وبه وائی دوی هر ورو (خامخا) چې الله (کله چې مقرر شول دوی نو ای محمده!) ووايه ټوله ثناء خاص الله لره ده، بلکه زیاتره د دوی نه پوهیږی.

تفسیر: یعنی الحمد لله دغومره خو په خپلو ژبو اعتراف کوی چې د آسمانونو او د ځمکې پیدا کول بې له الله تعالی نه د بل هیچا کار نشی کیدی نو بیا اوس کوم قسم خوی پاتی شوه چې د ده په پاک ذات کېښی نه وی موجوده؟ آیا د دغو عظیم الشان شیانو پیدا کول او بیا ئی په یو مضبوط او ټینگ نظام په کار اچول بې له اعلیٰ درجی علم او حکمت، زور او قوت امکان لری؟ نو هر ورو (خامخا) د «خالق السموات والارض» په ذات کېښی د ټولو کمالاتو د موجودیت منل لازمیږی او دغه هم د ده د قدرت یوه نمونه ده چې تاسی غوندی مجرمینو او منکرینو باندی هم د خپل عظمت او قدرت اقرار او اعتراف کوی چې له دغه اقرار څخه وروسته تاسی ملزم گنل کیږئ یعنی کله چې ستاسی په نزد هم خالق یوازی هم هغه الله دی نو بیا ولی نور شیان مو خپل معبودان گرځوئ؟ خبره خو صافه او سمه ده خو سره له هغه ډیر کسان پری نه پوهیږی او دلته چې رسیږی بند پاتی کیږی.

لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِیُّ الْحَمِیْدُ ﴿٢٥﴾

خاص الله له پاره دی هر هغه څه چې په آسمانونو کېښی دی او په ځمکه

کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکې ملکاً خلقاً عبیداً) بیشکه چی الله هم دی دی غنی بی پرواه دیره ثنا ورته ویلی شوی ده

تفسیر: یعنی هم هغسی چی د آسمانونو او د ځمکې پیدا کوونکی الله تعالی دی هم داسی تول هغه شیان چی په آسمانونو او ځمکه کښی دی تول بلا استثنا بی د بل چا له اشتراکه د الله تعالی مخلوق او مملوک دی. او تماماً د الله تعالی محتاج دی او بالعکس پاک الله هیچا ته اړ (مجبور) او محتاج نه دی. ځکه چی د وجود او د وجود د توابعو یعنی د گردو (تولو) کمالی صفاتو مخزن او منبع د ده ذات دی. د ده هیڅ یو کمال د بل چا څخه مستفاد نه دی. دی بالذات د تولو عزتونو او محاسنو او ښیگنو (فائذو) مالک دی نو بیا به دی بل چا ته ولی محتاج او اړ (مجبور) وی؟ او د چا به څه پروا لری ؟

وَلَوْ أَنَّهُ فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمْدُ مِنْ بَعْدِهِ
سَبْعَةُ آبِحْرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧٤﴾

او که چیری هغه څه چی په ځمکه کښی دی له ونو څخه (هغه تول) قلمونه شی او (سیاهی شی محیط) بحر مرسته (مدد) وکړی له ده سره پس له (تمامیدلو د اوبو) د ده او اوه (نور) بحرونه نو خلاص به نشی کلمات د الله بیشکه چی الله دی ښه غالب قوی (د احکامو په انفاذ) ښه حکمت والا (چی هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی)

تفسیر: یعنی که د دنیا له گردو (تولو) ونو ځنی قلمونه جوړ کړی شی او دغه اووه موجوده ترڅه بحرونه (سمندرونه) سیاهی (مرکب) تیار کړل شی او بیا د هم دغو سمندرونو په شان اووه نور سمندرونه هم د ده د کار د کومک او معاونت لپاره پیدا کړل شی او فرض ئی کړئ چی د تول عالم انسانان له خپل قدرت او قوت سره سم هم په لیکلو لاسونه پوری کړی خو سره له دغه هم د الله تعالی د کلمو د لیکلو د عهدی څخه دغه تول نشی وتلی او د الله تعالی د کمالاتو او جلال، عظمت او قدرت له اظهار څخه گرد (تول) سره عاجز او ناتوان پاتی شی، د لیکونکو عمرونه به تمام شی، قلمونه به په دیرو لیکلو وسولپری او مات شی، سیاهی به له دیرو لیکلو څخه خلاصه شی، خو سره له دی به هم د الله تعالی تعریف، توصیف محامد، محاسن او ثناء به ختم نشی. رښتیا خبره خو هم دا ده چی محدود او متناهی قوتونه به څرنګه د الله تعالی لامحدود او غیر متناهی صفات قید او ضبط کړی شی؟ اللهم لا احصي ثناء علیک انت کما اثنت علی نفسک.!

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا يَعْثُبُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ط

نه دی پیدا کول ستاسی او نه بیا ژوندی راپاخول ستاسی مگر داسی دی لکه پیدا کول او ژوندی کول د یوه نفس

تفسیر: یعنی د تول جهان پیدا کول او د یوه انسان پیدا کول دواړه پاک الله ته یو شان سهل او آسان دی نه په دغه کښی څه اشکال او دقت او نه په هغه کښی څه سختی ورته پېښېږی په یوه «کن» سره هر شی ته چی اراده وکړی هم هغه کیږی بلکه د «کن» د لفظ په ویلو پوری هم څه موقوف نه دی مگر مقصد د دغه د «کن» د لفظ له تعبیر څخه محض زمونږ افهام او تفهیم مقصود او د مستمعینو د پوهولو لپاره یو عنوان دی. په واقع کښی د دی سره سم چی الله تعالی اراده وکړی هم هغه مطلوبه شی سم د لاسه موجودیږی.

إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ۝۳۸

بیشکه چی الله دی ښه اوریدونکی (د تولو احوالو) ښه لیدونکی (د تولو احوالو).

تفسیر: یعنی څرنګه چی د یوه غږ آوریږل، یا د یو شی لیدل یا په یو وخت کښی د تول جهان د شینو لیدل الله تعالی ته یو شان او برابر دی، هم داسی د یوه سری وژل او ژوندی کول او د ګرد (تول) جهان د تولو موجوداتو وژل او ژوندی کول الله تعالی ته برابر او مساوی دی او د الله جل جلاله د قدرت په مقابل کښی یو شان دی، بیا له دوهم څخه راپاخولو څخه وروسته په یوه وخت کښی د تولو لومړنیو او وروستیو د پخوانیو او اوسنیو د ګردو (تولو) اعمالو د یوی یوی ذری لیدل او سنجول (غور کول)، او حساب او کتاب ئی سره پری کول هم ده ته ډیر سهل او آسان دی او ورته دغه اعمال هیڅ قسم سختی او جنجال نه پېښوی ځکه چی الله تعالی زمونږ ګرد (تول) اقوال اوری، او تول افعال مو وینی او هیڅ یوه پته او ښکاره خبره او حال تری پت نه دی

الْمَرَّةَ إِنَّ اللَّهَ يُوَلِّجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى

آيا نه ويني (ته اى مخاطبه بلکه ويني ئى) چى بيشكه الله ننباسى شپه (په کامل قدرت خپل سره) په ورځ کښى او ننباسى (الله) ورځ په شپه کښى او مسخر کړى په کار اچولى ئى دى تاسى ته لمر او سپوږمى هر يو (له دغو دواړو نه لکه نور سیارات) روان دى (په آسمان خپل کښى) تر تاكلى (مقرر کړى) مودى پورى

تفسیر: د «مقرر وخت» څخه مراد قیامت دى، یا له لمر او سپوږمى څخه د هر یوه دوره ده ځکه چى د یوى دورى د پوره کیدلو څخه وروسته گواکى دوى بیا له سره خپله دوره او تگ شروع کوى.

وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣٩﴾

او بيشكه الله په هر هغه څه چى تاسى ئى كوى ښه خبر دى.

تفسیر: يعنى د الله تعالى هغه قوت او قدرت ته چى له شپى څخه ورځ او له ورځى څخه شپه جوړوى او د لمر او سپوږمى په شان له خورا ډيرو لويو كراتو څخه د ادنا مزدورانو په شان كار اخلى له مرگ نه وروسته ستاسى بيا ژوندى راپاخول څه اشكال لرى؟ او كله چى دى له هر لوى او وړوكى عمل څخه پوره واقف او ښه عالم دى نو بيا په حساب او كتاب كښى به الله تعالى ته څه اشكال او سختى ورپيښه شى.

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٤٠﴾

دغه (شامل معرفت کامل قدرت) له دى سببه دى چى بيشكه الله هم دى حق دى او بيشكه هغه (بتان) چى بولى (عبادت ئى كوى) دوى بى له دغه (الله هغه نه) حق نه دى او بيشكه الله هم دى ښه پورته ډير لوى دى

تفسیر: يعنى د الله تعالى دغه عظيمه شتون او قاهره صفات ځكه ذكر كړل شول څو آوریدونكى وپوهیږى چى د يوه الله تعالى منل او د هم هغه واحد لاشريك عبادت كول هم هغه سمه لياره ده. له دى نه خلاف هر څه چى وويل شى يا وكړل شى باطل او دروغ دى. يا به ئى دا مطلب وى

چی د الله تعالیٰ موجود بالذات او واجب الوجود توب چی له ﴿ذَلِكَ يَاقَ اللَّهُ الْوَاقِعُ﴾ شخه فهمیری او د نورو باطل او هالک الذات توب له هغو سره دا خبره لازمه ده چی یواځی هم هغه الله تعالیٰ ته دغه شتون او صفات ثابت دی بیا هغه ذات ته چی دغه شتون او صفات ثابت دی نو هم هغه د الوهیت او معبودیت وړ (لائق) او مستحق دی نو د بنده انتهائی عجز او تذلل چی د هغه نوم عبادت دی خاص هم هغه ته بنائی چی ډیر پورته عظیم القدرت او په هر چا غالب دی.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ نِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾

آیا نه وینی ته چې بیشکه (دا) بیری (جهاز) تگ کوی په بحر کښی په نعمت (فضل) د الله دپاره د دی چی وښی تاسی ته له دلائلو «قدرت» د ده، بیشکه په دغی (بیری او بحر) کښی خامخا ډیر دلائل (د قدرت) دی دپاره د هر ډیر صابر ډیر شاکر (په آفتونو او نعمتونو).

تفسیر: یعنی جهازونه او بیری ډیر ثقیل او درانه بارونه وړی او د الله تعالیٰ په قدرت، فضل او مرحمت شرنکه د سمندر موجونه (خپی) سره څیروی او پکښی څی؟ یعنی د دغه بحری سفر په احوالو او حوادثو کښی له غور کولو شخه انسان ته د صبر او شکر ډیر مواقع په لاس ورځی. کله چی طوفان (خپان) پورته شی او جهاز د طوفان په څپو کښی گیر شی او له هری خوا له لویو پیښو او حوادثو سره مخامخ شی نو دغه وخت د لوی صبر او تحمل وخت او کار دی. او کله چی الله تعالیٰ دوی د مرگ او ژوند له دغه کشمکش او ربړونو (تکلیفونو) شخه صحیح او سالم ویاسی نو حتمی او ضروری ده چی د الله تعالیٰ د دغه احسان او مرحمت شکر اداء کړی!

وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَّوْجٌ كَالظُّلُمِ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَبِهِمْ مَّقْتَصِدٌ ط

او کله چی لاندی کړی دغه (کفار) یو موج لکه وریځی نو بولی دوی الله په داسی حال کښی چی خالص کوونکی وی دوی خاص الله ته (د) دین خپل، پس کله چی نجات ورکړی دوی ته الله طرف د وچی ته نو ځینی د دوی ولاړ وی په (هم هغی) لاری سمی

تفسیر: پاس ئی په دلائلو او شواهدو سره دغه خبره بنودلی وه چی د یوه خدای منل صحیح دی او د دی عقیدی او مفکوری په خلاف نوری گردی (تولی) خبری دروغی او غلطی دی. دلته ئی دغه راوښودل چی د طوفانی مرجونو او خپو (چپو) له ویری دیر سخت او غلیظ مشرک هم په دیر اخلاص او عقیدی سره د الله تعالیٰ په دربار کښی دعاء او استغفار کوی او تری خپل نجات او حیات غواری نو معلوم شو چی د انسان ضمیر او د فطرت اصلی غیر هم دغه دی او باقی تول جعلی، ساختگی، موهوم او چټی (بیکاره) شیان دی.

پس هر کله چی پاک الله دوی له طوفان (خپان) نه روغ رمت وچی ته راویاسی نو دیر لږ کسان داسی دی چی د اعتدال او توسط په لاره قایم پاتی کیږی، که نه زیاتره څنگه چی له بحر څخه د باندی پل کیږدی بیرته په خپلو هم هغو شرارتونو لاس پوری کوی. شیخ الہند رحمۃ الله د (فمنهم مقتصد) ترجمه داسی کری ده «نو غځینی وی له دوی څخه په منځنی حال باندی» حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی هغه حال چی د خوف په وخت کښی و اوس هغه حالت په هیڅ یوه کښی نشته مگر هغه وضعیت بیخی تری هیر شوی هم نه دی. داسی کسان هم دیر لږ دی. که نه زیاتره د قدرت له معاونته منکرپوی او د خپل نجات او خلاصون راز راز (قسم قسم) تدبیرونه لتوی یا له کوم ارواح یا نورو غنی استمداد غواری.

وَمَا يَجْعَدُ يَا إِلَهَ الْاَكْلُ خَيْرًا كَفُورًا ﴿٣٢﴾

او انکار نه کوی له دلائلو د قدرت زمونږ مگر هر هغه چی دیر عهد ماتوونکی غدار زیات ناشکره وی

تفسیر: یعنی اوس لږه شیبه (لحظه) پخوا ئی د طوفان له خوف او ویری څخه کوم قول او قرار چی له الله تعالیٰ سره ترلی و هغه بیخی غلط او دروغ ثابت شو، څو ورځی ئی هم د ده د هغه انعام او احسان حق ونه مانه او دومره ژر د قدرت له دلائلو غنی منکر شو.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَأَخْشَوْا يَوْمَ الْاِجْرَىٰ وَالْاِثْمِ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازِعٌ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا ط

ای خلقوا ووبریږئ تاسی (تول له عذابه) د رب خپل او ووبریږئ تاسی له هغی ورځی چی نه به شی دفع کولی عذاب هیڅ پلار له زوی خپل او نه هیڅ زوی (داسی وی) چی هغه دفع کوونکی شی له پلار خپل څخه کوم شی (څه عذاب)

تفسير: د طوفان په وخت كښي د جهاز مسافران سخت پريشان، وارخطا وي او له هر انسان سره يوازي د خپل ځان د خلاصون فكر او اندېښنه وي، خو سره له هغه هم مور او پلار له خپلو اولادو، او اولاد له خپل مور او پلار څخه بيخي غافل او بي پروا نه وي. او هر يو د بل د نجات او خلاصۍ او مرستې (مدد) په فكر او چرت (خيال) كښي وي بلكه ډير كله د والدينو شفقت غواړي چي هر راز (قسم) زحمت او مصيبت په خپل ځان واخلي چي خپل اولاد له هغه مصيبت څخه وژغوري (وساتي). ليكن د دې په عكس يوه داسي ويروونكي او هولناكه ورځ راتلونكي ده چي په هغي كښي به له هر طرفه هم دغه د «نفسى! نفسى!» غږ راپورته كيږي. نه اولاد او نه والدين بلكه هيڅوك به داسي يو ايثار او شفقت ونشي كړي چي د بل لږ څه مصيبت په ځان واخلي او بالفرض كه دې وغواړي چي د خپل كوم عزيز لږ څه زحمت په ځان واخلي خو څوك د ده دغې غوښتنې او مطالبې ته څه اهميت او قيمت نه وركوي. نو په هر انسان لارم دې چي لا له اوسه د هغي ورځې په فكر او اندېښنه كښي واوسي او د هغي لپاره توبه برابره كړي او زيار (كوشش) وكړي څو د الله تعالى له قهر او غضب څخه مامون او مصون پاتې شي كه نن دوى د سمندر له طوفانه روغ رمت ووتل نو سبا خو دوى د حشر له دگر ځني په هيڅ صورت نشي وتلى.

إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرُّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿٣١﴾

بېشكه وعده د الله رښتيا ده (د بعث، د حساب، د جزا وعده) پس نه دى غره كوى تاسي خامخا دغه ژوندون لږ خسيږس! او نه دى غره كوى خامخا تاسي په (عفو او كرم د) الله هيڅ غره كوونكي

تفسير: يعنى هغه ورځ يقيناً او قطعاً راتلونكي ده. او دغه د پاك الله داسي قاطعه او نافذه وعده ده چي له سره په هغي كښي هيڅ لاندې باندې او وړاندې او وروسته والي نشي راټلى نو نه بهائي چي تاسي د دنيا په دغو غو ورځو باغ او بهار، عيش او عشرت، زرق او برق او رونق تيروځئ كه نه تل به هم داسي له عقبې څخه بي برخي او نااميده پاتې شئ او داسي ئي مه گڼئ چي هر څوك چي دلته په آرام وي نو بي له ايمان او صالح عمل څخه هلته به هم په آرامي او هوساڼي (راحت) كښي وي. د تگ شيطان له مكر او فريب او اغواء څخه تل هوښيار او ويښ اوسئ! چي شيطان مو د الله تعالى په نامه هم غولوي او داسي درته وائي څه خانه! بيغمه خپلي چرچي او مزي كوه! پاك الله غفور او رحيم دى ښه په گناهونو او خطاؤ ځان مود كړه! او له سره تر پايه په دغه دند كښي ځان دوب كړه كله چي زور او سپين پيري شوى نو بيا يو ځلي له دغو كړدو (تولو) څخه توبه وباسه! پاك الله به دى ويښي. كه ستا په تقدير كښي جنت ليكلي وي نو هر څومره گناهونه چي هم وكړي بالاخر به جنت ته ځي كه په تقدير كښي دى دوزخ ليكلي شوى

وی نو په هیڅ دول (طریقه) ته خپل ځان له دوزخه نشي خلاصولی نو بیا د څه لپاره په دنیا کېږي چرچی او مزی نه کوی ؟

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي
الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي
نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ^{٤٢}

بیشکه الله خاص هم ده څخه دی علم (د قیام) د قیامت او نازلوی الله باران (او د نزول په وخت ئی هم علم لری) او معلوم دی الله ته هغه شی چی په ارحامو (د میندو په نسونو) کېږي وی (نرتوب او ښځه توب ئی) او نه پوهیږي هیڅ نفس چی څه کار به کوی سبا، او نه پوهیږي هیڅ نفس چی په کومه ځمکه کېږي به مری بیشکه الله دی ښه عالم (په دغو شیانو او نورو ټولو اقوالو) ښه خبردار (په ټولو احوالو) دی.

تفسیر: یعنی قیامت هر ورو (خامخا) راتلونکی دی. د دی علم یوازی له الله تعالی سره دی دغه نه ده معلومه چی دغه دنیوی لویه کارخانه به کله ویجاړه او درې وړی کیږی ؟ انسانان په دنیوی عیش او عشرت، ښائست او مؤقتی تازگی نازیږی او پکښی مزی او چرچی کوی آیا دوی په دغه نه پوهیږي چی دغه دنیا په دی چی فانی ده فی الحال هم دغه دنیا او هم ئی ټول اسباب او وسایل د الله تعالی په واک (اختیار) او قدرت کېږي دی د ځمکی ټول رونق او مادی برکت چی ستاسی د خوښی خوشالی مدار دی په آسمانی باران موقوف دی که دوه دری کاله باران ونشي نو له هر طرفه به خاوری او دوړی پورته کیږي، نه به د ژوندانه څه سامان پاتی شي او نه به د راحت څه اسباب. بیا تعجب دی چی انسان د دنیا په زینت، ښائست او سینگار ولی غولېږي؟ او هغه لوی ذات د څه لپاره هیروی؟ چی د خپل رحمت په باران سره ئی ورته ښائست او سمسورتیا او رونق مرحمت کړی دی. چاته څه معلومه ده چی په دنیا کېږي به د ده د دنیوی عیش او عشرت برخه څومره وی؟ ډیر خلق زیات کوشش کوی او زیار (محنت) کوی او له ډیرو رېرونو (تکلیفونو) له گاللو (برداشت کولو) څخه مری لیکن په خپل ژوند کېږي یی له سره هوسانی (خوشالی) او آرام نه په برخه کیږي. بالعکس ځینو نورو ته بی له رېر (تکلیف) او زیار (محنت) څخه دولت او راحت ور په برخه کیږي د دغسی حالاتو او واقعاتو له لیدلو سره سره هم هر هغه انسان چی په دینی او دنیوی معاملاتو کېږي د الله تعالی په تقدیر اعتماد او اطمینان لری، په دینی او دنیوی امورو کېږي لږ څه هم په جداو جهد او سعی او کوشش کېږي

قصور او لندون نه کوی او سره له دی چی په تقدیر پوره داد او قناعت لری په ریاضت او مجاهدت کښی هم لږ څه مساهلت نه کوی هغه پوهیږی چی انسان لره تدبیر په کار دی ځکه چی ښه تقدیر عموماً د هم دغه کامیاب تدبیر په ترڅ کښی څرگندیږی (ښکاره کیږی) دغه علم په واقع یوازی او یوازی الله تعالی ته حاصل دی چی زمونږ تقدیر به څرنگه وی؟ او زمونږ له لاسه به صحیح تدبیر ظاهریږی که نه؟ که مونږ د هم دغی معاملی رعایت په دینی امورو کښی لا په ښه شان سره وکړو نو د شیطان د چل او فریب په لومه او دام کښی به له سره ونه نښلو بیشکه چی جنت او دوزخ هر ځای چی زمونږ په برخه کیږی هغه د تقدیر په اساس دی او د هغه علم له پاک الله سره دی مگر عموماً د ښو او د بدو د تقدیر څیری د ښو یا د بدو تدبیرونو په آئینه کښی لیدلی کیږی نو ځکه مونږ د تقدیر په حواله او اساس تدبیر نشو پریښودی ځکه چی دغه خبره خو هیچا ته نه ده معلومه چی د الله تعالی په علم کښی کوم یو سری سعید یا شقی، جنتی یا دوزخی، غنی یا فقیر یا نور دی؟ نو ظاهری عمل او تدبیر داسی یو شی دی چی د هغه له لیدلو څخه عادتاً مونږ ته د تقدیر له نوعیت نه لږ څه معلومات راحاصلیږی که نه د دغی خبری حقیقی علم خو یوازی له الله تعالی سره دی چی د ښځی په گیده کښی هلک دی که جینی؟ او وروسته له څیړیدلو څخه به د هغه عمر څومره وی؟ روزی به ئی ارته وی که تنگه؟ سعید دی که شقی؟ د هم دی په طرف ئی په ﴿وَيَعْلَمُ مَا فِي الْاَحْشَاءِ﴾ کښی اشاره کړی ده، پاتی شوه د شیطان دغه تگی او برگی چی فی الحال خو په دنیا کښی چرچی او مزی کوه! بیا وروسته توبه وباسه! او ښه سری شه! د دی ځواب ئی په ﴿وَمَا تَكْتُمُ نَفْسٌ مَّا ذَا تَكْتُمُ عَدَاُ﴾ الایه - کښی ورکړی دی یعنی هیڅوک په دی باندی نه دی خبر چی دی به سبا څه کوی؟ او د څه کولو له پاره آیا دی به ژوندی پاتی کیږی که نه؟ او کله به مری؟ او چیری به مری؟ نو بیا دی به په کوم اعتبار او اعتماد سره د نن ورځی د بدی تدارک سبا هر ورو (خامخا) وکړی شی او د تویی توفیق به ضرور ومومی په دغو شیانو او نورو کردو (تولو) امورو یواځی علیم او خبر الله تعالی ښه پوه او خبر دی.

تنبیه: په یاد ئی ولری! چی مغیبات یا به د احکامو له جنسه وی یا به د اکوانو له جنسه وی. بیا غیبی اکوان زمانی وی یا مکانی او زمانی د ماضی، مستقبل او حال په اعتبار په دری ډوله (قسمه) ویشل شوی دی له دغو څخه د غیبی احکامو کلی حکم رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورکړی دی ﴿فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبٍ أَحَدًا إِلَّا مِنْ اِمْرٍ تَطَىٰ مِنْ رَسُولٍ﴾ الایه - (الجن ۲ رکوع ۲۶-۲۷ آیت ۲۹) جزء چی د هغه د جزئیاتو تفصیل او تبویب د امت اذکیا کړی دی او د غیبیه ؤ اکوانو د کلیاتو او د اصولو علم الله تعالی د خپل ځان له پاره خاص کړی دی هوا د هغو په منتشره ؤ جزئیاتو ئی ډیرو خلقو ته سم له هغو قوتونو او استعدادونو اطلاع ورکړی ده او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته هم له دی نه داسی ډیره وافر او عظیم الشانه برخه ور رسیدلی ده چی اندازه ئی بیخی نشی کیدی. خو سره له دی هم د غیبیه ؤ اکوانو کلی علم له رب العزت سره مخصوص دی په دغه آیت کښی چی دا پنځه شیان مذکور دی په احادیثو کښی ئی دغو ته

«مفاتيح الغيب» ويل شوی دی چی د هغو کلی علم پرته (علاوه) له الله څخه بل هیچا ته نشته. په حقیقت کښی په دغو پنځو شیانو کښی د غیبیه و اکوانو ټولو انواعو ته اشاره وشوه. په «بای ارض تموت» کښی مکانیه غیوب په ﴿مَّا أَكْبَرُ عِندَ﴾ کښی د مستقبه زمانیه و غیوب او په ﴿مَّا أَكْبَرُ﴾ کښی د حالیه زمانیه و غیوب او په «ینزل الغيث» کښی غالباً په ماضیه زمانیه و غیوب تنبیه ده. یعنی کله چی باران راځی او ووریږی معلومیږی لیکن دغه خبره هیچا ته نه ده معلومه چی پخوا له باران څخه څرنگه اسباب او وسایل سره راغونډ شوی دی چی د هغو په اثر، پوره په هم هغی ټاکلی (مقرر کړی) نیتی او ځای او موقع کښی په هم هغه مقدار او اندازه باران وشو. مور خپل ووړکی په خپله گیده کښی گرځوی مگر په دی باندی نه پوهیږی چی دغه د دی په گیده کښی هلک دی که جینئ؟ انسان غواړی چی په راتلونکو حالاتو ځان پوه کړی مگر په دی نه پوهیږی چی دی به پخپله سبا څه کار وکړی؟ او د ده مری چیری واقع کیږی؟ له دغه جهل، ناپوهی او بیچاره گی سره د تعجب ځای دی چی په دنیوی ژوندون مفتون او مین کیږی او خپل حقیقی خالق او هغه لویه ورځ بیخی هیروی او له یاده ئی ویاسی کله ئی چی د الله تعالی لوی دربار ته په رانځکودلو سره حاضروی. په هر حال د دغو پنځو شیانو له ذکر کولو سره په ټولو غیبیه و اکوانو د کلی علم په طرف اشاره کول دی او حصر نه دی مقصود. او اغلباً په ذکر کښی به د دغو پنځو شیانو تخصیص د دی له امله (وجی) شوی وی چی کوم سائل به د هم دغو پنځو شیانو په نسبت سوال کړی وی چی د هغه په ځواب کښی هم دغه آیت نازل شوی دی. لکه چی په حدیث کښی راغلی دی. د علم الغیب په نسبت پخوا له دی نه په سورت «الانعام» او اوس په سورت «النمل» کښی هم ځینی نور معلومات لیکلی شوی دی هلته دی وکتل شی.

«تمت سورة لقمان بمنه وكرمه»

«سورة السجدة مكية الا من آية (١٦) الى غاية آية (٢٠) فمدنية وهي ثلاثون آية وثلاثة ركوعات»

«رقم تلاوتها (٣٢) تسلسلها حسب النزول (٧٥) نزلت بعد سورة «المؤمنون»

«د السجدة سورت مکی دی. پرته (علاوه) له (١٦) آیت څخه تر آخر د (٢٠) آیت چی مدنی

دی (٣٠) آیتونه او (٣) رکوع گانی لری»

«په تلاوت کښی (٣٢) او په نزول کښی (٧٥) سورت دی وروسته د «المؤمنون» له سورت څخه

نازل شوی دی»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الْم ۱ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَارِيبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۲

نازلیدل د (دغه) کتاب (قرآن) چی نشته هیڅ شک په دغه کښی له (جانبه) د رب د عالمیانو دی

تفسیر: بی شک دغه مقدس کتاب رب العالمین نازل کړی. په دغه کښی نه څه شک شته او نه شبهه. او نه د فریب او تیروستلو ځای دی. لیکن کفار دا خبره نه منی چی راغلی دی دا قرآن له طرفه د الله تعالی.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا
أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِّنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ۳

آیا وائی (دغه کفار) له خپله ځانه ئی جوړ کړی دی دا (قرآن محمد داسی نه دی) بلکه هم دغه (قرآن) حق دی (نازل شوی دی) له جانبه د رب ستا چی ویروی ته (په قرآن سره) هغه قوم چی نه دی راغلی دوی ته هیڅ ویروونکی پخوا له تانه (تر اسمعیل علیه السلام پوری) دپاره د دی چی سمه لاره ومومی دوی (په سبب د ویرولو ستا).

تفسیر: یعنی د هغه کتاب په باب کښی چی اعجاز او حقانیت ئی دومره ښکاره او واضح دی چی د هیڅ شک او شبهی ځای پکښی نشته آیا د هغه په نسبت کفار داسی اظهار کوی چی رسول الله دغه قرآن له خپله ځانه جوړ کړی دی او معاذالله د لویو دروغو نسبت پاک الله ته کوی ؟ نو دغه د دوی انتهائی لجاجت، گستاخی او سپین سترگی ده چی په داسی واضح او روښانه بیان کښی هم له خپله ځانه شبهی پیدا کوی. که دوی لږ څه غور او انصاف کولی نو دوی ته به معلومه شوی وی چی په رښتیا سره دغه کتاب د پاک الله له طرفه راغلی دی او ته کوشش کوی چی د هغه په وسیله یو داسی قوم وینئ او هوښیار او په سمه لاره ئی راوی چی له څو پیړیو راپه دیخوا په دوی کښی ویښوونکی نبی نه دی مبعوث شوی دغه خبره د غور او فکر کولو وړ (لائق) ده چه انسان له خپله ځانه داسی یو شی جوړوی او خلقو ته ئی وړاندی کوی چی د هغه مثل یا قوی غوښتنه په محیط او ماحول کښی موجوده وی په دغسی یو ملک کښی د داسی یوی غتی خبری له خولی څخه ویستل چی د خلقو د سل هاو کلونو د مسخ شوی ذهنیت او مذاق څخه

غلطه او بيخي مخالفه وي او د هغي د قبول ديره ادني قوه او استعداد هم ظاهراً په هغو کښي نه وي د کوم پوه او عاقل انسان کار له سره نشي کيدی هوا که د الله تعالی قاهره قدرت کوم انسان په دغسي يو سخت او مشکل کار مامور کړي هغه بيله خبره ده . پس نبي الامي صلي الله عليه وسلم چي د نورو خلقو په نسبت د ده د عقل په زياتوالي او پوخوالي باندی هغه کسان هم قايل دی چي (معاذالله) ده ته ئي مفتری ويل که کومه خبره ئي له خپله غحانه جوړوله او خلقو ته ئي اوروله نو يقيناً ، داسي خبري به ئي راوړي وي چي هغه به له عربي فضا سره مطابقي او له عمومي جذباتو سره به موافقي او د هغي امثال او اشباه به د دوی په شاو خوا کښي زياتي موندلي کيدلي هم دغه خبره يو پوه او انصاف خوشوونکی انسان متيقن کولی شي چي بيشکه محمد صلي الله عليه وسلم په خپله خوښه دغسي يو لوی او مهم کار ته اقدام نه دی کړی او نه هغه کلام چي ده راوړی دی د ده تصنيف دی .

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ط

الله هغه (مطلق قادر) دی چي پيدا کړی ئي دی آسمانونه او غمکه او هر هغه چي په منځ د دغو دواړو کښي دی په (مقدار د) شپږو ورځو کښي بيا استوا ئي وکړه په عرش باندی (هم هغسي چي لائقه وه له شانه د الله سره نو ايمان راوړی پری) ،

تفسير: د «استواء» بيان د «الاعراف» په (۷) رکوع کښي تير شوی دی هلته دی بيا ولوستل شی!

مَالِكُ مِنَ دُونِهِ مَنْ وَّلِيَ وَلَا شَفِيعٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۚ

نشته تاسی لره (ای کفارو) غیر له الله هیڅ دوست او نه شفاعت کوونکی (چي عذاب درڅخه دفع کړی) ، آیا پس نه اخلئ پند (په دغه وعظ)

تفسير: یعنی غور او فکر نه کوئ! د الله تعالی د پیغام او د ده د رسول صلي الله عليه وسلم د دروغجنولو څخه وروسته به تاسي چیري غچ ؟ په گرددو (تولو) آسمانونو او غمکه کښي له فرشه تر عرشه پوری د الله تعالی حکومت دی . که ونیولی شوئ نو بی د هغه د اجازی او رضاء به مو هیڅ څوک څه حمایت او سپارښت ونشي کړی او نه به داسي کوم حامی او سپارښت کوونکی

ومومى! او الله تعالى داسى مطلق قادر دى چى

يُدِيرُ الْأُمُورَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهَا أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ۝

تدبير کوى (او نازلوى) امر کار له آسمانه عُمکى ته (تر ورځى د قيامت پورى) بيا بيرته خيژى هغه کار ده ته په هغى ورځى کښى چى ده اندازه د هغى (ورځى) زر کاله له هغو «دنيوى وختونو» چى ئى شميرئ تاسى،

تفسير: د لويو کارونو او خورا (ديرو) مهمو انتظاماتو له پاره حکم له عرش عظيم څخه مقرر او نازلېدى ټول حسي، معنوي، ظاهري او باطني اسباب له اسمانونو او عُمکى څخه راجمع کيږي بيا د هغه په انصرام (سر ته رسولو) کښى مشغول او لگيا کيږي بالاخر هغه کار او انتظام د الله تعالى په مشيت او حکمت تر مودو پورى جاري پاتى کيږي، بيا له يوى اوږدى زمانى څخه وروسته پاى (آخر) ته رسيږي په دغه وخت کښى د الله تعالى له خوا بل ډول (طريقه) حکم نازلېږي. لکه چى د لويو لويو انبيال اثر تر پيريو پيريو پورى پاتى دى، يا په کوم لوى قوم کښى سردارى او مشرتوب تر نسلونو نسلونو پورى جاري وي. هغه زر کاله د الله تعالى په نزد يوه ورځ ده (موضح په لږ تغير) مجاهد رحمة الله عليه وائى چى «الله تعالى د زرو کلونو انتظامونه او تدبيرونه پرېښتو ته القا کوى او دغه موده د ده په نزد يوه ورځ ده، بيا هر کله چى پرېښتى هغه پاى (آخر) ته ورسوى او ترى خلاصى ومومى بيا د نورو راتلونکو زرو کلونو انتظامونه هغوى ته القاء کوى هم دغه سلسله به تر قيامت پورى تسلسل او دوام لري» غځينى مفسرين د دغه آيت مطلب داسى بيانوى چى «د الله تعالى حکم د اسمانونو له پاسه تر عُمکى پورى رسيږي بيا هر هغه کارواڼى چى د هغه په متعلق دلته کيږي هغه د اعمالو په دفتر کښى د درج کيدلو له پاره پاس خيژى چى د دنيا د آسمان په محدب واقع دى، او له عُمکى څخه د هغه غځاي فاصله د انسان په متوسط تگ سره د يو زر کاله لپاره ده چى د الله تعالى په نزد هغه د يوى ورځى لپاره ټاکلى (مقرر کرى) شوى ده. مسافه خو هم دغومره ده دغه خو بيله خبره ده چى پرېښته هغه په يوه گري کښى وهى، يا له دى نه هم په لږه موده کښى وررسيږي.» غځينى نور مفسرين داسى معنى کوى «د کوم کار د کولو اراده چى پاک الله وکرى د هغه د ماديو او اسبابو سلسله زر کاله پخوا شروع کوى بيا هغه له بالغه حکمت سره سم په مختلفو ادوارو کښى تيريږي او مختلف ادوار او صورتونه ځان ته اختياروى او ورو ورو د خپل کمال انتها ته رسيږي په دغه وخت کښى کومى نتيجى او آثار چى له هغه څخه څرگنديږي (ښکاره کيږي) د ربوبيت دربار ته د وړاندې کيدلو له پاره پورته کيږي» د غځينو نورو په نزد له «يوم» غځنى «يوم

القيامت» مراد دى. يعنى الله تعالى له آسمانونو څخه نيولى تر څمكى پورى د تولى دنيا او مافيا انتظام كوى، بيا يو داسى وخت هم راتلونكى دى چى دغه كرده (توله) قصه به پاى (آخر) ته ورسيدى او د كړدو (تولو) شيانو رجوع به پاك الله ته وشى او تول به د خپلى وروستى فيصلې لپاره الله تعالى ته وړاندې شى چى هغه ته د قيامت ورځ ويل كيږي. د قيامت يوه ورځ د زرو كلونو په اندازه ده. په هر حال ځينو «فى يوم» له «يدبر» سره او ځينو له «يعرج» سره متعلق كړى دى او ځينو د «تنازع الفعلين» په صورت منلى دى. والله اعلم.

ذَلِكَ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤﴾

هم دى (خالق او د امورو مدبر) عالم دى په هر پټ او ښكاره ښه غالب قوى دى (په تقدير) ښه مهربان دى (په فرمان وړونكو باندې)

تفسير: يعنى د داسى اعلى او عظيم الشان انتظام او تدبير قايمول د هغه پاك ذات كار دى چى په هر يو پټ او ښكاره شى علیم او خبر دى او دير زبردست او نهايت مهربان دى.

الَّذِى أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ۚ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِّنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ۚ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُّوحِهِ ۚ

هغه الله چه ښايسته كړى ئى دى هر شى چى پيدا كړى ئى دى هغه (هر موجود بالخاصه انسان) او شروع كړى ئى دى پيدايشت د انسان (يعنى آدم) له ختى څخه بيا ئى پيدا كړ نسل اولاد د ده له خلاصى له اوبو ضعيفو حقيرو څخه بيا ئى برابر كړ (قالب د) هغه او پو (داخل) ئى كړ په دغه (قالب) كښى له روح خپل څخه (چى مخلوق د ده دى)

تفسير: يعنى الله تعالى د انسان نسل او اولاد له خلاصى له اوبو ضعيفو حقيرو څخه چى د خورا ديرو غذاگانو عصاره او خلاصه ده بيا ئى برابر كړ قالب د هغه يعنى شكل، صورت او اعضاء ئى موزون او متناسب خلق او موجود كړى دى. او پو، داخل، ئى كړ په دغه قالب كښى روح خپل حضرت شاه صاحب ليكى چى «كرد (تول) مخلوقات د ده مال دى مگر هر چاته ئى چى دير پټ او عزت وركړى دى هغه ئى خپل بللى دى لكه چى وائى ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ﴾ حال دا چى تول د الله تعالى بتدگان دى لكه چى الله تعالى ويلي دى ﴿إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا إِيَّايَ الرَّحْمَنَ عَبْدًا﴾ نو د انسان روح د عالم الغيب له طرفه راغلى

دی او یواځی له خاورو اوبو، او نورو څخه نه دی جوړ شوی که نه د الله تعالیٰ د روح څخه که هغه مطلب واخیست شی لکه چی د انسانی روح څخه مطلب اخیست شوی دی نو ښائی چی دغه روح په کوم بدن کښی وی که په بدن وی، ترکیب راځی، حال دا چی د ترکیب له وجود څخه حدوث پیدا کیږی او د الله تعالیٰ پاک او منزّه ذات او صفات له دغو شیانو څخه پاک او منزّه دی (موضح په لږ تغیر سره).

وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ①

او وئى گرځول (در ئى کرل) تاسی ته (ای د آدم اولاده) غوړونه او سترگی (چی پری اورئ! او وینئ)! او زړونه (چی عقل او فکر پری کوئ) خو سره د دغو نعمتونو بیخی لږ شکر کوئ تاسی!

تفسیر: د دغو نعمتونو شکر دا ؤ چی پخپلو سترگو مو د ده تکوینی آیتونه په غور سره کتلی وی او پخپلو غوړونو مو د ده تنزیلی آیتونه په پوره توجه او شوق سره اوریدلی وی، او په خپلو زړونو سره مو د دغو دواړو په پوهیدلو او غور او فکر کولو کښی پوره کوشش او زیار (محنت) ایستلی وی، او وروسته له پوهیدلو مو پری عمل کړی وی مگر تاسی خلق دیر لږ شکر اداء کوئ.

وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۖ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَفُرُونَ ②

او وائی (منکران د بعث) آیا کله چی ورک شو مونږ په ځمکه کښی (چی خاوری شو) آیا بیشکه مونږ خامخا په نوی پیدایښت کښی یو ؟ (بلکه نه یو، نو الله وائی نه ده داسی چی دوی وائی) بلکه دوی له ملاقات د رب خپل څخه منکران دی (چی په قیامت باندی ایمان نه راوړی).

تفسیر: یعنی په دغه خبره ئی غور او فکر ونه کړ چی پاک الله دوی اول له خاورو څخه پیدا کړی دی او په خلاف د هغه ئی د شېو په پیدا کولو شروع وکړ چی آیا له دی نه وروسته چی زمونږ جسم له خاورو سره گډود شی بیا به څرنګه مونږ ژوندی راپاڅول کیږو. دغه خو تشه یوه شېه او استبعاد نه دی بلکه په صاف ډول (طریقه) سره دغه خلق له بعث بعد الموت څخه منکر شوی دی.

قُلْ يَتُوبُ إِلَيْكُمْ مَلِكُ الْمَوْتِ الَّذِي ذُكِّرَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) قبض کوی ارواح ستاسی پرنسته د مرگ (عزرائیل) هغه چی مقرره شوی ده په تاسی (دپاره د قبض د ارواحو) بیا به رب خپل ته بیرته بوتلل شی (پس له مرگ نه د حساب دپاره)

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی تاسی خپل ځان یوازی بدن او جسد گنځ چی له خاورو سره ګډود او خاوری کیږی داسی نه ده. تاسی په حقیقت کښی روح یی چی هغه پرنستی له خپله ځانه سره وړی او بیخی نه فنا کیږی! (موضح).

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسَ رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّنَا ابْصَرْنَا
وَسَمِعْنَا فَأَرْجِعْنَا فَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾

او که وویښی ته (ای محمده!) کله چی دغه کافران ښکته اچوونکی به وی د سرونو خپلو په نزد د رب خپل (په ورځ د قیامت کښی له ذلت ندامت او خجالت نه او وائی به) ای ربه زمونږ ولیده مونږ او واوریده مونږ «وعدده ستا او تصدیق د رسولانو» پس بیرته بوزه مونږ «دنیا ته له پاره د دی» چی وکړو ښه عمل بیشکه چی مونږ یقین کوونکی یو (نو وبه گوری ته یو سخت بد کار او دغه وینا به دوی ته له سره څه ګټه (فائده) نه رسوی).

تفسیر: یعنی زمونږ غوږونه او سترګی، خلاصی شوی، د رسول الله په هغو خبرو چی ویلی ئی دی زمونږ یقین راغی او دغه ګرد (تول) شیان مو په خپلو سترګو سره ولیدل او ښه وپوهیدو چی یواځی ایمان او صالح عمل د الله جل جلاله په نزد منظور او مقبول دی او په کار راځی اوس مو یو ځلی بیا دنیا ته ولیږه او ومو ګوره چی مونږ څرنگه ښه عملونه کوو.

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي
لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾

او که اراده کړی وی مونږ نو خامخا ورکړی به ؤ مونږ هر نفس ته (په دنیا

کښی) هدايت د هغه وليکن مقررہ شوی ده دغه وينا (حکم) له ما چي
خامخا دک به کرم هرومرو (خامخا) دوزخ (له کفارو نه) له پيريانو او
انسانانو تولو څخه.

تفسير: د الانعام په (۳) رکوع ۲۸ آيت کښی ئی ویلی دی ﴿وَلَوْ رُدُّواْ لَعَادُوْاْ لِمَا نُهُوْاْ عَنْهُ﴾ يعنی بيا مو
دنیا ته وليږه او مو گوره چي مونږ څرنگه ښه عملونه کوو يعنی دوی دروغ وائی که دنیا ته
بیرته وليږلی شی بيا به هم دوی پخپلو هم دغو شرارتونو کښی بوخت (مشغول) وی د دوی د
طبیعت اقتضاء او غوښتنه هم داسی ده چي د شیطان اغواء او لمسون قبلوی او د الله تعالی له
رحمت څخه لری تښتی بیشکه مونږ په دغه خبره قادر یو چي د دنیا گرد (تول) انسانان په جبر
او زور سره د هدايت په لاره راولو او پری قائم ئی کړو چي د هغه په لوری د انسانانو زړونه
فطرتاً مایل دی لیکن په دغه تقدیر سره چي گرد (تول) انسانان په هم دغه یوه طور او طریقه
اختیارولو مجبور کول دغه زمونږ د حکمت او مصلحت څخه مخالف ؤ چي د هغه بیان په څو
نورو ځایونو کښی پنخوا له دی نه شوی دی نو هم هغه خبره پوره کیدونکی وه چي د ابلیس د
دغی دعوی ﴿لَا غَوِيْهُمْ أَجْبَعِيْنَ﴾ ص ۸۲-۸۳ آيت په ځواب کښی ویلی
وه ﴿قَالَ الْحَقُّ أَقُولُ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَتَّبَعُ مِنْهُمْ أَجْبَعِيْنَ﴾ (د ص ۸۴-۸۵ آيت
۲۳ جزء) معلومه شوه چي دلته له جن او انس څخه مراد هم هغه شياطين او د هغو پیروان
دی.

فَذُقُواْ بِمَا نَسِيْتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِيْنَكُمْ وَذُقُواْ عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۴﴾

پس وڅکئ تاسی (دا عذاب) په سبب د دی چي هیر کړی ؤ تاسی ملاقات د
ورځی ستاسی چي دا دی بیشکه چي مونږ به هم هیر کړو تاسی او وڅکي
تاسی عذاب دائمی په سبب د هغه (کفر او تکذیب) چي وی تاسی چي کاوه
به مو (په دنیا کښی)

تفسير: يعنی مونږ هم تاسی هیر کړی ئی، يعنی هيڅکله به په رحمت سره نه يادول کيږئ.
وروسته له دی نه د مجرمينو په مقابل کښی د مؤمنانو حال او مال بيانوی.

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُواْ بِهَا خَرُّواْ سُجَّدًا وَسَبَّحُواْ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ^(۱۵) تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ

رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ^(۱۶)

بیشکه هم دا خبره ده چی ایمان راوری په آیتونو زمونږ هغه کسان کله چی پند ورکړی شی دوی ته په دغو (آیتونو) نو پریوځی په داسی حال کښی چی سجده «عبادت» کوونکی وی الله ته او تسبیح وائی سره له ثناء د رب خپل او دوی تکبر لوئی نه کوی (له عبادت نه) لری کیږی ددی د دوی له ځایونو د خوب (دپاره د تهجد) بولی دوی رب خپل (پت له خلقو نه) له ویری (د قهره د الله نه) او له طمعی (د رحمت د ده نه) او ځینی له هغو مالونو چی ورکړی دی مونږ دوی ته لگوی (ئی په لاره د الله کښی)

تفسیر: یعنی په خوف او خشیت او خشوع او خضوع په سجده لویږی، په ژبه سره د الله تعالی تسبیح او تحمید اداء کوی او په زړه کښی د کبر، غرور، لوئی، ځانمنی (غرور) داسی خبری نه گرځوی چی د الله د آیتونو په مقابل کښی د تیتیدلو څخه مانع وی. له خوږو خوبونو او پستو بسترو څخه پورته کیږی او د پاک الله په حضور کښی دریږی. له دی نه مراد د تهجد لمونځ دی لکه چی په صحیح حدیث کښی راغلی دی.

او ځینو قری د سبا او د عشا د لمانځه یا د مغرب او د عشا د لمانځه په منع کښی کوم نقلونه چی کیږی هغه مراد کړی دی. ګواکي په الفاظو کښی د دی خبری د ځائیدلو ځای هم شته. لیکن قوی هم هغه لومړی تفسیر دی. والله اعلم.

حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «له الله تعالی ځنی هیله (امید) او طمع لرل او ویریدل بد نه دی اعم له دی نه چی په دنیوی امورو کښی وی یا په اخروی کښی. که په دغه مقصد کوم بنده عبادت کوی نو مقبول دی. هوا که د بل کوم موجود د خوف یا رجاء له سببه بندگی وکړی نو هغه ریا ده له سره نه قبلېږی».

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ^(۱۷)

پس نه دی معلوم هیڅ نفس ته (نه پرنستی او نه نبی ته) هغه شی چی پت کړی شوی دی دوی ته له پخوالی د سترگو نه دپاره د جزاء د هغه عمل چی وو دوی چی کاوه به ئی (پت)

تفسير: يعنى څرنگه چې د شپو په تيارو کښې له خلقو څخه په پټه دوى بې رياء عبادت کړى دى د هغه په بدل کښې الله تعالى هغه نعمتونه چې پټ ساتلى دى او د هغو پوره کيفيت هيچا ته نه دى معلوم دوى ته ورکوى چې د هغو د ليدلو څخه د دوى سترگې روښانه کيږي. په حديث کښې راغلى دى چې ما خپلو نیکو بندگانو له په جنت کښې دوه شيان پټ ساتلى دى چې د هغو مثال نه سترگو ليدلى دى او نه د هغه تعريف غوړونو آوريدلى دى او نه د کوم انسان په زړه کښې گرځيدلى دى.

تنبیه: سرسید او نورو د دغه حديث په اساس په جنت کښې له جسماني نعمتونو څخه انکار کړى دى د دوى په ځواب کښې د (مولينا شير احمد) يو مضمون د «هدیه سنيه» تر عنوان لاندې چاپ دى ښائى چې هغه دى ولوست شي.

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾

آيا پس هغه څوک چې وى مؤمن لکه هغه څوک دى چې وى هغه فاسق نه دى برابري (دا دواړه دلى)

تفسير: يعنى که د يوه ايماندار او د يوه بې ايمانه آخره خاتمه او انجام يو شاته شى نو وپوهيږئ چې (العباد بالله) د الله تعالى په دربار کښې توره تياره ده.

أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ ذُو الْأُولَىٰ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

هر څه هغه کسان چې ايمان ئى راوړى دى او کړى ئى دى ښه (عملونه) پس شته دوى لره جنتونه د هستوگنې په طريقه د ميلستيا په سبب د هغو عملونو چې وو دوى چې کول به ئى (په دنيا کښې).

تفسير: يعنى د الله تعالى په فضل به د دوى صالح عمل د جنت د ميلستيا سبب گرځي.

وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ دُؤُوتُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

او هر شه هغه کسان چي فاسقان شوي دي پس غاي د هستوگني د دوي اور (د دوزخ) دي (هر کله چي اراده وکړي دوي د دي چي راوغي له دغه اوره نو بيرته به غورځول کيږي دوي په دغه اور کښي او ويل کيږي به دوي ته (د اهانته په ډول (طريقه)) وڅکي تاسي عذاب د اور «د دوزخ» هغه عذاب چي وي تاسي چي د هغه به مو تکذيب کاوه (په دنيا کښي او باور مو پري نه کاوه).

تفسير: يعني کله کله چي د اور شغلي دوزخيان د دروازي په لوري وغورځوي په دغه وخت کښي بياني دوي د تبديل په فکر کښي ولويږي نو پرېښي به له هغه غاي څخه دوي په تيل وهلو سره بيرته بياني او دوي ته به وائي چيري غي؟ هغه شي مو چي دروغ باله او باور مو پري نه کاوه اوس د هغه خوند او مزه وڅکي (اللهم اعذني من النار واجرنى من غضبك).

وَلَنَذِقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾

او خامخا وبه څکوي مونږ هر ورو (خامخا) په دوي باندې له هغه عذاب نژدې (په دنيا کښي) لږ له عذاب لوي نه (چي د آخرت دي) دپاره د دي چي دوي وگرغي (له کفر نه اسلام ته).

تفسير: يعني د آخرت د لوي عذاب څخه پخوا په دنيا کښي لږ څه کمه درجه عذاب پري نازلوي څو هغه کسان چي د رجوع توفيق ور په برخه وي له الله تعالي څخه وويږي او الله تعالي ته رجوع وکړي. کمه درجه عذاب هم دغه دنيوي مصائب دي لکه ناروغي، قحطی، قتل، قيد، د مال او د اولاد او د نورو تباهي او نور.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

او څوک دي ډير ظالم له هغه چا چي پند ورکړ شي په آيتونو د رب خپل

(قرآن) بيا مخ وگرځوي تري (فکر او غور ونه کړی پکښی او وروسته له پوهیدلو تري بیرته وگرځی بلکه له دی نه ډیر ظالم نشته) بیشکه چی مونږ له دغو مجرمانو څخه انتقام اخیستونکی یو (په عذاب سره)

تفسیر: کله چی مونږ له ټولو گنهکارانو او ظالمانو او مجرمانو څخه انتقام او بدل اخیستونکی یو نو دغه ډیر ظالم به څرنگه نجات تري وموندلی شی ؟ له دی نه وروسته رسول الله صلی الله علیه وسلم ته تسلی ورکوی چی ته د دوی له ظلم او اعراض څخه مه خپه کیږه ! پخوا مو موسی علیه السلام ته هم کتاب ورکړی ؤ چی په هغه سره بنی اسرائیلو هدایت وموند او د ده په تابعانو کښی لوی لوی دینی پیشوایان او امامان تیر شول تاته هم بیشکه د الله تعالی له طرفه دغه عظیم الشان کتاب درکړی شوی دی چی ډیر خلق به پری لار ومومی او له بنی اسرائیلو څخه به زیات ستا په امت کښی لوی لوی امامان او پیشوایان پیدا شی. پاتی شوه د منکرانو فیصله هغه به پخپله پاک الله کوی.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِّنْ لِّقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ ۖ

او خامخا په تحقیق ورکړی وو مونږ موسی ته کتاب (د تورات لکه چی تاته مو ای محمده قرآن درکړی دی) پس مه کیږه ته ! په شک کښی له ملاقاته د دغه (موسی) او گرځولی وو مونږ تورات یا موسی هدایت دپاره د بنی اسرائیلو (اولاده د یعقوب)

تفسیر: ﴿فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِّنْ لِّقَائِهِ﴾ په منع کښی معترضه جمله ده یعنی بیشکه او بی شبهی موسی علیه السلام ته کتاب ورکړی شوی ؤ او تاته هم داسی کتاب درکړی شوی دی چی په دغه کښی هیڅ قسم چل او فریب او پلمه (تدبیر) نشته یا ئی د موسی علیه السلام د ذکر په نسبت وویل چی تاسی له موسی علیه السلام سره د معراج په شپه کښی ولیدل هغه واقعی او حقیقی ملاقات ؤ او په هغه کښی هیڅ قسم چل، تیرایستل، سترگی پټول او نور شک او شبهه نه ده.

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ آيَةً يَّهْدُونَ بِأَمْرِنَا لِمَا صَبَرُوا ۖ

او گرځولی ؤ مونږ عینی له دوی نه امامان چی لاره به ئی ښووله (خلقو ته)

په حکم زمونږ کله چي صبر وکړ دوی (په دين خپل)

تفسیر: یعنی د دنیا په سختیو او د منکرانو په ظلم او تیریو ئی صبر وکړ او خپل دين ئی ټینګ وساته

وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿۲۲﴾

او وو دوی چي په آیتونو زمونږ (چي له انبیاءو الله سره ؤ) یقین به ئی کاوه.

تفسیر: یعنی مسلمانان دی د الله تعالی په وعدو یقین او باور ولری او په سختیو دی صبر وکړی او پخپلو کارونو کښی دی ثابت او قائم اوسی نو له دوی سره به پاک الله هم داسی معامله وکړی لکه چي وشوه او ښه وشوه.

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُم يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿۲۳﴾

او بیشکه رب ستا هم دی به فیصله (حکم) کوی په منځ د دوی کښی په ورځ د قیامت کښی په هغه شی کښی چي وو دوی په دغه شی کښی (په دغه دنیا کښی چي سره) اختلاف به ئی کاوه.

تفسیر: یعنی د اهل الحق او منکرانو په منځ کښی قاطعه فیصله او عملی پریکړه به د قیامت په ورځ وشي هوا په دنیا کښی هم دیر مثالونه داسی ښوول شوی دی چي انسان د هغو له لیدلو څخه پوهه او عبرت حاصلولی شي آیا د عاد او د ثمود د تباہ او ویجاړ شوی کلی او کندوالی او مخروبی نښی دغو منکرانو نه دی لیدلی ؟ چي په هغو د شام او د مکی د سفر په وخت کښی مسافرین او عابرین تل تیریوی آیا د دوی د هلاکولو او تباہی قصی ئی نه دی آوریډلی ؟. د تعجب ځای دی چي د دغو شیانو د لیدلو او آوریډلو نه وروسته هم دوی متنبه نشول او د نجات او فلاح لاره ئی ونه لیدله.

أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ يَظُنُّونَ
فِي مَسْكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿۲۴﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا
أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا

آیا (لاره د عبرت) نه ده بنوولی دغو (مکیانو) ته (دی خبری) چی خومره هلاک کری دی مونږ پخوا له دوی نه له اهل د زمانو چی تل تیریری (دغه کفار) په (ورانو) کورونو د دوی، بیشکه په دغه (هلاکولو د پخوانیو) کښی خامخا لوی دلائل د قدرت دی آیا پس نه اوری دوی (د عبرت په غورونو) آیا نه وینی دوی چی بیشکه مونږ بهوو (وبالی د) اوبو طرف د ځمکی وچی ته (چی گیاه پکښی نه وی) پس راوباسو مونږ په هغو سره کښت (فصل)

تفسیر: یعنی بهوو مونږ د نهرونو، وبالو او د سیندونو اوبه یا د باران اوبه. نو آیا نه وینی دوی دا چی بیشکه مونږ راوکاږو اوبه ځمکی وچی ته چی گیاه پکښی نه وی له «الارض الجرز» څخه هغه وچه توره ځمکه مراد ده چی له نباتاتو څخه تشه او خالی وی ځینی تری خاص د مصر ځمکی مصداق او مراد گرځوی او له «نسوق الماء» څخه د نیل د سیند اوبه مرادوی ولی دی تخصیص ته هیڅ ضرورت نشته کما نبه علیه ابن کثیر رحمه الله.

تَاْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ وَانْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿۳۲﴾

چی خوری له دغه کښته (فصله) چارپایان د دوی (واښه، پانی) او نفسونه د دوی (دانه او میوه) آیا پس نه وینی (نښی د قدرت د ده)

تفسیر: یعنی ښائی چی دغه نښی ئی کتلی او د الله تعالی په کامل قدرت، حکمت او رحمت قائل شوی وی او ښه پوه شوی وی چی دی هم داسی د مری په لاش کښی هم بیا روح ننباسی او دغه «بعث بعد الموت» ده ته څه اشکال او سختی نه لری او هم ښائی چی د الله تعالی په نعمتونو ئی د زړه له کومی شکر ویستلی وی.

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْفَتْحُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۳۳﴾

او وائی (کفار) کله به وی دغه فتح (فیصله) که چیری بی قاسی رښتینی (په دغه فتحه کښی)

تفسیر: پخوا ئی ویلی وو چی د دوی فیصله به د قیامت په ورځ کیږی. د ده په نسبت به منکرینو داسی ویل چی ته پرله پسې قیامت قیامت وائی. که ته رښتینی ئی نو راوښیه چی هغه ورځ به کله راځی؟. مطلب دا دی چی دغه خو تش دارول او چتی (بیکاره) انذار دی قیامت او

نور هیخ شی نشته

قُلْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا يَمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٢٩﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) چی په ورځ د فتح (قیامت) کښی هیخ نفع به ونه رسوی هغو کسانو ته چی کافران شوی دی ایمان راوړل د دوی (په دغه ورځ کښی) او نه به دوی ته مهلت ورکړ شی او نه به دوی ته انتظار وکړ شی.

تفسیر: یعنی اوس وخت دی چی د الله تعالیٰ او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خبرو یقین او باور وکړئ او د هغی ورځی د تاسف او تحسر او له عذابه ځان وژغورئ (وساتئ) او ورته بیخی آماده او تیار شی! وروسته له هغه چی قیامت شی بیا ایمان او باور له سره نه پکاریری او نه به په سزا کښی څه تاخیر تخفیف او مهلت وی او نه به مجرم ته داسی کومه موقع او فرصت ورکاوه کیږی چی په هغه کښی دی د خپلو اعمالو تعدیل او اصلاح وکړی او بیا خپل حساب او کتاب ته حاضر شی. نو د دغه وخت فرصت او مهلت غنیمت وگنئ! او په تکذیب او استهزاء خپل وخت مه ضائع کوئ! هغه ساعت چی راتلونکی دی یقیناً او قطعاً راځی او له سره پکښی هیخ دیل، تعطیل او تاخیر نشته نو داسی پوښتنی او وینا بیخی فضولی او بیکاره دی چی هغه ورځ به کله راځی؟ او څه وخت به دغه فیصله صادریری؟

فَاعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَضِرُونَ ﴿٣٠﴾

پس مخ وگرځوه! له دوی نه او منتظر اوسه (د الله نصرت ته) بیشکه دوی هم منتظر دی (د غلبی په تا)

تفسیر: یعنی هغه کسان چی داسی بی فکره او بی حسه دی چی د انتهائی مجرموالی او د سزا د وړ (لائق) گرځیدلو سره سره د فیصلی د ورځی او د سزا د صدور په نسبت توکی او مسخری کوی او ورپوری خاندی نو له دوی څخه څرنګه داسی هیله (امید) او توقع کیدی شی چی گوندی دوی په سمه لاره راشی نو تاسی د خپل تبلیغ او د دعوت د فریضی په اداء کولو کښی مصروف او لگیا اوسئ! او د دوی له زیات فکر او خیال څخه بیخی بی پروا شی! او هغوی پخپل سر پریردی! او د دوی د هلاکیدلو او تباهی په انتظار کښی اوسئ! لکه چی هغوی هم پخپل زعم او اټکل (معاذ الله) ستاسی د تباهی او خرابی په انتظار کښی دی (وهذا قبل الامر بقتالهم).

(تمت سورة السجدة والله الحمد والمنة)

(سورة الاحزاب مدنية وهى ثلاث وسبعون آية وتسع ركوعات)
 (رقم تلاوتها (۳۳) تسلسلها حسب النزول (۹۰) نزلت بعد سورة «آل عمران»
 د الاحزاب) سورت مدنی دی (۷۳) آیت (۹) رکوع لری په تلاوت کښی (۳۳) او په «نزل
 کښی (۹۰) سورت دی وروسته د آل عمران د سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم، په نامه د الله چي ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
 عَلِيمًا حَكِيمًا ۝^١ وَأَتَّبِعْ مَا يُوْحِي إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ط إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا
 تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۝^٢ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ۝^٣

ای نبی (محمده!) وویریږه (تل) له الله څخه او مه منه (حکم) د کافرانو او
 (نه) د منافقانو، بیشکه چي الله دی ښه عالم پر هر شی ښه حکمت والا. او
 متابعت کوه! (ای محمه!) د هغه (حکم) چي درلیږل کیږی تاته له جانبه د
 رب ستا بیشکه چي الله دی پر هغو کارونو چي کوئ ئی تاسی ښه خبردار او
 توکل وکړه په الله (او وروسپاره کارونه خپل)، او کافی بس دی الله کار
 جوړوونکی (ستا).

تفسیر: یعنی هم هغسی چي تر نن پوری معمول ؤ وروسته له دی نه هم تل له یوه خدای څخه
 ویریږه! او د کافرانو او منافقانو خبره له سره مه منه! که دغه گورد (تول) سره یو غای شی او
 خپل لاسونه سره یو کړی او راز راز (قسم قسم) پلمی (تدبیرونه) او حیلې هم جوړی کړی او
 تاسی ته د دروغو مطالبات او د تګی مشوری در وړاندی کړی او وغواړی چي خپل طرف ته دی
 متمایل کړی نو تاسی قطعاً او اصلاً د هغوی پروا مه کوئ! او بی د الله تعالیٰ څخه د بل هیچا
 څخه خوف او اندېښنه مه کوه! او د هم هغه یوه خدای خبره منه، او د هغه په دربار کښی خپله
 غاړه پرده! اگر که گورد (تول) مخلوق سره یو غای شی او تاته راشی. د الله تعالیٰ د احکامو په
 خلاف د هیچا خبرو ته غوږ مه پرده! الله تعالیٰ پر گردو (تولو) احوالو ښه پوهیدونکی دی. الله
 تعالیٰ په هر وخت کښی هر حکم چي درکوی په نهایت حکمت او مصلحت او خبرداری سره ئی

درکوی او په هغه کښی ستا اصلی خیر او ښیگنه (فائده) ده. کله چی ته د الله تعالیٰ پر احکامو تگ وکړی! او د ده پر لوی ذات توکل او اعتماد ولری! نو دی به ستا گرد (تول) امور پخپل فضل او مرحمت او قدرت سره جوړ کړی. یواځی د الله تعالیٰ ذات د توکل او اعتماد وړ (لائق) دی. هر څوک چی قلباً، خالصاً، او مخلصاً په ده پوری خپل ځان وتری، نو دی به په بل چا یا بلی خوا ته له سره خپل زړه نشی ترلی. هو! که دی د دوو زړونو خاوند وی نو طبیعی ده چی هغه بل زړه به ئی بلی خوا ته درومی لیکن د هر یوه انسان په تتر (سینه) کښی فقط هم دغه یو زړه وی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي « کفار غواړی چی د ده زړه نرم او خپل لوری ته ئی متمایل کړی او منافقان په خپل چال او چل درزده کولو پسی لویلی دی او رسول الله یواځی پر الله تعالیٰ باندی اعتماد او توکل کوی چی له هغه ځنی زیات علیم او خبیر بل څوک نه دی.»

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفِهِۦٓ وَاجْعَلْ اَزْوَاجَكُمْ
اِلٰى تَطٰهَرُوْنَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْ وَاجْعَلْ اَدْعِيَاءَكُمْ اَبْنَاءَكُمْ ذٰلِكُمْ
قَوْلُكُمْ يٰٓاَقْوَاهُمْ وَاللّٰهُ يَقُوْلُ الْحَقُّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيْلَ ﴿٣٥﴾

نه دی پیدا کړی الله دپاره د هیڅ سړی دوه زړونه په دننه د ده کښی او نه دی گرځولی (الله) ښځی ستاسی هغه چی ظهار کوئ تاسی له هغو څخه میندی ستاسی او نه دی گرځولی (الله) هغه په زامنو بلل شویو ستاسی (واقعی) زامن ستاسی دغه (دری مذکوره خبری چتی (بیکاره)) خبری ستاسی دی په خولو ستاسی (چی هیڅ حقیقت نه لری) او الله وائی حقه (رښتیا خبره) او هم دغه الله ښی لیاره (سمه صافه حقه)

تفسیر: یعنی څنگه چی انسان په تتر (سینه) کښی دوه زړونه نه لری هم داسی په حقیقت کښی یو انسان دوه میندی یا دوه پلرونه هم نه لری. د جاهلیت په زمانه کښی به که کوم سړی خپله ښځه مور ویله نو پخپل گرد (تول) عمر کښی به له هغی سره نه یو ځای کیده ځواکی دوی به داسی گڼل چی په هم دغه لفظ سره هغه ښځه د ده د حقیقی مور په شان وگرځیده که چاته به ئی د خپل زوی یا د لور نسبت کاوه نو هغه به ئی واقعاً خپل اولاد گانه او د پلارتوب او زوی توب گرد (تول) احکام به پر هغو مترتب کیدل عظیم الشان قرآن د دغه مصنوعی او لفظی تعلق له حقیقی او فطری تعلق ځنی د جلا (جدا) کولو لپاره د دغو رسومو او مفروضاتو په ډیر تشدید او تهدید سره تردید وکړ او دغه ئی ښکاره کړه چی که څوک خپلی ښځی ته مور ووائی

په دغه تش ويلو سره هغه د ده واقعي مور نه گرځي که نه د دغې خبرې له منلو څخه دا لارميوړي چې دغه سړي د دوو ښځو له گډو څخه پيدا شوي دي يوه هغه چې دى ئې زيږولي دي او دوه هغه چې دى ورته مور وائي، په دغه صورت سره که څوک زيد خپل زوى وبولي نو د زيد يو پلار خو لا له پخوا څخه موجود وو چې دى د هغه له نطفې څخه پيدا شوى دى نو آيا د واقعيت له مخې دغه خبره ومنله شي چې زيد د دوو پلرونو څخه بيل بيل پيدا شوى دى لکه چې داسې نه ده نو د حقيقي مور ټول پلار او اولاد احکام پر دوى باندې نشي جاري کيدى لکه چې خپلې ښځې ته د مور ويلو حکم د (تحریم) په سورت کېښي راځي او د متبني (زوى بللو) حکم وروسته له دې نه راځي له دغو دواړو خبرو سره ئې دغه دريمه خبره د تمهيد او تشرېح په ډول(طريقه) هم واوروله چې داسې ډيرې خبرې له ژبې او خولې څخه راوځي چې په واقع کېښي حقيقت او واقعيت نه لري لکه چې کوم غير مستقل مزاج يا دوه رگه انسان يا کوم قوی الحفظ او قوی القلب سړي يا داسې چا ته چې په يوه وخت کېښي د دوو مختلفو شيانو په طرف متوجه کيدى شي داسې وائي چې دى د دوو زړونو خاوند دى حال دا چې که څوک ئې تتر ورځيري کړي او وئې گوري نو هغه به ضرور هم هغه يو زړه لري. هم داسې پر خپلې مور سربيره (علاوه) بله ښځه مور بلل، يا برسيره (سوا) پر پلار بل کوم سړي پلار نيول، يا له خپل زوى څخه پرته (علاوه) بل کوم هلک ته خپل زوى ويل په واقع کېښي په دغو گړدو (تولو) کېښي قطعاً هغه نسبت نه ثابتيږي چې زمونږ د ژبې له ويلو څخه پرته (علاوه) د قدرت په قوت قائم شوى دى نو ځکه نه ښائي چې د حقيقي او مصنوعي تعلقاتو په منځ کېښي گډون او خلط وکړي شي.

ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ اقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ

وبولئ تاسې دغه (ادعياء) پلرونو د دوى ته دغه (نسبت) دوى پلرونو د دوى (ته) ډير برابر (او غوره) دى په نزد د الله

تفسير: يعنى ښه او د انصاف خبره خو دا ده چې د هر سړي نسبت د ده حقيقي پلار ته وکړ شي که کوم سړي کوم هلک خپل زوى وبولي (متبني ئې وگرځي) نو هغه د ده حقيقي پلار نشي کيدى. که هم داسې د شفقت او محبت له مخې کوم سړي کوم هلک مجازاً په زوى ثوب سره ونيسي يا کوم وړوکی يو سړي ته پلار ووائي هغه بيله خبره ده. الغرض نه ښائي چې په نسبى تعلقاتو او د هغه په احکامو کېښي د دغسې شيانو له امله (وجي) څه التباس او اشتباه واقع شي. د اسلام په ابتدا کېښي رسول الله صلى الله عليه وسلم زيد بن حارثه آزاد کړ او خپل متبني ئې وگرځاوه، لکه چې سم له دستوره به خلقو هغه ته «زيد بن محمد صلى الله عليه وسلم» ويل، کله چې دغه آيات نازل شول گړدو (تولو) خلقو زيد بن حارثه ورته ويل.

فَإِنْ لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فِإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

پس که نه پیژنئ تاسی (ای مؤمنانو!) پلرونه د دوی پس دوی ورونه ستاسی دی په دین کښی او دوستان ستاسی دی (په دین کښی) او نشته پر تاسی (هیڅ) گناه په هغه شی کښی چی خطا شوی یئ تاسی پکښی (لکه چی وایی زید بن محمد) ولیکن شته گناه په هغه شی کښی چی قصد ئی وکړی زرونه ستاسی او دی الله ښه بشونکی د (خطیاتو) ډیر رحم لرونکی (د اجر او ثواب په انعام سره)

تفسیر: یعنی که ئی پلار نه وی معلوم نو په هر حال ستاسی ورور او دینی ملگری خو دی. نو په هم دغو القابو سره ئی یادوئ! لکه چی نبی کریم صلی الله علیه وسلم زید بن حارث ته ویل «انت اخونا ومولانا» که په هیږه یا ناپوهی یا غلطی سره ئی وویل چی فلانی د فلانی زوی نو دغه معاف دی د خطاء او نسیان گناه په هیڅ شی کښی نشته. په دغه کښی هم که الله تعالی اراده وکړی نو ښی ئی.

الَّذِينَ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أُولِيكُم مَّعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ۝

(محمد د الله) نبی ډیر وړ (لائق) دی له مؤمنانو سره له نفسونو د دوی (د احکامو په انجام) او ښځی د دغه (نبی الله) میندی د دوی دی (تعظیماً او تحریماً) او خاوندان د خپلوی ځینی د دوی ډیر وړ (لائق) دی پر ځینو نورو (په میراث کښی) په کتاب (حکم) د الله کښی له مؤمنینو (انصارو) او له مهاجرینو مگر خو دا چی وکړئ (پخپل ژوند کښی) له دوستانو خپلو سره څه احسان (یا ورته وصیت وکړئ په دریمه یا لږ له هغی) دی دغه (میراث په ایمان او په هجرت) په کتاب (قرآن یا لوح محفوظ) کښی لیکلی شوی

تفسیر: که په غور سره ولیدل شی د مؤمن ایمان د هغه لوی نور یوه شعاع ده چی د نبوت له

لمر څخه خوريږي. د نبوت لمر حضرت محمد صلي الله عليه وسلم دی. نو په دې اعتبار که مؤمن «من حيث هو مؤمن» د خپل ځان د حقيقت پوهيدلو لپاره په فکري حرکت شروع وکړي نو له خپل ايماني شتوالي څخه پخوا ښائي چې د رسول الله صلي الله عليه وسلم معرفت ځان ته حاصل کړي نو په دغه اعتبار ويلى شو چې د رسول الله صلي الله عليه وسلم وجود زمونږ له وجوده هم زيات راته نژدې دی. که د دغه روحاني تعلق په بناء وويل شي چې د مؤمنانو په حق کښې رسول الله صلي الله عليه وسلم د پلار په شان دی بلکه له پلار څخه هم په مراتبو ډير زيات دی نو دغه به بيخي په ځای او صحيح وي. لکه چې د ابو داؤد په سنن کښې د «انما انا لکم بمنزلة الوالد» الحديث او د ابی بن کعب او نورو په قرائتونو کښې د (النبي اولی بالمؤمنين) آيت او د «وهواب لهم» جمله دا حقيقت څرگندوي (ښکاره کوي) که د پلار په تعلق کښې فکر وکړئ نو د هغه حاصل هم دا راوځي چې د زوی جسماني وجود د پلار له جسمه راوتلی دی او د پلار طبيعي شفقت او تربيت له نورو څخه زيات دی ليکن آيا د رسول الله صلي الله عليه وسلم تعلق د ده له امت سره له دې نه لږ دی ؟ يقيناً د محمدی امت ايماني او روحاني موجوديت د رسول الله صلي الله عليه وسلم د لوی روحانيت يوه پلوشه او د هغه سيوري دی. او هغه شفقت او تربيت چې د نبي صلي الله عليه وسلم څخه څرگند (ښکاره) شوی دی د مور او پلار له طرفه لا څه بلکه په ټولو مخلوقاتو کښې د هغه نمونه نشي موندلی. د پلار په ذريعه الله تعالی مونږ ته د دنيا دغه عارضی حیات راکړی دی ليکن د نبي صلي الله عليه وسلم په برکت مونږ ته ابدی او دائمی حیات راحاصليږي. نبي کریم صلي الله عليه وسلم زمونږ په نسبت داسې شفقت، مرحمت، خير غوښتل، او همدردی کړی ده چې مونږ ئي د خپلو ځانونو لپاره نشو کولی نو ځکه رسول الله صلي الله عليه وسلم زمونږ په مال او په ځان او نورو شيانو کښې د تصرف هغه حق لري چې په دنيا کښې نور هيچا ته دغه حق نه دی حاصل. حضرت شاه صاحب ليکي چې «نبي د الله نائب (بمعنی رسول) دی، پخپل ځان او مال زمونږ دومره تصرفات او اختيارات نشي چلیدی څومره چې د نبي تصرفات په مونږ چليږي مونږ ته دغه نه ده روا چې خپل ځان په سره لمبه او اور کښې واچوو که نبي صلي الله عليه وسلم دغه حکم صادر کړي نو بيا فرض کيږي. د هم دغو حقايقو په ملحوظ په احاديثو کښې راغلی دی « هيخ يو له تاسې نشي مؤمن کيدی څو د ده په نزد زه له پلار او غوی او نورو گړدو (ټولو) انسانانو بلکه د ده له خپله ځان څخه هم ډير زيات گران او محبوب نه شم.» (وازواجه امهتيم، او ښځي د نبي ميندي د دوی دی) يعني ستاسې ديني ميندي دی په تعظيم او احترام او په غځينو نورو احکامو کښې چې د هغوی لپاره د شريعت له مخ ثابت شوی وي نه په ټولو احکامو کښې ﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ﴾ او خاوندانو د خپلوی غځيني د دوی ډير لائق دی په غځينو نورو (الخ) يعني له رسول الله سره دوی خپل وطن پريښی دی او له خپلو دوستانو او خپلوانو غځنی بيل شوی دی. رسول الله صلي الله عليه وسلم د مهاجرينو او د منوري مدیني د انصارو په منځ کښې د دوو تنو په منځ کښې ديني اخوت او اسلامي ورورۍ ترلی وه. وروسته له دې چې د مهاجرينو نور خپلوان

مسلمانان شول نو دلته ئی داسی وویل چی د قدرتی خپلوی رعایت په دغه مؤاخات رومبی او مقدم دی ښائی چی میراث او نور شیان د نسبی قرابت په اساس تقسیم کړل شی. هوا ښائی چی ښه سلوک او احسان دی له هغو ملگرو څخه هم منع نه شی.

﴿كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا﴾ دی دغه میراث او وصیت په کتاب قرآن لوح محفوظ کښی لیکلی شوی یعنی په قرآن کښی دغه حکم د تل لپاره جاری او نافذ دی یا به په تورات کښی هم وی. یا به له کتاب څخه لوح محفوظ مراد وی.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ٥

او یاد کړه (ای محمده!) کله چی واخیست مونږ له (تولو) انبیاءو څخه عهد د دوی (په الست کښی چی هم دی پخپله دوی عبادت کوی او هم دی نور زما عبادت ته رابولی) او (بالخاصه) له تانه او له نوح او (له) ابراهیم او (له) موسی او (له) عیسی زوی د مریمی نه (چی عبادت د الله کوی) او واخیست مونږ له دغو (تولو انبیاءو) څخه (په قسم سره) عهد محکم.

تفسیر: یعنی دغه قول او قرار چی یو به د بل تائید او تصدیق کوی او د دین په قائمولو او د الله تعالی د پیغام په رسولو کښی به له سره هیڅ قسم نقص او قصور نه کوی په «آل عمران» کښی د دغه میثاق ذکر تیر شوی دی. حضرت شاه صاحب لیکي «پاس ئی د رسول په حق کښی ویلی وو چی په مؤمنانو د دوی له ځانونو څخه زیات تصرف کولی شی. دلته دی ته اشاره ده چی دغه درجه انبیاءو ته ځکه وررسیدلی ده چی په دوی محنت مسئولیت او ذمه واری هم له گړدو (تولو) څخه زیات دی. یواځی له تولو خلقو سره مقابله او له هیچا څخه هیڅ ډول (طریقه) خوف او رجاء نه لرل» پرته (علاوه) له انبیاءو نه د بل چا له لاسه پوره ده؟ د دغو پنځو رسولانو نومونه چی دلته په خصوصیت سره یاد شوی دی اولوالعزم بلل کیږی د دوی هدایت او لیار ښوونی تر زرهاو کلونو پاتی دی او تر څو چی دنیا ودانه ده پاتی به وی. له دوی ځنی رومبی ئی زمونږ د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نوم واخیست حال دا چی د ده ظهور په عالم شهادت کښی له گړدو (تولو) څخه وروسته شوی دی مگر په درجه کښی له گړدو (تولو) څخه وړاندی دی. او د ده وجود هم په عالم غیب کښی له تولو څخه مقدم دی لکه چی په حدیث کښی راغلی دی.

لَيْسَ لِلصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ٦

دپاره د دی چي وپوښتي (الله) له صادقانو څخه له صدق (رښتيا) د دوی او (الله) تيار کړی دی دپاره د کافرانو عذاب دردناک

تفسیر: یعنی له قول او اقرار سره مطابق د انبیاؤ پر ژبه ئی خپل احکام خلقو ته ورسول او د حجت اتمام ئی وفرمایه بیا به له هر یوه څخه بیلی بیلی پوښتنی کوی شو د صادقینو پر صداقت قائم پاتی کیدل ښکاره شی او منکرینو ته د صدق پر انکار سزا ورکړه شی وروسته له دی نه د «احزاب» د جنگ واقعہ یادوی چي د رښتین رسول الله صلی الله علیه وسلم او د رښتینو مؤمنینو په مقابل کښی د دروغجنانو منافقانو او د منکرانو څه حال احوال شو ؟ او د دوی د ظاهري ثمراتو او نتائجو ذکر کوی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۝

ای هغو کسانو چي ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو!) یاد کړئ تاسی نعمت د الله پر تاسی کله چي په (غزوه د احزاب کښی) راغللی تاسی ته لښکری (د کفارو) امر یعنی راولیږو مو پر دوی باد او داسی فوځونه (د ملائکو) چي (هیڅ) نه لیدلی تاسی دوی (یعنی د پرښتو فوځونه چي د کفارو په زړونو کښی به ئی رعب او ویره غورځوله) او دی الله پر هغو (کارونو) چي کوی ئی تاسی ښه لیدونکی

تفسیر: د هجرت په څلورم او پنځم کال کښی د بنی نضیرو یهودان له منوری مدیني څخه وویستل شول چي ذکر ئی د «الحشر» په سورت کښی راغی دغه فراری یهودان کور په کور او قوم په قوم وگرځیدل او هغوی ئی د اسلام او مسلمینو په خلاف ولمسول او گرد (ټول) ئی د مسلمانانو په خلاف جنگ ته مستعد او تیار کړل، او د بنی قزازه او غطفان او د عربو د نورو قبائلو د متحده ې طاقتونو هجوم او حمله پر منوره مدینه باندی بریالیان او کامیاب شول. تقریباً دولس زره سره او کره لښکر سره له پوره وسلو، سامان، تجهیزاتو او لوازمو د فتح او ظفر په نشو کښی مست ورتوی شول د «بنی قریظه ې» د یهودانو یوه ټینگه او کلکه کلا د مدیني منوری په شرقی جانب کښی وه. دوی پخوا له دی نه له مسلمانانو سره معاهده تړلی وه. بالاخر دوی د نضیری یهودانو په ترغیب او ترهیب هغه معاهده ماته کړه او د متعارضینو د امداد او معاونت له پاره د مسلمانانو په خلاف ودریدل د مسلمانانو عمومي جمعیت ټول دری زره تنه ې

چی په هغه کښی یو لوی تعداد د غابازان منافقان ؤ چی د تکلیف او سختی په وخت کښی به ئی د دروغو بهانی او پلمی (تدبیرونه) جوړولی او د جنگ له میدان به ئی ورو ورو خپل ځانونه ایستل رسول الله صلی الله علیه وسلم په دغه مورد کښی له مسلمانانو سره مشوره وکړه بالاخر د پارسی سلمان رضی الله تعالی عنه په مشوره د ښار په اطرافو کښی په هغو ځایونو کښی چی د کفارو د تعرض او د حملی اندیښنه وه خندقونه وکنستل شو د سختی یخنی وقت ؤ غله هم دیره قیمته او دیره لږه پیدا کیده د لوری له سببه صحابه ؤ رضی الله تعالی عنهم او پخپله رسول الله مبارک هم پر خپلو گیدو تیوی (گتی) ترلی وی مگر سره له هغه د الله تعالی په عشق او مینه کښی گرد (تول) مست او بیخوده وو. او دغه گرد (تول) د خپلو سرونو ځنی تیر صحیح اسلامی مجاهدان او د دی لوی قوماندان سید الانس والجان په دغی سختی ځمکی کښی د خندق په کنستلو کښی په یوه حیرت پیدا کوونکی مجاهدت او د میرانی (بهادری) په همت او غیرت مشغول وو. مجاهدین پر دغی سختی ځمکی کښی په کودال وهلو مشغول او لگیا وو او په خپلو منځونو کښی به ئی په دیر جوش او خروش سره داسی ویل.

(نحن الذين بايعوا محمداً على الجهاد مابقينا ابدًا)

بالمقابل زمونږ د لوی سردار حضرت محمد رسول الله سیدالابرار او افضل الاختیار له طرفه به چی

هغوی هم بالذات د خندق په کنستلو کښی مشغول وو د دوی ځواب داسی ویلی کیده

(اللهم لا عيش الا عيش الآخرة فاغفر للأنصار والمهاجرة)

کله چی خندق تیار شو نو اسلامی مجاهدین د متعارضینو په مقابل کښی په خپلو سنگرونو او مورچو کښی تینگ ودریدل تقریباً تر پنځه ویشتو ورځو پوری دواړه فوځونه سره مخامخ پراته وو او د دغو دواړو قواوو په منځ کښی خندق حائل ؤ سره له دی چی د کفارو تعداد دیر زیات وو خو د دوی له لاسه ونشو چی له خندقه تیر او پر ښار عمومی هجوم او یرغل (حمله) راوړی. مگر له لری ځنی به ئی غشی ویشتل او کله کله به د فریقینو مخصوص زلمیان د مبارزی په ډگر کښی هم سره وتل. او یو له بله سره به ئی لاس او پښی پستول د مشرکینو او د بنی قریظه وو د یهودانو په منځ کښی مسلمین د محصورینو د جمعیت حیثیت درلود (لرلو) خو سره له هغه دوی ټولی ښځی او ووړکی د ښار په مضبوطو او محفوظو انځرونو کښی خوندي کړل او دوی پخپله په دیر شجاعت او استقامت سره د ښار په محافظت او مدافعت کښی مؤاظبت او مراقبت کاوه. بالاخره د نعیم ابن مسعود الاشجعی رضی الله تعالی عنه د یوه عاقلانه او لطیف تدبیر په اثر د مشرکینو او د بنی قریظه وو د یهودانو په منځ کښی اختلاف او مشاجره واقع شوه. له بل طرفه د کفارو په زړونو کښی د الله تعالی د غیر مرئی فوځونو له لوری ویره او رغب وغورځاوه شو په هم دغه ضمن په یوه شپه کښی یوه سخته ویروونکی سیلی راوالوته چی د هغی په اثر د دوی ټولی خیمی او کیږدی وشلیدلی او له ځمکی څخه وشکولی شوی او دیری لری ولویدلی. د دوی گرد (تول) څاروی او حیوانات توری شول اوړونه ئی مړه او دیگونه او لوبی ئی په بل مخ نسکور او گرد (تول) سره مات او گډود شول شکی به په داسی شدت او حدت سره الوتلی چی

د دوی سترگی او خولی پوزی او غوړونه تری دک پک شول. بالجمله د دغه سخت طوفان او ډیری زوروری سیلی په اثر د کفارو په دغه عظیم الشان لښکر کښی چی تر ۲۴۰۰۰ تنو ځلمیانو پوری رسیدل یو راز (قسم) گډودی او بی‌نظمی او پریشانی ښکاره شوه او بالاخر د ډیری یخنی او تیاری او دوړو او غبار له سببه گرد (تول) سره تار په تار او د ابوسفیان د طبل الرحیل د غږیدلو په اثر چی دی بیا د کفارو د دغه عظیم الشان لښکر لوی سر افسر و تول په تیښته او فرار مجبور شول او گرد (تول) خائب خاسر بی د مرام له نیله بی هیله (بی‌طمعی) او ناامیده بیرته ستانه (واپس) شول ﴿وَكَفَىٰ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ تَوَّابًا عَزِيزًا﴾ دغه جنگ

ته د «احزاب» یا د «خندق» جنگ وائی د سخت برودت او سختو لوړو په وخت کښی د داسی خندق کنستل او د دغومره دښمنانو په مقابل کښی په میرانه (بهادری) سره تینگ ودریدل داسی اوضاع او حالات ؤ چی د منافقانو د زړونو پتی خبری ئی څرگندی (ښکاره) کړی او د مؤمنینو ثبات او استقامت په ښه شان سره تثبیت شو په هم دغه جنگ کښی رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چی وروسته له دی نه به بیا کفار پر مونږ تعرض او یرغل (حمله) نه کوی بلکه بالعکس مونږ به پر هغو هجوم وروړو لکه چی هم داسی هم وشول.

إِذْ جَاءُوكُم مِّنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ

(یاد کړی) کله چی راغللی (لښکری د کفارو) تاسی ته له پاسه (جانبه) د تاسی او له ښکته (جانبه) د تاسی

تفسیر: یعنی د منوری مدینې په شرقی جانب چی جگ (وچت) دی او له غربی جانب چی ښکته دی

وَإِذْ زَاغَتِ الْبَصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونًا ۝۱۰

او کله چی کبری خیری شوی سترگی (له ډیری ویری) او ورسیدل زړونه چنغړکو (بیخونو د مریو) ته «له ډیره خوفه» او گمانونه وکړل تاسو پر الله راز راز (قسم قسم) گمانونه

تفسیر: یعنی له ډیره دهشته او حیرته سترگی ردی بدی پاتی شوی او د خلقو اشکال او بنی والوئی د دوستی او خپلوی مدعیانو به ځانونه پتول او له سترگو ځنی به ئی ځان گوښی (جدا) کاوه. او ورسیدل زړونه چنغړکو بیخونو د مریو ته یعنی له ډیر خوف او هراسه زړونه لرزیدل او داسی په زور او شدت سره له خپله ځایه غورځیدل لکه چی د ستونی له لیاری د باندی راوتل. او

گمانونه وکړل تاسو پر الله تعالى راز راز (قسم قسم) گمانونه يعنى يو به په يو شي پوهيده، او بل به بل شي اټکلاوه. مسلمانانو به داسې گڼل چې دا څلى يو بل قسم سخت امتحان راباندې راغلى دى وگورو چې مونږ ته په دغه آزموينه کښې څه راپېښيږي؟ ناقص الايمان کسانو به داسې گڼل چې اوس له دغې پېښې څخه زمونږ ژوندې وتل سخت او مشکل دى د منافقينو له احواله خو له سره پوښتنه مه کوئ چې هغوى په څه حال کښې وو؟ د منافقينو مقولې وروسته راځي.

هَذَاكَ ابْتِلَى الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزَلُوا زَلَالًا شَدِيدًا ۝

په دغه وخت کښې وازمويلي شول مؤمنان (له منافقانو څخه) او خوځولي شول په خوځولو سختو سره (له ډيرى ويري)

تفسير: رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرت حذيفة رضى الله تعالى عنه وليږه شو د دښمن صحيح احوال راوړي د دغې واقعي مفصله قصه دى په حديث کښې ولوستله شي خو د دغه تردد او تذبذب او اندېښنى د كيفيت اندازه تړى وشى دلته د هغې د ترجمې گنجايش نشته.

وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ۝

او (ياد کړه هغه وخت) کله چې وويل (ابن ابى ابن قيشر او نورو) منافقانو او (وويل) هغو کسانو چې په زړونو د دوى کښې مرض (د نفاق) و چه نه ده وعده کړې له مونږ سره الله او رسول د دغه (الله په فتح د شام يمن، پارس) مگر په غرور تيرايستلو سره

تفسير: ځينو منافقينو به داسې ويل چې محمد صلى الله عليه وسلم به داسې دعوى کولى چې زما دين تر مشرقه او مغربه خور او منشوريږي او د روم، پارس او صنعا بنگلى او ماني ماته راکړى شوى دى حال دا چې اوس مسلمانان د اودس د تجديد لپاره هم له خپلو سنگرونو څخه نشي وتلى هغه وعده چې لاري؟ حضرت شاه صاحب فرمائي «مسلمانانو ته ښايي چې اوس هم د نااميدۍ په وخت کښې د بې ايماني خبرې ونه کړي!»

وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ

او کله چی وویل یوی طائفی له دغو (منافقانو) چی ای اهل د یثربه (مدیني)

تفسیر: «یثرب» د طیبی مدیني قدیمی نوم و کله چی رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه غای ته تشریف راوړ د یثرب نوم په «مدینة النبی» سره تبدیل شو.

لَا مَقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِّنَ النَّبِيِّ يَقُولُونَ إِنَّ

يُوثَنَّا عَوْرَةً وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ۝

نشته غای (د هستوگنی) تاسی ته پس بیرته وگرځئ او اذن (د بیرته تللو) غواری یو فریق دله له دوی له نبی وائی (بنو حارثه او بنو سلمه) چی بیشکه کورونه زمونږ تش پراته دی (له سربو) حال دا چی نه دی تش پراته کورونه د دوی نه لری اراده دوی (په دغه تگ سره) مگر د تیښتی (له جنگه).

تفسیر: یعنی گرد (تول) عرب زمونږ دشمنان شول او زمونږ لپاره هیچیری د توقف او د هستوگنی غای پاتی نشو تول له اسلامی لشکرو جلا (جدا) او خپلو کورونو ته لاړ شی! رسول الله صلی الله علیه وسلم سره د اسلامی مجاهدینو د باندی ولاړ وو او د ښار د مضبوطو او محفوظو انګرونو په مزید تأمین او تحکیم او په هغو کښی د ښځو او وړوګو په خوندي کولو او غای په غایولو کښی مشغول و په دغه وخت کښی به دغو منافقینو داسی پلمی (تدبیرونه) او بهانی سره کولی چی زمونږ کورونه د باندی په ډاګ دبر میدان کښی پراته دی مونږ له دی نه ویریږو نه چی غله زمونږ په کورونو ولویږی او زمونږ گرد (تول) مال او شته به تالا او لوت یوسی. دغه محض د دروغو بهانی او پلمی (تدبیرونه) وی او له داسی خبرو څخه د دوی مقصود دا و چی په کوم چل او فریب سره خپل ځان د جنگ له میدانه ویاسی لکه چی هومره سربو چی له حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اجازه وغوښتله دوی هغو گردو (تولو) ته اجازه ورکړه او د مرخصینو د تکثیر او تزئید هیڅ پروا ئی ونه کړه. له ځینو روایتو څخه داسی معلومیږی چی فقط دری سوه قدسیه نفوس له دوی سره باقی پاتی شول.

وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِّنْ أَقْطَارِهَا تَمْسِكُوكُمُ الْفِتْنَةُ لَا تَرْحَمُهَا وَمَا تَلَبَّثُوا فِيهَا إِلَّا بَسِيرًا ۝

او که راننه ایستی شی پر دوی (دغه کفار په مدینه کښی او تری چاپیر شی) له اطرافو د دغی (مدینی) بیا طلب وکړ شی تری فتنه (شرک یا له مسلمانانو سره جنگ) نو خامخا رابه شی دوی هغی (فتنی) ته او غند (ایسارتیا) به ونه کړی په دغی (قبول د فتنی) کښی مگر لو

تفسیر: یعنی منافقان د دروغو حبلی او بهانی جوړوی. فرض ئی کړئ که دغه کسان په ښار کښی هم وی او کوم یو دښمن د دی خوا یا د هغی خوا راشی یا پر دوی ورتوی شی او له دوی څخه داسی یوه مطالبه وکړی چی د اسلام دغه دین پرېږدئ چی تاسی ظاهراً هغه منلی دی یا ورته وویل شی چی راځئ چی له مسلمانانو سره وجنگیږو نو دوی سم د لاسه د جنگ او فتنی او فساد اچولو لپاره ولاړ او تیاریږی او په دغه وخت کښی د دوی دغه مکر او فریب او دروغ په ښکاره ډول (طریقه) سره ظاهرېږی. ځکه چی علی الفور دوی د کفارو د هغو مطالباتو د تعمیل لپاره خپلی ملاوی تری او د دوی مرستی (مدد) او تائید ته چت پت ودرېږی. نه به د خپلو کورونو د خالی کیدو او بی سر پرستی او د ساتلو عذر وړاندی کوی او نه د هغو د غلا او لوټیدلو او په تاراج تلوو څخه څه اندېښنه کوی ماسوا له هغه توقفه چی په دغو مذاکراتو او د وسلی په انخیستلو کښی واقع شوی دی بلا توقف علی الفور د مسلمانانو د جنگ لپاره دوی حاضرېږی او د اسلام د دغی ظاهری دعوی څخه هم لاس اخلی او بی له کومی معطلی او ډیل سریعاً د جنگ په اور کښی خپل ځانونه غورځوی.

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهِدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ۝۱۵

او خامخا په تحقیق وو دوی چی وعده ئی کړی وه له الله سره پخوا له دی نه چی ویه نه گرځوی (په جنگ کښی) شاوی خپلی (او نه به تښتی)، او دی عهد د الله پوښتیدلی شوی (په قیامت کښی له وفاء کولو سره).

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي چی « وروسته د احد له جنگه منافقانو اقرار کړی وو چی بیا به مونږ داسی یو حرکت ونه کړو » د دغه مخالفت پوښتنه به الله تعالی له دوی ځنی وکړی چی ستاسی هغه قول او اقرار چیری لار ؟ یعنی بنو حارثه او بنو سلمه د احد په غزوه کښی هم له لیاری څخه بیرته گرځیدلی وو او بیا پښیمان شول او له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره ئی عهد وکړ چی بیا به له جنگه نه تښتو دغه دی چی دوی اوس بیا هم هغسی

و کړل.

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا
لَا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ۝

ووايه (ای محمده دوی ته) چي له سره به نفعه نه رسوي تاسي ته ټیښته که چيري وتښتئ تاسي له مرگه یا له قتل او کله چي وتښتيدئ نو ژوندی به پاتي نه کړی شی مگر لږ (مدت)

تفسیر: یعنی د هر چا په قسمت کښي چي مرگ دی هغه هیچيري په تښتیدلو سره له مرگه ځان نشي ژغورلی (بچ کولی) د الله تعالی قضاء هر چيري انسان ته رسيږي او که اوس مرگ ستاسي لپاره نه وي مقدر نو له میدانې څخه تښتیدل بیکاره دی آیا دوی د جنگ په میدان کښي ټول وژل کيږي؟ او فرض ئي کړئ که د جنگ له میدانې وتښتئ نو بیا به له مرگه مامون یی؟ آیا دغه مامونیت به تر څو پوري وي؟ بالاخر مرگ خو راتلونکی دی که اوس رانشي، نو څه موده وروسته خو خامخا راتلونکی دی ولی معلوم نه دی چي په څه ذلت او خواري سره؟

قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ
بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝

ووايه (ای محمده! دوی ته) څوک دی هغه (ذات) چي وساتي تاسي له (عذابه) د الله که چيري اراده وفرمائي الله په تاسي باندي د بدی (هزیمت) یا اراده وفرمائي په تاسي باندي د رحمت، نصرت او نه به مومي دوی خپلو ځانونو ته بی له الله کوم دوست (نافع) او نه کوم مددگار (دافع د ضرر).

تفسیر: یعنی د الله تعالی اراده هیڅ یو زور او طاقت نشي گړځولی نه کومه حيله او تدبیر د هغه په مقابل کښي کار کولی شی انسان ته لازم دی چي پر پاک الله توکل وکړي او په هر حالت د الله تعالی د مرضي غوښتونکي وي که نه د دنیا نیکی یا بدی، سختی یا نرمی خو یقیناً رسیدونکی دی نو بیا د الله تعالی د احکامو په تعمیل او د ده په لیار کښي به ولی انسان خوف، ویره او ډار له خپله ځانه ښکاره کړي. او په لازمه وخت کښي ولی ځان تری بیل او لری

کړی او په لوی لاس خپل عاقبت خراب کړی او له تکلیفه څخه هم خپل ځان خلاص نشی کړی
تاسو خو د عربو له مخالفت څخه ویرېږئ او دغه فکر او اندیښنه له تاسو سره نشته که الله تعالیٰ
حکم وکړی مسلمانان تاسو علی الفور وژنی.

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَاسَ إِلَّا قَلِيلًا^{۱۸}

په تحقیق ښه معلوم دی الله ته منع کوونکی (له جهاده) له تاسی او ویونکی
ورونو خپلو ته (چی) راشی زمونږ په لوری (چی آرام او هوسانی) راحت
وکړی او نه راځی دوی جنگ ته مگر لږ (کله نا کله)

تفسیر: یعنی د خودنی، ریا او ظاهرداری له سببه یا له شرم او ننگ او د نورو په ترهیب او
ترغیب کله کله د جنگ میدان ته راځی او د نورو حقیقی مجاهدینو په څنگ کښی ودریږی. که
نه عموماً دوی پخپلو کورونو کښی او په خپل عیش او عشرت، مزو او چرچو کښی مشغولېږی او
خپلو نورو عزیزانو او خپلوانو ته چی صادق مسلمانان دی هم وائی چی جهاد ته مه ځی ا او
دوی جهاد ته له وتلو څخه منع کوی.

إِنشَاءً عَلَيْكُمْ

بخیلان دی (په اعانت له تاسی سره او انفاق) پر تاسی

تفسیر: یعنی د مسلمانانو د امداد او معاونت څخه ځان ساتی او د دوی له هر قسم همدردی او
خیر غوښتلو او خیر رسولو ځنی بخل کوی. هو که د غنیمت مواقع راشی نو د ډیر حرص او
طمع لامله (له وجی) غواری چی بل هیچا ته دی هیڅ شی ورنه کره شی او دغه گرد (تول) مال
او غنیمت دی یواځی زمونږ برخه شی او په هم دغه امید او هیله (طمع) ځینی په جنگونو کښی
هم حسب الظاهر شرکت کوی.

فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى

عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِالسِّنَةِ جَدًا إِشْحَةً عَلَى الْخَيْرِ

پس کله چی راشی ویره (د دښمن) نو وږه وینی ته دوی گوری به دوی تاته (ترهور) چی چاپیر به چورلی (گاتی د) سترگو د دوی په شان د هغه انسان چی بیهوشی راوستلی شوی وی پر هغه له (وجه د سکرانو د) مرگه پس بیا کله چی لاره شی دغه ویره (او تول شی غنائم) نو ضرر دررسوی دوی تاسی ته په ژبو تیرو سره په دغه حال چی بخیلان (حارصان) وی په خیر (او لاس اچوی پر غنیمت)

تفسیر: یعنی د سختی او تنگسی په وخت کښی د رفاقت څخه ځانونه بیرته واپس کوی او له دیری ویری ئی ساه راخیژی وروسته له بری او فتح راځی او له خپله ځانه خبری جوړوی او خپل شجاعت او میرانه (بهادری) ښکاروی او له دیر حرص او طمع د غنیمت پر اموالو پرمخی نسکور لویږی. یا ئی دا مطلب چی د اسلام او مسلمانانو پر خلاف په طعنو او تشنیعو کښی خوله سپری او ژبه کوی.

أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝۱۹

دغه (کسان د جنگ گیدران او د ولجی زمریان) ایمان ئی نه دی راوړی (په اخلاص سره) پس خراب (باطل) کړل الله عملونه د دوی او دی دغه (ابطال د اعمالو) پر الله آسان

تفسیر: یعنی تر څو پر الله تعالی او رسول الله ایمان رانه وړی د دوی هیڅ یو عمل نشی مقبول واقع کیدی. حضرت شاه صاحب لیکي «کوم ځای کښی چی د حبط الاعمال ذکر دی نو فرمائی چی الله تعالی ته آسانه ده یعنی ظاهراً د الله تعالی عدل او احسان ته کتلی دغه امر صعب او مشکل راښکاری چی څرنگه به پاک الله د چا محنت او اجر ضایع کوی؟ لیکن دغه کار ځکه سخت او مشکل نه دی چی پخپله په هم هغه عمل کښی داسی یو نقص او خرابی پته وی، چی په هیڅ صورت هغه عمل پری نه صحیح او نه درست کیږی لکه «د بی ایمان عمل» چی ایمان ورته شرط او روح ئی دی او هر عمل بی له هغه مر او بی نتیجی دی نو څرنگه به قبلېږی. کافر هومره محنت چی وکړی او ربرونه (تکلیفونه) وگالی (برداشت کړی) مگرد (تول) ئی ابته (خراب) او بیکاره ځی.

يَحْسِبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يُدَّهِبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا

لَوْ أَنَّهُمْ بَادَوْنَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَاءِكُمْ

گمان کوی «دغه منافقان» پر لښکرو (د کفارو) چي نه دی تللی (بیرته په ماتي) او که چیرته بیا راشي لښکر د (کفارو جنگ ته) نو دوست گڼي (منافقان) دا چي کاشکی دوی اوسیدونکي وی په (لړیو کلیو د) اعرابو کښي (له ښاره) چي پوښتنی به ئی کولی (له لری) له (احوالو) خبرو ستاسی.

تفسیر: یعنی د کفارو لښکری ناکامه بیرته لاړی لیکن دغه ویریدونکي منافقان لا تراوسه هم نه دی متیقن چي هغوی ماتي موندلی ده او فرض ئی کړئ که د کفارو افواج بیا بیرته وگرځي او پر مسلمانانو حمله او یرغل وکړی نو د دوی هم دغه هیله (امید) او تمنا وه که وروسته له دی نه د جنگ تر ختمه پوری بیخي په ښار کښي هم ونه اوسیږي او چیرته کوم کلی ته ولاړ شي او هم هلته لری ناست ننداری وکړی او له تلونکیو او راټلونکیو څخه پوښتنی وکړی چي مسلمانان څه حال لری ؟ او د جنگ نخچه (نقشه) او وضعیت څرنگه دی ؟

وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَاتُوا إِلَّا قَلِيلًا

او که چیری وی (دغه منافقان) په تاسی کښي نو جنگ به ئی نه وو کړی دوی مگر لږ «دپاره د ریاء»

تفسیر: یعنی د خولی پر خبرو کښي ستاسی خیر غوښتنه په ظاهري ډول (طریقه) سره ښکاره کوی او په جنگ کښي زیات کار نه کوی او تش د مجبوریت او ضرورت لامله (له وجی) چي نوم ئی وشي په جنگ کښي شرکت کوی.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَكَرَّ اللَّهُ كَثِيرًا

خامخا په تحقیق دی تاسی ته (ای ویریدونکیو) په (کار د) رسول الله کښي اقتداء غوره نیکه دپاره د هغه چا چي وی دی چي داریږی د الله (او امید لری د رضاء او د لقاء ئی) او (د ثواب د نعمتونو د) ورځی وروستنی (د

قيامت) او يادوى الله دير (هم په خوله هم په زړه هم په راحت هم په رحمت)

تفسير: يعنى رسول الله ته وگورئ ا چى په دغو سختيو او مصاعبو كښى څرنگه ثبات او استقلال لري حال دا چى له گردو (تولو) ځنى د زياتى انديښنى او فكر زور پر دوى لويږي مگر امكان نه لري چى لږ څه د دوى په استقلال او استقامت كښى تزلزل او فتور واقع شي هغه خلق چى د الله تعالى د رضا او لقاء هيله من (اميدوار) او د آخرت د ثواب د حصول اميدوار دى او په كثرت سره د الله تعالى په ذكر او ياد كښى مشغول دى د هغوى له پاره د رسول الله ذات دير ښه اسوه او خورا (دير) ښه نمونه ده ښائى چى دوى په عباداتو، معاملاتو، ماکولاتو، مشروباتو، ملبوساتو، حرکاتو، سکناتو، الاتو، ادواتو، محارباتو، جود، سخا، صبر، تحمل بلکه په هر حرکت او سکون او ناسته او ولاړه كښى د دغه جامع الصفات، منبع البركات ذات د قدم پر نقش حرکت وكړي ا او په همت او شجاعت او استقلال او استقامت او ثبات او حيات كښى د دوى د عمل د طرز متابعت كوي ا او په ښه شان سره ئى زده كړي ا

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ط

او كله چى وليدلى مؤمنانو لښكرى (د كفارو) نو وويل (مؤمنانو) دا هغه دى چى وعده كړى ده له مونږ سره الله او رسول د دغه (الله د نصرت) او رښتيا ويلي ؤ الله او رسول د دغه (الله په وعده كښى) او زيات نه كړ دغو (لښكرو د كفارو) مؤمنانو ته مگر ايمان او تسليم (احكامو د الله ته)

تفسير: يعنى كله چى پخو مسلمانانو وليدل چى د كفارو افواج سره يو ځاى شوى دى او له څلورو خواؤ څخه پر مونږ راتويږي نو د دى په ځاى چى متردد، مذبذب يا وارخطا شى د دوى د وفادارى، اطاعت شعارى په جذباتو كښى تزييد واقع شو او د دوى يقين او باور د الله تعالى او د رسول الله پر وعدو لا زيات شو. او دوى به داسى ويل چى دغه خو هم هغه منظره ده چى د هغه خبر الله تعالى او رسول الله پخوا له دى نه ورکړى وو. او د ده په متعلق د الله تعالى وعده لا له پخوا څخه شوى وه لکه چى د (البقرة) د سورت په (۲۶) رکوع ۲۱۴ آيت كښى ئى فرمائلى دى ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا أَنْ تَقُولُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَهُمْ غَافِلُونَ﴾ او د (ص) د سورت په (۱) رکوع ۱۱ آيت (۲۳) جزء كښى چى مكى دى فرمايلي دى ﴿جُنْدًا أَهْلًا لَكُمْ مَهْزُومًا مِنَ الْأَحْزَابِ﴾

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَبِمَهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا بَدِيلًا ﴿٣٣﴾

عیني له مؤمنانو څخه (داسی) سری دی چی رښتیا کړی ئی ده هغه خبره چی عهد کړی ؤ دوی له الله سره په هغه باندی (چی ثبات، استقامت فی القتال دی) پس عیني له دوی هغه دی چی تر سره ئی کړ نذر خپل «چی مر شو یا شهید» او عیني له دوی هغه دی چی انتظار کوی (دغه مرگ یا شهادت ته) او بدل ئی نه کړ (عهد خپل یوه ذره هم) په بدلولو سره

تفسیر: یعنی هغه وعده چی منافقینو کړی وه او د هغی ذکر په پخوانی رکوع کښی په دغو الفاظو سره شوی ﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يَكُونُ الْأَذْيَارُ﴾ هغه ئی ماته کړه او په ډیری بیحيائی او بی شرمی سره د جنگ له میدان په څنگ شول پرعکس د دوی ډیر زیات داسی پاڅه مسلمانان هم شته چی هغو خپل عهد او پیمان په صداقت او امانت پای (آخر) ته ورسوه او د ډیرو زیاتو مصاعبو او متاعبو په اوقاتو کښی هم د دین له حمایته او د رسول الله له نصرت، او د مسلمانانو له رفاقته یو قدم هم بیرته پاتی نه شول کوم عهد او پیمان او ژبه چی دوی د الله جل جلاله او رسول الله صلی الله علیه وسلم سره کړی وه د غره په شان پری تینګ ولاړ ؤ له دوی نه خو عیني کسان هغه دی چی خپله ذمه واری ئی پوره کړی وه یعنی په جهاد کښی د شهادت په درجه نائل شوی دی لکه د «بدر» او «احد» شهداء چی په دوی کښی د حضرت انس بن النضر رضی الله تعالیٰ عنه قصه ډیره مشهوره ده او زیات مسلمانان هغه دی چی په ډیره مینه او اشتیاق سره د فی سبیل الله موت په انتظار کښی دی. او دی ته گوری چی کله کومه محاربه راپیشیږی چی مونږ په هغی کښی د شهادت په درجه نائل شو. په هر حال دغه دواړه قسمه مسلمانان چی د الله په لباره کښی ئی ځان قربان کړی دی، یا د شهادت مشتاق دی د خپلو عهدو او پیمانونو پوره حفاظت ئی کړی دی او له خپلو خبرو څخه ئی د یوه ذری په اندازه هم تجاوز نه دی کړی.

فائده: په حدیث کښی نبی کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم طلحة رضی الله تعالیٰ عنه ته وفرمایل «هذا ممن قضی نحبہ دغه له هغو کسانو څخه دی چی خپله ذمه واری ئی پای (آخر) ته رسولی ده» گواکی دی ئی په حیات کښی شهید درولی دی. دی هغه اعظم مجاهد دی چی د «احد» په غزا کښی ئی د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حفاظت کښی د کفارو له غشو څخه په خپل وجود سره مدافعه فرمایله او په دغه ضمن کښی ئی لاس هم د خیر الناس څخه جار (قربان) شو رضی الله تعالیٰ عنه وارضاه.

لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

دپاره د دی چی جزاء ورکړی الله رښتینو ته په (سبب د) رښتینی د دوی او په عذاب به کړی منافقان که اراده وفرمائی (د تعذیب ئی) یا رجوع په رحمت سره وکړی پر دوی (چی ایمان راوړی) بیشکه چی الله دی ښه ښوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر: یعنی هغو ته چی په خپل عهد باندی ټینگ ولاړ و او په خپل قول او اقرار کښی رښتین پاتی شوی دی پر دغه د رښتیا ټینگ پاتی کیدلو بدل به وررسیږی بد عهد او دغابازانو منافقانو ته که اراده وفرمائی سزا ورکوی او که اراده وفرمائی د تویی توفیق ور په برخه کوی او معافوی ئی او دغه د الله تعالی له مهربانی څخه بعید نه دی.

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمُرٍئًا لَّوَاخِرًا

او بیرته وشړل الله (له مدینې نه) هغه کسان چی کافران شوی وو (په ماتی بی له جنگه) سره له قهره خپله (ډک زړونه) چی وئی نه موند هیڅ خیر (بری پر مؤمنانو)،

تفسیر: یعنی د کفارو افواجو سره له ذلت او ناکامی په دغه حال کښی چی سره تاوونه او پیچونه ئی خوړل او له ډیره قهره او غصی څخه به ئی غاښونه چیچل د جنگ میدان ئی پریښود او بیرته خائب او خاسر خپلو کورونو ته لاړل هوا د عمرو بن عبدود په شان د کفارو ډیر نومیالی (نوموړی) سور چی خلقو به ده ته د یو زرو سورو په شان اهمیت ورکاوه په دغه جنگ کښی د سیدنا علی کرم الله وجهه په توره ووژل شو مشرکینو وغوښته چی مونږ تاسی ته لس زره دیناره درکوو خو د عمرو بن عبدود مری مونږ ته راکړی رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چی «راځئ په ډیره خوښی سره خپل مری یوسی او پیسی دی هم ستاسی وی ولی چی مونږ د مری د پیسو خوړونکی نه یو»

وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۖ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ۝

او کفایت و کمر الله مؤمنانو ته د جنگ کولو (په امداد د پرېستو) او دى الله قوی ښه زورور (په انفاذ د احکامو) ډیر زبردست (په هر چا او په هر شی)

تفسیر: یعنې له مسلمانانو سره د عمومي جنگ او جګړې وار ونه رسيد، الله تعالى په خپل قدرت سره ډیره سخته سیلی پر دوی مسلطه کړه او د پرېستو لښکر ئې وړولېږه، او داسې آثار ئې پیدا کړل چې کفار په خپل سر وارخطاء او پریشان شول او فرار ئې پر قرار اختیار کړ د پاک الله د زورور او زبردست قوت په مقابل کښې غوک ودریدى شی ؟

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوا مِنْهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ
وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا^(۳۶)

او راكوز كړل (الله) هغه كسان چې كومك ئې كړى ؤ له دغو (ډلو د احزابو) سره له اهل د كتابه (چې بنى قريظه ؤ) له كلاگانو د دوى او وغورځوله (الله) په زړونو د دوى كښې ويره (د رسول الله او د مؤمنانو) يوه ډله ووژله تاسې او بندي كوله به تاسې بله ډله.

تفسیر: دغه د بنی قریظه ؤ یهودان دی چې د منوری مدینې په شرقی جانب کښې د دوی یوه ټینګه او مضبوطه کلا وه او دوی لا له پخوا له مسلمانانو سره د روغې معاهده درلوده (لرله) لیکن دغه د احزابو په جنگ کښې د (حیی بن اخطب) په اغوا او لمسونه دوی هغه ګرد (ټول) معاهدات نقض کړل او د مشرکینو په امداد ودریدل له دوی ځنې ځینو کسانو پر مسلماني ښځې هم حمله کړې وه چې د دوی د حملې جواب حضرت بی بی صفیه رضی الله تعالى عنها په ډیر شجاعت سره ورکړې ؤ کله چې د قریشو کفار عاجز او ناچاره شول او بیرته لارل نو بنی قریظه په خپلو ټینګو او مضبوط کلاو کښې ننوتل او دروازی ئې کلکې وتړلې کله چې حضرت نبی کریم صلی الله علیه وسلم د احزابو له جنگه فارغ شو او په غسل او نورو تطهیراتو مشغول ؤ حضرت جبرئیل علیه السلام تشریف راوړ حال دا چې د جبرئیل علیه السلام پر شخړه هم د دورو او غبار آثار وو او وی ویل یا رسول الله! تاسې له خپل ځانه وسلې ایسته کړې دی حال دا چې پرېښتی لا هم هغسې مسلحې پخپلو وظایفو کښې مشغولې دی الله تعالى حکم درکوی چې پر بنی قریظه ؤ دى حمله وکړه شی فوراً منادی وشوه چې «د بنی قریظه ؤ عهد ماتوونکیو یهودیانو باندې د یرغل (حملې) وروډلو حکم دى!» نو اسلامي افواجو په منتهی سرعت او شطارت (جلتې) سره د دوی کلاوى تر محاصرې لاندې ونيولې دغه محاصره تر خلیرویشو یا پنځه ویشو ورځو وه، بالاخر محصورین ناطاقته شوه او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حضور د پیغامونو په

ليپلو ئى شروع وكره بالاخر د دوى له طرفه دغه خبره ومنله شوه چى «مونږ له خپلو كلاو څخه د باندې راوځوو او د «اوس» د قبيلې مشر حضرت سعد بن معاذ رضى الله تعالى عنه خپل منځگرى حكم او منصف دروو ځكه چى هغه د دوى حليف ؤ هر هغه فيصله چى سعد زمونږ په نسبت صادره كړى مونږ ئى منو» د دوى دغه خبره رسول الله صلى الله عليه وسلم هم ومنله لنده ئى دا چى حضرت سعد تشرېف راوړ د يوه مسلم حكم په حيثيت ئى فيصلې وكړه چى «د بنى قريظه ؤ گرد (ټول) جنگى زلميان دى ووژلى شى ا او ښځى او وړوكى دى ټول د مريتبوب په قيد كښى ونيولى شى ا او د دوى د داسى بد عهدى سزا هم داسى وه او دغه فيصله بيخى د مسلم او منلى شوى آسمانى كتاب (توريت) د احكامو سره موافقه وه. لكه چى د توريت په كتاب د استثناء په (۲۰) اصحاح (۱۰) آيت كښى مسطور دى «كله چى پر كوم ښار د حملې په قصد ورځئ نو رومبى هغوى ته د روغى پيغام وليږى ا كه هغوى له تاسى سره روغه وكړه او تاسى ته ئى دروازي پرانستلى نو هومره خلق چى هلته موجود دى هغه به گرد (ټول) ستاسى مريان كيږى ليكن كه هغوى له تاسى سره روغه ونه كړه نو هغوى محصور كړئ او كله چى ستاسى الله تاسى ته پر هغوى برى او فتح دركړه او هغوى ستاسى په قبضه كښى راغلل نو د دوى ټول نارينه سره ووژنئ ا باقى وړوكى، ښځى او ساكښان (جاندار) او نور شيان هومره چى په هغه ښار كښى موجود وي هغه گرد (ټول) تاسى ته غنيمت دى» سم له دغى فيصلې سره څو سوه زلمى يهودان ووژل شول او څو سوه ښځى او وړوكى قيديان شول او د دوى پر املاكو او اموالو مسلمانانو قبضه وكړه.

وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ تَطَوُّهَُا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ۝

او په ميراث ئى دركړه تاسى ته ځمكه د دوى او كورونه د دوى او مالونه د دوى او هغه ځمكه چى نه وه پايمال كړى تاسى هغه (په ځغلولو د آسونو سره) او دى الله پر هر څيز باندې (چى اراده وفرمائى) ښه قادر (چى ځينى ئى فتح د امصار دى په لاسونو د ابرارو)

تفسير: دغه ځمكه چى منورى مدينې ته نژدې ده په لاس ورغله رسول الله صلى الله عليه وسلم هغه پر مهاجرينو باندې تقسيم كړه او په دغه سره د دوى د معاش وسيله پيدا شوه او د دوى د ژوندون بار د انصارو له اوږو څخه لږى شو. له نورو ځمكو څخه مراد د خيبر ځمكى دى چى له دغى واقعى څخه دوه كاله وروسته د مسلمانانو په لاس ورگرى شوى او په هغو سره د نبوى اصحاب آرام او هوسا (خوشاله) شول. ځينى وائى چى بله ځمكه معظمه مكه ده ځينى تړى د

پارس او روم حُکمکی مرادوی چي وروسته له رسول الله صلی الله علیه وسلم د راشده لږ خلغاؤ رضی الله تعالیٰ عنهم په لاس مفتوح شوی. ځینې وائی تر قیامت پوری هومره حُکمکی چي د مسلمانانو په لاس فتح کیږي هغه گړدی (تولی) په دی کښي شاملی دی والله اعلم.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأَسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ۖ وَإِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
وَالْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ۝

ای نبی ووايه ته ښځو خپلو ته که چیري یی تاسی چي غواړي هم دغه ژوندون لږ خسیس او ښایست رونق د هغه پس راشئ چي څه فایده درورسوم (د متعه طلاق درکرم) تاسی ته او خوشي کرم تاسی په خوشي کولو نیکو سره او که یی تاسی چي اراده لرئ د الله او د رسول د دغه (الله) او د کور د آخرت (او د نعمتونو د جنت) پس بیشکه الله تیار کړی دی دپاره د نیکی کوونکیو (ښځو) له تاسی نه اجر ډیر لوی (ثواب زیات په جنت کښي)

تفسیر: د رسول الله مطهراتو ازواجو کله چي ولیدل تول خلق ماره او هوسا (خوشاله) شول نو وی غوښتل چي ښائي زمونږ د ژوندون وسایل هم په ښه صورت سره شی! نو له دوی څخه ځینو بیبیانو له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په دغه مورد کښي خبري اتری وکړی او تری وی غوښتل چي زمونږ د مزیدو نفقو او سامانونو تهیه وفرمائی! خو مونږ هم لکه د نورو مسلمانانو په شان په عیش سره ژوندون وکړی شو. پر رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه خبره شاقه تیره شوه او قسم ئی یاد کړ چي تر یوی میاشتي پوری به د هیڅ یوی بیبي کره نه ورځی. مسجد ته قریب په یوی پاسنی کوته (مشریه) کښي ډیره شو صحابه له دغه وضعیت څخه مضطرب شول. حضرت ابوبکر رضی الله تعالیٰ عنه او عمر رضی الله تعالیٰ عنه په دغه فکر کښي ولویدل چي په څه ډول (طریقه) سره دغه جگړه له منځه لری شی له دوی سره زیاته اندیښنه د دوی د لوڼو بیبي عایشه رضی الله تعالیٰ عنها او بیبي حفصه رضی الله تعالیٰ عنها وه چي هغوی رسول الله صلی الله علیه وسلم له خپلو ځانونو خپه او غمجن نه کړی او بالوسيله خپل دین او دنیا دواړه له لاسه ور نه کړی. دوی دواړه پر هغوی دواړو په قهر شول او په خپلو خطاؤ ئی وپوهولی بیا د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حضور مشرف شول او له هغوی سره ئی د انس او د بی تکلفی څه خبري او اتری وکړی خو د رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارک طبیعت لږ څه خوښ او منشرح شو. بالاخره یوه میاشت وروسته دغه د تخییر آیت نازل شو یعنی خپلو ښځو ته په صافو الفاظو سره ووايه چي له

دوو خبرو ٲٲنى ٲٲائى دوى يوه خبره ٲٲان ته غوره او اخٲياره كرى كه دوى دنىوى عىش او عشرت او د اميرانو په شان ژوندون غوارى نو دوى ته ووايه ٲٲى زما او ستاسى ژوندون سره سخت او مشكل دى او نه سره جوړېدو نو راٲٲى ٲٲى زه تاسى ته ٲٲه يعنى د جامو هغه جوړه ٲٲى مطلقاٲو ته وركوله كيږي دركړم او په ډير ٲٲه صورت سره مو مرخصى كړم يعنى په شرعى طريقه سره تاسى ته طلاق دركړم او كه د الله تعالى او د رسول الله خوښى او د آخرت د اعلى مراتبو طالبات يئ نو د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د پاتى كيدلو له سببه به هغه دررسيږي هره هغه بيږى ٲٲى د رسول الله صلى الله عليه وسلم كره پخپله خوښه او زړه پاتى كيږي او په صلاحيت سره ژوندون كوى د الله تعالى له طرفه هغى ته خورا (ډير) لوى اجر تيار كرى شوى دى له دغه ٲٲنى به نور ٲٲه ٲٲه شى وى ٲٲى په جنت كښى له كردو (ٲولو) ٲٲنى په اعلى او ارفع مقام كښى له سيدالانام عليه افضل الصلوة والسلام سره اوسيږي ! د دغه آيت له نزوله وروسته رسول الله صلى الله عليه وسلم كور ته تشرىف يووړ او رومبى ئى د الله تعالى دغه حكم بيږى عايشى صديقى رضى الله تعالى عنها ته واوراوه دى د الله او د رسول الله مرضى ٲٲان ته غوره كره وروسته له هغه نورو كردو (ٲولو) ازواجو هم داسى وكړه او د دنيا د عىش او عشرت تصور ئى له خپلو زړونو څخه وويست. د رسول الله صلى الله عليه وسلم په كورونو كښى به هميشه اخٲيارى فقر او فاقه موجوده وه ٲٲه شى ٲٲى دوى كره راٲله سم د لاسه به په مصرف رسيده بيا به ئى په قرض او پور خپل حيات تيروه پر هم دغسى ژوندون مطهرات ازواج راضى ؤ او دغه ئى ٲٲى فرمايلى دى «هر هغه ٲٲى پر نيكي دى هغه ته به لوى ثواب وى» د رسول الله صلى الله عليه وسلم ازواج ٲول سره نيك ؤ ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ مگر الله تعالى په قرآن كښى صاف بشارت ٲٲاته نه وركوى تر څو ئى بندگان بى خوفه نشى او ٲل په خپل حسن الخاتمه پسى سعى وكړى او هم دغه ٲٲه ده وروسته هغو ٲٲٲو ته خطاب دى ٲٲى د نبى معيت ئى اخٲيار كرى دى ٲٲى د دوى درجى د هغه نسبت له وجى ډيرى لوړى (اوٲٲى) دى نو ٲٲائى ٲٲى د دوى اخلاقى او روحانى حيات هم پر هغه معيار وى ٲٲى د هغه رفيع مقام سره مناسب دى ٲٲكه ٲٲى علاوه د دوى پر ذاتى عظمت دوى امهات المؤمنين دى او پر ميندو د اولادو زياته ذمه وارى عاڼديږي او لازم دى ٲٲى د دوى اعمال او اخلاق د امت لپاره حسنه اسوه وگرځي.

يُنِسَاءُ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنْ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ
لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝

اى ٲٲٲو د نبى هر څوك ٲٲى راشى له تاسى په يوه كار ناكاره ٲٲكاره (ٲٲى دغه عصيان دى له رسول الله نه) نو دوٲٲنده به كړ شى هغى ته عذاب په دوٲٲند (د عذاب د نورو ٲٲٲو) او دى دغه (دوٲٲندى د عذاب) پر الله آسان

تفسير: د لويانو غلطۍ هم لويه وي که بالفرض له تاسي غځني له کومي يوي د بد اخلاقي کوم فعل صادر شي نو هغه سزا چي نورو ته پر هغه عمل ورکوله کيږي د هغه دوچنده تاسو ته درکوله کيږي او دا کار الله تعالي ته آسان دي يعني ستاسي وجاهت او د زوجيت نسبت د الله تعالي د عقوبت څخه له سره څه ممانعت نشي کولي.

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنْ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا تُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿۴۱﴾

او هر شوک چه (تل) اطاعت و کړی له تاسی الله او رسول د دغه (الله) ته او عمل کوی د نیکیو نو ور به کړو مونږ هغی (ښځی) ته اجر د هغی دوه کرته (دوه مثله د ثواب د نورو ښځو) او تیار کړی دی مونږ هغی ته رزق روزی نیکه (زیاته په جنت کښی)

تفسیر: یعنی پر نیکی او اطاعت هغومره اجر چی نورو ته وررسیږی د هغه دوچنده تاسی ته دررسیږی او مزید پر هغه یوه خاصه روزی او عزت به هم درعطاء کیږی. حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «له دغی لویې درجې سره لازمه ده چه د نیکی ثواب دوچنده او د بدی عذاب هم دوچنده وی» پخپله رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ئی فرمایلی دی ﴿إِذَا لَأَذَمْتُكَ ضَعْفَ الْحَيَاةِ وَضَعْفَ الْمَمَاتِ﴾ جزء ۱۵ (اسراء (۸) رکوع) ۷۵ آیت

يُنْسَاءُ النَّبِيُّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ

ای ښځو د نبی نه یی تاسی لکه یو تولگی (په شان د بل تولگی د محمدی امت) له ښځو

تفسیر: یعنی ستاسی حیثیت او مرتبه د عامو ښځو په شان نه ده ځکه چی تاسی د الله تعالی له جانب د سید المرسلین صلی الله علیه وسلم د زوجیت دپاره انتخاب او غوره شوی یی او تاسی ئی امهات المؤمنین گرځولی یی نو که د تقوی او طهارت دیره ښه نمونه شی لکه چه له تاسی څخه هم دغه صفات او ستاینه متوقعه ده نو د هغه وزن به د الله جل جلاله په دربار کښی دیر زیات وی او که بالفرض کوم بد حرکت له تاسی څخه څرگند (ښکاره) شی نو په هم هغه تناسب سره د هغه سزا به هم زیاته درنه وی او دیر زیات قبیح گڼلی کیږی. الغرض که د فضائلو خوا وی یا د رذائلو خوا په دواړو کښی ستاسی وضعیت (طور طریق) له نورو عامو مؤمناتو څخه جلا (جدا) او ممتاز دی.

إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ

مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا ۝

نو که چیری پرهیزگاری کوله تاسی پس مه کوئ نرمی په ویلو کښی پس (که پسته خبره تاسی وکړه) نو په طمع کښی به پریوځی هغه څوک چه په زړه کښی ئی رنځ وی (د نفاق یا د فجور) او ووايي تاسی خبره ښه (څیره).

تفسیر: یعنی که تقوی او د الله جل جلاله ویره پخپلو زړونو کښی لرئ! نو له پردیو سریو سره چی خبری اتری کوئ چی د هغه ضرورت خصوصاً امهات المؤمنین ته علی الاکثر پیښیږی په پستی او زړه وړونکی لهجی سره ئی مه کوئ! بلاشبه د ښځو په خبرو کښی قدرت په طبیعی ډول (طریقه) سره یو طبیعی پوستوالی - نزاکت او لطافت ایښی دی لیکن د پاکو مطهراتو - متقیاتو ښځو شان او صفت ښائی داسی وی چه حتی المقدور د اجانبو سریو سره د ضروری خبرو کولو په وخت کښی لږ شانی په تکلیف سره داسی خبری او اتری او لهجه اختیار کړی چه په کښی لږ څه خشونت او ضبط النفس څرگند (ښکاره) شی او د کوم یوه بد باطن قلبی میلان خپل طرف ته جذب او کش نه کړی امهات المؤمنین ته د دوی د لوړ (اوچت) مقام په لحاظ په هسی مواردو کښی لا احتیاط لازم دی څو کوم روحانی مریض او د زړه رنځور خپل عاقبت تباہ او برباد ونه گرځوی. حضرت شاه صاحب لیکي «دغه ئی یو ادب وروښود چی که له کوم نارینه سره خبری کوی نو ښائی چه داسی ئی وکړی لکه چه میندی له خپلو ځامنو سره خبری کوی او کومه خبره چی کوی ښائی هغه هم معروفه او معقوله وی».

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ

او قرار ونیسئ (ای ښځو!) په کورونو خپلو کښی او مه ښکاروئ (ښایست خپل بیګانه سریو ته) په شان د اظهار (او ښائست) د جاهلیت (د ښځو) رومبنيو.

تفسیر: یعنی پخوا له اسلامه د جاهلیت په زمانه کښی به ښځی بی پردی گرځیدی او د خپل بدن او د لباس ډول ښائست او د سینګار مظاهره او ښودنه به ئی په علانیه صورت سره کوله د دغی بداخلاقی او بیحيائی وضعیت د مقدس اسلام په نزد منفور او مهجور وگرځاوه شو او ښځو ته ئی صاف او پاک حکم صادر کړ چی دوی دی پخپلو کورونو کښی هستوګنه وکړی! او د جاهلیت د زمانی په شانی دی د باندی نه وځی او نه دی د خپل حسن جمال - ډول او سینګار نمایش او ښودنه کوی! د امهات المؤمنین فرض به په دغه معامله کښی د نورو په نسبت لا زیات مؤکد وی لکه چه د ﴿لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ الْأَنَاءِ﴾ په تفسیر کښی ولیکله شوه - باقی د کوم

شرعی یا ضروری یا طبیعی احتیاج او ضرورت په بناء بی زینت او زیب په مبتدلو - او غیر قابل الاعتناء لباسونو کښی د ستر او پردی د مراعاتو سره د دوی احیاناً د باندی وتل مشروط په دی چه د ماحول په اعتبار د فتنی او فساد مظنه نه وی بلاشبهه د دی اجازت له نصوصو څخه مستفاد دی بالخاصه د مطهراتو ازواجو په حق کښی د هغه ممانعت نه دی ثابت - بلکه د متعددو واقعاتو څخه د دغی خبری ثبوت هم په لاس راځی لیکن د شارع له ارشاداتو څنی بالبداهه دغه ظاهریری چه شریعت هغه نه خوښوی او په هر تقدیر هم داسی حکم صادر دی چه خامخا دی یوه مسلمانانه ښځه په خپل کور کښی کینی او د خپل کور زینت او سینگار دی جوړ او برابر کړی او د خپل د باندی وتلو څخه دی شیطان ته د کتلو او سترگو غورځولو موقع ور نه کړی د دی مسئلی تفصیل زمونږ د «شرعی حجاب» په رساله کښی شته پاتی شوه د ستر مسئله یعنی ښځی خپل کوم اعضاء د نارینه ؤ په مخ کښی ښکارولی شی؟ او خپل کوم اعضاء دی پټ کړی او کشف ئی ناجائز دی؟ د دی تفصیل د «النور» په سورت کښی لیکلی شوی دی.

تنبیه: کوم احکام چه په دغو آیتونو کښی مذکور دی د گردو (تولو) ښځو دپاره دی د مطهراتو ازواجو په حق کښی کله چه د دی تأکید او اهتمام زیات ضرورت ؤ نو ځکه په الفاظو سره دوی په خصوصیت سره مخاطبی گرځولی شوی دی زما په نزد له ﴿يُنْسَاءُ النَّبِيِّ مِنْ يَأْتِ مِنْكَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيَّنَةٍ﴾ څخه تر ﴿لَسْتُمْ كَاخِرَاتِ النِّسَاءِ﴾ پوری د دغو احکامو تمهید وو په تمهید کښی د دوو شقوقو ذکر ؤ د بیحیائی د خبری ارتکاب او د هغه انسداد هغه په ﴿فَلَا تَقْضُفْنَ بِالْقَوْلِ﴾ څخه تر ﴿تَكْبَرُ الْجَاهِلِيَّةُ الْأُولَى﴾ پوری وکړی شو بل د الله تعالی او د رسول الله اطاعت او صالح عمل د هغه سلسله د ﴿وَاقِمْنَ الصَّلَاةَ﴾ څخه تر ﴿اجْرَأْظِيْمًا﴾ پوری دوام لری خلاصه ئی داسی شوه چه د بدی له مواقعو څخه د ځان ساتنه او د نیکی په طرف سبقت گردو (تولو) ته ضروری دی مگر مطهراتو ازواجو ته له گردو (تولو) ښځو څخه زیات هغه ضروری او حتمی ده د دوی د نیکی او د بدی وزن دوچنده درولی شوی دی له دغه تقریر سره موافق د ﴿بِفَاحِشَةٍ مُّبَيَّنَةٍ﴾ تفسیر هم بی تکلفه پوهیدلی کیږی.

وَاقِمْنَ الصَّلَاةَ وَاتَيْنِ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ

او سم دروئ لمونځ (چه د بدنی عباداتو اصل دی) او ورکوئ زکوٰة (چه د مالی عباداتو اصل دی) او (تل) اطاعت کوئ د الله او د رسول د دغه (الله).

تفسیر: یعنی له نورو څخه زیات تاسی د دغو شیانو اهتمام وکړئ! ځکه چه تاسی له نبی سره اقرب او د امت دپاره نمونه یی!

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ٤١

بیشکه هم دا خبره ده چه اراده لری الله د دی چه لری کری له تاسی گناه ای اهل البیت (کورنی د محمد رسول الله) او چه پاک کری تاسی (له گناه) په پاکوالی.

تفسیر: د الله تعالی اراده هم دا ده چه د نبی صلی الله علیه وسلم پر کورنی باندی د دغو احکامو تعمیل په ښه شان سره وکری او دوی ښه صاف او پاک وگرځوی او سم د دوی له رتبې سره دوی ته داسی قلبی صفاتی او اخلاقی پاکي عطاء وفرمائی چه په هغی سره دوی له نورو څخه فائقی او ممتازی وی (چه د هغی په لوری ئی په ﴿وَيُطَهِّرَكُمْ﴾ کښی د ﴿تَطْهِيرًا﴾ په تزئید سره اشاره فرمایلی ده) دغه تطهیر او د رجس اذهاب هم هغسی نه دی لکه چه د وضوء په آیت کښی ﴿وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْسَ الشَّيْطَانِ﴾ د المائدة (۲) رکوع ۶ آیت یا د «بدر» په قصه کښی به ﴿لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْسَ الشَّيْطَانِ﴾ د الانفال (۲) رکوع ۱۱ آیت دا تری مراد شوی دی بلکه دلته له تطهیر څخه د تهذیب النفس - تصفیه القلب او تزکیة الباطن هغه اعلی مرتبه مراد ده چه اکملو اولیاؤ الله ته حاصله وی او د هغی له حصول څخه وروسته اگر که دوی د انبیاء الله په شان معصوم نه گرځی هوا محفوظ ویلی کیږی لکه چه د ﴿يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ﴾ الآية - فرمایلی او د (اراد الله) نه فرمایلی پخپله د دغی خبری دلیل دی چه د اهل البیت دپاره عصمت نه دی ثابت. تنبیه: په نظم القرآن کښی تدبر کونکیو ته د یوی لمحي دپاره هم په دغه خبره کښی هیڅ شک او شبهه نشی واقع کیدی چه دلته د اهل البیت په مدلول کښی یقیناً مطهرات ازواج داخل دی ځکه چه د دغه آیت څخه رومبی او وروستی په توله رکوع کښی ډیر خطابات له هم هغو سره شوی دی. او د «بیوت» نسبت هم پخوا په ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ﴾ او وروسته په ﴿وَاذْكُرْنَ مَا يُكَلِّفُ فِي بُيُوتِكُنَّ﴾ کښی د هم دوی په طرف کری شوی دی. علاوه پر دی په قرآن کښی عموماً دغه لفظ په هم دغه سیاق مستعمل شوی دی. د حضرت ابراهیم علیه السلام ښځی بی بی ساری رضی الله تعالی عنها ته د خطاب کولو په وخت پرښتی ویلی ؤ ﴿أَتَعْبَيْنِ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحِمْتُ اللَّهَ وَبَرَكْتُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ﴾ د هود (۷) رکوع ۷۳ آیت د بیت نسبت مطلقى ښځی په طرف سره له دی نه چه د نکاح له قیده وتلی هم ده مگر د عدت د مدت د تیروولو دپاره هم لا د خپل خاوند کره ناسته ده په دغه آیت کښی کری شوی دی ﴿لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ﴾ (الطلاق اول رکوع ۱ آیت ۲۸ جزء) د حضرت یوسف علیه السلام په قصه کښی هم د بیت نسبت د بی بی زلیخا رضی الله تعالی عنها په طرف کری شوی دی. ﴿وَرَاودَتْهُ الْفَاحِشَةُ يَتِيمًا﴾ (یوسف (۳) رکوع) ۲۳ آیت په هر حال په «اهل البیت» کښی دلته د ازواجو دخول یقینی دی بلکه د آیت خطاب رومبی له هغو سره دی لیکن کله چه اولاد او زوم هم پخپل ځای په اهل البیت (کوروالاو) کښی شامل دی لکه له

عینو حیثیتونو دوی د دی لفظ لا زیات استحقاق لری لکه چه د احمد د مسند په یوه روایت کښی د «حق» له لفظ څخه ظاهریږی ځکه د رسول الله صلی الله علیه وسلم له جانبہ حضرات فاطمه - علی - حسن او حسین رضی الله تعالیٰ عنہم ته په یوه څادر کښی ځای ورکول او د دوی په نسبت «اللهم هؤلاء اهل بیتی» او نور فرمایل او د حضرت بی بی فاطمی رضی الله تعالیٰ عنہا د کور له قریبه د تیریدلو په وخت کښی د الصلوة اهل البيت ﴿يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ﴾ الآية - خطاب کول د دغه حقیقت د ظاهرولو دپاره و اگر که د دی آیت نزول ظاهراً د ازواجو په حق کښی دی او له هم هغو سره تخاطب کیږی مگر دغه حضرات هم په طریق الاولی سره په کښی شامل او د دغه لقب مستحق او د تطهیر د فضیلت اهل دی. باقی کله چه مطهرات ازواج د قرآنی خطاب رومبنی مخاطبان دی نو ځکه د دوی په نسبت دی اظهار او تصریح ته ضرورت نه دی پاتی. والله اعلم بالصواب.

وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا

او یادوئ تاسی هغه چه لوستی کیږی په کورونو ستاسی کښی له آیتونو د الله (چه قرآن دی) او له حکمه (حدیث رسول) بیشکه چه الله دی ښه عالم الاسرار ښه خبردار

تفسیر: یعنی په قرآن او سنت کښی کومی خبری چه د الله تعالیٰ پر احکامو او د پوهی پر مطالبو شاملی دی هغه زده او یادی کړئ! او نورو ته ئی هم ورښیئ! او د الله تعالیٰ د عظیم احسان شکر اداء کړئ! چه تاسو ته ئی په داسی متبرکو کورونو کښی ځای درکړی دی چه د حکمتونو خزانه او د هدایاتو سرچینه ده. د الله تعالیٰ په آیتونو کښی ډیر دقیق اسرار او د قدرت د علاماتو زیات رموزات دی هغه الله جل جلاله پر دی ښه پوهیږی چه کوم یو سری د دی امانت د پورته کولو اهل دی؟ هم هغه په خپل لطف او مهربانی سره محمد صلی الله علیه وسلم په وحی او تاسی ئی د ده په زوجیت سره غوره کړی یی ځکه چه الله تعالیٰ د هر چا د احوالو او استعدادو څخه علیم او خبر دی او هیڅ یو کار بی له حکمه او تدبیره او تناسبه او تعلقه او ارتباطه نه کوی.

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ

بیشکه چه مسلمانان سری او مسلمانانی بنحی او مؤمنان سری او مؤمنانی بنحی او اطاعت کوونکی سری او اطاعت کوونکی بنحی او رشتین سری او رشتینی بنحی او صبر کوونکی سری او صبر کوونکی بنحی.

تفسیر: یعنی تکالیف پر ثمان اخیستونکی سختی او ربړونه (تکلیفونه) پر ثمان گالونکی (برداشت کونکی)، د شریعت پر احکامو قائم او ټینگ پاتی کیدونکی.

وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ

او ویریدونکی عاجزی کوونکی سری او ویریدونکی عاجزی کوونکی بنحی.

تفسیر: یعنی د تواضع او د عاجزی او د انکسار غوره کوونکی یا په خشوع سره د لمانځه اداء کوونکی.

وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْحَفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَفِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ۝

او خیرات کوونکی سری او خیرات کوونکی بنحی او روژه نیوونکی سری او روژه نیوونکی بنحی او حفاظت کوونکی سری غای د شهوت خپل (له بنځو) او ساتونکی بنحی (غای د شهوت خپل له سړیو) او ذکر کوونکی سری الله لره (په ذکر) ډیر او ذکر کوونکی بنحی (الله لره په ذکر ډیر) تیار کړی دی الله دغو (لسو وارو جامع الطاعاتو سړیو او بنځو ته) مغفرت او اجر ډیر لوی (جنت).

تفسیر: ځینو مطهراتو ازواجو ویلی وه چه په قرآن شریف کښی ډیر غایونه د نارینه و ذکر شته مگر د بنځو ذکر هیچیری نشته او ځینو نورو صالحانو بنځو ته داسی خیال پیدا شو چه په سابقه و آیتونو کښی د ازواج النبی تذکار وشو خو د نورو بنځو په نسبت هیڅ کومه تذکره ونشوه - نو په دغه تناسب دغه آیت نازل شو څو ټولی سره متسلی شی چه که نارینه وی یا بنځه

د هیچا محنت او زحمت د الله تعالیٰ په نزد نه ضایع کیږي، هم هغسی چه نارینه ؤ ته د روحانی او اخلاقی ترقی د حاصلولو ذرایع او وسایل شته ښځو ته هم دغه میدان خلاص دی دغه ئی د اناثیه ؤ طبقی د اطمینان او تسلی دپاره وفرمایل که نه هر هغه احکام چه په قرآن کښی د نارینه ؤ دپاره فرمایلی شوی دی هم هغه عموماً پر ښځو هم عائدیږی او د بیل نوم اخیستلو دپاره هیڅ ضرورت نه دی پاتی. هو! په دوی پوری نور خصوصی احکام بیل بیان کړی شوی دی.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا ﴿٣٣﴾

او نه دی (روا) هیڅ مؤمن سړی او نه هیڅ مؤمنی ښځی ته کله چه حکم وکړی الله او رسول د دغه (الله) په یو امر کار کښی دا چه وی دوی ته اختیار له امره کاره خپله (په خلاف د امر د الله او د رسول) هیڅ او هر څوک چه اطاعت نه کوی د الله او د رسول د دغه (الله) پس په تحقیق گمراه شو په گمراهی ښکاره سره.

تفسیر: حضرت بی بی زینب رضی الله تعالیٰ عنها بنت امیمة بنت عبدالمطلب د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ترور لور چه د قریشو له دیری لوئی کورنی څخه وه رسول الله صلی الله علیه وسلم وغوښت چه د هغی نکاح حضرت زید رضی الله تعالیٰ عنه بن حارثه سره وتری دغه زید هم اصلاً د عربو له شرفاؤ څخه ؤ - خو کوم ظالم په وړوکوالی دی تېښتولی او د مریی په عنوان ئی د معظمی مکي په بازار کښی پلورلی (خرڅ کړی) ؤ بیا دغه زید رضی الله تعالیٰ عنه د حضرت بی بی خدیجة الکبریٰ رضی الله تعالیٰ عنها له طرفه په بیع سره واخیست شو چه خو موده وروسته بی بی صاحبی دغه خپل مریی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وپایښه کله چه زید رضی الله تعالیٰ عنه لوی او هښیار شو او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په ملگرتوب د شام په یوه تجارتی سفر کښی تلو څه وخت چه زید رضی الله تعالیٰ عنه د خپل کور او کلی له څنگه تیریده دلته ئی د خپلو اقاربو او خپلوانو پوښتنه او پلتنه (تحقیق) وکړه - خو د زید رضی الله تعالیٰ عنه پلار - تره او ورور د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښی حاضر شول او داسی غوښتنه ئی تری وکړه چی «د زید معاوضه له مونږ غنی واخلي! او پر مونږ ئی وسپاری!» رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چه د معاوضی هیڅ ضرورت نشته که زید پخپلی رضا او خوښی له تاسی سره غی سل کړته دی لاړ شی! زما له خوا ورته هیڅ ممانعت نشته کله چه هغوی له زید څخه دغه پوښتنه

وکره زید وویل «چه زه له محمد صلی الله علیه وسلم څخه بل هیچیری نه غم څکه چه دوی له ما سره ډیر ښه سلوک کوی او له مور او پلار څخه می ښه ساتی.» په دغه تقریب رسول الله صلی الله علیه وسلم دی آزاد کړ او خپل زوی ئی وباله - لکه چه خلقو د هغی زمانی د رواج سره سم ده ته زید بن محمد ویل. تر هغه پوری چه دغه آیت نازل شو ﴿ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ اقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ دلته به د زید بن محمد صلی الله علیه وسلم په ځای خلقو زید بن حارثه باله کله چه سم د قرآن له حکمه سره د ده له نامه څخه د دغه عظیم نسبت شرف بیل کړی شوی ؤ ښائی د دغه د تلافی دپاره د ټولو اصحابو له مجمع څخه یواځی هم ده ته دغه شرف وروبخښلی شو چه نوم ئی تصریحاً په قرآن کریم کښی وارد شو لکه چه وروسته راځی ﴿فَلَمَّا قُضِيَ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا﴾ په هر حال کله چه د حضرت زینب رضی الله تعالیٰ عنها د کورنی حیثیت ډیر لوړ (اوچت) ؤ او زید رضی الله تعالیٰ عنه بن حارثه ظاهراً د مریتوب په داغ داغلی شوی ؤ نو څکه نه پخپله بی بی زینب رضی الله تعالیٰ عنها او نه د دی ورور په دغه خوښی او رضاء ؤ چی د دی نکاح له زید سره وترله شی لیکن د الله تعالیٰ او د رسول الله صلی الله علیه وسلم منظور داسی ؤ چه داسی موهوم تفریقات او امتیازات د دی د نکاح په لاره کښی نه ښائی چه حائل شی نو څکه رسول الله مبارک پر بی بی زینب رضی الله تعالیٰ عنها او د دی پر ورور زور غورځاوه څو هغوی پر دغه نکاح راضی شول - په دغه وخت کښی دا آیت نازل شو او دغه خلقو خپله خوښی او مرضی د الله جل جلاله او د رسول الله صلی الله علیه وسلم تر خوښی او مرضی جار او قریان کړله او د بی بی زینب رضی الله تعالیٰ عنها نکاح له حضرت زید رضی الله تعالیٰ عنه بن حارثه سره وترله شوه .

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ
وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ
أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قُضِيَ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاهَا لَكَ لَا يَكُونَ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَرْعِيَاءِهِمْ إِذَا اقْتَضُوا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ
اللَّهِ مَفْعُولًا ۝

او (یاد کړه ای محمده!) کله چه وویل تا هغه (زید) ته چی انعام کړی ؤ
الله پر هغه (په اسلام سره) او انعام کړی ؤ تا پر هغه (په آزادولو سره) چی

وساته ته په ځان ښځه د تا (زینب بنت جحش) او وویرېږه له الله (په طلاق) حال دا چې پتوله (ای محمده!) تا په زړه خپل کښی هغه خبره چې الله ښکاره کوونکی ؤ د هغی (چې زوجه النبی کیدل د زینب دی) او ویریدی ته له خلقو او الله ډیر لایق دی د دی چه وویرېږی ته له ده نه کله چې تمام کړ زید له دغی (زینب) څخه خپل غرض (او طلاقه ئی کړه او عدت ئی تیر شو) نو په نکاح درکړه مونږ تاته دغه (زینب) دپاره د دی چې نه وی پر مؤمنانو سختی (او ویال) په (نکاح کولو د) ښځو د ادعیاء د دوی کله چې تمام کړی (دغه ادعیاء) له دوی نه غرض (خپل چې طلاقی ئی کړی او عدت ئی تیر شی) او دی امر حکم د الله کیدونکی هر وومرو (خامخا).

تفسیر: یعنی حضرت زید رضی الله تعالیٰ عنه حضرت بی بی زینب رضی الله تعالیٰ عنها ته طلاق ورکړ او د دی عدت هم تیر شو او اوس زید رضی الله تعالیٰ عنه له بی بی زینبی رضی الله تعالیٰ عنها سره هیڅ غرض او تعلق نه لری. کله چې بی بی زینب رضی الله تعالیٰ عنها د زید رضی الله تعالیٰ عنه په نکاح کښی ورغله نو زید بن حارثه رضی الله تعالیٰ عنه د دغی میرمنی په نظر کښی خوار او حقیر ښکاریده، د دی طبیعت او مزاج به له هغه سره نه لگیده او پخپلو منځو کښی ئی له هم دی سببه موافقت نه کاوه همیشه د دغو دواړو په منځ کښی به جنگ او جگړه نښتی وه. نو زید رضی الله تعالیٰ عنه به د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حضور کښی حاضریده او خپل دغه شکایت به ئی وروړاندی کاوه او هم داسی به ئی ویل چې زه دغه خپله ښځه خوشی کوم ځکه چې زما گذران ورسره نه کیږی او شپې می ورسره نه تیریږی - خو رسول الله صلی الله علیه وسلم به تل دی منع کاوه او د صبر او استقامت توصیې به ئی ورته کولی او ورته به ئی ویل چه هغی زما له خاطره او د الله او د رسول په حکم د خپلی منشاء او خوشی په خلاف له تاسره خپله نکاح وتړله نو که ته ئی اوس خوشی کړی نو دغه طلاق به هم هغی او هم د هغی نورو عزیزانو او خپلوانو ته د بل ذلت او سپکوالی په منزله وی نو ځکه له الله څخه وویرېږه او په وړوکو وړوکو خبرو دغسی خبری ته اقدام مه کوه او شو دی له وسه کیږی گذران کوه او شپې او ورځی دی ورسره په ښه شان تیروه او کله چه په هیڅ ډول (طریقه) د دوی دواړو په منځ کښی موافقت رانغی او تل به د دوی په منځ کښی جنگ او جگړی نښتی وی - او په شپه او ورځ کښی به د دوی د مناقشی مرافعی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته رسیدی نو ممکن دی چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زړه کښی به دغی خبری خطور کړی وی که زید لاعلاجی شی او مجبوراً خپله ښځه خوشی کړی نو د بی بی زینبی تسلی او اطمینان بی له دی نه په بل شی نه کیږی خو چه زه خپله نکاح ورسره ونه ترم لیکن د جاهلانو او منافقانو له بد ویلو څخه په اندیښنه کښی ؤ چه دوی به داسی وائی چه «محمد د خپل زوی ښځه په نکاح واخیسته» حال دا چه دغه خبره دوی ته لا له پخوا څخه معلومه وه - چه د الله جل جلاله په نزد متبنی په هیڅ یوه خبره کښی د

زوی حکم نه لری.

له بل جانبیه د الله تعالی اراده په دی سره تللی وه چه دغه د جهالت خیال او مفکوره هم د خپل رسول په وسیله په عملی طور سره لری او ورکه کړی شو مسلمانانو ته په مستقبل کېښی له داسی مسائلو څخه هیڅ قسم تکلیف او زحمت ورپیش نشی - او د هیڅ توحش او استنکاف مورد ورباتی نه وی. نو الله تعالی خپل رسول ته اطلاع ورکړه چه «زه بیوی زینب ستا په نکاح کېښی درکونکی یم» ولی ئی درکوم؟ دغه پخپله د پاک قرآن دغه الفاظ ﴿لَکِنْ لَا یُکُونُ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ حَرَجٌ فِیْ اَنْکَاحِ کُرْعَانٍ﴾ په صاف او ښکاره ډول (طریقه) سره ظاهر وی یعنی

غرض له دغی نکاح څخه دا دی چه د نورو له زړه څخه دغه د جاهلیت خیال بیخی محو او معدوم شی او د دغی باطلی مفکورې بیخی قلع او قمع وکړه شی او وروسته له دی نه بل هیڅ قسم تنگسه او ممانعت په دغه معامله کېښی پاتی نشی. او ښائی چه د هم دغه حکمت په اساس به رومی د بیوی زینبی رضی الله تعالی عنها نکاح حکماً زید رضی الله تعالی عنه سره تړلی شوی وی ځکه چه دغه خبره پاک الله ته معلومه وه چه دغه نکاح به تر ډیر مدت پوری نه پاتی کیږی. خو مهمه مصالح ؤ چه د هغوی حصول پر دغه عقد پوری معلق و. الحاصل نبی الکریم علیه افضل الصلوة والتسلیم د خپل دغه شخصی خیال او د دغه آسمانی پخوا ویلو له اظهاره د عوامو د طعن او د تشنیع لامله (له وجی) شرمیده او له دی نه به ئی هم حیا کوله چه زید ته د طلاق مشوره ورکړی لیکن د الله تعالی خبره هر ورو (خامخا) رښتیا کیدونکی ده او حتمی او ضروری ؤ چه د الله تعالی دغه تکوینی او تشریعی حکم نافذ او تعمیل شی بالاخره زید رضی الله تعالی عنه بیوی زینبی رضی الله تعالی عنها ته طلاق ورکړ - او عدت ئی تیر شو وروسته الله تعالی د بیوی زینبی رضی الله تعالی عنها نکاح زمونږ له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره وتړله. له دغه تقریر څخه معلوم شو کوم شی چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زړه کېښی پټ ؤ هغه هم دا د نکاح پخوا ویل او د هغه خیال ؤ چه د هم دغه اظهار پخپله الله تعالی وفرمایه لکه چه د

﴿زَوَّجْنَاکَ﴾ له لفظ څخه ظاهر دی او ویره له دغی خبری څخه وه چه نه چه څینی خلق به پر دغه خبره بدگمانی یا بد ویل وکړی او خپله آخره خاتمه او عاقبت به خراب او ویجاړ وگرځوی یا به په خپله گمراهی کېښی لا ترقی وکړی څرنګه چه د مهمه ؤ شرعیه ؤ مصالحو په مقابل کېښی دغسی تذبذب او تردد هم د رسول الله صلی الله علیه وسلم له رفیع شان څخه نازل ؤ نو د «حسنات الابوار سیئات المقویین» له قاعدی سره سم هغه په عتاب لرونکی لهجی سره دروند او ثقیل ښکاره کړی شوی دی لکه چه عموماً د انبیاء علیهم السلام د زلاتو په ذکر کېښی شویدی. تنبیه: دغه مو چه ولیکل الله تعالی د بیوی زینبی رضی الله تعالی عنها د نکاح خبر له رسول الله سره پخوا له دی نه ورکړی ؤ - دغه روایات په فتح الباری د «الاحزاب» د سورت په تفسیر کېښی موجود دی پاتی شوی هغه چتی (بیکاره) او بی موردی قصی او خبری چه حاطب اللیل مفسرین او مؤرخین او بالخاصه اروپایی مستشرقینو په دغه مقام کېښی لیکلی دی او زمونږ څینی متجدد زلمیان هم هغه د خپلی پوهی د نمونی پشان بیانوی د هغو په نسبت حافظ ابن حجر رحمة الله

عليه داسی لیکی «لاینبغی التشاغل بها» او ابن کثیر رحمة الله علیه لیکی

«احبنا ان نضرب عنها صفحاً لعدم صحتها فلانوردها»

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ
خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ۝ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ
اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا ۝

نشته پر نبی هیخ قدر سختی (او ویا) په هغه کار (د نکاح د زینبی) کښی
چه مقرره کړی وه الله ده ته طریقه مقرره کړی ده الله په هغو (انبیاء) چه
تیر شوی دی رومبی له دی نه، او دی امر حکم د الله یو حکم مقرر کړی
شوی (په قطع او جزم سره) هغه (انبیاء) چه رسوی پیغامونه د الله (امتیانو
خپلو ته) او ویریری له دغه (الله) او نه ویریری د بل هیچا مگر یواځی له الله
او کافی (بس) دی الله ښه حساب کوونکی (د بندگانو).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ حکم قاطع او نافذ دی کومه خبره چه د ده له جانبه طی او صادر
شوی وی هغه هر ورو (خامخا) کیدونکی ده. بیا نبی صلی الله علیه وسلم ته په داسی کولو
کښی هیخ مضایقه نشته چه په شریعت کښی روا درولی شوی ده. انبیاء او رسولان د الله تعالیٰ په
پیغام رسولو کښی له ماسواء الله د بل هیچا څخه نه دی ویریدلی لکه چه تا هم خپل د دغه پیغام
په رسولو کښی تر نن ورځی پوری د هیخ شی پروا نه ده کړی - او نه د چا د ویلو او اورولو له
تصوره لږ څه متأثر شوی ئی نو بیا د دی نکاح په معامله کښی به ولی څه معانعت واقع شی
حضرت داؤد علیه السلام یو سل ښځی درلودی (لرلی) - هم داسی حضرت سلیمان علیه السلام هم
د ازدواج په کثرت کښی مشهور دی. سفهاء او ناپوهان هغه الزام چه پر تاسی اړوی د سابقینو
انبیاء په سوانح کښی له دی نه زیات د هغه اشیاء او نظائر شته - لهذا تاسی ته نه ښائی چه دغو
سفاهتی او جهالتی تنقیداتو ته وگورئ! وروسته دغه رابیسی چه حضرت زید بن حارثه رضی الله
تعالیٰ عنه چه هغه تاسی د خپل زوی په ځای بللی ؤ ستاسی واقعی زوی خو نه دی گرځیدلی چه
د هغه د مطلق ښځی سره به تاسی نکاح نشی ترلی - او یو زید رضی الله تعالیٰ عنه څه بلکه
تاسی له نورو نارینه ؤ ځنی هم د هیخ یو سری پلار نه ئی ځکه چه ستاسی له اولادی ځنی خو
یا هغه هلکان ؤ چه په وړوکوالی کښی مړه شول - او ځینی د دغه آیت د نزول په وخت کښی

بیخی نه و پیدا شوی یا خو جونی وی چه د هتوی له منځه د سیدتنا حضرت فاطمة الزهرا رضی الله تعالی عنها اولاده په دنیا کښی منتشره او خوره شوه.

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ

نه دی محمد صلی الله علیه وسلم (حقیقی) پلار د هیڅ یو تن له سړیو ستاسی ولیکن رسول د الله دی (خلقو ته په شان د معنوی پلار)

تفسیر: یعنی هیڅوک د ده زوی مه گنئ! هوا محمد صلی الله علیه وسلم د پاک الله رسول دی نو په دغه حساب سره گرد (تول) د ده روحانی زامن دی لکه چه د ﴿الَّذِينَ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِن نَّفْسِهِمْ﴾ په تفسیر کښی ولیکل شو.

وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

او مهر د (تولو) انبیاؤ دی (چه پس له دی نه بل نبی نه دی). او دی الله پر هر څیز ښه عالم

تفسیر: د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په تشریف راوړلو سره د انبیاؤ پر سلسله د اختتام مهر ولگید - اوس به هیڅا ته نبوت نه ورکاوه کیږی - پس هر چاته چی نبوت رسیدلی دی نو له هم دی جهته د دوی د نبوت دوره له گردو (تولو) انبیاؤ څخه وروسته ایښی شوی ده چی د قیامت تر قیام پوری به اوږدوالی لری حضرت مسیح علیه السلام به هم په آخره کښی د محمد صلی الله علیه وسلم د یوه امتی په شان او حیثیت راځی او د عیسوی د نبوت او رسالت عمل به په هغه وخت کښی جاری نه وی لکه چی نن ورځ هم د گردو (تولو) انبیاؤ ادیان پخپلو غایونو کښی موجود شته مگر په شپږو جهاتو کښی یواځی د محمدی نبوت جاری او ساری دی په حدیث کښی راغلی دی که نن موسی علیه السلام د ځمکی پر سر ژوندی وی نو هغه ته به هم ماسوا زما له متابعته بله چاره نه وه بلکه د ځینو محققینو په نزد پخوانی انبیاء به هم پخپلو زمانو کښی د خاتم الانبیاء صلی الله علیه وسلم له عظمی روحانیته مستفید کیدل لکه چی په شپه کښی سپوږمی او ستوری د لمر له رڼا (رڼرا) څخه مستفید کیږی حال دا چی په دغه وخت کښی لمر له سره په سترگو نه راځی هم هغسی چه د رڼا (رڼرا) گرد (تول) مراتب په عالم الاسباب کښی پر لمر تمامیږی هم داسی د نبوت او رسالت گرد (تول) مراتب او د کمالاتو تولی سلسلی هم په محمدی روح ختمیږی. په دغه لحاظ سره ویلی شو چی محمد صلی الله علیه وسلم د رتبی او زمانی او له هر حیثیته خاتم النبیین دی او هر چا ته چه نبوت ورسیدلی دی، د دوی د مهر

لگولو څخه وروسته وررسیدلی دی. والله اعلم بالصواب.

تنبیه: د نبوت د ختم په متعلق له قرآنه - حدیث - د امت اجماع څخه په سلهاو دلایل څښتنو معاصرو عالمانو راټول کړی دی او ترې مستقل کتابونه ئې لیکلي دی چه د هغو له کتلو څخه لږ څه تردد او اشتباه نه پاتی کیږي چه د دغې عقیدې منکر قطعاً کافر او له اسلامي ملت څخه خارج دی او دی الله پر هر څیز ښه عالم یعنی هم دغه الله تعالی پر دغه باندی هم علیم او خبیر دی چه د رسالت یا د نبوت ختم په کوم ځای کښی کیښود شی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ۖ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٣٤﴾

ای هغو کسانو چه ایمان ئې راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) یادوئ الله په یادولو ډیرو سره او تسبیح وایئ (لمونځ کوئ) ده ته په صبا او په بیگا کښی.

تفسیر: یعنی الله تعالی دومره لوی احسان فرمایلی دی چه داسی عظیم الشان رسول او د انبیاء سردار محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم ئې ستاسی د هدایت دپاره لېږلی دی نو پر دغه د ده شکر اداء کړی! او له سره حقیقی منعم مه هیروئ! په ناستی او ولاړی - په تللو او راټللو - په شپه او ورځ - په صبا او بیگا په گردو (ټولو) اوقاتو او حالاتو او محلاتو کښی د الله تعالی په ذکر او فکر کښی لگیا اوسئ!

هُوَ الَّذِي يُصَلِّيْ عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٣٥﴾

دی هغه (الله) دی چی رحمت (نازلوی) پر تاسی او پرېشتی د دغه (الله) هم مغفرت درته غواړی (دپاره د دی چی ویاسی (الله) تاسی له تیارو (د کفره) رڼا (رنرا) ته (د اسلام) او دی (الله) پر مؤمنانو ډیر رحم والا.

تفسیر: یعنی د الله تعالی د زیات ذکر او په کثرت سره د یادولو نتیجه داسی کیږي چه الله تعالی هغه خپل رحمت پر تاسی نازلوی چه د پرېشتو په وسیله ئې لېږی - هم دغه رحمت او برکت دی چه ستاسی لاس ئې نیولی دی او د جهالت او ضلالت له تیارو څخه ئې ایستلی ئې او د علم - پوهی او تقوی د رڼا (رنرا) په طرف ئې لاره درېښولی او بیولی ئې یی که د الله تعالی خاصه مهربانی پر ایمان لرونکیو نه وی نو د ایمان دولت به دوی ته له کومه ځایه ورعطاء کیده؟ او

څرنگه به هغه له دوی سره محفوظ پاتې کیده؟ د الله تعالیٰ په لطف او مهرباني مؤمنین د رشد او هدایت - او ایمان او احسان په طریقو کې تر قی کوی دغه خو د دوی دنیوی حال دی د دوی د اخروی اعزازو او اکرامو ذکر وروسته راځي.

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۖ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٣٥﴾

(د الله) پیشکش دوی ته په هغې ورځې چې ملاقات وکړي دوی له دغه (الله) سره سلام دی او تیار کړی دی (الله) دوی ته اجر ډیر لوی (جنت).

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ به پر دوی سلام لیري او پرېښتي به هم پری سلام اچوي او بیا ورنژدی کړي مؤمنین به هم پخپلو منځونو کې د سلامونو هم داسې مبادله او تعارف کوي لکه چې په دنیا کې نې ټی سره کوي.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٣٦﴾

ای نبی بیشکه مونږ لیرلی مو ئی ته شاهد (په هغه چا چې ورلیرلی شوی ئی) او زیری ورکوونکی (په نعیم سره مؤمنانو ته) او ویروونکی (له جحیم څخه کافرانو ته).

تفسیر: یعنی حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم تاسی ته د الله تعالیٰ توحید درزده کوي او تاسو گردو (تولو) ته سمه صافه لاره درښی هر هغه شی چې وائی په زړه او په عمل سره پری شاهی ورکوي او په محشر کې به هم د امت په نسبت شاهی لولی چې د الله تعالیٰ پیغام کوم یوه سړی تر کومې اندازی پوری منلی دی؟ (او زیری ورکوونکی دی مؤمنانو ته په نعیم سره او ویروونکی دی منکرانو ته له جحیم څخه) یعنی غاړه ایښودونکی او فرمان منونکی ته په ثواب سره زیری ورکوي غاړه غروونکی او نافرمانان په عذاب سره ویروي.

وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِأَذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٣٧﴾

او بلونکی (د خلقو عبادت د) الله ته په اذن حکم د دی (الله) او دیوه روښانه کوونکی.

تفسیر: پخوا ئی فرمایلی و چی د الله تعالیٰ رحمت مؤمنین له تیارو څخه ویاسی او رنا (رنرا) ته ئی راوولی دلته دغه راییی چه هغه رنا (رنرا) د دغی دیوی څخه منتشره شوی ده. ښائی د دیوی لفظ په دغه ځای کښی په هغی معنی سره وی چی د «نوح» په سورت کښی داسی فرمایلی شوی دی ﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيْهِ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا﴾ - الله تعالیٰ سپوږمی رنا (رنرا) او لمر ئی دیوه گرځولی ده» یعنی تاسی د نبوت او د هدایت هغه لمر ئی چه ستاسی د طلوع څخه وروسته بلی کومی رنا (رنرا) ته هیڅ ضرورت نه دی پاتی او نوری گردی (تولی) رناگانی (رنراگانی) په دغه اعظم نور کښی محو او مدغم شوی دی.

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِّنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿۱۴﴾

او زیری وکړه په مؤمنانو په دی چه بیشکه شته دوی ته له (طرفه د) الله فضل ډیر لوی (جنت).

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ په دنیا او عقبی کښی دغه محمدی امت ته د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په طفیل پر نورو ټولو امو لویوالی او لوړوالی (اوچت والی) ورعطا فرمایلی دی.

وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿۱۵﴾

او مه منه (حکم) د کافرانو او منافقانو (چی مخالف له شریعته وی) او پریږده ضرر د دوی (په انتقام اخیستلو کښی) او توکل وکړه پر الله، او کافی (بس) دی الله وکیل (کار جوړوونکی).

تفسیر: یعنی کله چه الله تعالیٰ تاسی ته داسی کمالات او داسی غوره او منتخبه جماعت عنایت فرمایلی دی نو تاسی حسب المعمول د دعوت او اصلاح او تبلیغ فرائض په پوره قوت او مستعدی سره اداء کوئ! او پر هغه حکم چی الله تعالیٰ تاسی ته درکړی د هغه په ویلو او کولو کښی د هیڅ یوه کافر او منافق او د نورو د چتی (بیکاره) ویلو خیال او پروا مه کوئ! (ودع اذاهم - الآیه - او پریږده ضرر د دوی په انتقام اخیستلو کښی او توکل وکړه پر الله او کافی (بس) دی الله وکیل) یعنی که دغه اشقیاء تاسی په ژبه او عمل وغوړوی نو تاسی د دوی هیڅ پروا مه کوئ! او د هغوی خبرو ته بیخی غوړ مه ږدئ! او پر پاک الله توکل او اعتماد وکړئ! هغه به

پخپل قدرت او رحمت سره گرد (تول) کارونه جوړوی د مجرمینو لار ښوونه یا د دوی په سزا رسونه دغه تول د هم ده د قدرت په لاس کښی دی تاسی ته هیڅ ضرورت نه دی پاتی چه په دغه فکر او اندیښنه کښی خپل ځان وکړوئ! د دوی مطلب خو هم داسی دی شو تاسی د دوی له طعنو او تشنیعو او نورو تعدیاتو څخه ووبریږی! او د خپل دغه دعوت او تبلیغ له فریضی څخه مخ واړوی! که په فرض المحال سره تاسی هم داسی وکړئ نو گواکی د دوی مطلب مو پوره کړ او د هغوی خبرو ته مو غور کیښود. (العیاذ بالله).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ
مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ
تَعْتَدُونَهَا فَمِنْ عَوْهُنَّ وَسِرَّهِنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٣٩﴾

ای هغو کسانو چی ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) کله چی په نکاح واخلي مؤمنی ښځی بیا طلاقۍ کړی تاسو دوی پخوا له دی نه چی مس (صحیحہ خلوت) وکړی له دوی سره پس نشته تاسی ته پر دغو مطلقاتو هیڅ شمیر (د ورځو) چه شمیری به تاسو هغه، نو ورکړئ دوی ته څه فائده او خوشی کړئ دوی په خوشی کولو ښو سره.

تفسیر: یعنی هغه سړی چه خپلی ښځی ته پخوا له جماع یا صحیح خلوت څخه طلاق ورکړی که د دی دپاره ئی مهر ټاکلی (مقرر کړی) وی نو نیمائی مهر ئی پری اوړی که نه لږ څه فایده ورورسوی یعنی سم له عرف او خپل حیثیت سره یوه جوړه جامه دی ورکړی او په ښه صورت سره دی خوشی او مرخصه کړی - او که ښځه په دغه صورت وغواړی چه له بل چا سره خپله نکاح وتری نو عدت پری نشته زمونږ د حنفیانو په نزد صحیحہ خلوت هم د جماع حکم لری د دغی خبری تفصیلات دی په فقهیه و کتابونو کښی ولوستل شی دغه مسئله ئی دلته د رسول الله صلی الله علیه وسلم د مطهراتو ازواجو په ذکر کښی بیان وفرمایله چه د هغه سلسله له لری ځای څخه دوام لری په منع کښی شو آیتونه د ضمنی مناسباتو له سببه راغلل - له دی ځایه بیا د سابق مضمون په طرف عود وکړی شو په روایاتو کښی راغلی دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم له یوی ښځی سره نکاح وتریله - کله چه هغی ته ورنژدی کیده نو دغی ښځی وویل چه زه له تا څخه الله تعالی ته پناه نیسم» رسول الله صلی الله علیه وسلم وویل چه «تا لوی پنا ځای ځان ته غوره کړی نو په دغه نسبت دا آیت نازل شو او خطاب ئی ایمان لرونکو ته وفرمایه شو معلوم شی چه دغه حکم په رسول الله صلی الله علیه وسلم پوری څه خصوصیت نه لری بلکه پر گردو

(تولو) مسلمانانو هم دغه حکم شته سم له دغه سره رسول الله مبارک هغی ښځی ته جوړه ورکړه او مرخصه ئی کړه مگر دغی ښځی په تول عمر کښی پر خپل دغه محرومیت ژړل.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي أَتَيْتَ أَجُورَهُنَّ
وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَيْتِكَ وَبَنَاتِ
عَمَّتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَلَّتِكَ الَّتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ
وَأَمْرًا مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ
أَنْ يُسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا
مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا
يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ٥٠

ای نبی بیشکه مونږ حلالی کړی مو دی تاته ښځی ستا هغه ښځی چی ورکړی
دی تا دوی ته مهورونه د دوی او هغه ښځی چه مالک شوی دی (د هغو) ښی
لاس ستا له هغو (وینځو) چی راگرځولی دی الله په تا (له کفارو) او لونی د
عم (تره) ستا او لونی د عمی (ترور) ستا او لونی د ماما (نیایی) ستا او
لونی د خاله (توری) ستا هغه ښځی چی هجرت ئی کړی دی له تا سره او
هغه ښځه مومنه چی وښی نفس خپل نبی ته (بی له مهره) که اراده وکړی نبی
د دی چی په نکاح واخلی (بی مهره) دغه (ښځه) خالصه (جایزه ده) تاته
غیر له نورو مومنانو په تحقیق معلوم دی مونږ ته هغه (حکم) چه مقرر کړی
دی مونږ پر دوی باندي په حق د ښځو د دوی او د هغو وینځو چی مالکان
دی (د هغو) ښی لاسونه د دوی دپاره د دی چی نه وی پر تا باندي هیڅ
خرج سختی، او دی الله ښه ښونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د
اجر او ثواب سره).

تفسیر: یعنی له هغو وینځو چی په غنیمت او نورو کښی ستاسی په لاس درشی او ستا هغه ښځی
چه د دوی مهر دی ورکړی دی یعنی چه اوس ستاسی په نکاح کښی دی که قریشی وی یا له
مهاجراتو څخه وی یا نه وی تولی تاسی ته حلالی دی له دوی ځنی هیڅ یوه د دی وړ او قابله نه

ده چی خوشی کړی شی. د تره - د ترور - د ماما - او د تورې لونی یعنی له قریبیانو غځی چی د مور یا د پلار له جانبه د تا قریت داری وی د هجرت په شرط حلالی دی او تاسی له هغوی سره نکاح کولی شی او هره ښځه چه خپل ځان نبی ته وښی یعنی بی له مهره وغواری چه په نکاح کښی نی راشی هغه هم حلاله ده - که تاسی داسی په نکاح راوړل خوښوی! دغه اجازت مخصوص رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دی اگر که دوی پر دغه اجازت نه دی عمل کړی (کما فی الفتح) ښائی له ﴿إِنْ أَرَادَ الثَّيْبُ﴾ څخه مرجوحه اباحت گڼلی شوی وی. په هر حال نورو مسلمانانو ته هغه حکم دی چی معلوم شوی دی ﴿أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ﴾ الآية - (النساء ۴) (رکوع) یعنی بی له مهره نکاح نه کیږی که د عقد په وخت کښی د هغه ذکر شوی وی او که وروسته له هغه ټاکلی (مقرر) شوی وی یا هیڅ نه وی ټاکلی (مقرر) شوی نو په دغه صورت مهرانمثل یعنی هغه مهر چه د دی په اقاربو او خپلوانو کښی معمول او مروج وی واجبېږی له رسول الله صلی الله علیه وسلم غځی الله تعالی دغه مهر قید لری کړی دی. په خلاف د مؤمنینو چه هغوی ته نه د دی خبری اجازه ده چه له څلورو ښځو څخه زیاتی ښځی واخلی او نه دا چه کومه ښځه بی له مهره په نکاح راولی.

تنبيه: رسول الله صلی الله علیه وسلم تر پنځه ویشو کلونو پوری چه دوی د ځلمیتوب جوش او خروش او د خوند او نشاط وخت وو محض په مجرد نی ژوندون کاوه - بیا د دوی د اقرباؤ او خپلوانو په اصرار او د حضرت بی بی خدیجة الکبری رضی الله تعالی عنها په غوښتنی چه د ځوانی وخت نی تیر شوی وو او دوه ځلی کونده شوی وه له هغی سره نی عقد وفرمایه - تر دری پنځوس کلونو پوری د دوی ژوندون په پوره سکون او اطمینان له دغی متقیی او عفیفی ښځی سره تیر شو دا هم دغه زمانه وه چی دوی به له گردو (تولو) مخلوقاتو څخه جلا (جدا) په سمڅو او کندو کښی د واحد الله تعالی په عبادت - ریاضت کښی مشغول او لگیا ؤ او د الله جل جلاله دغی بختوری بندی بی بی خدیجة رضی الله تعالی عنها به دوی ته د ژوندون تول ضروریات تهیه او تیارول او د الله تعالی په عبادت او د دوی د قلبی سکون په حصول کښی به نی له دوی سره پوره مرسته (مدد) او اعانت کاوه. د ژوندانه په دغی اوږدی زمانی کښی چه د نورو خلقو لپاره د نفسانی جذباتو د انتهائی شدت او حدت زمانه وی د دوی حیات په ډیر سکون او اطمینان سره تیر شو تر دی چه خورا ډیر معاند او له حده زیات کوم یو متعصب دښمن هم یو حرف، یوه نقطه هم د دوی د رسولانه عصمت او خارق العادت اتقاء او عفت پر خلاف نشی نقلولی او واضح دی وی چه دا د هغه اکمل البشر د سیرت ذکر دی چه دوی پخپله د خپل حق په نسبت داسی فرمایلی دی «هغه جسمانی قوت چه ماته عطاء کړی شوی دی د اهل الجنة د څلویښتو نارینه ؤ اندازه دی» چه د یوه جنتی قوت د سلو تنو سربو په اندازه جسمانی قوت ورعطاء کړی وه او بیشکه چه د دنیا د اکمل البشر تمام روحانی او جسمانی قوتونه ښائی چه په هم داسی اعلی او اکمله اندازه وی. په دغه حساب که فرضاً څلور زره بیبیانی د دوی په نکاح کښی راغلی وی نو د دوی د قوت په اعتبار په هم دغه درجه کښی شمیر کیدی شوی لکه چه یو نارینه له یوی ښځی

سره نکاح وکړی. لیکن الله اکبر! د دغه شدید ریاضت او ضبط النفس په نسبت څه وویلی شی چې دوی د خپل عمر تر دری پنځوسم کال پورې په هم هغه تجرد یا زهد په حالت کېنې ژوندون وکړ بیا د بی‌بی خدیجې رضی الله تعالیٰ عنها د وفات څخه وروسته د خپل ځان جاروونکي وفادار ملگری له لور حضرت بی‌بی عایشې صدیقې رضی الله تعالیٰ عنها سره ئې خپل عقد وتاړه -

ماسوا له عایشې صدیقې اته کونډې بیبیانې هم د دوی په نکاح کېنې ورغلي دي چې د دوی له وفات څخه وروسته نهه واړه موجودې وې چې د دوی اسماء دا دی (۱) حضرت بی‌بی عایشه صدیقې رضی الله تعالیٰ عنها (۲) حضرت بی‌بی حفصه رضی الله تعالیٰ عنها (۳) حضرت بی‌بی سوده رضی الله تعالیٰ عنها (۴) حضرت بی‌بی ام سلمه رضی الله تعالیٰ عنها (۵) حضرت بی‌بی زینب رضی الله تعالیٰ عنها (۶) حضرت بی‌بی ام حبیبه رضی الله تعالیٰ عنها (۷) حضرت جویریې رضی الله تعالیٰ عنها (۸) حضرت بی‌بی صفیه رضی الله تعالیٰ عنها (۹) حضرت بی‌بی میمنه رضی الله تعالیٰ عنها

عنهن وارضاهن دغه وروستنی دری بیبیانې قریشیانې نه دي د دنیا له گردو (تولو) ځنې بی‌مثاله انسان چې د خپل فطري قوتونو په لحاظ اقلأ د څلورو زرو ښځو مستحق وي که دی له څلورو زرو ښځو څخه یواځې تر نهو ښځو اکتفاء وکړي نو آیا کوم یو انصاف پسنده سړی پر دوی د ازواجو د کثرت الزام لگولی شی؟ بیا کله چې مونږ ګورو چې له یوه جانب د دوی عمر له دری پنځوسم کاله متجاوز شوی وي او سره له عظیم الشانو فتوحاتو یوه ورځ هم په مړه ګیده ئې دودې نه وي خوړلې - هر شی چې ئې په لاس ورته د الله تعالیٰ په لاره کېنې به ئې صرفول په اختیاري فقر او فاقه کېنې به ئې پر خپله ګیده تپوي (ګټې) ترلې، په څو څو میاشتو کېنې به ئې د مطهراتو ازواجو له کورو لوګي نه پورته کیده او اور به په کېنې نه بلیده، علی الاکثر د دوی ژوندون به په اوبو او په کهجورو و پرله پسې به ئې روژې نیولې څو متوالې ورځې به ئې په روژه سره تیرولې او له سره به ئې افطار نه فرمایه - د شپې له مخې به هم د الله تعالیٰ په عبادت کېنې ولاړ وو تر دی چې د دوی پښې به پرسیدی - او د ټولو خلقو زړه به پری سوځیده - د عیش او طرب سامان لا چیرې بلکه دوی خپلو ټولو بیبیانو ته داسې فرمایلي و «زما هره هغه ښځه چې د آخرت ژوندون خوښوي له ما سره دي پاتې شی او هره هغه چې د نړیوی ژوندون خوښوي مرخصه دي شی!» سره له دغو حالاتو که بیا هم په غور او دقت سره وکتل شی د ټولو مطهراتو ازواجو حقوق به ئې په داسې اکملي او احسنې طریقې سره ادا فرمایلي چې د هغه له تحمل او عهدې څخه به ډیر زورور او خورا (ډیر) طاقتور سړی هم نشي وتلی. او د جنګ په ډګر کېنې به د ډیرو لښکرو په مقابل کېنې څه وخت چې ډیر شجاع او جنگیالی سړی به هم له ډګره د باندې ووت دوی به لکه یو لوی غر په ډیر شجاعت او حماسه سره د اعداؤ الله په مخ کېنې تینګ ولاړ وو او په لوړ (اوچت) غږ سره به ئې داسې فرمایلي «الي عبادالله! انا رسول الله!» او «انا النبی لا کذب انا ابن عبدالمطلب» د بیبیانو په تعلقاتو او د عبودیت په واجباتو او د رسالت په فرائضو کېنې د یوې ذرې په اندازه هم له دوی ځنې څه فرق او توپیر نه لیده کیده او نه به کوم سخت او ډیر ربروونکي (تکلیفونکي) کار کېنې د یوې شیبې له مخې هم له دوی

ځنی ضعف او تعجب احساس کیده - دغه خارق العادت احوال د اهل البصیرت په نزد له معجزی څخه کم نه دی هم هغسی چه د دوی هلکتوب او غلمیتوب یوه معجزه وه د دوی زورتوب هم یوه معجزه ده. رشتیا خبره خو هم دا ده چه الله تعالی د دوی د پاک ژوندون په هره یوه دوره کښی د عفیفو او متقی اشخاصو دپاره څه نمونی ایښی دی چی د انسانی ژوندون په هره شعبه کښی دوی ته عملاً هم لار ښوونه وکړی شی د مطهراتو ازواجو په دغه اسمی زیادت باندی د مخالفانو کوم تنقید او اعتراض دی هم هغه دغه مرحومه امت ته د دغی خبری وسیله گرځیدلی ده چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم نارینه او ښځی اتباع کوونکی د هغو حکمو او نمونو څخه بی تکلفه واقف شی چه مخصوصاً په باطنی احوالو او کورنی ژوندون سره تعلق لری. گواکی د ازواجو په کثرت کښی یو لوی مصلحت هم دغه دی چه د کورنی معاشرت او نسوانی مسائلو په متعلق د رسول الله صلی الله علیه وسلم احکام او د دوی د حسنه اسوه اشاعت په کافی حد سره بی تکلفه وکړی شی او هم د مختلفو قبائلو او طبقاتو د ښځو اوسیدل د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښی هغو قبائلو او طبقاتو ته د دوی د زوموالی او دامادی شرف حاصل شو او په دغه صورت سره د دوی وحشت او نفرت هم لږ شو او د خپلو دغو قومی ښځو په وسیله کله چه هغوی د رسول الله صلی الله علیه وسلم له تقوی - عفت - شفقت - رأفت ښه اخلاق - ښو معاملو - ښی سنجی او نورو صفاتو څخه خبریدل نو د هغو لامله (له وجی) د دوی شوق او رغبت د اسلامیت په طرف زیادت مونده - او بالوسيله د شیطانی شکوکو او اوهامو ازاله په ښه طریقه سره کیده - او په دغه صورت سره د الله تعالی د عشاقو او د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ځان جاروونکیو او د دنیا د هادیانو هغه عظیم الشان جمیعت تیار شو چی له هغوی ځنی زیات پرهیزگار او عقیف او شریف بل کوم جماعت (ماسوا له انبیاء الله څخه) تر آسمان لاندی له سره نه مونده کیږی او د هغو تهیه او تیاریدل د کومی بدی سنجی او بد ژوندون سری په تربیت کښی مشکل او محال ؤ.

تُرْجَى مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤَى إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمِنْ ابْتِغَايَتِ
مَنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ تَقْرَأَ آيَاتِهِمْ
وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا
فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ۝

بیرته کوی هر هغه ښځه چه غواړی ته له دغو ښځو خپلو او رانزدی کوی ځان ته هره هغه ښځه (خپله) چی غواړی ته (له دغو ښځو خپلو) او هغه چی بیا

ئی وغواری له هغو (بنغو خپلو) چی لری کړی دی پس نشته هیڅ گناه پر تا باندی دغه (تفویض د کلی واک (اختیار) د بنغو خپلو) تاته ډیر نژدی دی چی یخی او روښانه شی سترگی د دوی (او خوشالی شی) او نه به غمجنی کیږی او راضی (خوشالیږی) دوی په هغه شی چی ورکوی ته دوی ته ټولی د دوی، او الله ته معلوم دی هر هغه څه چی په زړونو ستاسی کښی دی (له رغبت او کراهیت د بنغو) او دی الله ښه عالم ډیر تحمل والا.

تفسیر: یعنی د «واهبۃ النفس» په متعلق اختیار لری چه قبلوی ئی او که ئی نه قبلوی - او د موجوده ؤ بنغو څخه دی مختار ئی چی کومه ئی ساتی او کومی یوی ته ئی طلاق ورکوی او هم د هغو بنغو په نسبت چه پاتی شی پر تاسی قسم (وار - نوبت) نه دی واجب چه خامخا یوه یوه شپه له هری یوی سره به اوسیدو د هری یوی په نسبت چی زړه مو غواری وړاندی وروسته هم کولی شی او له هری یوی څخه مو چی ځان بیل کړی وی بیا د هغی د بیرته اخیستلو اختیار هم لری - سره له دی چه دغه حقوق او اختیارات دوی ته ورکړی شوی ؤ مگر دوی په خپل ټول عمر کښی له دغو اختیاراتو څخه کار وانخیست. په معاملاتو کښی ئی دومره زیات له عدل او مساوات څخه کار اخیست او د هغه مراعات به ئی کاوه چه ډیر لوی او محتاط سړی به هم هغسی نشی کولی - خو سره له دی نه که د دوی قلبی میلان د چا په لوری بی اختیاره کیده - نو داسی به ئی فرمایل «اللهم هذا قسمی فیما املک فلا تلمنی فیما تملک ولا املک ای الله! دغه زما تقسیم دی په هغو شیانو کښی چی ځما په واک (قبضه) او اختیار کښی دی او پر هغه څیز کښی چی یواځی ستا په اختیار دی او ځما په اختیار کښی نه دی مه می ملامتوه» ښائی په ﴿ وَاللّٰهُ یَعْلَمُ مَا فِیْ قُلُوْبِکُمْ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِیْمًا حَلِیْمًا ﴾ کښی د هم دغه په لوری اشاره وی حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي چه «که کوم سړی څو بنغی لری نو پر ده واجب دی چی په وار او نوبت سره دی له گردو (ټولو) سره واوسیدو مگر پر رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه وار او نوبت نه ؤ واجب او د دی لامله (له وجبی) چی بنغی هغه خپل حق ونه گڼی او هر څه چه دوی ته وررسیږی پر هم هغه دی خوښی او راضی اوسی او قبول دی کړی که نه هره ورځ به شور ما شور - جنگ - جنجال جاری او په دینی مهماتو کښی به خلل واقع کیده او د ازواجو نظر به هم له دنیا لری کیده او بیخی د هم هغه اخروی اصلی مقصد په طرف به متوجه کیده - او په دغو غمونو او اندیښنو کښی به سره نه اخته کیده مگر رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپل طرف په دغه قسم نوبت او وار کښی هیڅ فرق او توپیر (فرق) نه فرمایه - او د هری یوی په وار کښی به له هم هغی سره د شپې اوسیدل، یواځی حضرت بی بی سوده رضی الله تعالیٰ عنها کله چه د دی عمر زیات شو خپل نوبت ئی حضرت بی بی عائشی صدیقی ته ورواښه».

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ

مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ

نه دی حلالی تاته ښځی پس له دغو (نهو ښځو چه اوس دی په نکاح دی) او نه دغه (درته روا دی) چه بدل کړی په دوی له نورو ښځو اگر که تعجب درولی تاته ښائست د هغو نورو هم.

تفسیر: یعنی هومره اقسام ئی چه په ﴿إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ الَّتِي﴾ کښی فرمایلی دی له هغو څخه زیاتی نه دی حلالی. او څه چی موجودی دی د هغو بدلول نه دی حلال یعنی دغه چی له دوی ځنی کومه یوه د دی لامله (له وجبی) خوشی کړی چی د هغی په ځای بله کومه یوه راولی - له حضرت بی بی عائشی صدیقی رضی الله تعالی عنها او ام سلمی رضی الله تعالی عنها څخه روایت دی چه دغه ممانعت په اخر کښی موقوف شو مگر واقعه دا ده چی رسول الله صلی الله علیه وسلم وروسته له دی نه نه کومه بله نکاح وفرمایله او نه ئی په دغو موجوده ؤ ښځو خپلو کښی په کومی یوی کښی تبدیل وفرمایه د دوی د وفات تر وخته پوری دغه گړدی (تولی) ازواجی موجودی وی.

إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ

مگر «خو روا دی درته» هغه وینځی چی مالک وی ښی لاس د تا «دوی ته»

تفسیر: یعنی وینځه - کنیزک - د رسول الله مبارک دوه ښځی مشهوری دی یوه «ماریه القبطیه» چه د دی له نسه حضرت ابراهیم متولد او په هلکتوب کښی وفات شو - دوهمه ریحانه رضی الله تعالی عنهما

وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا

او دی الله په هر څیز باندی (د اعمالو ستاسی) ښه ساتونکی.

تفسیر: یعنی الله تعالی درته گوری چه په کوم یوه د احکامو او حدودو پابندی کوی؟ او پر کوم یوه ئی نه کوی نو ښائی چه انسان د هر کار د کولو په وخت کښی هم دغه خبره تر نظر لاندی ونیسی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ

إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرٍ نَبِذَ إِلَيْهِ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَأَدْخُلُوا

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو!) مه ننوځئ کورونو د نبی ته مگر (هغه وختی ننوځئ چی اذن وکړی شی تاسی ته (خورلو د) طعام ته په دغه حال کښی چه نه اوسی منتظر پخلی د هغه ته ولیکن کله چه وبلل شی تاسی پس ننوځئ.

تفسیر: یعنی بی له حکمه او اجازی په دعوت کښی مه ځئ! څو تاسی ئی نه یئ غوښتی پخپل سر چیری مه درومئ که نه هلته به په انتظار کښی ناست پاتی کیږئ او د هغه کورنی د کارونو په اجرا کښی مانع گرځئ او د خرج عوامل به پیدا کوئ!

فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مَسْتَأْذِينَ لِحَدِيثٍ

پس کله چی طعام وخورئ نو خواره شی (نور ځنډ (تاخیر) مه کوئ هلته) او مه کینئ آرام نیوونکی دپاره د خبرو (یو له بل سره)

تفسیر: یعنی څه وخت چی له دودی څخه فارغ شوئ نو بهائی د خپلو کورونو په طرف بیرته ولاړ شی! ځکه چی د هملته کیناستلو او مجلس جوړولو څخه هغی کوربه ته تکلیف او خرج واقع کیږی. دغه خبری اگر که د نبی الله صلی الله علیه وسلم د کورونو په متعلق فرمایلی شوی دی ځکه چه د شان نزول تعلق له هغه سره دی مگر تری د یوه عمومی ادب بنوونه مقصود ده چی بی له غوښتنی د چا کره تلل - یا د کوم میلمه سره مل شوی په طفیلی حیثیت د چا کره ننوتل - یا پخوا له دودی هم داسی خوشی چتی (بیکاره) هلته پندیدل - او خبری اتري کول - یا وروسته د دودی له فراغه هلته کیناستل او مجلس او ساعت تیری کول نه دی په کار.

إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي الْبَيْتَ فَيَسْتَجِیْ مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَجِیْ مِنَ الْحَقِّ

بیشکه دغه (ننوتل کیناستل خبری کول) دی داسی کار چی تکلیف رسوی نبی ته پس حیاً کوی (نبی) له تاسی (چی وباسی تاسی) او الله حیاً نه کوی له (ویلو د خبری) حق.

تفسیر: یعنی نبی الله صلی الله علیه وسلم د شرم او حیاً له وجی پر خپل ځان ربر (زحمت) او تکلیف اخلی - او د خاطر او لحاظ لامله (له وجی) په صافو الفاظو سره دغو میلمنو ته نه وائی چه غځ! خپلو ځایونو ته لاړ شی! چی ماته تکلیف او اذیت پېښیږی دا خو د نبی الله صلی الله علیه وسلم د اخلاقو او د مروتو وضعیت دی مگر ستاسی له تأدیب او اصلاح څخه هیڅ شی پاک الله نشی منع کولی او الله تعالی هر ورو (خامخا) د خپل رسول صلی الله علیه وسلم په ژبه تاسی ته خپل احکام اعلام او درېکاره وی.

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ

او کله چه غواړئ تاسی له دغو (مطهراتو ازواجو) څخه د کوم متاع کار کوم څیز پس غواړئ هغه له دوی نه د باندی د پردی دغه (غوښتل د باندی د پردی) د تاسی ډیر پاک ساتونکی دی د زړونو ستاسی او (ډیر پاک ساتونکی دی) د زړونو د دوی،

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «په دغه سره الله تعالی مسلمانانو ته ادب ښوولی دی. کله چی دوی به د دودی دپاره د رسول الله صلی الله علیه وسلم کره ورتلل نو وروسته له دودی غنی به هملته کښېناستل او په خپلو خبرو اترو به مشغولیدل حال دا چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د هوسائی (آرام) او استراحت ځای به هم هغه ؤ. مگر دوی له شرمه او حیاً دوی ته نه ویل چی غځ! یا غځ! نو ځکه پاک الله دوی ته وفرمایل - او په دغه آیت کښی د پردی حکم صادر شو چی نارینه دی د رسول الله صلی الله علیه وسلم له ازواجو سره مخامخ نشی. که کوم شی غواړی ښائی چی د پردی له شا ئی وغواړی، په دغه کښی د جانبینو زړه صاف او پاک پاتی کیږی او د شیطانی وساوسو استیصال په عمل راځی».

وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِرُوا آيَاتِهِ مَنْ يُعْصِ أُولَٰئِكَ أَتَتْهُمُ الرِّجَالُ قَلْبًا مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ

او نه ده روا تاسی ته دا چی تکلیف (او ضرر) ورسوئ رسول د الله ته او نه ده (روا تاسی ته) دا چی په نکاح واخلئ ښځی د ده پس له وفات (یا

طلاق) د ده هیڅکله بیشکه دغه (ایذاء د رسول او د ازواجو نکاح ئی) ده په نزد د الله (گناه) ډیره لویه

تفسیر: یعنی د کفارو او منافقینو هر څه چی زړه ئی غواړی چتی (بیکاره) او فضول دی ووائی او پخپلو هم دغو ربرولو (تکلیفولو) او ایذاء رسولو کښی دی مشغول اوسی! مؤمنینو ته چی د ډیرو دلایلو او براهینو په رڼا (رڼرا) د رسول الله صلی الله علیه وسلم انتهای صداقت - امانت - عفت - طهارت ظاهر او څرگند (بیکاره) شوی دی - دغه خبره لائقه او مناسبه نه ده چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حیات یا ممات کښی داسی کومه خبره وکړی یا ئی ووائی چی دوی دی د ډیری ضعیفی درجی ایذاء او خفگان سبب وگرځی په مونږ او ټولو مؤمنانو لارم دی چه د خپل دغه محبوب او مقدس رسول د عظمت شان ټل ترټله رعایت وکړو او همیشه فهم او دقت وکړو چه په غفلت او تساهل سره هم کوم داسی تکلیف ورکوونکی حرکت له مونږ ځنی صادر نشی چه د هغه لامله (له وجی) د دنیا او آخرت په زیان او خساره اخته او ککر شو له دغه تکلیف ورکوونکو حرکاتو څخه یوه ډیره سخته او لویه گناه دغه ده چه کوم سړی د دوی د مطهراتو او ازواجو سره وروسته د دوی له وفاته خپله نکاح وتری، یا د داسی نالائقی ارادی اظهار د رسول الله په حیات کښی وکړی. ظاهر دی چه د مطهراتو ازواجو مخصوص عظمت د رسول الله صلی الله علیه وسلم د تعلق له سببه موجود او قائم شوی دی، او دوی له روحانی حیثیته د ټولو مؤمنینو محترمی میندی ټاکلی (مقرر) شوی دی، آیا وروسته له دی نه چه د کوم امتی د نکاح په عقد کښی راشی د دوی هغه عزت او احترام کماحقه ملحوظ پاتی کیدی شی؟ وروسته له دوی نه کله چی دوی په کورنی جنجالو او جگړو کښی ولوړی نو د تعلیم او تلقین او دینی احکامو د تبلیغ هغه اعلیٰ غرض او مقصود څرنگه په اطمینان او آزادی سره تکمیل او پوره کولی شی چه د هغه دپاره فی الحقیقت قدرت دوی د رسول الله صلی الله علیه وسلم د زوجیت دپاره غوره کړی دی - او آیا کوم په انتهای درجه سره بی حیاء او بیحسه او بی شعوره انسان به هم باور کولی شی چه له سیدالبشر امام المتقین او د خلق العظیم له مظهر سره کومی بی‌بی صاحبی چه خپل عمر تیر کړی وی هغه به د یوی شپي له مخی هم بی د دوی له کوره په بل ځای کښی اوسیدی شی؟ او هلته قلبی سکون او مسرت هم حاصلولی شی؟ یا د هغه هیله (ارزو) او امید په خپل زړه کښی گرځولی شی؟ خصوصاً څه وخت چه دغه خبره معلومه شوی هم وی چی دوی له هغو منتخبو او غورو خواتینو څخه دی چه د دوی په مخ کښی د دنیا او آخرت دواړه لیاری وروړاندی کړلی شوی مگر هغوی په خپل ذوق او خوښی سره د دنیا پر عیش، خوښی او عشرت د رسول الله صلی الله علیه وسلم صحبت او خدمت او د آخرت عظمت ته ترجیح او اهمیت ورکړ. او د آخرت د لیاری د اختیارولو اعلان ئی وکړ. لکه چه تاریخ راښی چی د رسول الله صلی الله علیه وسلم له وفاته وروسته دغو مطهراتو ازواجو او جنتی مقدساتو خواتینو په څه عظیم‌النظیر زهد - ورع - تقوی - صبر او توکل سره د الله تعالیٰ په عبادت او خپلو معنوی اولاده‌ؤ په هدایت

کښی مشاغلته او د اسلامي احکامو په نشر او اشاعت او په دیني خدمت کښی مواظبت کاوه او خپل گرد (تول) اوقات ئی په هم دغو مهماتو کښی صرف او وقف کړل او هیڅ یوی له دوی ځنی په سهو او خطا سره هم دنیوی لذاینو او مشاغلو ته نه دی کتلی او څرنګه داسی کوم خیال به د دوی په زړه کښی تیریده؟ حال دا چي الله تعالی د دوی په نسبت داسی لطف او مرحمت فرمایلی و ﴿يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكَ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ او په دغه سره ئی د دوی د ترکيی او د تطهیر د کفالت بشارت ورکړی وو. (فرضی الله عنهن! وارضاهن وجعلنا من يعظمهن حق تعظيمهن، فوق مانعظم امهاتنا التي ولدتنا. آمین.) د دغی مسئلې نهایت محققانه بحث د حضرت مولانا محمد قاسم نانوتوی قدس سره د «آب حیات» په کتاب کښی شته.

إِنْ تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تَخْفَوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿۵۷﴾

که چیري ښکاره کړئ کوم شی (قاسی په خوله) یا ئی پټ وساتئ (په زړونو کښی) پس بیشکه الله دی پر هر څیز (د اعمالو ستاسی) ښه عالم.

تفسیر: یعنی مه په ژبه سره دغسی خبری کوئ او مه په زړه کښی داسی وسوسی ته لپاره ورکوئ! ځکه د الله تعالی په نزد ظاهر او باطن او نور گرد (تول) یو شان عیان دی او هیڅ یو شی له ده ځنی پټ نه دی او دی پر گردو (تولو) اخبارو او اسرارو علیم او خبردار دی.

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ

نشته گناه پر دغو ښځو په (مخامخ کیدلو د) پلرونو د دوی کښی او نه په ځامنو د دوی کښی او نه په ورونو د دوی کښی او نه په ځامنو د ورونو د دوی کښی او نه په (گناه پر دغو ښځو په مخامخ کیدلو د) ځامنو د خویندو د دوی کښی او نه په ښځو د دوی (یعنی په ښځو د نورو مؤمنانو) او نه په هغو (وینځو) چه مالکان وی ښی لاسونه د دغو (ښځو لره).

تفسیر: پاس د مطهراتو ازواجو سره د نارینه و مخامخ کیدلو ممانعت وشو. اوس دغه ښوولی کیږی چی دوی سره د دوی د محارمو مخامخ کیدل ممنوع نه دی. په دغه مورد کښی کوم عمومی حکم چی د عمومو مستوراتو په نسبت د «النور» په سورت کښی تیر شو هم هغسی د

مطهراتو ازواجو په نسبت هم حکم دی. د ﴿وَالنَّسَاءُ وَلَا مَمْلُکَتَ اِیْمَانَهَنْ﴾ کومه تشریح چی مونږ هلته په (۱۰) رکوع کښی کړی ده هغه دی دلته بیا ولوسته شی.

وَاثْقَيْنَ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰی كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ۝۱۰

او وویږیئ (ای ښځو) له الله! بیشکه الله دی پر هر شی باندی ښه شاهد عالم.

تفسیر: یعنی د پردی کوم احکام چه بیان شوی دی او هغه استثناء چه په کښی کړی شوی چه هغه په پوره ډول (طریقه) سره ملحوظ ولریئ او لږ څه هم په هغه کښی وړاندی وروسته لاندی باندی ونه کړئ! او په ظاهر او باطن کښی ښائی چه د الله تعالی د احکامو او د حدودو رعایت وکړی! ځکه چه له الله تعالی څخه ستاسی هیڅ شی نه دی پټ ﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾

اِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَی النَّبِیِّ یَاٰیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَیْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِیْمًا ۝۱۱

بیشکه الله او پرښتی د الله درود وائی (رحمت لیږی) پر نبی باندی ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) درود ووايئ پر هغه (نبی) باندی او سلام (پری) ووايئ په سلام ویلو سره.

تفسیر: د «صلوة علی النبی» مطلب دا دی د نبی ثناء له تعظیم - رحمت او عطوفت سره - بیا د هر یوه په طرف چه صلوة منسوب وی سم د هغه د شان او مرتبی سره کومه ثناء - تعظیم - رحمت او عطوفت چی وړ او لایق وی هم هغه به تری مرادوه شی. لکه چی وایی پلار پر زوی - زوی پر پلار او ورور پر ورور مهربان دی یا هر یو له بل سره مینه او محبت کوی نو ظاهر دی د پلار کوم قسم محبت او مهربانی چی پر زوی ده د زوی هغه قسم مینه او محبت پر خپل پلار نه دی او د ورور له ورور سره هم هغسی نشته بلکه د دغو دواړو د مینې نوعیت بل شان دی - هم داسی دلته ئی هم قیاس وکړئ او وپوهیږئ! الله تعالی هم پر نبی صلوة لیږی یعنی په رحمت او شفقت سره د ده ثناء - اعزاز او اکرام کوی پرښتی هم پری سلام لیږی مگر د هر یوه صلوة رحمت - تکریم او تعظیم سم د ده د شان، مقام او مرتبی سره دی. وروسته له دی نه پر مؤمنانو حکم دی چی تاسی هم پر نبی صلی الله علیه وسلم صلوة او رحمت ولیږئ! ښائی د دوی حیثیت له دغو دواړو څخه بیخی جلا (جدا) او علیحده وی. علماؤ فرمایلی دی چی د الله

تعالیٰ صلوة رحمت لیول دی او د پرستو صلوة استغفار دی او د مؤمنینو صلوة دعاء ده. په حدیث کښی راغلی دی کله چی دغه آیت نازل شو صحابه رضی الله عنهم عرض وکړ یا رسول الله د سلام طریقه خو مونږ ته معلومه شوی ده یعنی چی د لمانځه په تشهد کښی داسی لوستل کیږی السلام علیک ایها النبی ورحمة الله وبرکاته د صلوة طریقه هم مونږ ته ارشاد وفرمایي! غو یی مونږ په لمانځه کښی ولولو. رسول الله صلی الله علیه وسلم د دغه درود تلقین دوی ته وفرمایي «اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد کماصلیت علی ابراهیم وعلی آل ابراهیم انک حمید مجید - اللهم بارک علی محمد وعلی آل محمد کما بارکت علی ابراهیم وعلی آل ابراهیم انک حمید مجید» غرض دا دی چی الله تعالیٰ مؤمنینو ته حکم ورکړ چی تاسی هم پر نبی صلوة (رحمت) ولیږئ نبی دغه راوښود چی ستاسی صلوة لیول دغه دی چی له الله جل جلاله غنی وغواری غو هغه زیات له زیات خپل رحمتونه تر ابد الابد پوری تل ترتله پر نبی صلی الله علیه وسلم نازل وفرمایي! څکه چی د الله تعالیٰ رحمتونه بیحد او بی نهایته دی، دغه هم د الله تعالیٰ رحمت دی چی پر دغه غوښتنه سره لا نور داسی رحمتونه پر خپل نبی صلی الله علیه وسلم نازل فرمائی چی مونږ د هغو د لیږلو څخه بی د ده د توفیقه عاجز او ناتوانه یو او بیا هغه خپل لطف مونږ ته منسوب وفرمائی چی گواکی مونږ هغه د ده په حضور کښی وروړاندی کړی دی حال دا چی په واقع کښی رحمت لیږونکی هم هغه واحد ذات جل جلاله دی ولی چی د هیش بند له اختیاره او قوته دغه کار نه دی پوره چی رسول الله صلی الله علیه وسلم له رتبی سره لایق کومه تحفه او سوغات ده ته وروړاندی کړی شی. حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «له الله تعالیٰ ځینی رحمت غوښتل پر رسول الله صلی الله علیه وسلم او له هغه سره د ده پر خپل خانه باندی هم درود ویل لوی قبولیت لری او پر دوی هم هغسی رحمت نازلېږی چی د دوی له شانه سره مناسب او لایق وی او له یو ځلی غوښتلو څخه لس رحمتونه پر هم هغه غوښتونکی نازلېږی اوس د هر چا چی هومره زړه غواری هغومره رحمت دی ځان ته حاصل کړی»

تنبیه: د صلوة علی النبی صلی الله علیه وسلم په متعلق مزید تفصیلات په دغی مختصری حاشیی کښی نه ځائیږی - دغه موضوع دی د احادیثو په شروحو کښی ولوستله شی! په دغه مورد کښی د شیخ شمس الدین سخاوی رحمه الله علیه رساله د «القول البدیع فی الصلوة علی الحبيب الشفیع» د ویلو وړ (قابل) ده مونږ د «صحیح مسلم» په شرح کښی د کفایت په اندازه د ده په متعلق څه لیکلی دی. فالحمد لله علی ذلک.

إِنَّ الدِّينَ يُؤَدُّونَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ۝

بیشکه هغه کسان چی ایذاء رسوی الله ته (په و لد او شریک) او (ایذاء رسوی) رسول الله (ته په نسبت د سحر - شعر - جنون) لری کړی دی دوی الله (له رحمته خپله) په دنیا او په آخرت کښی او تیار کړی ئی دی دوی ته عذاب سپکوونکی (د اور د دوزخ).

تفسیر: پاس پر مسلمانانو حکم ؤ چی دوی دی د نبی کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم د ایذاء سبب ونه گرځی بلکه د دوی په انتهائی تعظیم او تکریم کښی دی زیار (محنت) او کوښښ وکړی! چی د هغه یو صورت صلوة او سلام لیول دی اوس دغه رابییی چی د رسول الله ایذاء رسونکی په دنیا او آخرت کښی ملعون او مطرود او په خورا (دیر) سخت شرموونکی عذاب اخته او ککړیوی. د الله تعالی ایذاء دغه ده چی د ده رسول صلی الله علیه وسلم ته څوک څه ریر (تکلیف) او ایذاء ورسوی یا د ده لوی جناب په نسبت نالایقی خبری وکړی.

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كُتِبَ لَهُمْ اَحْمَلُوا اِثْمَهُنَّ اِنَّ اِثْمَهُنَّ بَيْنَنَا

او هغه کسان چی ایذاء رسوی مؤمنانو سړیو ته او مؤمنانو ښځو ته (په اتهام) په غیر د هغه کار چی کړی ئی وی دوی (یعنی په ناکړی کار) پس په تحقیق باروی دوی پخپل ځان غت دروغ او گناه ښکاره (چی د عقوبت موجب دی).

تفسیر: دغه منافقان ؤ چی د رسول الله صلی الله علیه وسلم بد به ئی ویل یا د دوی د مطهراتو ازواجو په نسبت به ئی د دروغو خبری اتری لکه چی د «النور» په سورت کښی مسطوری دی کولی. وروسته له دی نه د ځینو هغو ایذاؤ د انسداد په نسبت ځینی ښوونی کړی شوی دی چی د دغو منافقینو له خوا به ځینی مسلمانانو ښځو ته رسیدی - په روایاتو کښی مذکور دی کله به چی مسلمانی ښځی خپلو ضروریاتو ته د باندی تللی نو بدکاره منافقان به دوی ته په پټونی کښی ناست ؤ او د دوی د اذیت او پریشانی اسباب به یی ورپیښوه کله چی دغه منافقین به ونیول شول نو د پوښتنی په ځواب کښی به ئی داسی ویل چی مونږ په دی باندی نه وو خبر چی دغه اخیله او حره ښځه ده مونږ به داسی گڼل چی گوندی وینځه اوامه ده نو ځکه مو وچیرله.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ

عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ط

ای نپی ووايه بنځو ته دی او لونو ته دی. او بنځو (د نورو) مؤمنانو ته چه خواره دی کاندی پر ټولو ځانونو خپلو له ټکریو (ځادرونو) پرونو خپلو څخه

تفسیر: یعنی وروسته د ټول بدن له پټولو څخه د ټکری (ځادر) څه برخه پر سر او څه برخه ئی له سر ځنی رابښکته پر خپله څیره باندی وځروی. په روایاتو کښی راغلی دی چی وروسته د دی آیت له نزوله مسلمانانو بنځو به خپلی څیری او گرد (ټول) بدنونه په خپلو ټکریو (ځادرونو) سره پټول او بیا به د باندی داسی وتلی چی یواځی به د دوی یوه سترگه ښکاریده چی په هغه سره په لاره تلی شوی. له دی نه معلومه او ثابت شوه چی د فتنی او فساد په وخت کښی ښائی چی آزادی اصیلی بنځی خپله څیره هم پټه کړی او وینځی د شدیدو ضروریاتو له سببه پر دغه نه دی مکلفی ځکه چی د دوی په کارو او چارو کښی تکلیف او حرج پیښیدی.

ذَلِكَ أَدَّتِي أَنْ تُعَرِّفَنَ فَلَا يُؤْذِنَنَّ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

دغه (پټول د بدن) نژدی دی دی ته چی وبه پیژندی شی دوی (چی اصیلی دی) پس ایډاء به ونشی رسولی دوی ته (په زعم د وینځو) او دی الله ښه ښونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي چی «ښه وپیژندله شی چی وینځه نه ده بلکه بری ده، د ننگ او ناموس میرمن ده بدبخته او بدناموسه نه ده نیک بخته ده بدذاته نه ده څو بدنیه خلق هغوی ته لاس ونه غځوی او نقاب (بغره) ئی د هغه ښه کیښوده دغه د بهتری حکم دی وروسته ئی وفرمایل چی الله ښوونکی مهربان دی» یعنی که سره له دومره اهتمامه کوم تقصیر پاتی شی نو د الله تعالی له مهربانی نه د ښنی توقع شته. (تکمیل) دغه خو د آزادو بنځو په نسبت انتظام و څو هر څوک دوی وپیژنی او د دوی ربرولو (تکلیفولو) ته زړه ښه نه کړی او بیا د دروغو پلمه (تدبیر) او حيله ورته جوړه نه کړی. وروسته له دی د عمومی گوتی وروډلو او لاس غځولو په نسبت تهدید او ویرول دی اعم له دی چه له کومی میرمنی سره وی یا له کومی وینځی سره.

لَیْنُ لَمَیْنَتَهُ الْمُتَفِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

قسم دی که منع نشول منافقان (له نفاق څخه) او هغه کسان چی په زړونو د

دوی کښی رنځ دی (د زنا کولو له بد کاری خپلی نه)

تفسیر: یعنی پر هغو خلقو چی د بدنظری او شهوت پرستی مرض او گرگ لگیدلی وی

وَالْمُرْجَفُونَ فِي الْمَدِينَةِ

او بدی آوازی گډوونکی په (بنار د) مدینې کښی

تفسیر: دغه غالباً یهودان دی یا ممکن دی چه هغه منافقان تری مراد وی چه علی الاکثر به ئی دروغ خبری شائع کولی او د اسلام او د مسلمانانو په خلاف به ئی شائعات او انتشارات کول. او امکان لری چی منافقان تری مراد وی

لَنُغْرِبَنَّكَ بِهَمْ ثُمَّ لَنَنْجُوَنَّكَ فِيهَا الْأَقَلِيلَ ۖ مَلْعُونِينَ ۖ إِنَّمَا تُقْفَرُوا أَخْذُوا وَقُتِلُوا قَتِيلًا ۖ

نو خامخا به وگمارو مسلط به کړو مونږ خامخا تا پر دوی بیا به همسایه
توب ونه کړی (دوی) د تا په دغه (مدینه کښی) مگر لږ وخت رتلی تر تلی
شوی هر چیری چی وموندلی شی ویه نیولی شی او ویه وژلی شی په وژلو (د
خواری سره)

تفسیر: یعنی که دغه بد سړی د خپلو دغو حرکاتو څخه لاس وانخلي نو مونږ به تا پر هغوی
مسلط کوو چی په نڅو ورځو کښی تاسی هغوی له مدینې منورې څخه د باندې وشړی - او هومره
ورځی چی دلته اوسیږی د ذلت او مرعوبیت په صفت کښی به پاتی وی لکه چی دغه یهودان گرد
(تول) وشړل شول - او منافقانو به د دغو ویرولو او دارولو په اثر بنائی خپله رویه بدله کړی وی
نو ځکه له سزا څخه ئی نجات وموند.

حضرت شاه صاحب لیکي «هغه خلق چی بدنیت وو - او په مدینې منورې کښی به ئی ننځو ته
لاس آچاوه او په بدو سترگو به ئی ورته کتل - او دروغی خبری به ئی خورولی او پخپلو اوضاعو
او حرکاتو سره به ئی د مسلمانانو د ضعف او ماتې او د مخالفانو قوت او قدرت به ئی خلقو
ته ښکاره کول دغه ئی هغو ته وفرمایل»

سُنَّةُ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٧٦﴾

دا یوه لاره ایښی ده الله لاره په حق د هغو (منافقانو مرجفانو) کښی چی تیر شوی دی پخوا له دی نه او له سره به نه مومی ته لاری د الله ته هیڅ تبدیل تغییر

تفسیر: یعنی عادت الله په هم دی دوام لری هغو کسان چی د انبیاء الله په مقابل کښی شرارتونه کوی او فتنه او فساد خوروی هم داسی ذلیل - خوار او هلاک کړی. یا دغه مطلب دی چی په پخوانیو کتابونو کښی هم دغه حکم شوی دی چی مفسدان له خپله منځه د باندی وباسی! لکه چی حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه ئی له توریت څخه نقلوی.

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةُ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٧٣﴾

پوښتنه کوی له تا څخه خلق له قیامت (د راتلو چی کله دی؟) ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه هم دا خبره ده علم د قیامت (خاص) په نزد د الله دی او څه شی پوه کړی ئی ته (په قیام د قیامت؟ یعنی ته تری بیخبره ئی بیا نو ورته ووايه) ښائی چی قیام د قیامت دی نژدی.

تفسیر: - اګر که د قیامت د صحیح وخت تعیین الله تعالی هیچا ته نه دی ښوولی مګر دلته ئی د هغه د قرب په طرف اشاره فرمایلی ده. په حدیث کښی راغلی دی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم خپله د شهادت او وسطی ګوتی پورته کړی او ورسره ئی وفرمایلی - «إِنَّمَا السَّاعَةُ كَهَاتَيْنِ» زه او قیامت د دغو ګوتو په شان یو» یعنی هومره چه وسطی ګوته د سیابی په نسبت وړاندی ختلی ده نو زه له قیامت څخه هم دغومره قدر رومبی راغلی یم - قیامت ډیر نژدی او په ما پسې ژر راتلونکی دی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «ښائی په دغه کښی به هم منافقانو ضد عناد او سر تمبګی ځان ته غوره کړی وی د هغه څیز ځواب چی له ټولی دنیا سره نشته د هم هغه پوښتنه څو څو ځلی وکړی نو هم هغه ئی هم دلته ذکر کړ» او ممکن دی چی د هغه په نسبت چی پخوا له دی نه ئی فرمایلی ؤ ﴿لَقَدْ هَمُّوا بِاللَّهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا﴾ د استهزاء او تکذیب په ډول (طریقه) به ئی ویل چی هغه قیامت او آخرت به کله راځی؟ چی ته مو له هغه څخه تل ویروی - آخر د هغه صحیح او ټاکلی (مقرر کړی) وخت خو مونږ ته راوښیه!

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكُفْرَيْنَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٣﴾

بیشکه الله رتلی دی کافران (منکران د بعث له رحمت خپله) او تیار کړی ئی دی دوی ته سختی لمبی وهونکی اور.

تفسیر: یعنی د دغه لعنت اثر دی چی دوی داسی لاطائل سوالات کوی او د آخری خاتمی او د عاقبت هیڅ فکر نه کوی.

خَلِيدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٤﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ
وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ

په دغه حال کېنې چی همیشه به اوسپړی په دغه اور کېنې تل تر تله نه به مومی دوی هیڅ دوست (چی ئی تری ویاسی) او نه کوم مددگار (چی عذاب تری لری کړی یاده کړه) هغه ورځ چی چورلولی به شی مخونه د دوی په اور کېنې

تفسیر: یعنی پرمخی نسکور غورځولی کېږی او د دوی څیری به په اور کېنې لاندی باندی کړی شی.

يَقُولُونَ يٰلَيْتَنَّا اطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ﴿٦٥﴾

وایی به دوی ای کاشکی مونږ اطاعت کړی وی مونږ د الله او اطاعت کړی وی مونږ د رسول (د الله).

تفسیر: په دغه وخت به ارمان او افسوس کوی چی کاشکی مونږ په دنیا کېنې د الله او د رسول الله پر وینا غوږ ایښی وی او پر هغه مو عمل کړی وی خو له دغه بدی ورځی سره مخامخ شوی نه وی.

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَ ﴿٦٦﴾

رَبَّنَا اَتِهِمْ زُجُجًا مِّنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَتُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ۝

او وایی دوی ای ربه زمونږ بیشکه مونږ اطاعت کړی و مونږ د مشرانو خپلو او د غتانو خپلو پس ورکه کړه دوی له مونږ ځنی سمه لاره. ای ربه زمونږ ورکړه دوی ته دوچنده له عذابه او لری کړه دوی له رحمته خپله رتلو ترتلو لویو سره

تفسیر: دغه به د غیظ او قهر له شته وائی چی زمونږ دغو دنیوی سردارانو، مشرانو او مذهبی پیشوایانو وغولولو او تیری ایستلو او په دروغو او فریبو ئی په دغه غم او مصیبت کښی اخته کړو. د هم دوی په اغواؤ او لمسون د حق له لاری څخه وشوئیدو او بی لاری شو. نو که اوس مونږ ته سزا راکوله کیږی بئای دوی ته زمونږ په نسبت دوچنده سزا ورکړه شی. او هغه لعنت او زحمت چی پر مونږ نازلیدوی له هغه څخه دی زیات او ډیر پر دوی هم نازل شی. گواکی د دوی پر دوچنده سزا ورکولو سره د خپل زړه یخول غواړی. په هم دغه مضمون یو بل آیت د «الاعراف» په (۴) رکوع کښی تیر شوی دی هلته د دوی د دغی غوښتنی ځواب هم شته هغه دی هلته بیا ولوست شی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهًا ۝

ای هغو کسانو چی ایمان یی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو!) مه کیږئ په شان د هغو کسانو چی ایذاء ئی رسولی وه موسی ته پس پاک کړ دغه (موسی لره) الله له هغو دروغو چی دوی پری ویل او وو (موسی) په نزد د الله کښی وجیه (مخور خاوند د عزت)

تفسیر: یعنی تاسی داسی کوم کار یا خبره مه کوئ چی له هغه نبی علیه السلام ته ایذاء ورسیری دغه ایذاء نبی علیه السلام ته هیڅ زیان او ضرر نشی رسولی ځکه چی دی د الله تعالی په دربار کښی لوی عزت او پت لری او الله جل جلاله به له ده ځنی هغه د اذیت گړدی (تولی) خبری لری کوی مگر په هغه سره ستاسی آخرت خرابیږی. وگورئ چی د حضرت موسی علیه السلام په نسبت خلقو څرنگه د اذیت خبری کولی مگر الله تعالی د موسی علیه السلام د وجاهت او مقبولیت له وجی د هغو تولو ابطال وفرمایه او د موسی علیه السلام بی خطائی او بی داغی ئی

ثابته کړه. په روایاتو کېنې راغلی دی چی غینو مفسدینو پر حضرت موسی علیه السلام تهمت لگاوه چی حضرت هارون علیه السلام ئی بیدیا ته بیولی او هلته ئی وژلی دی نو الله تعالیٰ په یوه خارقه طریقه سره د هغه تردید وفرمایه او په صحیحینو کېنې راغلی دی چی حضرت موسی علیه السلام د حیاء له وجی د هغی زمانی د خلقو د رواج او دستور په خلاف به په پت غای کېنې تل په پته غسل کاوه. خلقو به ویل چی د دوی په بدن کېنې هر ورو (خامخا) څه عیب دی یا د برص داغ لری یا ئی خصیې پرسیدلی دی یوه ورځ موسی علیه السلام غسل کاوه او خپل کالی (جامی) ئی ایستلی پر یوی تیږی (گتۍ) ئی ایښی ؤ هغه تیږه (گتۍ) د دوی له کالیو (جامو) سره وتښتیده حضرت موسی علیه السلام برېښد له اوبو څخه ووت او خپله همسا ئی واخیسته او په هغی تیږه (گتۍ) پسې پر مندو شو په دغه وخت کېنې ټولو خلقو دوی ته کتل او گردو (ټولو) ته دغه حقیقت ورڅرگند (ښکاره) شو چی د دوی مبارک وجود بیخی پاک او بیعیبه دی څه ښه ئی ویلی هر چا چی ویلی دی

پت ئی په جامو کړ. د هر چاچی څه عیب ولید

بی عیو لره ورکړله جامه د بریندتیا

غینو مفسرینو لیکلی دی چی قارون یوی ښځی ته څه پیسې ورکړی او ویی لمسوله څو هغه په یوه لویه مجمع کېنې چیرې چی موسی علیه السلام په موعظه او تذکیر کېنې مشغول وی داسی ووائی چی (العیاذ بالله) موسی علیه السلام له ماسره مبتلا دی - بالاخر الله تعالیٰ قارون په ځمکه کېنې خښ کړ او د هغی ښځی په ژبه ئی د هغه تهمت تردید وکاوه لکه چی د «قصص» په سورت کېنې تیر شو.

تنبیه: د موسی علیه السلام برېښد غفلیدل په تیږی (گتۍ) پسې د مجبوریت لامله (له وجی) ؤ - او ښائی دا ئی هم په خیال کېنې نه وی گرځیدلی چی دغه تیږه (گتۍ) به برابره هغی لویی مجمعی ته ورځی او هلته به درېږی پاتی شو د تیږی (گتۍ) دغسی حرکت نو هغه د فوق العادت په ډول (طریقه) وو د عاداتو پر خوارکو مونږ یو مستقل مضمون لیکلی دی د هغو له لوستلو څخه وروسته په دغسی جزئیاتو کېنې د بحث او تمحیص ضرورت نه پاتی کیږی. په هر حال له دغی واقعی څخه ظاهریږی چی د الله تعالیٰ له جانبې د انبیاء علیهم السلام د پاکی اثبات له جسمانی او روحانی عیو څخه تر کومی اندازی پوری منظور دی؟ او په څه اندازه د دغی شیانو په امحاء کېنې اهتمام کړی شوی دی؟ څو د خلقو په زړونو کېنې د دوی له جانبې د تنفر او استخفاف جذبات پیدا نشی او د قبول الحق په لاره کېنې له هیڅ جانبې څه ممانعت ورپېښ نشی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا

يُضِلُّ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٤١﴾

ای هغو کسانو چی ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) وویړیږئ له عذاب د الله او ووايئ خبره سمه محکمه رښتیا! چی نیک صالح کړی (الله) تاسی ته عملونه ستاسی او وښی (الله) تاسی ته گناهونه ستاسی او هر چا چی اطاعت وکړ د الله او د رسول د دغه (الله) پس په تحقیق بریالی (کامیاب) شو په بری ډیر لوی سره.

تفسیر: یعنی ای مؤمنانو! له الله تعالیٰ څخه وویړیږئ او وپوهیږئ چی سمی خبری کوونکی ته د ډېرو ښو او مقبولو اعمالو توفیق ور په برخه کیږی او گناهونه او تقصیرات ئی ورمعافیږی. په حقیقت کښی یواځی د الله تعالیٰ او د رسول صلی الله علیه وسلم په اطاعت کښی د حقیقی بری او کامیابی سر او راز پټ دی هر هغه څوک چی دغه لاره غوره کوی په مراد رسیږی.

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٤٢﴾

بیشکه مونږ وړاندی کړ مونږ امانت (ثواب - عقاب) پر آسمانونو او پر ځمکه او غرونو (کله چی مو پیدا کړ په دوی کښی فهم او نطق) پس منع راوړه دوی له دی چی پورته کړی هغه (د امانت بار) او ویریدل دوی له هغه (امانت) او پورته کړ هغه (د امانت بار) انسان بیشکه چی دغه (انسان) دی ظالم ډیر بی ویری نادان (په عاقبت خپل).

تفسیر: یعنی انسان پر خپل ځان لوی ظلم او ستم وکړ - د هغه بار او پیتی په اوږو اخیستلو څخه چی آسمانونو ځمکی او غرونو د خپلی ناتوانی او عجز اظهار وکړ چی پورته کولی ئی نشو دغه ناپوه انسان هغه پر خپلو اوږو واخیست.

ددنیا له واکه نشو اخیستل د امانت

انسان واخیست دغه پیتی په خپل شا له جهالت

آسمان بار امانت نتوانست کشید

قرعه فال بنام من دیوانه زدند

حضرت شاه صاحب لیکی «یعنی پر خپل ځان ونه ویریده - او پری ونه پوهیده چی امانت څه شی دی؟ د بل چا څیز په داسی حال کښی سائل چی خپل خواهش او غوښتنه تری وساتی، په آسمان او ځمکه کښی د دوی څه ذاتی غوښتنه او خواهش نشته او که دی خو هم هغه شی دی چی دوی پری قائم ولاړ دی په انسان کښی غوښتنه یو شان او په خلاف له هغی غوښتنی حکم بل شان دی. نو د دغه پردی څیز یعنی حکم په خلاف د خپل ځان ساتنه ډیر لوی زور غواری او د هغه انجام او عاقبت دا دی چی منکران پر خپلو گناهونو نیول کیږی او حکم منونکیو ته به قصور معافیږی. اوس هم د بل چا د امانت په نسبت هم دغسی حکم شته که څوک د بل چا امانت عمداً او په قصد سره ضایع کوی نو بدل (ضمان) ئی پری اوړی که بی اختیاره تری ضایع کیږی نو پری (ضمان) او بدل نشته «موضح» اصلی خبره دا ده چی الله تعالیٰ په خپل یو خاص امانت کیښودل د مخلوقاتو په کومه نوعه کښی اراده وفرمایله چی که هغه غواری نو دغه امانت په خپلی سعی او کسب او د مت په قدرت او قوت وساتلی شی بلکی تزئید او ترقی هم ورته ورکړه شی خو په دغه سلسله کښی د الله تعالیٰ د هر قسمو شیونو او صفاتو ظهور وشي مثلاً د هغی نوعی هغه افراد چی هغه امانت په پوره ډول (طریقه) سره محفوظ ساتی او ترقی ورته ورکړی - پر هغو انعام او اکرام وکړی. او هر هغه چی په غفلت او شرارت سره هغه ضائع کړی نو هغه ته به سزا ورکړه شی او هغه کسان چی په دغه مورد کښی لږ شان قصور وکړی له هغوی سره د عفوی او د بښلو معامله وکړ شی. زما په خیال دغه امانت د ایمان او د هدایت یو تخم دی چی د بنیادمانو په زړونو کښی شیندلی (نوستلی) او کرلی شوی دی چی هم هغه ته «ما به التکلیف» هم ویلی شو «لایمان لمن لا امانة له» چی د دغه د ساتنی او په حفاظت کښی له مداومت څخه د ایمان ونه زرغونیږی گواکی د بنی آدمیانو قلوب د الله تعالیٰ ځمکه دی چی تخم هم په هغو کښی پخپله الله شیندلی (کرلی) دی د باران ورولو له پاره ئی د رحمت وریځی هم لیږلی دی چی د هغوی له سینو څنی د الله تعالیٰ د وحی باران هم وریدلی دی. د هر انسان فریضه دا ده چی د ایمان دغه تخم چی د الله تعالیٰ امانت دی ابته (خراب) او ضائع نه کړی بلکی په پوره سعی، کوشش، جهد، جد، تردد - او تفقد سره د هغه پرورش او پالنه وکړی او ډیر زیات دقت دی وکړی خو په سهو، خطا او غلطی هم دغه تخم ونه سوزیږی او ضائع نشی د هم دغه په لوری د حذیفه رضی الله تعالیٰ عنه په دغه حدیث کښی اشاره ده «ان الامانات نزلت من السماء فی جذر قلوب الرجال ثم علموا من القرآن - الحدیث» دغه امانت هماغه د هدایت تخم دی چی د الله تعالیٰ له جانبه د انسانانو په قلوبو کښی خښ کړی شوی دی بیا د قرآن او د سنت د علومو باران پری وشو چه که له هغه څخه پوره گټه (فائده) او انتفاع واخیستی شی نو د ایمان دغه مبارکه ونه زرغونه کیږی، لوئیږی، وده کوی، غتیږی میوو او ثمره ته رسیږی او انسان د هغی له خوړو اثمارو څخه متلذذ او متمتع کیږی او د استثمار موقع

مومی او که په انتفاع کښی څه قصور او کوتاهی وکړی شی نو په هماغه اندازه د دغی ونی په وده او لوئیدلو کښی نقصان واقع کیږی که بیخی تری غافل کیږی او له سره ورته نه متوجه کیږی نو دغه تخم بیخی خراب - ضائع او بربادیږی. هم دغه امانت ؤ چی الله تعالی آسمانونو او ځمکی او غرونو ته وروړاندی کړ - مگر په هیڅ یوه له هغو کښی دغسی یو قوت او استعداد نه ؤ چی د دغه عظیمه امانت د پورته کولو زور او حوصله ولری او هر یوه له دوی د حال په لسان یا د قال په بیان د دغه غیر قابل متحمل بار او پیتی له پورته کولو څخه په ویره سره انکار وکړ او علی رؤس الاشهاد ئی وویل چه زمونږ له عهدی او توانه دغه بار ډیر دروند او ثقیل دی او نه ئی شو پورته کولی. ته پخپله فکر او دقت وکړه چه ماسواء له انسانه به بل کوم مخلوق وی چی پخپل کسب او محنت سره د ایمان د دغه تخم حفاظت او پرورش وکړی؟ او د ایمان دغه شجره مشجر او مثمر وگرځولی شی؟ فی الحقیقت د دغه عظیم الشان امانت د حق ادا کول او د یوی یابسی ځمکی څخه چی په هغی کښی د دی د مالک له جانبه تخم شیندلی (کرلی) شوی وی تکه شنه میوه داره ونه زرغونول او لویول د هم دغه ظلوم او جهول انسان حصه کیدی شی چی له هغه سره صالح الزراعة ځمکه شنه او په پخپل محنت سعی او تردد سره د الله تعالی قدرت ده ته د کوم شی د زرغونولو او لویولو او په میوو راوستولو قوت او قدرت ورعطاء کړی دی.

«ظلم» د «ظالم» او «جهول» د «جاهل» مبالغه دی. ظالم او جاهل هغه چاته ویلی شی چی بالفعل له عدله او علمه تش وی مگر د هغه استعداد او صلاحیت او د دغو صفاتو د حصول قوه ولری پس هغه مخلوق چی بدء الفطرت کښی په علم او عدل سره متصف وی او د یوی شیبی له مخی هم دغه اوصاف له ده څخه نشی بیلیدی مثلاً ملائکه الله یا هغه مخلوقات چه د دغو شیانو صلاحیت له سره نه لری مثلاً آسمان، ځمکه، غر او نور ظاهر دی چه دغه دواړه د الله تعالی د دغه امانت حامل نشی کیدی بیشکه ماسواء له انسانه یوه بله نوعه هم شته چه هغه پیریان دی او په هغوی کښی فی الجمله د دی د تحمل استعداد موندلی کیږی نو ځکه په ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِعِبَادَتِي﴾ کښی دغه دواړه سره جمع کړی شوی دی. لیکن د انصاف خبره خو دا ده چه د دی امانت د حق د اداء استعداد په هغوی کښی دومره ضعیف وو چه د حمل الامانت په مقابل کښی دومره د تذکر قابل نه وو او قابل الاعتنا نه گڼلی کیږی. ځواکی په دغه معامله کښی هغوی هم د انسانانو د تابعانو په شان درولی شی او د دوی د مستقل نوم اخستلو ته څه ضرورت نه دی پاتی. والله تعالی اعلم بالصواب.

لِإِعْدَابِ اللَّهِ الْمُنْفِقِينَ وَالْمُنْفِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبُ

اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ٤١

(دغه د امانت غرض د دی دپاره وو) چه عذاب ورکړی الله منافقانو سړیو او

مناقاتو بنحو ته او مشرکانو سریو او مشرکاتو بنحو ته او رجوع په رحمت سره وکړی الله پر مؤمنانو سریو او مؤمناتو بنحو، او دی الله ښه ښوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: زما په خیال که دلته د ﴿وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ معنی په معافولو سره وانه خيسته شی بلکې که پر حال د هغوی د متوجه کیدلو او په مهرباني فرمایلو سره واخيسته شی بهتره ده لکه چه په ﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى الْيَكِّيِّ وَالنَّهْجِيِّ﴾ کښی اخيست شوی، دغه خو د کاملینو مؤمنینو بیان شو او په ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ کښی ئی د قاصرینو او مقصرینو د حال په طرف اشاره وفرمایله.

«والله تعالى اعلم لنسأل الله تعالى ان يتوب علينا ويغفر لنا ويشبتنا بالفوز العظيم انه هو الغفور الرحيم جل جلاله وعم نواله واجل شانه واعظم برهانه»

تمت سورة الاحزاب بعون الله الملك الوهاب فله الحمد والمنة

سورة سبا مكية الا آية (٦) فمدنية وهي اربع وخمسون آية وست ركوعات رقمها (٣٤)

تسلسلها حسب النزول (٥٨) نزلت بعد سورة لقمان

د « سبا » سورت مکی دی پرته (علاوه) له (٦) آيته څخه چي مدنی دی (٥٤) آيتونه او (٦) رکوع لری په نزول کښی (٥٨) او په تلاوت کښی (٣٤) سورت دی وروسته د « لقمان » له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع کوم) په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ
الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ①

توله ثناء صفت خاص الله لره دی هغه چه خاص هغه ته دی هر هغه «شیان» چه په آسمانونو کښی دی او هر هغه شیان چي په ځمکه کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکی ملکاً خلقاً عبیداً) او خاص هم دغه (الله) لره ده توله ثناء صفت په آخرت کښی (لکه چي په دنیا کښی هم دی) او هم دغه (الله)

بښه حکمت والا بښه خبردار دی.

تفسیر: یعنی گرد (تول) محاسن او محامد او تعریف هغه الله جل جلاله ته دی چه واحد احد دی او بی د نورو له شرکت د گردو (تولو) آسمانونو او د ځمکو د شیانو مالک او خالق دی او په نهایت حکمت او خبرداری سره د دوی انتظام او تدبیر کوی او دغه سلسله ئی چټی (فضول) او بیکاره نه ده پیدا کړی، د داسی حکیم او دانا په نسبت دغه گمان نشی کیدی. ضرور دغه نظام بالاخر پر کومی اعلیٰ نتیجی منتهی کیدونکی دی چه هغه ته آخرت وائی. او څرنگه چه هم دی په دنیا کښی یواځی د تولو تعریفاتو مستحق دی په آخرت کښی هم یواځی هم دی د تولو تعریفاتو مستحق دی بلکه دلته خو ظاهراً د نورو کسانو هم لږ څه تعریف کیدی شی ځکه چه د مخلوق فعل د خالق اشعه او د دوی کمالات د ده د حقیقی کمال پلوشه ده لیکن هلته نور گرد (تول) وسایط او پردی لری کیږی او هر شی لیدل کیږی. هغه گرد (تول) د هم ده له طرفه وی نو ځکه صورتاً او معناً او حقیقتاً بلکه له هر حیثیه یواځی د هم هغه مطلق محمود تعریف پاتی کیږی.

يَعْلَمُ مَا يَلْبِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا

معلوم دی (الله ته) هر هغه شی چه ښکته ننوځی په ځمکه کښی او هر هغه شی چه بیرون راوځی له دغی (ځمکی) څخه او هر هغه څیز چه رابښکته کیږی له آسمانه او هر هغه شی چه پورته خیژی په دغه (آسمان) کښی.

تفسیر: یعنی په آسمان او ځمکه کښی هیڅ یو لوی او وړوکی داسی څیز نشته چه د ده له علم څخه خارج وی هر هغه شی چی په ځمکه کښی ښکته ننوځی مثلاً حشرات - خوځندی - د نباتاتو تخم - د باران اوبه - د مریو اجساد او هر هغه شیان چه له ځمکی څخه د باندی راوځی او بهر کیږی مثلاً زراعت - نباتات - معدنیات او نور او هغه شیان چه د آسمان له جانب رابښکته کیږی لکه باران - وحی - تقدیر پرېنتی او نور او هغه شیان چی پورته خیژی آسمان ته مثلاً روح دعاء - اعمال - ملائک او نور پر دغو گردو (تولو) انواعو او جزئیاتو د الله تعالیٰ علم محیط دی.

وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ

او هم دغه (الله) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره) بښه بښونکی

دی (د خطیاتو).

تفسیر: یعنی د دغه گرد (تول) د ژوندون رونق - بنائست د الله تعالیٰ له رحمته او بهنې څخه دی. که د بندگانو د دغې ناشکری او د حق نه پیژندلو په اثر - لاس په لاس د دوی په نیونو باندې لاس پوری کیدی نو دغه گرد (تول) رونق او بنائست به په یوه لمحې کېنې ختمیده

﴿ وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ دَابَّةٌ ﴾ (د فاطر (۴۵) آیت (۵))

رکوع (۲۲) جزء

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ

او وائی هغه کسان چه کافران شوی دی چی رابه نشی مونږ ته قیامت.

تفسیر: ولی به قیامت نه راځی؟ د هغه منشا وروسته راځی ﴿ إِذَا مَرَّ قُلُوبُكُمْ عَلَىٰ مَسَاقِیَ إِذْ كُنْتُمْ لَهَا غَافِلِينَ ﴾

قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمُ

ووايه (ای محمده! دوی ته چه ولی به رانشی) بلکه را به شی قسم دی زما په رب خپل چی خامخا رابه شی هرومرو (لازمأ) دا قیامت تاسی ته.

تفسیر: یعنی هغه معصوم او مقدس انسان چه د ده د صدق او امانت اقرار له نورو گډو (تولو) موجوداتو څخه رومي وو اوس له ساطعو او قاطعو براهینو څخه د ده صداقت په پوره ډول (طریقه) سره ښکاره شو. په مؤکد قسم سره د الله تعالیٰ له طرفه خبر ورکوی چه خامخا قیامت راتلونکی دی نو بیا ئی هیڅ علت او سبب نه دی معلوم چی ولی ئی دوی نه منی - هوا که کومه محاله خبره یا له حکمت څخه مخالفه کومه خبره ئی کړی وی نو د تردید او انکار ځای به په کېنې وو - لیکن دغه خو نه محاله ده - او نه له حکمت څخه مخالفه ده نو بیا له هغه څخه انکار که ضد او عناد او سرتمبگی (سرکشی) نه ده نو څه ده؟

عِلْمُ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٢٣﴾

(هسی رب) چه عالم دی په غیبو نه پتیوی له ده په اندازه د یوی ذری په آسمانونو کښی او نه په ځمکه کښی او نه وړوکی له هغی ذری او نه لوی (تری) مگر (چه دا ټول لیکلی پراته دی) په کتاب ښکاره (لوح محفوظ) کښی.

تفسیر: یعنی په هم هغه عالم الغیب قسم دی چی د ده له محیط علم څخه د آسمان او د ځمکی هیڅ یو لوی یا وړوکی شی یا یوه ذره یا له ذری څخه وړوکی یو شی هم نه دی پت او نه هیڅ شی تری غائبوی. ښائی چی دغه ئی ځکه فرمایلی وی چه د قیامت د وخت تعیین مونږ له سره نشو کولی د هغه علم له هغه چا سره دی چه د هغه له علم څخه هیڅ یو شی خارج نه دی. مونږ ته هم هغومره خبر چی هغه را کړی دی هغه مو بی له زیاده او تنقیصه درورسوه او په دی سره د هغی خبری جواب هم وشو ﴿وَقَالُوا مَآ أَضَلُّنَا فِي الْأَرْضِ﴾ الآية - یعنی کله چی زمونږ ذرات په ځمکه کښی منتشر شی بیا به څرنگه سره یو ځای کیږی؟ نو دغه ئی راوښوول چی هیڅ یوه ذره هم د الله تعالی له علمه نه ده غائبه او پخوا ئی دغه راښولی وو چی د آسمان او د ځمکی پر هر یوه شی د ده قبضه ده نو بیا به ده ته څه مشکل وی چه ستاسی گرد (ټول) منتشر ذرات یو ځلی سره راټول کړی.

تنبیه: له ښکاره کتاب څخه «لوح محفوظ» مراد دی چی په هغه کښی هر شی سم د الله تعالی له علمه سره ثبت دی. دا ټول ځکه لیکلی پراته دی په کتاب ښکاره لوح محفوظ کښی

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ
لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رَّجْزٍ أَلِيمٌ ۝

دپاره د دی چی جزا ورکړی (الله) هغو کسانو ته چی ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) دغه (نیکوکاران مؤمنان چی دی) شته دوی ته مغفرت بښنه او رزق روزی ښه (د عزت چی جنت دی). او هغه کسان چی سعی کوشښ کوی په (ابطال د) آیتونو (د قرآن) زمونږ په دی حال چی عاجز کوونکی وی د الله په زعم خپل دغه کسان شته دوی ته عذاب له عذابو دردناکه څخه.

تفسیر: یعنی د قیامت راتل غځکه ضروری دی چی خلقو ته د دوی د نیکی او بدی نتیجه او ثمره ورکړه شی او د الله تعالی د ټولو صفاتو کامل ظهور په عمل راشی. تنبیه: «هغه کسان چی سعی او کوشش کوی په باطلولو د آیاتونو د قرآن زمونږ په دی حال چی عاجزونکی الله وی په زعم خپل» مطلب دا دی چی زمونږ د آیاتونو په ابطال او د خلقو په ممانعت کښی د هغو له قبول غځه قولاً او فعلاً زیار (محنت) او کوشش کوی او د دغه مقصد د په مخ بیولو دپاره ټینگ ولاړ دی گواکی دوی (العیاذ بالله) داسی غواړی چه الله تعالی عاجز کړی او پر او مغلوب ئی وگرځوی او داسی گڼی چه دوی د ده د قدرت په لاس کښی راتلونکی نه دی او هر ورو (خامخا) له ده غځی خپل ځان بچ کوی.

وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ وَيَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ④

او (بل دپاره د دی لیکلی پراټه دی په لوح محفوظ کښی) چی وویښی هغه کسان چی ورکړی شوی دی دوی ته علم فهم هغه (قرآن) چه نازل شوی دی تاته له (جانبه د) رب ستا هم هغه حق دی او سمه لاره ښی طرف د لاری (د هغه الله ته چه) ښه زبردست ډیر ثنا ویلی شوی دی.

تفسیر: یعنی غځکه قیامت راتلونکی دی شو هغه کسان چی پری یقین او باور لری هغو ته عین الیقین حاصل شی او په خپلو سترگو سره هم د هغه وقوع او قیام وویښی او ښه وپوهیږی چی د لوی قرآن بیان څرنګه بی له تزئیده او تنقیصه صحیح او جوت ثابت شو، او بیشکه چی قرآن هم هغه لوی او زبردست کتاب دی چی د دغه زبردست د محامدو او محاسنو مالک الله ته رسوی او سمه صافه لاره راښی. غځینی مفسرین د ﴿وَيَرَى الَّذِينَ﴾ الآية - مطلب داسی اخلی چی د ﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا إِلَيْنَا مَعْجِزِينَ﴾ په برخلاف هغه کسان چی پوهان او اهل العلم دی اعم له دی چی مسلمانان وی که کتابیان هغوی پوهیږی او وینی چی د قیامت او نورو په متعلق د قرآن المجید بیان بیخی صحیح دی او انسانانو ته د وصول الی الله ښه طریقه ورښی او په سمه صافه لاری ئی برابروی. دا (یری) فعل قلب دی چی دوه مفعوله غواړی او دا (الذین) سره له خپلی صلی فاعل دی او دا بل (الذی) سره له خپلی صلی ئی مفعول اول دی او دغه (هو) ضمیر د فصل دی او دا (الحق) ئی مفعول ثانی دی او هم دغه جمله د (یری) بیا په موضع د نصب کښی عطف ده په تیره جمله د (یجزی) باندی او جمله د (و یهدی) عطف دی په (الحق) باندی حاصل دا شو یعنی قسم دی چی رابه شی قیامت جزا به ورکړی خدای مؤمنانو لره او چی معلوم به شی عالمانو ته په وخت د ظهور د قیامت کښی عیاناً چی دا منزل حق دی لکه چی معلوم و

ورته پخوا برهاناً .

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنْبِئُكُمْ إِذَا مُرِّقْتُمْ كُلَّ
مُرِّقٍ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۖ أَفَتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ ۚ

او وائی هغه کسان چی کافران شوی دی آیا (وښیو) دلالت کرو تاسی په یو
سری چی خبر درکوی تاسی ته کله چی ذری ذری کړی شی تاسی په کامل
ذره ذره کیدلو سره بیشکه چی تاسی خامخا په پیدایښت نوی کښی یی. آیا
له خپله ځانه ترلی دی (محمد) پر الله باندی دروغ ؟ یا ورپوری لیونتوب دی؟

تفسیر: د قریشو کفارو د رسول الله صلی الله علیه وسلم په شان کښی دغسی گستاخی او سپین
سترگی کوله یعنی راځی چی مونږ تاسی ته هغه سری دروښیو چی وائی چه ستاسی دوری او ذری
او بخرکی په وروسته له مر کیدلو او پرسیدلو او وراسته کیدلو او خاورو او دورو کیدلو څخه بیا
له خاورو څخه راتولیدی او له تاسو څنی هم داسی روغ جوړ انسانان پیدا کیږی - او بیا به هم
داسی ژوندی له قبرونو څخه راپاڅولی کیږی. ښه نو پر داسی چتی (بیکاره) او مهملو خبرو
څوک یقین او باور کولی شی؟ او څرنګه ئی منل امکان لری؟ له دوو حالو څخه خالی نه دی یا
خو دغه شخص عمداً په قصد سره پر پاک الله دروغ تری چی ده داسی خبر راګری دی که نه
لیونی او سودائی دی او دماغ ئی پخپل ځای کښی نه دی. نو ځکه دا هسی ابلتی او چتی
(بیکاره) خبری کوی (العیاذ بالله).

بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ۝

(نو فرمائی الله تردیداً داسی نه دی) بلکه هغه کسان چی ایمان نه راوړی په
آخرت په عذاب کښی به وی (په عقبی کښی) او په گمراهی لوی کښی
(لویدلی دی په دنیا کښی)

تفسیر: یعنی نه دروغ دی او نه جنون بلکه خالی دغه خلق پخپله د عقل - پوه - صدق او
صواب له لاری څخه ښوئیدلی دی او له حق او یقین څخه دیر لری لویدلی دی چی دغسی چتی
(بیکاره) خبری کوی او په خپل دغه انکار او تکذیب سره خپل ځان په آفت او عذاب کښی
اخته کوی فی الحقیقت دغه دیر لوی عذاب دی چی د انسان دماغ په دغه اندازه سره خراب او
مختل شی چی د الله تعالی انبیاء ته مقتری - مجنون او نور شیان ووائی (العیاذ بالله)

أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
 إِنَّ تَشَاتُخَافَ بِهِمُ الْاَرْضُ أَوْ تَسْقُطُ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ

آيا نه گوری (دا کافران) هغه څیز ته چه په مخ کښی د دوی دی او هغه څیز ته چی وروسته د دوی دی. له آسمانه او له ځمکی (چی دوی په کښی محاط وی) که چیری اراده وفرمایو نو څیری به کړو په دوی ځمکه (او په کښی به ئی دوب کړو په شان د قارون) یا به وغورځوو پر دوی باندی یوه توت له آسمانه.

تفسیر: آيا دغه خلق رانده شوی دی چه آسمان او ځمکی ته هم نه گوری او خپل اطراف او حوالی او شاو خوا ته هم سترگی نه غروی چی پر موجوداتو خپل عقل او فکر وچلوی - پر دغی خبری باندی خو په خپله دوی هم قائلان دی چی د دوی او د گردو (تولو) علویاتو او سفلیاتو خالق الله دی. بیا نه آيا هغه الله ته چی د دغو شیانو مالک او خالق دی د دغو شیانو خرابول او ماتول او بیا جوړول هغه ته څه سختی او اشکال لری؟ او هغه ذات ته چی داسی عظیم الشان اجسام جوړولی شی او لاندی باندی او ویجاړولی ئی شی د انسانی جسم تخریب - تفکیک او تجزیه او بیا ئی سره تولول - ژوندی کول او پاڅول څه اشکال لری؟ آيا دغه خلق له دی نه نه ویری چی د الله تعالیٰ پر ځمکه او تر آسمان لاندی اوسیږی او بیا داسی د بی ادبی او گستاخی خبری کوی او بیځایه خپلی ژبی خوځوی - حال دا چی که الله تعالیٰ اراده وفرمائی په یوه رپه کښی به دوی یا په ځمکه خښوی یا به له آسمانه یوه توت پرې وغورځوی او دوی به بیخی سپیره او فنا کړی او په هم دغه دنیا کښی به د قیامت یوه وړوکی نمونه دوی ته وښی.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ۝

بیشکه په دغه (کتلو د پاس او تیت او خسف او اسقاط) کښی خامخا دلائل (د قدرت) دی دپاره د هر بنده رجوع کوونکی (الله ته)

تفسیر: یعنی هر هغه بنده چی له عقل او انصاف څخه کار واخلي نو د الله تعالیٰ په طرف ئی رجوع کیږی ځکه چی پوه او عاقل انسان ته په علویاتو او سفلیاتو او مافیهما کښی دیر زیات قدرت لوئی نهی او دلائل موجود دی د دغه منظم او دک له حکمته نظام له لیدلو څخه پوهیږی چی هر ورو (خامخا) دغه گرد (تول) یوه ورځ خپلی علیا او اکملی نتیجی ته رسیدونکی دی

چی د هغه نوم «دارالآخرة» دی کله چی دوی دغه تصور وکړی نو زیات له زیاته خپل مالک او خالق او الله تعالی ته رجوع او میلان کوی او د هغو علوی او سفلی نعماتو چی ورته رسیدی شکر په اداء کوی له دغو بندگانو څخه د ځینو تذکره پاک الله داسی فرمائی چی.

وَلَقَدْ أَتَيْنَا دَاوُدَ مِمَّا فَضَّلَ بِجِبَالِ أَوْبَى مَعَهُ وَالطَّيْرِ

او خامخا په تحقیق ورکړی ؤ مونږ داؤد ته له جانبه خپله فضل (لوئی پر نورو، ومو فرمایل غرونو ته چی) ای غرونو راوگرځوئ (ښه) غږونه خپل له ده سره (په وخت د تسبیح کښی او له ده سره تسبیح ویل) مرغانو هم.

تفسیر: یعنی الله تعالی حضرت داؤد علیه السلام ته له نبوت سره غیر معمولی سلطنت هم ورعنایت فرمایلی وو حضرت داؤد علیه السلام به کله کله بیدیا او صحرا ته هم ووت او هلته به د الله تعالی په ذکر او یاد مشغولیده او د الله تعالی له خوفه به ئی ژړل او په تسبیح او تهلیل به مشغولیده - او په خپل هغه ښه الحان او ښکلی غږ سره به چی ضربالمثل دی د (زبور) په لوستلو مصروفیده د ده د تسبیح او تهلیل د عجیب او غریب تاثیر په سبب به له ده سره غرونو هم تسبیح لوستلی او گرد (تول) طیور او مرغان په هم د دوی په شاوخوا کښی سره تولیدل او د ده په شان هغوی به هم تسبیح او تهلیل وایه الله تعالی په خپل فضل او کرم ده ته دغه خاصه بزرگی او لوئی ورعطا، فرمایلی وه. که د غرونو له تسبیح څخه د ده د غږ محض عکس العمل (انگی) مراد وی یا هغه عمومی تسبیح مراد وی چی هر شی ئی د خپل حال یا د قال په ژبه سره اداء کوی یا ئی وائی نو د حضرت داؤد علیه السلام د مخصوص فضل او شرف په ذیل کښی به د دغی خبری تذکره بیخی مهمله او بی معنی وی (العیاذ بالله) د «یا جبال اوبی معه» حکم تکوینی دی «امر وفرمایه الله داؤد ته داسی»

وَالنَّالَهُ الْحَدِيدَ ۝ أَنْ اَعْمَلَ سِبْغَتٍ وَقَدَّرَنِي السَّرْدَ

او پسته کړی وه مونږ ده ته اوسپنه چی جوړوه څغری ارتی اوږدی او اندازه کوه په اوږدلو کښی (چی حلقی ئی سره برابری وی)

تفسیر: د حضرت داؤد علیه السلام په حق کښی ئی اوسپنه لکه موم پسته وگرځوله او ده به بی د اور او د صناعیه و آلاتو له مرستی (مدد) اوسپنه په هر شان سره چی غوښته کړوله او تاووله به ئی او پنډه او نری کوله او له هغی څنی به ئی څغری او نور دقیق او نفیس آلات او ادوات جوړول او پلورل (خرڅول) به یی او له هغی څخه به ئی د خپل قوت او معاش وسایل برابرول او

پر اسلامی بیت المال به ئی خپل د اعاشی بار نه غورځاوه. وائی چی کړی لرونکی څغری ډومبی
څلی د ده له لاسه ایجاد او اختراع وموندله چی ارثی او فراخی وی الله تعالی ده ته امر ورکړ
چی فراخی او ارثی څغری جوړوه! او د هغو خلقی او کړی په ښه نظم او ترتیب سره ونځلوه!
چی د خپل لویوالی - وړوکوالی او نری والی په اعتبار یو له بل سره هم متناسبی وی.

وَأَعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝

او عمل کوئ تاسی د نیکو بېشکه زه چی یم پر هغو کارونو چی کوئ ئی
تاسی ښه لیدونکی یم.

تفسیر: یعنی د دغو چارو او صنایعو په مشغولیت کښی د حقیقی منعم له یاده مه غافلېږئ! او
تل تر تله په صالحه او اعمالو کښی مشغول اوسئ! او دغه خبره په یاد ولرئ چی الله تعالی مگرد
(تول) اعمال او احوال وینی.

وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَادُوهُمَا شَهْرًا وَرَوَّاحُهَا شَهْرًا وَأَسْلَنَّا لَهُ عَيْنَ الْقَطْرِ

او (مسخر کړی مو و) سلیمان ته باد (د) سبائی (منزل) د هغه (د) یوی
میاشتی او (د) بیگائی (منزل) د هغه د یوی میاشتی (لاره) وه او بهولی مو
وه د ده دپاره چیننه د ویلیو کریو شویو مسو،

تفسیر: د حضرت سلیمان علیه السلام داسی یو تخت و چی په فضا کښی الوته او دی به ئی له
شام څخه یمن ته او له یمن څخه شام ته رساوه الله تعالی د سلیمان دپاره باد تابع او مسخر
کړی و نو ځکه د باد وسیله به ئی د یوی میاشتی مسافه (واتن) په نیمه ورځ کښی طی کوله د
«انبیاء» او د «نمل» په سورتونو کښی د دی څه بیان تیر شوی دی او وروسته له دی نه د
«ص» په سورت کښی ئی هم څه بیان راځی. د ویلیو کریو شویو مسو د چیننی په نسبت وائی
چی الله تعالی دغه چیننه د یمن په اطرافو کښی بهولی وه چی جناتو به هغه په قالبو او سانچو
کښی اچول او تری لوی لوی ظروف (دیکونه - لکنونه او نور) به ئی جوړول چه پر هر یوه د
هغو کښی د یوه لښکر طعام پخیده او پری خوړول کیده، سلیمان علیه السلام به لمر خاته له
«دمشق څخه روانیده د گرمی خوب به ئی د (پارس) په (استخر) کښی کاوه او شپه به ئی
زمونږ کابل ته راوړه چی د ده دغه لس ساعته منزل مساوی و له دوه میاشتی منزل سره» (روح

وَمِنَ الْجِنَّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ
عَنْ أَمْرِنَا نُنْزِلْهُ مِنَ عَذَابِ السَّعِيرِ ۝۱۲

او (مسخر کری مو و ده ته) له پیریانو هغه څوک چي کار به ئی کاوه په
مخ د ده کښی، په اذن (حکم) د رب د ده، او هر چا چي به څنگ
سرکشي وکړه له دوی له امره حکمه زمونږ (او د سلیمان اطاعت به ئی نه
کاوه) نو ویه څکوو مونږ هغه ته (په آخرت کښی) له عذاب د اور.

تفسیر: یعنی دیر پیریان چي هغه ئی په بل ځای کښی په شیطینو سره تعبیر فرمایلی دی د
معمولی چوپړانو او پندیانو په شان به په راز راز (قسم قسم) چارو او خدماتو کښی مشغول و - د
الله تعالی له طرفه دوی گرد (تول) محکوم شوی و څو سلیمان علیه السلام ته اطاعت وکړی او که
لږ څه سرکشي وکړی نو په اور کښی به غورځول کیږی.

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُونَ مِنْ مَّحَارِبٍ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ
وَقُدُورٍ رَاسِيَتٍ

جوړوه (دغو پیریانو) دغه (سلیمان) ته هر هغه شی چي ده غوښت له هسکو
(اوچتو) کلاؤ او تمثالونه او لوی لکنونه په شان د تالاو او (په شان د لویو
کلکو) دیگونو پر نغریو پراته.

تفسیر: یعنی لوی لوی مساجد - کلاوی - محلات به ئی پر پیریانو تعمیر او ودانول - او
مجسمی او تصاویر به ئی پر دوی جوړول چي ممکن په هغه شریعت کښی به دغه تصاویر نه و
ممنوع او په محمدیه شریعت کښی ممنوع درولی شوی دی او د مسو (تتو) لوی لوی داسی لکنونه
به ئی جوړول چي لکه لوی تالاو او حوض به و او داسی لوی لوی دیگونه به ئی هم جوړول چي
له خپل ځای څخه له سره نه خوځیدل او په هغه خپل ځای کښی ځای په ځای باندی کیدل.

اعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ ۝۱۳

(و فرمایل مونږ) عمل کوی (د نیکیو - ای) آل د داؤده ! دپاره د شکر، او لږ دی له بندگانو زما شکر ایستونکی (احسان منونکی).

تفسیر: یعنی ای د داؤد کورنی! د دغو عظیم الشانو انعاماتو او احساناتو شکر اداء کوی محض په ژبه سره نه بلکه په عمل سره هم داسی کار وکړی چی له هغو د الله تعالی شکر ایستل مترشح وی. خبره دا ده چه الله تعالی لږ ډیر احسان خو پر هر چا کوی لیکن پوره شکر ایستونکی بندگان ډیر لږ دی کله چی لږ دی نو قدر به ئی زیات کیږی لهذا کامل شکر ایستونکی شی! او خپل قدر او منزلت زیات کړی! دغه خطاب د داؤد علیه السلام کورنی او تېر ته دی. څکه علاوه پر نورو مستقلو احساناتو پر داؤد علیه السلام باندی احسان من وجه پر گردو (تولو) احسان دی. وائی چی داؤد علیه السلام د خپل گردی (تولی) کورنی دپاره داسی د اوقاتو تقسیم جوړ کړی ؤ چی د هغه په اساس د شپو ورځو په څلېرویشو ساعتو کښی هیڅ یو وخت داسی نه ؤ چی د ده له کورنی ځنی به یو نه یو تن د الله تعالی په عبادت کښی مشغول او لگیا نه وو.

فَلَمَّا قُضِيَ عَلَيْهِ الْهُتُ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ
الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنَّ أَنْ لَوْكَانُوا
يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِئُوا فِي الْعَذَابِ الْمُبِينِ ۝۱۳

پس کله چی حکم وکړ مونږ پر سلیمان د موت (او دی مړ ولاړ وو، تکیه پر همسا یو کال) نو هیچا خبر کړی نه ؤ دغه پیریان په مرگ د دغه (سلیمان) مگر چنچی د ځمکی (وینو) چی وئی خوړه همسا د ده پس کله چی ولوید (سلیمان پر ځمکه) نو معلوم شو پیریانو ته دغه که چیری وی چی پوهیدی په (علم د) غیب نو نه به ئی تیراوه (سلامت یو کال) په تکلیف مشقت سپکونکی کښی.

تفسیر: کله چی حضرت سلیمان علیه السلام پر پیریانو د بیت المقدس په تجدید کښی مشغول او لگیا وو مطلع شو چی زما د موت نیټه رانژدی شوی ده نو پر پیریانو ئی د خپل ځان دپاره یوه د بلورو داسی مانی جوړه کړه چی د هغی منځنی سطحه له ورا ښکاریده بیا سلیمان علیه السلام په هغی کښی ننوت او دروازی ئی پر ځان پسې وترلی او لکه چه د دوی عادت وو چی تر څو شو میاشتو پوری به په خلوت کښی د الله تعالی په عبادت کښی مشغول وو بیا په داسی

یو وضعیت د رب العزت په عبادت کېنې مشغول شو چی د قومی په حالت پر خپله همسا باندی ئی تکیه لگولی وه کله چی پرېستی د دوی روح هم قبض کړ د دوی مبارک نعش په هم دغه وضعیت ولاړ پاتی ؤ - او هیڅوک د دوی پر وفات متحسس نه شول. د دوی د وفات څخه وروسته تر ډیر مدت پوری پیریان په هم هغه شان پخپلو تعمیریه امورو مشغول وو کله چی تعمیرات سم له سلیمانی نقشی سره پای (آخر) ته ورسیدل نو د هغی همسا په بیخ کېنې چی دوی د هغه پر موازنه ولاړ وو د لرگی چنجی (وینه) ولگید او هغه ئی وخوره او دوی ولید نو دلته د دوی وفات پر گردو (تولو) منکشف شو په دغه سره جناتو ته د دوی د غیبی امورو د پوهیدلو حقیقت هم ورښکاره شو پر پیریانو باندی معتقدو انسانانو ته هم دغه خبره څرگنده (ښکاره) شوه که دغه پیریان پر غیبیه ؤ امورو پوهیدی نو څرنګه په دغه ربړ (زحمت) او تکلیف کېنې به بلا موجب پاتی کیدل او لازم وو چی د سلیمان علیه السلام پر وفات له مطلع کیدلو سره متصله به ئی له کاره لاس اخیست له دی نه دا هم ظاهره شوه چی د شیاطینو او د نورو تسخیر د حضرت سلیمان علیه السلام کسبې کمال نه ؤ بلکه محض د الله تعالی فضل وو چی که اراده ئی فرمایلی وی نو هغه ئی د ده له تابوت سره هم قائم ایښودی شوی کوم انعامات چی پر حضرت سلیمان علیه السلام د ده په ژوندون کېنې کړی شوی وو دغه د هغه تکمیل شو چی وروسته د دوی له موت څخه هم تر یوه ضروری حد پوری جاری کیښود شی. او دغه رابنویلی شوی دی چه د انبیاوو د شروع کریو کارو تکمیل الله تعالی په څه تدبیر سره پوره کوی. (ربط) تر دی ځای پوری د ځینو منیبانو او شاګرانو بندګانو ذکر وو. وروسته له دی نه د یوه معرض او شکر نه کوونکی قوم (سبأ) ذکر کاوه شی چی د ډیر عیش، رفاهیت او خوشالی او فارغ البالی څخه وروسته د کفر او ناشکری په سزا کېنې تباہ کړ شو. دغه قوم د یمن ډیر داسی دولتمن او ذی اقتدار قوم ؤ چی تر سلهاوو کلونو پوری ئی په ډیر ښه جاه او جلال پر هغه مملکت کېنې حکومت کاوه له هم دغو ځنی یوه هم هغه ملکه (بلقیس) وه چی د هغی د حاضریدلو ذکر د حضرت سلیمان علیه السلام په دربار کېنې په خوا له دی نه د (النمل) په سورت کېنې تیر شو - ښائی چی دلته وروسته له سلیمان علیه السلام د (سبأ) ذکر په هم دغه تناسب سره هم شوی وی.

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِهُمْ آيَةٌ جَاءَتْهُمْ مِنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ

خامخا په تحقیق وه خلقو د سبا ته په ځای د هستوګنی د دوی کېنې یوه لویه نښه چی (هغه لویه نښه) دوه باغونه دی له ښی او کین (طرف د مینو د دوی).

تفسیر: یعنی د باغونو دوه طویلی سلسلی په ښی او کین لوری اوږدی تر څو میلو پوری پرتی

وی که دوی پوهیدلی نو د الله تعالی د رحمت او د قدرت هم دغه نښه د ایمان راوړلو او شکر گزار کیدلو دپاره کافی وه .

كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلَدَةً طَيِّبَةً وَرَبُّ غَفُورٌ ۝۱۵

(ووبلی شو دوی ته) خورئ تاسی له رزق روزئ د رب خپل او شکر ویاسئ دغه (الله) ته، (دا) بلده ښار دی ډیر پاکیزه او (دغه رب د تاسی) رب دی ډیر ښونکی (د شکر کوونکیو).

تفسیر: گواکي دغه نښی ئی د حال په ژبه سره ویلی چی د خپل رب له دغو در کریو شویو نعمتونو څخه متمتع او گتور شی! او د دغه حقیقی منعم شکریه په ښه شان سره اداء کړئ! د کفر او عصیان په اختیارولو سره مه ناشکره کیږئ! یا لکه چه د ځینو اسلافو قول دی چه د انبیاء په ژبه به الله تعالی دغه هدایت دوی ته ورکړی وی وائی چی دیارلس تنه انبیاء د دغه قوم په طرف لیږلی شوی وو - که دغه صحیح وی نو د حضرت مسیح څخه به پخوا دوی راغلی وی او د دوی وارثان به هم وروسته له دوی نه د دغه قوم تر بربادی پوری دوی پوهولی وی والله اعلم. د «ارض القرآن» مصنف د «سبا» د عمارتونو د ذکر په منځ کښی لیکي چی «د دغو عماراتو په سلسله کښی یو شی د اوبو بند هم دی چی هغه ته حجازی عرب «سد» او یمنی عرب «عرم» وایی. په عربستان کښی دایمی بهیدونکی سیند نشته - اوبه له غرونو څخه بهیږی او د شگو په کوریو کښی وچیږی او بی له دغه چی د زراعت او د نورو په درد وخورئ ضائع او ابته (خراب) کیږی. د «سبا» واکدارانو په مختلفو مواقعو او ځایونو کښی د غرونو او بیدیاو او خورونو په منځ کښی لوی لوی بندونه جوړ کړی وو چی په هغو کښی به اوبه دریدلی او حسبالضرورت د زراعت په کار ورتلی - د «سبا» په مملکت کښی دا شان په سلهاو مختلف بندونه و. په دغو گردو (تولو) کښی له تولو څخه مشهور بند د «سدالمارب» بند وو چی د دوی په دارالسلطنت «مارب» کښی واقع وو د مارب د ښار په جنوب کښی په ښی او کین طرف کښی دوه غرونه دی چی په «جبل الابلق» سره مشهور دی د «سبا» کاردارانو د دغو دواړو غرونو په منځ کښی نژدی په سنه ۱۴۰۰ قبل الهجرت کښی دا «سد المارب» تعمیر کړی وو دغه بند نژدی یو سل او پنځوس فیته طویل او پنځوس فیته عریض یو لوی دیوال وو. د دغه بند اکثره برخه اوس نریدلی ده خو بیا یو ثلث برخه یی لا هم باقی ده. یوه اروپائی سیاح (ارناډ) د هغه پر موجوده و حالاتو یو مضمون په «فرنچ ایشیا تک سوسایتی جرنل» کښی لیکلی دی او د هغه موجوده نقشه ئی په خورا (ډیر) عمدگی سره تیاره کړی ده پر دغه دیوال کښی ځای په ځای داسی کتبات او لیکنی دی چی هغه گردی (تولی) لوستلی شوی هم دی د دغه سد په پاسنیو او لاندنیو برخو کښی ډیری زیاتی کرکی هم وی چی حسبالضرورت به مفتوح او

مسدودی کیدی د «سد» په ښی او کینه خوا په مشرق او مغرب کښی دوه لونی دروازی وی چی د هغو په وسیله به اوبه تقسیمیدی او د ښی او کښی خوا ځمکی پری اوبه کیدی د اوبو رسول په دغه انتظام او ترتیب په دغو ښکلو او ښورو ځمکو کښی په ښی او کښی په دواړو جوانبو کښی په دریو سوو مربعو میلو کښی تر سلهاو کړوهو پوری ونی غنی - باغونه - ځنگلونه - او د جنت په شان مناظر تیار شوی ؤ چی په هغو کښی له هر دوله (قسمه) میوی - دانی او معطری ونی حاصلیدی قرآن الکریم د «جنتان عن یمین و شمال» په ویلو سره د هم دغو باغونو په طرف اشاره فرمائی یونانی مؤرخ (اگاتهرشیدس) چی په ۷۶۶ قبل الهجرت کښی د سبا معاصر ؤ بیان کوی چی سبا د عربو تکه شنه ودانه او خرویه سیمه ده چی په کښی ډیری ونی او بیسماره میوی دانی پیدا کیږی په هغو ځمکو کښی چی د سیند په دواړو جوانبو کښی پرتی دی ډیری ښکلی او ښایسته ونی ولاری دی د دغه ملک په داخلی برخه کښی د بخوراتو او د دارچینی او د کجورو او د هندی تمرو او د نورو خورا لوری او گنی ونی او لوی ځنگلونه شته او له دغو ونه څخه ډیر زورور او خوندور عطریات او ښی ورمی (بوئی) پورته کیږی د ونو د اقسامو او انواعو د کثرت او تنوع له سبب د دوی د اصنافو او د اجناسو نومونه یادول او د دوی تعریف او پیژندگلوی کول سخت او مشکل دی هغه ښه ورم او معطره هوا چی د دغو گڼو ځنگلو څخه پورته کیږی هغه د جنت له خوشبوئی او رائحی څخه کمه نه ده او د هغو تعریف په الفاظو سره نشی کیدی هغه اشخاص چی له دغو ځمکو څخه لری له ساحله تیریږی هغوی هم هر کله چی د ساحل له جانبه هوا وچلیږی له دغی خوشبوئی څخه محظوظ او مسروریږی او داسی ښکاری لکه چی ژوندون له اوبو څخه لطف او حظ اخلی او دغه تشبیه هم د ده د لطافت او نزاکت د قوت په مقابل کښی ناقصه ده. (آرتی مید روس) چی د سبا د عهد په آخر کښی اوسیده لیکي چی «د سبا باچا - او د ده ایوان په «مآرب» کښی دی چی په یوه له ونو ځنی دک او د (ښځو) د عیش او عشرت لوړ (اوچت) ځای کښی واقع دی» الغرض د شینوالی شته والی مورتیا خورویتیا - ودانی - هوسائی (آرام) - عیش - عشرت او د هوا اعتدال په سبب «مآرب» د هم دغه کلام مصداق وو ﴿بَلَدًا طَيِّبَةً وَرَبُّ غَفُورٌ﴾ له رب غفور څخه دغه طرف ته اشاره ده چی ته له خپله جانبه شکرگزاره اوسه! که د بشریت په مقتضاء څه نقص او تقصیر پاتی شی نو الله تعالی پر وړوکو وړوکو خبرو دومره سخت نیول نه کوی او په خپلی مهربانی سره ئی معافوی. د ده د نعمانو شکر «کما کان حق» د چا له لاسه پوره کیدی شی؟.

فَاعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ
جَتَّتَيْنِ ذَوَاتِ اَكْلِ خَبَطٍ وَاَثِلٍ وَشَيْءٍ مِّنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ۝۱۶

پس وگرزیدل (له شکره او له دعوته د انبیاو اهل د سبا) پس ومولېږه پر دوی

سیلاو د یوه زورور خوړ او بدل ورکړ مونږ دوی ته په غای د دوو باغونو د دوی کښی دوه باغونه نور خاوندان د میوو بی مزی ترخو او د ښوره گزه او یو قدر له بیرو هم خو ډیر لږ

تفسیر: یعنی پندونه او نصائح ئی په خپلو غوږونو کښی ونه نیول، او د حقیقی منعم له شکر ایستلو څخه ئی مخ واړوه نو بیا مونږ دوی باندی د اوبو عذاب ولیږه او هغه بند ونږیده او هغه گرد (تول) باغونه، غمکی تر خړو اوبو او خټو لاندی دوب شول او د هغو ښائسته ؤ او خوندورو - اعلیٰ - نفیسو میوو او ثمراتو په غای ډیر خراب او ښکته ونی او اغزی او د سوځولو وړ څنگلونه زرغونه شول، کوم غای کښی چی راز راز (قسم قسم) انگور (کور) او عدیم المثال خرما، کجور او د نورو ثمراتو اقسام پیدا کیدل او نعماتو او د ښکلو انواعو څخه دک او خړوب - او په اصنافو د پیداوارو او محاصیلو کښی معلو او ماروب ؤ اوس ماسوا د هغو بیکاره ونو څخه چی محصولات ئی خراب او میوی یی ترخی او بی مزی دی او له یو قسم ښوره گزه څخه پرته (علاوه) چی د هغی پانی سپینی دی - او یو قدر له بیرو غنی خو ډیر لږ او نورو بدرنگو او بد خوندو او بدبوو ونو څخه بل هیڅ شی هلته نه لیده کیږی، دغه غای ته باغ ویل تش دپاره د مشاکلت دی او د دغه لږ بیرو نوری بیکاره ونی د پاتی کیدلو څخه مطلوب تذکر او یادونه ده خو د هغو پخوانیو په زړه پوری شیونو او ودانیو واقعات له افکارو څخه هیر نشی. دغه واقعه د حضرت مسیح او د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په منځ زمانه کښی واقع شوی ده. د قدیمه و آثارو محققینو په لاس کښی د «ابرهت الاشرم» د زمانی یوه لویه کتیبه د سد العرم د بقیه دیوال څخه لویدلی ده چی په هغه د دغه بند د نریدو پېښه مذکوره ده مگر دغه غالباً د دغی واقعی څخه د وروستنی زمانی قصه ده چی د هغی ذکر په قرآن کښی مذکور دی والله اعلم.

حضرت شاه صاحب لیکي کله چی الله تعالیٰ اراده وکړه چی پر اهل السبا عذاب او بلا نازله شی نو د بیدیا لوئی ړندی مړی (کور موش) ئی پری مسلطی کړی او دغو د بند په بیخ او تاداو کښی ئی لوی سوری وکینودل چی د هغه په اثر یو غلی یو لوی سیلاو او څپان تولید شو او هغه بند ئی مات کړ - دغه اوبه د عذاب وی نو ځکه پر هره غمکه چی دریدی هغه به ئی له فصل او کر څخه ایسته - وائی چی د دی بند د ماتیدلو یوه کاهن په خوا ویل کړی وو چی د هغه په اثر ډیر خلق له هغه وطن څخه د باندی وتلی ؤ - او هغه کسان چی هلته پاتی ؤ هغوی ته د هغو ښو او ښکلیو باغونو په عوض دغه خرابی او لا یعنی ونی او اغزی ورباتی شول والله تعالیٰ اعلم.

ذَلِكَ جَزَاءُ مَن كَفَرَ وَأَهْلًا يُجْزَىٰ إِلَّا الْكُفُورَ ۝۱۴

دغه (عذاب) جزاء ورکړه مونږ دوی ته په سبب د هغه چی کافران شوی ؤ، او

آیا جزا ورکوو (یعنی نه ورکوو) مگر نا شکری ته

تفسیر: دغسی لویه سزا لویو ناشکرانو ته ورکوله کیږی له کفر څخه بله ناشکری څه ده؟ د «نمل» په سورت کښی تیر شو ﴿وَجَدْنَاهُمْ قَوْمًا يَعْبُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ جزء ۱۹ (۲ رکوع) ۲۴ آیت ظاهرأ دغسی شرک به په دغه قوم کښی وروسته له بلقیس څخه پاتی وی.

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمُ الْفُرَى الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً
وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لِيَالٍ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ۝

او گرځولی وو مونږ په منع د دی (اهل د سبا) او په منع د کلیو ښارونو هغو کښی چی برکت اچولی وو مونږ په هغه کښی کلی (ښارونه) ښکاره او په اندازه کړی وو مونږ په هغو کښی منازل (د تگ او راتگ) (ومو) فرمایل چی غی راغی په دغو کلیو (ښارو) کښی د شپي او د ورځی په امان (له هر آفته)

تفسیر: برکت والا کلی د شام مملکت دی یعنی د دوی د ملک غنی د شام تر ملک پوری توله لاره مأمونه او مصونه او ودانه وه د لاری پر دواړو خواو د ودانیو او کلیو سلسله په داسی اندازه او تناسب سره موجوده وه چی مترددینو او مسافرانو ته په هر منزل کښی ځای په ځای ماکولات او مشروبات ور رسیدل او د آرامی او هوسائی (راحت) ځایونه ورمیسر کیدل د ودانیو د دغه مقاربت او پرله پسۍ د یوه څخه وروسته د بل د ژر لیدلو څخه به ئی فهم غلطیده او تری توحش - هیبت او اندیښنه به ورته نه پیدا کیده او نه د غلو او داره مارانو څخه دار او خرخشه ورته لویده - گواکی پر دغو لارو باندی تلل سفر نه - بلکه یو راز (قسم) تفریحی سیر او سیاحت ؤ د «ارض القرآن» مصنف لیکي «د سبا» دولت او ثروت - اساس یواځی تجارت ؤ. یمن له یوه جانب د (هندوستان) د سواحلو په مقابل کښی واقع دی او له بله جانب د (افریقا) د سواحلو په محاذ کښی پروت دی. طلا - دیر قیمت داره احجار - مصالح - عطریات - د هاتی غاښ او نور شیان له حبشی او هندوستان څخه برابر په (یمن) کښی ښکته کیده - او له دی ځایه (سبا) ته پر اوبانو او نورو بودگانو باریدل د (بحر الاحمر) پر سواحلو له حجازه تیر شوی شام او مصر ته وړل کیدل. قران مجید دغه لره په امام مبین یعنی ښکاره لاری سره موسومه او د دغه سفر نوم ﴿رَحَلَةَ الْبَتَّةِ وَالْقَيْنِ﴾ - د ژمی او د وږی کوچ) ایښی دی چی د قریشو له خوا جاری شوی ؤ. د دغو تجارتی جوړو تگ راتگ له سببه له یمن څخه تر شام پوری د ودانیو یوه لویه سلسله قائمه وه چی په هغو کښی بی له کوم خوف او خطر په دیر سکون او اطمینان سره

مسافرت کیده یونانی مؤرخ (اراکوستهنس) د ۸۱۶ کال قبل الهجرت په احوالاتو کښې داسې بیان کوی چی له «حضر موت» څخه د «سبا» تر ملک پوری د شلویشو ورځو لاره ده او له «معین» څخه سوداگران تر ایله (عقبه) پوری په اويا ورځو کښې رسیږی.

فَقَالُوا رَبَّنَا بَعْدَ بَيْنِ أَسْفَارِنَا

پس وویل دوی ای ربه زمونږ لریوالی پیدا کړه په منع د منازلو (د سفرو) زمونږ کښې

تفسیر: دغسې به ئی د حال په ژبه سره ویلی وی او ممکن دی چی د قال په ژبه سره ئی ویلی وی چی ای الله! په داسې صورت سره په منزل او مسافرت کښې څه مزه او خوند نه وی که منازل لری وی او د لاری په شاوخوا کښې ودانی نه وی انسان ته د لوری او تندي څخه تکلیف وررسیده نو هلته په مسافرت کښې لذت او خوند سړی ته حاصلیدی. حضرت شاه صاحب لیکي «په آرامی کښې دوی مست او مغرور شول او له ډیری مستی اوس ځان ته تکلیف غواړی لکه چی د نورو ملکونو له احوالاتو څخه دوی مطلع کیدل چی هلته په سفر کښې اوبه نه پیدا کیږی، د ودانی او کلی اثر او پته بیخی نه ښکاري هم هغسې ښائی چی مونږ هم پخپلو مسافرتو کښې وگورو. دغه لویه ناشکری ده لکه چی بنی اسرائیل له «من» او «سلوی» څخه ماړه او د هوگی او پیازو په فکر کښې ولویدل»

وَزَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَبَعَثْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَرَّقْنَاهُمْ كُلَّ مَرْقٍ

او ظلم وکړ دوی پر ځانونو خپلو (چی راحت ئی بدل کړ په زحمت) پس وگرځول مونږ دغه (اهل السبا) قصی افسانې او تار په تار کړل مونږ دوی په پوره تار په تار کیدلو.

تفسیر: یعنی مونږ د دوی شیرازه وشلوله او هغوی مو سره تیت او پرک (منتشر) کړل د دوی اکثره خاندان او کورنی یو جانب او بل جانب ته کډی وکړی او منتشر شول - او یو ملک او بل ملک ته لاړل د دوی د ودانیو نوم او نښه د غلط حرف په شان بیخی د ځمکې له مخ څخه محو او لری شوه اوس تش د دوی قصی باقی پاتی دی څو ئی خلق واورې او تری پند او عبرت واخلي. د دوی عظیم الشان تمدن او شان او شکوه گرد (تول) له خاورو سره گډود شول. د «ارض القرآن» خاوند د دوی د زوال او سقوط توجیه داسې کوی چی «یونانیانو او رومیانو په مصر او شام قبضه وکړه او د افریقای او هندوستان تجارت ئی د بری لاری په ځای پر بحری لاره

شروع او منتقل کر - او تول اموال ئی د بیړیو په وسیله له سری بحیری څخه د مصر او شام پر سواحلو کوزول - نو د دغه بحری لاری د سلسلی د قائمیدلو په اثر له یمن ځنی تر شام پوری د بری لاری او د دی د هغو منازلو دوری ئی پورته کړی - او د هغه تولی نوی ودانی سپیری او وېجاری شوی» د «ارض القرآن» مصنف دغه توجیه د «مولر» له تحریره اخیستی ده. ممکن دی چی د تباهی او انتشار یو ظاهری سبب هم دا وی مگر پر دغه ئی حصول صحیح نه دی.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ۱۹

بیشکه په دغه «تمزیک د سبا» کښی خامخا لوی دلائل (د عبرت) دی دپاره د هر ښه صبر کوونکی دیر شکر کوونکی.

تفسیر: یعنی د دغو حالاتو له اوریدلو څخه ښائی عقلمن سری پند او عبرت حاصل کړی! کله چی الله تعالیٰ ارتوالی عیش او عشرت ورپه برخه کړ نو د هغه شکریه دی په ښه شان سره اداء کړی! او که څه تکلیف او مصیبت پری راشی نو د صبر او تحمل لاره دی غوره کړی! او له الله تعالیٰ څخه دی توفیق او مدد وغواړی!

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ۲۰

او خامخا په تحقیق رښتیا وموند پر دوی ابلیس گمان خپل پس متابعت وکړ دوی تولو د دغه (ابلیس) مگر یوی فرقې (چی هغه فرقه ده) د مؤمنانو

تفسیر: په رومبی ورځ کښی ابلیس په تخمین او اتکل سره ویلی ؤ ﴿لَا تَتَّبِعَنَّ دُمُورَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ جزء ۱۵ (د اسراء (۷) رکوع ۶۲ آیت) ﴿ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِّنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ﴾ جزء ۸ (د اعراف ۲ رکوع) ۱۷ آیت دغه پاس «من» بعضیه نه دی بلکه بیانیه دی.

وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُوْمِنُ بِالْآخِرَةِ
مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ۝

او نه ؤ دغه (ابلیس) ته په دوی څه تسلط مگر خاص دپاره د دی چی معلوم کړو (په علم الشهود) سره هم هغه څوک چی ایمان راوړی په آخرت له هغه چا څخه چی هغه له دی آخرت څخه په شک کښی وی، او رب ستا پر هر څیز باندی ښه ساتونکی دی.

تفسیر: یعنی شیطان ته دغسی کوم قوت او قدرت نه ؤ حاصل چه لکه په لاس واخلی او په زور او جبر سره خلق له سمی لاری څخه منع کړی او ونی ښوی. هوا لمسول - غلول - او تیر ایستل کوی - او دغومره قدرت څکه شیطان ته ورکړی شوی دی چی د بندگانو امتحان او ابتلاء هم منظوره وه خو وکتل شی چی کوم یو پر آخرت یقین لری؟ او د الله تعالیٰ په فکر - ذکر او یاد کښی دوام کوی؟ او کوم یو په دنیوی لومه کښی ښلی؟ او له خپله انجامه او خاتمی څخه غافله کیږی؟ او له خپله ځانه ناپوه او بیوقوفه جوړوی؟ یا په چم چل او فریب غولیدوی د الله تعالیٰ د حکمت اقتضاء هم دغه وه چه په دنیا کښی د انسانانو دپاره د دواړو خواؤ د تللو لاری خلاصی او ارتی وپرانستلی شی لکه چه پخوا له دی نه په څو ځایونو کښی پر دغه موضوع تقریر لیکلی شوی دی داسی نه دی چه (معاذ الله) الله پری نه دی خبر - او په بی خبری کښی شیطان کوم بنده له لاری څخه بی لاری کوی یا ئی تبتوی ښه پری وپوهیږه چی هر شی د الله تعالیٰ تر محیط نظر لاندی دی، تل تر تله د گردو (تولو) احوالو او شیونو نظارت او مراقبت کوی. هر چاته چه هومره آزادی او واک (اختیار) ورکړی هغه د ده له عجزه او سغه نه دی بلکه د ده د حکمت او مصلحت په بنا دی.

قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍَ وَمَا لَهُ
مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ۝ وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ ۝

ووايه (ای محمده! دوی ته) چه وپولي تاسی هغه معبودان چه گمان به کاوه تاسی (په دوی د خدایانو) غیر له الله چه نه لری دوی اختیار په اندازه د

یوی ذری (نه) په آسمانونو کښی او نه په ځمکه کښی او نشته (دغو معبودانو) د دوی ته په دغو (علویاتو او سفلیاتو) کښی څه شرکت او نشته دغه (الله) ته له دوی نه هیڅ مددگاره او نه رسوی هیڅ نفع شفاعت سپارښت په نزد د الله کښی مگر (شفاعت) د هغه چا چه اذن ورکړی (الله) هغه ته،

تفسیر: دغه «زعمتم» په اصل کښی «زعمتموهم آله» ؤ ځکه چه «زعمتم» دوه مفعوله غواړی او دلته یو ئی هم نشته بیا مفعول اول چه ضمیر عائد دی حذف شو دپاره د دی چه طول د موصول له صلی نه راغلی دی او دی فضله دی او مفعول ثانی چه «آله» دی هغه هم حذف شو او په ځای د هغه دوه صفته قائم شول چه هغه ﴿مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَسْلُكُونَ﴾ الآية - دی» له دی ځایه د مکي معظمی مشرکینو ته خطاب دی چه د هغوی د تنبیه لپاره د «سبا» قصه واوروله شوه یعنی ماسواء الله څخه پر هغو شیانو چی تاسی د خدائی گمان کوئ نو لږ شانی د کوم ضرورت - احتیاج او اړتیا (مجبورئ) په وخت دوی وېولئ! تر څو ولید شی چی هغوی تاسی ته څه نفع رسولی شی؟ او څه په کار مو درځی؟ یعنی دغه مسکینان د تاسی څه په کار درځی چی په آسمان او ځمکه کښی د یوی ذری په اندازه هم د مستقل واک او اختیار خاوندان نه دی بلکه بتان خو غیر مستقل اختیار هم نه لری نه په اسمان او نه په ځمکه کښی دوی څه شرکت لری، نه الله تعالی د کوم کار په انجام کښی د بل چا امداد او معاونت ته څه ضرورت لری، چی دوی د هغه معین او مددگار وگرځی او څه حقوق ځان ته حاصل کړی د الله تعالی دربار هغه اعلی او ارفع ځای دی چه خورا ډیر مقربین هم هلته د دغی خبری طاقت او توان نه لری چه بی د الله تعالی له اذنه او رضاء د چا د شفاعت او سپارښت په نسبت یو حرف هم له خپلی خولی څخه وویستلی شی. د الله تعالی د انبیاء اولیاء او د پرېتو شفاعت هم یواځی د هغو کسانو په حق کښی نافع واقع کیدی شی چی د هغو په نسبت د الله تعالی له خوا د شفاعت اذن او حکم ورکړی شوی وی. او ویره د ملائکو او د شافع او د مشفوع او د اهلالمحشر به باقی وی.

حَقِّ إِذَا فِرَّ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ
وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾

تر هغه پوری کله چی پورته کړه شی ویره له زړونو د دوی وائی دوی (په خپلو منځو کښی) چی څه (حکم) وفرمایل رب ستاسی؟ نو وائی دوی چی حق ئی (وفرمایل) او هم دغه (الله) ډیر پورته او ډیر لوی دی.

تفسیر: دغه ئی د پرېتو حال وفرمایه چه تل د ده په دربار کښی حاضری دی کله چی له پاسه

د الله تعالى حکم نازلیدوی نو داسی غو ترې پورته کیږی لکه چی پر صافو او ښویو تیږو (گتو) کوم لوی څنځیر په شدت سره راښکودل شی ضائی اتصال او بساطت ته شی د قرب الی الفهم کولو دپاره دغه تشبیه ورکړی شوی وی. پرېستی له دهشته او خوفه او رعبه سره لرزیږی او په دغه حال کښی چه تسبیح کوونکی وی سر په سجده لویږی - کله چی دغه حالت مرفوع شی - او زړونه شی تسکین او آرام ومومی او د ملک‌العلام کلام نازل شی نو پرېستی یو له بل څخه پوښتنه کوی چی څه حکم صادر شو؟ پاسنی پرېستی ښکتنو پرېستو ته درجه په درجه د هغه حکم نقل اوړوی چی د الله تعالى له حکمته سره سم او موافق او لا له پخوا د هغه قاعده او ضابطه ورته معلومه وی او هم هغسی حکم صادر شوی وی. ظاهر دی چه هلته د معقولی او واجبی خبری څخه ماسوا بل څه شی نشی کیدی پس هغه لوی ذات چی د ده د علو او عظمت داسی کیفیت وی څه وخت چی دی حکم صادروي نو مقربین د ده د هیبت او جلال په داسی وضعیت او حال مبتلا کیږی نو هلته به څوک دومره همت وکړی شی چی په خپل سر د بل چا شفاعت ته ودریږی. تنبیه: د دی آیت نور تفسیر هم کړی شوی دی چه د هغه په نسبت حافظ ابن حجر رحمة الله علیه داسی لیکي «وجميع ذلك مخالف لهذا الحديث الصحيح (الذي في البخاري) والاحاديث كثيرة تؤيده فتح الباری».

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ

ووايه (ای محمده! دوی ته) چی څوک رزق درکوی تاسی ته له (جانبه د) آسمانونو او ځمکی؟ ووايه (ای محمده! د دوی په ځای ته په خپله) چی (خاص رزق راکوی تولو ته) الله.

تفسیر: یعنی له اسمانه او له ځمکی ځنی رزق او روزی د وساتلو او د سامانونو تهیه او برابرول یواځی د هم هغه لوی الله په واک (اختیار) او قبضه کښی دی چی پر هغه مشرکین هم اقرار کوی لهذا تاسی وفرمایي چی دغه مسلمه خبره خو تاسی هم راسره منی نو بیا په الوهیت کښی نور شرکاء له کومه شول؟ او بیا داسی هم ورته ووايه ای محمده! چی

وَإِنَّا أَوَّلًا كُمْ لَعَلَّ هُدَىٰ أَوْفَىٰ ضَلِيلٍ مُّبِينٍ ۝

او بیشکه مونږ (چی مؤمنان یو) او تاسی (چی منکران یی) خامخا پر سمی صافی لاری کښی یو؟ یا په گمراهی ښکاره کښی یو؟ (وروسته به معلومیږی).

تفسیر: یعنی دغه دواړه فرقی خو رښتیا نه وائی (که نه د نقیضینو اجتماع لارمیږی) یقیناً په

دواړو کښی یو دروغجن - او بل رشتین دی نو لا سم دی چی غور او دقت وکړی! او رښتیا خبره ومنی! په دغه کښی د هغه ځواب دا دی چه ځینی خلق داسی وائی «خانه! د دغو دواړو فرقو په منځ کښی له قدیمه راهیسی هم دغه وضعیت دوام لری نو په دغه کښی د جگړو کولو څه ضرورت دی؟» او په دغه سره ئی دا راوښودل چه یوه قرقه خو هر ورو (خامخا) خطا کاره او بی لاری ده باقی په تعیین نه کولو د هغه کښی یو حکیمانه حسن الخطاب دی یعنی درواخلی! مونږ له خپله جانب هیڅ نه وایو تاسو خو په خپله پوهیږئ چی یو جانب هر ورو (خامخا) پر غلط ټینگ ولاړ دی دغه پاس دلائل خو مو واوریدل نو اوس تاسی به له خپله ځانه سره فیصله وکړئ چی کومه یوه پر غلطی ولاړه ده؟ گواکی له مخالف سره په نرمی خبری کوئ او ورته فرصت او موقع ورکوئ چه په دغه مورد کښی په خپل نفس او ځان کښی غور او دقت وکړی.

قُلْ لَا تَسْأَلُونَنَا عَمَّا آجُرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ
بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) وبه نه پوښتیدلی شی تاسی له هغو بدیو چی کړی وی مونږ او (هم داسی) نه به پوښتیدلی کیږو مونږ له هغو بدیو چه کوئ ئی تاسی ووايه (ای محمده!) چی جمع به وکړی په منځ زمونږ کښی رب زمونږ بیا حکم (فیصله) به وکړی په منځ زمونږ کښی په حق سره او هم دی دی ښه فیصله کوونکی ښه عالم.

تفسیر: هر یوه ته لارم دی چی د خپل آخرت فکر او اندیښنه وکړی! هیڅ یو به د بل د تصور او د غلطی ځواب نه ورکوی که د داسی صافی خبری له اوریدلو څخه وروسته بیا هم تاسی پر خپل حال د غور او دقت کولو دپاره نه تیاریږی نو په یاد ئی ولری چی مونږ پر تاسی د حجت اتمام کړی دی - او د حق خبره مو در رسولی ده - اوس تاسی به په خپله د خپلو اعمالو ځواب ورکوئ او پر مونږ هیڅ قسم ذمه واری نه ده عانده - او نه په دغسی یو حالت کښی به زما او ستاسی په منځ کښی کومه وسیله او واسطه پاتی وی. د الله تعالی د لقاء او رضاء د حصول لپاره هر یوه ته بیل بیل لارم دی چی د خپلو ځانونو فکر او اندیښنه وکړی! - ځکه چه الله تعالی به کرد (تول) مخلوقات سره یو ځای او هر یوه ته به بيله بيله برابره سزا او جزاء سم له عدله او انصافه سره ورکوله کیږی.

قُلْ أَرُونِي الَّذِينَ ادَّعَوْنَ بِشُرَكَائِهِمْ

ووايه (ای محمده! دوی ته) چه راوښی ماته هغه (معبودان) چی پیوست کری
دی تاسی له دغه (الله) سره شریکان؟ (په عبادت کښی)

تفسیر: یعنی لږ خو ئی راوړاندی کړئ! چه دغه کوم پر موجود دی چی د الله تعالی په الوهیت
کښی مداخله او مشارکت لری؟ چی مونږ ئی هم وگورو چی په هغو کښی څه صلاحیت شته؟ او
د کومو اختیاراتو خاوندان دی؟ آیا تاسو به مونږ ته د تیږو (گټو) دغه له خپله ځانه توږلی او
تراشلی بتان راوړاندی کوی؟

كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۲۴﴾

نه ده داسی (او هیڅوک لایق د شرکت نه دی له الله سره)، بلکه هم دغه الله
دی ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چی هر کار په
تدبیر او مصلحت سره کوی)

تفسیر: یعنی له سره به تاسی داسی کوم موجود او هستی نشی راوړاندی کولی. په دغو اوصافو
سره موصوف ذات خو یواځی الله تعالی دی چی واحد احد - زبردست - قادر - قاهر - غالب او
د اعلیٰ درجی حکمت قدرت علم او حکم خاوند دی او گرد (تول) د هغه په مقابل کښی مغلوب
او مقهور دی.

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا قَاهٍ لِلنَّاسِ بِشِيرَآوَنِيٍّ ۖ إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۲۵﴾

او نه ئی لیږلی مونږ ته مگر په دی حال کښی چی جامع ئی خلقو ته زیری
ورکوونکی (د جنت مؤمنانو ته) او ویروونکی (له دوزخ کفارو ته) ولیکن
اکثر خلق (له کفارو) نه پوهیږی (په فضائلو ستا او په ردائلو خپلو)

تفسیر: دغه ئی د توحید سره د رسالت ذکر وکړ - یعنی ستاسی فرض او ستاسی له بعثت څخه
غرض دا دی چی نه یواځی عرب بلکه د دنیا گرد (تول) خلق تاسی له نیکیو او بدیو څخه
مطلع کری چی دغه تبلیغ مو تاسی وکړ هغه کسان چی خپل ځانونو ئی پری نه دی پوهولی
دوی پوهیږی او پوه سړی خو خپله نفع او نقصان سنجوی او هر ورو (خامخا) ستاسی خبری
منی. هوا مگر په دنیا کښی د جاهلانو او ناپوهانو کثرت دی د دوی په ماغزو کښی چیری د

دی خبری غای او گنجائش شته چی د داسی کاری خبری قدر وکری.

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾

او وائی (کفار له دیره جهله) کله به وی دغه وعده (د عذاب) که چیری ییئ تاسی رښتینی (په دی کښی چی عذاب به راشی نو رائی ولی!).

تفسیر: یعنی له هغی گریئ او ساعت څخه چی تاسی مو درگړده ویروئ هغه به کله راغی؟ که دغه خیره رښتیا وی نو ژر ئی راوله! او رانکاره ئی کړه!.

قُلْ لَكُمْ مِيعَادٌ يَوْمَ لَا تَسْتَخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

ووايه (ای محمده دوی ته) چی (مقرره) ده تاسی ته وعده د یوی ورځی (په نازلیدو د عذاب) چی نه به وروستی کیوئ له هغی (ورځی) یو ساعت (قدر) او نه رومبی کیوئ تاسی (تری).

تفسیر: یعنی مه وار خطا کیوئ! د هغی ورځی د راتگ وعده چی له تاسی سره شوی ده هغه ضرور راتلونکی ده او کله چی وخت راشی نو د یوی شیبی په اندازه به هم چاته وار فرصت نه ورکوی. نو د دغه ژر غوښتلو او شور او شر نښلولو په غای د دغی خبری فکر تاسی ته ضروری دی چی د هغه وختی د راتلو څخه په خوا ورته څه تیاری وکړئ!.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ

او وائی هغه کسان چی کافران شوی دی له سره به ایمان رانه وړو مونږ په دی قرآن (چی محمد ته راغلی دی) او نه پر هغه کتابونو چی راغلی دی په خوا له دی (قرآنه)،

تفسیر: یعنی منکران وائی مونږ نه قرآن منو او نه نور هغه پخوانی کتابونه لکه توریت انجیل زبور چی تاسو ئی آسمانی کتابونه گڼئ - دغه گړد (تول) سره هم هغه یو ډول (قسم) او یو شان خبری کوی - د دوی په هر یوه کښی چی وگورئ هم هغه د حساب - کتاب - قیامت - شفاعت - ثواب - او عقاب او د توحید او رسالت قصی او افسانی دی. حال دا چی بیخی مونږ د دغی شیانو منونکی نه یو - او نه پری یقین او باور لرو (العیاذ بالله).

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْجَعُ بَعْضُهُمْ
إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلُ

او که ووينی ته (ای محمده په آخرت کښی) کله چی دغه ظالمان ودرول شی
په نزد د رب د دوی (دپاره د حساب) چی اړوی به غځینی د دوی له غځینو
نورو سره خبره (داسی چی)

تفسیر: یعنی هم هغسی چی د مغلوبیت او ناکامی په اوقاتو کښی بالعموم داسی پېښی واقع
کېږی چی ناکامان د پر والی او مغلوبی اسباب او وسائل یو پر بل اړوی او یو سری خپل
مسولیت پر بل سری اچوی هم داسی په محشر کښی به کفار یو پر بل خپل بار غورځوی او
غواړی چی مجرم او ملزم ئی کړی چی د هغه تفصیل داسی فرمائی

يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضِعِفُوا الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا وَلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

وبه وائی هغه (تابعان) چی ضعیف کتلی شوی ؤ هغو (متبوعانو) ته چی تکبر
به ئی کاوه چی که نه وی تاسی (منع کوونکی مونږ لره له ایمانه) نو
خامخا وو به مونږ مؤمنان (نو خامخا وینی یو کار ډیر سختی او دغه
محذوف «لو» جواب دی)

تفسیر: یعنی هغه کسان چی په دنیا کښی له ښکتو طبقاتو څنی شمیرلی کیدل او د نورو
مشرانو متابعت به ئی کاوه دوی به پر خپلو دغو مشرانو او غتانو الزام اړوی او وائی به چی مونږ
ستاسی له لاسه په دغه غم او مصیبت کښی ککړ او اخته شوی یو که ستاسی لمسون او ممانعت نه
وی مونږ به ضرور د انبیاءو خبرو ته غور ایښود او په دغه عذاب به نه اخته کیدو.

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا الَّذِينَ اسْتُضِعِفُوا أَتَنْحَنُ صَدَدُكُمْ عَنِ
الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

وبه وائی هغه (متبوعان) چی تکبر به ئی کاوه دپاره د هغو کسانو چی

عاجزان کړی شوی وو آیا مونږ منع کړی مو وئ تاسی له سمی صافی لاری پس له هغه چی راغلی ؤ. (دغه هدایت) تاسی ته (نه دی داسی) بلکه وئ تاسی په خپله مجرمان (کافران).

تفسیر: یعنی کله چی تاسی ته حقه خبره ورسیده او پری وپوهیدئ نو بیا مو هغه ولی ونه منله؟ آیا مونږ په زور او زیادت سره ستاسی زړونه د ایمان او ایقان له قبوله اړولی ؤ ؟ پر تاسی دغه لازم ؤ چی په دغه مورد کښی مو د هیچا خبرو ته غور نه کیښوده او هېڅ پروا به مو نه وی کړی او هر ورو (خامخا) به مو حق قبلولی اوس خپله گناه او جرم په نورو ولی غورځوئ؟.

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُائِيلُ وَالْتَّهَارُ ذُتَّامُرُونَنَّا نَكْفُرُ بِاللَّهِ وَنَجْعَلُ لَهُ آندَادًا

او وبه وائی هغه کسان چی عاجزان گنلی شوی وو هغو (رئیسانو) ته چی تکبر به ئی کاوه بلکه دا فریب (ستاسی ؤ) د شپي او د ورځي کله چی امر به کاوه تاسی مونږ ته (هر وخت داسی) چی کافران شو مونږ پر الله او پیدا کړو مونږ دغه (الله) ته شریکان،

تفسیر: یعنی بیشکه چی تاسی په زوره مونږ نه وی منع کړی مگر د شپي او د ورځي په مکر او فریب او په غولونکیو تدابیرو سره مو تیر ایستلی او لمسولی او په هر وخت او په هر ځای کښی به ستاسی ښوونه او تلقین مونږ ته هم داسی وو خو مونږ د انبیاء الله له ارشاد سره سم الله تعالی په وحدانیت سره ونه منو بلکه ځینی نور مخلوقات د ده شریک او مماثل وگنو - آخر تاسی خو پوهیدئ چی ستاسی دغه د شپي او د ورځي دائمی او متوالی ترغیب او تشویق او لمسونی تر کومی اندازی پوری مونږ له لاری څخه بی لاری او پر مونږ ډیر بد اثرات غورځولی دی.

وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لِلَّهِ أَوْ الْعَذَابَ

او پته به کړی (دغه تابعان او متبوعان یو له بله) پشیمانی خپله کله چی وویښی عذاب.

تفسیر: یعنی څه وختی چی دوی له هولناک عذاب سره مخامخ کیږی تابعین او متبوعین دواړه په خپلو زړونو کښی افسوسونه او ارمانونه کوی او هر یو به دغه محسوسوی چی په رښتیا سره

زه مجرم او گناه‌گار یم لیکن له شرمه به دغه کیفیت یو بل ته نه څرگندوی (ښکاره کوی) او د شدید خوف او اضطراب له امله (وجی) امکان لری چی دوی به هم د وینا قوت او قدرت ونه لری.

وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا

او ویه گرځوو ځنځیرونه (د اور) په غاړو د هغو کسانو کښی چی کافران شوی دی (تابعان دی که متبوعان).

تفسیر: د دوی په غاړو کښی به د فولادو غاړکی او په لاسونو او پښو د دوی کښی به لوی او غټ ځنځیرونه او زولنی لویدلی وی.

هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۳۳﴾

آیا جزا به ورکوله شی دوی ته (بلکه نه ورکوله کیږی) مگر خو د هم دغو (عملونو) چی دوی کول (په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی هر هغه عمل چی مو کړی دی نن هغه د هم دغی سزا په شکل در څرگندیږی (ښکاره کیږی) نو اوس ورپه هغه دانی چی مو کړلی دی.

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿۳۴﴾

او نه وو لیږلی مونږ په هیڅ کلی (او ښار) کښی هیڅوک ویروونکی (له عذاب) مگر ویل به خوشاله (ماږه او مشرانو خلقو) د هغه (قریې) چی بیشکه مونږ په هغه څه چی رالیږلی شوی ئی تاسی په هغه شی کافران (منکران) یو.

تفسیر: په دغه سره رسول الله صلی الله علیه وسلم ته تسلی او اطمینان ورکړی شوی دی چی تاسی د معظمی مکی د رؤساو او غټانو د غاړه غړولو او سرکشی څخه مه مغوم او مه خفه کیږئ! په هره زمانه کښی د انبیاءو الله په مخ کښی هم داسی بد بخت رؤساء او مشران په مخالفت سره دریدلی دی. د دولت او ثروت نشه او د عزت او اقتدار غوښتلو جذبه د انسانانو

سترگی ړندوی او دوی پر دغه باعث کوی چی د هیچا په مقابل دی بنائی غاړه کښینږدی او د کشرانو په مجلس کښی کیناستل ځان ته عیب وگڼی نو ځکه د انبیاء ورومبی متبعین به عموماً هم دغه مسکینان او ضعیفان و کما ورد فی حدیث هرقل.

وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ﴿٣٥﴾

او ویل به دوی چی مونږ ډیر یو (له تاسی) له جهته د مالونو او د اولاد او نه یو مونږ په عذاب کړی شوی.

تفسیر: یعنی معلوم شو چی الله تعالیٰ له مونږ ځنی راضی او خوښ دی که نه دومره مال او اولاد به ئی مونږ ته ولی راکوو؟ کله چی الله له مونږ څخه خوښ وی نو مونږ د هیڅ یو آفت څخه نه ویریږو ته چتی (بیکاره) مونږ له عذابه داروی.

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

ووايه (ای محمده دوی ته) چی بیشکه رب ځما فراخوی رزق روزی دپاره د هر هغه چا چی اراده وفرمائی او تنگوی ئی (پر هر هغه چا چی اراده وفرمائی) ولیکن اکثر خلق نه پوهیږی (چی دا استدراج دی).

تفسیر: یعنی د رزق وسعت یا ضیقت د الله تعالیٰ د خوښی یا د ناخوښی دلیل له سره نشی کیدی. آیا نه گورئ چی په دنیا کښی څومره بداخلاقان - شیران - دهریان او ملحدان مزی او چرچی کوی حال دا چی هغو ته هیڅ یو مذهب هم ښه نه وائی، او ډیر متقیان - او مخلصان - د الله تعالیٰ نیک او خالص بندگان ظاهراً اوږی تری بریښد دی. نو معلوم شو چی دولت او افلاس - د رزق تزئید - یا تقلیل د هیچا د محبوب او مقبول ثوب عند الله دلیل نه دی. دغه معاملات خو پر نورو هغو مصالحو او حکمتونو مبنی دی چی پری یواځی پاک الله پوهیږی مگر اکثر خلق پر دغه نکته نه پوهیږی.

ومن الدلیل علی القضاء وحکمه

بؤس اللیب و طیب عیش الاحمق

د قضا قدر پر حکم بوله دغه یو مثال

چی پوهان وی په جنجال - ناپوهان وی دیر خوشال

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ
إِلَّا مَنْ أَمِنَ وَعَمِلَ صَالِحًا

او نه دی دغه مالونه ستاسی او نه اولاد ستاسی داسی خیز (خصلت هغه
خصلت) چه نژدی کوی تاسی په نزد زمونږ نژدی کول مگر (نژدی کوی له
تاسی) هر هغه څوک چی ایمان راوړی او کړی ئی وی ښه (عملونه)

تفسیر: یعنی د مال او د اولاد کثرت نه د الله تعالیٰ د قرب علامت دی لکه چی په پاس آیت
کښی تیر شو او نه د الله تعالیٰ د قرب حاصلولو سبب دی. بلکه بالعکس د کفارو په حق کښی
د دغو شیانو تزئید او تکثیر د دوی د بعد او د لریوالی سبب گرځی. هوا که مؤمنان خپل مال
او دولت په خیریه و امورو کښی ولگوی یا خپل اولاد ته ښه تعلیم او تربیه ورکړی او ښه ئی اهل
او صالح وپالی - نو دغسی مال او اولاد په یوه درجه د الله تعالیٰ د قرب وسیله گرځی. په هر
حال د الله تعالیٰ په دربار کښی د مال او د اولاد څه پوښتنه نه کیږی بلکه هلته محض د ایمان
او د صالح عمل پوښتنه کیږی. اللهم ارزقناه و فقنا به!

فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ ۝۱۲

پس دغه (مؤمنان چی دی) شته دوی ته جزاء دوچنده په سبب د هغه (نیکیو)
چی کړی دی دوی او دوی به په مانپو (د جنت کښی مطمئن) مأمون وی (له
هر آفته)

تفسیر: یعنی پر یوه نیک کار د هومره اجر او ثواب استحقاق چه لری له هغه څخه به زیات
بدل وررسیږی. اقلالس چنده او که زیات وی تر اوه سوه چنده بلکه که الله تعالیٰ اراده وفرمائی
له هغه څخه به هم هومره دیر اجر او ثواب ورپه برخه کوی چی بیحده او بیحسابه وی
﴿وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (د البقرة ۳۶ رکوع) دلته له «ضعف» څخه مطلقاً
زیادت مراد دی.

وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ۝۱۳

او هغه کسان چی سعی کوښښ کوی په (ابطال د) آیتونو زمونږ په دی حال کښی چی عاجز کوونکی وی زمونږ (په زعم خپل) دغه کسان په عذاب (د دوزخ کښی) حاضر کړی شوی به وی.

تفسیر: یعنی هغه بدبختان چه د الله تعالی د آیتونو تردید کوی او پر هغو طعنی وهی او د خلقو مخ له هغوی ځنی اړوی او داسی دعوی کوی چه مونږ الله تعالی او د هغه رسول مغلوب او عاجزو دوی ټول به په عذاب اخته کیږی او د الله تعالی په مخ کښی به حاضر کړی شی او هیڅ یو به له دوی ځنی د الله تعالی له نیولو څخه نه خلاصیږی او نه به چیری تنبیدی شی.

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ
وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿۳۹﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه رب زما فراخوی رزق روزی دپاره د هر هغه چا چی اراده وفرمائی له بندگانو خپلو او تنگوی ئی ورته (چی اراده وفرمائی امتحاناً) او هر هغه څه چی لگوئ ئی تاسی (په لاره د الله کښی) له کوم شی څخه (دیر وی که لږ) پس هغه (الله) عوض درکوی د هغی او هم دغه (الله) خیر غوره د روزی ورکوونکیو دی.

تفسیر: دغه ئی مسلمانانو ته اورولی دی هغه وجوه چی تاسی ئی په خیریه و امورو کښی لگوئ د هغو د لگولو په وخت کښی له تنگسی او افلاس څخه مه ویریږئ. له صرف کولو ځنی ستاسی رزق نه کمیږی - هغه شی چه تاسی ته مقدر او مقرر دی هغه هر ورو (خامخا) دررسیږی - الله تعالی په خپل حکمت او مصلحت هر چاته چی د هومره شی د اعطاء اراده وفرمائی ورکوی ئی په هغه کښی ستاسی له صرفولو او نه صرفولو څخه هیڅ فرق او توپیر (تفاوت) نه واقع کیږی. بلکه په خیریموو امورو کښی د اموالو له لگولو څخه برکت په کښی لویږی، الله تعالی د هغه عوض درکوی - اعم له دی چی د مال په صورت وی یا د قناعت یا د قلبی غناء په شکل وی. په آخرت کښی د هغه د بدل درسیدلو خو یو حتمی امر دی. الغرض د الله تعالی په دربار کښی د هیڅ یو شی تقلیل او کمی نشته. مسلمانانو ته ښائی چی له الله تعالی سره تل حسن الظن ولری او د الله تعالی د مرضی په مقابل کښی د فقر او فاقی اندیښنه په زړه کښی رانه وړی «ولا تخش من ذي العرش اقلالا»

تنبیه: په آیت کښی گواکی دی لوری ته هم اشاره کړی شوی ده هم هغسی چی په دنیا کښی د

فقر او غناء او تنگسی او ارتوالی له پلوه د خلقو احوال متفاوت دی په آخرت کښی به هم د ثوابونو او عذابونو د مراتبو په اعتبار هم داسی توپیر (فرق) او تفاوت موجود وی.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٥٠﴾

او (یاده کړه) هغه ورځ چی (الله) ټول به کړی دوی گرد (ټول) بیا به فرمائی (الله) ملائکو ته آیا دا هغه گمراهان دی چی خاص تاسی ته (بی له الله) ؤ (په دنیا کښی) چی عبادت به ئی کاوه؟.

تفسیر: زیاتو مشرکانو به پرښتو ته د الله تعالیٰ لونی ویلی، دیرو مشرکانو به د دغو پرښتو هیکلونه پخپل اټکل سره جوړ کړی وو او هغو ته به ئی عبادت کاوه بلکه ځینو لیکلی دی چی د اصنامو عبادت ابتداء ملائکو له عبادت څخه شروع شوی دی. او (عمرو بن لحي) دغه قبیح رسم له (شام) څخه (حجاز) ته راوړی دی په هر حال په قیامت کښی د کفارو د اورولو دپاره به له پرښتو څخه داسی سوال فرمائی آیا دغو خلقو به خاص تاسی ته عبادت کاوه؟ ښائی له دی نه به دا مطلب وی چی تاسی خو دوی ته څه نه وو ویلی؟ یا تاسی خو له دوی د دغه عبادت څخه نه ئی خوشال شوی؟ لکه چی له حضرت مسیح علیه السلام څخه به هم داسی سوال کیږی ﴿أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُوا مِنِّي وَآلِيَّ الْهَيْئَةَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ جزء ۷ (المائدة د (۱۶) رکوع) ۱۱۶ آیت او جزء ۱۸ د فرقان د سورة په (۲) رکوع ۱۷ آیت کښی راغلی دی ﴿أَأَنْتُمْ أَضَلُّكُمْ عِبَادِي مُؤَلَّاهُ﴾

قَالُوا سُبْحَنَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

ویه وائی (پرښتی جواباً) پاکي ده تاته ته ئی مولی (معبود) زمونږ بی له دوی نه (نه ده داسی چی دغه کفار وائی) بلکه وو دوی چی عبادت به ئی کاوه د پیریانو شیطانانو او زیاتره د دوی پر دغو (پیریانو شیاطینو باور کوونکی او) مؤمنان وو. (نو منلی به ئی خبری د دوی)

تفسیر: یعنی عرض کوی یا الله! ستا ذات له دی نه پاک دی چی په کومه درجه څوک درسره شریک شی العیاذ بالله مونږ به ولی داسی خبری کړو؟ یا له هسی واهیاتو حرکاتو څخه به خوښیږو؟ زمونږ رضاء خو ستا د رضاء تابع ده مونږ له دغو مجرمانو سره هیش علاقه او واسطه نه لرو. مونږ یواځی خاص ستا فرمان منونکی بندگان او مریان یو خو سره له دی دغو بد بختانو

کله زمونږ عبادت کاوه . دوی په حقیقت کښی زمونږ په نامه د شیاطینو په عبادت کښی مشغول وو - فی الحقیقت د دوی عقیدتمنی او اخلاص له شیاطینو سره اختصاص لری . شیاطین دوی خپل طرف ته کش کاري او د ضلالت په لار ئی بالاستمرار بولی . دوی دائماً د شیاطینو په تعقیب روان دی . اگر که ظاهراً دوی د پرښتو یا د کوم ولی نوم اخلی مگر په واقع کښی پرته (علاوه) له شیطان څخه بل څوک دوی نه منی بلکه ځینی د دوی په علانیه سره د هم دغه شیطان په بندگی کښی لگیا دی . لکه چی پخوا له دی نه د «الانعام» د سورت (۱۲) رکوع زمونږ د دغه تفسیر دغه موضوع په تفصیل سره لیکلی ده .

فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفَعًا وَلَا ضَرًّا

(نو الله فرمائی) پس نن ورځ نه لری اختیار ځینی ستاسی (معبودان) دپاره د ځینو نورو (عابدانو) نه د نفعی او نه د ضرر .

تفسیر: یعنی نن د عابدانو او د معبودانو عجز او ناتوانی واضحه شوه ، چی هیڅ یو د یوی ذری په اندازه هیچا ته څه گټه (فائده) او تاوان نشی رسولی د دوی پر هغو معبودانو چی مغرور و او هغوی ئی د خپلو ځانونو دپاره وسیله او شافع گرځولی و نن ورځ هغه معبودان له دوی ځنی خپله بیزاری ښکاره کوی .

وَقَوْلُ الَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ^(۲۲) وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَنْ مَا كَانُوا يَعْبُدُ آبَاءَكُمْ

او وبه وایو مونږ دپاره د هغو کافرانو چی ظلم ئی کړی دی وڅکئ تاسی عذاب د اور هغه چی وئ تاسی چی د دی (اور) تکذیب به مو کاوه (په دنیا کښی) او کله چی ولوستلی شی پر دوی آیتونه زمونږ په دی حال کښی چی واضح دی نو وائی نه دی دغه (محمد) مگر یو داسی سړی دی چی اراده لری د دی چی منع کړی تاسی له هغه شی څخه چی وو (داسی) چی عبادت به کاوه پلرونو ستاسی ،

تفسیر: دغسی به دوی د رسول کریم صلی الله علیه وسلم په نسبت په خپلو منځو سره ویل چی دغه سری خو نه رسول او نه نبی دی او فقط هم دغومره مقصد لری چی مونږ زمونږ د پلرونو او نیکه گانو له هغه دود (رواج) او دستور او طریقې څخه جدا او بیل کړی چی له قدیمه راهیسی مونږ ته پاتی دی او مونږ ئی حق گنو او مونږ خپل دین او طریقې ته کش کوی او په دغه وسیله سره خپل ځان حاکم او متبوع او مونږ محکوم او تابع وگرځوی. گواکی دی یواځی خپل حکومت او ریاست غواړی (العیاذ بالله).

وَقَالُوا مَا هَذَا إِلَّا آفَكٌ مَّفْتَرًى

او وائی دغه (منکران) چی نه دی دغه (قرآن) مگر یو دروغ دی له خپله ځانه جوړ کړی.

تفسیر: یعنی دغه چیری قرآن دی (العیاذ بالله) بلکه د څو دروغو خبرو مجموعه دی چی د هغه نسبت الله تعالی ته کاوه شی.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ

او وائی هغه (منکران د مکی) چی کافران شوی دی حق (قرآن - اسلام - نبوت) ته کله چی راغی دوی ته نه دی دغه مگر خو دی سحر کودی ښکاره

تفسیر: یعنی دغه د نبوت دعوی چی د هغه د څو معجزو او خوارکو ښوونه هم کړی شوی ده یا د اسلام دین چی په خپل نزول سره ئی د میره (خاوند) او ښځی او زوی او پلار په منځ کښی بیلتون او تفرقه اچولی ده یا قرآن چی د هغه له فوق العاده تأثیره د خلقو په زړونو کښی فوق العاده اثرات او انفعالات پیدا کیږی د صریح جادو او ښکاره کودو او سحر څخه ماسواء بل شی نه دی. (العیاذ بالله).

وَمَا آتَيْنَهُمْ مِنْ كُتُبٍ يُدْرِسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ

حال دا چی نه دی ورکړی مونږ دوی ته له کتابونو (منزله و څخه) چی لولی دوی هغه (کتابونه) او نه وو لیږلی مونږ دوی ته پخوا له تانه کوم ویروونکی (له جحیمه)

تفسیر: یعنی محض امی وو - نه کوم سماوی کتاب د دوی په لاس کښی وو - نه په دومره اوږد مدت کښی کوم نبی په دوی کښی مبعوث شوی وو. الله تعالیٰ په دوی کښی داسی عظیم الشان رسول مبعوث او داسی جلیل القدر قرآن نئی ورولیږه چی دواړه نئی عظیم النظیر او بیمثاله دی. نو پر دوی لازم وو چی دوی به دغه نعمت غنیمت گانه او د الله تعالیٰ د دغه انعام او احسان به نئی زیات قدر کاوه! خصوصاً چی دوی به پخپله په خوا له دی نه داسی ویل «که په مونږ کښی کوم نبی مبعوث شوی وی یا پر مونږ کوم آسمانی کتاب نازلیدی نو مونږ به هغه مانه او په اطاعت کښی به مو له نورو څخه زیاته جلتی او مسارعت کاوه» اوس چی هغه مطلوب مقصود ورسیدلی دی نو دوی د هغه په مقابل کښی استکبار او انکار کوی. یا نئی دا مطلب چی مونږ دوی ته هېڅ یو کتاب او هادی داسی نه دی لیږلی چی د ده د تعلیم او ښوونی څخه نئی مخالف کومه ښوونه او تعلیم کړی وی نو بیا د کوم عقلی او نقلی دلیل په اساس دغه خلق د رسول مخالفت کوی؟.

وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَبَالَغُوا مُعْشَارَ مَا اتَيْنَهُمْ فَكَذَّبُوهُ سُلَيْمٌ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرُهُ

او تکذیب کړی وو (د انبیاء هم داسی) هغو کسانو چی په خوا و له دوی حال دا چی نه دی رسیدلی (دغه کفار د مکې) لسمی برخي د هغه شی ته چی ورکړی مو وو هغوی ته (له قوت او قدرت) پس تکذیب وکړ (هغو پخوانیو) د رسولانو زما، پس څرنگه و انکار زما (په عذابولو د هغو).

تفسیر: یعنی هم هغسی اوږده عمرونه - جسمانی قوتونه - مال - دولت عیش - عشرت چی هغوی ته ورکړی شوی وو د هغه عشرالعشیر هم تاسی ته نه دی درکړی شوی. نو هر کله چی هغوی له خپلو انبیاء سره مخالفت او د هغوی تکذیب ته ودریدل ښه وگورئ چی د هغوی آخره خاتمه څرنگه شوه؟ او د هغوی گرد (تول) ساز او سامان څنگه اېته (خراب) او بیکاره پاتی شو؟ او د الله تعالیٰ منزله عذاب د یوی شیبی له مخی هم معطل نه شو او نه نئی چا مخه ونیوی شوه نو بیا تاسی پر څه مغرور او د څه دپاره دومره لوئی او عیان منمی (غرور) کوی؟ آیا په دی نه پوهیږئ چی له دغسی وړئ څخه هم داسی شری اوبدلی کیږی؟ او کوچنی سړی ته دغسی لویه خبره نه ده په کار.

قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِيَ وَفِرَادَى شُجْرٍ

تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِّنْ جَنَّةٍ أَن هُوَ الْإِنذِيرُ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٣٧﴾

ووايه (ای محمده! منکرینو ته) بیشکه هم دا خبره ده چه پند درکوم تاسی ته په یوی خبری سره چی ودریږئ تاسی خاص الله ته دوه دوه او یو یو بیا ښه فکر (او غور) وکړئ چه نشته په دغه ملگری ستاسی کښی هیڅ لیونتوب نه دی دغه (محمد) مگر ویروونکی دی تاسی ته په مخ کښی د عذاب سخت (د قیامت).

تفسیر: یعنی تعصب او عناد پرېږدئ! په انصاف او اخلاص سره د پاک الله په نامه سم ودریږئ او څو څو تنه سره یو ځای شی! او پخپلو منغو کښی سره مباحثه مرکه او مشوره او جرګه وکړئ! او یواځی له خپلو ځانونو سره هم بیل کینئ او ښه فکر - دقت او غور وکړئ! چه ستاسی دغه رفیق محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم چه له څلویښتو کلونو څخه ډیر ستاسی تر نظر لاندی حیات او ژوندون کوی او تاسی دغه د گردو (تولو) حالاتو او له ذری ذری خصوصیاتو څخه ئی د طفولیت څخه تر کھولت پوری کامل خبردار یئ - او د ده پر امانت - دیانت - صداقت - عفاف او پوه تل ترته قائلان یئ او ښه پوهیږئ چه دی هیڅکله په هیڅ یوه معامله کښی په نفسانیت - اغراض او نورو بدو خبرو او اخلاقو ملزم او مشبوه نه دی گرځیدلی نو آیا تاسی په واقعی دول (طریقه) سره اوس داسی اتکل او گمان پری کولی شی چه دی (العیاذ بالله) پی له کومو موجه و اسبابو یو ناڅاپه لیونی شوی دی؟ او بی سببه ئی ځینی خلق له خپله څانه سره دښمنان او مخالفان گرځولی دی؟ آیا کوم یو لیونی داسی د حکمت او مصلحت خبری کولی شی؟ یا کوم مجنون په دغه شان د خپل قوم خیر غواری؟ او د دوی د دنیوی او اخروی فلاح او ترقی دغسی زورور دستورالعمل وروړاندی کولی شی؟ دی ستاسی د مستقبل له ډیرو مهلکو خطراتو او شدیدو آفاتو څخه خبروی شو مو ځانونو تری وژغورئ (وساتی)! او د نورو پخوانیو اقوامو تواریخ در آورو - او په دلائلو او شواهدو سره تاسی ته د خیر او شر لاری درښی - چه دغه کارونه د هیڅ یوه لیونی له لاسه نه دی پوره بلکه دغه د هغو اولوالعزمو انبیاءو له اعمالو څخه دی چی هنوی ته تل ترته احمقانو او شیرانو د لیونیانو خطاب کاوه.

قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنَّ أَجْرِيَ عَلَى اللَّهِ

ووايه (ای محمده! دوی ته) هر هغه څه چی وغوښتل ما له تاسی له اجرته (په

دغه انذار) پس هغه دی هم ستاسی وی. نه دی اجر زما مگر پر الله دی.

تفسیر: یعنی زه د خپل محنت او زیار (کوشش) څه صله له تاسی څخه نه غواړم که ستاسی په خیال کښی داسی راغلی وی چه زه به له تاسی څخه معاوضه غواړم نو هغه ټول تاسی له خپله ځانه سره وساتئ! بیخی هغه ته څه ضرورت نه لرم. زما صله خو د الله تعالیٰ په دربار کښی ده. هغه شی چه زه ئی له تاسی څخه غواړم یعنی ایمان او اسلام هغه یواځی ستاسی د فائدی او گټی دپاره دی. له دی نه په دغه دعوت او تبلیغ کښی زما څه غرض او مقصد نشته.

وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿۳۵﴾

او هم دغه (الله) پر هر شی باندي ښه شاهد (خبردار دی).

تفسیر: یعنی زما رښتیا او صداقت او نیت الله تعالیٰ ته معلوم او ښکاره دی.

قُلْ إِنْ رَّبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَٰمُ الْغُيُوبِ ﴿۳۶﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه رب زما ویشتل کوی (رالیږی) حق (دین) ښه خبردار دی پر ټولو پتو اشیاء هم.

تفسیر: یعنی له پاسه وحی نازلېږی - او د دین باران اوری دغه موقع ویریا له له لاسه مه ورکوی! او تری ښه گټه (نفعه) او فائده واخلي! په هغه زور او قوت سره چه پاک الله د باطل په سر ویشتل کوی او لری ئی غورځوی له هغه څخه اندازه وکړئ چه وروسته له دی نه به باطل چیری ودریدی شی؟ ضرور دی چه باطل محو او په سوړو کښی ننوځی او په ټولو آفاقو کښی به د حق دین غږ دیر پورته شی. هغه علام الغیوب پخپل علم او پوهی سره موافق په دیر مناسب وخت او عین الموقع کښی د باطل د سر د تکرولو او لتارولو دپاره حق نازل کړ - ﴿بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ﴾

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِيُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿۳۷﴾

ووايه ای محمده! دوی ته) راغی حق (قرآن - اسلام) او نشی پیدا کولی باطل (معبودان هیڅ شی) او نه ئی بیا له سره ژوندی راپاخولی شی.

تفسیر: یعنی حق دین را ورسید هغه زور او قوت له سره منع کیدونکی نه دی او حتماً او جزماً غالب او مظفریږی او باطل لاندی او ښکته کوی، دروغ کله د رښتیا په مقابل کښی چلیدی شی؟ او باطل څرنگه د حق په مقابل کښی راتلی شی؟ هغه اوس نه د دریدلو قوت او توان لری او نه د تښتیدلو او داسی ئی وگتئ چی لکه له منځه ورک او تری تم شوی وی. دغه د «جاء الحق» آیت د معظمی مکی د فتحی په ورځ د رسول الله صلی الله علیه وسلم پر مبارکه ژبه جاری وو.

قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَى نَفْسِي وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فِيمَا يُحْيِي إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ۝

ووايه (ای محمده! دوی ته) که چیری وښوئیدم زه (له سمی لاری په زعم ستاسی) پس بیشکه هم دا خبره ده چه ویه وښوئېږم په (ضرر د) ځان خپل (او زما نقص دی) او که سمه لاره می وموندله نو په سبب د دی به وی چه وحی کوی ماته رب زما بیشکه هم هغه (الله) ښه اوریدونکی دی ډیر رانژدی دی.

تفسیر: یعنی که ما دغه نوی دود (رواج) او دستور له خپله ځانه درولی وی نو تر څو ورځو پوری به وچلیږی؟ په دغه کښی بالاخر ماته نقصان راپېښیږی - دنیوی بغض او عداوت به ځان ته گتم - خواری - زحمت - او ذلت به پر ځان اخلم اخروی رسوائی به پر ځان محالم (برداشت کوم) (العیاذ بالله) لیکن که زه پر سمه لاره یم لکه چه په واقع سره هم په سمه صافه لاره روان یم نو ښه وپوهیږئ چه دغه گړد (تول) د الله تعالی تائید او امداد - او د آسمانی وحی مرسته (مدد) - برکت او هدایت دی چه هیڅکله او هیچیری به زما ملگرتوب نه خوشی کوی او تل تر تله به له ما سره وی. زما پاک الله هر شی اوری، او هغه بیخی رانژدی دی. هغه به همیشه له ما سره الطاف او امداد فرمائی او خپل دغه پیغام هر ورو (خامخا) گړدی (تولی) دنیا ته رسوی او پر ټولو مخلوقاتو ئی ظاهر او څرگندوی (ښکاره وی) اعم له دی نه چه تاسو ئی ومنئ او که ئی ونه منئ.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فِرْعَوْنُ أَفْلَاقَتْ وَاتَّخَذُوا مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ۝

او که وویښی ته کله چه وویږیږی دوی (عندالنزع) پس نه به خلاصیږی په تیښته (له عذابو زمونږ) او ویه نیول شی دوی له ځایه نژدی (له ځمکی قبر ته یا له موقفه اور ته).

تفسیر: یعنی کفار خو دلته خپله لوئی، تکبر او غرور ښکار کوی مگر هغه وقت به د لیدلو وړ (لائق) او قابل وی چه دغه خلق د محشر ویروونکی مناظر او لړزوونکی مظاهر وگوری او سخت وویږی او د تبتیدلو په فکر کښی ولویږی، مگر د تیښتی لوری تری ورک وی او هیچری به ونشی خوځیدلی - کله چه د دوی د نیولو او په اور کښی د غورځولو حکم صادر شی نو دوی بی له لتولو او دغی خوا او هغی خوا کتلو څخه سم د لاسه هم هغله پیدا کیږی بلکه په نهایت آسانی سره علی الفور د حکم د اصدار سره متصل او جوخت نیولی کیږی او د خپلو اعمالو په سزا (هیداد) اخته کیږی.

وَقَالُوا الْمَنَآبِیْهِ وَآئِیْ لَهُمُ التَّنَآوُسُ مِنْ مَّكَانٍ یَعِیْبٍ ۝۵۲

او ویه وائی (دا کفار) ایمان مو راوړی دی پر دغه (الله) او له کومه به وی دوی ته نیول (د ایمان یا بیرته گرځیدل دنیا ته) له غحایه لری (چه آخرت دی).

تفسیر: یعنی په دغه وخت کښی به وائی چه اوس مو باور د رسول الله پر خبرو راغی - او اوس ایمان راوړو حال دا چه د اوس ایمان به څرنگه وی؟ هغه وخت او موقع دیره لری لاره چه ایمان راوړل به مفید او نافع او د نجات وسیله واقع کیده - اوس د دوی لاس تر دومره لری غحای پوری چیری رسیدی شی؟ چه له هغه غحایه د خپل غحان دپاره ایمان راوړی - مطلب ئی دا دی چه مقبول او منجی ایمان هغه دی چه پخوا له مرگه په هم دغی دنیا کښی د انسان په برخه شی. په آخرت کښی کله چی گرد (تول) احوال گرد (تول) سری پخپلو سترگو سره گوری نو هلته گرد (تول) متیقن کیږی. نو هلته به د ایمان راوړلو څه فائده وی؟

وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ وَيَقَیْفُونَ بِالْغِیْبِ مِنْ مَّكَانٍ یَعِیْبٍ ۝۵۳

او په تحقیق کافران شوی وو په الله پخوا له دی نه (په دنیا کښی) او ویشتل به کول دوی په غیب له غحایه لری (د حق - صدق او د صواب پر امورو د معاد).

تفسیر: یعنی پخوا له دی نه چه د ایمان راوړلو وخت وو تاسی پر کفر او انکار ټینگ ولاړ وی او هم داسی په خپل خیال او اتکل سره مو نښی، ویشتلی د دنیا په ژوندون کښی به مو تل بی تحقیقه خبری کولی - او رښتیا او محققى خبری به مو هیڅ نه منلی اوس د افسوس او ارمان

خنه هیخ شی په لاس نه درخی.

وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ

او پرده (جدائی) به واچولی شی په منځ د دوی او په منځ د هغه شی چه ارمان ئی کوی دوی (لکه ایمان او اعاده الی الدنيا).

تفسیر: یعنی دهغو شیانو په نسبت چه دوی ئی هیله او ارمان لری مثلاً مقبول ایمان یا نجات یا د دنیا په لوری بیرته ورته ورته - دنیوی لذائذ، عیش او آرام د دغو شیانو او د کفارو په منځ کښی به سخت سد او مانع وی چه د هغه لامله (له وجی) به دوی له سره تر هغه پوری نشی رسیدی.

كَأَنفَعَلَ بِأَشْيَاءِهِمْ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُذِيبٍ

لکه چه کری شوی وو (دا کار) له سیالانو د دوی سره پخوا له دی نه، بیشکه هغوی وو په داسی شک کښی چه دیر تردد اچوونکی وو (خلقو ته).

تفسیر: یعنی رومی له دی نه له هغو مخلوقاتو سره چی د هم دوی په وضعیت او هیئت تیر شوی دی کومه معامله چی کری شوی ده له دوی سره هم هغه معامله وکړه شوه ځکه چی هغو خلقو به هم داسی مهملی او بی غایه شبهی کولی او په داسی بی‌موردو شکوکو او تردیداتو کښی اخته وو چی دوی ئی له سره مطمئن او په آرام نه وو پری ایښی.

تمت سورة سبا بفضل الله تعالى ومنه و كرمه وله الحمد.

سورة فاطر مکية وهى خمس و اربعون آية وخمس ركوعات رقمها (۳۵)

تسلسلها حسب النزول (۴۳) نزلت بعد سورة الفرقان

د فاطر سورت مکى دى (۴۵) آیتونه او (۵) رکوع لری په تلاوت کښی (۳۵)

او په نزول کښی (۴۳) سورت دى - وروسته د (الفرقان) له سورت څخه نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) کوم، په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دى

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

توله ثناء صفت خاص (هغه) الله ته دى چى بى له نمونى څخه پیدا کوونکى دى د آسمانونو او د ځمکى

تفسیر: یعنى آسمان او ځمکه ئى ابتداء له عدم څخه وجود ته راوړه - حال دا چه له پخوا څخه د دغو علویاتو او سفلیاتو کومه نمونه یا د تخلیق قانون نه ؤ موجود.

جَاعِلِ الْمَلَكَةِ رُسُلًا

گرځوونکى د پرښتو دى رسولان.

تفسیر: یعنى ځینى پرښتى انبیاء ته د الله تعالى پیغام رسوى او ځینى نوری د نورو جسمانى او روحانى نظام پر تدابیرو او تشکیلاتو مامورانى دى. ﴿قَالُمَدَّيْنِ أَمْثَلًا﴾

أُولَىٰ أَجْنَعَةٍ مَّتَنَّىٰ وَثَلَاثَ وَرُبُعٍ

(هسى ملائکى) چى خاوندانى د وزرو (متو) دوو دوو او دریو دریو او څلورو څلورو دى

تفسیر: یعنى د ځینو پرښتو دوه دوه متى (یا وزرونه) او د ځینو دری دری او د ځینو څلور وى. د دغو متو او وزرو کیفیت یواځى پاک الله ته معلوم دى یا هر هغه څوک چى لیدلى ئى وى څه رابښوولى شى.

يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ①

زیاتوی (الله) په پیدایښت کښی هومره چی اراده وفرمائی (د هغو) بیشکه چی الله پر هر شی باندي (چی اراده وفرمائی) ښه قادر دی (چه ځینی ئی دغسی تزئید او تخلیق دی)

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ په هر مخلوق کښی هر هغه عضو او صفت چی اراده وفرمائی سم له خپله حکمته سره زیاتوی پرښتو ته دوه دوه یا دری دری یا څلور څلور متی (وزرونه) هم هغه ورپیدا کړی دی که اراده وفرمائی نو ځینو پرښتو ته له څلورو ځنی زیات هم ورکوی. لکه چی په حدیث کښی راغلی دی چی حضرت جبریل علیه السلام شپږ سوه متونه یا وزرونه لری او له ﴿جَاءَ الْمَلَكُ رَسُولًا﴾ څخه داسی ونه کتله شی چه گوندی الله تعالیٰ دغو وسائلو ته څه ضرورت او احتیاج لری! پاک الله دغسی وسائلو ته بیخی څه اړتیا (احتیاج) او ضرورت نه لری او بالذات دی پر هر څیز باندي ښه قادر او مقتدر دی. ولی محض د حکمت او مصلحت دپاره ئی د دغو اسبابو او وسائلو سلسله قائمه کړی ده.

مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ②

هر هغه شی چی پرانیځی الله دپاره د خلقو له رحمت خپل (لکه صحت وسعت) پس نشته هیڅوک بندوونکی د هغه،

تفسیر: رحمت جسمانی وی لکه باران روزی او نور - یا روحانی وی لکه انزال د کتابونو او ارسال د رسولانو الغرض هر کله چه الله تعالیٰ پر خلقو د خپل رحمت ورونه وپرانیځی نو څوک ئی ترلی شی؟.

وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ③

او هر هغه شی چی بند کړی (له عطاء خپلی) پس نشته لیرونکی د هغه (هیڅوک) پس له بندولو د الله او هم دی دی ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چی هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی).

تفسیر: یعنی سم له خپله بالغه حکمته سره د هر شی د کولو او په وجود راوړلو اراده چی

و فرمائی علی الفور ئی کوی او داسی قوی مقتدر - غالب او زبردست ذات دی چی هیشوک د ده د ارادی مخه نشی نیولی.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرِ اللَّهِ
يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَآنِ تُوَفَّكُونَ ⑤

ای خلقوا! یاد کری نعمت احسان د الله پر تاسی (چی حیات او روزی او نور ئی درکری دی) آیا شته بل کوم پیدا کوونکی بی له الله (بلکه نشته) هم دغه (الله) روزی دررسوی تاسی ته له (طرفه) د آسمانه (په سبب د باران) او له محصولاتو د (په سبب د زرغونولو) نشته لایق د عبادت بل هیشوک مگر هم دی دی پس له کوم جهته گرغولی کیوی (له توحیده شرک ته).

تفسیر: یعنی تاسی دغه تول سره منی چی پیدا کول او د روزی د وسائلو او اسبابو برابرول ژوندی ساتل او نور گرد (تول) د الله تعالیٰ په قبضه او اختیار کشی دی نو بیا د معبودیت استحقاق بل شی ته له کومه پیدا شو؟ هر هغه ذات چه حقیقی خالق او رازق دی واقعی معبود او لوی الله هم هغه دی.

وَإِنْ يَكْذِبُوا فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ⑥

او که دروغجن و شمیری (دغه کفار ای محمده!) تا پس په تحقیق دروغجن شمیرلی شوی وو دیر رسولان پخوا له تانه (نو ته هم صبر کوه په شان د هغو) او خاص الله ته بیرته گرغولی شی تول کارونه (په آخرت کشی).

تفسیر: یعنی سره له دومره پوهولو او د حجت د تمامولو بیا هم دغه خلق تاسی دروغجنوی . نو تاسی په دغه سره مه غمجن کیوی! څکه له نورو پخوانیو انبیایو سره هم داسی رویه او سلوک کری شوی دی. دا کومه نوی خبره نه ده متعصبینو او معاندینو هیشکله له خپله ضده او عناده لاس نه دی اخیستی. د دغسی خلقو معامله پاک الله ته وسپارئ! کله چه دوی په آخرت کشی الله تعالیٰ ته بوتلل شی نو الله تعالیٰ به د دغو گردو (تولو) جگړو فیصله صادروی.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا^١
وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا
إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ^٢

ای خلقو بیشکه وعده د الله حقه ده (چه قیامت حساب کتاب جزا شته) پس خبردار چی نه دی کړی غره نه دی تیر باسی تاسی دغه ژوندون لږ خسیس او نه دی غره کړی (تیر باسی) تاسی په (کرم د) الله غره کوونکی (شیطان) بیشکه چی شیطان تاسی ته دښمن دی پس تاسی هم ونیسئ دی (خپل) دښمن بیشکه هم دا خبره ده چه بولی شیطان ډله خپله (غای د هلاک ته) دپاره د دی چی شی دوی له ملگرو د دوزخ (په آخرت کښی).

تفسیر: یعنی قیامت هر ورو (خامخا) راتلونکی دی. او علی الیقین ټول مخلوقات د پاک الله په مخ کښی حاضریدونکی دی د دغی دنیا پر عیش او نشاط - عشرت - راحت میلو او چرچو - باغ او بهار ډیر مه مغروریدئ! او مه پری غولیدئ! او د دغه مشهور دغاباز شیطان په چلونو او فریبونو مه تیروغئ! ځکه چی دی ستاسی ازلی دښمن دی او له سره تاسی ته کومه مفیده مشوره نه درکوی او دی تل په هم دغه کوشښ او زیار (محنت) کښی دی چی تاسی هم له خپله ځانه سره په دوزخ کښی وغورځوی. راز راز (قسم قسم) خبری اثری درجوړوی شو تاسی د الله او د آخرت له جانب غافل کړی. نو پر تاسی لارم دی چی دغه دښمن خپل دښمن وگنئ! او د ده خبرو ته غور مه ږدئ! او دغه خبره ورثابته او جوته کړئ چی مونږ له سره ستا په خبرو او لمسولو نه تیروغئ او نه ستا د مکاری په جال کښی راتلی شو. او په دغه باندی ډیر ښه پوهیږو چی ته د دوستی په لباس کښی له مونږ سره دښمنی کوی.

الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ^٣ أَفَنُزِّنُ لَهُ سُوْعَ عَلَيْهِ قَرَاهُ حَسَنًا فَإِنَّ
اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبُ نَفْسُكَ
عَلَيْهِمْ حَسْرَتٌ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ^٤

هغه کسان چی کافران شوی دی شته دوی ته عذاب سخت او هغه کسان چی ایمان ئی راوړی دی (او له شیطانہ ئی مخالفت کړی دی) او کړی ئی دی ښه (عملونه) شته دوی ته مغفرت ښښه او اجر ډیر لوی. آیا پس هغه څوک چی ښائسته کړی شوی وی ده ته بد عمل د ده پس وینی ئی دی ښائسته پس بیشکه چی الله گمراه کوی هر هغه څوک چی اراده وفرمائی (د گمراهی ئی) او سمه صافه لاره ښی هر هغه چاته چی اراده وفرمائی (د هدایت ئی) پس نه دی غی (نه دی هلاکیر) نفس ستا په (گمراهی) د دوی له جهته د افسوسه بیشکه چی الله جل جلاله ښه عالم دانا دی په هغو کارونو چی کوی ئی دوی (نو جزاء به ورکړی دوی ته).

تفسیر: یعنی شیطان چی د هر چا په سترگو کښی خراب کار ښه ورڅرگند (ښکاره) کړی آیا دغه سړی له هغه چا سره برابر کیدی شی چی د الله تعالیٰ په فضل او کرم سره د خیر او شر په منع کښی فرق او تمیز کولی شی! نیکی نیکه بولی - او بدی بده گنې - کله چی دوی دواړه سره نشی برابریدی نو د دغو دواړو آخره خاتمه او انجام به څرنگه برابر کیدی شی؟ او داسی خیال مه کوئ چی کوم انسان به سره د خپلو رڼو سترگو پر بدو څنگه د ښو گمان وکړی. د الله تعالیٰ اراده د هر چا په نسبت چی د ده د سوءالاستعداد او سوءالاختیار په بناء په گمراهی او ضلالت تللی ده د هغه عقل به هم هغسی منقلب او په بل مخ اوړی او هر چاته چی د ده د حسنالاستعداد او حسنالاختیار د سببه سمه صافه لاره ښی نو له سره د شیطان له واکه دغه نه دی پوره چی دی له سمی لاری څخه بی لاری کړی یا چتی (بیکاره) خبری او نامناسبه ښوونه ورته وکړی. په هر حال هغه سړی چی په شیطانی اغواوو سره بدو ته ښه او ښو ته بد وائی او په زهرو باندی د تریاقو گمان کوی د ده په نسبت داسی توقع نشی کیدی چی گوندی دی به پر سمه صافه لاره راشی کله چی دغسی نشی کیدی او د هدایت او د ضلالت ټوله سلسله د الله تعالیٰ د مشیت او حکمت تابع ده نو تاسی د دغو معاندینو په غم او اندیښنه کښی خپل ځان مه ویلی کوئ! او مه په دوی پسې کړیږئ! او مه د دغی خبری حسرت او ارمان کوئ چی دغه بدبختان ولی پر خپلو منافعو او زیانونو نه پوهیږی؟ او ولی حقه خبره نه منی؟ آیا تاسی غواړئ چی په دوی پسې خپل ځان او روح له لاسه ویاسی؟ تاسی د دوی دغه قصه یوی خوا ته پریږدئ! الله تعالیٰ ته د دوی گورد (ټول) اعمال او احوال ښه معلوم او ښکاره دی او بالذات له دوی سره حساب او کتاب کوی او د دوی په نسبت خپله لازمه فیصله صادروی تاسی مه خفه او مه غمجن کیږئ!

وَاللّٰهُ الَّذِي ارْسَلَ الرِّيْحَ فَتَثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ اِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَاجْيِنَا بِهِ الْاَرْضَ

بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَلِكَ النُّشُورُ ①

او الله هغه (مطلق قادر) دی چی لیږلی ئی دی بادونه پس راپورته کوی (بادونه) وریځی پس راکارو مونږ دغه وریځی هغه کلی (ځمکی) مری (وچی کلکی بی وښو) ته پس ژوندی کوو مونږ په هغو (اوبو) ځمکه پس له مروالی (وچوالی) د هغی هم داسی به وی حال د بیا ژوندی پورته کیدلو هم.

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په حکم د هواؤ په وسیله وریځی پورته شوی او په هغی سیمی رقبه کښی چی مړه وچه کلکه پرته وه یعنی هیڅ وایه ، کښت (فصل) او شینکی په کښی نه ؤ . او له اتو خواؤ ئی دوری او غبار پورته ؤ. د باران د اوبو له سببه په کښی ساه ولویده. هم داسی وگنئ چی الله تعالیٰ به تاسی هم وروسته له مرگه بیا ژوندی راپاڅوی. په روایاتو کښی راغلی دی «غه وخت چی الله تعالیٰ د مریو د بیا ژوندی راپاڅولو اراده وفرمائی نو له ماتحت العرش څخه به یو مخصوص قسم باران واوروی چی د دغه باران په اوبو سره به تول مری داسی ژوندی راپاڅیږی لکه چی د پسرلی د معمولی باران په اثر پتنگان او نور مچان او خوځندی د ځمکی له سوریو څخه ووځی ښائی چی مزید تفصیلات ئی په روایاتو کښی ولیدل شی.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا ②

هر هغه څوک چی وی چی اراده لری د عزت پس خاص الله ته دی عزت تول

تفسیر: یعنی کفارو نور معبودان ځکه د خپلو ځانونو دپاره نیولی ؤ چی گوندی د دغو معبودانو د الله تعالیٰ په دربار کښی ډیر عزت او پت وی ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَّيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا﴾ ۱۶ جزء د مریم ۵ رکوع ۸۱ آیت او ډیرو کسانو له مسلمانانو څخه مخ اړولی ؤ او له کفارو سره ئی خپله دوستی او خپلوی ټینگه کړی وه خو په دغه وسیله سره دوی پتمن او باعزت شی ﴿وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الْكُفْرَ مِنْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَلِيتَهُمْ الْعِزَّةُ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ ۵ جزء د نساء (۲۰) رکوع ۱۳۹ آیت نو دغه قسم خلقو ته ئی دغه وروښودل چی هر هغه انسان چی د دنیا او آخرت عزت غواړی ښائی چی دغه عزت له الله تعالیٰ څخه وغواړی چی مطلق عزیز هم دی. او د الله تعالیٰ له اطاعت او یادولو څخه اصلی پت او عزت میسر کیږی. د گردو (تولو) اعزازونو مالک همغه واحد احد الله دی. هر هغه څوک چی عزت مومی یا ئی موندلی دی د هم دغه الله له خزائنو څخه ورته رسیدلی دی یا به ورورسیږی.

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ

خاص هم دغه (الله) ته پورته خيڙي خبري پاكي (يعني مقام د قبول او رضا
د ده ته)

تفسير: يعني پاكيږه كلام ذكر الله، دعاء، تلاوة القرآن، د علم او نصيحت خبري دي چي دغه
گردد (تول) شيان د رب العزت دربار ته ورخيږي - او د قبول او اعتناء عزت حاصلوي.

وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ ط

او عمل صالح نيك پورته كوي. دغه (خپل عامل او عزتمن كوي ئي)

تفسير: د پاكيږه كلامو (ذكر الله) او نورو ذاتي اقتضاء هم دا ده چي پاس خيږي. له هغه
سره كه نور صالحه اعمال وي نو د هغه په طفيل او وسيله هغوي هم پاس ورخيږي - او هغه ته
زيات قوت - نشاط او تازگي - رفعت او عظمت بشي. ښه كلام ته بي له ښو كارونو پوره د
رفعت شان نه حاصلېږي. ځيني مفسرين د ﴿وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾ د ضمائرو مرجع سره
بدلوي او داسي معني قري اخلي چي ښه كلام ښه كار لوړ (اوچت) او پورته كوي. دغه هم درست
دي چي ځينو خلقو د (رفع) ضمير د الله تعالى په لوري اړولي دي يعني الله تعالى صالحه اعمال
لوړوي (اوچتوي) او د قبول تر معراج پوري ئي رسوي. په هر حال غرض دا دي چي ښه كار او
ښي خبري دواړه علو او رفعت غوښتونكي دي لهندا هر هغه سړي چي د الله تعالى د عزت طالب
وي دغه عزت او رفعت دي د دي په وسيله حاصل كړي.
حضرت شاه صاحب رحمه الله عليه ليكي «يعني عزت د الله تعالى د قدرت په لاس كښي دي.
ستاسي ذكر او ښه كار پاس خيږي، كله چي خپل حد ته ورسېږي نو هلته پر بدې پوره غلبه
حاصلوي. كفر به دفع كيږي او اسلام به معزز شي» او د مكارانو گړدي (تولي) حيلي او پلمي
(تدبيرونه) به عبث او بيكاره كيږي.

وَالَّذِينَ يَكْمُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُأُولَٰئِكَ هُوَ يُبَوِّرُ ۝۱۰

او هغه كسان چي جوړوي (تاته د قتل - حبس - نفی) مكرونه ناكاره شته
دوي ته عذاب ډير سخت او مكر قريب د دغو (قریشو چي دي ستا په باب
كښي) هم هغه فاسد باطل هلاك دي.

تفسير: يعني هغه كسان چي بد تدابير جوړوي او د حق په خلاف تل په خيلو او پلمو

(تدبیرونو) جوړولو کښې مشغول او لگیا وی بالاخر ناکامه کیږي - او ضرور تاوان مومي - وگورئ قريشو په «دارالندوة» کښې سره جرگه او پر دغې خبرې ئې تړون وکړ «ښائې چې رسول الله دی یا ووژلی شی - یا دی بندی کړی شی - یا دی له ملکه د باندې وشړلی شی» د دغې فیصلي نتیجه داسې شوه چې د «بدر» د غزوي په وخت کښې هم دغه خلق له خپله وطنه د باندې وويستل شول - او هم دوی د مسلمانانو له لاسه ووژلی شول او د «بدر» په قليب او کوهی کښې د تل دپاره قید کړل شول.

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِّنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ

او الله پیدا کړی ئې تاسی (یعنی اول غلی نیکه د تاسی) له خاورو بیا (تاسی اولاده ئې پیدا کړی) له شاخکي (د منی) بیا ئې وگرغولی تاسی جوړی جوړی (ښځه او میړه (خاوند) دپاره د توالد او تناسل) او نه اخلی حمل هیڅ ښځه او نه ږدی (حمل هیڅ ښځه) مگر په علم د الله سره

تفسیر: یعنی آدم علیه السلام ئې له خاورو څخه او بیا د هغه نوره اولاده ئې د اوبر له یوه شاخکي څخه پیدا کړه - بیا له نارینه او ښځي څخه ئې جوړه پیدا کړه چې له هغو څخه انساني نسل منتشر او خوربږی. په دغه ضمن کښې د حمل د استقرار له وخته د ووړکي د پیدا کیدلو تر وخته هغه اطوار او ادوار چې تیربږی پر هغو گردو (تولو) باندې الله تعالی عالم دی او هغه داسې پټ او مخفی اعمال دی چې مور او پلار هم پری نه دی خبر چې دننه څه صور، اعمال او تحولات پېښیږی.

وَمَا يَعْزَرُ مِنْ مُّعْتَرٍ وَلَا يُنْقِصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى
اللّٰهِ يَسِيرٌ ۝۱۱

او نشی اوږدیدی عمر د هیڅ عمر اوږد کړی شوی او نه هیڅ قدر کمولی شی له عمر د دغه (معمر) څخه (یا له عمره د بل معمر څخه یعنی تزئید او تنقیص د عمر نه دی) مگر په کتاب (د لوح محفوظ کښی لیکلی دی) بیشکه دغه (لندول او اوږدول د عمر) پر الله ډیر آسان دی.

تفسیر: یعنی د هر چا چی هر قدر عمر وی هغه په «لوح محفوظ» کښی لیکلی شوی دی او هغه اسباب او وسائل چی د عمر د اوږدیدلو یا د لنډیدلو دی یا دا چی کوم یو به خپل طبیعی عمر ته رسیږی؟ او کوم یو به نه رسیږی؟ دغه ټول د الله تعالیٰ په محیط علم کښی موجود دی او پاک الله ته پر دغو ټولو جزئیاتو باندی احاطه لرل هیڅ اشکال نه لری او الله تعالیٰ ته د گردو (ټولو) «ماکان و مایکون» جزئی - کلی - او د غیب او شهادت علم له ازله تر ابدې او الی ماشاء الله پوری حاصل معلوم او ښکاره دی نه ښائی چه د الله تعالیٰ علم او صفات پر خپل ځان قیاس کړی شی. حضرت شاه رحمة الله علیه لیکي «هر کار الله تعالیٰ ته ډیر آسان وی لکه د انسان پیدایښت» او رسونه ئی خپل مقدر عمر ته او هم داسی وگټی د اسلام تدریجی پرمختگ او ارتقاء او بالاخر د کفر مقهور او مغلوبیدل».

(او بل له قدرته د الله تعالیٰ اجل واعلیٰ شانه و اعظم برهانه دغه دی)

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذَبٌ قُرَاتٌ سَائِبٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ
أُجَابٌ وَمِنْ كُلِّ تَاكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا

او نه برابری سره هغه دواړه بحرونه سیندونه دا یو خور دی تنده لری کوونکی خوندوری ښی هضمیدونکی ښی تیریدونکی اوبه د ده او دا بل تریو دی تریخ او له هر یوه له دغو (دواړو بحرونو سیندونو څخه) خوری تاسی غوښی تازه (د مهی) او راویاسی (له دغه ترخه سینده) گانه (د مرغلو او مرجانو) چی اغوندی (او اغوندوی ښځو خپلو ته)

تفسیر: له پاسه د توحید د دلائلو او د قدرت د شواهدو بیان ادامه لری چه په دغه ضمن کښی یوه لطیفه اشاره د اسلام د غلبی په طرف هم کیږی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی کفر او اسلام سره برابر نه دی الله تعالیٰ کفر مغلوبوی اگر که تاسی ته به له دغو دواړو څخه فائده درسیږی له مسلمانانو څنی دین قوت او غلبه مومی او له کفارو څنی جزیه او خراج حاصلوی. غوښه د خوړو او د ترخو د دواړو سیندونو څخه وځی یعنی مهی (کب) مگر گانه

(زیور) مرغلری - مرجان او جواهر علی الاکثر له ترخه (تریو) سیند شخه ایستل کیوی.

وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَازِيرٌ لِّتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿۱۳﴾

او (تل) وینی ته بییری (او جهازونه) په دغه (بحر سیند) کښی تلونکی
خپروونکی (د اویو) دپاره د دی چه طلب کړئ تاسی له فضله د الله (په
تجارت کښی) او دپاره د دی چه تاسی شکر وباسئ (په دغه لوی نعمت).

تفسیر: اکثریه لوی لوی او مهم تجارت او سوداگری د جهازونو په وسیله کیوی. له هغه شخه کوم
منافع چی حاصلیږی هم دغه د پاک الله فضل او مهربانی ده. پر دغو فوائدو او انعاماتو انسان ته
لازم دی چه د دغه مالک الملکوت او صاحب الکبریا والجبروت حمد او شکر اداء کړی.

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ
وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ط

ننباسی (الله) شپه په ورځ کښی او ننباسی (الله) ورځ په شپه کښی او مسخر
په کار کښی ئی لگولی دی لمر او سپوږمی چی هر یو بهیږی (روان دی) تر
یوی نیتی په نامه کړی شوی (چی ورځ د قیامت ده)

تفسیر: دغه مضمون پخوا له دی نه په غو غځایونو کښی تیر شوی دی. حضرت شاه صاحب رحمة
الله علیه لیکي «یعنی د شپې او ورځې په شان کله کفر غلبه مومی او کله اسلام او د لمر او
سپوږمی په شان د هر یوه خیز دپاره یو مدت تاکلی (مقرر) شوی دی چه په هغه کښی څه دیل
او غند (تاخیر) وړاندی وروسته نه کیوی. او د حق واضحه او ښکاره غلبه به پخپل تاکلی (مقرر
کړی) وخت کښی کیوی.

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا
يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْبِيرٍ ﴿۱۴﴾

دغه (ذات موصوف په پاس صفاتو) الله دی رب ستاسی خاص هم ده ته دی

ملک باچاهی او هغه (بتان) چي بولي ئی تاسی (ای مشرکانو او عبادت ئی کوی) بی له دغه (الله) نه دی مالکان دوی د نری پردی (چی په زری) د خرماؤ (کشی پرتی وی).

تفسیر: یعنی د هغه لوی ذات صفات چي پاس بیان شول هم هغه فی الحقیقت ستاسی حق الله دی. او د ټولو علویاتو او سفلیاتو - خالق - مالک - الله دی. هغه شیان چي ستاسی له خوا معبودان درولی شوی دی او تاسو ئی بولي او عبادت ورته کوی د هغو خوارانو باچاهی او خپلواکی چیري بلکه دوی د هغی نری پردی په اندازه هم د یوه څیز مالکان نه دی چه د کجورو (خرماؤ) په زړیو پوری نشتی وی.

إِنْ تَدْعُهُمْ لَا يَسْمَعُوا دَعَاءَكُمْ وَهُمْ سَامِعُونَ مَا اسْتَجَابُوا
لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ

که وبولی تاسی (ای منکرانو) دغه بتان نه آوری (دغه بتان) بلنه ستاسی او که (بالفرض) وائی وری دوی نو نه به شی درکولی جواب ستاسی (ځکه چي ژبه نه لری) او په ورځ د قیامت به منکران شی دوی په شریک کولو ستاسی (باندی دوی لره سره له الله نه)

تفسیر: یعنی له هغو معبودانو څخه چي تاسی مرسته (مدد) او امداد غواړی او هغه خپلو ځانونو ته وسیله گڼی دوی ستاسی غږ او بلنه نه اوری - او که تاسی ته څه توجه هم وکړی هغه ستاسی په کار نشی درتلی - او په درد مو نه خوری بلکه د قیامت په ورځ به دوی ستاسی د دغه شرک څخه په علائیه دول (طریقه) د خپل تنفر او بیزاری اعلان کوی او د امداد او کومک په ځای به تاسی ته دښمنان ثابت شی.

وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ

او خبر به نه کړی تا (له حقیقت د دی کار هیڅ خبرونکی) په شان (د خبرولو د هغه ښه عالم) ښه خبردار (الله).

تفسیر: یعنی له الله تعالی ځنی پر ټولو احوالاتو باندی بل څوک ښه علیم او خبردار دی؟ هم دغه علیم او خبر الله تعالی فرمائی چي دغه شرکاء بیخی چتی (بیکاره) او غلط دی - او له سره

ستاسی په کار نه درځی دغسی سمی صافی ثابتی پخی او جوتی خبری بی له الله تعالی نه - بل
څوک تاسی ته کولی شی؟ او ښولی شی؟.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ۝

ای خلقو تاسی فقیران محتاجان یی الله ته، او الله هم دی دی غنی بی پروا
ښه حمد ثناء ویلی شوی،

تفسیر: یعنی ټول مخلوقات هم هغه الله جل جلاله ته اړ (مجبور) او محتاج دی او الله جل جلاله
هیچا ته او هیڅ شی ته اړ (مجبور) او محتاج نه دی ځکه چه گرد (ټول) محاسن - محامد او
صفات د ده په محمود او ذی الجود وجود کښی مجموع او موجود دی نو هم دغه الله جل جلاله
د بلنی او دعاء وړ (مستحق) او لایق دی او د امداد او استعانت څښتن (مالک) او مستحق دی
چی د خپلو بندگانو هر راز (قسم) دعاء او سؤال اوری او په خوښی سره ئی مستجابوی او که
څوک د ده لوی دربار ته خپل عجز - نیاز او افتقار نه وړاندی کوی په قهریږی

الله یغضب ان ترکت سؤاله

وینی آدم حین یسأل یغضب

له خالقه که ونه غواړی په قهر شی

له مخلوقه چی وغواړی دوی په قهر شی

إِنْ يَشَاءْ يُدْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ۝ وَمَا ذَلِكُ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ۝

که اراده وفرمائی (الله) د بیولو ستاسی (په هلاک سره نو بو به موځی) او را
به ولی نور مخلوق نوی (بدل د تاسی) او نه دی دغه (شرل ستاسی او راوستل
د نورو) پر الله څه سخت مشکل.

تفسیر: یعنی که تاسو ئی منیع یا ئی نه منیع الله تعالی داسی مطلق قادر دی چه تاسی گرد
(ټول) له منځه ورک کړی او خپل بل مخلوق ستاسی په ځای ودان او ودروی چه من کل الوجوه
الله تعالی ته داسی مطیع تابع او حکم منونکی وی لکه چی په آسمانونو کښی پرېښتی د ده
خالصی او مخلصی بندگانی دی او داسی کول پاک الله ته ډیر سهل او آسان دی. لیکن د الله د
حکمت اقتضاء داسی ده چی په ځمکه کښی دغه گردی (ټولی) سلسلی ښائی چی قائمی او
جاری وی او په پای (آخر) کښی هر یو د خپلو ښو او بدو اعمالو جزا او بدل ومومی. څو په

دغه ترتیب سره د الله تعالیٰ د تولو صفاتو ظهور په عمل راشی.

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جِلْمِهَا
لَا يَحْمِلُ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ

او نه اخلی (هیڅ نفس عاصی) بار د گناه د بل نفس او که راوبولی دروند
باری (بل څوک) بار د گناهونو خپلو ته وابه نه خیستی شی له هغه څخه
هیڅ څیز او اگر که وی (دغه بللی شوی) خاوند د خپلوی هم،

تفسیر: یعنی هیڅوک به خپل د خپلوانو، عزیزانو او اقاربو بار پخپل سر وانخلي او نه به یو د
بل د گناه له پیتی څخه لږ څه کم کړی او نه به د بل چا د بللو او غږ کولو څخه څه گټه
(نفع) او فائده ورسیږی اگر که ئی ډیر نژدی خپلوان هم وی. گرد (تول) خلق به نفسی
نفسی!! وائی هلته یواځی د الله تعالیٰ په فضل او مرحمت سره کار چلیږی او بس!

إِنبَاتُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ

بیشکه هم دا خبره ده چی ویروی ته هغه کسان چی ویږی له ربه خپله په
غیبو سره او قائموی (سم اداء کوی سره له تولو حقوقو) لمونځ

تفسیر: یعنی ستاسی له ویږلو څخه هم هغه سړی خپله رویه بڼه کوی - او نفع تری آخلی چی
له الله تعالیٰ څخه بالغیب ویږی - او د ده له ویږی څخه تل په عبادت کښی لگیا وی - د هر
چا په زړه کښی چی د الله تعالیٰ خوف او ویره بیخی نه وی - نو هغه کله له دغو ویږلو څخه
متأثر کیږی.

وَمَنْ تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ۝

او هر څوک چی ځان پاک کړی (له شرکه او معاصی) پس بیشکه هم دا
خبره ده چی ځان ئی پاک کړ دپاره (د نفی) د ځان خپل او خاص
(طرف) د الله ته ورته دی (د هر چا).

تفسیر: یعنی هر شوک چی ستا پند او نصیحت وآوری او خپل وضعیت اصلاح او ښه کړی نو د ده احسان او منت نه پر تا او نه پر الله تعالی وی. بلکه په دغه کښی په خپله د هم هغه سړی فائده ده - او دغه فائده په پوره ډول (طریقه) سره هلته څرگندیږی (ښکاره کیږی) چی د گردو (تولو) رجوع او بیرته ورنگ الله تعالی ته شی.

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ^(۱۹) وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ^(۲۰)
وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ^(۲۱) وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ^(۲۲)

او نه برابریږی سره ړوند (کافر) او لیدونکی (مؤمن) او نه تیاره (باطل) او نه رڼا (رنرا) (حق) او نه سیوری (ثواب یا جنت) او نه تود باد (عقاب یا دوزخ) او نه برابریږی سره ژوندی (علما) او نه مړی (جهلاء)

تفسیر: یعنی هغه مؤمن چی الله تعالی ورته د زړه سترگی ښلی دی د حق په رڼا (رنرا) او د الله تعالی د وحی په پلوشو کښی بی له کوم تکلیفه او زحمته دغه لاره پری کوی - او برابر د جنت باغونو او د الله تعالی د رحمت سیوری ته رسیږی - آیا له دغسی انسان سره هغه کافر سیالی او برابری کولی شی چی د زړه ړوند او د اهوای او اوهامو په تیاریو کښی حیران سرگردان گرځی - او بالاخر ناخاپه او بی تحاشا د جهنم اور او د هغه سخت سوځوونکی تاوده باد په طرف مندی وهی؟ له سره دغه دواړه سره نه دی برابر او که داسی وی نو داسی وپوهیږئ چه مړی او ژوندی سره برابر شول. فی الحقیقت د مؤمن او کافر په منع کښی له دی نه هم زیات داسی فرق او تفاوت شته چی د یوه ژوندی روغ رمت انسان او د یوه مړی لاش په منع کښی وی. اصلی او دائمی ژوندون یواغی د ایمان د روح په برکت پیدا کیږی - او ماسوا له ایمانی روح څخه ښائی ژوندی انسان له زرهاوو مړیو څخه بدتر وگانه شی.

إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ^(۲۳) إِنَّ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ^(۲۴)

بیشکه چی الله آوری هر هغه چاته چی اراده وفرمائی (د آورو لو ئی) او نه ئی ته (ای محمده!) اوروونکی (د نافع قول) هغو ته چی په قبورو هدیرو کښی دی. نه ئی ته (ای محمده!) مگر وپروونکی (د منکرانو له جحیمه).

تفسیر: یعنی که الله تعالیٰ اراده وکری نو مریو ته ئی هم آورولی شی حال دا چي د دغی خبری قدرت نورو ته نشته هم داسی وگتئ چي د رسول الله صلی الله علیه وسلم کار دعوت - تبلیغ - پیغام رسول او په خیر او شر باندی پوهول او خبرول دی. که زه مری کافران دغه خبری وانه وری نو هغه آورول د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم له قوته او قدرته پورته دی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی کرد (تول) خلق سره نه دی برابر د هر چا په نسبت چي د ایمان د اعطاء فیصله شوی ده هم هغه به د ایمان خاوند کیږي که نه هومره دیر خلق چي د ایمان هیله (ارزو) او امید وکړي کله ئی ور په برخه کیږي - دغه ئی فرمایلي دی چي «نه تیاره نه رنا (رنرا) یعنی نه تیاره له رنا (رنرا) سره برابره ده او نه رنا (رنرا) له تیاری سره (په دغه سره ئی د «لا» د تکرار فائده راوښوده) او وئی فرمایلي او نه ئی ته آوروونکی هغو ته چي په هدیره کښی پراته دی. «په حدیث کښی راغلی دی چي مریو ته سلام واچوئ!» او په دیرو ځایونو کښی مریو ته خطاب هم کړی شوی دی د دی خبری حقیقت دا دی چي د مری روح آوری - او هغه جته ئی چي په قبر کښی پرته ده نه آوری» دغه بحث پخوا له دی نه د «نمل» د سورت په آخر کښی تیر شوی دی هلته دی وکوت شی!.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٣٣﴾

بیشکه چي مونږ لیږلی مو ئی ته په حق رښتیا (دین) سره زیری ورکوونکی (د جنت مؤمنانو ته) او ویروونکی (له دوزخ کفارو ته) او نه ؤ هیڅ امت مگر چي تیر شوی په هغه کښی کوم ویروونکی.

تفسیر: ویری آوروونکی نبی وی یا د نبی قائم مقام - هر څوک چي د الله تعالیٰ د لاری په لوری بلنه وکړي د دی په متعلق د «نمل» د سورت په (۴ رکوع) کښی څه لیکلی شوی دی.

وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٣٤﴾

او که دروغجن بولی (کفار) تا (نو مه خفه کیږه ځکه چي) پس په تحقیق دروغجن ئی بللی وو (انبیاء خپل) هغو کسانو چي وو پخوا له دوی نه چي راغلی ؤ دوی ته رسولان د دوی په ښکاره دلائلو (د قدرت) او په صحیفو سره او په کتاب ښکاره کوونکی (د حق او باطل).

تفسیر: یعنی پخوانیو انبیاء الله هم دغه روښان تعلیمات یا ښکاره معجزات له خپلو ځانونو سره راوړي و له هغو ځنی ځینو ته مختصری مختصری صحیفی او ځینو ته لوی مفصل کتابونه ورکړي شوي دي.

ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَيْفَ كَانَ نَكِيرٌ

بيا می ونيول هغه کسان چي کافران شوي و (په سخت عذاب سره) پس څرنگه شو انکار زما (او تغیر د دوي په عذاب سره).

تفسیر: یعنی کله چي له تکذیب څخه دوي مخ وانړوه نو وگورئ چي د هغوي آخره خاتمه څرنگه شوه؟ ستاسي انجام هم هغسي کیدونکي دي.

الْمُتَرَّانِ اللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا

آيا نه ويني ته چي بیشکه الله نازلې کړي دي له (جانبه) د آسمانه اوبه پس راويستلي مونږ په وسیله د دي (اوبو) میوي په دي حال چي مختلف دي رنگونه د دغو (میوو).

تفسیر: یعنی قسم قسم میوي - بيا په یوه قسم کښي رنگا رنگ ثمرات ئي پیدا کړي دي. له یوي ځمکي او له یو اوبو او له یوي هوا څخه د دغومره مختلفو اشیاو او انواعو پیدا کول د پاک الله عجیب او غریب قدرت ښکاره کوي.

وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ

او ځيني له غرونو (خاوندان د) لاري (توتي توتي) دي سپيني او سري چي مخالف دي سره رنگونه د دغو (لارو) او (ځيني د دوي) تک تور دي.

تفسیر: یعنی سپين هم په څو څو درجو دي کوم ئي تک سپين لکه د مرمر ډبره - کوم ئي سپين لکه مالګه او ځيني ئي نسبتاً سپين او سور هم په څو څو درجو او تور هم په څو څو درجو دي ځيني تک تور لکه رانجه او د ډبرو سکاره او ځيني تور لکه د کارغه وزر او ځيني نسبتاً تور. او په ځينو غرونو کښي رنگا رنگه رګونه او لاري شته.

وَمِنَ النَّاسِ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ

او (هم داسی) له خلقو شخه هم او (هم داسی له نورو) ژوندیو خوځیدونکو او څارویو شخه هم چی سره مخالف دی رنگونه د هغو هم داسی (لکه دغه اختلافات)

تفسیر: دغه گرد (تول) د قدرت د عجایبو او غرائبو تذکره ده. یعنی هم هغسی چی په نباتاتو - جماداتو - حیواناتو کښی راز راز (قسم قسم) او رنگ په رنگ مخلوقات لیدل کیږی په انسانانو کښی هم هره نوعه او صنف سره بیل او جلا (جدا) دی. که د مؤمن په شان کافر هم سمه صافه لاره ځان ته غوره کړی او دواړه سره یو شی. او گرد (تول) انسانان یو رنگ ځان ته غوره کړی - نو دغه کله امکان لری او له سره نشی کیدی. په دغه سره ئی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته اطمینان او تسلی ورکړی ده چی تاسی د مخلوقاتو له اختلافاتو شخه مه خفه کیږئ!.

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

بیشکه هم دا خبره ده چی ویریږی له الله شخه له بندگانو د دغه (الله) پوهنده عالمان، بیشکه الله ښه غالب قوی دی (په انفاذ د احکامو) ښه مغفرت کوونکی دی (د خطیاتو).

تفسیر: یعنی نه ویریږونکی بندگان هم شته او د الله تعالیٰ ځنی ویریږونکی هم دی مگر ویریږی هغه کسان چی الله تعالیٰ د عظمت او جلال او د آخرت د بقا او دوام او د دنیا په فناء او اتمام باندی پوهیږی او د الله تعالیٰ د احکامو او هدایاتو د علم تحصیل کوی - او تل د مستقبل په فکر کښی اوسیږی - په هر هغه چا کښی چی دغه پوهه او علم په هره درجه وی په هم هغه درجه به دی هم له الله تعالیٰ شخه ویریږی - په هغه کښی چی خوف نه وی هغه فی الحقیقت د دی خبری مستحق نه دی چی ورته پوه او عالم وویلی شی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی گرد (تول) انسانان ویریږونکی نه دی له الله تعالیٰ شخه ویریږی د پوهانو صفت او کار دی - او د الله تعالیٰ معامله هم په دوه ډوله (قسمه) ده. الله غالب قوی او زبردست هم دی چی په هره خطاء چی سری ونیسی نیولی ئی شی - او غفور - رحیم هم دی که گناهکاران وښی ښلی ئی هم شی» نو په دواړو حیثیتو انسان ته ښائی چی د الله تعالیٰ شخه ویریږی ځکه چی نفع او ضرر دواړه د الله تعالیٰ په واک (اختیار) او قبضه کښی دی نو هر کله چی اراده وکړی نفع

ستنوی (واپس کوی) او ضرر لاحقوی.

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا
مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُورَ ۝

بیشکه هغه کسان چی لولی کتاب د الله (قرآن) او قایموی (تل سم اداء کوی سره له تولو حقوقو) لمونځ او لگوی (په لاره د الله کښی) ځینی له هغو شیانو څخه چی ورکری مو دی دوی ته (لگوی ئی) په پته او په ښکاره امید لری دوی د داسی یوه تجارت چی له سره نه هلاک کیږی.

تفسیر: یعنی هر هغه چی د الله تعالیٰ څخه ویریږی. قلباً او لساناً مسلمان شی - او د ده احکام ومني - او د ده کتاب په اخلاص او عقیدت سره ولولی - او په بدنی او مالی عباداتو کښی هیڅ قصور او کوتاهی ونه کری - نو دغه مسلمان دی د داسی لوی او زورور تجارت او اعتباری سوداگری هیلمن (ارزومند) او امیدوار اوسی چی له سره په هغه کښی نقص او خساره نه عاڼده کیږی او د ضرر او تاوان احتمال په کښی نشته. بلاشبهه کله چی په خپله الله تعالیٰ د دوی د اعمالو پیروونکی او اخیستونکی وی نو دی په دغه هیله (ارزو) او امید کښی بیخی حقدار دی، او ده ته د خسران او نقصان اندیښنه له هیڅ طرفه نه ده متصوره - او له سره تر پایه بیخی نفع په نفعه کښی دی او کته (فائده) ورته رسیږی.

لِيُوفِّيَهُمْ أَجْرَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ۝

دپاره د دی چی پوره ورسوی (الله) دوی ته اجر و نه (د عملونو) د دوی او زیات ورکری دوی ته له فضله خپله بیشکه چی دغه (الله) ښه ښوونکی (د معصیاتو) دی ښه قبلونکی (د احسان د محسنینو) دی.

تفسیر: یعنی ډیر گناهونه ښی او معافوی ئی او د خورا (ډیر) لو طاعت قدر فرمائی - او سم له اصوله او قاعدی څخه کوم ثواب چی ښائی چا ته ورسیږی الله تعالیٰ له هغه څخه زیات ثواب ورعطاء کوی.

وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

إِنَّ اللَّهَ يَعْبَادُهُ الْخَيْرُ أَبْصِرُ ﴿۳۵﴾

او هغه چي وحی کړی ده مونږ تاته له کتابه (قرآنه) هم هغه حق رښتیا ده په دغه حال کښی چي مصدق رښتینی کوونکی دی هغو کتابونو ته چي پخوا له دی نه وو، بیشکه الله پر بندگانو خپلو خامخا ښه خبردار دی (په باطن د دوی) ښه لیدونکی دی (په ظاهر د دوی).

تفسیر: یعنی د بندگانو پر احوالو ښه علیم او خبیر دی او په ښه موقع کښی ئی دغه کتاب نازل کړی دی.

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ يَا ذِينَ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿۳۶﴾

بيا مو وارث وگرځول (او ور مو کړ دا) کتاب (قرآن) هغو کسانو ته چي غوره کړی مو دی له بندگانو خپلو (چي دغه محمدی امت دی) پس ځینی له دوی ظالم دی پر خپل ځان او ځینی له دوی په منځ د لاری کښی برابر تلونکی دی او ځینی له دوی پرمخ کیدونکی دی خیراتونو نیکیو ته په اذن حکم د الله دغه (توریت او غوره کول هم دغه) یو فضل دی ډیر لوی.

تفسیر: یعنی وروسته د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه د دغه کتاب وارث محمدی امت وگرځولی شوی دی چي په مجموعی حیثیت او هیئت د گردو (ټولو) امتونو څخه غوره - افضل او اعلیٰ دی. هوا د امت گرد (ټول) افراد سره یو شان نه دی په دوی کښی ځینی افراد خو هغه دی چي سره له صحیح ایمانه په گناهونو کښی اخته او مبتلا کیږی چي دغه «ظالم لنفسه» شو او هغه دی چي متوسط تلونکی دی یعنی نه په گناه کښی لگیا او نه منهک - او نه لوی ولی او بزرگ دی دغو ته ئی «مقتصد» وفرمایل یو خو هغه کامل بنده دی چي د الله تعالیٰ په فضل او توفیق سره ئی پر مخ تگ کړی دی او د محاسنو - فضائلو او کمالاتو په تحصیل کښی له مقتصدانو څخه ډیر مخ کښی تللی دی مستحب شیان ئی هم نه دی پرېښی - او د گناه له خوفه له تنزیهی مکروه بلکه له مباحاتو څخه هم پرهیز کوی - او خپل ځان ژغوری (؟) د اعلیٰ درجی

بزرگی او د فضیلت خاوندان هم دوی دی. په دغسی منتخبو او غورو بندگانو کښی له یوه حیثیته ګرد (تول) مسلمانان سره شمیرلی شوی دی ځکه چی دوی ګرد (تول) درجه په درجه جنتیان دی ګنهار هم که مؤمن وی نو یوه نه یوه ورځ حتماً جزماً په جنت کښی ننوځی. په حدیث کښی فرمایلی شوی دی «چی زمونږ ګنهاران ګرد (تول) سره معفو او بښلی شوی دی» یعنی بالاخر د دوی په برخه معافی ده. او مقتصد په سلامت دی. او پرمخ تلونکی له ګردو (تولو) څخه په مخ کښی دی. خو سره له دی الله کریم دی او د ده په لوی دربار کښی هیڅ بخل او امساک نشته.

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٦﴾

جنتونه د هستوګنی دی ننوځی به (دغه دری واړه طائفی) په هغو کښی ګانهدار کولی بشی په دغه (جنت) کښی له باهوگانو (وښیو) څخه له سرو زرو (خالصو) او له مرغلرو (صافو) او جامی د دوی په دغه (جنت) کښی د ورښمو «مخصوصو» به وی.

تفسیر: سره زر او ورښم د مسلمانانو نارینه و دپاره هلته دی په جنت کښی نه دلته په دنیا کښی. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی هر هغه (نارینه) چی ورښمین (جامی) اغوندی په دنیا کښی وابه ئی نغوندی په آخرت کښی.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٧﴾

او ویه وائی (جنتیان په وخت د دخول د جنت کښی) توله ثناء صفت خاص الله ته دی هغه الله چی بو ئی ته (لری ئی کر) له مونږ څخه خفګان بیشکه رب زمونږ خامخا ښه بښونکی (د عاصیانو) ښه قدردان (د نیکانو) دی.

تفسیر: یعنی د دنیا او د محشر غم ئی لری او ورک کړ او ګناه ئی وروښله او د قدردانی له لوری ئی زمونږ لږ طاعت قبول وفرمایه.

إِلَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمَقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَئِيَسْتَأْذِنَ فِيهَا أَنْصَبَ وَلَئِيَسْتَشْفِيَ فِيهَا الْغُوبُ ﴿٣٨﴾

هغه (رب) چي را ئي وستو مونږ کور د اقامت (جنت ته) له فضله خپله چي نه رسيږي مونږ ته په دغه (جنت) کښي هيڅ مشقت او نه رسيږي مونږ ته په دغه (جنت) کښي هيڅ ستوماني خفگان.

تفسير: حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليکي «د هستوگني کور له دې نه پخوا هيڅ نه وو - هر چيري به تلل راتلل نقل او حرکت ؤ - د روزي غم - د دشمنانو اندېښنه - د رنځ او مشقت مصيبت او نور مصائب به موجود ؤ کله چي جنت ته ورسيږي دغه گرد (تول) شيان له منځه لري او ورک کيږي.»

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فِيمَوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ ۝

او هغه کسان چي کافران شوي دي شته دوي ته اور د دوزخ حکم به ونه کولي شي پر دوي (د دوهم مرگ چي) پس مړه (او په آرام) شي او نه به سپکوالي کاوه شي له دوي نه له عذابه د دي (اور د دوزخ) هم داسي جزاء ورکوو مونږ هر ناشکره (بي ايمانه) ته.

تفسير: نه کفارو ته په جهنم کښي مرگ ورسيږي چي د دوي هغه تکاليفو ته خاتمه ورکړي او نه به د عذابه تکليف پر شيبه هم له دوي نه کميږي داسي ناشکرانو ته زمونږ له جانبه هم دغسي سزاوي ورسيږي.

وَهُمْ يَصْطَرِّخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا
غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ۖ

او دوي به ناري سوري وهي په دغه دوزخ کښي (او داسي به وائي) اي ربه زمونږ (يو کرت) راوياسه مونږ (بیرته دنيا ته شو هلته) عمل وکړو صالح نیک غیر له هغه چي وو مونږ چي کاوه به مو (پخوا له دي بد عمل)

تفسیر: یعنی په هغه وخت کښې دوی هغه ښه کڼل مگر اوس داسې وائی چه بیا به هم هغسې عملونه ونه کړو د لوړ مدت له مخې مونږ له دوزخ څخه وباسه شو مونږ ښې چارې - صالحه اعمال - او حسنه افعال ځان ته راټول کړو او سره له اطاعته او غاړه ایښودلو او فرمان منلو بیرته درحاضر شو. بیا الله تعالی ورته داسې فرمائی

أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ
فَذُوقُوا فَلِمَ أَظْلِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ۚ

آیا نه وو درکړې مونږ تاسې ته عمر دومره (موده) چي پند اخلي په هغه کښې هر هغه څوک چي پند اخیستل غواړي او راغلي ؤ تاسې ته وپروونکي (چي د هغو خبره مو ونه منله) پس وڅکئ (عذاب) پس نشته ظالمانو (کافرانو) ته هیڅوک مددگار (چه له عذابه ئي خلاص کړي).

تفسیر: دغه جواب به دوزخیانو ته ورکاوه کیږي. یعنی مونږ خو تاسې ته عقل او پوه درکړې وه او پوره عمر مو هم در په برخه کړې ؤ چي ښائی تاسې به په هغه کښې ښه فکر او غور کاوه او ښه به مو له بده جلا (جدا) او سمه صافه لاره به مو ځان ته غوره کړې وی تر دی چي له تاسې ځنی دیر کسان تر شپیتو - اويا او اتيا کلونو پوري هم په دنیا کښې ژوندون کړي ؤ - برسیره په دی ستاسې د هدایت او لارښوونې دپاره مونږ تاسې ته داسې اشخاص او حالات هم درلېږلي و چي تاسې د بدیو له خرابي خاتمي څخه وویروي او د غفلت له خوبه مو ویښ کړي - آیا وروسته له دی نه اوس تاسې ته کوم عذر او بهانه پاتی ده؟ اوس نو په هم دغه دوزخ کښې اوسېږئ! او د سختو عذابونو خوندونه وڅکئ! او له هیڅ لوري د هیڅ چا امداد او معاونت ته هم څه هیله (امید) او توقع مه لرئ!.

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمُ غَيْبِ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمُ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝

بیشکه چي الله عالم دی په پټو (اسرارو) د آسمانونو او د ځمکي بیشکه الله ښه عالم دی پر هغو خبرو چي پټي دی په سینو زړونو کښې.

تفسیر: یعنی پاک الله ته د بندگانو گردی (تولی) پتی او ښکاره خبری، احوال افعال، او د زړونو اسرار معلوم دی د هیچا نیت او استعداد له الله تعالیٰ څخه پت نه دی او سم له هغه له هر چا سره معامله کوی. الله جل جلاله ته دغه خبره هم څرگنده (ښکاره) ده چی دغه خلق چی اوس داسی ناری او سوری وهی چی مونږ یو ځلی خوشی کړه چی بیرته دنیا ته لاړ شو خو هلته په صالحه و اعمالو بوخت (مشغول) او له سره گناه ته ورنژدی نشو دوی پخپلو دغو دعوو کښی دروغجنان دی ځکه که دوی اویا ځلی نور هم پریښودی شی چی بیرته لاړ شی خو صالحه اعمال وکړی خو بیا هم دوی له خپلو شرارتونو او بغاوتونو څخه لاس اخیستونکی نه دی د دوی عادت او د مزاج اقتضاء هم داسی ده. ﴿وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ ۷ جزء (د الانعام (۳) رکوع) ۲۸ آیت

هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ

دغه (الله) هم هغه ذات دی چی مگر ځولی ئی یی تاسی خلیفگان (د تیرو خلقو) په ځمکه کښی

تفسیر: یعنی د پخوانیو امتونو په ځای مو تاسی ته ځای درکړ چی اوس د هغو په مینو کښی ودان یی - او وروسته له هغوی څخه تاسی حکومت او ریاست چلوی! نو ښائی چی د هغه د شکر ایستلو حق په ښه شان سره اداء کړئ!.

فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿١٩﴾

پس هر څوک چی کافر شو (یا ئی ناشکری وکړه) پس پر هغه دی (دغه) کفر (یا کفران) د ده او نه زیاتوی کافرانو ته کفر د دوی په نزد د رب د دوی مگر بی زاری غضب (د رب په دوی) او نه زیاتوی کافرانو لره کفر د دوی مگر خساره زیان (په آخرت کښی).

تفسیر: یعنی ستاسی له دغه کفره او ناشکری او د الله تعالیٰ له آیاتونو څخه له انکاره الله تعالیٰ ته هیڅ ضرر او نقصان نه رسیږی. الله زمونږ له حمده او شکره بی پروا دی. هوا له ناشکری څخه پر فاعل ئی د هغی گناه او ویاړ لویدی د کفر آخره خاتمه ماسواء له دی نه بل هیڅ شی نه دی چی پاک الله له دغه ناشکره څخه بیزاره او نارضاء کیږی - او د دغه کافر په نقصان او

خسران کښی مسلسل او منظم تښتید او ترقی واقع کیږی.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَ كُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي
مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ

ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا وینئ تاسئ شریکان ستاسی هغه چی بلل به مو (او عبادت به مو کاوه د دوی) غیر له الله راوښیئ ماته چی کوم څیز پیدا کړی دی (دغو معبودانو ستاسی) له ځمکی څخه او که شته دوی ته (کوم قسم) شریکوالی په (پیدایښت د) آسمانونو کښی (له الله سره).

تفسیر: یعنی د خپلو معبودانو په احوالو کښی فکر وکړئ! او بیا ماته دغه خبره راڅرگنده (ښکاره) کړئ چی د ځمکی کومه برخه دوی جوړه کړی ده یا د آسمانونو په جوړولو په ساتلو او اداره کولو کښی دوی څومره برخه او شرکت لری؟ که دوی په دغه کښی هیڅ برخه نه لری نو دوی څرنګه معبودان ګرځیدلی دی؟ لږ شانی خو له عقل او پوهی او فکر او غور څخه هم کار واخلي!

أَمْ آتَيْنَهُم كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِّنْهُ

یا ورکړی دی مونږ دوی ته کتاب پس دوی پر پاڅه حجت ولاړ دی له هغه کتابه (او دا یو هم نه دی).

تفسیر: یعنی که عقلی دلیل او سند نشته نو کوم هسی معتبر نقلی دلیل راوړاندی کړئ! چی د هغه په اساس تاسی دغه د شرک دعوی کوئ؟ دا یو هم نه دی!

بَلْ إِنَّ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا

بلکه نه کوی وعده دا ظالمان (مشرکان) ځینی د دوی (چی غتان او مشران دی) ځینو نورو ته (چی خواران او کشران دی) مګر غره کول (او فریب ورکول).

تفسیر: یعنی هیڅ عقلی یا نقلی دلیل نشته. خبره فقط هم دغومره ده چی په دوی کښی مشرانو کشرانو ته او پخوانیو وروستیو ته د شیطان په لمسون او اغواء پرله پسې دغسی وعدی کړی او داسی خبری ئی ورښوولی دی ﴿وَقَالُوا لَوْلَا شَفَاعَةُ اللَّهِ﴾ هم دغه بتان او نور زمونږ شفاعتگران دی د الله تعالیٰ په نزد کښی - او د هغه قرب مونږ ته راعطاء کوی. حال دا چی دغه خالص چل - قریب - او غولول دی. دوی به څرنګه شفیع وګرځیدلی شی؟ حال دا چی ډیر لوی مقربین به هم د کفارو د شفاعت او سپارښت په موضوع کښی خپله ژبه نشی خوځولی.

إِنَّ اللَّهَ يُسِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ

بیشکه الله ساتی (دغه) آسمانونه او ځمکه له دی نه چی زائل شی (او له خپله محوره بیځایه شی) او (قسم دی) که (بالفرض) مخ په زوال شی دا دواړه نو وبه نه ساتی (له زواله) دغه دواړه بل هیڅوک ماسواء له دغه (الله) نه،

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ د قدرت لاس دی چی دومره لویو لویو عظامو کراتو ته ئی داسی تنظیم، تنسیق، ترتیب ورکړی دی چی هیڅ یو له دوی ځښی له خپلو مراکزو څخه نه ښوئیږی او نه له خپل مقام او نظام څخه یو طرف او بل طرف ته لږ تمایل او حرکت کوی او که بالفرض دغه شیان له خپلو ځایونو څخه بل کوم طرف ته نقل یا حرکت وکړی نو بیا له ماسواء الله څخه کوم یو زور او طاقت به وی چی هغه بیا بیرته خپل ځای ته راولی یا ئی تر خپل نظارت او انتظام او اداری لاندی ونیسی؟ لکه چی په قیامت کښی کله چی الله تعالیٰ دغه نظام او قوام ګډود او تیت او پرک (منتشر) کړی نو کوم قوت به د ده مخه ونیسی؟

إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا

بیشکه دغه (الله) دی ښه تحمل والا (چی تعجیل نه کوی په تعذیب د منکرینو) ښه ښونکی (د تائبانو).

تفسیر: یعنی د خلقو د کفر او عصیان اقتضاء خو هم داسی ده چی دغه ګرد (تول) نظام یو ځلی ګډود او لاندی باندی کړی شی لیکن د الله تعالیٰ لطف - کرم حلم تحمل او بردباری دغه نظام ټینګ پخپل قوام درولی او ساتلی دی که د الله تعالیٰ مرحمت - مکرمت - او ښه نه وی نو

دغه ودانه دنیا ورانیږی.

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَى
 مِنْ أَحَدَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ قَزَّادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ۚ اِسْتَكْبَارًا
 فِي الْأَرْضِ وَمَكْرُ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ ۚ

او قسمونه به خوړل (کفارو د مکي) پر الله پر سختو قسمونو خپلو سره
 خامخا که چیرې راغی دوی ته کوم ویروونکي (پیغمبر) خامخا وی به دوی
 هر ورو (خامخا) ښه لاره موندونکي له یوه (له تیرو) امتونو پس کله چی
 راغی دوی ته ویروونکي (چی محمد دی) نو زیات نه کړ (دغه راتگ) دوی ته
 مگر تېښته (له حقه). دپاره د لوی غوښتلو په غمکه او (دپاره د) مکر بد
 (په رسول پوری چی هلاک ئی کړی) او نه چاپېره کیږی مکر فریب ناکاره
 مگر خو په اهل خپل (چه مکر کوونکي دی)

تفسیر: کله چی د عربو اقوامو دغه قصی او خبری اوریدلی چی یهودانو او نورو اقوامو د انبیاء
 الله خبری نه منلی او د دوی له احکامو څخه به ئی غاری غرولی نو دوی به پخپلو منځونو کښی
 سره داسی ویلی «که د الله تعالی له فضله په مونږ کښی کوم نبی مبعوث شی، نو مونږ به د هغو
 عاصی اقوامو پر خلاف د خپل نبی په ډیر ښه شان سره رفاقت، اطاعت او متابعت وکړو او د
 خپل اخلاص او صمیمیت یو ډیره ښه وضعیت به دنیا ته ورښکاره وو. خو څه وخت چی الله
 تعالی دوی ته خپل داسی نبی مبعوث او ولیږه چی له ټولو انبیاءو څخه په عظمت او شان لوی دی
 نو له حقه څخه دوی لا لری شول او غاړه ئی تری وغروله د دوی تکبر - غرور - لوئی دوی ته
 کله اجازه ورکوی چی نبی الله صلی الله علیه وسلم په مخ کښی خپلی غاری کیږدی او د رفاقت
 او اطاعت په غحای ئی عداوت او مخالفت ته ملاوی ترلی دی او راز راز (قسم قسم) مکروه او
 نامناسبه تدابیر - چلونه - فریبونه ئی شروع کړی دی مگر دغه خبره مو په یاد وی چی ناکاره
 کار او بدی چاری پخپله هم دغه د بدو کارونو او بدو عملونو عامل او فاعل ته عائد او راجع
 کیږی.

اگر که دوی شو ورځی په عارضی دول (طریقه) خپل زړونه خوشوی چی مونږ پخپل چل او تدبیر
 سره دغسی ضرر او نقصان ورواړوه لیکن په پای (آخر) کښی به دوی وگوری چی په واقع کښی
 ئی خپل ځان ته نقصان او زیان اړولی دی. فرض ئی کړئ چی په دنیا کښی ورته څه زیان او
 تاوان هم ونه رسید مگر په آخرت کښی خو یقیناً پخپله سزا رسیدی.

فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ
اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٣٣﴾

پس آیا انتظار کوی دوی (یعنی نه کوی) مگر طریقی (جاری د الله ته په امتونو) پخوانیو کښی پس له سره به نه مومی ته سنت عادت د الله ته هیڅ تبدیل (ارول) او بیا به له سره نه مومی ته سنت عادت د الله ته هیڅ تحویل (گرځول).

تفسیر: یعنی دوی د دغی خبری په انتظار کښی دی کومه معامله چی له پخوانیو مجرمینو سره شوی ده هم هغه معامله دی له مونږ سره هم وکره شی. نو که دوی له خپل دغه کفره - شرکه - طغیانه او عصیان لاس وانخیست هم هغسی معامله له دوی سره هم هر ورو (خامخا) کیدونکی ده. د الله تعالی هغه سنت او دستور چی د مجرمینو د سزا ورکولو په نسبت له پخوا څخه جریان او ادامه لری هغه له سره بدلیدونکی او تغیر موندونکی نه دی او په خپل ټاکلی (مقرر) وخت او نیټه کښی خامخا رسیدونکی دی او هرگز داسی نه کیږی چی پر داسی مجرمینو به په آخرت کښی انعام او اکرام مبذول شی او له سره هغه لری کیدونکی نه ده چی له مجرم ځنی سزا لری کره شی یا غیر مجرم ته سزا ورکړه شی.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ
مِنْ شَيْءٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٣٤﴾

آیا نه دی گرځیدلی (دغه کفار د مکي) په ځمکه (ملکونو) کښی پس چی ووينی (په دغو اوطانو کښی چی) څرنګه ؤ عاقبت آخره خاتمه د هغو کسانو چی پخوا له دوی نه (تیر شوی) دی او ؤ دوی ډیر سخت له دغو (کفارو) څخه له جهته د قوت او نه دی الله (داسی) چی عاجز نی کړی کوم شی نه په آسمانونو کښی او نه په ځمکی کښی بیشکه چی الله دی ښه عالم (په احوال د مخلوقاتو) ښه قادر (په اجراء د ارادی خپلی).

تفسیر: یعنی لوی لوی زورور او قوی مدعیان هم د الله له نیولو څخه ځان نشی خلاصولی لکه عاد او ثمود او نور. دغه خواران څه حیثیت لری؟ او څه شی دی؟ ښه وپوهیږی چی په آسمان او ځمکه کښی د هیڅ یو قوت او قدرت له لاسه دغه نه دی پوره چی الله تعالی عاجز او ناتوان کری شی. د الله تعالی علم محیط او قدرت کامل دی بیا که معاذ الله عاجز او ناتوانه شی - نو له کومی خوا به وی؟.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظُهُرِهِمْ دَابَّةٌ

او که چیری نیولی وی الله دا خلق په سبب د هغو (بدو اعمالو) چی کوی ئی دوی نو نه به ئی پرېښی وی پر شا د ځمکی هیڅ ژوندی خوځیدونکی تلونکی (په شامت د عاصیانو)

تفسیر: یعنی خلق چی دغه خطاوی او گناهونه کوی که د دوی پر هره یوه گناه او جزئی خطا نیولو شروع له سببه پوښتنه تری وکړه شی نو هیڅ یو جاندار او متنفس د ځمکی پر مخ کښی نه پاتی کیږی - نافرمان خو د خپلی نافرمانی له سببه په تباهی رسولی کیږی او کامل فرمان منونکی چی عادتاً ډیر لږ هم وی د قلت له امله (وجبی) راپورته کیږی ځکه چی د جهان نظام په داسی یو اصول او ترتیب سره قائم کری شوی دی چی محض د څو معدودو انسانانو هستوگنه دلته خلاف الحکمت ده بیا کله چی د نورو انسانانو ژوندون او ودانی پاتی نشی نو حیوانات به د څه لپاره پرېښودی شی ځکه چی د دوی وجود بلکه د گرد (تول) جهان موجودیت خو د هم دغه حضرت انسان دپاره دی.

وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا

ولیکن وروستی کوی (الله) دوی تر نیتی په نامه کری شوی پوری کله چی راشی اجل (نیته) د دوی پس بیشکه چی الله دی پر بندگانو خپلو ښه لیدونکی بینا (نو ورپه کری دوی ته جزا سم له اعمالو د دوی).

تفسیر: یعنی تر یوه مقرر میعاد او معین حد پوری الله تعالی مهلت ایښی دی چی پر هر جرم به ئی فوراً نه نیسی کله چی موعود وخت راشی نو په یاد ئی ولری چی گرد (تول) شیان د پاک الله تر نظر لاندی دی او د هیچا د یوی ذری په اندازه ښه یا بد عمل د ده له علمه نه دی بهر -

پس د هر یوه په نسبت سم له خپل محیط علم سره ډیری نښې نښې فیصلې صادروي نه به مجرم چیرې پتیدی شي - او نه به د مطیع له حقه سترگی پتیدی.

«اللهم اجعلنا ممن يطيعك واغفر لنا ذنوبنا انك انت الغفور الرحيم»
تمت سورة فاطر بعون الله الملك القادر فالحمد لله والشكر له

سورة یُس مکیه الاية (۴۵) فمدنیة وهی ثلاث وثمانون آية وخمس ركوعات رقمها (۳۶)

تسلسلها حسب النزول (۴۱) نزلت بعد سورة الجن

د «یاسین» سورت مکی دی. پرته (علاوه) له (۴۵) آیته چی مدنی دی (۸۳) آیتونه (۵) رکوع لری

په تلاوت کښی (۳۶) او په نزول کښی (۴۱) سورت دی وروسته د الجن له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) کوم، په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

يُس وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

قسم دی په دغه قرآن محکم (حکم کونکی په حق خاوند د حکمت) باندی چی بیشکه ته (ای محمده!) خامخا له (هغو) رسولانو څخه ئی (چی لیږلی شوی دی خلقو ته) پر سمه لاره (یا ته ئی روان پر سمه لاره چی توحید دی).

تفسیر: یعنی لوی قرآن پخپل اعجازی شان - دک له حکمت تعلیماتو - پخو مضامینو په لحاظ د دی خبری ډیر لوی زبردست شاهد دی چی هغه نبی الامی چی د دغه پاک قرآن حامل دی بالیقین د الله تعالی رسول دی او بی له شکه او شبهی پر سمه لاره دی او د دوی گرد (تول) تابعان بی له کومی اندیښنی او خطری د مقصود تر منزل پوری رسیږی او نه بی لاری کیږی.

تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ

نازل شوی دی (تاته دغه قرآن په نازلیدلو) د زبردست رحم والا.

تفسیر: یعنی دغه د دین سمه لاره، یا قرآن الحکیم د هغه الله تعالی له جانبه نازل شوی دی چی داسی یو لوی زبردست ذات هم دی چی هر ورو (خامخا) منکرانو ته سزا ورکوی او داسی رحمن رحیم مهربانی کوونکی ذات هم دی چی امر منونکیو او مطیعانو ته خامخا پخپل بخشش او مهربانی سره انعام او اکرام ورکوی نو له هم دی جهته په قرانی آیاتو کښی بعضاً د لطف - رحم - او کرم شان عیان دی - او بعضاً د قهر - غضب - تهدید او تخويف شان بیان شوی دی.

لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ۝ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ
عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝

دپاره د دی چی وویروی ته هغه قوم چی نه وو ویرولی شوی پلرونه د دوی (تر اسماعیل پوری) پس دوی غافلان دی (له توحیده) خامخا په تحقیق حقه ثابته شوی خبره (د عذاب) پر اکثر و دوی (په ازل کښی) پس دوی نه راوړی ایمان

تفسیر: یعنی دیر سخت او مشکل کار تاسی ته درسپارلی شوی دی چی دغه عربی قوم ئی د دی پاک قرآن په وسیله وینئ او هنیار - او د نورو اقوامو مقتداء او بآدار (آقا) وگرځوه حال دا چی دغو عربو ته له سلهاؤ کلونو راهیسی کوم وینوونکی او پوهوونکی نه دی راغلی - نو د دغسی یو غافل، جاهل او عاطل قوم چی نه له الله جل جلاله څخه خبر دی، او نه آخرت پیژنی - نه له ماضی څخه ئی عبرت اخیستی دی او نه د مستقبل په فکر کښی دی نه پر مبداء نظر غورځوی - او نه پر منتهاء - او نه د بنو او د بدو تمیز لری - او نه د اصلاح او افساد شعور په دوی کښی شته. د دغی ممتد جهالت او غفلت له تیاریو څخه د هدایت او اسلامیت رڼا (رنرا) ته ایستل او د رشد، هدایت او صلاحیت پر سمه لویه لاره باندی برابرول کوم معمولی او سهل کار نه دی بلاشبهه تاسی په پوره قوت او قدرت او فعالیت سره دوی د دغه غفلت او جهالت د ویروونکیو نتائجو او دیر خراب مستقبل څخه خبروئ او ویروئ ئی - او زیار (کوشش) کوئ او ربر (تکلیف) برداشت کوئ څو دغه قوم د فوز او فلاح او بهبود او نجات اعلی مدارجو (درجو) ته ورسیدی او د دغه قوم د بری او کامیابی په وسیله د جهان نورو انسانانو ته هم د فلاح او نجات لار وښی لیکن تاسی له داسی دیرو افرادو سره مخامخ کیدونکی یئ چی هغوی به هیش قسم پند او نصیحت ته غوړ نه پدی نو ځکه پر دوی باندی شیطان په پوره دول (طریقه) سره

مسلط کیږي او په دغه وسیله سره د دوی حماقتونه او شرارتونه د دوی په نظر کښي ډیر ښکلي او ښائسته ښکاره کوي او د دوی گرد (تول) رومبني او وروستني احوال اگر که ډیر کنده او خراب هم وي د دوی تر سترگو ښه او موزون ورښکاره کوي بالاخر دغه خلق له بل ژوندون څخه بالکل منکریږي. او هم هغه فاني غوښتنی د خپل مقصود قبله گرځوي په دغه وخت کښي له یوه جانه د شیطان دغه خبره ﴿لَا تُؤْيِيَهُمْ أَجْبَعِينَ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْخَالِصِينَ﴾ - ماسوا له مخلصانو نور گرد (تول) به بی لاری کرم» رښتیا کیږي او له بل طرفه د الله تعالی دغه قول ﴿لَا تَكُنْ جَهَنَّمَ وَنَكَ وَتَنْ يَّبَعَكَ مِنْهُمْ أَجْبَعِينَ﴾ - له ستا او ستا له تابعانو څخه به دوزخ دک کرم» ثابت او منطبق کیږي باقی د الله تعالی په علم کښي دغه خبره له ازله ثابته ده چی د هغه قوم دغه افراد خپلي بی تمیزی او بی پروائی د شیطان په اغواء کښي اخته کیږي او د الله تعالی د عذاب مستحق گرځي نو له داسي خلقو څخه دغسی هیله (امید) او توقع نه کیږي چی دوی به په سمه لاره راشي نو که تاسی ته د انذار او اصلاح په سلسله کښي له داسي همت او حوصله ماتوونکو واقعاتو سره مقابله واقع شی نو مه خفه او مه ملول کیږئ! او په ډیر ښه شان سره خپله وظیفه انجاموئ! او نتائج ئی پاک الله ته وسپارئ! د پاس تقریر د پوهیدلو دپاره ښائی دغه آیات تر نظر لاندی ونیسی!

الف - ﴿وَمَنْ يَنْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ يَقِضْ لَهُ شَيْطَانُهُ قَوْلَهُ قَرِينٌ وَانَّهُمْ لَيَصْدُوْنَهُمْ عَنِ النَّبِيلِ وَيَحْبِرُونَ الْأَمَمَ مُهْتَدُونَ﴾ جزء ۲۵ (د الزخرف (۴) رکوع) ۳۶-۳۷ آیت معلوم شو چی شیطان ابتدا پر

چا باندي نه مسلط کیږي بلکه څه وخت چی انسان په لوی لاس خپل ځان رندوی او له پند او نصیحت او عبادت څخه اعراض او په څنگ کیږي نو بالاثر پری شیطان مسلط کیږي لکه چی انسان تر یوی مودی پوری له خپلو لاسو او پښو څخه هېڅ کار وانخلي نو بالطبع هغه غونج او مونج او معطل او بیکاره کیږي کما قال الله تعالی ﴿فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ جزء ۲۸ د الصف (۱) رکوع ۵ آیت ﴿وَنَقَلِبْ أَعْيُنَهُمْ وَانْبَصَرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرَهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ (د الانعام (۱۳) رکوع) جزء ۷

ب - ﴿وَقَفَّضْنَا لَهُمْ قُرْآنًا فَزَيَّنُوا لَهُمْ قَائِنًا يُدْهِمُهُمْ وَمَا خَلَقْنَاهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمِّهِ﴾ جزء ۲۴ (د حَم السجدة (۳) رکوع). ۲۵ آیت

وروسته له تسلط شیطان دغه کار کوی چی د هغه نتیجه ﴿حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ دی.

ج - ﴿وَالَّذِي قَالَ لِلْأَدْنِيِّ أَيْ لَكَ مَا أَتَعِدُنِي أَنْ أُخْرِجَ وَقَدْ خَلَّتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَأَنَا سَتِيحٌ فِي اللَّهِ وَبِكَ آمِنٌ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ يَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ أُولَئِكَ الَّذِينَ سَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمِّهِ﴾ جزء ۲۶ (د الاحقاف (۲) رکوع) ۱۷-۱۸ آیت

له دغو آیاتونو څخه معلوم شو چی د ﴿حَقَّ الْقَوْلُ﴾ لفظ پر دغو خلقو صادق راځي چی وروسته له مرګه پر بل کوم ژوندون یقین او باور نه لری او نه بدی بده گنی. بلکه په شیطانی اغواء او لمسون خپل بد کارونه ښه او نیک گنی او ضلالت ورته هدایت ښکاری. هومره معقولي او مدلولی خبری او دلایل چی دوی ته واورولی شی او واضح او ښکاره دلایل چی دوی ته وښوولی شی هغه

گردد (تول) دروغجنوی او نه یی منی او د هغو په نسبت چتی (بیکاره) دلایل او فضول حجتونه وړاندی کوی. اگر که دوی په بیکاره دول (طریقه) سره د انبیاءو او هادیانو خبرو ته غور پردی مگر نه غواړی چی په یوه حرف ئی پوهیږی یا خپل ځان پری وپوهوی او تش هوا او هوس ئی خپل معبود درولی دی. نه له عقله او فکره کار اخلی او نه پخپلو سترگو سره د قدرت مظاهرو او مناظرو ته گوری. دا هم هغه خلق دی چی د دوی د دغه اعراض او عناد په نتیجه بالاخر الله تعالی د دوی پر زړونو مهر لگوی - او بیا په هغو کښی د حق خبری د ننوتلو لږ شانی هم ځای او گنجایش نه پاتی کیږی. لکه چی کوم سری پر خپل ځان د رڼا (رنرا) او د نور ننوتلو گردد (تول) وروڼه او کرکی وتړی او په توره تیاره کوته کښی خپل ځان بندی کړی نو الله تعالی هم په هغه توره تیاره کوته کښی پریږدی. یا یو رنځور د دواء د نه استعمالولو قسم وخورى یا له طبیب او داکتر سره عناد او دښمنی وکړی - او په هر دول (طریقه) بد پرهیزی او بی احتیاطی لاس پوری کړی نو الله تعالی هم د هغه مرض سخت او مهلک گرځوی او د ناامیدی او مایوسی تر درجی پوری ئی رسوی. فرمائی ا چی ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ فَتَفْسَدُوا دِينَكُمْ﴾ (د اعراف (۱۳) رکوع) ۱۰۱ آیت ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذِهِ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَكِنْ حَتَمْنَا بِآيَاتِنَا الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَرْجِعُوا وَيَذْكُرُوا أَنَّهُمْ رَبَّنَا أَنزَلْنَاهُ فِي الْقُرْآنِ الْحَقِّ﴾ (د یونس (۸) رکوع) ۷۴ آیت ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذِهِ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَكِنْ حَتَمْنَا بِآيَاتِنَا الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَرْجِعُوا وَيَذْكُرُوا أَنَّهُمْ رَبَّنَا أَنزَلْنَاهُ فِي الْقُرْآنِ الْحَقِّ﴾ (د روم (۶) رکوع) ۵۸-۵۹-۶۰ آیت ﴿كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٍ﴾ (د المؤمن (۴) رکوع) ۳۴-۳۵ آیت ﴿وَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْكُمْ حَتَّى إِذَا تَوَلَّوْا لِلْحَرْبِ لَأَقْبِرَ عَنْكُمْ رَبُّكُمْ فَأَعِزِّنَا لَبِئْسَ جُزْءًا لِمَنْ كَفَرَ﴾ (د محمد (۲) رکوع) ۱۶ آیت ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ فَتَفْسَدُوا دِينَكُمْ﴾ (د نساء (۲۲) رکوع) ۱۵۵ آیت ﴿وَلَقَدْ دَرَأْنَا لِلْجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ وَالْأَسْفَلُ الْأَسْفَلُ﴾ (د المطففين (۱) رکوع) ۱۴ آیت ﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَوَّلَهُ عَلَىٰ سَبْعٍ مِّنْ نَّجْمٍ﴾ (د الجاثية (۳) رکوع) ۲۳ آیت ﴿وَلَقَدْ دَرَأْنَا لِلْجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ وَالْأَسْفَلُ الْأَسْفَلُ﴾ (د الاعراف (۲۲) رکوع) ۱۷۹ آیت ﴿يُحَرِّثُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَا ضَعَبَ يَقُولُونَ إِنْ أُرْسِلَتْ هَذِهِ فَنُوحُوا وَإِن لَّمْ تُنَزَّلْ فَهَذَا كَذِبٌ وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ (د المائدة (۶) رکوع) ۴۱ آیت .

إِنَّا جَعَلْنَا فِيْ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ ۝۸

بیشکه مونږ گرځولی مو دی په غاړو د دوی کښی طوقونه پس دغه (طوقونه رسیدلی دی) تر زړو د دوی پوری پس دوی جگ (وچت) سری کړی شوی دی (چی له سره ښکته نشی کتلی او لاتک خوری).

تفسیر: دغه د هم هغو خلقو په حق کښی دی چی د دوی ذکر پاس تیر شو. دغه غاړکی د عاداتو - رسومو - د جاه او مال حب - او د آباؤ او اجدادو تقلید و چی دغو شیانو دوی له ستونیو (مرو) څخه سخت نیولی وو او د نخوت او تکبر لامله (له وجی) د دوی سرونه نه راښکته کیدل.

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ۝۹

او گرځولی مو دی په مخ د دوی کښی سد دیوال او له وروسته د دوی سد دیوال پس پتی کړی مو دی (سترگی د دوی) پس دوی هیڅ نه وینی.

تفسیر: د نبی الله عداوت د دوی او د هدایت قبلولو په منځ کښی لوی دیوالونه درولی و - دوی د جاهلانه و رسومو اطوارو - عاداتو - او د فاسدو آراؤ په تیارو کښی داسی بند و چی وړاندی - وروسته - هسک (اوچت) او تیت هیڅ د دوی په نظر کښی نه ښکاریده - نه به ئی ماضی ته کتل او نه به ئی مستقبل ته. باقی د دوی د افعالو نسبت الله تعالی ته د دی دپاره کړی شوی دی چی د خیر او شر خالق هم هغه دی. او پر اسبابو د مسیباتو ترتب د الله تعالی په اراده او مشیت سره کیږی. زمونږ لوی عالم فخرالدین رازی فرمائی «په دغه آیت سره په آفاقیه و دلاهلو کښی د دوی د غور کولو نفی وشوه لکه چی په ﴿فَهُمْ مُّقْمَحُونَ﴾ کښی د انفسیه و دلائلو په طرف د دوی د نه ملتفت کیدلو اشاره وه ځکه څه وخت چی سر د پاس په لوری لاتک ووهی او خوځیږی او د ښکته په طرف متماثل نشی نو څرنگه پر خپل ځان او بدن به نظر وغورځولی شی؟».

وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝۱۰

او برابر دی پر دوی باندى چی وویروی ته دوی (له عذابه) یا ونه ویروی ته

دوی (خو دوی) ایمان نه راوړی (ځکه چی مقرر دی په ازل کښی مرگ د دوی په کفر سره).

تفسیر: دوی ته برابر دی لیکن ستاسی په حق کښی برابر نه دی بلکه داسی سخت معاند او سرکش قوم ته نصیحت کول او د دوی په اصلاح پسې لویدل د عظیمه و درجاتو د حصول سبب دی او کله هم دغه ښه اخلاق د نورو د هدایت باعث گرځی. هم داسی آیت د البقرة په (۱) رکوع کښی هم تیر شوی دی.

إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ۝

بیشکه هم دا خبره ده چی ویروی ته هر هغه چی متابعت کوی د پند (د قرآن) او ویروی له رحمن څخه په غیب (بی د لیدلو) پس زیروی ورکړه (ای محمده) هغه ته په مغفرت ښی سره او په اجر لوی (د جنت سره)

تفسیر: یعنی زما د ویرولو فائده د هم هغه په حق کښی ظاهری چی نصیحت ومني او پر هغه عمل وکړی او د الله تعالی ویره د ده په زده کښی وی هر هغه چا سره چی بیخی د الله تعالی ویره نه وی نو هغه نه د پند او نصیحت څه پروا کوی او نه د رسول الله صلی الله علیه وسلم له تنبیه او تذکیر څخه څه گته (نفعه) او فائده اخیستی شی دغسی خلقو ته د مغفرت او عزت په ځای ذلت ور په برخه کیږی. وروسته اشاره فرمائی چی د فریقینو د دغه عزت او ذلت پوره اظهار د ژوندانه په بله دوره کښی کیږی چی د هغه مبادی وروسته له موته شروع کیږی.

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ

بیشکه مونږ هم دا مونږ به ژوندی کوو مری (په قیامت کښی)

تفسیر: یعنی وروسته له موته د بل ژوندانه وجود حتمی او یقینی دی چی هلته به تول د خپلو اعمالو بدل ومومی او ښائی دغه لوری ته هم اشاره وی چی الله تعالی پخپل قدرت د دغه عربی قوم هغه گردی (تولی) مری روحانی قواوی بیا ژوندی کولی شی خو د دغه روحانی قوت په مدد په دنیا کښی دیر لوی او عظیم الشان خدمات وکړی او راتلونکیو نسلونو ته خپل عظیمه آثار په یادگار پرېږدی

وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ

او لیکو مونږ هغه چی ومخکښی لیږلی دی دوی او (هغه) نښی (چی وروسته پاتی کیږی) له دوی

تفسیر: یعنی هغه نیک او بد اعمال چی له خپله ځانه ئی رومي لیږلی دی او د ځینو هغه اعمالو ښه یا بد اثرات یا نښی چی له خپله ځانه ئی وروسته پریښی دی مثلاً د کوم کتاب تصنیف یا د علومو ښوونه - یا د عمارت ودانی - یا د کوم رسم اساس کیښودل - اعم له دی چی ښه وی یا بد دغه ټول په دی کښی داخل دی بلکه د الفاظو په عموم کښی د اقدامو هغه نښی هم شاملی دی چی د کوم عبادت په طرف د تللو په وخت کښی پر ځمکه لویږی لکه چی په ځینو صحیحو احادیثو کښی تصریح ده «دیارکم تکتب آثارکم».

وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ ۝

او هر شی شمیرلی دی مونږ هغه په اصل ښکاره (لوح محفوظ کښی).

تفسیر: یعنی څرنګه چی ټول اعمال او آثار وروسته له وقوعه سم له خپلی ضابطی سره لیکلی کیږی پخوا له وقوعه هم هر څیز په لوح محفوظ کښی لیکلی شوی دی او هغه لیکل هم د انتظامی ضوابطو او مصالحو پر بناء دی که نه د الله جل جلاله په قدیم علم کښی هر وړوکی او لوی شی لا له پخوا څخه موجود او حاضر دی چی سم له هغه سره په لوح محفوظ کښی نقلولی شی.

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ

او بیان کړه (ای محمده!) دغو کفارو ته یو مثل د اوسیدونکیو د کلی (د انطاکیې)

تفسیر: دغه کلی د اکثر په نزد د (انطاکیې) ښار دی او د «بائیبیل» په کتاب الاعمال په (۸) او (۱۱) باب کښی په یوه قصه کښی چی له هم دی قصی سره مشابه ده سره له څه تفاوت د (انطاکیې) د ښار بیان شوی دی لیکن ابن کثیر رحمة الله علیه له تاریخی حیثیت او د قرآن د سیاق په لحاظ پر دغه څه اعتراضات کړی دی. که هغه صحیح وی نو ښائی چی بل کوم کلی

تری مراد شی. والله اعلم. د دغی قصی ذکر مؤمنینو ته بشارت او د مکذبینو دپاره عبرت دی.

إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾

کله چی راغلل هغی ته مرسلان استاخی

تفسیر: د دغو نومونو صحیح تعیین نشی کیدی او نه په یقینی دول (طریقه) سره دغسی ویلی شی چی هغوی به بلا واسطه د الله تعالی رسولان وو یا د کوم نبی په واسطه دوی ماموران شوی و شو د ده په نیابت هغه کلی ته لاړ شی. دغه دواړه احتماله په کینی شته. اګر که متبادر هم دغه دی چی گوندی دوی پخپله انبیاء وی. ممکن دی چی له حضرت مسیح علیه السلام څخه به وړاندی دوی مبعوث شوی وی. بعضی وائی چی دغه د عیسی علیه السلام استاخی و چی د الله جل جلاله په امر لیږلی شوی و

إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾

کله چی ولیږل مونږ دوی ته دوه (استاخی) پس تکذیب وکړ دوی د هغو دواړو پس عزت ورکړ مونږ (او قوت دوی ته) په دریم سره پس وویل دوی بیشکه مونږ تاسی ته مرسلان استاخی یو (له طرفه د عیسی)

تفسیر: یعنی رومی دوه تنه لاړل - بیا د دوی د تائید دپاره دریم هم ولیږل شو - دوی دری واره سره یو ځای شول او داسی ئی وویل چی مونږ خو په خپل سر نه یو راغلی بلکه د الله تعالی استاخی یو لهذا هر هغه شی چی مونږ ئی وایو هغه د الله تعالی پیغام وګنئ؟

قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾

ویل (انطاکیانو دغو استاخیو ته) نه ئی تاسی مګر انسانان په شان زمونږ او نه دی رالیږلی رحمن هیڅ شی (نه وحی او نه رسالت) نه ئی تاسی مګر دروغ

وائی (په دغی دعوی).

تفسیر: یعنی له تاسی سره خو د عنقا یا د سیمرخ بڼه نشته چی تاسی د الله تعالی انبیاء شوی تاسی خو په هیڅ شی کېږی له مونږ څخه څه توپیر (فرق) او امتیاز نه لرئ نو بس کړی! خامخا داسی چتی (بیکاره) او چېوله (فضول) خبری مه کوئ! او بی سببه د الله نوم مه اخلئ! له سره الله هیڅ شی نه دی رالیږلی. فقط تاسی دری واره پخپلو منځ کېږی سره جوړه او دغه خبره مو غوټه کړی ده، چی راځئ یوه داسی د دروغو خبره له خپله ځانه وتړو او بیا د هغی نسبت الله ته وکړو.

قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا لَكَ مَا هُمْ بِمُرْسَلُونَ ۝۱۷

وویل (استاځیو) رب زمونږ ته معلوم دی (دا چی) بیشکه مونږ تاسی ته خامخا درلیږلی شوی یو.

تفسیر: یعنی که مونږ پر الله تعالی دروغ وتړو هغه خو مو وینی نو آیا الله جل جلاله به پخپل فعل سره د دروغجنانو پرله پسې تصدیق او تائید کوی؟ داسی له سره نشی کیدی اوس تاسی پوهیږئ که نه پوهیږئ الله تعالی ته دغه خبره ښه معلومه ده چی مونږ پخپلی دغی دعوی کېږی رښتینی یو او هیڅ یوه خبره له خپله ځانه نه وایو نو ځکه فعلاً هغه زمونږ تصدیق فرمائی.

وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ۝۱۸

او نشته پر مونږ مگر (پیغام) رسوونه ښکاره (سره له معجزاتو).

تفسیر: یعنی مونږ خپله فریضه اداء کړی ده، د الله تعالی پیغام مو په ښه واضح او ښکاره صورت تاسی ته رسولی دی او په ښو معقولو دلائلو او په زړه پوری طریقو مو تاسی پخپل خیر او شر پوهولی یئ اوس وروسته د حجت له اتمامه تاسی پخپله غور او دقت وکړئ چی د تکذیب او عداوت انجام او عاقبت به څرنگه وی؟

قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَسََّنَّكُمْ مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝۱۹

وویل (انطاکیانو) بیشکه مونږ بدفالی مو نیولی ده په تاسی (چی بند والی د باران دی) قسم دی که منع نه شوئ (له دعوی د دغه رسالته خپل) خامخا سنگسار به کړو مونږ هر ورو (خامخا) تاسی او خامخا وبه رسیږی هر ورو (خامخا) تاسی ته له طرفه زمونږ عذاب دردناک.

تفسیر: ممکن چی د مرسلینو د تکذیب او د کفر او عناد له شامته به پر دوی قحط او نور بلیات نازل شوی وی یا د انبیاء د ښوونې په اثر د دوی په منع کښی بیلتون واقع او بیا دوی په خپلو منځو کښی سره اختلاف وکړ څه ئی ومنل او څه ئی ونه منل او د نامبارکی نسبت ئی دوی ته وکړ یعنی ستاسی د قدمونو له شامته پر مونږ د قحط او بی اتفاقی او مصیبت بلاء نازل شوی ده دغه گرد (قول) ستاسی له نحوست دی (العیاذ بالله) که نه مونږ پخوا له دی نه ښه ماره وو او په اطمینان او سکون مو ژوندون کاوه. بس کړئ! او وروسته له دی نه مو په خپلو دی مواعظو او نصائحو سره مه ربروی (تکلیفوی) او غوږونه مو مه کنوئ! که تاسی له خپل دغه وضعیت څخه لاس وانخیست! او له خپلو مواعظو او نصائحو ځنی مو خوله ونه نیوله نو مونږ به سخت تکلیف او عذاب تاسی ته دروړسو او تاسی به تر هغه پوری په گټو سره وولو تر څو چی مړه شی.

قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ أَإِنْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ۝۱۹

وویل (استاځیو) چی بدفالی ستاسی له تاسی سره ده (چی دغه کفر دی) آیا نو که پند درکړ شی تاسی ته (نو دغه ته بدفالی وایی نه ده داسی) بلکه تاسی یو قوم یی مسرفان د انصاف له حده تیریدونکی.

تفسیر: یعنی ستاسی د کفر او تکذیب له شامته عذاب نازل شوی دی که تاسی گردو (قولو) متحداً او متفقاً حق او صداقت منلی وی نو نه به دغه مذموم اختلاف او تفرقه ستاسی په منع کښی پیدا کیده او نه به په دی شان په آفاتو او بلیاتو مبتلا او اخته کیدی پس د نامبارکی او نحوست اسباب پخپله په تاسی کښی موجود دی نو بیا ولی په دغو مړه یوه خبره چی مونږ تاسی ته ښه نصائح او پوهنه دروړاندی کړی ده او تاسی مو ستاسی پر خیر او شر پوهولی یی خپل نحوست زمونږ پر سر غورځوئ! او له وژلو څخه مو وروئ! حقیقت دا دی چی تاسی د عقل او د انسانیت له حدوده بیخی وتلی یی! نه خپله نفع او ضرر پخپل عقل سره معلومولی شی! او نه د انسانیت خبری ستاسی له خولی څخه وځی!

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ

او راغی له لری طرفه د هغه ښار یو سړی (حبیب نجار) چی مندی ئی وهلی.

تفسیر: وائی چی د دغه صالح سړی نوم حبیب وو او د ښار په آخری برخه کښی په عبادت مشغول او لگیا ؤ او له حلاله کسبه به ئی روزی خوړه. دغی فطری صلاحیت ده ته وار او موقع ور نه کړه چی چپ او ساکت پاتی شی د دغی قصی د آوریډلو په اثر د استاځیو او د مرسلینو د تائید او حمایت او د مکذبینو د پوهولو او نصیحت دپاره په منده او دیره جلتی راغی - ولی چی دی وویرید نه چی اشقیاء د خپلو هغو ویرولو په اثر دغو مرسلینو او استاځیو ته څه ضرر او اذیت ورسوی. له دغه څخه معلومیږی چی د دغو مرسلینو د دعوت او تبلیغ اثر د دی ښار تر لری برخو پوری هم رسیدلی وو.

قَالَ يَقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ^(۲۰) اتَّبِعُوا مَن لَّا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُّهْتَدُونَ^(۲۱)

وویل (حبیب نجار) ای قومه زما متابعت وکړئ تاسی د مرسلانو استاځیو. متابعت وکړئ تاسی د هغه چا چی نه غواړی له تاسی څخه اجر بدل حال دا چی دوی پر سمه صافه لاره (د خیر او اصلاح) رهی (روان) دی.

تفسیر: یعنی دوی د الله تعالی استاځی دی او د الله تعالی پیغام ئی له خپل ځان سره راوړی دی کوم پند او نصیحت چی دوی تاسی ته کوی ښائی تاسی هغه ومنئ! او پری عمل وکړئ! وگورئ چی د دوی اخلاق - اعمال عادات او اطوار ټول ښه دی. او بی غرضه د خیر غوښتنه کوی او څه معاوضه او مزدوری هم له تاسی څخه نه غواړی نو بیا ولی د داسی بی غرضو او پاکو بزرگانو متابعت او اطاعت ونه کړی شی؟ او د الله تعالی هغه پیغام چی د دوی په ذریعه لیږلی شوی دی ولی ونه منلی شی!.

(نو دوی ورته وویل چی ته په دین د دوی ئی! نو هغه ورته داسی وویل چی)

وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي

او څه مانع ده ماته (بلکه نشته چی د زړه له صدقه) عبادت نه کوم د هغه (الله) چی پیدا کړی ئی یم زه

تفسیر: دا ئی اگر که خپل ځان ته ویلی دی مگر اصلی مقصود ئی دا دی چه نورو ته ئی واوروی یعنی پر تاسی څه شوی دی چه د هغه لوی الله تعالی عبادت نه کوئ چی رب او خالق دی.

وَالَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۳۶﴾

او خاص دغه (الله ته) بیولی کیږئ تاسی (په قیامت کنډی نو ښائی تاسی هم د هم دغه الله عبادت وکړئ!)

تفسیر: یعنی داسی مه گنئ چه تاسی ئی عبث پیدا کړی یئ! او بیا ئی هم داسی سر خوشی او آزاد پریښی یئ؟ او بل هیڅ مقصود ستاسی له دغه پیدایښت څخه نشته. داسی نه دی بلکه تاسی وروسته له مرگه گرد (تول) د الله تعالی په حضور کنډی حاضر یږئ! نو ښائی چه لا اوس د هغی ورځی په تهیه او فکر کنډی واوسی.

ءَاتَّخِذْ مِنْ دُونِىْ اِلٰهَةً اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّىْ شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُوْنِ ﴿۳۷﴾ اِنِّىْۤ اِذَا الْفِتْنٰىۤ اُصْلٰى مُبِيْنٌ ﴿۳۸﴾

آیا ونیسم (پیدا کړم) بى له الله نور معبودان که اراده وفرمائی ماته رحمن د ضرر رسولو نو دفعه به نه کړی له ما څخه شفاعت سپارښت د دوى هیڅ شی (له هغه ضرره) او نه به می خلاص کړی (په زور) بیشکه زه کله (چی نور معبودان ونیسم) خامخا په گمراهی ښکاره کنډی یم.

تفسیر: یعنی دغه څومره ښکاره او صریحه گمراهی ده چی له هغه مهربان او مطلق قادر الله څخه مخ اړوئ او د داسی شیانو عبادت کوئ چی هغوی مو نه د پاک الله د نازل کړیو تکالیفو او ربړو (زحمتونو) څخه پخپله خلاصولی شی او نه مو په سپارښت سره تری بچ کولی شی.

إِنِّي أَمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ ۝۲۵

بیشکه زه چی یم ایمان می راوری دی په رب ستاسی پس واورئ تاسی له مانه، (خو می شاهدان شی! په قیامت کښی)

تفسیر: یعنی په مجمع کښی بی له ترده او اندیښنی اعلان کوم چی ما پر واحد الله ایمان راوری دی. دغه خبره دی گرد (ټول) سره واورئ! شاید مرسلانو ته ئی د دی لامله (له وجی) اورولی وی خو د الله تعالیٰ په مخ کښی شهادت ورکری. او قوم ته ئی دا شهادت ځکه اورولی وی چی د هغه د آوریډلو څخه متأثر شی - یا اقلأ د یوه مؤمن د ایمان د قوت د مشاهدی په طرف متوجه شی.

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ

وویل شو (ورته چی څه) ننوځه جنت ته (نو داخل شو جنت ته او بی انتها نعمتونه ئی په کښی ولیدل)

تفسیر: یعنی علی الفور ده ته د جنت د ننوتلو فرمان ورکړ شو - نقل کوی چی قوم هغه په ډیر ظلم، جفا او غت زړه توب سره په شهادت ورسوه نو ځکه سم د لاسه د ده شهادت سره متصل حکم صادر شو چی دی فوراً په جنت کښی داخل شی - لکه چی د شهادت د ارواحو په نسبت له احادیثو څخه ثابت دی چی دوی پخوا له محشره په جنت کښی داخلیدی.

قَالَ يَلَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ ۝۲۶ بِمَا غَفَرْتُ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ۝۲۷

وویل ده کاشکی چی دا قوم زما پوه شوی وی په دی چی مغفرت بښنه وکړه ماته رب زما او وئی گرځولمه زه له عزت ورکړیو شویو (په ادخال د جنت سره).

تفسیر: قوم له هغه سره دښمنی وکړه چی دی ئی وواژه مگر دی وروسته د جنت له ننوتلو څخه

هم د قوم له خیر غوښتلو څخه بیفکره نشو - او وی ویل که زما قوم زما له حاله او له دغه انعام او اکرام څخه چی د الله تعالی له لوری پر ما مبذول شوی دی خبریدلی نو هر ورو (خامخا) ئی ایمان راوړ.

وَمَا أَنزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِينَ ۝۳۸ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاذَاهُمْ خَبِيرُونَ ۝۳۹

او نه مو و نازل کړی پر قوم د دغه (حبیب نجار) وروسته (له شهادته) د ده هیڅ لښکر له (جانبه د) آسمانه او نه وو مونږ نازلوونکی (د لښکر د ملائکو). نه و دا عذاب (د دی قوم) مگر چغه وه یوه (د جبریل) پس ناڅاپه دوی مړه یخ کړخ پراته و (لکه ایره د اور).

تفسیر: یعنی وروسته له هغه دغه قوم د کفر - ظلم او د مرسلینو د تکذیب په بدل هلاک کړل شول او د دوی د دغه اهلک دپاره مزیدو ترتیباتو او اهتمامو ته دومره ضرورت پاتی نشو چی له آسمانه ورته پرېښتی لیږلی کیدی او نه د الله تعالی دغه عادت دی چی د اقوامو د اهلک دپاره لوی افواج ولیږي که هسی د کوم خاص مصلحت دپاره ئی د پرېښتو افواج لیږلی وی هغه بيله خبره ده په دغسی مواردو کښی د دیرو لویو مدعیانو او اعیانو د سرولو او څخ پخ غورځولو دپاره یوه معمولی چغه کافی ده لکه چی د هم دغه قوم حال هم داسی شو چی پرېښتی پر دوی یوه چغه ووهله او دوی مړه (تول) سره یو ځای همغلته مړه شول.

يَحْسِرَةُ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ۝۳۸
الْمُرُوءَا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ۝۳۹

ای حسرت افسوس دی پر بندگانو (کافرانو) نه دی راغلی دوی ته هیڅ رسول مگر و دوی چی په هغه پوری به ئی توکی مسخری کولی. آیا نه وینی (دغه کفار) چی څومره ډیر هلاک کړی دی مونږ پخوا له دوی نه له اهل د زمانی چی بیشکه هغه (هلاک کړی شوی) دوی ته بیرته نه راگرځی (دنیا ته

نو دوی پری ولی عبرت نه اخلی؟).

تفسیر: یعنی گوری او اوری چی په دنیا خومره اقوام او ملل له انبیاؤ سره د استهزاء او تمسخر په بدل هلاک او تباه شوی دی چی اوس د هغوی نوم او نښه هم د دنیا په مخ کښی نه ده پاتی نو هیش یو تن له هغوی غنی د دغی خبری توان او طاقت هم نه لری چی بیرته راشی. د عذاب په ژرنده کښی دوی تول سره اوږه او دلده او برابر شوی دی خو دوی سره له هغه پند او عبرت نه اخلی او هر کله چی کوم نوی رسول دوی ته راځی نو دوی بیا په همغو تمسخر او استهزاء او توکو مسخرو باندی لاس پوری کوی چی پخوانی کفار په هغه معتاد او د هغو په اثر پخپله سزا او هیداد (انجام) ورسیدل لکه چی نن له خاتم الانبیاء صلی الله علیه وسلم سره د معظمی مکی کفار هم داسی سلوک او معامله کوی .

وَإِنْ كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ^{۴۳}

او نه دی دا گرد (خلائق) مگر تول په نزد زمونږ حاضر کړی شوی وی دپاره د جزاء (په قیامت کښی).

تفسیر: یعنی هغه خو د دنیا عذاب و د آخرت سزا خو بيله ده داسی مه گنئ کله چی هلاک شوئ نو بیا به بیرته زمونږ په طرف نه راځی او گردی (تولی) خبری او قصی ختمی شوی. د گردو (تولو) مخلوقاتو رجوع او حضور د پاک الله په دربار کښی یو حتمی او ضروری امر دی او هلته به تول مجرمین او منکرین بلا استثناء نیولی کیږی.

وَايَةُ لَهُمُ الْأَرْضُ الْبَيْتَةُ^{۴۴} أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَنُّهُ يَاكُلُونَ^{۴۵} وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ^{۴۶} لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهَا^{۴۷}

او یو دلیل (د قدرت) دی دوی ته ځمکه مړه (وچه کلکه) چی ژوندی کوو مونږ هغه (په اوبو سره) او راویاسو مونږ له هغی ځمکی څخه دانی نو له ځینو د دغو (دانو) څخه خوری (خپل قوت پری کوی). او پیدا کړی مو دی په دغی ځمکی کښی باغونه له (هر قسمه د) خرماگانو او (له هر راز (قسم) کورو) انگورو او جاری کړی مو دی په دغی (ځمکی) کښی له چینو (د

اوبو) شخه دپاره د دی چی وڅوری دوی له میوو د هغو (مذکوره ژ شیانو)

تفسیر: یعنی ښائی دوی ته داسی شبهه پیدا شوی وی چی پس له موته بیا به مونږ څرنګه ژوندی راپاڅولی کیږو؟ دغه په دی صورت ورپوهوی څرنګه چی ځمکه وچه کلکه مړه پرته وی نو بیا الله تعالیٰ ئی تګه شنه زرغونه او ژوندی کوی او په کښی راز راز (قسم قسم) ونی، گلان، غلی، دانی، میوی، باغ، بهار او نور پیدا کوی چی تاسی ئی استعمالوئ هم داسی قیاس او اتکل وکړی چی په مړو ابدانو کښی هم الله تعالیٰ د حیات روح پو کوی په هر حال په دغی مړی ځمکی کښی دوی ته یوه داسی ښه او د قدرت دلیل شته چی په هغه کښی د غور او دقت کولو شخه بعث بعدالموت - د الله تعالیٰ وحدانیت او عظمت او انعام او احسان په ښه ډول (طریقه) سره پیژندل او پوهیدل کیږی.

تنبيه: په پاسنیو آیتونو کښی د ترهیب خوا ښکاره وه چی د الله تعالیٰ له عذابه وویریږئ! او د هدایت لاره ئی ځان ته اختیار کړئ! په دغو آیتونو کښی ئی د ترغیب صورت اختیار فرمایلی دی. یعنی د الله تعالیٰ نعمتونه په ښه شان سره وپیژنئ! او د الله شکر گزاری ته متوجه شی! او په دغه ښه وپوهیږئ هغه الله چی مړه ځمکه ژوندی کولی شی هغه که په ایمانی حیثیت سره یو مړ قوم هم ژوندی کړی نو هغه ته دغه کار هیڅ اشکال نه لری.

وَمَا عَمَلُهُمْ إِلَّا يَوْمًا قَلِيلًا يَشْكُرُونَ ﴿٢٥﴾

او نه دی پیدا کړی دغه (میوی) لاسونو د دوی آیا پس شکر نه وباسی دوی (په دغو نعمتاؤ د الله).

تفسیر: یعنی میوی او د ځمکی نور حاصلات د الله تعالیٰ په قدرت سره پیدا کیږی د دوی په لاسونو کښی داسی قدرت نشته چی د کورو یا کجورو (انګورو یا خرماؤ) یوه دانه هم پیدا کړی شی. سره له هغه محنت او تردد چی د یوه باغ په لګولو او روزنه کښی کیږی مګر د دغه باغ د میوو او حاصلاتو راوستل د الله تعالیٰ کار او د ده د قدرت په قبضه او اختیار کښی دی. او که په غور سره وکتل شی ټول هغه کارونه چی د انسانانو په سعی او کوشښ سره انجام مومی هغه هم فی الحقیقت د الله تعالیٰ په عطاء کړی شوی قدرت او قوت او مشیت او ارادی سره کیږی. لهذا په هر حیثیت سره د الله تعالیٰ شکر ایستل او احسان پیژندل واجب دی.

تنبيه: محقق مترجم رحمة الله علیه په ﴿وَمَا عَمَلُهُمْ إِلَّا يَوْمًا قَلِيلًا﴾ کښی «ما» نافیة اخیستی ده. کماهو دأب اکثر المتأخرین - لیکن له اسلافو شخه عموماً د دغی «ما» موصوله ثوب نقل شوی دی چی د هغه تائید د ابن مسعود رضی الله تعالیٰ عنه له قرأته چی په کښی «وَمَا عَمَلُهُمْ إِلَّا يَوْمًا قَلِيلًا» دی کیږی.

سُبْحَنَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٣﴾

پاکی ده (له هر عیبه) هغه الله ته چی پیدا کری ئی دی دغه (تولی) جوړی (انواع اصناف) تول له هغو خیزونو چی زرغونوی ئی ځمکه او له ځانونو د دوی (اولاد لمسی کړوسی) او له هغو (مخلوقاتو) څخه چی دوی ئی نه پیژنی (د علویاتو او د سفلیاتو له عجائبو مخلوقاتو څخه).

تفسیر: یعنی په نباتاتو او انسانانو او په هغو نورو مخلوقاتو کښی چی لا له هغوی څخه خلق پوره نه دی خبر الله تعالی جوړی پیدا کری دی. اعم له دی نه چی دغه جوړه توب د تقابل له حیثیته وی لکه نر او بیځه (نر و ماده) خواپه او تروه، تور او سپین، ورځ او شپه، رڼا (رنرا) او تیاره. یا د تماثل له حیثیته وی لکه په یوه شان - یو رنگ، یو خوند میوی او د ځمکی نور محصولات او په یوه شکل او صورت سره دوه ساکښان (جاندار). په هر حال په مخلوقاتو کښی هیڅ یو داسی مخلوق نشته چی د هغه بل کوم مقابل او مماثل نه وی. ځکه چی مقابله یا مماثلت په هغو شیانو کښی کیدی شی چی په کومه درجه کښی فی الجملة اشتراک ولری. د خالق او مخلوق اشتراک په هیڅ یوه حقیقت - صورت او صفت کښی سره بیخی نشته.

وَايَةُ لَهُمُ اللَّيْلُ ۖ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَاذَاهُمْ مُظْلِمُونَ ﴿٢٤﴾ وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ۖ

او یو دلیل (د قدرت د الله) دوی ته شپه ده چی راویاسو مونږ له هغی (شپې) څخه ورځ پس ناڅاپه دوی ننوتونکی وی په تیاریو کښی او (بل دلیل د قدرت د الله دوی ته) لمر (دی چی) ځی پخپلی تاکلی (مقرر) لاری باندی (یا خپل ځای ته)،

تفسیر: «سلخ» د حیوان پوستکی ایستلو ته وائی چی تری لاندی غوښه ئی ښکاره شی هم داسی وکنو د شپې په تیاریو باندی د ورځی خادر هوار کری شوی دی. څه وخت چی دغه د رڼا (رنرا) خادر د دی له سره څخه لری کر شی خلق په تیاریو کښی پاتی کیږی وروسته له هغه لمر بیا په خپل هغه مقرر تگ سره په معین وخت راخیژی او تول جهان او شیان رنوی، د لیل او نهار پر

دغو تقلباتو قیاس او اتکل وکړئ او ښه وپوهیږئ چی الله تعالیٰ عالم هم داسی فناء کوی او بیا ئی د بقاء بل عالم ته انتقال او ژوندی راپاڅوی او بیشکه هم دغه الله تعالیٰ د عبادت وړ (قابل) او لایق دی چی د ده په قدرت کښی د دغو عظیم الشانو انقلاباتو واک اختیار او زمام دی چی له هغه څخه مونږ ته د مختلفو اقسامو فوائد رارسیدی. هغه مطلق قادر چی شپه په ورځی سره تبدیلوی نو له هغه څخه دغه خبره کله لری او بعیده ده چی د رسالت د لمر په ذریعه دغه دنیا هم د جهالت له تیارو څخه ویاسی او لری ئی کړی. لیکن د شپی او ورځی او د لمر او قمر او د انجم د طلوع او غروب په شان هر کار پخپل وخت او نیټه کیږی.

ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ط

دغه (مخصوص حرکت د لمر حکم) اندازه ده د ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه دانا (پر هر څیز).

تفسیر: د لمر چال او لاره مقرر ده او دی پر هغی باندی منظم درومی یو بڅرکی یوه ربه له هغی څخه وړاندی وروسته نشی کیدی پر همنه کار چی لگولی شوی دی تل تر تله په هم هغه کښی لگیا دی یوه شیبه هم په قرار او آرام نه دی د شپی او د ورځی چورلیدل او د کلنی تحویل په هر ځای کښی چی ښائی ورسیدی او مقرر مواسم او اوقات پیدا کړی په همنو ځایونو او مواسمو رسیږی بیا له هغه ځایه د الله تعالیٰ په حکم سره په بلی دوری باندی شروع کوی د قیامت تر قرب او قیام پوری هم دغه وضعیت دوام لری څو دغسی یو وقت راشی چی هلته د الله تعالیٰ له جانب په لمر داسی حکم صادریږی چی له همنه ځایه چه غروب شوی ئی بیرته راوخیږه! دغه هم دا وخت دی چی باب التوبه به ترل کیږی کما ورد فی الحدیث الصحيح. خبره دا ده چی د ده دغه د طلوع او غروب، د دغه گرد (تول) نظام د هغه غالب، زبردست، علیم او خبیر ذات له جانب قائم کړی شوی دی چی د ده انتظام او قوام بل هیڅوک نشی خرابولی او نه ئی ماتولی او نه د ده پر دغه حکمت او پوهنی څه تنقید او تبصره کولی شی دی هر وخت چی اراده وفرمائی او څرنګه چی مشیت وفرمائی په کښی تحویل او تبدیل او تعدیل کولی شی هیڅوک او هیڅ شی د ده د دغو اراداتو او مشیاتو په مقابل کښی له سره هیڅ تردد او انکار نشی کولی.

تنبیه: د دغه آیت په تفسیر کښی یو حدیث راغلی دی چی په هغه کښی د لمر په تحت العرش کښی د سجده کولو ذکر شته دلته د هغه د تشریح ځای نه دی په دغه مورد کښی دی زمونږ هغه مستقل مضمون ولوست شی چی د «سجود الشمس» تر عنوان لاندی چاپ شوی دی.

وَالْقَمَرَ قَدْ رَئَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ۝۱۹

او سپورمئ ته اندازه کړی (او ویشلی) دی مونږ منزلونه تر هغه پوری چی وگرځی (په نظر کښی) لکه وچه څانګه د خرما (چه کلکه کږه، ژیره او نرئ شی).

تفسیر: یعنی د لمر په شان قمر تل په یوه وضعیت او هیئت نه دی بلکه هره ورځ تزئید یا تنقیص مومی الله تعالی قمر ته (۲۸) منازل مقرر فرمایلی دی چی دی دغه منازل په یوه معین نظام سره درجه په درجه طی او پری کوی په رومبني آیت کښی د شپي بیان و، بیا د لمر بیان وشو چی تری د کلونو او مواسمو او فصلونو او شپو او ورځو - ګری - (ساعت) شیبی - (دقیقی) رپی (ثانیی) اوقات تشکیل کیږی. اوس د سپورمئ تذکره فرمائی چی د هغی په نقل او حرکت پوری د قمری ورځو، میاشتو کلونو اوقات مربوط دی. لمر او سپورمئ د هری میاشتی په آخر کښی تقریباً سره نژدی کیږی دلته قمر له سترګو څخه پټیږی. کله چی بیا له لمر وړاندی کیږی نو په نظر راځی. بیا نو منزل په منزل په دی حال کښی چی پرله پسې زیاتیږی پرمخ تګ کوی. څو څلورلسمی شپي ته ورسیږی. نو په (۱۴) کښی بیخی پوره او کاملیږی وروسته له دی نه بیا پخپل تنقیص شروع کوی څو متدرجاً او ورو ورو خپل همغه د اولی شپي هیئت ته اعاده او مراجعت وکړی او د کجورو د هغی قدیمی وچی کلکی څانګی په شان چی له ډیر وچوالی لکه لینده کږه او نری کیږی، کږه وږه، نری، بی رونقه ضعیفه، نحیفه په سترګو کښی بریښی.

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الْكَوْنُ سَابِقُ النَّهَارِ
وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿۴۰﴾

نه دی لمر لائق دغه لره (او له وسه ئی پوره نه ده) چی لاندی کړی سپورمئ (په زمان مکان اوصافو کښی) او نه شپه رومبئ کیدونکی ده له ورځی، او دغه تول (فلکی اجرام) په آسمان کښی چورلیدونکی دی (لامبو په کښی وهی فراخ په کښی روان دی).

تفسیر: د لمر سلطنت په ورځو کښی دی. او د شپي حکومت په سپورمئ پوری تړلی دی. داسی نشی کیدی چی سپورمئ د خپلو وړانګو (انوارو) شیندلو (خورولو) په وخت کښی لمر د پلوشی (اشعه) تحت الشاع واقع شی. یا ورځ لږ شانتی په مخ کښی شی او د شپي پر کومه برخه متصرف شی یا شپه سبقت وکړی او د ورځی له اختتام څخه پخوا راشی. په هر ملک او اقلیم او

په هره زمانه او موسم کښی کومه اندازه چی شپې او ورځې ته ایښودلی شوی ده دغه کرات هیڅ مجال او قدرت نه لری چی له خپل ټاکلی (مقرر کړی) حرکت او سرعت څخه وړاندی یا وروسته د یوی رېی په اندازه هم تجاوز یا تخلف وکړی شی. هره یوه سیاره په هغه خپل مدار کښی قائمه او پخپل معین نظام سره چورلی او له هغه څنې د یوی ذری په اندازه هم یوی خوا او بلی خوا ته هیڅ تمائل او تجاوز نشی کولی او سره له دغومره لویوالی او سریع او گړندی حرکت په دغی آزادی فضا کښی یو له بله سره تکر نه وهی او نه متصادم کیږی او نه له خپلی مقرری اندازی څخه څوکه (ورو) یا گړندی کیږی. آیا دغه د دی خبری واضحه نښه نه ده چی دغه ټول عظیم الشان مشینونه او د هغو دغه گرد (ټول) اجزاء او پرزی د کوم زبردست علیم، خبیر، قدیر ذات په قبضه او اختیار کښی دی چی په داسی دقیق او منظم صورت سره پخپلو کارونو کښی لگیا دی، بیا نو هغه لوی ذات چی دغه شپې ورځې، لمر، قمر، انجم او ټول علویات او سفلیات وmafیها نی پیدا کړی دی او په دغو کښی هر راز (قسم) تبدیل، تحویل کوی آیا هغه په دی باندی نه دی قدیر چی تاسی وروسته له فناء څخه بیا ژوندی راپاخوی. (العیاذ بالله) تنبیه: حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه د ﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ﴾ د تعبیر نکته داسی بیان فرمائی چی «لمر او قمر د هری میاشتی په آخر سره نژدی کیږی نو قمر لمر نیسی او لمر قمر نشی نیولی نو ځکه «لَا الْقَمَرُ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَدْرِكَ الشَّمْسَ» نی ونه فرمایل «والله اعلم»

یا دا چی نه دی لمر داسی او نه ښائی لمر ته دا چی لاندی کړی دی سپوږمئی او وروسیږی یعنی چی صحیححه او آسانه وی ورته دا چی لاندی کړی سپوږمئ او وروسیږی ورته یا په زمان کښی چی په شپو کښی ورسره یو ځای شی یا په مکان کښی چی لمر سماءالدنیا ته ورکوز شی یا په اوصافو کښی چی د لمر سیر هم لکه قمر شی یا په سلطان او کمال کښی چی په څوارلسمه کښی ورسره گډ شی، یا په آثارو او منافعو کښی چی لمر هم د قمر آثار او خواص پیدا کړی حال دا چه هر یو له دغو پنځو ممنوعو شیانو ممنوع او دلیل د هر یو ښکاره دی. «برهان الدین کشککی»

وَاٰیةٌ لَهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ ﴿٣١﴾ وَخَلَقْنَا لَهُمْ
مِّنْ مِّثْلِهِ نَافِثًا لِّكُلِّ نَفْسٍ مِّنْهُمْ

او یوه نښه دلیل (د قدرت د الله) دوی ته دا ده چی بیشکه مونږ سواره کړی دی مونږ اولاد د دوی په بیړی (جهاز د نوح) ډکه کړی شوی کښی او پیدا کړی دی مونږ دوی ته په شان د دغه (بیړی) هر هغه څه چی دوی پری سوریږی (له نورو نواقلو څخه).

تفسیر: یعنی د حضرت نوح علیه السلام په زمانه کښی لکه چه طوفان راغی نو د آدم نسل ئی د هغه پر دکی بیړی سور کړ چی نوح علیه السلام هغه جوړه کړی ده که نه د انسان تخم به نه پاتی کیده بیا د هغی بیړی په نمونه ئی نوری بیړی او جهازونه درجوړ کړل چی پر هغو تاسی تر نن پوری سوربیږئ او سره له خپلو احمالو او اثقالو ئی له یوی وچی څخه بلی وچی ته وړئ! او له دغو جهازونو څخه هم داسی کار اخلئ لکه چی له نورو نواقلو څخه ئی اخلئ مثلاً اوښ چی هغه ته عربو «سفائن البر» یعنی د وچی بیړی ویل.

وَإِنْ تَشَاغُرْهُمْ فَلَا صَرِيحَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَنْقُذُونَ ۖ إِلَّا رَحْمَةً
مِّنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ۖ

او که اراده وفرمایو مونږ نو غرق کړی به مو وو دغه (راکبین د بیړی) پس نه به وی هیڅ فریاد رس او نه به دوی خلاصولی کیږی (له غرقه) مگر (نه ئی غرقوو) په رحمت مهربانی خپلی سره او دپاره د نفعی اخیستلو تر نیتی (د مرگ د دوی) پوری.

تفسیر: یعنی دغه د هډوکو یوه موتی انسان ته وگورئ چی څرنګه له ویروونکی سمندرونو او سیندونو څخه د جهاز په ذریعه تیریدوی راتیریدوی چی د هغو په نسبت د خورا (دیر) لویو جهازونو حقیقت د یوه نری خټلی په اندازه هم نه دی که الله تعالیٰ اراده وفرمائی چی تاسی په دغو سیندونو کښی ډوب کړی نو څوک تاسی ته له دغه ډوبیدلو څخه نجات درکوی؟ او څوک به مو په فریاد رسیږی. مگر دغه د الله تعالیٰ د حکمت او مهربانی او مصلحت اقتضاء ده چی ګرد (ټول) بحری راکبین نه ډوبوی ځکه چی د ده د رحمت او حکمت اقتضاء هم دغسی ده چی دوی تر یوی معینی نیتی پوری ژوندی وی او دغه دنیوی امور پخپل طبیعی مدار وګرځی. د دیر افسوس ځای دی چی دیر خلق د قدرت پر دغو دلائلو او نشو نه پوهیږی او نه د الله تعالیٰ د دغو نعماتو قدر پیژنی.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۖ
وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ۖ

او کله چی وویل شی دوی ته چی غان وساتئ له هغه (دنیوی عذاب) چی په مخکښی ستاسی دی او له هغه (اخروی عذاب) چی وروسته درپسی راځی بنائی پر تاسی رحم وکړ شی (نو دوی مخ وگرځوی) او نه راځی دوی ته هیڅ دلیل له دلائلو د (قدرت) د رب د دوی مکر دی دوی له هغو (دلائلو) څخه مخ وگرځوونکی.

تفسیر: وړاندی د جزاء ورځ راځی - او وروسته مو پریښی دی خپل اعمال. یعنی کله چه دوی ته وویل شی چی د قیامت د سزا او د بدو اعمالو له شامت څخه وویریئ! او د خپلی آخری خاتمی په نسبت څه فکر او غور وکړئ! خو د الله تعالی رحمت ستاسی په لوری متوجه شی نو دوی په نصیحت له سره غور نه پدی او تل د الله تعالی له احکامو څخه مخ اړی.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا الَّذِيْنَ كَفَرُوا الَّذِيْنَ آمَنُوا أَنْطَعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ قَدْ

او کله چی وویل شی دوی ته چی نفقه ورکړه کوئ (عاجزانو ته) له ځینو هغو (مالونو) چی رزق روزی درکړی دی تاسی ته الله نو وائی هغه کسان چی کافران شوی دی (له جهته د استهزاء) هغو کسانو ته چی ایمان ئی راوړی دی آیا طعام ورکړو مونږ هغه چاته که اراده فرمائی وی الله نو طعام به ئی ورکړی وو هغه ته

تفسیر: یعنی د الله تعالی نور احکام به څه ومنی - پر فقراؤ او مساکینو مال لگول د دوی په نزد هم د ثواب کار دی لیکن هم دغه مسلمه خبره لکه چی د رسول الله صلی الله علیه وسلم او د مؤمنانو له طرفه دغو منکرانو ته ویله کیږی نو په نهایتو سپکو طریقو او تمسخر او پوچندو (استهزاء) سره تری اعراض او انکار کوی، او وائی «هغو کسانو ته چی پخپله پاک الله رزق او روزی نه ده ورکړی مونږ به هغوی ته څه ورکولی شو او ولی به ئی ورخورو مونږ د الله تعالی له مشیته مخالف کار نشو کولی، که د الله تعالی مشیت داسی نه وی نو دوی به ئی فقرا او محتاج - او مونږ به ئی غنی او دولتمن نه وو وگرځولی.» نو آیا د دغه حماقت او بیحيائی په مقابل کښی څه وویل شی؟ آیا که د الله تعالی اراده د چا په ورکړه کښی شوی وی نو د هغه هم دا یو صورت دی چی پخپله الله تعالی بلا واسطه رزق د هغه په لاس کښی ورکړی؟ که په وسایطو ورکول هم د الله تعالی له مشیت څخه دی؟ نو تاسی دغسی فیصله ولی وکړله؟ چه د الله تعالی اراده په دی نه ده شوی چی هغو ته دودی ورکړی دغه خو د الله تعالی امتحان دی چی

اغنيا ئی د فقراؤ پر اعانت مامور فرمایلی دی او د دوی په وسیله ئی د هغوی د رزق رسولو سامان مهیا کړی دی. هر هغه چی په دغه امتحان کښی پاتی او ناکامه شی نو ښائی چی دی پر خپلی بدبختی او ناکامی وژاری.

تنبیه: د ځینو اسلافو له اقوالو معلومیږی چی دغه آیت د ځینو زناده و په حق کښی دی په دغه صورت به د دوی دغه قول پر تمسخر نه حمل کیږی بلکه پر خپل حقیقت ایښود کیږی.

إِنَّ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٦﴾

نه یی تاسی مگر په گمراهی ښکاره کښی.

تفسیر: که دغه جمله د کفارو د قول تتمه وی نو مطلب به ئی داسی کیږی «ای د مؤمنانو تولنی! تاسی په صریحی گمراهی کښی لویدی یی چی د داسی خلقو د گیدی پر مړولو پسی گرځی چی د الله تعالی له طرفه هغو کفارو ته خطاب دی چی دوی څومره چتی (بیکاره) او فضول خبری کوی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «دغه گمراهی ده چی په نیک کار کښی پر تقدیر حواله ورکړی او د خپلو مزو په لاس ته راوړلو کښی په طمعی او توقع پسی مندی ووهی».

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٧﴾

او وائی (کفار) چی کله به وی دغه وعده (د قیامت ؟ وویي راته!) که چیری یی تاسی صادقین رښتینی (په دی کښی ای مؤمنانو!).

تفسیر: یعنی ستاسی دغه قیامت او دغه عذاب او آفتونه چی تاسی مو له هغو څخه پرله پسی ویږی، کله راځی ؟ او دغه مواعید مو کله پوره کیږی ؟ که تاسی په واقع سره رښتینی یی نو دغه وعده ژر تر ژره پوره کړئ او مونږ ته ئی راوښی!

مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٣٨﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٣٩﴾

(نو فرمائی الله چی) انتظار نه کوی (کفار) مگر د چغی یوی (د اسرافیل)

چی ویه نیسی دوی حال دا چی دوی به جگری سره کوی. پس توان به ئی ونه شی د وصیت او نه به خپل اهل ته بیرته ورشی (له مشاغلو خپلو).

تفسیر: یعنی قیامت به یو ناڅاپه فجأة واقع شی او په داسی حالت کښی به قائمیری چی تول خلق پخپلو معاملاتو او چارو کښی مشغول او لگیا وی. څه وخت چی اول صور (شپیلی) وپوکلې شی د گردو (تولو) هوش او حواس به مفقود او ورک شی او بالاخر تول سره مری او په هر ځای کښی به مری یو پر بل لویږی دوی به دومره یو فرصت هم ونه مومی چی څه ووائی یا څه وصیت وکړی یا خپلو کورونو ته خپل ځان ورسوی، او بالفرض که وصیت هم وکړی نو چا ته به ئی کوی؟ او که خپلو کورونو ته راهم شی نو کورونه به ئی چیری ودان پاتی وی؟

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿٥٦﴾

او بیا به پوکی وکړ شی په صور (شپیلی) کښی پس ناڅاپه دوی له قبورو څخه په طرف د رب خپل به مندی وهی ځغلی.

تفسیر: یعنی کله چه دوهمه شپیلی (صور) وپوکلې شی نو گرد (تول) مخلوقات به سره ژوندی کیږی او له خپلو قبورو څخه به راپورته کیږی. او پرېښتی به په ډیر سرعت او شطارت (چالاکی) سره دوی گرد (تول) په تیل وهلو سره د محشر د میدان په لوری ولی او شری به ئی.

قَالُوايُوبِلْنَا مَنْ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۖ إِنَّهُمْ

وائی به دوی ای هلاک خرابی ده مونږ ته چا راپاخولو له ځایونو دخوبونو زمونږ څخه.

تفسیر: بنائی چی د اولی او دوهمی نفخی په منځ کښی به پر دوی د خوب حالت طاری کیږی. یا د قیامت د هولناکی منظری له لیدلو څخه به دوی د قبر عذاب آسان وگنی او داسی یو وضعیت به ځان ته اختیاروی چی خوب ته به ورته او مشابه وی یا به «مرقد» د مضجع په معنی وی د خوب له کیفیت څخه به تجرید وکړی شی والله اعلم.

هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾

دا هغه (دوهم ژوندون) دی چی وعده ئی کړی وه رحمن او رشتیا ویلی وو رسولانو.

تفسیر: دغه جواب د الله تعالیٰ له جانب په هغه وخت کښی ورکاوه کیږی. یا ئی مستقبل د حاضر په غای درولی هم دا اوس ورته جواب وائی یعنی ولی دغه پوښتنه کوئ؟ لږ شاته خو خپلی سترگی وغړوی! او دغه وضعیت ته وگورئ! دا خو هم هغه ژوندی راپاخول دی چی د هغو وعده د الله تعالیٰ له طرفه تاسی ته درکړی شوی وه. او انبیای الله به پرله پسې د هغو اخبار او اطلاع تاسی ته درکوله.

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَبِيْعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿۵۲﴾

نه به وی (دغه نفخه الثانيه) مگر چغه یوه (چی وشي نو راژوندی به شی دوی تول) پس ناڅاپه دوی تول په نزد زمونږ به حاضر کړی شوی وی.

تفسیر: یعنی هیڅ یو متنفس به نه تښتیدلی شی - او نه به چیری خپل غان پتولی شی.

فَالْيَوْمَ لَا تَظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۵۳﴾

پس نن ورغ به ونه کاوه شی ظلم په هیڅ نفس باندی د هیڅ څیز او نه به جزاء درکوله کیږی تاسی ته مگر (جزاء) د هغو (اعمالو) چی وی تاسی چه کول به مو (له خیر او شر په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی د هیجا به نه نیکی ضائع کیږی او نه به د جرم له حیثیت او اندازی څخه زیاته سزا چاته ورکوله کیږی. پوره پوره او په کامل دول (طریقه) سره هر چاته د هغی جزاء او سزا ورکاوه کیږی. او له هر چا سره به په عدل او انصاف سره معامله وشي. او هر چاته به هر هغه نیک او بدکار چی په دنیا کښی ئی کړی وی په عقبی کښی د ثواب او عقاب په شکل او صورت ور د مخه او وړاندی کیږی.

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهُونَ ﴿۵۴﴾ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلِّ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِئُونَ ﴿۵۵﴾ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ ﴿۵۶﴾

بیشکه اصحاب یاران د جنت به نن ورځ په مشغولتیا کښی د لذت اخیستونکی وی. دغه (جنتیان) او ښځی د دوی به په سیوریو کښی (ناست وی) پر تختونو باندی تکیه وهونکی به وی. وی به دوی ته په دغه جنت کښی (انواع د) میوو او وی به دوی ته هر هغه شی چه غواړی ئی دوی (او آرزو ئی کوی).

تفسیر: په جنت کښی به د هر قسم عیش - عشرت او نشاط وسائل او سامان وی. مؤمنین به له دنیوی مکروهاتو څخه نجات ومومی او په جنت کښی به د هغوی مشغله ماسوا له تفریح او ساعت تیری څخه بل شی نه وی. دوی به له خپلو ښځو سره یو ځای لکه شودی او شکره گډ او خوښ او خوشال وی. په ډیره اعلیٰ درجه ښائسته او ښکلو چپرکتونو (خپرکتونو) او پالنگونو به هوسانی (راحت) او آرام کوی. هر قسم میوی، دانی ماکولات او مشروبات به دوی ته حاضر او مهیا وی. پس لنده ئی دا د هر هغه شی طلب آرزو او تمنا چی د جنتیانو په زړونو کښی وگرځی هغه به ورته علی الفور وړاندی کیږی. او د دوی کرد (تول) مرادونه، ارمانونه به دوی ته پوره او کامل وررسیږی. دغه خو جسمانی خوندونه او لذائد شول وروسته له دی نه د روحانی نعمتونو په طرف په ﴿سَلَامٌ قَوْلًا مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ﴾ سره لږ څه اشاره فرمائی.

﴿سَلَامٌ قَوْلًا مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ﴾

وی به دوی ته سلام (چی ویه ویلی شی ورته) په ویلو سره له (طرفه د) رب رحم والا.

تفسیر: یعنی د هغه مهربان رحمن له جانب به جنتیانو ته سلام وایه کیږی که د پرښتو په ذریعه وی یا به بلا واسطه پخپله رب الرحیم د سلام ارشاد فرمائی لکه چی د «ابن ماجه» په یوه روایت کښی راغلی دی. د دی اعلیٰ لذت او کیفیت په نسبت به څه وویلی شی چی د ښکلو او ویلو له قوی څخه وتلی دی. اللهم ارزقنا هذه النعمة العظمی بحرمة نبیک محمد صلی الله علیه وسلم

﴿وَأَمَّا زُورُ الْيَوْمِ أَيْهَا الْمُجْرِمُونَ﴾

او (ویه وایه شی چی) راجدا شی نن ورځ ای مجرمانو (کافرانو له مؤمنانو څخه).

تفسیر: یعنی د جنتیانو په عیش او آرام کښی تاسی له سره هېڅ برخه نه لرئ ستاسی د هستوګنی غای بیل دی چی تل به همغلته اوسیرئ ای مجرمانو کافرانو!

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَبْنَىٰ أَدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۖ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾

آیا حکم نه وو کړی ما تاسی ته (په ژبو د رسولانو سره) ای غامنو د آدم په دی سره چی عبادت مه کوئ تاسی د شیطان بیشکه دغه شیطان تاسی ته دشمن دی ښکاره. او (داسی حکم می نه وو کړی بلکه کړی می وو) چی عبادت کوئ (یواځی) زما دغه (عبادت زما) لاره ده سمه (چی جنت ته تللی ده).

تفسیر: یعنی د هم دغی ورځی په نسبت مو تاسی د انبیاء الله په واسطه مکرر پوهولی وئ او ویلی مو وو چی د لعین شیطان متابعت له سره مه کوئ! چی ستاسی ښکاره او صریح دشمن دی او هغه مو تر هغه پوری نه پریردی خو مو په دوزخ کښی وغورځوی. که ابدی نجات غواړئ نو پر دغه سمی صافی لاری چی درښکاره او واضحه کړی شوی ده لار شی او یواځی د الله تعالی په عبادت او بندګی کښی مشغول اوسئ!

وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ صَلَوَاتُهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تُكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾

او خامخا په تحقیق گمراه کړی وو (شیطان) له تاسی خلق ډیر، آیا پس نه یئ تاسی داسی چی عقل وچلوئ. (وبه ویلی شی منکرانو ته په آخرت کښی) دا دوزخ دی هغه چی وئ تاسی چی (په دنیا کښی) وعده ئی درسره کړی شوی وه. ځی ننوځی په ده کښی نن ورځ په سبب د هغی چی وئ تاسی (په دنیا کښی) چی کافران کیدئ.

تفسیر: یعنی افسوس چی سره له دومره نصیحت او پوهولو تاسی ونه پوهیدئ او له غور او فکر

او عقل شخه مو کار وانخیست - او دغه ملعون شیطان له تاسی یو لوی جمعیت گمراه او بی لاری کر - آیا تاسو دومره عقل او پوه نه درلوده (لرله) چی د دوست او دشمن په منځ کښی فرق او تمیز سره وکړی شی ؟

او پخپلی گټی او تاوان وپوهیږئ ؟ په دنیوی کارونو کښی خو مو خپله ډیره هوښیاری او ذهانت ښکاروه - مگر په اخروی معامله کښی مو ځان دومره ناپوه او غبی وغورځوه چی په دومره غټو غټو خبرو هم ونه پوهیدئ - یا ځان مو پری نه پوهوه - او د پوهیدلو لیاقت نه وو درپاتی - اوس نو د خپل هغه حماقت او سفاهت نتائج او ثمرات وشکئ! دغه دی دوزخ درته تیار او منتظر دی چی د هغه وعده مو له تاسی سره د کفر اختیارولو په تقدیر کړی وه. د کفارو د هستوگنی ځای هم دا دی - څی خپلو ځایونو ته او په کښی الی الابد پریوځی!.

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيَهُمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٧٥﴾

نن ورځ به مهر ووهو پر خولو د دوی او خبری به وکړی له مونږ سره لاسونه د دوی او شاهی به ورکړی پښی د دوی په هغو کارونو چی وو دوی چی کول به دوی (په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی که نن دغه خلق پخپلو جرائمو باندی پخپلو ژبو سره هم اقرار او اعتراف وکړی نو څه به کیږی ؟ مونږ د دوی پر خولو مهر لگوو او د دوی لاسونو او پښو بلکه د دوی ابدانو پوستکیو ته به حکم ورکوو شو د هغو د جرائمو بیان وکړی چی د دوی په ذریعه ئی پر هغو ارتکاب کړی وو لکه چی هر عضو (هنده) د الله تعالیٰ په قدرت په وینا راځی او شهادت ورکوی کما جاء فی الركوع الثالث ۲۰ آیت من حَمَّ السَّجْدَةَ قَوْلَهُ تَعَالَى ﴿حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وُجُوهُهُمْ يَبْكَوْنَ﴾ وفي موضع آخر فی ذلک الركوع ۲۱ آیت ﴿قَالُوا أَنْطَقْنَا اللَّهَ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾

او د نیکانو اعضاء شهادت ورکوی د دوی په طاعت او صلاحیت باندی.

وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٧٦﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَنَمَسُّنَهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٧٧﴾

او که اراده فرمایلی وی مونږ نو خامخا هواروالی به راوستلی وو مونږ پر سترگو د دوی پس وړاندی شوی به ؤ دوی هغی لاری ته (چی تل پری تلل). پس څرنګه به لیدلی وه دوی (هغه لاره) او که اراده فرمائلې وی مونږ خامخا مسخ کړی به وو مونږ دوی په غایونو خپلو کښی پس طاقت به ئی نه وو د وړاندی تلو او نه به بیرته گرځیدلی شو (شاته).

تفسیر: یعنی لکه چی دوی زمونږ له آیاتونو څخه سترګی پټی کړی دی که مونږ اراده فرمائلې وی نو د سزا په ډول (طریقه) به مو د دوی ظاهری بصارت هم له دوی نه اخیست او له دوی نه به مو خالص رانده جوړ کړی وی چی د دی لوری او د هغه لوری لار به ئی هم پری نه لیدله او هم هغسی چی دوی له شیطانی لارو څخه نه پر څنګ کیږی او نه غواری چی د الله تعالیٰ پر لاره لار شی مونږ قدرت لرو چی د دوی صورتونه بیخی مسخ او له اصلی حالت څخه ئی واپروو شو دوی د خپل کوم ضرورت دپاره بیخی له خپله غایه پر خوځیدلو قادر نه وی، مگر مونږ داسی ونه کړه - او له دغو جوارحو او قواوو څخه مو دوی محروم ونه گرځول دغه زمونږ له خوا دوی ته مهلت او دیل وو نن به همغه سترګی لاسونه پښی پر دوی شاهی ورکوی چی دغو چتی (بیکاره) خلقو مونږ پر کومو چتی (بیکاره) کارونو لګولی وو او له مونږ ئی څه څه کارونه اخیستل.

وَمَنْ تَعْبَرُوا نَفْسَهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿١٨﴾

او هر چاته چی اوږد عمر ورکړو مونږ هغه ته نو نسکور به کړو هغه په پیدایښت کښی، آیا پس نه کوی دوی عقل (چی نه یواځی الله په معمروالی او تنکیس بلکه په بعث هم قادر دی).

تفسیر: یعنی د خپل بصارت فقدان او د صورت مسخ مستبعد مه ګڼئ! آیا تاسی نه ګورئ او غور نه کوئ چی یو روغ رمت او مضبوط انسان څه وخت چی زیات سپین پیری او زوړ شی څرنګه د لیدلو - آوریډلو - تلو - گرځیدلو څخه معذور کیږی. ګواکی د هلکتوب په شان کمزور او ناتوانه گرځی او بیا د نورو کومک او معاونت او لاس نیولو ته لکه وړوکی محتاجیږی او په زوړتوب کښی همغه د وړوکتوب حالت او عادت له سره شروع کیږی نو آیا هغه الله تعالیٰ چی د دوی د دغه قوی په عطالت او ازاله په وړتوب او زړتوب کښی قادر دی په غلمیتوب کښی به نه وی مقتدر؟

وَأَعْلَمَنَّ الشَّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ ﴿١٩﴾

او نه دی ښوولی مونږ دغه (محمد) ته شعر او نه ښائیږی ورلره (شعر ویل)،
نه دی دغه (قرآن) مگر خالص ذکر پند دی او قرآن دی ښکاره کوونکی (د
احکامو).

تفسیر: یعنی څه چی پاس بیان شو گرد (تول) واقعیه حقائق دی او کوم شاعرانه تخیلات نه
دی - دغه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته مونږ داسی یو عظیم الشان قرآن احسان کړی دی چی
پر نصائحو او روښانو تعلیماتو معمور دی کوم د شعر او شاعری دیوان نه دی چی په کښی
خالص طبع ازمویل - او د تخیل او مبالغی مظاهره وی بلکه د محمد صلی الله علیه وسلم مبارکه
طبع په فطری ډول (طریقه) سره د شاعری له فنه دومره بعیده ده چی سره له دی چی دوی د
قریشو له خاندانه څخه دی چی د هغوی هر فرد حتی چی وینځو ئی هم د شعر ویلو قدرت او
طبیعی سلیقه لرله مگر دوی پخپل مدت العمر کښی شعر نه دی جوړ کړی البته په رجز او په نورو
مواقعو کښی به یو نیم ځلی د دوی د مبارکی ژبی څخه بی تکلفه ځنی مقفی عبارت وتلی وی
چی د شعر خاصیت به تری څرگندیده (ښکاریده) چی ښائی دغه تری مستثنی گڼل شی - او نه
ښائی چی پر دغو د شعر او شاعری اطلاق وکړی شی نه یواځی دوی پخپله شعر نه دی ویلی بلکه
د بل کوم شاعر اشعار ئی هم پخپل عمر کښی له دوو څلورو مرتبو څخه زیات نه دی ویلی - او
د دغو اشعارو د لوستلو په وخت کښی به ئی هم داسی لهجه اختیاروله چی په هغه شعر کښی به
د شعریت خصوصیات نه ښکاریده یعنی تش د هغه شعر مطلب به ئی اداء فرمایه. الغرض د دوی
شریفه طبع له شعر او شاعری سره دومره تناسب او علاقه نه درلوده (لرله) - ځکه چی دغه شی د
دوی له جلیل منصب سره لائق نه ؤ - دوی د حقیقت ترجمان ؤ د دوی د بعثت مقصد دا ؤ څو
گرده (توله) دنیا له علویه و حقایقو څخه بی له ادنی کذب او غلو خبردار او پوه کړی ظاهر
دی چی دغه کار د یوه شاعر له لاسه نه دی پوره - ځکه د شاعریت حسن او کمال په دی کښی
دی چی په کذب - مبالغه - تخیل - فرضی خبرو جوړولو کښی غلو وکړی که په شعر کښی کوم
محمود جزء وی نو هغه پری مؤثر کیږی او په زړه کښی ځای نیسی نو دغه صفت د لوی قرآن
په نثر کښی په هغه اندازه موندلی کیږی چی که د تولی دنیا شعراء سره راتول شی نو دوی په
گردو (تولو) اشعارو کښی د دی پاک قرآن یوه ادنی نمونه هم نشی پیدا کولی. د قرآن الکریم
د دغه بدیع اسلوب د لیدلو په اثر ویلی شو چی گواکی د نظم اصلی روح د ده په هم دغه نثر
کښی مزج او خلط کړی شوی دی ښائی چی له هم دی سببه لوی لوی فصحاء - بلغاء - او عقلاء
د پاک قرآن د فصاحت او بلاغت په مقابل کښی هک پک او حیران پاتی شوی او پاتی کیږی او
قرآن ته به ئی شعر او سحر ویل حال دا چی شعر او سحر له قرآن سره هیڅ نسبت نه لری آیا
د شاعری او جادوگری پر اساس او بنیاد په دنیا کښی د قومیت او روحانیت داسی عظیم الشان
او لازوالی ودانی او عمارتونه ودانیدلی او دریدلی شی چی تر نن ورځی پوری د قرآنی تعلیم په

اساس قائم او ټینگ ولاړ دی ؟ دغه د شاعرانو او د جادوگرانو کار نه دی بلکه د انبیاء الله کار دی چی د الله تعالی په حکم مرو زېږونو ته ابدی ژوندون عطاء کوی. الله تعالی عربو ته د دی خبری د ویلو موقع ور نه کړه چی ووائی تاسی له ابتدا څخه شاعر وئ او اوس مو له شاعری څخه ترقی کړی نبي شوی یئ.

لَیْسَ مِنْ کَانَ حَیًّا وَیَحِقُّ الْقَوْلُ عَلَی الْکَافِرِینَ ④۰

چی وویروی (دغه قرآن یا نبي) هر هغه چی وی ژوندی او ثابته شی خبره (د عذاب) پر کافرانو (چی قرآن نه منی).

تفسیر: یعنی د ژوندی زړه انسان د قرآن په آوریډلو سره له الله تعالی څخه وویږی او پر منکرانو د حجت اتمام وشي. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «په هر چا کښی چی روح وی یعنی نیک اثر واخیستی شی د هغه د فائدي دپاره او پر منکرانو د الزام اړولو دپاره».

أَوَلَمْ یَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّنَّا عَمَلَتْ أیدیْنَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَلِکُونَ ④۱

آیا نه وینی دوی (بلکه وینی ئی) چی بیشکه مونږ پیدا کړی مو دی دوی ته له هغه چی جوړ کړی دی لاسونو (د قدرت) زمونږ چارپایان پس دوی د هغوی مالکان (واکداران) دی.

تفسیر: له تنزیلیه و آیتونو څخه وروسته بیا د تکوینیو آیتونو په طرف توجه ورکوی. یعنی له یوه جانبه د لوی قرآن پندونه او نصائح واورئ او له بل طرفه په غور او دقت سره وگورئ چی پاک الله څرنګه انعام او احسان پر تاسی فرمایلی دی. اوبښ - غوائی - آس - کچر - پسه او نور ساکښان (جاندار) تاسی نه دی پیدا کړی بلکه دغه ګرد (ټول) پخپله پاک الله ستاسی د فائدي او ګټی دپاره پیدا کړی دی او بیا ئی تاسی محض پخپل فضل او کرم سره د هغو مالکان ګرځولی یئ چی تری وخورئ! او تری هر راز (قسم) کار چی مو زړه غواړی واخلي! او تری په هر ډول (طریقه) منتفع شی!.

وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ④۲ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ④۳

او ذلیل عاجز ایل کری مو دی دغه (چارپایان) دوی ته پس غیننی له دوی د سورلی د دوی دی او له غیننی د دوی خوری. او شته دوی ته په دغو انعامو کښی نفعی ډیری د خښلو (شیان) آیا پس دوی شکر نه ویاسی (په دی نهماؤ) ؟.

تفسیر: وگورئ چی خومره لوی او عظیم الجثه او قوی هیکله حیوانات د ضعیف البنیان انسان په مقابل کښی عاجزان او ناتوانان - او ټول ده ته مسخر او تابعان دی د زرهاؤ اوشانو یو قطار (لر) یو وړوکی هلک هر چیری چی وغواړی بیائی او دوی د پوزی له نکیله راکاړی او دوی د دغه وړوکی په مقابل کښی خپل غوړ هم نه خوځوی او پر خومره قوی او زورورو حیواناتو انسانان سوریږی - پیتی پری وړی او ډیر حیوانات حلالوی او له غوښو او نورو اجزاؤ څخه ئی منتفع کیږی - علاوه پر غوښی د دوی له پوستکیو - هډوکیو - وړیو - ویشتانو او نورو څخه خومره فائدی حاصلولی شی - د دوی غلاځی داسی دی لکه د شودو چیننی چی د هم دغو چینو له اوبو خور (مشرې) څخه ډیر انسانان خړوبیږی (سیرابیږی) خو سره له دی شکر ایستونکی بندگان ډیر لږ دی.

وَاتَّخِذْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لَّهُمْ يُصَرِّوْنَ ۖ لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهْمُ جُنْدٍ خَصْرُونَ ۝

او نیولی دی (دغو مشرکانو) بی له الله (نور) معبودان چی ښائی دوی سره به مدد وکړی شی. نه لری (طاقت) (دغه معبودان) د نصرت له دوی سره حال دا چی دغه (معبودان) به دوی ته لښکری حاضرې کری شوی وی (په دوزخ کښی).

تفسیر: یعنی هغه الله چی دغسی نعمتونه ئی تاسی ته عطاء او مرحمت کری دی د هغه شکریه تاسی په دی ډول (طریقه) سره ادا کړئ چی د ده په مقابل کښی مو نور معبودان او اختیار لرونکی ودرول او د دوی په نسبت داسی عقیده لرئ چی گواکی دوی د اړتوب (مجبوری) او احتیاج په وخت کښی زمونږ په کار راځی او په درد خوری او راسره امداد او مرستی (مدد) کوی نو په یاد ئی ولرئ چی هغوی به ستاسی سره څه کومک او مرستی (مدد) وکړی شی؟ حال دا چی دوی خپلو ځانونو ته هم څه نفعه او گټه (فائده) نشی رسولی. هوا څه وخت چی تاسی امداد او معاونت ته سخت اړ (مجبور) او محتاج اوسئ دوی په هم دغه وخت کښی پر تاسی نور

الزامات او جرمونه هم اړوی او ستاسی پیتی لا درنوی نو هلته به تاسی ته دغه خبره ښکاره شی چی د هغو معبودانو په طرفداری او حمایت چی تاسی خپل گرد (تول) عمر مصرف کړی ؤ نن هغوی په کومه سترګه تاسی ته ګوری ؟

فَلَا يَحْزَنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٢٩﴾

پس نه دی غمجن کوی تا خبری د دوی (په دی چی ته رسول نه ئی) بیشکه مونږ ته معلوم دی هغه (حسد او بغض) چی پتوی ئی دوی او هغه (کفر او عناد) چی ښکاره کوی ئی دوی.

تفسیر: یعنی کله چی پخپله له مونږ سره د دوی سلوک او معامله داسی ده نو تاسی له سره مه غمجن او مه خفه کیږئ! او خپله فریضه په ډیر ښه ډول (طریقه) سره اداء کړئ! او دوی مونږ ته پرېږدئ! مونږ د دوی له ظاهری او باطنی احوالاتو څخه ښه واقف او خبردار یو او په ډیر ښه شان سره د دوی حساب او کتاب اخلو او لازمه احکام د دوی په نسبت صادروو.

أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٣٠﴾

آیا نه وینی نه پوهیږی انسان چی بیشکه مونږ پیدا کړی مو دی هغه له نطفی (یوه څاخکی اوبو) پس ناڅاپه دی سخت جګړه کوونکی ښکاره دی (له مونږ سره په نفع د بحث کښی).

تفسیر: یعنی انسان خپل اصلیت او ماهیت ته نه ګوری او نه ئی په یاد وی چی دی د یوی ناڅیزې او ناولی اوبو یو څاخکی ؤ چی د الله تعالی په قدرت له څه شی څخه څه شی تری جوړ شوی دی ؟ د اوبو دغه څاخکی ته الله تعالی داسی زور او قوت - نطق او بیان ورعطاء کړ چی دی اوس پر هره یوه خبره جګړی او مناقشی کوی او له خپله ځانه راز راز (قسم قسم) خبری او اتري جوړوی - تر دی اندازی پوری چی نن له خپله حده متجاوز شوی د خپل لوی خالق په مقابل کښی هم ټینگ او ولاړ دی.

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٣١﴾

او تری پر مونږ پوری مثل (د هډوکي وراسته) او هیر کړی ئی دی پیدایښت خپل، وائی څوک به ژوندي کړی دغه هډوکي حال دا چی هغه وراسته دی.

تفسیر: یعنی وگوری، چی دوی پر الله تعالیٰ خرنګه خبری او فقری تری؟ گویا هغه مطلق قادر د عاجز مخلوق په شان فرضوی او داسی وائی کله چی زمونږ اجساد وراسته شی او بیخی وریدی یواځی وراسته او زاره هډوکی او ککره مو پاتی شی نو آیا دغه شیان بیا څوک ژوندی کولی شی؟ د دغسی سؤال کولو په وخت کښی دوی ته د دوی اصلی پیدایښت نه په یادپوی. که نه دغه ناخیزه څاخکی ته به د دغه الفاظو د ویلو جرأت نه وی پیدا شوی. ښائی چی دی خپل اصل او ماهیت ته نظر وکړی! او لږ دی وشرمیږی! او لږ څه دی له خپله عقله او پوهی کار وانخلي! ښکاره ده چی په دغه تقدیر به دی پخپله د دغو سوالاتو هغه جواب ومومی چی په دغه راتلونکی آیت کښی مذکور دی.

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ۝

ووايه (ای محمده ده ته) بیا به ژوندی کړی دغه (وراسته هډوکی) هغه (مطلق قادر) چی پیدا کړی ئی دی اول ځلی حال دا چی دغه (الله) په هر قسم پیدایښت ښه عالم دی (که نوی وی او که زوړ).

تفسیر: یعنی هغه لوی ذات چی اول ځلی ئی په دغو هډوګو کښی روح غورځولی دی هغه ته دوهم ځلی په دوی کښی روح اچول څه سختی او اشکال نه لری. بلکه ستاسی په زعم دغه دوهم ځلی ژوندی کول د اول ځلی ژوندی کولو په نسبت لاسهل او آسان دی ﴿وَمَا هُوَ عَلَيْهِ﴾ حال دا چی هغه مطلق قادر ته هر شی آسان دی. اعم له دی چی اول ځلی وی که دوهم ځلی. دی په هر ډول (طریقه) سره په پیدا کولو قادر او مقتدر دی او د بدن اجزاء او د هډوګو بشرکی هر چیری چی تیت او پرک (منتشر) وی د هغه هره هره ذره د ده په محیط علم کښی ده او هغه ئی پخپل موعد (تاپی) بیا تولوی او ژوندی کوی ئی.

الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِّنْهُ تُوقِدُونَ ۝

هغه (مطلق قادر) چی پیدا کړی ئی دی تاسی ته له ونی شنی څخه اور پس ناڅاپه تاسی له هغی ونی څخه بلوی اور.

تفسیر: یعنی رومی ئی له اویو څخه تکه شنه او خروبه ونه زرغونه کړه. بیا د دغی تکی شنی او ښکلی ونی لرگی ئی وچ او ځس ئی وگرځوله چی اوس تاسی له هغی څخه اور وباسی پس هغه الله جل جلاله چی دغسی متضاد صفات په اول او آخر کښی بدلولی شی آیا دی به د یوه څیز

په موت او حیات او په لاندی باندی کولو او اړولو رالړولو څرنگه قادر او توانا نه وی. تنبیہ: ځینو اسلافو له ﴿مِنَ الْجِبْرِ الْأَخْضَرِ﴾ څخه هغه خاصه ونه مراده کړی ده چی د هغی له څانگو څخه کله چی یو په بل باندی ومنډلی شی اور وځی لکه چی زمونږ په مشرقی جلال آباد کښی د (بانس) ونه یا په عربو کښی د (مرخ) او (عفار) ونی دی والله اعلم.

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾

آیا نه دی هغه (مطلق قادر) چی پیدا کړی ئی دی آسمانونه او ځمکه قادر په دی باندی چی پیدا کړی په شان د دوی ؟ هو! (قادر دی په دی باندی). او هم دی دی اصلی دیر پیدا کوونکی (د مخلوقاتو) ښه عالم (پر هر شی باندی).

تفسیر: یعنی هغه لوی ذات چی د آسمان او ځمکی په شان لوئی لوئی کړی ئی پیدا کړی هغه ته د دغسی کفارو په شان د وړوکو وړوکو شیانو پیدا کول له سره مشکل نه دی.

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

بیشکه هم دا خبره ده چی امر حکم د الله هر کله چی اراده وفرمائی (د پیدا کولو) د یوه څیز دا دی چی وفرمائی هغه ته چی (جوړ) شه نو (جوړ) شی.

تفسیر: یعنی د کوم لوی یا وړوکی شی په اول یا دوهم ځلی پیدا کولو کښی الله تعالیٰ ته هیڅ یو اشکال او دقت نشی وړاندی کیدی د ده له جانبه خو تش یوه اراده په کار ده هر کله چی دی د کوم شی د پیدا کولو اراده وفرمائی هغه له علی الفور څخه هم وړاندی پیدا کیږی او د یوی ربی دلیل او تأخیر هم په کښی امکان نه لری.

تنبیہ: زما په خیال دغه آیت له پخوانی آیت سره هم لگولی شو او داسی هم ویلی کیدی شی چی رومبی د بدن د پیدایښت ذکر ؤ او دلته ئی د نفخ الروح مطلب پوهولی دی والله اعلم (ارجع الی بحث الروح فی سورة الاسراء من هذا التفسیر).

فَسُبْحَنَ الَّذِي يَبْدِئُ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۸۳﴾

پس پاکی ده هغه (الله) ته چی په لاس (د قدرت) د ده کښی ده باچاهی د هر څیز او خاص هم ده ته بیرته بیا بیولی کیږی (په آخرت کښی لپاره د جزاء).

تفسیر: یعنی هغه لوی معبود او اقدس او ارفع موجود چی د ده د قدرت په لاس کښی فی الحال هم د گردو (تولو) علویاتو او سفلیاتو د مخلوقاتو د حکومت واک (اختیار) او زمام (واگی) شته په مستقبل کښی هم گرد (تول) د هم هغه په لوری ورتلونکی او رجوع کوونکی دی او پاک الله د عجز او سفه او نور هر قسم عیب او نقص څخه په کلی ډول (طریقه) منزه او پاک دی.

تمت سورة یسّ ولله الحمد والمنة

سورة «الصفات» مکیه وهی مائة واثنتان وثمانون آية وخمیس رکوعات رقمها (۳۷) تسلسلها حسب النزول (۵۶) نزلت بعد سورة «الانعام»
د «الصفات» سورت مکی دی (۱۸۲) آیته او (۵) رکوع لری په تلاوت کښی (۳۷) او په نزول کښی (۵۶)

سورت دی وروسته د «الانعام» له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم، په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالصَّفَّاتِ صَفًّا ۚ فَالزُّجُرِجُ زَجْرًا ۚ

قسم دی پر (هغو پرښتو چی) صف تړونکی دی په صف تړلو سره بیا پر (هغو) شړونکیو (د شیطانانو) په شړلو سره.

تفسیر: یعنی چی صف تری قطار قطار او په منظم ډول (طریقه) سره ودیږی که پرښتی وی چی د الله تعالی د احکامو د اوریدلو دپاره پخپلو ځایونو کښی درجه په درجه ودیږی یا عبادت کوونکی انسانان وی چی په لمانځه او جهاد او نورو کښی سره صفونه تری.
تنبيه: په محاوراتو کښی قسم د تاکید دپاره دی چی علی الاکثر د منکرانو په مقابل کښی

استعمالیوی لیکن دیر اوقات محض د یوه مضمون د مهمت بالشان ظاهرولو دپاره هم استعمالیوی او د قرآن الکریم قسمونه پر متبعینو ظاهریوی چی عموماً مقسم به مقسم علیه ته د یوه شاهد یا دلیل په دول (طریقه) وی. والله اعلم.

﴿فَالْجُرُتِ زَجْرًا﴾ - بیا پر هغو شرونکیو د شیطانانو په شړلو سره.

یعنی هغه پرېستی چی شیطانان رتی او شری ئی شو د خپلو استراق السمع په اراده کښی بریالیان او کامیاب نشی یا بندگانو ته د نیکی او فضائلو لاره ښیی او له بدی او ردائلو څخه ئی منع کوی یا هغه نیک انسانان چی خپل ځان له بدیو څخه ساتی او نورو ته هم د بدی او شرارت په خلاف پند او نصیحت او زجر ورکوی بالخاصه د جهاد په ډگر او د کفارو په مقابله کښی چی د دوی زجر - تهدید او توبیخ لا زیات وی.

فَالْتَلَّيْتُ ذِكْرًا ۝۱۰۰ إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ ۝

بیا په هغو لوستونکیو په ذکر کولو سره. چی بیشکه معبود ستاسی خامخا یو دی.

تفسیر: یعنی هغه پرېستی یا انسانان چی د الله تعالی احکام وروسته له آوریدلو څخه لولی او یادوی ئی شو ئی نورو ته هم وروښوولی شی.

﴿إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ﴾ - چی بیشکه حق معبود د ستاسی خامخا یو دی.

بیشکه په آسمانونو کښی پرېستی او په ځمکه کښی د الله تعالی نیک بندگان په هره زمانه کښی قولاً او فعلاً شهادت ورکوی چی د ټولو مالک او حقیقی معبود هغه یو الله دی چی مونږ ټول د هم هغه بندگان او تابعان او رعایا یو.

رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ ۝

چی رب د آسمانونو او ځمکی دی او د هغو (شیانو) دی چی په منځ د دوی کښی دی او رب د مشرقونو (او د مغربونو او نورو دی).

تفسیر: له شمال څخه تر جنوب پوری یو طرف «مشرقیین» دی ځکه چی لمر - قمر او نجوم هره ورځ او هره شپه له بیلو بیلو ځایونو څخه راڅرگندیږی (ښکاره کیږی) یعنی هغه نقاط چی له هغو ځایونو څخه طلوع کیږی. او بل طرف ئی په هغومره اندازی «مغربیین» دی ښائی دلته د مغاربو ذکر ئی د دی لامله (له وجی) نه وی کړی چی له «مشارق» ځنی د مقابل طرف په اعتبار پخپله فهمیږی او له یوه حیثه طلوع الشمس والکواکب ته د الله د حکومت د شان او عظمت په

اثبات کنی د دوی د غروب په نسبت زیات اثر او دخل شته والله اعلم.

إِذَا زَيَّتَ السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ ۖ

بیشکه مونږ بنائسته کړی مو دی دغه آسمان نژدی په بنائست سره چی ستوری دی.

تفسیر: یعنی په تیارو شپو کښی دغه آسمان د دغو بیحسابو ستوریو د ځلیدلو څخه د کتونکیو په سترگو څومره بنائسته او ښکلې - مزین او دک له سینگاره او رونقه معلومیږی.

وَحِفْظًا مِّنْ كُلِّ شَيْطَانٍ تَارِدٍ ۝

او ساتلی دی (مونږ دا آسمان) په ساتنی سره له هره شیطان سرکشه نافرمانه (چی ویشتلې شی په لمبو سره)

تفسیر: یعنی په دغو ستوریو د آسمان زینت او بنائست دی او له ځینو ستوریو څخه چی رالویږی د شیاطینو په انسداد او اندفاع کښی هم کار اخیست کیږی. دغه لویدونکی ستوری څه شی دی؟ آیا له نوریه و کواکبو څخه برسیره د بلی کومی نوعی مستقل کواکب دی؟ یا د دغو نوریه و کواکبو له شعاعو ځنی منفک کیږی او تری یو راز (قسم) سوځوونکی اور پیدا کیږی؟ یا پخپله له دغو کواکبو ځنی اجزاء جدا کیږی او لویږی؟ په دغه مورد کښی د علماؤ او حکماؤ مختلفې خبری او اقوال دی. په هر حال د ده حقیقت هر شی چی وی دی خو له دغو څخه د شیاطینو د ویشتلو کار هم اخیست کیږی د دی څه تفصیل د «حجر» د سورت په تفاسیرو کښی تیر شوی دی هلته دی ولوست شی.

لَا يَتَمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى وَيُقَدُّونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ۝ دُحُورًا

غور نه نیسی (دغه شیاطین) طرف (د خبرو) د هغه ټولی لوی پورته ته او ویشتلې غورځولی شی له هر طرفه (د آسمانه چی دوی اراده وکړی د هغه د ختلو) دپاره د شړلو.

تفسیر: له پاس مجلس څخه د پرېستو مجلس مراد دی یعنی شیاطینو ته د دی خبری قدرت نه دی ورکړی شوی چی د پرېستو مجلس ته ځان ورسوی او د الله تعالی له وحی څخه کومه خبره واورى.

کله چی شیاطین داسی اراده وکړی او پاس آسمانونو ته د ورنژدی کیدلو کوشش کوی نو هر طرف ته چی دوی ورځی له هغه غایه ئی پرېښی شری او په وهلو او ویشتلو سره ئی لاندی غورځوی.

وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ④

او شته دوی ته عذاب دائم سخت.

تفسیر: یعنی په دنیا کښی دوی تل تر تله شړل او رتل کیږی د دوی اخروی عذاب خو بیل دی.

إِلَّا مَنْ خِطَفَ الْخُطْفَةَ فَاتَّبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ⑤

مگر (غور نیسی) هغه (شیطان) چی غوټه واچوی په یو کرت غوټه اچولو سره پس ژر ورپسی راخطا شی لمبه رڼا (رنڼا) کوونکی سوځونکی.

تفسیر: یعنی په هم دغو تښتیدلو او غلیدلو کښی د ویری او وارخطائی په منځ کښی یوه نیمه خبره آوری خو سره له هغه پرېښی په شهاب ثاقب سره د دوی تعاقب کوی. د دی تفسیر د «حجر» د سورت په ابتدا کښی پخوا لیکلی شوی دی.

فَأَسْتَفْتِيَهُمْ أَهْمُ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا ⑥

پس وپوښته ته دغه مشرکان چی آیا دوی سخت دی له جهته د پیدایښت که هغه څوک چی پیدا کړی مو دی.

تفسیر: یعنی د بعث له منکرینو څخه پوښتنه وکړی چی د آسمان - ځمکی - ستوریو - پرېښو - شیاطینو او د نورو مخلوقاتو پیدا کول د دوی په خیال کښی زیات مشکل کار دی یا پخپله د دوی پیدا کول؟ او هغه هم وروسته له یو غلی پیدا کولو څخه ظاهر دی هغه الله تعالی ته چی د داسی عظیم الشان مخلوقاتو خالق دی دوهم غلی پیدا کول هم هیڅ اشکال نه لری.

إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ⑦

بیشکه مونږ پیدا کړی مو دی دوی له ختی سرینناکی.

تفسیر: یعنی د دوی اصلی حقیقت مونږ ته ټول معلوم دی له یو شان سرپینناکی ختی څخه مونږ د دوی د نیکه کالبوت جوړ کړ. اوس د هغه اولاده داسی دعوی کوی چی د آسمان او د ځمکې پیدا کوونکی د دوی په بیا پیدا کولو نه دی قادر همغسی چی مونږ اول ځلی تاسی له خاورو څخه پیدا کړی یی دوه ځلی به هم تاسی له خاورو څخه بیا ژوندی راپاڅوو.

بَلْ عَجَبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٧﴾

بلکه ته تعجب کوی ته (د دوی پر تکذیب او انکار) حال دا چی مسخري کوی دوی (پر تا پوری).

تفسیر: یعنی ته تعجب کوی چی دوی ولی پر داسی صافو خبرو نه پوهیږی ؟ او له دوی سره توکی او مسخري کوی چی دغه (نبی) څرنگه چتی (بیکاره) او فضول خبری کوی ؟ (العیاذ بالله).

وَإِذَا دُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٨﴾ وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخَرُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا إِنَّا هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٠﴾

او هر کله چی وپوهول شی دوی نه پوهیږی (پند نه اخلی) او هر کله چی ووینی دوی کومه نښه دلیل (د قدرت) نو مسخري پری کوی. او وائی (منکران) چی نه دی دا (چی مونږ ولید) مگر سحر کودی دی ښکاره.

تفسیر: یعنی کله چی پند او نصیحت اوری پری غور او فکر نه کوی او هغه د قدرت د دلائلو نښی او معجزی چی گوری هغو ته د کودو او د سحر نسبت کوی او پری خاندی تمسخر او پوچندی (استهزاء) کوی او غواری چی بلا اثر نی وگرځوی.

عِزِّ امْنَانٍ وَكُنَّا تَرَابًا وَعِظَامًا إِنَّا لَبَعُوثُونَ ﴿٢١﴾ وَأَبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿٢٢﴾

(او وائی منکران) آیا هر کله چی مره شو او شو خاوری او (وراسته) هډوکی
آیا مونږ به خامخا بیا ژوندی راپاخول کیږو که پلرونه رومبني زمونږ (هم را
ژوندی کیږی ؟).

تفسیر: د دوی هغه یوه خبره زده ده چی صاحبه ا کله چی زمونږ وجود له خاورو سره یو
غای شو او یواځی زمونږ هډوکی پاتی وی او له دی نه زیات زمونږ پلار نیکه چی د هغوی له
مړینی څخه قرنونه تیر شوی دی او بنائی چی هډوکی ئی هم نه وی پاتی نو دغه څرنګه منلی شو
چی دغه ټول له سره راتولیږی، او بیا له سره ژوندی راپاخولی کیږی؟.

قُلْ نَعْمَ وَأَنْتُمْ دُخْرُونَ^{۱۸} فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ^{۱۹}

ووايه (ای محمده! دوی ته) هو! (ټول راژوندی کیږی) حال دا چی تاسی به
ذلیل هم یی پس بیشکه هم دا خبره ده چی دغه قیامت چغه ده یوه پس
ناخاپه دوی به ګوری (چی څه راپوری کیږی).

تفسیر: یعنی هوا ضرور هغوی ګرد (ټول) بیا ژوندی راپاخول کیږی او هلته به په نهایت ذلت
او رسوائی سره د دغه تکذیب او انکار رږ (تکلیف) او سزا مومی.

وَقَالُوا إِنَّا كُنَّا هَذَا يَوْمَ الدِّينِ^{۲۰}

او وائی به (منکران) ای خرابی ده مونږ ته (نو وائی) به ملائکی دوی ته (دا
خو هغه ورځ ده د جزاء

تفسیر: یعنی په یوه چغه سره به ټول سره ژوندی راپاخولی کیږی او له ډیر حیرت او دهشت
څخه به یو طرف او بل طرف ته ګوری. (دغه چغه یا جګړی ورکول به د صور نفخی په ذریعه
وی).

هَذَا يَوْمُ الْقَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ^{۲۱}

دا هم هغه ورځ د فیصلی (او قضاء) ده هغه (ورځ) چی وی تاسی چی په
دی باندی به مو نسبت د دروغو کاوه (او باور مو پری نه کاوه چی رابه
شی).

تفسیر: یعنی دغه خو په واقعی او رشتیا سره د جزاء ورځ راوړسیده چی د هغی اطلاع او خبر مونږ ته انبیاء الله را کړی وو او مونږ به پری مسخری کولی.

أَحْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿۱۲﴾

(وبه فرمائی الله ملائکو ته چی) راتول کړئ تاسی هغه کسان چی ظلم ئی کړی وو (په ځانونو خپلو په انکار او په شرک سره) او (کافرائی) ښځی (یا شیطانان ملگری) د دوی او هغه چی وو دوی چی عبادت به ئی کاوه (د بتانو).

تفسیر: دغه خطاب به د الله تعالی له طرفه کیږی.

مِنْ دُونِ اللَّهِ فَأَهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَنَّةِ ﴿۱۳﴾

بی له الله پس روان کړئ برابر کړئ دوی لاری د دوزخ ته (او دوزخ ته ئی ورسوئ).

تفسیر: دغه حکم به پرېستو ته ورکاوه کیږی چی دغه گمرد (تول) سره راتول کړئ او د دوزخ لاره وروښیئ.

تنبیه: له «ازواج» یا جوړی څخه د یوی نوعی یا صنف گنهکاران مراد دی یا به د دوی کافری ښځی مرادی وی او له ﴿وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ څخه اصنام - شیطاین او نور مراد دی.

وَقِفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ ﴿۱۴﴾

او ودروئ دوی (په دغی لاری کښی) بیشکه دوی پوښتیدل شی (یعنی تری پوښتنه کیږی د اقوالو او افعالو د دوی)

تفسیر: له حکم څخه وروسته به لږ څه هلته درول کیږی څو له دوی ځنی هغه سؤال او جواب وکړ شی چی وروسته له دی نه په ﴿مَالِكُمْ أَتَمَّارُونَ﴾ کښی مذکور دی.

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ۖ بَلْ هُمْ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿۲۷﴾

څه مانع ده تاسی ته چی مرسته (مدد) نه کوئ یو له بل سره (په خلاصی کښی لکه چی کوله مو په دنیا کښی) (هیڅ نشی کړی) بلکه دوی نن ورځ پخپله خپل ځانونه تسلیموی (او ذلیل) دی.

تفسیر: یعنی په دنیا کښی به تاسی ﴿فَنَجِیمُ النَّصْرَ﴾ ویل چی مونږ یو له بل سره مرستی (مدد) او مددگاران یو نن پر تاسی څه شوی دی چی یو له بل سره هیڅ امداد او معاونت نه کوئ؟ بلکه هر یو له تاسی بی له دی نه چی لږ څه خپل غوږ وڅوځوی په نهایت ذلت او حقارت سره نیول او راوستل کیږی.

وَأَقْبِلْ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿۲۸﴾ قَالُوا إِنَّكُم مِّنكُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿۲۸﴾

او مخ به وگرځوی ځینی د دوی پر ځینو نورو (کشرانو او مشرانو) پوښتنه به کوی دوی یو له بله وپه وائی (کشران مشرانو ته) چی بیشکه تاسی وئ تاسی (په دنیا کښی) چی راتلی به مونږ ته له جانب د قسم (یا زور او قوت).

تفسیر: په «یمین - ښی لاس» کښی عموماً دیر زور او قوت وی یعنی هم دا تاسی وئ چی پر مونږ باندی به راتلی زمونږ د گمراه کولو دپاره او د خپل زور او قوت راښوولو په نسبت یا له یمین څخه مراد د خیر او برکت په جانب نیول دی یعنی هم دا تاسی وئ چی راتلی او غلبه به مو کوله پر مونږ باندی چی له نیکی او ښیګڼی (ښه کار) څخه مونږ واپس شو. یا وئ تاسی چی راتلی به په نصائحو او ښو غوښتنو سره چی نیک به وو په گمان ستاسی سره - یا له جانب د قسمه چی مونږ په حق دین یو دغه خبری او اتري به د تابعانو او متبوعینو (مشرانو او کشرانو) په منځ کښی سره کیږی.

قَالُوا بَلْ لَّمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿۲۹﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّنْ سُلْطٰنٍ ۚ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طٰغِينَ ﴿۳۰﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا

قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّكَ لَآ يَقُونُ ۝ فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غُيُورِينَ ۝

وبه وائی (متبوعان تابعانو ته نه ده داسی) بلکه نه وئ تاسی پخپله ایمان راوړونکی او نه وو مونږ ته پر تاسی باندی هیڅ زور تسلط بلکه وئ تاسی یو قوم سرکشه (له حده وتونکی زمونږ په شان) پس ثابته شوه پر مونږ خبره د رب زمونږ بیشکه مونږ خامخا څکونکی یو (د عذاب) پس مونږ گمراه کړئ تاسی بیشکه (لکه) چی مونږ وو گمراهان.

تفسیر: یعنی تاسی خو پخپله ایمان نه راوړ اوس د هغه الزام او ملامتی پر مونږ باندی غورځوئ مونږ خو څه زور او زیادت نه وو کړی او نه پر تاسی باندی داسی زورور او قوی وو چی مونږ ایمان نه دی پرینی چی ستاسی په زړونو کښی ننوځی. تاسی پخپله د عقل او انصاف له حده وتلی وئ چی د بیغرضو ناصحانو پندونو ته به مو غوږ نه کیښود او زمونږ په تش لمسون له لاری بی لاری شوی وئ که تاسی له خپله عقله، فهمه او پوه څخه کار اخیستی او خپل عاقبت ته مو کتلی. نو زمونږ پر خبرو به مو له سره غوږ نه کیښود، مونږ خو ظاهر باهر گمراهان، او بی لاری رتلی شوی شیطانان یو - او دغه خبره ظاهره او څرگنده (ښکاره) ده چی له یوه گمراه څخه ماسوا له گمراهی او د ضلالت په طرف له بلنی څخه بل شی نه متوقع کیږی مونږ همغه شی کړی دی چی زمونږ له حاله سره وړ (لائق) او مناسب وو - لیکن پر تاسی څه بلا او آفت لویدلی وو چی زمونږ په لمسون وغولیدئ؟ او د شیطانی حکمونو اطاعت مو وکړ؟ په هر حال هر هغه شی چی کیدونکی وو هغه وشو او د الله تعالی حجت پر مونږ قائم شو او د ده همغه خبره ﴿لَا مَلِكَ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِنْ نَّبَعِكَ﴾ الآية - کامله تثبیته شوه. نن مونږ او تاسو گرد (تول) سره یو ځای د خپلو بدو افعالو او بدو چارو او غلطو کارونو خوند او مزه څکونکی یو او د دوزخ د سختو عذابونو موندونکی یو.

فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ۝

(نو فرمائی الله) پس بیشکه چی دوی نن ورځ په عذاب کښی سره شریکان دی.

تفسیر: یعنی تول مجرمان به درجه په درجه په عذاب کښی هم همغسی شریکیدی لکه چی په جرم او گناه کښی سره ملگری او شریکان وو.

إِنَّكَ ذَٰلِكَ تَفْعَلُ بِالْجُرِّينِ ۝ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٥﴾

بیشکه مونږ هم داسی (لکه چی له دوی سره مو وکر) کوو له تولو مجرمانو سره بیشکه دوی وو کله چی ویه ویل شو دوی ته چی نشته بل برحق معبود هیڅوک مگر یواځی الله دی نو تکبر به ئی کاوه (له ویلو د کلمی نه یا کبر او لوئی کوی دوی په دی بلونکی باندی).

تفسیر: یعنی د دوی کبر او غرور مانع دی چی د نبی الله له ارشاد سره سم د «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» پاکه کلمه پر خپلی ژبی راوړی چی په هغی سره د دروغو معبودانو نفی کیږی اگر که په زړه کښی هغه رشتین گنی.

وَيَقُولُونَ إِنَّا لِلَّهِ شَاعِرٌ مُّجْنُونٌ ﴿٢٦﴾ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٧﴾

او وائی (دغه منکران) چی آیا بیشکه مونږ خامخا پریښودونکی یو د خدایانو خپلو دپاره د یو شاعر لیونی (الله فرمائی په تردید د منکرانو - نه ده داسی) بلکه راغلی دی (محمد) په حق (دین) سره او رشتین بولی (محمد تول پخوانی) رسولان.

تفسیر: یعنی د شاعرانو دروغ خو مشهور دی. نو دغسی صدیق او امین ذات ته څرنگه تاسی شاعر وایی؟ چی دنیا ته حقیقی رشتیا او صداقت هم دوی له خپله ځان سره راوړی دی او د گورد (تول) جهان د صدیقانو او رشتینو تصدیق کوی. آیا لیونی او مجنون هم داسی رشتیا او صافی صافی خبری کوی؟ او دغسی صحیح او پاخه اصول دروېاندی کولی شی؟

إِنَّكُمْ لَذَآئِقُوا الْعَذَابِ الْإِلِيمِ ﴿٢٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾

بیشکه چی تاسی خامخا څکونکی یی د عذاب دردناک (په سبب د شرک او تکذیب خپل). او جزاء به نه درکوله کیږی تاسی ته مگر په قدر د هغه (عمل) چی وی تاسی چی کاوه به مو (په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی د توحید د انکار او د دغو بی ادبیو او گستاخیو خوند او مزه به وڅکئ چی د رسالت په دربار کښی ئی کوئ هر څه چی کوئ د هغه گرد (قول) نتائج او ثمری هرومرو (خامخا) یوه ورځی ستاسی په مخ کښی راتلونکی دی.

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٣٥﴾

مگر هغه بندګان د الله چی پاک کړی شوی دی (له پلستی نه نو ډیره ښه مضاعفه جزاء به مومی).

تفسیر: یعنی د دوی په نسبت څه وویل شی د دوی وضعیت او حالت خو بیخی له هغوی څخه جلا (جدا) او متمائز او کامل بل قسم دی او پر دوی د الله تعالیٰ کرم او احسان نازلیدوی او د داسی انعاماتو مورد ګرځی چی ځینی ئی دغه دی

أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٣٦﴾ قَوَّامٌ

دغه (مخلصین چی دی) شته دوی ته رزق روزی معلومه (رنگا رنگ) میوی

تفسیر: یعنی داسی عجیبی او غریبی میوی د خوړلو دپاره دوی ته وړاندی کیږی چی د هغوی پوره صفت او خاصیت فقط الله تعالیٰ ته معلوم دی. هو! د هغو لږ څه لند او مختصر تعریف ئی په دی صورت سره خپلو بندګانو ته ښوولی دی چی ﴿لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ﴾ جزء ۲۷ (د الواقعة (۱) رکوع) ۳۳ آیت

وَهُمْ مُكْرَمُونَ ﴿٣٧﴾

او دوی ته به عزت ورکړی شوی وی.

تفسیر: په دی باندی پاک الله ښه پوهیږی چی څومره لوی اعزاز او اکرام او احترام به وی.

فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٣٨﴾ عَلَى سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٣٩﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ
مِّنْ مَّعِينٍ ﴿٤٠﴾ بَيَّضَاءَ لَّدُنَّ لِلشَّرِيبِ ﴿٤١﴾

لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ﴿٣٤﴾

په جنتونو ودانو له نعمتونو کښی (ناست به وی) پر تختونو سره مخامخ (چی هر یو د بل له لیدلو څخه خوشالیدی). گرغولی به شی پر دوی (له طرفه د سقات د جنت) له جامونو د صافو شرابو تک سپین خوند ورکوونکی دپاره د څښونکیو نه به وی په دغو شرابو کښی څه آفت علت او نه به وی دوی له هغو شرابو څخه مست بیخوده.

تفسیر: یعنی خوند - مزه او نشاط به ئی پوره وی او د هغو مضارو او مفسدو به هیڅ یوه نښه او اثر هم په کښی نه وی چی په دنیوی شرابو کښی شته، د دغو طهورو شرابو له څښلو څخه به د سر دروند والی او نشه نه پیدا کیږی، ینی او سگی به نه خرابوی، او نه به ئی ویالی وچیری.

وَعِنْدَهُمْ قَصْرِ الطَّرَفِ عَيْنٌ ﴿٣٥﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ لَّكُنُونَ ﴿٣٦﴾

او وی به په نزد د دوی کښی حوری تیتی لرونکی د سترگو غتی سترگی گواکی دوی هگی دی پتی ساتلی شوی (په صفائی کښی).

تفسیر: یعنی له دیره شرمه او نازه ښکته کتونکی حوری چی ماسوا له خپلو میرو (خاوندانو) بل هیچا ته نه گوری او نه سترگی وراړوی. د دی حورو رنگونه به دیر صاف او شفاف وی په شان د هغو تکو سپینو هگیو چی الوتونکی ئی تر خپلو وزرو لاندی پتی ساتی نه به پری کوم داغ لگیدلی وی او نه به څه گردغبار او دوری پری لویدلی وی یا د هغو نریو پردو په شان تکی سپینی او پستی او نازکی وی چی د هگی د پوستکی په منځنی برخه کښی د سپینی برخی او پوتکی په منځ کښی واقع او ساتلی وی ځینی وائی چی د «شتر مرغ» هگی تری مراده ده چی دیره ښائسته وی - په هر حال دغه تشبیه په صفائی او ښکلیتوب کښی ده نه په سپینوالی کښی لکه چی د «الرحمن» په جزء ۲۷ (۳) رکوع ۵۸ آیت کښی داسی یو آیت مونږ لولو ﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْجَواهرُ﴾

فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾ يَقُولُ
إِنِّي كُنْتُ مِنَ الْمُتَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَدُّيُونُ ﴿٥٣﴾

پس مخ به وگرځوی ځینې د دی جنتیانو پر ځینو نورو جنتیانو چي پوښتنه به سره کوی یو له بله (له احواله د دنیا) نو ویه وائی یو ویونکی له دوی نه چي بیشکه زه چي وم وو ما لره یو ملگری (منکر له بعثه) چي ویل ئی (ماته) آیا بیشکه ته چي ئی له باور کوونکیو ئی (په بعث بعد الموت) آیا هر کله چي مړه شو مونږ او شو مونږ خاوری او هډوکی آیا بیشکه مونږ ته به خامخا جزاء را کره شی ؟.

تفسیر: یعنی د مجلس ملگری به سره تولیږی او د ظهورو شرابو جامونه به سره څښی او د دغه عیش او تنعم په وقت کښی به ځینې د خپلو تیرو حالاتو او واقعاتو تذکری سره کوی. یو جنتی به وائی چي خانه! په دنیا کښی به یو سری د دی لامله (له وجی) پر ما خنډیده چي زه ولی پر آخرت قائل او پر وجود ئی باور لرم او ماته به ئی د نادان او د احمق نسبت کاوه او ویل به ئی چي دغه بیخی مهمله او چتی (بیکاره) خبره ده وروسته له دی نه چي سری مړ او له خاوری او له نورو سره گډ شی او غوښه او پوستکی هیڅ شی ئی پاتی نشی او تش وراسته هډوکی ئی پاتی شی نو بیا دی د خپلو اعمالو د بدل موندلو دپاره ژوندی راپاڅاوه شی؟ - ښه خو پر دغه چتی (بیکاره) او بی منطقه خبره به څوک یقین او باور کولی شی ؟.

قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطْلِعُونَ ﴿۵۳﴾

بیا وائی آیا یی تاسی کتونکی (په دوزخ کښی چي د هغه منکر حال درښکاره شی).

تفسیر: یعنی هغه پر آخرت مسخره کوونکی سری یقیناً په دوزخ کښی لویدلی دی راځی چي له لری څخه خو لږ څه د هغه بد احوال ځان ته په عین‌الیقین سره هم معلوم کړو - دغه به د هم هغه جنتی مقوله وی. او ځینې وائی چي دغه مقوله د الله تعالی ده - یعنی الله تعالی به وفرمائی چي آیا تاسو غواړی، چي د هغه منکر بد احوال وگورئ.

فَاطْلَمَ قَرَاهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿۵۴﴾ قَالَ تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتُ
لِلَّذِينَ ۞ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿۵۵﴾

پس ویه گوری (دغه قائل) پس ویه وینی هغه (منکر ملگری) په منځ د دوزخ

کښی. ویه وائی (قائل منکر ته د ملامتیا دپاره) قسم دی په الله چي نژدی وی ته چي په کنده د دوزخ کښی می وغورځوی او که نه وی انعام (فضل) د رب زما خامخا وم به زه له حاضر کړیو شویو (دوزخ ته سره له تا).

تفسیر: یعنی دغه جنتی ته د ده د ملگری حال وربښود کپړی چي بیخی د دوزخ منځ کښی به پروت وی د ده له لیدلو څخه به دی عبرت اخلی او د الله تعالی فضل او احسان به ئی په یاد ورشی او هغه ته به داسی وائی «ای کمبخته! تا غوښته چه ما هم له خپل ځانه سره یار او ملگری کړی» محض د الله تعالی فضل او احسان زما لاس ونيو او له دغه مصیبت څخه ئی بچ کړم چي زما قد هم د اسلام د سمی لاری څخه ونه ښوئیده که نه نن به زما حال هم ستا په شان وو تا غوندی به زه هم نیول کیدم او په دغه دوزخ کښی به غورځول کیدم او دغه سخت دردناک عذاب به می موندو.

أَفَمَنْ حَسُنَ بَيِّنَاتٍ ۖ الْأَمُوتَتْنَا الْأُولَىٰ وَبَاخُنْ بِمُعَذِّبِينَ ۖ
إِنَّ هَذَا هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۖ لِيُمَثِّلَ هَذَا أَفَلْيَعْمَلِ الْعِبَادُونَ ۖ

آیا پس نه یو مونږ (جنتیان) مړه کیدونکی (بلکه نه یو) مگر همغه مرگ زمونږ رومبني (په دنیا کښی) او نه یو مونږ په عذاب کړی شوی. بیشکه چي دغه (ابدی خوندور حیات) خامخا هم دغه په مراد رسیدل بری ډیر لوی دی. خاص دپاره د مثل د دی (نعمتونو) پس ښائی چي عمل وکړی عمل کوونکی (نه دپاره د جاه او مال د دنیا چي فانی دی).

تفسیر: په دغه وخت کښی به له ډیره مسرته ووائی آیا دغه واقعی خبره نه ده بلکه ده چي ماسوا له هغه پخوانی مرگه چه په دنیا کښی مونږ ته رسیدلی دی وروسته له دی نه مونږ له سره نه مرو او نه له سره له دغه عیش او عشرت او راحت څخه وځو او نه د تکلیف - عذاب - ریر (سختی) او اندیښنی کومه ویره او خرخشه (خطر) مونږ ته عانده کپړی. د الله تعالی په فضل او کرم سره دغه زمونږ تنعم او رفا هیت به همیشه وی بیشکه چي لوی بری او کامیابی هم دی ته وائی او دغه دی هغه اعلی مقصد چي ښائی د هغه د تحصیل دپاره هر قسم زحمتونه او تکالیف پر ځان واخیستل شی! او هر ډول (طریقه) ایثار او فدا کاری په دغه لاره کښی وکړی شی! اوس بیا الله تعالی عظم برهانه فرمائی

أَذْلِكَ خَيْرٌ نَزْلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ۖ إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ ۝
 إِنَّا شَجَرَةُ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ ۝

آيا دغه (نعماء د جنت) غوره دی له جهته د میلستیا (جنتیانو ته) یا ونه د زقوم (غوره ده دوزخیانو ته). بیشکه مونږ گرغولی مو ده دغه ونه فتنه عذاب دپاره د ظالمانو. بیشکه چی دا ونه ده چی راووځی په بیخ د دوزخ کښی.

تفسیر: پاس د جنتیانو د میلستیا تذکره وه - له دی ځایه د دوزخیانو د میلستیا وینا شروع کیږی. «زقوم» د کومی ونی نوم دی چی دیره ترخه او خورا (دیر) بد خونده ده لکه چی په هندوستان کښی د (تهر) یا (سیهند) ونه هم دغسی ده. د دوزخ په منع کښی الله تعالی پخپل قدرت سره دغه ونه زرغونه کړی ده همغه ئی دلته په ﴿إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ﴾ سره موسومه کړی ده. هغه یوه بلا ده ظالمانو لره په آخرت کښی څکه څه وخت چی دوزخیان له لوړی څخه دیر په عذاب او بیقراره شی نو هم دغه خوراک به دوی ته ورکاوه کیږی او د دوی له ستونی (حلق) ځینی د هغه له تیرولو یا تیریدو څخه وروسته له دی څخه یو مخصوص بد اثر پیدا کیږی چی له هغه ځینی یو ځان ته مستقل عذاب پر دوزخیانو نازل او مسلط کیږی. او په دنیا کښی هم د دی ونی تذکره یو شان ته ابتلا او ازموینه ده چی منکران د هغی له ذکره په قرآن کښی په ضلالت او گمراهی کښی لویږی. ځینی وائی چی شنه ونه به د دوزخ په اور کښی څرنګه زرغونیږی؟ حال دا ممکن دی چی د دی ونی مزاج ناری وی لکه د «سمندر» مزاج چی د اور په چنګی سره مشهور دی او د هندوستان د سهارنپور د بلدی په عمومی باغ کښی ځینی داسی ونی هم شته چی د هغو تربیت په اور سره کیږی ځینی وائی چی «زقوم» په فلائی لغت سره کجوره او کچ (خرما او مسکه) ته وائی او دوی به هم دغه کچ او کجوره پخپل مخ کښی کیښودل او خپلو نورو ملګرو ته به ئی ناری وهلی «راځئ چی زقوم سره وخورو».

طَلَعَهَا كَأَنَّ رُءُوسَ الشَّيَاطِينِ ۝

وړی د هغی ګواکی سرونه دی د شیطانانو (په عمومی قباحث او کراهیت خپل سره).

تفسیر: یعنی د سخت بدرنګه شیطان په صورت یا ئی مارانو (منګورو) ته شیطاین ویلی دی یعنی د هغی وړی یا وایسکی به ئی د منګور د سرونو په شان وی لکه چی په هندوستان کښی په

تشبیه سره یوی ونی ته «ناکپهن» وائی یعنی د منگور پرانستلی خوله.

فَاِنَّهُمْ لَا يَكْلُوْنَ مِنْهَا فَبَالِئُوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنَ ۝۹۶ ثُمَّ اِنَّ لَهُمْ
عَلَيْهَا شَوْبًا مِّنْ حَمِيْمٍ ۝۹۷

پس بیشکه دوی خامخا خوړونکي وی له هغه (زقوم) څخه پس دک کوونکي به وی له هغه (زقوم) د نسو خپلو (له جهته د دیری لوری نه). بیا بیشکه دوی ته پر هغه (ونه د زقوم) خامخا گډول (څښول) به وی له اوبو یشولیو شویو څخه (چی کلمی به ئی توتی توتی کوی).

تفسیر: کله چی دوزخیان «زقوم» وڅوری توی کیږی دلته سختی تودی یشیدلی اوبه پر دوی څښولی کیږی چی د هغو په اثر د دوی کلمی توتی توتی لاندی تری لویږی ﴿فَقَطَّامْعًاۙ لَهُمْ﴾ جزء ۲۶ د محمد ۲ رکوع ۱۵ آیت اعاذنا الله منها

ثُمَّ اِنَّ مَرْجِعَهُمْ اِلَی الْجَحِيْمِ ۝۹۸

بیا بیشکه ورتله د دوی به هر ورو (خامخا) دیری د اور ته وی.

تفسیر: او کله چی دوی دیر وی کیږی نو له اوره یو څنگ ته بیول کیږی او دغه خوراک او اوبه پر دوی خوړلی او څښلی کیږی. نو بیا بیرته په هم دغه اور کښی غورځول کیږی. او دوی د دغه عذاب څکه مستحق دی چی

اِنَّهُمْ اَلْقَوْا۟ اِبَاءَهُمْ ضَالِّیْنَ ۝۹۹ فَهُمْ عَلٰۤی اَثَرِهِمْ یَهْرَعُوْنَ ۝۱۰۰

بیشکه چی دوی موندلی دی پلرونه خپل گمراهان پس دوی په قدمونو (پلو) د هغوی پسې ځغلی مندی وهی (د هغوی تقلید کوی دلیل او برهان ته نه گوری).

تفسیر: دغه وروستنی کفار د پخوانیو کفارو په روند تقلید گمراه شول په کومه لاره چی پخوانی کفار تللی وو دوی هم پر همغو لارو په مندو شول او هغه کندو ژورو ته ئی له سره فکر او دقت

ونه کړ او د حجت متابعت ئی پریښود.

وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ۝ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ ۝
فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذِرِينَ ۝ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ۝

او خامخا په تحقیق گمراه شوی وو پخوا له دوی نه اکثر د رومینو (اممو) څخه په تقلید او ترک د دلیل او خامخا په تحقیق لیږلی مو وو په دوی کښی ویروونکی (انبیاء له عذابو نه دوی هغه نه منل نو هلاک مو کړل) پس وگوره چی څرنګه وو عاقبت آخره خاتمه د ویرولیو شویو (له جهته د عذابو چی ټول هلاک شول). مګر هغه بندګان د الله چی پاک کړی شوی وی (له عصیانو خلاص دی له عذابو).

تفسیر: یعنی په هره زمانه کښی له انجامه خبروونکی او له آخرته ویروونکی انبیاء راغلی دی. د هغو کسانو عاقبت او آخره خاتمه څرنګه شوه ؟ چی د هغوی خبرو ته ئی غور کښینښود یواځی د الله تعالی همغه مخصوص او منتخب بندګان له عذابو محفوظ او مصئون پاتی شول چی له الله تعالی څخه ویریدل او د آخرت فکر له هغوی سره وو. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي، «د ویری خبری خو گردو (ټولو) ته اورولی کیږی خو قری همغه کسان پند او عبرت اخلی چی نیک وی، بدان تری تور خوری او بد تری وری » وروسته له دی نه د ځینو مندرینو (ویروونکیو) او د ځینو مندرینو (ویرولیو شویو) قصی اورولی کیږی خو مکذبین قری عبرت واخلی او مؤمنین پری داده او متسلی شی.

وَلَقَدْ نَادَيْنَا نُوْحًا فَلْنِعْمَ الْبَاقِيُونَ ۝ وَبَجَيْنَهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ۝ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ۝ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ۝
سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ۝ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۝ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ۝

او خامخا په تحقیق غږ کړی وو مونږ ته نوح پس خامخا ښه جواب

ورکونکی یو مونږ. او نجات ورکړ مونږ دغه (نوح) ته او اهل د دغه (نوح) ته له غمه ډیر لوی (چی ایذاء قوم او غرق وو) او وگرځوله مونږ اولاده د دغه (نوح) هم دوی باقی پاتی کیدونکی. او پری مو ښودل پر دغه (نوح مدح او ثناء) په وروستنیو خلقو کښی. سلام دی (له الله) پر نوح په عالمیانو کښی. بیشکه مونږ هم داسی (لکه نیکه جزاء د نوح نیکه) جزاء ورکوو محسنانو نیکوکارانو ته. بیشکه چی دغه (نوح) وو له (خاصو) بندگانو مؤمنانو زمونږ نه. بیا غرق کړل مونږ (قوم د ده بی له ده شخه) هغه نور (کفار په سؤال د نوح)،.

تفسیر: تقریباً تر یو زر کاله پوری نوح علیه السلام خپل قوم ته پند او نصیحت کاوه او دوی ئی د دوی په خیر او شر پوهول مگر د دوی شرارت او ایذاء رسول پرله پسې تزئید او ترقی موندله. بالاخر حضرت نوح علیه السلام له ډیر مجبورتیت د خپل لیږونکی دربار ته متوجه شو او عرض ئی وکړ ﴿قَدْ مَارَكَا آتَى مَغْلُوبٌ فَاتَّهَرُ﴾ جزء ۲۷ د القمر (۱) رکوع (۱۰) آیت ای ربه! بیشکه چی زه پر مغلوب یم - ته له ماسره مدد او مرسته وکړه» نو وگورئ چی الله تعالی د ده دعاء شرنکه مستجاب او په شخه شان ئی ورسره مدد وکړ؟ نوح علیه السلام ته ئی سره د ده له کورنی او اتباع د کفارو د هغه مسلسل او متوالی ضرر رسولو شخه نجات ورکړ - او د هولناک طوفان په وخت کښی ئی د ده حفاظت وکړ - او یواځی بیا د نوح علیه السلام له اولادی او د ذریاتو شخه ئی دنیا ودانه کړه - او تر څو چی دنیا ودانه وی د ده د خیر ذکر ئی پر ژبو جاری او باقی پریښود لکه چی تر نن پوری خلق پری سلامونه لیری او په توله دنیا کښی د نوح علیه السلام پر نامه یادیری دغه خو د نیکو بندگانو عاقبت او انجام شو له بل جانب د ده د دښمنانو حال او انجام ته وگورئ چی تول یو ځای په ډیر زورور خپان او طوفان کښی داسی دوب - مغروق او فنا شول چی د خپلو حماقتونو او سفاقتونو په سزا او نکبت ئی تول خلق سپیره او ورک کړل او د دوی هیڅ نوم او نښان پاتی نشو. تنبیه: د اکثر و علماوو قول دا دی چی نن د تول جهان انسانان د حضرت نوح علیه السلام د دریو زامنو (سام - حام - یافث) اولاد دی. د «جامع ترمذی» له ځینو احادیثو شخه د دی ثبوت کیږی. والتفصیل یطلب من مظانه.

وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ

او بیشکه یو له تابعانو د دغه (نوح) خامخا ابراهیم دی.

تفسیر: انبیاء علیهم السلام د دین په اصول کښی تول سره یو او پر یوه سمه صافه لاره روان دی

او هر يو وروستنی نبی د پخوانيو انبياوو تائيد او تصديق کوی نو ځکه حضرت ابراهيم عليه السلام ئی د حضرت نوح عليه السلام له دلی څخه وفرمايه ﴿لَئِنْ هَذِهِ اُمَّةٌ اُتَتْ وَلِحْدَةٌ وَاَنْتُمْ كُفَرَانْتُمْ﴾^(۴) جزء ۱۸ د المؤمنون (۴) رکوع ۵۲ آيت

اِذْ جَاءَ رَبُّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿۸۷﴾

کله چی راغی (ابراهيم) رب خپل ته سره له زړه ښه سالم پاک بی له شکه.

تفسیر: یعنی له هر قسمه اعتقادی او اخلاقی رنځوری او مرض څخه ئی خپل زړه پاک کړا او د دنیوی اندیښنو او خرڅشو (خطرو) څخه ئی ځان خلاص کړا سره له تواضع او انکسار د خپل رب په طرف راغب او متماثل شوا او خپل قوم ته ئی هم پند او نصیحت وکړ چی له کفر - شرک او بت پرستی او عصیان څخه خپل ځانونه وساتی.

اِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿۸۸﴾ اِنِّفَكَ الْهَؤُونَ اللَّهُ تُرِيدُونَ ﴿۸۹﴾

کله چی وویل (ابراهيم) پلار خپل او قوم خپل ته څه شی دی چی عبادت ئی کوئ تاسی. آیا په دروغو سره معبودان نور غیر له الله غورئ تاسی (او عبادت ئی کوئ).

تفسیر: یعنی دغه د تیږی (گتۍ) بتان څه شی دی او څه حیثیت لری چی تاسو ئی په دی اندازه عزت او احترام کوئ او له الله تعالیٰ څخه مو مخ اړولی او له بتانو سره مو خپل عابدانه مناسبات ترلی دی. آیا په واقع سره د دوی په لاس کښی د ټول جهان واک (واگی)، اختیار او حکومت دی؟ او د کوم وړوکی یا لوی نقصان او نفعی مالکان دی؟ آیا تاسی ولی له خپل حقیقی الله او مالک اجل واعلیٰ شأنه و اعظم برهانه څخه مخ گرځوئ؟ او د دغو باطلو او د دروغو حاکمانو او بتانو خوشامد او حمایت کوئ؟

فَبَاظُنَّكُمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۹۰﴾

پس څه گمان مو دی پر رب د عالمیانو (چی بی له عذابه به مو پریږدی بلکه

نه مو پریودی).

تفسیر: یعنی آیا د ده په وجود کېنې څه شک او شبهه شته؟ آیا تاسی د هغه له شان او رتبې څخه بیخبره او ناپوهان یی چې (معاذ الله) تیږی (ګټی) له هغه سره شریکان دروئ یا د ده له غضب او انتقام څخه ناواقف یی چې پر داسی گستاخی او بی ادبی زړور شوی یی؟ بالاخر دا راوښی چې تاسی د رب العلمین په نسبت څرنگه افکار او خیالات لرئ؟

فَنظَرَنظَرَةً فِي النُّجُومِ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ۝ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ۝
فَرَاغَ إِلَى إِلَهِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ۝

پس نظر ئی واچوه یو نظر په ستوریو کېنې. پس وویل (ابراهیم) چې بیشکه زه ناجور یم. پس وگرځیدل هغوی له ابراهیم څخه حال دا چې شا کوونکی وو. پس پټ راغی (دغه ابراهیم) معبودانو د دوی ته پس وویل (ابراهیم دغو بتانو ته) چې آیا نه خورئ (تاسی له دغو درته ایښودلیو شویو طعامونو څخه).

تفسیر: د ابراهیم علیه السلام په زمانه کېنې د نجوم علم ډیر مرقی وو. ده خپل قوم ته د ورښوودلو دپاره ستوریو ته وکتل او وی ویل چې زما طبیعت ښه نه دی په دنیا کېنې به څوک داسی پیدا شی چې د هغه طبیعت بیخی له هر حیثیته ښه وی او څه نه څه داخلي یا خارجي عوارض ولاحق نه وی. آیا دغه ربر (تکلیف) او اندیښنه لږه وه چې دی به هره شیهه د خپل قوم پر دغه بد احوال او انجام پسی پخسیده یا ئی مطلب دا وو چې زه ناجوره کیدونکی یم. ځکه چې ناروغی د مزاج د بی اعتدالی سره مرادفه ده او له موت څخه پخوا هر سری ته هم دغه صورت وړاندی کیدونکی دی په هر حال د حضرت ابراهیم مراد صحیح وو. لیکن ستوریو ته کتلی د ده له داسی وینا څخه چې ﴿إِنِّي سَقِيمٌ﴾ خلق داسی وپوهیدل چې دی د نجوم په وسیله وپوهید چې ده نژدی ده چې رنځوریږم. دغه خلق د خپل یو لوی جشن په طرف د ښاره د باندی گرد (ټول) سره روان وو، نو د ابراهیم علیه السلام د دی وینا له آوریډلو څخه هغوی د ده په نه ورتګ باندی د معذوریت په علت وپوهیدل او دی ئی یواځی په ښار کېنې پریشود. د ابراهیم علیه السلام غرض له دغه بیل پاتی کیدلو څخه دغه وو څو یوه داسی موقع او فرصت ومومی چې په هغه کېنې د دغو باطلو خدایانو یو خبر واخلي. نو دی په لویه بتخانه کېنې ننوت او بتانو ته ئی خطاب وکړ «چې تاسی د دغو ماکولاتو او نذورو څڼی چې په مخ کېنې مو پراته دی ولی نه خورئ؟» سره له دی چې ستاسی ظاهری صورت د خورونکیو په شان دی.

تنبيه: د پاس تقرير څخه ظاهر شو چې د حضرت ابراهيم عليه السلام ﴿اِنَّ سَيِّئًا﴾ ويل په واقع كېنې دروغ نه وو. هواله هغه څخه اورېدونكي په كوم مطلب چې پوهيدلى دى د هغه په اعتبار خلاف الواقع وو ځكه په بعض الاحاديث الصحيحه كېنې پر دغه د كذب د لفظ اطلاق كړى شوى دى حال دا چې دغه «كذب» نه بلكه فى الحقيقت «توريه» ده او داسې توريې د شرعى مصلحت په وخت كېنې مباح دي لكه چې د هجرت په حديث كېنې رسول الله صلى الله عليه وسلم د «همن الرجل» په جواب كېنې «من ماء» وفرمايل او ابوبكر صديق رضى الله عنه د يوه سوال په جواب كېنې ويلي وو. «رجل يهدينى السبيل» هواله څرنگه چې دغه «توريه» هم د حضرت ابراهيم عليه السلام د لوړ (اوچت) مقام په لحاظ خلاف الاولى وه نو ځكه د «حسنات الابوار سيئات المقربين» په اساس په حديث كېنې «ذنب» ورته ويلي شوى. والله اعلم.

مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ ﴿٩٧﴾

څه شوى دى پر تاسې چې خبرې نه كوئ (او جواب نه راكوئ تاسې ما لره؟).

تفسير: كله چې د بتانو له طرفه د خورلو او نه خورلو په نسبت ابراهيم عليه السلام كوم جواب وانه وريد نو وي ويل چې تاسې خبرې ولى نه كوئ؟ حال دا چې ستاسې اعضاء او صورت د انسانانو په شان جوړ كړى شوى دى ليكن وئى نشو كړى چې د انسانانو روح هم په تاسې كېنې وغورځوي نو بيا د تعجب ځاى دى چې خورونكي - څښونكي - ويونكي انسانان د دغو بې حسه او بې حركته د انسان په شان ښكاريدونكيو بتانو په مخ كېنې ولى سر په سجده لويوى؟ او خپل حاجات او مهمات تری غواړي؟ نو كله ابراهيم عليه السلام چې د دغو دواړو پوښتنو هيڅ جواب وانه وريد نو.

قَرَأَ عَلَيْهِمْ ذُرِّيًّا بِالْيَمِينِ ﴿٩٨﴾

پس پت ننوت پر دوى په وهلو سره په قوت (يا قسم يا ښى لاس).

تفسير: يعنى په زور او قوت سره ئى ودرزول او گرد (تول) ئى سره مات او ځود كړل. د انبياء په سورت كېنې دغه قصه مفصله تير شوى ده چې ابراهيم عليه السلام داسې قسم ياد كړى وو ﴿وَتَاللّٰهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ﴾

فَاقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزْفُونَ ﴿١٣﴾

پس مخامخ شول (متوجه شول نمرودیان) دغه (ابراہیم) ته چي رامندی ئی وهلی (پسی لپاره د نیولو).

تفسیر: کله چي خلق له خپلی میلی او چرچی څخه بیرته راوگرځیدل که گوری چي د دوی بتان مگود او مات توتی توتی پراته دی نو له قرائنو او اماراتو څخه وپوهیدل چي دغه کار پرته (علاوه) له ابراهیم څخه بل چا نه دی کړی لکه چي گرد (تول) د ده په چار چاپیر کښی سره راتول شول او ورته وویل چي دغه زمونږ معبودان دی ولی مات کړی دی.

قَالَ اتَّعِبُوْنَ مَا تَسْجُدُونَ ﴿١٤﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

ووېل (ابراہیم دوی ته جواباً) آیا عبادت کوئ تاسی د هغه چي تاسو ئی تراشوئ (او پخپلو لاسو ئی جوړوئ) حال دا چي الله پیدا کړی یئ تاسی او هغه (عمل) چي کوئ ئی تاسی (نو ولی د غیر الله عبادت کوئ).

تفسیر: یعنی هر چا چي دغه بتان مات کړی دی تاسو هغه پسی ولی گرځئ تاسی پخپله ولی داسی چتی (بیکاره) او احمقانه حرکات کوئ؟ آیا د تیرو (گتو) بیځانه بت چي تاسی ئی پخپلو لاسو سره جوړوئ د عبادت لائق کیدی شی او له هغه الله تعالیٰ څخه مو چي ستاسی او ستاسی د اعمالو او د دغو تیرو (گتو) او د نورو گردو (تولو) موجوداتو خالق دی ولی شکولی دی؟ کله چي الله تعالیٰ د تولو موجوداتو خالق او رب دی نو تاسی ولی د نورو اشیاء په عبادت کښی مشغول او لگیا کیږئ؟ حال دا چي دغه نور اشیاء هم مخلوق فی المخلوق دی آخر دغه څومره جهالت او ظلمت دی؟

قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُيُوتًا فَأَلْفُوهُ فِي الْجَهَنَّمَ ﴿١٦﴾ فَاَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴿١٧﴾

ووېل (کفارو) چي جوړه کړئ دغه (ابراہیم) ته یوه بناء (او له خسو ئی د که کړئ او اور ورواچوئ) پس وغورځوی دغه (ابراہیم) د اور په ډیری

کښی. پس اراده وکړه دوی له ابراهیم سره د فریب (دپاره د سوځولو) پس
ومو گرځول دوی لاندی (خوار سپک)

تفسیر: کله چی د ابراهیم علیه السلام د دغو معقولو خبرو جواب دوی ورنشو کړی نو داسی
تجویز ئی سره غوټه کړ چی راځئ یوه لویه آتشیخانه (بهتی) جوړه کړو. او ابراهیم د هغی په
اور کښی وغورځوو. خو په دغه تدبیر د خلقو په زړونو کښی د بتانو عقیده بیرته ټینګه شی -
او په عین زمان کښی د دوی یو خوف او هیبت هم په زړونو کښی پیدا شی - او گرد (تول)
سره وپوهیږی چی د مخالفت انجام څرنګه کیږی؟ خو وروسته له دی نه بل څوک له سره داسی
یو حرکت ته جرأت او اقدام ونه کړی مګر الله تعالیٰ بیا هم دوی سپک او ذلیل وگرځول - او
هغه ډیر زورور اور ئی پر خپل خلیل ګلزار کړ چی له هغه څخه علی رؤس الاشهاد دغه خبره ثابته
شوه چی تاسی او ستاسی معبودان که تول سره خپل لاسونه یو کړئ - خو بیا هم د الله تعالیٰ د
یوه مخلص بنده یو ویښته ته هم څه ضرر او زیان نشی رسولی او له سره د دی خبری مجال نه
لری چی د ابراهیم علیه السلام د رب او د الله تعالیٰ له اجازی څخه ماسواء یو ویښته ئی هم
وسوځوئ!.

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٩٨﴾

او وویل (ابراهیم) بیشکه زه تلونکی یم (مامور به د) رب خپل ته ژر به لاره
راوښی ماته (رب زما).

تفسیر: کله چی ابراهیم علیه السلام له خپل قوم څخه مایوس او ناامیده شو - او پلار ئی هم
پری سختی او شدت شروع کړ - نو د هجرت اراده ئی وفرمایله او الله تعالیٰ د شام لار ورته
وروښوده.

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٩٩﴾

ای ربه زما راوښنه ماته (ځوی) له صالحانو (چی معین وی په طاعت د تا او
مین وی په غربت کښی زما)

تفسیر: یعنی کله چی تېر او قوم او کور کهول می پریښود نو ښه اولاد راته عطاء کړه چی په
دینی چارو کښی زما مدد وکړی - او د دوی سلسلی ته دوام ورکړه.

فَبَشِّرْهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿۱۰﴾

پس زیری و کر مونږ په دغه (ابراهیم) په داسی هلك چي ډیر تحمل والا به وی.

تفسیر: یعنی له دی نه معلوم شو چي حضرت ابراهیم علیه السلام د اولاد په نسبت چي دعاء کړی وه - او د الله تعالیٰ په دربار کښي قبوله شوه نو هم دغه هلك ئی د الله تعالیٰ په دربار کښي د قرباني په شان وروړاندی کړ، له موجوده توریت څخه هم ثابت دی کوم هلك چي ابراهیم علیه السلام ته د ده د دعا په اثر ورعطا شوی ؤ هغه هم دغه حضرت اسمعیل علیه السلام دی. او ځکه ئی نوم اسمعیل علیه السلام کیښود شو چي معنی ئی «واورید الله» ده لکه چي اسمعیل له دوو لفظونو څخه جوړ دی چي «سمع - اوریدل» او «ایل - الله» دی یعنی الله تعالیٰ حضرت ابراهیم علیه السلام دعا واوریده او مستجابہ ئی وگرځوله او دغه هلك ئی ورعطاء کړ - په «توریت» کښي دی چي الله تعالیٰ ابراهیم ته وویل چي د اسمعیل علیه السلام په باره کښي ماله تا واوریده - نو په دی بناء په دغه آیت کښي چي د هغه ذکر دی هغه حضرت اسمعیل علیه السلام دی حضرت اسحق علیه السلام نه دی. برسیره په دی د ذبحي د قصي د ختمولو څخه وروسته د حضرت اسحق علیه السلام بشارت جلا (جدا) ورکړی شوی دی. ﴿وَبَشِّرْهُ بِاسْحٰقَ نَبِيًّا﴾ معلوم شو چي په ﴿فَبَشِّرْهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ﴾ کښي علاوه پر اسحق علیه السلام د بل کوم هلك بشارت مذکور دی. د اسحق علیه السلام د بشارت ورکولو سره د هغه د نبي گرځولو زیری هم ورکړی شوی دی. او د «هود» په سورت کښي له حضرت اسحق علیه السلام سره د حضرت یعقوب علیه السلام بشارت هم ورکړی شوی دی چي د حضرت اسحق علیه السلام ځوی دی ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِكَ يَرْكُوعٌ﴾ (د هود ۷ رکوع) بیا نو څرنگه گمان کاوه شي چي حضرت اسحق علیه السلام به ذبیح وی گواکي پخوا له نبوت او د اولاد له عطاء څخه ذبیح کیږي نو ځکه لا محاله د دی خبري تسلیم ضروري کیږي چي هم دغه حضرت اسمعیل علیه السلام ذبیح الله دی چي د ده په متعلق د ولادت د بشارت په وخت کښي نه د نبوت او نه د اولاد د اعطاء وعده کړی شوی وه. هم دغه ده چي د قرباني یادگار او د هغه متعلقه رسوم برابر په بنی اسمعیل علیه السلام کښي د وراثت په طور منتقل او ادامه لري. او نن هم د بنی اسمعیل علیه السلام هم دغه روحاني اولاد یعنی مونږ مسلمانان د همغه مقدس یادگار حاملین یو. په موجوده توریت کښي تصریح ده چي د قرباني مقام «مورا» یا «مریا» ؤ یهودیان او نصرانیان د دغه ځای په پټه ښودلو کښي له هغو احتمالاتو څخه کار اخیستی دی چي له مطلبه ډیر لری دی. حال دا چي نهایت اقرب او بی تکلفه خبره دا ده چي دغه ځای «مروه» دی چي بیخي له کعبی شریفی سره نژدی واقع او هغه ځای دی چي هلته معتمرین د بین الصفا والمروة له سعی وروسته حلالیږي. او ممکن دی چي په ﴿يَكْفُرُ مَعَهُ الشَّقِيُّ﴾ کښي د هم دغی سعی په طرف اشاره وی. د امام مالک په موطا کښي یو روایت دی چي «رسول الله صلی الله علیه وسلم د مروی په طرف اشاره وکړه او وی

ویل چی دغه د قربانی عَای دی» غالباً دغه اشاره د ابراهیم او اسمعیل علیه السلام هم دغه د قربانی عَای ته ده که نه د دوی په زمانه کښی خو خلق عموماً له مکې معظمی څخه دری میله لری په «منی» کښی قربانی کوله لکه چی تر نن پوری همغه سنت هملته جاری دی. معلومیږی چی د ابراهیم علیه السلام د قربانی اصلی عَای «مروه» ؤ بیا حجاجو د ذبائحو د کثرت په ملحوظ هغه «منی» ته منتقل کړ. په عظیم الشان قرآن کښی هم ﴿هَذَا بَلَدُ الْكَلْبَةِ﴾ او ﴿كَمْ مَجَاءٌ إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ مذکور دی چی له همغه څخه د کعبی شریفی نژدیوالی څرگندیږی (ښکاره کیږی) والله اعلم. په هر حال قرائن او آثار هم دغه رانیسی چی «ذبیح الله» همغه اسمعیل ؤ چی په مکې معظمی کښی اوسیده او هم هغله د ده نسل خور شوی دی. په تورات کښی دغه هم مصرح ده چی «حضرت ابراهیم علیه السلام ته حکم ورکړ شو چی خپل یو نازولی محبوب عَوی قربانی کړه ا» او دغه مسلم دی چی حضرت اسمعیل علیه السلام پر حضرت اسحق علیه السلام لوی ؤ نو بیا حضرت اسحق علیه السلام د حضرت اسمعیل علیه السلام په موجودیت کښی څرنگه د حضرت ابراهیم علیه السلام یواځی یو عَوی کیدی شی؟ عجیبه خبره لا دا ده چی دلته د ابراهیم د دعا په جواب کښی د هغه هلک بشارت چی ورکړی شوی دی هغه ته ئی «غلام حلیم» ویلی دی لیکن د حضرت اسحق په بشارت کښی کله چی ابتداء پرېښتو د الله تعالی له جانبی زیری ورکاوه په «غلام حلیم» سره تعبیر کړی شوی دی. د الله تعالی له خوا په لوی قرآن کښی د «حلیم» لفظ پر حضرت اسحق یا بل کوم نبی نه دی اطلاق کړی شوی بلکه دغه لقب یواځی پر هم دغه هلک چی د همغه د ولادت بشارت دلته ورکړی شوی دی او د ده پر پلار حضرت ابراهیم اطلاق شوی دی لکه چی د هود په ۷ رکوع ۷۵ آیت کښی ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ حَلِيمٌ وَأَوَّاهٌ مُنِيبٌ﴾ راغلی دی او د توبی په (۱۴) رکوع ۱۱۴ آیت کښی ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ﴾ مذکور دی چی له هغه څخه ظاهریږی چی هم دغه پلار او عَوی په هم دغه خاص لقب سره ملقب کیدلو وړ (لائق) او مستحق دی. د «حلیم» او د «صابر» مفهوم سره نژدی دی. د هم دغه «غلام حلیم» له ژبی څخه دلته داسی نقل فرمائی ﴿سَجَدْتُ إِذْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصُّورِ﴾ د انبیاء په (۶) رکوع ۸۵ آیت کښی ئی په صاف ډول (طریقه) سره فرمایلی دی ﴿وَأَسْمِعِلْ وَأَذِیْزْ وَذَا الْكُفْلِ كُلُّ مِّنَ الصُّورِ﴾ ښائی له هم دغه سببه ئی د «مریم» په سورت کښی حضرت اسمعیل ته «صادق الوعد» فرمایلی وی چی د ﴿سَجَدْتُ إِذْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصُّورِ﴾ وعده ئی په څه ښه شان سره تصدیق او رښتیا کړه. په هر حال د حلیم - صابر او صادق الوعد د القابو مصداق همغه یو شی معلومیږی چی حضرت اسمعیل علیه السلام دی ﴿وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ رَاضِياً﴾ د «البقرة» په سورت کښی د کعبی شریفی د تعمیر په وخت کښی د حضرت ابراهیم او اسمعیل علیهما السلام له ژبی څخه کومه دعا چی نقل فرمایلی شوی ده په هغی کښی دغه الفاظ هم شته ﴿وَجَعَلْنَا مُسْلِمَیْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّیَّتِنَا أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ﴾ بعینه د هغه مسلم تشبیه هم دلته هم د قربانی په ذکر کښی داسی اداء فرمائی چی ﴿فَلَمَّا أَسْلَمْنَا﴾ او د هم دغو دواړو ذریات ئی په خصوصی ډول (طریقه) په «مسلم» سره ملقب وفرمایل بیشکه چی له دی نه اسلام - تفویض - صبر او تحمل بل

به شه وی؟ چي دغو دواړو پلار او زوی د ذبحه کولو او د ذبحه کیدلو په وخت کښی له خپلو ځانونو څخه رابکاره او څرگند کړل هم دغه د هغه «أسلما» صله ده چي الله تعالی د دغو دواړو صوری او معنوی زریات ئی د ﴿ اَمَّةٌ مُّسْلِمَةٌ لَّكَ ﴾ وگرځول فلله الحمد علی ذلک والشکر له.

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَبْنَئُ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ
فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَاقَبْتُ أَفْعَلُ مَا تُؤْمَرُ سَجَدُنِي إِنْ شَاءَ
اللَّهُ مِنَ الصَّبْرِ ۝١٢٠

پس کله چي ورسید اسمعیل سره له پلار خپل حد د سعی ته وویل (ابراهیم) ای څویښکه زما بیشکه زه پرله پسی وینم په خوب کښی داسی چي بیشکه زه ذبحه کوم تا پس ته هم نظر وکړه چي څرنگه مصلحت گنی؟، وویل (اسمعیل) ای پلاره زما وکړه ته هغه چي حکم ئی درباندی شوی دی ژر ده چي وبه مومی ته ما که اراده فرمایلی وی الله له صبر کوونکیو (په حکم د الله).

تفسیر: شه وخت چي حضرت اسمعیل علیه السلام لوی ځلمکی (ځنکی) او د دغه کار وړ (لائق) او قابل شو چي د خپل پلار په مخ کښی مندی ووھی او ورسره وځغلی او د ده په کارونو کښی ورسره سعی - کوښښ وکړی او زیار (محنت) وکړی نو په دغه وخت کښی حضرت ابراهیم علیه السلام خپل خوب دغه خپل په زړه پوری یو ځوی ته ووايه خو د ده افکار او خیالات ځان ته معلوم کړی. چي په خوښی سره دغه کار ته تیارېږی؟ که جبر او اکراه ته هم وار رسیږی؟ وائی چي حضرت ابراهیم علیه السلام پرله پسی دری شپي هم دغسی خوب لیده په دریمه ورځ کښی ئی خپل ځوی ته هم د هغه اطلاع ورکړه چي ځوی ئی هم بلا توقفه هغه ومنله. او وی ویل «بابا جانه! نو ولی دیل او څنډ (تاخیر) کوئ؟ هر هغه حکم چي لوی مالک له جانبه تاسی ته شوی دی، ژر تر ژره ئی اجراء او نافذ کړئ! په دغسی کارونو کښی هیڅ صلاح او مشوری ته ضرورت نشته. د الله تعالی د حکم په امتثال کښی نه بښای چي د پلارتوب شفقت مانع شی زما له جانبه بیخي مطمئن او داده اوسئ! ان شاء الله تاسی به وگورئ چي زه په شه صبر او تحمل سره د الله تعالی د دغه حکم تعمیل کوم». په زرگونو رحمتونه دی وی پر دغسی پلار او ځوی باندی؛

فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ۝١٢١

پس کله چی غاړه کیښوده (دواړو حکم د الله ته) او وائی چاوه دغه
(اسمعیل) پر ښی) اړخ د ده.

تفسیر: (یا وائی چوه پرمخی پر وچولی د ده) پرمخی ئی څکه واچوه خو د ځوی مخ ورته
مخامخ نشی، نه چی د پلارولئ مینه او محبت په جوش راشی او د دغه حکم په تعمیل کښی څه
دیل او ځنډ (تاخیر) واقع شی وائی چی دغه خبره ځوی خپل پلار ته ور وښوده. زیات له دی نه
الله تعالیٰ نه دی فرمایلی چی څه کیفیت او ماجرا تیره شوه. یعنی هغه احوال په ویلو او لیکلو
کښی نه راځی چی د دوی پر زړونو تیر او پر ملائکو طاری شوی دی.

وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ ۖ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا ۚ

او غږ وکړ مونږ ده ته داسی چی ای ابراهیم! په تحقیق رښتیا کړ تا خوب
(خپل او ومو مانه هغه له تا)،

تفسیر: یعنی بس! بس! پرېږده !! تا رښتیا کړ خوب خپل! او قبوله می کړه دغه قربانی
ستا! زموږ مقصود خو ستا د زوی د حلالولو نه دی! او تش مو ستا ازموینه او امتحان منظور ؤ
چی ته په هغه کښی پوره بریالی (کامران) او کامیاب ووتی.

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۖ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ۖ

بیشکه مونږ هم داسی (لکه نیکه جزاء د ابراهیم نیکه) جزا ورکوو (نورو
محسنانو نیکوکارانو ته بیشکه چی هم دا (ذبحه) خامخا هم دا ابتلاء ازموینه
وه ښکاره.

تفسیر: یعنی داسی سخت او مشکل حکمونه د امتحان او ازموینی دپاره صادروو. او بیا هغه
مستقیم او ثابت قدم د هغه په تعمیل کښی گرځوو. بیا ورته لوئی درجی ورکوو. په توریت
کښی راغلی دی لکه چی ابراهیم علیه السلام وغوښت چی خپل زوی قربانی کړی نو یوی پرښتی
ورغږ کړ چی خپل لاس دی ونیسه! نورو پرښتو ورته داسی الفاظ وویل «الله تعالیٰ وائی کله چی
تا داسی کار وکړ. او خپل یو نازولی زوی دی ونه ژغوره (منع نه کړو) زه به تاته برکت
درکړم. او ستا نسلونه به د آسمانی ستوریو په شان او د بحر د ساحل د شگو په شان خواړه
واره کړم» (توریت تکوین اصحاح ۲۲ آیت دا).

وَقَدَّيْنَهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ①

او قدیه مو ورکره دغه (اسمعیل) ته په مذبوحی لوئی (جنتی پسه سره).

تفسیر: یعنی د لوئی درجی چی له جنته راغلی وه. یا دیره قیمتداره یا سمینه - خربه او تیار بیا هم دغه د قربانی رسم د حضرت اسمعیل علیه السلام د عظیم الشان یادگار په شان د تل دپاره همیشه قائم او دائم پاتی شو.

وَتَرْكُنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ② سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ③

او باقی پریښود مونږ پر ده په وروستنیو خلقو دا چی سلام دی پر ابراهیم (یا باقی پریښود مونږ پر ابراهیم ښه ثناء او مدح په وروستنیو خلقو تر قیامت پوری.

تفسیر: سلام دی زمونږ پر ابراهیم باندی یعنی مونږ تر نن پوری حضرت ابراهیم علیه السلام په عزت او عظمت او حرمت سره یادوو علی نبینا وعلیه الف سلام وتحية.

كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ④ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ⑤

هم داسی (په مثل د نیکه جزاء د ابراهیم نیکه) جزاء ورکوو (نورو محسنانو نیکوکارانو ته بیشکه چی دی له هغو (خالصو) بندگانو زمونږ دی چی (خاص) مؤمنان دی.

تفسیر: یعنی حضرت ابراهیم علیه السلام زمونږ له اعلیٰ درجه ایماندارو بندگانو څخه دی.

وَكَبَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ بَنِيَّامِينَ الصَّالِحِينَ ⑥

او زیری ورکره دغه (ابراهیم) ته (پس له اسمعیل) په اسحاق سره چی نبی و له صالحانو.

تفسیر: معلوم شو چی هغه رومبنی زیری د اسمعیل علیه السلام و او د ذبحی د قصی کرده (توله) واقعه پر هغه مبنی وه.

وَبَرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى اسْحَقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ ﴿١١٧﴾

او برکت اچولی و مونږ پر دغه (اسمعیل) او پر اسحاق (په تکثیر د اولاد) او له اولادی د دی دواړو څخه څوک نیکو کار دی (په ایمان او طاعت سره) او څوک ظالم دی په ځان خپل ښکاره (په کفر او معصیت سره)

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه فرمائی دغه دواړه ئی وویل د ابراهیم علیه السلام دغو دواړو ځامنو ته. د دغو دواړو ډیر اولاد خور شو. د اسحاق علیه السلام په اولاد کښی د بنی اسرائیلو انبیاء پیدا شول. او د اسمعیل علیه السلام له اولادی څخه عرب متشکل شول چی د هغوی له منځه زمونږ رسول کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم مبعوث شوی دی. یعنی د دوی اولاد (څوځات) تول سره یو شان نه دی. په دوی کښی داسی نیکان او پاکان هم شته چی د خپلو آباؤ او اجدادو نومونه روښانه او ژوندی کوی. او ډیر بدان او خراب سړی هم په کښی شته چی د خپلو بدو عملونو او بدو چارو لامله (له وجی) هغوی ته د دغو معظمی کورنی ننگ ویلی شی. او د بدو سزاؤ وړ (لائق) او مستحق دی.

تنبیه: عموماً مفسرینو د ﴿وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا﴾ ضمیر د ابراهیم او اسحاق په طرف راجع کړی دی مگر حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه هغه د حضرت اسمعیل او اسحاق په طرف راجع کړی او مضمون ته ئی زیات وسعت ورکړی دی.

وَلَقَدْ مَنَّا عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ ﴿١١٨﴾ وَجَعَلْنَاهَا قَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿١١٩﴾

او خامخا په تحقیق احسان مو کړی و پر موسی او هارون او نجات مو ورکړ دغو دواړو ته او قوم د دوی ته له غمه ډیر لوی (ویر اندیښنی) نه.

تفسیر: یعنی د فرعون او د ده د قوم له ظلم او ستم څخه ئی نجات ورکړ او د قلزم له بحیری څخه ئی پوری ایستل په ډیره آسانی سره.

وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿١٢٠﴾

او نصرت مو ورکر دغو (سبطیانو) ته پس و هم دوی بریالیان (کامیاب) (پر قبطیانو دشمنانو خپلو).

تفسیر: یعنی فرعون او د فرعونیانو لار لښکر ئی گرد (تول) سره غرق او دوب کرل - او بنی اسرائیل ئی غالب - مظفر او منصور وگرځول او د هالکینو قبطیانو د املاکو او اموالو وارثان ئی هم دغه سبطیان او اسرائیلیان کرل.

وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ ﴿٣٧﴾

او ورکړی مو دی دغو دواړو (ورونو) ته کتاب (توریت) دیر ښه بیانوونکی (شرائعو لره).

تفسیر: یعنی توریت شریف چی په هغه کښی د الله تعالی احکام په دیر تفصیل او ایضاح سره بیان شوی دی.

وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٣٨﴾

او ښودلی مو وه دغو دواړو (ورونو) ته لاره سمه (رسوونکی مقصود ته).

تفسیر: یعنی په ښو افعالو او اقوالو کښی مونږ هغوی ته ثبات او استقامت ور په برخه کرل او پر سمه صافه لاره مو دوی رهی (روان) کرل او هغه اوصاف او صفات مو ورعطاء کرل چی د انبیاء د عصمت له لوازمو څخه دی.

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ ﴿٣٩﴾ سَلَّمَ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ ﴿٤٠﴾ إِنَّا كَذَبْنَاكَ
بِجَزَى الْمُحْسِنِينَ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٢﴾

او پری ښود مونږ په دی دواړو (ورونو) په وروستیو خلقو کښی دا چی سلام دی (د الله له طرفه) پر موسی او هارون بیشکه مونږ هم داسی (په مثل د نیکی جزاء د موسی او هارون نیکه) جزاء ورکوو (نورو) محسنانو نیکوکارانو ته بیشکه دوی دواړه له هغو (خالصو) بندگانو زمونږ دی چی

(خاص) مؤمنان دی.

تفسیر: یعنی زمونږ د کاملو ایماندارانو بندګانو څخه دی.

وَأَنَّ الْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ ۚ
أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَلْقِينَ ۚ

او بیشکه الیاس خامخا له مرسلانو څخه دی. کله چی وئی ویل قوم خپل ته آیا نه ویریږئ (له عذابہ د الله څخه) آیا تاسی عبادت کوئ د (هغه بت چی نوم ئی) بعل (دی) او پریږدئ تاسی (عبادت) د ښه پیدا کوونکی

تفسیر: د ځینو په نزد حضرت الیاس علیه السلام د حضرت هارون علیه السلام له نسله دی. الله تعالی الیاس علیه السلام د شام په ملک کښی یوه ښار ته چی د «بعلبک» په طرف کښی ؤ ولیږه د هغه خلق د هغه بت په عبادت کښی مشغول ؤ چی د «بعل» په نامه سره مشهور ؤ. حضرت الیاس علیه السلام دوی د الله تعالی له قهره او غضبه وویرول او د بت پرستی له بد انجام او عاقبت څخه ئی پوه او خبردار کړل او وئی ویرول.

اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ۚ

چی الله دی رب ستاسی او رب د هغو پلرونو ستاسی چی رومبی ؤ.

تفسیر: یعنی هسی خو په دنیا کښی بنی آدماں هم د تحلیل - ترکیب - تعدیل - تحویل او نورو وسائلو په ذریعه ظاهراً دیر شیان جوړوی - مگر دیر ښه خالق - صانع او جوړونکی همغه پاک الله دی چی د ټولو اصولو - فروعو - جواهرو - اعراضو - صفاتو - موصوفاتو او نورو مخلوقاتو حقیقی خالق دی. هغه لوی ذات چی تاسی او ستاسی پلرونه او نیکونه ئی پیدا کړی دی نو بیا به دغه کار چیری جائز او روا وی چی هغه ﴿أَحْسَنُ الْخَلْقِينَ﴾ پریږدئ او د «بعل» بت په عبادت کښی بوخت (مشغول) او لګیا شی او له هغه څخه امداد او مرسته (مدد) وغورئ چی په ظاهری ډول (طریقه) سره د یوی ذری د پیدا کولو قوت او قدرت هم نه لری بلکه د هغه وجود د ده د منونکیو د کار او زحمت رهین دی چی د خپلو دغو عابدانو په لاسونو کښی څرنګه چی د دوی زړه غوښت جوړ شوی او پخپل دغه ځای کښی درولی شوی دی.

فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿۱۳۷﴾

پس تکذیب و کر دوی د هغه پس بیشکه دوی به خامخا حاضر کړی شوی دی (دوزخ ته).

تفسیر: یعنی د دروغجنولو سزا دوی ته هرومرو (خامخا) وررسیږي.

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿۱۳۸﴾

مگر تکذیب ونه کړ (د دوی هغو) بندگانو د الله چي مخلصان دي.

تفسیر: یعنی نور گردو (تولو) هغه ته د دروغو نسبت وکړ مگر د الله تعالیٰ مخلص او غوره بندگانو د هغه تصدیق وکړ نو ځکه له سزا څخه ئی نجات وموند.

وَتَرْكَنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿۱۳۹﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ ﴿۱۴۰﴾

او پری بنود مونږ پر دغه (الياس مدح او ثناء) په وروستنيو خلقو کښي سلام دی (له الله) پر آل ياسين.

تفسیر: «الياس» ته «الياسين» هم وائی لکه چي «طور سینا» ته «طورسينين» هم ویلي کیږي. یا به له «الياسين» څخه د حضرت الياس متبعين مراد وی. او ځیني «آل ياسين» ئی هم لولی نو په دغه تقدیر به «ياسين» د هغوی د پلار نوم وی یا به د هغوی نوم «ياسين» او د «آل» لفظ به مقم او زائد وی لکه چي په «کماصلیت علی آل ابراهيم» کښي یا چي په «اللهم صل علی آل ابي اوفی» کښي دی والله اعلم.

إِنَّا كَذَّبُكَ بِحُزَى الْمُحْسِنِينَ ﴿۱۴۱﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿۱۴۲﴾
وَأَنَّ لَوْطًا مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۱۴۳﴾ إِذْ تَجَيْنُّهُ وَأَهْلَهُ أَجْعَلِينَ ﴿۱۴۴﴾ إِلَّا
عَجُوزًا فِي الْغَيْرِينَ ﴿۱۴۵﴾

بیشکه مونږ هم داسی (په مثل د نیکه جزاء د الیاس نیکه) جزاء ورکوو
 نیکو بندگانو ته بیشکه چی دی له هغو بندگانو زمونږ دی چی (خاص)
 مؤمنان دی. او بیشکه چی لوط وو خامخا له مرسلانو څخه کله چی نجات
 ورکړ مونږ ده ته او اهل د ده ته ټولو ته مگر یوی زړی ښځی ته چی وه دا
 په باقی پاتی کیدونکیو (د عذاب) کښی

تفسیر: یعنی د ده ښځه چه له معذبینو سره تعلق او ارتباط درلود (لرلو).

ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْرِينَ ﴿٣٧﴾

بیا مونږ گرد (ټول) سره هلاک کړل نور (کفار).

تفسیر: یعنی ماسواء له لوط علیه السلام څخه او د ده له کورنی ځنی نور د هغو کلیو پر گردو
 (ټولو) هستیدونکیو باندی د دوی کلی وړولی شول. دغه قصه پخوا له دی نه په څو ځایونو
 کښی په تفصیل سره لیکلی شوی ده.

وَأَنكُمْ لَتَنَزُّونَ عَلَيْهِمْ مُّصْبِحِينَ ﴿٣٨﴾ وَبِالْأَيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٩﴾

او بیشکه چی تاسی خامخا تیریرئ (ای اهل د مکی) پر دوی په دی حال
 کښی چی صبا کوونکی ئی (د ورځی) او د شپې (یعنی هر وخت پری
 تیریرئ) آیا پس عقل نه چلوئ (چی عبرت تری واخلي).

تفسیر: دغه ئی مکیانو ته فرمایلی دی ځکه چی کوم قوافل چی له معظمی مکی څخه شام ته تلل
 او راتلل د دوی د لاری په منځ کښی د لوط علیه السلام د قوم په بل مخ اوښتیو کلیو به ئی
 سترگی لگیدلی. یعنی سره له دی چی دوی تل ترټله پر هغو وړانو قریو تیریدل او د عذاب او
 عبرت علائم او هغه د قدرت لوئ ښی ئی لیدلی خو بیا هم دوی ته هیڅ پند او عبرت له هغو
 څخه نه حاصلیده. آیا دوی پر دی نه پوهیږی کوم حال او انجام چی د بل یو نافرمانه قوم شوی
 وی همغسی احوال پر بل یو نافرمانه قوم هم راتلونکی دی.

وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٤٠﴾ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿٤٢﴾ فَالْتَقَبَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٣﴾

او بیشکه چی یونس خامخا له مرسلانو شخه دی. لکه چی وتښتید (له خپل قوم شخه) طرف د هغی بیرى دکی ته پس قرعه ئی واچوله (له دغو خلقو د بیرى (سره) درى کړته) پس شو له مغلوب کړیو شویو (په قرعه کښى بیا نو ځان ئی سیند ته واچوه). پس یوه مری کړ دغه (یونس) لره مهی کب حال دا چی دی پخپله د خپل ځان ملامت کوونکی وو (په دغه بلا اذن راتلو کښى).

تفسیر: یعنى بیرى د سیند په منځ کښى په چورلیدلو شروع وکړه - پر بیرى سورو خلقو وویل چی زموږ پر دغی بیرى کښى داسی کوم مریى هم سور دی چی له خپل باداره تښتیدلى دی نو د گردو (تولو) پر نامه خو ځلى پچى واچولى شوى خو په هر ځلى به پچه (قرعه) د هم دغه یونس علیه السلام پر نامه خته. دغه قصه د «یونس» او د «انبياء» په سورتونو کښى په تفصیل سره تیره شوى ده هلته دی د هغی تحقیق ولوست شی. د ده الزام هم دغومره وو چی د اجتهدی خطاء په اقتضاء بى له دی نه چی د الله تعالى حکم ته ئی انتظار کولى له هغه کلی شخه ووت او د الله تعالى د عذاب د نزول ورځ ئی تعیینه فرمایلى وه.

فَلَوْلَا اِنَّهٗ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِيْنَ ﴿۱۳۷﴾ لَيْسَ فِىْ بَطْنِهٖ اِلٰى يَوْمٍ يُعْثُوْنَ ﴿۱۳۸﴾

پس که نه وی دغه خبره بیشکه چی دغه (یونس) وو له تسبیح کوونکیو شخه. نو خامخا پاتى به وو په نس د دی مهی کښى تر هغی ورځى پورى چی بیا ژوندی راپاخولى شی (خلق).

تفسیر: یعنى کله چی د مهی (کب) په گیده کښى او پخوا له هغه شخه به یونس علیه السلام د الله تعالى په ذکر او یاد کښى دیر مشغول وو نو ځکه مونږ هغه ته دیر ژر نجات ورکړ که نه تر قیامته به دی د همغه مهی په گیده کښى پاتى وو او د باندی وتل به ئی په برخه نه کیده او د همغه مهی غذا او خوراک به کیده.

تنبیه: ﴿لَيْسَ فِىْ بَطْنِهٖ﴾ الآية - د دی خبرى کنایه ده چی دی به له سره له هغه ځایه نه ووت. دغه واقعه د فرات په سیند کښى واقع شوى ده علامه محمود الالوسى البغدادى لیکى چی «ما په خپله په دغه سیند کښى دیر لوی لوی کبان لیدلى دی ښائى دغه خبره د تعجب مورد ونه گرځی» پخوا تیر شو چی د کب په گیده کښى د یونس علیه السلام تسبیح دغه وه ﴿لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحٰنَكَ اِنْ كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِيْنَ﴾

فَبَدَّلَہٗ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِیْمٌ ﴿۱۳۹﴾ وَابْتَلٰنَا عَلَیْہٗ

شَجَرَةً مِّنْ يَّقُطِينَ ﴿٣٧﴾

پس ومو غورځوه دغه (يونس) په ډاگ ميدان کښی حال دا چي دی رنځور وو. او زرغونه کره مونږ پری یوه ونه له جلغوالاوو (کدو) نه.

تفسیر: پر مهی حکم وشو چي دی حضرت یونس علیه السلام له خپلي گیدی څخه قی کړی. او په یوه خلاص میدان کښی ئی وغورځوی غالباً یونس علیه السلام به د کافی غذا او هوا او نور ضروریاتو د نه رسیدلو له سببه رنځی او نحیف شوی وو. وائی چي د ده ضعف او نحیفی دی اندازی ته رسیدلی وه چي لمر پلوشي او د مچ او نورو شيانو کښیناستل هم د ده پر بدن بد لگیده، الله تعالی پخپل قدرت د ده په څنگ کښی د کدو یو بوټی سم د لاسه زرغون او لوی کړ چي د هغه د جلغ د پانو سیوری د ده پر جسم لویده. او هم دغسی به پاک الله د ده د غذا او نورو ضروریاتو وسائل او وسائط هم پخپل قدرت وربرابر کړی وی.

وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿٣٨﴾

او بیا مونږ ولیږه دغه (يونس) سلو زرو (خلقو) ته یا زیات له دی نه.

تفسیر: یعنی یواځی که د دوی عاقلان او بالغان شمیرل کیدی نو د هغوی شمیر یو لک تنه وو او که ټول واړه او لوی سره وشمیرل شی نو د هغوی شمیر زیات وو. یا داسی ووايي چي له یو لک تنو څخه زیات وو. او دوو لکو ته نه رسیدل. د زرو کسور ورسره مه لگوی نو یو لک ئی ووايي. او که کسر ورسره لگوی نو د یوه لک څخه به څو زره د پاسه وی. والله اعلم.

فَأَمَّا نِصْحَانٌ لِّمَنْ هُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٩﴾

پس ایمان راوړ (هغوی پری) پس نفع مو ورکړه دوی ته تر یوی نیتی پوری.

تفسیر: یعنی د ایمان او یقین په برکت ئی د الله تعالی له عذابه نجات وموند. او په خپل مقدر عمر پوری له دنیوی لذائذو او ژوندون څخه متمتع او مستفید شول. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «هغه قوم پر یونس علیه السلام ایمان راوړ چي یونس علیه السلام له هغوی څخه تنبیدلی وو. دوی پرله پسې په ده پسې گرځیدل او لتوه ئی څو ورته ورسیدل او د یونس علیه السلام له موندلو څخه ډیر زیات خوښ او خوشال شول» دغه قصه پخوا له دی نه د «يونس» او د «انبياء» په سورتونو کښی هم لیکلی شوی ده هلته دی ولوستله شی.

فَاسْتَفْتِهِمُ الرِّبَّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ
 إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴿٣٨﴾ أَلَا إِنَّهُمْ مِّنْ أَفْكَهَمُ لَيَقُولُونَ ﴿٣٩﴾
 وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٠﴾

پس وپوښته ته (ای محمده) دغه (کفار) آیا رب ستا لره لونى دى ؟ او دوى لره غامن دى ؟. او که مو پیدا کړى دى پرېشتى ښځى (لونى د الله) حال دا چې دوى حاضر وو (په وخت د پیدا کولو د پرېستو کښى) خبردار! پوه شه! چې بیشکه دوى له دروغو خپلو خامخا وائی (داسى) چې ولد راوړى دى الله حال دا چې بیشکه دوى خامخا دروغچنان دى (په دى ویلو خپلو).

تفسیر: یعنى د انبیاوو حال خو مو واورید چې د حضرت نوح، ابراهیم، اسمعیل، موسی، هارون، الیاس، لوط او یونس علیهم السلام د گردو (تولو) مشکلات د الله تعالی په امداد او اعانت سره حل شول. خورا ډیر لوی مقرب انسانان هم د الله تعالی له امداد او معاونت څخه مستغنى او بى پروا کیدى نشى. اوس وروسته لږ څه د پرېستو او د پیریانو حال واورئ. چې کفارو د دوى په نسبت څرنگه چټى (بیکاره) او واهى عقائد له خپل غانه ترلى او جوړ کړى دى لکه چې د عربو ځینو قبائلو به ویل چې پرېشتى د الله تعالی لونى دى. کله چې له دوى نه پوښتنه کیده چې ښه نو د دوى میندى څوک دى ؟. نو د لویو لویو پیریانو لونه به ئى وربښولى په دى شانې چه (العیاذ بالله) د الله تعالی تعلقات به ئى له پیریانو سره تړل. وروسته له دغو دواړو احوال ذکر کیږى. مگر پخوا له هغه د توطیه او تمهید په ډول (طریقه) د عربو د کفارو د دغى چټى (بیکاره) او مردودى عقیدى تردید شوى دى لکه چې د سورت په ابتداء کښى د عظمت او وحدانیت د دلائلو او قصصو په ضمن کښى د خپل قاهره قدرت د آثارو د بیان او تذکار څخه وروسته فرمائى چې اوس لږ شانې له دغو حمقاوو او جهلاوو څخه پوښتنه وکړئ چې آیا داسى لوى عظمت او قدرت والا الله تعالی (معاذ الله) د خپل غان دپاره که د اولاد تجویز هم کوى نو آیا د خپل غان دپاره لونى غوره کوى ؟ او تاسى ته هلکان درکوى ؟ یوه خو دغه بى ادبى او گستاخى شوه چې تاسى الله تعالی ته د اولاد نسبت کوئ او بیا په اولاد کښى هم ورته کمزورى او ښکته او ضعیفه اولاد او پر هغه مستزاد چې پرېستو ته هم د اناثو (ښځو) نسبت کوئ آیا کوم وخت چې مونږ پرېشتى پیدا کولى دوى زمونږ په څنگ کښى ولاړ وو ؟ او دوى د هغوى د انشیت دغه اطلاع او اخبار له خپلو مشهوداتو او مرئیاتو څخه ورکوى ؟ آیا دوى په واقع سره له دى نه خبر او مطلع دى چه مونږ پرېشتى اناثى پیدا کړى دى ؟ لاحول ولا قوة الا بالله

العلی العظیم! د دغه انتهائی سفاقت او حماقت په نسبت څه وویلی شی ؟

أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾

آیا غوره کړی دی دغه (الله) لونی پر ځامنو څه وشوه پر تاسی (په دغه حکم د دروغو کښی) دغه څرنګه حکم کوئ تاسی آیا پس پند نه اخلئ تاسی (چی الله پاک دی له تولو عیوبو).

تفسیر: یعنی لږ ذره خو غور او دقت وکړئ د عیب ترلو دپاره هم لیاقت او علمیت پکار دی که مو داسی یوه غلطه عقیده له خپله ځانه جوړوله نو بنائی چی دغسی بی اساسه او بی منطقه به مو نه جوړوله. دغه کوم عدل او انصاف دی چی د خپل ځان دپاره هلکان غوره او پسند کړئ ؟ او پاک الله ته د لونیو نسبت وکړئ ؟

أَمْلَكُمْ سُلْطَنٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾ فَاتُوا بَيْتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾

آیا شته تاسی ته کوم برهان سند ښکاره (چی الله اولاد لری). پس راوړئ تاسی هغه کتاب خپل که چیری یی تاسی صادقین رښتینی (په خپل قول کښی).

تفسیر: یعنی بالاخر دغسی مهمله او بی اساسه خبره مو له کوم ځای څخه رالیستلی ده ؟ له عقل او فهم او علمی اصول سره خو د دغی خبری هیڅ اړه (تعلق) او ارتباط نشته. نو آیا کوم نقلی سند د دغی عقیدې د اثبات دپاره لری ؟ که داسی وی نو بسم الله! راوړاندی ئی کړئ!

وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسْبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿١٥٩﴾

او ګرځوی دغه مشرکان په منع د دغه (الله) او په منع د پیریانو نسب قرابت (نسبت د خپلوی)، او خامخا په تحقیق پوهیږی پیریان چی بیشکه دوی

خامخا حاضر کری شوی دی (دوزخ ته). پاکی ده الله ته له هغو (خبرو) شخه چی وائی ئی دوی (چی شریک او ولد ورته نیسی).

تفسیر: یعنی دغو حمقاوو د پیریانو سره (معاذ الله) د الله تعالی د غوموالی (دامادی) تعلقات قائم کری دی. سبحان الله! دوی څرنګه خبری کوی؟ که موقع ومومئ نو لږ شانی له دغو پیریانو شخه پوښتنه وکړئ چی د هغوی عقیده او افکار د خپلو ځانونو په نسبت څرنګه دی؟ او خپل ځانونو څه ګڼی؟ دوی ته دغه خبره په ښه شان سره معلومه ده چی دوی هم لکه نورو مجرمینو نیولی کیږی او د الله تعالی په مخ کښی وړاندی کولی شی. آیا له غوم او داماد سره هم داسی معامله کوله شی؟ ځینو اسلافو له نسب شخه دغه مراد نیولی دی چه دغو خلکو شیاطین الجن د الله تعالی مقابل حریفان ګڼل لکه چی مجوسیان د «یزدان» او «اهریمن» قائلان دی. یعنی یوه ته د نیکی خدای او بل ته د بدی خدای وائی.

الْعِبَادُ لِلَّهِ الْمُخْلِصِينَ ﴿۱۶﴾

مګر هغه بندګان د الله چه پاک کری شوی دی (منزه دی له دغه نسبت او احضار د دوزخ).

تفسیر: یعنی له پیریانو یا له انسانانو ځنی د الله تعالی غوره او منتخب بندګان له نیولو او په عذابولو شخه آزاد دی معلوم شو چه هلته د نسبونو او د ارتباطو او د تعلقاتو څه پوښتنه نشته بلکه هلته یواځی د بندګی او اخلاص پوښتنه کیږی.

فَأَنْتُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿۱۷﴾ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِفِتْنِينَ ﴿۱۸﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ

صَالٍ الْجَحِيمِ ﴿۱۹﴾

پس بیشکه تاسو چی یئ او هغه چی عبادت ئی کوئ تاسی نه یئ تاسی (ای عابدانو او معبودانو په دغه بت پرستی سره په فتنه اچوونکی (د هیچا) مګر د هغه چا چی ننوتونکی د دوزخ دی (په علم الله کښی).

تفسیر: ډیر خلق داسی ګڼی چی د پیریانو په لاس کښی د بدی او پرښتو په لاس کښی د نیکی واک او اختیار شته هر چاته چی دوی وغواړی ښیګته (فائده) وررسوی او الله تعالی ته ئی مقرب ګرځوی او هر یوه ته چی دوی وغواړی بدی او تکلیف رسوی یا ئی ګمراه کوی. ښائی د دغو

مفروضه وو اختیاراتو په بناء به ئی دوی د الله تعالیٰ اولاد یا خسر گرځولی وی. نو دلته ئی د دغی مسئلې جواب ورکړی دی چی نه ستاسی او نه د دوی په لاس کښی غه مستقل اختیار شته. تاسی او هغه شیاطین چی تاسو ئی عبادت کوئ. که گرد (تول) سره یو غای شی د دغی خبری قوت او قدرت نه لرئ چی بی د الله تعالیٰ له مشیته یو متنفس هم په جبر او اکراه سره گمراه کړی شی گمراه خو هغه څوک کیږی چی الله تعالیٰ دی د ده د بد استعداد په بناء دوزخی لیکلی وی او د خپلی بدکاری په سبب خپل غان دوزخ ته ورسوی. (بیا وویل جبریل علیه السلام حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم ته).

وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ

او نشته له مونږ غنی هیڅوک مگر چی مقرر دی ورته یو مقام غای معلوم.

تفسیر: الله تعالیٰ دغه کلام د پرښتو له ژبی او د دوی له جانبه فرمایلی دی لکه چی په دیرو غایونو کښی د انسانانو له جانبه دعاوی فرمائی. یعنی د هری لوئی پرښتی دپاره یو حد مقرر دی چی دا له هغه حده نشی وړاندی کیدی، دا ئی ځکه وفرمایلی چی کافران وائی چی پرښتی د الله تعالیٰ لونه دی چی د پیریانو له ښځو څخه پیدا شوی دی. حال دا چی پیریانو ته د دوی حال په ښه شان سره معلوم دی. او پرښتی داسی وائی چی مونږ د دغی خبری له سره طاقت او توان نه لرو چی د الله تعالیٰ له احکامو د یوی ذری په اندازه هم تجاوز او تخلف وکړی شو.

وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ

او بیشکه مونږ خامخا مونږ صف تړونکی یو (په وخت د طاعت کښی).

تفسیر: یعنی په خپلو حدودو کښی هر څوک د الله تعالیٰ عبادت او د ده د احکامو د منلو دپاره تیار ولاړ دی. او له سره هیڅ یو د دی خبری طاقت او توان نه لری چی له هغه څخه د یوه ویښته په اندازه هم وړاندی وروسته وښوئیدی.

وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ

او بیشکه مونږ خامخا مونږ تسبیح ویونکی یو.

تفسیر: یعنی تر دی غای پوری د پرښتو کلام ختم شو - وروسته له دی نه د مکی معظمی د

خلقو حال بیان فرمائی.

وَإِنْ كَانُوا يَقُولُونَ ﴿لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِّنَ الْأَوَّلِينَ﴾^(۱۴۸)
لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿فَكَفَرُوا بِهٖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾^(۱۴۹)

او بیشکه چی وو (دغه کفار) خامخا ویل به ئی داسی چی که چیری بیشکه وی له مونبر شخه ذکر (کوم کتاب) له پخوانیو (کتابونو) شخه نو خامخا وو به مونبر بندگان د الله مخلصان (بیا چی ورته راغی دغه قرآن) پس کافران شول په دغه (کتاب) پس ژر ده چه پوه به شی دوی (په عاقبت د دی کفر خپل).

تفسیر: د عربستان خلقو شخه مهال (وخت) چی د انبیاوو نومونه او قصی اوریدلی او د دوی له علم شخه بی خبران وو نو پخپلو منع کښی به ئی سره داسی ویل «که مونبر ته د دغو پخوانیو علوم حاصل وی یا پر مونبر باندی هم کوم آسمانی کتاب یا د پند او نصیحت خبری نازلیدی نو مونبر به پر هغو په ډیر ښه شان سره عمل کوه او خپل حسن الاعمال به مو نورو ته هم ښوول او په معرفت او عبادت کښی به مو تر دغی اندازی پوری ترقی او پرمخ تگ کوه چی د الله تعالی په مخصوصو او منتخبو بندگانو کښی به شاملیدو» اوس چی د دوی په منع کښی نبی الله صلی الله علیه وسلم مبعوث شوی دی دوی له خپلو هغو خبرو شخه اوښتی دی او هغه خپل قول او اقرار ئی هیر کړی دی نو د دغه انحراف او انکار شخه کومه نتیجه او انجام چی دوی ته پېښیدونکی دی دوی به ئی عنقریب وگوری.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ﴾^(۱۵۱)
وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿۱۵۲﴾

او خامخا په تحقیق پخوا لا صادر شوی دی حکم زمونږ دپاره د بندگانو زمونږ مرسلینو. چی بیشکه دوی هم له دوی سره مدد کړی شوی دی. او بیشکه لښکری زمونږ خامخا هم دوی بریالیانی (کامیاب) دی (په کفارو).

تفسیر: یعنی دغه خبره د الله تعالی په علم کښی مقرر شوی ده چی د منکرینو په مقابل کښی

پاک الله له خپلو انبیاوو سره مدد او معاونت کوی او بالاخر د الله تعالی لښکر غالب او بریالی (کامیاب) کیږی اګر که ضمناً حالات په هر ډول (طریقه) او هر وضعیت سره واوړی او لوتونه وځوری مګر فتحه - بری او کامیابی هر ورو (خامخا) د مخلصو بندګانو دپاره ده او دغه نصرت هم د حجت او برهان په اعتبار او هم د ظاهري تسلط او غلبی په معیار وی مګر په دغه شرط چی دغه «جند» فی الواقع «جند الله» وی.

قَتْلَ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ۖ وَأَبْصَرْتُمْ فَسَوْفَ يَجْرُونَ ﴿٢٤٨﴾

پس مخ وګرځوه ته (ای محمده!) له دوی نه تر یوه وخته پوری. او ګوره ته دوی ته پس ژر ده چی وبه وینی دوی (عاقبت خپل).

تفسیر: یعنی اوس څو ورځی نور هم دوی ته څه مه وائی! او په صبر او استقامت سره د دوی حال ته وګورئ دوی به هر ورو (خامخا) خپل انجام وګوری لکه چی وئی هم لید. کله چی وویل منکرانو تمسخرأ چی کله به وی نزول د عذاب؟ نو نازل شو

أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٤٩﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٢٥٠﴾

آیا پس (په راتلو) د عذاب زمونږ تلوار کوی دوی. پس کله چی نازل شی (عذاب) په میدان (غولی) د دوی پس بد به وی صبا د ویرولیو شویو.

تفسیر: شاید ﴿فَسَوْفَ يَجْرُونَ﴾ د آوړیدلو په اثر به دوی داسی وی چی اوس نو ژر شه زمونږ عاقبت خاتمه او انجام مونږ ته اوښه! نو د هغه جواب ئی داسی ورکړ چی پر خپل ځان باندي د آفت د ژر غوښتلو دغه شورماشور چی تاسی نښلولی دی کله چی وخت ئی راشی هغه به ډیر بد وخت وی. د الله تعالی عذاب داسی درځی لکه چی کوم دښمن سړی ته په پتونۍ کښی د شپې پت ناست وی او ګهیځ (سحر) د وخته یو ځلی په میدان کښی ځان ورښکاره کړی او پر خپل غلیم په ډانګپیلی (ښکاره) ډاره واچوی. د الله تعالی د عذاب د نزول په وخت کښی به د هغو خلکو حشر هم داسی کیږی چی دوی پخوا له دی نه ویرولی شوی دی او له آخری خاتمی څخه په ښه ډول (طریقه) پوه او مطلع کړی شوی دی لکه چی د مکی معظمی په فتح او په نورو ځایونو کښی هم داسی وشو. اوس بیا الله جل شانه واعظم برهانه لپاره د تسلی د خپل رسول صلی الله علیه وسلم مکرراً مؤکداً داسی امر فرمائی

قَتْلَ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ۖ وَأَبْصَرْتُمْ فَسَوْفَ يَجْرُونَ ﴿٢٤٩﴾

او مخ و گرځوه (ای محمده!) له دوی څخه تر یوی نیتې پورې. او گوره
(دوی ته) پس ژر ده چه وبه وینی دوی (احوال خپل).

تفسیر: ښائی چی رومبني وعده د دنیوی عذاب وه - او دغه به د اخروی عذاب وی، یعنی
تاسی ورته گورئ چی وروسته له دی نه دغه کفار په آخرت کښی څه څه عذابونه مومی.

سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٧﴾ وَسَلَامٌ عَلَى الرُّسُلِينَ ﴿٨٨﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٩﴾

پاکي ده رب ستا لره (له هره عيبه او نقصانه) چی رب د عزت (قوت غلبی
دی او پاک دی) له هر هغه څیزه چی (مشرکان ورته) نسبت کوی او سلام
دی پر (تولو) مرسلینو استاځیو. او توله ثناء صفت خاص الله لره دی چی
رب پالونکی د تولو عالمیانو دی.

تفسیر: د سورت په خاتمه کښی ئی د گردو (تولو) اصولی مضامینو خلاصه بیان کړه - یعنی
د الله تعالی ذات له تولو عیبو او نقائصو څخه پاک او منزّه دی، په گردو (تولو) کمالیه وو
صفاتو او محاسنو موصوف او گردی (تولی) ښیگنی (خوبی) د ده په پاک ذات کښی مجتمعی
دی - پر گردو (تولو) انبیاوو او رسولانو د ده له طرفه سلام راځی چی د دوی د عظمت او
عصمت او سالمیت او منصوریت دلیل دی.

تنبیه: له احادیثو څخه، وروسته د لمانځه او د مجلس پر ختم کښی د دغو آیاتونو د لوستلو
فضیلت ثابت شوی دی نو ځکه مونږ هم د هم دغه سورت د تفاسیرو خاتمه پر هم دغی عقیدې
تینگه کړه! څو مو پاک الله پر هم دغه عقیده باندی تینگ ولری!

﴿سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الرُّسُلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

(تمت سورة الصافات بفضل الله تعالى ومنه)

(سورة ص مکیه وهی ثمان وثمانون آیه وخمس رکوعات رقعها (۳۸) تسلسلها حسب النزول ایضا
(۳۸)

نزلت بعد سورة القمر

د «ص» سورت مکی دی (۸۸) آیته (۵) رکوع لری په تلاوت کښی (۳۸) او په نزول کښی هم
(۳۸) سورت دی

وروسته د «القمر» له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) کوم، په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ ۝۱ بِلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ۝۲

قسم دی په قرآن چی خښتن (خاوند) د پند ذکر بیان، شرف، شهرت،
عظمت دی (داسی نه دی چی کفار د معبودانو په نسبت وائی). بلکه هغه
کسان چی کافران شوی دی په کبر، سرکشی کښی دی (له قبوله د حق) او
په مخالفت کښی دی (له مسلمانی سره).

تفسیر: یعنی دغه عظیم الشان، عالی مرتبت قرآن چی په دیرو عمده وو نصائحو سره دک او په
نهایت مؤثر طرز خلقو ته د هدایت او معرفت خبری ښوونکی او پوهونکی دی په جگ (وچت) غږ
سره شهادت ورکوی هغه خلق چی له قرآنی صداقت او د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه
وسلم له رسالت څخه منکر دی د هغه سبب داسی نه دی چی د قرآن په تعلیم یا تفهیم کښی څه
نقص یا قصور شته یا رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د ده په تبلیغ او تبیین کښی معاذ الله
مقصر دی بلکه د دغه انکار او انحراف اصل سبب دا دی چه دغه مخلوق دروغ پری تری، چتی
(بیکاره) لوئی، تکبر، غرور، نخوت، معاندت، مخالفت، جهالت او حماقت کوی او د شقاق او
نفاق د جذباتو په جال کښی نښتی دی که چیری دوی لږ څه له دغه دلیل څخه ووځی نو د حق
او صداقت دیر صاف او پاک سرک د دوی په نظر ورځی.

كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَُوا وَآلَاتٍ حِينَ مَنَاصٍ ۝۳

(نه گوری منکران چی) څومره دیر هلاک کړی دی مونږ پخوا له دی څخه له
اهل د زمانی پس ناری به ئی وهلی (عند نزول العذاب) حال دا چی نه به وو

هغه وخت د خلاصیدلو (او د تښتیدلو).

تفسیر: یعنی دوی ته دی معلوم وی چی د هم دغه غرور او تکبر په سبب او د انبیاؤ د الله د مقابلی او مجادلی په علت پخوا له دی نه ډیر اقوام او ملل سره تباہ او برباد شوی دی، هغه خلق هم تر ډیرو مودو پوری د الله تعالیٰ له انبیاو سره جنگیدلی وو، بیا څه وخت چی پر هغوی هغه بد ساعت راغی او د الله تعالیٰ عذاب دوی له خلورو خواوو څخه چار چاپیر ونیول نو سخت وویریدل او شورماشور او غلغله ئی ونښلوله، مگر د هغه وخت د آنی او فوری غلبلی او کریکی څخه هیڅ یوه نتیجه نه مرتبه کیده ځکه چی د خلاصی او نجات موقع تیره شوی وه او وخت او فرصت نه وو پاتی چی د دوی د دغو شور او بکاوو او فریادونو په طرف غور کینودی شوی. («لات» د «لیس» په معنی ده چی «ت» تاکیداً پری زائده شوی ده او له «حین» سره مختص دی چی تری اسم یا خبر عموماً محذوفیږی «مناص» د واوی اجوف مصدر دی).

وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَاثِرُونَ هَذَا سِحْرٌ كَذَّابٌ ۝

او تعجب کوی (کفار) له دی نه چی راغلی دی دوی ته (نبی) ویروونکی له دوی نه او وائی دا کافران چی دغه (ویروونکی نبی) ساحر کودگر دی دروغجن.

تفسیر: یعنی که له آسمانه کومه پرښتنه راټلی خو بیا هم یوه خبره وه. زمونږ له منځه یو سری راپورته شوی او زمونږ په وېرولو او ژړولو ئی شروع کړی ده او داسی وائی چی زه د آسمان والا الله له جانبه راغلی یم. دغه یوه ډیره عجیبه خبره ده اوس ماسواء له دی نه بل څه وویل شی چی یوه کودگر (ساحر) یوه د دروغو ننداره جوړه کړی ده، او د کودو په زور دغه ننداری او کرشمی راهیسی او ورته معجزه وائی او څو د افسانې خبری ئی هم راټولی کړی دی او د هغو په نسبت داسی دعوی کوی چی دغه د الله تعالیٰ رالیږلی شوی علوم دی او زه ئی رسول یم.

أَجْعَلِ الْإِلَهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجَابٌ ۝ وَأَنْطَلِقَ
الْبَلَاءُ مِنْهُمْ أَنْ أَمْشُوا وَأَصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهَتِكُمْ ۝

آیا ده گرځولی دی دغه (۳۶۰) معبودان الله یو ؟ بیشکه دغه (گرځول، د ډیرو معبودانو یوه ته چی تاسی نور معبودان پریږدئ او د یو الله عبادت کوی) خامخا یو څیز ډیر عجیب دی (چی مثل نه لری) او لارل په تلوار سره مشران

له دوی نه (له مجلسه چی سره ویونکی وو یو بل ته) چی غی (پاشی له دی
غایه) او صبر وکړئ (او محکم اوسئ) پر (عبادت د) معبودانو خپلو

تفسیر: یعنی دغه بل هم درواخلئ! د دومره بی شماره خدایانو دربارونه دی بند وی او یواځی یو
الله ئی پریشی دی له دی نه بله لویه د تعجب خبره به څه وی چه د دغومره لوی جهان انتظام
یواځی هم دغه یو الله ته وسپارلی شی او د مختلفو شعباتو او اداراتو هغه معبودان چی د هغوی
بندگی له دیرو کلونو راهیسی جریان او ادامه لری له یوی مخی ممنوع ودرولی شی. گواکی
زمونږ پلرونه او نیکونه بیخی جاهلان او ناپوهان وو چی دغومره دیرو بتانو او معبودانو ته ئی
عبادت کاوه. په روایاتو کښی راغلی دی چه د ابوطالب په رنځورئ کښی ابوجهل او د قریشو څو
نور غتان ابوطالب ته ورغلل او هغه ته ئی د رسول الله مبارک شکایت یووړ چی دغه ستا وراره
زمونږ معبودانو ته بدی ردی خبری کوی او مونږ ته په څو څو ډوله (قسمه) احمقان او ناپوهان
وائی تاسو ده ته نصیحت وکړئ! کله چه ابوطالب دغه خبری رسول الله صلی الله علیه وسلم ته
وکړی دوی د هغه په جواب کښی وویل «ای زما تره! زه تشه له دوی نه یوه کلمه غواړم چه
وروسته له هغه به گرد (تول) عربستان د دوی مطیعان او عجمیان به د دوی خدمت گاران شی او
نور ادیان به ورته جزیه وړاندی کړی» دوی خوشال شول او ورته ئی وویل «چی هغه څه شی دی
؟ تاسی څو هغه یوه کلمه ووايئ مونږ ستاسی د لسو کلمو منلو دپاره تیار ولاړ یو» رسول الله
مبارک وفرمایل چه «نه! هغه څو هم دا یوه د «لا اله الا الله» پاکه کلمه ده!» کله چه هغوی دغه
خبره واوریدله دیر په قهر او غصه شول او تاو کړی له هغه مجلسه پاشیدل او وی ویل چه مونږ
دومره دیر خدایان پرېږدو او فقط ستا په خوله یواځی هم دغه یو الله معبود ومنو! غی چه څو
محمد صلی الله علیه وسلم له خپلو دغو چلونو او فریبونو څخه لاس اخیستونکی نه دی. ده زمونږ
د دغو معبودانو په خلاف خپلی پښی لوڅی (بریندی) کړی دی او خامخا د هغوی پر ضد
تبلیغات کوی مونږ لره هم ښائی چی د هم ده په شان خپل لستونی پورته او د خپلو معبودانو
حمایت او عبادت وکړو نه چی د ده په دغو تبلیغاتو سره د کوم ضعیف الاعتقاد سری پښه زمونږ
د دغی پخوانی آبائی او اجدادی طریقې څخه وېوئیري او دی پخپل مقصد بریالی (کامیاب) شی
د ده د دغی بلیغی سعی او کوشښ په مقابل کښی مونږ ته هم لازم دی چه دیر زیات صبر،
استقلال او استقامت له خپله ځانه وربکاره کړو.

اِنَّ هَذَا الشَّيْءَ مُتَرَادٍ

بیشکه دغه شی (توحید) خامخا یو شی دی چه اراده ئی کړی شوی ده (له
مونږ څخه)

تفسیر: یعنی محمد صلی الله علیه وسلم چی په داسی زور او شور او عزم او استقلال سره زمونږ د معبودانو په خلاف په جهاد لاس پوری کړی دی ضرور په دغه کښی د ده څه غرض شته او هغه دا دی چی دی د یوه الله په نامه اخیستلو سره مونږ گرد (تول) خپل ځان ته مطیع او محکوم وگرځوی او خپل ځان ته حکومت او ریاست حاصل کړی. نو لارم دی چی مونږ دی پری نږدو چی پخپل دغه مقصد کښی بریالی (کامران) او کامیاب شی. ځینی مفسرین د ﴿إِنَّ هَذَا الْقَوْمَ يَرَادُ﴾ مطلب داسی بیانوی بیشکه دا همغه شی دی چه محمد صلی الله علیه وسلم د هغه تینگه اراده کړی ده او په هیڅ صورت له هغه څخه لاس اخیستونکی نه دی. یا دی داسی وویل شی چی هم دغه خبره (معلومیوی) کیدونکی ده الله ته هم دغه منظور دی چه په دنیا کښی انقلاب شی، لهذا حتی الامکان په دیر صبر او تحمل سره د خپل قدیمی دین په حفاظت کښی تینگ اوسئ! یا ممکن دی چه د تحقیر له لاری ئی داسی ویلی وی چه بیشکه د محمد صلی الله علیه وسلم په اراداتو کښی خو دیر شیان دی لیکن دغه خو کومه ضروری خبره نه ده چی دی پخپلو هغو گردو (تولو) هیلو، امیدونو او اراداتو ورسپړی چی آرزو، تمنا او اراده کوی. مونږ لره ښائی چی د ده په مقابله کښی تینگ ودریږو او یو پل هم د ده په مقابل کښی بیرته کښینږدو.

مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ اِنْ هٰذَا اِلَّا خِتْلَاقٌ

نه دی اوریدلی مونږ دغه (توحید، وحدانیت) په دین وروستنی (عیسوی) کښی نه دی دغه (توحید) مگر له خپله ځانه جوړ کړی شوی دروغ دی.

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «چی خپل د پلرونو او نیکونو دین ته ئی پخوانی دین وایه. یعنی پخوا مو داسی آوریده چی پخوانیو خلقو به هم داسی خبری کولی مگر زمونږ پلرونو خو داسی نه دی کړی او نه ئی دی ویلی» او ممکن دی چه له پخوانی دین څخه عیسائی دین مراد وی لکه چی د اکثرو اسلافو قول دی. یعنی نصرانیان چی له اهل الکتاب څخه دی د هغوی په نسبت هم مونږ داسی نه دی اوریدلی چی گرد (تول) نور خدایان له منځه لری کړی او تش یو الله ئی پری ایښی وی آخر دوی خو هم دری خدایان منی او دوی هم دغه رسول، د رسول په حیثیت نه منی او وائی که د ده د دغو ویناوو کوم اصل په نورو کتابونو کښی وی مونږ به هم هغه ضرور منلی وی معلومیوی چی دغه خبری گردی (تولی) له خپل ځان څخه جوړی کړی شوی دی (العیاذ بالله)

اَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا

آیا نازل شوی دی پر دغه (محمد) دغه ذکر قرآن له منځ زمونږ (غتانو)،

تفسیر: یعنی بالفرض دغه قرآن هم مونږ په نامنلی زړه د الله تعالیٰ کلام منو، او د دغی موضوع په نسبت زیاتی خبری نه کوو چی ولی له آسمانه کومه پرېسته د نبی په حیثیت را ونه لیږله شوه؟ مگر دغه ډیر د تردد او انکار غای دی چه زمونږ د ټولو له منځه څرنګه محمد صلی الله علیه وسلم په نبوت سره منتخب شو؟ آیا په ټوله دنیا کښی پرته (علاوه) له محمد صلی الله علیه وسلم بل د دی کار دپاره وړ (قابل) او لایق نه وو؟ او هم دغه لوی کار فقط هم دغه ته پاتی وو؟ او بل کوم مشر، غت، ستر، مالداره جایداد لرونکی او باعتبار سری په دنیا کښی نه مونده کیده چی خپل دغه کلام او د نبوت مهم ئی د ده په لاس کښی ورکړی وی؟.

بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّنْ ذِكْرِي بَلْ لَّتَأَيَّدُوا وَعَذَابُ اللَّهِ

بلکه دوی په شک کښی دی له ذکره قرآنه پنده زما (بل څه منشأ نه لری)، بلکه نه دی څکلی دوی عذاب زما (که نه شک به ئی ورک شوی وی).

تفسیر: دغه د الله تعالیٰ له طرفه د دوی د دغی چټی (بیکاره) وینا او نامعقولی خبری جواب شو، یعنی د دوی دغه خرافات او واهیات هیڅ اصل او حقیقت نه لری خبره فقط هم دغومره ده چی اوس دوی ته زمونږ د خبرو په نسبت څه شک او اندېښنه ورپیدا شوی ده او دوی پر دغه خبره یقین او باور نه لری چی هغه خوفناک مستقبل چی دوی ته ئی خبر او اطلاع ورکوله کیږی هر ورو (خامخا) واقع کیدونکی هم دی ځکه چی دوی تر اوسه پوری د الله تعالیٰ د ویشتلو خوند نه دی څکلی، څه مهال (وخت) چی دوی د الله تعالیٰ د ویشتلو خوند او مزه وڅکی نو دغه ګرد (ټول) شکوک او شبهات به ئی لری کیږی.

أَمْعِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ۝ أَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْاَسْبَابِ ۝

آیا په نزد د دوی دی خزانی د رحمت د رب ستا چی ډیر غالب قوی ښه ښونکی دی؟. آیا دوی لره دی سلطنت د آسمانونو او ځمکی او د هغو ګردو (ټولو) شیانو چی په منځ د دغو کښی دی؟ پس ودی خیثی (دوی آسمان ته) په اسبابو (رسوونکیو) سره.

تفسیر: یعنی د رحمت خزائن او د آسمانونو او د ځمکی حکومت ګرد (ټول) د الله تعالیٰ د

قدرت په لاس کښی دی الله ډیر زبردست او لوی بخشش والا دی پر هر چا چی د هر انعام اراده وکړی هیڅوک د هغه مانع نشی گرځیدی او نه پری څه تنقید او اعتراض کولی شی. که الله تعالیٰ پخپل حکمت او علم سره کوم بشر ته د نبوت او رسالت په منصب سره افتخار وپښی نو تاسی د هغه په نسبت څه مداخله کولی شی؟ چی پر دغه دی ولی داسی مهربانی فرمایلی ده؟ او پر مونږ دی ولی نه ده فرمایلی؟ آیا د رحمت د خزائنو او د آسمانونو او د ځمکی د سلطنت اختیار داره او واکداره هم دا تاسی یی؟ چی داسی چتی (بیکاره) او لغو اعتراضات کوئ؟ که یی نو خپل گرد (تول) وسائل، اسباب مو په کار واچوئ او په آسمان پوری خپلی رسی وتری، او پر علویاتو هم قبضه وکړئ! او سم له خپلی مرضی او منشا سره د آسمانونو او ځمکو په تدبیر او انتظام کښی که مو له لاسه پوره وی گوتی ووهئ! او که دغه مو له واکه نه وی پوره نو د آسمانونو او د ځمکی د حکومت او د رحمت د خزائنو د مالکیت دعوی بیخی چتی (بیکاره) او غلطه ده او په سر د هغه د الوهیت په کارونو او انتظاماتو کښی مداخله پرته (علاوه) له بیحیائی او جنون به بل څه شی وی؟.

جَدُّ تَاهُنَالِكَ مَهْرُومٌ مِّنَ الْأَحْزَابِ ①

دوی خو یو لښکر گوتی دی په دغه ځای کښی چی ماتی ورکړی شوی له هغو ډیرو لښکرو څخه دی.

تفسیر: یعنی هیڅ نشته! د آسمانونو او د ځمکی له حکومت او د رحمت د خزائنو له مالکیت سره دغه خواران څه اړه او تعلق لری؟ دوی خو د څو ماتو او هزیمت خوړلیو انسانانو یوه ډله او جمعیت دی چی د پخوانیو سپیرو او تباه شویو اقوامو په شان لا له اوسه تباه او بریاد په نظر راځی. لکه چی دغه منظره د خلقو له نظره د «بدر» له غزوی څخه د مکی معظمی تر فتحی پوری تیره شوه. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی پخوانی اقوام تباه شول که دوی هم پر خپل طغیان او عصیان کښی هم داسی مداومت وکړی نو هغوی په شان دوی هم تباه او فناه کیږی» گواکی د دغه آیت ربط ئی له پخوانی آیت سره وښود والله اعلم.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَارِ ②

تکذیب کړی وو پخوا له دوی نه قوم د نوح او (قوم د) عاد او (قوم د) فرعون چی خاوند د میخونو وو.

تفسیر: یعنی زور او قوت او لا لښکر والا چی په دنیا کښی ئی د خپل سلطنت میخونه په

ځمکه کښی تک وهلی ؤ. او ځینې وائی هغه څوک چی سری به ئی په میخونو سره واژه نو د دغه لامله (له وجی) د هغه نوم هم داسی ﴿ذُالْقَلْبِ﴾ میخ والا مشهر شو. والله اعلم.

وَتَنُودُ قَوْمَ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابُ ۝۱۳ كُلُّ الْأَكْذَابِ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابُ ۝۱۴

او (قوم د) ثمود او قوم د لوط او اهل د ځنگله (چی شعيب ورمبعوث شوی وو)، دغه کسان (همغه) لویی لویی دلی (او لښکری) وی. نه ده (هر یوه د دغو دلو) مگر نسبت د دروغو ئی کړی ؤ رسولانو د (الله) ته پس ثابت شو عذاب زما (دوی ته).

تفسیر: یعنی دغو ټولو لویو زورورو او طاقتورو افواجو هم څه وخت چی د الله تعالی رسولان دروغجن وشمیرل د الله تعالی له سزا او عذاب څخه ئی نجات ونه موند نو ستاسو حقیقت څه دی ؟

وَمَا يَنْظُرُهُمْ إِلَّا صِیْحَةٌ وَاحِدَةٌ مَّا لَهُمْ مِنْ فَوَاقٍ ۝۱۵

او نه کوی انتظار دغه کسان (کفار د مکي) مگر چنی پوی ته (د اسرافیل) چی نشته هغی ته هیڅ ډیل بیرته گرځیدل.

تفسیر: یعنی د صور (شپیل) د غږ منتظر دی چه پوره سزا خو دوی ته په هغه وخت کښی ورکوله کیږی او ممکن دی چی له «صیحه» څخه دلته فقط یوه چغه او انضجار مراد وی.

وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطْنَآ قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ۝۱۶

او وائی (کفار تمسخرأ) ای ربه زمونږ زر راکړه مونږ ته برخه عملنامه زمونږ پخوا له ورځی د حساب.

تفسیر: یعنی هر کله چی دوی د قیامت خبری اوری نو په توکو او مسخرو سره وائی چی زمونږ د هغه وخت برخه اوس راکړه ! تر څو مونږ هم دا اوس خپله اعمالنامه وگورو او لاس په لاس له

خپلی سزا څخه فراغت ومومو.

إصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ ⑭

(فرمائی الله) صبر تحمل کوه (ای محمده!) پر هغی خبری چی وائی دوی (تاته) او یاد کړه (قصه) د بنده زمونږ داؤد خاوند د قوت (په عبادت کښی) چی بیشکه دی دیر رجوع کوونکی ؤ (عبادت د الله ته).

تفسیر: حضرت شاه صاحب فرمائی «په دغه ځای کښی ده ته د داؤد علیه السلام قصه ور په یادوی چی ده هم د «طالوت» د حکومت په عهد کښی دیر صبر کړی ؤ څو بالاخر حکومت ده ته ورسید او «جالوت او نور» مخالفین گرد (تول) سره په جهاد کښی پړه او مغلوب شول چی هم دغه وضعیت او نقشه زمونږ رسول صلی الله علیه وسلم ته هم ورپیښه شوه. تنبییه: د «ذاالاید» ترجمه حضرت شاه صاحب په «د لاس زور والا» سره کړی ده یعنی د سلطنت قوت یا به ئی دغه لوری ته اشاره وی چه د ده په لاس کښی اوسپنه نرمه کیده. یا به د «لاس قوت» څخه دغه مطلب وی چه ده به د سلطنت مال نه خوړ بلکه د خپل لاس له گتۍ څخه ئی دودی خوړه او «اواب» یعنی په هره معامله کښی به ده د الله تعالیٰ په طرف توجه او رجوع کوله.

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعِشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ ⑮

بیشکه چی مونږ تابع مسخر کړی مو وو غرونه له دغه (داؤد) سره چی تسبیح به ئی ورسره ویلی په آخره او په اوله برخه د ورځی کښی.

تفسیر: یعنی صبا او بیکا کله چی حضرت داؤد علیه السلام په تسبیح کښی مشغولیده نو غرونو به هم له ده سره تسبیح ویل. د ده په متعلق څه مضمون د «سبا» په سورت کښی تیر شوی دی هلته دی ولوست شی.

وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ ⑯

او (بل تابع او مسخر کړی ؤ مونږ) مرغان حال دا چی تول کړی شوی به ؤ (صفونه صفونه) هر یو (له دوی) به ده ته رجوع کوونکی ؤ (په طاعت سره).

تفسیر: یا به گرد (تول) له ده سره یو ځای کیدل او د الله تعالیٰ په طرف به ئی رجوع کوله
کما قال بعض المفسرین.

وَشَدَّدْنَا مُلْكَهُ

او قوی محکم کړی ؤ مونږ ملک سلطنت د دغه (داؤد).

تفسیر: یعنی پر دنیا باندی د ده د سلطنت رعب او دأب مو کینولی وو او پخپل نصرت او
اعانت سره مو ورته د مختلفو اقسامو کثیر التعداد افواج ورکړی ؤ، او د ده قدرت او اقتدار مو
په ښه شان سره ټینګ کړی ؤ.

وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَّلَ الْخُطَابِ^{۱۵}

او ور مو کړ ده ته حکمت (نبوت تدبیر د ټولو امورو) او فصل الخطاب (د
حق او باطل بیان شافی په هر مقصد کښی).

تفسیر: یعنی لوی مدبر او پوه ؤ د هری خبری فیصله به ئی په ډیر ښه صورت سره کوله د وینا
په وخت کښی به ئی ډیر فیصله کوونکی تقریر او وینا کوله، په هر حال الله تعالیٰ ده ته نبوت،
ښه تدبیر، د فیصلی قوت، او راز راز (قسم قسم) علمی او عملی کمالات ورعطاء فرمائی ؤ
لیکن د ابتلاء او امتحان څخه ده هم نجات ونه موند، چی د هغه قصه اوس بیان فرمائی

وَهَلْ أَتَاكَ نَبِيُّ الْخَصَمِ إِذْ سَوَّرُوا الْحُرَابَ^{۱۶} إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَقَزَعُوا مِنْهُمْ

او آیا راغلی دی تاته (ای محمده!) خبر د جګړه کوونکیو کله چی راوختل
(پس له دیواله د) عبادتخانی. کله چی ننوتل (تول) پر داؤد باندی (او ده
ولیدل) پس ووبرید (داؤد) له دوی نه (چی دوی ولی راوختل له دیواله ؟ او
ولی راننوتل بی له اجازی نه ؟).

تفسیر: یعنی حضرت داؤد علیه السلام دری ورځی ئی سره داسی تقسیم فرمایلی وی چی یوه
ورځ د عمومی دربار او فصل الخصوماتو دپاره وه، یوه ورځ له خپل اهل او عیال سره اوسیدل،
یوه ورځ به خالص د الله تعالیٰ د عبادت دپاره وه چی په دغه ورځ کښی بیخی په خلوت کښی
کیناستل او پیره دارانو ته به ئی امر ور کاوه چی هیچا ته اجازه مه ورکوئ چی ماته راشی.

یوه ورځی چی داؤد علیه السلام په عبادت کښی مشغول ؤ یو ناڅاپه شو سړی له دیواله راختلی ده ته مخامخ ودریدل، داؤد علیه السلام سره له خپله هغه فوق العاده قوت او شوکت د دغه خلاف التوقع حرکت څخه وویرید او متحیر شو چی دغه انسانان دی که پیریان یا د الله تعالی بل کوم مخلوق ؟ که انسانان دی نو ولی بی وخته راغلی دی ؟ او څرنګه له پیره دارانو څخه تیر شوی دی ؟ او ولی د دروازی له لاری څخه نه دی راغلی ؟ او له دومره جګ (وچت) دیوال څخه به دوی څرنګه راختلی وی ؟ خدای خبر دی چی دوی په دغه غیر معمولی طریقې سره څنګه دلته راغلی دی ؟ او څه نیت او قصد لری ؟ الغرض یو ناڅاپه ئی د دغی عجیبی او مهبیې واقعی له لیدلو څخه ئی افکار او خیالات مشوش او متفرق شول، او په خپل عبادت کښی په همغه خشوع او خضوع چی پخوا مشغول وو نشو مشغو لیدی.

قَالُوا لَئِنْ خَفَّيْنَا خَصْمِينَ بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَأَحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تَشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ ۝

وویل دوی مه ویریږه (مونږ دوه دلی) جګړه کوونکی یو چی ظلم کړی دی ځینو زمونږ پر ځینو نورو پس حکم وکړه په منع زمونږ کښی په حق سره او لری مه غورځوه (ظلم مه کوه پر مونږ باندی) او برابر کړه مونږ سمی لاری (د انصاف ته).

تفسیر: دغو راتلونکیو ورته وویل چی تاسی مه ویریئ! او له مونږ ځنی پخپل زړه کښی څه فکر او اندیښنی ته لاری مه ورکوئ! مونږ دواړه دلی د خپلی یوی جګړی د فیصله کولو دپاره ستاسی په خدمت کښی درحاضر شوی یو او غواړو چی تاسی د هغی په نسبت یوه منصفانه فیصله وفرمایئ! کومه بی لاری یا د تال ورکولو خبره دی ښائی په کښی نه وی ځکه چی مونږ د عدل او د انصاف د سمی لاری د معلومولو دپاره راغلی یو ښائی د دوی د دغی خبری له عنوانه حضرت داؤد علیه السلام به لا مبهوت او متعجب شوی وی.

إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةً وَاحِدَةً ۖ فَقَالَ الْغُلَيْنِيَّهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ۝

بیشکه چی دا (سړی) ورور زما دی ده لره نهه نوی میږی (ګدی) دی او ما

لره یوه میړه (گډه) ده پس وائی دی ماته کفیل وگرځوه ما د دی (یوی میړی (گډی) او ماته ئی راکړه) او غلبه ئی کړی ده پر ما په خطاب خبرو کښی هم.

تفسیر: یعنی زمونږ جگړه دغه ده چی زما د دغه ورور سره نهه نوی (۹۹) میړی (گډی) دی او له ما سره یواځی یوه میړه (گډه) ده، خو دی غواړی چی همغه یوه میړه (گډه) هم له ما ځنی په هر ډول (طریقه) سره چی وشي واخلی او خپل سل میړی (گډی) پری پوره کړی، او بل مشکل دغه دی چی دغه ورور می همغسی چی په مال او دولت کښی له مانه موږ او لوږ (اوچت) دی په ژبه او خبرو کښی هم له ما څخه لوږ (اوچت) او غوږ دی هر کله چی دی خبری کوی ما مغلوب او پر کوی، او مگرد (ټول) اوریدونکی د ده په لوری مگرځی او خبری کوی. لنده ئی دا چی زما د حق د اخیستلو دپاره په جبر او تیری سره خبری کوی.

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَى نِعَاجِهِ

وویل (داؤد) خامخا په تحقیق چی ظلم کړی دی ده پر تا په غوښتلو د میړی (گډی) ستا (چی یو ځای ئی کړی) له میړو (گډو) خپلو سره.

تفسیر: حضرت داؤد علیه السلام به د شریعت په قاعده ثبوت او نور شیان طلب کړی وی او په آخر کښی ئی داسی وفرمایل چی «بیشکه که ستا دغه ورور هم داسی کوی خو دغه د ده تیری او ناانصافی ده، او غواړی چی په دغی وسیلی د خپل غریب او خوار ورور مال وخورى» مطلب دا چی مونږ ئی نه پریږدو چی داسی وکړی.

وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ

او بیشکه چی ډیر له خلطاؤ شریکانو خامخا ظلم (تیری) کوی ځینی د دوی پر ځینو نورو مگر (تیری) نه کوی هغه کسان چی ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) او ډیر زیات لږ دی (داسی کسان په منځ) د دغو شرکاؤ کښی.

تفسیر: یعنی دغه د شریکانو عادت دی چی یو پر بل باندی ظلم او تیری کوی قوی حصه دار

غواړی چی ضعیف و خوری او له منځه ئی لری کړی. یواځی د الله تعالی ایمانداره او نیک بندگان له دی نه مستثنی دی چی د هغوی شمیر په دنیا کښی دیر لو دی.

وَكُنْ دَاوُدَ اٰتَمًا فَتَنَّا فَاٰسْتَغْفِرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ ۖ فَغَفَرْنَا لَهُ ذٰلِكَ

او متیقن پوه شو داؤد په دی چی بیشکه هم دا خبره ده چی وازمویه مونږ دی نو بښنه ئی وغوښته له رب خپل او پرمخی پریوت په دغه حال کښی چی رکوع سجده کوونکی ؤ (الله ته) او بیرته راجع شو (الله ته په توبه سره) پس ومو بښله مونږ ده ته هغه (خطا د ده)

تفسیر: د دغی قصی په اثر داؤد علیه السلام متنه شو چی دغه زما په حق کښی یوه فتنه او امتحان ؤ په مجرد د دی چه دغه خیال ور پیدا شو له خپلی دغی خطا څخه ئی معافی وغوښته او په دیر عجز او نیاز ئی سر په سجده کیښود، آخر الله تعالی د هغه خطا ورمعافه کړه، د داؤد علیه السلام هغه خطا کومه وه ؟ چی د هغی په نسبت په دغو آیتونو کښی اشاره ده د هغه په نسبت مفسرینو دیری اوږدی قصی لیکلی دی، مگر حافظ عماد الدین بن کثیر رحمه الله علیه د هغوی په نسبت لیکي «وقد ذکر المفسرون ههنا قصة اکثرها ماخوذ من الاسرائیلیات ولم یثبت فیها عن المعصوم حدیث یجب اتباعه» او حافظ ابوحیان رحمه الله علیه او نورو له دغو قصو څخه خپل ځان بیل ساتلی دی، او د دغو آیتونو کوم مجمل چی بیان کړی دی هغه هم له تکلفه څخه نه دی خالی. زمونږ په نزد اصلی خبره خو همغه ده چی د ابن عباس رضی الله تعالی عنهما څخه منقوله ده یعنی داؤد علیه السلام ته دغه ابتلاء د یوه شان اعجاب په بناء ور دمخه شوه او صورت ئی داسی ؤ چی داؤد علیه السلام د الله تعالی په دربار کښی عرض وکړ چی ای رب العالمینه! په شپه او ورځ کښی هیڅ یوه گری داسی نه ده چی په هغه کښی د داؤد علیه السلام د خیلخانی کوم یو تن ستا په عبادت یعنی په لمانځه، تسبیح، تهلیل او تکبیر کښی مشغول نه وی دا ئی ځکه وویل چی ده د شپې او د ورځې خلپرویش ساعتونه د خپلی کورنی پر گردو (تولو) افرادو تقسیم کړی ؤ خو دوی وار په وار د الله تعالی په عبادت کښی مشغول اوسی او هیڅ وخت د ده عبادتخانه د عابدینو څخه تشه نه وی. او ممکن دی چی نور داسی قسم شیان به ئی هم عرض کړی وی او بنائی خپل د ښه انتظام او نورو اعمالو په نسبت ئی هم څه ویلی وی د الله تعالی په دربار کښی د ده دغه وینا ناپسند ووقع شوه او ورته داسی ارشاد وشو «ای داؤده! دغه ټول شیان زمونږ په توفیق ستا په برخه شوی دی که زما مدد له تا سره نه وی نو ته پر دغو شیانو قدرت نشی موندلی او سره له زرهاو کوششونو به هغه تر سره نشی رسولی زه پخپل جلال باندی قسم یادوم که تا یوه ورځ ستا نفس ته پریږدم یعنی که خپل مدد له تا څخه لری کړم نو وبه کتلی شی چی تر کومی اندازی پوری

پخپل عبادت کښې مشغول پاتې کېدې شی ؟ او خپل دغه انتظام قائم ساتلی شی ؟ داؤد علیه السلام عرض وکړ چې یا ربه ! ما په هغه ورځ خبر کړه نو دی په هغه ورځ کښې په فتنه مبتلا شو **اخرج هذا الاثر الحاکم فی المستدرک و قال صحیح الاسناد و اقره الذهبي فی التلخیص** دغه روایت داسې څرګندوي (ښکاره کوي) چې د فتنې نوعیت ښائی صرف هم دغومره قدر وی چې په هغه وخت کښې چې داؤد علیه السلام په عبادت کښې مشغول وی سره له پوره سعی او کوشش ونشي مشغول کېدې او خپل انتظام قائم ونشي ساتلی لکه چې اوس مو ولوست چې په بې قاعده ګي او فوق طریقي سره څو ټنه سړي یو ځای یو ناڅاپه د ده په عبادتخانی ورننوتل او حضرت داؤد علیه السلام ئې وپراوه او دی ئې د ده له هغه مخصوص شغل څخه منصرف او خپل جانب ته ئې متوجه کړ. سره له دېرو پیرو او انتظام دوی د داؤد علیه السلام تر څنګه پوری ورسیدل او دوی ته هیڅا ممانعت ونه کړ، دلته داؤد علیه السلام ته داسې خیال پیدا شو چې الله تعالی زه د خپلې همدې دعوی له سببه په دغې فتنې کښې مبتلا کړی یم. د فتنې د لفظ اطلاق دلته تقریباً داسې وګڼي لکه چې په حدیث کښې راغلي دي چې حضرت حسن او حسین رضی الله تعالی عنهما په هلکتوب کښې کمیښونه اغوستلي و او لرځیدونکي او ریډیدونکي (رپیدونکي) سره راتلل د رسول الله صلی الله علیه وسلم نظر د منبر له پاسه پر دوی ولوید خطبه ئې قطعه کړه او هغوی ئې راپورته کړل، او وئې فرمایل «**صدق الله. انما اموالکم واولادکم فتنه**» په ځینو آثارو کښې راغلي دي که څوک د نیکی کولو په وخت وائی ای الله ! ما داسې کار کړی دی صدقه می ورکړې، لمونځ می ادا کړی، دودې می ورکړې نو الله تعالی فرمائی «**او ما ستا سره مدد کړی او توفیق می درکړی دی**» او کله چې بنده وائی «ای ربه تا راسره مدد کړی او ماته دی توفیق رابښلی او راباندی احسان دی ایښی دی» نو الله تعالی فرمائی «**او تا عمل کړی او اراده دی کړی او تا دغه نیکی ګتلی ده**» (د مدارج السالکین (۱) ج ۹۹ صفحه) له دی نه وپوهیږئ چې د حضرت داؤد علیه السلام په شان د یوه جلیل القدر نبی خپل ښه انتظام ورڅرګندول (ښکاره کول) او د ده داسې فرمایل چې «ای ربه په شپه او ورځ کښې هیڅ یوه ګری داسې نه دی چې په هغه کښې د داؤد د خپلخانی کوم یو ټن ستا په عبادت یعنی په لمانځه، تسبیح، تهلیل او تکبیر کښې مشغول نه وی» څرنگه د الله تعالی د خوبښې په مورد کښې واقع کېدې شی ؟ لویان په خورا ډیرې وړوکی ګناه هم نیولی کیږي نو ځکه په یوه ازموینه کښې مبتلا کړی شو څو باخبره او متنبه شی او د خپلې غلطې اصلاح او تدارک وکړي لکه چې تدارک او اصلاح ئې هم وکړ او په ډیر ښه شان سره ئې وکړه. زما په نزد د دی آیت بې تکلفه تقریر هم دغه دی. باقی حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه د هغې مشهورې قصې په اساس څه شی چې لیکلی دی هغه دی په «**موضح القرآن**» کښې وکوت شی.

وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّآبٍ ﴿٢٥﴾

او بیشکه ده ته په نزد زمونږ کښی خامخا مرتبه ده او ښه غای د ورتلو دی.

تفسیر: یعنی لکه د پخوا په شان زمونږ د دربار له مقربانو څخه دی او په دغی غلطی سره د ده په تقرب او په مرتبه کښی څه فرق او توپیر (تفاوت) نه دی راغلی فقط لږ شانی تنبیه ورکړی شوی ده ځکه چی د مقربینو دیره وړوکی گناه لویه گنله شی «حسنات الابرار سیئات المقربین»

يٰۤاَوْدُ اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِى الْاَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ
بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۚ اِنَّ
الَّذِيْنَ يَضِلُّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ

ای داووده بیشکه مونږ گرځولی مو ئی ته خلیفه په ځمکه کښی (چی لوی سلطنت مو درکړی دی) پس حکم وکړه په منع د خلقو کښی په حق سره او متابعت مه کوه د هوا (د نفس په احکامو کښی) پس گمراه به کړی (دغه هوا) تا له لاری د الله، بیشکه هغه کسان چی گمراه کیږی له لاری د الله (بعدم الایمان به) شته دوی ته عذاب سخت

تفسیر: یعنی ای داووده! الله تعالیٰ په ځمکه کښی ته خپل نائب گرځولی ئی لهذا د هغه پر احکامو عمل او تگ وکړه او د معاملاتو فیصله سم د عدل او انصاف او د الله تعالیٰ له شریعت سره موافق وکړه! خو په هیڅ یوه معامله کښی هم د یوی ذری د نفسانی خواهش ادنیٰ شائبه هم پیدا نشی ځکه چی دغه شی انسان د الله تعالیٰ له لاری څخه بی لاری کوی او څه وخت چی انسان د الله تعالیٰ له لاری څخه بی لاری شو نو بیا دی د ښی ورځی او د ښه غای خاوند نه کیږی.

يٰۤاَنسُوْا يَوْمَ الْحِسَابِ

په سبب د هیرولو د دوی ورځی د حساب لره.

تفسیر: یعنی عموماً د نفسانی خواهشونو متابعت او پیروی د دی لامله (له وجی) کیږی چی د انسانانو په یاد کښی د حساب او کتاب ورځ نه پاتی کیږی که دغه ورځ ئی تل په یاد پاتی

وی چی زه هر و مرو (خامخا) یوه ورځ له الله تعالى سره مخامخ کیدونکی یم او د یوی ذری حساب به هم له ما څخه اخیست کیږي نو انسان به هیشکله خپل خواهش د الله تعالى پر مرضی نه وړاندی کوی.

تنبیه: ممکن دی چی د ﴿يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ تعلق د ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ سره وی او له «نسوا» سره نه وی یعنی د الله تعالى د احکامو د هیرولو په سبب به د قیامت په ورځ کښی پر دوی باندی سخت عذاب نازلیدوی.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَبَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٨﴾

او نه دی پیدا کړی مونږ دغه آسمان او ځمکه او هغه گرد (تول) مخلوقات چی د دغو دواړو په منع کښی دی په باطله سره، دغه (پیدا کول د دغو په باطله سره) گمان د هغو کسانو دی چی کافران شوی دی. پس عذاب هلاک خرابی ده دپاره د هغو کسانو چی کافران شوی دی له اوره (چی سوځی به په کښی).

تفسیر: یعنی چی د هغه څه نتیجه وروسته له دی نه ظاهره نشی بلکه د دغی دنیا نتیجه آخرت دی لهذا انسان ته لازم دی چی د دی دنیا په هستوگنه کښی د خپل آخرت دپاره څه وگتی او هغه دا دی چی انسان دی د خپل نفسی خواهشونو متابعت پرېږدی او د حق او عدل پر اصولو دی ټینگ عامل او قائم وی او له خالق او مخلوق له دواړو سره دی خپله معامله په ښه ډول (طریقه) سره ولری. داسی دی نه گنی چی فقط هم دغه دنیوی ژوندون دی چی هغه به په خوړلو، څښلو او چرچو سره په پای (آخر) رسو او وروسته له هغه حساب، کتاب، ثواب، عقاب هیڅ نشته دغسی خیالات همغه کسان لری چی وروسته له مرگه پر بل ژوندون اعتقاد نه لری او تری انکار کوی نو د دغسی منکرانو دپاره د دوزخ اور تیار دی.

أَمْ يَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ يَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٩﴾

آیا ویه گړځوو مونږ هغه کسان چی ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) په شان د فساد کوونکو په ځمکه کښی (بلکه نه ئی گړځوو) ؟
آیا ویه گړځوو مونږ پرهیزگاران په شان د بدکارانو ؟ (بلکه نه ئی گړځوو!).

تفسیر: یعنی زمونږ د عدل او حکمت اقتضاء داسی نه ده چی نیک ایماندار بندگان له شریرانو او مفسدانو سره برابر او یو شان کړو یا له ویریدونکیو سره هم همغسی معامله وکړو لکه چی له غاړه غروونکیو او بیخوفه شریرانو سره ئی کوو نو ضروری شوه چی کوم وخت د حساب او کتاب، ثواب او عقاب دپاره وټاکلی (مقرر) شی. لیکن مونږ په دنیا کښی گورو چی خورا ډیر نیک او ایماندار سړی په راز راز (قسم قسم) مصائبو، آفاتو او بلیاتو کښی اخته او مبتلا وی او ډیر شریران، بدکاران او بی حیا سړی مزی، چرچی، عیش، عشرت کوی نو لامحاله د دی خبری تسلیم لارمیری چی وروسته له موته یو بل حقیقی ژوندون شته چی په هغه کښی سم د صادق مخبر له وینا سره د دغی خبری فیصله سم د حکمت او مصلحت د اقتضاء سره کیږی او هلته به د هر صالح او طالح، نیک او بد د اعمالو په نسبت لازمه جزاء سزا صادرپی. نو بیا ﴿يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ له اخبار څخه انکار څرنگه صحیح کیدی شی ؟

کِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِّيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٣٩﴾

(دغه قرآن) یو کتاب دی چی نازل کړی مو دی هغه تاته (ای محمده!) برکتناک دی دپاره د دی چی فکر وکړی (کفار) په آیتونو د ده او دپاره د دی چی پند واخلی پری خاوندان د صافو عقلونو.

تفسیر: یعنی کله چی د نیک او بد انجام سره یو شان نشی کیدی نو ضروری ؤ چی کوم هدایت کوونکی کتاب د رب الارباب له خوا نازل شی څو خلق په ښی او معقولی او مقبولی طریقې سره د دوی له انجام څخه مطلع او خبردار کړی لکه چی په دغه وخت کښی دغه کتاب نازل شو چی ورته قرآن المبین وائی چی د هغه په الفاظو حروفو، نقوشو، معانیو، مضامینو او نورو هر هر څیزونو کښی خیر او برکت دی، او په دغه غرض نازل کړی شوی دی څو خلق د ده پر آیتونو غور او دقت وکړی، عقلمندان د ده له نصائحو څخه متمتع او منتفع شی، لکه چی د دی آیت نه پخوانی آیت ته وگوری چی په څه صاف فطری او معقولی طریقې سره ئی د «معاد» مسئله حل کړی ده چی ډیر لږ عقل لرونکی سړی هم که پری غور او فکر وچلوی نو پر یوی صحیحی نتیجی رسیږی.

تنبيه: ښائی له «تدبر» څخه علمیه قوت مراد وی او په «تذکر» سره د عملیه قوت د تکمیل په طرف اشاره وی دغه گردی (تولی) خبری د حضرت داؤد علیه السلام د تذکری په ذیل کښی راغلی دی وروسته له دی نه بیا د ده د دی قصی تکمیل فرمائی.

وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ

او وموباشه داؤد ته سلیمان،

تفسیر: یعنی سلیمان علیه السلام مو ورته وباشه چی د ده شوی او د ده په شان نبی الله او باچا ؤ.

نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿۳۸﴾ إِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعِثِّيِّ الصَّفِينَتُ
الْجَيَادُ ﴿۳۹﴾ فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى
تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿۴۰﴾ رُدُّوْهَا عَلَيَّ فطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ
وَالْأَعْنَاقِ ﴿۴۱﴾

چی ښه بنده ؤ بیشکه چی دی ډیر رجوع کوونکی دی (الله ته). کله چی وړاندی کړی شو په ده باندی په آخر د ورځی کښی هغه گړندی خاصه آسونه په دریو پښو ولاړ او د یوی سوی نوکه ئی په ځمکه لگولی نو وویل (سلیمان) بیشکه زه چی یم غوره می کړه مینه د آسونو په ذکر د رب خپل تر هغه پوری چی پت شو (لمر) په پرده کښی (بیا وویل سلیمان) بیرته راولی دغه آسونه ماته (نو ورته رایی وستل) پس شروع وکړه (سلیمان) په وهلو د دی آسونو (په توره) پندیو او غاړو (یعنی پښی او غاړی ئی تری پری کړی او گرد (تول) ئی حلال او خیرات کړل).

تفسیر: شیخ الهند رحمة الله علیه د دغه وروستنی آیت ترجمه داسی کړی ده «بیا راولی هغه آسونه ماته پس ولگید سلیمان پر خندلو د پندیو او غاړو د دوی» یعنی نهایت اصیل او ښایسته ښکلی، ښه او گړندی تلونکی آسونه چی د جهاد دپاره ساتلی او پاللی شوی ؤ د ده په مخ کښی وړاندی کړل شول، د دغو آسونو په کتلو او معائنه ؤ کښی ښه څنډ (ناخیر) او دیل وشو تر دی چی لمر پریووت، ښائی په دغه شغل کښی به د عصر د وخت وظیفه ده نه وی لوستلی نو د دغه په نسبت ئی وویل خیر دی که له یوه جانبه له ذکر الله څخه ظاهراً بیلتون واقع شو نو له بل جانبه د جهاد له آسونو سره مینه او د هغو معائنه او کتنه هم له هغه ذکر الله سره لازم دی کله چی د جهاد نه راځی که الله تعالی د جهاد او آلات الجهاد تهیه او مهیا کولو ترغیب نه وی راکړی نو مونږ به له دغه ښائسته بوده (ځناور) سره ولی دومره مینه او محبت کاوه ؟ نو د جهاد په دغه جوش او جذبه کښی ئی حکم ورکړ چی دغه آسونه بیرته راولی لکه چی هغه آسونه بیرته راوستلی شو نو حضرت سلیمان علیه السلام له ډیری مینې او محبت د دغو آسونو د

ورمیږونو او پندیو په صافولو او خرخره کولو او پاکولو مصروف شو. د دی آیت دغه تفریر ځینو مفسرینو کړی دی او د «حب الخیر» له لفظ څخه د دی تائید هم کیږي گواکي د خیر لفظ د هغه مضمون په طرف اشاره کوي چي رسول کریم صلی الله علیه وسلم په حدیث کښي فرمایلي دي «الخیل معقود فی نواصیها الخیرالی یوم القیمة» لیکن نور علماء د هغه تفسیر زمونږ د پاس ترجمي په شان داسي بیانوي کله چي حضرت سلیمان د آسونو په معائنه او کتلو کښي مشغول پاتی شو نو د هغه وختي په لمانځه یا وظیفه کښي ذهول پېښ شو او ذهول او نسیان د انبیاء په حق کښي محال نه دی نو وئی فرمایلي چي وگورئ! د دنیوي مال محبت چي د دی خبري سبب شو چي زه د الله تعالی له یاده غافل شوم تر دی چي د لمر تر پریتو پوري هم خپله وظیفه می ادا نه کړه. سلمنا چي د دغه مال په محبت کښي هم د عبادت یوه ډډه وه او په هغه کښي هم بالمآل د ذوالجلال یاد وو مگر له خواصو او مقربینو سره دغه فکر او اندیښني هم لگیدلي دي چي د هر عبادت هر وخت چي مقرر دی ښائي په هغه کښي له سره څه تخلف واقع نشي او که احياناً په کښي څه توپیر (فرق) واقع شي نو د هغه د غم او اندیښني څخه سخت متأثر او ناآرامه کیږي اګر که د معذورت له جهته هم وي.

که وی لږ کومه خځله

د سالک له باغه وروره ا

سالک ژاړي دیر غمجن وي

زده ئي چوي له غمه وروره

د خندق په غزه کښي وگورئ! چي د رسول کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم شو لمنځونه قضا شول سره له دی چي دوی په عین الجهاد کښي مشغول ؤ او د هیڅ یو قسم ذنب او گناه اندیښنه هم پر دوی نه وه لیکن د هغو کفارو له تعرضه او یرغله (حمله) چي دغه واقعه ورپېښه شوی وه د دوی په حق کښي د «ملأ الله بیوتهم وقبورهم ناراً» او نورو الفاظو سره ښیږي وفرمایلي. حضرت سلیمان علیه السلام هم د یوه مؤقت عبادت له فوتیدلو څخه سخت غمجن او متأثر شو، او داسي حکم ئي صادر کړ چي هغه آسونه دی بیرته راوستل شي چي د الله تعالی د یادولو د فوت سبب شوی دی کله چي هغه آسونه بیرته راوستل شول نو د الله تعالی د محبت له غلبي او د غیرت له شدته ئي په توره سره د هغوی غاړي پري او پندی ئي غوڅي کړي او تول ئي د پاک الله په لاره کښي خیرات او پر فقراو ئي وویشل خو د دغه غفلت سبب له خپل ځانه په دغي وسیلي سره لري کړي چي فی الجملة د دغه ذهول کفاره شي، ممکن چي په سلیماني شریعت کښي د اسونو قرباني جائزه وه او له ده سره به اسونه او نور بودګان (شاروي) دیر زیات وي چي د دغو اسونو د قرباني کولو څخه به د جهاد په مقصد کښي هیڅ خلل او نقصان نه واقع کیده، او د ﴿فَلْيَقْ مَسْحًا﴾ له لفظ څخه دغه هیڅ نه لازمیږي چي ده به هغه ګرد (تول) اسونه

وژلی وی او محض هم دغومره به ئی کړی وی چی خو آسونه ئی پخپل لاس سره حلال او سر او پښی به ئی هیسته غورځولی وی والله اعلم. د دی تقریر تائید په یوه «مرفوع حدیث» سره هم کیږی چی «طبرانی» په «حسن اسناد» سره له ابی ابن کعب څخه روایت کړی دی (راجع روح المعانی وغیره).

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَالْقَيْنَاعِلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿۳۷﴾

او خامخا په تحقیق ازمویلی دی مونږ سلیمان او غورځولی مو و پر تخت د ده یو جسد (بی روحه) بیا رجوع وکړه ده (الله ته).

تفسیر: په صحیح حدیث کښی راغلی دی چی حضرت سلیمان علیه السلام قسم یاد کړ چی «زه نن شپه د خپلو گردو (تولو) ښځو کره څم چی په شمیر اویا - یا نوی یا سلو ته نژدی ښځی وی او زما هره یوه ښځه به یو یو هلک وڅیږوی چی دغه تول به د الله تعالی په لاره کښی جهاد وکړی» پرښتی دغه خبره ورالقا کړه چی «ان شاء الله» وایي! سره له دی چی ان شاء الله ئی په زړه کښی و مگر په ژبه ئی ان شاء الله ونه فرمایل. د الله تعالی کارونو ته وگورئ چی له هغه مباشرت څخه د ده د دومره ښځو کره یو وړوکی هم پیدا نشو یواځی له یوی ښځی څخه یو ناقص مولود موجود شو. ځینی مفسرین وائی چی دایه هغه ناقص مولود د ده پر تخت وغورځوه او ورته ئی وویل «درواخله دا ده ستا د قسم نتیجه!» هغه ئی دلته په «جسد» (جثه) سره تعبیر کړی دی د دغه وضعیت د لیدلو څخه سلیمان علیه السلام سره له افسوسه او ندامته د الله تعالی په طرف رجوع وکړه او د ان شاء الله په نه ویلو ئی استغفار وکړ. «هوا مقربینو ته زیات رېږونه (تکلیفونه) او زحمتونه پیښیږی» په حدیث کښی راغلی دی که ان شاء الله ئی ویلی وی نو بیشکه الله تعالی به همغسې کړی وی چی د ده آرزو او تمنا وه.

تنبيه: اکثر مفسرینو د دی آیت تفسیر په بل ډول (طریقه) سره کړی دی او پر دغه موقع کښی ډیری بی اساسی قصی د حضرت سلیمان علیه السلام د گوتی او د پیریانو نقل کړی دی هر څوک چی د هسی قصو د لوستلو شوق لری هغوی دی همغو تفاسیرو ته رجوع وکړی ابن کثیر رحمه الله علیه لیکي «وقد رويت هذه القصة مطولة عن جماعة من السلف رضي الله تعالى عنهم وكلها متلقاة من قصص اهل الكتاب والله سبحانه و تعالى اعلم بالصواب»

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِإِحْدَىٰ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿۳۸﴾

وویل (سلیمان) ای ربه زما مغفرت بینه وکره ماته او راکره ماته داسی ملک لوی سلطنت چی نه بنائیبری (او نه وی) بل هیچا لره وروسته له ما (او غیر له ما) شخه، بیشکه هم دا ته (ای زما ربه!) ته دیر ببنونکی ورکونکی ئی.

تفسیر: یعنی داسی عظیم الشان سلطنت عنایت وفرمایه چی ماسواء له ما ئخی د بل هیچا په برخه نه وی او نه بل شوک د هغه اهل ثابت شی یا به ئی دا مطلب وی چی هیثوک د دی خبری قوت او قدرت ونه لری چی هغه له ما شخه په زور واخیستی شی.

تنبيه: په احادیثو کښی د هر یوه نبی یوه دعا شته چی د هغه په نسبت الله تعالی د اجابت وعده فرمایلی ده یعنی هغه دعا ضرور قبوله شوی ده بنائی د حضرت سلیمان علیه السلام دا دعا همغه دعا وی څرنگه چی حضرت سلیمان علیه السلام نبی او په عین زمان کښی د باچا ځوی ؤ نو د هغه دعا هم په هم داسی وضعیت او کیفیت سره مختصه وه څو ده ته لوی سلطنت ورکری شی مگر په اعجازی ډول (طریقه) سره کله چی دغه زمانه د زورورو باچایانو او د جبارینو وه نو په دغه حیثیت سره هم دغه دعا د همغی زمانی له حیثیت او وضعیت سره موافقه او مناسبه وه او ظاهر دی چی د انبیاءو علیهم السلام مقصد د ملکونو له حاصلولو شخه د خپل شوکت او حشمت مظاهره او خلقو ته ئی ښودنه مقصود نه ؤ، بلکه د الله تعالی د دین د غلبی اظهار او انتشار د دوی له عمده ؤ مقاصدو شخه ؤ، او غوښت چی د ځمکی په مخ کښی هغه سماوی قانون په ښه ډول (طریقه) سره اجرا او تنفیذ ومومی چی دوی د هغه حاملان او ناشران دی لهذا نه بنائی چی دغه دعا د نورو دنیادارانو پر دعا قیاس کړه شی. نو دغه پاس دعا د سلیمان قبوله شوه لکه چی داسی فرمائی

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ^{۳۱} وَالشَّيْطَانُ
كُلَّ بَنَاءٍ وَغَوَّاصٍ^{۳۲}

پس مسخر تابع کړ مونږ دغه (سلیمان) ته باد چی چلیده په امر حکم د ده سره نرم نرم هر چیرته چی اراده به وشوه د ده. او (مسخر کړل مونږ ده ته پیریان) شیطانان هر بنا کونکی (د ښو لوړو (اوچتو) عمارتو) او غوټه وهونکی (په لویو بحارو کښی دپاره د ایستلو د جواهرو)

تفسیر: یعنی پیریانو د حضرت سلیمان علیه السلام په حکم دیر لوی لوی عمارتونه جوړول، او مرغری او نور قیمتمداره شیان به ئی له بحارو او سیندونو شخه په غوټه وهلو سره ایستل ، د

هوا او د پیریانو د تسخیر او تابع گرځولو په نسبت پخوا له دی نه د «سبا» په سورت او په نورو ځایونو کې لازمه تفصیلات لیکلی شوی دی.

وَالْآخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ۝۳۸

او (تابع مو کړ سلیمان ته) نور (سرکش شیطانان) تړلی شوی په ځنځیرونو کې (لپاره د تادیب او دفع د ضرر).

تفسیر: یعنی ډیر نور پیریان و چې هغوی د سرکشی او تمرد لامله (له وجی) په بندی خانه کې غورځولی شوی و (داسی ومو فرمایل سلیمان ته).

هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝۳۹

دغه (سلطنت او تسخیر) عطاء بښنه زمونږ ده پس احسان کوه (له هر چا سره) یا ئی وساته (له خپل ځان سره) بی له حساب.

تفسیر: یعنی که چاته عطاء او بښنه ورکړی یا ور نه کړی مختار ئی دومره بی حساب ئی ورکړ، او بیا د حساب او کتاب قید ئی هم تری لری کړ، حضرت شاه صاحب لیکي «دغه بله مهربانی ده چی دغومره دولت او دنیا ئی ورکړه، او مختار ئی وگرځوه، حساب او کتاب ئی هم ورمعاف کړ، مگر ده به پخپله د خپل لاس له گټی څخه دودی خوړه چی توکری به ئی جوړولی.

وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحَسَنَ مَّآبٍ ۝۴۰

او بیشکه چی ده ته په نزد زمونږ خامخا قرب دی (په دنیا کې) او ښه ځای د ورثو دی (په عقبی کې).

تفسیر: یعنی سره له سلطنته هغه روحانی تقرب او مرتبه چی زمونږ په نزد سلیمان علیه السلام ته حاصله ده او په اعلیٰ فردوس کې له اعلیٰ څخه اعلیٰ ځای چی د ده دپاره تیار دی هغه خو علیه او جلا (جدا) دی.

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّهُ إِنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ۝۴۱ ط

او یاد کړه (ای محمده!) بنده زمونږ ایوب کله چی غږ ئی وکړ رب خپل ته چی بیشکه زه چی یم مس کړی یم شیطان په ایذاء او تکلیف سره.

تفسیر: د عظیم الشان قرآن له تتبع څخه ظاهریږی چی په هغو امورو کښی چی په کوم پلو کښی شر یا ایذاء وی یا کوم صحیح مقصد فوتیږی د هغه نسبت د شیطان په طرف کیږی لکه چی د موسی علیه السلام په قصه کښی راغلی دی ﴿وَمَا أَنشَيْنَا إِلَّا الشَّيْطَانَ أَنْ أَذْكُرَ﴾ د ۱۵ جزء الکهف ۹ رکوع ۶۳ آیت زمونږ د دغه مبارک تفسیر څکه چی علی الاکثر د دغه قسم شیانو قریب سبب یا بعید سبب په یوه نه یو درجه کښی شیطان وی د هم دغی قاعدی په موجب حضرت ایوب علیه السلام د خپلی رنځوری یا د تکلیف او ریر (زحمت) نسبت د شیطان په طرف وکړ ګواکی تواضعاً یا تأدیباً ئی دغه ښکاره کړه چی ضرور له ما څنی څه تساهل یا کومه غلطی زما له درجی سره سمه صادره شوی ده چی د هغی په نتیجه کښی دغه آزار راوړسید یا د مرض په حالت او شدت کښی به شیطان د وسوسو د القاء او د خرخشو (خطرو) د غورځولو زیار(محنت) او کوشش کړی وی او ده به د هغه په مدافعت کښی تکلیف او تعب احساس کړی وی نو هغه ئی په «نصب» او «عذاب» سره تعبیر فرمایلی دی والله اعلم.

تنبيه: د حضرت ایوب علیه السلام قصه د «انبياء» په سورت کښی تیره شوی ده هلته دی وکتله شی مګر واضح دی وی چی د حضرت ایوب علیه السلام د قصی په نسبت کومی افسانی چی قصه ویونکی جوړی کړی دی په هغو کښی ډیره مبالغه شته. داسی مرض چی په عمومی ډول (طریقه) سره د عامو خلکو په حق کښی د تنفر او استقذار موجب وی د انبیاءو علیهم السلام له وجاهت سره منافی ده کما قال الله تعالی ﴿لَا تَتَّبِعُوا الْاَکْثَرَ مِنْهُ اِذْ قَالُوا لَوْلَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ سَمٰوٰتِهٖ سُلٰكًا سَرًّا﴾ (د جزء ۲۲ الاحزاب ۹ رکوع ۶۹ آیت) لهذا بنائی هغومره بیان ومنلی شی چی د نبوت له منصب سره منافی نه وی.

نو د الله تعالی جل وعلا شانه وعظم برهانه له جانبه جبریل علیه السلام ایوب علیه السلام ته داسی وویل.

اُرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ۝ وَهَبْنَا لَهُ
اَهْلًا وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرًا لِّاُولٰٓئِی الْاَلْبَابِ ۝

ووهه (ځمکه) په پښه خپله (نو وی وهله او اوبه راووتی) دغه ده ځای د غسل یخ او اوبه د څښلو (نو غسل ئی وکړ اوبه ئی وڅښلی جوړ شو) او وموښل دغه (ایوب) ته اهل د ده (په بیرته ژوندی کولو) او په مثل د دوی له هغوی

سره له جهته د مهربانی له خپله طرفه او دپاره د ذکر پند اخیستلو خاوندانو د صافو عقلونو ته.

تفسیر: کله چی الله تعالی داسی اراده وفرمایله چی ایوب علیه السلام روغ او جوړ وگرځوی نو پری حکم ئی وکړ چی خپله پښه پر ځمکه ووهه، هم دا چی ده خپله پښه پر ځمکه ووهله د الله تعالی په کامله قدرت له هغه ځایه د یخو اوبو چیننه وخوتیده چی ده په هغه کښی غسل وکړ او له هغو اوبو څخه ئی وڅښلی او هم دغه د ده د شفاء سبب شو او د ده د هغی کورنی خلقو په مقابل کښی چی د کوتی تر چت لاندی مړه شوی وو پخپلی مهربانی او فضل سره دوچنده خیلخانه ورعطاء کړه څو عقلمن خلق د دغو واقعاتو له لیدلو څخه په دی ښه وپوهیږی هغه بنده چی په مصائبو کښی مبتلا کیږی ښائی صبر وکړی او الله ته رجوع وکړی څو ئی د ده حفاظت کفایت، کفالت، او اعانت په ښه شان سره وفرمائی. (ومو فرمایه ایوب ته داسی)

وَحْذُ بَيْدِكَ ضَعْفًا ضَرْبٌ بِهِ وَلَا تَحْتِثُ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٢٣﴾

او ونیسه په لاس خپل جارو (د کنکو- ډکو) پس ووهه په هغه جارو (د کنکو- ډکو) سره (ښځه خپله) او مه حانشوه ځان خپل (په ترک د وهلو کښی) بیشکه موند موند دغه (ایوب) صبرناک (په سختیو) ښه بنده ؤ دی، بیشکه چی دی دیر رجوع کوونکی ؤ الله ته.

تفسیر: حضرت ایوب علیه السلام د رنځوری په حالت کښی پر کومی خبری خفه شوی ؤ او قسم ئی یاد کړی ؤ کله چی زه روغ شوم نو پر خپله ښځه به سل گزارونه وکړم حال دا چی دغه بی بی (رحیمه) د ابتلا په دغه حالت کښی د ده صادق خدمتکاره او صمیمه خادمه وه او چندان داسی کوم قصور او خطا ئی هم نه درلوده (لرله) چی د وهلو وړ (قابل) وی نو الله تعالی د ده د قسم د رښتیا کولو یوه حيله (چل) وروښوده چی فقط هم ده ته مخصوصه ده او که نن څوک داسی قسم یادوی نو د هغه د پوره کولو لپاره به دغومره یوه خبره کافی نه وی. تنبییه: په هغه حيله (چل) سره چی د کوم شرعی حکم یا د نبی د حکم ابطال په عمل راځی هغه جائز نه دی، لکه د زکوٰۃ، اسقاط او نوری حیلې (چلونه) او پلمې (تدبیرونه) چی خلقو له طرفه جوړی او ایستلی شوی دی هوا هره هغه حيله (چل) چی کوم شرعی حکم نه باطلوی بلکه د کوم معروف کار ذریعه گرځی د هغو اجازه شته والتفصیل یطلب من مظانه.

وَادْكُرْ عَبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ ﴿۲۱﴾

او یاد کره (ای محمده!) بندگان زما ابراهیم او اسحاق او یعقوب خاوندان د لاسونو او د سترگو (کوونکی د صالحه و اعمالو لیدونکی د آیات الله).

تفسیر: یعنی د عمل او معرفت خاوندان چی په خپلو لاسونو او پښو به ئی عبادت او بندگی کوله او په خپلو سترگو سره به ئی د الله تعالی قدرتونه کتل او په هغه سره به ئی خپل یقین او بصیرت زیاتوه.

إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى اللَّهِ ﴿۲۲﴾

بیشکه مونږ خالص کری مو دی دوی په خالص خوی سره په ذکر یادولو د کور (د آخرت).

تفسیر: د انبیاء امتیاز دا دی چی د دوی په شان بل هیڅوک د الله تعالی او د آخرت یادوونکی نشته. او د هم دغه خصوصیت لامله (له وجی) دوی د الله تعالی په دربار کښی له گردو (تولو) غنی زیات ممتاز مراتب او مدارج حاصلوی.

وَأَنْتُمْ عِنْدَنَا مِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْآخِيَارِ ﴿۲۳﴾ وَادْكُرْ إسمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْآخِيَارِ ﴿۲۴﴾

او بیشکه دوی په نزد زمونږ خامخا له غوره کریو شویو بهترو خلقو (د زمانی خپلی) وو او یاد کره (ای محمده!) اسمعیل او الیسع او ذوالکفل (خاوند د ضمانت)، او دغه ټول (مذکورین) و له خاوندانو د خیر (په خلقو کښی).

تفسیر: د حضرت اسمعیل علیه السلام او ذوالکفل علیه السلام ذکر پخوا له دی نه تیر شوی دی او الیسع علیه السلام ته وائی چی د حضرت الیاس علیه السلام خلیفه و چی هغه ته هم الله تعالی نبوت ورعطاء کری و.

هَذَا ذِكْرٌ

حال دا چي دغه (بيان د انبياؤ) ذکر پند دی (هر پند اخیستونکی ته یا په دنیا کښی ښه ذکر د دوی دی)،

تفسیر: یعنی دغه مذکور خو د انبیاء و وروسته له دی نه د عامو متقیانو انجام واورئ!.

وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ نَازِلٍ ﴿٥١﴾ جَدَّتْ عَدْنٌ مَّفْتَحَةٌ لَّهُمُ الْبُوابُ ﴿٥٢﴾

او بیشکه دپاره د پرهیزگارانو خامخا ښه ځای د ورتلو دی (په آخرت کښی) جنتونه دی د همیشه هستوګنی په دی حال کښی چي تل پرانستلی وی دوی ته دروازی (د جنتونو).

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «کله چي جنتیان په جنت کښی ننوځی نو هر یو جنتی به بی د بل چا د ورښوولو سم برابر خپلی مانی او باغ او ټاکلی (مقرر) ځای ته ورځی» او د دی خبری ضرورت به ورته نه وی پاتی چي غږ وکړی یا ناری ووهی یا د وره د پرانستلو په انتظار کښی ودریږی.

مُتَكِّينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥٣﴾

تکیه وهلی (ناست به وی مؤمنان) په دغو (جنتانو) کښی چي غواړی به (دغه جنتیان) په هغو کښی میوی دیری او څیزونه د) څښلو.

تفسیر: قسما قسم میوی، دانی، خوراک او نور مطلوبه شیان به دوی ته غلمان سم د دوی له غوښتنی سره سم د لاسه ور حاضر وی.

وَعِنْدَهُمْ قُصِرَتُ الطَّرِيقُ أَثَرًا ﴿٥٤﴾

او وی به په نزد د دوی ښځی بندونکی د سترگو (میرو) (خاوندانو) خپلو ته) همځولی (پخپل منع کښی یا له میرو (خاوندانو) سره).

تفسیر: یعنی ټولی ښځی به پیغلی نوی جونی او په یوه عمر او یوه منگ وی یا په اشکال او شمائل عادات، اطوارو کښی به له خپلو ازواجو سره هم عمر او یو شان وی. نو د الله تعالی له

جانبه پرېسته به ورته داسی وائی

هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ^{الْحَقُّ} إِنَّ هَذَا لِرِزْقِنَا مَالَهُ مِنْ تَفَادٍ ^ط

دا هغه دی چی وعده به ئی کوله کیده (له تا سره په دنیا کښی دپاره د خوښی) د ورځی د حساب. بیشکه چی دغه خامخا داسی رزق زمونږ دی چی نشته ده لره خلاصیدل.

تفسیر: یعنی غیر منقطع او لازواله نعمتونه دی چی د هغوی سلسله به له سره هیچیری نه ختمیږی او نه کمیږی.

رزقنا الله منها بفضلها وكرمه فانه اكرم الاكرمين وارحم الراحمين.

هَذَا وَإِنَّ لِلطَّغْيِينَ لَشَرَّ مَا يَبْتَغُونَ ^ط جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَيَقْسُوا ^ط فِيهَا
الْبَهَادُ ^ط هَذَا فَلْيَذُوقُوا حَيْمُومًا وَغَسَاقًا ^ط

دغه (حال د مطیعانو وو) او بیشکه دپاره د سرکشانو خامخا بده مرجع ده (چی هغه) دوزخ دی چی ننوځی دوی په هغه کښی، پس بده بستره ده (دا دوزخ). دا دی عذاب د کفارو پس ودی څکی دوی دا ایشیدلی اوبه (چی توتی توتی کیږی کلمی د دوی) او (د دوزخیانو د جراحاتو بدبویه) زوی

تفسیر: یعنی د متقیانو او پرهیزگارانو انجام مو واورید وروسته له دی نه د شریرانو انجام واورئ! او بیشکه لپاره د سرکشانو خامخا بده مرجع دوزخ دی چی ننوځی دوی په هغه کښی پس بده بستره ده دا دوزخ دا دی عذاب پس ودی څکی دوی دا، یعنی درواخله! دغه درحاضره ده د هغه خوند وڅکه! له «غساق» څخه څینی وائی چی د دوزخیانو د پرهاړو زوی او وینی او نوری چتلی مراد دی چی په هغو کښی به د منگورانو (مارانو) او لړمانو او د نورو زهر هم گډ وی. او د څینو په نزد «غساق» خورا دیرو یخو او بی نهایته سرو اوبو ته وائی چی د هغو له څکلو څخه له حده زیات تکلیف او اذیت ورسیري. گواکی په دغه تقدیر سره دغه د «حمیم» ضد او کامل مقابل دی چی «غساق» سوځول کوی له دیری یخنی خپلی څخه لکه چی سوځول کوی «حمیم» له دیر گرمی خپلی نه) والله اعلم.

وَالْآخَرِينَ شَكَلَهُ أَزْوَاجٌ ۖ هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِرٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْجَاءَ لَهُمْ إِلَّا إِلَهُمُ صَلَوَاتُ
النَّارِ ۖ قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَمَرْجَبًا يَكُ أَنْتُمْ قَدْ مَتَمُّوهُ لَنَا قَيْسُ الْقَرَارِ ۖ

او څه بل (قسم عذاب) له قسمه د هغه تیر عذاب راز راز قسمونه. دغه یو
فوج دی (د تابعانو) چی ننوتونکی دی په سختی له تاسی سره نه دی وی
خوشالی ځای د آرامی دوی ته، بیشکه چی دوی ننوتونکی دی اور ته، وائی
(دغه تابعان متبوعانو ته) بلکه تاسی چی یی نه دی وی خوشالی په تاسی (په
ځای موندلو د آرامی) تاسی راوړاندی کړی دی دغه (عذاب) مونږ ته پس بد
قرار ځای دی (دا دوزخ).

تفسیر: دغه خبری او اتري به دوزخیان په خپلو منځونو کښی سره کوی څه وخت چی پرېښتی
دغه دوزخیان پرله پسې په شړلو او تیل وهلو سره د دوزخ پر څنډو (غارو) ودروی رومی دله به
د غټانو او سردارانو وی. وروسته له هغه به د دوی د تابعانو او پیروانو وی. د دغو تابعانو د
لیدلو په وخت کښی به له لری څخه دغه متبوعان وائی چی «دغه دی یو بل فوج له تاسو سره یو
ځای په تیل وهلو او کڅولو او راښکودلو سره په دوزخ کښی د غورځولو دپاره په زور راوستل
کیږی. د الله تعالی قهر او غضب دی وی پر دوی باندی دوی هم دلته د رب (تکلیف)، زحمت او
عذاب ګاللو (برداشت کولو) دپاره راغلل، الله تعالی دی وکړی چی دوی ته په بل کوم ځای
کښی کوم ارت مکان ور نه کړ شی» د دغی خبری د آوریډلو په اثر به هغوی د دوی جواب
داسی ورکوی «ای کمبختانو! پر تاسی باندی دی د الله تعالی قهر او غضب وی! پاک الله دی
تاسو ته هیچیری د هوسانی (راحت) او آرامی ځای در نه کړی، هم دغه تاسو وی چی زمونږ
د اغواء او اضلال وسائل مو راتیار کړی، او مونږ ستاسی له لمسونه او غولولو نه په دغه ګنده
کښی ولویدو او په دغه سخت مصیبت او آفت کښی اخته شو اوس دغه راوښیی چی چیری لار
شو؟ هر څه چی دی هم دغه دریډلو ځای دی په هر ډول (طریقه) سره چی کیږی هم دلته خپل
ځانونه تر هغه پوری ټینگ او کلک کړی! چی ګرد (ټول) سره ومړی! او یو پر بل باندی خوله
ولګوی! او په خپلو منځونو کښی سره وڅری!.

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا فِرْدُةً عَذَابًا ضِعْفَانِ النَّارِ ۖ

وبه وائی (تابعان) ای ربه زمونږ هر چا چی رومی تیاره کړی ده مونږ ته دغه
لاره (د کفر) پس زیات کړه ورته عذاب دوچنده په اور کښی.

تفسیر: یعنی په خپل منع کښی به یو بل ته طعن او لعن وائی او بالاخر الله تعالی ته به داسی عرض کوی چی «ای ربه! هغه کسان چی له خپل شقاوته ئی دغه بلا او مصیبت زمونږ پر سر راوستلی دی د دوزخ په دوچنده عذاب ئی اخته او مبتلا کړه!» ښائی چی دوی به داسی وگنی چی د دوی د دوچنده عذاب گاللو (برداشت کولو) په لیدلو سره زمونږ لږ څه زړونه پری یخ شی حال دا چی هلته به د تسلی او اطمینان وسائل او سامان چیری وی ؟ دغه یو بل ته طعن او لعن او کنځلی او سپکی ویل به هم دوی ته یو ځان ته مستقل عذاب وی.

وَقَالُوا مَا لَنَا لَنَرِي رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ۖ أَتُخَذُ لَهُمْ سَخِرٌ يَا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْبَصَارُ ۖ

وبه وائی (مشرکان د کفارو) څه مانع ده مونږ ته چی نه وینو هغه سړی چی وو مونږ چی شمیرلی مو وو هغوی له اشرارو څخه. آیا نیولی مو وو دوی په مسخرو سره یا که کږی (چپي) شوی دی له هغوی څخه سترگی زمونږ (چی نه ئی وینو په دوزخ کښی)

تفسیر: هلته به دوی وگوری چی گرد (تول) د دوی دوستان، آشنایان، خپلوان او نور تول اعلیٰ او ادنیٰ خلق سره یو ځای غونډ او تول کړی شوی دی چی گرد (تول) سره یو ځای په دوزخ کښی وغورځول شی، مگر د هغو مسلمانانو پټه او درک به دوی ته نه وی معلوم چی دوی له هغوی سره آشنائی او پیژندگلوی درلوده (لرله) او پری توکی او مسخری به ئی کولی نو په حیرت او افسوس سره به داسی ووائی چی مونږ څرنگه چتی (بیکاره) او غلط کارونه کول چی له هغوی سره به مو مسخری او توکی کولی حال دا چی دوی د هغو وړ (لائق) او قابل نه ؤ هم دا ده چی نن هغوی هیڅ د دوزخ په شاوخوا او اطرافو کښی نه ښکاری یا خو هغوی هم په هم دغو خلقو کښی دی مگر زمونږ په سترگو نه ښکاری یا زمونږ له سترگو څخه چیری الوتی دی.

إِنَّ ذَلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ ۖ

بیشکه دغه (مذکوره قصه د اهل النار) خامخا حقه رښتیا ده جگړه کول د دوزخیانو په منع خپل کښی.

تفسیر: یعنی په ظاهر سره دغه خبره خلاف القیاس ښکاری چی په هغی ویری او خوف او

پریشانی کښی به دوی یو له بل سره جگړی او مناقشی کوی او دوی به څرنګه د عذاب په دغی هولناکی منظری کښی بل لوری ته متوجه کیدی شی ؟ مګر په یاد ئی ولره چی هم داسی به کیږی او دغسی پېښه بیخی په یقینی او واقعی ډول (طریقه) پېښیدونکی ده چی په کښی هیڅ د شک او شبهی ځای نشته او په حقیقت کښی دغه د هغوی د عذاب تکمیل دی.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنْذِرٌ وَمَا مِّنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۝٦٥ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ۝٦٦

ووايه (ای محمده ! دوی ته) بیشکه هم دا خبره ده چی زه ویروونکی یم (د عالم له عذابه) او نشته هیڅ بل حق معبود بی له الله چی یو ډیر قهر کوونکی دی. رب د آسمانونو او د ځمکی او د هغو ټولو شیانو دی چی په منځ د دوی کښی دی (ملکاً خلقاً و عبیداً) ښه غالب قوی دی (په انفاذ د احکامو) ښه بښونکی دی (د خطیاتو).

تفسیر: ووايه ای محمده ! منکرانو ته چی زما کار خو هم دغومره دی چی تاسی د هغه راتلونکی خوفناک ساعت له راتګه باخبره او هوښیار کړم او له هغی سختی پېښی او ویروونکی واقعی څخه مو بیخبره پری نه ېږدم باقی ستاسی معامله او سؤال او جواب له هغه حاکم او قاضی سره چی واقع کیدونکی دی هغه خو همغه احکم الحاکمین واحد الله تعالی دی چی د هغه په مخ کښی هیڅ لوی او وړوکی له سره سا نشی اخستی او هر شی او هر څوک د ده په مقابل کښی عاجز، ناتوانه او ضعیف دی. د آسمانونو او ځمکی په منځ کښی هیڅ یو شی داسی نه دی چی د ده تر واک (اختیار) او تصرف لاندی نه وی تر هغه وخته پوری چی د ده اراده وی دغه علویات او سلفیات قائم ساتی او څه وخت چی اراده وفرمائی خراب، ابتر، لاندی باندی او ویجاړوی ئی د دغه عزیز قوی غالب الله تعالی د قدرت لاس څوک نیولی شی ؟ او د ده د زبردستی قبضی څخه هیڅوک نه وتلی او نه ټنټیدلی شی ؟ او ورسره د ده د لامحدوده او بی نهایته رحمت او بښنی په محدودولو او محصورولو کښی هیڅوک هیڅ وسه او اقتدار نه لری.

قُلْ هُوَ نَبَوُّ عَظِيمٌ ۝٦٧ أَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ۝٦٨

ووايه (ای محمده !) دوی ته دغه (قرآن یا عذاب) خبره ډیره لویه ده چی تاسی له دی نه مخ ګرځوونکی یی (او هیڅ غور په کښی نه کوئ).

تفسیر: یعنی قیامت او د هغه سخت احوال کوم معمولی شی نه دی او دیر لوی دروند او مهم مصیبت او خورا (دیره) غټه خبره ده چی زه د هغه خبر او اطلاع تاسی ته درکوم ﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُتَّفِقُونَ﴾ (د نبأ ۱ رکوع ۳۰ جز) مگر افسوس چی تاسی له هغه څخه بیخی بیفکره یی! او پر هر هغه شی چی د تاسی د خیر او ښیګڼی (فائدی) دپاره ویل کیږی هیڅ فکر، غور او دقت نه کوئ بلکه بالعکس له هغه څنی توکی او مسخری جوړوی او پری پوچندی (تمسخر) او ملندی وهی، او په استهزاء سره داسی پوښتنی کوئ چی قیامت کله راځی؟ او د څه لامله (له وجی) په راتګ کښی ئی دیل او معطلی واقع ده؟ او ولی هم دا اوس نه راځی؟ خیر قیامت هر وخت چی راځی رادی شی، مگر زمونږ د قیامت برخه دی خو هم دا اوس راکړه شی! و غیر ذلک که ماته وحی شوی نه وی نو د آسمانونو حال به می کله ویلی شو څکه چی.

مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَىٰ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنْ يُؤْمِنُوا إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٣٠﴾

نشته ما لره هیڅ قدر علم پوه په هغه ټولی دیر پورته لوی (د ملائکو) کله چی سره جګړی ئی کولی (په شان د آدم کښی بی له وحیه). وحی نه کوله کیږی ماته مگر د دی چی بیشکه هم دا خبره ده چی زه ویروونکی یم ښکاره (له عذابه).

تفسیر: ملائ الاعلیٰ یعنی پاسنی جرګه د مقربینو ملائکو او د نورو مجلس دی چی د هغو په واسطه د الهیه و تدابیرو او د کونیه وو تصرفاتو ظهور راځی. یعنی په ملائ الاعلیٰ کښی د عالم د نظام د فناء او بقاء په متعلق کوم تدابیر یا ابحاث او قیل او قال چی کیږی، زه له هغو څخه نه وم خبر چی تاسی ته به می د هغه بیان کوه پر کومی اجزاء باندی چی زه د الله تعالیٰ له طرفه مطلع شوی یم هغه می بیان کړی دی. زه هر څه چی وایم د همغه الله تعالیٰ د وحی، الهام، اعلام له مخی ئی وایم، ماته داسی حکم راکړی شوی دی چی گرد (ټول) عالم د هغو له راتلونکی مستقبل څخه خبردار کړم او د هغه توضیحات په ښکاره ډول (طریقه) سره دوی ته ورکړم پاتی شوه دغه خبره چی قیامت کله راتلونکی دی؟ نه د انذار دپاره زه دغی خبری ته څه ضرورت لرم او نه د دی خبری اطلاع چاته ورکړی شوی ده. په یوه حدیث کښی راغلی دی چی د څو انبیاء علیهم السلام په مجمع کښی د قیامت تذکره د مباحثی موضوع شوه. چی په کښی وویل شول چه د قیامت قیام به کله وی؟ گردو (ټولو) سره دغه غوټه کړه چی د حضرت ابراهیم علیه السلام څخه دی پوښتنه وکړه شی خلیل الله وفرمایل چی زه تری نه یم خبر بیا ئی له

حضرت موسیٰ علیه السلام څخه سؤال وکړ هغه هم وفرمایل چې زه هم نه یم خبر. بالاخر گردو (تولو) له حضرت مسیح علیه السلام څخه سؤال وفرمایه مسیح وویل چې د «وَجَّةُ السَّاعَةِ» یا د عین القیامت د وقوع وخت علم له سره له ما سره نشته. هرا الله تعالیٰ له ما سره وعده فرمائلې ده الخ. په یو حدیث کښې راغلی دی چې حضرت مسیح علیه السلام له حضرت جبریل علیه السلام څخه د قیامت د راتګ د وخت پوښتنه وکړه، ده په جواب کښې وویل «مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِاعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ» یعنې زه له تانه پر دغه موضوع باندې زیات پوه نه یم. معلوم شو چې په ملاّ الاعلیٰ کښې د قیامت په نسبت هم داسې قسم څه مباحثه او مذاکره کیږي، علاوه پر دې نور ډیر مسائل هم دی چه د هغه په متعلق یو شان مذاکره او قال او قیل جاری دی. لکه چې په یوه حدیث کښې الله تعالیٰ له دوی څخه پوښتنه کړې ده «فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَىٰ» او د دوی اجوبه مذکور دی. مګر د ملاّ الاعلیٰ له مذاکراتو څخه ماسواً الله غنی بل هیڅوک نه دی خبر، او نه ترې خبریدی شی، هم دغه ذریعه ده چې په هغې سره دوی د اهل النار له تخاصم او جګړې څخه مطلع شول. او هغه تخاصم چې د آدم علیه السلام او ابلیس په معامله کښې وشو چې ذکر ئی اوس راځي هغه هم په هم دغه ذریعه راڅرګند (ښکاره) شو.

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن طِينٍ ④

(یاد کړه) هغه وقت چې وفرمایل رب ستا پرېستو ته چې بیشکه زه پیدا کوونکی یم د یو بشر (آدم) له ختی څخه.

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «دغه هم د پرېستو یوه مباحثه وه چې بیان ئی وفرمایه».

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي

پس کله چې برابر کړ ما (قالب د) هغه (په ښه شکل سره) او پو کړ ما په هغه قالب کښې له روح خپل

تفسیر: یعنې قالب کالبوت ئی په ډیر ښه ډول (طریقه) سره جوړوم بیا په کښې خپل روح پوکم. حضرت شاه صاحب لیکي «روحی - خپله سا» ئی ځکه وفرمایله چې هغه له اوبو او خاوري څخه نه دی جوړ شوی او د غیب له عالمه راغلی دی. څه مضمون د روح په متعلق د «بنی اسرائیل» په سورت زمونږ په دغه مبارک تفسیر کښې پخوا لیکلی شوی دی هلته د روح پر اضافت هم څه رڼا (رڼرا) غورځولی شوی ده ښائی چې هغه دی ولوست شی.

فَقْعُوْا لَهُ سِجْدِيْنَ ﴿٤٢﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اٰجِعُوْنَ ﴿٤٣﴾ اِلَّا اِبْلٰسَ ط

پس پریوخی (تاسی تول ای پرښتو! تعظیماً) ده ته سجده کوونکی پس سجده وکړه ملائکوولو دوی گردو (کلهمو) مگر ابلیس (چی هغه ونه کړه سجده)

تفسیر: دغه د آدم علیه السلام قصه په «البقرة» او «الاعراف» او په نورو سورتونو کېنی پخوا له دی نه هم تیره شوی ده او د «الاعراف» په تفاسیرو کېنی مو مفصل بحث پری کړی دی هلته دی ولوست شی!.

اِسْتَكْبَرُوْكَ اِنْ مِّنَ الْكَافِرِيْنَ ﴿٤٤﴾

او لوئی وکړه او وو دی (په علم د الله کېنی) له کافرانو.

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «دغه ابلیس په اصل کېنی جن و چی علی الاکثر د الله تعالیٰ له احکامو منکران دی لیکن بیا د خپل عبادت له کثرت او د نورو اسبابو په بناء په پرښتو کېنی اوسیده».

قَالَ اِبْلٰسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِیْدَیْ ط

وفرمایل (الله) ای ابلیسه څه څیز منع کړی ئی ته له دی نه چی سجده وکړی (ته) هغه څیز ته چی پیدا کړی دی ما په دواړو (بلا کیف) یدو خپلو

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی بدن ئی د قدرت په ظاهری لاس او روح ئی د قدرت په غیبی (باطنی) لاس سره جوړ کړ. الله تعالیٰ غیبی شیان پخپل یو شان قدرت سره او ظاهری شیان په بل شان قدرت سره جوړوی او پر دغه انسان باندی ئی خپل دواړه اقسامه قدرت صرف کړی دی» د «المائدة» په (۹) رکوع ۶۴ آیت زمونږ د دغه مقدس تفسیر کېنی دی ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُفْقَهُ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ تفسیر ملاحظه شی زمونږ په نزد د الله تعالیٰ په نعوتو او صفاتو کېنی د اسلافو هم هغه مسلک اقوی او احوط دی.

اِسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِيْنَ ﴿٤٥﴾

آیا تکبر دی و کمر یا که ئی ته له لویانو.

تفسیر: آیا په قصد او عمد سره دی خپل ځان لوی وگانه یا په واقع کې ته خپله مرتبه لویه بولی.

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿٤٦﴾

وویل (ابلیس په جواب کې) زه غوره یم له دغه (آدم) څخه پیدا کړی دی یم زه له اوره او پیدا کړی دی دغه (آدم) له ختو.

تفسیر: د «الاعراف» په سورت کې د دی بیان تیر شوی حضرت شاه صاحب لیکي «اور دی گرم پرجوشه او خاوره ده یخه او خاموشه ابلیس اور بڼه وگانه او پاک الله خاوره غوره او خوبه کړه».

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٤٧﴾

وفرمايل (الله) پس ووځه له جنته (یا له ملکي صورته ای ابلیسه!) پس بیشکه ته رتلی شوی ئی.

تفسیر: یعنی شیطان جنت ته د پرېستو د ملاقات دپاره ورتلو اوس له هغه ځایه وویست شو او ورته وویل شول چې ووځه له جنته یا له ملکي صورته پس بیشکه ته رتلی شوی ئی له رحمته ویشتلې شوی ئی په شغلو سره.

وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٨﴾

او بیشکه پر تا دی لعنت زما تر ورځی د جزاء پوری.

تفسیر: یعنی تر هغه وخته پوری پر تا باندې ستا د اعمالو د شامت لامله (له وجی) لعنت ورپوری او ستا د شقاوت مرتبې زیاتپوری. وروسته له هغه چې عذاب او بلیات چې پر تا نازلیدونکی او ته په هغو کې اخته کیدونکی ئی د هغه له احواله څه پوښتنی مه کوه، وروسته راځی چې ﴿لَا مَلِكَ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ د اخروی لعنت په مقابله کې دغه دنیوی لعنت هېڅ اهمیت نه لری.

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ ﴿٤٩﴾

وویل (ابلیس) ای ربه زما پس مهلت راکره ماته تر هغی ورغی پوری چی پورته کول شی مری (له قبورو نه)

تفسیر: یعنی د صور (شپیلی) تر دوهمی نفخی پوری.

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٥٠﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٥١﴾

وفرمايل (الله) پس بیشکه ته (ای ابلیسه!) له مهلت ورکړ شویو څخه ئی. تر ورغی د وخت معلوم پوری (چی نفخه الاولی ده).

تفسیر: یعنی د اولی نفخی تر قریب پوری نه وروسته له هغه نه.

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٢﴾
إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ ﴿٥٤﴾

وویل (ابلیس) پس قسم دی په عزت ستا چی خامخا گمراهان به کړم هر و مرو (خامخا) دوی تول. مگر هغه بندگان ستا له دوی څخه چی خلاص کړی شوی دی (له شرک شک عصیان څخه چی مؤمنان دی) نو وفرمایل (الله) چی پس حقه خبره هم دا ده او حقه خبره زه وایم.

تفسیر: یعنی زما گردی (تولی) خبری رشتیا او په واقع سره برابری او منطقی وی. او زه همیشه وایم دغسی چی

لَا مَلَكَيْنَ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْبَعَيْنِ ﴿۸۵﴾ قُلْ
مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿۸۶﴾ إِنَّ
هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿۸۷﴾ وَلِتَعْلَمِنَّ نَبْأَهُ بَعْدَ حَيْنٍ ﴿۸۸﴾

خامخا دک به کرم هر و مرو (خامخا) دوزخ له تانه (او ستا له اولاد نه) او له هغه چا نه چی متابعت ئی کری وی ستا له دغو (انسانانو) نه له تولو شخه. ووايه (ای محمده! دوی ته) نه غوارم زه له تاسی په دی (قرآن یا تبلیغ) غان ته هیڅ اجر او نه یم زه له تکلیف کوونکیو نه (په جوړولو د قرآن کښی له غانه) نه دی دغه (قرآن) مگر پند دی دپاره د عالمیانو او خامخا عالمان به شی هر و مرو (خامخا) په خبر (د صدق) د دی (قرآن) لږ څه وروسته (پس له یو مدت چی د قیامت ورځ ده)

تفسیر: یعنی له نصیحت شخه دا غرض دی چی تاسی د خپل دوست او دښمن په منع کښی سره فرق او تمیز وکړئ! او د لعین شیطان په لاره چی ستاسی ازلی دښمن دی مه غچ! د انبیاء خبره ومنئ چی ستاسی د خیر غوښتنی دپاره لېږلی شوی دی. زه له تاسی شخه د دغه نصیحت څه اجر، صله او معاوضه نه غوارم او نه څه شی له خپله غانه جوړوم چی تاسی ته ئی وایم هر هغه شی چی پاک الله زه پری پوهولی یم همغه زه تاسی ته وایم او دررسوم ئی. لږ مدت وروسته تاسی به پخپله معلوم کړئ چی دغه اخبار او اطلاعات چی تاسی ته درکړی شوی دی تر کوم غچای پوری صحیح او درست دی؟ او کوم نصائح چی کړی شوی دی څرنگه رښتیا او مفید وه.

تمت سورة «ص» بعون الله رب العباد وحسن توفيقه والله الحمد والمنة

سورة الزمر مكية الا الآيات ۵۲ و ۵۳ و ۵۴ فمدنية وهي خمس وسبعون آية وثمانی ركوعات
رقمها (۳۹) تسلسلها حسب النزول (۹۵) نزلت بعد سورة سبا
د «الزمر» سورت مکی دی پرته (علاوه) له (۵۲ و ۵۳ و ۵۴) آیتونو چي مدنی دی ۷۵ آیات
۸ رکوع لری په
تلاوت کښی (۳۹) او په نزول کښی (۹۵) سورت دی وروسته د «السبا» له سورت څخه نازل
شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) کوم، په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ①

رالیږل د دی کتاب (قرآن پر محمد) دی له (جانبه د هغه) الله چي دیر
زبردست قوی غالب د حکمتونو څښتن (خاوند) دی.

تفسیر: کله چي زبردست او زورور او غالب (په انفاذ د احکامو) دی نو ځکه د هغه کتاب
انتشار او انفاذ او اجراء مومی او هیڅ یو مقابل او مزاحم د ده د شیوع او د انفاذ مخه نشي
نیولی او حکیم دی چي هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی نو ځکه د دنیا هیڅ یو کتاب
د ده له محاسنو او ښیکڼو (فائدو) سره مقابله نشي کولی.

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ بِالْحَقِّ فَاَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ②

بیشکه مونږ نازل کړی مو دی تاته (ای محمده!) کتاب (قرآن) په حقه سره
پس عبادت کوه د الله حال دا چي خالص کوونکی ئی دغه (الله) ته د دین
(خپل له شرک) واورئ خبردار اوسئ خاص الله لره دی دین (او طاعت) خالص

تفسیر: یعنی حسب المعمول د الله تعالیٰ تل داسی بندگی کوئ چي د شرک او ریاء او له نورو
شوائبو څخه پاک وی! او د الله تعالیٰ په طرف قولاً او فعلاً خلقو ته دعوت او بلنه کوئ! او اعلان

و فرمایئ چي الله تعالى همغه بندگي قبوله فرمائي چي خالص د هغه دپاره وي .
د الله تعالى په دربار کښي د هغه عمل له سره پوښتنه نه کيږي چي له اخلاصه
تش وي .

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا
إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ

او هغه کسان چي نيولي ئي دي غير له دغه (الله) څخه نور دوستان (واني)
نه کوو عبادت د دوي مگر دپاره د دي چي نژدي کړي دوي مونږ طرف د
الله ته نژدي کول، بيشکه الله به فيصله (حکم) کوي په منع د دوي کښي په
هغه څيز کښي چي دوي په هغه سره اختلاف کوي

تفسير: عموماً مشرکينو به داسي ويل چي مونږ د دغو وړو کيو معبودانو او بتانو عبادت ځکه
کوو چي دوي زمونږ د نزديکي او قرب وسيله د پاک الله په دربار کښي کيږي او هغه پر مونږ
مهرباني و فرمائي چي په دغه وسيله سره زمونږ کار يو سر او صورت ونيسي. د هغه جواب ئي
و فرمايه چي په دغو چتي (بيکاره) او پوڅو چلونو، پلمو (تدبيرونو) او حيلو (بهانو) سره چي
تاسي په خالص توحيد کښي جگړي او مناقشي وړاندي کوئ او له اهل الحق سره اختلاف کوئ
نو د هغه عمل فيصله به د الله تعالى له طرفه وروسته له دي نه وکړه شي.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَذِبٌ كَفَّارٌ

بیشکه الله نه ښيي سمه لاره د هدايت هغه چاته چي دی دروغجن وی ناشکره .

تفسير: يعنی هر چا چي پخپل زړه کښي دغه خبره غوټه کړي وي چي زه به له سره رښتيا
خبره نه منم او تل به په دروغو او ناحقو خبرو ټينگ ولاړ يم او له حقيقي منعم څخه مخ اړوم او
د دروغو محسنينو او باطلو خدايانو عبادت کوم نو د الله تعالى دا عادت دی چي دغسي بد
باطنانو ته د فوز، فلاح، بري او کاميابي لاره نه ښيي.

لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا الْأَصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ ۗ

که چری اراده فرمایلی وی الله (په زعم د مشرکانو) د دی چپی ونیسی ولد نو خامخا غوره کری به ئی وی له هغه مخلوقه چپی پیدا کوی ئی هر هغه چپی اراده ئی فرمایلی وی پاکی ده الله لره (له ولده او تولو عیوبو)

تفسیر: له دی غایه د هغو کسانو تردید دی چپی د الله تعالی دپاره د اولاد تجویز کوی لکه چپی نصاری حضرت مسیح علیه السلام ته د الله غوی وائی او ورسره له دریو خدایانو څخه یو خدای الله هم منی. یا د عربو غینو هغه قبائلو چپی پریتو ته به ئی د الله تعالی لونی ویلی، مطلب دا دی که په فرض المحال سره الله تعالی داسی اراده فرمایلی وی چپی د ده کوم اولاد وی نو ښکاره ده چپی ده به له خپله مخلوقه کوم یو د دغه کار دپاره غوره کوو ځکه چپی له دلایلو څخه ثابت شوی دی چپی له یوه الله څخه ماسوا نور تول شیان د همنه الله مخلوق دی. اوس ظاهر دی چه په مخلوق او خالق کښی په هیڅ یوه درجه کښی هم نوعی یا هم جنسی اشتراک نشته بیا یو د بل پلار یا غوی څرنگه کیدی شی؟ او کله چپی په خالق او مخلوق کښی د دغسی تعلقاتو وجود محال دی نو د الله تعالی له طرفه به داسی اراده هم محال وی. علاوه پر دی فرض ئی کړئ که دغه کار محال هم نه وی نو بیا د پریتو لونی گرځول خو په هیڅ ډول (طریقه) په فهم او پوه کښی نشی راتلی. نو کله چپی له مخلوقه څخه انتخاب وټاکلی (مقرر کړی) شی نو بیا د دغی خبری مقصد به څه وی چپی خوار او سپک اولاد ځان ته غوره کړی او دروند او پتمن اولاد تاسی ته غوره او در ئی کړی؟

هُوَ اللهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

هم دی دی الله یواځی (بی شریکه لا ولده) ډیر غالب (پر هر شی).

تفسیر: یعنی هر څیز د الله تعالی په مخ کښی عاجز ناتوانه تیت او ښکته دی د هیچا اثر او نفوذ پری نشته او نه کوم شی ته اړ (مجبور) او محتاج دی، نو بیا د اولاد جوړول او لرلو معنی او غرض به څه وی؟

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ

پیدا کړی دی (الله) آسمانونه او ځمکه په حقه سره (چپی دلیل شی په وجود د صانع مطلق)، تاووی (نغاړی داخلوی الله) شپه پر ورځی او تاووی (نغاړی

داخلوی الله) ورغ په شپه کښی (یا زیاتوی د شپې نه په ورغی او له ورغی نه په شپې باندی)

تفسیر: په ماښام کښی که د لمرخاته په لوری وگورئ نو داسی به درښکاری چه افق څخه یوه تکه توره لویه پرده راپورته کیږی چی له خپل مخ څخه د ورغی رڼا (رڼرا) د لمر لویدو په لوری تاووی او ورنغاړی ئی. هم داسی گهیځ (سحروختی) د سپیده داغ په وخت کښی داسی درښکاری چی د ورغی رڼا (رڼرا) د شپې ظلمت او تیاره د لمرخاته له خوا راشی او د لمر له پلوه ئی راشی او د لمر پریوتو په لوری ئی تیل وهی. حضرت شاه صاحب لیکي چی «پر یوه باندی بل داسی غوړیږی او راغی چی په منځ کښی کوم ماتوالی او نقص نه واقع کیږی»

وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ إِنَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ۝

او مسخر کړی په کار لگولی ئی دی لمر او سپوږمی، چی هر یو روان دی تر نیتي په نامه کړی شوی پوری (چی ورغ د قیامت ده) واورئ خبردار شی چی الله ښه زبردست قوی غالب ښه ښونکی دی.

تفسیر: یعنی په هم دغه زبردست قدرت سره ئی دغه انتظام قائم او دائم او ټینگ کړی دی. د خلقو گستاخی سپین سترگی او شرارتونه خو داسی دی چی ښائی د هغه په ملحوظ دغه گرد (تول) انتظامات گډود او ډډی وړی کړی شی لیکن کله چی الله تعالی لوی ښونکی او درگزر کیدونکی ذات دی نو د خپلی عفوی او مغفرت له شانه یو غلی داسی نه کوی.

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَآتَلَ لَكُمْ مِنْ الْأَنْعَامِ ثَمِينَةَ أَزْوَاجٍ ۖ

(الله) پیدا کړی یی تاسی له نفس یوه (آدم) څخه بیا ئی پیدا کړه له دغه (نفس واحد یعنی آدم) څخه جوړه د ده (حواء) او نازل (پیدا) ئی کړل لپاره د (نفعی د) تاسی له چارپایانو څخه (لکه اوبښان غوایان پسونه اوزی) اته جوړی (نر او ښځی).

تفسیر: یعنی آدم علیه السلام او د ده جوړه بی بی حواء رضی الله تعالی عنها ئی پخپل قدرت سره پیدا کړل یعنی نر او ښځی او ستاسی د نفعی او گټی (فائده) اخسیتلو دپاره په انعامو او

مواشیو کښی ئی هم اته جوړی پیدا کړی اوښ غوائی، پسه، وزه، چی د هغوی ذکر د انعام په سورت کښی تیر شو (وگورئ).

يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمٍ ثَلَاثٍ

پیدا کوی (الله) تاسی په گیدو د میندو ستاسی کښی یو قسم پیدایښت وروسته له یو بل قسم پیدایښت په تیارو دریو کښی (چی مشیمی او د رحم او د گیدی دی).

تفسیر: یعنی په تدریج سره مو پیدا کړ، مثلاً له نطفی څخه علقه او له علقی څخه مضغه، او بیا مو تری هډوکی پیدا او د هغه له پاسه مو غوښه ورښه کړه، او بیا مو په هغه کښی روح ورپو کړ. فسیح بن الله احسن الخالقین. (فی ظلمات ثلاث - په تیارو دریو کښی). یعنی یوه گیده بل رحم، دریم هغه پرده (پیلار) چی په منځ کښی ئی مولود پیدا کیږی او مولود په کښی تاو شوی متولد کیږی.

ذِكْرُ اللَّهِ رَبِّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُصَرِّفُونَ

دغه (موصوف په دغو صفاتو) الله دی رب ستاسی خاص ده ته دی ملک سلطنت (بی زواله). نشته بل هیڅوک لائق د عبادت مگر هم دی یواځی پس کوم طرف ته گرځولی شی تاسی (له عبادت د ده نه)

تفسیر: یعنی کله چی خالق، رب، مالک او ملک هم دی دی نو ماسوا له ده څخه بل څوک څرنگه معبود کیدی شی؟ وروسته له دی نه چی تاسی واحد الله تعالیٰ په دغو صفاتو سره موصوف گنئ او پری اقرار کوئ، نو بیا نورو مخلوقاتو ته ولی عبادت کوئ؟ مطلب دا چی وروسته له دومره ورنژدی رسیدلو نو بیا ولی سمه لاره در څخه ورکیږی؟ او دغه پر بلی لاری ولی درومی؟

إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ

که چری کفر اختیار کړئ تاسی پس بیشکه الله غنی بی پروا دی له تاسی (او ستاسی له عبادته) او نه خوښوی (الله) دپاره د بندگانو خپلو کفر (اگر که ئی فرمائی وی اراده د کفر له بعضو نه).

تفسیر: یعنی که کافر کیپی او د الله تعالیٰ له انعاماتو او حقوقو څخه انکار کوي! نو په دغه کښی پخپله ستاسی نقصان دی او د الله تعالیٰ هیڅ یو شی تاسی نشی خرابولی. هوا هرومرو (خامخا) الله تعالیٰ په کفر خوښ او رضاء نه دی او د خپلو بندگانو پر کفر او انکار خفه او نارضاء کیپی او دغه شیان دوی ته نه خوښوی او د رضاء په سترګه سره ئی نه ګوري.

وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ

او که شکر وباسی (په نعمت د اسلام) نو خوښوی دغه (شکران الله) تاسی ته،

تفسیر: یعنی که بندګان د الله تعالیٰ حق ومني او ده ته مطیع او شکر گزار شی نو دغه خبره د الله تعالیٰ خوښه ده او د هغه نفعه هم دوی ته رسیږی.

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ

او وابه نخلی بار هیڅ بار اخیستونکی بار د ګناهونو د بل چا،

تفسیر: یعنی داسی کیدونکی نه دی چی یو سری ناشکری وکړی او په جرم او ګناه ئی بل څوک ونیولی شی داسی تیاره او بی تمیزی د ده په دربار کښی نه نشته او «هر چا چی هر څه کرلی وی هغه به هلته ریښی».

ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ فَإِنَّكُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

بیا خاص رب ستاسی ته بیرته ورتله ستاسی دی پس خبر به کړی تاسی پر هغو (عملونو) چی وی تاسی چی کول به مو (په دنیا کښی)، بیشکه دغه (الله) ښه عالم دی په خبرو د سینو (د زړونو په پټو نیاتو هم).

تفسیر: کله چی دوی هلته وررسیږی د دوی ګرد (تول) ښه او بد اعمال د دوی په مخ کښی وړاندی کیږی او د دوی هیڅ لوی یا وړوکی کار به له منځه نه ورک کیږی ځکه چی د الله

تعالیٰ له محیط علم څخه هیڅ یو شی خارج نه دی. الله تعالیٰ د زړونو له پټو خبرو او نیاتو څخه هم علیم او خبیر دی او په هر شی په ښه شان سره پوهیږی.

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِّيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ

او کله چې ورسپړی انسان (کافر) ته کوم قسم سختی نو بولی رب خپل په دی حال کښی چې رجوع کوونکی وی خاصه هم ده ته (شکوونکی له نورو) بیا هر کله چې ورکړی (الله) ده ته نعمت له خپل جانبه نو هیر کړی هغه (ذات الله) چې و دی چې په کښی باله به ئی (تضرع به ئی کوله) هغه (الله) ته پخوا له دی نعمته او گرځوی الله ته شریکان (په عبادت کښی) دپاره د دی چې گمراه کړی (خلق) له لاری د الله (چې دین د اسلام دی)،

تفسیر: یعنی د انسان حالت او وضعیت عجیب دی کله چې پری کوم غم او مصیبت واقع شی نو مونږ ئی په یادپرو او دی زمونږ په ذکر او فکر کښی لویږی، ځکه چې دی ښه پوهیږی چې ماسواء الله څخه بل هیڅوک د دغه مصیبت لری کوونکی نشته. بیا هر کله چې د الله تعالیٰ په لطف او مهربانی سره لږ څه آرام او اطمینان ئی په نصیب شی سم د لاسه دی خپل همغه پخوانی حالت ته مراجعت او پخپلو همغو اعمالو کښی مداومت کوی او هغه پاک الله تری هیرېږی چې هم دا اوس د هغه په دریار کښی ئی عرضونه او دعاوی کولی او ناری او سوری ئی وهلی، او د عیش او تنعم په نشو کښی داسی مست او غافل کیږی چې گواکي له سره زمونږ سره ئی واسطه او علاقه نه وه. د الله تعالیٰ د ورکړیو نعمتونو نسبت نورو د دروغو او له خپلو ځانونو جوړ کړیو خدایانو ته منسوبوی او له هغوی سره همغسی سلوک او معامله کوی چې ښائی له واحد الله تعالیٰ سره وکړی شی په دی دول (طریقه) سره هم دوی پخپله گمراه کیږی او هم پخپلو دغو اقوالو او اعمالو سره نور خلق بی لاری او گمراه کوی.

قُلْ مَتَّعْتُكُمْ بِكُفْرٍ ۖ وَلَئِن آتَاكَ مِنَ الْبَارِئِ

ووايه (ای محمده! دغه کافر ته) چې نفع واخله په کفر خپل لږ (مدت په دنیا کښی). بیشکه ته له یارانو د اور (د دوزخ) ئی.

تفسیر: یعنی ښه ده، څو ورځی د هم دغه کفر په حالت کښی دلته عیش او عشرت وکړئ او

تر هغه پوری چی الله تعالی تاسی ته مهلت درکری دی د دنیا له نعمتونو څخه فائده واخلي! او تری متمتع شی! وروسته له دی نه به ستا د هستوگنی ځای دوزخ وی چی له هغه ځایه له سره نشی وتلی او تل به هم هغله پراته یی او له سره به دی نجات نه په برخه کیږی.

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا
رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ①

آیا هغه څوک چی دی طاعت کوونکی وی په ساعتونو د شپې کښی سجده کوونکی او ولاړ (په لمانځه) ویریږی (له عذابه) د آخرت او امید لری د رحمت د رب خپل (داسی دی لکه هغه څوک چی بی فرمانه وی په کفر او نورو بدیو) ووايه (ای محمده!) آیا برابر دی سره هغه کسان چی پوهیږی (او خاوندان د علم دی) او هغه کسان چی نه پوهیږی (جاهلان وی، بلکه برابر نه دی) بیشکه هم دا خبره ده چی پند اخلی خاوندان د خالصو عقلونو.

تفسیر: یعنی هر هغه بنده چی د شپې خوب او آرامی پریږدی او د الله تعالی په عبادت کښی لگیا کیږی، کله د ده په حضور کښی لاس تری درېږی، کله په سجده ورته لویږی، له یوه جانبه د ده زړه د آخرت له ویری بی قراره کړی شوی وی او له بل جانب د الله تعالی رحمت او مهربانی ته هیلمن (ارزومند) او امید وار وی آیا دغه سعید بنده او هغه بدبخته انسان چی ذکر ئی پاس وشو چی د مصیبت په وخت کښی الله تعالی ته ناری وهی او څه مهال (وخت) چی مصیبت له ده نه لری کیږی نو الله هم تری هیریږی سره برابر کیدی شی؟ بلکه نه! له سره نشی سره برابر کیدی، او که داسی وی نو داسی ووايه چی د یوه عالم او جاهل او یوه پوه او ناپوه په منځ کښی بیخی څه فرق او توپیر (تفاوت) نشته مگر په هم دغی خبری باندی هم همغه پوهیدی شی او غور کولی شی چی پاک الله ورته څه عقل او پوه ورکړی وی.

قُلْ يُعْبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ

ووايه (ای محمده! دوی ته د الله له جانب) ای بندگانو زما هغه چی ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) وویږیږئ له (عذابه د) رب خپل شته هغو کسانو ته چی نیکی ئی کړی ده په دغه دنیا کښی (په طاعت سره) نیکی

(په آخرت چي جنت او رضوان دی)،

تفسیر: یعنی هر هغه څوک چي په دنیا کښي نیکی وکړي نو په آخرت کښي هم د ده دپاره نیکی او ښیکنه (فائده) ده یا ئی دا مطلب هر چا چي نیکی وکړه هغه ته پخوا له عقبي په هم دغی دنیا کښي هم ښیکنه (فائده) او نیکی ورپه برخه کیږي اعم له دی نه چي ظاهري وی که باطني.

وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ⑩

او ځمکه د الله ارته ده، بیشکه هم دا خبره ده پوره ورکوه شی صابرانو ته اجر ثواب د دوی بی حساب (دیر زیات).

تفسیر: یعنی که په یوه ملک کښي خلق له نیکی او ښیکني (فائدي) څخه ممانعت کوي نو د الله تعالی ځمکه ارته او فراخه ده بل ملک ته لار شی څو هلته په آزادي او خپلواکي سره د الله تعالی احکام په ځای راوړي. بیشکه په دی صورت کښي به د ترک الوطن له سببه ناسی په دیرو مصائبو اخته او مبتلا کیږي او په راز راز (قسم قسم) خلاف العادت او خلاف الطبیعت امورو باندی په صبر او تحمل کولو اړ او مجبورېږي. لیکن دا مو په یاد وی چي د هغه په مقابل کښي به دیر ثواب هم دررسېږي چي د دغه اجر او ثواب په برابر کښي چي داسی مهاجرینو ته ورکوه کیږي دغه گردی (تولی) سختی او تکالیف هیڅ شی دی.

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ⑪ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ⑫

ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه زه چي یم امر حکم کړی شوی دی ماته د دی چي عبادت کوم یواځی د الله چي خالص کوونکی یم ده ته (د) دین (بندگی خپلی). او امر حکم کړی شوی دی ماته چي شم زه اول د مسلمانانو (د دی امت).

تفسیر: لکه چي ته په عالم الشهادت کښي د دی امت په لحاظ او په عالم الغیب کښي د تولو اولینو او آخرینو په اعتبار د الله تعالی له گردو (تولو) غنی رومینی حکم منونکی او مطیع بنده ئی. صلی الله علیه وسلم.

قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝۱۳

ووايه (ای محمده!) بیشکه زه ویریدم که چری نافرمانی و کرم د رب خپل له عذاب د ورغی لوئی (د قیامت).

تفسیر: یعنی زما په شان یو معصوم او مقرب بنده هم که په فرض محال سره نافرمانی وکړی نو په دغه ورغ کښی له عذاب څخه نشی مامون او مصئون کیدی نو د نورو څه پوښتنه کوئ؟

قُلِ اللَّهُ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ۝۱۴ فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ

ووايه (ای محمده!) الله ته عبادت کوم په دی حال چي خالص کوونکی یم ده ته (د) دین خپل (له شرکه). پس عبادت کوئ تاسی د هر هغه شیز چی اراده وکړئ تاسی غیر له الله.

تفسیر: یعنی زه خو د الله تعالی له حکم سره موافق په نهایت اخلاص او صمیمیت سره د هغه واحد احد الله تعالی عبادت کوم. تاسی مختار ئی چی د هر چا عبادت کوئ او هر چاته چی مو زړه غواړی سرونه ښکته کړئ، هوا دغومره فکر او دقت وکړئ او له غور څخه کار واخلئ! چی ستاسی آخره خاتمه او انجام به څرنګه کیږی؟ (وکان ذلک قبل الامر بالقتال) وروسته له دی نه د دوی هغه عاقبت او خاتمه داسی څرګندوی (ښکاروی)

قُلْ إِنَّ الْخَيْرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَاهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۝۱۵ أَلَا ذَلِكُ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ۝

ووايه (ای محمده!) بیشکه زیان کاران هغه کسان دی چی زیان ئی رسولی دی ځانونو خپلو ته او اهل خپل ته په ورغ د قیامت کښی، واورئ خبردار شی چی دغه (خسران) هم دغه دی زیان ښکاره.

تفسیر: یعنی مشرکین نه خپلو ځانونو ته د الله تعالی له عذاب نجات ورکولی شی او نه خپلی کورنی او خیلخانی ته څه فائده او نجات ښلی شی او ګرد (تول) د جهنم د شغلو غنی جارول

(قربانول) شی. له دی نه به زیاته نور څه خساره وی ؟

لَهُمْ مِّنْ نُّوْقِهِمْ ظِلٌّ مِّنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظِلٌّ

وی به دوی ته د پاسه د دوی طبقات له اوره او د لاندی د دوی طبقات (د اور)،

تفسیر: یعنی له هر طرفه به ئی اور محیطوی لکه چی وریځ یا بخار له کوم شی څخه راتاویږی.

ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَةً يُعْبَادُ فَأَتَّقُونِ^(۱۷)

دغه (مذکور عذاب) ویروی الله په هغه سره بندگان (مؤمنان خپل)، ای بندگانو زما پس وویږیږی له ما (په اجتناب د معاصیو).

تفسیر: یعنی ای بندگانو زما وپوهیږی چی دغه شی د ویریدلو وړ (لائیق) او قابل دی که نه ؟ که د ویریدلو وړ (لائیق) او قابل وی نو د الله تعالی له غضب او قهر څخه تل ښائی چی وویږیږو.

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى

او هغه کسان چی ځان ئی ساتلی دی له بتانو داسی چی عبادت وکړی د هغو او رجوع ئی کړی وی طرف د الله ته شته دوی ته بشارت زیری

تفسیر: یعنی هغو کسانو چی د شیطانانو خبرو ته ئی له سره غوږ نه دی ایښی او له گردو (تولو) شرکاوو ځنی ئی مخ اړولی دی او خاص الله تعالی ته ئی خپل مخ گرځولی دی د هغوی دپاره ډیر لوی بشارت او زیری دی.

فَيَشْرِعُ عِبَادًا^(۱۸) الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ

پس زیری وکړه (ای محمده!) پر بندگانو زما هغو چی اوری خبره (د قرآن) پس متابعت کوی دوی ډیر ښه د هغه،

تفسیر: یعنی گردی (تولی) خبری اوری بیا د هغو له منځه پر هغه خبره عمل کوی چی ډیره

ښه وي. يا ئی دا مطلب چی د الله تعالی خبری اوری او پر هغو هدیاتو ئی چی له اعلاوو څنی
اعلا وی عمل کوی مثلاً که یوه خبره د رخصت او اباحت په نسبت واورى، او بله د عزیمت نو د
عزیمت په لوری مندی وهی او ځان هم هغه لوری ته رسوی او خامخا د ترخیصاتو تتبع نه کوی.
یا ئی داسی ترجمه وکړئ چی د الله تعالی کلام آوری او د هغه د دیرو ښو خبرو اتباع کوی.
څکه چی د ده گردی (تولی) خبری احسن فی الاحسن دی کذا قال المفسرون حضرت شاه
صاحب رحمة الله علیه د دی مطلب په یو بل ډول (طریقه) سره بیان فرمایلی دی «درومعی د هغه
پر نیک باندی یعنی د هغه پر نیکو احکامو درومعی چی پری تعمیل وکړئ او پر منع باندی غور
ږدئ چی نه ور نژدی کیږئ چی د هغه کول ښه کار دی او د دغه نه کول ښه کار دی».

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْأُولَٰئَیَ ۝۱۸

دا هغه کسان دی چی سمه لاره ښوولی ده دوی ته الله او دغه کسان هم دوی
دی خاوندان د خالصو عقلونو.

تفسیر: یعنی د بری او کامیابی لاره هم دوی موندلی ده څکه چی هغوی له خپل عقل او پوه
څخه کار اخیستی دی او د خالص توحید او د انابت الی الله لاره ئی غوره کړی ده.

أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُقْدِمُ فِي النَّارِ ۝۱۹

آیا هغه څوک چی واجب شوی وی په ده حکم د عذاب آیا پس خلاصولی شی
ته هغه څوک چی په اور کښی وی (بلکه نه ئی شی خلاصولی).

تفسیر: یعنی پر هغو باندی چی د دوی د ضد او عناد او بدو اعمالو له سببه د عذاب حکم ثابت
او مسلم شوی دی کوم یو سری ئی له اوره د باندی ایستلی شی ؟ او سمه لاره ورښوولی شی ؟
ښه نو دغسی کمبختان چی د خپل ازلی شقاوت له سببه په اور کښی لویدلی دی څرنگه د نجات
وړ (لائق) کیدی شی او څوک ئی له اوره ایستلی شی او په سمه صافه لاره ئی بیولی شی ؟

لَٰكِنَ الَّذِينَ اتَّقَوْا لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فَوْقَ مَا عُرِفُوا مَبْنِیَّةٌ ۝۲۰

لیکن هغه کسان چی ویریری له رب خپله شته دوی ته مانی (په جنت کښی)
چی له پاسه د هغی نوری مانی بنا کړی شوی دی.

تفسیر: دغه د جنت د درجاتو په طرف اشاره ده او دا چي هغه گرد (تول) آماده او تيار دی نه داسي چي د قيامت په ورځ به تياریږي.

تَجَرُّي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَّ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْبَيْعَ ۚ ۝۱۰۰
إِنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعٌ فِي الْأَرْضِ

چي بهیږي لاندی د مانیو (او ونو د هغی څلور قسمه) ویالی (وعدده کړی ده) وعدده کول د الله، نه کوی مخالفت الله له وعدی خپلی. آیا نه وینی ته بیشکه الله نازلی کړی دی له (طرفه) د آسمانه اوبه پس ننه ایستلی ئی دی دا (اوبه) په چینو په ځمکه کښی.

تفسیر: یعنی د وریا او باران اوبه د غرونو او د ځمکو په مساماتو کښی جذب او بیا د چینو په حیث له ځمکی څخه راخوتیږي. باقی که د چینو د حدوث بل څه اسباب هم وی نو د هغه نفی په دغه آیت کښی نشته.

ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ

بیا راوباسی په دغو (اوبو) سره کښت (فصل) حال دا چي مختلف وی رنگونه د هغه

تفسیر: یعنی شین، زیر، سپین سور او داسی نور یا د مختلفو اقسامو کښتونه (فصلونه) راوباسی مثلاً غنم، جوار، شولی وغیر ذلک.

ثُمَّ يَهَيِّجُ قَاتِرَهُ مُصْفًّراً ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ
لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۝۱۰۱

بیا وچ شی پس وینی ته هغه شین رنگی تک زیر پس ګرځوی دغه کښت (فصل) رژیډلی مات شوی بیشکه په دغو (اوبو او وښو) کښی خامخا ډیر لوی پند دی خاوندانو د خالصو عقلونو ته.

تفسیر: یعنی عقلمن سری د کښت (فصل) حال ته گوری او تری نصیحت حاصلوی، څرنگه چی د هغه رونق او شینوالی د خو ورځو له مخی وی او بیا وچ کلک او مات او بوس بوس کول شی د دنیا د دغه عیش او نشاط او باغ او بهار حال هم داسی دی. ښائی چی انسان د دغی دنیا پر عارضی بهار مغرور او مفتون او د آخرت له انجام څخه غافل او بی پروا نشی همغسی چی کښت (فصل) له مختلفو اجزاوو څخه مرکب دی مثلاً په هغه کښی دانه شته چی د انسانانو غذا تری حاصلیری او وابنه هم شته چی د حیواناتو خوراک او نواله تری جوړیری او د ده له هر جزء څخه منتفع کیدل بی له دی نه امکان نه لری خو د نورو اجزاوو څخه بیل او جلا (جدا) نه کړی شی او پخپل ځای نی ونه شی رسولی دنیا هم داسی وگنئ چی په هغه کښی نیکی، بدی، راحت، تکلیف او نور گرد (تول) سره گډود او مخلوط دی. یو داسی وخت راتلونکی دی چی دغه کښت (فصل) به ورپیل شی او ښه میده او بوس بوس به کیږی بیا به له هغه څخه هر یو جزء د هغه مناسب ځای ته ورسول شی. نیکی او راحت به خپل مرکز او مستقر ته رسول کیږی او بدی او تکلیف خپلی خزانۍ ته رسیږی. الغرض د کښتونو (فصلونو) د مختلفو احوالو له لیدلو ځنی عقلمن ډیر مفید سبق حاصلولی شی د آیت په مضمون کښی دغه طرف ته هم اشاره کړی شوی ده هغه الله چی په آسمانی باران سره ئی په ځمکه کښی چینۍ، ویالی او سیندونه بهولی دی هم هغه الله د جنت په محلاتو کښی هم په نهایت ښه انتظام او ترتیب سره د انهارو سلسله جاری کوی.

أَفَن شَرَّ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ
لِّلنَّفْسِئَةِ قُلُوبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٩﴾

آیا پس هر هغه څوک چی پرانستلی او ارته کړی وی الله سینه د ده (قبول د) اسلام ته پس وی به دی په رڼا (رنرا) (د هدایت) له (طرفه) د رب خپل پس افسوس هلاک خرابی ده هغو کسانو ته چی سخت وی زړونه د دوی له ذکره د الله، دغه کسان په گمراهی ښکاره کښی دی.

تفسیر: یعنی دواړه سره کله برابر کیدی شی. یو هغه چی الله تعالی د هغه سینه او تتر د اسلام د قبول دپاره پرانستلی ده. دی نه د اسلام په حقانیت کښی څه شک او شبهه لری او نه د اسلامی احکامو له تسلیم څخه خپل څه انقباض ښکار کوی. الله تعالی ده ته د توفیق او بصیرت یوه عجیبه رڼا (رنرا) او انوار ورعطاء کړی دی چی د هغو په رڼا (رنرا) کښی په نهایت سکون او اطمینان سره د الله تعالی پر لاره په مندو غغلی. بل هغه بدبخت دی چی د ده زړه د تیږی

(گفتی) په شان سخت دی. هیڅ یو نصیحت پری اثر نه کوی او نه د خیر کوم شاخکی پکښی ننوتلی شی. هیڅکله د الله تعالی د یادولو توفیق نه مومی او هم داسی خوشی چتی (بیکاره) د اوهامو او اهووو او رسومو او د آباوو د تقلید په تیارو کښی حیران او سرگردان گرځی.

الله نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا

الله توتہ توتہ نازل کړی دی ډیر ښائسته خوږ کلام کتاب

تفسیر: یعنی په دنیا کښی هیڅ یوه خبره د دی کتاب له خبرو څخه ښه او بهتره نه ده.

مُتَشَابِهًا مَثَانِي

(او دغه پاک کتاب ډیر ښائیسته خوږ کلام) مشابه یو له بل سره مکرر غبرگ (دی)

تفسیر: یعنی داسی صحیح، صادق، مضبوط، نافع، معقول فصیح او بلیغ دی چی په هیڅ یوه آیت کښی ئی هیڅ صوری او معنوی نقص نه لیده کیږی او هیڅ یو آیت ئی له بل آیت څخه کم نه دی. یو له بل سره موافق مطابق او مشابه دی. په مضامینو کښی ئی هیڅ یو اختلاف او تعارض نشته. بلکه د اکثریوو آیتونو مضامین داسی متشابه سره واقع شوی دی چی د یوه آیت د راجع کولو څخه بل آیت ته د هغه صحیح معنی او تفسیر معلومیږی. «القرآن یفسر بعضه بعضا» او د «مثنی» یعنی غبرگ مکرر مطلب دا دی چی ډیر احکام، مواعظ قصص او نور په مختلفو عناوینو او اسلوبو سره اړولی شوی دی خو په ښه ډول (طریقه) سره په یاد او په زړه کښی ځای ونیسی. په تلاوت کښی هم څو څو ځلی آیتونو مکرریږی او ځینو علماوو د «متشابه» او د «مثنی» څخه داسی مطلب اخیستی دی چی په ځینو آیتونو کښی د یوه قسم مضمون سلسله تر لری ځای پوری اوږدیږی او هغه متشابه دی. او په ځینو ځایونو کښی د یوه نوعیت مضمون سره په بله جمله کښی د هغه د مقابل نوعیت مضمون بیان کوه شی مثلاً ﴿إِنَّ الْبِرَّ لِرَبِّی نَعِیمٌ وَإِنَّ الْفَجْرَ لَرَبِّی جَعِیمٌ﴾ یا ﴿فَیْ عِبَادِیَ أَنِّی أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِیمُ وَأَنَّ عَذَابِی هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِیمُ﴾ یا ﴿وَيَحْذَرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ دغسی آیتونو «مثنی» ویل کیږی چی په دغو کښی دوه مختلف قسمونه مضامین بیان شوی دی.

تَقْشَعْرِمْنَ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ

ثُمَّ تَلَيْنِ جُلُودَهُمْ وَقُلُوبَهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ

چی لرځیږی رپیږی ځیگ کیږی له ده پوستکی د هغو کسانو چی ویریږی له رب خپل بیا پاسته شی (آرام نیسی) پوستکی د دوی او زړونه د دوی طرف د یادولو د الله ته

تفسیر: یعنی د کتاب الله له آوریډلو څخه د الله تعالیٰ خوف او د ده د کلام له عظمته د ده زړه مرتعش او لرځیږی او ویښتان یی شکپک (نیغ) دریږی او پوستکی یی پاسته کیږی. مطلب دا چی د خوف او رعب کیفیت پر دوی طاری کیږی او د دوی، قلب او قالب، ظاهر او باطن د الله تعالیٰ له یاده متمایل او راتیږی او د الله تعالیٰ یاد د دوی پر روح او بدن پر دواړو یو خاص اثر پیدا کوی. دغه د کاملینو اقویاوو حال شو. که کله پر ضغواوو او ناقصینو بل کوم قسم کیفیات او احوال طاری شی مثلاً غشی یا صعقه او نور نو د هغه نفی له دغه آیت څخه نه کیږی او نه د هغه تفصیل پر هغوی لارمیږی بلکه داسی له خپل ځانه تلل او له سده (هوشه) او واکه (اختیاره) وتل عموماً د وارد د قوت او د مورود د ضعف دلیل دی. په جامع ترمذی کښی یو حدیث دی چی پر ابوهریره رضی الله تعالیٰ عنه د یوه حدیث د بیانولو په وخت کښی د ځینو داسی قسم احوال طاری کیدل مصرح دی. والله اعلم بالصواب.

ذَٰلِكَ هُدَىٰ اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ وَمَن يُضِلِلْ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن هَادٍ ۝۲۴

دغه (قرآن) هدایت دی د الله سمه لاره ښیي په دغه (قرآن) سره هر هغه چاته چی اراده وفرمائی، او هر څوک چی وئی ښویوی الله پس پیدا به نشی هغه ته هیڅوک لاره ښوونکی.

تفسیر: یعنی د هر چا دپاره چی د الله تعالیٰ حکمت مقتضی وی داسی د بری او کامیابی لاری ورخلاصوی او په دغه شان سره د مقصود د منزل پر طرف درومی. او هر هغه چاته چی الله تعالیٰ د ده د سوء استعداد له وجی د هدایت توفیق ور نه کړی نو بل څوک به له هغه سره څه مرستی (مدد) وکړی او څرنگه به یی لاس ونیسی ؟

أَفَمَنْ يَتَّبِعْ بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَقِيلَ
لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿۳۷﴾

آیا پس هغه څوک چې ځان ساتی په مخ خپل سره له سختی د عذاب د ورځی د قیامت (په شان د هغه مامون دی ؟ بلکه نه دی) او ویه ویلی شی ظالمانو ته چې وڅکئ (خوند) د هغه عمل چې وئ تاسی چې کوه به مو (په دنیا کښی چې د انبیاوو تکذیب وو).

تفسیر: د انسانانو قاعده ده کله چې د مخامخ له لوری پری څوک حمله او یرغل راوړی نو په لاسونو سره د هغه مخه نیسی لیکن په محشر کښی به د ظالمانو لاسونه بند وی څو د عذاب خپیری برابری د دوی پر مخ ولگیږی نو آیا داسی یو انسان چې د داسی خورا (دیر) سخت گزار مخه پخپل مخ سره ونیسی او ورته وویل شی چې اوس د هغو کارونو مزه وڅکه چې په دنیا کښی دی کړی وو د هغه مؤمن په شان کیدی شی چې هغه ته به په آخرت کښی د هیڅ یو قسم تکلیف او زحمت رسیدلو فکر او اندیښنه نه وی او د الله تعالی په فضل او مرحمت سره به بیخی مطمئنه او بیفکره اوسیږی ؟ له سره یو نه دی!

كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاتَتْهُمْ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿۳۸﴾
فَإِذَا قَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلِعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿۳۹﴾

(هم داسی) دروغجن شمیرلی وو (خپل انبیاء) هغو کسانو چې پخوا له دوی نه وو پس رابه غی دوی ته عذاب له داسی طرفه چې نه به پوهیدل. پس ویه څکوله په دوی الله خواری او رسوائی په دغه ژوندون لو خسیس کښی او خامخا عذاب د آخرت دیر لوی دی که چری وی دوی په دی عالمان (نو ایمان به ئی راوړی وو).

تفسیر: یعنی دیر اقوام د انبیاوو د تکذیب په سبب هلاک او رسواء کړی شوی دی او د آخرت اشد عذاب لا د هغوی دپاره همغسی امرک او پوره پاتی دی. نو آیا دغه موجوده مکذبین داده او

مطمئن دی چی له هغوی سره به دغسی معامله نه کیږی. هوا که دوی د پوه او فکر او غور
خاوندان وی نو په دغه مورد کښی به ئی فکر او غور کوو.

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٥﴾

او خامخا په تحقیق بیان کړی دی مونږ خلقو ته په دغه قرآن کښی له هر
مثله (چی په دینیه وو امورو کښی پکاریږی) دپاره د دی چی دوی (پری) پند
واخلی. په دی حال کښی چی دا قرآن دی لوستلی شوی په عربی ژبی سره
چی نه دی خاوند د کوروالی دپاره د دی چی دوی وساتلی شی (له معاصیو
او له کفره).

تفسیر: دغه د دوی نه پوهیدل د دوی له غفلته او حماقته دی. د قرآن په پوهولو کښی هیڅ
قصور او لندون نه دی. پاک قرآن خو هره یوه خبره په مثالونو او دلیلونو سره پوهوی، څو خلق
په هغه کښی غور او دقت وکړی، او په هغه سره خپل عاقبت اصلاح کړی، قرآن په یوه صافه
عربی ژبه رالیږلی شوی کتاب دی چی د ده د رومبنيو مخاطبینو مورنی ژبه ده. په دغه قرآن
کښی هیڅ یوه کړه او ناموافقه خبره نشته او ډیری ښی صافی سمی خبری په کښی شته چی
سلیم عقل ئی په ډیر ښه شان سره قبلوی هیڅ قسم اختلال او کوروالی د ده په مضامینو او
عباراتو کښی نشته. د هغو خبرو د اجراء او تعمیل احکام ئی صادر کړی دی چی د هغه تعمیل
سخت او مشکل نه دی او د هغو عقائدو اذعان او ایقان چی غوښتلی شوی دومره صعب او محال
نه دی غرض تری دا دی چی خلق په سهولت سره تری مستفید شی او د اعتقادی او عملی
اغلاطو څخه محفوظ پاتی وی او صاف صاف نصایح واورى او له الله تعالیٰ څخه تل وویږی.

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا
سَلَمًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِينَ مَثَلًا

تری (بیانوی) الله یو مثل چی یو سری وی (مړی) چی وی په ده کښی
(ډیر) شریکان ټول بدخویه سره ناسازه او یو بل سری وی (هغه هم مړی
خو) سلامت ټول د یوه سری وی، آیا برابر دی سره دغه دواړه مثلونه (د

مريو بلکه ؟ نه دی سره برابر هم داسی دی حال د کافر او د مؤمن)،

تفسیر: یعنی که خو تنه حصه لرونکی په یوه مری یا نوکر کښی شریک وی او له دغو څخه هر یو حصه لرونکی بد خلقه بیمرسته سخت مزاجه، ضدی او عنادی واقع شوی وی او له دوی څڼی هر یو هم دغه غواړی چی هغه مری یا نوکر یواځی د هم ده خدمت او کار وکړی او نور شرکاء ورسره څه اړه (تعلق) او علاقه ونه لری نو ښکاره خبره ده چی په دغه فکر کښی دغه خدمتکار سخت وارخطاء او پریشان کیږی په خلاف د دی هغه مری او نوکر چی یواځی یوه سره وی نو هغه ته به یو شان یو جانبه طمانیت حاصل وی او د څو تنو بادارانو د خوښ ساتلو فکر او د دی خوا او هغی خوا څغلولو اندیښنه به ورسره نه وی. اوس ښکاره خبره ده چی دغه دواړه مریان بیخی نشی سره برابریدلی هم داسی وگنئ مشرک او موحد د مشرک زړه په څو جانبه ویشلی شوی وی او د څو تنو باطله معبودانو د خوښ ساتلو په فکر کښی مشغول وی پر خلاف د دی موحد خپل گرد (تول) توجهات، خیالات، ارتباطات او تعلقات د واحد الله په طرف مصروفوی او د ده مرجع او مرکز د تل دپاره د هغه پاک الله دربار دی. موحد په پوره اطمینان او تول زړه سره د الله تعالی د رضا او خوښی په فکر کښی مشغولیږی او پوهیږی چی وروسته د پاک الله له خوښی څخه د بل چا خوښی او خوشالی ته چندانۍ اړ (محتاج) نه یم. اکثر مفسرینو د دی مثال تقریر هم داسی کړی دی مگر حضرت شاه صاحب لیکي «یو مری چی د څو تنو وی نو هیڅوک به هغه خپل نه گنئ نو هیڅوک به ئی له حاله په پوره ډول (طریقه) سره نه وی باخبره او هغه مری چی صرف د یوه سری وی نو بدار (مالک) ئی هم هغه خپل مری گنئ او په پوره ډول (طریقه) سره د ده له احواله ځان خبروی هم دغه مثال دی د هغو کسانو چی د یوه رب بندگی کوی او د هغو چی د څو باطلو خدایانو بندگان وی.

الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۳۹﴾

توله ثناء صفت خاص الله ته دی، بلکه زیاتره د خلقو نه پوهیږی (په نفع او ضرر خپل).

تفسیر: یعنی گرد (تول) محاسن او محامد هغه پاک الله ته دی چی په داسی اعلیٰ مطالبو او حقایقو سره مو په داسی صاف او په زړه پوری مثالونو او شواهدو پوهوی مگر سره له دی ډیر داسی بدنصیبه کسان دی چی د دغو واضحه و مثله و په پوهیدلو توفیق نه مومی.

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ﴿۴۰﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿۴۱﴾

بیشکه چی ته هم مړ کیدونکی ئی او بیشکه دوی هم مړ کیدونکی دی (او هیشوک بی له الله پاتی کیدونکی نه دی) بیا بیشکه تاسی په ورځ د قیامت کښی په نزد د رب خپل جگړه به کوئ (په دینیہ ؤ امورو کښی).

تفسیر: یعنی د دغه اختلاف اثر چی د مشرک او موحد په منځ کښی دی د قیامت په ورځ کښی علیٰ رؤس الاشهاد ظاهریوی شه مهال (وخت) چی نبیان به سره له خپلو امتیانو یو ځای کړل شی، او کافران به د انبیاء او مؤمنینو په مقابل کښی جگړی او مناقشی وکړی او حجتونه او دلائل به را وړاندی کړی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «کفار به منکرپوی چی له سره مونږ ته ستا حکم نه دی را رسیدلی بیا د دوی د دغه انکار په مقابل کښی د پرښتو او د ځمکی او آسمان او د دوی د لاسونو او پښو او نورو اعضاؤ په شهادت به پری ثابتپوی « چی دوی پخپلو دغو ادعاؤ کښی دروغجنان دی هم داسی د نورو گړدو (تولو) جگړو فیصلی به هم په هغه ورځ کښی د پاک الله په حضور کښی صادرپوی. بهتر هم دا دی چی د «اختصاص» لفظ عام کیښود شی خو د احادیثو او آثارو څخه مخالف نشی.

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ الْبَيِّنَاتُ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٣٩﴾

پس څوک دی دیر ظالم؟ (بلکه نشته) له هغه چا چي دروغ تري پر الله (په لرلو د شریک ځوی، ښځی) او دروغ شمیری رښتیا خبره (قرآن) کله چه راشی (دغه قرآن) دغه (مکذب) ته، آیا نشته په دوزخ کښی ځای دپاره د کافرانو؟ (بلکه شته).

تفسیر: پر الله باندی ئی دروغ وویل یعنی شریک ئی ورته ودراره یا ئی اولاد ور تجویز کړ، یا ئی داسی صفات ورمنسوب کړل چه په واقع کښی د ده د ذات او صفاتو سره ور (مستحق) او لائق نه وی او رښتیا خبره کله چه ورته ورسیده دروغ ئی وشمیرله، یعنی هغه رښتیا خبری چه انبیاء علیهم السلام د الله تعالیٰ له طرفه راوړلی هغوی ته ئی د دروغو نسبت وکړ او هیڅ ئی پکښی خپل فکر او غور ونه چلاوه. بلا شبهه هغه څوک چي له حق او حقانیت سره دومره عداوت او دښمنی لری له هغه ځنی دیر لوی ظالم بل څوک کیدی شی، او د داسی ظالمانو د ورتلو او هستوگنی ځای ما سوا له دوزخه بل به چیري وی؟ عموماً مفسرینو د دی آیت تفسیر داسی کړی دی لیکن حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی که نبی (معاذالله) په دروغو سره د الله تعالیٰ نوم واخیست نو له دی نه دیر خراب بل څوک کیدی شی؟، او که نبی رښتین وی او تاسی ئی دروغجن کوئ نو له تاسی څخه به لوی دروغجن بل څوک وی ځواکی د ﴿مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ﴾ او د ﴿وَكَذَبَ بِالصِّدْقِ﴾ مصداق ئی سره جلا جلا (جدا جدا) مقرر کړ، او هم داسی وروسته له دی نه په ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ﴾ الآية - کښی راځی.

وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿٤٠﴾

او هغه (محمد) چي راغی په (خبری) رښتیا سره او هغه (مؤمنان) چه رښتیا ئی وشمیرله دا (خبره) دغه کسان هم دوی دی پرهیزگاران (له معاصیو او له شرکه).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ د ویریدونکیو شان داسی وی چه تل رښتیا ووائی او د رښتیا تصدیق وکړی. حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «هر هغه چي رښتیا خبری ئی له خپل ځان سره راوړی دی هغوی انبیا او هغه کسان چه په رښتیا سره ئی منی مؤمنان دی» ځواکی د دواړو

جملو مصداق سره جلا (جدا) دی.

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْحَسَنِينَ ﴿٣٧﴾
لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ
بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٨﴾

شته دوی ته (په جنت کښې) هر هغه (نعمت) چي غواړي ئی په نزد د رب د دوی، دغه (مذکور کرامت) جزا ده د محسنانو نیکو کارانو دپاره د دی چه ورژوی (توئی کړی) الله له دوی نه بدتر د هغو گناهونو چي کړی ئی او چي جزا ورکړی (الله) دوی ته اجر د دوی په سبب د هغه ډیر ښه عمل چي و دوی چي کوو به ئی (په دنیا کښې)

تفسیر: یعنی الله تعالی متقینو او محسنینو ته د دوی د ډیرو ښو کارونو اجر او بدل ورکوی که په غلطه کوم بد عمل تری صادر شوی وی هغه وربښی.

تنبیه: ښائی چه د «اسوأ» او د «احسن» د تفضیل صیغی ئی څکه اختیار فرمایلی وی چه د لویو ذواتو او مقربینو ادنی نیکی او حسنات د نورو له نیکیو او حسناتو او ادنی بدی او سیئه ئی د نورو له سیئاتو څخه لوی او درانه گڼل کیږی. والله اعلم.

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّتُكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ
وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٩﴾ وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا
لَهُ مِنْ مُضِلٍّ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ ﴿٤٠﴾

آیا نه دی الله کافی بس کیدونکی د بنده خپل (بلکه کافی دی) او ویروی (کفار ای محمده!) تا په هغو بتانو (چي عبادت ئی کوی کفار) بی له الله، او هر څوک چي گمراه ئی کړی الله پس پیدا به نشی دی (گمراه) ته هیڅوک سمه لاره ښوونکی او هر چا ته چي سمه لاره وښیي الله پس نشته ده ته هیڅوک گمراه کوونکی، آیا نه دی الله ډیر زبردست غالب قوی څښتن

(خاوند) د بدل اخيستلو؟ (بلکه دی).

تفسیر: خو آیتونه پخوا په ﴿فَوَبَّ اللَّهُ مَثَلًا لِّجُلَايَةِ شُرَكَاءِ﴾ الآية - کښی د شرک رد او د مشرکینو د جهل بیان کړی شوی وو نو د هغه په نسبت به مشرکینو زمونږ رسول الله صلی الله علیه وسلم له بتانو څخه ویراوه، او ویل به ئی «وګورئ تاسی زمونږ د معبودانو تحقیر او توهین مه کوئ! او دوی پر خپل ځان مه خپه او مه قهرجنوئ! نه چی دوی (معاذالله) له تا څخه بالکل روغ لیونی او تیار پاگل جوړ کړی» نو دلته د هغه جواب ورکوی «هر هغه چی د لوی زبردست الله بندګی ځانته غوره کړی وی نو دی به کله له دغو عاجزانو او ناتوانانو باطلو معبودانو څخه ویرېږی آیا د هغه عزیز منتقم الله تعالی امداد او اعانت ده لره بس او کافی نه دی چه له بل چا څخه وویرېږی یا ورته څه هیله (امید)، طمعه، توقع او امید ولری؟ دغه هم د دغو مشرکینو خبط، ضلال او مستقله ګمراهی ده چه د واحد الله بندګان له هسی چتی (بیکاره) او فضولو شیانو څخه ویروی. رښتیا خبره خو هم دا ده چی پر سمه صافه لاره روانول او نه روانول دغه ګرد (تول) د پاک الله په واک، قبضه او اختیار کښی دی کله چه کوم یوه ته الله تعالی د ده د بدتمیزی او ګډو تللو په بنا د بری او کامیابی سمه صافه لاره ونه ښیی نو هغه هم داسی لیونی او پاگل کیږی او دغسی د غټو غټو خبرو د پوهیدلو قوت او قدرت هم تری ورک کیږی آیا دغه احمقان دومره هم نه پوهیږی هغه بنده چی د قدوس الله په حمایت او پناه کښی ننوتلی وی نو کوم یو قدرت او طاقت د هغه یوه ویشته ته هم څه ضرر رسولی شی؟ هر یو طاقت چی دغسی یوه کار ته اقدام او ځغرد (ضد) وکړی تکرری تکرری به کر شی ځکه چه د الله تعالی غیرت هرومرو (خامخا) د خپلو مخلصو بندګانو انتقام (کسات) آخلی».

وَلَيْنَ سَأَلْتَهُم مِّنْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَيَقُوْلُنَّ اَللّٰهُ قُلْ
اَفَرَاَيْتُمْ مَّا تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَنِيَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ
هُنَّ كَاشِفَتُ ضُرِّيْهِ اَوْ اَرَادَنِيَ بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهٖ قُلْ
حَسْبِيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُوْنَ ﴿٣٩﴾

او خامخا که وپوښتی ته (ای محمده!) له دغو (مشرکانو) چی چا پیدا کړی دی دا آسمانونه او ځمکی نو خامخا وبه وائی هرومرو (خامخا) چی الله (پیدا کړی دی) ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا پس وینی تاسی هغه بتان چه بولی (عبادت ئی) کوئ تاسی بی له الله که چیری اراده وفرمائی له ماسره الله

د ضرر رسولو آيا دی دا بتان لری کوونکی د ضرر د هغه (له مانه؟ بلکه نه دی!) یا که اراده وفرمائی (الله) له ماسره د رحمت (د نفعی رسولو) آيا دی دغه (بتان) منع کوونکی د رحمت د الله (له مانه؟ بلکه نه دی!) ووايه (ای محمده!) دوی ته بس دی زما الله، خاص په هم دغه الله توکل کوی توکل کوونکی (په هر حال او هر کار کښی او خپل ټول امور هم هغه ته ورسپاری).

تفسیر: یعنی یو طرف خو قدوس الله چی پخپله ستاسی د اقرار سره موافق د ټولو آسمانونو او ځمکی خالق او مالک دی او بل طرف دغه د تیوو (گتو) بیځانه او بی‌سا بتان یا عاجز مخلوقات چی که هغوی گردد (ټول) سره یو ځای هم شی د الله تعالی د رالیدلی شوی یو ادنی زحمت یا راحت مخه نشی نیولی او نه ئی نوعیت بدلولی شی. نو تاسی پخپله دغه خبره راوښیئ چه له دغو دواړو څخه کوم یو د اطمینان او اعتماد وړ (مستحق) او لایق کیدی شی؟ او کوم یو د خپل مدد دپاره کافی او بس وگنلی شی؟ د حضرت هود علیه السلام قوم هم ویلی و **﴿إِنْ نَقُولُ إِلَّا غَرَبُكَ بَعْضُ الْهَيْئَاتِ﴾** چی د هغه جواب حضرت هود علیه السلام داسی ورکړی و **﴿قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَآلِهَتُهُمْ لَا تَنْصُرُونَنِي مِنْ دُونِهِ فَكَيْدُوكُمْ جَمِيعًا لَمْ تَنْظُرُوا إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا أَخذَ بِناصِيئِهَا إِنِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾** (د جزء ۱۲ هود (۵) رکوع ۵۴، ۵۵، ۵۶ آیت) او حضرت ابراهیم علیه السلام هم خپل قوم ته داسی فرمایلی و **﴿وَلَا آخَافُ مَا تُشْرِكُونَ يَا إِبْرَاهِيمُ رَبِّي سَيِّدٌ وَسَمِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عَمَّا أَفْلَتَ تَذَكَّرُونَ وَكَيْفَ آخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا خَافُونَ أَنَّهُمْ أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾** (د جزء ۷ الانعام ۹ رکوع) ۸۰-۸۱ آیت

قُلْ يَقَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٧٩﴾
مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٨٠﴾

ووايه (ای محمده!) ای قومه زما ژوند (روزگار) کوئ تاسی په ځای (او حال) خپل کښی بیشکه زه هم عمل کوونکی یم (په حال د توکل او صبر خپل) پس ژر ده چی معلوم به کړئ تاسی (زما او له تاسو نه) هر هغه چی رابشی هغه ته داسی عذاب چی وږه شرموی (او رسوا به کړی) دی او نازل به شی په ده عذاب همیشه

تفسیر: یعنی عنقریب دغه خبره واضحه او څرگندیږی (ښکاره کیږی) چه د واحد الله بندگان

غالبان کیږی که د دغو سلهاډ دروازو فقیران ؟ واقعات به ډیر ژر دا راوښی چه هر هغه بنده چی د الله تعالی په حمایت او پنا کښی راغلی وی د هغه مقابله کوونکی بالاخر گرد (تول) سره خوار، زار او تباہ کیږی.

تنبیه: له «عذاب یخزیه» څخه دنیوی عذاب او له «عذاب مقیم» څخه اخروی عذاب مراد دی والله اعلم.

إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ ضَلَّٰ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِمَا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ۝

بیشکه مونږ نازل کړی مو دی پر تا کتاب (قرآن) دپاره (د انتفاع د تولو) خلقو په حقه سره پس هر چا چی سمه لاره نی وموندله پس نفس د ده لره ده (فائده نی) او هر څوک چی گمراه شو پس بیشکه هم دا خبره ده چی گمراه کیږی پر ځان خپل (چی ضرر نی گالی (برداشت کوی)) او نه نی ته پر دوی وکیل (ساتونکی)

تفسیر: یعنی ستا په ژبه او د دغه کتاب په ذریعه د نصیحت رشتیا خبری ویلی شوی دی او د دین سمه صافه برابره لاره ښوولی شوی ده، زیات له دی نه هر انسان دی خپله گته (فائده) او تاوان وسنجوی (معلوم وکړی) هر څوک چی پر نصیحت عمل او تگ کوی خپل ځانته فائده او گته (فائده) رسوی که نه خپله آخره خاتمه او انجام خرابوی پر تا د دوی نور هیڅ مسؤلیت او ذمه واری نشته چی په زور او جبر سره دوی پر سمه لاره راوولی ستاسی وظیفه تش د الله تعالی د پیغام رسوونه ده چه دغه فریضه تاسی ادا کړی ده، وروسته له دی نه نور گرد (تول) معاملات هغه پاک الله ته وسپارئ چی د ده د قدرت په لاس کښی ژوندی کول، مړه کول، ویده کول او ویشول او نور گرد (تول) شیان دی.

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا
فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ
مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝

الله را کاپری (قبضوی) نفسونه په وخت د مرگ د دوی او هغه نفس چی نه وی
مر (هغه را کاپری) په خوب د هغه کښی پس وساتی هغه (نفس) چی حکم
کری پر هغه د مرگ او بیرته رالیږی (بدن ته) هغه بل (نفس) تر نیتی په
نامه کری شوی پوری، بیشکه په دغه (قبض، امساک، ارسال) کښی خامخا
دیر دلائل د قدرت دی دپاره د هغه قوم چی فکر کوی (او عبرت تری اخلی
لیکن نه کوی فکر پکښی کفار)

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی په خوب کښی هره ورځ روح (سا) اخلی او بیا ئی
بیرته ورلیږی هم دغه نښه ده د آخرت، معلوم شو چی په خوب کښی هم لکه موت سا اخیسته
کیږی که خوب وځنډیږی (ایسار شی) نو هم هغه مرگ دی مگر دغه روح هغه دی چی ورته
ظاهری هوش وائی او هغه روح چی په هغه سره تنفس جریان لری او نبضین خوځیږی او خواړه
هضمیږی هغه بل دی چی پخوا د مرگ له وقوع څخه نه ایستل کیږی». (موضح القرآن). «بغوی»
له حضرت علی کرم الله وجهه څخه نقل کوی «په خوب کښی روح له بدن څخه وځی مگر د ده
مخصوص تعلق د مخصوصو اشعور په ذریعه له بدن سره وی چی د دغه تعلق او ارتباط له وجی
حیات له بطلانه ساتلی کیږی» لکه چی لمر له ملیونو میلو څخه لری د خپلو اشعه و په ذریعه
څمکه تودوی له دی نه ظاهریږی چی په خوب کښی هم همغه شی وځی چی د موت په وخت
کښی وځی لیکن په خوب کښی د تعلق انقطاع هم هغسی نه وی لکه چی په موت کښی وی.
والله اعلم.

أَمَّا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ ط

آیا نیولی دی دغو (مشرکانو) غیر له الله شفاعتگران (بتان چی زاری وکړی
الله ته)

تفسیر: یعنی مشرکین د بتانو په نسبت داسی دعوی کوی چه دوی د الله تعالیٰ په دربار کښی
زمونږ سپارښت او شفاعت کوی او د هم دوی له سپارښت څخه زمونږ گرد (تول) کارونه هلته
جوړیږی نو ځکه مونږ د دوی عبادت کوو. حال دا چه اول د شفیع کیدلو دپاره معبودیت لازمی
نه دی بل شفیع هم هغه څوک گرځیدی شی چی ورته د الله تعالیٰ له طرفه د شفاعت حکم او
اجازه وی او یواځی د هغو کسانو په حق کښی شفاعت په عمل راتلی شی چی دوی د الله تعالیٰ
په نزد غوره او مقبول وی. لنده ئی دا چه د شفیع مازونیت او د مشفوع مرتضائیت یو ضروری
امر دی او دلته دغه دواړه خبری نشته نه د اصنامو (بتانو) مأذونیت ثابت دی او نه د کفارو
مرتضائیت نو د دوی دغه دعوی غلطه شوه.

قُلْ أُولَٰئِكَ أَوْلُوا بِالْإِيمَانِ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٣٣﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا اگر که وی دوی په داسی حال کښی چه مالکان نه وی د هیڅ شی او نه عقل لری (دوی چی ستاسی عبادت ورته معلوم شی ځکه چی جمادات وی).

تفسیر: یعنی بتان نه اختیار لری او نه پوه نو بیا د دوی شفیع کیدل ډیر عجیب دی.

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) خاص الله ته (اختیار د) شفاعت دی تول (او بل هیچا لره دخل نشته) خاص الله ته دی سلطنت د آسمانونو او د ځمکې، بیا خاص هم ده ته بیرته بیول کیږی (لپاره د جزا)

تفسیر: یعنی فی الحال هم پر آسمانونو او ځمکه کښی د هم دغه الله تعالی سلطنت دی او فی المال هم د گردو (تولو) رجوع او بیرته ورنگ هم هغه ته دی. نو بی د الله تعالی له خوښی او رضا هیڅوک د دی خبری قوت او قدرت نه لری چی خپلی شونډی هم ونوځولی شی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی د الله تعالی په مخکښی شفاعت شته مگر د هم هغه الله تعالی په حکم نه ستاسی په خوله. کله چی مرگ راشی نو حضرت عزرائیل علیه السلام هم د چا په خوله هیڅوک نشی خوشی کولی».

وَإِذَا ذُكِّرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْتَارَتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِّرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٣٥﴾

او په هغه وخت کښی چی یاد کړ شی الله یواځی (بی له بتانو) نو منقبض شی وترهیدوی زړونه د هغو کسانو چی ایمان نه راوړی په آخرت بانډی او په هغه وخت کښی چی یاد کړل شی هغه (بتان) بی له دغه (الله) ناڅاپه دوی

خوشالپیری (مخونه ئی رانه او وچولی (تندی) ئی خلاص شی له خوښی)

تفسیر: د مشرکانو دغه یوه خاصه ده چی په عینو اوقاتو کښی تش پخپلو ژبو د الله تعالی د عظمت او د محبت اعتراف کوی لیکن د هغوی زړونه د واحد الله له ذکره او حمده او ثنا نه خوښیږی. هوا که د نورو بتانو یا وړوکیو معبودانو تعریف ورته وکړ شی نو له ډیری خوښی او خوشحالی پخپلو جامو کښی نه غځایږی او د مسرت آثار د دوی له خپرو څخه له ورا (لری) څرگندیږی (ښکاره کیږی). د افسوس او حسرت غای دی چی نن ورځ علی الاکثر تش په نامه سره مسلمانانو هم داسی یو وضعیت غځانته غوره کړی دی مثلاً که د واحد الله قدرت، قوت، عظمت او د ده د لامحدوده علم وسعت بیان وکړ شی نو د دوی په مخونو کښی د انقباض آثار احساس کیږی مگر که د کوم پیر، فقیر، حضرت، شیخ، ملنگ صاحبزاده، خواجه، سید او د نورو متعارفه و خوارقو، ربیتیا، دروغ کرامات، او نوری چتی (بیکاره) او مهملی خبری دوی ته وویلی شی نو د دوی په خپرو کښی د وجد او نشاط علام قائمیږی او په زړونو کښی ئی د سرور او انبساط امواج پیدا کیږی، بلکه ډیر اوقات د خالص توحید بیانوونکی د دوی په نزد د اولیاؤ الله منکر گنل کیږی «فإلی الله المشتکی وهو المستعان».

قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عِلْمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿۳۶﴾

ووايه (ای محمده!) ای الله پیدا کوونکی د آسمانونو او د ځمکی ای عالمه خبرداره په پتو او په ښکاره و ته حکم (فیصله) کوی (په قیامت کښی) په منع د بندگانو خپلو کښی په هغو (دینیه و امورو کښی) چی و دوی چی پکښی اختلاف به ئی کوو.

تفسیر: یعنی هر کله چی دوی په داسی غټو خبرو کښی هم جگړی کوی او د الله تعالی دومره عزت او وقار هم د دوی په زړونو کښی نشته نو اوس زه ستا پاک دربار ته عرض او فریاد کوم شو پخپله د دغو جگړو په منع کښی یوه پریکړه او فیصله وفرمائی. (اوس بیا اخبار فرمائی د سختی د عذاب د کفارو او له نه خلاصیدلو د دوی له دغه عذابه په هیڅ وجه سره نو فرمائی)

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ

جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
وَبَدَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿٣٧﴾ وَبَدَّ لَهُمْ سَيِّئَاتُ
مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٨﴾

او که چیری بیشکه مملوک شی د هغو کسانو چی ظلم ئی (پر نفسونو خپلو په کفر سره اختیار) کړی دی هغه (اموال مبالغ) چی په عُمکه کښی دی تول او په مثل (هم د هغه) نور ورسره شی نو خامخا فدیبه به ورکړی دوی په هغه سره له بدرنگه عذاب به ورځ د قیامت کښی، او ښکاره به شی دوی ته له جانبه د الله هغه (عذاب) چی نه ؤ دوی چی گمان به ئی کوو (د هغه). او ښکاره به شی دوی ته (جزا د) بدی د هغو اعمالو چی کړی ئی وو دوی او چاپیره نازله به شی په دوی (جزا د) هغه شیز چی ؤ دوی چی په هغه پوری به ئی مسخری کولی (چی د الهی قهر او ابدی عذاب دی).

تفسیر: یعنی د قیامت په ورځ چی د دغو اختلافاتو فیصلی اورولی کیږی په دغه وخت کښی به د دغو ظالمانو چی په شک او شرک سره ئی د الله تعالی شان تنقیص کوو دیر بد حال وی. فرض ئی کړئ که په دغه ورځ د عُمکی د مخ گردی (تولی) خزانی بلکه له هغو غنی زائد مبالغ هم له دوی سره موجود وی او وغواړی چی دغه گرد (تول) اضعا فاً مضاعفة خزائن د خپلی فدیبه په دول (طریقه) ورکړی او خپل ثمان خلاص کړی مگر هغه تری نه قبلیری او هر څه بد اعمال چی ده کړی دی یو په یو ئی په مخ راوړل کیږی او د داسی راز راز (قسم قسم) ویرونکیو عذابونو خوند به وڅکی چی هیشکله به د هغه مثال او نظیر د ده په وهم او خیال کښی هم نه وی گرځیدلی. الغرض هغه کسان چی پر خالص توحید او حق دین پوری به ئی توکی او مسخری کولی د هغه ربر (تکلیف) او وبال دوی هر ورو (خامخا) گالونکی (برداشت کوونکی) دی او په هغو عذابونو کښی چی دوی ورپوری مسخری کولی دوی پخپله پکښی اخته کیدونکی دی.

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا نَادًا

پس کله چی ورسیری (جنس د) انسان ته څه قسم ضرر، نو بولی مونږ (دفع د هغه ته)

تفسیر: یعنی چه د هغه الله تعالی له ذکر څخه چی اوس خپه او ناراضه کیږی د مصیبت په وخت

کښی ورغې او ناری وهی او د ده ذکر چی د مصائبو په وخت کښی پری خوښیږی د مرفعالحالی په وخت کښی له دوی نه هیږیږی.

ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ

بیا کله چی ورکړو مونږ ده ته کوم نعمت له (جانبه) خپله وائی بیشکه هم دا خبره ده چی راکړی شوی دی ماته دغه (نعمت) په سبب د پوه (زما، نه ده داسی)

تفسیر: یعنی قیاس خو هم دغه غوښت چی دغه نعمت زما په برخه شی ځکه چی په ما کښی د دغی خبری لیاقت وو او د هغه د گټلو ذرائع ماته ښکاره او معلوم وو او الله تعالی ته زما استعداد او اهلیت څرگند (ښکاره) وو نو بیا هغه ولی ماته ونه رسید. الغرض چی ده پر خپل لیاقت او عقل نظر وکړ او د الله تعالی پر فضل او قدرت ئی نظر ونه کړ.

بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۲۵﴾

بلکه دغه (اعطا د نعمت) فتنه امتحان ازموینه ده ولیکن اکثر د دوی نه پوهیږی (چی دغه تخویل استدراج، امتحان دی دوی ته).

تفسیر: یعنی داسی نه دی بلکه دغه نعمت د الله تعالی له طرفه یو امتحان دی چی بنده د هغه پر موندلو تر کوم حد پوری د حقیقی منعم شکریه ادا کوی ؟ او د احسان او انعام حق ئی پیژنی؟ که ناشکری ئی وکړله نو دغه نعمت ورته نعمت او د ده د ځان ویاړ گرځی. حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «دغه امتحان دی چی د ده عقل او سد (هوش) تر هغه ځای پوری رسیږی خو پر خپل عقل باندي مغرور شی نو سره له هغه عقله او سده (هوشه) آفت ورسیږی» نو بیا د بل چا په اړولو او منع کولو سره هغه نه اوړی او نه تری منع کیږی.

قَدْ قَالُوا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿۲۵﴾
فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاءِ
سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَهُمْ بِمُعْجِزَاتِنَا

په تحقیق ویلی ده دغه خبره هغو کسانو (چی تیر شوی دی) پخوا له دوی نه (لکه قارون او قوم د ده) پس هیڅ قدر دفع د عذاب ونه کړه له دوی ځنی هغه (دنیوی مال او متاع) چی و دوی چی کسب (د گټی د هغو) به ئی کوو. پس ورسید له هغو (پخوانیو) ته (جزا د هغو بدو) اعمالو چی کول به دوی (په خسف سره) او هغه کسان چی ظلم ئی کړی دی (په اختیارولو د کفر) له دغه (قوم ستا ای محمده!) ژر ده چی وبه رسیږی دوی ته (جزا د) بدیو د هغو اعمالو چی کړی دی دوی او نه دی دوی عاجز کوونکی (مونږ لره له تعذیب د دوی نه)

تفسیر: لکه چی قارون هم داسی ویلی و د هغه څه حشر او آخره خاتمه وشوه د هغه ذکر پخوا له دی نه تیر شو یعنی څرنګه چی پر پخوانیو مجرمینو د خپلی گناه سزا او وبال ولوید پر دغو موجوده و مشرکینو هم د دوی د بدو اعمالو سزا او وبال لویدونکی دی. څه وخت چی پاک الله د دوی د سزا ورکولو اراده وفرمائی نو دوی له سره خپل ځانونه نشی پتولی او نه چیری تری تبتیدلی شی او نه په کوم چل او تدبیر سره دی ستړی، ستومانه او عاجزولی شی.

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

آیا نه پوهیږی دوی په دی چی بیشکه الله فراخوی رزق روزی هر هغه چا ته چی اراده وفرمائی او تنګوی (په اندازه کوی ئی) بیشکه په دغه (بسط او قبض) کښی خامخا ډیر دلائل (د قدرت) دی دپاره (د هغه) قوم چی ایمان راوړی (په الله چی باسط او قابض دی)

تفسیر: یعنی په دنیا کښی محض د روزی فراخی او تنګی د کوم سړی د مقبولیت او مردودیت دلیل نشی کیدی نه د روزی ګټل دومره په عقل، ذهانت، علم او لیاقت پوری منحصر دی. وګورئ چی څومره بیوقوفان ناپوهان په ډیر اطمینان او هوسانی (آرام) سره ژوندون کوی او څومره عقلا، فضلا او نیکان په لوړو سره شپي او ورځی تیروی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي

«یعنی په عقل چلولو او تدبیر کولو کښی هیڅوک څه کمی نه کوی بیا د یوه روزی ارته او د بل تنګه ده نو وپوهیږی چی دغه یواځی د عقل کار نه دی چی پر خپل ځان باندی روزی ارته

کری بلکه دغه تقسیم د حقیقی رزاق د حکمت او مصلحت تابع او د هم ده د قدرت په لاس کښی دی».

قُلْ يُعْبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾

ووايه (ای محمده! چي فرمائي الله) ای بندګانو (مؤمنانو) زما هغو کسانو چي اسراف ئی کری دی پر نفسونو خپلو مه ناامیده کیږئ له رحمته د الله (څکه چي) بیشکه الله مغفرت کوی بښی گناهونه ټول (اګر که ډیر هم وی بی له شرکه) بیشکه چي الله هم دی دی ښه بښونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر: دغه آیت د ارحم الراحمین د بی پایانه رحمت بیان او د ده د عفوی او د عظیم الشان تیریدلو اعلان کوی او د خورا ډیرو سختو مایوس العلاجو مریضانو په حق کښی د شفاء د اکسیر حکم لری. مشرک، ملحد، زندیق، مرتد، یهودی، نصرانی، مجوسی، مبتدع، فاسق، فاجر، او نور عاصیان او باغیان هر څوک چي وی د دغه آیت له آوریډلو څخه وروسته د الله تعالیٰ مهربانی ته امیدوار کیږی څکه د هر چا په نسبت چي الله تعالیٰ اراده وفرمائي د هغه گناه معافوی او هیڅوک د ده لاس نشی نیولی بیا بنده به ولی ناامیده کیږی؟ هوا دغه ضروری ده چي د الله تعالیٰ له نورو اعلاناتو سره سم چي په هغو کښی تصریح شوی ده چي د کفر او شرک جرم به بی له توبی او بی له ایمانه نه قبلوی، ښائی چه ﴿إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾ له «من یشاء» سره مقیده وکنله شی خو سره له هغه د دغی خبری تقبید ئی هم فرمایلی دی. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (د جزء ۵ نساء ۱۸ رکوع ۱۱۶ آیت) له دغه تقبید څخه دغه نه لارمیری چي الله تعالیٰ بی له توبی هیڅ یوه لویه یا وړوکی گناه نشی معافولی او نه ئی داسی مطلب کیږی چه د هیڅ یو جرم دپاره له سره د توبی ضرورت نشته او بی له توبی به ګرد (ټول) گناهونه معافیری. قید یواځی د مشیت دی او د مشیت په متعلق په نورو آیتونو کښی دا ښوولی شوی دی چي هغه په کفر او شرک کښی بی له توبی ممکن نه دی لکه چي د دغه آیت شان نزول هم پری دلالت کوی او د دی وروستنی آیت له افادی څخه هم معلومیږی.

وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٧﴾

او بیرته وگرځئ تاسی رب خپل ته (له شرکه او عصیان) او غاړه کیږدئ ده ته پخوا له هغه چي راشي تاسی ته عذاب بیا به مدد درسره نشي کولی (په دفع د عذاب کښي)

تفسیر: د مغفرت په لوري د توجه ورکولو سره له دې غايه د توبی په طرف توجه ورکوي يعنی پخپلو تیرو اغلاطو نادم شی! او د الله تعالی د بی پایانه جود او کرم څخه وشرمیږئ! او د کفر او عصیان لاره پرېږدئ! او د هغه کریم رب په طرف رجوع وکړئ! او خپل ځانونه بیخي هغه ته وروسپارئ! او د ده د احکامو په مقابل کښي په نهایت عجز او اخلاص سره غاړه کیږدئ! او ښه وپوهیږئ چي په حقیقت کښي نجات یواځي د ده په فضل او کرم سره ممکن دی. زمونږ رجوع او انابت هم بی د الله تعالی له فضله او کرمه نشي میسر کیدی. حضرت شاه صاحب لیکي «کله چي الله تعالی اسلام غالب وگرځاوه هغه کفار چي په دښمنی کښي به مصروف ؤ وپوهیدل چي بیشکه الله تعالی د اسلام حامی او ناصر دی او قانع شول چي مونږ په غلظه او بی لاری یو. نو پر خپلو دغو غلطیو متأثر او متأسف شول لیکن له شرمه او خجالت په اسلام نه مشرف کیدل او په خپلو زړونو کښي به ئی ویل اوس به زمونږ اسلام څرنګه منل کیږي؟ چي دښمنی مو له اسلام سره وکړه، او له مسلمانانو سره مو جنگونه وکړل او د ډیرو مسلمانانو ویني مو توی کړي نو الله تعالی د دوی د تسلیع دپاره وفرمایل چي داسی هیڅ یوه ګناه نشته چي الله تعالی د هغه توبه قبوله نه کړي مه بی هیلي او مه ناامیده کیږئ! توبه وکړئ! او الله ته رجوع وکړئ! بښلي کیږئ! مګر څه وخت چي ستاسی پر سر عذاب راشي او مرګ مو په نظر ورسیري نو په هغه وخت کښي هیڅوک ستاسی کومک او مدد ته نشي رسیدی».

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٨﴾

او متابعت وکړئ د ډیر غوره حکم د هغه (قرآن) چي نازل کړی شوی دی تاسی ته له (جانبه د) رب ستاسی پخوا له هغه چي راشي تاسی ته عذاب یو ناڅاپه حال دا چي تاسی به نه پوهیږئ (چي له کوم لوري راځي)

تفسیر: له ښي خبري څخه مراد قرآن کریم دی يعنی پر قرآني هدایتو عمل وکړئ! او د عذاب له

راتگه پخوا د خپل مستقبل په فکر او اندیښنه کښی اوسئ! که نه د عذاب له معائنی څخه وروسته به د هغه هیڅ تدارک او انتظام نشی کیدی او هیڅ یو تدبیر به مؤثر نه لویږی. د الله تعالیٰ عذاب به مو داسی یو ناڅاپه راگیر کړی چه تاسی به له سره د هغه پر راتگ نه خبریږئ.

أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَحْسَرُنِي عَلَى مَا قَرَرْتُ فِي جَنَّةِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لِبَيْنِ السَّخِرِينَ ﴿٥١﴾

(چابکی کوئ تاسی په تعمیل د قرآن باندی پخوا له هغه) چی ووائی یو نفس ای ارمان او ندامت می دی پر هغه چی تقصیر می کړی دی په طرف (په حق د طاعت) د الله کښی او بیشکه چی وم زه خامخا له مسخره کوونکیو (په مؤمن به) څخه.

تفسیر: یعنی په هوا او هوس، رسم، تقلید او په دنیوی خوندو او چرچو کښی اخته او مشغول او د الله تعالیٰ له ذکره او یاده بلکه د ده له وجوده بیخی غافلان شوی ؤ. د ده دین او رسول او د هغه هولناک انجام په نسبت به مو چی رسول الله صلی الله علیه وسلم مونږ وپرولو ملندی، توکی او مسخری کولی، او د دغو شیانو په حقیقت نه ؤ پوهیدلی. د ډیر افسوس ځای دی چی د الله تعالیٰ په پیژندلو او د ده د حقوقو په منلو کښی مونږ په څه اندازه سره غفلت او قصور کړی دی چی د هغه په نتیجه کښی نن له دغی بدی پښی سره مخامخ شوی یو کفار به دغسی خبری په محشر کښی کوی که د آیت مضمون کفارو او عصاتو لره عام کیښود شی نو د ﴿وَإِنْ كُنْتُ لِبَيْنِ السَّخِرِينَ﴾ معنی به «عملت عمل ساخر مستهزی» وی. (کما فسر به ابن کثیر رحمه الله علیه).

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٥٢﴾

یا (پخوا له دی نه) چی ووائی که چیری داسی وی چی بیشکه الله سمه لاره ښوولی وی ماته نو خامخا وم به زه له متقیانو پرهیزگارنو (له شرکه او له معاصی نه).

تفسیر: کله چی په حسرت او افسوس سره کار ونه چلیوی نو د خپل فهم غلطولو دپاره دغه ګود عذر وړاندی کوی. څه ووايم الله تعالیٰ ماته هدایت رانه کړ. که الله اراده فرمایلی وی نو نن به زه هم د متقیانو په مرتبه رسیدلی وم د دغه جواب وروسته داسی راځی ﴿بَلَىٰ قَدْ جَاءَ تِلْكَ الْيَوْمَ﴾

او ممکن دی چه دغه کلام د اعتذار او احتجاج په طریقه سره نه وی بلکه تش د یاس د اظهار په طور وی یعنی زه د خپلی بد استعدادی او بد تمیزی له سببه د دغی خبری وړ (مستحق) او لائق نه وم چی الله تعالی ماته سمه لاره ښوولی وی او د مقصود تر منزل پوری ئی زه رسولی وی که په ما کښی اهلیت او استعداد وی او الله تعالی زما لاس نیوی کړی وی نو زه به هم نن ورځ د متقیانو په زمره کښی شامل شوی وم.

أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾

یا (پخوا له دی نه) چی ووائی (نفس) په هغه وخت کښی چی وویښی عذاب کاشکی وی ماته بیا بیرته ورته (دنیا ته) پس وم به زه هلته له نیکوکارانو (موحدانو هم په عقائدو هم په اعمالو کښی)

تفسیر: کله چی حسرت او اعتذار دواړه بیکاره ثابت شی او د دوزخ له عذابونو سره مخامخ شی نو په دغه وخت کښی به د اضطراب وارخطائی له شته داسی وائی «په هر ممکنه صورت سره چی کیږی یو غلی می بیا دنیا ته بیرته ولیږه! او د توبی او اطاعت فرصت او موقع راکړه! او وگوره چی زه په څه صلاح او تقوی سره بیرته درحاضریم». فرمائی الله تعالی چی ولی می هدایت نه وو درته کړی بلکه درته کړی می ؤ.

بَلَىٰ قَدْ جَاءَ تَكَالُفُكَ الَّتِي فَكَّدْتِ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٥٩﴾

هو! داسی ده چی په تحقیق راغلی ؤ تاته دلائل (قرآن) زما پس تکذیب کړی ؤ تا په هغو سره او تکبر دی کړی وو او وی ته له کافرانو (نامنونکیو نه)

تفسیر: یعنی غلط وائی. آیا الله تعالی درته سمه صافه لاره نه وه درښوولی؟ او خپل انبیاء ئی سره له معجزو او احکامو نه وو درلیږلی؟ مگر د هغوی خبری دی ونه منلی او هر هغه شی چی تاته ویلی کیده هغه مو سره له غروره تکبره او تکذیب کوو او ستا هم دغه لوثی او تکبر د حق له قبوله مانع گرځیده. او خبره هم دا ده چی الله تعالی ته له ازله دغه خبره معلومه وه چی ته به

د ده له آیتونو څخه انحراف او انکار کوی او په تکبر او سرکشی سره به وړاندې کیږي. ستا د طبیعت او مزاج غوښتنه او اقتضاء هم داسې ده چې که زر کرته د دنیا په طرف بیرته وگرځولی شی بیا به پخپلو هم هغو واهیدو حرکتو کښې مداومت کوی او له هغه څخه له سره لاس اخیستونکی نه ئی ﴿لَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا﴾ (د انعام ۳ رکوع ۲۸ آیت د داسې خلکو په نسبت د الله تعالی داسې عادت نه دی چې دوی بریالیان او کامیاب کړي بلکه خائب او خاسر کوی ئی.

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ

او په ورځې د قیامت کښې به ووينی ته هغه کسان چې دروغ ئی ترلی دی پر الله پوری (په نسبت د شرک او نورو عیبونو) مخونه د دوی به تور کړی شوی وی

تفسیر: کومه خبره چې د الله تعالی له جانبې راځي او هغی ته د دروغو نسبت کول شی هم دغه پر الله تعالی دروغ ترل دی ځکه چې دروغ شمیرونکی داسې دعوی کوی چې الله تعالی هغه خبره نه ده فرمایلي، حال دا چې په واقع کښې به ئی فرمایلي وی نو د دغو دروغو توروالی د قیامت په ورځ د دوی پر څیرو کښې څرګندیږي (ښکاره کیږي).

أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ

آیا نشته په دوزخ کښې ځای دپاره د منکرانو (کافرانو؟ یعنی شته!)

تفسیر: پخوا په «فکذبت بها واستکبرت» کښې د دوو قسمو کفارو بیان وشو تکذیب چې پر کذب مشتمل دی او استکبار او غرور. دلته ئی دغه راوښودل چې د کذب او دروغو لامله (له وجی) به د دوی مخونه توریږي او د غرور او تکبر ځای پرته (علاوه) له دوزخه بل ځای نه دی.

وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمِثَاقٍ تَعَهُمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

او وبه ساتی الله (له دوزخه) هغه کسان چې ځان ئی ساتلی وی (له شرکه) په

سبب د خلاصی موندلو د دوی نه به رسیږي دوی ته سختی او نه به دوی غمجن کیږي.

تفسیر: یعنی الله تعالی متقیان د دوی د ازلی فوز او فلاح په سبب د بری او کامیابی پر هغه لور (اوچت) مقام رسوی چی هلته به له هر قسمه بدیو او شرورو څخه محفوظ او له هر راز (قسم) فکر او غم څخه به آزاد او محفوظ وی.

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾

الله پیدا کوونکی د هر څیز دی (چی موجود وی په دنیا کېږي) او دغه (الله) پر هر څیز وکیل (ساتونکی متصرف) دی. خاص هم دغه (الله) لره دی کلیگانی (چاپیانی) (د خزانو) د آسمانونو او د ځمکې، او هغه کسان چی کافران شوی دی په آیتونو (دلائلو د قدرت) د الله دغه کسان هم دوی زیانکاران دی (چی ځای ئی ابدی دوزخ دی).

تفسیر: یعنی الله تعالی هر شی پیدا کړی دی او وروسته له پیدائښته د ده د بقاء او تحفظ ذمواړی ئی هم پر خپل قدرت اخیستی ده او د ځمکې او آسمان د گردو (تولو) شیانو تصرف او اقتدار هم ده ته حاصل دی ځکه چی د گردو (تولو) خزانو کنجیانی له ده سره دی نو له داسی الله څخه مخ اړول او نورو شیانو ته مخ گرځول فضول او بیکاره خبره ده ښائی چی انسان د الله تعالی له غضبه وویږیږي او د الله تعالی رحمت او مهربانی ته امیدوار اوسی ځکه چی کفر او ایمان، جنت او دوزخ گرد (تول) د ده تر واک (اختیار) او تصرف لاندی دی. هر څوک چی د الله تعالی او د ده له کلامه منکرېږي هیچیري به د قرار او هستوگنی ځای نه مومي. آیا هغه څوک چی د الله تعالی څخه منحرف کیږي او مخ تری اړوی حقیقی فوز او فلاح ته هیلمن (آرزومند) کیدی شی؟ کله چی کفار د بت پرستی دعوت ورکړ سید الابرار ته نو دغه آیت نازل شو.

قُلْ أَغْفِرُ لِلَّهِ تَأْمُرُونَنِي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ﴿٦٤﴾

ووايه (ای محمده!) آیا پس بی له الله امر کوئ تاسی ماته چی عبادت ئی وکړم ای جاهلانو ناپوهانو!

تفسیر: یعنی انتهای نادانی حماقت او جهالت دا دی چي انسان الله تعالی پریدی او د نورو په عبادت کښی بوخت (مشغول) او لگیا شی او له رسول الله څخه داسی غوښتنه وکړی او تری طمع ولری چی دی (معاذالله) د کفر او شرک لاره د دوی له سببه غوره کړی. په ځینو روایاتو کښی راغلی دی چی مشرکانو رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دعوت ورکړی ؤ چی راځه زمونږ د معبودانو عبادت کوه نو ځکه دغه پاس آیت لکه چی اوس مو ولیکل د دوی په جواب کښی نازل شو.

وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ ؕ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ
وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ٦٥ بَلِ اللَّهُ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ٦٦

او خامخا په تحقیق وحی کړی شوی ده تاته او (وحی کړی شوی ده) هغو کسانو ته چه رومبی له تا نه ؤ (داسی چی قسم دی) که شرک پیدا کړ تا (فرضاً) نو خامخا خراب به شی هرومرو (خامخا) عمل ستا او خامخا شی به ته هرومرو (خامخا) له زیانکارانو (نو ځان وساته له شرکه). بلکه (یواځی) د الله پس عبادت کوه او اوسه له شکر کوونکیو (په نعمت د توحید او عبادت).

تفسیر: یعنی که له عقلی حیثیته وکتلی شی د گردو (تولو) اشیاء پیدا کول، باقی پرېښودل، او په هغه کښی د هر ډول تصرفاتو جاری لرل یواځی د الله تعالی کار دی. نو د عبادت مستحق ماسوا له الله څخه بل هیڅوک نشی کیدی او که له نقلی حیثیته ملاحظه وکړئ نو ټول انبیاء الله او سماویه ادیان د توحید په صحت او د شرک پر بطلان متفق دی بلکه هر نبی ته د وحی په ذریعه دغه ښوولی شوی دی چه په آخرت کښی د مشرکانو ټول اعمال بیخی بیکاره دی او د شرک انجام د خالص حرمان او خسران څخه سواء بل شی نه دی. لهذا پر هر انسان دغه لارم دی چی له گردو (تولو) څخه وشکوی او له الله تعالی سره د خپل عبودیت تعلقات ونښلوی او د الله تعالی وفادار او شکرگزار او احسان پیژندونکی بنده شی د ده عظمت، قدرت، جلال، او کمال ښه وپیژنی. عاجز او ناتوانه مخلوقات د ده شریک ونه گرځوی او هغه په هم هغو صفاتو سره لوی پورته اعلیٰ او ارفع وگنی لکه چی په واقع کښی هم دی.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ۚ

او تعظیم نه دی کړی دغو (مشرکانو) د الله حق د تعظیم د ده

تفسیر: یعنی مشرکینو د الله تعالیٰ عظمت، علویت، کمال، جلال لوی او بزرگی تر هغی اندازی او مرتبی پوری ونه پیژندله او ملحوظه ئی نه کړه چی تر هغی اندازی او مرتبی پوری پر یوه بنده د هغه معرفت او پیژندگلوی لارمه ده چی هغه وپیژنی او ملحوظه ئی ولری. د الله تعالیٰ د رفیع شان او لوړی (اوچتی) مرتبی د اجمالی تصور کوونکی آیا د عاجز او محتاج مخلوق حتی د بیځانه گتو او بتانو شرکت له الله تعالیٰ سره تجویز کولی شی؟ حاشا وکلاا وروسته له دی نه د الله تعالیٰ د عظمت او قدرت، د جلال او کمال د ځینو شتونو بیان دی.

وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِیَمِينِهِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿۷۴﴾

او ځمکه ټوله په قبضه تصرف د ده کښی ده په ورځ د قیامت کښی او آسمانونه نغښتلی شوی دی په یمین د ده کښی، پاکي ده ته او لوړ (اوچت) لوی دی له هغو شیانو نه چی دوی ئی شریکوی (له الله سره بتان او نور شیان).

تفسیر: یعنی د ده د عظمت شان دغه حال دی چه د قیامت په ورځ کښی ټوله ځمکه د ده د قدرت په یو موتی کښی او گرد (ټول) آسمانونه د کاغذونو د یوی لولی پشان به د ده د قدرت په یوه لاس کښی وی د ده په بندگی او عبادت کښی به د بیځانه یا عاجز او محتاج مخلوق شرکت تر کومی اندازی پوری جائز او روا وی؟ دغه شرکاء خو ټول د ده د قدرت په موتی کښی دی. څرنګه چی دی اراده وکړی پر دوی خپل هر راز (قسم) تصرفات جاری کوی هیڅوک د ده په مقابل کښی خپل غوړ او ژبه نشی خوځولی.

تنبيه: د «مطويات بيمينه» په متعلق د «انبياء» په سورت کښی د «يوم نطوى السماء» الآية تفسیر بنائی ولوست شی. او پر «يمين» او نورو متشابهاتو الفاظو بلاکم او کیف ايمان لرل واجب دی. په ځینو احادیثو کښی راغلی دی «وکلثایديه یمین» د ده دواړه لاسونه ښی دی. له دی نه د تجسم، تحیز، جهت او د نورو نفی کیږی.

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿۷۵﴾

او پوکل به وکړل شی په صور (شپیلی) کښی پس بیخوده مړه به شی هر هغه چی په آسمانونو کښی دی او هر هغه چی په ځمکه کښی دی مگر هغه څوک چی اراده وفرمائی الله (د نه وژلو د هغه) بیا به وپوکل شی په هغه (صور) کښی بل ځلی پس ناڅاپه دغه خلق به (چی مړه ؤ ټول) ولاړ وی (منتظر وی چی څه راباندی کیږی)

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یو ځلی د صور شپیلی نفخ د عالم د فنا کولو دپاره ده او دوهمه د ژوندی کولو او دریمه وروسته له حشره د بیهوشی، څلورمه د خبردار کیدلو، وروسته له هغه گرد (ټول) د الله تعالیٰ په مخکښی ور وړاندی کیږی» (بتغییر یسیر). لیکن د اکثرو محققینو علماوو په نزد ټول به دوه ځلی د صور نفخی کیږی په اوله کښی به د گردو (ټولو) هوش او حواس ورک کیږی بیا هغه کسان چی ژوندی دی مړه کیږی. او د هغو پر ارواحو چی مړه دی د بیهوشی کیفیت طاری کیږی بیا به بله نفخه کیږی چی د هغی په اثر د مړو ارواح به د ابدانو په طرف بیرته راگرځی. او ټول بیهوشان به په سد (هوش) کیږی. په دغه وخت کښی د محشر د دی عجیبو او غریبو مناظرو د لیدلو څخه گرد (ټول) مخلوقات حیران او پریشان او متحیر کیږی بیا به په ډیر سرعت سره د قدوس الله په مخکښی وړاندی کیږی او گرد (ټول) سره ور حاضرول شی.

تنبيه: له «الا من شاء الله» څخه ځینو جبرئیل، میکائیل، اسرافیل او عزرائیل علیهم السلام مراد نیولی دی او ځینو له هغوی سره حمله العرش هم شامل کړی دی. د ځینو په نزد تری انبیاء او شهداء مراد دی. والله اعلم. په هر حال دغه استثناء به د هغی نفخی په وخت کښی وی چی وروسته له هغه ممکن دی پر دوی هم فناء طاری کیږی ﴿لَمِنَ الْمَلَائِكَةِ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (د جزء ۲۴ المؤمن ۲ رکوع ۱۶ آیت).

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئْتُ بِالنَّبِيِّينَ
وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ^(۷۹)

او روښانه به شی ځمکه په نور د رب د دغی (ځمکی لپاره د فیصلی د بندگانو) او کیښود به شی کتاب (عمل نامی دپاره د حساب) او راتله به وکړل شی په انبیاءو (محشر ته) او په شهداؤ سره (له هر امته) او حکم به وکړ شی په منع د دوی کښی په حق عدل سره او پر دوی به ظلم ونکړ شی (هیڅ قدر په تزئید د عقاب یا تنقیص د ثواب)

تفسیر: یعنی وروسته له هغه به الله تعالیٰ د حساب او کتاب دپاره له خپل شان سره مناسب د اجلال نزول فرمائی (کما ورد فی بعض روایات الدر المنثور) په دغه وخت کېږي د الله تعالیٰ له بې کیفه تجلی او نور څخه په محشر کېږي یوه مخصوصه رڼا (رڼرا) او انوار پورته کېږي. د گردو (تولو) اعمال نامې به د دوی په لاسو کېږي ورکولی کېږي. انبیاء علیهم السلام او نور شاهدان به د الله تعالیٰ په دربار کېږي حاضرېږي. او د هر انسان د اعمالو په نسبت به په نهایت عدل او انصاف سره په ښه شان سره فیصلې او احکام اورولی کېږي. او پر هېچا به هېڅ قسم زیادت او تیری نه کېږي.

تنبيه: له «شهداء» څخه مراد برسیره پر انبیاء علیهم السلام پرنښتي، محمدی امت او د انسانانو لاسونه پښي او نور گرد (تول) مراد کیدی شي. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه له دی نه د هر امت نیک انسانان مراد کړي دي.

وَوَفَّيْتُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ

او پوره به ورکړه شي هر نفس لره (جزا د هغه) عمل (چی کړی) ئی ؤ (ده)

تفسیر: یعنی د نیکی په بدل کېږي تنقیص او د بدی په بدل کېږي تزئید نه واقع کېږي د هر چا هومره چی ښه یا بد عمل وی هغه مگرد (تول) د الله تعالیٰ په علم کېږي دی سم له هغه سره بدل ورکول کېږي چی د هغه څه تفصیل وروسته له دی نه راځي.

وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ۝

او حال دا چی الله ښه عالم دی پر هغو اعمالو چی دوی ئی کوی (نو جزا به پری ورکړه شي)

تفسیر: یعنی شاهدان راځي د دوی د ملزم کولو دپاره که نه له الله تعالیٰ څخه هېڅ یو شي پټ نه دی (کذا فی الموضح).

وَيَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ

او شرلی راښکلی کېږي (په شدت سره) هغه کسان چی کافران شوی دی طرف د دوزخ ته دلی دلی

تفسیر: یعنی تول کافران په تیل وهلو او په نهایت ذلت او خواری سره د دوزخ په طرف شړل او بیول کیږی، څرنگه چی د کفر اقسام او مراتب ډیر دی نو هر قسم او هره درجه د کفارو ډله سره بيله بيله کوله شی.

حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَتُحْتِ أَبْوَابُهَا

تر هغه پوری چی راشی دوی دوزخ ته حال دا چی وېه پرانیستلی شی دروازی د دغه (دوزخ)

تفسیر: هم هغسی چی د دنیوی بندیځانی دروازی خلاصی نه وی هر کله چی کوم بندی پکښی ننویستل کیږی ور ئی ورته خلاصوی او وروسته د ده له ننوتلو څخه بیرته وربندول کیږی. هم داسی څه وخت چی دوزخیان دوزخ ته نژدی رسیږی د دوزخ دروازی پرانیستلی کیږی او دوزخیان په تیل وهلو سره پکښی غورځولی کیږی او بیا ئی دروازی تړلی کیږی، کما قال الله تعالى ﴿إِنَّمَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ﴾ (همزة).

وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ

او وېه وائی دوی ته خزانچیان (متصرفان) د دغه (دوزخ) آیا نه ؤ راغلی تاسی ته رسولان له تاسی نه

تفسیر: یعنی هغه پرېشتی چی د دوزخ محافظانی دی دوی به کفارو ته د ملامتی په ډول سره داسی وائی «آیا نه ؤ درغلی تاسی ته رسولان له تاسی» یعنی چی له هغه ځنی له دی سببه چی ستاسی له همجنسانو څخه ؤ فیض فائده اخیستل ډیر آسان ؤ.

يَتْلُونَ عَلَيْكُمُ آيَاتِ رَبِّكُمُ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝٤١

چی لوستل به دغو (رسولانو د تاسی) پر تاسی آیتونه (د قرآن) د رب ستاسی او ویروول به دوی تاسی له ملاقات د هغی ورځی ستاسی چی دغه ده،

وبه وائی (کفار چی ولی نه ؤ راغلی) بلکه راغلی ؤ ولیکن ثابتہ شوی ده
کلمه (حکم) د عذاب پر کافرانو

تفسیر: یعنی ولی انبیا نه ؤ راغلی، بلکه ضرور راغلی ؤ او د الله تعالیٰ کلام نی راوردی ؤ او له
نن ورغی شخه دیر زیات ویرولی شوی ؤ، لیکن مونږ له خپلی بدبختی او نالانقی، د هغو خبرو
او پندونو ته غور کښینښود، خو بالاخر د الله تعالیٰ د داسی قاطع او لایتغیر تقدیر سره مخامخ
شو او د عذاب حکم پر مونږ کفارو په قطعی ډول سره ثابت او نافذ شو ﴿فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا
لِّأَصْحَابِ النَّعِيرِ﴾ (الملک).

قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿۴۲﴾

وبه ویل شی دوی ته ننوځئ دروازو د دوزخ ته په دی حال کښی چی همیشه
اوسیدونکی اوسئ په ده کښی. پس بد دی عحای د هستوګنی د متکبرانو (دا
دوزخ).

تفسیر: یعنی تاسی د خپل تکبر، لوئی او غرور له سببه د الله تعالیٰ خبره ونه منله نو اوس قل په
دوزخ کښی پراته اوسئ! او د هغه د عذابونو خوند وشکئ!

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا

او بیول کیږی (بلل کیږی) به هغه کسان چی ویریدل به دوی له ربه خپله
طرف د جنت ته ډلی ډلی

تفسیر: یعنی کله چی د ایمان او تقویٰ مدارج متفاوت دی د هری درجی متقین مؤمنین جلا
(جدا) او د هری یوی ډلی به سره بیلی وی. او دغو گردو (ټولو) جماعتونو ته دیر زیات
تشویق او ترغیب ورکول کیږی او په دیره مینه او محبت سره د جنت په طرف لیول کیږی.

حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿۴۳﴾

تر هغه پوری چي راشي دوی جنت ته حال دا چي پرانیستلی شوی به وی دروازی د دغه (جنت) او ویه وائی دوی ته خزانچیان (متصرفان) د جنت سلام دی وی پر تاسی پاک یی تاسی (له گناهونو) پس ننوځی جنت ته په دی حال کښی چي همیشه اوسیدونکی اوسی (په ده کښی)

تفسیر: څرنگه چي د میلنو د دوی له راتګه څخه پخوا د مهمان خانی دروازی پرانیستلی کیږي او د هغوی دپاره د هوسائی (راحت) او آرام هر راز (قسم) وسائل او وسائط برابرول شی کله چي جنتیان هلته ورسپړي نو د جنت دروازی به د دوی په مخکښی پرانیستلی خلاصی وی. کما جاء فی الركوع (۴) من سورة ص ﴿ تَفْتَحُ أَبْوَابُ ﴾ او د الله تعالی پرېښتی به په نهایت اعزاز او اکرام سره په سلامونو او ثناؤ او نورو د دوی استقبال کوی او ورته «هر کله راشی! ښه راغلی!» وائی او د جنت د تل اوسیدلو بشارات او زیری به ورته ورکوی.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ

او وائی به دغه (جنتیان) توله ثناء صفت خاص الله ته دی هغه (الله) چي رښتینه ئی کړه له مونږ سره وعده خپله

تفسیر: یعنی د الله تعالی شکر او حمد وایو. هغه وعدی چي مونږ د انبیاء له خولی څخه اوریدلی وی د هغو تصدیق مونږ پخپلو سترګو وینو.

وَأَوْرَثْنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ

او میراث ئی راکړه مونږ ته ځمکه (د جنت) چي ځای نیسو له جنته هر ځای چي خوښ شی زموږ،

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «جنتیانو ته حکم شته هر چیري چي زړه ئی غواړي هم هغله دی وسپړي لیکن د هر جنتی زړه به هم هغه ځای خوښوی چي د ده دپاره لا له پخوا څخه مخصوص او معین کړی شوی دی» د ځینو په نزد مراد ئی داسی دی چي په جنت کښی د تللو او راتللو او له یوه ځای بل ځای ته ورتګ هیڅ ممانعت نه دی او هر جنتی هر چیري ئی چي زړه وغواړي هم هغله وردرومی.

فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَمِلِينَ ﴿٣٩﴾ وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٠﴾

پس ښه دی اجر د (نیک) عمل کوونکیو (دغه جنت). او وینی به ته (ای محمده!) پرېشتی طواف کوونکی (چار چاپیر نیوونکی) چاپیر له عرشه چی تسبیح به وائی دوی (پیوسته) له حمده ثنا د رب د دوی سره، او حکم به وکړ شی په منځ د خلقو کښی په حق سره او به ویلی شی چی توله ثناء ده خاص الله ته چی رب پالونکی د عالمیانو دی.

تفسیر: یعنی څه وخت چی الله تعالی د حساب او کتاب دپاره د اجلال نزول وفرمائی په دغه وخت کښی به پرېشتو د عظیم عرش په چار چاپیر کښی حلقه تړلی وی او گردی (تولی) به د خپل رب په تسبیح او تحمید کښی لگیا او مشغولی وی او د گردو (تولو) بندگانو د اعمالو فیصلی به په دیر انصاف او ښه دول (طریقه) سره وکړی شی چه د هغی په اثر به له هر لوری څخه په دیر جوش او خروش سره د ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ناری پورته کیږی یعنی توله ثناء صفت او محامد هغه پاک الله ته ور (مستحق) او لائق دی چی د گرد (تول) جهان رب او پروردگار دی او د تول عالم په نسبت ئی داسی ښه احکام او عمده فیصلی صادری کړی دی د دغه تحمید او تحسین د چغو څخه وروسته دغه دربار خاتمه مومی. عموماً گردو (تولو) مفسرینو د دغه آیت هم دغه مطلب اخیستی دی لیکن حضرت شاه صاحب دغه آیت د راهنه پر حالت حمل کړی دی او د «قضى بينهم» ضمیر ئی د ملائکو په طرف راجع کړی داسی لیکی «د پرېشتو په منځ کښی فیصله دغه ده چی هر یوه پرېشته (په ملائ الاعلی کښی) یو تدبیر سم له خپلی قاعدی سره وائی (کما یشیر الیه اختصاص الملا الاعلی وتفصیله فی حجة الله البالغة) بیا الله تعالی د یوی پرېشتی خبری ته د نفاد او د اجراء حکم ورکوی او هم هغه خبره له حکمت سره موافقه وی. دغه ماجراء اوس هم دوام او جریان لری او په آخرت کښی به هم د دی سلسله نه منقطعه کیږی.» والله تعالی اعلم بالصواب.

تمت سورة الزمر بعون الله وتوفيقه فله الحمد والمنة

سورة المؤمن مكية الا آيتي (۵۶ و ۵۷) فمدنيتان وهي خمس و ثمانون آية وتسع ركوعات
عدد تلاوتها (۴۰) وعدد نزولها (۶۰) نزلت بعد الزمر
د «المومن» سورت مكي دي پرته (علاوه) له (۵۶) و (۵۷) آيته شخه چي مدني دي (۸۵) آيت
او (۹) ركوع لري
په تلاوت كيني (۴۰) او په نزول كيني (۶۰) سورت دي وروسته د «الزمر» له سورته نازل شوي
دي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کووم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

حَمْدٌ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ غَافِرِ الذُّنُوبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ

نازیدل د دی کتاب (قرآن) له (جانبه) د الله دی چي (دی) ښه غالب قوي
(په انفاذ د احکامو) ښه عالم دی (پر هر شخیز) ښهونکی د گناهونو دی
(عاصیانو لره) او قبلوونکی د توبی دی (تائبانو لره)

تفسیر: یعنی توبه قبلوی او له گناهونو ځنی تائب داسی پاک او صافوی چي گواکي له سره نی
څه گناه او خطا نه وی کړی او علاوه پر هغه توبه نی د مستقل طاعت په منزله دروی او د هغه
په بدل اجر ورعنایت فرمائی.

شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ

سخت دی عذاب (د ده کفارو لره) څیښتن (خاوند) د فضل دی (په مؤمنانو
بی پروا له هر چا)

تفسیر: یعنی بی نهایته د قدرت او وسعت او غناء څیښتن (خاوند) دی چي پر بندگانو د انعام
او احسان بارانونه وروی.

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٢٤﴾

نشته لایق د عبادت بل هیڅوک مگر یوازی هم دی دی خاص هم ده ته بیرته ورتلل دی (لپاره د حساب)

تفسیر: چی هلته له وررسیدلو څخه وروسته هر یوه ته د دوی د اعمالو مکافات او بدل ورکول کیږی.

مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا

جگړی نه کوی (طعنی نه وائی) په آیتونو د الله مگر هغه کسان چی کافران شوی دی

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ کلام او خبری او د ده د عظمت او قدرت دلائل داسی نه دی چی په هغه کښی څه مناقشه، مجادله او جگړه وکړه شی. مگر هغه خلق چی دا ئی له خپلو ځانونو سره غوټه کړی ده چی د خورا (دیر) روښانو دلائلو او براهینو او له دیرو ښو ښکاره شواهدو څخه به هم انحراف او انکار کوی نو دوی پر دغو د رښتیا خبرو په ناحقه سره جگړی او مناقشی کوی.

فَلَا يَغْرُرُكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ ﴿٢٥﴾

پس نه دی تیر باسی تا گرځیدل د دوی (په هوسائی (آرام) سره) په ښارونو کښی (ځکه چی عاقبت د دوی دوزخ دی)

تفسیر: یعنی د داسی منکرینو انجام تباهی او هلاکت دی. اگر که دوی فی الحال په ښارونو او کلیو کښی گرځی، سیلونه، سیاحتونه سوداگری کوی او پخپلو چرچو کښی مشغول دی، نو نه ښائی چی تاسی د دوی پر دغه راحت او هوسائی (آرام) وغولیرئ. ځکه چی دغه د الله تعالیٰ له طرفه امهال او استدراج دی. خو دوی خو ورځی په دنیا کښی ښکته پورته وگرځی، خوندونه او مزی وکړی یا تجارت او پلمی (تدبیرونه) او بهانی وکړی په هغه ورځ کښی چی دوی د غفلت په نشه کښی په ښه ډول (طریقه) سره مست او مخمور شی بیا نیول کیږی. د پخوانیو اقوامو حال هم داسی شوی ؤ. لکه چی اوس الله اعلیٰ شانه واعظم برهانه پخپله ئی مثال داسی فرمائی

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ ۖ وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ
كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ ۖ وَجَادِلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا
بِهِ الْحَقَّ فَأَخَذْنَاهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ۙ

دروغجن شمیرلی و (رسولان خپل) پخوا له دوی نه قوم د نوح او نورو اقوامو وروسته له دوی نه او قصد وکړ هر امت (له دوی نه پر رسول خپل چی ونیسی دوی هغه (رسول او ضرر ورورسوی) او جگړی به کولی دوی (له دغو رسولانو سره) په باطله سره دپاره د دی چی پت کړی په دغه (باطله سره). حق (توحید) پس ومو نیول دوی (په عذاب سره) پس څرنګه و سزاء عقوبت زما (دوی لره؟)

تفسیر: د هر امت اشرارو د خپلو انبیاء د وژلو یا د د زحمت او تکلیف وررسولو ارادی کړی وی او همیشه هغوی د داسی چلونو او پلمو (تدبیرونو) په جوړولو کښی مصروفیدل چی د هغو په وسیله حق او رشتیا دین ته ماتی او شکست ورکړی او د حق غږ پری نږدی چی پورته شی لیکن مونږ د دوی دغه مکرونه او فریبونه تل ناقصه او ناکامه ګرځولی دی، او د دی په غحای چی دغه اشرار زمونږ انبیاء ته لاس وروغځوی یا ئی ونیسی مونږ هم دغه اشرار پخپل غضب او قهر کښی اخته او سختی سزاوی مو ورته ورکړی دی. بیا وګورئ چی زمونږ د هغو سزاو نتیجه څرنګه په ظهور ورسیده؟ او د دوی بیخ او بکر مو څرنګه له وویست؟ نن هم د هغو سپیره شویو اقوامو څه آثار چیری چیری شته او په نظر راځی چی د هغو د لیدلو څخه یو انسان د دوی د تباهی په نسبت څه فکر، غور او تصور کولی شی.

وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ

هم داسی (لکه وجوب د عذاب پر دغو مکذبینو) واجبه شوی ده خبره (د عذاب) د رب ستا پر هغو کسانو چی کافران شوی دی (هغه کلمه دا ده چی) بیشکه دوی ملګری د اور (د دوزخ) دی.

تفسیر: یعنی هم هغسی چی پر پخوانیو اقوامو د عذاب راتلونکی خبره پوره نازله او منطبقه شوی ده پر اوسنیو منکرینو ئی هم نازله وپوله او هم هغسی چی د انبیاء د اعلان سره موافق پر کفارو

دنیوی عذاب نازل شوی دی ستا د رب دغه خبره هم یو ثابت شوی حقیقت دی. چی په آخرت کښی د دغو خلقو غای دوزخ دی. تنبیه: «انهم اصحاب النار» د «لأنهم» په معنی اخیستی او دغه مطلب ئی تری ایستلی دی چی د تیرو منکرینو په شان پر موجوده منکرینو هم د الله تعالی خبری رښتیا دی ځکه چی دوی هم له «اصحاب النار» څخه دی.

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا

هغه کسان (له ملائکو) چی پورته اخلی عرش او هم هغه (پرښتی) چی چار چاپیری دی د عرش تسبیح وائی سره د حمده ثناء د رب د دوی او ایمان ئی راوړی دی. په دغه (الله) او مغفرت غواړی (له الله نه) هغو کسانو ته چی ایمان ئی راوړی دی،

تفسیر: په رومینو آیتونو کښی د مجرمینو او منکرینو د بدو حالاتو بیان و، دلته د دوی په مقابل کښی د تائبینو مؤمنینو د فضل او شرف بیان فرمائی یعنی د عظیم عرش حاملین او د هغه په چار چاپیر کښی بیسماره مطوفینی پرښتی چی د دوی غذا یواځی د الله تعالی تسبیح او تحمید دی او د الله تعالی د دربار د مقربیت لامله (له وجی) په اعلی درجی سره د ایمان او یقین لرونکی دی دوی د الله تعالی په حضور کښی د مؤمنینو دپاره دعاء او استغفار کوی سبحان الله د داسی عزت او پت زیاتولو او شرف او احترام په نسبت څه وویلی شی چی د خاوری په مخ د هستیدونکو مؤمنینو څخه چی کومی خطاوی تیروتل او ښوئیدل شوی دی د کروبیین ملائکی د هغوی دپاره د احدیت په دربار کښی په غیاب د دوی کښی دعاء او استغفار کوی او کله چی د دوی په شان کښی «ويفعلون مایؤمنون» راغلی دی نو دوی به د الله تعالی له طرفه پر دغه کار مامور وی.

رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا
وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ④

(نو وائی چی) ای ربه زموږ رسیدلی ئی ته هر څیز ته له جهته د رحمته

بخشش او علمه پس مغفرت و کړه هغو کسانو ته چي توبه ئي ايستلي دي او متابعت ئي کړي دي د لاري ستا او وساته دوي له عذابه د دوزخ نه.

تفسير: دغه ئي د پريستو د استغفار صورت ښوولي دي يعنې د الله تعالى په دربار کښي داسي عرض کوي «اي زمونږ ربه! ستا علم او رحمت په هر شي محيط دي پس هغه څوک چي ستا په محيط علم ئي بد کارونه پري ايښي وي او د زړه په صدق سره ئي ستا په طرف رجوع کړي وي او ستا پر سمه لاره ئي د تلوو زيار، کوشش ايستلي وي او د بشريت په اقتضاء څه کمزوري او خطاوي له دوي نه صادري شوي وي ته پخپل فضل، رحمت او کرم سره هغه وروښته نه په دنيا کښي څه رښ (تکليف) او زحمت ورپيښ کړي! او نه په عقبا کښي د دوزخ مخ ورښکاره کړي! باقي هغه مسلمانان چي د توبي او انابت لاره ځانته غوره نه کړي دلته د هغوي څه ذکر نشته او دغه آيت د دوي له ذکره ساکت دي. په ظاهر سره د عرش حاملين د دوي په حق کښي دعا نه کوي. الله تعالى له هغوي سره څرنگه معامله کوي؟ دغه خبره دي له نورو نصوصو څخه ښائي د ځان دپاره معلومه کړي!

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ
وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

(او هم وائي به) اي ربه زمونږ او ننه باسه دوي په جنتونو د هميشه هستوگني کښي هغه چي وعده کړي ده تا له دوي سره او څوک چي نيك شوي وي له پلرونو د دوي او (له) ښځو د دوي او (له) اولادو د دوي، بيشکه چي ته هم ته ئي ښه غالب قوي (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چي هر کار په تدبير او مصلحت سره کوي).

تفسير: يعنې اگر که جنت هر چا ته د ده د عمل په صله کښي ورسيږي لکه چي دلته هم د «ومن صلح» له قیده ښکاره ده او بي له خپل ايمان او اصلاح، ښځه، اولاد، مور او پلار او نور ئي هيڅ په کار نه ورځي ليکن ستا حکمتونه داسي هم دي چي د يوه له خاطره ديرو کسانو ته د دوي له عمله زيات په اعلي درجي رسوي کما جاء في الركوع (۱) ۲۱ آيت من سورة (الطور) في جزء (۲۷) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ که په زوره کتنه سره وگورئ نو هغه به هم په حقيقت کښي د هم دوي د

قلبي عمل بدل وي مثلاً دوي به آرزو او ارمان لري چي مونږ هم ښائي د دي صالح سري د اعمالو متابعت او تقليد کړي وي دغه نيت او د نيکي حرص به د الله تعالى په دربار کښي مقبول شي

یا د هغه صالح سړی د اکرام او مداراتو یو صورت به هم دغه وی چی د هغه مور او پلار او ښځه او اولاد هم په هم هغی درجی کښی ورسره پریښودلی شی.

وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ①

او وساته دوی له بدیو ځنی، او هر څوک چی وساتی ته له بدیو څخه په دغه ورځ د قیامت کښی نو په تحقیق رحمت دی وکړ پری او دغه (ساتل ستا له عذابه) هم دغه دی بری ډیر لوی.

تفسیر: یعنی په محشر کښی دوی ته هیڅ قسم بدی مثلاً ویره، پریشانی او نور لاحق نه وی او دغه عظیم الشان بری او کامیابی خاص ستا په مهربانی او مرحمت حاصلیدی شی. ځینو مفسرینو له «سیآت» څخه سیئه اعمال مراد اخیستی دی یعنی وروسته له دی نه دوی ئی له بدو کارونو څخه محفوظ وفرمایل! او د دوی خوی او عادت ئی داسی وگرځاوه چی د بدی په لوری متمائل نشی. ښکاره ده هر هغه چی نن دلته له بدی ځنی ځان وساتی پر هغه ستا لوی فضل او کرم شوی دی. او هم دغسی سړی به هلته اعلیٰ بری او کامیابی حاصلوی. په دغه تفسیر کښی د «یومئذ» ترجمه دی د هغی ورځی په ځای په دی ورځی سره وکړه شی. حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «یعنی که ستا لطف او مهربانی وی نو له بدیو ځنی به دوی ځان وساتی او پخپل عمل سره هیڅوک خپل ځان نشی ساتلی له لږ یا ډیری بدی څخه څوک تش دی» په دغو الفاظو سره دغه دواړه تفاسیر منطبق کیدی شی.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادُونَ لِمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ②

بیشکه هغه کسان چی کافران شوی دی (چی دوزخ ته داخل کړل شی نو) غږ به ورته وکړ شی (په ژبو د ملائکو چی) خامخا دښمنی (او قهر) د الله (پر تاسی باندي) ډیر لوی دی له دښمنی (او قهر) ستاسی له ځانونو خپلو سره کله چی وبه بللی شوئ تاسی (په دنیا کښی) طرف د ایمان راوړلو ته پس کافران کیدی به تاسی (او له ایمانه به تښتیدلی).

تفسیر: دغه به د قیامت په ورځ کښی وائی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی نن تاسی له خپل نفس څخه بیزاره یی او پر خپل ځان لعنت وایی په دنیا کښی چی کافران کیدی په دغه وخت کښی الله تعالی له دی نه زیات پر تاسی لعنت لیدو او ستاسی له حرکاتو به نارضاء و چی د هم هغه بدل نن ورځ مومئ» ځینو مفسرینو د «مقتین» له زمانو ځنی یوه زمانه مراده کړی ده او داسی معنی ئی کوی چی تاسی په دنیا کښی څو څو ځلی د ایمان په طرف بللی شوی وئ او څو څو ځلی مو کفر اختیار کړی و نو اوس د هغه سزا وگالی (برداشت کړئ) اوس هر قدر چی تاسی له خپلو ځانونو څخه بیزار او خپه یی له همغه څخه زیات الله تعالی له تاسی ناراضه او بیزاره دی.

قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا اِثْنَيْنِ وَاٰحْيَيْتَنَا اِثْنَيْنِ

(نو) وبه وائی (دا کفار) ای ربه زمونږ مړه دی کړو مونږ دوه ځلی او ژوندی دی کړو مونږ دوه ځلی

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «پخوا له دی نه تاسی خاوره وئ یا نطفه په دواړو تقدیرو سره مړه او بیځانه وئ. بیا په تاسی کښی سا ننوته نو ژوندی شوئ بیا مړه شوئ بیا به ژوندی راپاخول کیږئ هم دغه دی دوه ژونده او دوه مړینی، کما قال الله تعالی فی الركوع (۳) من سورة البقرة ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاحْيَاكُمْ ثُمَّ تُبْسِتُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ آیت ۲۸ وقيل غير ذلك والظاهر هو هذا.

فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا

پس قایل شو مونږ په گناهونو خپلو

تفسیر: یعنی انکار به مو کوو چی وروسته له مرگه بیا ژوندون نشته. نه حساب دی نه کتاب، نه ثواب دی نه عقاب. نو ځکه پر گناهونو او شرارتونو زړه ور او جری شوی وو. اوس مو ولید هم هغسی چی تا له رومبني موت څخه وروسته مونږ ته ژوندون راکړ او له عدم څخه دی مونږ وجود ته راوستو له وروستنی موت څخه وروسته هم تا مونږ سم د انبیاء له ارشاده سره بیا له قبورو څخه ژوندی راپاخولو لکه چی نن د بعث بعد الموت هغه گرد (تول) مناظر مونږ پخپلو سترگو سره وینو چی له هغه څخه مو انکار کوو او بی له دی نه بل څه چاره نه لرو چی پر خپلو هغو اغلاطو او خطاؤ اقرار او اعتراف وکړو.

فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّنْ سَبِيلٍ ۝

پس آیا شته د وتلو (زمونږ ته له دغه دوزخه) کومه لاره!

تفسیر: یعنی افسوس چی اوس حسب الظاهر له دی ځایه د خلاصیدلو او تهنیدلو هیڅ یوه چاره او لاره نه رابکارۍ ماسوا له دی نه لکه چی تا پخپل قدرت سره مونږ ته دوه ځلی موت او حیات راکړی دی دریم ځلی مو هم دنیا ته ولیږئ خو دا ځلی هلته صالحه اعمال وکړو او سره له ډیرو نیکو بیرته درحاضر شو.

ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ ۝

دغه (ابدی عذاب) تاسی ته په سبب د دی دی کله چی وبه باله شو الله یواځی (بی له خدایانو ستاسی) نو کفر به اختیار کړ تاسی او که شریکان به هم ویللی شول له الله سره نو ایمان به راوړ تاسی پس حکم خاص الله لره دی (چی هر څه کوی دغه الله) ډیر پورته دی (له شرکه) ډیر لوی دی.

تفسیر: یعنی بیشکه اوس د دنیا په لوری د بیرته ورنگ هیڅ یو صورت نشته اوس تاسی د خپلو پخوانیو اعمالو سزاوی درواخلئ. ستاسی په نسبت د ابدی هلاکت دغه فیصله ځکه شوی ده چی تاسی د واحد الله او حقیقی معبود غږ ته غوږ کینښود او تل مو د ده له وحدانیت څخه انکار کوو. که له تاسی نه د کوم دروغ او باطل معبود په لوری بلنه کیده نو علی الفور به مو «آمنه و صدقنا» ویل او په هغه پسی به مو مندی وهلی نو له دغه وضعیت څخه ستاسی خوی او طبیعت او عادت اندازه کیدی شی که زر ځلی هم تاسی بیرته ستانه (واپس) کړل شی بیا به تاسی په هم هغه کفر او شرک کښی اخته او مصروف کیږئ او پرته (علاوه) له طغیانه او عصیان به بل شی به له خپله ځانه سره نه راوړئ. پس نن ورځ ستاسی عادلانه او په ځای سزا هم دغه دائمی حبس دی. چی د هغه مرافعه او تمیز بل هیچیری نشی کیدی او له هغه څخه د نجات او خلاصی هیله (امید) او تمنا عېشه ده.

هُوَ الَّذِي يُرِيكُم آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ السَّمَاءِ رِزْقًا

وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ ﴿۱۳﴾

الله هغه ذات دی چی بیسی تاسی ته دلائل نبی (د قدرت) خپل او نازلوی تاسی ته له (طرفه) د آسمانه رزق روزی (باران چی سبب د روزی دی) او پند نه اخلی (په دغو دلائلو د قدرت) مگر هغه چی راگرځیدلی وی (له شرکه او معصیته توحید او طاعت ته)

تفسیر: یعنی د الله تعالی د عظمت او وحدانیت دلائل او نبی په هر څیز کښی ظاهری دی. انسان دی بنائی چی یواځی پخپلی روزی او رزق کښی لږ غور او دقت وکړی او ودی گوری چی په څه وساتلو او وساتلو سره هغه وررسیږی حتی چی د هغه سامان له آسمانه هم تهیه کیږی. بیا په نورو شیانو کښی هم د ده عقل او پوه رسیږی. لیکن که څوک هغه لوری ته له سره رجوع هم ونه کړی او له غور او فکر څخه کار وانخلی نو له کوم غایه او په کومی وسیلی سره به پوه حاصله کړی شی.

فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿۱۴﴾

پس ویولی تاسی الله په دی حال کښی چی خالص کوونکی اوسئ دغه (الله) ته (د) دین (له شرکه) او اگر که بد گنی دغه کافران (دغه اخلاص ستاسی)

تفسیر: یعنی د الله تعالی بندگانو ته بنائی چی له پوه او عقل څخه کار وانخلی. او د واحد الله په طرف رجوع وکړی او هم هغه دی ویولی او عبادت دی وکړی، او د ده په بندگی کښی دی بل چا ته شرکت ور نه کړی بیشکه چی د مخلصو بندگانو د دغه موحدیت او بلا اشتراک د واحد احد الله د عبادت کولو څخه کفار او مشرکان خپه کیږی او خپله استکراه او تنفر تری ښکاروی چی دوی ولی نور گورد (تول) معبودان له منځه لری کړی دی او صرف واحد الله قبلوی او یواځی د هغه قدوس الله په عبادت کښی مشاغلته لری. مگر پوخ او حقیقی موحد هم هغه دی چی د مشرکانو په مجمع کښی د توحید غږ پورته کړی او د هغوی د بد ویلو او خپګان څخه له سره اندیښنه او پروا ونه کړی.

رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى
مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ

(هم دغه الله) پورته کوونکی د درجو (د مؤمنانو) دی خیسپتن (مالک) د عرش دی رالیبری روح (جبرئیل یا پتی خبری) په امر حکم خپل پر هغه چا چی اراده وفرمائی له بندگانو خپلو

تفسیر: له پتو خبرو څخه وحی مراد ده چی پر انبیاء علیهم السلام نازلیری او د دوی د ورته ؤ په وسیله نورو بندگانو ته هم رسیږی لکه چی د قیامت تر ورځی پوری به رسیږی.

لِیُنْذِرَ یَوْمَ التَّلَاقِ ﴿۱۵﴾

دپاره د دی چی وویروی (خلق) له ورځی د ملاقات (چی په کښی یو ځای کیږی خالق او مخلوق او نور)

تفسیر: یعنی په هغه ورځ کښی چی تول اولین او آخرین به سره یو ځای د پاک الله په حضور کښی حاضریری او هر یو سری به د خپلو ښو یا د بدو اعمالو له بدل سره ملاقات کوی. یا ارواح له اجسادو، یا اعمال له عمالو یا مظلومان له ظلامو، یا عابدان له خپلو معبودانو سره گوری.

یَوْمَهُمْ بَارِزُونَ ؕ

په هغه ورځ کښی چی دوی به راشکاره وی (بهر راولاړ له قبورو)

تفسیر: یعنی له قبورو څخه به ووځی او په یوه داسی ډاک سم صاف هوار میدان کښی به حاضریری چی هلته به هیڅ غر او غونډی او نور حائل نه وی.

لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ

پت به نه وی پر الله له دوی نه هیڅ څیز

تفسیر: یعنی ښه وپوهیږئ چی د هغه احکم الحاکمین په دربار کښی حاضریدل دی چی له هغه څخه ستاسی هیڅ احوال پت نه دی او گرد (تول) ظاهری او باطنی اسرار او احوال ورته ښکاره او څرگند دی او د دوی گرد (تول) اعمال به دوی ته وروړاندی کیږی او خپله جزاء مومی بیا به داسی وفرمائی الله جل جلاله پس له نفخی د صور

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٧﴾

چا لره دی سلطنت (نو جواب فرمائی پخپله الله) نن ورځ خاص الله لره دی
(سلطنت) چی یو دی ښه غالب قوی

تفسیر: یعنی په هغه ورځ کښی به ټول وسائل او حجب (پردی) لری کیږی. په ظاهری او مجازی
دول (طریقه) به هم د هیچا سلطنت او باچاهی نه وی پاتی او یواځی د هم هغه مالک الملکوت او
صاحب الکبریاء والجبروت حکومت او سلطنت به دائم او قائم وی چی د ده په مقابل کښی ټول
زور او قوت او طاقت عاجز او ناتوانه مطیع او منقاد دی.

الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٨﴾ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْأَزْفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاطِبِينَ ؕ

نن ورځ به جزاء ورکړه شی هر نفس ته په قدر د هم هغه عمل چی کړی ئی
دی نشته هیڅ قدر ظلم نن ورځ، بیشکه چی الله ډیر ژر حساب کوونکی دی.
او وویروه (ای محمده! دغه کفار له عذاب) د ورځی نژدی کله چی زړونه به
په نزد د چنغر کو وی په دی حال کښی چی غم کوونکی (پوری راوړی) به
وی (خاوندان د زړونو)

تفسیر: یعنی له ډیری ویری او خوف زړونه به ئی تریږی او تر ستونو پوری به پورته کیږی او
خلق به په دواړو لاسونو سره هغه ټینگ ونیسی او له دی نه به ویریږی چی چیری د دوی زړونه د
دوی له تنفس سره یو ځای د باندی ونه وځی.

مَّا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَبِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٩﴾

نه به وی ظالمانو ته (په قیامت کښی) هیڅوک دوست او نه کوم شفاعتگر
چی خبره ئی ومنله شی

تفسیر: یعنی داسی کوم شفاعتگر به نه وی چی د هغه خبره به خامخا اوریدله کیږی، سپارښت

به هم هغه څوک کولی شی چی د الله تعالی له طرفه مجاز او ماذون وی او د هغه انسان په حق کښی کیدی شی چی شفاعت د هغه دپاره غوره او پسند وی.

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ۝ وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ ط

معلوم دی (الله) ته خیانت د سترگو او هغه نیات چی پتوی ئی سینی (زړونه) او الله حکم (فیصله) کوی په حقه (عدل) سره

تفسیر: یعنی له مخلوقاتو ځنی خپلی سترگی وژغوری (وساتی) او په پته او مخفی ډول سره پر کوم یو شی نظر وغورځوی یا د سترگو په یوه کنج یا په غلا سره وگوری یا پخپل زړه کښی کوم نیت وکړی یا د کومی خبری اراده یا خیال پخپل زړه کښی تیر کړی له دغو گردو (تولو) شيانو څخه پر تولو او پر هر یوه باندی الله تعالی علیم او خبیر دی او فیصله ئی په عدل او انصاف سره کوی.

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۝

او هغه کسان چی بولی ئی دوی غیر له دغه (الله) حکم نشی کولی دوی په هیڅ څیز، بیشکه الله هم دی دی ښه اوریدونکی (د اقوالو) ښه لیدونکی (د اعمالو)

تفسیر: یعنی فیصله صادرول د هم هغه ذات کار کیدی شی چی ښه اوریدونکی ښه پوهیدونکی وی. ښه نو دغه بیجان تیری (گتی) او بی روحه بتان چی تاسی هغوی ته خدای وایئ او په بندگی کښی ئی لگیا یئ څرنگه به فیصله وکړی شی بیا هغه څیز چی د فیصله کولو قوت او قدرت نه لری نو هغه څرنگه خدای کیدی شی؟

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ

آيا نه گرځي (دغه مشرکان) په ځمکه (ملکونو) کښي پس چي وگوري دوی چي څرنګه وو عاقبت آخره خاتمه د هغو کسانو چي وو پخوا له دغو (مشرکانو) چي وو هغوی (پخواني مکذبین) هم دوی ډیر سخت له دغو (کفارو) څخه له جهته د قوت او آثار (چي پریښي ئی دی) په ځمکه کښي

تفسیر: یعنی ډیری کلکی او مضبوطی کلاوی، عالی شانه عمارتونه، او د مختلفو اقسامو یادګارونه.

فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنْ وَّاقٍ ۝۲۱

پس ونيول هلاک کړل دوی لره الله په سبب د گناهونو د دوی، او نه وو دوی ته له (عذاب د) الله هيڅوک ساتونکی.

تفسیر: یعنی کله چي څوک مو له دنيوی عذاب څخه نشي بچ کولی نو له اخروی عذاب څخه مو څوک ژغورلی (بچ کولی) شی؟

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ تَاْتِيَهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَكَفَرُوْا
فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ اِنَّهٗ قَوِيٌّ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ۝۲۲

دغه (نيول او اهلاك د دوی) په سبب د دی وو چي بیشکه هغوی ته به راثلل رسولان د دوی په دلائلو نښو ښکاره وو (د قدرت) پس کافران شول پس ونيول دوی لره الله (هلاک ئی کړل) بیشکه چي دغه (الله) قوي ښه زورور سختوونکی د عذاب دی.

تفسیر: یعنی تاسی هم د هغوی په شان د رسول الله په تکذیب کښي نشئ فلاح موندلی او بالاخر رسوا او هلاک کیږئ او قدوس الله به پخپل زور او قوت سره خپل رسول فاتح، غالب، مظفر او منصور گرځوی. په هم دغه مناسبت الله اکرم شانه واعظم برهانه اوس د موسی علیه السلام او د فرعون قصه دغسی بیان فرمائی

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰٓىۤ بِآيٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ۝۲۳

او خامخا په تحقیق لیږلی وو مونږ موسیٰ په آیاتونو دلائلو (د قدرت) خپل او په برهان سند ښکاره سره .

تفسیر: له «آیاتونو او دلائلو» ځنې ئی معجزات او له «برهان سند ښکاره» څخه ئی ما سواء له معجزاتو نور قسمونه دلائل او براهین مراد فرمایلی دی یا دی له «آیات» څخه تعلیمات او احکام او له «سلطان مبین» ځنې معجزات مراد واخیست شی یا به «سلطان مبین» د هغه قدسیه قوت او مخصوص ربانی تائید نوم وی چی د هغه آثار په انبیاوو کښی هر لیدونکی ته په ښکاره ډول (طریقه) سره په نظر راځی والله اعلم.

إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ

طرف د (باچا د مصر) فرعون ته او هامان ته (چی وزیر ئی وو) او قارون ته (چی مصاحب ئی وو)

تفسیر: هامان د فرعون وزیر وو. قارون د بنی اسرائیلو ډیر لوی متمول او تاجر وو چی د موسیٰ علیه السلام پر خلاف د فرعون پر مرضی به ئی اقدامات کول پخوا له دی نه د ده قصه تیره شوی دی.

فَقَالُوا سِحْرُ كَذَّابٍ ۖ

پس وویل (دوی چی دا رسول) ساحر کوډگر دی دروغجن دی.

تفسیر: یعنی ساحر او کوډگر دی، د دغو معجزاتو په ښوولو کښی دروغجن دی د رسالت په دعویٰ کښی دغسی به ځینو د هغو ویلی وی او نورو به د دوی تصدیق کړی وی.

فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ
آمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ

پس کله چی راغی (موسیٰ) دغو (قبطیانو) ته په حقه سره له زده زمونږ وویل

(قبطيانو) چي ووژني تاسي غامن د هغو (سبطينو) چي ايمان ئي راوړي دي له موسي سره او ژوندي پريږدي تاسي بشخي (لوني) د دوي (خدمت ته)،

تفسير: دغه حکم ئي دوهم غلي د موسي عليه السلام د تشریف راوړلو څخه وروسته ورکړ شو په دغه سره د بني اسرائيلو تذليل او توهين وکړي او د دوي تعداد کم کړي او د دوي په زړونو کښي دغه خيال کينوي چي دغه گرد (تول) مصائب پر مونږ د موسي عليه السلام له سببه راغلي دي او په دغه علت د هغه ملگرتيا پريږدي او دي به پخپل دغه ويړولو او د تخويف په سياست کښي بريالي (کامياب) کيږي وروسته له دي نه دي راملوم چي پر دغو احکامو تعميل او مداومت شوي دي که نه؟

وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۝

او نه دي کيد مکر د کافرانو مکر په گمراهي کښي

تفسير: يعنی له هسي مکرونو، فريونو او تدابيرو څخه هيڅ نه کيږي. الله تعالی له خپلو مخلصو بندگانو سره امداد او معاونت فرمائي. او د منکرينو گردی (تولي) خپلي او پلمي (تدبيرونه) ناکامي او غلطی ثابتوي.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ ۚ

او وويل فرعون (عملي خپلي ته) پريږدي (اي مشرانو) ما چي ووژنم موسي او راودي بولي (موسي) رب خپل (چي خلاص ئي کړي له ما)

تفسير: حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليکي «فرعون وويل ما پريږدي! ښائي چي د ده د سلطنت ارکانو به د موسي د وژلو مشوره نه وي ورکړي او هغوي د ده د معجزاتو له ليدلو څخه متاثر شوي او ويريدلي وو. او له دي نه داريدل نه چي د موسي رب زمونږ څخه انتقام واخلي. پخپله فرعون هم ويريدلي او سخت مرعوب او منفعل شوي وو ليکن خپل دغه خوف او بيم به ئي پتاهه او په خلقو کښي به ئي د خپل قوت او شجاعت او د انتهائي درجي شقاوت او بيحيائي د اظهار دپاره دغسي خبري کولي شو خلق وگتي چي د فرعون په مخکښي د موسي د وژلو په لاره کښي هيڅ يوه مانع او رادع نشته. او د فرعون د ارادي په مقابل کښي هيڅ يو قوت او طاقت نشي دريدلي.»

إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ﴿٢٦﴾

(وویل فرعون) بیشکه چی زه ویریم چی بدل به کری (موسیٰ) دین ستاسی (ای قبطیانو!) یا به ظاهر کری (موسیٰ) په عُمکه (د مصر) کنی فساد (او مخالفت په منع زمونږ کنی)

تفسیر: یعنی که موسیٰ علیه السلام ژوندی پریښود شی نو د دینی او دنیوی د دواړو قسمو د نقصان اندېښنه ده ممکن دی چی دی د خپل وعظ او تلقین په اثر ستاسی هغه مذهبی دود (رواج) او دستور در خراب کری چی له پخوا راهیسی جریان او دوام لری یا د سازش او د نورو وسائلو جال په عُمکه کنی وغځوی او خور ئی کری او په مملکت کنی انقلاب، تطور او بدامنی واچوی چی نتیجه به ئی داسی کیږی چی د تاسی (قبطیانو) حکومت به خاتمه وموی او سلطنت به د بنی اسرائیلو (سبطیانو) په لاس کنی ورشی.

وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ

او وویل موسیٰ (قوم خپل ته) چی بیشکه زه پناه غواړم په رب خپل او په رب ستاسی له (شره د) هر متکبره (سرکشه)

تفسیر: کله چی حضرت موسیٰ علیه السلام ته د دغو مشورو خبر ورورسید نو خپل قوم ته ئی وفرمایل چی زه له دغو ویرولو څخه له سره نه ویریم او نه ئی پروا لرم. یواځی فرعون لا څه کوی که د دنیا گرد (تول) متکبرین او جبارین هم سره راتول شی خو بیا زما الله ما د دوی له شر څخه ساتی او هغه ماته کافی دی. ما خپل عَمان یواځی د ده په پناه کنی ورکری دی هم هغه زما حامی او مددگار دی کما قال الله تعالی ﴿لَا تَخَافُ الْعَذَابَ أَسْمُ وَأَنتَ﴾ جزء ۱۶ (د طه ۲ رکوع ۴۵ آیت) ښه وروسته د الله تعالی له حمایته او امداده داسی اولوالعزم نبیان به څرنګه له یوه مغرور انسان څخه ویریږی نو عُمکه موسیٰ علیه السلام وویل بیشکه زه پناه غواړم په رب خپل او په رب ستاسی له شره د هر متکبره سرکشه.

لَا يُؤْمِنُ بِیَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

چی نه راوړی ایمان په ورځ د حساب.

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «څوک چی په حساب او کتاب یقین او باور ولری نو هغه به

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا
أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ وَإِنْ يَكُ
كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِيبْكُمْ بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ

او وویل یو سړی مؤمن له خپلوانو د فرعون څخه چی پتاوه ده ایمان خپل (له
نورو قبطیانو) آیا وژنئ تاسی داسی یو سړی چی وائی رب زما الله دی او
حال دا چی په تحقیق راغلی دی تاسی ته په ښکاره دلائلو له (طرفه) د رب
ستاسی، او که چیری وی (موسی) دروغجن نو پس په هم ده ده (جزاء د)
دروغو د ده او که چیری وی (موسی) صادق رښتینی نو ویه رسیږی تاسی ته
ځینی د هغه عذاب چی وعده کوی (موسی د هغه) له تاسی سره.

تفسیر: یو مؤمن سړی چی هغه تر دغه وخته پوری خپل ایمان له فرعون او د ده له قومه مخفی
ساتلی وو د «ذرونی اقل موسی» په جواب کښی ئی داسی وویل «آیا ته د داسی یو سړی په
ناحقۍ وینی تویولو پسې خپله ملا تری چی هغه علاوه له دغه اظهاره بله هیڅ گناه نه لری چی
زما رب یواځی الله دی او دی ولی یواځی یوه الله ته خپل رب وائی؟ حال دا چی دی د خپلی
دغی دعوی په تصدیق کښی ښکاره دلائل هم لری چی تاته ئی درښوولی دی او ته د هغه وژلو ته
دومره ضرورت هم نه لری. بلکه امکان لری چی د هغه وژل تاته مضر هم واقع شی فرض ئی کړه
که دی پخپلی دغی دعوی کښی دروغجن هم ثابت شی نو پر دغسی لویو دروغو ئی خامخا الله
تعالی هلاک یا رسوا کوی د الله تعالی عادت داسی نه دی چی هغه داسی کاذب ته دومره موقع
او فرصت ورکړی چی ترقی وکړی یا بری وموی، د دی دپاره چی د دنیا خلق د تل دپاره پری
تیر نه وځی او له دغه التباس او اشتباه څخه ووځی یقیناً یوه نه یوه ورځ د ده دغه کلاشین
ویلی کیدونکی دی او دغسی حالات به پیښیږی چی دنیا به په علانیه دول (طریقه) سره د ده
رسوائی، ناکامی او د دروغو او د پلمو (تدبیرونو) تماشا او ننډاره کوی، او تاته له سره د
دغی خبری ضرورت نه دی پاتی چی هر ورو (خامخا) ته دی خپل لاس د ده په وینو سره سور
کړی. که په واقع سره دی صادق او رښتینی وی نو له هغه دنیوی او اخروی عذاب څخه به چی
دی خپل مخالفین او مکذبین ویروی څه نه څه برخه علی‌الیقین تاته به هم دررسیدونکی وی، لهذا
په رومبني تقدیر سره د ده په وژلو کښی تلوار کول عبث او بیکاره دی. او په دوهم تقدیر خو
بیخی د نقصان او خسران موجب دی» حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی که

دروغجن دی نو هم هغه الله ئی سزا پر دروغ ویونکی ورنازلوی. او امکان لری چی رښتین وی نو ته دی فکر وکړه!

تنبیه: دغه تقریر په هغه تقدیر سره دی کله چی د کوم مفتری کذب صریحاً ظاهر شوی نه وی. که د نبوت د مدعی کذب او افتراء په دلائلو او براهینو سره ثابت شی نو بلا شبهه واجب القتل دی. په دغه زمانه کښی چی زمونږ د سیدالمرسلین خاتم النبیین توب په قطعیه وو دلائلو سره ثابت شوی دی که کوم سړی د نبوت مدعی شی نو کله چی دغه مدعی د یوی قطعی الثبوتی عقیدې تکذیب کوی لهذا د دغه مدعی النبوت په متعلق به د هیڅ قسم تامل، تردد، امهال او انتظار غای نه وی.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٣٨﴾

بیشکه الله سمه لاره نه ښیي هر هغه چا ته چی هغه مسرف له حده تیریدونکی وی ډیر دروغجن وی

تفسیر: یعنی که بالفرض موسیٰ علیه السلام دروغجن وی نو له سره به الله تعالی ورته داسی سمه لاره نه ښووله، او هغه به داسی متوالیاً او مسلسللاً خپلی معجزی نشوی رابښوولی. او په بری او کامیابی کښی به ئی دغومره ترقی او پرمخ تګ نه کوو. او که ته داسی دروغجن ئی چی عمداً یوه رښتین او صادق نبی ته د دروغو نسبت کوی نو بالاخر به دی الله تعالی ذلیل، پاتی او ناکاموی.

يُقَوْمُ لَكُمْ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ اللَّهِ إِنْ جَاءَنَا

ای قومه زما تاسی لره دی ملک باچاهی نن ورځ په دغه حال کښی چی غالب ئی په ځمکه (د مصر کښی پر سبطیانو) پس څوک به نصرت وکړی له مونږ سره له عذابه د الله که راشی (دا عذاب) مونږ لره (په سبب د قتل د موسی؟ بلکه ناصر نشته نو مه ئی وژنئ!)

تفسیر: یعنی پر خپلو تسلیحاتو، تجهیزاتو، وسائلو، وسایطو او لالو لشکر مه مغروریدئ! اگر که نن تاسو د دغه شان او شوکت او دج او سلطنت خاوندان یی که صبا مو الله تعالی پخپل عذاب محاط او محصور کړی نو کوم یو سړی به تاسو ته نجات او پناه درکولی شی! او دغه ستاسی

گردد (تول) ساز او سامان به هم داسی و بچار او وران پاتی کیږی.

قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ ۝۲۹

وویل فرعون چی زه نه بنیم تاسی ته مگر هم هغه (مصلحت) چی وینم زه (په وژلو د موسیٰ کښی) او نه بنیم زه تاسی ته (ای قبطیانو!) مگر لاره د نیکی (او د مصلحت)

تفسیر: ستا په دغه تقریر سره زما خیالاتو تبدیل نه دی موندلی هر هغه څیز چی زما په نزد خیر او مصلحت وو هم هغه می تاسو ته وویل او غواړم چی تاسی په به شان سره ځانونه پری پوه کړئ زما په خیال د بهتری او صواب هم هغه لاره چی پکښی امنیت، راحت او نجات مرکوز دی هم دغه لاره ده چی د دغه سری خبرو ته دی سم د لاسه خاتمه ورکړه شی.

وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا يَوْمَئِذٍ أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ ۝۳۰ مِثْلَ دَابِّ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظَلَمًا لِلْعِبَادِ ۝۳۱

او وویل هغه (سری) چی ایمان ئی راوړی وو ای قومه زما بیشکه زه ویرېږم پر تاسی (په تکذیب د موسیٰ کښی) په مثل د (عذاب) د ورځی د دلو (د پخوانیو په سبب د تکذیب د انبیاء) په مثل د حال د قوم د نوح (چی دوب شول) او (په شان) د عادیانو (چی په باد صرصر هلاک شول) او (په شان د) ثمودیانو (چی په چغه مړه شول) او هغه کفار چی وروسته له دوی نه وو، او نه دی الله چی اراده لری د ظلم پر بندگانو خپلو

تفسیر: یعنی که تاسی هم داسی پر تکذیب او عداوت ټینګ ولاړ اوسئ نو سخته اندېښنه ده چی تاسی هم چیری هم هغه عذاب ونه گورئ چی پخوانیو مکذبینو اقوامو د خپلو انبیاء د تکذیب په مقابل کښی لیدلی دی. په یاد ئی ولرئ چی د الله تعالیٰ په دربار کښی ظلم، تیری او بی

انصافی بیخی نشته که پر دغسی سختو جرائمو تاسی ته یا نورو اقوامو ته سخته سزا درکری او سپیره او تباه مو کری نو دغه اهلاک به د عین العدل او نفس الانصاف تقاضا وی هغه به کوم یو حکومت وی چی د خپلو سفراوو قتل او رسوائی ته زیری زیری گوری؟ او له قاتلینو او معاندینو څخه د دوی بدل او انتقام نه اخلی؟

وَلْيَقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ۝

او ای قومه زما بیشکه زه ویریوم پر تاسی له (عذابه د) ورځی د رابللو (په چغو سره یو بل ته)

تفسیر: عموماً مفسرین له «يوم التناد» د (ناری سوری بلنی ورځ) قیامت مراد اخلی څکه چی په محشر کښی د جمع کیدلو او حساب ورکولو دپاره د هر چا بلنه کیږی او پرله پسې د خلقو نمونه یادیږی او اهل الجنة به اهل النار او بالعکس او اهل الاعراف پخپلو منځونو کښی یو پر یو به ناری وهی څو بالاخر داسی یو غیبی خبر واوراوه شی! «یا اهل الجنة خلود لا موت ویا اهل النار خلود لا موت» کما ورد فی الحدیث. لیکن حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه له «يوم التناد» څخه هغه ورځ مراد کری ده چی په هغی کښی پر فرعونیانو عذاب نازل شو لکه چی لیکی «د نارو سوړو او بلنو ورځ پر هغوی راغله په هغه ورځ کښی چی د قلزم په بحیره کښی ډوب شول او د دغو دوییدلو په وخت کښی به دوی یو بل ته ناری او سوری وهلی او په ژړا او انگولا لگیا وو بنائی دغه وضعیت به د هغه مؤمن سری له کشفه معلوم شوی وی یا به ئی له خپل قیاسه داسی ویلی وی چی پر هر قوم هم داسی عذاب نازلیدوی.

يَوْمَ تَوَلَّوْنَ مُدْبِرِينَ ۝

هغه ورځ چی وگرځی تاسی شا اړوونکی (موقف ته په طرف د دوزخ)،

تفسیر: یعنی په محشر کښی به په شا اړولو سره د دوزخ په طرف په مندو مندو سره شړلی او تبتولی شی یا د عذاب د نزول په وخت کښی به د تبتیدلو دپاره ناکامه زیار او کوشښ کوئ.

مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝

نو نه به وی تاسو ته له (عذابه) د الله هیڅوک ساتونکی او هر هغه چی گمراه ئی کری الله نو نه به وی ده ته هیڅوک هادی لار ښوونکی.

تفسیر: یعنی تاسو ته گرد (تول) هسک (اوچت) او تیت په پوره دول (طریقه) سره ښوولی شوی دی که سره له هغه تاسی پری نه پوهیږئ یا ئی نه منئ نو ښه وپوهیږئ! چي ستاسی د عناد او کړو تللو له شامته الله تعالی داسی اراده فرمایلی ده چي تاسی په هم هغه ستاسی خوښی کړی غلطی او گمراهی کښی پریردی بیا د داسی اشخاصو د پوهیدلو او منلو څه توقع کیدی شی؟.

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَنَازِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا
جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّىٰ إِذَا هَلَكَ قُلُومُكُمْ لَنْ تَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا

او خامخا په تحقیق راغلی وو تاسی ته یوسف پخوا له (موسیٰ څخه) په ښکاره وو دلائلو (د قدرت) پس همیشه به وئ تاسی په شک (گمان) کښی له هغه (حکمه) چي راغلی ؤ دی تاسی ته په هغه سره، تر هغه پوری کله چي وفات شو (یوسف) نو وویل تاسی چي له سره به راونه لیږی الله وروسته له دغه (یوسفه) هیڅ رسول.

تفسیر: یعنی څو! خبره پای (آخر) ته ورسیده! نه دغه رسول وو نه وروسته له دی نه بل کوم رسول راتلونکی دی گواکي بیخي ئی د رسالت له سلسلی څخه انکار وکړ. لیکن حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «د حضرت یوسف علیه السلام په ژوندانه مصریان د ده په نبوت قائل نه شول او د یوسف علیه السلام له مرگه وروسته کله چي د مصر انتظام خراب شو نو دوی وویل چي د یوسف قدم پر دغه ښار څومره مبارک وو دغسی بل نبی به په مستقبل کښی نه راځی یا هغه انکار یا دغه اقرار هم دغه اسراف او زیات ویل دی» د مؤمن سری چي نوم ئی «خریبیل» او د فرعون ترورځی یا بل کوم خپلوان کیده غرض دا وو چي د نعمت قدر له زوال څخه وروسته پیدا کیږی تاسی فی الحال د موسیٰ علیه السلام قدر نه پیژنئ خو بیا به ارمان وکړئ.

كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنِ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ۖ ۝ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ
فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كِبَرٌ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ
الَّذِينَ آمَنُوا

هم داسی (لکه دغه اضلال) گمراه کوی الله (په کنده د سرکشی کښی) هر هغه لره چی مسرف له حده تیریدونکی وی شک راوړونکی وی (په دین د الله کښی) هغه (مسرفین او مرتابین) چی جگری کوی (له انبیاؤ سره) په (ابطال) د دلائلو (د قدرت) د الله کښی بی له کوم برهان علمی سنده چی راغلی وی دوی ته، دیر لوی دی (دغه جدال) له جهته د بغض په نزد د الله او په نزد د هغو کسانو چی ایمان ئی راوړی دی

تفسیر: یعنی بی له عقلیه او نقلیه حجت څخه د الله تعالیٰ په خبرو کښی جگری کوی او شبهی غورځوی له دی نه به بل لوی زیادت او بیباکی څه وی؟ نو الله تعالیٰ او د ده ایماندار بندګان له دغو خلقو څخه زیات نارضاء او بیزاره وی چی دغه د دوی د انتهای ملعونیت سبب دی.

كَذَلِكَ يُطَعُّ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبٍ مُّتَكَبِّرٍ ۖ

هم داسی (لکه دغه اضلال) مهر وهي الله (د کفر او شقاوت) پر هر زړه د متکبر (سرکش) دیر جبر کوونکی

تفسیر: هغه خلق چی د الله تعالیٰ په مخ کښی له دیر غرور څخه خپله غاړه ښکته نه کړی او د انبیاؤ د ارشاداتو په مقابل کښی خپل اطاعت او فرمان منل ښکاره نه کړی نو بالاخر الله تعالیٰ د دوی پر زړونو داسی مهر لګوی چی بیا له سره د قبول الحق او نفوذ الخیر ځای او گنجایش په هغه کښی نه پاتی کیږی.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَهْمُنُ ابْنِي لِي صَرَحًا عَلَيَّ أَبْلَغُ الْأَسْبَابِ ۖ أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَأَطْلِعْ إِلَىٰ آلِهِ مُوسَىٰ

او وویل فرعون ای هامن (زما وزیره) جوړه کړه ماته یوه مانی دیره لوړه اوچته ښائی ورسیرم لارو ته (په دغو ختلو سره) لارو د آسمانونو ته پس چی زه له لری څخه وگورم الله د موسیٰ ته (چی آیا شته که نشته؟)

تفسیر: دا د دغه ملعون انتهای بی شرمی او بیباکی وه. ښائی چی ده به له حضرت موسیٰ علیه السلام څخه د الله تعالیٰ علویه صفات او نور محامد اوریدلی وی او د هغه په اثر به ئی پخپل زړه کښی داسی تاکلی (مقرر کړی) وی چی د موسیٰ الله پر آسمان کښی اوسیږی نو د هغه په نسبت

ئی دغه استهزاء او تمسخر شروع کړ. رښتیا ده «د میږی مرگ چی راشی د وزرو خاوند شی» د «قصص» په سورت کښی په دغه مورد کښی تقریر کړی شوی دی.

وَإِنِّي لَأَكْظُمُهُ كَاذِبًا ط

او بیشکه زه گمان کوم پر دغه (موسی) د دروغجن (په دغه دعوی کښی چی خدای یو دی)

تفسیر: یعنی د رسالت په دعوی هم، او په دغی دعوی کښی هم چی په قوله دنیا کښی ماسواء له هم هغه یوه واحد احد الله څخه بل هیڅوک حقیقی معبود نشته. ماته خو ماسواء له خپل ځانه بل هیڅ یو رب په نظر نه راځی کما قال فی جزء ۲۰ الرکوع (۴) آیت ۳۸ من سورة القصص ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنَ إِلَٰهٍ غَيْرِي﴾

وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِّفِرْعَوْنَ سَوْءٌ عَلَيْهِمْ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ ط

او هم داسی (لکه ښائست د دغی وینا) ښائسته کړی شوی وه فرعون ته بدی د عمل د ده او منع کړی شوی ؤ دی له سمی لاری (د هدایت څخه)،

تفسیر: د بد کار کولو په وخت کښی د انسان پوه او سد (هوش) د ده له سره ځی او په داسی مضحکه راوړونکیو حرکاتو لکیا او مشغولیږی چی وروسته له هغه د هدایت او پر سمه لاره باندی د راتگ هیڅ یوه چاره او لاره نه پاتی کیږی هم دغسی د فرعون حال هم شو.

وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ۝۱۴

او نه وو دغه کید مکر د فرعون (په جوړولو د دغی مانی کښی) مگر په زیان کاری هلاکوالی کښی وو

تفسیر: یعنی د فرعون هومره جرگی، مشوری، تدابیر، چل، پلمی (تدبیرونه) او نور چی ؤ هغه گرد (تول) خوشی او بی حقیقته وو. ده پخپله د خپلی تباهی دپاره اقدامات وکړل او موسی علیه السلام ته ئی هیڅ ضرر ونه شو رسولی.

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَوْمَ اتَّبَعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ۝۱۵

او وویل هغه (سری) چی ایمان ئی راوړی وو ای قومه زما متابعت وکړئ زما چی وښیم تاسی ته لاره د هدایت (او صواب).

تفسیر: کله چی فرعون ویلی ؤ ﴿ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَاقِ ﴾ د هغه په جواب کښی مؤمن سری داسی وویل چی «سبیل الرشاد د نیکی او بهتری لاره» هغه نه ده چی فرعون ئی تجویز کوی بلکه تاسی پر ما پسی راغئ! خو د فایدی او بهتری لاره ومومئ!.

يَقُومُوا فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾

ای قومه زما بیشکه هم دا خبره ده چی دغه ژوندون لږ خسیس یوه متاع (مته (فائده) لږه) ده او بیشکه آخرت هم هغه دی کور د قراری (بی زواله)

تفسیر: یعنی په فانی او زائل ژوندون او دغو غوړو غځنیو عیش او عشرت او میلو او چرچو کښی مه شاغل او مه غافلېږئ! او تل د آخرت په فکر او ذکر کښی مشغول اوسئ او مه ئی هیروئ! دغه دنیوی ژوندون په هر ډول (طریقه) سره چی وی ښه یا خراب پانی (آخر) ته رسیږی او خاتمه مومی او وروسته له هغه داسی یو ابدی حیات شروع کیږی چی هغه له سره انجام او خاتمه نه لری. عقلاؤ او پوهانو لږه لارم دی چی په دغه آنی فانی ژوندون کښی هغه دائمی او باقی حیات ته تهیه او ترتیبات ونیسی! که نه تل تر تله به په مصائبو او تکالیفو کښی اخته کیږی.

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ اُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

هر څوک چی وکړی بد کار پس جزا نه ورکوله کیږی (هغه ته) مگر په قدر د هم هغی بدی او هر څوک چی وکړی نیک کار له نارینه ؤ وی یا له ښځو وی حال دا چی دی مؤمن وی پس دغه (صالحان مؤمنان) ننه به وځی په جنت کښی رزق روزی به ورکوله کیږی (دوی ته) په دغه جنت کښی بی حساب.

تفسیر: په دغه سره د اخروی ژوندون لږ څه تفصیل ښوولی شوی دی چې اخروی حیات څرنګه ښه کیدی شي معلوم شو چې هلته ایمان او صالح عمل په کار دی د مال او متاع هیڅ قدر او قیمت هلته نشته او دا هم ظاهر شو چې د الله تعالیٰ رحمت د ده پر غضب غالب دی. عاقلانو ته ښائی چې دغه طلائی فرصت او موقع له خپل لاسه ونه باسي.

وَيَقَوْمٍ مَّا لِيْ اَدْعُوْكُمْ اِلَى التَّجْوَةِ وَتَدْعُوْنِيْ اِلَى النَّارِ ۝

او ای قومه زما څه دی ما لره چې بولم تاسی په طرف د نجات (او خلاصی) او بولی تاسی ما په طرف د اور (د دوزخ).

تفسیر: یعنی زما او ستاسی معامله هم سره عجیبه ده زه غواړم چې تاسی د ایمان پر لاره روان کړم. او د الله تعالیٰ له عذابه مو وژغورم (وساتم) او ستاسی کوښښ دا دی چې ما هم له خپلو ځانونو سره په دوزخ کې اړتیاو کړئ له یوه جانبه داسی دوستی او خیر غوښتنه له بل جانبه داسی دښمنی او بده غوښتنه.

تَدْعُوْنِيْ لَآكُفِّرُ بِاللّٰهِ وَاَشْرِكُ بِهِ مَا لَيْسَ لِيْ بِهِ عِلْمٌ

بولی تاسی ما دپاره د دی چې کفر اختیار کړم په الله پوری او چې شریک ونیسم له دغه (الله) سره هغه (څیز) چې نشته ماته په (ربوبیت د) هغه هیڅ علم

تفسیر: یعنی ستاسی د کوښښ حاصل دا دی چې زه معاذ الله له واحد الله څخه انکار وکړم د ده او د ده د انبیاء خبری ونه منم او د ناپوهانو جاهلانو په شان هغه شیان خدای وبولم چې د دوی الوهیت په هیڅ یوه دلیل او علمی اصولو سره هم نه دی ثابت. نه زه پر دغه خبر یم چې د څه لامله (له وجی) دغسی شیانو ته دوی خدای وائی بلکه زه پر دغه ښه پوهیږم چې د هسی اقدام په خلاف قطعیه دلائل قائم دی.

وَ اَنَا اَدْعُوْكُمْ اِلَى الْعَزِيْزِ الْغَفَّارِ ۝

حال دا چې زه بولم تاسی هغه (الله) ته چې ښه غالب قوی دی (په انقاذ د احکامو) ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) دی.

تفسیر: یعنی زما منشاء دا ده چی په هیڅ شان ستاسی سرونه د هغه واحد الله له درشله لری نشی او تل مو سرونه د هغی دروازی په مخکښی ښکته وی چی نهایت زبردست هم دی او ډیر زیات د خطاؤ ښوونکی هم دی او که مجرم ونیسی نو هیڅوک د هغه ژغوروونکی (بچ کوونکی) او خلاصوونکی هم نشته دی د هم دی خبری وړ (لایق) او مستحق دی چی هر انسان د ده په مقابل کښی سره له خوفه او رجاء او ویری خپل د عبودیت سر ښکته کړی. په یاد ئی ولری چی زه د هغه پاک الله په پناه کښی راغلی یم چی تاسی د هغه په طرف بولم.

لَا جَرَمَ أَنتَ عُونِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ

حقه او رښتیا (دغه) خبره ده بیشکه هغه (معبود) چی بولی تاسی ما (عبادت د) هغه ته نشته هغه ته (قوت د) بلنی (نه) په دنیا کښی او نه په آخرت کښی (چی شفاعت وکړی د چا)

تفسیر: یعنی ما سواء الله څخه بل هیڅ شی داسی نه دی چی په دنیا یا عقبا کښی د ډیری ادنیٰ نفعی او ضرر مالک وی، نو د مخلوقاتو بندگی او بلنه که جهل او حماقت نه دی نو بل څه دی؟ ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَفْلُونَ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِآيَاتِهِمْ كَافِرِينَ﴾ جزء ۲۶ (د احقاف (۱) رکوع) ۵-۶ آیت آخر داسی عاجزو او ناتوانو شیانو ته انسان په څه نیت او مقصد تعظیم او تکریم کوی او بولی ئی؟ د ننداری وړ (مستحق) غیز دا دی چی په دغو کښی ډیر شیان هغه دی چی دوی پخپله د خپل ځان په طرف دعوت نه ورکوی بلکه د دعوت ورکولو او ویلو قدرت او قوت هم نه لری.

وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿۳۳﴾

او بیشکه چی ورته زمونږ (د تولو) خاص الله ته دی او بیشکه چی مسرفان له حده تیریدونکی (مشرکان) هم دوی ملگری د اور (د دوزخ) دی (چی تل پکښی اوسیدی).

تفسیر: یعنی د کار په انجام کښی د هر ډول (طریقه) ټک او راتک رجوع او بیرته ورته د واحد الله په طرف دی. کله چی انسان هلته ورسیدی د خپلو کردو (تولو) تجاوزاتو او زیادتو نتیجه به ورځرگندیږی. راوښیه! چی له دی نه بل زیادت به څه وی؟ چی عاجز مخلوق ته د خالق درجه ورکړه شی.

کله چی فرعونیانو قصد د قتل د هغه مؤمن وکړ نو ده ورته داسی وویل چی

فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ

پس ژر ده چی یاد به کړئ تاسو (په وخت د لیدلو د عذاب کښی هغه) چی
زه ئی وایم اوس تاسی ته

تفسیر: یعنی کله چی وروسته له دی نه د خپلی تیری، تجاوز او زیادت د خوند شکوونکی یو
نو په هغه وخت کښی به زما دغه پند او نصیحت یادوئ، چی هوا د الله تعالی یوه بنده مونږ ته
دغه گردی (تولی) خبری شوولی وی او رشتیا ئی فرمایلی وی، لیکن د دغه وخت یادونه،
ارمان، پښیمانتیا او افسوس څه فائده رسوی؟ بلکه بیخی مفید نه واقع کیږی.

وَأَفِضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ۝۴۲

او سپارم زه هر کار خپل الله ته بیشکه چی الله ښه لیدونکی دی (د تولو
اقوالو او افعالو) د بندگانو

تفسیر: یعنی ما د الله تعالی حجت در تمام کړی دی او د نصیحت خبری مو درپوهولی دی. که
تاسو ئی نه منئ نو زه له هغه سره څه کار او غرض نه لرم. اوس زه خپل ځان بیخی پاک الله ته
سپارم، او پری پوره اعتماد لرم. که تاسی زما ریرولو (تکلیفولو) او ضرر رسولو پسی لوړئ نو
هم هغه الله تعالی زما حامی او ناصر دی، او تول بندگان د ده تر کتنی لاندی دی. هغه ستا او
زما دواړو معامله گوری. د هیچا هیڅ یو حرکت له ده څخه پټ نه دی. د یوه قانت مؤمن کار
دا دی چی له خپلی امکانی سعی او کوشش ایستلو څخه وروسته نتیجه الله تعالی ته وسپاری.

فَوَقَّهٗ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَّا كَرِهُوا حَقَّ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ۝۴۳

پس وساته دغه (موسی یا مؤمن سری) لره الله له سختو (عذابونو) د هغو چی
مکر کړی وو دوی او (بالعکس) چاپیر شو په آل د فرعون (سره د فرعون)
بد عذاب (د غرق په دنیا او بد عذاب د غرق په عقبی کښی).

تفسیر: یعنی د حق او باطل د دغه کشمکش آخری نتیجه داسی شوه چی الله تعالی حضرت
موسی علیه السلام او د ده ملگرو ته سره له هغه مؤمن سری چی له آل د فرعون څخه وو د

فرعونیانو له شره او کیده نجات ورکړ، او محفوظ ئی وساته او د فرعونیانو هیڅ یو مکر او فریب ته ئی د اجراء موقع ور نه کړه، بلکه د دوی هغه مکر او فریب ئی پخپله پر هم دوی واراوه نو هغه کسان چی د حق منونکیو تعاقب ته وتلی ؤ ووژلی شول او قوم د قلم په بحیره کښی مفروق او تر اوبو لاندی محروق شول.

النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا

اور (د دوزخ) وړاندی کاوه شی (دا کفار) پر دی (اور) هر صبا او هر بیگا

تفسیر: یعنی د دوزخ غای چی په هغه کښی به د قیامت په ورځ ننه ایستلی کیږی هر صبا او بیگا به دوی ته ورشوول کیږی خو د نمونی په ډول د هغه راتلونکی عذاب څه خوند تل وشکی دغه د برزخ د عالم احوال شو له احادیثو څخه ثابت دی چی هم داسی د هر کافر په مخکښی دوزخ او د هر مسلمان په مخکښی جنت صبا او بیگا وړاندی کیږی. تنبیہ: له دغه آیت څخه یواځی د فرعونیانو د معذب کیدلو حال په عالم البرزخ کښی ثابت شوی ؤ وروسته له دی نه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته معلوم کړی شو چی ټول کفار بلکه د مؤمنینو عصات هم په برزخ کښی معذب کیږی (اعاذنا الله منه) کما ورد فی الاحادیث الصحیحة. او له ځینو آثارو ځنی معلومیږی هم هغسی چی د جنتیانو له منځه د شهداو ارواح د «طیور خضر» په حواصلو کښی داخلیری او د جنت په سیل کښی هر صبا او بیگا مشغولیری هم هغسی د دوزخیانو له منځه د فرعونیانو ارواح د «طیور سود» په حواصلو کښی داخلیری او د دوزخ په آه او بکا وایلا کښی هر صبا او بیگا کریری او سوځیری او له یوی خوا بلی خوا ته توپونه وهی البته له ارواحو سره د اجسادو اقامت په دوزخ یا په جنت کښی په آخرت کښی کیږی که صحیح وی نو د فرعونیانو په متعلق ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا﴾ او د عامو دوزخیانو په نسبت د «عرض علیه مقعده بالغداة والعشی» د حدیث د الفاظو تفاوت ښائی په هم دغی بناء سره وی والله تعالی اعلم.

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ فَأَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٣٦﴾
وَإِذْ يَتَحَايَجُونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَمَا هَلْ أَنْتُمْ مُّعْتَدُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ النَّارِ ﴿٣٧﴾

او په هغه ورځ کښی چی قائم شی قیامت، (نو وبه ویلی شی له جانبه د الله

ملائکو ته) ننباسی تاسی آل د فرعون (سره له فرعون) په ډیر سخت عذاب کښی (له عذابه د برزخ) او (یاد کړه) هغه چی جگړه به کوی (دوزخیان د دوزخ) په اور کښی پس وبه وائی ضعیفان (کشران تابعان) هغو کسانو ته چی سرکشان (او مشران متبوعان وو) بیشکه وو مونږ تاسی ته تابعان پس آیا اوس یی تاسی (ای متبوعانو!) دفع کوونکی له مونږ څخه کومه برخه له اوره (د دوزخ)

تفسیر: یعنی په دنیا کښی مو پر مونږ خپل اطاعت او اتباع کوله چی د هغه لامله (له وجی) مونږ نیولی شوی یو اوس دلته خو مونږ ته څه گټه (فائده) او نفع راوړسوی! آخر مشرانو ته لازم دی چی د خپلو کشرانو لږ خبر او احوال واخلي آیا گورئ چی نن مونږ په څرنگه سخت عذاب او مصیبت کښی اخته یو! آیا ستاسی له لاسه نه دی پوره چی له دغو مصائبو کومه برخه له مونږ څخه لری او سپکه کړئ؟

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿۳۸﴾

وائی هغه کسان چی تکبر ئی کړی ؤ (سرکش او متبوع وو چی څنګه به دفع کوو عذاب) بیشکه مونږ ټول په دوزخ کښی یو بیشکه الله په تحقیق حکم کړی دی په منع د بندګانو کښی (داسی چی هر څوک ئی خپلو خپلو هغو ځایونو ته چی له دوی سره وړ (مستحق) او لائق ؤ ولیږل، مستحقان د جنت، جنت ته، او لائقان د دوزخ دوزخ ته)

تفسیر: یعنی هغه کسان چی خپل ځانونه ئی په دنیا کښی لوی ګڼل اوس داسی جواب ورکوی چی مونږ او تاسی دواړه په دغه مصیبت کښی اخته او مبتلا یو. الله تعالیٰ زمونږ د هر یوه په نسبت سم د مونږ له جرمه سره خپله فیصله اورولی ده چی د ده دغه صادر حکم بیخي قاطع او لایتغیر دی. او د دغی خبری موقع نه ده پاتی چی یو د بل په کار ورشی. مونږ یواځی خپل مصیبت زغملی شو. کله چی مونږ خپل دغه دروند مصیبت نشو سپکولی نو بیا به تاسی ته څه گټه (فائده) او منفعت دررسولی شو.

وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ﴿۳۹﴾

او وبه وائی هغه کسان (چی پرا ته دی) په اور کښی خزانچیانو متصرفانو د دوزخ ته چی دعاء وکړئ (زمونږ دپاره) رب خپل ته چی سپک کړی له مونږه یوه ورځ له عذاب (چی لږ څه په ارام شو).

تفسیر: یعنی کله چی له خپلو دغو مشرانو څخه بی هیلې او مایوس شی نو له هغو پرېستو څخه به داسی غوښتنه کوی چی د دوزخ په انتظام مسلطی دی چی خیر تاسی خپل رب ته ووايي چی اولا د یوی ورځی له مخی خو زموږ په دغه عذاب کښی څه تقلیل، تخفیف او تعطیل وفرمائی شو مونږ لږ څه په ارام شو.

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمُ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَىٰ
قَالُوا فَاذْعُوا وَمَا دُعَاؤُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۝

وبه وائی (متصرفان د دوزخ دوزخیانو ته) آیا نه ؤ راغلی تاسی ته رسولان ستاسی په دلائلو ښکاره ؤ (د قدرت) وائی (ولی نه ؤ راغلی) بلکه راغلی ؤ نو وبه وائی (متصرفان د دوزخ) پس وبولی تاسی (پخپله الله) او نه دی دعاء د کافرانو مگر په گمراهی کښی (چی هیڅ فائده ورته نه رسوی).

تفسیر: یعنی په هغه وخت کښی مو د هغه خبره ونه منله او د انجام فکر مو ونه کړ چی په هغه سره څه گټه (فائده) تاسی ته دررسیده اوس مو موقع له لاسه وتلی ده اوس په هیڅ ډول سعی، کوشښ، تملق او سپارښت سره څه کار نشی کیدی اوس هم دلته پرا ته وسئ او په ژړا او انګولا سره اوقات تیروئ او راز راز (قسم قسم) رپرونه (تکلیفونه) او عذابونه گالئ (برداشت کوئ) او مونږ نه په داسی معاملاتو کښی گوتی وهلی شو او نه د چا په سپارښت کښی خپله خوله خوځولی شو او نه ستاسی له دغی ژړا او انګولا څخه څه فائده تاسی ته رسیدی شی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «د دوزخ پرېستی به وائی چی سپارښت کول زموږ کار نه دی مونږ خو د عذاب ورکولو لپاره مقرری یو او سپارښت کول د رسولانو کار دی حال دا چی تاسی له رسولانو سره مخالفت کوو».

تنبيه: له دغه آیت څخه معلوم شو چی په آخرت کښی د کفارو په ادعیه وو کښی به هیڅ تاثیر نه وی باقی که په دنیا کښی الله تعالی کفارو ته د دوی د دعاء په اثر څه شی ورکړی هغه بيله خبره ده لکه چی ابلیس ته ئی تر قیامته پوری مهلت ورکړی دی.

إِنَّا نَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

بیشکه چی مونږ خامخا مدد کوو له رسولانو خپلو سره او (مدد کوو له) هغو کسانو سره چی ایمان ئی راوړی دی په ژوندانه لږ خسیس کښی (په حجتو او په ظفر او په انتقام له اعداؤ د دوی)

تفسیر: یعنی په دنیا کښی د مرسلانو خبرو ته وقعت او وقار ورکوی او د هر مقصد دپاره چی انبیاء الله ودریږی د الله تعالیٰ په امداد او نصرت سره په هغه کښی مظفر او کامیاب کیږی د حق منونکیو اعمال او ایثار بیخی نه ضائع کیږی اگر که په منع کښی ډیر هسک (اوچت) او تبت واقع او د امتحانانو مواقع وروړاندی شی مگر بالاخر حزب الله فائزالمرام گرځی. په علمی حیثیت او په حجت او برهان سره خو تل دوی فائزان او بریالیان دی لیکن مادی فتحه او ظاهری عزت او رفعت هم بالاخر د هم دوی په برخه کیږی. د صداقت دشمن هیچیری معزز او پتمن نشی پاتی کیدی. د اعداؤ الله علو او عروج تش د کتو څک او د سودا د څوښ په شان دی بالاخر دوی د قانتینو مؤمنینو په مقابل کښی ښکته، خوار او ذلیل کیږی او الله تعالیٰ غو له دوی نه د خپلو اولیاؤ انتقام وانه خلی نه ئی پریږدی. لیکن واضح دی وی چی هغه وعده چی په دغه آیت کښی له مؤمنینو سره کړی شوی ده په هغه تقدیر سره ایفاء او انجام مومی چی مؤمنین هم په حقیقی اوصافو سره مؤمنین او د سید المرسلین صحیح متبعین وی ﴿وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (د آل عمران ۱۴ رکوع ۱۳۹ آیت) د مؤمنینو خصال په پاک قرآن کښی ځای په ځای مذکور دی ښائی چی هر مسلمان د خپل ایمان او ایقان زر د دغه محک په تیږه (گټه) ومړی او د هغه حسن او قبحه، سره او ناسره ځانته معلوم کړی.

وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ ۝۵۱

او په هغه ورځ چی وږه دریږی شاهدان (له ملائکو، انبیاءو مؤمنانو، پر منکرانو باندی)

تفسیر: یعنی د حشر په میدان کښی کله چی اولین او آخرین گرد سره تولیږی حق سبحانه و تعالیٰ به پخپل فضل علی رؤوس الاشهاد د دوی سرفرازی عزت او رفعت ښکار کوی. په دنیا کښی لږ څه شبهه پاتی کیږی او التباس هم واقع کیږی لیکن هلته به لږ څه ابهام او التباس باقی نه پاتی کیږی.

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعَذَرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ۝۵۲

په هغی ورځی کښی به هیڅ نفع نه رسوی ظالمانو ته معذرت عذرونه د دوی او شته دوی ته لعنت لریوالی له رحمته او شته دوی ته ناکاره کور (د دوزخ).

تفسیر: یعنی له دوی سره به هیڅ مدد او مرسته او لاس نیوی نه کیږی د مقبولینو په مقابل کښی ئی دغه د مطرودینو انجام بیان وفرمایه.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ ۖ هُدًى وَذِكْرَى لِأُولَى الْأَلْبَابِ ۝۵۳

او خامخا په تحقیق ورکړی وو مونږ موسی ته (امور د) هدایت (توریت) او په میراث مو ورکړ بنی اسرائیل اولادی د یعقوب ته کتاب (د توریت) په دی حال کښی چی هدایت سمه لاره ښوونکی ؤ او ذکر پند (او پوهه) وو دپاره د خاوندانو د خالصو عقلونو.

تفسیر: یعنی په دنیا کښی وگوره چی فرعون او د ده قوم سره د دومره زور او قوت د الله تعالی د دشمنی له سببه څرنګه سپیره هلاک او برباد شول او د موسی علیه السلام په برکت او لار ښوونه د بنی اسرائیلو مظلوم او کمزور قوم څنګه ترقی او ودانی وموندله؟ او د دغه عظیم الشان کتاب (توریت) وارث وگرځاوه شو چی د دنیا د عقلاو دپاره ئی د هدایت د دیوی په شان کار ورکوي.

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۖ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ۝۵۴

پس صبر وکړه (ای محمده! په ایذاء د کفارو) بیشکه چی وعده د الله حقه ده (په نصرت د انبیاء، په اهلک د اعداؤ) او مغفرت وغواړه دپاره د گناه (د امت) خپل (له الله) او تسبیح وایه سره له ثناء د رب خپل هم په آخره د ورځی کښی او (هم) په اوله د ورځی کښی (یعنی تل تسبیح تحمید ووايه!)

تفسیر: یعنی ای محمده! تاسی هم داده او متسلی اوسئ هغه وعده چی له تاسی سره کړی شوی ده هغه هر ورو (خامخا) پوره کیدونکی ده. الله قدوس په دواړو دارینو کښی تاسی او ستاسی په

طفیل ستاسی گردو (تولو) متبعینو ته عزت او سرلوری عطاء فرمائی. ولی دغه خبره ضروری ده چی د الله تعالیٰ د خوښی او رضاء حاصلولو دپاره پر هر قسم شدائدو او نوائبو صبر وکړئ او له هر چا څخه په هره درجه چی د تقصیر امکان وی له الله تعالیٰ څخه د هغه بښنه او معافی وغواړئ! او همیشه صبا او بیګا د خپل رب د تسبیح او تحمید قولاً او فعلاً ورد او عادت ولرئ! په ظاهر او باطن کښی د الله تعالیٰ له یاده غافل نشئ بیا د الله تعالیٰ امداد او مرسته (مدد) یقینی ده. په دغه سره ئی رسول الله مبارک مخاطب گرځولی دی او بالوسيله گرد (تول) محمدی امت ته ئی آورو. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه ارشاد فرمائی چی «حضرت رسول صلی الله علیه وسلم به په هره ورځ کښی سل ځلې استغفار فرمایه. د هر بنده تقصیر د ده له درجی سره موافق دی. نو ځکه هر چا سره استغفار یو ضروری شغل او کار دی».

إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ الْكِبَرُ مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ

بیشکه هغه کسان چی مجادله جګړه کوی په (بطلان) د آیتونو د الله بی له کوم برهان علمی سنده چی راغلی (ښکاره شوی) وی دوی ته (بله هیڅ خبره نشته) بیشکه چی نه دی په سینو (زړونو) د دوی کښی مګر کبر او سرکشی ده چی نه دی دوی رسیدونکی هغه (برهان) ته

تفسیر: یعنی هغه کسان چی خامخا د الله تعالیٰ د توحید په دلائلو او په سماویه وو کتابونو او د انبیاء الله په معجزاتو او هدایاتو کښی خامخا جګړی او مناقشی کوی، او بی سنده خبری وائی او د حق غږ بی اثره گرځوی او بطلان ئی غواړی، حال دا چی د دوی په لاس کوم حجت، دلیل او برهان هم نشته. او نه فی الواقع په هغو ښکاره شویانو کښی د څه شک او شبهی موقع شته. او یواځی، تکبر، غرور، لوئی د دغی خبری مانع ده چی حق ته غاړه کیږدی او د نبی متابعت وکړی. دوی ډیر خپل ځان لوی او پورته ګڼی او غواړی چی له نبی څخه پورته وی یا اقلاً د نبی په مخ کښی خپل سرونه ښکته نه کړی. لیکن په یاد ئی ولرئ چی دوی له سره په دغه مقصد کښی بری نه مومی، او هر ورو (خامخا) مجبور دی چی د نبی په مخکښی د اطاعت سر ښکته کړی، که نه ډیر سخت ذلیل او رسوا کیدونکی دی.

فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾

پس پناه ونیسه په الله پوری (له شره د دوی) بیشکه دغه (الله) هم دی دی ښه

اوریدونکی (د اقوالو) ښه لیدونکی (د افعالو نو جزاء به ورکړی دوی ته)

تفسیر: یعنی له الله تعالیٰ څخه پناه وغواړه چې هغه د دغو مجادلینو له دغو خیالاتو څخه نجات درکړی او د دوی له شره دی وساتی. وروسته له دی نه د ځینو هغو مسائلو تحقیق دی چې په هغو کې خلق سره جگړې کوي. مثلاً بعث بعدالموت وروسته له مرګه بیا ژوندی راپاڅیدل چې دغه امر دوی محال ګانه یا د الله تعالیٰ له توحیده ئی انکار کوو.

لَخَلَقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ٥٤

خامخا پیدا کول د آسمانونو او د ځمکې ډیر لوی دی له پیدایښته د خلقو ولیکن اکثر د خلقو نه پوهیږي (په آسانی د دغه دوهم پیدایښت لکه د اول).

تفسیر: یعنی ظاهراً له مادی حیثیته د آسمان او د ځمکې د عظمت او جسامت په مخکښی د انسان حقیقت څه دی؟ حال دا چې دغه خبره مشرکین هم مني چې د آسمان او د ځمکې پیدا کوونکی هم دغه واحد قدوس الله دی. بیا هغه لوی ذات چې د دغومره لویو مخلوقاتو پیدا کوونکی وی آیا هغه ته د انسانانو اول ځلی یا دوهم ځلی پیدا کول کوم سخت یا مشکل کار دی؟ د تعجب ځای دی چې پر دغسی غټو غټو خبرو هم ډیر خلق نه پوهیږي.

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ٥٥

او نه سره برابریږي (یو) ږوند (غافل جاهل) او بل کتونکی (ذاکر - عالم) او (هم داسې نه برابریږي سره) هغه کسان چې ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) او نه هغه چې بدکار دی، ډیر لږ پند اخلئ تاسی (ای خلقو).

تفسیر: یعنی یو داسې ږوند چې د حق سمه صافه لاره نشی لیدلی او یو لیدونکی چې په نهایت بصیرت سره صراطالمستقیم کتلی شی او پری پوهیږي آیا دغه دواړه سره برابر کیدی شی یا د

یوه نیکوکار مؤمن او د بدکار کافر انجام سره یو شانی کیدی شی؟ که داسی نه وی نو ضرور دی چی یوه داسی ورځ به وی چی د دغو دواړو په منع کبني به فرق او تفاوت ښکاره شی او د دغو دواړو د علمونو او د عملونو د ثمراتو نتائج په ډیر اکمل صورت سره ظاهر او ښکاره شی مگر افسوس چی تاسی دومره هم نه پوهیږئ؟

إِنَّ السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

بیشکه چی قیامت خامخا راتلونکی دی نشته هیڅ شک په (راتللو د) دغه (قیامت) کبني ولیکن زیاتره د خلقو ایمان نه راوړی (په قیامت او تصدیق ئی نه کوی) او فرمائی رب ستاسی (ای بندگانو زما) تاسی وبولئ ما چی قبلوم تاسی ته (دعاء ستاسی)

تفسیر: یعنی ماته عبادت وکړئ! چی د هغه بدل او جزاء به درکړم او له ما څخه وغواړئ! چی ستاسی دغه غوښتنه به توی او تشه نه غی.

إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ ذُخْرَيْنَ ﴿٦٠﴾

بیشکه هغه کسان چی تکبر (سرکشی) کوی له عبادت څخه زما ژر ده چی ننه به وځی دوی په دوزخ کبني په دی حال کبني چی خوار او سپک وی

تفسیر: د بندگی شرط له الله تعالیٰ څخه غوښتنه ده، نه غوښتل تکبر او غرور دی او له دی آیت څخه معلومیږی چی الله تعالیٰ ته د بندگانو غږ او دعاء ورسیږی دغه خبره خو بیشکه برحقه ده مگر د دی مطلب داسی نه دی چی د هر بنده هره دعاء قبلوی یا ښائی چی قبوله ئی کړی یعنی هر هغه شی چی غواړی هم هغه شی ورته ورکړی. نه! د ده د دعا اجابت څو اقسامه او انواع لری چی په احادیثو کبني بیان کړی شوی دی. د کوم شی ورکړه او عطاء د الله تعالیٰ پر مشیت موقوفه او د ده د حکمت تابع ده کما قال فی الركوع الرابع ۱۱ آیت من سورة الانعام ﴿فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ﴾ په هر حال د بندگانو کار د الله له درباره هم دغه غوښتنه ده او دغه غوښتنه فی حد ذاته یو عبادت بلکه د عبادت ماغزه او لبالباب دی «الدعاء مخ العبادة».

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ط

الله هغه (ذات) دی چی گرځولی ئی ده تاسی ته شپه لپاره د دی چی آرامی وکړئ تاسی په هغی کښی او (گرځولی ئی ده) ورځ لیدلو ته

تفسیر: د شپې په مستریحه یخه او تیاره قضاء او د هوسائی (آرام) او د راحت په هوا کښی ټول خلق د استراحت خوب کوی هر کله چی ورځ شی نو په نوی نشاط او تازه قوت سره پاڅیږی او د لمر په رڼا (رڼا) کښی پخپلو کارو او چارو کښی بوخت (مشغول) او لگیا کیږی په دغه وخت کښی د تگ او راتگ لیدل کار کول او د نورو اعمالو دپاره د مصنوعی رڼا (رڼا) بیخی ضرورت نه وی.

إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَالنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾

بیشکه الله خامخا څښتن (خاوند) د فضل دی پر انسانانو ولیکن زیاتری د انسانانو شکر نه ویاسی (په دغو نعماو د الله)

تفسیر: یعنی د حقیقی منعم پیژندل هم دغه ؤ چی په قول او فعل او په ځان او زړه ئی شکر اداء کولی خو ډیر خلق د شکر ایستلو په ځای شرک اختیاروی.

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّقُوا اللَّهَ تَوْفَكُونَ ﴿٦٢﴾

دغه (ذات) تاسی ته الله دی رب پالونکی ستاسی چی خالق پیدا کوونکی د هر څیز دی نشته هیڅوک لائق د عبادت مگر هم دی دی یواځی پس کوم طرف ته گرځولی شوی یی تاسی (له عبادت د ده)

تفسیر: یعنی د شپې او د ورځی گرد (ټول) نعمتونه د الله تعالیٰ له طرفه منع نو ښائی چی بندگی هم همنه ته وکړئ! وروسته د دغه مقام له رسیدلو بیا تاسی ولی بی لاری کیږئ چی حقیقی مالک یو ذات وی او عبادت وکړی شی د بل چا.

كَذَلِكَ يُؤْفِكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ
لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ
الطَّيِّبَاتِ ذَٰلِكُمْ رَبُّكُمُ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٤﴾

هم داسی (لکه چي گرځولی شوی دی قوم ستا) گرځولی کيږی (له حقه) هغه
کسان چي و له آيتونو د الله به ئی انکار کوو الله هغه (ذات) دی چي
گرځولی ئی ده تاسی ته عموکه عیای د قرار (چي پری گزران او معاش کوئ)
او (گرځولی ئی دی تاسی ته) آسمان چت (د قبی په شان) او صورتونه ئی
ترلی دی ستاسی پس ډیر ښائسته جوړ کړه صورتونه ستاسی او روزی ئی
درکړی ده تاسی ته له طیباتو پاکیزه وو (لذتناکو شیانو) دغه (خالق مصور
رازق) الله دی رب پالونکی ستاسی پس ډیر برکتی (ډیر پورته دی شان) د الله
چي رب پالونکی د ټولو عالمیانو دی.

تفسیر: یعنی له گردو (ټولو) ساکینانو (جاندارو) څخه د انسان صورت ښه، بهتر او ښکلی او د
ده روزی ئی پاکه صافه گرځولی ده.

هُوَ الْحَيُّ

هم دی ژوندی دی تل په یو حال باقی قائم کامل تدبیر والا

تفسیر: چي له هیڅ یوه حیثیته او جهته له سره فناء او موت نه پری طاری کيږی او نه طاری
کیدی شی او ظاهر دی کله چي د الله تعالی حیات ذاتی او دائمی دی نو د ده د حیات گرد
(ټول) لوازم ذاتی او دائمی دی.

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ
لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾

نشته بل هیڅوک لائق د عبادت مگر هم دی دی یواځي پس وېولی هم دی په
دی حال چي خالص کوونکی یی تاسی خاص دغه (الله) لره (د) دین (له)

شرکه) توله ثناء ده خاص الله لره چي رب پالونکي د تولو عالميانو دی.

تفسیر: یعنی کرد (تول) کمالات، محامد، محاسن د حیات د وجود تابع دی. هغه چي علی‌الاطلاق حی دی هم دی د عبادت وړ (لایق) او مستحق دی او د گردو (تولو) کمالاتو مالک دی ځکه په «هوالحی» پسی وروسته ئی «الحمد لله رب العالمین» وفرمایل لکه چي په پخوانی آیت کښی ئی د نعمتونو له ذکر څخه وروسته «فتبارک الله رب العلمین» فرمایلی ؤ. له ځینو اسلافو څخه منقول دی چي وروسته له «لا إله إلا الله» څخه بنائی «الحمد لله رب العلمین» وویل شی د هغه ماخذ هم دا آیت دی.

قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِي
الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾

ووايه (ای محمده دوی ته) بیشکه زه منع کړی شوی یم له دی نه چي عبادت وکړم د هغو (بتانو) چي بولئ ئی تاسي غیر له الله کله چي راغلل ماته ښکاره دلیلونه (د توحید) له (جانبه د) رب پالونکي زما او امر حکم کړی شوی دی پر ما چي غاړه کیږدم (تابع شم) رب پالونکي د (تمامو) عالميانو ته

تفسیر: یعنی وروسته د قدرت د دغو ښکاره دلائلو له لیدلو څخه آیا دغه حق او مناسب دی چي انسان پاک واحد الله ته د عبودیت او اخلاص سجده ونه کړی او مخصوصاً ورته ایل، مطیع او تابع نشی او احکام ئی له زړه ونه منی.

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تَرَابٍ

الله هغه (ذات) دی چي (اول) ئی پیدا کړی دی (نیکه) ستاسی له خاورو نه

تفسیر: یعنی ستاسی پلار آدم، یا تاسی مو په داسی شان له خاورو څخه پیدا کړئ. هغه نطفه چي تاسی تری پیدا کیږئ د هغو ماکولاتو او مشروباتو خلاصه ده چي له ځمکي څخه پیدا کیږی.

ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ

بیا ئی (پیدا کره اولاده د آدم) له نطفی (اویو د منی) بیا له کلکی توتی
د وینو

تفسیر: یعنی بنی آدم اصلاً د اویو له خاشکی د منی له قطری څخه مخلوق دی، چی وروسته
ترلی وینه کیږی او د حیات نور مدارج پری کوی.

ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لَتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لَتَكُونُوا أَسْيُورًا
وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَلَّى مِنْ قَبْلٍ وَلَتَبْلُغُوا أَجْلًا مُّسَمًّى

بیا راویاسی تاسی (له ارحامو د میندو) اطفال واره (بیا تربیت کوی
ستاسی) دپاره د دی چی ورسپړئ تاسی منتها د قوت خپل ته بیا (ژوندی
ساتی تاسی) دپاره د دی چی شی تاسی زاره (بی قوته بی مجاله) او ځینی له
تاسی هغه دی چی مړه کول شی پخوا له دی (بلوغه) او (ساتی مو) دپاره د
دی چی ورسپړئ تاسی تر هغی نیتی په نامه کړی شوی پوری (چی وخت د
مرگ دی)

تفسیر: یعنی له وړوکیته څلمی کیږئ او له څلمیتوبه زوړتوب ته رسپړئ او ځینی سړی پخوا له
څلمیتوبه یا زوړتوبه مری. په هر حال گرد (تول) تر یوه ټاکلی (مقرر کړی) معین میعاد او
لیکلی شوی وعدی پوری رسپړی. له موت او حشر څخه هیڅوک نه دی خلاص او نه تری مستثنی
کید شی. ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا تَالٍ وَيَتَّبِعُ وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾

وَلَكُمْ تَعْلُونَ ﴿٦٥﴾

او دپاره د دی چی تاسی عقل ورکړئ (په دلائلو د وحدانیت او قدرت د الله
او په بعث بعد الموت)

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی ښه فکر او دقت وکړئ چی دومره احوال
او ادوار پر تاسی تیر شوی دی ممکن چی یو بل حال او دوره هم پر تاسی تیره شی چی وروسته
له مرگه بیا ژوندی راپاڅیدل دی نو هغه تاسی ولی مشکل او محال گنئ؟»

هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قُضِيَ أَمْرُنَا يَمُوتُ لَهُ
كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾

(الله) هم هغه (ذات) دی چی ژوندی کول کوی او مړه کول کوی پس هر کله چی اراده حکم وکړی د پوه کار پس بیشکه هم دا خبره ده چی وائی ورته چی (موجود) شه پس هغه موجود شی (بی له مهلته).

تفسیر: یعنی د ده کامل قدرت او د «کن فیکون» د شان په مقابل دغه څه سختی او اشکال لری چی وروسته له مرگه مو بیا ژوندی کړی؟

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنْ يَصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَمِمَّا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ إِذِ الْأَغْلُلُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ

آیا نه وینی ته هغه کسان چی مجادله جگړه (او نزاع) کوی په آیتونو (قرآن) د الله کښی پس کوم طرف ته گرځولی شی دوی له تصدیقه د هغو. هغه (کسان) چی تکذیب ئی کړی دی په دغه کتاب (قرآن) او په هغو (شیانو) چی رالیږلی مو دی په هغو سره رسولان (پخوانی) خپل پس ژر ده چی پوه به شی دوی (چی د دغه تکذیب بده نتیجه کیږی؟) کله چی وی به (د اور) غاړکۍ په غاړو د دوی کښی او ځنځیرونه به هم وی (په پښو د دوی)

تفسیر: د ځنځیر یو سر به په غاړه پوری نښتی وی او بل سر به ئی د پرښتو په لاسو کښی وی او په دغه دول (طریقه) دوی د مجرمانو او قیدیانو په شان راوستل کیږی.

يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِي الْحَمِيرِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾

چی رابنکلی کیږی به دوی په اوږو ډیرو تودو کښی بیا به په اور (د دوزخ) کښی سوځول وړیتول شی دوی (او اور به له داخله او له خارجه هغوی راچاپیر کړی).

تفسیر: یعنی په دوزخ کښی به کله په ایشیلو ډیرو سوځوونکیو اوږو سره او کله به په اور سره عذاب ورکول کیږی (اعاذنا الله منهما).

ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿۴۱﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ

بیا به وویل شی دوی ته چی چیرته دی هغه (بتان) چی وی تاسی چی شریکول به مو (له الله سره په عبادت کښی) بغیر له الله (چی اوس خلاص کړی تاسی له عذابه).

تفسیر: یعنی په دغه وخت به له دوی ځنی هیڅ یو په کار نه ورځی. که مو له لاسه پوره وی او توانیږئ نو هغوی خپل مدد ته راوبولی.

قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا

نو ویه وائی (کفار) چی ورک شول له مونږ څخه (هغه معبودان زمونږ)

تفسیر: یعنی له مونږ څخه خطا او ورک او مونږ تری تیر شو. ښائی په دغه وخت کښی به عابدین او معبودین سره بیلول شی یا به د «ضلوا عنا» مطلب داسی وی چی اگر که موجود دی مگر کله له دوی نه کومه فائده نه رسیږی نو د دوی وجود او عدم سره برابر دی.

بَلْ لَكُمْ نِكْنٌ تَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا

بلکه گویا نه وو مونږ چی بلل به مو (په عبادت سره دغه بتان) پخوا له دی نه هیڅ شی

تفسیر: اکثر مفسرینو د دی مطلب داسی اخیستی دی په دنیا کښی مونږ هغو کسانو ته چی بلنه کوله اوس رابنکاره شوه چی هغوی په واقع کښی هیڅ شی نه ؤ. گواکی د حسرت او افسوس په ډول (طریقه) په دغو الفاظو سره پر خپلی غلطی اعتراف کوی لیکن د حضرت شاه

صاحب د کلام حاصل دا دی چی مشرکین ږومبی منکران شوی وو. چی مونږ له سره له تا سره شریک نه دی درولی اوس ویریدلی د دوی له خولی څخه به دغه الفاظ وځی چی «ضلوعنا» چی په دغه سره به د شریک درولو اعتراف کوی. بیا ږو څه خپل ځانونه سنبالوی او بیا به انکار کوی چی مونږ له الله څخه ماسوا بل شی له سره نه دی بللی.

كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴿٤٣﴾

هم داسی (په شان د دغو مجادلانو) گمراهان کوی الله کافران (چی سمه لاره به نه مومی)

تفسیر: یعنی لکه چی دلته له ډیر انکار کولو څخه وښوئیدل او ویریدل او داسی اقرار ئی وکړ، په دنیا کښی هم د هم دغو کفارو هم دغه حال ؤ. نو وبه ویل شی دغو منکرینو ته د الله تعالیٰ له جانب داسی چی

ذَلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٤٤﴾

دغه (گمراهی او عذاب) تاسی ته په سبب د هغه دی چی ویئ تاسی چی خوشالی به مو کوله په ځمکه کښی په ناحقه سره او په سبب د هغه چی ویئ تاسی چی تکبر (لوئی) به مو کوله په ناحقه سره

تفسیر: یعنی ومولید چی د ناحق غرور، تکبر او لوئی آخره خاتمه او عاقبت داسی کیږی! اوس مو هغه لوئی او ښودنه چیری لاره؟ او بیا وبه ویل شی دغو منکرینو ته د الله تعالیٰ له جانب داسی چی

ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ

ننوخئ تاسی په (اوو) دروازو د دوزخ کښی

تفسیر: یعنی هر قسم مجرم په هم هغه وره کښی ننوخی چی د دوی دپاره ټاکلی او مقرر کړی شوی دی.

خَلِيدِينَ فِيهَا فَبَشِّرْهُم بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٢٧﴾
 إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۖ فَاِمَّا نُرَبِّيكَ بِعُصَّ الْاِذَىٰ نَعِدُكُم
 اَوْ نَتَوَقَّيْكَ فَاِلَيْنَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾

په دی حال چي همیشه پاتی کیدونکی اوسئ په دغه (دوزخ) کښی پس
 ناکاره غای د متکبرانو دی (دا دوزخ) پس صبر وکړه (ای محمده! په ضرر
 د کفارو) بیشکه چي وعده د الله (په نصرت د اولیاؤ او اهلاک د اشقیاؤ)
 حقه ده پس که وشو مونږ تاته غځینی د هغه عذاب چي وعده ئی کوو مونږ له
 هغوی سره (نو ډیر ښه ده!) یا قبض کړو مونږ تا پس (په هر حال کښی)
 خاص مونږ ته بیا بیرته راوستل شی دوی (نو جزاء به ورکړه شی دوی ته)

تفسیر: یعنی الله تعالی د ده دپاره د عذاب ورکولو کومه وعده چي فرمایلی وه هغه یقیناً پوره
 او ایفاء کیدونکی ده. ممکن دی چي غځینی مواعید د رسول الله مبارک په حیات کښی په سر
 ورسپړی لکه چي د بدر او معظمی مکي فتح او نور فتوحات یا د دوی له وفاته وروسته، په هر
 حال دوی له مونږ څخه خپل غانونه نشي ژغورلی (ساتلی) او نه ئی چیري ایستلی شی د گردو
 (تولو) انجام زمونږ د قدرت په لاس کښی دی د دوی د عذاب تکمیل له دغه ژوندانه څخه وروسته
 کیږي او دوی په هیڅ صورت سره خپل ځان زمونږ څخه نشي خلاصولی.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ
 وَمِنْهُمْ مَّنْ لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ

او خامخا په تحقیق لیږلی وو مونږ رسولان پخوا له تانه چي غځینی له (یو لک
 ۲۴ زره انبیاؤ) هغه (۲۹) انبیاء دی چي قصی د هغو کړی دی مونږ تاته او
 غځینی له دغو هغه انبیاء دی چي قصی نه دی کړی مونږ تاته،

تفسیر: یعنی د غځینو انبیاؤ تفصیلی حال ئی تاسی ته بیان کړی دی، او د غځینو ئی نه دی
 کړی. او امکان لری چي د دی آیت له نزوله وروسته ئی د هغوی تفصیلی حال هم بیان کړی وی
 په هر حال د هغو رسولانو نومونه چي معلوم دی پر هغو باندی تفصیلاً او پر هغو چي نوم او نور
 ئی نه دی معلوم اجمالاً ایمان راوړل ضروری دی ﴿لَا تَقْرَأُ بَيْنَ اَیْدِیْمُنْ رُسُلَهُ﴾

وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ

او نه وو هیڅ رسول ته (او نه ئی مقدور وو) دا چی راوړی کوم یو دلیل (د قدرت د الله تعالی) مگر په اذن حکم د الله سره

تفسیر: یعنی د الله تعالی په مخکښی ټول سره عاجزان دی. رسولانو ته هم د دی خبری واک او اختیار نشته چی هر معجزه چی د دوی زړه وغواړی هم هغه معجزه ور وښی. دوی یواځی هم هغه معجزات ښولی شی چی د هغی د ښوونی اجازت د رب العزت له طرفه دوی ته شوی وی.

فَإِذَا جَاءَ أَمْرٌ مِنَ اللَّهِ فَقَضَىٰ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ

پس هر کله چی راغی امر حکم د الله حکم فیصله به وکړه شی په حقه سره او زیان به وکړی هلته باطلوونکی (د حق دروغجنان)

تفسیر: یعنی څه وخت چی د الله تعالی حکم رسیږی د رسولانو او د دوی د اقوامو په منع کښی په عدل او انصاف سره حکم فیصله صادرېږی. په دغه وخت کښی رسولان کامیاب او فائزالمرام کیږی او د باطلو منونکیو په برخه پرته (علاوه) له ذلته او رسوائی بل هیڅ شی نه رسیږی او حکمت په نه واقع کیدلو د دغو کښی دا دی چی.

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ

الله هغه (ذات) دی چی پیدا کړی ئی دی تاسی ته چارپایان دپاره د دی چی سورېږئ پر ځینو د دوی او له ځینو د دوی خورئ تاسی. او دی تاسی لره په دغو انعامو کښی ډیری نفعی او دپاره د دی چی ورسپړئ تاسی په دوی سره هغه حاجت ته چی په سینو (زړونو) ستاسی کښی وی

تفسیر: مثلاً د دوی له پوستکی، څرمنی، وړیو، ویشتانو او نورو څخه راز راز (قسم قسم) فائدی، اخلی پر دوی باندی سورلی پخپل ځای کښی یو مقصد دی او د سورلی په وسیله انسان

ډیر دینی او دنیوی مقاصد حاصلولی شی.

وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ۝

او پر دغو انعامو (په بر کښی) او پر بیړی (په بحر کښی) سورول کیږئ
تاسی

تفسیر: یعنی په وچه کښی د غاروو پر شا، او په سیند کښی پر بیړیو سواره گرځئ او مال او اسباب مو هم پری باروئ.

وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَأْتِي آيَاتُ اللَّهِ تُنَكِّرُونَ ۝

او ښیې تاسی ته دلائل (د قدرت) خپل پس له کوم یوه له دلائلو (د قدرت)
د الله څخه انکار کوئ تاسی

تفسیر: یعنی سره د دومره ښکاره وو دلائلو له لیدلو بیا انسان تر کوم حد او اندازی پوری پخپل شک او انکار کښی ټینګ ولاړ دی لا نه دی معلوم چی الله تعالی د خپل قدرت څومره نوری ښی او دلائل هم ورښی؟

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرًا مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَأَثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا آغْنَى عَنْهُمْ مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝

آیا پس نه دی گرځیدلی دوی په ځمکه (ملکونو) کښی پس چی وگوری دوی
چی څرنګه شو عاقبت آخره خاتمه د هغو کسانو چی پخوا له دوی نه (تیر
شوی) وو. چی وو هغوی ډیر زیات له دغو (کفارو) څخه او ډیر سخت وو په
(بدنی) قوت او (مدنی) آثارو په ځمکه کښی پس هیڅ دفع ونه کړه له دوی
نه هغه (اعمال) چی وو هغوی چی کسب پیدا کول به ئی (چی اموال او رجال
او نور وو)

تفسیر: یعنی پخوا له دی نه دیر داسی اقوام تیر شوی دی چی په سرو او ملاتړ، زور او قوت او نورو شیانو کښی له دغو موجوده وو کفارو ځنی دیر قوي و. هغوی له دوی ځنی زیاتی او مهمی نښی او یادونی په ځمکه کښی پریښی دی لیکن څه وخت چی د الله تعالیٰ عذاب ورنازل شو نو هغه زور او قوت، سامان او وسائل هیڅ د دوی په کار ورنغلل او سره له هغو سپیره، هلاک او تباہ شول.

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَحُوا بِآيَاتِنَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ
وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨٣﴾

پس هر کله چی رابه غلل دوی ته رسولان د دوی په ښکاره دلائلو (د قدرت) نو خوشاله به شول (دغه کفار استهزاء) په هغه چی له دوی څخه به وو له علمه (اخباره پوهنه) او چاپیر (محیط منعکس) شو پر دوی هغه (عذاب) چی وو به دوی چی په هغه پوری به ئی مسخری کولی.

تفسیر: یعنی د معاش د وجوه او مادیه و ترقیاتو کوم علوم او فنون چی له هغوی سره و او پر هغو غلطو عقیدو چی دوی خپل زړونه تړلی و او پر هغو به ئی تکبر، تفاخر او لوئی کوله او د انبیاء علیهم السلام علومو او هدایاتو ته به ئی په سپکه کتل او په تحقیر به ئی لیدل، او پری توکی او مسخری به ئی کولی. بالاخر داسی یو وخت راغی چی هغوی ته د خپلو هم هغو توکو او ملنډو نتیجه او حقیقت پخپله ورښکاره شوه او د هغه تمسخر او استهزاء مورد پخپله هم دوی وگرځیدل.

فَلَمَّا رَأَوْا بَاسَنَا قَالُوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا
كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾

پس هر کله چی وبه لید دوی (په دنیا کښی) سخت عذاب زمونږ نو وبه ئی ویل ایمان مو راوړی دی په الله یواځی او کافران شو مونږ پر هغو څیزونو چی وو مونږ په سبب د هغه څیز مشرکان (چی بتان دی)

تفسیر: یعنی څه وخت چي دوی له عذاب سره مخامخ شول او د الله تعالیٰ د عذاب معائنه ئی وکړه، نو دلته هوش ئی په سر راغی، او د ایمان راوړلو او توبه ایستلو په فکر کښی ولویدل، او وروسته له هغه په دی وپوهیدل چي یواځی د واحد الله په لطف او مرحمت سره کار چلیدی شی، هغو شیانو ته چي مونږ د معبودیت درجه ورکړی وه هغه مگرد (تول) عبث او بیکاره او عاجزان ؤ او مونږ ډیر احمقان او جاهلان وو چي داسی چتی او بیکاره شیان مو د الوهیت پر تخت کینولی ؤ.

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَاسَنَا

پس نه ؤ (دا کار) چي نفع ورسوی دوی ته ایمان د دوی هر کله چي وبه لید دوی سخت عذاب زمونږ

تفسیر: یعنی اوس د افسوس او ارمان او د تقصیر له اقراره او اعترافه هیڅ یوه فائده نه ورسپړی د ایمان او د توبی وخت تیر شوی دی. د عذاب له لیدلو څخه خو هر یوه سری ته بی اختیاره یقین او باور پیدا کیږی مگر دغسی یقین د نجات موجب نشی کیدی او نه د داسی یقین په واسطه نازل شوی عذاب منع کیدی شی کما قال الله تعالیٰ فی الركوع (۳) آیت ۱۸ من سورة النساء ﴿وَلَيْسَ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ الشَّيْءَاتِ حَتَّىٰ إِذَا خَضَعُوا لَهُمُ النُّبُوتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَلَا الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ وَهُمْ كَفَّارٌ﴾ وقال فی قصة فرعون ﴿إِنِّي وَقَدْ عَصَيْتُ قَبْلُ وَكُنْتُ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ وفی الحديث «ان الله تعالى يقبل توبة العبد ما لم يغرغر»

سُنَّتَ اللّٰهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ

(طریقه ایښی ده الله) طریقه د الله هغه چي په تحقیق تیره شوی ده په بندګانو د دغه (الله) او زیان کاره شول په دغه ځای کښی کافران (چي ښکاره شو هغه متمادی خسران د دوی)

تفسیر: یعنی دغه وضعیت له پخوا راهسی تل دوام لری چي خلق رومبی د انکار او استهزاء له لاری وړاندی کیږی بیا هر کله چي په عذاب کښی اخته او مبتلا شی نو شورماشور لګوی او پر خپلو اغلاطو اعتراف کوی د الله تعالیٰ دا عادت دی چي ناوخته توبه نه قبلوی بالاخر منکرین د خپلو جرائمو په بدل سپیره، خراب او بربادیږی.

«اللهم احفظنا من الخسران واحفظنا من غضبك وسخطك في الدنيا والآخرة»

«تمت سورة المؤمن والله الحمد والمنة»

سورة حَمَّ السَّجْدَةِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ اَرْبَعٌ وَ خَمْسُونَ آيَةً وَ سِتْ رُكُوعَاتٍ رَقْمُ تِلَاوَتِهَا (۴۱) تَسْلُسُلُهَا
حَسَبَ النُّزُولِ (۶۱)

«نزلت بعد سورة المؤمن»

«د حَمَّ السَّجْدَةِ سورت مکی دی (۵۴) آیت (۶) رکوع لری په تلاوت کښی (۴۱) او په نزول
کښی (۶۱) سورت دی»

«وروسته د «المؤمن» له سورت څخه نازل شوی دی»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

حَمْدٌ ۱ تَنْزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۲

(دغه قرآن) رالیږلی شوی دی له (هغه الله) چی خورا(دیر) مهربان دیر رحم
والا دی

تفسیر: یعنی د الله دیره زیاته مهربانی او رحمت پر خپلو بندگانو دی چی د دوی د هدایت
دپاره ئی داسی عظیم الشان او بېمثاله کتاب نازل فرمایلی دی.

كِتَابٌ فَصَّلَتْ آيَتُهُ

داسی کتاب دی چی په تفصیل سره بیان شوی دی آیتونه د ده .

تفسیر: په لفظی ډول (طریقه) سره د آیتونو بیل بیل توب خو ښکاره دی مگر له معنوی حیثیه
هم د سلهاوو اقسامو علومو او مضامینو تفصیل په بیلو بیلو آیتونو کښی ورکړی شوی دی.

قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۳

په دی حال چی لوستلی شوی دی په عربی ژبه دپاره د هغه قوم چی پوهیږی.

تفسیر: یعنی عظیم الشان قرآن په اعلیٰ درجی صافی عربی ژبی نازل کړی شوی دی چی د ده د رومبنيو مخاطبینو مورنی ژبه وه خو هغو خلقو ته د ده په پوهیدلو کښی څه تکلیف ورپېښ نشی، او دوی ژر او ښه پری وپوهیږی او بیا نور انسانان هم پری په ښه شان سره وپوهوی. مگر سره له هغه دغه خبره هم ظاهره ده چی هم هغه خلق له دغه قرآن څخه منتفع او گټور کیدی شی چی د عقل او پوه خاوندان وی. ناپوه او جاهل خلق د دغه عظمی نعمت څه قدر او عزت کولی شی؟

بَشِيرًا وَنَذِيرًا

زیري ورکوونکی دی (دا کتاب مؤمنانو ته په جنت) او ویروونکی دی (دا کتاب کفارو لره له دوزخ)

تفسیر: یعنی دغه پاک قرآن خپلو منونکیو ته د نجات او فلاح زیري آوری او منکرینو ته د دوی له بده انجامه ویره ورکوی.

فَاعْرُضْ أَكْثَرَهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ

پس مخ وگرځاوه زیادترو د دغو (کفارو) پس دوی نه اوری (حق په آوریدلو د قبول سره)

تفسیر: یعنی سره له دغو گردو (ټولو) خبرو تعجب دی چی له دوی نه ډیر کسان د دی کتاب دغه ډیر قیمت لرونکیو پندونو او نصائحو ته غور او دقت نه کوی، کله چی دی ته بیخی د دوی فکر نشته نو ولی به ئی آوری؟ او فرض ئی کړئ که دوی دغه قرآن پخپلو غوږونو سره هم واوری لیکن د زړه په غوږونو سره ئی نه آوری. او د ده د منلو او قبلولو توفیق نه ورحاصلوی نو د دوی دغه آوریدل د نه آوریدلو په شان دی.

وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ
وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَأَعْمَلْنَا عِمَلًا

او وائی (دغه کفار محمد ته) زړونه مو په پردو کښی دی له (فهمه) د هغه
 څیزه چی بولی ته مونږ هغه ته (چی توحید یا قرآن دی) او په غوږونو زمونږ
 کښی دروندوالی دی (چی نه اورو وینا ستا) او په منځ زمونږ او په منځ ستا
 کښی پرده (د مخالفت) ده نو عمل وکړه ته (پر دین خپل) بیشکه مونږ هم
 عمل کوونکی یو (پر دین خپل)

تفسیر: یعنی یواځی دومره قدر نه دی چی دوی د نصیحت په طرف نه متوجه کیږی یا غوږ ورته
 نه نیسی بلکه دغسی خبری هم کوی چی له هغو آوریډلو ځنی بیخی ناصحان بی هیلې او ناامیده
 کیږی او په مستقبل کښی د نصیحت اورولو اراده هم پریږدی. مثلاً وائی چی زمونږ پر زړونو ستا
 د خبرو له جانب غلاف دی او په کڅوړو کښی تری پت دی ځکه ستا هیڅ یوه خبره پکښی نشی
 ننوتلی، او نه وررسیږی. هر کله چی ته خبری کوی زمونږ په غوږونو کښی د کونتوب دروندوالی
 پیدا کیږی او د دغه ثقل السماع له سببه مونږ څه شی نشو اوریډلی او زمونږ او ستاسی په منځ
 کښی داسی یوه پرده ده چی مونږ سره بیلوی دغه د دښمنی او عداوت لوی لوی دیوالونه چی
 ستا او زمونږ په منځ کښی سره ولاړ دی که له منځه لری شی، او که دغه ژور خلیج چی په منځ
 کښی مو حائل دی ورک شی بیا به نو مونږ یو بل ته رسیدی شو. لیکن داسی کیدل بیخی
 ممکن نه دی. نو بیا ته ولی خپل ماغزه خوړوی؟ او سر دی گرځوی مونږ پر خپل حال خوشی
 پریږده! ته دی خپل کار کوه! مونږ به خپل کار کوو. له سره د دغی خبری توقع مه لره چی
 مونږ چیری ستا له دغو پندونو او نصائحو څخه متاثر کیدونکی یو.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ
 فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوا

ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه هم دا خبره ده زه یو بشر انسان یم په
 شان ستاسی (لیکن فرق می دا دی چی) وحی کیږی ماته (له طرفه د رب
 زما) داسی چی بیشکه هم دا خبره ده چی معبود ستاسی معبود یو دی پس
 سم مستقیم ورځئ ده ته (په توحید) او مغفرت وغواړئ له ده نه

تفسیر: یعنی نه زه خدای یم چی په زور سره ستاسی زړونه واړولی شم. او نه هغه پرېشته یم چی د
 هغی د رالیږلو غوښتنه تاسی کوئ او نه کوم بل مخلوق یم. بلکه ستاسی له نوعی او له جنسه یو
 انسان یم چی زما خبره پوهیدل ستاسی د همجنسی له سببه تاسو ته آسان دی او هغه انسان یم
 چی د الله تعالی له جانب آخری او د خورا (دیر) اکملی وحی دپاره غوره شوی یم بناء علیه

هومره چي تاسي له هغه څخه مخ واړوئ او هومره چي ياس راوړونكي خبري وكړئ زه خامخا د پاك الله پيغام تاسي ته آوروم. ماته د وحى په وسيله دا ښوولي شوي دي چي ستاسي ټولو معبود او علي الاطلاق حاكم يو دي چي ماسوا له هغه بل هيڅوك د عبادت لائق نه دي. لهندا پر ټولو لازم دي چي په گردو (ټولو) شتونو او احوالو كښي سم د هم هغه واحد الله تعالى په طرف مخ وگرځوئ او د ده د سمى صافى لاري څخه يوه خاشه دي خوا او هغى خوا ته لاړ نشي. او هغه بي لاري او كاږه ټل چي پخوا له دي نه ستاسي څخه صادر شوي وي د هغو معافى د الله تعالى له درباره وغواړئ چي پاك الله گرد (ټول) ډومبني او وروستني گناهونه درويښي.

وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ^۶ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَفَرُونَ^۷

او افسوس هلاك خرابي ده دپاره د مشركانو هغه چي نه وركوي زكوة (يا نه كوي هغه كار چي پري پاكيدوي) او دوي پر آخرت (حساب كتاب ثواب عقاب) هم دوي كافران منكران دي.

تفسير: د هغو خلقو معامله چي له الله تعالى سره داسي وي چي عاجز مخلوق د ده په عبادت كښي شريكوي او له بندگانو سره داسي وي چي د صدقي او زكوة پيسي پر كوم فقير او محتاج نه لگوي او نه غواړي چي مساكين پري خوشاله شي او ورسره له آخرته او انجامه هم بيخي بيفكره او غافل دي ځكه چي دوي له سره دغه خبره نه مني چي له مړيني څخه وروسته بل كوم ژوندون حساب، كتاب، ثواب، او عقاب شته. د دغسي خلقو مستقبل ماسوا له اهلاكه خرابي، بربادي او سپكتيا بل شي نه دي.

(تنبيه) د ځينو اسلافو په نزد دلته له «الزكوة» څخه طيبه كلمه مراد ده. او ځيني د «زكوة» معنى په پاكي، او صفايي سره كوي. نو په دغه تقدير سره ئي مطلب داسي كيږي «هغه خلق چي خپل نفس له فاسده وو عقائدو او ذميمه وو اعمالو څخه پاك او صاف نه ساتي» په دغه كښي د طبيبي كلمي ترك او زكوة نه ادا كول او نور گرد (ټول) راغلل. **وَهَذَا كَمَا قَالَ ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّى﴾ وَقَالَ ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا﴾ وَقَالَ ﴿وَحَنَانًا مِن لَّدُنَّا وَزَكَاةً﴾ وَغَيْرَ ذَلِكَ.** بنائي دغه معنى د دي لامله (له وجي) كړي شوي وي چي كفار مخاطب بالفروع نه دي. يا ځكه چي دغه آيت مكى دي او د زكوة او د نورو تشخيص په مديني منوري كښي شوي دي. والله اعلم.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ^۸

بیشکه هغه کسان چی ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) شته دوی ته اجر چی نه دی قطع کیدونکی.

تفسیر: یعنی هیشکله به نه منقطع کیږی او تر ابدالابد پوری به جاری وی کله چی جنت ته ورسیدوی نه به دوی او نه به د دوی ثواب فناء او انقطاع مومی.

قُلْ اِيْنَكُمْ لَتَكْفُرُوْنَ بِالَّذِي خَلَقَ الْاَرْضَ فِيْ يَوْمَيْنِ
وَتَجْعَلُوْنَ لَهٗ اَنْدَادًا ذٰلِكَ رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ۝۹

ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا بیشکه تاسی خامخا کافران کیږئ په هغه الله چی پیدا کړی ئی ده غمکه په دوو ورځو (د یکشنبی چی په اول کښی ئی پیدا او په دوهمه کښی ئی وغوړوله) او گرځوئ له خپل ځانه (دغه الله) ته شریکان، دغه ذات (چی غمکه ئی په دوو ورځو کښی پیدا کړی ده) رب د علمیانو دی

تفسیر: یعنی خومره د حیرت او د تعجب ځای دی چی د رب العلمین د وحدانیت او کمالیو صفاتو څخه انکار کوئ او نور داسی شیان له هغه سره برابرئ چی د یوی ذری په اندازه هم د کار او اختیار مالکان نه دی.

وَجَعَلَ فِيْهَا رَاسِيْ مِنْ قُوَّةٍا وَبَرَكَ فِيْهَا وَقَدَّرَ فِيْهَا اَقْوَاتَهَا

او پیدا کړی دی (الله) په دغه (غمکه) کښی درانه کلک محکم غرونه د پاسه د دی نه او بیا ئی برکت کیښود په دغه (غمکه یا غرونو) کښی او مقرره (په اندازه) کړی ئی ده په دی غمکه کښی روزی (د اهل) د دی

تفسیر: «او بیا ئی برکت کیښود په دغه غمکه یا غرونو کښی» یعنی قسم قسم کانونه، ونی، میوی، ثمرات، غلی او حیوانات او نور له غمکی څخه وځی «او مقرره او په اندازه کړی ئی ده په دی غمکه کښی روزی د اهل د دی» یعنی پر غمکه باندی ئی د هستیدونکیو خواړه په یوی خاصی اندازی او حکمت سره په غمکه کښی کیښودل. لکه چی د هر اقلیم او د هر ملک د هستیدونکیو له طبایعو او له ضروریاتو سره ئی موافق خواړه مهیا او تهیه فرمایلی دی. او الله

اکرم شانه واعظم برهانه پیدا کړه غمکه، غرونه او نور او مقدر ئی کرل اوقات.

فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءٌ لِلنَّاسِ يَدِينُ ⑩

په څلورو ورځو کېښی برابر دی دپاره د پوښتنی کونکیو (له پیدا کولو د غمکي او د مافیها)

تفسیر: یعنی گرد (تول) کارونه په څلورو ورځو کېښی وشول. په دوو ورځو کېښی غمکه پیدا کړی شوه. او په دوو نورو ورځو کېښی چی سه شنبه چار شنبه دی د دوی د نورو متعلقاتو بندویست وشو. هر څوک چی پوښتنه کوی یا د پوښتنی کولو اراده لری هغوی ته دغه وروښیه ا چی دغه تول په څلورو ورځو کېښی بی له تزئیده او تنقیصه په وجود راغلی دی. حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «یعنی د پوښتنو کونکیو جواب پوره شو». تنبیه: دلته له ورځو ځنی په ظاهری صورت سره هم دغه معروفی او متبادری ورځی نشی مراد کیدی. ځکه چی د غمکي او د لمر او د نورو موجوداتو له وجوده پخوا د هغه وجود له سره نه دی متصور. لامحاله له دغو څلورو ورځو څخه به د هغو مقدار مراد وی یا به هغه ورځی تری مرادی وی چی د هغو په نسبت ئی فرمایلی دی ﴿فَإِنْ يَمَّا عِنْدَ رَبِّكَ كَالْهَيَّاتِ سَنُودًا ۖ تَعْلَمُونَ﴾ جزء ۲۲ (د الحج (۶) رکوع ۴۷ آیت زمونږ د دغه مقدس تفسیر) والله اعلم.

ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ

بیا ئی اراده وفرمایله (پیدا کولو د) آسمان ته حال دا چی دغه آسمان یو لوگی ؤ (ولار)

تفسیر: یعنی بیا د آسمانونو په طرف متوجه شو چی په دغه وخت کېښی دوی گرد (تول) سره یو وو د یوه لوگی په شان نو هغوی ئی سره تقسیم کړل، او په اوو آسمانونو سره ئی وویشل لکه چی وروسته له دی نه ئی ذکر راځی. تنبیه: ممکن دی له «دخان» څخه د آسمانونو د مادی په طرف اشاره وی.

فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ⑪

پس وفرمایل (الله) دغه (آسمان) ته او (دغی) غمکي ته چی راشی دواړه پخپلی خوښی سره یا په زور سره، وویل آسمان او غمکي راځو مونږ (فرمان

ستا ته) په خوښی سره

تفسیر: یعنی اراده ئی وفرمایله چی د دغو دواړو آسمان او ځمکی له یو ځای کیدلو څخه دنیا ودانه کړی اعم له دی نه چی دوی دواړه پخپل طبیعت سره یو ځای شی که په زور سره په هر حال د دواړو له یو ځای کولو سره ئی دغه نظام جوړول مقصود ؤ او دغه دواړه سره یو ځای شول پخپل طبیعت له آسمان د لمر اشعی راغلی او تودوخی پیدا شوی هواوی جاری شوی، د هغو دوری او بخار پاس پورته شو، بیا له هغه څخه اوبه توپیدی او د باران په صورت ووریډی چی د هغو په وسیله راز راز (قسم قسم) شیان پیدا شول او پخوا ئی فرمایلی ؤ چی «په ځمکه کښی ئی د دوی خوراگونه کیښودل» یعنی په ځمکه کښی ئی داسی قابلیت کیښود چی دغسی شیان تری پیدا کیږی والله اعلم.

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَعَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ

پس مقرر جوړ کړل (الله لوکی ځنی) اووه آسمانونه په دوو ورځو (د پنجشنبی جمعی) کښی

تفسیر: یعنی څلور ورځی هغه وی او په دوو ورځو کښی ئی آسمانونه پیدا کړل چی گردی (تولی) سره شپږ ورځی شوی لکه چی په بل ځای کښی د «سته ایام» تصریح شته. تنبیه: په هغو مرفوعه ؤ احادیثو چی د کائناتو د تخلیق په متعلق د ورځو تعین او ترتیب راغلی دی چی هغه دغه شیان الله تعالی د هفتی په دغو او هغو ورځو کښی پیدا کړی دی په هغو کښی کوم یو صحیح حدیث تر اوسه پوری په نظر نه دی راغلی حتی چی د ابوهریره د حدیث په متعلق چی په صحیح مسلم کښی دی «ابن کثیر» لیکي «هو من غرائب الصحيح وقد عله البخاری فی التاريخ فقال رواه بعضهم عن ابي هريرة عن كعب الاحبار وهو الاصح» او په روح المعانی کښی له (قفال شافعی) څخه نقل کړی دی «تفرد به مسلم وقد تكلم عليه الحفاظ على بن المديني والبخاري وغيرهما وجعلوه من كلام كعب وان ابا هريرة انما سمعه منه ولكن اشبه على بعض الرواة فجعله مرفوعا» باقی د قرآن الکریم دغه آیت او د البقرة د سورت له دغه آیت ﴿تَوَسَّوْا إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَعَوَاتٍ﴾ څخه دغه ظاهریږی چی اووه آسمانونه د ځمکی د پیدا کولو څخه وروسته جوړ شوی دی او د «النازعات» په سورت کښی له ﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾ څخه ظاهریږی چی ځمکه وروسته له آسمانه غورولی شوی ده د دغه جواب په څو ډولو (قسمو) سره ورکړی شوی دی د (ابوحيان) تقریر د دی احقر خوښ دی یعنی ضروری نه ده چی په رومبنی آیت کښی «ثم» او په وروستنی آیت کښی «بعد ذلك» د زمان د تراخی دپاره

وی ممکن دی چی له دغو الفاظو څخه تراخی فی الاخبار یا رقیب تراخی مراد واخیسته شی لکه چی په ﴿فَوَكَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالْقُرْبَىٰ وَوَأَوَّاهُوا بِالْبُحْرَىٰ﴾ کښی یا په ﴿عُتِلَ بِمَذَاقِ نَفْسِهِ﴾ کښی هم دغه معنی مراد اخیستی شوی ده په هر حال په قرآن کریم کښی د زمانی ترتیب تصریح نشته هوا د نعمت په تذکره کښی د ځمکی او د عظمت او قدرت په تذکره کښی ئی د آسمان ذکر مقدم ایښی دی چی د هغه نکته په ادنیٰ تامل او تدبیر سره معلومیدی شی د تفصیل موقع دا نه ده دغه څو الفاظ د اهل العلم د تنبیه دپاره لیکلی شوی دی.

وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرًا

او وئی لیږه (مقرر ئی کړ) په هر آسمان کښی کار (مناسب تدبیر) د هغه (آسمان)

تفسیر: یعنی هر هغه حکم چی د هر آسمان دپاره مناسب وو. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي چی «دغه رب ته معلوم دی چی هلته څه قسم مخلوق اوسیږی؟ او د دوی اسلوب وضعیت او هیئت څرنګه دی؟ په دغه ځمکه کښی چی په زرهاوو کارخانی دی نو آیا دومره لوی آسمانونه به څرنګه تش پراته وی.»

وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝۱۳

او ښائسته کړی مو دی دغه آسمان نژدی په ډیوو (ستوریو) سره او (ساتلی دی مونږ دا آسمان) په ساتلو سره (له غور کښنودلو د شیطانانو) دغه (مخلوقات) اندازه کول دی د الله ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه عالم (په هر څیز)

تفسیر: یعنی په لیدلو سره داسی معلومیږی چی دغه ګرد (تول) ستوری پر هم دغه آسمان باندی ختلی دی د شپې له مخی په دغه قدرتی ډیوو سره آسمان څرنګه ښکلی او ډک له رونقه ښکاري؟ بیا ئی څومره محفوظ ګرځولی دی چی د هیچا لاس او قدرت ورته نه رسیږی د پرښتو زوروری پیری ولاری دی هیڅ یو طاقت او قوت پر دغه تینگ نظام کښی څه درځ او چاود نشی غورځولی ځکه چی هغه د الله تعالیٰ له خوا جوړ او قائم شوی دی چی له ګردو (تولو) څخه لوی زبردست او باخبر ذات دی.

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صُِعْقَةً مِثْلَ صُِعْقَةِ عَادٍ وَثُمُودٌ ۝

پس که چیری مخ و گرخواه (دغو کفارو له حقه) پس ووايه (ای محمده! دوی ته) چی ویروم زه تاسی له سخت عذاب په مثل د سخت عذاب د عادیانو (لکه باد د صرصر) او ثمودیانو (لکه چغه د جبریل).

تفسیر: یعنی که د معظمی مکی کفارو د داسی عظیم الشان آیتونو د آوریدلو څخه وروسته بیا هم د نصیحت له قبلولو او د توحید او د اسلام له لاری د غوره کولو څخه مخ وړوی نو تاسی دوی ته وفرمایئ «زه تاسی په دغه خبروم چی ستاسی خاتمه هم د «عاد» او «ثمود» او نورو معذبینو اقوامو په شان کیږی».

إِذْ جَاءَهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ

کله چی راغلل دوی ته رسولان (هود او صالح) له طرفه د وړاندی د دغو (کفارو او له طرفه د وروسته د دغو (کفارو له هره طرفه) او وی ویل دوی ته داسی

تفسیر: یعنی له هر طرفه ښائی چی دیر رسولان به ورغلی وی مگر مشهور دا دی چی دا رسولان حضرت هود او حضرت صالح علی نبینا و علیهما الصلوة والسلام دی یا به له ﴿مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ﴾ څخه داسی مراد وی چی دوی ئی د ماضی او مستقبل پر خبرو وپوهوی او د ورشوولو او د پند او نصیحت هیڅ جانب او پلو ئی پری نښود.

الْأَتَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ۝

چی مه کوئ عبادت مگر یواځی د الله وویل (کفارو په جواب د دوی کښی) که اراده فرمائی وی رب زمونږ (په لیږلو د رسولانو) نو خامخا لیږلی به ئی وی پرښتی پس بیشکه چی مونږ په هغه څیز چی رالیږلی شوی یئ تاسی په هغه سره کافران (یو او نه ئی منو ځکه چی تاسی زمونږ په شان انسانان یئ

او پر مونږ څه امتياز نه لري

تفسير: يعنى د الله رسول څرنگه بشر كيدى شي؟ كه الله په واقع سره كوم رسول لپږه نو له آسمانه به ئى كومه پريسته ليدلى وه په هر حال تا پخپل زعم سره كومى خبرى چې د الله تعالى له جانبه راوړى دى مونږ د هغو د منلو دپاره تيار نه يو.

فَأَمَّا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً

پس هر څه چې عاديان وو پس كبر (لوى) ئى غوره كړه په ځمكه كښى په ناحقه سره او (كله چې هود دوى وويړول نو) وويل دوى څوك دى زيات سخت له مونږ ځنى په قوت كښى

تفسير: بنائى كله چې رسولاو دوى له عذابه ويړولى وى دوى به د هغوى په جواب كښى داسى ويلى وى چې له مونږ څخه زيات زورور او طاقتور بل څوك دى؟ چې مونږ له هغه څخه وويړيو. آيا زمونږ په شان پر زورورو انسانانو خپل رعب او ويره كينولى شي؟ حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليكي «د دوى اجسام دير لوى لوى وو، نو د خپلو ابدانو په زور او قوت مغرور شول حال دا چې د تكبر او غرور له پلوه ئى خبرى كول د الله تعالى له درباره وياړ او نكال نازلوى».

أُولَئِكَ يَرْوَاهُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ^{١٥}

آيا نه وينى (او نه پوهيدل) دوى چې بيشكه الله هغه (ذات) دى چې پيدا كړى ئى دى دوى هغه دير سخت دى له دوى نه په قوت زور كښى او دوى په دلائلو د (قدرت) زمونږ چې انكار به ئى كوو (سره له علمه په دى باندې چې هغه حق دى)

تفسير: يعنى پخپلو زړونو كښى د ده پر حقانيت پوهيدل مگر د ضد او انكار له لورى به ئى هم داسى معامله كوله.

فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ مِّنْ حِسَابٍ لَّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

پس راومو لیږه پر دوی باندي باد یخ ډیر زورور هیبتناک په خو ورځو کښی
چی ډیری نحسی شومی وی دپاره د دی چی وڅکوو مونږ پر دغو (کفارو)
عذاب رسوا کوونکی په دغه ژوندون لږ خسیس کښی

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «د دوی د غرور ماتولو دپاره د یوه کمزور
مخلوق په وسیله هغوی پناه او سپیره شول اوه شپې او اته ورځې مسلسل سخته سیلی چلیده ونی،
غنی، انسان، حیوان، ودانی او عمرانی شیان ئی بیخی له ځمکی څخه یووړل او هیڅ یو شی ئی
باقی پری نه‌بود.»

وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٩﴾

او خامخا عذاب د آخرت خو ډیر رسوا کوونکی دی حال دا چی له دوی
سره به مدد ونه کړ شی (په دفع د عذاب کښی)

تفسیر: یعنی د آخرت رسوائی خو ډیره لویه ده چی د هیڅا په منع کولو او مخه نیولو سره نه
معتلېږی او نه بیرته آوری، او نه هلته یو بل ته څه کومک او مدد رسولی شی. له هر سری سره
به د خپل ځان فکر وی د محبت او مینې او د همدردی ډیر مدعیان به هلته له خپلو دوستانو،
خپلوانو او مینانو څخه سترگی اړوی او په پټه او په غلا سره به ورگوری.

وَأَمَّا شَوْدُ قَهْدَيْهِمْ فَاستَحَبُّوا الْعَلَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ

او هر څه چی ثمودیان وو پس سمه لاره مو وښووله دوی ته (په لیږلو د
رسولانو سره) پس غوره کړ دوی وړندوالی (ضلالت) پر هدایت (او رهنمائی)

تفسیر: یعنی د نجات له هغی لاری څخه چی زمونږ رسول صلی الله علیه وسلم ورښوولی وه دوی
خپلی سترگی وترلی او وړندوالی ئی ځانته غوره کړ. بالاخر الله تعالی هم دوی د هم دوی په
خوبښه سره په هم هغه حالت پرېښودل.

فَاخَذَتْهُمْ صِيعَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٢٠﴾

پس ونيول دوی لره سختی چغی (د جبریل او) د عذاب سپکوونکی په سبب د هغه (شرک او عصیان) چی وو دوی چی کول به ئی (چی تکذیب د صالح وو)

تفسیر: یعنی داسی یوه سخته زلزله راغله چی له هغی سره دیره سخته چغه هم وه چی د هغه غږ له شدته د دوی زهره وچاوده او د زړونو حرکت ئی بند شو.

وَبَجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾

او نجات مو ورکړ هغو کسانو ته چی ایمان ئی راوړی وو او وو دوی چی پرهیزگاری به ئی کوله (له شرکه)

تفسیر: یعنی هغه کسان چی ایمان ئی راوړ او له بدی څخه ئی ځانونه وژغورل (وساتل) الله تعالی دوی ته له عذابه نجات ورکړی دی، او د عذاب د نزول په وخت کښی لږ څه صدمه او تود باد هم نه وررسیږی.

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾

او (یاده کړه) هغه ورځ چی راتول به کړل شی دشمنان د الله اور (د دوزخ) ته پس دوی به دلی دلی کړل شی.

تفسیر: یعنی د هر یوه قسم مجرمانو دلی او جماعتونه به سره بیل بیل وی او دغه گرد (تول) جماعتونه به یو د بل په انتظار کښی جهنم ته نژدی درول کیږی، بیا چی تول سره یو ځای شی نو روان به کړل شی دوزخ ته.

حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ

وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

تر هغه وخته پوری چی راشی دوی دغه (اور ته) شاهی به ورکړی پر دوی باندی غوړونه د دوی او سترگی د دوی او پوستکی (او نور اعضاء) د دوی پر

هغو (کارونو) چی وو دوی چی کول به ئی.

تفسیر: په دنیا کېنې ئی پخپلو غوړونو سره تنزیله آیتونه واوریدل او پخپلو سترگو سره ئی تکوینیه آیتونه ولیدل مگر سره له هغه د الله تعالی وحدانیت او د ده د رسول رسالت ئی ونه مانه او په هر حیث او هر جهت د الله تعالی عصیان او نافرمانی ته متوجه شول خو له دی نه بی خبره وو چی د گناهونو گرد (تول) دقاتر یاداشتونه او ټیکلی (ریکارډونه) د هم دوی په وجود کېنې محفوظ او دک کړی شوی پراته دی چی په لارمه وخت کېنې به لولؤل او آورول کیږی، له روایاتو څخه معلومیږی چی په محشر کېنې به کفار له خپلو جرائمو څخه پخپلو ژبو سره انکار کوی نو په دغه وخت کېنې به داسی احکام صادرېږی چی د دوی د هغو اعضاؤ او جوارحو شهادت وړاندی کړ شی چی دوی د هغو په ذریعه د دغو گناهونو مرتکب شوی دی لکه چی گرد (تول) وجود به ئی پری شاهی ورکوی او په دی صورت د دوی د هغه اظهار چی پخپلو ژبو سره ئی رومبی کړی وو تکذیب کیږی دلته به دوی حیران او مبهور او هک پک پاتی کیږی او خپلو اعضاؤ ته به وایی چی ای کمبختانوا لری او ورک شی! ما خو دغه مدافعه ستاسی له طرفه کوله او جگری می ستاسی په گته (فائده) نښلولی وی حال دا چی تاسی پخپله پخپلو جرائمو اقرار او اعتراف وکړ.

وَقَالُوا الْجُلُودُ هُمْ لِمَ شَهِدُوا عَلَيْنَا

او ویه وائی (کفار په تعجب سره اعضاؤ او) پوستکیو خپلو ته ولی مو شاهی وکړه تاسی پر مونږ؟

تفسیر: یعنی دغه منکرین به وائی کله چی پخپله ژبه سره مونږ داسی انکار کوو نو پر تاسی داسی کوم مصیبت رالویدلی وو چی خامخا مو په ورښوولو شروع وکړه او په آخر کېنې دغه وینا تاسی ته چا دروښوده.

قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ

نو ویه وائی (دغه جلود دوی ته چی مونږ پخپله نه یو غږیدلی بلکه) غږولی یو مونږ الله هغه (مطلق قادر) چی غږولی ئی دی هر څیز

تفسیر: د هغه لوی ذات قدرت هر ناطق ته د وینا قوت ورپېلی دی، نن ورځ هم هغه لوی ذات مونږ ته هم د وینا قوت او قدرت راکړ، نو که مو خبری نه کولی او شیان مو نه وی ښوولی نو څه شی به مو کړی وی. کله چی د هغه مطلق قادر اراده وشي چی یو شی خبری وکړی نو کوم

شی توانیری او قدرت او مجال لری چی وینا ونه کړی، هغه لوی ذات چی ژبی ته ئی د وینا قوت او قدرت وربښلی دی آیا هم دغه قوت لاسو او پښو او د بدن نورو اندامونو ته نه شی بښلی؟ نو دغه دی چی مونږ هم د الله تعالی په اراده دغسی شهادت اداء کړ.

وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۳۱﴾

حال دا چی الله پیدا کړی یی تاسی اول غلی او خاص هم دغه الله ته بیرته بیولی شی (مجازاتو ته)

تفسیر: دغه مقوله یا خو د الله تعالی ده یا خو د جلودو ده دواړه محتملی دی.

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ أَنْ يُشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ

او نه وئ تاسی (په وخت د کولو د دغو فواحشو داسی) چی پتول به مو (دغه فواحش له ویری د دی) چی شاهی به ورکړی پر تاسی غوړونه ستاسی او نه سترگی ستاسی او نه پوستکی ستاسی (ځکه چی د خپلو اعضاو په شهادت مو باور نه درلود (لرلو)

تفسیر: یعنی له نورو ځنی په پته سره مو گناه کوله او له دی نه نه وئ خبر چی ستاسی لاسونه او پښی به ستاسی هغه مخفی اعمال څرگندوی (ښکاره کوی). ښائی چی تاسی هغه گناه له دغو اندامونو څخه هم پته کړی وی حال دا چی تاسو هم داسی کول هم غوښتل دغه مو له قدرته او واکه نه وو پوره.

وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿۳۲﴾

ولیکن گمان به کوو تاسی (په وخت د ستر کښی) د دی چی بیشکه الله نه دی عالم پر دیرو له هغو کارونو چی کول به تاسو.

تفسیر: یعنی اصلاً ستاسی چاری او د عمل طرز ئی ښکاره کوه چی گواکی تاسی د الله تعالی

په محیط علم یقین نه درلود (لرلو) او داسی مو گنل چی هر څه مو چی زړه غواری ښائی هم هغسی وکړو څوک مو وینی؟ او راپسی گرځی؟ که په پوره دول (طریقه) سره مو یقین او باور کری وی چی الله تعالیٰ زمونږ له گردو (تولو) حرکاتو څخه عالم او باخبر دی او د ده په نزد کښی زمونږ مکمل دفتر شته نو له سره به مو داسی شرارت او طغیان نه کوو.

وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ
مِّنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ وَإِنْ
يَسْتَعِثُّوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾

او دغه (فاسد گمان) ستاسی هغه گمان ستاسی دی چی کوو به تاسی دغه (گمان) په رب خپل هلاک کری یی تاسی (دغه گمان په آخرت کښی) پس نن وگرځیدی تاسی له زیان کارانو څخه پس که صبر وکړی دوی (په دی عذاب یا ئی ونه کری) پس اور (د دوزخ) ځای د هستوگنی دی دوی ته او که رضاء د الله (او قبول د توبی یا رجوع دنیا ته) غواری دوی پس نه به وی دوی له قبول کریو شویو (په طلب د رضاء د الله)

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی په دنیا کښی غیني بلاء په صبر سره آسانپوی هلته که صبر وکړی یا ئی ونه کری دوزخ د دوی دپاره کور مقرر کری شوی دی چی له هغه ځایه له سره نشی وتلی او غیني بلاء دلته په منت خوشامند او تعلق سره لری کیدونکی دی ولی هلته دغه شیان له سره مفید نه واقع کیږی او هومره زاری خواری او عاجزی چی وکړی نه قبلېږی او نه ئی په درد خوری».

وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَّآبِئِنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ

او مقرر کری مو دی دوی ته ملگری (له شیطینو) پس ښائسته کری ئی دی دوی ته هغه څیزونه چی وړاندی له دوی دی او هغه څیزونه چی وروسته له دوی دی (له هواء او هوس او انکار د آخرت)

تفسیر: یعنی پر دوی باندی یو یو شیطان مقرر شوی دی څو دوی ته خراب کارونه چی پخوا ئی کری وو یا وروسته له دی نه ئی کوی ښه وروښی، او د دوی ټبا کونکی ماضی او مستقبل

هغوی ته به او بکلی ورشوکاره کری او د دغو شیاطینو تقرر هم د دوی د اعراض عن الذکر نتیجه وه. کما قال الله تعالى (فی جزء ۲۵ الركوع ۴ آیت ۳۶ من سورة الزخرف) ﴿وَمَنْ يَفْشُرْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ يَقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ﴾

وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمِّ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ

او ثابته شوی ده پر دوی خبره (د عذاب) په هغو امتونو کښی چی په تحقیق تیر شوی دی پخوا له دوی نه له پیریانو او له انسانانو،

تفسیر: یعنی هم هغه خبره چی د دوی په نسبت په ابتداء کښی فرمایلی شوی ده ﴿لَا مَلَأَتْ بِهِمُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ أَجْمَعِينَ﴾ جزء ۱۲ (د هود ۱۰ رکوع ۱۱۹ آیت زمونږ د دغه مقدس تفسیر).

إِنَّهُمْ كَانُوا خَسِرِينَ ۝

بیشکه چی دوی وو زیانکاران (په دواړو جهانونو کښی)

تفسیر: کله چی انسان ته خساره واقع کیږی نو هم داسی سامان ورمهپاء کیږی.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسَبْعُ الْقُرْآنِ وَالْغَوَافِیهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ۝

او وائی هغه کسان چی کافران شوی دی (په وخت د قرائت د قرآن) چی مه اوروئ غور مه ږدئ تاسی دغه قرآن ته (چی محمد ئی لولی) او شورماشور واچوئ په (وخت د لوستلو د) ده کښی ښائی چی تاسی غالب شی (پری او له تبلیغه ئی ساکت کری)

تفسیر: یعنی د عظیم الشان قرآن غږ د برق په شان د اوریدونکیو پر زړونو اثر غورغوی او هر څوک ئی چی اوری سخت تاثیر پری کوی نو ځکه د دغه تاثیر د انسداد دپاره کفارو دغه یوه

طریقه ځانته غوره کړی ده هر کله چې قرآن لوستلی کیږي دوی غوړ ورته نه نیسي او دومره شورماشور اچوی چې نور ئی هم وانه وړیدی شی او داسی به ئی گڼل چې زمونږ په دغه شورماشور سره د قرآن غوړ پورته نشی او پر خلقو خپل تاثیر و نه غورځوی. نن ورځ هم جاهلان هم داسی تدابیر کوی چې د کار د خبرو په مقابل کښی شورماشور کوی خو بل څوک ئی وانه وری مگر د حقانیت او صداقت کرنگهار او تنهار کله د میاشو او مچانو په بنهار پټ او مغلوبیدی شی؟ او سره له دغسی تدابیرو هم د حق غوړ د زړونو تر ژورو پوری رسیږي او هم هغه هلته خپل اثر غورځوی.

فَلَنذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ
أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

(فرمائی الله تعالیٰ چې) پس خامخا وبه څکړو مونږ هر ورو (خامخا) هغو کسانو ته چې کافران شوی دی عذاب سخت او خامخا جزاء به ورکړو مونږ هر ورو (خامخا) دوی ته ډیره بده سزا د هغو اعمالو چې وو دوی چې کول به ئی.

تفسیر: یعنی له دی نه به زیات خراب کار بل څه وی چې دی پخپله هم د پند او نصیحت خبری وانه وری او نور خلق هم پری نه ږدی چې نصیحت ته غوړ کیږدی.

ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارِ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ
جَزَاءُ يَمَا كَانُوا يَأْتِنَا بِجَحْدُونَ ﴿٢٥﴾

دغه (سخت عذاب جزاء ده د دشمنانو د الله (یعنی) چې اور دی شته دوی ته په دغه اور کښی کور د همیشه والی (دپاره د جزاء) په جزاء ورکولو په سبب د هغه چې وو دوی (په دنیا کښی) چې په آیتونو زمونږ (قرآن) انکار به ئی کوو.

تفسیر: یعنی په زړه په ښه شان پری پوهیدل لیکن له ضده او عناده او تعصبه به ئی تری انکار کوو.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذِينَ أَخْلَلْنَا مِنَ الْجِنَّ
وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُمُ تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونُوا مِنَ الْآسَفِينَ ﴿٢٨﴾

او وبه وائی (په اور کښی) هغه کسان چی کافران شوی دی ای ربه زمونږ
وبښه مونږ ته هغه (دوه تنه) چی گمراهان کړی ئی ؤ مونږ له پیریانو
(ابلیس) او له انسانانو (قابیل) چی وگرځوو (واچوو) دوی لاندی د قدمونو
خپلو دپاره د دی چی شی دوی له ښکته (سپکو ذلیلانو خلقو شخه)

تفسیر: یعنی خبر مونږ خو په آفت کښی اخته شوو لیکن له انسانانو او پیریانو غنی هغه
شیاطین چی زمونږ د اغوا او د غولولو سبب گرځیدلی دی او مونږ د دوی له لاسه په دغه
مصیبت کښی مبتلا شوی یو له مونږ سره ئی مخامخ کړئ خو ئی مونږ تر خپلو پښو لاندی ذری
ذری او لتار کړو او په نهایت ذلت او خواری سره ئی د دوزخ په ډیری ښکتنی طبقی کښی
وغورځوو او په دغه ډول (طریقه) خپل انتقام تری واخلو او لږ شخه خپل زړونه پری ساره کړو.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ
أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٢٩﴾

بیشکه هغه کسان چی ویلی ئی دی صدقاً له زړه چی رب زمونږ الله دی بیا
تینگ ولاړ وی (په دغه توحید او نورو اعمالو د دین) رانازلیری به پر دوی
پرښتی (عند النزع والبعث یا فی القبر چی داسی به وائی) مه ویریئ او مه
خپه کیړئ او خوشاله اوسئ تاسی په جنت هغه چی وئ تاسی چی وعده ئی
درسره کړی شوی ده (په ژبی د انبیاءو الله سره)

تفسیر: یعنی په زړه سره ئی اقرار وکړ او پر هغه قائم پاتی شو او د الله تعالیٰ په ربوبیت او
الوهیت کښی ئی بل څوک شریک ونه دراوه او نه له دغه یقین او اقرار شخه د مرګ تر لحظی
پوری وانه وښته او نه ئی خپل رنگ بدل کړ هر هغه شی چی په ژبه سره ویلی وو، د هم هغه
پر مقتضاء عملاً او اعتقاداً تینگ پاتی شو او د الله تعالیٰ د کامل ربوبیت حق ئی په پوره ډول
(طریقه) سره وپیژاند او هر هغه عمل چی وکړ خالص د ده د خوښی او شکر گزاری دپاره
ئی وکړ، د خپل رب گرد (تول) عائد کړی حقوق او فرائض ئی په ښه شان سره وپیژندل او په

ښه ډول (طریقه) سره ئی اداء او په غځای ئی راوړل، الغرض له ماسواء الله څخه ئی مخ واراوه او یواځی د هم هغه په جانب متوجه شو او د هم ده پر سمه صافه لاره رهی (روان) شو. پر داسی مستقیم الحال بندگانو د مرگ په وخت او د قبر د رسیدلو په فرصت او وروسته له هغه د بیا ژوندی راپاڅیدلو په وخت کښی پرېستی نازلېږی او دوی ته تسکین، تسلی ورکوی او د جنت د دخول زیری وراوړوی او ورته وائی چی اوس تاسی ته له هیڅ جهته د ویری او د اندیښنی موقع نه ده پاتی. د فانی دنیا ټول فکرونه او غمونه ختم شوی دی او د بل کوم راتلونکی آفت او مصیبت اندیښنه نه ده پاتی اوس په ابدی ډول هر قسم جسمانی او روحانی خوښی او عیش تاسی لره دی او د جنت هغه مواعد چی د انبیای علیهم السلام په ژبو له تاسی سره کړی شوی وو هغه گړد (ټول) اوس له تاسی سره ایفاء کیدونکی دی. دا هغه دولت او نعمت دی چی د هغه د رارسیدلو د یقین له حاصلیدلو څخه وروسته هیڅ یو غم او فکر د انسان په شاو خوا کښی نشی گړغیدلی.

تنبیه: ډیر ممکن دی چی پر متقینو او ابرارو په دغه دنیوی ژوندون کښی هم د پرېستو یو قسم مخصوص نزول وشی چی د الله تعالیٰ په حکم سره دوی ته د دوی په دینی او دنیوی امورو کښی د بهتری او ښیگنی (فائدی) او نورو ښو خبرو الهام وکړی چی د دوی د شرح الصدر، تسکین او اطمینان موجب شی. لکه چی د دوی بالمقابل یو دوه آیتونه پخوا تیر شول چی پر کفارو شیاطین مسلط دی خو رذائل او قبائح دوی ته ښه ورښکاره کړی او د دوی د اغواؤ او اضلالو وسائل ورپیدا او مهیا کړی. او په بل غای کښی د شیاطینو په حق کښی د «تنزل» لفظ استعمال شوی دی (کما قال الله تعالیٰ فی جزء ۱۹ الركوع (۱۱) آیت ۲۲۲-۲۲۳ من سورة الشعراء) ﴿تَنْزِيلٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ أَقْدَارُ مَا يَلْفُظُونَ التَّحْنُ وَالْأَمْرُ لِلَّذِينَ﴾ په هر حال د مفسرینو په نزد دغه معنی هم کیدی شی، او په دغه تقدیر وروستی آیت ﴿تَحْنُ أُولَئِكَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ سره په ډیر ښه ډول لگیږی. والله اعلم.

تَحْنُ أُولَئِكَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

(بل داسی ورته ووائی ملائکی) مونږ یو دوستان ستاسی په دغه ژوندون لږ خسیس کښی (په حفاظت نصرت) او په آخرت کښی (چی به درڅخه لری کړو وحشت د قبر او وبه مو رسوو جنت ته)

تفسیر: ځینو دغه د الله تعالیٰ کلام ښوولی دی یعنی د پرېستو کلام له دی نه پخوا ختم شوی دی. او د اکثر په نزد دغه هم د پرېستو مقوله ده. گواکی پرېستی دغه قول د دوی په زېړونو کښی الهام کوی او د دوی حوصله او همت زیاتوی. ممکن دی چی ځینو بندگانو ته بالمشافه هم هم دغومره الفاظ ووائی. او ممکن دی چی موت ته نژدی یا بعد الموت ورته وویلی شی، نو په دغه

تقدير د ﴿تَخُنْ أَوْلِيَّكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ﴾ مطلب به داسی کیږی چی مونږ په دنیا کښی هم ستاسی ملگری او رفیقان وو چی د الله تعالیٰ په حکم به مو په باطنی ډول (طریقه) سره ستاسی امداد او معاونت کوو او په آخرت به هم ستاسی رفیقان او ملگری یو چی هلته ستاسی شفاعت یا د اعزاز او د اکرام انتظام وکړو.

وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُیْ أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ^(۳۱)

او شته تاسی ته په دغه جنت کښی هغه نعماء چی مینه ورته کوی نفسونه ستاسی او شته تاسی ته په دغه (جنت) کښی (لذاتو کراماتو) چی غواړئ ئی تاسی

تفسیر: یعنی د هر شی خواش، رغبت او هوس چی تاسی پخپلو زړونو کښی وکړئ یا هر هغه شی چی په ژبه سره ئی وغواړئ هغه ټول به تاسی ته درکولی کیږی. د الله تعالیٰ په خزانو کښی د هیڅ شی کمی او تقلیل نشته.

تُزَلَّ مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ^(۳۲)

میلستیا ده له (جانبه د الله) ښه ښوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: یعنی ښه وپوهیږئ چی هغه غفور رحیم به له خپل میلمه سره څومره ښه سلوک وکړی؟ او دغه څومره یو لوی عزت او توقیر دی چی یو ضعیف بنده د خپل رب العزت میلمه شی.

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ^(۳۳)

او څوک دی ډیر ښائسته (بلکه نشته) له جهته د وینا له هغه چا چی بولی (خلق) طرف د الله ته او عمل کوی نیک او وائی بیشکه زه له مسلمانانو غاړه ایښوونکیو یم (احکام الله ته).

تفسیر پخوا په ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ کښی د هغو مخصوصو بندگانو ذکر وو چی هغوی یواځی د یوه الله پر الوهیت خپل اعتقاد ټینگ کړی وو او د خپل استقامت ثبوت ئی ورکړی ؤ دلته د هغوی د یوه بل اعلیٰ مقام ذکر فرمائی یعنی خورا (دیر) ښه سری هغه دی چی خپل ځان پاک الله ته بیخی وسپاری او د الله تعالیٰ د پوره طاعت او کامل انقیاد اعلان وکړی، او هم دغه غوره دین او سمه لاره ځانته اختیاره کړی او د ده قول او فعل نورو بندگانو ته د الله تعالیٰ په طرف د راتللو دپاره دیر ښه محرک، مؤثر او سائق شی او دوی د دنیا نورو خلقو ته هم د الله تعالیٰ په طرف دعوت ورکړی او د دین په طرف ئی جذب او کش کړی. او د هغی نیکی په طرف چی دی خلق رابولی دی پخپله هم پری عامل وی. او د الله تعالیٰ په نسبت د خپلی بندگی او احکام منلو د اعلان په وخت کښی هیچیری او هیشکله ونه ویریږی. او نه څه اندیښنه ورته پیدا شی. د ده د قومیت طغراء ښائی چی د اسلام مذهب وی او له هر قسم بخل، امساک، تعصب، او نورو عنادیه وو خبرو څخه لری وگرځی، او د خپلی خالصی مسلمانی منادی وکړی! او د هغه اعلیٰ مقام په لوری خلقو ته بلنه او دعوت کوی چی سیدنا و مولانا حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وعلیٰ آله واصحابه وسلم د هغه دپاره مبعوث شوی ؤ، او پخپله سیدالمرسلین وخاتم النبیین صلی الله علیه وسلم او صحابه ؤ رضوان الله تعالیٰ علیهم اجمعین پر هغی لاری خپل مقدس حیات او مجاهدات صرف کړی دی. دغه آیت په شان د محمد صلی الله علیه وسلم کښی دی یا مراد تری صحابه رضی الله تعالیٰ عنهم یا عالمان یا محتسبان یا مؤذنان یا نور هغه څوک دی چی پکښی دغه ښه صفات وی.

وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٣﴾

او نه برابری سره نیکی او نه بدی (په جزاء او حسن العاقبة کښی) دفعه کوه (ته هغه بدی) په هغه خصلت سره چی هغه دیر ښه وی پس ناڅاپه هغه څوک چی په منع ستا او په منع د هغه کښی عداوت دښمنی وی لکه چی دی به دوست وی دیر مهربان

تفسیر: په دغو آیتونو کښی یوه رښتین داعی الی الله ته د هغو ښو اخلاقو تعلیم ورکوی چی دوی ورته ضرورت لری یعنی ښه وپوهیږه چی بدی له نیکی سره، او نیکی له بدی سره قطعاً نشی برابریدی، او د دواړو تاثیرات سره بیل دی. بلکه یوه نیکی له بلی نیکی سره، او یوه بدی له بلی بدی سره په اثر او نتیجه کښی متمایزی دی. لهذا د یوه قانت مؤمن مخصوصاً د یوه داعی الی الله مسلک ښائی داسی وی چی د بدی جواب دی له سره په بدی سره ورته کړی بلکه

حتی الامکان د بدی مقابله دی په نیکی سره وکړی. که څوک ورته کومه سخته خبره وکړی یا بده معامله ورسره وکړی نو د هغه په مقابل کښی دی دی داسی رویه او د عمل طرز څان ته غوره کړی چی له هغه څخه بهتر او ښه وی. مثلاً د قهر او غصی په مقابل کښی دی له حلم او تحمل څخه کار واخلي او د کنځلو جواب دی په تهذیب او انسانیت سره په دعاء او د سختی جواب دی په نرمی او مهربانی سره ورکړی د دغه وضعیت او مسلک له غوره کولو څخه به په نتیجه کښی ژر درېنکاره شی چی دیر سخت دښمن به هم ستاسی په مقابل کښی نرم او پوست شی. اگر که په زړه او اساسی ډول (طریقه) سره به ستا دوست او خیر غوښتونکی نه گرځی خو په ښکاره ډول (طریقه) سره به دی دوست گرځی، او متدرجاً دغه ظاهری دوستی په باطنی دوستی تبدیل او تحویل مومی او د دښمنی او عداوت گرد (تول) خیالات د ده له زړه او افکارو څخه بیخی وځی کما قال الله تعالی ﴿عَنِ اللَّهِ أَنْ يَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ هَادَيْتُمْ إِلَيْكُمْ مَوَدَّةً﴾ (د الممتحنة (۲) رکوع ۷ آیت ۲۸ جزء) هوا که د کوم سړی د طبیعت اقتضاء هم داسی وی چی د لرم او منگور په شان بی له ضرره او اذیته بل شی انسان ته نه رسوی نو هغه مستثنی او جلا (جدا) خبره ده چی پر داسی افرادو نرمی، ښه اخلاق، صبر، تحمل هیڅ مثبت اثر نشی غورځولی. مگر دغسی افراد دیر لږ وی په هر حال هغو کسانو ته چی د دعوت الی الله پر منصب فائز دی لازم دی چی په دیر صبر، استقلال، ښه خلق تحمل سره کار وکړی.

وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حِظٍّ عَظِيمٍ ﴿۳۵﴾

او نه ورکول کیږی دا (نیک خصلت د بدی دفع په نیکی سره) مگر هغو کسانو ته چی صبر تحمل کوی او نه ورکول کیږی دا (نیک خصلت) مگر خاوند د برخی دیری لوی ته

تفسیر: یعنی دیره لویه حوصله په کار ده چی انسان په هغی سره د بدو خبرو تحمل وکړی شی او د هغه مقابله په ښه سره وکړی. دغه ښه اخلاق او اعلیٰ خصلت د الله تعالی له درباره دیرو ښو او خوش قسمته او اقبالمنو سړیو ته وربښلی کیږی. (ربط) تر دی ځایه پوری د هغه حریف او دښمن سره د معاملی او ښه سلوک ښوونه وه چی په ښو معاملو او ښو اخلاقو سره متاثر کیدی شی لیکن ځنی داسی دښمنان هم پیدا کیږی چی په هیڅ حالت او صورت سره له دښمنی څخه لاس نه اخلی، که څوک ورسره هومره ملاطفت او محبت وکړی د هغه د شقاوت او عداوت مراتب لا پسی زیاتیږی او هغه تل په هم دغه فکر او ذکر وی چی هر ورو (خامخا) تاته څه ضرر او اذیت درورسوی نو د داسی پخو شیطانانو له اضرار او ایذاء څخه د ځان ساتلو تدبیر اوس دغسی

الله تعالیٰ بیان فرمائی چي

وَمَا يَنْزَعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٧﴾

او که ورسپری تاته له طرفه د شیطان شه تباھی، وسوسه (چی دی واروی تا له دغه بڼه خصلت) پس پناه ونیسه په الله (له شره د ده) بیشکه الله هم دی دی بڼه اوریدونکی بڼه عالم

تفسیر: یعنی د داسی شیطان په مقابل کښی له نرمی او عفوی او په تیریدلو سره کار نه چلیږی یواځی د هغه د نجات دپاره یو تدبیر شته چی د الله قدوس جل و اعلیٰ شانه واعظم برهانه په پناه کښی راشئ! دا هغه مضبوطه کلا ده چی هغی ته له سره شیطان نشی رسیدی. که تاسی واقعی په اخلاص او زاری سره د الله تعالیٰ په حضور کښی دعاء وکړئ نو هغه به ضرور تاسی ته پناه درکوی ځکه چی الله تعالیٰ د خپلو مخلوقاتو هر غږ او بلنه بڼه آوری او بڼه پری پوهیږی چی کوم یو په خومره اخلاص او تضرع سره ماته دعاء او نداء کوی؟ حضرت شاه صاحب د دغه آیت د ربط په نسبت له پخوانی سره داسی لیکي «یعنی که بی اختیاره قهر او غصه درشی نو دغه د شیطان مداخله ده» شیطان نه غواری چی تاسی په «حسن الاخلاق» موصوف اوسئ او د دعوت الی الله په مقصد کښی بریالی (کامیاب) او فائز المرام شئ.

وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ

او ځینی له دلائلو (د قدرت) د الله شپه او ورځ ده (چی په یوه کښی لباس او په بل کښی معاش دی) او (بل ځینی له دلائلو) لمر او سپوږمی دی

تفسیر: له دعوة الی الله سره څو سماویه او ارضیه دلائل هم بیان فرمائی څو په هغو سره داعی الی الله ته د الله تعالیٰ د عظمت او وحدانیت او بعث بعدالموت او نورو اهمو مسائلو په پوهولو کښی مدد ورسپری په دغه ضمن کښی دی لوری ته هم اشاره وشوه چی له یوه جانب د الله تعالیٰ مخصوص بندگان پخپل قول او عمل سره خلق د الله تعالیٰ په طرف رابولی او له بل جانب د نمر، قمر، آسمان، ځمکی او د نورو مخلوقاتو عظیم الشان نظم او نسق غور او دقت کوونکیو ته د هغه واحد الله په طرف د راتللو دعوت ورکوی.

وفي كل شيء له آية تدل على انه واحد

انسان ته لارم دی چی په دغو تکورنیه و دلائلو کښی هم هغسی بند پاتی نشی لکه چی نور ډیر اقوام پکښی بند پاتی دی بلکه ضروری ده چی د هغه لامحدوده قدرت لرونکی مالک الملکوت په مخ د خپل عجز او تسلیم سر ښکته کړی چی دغه گرد (قول) د ده د قدرت او عظمت دلائل دی او د هغه په حکم سره له عدمه په وجود راغلی دی او ممکن دی چی پر دغه هم تنبیه وی څرنګه چی شپه او ورځ، او د دغو دواړو ښو لمر او قمر یو د بل په مقابل کښی دی او پاک الله تل په دغو دواړو کښی رد او بدل کوی هم داسی هغه پر دغه هم قدیر دی چی د دعوت الی الله په رڼا (رڼا) کښی او د داعی د همت په علویت او د ده د ښو اخلاقو په میمنت د دغه قرآن د مخاطبینو وضعیت ته هم تبدیل او تحویل ورکړی او دغه توره تیاره فضاء په یوه روښانه رڼا (رڼا) سره بدله کړی.

لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ رَايَاةً تَعْبُدُونَ ﴿۱۲﴾

مه کوی سجده تاسی دپاره د لمر او نه دپاره د سپوږمۍ او سجده کوی تاسی خاص هغه (الله) ته چی پیدا کړی ئی دی دا (خلور علامی) که چیری یی تاسی چی خاص هم ده (الله) ته عبادت کوی

تفسیر: د لمر، سپوږمۍ او د نورو شیانو عبادت کوونکو به هم په ژبه سره هم داسی ویل چی زمونږ غرض د دغو شیانو له عبادته د پاک الله عبادت دی مګر پاک الله دغه وښوول چی دغه شیان بیخی د عبادت لیاقت نه لری د عبادت لائق یواځی واحد الله دی او د کوم غیر الله عبادت کول د قدوس الله څخه له بغاوت کولو سره مرادف دی.

فَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿۱۳﴾

پس که لوئی وکړه دوی (له سجدی د الله نو الله مستغنی دی) پس هغه څوک چی په نزد د رب ستا دی (له پرښتو) تسبیح وائی دغه (الله) ته هم په شپه کښی او هم په ورځ کښی حال دا چی دوی (له دغه تسبیح او عبادته) نه ستړی کیږی.

تفسیر: یعنی که غرور، تکبر، لوئی د حق له قبوله مانع ده او د توحید د دلائلو له وضوح سره د واحد الله د عبادت په جانب نه غواړی چی راشی، نو نه دی راځی دوی خپلو ځانونو ته نقصان رسوی. الله تعالی له سره د دوی پروا نه لری هغه لوی ذات چی د ده عظمت او جبروت داسی وضعیت لری چی بی حساب به مقربین ملائک شپه او ورځ د ده په عبادت، تسبیح او تقدیس کښی داسی مشغول او لگیا دی چی له سره پکښی نه خپه، نه ستړی او ستومانیری نو د دوی په مقابل کښی دغه خواران څه شی دی. دوی په دغو دروغو تکبر، او غرور خامخا خپلو ځانونو ته ضرر او نقصان رسوی.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ
وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُجِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿۳۹﴾

او ځینی له دلائلو (د قدرت) د دغه (الله) دا دی چی بیشکه ته وښی ځمکه وچه کلکه پس هر کله چی نازلی کرو مونږ پر دغی (ځمکی) اوبه (د باران) نو سره وخوځیری او وپرسیری (او شنه شی) بیشکه هغه الله چی ژوندی کړی ده دا (ځمکه) خامخا ژوندی کوونکی دی د مریو بیشکه الله پر هر شی باندي (چی اراده وفرمائی) ښه قادر دی (چی ځینی ئی هم دغه احیاء او امات دی)

تفسیر: یعنی ځمکی ته وگورئ چی دغه خواره چپ چاپ، ذلیل او سپک تر درانه بار لاندی ده د وچوالی په وخت کښی ئی له هری خوا څخه دوږی او خاوری پورته کیږی لیکن هم دا چی د باران پرځه پری ولوبده یو ځلی طراوت، رونق، تازگی او نشونما او د لیدلو وړ (مستحق) تحولات پکښی څرگندیږی (ښکاره کیږی). آخر دغه انقلاب د کوم ذات د قدرت د لاس تصرف او نتیجه ده؟ هغه الله جل جلاله چی وچی کلکی مری ځمکی ته طراوت، شینوالی او ژوندون وربښلی دی آیا هغه پر دغه نه دی قدیر چی د انسانانو په ابدانو کښی بیا روح واچوی؟ او آیا هغه مطلق قادر نشی کولی چی مرو زړونو ته د دعوت الی الله له تاثیر به بیا له نوی سره ژوندون او جدید حیات ورعطاء کړی؟ بیشکه الله تعالی هر شی کولی شی او د الله تعالی د قدرت په مقابل کښی هیڅ شی مانع او مزاحم نشی کیدی.

إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا أَفَمَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٥﴾

بیشکه هغه کسان چی میلان کوی له حقه باطل ته په آیتونو (د قرآن) زمونږ کښی نه دی پټ دوی پر مونږ (نو د دغه الحاد جزاء به ورته ورکړو) آیا پس هغه څوک چی وغورځولی شی په اور کښی غوره دی یا هغه څوک چی رابه شی په امن (له عذابه) په ورځ د قیامت کښی (نو تهدیداً دوی ته ویلی کیږی چی) کوئ تاسی هر څه چی مو خوښ وی (ای کفارو) بیشکه الله پر هغو اعمالو چی کوئ ئی تاسی ښه لیدونکی دی (نو جزا به د اعمالو درکړی)

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په لوری د دعوت ورکوونکیو له ژبو څخه د تنزیلیه و آیتونو له آوریډلو او د دهر پر قرطاس د ټکوینیو وو آیتونو له لیدلو څخه هم چی دغه خلق له کږو تلوو بیرته نه گرځی او په سمو صافو خبرو کښی واهی او تباهی شبهات پیدا او تری کږی وری خبری جوړوی یا ئی خامخا سره اړوی راړوی او یو غلط مطلب تری ویاسی یا خوشی چتی (بیکاره) بل کوم عذر او بهانه وړاندی کوی او د آیتونو په منلو کښی وړاندی وروسته تحریف او تبدیل کوی د داسی کږو تلونکیو پر اوضاعو پاک الله دیر ښه پوهیږی ممکن دی چی دغه پر خپلو مکاریو او چالاکیو دیر مغرور وی مگر له الله تعالیٰ غنی د دوی هیڅ احوال نه دی پټ څه وخت چی دوی له الله تعالیٰ سره مخامخ ودرول شی هلته به دوی وپوهیږی چی فی الحال الله تعالیٰ هغوی ته مهلت ورکړی و ځکه چی الله تعالیٰ سم د لاسه مجرمین نه نیسی له هم دی جهته وروسته فرمائی ﴿اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ یعنی ښه دی څرنگه چی پوهیږئ هم هغسی وکړئ

مگر ښه وپوهیږی چی ستاسی گرد (تول) حرکات د پاک الله اعظم برهانه تر نظر لاندی دی او په یوه ورځ د هغه سزا تاسی ته یو ځای پوره درکوی او بالاخر د هغه ربر (تکلیف) او زحمت تاسی موندونکی یئ اوس تاسی پخپله فکر او غور وکړئ هغه سری چی د خپلو شرارتونو په علت په دیر سخت سوځوونکی اور کښی ولویږی او یو بل سری چی د خپل شرافت او سلامت خوښولو په برکت تل په امنیت او طمانیت کښی اوسیږی آیا له دغو دواړو څخه کوم یو ښه او بهتر دی؟

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ

بیشکه هغه کسان چی کافران شوی دی په ذکر قرآن کله چی راغی دوی ته (نو ژر به په عذابیری دوی)

تفسیر: یعنی دوی خامخا د خپلو کپرو تللو په علت د پند او نصیحت په خبرو کښی شبهات پیدا کوی حال دا چی په هغه کښی د دروغو ځای او گنجائش له سره نشته. هغه ذکر، پند نصیحت څه شی دی؟ یو صاف، واضح، مضبوط او محکم کتاب چی له هغه څخه ما سواء له یوه ناپوه، احمق او شریر انسان بل هیڅوک انکار نشی کولی.

وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾

حال دا چی بیشکه دغه قرآن خامخا کتاب قوی (نادر) دی نه راځی دغه قرآن ته باطل (نه) د مخی (له طرفه) د دی او نه د شا (له طرفه) ئی (بوجه من الوجوه) رالیږلی شوی دی له طرفه د حکمت والا ثناء ویلی شوی (الله).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په رالیږلی شوی کتاب کښی که دروغ راغلی دی نو له کوم ځای څخه راغلی دی؟ او د هغه کتاب د ساتلو ذمه چی هغه پخپله غاړه اخیستی ده نو ناحق او باطل څه قوت او مجال لری چی د هغه شاوخوا ته ورنژدی شوی وی.

مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ ﴿٤٣﴾ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٤﴾

نه ویل کیږی تاته (ای محمده!) مگر (هم هغسی) وینا چی په تحقیق ویلی شوی وه دپاره د هغو رسولانو چی پخوا له تا تیر شوی دی، بیشکه رب ستا خامخا څښتن (مالک) د مغفرت دی (مؤمنانو لره) او څښتن (مالک) د عذاب دردناک دی (کافرانو لره)

تفسیر: یعنی د منکرینو کومه معامله چی له تاسی سره ده هم دغه معامله به د هری زمانی منکرینو له خپلو انبیاء سره درلوده (لرله). انبیاءو به تل د دوی دپاره خیر غوښت او هغوی به د هغه په مقابل کښی هر راز (قسم) تکالیف او مصائب خپلو انبیاءو ته رسول بیا هم هغسی چی هغو انبیاء پر هغو رږو (تکلیفونو) او سختیو کښی صبر او تحمل کوو تاسی هم پر دغو

مصاعبو صبر او تحمل وکړئ په نتیجه کېږي به ځينې توبه کوي او پر سمه لاره به راځي چې د دوی دپاره د الله تعالیٰ له جانبې معافي او بښنه ده او څه نور کسان به پر خپلو هم هغو کېږو تللو، ضد او عناد ټينګ او قائم پاتې کېږي چې بالاخر دوی د دردناکي سزا مستوجب کېږي.

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَجَبًا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ۖ أَعَجَبٌ مِنَّا وَعَرَبِيٌّ

او که گرځولي مو وي. دغه قرآن په ژبه د عجمو نو خامخا ویلي به وو (دغو د عربو کفارو) ولي واضح بيان شوی نه دی آيتونه د دی (په ژبې فصیحې عربی دغه قرآن) آیا عجمي دی او (نبی ئی) عربی دی

تفسیر: یعنی که یوه سری داسې اراده کړي وي چې یوه خبره نه مني نو په زرگونو حیلي او بهاني ورته جوړولی شي. د معظمي مکي کفارو کله چې بل شی ونه موند نو په داسې ویناوو ئی شروع وکړه چې «صاحب! مونږ خو د عربی نبی په معجزې باندې هلته قائل او معترف کیدو چې دغه قرآن ماسواء له عربی ژبې په بلې کومې ژبې راغلی وي» لیکن فرض ئی کړئ که هم داسې هم کیدی نو د هغه کتاب د دروغجن کولو دپاره به دوی داسې ویل «ښه صاحب! چیرې داسې بی اساسه او بی منطقې خبره به لیدلې شوی وي چې پخپله رسول عربی او د ده قوم چې د دغه کتاب رومبني مخاطبین دی هم عرب مګر دغو ته دغسې کتاب رالیږي شوی دی چې پر یوه توری هم دوی نشي پوهیدی.

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْوَاهْدِي وَشَفَاءٌ

ووايه ته (ای محمده! دوی ته) چې دغه قرآن دپاره د هغو کسانو چې ایمان ئی راوړي دی هدایت او شفاء دی

تفسیر: یعنی لغو او چټي (بیکاره) شبهات خو به له سره نه ختمیږي هو! دغومره تجربه هر یو سری کولی شي هغو کسانو چې پر دغه مقدس کتاب ایمان راوړي دی او پری عمل کوي په څرنګه عجیب هدایت او بصیرت عقل او پوه نائل او فائز شوی دی او د دوی د سلهاوو کلونو او قرنو امراض او رنځوري ئی لري او ورکه کړي ده او له دوی ځنی ئی ظاهري او باطني روغ رمت انسانان جوړ کړي دي.

وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقُرْءَانُهُمْ عَمًى

او هغه کسان چي ايمان نه راوړي په غوړونو د دوی کښي دروندوالی دی حال دا چي دغه (قرآن) پر دوی باندي دروندوالی پتوالی دی (نو نه وینی دوی هغه جمال او کمال د ده)

تفسیر: یعنی هم هغسې چي د خقاش (خکالی - ښاپیرک) سترگی د لمر په رڼا (رڼا) کښي ترلی کیږي او دی هیڅ یو شی پری نشي کتلی دغه منکرین هم د قرآن په رڼا (رڼا) کښي رانده او هیڅ یو رڼی شی نشي لیدلی نو په دغه کښي د قرآن څه قصور دی؟ منکرینو ته لازم دی چي د خپلو لیدلو دغه ضعف ته ښه غچیر شي او محسوس ئی کړي او بیا د هغی معالجي ته متوجه شي!

أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ ۖ

دغه کفار (گواکي داسي دی لکه چي) غږ ورته کوو شي له غایه لری (او په کیفیت ئی نه پوهیږي).

تفسیر: یعنی که یو سړی ته له لری څخه غږ او ناری وکړي هغه ئی نه آوری او که وائی وری ښه پری نه پوهیږي هم داسي د قرآن منکرین هم د دغه صداقت او منبع د صداقت څخه دومره لری لویدلی دی چي د حق غږ د هغو د زړه غوړو ته له سره نشي رسیدی او که چیري هم وررسیږي نو دوی د هغه پر مطلب په ښه شان سره نشي پوهیدی.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ

او خامخا په تحقیق ورکړی وو مونږ موسی ته کتاب (توریت) پس اختلاف وکړ شو په (تصدیق او تکذیب د) هغه کښي

تفسیر: یعنی هم هغسې چي نن د «قرآن» د منونکیو او د نامنونکیو په منځ کښي اختلاف واقع شوی دی پخوا له دی نه د «توریت» په متعلق هم داسي اختلاف واقع شوی وو بیا وگورئ چي د هغه انجام څرنګه شوی وو؟

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ

او که چیری نه وی هغه خبره چی رومبی شوی ده له (طرفه) د رب ستا (چی تاخیر د عذاب دی تر قیامت پوری) نو خامخا حکم به کری شوی و په منع د دوی (په دنیا) کښی

تفسیر: هم هغه خبره صادره شوی ده چی د دغو گردو (تولو) شیانو فیصله په آخرت کښی کیږی.

وَالْتَهُمُ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَرْيَبٌ ۖ

او بیشکه چی دغه (دروغ جوړوونکی) خامخا په داسی شک کښی دی له دی (قرآنه یا له توریت) چی موجب د اضطراب دی

تفسیر: یعنی مهمل شکوک او چتی (بیکاره) شبهات دوی ته اطمینان او هوسانی (آرام) نه ورکوی او تل د دوی په زړونو کښی اندیښنی وی.

مَنْ عَمِلْ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ۖ

هر څوک چی وکړی نیک (کار) پس دپاره د ځان خپل ئی دی او هر څوک چی بدکار وکړی پس هغه بار دی په ده او نه دی رب ستا ظلم کوونکی پر بندگانو (چی بی موجه ئی په عذاب کری)

تفسیر: یعنی د الله تعالی له جانبه ظلم نه کیږی هر سری به د خپل عمل بدل ومومی، څه چی ئی کری وی هم هغه به ئی په مخه ورشی نه د هیچا نیکی هلته ضائع کیږی او نه د یوه بدی د بل چا په غاړه کښی لویږی. (ریط) کله چی د نیکی او بدی پوره بدل د قیامت په ورځ ورکول کیږی او کفارو به علی الاکثر دغسی پوښتنی کولی چی قیامت کله راځی؟ نو ځکه د هغه په نسبت اوس د هم دغه مبارک تفسیر د مخامخ مخ په اوله کرښه کښی داسی ارشاد صادرېږی چی

إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ط

خاص هم دغه (الله) ته ورکاوه شی علم د قیامت (چه خه وخت به واقع کیدی)،

تفسیر : یعنی یواځی الله تعالیٰ په دی عالم دی چه قیامت کله راځی؟ دیر لوی رسول او ستره پریشته هم د قیامت د وخت له تعیینه عاجزه او ناتوانه ده. که څوک د قیامت د قیام پوښتنه له دوی نه وکړی نو جواب به ئی داسی آوری «ما المسئول عنها باعلم من السائل».

وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِّنْ أَكْثَامِهَا وَ مَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ ط

او نه راوځی هیڅ قسم له میوو څخه له غلافو د دوی څخه او نه آخلی بار هیڅ ښځه (له انسانه او حیوانه) او نه ېږدی بار (حمل) خپل مگر په علم د الله سره .

تفسیر : یعنی د الله تعالیٰ علم پر هر شی محیط دی. هیڅ یوه خرما له خپلی وایځی، او هیڅ یوه دانه له خپل وږی او هیڅ یوه میوه او ثمره له خپلی خولی (غلافه) د باندی نه راوځی چه الله تعالیٰ ته هغه نه وی معلوم (بلکه معلوم دی) د هیڅ یوی ښځی یا د ښځی ساکنی (ذی روح) په ګډه یا په هګی کښی به داسی وړوکی مولود او موجود نه وی چه الله تعالیٰ ته هغه نه وی معلوم (بلکه معلوم دی) او هر هغه چی دوی ئی غیږوی یا تری ووځی هغه ګرد (تول) د الله تعالیٰ په علم کښی شته. هم داسی وپوهیږئ چه د دغی موجودی وږی دنیا د نتیجی په ډول (طریقه) د آخرت ظهور او د قیامت وقوع هم هر ورو (خامخا) په عمل راځی د هغه وخت او نیټه هم هم دغه رب البریه ته معلومه او ښکاره ده چه کله راځی؟ هیڅ یو انسان یا پریشته په دی نه دی خبر او نه دغه ضروری ده چه څوک پری خبر شی بلکه دغه هر انسان ته لازم دی چه د قیامت پر خبرو او احوالو او احوالو سم د الله تعالیٰ له اخبار او اعلام تام یقین او باور ولری او د هم هغی ویروونکی ورځی په توتیه او فکر او ذکر کښی دی تل اوسی ا چه په هغه کښی به له سره دوستی او رفاقت، امداد او شفاعت، کومک او معاونت بی د رب العزت له مرحمته ممکن نه دی او نه تری نجات او مخلص شته.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيَ

او په هغه ورځ غږ به وکړي (الله) مشرکانو ته چي څه شول شريکان زما (په زعم د تاسي).

تفسير : يعنی هغه خپل معبودان راوبولي چه هغو مو زما په الوهيت کښي شريک درولي وو چه اوس هغوی چيري دی؟.

قَالُوا اَذْلِكَ مَا مَنَّا مِنْ شَهِيدٍ ۝

نو وبه وائی دغه (مشرکان) چي خبر کړي مونږ ته (اوس) چي نشته زمونږ نه هيڅوک شاهد (په دی چي تاته شريک شته).

تفسير : يعنی مونږ په صافو او ښکاره وو الفاظو سره د تا په حضور کښي عرض کړي دی چي مونږ له سره پخپل جرم او گناه اقرار او اعتراف نه کوو، او نه د هغه د اقبال دپاره حاضر يو (گواکي په دغه وخت کښي په وخت کښي په نهايت لجاجت او سپين سترگي توب په درواغو سره له خپل کفر، شرک او عصيان، انکار کوي) ځينو د «شهيد» معنی شاهد اخيستی ده او داسي مطلب تري اخلي چه په دغه وخت کښي هيڅ يو زمونږ هغه شرکاء دلته نه وينو او را څخه ورک شوی دی.

وَضَلَّ عَنْهُمْ تَاكَاثُفُ عُتُونٍ مِنْ قَبْلُ وَظُلُمًا لَهُمْ مِنْ نُحُوصٍ ۝

او ورک به شي له دوی نه هغه (بتان) چي وو دوی چه عبادت به ئي کاوه (د هغو) پخوا له دی نه (په دنيا کښي) او يقين به راشي د دوی چه نشته دوی ته هيڅ څای د تينبتي (له عذاب د الله څخه).

تفسير : يعنی هغو شيانو ته چه تاسي په دنيا کښي د الله تعالی شريکان ويل او د هغو په عبادت کښي لگيا وئ نن د هغوی هيڅ درک او پته نه ده معلومه چه چيري دی؟ د خپلو عابدانو مدد ته ولي نه راځي؟ او د عابدانو له زړو ځني هم هغه د بللو او د عبادت کولو خيالات او افکار غائب شوي دی هغوی اوس ښه پوهيدلي دی چه د الله تعالی له سزا څخه له سره نشي خلاصيدی او خپل مری د ده د سزا له منگلو څخه په هيڅ وسيله نشي خوشي کولی بالاخر بي هيلي او ناامیده کيږي او له هغو ځني بيخي خپله بي تعلقي او بيزاري ښکاروي چه د دوی په حمايت به له انبياؤ سره جنگيدل او د هغو پند به ئي نه اوریده.

لَا يَسْتَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَنْوُسْ قَنْوُطٌ^(۴۹) وَلَئِنْ أَذَقْتَهُ
رَحْمَةً مِّنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتَهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا إِلَىٰ وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً لَا
وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَىٰ

نه ستری کیږي انسان له غوښتلو د خیر (او د انواعو د ښیځنو) او که ورسپړی ورته کوم شر پس ناامیده وی دی ډیر سخت (له رحمته د الله). او قسم دی خامخا که وشکوو ده ته رحمت (مهربانی غنا او صحت) له (جانبه) زمونږ پس له هغی سختی چی رسیدلی وی ده ته (له فقر او مرض) نو خامخا وبه وائی دی هر ورو (خامخا) چه دغه (غنا او صحت لائق) زما دی (په سبب د عمل زما) او گمان نه کوم پر قیامت د دریدونکی (چه رابه شی) او قسم دی که (بالفرض) بیرته وگرځولی شم په طرف د رب خپل نو بیشکه زما دپاره به وی په نزد د دغه (الله) کښی خامخا نیکی (جنت)،

تفسیر : یعنی د انسان طبیعت هم عجیب قسم دی کله چه لږ څه دنیوی نیکی او ښیځنه ورته ورسپړی او څه عیش او عشرت او آرامی ئی په برخه شی نو د ډیر حرص او طمعی لامله (وجی) غواړی چه لا نوری مزی او چرچی هم وکړی او تر هری اندازی پوری چه آرام او هوسا وی نه پری قانع کیږی او گڼده ئی پری نه مریږی او که له وسه او توانه ئی پوره وی د تولی دنیا مال او دولت به تولوی او پخپل کور کښی ئی غوندوی لیکن که چیری لږ څه سختی او بده ورځ پری راشی او د ظاهری اسبابو سلسله له خپله مرضی څخه چه او مخالفه ووینی نو ژر تر ژره نا امیده او مایوس کیږی او په دغه وخت کښی په مات زړه بی هیلې او وارخطاء کیږی ځکه چه د هغه نظر تش پر دغه ورواندی شویو اسبابو محدود وی او پر مطلق قادر او مسبب الاسباب ئی اعتماد نه وی چه که هغه اراده وفرمائی په یوه آن کښی د اسبابو گرده (توله) سلسله پر بلی خوا هم اړولی شی. له دغی مایوسی څخه وروسته که بالفرض الله تعالیٰ له ده نه دغه تکلیف او مصیبت لری هم کړی او پخپل فضل او مرحمت سره د عیش او راحت مسائل هم ور تهیه کړی نو وائی «هذا لی» یعنی ما هغه فلانی تدبیر کړی ؤ زما په تدبیر او لیاقت او فضیلت سره خامخا هم داسی کیدونکی ؤ اوس نه د پاک الله فضل او مرحمت یادوی او نه ئی د خپلی هغه مایوسی او ناامیدی کیفیت چی لږ څه پخوا ورپېښ وو په یادپړی. د عیش او آرام په نشو کښی داسی مخمور او مسرور کیږی چی گواکی وروسته به هیڅ یو مصیبت او نکبت نه ورواندی کیږی او داسی به ئی گڼی چه تل به هم داسی په آرامی او هوسائی (آرام) کښی اوسیږم او که چیری د دغو تأثیراتو په منع کښی د قیامت نوم واوروی نو وائی چی زه خو داسی خیال نه کوم چه

دغسی یو شی واقع کیدونکی دی او فرض ئی کړئ که دغسی پښه واقع هم شی او زه بیا د خپل رب په طرف بوتللی هم شوم نو یقین کوم چی هلته به هم زما انجام ښه وی که زه د الله تعالی په نزد خراب او نالائق وی نو په دنیا کې به دومره عیش او راحت زما په برخه نه کیده نو ځکه توقع ده چه هلته هم دغسی معامله به له ماسره کیږي.

فَلَنُيَبِّتَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَعْمَالِهِمْ وَلَنُنْذِرَنَّهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ۝

پس خامخا خبر به درکړو هر ورو (خامخا) هغو کسانو ته چی کافران شوی دی په هغو (عملو) چی کړی ئی دی او خامخا وبه څکړو هر ورو (خامخا) پر دوی له عذابه سخته لویه.

تفسیر : یعنی خوښ شی! چی له دغه کفر او غرور سره به هم هلته مزی او چرچی کوئ؟ کله چه هلته ورسیرئ بیا به درڅرگنده (ښکاره) شی چه منکرین څرنگه سختی سزاوی گالی (برداشت کړی) او په څه شان سره د خپل گرد (تول) عمر د اعمالو په سزا (هیداد) رسیږي؟.

وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأْبِحَانِيهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُودَعَاءٍ عَرِضٍ ۝

او کله چی انعام وکړو مونږ پر انسان نو وگرځي (له حقه او په څنگ شی له شکره) او لری شی (له سمی لیاری) په سبب د غرور (لوی) خپلی او کله چی ورسیري ده ته کومه سختی (بلاء) پس دی خاوند د دعاء اوږدی وی (یعنی تل مشغول وی په سؤال او زاری سره).

تفسیر : یعنی د الله تعالی د نعمتونو د تمتع کیدلو په وخت کېشی خو د حقیقی منعم د حق پیژندلو او شکر ایستلو څخه اعراض کوی او مخ تری اړوی او بیخی تری بی پروا کیږي او په بل اړخ اړی. بیا هر کله چه کوم تکلیف او مصیبت ورواندی شی نو هم هغه پاک الله ته خپل د عجز لاس غځوی او اوږدی دعاوی کوی او له دی نه نه شرمیږي چه په کوم مخ او خوله تری دغسی غوښتنی وکړم او وئی بولم. د تماشا (ننداری) ځای دا دی چه ځینی اوقات پر اسبابو او وسائلو نظر اچوی او پخپل زړه کېشی مایوس کیږي او په دغه حالت کېشی هم له ډیری مایوسی او وارخطائی ترهور کیږي او د پاک الله په طرف بی اختیاره د دعاء لاس پورته کوی اگر په په خپل زړه کېشی بی هیلې او ناامیده هم وی خو پخپلی ژبی سره در کرده (توله) الله تعالی یادوی.

حضرت شاه صاحب رح ليکي «دغه گرد (تول) د انسان د قصور او د نقصان بيان دی چه نه پر سختی صبر او نه پر نرمی شکر کوی».

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ۝

ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا وینئ تاسی (نو ما هم خبر کړی چی) که چیری وی (دغه قرآن) له نزده د الله بیا کافران شی تاسی په دغه قرآن) نو خوک دی ډیر گمراه له هغه چا چی دی په مخالفت لری کښی (له حقه) وی.

تفسیر : پاس ئی د انسان د طبیعت عجیبه او غریبه نخچه وایسته او ده ته د ده پر کمزوریو او ناروغیو په نهایت مؤثر بیان سره توجه ورکړه شوه اوس تنبیه کوی چه دغه کتاب تاسی ته ستاسی په کمزوریو او نقائصو پوهوونکی او د انجام په طرف مو متوجه کوونکی دی که د الله تعالی له جانبه راغلی وی (لکه چی په واقع کښی دی) بیا نو تاسی ئی ولی نه منئ؟ او له دغسی اعلی او ډیرو قیمتدارو نصائحو څخه ولی منکرېږئ؟ او د خپل عاقبت فکر او اندیښنه نه کوئ؟ بلکه د حق په مخالفت کښی ډیر لری تښتی نو آیا له دی نه بله کومه لویه گمراهی، نقصان او خساره شته؟.

سَرُّيْهِمُ الْيَتَنَافِي الْأَفَاقَ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمُ أَنََّّهُ الْحَقُّ

ژر ده چی وبه ښیو دوی ته دلائل (د قدرت) خپل چی په آفاق ملکونو کښی دی او په نفسونو د دوی کښی دی تر هغه پوری چی ښکاره شی دوی ته چی بیشکه دغه قرآن حق دی،

تفسیر : یعنی د قرآن حقانیت خو د نورو دلائلو او براهینو په موجب په خپل غای پاتی دی اوس مونږ منکرینو ته د دوی په خپلو غحانونو کښی او د دوی په اطرافو او اکنافو کښی او په گرد (تول) عربستان بلکه په تول جهان کښی د خپل قدرت هغه دلائل او ښی ورڅرگندوو (ښکاره کوو) چی په هغو سره د قرآن او د پاک قرآن د حاملینو صداقت بیخی د رنی ورځی په شان تر سترگو روښان او عیان شی. هغه نمونی څه دی؟ هغه د اسلام د عظیم الشانو او محیرالعقولو هغه فتوحات دی چه د ظاهری اسبابو له سلسلی څخه بیخی مخالف او د لوی قرآن له پخوا ویلو سره ئی عیناً موافق وقوع ومونده لکه چه د بدر په غزوی کښی کفارو پخپلو

ځانونو کښې او د معظمې مکې په فتحه کښې د عربستان په مرکز کښې او د راشدهوو خلفاوو په عهد کښې په گرد (تول) جهان کښې د هغه نمونې دوی پخپل سترگو سره وليدلې او دا هم ممکن دی چه له «آيات» څخه د قدرت عمومي دلائل او نښې مرادې وې چې غور او دقت کوونکي ته پخپل وجود کښې او له خپله وجوده د باندې د دنيا په گردو (تولو) شيانو کښې په نظر ورځي چې له هغو څخې د الله تعالی د وحدانيت او د عظمت ثبوت مونده کيږي او د پاک قرآن د بیاناتو تصدیق په عمل راځي. کله چې هغه د هغو الهیه و سنو او فطریه و نوامیسو سره موافق ثابتیږي چې په دغه د تکوین په عالم کښې کار کوونکي دی په دغه قسم سره کله چې د تولو کونیه و او د آفاقیه و او د انفسیه و حقائقو او آیاتو انکشاف خلقو ته دفعته نشي کیدی بلکه وقتاً فوقتاً او متدرجاً د هغو له څیرو څخه پردی لري کيږي نو ځکه ئی داسې تعبیر وفرمایه «سنريهم آیاتنا».

أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝٥٣

آيا کافی نه دی رب ستا (بلکه بس او کافی دی) بیشکه الله پر هر څيز شاهد حاضر گواه دی.

تفسير : یعنی ته پاک قرآن حق او رښتیا ومنه! که بل څوک ئی نه مني نو آيا يواځي د الله شهادت لږ دی او کافی نه دی؟ چې هغه پر هر شي شاهد او گواه دی او پر هر څيز باندې له غور کولو څخه د ده د شهادت ثبوت مونده کيږي.

أَلَا إِنَّهُمْ فِي مَرِئَةٍ مِّنْ لِّقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَّا يَظُنُّوا أَنَّ شَيْءً مُحِيطًا ۝٥٤

وواوره خبردار شه! چې بیشکه کفار په شک کښې دی له ملاقات د رب خپل (ځکه چې منکران دی له بعثه) واوره خبردار شه! چې بیشکه الله پر هر څيز چاپير کيدونکي دی (په علم په قدرت خپل او جزاء د کفر به ورگري).

تفسير : یعنی دوی په دی تیروتنې دی چه مونږ له الله تعالی سره مخامخ کيدونکي نه یو او له سره د ده مخ ته نه بیولي کیږو حال دا چې الله تعالی په هر وخت او هر شي باندې محاط او چاپير دی او په هیڅ وخت کښې هیڅوک د ده له قبضې او احاطې څخه نشي وتلی که له مر کیدلو څخه وروسته د دوی د ابدانو ذرات له خاورو سره گډ یا په اوبو کښې خلط او ویهیږي یا په هوا منتشر شي خو بیا هم د دغه پر هری یوی ذری د الله تعالی علم او قدرت محیط دی او هغه بیا جمع کول او له نوی سره بیا ژوندی پاخلول ورته هیڅ سختی او اشکال نه لري.

تمت سورة حَمَّ السَّجْدَةِ فَلله الحمد والمنة .

سورة الشورى مكية الا الآيات ٢٣ و ٢٤ و ٢٥ و ٢٧ فمدنية وهى ثلث و خمسون آية وخمس ركوعات. رقم تلاوتها (٤٢) تسلسلها حسب النزول (٦٢) نزلت بعد حم السجدة.

د «الشورى» سورت مكى دى پرته (علاوه) له ٢٣، ٢٤، ٢٥، ٢٧ آيتونو شخه چى ملنى دى (٥٣) آيته (٥) ركوع لرى. په تلاوت كښى (٤٢) په نزول كښى (٦٢) سورت وروسته د «حم السجدة» له سورت نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دى.

حَمْدٌ عَسَقٌ ۝ كَذَلِكَ يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ اللَّهُ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ۝ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ۝

په مثل (د وحى) د هم دى (سورت) هميشه وحى كوى تاته (اى محمده!) او (وحى كرى وه) هغو انبياؤ ته چى پخوا له تا وو الله ښه غالب قوى (په انفاذ د احكامو) ښه حكمت والا (چى هر كار په تدبير او مصلحت سره كوى) خاص هم ده لره دى هر هغه شيان چى په آسمانونو كښى دى او هر هغه شيان چى په ځمكه كښى دى (سره له آسمانونو او ځمكى ملكاً خلقاً او عبیداً) او هم دى دى دیر پورته دیر لوى.

تفسير : يعنى هم هغسى چى دغه سورت (چى په نهايت اعلى او اكملو مضامينو مشتمل دى) ستا په طرف وحى كاوه شى هم داسى د الله تعالى عادت دى چى دغه وحى ستا په طرف او د نورو انبياؤ په طرف دائمه وليږي چى په هغى سره د حكمت شان او د حكومت اظهار تل تر تله وشى.

تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَّقَطُّنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ

نژدى دى آسمانونه (تول دى ته) چى وچوى له پاسه د دوى (له جهته د ظهور د كبرياء او عظمت د رب العزت).

تفسير : يعنى آسمان به د الله تعالى د عظمت او جلال له زوره خيرى شى (يا به وچوى) يا د بى حسابو پرېستو له درندوالى يا د دوى د ذکر له کثرته يو خاص تاثير توليد او د هغه په اثر به خيرپېرى. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلى دى چى «په آسمانونو کښى د څلورو گوټو په اندازه هم داسى يو ځاى نشته چى په هغه کښى به پرېستى سر په سجده نه وى پرته». ځينو د دى آيت مطلب داسى اخيستی دى کله چى مشرکين الله تعالى ته شريکان، ځامن او لوى دروى نو د پاک الله په دربار کښى داسى بى ادبى، سپين سترگى، او گستاخى له اثره هيڅ لرى نه دى چى د اسمان پاسنى سطحه خيرى او توتى توتى د لاندې ولويږى. کما قال الله تعالى فى سورة مريم ﴿كَذَٰلِكَ نَقُفُّنَ مِنۡهُ وَنَنشِئُ الْاَرْضَ وَنَحْيَا الْحَيٰٓاتَ هَٰذَا اَنْ دَعَا الرَّحْمٰنُ وَلَدًا﴾ مگر د الله تعالى د رحمت او مغفرت له شانه او د پرېستو د تسبيح او استغفار له برکته دغه نظام قوام لرى او تينک ولاړ دى.

وَالْمَلٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُوْنَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُوْنَ لِمَنْ فِى الْاَرْضِ ط

او پرېستى تسبيح وائى سره د حمد د رب خپل او مغفرت غواړى دپاره د هغه چا چى په ځمکه کښى دى (له مؤمنانو)،

تفسير : يعنى اى الله تعالى! د مؤمنينو خطاء او ښوئيدل معاف وفرمايه! او کفار يو ځلى مه نېسه! او بيخى ئى مه سپېره او مه ئى پو پناه کوه!.

اَلَا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ۝

واوره خبردار شه چى بېشکه هم دغه (الله) ښه مغفرت کوونکى (د خطياتو) دیر رحم والا دى (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسير : يعنى خپلى مهربانى د پرېستو دعاوى قبلوى او د مؤمنينو خطاوى ور معافوى او کفارو ته تر يوى نيتى پورې مهلت ورکوى. که نه د دنيا دغه نظام او قوام او دغه لويه کارخانه به په يوه رپه کښى درى وړى خرابه او ويجاړېږى.

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِہٖ اَوْلِيَاءَ اللّٰهُ حَفِيْظٌ عَلَيْهِمْ وَمَا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٍ ۝

او هغه کسان چي نيولي ئي دي بي له دغه (الله نور) دوستان (بتان) چي عبادت ئي کوي (الله بڼه ساتونکي دي پر دوي (او تول احوال ئي ورمعلوم دي چي جزاء به ورکړي) او نه ئي ته پر دوي وکيل (مسلط کړي شوي)

تفسير : يعنى په دنيا کښي خو مشرکينو ته مهلت ورکوي ليکن داسي مه گنځ چي هغوي د هميشه دپاره نجات وموند. د دوي گرد (تول) اعمال او احوال د الله تعالى په نزد محفوظ دي چي پخپل وخت (تايي) به ورځرگنديږي (ورښکاريږي) تاسي په دغه فکر او انديښنه کښي مه لويږئ چي دوي ولي زما دعوت او تبليغ ته غور نه ږدي؟ او د نه منلو په صورت ولي سم د لاسه نه تباډ او نه برياديږي؟ تاسي د دغو خبرو ذمه وار نه يئ! ستاسي کار يواځي د حق تعالى پيغام رسول دي وروسته له هغه زمونږ کار دي چي مونږ د دوي حساب او کتاب گورو او عادلانه فيصله د هغه په نسبت صادروو.

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا

او هم داسي (چي هر نبي ته مو وحى کوله) وحى مو کړي ده تاته (اي محمده!) قرآن عربي (په ژبه د قوم ستا) دپاره د دي چي وويروي (اهل د) مور د ښارونو (چي مکه ده) او هغه کسان چي چاپير دي له دي نه.

تفسير : ام القري (لوي کلي) ئي مکي معظمي ته وفرمايل چي د گردو (تولو) اعرابو مجمع به هلته سره کيده او په توله دنيا کښي د الله تعالى کور هلته دي او هم هغه کور د ځمکي پر مخ له گردو (تولو) ځني رومي اول معبد تاکلي (مقرر) شوي دي بلکه له رواياتو څخه معلوميږي چي د خلقت په ابتدا کښي الله تعالى د ځمکي په غوړولو ارتولو لويولو له هم دغه ځايه شروع کړي ده چيري چي اوس کعبه الله واقع ده او د معظمي مکي له شاوخوا څخه اول عربستان او بيا گرد (تول) جهان مراد دي.

وَتُنْذِرُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ لِأَرْبَبٍ فِيهِ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ۝

او چي وويروي (خلق) له ورځي د جمع کيدلو (چي ورځ د قيامت ده) چي نشته هيڅ شک په (وقوع د) دغه (قيامت کښي) يوه فرقه به وي په جنت کښي (چي مؤمنان دي) او بله فرقه به وي په دوزخ کښي (چي کافران دي).

تفسير : يعنى دوى خبردار كړئ چې يوه داسى ورځ هم راتونكى ده چې كړد (تول) رومبى او روستنى مخلوقات به د خپل حساب، كتاب، ثواب او عقاب دپاره د الله تعالى په حضور كښى حاضرېږي دغه يوه يقينى او قاطعه خبره ده چې په هغى كښى هېڅ قسم تردد، اشتباه، قريب، شك او شبهه نشته پر هر انسان لارم دى چې د هغى ورځى دپاره خپل ځان تيار كړي په دغه وخت كښى به تول مخلوقات په دوو فرقو سره تقسيمېږي، يوه فرقه به جنتيان وي او بله فرقه به دوزخيان وي نو تاسى پخپل ځان غور او دقت وكړئ چې په كومه فرقه كښى به يئ؟ كه نه؟ او څه سامان مو ورته تهيه كړى دى؟ كه نه؟.

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ
يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ قَوْلٍ وَلَا نَصِيرٍ

او كه اراده فرمائلى وي الله نو خامخا گرځولى به ئى وو دغه تول مخلوق فرقه يوه (په دين د اسلام) وليكن ننباسى (الله) هر هغه څوك چې اراده وفرمائى په رحمت (جنت) خپل كښى او ظالمان چې دى نشته دوى ته هېڅوك دوست (نافع) او نه مددگار (دافع د عذاب).

تفسير : يعنى بيشكه الله تعالى قدرت درلود (لرل) كه اراده ئى فرمايلى وي نو كړد (تول) خلق به ئى يو شان جوړ او پيدا كړى وي او په يوه لياره به ئى لگولى وي ليكن د ده د حكمت اقتضاء داسى شوه چې خپل د رحمت او د غضب د دواړو قسمو صفات اظهار وفرمائى نو ځكه د بندگانو په احوال كښى ئى اختلاف او تفاوت كېښود يوه ډله ئى د خپل عبادت او اطاعت له سببه د رحمت مورد وگرځوله او بله ډله ئى د دوى د ظلم، طغيان او عصيان په علت له خپل رحمت څخه لري وشرله هغه كسان چې له رحمت څخه لري شوى دى او د غضب مستحق گرځيدلى دى او د الله تعالى د حكمت اقتضاء پر دوى خپله سزاء جارى كړى ده نو د دوى د آرامى او هوسائى (آرام) ځاى هېچيرى نشته او نه دوى كوم دوست، رفيق او مددگار موندلى شى چې دوى ته د الله تعالى له عذابه نجات ورکړي.

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَالَ اللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي
الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

آيا نيولى دى (كفارو) غير له الله (نور بتان) دوستان (كه دوى نيسى حقانى دوست) پس الله چى دى هم دى دى دوست (په حق سره) او هم دى ژوندى كوى مرى او هم دى پر هر خيز باندى (چى اراده وفرمائى) سه قادر دى (چى عيىنى ئى هم دغه احياء ده).

تفسير : يعنى كه رفيق او مددگار د خپلو عثانونو دپاره نيسى نو پاك الله خپل عثانته ولى او دوست وگرځوئ چى كرد (تول) كارونه جوړولى شى تر دى پورى چى مرى هم ژوندى كولى شى او پر هر خيز پوره قدرت او توان لرى دغه عاجز، مجبور او ناتوان رفيقان هيڅ ستاسى په كار نه درځى.

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكُّهُ إِلَى اللَّهِ

او په هغه خبره كښى چى جگړه كوى تاسى (له كفارو سره) په هغه كښى له كوم خيزه پس حكم (فيصله د هغه) مفوض دى) الله ته.

تفسير : يعنى ښائى چى د گردو (تولو) جگړو فيصله هم هغه ته ورسپارلى شى! عقايد وى كه احكام عبادات وى كه معاملات په هر خيز كښى چى جگړه او اختلاف واقع شى د هغه ديره ښه فيصله هم دا ده چى پاك الله ته وروسپارله شى! دى به د كونيټو دلائلو په ذريعه، يا پخپل كتاب كښى يا د خپل رسول په ژبه صراحتاً يا اشارتاً د هرى مسئلى هره هغه فيصله چى صادره كړى نو بيا بنده ته د دى خبرى حق نشته چى په كښى څه ووائى. توحيد چى اصل الاصول دى كله چى الله تعالى قولاً او فعلاً بالتساوى د هغه په نسبت حكم صادروى نو بيا څرنگه جائز وى چه بنده به داسى قطعى او محكمى فيصلى كښى مناقشه او جگړه وكړى او چتى (بيكاره) شهبى په هغى كښى پيدا كړى او د ده له فيصلى څخه غاړه وغړوى.

ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ۝

دغه (مطلق قدیر چى حكم كوى په حقه سره) الله دى رب زما خاص پر هم ده توكل كړى دى ما او خاص هم ده ته رجوع كوم (په هر حال په اطاعت سره).

تفسير : يعنى زه تل پر الله اعتماد او اطمینان لرم او په هره معامله كښى تل د هم هغه په طرف رجوع كوم.

فَاِطْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ جَعَلْ لَّكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَمِنَ الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًا

(الله) پیدا کوونکی دی آسمانونو او د ٹمکی پیدا کری دی (الله) تاسو ته له ځانونو ستاسی جوړی (له جنسه ستاسی ښځی) او له چارپایانو جوړی (نر او ښځه).

تفسیر : یعنی له چارپایانو (څلور بولو) څخه ئی جوړی (نر او ښځه) در پیدا کری دی چی هغه ستاسی په کار درځی او تری منافع اخلی!.

يَذَرُكُمْ فِيهِ

پیدا کوی (زیادوی) تاسی په دغه (طریقه د توالد او تناسل) سره ،

تفسیر : یعنی د انسانانو بیلی بیلی جوړی ئی پیدا کری دی او د نورو ساکینانو بیله جوړه ئی پیدا کری ده او د دوی دیر نسلونه ئی خپاره واره او منتشر کری دی چی د ٹمکی پر مخ کښی په هر ځای کښی په خپلی روزی او معیشت پسی گرځی او په جدوجهد کښی مشغول او لگیا دی.

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ

نشته په شان د دغه (الله) هیڅ څیز (په هیڅ څیز کښی).

تفسیر : یعنی نه په ذات کښی ورسره مماثل دی او نه په صفاتو کښی او نه د ده د احکامو او فیصلو په شان د بل چا حکم او فیصله کیدی شی. او نه د ده د دین په شان بل کوم دین دی او نه دی کومه جوړه ، سیال ، شریک ، خپل او خپلوان لری.

وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۝

او هم دغه (الله) دی ښه اوریدونکی (د ټولو اقوالو) ښه لیدونکی (د ټولو اعمالو) .

تفسير : يعنى بيشكه الله هر شى وىنى او آورى ئى مگر د الله تعالى ليدل او اوريدل هيخ د مخلوقاتو په شان نه دى گرد (تول) كمالات د ده په جامع الصفات ذات كښى مجموع دى خو د ده هيخ يو كمال داسى نه دى د هغه كيفيت بيان كراى شى ځكه چى د هغه مثال او نظير هيچيرى نشته. الله تعالى د مخلوقاتو له مشابهت او مماثلت څخه بيخى پاك، مقدس او منزه دى نو بيا د ده د صفاتو كيفيت په څرنگه په فهم او پوه كښى راشى؟.

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝۱۲

خاص دغه (الله) لره دى كليگاني (چاپياني) (د خزائنو) د آسمانونو او د ځمكى فراخوى ارتوى رزق روزى دپاره د هر هغه چا چى اراده وفرمائى او تنگوى (ئى پر هغه چا چى اراده وفرمائى) بيشكه دغه (الله) پر هر څيز باندى ښه عالم دى.

تفسير : د گردو (تولو) خزائنو كليگاني (كنجبانى) د ده د قدرت په لاس كښى دى هم ده ته دغه قدرت او اختيار حاصل دى چى له هري خزاني څخه هر چاته هر څومره چى اراده وفرمائى ور ئى كړى، گردو (تولو) ذوى الارواحو ته هم دى رزق او روزى ور كوى، ليكن د هغه زيادت او د نقصان تعيين سم له خپل حكمت سره كوى. پاك الله ته دغه خبره ډير ښه معلومه ده چى چاته څومره شى ور عطا كړى شى؟ او د ده استحقاق څومره دى؟ او د هغه په حق كښى د څومره ور كړى مصلحت دى؟ كوم حال او وضعيت چى د روزى په نسبت دى د نورو عطايوو په متعلق ئى هم همه غسى وگنئ!

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى

مقرر كړى بيان كړى دى (الله) تاسى ته له دين څخه هغه چى وصيت (حكم) ئى كړى وو په هغه سره نوح ته او هغه (څيز) چى وحى حكم كړى ده تاته (اى محمده!) او هغه (څيز) چى حكم كړى وو مونږ په هغه سره ابراهيم ته او موسى ته او عيسى ته.

تفسير : له آدم عليه السلام خُخه وروسته او له گُردو (تولو) خُخه رومبني رسول حضرت نوح عليه السلام دى بلکه بنائى چي وويلي شي في الحقيقت د تشريعيه و احكامو سلسله له هم دغه نوح عليه السلام خُخه شروع شوى ده او وروستنى رسول حضرت محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم دى چي پر دوى د رسالت او د نبوت سلسلي خاتمه موندلى ده په منع كښي هومره انبياء او رسولان چي راغلي دي په دوى كښي حضرت ابراهيم حضرت موسى حضرت عيسى عليهم السلام هم دغه درى واړه هم زيات مشهور شوى دي او د دوى نوم اخيستونكي په هره زمانه كښي ډير كسان موجود وو. غځيني دغو پنځو تنو رسل الله ته اولوالعزم رسولان هم وائي، په هر حال په دغه غځاي كښي الله تعالى په صاف ډول (طريقه) سره وښود چي په اصل كښي دين تل تر تله يو وو. ځكه چي په عقائد، اخلاق او د ديانت په اصول كښي ټول سره يو او گُرد (ټول) سره متفق وو. هوا په غځينو فروعو د هري زمانى د مصالحو په موجب څه تفاوت واقع شوى دى او هم د دين د قيام طور او طريقه ئي په هر وخت كښي بيله درولى ده چي هغه ئي په بل غځاي كښي داسي فرمايلي دي ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾

أَنِ اقِمْوَالدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ

داسي چي قائم كړئ سم ودرؤئ دين (د توحيد) او مه غورځؤئ اختلاف په هغه كښي،

تفسير : يعنى پر گُردو (ټولو) انبياؤ او د دوى پر امتو هم داسي حكم صادر شوى دى چي د الله تعالى دين پخپلو اعمالو او اقوالو كښي ټينگ او قائم وساتئ او د دين په اصل كښي هيڅكله تفريق او اختلاف روا او جائز مه بولئ!

كَذَّبَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾

ډير دروند دى پر مشركينو هغه (څيز) چي بولى ته دوى هغه (توحيد) ته، الله راكارى ځان خپل ته (غوره كوى) هغه څوك چي اراده وفرمائى (د غوره كولو ئي) او سمه لياره ښيي دين خپل ته هغه چاته چي رجوع كوى (الله ته).

تفسير : يعنى د توحيد د هغه دين په طرف چى تاسى خلقو ته دعوت وركوي پر مشرکينو هغه ډير دروند واقع کيږي گواکي تاسى کوم نوى او عجيب شى خلقو ته وروړاندې کوى چى هيچا د هغه نظير او مثال پخوا له تاسى نه دى وړاندې کړى، نو ښه د توحيد په مثال يو صاف، معقول، ښکاره او متفق عليه شى هم کله چى سخت او دروند ورښکاره شى او په هغه کښى هم خلق د اختلافاتو له غورځولو څخه پاتى نشى نو آيا د دوى جهالت او بدبختى خپلى انتهاى اندازى ته نه دى رسيدلى؟ رښتيا خبره هم دا ده هدايت او نور شيان گډ (تول) د الله تعالى د قدرت په لاس کښى دى په هر قسم چى اراده وفرمائي خپل بندگان غوره کوى او خپل طرفته وربولى او په خپل رحمت سره د قرب او اصطفاء په مقام ئى فائزوى او هغه کسان چى له خپلو ښو استعداداتو د ده په جانب رجوع کوى او محنتونه پر خپلو ځانونو کالى (برداشت کوى) د دوى محنتونه پر خپله ښه لگول او د دوى لاس نيول او بريالى (کامياب) گرځول هم د هغه کار دى کما قال الله تعالى فى جزء ۲۰ الركوع (۷) آيت ۶۸ من سورة القصص ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ﴾ وفى جزء ۱۷ الركوع (۱۰) آيت ۷۵ من سورة الحج ﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ﴾ وفى جزء ۲۱ الركوع (۷) آيت ۶۹ من سورة العنكبوت ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾ په هر حال د الله تعالى حکمت د هر چا هدايت ته چى مقتضى شى هغه هدايت موندلى او د الله تعالى د رضا او د لقاء په نعمت فائزالمرام کيدى شى!

وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْيَا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا
كَلِمَةُ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى لَفَقَضَىٰ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ
الَّذِينَ أُوْرَثُوا الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ۝۱۳

او نه وو سره مختلف شوى (پخوانى خلق په دين خپل کښى) مگر پس له هغه چى راغى دوى ته علم (مختلف شو) له جهته د حسده په منع خپل کښى او که چيرى نه وى يوه خبره چى رومبى ويلى شوى ده له (جانبه) د رب ستا تر نيتى په نامه کړى شوى پورى نو خامخا حکم به کړى شوى وو په منع د دوى کښى (په عذاب د کفارو په دنيا) کښى او بيشکه هغه کسان چى ورته په ميراث ورکړى شوى دى کتاب پس له هغوى څخه خامخا په داسى شک کښى دى له دى (قرآنه) چى په اضطراب اچوونکى دى.

تفسير : يعنى په توحيد او د دين په اصولو کښى هغو کسانو چى اختلاف ئى غورځولى دى او په سماويوو کتابونو کښى ئى تحريف کړى دى د دوى دغه وضعيت د غلط فهمى يا د اشتباه

له وجی نه وو په داسی صاف او صریح او مجمع علیه تعلیماتو کښی اشتباه او التباس څنگه واقع کیدی شی؟ محض نفسانیت، ضد، عناد، عداوت د مال او جاه طلب او نور اسباب دی چی فی الحقیقت د دغه مذموم تفریق او اختلاف باعث شوی دی. وروسته له هغه چی اختلاف قائم شو مختلفو مذاهبو خپلو ځانونو ته بیل بیل سنگرونه او مورچلونو جوړ کړل او وروسته له هغه راتلونکی نسلونه په عجیبوو خطو او خطاو کښی ولویدل، او داسی شکوک او شبهات پیدا کړل شول چی د هغو لامله (له وجی) په هیڅ یوه حال کښی په اطمینان او آرامی کښی تری پاتی نشول. مگر دغه گرد (تول) شیان د دی لامله (له وجی) وشول چی الله تعالی پخپل حکمت خپلو بندگانو ته دیل او مهلت ورکړی دی. که الله تعالی اراده فرمایلی وی نو دغه گرد (تول) اختلافات به ئی یو ځلی ختم کړی وی مگر داسی کول د تکوین له اصلی غرض سره منافی وو، د ده بالغه حکمت د دغی خبری مقتضی وو چی د دغو اختلافاتو عملی او قاطعه فیصله په یوه معینه نیته د ژوندانه په بله دوره کښی وکړه شی. که دغه خبره پخوا له دی نه وی وتلی نو د ټولو جگړو، مناقشو، خبرو اترو او وقائعو فیصله به چت پت او لاس په لاس کیده او هره خبره به په هم هغه خپل موقع کښی فیصله او پری کیده.

فَلِذَاكَ فَادُّعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ
وَقُلْ أَمِنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِإِعْدِلَ
بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا
حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

پس دغه (توحید) ته پس وپوله (ای محمده! دغه خلق) او محکم ولاړ اوسه (په دی دعوت) لکه چی امر حکم کړی شوی دی تاته او مه کوه متابعت د خواهشونو د دوی او ووايه (ای محمده! دوی ته) ایمان می راوړی دی پر هغه چی نازل کړی دی الله له (جنسه د سماوی) کتاب څخه او امر حکم کړی شوی دی ماته چی عدل وکړم په منع ستاسی کښی، الله رب دی زمونږ او رب دی ستاسی، مونږ ته ده (جزاء د) اعمالو زمونږ او تاسی ته ده (جزاء د) اعمالو ستاسی نشته هیڅ جگړه په منع زمونږ او په منع ستاسی کښی الله جمع به وکړی په منع زمونږ (او تاسی کښی لپاره د فیصلی) او خاص هم ده ته بیا ورتلل دی.

تفسير : يعنى كله چى د حق دين په متعلق د تفریق او اختلاف داسى طوفان له شو لرو خواوو
 څخه پورته شوى دى نو ستاسى فريضه دا ده چى په غير متزلزل عزم او تينگى ارادى سره د دغه
 دين او آئين په طرف خلكو ته هم هغسى بلنه، دعوت او تبليغ وكړئ چى آدم او نوح او وروسته
 له هغو نور گړد (تول) انبياء عليهم السلام نور خلق الله ته بلل تاسى شخصاً د الله تعالى له
 حكمه لږ شانى هم دى خوا او هغى خوا ته مه غورځيږئ! قولاً، فعلاً، عملاً او حالاً برابر پر هم
 هغى سمى صافى ليارى رهي (روان) اوسئ! چى تر اوسه پورى پرى روان يئ. د مكذبينو او
 معاندينو د غوښتنو هيڅ پروا مه كوئ! او په صاف او ښكاره ډول (طريقه) سره د خپل تبليغ
 اعلان وكړئ! او داسى ووايئ چى زه د الله تعالى پر ټولو نازل كړيو شويو كتابونو اعم له دى نه
 چى توريت وى كه انجيل، يا قرآن يا بله كومه صحيفه چى په هره زمانه كښى پر هر يو نبي
 نازل شوى دى د زړه له صدقه ايمان، ايقان لرم. زما كار د پخوانيو صداقتونو تكذيب نه دى.
 بلكه زه هغه گړد (تول) منم او باقى ئى پريږدم، او پر ما حكم صادر شوى دى چى ستاسى په
 منځ كښى عدل او انصاف وچلوم او د هغو اختلافاتو فيصله په عدالت او انصاف سره صادره كړم
 چى تاسى پخپل منځ كښى غورځولى دى. او د احكامو او شرايعو په تبليغ، يا د خصوماتو په
 حل او فصل كښى د عدل او مساوات اصول قائم ودروم. هر هغه صداقت او رښتيا بى له تكلفه
 ومنم او تسليم ئى كړم چى په هر ځاى او په هر مذهب كښى وى. هم هغسى چى تاسى د الله
 تعالى د بندگى او احكامو منلو په طرف رابولم له تاسى څخه رومبى زه پخپله هم پر هغو پوره
 عمل كوم او غواړم چى د خپل پوره اطاعت صميميت او عابديت تثبيت وكړم ځكه چى زه ښه
 پوهيږم چى زما او ستاسى رب هم هغه يو رب العالمين دى نو ښائى چى مونږ د هغه د خوښى او
 استرضاء دپاره زيار (محنت) او كار وكړو. كه تاسى داسى ونه كړئ نو له تاسى سره زه هيڅ
 تعلق نه لرم او غرض نه نيسم ما خپل د دعوت او د تبليغ فريضه اداء او له هغى ځنى په ښه
 شان سره فارغ شوى يم. له مونږ ځنى هيڅ يو د بل چا د اعمالو ذمه وار كيدى نشى د هر چا
 عمل له هغه سره مل دى، او هر څه ئى چى كړى وى هم هغه ئى په مخ ورځى او هر څه ئى چى
 كړلى وى هم هغه به ريبى. نو ښائى چى هر څوك د خپلو اعمالو نتايجو ته تيار او په انتظار
 اوسى! وروسته له دى نه د دى خبرى ضرورت نه دى پاتى چى زه له تاسى سره جگړه، مباحثه او
 تكرار وكړم مونږ او تاسى او نور مخلوقات د الله تعالى په حضور كښى خپل د حساب او كتاب
 دپاره حاضرېدونكى يو هلته به هر يوه ته د دغى خبرى اطلاع حاصلېږى چى ده له دنيا ځنى څه
 څيز د خپل ځان دپاره گټلى او راوړى دى؟.

تنبیه : دغه آيت مكى دى او د قتال آيات په مدينى منورى كښى نازل شوى دى.

وَالَّذِينَ يُجَاجُونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتَجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ
 دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ^(۱۷)

او هغه كفار چي مخاصمه جگړي كوي په (دين د) الله كېښي وروسته له دې نه چي قبولوالى كړى شوى دى (حكم د) دغه (الله) لره خصومت حجت د دوى باطل دى په نزد د رب د دوى او پر دوى غضب دى (د الله) او شته دوى ته عذاب ډير سخت.

تفسير : يعنى د الله تعالى دين، او د ده كتاب، او د ده د خبرو صداقت په علانيه صورت ظاهر شوى دى، تر دې پورې چي د زياتو عقلاؤ او پوهانو له خوا قبول او منلى شوى هم دى، او على الاكثر سره له دې چي تر اوسه ئي دغه دين نه دى منلى خو سره له هغه د ده په حقانيت او صداقت اقرار كوي. نو سره له دې چي حق او حقيقت د ظهور او وضوح دغې درجې ته رسيدلى دى ولي خلق خامخا د دين په مورد كېښي سره جنگ او جگړي نېټلوي؟ او د محمدى دين د متابعينو سره مناقشى كوي؟ دوى د الله تعالى د غضب او د سخت عذاب مستوجب دى. د دوى دغه گردى (تولى) د دروغو جگړي او تمام اباحت چټي (بيكاره) باطل او بى اساسه دى.

اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ

الله هغه (لوى ذات) دى چي نازل كړى ئي دى كتاب (قرآن) په حقه سره او ميزان تله ئي هم مقرر كړى ده (چي خرڅوونكي او اخيستونكي دواړه نقصاني نشي)،.

تفسير : الله تعالى مادي تله (ميزان) هم نازله كړى ده چي په هغې سره اجسام تلل كيږي او معنوي علمي تله ئي هم چي هغه ته سليم عقل وائي او اخلاقي تله هم چي هغې ته عدل، انصاف او مساوات ويل كيږي او له گردو (تولو) غځي لوى او مهم ميزان «حق دين» دى چي د خالق او مخلوق حقوق په ډير ښه صورت سره تصفيه او بيلوي او په هغه كېښي گردى (تولى) خبري په ښه ډول (طريقه) سره داسي تللى شوى دى چي هيڅ تزئيد او تنقيص پكېښي نشته.

وَمَا يَذُرُّكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ۝١٤

او څه څيز خبر كړى ئي ته (په قرب د قيامت بى له وحى) ښائي چي ساعت (قيامت) نژدې وي (نو په ښو اعمالو ورته تيار شئ!).

تفسير : يعنى خپل اعمال او احوال د كتاب الله په محك (كسوتى) ومړئ! او د «حق دين» په

تله کښې ئى وتلى! او دغه خبره په ښه شان سره ځان ته معلومه کړئ چې په څه اندازه ستاسو اعمال خالص او کامل دی؟ دغه چاته معلومه ده چې د قیامت ساعت به ډیر نژدې رارسیدلى وي بیا په هغه وخت کښې به هیڅ نشي کیدی هر هغه فکر او ذکر او تیاری چې کوئ ښائی د هغه له رارسیدلو څخه مخکښې ئى وکړئ!.

يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ الْأِنَّ الَّذِينَ يُنَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ①

تعجيل کوی په راتللو د دغه (قیامت) هغه کسان چې نه راوړی ایمان په هغه (قیامت) باندی او هغه کسان چې ایمان ئى راوړی دی ویریدونکی دی له دغه (قیامت) او پوهیږی په دی چې بیشکه دغه (قیامت) حق دی واوره خبردار شه! بیشکه هغه کسان چې مخاصمه جگړی کوی په (راتللو د) قیامت کښې خامخا دوی په گمراهی لری کښې دی (له حقه).

تفسیر : یعنی هغه کسان چې پر قیامت یقین نه لری نو هغوی د توکو مسخرو په ډول (طریقه) په ډیری بی فکری او لاقیدی سره وائی چې صاحبه! هغه ستا قیامت کله راځی؟ ولی دومره ځنډ (ایسارتیا) او تعطیل په کښې کیږی؟ ولی ژر نه واقع کیږی؟ لیکن هغه ته چې الله تعالی ایمان او یقین ور په برخه کړی وی هغوی د هغه هولناک ساعت له تصویره څخه ویریدی او رږدی او لرځیدوی او په دی ښه پوهیږی چې هم دغه شی واقع کیدونکی دی او هیڅوک د هغه د وقوع مخه نشي نیولی. نو ځکه تل د هغه په ذکر او فکر او تیاری کښې مشغول او لگیا اوسیدوی نو له دی نه وپوهیږئ چې د دغو جگړه کوونکیو منکرانو حشر او نشر به څرنگه کیږی؟ کله چې یو سری د قیامت په راتگ یقین نه لری نو دغه به څه تهیه او تیاری ورته وکړی؟ هوا هومره چې له دغه ثابت حقیقت څخه انکار او پری تمسخر کوی هومره په گمراهی او ضلالت کښې ترقی او پرمخ تگ او له مسلمانی او هدایت څخه مبادت کوی.

اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ

الله ډیر لطف کوونکی ښه مهربان دی پر بندگانو خپلو.

تفسير : يعنى (الله اكرم شانه واعظم برهانه) سره له تكذيبه او انكاره د هيچا روزى نه بندوى بلکه د بندگانو د خورا (دير) نريو نريو احوالو رعايت کوى. او په نهايت نرمى او لطيف تدبير سره د دوى تربيت فرمائى.

يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ۱۹

رزق روزى ورکوى (الله) هغه چاته چى اراده وفرمائى او هم دى قوى زورور ښه زبردست ډير غالب دى.

تفسير : يعنى د هر چا په نسبت هر څه چى اراده ئى وي ورکوى ئى.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ

هر څوک چى وي دى چى اراده لري (په عمل سره ثواب) کښت (فصل) د آخرت نو زيادت کوو ده ته په کښت (فصل) د ده کښى،

تفسير : د پوى نيکى لس چنده ثواب ورکوى بلکه تر اووه سوه چنده او له دى نه هم لا زيات. او په دنيا کښى د ايمان او صالح عمل په برکت کومه فراخى او برکت ئى چى پر برخه کېږي هغه بيل دى.

وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤَتْ بِهِ مِنْهَا وَمَالُهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ تُصَيِّبٍ ۲۰

او هر څوک چى وي دى چى اراده لري (په عمل خپل سره متاع) کښت (فصل) د دنيا نو وريه کړو ده ته له هغه (که اراده وفرمايو) او نه به وي ده ته په آخرت کښى هيڅ نصيب برخه (بى له جهنمه).

تفسير : هر څوک چى د دنيا دپاره محنت او زحمت وگالي (برداشت کړى) نو سم له خپل قسمت سره برخه تری مومي. خو له دغه نه زياته هيڅ يوه فائده په آخرت کښى نه وررسېږي. کما قال الله تعالى فى جزء ۱۵ الركوع (۲) آيت ۱۸ من

سورة بنى اسرائيل :

﴿عَلَّمْنَاهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ مِنْ جَلَّةِ الْجَهَنَّمَ﴾

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنَ بِهِ اللَّهُ

آيا دى دوى لره شريكان چى ساز كرى دوى لياره هغوى ته له دين (د جاهليت) هغه (خيز) چى اذن حكم نه دى كرى په هغه سره الله (دى كفارو ته لكه شرك او نور معاصي).

تفسير : يعنى الله تعالى د خپلو انبياؤ په ژبه د دين، د آخرت حقه لياره ښوولى ده آيا ما سواء له الله څخه بل څوك داسى شته چى د بلى كومى ليارى د مقررولو حق او اختيار ورته حاصل وي؟ چى هغه د الله تعالى حرام كرى شيان حلال يا حلال شيان حرام كرى؟ نو بيا دغو مشركانو د الله تعالى هغه لياره چى انبياؤ عليهم السلام ښوولى ده ولى پريښوده؟ او بله لياره ئى له كومه راويستله؟

وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ^{٢١}

او كه چيرى نه وي (ويلى شوى) خبره د فيصلې (د تاخير د عذاب) نو خامخا حكم به كرى شوى وو په منع د دغو (كفارو او مؤمنانو) كښى او بيشكه ظالمان چى دى شته دوى ته عذاب دير درد وركوونكى.

تفسير : يعنى د فيصلې وعده ده په خپل وخت

تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُمْ وَقَعُوا فِيهِمْ

وبه وينى ته (په قيامت كښى) ظالمان وپريدونكى له جهته (د جزاء) د هغو (بديو) چى كرى ئى دى حال دا چى هغه (جزاء خامخا) به پريوتونكى واقع كيدونكى وي پر دوى.

تفسير : يعنى د خپلو اعمالو له نتايجو څخه كه نن نه ويريږى نو په هغه ورځ كښى به خو

هر و مرو (خامخا) و ويريرى او دغه ويره خامخا پر دوى لويدونكى ده، حال دا چى دوى به د
تيبى دى د خلاصى او نجات دپاره هيڅ يوه لياره نه مومى.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَةٍ الْجَنَّةِ لَهُمْ مَا
يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿۲۲﴾

او هغه كسان چى ايمان ئى راوړى دى او كړى ئى دى ښه (عملونه) په (خورا
(دير) ښو پاكو) باغونو د جنت كښى به وى. وى به دوى ته هغه (نعمتونه)
چى خوښ وى د دوى په نزد د رب د دوى، دغه (مذكور كرامت) هم دغه
دى فضل ډير لوى.

تفسير : يعنى په جنت كښى هر قسم روحانى او جسمانى راحتونه او د خپل رب قرب شته
چى هم دغه خورا (دير) لوى فضل دى د دنيا عيش او راحت د دى په مقابل كښى څه حقيقت
لرى؟.

ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

دغه (ثواب) هغه دى چى زيرى كوى الله (په هغه سره) پر هغو بندگانو خپلو
چى ايمان ئى راوړى دى او كړى ئى دى ښه (عملونه)،

تفسير : يعنى الله تعالى كوم زيرى چى وركړى هغه خامخا واقع كيدونكى دى.

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ

ووايه (اى محمده! دوى ته) چى نه غواړم له تاسى په دغه (پيغام رسولو) اجر
ليكن دوستى غواړم په قرابت خپلوى كښى،

تفسير : د قرآن په شان دولت تاسى ته دركوم، او د ابدى نجات او فلاح لياره درښيم، او د
جنت زيرى دركوم، دغه ټول محض لوجه الله دى. د دغى خيبر غوښتنى او احسان څه معاوضه له

تاسی غنی نه غوارم تش یوه خبره غوارم چی له هغه نسبی او کورنی او قومی تعلقاتو څخه اقله سترگی مه پتوئ چی زه ئی له تاسی سره لرم آخر ستاسی معامله له اقاربو، خپلوانو او عزیزانو سره څرنگه ده؟ دیر کله د دوی بی موقه حمایت هم کوئ زما وینا دا ده که تاسی زما خبره نه منع مه ئی منع! که زما دین نه قبلوئ، یا زما د تائید او حمایت دپاره که نه دریږی هم څه خبره نشته، لیکن اقله د قرابت او صلح الرحمی لږ څه خیال او رعایت په کار دی. ښائی چی له ظلم او ضرر رسولو او لاس غځولو څخه ستانه (منع) شی! او ماته دومره فرصت او موقع او آزادی راکړئ چی د خپل الله پیغام تولى دنیا ته ورسوم. آیا زه د دغومره دوستی او فطری محبت استحقاق هم نه لرم؟

تنبيه : د دی آیت دغه معنی له حضرت ابن عباس څخه په صحیحینو شریفینو کښی منقوله ده غښتی له اسلافو د ﴿إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ مطلب داسی بیانوی چی تاسی پخپلو منځونو کښی یو له بل سره محبت وکړئ! او د قرابت او خپلوی حق وپیژنئ! او غښتی له «قربى» د الله تعالی قرب او نژدیوالی مرادوی یعنی د هغو کارونو سره مینه او محبت ولرئ چی الله تعالی ته نژدی کوونکی وی. لیکن صحیح او راجح تفسیر هم هغه دی چه هغه مو په ابتداء کښی نقل کړ. غښتی علماء له «المودة فی القربى» څخه د نبوی د اهل البيت سره مینه او محبت لرل مرادوی او معنی ئی داسی بیانوی. «زه پر تبلیغ له تاسی څخه هیڅ بدل نه غوارم فقط دومره هیله (امید) لرم چی زما له اقاربو سره محبت وکړئ!» په دغه خبره کښی هیڅ د شک او شبهی غای نشته چی د حضرت محمد رسول الله د اهل بیت او د اقاربو محبت، تعظیم او حقوق پیژندل پر محمدی امت لازم او واجب دی او د ایمان له اجزاؤ غښتی دی او له هغوی سره درجه په درجه محبت لرل په حقیقت کښی د رسول الکرم علیه افضل الصلوة والتسلیم پر محبت او مودت متفرع دی لیکن د دی آیت تفسیر په دی شان سره کول له شان نزول او صحیحو روایاتو سره مخالف او د رسول الکرم له رفیع شان سره هم دومره مناسب نه واقع کیږی. والله اعلم.

وَمَنْ يُقْرِفْ حَسَنَةً تَزِدْ لَهُ فِيْهَا حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿١٩﴾

او هر څوک چی وکړی نیک کارونه زیادت به کوو مونږ ده ته به هغه (نیک کار) کښی ښائست، بیشکه الله ښه مغفرت کوونکی (د معصیت) ښه قبلونکی (د طاعت) دی.

تفسیر : یعنی که انسان د نیکی او ښیګګی (قایدی) لپاره اختیار کړی نو الله تعالی هم د ده نیکی او ښیګګه (فائده) زیاتوی. په آخرت کښی د اجر او ثواب په اعتبار، او په دنیا کښی ښه اخلاق او ښایسته رشی (خوږونه) ورعطاء کوی او د داسی سړی ښوئیدل هم ښی، ښائی دلته د دی مضمون ذکر ئی ځکه فرمایلی وی چی اقله د قرابت محبت مطلوب دی چی د هغه حاصل د

ايند او ظلم شخه ممانعت وو ليکن که شوک له دى نه زياته نيکى وکړى نو هغه دى ښه وپوهيږي چې د الله تعالى په دربار کې د هېچا نيکى نه ضائع کېږي بلکه زياتيږي.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشِئَ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

آيا وائي (دا کفار) چې له خپل عثانه ترلى دى (محمد) پر الله دروغ پس که اراده وفرمائي الله نو مهر به کيږدى (د صبر) پر زړه ستا، او محو کوي (يا) پس که اراده وفرمائي الله نو مهر به کيږدى پر زړه ستا (زائل به کړي نازل شوى وحى له تانه) او محو کوي الله باطل او ثابتوي حق په کلماتو خپلو سره، بېشکه دغه (الله) ښه عالم دى په خبرو د سينو (زړونو) باندې هم.

تفسير : يعنى که په فرض محال سره ته کومه خبره په دروغو سره جوړه او د هغې نسبت پاک الله ته وکړي نو الله تعالى قدرت لري چې ستا پر زړه مهر ولگوي او بيا پرېسته سره له دغه معجز نظام کلام پر تا نازل نشي او د وحى سلسله در شخه منقطعه شي، بلکه هغه خبرې چې پخوا له دى نه پر تا نازلې شوي دي هم در شخه سلب او هيري کړي کما قال الله تعالى فى جزء ۱۵ الركوع (۱۰) آيت ۸۶-۸۷ من سورة بنى اسرائيل ﴿وَلَكِنْ شَتَّانَ الذَّاهِبِينَ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لَآتِيكَ بِهِ عَلَيْهِمْ كَيْلًا﴾ مگر کله چې په واقع کېنى قطعاً د کذب او افترا شائبه نشته نو ځکه يواځې د بدبختانو د قدر نه پيژندلو او د دوى د طعن او تشنيع لامله (له وجې) دغه لوى فيض له تاسې شخه نشي منقطع کيدى بېشکه چې د الله تعالى به د دغه فيض جريان ته ادامه (ثبات) ورکوي او پخپلو خبرو په عملي دول (طريقه) سره دروغ په دروغ او رېستيا په رېستيا ثابتوي او په هغه وخت کېنى به پر گردو (تولو) دغه خبره په ښکاره او صاف دول (طريقه) سره څرگنديږي (ښکاريږي) چې په دغو فريقو کېنى مفتري او دروغجن شوک دى؟ او د چا پر زړه باندې ئې فى الواقع مهر لگولى دى چې د خير د نزول او د حق د قبول عثاى او استعداد په کېنى له سره نه دى پاتې شوى. پاتې شو دغه سوال چې د الله تعالى هغه خبره کومه يوه ده چې په هغې سره دروغ محو او پنا کېږي او حق ثابتيږي؟ نو زما په نزد هغه هم هغه دلائل او براهين دي چې د قرآن او رسول الله پر تصديق ئې قائم کړى دى. بالخصوص هغه انفسيه او آفاهيمه آيات دي چې د هغو ذکر اوس د «حَمَّ السَّجْدَةِ» په آخر کېنى داسې وشو ﴿سَيَرْجِعُهُمْ إِيَّانَا الْأَفَاقُ وَفِي الْأَفْسَادِ حَتَّى يَبْلُغَنَ أَهْمُ الْهَقِّ﴾

او د هغه په نسبت لارمه تفصیلات د هغه په تفسیر کښی ورکړل شول. د دغو آیتونو له ظاهریدلو څخه به د گردو (تولو) سره او ناسره، کره او کوته حال په علائیه ډول (طریقه) واضح کیږی.

تنبیه : د دغه آیت په تفسیر کښی ډیر اقوال شته زما په نزد هم دغه مذکور مطلب بی تکلفه دی چی پاس ولیکه شو. په دغه تفسیر سره د ﴿وَيَمْنُ اللَّهُ الْبَاطِلَ﴾ جمله مستأنفه شوه لکه چی له ترجمی څخه هم ظاهر دی او اکثر محققینو هم دغه غوره کړی ده البته د مضارع معنی مترجم رحمه الله په حال سره کړی ده چی هغه بیخی صحیحه ده مگر زما په خیال سره دلته د استقبال معنی اخیستل تری زیات ښه لگیږی. والله اعلم. حضرت شاه صاحب قدس سره د ﴿وَيَمْنُ اللَّهُ الْبَاطِلَ﴾ عطف پر ﴿يَخْتَلِعُ عَلَى قَلْبِكَ﴾ باندی کوی لکه چی فرمائی «الله به ولی توفیق ورکوی چی پر الله دروغ وتړی زړه به ئی داسی بندوی چی له سره داسی کوم مضمون په کښی رانشی چی هغه پری وتړلی شی که الله اراده وکړی نو کفر محو او زائل کوی، او بی له پیغامه هم خبری لیږی مگر الله پر خپلو خبرو دین ثابتوی نو ځکه پر خپل نبی کلام لیږی.»

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ ط

او الله هغه (مهربان ذات) دی چی قبلوی توبه له بندگانو خپلو او عفوه کوی له بدو کارونو (د دوی پس له پښیمانی) او ورمعلوم دی هر هغه کار چی کوئ ئی تاسی او قبلوی (الله دعاء) د هغو کسانو چی ایمان ئی راوړی دی او کړی دی ښه (عملونه) او زیادت کوی (دوی ته) له مهربانی خپلی،

تفسیر : یعنی نبی د الله تعالی کلام دررسوی، تاسی هغه رښتیا گنئ که دروغ وروسته له هغه د بندگانو گرد (تول) معاملات له الله سره دی. له هر یوه بنده سره په دنیا او آخرت کښی سم د ده له حال او استعداد سره معامله کیږی د توبه کوونکیو توبه قبوله فرمائی او سره له دی چی پر هر شی ښه علیم، خبر او پوه دی له ډیرو بدو معاملو څخه تیریږی او بښی ئی هغه ایمان دارن او نیک بندگان چی د ده خبری آوری الله تعالی هم د دوی دعاوی آوری او د دوی طاعاتو او عباداتو ته د قبول شرف بښی او د هومره اجر او ثواب استحقاق چی دوی سم له عمومی ضابطی سره لری، هغوی ته پخپل فضل او مرحمت سره له هغه څخه زیات مرحمت فرمائی.

پاتی شول هغه منکرین او پاڅه کفار چی دوی ته د موت تر وخت پوری د رجوع الی الله او د

توبى توفيق نه ميسر كيږي نو الله اكرم شانه واعظم برهانه د دوى عاقبت او انجام داسى بيان فرمائى.

وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٧﴾ وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَّوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنْزِلُ بِقَدَرٍ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

او کافران چي دى شته دوى ته عذاب ډير سخت (د دوزخ). او که چيري ارته فراخه کړي وي الله رزق روزي دپاره د (تولو) بندگانو خپلو نو خامخا سرکشي به کړي وه دوى په ځمکه کښي وليکن نازلوي (روزي الله دوى ته) په هغى اندازى سره چي اراده وفرمائى، بيشکه الله پر بندگانو خپلو ښه خبردار دى ښه ليدونکى دى.

تفسير : د الله تعالى په خزانو کښي د هيڅ يو شى تقليل نشته، که الله تعالى اراده وفرمائى نو خپل ټول بندگان غنى گرځولي شى ليکن د الله تعالى حکمت د دى خبري مقتضى نه دى چي گردو (تولو) مخلوقاتو ته بى له مېچه او اندازى روزي ورکړي او ټول په عيش او عشرت کښي آرام او هوسا (خوشاله) وساتي. که داسى وکړل شى نو بالعموم خلق طغيان او تمرد اختياروي او په دنيا کښي يو لوى شور ماشور جوړيږي، نه به د الله تعالى دربار ته خپل سرونه ښکته کوي او نه به د مخلوق څه رعايت او خاطر کوي، او نه به پر هغو سامانونو چي هغوى ته ورعطا کيږي خپل قناعت ښکاروي، د دوى حرص او طمع به لا زياتيږي لکه چي مونږ په هم دغه موجوده حالت کښي بالعموم په هوسا (آرام) او مرفعالحال اشخاصو کښي وينو هومره غناء چي د دوى په لاس ورځي لا د هغى د تزئيد او د تکثير طالب کيږي، د دوى دايمي کوشش او قلبى تمنا هم داسى وي چي نور گرد (ټول) کورونه دى تش شى او يواځي زما کور دى دک وي، ظاهر دى چي د داسى جذباتو په اثر د عمومي غناء او مرفعالحالي په صورت کښي څرنگه يو عمومي او زبردست تصادم او بد نظمى پيدا کيږي او داسى اوضاع او حالات راڅرگنديږي (رابښکاريږي) چي د هيچا سترگي به له هيچا څخه نه شرميږي او نه به تری ويريږي. هوا که د دنيا د عمومي مذاق او رجحان په خلاف فرض ئي کړئ که په کوم وخت کښي په فوق العاده صورت د کوم اعظم مصلح او کوم مامور من الله تر کتنى لاندې د عمومي خوښي او خوشالي او فارغ البالي مناظر او مظاهر وليدلى شى خو سره له هغه هم د تصادم، تخالف، تمرد، طغيان، تفاخر، غرور او سرکشي وقائع واقع نشي او د زمانى عظيم انقلاب د دنيا په طبائعو کښي تطور او انقلاب پيدا کړي نو هغه به له دغى عادى او اکثري قاعدې څخه جلا (جدا) او مستثنى وي. په هر حال دغه دنيا په موجوده حالت کښي پر کوم اساس او نظام چي چليږي او تدوير لري د

هغه اقتضاء هم دا ده چي نه بنائي غناء عمومي صورت ولري بلکه هر چا ته بنائي د ده له استعداد او احوال سره سم هومره چي ورسره ور (قابل) او لائق وي په هم هغي اندازه او ميچ سره ورکري شي، او پر دغه يواځي پاک الله ښه پوهيږي او عالم دي چي د چا په حق کښي په کوم حال کښي کوم وضعيت او صورت اصلح او اولي دي؟، ځکه چي گرد (تول) رومبني او وروستني حالات د پاک الله په محيط علم کښي حاضر او موجود دي.

وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ۝۴۸

او الله هغه لوی ذات دي چي نازلوی باران وروسته له هغه چي ناامیده شي (خلق له وریدلو ئي) او خوروی رحمت (باران) خپل (په ټولو ځایونو کښي) او هم دي دي ولی دوست کار جوړوونکي دیر ثناء ویلي شوی.

تفسیر : یعنی دیر کله د ظاهري اسبابو او حالاتو په ملحوظ څه وخت چي خلق له باران او وریا څخه مایوسیږي نو په هم دغه وخت کښي الله تعالی پخپل فضل او مرحمت سره باران نازلوی او د خپلي مهرباني آثار او د برکاتو علامت څلور خواو ته خوروی شو پر بندگانو ثابت شي چي د رزق په شان د رزق اسباب هم د الله تعالی د قدرت په قبضه کښي دي لکه چي الله تعالی په یوی خاصی اندازه سره عطاء کوی باران هم په خاصو اوقاتو او په خاصو مقدار سره مرحمت فرمائي خبره دا ده چي گرد (تول) کارونه د ده په واک (قبضه) او اختیار کښي دي او هر هغه شي چي دي ئي کوی عین د حکمت او صواب دي ځکه چي تول محاسن او کمالات د ده په مجمع الصفات ذات کښي مجموع دي او د هر راز (قسم) کار جوړول امداد او اعانت د هم ده له درباره کیدی شي.

تنبیه : د الله تعالی د رحمت او قدرت له طرفه مایوس کیدل د کفارو عادت دي لیکن د یوه مؤمن په نظر کښي د اسبابو سلسله یاس راوړونکي کیدی شي لکه چي د جزء ۱۳ یوسف علیه السلام د سورت په ۱۰ رکوع ۸۰ آیت کښي داسی یو آیت لولو ﴿فَلَمَّا اسْتَيْسُوا لِمَنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا﴾ او د جزء ۱۳ یوسف علیه السلام د سورت په ۱۲ رکوع ۱۱۰ آیت کښي لولو ﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَى الرَّسُلُ﴾

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

او ځيني له دلائلو (د قدرت) د الله پیدا کول د آسمانونو او د ځمکي (او د مافيا) دي.

تفسير : يعنى هم هغسى چى رزق رسول او د هغه د اسبابو (باران او نورو) مهيا كول د ده په قبضه او واك (اختيار) كنى دى د دغو اسبابو سماويه او ارضيه اسباب او د هغو آثار او نتايج هم د هم ده مخلوق دى.

وَمَا يَكْفِيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ

او (پيدا كول) د هغو اشياؤ دى چى خواره كړى ئى دى په آسمانونو او په ځمكه كنى له دى روح خوځيدونكيو.

تفسير : له دغه آيت څخه ظاهراً هم دا معلومېږي چى د ځمكى په شان پر آسمانونو هم د ساكنانو (دى روحو) په شان كوم مخلوق موجود دى.

وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذْ يَشَاءُ قَدِيرٌ

او دغه (الله) په جمع كولو (بيا راتلولو) د دوى (محشر ته) هر كله چى اراده وفرمائى ښه قادر دى.

تفسير : يعنى هغه ذات چى دوى ئى كرد (تول) خواره واره كړى دى هم هغه كولى شى چى دوى كرد (تول) سره يو ځاى كړى او هم دغه به د قيامت ورځ وي.

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ

او هغه څه چى رسيږي تاسى ته (اى مؤمنانو) له كوم مصيبت پس له (شامته) د هغو اعمالو دى چى كړى دى لاسونو ستاسى او عفوه كوي (الله) له ډيرو (گناهونو).

تفسير : يعنى هم هغسى چى نعمتونه په يو خاصى اندازى او په خاصو اوقاتو او احوالو په رعايت وركول كيږي د مصائبو نزول هم د خاصو اسبابو او ضوابطو ماتحت وي. مثلاً بندگانو ته

چي کومه سختي او مصيبت وروړاندې کيږي د هغه قريب يا بعيد سبب د هم دغو بندگانو عيني اعمال او افعال وي. عیناً د دوی په شان چي انسان د غذا او د نورو شيانو له بي احتياطي څخه رنځور شي بلکه په عينو اوقاتو کښي تری مړ هم شي يا عيني اوقات د ميندو له بد پرهيزي څخه وړوکیو ته رنځ او درد رسيږي. يا کله د یوی کوشی او محلی یا د یوه ښار د بی تدبیری او حماقت له سببه پوره محلی یا ښار ته نقصان رسيږي هم دغه حال دی د روحاني او باطني بدپرهيزي او بی تدبيري او ښائي چي دغه دی پر هغه قياس کړي شي. گواکي د دنيا هر مصيبت د بندگانو د عينو ماضيې وو اعمالو نتیجه ده او په مستقبل کښي د دوی دپاره د تنبيه او امتحان موقع وربرابروي. او دغه د دی لامله (له وجي) ده چي د الله تعالی رحمت د بندگانو له ډيرو گناهونو څخه تیريږي. که پر هر یوه جرم نیونه او پوښتنه وي نو د ځمکي پر مخ به یو سادار هم نه پاتي کیده. حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليکي « دغه خطاب دی عاقلو او بالغو خلقو ته اعم له دی چي صالح وي که طالح مگر انبياء عليهم السلام په دغه کښي نه دی داخل او وړوکی هم په کښي نه دی شامل د هغوی دپاره به بل شي وي. په دغی سختی کښي دنیوی سختی او د قبر او اخروی سختی هم داخلي دی».

وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ۝۳۱

او نه یی تاسی عاجز کوونکي (د الله ای مشرکانو په انفاذ د احکامو خپلو سره) په ځمکه کښي او نشته تاسی ته غیر له الله هیڅوک ولی دوست کار جوړوونکي او نه مدد کوونکي (د دفع د عذاب له تاسی نه).

تفسیر : یعنی محض پخپلی مهرباني سره ئی معافوی که پر هر جرم چي د سزا وړکولو اراده وفرمائی نو مجرم چيري تری تښتیدلی او پتیدلی هم نشي او له ما سوا الله څخه بل څوک د ده د حمایت او امداد دپاره دریدلی شي؟.

وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ۝۳۲

او عيني له دلائلو (د قدرت) د الله روان جهازونه دی په بحر سیند کښي په شان د غرونو (په لویوالي کښي).

تفسیر : لکه چي د ځمکي پر سطح غرونه د باندي وتلی دی د سمندر لوی لوی جهازونه هم

لور (اوچت) په نظر راځي.

إِنْ يَشَاءُ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ ط

که اراده و فرمائي (الله) نو وېه دروي دغه باد (محركه قوت) پس وېه گرځي (دغه جهازونه) ولاړ په شان د دغه (بحر)،

تفسير : يعنى (محركه قوه او) هوا هم د الله تعالى په قبضه كېښي ده كه دغه محركه قوه او هوا ودروي چي ونه چلېږي نو گرد (تول) بادوان لرونكي جهازونه د سمندرو پر شا چيري چي ولاړ دي هم هغله به ولاړ وي. الغرض اوبه او هوا او نور گرد (تول) شيان د الله د حكم او د فرمان تابعان دي.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ۝۳۳

بېشكه په دغه (حركت د جهازونو) كېښي خامخا لوي دلائل (د قدرت) دي دپاره د هر صبر كوونكي (په مصيبت) شكر كوونكي (په نعمت).

تفسير : د سمندرو په سفرونو كېښي د موافق او ناموافق له دواړو قسمو حالاتو سره د مسافرينو سابقه لويږي نو ځكه دغه امر دير ضرور دي چي انسان پر موافقو حالاتو شاكر، او پر ناموافقو اوضاعو صابر اوسي او د الله تعالى قدرت او نعمت په ښه شان وپيژني. نو كه اراده و فرمائي الله جل وعلا شانه وعظم برهانه

أَوْ يُوقِظُھُنَّ بِمَا كَسَبْنَ وَأَعِیفُ عَنْ كَثِيرٍ ۝۳۴

يا به هلاک (دوب) کړي دغه (جهازونه) په سبب د هغو گناهونو چي کړي دي (راکښو ئي) او عفو کوي (الله) له ديرو (گناهونو نو ځکه ئي نه غرقوي).

تفسير : يعنى ښائي چي د بعضو مسافرينو د ځينو اعمالو په بدل تباہ او مفروق کړل شي مگر د دغه تباہي په وخت كېښي هم الله دوي معافوي او ښي ئي.

وَيَعْلَمُ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ نَجِصٍ ۝۳۵

او چی پوه شی هغه کسان چی مجادلی جگری کوی په آیتونو زمونږ کښی
چی نشته دوی ته هیڅ ځای د خلاصیدلو.

تفسیر : یعنی د دی لامله (له وجی) به تباہ کرل شی خو دوی د خپلو ځینو اعمالو بدل
ومومی او خورا ډیر لوی جگره کوونکی هم وگوری چی بیشکه د الله تعالیٰ له نیولو څخه
هیڅوک نشی وتلی او نه تثبیدلی شی او نه چیری تری د پتیدلو ځای موندلی شی. حضرت شاه
صاحب رحمة الله علیه لیکي «هغه کسان چی هر شی د خپلو تدابیرو له نتائجو څخه گنی په دغه
وخت کښی حیرانیږی» او یوه چاره او تدبیر به ئی له لاسه نه وی پوره.

فَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللَّهِ
خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٤﴾

پس هغه چی درگری شوی دی تاسی ته (ای مخاطبانو) له څه څیزه (لکه
اسباب د دنیا) لږ خسیس ده (چی زائلیږی) او هغه ثواب چی په نزد د الله
دی خیر غوره او ډیر باقی پاتی کیدونکی دی دپاره د هغو کسانو چی
ایمان ئی راوړی دی او (خاص) پر رب خپل توکل کوی دوی.

تفسیر : یعنی د دغو گړدو (تولو) خبرو له اوریدلو څخه وروسته انسان ته لازم دی چی د الله
تعالیٰ د رضاء حاصلولو په فکر کښی واوسی او پر دغه څو ورځنی ژوندون او فانی عیش مغرور
نشی او ښه وپوهیږی چی ایماندارانو ته کوم عیش او آرام چی د الله تعالیٰ له جانبه ورعطاء کیږی
هغه به د دغه دنیوی عیش او آرام څخه ډیر ښه او با دوامه وی او نه به په هغه کښی هیڅ قسم
کدورت وی او نه به ئی د فناء او زوال څه اندیښنه وی.

وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا
هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٥﴾

او (بل دپاره د) هغو کسانو چی ځان ساتی دوی له غټو گناهونو او له
فواحشو (قبائحو نورو گناهونو نه) او هر کله چی په غضب شی هم دوی ښښه

کوى.

تفسير : د دى بيان د «نساء» په سورت كښى د ﴿ اِنْ جَاءَكَ اُولَآئِكَ فَاَعِزُّوهُمْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ ﴾

په تفسيرو كښى ليكلې شوى دى هلته دى بيا ولوست شى. بنائى دلته له «كبائر الاثم» څخه به هغه لويه گناه مراده وى چى د نظريه وو قوت له بدو كارونو څخه پيدا كيږي مثلاً بدعيه وو عقائدو او «فواحش» هغه گناهونه چى په هغو كښى د شهوانيه وو قواوو د بى اعتداليو مداخله وى او په ﴿ وَاِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ﴾ كښى خو ظاهر دى چى د غضبيه وو قوت اندفاع او انسداد كړى شوى دى والله اعلم.

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلَاةَ وَاَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ

او (بل دپاره د) هغو كسانو چى اجابت كوى (د احكامو) د رب د دوى او قائموى (اداء كوى سره له ټولو حقوقو) لمونځ او كار د دى (په) مشورت (سره) وى په منځ د دوى كښى.

تفسير : په مشوره سره كار كول د الله تعالى خوښ دى اعم له دى چى دغه مشوره په دنيوى امورو كښى وى يا په آخروى امورو په شيونو كښى وى رسول الله مبارك د امورو په مهماتو كښى برابر له كرامو اصحابو سره مشوره كوله، او صحابه وو به هم پخپلو منځونو كښى سره مشوره كوله د حريو او نورو امورو په موضوعاتو كښى او د ځينو مسائلو او احكامو په نسبت هم بلكه د راشده خلافت بنياد پر هم دغى مشورى قائم شوى وو. دغه ظاهر دى چى د مشورى ضرورت په هغو كارونو كښى شته چى مهمت بالشان وى او په كتاب د الله، او د رسول الله په سنت كښى منصوص نه وى هر شى چى منصوص وى په هغه كښى رايه او مشوره هيڅ معنى او مورد نه لري او كه په هر لوى او واړه كار كښى مشوره وكړى شى نو هيڅ كار به په سر نه رسيږي. له احاديثو څخه معلوميږي چى مشوره دى له هم هغسى سړى څخه واخيسته شى چى عاقل او عابد وى كه نه د هغه له بيوقوفى او بد ديانتى څخه د كار د خرابيدلو اندېښنه شته.

وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ^(٢٨) وَالَّذِينَ اِذَا اَصَابَهُمُ الْبَغْيُ

هُمْ يَنْتَصِرُونَ^(٢٩)

او له ځينو د هغو شيانو چى ور كړى دى مونږ دوى ته نفقه كوى (په لپاره د الله) او (بل دپاره د) هغو كسانو كله چى ورسپړى دوى ته ظلم تعدى (له

طرفه د كفارو) نو دوى انتقام اخلى (له هغو متجاوزو خلقو).

تفسير : يعنى چيرى چى معاقول مناسب وى معافوى ئى مثلاً د يوه سړى پر يوه حرکت ئى غصه راغله او هغه سره له ندامته پر خپل عجز او قصور هم اعتراف وکړ او دى ئى معاف کړى، دغه محمود دى. چيرى چى بدل اخيستل مصلحت وى مثلاً کوم سړى خامخا بى سببه او بى جهته له خلقو سره منگلى لگوى يا خوله اچوى، او په ظلم او زور سره د مخلوق تعجيز او تحقير ته ئى ملا تړلى وى، يا د څه نه ويلو او تاديپ نه ورکولو څخه د ده حوصله او جرئت لا زيادت مومى. يا زمونږ له شخصى حيثيت څخه قطع نظر د دين اهانت يا د مسلمينو د جمعيت ذلت په کښى متصور وى نو په دغو پاس صورو کښى دى داسى بدل او انتقام اخلى چى په قدر د هم هغه تيرى او زيادت وى او له جرم څخه زائده سزا نه ورکوى.

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا

او جزاء د بدکار بدکار دى په شان د هغه (نه زيات).

تفسير : د بدل او انتقام په طور سره کومى بدى چى له چا سره کولى شى هغه حقيقتاً بدى نه بلکه صورتاً بدى وى. د «سيئه» اطلاق پر هغه «مشاکله» کړى شوى دى.

فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

پس هر چا چى عفو وکړه او صلح ئى وکړه پس اجر د ده پر الله دى بيشکه الله نه خوشوى ظالمان (شروع کوونکى په ظلم سره).

تفسير : يعنى ظلم او زيادت د الله تعالى په نزد په هيڅ يوه حالت کښى پسند نه دى. دير ښه خصلت هم دغه دى چى انسان هغومره بدل او انتقام چى اخيستی هم شى له هغه څخه هم منصرف شى مشروط په دى سره چى د هم دغو تيريدلو په سبب هغه خبره اصلاح ومومى.

وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ

او خامخا هغه څوک چى واخلى حق خپل پس له مظلوم کيدلو د ده پس دغه کسان (چى خپل حق ئى اخيستی دى) نشته پر دوى هيڅ لياره (د معاقبت او ملامتيا).

تفسير : يعنى كه مظلوم له ظلم شخه خپل بدل او انتقام اخلى نو په دغه كېښى پرى هېڅ الزام او گناه نشته مگر د هغه معافول او تړى تيريدل ډير ښه، احسن او افضل دى.

إِنَّهَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ

بېشكه هم دا خبره ده چى لياره (د معاتبت) پر هغو كسانو ده چى (ابتداء په) ظلم كوى پر خلقو.

تفسير : يعنى ابتداء په ظلم كوى، يا په انتقام اخيستلو كېښى د خپل استحقاق له حده تجاوز او تيرى كوى.

وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ وَلَكِنْ صَبِرْ وَغْفَرَ إِنَّا ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ۚ

او سرکشی (تجاوز) كوى په ځمكه كېښى په ناحقه سره (بى له حجه) دغه (ظالمان) شته دوى ته عذاب دردناك او خامخا هغه څوك چى صبر (او تحمل) نى وكړ په ظلم او آزار) او بېښه نى وكړه، بېشكه دغه (صبر، غفران او عفو) خامخا له عزم الامور غورو كارونو شخه دى.

تفسير : يعنى د قهر او د غصى ځغمل، او د ايذاء او ضرر گالل (برداشت كول)، او د ظالم بېل او معافول د لوى همت او د تحمل او حوصلې كار دى. په حديث كېښى راغلى دى «هغه بنده چى ظلم پرى شوى وي او هغه محض د الله تعالى دپاره تړى تيريرى او بېښى نى نو الله تعالى ضرور د هغه عزت او پت زياتوى، او مدد او اعانت ورسره فرمائى».

وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِّنْ بَعْدِهِ

او هر هغه څوك چى گمراه نى كړى الله پس نشته ده ته هېڅوك ولى دوست كار جوړوونكى وروسته له (گمراه كولو د) الله نه.

تفسير : يعنى محض د الله تعالىٰ په توفيق او لاس نيونه انسان ته د عدل، انصاف، صبر او غفران اعلىٰ خصائل حاصليدى شي. كه الله تعالىٰ ده ته د دغو ديرو ښو اخلاقو په طرف ليار ښوونه ونه كړى نو څوك به ئى لاس ونيسى؟ او د دغى سپكتيا او تيتوالى او رسوائى له كندى څخه بى ئى ويستلى شي؟.

وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّنْ سَبِيلٍ ۖ

او ويني به ته ظالمان (كافران) هر كله چى ووينى دوى عذاب (په ورځ د قيامت كښى) وائى به دوى آيا شته بيرته تللو (د دنيا) ته كومه لياره (چى بيرته د مافات تدارك وكړو؟).

تفسير : يعنى كومه داسى لياره هم شته چى مونږ په هغى سره بيرته دنيا ته ستانه (واپس) شوى او دا غلى له دنيا څخه سره له ښو عملونو بيرته دلته راحاضر شو.

وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَشِيعَتٍ مِّنَ الدِّارِ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ

او ويني به ته دوى چى وړاندې كولى به شي په دغه اور په دغه حال كښى چى ويريدونكى به وى له خوارى گورى به دوى (دغه اور ته) په كتنى پتى (له ډير هيښته به د سترگو له كنجونو ورته گورى).

تفسير : يعنى د يوه ډير ويريدونكى مجرم په شان د ډير خوف، ذلت او ندامت له سببه به په تيتو سترگو سره گورى او هيچا ته به په هسكه غاړه او اوچتو سترگو نه شي كتلى.

وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ الْخَيْرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ

او وائى به هغه كسان چى ايمان ئى راوړى دى (داسى چى) بيشكه زيانكاران هغه كسان دى چى زيان ئى رسولى دى نفسونو خپلو ته او كورنى خپلى ته

په ورځ د قيامت کښى (په خلود فى الجحيم او حرمان من النعيم سره).

تفسير : يعنى دغه بدبخت له خپل ځان سره خپل متعلقين او کورنى او گرد (تول) نى سپيره او په عذابونو کښى اخته کړل او تول نى تپاه ، برباد او کړل.

الْاِنَّ الظَّالِمِينَ فِيْ عَذَابٍ مُّقِيٍّ ۝۴۵ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنْ اَوْلِيَاءَ
يَنْصُرُوْنَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيْلٍ ۝۴۶

واوره ! خبردار شه ! چى بيشكه ظالمان په عذاب هميشه کښى دى. او نه به
وى دغو کفارو ته هيڅوک له دوستانو چى مدد وکړى له دوى سره (په دفع د
عذاب کښى) غير له الله او هر هغه چى گمراه نى کړى الله پس نه به وى ده
ته هيڅ لياره (حق ته په دنيا کښى او جنت ته په آخرت کښى).

تفسير : يعنى نه نى په دنيا کښى هدايت ورپه برخه کړ، او نه نى په آخرت کښى نجات ور
په برخه شو.

اَسْتَجِيبُواْ لِرَبِّكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاتِيْ يَوْمٌ لَاَ مَرْدَدَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ

اجابت وکړئ (اى خلقوا) رب د تاسى ته (په ايمان او توحيد سره) پخوا له
هغه چى راشى (هغه) ورځ چى نشته هيڅ رد او دفعه هغى (ورځى) لره له
(جانبه د) الله،

تفسير : يعنى هم هغى چى په دنيا کښى د هغه عذاب مؤخر کيده او وروسته لويده په هغه
ورځ کښى به نه وروسته لويږى او نه به تال خورى (بلکه حتماً او خامخا عذاب به واقع کيږى).

مَا لَكُمْ مِّنْ مَّلَاجٍ اَيُّوْمَيْدٍ ۚ وَمَا لَكُمْ مِّنْ نَّكِيْرٍ ۝۴۷

نه به وى تاسى ته هيڅ د پتيدلو (تبتيدلو) ځاى په دغه ورځ کښى او نه به
وى تاسى ته هيڅ لياره د انکار (له گناهونو).

تفسير : يعنى له انكار شخه به هيخ فائده نه ورسپرى او ابن كثير رحمة الله عليه داسى معنى كرى ده چى هيخ يوه داسى موقع به نه پيدا كيږي چى تاسى به هغه نه پيژني.

فَإِنْ أَعْرَضُوا قَبْلَ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَيْهِمْ فَطَائِفٌ مِنْكُمْ أَلَا يَبْلُغُ

پس که مخ وگرځوه (دغو مشرکانو له دعوته ستا ای زما رسوله!) پس نه ئی لیږلی مونږ ته پر دوی ساتونکي، نشته پر تا مگر یواځی تبلیغ (د احکامو دی او کړی دی تا ای محمده دا کار).

تفسير : يعنى ای محمده صلى الله عليه وسلم تاسی د دی خبری مسؤل او ذمه وار نه یی چى یواځی هر ورو (خامخا) په جبر او اکراه او زور سره دغه خبره پر هغوی ومنی، ستاسی فریضه او وظیفه هم دا ده چى د الله تعالى پیغام دوی ته ورسوی چى هغه تاسی اداء کړی ده او اداء کوئ ئی، که دوی ئی نه منی بلا ورپسی دوی پوهیږي او جهنم.

وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَحَرَبْنَاهَا وَإِنْ تُصِبُّهُمْ سَيِّئَةٌ يَبْغَادَ مَتَّ آيِدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ

او بیشکه مونږ کله چى وشکوو (جنس) د انسان ته له طرفه خپله کوم رحمت (لکه غناء او صحت) نو خوشاله شی دی په هغه او که ورسپرى دوی ته کوم قسم بدی (لکه مرض یا فقر) په سبب د هغو بدیو چى پخوا لیږلی دی لاسونو د دوی بیشکه چى (جنس د) انسان ناشکره دی (چى نعمت هیروى رحمت یادوی).

تفسير : يعنى تاسی د دوی د مخ اړولو او اعراض شخه مه خفه کیږئ! د انسان طبیعت هم داسی واقع شوی دی «الا من شاء الله» چى که پاک الله پری نعمت، احسان او انعام وفرمائی نو دی له هغه سببه تکبر، لوئی فخر او غرور کوی بیا هر چیری چى ده ته د ده د بدو اعمالو له شامته کوم مصیبت، نقص او ضرر واقع کیږي نو بیا هغه گرد (تول) نعمتونه او احسانات ئی له یاده وځي او هیروى ئی او داسی منکر او ناشکره کیږي چى گواکي پری ښه وخت له سره نه وو تیر شوی. خلاصه ئی دا چى که د عیش او عشرت نعمت او فراخی او ارتوالی حالت وی، یا که د تنگی سختی، تکلیف او مصیبت وخت دوی په دغو دواړو حالاتو پخپل حد او ځای کښي نه دریږي. هوا د قانتینو مؤمنینو شان او طریقه هم داسی ده چى په سختی او مصیبت کښي صبر،

او د وسعت او فراخى په حالت كېنى د حقيقى منعم شكره اداء كوى او په هېڅ حالت كېنى د الله تعالى انعامات او احسانات نه هيروى او له ناشكرى ځنى ځان بچ كوى.

لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ط يَخْلُقْ مَا يَشَاءُ يُهَبِّ لِمَنْ يَّشَاءُ
اِنَاثًا وَيُهَبِّ لِمَنْ يَّشَاءُ الذُّكُوْرَ ۝ اُوْبِرُّوْهُمْ ذِكْرًا وَاِنَا نَاثًا وَيَجْعَلُ
مَنْ يَّشَاءُ عَقِيْمًا اِنَّهٗ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ ۝

خاص الله لره ده سلطنت باچائى د آسمانونو او د ځمكى، پيدا كوى (الله) هر هغه شى چې اراده وفرمائى، بشى دپاره د هر هغه چا چې اراده وفرمائى لونى او بشى (الله) دپاره د هر هغه چا چې اراده وفرمائى ځامن يا جوړه وركوى دوى ته (الله) ځامن او لونى او گرځوى هر هغه څوك چې اراده وفرمائى (الله) شنده، بيشكه دغه (الله) دى ښه عالم (په فائدى د هر چا) ښه قادر (په هر شى باندې چې اراده وفرمائى).

تفسير : يعنى سختى وى يا نرمى وى گرد (تول) احوال د الله تعالى له لورى لېولى شوى دى په آسمان او ځمكه او پر هر شى د هم هغه سلطنت دى او د هم ده حكم چلېوى، د هر هغه شى اراده چې وكړى هم هغه پيدا كوى او د هر چا دپاره چې د هر شى د اعطاء اراده وفرمائى ورعطاء كوى ئى او هر چاته چې د عدم الاعطاء اراده وفرمائى نه ئى وركوى د دنيا دغه رنگ په رنگ حالاتو ته وگورئ چې مثلاً يو له سره اولاد نه لرى او دوهم تش لونى لرى، دريم تش ځامن لرى، څلورم هم ځامن او هم لونى لرى، جوړه جوړه يا جلا جلا (جدا جدا) په دغه كېنى هېڅ دعوى نه ده هم هغه حقيقى مالك پوهېږى چې د كوم يوه سړى په كوم حالت كېنى ساتل مناسب دى او هم دى سم له خپل علم او حكمت سره تدبير كوى هېچا ته د دغى خبرى قوت او مجال نشته چې د الله تعالى د ارادې مخه ونيسى يا د الله تعالى پر تخليق او تقسيم څه تنقيد اعتراض وكړى شى د عاقل كار دا دى چې په هر قسم تودو او سرو حالاتو كېنى د هم هغه الله په طرف رجوع وكړى او تل دى خپل ناچيز حقيقت تر خپل نظر لاندې ونيسى او د تكبر او د نعمت له كفرانه دى خپل ځان وساتى!

وَمَا كَانَ لِیُّسْرَآنَ یُكَلِّمَهُ اللّٰهُ الْاَوْحِیًّا اَوْ مِنْ وَّرَآیِ حِجَابٍ
اَوْ یُرْسِلَ رَسُوْلًا فِیْوَحِیْ بِاِذْنِهٖ مَا یَشَاءُ

او نه ښائی دپاره د هیڅ بشر دا چي خبری وکړی له ده سره الله مگر په وحی سره (په خوب کښی یا په الهام سره) یا وروسته له پردی څخه یا ولیږی (الله) کوم رسول استاځی (له ملائکو لکه جبریل) پس وحی یوسی په اذن حکم د الله سره هغه چي اراده وفرمائی (الله).

تفسیر : هیڅ یو انسان پخپل عنصری خلقت او د موجوده وو قواؤ په اعتبار د دی خبری طاقت نه لری چي له الله قدوس سره په دغی دنیا کښی مخامخ شی او ورسره بالمشافهه کلام وفرمائی او دی ئی تحمل وکړی شی نو ځکه د کوم بشر له الله تعالی سره خبری او کلام کول دری صورتونه لری.

الف: واسطه په پرده کښی کلام فرمایلی یعنی د الله تعالی له کلامه د سامعی له قوت سره د نبی متلذذ کیدل مگر په دغه حالت کښی د نبی سترگی د الله تعالی له لقاء څخه نشی متمتع کیدی لکه چي حضرت موسی علیه السلام ته د طور پر غره او خاتم الانبیاء محمد المصطفی صلی الله علیه وسلم ته په لیلۃ الاسراء کښی ور د مخه شو.

ب: د پریښتی په واسطه د الله تعالی کلام فرمایلی مگر چي پریښته متجسده نشی او د ده تر سترگو لاندی رانشی بلکه مستقیماً د نبی پر قلب نزول وکړی او په قلب سره د پریښتی د نزول ادراک او د صورت احساس وشي او ظاهری حواس په هغه کښی څه مداخله ونه کړی شی زما په خیال دغه هغه صورت دی چي د هغه په نسبت د حضرت صدیقی بی بی عائشی رضی الله تعالی عنها په حدیث کښی راغلی دی «يَا تَيْنِي فِي مَثَلِ صَلَاطَةِ الْجَرَسِ» او په صحیح بخاری شریف د بدء الخلق په ابواب کښی د وحی د دغه صورت د پریښتی د راتللو تصریح هم موجوده ده هم دغه ته ئی په حدیث کښی «وهو أشده عليّ» فرمایلی دی. او ښائی چي قرآنی وحی علی الاکثر په هم دغه صورت سره نازله شوی وی. لکه چي په ﴿تَلَىٰ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَىٰ قَلْبِكَ﴾ او ﴿وَأَنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ کښی د «قلبك» په لفظ سره دی ته اشاره ده چي دغه معامله بیخی مخفی او پټه سره اجرا کیده او د رسول الله له وجوده بیل کوم موجود په نظر نه راته او نه به داسی خبری سره کیدی لکه چي یو انسان ئی له بل انسان سره کوی چي ورسره نژدی کیناستونکی نور انسانان هم پری وپوهیږی نو ځکه د داسی خصوصیت ذکر ئی په دغه آیت کښی په «وحياً» سره وفرمایه. ولی چي «وحی» په لغت کښی پر اخفاء او سریعه اشاره بانندی دلالت کوی.

ج: دریم صورت دا دی چي پریښته ورمجسده شی او نبی ته مخامخ راشی او په دی ډول (طریقه) سره د الله تعالی کلام او پیغام ورسوی. لکه چي یو انسان له بل انسان سره خبری او بیان کوی. لکه چي حضرت جبریل علیه السلام یو یا دوه ځلی پخپل اصلی صورت سره د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حضور مشرف شوی دی او نور علی الاکثر د حضرت دحیة الکلبی رضی الله تعالی عنه

په شکل راته او کله به د غیر معروف انسان په صورت هم راته په دغه وخت کېږي به سترگو د پریښتې صورت لیده او غوړونو به ئې غږ آوریده، او نور حاضرین به هم د ده پر خبرو پوهیده او د دوی له خبرو او اترو څخه به مستفید کیده. د حضرت صدیقی بی بی عائشې رضی الله تعالیٰ عنها په حدیث کېږي چې دوه قسمه بیان شوی دی له هغه څخه دغه ئې دوهم صورت دی او زما په خیال هم دغه ئې په دغه آیت کېږي په دغو الفاظو سره تعبیر فرمایلي دي ﴿أَوْرَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا كَانَ يَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ﴾ والله اعلم بالصواب. باقی حجاب والا صورت څرنگه چې بیخی نادر بلکه پته او مخفی دی نو ځکه د حضرت صدیقی بی بی عائشې رضی الله تعالیٰ عنها په حدیث کېږي له هغه سره بالکل تعرض نه دی کړی شوی.

إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٌ ۝٥١

بیشکه دغه (الله) ډیر پورته غالب دی (په انزال د وحی کېږي) ښه حکمت والا دی (په صنعت خپل کېږي).

تفسیر : یعنی د الله تعالیٰ علو له دی نه مانع دی چې بی حجاب خبری وکړي او حکمت ئې د دی مقتضی دی چې په ځینو صورتونو کېږي د هم کلامی صورت اختیار کړي.

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ

او هم داسې (لکه چې وحی مو کړې وه نورو انبیاءو ته) وحی راولیږلي مونږ تاته (ای محمده!) روح (قرآن، پریښته) په امر حکم خپل سره،

تفسیر : محقق شیخ الهند رحمه الله علیه په دغه ځای کېږي له روح څخه مراد پریښته اخیستی ده یعنی جبرائیل الامین او دغه د ځینو مفسرینو رایه ده. لیکن ظاهر دا دی چې دلته پخپله قرآن کریم به ئې په روح سره تعبیر فرمایلي وی ځکه چې د پاک قرآن له تاثیر مره زړونه ژوندی کیږي، او انسان ته ابدی حیات ور په برخه کیږي. وگورئ! هغه اقوام چې د کفر، ظلم، طغیان او بد اخلاقی په موت سره مره شوی وو عظیم الشان قرآن په دوی کېږي په څه شان نوی روح او ځان واچوه.

مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ

نه وی ته چې پوهیدی به چې څه دی کتاب او نه (پوهیدی په دی چې څه

شى دى شرايع او) ايمان.

تفسير : يعنى ايمان او د ايمانیه و اعمالو دغه تفصيل چى د وحى په ذريعه اوس معلوم شوى دى پخوا له دى نه چيرى معلوم وو. اگر که په نفس الايمان سره تل تر تله متصف وو.

وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا تَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا

وليکن گرځولى دى مونږ دغه (روح کتاب، ايمان) داسى يوه رڼا چى سمه لياره ښيو په هغه سره هغه چاته چى اراده وفرمايو مونږ له بندگانو خپلو،

تفسير : د پاک قرآن په رڼا کښى د هر هغو بندگانو په نسبت چى مونږ اراده وکړو نو هغوى د سعادت او فلاح پر ليارى بيايو.

وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

او بيشکه ته خامخا ښودل کوى (خلقو ته) په طرف د ليارى مستقيمي برابرى.

تفسير : يعنى تاسى خو ټولو بندگانو ته د پاک قرآن په ذريعه تر الله تعالى پورى د رسيدلو سمه صافه لياره ورښيي اعم له دى چه څوک پر هغى لار شى که لار نشى.

صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ

سمى ليارى د هغه الله ته چى خاص ده لره دى هر هغه شيان چى په آسمانونو کښى دى (له علوياتو) او هر هغه شيان چى په ځمکه کښى دى (له سفلياتو سره له اسمانونو او ځمکى خلقاً ملکاً عبیداً)،

تفسير : يعنى سمه صافه لياره هغه ده چى پر هغى باندې له ټلوو څخه انسان تر واحد الله تعالى پورى ورسيدى شى هر څوک چى له دى ليارى څخه بى ليارى شى نو هغه له الله تعالى ځنى بيل پاتى کيږى.

الَّذِي إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ

واوره! خبردار اوسه! خاص الله ته بيرته گرځي تول کارونه (د مخلوقاتو په قيامت کښي).

تفسير: يعنى کله چي د گردو (تولو) کارونو انجام د هغه په طرف دي نو ښائي چي انسان له شروع څخه د عاقبت په فکر او ذکر کښي اوسي او پخپل اختيار سره پر داسي يوزي ليارى لار شي چي هغه سم ورورسيږي. اللهم اهدنا الصراط المستقيم وثبتنا عليه.

تمت سورة الشورى بعون الله وتوفيقه فله الحمد والمنة

سورة الزخرف مكية الا آية (۵۴) فمدنية وهى تسع و ثمانون آية وسبع ركوعات رقم تلاوتها (۴۳) تسلسلها حسب النزول (۶۳) نزلت بعد الشورى

د «الزخرف» سورت مكى دى پرته (علاوه) له (۵۴) آيته څخه چي مدنى دى (۸۹) آيت او (۷) ركوع لري په تلاوت كښي (۴۳) او په نزول كښي (۶۳) سورت دى وروسته له «الشورى» څخه نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډير زيات مهربان پوره رحم لرونكى دى

حَمْدٌ ۝۱ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۝۲ اِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۝۳

قسم دى په دغه كتاب روښان بيانونكى چي بيشكه مونږ گرځولى مو دى دغه (كتاب) قرآن په عربى ژبه دپاره د دى چي تاسي پري وپوهيږئ (عقل په كښي وچلوئ).

تفسير: ځكه چي عربى ژبه ستاسي مورنى ژبه ده. او ستاسي په ذريعه به د دنيا نور اقوام هم دغه كتاب زده كوي او پري وپوهيږي به.

وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيَّ عَلَيَّ حَكِيمٌ ۝۴

او بیشکه دغه کتاب (ثابت دی) په اصل د کتاب (لوح محفوظ) کښی په نزد زمونږ خامخا خاوند د لوئی مرتبی ډیر مستحکم دی.

تفسیر : یعنی دغه پاک قرآن د اعجاز پر وجوه او پر عظیمو اسرارو د اشمال له وجی نهایت لوړه مرتبه لری او له تبدیل او تحریف څنی د محفوظیت او مصونیت له سببه نهایت مستحکم دی. د ده دلائل او براهین نهایت مضبوط او د ده احکام نافذ او غیر منسوخ دی. هیڅ یو حکم ئی له حکمته تش نه دی او د ده تول مضامین د معاش او معاد پر ډیرو اعلیٰ هدایاتو مشتمل، او له حکمت او مصالحو څخه مملو دی. او د قرآن پر دغو گردو (تولو) محاسنو پخپله هم دغه قرآن شاهد دی د لمر دلیل پخپله دی لمر.

تنبيه : قرآن او نور سماویه کتابونه پخوا له نزوله په لوح محفوظ کښی لیکلی شوی دی.

أَفَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ۝

آیا پس بند کرو (وگرځوو) له تاسی دغه ذکر پند (قرآن) بنیدل (گرځیدل) له دی سببه چی یی تاسی یو قوم مسرف له حده تیریدونکی (مشرکان چی پری نه راوړئ ایمان).

تفسیر : حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «له دی سببه چی تاسی حکم نه منع نو آیا مونږ به د حکم لیول موقوف کرو؟» یعنی دغسی توقع له سره مه کوئ! د الله تعالیٰ حکمت او رحمت د دی خبری مقتضی دی چی سره د دغو زیاداتو، تجاوزاتو او شرارتونو چی ستاسی له خوا کیږی د الله تعالیٰ د کتاب نزول او د تبلیغ دعوت، نصیحت او د پند سلسله ونه ترله شی، ځکه چی ډیر نور سعید ارواح له هغه څخه مستفید کیږی او پر منکرانو په کامل طور سره د حجت اتمام کیږی.

وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيٍِّّ فِي الْأَوَّلِينَ ۝ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ۝

او څومره ډیر مو لیږلی دی له انبیاءو څخه په پخوانیو (خلقو کښی) او نه به راته دوی ته هیڅ نبی مگر وو به هغوی چی په هغه (نبی) پوری به ئی مسخری کولی.

تفسير : يعنى له پخوانيو انبياء سره هم داسې استهزاء كړى شوى وه او د هغو تعليماتو ته د دروغو نسبت كړى شوى وو مگر د دغې استهزاء او تكذيب له وجې د نبوت سلسله ونه ترله شوه.

فَاهُلْكَنا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمِثْلُ الْأَوَّلِينَ ٥

پس هلاک کړل مونږ هغه (پخوانی خلق چې) سخت تر (و) له دوی نه له جهته د قوت او تیر شوی دی (څو ځایه په قرآن کېږي) مثل صفت د رومینو خلکو (چې اهلاک او تعذیب وو).

تفسير : يعنى د عبرت دپاره د هغو مکذبینو د تباهی او هلاک مثالونه وړاندې کړي شوي او پخوا له دې نه مذکور شوي دي چې په زور او په قوت کېږي له تاسې څخه ډیر زیات وو کله چې هغوی د الله تعالیٰ له عذابو نجات ونه موند نو تاسې په څه شی مغرور یئ؟ وروسته له دې نه د الله تعالیٰ هغه د عظمت او قدرت او د تصرف د کمال ذکر راځي چې تر یوې اندازې پورې د دوی په نزد هم منلی شوي او مسلم وو.

وَلِیْنِ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَیَقُوْلُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِیْزُ الْعَلِیْمُ ٦ الَّذِیْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَّجَعَلَ لَكُمُ فِیْهَا سَبِيْلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ٧

او قسم دی خامخا که چیرې پوښتنه وکړي ته له دغو کفارو چې څوک دی هغه ذات چې پیدا کړی ئی دی آسمانونه او ځمکه؟ نو خامخا وبه وائی دغه کفار هر ورو (خامخا) چې پیدا کړی دی (تول هغه الله چې) ښه غالب قوی دی (په انفاذ د احکامو) ښه عالم دی (فرمائی الله) هغه (ذات) چې گرځولی ئی ده تاسې ته ځمکه فرش (ځای د قرار) او گرځولی دی تاسې ته په دغې ځمکې کېږي لیاری دپاره د دی چې تاسې سمه لیاره ومومئ (مقاصدو خپلو ته).

تفسير : يعنى تر هغه ځایه پورې چې انسان هلته هستوگنه کوي او یو له بل سره گوري او ټک راتگ کوي او پخپلو منځونو کېږي سره لیاری لري او په دغه تلو راتلو سره په دنیوی او

آخروي مقاصدو کښي د بري او کاميابي ليارى ځان ته معلومى کړي.

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يُقَدِّرُ

او هغه (ذات) چي نازلي کړى ئى دى له (طرفه) د آسمانه اوبه په اندازه سره .

تفسير : يعنى په يوه مخصوص مقدار چي د ده له حکمت سره مناسب او د ده په علم کښي مقدار وو .

فَأَنْشَرْنَاهُ بَدَنَةً مِّثْلًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ۝

پس ژوندى کړى دى مونږ په دغو اوبو سره کلى مړه (وچي کلکه ځمکه) په شان (د دغه ژوندى کيدلو د ځمکي) راوبه ايستل شى تاسي (هم بيا ژوندى له قبورو).

تفسير : يعنى څرنگه چي په وچي کلکي مړي ځمکي کښي د باران د اوبو په وسيله نوى ژوندون او حيات پيدا او تکه شنه ودانه او زرغونه کوي ئى هم داسي په مړو اجسامو کښي هم روح غورځوي او بيا مو له مقابرو څخه ژوندى راپاشوي.

وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا

او هغه (ذات) چي پيدا کړى ئى دى اصناف (او انواع د مخلوقاتو) تول د دوى .

تفسير : يعنى په دنيا کښي د هومره اشياوو جوړي چي دى او د مخلوقاتو هومره اقسام او متماثل يا متقابل انواع چي د هغو گړدو (تولو) خالق الله تعالى دى.

وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ۝ لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ

او گړځولى ئى دى تاسي ته له بيريو (جهازونو) او له چارپايانو هغه چه سوريږئ تاسي پري (په لونده او وچي کښي) دپاره د دى چي سم برابر کيڼئ تاسي پر شاوو (د هر يوه) د هغه.

تفسیر : یعنی په بر (وچه) کښی د غځینو چارپایانو (خلوریو) پر شاو او په بحر (سیند) او فضاء او نورو کښی د بیرئ او جهازونو او طیارو او نورو مراکبو پر شاوو سوریرئ.

ثُمَّ تَذَكَّرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ
الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾

بیا یاد کړئ (قلباً) تاسی نعمت د رب خپل کله چي برابر کینی (سواره شی) پر هغه او ووايي تاسی پاکی ده هغه (لوی ذات) ته چي مسخر کړی ئی دی مونږ ته دغه (مذکور له مراکبو) او نه وو مونږ ده لره په ضبط (او قید) کښی راوستونکی (په وس خپل سره)

تفسیر : یعنی پر حیواناتو یا کشتی او جهازونو او نورو نقلیه و وسایلو باندی د سوریدلو په وخت کښی د الله تعالی د هغه انعام او احسان یادونه پخپلو زړونو کښی وکړئ چي الله تعالی مونږ ته دومره عقل، پوه، تدبیر، قوت او قدرت او نور رابښلی دی چي پخپل عقل او تدبیر او نورو سره دغه شیان مونږ تر خپلی اداري لاندی راوستلی دی دغه محض د الله تعالی فضل او احسان دی، که نه په مونږ کښی دومره قدرت، او طاقت کوم دی چه داسی شیان مو قابو کړی وی لازم دی چي په ژبه سره هم پر نقلیه و وسایلو د سوریدلو په وخت کښی دغه الفاظ ووايي ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ﴾ نور اذکار او ادعیه هم په احادیثو کښی راغلی دی، چي د حدیث او تفسیر په کتابونو کښی مذکور دی.

وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾

او بیشکه چي مونږ رب خپل ته خامخا بیرته ورتلونکی یو (په سورلی د جنازو).

تفسیر : یعنی د دغو سفرونو په تقریب د آخرت د سفر په یادونه کښی ولویرئ، رسول الله صلی الله تعالی علیه وعلی آله وصحبه وسلم خو د سوریدلو په وخت هم دغه تسبیح فرمایله.

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادَةٍ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾

أَمْ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ ۝١٦

او مگر عوی (مقرر وی کفار) الله ته له بندگانو د ده یوه برخه (اولاد چی ملائکو ته د الله لونه وائی)، بیشکه چی (کافر) انسان خامخا ناشکره دی ښکاره. آیا وایی تاسی چی (الله) نیولی دی له هغه مخلوقه چی پیدا کوی ئی لونی (چی اخس او ادنی دی) او غوره کړی ئی یی تاسی په زامنو (چی اشرف او اعلیٰ دی له لونو نه)

تفسیر : یعنی لارم خو داسی ؤ چی د الله تعالیٰ نعمتونه به ئی پیژندلی او د هغو شکریه به ئی اداء کړی وه دوی صریحی ناشکری ته اوښتی دی او د الله تعالیٰ دربار ته سپین سترگی او گستاخی کوی له دی نه لویه گستاخی او ناشکری به څه وی چی د هغه دپاره د اولاد تجویز وکړی شی او هغه هم له بندگانو څخه او هغه هم لونی. اول اولاد د مور او پلار د وجود یو جزء وی نو قدوس الله ته د اولاد د تجویز کولو معنی دا ده چی گواکی دی له اجزاوو څخه مرکب دی او د مرکب حدوث ضروری دی دوهم په ولد او والد کښی ښائی چی مجانست وی که دواړه له یوه جنسه نه وی نو د ولد یا والد په حق کښی عیب دی. دلته د خالق او مخلوق په منځ کښی د مجانست تصور هم نشی کیدی. دریم جونی د جسمیه وو او عقلیه وو قواوو په اعتبار د هلکانو په نسبت عموماً ناقصی او کمزوری وی گواکی معاذ الله که الله تعالیٰ د خپل ځان دپاره اولاد هم اختیار کړی وی هغه هم تیت او ناقص. آیا تاسی ته شرم نه درځی چی پخپلو برخو او حصو کښی عمده او اعلیٰ شیان او د الله تعالیٰ په حصه کښی ناقص او تیت شیان راوباسی. او مقرر وی ئی.

وَإِذْ ابْتِزَّ أَحَدُهُمْ بِأَخَرٍ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ۝١٧

حال دا هر کله چی زیری ورکړ شی یو د دوی ته په (تولد د) هغه سره چی مگر عوی ئی دی رحمن ته مثل (او شبیه نو) وگرځی مخ د ده تک تور (له ډیره غمه) حال دا چی دی به ډک وی له غمه.

تفسیر : یعنی هغه اناشیه اولاد چی د الله تعالیٰ دپاره دوی تجویز کړی دی هغه د دوی په زعم کښی داسی عیب دار او ذلیل او حقیر دی چی که پخپله دوی ته د هغه د تولد زیری ورکړ شی

نو له دیر رنځ او خفگانه د دوی مخ تک تور اوږی او وضعیت ئی سخت تغیر مومی او پخپل زړه کښی سخت پیچونه او تاوونه خوری. د دی پوره تقریر د «صافات» د سورت په آخری رکوع کښی پخوا له دی لیکلی شوی دی.

أَوْ مَنْ يُنشِئُ فِي الْحَيَاةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ١٨

آیا (مقرروی دوی الله ته) هغه څوک چی لوبولی شی په گانو (کالیو) کښی حال دا چی هغه په وخت د جگړو کښی نشی ښکاره کولی (بیانولی مطلب خپل).

تفسیر : آیا الله تعالی خپل اولادیت ته جونۍ غوره کړی دی؟ چی عادتاً په ډول او سپنگار سره نشو او نما مومی د گانو او زیورو په شوق کښی مستغرقی اوسی چی د دوی د رایۍ او عقل پر ضعف باندی دلیل دی او دوی د فکریه قوت له ضعفه د مباحثی په وخت کښی بیانیه قوت هم ونه لری لکه د ښځو په تقریرونو کښی که څوک لږ څه غور وکړی نو گوری به چی دوی نه خپله دعوی په کافی بیان سره ثابتولی شی او نه د نورو دعاوی ماتولی شی او تل ناقصی او ناتمامی خبری کوی او نوری داسی فضولی او چتی (ښکاره) خبری له هغی سره گډوی چی له هغه موضوع سره به بیخی څه علاقه او تناسب نه لری چی په دغه سره هم د مقصود په تبیین کښی احتیاج زیات وی او په دغه سره د دوی عجز لا څرگندیږی (ښکاره کیږی) پس هر طویل کلام په هم دغه حکم کښی راځی او د معمولی جملی او عادی خبری اداء کول، لکه راځه! څه! دا شی راکړه! هغه واخله، هغه راغلی وو، دی تللی وو، د بیانیه قوت دلیل نه دی.

وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاءً

او گرځوی (کفار) پرښتی هغه چی دوی عباد الرحمن د الله بندگان دی ښځی (لونی د الله)،

تفسیر : یعنی دغه د دغو مشرکانو یو بل دروغ دی چی پرښتی د ښځو په وصف کښی داخلوی، حال دا چی پرښتی نه د ښځو او نه د نارینه وو له جنسه دی بلکه دوی د الله تعالی یو بیل علیحده مخلوق دی.

أَشْهَدُ وَأَخْلَقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ ١٩

آيا حاضر وو (دغه كفار په وخت د) پيدا كيدلو د دغو پرېستو كښي (چي
ښځي لونه پيدا شوي دي) ژر ده چه وبه ليكلي شي شاهدي د دوي او پښتنه
به هم تري وكړه شي (په آخرت كښي).

تفسير : يعنى كوم يو عقلي يا نقلي دليل خو له دوي سره د دغي دعوي د اثبات دپاره نشته.
نو آيا دوي په هغه وخت كښي چي الله تعالى پرېستي پيدا كولي ورته ولاړ وو؟ او دوي پخپلو
سترگو پرېستي ليدلي دي چي پرېستي نارينه نه دي ښځي دي؟ ښه دي د دوي دغه شهادت د
اعمالو په دفتر كښي ليكلي كيږي څه مهال (وخت) چي دوي به د الله تعالى د عدل او انصاف په
دربار كښي وړاندې كيږي نو هلته به د دي موضوع په نسبت هم له دوي نه پوښتنې كيږي چي
تاسي ولي داسي خبرې كولي او له كومه تاسي ته دا معلومات په لاس درغلي و؟.

وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ

او وائي (دغه مشركان) كه اراده فرمائي وي رحمن نو عبادت به مو نه وي
كړي د دغو (باطلو معبودانو).

تفسير : يعنى دوي د خپلو دغو د شرك، بي ادبي او گستاخي په جواز او استحسان كښي يو
داسي عقلي دليل هم وړاندې كوي چي كه الله تعالى اراده كړي وي نو مونږ ته به ئي موقع نه
راكوله چي له ماسوا الله څخه به مو د نورو شيانو عبادت كاوه، او هرومرو (خامخا) به ئي
زمونږ مخه نيوه. كله چي مونږ برابر پر خپل هم دغه دود (رواج) او دستو دوام كوو چي هغه ئي
گوري نو ثابت شو چي دغه كار بهتر او د ده خوښ دي. نو الله جل و علا شانه واكرم واعظم
برهانه د مشركانو د دغي وينا ترديد داسي فرمائي

مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾

نشته دوي ته په دغي (وينا خپلي) هيڅ قدر علم پوه نه دي دوي مگر دروغ
وائي (خوشي چتي) بيكاره) اټكلونه چلوي ځكه چي الله راضي نه دي په
(كفر).

تفسير : يعنى دغه خبره خو رښتيا ده چي بي د الله تعالى له ارادي څخه هيڅ شي نشي
كيدى ليكن د كوم شي ښيگنه (فائده) او بهتري زمونږ دپاره له دي نه نه ثابتيږي. او كه داسي
وي نو په دنيا كښي به هيڅ كار بيكاره او هيڅ شي خراب او بد نه پاتي كيده او په گړد

(تول) جهان کښی به محض خیر وه او بس او د شر تخم به له سره نه پیدا کیده او هر یو دروغجن ظالم او مکار به هم داسی وائی که د الله تعالی اراده نه وی نو زه به ئی نه پری نمودم چی داسی ظلم او تیری به می کاوه او کله ئی چی ماته د ظلم، ستم او تیری موقع را کره نو معلومه شوه چی دی په دغه کار خوښ او راضی دی. په هر حال په مشیت او رضاء کښی د لزوم ثابتول کوم علمی اصول نه دی او محض د گمان او اتکل غشی دی چی د هغه بیان د جزء ۸ «الانعام» د سورت په (۱۸) رکوع ۱۴۸ آیت کښی د دغه آیت په تفسیر کښی پخوا لیکلی شوی دی

﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا﴾

أَمَّا اتَيْنَهُمْ كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوا
إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾

آیا ورکړی مو دی دوی ته کوم کتاب پخوا له دغه (قرآن) پس دوی په هغه کتاب منگلی خښوونکی (حجت نیوونکی دی نه ده داسی) بلکه وائی دغه مشرکان بیشکه مونږ موندلی مو دی پلرونه خپل پر یوی لیاری (دین) او بیشکه مونږ پر قدمونو د دوی لیاره موندونکی تلونکی یو (یعنی د هم هغو خپلو پخوانیو په پلونو غو او د غیر الله عبادت کوو).

تفسیر : د عقلی دلیل حال خو مو واورید، آیا ما سواء له هغه څخه بل کوم نقلی دلیل پخپلی دغی دعوی باندی وړاندی کولی شی؟ یعنی د الله تعالی له منزله وو کتابونو څخه کوم کتاب د دوی په لاس کښی شته؟ چی په هغه کښی د شرک غوره والی لیکلی شوی وی؟ ظاهر دی چی داسی کوم سند له دوی سره نشته. نو ماسواء له دی نه چی د خپلو پلرونو او نیکونو روند تقلید دلیل وړاندی کړی بل څه شی له دوی سره نه دی پاتی شوی، هم دغه د دوی له گردو (تولو) څخه زبردست دلیل دی چی د هری زمانی مشرکانو به هم دغه دلیل وړاندی کاوه چی وروسته له دی نه د هم دغه بیان دی.

وَكَذَٰلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ
مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ
مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ أَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِآهْدَىٰ مِن مَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ لَ

او هم داسی (ستا په شان) نه وو لیږلی مونږ پخوا له تانه په هیڅ قریه کلی کوم ویروونکی (له عذابہ یعنی نبی) مگر وبه ویل هوسا (آرام) او نعمت لرونکیو (خلقو د هغو کلیو) بیشکه مونږ چی یو موندلی مو دی پلرونه خپل پر یوی لیاری او بیشکه مونږ پر قدمونو د دوی اقتداء کوونکی تلونکی یو. وبه ویل (نبی دوی لره) آیا (کوئ تاسی متابعت د پلرونو خپلو) اگر که راتله کړی دی ما تاسی ته په بڼه لیاره شوونکی له هغه شی څخه چی موندلی دی تاسی پر هغه شی باندی پلرونه خپل،

تفسیر : یعنی نبی الله فرمایلی دی چی ستاسی د پلرونو او د نیکه گانو له لیاری څخه بهتره یوه بڼه سمه صافه لیاره تاسی ته درسیم خو آیا تاسی سره له هغه د خپل هغه پخوانی جهل او عناد څخه مخ نه اړوئ؟.

قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كُفْرًا ۖ

وبه ویل دوی بیشکه مونږ چی یو په هغه (دین) چی لیږلی شوی یی تاسی په هغه سره کافران یو.

تفسیر : یعنی هر څه چی وی مونږ ستاسی خبری نشو منلی، او له خپل هغه پخوانی دود (رواج) او دستور څخه چی له پلرونو او نیکه گانو څخه راته پاتی شوی دی نشو گرځیدی.

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ۖ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ۖ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ۖ

پس انتقام مو واخیست له دوی نه پس وگوره چی څرنګه وه عاقبت آخره خاتمه د دروغجن گنونکیو (انبیاءو خپلو ته) او (یاد کړه) هغه وخت چی وویل ابراهیم (کله چی ووت له غاره) پلار خپل (آزر) ته او قوم خپل (نمرودیانو) ته چی بیشکه زه بیزاره (جلا جدا)) یم له هغو بتانو چی تاسی ئی عبادت کوئ مگر هغه الله چی پیدا کړی ئی یم زه پس بیشکه چی هغه (الله) به ثابت لری ما په هدایت (او دین خپل) باندی.

تفسير : يعنى صرف له يوه پاک الله سره زما علاقه ده چي هغه زما خالق دی او هم هغه می د مقصود د منزل پر لياره تر آخره پوري بياني.

تنبيه : دلته ئی دغه قصه پر دی بيان فرمايلي ده چي وگورئ ستاسی مسلم پلار او پيشوا کله چي د خپلو پلرونو لياره غلطه وموندله هغه ئی پريښوده تاسی هم هغسی وکړئ! که مو د خپلو پلرونو او نيکونو تقليد پسی سا خيژي او له سره له هغه څخه خلاف بل کار نه کوئ نو د هغه پلار پر لياره تگ وکړئ چي په دنيا کښی ئی د حق او صداقت بيرغ هسک (اوچت) کړی ؤ، خپلی اولادی ته ئی نصيحت او وصيت فرمايلي ؤ چي وروسته له ما څخه هم ما سواء له واحد احد الله د بل هېڅ شی عبادت مه کوئ! کما جاء فی الركوع (۱۶) آيت ۱۳۲ من سورة البقرة ﴿وَوَضَّيْ بِهَا اِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ﴾ الآية -

وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾

او گرځولی وه (ابراهيم) دغه کلمه (د توحيد) باقی پاتی کيدونکی په پشت اولاد خپل کښی دپاره د دی چي دوی بيرته راوگرځی (توحيد ته له شرکه).

تفسير : يعنى د ابراهيم عليه السلام اولاده يو له بل څخه د توحيد بيان او دلائل واورى او د حق د ليارى په طرف دی رجوع وکړی.

بَلْ مَنَعْتُ هَؤُلَاءِ وَاَبَاءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾

(دوی هم هغسی ونه کړ) بلکه نفعه ورکړی وه ما دغو (شرکاؤ) ته او پلرونو د دوی ته تر هغه پوري چي راغی دوی ته حق (دين قرآن) او رسول (محمد) ښکاره بيانونکی (د شرعيو احکامو دوی لره).

تفسير : يعنى ای مکيانو افسوس چي تاسی د ابراهيم عليه السلام ارث مو حاصل نه کړ او د ده پر وصيت مو تگ ونه کړ، بلکه د هغو دنيوی سامانونو په خوندونو او مزو کښی ولويدئ چي د الله تعالى له درباره تاسی ته درعنایت کړی شوی دی او د قدوس الله له طرفه بيخي غافل شوي تر دی چي د هغه غفلت د خوب د وپښيدلو لپاره الله تعالى تاسی ته خپل داسی انبياء وليدل چي د هغوی نبوت بيخي روښان او واضح دی. الله حق او رښتيا دين تاسی ته درولپړه قرآن لی تاسی ته در ولولو او در واوراوه، او د الله تعالى په احکامو په نهايت صفائی سره مو مطلع کړئ.

وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٠﴾

او څه وخت چي راغي دوي ته حق (دين قرآن) وويل (کفارو) دا سحر (کوډي) دي او بيشکه مونږ پر دغه قرآن کافران يو (او نه ئي منو).

تفسير : يعنی پاک قرآن ته ئي د جاود او کوډو نسبت وکړ، او د انبياء الله د کلام له منلو څخه منکران شول.

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾

او وويل (کفارو) ولي نه نازلوه شي دغه قرآن پر يوه سړي له دغو دوو قريو څخه (چي مکه او طائف دي چي دغه سړي هم) ډير لوي دي (لکه وليد په مکه کښي او عروه په طائف کښي).

تفسير : يعنی که خامخا د قرآن نزول د پاک الله مقصود وو نو ښائي چي هغه ئي د معظمي مکي يا د طائف پر کوم مشر نازلوه. دغه څرنگه د باور کولو وړ (لائق) دي چي لوي لوي غتان، مشران او د مالونو د شتو له خاوندانو څخه پاک الله منصور شوي دي او د رسالت د لوي منصب لپاره ئي داسي يو سړي غوره او منتخب فرمايلي دي چي د دولت او رياست په اعتبار د هيڅ يو امتياز خاوند نه دي.

نو پاک الله جل وعلا شانه واعظم واکرم برهانه جواباً د دوي په ترديد کښي داسي فرمائي

أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ؕ

آيا دوي تقسيموي ويښي رحمت (نبوت) د رب ستا (لکه چي دوي وائي)،

تفسير : يعنی آيا د نبوت او د رسالت د مناصبو تقسيم ستاسي په لاس کښي درکړي شوي دي چي د هغه پر انتخاب داسي مباحثي کوي؟.

لَقَدْ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ
فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُرًىٰ

(نه ده داسی بلکه پخپله) مونږ ویشلی قسمت کړی مو دی په منځ د دوی کښی معیشت د دوی په دغه ژوندون لږ کښی او پورته کړی مو دی ځینی د دوی د پاسه د ځینو نورو په مرتبو کښی د دی چی ونیسی ځینی د دوی (چی غنیان دی) ځینی نور (چی فقیران دی) تابعان کار کوونکی

تفسیر: یعنی ځینی ئی غنی او شتمن او ځینی ئی فقیران او خوار گرځولی دی یوه ته ئی بی حساب دولت ورکړی دی او بل ته ئی له هغه څخه لږ څوک ئی مسخر تابع او مطیع گرځولی دی او څوک ئی متبوع او مطاع.

وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾

او رحمت د رب ستا (جنت) خیر ډیر غوره دی له هغو (اموالو) چی تولوی ئی دوی (په دنیا کښ).

تفسیر: یعنی د نبوت او د رسالت شرف خو د ظاهری مال او جاه او د دنیوی ساز او سامان څخه ډیر اعلیٰ او اولیٰ دی، کله چی الله تعالیٰ دنیوی روزی د دوی په فکر او تجویز سره نه ده ویشلی نو د نبوت او رسالت تقسیم به ولی د دوی په تجویز سره سم وکړی وروسته له دی نه د مال او دولت او د مادی سامانونو د بی وقعتی او حقارت بیان فرمائی،

وَلَوْلَا اَنْ يَّكُوْنَ النَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَنْ يَّكْفُرْ
بِالرَّحْمٰنِ لِيُؤْتِيَهُمْ سُقْفًا مِّنْ فَضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُوْنَ ﴿٣٣﴾
وَلِيُؤْتِيَهُم اَبْوَابًا وَسُرًّا عَلَيْهَا يَتَكُوْنُونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرَفًا

او که نه وی دغه (خطره) چی شی دا خلق ډله یوه (متفق په کفر) نو خامخا گرځولی به مو وو هغه چا لره چی کافر کیږی په رحمن دپاره د کوټو د دوی چتونه له سپینو زرو او زینه پائی (به می هم له سپینو زرو وړ جوړولی شو په هغو سره) پر دغو (کوټو) به ختلی دوی (دپاره د حاجاتو خپلو) او دپاره د کوټو د دوی (د سپینو زرو) دروازی به وی او تختونه (به وو د سپینو زرو) چی پر هغو به ئی تکیی وهلی وی دوی او (له) سرو زرو

(نور د زينت شيان به مي هم ورلره ورکړی ؤ)

تفسير : يعنی د الله تعالى په نزد دغه دنيوی مال او دولت هيڅ قدر او اهميت نه لري او نه د دنيوی مال اعطاء څه د قرب او د وجاهت عند الله دليل دی دا خو داسی بی قدره او حقیر شی دی چی که کوم خاص مصلحت مانع نه وی نو الله تعالى د کفارو کوتو، چتونه، زیني، دروازي، درشائي، قلفونه، تختونه، چوکيگاني او نور اثاث البيت به ئی، گرد (تول) له سرو او سپينو زرو څخه جوړول مگر په دغه صورت کښی به خلقو د دغه وضعيت له ليدلو څخه چی کفارو ته دغسی اسباب او سامان ور په برخه کيږی عموماً د کفر لپاره اختیاروله (الا ماشاء الله) او دغه شی د الله تعالى له مصلحته مخالف دی نو ځکه داسی ونه کړه شوه. په حدیث کښی راغلی دی چی که د الله تعالى په نزد د دنیا قدر د میاشی د یوه وزر په اندازه هم وی خو بیا هم کفارو ته به یو غړپ اوبه هم نه ورکولی کیدی ښه کله چی یو شی د الله تعالى په نزد دومره حقیر وی نو هغه د سیادت او د وجاهت عند الله او د رسالت او نبوت معیار درول به تر کوم ځای پوری صحیح وی. حضرت شاه صاحب لیکي «يعنی الله تعالى کافر ئی پیدا کړ، چیری خو هغه ته آرام ورکړی، په آخرت کښی خو ورته دایمی عذاب دی. چیری خو دوی ته آرام ورورسی. مگر که داسی کیدی نو گردو (تولو) به د هم هغه کفر لپاره غوره کوله.»

وَإِنْ كُلُّ ذَلِكْ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ۝٣٥

او نه دا تول (مذکوره شيان) مگر متاع نفعه د دغه ژوندون لږ خسیس، او (متاع نفعه د) آخرت (جنت) په نزد د رب ستا دپاره د متقیانو دی.

تفسير : يعنی دنيوی عیش او عشرت او خوند کښی خو گرد (تول) سره شریکان دی مگر آخرت سره له خپلو ابدی نعماوو او آلاوو د متقینو دپاره مخصوص دی چی متقیان له الله جل جلاله څخه ویريږی او ځان له معاصیو ساتی.

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ۝٣٦

او هر څوک چی اعراض کوی (سترگی پتوی) له ذکر یادولو (د قرآن) د رحمن مسلط به کړو مونږ پر هغه باندی یو شیطان پس هغه به له ده سره (دایمی) ملگری وی (چی ئی لمسوی گناهونو ته او لغزوی ئی له سمی لیاری نه).

تفسير : يعنى هر څوك چي له رشتيا نصيحت او د الله تعالى له ذكره او ياده اعراض كوي او مخ تري اړوي پر ده باندې يو شيطان په خصوصي ډول (طريقه) سره مسلطوه شي چي تل تر تله ئي اغواء كوي او د ده په زړه كښي راز راز (قسم قسم) وسوسي اچوي دغه شيطان به تر دوزخ پوري هم د ده له ملگرتوبه لاس نه اخلي.

وَأَنَّهُمْ لَيَصَدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٤﴾

او بيشكه دغه (شيطانان) خامخا اړوي دغه خپل ملگري له ليارې (د حق) او گمان كوي (دغه سترگي پټوونكي كفار له حقه) داسي چي بيشكه دوي د سمې ليارې موندونكي دي.

تفسير : يعنى شياطين به تل د دوي مخه د نيكي له ليارې څخه نيسي، مگر د دوي عقلونه هم تر دې اندازې پوري مسخ كيږي چي هغه غلطه لياره د دوي په نظر كښي سمه لياره ښكاري او ښه ئي گڼي. د بدې او د نيكي تميز هم په دوي كښي نه پاتي كيږي.

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَيَنسُ الْقُرَيْنِ ﴿٣٥﴾

تر هغه پوري چي راشي مونږ ته نو وبه وائي (دغه اعراض كوونكي خپل ملگري ته) كاشكي چي وي په منع زما او په منع ستا كښي لري والي له مشرقه تر مغربه پس بد ملگري (ئې ته زما).

تفسير : يعنى هر كله چي د الله تعالى په حضور كښي ورسيدې هلته به دغه خبره په ښه شان سره ورڅرگنديږي (ورښكاريږي) چي دغه ملگري ئي څومره بد او خراب ملگري وو هلته به له حسرته او قهره داسي وائي چي كاشكي زما او ستا په منع كښي د مشرق او مغرب فاصله وي! او يوه شيبه به مي هم ستا په صحبت كښي نه وي تيره كړي.

اي كمبخته! اوس خو لږ شاني له ما څخه لري شه! حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليكي «يعنى په دنيا كښي د شيطان پر مشورو عمل كوي او هلته به د شيطان له ملگرتوبه افسوس او ارمان كوي. داسي شيطان رفيق چاته له پيريانو څخه او چا ته له انسانانو څخه ورسيدې.»
نو پاك الله اجل واعلى شانه واكرم واعظم برهانه داسي فرمائي

وَلَنُتَفَعَكُمْ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٦﴾

او له سره به څه فائده ونه رسوي تاسي ته نن ورځ (له دې جهته) چي ظلم کړي دي تاسي (په شرک سره) دا چي بيشکه تاسي (سره له ملگرو خپلو) په عذاب کښي سره شريکان يئ (لکه چي په کفر کښي سره شريکان وي)

تفسير: د دنيا قاعده ده په کوم مصيبت کښي چي په عمومي ډول (طريقه) سره لوی او واړه ټول سره شريکان وي نو هغه لږ شاني سپک او آسان وربښکاري. مشهور متل دي چي «په گډه مرگ کښي لويه چرچه وي» مگر په دوزخ کښي د ټولو شياطين الانس والجن او د تابعينو او متبوعينو په اشتراک او گډون کښي دوی ته هيڅ يوه فائده او گټه نه ورسپړي، د عذاب شدت به دومره زيات وي چي په داسي سطحې خبرو له سره دوی نشي متسلي کيدی او دوی ته له هغه ځني څه تخفيف او سپکتيا نه محسوسپړي. حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليکي «يعني کفار به وائي چي د دوی له لاسه مونږ په دغه عذاب کښي اخته شوي يو ډير ښه شو چي دوی هم له هغه څخه نجات ونه موند او تری بچ نشو. ليکن که هغه بل نيولی شوی دی نو د هغه له نيولو څخه ده ته څه فائده نه ورسپړي».

أَفَأَنْتَ تُسَبِّحُ الضُّمَمَ أَوْ تُهْدِي الْعُمَى وَمَنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝ فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ ۝ أَوْ نُرِيكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِمْ مُّقْتَدِرُونَ ۝ فَاَسْمِكُ بِالَّذِي أُوْحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝

آيا پس ته به (ای محمده!) آورول وکړي کڼو ته يا سمه لياره به وشيي ږندو ته او هغه چا ته چي وي په گمراهي ښکاره کښي پس که بيول وکړو مونږ خامخا پتا سره (په خوا د تعذيب د منکرينو) پس بيشکه مونږ له دوی نه انتقام اخيستونکي يو (په آخرت کښي) يا به وشيو تاته (په حيات ستا کښي) هغه (عذاب) چي وعده ئي کوو له دوی سره پس بيشکه مونږ په (عذاب د) دوی قادر يو (په هر حال کښي) پس منگلي خښي کړه (ښه عمل وکړه) په هغه (قرآن) چي وحی کړي شوی دی تاته (ای محمده!) بيشکه ته پر لياری سمی روان ئي (نو ژر به مطلب ته ورسپړي).

تفسير: يعنی ږندو ته د حق لياره ښوول، کڼو ته د حق غږ آورول، او هغو کسانو ته چي

په صريحي غلطی او گمراهی کښي سرگردانه خيرانه گرځي سمه صافه لياره ښوول او د کفر، شرک، شک او عصيان له تيارو څخه ئي د باندې ايستل او د هدايت پر لوی سرک ئي روانول، ستاسي په واک (قبضه) او اختيار کښي نشته که الله تعالی اراده وفرمائي نو ستا په غير کښي تأثير پيدا کوي. په هر حال تاسي داسي غم او اندېښنه مه کوئ چي دغه گرد (تول) خلق ولي حق نه مني؟ او ولي خپله آخره خاتمه خرابوي؟ د دوی معامله پاک الله ته وسپارئ! هم هغه به دوی ته د دوی د دغو اعمالو سزا ورکوي، که د دوی دغه په سزا رسول ستاسي له وفاته وروسته واقع شو نو هغه به هم تاسي ته درښوول کيږي په هر صورت نه دوی زمونږ له واکه او اختياره وتلي او نه چيري تللي شي، او نه به مونږ دوی بي له سزا ورکولو خوشي پريږدو. ستاسي کار هم دا دی کومه وحی چي راغلي ده او کوم حکم چي تاسي ته درکړي شوی دی پر هغه په ډير مضبوطي سره ټينگ ولاړ اوسئ! او برابره خپله فريضه اداء کوئ، ځکه که د دنيا نور خلق پر بلي لياري لاړ شي نو ته د الله تعالی په فضل او کرم سره پر سمه لياره روان ئي چي له هغه ځني يو قدم دی خوا يا هغي خوا ته د هيسته کيدلو ضرورت نه دی پاتي او نه د کوم هوا پرست په غوښتنه، هيله (اميد) آرزو او تمنا ته کوم بل لوري ته کتلي او التفات کولي شي.

وَاِنَّهٗ لَذِكْرُ لَكَ وَلِقَوْمِكَ

او بيشکه دغه (قرآن) ذکر پند (شرف عزت) دی تاته (ای محمده!) او قوم (امت) ستا ته.

تفسير : يعنی لوی قرآن د تاسي او ستاسي د قوم دپاره د خاص فضل او شرف سبب دی. له دی نه به لوی عزت او ښه نصيب څه وی چي د الله تعالی کلام، او د گردی (تولي) دنيا د نجات او د فلاح ابدی دستورالعمل د دوی په ژبه نازل شوی دی. او د داسي مقدس کلام رومبني مخاطبان هم دوی دی. که دوی څه عقل او پوه ولري نو د دغه عظمی نعمت قدر دی وکړي! او د لوی قرآن چي د دوی لپاره يو قيمتدار د پند او نصيحت کتاب دی پر هداياتو دی ټک وکړي، او له نورو گردو (تولو) ځني دی رومبي خپل ځانونه د دنيوی او آخروي سعاداتو وړ (لائق) او مستحق وگرځوي.

وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ

او ژر ده چي پوښتنه به وکړه شي له تاسي (په ورځ د قيامت کښي).

تفسير : يعنی مخ کښي به د دی خبري پوښتنه کيږي چي تاسي د دغه عظمی نعمت څه قدر

کری و؟ او د دغه لوی فضل او شرف شکریه مو په څه شان سره اداء کری وه؟.

وَسْئَلُ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ
دُونِ الرَّحْمَنِ إِلَهًا يُعْبَدُونَ ﴿٣٥﴾

او پوښتنه وکړه (ای محمده!) له هغه چا چې لیږلی مو دی پخوا له تا له رسولانو زمونږ (په شپه د معراج کښی یا له علماؤ د دوی) آیا مقرر کری وو مونږ بی له رحمن نور معبودان چې عبادت به ئی کاوه.

تفسیر : یعنی ستاسی لیاره خو هم هغه ده چې د پخوانیو انبیاءو لیاره وه هیڅ یوه نبی د شرک تعلیم نه دی ورکړی، او نه الله تعالیٰ په هیڅ یوه دین کښی شرکیه اعمال جائز درولی دی چې ماسواء الله څخه د بل چا عبادت هم وکړی شی، او دغه ارشاد چې پوښتنه وکړه یعنی هر کله چې له دوی سره ملاقات وکړئ! لکه چې د معراج په شپه کښی وشو یا د دوی احوال له کتابونو څخه تحقیق وکړئ! په هر حال د تحقیق او تفتیش هومره ذرائع چې وی هغه گرد (قول) تر استعمال لاندی ونیسئ! له هغو څخه به په صاف ډول (طریقه) سره ثابتیږی چې په هیڅ سماوی دین کښی هیڅ کله د شرک اجازه نه ده ورکړی شوی.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ
رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذْ هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٣٧﴾

او خامخا په تحقیق لیږلی وو مونږ موسیٰ سره له (نهو) دلائلو (د قدرت) زمونږ فرعون ته او مشرانو د دغه (فرعون) ته پس وویل (موسیٰ) بیشکه زه چې یم رسول د رب د عالمیانو یم پس کله چې راغی (موسیٰ) دوی ته سره له دلائلو (د قدرت) زمونږ ناڅاپه دوی په دغو دلائلو (د قدرت زمونږ) به ئی خندل.

تفسیر : یعنی پر معجزاتو ئی توکی مسخری کولی.

وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا

او نه مو بنوده دوی ته (هیڅ دلیل) له دلائلو (د عذاب) مگر چی هغه لوی
وہ له خوره د دی (یعنی له هغه تیر عذابه)

تفسیر : یعنی له یوه څخه بل د قدرت لوی دلیل مو د موسیٰ علیه السلام د تصدیق لپاره
وښوده .

وَآخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٣٨﴾

او نیولی وو مونږ دوی په عذاب سره دپاره د دی چی دوی راوگرځی (له
کفره خپله).

تفسیر : بالاخره مو هغه دلائل ورولیږل چی د عذاب یو شان رنگ د هغو په منځ کښی مرکوز
و لکه چی د جزء ۹ «الاعراف» په (۱۶) رکوع ۱۳۳ آیت کښی مذکور دی ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجُرَادَ
وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْدَّمَ آيَاتٍ مُّقْصَلَاتٍ﴾ او له دی نه غرض دا وو څو دوی وویریږی او له
خپلو هغو حرکاتو څخه مخ وگرځوی نو هغوی بیرته ونه گرځیدل کله چی عذاب ئی ولید نو
داسی فریاد ئی وکړ

وَقَالُوا يَا أَيُّهَا السَّاحِرُ

او وویل (قبطیانو موسیٰ ته) ای ساحره!

تفسیر : د دوی په محاوراتو کښی عالم ته به ئی «ساحر» ویل، ځکه چی لوی علم د دوی په
نزد هم دغه سحر وو. ښائی د دغه عجز، زاری، خوشامد او تملق په وخت، حضرت موسیٰ ئی په
دغه ظاهری تعظیمی لقب سره بللی وی او له خپل باطنی خباثته ئی په دغه لوری هم اشاره کړی
وی چی مونږ تر اوسه پوری تا د نبی په صفت نه پیژنو او تش دی د یوه ماهر کودگر (ساحر)
په حیثیت گنوو.

ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٣٩﴾

وبوله زمونږ دپاره رب خپل په سبب د هغی وعدی (د الله) چی له تا څخه ده
(چی له مونږ لری کړی عذاب) بیشکه چی مونږ خامخا لیاره موندونکی یو

(په ايمان راوړلو سره په تا باندې اې موسى!).

تفسير : يعنى د دعاء هغه طريقه چې تاته رب ستا ښوولې ده، او هغه عهد چې مونږ له تاسې سره كړى دى سم له هغه دعاء سره داسې وشو نو ضرور مونږ به هم پر سمه لياره راځو او ستا خبرو ته به غوږ ږدو نو سمه صافه لياره به بيا موږ.

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿٥٠﴾

پس كله چې لرى مو كړ له دوى نه عذاب (په دعاء د موسى سره) ناڅاپه ماته كړه دوى (هغه وعده خپله)

تفسير : يعنى څه مهال (وخت) چې هغه تكليف مرتفع او د مصيبت ساعت له دوى نه پورته او مندفع شو يو ځلى ټولو سره له خپلو هغو مواعيد څخه مخ واړوه او داسې ئې ورښكاره كړل چې مونږ له سره تاسره څه عهد او پيمان نه وو كړى او نې الحال ئې بيا مات كړ.

وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ لِقَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ
وَهَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾

او غږ وكړ فرعون (افتخاراً) په قوم خپل كښى (د جارچيانو په وسيله) وويل (فرعون) اې قومه زما! آيا نشته ما لره ملك سلطنت د مصر او دغه وېالى چې بهيږي (او اصلى منبع ئې نيل دى) لاندې تر (مانې) زما آيا پس نه وينئ تاسې (دغه لوئى جاه او جلال زما).

تفسير : په دغو اطرافو او حواليو كښى د مصر حاكم ډير لوى سړى گناه كېده، او نهرونه ئې هم ده كينودلى وو، او د نيل اوبه ئې په هم دغو وېالو كښى غورځولى وى او خپل باغ ته ئې هم را ايستلى وى. مطلب دا چې سره د دغو سامانونو او وسائلو د موجوديت آيا زمونږ دغه حيثيت او وضعيت له دې خبرې سره ډېر (لائق) او متقاضى دى چې د موسى عليه السلام په شان د يوه معمولى حيثيت والا خبرو ته غوږ ونيسو او غاړه ورته كېږدو.

أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ ۚ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾

بلکه زه بهتر یم له دغه سړی (موسیٰ) چی هغه سپک (او حقیر) دی. او نه دی نژدی (دی ته چی) صاف بیان (د مطلب) وکړی.

تفسیر : یعنی له موسیٰ سره نه څه مال او دولت شته او نه حکومت او نه عزت او نه کوم ظاهري کمال تر دی چی په خبرو او اترو کښی ئی ژبه هم په صاف ډول (طریقه) سره نه چلیږی او تته کیږی.

فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّنْ ذَّهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلِكَةُ مُقْتَرِنَتَيْنِ ﴿٥٣﴾

پس ولی نه غورځول کیږی په ده باندی وښی له سرو زرو یا ولی نه دی راغلی له ده سره پرښتی پیوسته (صف تړلی).

تفسیر : وائی چی فرعون به پخپله د جواهراتو وښی پخپلو لاسو کښی اچول او پر هر وزیر او امیر او مشر به ئی چی لطف او مهربانی کوله د هغه په لاسو کښی به ئی هم سم د ده له حال سره مناسب وښی اچول د ده په مخ کښی د ده لاوو لښکر صف تړلی وو. مطلب ئی دا کله چی مونږ چاته عزت ورکوو نو دغسی وضعیت ورسره کوو، نو آیا کله چی دی د الله تعالیٰ د رسالت مدعی دی نو ولی د ده الله د ده په لاسو کښی وښی نه دی اچولی؟ او له ده سره ئی د ملائکو یو لښکر نه دی رالیدلی؟

فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهُ فَأَطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٤﴾

پس سپک بی عقل موند (فرعون) قوم خپل پس اطاعت ئی وکړه د هغه (فرعون) په مطلب د ده کښی، بیشکه چی دوی وو یو قوم فاسقان (نوی مانه فرمان د فاسق).

تفسیر : یعنی په دغو چتیو (بیکارو) او غلطو تیرایستونکیو خبرو سره ئی له خپل ټول قوم څخه ناپوهان جوړ کړی دی او هغه ټول احمقان د ده خبرو ته غور ږدی حقیقت دا دی چی د دغو خلکو طبائع د الله تعالیٰ په نافرمانی له ابتداء څخه عادت او معتاد شوی وو دغه ئی اوس د هغه عصیان او طغیان دپاره یوه نوی حيله او پلټنه (تدبیر) وگرځوله.

قُلْنَا اسْفُونَا

پس کله چی خفه کړو (په غضب ئی کړو) دوی مونږه (په ډیر طغیان خپل سره)

تفسیر : یعنی هم هغسی کارونه ئی وکړل چی په هغو سره عادتاً پاک الله په قهر او غضب کیږی.

انْتَقِمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ ﴿٥٦﴾

نو انتقام واخیست مونږ له دوی نه پس غرق ډوب مو کړل دوی ټول (په بحیره د قلمز کښی) پس ومو گرغول دوی پیشوایان (دپاره د عبرت اخیستلو) او مثل دپاره د وروستیو (خلقو تر قیامت پوری).

تفسیر : یعنی وروسته راتلونکیو نورو نسلونو ته د دوی قصه د یوی عبرتناکی پیشی په شان ذکر او بیانیدی.

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوا
ءَالِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ

او کله چی وگرغاوه شو غوی د مریمی مثل ناخپه قوم ستا پر هغه (مثال) شور ماشور د خوشالتیا (او خندا) کوی او وائی (دغه کفار) آیا معبودان زمونږ غوره دی او که هغه غوره دی (هر کله چی عیسی په دوزخ کښی شو خو زمونږ بتان دی هم په دوزخ کښی وی).

تفسیر : یعنی کله به چی د حضرت مسیح علیه السلام ذکر کیده نو د عربو مشرکانو به ډیر شور ماشور نښلاوه او راز راز (قسم قسم) غبرونه به ئی پورته کول. په ټینو روایاتو کښی راغلی دی. څه مهال (وخت) چی رسول الله مبارک دغه آیت ولوست ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾ جزء ۱۷ (د انبیاء ۷ رکوع ۹۸ آیت زمونږ د دغه تفسیر کښی) نو مشرکانو وویل چی نصاری د حضرت مسیح علیه السلام عبادت کوی اوس راوښیه چی ستاسی په خیال زمونږ معبودان ښه دی؟ که حضرت مسیح علیه السلام ظاهر دی چی تاسی حضرت مسیح ته ښه وایی کله چی حضرت مسیح (معاذ الله) د دی آیت په عموم کښی داخل دی نو خیر دی زمونږ معبودان دی هم

ورسره داخل وی په عینو روایاتو کښی راغلی دی چی نبی الکریم یو غلی فرمایلی وو «ایس احد یعبد من دون الله فیه خیر» نو کفارو وویل چی آیا په مسیح کښی هم څه خیر او ښکته (فائده) نشته؟ ظاهر دی چی د آیت او د رسول الله د دی الفاظو مطلب له هغو شیانو سره متعلق وو چی مشرکان د هغوی په عبادت کښی لگیا وو او په دغو معبودینو کښی د دغی خبری قوت او قدرت هم نه وو چی د خپلو عابدینو جواب په لا او نعم سره ورکری شی یا دوی له دغه ناحقه عبادت څخه منع کری یا د خپلی بیزاری اعلان هغوی ته واوروی. مگر د دغو معترضینو منشاء تش جگړه کول او اعتراض ایستل، او د مناقشی او مجادلی خبری پیدا کول، او د حق لتارول وو، نو ځکه قصداً به ئی داسی خبری جوړولی چی د متکلم له مراده مخالفی وی، کله به ئی داسی ویل بس کړه! مونږ ته معلوم شو چی تاسی هم له مونږ څخه د خپل ځان هم هغسی عبادت غواړئ لکه چی نصاری ئی مسیح علیه السلام ته کوی. ښائی چی کله به ئی داسی ویل چی پخپله قرآن د حضرت مسیح علیه السلام مثال داسی بیان کری دی.

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ ﴿جزء ۳ (د آل عمران ۶ رکوع) ۶۸ آیت اوس وگورئ چی زمونږ معبودان ښه دی که مسیح علیه السلام تاسی ولی د مسیح ذکر په خیر سره کوئ او زمونږ معبودانو ته ردی بدی خبری کوئ او خدای زده چی نور به څه څه شیان ویل د دغو گړدو (تولو) خبرو جواب وروسته له دی نه الله اجل واعلی شانه واکرم واعظم برهانه داسی فرمائی.

مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جِدَالًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنَّ هُوَ إِلَّا عِبْدٌ
أَنعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿٥٩﴾

نه دی تری دوی دغه مثال تا لره مگر محض دپاره د مجادلی خصومت جگړی بلکه دوی یو قوم جگړه کوونکی دی (په هر کار کښی)، نه دی دغه (عیسی) مگر یو بنده دی چی نعمت کری ؤ مونږ پری او گرځولی مو وو دی یو مثل دپاره د بنی اسرائیلو.

تفسیر : یعنی یواځی په هم دغه مسئله کښی د دوی دغه جگړی نه دی محدودی بلکه د دوی په طبیعت کښی جگړه او جنجال واقع دی سمی او صافی خبری هیڅ کله د دوی په مغزو کښی ځای نه نیسی، هم داسی مهملی او چتی (بیکاره) مباحثی او لری له مقصده جگړی راوباسی. چیری هغه شیاطین چی پر خلقو خپل عبادت اجرا کوی، او پر هغو دوی خوشیږی، یا هغه د تیږی (گتی) بیځانه بتان چی پر دغه بیځی قوت او قدرت نه لری چی خلق له کفره او شرکه منع کری او چیری د لوی الله هغه مقبول بنده چی پری الله تعالی خپل خاص فضل او کرم

فرمايلي او د بني اسرأئيلو د هدايت دپاره ئي درولي وو چي دي پخپله پر خپل عبوديت مقرر وو او هم خپل امت ئي د وحدانيت په طرف باله او هغوي ته به ئي داسي ويل ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوا لَهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ نو آيا دغه مقبول بنده ته (العياذ بالله) «حصب جهنم» يا «ليس فيه خير» ويلي كيدي شي؟ يا د تيرو (گتو) بتان له هغه سره برابري او سيالي كولي شي؟ په ياد ئي ولري چي لوي قرآن هيڅ يوه بنده ته د الوهيت درجه نه ورکوي. د ده ټول جهاد د هم دغه مضمون په خلاف دي. هوا داسي هم نشي كيدي چي محض د څو تنو احمقانو او ناپوهانو د ادعا په موجب چي ده ته د الوهيت نسبت كوي خپل دغه مقرب او مقبول بنده د تيرو (گتو) له بتانو يا له نورو شريرانو سره برابر كړي.

وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُقُونَ ﴿٦٠﴾

او كه اراده فرمائي وي مونږ نو خامخا گرځولي به مو وي په غاي د تاسي پرېستي په ځمكه كېني چي خليفگاني شوي به وي.

تفسير : يعنې په عيسي عليه السلام كېني د پرېستو لږ څه آثار وو لكه چي د «المائدة» او د «آل عمران» او د «كهف» د سورتونو په تفاسيرو كېني اشاره كړي شوي ده په دغومره يوه خبره هيڅوك نشي معبود كيدي. كه تاسي غواړي نو ستاسي له نسله به مونږ هم داسي خلق پيدا كړو يا ستاسي په غاي به له آسمانه پرېستي رابښته او په ځمكه كېني به ئي وداني كړو. مونږ ته دغه ټول قدرت حاصل دي.

وَأَنَّهُ لَعَلُّهُ لِّلْسَاعَةِ

او بېشكه دغه (عيسي) خامخا علامه نښه ده دپاره د قيامت (په اعتبار د نزول سره)

تفسير : يعنې د حضرت مسيح عليه السلام اول ځلي راتلل خو خاص د بني اسرأئيلو دپاره يوه د قدرت نښه وه چي بي له پلاره پيدا شو، او عجيبې او غريبې معجزې ئي ورېښكاره كړي، او د ده دوهم ځلي راتگ به د قيامت له نښو څخه وي، د ده له نزوله به خلق معلوم كړي چي قيامت بيخي نژدې رارسيدلي دي.

فَلَا تَمْتَرُنْ بِهَا وَاتَّبِعُونِ ط هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدُّكُمْ

الشَّيْطَانُ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٦٢﴾

پس شك مه كوى تاسى په (راتلو د) قيامت كښى او متابعت وكړئ زما (په توحيد كښى) دغه لياره ده سمه برابره (چى نه پرى گمراه كيږي هيڅوك) او نه دى اړوى تاسى شيطان (له دغى سمى ليارى) بيشكه چى (دغه شيطان) تاسى ته دښمن دى ښكاره .

تفسير : يعنى د قيامت په راتگ كښى شك مه كوى او د توحيد او د ايمان پر هغى سمى ليارى چى زه ئى تاسى ته درښيم سم برابر لار شئ! نه چى ستاسى ازلى دښمن شيطان تاسى له هغى ليارى څخه منع كړى او مخه مو ونيسى .

وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ

او كله چى راغى عيسى په دلائلو ښكاره وو سره وويل (عيسى) چى په تحقيق راغلى يم زه تاسى ته په حكمت (نبوت شريعت ښه درايث پخى خبرى) او دپاره د دى چى بيان كړم تاسى ته ځينى له هغو احكامو چى وئ تاسى چى اختلاف به مو كاوه په هغو كښى (له امورو د دين نه)

تفسير : يعنى دينى خبرى يا ځينى هغه شيان چى د موسى شريعت له طرفه حرام درولى شوى وو د هغه حلت بيان تاسو ته كوم كړم كما جاء فى الركوع (٥) آيت ٥٠ من سورة آل عمران ﴿وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ﴾

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ٦٣ إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦٣﴾

پس ووبريږئ له (عذابه د) الله او اطاعت وكړئ زما (په شرعيه ؤ امورو كښى) . بيشكه الله هم هغه دى رب زما او رب ستاسو پس عبادت كوى يواځى د دغه (الله او حكم ئى منى) دغه لياره ده سمه برابره .

تفسير : دغه تعليم وو د حضرت مسيح عليه السلام وگورئ چي په خومره صفائي او درستي سره ئي د واحد الله د ربوبيت او معبوديت بيان فرمايلي دي او هم دغه توحيد، اتقاء او د رسول الله اطاعت ئي صراط المستقيم درولي دي.

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ

پس مختلف شول سره دغه قومونه (د نصاري) په منع خپل کښي.

تفسير : يعني اختلاف واقع شو. يهودان تري منکران شول او نصرانيان پري قائلان شول بيا وروسته له دي نه نصرانيان هم سره خو دلي شول، غيښي حضرت مسيح ته د الله تعالي غوي وائي غيښي له دري خدايانو يو خدای ورته وائي، غيښي يو څه وائي او غيښي بل څه وائي د حضرت مسيح عليه السلام پر اصلي تعليم خو ير تن هم نه دي پاتي.

قَوْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ إِلِيمٍ ٧٥ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ٧٦

پس افسوس هلاک خرابي ده دپاره د هغو کسانو چي ظلم ئي کړي دي (په باب د عيسي کښي) له عذابه د ورغي درد ورکونکي. آيا منتظر دي (دغه احزاب يا کفار د مکي يعني نه دي) مگر قيامت ته چي رابه شي دوي ته يو ناڅاپه او دوي به نه پوهيږي (په وخت د راتلو ئي قبل الظهور).

تفسير : يعني له داسي ښکاره ؤ او واضحو بياناتو او هداياتو سره هم که دغه خلق د حق او صدق منونکي نه دي نو بالاخر دوي د څه شي په انتظار کښي دي؟ د دوي د دغه وضعيت او احوال له ليدلو څخه داسي ويل کيدي شي چي که قيامت يو غلي ناڅاپه د دوي پر سرونو ودرېږي نو هلته به ئي ومني، حال دا چي د هغه وخت منل له سره په درد نه خوري او مفيد نه واقع کيږي.

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ٧٦ ط

ياران (دوستان د كفر او معصيت) په دنيا كښي په دغه ورځ (د قيامت كښي) ځيني د دوي له ځينو نورو سره به دشمنان وي مگر (پاتي به وي دوستي) د متقيانو.

تفسير : په دغه ورځ كښي به دوست له دوست څخه لري تښتي نه چي زه هم د ده په شامت ونيولي شم د دنيا دغه گردی (تولي) دوستي او محبت او خپلوي به سره منقطع كيږي انسان به افسوس او ارمان كوي چه ولي مي له هغه شرير سري سره دوستي كړي وه چي د هغه په غولولو او لمسولو سره زه نن په دغه مصيبت كښي اخته شوم په دغه وخت كښي به ډير خوږ او مين محبوب هم د خپلي خوږي او ميني محبوبي له ليدلو ځني ويريږي به او يو د بل له ليدلو څخه به بيزاره وي. هوا د هغو كسانو محبت او دوستي به په كار ورځي چي خاص د الله دپاره وي. او نداء به وكړه شي پر دغو مؤمنانو باندې د الله اعظم شانه واكرم برهانه له جانبې داسي چي

يُعْبَادُ لَخَوْفِ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٢٨﴾

اي بندگانو زما نشته هيڅ ويره پر تاسي نن ورځ او نه به تاسي غمجن كيږئ.

تفسير : يعنى نه د وړاندې ويره او نه به د وروستې غم اندېښنه ورسره وي. او د دوي صفت دغه دى

الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٢٩﴾

هغه كسان چي ايمان ئي راوړي دى په آيتونو زموږ او وو دوي مسلمانان (په دنيا كښي).

تفسير : يعنى په زړه سره ئي يقين وكړ او پخپلو نورو جوارحو او اعضاوو سره ئي د ده احكام په ځاى راوړل او د اطاعت او انابت غاړه ئي ورته كيښوده. له دې ځايه د ايمان او اسلام فرق ظاهريږي لكه چي د جبريل عليه السلام په حديث كښي د دې مفصل بيان شوى دى. بيا به وويلي شي دغو مؤمنانو ته له جانبې د الله اكرم شانه واعظم برهانه داسي چي

ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٣٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصَفَافٍ

مِّنْ ذَهَبٍ وَآكَوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْإِنْفُسُ وَتَكُنُّ الْأَعْيُنُ

ننوخئی (ای زما مؤمنانو بندگانو) جنت ته تاسی او بنحی ستاسی چی خوشاله به کړل شی. مگرخولی کیری به (د غلمانو له خوا) پر دغو جنتیانو کاسی کلاسونه له سرو زرو څخه او (طلائی) صراحی گانی او (وی به دوی ته) په دغه (جنت) کښی هغه څیزونه چی خواهش کوی د هغو نفسونه (د دوی) او چی خوند اخلی سترگی (د دوی تری).

تفسیر : له ټولو څخه هغه اعلیٰ او اولیٰ څیز چی تری سترگی په لیدلو سره رنی او یخی او زړونه آرامی او هوسائی (راحت) مومی د الله تعالیٰ لقاء رزقنا الله تعالیٰ بفضله ومنه.

وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ^(۴۱) وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ^(۴۲)

او تاسی په دغه جنت کښی همیشه اوسیدونکی یئ. او دغه جنت دی هغه چی په میراث درکړی شوی دی هغه تاسو ته په سبب د هغو (نیکو عملونو) چی وئ تاسی چی کول به مو په دنیا کښی.

تفسیر : یعنی ستاسی د پلار آدم علیه السلام میراث تاسی ته بیا درورسیده او دغه د الله تعالیٰ فضل او مرحمت او ستاسی د اعمالو برکت دی.

لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ^(۴۳) إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ^(۴۴) لَا يُفْرَغُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ^(۴۵)

شته تاسی ته په دغه (جنت) کښی (بسی غوری منتخبی) میوی ډیری چی له هغو څخه به ئی خورئ تاسی. بیشکه چی مجرمان (کافران) په عذاب د دوزخ کښی به همیشه پاتی کیدونکی وی نه به سپکاوه شی له دوی ځنی (عذاب) او دوی به په دغه عذاب کښی ساکت ناامیده وی (له نجاته او نشاطه).

تفسیر : یعنی عذاب به نه کوم وخت ملتوی کیری او نه سپکاوه شی. دوزخیان به ناامیده کیری چی اوس په هیڅ صورت له دی ځایه نشو وتلی او نه د وتلو څه سبیل او لپاره شته.

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

او نه دی کړی مونږ ظلم پر دوی ولیکن دوی وو هم دوی ظالمان (پر ځانونو خپلو په کفر سره)

تفسیر : یعنی مونږ په دنیا کې د نیکۍ او بدۍ هره خوا او هر پلو دوی ته پوهولی او پوهولی وو او انبیاء الله می لیدلی وو او پر دوی می د حجت اتمام کړی وو او هیڅ یو معقول عذر می دوی ته باقی نه وو پریښی خو سره له هغه دوی ونه منل او له خپلو تیږیو او زیاتو څخه ئی لاس وانه خيست. که داسی ظالمینو او متجاوزینو ته سزا ورکړه شی نو څوک دغی سزا ته ظلم ویلی شی؟

وَنَادُوا إِلَيْكَ لِيَقْضَ عَلَيْكَ رَبُّكَ

او غږ به وکړی (جهنمیان) چی ای مالکه (خازنه د دوزخ) حکم دی وکړی پر مونږ رب ستا (د مرگ)

تفسیر : «مالک» د هغی پرېشتی نوم دی چی پر دوزخ مټکله ده او د اور داروغه ورته ویلی شی. دوزخیان به ده ته غږ کوی او ناری به وهی چی مونږ نه مرو او نه خلاصی مومو ته دی خپل رب ته ووايه چی یو ځلی دی مونږ ته عذاب راکړی او کار مو دی له بیخه تمام کړی. گواکی له نجاته بی هیلې او مایوس کیږی او د مرگ په ارمان کې لویږی.

قَالَ إِنَّكُمْ مَّا كُنْتُمْ

وبه وائی (ملک خازن پس له زرو کلو په جواب د دوی) چی بیشکه تاسی (ژوندی) پاتی کیدونکی یی (په دوزخ کې).

تفسیر: یعنی له چغو او شورماشور څخه هیڅ فائده نه درسیږی تاسی په هم دغه خپل حال تل ترتله پاتی کیدونکی یی. وائی چی دوزخیان به تر یو زر کاله چغی وهی، ناری سوری به کوی بالاخر دوی ته به داسی یو جواب اوراوه شی او د الله اجل واعلیٰ شانه واکرم واعظم برهانه له جانب داسی ویلی کیږی

لَقَدْ جُنْتُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كِرْهُونَ ﴿٤٨﴾

خامخا په تحقيق راغلی وو مونږ تاسی ته (په وسیله د انبیاؤ) په حق سره ولیکن زیاتره ستاسی حق لره بد گڼونکی یی (چی حق به مو نه قبلأوه).

تفسیر : یعنی هغه سزا تاسی ته پر دغه جرم درکړی شوی ده چی تاسی علی الاکثر د صداقت او حقانیت په خلاف اقدامات کول او زیات له تاسی د ړندو په شان په هغه پسې لویدلی وئ.

أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٤٩﴾

بلکه محکم کړی دی (کفارو په خلاف د انبیاؤ) یو کار پس بیشکه مونږ هم محکم کوونکی یو (د تدبیر خپل).

تفسیر : د عربو کفار زمونږ د رسول الله صلی الله علیه وسلم په خلاف راز راز (قسم قسم) پلمی (تدبیرونه) او حیلي جوړولی او قسم په قسم پت تدبیرونه به ئی سره ترل مگر د الله تعالیٰ خفیه تدبیر د دوی پر دغو گردو (تولو) پلمو (تدبیرونو) باندی اوبه بهولی. حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «کفارو گردو (تولو) سره یو غای داسی مشوره او جرگه کړی وه چی زمونږ له تغافله د دغه نبی کار پرمخ تگ وکړ او ډیر ترقی ئی وموندله وروسته له دی نه هر یو سری چی د ده په دین کښی داخلیری ښائی چی د هغه نور خپلوان هغه ووهی او تر هغه پوری ئی ودبوی خو بیرته مرتد شی او هر یو اجنبی سری چی دغه ښار ته ننوځی ښائی چی هغه په دغو خبره خبردار کړی شی خو د دغه سری شاوخوا ونه گرځی او له سره ورنژدی نشی» دغه خبری دوی پخپلو منځو کښی سره غوته کړی او الله تعالیٰ داسی اراده وفرمایله چی متدرجاً دوی ته ذلت او رسوائی او خپل دین او رسول ته عروج او ترقی ورکوم لکه چی بالاخر د پاک الله اراده غالبه وگرځیده.

أَمْ يَحْسِبُونَ أَنَّا لَأَسْمِعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٥٠﴾

آیا گمان کوونکی دی (کفار) چی بیشکه مونږ نه آورو پتی خبری د دوی او پتی مشوری د دوی (نه ده داسی) بلکه آورو ئی او رسولان زمونږ (چی حفظه ملکی دی) له دوی سره دی چی لیکي (تول اعمال د دوی)

تفسیر : یعنی دوی د زړونو پر اسرارو، نیاتو او پتو خبرو مونږ پوهیږو او د دوی پتی جرگی او مشوری مونږ آورو او سم د حکومت د انتظامی ضابطی سره زمونږ پرښتی (کراماً کاتبین) د دوی گرد (تول) اعمال لیکي دغه گرد (تول) دفاتر به د قیامت په ورځ ورواندی کیږی.

قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبِيدِينَ ﴿٨١﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) که وی (بالفرض والتقدير لکه چی تاسی وایی) رحمن ته ولد (غوی لور) پس زه به (دغه ولد لره) رومبني له عبادت کوونکیو وم (نخو الله له گردو (تولو) عیوبو خنجه پاک دی ولد نه لری).

تفسیر : یعنی له دی نه لوی ظلم به بل خه وی چی الله تعالی ته محامن او لونی تجویزوی، تاسی وایی که په فرض محال سره الله تعالی اولاد درلودی (لری) نو رومبني سری به زه وم چی د ده د اولاد عبادت به می کاوه ځکه چی په دنیا کبني زه له گردو (تولو) ځنی زیات د الله تعالی عبادت کوونکی یم او هر چاته چی هومره زیاته علاقه له الله تعالی سره وی په هم هغه تناسب بنائی د ده له اولاد سره ئی هم وی. بیا خه مهال (وخت) چی زه سره له اول العابدین توبه د هیڅ یو موجود په ولدیت الله ته قائل نه یم نو تاسی څرنګه د پاک الله داسی منونکی یی چی د ده تر فرضی اولاده حقوق هم منی؟.

تنبیه : ځینو مفسرینو د دی آیت مطلب داسی لیکلی دی. «که ستاسی په اعتقاد کبني د الله تعالی کوم اولاد وی نو په یاد ئی ولری چی زه ستاسی په مقابل کبني د هغه واحد الله تعالی عبادت کوونکی یم چی له اولاد او احفاد او نورو بشری صفاتو خنجه پاک او منزّه دی. ځینو د «عابد» معنی په جاحد «منکر» سره کړی ده. یعنی له دی فاسدی عقیدی خنجه له گردو (تولو) خنجه رومبني انکار کوونکی او تردید کوونکی یم. او د ځینو نورو په نزد «ان» نافییه ده یعنی رحمن هیڅ اولاد نه لری. مګر دغه قول څه زیات قوی نه دی. نور احتمالات هم شته چی دلته د هغو تولو د استیعاب ځای نشته. والله تعالی اعلم. اوس الله تعالی د خپل ذات پاکي داسی فرمائی

سُبْحَنَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾

پاکی ده رب د آسمانونو ته او (رب د) ځمکي ته رب د عرش ته له هغه څه چی بیانوی (دوی ورته چی نسبت د ولد او شرک او نور عیوب دی).

تفسیر : یعنی د هغو خبرو نسبت چی دغه خلق الله تعالی ته کوی، مثلاً اولاد او نور، له هغو گردو (تولو) ځنی د الله تعالی ذات پورته او منزّه دی. د ده په ذات کبني د دی خبری له سره امکان نشته چی معاذ الله د چا پلار یا غوی شی.

فَذَرَهُمْ خِيَوْضًا وَيَعْبُوهَا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾

پس پريبرده دوی چی غوتی وهی (په باطلو خبرو) او لویی کوی تر هغه پوری چی ملاقات وکړی له ورځی د دوی سره هغه (هغه ورځ) چی وعده کړی شوی ده (له دوی سره په دغه ورځ د قیامت کښی د عذاب).

تفسیر : یعنی دوی د غفلت او حماقت په نشو کښی هر څه چتی (بیکاره) او چپولی خبری چی کوی ودی کړی، او قاسی له سره ورته توجه او التفات مه کوئ! دغه خلق د څو ورځو له مخی په دنیوی عیش او عشرت او چرچو او نندارو کښی خپلی ورځی تیروی. بالاخر هغه موعوده ورځ راتلونکی ده چی په هغی کښی دوی ته د دوی دغه بی ادبی او گستاخی او نور شرارتونه یو په یو وروړاندی کیږی او د هغو په مقابل به دوی د هر یوه د خوند او مزی څکونکی وی.

وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌُ وَفِي الْأَرْضِ إِلَهٌُ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٣﴾

او الله هغه (لوی ذات) دی چی په آسمانونو کښی معبود دی او په ځمکه کښی معبود او هم دی دی ښه حکمت والا ښه عالم.

تفسیر : یعنی نه په آسمان کښی پرښتی، لمر، قمر، او ستوری معبود گرځیدی شی او نه په ځمکه کښی اصنام، اوټان او بتان او نور. د گردو (تولو) علویاتو او سفلیاتو او مافیهما حقیقی معبود هم هغه واحد احد الله تعالی دی چی له فرشه تر عرشه پوری د گردو (تولو) اشیاء مالک او خالق دی. او د تولو اکوانو او امکنه و، ازمنه وو پخپل علم او اختیار سره مالک او متصرف دی.

وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ ﴿٨٤﴾

او برکت ناک دی هغه (لوی ذات) چی خاص ده ته دی ملک سلطنت د آسمانونو او د ځمکی او د هر هغه څه چی په منځ د دغو دواړو کښی دی او (خاص) له هم ده سره دی علم د قیامت.

تفسیر : یعنی قیامت کله راځی؟ د دی خبری علم یواځی له هغه مالک الملکوت او صاحب الکبریاء والجبروت الله اجل واعلی شانہ واعظم واکرم برهانه سره دی.

وَالْيَهُ تَرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾

او خاص هم دغه (الله) ته به بیرته بیولی شی (تول قیامت ته له پاره د جزاء)

تفسیر : یعنی کله چی هلته ورسیرئ د گردو (تولو) حسناو او سیئاتو حساب او کتاب به مو کیږی، او د هغو ثواب او عذاب به دررسیري.

وَلَا يَلِيكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ الشَّفَاعَةِ الْأَمَنُ
شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

او اختیار نه لری هغه معبودان چی دوی ئی عبادت کوی بی له دغه (الله) د شفاعت (لکه چی منکران گمان کوی) مگر هغه څوک چی شاهدی ئی ویلی وی (په ژبه) په حقه سره حال دا چی دوی پوهیږی (او علم ئی وی پر هغو باندی په زړه سره)

تفسیر : یعنی دومره سپارښت کولی شی، هر هغه چا چی له خپل علم سره موافق د اسلام حق کښی د یوه حرف سپارښت نشی کیدی. دغومره سپارښت به هم هغه صالحین وکری چی د دوی په رښتین توب خبردار وی او په دی باندی ښه پوهیږی چی دغه په ژبه او په زړه سره مسلمان دی، نورو ته به داسی اجازه نه وی.

وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾

او قسم دی که وپوښتی ته دوی چی چا پیدا کړی دی دغه (عابدان او معبودان) نو خامخا وبه وائی هر ورو (خامخا) دوی چی الله (پیدا کړی دی) پس کوم طرف ته گرځول کیږی دغه (مشرکان له عبادت د الله)

تفسیر : یعنی کله چی پیدا کوونکی هم دغه یو الله دی نو د بندگی او د عبادت مستحق ولی نور شول؟ عبادت د انتهای تذلل نوم دی او دغه تذلل د هغه ذات دپاره ښائی چه وکری چی د انتهای عظمت او جبروت څیښتن (خاوند) دی. ډیر د تعجب غای دی چی دوی مقدمات تسلیموی لیکن د هغو له نتایجو څخه منکران کیږی.

وَقِيلَ لَهُمْ يَرْبِّ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

او (قسم دی) پر دغی وینا د دغه (رسول) چي ای رب زما بیشکه دغه
(قریشی منکران) یو قوم دی چي ایمان نه راوړی دوی (په مومن به شیانو
باندی)

تفسیر : یعنی د نبی دغه وینا هم الله تعالی ته معلومه ده. د ده پر دغه د اخلاصو التجا او له
درده دک غږ باندی الله قسم یادوی چي الله به هر ورو (خامخا) له ده سره امداد او مرسته کوی
او پخپل فضل او مرحمت سره ئی حتماً غالب، مظفر او منصور گرځوی. وفرمائل الله اکرم شانه
واعظم برهانه داسی چي

فَاَصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ

پس مخ وگرځوه له دوی (او طمع پریکړه له ایمانه د دوی) او ووايه (ای
محمده! دوی ته غواړم له شره ستا) سلامتی.

تفسیر : یعنی غم مه خوره! او زیات په دوی پسی مه لویږه! محض د دعوت او تبلیغ فریضه دی
اداء کوه! نو بیا له دوی غځنی خپل مخ وگرځوه! او ووايه ښه ده که تاسی زما خبرو ته غوږ نه
بدئ نو زما سلام دی وی تاسی ته.
(وکان هذا قبل الامر بالقتال).

فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

پس ژر ده چي پوه به شی دوی (په عاقبت د کفر خپل).

تفسیر : یعنی بالاخره دوی ته به دغه خبره ښکارېږي چي دوی په څرنګه یوی لوی غلطی کښی
لویدلی وو؟ لکه چي پر خپلو دغو تیروتنو باندی غځنی کسان لږ څه په هم دغه جهان کښی پوه
شوی هم دی خو د هغه پوره تکمیل په آخرت کښی کیدونکی دی.

تمت سورة «الزخرف» بعون الله و توفيقه فله الحمد والمنة

سورة الدخان مكية وهي تسع وخمسون آية وثلاث ركوعات
رقم تلاوتها (۴۴) تسلسلها حسب النزول (۶۴) نزلت بعد سورة «الزخرف»

د «الدخان» سورت مکی دی (۵۹) آیت دری رکوع لری په تلاوت کښی (۴۴) او په نزول کښی (۶۴)

سورت دی وروسته د «الزخرف» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

حَمْدٌ ۝ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۝ اِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَكَةٍ

قسم دی پر دغه کتاب ښکاره کوونکی (د دینی احکامو) چی بیشکه مونږو
نازل کړی مو دی هغه په شپه برکتناکه کښی.

تفسیر : د «برکت شپه» د قدر شپه ده کما قال الله تعالى في سورة القدر ﴿ اِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴾
چی د رمضان المبارک په میاشت کښی واقع ده له قوله تعالى ﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ ﴾
(د البقرة (۲۳) رکوع) ۱۸۵ آیت په دغه شپه کښی عظیم الشان قرآن له لوح
محفوظ څخه سماء الدنيا ته نازل کړی شوی دی او بیا له هغه ځای متدرجاً په دروېشتو کلونو
کښی پر رسول الله صلی الله علیه وسلم نازل شوی دی. هم په هم دغه شپه کښی پر رسول الله
مبارک د پاک قرآن ابتدائی نزول شروع شوی دی.

اِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ۝

بیشکه مونږو یو ویروونکی (په رالیدلو د دغه قرآن).

تفسیر : یعنی آورول همیشه زمونږو کار او دستور وو چی له هغه سره موافق دغه پاک قرآن هم
نازل شوی دی.

فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ۝ أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا

په دغه (شپه) کښی بیانوه شی بیلاوه شی هر کار حکمتناک (داسی ټینگ
چی نه بدلیری) حکم له نزده زمونږو

تفسير : يعنى د تول کال په متعلق د قضاء او قدر گرد (تول) د حکمت او د مصلحت دکی قاطعی او لایتغیری فیصلی په دغی عظیم الشانی شپي کښی له لوح محفوظ څخه نقل کیږی او هغو پرښتو ته سپارلی کیږی چی د نکویناتو په شعبو کښی کار کوی. له غینو روایاتو څخه معلومیږی چی هغه د شعبان المعظم پنځلسمه شپه ده چی ورته د «برآة» شپه وائی ممکن دی چی له دغه ونځته د دی کار ابتداء او د قدر په شپه انتهاء مومی، والله اعلم.

إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ

بیشکه مونږ یو لیږونکی (د رسولانو).

تفسير : يعنى (مونږ لیږونکی یو د) پرښتی پر هر هغه کار چی له دوی سره مناسب وی لکه چی جبرئیل علیه السلام ئی سره له پاک قرآن محمد صلی الله علیه وعلی آله وصحبه وسلم ته ولیږه.

رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

دپاره د رحمت (او مهربانی پر خلقو) له رب ستا بیشکه الله هم دی دی ښه اوریدونکی د (تولو) اقوالو ښه عالم (په تولو احوالو)

تفسير : يعنى الله تعالى د تول عالم له گردو (تولو) حالاتو څخه باخبر دی د دوی غږ او دعاء اوری، ځکه په عین ضرورت کښی ئی خاتم النبیین صلی الله علیه وسلم ته قرآن ورکړ، او د عالم دپاره ئی د لوی رحمت په شان ولیږه.

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَبَابَيْتُهُمَا إِنَّ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ

(رحمت دی تولو ته له طرفه د) رب د اسمانونو او (رب د) ځمکی او (رب د) هغو شیانو چی په منځ د دوی کښی دی که چیری یی تاسی یقین کوونکی (نو یقین وکړئ چی محمد د الله رسول دی).

تفسير : يعنى که په تاسی کښی پر کوم شی د یقین لرلو صلاحیت وی نو له گردو (تولو) شیانو څخه رومبی شی د یقین کولو قابل د الله تعالى عمومی ربوبیت دی چی د هغه آثار په هر هر ذره کښی له روښانی ورځی څخه زیات ښکاره او څرگند دی، او د حضرت محمد رسول الله

صلی الله علیه وسلم رسالت دی.

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ الْآوَّلِينَ ۝

نشته لائق د عبادت بل هیڅوک مگر هم دی دی چی ژوندی کوی او وژل کوی (دغه الله) رب ستاسی دی او رب د پلرونو رومبنيو ستاسی دی.

تفسیر : یعنی چی د هغه الله په قبضه کښی ژوندی کول او مړه کول او د وجود او عدم واک او اختیار د هغه د قدرت په لاس کښی وی او گرد (تول) اولین او آخرین ئی تر پالنی او تربیت لاندی دی آیا ما سواء له هغه د بل چا عبادت او بندگی جایزه ده؟ دغه یو داسی صاف او ښکاره حقیقت دی چی په هغه کښی د شک او شبهی هیڅ غځای او گنجایش نشته.

بَلْهُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ۝

(یقین نه کوی) بلکه دوی په شک کښی دی (له بعث نه) چی لوی مسخری کوونکی دی (په مؤمن به شیانو).

تفسیر : یعنی د دغو واضحه وو ښو او دلائلو اقتضاء خو داسی وه چی دغو خلقو به هغه منل مگر سره له هغه دوی ئی نه منی بلکه دوی د توحید او د نورو حقه ؤ عقائدو له طرفه په شکوکو او شبهو کښی لویدلی دی او په دنیوی عیش او عشرت او لهور او لعبو کښی سره مصروف او لگیا دی، او د اخروی اندیښنی څخه بیخی بی فکره دی چی د حق په طلب کښی مشغول شی او په هغه کار له غور او فکر څخه کار واخلي. دوی په دغه شک او شبهه کښی دی چی تل به دوی هم داسی اوسپړی او له سره له الله تعالی سره د مخامخ کیدلو په فکر او اندیښنه کښی نه دی نو ځکه د نصیحت پر خبرو توکی او مسخری کوی، او پری خاندی او ملندی وهی.

فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ مُّبِينٍ ۝ يَغْشَى النَّاسَ ۝ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

پس منتظر اوسه (ای محمده! دوی ته) په هغه ورځ چی راشی دا آسمان په لوگی ښکاره سره چی پت به کړی تول مخلوق، (وبه وائی دوی) دغه عذاب

دير دردناک دی.

تفسير : له «لوگي» څخه دلته څه مراد دی؟ په دغه مورد کښي د اسلافو دوه قوله دی. ابن عباس رضي الله تعالى عنه او نور وائي چي قيامت ته نژدی به يو لوگي پورته کيږي چي گرد (تول) خلق به پتوي. نیکو سړيو ته به د ده ډير لږ خفيف څه اثر د زکام په شان ورسېږي. او د کفارو او منافقينو په ستونيو او دماغو کښي ننوځي او بي هوشه کوي ئي. دلته هم هغه لوگي مراد دی. ښائي دغه لوگي هم هغه د سماواتو ماده وي چه د هغه ذکر په ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ﴾ کښي شوي دي. گواکي آسمان تحليل او د خپل اصلي حالت په طرف عود کوي. او دغه به ئي ابتداء وي والله تعالى اعلم. ابن مسعود رضي الله تعالى عنه په ډير قوت سره ادعا کوي. چي له دغه آيت څخه مراد هغه لوگي نه دي چي د قيامت له علائمو څخه دي. بلکه رسول الله مبارک کله چي د قريشو له تمرد او طغيان څخه په تنگ شو نو دعا ئي وفرمايله چي الله جل جلاله پر دوي تر اووو کلو پوري مسلسل قحط مسلط کړ هم هغسي چي د يوسف عليه السلام په زمانه کښي پر مصريانو مسلط شوي وو لکه چي قحط پر دوي مسلط شو چي مکيانو به په هغه کښي له مردارو او له پوستکو او له هډوکو څخه خوړل غالباً په هم دغه دوران کښي د «يمامه» رئيس ثمامه بن اثال رضي الله تعالى عنه په اسلام سره مشرف شو او د ماکولاتو د هغو گودامونو ليږل ئي منع کړل چي له هغه غايه معظمي مکي ته تلل. الغرض مکيان د لوري له لاسه مړه کيدل. او دغه مسلمه او ښکاره خبره ده چي د مسلسلې وچکالي او قحط په زمانه کښي به د جو يعني د غمکي او آسمان په منځ کښي لوگي په شان دوري او غبار په نظر راځي. او برسيره په دي د اوږده مدت د باران د نه ووريډلو څخه گړدو غبار او دوري له غمکي څخه پورته کيږي او د آسمان په لوري د لوگي په شان لويي او سپيري دوري تري معلوميږي. چي هغه ئي دلته په «دخان» سره تعبير فرمايلي دي. په دغه تقرير په «يغشي الناس» کښي به له خلقو څخه مراد مکيان وي. گواکي دغه يو پخوا ويل ؤ چي پوره شو کما يدل عليه قوله تعالى ﴿فَارْتَقِبْ﴾

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

ای ربه زمونږ لري کړه له مونږ دغه عذاب بيشکه مونږ ايمان راوړونکي يو.

تفسير : يعني کله چي په هغه عذاب کښي مبتلا کيږي نو داسي به وائي چي اوس له دغه آفت څخه نجات راکړه وروسته له دي نه مو توبه ده! اوس مونږ ته پوره يقين حاصل شو. بيا به طغيان او شرارت نه کوو او پاڅه مسلمانان کيږو وروسته له دي نه د دغي خبري الله اعظم برهانه واکرم شانه داسي جواب فرمائي:

أَلَيْسَ لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ ﴿١٤﴾

چیرته به نفع ورسوی دوی ته پند اخیستل (پس د عذاب له نزوله) حال دا چي په تحقیق راغلی ؤ دوی ته رسول ښکاره بیانوونکی بیا هم داسی وگرځیدل دوی له هغه (اجابت د رسول نه) او وویل (کفارو) ده ته ښوونه کړی شوه ده (د قرآن له بل چانه) لیونی دی.

تفسیر : یعنی اوس له پوهیدلو او له نصیحت څخه د فائدي اخیستلو موقع چیري پاتی ده په هغه وخت کښي مو دغه پندونه ونه منل چي زمونږ رسول سره له ښکاره ښو او واضحه وو هداياتو درغلي وو هلته به مو داسي ويل چي دغه لیونی دی کله به مو ویل چي دی دغه خبری له بل چا څخه زده کوی او بیا د هغه له مخی دغه کتاب جوړوی د ابن عباس رضی الله تعالی عنه د تفسیر سره سم د دی آیت مطلب داسی شو او د ابن مسعود رضی الله تعالی عنه له تفسیر سره موافق معنی به ئی داسی وی چي مکيان له قحط او نورو مصائبو څخه په تنگ شول او له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه ئی غوښتنه وکړه چي دغه آفت له مونږ څخه لری کړئ په ځینو روایاتو کښي راغلي دی چي ابوسفیان او نورو مشرکانو د رسول الله په حضور کښي عرض او فریاد وکړ چي تاسی خو فرمائی چي زه رحمة للعالمین یم او دغه دی ستا قوم له قحط او د وچکالی له لاسه تباہ او فنا کیږي نو مونږ تاسی ته د مرحمت او شفقت او د قرابت وسائط در وړاندی کوو خو د دغه مصیبت د لری کیدلو دپاره دعاء وکړئ که دغه قحط او مصیبت له مونږ څخه پورته شو نو مونږ ټول سره ایمان راوړو لکه چي د دوی په دعاء سره باران وشو او له یمامی څخه د غلی کوم گودامونه چي منع کړی شوی ؤ هغه هم د رسول الله صلی الله علیه وسلم له حکم سره سم بیرته جاری شول مگر سره له دی هم دوی مسلمانان نه شول د هم دی په نسبت فرمائی ﴿أَلَيْسَ لَهُمُ الذِّكْرَى﴾ یعنی دغه خلق د دغی خبری له سره منونکی نه دی په دغه قسم شیانو دوی په زرهاؤ تاویلات له خپله ځانه جوړوی هغه شیان چي بیخي لکه د لمر په شان عیان او روښان دی یعنی ستاسی نبوت دوی نه منی او تاسی ته د مجنون نسبت کوی او ځینی داسی وائی چي دی له هغه رومی مریي څخه ځنی خبری زده کوی او بیا ئی پخپل عبارت سره اداء کوی. له داسی متعصبو معاندینو څخه د کوم شی د پوهیدلو څه توقع کیدی شی؟

إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾

بیشکه مونږ لری کوونکی یو د دغه عذاب (په دعاء د نبی) لږ مدت بیشکه

تاسی بیرته گر عیدونکی یی (کفر خپل ته).

تفسیر : یعنی که مونږ د لږ څه مدت له مخی له دوی غنی عذاب لری کرو دوی به بیا پخپلو هم هغو حرکاتو لاس پوری کوی چی پخوا له دی نه به ئی کول او د ابن مسعود رضی الله تعالی عنه له تفسیر سره موافق به ئی داسی مطلب کیږی درواخلی مونږ د لږ څه مدت له مخی دغه عذاب له دوی غنی لری کوو تاسی وگورئ چی دوی به په هم هغسی اعمالو مداومت کوی چی پخوا له دی نه به هم په هغه کښی مشغول وو.

يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾

(یاده کړه) هغه ورځ چی ویه نیسو مونږ (دغه کفار) په نیولو سختو لویو سره بیشکه مونږ انتقام اخیستونکی یو (په دغه ورځ کښی).

تفسیر : د ابن عباس رضی الله تعالی عنه په نزد به لویه نیونه په قیامت کښی وی غرض دا دی چی د آخرت عذاب له سره نه منع او نه بیرته کیدونکی دی. د ابن مسعود رضی الله تعالی عنه په نزد له لوی نیونی څخه د «بدر» غزا مراده ده چی په دغی غزوی کښی له کفارو څخه بدل او انتقام واخیست شو.

وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾

او خامخا په تحقیق ازمویلی وو مونږ پخوا له دی نه قوم د فرعون او راغلی ؤ دوی ته رسول (موسی) عزتمند (په نزد د الله).

تفسیر : یعنی د حضرت موسی علیه السلام په ذریعه د دوی امتحان واخیست شو چی آیا دوی د الله تعالی پیغام قبلوی که نه؟

أَنۡ أَدۡوَا إِلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ

(او وویل موسی فرعونیانو ته) چی وسپارئ تاسی په ما باندي بندګان د الله،

تفسیر : یعنی د الله تعالی بندګان خپل مریان مه گرځوئ! بنی اسرائیلو ته له مریتوبه آزادی ورکړئ! او ماته ئی وسپارئ چی هر چیری زما خوبه وی دوی له خپل ځان سره بوځم.

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۖ وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَنِ مُبِينٍ ۝

بیشکه زه تاسی ته رسول مکرم امانتگر یم او (وویل موسیٰ فرعونیانو ته) چی سرکشی مه کوئ پر الله (په اهانت د وحی) بیشکه چی زه راوړونکی یم تاسی ته د برهان حجت دلیل ښکاره واضح.

تفسیر : «برهان، حجت، دلیل ښکاره واضح» هغه معجزات و چی موسیٰ علیه السلام رسول لکه عصا یدبیضاء یعنی (همسا) او «سپین لاس» او نور.

وَأِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ۝

تفسیر : او وویل موسیٰ فرعونیانو ته چی بیشکه زه پناه نیسم په رب خپل او په رب ستاسی له دی نه چی سنگسار کړئ تاسی ما.

تفسیر : په دغه سره ئی د دوی د هغو وېرولو جواب ورکړ، یعنی ما ستاسی له ظلم او ایذاء څخه د الله تعالیٰ پناه حاصله کړی ده. هغه زما په حمایت کښی دی او د الله تعالیٰ پر حفاظت زه پوره اعتماد او اطمینان لرم.

وَأِنْ لَّمْ تَوْمِنُوا إِلَيَّ فَأَعْتَزِلْهُنَّ ۝

او که ایمان نه راوړئ تاسی (ای فرعونیانو!) پر ما پس په څنگ شی (له ما پرېږدئ ما).

تفسیر : یعنی که زما خبره نه منئ نو اقلاماته څه ضرر او ایذاء مه رسوئ! او په دغه سره خپل جرم مه درنوئ.

خیر نه دی بی هیلې یم شر دی رانه لری کړه!
حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی چی خپل قوم بوغم ته می لپاره مه نیسه!»

فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ۖ فَاسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُّتَّبِعُونَ ۝

پس دعاء وکړه (موسیٰ) رب خپل ته داسی چې بیشکه دغه (قبطیان) یو قوم دی گنهگاران (کافران). (نو وفرمایل الله موسیٰ ته چې) پس بوځه بندگان زما (سبطیان) د شپې بیشکه تاسی متبوع یئ (د قبطیانو).

تفسیر : یعنی بالاخر مجبور شو او د الله تعالیٰ په حضور کښی ئی عرض او فریاد وکړ چې دغه خلق له خپلو جرائمو څخه لاس اخیستونکی نه دی نو اوس ته زمونږ او د دوی په منځ کښی فیصله وکړه! د ده دعاء فوراً مستجاب او پر حضرت موسیٰ علیه السلام امر وشو چې بی د فرعونیانو له اطلاع له بنی اسرائیلو سره د شپې له مخی له مصره ووځئ! ځکه چې د گهیځ (سحر) له مخی به دوی وروسته له دی نه چې ستاسی له تگه خبر شی نو د تاسی د تعاقب دپاره درپسی وځی لیکن په یاد ئی ولرئ چې په لیاره کښی ستاسی په مخ کښی تریخ سیند درځی چې هغه به ستا د همسا په اشاره سره دی خوا او هغی خوا لری کیږی او په منځ کښی وچه صافه لیاره تاسی ته پیدا کیږی چې ته به سره له خپل قومه له هم هغی لیاری تیریږئ.

وَأَثَرُكَ الْبَحْرُ هَؤُلَاءِ إِنْهُمْ جُنْدٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٣﴾

او پرېږده بحر سیند ولاړ (ساکن کوڅی کوڅی) بیشکه دوی لښکری دی دوی کړی شوی.

تفسیر : یعنی د دغی خبری په فکر او اندیښنی کښی مه اوسه! دغه لیاره چې د الله تعالیٰ په قدرت په دغه سیند کښی شوی ده بیرته پاتی نشی پرېږده چې دغه لیاره هم دغسی پر خپل حال پاتی وی څو فرعون او فرعونیان ئی وگوری او پر تاسی پسی د راتلو همت او غفرد (جرات) وکړی، لکه چې هغوی هم په هم دغی وچې کښی ننوتل، کله چې ټول د سیند منځ ته ورسیدل، دلته الله تعالیٰ د سمندر اوبو ته حکم ورکړ چې بیا سره یو ځای شی، او په دغه ترتیب سره هغه گرد (ټول) لاړ لښکر دوب او مغروق کړ. نو فرمائی الله اکرم شانه واعظم برهانه چې:

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّتٍ وَعَيُْونٍ ﴿٢٤﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٥﴾ وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٦﴾ كَذَلِكَ تَفْأُورُنْهَا قَوْمًا اٰخِرِينَ ﴿٢٧﴾

څومره ډیر پرېښودل دوی له باغونو او (له) چینو (د اوبو) او (له) فصلونو او ځایونه عمده مخصوص ښائسته او (له) نعمتونو (او له هسی د هوسائی

(آرام) سامان) په هغو (نعمتونو) کښې خوشال خوندور. هم داسې (هلاک کوو مونږ له مکذبینو) او په میراث مو ورکړل (دغه شيان) قوم بل (سبطيانو) ته.

تفسير : يعنى د بنى اسرائيلو په لاسونو کښې ئې ورکړ، لکه چې د «شعراء» په سورت کښې دى له دې نه معلوم شو چې د فرعون د غرقيدلو څخه وروسته د بنى اسرائيلو تصرفات او مداخله په مصر کښې شروع شوله او که دغه ثابت نشي مطلب به ئې داسې وى د هم هغو اقسامو سامانونو په شان چې له فرعونيانو څخه پاتې وو هم هغسې شيان مونږ بنى اسرائيلو ته هم ورکړل والله اعلم.

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ

پس ونه ژړل پر دوى (يا پر هلاک د دوى) باندې آسمانونو او ځمکې.

تفسير : په رواياتو کښې راغلى دى چې د مؤمن د وفات په تقريېب کښې د آسمان هغه دروازه ژاړې چې له هغې څخه به ده ته روزى نازلېده يا هغه دروازه چې په هغې کښې د ده صالح عمل پورته خوت او هغه ځمکه به هم ژاړې چې ده به پرې لمونځ کاوه يعنى افسوس چې هغه سعادت له مونږ ځنې واخيست شو کله چې له کفارو سره د صالح عمل تخم نشته نو په ده پسې به آسمان يا ځمکه ولې ژاړې؟ بلکه ممکن دى چې د دوى پر مرگ خوښ هم شى چې ښه شو چې دغه يوه بلا له دنيا ورکه شوه.

وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ۝ وَلَقَدْ بَعَثْنَا نَبِيَّ إِسْرَءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ
الْبُهِينِ ۝ مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ ۝
وَلَقَدْ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ۝

او نه وو دوى مهلت ورکړى شوى. او خامخا په تحقيق نجات مو ورکړ بنى اسرائيلو ته له عذاب سپکوونکې (د قبطيانو). چې له (طرفه د) فرعون وو (چې مجسم مصيبت او آفت وو) بيشکه دغه (فرعون) وو سرکشه متکبر له مسرفينو له حده تيريدونکې سر غروونکې (په شرک کښې) او خامخا په تحقيق غوره کړى مو وو دغه (بنى اسرائيل) په علم خپل پر خلقو (د زمانې د دوى).

تفسیر : یعنی اگر که د بنی اسرأئیلو کمزوری او نواقص هم مونږ ته معلوم وو خو سره له هغه مونږ دوی ته د هغی زمانې پر گردو (تولو) خلقو فضیلت ورکړ او عینې جزئیه فضائل خو هم هغه دی چی تر نن پوری د بل هیڅ قوم په برخه نه دی شوی مثلاً د ډیرو انبیاءو په دوی کښی مبعوثیدل.

وَاتَّبَعَهُم مِّنَ الْآيَاتِ مَا فِيهٖ بَلَاءٌ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾

او ور مو کړ دوی ته له دلائلو (د قدرت خپل په لاس د موسی) هغه (نعمت) چی په هغو کښی آزمائش مدد ؤ ښکاره.

تفسیر : یعنی د حضرت موسی علیه السلام په ذریعه مثلاً د «من او سلوی» نزول د ورپڅو سیوری غورځول وغیر ذلک.

إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنَّ هِيَ الْأَمُوتَتْنَا الْأُولَىٰ وَمَا خُنُّ بِمُنْشَرِّينَ ﴿٣٥﴾

بیشکه دغه (کفار) خامخا وائی چی نه دی دغه عاقبت زمونږ مگر هم دا رومبی مرگ زمونږ دی (په دنیا کښی) او نه یو مونږ راپورته کړی شوی (له قبورو).

تفسیر : په منع کښی د حضرت موسی علیه السلام د قوم ذکر استطراداً راغلی وو، له دی عایه بیا د رسول الله د قوم تذکره شروع کیږی. یعنی دوی وائی چی زمونږ اخری حالت فقط هم دغه دی چی موت پر مونږ راغی هر کله چی مړه شو نو وروسته له مرگه بیا نو نوری خبری اتری له سره نه دی پیښیدونکی. او له موجوده ژوندون څخه ما سواء بل ژوندون بیخی نشته حشر او نشر ثواب او عقاب څه شی دی؟ او حساب او کتاب چیری کیږی؟

فَاتُّوْا يَا بَايَئَنَا إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾

پس (ژوندی) راولی پلرونه زمونږ که چیری یی تاسی صادقین رښتینی (په دغی وینا خپله کښی).

تفسیر : یعنی رسول الله مبارک او مؤمنانو ته کفار وائی که تاسی پخپلی دغی وینا کښی

يئ او دغه عقیده مو صحیحه وی چی وروسته له مرگه بیا ژوندون هم شته. نو ډیره ښه ده تاسی خو زمونږ دغه مړه شوی پلرونه او نیکه گان راژوندی کړئ چی مونږ ئی پخپلو سترگو سره ووینو او په کیفیت ئی وپوهیږو.

أَمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمٌ تُبْعُ لَا

(نو فرمائی الله چی) آیا دغه (قریش) غوره دی (په مال او قوت کښی) که قوم د «تبع»؟

تفسیر : «تبع» د یمن د باچا لقب وو چی د ده حکومت پر سبا، حضر موت او نورو ټولو وو «تبع» ډیر تیر شوی دی الله تعالیٰ ښه عالم دی چی دلته تری کوم یو مراد دی؟ په هر حال دومره تری ظاهر شو چی دغه قوم د ډیر قوت او قدرت خاوندان وو چی د خپل طغیان او تمرد په سبب هلاک او تباہ شو. ابن کثیر رحمه الله علیه له دغه قوم څخه د سبا قوم مرادوی چی د هغه ذکر د سبا په سورت کښی تیر شوی دی. والله اعلم.

وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾

او هغه کسان چی پخوا تیر شوی وو له دغو (قوم د تبع لکه عاد او ثمود بلکه قوی نه وو په مال او قوت نو سره له هغه هم) هلاک کړل مونږ دوی بیشکه دوی وو گنهکاران (کافران منکران له بعثه او له قیامته)

تفسیر : مثلاً عاد او ثمود او نور. الله تعالیٰ دغه ټول د دوی د گناهونو په بدل هلاک او تباہ کړل، آیا تاسی له دوی نه بهتر زیات زورور طاقتور یئ چی نه مو هلاکوی؟ یا مو نه شی هلاکولی؟

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعِینَ ﴿٢٦﴾ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾

او نه دی پیدا کړی مونږ آسمانونه او ځمکه او ټول هغه شیان چی په منځ د دغو دواړو کښی دی حال دا چی لوی کونکی یو (یعنی عبث) نه دی پیدا

کړی مونږ دغه دواړه مگر په حقه سره وليکن زياتره د دغو (مشرکانو) نه پوهیږی (په دی چی فعل د حکیم هیچیری له حکمته خالی نه وی).

تفسیر : یعنی نه می دی پیدا کړی دغه قول علویات او سفلیات بی مطلب او عبث، او دغه لویه کارخانه د څه لویو او تماشو دپاره نه ده جوړه شوی بلکه په ډیر لوی حکمت سره پیدا کړی شوی ده چی د هغی نتیجه ضرور یوه ورځ څرگندیږی (ښکاره کیږی) چی هم دغه نتیجه آخرت دی.

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٦٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٦١﴾ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٢﴾

بیشکه ورځ د فیصلی (قیامت په منځ د خلقو کښی) وعده (د جمع کولو) د دوی ده د ټولو (چی په دغه ورځ کښی د ټولو حساب په یوه وخت کښی کیږی). هغه ورځ چی دفع به نشی کولی هیڅ دوست خپلوان له دوست خپل څخه هیڅ شی (له عذاب) او نه به له دوی سره (له کوم طرفه) مدد وکړی شی (او نه مرسته (مدد) رسیدی شی) مگر هغه څوک چی رحم پری وکړی الله (چی مومنان دی) بیشکه الله هم دی دی ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر : یعنی بس پر هم هغه چا چی الله تعالی رحمت وکړی هم هغه به نجات مومی کما ورد فی الحديث «الا ان يتغمدني الله برحمته».

إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٦٣﴾

بیشکه (میوه د) ونی د زقوم طعام خواړه د (ډیر لویو) گنهگارانو (کافرانو) دی.

تفسیر : یعنی د کومی ادنی مشابعت لامله (له وجی) ورته «زقوم» چی په اردو ورته (سیهند) وائی ویلی شوی دی که نه د دوزخ د زقوم کیفیت خاص الله ته معلوم دی لکه چی د جنت ځینی نعمتونه له دنیوی نعمتونو سره اسم اشتراک لری هم داسی د دوزخ په نسبت هم وپوهیږئ.

كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ۖ كَغَلْيِ الْحَبِيمِ ۚ خُذُوهُ
فَاعْتَلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ ۚ

په شان د مس (او ژير) ویلی کړی شوی (توری ختی د تیلو) چی ایشیوی په
گیدو کښی په شان د ایشیدلو اوبو خوتیدونکیو (وبه فرمائی الله خازنانو د
دوزخ ته چی) ونیسی دی پس راکاری دی برابر منځ د دوزخ ته.

تفسیر : دغه د «خذه» حکم به هغو پرستو ته کیږی چی د مجرمینو په تعذیب ماموری دی.

ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَبِيمِ ۖ

بیا ورتوی کړی پاس پر سر د ده له عذاب د ایشیدلو اوبو

تفسیر : دغه اوبه به د پوزو او دماغو له لیاری د دوی گیدو ته ننوځی او د دوی کلمی پری
کوی او د هغو توتی د باندی لویږی (اعاذنا الله منه)

ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ۚ

(وبه ویل شی ده لره) وشکه (دغه عذاب) بیشکه ته هم دغه ته عزتمن غت
مشر (کافر) وی (په زعم خپل).

تفسیر : یعنی ته خو هم هغه ئی چی په دنیا کښی شان لوی معزز او مکرم گانه او خپل
مشرتبوب او سرداری به دی ثابتوله اوس دی هغه مشرتوب چیری لار؟

إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ۚ

بیشکه چی دغه عذاب هغه دی چی وی تاسی چی په ده کښی به مو شک
کاوه.

تفسیر : یعنی تاسی کله داسی یقین او باور درلود (لرلو) چی له دغه ورځی سره به مخامخ
کیږئ تاسی په دغه شک او شبهه کښی وی چی فقط مونږ هم دلته لوی او چرچی کوو، او په هم

دغي مشغولتيا کښي خپل عمر تيروو. کله چي مړه شو، نو له خاورو سره گډود کيږي، او وروسته له هغه بل هيڅ شي پر مونږ نه دي راتلونکي اوس خو مو پخپلو سترگو وليدي چي هغه ټولي خبري رښتيا وي چي انبياء عليهم السلام به د هغو بيان تاسي ته کاوه.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٤١﴾

بیشکه چي متقيان به په غځاي د امن کښي وي (له ټولو مکروهاتو).

تفسير : يعنې هغه کسان چي دلته له الله تعالیٰ څخه ويريږي هلته به داده هوسا (آرام) او مطمئن اوسيږي او هيڅ ډول (طريقه) خوف او غم به دوي ته نه رسيږي.

فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٢﴾ يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقِيلِينَ ﴿٤٣﴾

په جنتونو او چينو کښي چي اغوندي به (دوي جامي) له ورښمو نازکو او له ورښمو پيرو (غتو) په دي حال کښي چي سره مخامخ به ناست وي.

تفسير : يعنې د دوي پوښاک (لباس) به له نريو او پريرو ورښمينو کاليو (کپرو) څخه وي او يو جنتي به له بل جنتي څخه له سره اعراض نه کوي او مخ به تری نه اړوي او بي تکلفه لکه ډير خواږه دوستان خپلوان به سره مخامخ کيني او خبري اتري به سره کوي.

كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٤٤﴾

هم داسي به وي (بي تغيره او بي تبديلي) او ملگري به کړو مونږ دوي له پيغلو سپينو پوستو غتو (ښايسته) سترگو سره.

تفسير : يعنې له دوي سره به د دوي جوړي (ښځي) يو غځاي کوي.

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ أَمِينٍ ﴿٤٥﴾

غواړي به دوي په دغه (جنت) کښي له هر قسم ميوي حال دا چي په امن کښي به وي له (انقطاع او ضرر د ميوو او هر مکروه نه)

تفسير : يعنى هره هغه ميوه چي د دوى په زړه كښي وگرځي او دوى ئي وغواړي فوراً دوى ته ورحاضروله كيږي او هيڅ يو فكر او اندېښنه به له دوى سره نوي په پوره زړه جمعې او اطمینان سره به ئي خوري او څښي او مسرور به اوسيږي.

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ

نه به څكي دوى په دغه جنت كښي مرگ مگر خو هغه مرگ رومېني (چي تير شوي دي په دنيا كښي).

تفسير : يعنى هغه موت چي پخوا له دى نه راغلي وو اوس وروسته له دى نه به له سره مرگ او درد تاسي ته نه راځي دائم به په هم دغه عيش او نشاط كښي خوښ او خوشال اوسيږئ چي نه ستاسي خوندور ژوندون ته څه فناء او زوال رسيږي، او نه د هغه وسائلو او وسائطو ته.

وَوَقَّعَهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ۖ فَضْلًا مِّنْ رَّبِّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝۵۷

او وبه ساتي (الله) دوى له عذابه د دوزخ نه له جهته د فضل له طرفه د رب ستا، دغه (انعام او اكرام) هم دا بري دي ډير لوى.

تفسير : يعنى له دى نه به بل لوى بري او كاميابي څه شي كيدي شي چي د الله تعالى له عذابه محفوظ او مامون پاتي وي او تر ابدالابد پوري د الطافو او افضالو مورد گرځي.

فَأَنبَأَ يَسْرُورُهُ بِلسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝۵۸

پس بيشكه هم دا خبره ده چي آسان كړي مو دي دغه (قرآن) په ژبه ستا دپاره د دى چي دوى پند واخلي (بڼه وپوهيږي او ايمان پري راوړي).

تفسير : يعنى پخپلي مورني ژبي سره په اساني پري پوهيږي او ياد ئي كړي.

فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُّرْتَقِبُونَ ۝۵۹

پس منتظر اوسه ته (هلاک د دوی ته) بیشکه دوی هم منتظر دی (هلاک د تاته).

تفسیر : یعنی که دوی ونه پوهیږي نو تاسی خو ورځی انتظار وکړئ د دوی بد انجام د دوی په مخ کښی راتلونکی دی. دوی خو د دغی خبری په انتظار کښی دی که کومه بده پېښه پر تاسی واقعہ شی. لیکن تاسی هم د دوی اخري خاتمی ته وگورئ، چی هغوی ته څه څه شیان ور د مخه کیدونکی دی؟.

تمت سورة الدخان بفضل الله تعالى فله الحمد والمنه

سورة الجاثية مكية الا آية (١٤) فمدنية وهي سبع و ثلاثون آية و اربع ركوعات، رقم تلاوتها (٤٥) تسلسلها حسب النزول (٦٥) نزلت بعد سورة الدخان.

د الجاثية» سورت مکی دی پرته (علاوه) له (١٤) آیتونو څخه چی مدنی دی (٣٧) آیت (٤) رکوع لری په تلاوت کښی (٤٥) او په نزول کښی (٦٥) سورت دی وروسته د «الدخان» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

حَمْدٌ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۝^١ إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۝^٣

نازیدل د کتاب له طرفه د الله دی چی ډیر غالب قوی دی ښه حکمت والا دی. بیشکه په (پیدایښت د) آسمانونو کښی او په ځمکی کښی خامخا ډیر دلائل (د قدرت) دی مؤمنانو ته.

تفسیر : یعنی که انسان ومنی نو په هم دغه د ځمکی او د آسمانونو په پیدا کولو او د دوی په دغه منظم او محکم نظام او قوام کښی له غور او فکر کولو څخه پر دغه خبره په ښه شان سره

پوهیدی شی چی خامخا د دغو علویه وو او سفلیه وو موجوداتو داسی پیدا کوونکی او ساتونکی شته چی دغه ئی پخپل کامل قدرت او حکمت سره په دغسی محاسن او مزایا سره جوړه کړی دی او پخپل لامحدود قدرت سره د هغه حفاظت هم کوی.

«البعرة تدل على البعير، وأثر الأقدام تدل على المسير، فكيف لا يدل هذا النظام العجيب الغريب على الصانع اللطيف الخبير»

وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُتُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٧﴾

او په پیدا کولو (د هر یوه) ستاسی کښی او په هغه څه کښی چی خواره (تیت) کړی دی (الله په ځمکه کښی) له هر قسم دابی (خوځیدونکیو) ډیر دلائل (د قدرت او استدلال) دی دپاره (د هغه) قوم چی یقین کوی (پر بعث باندی).

تفسیر : یعنی که انسان پخپل خلقت او د نورو ساکینانو (جاندارو) او ذوی الارواحو په خلقت کښی غور او فکر وکړی نو د عرفان او ایقان تر درجو پوری رسوونکی په زرهاو دلائل او نښی په نظر ورځی چی هر یو ئی لوی برهان او قوی استدلال دی په وجود د اله العالمین.

وَإِخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِّزْقٍ

او په اختلاف د شپي او د ورځي (په تیاره او رڼا، تزئید او تنقیص او نورو کښی) او په هغه کښی چی نازل کړی دی الله له (له طرفه د) آسمان له (اسباب د) رزق (باران، حرارت).

تفسیر : یعنی اوبه ئی د آسمانه له طرفه رانازلې کړی چی د رزق او روزی ماده ده.

فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيحِ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

پس (الله) ژوندی کړی ده په دی (اوبو) سره ځمکه پس له مرګه (وچوالی) د هغی او په بدلولو د بادونو (په یو قسم بل قسم سره) دلائل (د قدرت) دی دپاره د (هغه) قوم چی عقل چلوی.

تفسیر : یعنی که لږ څه هم له پوه او عقل څخه کار واخلي نو دغه درملومېږی چی دغه امور

پرته (علاوه) د هغه زبردست قادر او حکيم له قوته او قدرته د بل هيچا په واک (قبضه) او اختيار کښې نشته. لکه چي پخوا له دې نه په شر شو ځايونو کښې د دې مفصل تقرير ليکلی دی.

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ⑥

دغه (علامي د قدرت لوی) دلائل (د قدرت) د الله دی چي لولو ئي مونږ په تا باندې په حقه سره پس پر کومه يوه خبره پس له (خبري) د الله (قرآن) او پس له دلایلو (د قدرت) د الله ايمان به راوړي دوی؟ (بلکه نه ئي راوړي).

تفسير : يعنی له ما سواء الله څخه بل کوم شی د بندگي او عبادت وړ (لائق) او مستحق دی؟ او بغير د الله له خبرو څخه بل کوم کلام د آورېدلو او منلو قابل دی؟ کله چي د داسي لوی مالک داسي رښتيا او صافي او سمی خبري هم کوم بد بخت نه قبلوي نو بالاخر دوی د کوم شی په انتظار کښې دی چي هغه به بيا مني؟

وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ⑦ يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا

خرابي هلاک افسوس دی هر دروغ تړونکی گنهگار ته چي آوري آيتونه (د قدرت د) الله چي لوستل کيږي پر ده بيا لا ښه کلک شي (په کفر خپل) په دې حال کښې چي متکبر (گرځيدونکی وي له ايمانه) دی لکه چي ئي نه دی اورېدلی هغه (آيتونه).

تفسير : يعنی د ضد او غرور له سببه د الله تعالی خبري نه اوري او تکبر او لوئی ورته اجازه نه ورکوي چي له خپل جهالت او حماقت څخه لاس واخلې کله چي حقه او رښتيا خبره آوري داسي تری مخ اړوي لکه چي له سره ئي نه وي اورېدلی.

فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ٥ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَ هَاهُنَا
أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ٦

پس زيری ورکړه ده ته په عذاب دردناک سره. او کله چې پوه شي له آيتونو
(د قرآن) زمونږ پر پوه څه شي نو نيسي ئی په توکو او مسخرو دغه
(دروغچنان متکبران مسخره کوونکی) شته دوی ته عذاب سپکوونکی.

تفسير : يعنی څرنگه چې دوی له آیات الله سره د اهانت او استخفاف معامله کوي نو د هغه
سزاوی به هم دوی ته سره له سخت اهانت او ذلت وررسېږي چې ذکر ئی دغه دی.

مِنْ دَرَارِهِمْ جَهَنَّمَ ۖ وَلَا يَغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا
مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ

وروسته له (مرگه) د دوی دوزخ دی او دفعه به نه کړي له دوی نه هغه څيز
چې کسب کړی وی دوی هېڅ څيز (له عذابه) او نه (به دفعه کوي) هغه
بتان چې نيولی دی دوی بی له الله دوستان (معبودان).

تفسير : يعنی اموال او اولاد او نور شيان به سره هلته په کار ورنشي، او نه هغه شيان په کار
ورځي چې هغوی له ماسواء الله څخه معبودان دوستان او رفیقان گرځولي شوي وو او له هغوی څخه
ئی د ډیر امداد او اعانت توقعات هم درلودل (لرل).

وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ١٠ هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ
عَذَابٌ مِّن رَّجْزٍ أَلِيمٌ ١١

او شته دوی ته عذاب ډیر لوی (د دوزخ). دغه (قرآن کامل) هدایت دی او
هغه کسان چې کافران شوي دی په آيتونو د رب خپل شته دوی ته عذاب له
(هغه ډیر سخت) عذاب درد رسوونکی نه.

تفسير : يعني دغه لوی عظیم الشان برکت او ستر هدایت دی چی د هر راز (قسم) بنو او بدو لیاری او چاری انسانانو ته ښی، هر هغه څوک چی د دغه لوی قرآن احکام او بیان نه منی او هغه دی خپل ځان د ډیر سخت غلیظ او دردناک عذاب گاللو (برداشت کولو) دپاره آماده او تیار کری!

اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ

الله هغه (ذات) دی چی مسخر (تابع) کری ئی دی تاسی ته بحر سیند دپاره د دی چی گرځی بیړی په دغه (بحر) کښی په امر حکم د الله سره.

تفسير : یعنی د سمندر په شان مخلوق مو تاسی ته داسی تابع او مسخر گرځولی دی چی تاسی بلا تکلفه د خپلو بیړیو او جهازونو په وسیله پری گرځی! او له میلونو میلونو ژورو (دوبو) اوبو له پاسه پری تیریدئ او له یوی وچی څخه بلی وچی ته پری رسیدئ!

وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٦﴾

او دپاره د دی چی طلب کوئ تاسی له فضله د الله او دپاره د دی چی شکر ئی وباسئ.

تفسير : یعنی بحری تجارت وکړئ! یا ښکار وکړئ!، یا د ده له منځه مرغلری او نور شیان وباسئ! او د دغو گړدو (تولو) منافعو او فوائدو د حاصلولو په وخت کښی هغه حقیقی منعم مه هیروئ! او د ده حق اداء کړئ او قدر ئی په ښه شان سره وپیژنئ! او په ژبه او زړه او قلب او قالب سره ئی شکریه اداء کړئ!

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ

او په کار لگولی مسخر کری ئی دی تاسی ته هر هغه شیان چی په آسمانونو کښی دی (لکه لمر قمر نجوم) او هر هغه شیان چی په ځمکه کښی دی (لکه اوبه خاوره او حیوانات او نور) ټول (مسخر) له (طرفه د) الله (دی).

تفسير : یعنی پخپل حکم او قدرت سره ئی دغه گړد (ټول) شیان ستاسی په کار کښی لگولی دی. دغه د الله تعالی لوبه مهربانی او فضل دی چی دغسی عظیم الشان مخلوقات ئی د انسانانو

د خدمت، منفعت او چرچو دپاره په کار کښی لگولی دی.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

بیشکه په دغه (تسخیر) کښی خامخا لوی دلائل (د قدرت) دی دپاره د هغه قوم چی فکر کوی (په دغو مخلوقاتو کښی).

تفسیر : که انسان فکر او غور وکړی نو پوهیدلی شی چی دغه شی د ده له توانه، قوته او قدرته وتلی وو، محض د الله تعالیٰ په فضل او د ده د کامل قدرت په برکت دغه گرد (تول) شیان زمونږ په کارونو کښی بوخت (مشغول) او لگیا دی، نو لامحاله زمونږ دپاره هم دغه کار په کار دی چی په کوم کار کښی مشغول او لگیا شو، او هغه کار هم دا دی چی خپل عمر د هغه حقیقی منعم او علی الاطلاق محسن په عبادت او اطاعت کښی تیر کړو چی زمونږ خالق او مالک دی او پخپل مستعار حیات کښی یوه شیبه هم د الله تعالیٰ له یاده غافل نشو شو په هغه سره زمونږ عاقبت مسعود شی.

قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُ وَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ

ووايه (ای محمده!) هغو کسانو ته چی ایمان نی راوړی دی چی مغفرت (بښنه) وکړی (د آزار) هغو کسانو ته چی امید نه لری د ورځو (وقائعو) حوادثو) د الله.

تفسیر : له «ایام الله» یعنی د الله له ورځو څخه هغه ورځی مراد دی چی په هغو کښی الله تعالیٰ خپلو دښمنانو ته کومه خاصه سزا ورکړی یا پر خپلو بندگانو کوم مخصوص انعام او اکرام ابذل او احسان وکړی لهذا له ﴿قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُ وَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ﴾ څخه هغه کفار مراد دی چی د الله تعالیٰ له رحمت څخه بیخی ناامیده او د ده له عذابه بیخی بی فکره وی.

لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾

دپاره د دی چی جزاء ورکړی (الله) هغه قوم ته پر هغه چی وو دوی چی کسب کول به ئی.

تفسیر : یعنی ای مسلمانانو تاسی د دوی د بدل او انتقام اخیستلو په فکر کښی مه اوسئ! د

هغوی معامله پاک الله ته وسپارئ! هغه پخپله دوی ته د دوی پر شرارتونو کافی او پوره سزا ورکوی او د مؤمنینو د صبر، تحمل عفوی او تیریدلو مناسبه صله هم ورکوی.

مَنْ عَمِلْ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا

هر هغه څوک چې وکړي (کوم کار) نیک نو (وکړه ده دا کار) دپاره (د نفع) د ځان خپل او هر هغه څوک (چې وکړي کوم کار) بد پس پر هم ده دی (وبال او ضرر ئی).

تفسیر: یعنی د ښو کارونو مناسبه صله هغو کار کوونکیو ته رسیدونکی ده الله تعالیٰ هغه ته هیڅ ضرورت نه لري او بدی کوونکی پخپله په خپل حق کښی خراب تخم شندی او کړی ئی او د نقصان په فکر کښی اوسی او هر کار او عمل چې کوی په دغه علم قصد او نیت سره ئی وکړي چې د هغه نفع او نقصان دواړه زما خپل ځان ته رسیدونکی دی.

نُفِّرَ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ①۵

بیا خاص رب ستاسی ته به بیول کیږئ (په قیامت کښی لپاره د جزاء د اعمالو).

تفسیر: یعنی څه مهال (وخت) چې هلته ورسیری نو د دوی ټول ښیگنه (فائده) او خرابی د دوی په مخه ورځی او هر یو به د خپلو اعمالو او چارو نتیجه او سزا ومومی او د خپل عمل د میوی خوند به وشکی.

وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ

او خامخا په تحقیق ورکړی وو مونږ بنی اسرائیلو (اولادی د یعقوب) ته کتاب (توریت) او حکم (په تورات په مابین د خلقو کښی) او نبوت (موسیٰ) او هارون ته له دوی نه) او روزی کړی مو وه دوی ته له څیزونو پاکو حلالو (لکه من او سلوی).

تفسیر : یعنی توریت ئی در کر، او سلطنت، یا د فیصلی قوت یا د پوهنی خبری، یا د دین پوه ئی در عطا کره او دیر زیات انبیاء الله ئی په تاسی کښی مبعوث کرل دغه خو روحانی غذا وه که جسمانی غذا ته وگورئ هغه ئی هم په کثرت او افراط سره تاسی ته در عطاء کړی ده تر دی چی «من او سلوی» ئی هم پر تاسی نازل کرل.

وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٩﴾

او فضیلت ورکړی وو مونږ دوی ته پر خلقو (د زمانی خپلی).

تفسیر : یعنی د هغی زمانی پر گړدو (تولو) خلقو دوی ته کلی فضیلت حاصل وو او د ځینو جزئیو و فضائلو په اعتبار نو د هغی زمانی قید لگولو ته هم دومره ضرورت نه پاتی کیږی.

وَاتَيْنَهُم بِيِّنَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ

او ورکړی وو مونږ دوی ته ښکاره دلائل له امره (له دینی احکامو)

تفسیر : یعنی نهایت واضح او مفصل احکام، یا ښکاره واضح معجزات چی د دین په باب کښی د حجت او برهان په شان وړاندی کول کیږی.

فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٠﴾

پس ونه کړ اختلاف (دوی په امورو د دین کښی) مگر پس له هغه چی راغی دوی ته علم له جهته د هغه ضد او عناد چی وو په منع د دوی کښی بیشکه رب ستا به حکم وکړی په منع د دوی (او ستاسی) کښی په ورځ د قیامت په هغه شی کښی چی وو دوی چی په هغه کښی به ئی سره اختلاف کاوه.

تفسیر : یعنی تاسی له ضده او عناده او له خپل نفسانیته اصلی کتاب پرېښی دی او بیشماره فرقی جوړی شوی دی چی د دوی عملی فیصلی به د قیامت په ورځ کیږی. او هلته به دوی ته ښه

معلوم او دغه پته به ولگيری چی د دوی منشاء ماسواء د نفس پاللو او هووا او هوس خوشولو بل هیڅ شی نه وو.

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾

بیا مو وگرځولی ته ولاړ پر شریعت ارته لپاره له کاره د دین پس متابعت وکړه د هغه او متابعت مه کوه د آرزوگانو د هغو کسانو چی نه پوهیږی دوی (په حقیقت د توحید).

تفسیر: یعنی د دغو اختلافاتو او د ګوند (دلی) او ګوندبازی (دله بازی) په موجودیت کېنې مونږ تاسی د دین په صحیحه لپاری قائم کړئ. نو تاسی ته او ستاسی امت ته لازم دی چی پر دغی سمی صافی برابری لپاری باندی برابر او مستقیم واوسی! او هیڅ کله په خطاء او تیروتلو سره هم د دغو جاهلانو او ناپوهانو په فکر غوښتنه او خواهشونو مه ځی مثلاً د دوی غوښتنه داسی ده چی تاسی د دوی د طعن، تشنیع، ظلم او تعدی څخه په تنګ راشی او د دعوت او تبلیغ له کارونو څخه لاس واخلئ! یا په مسلمانانو کېنې هم داسی تفریق او اختلاف ولویږی چی دوی پخپله په هغه کېنې اخته او مبتلا دی. په دغه صورت کېنې واجب دی چی د دوی دغسی غوښتنی بیخی پائمالی او خرابی کړی شی؟.

إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا

بیشکه چی دوی له سره به دفعه نه کړی تا له (عذابه د) هیڅ شی،.

تفسیر: یعنی د دوی په طرف ستاسی متمایل کیدل تاسی ته د الله تعالیٰ په نزد هیڅ په درد نه خوری او په کار نه درځی.

وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾

او بیشکه چی ظالمان ځینی د دوی دوستان (کار جوړونکی) دی د ځینو نورو او الله ولی دوست دی د متقیانو (په اعانت نصرت اثابت سره).

تفسير : يعنى منصف او رشتيا خوشوونكى مسلمانان د ظالمانو او بى ليارى كفارو رفيق او ملگرى له سره نشي كيدى. دوى خو د الله تعالى مطيع بندگان دى. او الله تعالى هم د دوى رفيق ناصر او مددگار دى. لازم دى چى دوى پر هغى سمى ليارى لار شى او پر هم هغى باندې اعتماد او توكل ولرى.

هَذَا ابْصَارُ النَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْقَوْمِ الْيُوقِنُونَ ﴿٥﴾

دغه (قرآن) بصيرتونه پندونه دى دپاره د خلقو او هدايت ليار ښوونه دى او رحمت دى دپاره د هغه قوم چى يقين راوړى (پر بعث باندې).

تفسير : يعنى دغه قرآن پر دير بصيرت زياتونكيو حقايقو مشتمل دى خلقو ته د كار ښى خبرى ښى او د برى او كاميابى ليارى هغوى ته ښى او هر هغه خوش قسمته او بختور سړى چى پر دغو هداياتو او نصائحو باور او يقين وكړى او په ښه شان سره پرى عامل شى نو د دوى په حق كښى په خصوصى ډول (طريقه) سره دغه قرآن رحمت برکت او لوى نعمت دى.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَن نَّجْعَلَهُمُ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مِّمَّنْ أَحْيَاهُمْ وَمَمَّا يُمَيِّتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٦﴾

آيا گمان كوى هغه كسان چى كړئ دى بد كارونه (د شرك او كفر) د دى چى وښه گرځوو مونږ دوى (په آخرت كښى) په شان د هغو كسانو چى ايمان ئى راوړى دى او كړى ئى دى ښه (عملونه) برابر (او يو شانې) به وى ژوندون د دوى او مرگ د دوى (بلكه نه دى برابر) بد دى هغه چى حكم كوى دوى (چى دا برابري ده).

تفسير : يعنى د الله تعالى د حكمت پر شون له نظر اچولو څخه آيا كوم عاقل داسى اټكل او گمان كولى شى چى له يو بد عمله او له يوه صالح انسان سره به رب المنان څرنگه يو شان معامله وكړى او د دغو دواړو آخره خاتمه به څنگه سره برابره كړى؟ داسى له سره كيدونكى نه دى نه دغه دواړه په دغه ژوندون كښى سره يو شان دى او نه به له مر كيدلو څخه وروسته برخه كيږي او هغه د علو، نصرت، رفعت او مغفرت وعدى چى دلته ورسره كړى شوى دى هغه د يوه بدكار كافر په برخه كله كيدى شى. د كفارو دپاره د دغى دنيا په ژوندانه كښى د «معيشة

ضنک» او په عقبي کښي پرته (علاوه) له لعنت او خسران بل شي نشته. الغرض دغه دعوی بیخي غلطه او دغه خیال بالکل چټی (بیکاره) او مهمل دی چی الله تعالی به د نیکانو او بدانو موت او حیات سره یو شان کوی. د الله تعالی د حکمت مقتضا له سره داسی نه ده بلکه ضرور د ده مصلحت او معدلت د هغو دواړو د اعمالو جزاء او سزا په پوره او کامل صورت سره ورکړی او ډیر صحیحې او درسته نتیجه به تری څرگندوی (ښکاره کوی). او د هر یوه د نیکی او د بدی فی الجمله ځینی آثار هم دلته هم ظاهروی مگر د هغوی پوره مشاهده او معاینه وروسته له مرگه کیږی.

وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلَيُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

او پیدا کړی دی الله آسمانونه او ځمکه په حقه سره (لکه چی مناسب وو) او دپاره د دی چی جزاء ورکړه شی هر نفس ته په هغه عمل سره چی کړی ئی وی او پر دوی به ظلم ونه کړی شی (په تزئید د سیئاتو یا تنقیص د حسناتو).

تفسیر : یعنی ځمکه او آسمانونه ئی هم داسی خوشی او چټی (بیکاره) نه دی پیدا کړی، بلکه په نهایت حکمت سره ئی د کوم خاص مقصد او مصلحت دپاره پیدا کړی دی خو مخلوق د هغو پر احوالو غور او دقت وکړی چی کوم شيان ئی جوړ کړی په ښه ډول (طریقه) او ښه حکمت او اتقان سره ئی پیدا کړی دی او له هغو ځنی دغه خبره ځان ته معلومه کړی او اندازه ئی ولگوي چی یوه ورځ هرومرو (خامخا) د دغو موجوداتو او د دغی عظیم الشانی کارخانې نتیجه هم ظاهریدونکی ده چی هغه ته آخرت وائی او هلته به هر چاته د ده د اعمالو جزاء او سزا، ثمره او نتیجه ور وړاندی کیږی. او هر څه ئی چی کرلی وی هغه به ریښی. د عمل له مکافاتو غافل مه شه! له غنمو غنم کیږی له اربشو نه اربشه

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ

آیا پس وینی ته هغه څوک چی نیولی وی ده معبود خپل آرزو (د نفس) خپل او گمراه کړی وی ده لره الله په علم باندی (چی استعداد ئی ورته معلوم دی په ازل کښی).

تفسير : يعنى الله تعالى ته معلوم دى چى د هغه استعداد خراب دى او د دغى خبرى وړ (لائق) او مستعد دى چى له سمى ليارى څخه دى لورى او بل لورى ته درومى يا دا مطلب چى هغه بدبخت وروسته له علم، پوه، ايقان او اذعان گمراه شوى دى.

وَحْتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاةً فَنَنْ يَهْدِيهِ
مَنْ يُعْبُدِ اللَّهَ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٣﴾

او مهر لگولى وى پر غوړونو د ده او پر زړه د ده او گرځولى ئى وى پر سترگو د ده پرده پس څوک به لياره وښيي ده ته پس له (گمراه کولو د) الله (ده لره) پس آيا تاسى پند نه اخلئ (او غور او دقت نه کوئ بلکه پند پرى واخلي).

تفسير : يعنى هغه سړى چى محض خپل نفسانى خواهش خپل حاکم او معبود وگرځوى او هر چيرى ئى چى خواهش وى هغه لورى ته لار شى او د حق او باطل د معلومولو او بيلولو معيار له ده سره هغه د ده نفسانى خواهش او غوښتنه وى نو الله تعالى دى د ده په هم هغى خوښى کړى گمراهى کښى پرېږدى، بيا د ده حالت داسى کيږي چى نه ئى غوړونه پند او نصيحت اوريدى شى، او نه ئى په زړه کښى رښتيا خبرى ځاى نيولى شى او نه پرى پوهيدلى شى او نه د ده په سترگو کښى د بصيرت رڼا بريښي ظاهر دى چى الله تعالى هر هغه څوک چى د ده د اعمالو په سبب داسى يوه حالت ته رسوى بل به کوم قوت او طاقت وى چى وروسته له هغه دى پر هغى سمى ليارى راولى.

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ

او وائى (کفار) نشته ژوندون مگر هم دغه ژوندون زمونږ دى په دغى دنيا کښى چى مړه کيږو او ژوندى کيږو او نه مو هلاکوى مگر زمانه.

تفسير : يعنى کفار وائى ماسواء له دغه ژوندانه بل ژوندون نشته بس هم دغه دنيا ده چى مونږ په کښى ژوندون کوو او مرو لکه چى د باران په اثر په ځمکه کښى شينکى او ترکودى زرغونيدى، لوئيدى، وچيږي او بيا له منځه ورکيږي د انسان حال هم پر هم دغه قياس کړئ چى يو وخت پيدا کيږي او تر يوه معينه وخته پورى ژوندون کوى او بالاخر د زمانى چورليدل او تدوير ئى له منځه پورته کوى او ژوندون ته ئى خاتمه ورکوى او د موت او حيات هم دغه

سلسله تل تر قله ادامه او تسلسل لری، او ما سواء له دی نه بل هیڅ شی نشته. حال دا چي د منکرانو دغه عقیده غلطه ده.

وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٧﴾

او نشته دوی ته په دغه (انتساب د مرگ زمانې ته) هیڅ قدر علم پوه نه دی دوی مگر گمان کوي (او اتکل چلوی او دغه خبره بی دلیل وائی).

تفسیر : یعنی «دهر» د زمانې نوم دی چي هغه هیڅ کار کوونکی نه دی ځکه چي په هغه کښي نه حس شته او نه شعور او نه اراده لامحاله د دوی مقصد به له دی نه بل کوم شی وی چي هغه د دوی په زعم نه معلومیږي، لیکن په دنیا کښي د هغه تصرفات چلیږي نو بیا د هم دغو تصرفاتو او تحولاتو نسبت ولی پاک الله تعالی ته ونه کړی شی چي د ده وجود او علی الاطلاق متصرفوالی له فطریه وو دلائلو او عقلیه وو او نقلیه وو براهینو څخه ثابت شوی دی او د زمانې تحولات تبدیلات او انقلابات او د ورځي او د شپي تبدیل او اختلاف او نور ټول د ده د قدرت په لاس کښي دی هم دغه معنی په حدیث کښي ښوولی شوی ده چي «دهر» الله دی نه ښائی چي دهر ته بد وویلي شی، ځکه څه مهال (وخت) چي انسان دهر ته بد وائی په دی نیت ئی وائی چي د دهر حوادث ورته منسوبیږي، حال دا چي د دهر ټول حوادث د الله تعالی په مشیت او ارادی سره کیږي نو د دهر بد ویل په حقیقت کښي د الله تعالی په حضور کښي بی ادبی او گستاخی ده اعاذنا الله منه.

وَإِذَا نُتِلَ عَلَيْهِمُ آيَاتُنَا بِحُجَّتِهِمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا اُمُّوَا بِأَبَائِنَا إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾

او هر کله چي ولوستل شی پر دغو (کفارو) آیتونه (د قرآن) زمونږ ښکاره نو نه وی حجت دلیل د دوی مگر دا چي وائی راولی پلرونه زمونږ که چیری یی تاسی رښتینی (په دغی وینا خپلی کښي چي پس له مرگه بیا ژوندون دی).

تفسیر : یعنی کله چي د لوی قرآن آیات یا د بعث بعد الموت دلائل دوی ته اورول کیږي نو وائی چي مونږ له سره د دغو دلائلو منونکی نه یو هوا که تاسی پخپله په دغی دعوی کښي رښتینی یی نو زمونږ مړه پلرونه او نیکونه راژوندی کړئ او راوی ښیئ، نو خامخا مونږ به ستا

دغه گړدی (تولی) خبری منو چی بیشکه پس له مرگه په حقه او رښتیا سره بیا ژوندی کیدل شته.

قُلْ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ
لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) چی الله ژوندی کوی تاسی بیا مړه کوی تاسی بیا به سره تولوی تاسی ورځی د قیامت ته چی نشته هیڅ شک په (راتلو د) هغی کښی ولیکن زیاتره (کافران) خلق نه پوهیږی. (نو ځکه تری انکار کوی).

تفسیر: یعنی هغه ذات چی یو ځلی مو ژوندی کوی او بیا مو وژنی هغه ته دغه کار څه سختی او اشکال لری چی تاسی بیا ژوندی کړی او بیا مو گړد (تول) سره یو ځای راتول او جمع کړی؟.

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِذُ يَخْسِرُ
الْبَاطِلُونَ ﴿٣٨﴾

او خاص الله لره دی سلطنت د آسمانونو او د ځمکی (سره له آسمانونو او ځمکی خلقتاً، ملکاً و عبیداً) او په هغه ورځ کښی چی ودریږی قیامت نو په دغه ورځ به زیان کاره شی مبطلان (کافران).

تفسیر: په هغی ورځی کښی چی ذلیل، سپک او خوار ودریږی نو هلته به دوی ته دغه خبره ښکاره او څرگندیږی (ښکاریږی) چی تیروتلې او غولیدلې وو.

وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُحْزَرُونَ
مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾

او وبه وینی ته (ای کتونکیه په قیامت کښی) هر امت ناست پر ځنگونو

خپلو (له خوفه او هيښته) هر يو امت به رابللي شي په طرف د کتاب اعمالنامې خپلې (نو وږه ويل شي دوی ته له جانبې د الله چي) نن ورځ به جزاء درکړه شي (تاسي ته د) هغو (اعمالو) چي وئ تاسي چي کول به مو (په دنيا کښي)

تفسير : يعنی د اعمالنامې په طرف بلل کيږي چي راځي سم له دی سره حساب راکړئ! نن هر سړی ته د ده له هغه عمل سره سم بدل جزاء او سزا ورسيږي چي په دنيا کښي ئي کړی وی.

هَذَا كِتَابُنَا يُنْطَقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ

دغه کتاب زمونږ دی خبری کوی (او شاهدي وائي) پر (اعمالو د) تاسي باندې په حقه سره.

تفسير : يعنی هر هغه کار چي کړی ئي وی، دغه اعمالنامه به هم هغه په پوره او کامل صورت سره درښيي او د یوی ذری په اندازه به هم په هغه څه تزئید او تنقیص نه کيږي.

إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾

بيکښه مونږ وو چي امر به مو کاوه په ليکلو سره د هر هغه څه چي وئ تاسي چي کول به مو (په دنيا کښي).

تفسير : يعنی زمونږ په علم کښي هر شي له ازله شته، مگر د دوی د انضباط دپاره زمونږ پرېښتي مقرري دی چي د دوی گرد (قول) اعمال حقاً حقاً وليکي، نن د دوی ليکلي شوي مکمل رپورت ستاسي په مخ کښي پروت دی.

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾

پس هر څه هغه کسان چي ايمان ئي راوړی دی او کړی ئي دی ښه (عملونه) پس ننباسي دوی رب د دوی په رحمت (جنت) خپل کښي دغه (ننوتل د

جنت) هم دغه بری دی ښکاره .

تفسیر : یعنی په جنت کېږي به الله تعالی مومنان داخلوی چي هلته په اعلى درجه سره رحمت او هر قسم مهرباني وي .

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَتِي تُلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ
وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾

او هر څه هغه کسان چي کافران شوي دي (وبه ويل شي دوي ته داسي) آيا نه ؤ آيتونه (د قرآن) زما چي لوستل کيدل به پر تاسي باندې پس تکبر مو وکړ (او ايمان مو پري رانه وړ) او وئ تاسي قوم گنهکاران (کافران) .

تفسیر : یعنی زمونږ له طرفه د پندونو او نصيحتونو پوهولو او د حجت د اتمام گړدي (تولي) خبري دوي ته ور رسولي شوي دي، او له هېڅ پلوه هېڅ يو قصور او لندون په دغه مورد کېږي نه دي پاتي، خو سره له هغه هم د دوي د غرور او تکبر سر ښکته نشو او بالاخر د پخوا مجرمانو په حيثيت واوښتل يا له ﴿وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ څخه داسي مطلب واخيست شي چي تاسي لا له پخوا څخه جرائم کوونکي خلق وئ .

وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ
مَّا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنَّ نَظْرُ الْأَظْطَاوَاخُنْ بِمُسْتَيَّقِينَ ﴿٣٢﴾

او هر کله چي وبه ويل شو (تاسو ته اي کفارو چي) بېشکه چي وعده د الله حقه ده (په ژوندون سره) او قيامت نشته شک په (راتلو) د هغه کېږي نو وبه ويل تاسي نه پوهيږو چي څه شي دي قيامت گمان نه کوو مگر گمان لږ او نه يو مونږ يقين راوړونکي (په راتلو د قيامت) .

تفسیر : یعنی مونږ په دي باندې هېڅ نه پوهيږو چي قيامت به څرنگه وي؟ ته د قيامت کوم عجيب او غريب احوال چي بيانوي مونږ پر هغه له سره يقين او باور نشو کولی، هوا دغو خبرو او اترو او ستا د ديرو آوړولو په اثر يو لږ څه ضعیف امکان او يوه توره تياره خيال ئي زمونږ

په افکارو کښې کله نا کله راځي چي هغه بيله خبره ده .

وَبَدَأَ لَهُمْ سَيِّئَاتٍ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٧﴾

او ښکاره به شي (په قيامت کښې) دوی ته ناکاره والي (بدی جزاوی) د هغو (بدو اعمالو) چي کړي وو دوی (په دنیا کښې) او چاپير (نازل) به شي په دوی عذاب د) هغه چي وو دوی چي په هغه پوري به ئي مسخري کولي.

تفسير : يعنی څه مهال (وخت) چي قيامت راشي، د دوی دغه ټول بد کارونه او د هغو نتائج به د دوی په مخ کښې وروړاندې کيږي، او د عذاب او د نورو انذاراتو په نسبت څه ټوکی تکالی چي دوی به کولي هغه ټول به د دوی په مخ کښې راځي او دوی چپ له خپل تصور په هم هغو کښې اخته او ککر کيږي. د ملائكة العذاب په ژبه دغو کفارو ته د الله تعالیٰ اعلىٰ شانه واعظم برهانه له جانب دغسی خطاب کيږي چي.

وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنسِفُكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا

او وبه ويل شي چي نن ورځ به هير کړو (پري به ږدو) مونږ تاسي (په دوزخ کښې) لکه چي هير کړي وو تاسي ملاقات د ورځي ستاسي دغه (چي ورځ د قيامت ده).

تفسير : يعنی په دنیا کښې دغی لوی ورځي ته مو هيڅ فکر او خيال نه وو او بيخي مو هغه نه يادوله نن مونږ هم په لطف او مهرباني سره ستاسي يادونه نه کوو او تل تر تله مو په هم دغه عذاب کښې هم هغسی سره خوشي پريږدو لکه چي تاسي په دنيوی مزو، ميلو، او چرچو کښې دوب تللی وئ.

وَمَا أُولَئِكَ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نُصْرِينَ ﴿٣٨﴾ ذَلِكُمْ بِأَنَّهُمْ أَخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُؤًا وَغَرَّتْكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا

او ځای ستاسي اور دی او نشته تاسو ته هيڅوک له مددگارانو (چي مو تری

خلاص کړی). دغه (تعذيب له دی سببه دی) چي بيشکه تاسي نيولی مو وو آيتونه (د قرآن) د الله په توکو سره او مغرور کړی وئ تاسي دغه ژوندون لږ خسيږ.

تفسير : يعنی په دنيوی مزو او چرچو کښي داسي مشغول او لگيا شوي وئ چي له سره دغه خبره ستاسي په فکر او خيال کښي نه گرځيده چي کله به دلته راځي، او له الله تعالی سره مخامخ کيدونکي يئ، او که څه خيال هم تاسي ته در پيدا شوي وو نو داسي به مو گنل او تصور به مو کاوه څرنگه چي نن په دنيوی ژوندانه کښي مونږ د مسلمانانو حريف او مقابل طرف گنلي کيږو په اخروي ژوندانه کښي به هم مونږ د هم داسي قوت او زور خاوندان يو.

فَالْيَوْمَ لَا يَخْرُجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾

نو نن ورځ وبه نه ايستلي شي دوي له دوزخه او نه به د دوي عذر قبول (او توبه ومنله) شي.

تفسير : يعنی نه دوي له دوزخه ايستل کيږي او نه داسي کومه موقع دوي ته ورکوله کيږي چي په هغي کښي څه عبادت او رياضت وکړي او د رب العزت د رضا ميمنت ځان ته حاصل کړي.

قُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

پس خاص الله سره ده توله ثناء صفت چي رب د آسمانونو او رب د ځمکي دی رب د ټولو عالميانو دی. او خاص الله لره ده لویي په آسمانونو او په ځمکه (په علویاتو او سفلیاتو) کښي او هم دی دی ښه غالب قوي (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چي هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوي).

تفسير : ښائي چي انسان الله تعالی ته متوجه شي او د ده د احساناتو او انعاماتو قدر وکړي او پر هداياتو ئي تگ وکړي او له نورو گډو (ټولو) څخه وشکوي او محض د ده خوښي او رضا ځان ته حاصله کړي او تل تر تله په هم دغه فکر او ذکر کښي اوسي او تل د ده د عظمت او قدرت په مقابل کښي پخپل واک او اختیار د زده له کومي مطیع او منقاد وي له سره د

سرکشی، تمرد، طغیان او عصیان، خیال او گمان پخپل زړه او مخپه کښی ونه ګرځوی! په
 قدسی حدیث کښی راغلی دی. «الكبرياء ردائي والعظمة ازاری فمن نازعني واحداً
 منهما قذفته في النار» کبریاء زما شادر دی او لوی زما ازار دی نو هر څوک چی په دغو
 دواړو کښی له ماسره منازعه یا کشمکش وکړی زه به ئی په سخت اور کښی په غوڅارولو سره
 غورځوم. «اللهم اجعلنا مطيعين لامرک وجنبنا غضبك وقنا عذاب النار انک
 سمیع قریب مجیب الدعوات».

تمت سورة الجاثية بعونه وصونه فله الحمد والمنة وبه التوفيق.

سورة الاحقاف مكية الا الآيات (۱۰ و ۱۵ و ۳۵) فمدنية وهى خمس وثلاثون آية و اربع ركوعات
 رقم تلاوتها (۴۶) تسلسلها حسب النزول (۶۶) نزلت بعد سورة الجاثية
 «د الاحقاف» سورت مكى دى پرته (علاوه) له ۱۰ و ۱۵ و ۳۵ آياتونو شخه چى مدنى دى (۳۵)
 آيته (۴) ركوع لرى په تلاوت كښى (۴۶) او په نزول كښى (۶۶) سورت دى وروسته د
 «الجاثية» له سورته نازل شوى دى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

حَمَّ ١ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ٢ مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ٣

رالیږل د دی کتاب (قرآن) دی له طرفه د الله ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چی هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی) نه دی پیدا کړی مونږ آسمانونه او ځمکه او هر هغه شیزونه چی په منځ د دی دواړو کښی دی مگر په حقه (دپاره د دی چی دلالت وکړی په قدرت او وحدانیت زمونږ) او (په) ټاکلی (مقرر کړی) وعدی سره.

تفسیر: یعنی آسمان او ځمکه او دا گردی (تولی) کارخانې الله تعالیٰ خوشی چتی (بیکاره) نه دی جوړی کړی. بلکه هغه گردی (تولی) ئی د یوه غرض او مقصد دپاره پیدا کړی دی چی تر یوه ټاکلی (مقرر کړی) مدت او ایښود شوی نیتی او معین میعاد پوری به هم داسی چلیږی کله چی د دی نړی (دنیا) نتیجه رابکاره شی نو هغه ته به آخرت وایه شی.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ ٤

او هغه کسان چی کافران شوی دی له هغه شیزه چی دوی پری ویرولی شی (چی قرآن دی) مخ گرځوونکی دی

تفسیر: یعنی له بد انجام شخه نه ویریږی او د آخرت دپاره شخه تیاری نه کوی کله چی د آخرت خبری آوری نو په یوه غوږ ئی ننوځی او له بل غوږ شخه ئی وځی او ژر تر ژره ئی هیروی.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ ط

ووايه (ته ای محمده!) آیا وینئ خبر کړئ تاسی ما په (حال د) هغو (بتانو) چی بولئ ئی عبادت کوئ تاسی بی له الله وشیئ تاسی ماته کوم دی هغه شیز چی پیدا کړی دی دوی له ځمکی شخه؟ آیا شته دوی ته شخه شرکت په (پیدا کولو د) آسمانونو کښی؟ (یعنی نشته له الله سره شریک)

تفسیر: یعنی قدوس الله تعالی آسمان او ځمکه او گرد(تول) مخلوقات پیدا کړی دی آیا په رښتیا سره ویلی شی چی د ځمکی کومه توته یا د آسمان کومه برخه بل چا پیدا کړی ده؟ یا ئی پیدا کولی شی؟ نو دوی بیا ولی هغه خپل باطل معبودان له الله تعالی سره بولی؟ بلکه زیات له هغه شخه ئی ولی گنی؟ او ولی غوښتنی ورځنی کوی؟ دا «ام» بمعنی د همزی د انکار دی.

إِيتُونِي بِكِتَابٍ مِّنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿۴۷﴾

راوړئ تاسی ماته کوم کتاب (چی راغلی وی تاسی ته) پخوا له دغه (قرآنه) یا یوه باقی علامه دلیل له علمه (د پخوانیو انبیاء) که چیری یئ تاسی رښتینی (په دی کښی چی په عبادت کولو د دی بتانو به الله ته نژدی کیږئ)

تفسیر: یعنی که دوی د خپل شرک په دعوی کښی رښتین وی نو د کوم آسمانی کتاب سند درښکاره کړی یا په داسی یو علمی اصول سره دی دا خپله وینا جوته (ثابته) کړی چی د عاقلانو په مخکښی د منلو وړ(لائق) وی که پر یو شیز باندی نه عقلی او نه نقلی دلیل په لاس وی نو هغه په شخه ډول(طریقه) د منلو او آوریډلو وړ(لائق) کیدی شی؟

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ
إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَفْلُونَ ⑤

او شوک دی دیر گمراه (یعنی هیثوک نشته دیر گمراه) له هغه چا چی بولی بی له الله شخه هغه چی نشی قبلولی هغه لره (دعاء سؤال) تر ورخی د قیامت پوری (چی هغه بتان دی) او دغه (بتان) له دعاء بلنی د دغو (عابدانو شخه) بی خبره دی (عککه چی جمادات دی)

تفسیر: یعنی له دی شخه به لویه گمراهی او زیات حماقت شه شی وی چی یو ناپوه خپل الله تعالی پریردی او له داسی یو بی ژوند او بی واک مخلوق شخه د خپلو اړتیاوو (مجبورو) او احتیاجاتو په پوره کولو کښی امداد او مرستی (مدد) وغواری چی هغوی پخپل مستقل اختیار د هیچا غږ نشی اوریدلی بلکه دا هم کومه ضروری خبره نه ده چی که هغوی له داسی غږیدلو شخه خبر هم شی. د تیرو (گتو) او خاورو او د نورو شیانو بتان خو لا پریرده پرښتی او پیغمبران هم هغه خبری آوری او همغه چاری کولی شی چی د هغو اجازت او قدرت د پاک رب العزت جل جلاله له لوری هغوی ته ورکړی شوی دی.

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كُفْرًا ⑥

او کله چی راتول کړل شی خلق (لپاره د حساب) وی به (وبه گرخی) دغه (بتان) دغو (خپلو عابدانو) ته دشمنان او وی به (وبه گرخی) دغه (معبودان) په عبادت د دغو (عابدینو خپلو) منکران

تفسیر: یعنی په آخرت کښی چی امداد او معاونت ته ئی دیره اړتیا (احتیاج) او حاجت وی نو دا بی وسه معبودان خپلو عابدانو ته شه مرستی (مدد) رسولی شی؟ بلکه لکه دشمن د دوی په مخکښی به ودیږی او له دوی شخه به خپله سخته بیزاری او خپګان ښکاروی تر دی چی داسی به هم وائی ﴿مَا كَانُوا إِلَّا نَاعِبِدُونَ﴾ جزء ۲۰ (د قصص ۷ رکوع ۶۳ آیت) یعنی دا خلق مونږ نه پیژنو او نه ئی زمونږ بندگی کړی ده نو تاسی فکر وکړئ چی په هغه وخت کښی به دوی ته څومره حسرت اوندامت ورپیښیږی.

وَإِذَا نُتِلَىٰ عَلَيْهِمُ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَلَٰكِنَّا
لَمَجْنُونٌ ⑦

او کله چي ولوستل شي پر دغه (اهل د مكي) باندې آيتونه (دلائل د قدرت) زمونږ ښکاره نو وائي هغه کسان چي کافران شوي دي حق (قرآن) ته کله چي راشي دوي ته چي دا سحر جادو دي ښکاره

تفسير: يعني دا خلق اوس د آخرت هيڅ فکر نه کوي او نه نصيحت او نه پند او نه ښوونې ته غورېږي که د پاک قرآن آيتونه دوي ته واورول شي نو په غمږد (ضد) سره وائي چي دا خو ظاهر سحر کوډي او جادو دي.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ

بلکه وائي دوي له غحانه ئي جوړ کړي دي (محمد دغه قرآن او د الله له جانبه نه دي راغلي)

تفسير: يعني د جادو ويلو څخه زياته قبيحه او شنيعه د هغوي دا دعوي ده چي قرآن مجيد دوي له خپله غحانه جوړ کړي دي، او د خورا(ډير) لويو دروغو نسبت ئي الله تعالي ته کوي (العياذ بالله).

قُلْ إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَهْلِكُونَ لِي مِنْ اللَّهِ شَيْئًا

ووايه (ته اي محمده! دوي ته) که ما جوړ کړي وي دغه (قرآن فرضاً) له غحانه پس نه به شئ تاسي مالکان (خلاصوونکي) ما لره له (عذاب د) الله په مخکښي هيڅ قدر (نو ولي به ترم دغومره لوي دروغ پر الله باندې؟)

تفسير: يعني پر الله تعالي باندې دروغ ويل ډير لوي جرم دي که په فرض محال سره داسي جسارت هم وکړم نو گواکي په لوي لاس مي خپل غحان د الله تعالي لوي غضب او ډير سخت عذاب ته وروړاندې کړ، لږ څه خو خيال وکړئ هغه سړي چي پخپل گرد(قول) عمر کښي پر بندگانو باندې دروغ نه وي ويلي او په ډيرو کوچنيو کوچنيو (ورو ورو) معاملو کښي د الله تعالي له ډاره رږدي نو څرنګه به يو ناڅاپه پر الله تعالي باندې دروغ وائي او خپل غحان پخپل لاس په داسي لوي عذاب کښي اخته کوي چي د دنيا هيڅ يو قوت له هغه څخه ژغوروونکي (بچ کوونکي) نشي کيدی. فرض ئي کړئ که زه رښتيا په دروغو سره تاسي د خپل غحان تابع کړم نو تاسي به مي څرنګه د الله تعالي د هغه قهر او غضب څخه وژغورلي (وساتلي) شئ چي هغه د

نبوت دروغجنو مدعیانو ته تا کلي (مقرر) شوی دی چی په دروغو حُان پیغمبر بولی او کله چی ما له الله تعالیٰ څخه بدی راپیښی کړی نو تاسی به له ما سره څه ښیگنی (فائدی) وکړلی شی؟ آخر زما شلو بیت کلن حالات او سوانح تاسی کردو (تولو) ته معلوم دی چی زه نه دومره بی خوفه او بی باکه او نه داسی بی عقل یم چی د غیبنی مخلوق د خوشولو دپاره د الله تعالیٰ خپګان حُان ته وگتم په هر حال که زه معاذ الله کاذب او مفتری یم نو د هغه وبال به زما په غاړه وی.

هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنَكُمْ

دغه (الله) ته ښی معلومی دی هغه خبری چی تاسی لگیا یی، په هغو کښی، کافی دی دغه (الله) ښه شاهد حق ښوونکی په منع زما او په منع د تاسی کښی (چی دغه قرآن له جانبه د الله دی)

تفسیر: یعنی هغه خبری چی تاسی ئی وړونکی یی الله تعالیٰ ته هغه ښی معلومی دی نو ځکه د لغو او چټی (بیکاره) خبرو او بیکاره خیالاتو څخه وگرځئ! او د خپل انجام په فکر کښی ولوړئ! که د الله تعالیٰ حق رسول ته کاذب او مفتری وایئ نو د دی خبری پای (آخر) دروند دی ولی چی الله تعالیٰ ته زمونږ او ستاسی هیڅ کومه پټه خبره پټه نه ده هغه په خپل صحیح او محیط علم سره موافق د هر چا له چاری سره سمه معامله کوونکی دی زه هغه پاک الله د خپل او ستاسی په منع کښی شاهدوم هغه به د خپل قول او فعل سره راپیښی چی کوم یو رښتیا وائی؟ او کوم یو دروغجن دی؟ او افتراء کوی.

وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ⑤

او هم دغه (الله) دی ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر: یعنی که اوس هم له هغو خبرو څخه خپله خوله ونیسیئ نو ویه ښلی شی؟ او وپوهیږئ چی دا ښه د الله له لورینی (مهربانی) او ښینی او حلم څخه ده چی سره له دی چی ستاسی په جرایمو باندی پوه دی او پوره قوت او قدرت هم لری چی تاسو ووژنی او په راز راز (قسم قسم) بلاوو کښی مو اخته کړی خو بیا هم له تاسی سره ښه کوی.

قُلْ مَا كُنْتُ بِدَاعٍ مِنَ الرُّسُلِ

ووايه (ای محمده دوی ته) نه یم زه اول له رسولانو (بلکه زما نه پخوا هم رسولان تیر شوی دی)

تفسیر: یعنی تاسی زما له دی خبرو څخه ولی دومره بد وړئ؟ ما کوم نوی شی له ځان سره نه دی راوړی. له ما څخه مخ کښی هم د نبوت او رسالت سلسله جاری وه. زه هم هغه خبره کوم چی هغوی کوله، له هغو گردو(تولو) پیغمبرانو څخه وروسته زه د الله تعالی له لوری رسول او استاخی شوی یم. او هغه خبری تاسی ته دررسوم چی پخوانیو پیغمبرانو هم ویلی دی نو له دی حیثیته هم زه د کومی نوی خبری ویونکی نه یم. بلکه د دیرو پخوانیو زیږو مصداق یم چی تاسو ته مخامخ شوی یم. نو د هغه په منلو کښی څه اشکال درپېښ دی؟

وَمَا أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَيْتُمُ الْآمَافِيُوتَى إِلَى وَمَا
أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ④

او نه پوهیږم چی څه به وکړل شی له ما سره (په دنیا کښی) او نه (پوهیږم) چه څه به وکړل شی له تاسو سره (په دنیا کښی) نه کوم زه پیروی متابعت مگر خو د هغه (حکم) چی رالیږلی شوی دی ماته (چی قرآن دی) او نه یم زه مگر ویروونکی یم ښکاره (له عذابه).

تفسیر: یعنی زه له دی خبری سره هیڅ اړه (تعلق) او کار نه لرم چی زما د دی کار وروستنی نتیجه څه کیږی؟ او له ما سره به الله تعالی څه معامله کوی؟ او له تاسی سره به څه چاری کوی؟ او نه اوس زه پوره پوره تفصیلونه د خپل او ستاسی د انجام په نسبت ښوولی شم چی په دنیا او آخرت کښی به څه څه پېښی پېښیدونکی وی؟ یوه خبره کوم چی زما کار یواځی د الله تعالی د وحی اتباع او د الله جل جلاله د حکم امتثال او د کفر او عصیان له خرابو نتایجو څخه په ډیر ښکاره ډول(طریقه) سره د خلقو پوهول دی له دی نه زیات هغه شیان چی زما او ستاسو په مخکښی په دنیا او آخرت راتلونکی دی د هغو گردو(تولو) تفصیلات سم د لاسه زه نشم درښوولی او نه په داسی خبرو کښی له لویدلو څخه کوم مطلب لرم. د بندگانو کار د الله تعالی د احکامو د منلو په وخت کښی دا دی چی هغه فقط د زړه له کومی په اخلاص سره بلاکم او کیف ومنی او اجراء ئی کړی او د هغو له نتایجو څخه پوښتنه ونه کړی.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكُفْرَتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَاَمَّنْ وَاسْتَكَبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٥﴾

ووایه (ته ای محمده دوی ته) آیا وینع خبر کریئ تاسی ما (چی شه حال به وی ستاسو) که چیری وی دغه (قرآن) له جانبه د الله حال دا چی کافران شوی یی تاسی په ده سره او بیا شاهی ویلی ده یوه شاهد له (علماء) د بنی اسرائیلو په مثل حقیقت د داسی یو کتاب باندی پس ایمان راوړی وی (پری هغه شاهد) او تکبر کری وی تاسی (له ایمان راوړلو پری نو آیا تاسو نه یی ظالمان؟ بلکه خامخا ظالمان یی!) بیشکه الله نه یشی سمه صافه لیاره قوم ظالمانو ته

تفسیر: په دغه زمانه کښی د عربو ناپوهان د بنی اسرائیلو له علم او فضل څخه مرعوب وو کله چی زمونږ د پیغمبر د نبوت آواز (انگاز) خوره شوه نو گردو(تولو) مشرکانو د دوی د بعث په نسبت د بنی اسرائیلو له پوهانو څخه پوښتنی کولی او غوښتل ئی چی د هغوی په خولو دوی دروغجن ویشی. او د خپلو ویناوو دپاره کومه خبره زده کری او وئی وائی چی وگورئ! د علم خاوندان او اهل الکتاب هم د ده خبری دروغ گنی خو په دی مقصد کښی هم مشرکان تل ناکام شول او الله تعالی د هم هغو بنی اسرائیلو په ژبو زمونږ د پیغمبر تصدیق او تائید وفرمایه. او دا ئی ورښکاره کړه چی هغوی هم لکه پاک قرآن غوندی یو آسمانی کتاب چی توریت دی او یو پیغمبر چی حضرت موسی علیه السلام دی لری نو ځکه د حضرت د رسالت دعوی او د قرآن نزول او رابخته کیدل کوم نوی شی نه دی. له یهودانو ځینی عالمانو په ښکاره ډول (طریقه) سره هم اقرار وکړ چی بیشکه زمونږ په توریت کښی لیکلی دی چی له عربو څخه به یو عظیم الشان رسول مبعوث شی چی د یوه مقدس آسمانی قرآن لرونکی وی او دا رسول هم هغه موعود پیغمبر رابکاری او دا کتاب ئی هم هغه آسمانی کتاب دی چی مونږ په توریت کښی لوستلی دی د یهودانو د عالمانو دا شهادتونه فی الحقیقت له هغو پخوانیو ویناوو سره سم وو چی سره له زرهاوو تحریفونو او تبدیلو تر اوسه پوری په توریت او نورو کتابونو کښی لیکل کیری چی له هغو څخه رابکاری چی د بنی اسرائیلو ډیر لوی او مقدس گواه حضرت موسی علیه السلام په زرهاوو کلونو پخوا له دی نه داسی شاهی ورکړی ده چی د بنی اسرائیلو له اقاربو او وروڼو څخه په بنی اسمعیل کښی به زما په شان یو پیغمبر راشی لکه چی د جزء ۲۹ (المزمل) په اوله رکوع ۱۵ آیت کښی راغلی دی ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَهِدًا عَلَيْهِمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا﴾ له هم دی سببه وو چی ځینی منصف او حق خوشوونکی یهودان اخبار لکه عبدالله بن سلام او نور زمونږ د پاک پیغمبر په اول لیدلو کښی مسلمانان شول او وئی ویل «ان هذا الوجه ليس بوجه

کاذب» نه دی دا مخ د دروغجن او هغوی د پاک قرآن غوندی د یو واضح الاعجاز کتاب په حقانیت باندی شاهدی ولوستله کله چی موسی علیه السلام د یوه شی په وقوع باندی په زرهاوو کلونو پخوا له دی نه زیری وکړی او یقین ولری او د یهودانو علماء د هغه په صدق باندی شاهدی ورکړی او د هغوی څینی احبار برسیره د ژبی په شاهدی ورکولو په زړه سره هم داسی شاهدی ورکړه چی په اسلام مشرف شول نو سره له دومره شهادتونو که تاسی د خپلی لوینی او غرور لامله (له وجی) هغه نه منی نو وپوهیږئ چی له دی څخه به کومه سخته گناه بله نه وی او داسی ظالم او لوی گنهگار ته نه ښائی چی د نجات او فلاح څه توقع ولری.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ

او وائی هغه کسان چی کافران شوی دی په حق د هغو کسانو کښی چی ایمان ئی راوړی دی (داسی) که چیری وی (دا ایمان راوړل) خیر بهتر نو نه به وو رومبی شوی (دغه خوار مؤمنان) پر مونږ باندی هغه ته (بلکه مونږ اشراف به پری رومبی شوی ؤ نه دغه خواران او ضعیفان مسلمانان)

تفسیر: یعنی زیاتره مسلمانان کمزوران ذلیلان، وینځی مریان دی که دا دین ښه وی نو ښو سړیو به مندی وروهلې او د هغه په منلو کښی به ئی زمونږ په شان پوهان، لویان، عزتمندان او مالدار څرنگه له دی مریانو او وینځو څخه وروسته پاتی کیدل؟

وَأَذَلُّمُ يَهْتَدُوا بِهِ فَيَقُولُونَ هَذَا افْكٌ قَدِيمٌ ۝

او کله چی سمه صافه لیاره بیا نه مونده دغو (منکرانو) په دغه قرآن سره نو ژر ده چی وبه وائی دوی دغه (قرآن) دروغ پخوانی دی

تفسیر: یعنی پخوانیو خلقو هم تل داسی خبری سره جوړولی ښائی چی دا به د ﴿وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَآئِيلَ﴾ او د ﴿قُلْ مَا كُنْتُ بِدَاعِيَ الرُّسُلِ﴾ جواب وی.

وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۖ وَهَذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ

حال دا چی پخوا له دغه (قرآنه) کتاب (توریت) د موسی امام پیشوا لیار ښوونکی وو (مؤمنانو ته) او (سبب د) رحمت وو (پر دوی) او دغه (قرآن) یو کتاب تصدیق کوونکی دی (هغو پخوانیو کتابو لره)

تفسیر: یعنی دا پخوانی دروغ نه دی بلکه پخوانی رښتیا دی چی په زرهاوو کلونو پخوا له دی نه توریت هم د هم دی اصول تعلیم او ښوونه کړی ده او د هغه اقتداء گړدو (تولو) پیغمبرانو او ولیانو کوله او پخپلو بشارتو د تعلیم سره ئی گړدو (تولو) راتلونکیو نسلونو ته د هدایت رښتیا ښی لیاری وروښوولی او د رحمت وروڼه ئی ورپرانیستل. اوس پاک قرآن نازل شوی دی او د هغه تصدیق کوی. لنده ئی دا چی دواړه کتابونه یو د بل تصدیق کوونکی دی. او هم دا حال د نورو سماوی کتابونو دی.

لِسَانًا عَرَبِيًّا لِّبَنِّدِ الرَّالَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ۝۱۲ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا
رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝۱۳

په دی حال کښی چی په ژبه عربی دی دپاره د دی چی وویروی (دغه قرآن) هغه کسان چی ظلم ئی کړی دی «پر غانونو خپلو په کفر سره» او زیری (د خوشالی) دی نیکو کارانو (مؤمنانو) لره (په جنت سره) بیشکه هغه کسان چی وائی رب زمونږ الله دی (نه بتان) بیا ټینگ ودریږی (په عبادت د ده) پس نه به وی (هیڅ) ویره پر دوی او نه به وی دوی چی خپه به شی (په آخرت کښی)

تفسیر: هم داسی آیت د «حَم السجدة» سورت په څلیرویشتمه سپاره کښی تیر شوی دی ښائی چی د هغه فوائد هلته ولوستل شی.

أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝۱۴

دغه کسان یاران اوسیدونکی د جنت دی په دی حال کښی چی همیشه به وی دوی په دغه (جنت) کښی ورکوله به شی دوی ته جزاء په سبب د هغو (نیکو عملونو) چی وو دوی چی کول به ئی (په دنیا کښی)

تفسیر: یعنی د نیکو چارو په سبب د حق تعالی په رحمت به همیشه په جنت کښی پاتی کیږی.

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا ۝

او وصیت حکم مو کړی دی هر انسان ته له مور او پلار خپل سره د احسان نیکي کولو

تفسیر: د قرآن کریم په غوځایونو کېنې حق تعالیٰ خپل حق د مور او پلار له حق سره یو ځای بیان فرمایلي دی ځکه چې حقیقي موجد خو الله تعالیٰ دی لیکن په عالم اسباب کېنې د اولاد د وجود ظاهري سبب والدین دی، او د حق تعالیٰ د ربوبیت د شان خاص مظهر وایه شی. دلته هم رومي په ﴿إِنَّ الدِّينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ کېنې د الله تعالیٰ د حقوقو ذکر وو اوس ئی د والدینو حق راوښود. یعنی انسان ته حکم ورکړی شوی دی چې له خپلو والدینو سره ښه سلوک وکړي! د هغوی تعظیم، محبت خدمت کول او خوښی خپل سعادت وگټي! په بل ځای کېنې ئی دا ښوولي دی. که والدین مشرک هم وی بیا هم له هغوی سره په دنیا کېنې ښائی ښه معامله وکړي! په تیره بیا د مور خدمت کول چې د ځینو وجوهو لامله (له وجی) د هغی حق دی له پلار څخه زیات اداء کړ شی لکه چې صحیححه احادیث په دی باندی دال دی. ځکه چې

حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا

پورته کړی (ساتلي) ئی ده دی (په نس خپل کېنې) مور د ده په سختی سره او (بیا) ئی ایښودلی (ځیرولی) دی ده لره په سختی سره،

تفسیر: یعنی کله چې حمل د غو میاشتو شی د هغه دروندوالی معلومیږي مور په دی وخت کېنې او د تولد په وخت کېنې څومره صعوبتونه او ربرونه (تکلیفونه) پر ځان آخلی بیا خپل کوچنی (ماشوم) ته شودی ورکوي او تر کلونو کلونو هغه هر راز (قسم) ربرونه (تکلیفونه) په ځان کالي (برداشت کوي)، روزنه او پالنه ئی کوي. خپله آرامی او هوسائی (راحت) د هغه په هوسائی (راحت) او آرامی باندی جاروي (قربانوي) پلار هم تر زیاتی اندازی پوری په دغو تکلیفونو کېنې مل وی او د هغه د روزنی وسیلی ورغوندوی بیشکه چې دا گردی (تولی) چاری د فطرت په تقاضا کیږي او د هم دی فطرت تقاضا وی چې اولاد د خپل مور او پلار دا محبت او شفقت محسوس کړي او د هغوی د هغه محنت او ایثار قدر وکړي.

تنبیه: په حدیث کېنې د پلار د خدمت کولو امر یو ځلی او د مور د خدمت کولو امر دری ځلی راغلی دی. د خبری خوند او لطف په دی کېنې دی چې دی مبارک آیت هم د پلار او والد ذکر یو کرت په «والدیه» کېنې او د والدی ذکر دری کرته راغلی دی. یو کرت د «والدیه» په لفظ کېنې دوهم کرت په «حملته امه» او بیا په «وضعت» کېنې.

وَحَمْلُهُ وَفِصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا

او (دا) پورته کول ساتل د ده (په نس د مور کښی) او جلا(جدا) کول د ده (له تی نه) دیرش میاشتی وی.

تفسیر: ښائی د اکثریه عادت لامله(له وجی) ئی داسی فرمایلی وی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه وائی «که هلك قوی وی وروسته له یوویشتو میاشتو څخه له شودو بیلیری او نهه میاشتی د هغه د حمل دی. یا داسی وویئ چی لږ تر لږه د حمل مدت شپږ میاشتی دی او په دوو کلونو کښی کوچنیان (واره) عموماً له تی څخه جلا(جدا) کیږی چی گرده(توله) مدت سره دیرش میاشتی شوی د رضاع د مودی زیادت له دی څخه ډیر کم او نادر دی.

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ اَشَدَّاهُ وَبَلَغَ اَرْبَعِينَ سَنَةً

تر هغه پوری کله چی ورسید دی قوت (د هوښیاری) خپلی ته او ورسید خلوښت کلونو ته

تفسیر: په خلوښت کلنی کښی عموماً د انسانانو عقلی او اخلاقی قوتونه پخیری نو ځکه د انبیاء علیهم السلام بعث هیڅ کله پخوا له خلوښت کلنی څخه نه دی شوی.

قَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِيْ اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِيْ اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ
وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَاَصْلِحْ لِيْ فِيْ ذُرِّيَّتِيْ اِنِّيْ تَبْتُ اِلَيْكَ
وَاِنِّيْ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ۝۱۵

وویل ده ای ربه زما الهام وکړی ماته په زړه کښی توفیق راکړی په دی چی شکر اداء کړم د نعمت ستا هغه (اسلام) چی انعام کړی دی تا پر ما باندی او په مور او پلار زما باندی او (بل دا راته الهام وکړه) چی عمل وکړم نیک چی راضی کیږی ته په هغه او صلاحیت کیږده ته (یا الله) په اولاده زما کښی، بیشکه ما تویه کړی ده تاته او بیشکه یم زه له حکم منونکیو څخه

(فرمان ستا ته)

تفسیر: یعنی سعادت مند سری داسی وی چی د هغو احساناتو شکریه ادا کری چی الله تعالیٰ په هغه باندی او د هغه په مور او پلار باندی احسان کری دی او د راتلونکی نیک عمل توفیق له الله څخه وغوړی او د خپل اولاد په حق کښی هم د نیکی دعاء طلب وکړی او له هغه تقصیر او لنډ والی څخه چی په حقوق الله او حقوق العباد کښی له هغه څخه شوی وی توبه وکړی او د خلوص او تواضع او بندگی له لیاری څخه د خپل مخلصانه عبودیت او فرمانبرداری اعتراف وکړی!.

تنبيه: په صحابه و رضی الله تعالیٰ عنهم کښی حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالیٰ عنه خورا (دیر) دیر خوش قسمت وو چی پخپله دوی او د هغوی مور او پلار او اولاد ته سره د ایمان د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د صحبت شرف حاصل شوی دی په صحابه و کښی دا خصوصیت بل هیچا ته نه دی حاصل شوی.

أُولَئِكَ الَّذِينَ نَقَبِلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَتَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ
فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ^(۱۹)

دغه (تول چی دا ئی حال او قال دی) هغه کسان دی چی قبلوو مونږ له دوی نه ډیر ښه د هغو (کارونو) چی کری دی دوی او تیرېږو له گناهونو د دوی نه په دی حال کښی چی وی به په یارانو اوسیدونکیو د جنت کښی وعده کری ده الله وعده رښتینی هغه (وعده) چی وو دوی چی وعده به ئی ورسره کولی شوه (په دنیا) کښی

تفسیر: یعنی د داسی بندگانو نیکی منلی، بدی ئی بښلی کیږی او د دوی غای د الله اعظم شانه و اکرم برهانه له صادقی وعدی سره سم جنت دی.

وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَا

او هغه (سری) چی وئی ویل مور او پلار خپل ته (کله چی راوئی باله ایمان ته) قباحه او کراهیت دی وی تاسی دواړو لره

تفسیر: د سعادت من اولاد په مقابل کښی ئی دغه د بی ادب او نالائق او نافرمان اولاد ذکر وفرمایه چی مور او پلار هغه ته د ایمان خبری کوی او پری پوهوی ئی مگر هغه پری نه پوهیږی

او په ډيرو بې ادبو خبرو سره ورته غږېږي او سپک خطابونه ورته کوي او ايذاء وررسوي. او دغسي هم هغوی ته وائي چي

أَتَعِدُّنِي أَنْ أَخْرَجَ وَقَدْ خَلَّتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي؟

آيا وعده کوئ تاسي له ماسره چي وږه ايستلي شم (له قبره) حال دا چي په تحقيق تير شوی دی ډير اهل د زماني پخوا له ما څخه (او يو هم نه دی ژوندی شوی نو زه به څرنگه بيا ژوندی شم؟)

تفسير: يعنی د مړ کيدلو څخه وروسته له ژوندی کيدلو څخه انکار کوي او هيڅ له قيامت او پوښتنی څخه نه ويريږي او وائي چي څومره قومونه او تېرونه پخوا له ما څخه تير شوی دی نو آيا له هغوی څخه کوم يو سړی تر اوسه پوري بيا ژوندی شوی دی؟ خلق له پخوا څخه تر اوسه پوري درگړده هم داسي خبری اوري خو تر اوسه پوري د دی خبری تحقيق پای (آخر) ته نه دی رسيدلی نو اوس زه څرنگه په دی باندی اعتبار وکړم؟

وَمَا يَسْتَغِيثُ اللَّهَ إِلَيْكَ يَا إِنْ وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا

او هغو دواړو زاری کولی الله ته (په دغه حال کېښي چي وېل دوی) خرابی ده تاته ایمان راوړه ته! بیشکه وعده د الله (په بعث بعد الموت سره) حقه رښتیا ده

تفسير: يعنی د ده په ارامنی (گستاخی) باندی له یوی خوا الله تعالی ته فریادونه او دعاوی کوي چي ده ته د حق د قبول توفیق ور په برخه شی او له بلی خوا ئی پوهوی چي کمېخته ستا کور وران شو اوس هم وخت دی فکر وکړه او وگوره چي د الله تعالی وعده رښتیا ده د بعث بعدالموت کوم خبر چي د الله تعالی له لوري ورکړی شوی دی بالکل حق او هغه پخپل ټاپی او وعدی پوره کيدونکی دی او په هغه وخت کېښي به ستا د دغه ناکاري (انکار) نتیجه ښه درښکاره شی.

فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا سَائِرٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ۝

پس وائي دی نه دی دا (قول په بعث) مگر دروغی قصی د پخوانیو خلقو دی

تفسیر: یعنی داسی قصی مونو دیری اوریدلی دی د پخوانیو وختونو قصی داسی دیری مشهوریوی چی په رښتیا سره هغه گړدی (تولی) دروغ دی او هیڅ خارجی مصداق نه لری (العباد بالله)

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمِّرٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ

دا هغه کسان دی چی حقه ثابته شوی ده پر دوی باندی خبره (د عذاب) په جمله د نورو امتونو خلکو کښی چی په تحقیق تیر شوی دی پخوا له دوی څخه له پیریانو او انسانانو

تفسیر: د عذاب خبره هم هغه ده چی د (السجدة) په دوهمه رکوع کښی ﴿لَا مَلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ راغلی دی یعنی څرنګه چی دیری دلی له پیریانو او له بنی آدمانو څخه پخوا له دی نه د دوزخ مستحق گرځیدلی دی دا بدبختان هم په هغوی کښی ګډ دی.

إِنَّهُمْ كَانُوا خَيْرِينَ^{۱۸}

بیشکه دوی وو زیان کاران (په دنیا کښی)

تفسیر: الله تعالیٰ له خپل رحمت د ایمان او د سعادت تخم د هر سری په زړه کښی په فطری ډول (طریقه) سره کرلی دی هغه هم د دی کمبختانو له لاسه ضائع شوی دی له دی څخه به زیات نقص او خساره څه وی چی یو سری په تجارت کښی د ګټی په ځای د خپلی ناپوهی، غفلت او حماقت له سببه خپله پنگه او رأس المال هم ضائع او له لاسه ویاسی.

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا

او هری فرقی ته (د مؤمنانو او کافرانو) مرتبی دی له (جزاء د) هغو چی کری ئی دی (په دنیا کښی)

تفسیر: یعنی د اعمالو د تفاوت لامله (له وجی) چی د جنتیانو په درجاتو کښی فرق او توپیر (تفاوت) دی هم دا راز (قسم) د دوزخیانو په درجاتو کښی هم فرق شته.

وَلِيُؤْفِقَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

او (مقرری کړی درجی) دپاره د دی چی پوره به ورکړه شی دوی ته جزاء د عملونو د دوی حال دا چی پر دوی به ظلم ونه کړ شی (په تنقیص د حسناتو یا تزئید د سیئاتو سره

تفسیر: نه د کومی نیکی ثواب لږ ورکاوه شی او نه د کومی بدی سزا د هغه له میچه پورته او نامناسبه ټاکلی (مقرر) کیږی.

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذُهِبَتْ طَبِيبَتُكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا

او یاده کړه (ای محمده!) هغه ورځ چی وړاندی کړ شی هغه کسان چی کافران شوی دی پر اور (د دوزخ باندی او ویه ویلی شی ورته) چی وړی دی تاسی لذائذ نیکی خپلی په ژوندون لږ خسیس خپل کښی او نفع اخیستی ده تاسی په هغه سره (په دنیا کښی)

تفسیر: د کافرانو په هیڅ یو کار کښی د ایمان روح نه وی یواځی د نیکی د یوه قالب او نمونی غوندی یو شی وی. د دی راز(قسم) فانی نیکی اجر هم فانی وی چی په دی ژوندون کښی د مال، شتو، اولاد، حکومت، روغتیا، عزت، شهرت او نورو په شکل ورکاوه شی. هم هغه ئی وفرمایل چی تاسی د خپلو صوری نیکیو مزی په دنیا کښی اخیستی دی او په هغه غای کښی ئی له لذاتو څخه متمتع شوی یی هغه عیش او آرام چی د ایمان راوړلو په تقدیر تاسو ته په آخرت کښی رسیده گواکی د هغه په غای مو په دنیا کښی مزی وکړی. اوس دلته تاسو په عیش او مزی کښی هیڅ برخه نه لرئ. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «هغه کسان چی آخرت نه غواړی او فقط دنیا ئی وغوښته د دوی د نیکیو بدله هغوی ته په هم دی دنیا کښی ورکوله کیږی».

فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

پس نن ورغ به جزاء درکوله شی تاسی ته د عذاب سپکوونکی په سبب د هغی
چی وئ به تاسو (په دنیا کښی) چی تکبر لوی به مو کوله په عثمکه کښی په
ناحقه سره او په سبب د هغی چی وئ تاسو چی نافرمانی به مو کوله (په
دنیا کښی)

تفسیر: یعنی نن تاسی ته د دروغو باتو (لاقو) او غاره غرولو په سزا کښی ذلیل او رسوا
کوونکی عذاب درکاوه کیږی هم دا یو شی تاسی لره دلته پاتی دی وروسته له دی نه د غینو
زورورو او متکبرو اقوامو احوال فرمائی چی پخوا له آخرته د هغوی انجام شرنگه شوی دی.

وَإِذْ كُنَّا خَاصِمِينَ إِذْ أَنْذَرْنَاهُمْ بِالْأَحْقَافِ

او یاد کړه (ای محمده! دغو منکرانو ته قصه) د ورور د عاد(هود) کله چی
ووبراوه ده قوم خپل په (ریگستان چی نوم ئی) احقاف دی (له عذابه)

تفسیر: یعنی د حضرت هود علیه السلام چی د «عادیانو» قومی ورور وو قصه دغو معاندانو ته
وکړه کله چی وبراوه ده قوم خپل له عذابه.
د «ارض القرآن» مؤلف تر «بلاد الاحقاف» لاندی لیکي د یمامی، عمان، بحرین، حضرموت
او د مغربی یمن تر منځ هغه لویه صحراء چی د (الدهناء) یا (ربع الخالی) په نامه پرته(علاوه)
ده اګر که هغه د ودانی و(لائق) نه ده خو د هغه په شاو خوا کښی چیری لږی دیری عثمکی د
ودانی و(لائق) شته په تیره بیا په هغی برخی کښی چی له حضرموت څخه تر نجران پوری پرتی
دی گواکی اوس هم هغه نه ده ودانه خو په پخوانیو وختو کښی له هم دی نجران او حضرموت تر
منځ د «عادارم» نومیالی قبیله ودانه وه چی د الله تعالی د نافرمانی په سبب پناه شوه.

وَقَدْ خَلَّتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا
إِلَّا اللَّهَ إِنَِّّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ②۱

او په تحقیق تیر شوی وو (نور) ویروونکی (انبیاء) وړاندی له دغه (هوده) او
وروسته له ده څخه (په دی سره) چی عبادت بندگی مه کوئ د هیچا بی له
الله، بیشکه زه ویرېږم پر تاسی باندی له عذابه د ورغی لوئی (د قیامت نه
چی دوزخ دی)

تفسیر: یعنی له هود علیه السلام شخه وړاندی او وروسته ډیر ویروونکی انبیاء راغلی دی گردو(تولو) به هغه ویل چی حضرت هود علیه السلام ویل یعنی د یوه الله بندگی کوی! او د کفر او د معصیت له بد انجام شخه ووبریږئ! ممکن دی چی د عاد په قوم کښی به هم برسیره له هود علیه السلام نور ویروونکی هم راغلی وی والله سبحانه وتعالی اعلم

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَأْفِكَنَّكَ عَنِ الْهَيْئَةِ فَأَتَيْنَا بِمَا تَعِدُنَا
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِیْنَ ۝۲۲

ووېل (هود ته قوم ئی) آیا راغلی ئی ته مونږ ته چی وگرځوی مونږ له معبودانو خپلو پس راوړه مونږ ته هغه (عذاب) چی وعده ئی کوی له مونږ سره که چیری ئی ته له رښتیا ویونکیو شخه.

تفسیر: یعنی مونږ د خپل آبائی طریقې شخه بیرته گرځیدونکی نه یو که ستا دا ویروول رښتیا وی نو ولی پکښی څنډ(ایسارتیا) کیږی؟ هغه چی په ژبه سره ئی وائی ښائی چی په کولو ئی هم رابکاره کری.

قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي
أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ۝۲۳

ووېل (هود قوم خپل ته) بیشکه هم دا خبره ده چی علم په (راټلو د عذاب په) نزد د الله دی او رسوم زه تاسی ته هغه شخه (احکام) چی پری رالیږلی شوی یم زه په هغو سره ولیکن زه وینم تاسی یو قوم جاهل ناپوه (ځکه چی په زوره خپل ځان ته عذاب غواړئ)

تفسیر: یعنی داسی غوښتنه او مطالبه ستاسو ناپوهی او جهالت دی زه د الله رسول یم هغه پیغام چی زما په وسیله لیږلی شوی دی زه هغه دررسوم، زیات له هغه شخه نه علم لرم او نه د اختیار خاوند یم او علم له الله تعالی سره دی چی منکران کله د دنیوی سزا مستوجب کیږی؟ او تر کله هغوی ته مهلت ورکوی؟ (نو چی منع نه شول دوی نو ورته راغی هغه مطلوب او موعود عذاب).

فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالَ لَئِنْ هَذَا عَارِضٌ مُّسْطَرٌّ عَلَيْنَا

پس کله چی ولید دوی (هغه عذاب په شکل د) یوی پلنی وریځی مخ کوونکی کښو کښتو (فصلونو) د دوی ته نو وی ویل دوی دا یوه پلنه وریځ ده باران وروونکی پر مونږ باندی

تفسیر: یعنی له مخامخ خوا څخه یوه وریځ په پورته کیدلو سره ښکاره شوه خلقو وگڼل چی د دی وریځی له وریدو څخه به گرد(تول) وتونه (دری) او خورونه وبهیری او د ځمکی مخ به له اوبو څخه نه ښکاری نو وی ویل چی دیره اوروونکی وریځ پورته شوه اوس به دیر ښه ووریری او زمونږ کار به پری جوړیږی ځکه چی په هغه وخت کښی د یوی اوږدی وچکالی او سوکری له سببه خلق دیر پریشان او له قحط په رږ(تکلیف) وو او اوبو ته ئی دیر ضررت درلود(لرلو).

بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ٢٣

(نو وویل هود نه ده دا وریځ) بلکه دا هغه عذاب دی چی تلوار به مو کاوه تاسو په هغه، یو باد دی چی په ده کښی عذاب دی دردناک

تفسیر: یعنی دا اوروونکی وریځ نه ده بلکه د الله د عذاب طوفان دی چی د هغه ژر راتللو ته تاسی سترگی په لیاره ولاړ وئ. او په دغه وریځ کښی دغسی یو سخت او تند باد دی.

تَدْمِرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا

مَسْكَنُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ٢٤

چی هلاکوی (او له بیخه راوکاری) هر شیز په امر حکم د رب خپل بیا صباح ته پاتی شول داسی چی نه به لیدل شو مگر کورونه (خالی) د هغوی هم داسی (لکه چی مو جزاء ورکړه عادیانو ته) جزاء ورکوو مونږ قوم گنهگارانو ته (چی کوی جرمونه په شان د هغوی).

تفسیر: اوه شپي او اته ورځي پرله پسې داسې غضبناک طوفان راولوت چې د هغه په مخ کېښی

ونی، سری او بودگان (خاروی) لکه خجلی ښکاریده ورنښ به هر شی له بنسته (بیخه) ایستل او چار چاپیر پرته (علاوه) له خرابی او وړانی څخه بل شی نه ښکاریده په پای (آخر) کښی پرته (علاوه) له نریدلیو کنډوالو څخه بل هیڅ څیز په سترگو نه راقله، ومو لیدل چی د الله تعالی د مجرمانو دا حال دی ښائی د دی پښو له آوریدلو څخه په سد (هوش) راشی که نه ستاسی احوال به هم داسی شی.

وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ

او خامخا په تحقیق قوت قدرت ورکړی وو مونږ دوی ته په هغو څیزونو کښی چی قوت قدرت مو دی درکړی تاسی ته (ای قریشو) په هغه کښی

تفسیر: یعنی هغه مال، اولاد، کور، کهول او جسمانی طاقت چی هغوی ته ورکړی شوی وو تاسی ته نه دی درکړی شوی. کله چی د الله تعالی له جانب عذاب راغی هیڅ یو شی د هغوی په کار ورنغی بیا نو تاسی په کومه خبره مغرور یی؟

وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَابْصَارًا وَأَفِידَةً قَبْلَ أَنْ نَعْمِي عَنْهُمْ سَمْعَهُمْ وَلَا ابْصَارَهُمْ وَلَا أَفِیدَةً تَهُمْ مِنْ شَيْءٍ

او گرځولی دی مونږ هغوی ته غوږونه (سماعت) او سترگی (بصارت) او زړونه (بصیرت) بیا دفع نه کړه له دوی نه غوږونو (سماعت) د دوی او نه سترگو (بصارت) د دوی او نه زړونو (بصیرت) د دوی هیڅ قدر (له عذاب څخه)

تفسیر: یعنی د نصیحت آوریدلو ته ئی غوږونه او د قدرت د دلائلو لیدلو ته ئی سترگی او پوهیدلو سنجولو (فکرکولو) ته ئی زړونه هغوی ته ورکړی وو خو یو له هغوی څخه د دوی په کار ورنغی، رانده، کانه او لیونیان شول، د پیغمبرانو په مخکښی ودریدل تر څو چی سره د لرلو د دی گرددو (تولو) قوتونو د الله تعالی عذاب هغوی راچاپیر کړل، او هیڅ یو دنی او د باندنی قوت هغه ونشو گرځولی.

إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٧﴾

له دی جهته چی وو دوی چی انکار به ئی کاوه په دلائلو د (قدرت) د الله او نازل شو په هغوی هغه (عذاب) چی وو دوی چی په هغه پوری به ئی مسخری توکی کولی.

تفسیر: یعنی په هغه عذاب باندی چی هغوی خندا کوله او ملندی ئی پری وهلی اخته شول. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «هغوی ته ئی غوږونه او سترگی ورکړی وی یعنی د دنیا په کار کښی دیر پوه او هوښیار وو خو داسی پوه ئی نه درلوده (لرله) چی په هغی باندی د خپل آخرت چاری درستی کړی.

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَىٰ

او خامخا په تحقیق هلاک کړی دی مونږ هغه چی چاپیر له تاسی څخه دی له (اهل د) کلیو ځنی

تفسیر: یعنی پرته (علاوه) د «عاد» له قومه د ثمود د قوم او د لوط د قوم کلی او د نورو کلی هم دا راز (قسم) وران شوی دی چی ستاسی په شاوخوا کښی پراته ؤ. دا خطاب مکیانو ته ځکه شوی دی چی هغوی د خپل تگ او راتگ په وخت کښی هغه ځایونه پخپلو سترگو سره وینی.

وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٤﴾

او مکرر مو بیان کړی دی دلائل (د قدرت) لپاره د دی چی دوی بیرته راوگرځی (له کفر نه)

تفسیر: مگر سره له دومره پوهولو بیا هم هغوی له هغو چارو څخه مخ ونه گرځاوه.

فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً ۖ

پس ولی مدد مرسته ونه کړه له دوی سره هغو (بتانو) چی نیولی ؤ دوی (هغه بتان) بی له الله دپاره د نژدیوالی (خدای ته په زعم خپل) نور خدایان

تفسیر: یعنی د هغو بتانو په نسبت به ئی ویل چی مونږ د هغوی عبادت ځکه کوو تر څو هغوی مونږ الله ته نژدی کړی او لوی درجی راوبښی. نو هغه بتان د دی اړی (حاجت) په وخت کښی

ولی د هغوی په کار ورنغلل.

بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ

بلکه ورک شول (بتان په وخت د عذاب کښی) له دوی څخه

تفسیر: یعنی نن ورځ د هغوی هیچیری پته نشته، چی د عذاب په وخت کښی هغوی ته غږ وکړی، آخر هغوی چیرته تللی دی؟ چی د داسی مصیبت په وخت کښی هم په کار نه ورځی.

وَذَلِكَ أَفْكَهُمُ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ^(۲۸)

او دا (نیول د بتانو) دروغ د دوی وو او هغه چی وو دوی چی له خپل ځانه به ئی جوړول (پر الله)

تفسیر: یعنی درېکاره شوه چی بتانو ته الله ویل او هغو ته هیلې (امید) لرل او په زړه پوری خبری له هغوی څخه غوښتل (تولی) چتی (بیکاره) او اپلتی خبری وی او لکه د لرگیو پښی د دریدلو وړ (لاثق) نه وی، (ربط) په رومبنيو آیتونو کښی د انسانانو د تمرد او سر غړولو خبری وی وروسته له دی نه د پیریانو د اطاعت او غاړه ایښودلو خبری راځی تر څو له هغه څخه راښکاره شی هغه قوم چی په طبیعی ډول (طریقه) سره سخت متمرد او سرکش دی له هغو ځینی افرادو څرنګه د الله تعالی خبری اوریدلی دی؟ او د هغه په مقابل کښی لکه موم غوندی پاسته شوی دی او غاړه ئی کیښودلی؟

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُّنْذِرِينَ^(۲۹)

او یاد کړه (هغه وخت ای محمده!) کله چی وګرځول مونږ تاته یو تولی له پیریانو څخه چی غوږ به ئی ایښود قرآن ته پس کله چی حاضر شول دوی (دی قرآن ته) وویل دوی په منع خپل کښی چپ شی تاسی ای پیریانو بیا کله چی تمام شو (د قرآن تلاوت) بیرته وګرځیدل قوم خپل ته وېروونکی (له عذابه که هم هغسی کافران پاتی شی)

تفسیر: له محمدی بعثت څخه پخوا ځینو پیریانو ته لږ څه آسمانی خبری رابښکاریدی کله چی زمونږ په پیغمبر باندی د وحی راتلل شروع شو دا سلسله تقریباً بنده شوه او په ډیر کثرت د شهاب سره ویشتل شروع شو پیریانو ته دا خیال ولوید چی هر ورو (خامخا) کومه نوی خبره پېښه شوی ده چی د هغی په وسیله آسمانی پېښی کلکی ساتلی او سختی پیری پری درېدلی دی. د دی خبری د پلتنی (تحقیق) دپاره پیریان څو څو لونی دلی په مشرق او مغرب کښی سره خواره شول له دوی څخه یوه ډله (بطن نخله) ته ورسیده چی اتفاقاً هلته زمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم سره له څو تنو اصحابو د سهار لمونځ ادا فرمایه الله تعالی د پیریانو د دی دلی فکر د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د قرآن لوستلو په لوری وگرځاوه د قرآن کریم غږ د هغوی په غوږونو کښی ډیر عجیبه غریبه مؤثر او زړه وړونکی اثر او اغیزه وکړه او د هغه عظمت، هیبت او لوینی د هغوی په زړونو کښی ولویدی او پخپلو منځونو کښی ئی سره وویل «چپ شی!» او د زړونو له کومی څخه ئی واورئ!» تر دی چی پاک قرآن د هغوی زړونه په خپل لوری ورکش کړل او په دی خبره باندی ئی باور وشو چی هم دا هغه نوی خبره ده چی د هغی په سبب پیریان له آسمانه شړل کیږی. کله چی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د قرآن له لوستلو څخه فارغ شو د پیریانو دلی پخپلو زړونو کښی د ایمان او ایقان سوغات نیولی د خپلو تېرو په لوری رهی (روان) شوه. او دا گردی (تولی) خبری ئی هغوی ته وویلی او لازمه ښوونی ئی هغوی ته وکړی. چی مفصلی خبری ئی د (جن) په سورت کښی راځی. له احادیثو څخه رابښکاریدی چی ونی هغوی ته له دی خبرو څخه د الله تعالی په اذن څه اجمالی خبری وکړی او مفصل احوال ئی وروسته له هغه د وحی په ذریعه هغوی ته ښکاره شوه.

لکه چی د (جن) په اوله رکوع کښی مونږ داسی یو آیت لولو ﴿قُلْ اُوحِيَ اِلَیَّ اَنْهٗ اسْتَمِعْتُ نَفْرًا مِّنَ الْجِنَّ﴾ (الآیه - وروسته له دی څخه ډیر پیریان مسلمانان او زمونږ د پیغمبر آخر زمان صلی الله علیه وسلم په مخ کښی مشرف شول او د هغوی ډیری مرکی (وفود) د دین د احکامو د زده کولو دپاره راغلی.

(خفاجی) د روایتو په بناء دعوی کوی چی شپږ ځلی زمونږ د پیغمبر په حضور کښی پیریان مشرف شوی دی نو ځکه هغه اختلافات چی د پیریانو د شمیر یا د نورو امورو په نسبت شته هغه گرد (تول) د واقعاتو په تعدد او په بیا بیا پیښیدو باندی حمل کاوه شی.

قَالُوا يَوْمَنَا اَنْتَا سَيِّئًا كِتَابًا اَنْزَلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰی

وویل دوی ای قومه زمونږ بیشکه مونږ وامووریده داسی یو کتاب چی نازل کړی شوی دی وروسته له موسی

تفسیر: په پخوانیو کتابونو کښی د حضرت موسی علیه السلام کتاب (توریت) غوندی بل کتاب، احکام، او شرایع لرونکی نه وو چی د بنی اسرائیلو گړدو (تولو) انبیاوو په هم هغه باندی عمل کاوه. حضرت مسیح علیه السلام هم دا فرمایل چی زه د توریت د بدلولو دپاره نه یم راغلی بلکه د هغه د پوره کولو دپاره راغلی یم. د حضرت سلیمان علیه السلام په وخت کښی په پیریانو کښی هم دا توریت مشهور وو، نو ځکه په دی ځای کښی د هم هغه په لوری اشاره شوی ده. په توریت کښی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په نسبت کومه وینا چی لیکلی شوی ده مضمون نی دا دی «ای موسی! تا غوندی یو بل نبی معبوثیری».

مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

په دی حال کښی چی تصدیق کوونکی موافق دی له هغو (کتابونو) سره چی پخوا له دی نه وو

تفسیر: بنائی په هغه وخت کښی د پاک قرآن هغه برخه چی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم لوستله د هم داسی مضمون لرونکی وه. یا به له قرینو څخه پوهیدلی وی.

يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ ③

لیاره ښی حق دین ته او لیاری سمی ته

تفسیر: یعنی رښتینی عقیده او د عمل سمه لاره.

يَقُومَنَّ أَجْيُودًا عَى اللَّهِ وَأَمْنًا

ای قومه زموږ! قبول کړئ تاسی قول د بلونکی د الله او ایمان راوړئ په ده باندی

تفسیر: یعنی د هغه خبره ومنئ! چی د الله تعالی په لوری مو بولی او د هغه په رسالت باندی یقین ولړئ!.

يَغْفِرْ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوبِكُمْ

چی مغفرت کری (الله) تاسی ته گناهونه ستاسی

تفسیر: یعنی هغه گناهونه چی د کفر په حالت کښی مو کری دی اوس به د اسلام له برکته هغه گرد (تول) درمعافیری او پس له دی نه به بل دفتر شروع کیږی. خو په یاد ئی ولری چی دلته د (حق الله) گناهونو ذکر دی او د حقوق العباد معافی له دی څخه څه نه ښکاری.

وَيُجْرِكُمْ مِّنْ عَذَابِ إِلِيمٍ^{۳۱} وَمَنْ لَا يُحِبُّ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ
بِعُجْزِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ

او خلاص به کری (الله) تاسی له عذاب دردناک څخه او هغه څوک چی ونه منی (بلنه د) بلونکی د الله پس نه به وی عاجز کوونکی (د الله په تینبته سره) په ځمکه کښی (بلکه هیچیری) او نه به وی ده ته بی له هغه (الله) څخه دوستان مددگاران

تفسیر: یعنی نه دوی پخپله په تینتیدلو سره د الله له ویشتلو څخه ځان ژغورلی (بچ کولی) شی او نه ئی بل څوک ژغورلی (بچ کولی) شی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي د «فی الارض» له قید څخه دا ښکاری چی د پرښتو له خوا (شیطانان) شړل کیږی او د ځمکی په لوری تښتی.

أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ^{۳۲} أَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوٰتِ
وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْزِ بِخَلْقِهِنَّ

دغه کسان په گمراهی ښکاره کښی دی. آیا نه وینی فکر نه کوی (منکران د بعث) چی بیشکه الله هغه (ذات) دی چی پیدا کری ئی دی آسمانونه او ځمکه حال دا چی نه دی ستړی شوی په پیدا کولو د هغوی کښی

تفسیر: په دی لفظ کښی د یهودانو د دی عقیدی تردید دی چی ویل به ئی «الله تعالی» په شپږو ورځو کښی ځمکه او آسمان پیدا کړل او په اوومه ورځ کښی ئی هوسائی (آرام) وفرمایله (العیاذ بالله) آیا نه دی الله

يَقْدِرُ عَلَىٰ أَنْ يُخَيِّجَ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٥﴾

قادر په دی باندی چی ژوندی کړی مری؟، بلکه قادر دی بیشکه دغه (الله) پر هر څیز باندی (چی اراده وفرمائی) ښه قادر دی (چی ځینی ئی بعث بعد الموت دی)

تفسیر: یعنی لوی عذاب به وروسته له مر کیدلو څخه وی. تاسو په دی چرت (خیال) کښی مه اوسئ چی وروسته له مړینی څخه بیا ژوندون چیری دی؟ الله جل جلاله ته دا کوم گران کار نه دی د ځمکی او د آسمان په پیدا کولو کښی هیڅ ستړی شوی نه دی نو آیا ستاسی دا دوهم ځلی پیدا کول کوم مشکل کار دی؟ بلکه ډیر ورته آسان دی.

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا

او یاده کړه هغه ورځ چی وړاندی به کړل شی هغه کسان چی کافران شوی دی په اور باندی (وبه ویل شی دوی ته) آیا نه وو دغه (عذاب) حق رښتیا نو وبه وائی دوی چی هو! حق او رښتیا ده قسم دی زمونږ په رب زمونږ

تفسیر: یعنی په هغه وخت کښی به ویل کیږی چی آیا دوزخ شته او د هغه عذاب رښتیا دی؟ په پای (آخر) کښی به گرد(تول) خر او ذلیل کیږی او داسی اقرار به وکړی چی بیشکه واقعی دی! او مونږ په غلظه سره له هغه څخه انکار کاوه. نو په دغه وخت کښی الله اجل واعلیٰ شانه واعظم و اکرم برهانه به د پرښتو په ژبه دغو منکرینو ته داسی فرمائی چی «ښه ا اوس د خپلو هغو انکارونو او د تکذیب مزی وشکئ!» لکه چی اوس راځی.

قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٦﴾ فَاَصْبِرْ كَمَا صَبَرَ

أُولَئِكَ الْعِزُّ مِنَ الرَّسُولِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ

فرمائی نو وشکئ تاسی عذاب په سبب د هغه چی وی تاسی چی کافران

شوی دی. مونږ هیشوک بی قصوره نه نیسو هم هغه سړی خرابوو چی په خرابی پسی ئی ملاوی ترلی وی.

تمت سورة الاحقاف

سورة محمد صلى الله عليه وسلم مدنية الا آية ۱۳ فنزلت في الطريق في اثناء الهجرة وهي ثمان و ثلاثون آية و اربع ركوعات رقم تلاوتها (۴۷) تسلسلها حسب النزول (۹۵) نزلت بعد سورة الحديد د «محمد» صلى الله عليه وسلم سورت مدنی دی، پرته(علاوه) له ۱۳ آيته شخه چی د هجرت په لیاره کښی نازل شوی دی (۳۸) آيته ۴ رکوع لری، په تلاوت کښی (۴۷) او په نزول کښی (۹۵) سورت دی وروسته د «الحديد» له سورت شخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الَّذِينَ كَفَرُوا وَاصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ

هغه کسان چی کافران شوی دی او منع کړی ئی دی (خلق یا منع ئی راوړی ده) له لیاری د الله (اسلام) نه

تفسیر: لکه چی د کفارو د مشرانو دا عادت وو چی په ځان، مال او اولاد او نورو شیانو سره ئی په دی لیاری کښی کوشش کاوه.

أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ

خراب (ابته) کړی دی (الله نیک) عملونه د دوی

تفسیر: یعنی هغه چاری چی دوی ښی گڼلی دی د ایمان د نه لرلو په سبب هغه نه منلی کیږی بلکه له هغو شخه ځینی چاری د عتاب موجب گرځی. لکه د اسلام د نه خوړیدلو په لیاره کښی د پیسو لگول.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ
وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ②

او هغه کسان چي ايمان ئي راوړي دي او کړي ئي دي ښه (کارونه) او ايمان ئي راوړي دي په هغه (قرآن) چي نازل کړي شوي دي پر محمد او هغه حق (دين) دي له (نژده د) ربه د دوي وېه رږوي له دوي څخه (الله) گناهونه د دوي او ښه به کړي (الله) حال د دوي.

تفسیر: یعنی خراب عادتونه به الله جل جلاله له هغو څخه لري، او د هغوی احوال به ښه کوي چي ورځ په ورځ په ښه والي کښي پرمخ تګ کوي او په آخرت کښي د هغوی له گناهونو څخه تیريږي او ښه ورځ ورکوي. حضرت شاه صاحب لیکي «په پخوا زمانه کښي گرد(تول) خلق د یوه شریعت په منلو باندې مکلف نه ؤ خو اوس گردی(تولی) دنیا ته یو حکم، دین او رښتیا دین هم دا دین دی. مسلمانان هم ښه او خراب کارونه کوي او کافران هم خو د دی حق دین له منلو څخه دا گټه(فائده) او قبولیت لاس ته راځي چي نیکی ئي پاتی کیږي او خرابي ئي ښلې کیږي او د نه منلو دا سزا ده چي نیکی ئي بریاده او گناه ئي لارمه ده».

ذَلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ③

دغه (د کفارو د ښو اعمالو تخریب او د مسلمانانو د بدیو مغفرت) په سبب د دی دی چي بیشکه هغه کسان چي کافران شوي دي متابعت ئي کړي دي د باطل (د شیطان) او بیشکه هغه کسان چي ايمان ئي راوړي دي متابعت ئي کړي دي د حق (قرآن) له جانبې د رب د دوي هم داسي (په مثل د دی بیان) بیانوي الله خلقو ته مثالونه (احوال) د دوي.

تفسیر: یعنی الله تعالی خلقو ته داسي ښه ښکاره د هغوی د ښو او بدو احوال ورښوولي او په گردو(تولو) خبرو باندې ئي پوه کړي دي تر څو د باطلو خوشولو نحوست او شامت او د حق منلو برکت او کرامت د هغوی په زړونو کښي په ښه ډول(طریقه) سره کښي. هر کله چي الله تعالی حقوالی د مؤمن او باطلوالی د کافرو بیان کړ، اوس د کافرو بیان دی

يعني چي داسي ورسره مناسب دي لکه چي فرمائي:

فَاِذَا الْقِيَمَةُ الْاٰزِيْنَ كَفَرُوْا فَضْرَبَ الرَّقَابُ حَتّٰى اِذَا اُتْخِفَتْهُمْ فَشَدُّ وَالْوَثَاقُ فَاَمَّا مَنَّا بَعْدُ وَاِنَّا فِدَاءُ

نو کله چي مخامخ شوي (په جنگ کښي) له (هغو کسانو) سره چي کافران شوي دي نو ووهي وهل د ورميرونو (د هغو) تر هغه پوري چي ښه ډير مو ووژل دوي او پري غالب شوي نو (وترئي دوي) بيا سخت محکم کړي تړل (د دوي چي در څخه خلاص نشي) پس بيا يا احسان ورسره وکړي احسان کول وروسته (له بندي کولو او تړلو ئي) او يا تاسي فديه کړي دوي فديه کول (په عوض ئي مال واخلي يا مسلمانان بنديان راخلاص کړي)

تفسير: يعني د حق او باطل مقابله تل وي کله چي د مسلمانانو او کافرانو په منځ کښي جنگ شروع شي نو مسلمانانو ته ښائي چي په هغه کښي په ډيره ميړانه او بهادري سره توره وکړي. د باطل زور هلته ماتيري چي خورا (ډير) شير سري ووژلي شي او د هغوي دلي ورماتي شي نو ځکه د جنگ او جگري په ډگر کښي لتي، بي زړه توب، ويره، توقف، تردد او تيښته خورا (ډير) بد کار دي. پر مسلمانانو باندې لارم او ضرور دي چي د الله تعالي د دښمنانو په ورميرونو وهلو کښي بيره (تلوار) وکړي او د دوي د ويني تويولو څخه وروسته کله چي د هغوي قوت دج (دبډبه) ماته شي او زور ئي پاتي نشي نو هلته د هغوي بندي ساتل هم کافي دي. د جزء ۱۰ (الانفال) په نهمه رکوع ۶۷ آيت کښي مونږ داسي يو آيت لولو ﴿اَلَا كَانَ لِيِّنِي اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ اَسْرٰى حَتّٰى يَشْخِجَ فِي الْاَرْضِ﴾ دا قيد او بند ممکن دي چي د هغوي دپاره يو لوي عبرت او ويښتوب شي او دوي

ته د مسلمانانو له دي نژدي والي څخه داسي يوه کټه (فائده) په لاس ورشي چي په خپل او د مسلمانانو په حال او احوال باندې په ښه شان ځانونه پوه کړي او پخپل وړاندې او وروسته باندې فکر ووهي او ورو ورو هغوي د حق او صداقت لپاره غوره او له اسلامي تعليماتو څخه گټور شي. بيا که مو مصلحت وشي نو بي له کومي معاوضي د احسان په ډول (طريقه) هغه خوشي کړي. په دي ډول (طريقه) ښائي چي ډير افراد زمونږ له دي ښو رشو (اخلاقو) څخه متاثر شي او زمونږ د اسلام په لوري راغې وگرځي، او زمونږ له دين سره مينه او محبت پيدا کړي. داسي هم کولي شي چي نغدي فديي ورځني واخلي يا ئي د مسلمانانو له بنديانو سره مبادله کړي په دي دوو هر يوي کښي ډيري گټي او راز راز (قسم قسم) فائدي شته لنډه ئي دا که دا د جنگ کافر بنديان د هغوي د وطن او هيواد په لوري ليږي دوه صورتونه لري:

(۱): په معاوضه باندې خوشي کول.

(۲): بی له معاوضی پریښودل. په دی دواړو کښی هر یو چی اسلامی تولواک (باچا) ته ښه ښکاریږی او اصلح وی هم هغه دی غوره او اختیار کړی. زمونږ حنفيانو په مذهب په فتح القدير شامی او نورو لویو کتابونو کښی داسی روایتونه شته که د دی کافرو بندیانو (قیدیانو) د دوی د هیواد په لوری بیرته لیږل مصلحت نه وی بیا دری صورتونه لری:

(۱): ذمی دی وگرځول شی او د یوه رعیتی په توگه (طریقه) دی ساتل کیږی.

(۲): ودی وژلی شی

(۳): مریی دی وگرځول شی

په احادیثو کښی د کافرو د بندیانو د وژلو په نسبت ډیر ممانعت شوی دی او د هغوی وژل فقط په خاصو وختونو کښی جائز ټاکلی (مقرر کړی) شوی دی او هغه هم کله چی هغه کافر بندی (قیدی) د داسی کومی درنی گناه مرتکب شوی وی چی د هغی جزاء او هیداد په بل کوم شی باندی چی تر وژلو څخه لږ وی نشی کیدی نو په مریی وگرځولو یا په ذمی درولو کښی هیڅ یو ممانعت نشته.

حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا

(جنگ ورسره کوئ) تر هغه پوری چی کیږدی (جنگیالیان د) جنگ وسلی خپلی

تفسیر: یعنی د دی حرب، ضرب، قید او بند سلسله به تر هغه پوری جاری وی تر څو چی خپله وسله کیږدی او جگړه بنده شی.

ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانْتَصَرْنَا مِنْهُمْ وَلَكِنْ لِيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ

دغه (حکم د الله په دوی کښی) دی او که اراده فرمایلی وی الله (د بدل اخیستلو) نو خامخا به بدل اخیستی ؤ الله له دوی څخه (بی له جنگه) ولیکن (امر ئی درته وکړ په جهاد له دوی سره) لپاره د دی چی ازموینه وکړی الله د ځینو ستاسو په ځینو نورو (په جنگ کښی)

تفسیر: یعنی الله قدرت لری چی پر دی کافرانو باندی کوم آسمانی عذاب نازل کړی او لکه عاد او ثمود غوندی دوی هم هلاک کړی. خو د جهاد او قتال له مشروعیت څخه د بندگانو امتحان مقصود دی او الله دوی ازموئی چی څوک د الله په پاک نامه باندی خپل نوم، نښان، ځان مال، اولاد او نور شیان جاروی (قربانوی)? او د کفارو په مخکښی څومره مسلمانان له تنبیهی کاروائیو

څخه وینږی؟ او څومره کسان له دې مهلت څخه فائده اخلي چی الله تعالی هغوی ته ورکړی دی او هغوی لکه پخوانی قومونه یو غلی په سزا نه رسوی او نه ئی استیصال کوی.

وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالُهُمْ ۖ سَيَهْدِيهِمُ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ۚ

او هغه کسان چی وژلی شوی دی په لیاره د الله کښی پس له سره به ضایع نه کړی (الله) عملونه د دوی ژر به سمه لیاره وښیي دوی ته (الله په دنیا او په آخرت کښی) او ښه به کړی حال د دوی (په دارینو کښی)

تفسیر: یعنی هغه کسان چی د الله جل جلاله په لیاره کښی شهیدان کیږی اگر که په ښکاره ډول (طریقه) سره دوی پاتی او ناکام په نظر راځی خو په رښتیا سره هغوی بریالیان (کامیاب) دی الله تعالی د هغوی چاری نه ضایع کوی بلکه د کار په پای (آخر) کښی د هغوی هغه ربرونه (تکلیفونه) گټور کیږی او دوی ته د جنت په لوری لیاره ورکوی او د آخرت په گردو (ټولو) منازلو او مواقعو او مواقعو کښی د هغه حال ښه کوی.

وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَفَهَا اللَّهُ ۝۱

او داخل به کړی (الله) دوی په جنت کښی چی معلوم کړی دی (الله) دغه (جنت) دوی ته

تفسیر: یعنی په هغه جنت کښی داخلېږی چی د هغه احوال دوی ته د انبیاء علیهم السلام په ژبه او د خپلو صحیحو وجدانو په ذریعه ورښکاره شوی دی وروسته له دې نه چی هلته ورسېږی هر جنتی د خپلی هستوگنی ځای پخپله پیژنی او د هغه د زړه کشش به په هم هغه لوری وی چی د هغه د هستوگنی دپاره ټاکلی (مقرر) شوی دی.

تنبیه: ابن عباس رضی الله تعالی عنه د (عرفها لهم) معنی (طبیها لهم) اخیستی ده. یعنی جنت هغوی ته هسی خوشبوئی ورښندی (ورنولی) چی د هغه د هغو ښو وړمو په وسیله به پیژندگلوی دوی ته آسانېږی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ④

ای هغو کسانو چی ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) که مددګاری وکړئ تاسی له (دین د الله او رسول د) الله سره نو مدد به وکړی (الله) له تاسی سره (په غلبه پر دښمن) او ثابت به کړی قدمونه ستاسی (په ځای د جنگ)

تفسیر: یعنی په جهاد کېږي به د الله جل جلاله په مرسته (مدد) ستاسی قدمونه ټینګ پاتې کېږي او د اسلام په اطاعت کېږي به ثابت قدم اوسېږئ چی د هغه په نتیجه کېږي به مو په «صراط» کېږي ثابت قدمی په برخه شی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «که الله جل جلاله وغواړي نو گرد(تول) کافران به مسلمانېږي خو داسی نه غواړي او خپل بندګان آزموئي خو کله چی بنده خپله ملا وتړي او په یو کار باندی له زړه لاس پوري کړي نو الله جل جلاله هم مرسته (مدد) ورسره کوي».

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ⑤

او هغه کسان چی کافران شوی دی پس هلاکوالی شرمول دی دوی ته (له الله) او عبث خراب به کړی (الله خامخا نیک) عملونه د هغوی

تفسیر: یعنی هسی چی د مسلمانانو قدمونه ټینګوی پرته (علاوه) له هغه د کفارو په پښو کېږي رېږدېدل او په زړونو کېږي ئی ویره غورځوي. او هسی چی مسلمانانو ته د الله تعالی له لوری مرستی (مدد) رسیږي د کافرانو کارونه خراب او ابته کیږي.

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَاحْبَطُوا أَعْمَالَهُمْ ⑥

دغه (هلاکوالی او د دوی د اعمالو تخریب په سبب د دی دی چی) بیشکه هغوی بد ګڼلي دی هغه (قرآن) چی نازل کړی دی الله (پر محمد باندی) پس الله عبث کړل (نیک) عملونه د دوی.

تفسیر: یعنی کله چی هغوی د الله جل جلاله خبری نه آوری نو الله تعالی به څرنګه د هغوی کارونه خوشوی. او هغه څیز چی د الله تعالی په دربار کېږي نامنلی وی هغه به خوشی چټی (فضول) او بیکاره څیز وی.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا ⑩

آيا پس نه گرهی دوی په غمکه کښی پس چی وگوری دوی (په نظر د عبرت سره) چی څرنګه وو عاقبت آخره خاتمه د هغو کسانو چی پخوا له دوی څخه وو، هلاک راوست الله په دوی باندی او شته دپاره د کافرانو مثلونه (حالونه د هلاکت د پخوانیو کفارو).

تفسیر: یعنی په هم دی دنیا کښی وگورئ چی منکرانو ته څه پیښیږی؟ او د هغوی گرد(تول) تدبیرونه څنګه په غمکه لویږی؟ آيا په دی ورځو کښی به هغوی لره داسی سزاوی نه ورکولی کیږی؟

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ ⑪

دغه (نصرت د مؤمنانو اهلک د کافرانو په سبب د دی دی چی) بیشکه الله دوست مددګار د هغو (کسانو) دی چی ایمان ئی راوړی دی او بیشکه چی کافران نشته (هیڅ) دوست مددګار دوی لره.

تفسیر: یعنی الله تعالی د مؤمنانو او صالحانو رفیق دی چی په ټاکلی(مقرر) وخت کښی له هغوی سره مرستی(مدد) کوی. د کافرانو هسی ملګری به څوک وی چی د الله تعالی په مخکښی ودیږی. د احد په غزوه کښی به ابوسفیان داسی چغی وهلی «لنا العزى ولا عزى لكم» زمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل چی تاسی ئی جواب داسی په لوږ(اوچت) غږ سره ووايئ «الله مولانا ولا مولى لكم»

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا
تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ⑫

بیشکه الله داخل به کړی هغه کسان چی ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی

بښه (عملونه) په جنتونو کښې چې بهیرې به له لاندې (د ونو او مانیو د هغو
خلور قسمه) ویالې او هغه کسان چې کافران شوی دی (لږ) نفع اخلي دوی
(په دنیا کښې) او خوراک به کوی لکه چې خوراک کوی چارپایان او اور (د
دوزخ) غای د ورتلو (او کور د اوسیدو دی) دوی لره

تفسیر: یعنی د دنیا سامان غوندوی او له ډیر حرص لکه بهائم غوندې ګرځي، خورزی او مزی
کوی او د خپلو اعمالو له نتایجو څخه نه دی خبر چې د دوی د خوړلو او څښلو پای (آخر) به
څه کیږي؟ بښه دی دلته په دنیا کښې دی خو ورځی مزی او چرچې کوی په آخرت کښې دوی
ته د اور کور تیار دی.

وَكَايْنٍ مِّنْ قُرْبَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّنْ قُرْبِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ
أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ۝۱۳

او ډیر له (اهل د) کلیو نه چې هغوی به ډیر سخت محکم وو له جهته د
قوت نه له (اهل د) کلی ستا نه هغه (کلی) چې ئی تری ایستلی ئی ته (ای
محمد! اهل د هغی قریب) هلاک مو کړل هغوی پس نه به ؤ هیشوک مدد
کوونکی هغوی سره (په دفع د عذاب کښې)

تفسیر: یعنی هغو قوم ته چې په زور او قوت کښې د مکې معظمې له خلقو څخه ډیر لوړ (اوچت)
ؤ سخت هیدادونه او سزاوی ئی ورکړی دی، چې د هغوی مرستی (مدد) ته هیشوک حاضر نه شول،
نو بیا دوی په کومی خبری دومره مغرور دی.

تنبيه: له ﴿مِنْ قُرْبِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ﴾ څخه مراد مکه معظمه ده چې خلقو ئی داسی
حرکات وکړه چې د هغوی په سبب زمونږ لوی پیغمبر صلی الله علیه وسلم هغه خپل محبوب او
مالوف ښار پرېښود. په حدیث کښې راغلی دی چې حضرت محمد رسول الله مبارک د وتلو په
وخت کښې مکه معظمه ئی مخاطبه کړه وی فرمایل «خدایګو چې ته له ګرډو (تولو) ښارونو څخه
الله تعالی او ماته محبوبه ئی که زما تېر زه له تا څخه نه ایستلی نو زه به هیڅ کله له تا څخه
نه جلا (جدا) کیدم».

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّنْ رَبِّهِ كُنُزٍ لَهُ سَوْءٌ عَلَيْهِ
وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ۝۱۴

آیا نو هغه چی وی په ښکاره حجت (لیاری) له (جانبه د) رب خپل نه په شان د هغه دی چی ښائسته کړی شوی دی ده ته ناکاره کار عمل د ده او متابعت ئی کړی وی د هواؤ خپلو (بلکه نه دی سره برابر)

تفسیر: یعنی یو سری په ډیر خلاص زړه سره او په ډیره پوه او بصیرت سره د صداقت په اړت او صاف سرک باندی بی له اندیښنی رهی (روان) دی او بل په تیاره کښی لویدلی درگړده بدرئ کوی (تکری خوری) او د تور او سپین او د نیکو او بدو هیڅ تمیز نشی کولی تر دی چی له خپلی بی تمیزئ څخه ښه او بد هم نشی پیژندلی او د خواهش په پیروی کښی هسی دوب تللی دی چی سر له پښو څخه نشی جلا (جدا) کولی نو آیا د دی دواړو پای (آخر) او انجام به یو شان وی؟ داسی به هیڅ کله نه کیږی ځکه چی د حق تعالی د حکمت او د عدل له شان څخه منافی دی.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ

مثل صفت بیان د جنت هغه چی وعده ئی کړی شوی ده له پرهیزگارانو سره ، په هغه کښی ویالی دی له اوبو چی نه به وی بد خوندي (بدلیدونکی په مزه او بوی کښی)

تفسیر: یعنی له ډیرو غنډیدلو (ایساریدلو) یا د کوم شی له گډیدلو څخه د هغوی بوی او وړم نه خرابیږی له شهدو څخه ډیری خوری او له شودو څخه ډیری سپینی وی هیڅ دول (طریقه) تغیر او بدخوندي په کښی نه پیښیږی بلکه تل به صافی خوری وی.

وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ

او ویالی دی له شودو چی نه به وی متغیری (مزه ئی بلکه صاف او خوندوره ده) مزه د هغو

تفسیر: یعنی نه ښائی د هغو قیاس د دنیا په شودو باندی وکر شی په دی شودو کښی سره له تیریدلو د زیات مدت څخه تغیر او فرق نه پیدا کیږی بلکه تل به صافی خوری وی.

وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ

او ویالی دی له شرابو چی مزه ورکونکی دی (هغه) شبنونکیو ته

تفسیر: یعنی د جنت په شرابو کې به یو صاف لذت او ښه خوند او مزه وی نه په کې کېښی نشه وی او نه ماتیدل، او نه سر گرځیدل او نه بل کوم تریخ والی او نه څه عیب او نقصان پکې لیده کېږي.

وَأَنْهَرُ مِنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى

او ویالی دی له شاتو (ګبین) صفا کریو شویو (له خیریو نه)

تفسیر: یعنی صاف او شفاف شات چی تکرر چیري حتی د یوه نری څک ښه به هم په کې کېښی نه ښکاري.

تنبيه: دلته د خلورو قسمو ویالو ذکر شوی دی چی په دوی کېښی اوبه داسی یو څیز دی چی د انسان ژوند په هغوی باندی ترلی دی. او شودی د لطیفی غذا کار ورکوی. شراب د خوښی او د نشاط څیز دی. او شهدو ته ئی «شفاء للناس» فرمایلی دی.

وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ

(او شته) دوی ته په دغه (جنت) کېښی له هر راز (قسم) میوو

تفسیر: له مشروباتو څخه وروسته ئی د دی ماکولاتو ذکر وفرمایه.

وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا

او مغفرت له (طرفه د) رب د دوی (آیا دغه څښتن (خاوند) د نعمتونو) په شان د هغه دی چی تل دی په اور د دوزخ کېښی او ورڅښتولی به شی پری

تفسیر: یعنی الله تعالی د دوی گردی (تولی) خطاوی ښی او په جنت کېښی به ئی داخلوی. د جنت له ننوتلو څخه وروسته به هیڅ کله د خطاؤ ذکر نه کېږي چی د هغوی د خپګان سبب شی. او وروسته له هغه به هم د کومی خطا پوښتنه تری نه کېږي.

مَاءٌ حَيًّا فَقَطَّرَ أَمْعَاءَهُمْ ⑮

اوبه ډيری تودی پس پری به کړی (توتی توتی به کړی دغه اوبه) کولمی د دوی (بلکه دوی سره هیشکله برابر نه دی)

تفسیر: یعنی کله چی ایشیدلی اوبه پر دوزخیانو باندی وڅښولی شی نو کولمی به ئی پری کیږی او د باندی رالویږی. «اعاذنا الله منه»

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا ١٦

او ځینی له دغو (کفارو) څخه هغه دی چی غور ږدی تاته تر هغه پوری هر کله چی بهر ووځی دوی له نزده د تا څخه نو وائی هغو کسانو ته چی ورکړی شوی دی ورلره علم څه وویل (محمد) اوس (په دی ساعت کښی)

تفسیر: پورته د مؤمنانو او د کافرانو حال بیان شو. په دی آیت کښی د هغه راز(قسم) کافرانو حال بیانیدلی چی هغه ته منافق وایه شی یعنی په ښکاره ځان په مسلمانانو کښی گډوی او په پټه کښی له هغه څخه انحراف کوی. یعنی دا خلق په ښکاره ډول(طریقه) د پیغمبر صلی الله علیه وسلم خبری ته غور نیسی خو په زړه کښی ورته توجه نه کوی او نه ئی په یادوی او نه پری پوهیږی، کله چی له مجلس څخه د باندی ووځی نو پوهانو ته وائی چی دغه سری حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم اوس څه وویل؟ ښائی له دی پوښتنی څخه به د دی خبری تعریض وی چی مونږ د هغه خبری د اعتناء وړ(لائق) نه بولو او غور ورته نه ږدو او نه ورته متوجه کیږو. یا څه حکم ئی وفرمایه زمونږ ورته ښه فکر نه وو یا خو مونږ پری هیڅ پوه نشو.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ١٧

دوی هغه کسان دی چی مهر وهلی دی الله په زړونو د دوی (چی تینگ په کفر ولاړ دی) او متابعت کړی دی دوی د هواؤ خپلو (په نفاق کښی)

تفسیر: یعنی د دی راز(قسم) نالائقو حرکتونو اثر او اغیزه دا کیږی چی الله تعالی د هغوی په زړونو باندی مهر لگوی او بیا دوی ته د نیکی توفیق هیڅ نه پاتی کیږی او یواځی پر خپلو

غوشتلو (خواهشو) پسی درومی او پیروی ئی کوی.

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ ۝۱۷

او هر شه هغه کسان چی سمه لیاره ئی موندلی ده زیات کری دی دوی ته (الله یا قرآن) هدایت بصیرت او ورکری ده (الله) دوی ته پرهیزگاری د دوی.

تفسیر: یعنی د هدایت د لیاری د تگ اثر او اغیزه دا کیری چی سری ورخ په ورخ په هدایت کینی ترقی او پرمخ تگ کوی او د هغه پوه، سد (هوش)، عقل، پرهیزگاری او اتقاء زیاتیوی.

فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَ تُهْمُ ذُرِّيَّتِهِمْ ۝۱۸

پس انتظار نه کوی دوی مگر د قیامت چی رابه شی دوی ته ناخاپه نو په تحقیق راغلی دی علامی نشی د هغه (قیامت) پس بیا خرنګه به (نفع ورسوی) دوی ته هغه وخت چی راشی دوی ته (قیامت) پند آخیستل توبه ایستل د دوی.

تفسیر: یعنی د قرآن نصیحتونه، د پخوانیو قومونو عبرت لرونکی قصی، د جنت وعدی، او د دوزخ وعیدونه ئی مگرد(تول) واوریدل اوس د هغو د منلو دپاره د کوم وخت په انتظار کینی دی؟ آیا دی خبری ته دوی سترگی نیولی دی چی قیامت ناخاپه د دوی په سر باندي ودریږی؟ د قیامت شو علامی او نشی خو اوس هم رابکاره شوی دی خو کله چی پخپله قیامت راودریږی نو هلته به دوی ته د پوهنی د حاصلولو وخت کله پاتی وی، یعنی د هغه وخت منل او پوهیدل چتی(فضول) او بیکاره دی ځکه چی په هغه باندي نجات او ژغوریدل(بچ کیدل) نه حاصلیږی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «د قیامت علامه او لویه نښه زمونږ د پیغمبر صلی الله علیه وسلم پیدا کیدل دی، چی مگرد(تول) پیغمبران د هغوی په انتظار کینی وو. کله چی دوی مبعوث وگرځیدل او د تخلیق اصلی مقصود حاصل شو نو اوس یواځی د قیامت راتګ پاتی دی» په حدیث کینی راغلی دی چی نبی کریم صلی الله علیه وسلم خپله مسواکه ګوته «انګشت شهادت» او منځنی ګوته «انګشت وسطی» سره درولی او هغوی ته ئی اشاره کری وئی فرمایل «انا والساعة كهاتين، زه او قیامت لکه داسی یو» ګواکي زه له قیامت څخه دومره وړاندی راغلی یم لکه چی منځنی ګوته له مسواکي ګوتی څخه ګډه (وچته) ختلی ده د «صحيح مسلم»

په شرح کښې مونږ په دې باندې پوره لیکل کړی دی. دلته د هغه د بیا لیکلو غای نشته.

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

نو پوه شه (ای مخاطبه) شان دا دی چې نشته هیڅ برحق معبود مگر یواځې الله دی او مغفرت بښنه غواړه د گناه خپلې او دپاره د مؤمنانو سربو او مؤمناتو بښو

تفسیر: د هر سړی ذنب (گناه) د هغه له مرتبې سره سمه وی د کوم کار ډیره ښه خوا پریښودل او لږه ښه خوا غوره کول که څه هم د جواز او د استحسان مرتبه ولری غینې اوقات د مقربینو په حق کښې ذنب (گناه) گڼل کیږی د «حَسَنَاتِ الْإِبْرَارِ سَيِّئَاتِ الْمُقْرَبِينَ» معنی هم دا ده. په حدیث کښې راغلی دی چې «نبی کریم صلی الله علیه وسلم به د ورځې سل کرته استغفار فرمایه».

تنبیه: د ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ خطاب هر یوه مخاطب لره دی که خاص نبی کریم صلی الله علیه وسلم مخاطب وی نو مطلب ئی داسی دی چې پر هغه علم باندی ټینګ او قائم اوسه او تل استغفار وایه! د «فاعلم» تفریع له ما قبل څخه داسی کاوه شی چې د قیامت له راتګ څخه وروسته هیچا ته ایمان راوړل تویه کول او نور څه گټه(فائده) نه رسوی نو هر چا لره ښائی چه د قیامت له راتګ څخه پخوا صحیح معرفت حاصل کړی د ایمان او د استغفار په طریقې باندی مستقیم اوسی.

وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَقَالِبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ

او الله ته معلوم دی غای د گرځیدلو ستاسی (په ورځ کښې یا په دنیا کښې) او غای د هستوګنی ستاسی (په شپه کښې یا په آخرت کښې)

تفسیر: په هومره پردو کښې چې وگرځی بیا به جنت یا دوزخ ته ورسیدی چې هغه ستاسو اصلی غای او کور دی.

وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ

او وائی هغه کسان چې ایمان ئی راوړی دی ولی نه نازلوه کیږی یو سورت (د قرآن په باب د قتال د کفارو سره)

تفسیر: داسی یو سورت چی په هغه کښی د جهاد اجازه وی.

فَإِذَا أَنْزَلْتُ سُورَةً مُحْكَمَةً

نو پس کله چی نازل کړ شی یو سورت محکم

تفسیر: په داسی محکمو او مضبوطو او ټاکلیو حکمونو باندی مشتمل وی چی نه وی منسوخ شوی او پوره پخپل مهال (وخت) سم رابښکته کیږی او معنی ئی دغسی ظاهریږی چی پکښی بل احتمال نه وی غیر له قتاله.

وَذُكِّرْ فِيهَا الْقِتَالَ لَا رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ نَظْرَ الْمَغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْهَوْتِ فَأُولَئِكَ لَهُمُ

او یاد کړی شوی وی په هغه کښی جنگ نو وینی به ته هغه کسان چی وی په زړونو د دوی کښی ناروغی (د نفاق) گوری تاته لکه کتنه د هغه چا چی بیخودی راغلی وی پر هغه باندی له ویری د مرگ نه پس هلاک دی وی دوی لره

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «مسلمانانو سورت غوښت یعنی د کافرانو له ربرونو (تکلیفونو) څخه چی دیر په تکلیف و هیلې (امیدونه) به ئی کولی که الله جل جلاله د جهاد امر راکړی نو هغه چی زمونږ له لاسه کیدی شی هغه به مونږ وکړو کله چی د جهاد امر راغی، نو پر منافقانو او خامو خلقو باندی دروند شو په ویریدلو او تیغو ختلیو سترگو سره به ئی پیغمبر ته کتل او د حال په ژبی سره به ئی ویل «کاشکی مونږ له دی امر څخه معاف اوسوا» په زیاته ویره کښی د سترگو رونق او ښائستوالی نه پاتی کیږی لکه چی د ځنکدن په وخت کښی د سترگو نور ورک کیږی.

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْصِدْقُ اللَّهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ

طاعت کول (د دوی الله ته) او خبره نیکه کول (تاته غوره دی دوی ته) پس

هر کله چي فرض شي کار (د جهاد) پس که چيري رښتيا ويل کړي وي دوی له الله سره (په اظهار د حرص جهاد ته) نو خامخا به وو دغه رښتيا ويل بهتر دوی ته

تفسیر: په ښکاره سره دا خلق امر مني او په خپلو ژبو سره په اسلام او د هغه په احکامو باندې اقرار کوي مگر د کار خبره دا ده چي ښائي په عمل سره هم هغوی د الله او د رسول هر امر ومنی شي او معقولي خبرې وکړي او بيا د جهاد او د نورو زورورو کارونو په مهال (وخت) کښي د الله جل جلاله رښتيني بنديگان ثابت شي نو دا صورت به د هغوی د ښيگڼي (فايدې) او بهتري وي. حضرت شاه صاحب رحمه الله عليه ليکي «يعني د شرعي حکم له نه منلو څخه کافرېږي، د الله جل جلاله امر په هر صورت کښي ښائي ومانه شي بيا پيغمبر صلي الله عليه وسلم هم پوهيږي چي دارن سړي به څرنگه توره وکړي؟ هوا کله چي زيات تاکيد وکړ شي نو هلته جنگيدل ضروري دی که نه جنگيدونکي دير دي».

فَهَلْ عَسَيْتُمْ أَنْ تُلَئِمْتُمْ أَنْ تَفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿٣٧﴾

پس آیا نژدی ئی تاسی (ای منافقانو) که چيري بادشاهان او متصرفان شي يا وگرځيدی (له طاعته د الله او سنت د رسول الله) نژدی ئی دی ته چي فساد به کوي. په غمکه کښي او پري به کړي تاسي (خپلولي او) قرابتونه خپل

تفسیر: د حکومت او اقتدار په نشه کښي خلق په عمومي ډول (طریقه) په اعتدال او انصاف باندې قائم نه پاتی کیږي او د دوی دنیوي حرص لا زیاتېږي بیا د مال او د جاه په کشمکش کښي د غرض خوښولو جگړې پیدا کیږي چي د هغه وروستنی نتیجه داسی شي چي په دنیا کښي عمومي فتنه او فساد پورته کیږي او یو له بل څخه خپل تعلقات او اړیکي پري کوي. حضرت شاه صاحب رحمه الله عليه ليکي «يعني له خپل ځان په تنگ کیږي او د جهاد آرزو کوي نو که الله تعالی هم دا تاسي غالب کړي او بري درکړي نو فسادونه به وکړي»

تنبیه: محقق شیخ الہند قدس اللہ روحہ د «تولیتم» ترجمہ په حکومت رسیدلو سره کړي ده لکه چي د ډیرو مفسرینو هم دا رایہ ده نورو علماؤ د «تولی» معنی اعراض اخیستی او داسی ئی مطلب اخلي «که تاسي د الله جل جلاله په لیاره کښي له جهاد کولو څخه مخ واړوي، نو ښکاره ده چي په دنیا کښي به امن او انصاف پاتی نشي او په ښکاره ډول (طریقه) به د فساد، بدامني او ناراحتی دوره کیږي» ځینی ئی داسی تفسیر کوي که تاسي له ایمان راوړلو څخه مخ واړوي

نو د جاهلیت د زمانی کیفیت به بیرته راوگرځی او هغه خرابی او فسادونه چی په هغه وخت کښی وو او په ډیری وړوکی خبری باندی به لوئی جگری او شخړی کیدی مری پری کیدی. اړیکی به سره لری کیدی اوس به بیا همغه نقشی قائمیری که په دی آیت کښی خاص منافقینو ته خطاب ومانه شی نو داسی ئی هم مطلب کیدی شی که له جهاد شخه مخ واړوی له تاسی ځنی هم دا هیله (امید) کیدی شی چی له خپلو منافقانه و شرارتونو شخه په ملک کښی شرارتونه خواره کړی او د هغو مسلمانونو چی له تاسی سره ئی خپلوی ده هیڅ پروا ونه کړی او په ښکاره ډول (طریقه) د کافرانو مدد وکړی.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ ﴿۲۳﴾

دا (مفسدان) هغه کسان دی چی لری کړی دی دوی الله (له رحمت) پس نو کانه کړی ئی دی دوی (له آوریډلو د حق نه) او رندی کړی ئی دی سترگی د دوی (له لیدلو د حق نه)

تفسیر: د حکومت په غرور کښی کانه او رانده شوی ظلم کوی او ضرر رسوی او د نورو په پوهولو هم پخپل خیر او شر باندی نه پوهیږی. د الله جل جلاله له لعنت شخه بالکل سنگدل او کلک زړه گرځیدلی دی او دا ټول د هغوی د بد اختیار او د استعداد له قصوره ډگر ته راوتلی دی.

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴿۲۴﴾

آیا فکر نه کوی دوی په قرآن کښی بلکه پر زړونو (د دوی باندی) قفلونه د زړونو د دوی دی

تفسیر: منافق په قرآن کښی غور نه کوی یا د هغوی د شرارتونو لامله (له وجی) د هغوی پر زړونو باندی مهر او قفل لگیدلی دی چی د نصیحت د تللو لپاره بنده شوی ده که د قرآن د پوهیدلو توفیق د دوی په برخه وی نو په آسانی سره به پوهیدل چی په جهاد کښی څومره اخروی او دنیوی گټی شته.

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ﴿۲۵﴾

بیشکه هغه کسان چی بیرته گرځیدلی دی (له ایمانه) پر شاؤ خپلو پس له هغی څخه چی ښکاره شوی ده دوی ته سمه لیاره شیطان ښایسته کړی دی دوی ته (گناهونه) او مهلت ښکاره کړی دی (شیطان) دوی ته

تفسیر: منافقان وروسته د اسلام له اقراره او د هغه د رښتیا گڼلو له اعتراف څخه کله چی د ازموینی وخت راشی د خپل قول او اقرار څخه غاړه غړوی، او په جهاد کښی له مسلمانانو سره ملگرتوب نه کوی. شیطان هغوی ته دا خبره ورښوولی ده چی که جنگ ته لار نشی تر ډیر مدت پوری به ژوندون کوی. نو خامخا به د جنگ له ورته او په هغه کښی له مړ کیدلو څخه څه گټه (فائده) درسیږی. او معلوم نه دی چی دوی پخپلو زړونو کښی څه څه شیان سنجولی (غوره کړی) دی؟ او څومره اوږدی وعدی او خوږی خبری ئی تر سترگو لاندی نیولی دی ﴿وَالشَّيْطَانُ الْأَعْرُوزُ﴾

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا الَّذِيْنَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ سٰطِطُكُمْ فِيْ بَعْضِ
الْاُمْرِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ اَسْرَارَهُمْ ﴿۲۶﴾

دغه (مهلت دوی ته په سبب د دی دی چی) بیشکه دوی وویل هغو کسانو ته چی بد ئی گناه هغه (قرآن) چی رالیږلی دی الله ژر به حکم ومنو ستاسی (او فرمانبرداری به وکړو) په ځینو کارونو کښی (چی مرسته(مدد) ده په جنگ او عداوت د رسول الله کښی) او الله ته معلومی دی پتی خبری (او مشوری) د دوی هم

تفسیر: منافقانو به له یهودانو او کافرانو سره ویل که څه هم مونږ په ښکاره ډول (طریقه) سره مسلمانان شوی یو خو مونږ به له مسلمانانو سره نه یو ځای کیږو او نه به د هغوی په مرسته(مدد) جنگ کړو. بلکه که مو د لاسه وشو ستاسی سره به مرستی(مدد) وکړو او په گردو(ټولو) چارو کښی به مونږ ستاسی خبرو ته غوږ ږدو.

فَكَيْفَ اِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ يَضْرِبُوْنَ وُجُوْهُهُمْ وَاَذْبٰرَهُمْ ﴿۲۷﴾

نو څرنګه به وی (حال د دوی) کله چی قبض کوی دوی لره پرېشتی (سا ئی
راکاري) وهی به دوی مخونه د دوی او شاګانی د دوی

تفسیر: په هغه وخت کېږي به له موت څخه څرنګه خلاصیږي بیشکه په هغه وخت کېږي به د
نفاق خوند څکي.

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اتَّبَعُوْا مَا اسَٰخَطَ اللّٰهُ وَكَرِهُوْا رِضْوَانَهٗ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ۝۲۸

دغه (سا وېشکل د دوی په دغه سختی سره په سبب د دی دی چی) بیشکه
دوی متابعت کړی وو د هغه شی چی په غضب کاوه به ئی الله او بده ئی ګڼله
خوښی د دغه (الله) پس ابته (ضائع) خراب کړل (الله نیک) عملونه د دوی.

تفسیر: د الله جل جلاله د خوښولو لپاره ئی نه ده خوښه کړی او په هغی لپاری باندی ئی تګ
کړی دی چی د هغه نه وه خوښه ځکه د مر کیدلو په وخت کېږي ډاریدونکي، او او تر ښکاریده
او الله تعالی د هغه کفر او طغیان په سبب د هغه ګرد(تول) عملونه بیکاره کړل او هیڅ یو عمل
هغه ته په بل ژوندون کېږي ګټه (فائده) ونه رسوله.

اَمْ حَسِبَ الَّذِیْنَ فِیْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ اَنْ لَّنْ یُخْرِجَ اللّٰهُ اَصْغَانَهُمْ ۝۲۹

آیا ګمان کوی هغه کسان چی په زړونو د دوی کېږي ناروغی (د شک او د
نفاق) ده چی نه به ښکاروی الله تعالی پتی کینی د دوی له مؤمنانو سره
بلکه ظاهر به ئی کړی

تفسیر: منافقان پخپلو زړونو کېږي له اسلام او مسلمانانو سره حسد او ډیر عداوتونه لری. او له
هغوی سره هندی (دښمنی) او کینی کوی. آیا دوی داسی خیال کوی چی دا به د هغوی په
زړونو کېږي پت پاتی کیږي؟ او الله تعالی به هغه نه ښکاروی او مسلمانان به د هغوی په مکر او
فریب باندی نه خبریږي؟ هیڅ کله به داسی نه کیږي! بلکه د هغوی د باطن خبث به
هر و مرو (خامخا) ښکاریږي او د ازموینی په داسی بهتی کېږي به اچول کیږي چی هلته به تولی
ککرتیا او خیری له پاګو شیانو څخه جلا(جدا) کیږي.

وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسَبِيحِهِمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ

او که اراده و فرمایو مونبر نو خامخا به ویشو مونبر تاته دغه کسان نو خامخا و به پیژنی ته دوی په (علائمو د) خیرو د دوی او (قسم دی چی) خامخا و به پیژنی ته دوی په گرځولو اړولو د خبرو کښی

تفسیر: که الله تعالی اراده و فرمائی نو گرد(تول) منافقان به فرداً فرداً و تاکی(مقرر کری) او تاته به ئی درویشی او نامه په نامه به ئی درڅرگند کری، چی په دی مرکه کښی دغه او هغه سری منافقان دی. خو د الله تعالی بالفعل حکمت د داسی سپینو ویلو متقاضی نه دی. برسیره په دی الله تعالی تاسی ته اعلی درجه د فراست نور او رڼا(رنرا) دربښلی دی چی تاسو هغوی له خیری او بشری څخه پیژنی او وروسته له دی څخه هغه خلق د خبرو اترو او د وینا له دوله هم پیژندلی شی ځکه چی د منافقانو او د مخلصانو د خبرو کولو او ویلو لهجه او د گفتگو چل سره جلا(جدا) وی. هغه زور شوکت او د خلوص رنگ چی د مخلصانو له خبری څخه له لری ښکاری هغه د منافقانو په خبرو کښی هیڅ نه وی.

تنبیه: محقق شیخ الهند قدس الله روحه ﴿فَلَعَرَفْتَهُمْ﴾ تر ﴿وَلَوْ نَشَاءُ﴾ لاندی نه دی ایښی او نورو گردو(تولو) مفسرینو هغه تر «لو نشاء» لاندی ایښی دی او په «لاریناکهم» باندی متفرع کری دی یعنی که مونبر اراده و فرمایو نو تاسی ته هغه سری درېوولی شو بیا به نو ته هغوی وپیژنی د خیری په لیدلو سره له دی د دی احقر په خیال سره د شیخ الهند رحمة الله علیه تفسیر زیات لطیف دی والله اعلم. له ځینو احادیثو څخه ثابت دی چی زمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم ډیر منافقان د دوی په نامه سره ویل او له خپلی مرکی څخه ئی وشرل ښائی چی دا پیژندگلوی د «لحن القول» او د «سیما» او له نورو څخه ورڅرگند(ورښکاره) شوی وی یا وروسته له دی آیت څخه الله تعالی د ځینو منافقانو نومونه په تفصیل سره ورښوولی وی. والله اعلم.

وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ

او الله ته معلوم دی تول اعمال ستاسی.

تفسیر: له بندګانو څخه د کومی خبری پتیدل امکان لری، مگر الله تعالی ته ستاسی گردی(تولی) چاری که پتی وی که څرګندی وی ورښکاره دی.

وَلْتَبْلُوهُمْ حَتَّى تَعْلَمَ الْمُجْهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ

خامخا او هر و مرو (لازمأ) مو آرمو يو تاسي (په جهاد او نورو تكاليفو سره) تر هغه پوري چي ظاهر كړو مونږ جنگ كوونكي له تاسي څخه او صبر كوونكي (په جهاد او په نورو احكامو او تكاليفو د اسلام كښي)

تفسير: د جهاد او د نورو شيانو د احكامو ازموينه مقصود ده په هم دي سختي ازمويني كښي دا ښكاروي چي كوم كسان د الله تعالى په لياره كښي خپلي ويني تويوي؟ او په ديره سخته ازموينه كښي ثابت قدم دريږي؟ او كوم سري تري تښتي؟ او هغه په ښه شان سره جلا (جدا) كړو او تاسو ته ئي درښكاره كړو.

وَنَبَلُّواْ الْخَبَارَ كُمْ ۝۳۱

او ازمو يو مونږ عملونه حالونه خبرونه ستاسي (د ايمان چي آيا رښتيا ده كه دروغ؟)

تفسير: د هر سري د ايمان، اطاعت او د انقياد تول (وزن) معلوميږي او د گردو (تولو) داخلي خبري عملاً محققى كيږي؟
تنبیه: پر ﴿حَتَّى تَعْلَمَ﴾ الآية - باندې هغه شبهه چي د علم د حدوث په نسبت كيږي د هغه مفصل جواب د «سيقول» د (۲ جزء) په شروع كښي د ﴿إِنَّا نَعْلَمُ مَنْ يَّتَّبِعُ الرَّسُولَ﴾ الآية - كښي دي وكوت شي.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ
مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنُيْضِرَّهُنَّ اللَّهُ شَيْئًا وَنَسْجِطُ أَعْمَالَهُمْ ۝۳۲

بيشكه هغه كسان چي كافران شوي دي او منع كوي يعنى راړوي نور (خلق) له ليارې د الله څخه او مخالفت كوي له رسول سره پس له هغه چي ښكاره شوه دوى ته لياره سمه له سره به ضرر ونه رسوي دوى الله ته هيڅ شي او ژر ده چي ابته (ضائع) خراب به كړي (الله - نيك) عملونه د دوى.

تفسير: د خپلو ځانونو نقصان كوي الله تعالى ته په دي كښي څه نقصان نشته نه د هغه دين او نه د هغه پيغمبر څه خرابولى شي. هغه قدرت لرونكى الله تعالى د هغوى گردى (تولى)

پلمی (تدبیرونه) (حیلی) ورخرابوی او تولی داسی چاری رنگری او د هغوی زیارونه (کوششونه) وړانوی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ۝۱۲

ای هغو کسانو چی ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مومنانو) اطاعت کوی د الله او اطاعت کوی د رسول الله او مه باطلوی تاسی عملونه خپل (په معاصیو سره)

تفسیر: په جهاد یا د الله په لیاره کښی بل کوم محنت او ریاضت هلته منلی او مقبول کیږی چی د الله او د رسول الله له احکامو سره سم وی. او یواځی پخپل شوق، ذوق، خواهش او د طبیعت په غوښتنی سره نه وی، که نه داسی عملونه بیکاره او ابته (خراب) کیږی او توی ځی او ضائع کیږی هیڅ یو مسلمان داسی کار نه کوی چی د هغه کوم ښه کار توی لار شی یا له کوم سببه ضائع او بیکاره شی. مسلمان هیچیری خپل ښه کار په سپیره ډاگ میدان نه پریږدی نه ریا، ښوونه، ننداره اعجاب، غرور او نورو شیانو ته په هغه کښی لیار ورکوی چی په هر یوه کښی له دوی څخه د هغه عمل بالکل ضائع او بیکاره کیږی ګواکي دا شیان هم هغسی چی ارتداد د مرتد ګرد (تول) حسنه اعمال خرابوی د یوه مسلمان صالحه چاری وړانوی (العیاذ بالله)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ نَأْتُواوَهُمْ
كُفَّارًا فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ۝۱۳

بیشکه هغه کسان چی کافران شوی دی او منع کوی (خلق) یا منع راوړی له لیاری د الله نه بیا مړه شی او دوی کافران وی پس له سره به مغفرت ونه کړی الله دوی ته.

تفسیر: هیڅ یو کافر د الله تعالی له خوا نه بخښل کیږی په تیره بیا هغه کافران چی نور خلق د الله تعالی له لیاری څخه ګرځوی او تل په هم دی پسی لویدلی وی چی څوک د نبی الله د لیاری په لوری لار نشی.

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ ۝

پس سستی مه کوی او مه ضعیفان کیږي (په جهاد) کښي او مه غواړي تاسي
(کفار) روغي ته (بلکه جنگ ورسره کوي)

تفسیر: مسلمانانو ته ښائي چي د کفارو په مقابله کښي سست او کم همت نشي! او د جنگ له سختیو څخه ونه ویريږي او د جهاد په موقع کښي د روغي په لوري ونه غځلي! که نه دښمن زړور کیږي او په تاسي باندي به خپل ډیر زور او قوت غورځوي او د اسلام ټولي به مغلوب او رسوا کیږي. هو! کله چي د اسلام مصلحت او د مسلمانانو ښیګڼي (فائدي) تر سترگو لاندی وی نو هلته روغه بده نه ده لکه چي وروسته د «الفتح» په سورت کښي راځي په هر حال د روغي ښا ښائي پخپل کم همتي او نامردی باندي نه وی.

وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتْرُكُمْ أَعْمَالَكُمْ ①۵

حال دا چي هم دا تاسي غالب ئي ای مومنانو! پر منکرانو باندي او الله له تاسي سره دی (په ثابت نصرت کښي) او له سره به ناقص او ضائع نه کړي له تاسي عملونه ستاسي (بلکه په قیامت کښي به پوره جزاء درکړي)

تفسیر: د ویریدلو هیڅ یوه خبره نه ده که صبر او استقلال وښيي او د الله تعالیٰ په احکامو باندي ثابت قدم واوسی نو الله له تاسي سره دی او هغه په پای (آخر) کښي تاسي ته بری درکوي او په هیڅ حال کښي تاسي ته نقصان او خساره نه درپېښوي.

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ وَإِنْ تَوَمَّنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أَجْرَكُمْ وَلَا يَسْأَلُكُمْ أَمْوَالَكُمْ ③۶

بیشکه دا ژوندون لږ خسیسي لوبي او مشغولیده دی، او که ایمان راوړي تاسي او پرهیز وکړي (له معاصیو)! در به کړي تاسي ته (الله) اجر و نه ستاسي او نه به غواړي له تاسي (ټول) مالونه ستاسي (بلکه مفروضه زکوة در څخه آخلی، یا نه به غواړي له تاسي هیڅ مالونه د تاسي ځکه چي غني دی)

تفسیر: د آخرت په مقابل کښي د دنیا حقیقت د یوی لوبي او تماشۍ غوندی دی که تاسي ایمان او تقوی غوره کړي او له دی لوبو او تماشو څخه لږ خپل ځانونه وژغوري (وساتي) نو الله

تعالیٰ به د هغه بدل تاسی ته پوره درکوی او ستاسی مال به هم له تاسی څخه نه غواړی. هغه مال ته هېڅ اړ (مجبور) نه دی. دی پخپله مال درکونکی دی لکه چی فرمائی ﴿مَا أَرِيدُ مِنْكُمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ جزء ۲۷ (د ذاریات ۳ رکوع) ۵۷-۵۸ آیت که ئی وغواړی نو حقیقی مالک ئی دی او گردد (تول) مال او شته د ده دی خو سره د دی که د دین په معامله کښی کله چی د خرڅ کولو امر دوی ته کیږی نو د تول مال غوښتنه له دوی غځی نه کیږی بلکه یوه لږه برخه تری طلب کیږی هغه هم ځان ته نه بلکه د دوی د گټی دپاره. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «حق تعالیٰ ملک فتح کړی دی مسلمانانو لره که د دوی خو ورځی له خپل جیبه څخه پولونه (رقمونه) خرڅ شول. بیا د هغه په مقابل کښی سل سل چنده د هغوی په لاس کښی ورغلل. داسی خبری په قرآن کریم کښی خو ځایه راغلی دی چی «تاسی الله ته حسنه قرض ورکړی!»

إِنْ يَسْأَلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخُلُوا وَيَخْرُجُ أَصْغَانَكُمْ ﴿۳۵﴾

که وغواړی دی له تاسی څخه هغه (مال) پس ښه کوښښ وکړی په غوښتلو کښی (له تاسی) نو بخل به وکړی تاسو (په دغی سره) او راو به باسی (په دغو غوښتلو یا بخل سره) پتی کینی دښمنی ستاسی (له اهل اسلام سره).

تفسیر: که الله تعالیٰ په سختی سره د هغوی گردد (تول) مال وغواړی چی هغوی ته ئی وربښلی دی نو څومره د الله بندگان به وی چی په خلاص زړه او روڼ تندی د دی امر په مقابل کښی (لبیک) ووائی زیاتره به هغه سړی وی چی د بخل او تنگدستی ثبوت ښکاره کوی او د مال ښندلو (لگولو) په وخت کښی به د هغوی د زړونو خپګان له لری ښکاریږی.

هَآنتُمْ هَآؤِلَآءِ تَدْعُونَ لِنُفِقُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

واوری خبردار شی تاسی چی ئی ای دغو کسانو چی بللی شوی ئی لپاره د دی چی نفقه کړی مال ولگوی په لپاره د الله کښی (په هغو طریقو سره چی فرض کړی ئی دی په تاسی لکه زکوٰۃ او جهاد)

تفسیر: یوه برخه د الله له ورکړی شوی مال څخه د ده په لپاره کښی د خپلی گټی دپاره ولگوی ا.

فَبِمَنْ مِّنْ يَّبْخُلُ وَمَنْ يَّبْخُلْ فَإِنَّمَا يَحْمِلُ عَنْ نَفْسِهِ

پس غیښی له تاسو هغه دی چی بخل کوی (نه لگوی مال) او هغه شوک چی بخل کوی مال نه لگوی نو بیشکه چی بخل کوی خپل ځان ته (چی محروموی ئی له ثوابه)

تفسیر: ستاسی دنیا ستاسی د فائدی دپاره ده که ئی نه ورکوی نو د خپل ځان نقصان کوی الله تعالی ستاسی د ورکولو او د نه ورکولو هیڅ پروا نه لری.

وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَاَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ

او الله غنی بی پروا دی (له نفقی د تاسی او له هر څیزه) او تاسی فقیران محتاجان ئی (الله ته)

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي د مال د بندلو (لگولو) هغه تاکیدونه چی تاسی ئی آوری داسی خیال ونه کړی چی الله تعالی یا د هغه رسول له تاسی څخه سؤالونه کوی. داسی نه دی دا گردی (تولی) ویناوی د تاسی د ښیگنی (فائدی) دپاره دی. بیا د یوه په مقابل کښی په زرگونو عوضونه تاسی ته رسیږی که تاسی له داسی گټی څخه مخ اړوی نو الله تعالی او د هغه رسول ستاسی څه پروا نه لری.

وَإِنْ تَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ ۝

او که وگرځیدی تاسی (له ایمان او سخا نه نو الله) به بدل راوی یو قوم بل بی له تاسی بیا به نه وی هغوی پشان د تاسی (گرځیدونکی له احکامو د الله بلکه فرمان بردار به وی).

تفسیر: الله تعالی په هغه حکمت او مصلحت چی خپلو بندگانو ته د خرڅ کولو امر ورکوی د هغه حاصل کیدل پر تاسی باندی څه انحصار نه لری. فرض کړی که تاسی بخل او کینی وکړی او د الله تعالی له امره مخ وړوی نو الله تعالی ستاسی په ځای بل کوم قوم دروی چی هغه قوم به تاسی غوندی کنسک او بخیل نه وی او په لوی زړه او دیره خوښی به د الله تعالی د احکامو تعمیل او د هغه په لپاره کښی به خپل مال ښندی (لگوی). په هر ډول (طریقه) د الله جل جلاله حکمتونه او مصلحتونه پوره کیدونکی دی. خو تاسی له دی سعادت بی برخی پاتی کیږی په حدیث کښی راغلی دی چی صحابه ؓ عرض وکړ چی یا رسول الله! دغه بل قوم به شوک وی؟

چی د هغه په لوری اشاره شوی ده. نو زمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم د حضرت سلمان فارسی په اوږه باندې خپل مبارک لاس کیښود او وی فرمایل چی «د ده قوم» او وی ویل «قسم په الله تعالی دی که ایمان «ثریا» ته ورسیری نو د فارس خلق به ئی له هغه ځایه هم رابښکته کوی» یادونه: «فارس» د عربو په لغت کښی هغه چاته وایه شی چی په اس سور وی او دا کنایه ده زمونږ د خراسان یا افغانستان له خلقو څخه چی له بین النهرین څخه تر سند پوری او له خلیج فارس څخه تر بخارا پوری پراته ؤ او خلق به ئی زیاتره په هغی پیړی کښی په آسونو باندی سوریدل او له چین څخه نیولی تر روما کوچنی ایشیا او افریقا پوری د تجارت او سیاحت دپاره تلل د دوی یوی څانگی چی پارسوا نومیده د (بلخ) په جنوب غربی سیمه کښی هستوگنه درلوده (لرله) چی هغه هیواد له هم دی سببه په پارس سره مشهور دی.

الحمد لله چی صحابه ؤ رضی الله تعالی عنهم د دی بینظیر ایثار او د ایمانی جوش ثبوت ورکړ چی د هغوی په ځای کښی د بل قوم د راتللو وار ونه رسید. خو پخپله دغه فارسیان هم په اسلام مشرف شول او د ایمانداری هغه شانداري مظاهری ئی ور وشوولی او داسی زبردست دینی خدمتونه ئی پای (آخر) ته ورسول چی هر سری به د هغو له لیدلو څخه خامخا داسی اقرار کاوه چی بیشکه هم دغه فتوحات او ترقی د حضرت محمد رسول الله د دغه پیش گوئی سره برابری دی هم دا د (خراسان) او فارس قوم ؤ چی د ضرورت په وخت کښی به ئی د عربو ځای نیولی شو. له زرهاؤ ائمه ؤ او علماؤ څخه قطع نظر یواځی زمونږ د لوی امام ابوحنیفه رحمه الله علیه (کابلی ثم الکوفی) وجود د دی پیش گوئی په صدق باندی کافی شهادت دی. هم دا راز (قسم) په خراسان او پښتونخوا کښی نور لوی عالمان او پوهان د دی میهن په پیړیو کښی هم شته چی تقریباً د علم او عمل د هغی لوئی ونی څخه چی څانگی ئی تر «ثریا» پوری جگی (اوچتی) ختلی دی خوندوری میوی ئی رابښکته کړی دی.

تمت سورة محمد صلی الله علیه وعلى آله وصحبه وسلم بتوفيقه واعانتة فله
الحمد والمنة

سورة الفتح مدنية وهی تسع وعشرون آية و اربع ركوعات
د «الفتح» سورت مدنی دی (۲۹) آية او (۴) ركوع لری.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

د دی سورت په مختلفو آیتونو کښی د متعددو واقعاتو په لوری اشاری دی چی د فهم د سهولت دپاره د هغو خلاصه او لنډون داسی بیانیری.

الف: پیغمبر صلی الله علیه وسلم په مدینه کښې خوب ولید چې «په امن او امان سره مکی ته داخل او عمره ئی ادا کړی خلق او قصر ئی فرمایلی دی» دوی دا خوب صحابه ؤ ته ووايه خو د ورتګ نیټه ئی ونه ټاکله (مقرر نه کړه) مګر د شدت له اشتیاق څخه د ډیرو داسې خیال کیده چې سړکال به عمره میسره کیږي. او اتفاقاً دوی هم د عمرې قصد وفرمایه.

ب: دوی له یو نیم زر سړیو سره د عمرې په نیت د مکی په لوري وخوځیدل او «هدیی» هم له دوی سره وې. کله چې دا خبر مکی ته ورسید قریشو یوه لویه جرګه جوړه او په هغې کښې دا خبره غوته کړه چې دوی به نه پرېږدو چې مکی ته راشي سره له دې چې سم د مکی معظمې له اصولو سره دښمنانو حق درلود(لرلو) چې حج او عمره وکړي. کله چې محمدی قافله مکی ته نژدی او (حدیبی) ته ورسیده نو د دوی اوبه هلته چو شوه او سره له ډیرو وهلو او خوځولو او کشمکش هیڅ له خپل غای څخه ونه خورزیده تر څو چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل «حبسها حابس الفیل» او وی ویل «قسم په الله که د مکی خلق له ما څخه د داسې خبرې مطالبه وکړي چې په هغې کښې د حرمت الله تعظیم قائم وي زه به هغه منم» نو په هغه غای کښې ئی قیام وفرمایه چې اوس په (۱۳۶۷ ق هـ) کښې «شمسیه» ورته وائی.

ج: حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم مکیانو ته سړی ولیږل چې «مونږ د جګړې دپاره نه یو راغلی مونږ پرېږدی چې خپله عمره وکړو او بیرته لاړ شو» کله چې د حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم جواب ور ونه رسید، نو حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم د حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه په خوله هم دا خبره هغوی ته ولیږله. او هغو نارینه ؤ او ښځو مسلمانانو ته ئی زیږی ورکړ چې هلته مغلوب او مظلوم اوسیدل «نژدی ده چې په مکه کښې اسلام غالب شي» قریشو حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه ستون (واپس) کړ. کله چې د حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه بیرته راتګ وغنډید (ایسار شو) دا خبره خوره شوه چې هغه هلته وژلی شوی دی دلته رسول الله مبارک په دې خیال چې ښائی اوس د جګړې وار هم راوړسیږي. ګرد(تول) اصحاب الکرام رضی الله تعالی عنهم ئی تر یوې ونې لاندې کینول او د جهاد بیعت ئی تری واخیست. کله چې قریشو د بیعت خبره واوریدله وویږیدل او حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه ئی بیرته ولیږه.

د: بیا د مکی څو غتان د روغې په غرض د حضرت محمد رسول الله مبارک په حضور کښې حاضر شول او صلحنامه ئی ولیکله دلته پر ځینو خبرو باندې بحث او مناقشه پیښه شوه او مسلمانان په قهر شول او وی ویل چې د داسې خبرې پری کړه په توره وکړي. خو رسول الله مبارک د مکیانو ګردی(تولی) غوښتنې ومنلې او مسلمانانو د رسول الله مبارک په وینا او د کفارو د ډیرو اصرارو لامله(له وجې) له ضبط او تحمل څخه کار واخیست او روغه غوته شوه. په دې روغلیک (صلحنامه) کښې یو شرط د کفارو له لوري دا وو چې سړکال تاسې مسلمانان بیرته لاړ شي کال ته بی وسلې (تش لاس) راشي او عمره وکړي. تر لسو کلونو پوري به د دواړو دلو په منځ کښې جنګ نه کیږي. په دې مدت کښې هومره سړي چې له مکی څخه مدینې ته راشي

بنائی چي بیرته ولیزل شی. که له مدیني شخه کوم سری مکی ته راشی هغه هم دلته په مکی کښی ساتل کیږی. وروسته له دی روغی شخه دوی په (حدیبی) کښی د هدی حیوانات ذبح او وروسته له خلق او قصر ئی خپل احرام خلاص کړ او مدیني منوری ته بیرته راغلل.

ه: په لیاره کښی هم دا د (الفتح) سورت نازل شو. دا گردی (تولی) پیښی د هجرت په (۶) کال کښی پیښی شوی.

و: د (حدیبی) له راتګه وروسته د هجرت په (۷) کال په اوله کښی حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم (خیبر) فتح کړ چي د مدیني په شمال کښی شلور منزله لری پروت دی او د شام په لوری د یهودانو یو ښار وو. په دی جهاد کښی له دوی سره پرته (علاوه) له هغو سریو شخه چي په حدیبی کښی ورسره ملګری وو بل هیڅوک نه وو.

ز: حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په (۷) کال د هجرت د ذیقعدة الحرام (حوت) په میاشت کښی سم له ترون سره د عمرة القضا دپاره مکی ته تشریف یووړ او په امن او امان او په زړه پوری ئی عمره اداء کړه.

ح: د هغه روغلیک (صلحنامی) هغه خبره چي تر لسو کلونو پوری به جنگ نه کیږی د قریشو له خوا ماته شوه نو ځکه د هجرت په (۸) کال د رمضان المبارک (جدي) په میاشت کښی مکه معظمه د مسلمانانو په لاس فتحه شوه.

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ۚ لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ

بیشکه چي مونږ فتح او بری مو درکړی دی تاته فتحه او بری ظاهر او ښکاره دپاره د دی څو چي وښی تاته الله هغه چي پخوا تیر شوی دی له گناه د تا شخه او هغه چي وروسته دی (له گناه شخه)

تفسیر: د حدیبی روغه که څه هم په ښکاره ډول (طریقه) د ذلت او د مغلوبیت روغه په نظر راځی او د هغی د شرایطو له لوستلو شخه په بادی النظر کښی دا محسوس کیږی چي گردی (تولی) خبری د قریشو په ګټه (فائده) دی. لکه حضرت عمر الفاروق او نورو اصحاب الکرام رضوان الله تعالیٰ علیهم اجمعین د دی روغی د ښکاره توری له کتلو شخه سخت خپه، محزون، مضطرب او پریشان وو. دوی خیال کاوه چي د مسلمانانو د دی یو نیم زر سر جارونکی (قربانوانکی) لښکر په مخکښی قریش او د هغوی نور طرفداران څه اهمیت لری. ولی د دی راز (قسم) گردو (تولو) جګړو پریکړه او فیصله په توره سره ونه کړه شی؟ مګر د رسول الله صلی الله علیه وسلم سترګی هغه احوالو او نتیجو ته وی چي د نورو له سترګو شخه به پته وی ځکه چي الله جل جلاله د دوی تتر (سینه) د ډیرو سختو پیښو د تحمل دپاره پرانیستلی وو دوی په بی مثاله استغنا توکل، تحمل او ایثار سره هغه شرطونه ومنل او خپلو اصحابو ته ئی په دی لنډو توریو (الله

ورسوله اعلم) سره دادینه(سکون) او تسلی ورکوله یعنی الله او د هغه رسول په داسی خبرو باندی دیر ښه پوهیږی. تر څو چی دا سورت نازل شو او الله تعالی د دی روغی او فیصلی نوم «فتح مبین» کیښود. خلقو په دی باندی هم تعجب کاوه او ویل به ئی چی یا رسول الله صلی الله علیه وسلم دا بری دی؟ حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم به فرمایل چی «هو! لوی بری دی» حقیقت دا دی چی د اصحابو د جهاد بیعت، او له هغه معمولی کشمکش څخه وروسته گرد(تول) کفار او معاندین وویریدل او د روغی په لوری ئی خپلی خوښی ښکاره کړی. او نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره له دی چی پر جنگ او انتقام باندی ئی پوره قدرت درلود(لرلو) خو بیا هم په هر ځای کښی به ئی له عفوی اغماض او حلم څخه کار اخیست او محض د بیت الله شریف د تعظیم دپاره د هغوی په هغو چتۍ(بیکاره) غوښتنو باندی نه په قهر کیدل. دا پېښی له یوه لوری د الله تعالی د خصوصی مدد او رحمت د استجلاب وسیله وگرځیدی او له بل لوری د دښمنانو په زړونو کښی د اسلام اخلاقی او روحانی طاقت او د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د صبر او تحمل او د شان مینه او اثر په زړونو کښی زیاتوه اګر که د عهد نامی د لیکلو په وخت کښی ځینو ښکاره لیدونکیو به د کافرانو بری لیدل خو که په سره سینه دی پېښی ته کتل کیدی او د هغی شاؤ خوا ته ځیروالی شوی وی او وروسته له غور کولو او له وړاندی وروسته سنجولو(فکر کولو) څخه به هر سری په دی پوهیده چی دا گردی(تولی) فیصلی د اسلام په ګټه(فائده) شوی دی نو ځکه الله تعالی د هغی نوم «فتح مبین» کیښود او تنبیه ئی وفرمایله چی دا روغه اوس هم روغه ده او په راتلونکی کښی به هم دوی ته د ظاهری او باطنی دیرو فتوحاتو وروڼه پرانیځی لکه چی له دی روغی څخه وروسته د کافرانو له مسلمانانو سره ناسته ولاړه، اختلاط شروع شو او بی تکلفه به ئی سره لیدل او خبری او اتري به ئی سره کولی او کافرانو د مسلمانانو له خولو څخه د مسلمانی خبری اوریدلی. او د دغو مقدسو مسلمانانو اقوالو، احوالو، اعمالو او اطوارو ته به ئی کتل چی له دی گردو(تولو) پېښو او نندارو څخه هر ورو(خامخا) د دوی په زړونو کښی د اسلام مینه پیدا کیده. آخره نتیجه دا شوه چی د حدیبی له روغی څخه د مکې تر بری پوری یعنی د دوو کلونو په موده کښی دیر خلق مسلمانان شول او اسلام زیات خور شو خالد بن الولید او عمرو بن العاص غوندی نومیالی په هم دی مدت کښی مسلمانان شول او دا فتح او بری جسمی فتح او بری نه بلکه روحی فتح او بری وو او د حدیبی صلح مسلمانانو لره د لوی خیر او برکت سبب شوه او اسلام په شاؤ خوا کښی دومره منتشر شو چی د معظمی مکې د فتح کیدلو گردی(تولی) وسیلی راغونډی شوی او د هغه پاک ځای د تل دپاره د شرک له ګندګی پاکیدل ئی آسان وگرځیدل په حدیبی کښی له رسول اکرم صلی الله علیه وسلم سره یو نیم زر تنه اصحابان وو خو دوه کاله وروسته له دی څخه د مکې معظمی په عظیمی فتح کښی لس زره توریالی لښکر له دوی سره ؤ. رښتیا خو دا ده چی نه یواځی د مکې او د خیبر فتح بلکه د نورو اسلامی فتوحاتو دپاره د حدیبی روغه لکه یو اساس بنیاد او زرینه دیباچه وگرځیده او هغه صبر او تحمل توکل او د حرمت الله تعظیم چی په دغه روغه کښی ورڅرګند(ورښکاره) شو او د

هغه علوم او قدسیه معارف او د باطنی مقاماتو او د مراتبو فتح الباب چی له دی پېښی څخه شوی دی د هغو اندازه څوک کولی شی؟ هو! د هغو لند اجمال او لږه اشاره حق تعالی په دی آیتونو کښی فرمایلی ده یعنی هسی چی دنیوی سلاطین کوم لوی فاتح سپه سالار په خصوصی اعزاز او اکرام سره پالی الله تعالی د دی فتح مبین په صله کښی هغوی ته څلور صلی وړېښلی دی اول د ذنوبو غفران له همیشه تر همیشه پوری د هغوی هغه گردی(تولی) کوتاهی چی د هغوی د رفیعی مرتبی په اعتبار کوتاهی گڼلی کیږی گردی(تولی) سره معافی دی دا خبره الله جل جلاله بل هیچا ته نه ده ښیلي خو په حدیث کښی راغلی دی چی د دی آیت له نزول څخه وروسته رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په عبادت کښی دومره زیات زیار (کوشش) کوو چی کرځ شپه به ئی په لمانځه کښی تیروله تر دی چی د دوی پښی وپرسیدلی او د گردو(تولو) کتونکیو زړونه به پری خوړیدل اصحابو عرض وکړ چی «یا رسول ولی دومره رېږونه(تکلیفونه) په ځان کوی؟ د الله له لوری خو ستاسو گردی(تولی) پخوانی او وروستی خطاوی ښیلي شوی دی دوی به داسی فرمایل: «اَفْلا اَکون عبدا شکورا» ولی زه د هغه شکر گزاره بنده نشم؟ ښکاره دی چی الله تعالی داسی زیری خپل همغه بنده ته اورو چی دی د هغه له اوریدلو څخه بی وبری نه شی بلکه لا زیات له الله جل جلاله ودار شی. د شفاعت په طویل حدیث کښی راغلی دی کله چی خلق سره راتول شی د حضرت مسیح علیه السلام په حضور کښی عرض کوی نو حضرت مسیح علیه السلام ورته وائی چی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته لار شی! چی خاتم النبیین دی او د هغوی پخوانی او وروستی گرد(تول) گناهونه ښیلي شوی دی یعنی د ده د شفاعت په مقام کښی که بالفرض کوم تقصیر هم وشي نو هغه هم په عامه عفو کښی پخوا له دی راغلی او پرته(علاوه) له دوی څخه بل څوک دا کار نشی کولی.

وَيَتَزَيَّعُ عَلَيْكَ

او (بل دپاره د دی) چی پوره کړی (الله په فتحه د مکی او د نورو ښارونو سره) مهربانی خپله پر تا باندی

تفسیر: یواځی له تقصیراتو څخه نه تیریږی بلکه هر هغه ظاهری، باطنی، مادی، روحی انعام او احسان چی تر اوسه پوری درسره شوی دی د هغه تکمیل او تتمیم هم کاوه شی.

وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ۝

او (بل دپاره د دی) چی وښیي الله تعالی تاته سمه صافه لپاره.

تفسیر: قل به دی د هدایت او استقامت په سمه لیاره کښی قائم لری. د معرفت او شهودو په غیر محدودو مراتبو باندی د فائزیدلو او په قلوبو او ابدانو باندی د اسلام د حکومت د قائمیدلو په لیاره کښی به تاته هیڅ مشکلات نه درپېښیږی خلق به دلی دلی ستاسو په لیار ښوونه د اسلام په سمه لیاره راځی او په دی ډول (طریقه) د تا د حسانتو په ذخیره کښی بیښماره زیادت کیږی.

وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا ۝

او (بل دپاره د دی) چی کومک (مدد) وکړی الله تعالی له تا سره مدد غالب زبردست

تفسیر: د الله تعالی داسی مدد به راشی چی هیڅوک به ئی نشی بندولی او د هغه په مرسته (مدد) به فتح او ظفر ستاسی له قدمونو سره مل وی د «نصر» په سورت کښی ئی فرمایلی دی کله چی د الله له لوری مدد او فتح راشی او خلق د الله په دین کښی فوج فوج داخل شی نو ته د الله تسبیح، تحمید او استغفار کوه! ښکاره ده چی پر دی فتح مبین باندی به هم حضرت محمد استغفار ویلی وی د ده په جواب کښی د ﴿لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ﴾ الآية - مضمون لا صاف ښکاریږی. دا تنبیه ابن جریر رحمه الله علیه کړی ده.

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ ۖ

دغه (الله) هغه ذات دی چی نازله کړی ئی ده سکینه او ډاډینه (سکون) په زړونو د مؤمنانو کښی له پاره د دی چی زیات کړی دوی لره ایمان سره له ایمان د دوی

تفسیر: اطمینان او ډاډینه (سکون) ئی رابښکته کړه یعنی سره له دی چی د هغوی له طبعی څخه خلاف وو د رسول صلی الله علیه وسلم په حکم باندی تینگ ودرېدل او له ضد کوونکیو کافرانو سره ئی ضد ونه کړ نو د هغه په برکت د دوی د ایمان درجات لا زیات شول او د عرفان او ایقان په مراتبو کښی ئی ترقي وشوه. اول د جهاد په بیعت سره ئی ثابته کړه چی مونږ د الله جل جلاله په لیاره کښی د جنگ کولو او ځان جارولو (قریانولو) دپاره حاضر یو. دا هم د ایمان یو رنگ وو، وروسته له دی کله چی پیغمبر صلی الله علیه وسلم د مسلمانانو له جذباتو څخه پرته (علاوه) روغه وکړه نو دغه د هغوی د ایمان د رنگ بله ننداره وه چی خپل جوش، جذبات او

عواطف ئی په زور سره ټینګ کړل، او د الله او د رسول الله د فیصلی په مقابل کښی ئی غاړه کښودله رضی الله تعالیٰ عنهم ورضوا عنه.

وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا

او خاص الله لره دی لښکری د آسمانونو او د ځمکې (که اراده وفرمائی الله د نصرت د دین خپل بی له تاسی څخه ئی هم کوی)، او دی الله ښه خبردار ښه حکمت والا.

تفسیر: دغه خبره همغه پاک الله ته ښه معلومه ده چی کوم وخت تاسو ته د قتال امر کول مصلحت دی؟ او په کوم وخت کښی له قتال څخه بیرته دریدل او روغه کول تاسی لره ښه دی؟ که تاسی ته د قتال امر درکړ شی نو هیڅ کله د کفارو د کثرت له خیاله تردد ونه کړی. ځکه چی د ځمکې او د آسمانونو د لښکرو مالک همغه الله تعالیٰ دی چی سره د لږتوب ستاسی امداد او مرسته (مدد) په غیبی لښکرو سره هم کولی شی لکه چی په «بدر، احزاب، حنین» او نورو کښی ئی وکړه، او که د روغی او د جنگ نه کولو امر درکړی نو هغه هم ومنی. او داسی خیال ونه کړی چی افسوس روغه وشوه او کافران په ویریا له لاسه ووتل او په سزا ونه رسیدل که د قتال امر کیده نو هغوی به مو وژل، ولی چی د هغوی وژل په تاسی پوری موقوف نه دی که مونږ وغواړو نو پخپلو لښکرو سره ئی وژلی شو. په هر حال د ځمکو او د آسمانونو د لښکرو مالک الله تعالیٰ دی که د روغی امر ورکوی نو خامخا په هغی کښی خیر او حکمت دی.

لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفَّرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ

لپاره د دی چی داخل کا مؤمنان سړی او مؤمنات ښځی په جنتونو کښی چی بهیری د لاندی (د ونو او مانیو) د هغو (څلور قسمه ویالې) حال دا چی همیشه به وی دوی په هغو (جنتونو) کښی او (دپاره د دی چی) ورژوی الله تعالیٰ له دوی څخه گناهونه د دوی

تفسیر: کله چی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ﴿إِنَّا نَحْنُ الذَّالِكُ فَتَعَالَىٰ عَنِ الْآيَةِ وَلَوْسْتَ نُوْا﴾ اصحابو هغوی ته مبارکی عرض کړه او وئی ویل یا رسول الله! دا خو تاسی ته وشوه مونږ ته څه ده؟ نو ځکه دا آیتونه نازل شول یعنی الله تعالیٰ اطمینان دادینه (سکون) او سکینه رابښکته کړله

او د مؤمنانو ایمان ئی لا زیات کړ تر څو دوی په ډیر اعزاز او اکرام سره په جنت کښی داخل کړی او د هغو گردی(تولی) خرابی او کمزوری معاف کړی. په حدیث کښی دی هغو اصحابو چی د حدیبی بیعت کړی دی هیڅ یو له هغو څخه هم دوزخ ته نه ځی. تنبیه: د مؤمنانو ذکر د تعمیم دپاره دی یعنی که نارینه وی یا ښځی د هیڅ یوه محنت او ایماندارۍ نه ضائع کیږی. له احادیثو څخه ثابت شوی دی چی په دی سفر کښی حضرت بی بی ام سلمه رضی الله تعالی عنها د رسول صلی الله علیه وسلم سره وه.

وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ قَوْزًا عَظِيمًا

دی دغه (غفران او ادخال د جنت) په نزد د الله په مراد رسیدل بری موندل ډیر لوی

تفسیر: ځینی نقال صوفیان یا مغلوب الحال لویان وائی چی د «جنت غوښتل د ناقصانو کار دی» له دی ځای څخه راښکاره شوه چی د الله تعالی په نزد دا لوی کمال دی.

وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتُ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتُ

او (لپاره د دی) چی په عذاب کړی (الله) منافقان سړی او منافقانی ښځی او مشرکان سړی او مشرکاتی ښځی

تفسیر: د مؤمنینو په زړونو کښی ئی د صلحی او روغی له خوا د ادینه(سکون) پیدا کړه او د اسلام اساس او بنسټ (بنیاد) ئی ټینګ کړ او د اسلامی فتوحاتو او ترقیاتو وروڼه ئی خلاص کړل چی په پای(آخر) کښی به د کافرانو او منافقانو د مصیبت او د ماتی سبب کیږی او هغوی ته به سخته سزا رسیږی.

الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ كُلُّنَا مُؤَلِّمٌ

چی گمان کوونکی دی پر الله باندی گمان د بدی (چی الله به هیڅ کله رسول الله ته بری نه ورکوی)

تفسیر: «بد اټکلونه» دا دی چی د مدینې د ټک په وخت کښی منافقان پرته له «جد بن قیس څخه» گرد(تول) هلته پاتی شول او پلمی(تدبیرونه) ئی ځان ته جوړی کړی. ولی چی هغوی داسی

اتکل کاوه چپی په مکه کښی ضرور جنگ پېښیږی او دا گرد(تول) مسلمانان په ښکاره ډول(طریقه) عمری ته راغلی دی خو په چل سره غواړی چپی په معظمه مکه باندی تصرف وکړی.

عَلَيْهِمْ ذَا بَرَّةٍ السَّوَاءِ

پر دوی باندی دی راگرځیدل د بدی (په ذلت او عذاب) سره

تفسیر: د زمانی په گردش او د مصیبت په احاطه کښی راغلی تر کومه به احتیاط او وړاندی کتل وکړی.

وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ۝
وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۝

او غضب کړی دی الله پر دوی باندی او لری کړی دی (الله دوی له رحمت خپله) او تیار کړی دی الله تعالی دوی ته (عذاب د) دوزخ او بد غای د ورتللو دی (دغه دوزخ) او خاص الله لره دی لښکری د آسمانونو او د ځمکی او همیشه دی الله ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چپی هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی)

تفسیر: که هغه سزا درکړی نو څوک به مو وژغوری(وساتی)، خدائی لښکر به مو په یوه شېبه(لحظه) کښی وړی ذری کړی، خو هغه ذات سره د زبردستی حکمت لرونکی هم دی او د الهی حکمت داسی مقتضی نه دی چپی سم دلاسه هغوی ته سزا ورکړی.

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝

بیشکه مونږ لیږلی ئی ته (ای محمده!) شاهد او زیری ورکوونکی او ویروونکی

تفسیر: تاسی د الله امر منونکیو ته زیری د خوښی ورکوی او غاړه غروونکو لره ویره اوږوی او خپل احوال ښیږی لکه چپی له ﴿إِنَّا قَاتِلْنَا﴾ څخه تر دی غای پوری دری واړه مضامین راغلی دی، او په آخرت کښی هم پر خپل امت او هم پر انبیاء علیهم السلام باندی گواهی ورکوی.

لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ

لپاره د دی چی ایمان راوړی تاسی په الله او په رسول د دغه (الله) او مدد وکړی د هغه د دین او تعظیم وکړی د هغه

تفسیر: د «تعزروه» او د «توقروه» ضمیرونه که الله ته راجع شی نو د الله له مدد کولو څخه د هغه د دین او د هغه د پیغمبر مدد کول دی. که رسول ته راجع شی نو هیڅ اشکال نه پاتی کیږی.

وَتَسِيحُوهُ بَكْرَةً وَأَصِيلًا ④

او هغه (الله) ته نسبت د پاکی وکړی صباح او بیگا

تفسیر: د الله تعالی د پاکی بیان تل کوی که په لمانځه کښی وی او که د باندی له لمانځه څخه وی

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

بیشکه هغه کسان چی بیعت کوی له تاسره بیشکه بیعت کوی له الله سره او لاس د الله د پاسه د لاسونو د دوی دی

تفسیر: خلقو به خپل لاسونه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په لاس کښی ورکول او له هغوی سره ئی بیعت کاوه نو دا ئی فرمایل چی د نبی الله په لاس باندی بیعت کول داسی دی لکه له الله تعالی سره بیعت کول ځکه چی حضرت محمد رسول الله په حقیقت کښی د الله تعالی له جانبی بیعت آخلی او د هغه د احکامو تعمیل او تاکید د بیعت په وسیله کوی نو دا هسی ده لکه چی د جزء ۵ «النساء» د سورة په (۱۱) رکوع ۸۰ آیت کښی دی ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ او د جزء ۹ (انفال) د سورة په (۲) رکوع ۱۷ آیت کښی راغلی دی ﴿وَمَا مَعِيَّتَ إِذْ مَعِيَّتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذِي﴾ کله چی د نبوی د بیعت حقیقت داسی شو نو په یقین سره د الله تعالی د شفقت او د حمایت لاس به هم د هغو د لاسونو د پاسه وی.

تنبیه: رسول اکرم صلی الله علیه وسلم به له خپلو اصحابو څخه کله د جهاد په نسبت او کله د بل کوم خیر د کار په نسبت بیعت اخیست په صحیح مسلم کښی د (وعلى الخير) لفظ راغلی

دی. د طریقت د مشائخو بیعت که په مشروعی طریقی سره وی نو د هم دی لفظ لاندی مندرج کیدی شی. په حدیبی کښی پر دی خبری باندی بیعت اخیستی شوی وو چی تر مرینی (مرگه) پوری مونږ په میرانی (بهادری) سره جنگ کوو! او له جهاده او له جنگه نه تښتو!.

فَمَنْ تَكُنْ فَإِنَّمَا يَنْتُكَ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَاهِدٍ عَلَيْهِ
اللَّهُ فَسَيُؤْتِيَهُ أَجْرًا عَظِيمًا ۝

پس هغه چا چی مات کړ دا بیعت نو بیشکه چی ماتوی به دی بیعت په ځان خپل (او ضرر ئی هم ده ته راجع کیږی) او هغه څوک چی وفا وکړی په هغه شی چی عهد او اقرار ئی کړی دی پر هغه له الله سره پس ژر ده چی ور به کړی الله تعالی ده ته اجر او بدل ډیر زیات (چی د جنت عطاء او د الله لقاء ده)

تفسیر: هغه خبری چی د بیعت په وخت کښی کولی کیږی که څوک هغه ماتوی نو خپل ځان ته عار او نقصان پېښوی او الله تعالی او د هغه رسول ته هیڅ یو نقص او ضرر نشی رسولی او هغه ته د عهد ماتولو سزا وررسیږی هر څوک چی خپل استقامت ښکاره کړی او پخپل عهد او پیمان باندی په ټینګه سره ولاړ وی نو هغه ته به د هغه پوره اجر او بدل وررسیږی.

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا
وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْنَا ۝

ژر دی چی وبه وائی تاته (له تا څخه) وروسته پاتی شوی (له تللو د مکې په کال د حدیبی) له صحرایانو مشغول کړی ئی وو مونږ مالونو زمونږ او کورنی زمونږ نو بښنه وغواړه مونږ لره (د گناه زمونږ)

تفسیر: له مدینې څخه د وتلو په وخت کښی رسول الله مبارک مکې معظمی ته د خپلو تلو اعلان کړی ؤ او مسلمانانو ته ئی له خپل ځان سره د ورتګ تشویق او رغبت ورکړی ؤ. ښائی له قرائنو څخه دوی ته هم د جګړی د پېښیدلو کوم احتمال ورپیدا شوی وی خو له دی څخه هغو کلی والو صحرائیانو چی هنوز ایمان د هغوی په زړونو کښی لا ښه ځای نه ؤ نیولی خپل ځانونه ئی پټول

او پخپلو منځونو کښی به ئی سره ویل «آیا مونږ د هغه قوم کورونو ته لاړ شو چی هغوی د محمد صلی الله علیه وسلم پر کور مدینی باندی راغلل، او د هغه ملگری اصحاب ئی ورځنی ووژل. آیا مونږ چی د هغو توره دلته لیدلی ده هلته له هغوی سره جنگیدی شو؟ وگوری چی دا تلونکی هم له دی سفره بیرته راتلونکی نه دی او گرد(تول) به هلته سره ست (تباه) شی» په دی آیتونو کښی حق تعالی د هغوی پتی خبری راڅرگندی(راښکاره) کړی او د هغوی د مدینی له رسیدلو څخه پخوا په لیاره کښی ئی ورښکاره کړه چی ستاسی د صحیح او سالم بیرته راتللو په نسبت به دا خلق د خپلی غیر حاضری راز راز(قسم قسم) سونی (دروغ) او عذرونه ووائی او ډول ډول(قسم قسم) هیلې بهانی پلمی(تدبیرونه) به جوړوی، او وائی به چی مونږ د خپل کور او کهول له چارو څخه نه وو وزگار یا مو څوک په کورونو کښی نه ؤ چی وروسته له مونږ څخه د مال اسباب، اهل او عیال سرپرستی وکړی په هر حال له مونږ څخه لوی قصور شوی دی اوس ته له الله تعالی څخه زمونږ مغفرت او بښنه وغواړه.

يَقُولُونَ بِالسِّنِّتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ

وائی دغه (پاتی کیدونکی منافقان) په ژبو خپلو سره هغه (خبری) چی نشته په زړونو د دوی کښی

تفسیر: پخپلو زړونو کښی پوهیږی چی دا عذر بیخی غلط دی او استغفار او د بښنی غوښتل هم یو ظاهر داری ده او رښتیا او له زړه نه ده، ځکه چی دوی نه دا کومه گناه گنی او نه په داسی څه اعتقاد لری.

قُلْ فَمَنْ يَبْلُغُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۝

ووايه ته (ای محمده! دوی ته) نو څوک دی چی مالک به شی تاسی لره په دفع د عذاب کښی د جانبه د الله څخه د یو څیز که الله اراده وفرمائی ستاسی د ضرر او نقصان یا الله تعالی اراده وفرمائی ستاسو د نفع او گټی (بل هیڅوک نشته چی ضرر او نفع ئی په قدرت کښی وی) بلکه دی، الله په هغو گردو(تولو) کارونو چی کوی ئی تاسی ښه خبردار (نو مطابق د عمل د تاسی په مقتضی د علم خپل سره تاسو ته جزا درکوی)

تفسیر: هر راز(قسم) گتته(فائده) او نقصان د الله تعالى د قدرت په يد کښي دي. د هغه د ارادي او مشيت په مخامخ کښي هيڅوک هيڅ شی نشي کولی. هغه نه غوښت چي تاسي په دي مبارک سفر کښي د هغه له پيغمبر سره شرکت ولري. او د هغه فوائد ستاسي په برخه شي او نه ئي اوس منظوره ده چي تاسي ته بښنه وغواړم. الله تعالى پخوا د تاسي له دي دروغو، حيلو او عذرونو ويلو څخه خبر را کړي دي او ستاسي حال احوال ئي ماته راڅرگند(راښکاره) کړي دي. او اراده ئي فرمايلي ده چي ستاسي د دي ناوړه (گنده) اعمالو او حرکاتو په سبب تاسي د حديبيي د غزوي له راز راز(قسم قسم) برکاتو او گټو څخه بي برخي کړي. او تاسي ته له دي درکه نقصان او خساره ورسوي که تاسي وائي چي مونږ د مال، اولاد او کور او کهول لامله (له وجي) په دي غزوي کښي شرکت ونه کړ نو که الله وغواړي چي ستاسي مال، اولاد، کور کهول ته ستاسي په حضور کښي څه زيان او ضرر ورسوي نو ستاسي له لاسه څه کيدي شي؟ يا فرض کړي که الله تعالى تاسي يا د تاسي اهل عيال او مال ته کومه گتته(فائده) رسوي نو ستاسي نشتوالي او مسافرت د هغي مانع کيدي نشي او هر ورو(خامخا) ئي دررسوي نو د الله او د هغه د رسول د خوښي په مقابل کښي داسي خبري ته ځير کيدل او د داسي شيانو پروا کول پرته(علاوه) له حماقت او ضلالت څخه بل شي نه دي او داسي فکر هم مه کړي چي په پلمو(تدبيرونو)، حيلو، بهانو او خبرو سره به د الله تعالى او د رسول الله خوښي حاصله کړي، او په دي ښه پوه شي چي الله تعالى ستاسو په گردو(ټولو) خبرو اترو او پلمو(تدبيرونو) خبردار دي.

بَلْ كُنْتُمْ آيَاتٍ لِّلرَّسُولِ وَالَّذِينَ هُمْ آيَاتُهُ
وَزِينْ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ۝١٧

(دا عذرونه او بهاني چي تاسي ئي کوي داسي نه ده) بلکه گمان په کاوه تاسي (اي متخلفينو) چي بيا به له سره بيرته راونه گرځي رسول الله او مؤمنان (له حديبيي نه) کورونو خپلو ته هيڅ کله او ښائسته کړي شوي دي دغه (گمان د تباهي د مؤمنانو) په زړونو ستاسي کښي (اي منافقانو) او گمان کړي ؤ تاسي گمان بد شوي (په علم د الله کښي). او وي تاسي يو قوم هلاک کړي

تفسیر: په رښتيا سره ستاسي د نه ورنگ سبب دا خبري نه دي چي تاسي ئي وائي بلکه ستاسي گمان داسي ؤ چي اوس پيغمبر او د هغه ملگري له دي سفره په روغ صورت بيرته راونه گرځي دا ستاسي د زړه ټينگه خبره وه چي دا گمان مو بيخي غلط او چټي(بيکاره) ثابت شو نو ځکه

تاسی خپل حفاظت او گټی د جلا(جدا) اوسیدلو په صورت کښی سنجولی (غوره کړی) وی او حال دا دی چی په دی صورت کښی ستاسی خسران او تباهی وه او الله تعالی ته ښه معلوم وه چی تاسی تباه او برباد کیدونکی ئی.

وَمَنْ لَّمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ
سَعِيرًا ۝۱۳ وَ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ
وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ ۖ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝۱۴

او هر هغه چی ایمان ئی نه وی راوړی په الله او په رسول د دغه (الله) نو بیشکه مونږ تیار کړی دی مونږ الله تعالی کافرانو ته تود اور (د دوزخ) او خاص الله لره دی سلطنت او باچائی د آسمانونو او د ځمکی (ملکاً خلقاً وعبیداً) ښی هر هغه چی اراده وفرمائی (د مغفرت ئی) او په عذاب کښی اچوی هر هغه چی اراده وفرمائی (د عذاب ئی) او همیشه دی الله ډیر ښه ښونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا (په ورکولو د اجر او ثواب سره).

تفسیر: هغه څوک چی د الله تعالی اراده د هغه ښی ته نه وی تللی نو زه ئی څرنگه ښه وغواړم هوا که الله تعالی مهربانی پر تاسی باندی وفرمائی نو تاسی ته توفیق درکوی چی توبه وکړی او د هغه ښه ځان ته وگټی د هغه رحمت په هر حال کښی د هغه په غضب باندی سابق دی.

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انْطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ
أَنْ تُبَيِّدُوا كَلِمَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكَ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ

ژر به ووائی (تاته) وروسته پاتی کیدونکی (خلق) کله چی روان شی تاسی غنیمتونو (د خیبر ته) (دپاره د دی) چی واخلي تاسی هغه (غنائم).! پری ږدی مونږ چی درځو په تاسی پسی (دپاره د جنگ او غنیمت)، اراده لری دوی چی بدل کړی کلام الله (حکم د الله) ووايه (ای محمده! دوی ته) چی له سره به متابعت ونه کړی تاسی زمونږ هم داسی فرمایلی وو الله پخوا له دی

شخه .

تفسیر: د حدیبی له راتگ شخه وروسته رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ته امر ورسید چی پر (خیبر) باندی برید او تعرض وکړی! چی هلته هغه غداران یهودان اوسیدل چی د (احزاب) په غزا کښی ئی کافرانو ته د مدینې لپار ښوونه کړی وه . حق تعالیٰ خپل رسول ته خبر ورکړ چی هغه صحرائیان چی حدیبی ته نه وو تللی اوس به د (خیبر) په غزا کښی له تاسی سره د ورتگ غوښتنه وکړی ځکه چی هلته ویره لږه او د ولجی (غنیمت) هیلې (امیدونه) ډیری دی تاسی هغوی ته ووائی چی ستاسی له دی غوښتنی شخه لا پخوا ماته الله تعالیٰ ستاسی په نسبت هدایت راکړی دا چی تاسی په دی سفر کښی هم هرگز نشی تلی نو آیا په دی صورت کښی به تاسی له مونږ سره تلی شی؟ که غی نو د دی تگ معنی به دا وی چی د الله تعالیٰ خبره بدله شوی ده حال دا چی د الله تعالیٰ احکام هیڅ کله بدلیدونکی نه دی.

فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا

بیا به ژر ووائی چی حسد او کینه کوی تاسی له مونږه سره (په گټه(فائده) زمونږ کښی ای مؤمنانو!)

تفسیر: الله تعالیٰ هیڅ نه دی فرمایلی تاسی محض دا غواړی چی مونږ ته شخه گټه(فائده) ونه رسیږی او د غنیمت مال یواځی تاسی ته پاتی شی.

بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ۝

(داسی نه ده) بلکه ؤ دوی چی نه به پوهیدل (له دین د اسلام نه) مگر خو لږ شخه

تفسیر: ډیره لږه پوهه لری او دا ناپوهان په دی نه پوهیږی چی د مسلمانانو د زهد او د قناعت مرتبه دومره لوړه(اوچته) ده چی هغوی هیڅ دنیوی گټو ته نه گوری کله چی د مال حرص پاتی نه شو نو پر تاسی باندی به څرنګه حسد کوی؟ آیا رسول الله مبارک د رخی(کښی) له پلوه د الله تعالیٰ له خوا تاسی ته (العیاذ بالله) داسی یو امر کوی؟

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُنَدُ عَوْنٍ إِلَى قَوْمِ أُولَىٰ بِأَيِّ

شَدِيدُ تَقَاتِلُوهُمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ فَإِنْ طَبِعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا

ووايه (ای محمده!) وروسته پاتی کیدونکیو ته له صحرائی خلقو ژر ده چی راوبه بللی شی تاسی طرف د جنگ د یوه قوم ته چی خاوندان د جنگ سخت وی یا به جنگ کوی تاسی له هغو سره (چی ایمان ئی نه راوړ) یا به مسلمانیری هغوی نو بیا که امر ومني تاسی د دغو بلونکیو دربه کړی تاسی ته الله اجر ثواب ښه (چی عزت او غنیمت دی په دنیا کښی، جنت او رؤیت دی په عقبا کښی)

تفسیر: لږ څه صبر وکړی دی غزا ته نشی تللی. خو وروسته له دی نه نوری جگری ډیری راتلونکی دی او د خورا(ډیر) سختو جنگیالیو قومونو سره به د مسلمانانو جنگونه پېښیدونکی وی او د هغه سلسله به تر هغه پوری اوږدیری تر څو هغه اقوام یا د اسلام په دین مشرف شی یا جزیه ورکړی او ځان مطیع الاسلام وشمیری. که په رښتیا سره تاسی د جهاد مینه لری نو هلته د جهاد ډگر ته ننوځی! او خپل شجاعت میرانه(بهادری) او توره راښکاره کړی که په هغه وخت کښی د الله تعالی امر او حکم ومني نو الله تعالی به خورا(ډیر) ښه بدل او جزاء تاسی ته درکړی. تنبیه: له دی جنگیالیو قومونو څخه (بنو حنیفه) یا نور مراد دی چی د کذاب مسیلمه تبر و یا (هوازن) یا (ثقیف) او نور دی چی د حنین په غزا کښی له هغوی سره مقابله وشوه، یا به هغه مرتدان وی چی له هغوی سره د ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه په خلافت کښی سخته جگړه پېښه شوه یا به د پارس، روم، خراسان، پښتونخوا، گرد(تول) او نور هغه توریالی قومونه وی چی د راشده و خلفاء په وخت کښی له هغوی سره سخت جنگونه ونښتل لکه چی د پښتونخوا په تیره بیا په کابل کښی ډیر سخت جنگونه وشول چی تر ډیری مودی پوری ورده شول. او پښتانه څو ځلی ایل (محکوم) او بیا باغیان شول او د اصحابو لوی توریالیان لکه حضرت تمیم او جبیر رضی الله تعالی عنهم دلته شهیدان شول او د حضرت عثمان ذی النورین لوی لښکری امیران لکه عبد الرحمن بن سموره بن حبیب القریشی اول ځلی او لیث بن قیس بن حضرت عباس د رسول اکرم تره رضوان الله تعالی علیهم اجمعین دوهم ځلی دلته ستری او ستومان شول. او تر ابد پوری دوی او د هغوی د توریالیو ملگریو مطهر اجساد زمونږ او مونږ گنهیگران د هغوی شو او د ذی النورین رضی الله تعالی عنه له خلافت راهیسی گرد(تول) افغانستان د اسلام په مبارکه رڼا(رنرا) منور شو. الحمد لله علی ذلک والشکر له وائی په ځینو هغو جنگونو کښی چی نومونه ئی پاس یاد شول بی له کومی لوئی جگری بری حاصل او دغه اقوام مسلمانان شول او لوئی ولجی (غنیمتونه) په لاس ورغلی.

وَأَنْ تَتَوَكَّلُوا كَمَا تَوَكَّلْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝۱۶

او که وگرځیدی تاسی لکه چی وگرځیدلی وی پخوا له دی شخه نو په عذاب به کړی (الله) تاسی په عذاب ډیر دردناک سره

تفسیر: لکه چی د حدیبی له تګه بیرته پاتی شوی که په راتلونکی جګړی کښی هم بیرته پاتی شوی نو الله تعالی تاسی ته ډیر درد لرونکی عذاب درکوی. او ښائی پخوا له آخرته په هم دغه دنیا کښی هم شخه عذاب درورسیدو.

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرْيُومِ حَرْجٌ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يَْعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا

نشته پر رانده باندی هېڅ گناه او تکلیف او نه په ګوډ باندی هېڅ گناه او تکلیف او نه په ناروغ باندی هېڅ گناه او تکلیف (ځکه چی جهاد پر دغو معذورانو فرض نه دی) او هر هغه څوک چی اطاعت وکړی ومني حکم د الله او د رسول د دغه (الله) نو داخل به ئی کړی (الله) دی په جنتونو کښی چی بهیري له لاندی (د ونو او مانیو) د هغو (څلور قسمه) ویالی او هر هغه څوک چی وگرځید (له احکامو د الله) نو (الله) به په عذاب کړی دی په عذاب ډیر دردناک سره

تفسیر: په ګردو (تولو) امورو او معاملو کښی عامه ضابطه هم دا ده چی متخلفین معذب کړی.

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ

خامخا راضی او خوښ شوی دی الله تعالی له مؤمنانو نه هغه وخت چی بیعت ئی کاوه له تا سره د لاندی د ونی

تفسیر: دا د «کیکر» ونه وه غالباً د ﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ الآية - د فرمایلو له سببه دغه بیعت ته (بیعة الرضوان) وائی چی د هغه مفصله قصه د دی سورت په شروع کښی تیره شوه.

فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ

بیا معلوم کر (الله په ظاهری علم سره هم) هغه (اخلاص) چی په زړونو د دوی کښی وو

تفسیر: د ظاهر اندېښنه او د زړه توکل، حسن نیت، صدق، اخلاص اسلامی مینه او نور. تنبییه: گردو(تولو) مفسرینو له ﴿مَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ څخه هم دا مراد اخیستی دی مگر ابوحیان رحمه الله علیه وائی چی له دی نه د روغی او د روغی له شرایطو څخه هغه رنځ، غم، او اضطراب چی زړونو ته ورسیدلی وو مراد دی په دی تقدیر سره وروسته له دی نه ﴿فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ﴾ ډیره ښه ورسره لگېږی والله اعلم.

فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ۝ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ط

بیا رابښکته کړه (الله) سکینه او ډاډینه(سکون) پر دوی باندی او عوض ئی ورکړ (الله) دوی ته بری نژدی، (چی فتح د خیبر ده) او ولجی(غنیمت) ډیری چی وابه خلی دوی هغه (ولجی)

تفسیر: مراد له فتحی نژدی څخه فتحه د خیبر ده چی د حدیبی له بیرته راتگ څخه سم د لاسه پیښه شوه او زیاتی ولجی(غنیمت) په لاس ورغللی چی له هغو سره مجاهدین هوسا (خوشاله) او خوښ شول.

وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۝

او دی الله همیشه قوی غالب ډیر حکمت والا

تفسیر: الله تعالی په خپل زور او حکمت سره، د حدیبی نقصانونه! په دی غای کښی تلافی او معاوضه کړل او په فتحه د مکی معظمی او حنین کښی هم داسی تلافی او معاوضی په ظاهر ورسیدی.

وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُ وَنَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ

وعده کبری ده له تاسی سره الله د غنائمو او ولجو دیرو چي وابه ئی خلی تاسی هغه نو (الله) ژر درکړل تاسی ته دا (غنائم او ولجی)

تفسیر: وروسته به دیری ولجی او غنیمتونه دررسیدونکی وی چي له هغو یو هم دا د خیبر غزا ده چي ستاسی برخه په دی کښی درکړه شوه.

وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ

او (الله) بند کړل لاسونه د خلقو له تاسی نه

تفسیر: عام جنگ درپېښ نه شو او په حدیبی او خیبر کښی ئی د کفارو له لاسه تاسی ته څه ضرر او نقصان ونه رساوه او ستاسی په نشتوالی کښی هیچا ستاسی اهل او عیال کور او کهول ته هم لاس ونه غځاوه.

وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ

او چي شی دا کار ښه (د قدرت د الله) له پاره د مؤمنانو

تفسیر: مسلمانان دی وپوهیږی چي د الله قدرت څرنگه دی؟ او د هغوی درجه د هغه په دربار کښی څومره ده؟ او بل دا چي وروسته له دی څخه هم د هغه نوری گردی (تولی) وعدی هم داسی پوره کیدونکی دی.

وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ۝۳۰

او الله ښی تاسی ته لپاره برابره (د توکل په الله باندی په هر کار کښی)

تفسیر: د الله تعالی پر وعدو باندی د ادینه (سکون) او د هغه د لامحدود قدرت پیژندنه او همغه ذات ته د عخان او د جهان سپارنه د لا زیات اطاعت او حکم منلو ترغیب درکوی، چي هم دا ده د توکل برابره او سمه لپاره.

وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ۝۳۱

او بل (ئی در کړی دی تاسو ته غنیمتونه او بری) چی لا نه وی قادر تاسی په هغو (غنیمتونو) باندی په تحقیق (علمی) احاطه کړی ده الله په هغو (غنایمو) باندی هم او دی الله تعالی پر هر شی باندی (چی اراده وفرمائی) ښه قادر او توانا

تفسیر: د دی بیعت په انعام کښی ئی د خیر فتح در کړه او د مکی شریفی فتح چی په هغه وخت کښی په لاس درنغله وروسته له دی څخه به په لاس درشی ځکه چی الله د هغه وعده کړی ده. چی په حقیقت او عالم اسباب کښی هم دا د حدیسیی صلح د مکی شریفی د فتحی مقدمه او توطیه ده.

وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوْا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝۳۲

او که جنگ و کړی له تاسی سره هغه کسان چی کافران شوی وو نو خامخا به ئی گرځولی وی شاوی خپلی بیا به ئی نه وو موندلی څوک دوست ساتونکی او نه مددگار

تفسیر: که جنگ پېښیده نو بری به ستاسی وو او کافرانو به شا اړوله او تښتیدل به او مدد کوونکیو به دوی له آفته نه شو ژغورلی (بچ کولی) خو د الله تعالی د حکمت داسی اقتضاء وشوه چی سم د لاسه روغه وشي او د روغی د عظیم الشانو برکاتو څخه مسلمانان مستفید او ګټور شی.

سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَكِنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ۝۳۳

(طریقه ایښی ده الله د غالبیدلو د حق) په طریقی هغو سره چی په تحقیق سره تیر شوی ده پخوا له دی نه او هیڅ کله به نه مومی ته طریقی د الله لره تبدیل او، اوښتل.

تفسیر: کله چی د اهل الحق او د اهل الباطل په منع کښی په کومه فیصله کوونکی موقع کښی سره مقابله وشي نو په دغی مقابلی کښی به بالآخر اهل الحق غالب او اهل الباطل مغلوب او مقهوریږی. د الله هم دا عادت له پخوا راهیسی جاری دی چی هیڅ تغیر او تبدیل په کښی پېښیدونکی نه دی. هو! دومره شرط پکښی شته چی اهل الحق په هیئت مجموعی سره په پوره حق منلو باندی ټینگ ولاړ وی. ځینو د ﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ معنی داسی اخیستی ده چی د الله عادت بل څوک نشی اړولی. یعنی بل څوک داسی قوت او قدرت نه لری چی پرته (علاوه) له هغه کاره بل کار پری وکړی شی چی له سنت الله څخه چپ (مخالف) یا پرته (علاوه) وی.

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ
مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ

او دغه (الله) هغه (ذات دی) چی بند ئی کړل لاسونه د هغو (کفارو) له تاسی څخه او لاسونه ستاسی له هغوی څخه په منع د مکی کښی پس له هغی څخه چی غالب ئی کړی تاسی په هغوی باندی

تفسیر: د مشرکانو څو دلی حدیبی ته راغلی وی چی که لاس ئی بر شی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په شهادت ورسوی یا یو نیم مسلمان گوښی (بیل) گیر کړی او وئی ربروی لکه چی داسی څو پېښی هم راپېښی شوی او په دی منع کښی یو مسلمان هم په شهادت ورسید چتی (بیکاره) خبری او د جنگ د اور بلیدلو خبری هم وشوی، تر دی چی اصحاب الکرام رضی الله تعالی عنهم اجمعین هغه قاتل ونیو او د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضور ته ئی وروړاندی کړ او رسول الله د هغه د انتقام څخه سترگی پټی کړی او وئی بانه. په دی آیت کښی د هم دغو واقعاتو په لوری اشاری دی او (بطن مکه) د مکی د ښار له منع څخه مقصد د ښار هغه نزدی منطقه ده چی له ډیره نژدی والی څخه داسی ښکاری لکه مټکه د حرم او یا ماښین د ښار.

وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٣﴾

او دی الله په هغه څه چی کوی ئی تاسی ښه لیدونکی

تفسیر: الله تعالی ته د کفارو شرارتونه او ستاسی عفو او تحمل ښه معلوم دی او وینی ئی. نو جزا به پری درکړی.

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ مَعَكُمْ فَإِنْ تَبْلَغْ حِلَّةٌ

دوی هغه کسان دی چي کافران شوی دی او منع کړی ئی وی تاسی له مسجد الحرام څخه او (منعه کړی ئی وی) قربانی د تاسی په دی حال کښی چي بندی کړی شوی وی له دی نه چي ورسپړی ځای د حلالولو خپلو ته

تفسیر: د حرم تر هغی برخی پوری ئی د قربانی حیوانات پری نه ښوول چي هلته ئی بوځی او په مشروعه طریقه سره ذبح کړی او هملته په حدیبی که بند پاتی شول.

وَلَوْلَا رِجَالُ الْمُؤْمِنُونَ وَالنِّسَاءُ الْمُؤْمِنَاتُ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطُوهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعْرَةٌ بَغَيْرِ عِلْمٍ لِيَدْخُلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ

که چیری نه وی (پت په کفارو کښی) څو سړی ایمان راوړونکی او څو ښځی ایمان راوړونکی چي نه پیژندل تاسی هغوی لره (په صفت د ایمان سره دا خطر) چي پایمال کړی وو تاسو هغوی (هم سره له کفارو) پس رسیدلی به وو تاسی ته له هغوی څخه څه ضرر او غم په ناپوهی سره (نو د جهاد حکم به ئی درکړی وی لیکن حکم ئی در نه کړ) دپاره د دی چي داخل کړی الله په رحمت خپل کښی هر هغه چي اراده وفرمائی (د داخلولو ئی)

تفسیر: هغه مسلمانان نارینه او ښځی چي په مکی کښی مظلوم او مقهور اوسیدل او د مدینې منورې مسلمانانو له هغوی سره پوره پیژندگلو نه درلوده (لرله) هغوی به په جنگ کښی د ناپوهی په سبب پایمال او لتار کیدل که دا ویره نه وی نو سم د لاسه به د جنگ کولو امر کیده خو که داسی امر صادریدی نو تاسی به په دی قومی نقصان باندی متاسف او خپه کیدی او کافرانو ته به د داسی ویناؤ موقع په لاس ورته چي «وگورئ! مسلمان د خپل مسلمان پت (عزت) هم نه ساتی». نو ځکه مو جنگ منع کړ تر څو هغه مسلمانان محفوظ او ساتلی پاتی وی او پر تاسی باندی د دی بیمثاله صبر او تحمل له سببه الله خپل رحمت او روی او له دی کافرانو څخه هغه سړی چي د هغو مسلمان کیدل مقرر او مقدر دی ښائی په دی خطرناکی جگړی کښی له لاسه ونه وځی او د الله تعالی په رحمت کښی پخپلی نیتی داخل شی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه

لیکی «په دی گردی (تولی) قصی کښی تول ضد او د کعبی شریفی بی ادبی د هم دغو مشرکانو له پلوه وشوه تاسی مسلمانان په ادب وی کفارو عمره کوونکی منع کړل قربانی ئی پری نښودی چی خپل غای ته ورشی بیشکه دا غای د دی وړ (لائق) وو چی په همغه وخت کښی ستاسی په لاسونو فتح کیده نو کله چی غینی مسلمانان نارینه او ښځی په مکه کښی پټ اوسیدی او غینی هغه کسان چی د هغوی مسلمان کیدل مقدر دی هم په دی جنگ کښی لتاریدل او له لاسه وتل نو ځکه مو جنگ معطل کړ د روغی په هغو دوو کلونو کښی هومره سړی چی مسلمان کیدونکی وو مسلمان شول او هغه مؤمنان چی وتونکی وو ووتل نو وروسته له هغه په مکه معظمه کښی جگړه ونښته او فتحه وشوه.

لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝۲۵

که چیری جلا(جدا) شوی وی دغه (مسلمانان له کفارو نه) نو خامخا به مو په عذاب کړی ؤ هغه کسان چی کافران شوی دی له دغو (اهل د مکی) څخه په عذاب ډیر دردناک سره

تفسیر: که مسلمانان له کافرانو څخه جلا(جدا) اوسیدی او مسلمانان له هغوی سره داسی گډود نه وی پراته نو تاسی به کتل چی مونږ کافرانو ته د مسلمانانو په لاس خومره خوړوونکی سزاوی ورکولی.

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَبِيَّةَ الْحَبِيلَةَ فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ

کله چی گرځولی وو هغو کسانو چی کافران شوی وو په زړونو خپلو کښی ننگ هسی ننگ چی د جاهلیت ناپوهی وه نو رابښکته کړی الله ډاډینه(سکون) او اطمینان خپل پر رسول خپل او پر مؤمنانو باندی

تفسیر: د ناپوهی ضد دا دی چی سړکال عمره ونه کړی، هغه مسلمانان چی له مکی څخه هجرت کوی هغوی بیرته رالیږی کال ته دی عمری ته راشی او زیات له دریو ورځو څخه به په مکه کښی نه اوسی علاوه پر دی وسلی له خپله ځانه سره ونه لری، په روغلیک (صلحنامی) کښی بسم الله الرحمن الرحیم مه لیکی! د محمد رسول الله په غای یواځی محمد بن عبدالله ولیکی حضرت رسول اکرم دا گردی(تولی) خبری ومنلی او اصحابو سره د سخت انقباض او اضطرابه د پیغمبر له ارشاد

سره سم دی ته غاره کیشووله او په پای (آخر) کښی په هم دی فیصلی باندی د هغوی زړونه مطمئن شول.

وَالْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝

او ټینگه لازمه ئی کړله هغوی لره کلمه د تقوی (خبره د ادب) او وو دوی ښه لائق وړ (مستحق) له دغه سره او اهل د دی (کلمی د تقوی) او دی الله په هر شی باندی ښه پوه

تفسیر: له الله تعالی وویرېږی او د نافرمانی له لیاری څخه ځان وژغوری (وساتی) او د کعبی په ادب باندی په مضبوطی سره ټینگ واوسی او ولی به نه اوسی چی تاسی په دنیا کښی د واحد الله تعالی رښتین منونکی او د (لا اله الا الله محمد رسول الله) زبردست قایلان عاملان او حاملان ئی او د یوه پوخ او موحد پیغمبر حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم مطیع او وفادار امتیان ئی او خپل جذبات او رجحانات مو په جوش کښی د الله جل جلاله په خوښی او د هغه د شعائرو په تعظیم کښی جار (قربان) کړی دی. حقیقی توحید هم دا دی چی سړی د هغه واحد الله تعالی اوامر او احکام واورى او د خپل عزت او د ذلت خبری د هغه په مخکښی یوه خوا ته کیږدی. ښائی د هم دی لامله (له وجی) په حدیث کښی د (کلمة التقوی) تفسیر په ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ سره شوی وی. ولی چی زیاتره د طهارت او د تقوی اساس هم دا پاکه کلمه ده چی د دی د منلو او د حق د اداء کولو دپاره الله تعالی د رسول اکرم اصحاب غوره کړی وو او بیشکه هم دوی د الله تعالی په علم کښی د دی خبری اهل او مستحق هم وو.

لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَهُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ۝

خامخا په تحقیق رښتیا ښودلی دی الله رسول خپل ته خوب د ده په حقه او رښتیا سره چی خامخا به داخل شی تاسی مسجد حرام ته که اراده وفرمائی الله په امن او آرام سره حال دا چی خړیونکی به وی د سرونو خپلو او لنډوونکی به وی (د ویشتو خپلو) او نه به ویرېږی تاسی (له هیچا هیچیری)

تفسیر: د دی سورت په ابتدا کښی ذکر شوی دی چی په مدیني منوري کښی رسول اکرم صلی الله علیه وآله وسلم خوب ولید چی مونږ په مکی کښی داخل شوی یو سر خریلی او وینستان پری کړی، له احرامه وتلی، حلال شوی یو له بل لوری اتفاقاً په هم دی کال کښی دوی د عمری قصد وفرمایه په اصحابو کښی زیاتره هم دا خیال ټینګ شو چه په هم دی کال کښی به مونږ مکی ته رسیږو او عمره به اداء کوو. کله چی روغه غوټه شوه او دوی له حدیبی څخه بیرته راوگرځیدل غځینو اصحابو عرض وکړ چی «آیا تاسو نه وو فرمایلی چی مونږ به په امن او امان سره په مکی معظمی کښی داخلیدو او عمره به اداء کوو» دوی وفرمایل چی «ما داسی هم ویلی وو چی سړکال به داسی کیږی؟» هغوی عرض وکړ «یه» نو وی فرمایل چی «بیشکه هم داسی به کیږی او تاسی به په امن او امان سره مکی ته رسیږی او د بیت الله الشریف طواف به کوی، او له تاسی غځی به څوک سر خری ئی او څوک به وینستان لندوی او احرام به خلاصوی او د هغه غځی له ورنگه به هیڅ راز(قسم) فکر او اندیښنه تاسی ته نه وی» لکه چی د حدیبی له کال څخه وروسته هم داسی هم وشو. په دی آیت کښی ئی هم دا فرمایلی دی چی په تحقیق سره الله خپل رسول ته رشتیا خوب ورلیدلی دی، پاشی شو د (إن شاء الله) فرمایل د «ابن کثیر» په نزد دا إن شاء الله د تحقیق او توکید دپاره ده. (سیبویه) وائی په داسی غځیونو کښی چی د یوه شی په قطعی ډول(طریقه) سره ورشوول د غځینو مصلحتونو له مخی مقصود نه وی او کول ئی منظور وی داسی عنوان غوره کاوه شی. یا محض دپاره د تبرک، الله تعالی «إن شاء الله» فرمایلی دی یا لپاره د تعلیم د بندګانو خپلو ئی فرمایلی دی یعنی هر مؤمن لره مناسب دی چی د راتلونکو کارونو په نسبت إن شاء الله ووائی!

فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿۲۷﴾

نو معلوم دی الله ته (فوائد د دغی صلحی) هغه څه چی نه پوهیدی تاسی نو وئی گرځوله پخوا له دغه داخلیدلو د مکی نه فتحه او بری نژدی.

تفسیر: بیا الله تعالی له خپل محیط علم سره سم د واقعاتو سلسله قائمه کړه. الله تعالی ته دغه خبره معلومه وه چی د خوب د تعبیر په ښکارولو کښی وروسته له یوه کال څخه څومره ګټی او مصالح دی چی عام خلق پری نه دی خبر نو ځکه ئی د خوب د تعبیر وقوع بل کال ته وځنډوله (ایساره کړه). او د هغه له وقوع څخه ئی پخوا تاسی ته سم د لاسه یو بل بری دروبانښه یعنی د خیبر بری یا د حدیبی روغه چی هغی ته اصحاب الکرام رضی الله تعالی عنهم (فتح مبین) وبله لکه چی د دی سورت په اول کښی زمونږ دغه تفسیر د دی خبری تفصیلات لیکلی شوی دی.

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ

دغه (الله) هغه ذات دی چی رالیبری ئی دی رسول خپل په (ښوونه د) سمی لیاری او دین حق سره (چی دین د اسلام دی)

تفسیر: د اصولو او فروعو او عقائدو او احکامو په اعتبار دا دین رښتیا دی او هم دا سمه لیاره ده چی محمد صلی الله تعالیٰ علیه وعلیٰ آله واصحابه وسلم راوړی ده.

لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ

لیپاره د دی چی غلبه ورکړی (پورته کړی هغه دین) پر دینونو ټولو باندی

تفسیر: الله تعالیٰ دا دین په ښکاره ډول (طریقه) تر سلهاوو کلونو پوری پر ګردو (ټولو) مذاهبو باندی غالب کړی دی، او مسلمانانو تر څو پیړیو پوری په ټول بشریت باندی حکومت او تسلط درلود (لرلو) او په راتلونکی زمانی کښی د دنیا له ختمیدو سره نژدی هم داسی یو وخت راتلونکی دی چی په هر ځای کښی به د دی حق دین حکومت او تسلط وی. د استدلال او حجت له مخی به هم د اسلام دین تل غالب وی لکه چی اوس هم غالب دی.

وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ۖ

او کافی بس دی الله ښه شاهد (حق ثابت کوونکی)

تفسیر: الله تعالیٰ د دی دین په حقانیت باندی ګواه دی او همغه ذات پخپل قدرت سره حق ثابت کوونکی دی یا کافی بس دی الله شاهد په وعدو خپلو یا په نبوت او رسالت د رسول خپل یعنی محمد صلی الله علیه وسلم لکه چی د دوی عالی شان په وروسته کښی داسی بیانپری.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ

محمد رسول او رالیگل شوی د الله دی (په حق سره)، او هغه کسان چی له ده سره دی سخت دی از روی مقابله او مجاهده پر کافرانو باندی

تفسیر: د کافرانو په مقابل کېنې هسی سخت، مضبوط او قوی دی چی له هغو څخه ګرد(تول) کافران ویریری او له کفر څخه نفرت او بیزاری ښکاروی لکه چی الله تعالی د جزء ۱۱ د توبی د سورت په (۱۶) رکوع ۱۲۳ آیت کېنې فرمایلی دی ﴿وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلَظَةً﴾ او هم داسی د (توبی) په لسمه رکوع ۷۳ آیت کېنې ﴿وَإِغْلَظْ عَلَيْهِمْ﴾ او د جزء ۶ د (مائدی) په اتمه رکوع ۵۴ آیت کېنې ئی ﴿إِذْ لَوْ عَلَى الْيُودِيِّ غَلَّظْنَا عَلَى الْكَافِرِينَ﴾

فرمایلی دی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «هغه تندي او نرمی چی د چا په خوی کېنې وی ښائی هر چیرې برابر وی او هغه چی په ایمان سره ښائسته شوی وی نو د هغه تندي او نرمی پخپل ځای کېنې څرګندیږي (ښکاره کیږي) عالمان وائی چی له کفارو سره احسان او ښه کول که د کوم شرعی مصلحت له مخی وی نو څه مضائقه نه لری خو د دین په معامله کېنې له هغوی سره هیڅ سستی کول په کار نه دی.

وَرَحْمَةً بَيْنَهُمْ

مهربانان او زړه سواندی دی پخپلو منځونو کېنې

تفسیر: دوی پخپلو منځونو کېنې یو تر بله دیر شفقت او مهربانی کوی، یو په بل باندی د ضرورت په وخت کېنې سر ایږدی، له مال، ځان اولاد تولو نه ورته تیریری.

تَرَاهُمْ رُكْعًا سَجْدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا

وبنی به ته هغوی، رکوع کونکی او سجده کونکی! غواړی دوی په دی عبادت سره، فضل او مهربانی له الله تعالی نه، او غواړی رضامندی د هغه

تفسیر: دا هغه خاص بندګان د الله تعالی دی، چی په تولو عملونو کېنې خصوصاً په لمانځه کېنې چی یو لوی رکن د اسلام دی یوازی او یوازی اخلاص او عجز الله تعالی ته ښکاره کوی مهربانی او رضا د هغه غواړی، هیڅ ریاکاری او نور باطل غرضونه د دوی په شان کېنې نه لیدل کیږی.

سَيَأْتِيهِمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ

نښی د دین داری د دوی ثابتی دی په مخونو د دوی کېنې له اثر د سجدو نه یعنی هغه انوار چی په اوداسه، لمانځه او سجدی سره په وجود د بنده کېنې پیدا کیږی هغه نورانیت د دوی په وجودونو کېنې له ورايه بریښی.

تفسیر: په آدا د لمانځه سره بنده ډیرو لوړو (اوچتو) کمالاتو ته رسیدو، مشکلات د دنیا او د آخرت په لمانځه سره حل کیدی شي خو په شرط د دی سره چی لمونځ کامل شي، اصحاب د احمد صلی الله علیه وسلم اولین اشخاص دی چی دوی لمونځ کمال ته رسولی و نو ځکه الله تعالی د دوی صفت په قرآن کښی بیانوی، اثر د نورانیت ئی په سجدی سره د دی لپاره خاص ذکر کړی چی په سجده نه کولو سره شیطان له دریاره د رحمت نه ورقل شو او انسان به د هم دی سجدی له لاری لوړو (اوچتو) کمالاتو ته رسیدو د اووم آسمان ملائکی چی له وخته دی پیدایښت نه تر پو کولو د شپیلی د اسرافیل علیه السلام پوری په سجده پرته دی دا له مهمیت د سجدی او له کمال د بندگی نه.

محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته به چی یو ښه نعمت ورسید نو علی الفور به په سجده پرېوت په بل ځای کښی د سجدی اهمیت داسی بیانوی ﴿وَقَالُوا بِالْبُحْبُوحَةِ وَالْأَصَالِ﴾ په صحرا د محشر کښی چی امت د محمد مصطفی خاص او ممتاز بریښی، له آثارو د اوداسه او لمانځه ځنی دی، چی په حدیث کښی په نامه د «الغرمحجلون» سره یادوی.

ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ

دا اوصاف هغه اوصاف دی، چی مثالونه ئی په تورات کښی بیان شوی، او دا هغه اوصاف دی چی مثالونه ئی په انجیل کښی بیان شوی.

تفسیر: د اصحابو د محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم د فضائلو او د کمالاتو بیان په نورو آسمانی کتابونو کښی هم راغلی دی. هم دا وجه ده چی ډیرو پوهانو له اهل د کتاب نه چی تنگ نظری نه درلوده (لرله)، اصحاب کرام به ئی چی ولیدل نو به ئی سم د لاسه تصدیق کاوه چی دوی په مثل د حواریونو د حضرت مسیح علیه السلام غوندی ښکاری.

كَزُرِعِ أَخْرَجَ شَطَاةً فَازَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ

لکه هغه کښت (فصل) چی راوباسی څانگی خپلی بیا ئی ملا خپله ټینگه کړی، بیا کلکه شی دغه څانگه بیا ودریږی دغه کښت (فصل) پس له ضعیفی او نرمی نه په پندیو او بیخونو خپلو باندی

تفسیر: الله تعالی حضرات صحابه، په تقویه د دین کښی له کښت (فصل) او زراعت سره تشبیه کوی یعنی لکه څنگه چی کښت (فصل) او زراعت په څلورو مراحلو او مراتبو سره، ثمر او

پخوانی ته رسیدی، هم دا رنگه، اصحابو خصوصاً خلفاو راشدوو پخپلو دورو د خلافت کښی دین د اسلام نی درجه په درجه ثمر او پخوانی ته ورساوه، که د دوی مقام علمی، مناقب او تاریخ د کارنامو ولتول شی، دا خلور کلمی د دوی له کارنامو سره په ابلغه وجه سره داسی تشبیه کیدی شی اخرج شطه دوره د صدیق. (فآزره) دوره د فاروق (فاستغلظ) دوره د ذی نورین. (فاستوی علی سوجه) دوره د اسد الله! دوی هغه برجسته او غیور شخصیتونه دی، چی په کارنامو پخپلو سره نی تاریخ د بشریت او د اسلامیت د همیش لپاره روښانه او ژوندی ساتلی دی.

آیت د ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ وَهَارُونَ لَهُمْ رُكُوعًا مُبْدً﴾ مصداق د

تولو اصحابو گرزیدلی شی، خو سره له دی بیا هم درجه بندی د مراتبو د دوی له نظر نشی وتلی خصوصاً د هغو کسانو چی په بیعت الرضوان کښی شامل وو ځکه چی هغوی یو خاص رول لوبولی دی.

يُحِبُّ الزَّعَاةَ

په داسی حال کښی چی قوت د دی کښت (فصل) په تعجب کښی اچوی بزگران (زمیدار).

تفسیر: تشبیه د اصحابو له بزگرانو (زمیدارو) سره په تدبیر او غیرت کښی، او تشبیه د دین د اسلام له کښت (فصل) سره په قوت او کثرت کښی ا دیره ابلغه او مناسبه تشبیه ده یعنی لکه څنگه چی اصحاب کرام په صدر اسلام کښی دیر کم او په یوه حالت د غربت او ناتوانی کښی وو، خو وروسته وروسته دیر قوت او کثرت ته ورسیدل حتی چی په تول جهان د بشریت بلکه په ثقلینو باندی مسلط شول، او هم دا رنگه دین د اسلام هم په یوه حالت د غربت او ناتوانی کښی و خو وروسته وروسته په دیر زر وخت کښی داسی قوت او شهامت ته ورسید چی تول جهان د بشریت او د ثقلینو پیروی هغی ته مجبور شول او خلق فوج فوج په دین د اسلام کښی داخل شول، بله وجه د ابلغیت د کښت (فصل) دا ده چی دا مثال عمومیت لری په هیچا پت او خفی نه پاتی کیږی، او لکه څنگه چی کښت (فصل) قوت ظاهری د وجود د انسان گزری، هم دا رنگه اسلام قوت باطنی د وجود د انسان گزری.

لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ

دا قوت د دی لپاره دی چی په قهر زاوی کفار

تفسیر: اسلام په دی قوت او رونق سره، د کفارو په زړونو کښی د حسد او کیننی اورونه بلوی،

چی دا کار پخپل ذات کښی لویه فتنه او مرض گزری د دوی په زیږونو او فکرونو کښی

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ۝۴۹

وعدہ کړی ده الله تعالى له هغو کسانو سره چی ایمان ئی راوړی او عملونه نیک ئی کړی دی دوی لره د بښنی او د اجر ډیر لوی، چی (جنت، لقا او رضا د الله تعالى ده)

تفسیر: دا وعدہ له هغو کسانو سره ده چی ایمان لرونکی وی او ښه عملونه کوی، هغه څوک چی په داسی صفتونو موصوف وی، حضرات صحابه دی. خو د اندیښنی د خاتمی له امله (وجی)، چی خاتمه مستوره ده، حق تعالى خپلو بندګانو ته داسی صاف زیری وانه وراوه، لپاره د دی چی له ویری د خاتمی نه غافل او بی پروا پاتی نشی، نو د ذات صمد دومره ستاینه (صفت) ډیره غنیمت او عالی ده.

تمت سورة الفتح

سورة الحجرات مدنية وهي ثمان عشرة آية وفيها ركوعان
د الحجرات سورت مدنی دی اتلس آیات او دوه رکوع لری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

ای هغو کسانو چی ایمان مو راوړی مه وړاندی کوی مفکوری خپلی په مخکښی له صدوره د اوامر د الله تعالى او د رسول د هغو بلکه انتظار کوی او امر د هغوی لره.

تفسیر: په کوم کار او فیصله کښی چی له طرفه د الله تعالى او د رسول د هغه، کومه امیدواری د اصدار د حکم! لری نو عجله مه کوی چی پخپلی رای او فکر سره حکم وکړی بلکه انتظار ویاسی حکم د ذات احد لره، کله چی حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم ارشاد درته وفرمایه، نو

په ډیر ښه سکوت او ادب سره، د دوی مبارکو ارشاداتو ته غور و نیسی او په ډیری پاکي عقیدې سره ئی قبول او په عمل کښی ئی پیدا کړی.

تنبیه: په انسانانو خصوصاً په مسلمانانو لازمه ده، چی آراء او افکار خپل په ټولو امورو کښی تابع د امورو اسلامی وو، وگړزوی ځکه انسان په آراءو خپلو سره په ټولو امورو کښی اعتماد نشی کولی، بلکه په سلو کښی سل خطا کیږی او ناکامیږی، او پیروی د آراءو انسان له ټولو بد مرغیو او کړاونو سره مخامخ کوی.

یوازی او یوازی اسلامی دستورات دی، چی په ټولو لارو، چارو باندی سل په سلو کښی ټیک وی، نو هم دا وجه ده چی الله تعالیٰ په مقابل د امر خپل او د رسول د هغی، کښی اختیار د بنده سلبوی او فرمائی ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ﴾ او په حدیث د مشکوٰۃ کښی په روایت د عبدالله بن عمرو سره راغلی دی کمال د ایمان د اهل آراء او بدع سلب وی او فرمائی:

(لَا يَوْمَن أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جُئْتُ بِهِ)

که په دقت سره څیړل (غور) وشي ټولو ته! په تجربه او مشاهده سره ثابتیږی، چی ټولی بدمرغی او کړاونه بشریت ته، د پیروی د آراءو او خواهشاتو نه ورسیږی.

وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ①

ووبریږئ له الله تعالیٰ ځنی هر وخت الله تعالیٰ اوریدونکی او ښه پوه دی

تفسیر: حقیقی فرمان برداری د الله تعالیٰ هغه ده، چی د زړه له کومی وی، او که په خوله ناری سوری د اسلام او اصلاح وهی، او په زړه کښی ئی نفاق او عمل ئی هم د فساد وی، داسی رویه د هیچا په درد نه خوری ځکه څه؟ چی په خوله ویل کیږی الله تعالیٰ ئی آوری، او څه؟ چی په زړونو کښی ساتل کیږی الله تعالیٰ ښه پری پوهیږی، نو بهتر به دا وی چی له داسی مکاری څخه هر څوک ځان وساتی، او په ټول قدرت او طاقت سره ځان په اسلامی شعائرو باندی سنبال کړی، په حضور او غیاب کښی له خالق او مخلوق سره یو شان په ډیر صداقت سره چال چلند وکړی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ
كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ②

ای هغو کسانو چی ایمان مو راوړی، مه پورته کوی آوازونه خپل برسیره په

آواز د پیغمبر او په لوړه (اوچته) مه پورته کوی ده لره آواز په خبرو کښی لکه په لوړ (اوچت) آواز خبری د بعضو د تاسو له بعضو نورو سره، له جهته د ویری د دی چی ضایع به شی عملونه د تاسی او تاسی به پری خبر نه وی.

تفسیر: په مجلس د حضرت محمد رسول الله کښی به په داسی شور او غوغا سره غږیدل لکه چی پخپلو منځونو کښی به په هغی سره غږیدل، چی دا کار په داسی عالی حضور کښی دیره لوی بی احترامی او بی ادبی ده، او په بی ادبی سره انسان له لطف د رب او د رسول او د هر حضور عالیه غنی محروم پاتی کیږی، په ادب سره مقام د انسان له ملائکو غنی پورته کیږی او په بی ادبی سره مقام د انسان له خاورو سره خاوری کیږی.

صالح اولاد په مقابل د مور او پلار، صالح شاگرد په مقابل د استاد، صالح مرید په مقابل د مرشد، صالح مامور په مقابل د آمر کښی خومره ادب ساتی، نو تر ټولو نه چی مهمتر او اول تر ادب وساتل شی، په مقابل د محمد کښی (دی)، ځکه د هغوی مقام تر هر څه نه عالی او لوړ (اوچت) دی، که لږ څه تغیر په فکر د آنحضرت کښی پیښ شی ا دیر خطر د دی شته چی عملونه ستاسی هبت او ضایع شی او تاسی به پری خبر هم نه وی.

تنبیه: د قاطعه نصوصو څخه داسی څرگندیږی (بیکاره کیږی) چی دا ادب او احترام ته آنحضرت صلی الله علیه وسلم څه ضرورت نه لری او نه ئی د افتخار دپاره غواړی. بلکه دی ادب ته انسان په شرافت مندانه ژوند کښی اشد ضرورت او احتیاج لری. په حدیث کښی وائی: (انا اکرم الاولین والآخرین ولا فخر) او هم دغه ادب او احترام دی چی په واسطه د هغی سره، استفاده ظاهری او باطنی میسر کیدلی شی، او په واسطه د هغی سره نظم د کورنیو او اجتماعاتو برقرار کیدلی شی. نو له دی کبله (وجی) ضرور ده چی د علماوو حقانیوو، او اولوالامر سره هم داسی احترام او ادب وشي.

او که چاته زیارت د مدینی منوری میسر شی، باید هلته هم داسی ادب او احترام وشي لکه چی په ژوند کښی ورسره کیږی.

إِنَّ الَّذِينَ يَخُصُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ

هر هغه کسان چی ټیټوی آوازونه خپل په نزد د رسول الله دا ډله هغه کسان دی چی آزمویلی دی الله تعالی جل جلاله زړونه د دوی لپاره د پرهیزگاری او ویری له ده غنی.

تفسیر: هغه څوک چې په مجلس د محمد رسول الله کښی، په تواضع او ادب سره خبری کوی، او په مقابل د پیغمبر کښی آوازونه خپل نه پورته کوی، دوی هغه کسان دی چې الله تعالیٰ جل جلاله د دوی زړونه د تقویٰ او پرهیزګاری لپاره آماده کړی یعنی خپل الهی توفیق ئی له دوی سره ملګری کړی دی.

لوی شعائر په اسلام کښی څلور شیان دی | (قرآن، پیغمبر، کعبه، لمونځ) تر هر څه د مخه لارم دی چې د دی څلورو شیانو احترام وساتل شی، الله تعالیٰ جل جلاله په احترام د شعائر الله کښی فرمائی: ﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾ جزء ۱۷ الحج رکوع (۴) آیت ۳۲ هغه څوک کولی شی چې د (شعائر الله) احترام وساتی چې زړه ئی په ټوله معنی پاک او صاف وی. د محمد رسول الله له لویو صفتونو څخه چې په تورات کښی پیش بینی شوی وو، یو له هغی نه په تیت آواز غږیدل وو. په حدیث کښی راغلی (ولا سخاب فی الاسواق) په جزء ۲۱ سورة لقمان رکوع (۲) آیت ۱۹ کښی په لورد (اوچت) آواز باندی غږیدل له (خره) سره تشبیه کوی او وائی: ﴿وَأَقِصْ دِفْءَ مَشْيِكَ وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَبِيرِ﴾

لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۝۳

دوی لره ده بښنه عوض او ثواب لوی.

تفسیر: له دی نه چې دوی په ډیر اخلاص او غیرت سره د شعائر الله احترام ساتی او له رحمت العالمین سره ډیر احترام او ادب ساتی، نو که کله وخت له دوی نه څه کوتاهی او خطا پېښیږی، الله تعالیٰ ډیر مهربان دی د دوی گناهونه بښی او لوی اجر و ورته نصیب کوی.

إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنَ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ۝۴ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝۵

هر هغه کسان چې چنی وهی تا لره، د کورنو د امهات المؤمنونو نه، له هغه خوا اکثری د دوی عقل نه لری، که چیری دوی صبر کړی وی تر هغو پوری، چې راوتلی وی ته دوی لره، نو دا صبر به په خیر تمامیده دوی لره او الله تعالیٰ جل جلاله ډیر بښونکی او مهربان دی.

تفسیر: د بنی تمیمو قوم لپاره د لیدلو د محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینې منورې ته راغلل، او حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په کور کښی تشریف درلود (لرلو)، دوی د بیرون

نه ورته چنی وهلی! ای محمده راووزه، دا د دی نه وه چی دوی پوهه نه درلوده (لرله)، او ایجابات اخلاقی ئی نه مراعات کول، حضرت محمد ئی یو عادی شخص فکر کاوه، حال دا چی حضرت محمد عالی شخصیت دی، دومره چی دی له خلق او خالق سره کار او علائق لری هیشوک ئی نه لری کیدی شی په هغه وخت کښی چی دوی چنی وهی آنحضرت په وحی گرفتار وی نو لارمه ده چی په ډیر لوړ (اوچت) ادب او احترام له دوی سره چال چلند وشي، عام د دی نه که په ژوند ئی شرف یاب شوی وی او یا ئی په مزار او زیارت شرف یاب کیدونکی وی، ځکه دی جامع الکملات واله خالق او مخلوقه سره ئی جامع علاقه درلوده (لرله)، او ژوند ئی په یوه جامع ادب او عالی پروگرام باندی تیاروه، او هم دا رنگه ئی د مسلمان لپاره د جامع فکر، ادب او عمل ارشاد فرمایلی دی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ۝٦

ای هغو کسانو چی تاسو ایمان راوړی، که چیرته راتگ وکړ تاسو لره فاسق او بدکار! په یوه خبر سره، نو تاسو ښه تحقیق پکښی وکړی، له جهته د ویری د دی چی وبه رسوی تاسو یوه قوم لره ضرر او تاوان په ناپوهی سره نو پس وبه گرزئ تاسو په هغه څه سره چی مو عمل کړی دی خفه او پشیمانه

تفسیر: ټولی شخړی او جگړی، بغض او عداوت، انسان ته د دروغو له لاری پیښیږی، نو له دی خاطره الله تعالی جل جلاله بندگانو خپلو ته ارشاد فرمائی که چیری تاسو ته کوم بدکاره انسان په کومه موضوع کښی خبر درکوی! تاسو په هغی که ډیر فکر وکړی، حق او باطل، رښتیا او دروغ ئی ښه ځان ته ثابت کړی، وروسته له هغی څخه په حل د موضوعاتو باندی اقدام وکړی، لپاره د دی چی په احساساتو او تنگ نظری سره مو که کومه خرابی او ضرر رسولی وی، بیا ئی جبیره مشکله او پشیمانی ئی هم څه په درد نه خوری، چی په دی صورت که به ظلم برقرار او عدالت به نریدلی وی، او حال دا چی انسان باید عدالت برقرار کړی، او د ظلم ریښی له بیخ څخه ویاسی.

وَاعْلَمُوا أَن فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ

او پوه شی تاسی چی بیشکه په منع ستاسی کښی رسول د الله دی (نو مه وائی دروغ)، که چیری پیروی وکړی حضرت رسول الله تاسی لره په ډیرو

امورو کښی چی هغه خلاف د واقعیت او حقیقت وی! نو هر وخت به تاسی په مشقت او گناه کښی لویدی.

تفسیر: که رسول الله ستاسی د کوم سری پر رای او غوښتنی باندی عمل ونه کړی نو تاسی مه خپه کیږی ځکه چی حق د خلقو د غوښتنو یا د یوه او د بل د رای نه تابع کیږی که داسی وشي نو د ځمکی او د آسمانونو گردی (تولی) کارخانی سره خرابیږی لکه چی د جزء ۱۸ (المؤمنون) په (۴) رکوع ۷۱ آیت کښی مونږ داسی یو آیت لولو ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَا فَعُودَ الْهَوَا فَعُودَ الْهَوَا فَعُودَ الْهَوَا﴾ لنډه ئی دا چی تل د خبرو تحقیق وکړی او هیڅ کله حق او رښتیا د خپلو شخصی اغراضو او افکارو تابع مه گرځوی بلکه تل خپل فکرونه د حق تابع وبولی چی له دی څخه به د گردو (تولو) جگړو او مناقشو بنست (بنیاد) له بیخه ختلی وی. نو که ستاسی مشوره ونه منله شی مه خپه کیږی ځکه چی رسول الله د الله تعالی پر احکامو عمل کوی چی په هغه کښی ستاسی تولی ښیکنی (فایدی) دی او که ستاسی خبرو ته غور ویاسی نو تاسی هر یو د خپلو ښیکنو (فایدو) په نسبت خبری کوی. نو ده ته بیا داسی مشکلات پیښیږی چی د کوم یوه سری پر فکر باندی عمل وکړی، سره له دی چی حضرت رسول الله په دیرو ځایونو کښی له پیروی د افکارو باطلو د دوی نه منع شوی لکه چی په سورت البقرة رکوع (۱۷) آیت (۱۴۵) کښی دی ﴿وَلَا يَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ
وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً

لیکن الله تعالی جل جلاله دوست او محبوب گرځولی دی تاسی ته ایمان او ښائسته کړی ئی دی دغه (ایمان) په زړونو ستاسی کښی، بد او منفور ئی گرځولی دی تاسو لره کفر (پتول د حق)، فسق او نافرمانی له اوامرو د الله تعالی نه. (هغه تحقیق کوونکی په خبرونو کښی) هم دوی دی ثابت په دین حق باندی. له جهته د فضله له طرفه د الله نه او د نعمت د ده له طرفه

تفسیر: که تاسی دا غواری چی محمد علیه الصلوة والسلام ستاسی هره خبره ومنی نو خورا (ډیر) زیات مشکلات به پیښیږی خو د الله تعالی شکر وکړی چی هغه د خپل فضل او احسان په واسطه د قانتینو مؤمنانو په زړونو کښی ایمان محبوب گرځولی دی او د کفر او معصیت نفرت ئی پکښی اچولی دی چی د هسی بی هوډگیو په شاوخوا کښی نه نژدی کیږی په هغی مجتمع کښی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم تشریف ولری په هغی کښی د بل چا د رایو او فکرونو منل

چی پرته (علاوه) له منلو د هغه څخه وی نشی کیدی او نه بنائی چی وشي نن اګر که رسول الله صلی الله علیه وسلم زمونږ په منځ کښی تشریف نه لری مګر د هغوی پاک شریعت او د هغو وارثان او نائبان شته او تل به وی.

وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ⑧

او الله تعالیٰ ښه عالم ښه حکمت والا دی.

تفسیر: الله تعالیٰ ته د ګردو (تولو) استعداد ښه معلوم دی او هر یوه ته پخپل حکمت سره هغه احوال او مقامات فرمائی چی د هغه استعداد د ده په ځان کښی وی.

وَإِنْ طَائِفَتٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ⑨

که چیری دوه ډلې د مؤمنانو (پخپلو منځونو کښی) سره په جنگ او جګړه کښی ولویږی پس روغه او صلح وکړی (ای نورو مؤمنانو) په منځ د هغو دواړو جنگ کوونکیو کښی په نصیحت سره او په بلنی سره حکم د الله او د رسول الله ته نو که ظلم او تیری وکړ یوی له دغو دواړو په هغی بلی ډلې باندی یعنی چی صلح قبوله نه کړی او حکم د الله او رسول الله ته راضی نشی پس جنگ کوی تاسو ټول ای مؤمنانو له هغی (ډلې) سره چی ظلم او تجاوز کوی (پر هغی بلی مظلومی ډلې باندی) تر هغه پوری چی بیرته راوګرځی دوی حکم د الله تعالیٰ ته او غاړه ورته کیږدی او که چیری وګرځیدله (دغه ډله بی انصافه له ظلم نه او د الله تعالیٰ حکم نی بیرته ومانه) پس صلح او روغه وکړی تاسی په منځ د دوی کښی په عدل او انصاف سره او مه کوئ ملګرتیا له ظالمی ډلې سره په نامه د ننگ غیرت او داسی نورو سره بلکه تل د شرع تابعان اوسی، عدل او انصاف کوی تاسی ای مؤمنانو په هر کار کښی ځکه چی بیشکه الله تعالیٰ دوست لری عدل او انصاف کوونکی (په قول او په فعل کښی)

تفسیر: سره له دی گردو(تولو) مخ نیونو که د مسلمانانو د دوو گوندو (دلو) په منع کښی جنگ او جگړه پښه شی نو تاسی زیات کوشش وکړی چی هغه جگړه لری شی که په هغه بری ونه مومی او یوه دله په بلی دلی باندی برید او تعرض وکړی او ظلم او زیادت ته ملاوی وتیری نو تاسی د هغوی سیل او ننداره مه کوی بی پلوی او بیطرفی مه غوره کوی. بلکه تیری او تجاوز له هری خوا چی وی گرد(تول) مسلمانان دی په هغی کښی سره یو شی او له هغی سره دی جنگ وکړی تر څو هغه دله مجبوره شی او د خپلو تیرویو او زیادت څخه لاس واخلي او د الله د امر او حکم په لوری راشی او روغی ته ځان ورواندی کړی. نو مسلمانانو لره ښائی چی د دواړو دلو په منع کښی په عدل او انصاف سره روغه وکړی. او یوه له بلی سره یو ځای کړی او د دواړو دلو په مابین کښی په طرفداری کښی د حق د لیاری نه دی خوا او هغه خوا چپ (غلط) نه شی ځکه چی په طرفداری د ظالم باندی سری له ایمان وځی لکه چی په حدیث کښی دی (من مشی مع ظالم ليقويه ويعلم انه ظالم فقد خرج من الاسلام) مشکوة باب الظلم

تنبیه: د صحیحینو له روایت سره سم د دی آیت نزول د انصارو د هغو دوو دلو په نسبت شوی دی چی د (اوس) او (خزرج) په نامه سره مشهوری دی او دوی پخپلو منعونو کښی ډیری جگړی سره کولی. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د دی آیت په اساس د هغوی دواړو په منع کښی سره روغه وفرمایله لکه چی په جزء ۴ سورت ال عمران رکوع (۱۱) آیت (۱۰۳) کښی دی

﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِرَعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾ الآية - او د دی آیت نه دا هم استنباط کیږی! هغه خلق چی د اسلامی تولواک(باچا) او خلیفه په مقابل کښی بغاوت وکړی هغه هم د دی آیت تر عموم لاندی راځی لکه چی له پخوا راهیسی پخوانیو علماؤ د باغیانو په مسئله کښی په دی آیت استدلال کاوه او لکه چی د ده د شان نزول څخه ښکاری، دا حکم د مسلمانانو د گردو(تولو) کورنیو او ملکی جگړو او اولسی پښو او گردو(تولو) مناقشاتو او مشاجراتو لره هم شامل دی نور د دی باغیانو په نسبت شرعی مسائل او لازمه تفصیلات دی په فقهی کتابو کښی وکتل شی!

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوِيكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿۱۰﴾

بیشکه چی مؤمنان تول په دین کښی سره ورونه دی نو پس صلح او جوړښت کوی تاسی (ای مؤمنانو) په منع د ورونو خپلو کښی (تل ترتله) او ویریری له الله تعالی څخه (په هر څیز او په هر وقت کښی) او ځان ساتی (له معاصیوو) ښائی چی درباندی رحمت وکړ شی (له جانبه د الله)

تفسیر: د روغی او د جگړی په وقت کښی بلکه په هر حالت کښی ښائی دا تر سترگو لاندی وی چی د دوو ورونو روغه یا جگړه دی د دشمنانو او کافرانو په څیر ونه بلله شی! کله چی دوه

ورونه سره ولگيږي نو هغوی هم هغسی مه پريږدي بلکه په ذات البيني اصلاح کښي ئی ډير زيات کوشش وکړي او د دی کوشش کولو په وخت کښي تل له الله تعالیٰ څخه وويږي! چي له کومي خوا بي غايه طرفداري ونه شي، يا د انتقامي جذبي کومه نښه په منع کښي ونه ليدله شي.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْخَرُوا قَوْمًا مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْكُمْ وَلَا نِسَاءً مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّقَابِ

ای هغو کسانو چي ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) توکی او سپکاوی دی نه کوی هیڅ یو قوم له تاسی څخه په بل قوم باندي ځکه ښائی چي وی به دغه (مسخره کړی شوی) بهتره او غوره (په نزد د الله) له دی (مسخره کوونکیو) څخه او (نه دی توکی او سپکاوی کوی) یو ټولی ښځی له تاسی په نورو ښځو ځکه ښائی چي هغه (مسخری کړی شوی) به بهتری او غوره وی (په نزد د الله له دی مسخره کوونکیو څخه) او مه عیب جوئی کوی بعضی د تاسو د بعضی نورو، ځکه چي بیا د تاسو عیب جوئی هم کیږي (چي دا په حقیقت کښي د ځان عیب جوئی ده.) او مه غواړي تاسی یو تر بله په بد نومونو او القابو سره

تفسیر: رومي ئی د مسلمانانو د نزاع او جگړی د لری کولو تدبیرونه راوښوول بیا ئی دا راوښوده که اتفاقاً اختلاف پېښ شي نو په زور او مؤثري طریقی سره دی هغه ورک کړ شي خو تر کله پوري چي د نزاع خاتمه ونه شي ښائی کوشش وکړ شي چي لږ تر لږه د منافرت او مخالفت جذبي زیاتۍ او مشتعلی نه شي ډیر کله لیده کیږي چيري چي د کومو دوو سړیو یا ډلو په منع کښي جگړه او اختلاف پېښیږي نو یو په بل باندي مسخری کوی او ملنډی پری وهي که لږه کومه خبره پېښه شي لاس سره اچوی، توکی پری کوی خاندی او حال دا دی چي ده ته نه ده ښکاره، هغه سړی چي دی په هغه پوري خاندی او مسخری پری کوی د الله تعالیٰ په دربار کښي څه مرتبه لری؟ او چي الله جل جلاله له دی دواړو څخه له کوم یوه څخه خوښ دی؟ بلکه ډیر کله داسی هم پېښیږي چي یو سړی پخپله پخوا له جگړی او اختلاف یو بل سړی ښه گڼی. خو د ضد او نښانیت له سترگو ده ته خپل ډیر لوی نقص هیڅ نه ښکاري او د بل چا ډیر کم نقص ډیر لوی ورته ښکاري نو ځکه د نفرت او عداوت خلیج ورځ په ورځ پسی ارتیږي او وسعت مومي. او په زړونو کښي دومره بعد او لړیتوب پیدا کیږي چي د روغی او اختلاف هیڅ امید نه

پاتی کیږي په دی آیت کښی الله تعالیٰ مونږ له دی راز(قسم) خبرو څخه منع کوی او داسی حکم فرمائی چی یوه ډله دی له بلی دلی سره مسخري او توکی نه کوی او نه دی یو په بل باندی ناوړه (غلط) غږونه کوی! او نه دی یو په بل پسی د عیب لتولو دپاره لویږی او نه دی په بدو نومونو او ناوولیو لقبونو سره یو بل یاد کړی ولی چی له داسی خبری څخه دښمنی او نفرت ورڅ په ورڅ زیاتیږی او د فتنی او د فساد اور لا تیزیږی. سبحان الله! دا څومره قیمتمداری لیار ښوونی او هدیات دی! که نن مسلمانان لږ څه غیر شی د دوی د گردو(تولو) جگړو او جنگونو او د نورو اخلاقی رنځوریو د علاج نسخی په هم دی د (حجرات) په سورت کښی شته. په حدیث کښی وائی (ان الله اوحی الی ان تواضعوا حتی لا یفخر احد علی احد ولا یبغی احد علی احد) مشکوة باب المناخرة والعصیة.

يَسْأَلُ الْإِسْمَ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ

بد دی دا دری نومونه د (سخری، تلمز، تنابز) له جهته د فاسقی وروسته له ایمان درلودلو(لرلو) څخه

تفسیر: د بل سری د خراب نوم په اخیستلو سره په خپله هغه نوم اخیستونکی گنهکاریږی که پر هغه باندی هغه بد اثر وکړی که ئی ونه کړی خو دی پخپله ځان بد تهذیب، فاسق، گنهگار او خلق ربروونکی ښکاروی. خیال وکړی چی د مؤمن له ښکلی لقب سره دا بل توری ښه ښکاری؟ او بل تفسیر ئی داسی کیدی شی کله چی یو څوک مسلمان شی نو بیا هغه ته په هغو پخوانیو خبرو باندی طعنه ورکول یا د هغه وخت په بدترینو القابو یادول لکه پرنګی، یهود هندو او داسی نور دیر مذموم حرکت دی هم داسی هغه سری چی په کوم عیب کښی اخته وی چی هغه ئی په واک(اختیار) کښی نه وی یا ئی له کومی گناه څخه فرض ئی کړی توبه کړی وی له هغه څخه د ژغورنی (بچ کیدنی) دپاره د هغه یادول ښه نه دی.

وَمَنْ لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

او هغه چی توبه ئی ونه ایستله نو دغه کسان هم دوی دی ظالمان (پر ځانونو خپلو)

تفسیر: هغه گناه چی پخوا شوی له هغی څخه توبه وکړی! که د دی هدیاتو او حکمونو د اوریدلو څخه وروسته دوی له هغو جرائمو څخه توبه نه کوی نو د الله په نزد به اصلی ظلم هم دا وی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا

ای هغو کسانو چی ایمان ئی راوړی دی (ای مؤمنانو) ځان وساتی تاسی ډیر له بدگمانیو او تهمتونو نه (په خلقو باندی) بیشکه ځینی بدگمانونه او تهمتونه گناه ده او مه لتوی تاسی پت عیبونه د مسلمانانو او نه دی کوی غیبت ځینی ستاسی د ځینو نورو

تفسیر: د دوو تنو د اختلاف او تفریق په ډیروالی کښی دا امور په خصوصیت سره داخل دی. یو فریق په بل فریق باندی داسی بدگمان کوی چی حسن ظن لره چی په حدیث کښی راغلی هیڅ ځای نه پاتی کیږی له هری یوی خبری څخه څه نا څه مخالفت کوی که د هغه په خبرو کښی د ښه والی له زرو احتمالو څخه د یوی خرابی احتمال متصور وی نو د هغه فکر او چرت (خیال) د هم هغی خرابی په لوری وردرومی او له هغو ټولو ښیگنو (خوبو) څخه ئی سترگی پتوی او د هم هغی کوچنی (وړی) خرابی په شاوخوا کښی چورلی او هم هغه خراب او کمزوری خوا ته یوه قطعی او یقینی بڼه او شکل وربښی او پخپل مقابل فریق باندی د تهمت په الزام شروع کوی که اتفاقاً کومه مخالفه خبره ورته ورسیدي دی د خپلی بدگمانی په سبب هغی ته لا غلطه معنی ورکوی تل د هم دی خبری په پلټنه (تحقیق) کښی وی چی د مقابلی خوا کومه پته خبره څرگنده (ښکاره) کړی او بیا د هغی په شاوخوا کښی نوری خبری جوړی او عجیبی حاشیی ورکړی. او د ده په نشتوالی کښی د هغه په خلاف هر راز (قسم) خبری اتري وکړی. نو پاک قرآن له دی گړدو (ټولو) ویناو او خرافاتو څخه منع کوی. که مونږ مسلمانان د پاک قرآن په احکامو باندی عمل وکړو نو هغه گړد (ټول) اختلافات چی له بدقسمتی راپیشیږی له خپله حده نه تیریږی او د هغو ضررونه به محدود پاتی کیږی بلکه په لږ مدت کښی به د هغه نوم او ښه هم ورکیږی. الزام لگول او د پتو خبرو لتول او د هر چا په شا خبری کول هیچا ته او هیڅ کله روا نه دی په حدیث کښی وائی (الغیبة اشد من الزنا) «الحدیث» پرته (علاوه) له هغو مواردو څخه چی په هغو کښی څه دینی گټه (فائده) وی او نفسانیت پکښی دخل ونه لری نو هلته اجازه شته لکه چی د حدیثو د رجالو په نسبت دائمی جرح او تعدیل کیده ځکه چی پرته (علاوه) له هغه د دین محفوظ پاتی کیدل محال ؤ او یا د فاسق غیبت کول او داسی نور د مشروعه ضرورتونو لپاره.

اَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا

آيا خوبښوى يو له تاسې څخه دا چې وځورى غوښى د ورور خپل حال دا چې مړى وى پس بد گڼى تاسې هغه نو هم دا رنگه بد وگڼى د مسلمان ورور غيبت او عيب لتول

تفسير: د خپل مسلمان ورور غيبت كول داسې كنده كار دى لكه چې څوك د خپل هسې مړه ورور غوښه چې سخا شوى هم وى پخپلو نوكانو سره شكوى او خورى ئى نو آيا د ده دا چارى كوم انسان خوبښوى نو وپوهيږي چې غيبت كول له دى نه هم يو شنيع او خراب كار دى ټولى كينى او دشمنى او حتى داسې نور ډير بد عواقب تول له غيبت نه پيدا كيږي.

وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ١٣

ووېرېږي تاسې له الله تعالى څخه بېشكه الله ښه توبه قبلوونكى ډير رحم والا دى

تفسير: په دې نصيحتونو باندې هم هغه څوك عمل كوي چې په زړه كې ئى د الله تعالى وېره وى كه د الله تعالى وېره نه وى نو هيڅ نه كيږي. ښائى چې د اسلام او د ايمان دعوى كوونكى په رښتيا سره د هغه قهار الله له غضبه ووېرېږي او د داسې ناوړو (غلطو) پېښو شاوخوا ته هيڅ ورنژدى نشي كه پخوا د دې حكم له لوستلو څخه كومه غلطى يا تيرواته له هغوى څخه شوى وى نو اوس ښائى د پاك الله په مخكې د زړه له كومې توبه وكړي او د هغه له مهربانۍ او لورينۍ څخه خپله بښنه او مغفرت وغواړي چې مغفرت ئى كړي.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

اى خلقو بېشكه مونږ پيدا كړى ئى تاسې (ټول اصلاً) له يوه سړى چې (آدم) او له يوى ښځې چې (حوا) ده او گرځولى ئى مونږ تاسې څانگې او قبيلې قبيلې دپاره د دې چې وپيژني يو له بل سره بېشكه چې ډير مكرم او معزز له تاسې څخه په نزد د الله ډير متقى ادب لرونكى ستاسې دى.

تفسير: زياتره د غيبت، طعن، ذم، او عيب لتولو منشاء كبر او غرور دى چې آدمي خپل ځان لوى گڼي او نورو ته په حقارت او سپكه گورى نو ځكه الله تعالى دلته دا راښيي چې انسان لره نه ښائى چې پخپل اصل او نسب او لوى او عزت باندې مغرور شي بلكه ودې پوهيږي، چې د

انسان اصلی لوئی او عزت په دی کښی دی چی ښه روش او ښه خصلتونه ولری او تل له الله وویږی مؤدب او پرهیزگار وی تر څو د دی ښو صفاتو په میچ او اندازه د الله تعالیٰ په دربار کښی معزز، مکرم، او محترم شی. د نسب حقیقت خو دا دی چی گردد (تول) نارینه او سری له آدم او حوا علیهما السلام څخه پیدا دی سیدی، عثمانی، فاروقی، صدیقی، انصاری، شیخی، خانی، ځویتوب او نوری ستاینی (صفتونه) د ښه علم، عمل او تقویٰ په مقابل کښی هیڅ دی. او دا خاندانونه، صفتونه، او ستاینی پرته له دی څخه چی خلق پری پیژندل کیږی او په تعارف کښی کار ورکوی بل کوم قدر او قیمت نه لری. اصلی قدر او قیمت د هر سری په دی کښی دی چی متقی پرهیزگار او پوه وی. بلاشبهه هر څوک چی الله تعالیٰ په کومه شریفه، لویه، معززه او ښه کورنی کښی پیدا کړی وی هغه خو یو موهوب شرف دی. لکه چی ځینی کسان ئی ښکلی (خوبصورت) جوړ کړی دی. خو یواځی هم هغه ښکلیتوب د ناز او د فخر وړ (لائق) نه دی. او نه د کمال او د فضیلت معیار ګانه شی. او نه د هغه لامله (له وجی) نورو ته په سپکه سترګه کتی شی. هو! شکر دی وکړی چی الله تعالیٰ بلا اختیار او کسب مونږ ته دا نعمت راحمت کړی دی. دا هم په شکر کښی داخل دی چی د غرور او تفاخر څخه ځان وژغوری (وساتی). او هغه نعمت دی په هسی رتلیو روشنو، بدو اخلاقو او خرابو خصلتونو سره خراب نه کړی. لنډه ئی دا چی د مجد او شرف او عزت او فضیلت اصلی معیار نسب نه بلکه تقویٰ او طهارت دی او متقی سری نورو ته هیڅ کله په سپکه سترګه نه ګوری.

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

بیشکه چی الله تعالیٰ ښه عالم ډیر خبردار دی.

تفسیر: تقویٰ او ادب په اصل کښی د زړه کار دی الله تعالیٰ ته دغه ښه معلوم دی هر هغه سری به چی په ښکاره ډول (طریقه) سره متقی او مؤدب په نظر راځی هغه په واقع کښی څنګه دی او وروسته له دی څخه به څرنګه شی؟ العبرة للخواتیم.

قَالَتِ الْأَعْرَابُ امَّا قُلٌّ لَّكُمْ تَوْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ

وویل صحرائیانو ایمان راوړی دی مونږ، ووايه (ای محمده! دوی ته) له سره ایمان نه دی راوړی تاسی ولیکن ووائی اسلام راوړی دی مونږ او له سره نه دی ننوتی ایمان په زړونو ستاسی کښی

تفسیر: دلته دا رایی چي ایمان او یقین کله چي په پوره ډول (طریقه) په زړه کښي رابښځ شي او بښځ ونیسي نو په هغه وخت کښي غیبت، عیب لتول او نور خراب خصلتونه له سړي ځني لري کيږي هر هغه سړي چي د نورو عیبونه لتوي او آزار ورسوي نو دی دی وپوهیږي چي تراوسه پوري ایمان په پوره ډول (طریقه) په زړه د ده کښي ځای نه دی نیولی د ابن کثیر رحمه الله علیه په اتم جلد (۲۴) مخ کښي یو حدیث لیکلي شوی دی «یا معشر من آمن بلسانه ولم یُفَضِّ الايمان الى قلبه لا تغتابوا المسلمين ولا تتبعوا عوراتهم»

تنبیه: له دی آیت څخه د ایمان او د اسلام فرق ښکاریږي او هم دا خبره له حدیث د جبریل او نورو څخه هم ثابتیږي په حدیث مرویه د ابی هریره کښي چي په کتاب الايمان د مشکوٰۃ کښي راغلي فرق د ایمان او د اسلام داسي فرمائي:

«المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده، والمؤمن من آمنه الناس على دماءهم واموالهم» (ترمذي). له اکثري نصوص څخه داسي معلومیږي چي هغه څوک چي په اسلام راوړلو سره دا نظر هم ولري چي له شکنجی د مسلمانانو څخه مامون پاتی شي او یا داسي نور اغراض چي کفر ته اړونکي نه وي اغور کړي داسي شخص مسلمان بلل کیږي چي هنوز نور د ایمان د ده په زړه کښي نه دی کامل شوی، نو هم دا وجه ده چي له غیبت کولو او عیب لتولو څخه ځان نشي ساتلی. او هغه څوک چي بلا قید او شرط او پخپل ذوق سره په اسلام کښي داخلیدي، دا هغه اشخاص دي چي نور د ایمان د دوی په زړونو کښي کامل شوی نو خولی او تول حواس ئي نه غواړي چي په غیبت او یا نورو باطلو باندی وخوځیږي.

وَأَنْ تَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ

غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٣﴾

او که حکم ومنی تاسي د الله او د رسول د دغه (الله په اخلاص سره) نو نه پري کوي نه کموي (الله) له (جزاء د) عملونو ستاسي څخه هېڅ شي، بیشکه چي الله ښه مغفرت کوونکي ډیر رحم والا دی.

تفسیر: که اوس هم د الله تعالی د اوامرو د منلو لپاره غوره کړي نو د رومنیو کمزوریو لامله (له وجی) ستاسي له هېڅ یو عمل څخه د هغه ثواب نه کموي.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ

وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾

بیشکه چی (صادقان) مؤمنان هغه کسان دی چی ایمان راوړی دی په الله او په رسول د دغه (الله) باندی بیا شک نه کوی (په ایمان کښی) او جهاد کوی دوی په مالونو خپلو سره (چی لگوی ئی په اعلا د کلمه الله کښی) او په ځانونو خپلو سره چی جهاد کوی په لیاره د الله کښی دا کسان هم دوی رښتینی دی (په دعوی د ایمان کښی)

تفسیر: د رښتینی مؤمن شان داسی وی چی په الله تعالی او د هغه په رسول باندی پوره او پوخ اعتقاد ولری او د هغه په لیاره کښی په هر قسم سره چی وی په مال او ځان سره حاضر وی.

قُلْ أَتَعْلَمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) آیا خبروی پوهوی تاسی الله په دین د تاسی سره حال دا چی الله ته معلوم دی هر هغه څیزونه چی په آسمانونو کښی دی او هر هغه څیزونه چی په ځمکه کښی دی او الله تعالی پر هر څیز باندی ښه خبردار دی هیڅ شی تری پت نه دی.

تفسیر: که په رښتیا سره واقعی دین او پوره یقین تاسی لره حاصل وی نو له تش ویلو څخه څه په لاس درځی؟ له هغه پاک الله سره چی ستاسو معامله ده هغه دیر ښه پری پوهیږی هر شی ورته دیر ښه ښکاره او معلوم دی.

يَمْتُونُ عَلَيْكَ أَنْ تُسَلِّمُوا

احسان باروی دوی په تا باندی (ای محمده!) د دی چی تش مسلمانان شوی دی دوی

تفسیر: ځینی کوچیان او صحرائیان راځی او وائی وگوری چی مونږ بی له جنگه او جگری مسلمانان شوی یو گواکی دوی خپل احسان ښکاره وی او د دی جواب وروسته له دی نه داسی

ورکاوه کیږي.

قُلْ لَا تَمْنُوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ
هَذَا كُمْ لِلْإِيمَانِ أَنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۴﴾

ووايه (ای محمده! دوی ته) احسان مه باروی تاسی په ما باندی د اسلام راوړلو د تاسی بلکه الله احسان کوی په تاسی باندی د دی چی لیاره ئی وښووله تاسی ته د ایمان راوړلو که ئی تاسی رښتینی او صادقان (په دعوی د ایمان کښی).

تفسیر: که په واقعی دول(طریقه) تاسی د اسلام دعوی لری او په رښتیا سره ایمانداران ئی! نو دا ستاسی احسان نه دی بلکه د الله احسان دی چی تاسی ته ئی د ایمان په لوری لیاره دروښوده او د اسلام په لوی دولت ئی سرفرازی درکړه. که رښتیا ووايو نو اصلی خبره هم دا ده. څکه چی الله تعالی پخپله رسول الله ته داسی فرمائی ﴿فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَدُنْتُمْ لَهُمْ﴾ الآية - «آل عمران» نو بنا په دی که د چا له لاسه ښیگنی (ښه) کیږی دا د هغه ستاینه (صفت) نه ده بلکه د الله ستاینه (صفت) ده چی هغه ته ئی د نیکی لیاره وښوولی ده. ځواکی د دی سورت په پای(آخر) کښی ئی تنبیه فرمایلی ده که تاسی ته پر قرآنی هدایاتو او اسلامی تعلیماتو باندی د عمل کولو توفیق په لاس درځی نو هغه د احسان په دول(طریقه) مه ورښکاروی بلکه د الله تعالی اکرم شانه واعظم برهانه د شکر او انعام حق اداء کړی چی تاسی ته ئی داسی توفیق درکړی دی.

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿۱۵﴾

بیشکه الله ته ښه معلوم دی غیب د آسمانونو او د ځمکی او الله تعالی ښه لیدونکی دی په هغو کارونو باندی چی کوی ئی تاسی

تفسیر: الله تعالی ته د زړونو پتی خبری او ښکاره چاری گردی(تولی) ورمعلومی دی نو د دغه علیم او خبیر په مخکښی خبری او بهانی مه جوړوی.

تمت سورة الحجرات

سورة (ق) مكية (الا آية) (۳۸) قمدنية وهى خمس و اربعون آية و ثلث ركوعات
د «ق» سورت مكى دى پرته له (۳۸) آيته شخه چى مدنى دى (۴۵) آيتونه (۳) ركوع لرى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ ۱ بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكُفْرُونَ
هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ ۲ إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ ۳

قسم دى پر قرآن چى لوى شان لرى (او نه دى راوړى ايمان كفارو په تا اى
محمده) بلکه تعجب کوى دوى له دى نه چى راغى دوى ته ويروونكى له دوى
شخه نو وويل کافرانو دا (ويروول) يو شى عجيب دى آيا کله چى مړه شو
مونږ او شو مونږ خاورى (بيا به هم ژوندى کيږو؟) دغه بيرته راتلل دیر لرى
دى (له عقله)

تفسير: د قرآن د لوى او شان په نسبت شخه وويل شى چى د هغه له راتگ شخه گرد(تول)
کتابونه منسوخ شول او د ده د اعجازى قوت او لامحدودو اسرارو او معارفو شخه د دنيا
گرد(تول) پوهان محو او حيران دى هم دا لوى قرآن پخپله شاهد دى چى په ده کښى هيڅ يو
نقص نشته او د عيب او گوتى نيولو غاى پکښى نه لیده کيږي، خو بيا هم منکران دا نه مني
نه د دى دپاره چى د هغوى په لاس کښى د ده په خلاف کوم حجت يا برهان شته بلکه يواغى
د خپلى ناپوهى او جهل او حماقت لامله (له وجى) په دى خبرى باندې تعجب کوى چى د دوى
له تبر او خيلخاني شخه يو سړى د دوى په لورى رسول او استاڅى راغلى دى، ټولو ته نصيحت
کوى او داسى عجيبى خبرى هم کوى چى څوک ئى نه شى منلى، ښه دا د منلو وړ(لائق) خبره
ده چى مونږ به وروسته له مړينى شخه ژوندى کيږو؟ دا بيرته راتگ له عقل شخه دیر لرى او له
امکان او عادت شخه بيخى بعید دى (معاذالله) خو خبره دا ده چى دوى عقل او پوهه نه لرى او
که وگورى چى په اول کښى چا پيدا کرل آيا د دوى فکر او عقل په اول کښى پخپلو حواسو او
اعضاو باندې خبر و چى څنگه جوړيږي دوى يا د دوى پلرونو کولى شوى چى په حواسو او
اعضاو کښى څه تغيير او نهايست راولي؟ طبعاً نه، نو ثابته شوه چى دا کار د الله تعالى په
قدرت سره وشو نو هغه ذات چى په اول کښى دا کار کولى شى، په آخر کښى څه مشکله ده
هيڅ مشکل نه لرى بالضرور ئى کولى شى. لکه چى وائى ﴿وَمَا أَدْنَىٰ يَدَايَهِ الْخَلْقُ ثُمَّ يُعِيدُهُ﴾

وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿﴾ جزء ۲۱ «سورة الروم» ۲۷ آیت هغه ذات چي دا کار کولی شی نبی د قدرت لی په وروسته آیتونو کښی په طور د مثال سره داسی بیانیری.

قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ

(الله فرمائی په رد د قول د دوی) په تحقیق سره معلوم دی مونږ ته هغه چي کموی ئی ځمکه له وجوده د دوی

تفسیر: گرد(تول) وجود نه خاوری کیری روح سلامت پاتی کیری او د بدن اجزاء تحلیل کیری او په هر لوری تیت او پرک (منتشر) کیری خو الله تعالیٰ ته هغه گرد(تول) ښکاره دی او کولی شی چي بیا هغه تیت پیت (منتشر) اجزاء سره راتول کړی او بیا ئی لکه اول ځلی جوړ او غوښه، پلی، رگونه او پوست پری زرغون او سا پکښی واچوی.

وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ ﴿٥٠﴾

او مونږ سره یو کتاب دی په یاد ساتونکی د هر شی چه لوح محفوظ دی.

تفسیر: دا نه ده چي له نن څخه رابکاره او معلوم دی بلکه قدیمی علم مو دی تر دی چي له هغه څخه پخوانی قبل الوقوع گرد(تول) حالات هم په یو کتاب کښی چي لوح محفوظ نومیری لیکلی شوی دی او تراوسه پوری هغه کتاب ځمونږ سره شته که په علم قدیم باندی څوک نه پوهیری نو دومره دی وپوهیری هغه دفتر چي هر شی پکښی لیکلی وی او تل د الله تعالیٰ په حضور کښی پروت وی. یا دا د رومښی جملی تاکید وېوله ځکه هر هغه څیز چي د چا په علم کښی وی او بیا ئی ولیکی نو هغه د نورو په نزد ډیر ټینگ او مؤکد راځی هم داسی دلته د مخاطبینو د محسوساتو په اعتبار تنبیه شوی ده چي هر څیز د الله تعالیٰ په علم کښی شته او د هغه په دفتر کښی لیکلی دی چي هیڅ زیادت او نقصان نشی پکښی کیدی. نو فرمائی الله اکرم شانه واعظم برهانه بیا ژوندی کول د خلقو راباندی گران نه دی.

بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ رَّجِيءٍ ﴿٥١﴾

بلکه نسبت د دروغو کړی دی دوی حق او رښتینی دین ته کله چي راځی دوی ته پس دوی په گډو وډو مختلفو خبرو کښی (مضطرب) دی.

تفسیر: یواځی تعجب نه بلکه په ښکاره ډول (طریقه) ئی دروغ بولی او غمونږ د پیغمبر صلی الله علیه وسلم نبوت، قرآن، بعث بعدالموت او نور اعتقادی شیان هم دروغ گڼی او عجیبی گڼی وډی مختلفې خبرې او راز راز (قسم قسم) ویناوی کوی بیشکه هر هغه سړی چی رښتیا خبری دروغ بولی په هم داسی شکوکو، اضطرابو، حیرانتیاؤ تردد او تحیر تذبذب سره غاړه په غاړه کیږی او د ناپوهی په غرومبی (گرداب) کښی لویږی ځکه چی له داسی یوه څرگند (ښکاره) امر نه انکار کوی چی ثبوت ئی له نمر نه هم روښانه دی خو که نصوص او دلائل ئی ولټول شی.

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ④

آیا پس نه گوری دغه (منکران د بعث له غفلته) طرف د آسمان ته د پاسه د دوی چی څرنګه جوړ کړی دی مونږ هغه او ښائسته کړی دی مونږ هغه او نشته دغه آسمان ته کوم چاود (عیب)

تفسیر: لومړی ښه د قدرت، هغه ذات چی انسان پس له مرګه بیا ژوندی کوی نشی د قدرت دا دی.

الف: - پیدایښت د آسمانونو

ب: - لوړوالی د هغی چی په څه عجیب او غریب کیفیت سره جوړ شوی

ج: - زینت او ښایست د هغوی په ستوریو او یا طبیعی منظری سره.

د: - د نقصان او عیب نه موجود والی لکه سوری، چاودیدل، زړوالی او داسی نور. آسمان ته وگوری! چی په ښکاره ډول (طریقه) سره نه کومه ستنه پکښی په نظر راځی او نه کومه پایه لری او نه له کوم شی سره تړلی شوی دی داسی عظیم الشان جسم ئی څرنګه مضبوط او مستحکم درولی دی؟ د شپې له مخی د ستوریو په کروډونو قنادیل دیوی پکښی بلیږی او د هغی منوری کړی له لری لکه د بریښنا لوئی ونی رابریښی او په مجموعی ډول (طریقه) څومره په سنگار او رونق ډولی ښکاری له گردو (ټولو) څخه غوره خبره دا ده چی سره له تیریدلو د زرګونو قرونو څخه نه کوم سوری یا چاود پکښی لویدلی دی نه ئی کومه ګڼګوره نریدلی ده، نه ئی پلاستر مات دی، نه ئی رنگ الوتی دی آخر دا کوم یو لاس دی؟ چی داسی مخلوق ئی جوړ کړی دی؟ او بیا ئی له دیرو پیرو راهیسی هم داسی ساتلی دی؟

وَالْأَرْضُ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَأْسِيَ وَابْتَدَأْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ⑤ تَبَصَّرَةٌ وَذِكْرِي لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ⑥

او (آیا نظر نه کوی دوی) حُمکی ته (چی خرنګه ښه) غورولې مو ده او غورخولې مو دی په هغې کښې درانه بارونه محکم غرونه او زرغونه کړی مو دی په هغې (حُمکی) کښې له هر قسم تازه ګیاوی د رونق شیان دپاره د ښوونې (د قدرت خپل) او د پند او نصیحت هر هغه بنده ته چی رجوع کوونکی وی الله ته

تفسیر: دوهمه ښه د قدرت پیدایښت د حُمکی دی

(الف): آوارول د هغې

(ب): اچول د غرونو او میخ کول د حُمکی په هغوی سره

(ج): زرغونه کول د هر قسم ګیاو او بوټو تازه وو په رونق سره

(د): هر یوه د دی ښوو څخه درس د عبرت ګرځی رښتینو بندګانو لره هغه سړی چی رجوع ئی د الله په لوری وی ځان د دی محسوساتو په دائره کښې بی ځایه نه اخته کوی هغه ته د آسمان او د حُمکی په تخلیق او تنظیم کښې دومره د کتنی او لیدنی سامان او اسباب شته چی د هغو له ادنی غور کولو څخه صحیح حقیقت ته رسیدی شی او هغه هیر شوی سبق ئی بیا ورپه یادیری. بیا خو الله تعالی ته ښه معلوم دی چی سره له دومره قوی دلائلو او روښانو ښو له موجودیته دا خلق ولی د حق په دروغجنولو کښې جرئت او غفردوالی (ضد) کوی؟

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُّبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَدَّتِ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ۱

او نازلې ښکته کړی دی مونږ له (طرفه د) آسمانه اوبه ډیری برکتناکی نو زرغونه مو کړل په دغو (اوبو) سره باغونه (چی هر راز(قسم) میوی لری) او دانی کښت چی فصل ئی ریبلی کیږی.

تفسیر: دریمه ښه د قدرت راښکته کول د اوبو دی له آسمانونو نه

(الف): اوبه مبارکی او بابرکته چی هر شی په هغې سره ژوندی کیږی.

(ب): باغونه او دانی د کښتونو (فصلونو) چی په هغې سره زرغونه کیږی.

غله هغه ده چی له هغې سره بوټی ئی هم ریبلی کیږی او د باغ ونی سره له دی چی میوی ئی شکولی کیږی ونی ئی پخپله پاتی کیږی.

وَالنَّخْلُ بِسَقَاتِهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ ۱۰

او (زرغونی مو کرلی په دغو اوبو سره ونی د) خرماؤ لوړی لوړی هغی لره وړی دی
لاندی باندی.

تفسیر: (ج). زرغونول د خرما د ونو، لوړی لوړی (اوچتی) چی دوی لره وړی دی لاندی باندی
چی روزی دی لپاره د بندگانو. په ډیر کثرت او، وفرت سره چی د هغو وړی په لیدلو کښی هم
ډیر ښه ښکاری.

رَزَقَ لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَاهُ بَدَنَهُ مِثْلَ كَذَلِكَ الْخُرُوجِ ⑪

رزق روزی دپاره د بندگانو او ژوندی کرل مونږ په دغو (اوبو) سره کلی او
ښارونه مړه. هم داسی دی راوتل (د مړیو له قبرونو نه).

تفسیر: (د): الله تعالی ژوندی کوی په دی اوبو د باران سره ښارونه او کلی مړه یعنی چی بوتی
او گیا تولی وچی او خزان وی بیا ئی ژوندی کوو او زرغونی کوو ئی، نو نتیجه د دی دریو
نیو سره له اجزاوو ئی دی ته شوه، چی قاسی انسانان هم داسی راوتونکی او ژوندی کوونکی
ئی، لکه چی گیاوی زرغونی کیدونکی او راوتونکی دی، نو که تاسو عقل لری په خپل ژوند
کښی پس له مرگه هیڅ شک او شبه مه کوی. لکه چی د باران په اورولو سره مړه ځمکه ژوندی
کوی هم داسی د قیامت په ورځ مړی هم ژوندی کولی شی.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ ⑫ وَعَادُ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ ⑬ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ ط

دروغجن کری ؤ پخوا له دغو (کفارو) قوم د نوح (نوح لره) او ملگری د
کوهی (نبی خپل لره) او ثمودیانو (صالح لره) او عادیانو (هود لره) او
فرعون (موسی لره) او (نوعی) ورونو د لوط (لوط لره) او خاوندانو د ځنگله
(شعیب لره) او قوم د تبع (خپل نبی لره)

تفسیر: د دی قومونو قصی د حجر، فرقان او دخان او په نورو سورتونو کښی تیری شوی دی
هله ئی بیا ولولی!

تبع: یا نوم د ځای دی یا نوم د هغه پیغمبر دی چی دا قوم ئی اسلام ته وغوښت.

كُلُّ كَذَّبِ الرَّسُلِ فَحَقٌّ وَعِيدٌ ⑬

دوی تولو نسبت د دروغو کړی و پیغمبرانو خپلو لره نو بیا حق او ثابت شو
عُما عذاب پر دوی

تفسیر: د انبیاو د دروغجنولو لامله (له وجی) له هغو شیانو څخه چی دوی ویرول شوی و هغه ور
د مخه راغلل، او په هم هغه عذابونو کښی چی دوی تری ویرول شوی وو، ولویدل.

أَفَعَيَّنَّا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لُبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ⑭

آیا پس نو مونږ ستړی شوی وو په پیدایښت اول باندی یعنی نه یو ستړی شوی
بلکه دوی په شک کښی دی له جوړولو او ژوندی کولو نویو څخه.

تفسیر: د دوهم ځلی نوی ژوندون په نسبت هغوی ته خوشی او فضول یو شک پیدا شوی دی هغه
قادر مطلق چی دوی ئی اول ځلی پیدا کړی دی آیا دوهم ځلی هغه ته د هغوی بیا پیدا کول
کوم گران کار دی؟ آیا دوی هسی گمان کوی چی (معاذالله) هغه به په اول ځلی د دی
گردی (تولی) دنیا له پیدا کولو څخه ستړی شوی وی؟ د هغه مطلق قادر په نسبت داسی توهمات
غور کول ډیر سخت جهالت او سپین سترگیتوب دی.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسُّوْسُ بِهِ نَفْسُهُ ⑮

او په تحقیق پیدا کړی دی مونږ جنس د انسان، په داسی حال کښی چی
مونږ پوهیږو په هغه څیز چی وسوسه او خطره کوی په هغه سره زړه د ده له
فکرونو عبثو او ناکارو سره

تفسیر: د انسانانو د هر قول او فعل څخه مونږ خبردار یو تر دی چی له هغو پتو خبرو چی د
وسوسی په ډول (طریقه) د هغو په زړه کښی تیږیوی هغه هم مونږ ته معلوم دی ﴿الْأَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ
وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ جزء ۲۹ (الملک - رکوع ۱) آیت ۱۴

وَمَنْ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ⑯

حال دا چی مونږ ډیر نژدی یو ده ته په علم سره له رگونو د ورمیر د ده

شخه .

تفسیر: د ژوندانه له رگه مراد د اورمید (شارک) دی چی د هغه لرغیدونکی رگ له پری کیدلو شخه سری مری بنائی چی دا له روح او نفس شخه کنایه وی او مطلب ئی دا دی چی مونږ د علم په اعتبار د ده له روح او نفس شخه هم دیر نژدی یو یعنی هسی چی سری پخپل احوال باندی پوهیږی مونږ له هغه شخه زیات د هغه په حال او احوال باندی پوه او خبردار یو، لکه چی مونږ د الله تعالی دا پوهه او خبرداری په تجربه سره ثابت ولی شو، مثلاً وینو چی یو متخصص طبیب په یوه مرض آخته کیږی او دی خبر نه دی چی څه وخت مریض کیږی او یا څه وخت جوړیږی، یو پوهان، نجومی، ولی، پیغمبر! د هغو مشکلاتو نه چی ورته پیښیږی هیڅ پیش بینی او چاره سازی نشی کولی او پخپله رسول الله وائی ﴿وَلَوْ كُنْتَ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكُنْتَ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنَى الشُّوْءِ﴾ جزء ۹ «اعراف - ۲۳ ع ۱۸۸ آیت» نو دا ثابت شوه چی الله تعالی جل جلاله له مونږ نه مونږ ته نژدی دی، او له مونږ نه په مونږ عالم دی، له مونږ نه په مونږ مهربان دی، له مونږ نه د مونږ کارساز دی.

إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّينَ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ۝۱۷

(او یاد کړه) کله چی اخلی دوه اخیستونکی پرېستی چی یوه له ښی طرف نه ناسته وی لیکلو د نیکی ته او بله له کین طرف نه ناسته وی لیکلو د بدی ته

تفسیر: دوه پرېستی د الله په حکم سره د همیش لپاره د هر سری په کتنه کینی دی هر هغه لفظ چی د دوی له خولی شخه ووځی یا هر کار چی دوی ئی کوی سم د لاسه ئی لیکي د نیکی لیکونکی ښی خوا ته او د بدی لیکونکی کینی خوا ته ناستی او ټاکلی (مقرر کړی) شوی دی څه زیادت او نقصان نه کوی بلکه په دیری امانت داری سره لیکنی کوی ﴿وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ كَوْنًا كَثِيرِينَ يَحْفَظُونَ مَا تَفْعَلُونَ﴾ جزء عم (سورة الانفطار رقم ۸۲).

مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۝۱۸

نه وائی دغه بنده هیڅ خبره مگر خو وی له ده شخه دوه ساتونکی، حاضر او تیار چی ژر ئی ولیکی.

تفسیر: دا دوه پرېستی لیکلو ته همیش تیاری وی، او هیڅکله نه تری جدا کیږی هغه چی د ورځی له طرفه موظفی دی د نمازدیگر په وخت کینی عملونه د بندگانو، ثبت ته رسوی، او هغه

چی د شپی له طرفه موظفی دی په وخت د صباح کښی عملونه د بندگانو حضور د رب العالمین ته پورته کوی، حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم وائی چی الله تعالی له دی ملائکو نه پوښتنه کوی چی د ما بندگان په څه حالت کښی وو هغوی ورته وائی چی په سجده وو نو حضرت رب العالمین په ملائکو باندی افتخار کوی نو له هم دی وجی نه باید په دی دوو لمونځونو باندی دیر خیال وشي.

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ

او راغلی بی هوشی سختی د مرگ لپاره د دی چی په سترگو ئی ووینی په حق سره

تفسیر: له یوه لوری ئی دفتر او دوسیه تیاره شوی ده او له بل لوری ئی د مرگی په کنده باندی رسیدلی دی مر کیدونکی دی او د ځنګدن په ربرونو (تکلیفونو) کښی غوټی خوری نو هلته دا گردی (تولی) خبری ورته رښتیا ښکاری چی الله تعالی او د هغه پیغمبرانو د هغه خبر ورکړی و او د مری له مخی د هغه د سعادت او شقاوت پردی لری کیږی. او د داسی پیښی پېښیدل یقینی او قطعی دی. ځکه چی د مطلق حکیم دیر حکمتونه د ده سره اړی (تعلق) لری. نو په دغه وخت کښی به وویلی شی دغه منکر انسان ته داسی چی:

ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ^(۱۴)

دا مرگ هغه دی چی وی به ته له ده څخه په څنګ کیدونکی او نه وی پری اقرار کوونکی

تفسیر: سری دیر زیار (کوشش) کوی چی له مرگ څخه ځان وژغوری (وساتی) او د هغه د بد خوند او وحشت څخه تل ځان وساتی او دی خوا هغی خوا سر او پښی ووهی خو سره له دی د مرگی شیبه (لحظه) چیری وروسته کیدونکی ده. آخر هغه په سر باندی راتلونکی ده او هیڅ یوه حيله او تدبیر د مرگی مخه نشی نیولی.

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعْدِ^(۱۵)

او وبه پوکل شی په صور (شپیلی) کښی چی دا یوه ورځ ده د ویرولو (د کفارو په عذاب سره).

تفسیر: وړوکی قیامت خو د مرګ وقت دی. وروسته له دی لوی قیامت حاضر دی فقط چی په صور او شپیلی کښی وپوګلی شی هغه وپروونکی ورځ موجودیږی چی انبیاء او پیغمبرانو خلق تربینه ویرولی وو.

وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ۝۲۱

او راځی هر نفس په دی ورځ کښی چی وی به له ده سره یو شروونکی (محشر ته) او شاهدی ورکوونکی (پر اعمال ئی لکه لاس، پښی او داسی نور).

تفسیر: خلق به په قیامت کښی داسی حاضر کړل شی چی یوه پرېسته به ئی میدان ته د وړاندی کولو دپاره راکارې او بلی به ئی عملنامه نیولی وی چی د ده د ژوندانه ګرد(تول) احوال او خبری پکښی لیکلی شوی وی ښائی چی دا به هغه دوه پرېستی وی چی ﴿كُواكِبَيْنَ﴾ ورته وائی او د هغو په نسبت ئی فرمایلی دی ﴿إِذْ تَلَقَّ السَّائِقَيْنِ﴾ الآية - او ښائی چی کومه بله وی. والله اعلم. نو وبه ویلی شی ده ته د الله تعالی له جانب داسی چی:

لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا فَكْشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ۝۲۲

په تحقیق سره (په دنیا کښی) وی ته په غفلت بیخبری له دی ورځی د عذاب څخه نو بیرته مو کړه له تا څخه پرده د غفلت ستا، نو سترګی ستا نن ډیری تیزی دی (چی پری وښی خپل ګرد(تول) اعمال)

تفسیر: په هغه وخت کښی به وویلی شی دوی ته چی وی تاسی د دنیا په خوندورو شیانو کښی مشغول او له دی ورځی څخه بیخبر او بی پروا وی! او ستاسی سترګی د شهواتو او غوښتنو تیاری او پردی پتی کړی وی. هغه ښوونی چی پیغمبرانو تاسی ته کولی هغو ته مو فکر نه کاوه، نن هغه پرده ستاسی له سترګو څخه لری کوو او ستاسی لیدنه خورا(ډیر) زیاتوو، تر څو ښه وګوری آیا هغه خبری چی تاسی ته کیدلی صحیح وی او که غلطی؟ ثابته وه او ثابته شوه چی دا تولی خبری رښتیا وی، ځکه له هر یوه سره یو قرین شیطان او بل ئی له ملائکو نه د مراقبت لپاره ورسره همراه دی لکه چی په حدیث کښی وائی: (ما منکم من احد الا وقد وکل به قرینه من الجن وقرینه من الملائكة - الحديث).

وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ۝۲۳

او ویه وائی ملگری د ده (پرېشته) دا دی هغه شی چی ماسره حاضر دی (د دفاترو د اعمالو د ده)

تفسیر: پرېشتی به ئی له اعمالنامو سره حاضر دی څینی له (قرین) څخه شیطان مرادوی. یعنی شیطان به وائی دا مجرم حاضر دی چی ځما له خوا اغوا شوی ؤ. او هغه می د دوزخ لپاره تیار کړی دی. مطلب دا چی هغه اغوا ځما له لاسه شوی ده خو په ما کښی دومره زور او تسلط چیری ؤ چی هغه می په جبری دول (طریقه) سره په شرارت کښی اخته کړ دی پخپل اختیار، اراده او واک گمراه شوی دی.

الْقِيَاءِ فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٣﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ ﴿٢٤﴾ مُرِيدٍ ﴿٢٥﴾

(نو ویه ویل شی دوو پرېشتو ته) وغورځوی تاسی په دوزخ کښی هر یو کافر عناد کوونکی منع کوونکی د خیر تیریدونکی له حدودو مشروعو، ظالم او شک کوونکی (په دین کښی).

تفسیر: د الله تعالی له درباره به دغه حکم دوو پرېشتو ته وشي چی داسی سری دی په دوزخ کښی واچول شی!

لَا الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾

هغه (کافر) چی گرځولی ئی دی سره له الله! (الله بل) نو وغورځوی دی په عذاب سخت کښی

تفسیر: داسی سری په دوزخ کښی د ډیر سخت عذاب مستحق دی، ځکه چی تر مشرکینو نه لوی ظالمان نور په دنیا کښی نشته.

قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾

ویه وائی ملگری د ده یعنی شیطان ای ربه ځمونږ، نه ؤ گمراه کړی ما دی (جبراً) لیکن و دی پخپله په گمراهی لری کښی له حقه ځنی.

تفسیر: عَما زور پر ده باندی نه رسیده. لږ څه اشاره می چی ورته وکړه دغه کمبخت پخپله گمراه شو د نجات او فلاح له لپاری څخه لری ولوید. شیطان په داسی ویناو سره غواری چی خپل جرم سپک ورښکاره کړی داسی جگری او منازعی په مابین د دوزخیانو او خدایانو باطله و د هغوی کښی او په مابین د اغوا کونکو د دوی کښی ډیری راځی چی قرآن له بعضی د هغو غنی خبر ورکوی او وائی: ﴿وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلَوْلَا أَنْفُسُكُمْ مَا آتَاكُمْ بِصُحُفِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِبُصِيرِينَ إِنِّي كُفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (جزء - ۱۳ سورة ابراهیم آیت - ۲۲)

قَالَ لَا تَحْتَصِمُوا لَدَائِي وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ ۝۲۸

وبه فرمائی (الله قهراً چی) جگړه مه کوی تاسی دلته له ما څخه چی فائده نه کوی جگری د تاسی په دی ځای کښی او په تحقیق رومبی لیږلی و ما تاسی ته ویړول خپل په ژبو د انبیاو.

تفسیر: تاسی چتی (بیکاره) او اړتی خبری مه کوی په دنیا کښی می هر چا ته د ښو او بدو لپاری ورښولی وی اوس هر یوه ته د هغه له جرم سره سمه جزا ورکوله کیږی هغه چی گمراه شوی دی او هغه چی له دوی څخه ئی لیاره ورکه کړی ده دواړه به د خپلو جرمونو سزاوی مومی.

يَا بَدِّلُ الْقَوْلُ لَدَائِي وَمَا أَنَا بِظَالِمٍ لِلْعَبِيدِ ۝۲۹

نه شی بدلیدلی هیڅ خبره په دی باره کښی په نزد زما او نه یم زه ظلم کوونکی پر بندگانو چی بی له گناه ئی په عذاب کړم.

تفسیر: ځمونږ له لوری به ظلم نه کیږی. هغه فیصله چی صادرېږی عین حکمت او انصاف به وی («او خبره به نه بدلیږی») یعنی کافران به نه بښلی کیږی نو د دی لوی کافر شیطان بښنه به چیری کیږی.

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ۝۳۰

(یاده کړه هغه ورځ) چی وایو مونږ دوزخ ته داسی آیا دک او موږ شوی ته له خلقو نه؟ او وبه وائی هغه آیا نور هم څه زیات ځای شته بلکه شته یعنی

زیات کیره زه لا ښه موږ شوی نه یم.

تفسیر: د دوزخ وسعت او ارتوالی به له دومره خلقو څخه نه ډکېږي، او د قهر له شدة به نور کافران او نافرمانان هم ورغواړي.

وَأَزَلَّتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ۝۳۱

او رانژدی به کړ شی جنت لپاره د ویریدونکیو پرهیزگارانو چی نه به وی لری (له دوی نه).

تفسیر: جنت به له دوی څخه لری نه وی، دوی به له ډیر نژدی څخه د هغه تر او تازگی ښائست او سینگار وینی.

هَذَا مَا تُوْعِدُونَ لِكُلِّ آوَابٍ حَفِظٍ ۝۳۲ مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ۝۳۳ ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ

فرمائی الله چی دا هغه دی چی وعده به ئی کوله کیده له تاسی سره دپاره د هر رجوع کوونکی الله لره او د هر ساتونکی حدودو د هغه لره او هر هغه چی ویرېږی له عذابه د رحمان په غیب سره او راتلونکی وی په زړه رجوع کوونکی سره الله ته (نو وبه فرمائی الله غی ننوځی پکښی په سلامتیا سره)

تفسیر: هغه کسان چی په دنیا کښی ئی الله تعالی یادوه او له گناهونو څخه ئی عثانونه ژغورل (بچ کول) او د الله په لوری به ئی رجوع کوله او بی له لیدلو څخه د هغه له قهر او جلاله ویریدل او په یوه پاک او صاف رجوع کوونکی زړه د الله په حضور حاضر شوی و د هغه جنت وعده له داسی سړیو سره کړی شوی وه اوس ئی وخت رارسیدلی دی چی په سلامتیا او عافیت سره پکښی ننوځی او پرښتی دوی ته سلام اچوی او د پاک پروردگار سلام هم وررسوی.

ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ۝۳۴

دا ورځ د ورننوټلو په جنت کښی ورځ ده د همیشه توب په هغه کښی

تفسیر: په حدیث کښی وائی جنتیان چی جنت ته ننوزی. ورته ویل کیږی، ننوزی بیا مو نو مرگ نشته، دوزخیانو ته په وخت د ننوتلو کښی دوزخ ته هم داسی ویل کیږی نو هغه ورځ هر چا ته هر څه چی ورسیږی د تل دپاره دی.

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ^(۱۵)

وی به دغو (مومنانو) لره هغه چی غواړی ئی دوی په دی جنت کښی او له مونږ څخه ئی زیادت هم شته په هغو باندی

تفسیر: هر شی چی وغواړی هغه ورسیږی برسیره په هغه داسی نعمتونه هم ور رسیږی چی د هغوی په خیال کښی نه وی رسیدلی لکه د الله تعالی لقا او لیدنه. او ممکن دی له (ولدینا مزید) څخه دا غرض وی چی له مونږ سره ډیر شیان دی هر څومره چی د جنتیانو له خوا وغوښت شی هغه کرد(تول) به ورکړل شی او د الله تعالی په ورکولو سره بیا هم څه لږتیا نه پېښیږی او نه د هغو لامله(له وجی) څه رېر(تکلیف) او مشکلات پیدا کیږی نو داسی بی شماره انعامات او عطایا لیری مه کڼی! ﴿وَلَنْ مِّنْ شَيْءٍ اِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ﴾ الآية - په حدیث کښی وائی که الله تعالی تولی آرزوګانی د بندګانو ورپوره کړی د ده په دریار کښی په اندازه د یوه وزر د میاشی هم څه نه کمیږی.

وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هُمْ اَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ اَهْلًا مِّنْ حَيْصٍ^(۱۶)

او ډیر مو هلاک کړی دی پخوا له دی څخه له اهل د زمانو پخوانیو نه چی هغوی ډیر سخت او قوی و له دغو (کفارو د مکي) څخه له جهته د قوته نو ډیر ځایونه د پنا ئی ولتول په ښارونو کښی، چی ګوندی پیدا به کړی ځای د ساتنی له مرګه ځنی، خو پیدا ئی نه کړ

تفسیر: رومی د کفارو د اخروی تعذیب بیان و په منځ کښی د هغوی په مقابل کښی د اهل جنت د تنعم ذکر راغی اوس بیا د کفارو د سزا ورکولو ذکر فرمائی یعنی پخوا له آخرته په دنیا کښی مونږ ډیر داسی شریر سرکش او غاړه غروونکی قومونه تباہ او خراب کړی دی چی په زور او قوت کښی له موجوده کافرانو څخه ډیر لوړ(اوچت) و او په ډیرو ملکونو کښی ګرځیدلی

وو او راز راز (قسم قسم) تصرفات ئی پکشی کری و، کله چی د الله تعالیٰ عذاب ورسید نو د تبشیدلو او پشیدلو لپاره هغوی ته په گرد (تول) جهان کشی په هیڅ یو ځای کشی داسی ځای نه پیدا کیده ﴿إِنَّ مَا تَكُونُوا يَدْرِكُهُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ﴾ الآية - النساء رکوع (۱۱) آیت (۷۸)

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرٍ لِّمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿۳۵﴾

بیشکه په دغو (مذکوره و شیانو) کشی خامخا ذکر او پند دی هر هغه چا لره چی وی هغه لره زړه روغ او فکر کونکی یا کیږدی غور نصیحت ته په داسی حال کشی چی دی حاضر متوجه وی په زړه سره

تفسیر: په دی عبرتناکو واقعاتو باندی له غور او فکر کولو څخه هم هغه خلق پند اخیستی شی چی د هغوی په سینه کشی هسی پوهیدونکی زړه وی چی یا پخپله په خبری باندی پوهیږی یا د نورو له پوهولو څخه پوهه ومومی او غور ورته ونیسی ځکه چی دا هم د پوهنی یوه درجه ده چی سری پخپله نه پوهیږی خو د نورو له ویشولو څخه متنبه او هوښیاریږی او منفعت تری آخلی. هغه چی نه پخپله پوهیږی او نه د نورو پوهولو ته غور یدی، او نه ئی په زړه کشی ځای ورکوی، نو له هسی سری څخه لوته او تیره (گته) ښه ده.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ

او په تحقیق پیدا کری دی مونږ آسمانونه او ځمکه او هغه نور مخلوقات چی په منځ د دغو (آسمانونو او ځمکه) کشی دی په شپږو ورځو کشی

تفسیر: د دی بیان پخوا له دی تیر شوی دی.

وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُّغُوبٍ ﴿۳۸﴾

او نه وه رسیدلی مونږ ته هیڅ ستومانی

تفسیر: کله چی دی د اول ځلی له پیدا کولو څخه نه دی ستری شوی نو د دوهم ځلی په پیدا کولو کشی به څرنګه ستری کیږی؟ او تباہ او برباد کول خو له جوړولو څخه ډیر آسان دی.

فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

نو صبر کوه (ای محمده) پر هغه چی وائی ئی دوی او تسبیح ووايه پیوست
له حمده د رب خپل

تفسیر: که دا خلق په داسی غټو خبرو باندی هم نه پوهیږی نو تاسی مه خپه کیږی! بلکه پر داسی چټی (بیکاره) خبرو باندی صبر وکړی! (وهذا کان قبل الامر بالجهاد) او د هغه الله تعالیٰ په یاد کښی د زړه له کومی مشغول اوسی! چی د گردو (تولو) آسمانونو او ځمکی پیدا کونکی دی، او د هر شی په ودانولو او وړانولو باندی قدرت لری.

قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ^(۳۶) وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ

پخوا له راختلو د لمر یعنی لمونځ د صبا او پخوا له لویدلو د لمر څخه یعنی لمونځونه د ماسپښین او د مازدیگر او په بعض کښی د شپې نه پس تسبیح وایه د دغه الله یعنی لمونځ د تهجد او ماسختنی وکړه.

تفسیر: دا د الله تعالیٰ د یادولو وختونه دی، په دی کښی عبادتونه او دعاوی قبلیری، له ځینو روایتونو څخه ښکاریږی چی رومی ځمونږ په پیغمبر صلی الله علیه وسلم باندی د دریو وختونو لمونځ فرض و. سهار - مازدیگر او تهجد. لکه چی اوس هم دی دریو وختو ته یو خصوصی فضل او شرف حاصل دی، ښائی چی هر سری په لمانځه، ذکر، دعا، تلاوت یا نورو ښو کارونو باندی په دغو وختو کښی مشغول اوسی او معمور ئی ولری. په حدیث کښی راغلی دی (علیکم بالغدوة والروحة وشئ من الدلجة) ځینی وائی چی له قبل الطلوع څخه د سهار لمونځ او له قبل الغروب څخه د ماسپښین او مازدیگر لمونځونه او له (من اللیل) څخه د ماښام او ماسختن لمونځونه مراد دی.

وَأَدْبَارَ السُّجُودِ^(۳۷)

او وروسته له سجدو د لمونځونو څخه هم تسبیح ووايه!

تفسیر: وروسته له لمانځه څخه دی څه تسبیح او تهلیل وکړ شی چی هغه عبارت له سنتو لمونځونو او نوافلو څخه دی او یا عبارت له هغو اذکارو څخه دی چی په احادیثو کښی راغلی لکه دری دیرش کرته سبحان الله، دری دیرش کرته الحمد لله، څلوردیرش کرته الله اکبر او یا داسی

نور اذکار او اوراد چی په نصوصو کښی راغلی.

وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمَنَادُ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٣١﴾

او واوره غور کيږده (ای محمده) هغه ورځ چی آواز وکړی آواز کوونکی
(اسرافیل) له ځای نژدی نه

تفسیر: وائی چی د بیت المقدس پر تیږی (گتی) باندي به صور او شپیلی پوکل کيږی نو ځکه
ئی نژدی ویلی دی. یا ئی دا مراد دی چی د هغه غوږ به په هر ځای کښی له ډیر نژدی څخه
اوریده کيږی او تول به یو شانی اوری پرته(علاوه) له صور څخه نور غږونه هم د الله تعالی له
لوری آورول کيږی چی ځینی له دی آیت څخه هم هغه غږونه مراد وی چی په هغی ورځی کښی
پرته(علاوه) له صور څخه له ډیر نژدی څخه غږونو ته رسیږی خو ښکاره نفخ صور دی. والله اعلم.

يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٣٢﴾

هغه ورځ چی واورى (دغه خلق) سخته چغه د (اسرافیل) په حقه سره دا
(ورځ د آواز) ورځ د وتلو ده (له قبورو) نه.

تفسیر: کله چی دوهم ځلی صور او شپیلی پوکل کيږی نو ځمکه بالکل سره بیرته کيږی او
گرد(تول) مری تری ژوندی راوځی او په میدان دريږی.

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٣٣﴾

بیشکه هم دا مونږ ژوندی کول کوو او مړه کول کوو او شته خاص مونږ ته
راگرځیدل (د تولو امورو).

تفسیر: په هر حال موت او حیات گرد(تول) د الله تعالی د قدرت په لاس کښی دی او د هر
دول(طریقه) گرځیدلو پای(آخر) د الله تعالی په لوری دی هیڅوک له دی څخه نه شی خلاصیدی.

يَوْمَ تَشَقُّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٣٤﴾

په هغه ورځ چی وچوی ځمکه له دوی څخه په چابکی سره دغه (ژوندی کول)

تول دی پر مونږ باندی دیر آسان.

تفسیر: ځمکه به چوی، مری به له هغی څخه راوځی او د حشر د میدان په لوری به سره په مندو غونډیری الله تعالیٰ به گرد(تول) رومبی او وروستنی مخلوقات سره یو ځای تولوی او داسی کول هغه ته کوم لوی کار نه دی.

ثُمَّ أَعْلَمُ بِهِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرَ
بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدَ ۝

مونږ ته ښه معلوم دی هغه څه چي وائی ئی دوی او نه ئی ته په دوی باندی زور کوونکی (په راوړلو د ایمان) نو پند ورکوه په قرآن سره هغه چاته چي ویریزی له وعیدونو او ویرولو څما په عذابونو د آخرت سره

تفسیر: هغه خلق چي له حشر څخه منکران دی هغوی چتی(بیکاره) اپلتی کوی. دوی پریودی چي هسی چتی(بیکاره) خبری کوی او د هغوی معامله مونږ ته راوسپاری مونږ ته دوی گرد(تول) معلوم دی او په هغو خبرو مونږ ښه پوهیږو چي دوی ئی وائی. ستاسو دا کار نه دی چي په زور او زیادت سره په هر سری باندی هره یوه خبره ومنئ هوا هغوی ته قرآن کریم واوروی او مخصوصاً هغوی ته نصیحت او لیار ښوونه وکړی چي له الله تعالیٰ څخه وویرزی او په دی معاندینو پسی دیر زیات هڅه مه کوی.

تمت سورة (ق) بتوفيقه تعالیٰ

سورة الذاریات مکية وهی ستون آية وثلاث رکوعات

رقم نزولها (۶۷) رقمها (۵۱) (نزلت بعد سورة الأحقاف)

د «الذاریات» سورت مکی دی (۶۰) آیتونه او دری رکوع لری په تلاوت کښی (۵۱) او په نزول کښی (۶۷) سورت دی. وروسته د الاحقاف له سورت نه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالَّذِينَ ذُرُّوا^۱ فَأَلْجِئَتْ وَفَرَّ^۲ فَأَلْجِئَتْ يُسْرًا^۳ فَأَلْجِئَتْ أَمْرًا^۴

قسم دی په هغو بادونو باندی چی تیتوی (الوخی) خاوری او نور شیان په الوتلو خپلو سره پس قسم دی په وریځو پورته کوونکیو د اوبو درنو سره پس قسم دی په کشتیو تلونکیو په نرمی سره په سر د اوبو پس قسم دی په (ملائکو) قسمت کوونکو د کارونو لویو په حکم د الله سره «لکه ارزاق باران او داسی نور».

تفسیر: رومی دیر سخت بادونه او سخته سیلی الوخی چی د هغو له دورو او غبار څخه وریځی پورته کیږی بیا له هغو څخه اوبه جوړیږی او هغه پیتی پورته گرځی، بیا د اوریدلو په وخت کښی سپکه هوا چلیږی بیا د الله تعالی له حکم سره سم د هری سیمی هومره وریځ چی په برخه ئی وی هغه ورویشل کیږی، پر دی هواو باندی الله تعالی قسم خوری، ځینی عالمان له (ذاریات) څخه هواوی له (حاملات) څخه وریځی او له (جاریات) څخه ستوری او له (مقسمات) څخه پرښتی مرادوی، گواکی د مقسم په ترتیب له ښکته والی څخه د پورته په لوری شوی دی، له حضرت علی کرم الله وجهه او نورو څخه روایت دی چی (ذاریات) هواوی (حاملات) وریځی (جاریات) بیږی او (مقسمات) هغه پرښتی دی چی د الله تعالی په حکم خواړه او نور شیان تقسیموی، جواب د قسم دا دی چی:

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ^۵ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ^۶

بیشکه هغه چی له تاسو سره ئی وعده کاو شی چی هغه عبارت ده له ژوندی کولو پس له مرگه ځنی خامخا یوه وعده رښتیا ده او بیشکه چی جزا د عمل خامخا واقع کیدونکی او راتلونکی ده (نو ځانونه ورته ښه تیار کری!)

تفسیر: دا د هواو او وریځو او نورو شیانو نظام ښه شاهد او ښوونکی دی چی د آخرت وعده رښتیا ده او د دنیا د اموراتو فیصله کول په عدل او انصاف سره هم ضروری دی، کله چی په نرمی کښی یو باد، وریځ، هوا هم بی له نتیجی نه ښوری نو آیا دا دومره لویه کارخانه به څرنگه بی له کومی نتیجی پخپل سر گرځی؟ خامخا دوی لره به هم کومه عظیم الشانه نتیجه وی چی هغه ته مونږ آخرت وایو،

وَالسَّاءِ ذَاتِ الْحُبْلِ^۷

او (قسم دی) په آسمان خاوند د ليارو خلقي وو، مزینو

تفسیر: په صاف، مضبوط او دیر ښه رونق لرونکی آسمان باندی قسم دی چی پر هغه باندی د ستوریو جال لویدلی رایشکاری او په هغه کښی د ستوریو او پرښتو لیاری شته. جواب د قسم دا دی چی:

إِنَّمُ لَفِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ۙ يُؤْتِكُ عَنْهُ مَنْ أَفَكَ ۙ

بیشکه تاسی ئی ای مشرکانو خامخا په یوه خبره مختلفه گډه وده کښی! گرځول کاو شی له دغه (نبی، قرآن او ایمان غنی په هغوی سره) هغه څوک چی گرځولی شوی دی له هدایته په علم د الله کښی.

تفسیر: د قیامت او د آخرت خبری هر ورو (خامخا) ستاسو د جگړو مورد گرځیدلی دی. دا هغه سړی منی چی د ربوبیت له دربار سره څه تعلق ولری. هغه چی له دی درباره رتلی او شرلی وی د خیر او د سعادت له لیاری څخه گرځیدلی وی. نو هغه د دی شیانو له تسلیم او منلو او قبولولو څخه تل بی برخی پاتی کیږی. که دوی یواځی د آسمان په نظم او نسق باندی فکر وچلوی او غور وکړی نو یقین ئی راځی چی په هسی خبرو کښی جگړی کول ناپوهی او حماقت دی.

قُلِ الْخَرُصُونَ ۙ

لعنت کړی شوی دی پر دروغ ویونکیو اټکل کوونکیو باندی

تفسیر: په دوی څکه لعنت شوی دی چی دوی د دین په خبرو کښی اټکلونه وهی او پخپل گمان او اټکل سره د قطعیاتو تردید کوی. ﴿إِنْ يَكْفُرُونَ إِلَّا الظَّنُّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ د معنی او معرفت په امورو کښی د دوی ټول اعمال په تخمین او اټکل سره دی.

الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ۙ

هغه کسان چی دوی په نهایت غفلت کښی سهو کوونکی غافل او بیخبره دی (له قیامت نه)

تفسیر: د دنیا د چرچو او د مزو لامله (له وجی) دوی له الله تعالیٰ څخه او له آخرت نه بالکل غافل شوی دی.

يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ ۚ

سوال کوی منکران (تمسخرأ له محمد نه) چی کله به وی ورځ د انصاف (او د جزاء)

تفسیر: د انکار او خندا په ډول (طریقه) پوښتنی کوی ښه! خانه! هغه د عدل او د انصاف ورځ کله راځی؟ او دومره ولی وځنډیده (ایساره شوه)؟ نو فرمائی الله اکرم شانه واعظم برهانه په جواب د دوی کښی چی واقع به شی دا جزا.

يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ۚ ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ۚ

هغه ورځ چی دوی په اور باندی معذب شی ورته وبه ویل شی! وشکی تاسی (خوند د) عذاب ستاسی، دا دی هغه (عذاب) چی وی تاسی چی په جلتی سره مو غوښت دغه عذاب په دنیا کښی

تفسیر: دا د الله تعالیٰ له لوری هغوی ته جواب ورکری شوی دی چی لږ صبر وکری! هغه ورځ راتلونکی ده. کله چی تاسی په اور کښی سره سم او کاره وایه ولویږی او ښه په کښی وسوځی! نو هلته به تاسی ته وویل شی واخلي وشکی دا مو د شرارت او استهزاء مزه او خوند او دا ده هغه ورځ چی تاسی ژر غوښتله درغله.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۚ الْخَازِنِينَ أَمْثَلُ مَا لَهُمْ رِزْقُهُمْ

بیشکه ویریدونکی له الله او ځان ساتونکی له معاصیو به په جنت کښی وی او په چینو کښی به وی یعنی څښونکی د اوبو د دی چینو به وی. اخیستونکی به وی هغو نعمتونو لره چی ورکری وی دوی ته رب د دوی.

تفسیر: په ډیره خوښی هغه نعمتونه قبلوی چی الله تعالی وربښلی دوی ته چی یو له هغی څخه انواع د چینو دی لکه سلسبیل، ﴿عَيْنَا فِيهَا تُسَلَّىٰ سَلِيلًا﴾ «الدهر». تسنیم، ﴿عَيْنَا يُشْرَبُ بِهَا الْمَرْيُوتُونَ﴾ «التطيف». جارية، ﴿فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ﴾ «الغاشية».

إِنَّهُمْ كَانُوا قَلِيلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ ۝۱۷

بیشکه دوی و پخوا له دی څخه! یعنی په دنیا کښی محسنان او نیکی کوونکی

تفسیر: له دنیا څخه سره له ډیرو ښیگنو (فایدو) راغلی و نن د هغو ښیگنو (فایدو) میوه مومی وروسته له دی د ښیگنو (فایدو) لږ څه تفصیل هم راځی.

كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ الَّذِينَ يَمُجَّعُونَ ۝۱۸ وَبِالْآسَافِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ۝۱۹

وبه دوی (په دغه وصف) چی په لږ برخه د شپي کښی په اوده کیدل او په اکثره د شپي کښی به ئی عبادت کاوه او په وخت د گهیځ (سحر وختی) کښی دوی مغفرت غوښت له الله نه د گناهونو خپلو

تفسیر: د شپي زیاته برخه د الله تعالی په عبادت کښی تیروی او د گهیځ (سحر) په وخت کښی کله چی شپه پای (آخر) ته ورسیری له الله تعالی څخه د خپلو تقصیراتو بښنه غواړی او وائی، الها ستا د معبودیت حق می نشو ادا کړی هغه تقصیرات چی څما څخه واقع شوی دی پخپلی مهربانی او مرحمت سره ئی رامعاف کړه! د عبادت کثرت دوی نه مغروری بلکه څومره چی په عبودیت کښی ترقی کوی په هماغه اندازه په دوی کښی خوف او خشیت لا زیاتیری.

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ۝۲۰

او په مالونو د دوی کښی حق او برخه وه سوالگر لره او صبر کوونکی لره (یعنی مسکین سوال نه کونکی لره).

تفسیر: محروم هغه اړ(مجبور) او محتاج دی چی له هیچا څخه هیڅ شی نه غواړی مطلب ئی دا دی چی دوی برسیره پر زکوٰة له خپلو مالونو او شتو څخه پخپلی خوښی سره سائلانو او محتاجانو ته برخی تاکی او مقرروی چی د التزام لامله (له وجی) گواکی حق ورته وایه شی او

اغنيا بايد له حال د داسی محتاجانو نه خبر وی چی دوی له شرم او غیرت نه له چا څخه څه نه غواړی.

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢١﴾ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢٢﴾

او په ځمکي کښي علامي او نښي دي، د قدرت د الله تعالی يقين لرونکيو لره. په نفسونو او ځانونو ستاسي کښي هم علامي د عبرت دي آيا نو تاسي ئي نه ويني چی تری پند واخلی

تفسیر: دا د شپي ويښتيا، استغفار او پر محتاجانو او اړو(ضرورتمنديو) باندی خرڅ او لگول د مال ښائي چی د دی يقين په بنا وی چی الله تعالی شته او د ده په دربار کښي د هېچا اجر او نيکي نه ضايع کیږی، نو ځکه متقيان په داسي شاقه عبادتونو ځان ښالوی. له دغو ښو د قدرتونو د الله تعالی څخه چی په آفاقي او انفيي يعنی په ځان او جهان کښي شته! که سری پخپل ځان يا د ځمکي د مخي د موجوداتو په احوالو باندی فکر او غور وکړی نو دا تفکر او تعمق هر انسان په دی متيقين کوی چی د هرو نيکو او بدو جزا په هر ډول(طريقه) چی وی ضرور رسيدونکی ده.

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٣﴾

او په آسمان کښي دی (سبب د) رزق ستاسي چی (باران دی) او هغه چی له تاسو سره ئي وعده کړی شوی ده (د ثواب او عقاب)

تفسیر: په سائلانو او محتاجانو باندی له لگولو څخه مه ویرېږی په دی معنی چی که مونږ خپل مال اقرباو او فقيرانو ته ورکړو نو له کومه به ئي بيا وخورو، او مه په لگولو سره په مساکينو باندی څه منت او احسان ږدی ځکه چی مونږ ستاسي گړدو(تولو) روزی، اجر او ثواب سم له کړی شوی وعده سره درکوو او د هر یوه روزی رسيدونکی ده هیشوک ئي مخه نشی نیولی، او لگونکی لره به ډیر اجر او ثواب نور هم ورسیږی.

قَوْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَا أَنْتُمْ تُنَاطُونَ ﴿٢٤﴾

نو قسم دی وی ځما په رب د آسمان او ځمکي باندی بیشکه دا خبره چی وعده ئي کړی شوی ده خامخا حقه او رښتیا ده په مثل د هغی حقیقت او

واقعیت چي تاسو پري خبري کوي.

تفسير: هسي چي ستاسي په وينا کښي څه شک نشته هم هغسي په دي خبري کښي هم څه شبهه نشته په يقين سره دا ورځ رسيدونکي ده او د قيامت لويه ورځ دريدونکي ده آخرت راتلونکي دي او د الله تعاليٰ گړدي (تولي) وعدي پوره کيدونکي دي. وروسته له دي نه د ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ په مناسبت د حضرت ابراهيم عليه السلام د ميله پالنې قصه را آورو چي د لوط عليه السلام د قصي تمهيد دي او له دغو دواړو قصو څخه دا رابښکاري چي د الله تعاليٰ معامله په دنيا کښي له محسانو او ښو خلقو او له مکذبانو او بدو سړيو سره څرنگه ده؟

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٣﴾

آيا رسيدلي او راغلي ده تاته (اي محمده) خبره د ميلمنو د ابراهيم چي مکرمان او عزتمندان وو (په نزد د الله)

تفسير: دا ميلمانه هغه پرېستي وي چي په اوله کښي ابراهيم په هغوي باندې د بني آدمانو گمان کړي و او د هغوي ئي ډيره عزت داري کوله اگر چي د الله په دربار کښي پرېستي هم معززي او مکرمي دي لکه چي پاک الله فرمائي ﴿بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ﴾

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُّنْكَرُونَ ﴿٢٤﴾

کله چي ننوتلي دغه (پرېستي) پر دغه (ابراهيم) نو وي ويل (سلام کوو مونږ پر تا) په سلام کولو سره، وويل (ورته ابراهيم چي) سلام دي وي پر تاسو او په زړه کښي ئي دغه تيره شوه چي دوي يو) قوم نا آشنا دي

تفسير: د سلام جواب ئي په سلام سره ورکړ او پخپلو زړونو يا په خپلو منځونو کښي ئي سره وويل چي دوي خو اوږه او ناپېژندلي سړي رابښکاري.

فَرَاغَ إِلَىٰ أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٥﴾ فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٦﴾

پس ورغي (ابراهيم) کور خپل ته نو رائي وړ (لائق) يو خوشي (سخي) تيار، وړيت کړي نو ورنژدي ئي کړ هغوي ته وي ويل ولي نه خوري (يعني وخوري

تری)

تفسیر: په دیر اهتمام سره ئی په میلستیا لاس پوری کړ او په دیر تهذیب او خوږه ژبه ئی دوی ته وفرمایل «گرانو میلمنوا ولی تاسو دودی نه خوری؟» کله چی هغوی پرېستی وی او خواږه ئی نه و پکار نو دوی ورته وویل چی نه ئی خورو.

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَمْنُنْ وَبَشِّرُوهُمْ بَعْلُمْ عَلَيْهِمُ ۝۲۸

پس پته کړه (ابراهیم) په زړه کښی له دوی نه ویره. ورته وی ویل دوی مه ویرېږه (مونږ لیرلی شوی د رب ستا یو) او زیری ئی ورکړ ده ته په یوه هلک ښه عالم هښیار سره

تفسیر: دلته ابراهیم علیه السلام وپوهیده چی دوی بنی آدمان نه دی بلکه ملائکی دی دا قصه پخوا له دی څخه په تفصیل سره د (هود) په سورت او د (حجر) په سورت کښی تیره شوی ده هلته دی وکتله شی.

فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَاعِرَةٍ فَضَكَتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ۝۲۹

پس مخ ئی ورواړ او ښځی د ده په غږ د حیرانتیا سره نو وئی واهه مخ خپل (په څپېرو) وویل دی چی زړه بودی یمه شنده (نو څرنګه به وځیروم زه ځوی؟)

تفسیر: حضرت بی بی ساره رضی الله تعالی عنها چی په یوه ګوت کښی ولاړه وه د هلک د ځیریدلو د زیری له آوریډلو څخه په چغو سر شوه او بلی خوا ته متوجه شوه او له دیره تعجبه ئی په څپېرو خپل مخ ووهه او وی ویل «دا څرنګه د منلو وړ (لائق) خبره ده چی یوه هسی زړه بودی او شنده ښځه لنګه شی چی په ځوانی کښی ئی اولاد نه دی شوی او اوس چی دیره زړه او کړوبه شوی ده! د هلک مور شی».

قَالُوا كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ۝۳۰

ووویل دغو (ملائکو) هم داسی (لکه چی بشارت مو درکړ) ویلی دی رب ستا بیشکه هغه (الله) ښه حکمت والا ښه خبردار دی.

تفسیر: مونږ دا خبره له غځانه نه وایو بلکه ستاسی پروردگار هم داسی فرمایلی دی او هم هغه پاک الله ته دغه بڼه معلوم دی چی چا ته څه شی؟ او په کوم وقت کښی ورکړ شی؟ (او بیا تاسی سره له دی چی د نبوت له کورنی څخه ئی نو ولی په دی زیری باندي تعجب کوی؟)
 تنبییه: له گردو(تولو) آیتونو څخه دا رابښکاری چی دا هلک حضرت اسحاق علیه السلام دی چی د هغه زیری مور او پلار دواړو ته ورکړی شوی دی.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿۳۱﴾

وویل (ابراهیم) نو خه کار (شان) دی ستاسو ای مرسلانو (رالیولیو شویو د الله له جانبه).

تفسیر: یعنی ابراهیم علیه السلام له پرستو خخه پوښتنه وکړه چه آخر تاسی د خه دپاره راغلی یی؟ ښائی چه له قرینی خخه پوهیدلی وی چه دوی د کوم ضروری او اهم مقصد دپاره راغلی دی.

قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿۳۲﴾ لَنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ جَارَةً مِّن طِينٍ ﴿۳۳﴾

وویل دوی بیشکه مونږ چه یو رالیولی شوی یو طرف د یوه قوم گنهگار (کافر) ته دپاره د دی چه ولیږو پر هغوی باندی تیږی (گتی) له ختو (پخو) شوو په اور لکه پخی خښتی).

تفسیر: یعنی د لوط علیه السلام د قوم د سزا ورکولو دپاره ورلیولی شوی دی ترڅو ئی د کنکرو د دبرو په وړولو سره ووژنو. د (من طین) له قید خخه دا ښکاری چه دا د وریا (باران) له پلیو نه وه چه هغه ته توسعاً تیږه (گته) ویل کیږی.

مُسَوِّءَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿۳۴﴾

نشان داره کړی شوی (په نامه د هغه چا چه پری ویشتل کیږی) په نزد د رب ستا دپاره د مسرفانو له حده تیریدونکیو (په کفر او فجور کښی دپاره د هلاک کولو)

تفسیر: یعنی د الله تعالی له خوا په هغه باندی ښی لگولی شوی وی (چه لیکلی ؤ پر هری گتی باندی نوم د هغه چا چه پری ویشتل کیږه او هلاکیده) دا د عذاب کانی یواځی پر هغوی باندی لگیږی چه د عقل - دین او د فطرت له حدوده وتلی وی.

فَاَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾

بیا راوویستل مونبر هغه څوک چه ؤ په دی کلیو کښی له ایمان لرونکیو څخه
پس بیا ونه موندل مونبر په دغو کلیو کښی پرته (علاوه) له یوه کوره د
مسلمانانو (د لوط) او کورنی د ده.

تفسیر: یعنی په هغه کلی کښی یواځی د حضرت لوط علیه السلام کورنی د مسلمانانو یو کور ؤ
چه مونبر هغه له عذاب وژغوره (وساته) او تول هستیدونکی ئی روغ رمت پاتی شول او نور تول
سره هلاک او فنا شول.

وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْاَلِيمَ ﴿٣٧﴾

او پرېښوده مونبر په (هلاکت) د دغو (کلیو) کښی یوه نښه (لویه د عبرت د
هلاکت) دپاره د هغو کسانو چه ویریری له عذاب دردناک څخه چه له بدو
څخه ځان وژغوری (وساتی).

تفسیر: یعنی تر اوسه هلته د تباهی علام او نښی شته او د دوی دغه ډیر ویروونکی وژل
ویریدونکیو لره لوی عبرت دی او په دی قصی کښی د عبرت او نصیحت ښه پندونه لیدل کیږی.

وَفِي مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿٣٨﴾ فَقَتَلُوْهُ يَرْكَنًا ۖ وَقَالَ سِحْرٌ اَوْ مَجْنُوْنٌ ﴿٣٩﴾

او (پرېښی دی مونبر ویریدونکیو ته علامی د قدرت) په (قصی د) موسی کښی
کله چه ور ومولېره دغه (موسی) طرف د فرعون ته په برهان واضح دلیل
ښکاره سره (یعنی سره له معجزی او براهین) بیا نو مخ واراوه (فرعون له
ایمان راوړو) سره له قوت زور او لاؤ لښکر خپل او وویل (فرعون چه دغه)
موسی کودگر دی یا لیونی دی.

تفسیر: یعنی فرعون پخپل زور او قوت باندی مغرور شوی د حق له لاری څخه ئی مخ واراوه. او

د دولت ارکان او تیر ئی هم له خپل ځان سره یو ځای دوب کړل. فرعون به ویل چه «موسیٰ یا یو گړندی کوډگر دی یا لیونی دی او له دغو دوو خبرو څخه خالی نه دی.

فَاَخَذْنَاهُ وَجُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿۴۰﴾

نو ونيوه مونږ دغه (فرعون) او لښکر د ده نو وغورځول مونږ دوی په سیند کښی (نو غرق شول) او هغه ملامته کړی شوی ؤ.

تفسیر: یعنی مونږ په هغوی باندی څه زیادت نه دی کړی. هغوی پخپله گرم او ملزم دی. چه ولی ئی کفر او غاړه غړول او سرکشی غوره کوله. او سره له پوهولو هم ونه پوهیدل. آخر هغه چه کړلی ئی ؤ وی ریل.

وَفِي عَادٍ اِذَا رَسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ﴿۴۱﴾ مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ اَتَتْ عَلَيْهِ اِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرِّمِيمِ ﴿۴۲﴾

او (پریښی دی مونږ علامی د قدرت) په (قصی د) عاد کښی کله چه ومولیره پر دوی باندی باد شنه خیره نه به پریښوده (دغه باد) هیش شی (له نفس او مال) چه وابه لوت په هغه باندی مگر خو وبه ئی گرځاوه لکه وچ زور رژیډلی (واښه توتی توتی).

تفسیر: یعنی د عذاب هغه سخته سیلی راوالوته چه له سیلمی له خیر او برکته تشه وه او د مجرمانو سته (بیخ) ئی وویسته او په هر شی باندی چه الوته د هغه دوری به ئی ایستلی.

وَفِي ثَمُودَ اِذْ قِيلَ لَهُمْ تَسْعُوا حَتَّىٰ جِبْنٍ ﴿۴۳﴾

او (پریښی دی مونږ علامی د قدرت) په (قصی د) ثمود کښی کله چه وویل شو دوی ته (پس له اهلاک د ناقي) نفع واخلي تاسی تر یوه وخته (د راتللو د عذاب) پوری.

تفسیر: یعنی حضرت صالح علیه السلام ثمودیانو ته وفرمایل «ښه ده څو ورځی نور هم د دنیا

مزی وشکعی! او د دی غای سامان درغوند کړئ! په پای (آخر) کښی به د الله تعالی په عذاب اخته شی».

فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصُّعْقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٣٣﴾
فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُتَصِرِينَ ﴿٣٤﴾

نو سر ئی وغړاوه له امره حکمه د رب خپل نو ونيول دوی تکی (د تندر عذاب هلاک کوونکی) او دوی به (ورته) کتل نو بیا نه توانیدل دوی چه پورته شی (وتښتی له عذاب د الله څخه) او نه ؤ دوی بدل اخیستونکی (له مونږه مقابله کوونکی له عذاب الله سره).

تفسیر: یعنی د دوی شرارت ورځ په ورځ پسی زیاتیده. آخر د الله تعالی عذاب راغی - یوه سخته تکه (تندر) ولوبده او په یوی کتنی هغوی ټول یخ یخ شول. او د هغوی هغه ټول زور او قوت او متکبرانه دعوی او د ښه او بد ویناوی گردی (ټولی) په خاورو کښی ولرلی شوی. د دوی د یوه له لاسه دومره ونه شوه چه له سرگردانی څخه وروسته له خپل غای څخه وخوځیږی. نو دوی به څرنګه انتقام او بدل اخلی؟ او څه ډول (طریقه) به نور خپلو مرستو (مدد) ته وغوښتی شی؟.

وَقَوْمَ نُوحٍ مِّنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٣٥﴾

او (هلاک کړی ؤ مونږ) قوم د نوح پخوا له دی (اهلاک د دی قومونو) بیشکه دوی ؤ قوم فاسقان وتونکی له فرمان.

تفسیر: یعنی له دی قوم څخه پخوا د نوح علیه السلام قوم د خپل بغاوت او سرکشی په سبب تباہ شوی دی. ځکه چه هغوی په نافرمانی کښی له حده ډیره تیری کړی وه.

وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٣٦﴾

او آسمان موجود کړی دی مونږ په ایدی (د قدرت خپل) او بیشکه مونږ خامخا پراخوونکی یو (او هر شی مو له واک (اختیار) او قدرته پوره دی).

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ آسمان غوندی یو لوی شیز پخپل قدرت او قوت سره پیدا کړی دی او هغه ته له آسمان او له ځمکې څخه د نورو لویو شیانو پیدا کول هیڅ مشکل نه دی.

وَالْأَرْضُ فَرَشْتَهَا فَنِعْمَ الْمُهْدُونَ ﴿۳۸﴾

او ځمکه غوړولی ده مونږ نو ښه غوړوونکي یو مونږ.

تفسیر: یعنی آسمان او ځمکه ټول د الله تعالیٰ پیدا کړی اجسام دی او هغه ټول د الله تعالیٰ په واک (اختیار) او قبضه کېږي دی نو د دی مجرم به چیرې وتښتیدی شی؟ او کوم ځای ته به پناه یوسی؟ که سړی د دی دنیا او د کائناتو د خالق په عجیبو او غریبو کارونو او چارو کېږي فکر وچلوی او غور پکېږي وکړي او د سلیم عقل خاوند وی نو الله تعالیٰ به ښه وپېژني او وپوهیږي چه پرته (علاوه) له الله تعالیٰ څخه هیڅوک هیڅ واک (اختیار) نه لري.

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿۳۹﴾

او له هر شیز څخه پیدا کړی دی مونږ جوړی دوه قسمه (نر - ښځه) دپاره د دی چه تاسی پند واخلي (پوه شی چه یواځی فردیت او وحدانیت د الله صفت دی).

تفسیر: یعنی پیدا کړی دی مونږ نر او ښځه لکه چه «ابن زید» ویلی دی او نن نوی حکماء هم په هغه باندی اعتراف کوی چه په هری نوعی کېږي د نر او ښځی تقسیم شته - یا له (زوجین) څخه متقابل او متضاد شیان مراد دی لکه شپه ورځ - آسمان ځمکه - رڼا (رنرا) تیاره - تور سپین - روغتیا - ناروغتیا - ایمان کفر او د دوی په شان نور. پس ووايه ای محمده دوی ته داسی چه:

فَقَرَأْ إِلَى اللَّهِ أَنِّي لَا كُفْرَ مِنِّي نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿۴۰﴾ وَلَا تَجْعَلُوا مَعَهُ اللَّهُ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿۴۱﴾

او وتښتی (رجوع وکړی) په طرف د الله (په طاعت سره) بیشکه زه تاسی ته له طرفه د هغه (الله) وپروونکي ښکاره یم او مه گرځوئ مه شریکوئ تاسی

سره له الله معبود بل بیشکه زه تاسی ته له طرفه د هغه (الله) وپروونکی ښکاره یم.

تفسیر: یعنی کله چه آسمان او ځمکه او گرد (تول) کائنات د واحد الله تعالی پیدا کړی شيان دی او د هغه تر واک (اختیار) او حکومت لاندی دی نو بنده لره ښائی چه له هری خوا څخه لری شی! او د هغه لوری ته په منده وروغلی! که د هغه د خوا نه غلی او رجوع ورته نه کوی نو دا د ډیری ویری خبره ده که کوم بل یو شی ته رجوع وکړه شی نو هغه هم د ویریدلو شی دی د دی دواړو صورتونو له وپروونکو نتیجو او پای (آخر) څخه زه په ښکاره ډول (طریقه) تاسی وپروم.

كَذَلِكَ مَا آتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مُجُنٌّ

هم داسی (چه وائی تاته قوم د تا ساحر، مجنون) نه دی راغلی هغو کسانو ته پخوا له دوی څخه هیڅ رسول مگر خو ویل هغوی چه (دی) ساحر کوډگر دی یا مجنون لیونی دی.

تفسیر: یعنی که داسی ښکاره تنبیه او انداز ته دا منکران غور نه ږدی نو مه غمجن کیږئ! له دوی څخه پخوا هغو کافرو قومونو ته چه پیغمبران ورتلل هغوی ته به ئی هم داسی کوډگر او لیونی ویل او د هغوی په پندونو او نصیحتونو باندی ئی خندل او ملندی به ئی پری وهلی. شیخ الهند د دی آیت ترجمه داسی کړی ده «هم داسی له دوی څخه پخوا خلقو ته چه کوم رسول راغلی دی - هغه ته ئی هم دا ویل چه کوډگر یا لیونی دی».

أَوْ أَصَوَابُهُ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُون

آیا وصیت کړی دی دوی یو بل ته په دی خبری سره (نه) بلکه هم دوی دی قوم سرکشان.

تفسیر: یعنی د هری زمانی کافران په دی خبری باندی هم داسی متفق اللفظ ؤ لکه چه دوی یو بل ته وصیت کړی وی او بیا مړه شوی وی چه د الله هر یو رسول چه راشی ښائی چه هغه ته ساحر یا مجنون ووائی! او په واقع کښی به ئی کله وصیت کاوه؟ هوا د شرارت په عنصر کښی

گرد (تول) سره شریکان او مله دی او د هم دی اشراک لامله (له وجی) پخوانیو شریرانو هم هغسی خبری کړی دی لکه چه اوسنی شریران ئی هم کوی.

قَوْلُهُمْ فَإِنَّتِ بِمَلُومٍ ۝ وَذِكْرُ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ ۝

پس مخ وگرځوه ته له دوی څخه پس نه ئی ته هیڅ ملامت کړی شوی (ځکه چه پوره تبلیغ دی کړی دی) او تل نصیحت کوه پس بیشکه چه ذکر پند ګټه (فائده) نفعه رسوی مؤمنانو ته.

تفسیر: یعنی تاسی د تبلیغ او دعوت فرض هسی چه بنائی ادا کړی دی - اوس د زیات غمجن کیدلو او فکر وهلو ضرورت نشته په نه منلو باندی کوم الزام چه راتلونکی دی هغه پر هم دغو نه منونکیو او معاندینو باندی دی هوا پوهول ستاسی کار دی نو دا د پوهولو سلسله جاری ولری! د هر چا په قسمت او برخه چه ایمان وی هغه ته دا پوهول نافع او ګټور واقع کیږی او هغو کسانو ته به چه ایمان ئی راوړی دی لا ګټه (فائده) وررسوی او په منکرانو باندی به د الله تعالی حجت تمامیږی.

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ۝

او نه دی پیدا کړی ما پیریان او انسانان مګر لپاره د دی چه عبادت وکړی دوی ځما.

تفسیر: شیخ الهند رحمه الله علیه د دی آیت ترجمه داسی کوی او هر څه چه مو پیدا کړی دی جن او آدمی خو لپاره د بندګی خپلی یعنی د هغو له پیدا کولو څخه شرعاً بندګی مطلوبه ده نو ځکه خلقتاً په دوی کښی داسی استعداد ایښود شوی دی چه که وغواړی پخپل اختیار د بندګی په لاره کښی تللی شی داسی خو د کونیه او قدریه په اعتبار هر یو شی د هغه د تکوینی حکم په مقابل کښی عاجز او ناتوان دی، ولی داسی یو وقت هم راتلونکی دی چه گرد (تول) بندګان پخپلی ارادی د عالم تخلیق دا شرعی غرض پوره کوی. په هر ډول (طریقه) چه وی تاسی پوهول کوی چه په پوهولو سره دا شرعی مقصود لاس ته راځی.

مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُوا ۝ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ۝

او اراده نه لرم زه له دوی څخه د هېڅ رزق روزی (ما لره او ځانونو خپلو ته) او اراده نه لرم زه د دی چه طعام را کړی ما لره دوی (او ځانونو خپلو ته) بیشکه الله هم دی ښه رزق روزی ورکونکی دی څیښتن (خاوند) د قوت محکم مضبوط دی.

تفسیر: یعنی د دوی له بندګۍ څخه ماته هېڅ ګټه (فائده) نه رارسېږي بلکه د هم دوی ګټه (فائده) په کېښی ده. زه هسی یو مالک او بادر نه یم چه خپلو نوکرانو ته ووايم چه ماته وګټی! او رایی وړی! یا ځما په مخ کېښی د خوړو او څښو شیان کېږدی! ځما ذات له داسی تخیلاتو څخه پاک او صاف لوړ (اوچت) لوی پورته دی. زه له دوی څخه رزق او خواړه او نوری ګټی نه غواړم بلکه هغوی ته زه پخپله خواړه او ګټی ورسوم. ما غوندی یو مالک الملک قادر - توانا - زورور ته به تاسی غوندی عاجزان ناتوانان څه خدمت وکړی شی؟ او زه به څه اړه (احتیاج) او ضرورت حاجت تاسی ته لرم د بندګۍ امر می پر تاسی باندی ځکه کړی دی چه تاسی می د ستر ټولواکۍ (شهنشاهی) عظمت - کبریا او لوئی په ویلو او کولو (قولا - فعلا) ومنی تر څو ځما د خصوصی الطافو او مراحمو مستحق او مورد وګرځی.

نه می ګټی ته وګړی کړل پیدا

تل ښه وی پر دوی باندی ځما

من نه کردم خلق تاسودی کنم

بلکه تا بر بندگان جودی کنم

فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِّثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾

پس بیشکه هغو کسانو لره چه ظلم ئی کړی دی (په نفسونو خپلو او په بل چا) حصه د عذاب ده پشان د حصی د عذاب د یارانو هلاک کړیو شویو د دوی پس تلوار دی نه کوی دوی (په ما باندی په غوښتلو د عذاب کېښی که ئی چیری وروستی کړم).

تفسیر: یعنی که دا ظالم د بندګۍ په لوری نه درومی نو وپوهیږی چه د نورو ظالمانو په شان د ده سلواغه او بوکه هم له کفر او شرک څخه ډکه ده او اوس دوپیږی - نو خامخا د هغوی په ژر سزا ورکولو کېښی تلوار به کوئی لکه چه نورو کفارو ته له خدائی سزا څخه برخه رسیدلی ده دوی ته هم رسیږی.

قَوْلُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ۝

پس افسوس هلاک خرابی سخت عذاب دی هغو کسانو ته چه کافران شوی دی له ورځی د عذابه د دوی څخه هغه ورځ چه وعده ئی ورسره کړی شوی ده .

تفسیر: یعنی د قیامت ورځ یا له هغی څخه به پخوا د سزا کومه بله ورځ راځی لکه چه د مکی مشرکانو ته د بدر په غزا کښی سخته سزا ور ورسیده .

تمت سورة الذاریات والله الحمد والمنة

سورة الطور مکیه وهی تسع واربعون آیه وفيها ركوعان رقمها (۵۲) تسلسلها حسب النزول (۷۶) نزلت بعد سورة السجدة .

د «الطور» سورت مکی دی نهه څلوېښت آیتونه دوه ركوع لری په تلاوت کښی (۵۲) او په نزول کښی (۷۶) سورت دی . وروسته د «السجدة» له سورت څخه نازل شوی دی .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالطُّورِ ۝

قسم دی په (غره د) طور باندي .

تفسیر: یعنی د «طور» غر چه په هغه باندي موسی علیه السلام له الله تعالی سره خبری اتری کولی یا به تری مراد مطلق غرونه وی ځکه چه د ځمکی میخونه دی او په کښی د مخلوقاتو لوی منافع دی او په دوی کښی د الله تعالی اکرم شانه واعظم برهانه لوی لوی نعمتونه دی .

وَكُتِبَ مَسْطُورٍ ۝ فِي رَقٍّ مَّنْشُورٍ ۝

او په کتاب لیکلی شوی باندي په کاغذ ارت خور کړی شوی کښی

تفسیر: له دی کتاب شخه بنائی لوح محفوظ مراد وی یا د خلقو اعمالنامی یا قرآن کریم یا د طور په مناسبت تورات یا عام سماوی کتابونه مراد دی دا قول احتمالات شته.

وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ۵

(او قسم دی) په کور معمور ودان کړی شوی باندی (په آسمان کښی).

تفسیر: بنائی چه له دی شخه کعبه شریفه مراد وی یا د کعبی له محاذ سره سم په اووم آسمان کښی د پرښتو کعبه ده چه هغی ته بیت المعمور وائی لکه چه له احادیثو شخه ثابته ده.

وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ ۶

او قسم دی په چت پورته کړی شوی باندی (چه آسمان دی).

تفسیر: یعنی په آسمان باندی قسم دی چه پر ځمکی باندی لکه چت داسی دی یا به له «السقف المرفوع» شخه عرش عظیم مراد وی چه له گردو (تولو) آسمانونو شخه هسک (اوچت) دی او له روایتونو شخه ښکاری چه هغه د جنت چت دی.

وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ۷

او (قسم دی) په بحر سیند تود یا ډک کړی شوی باندی.

تفسیر: یا به د دنیا کوږم او خارخوړی سیندونه (درباهای جوشان) مراد وی یا به هغه سیند مقصد وی چه د گردو (تولو) آسمانونو د پاسه او تر عرش عظیم لاندی بهیږی او له روایتونو شخه ثابت شوی دی. جواب د قسم دا دی چه:

إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ۸ مَّا لَهُ مِنْ دَافِعٍ ۹

بیشکه عذاب د رب ستا خامخا واقع کیدونکی دی (په مستحق ئی) نشته هغه لره هیشوک دافع لری کوونکی.

تفسیر: یعنی دا گرد (تول) شیان چه قسم پری یاد شو شهادت ورکوی چه الله تعالی دیر یو قوت او قدرت لرونکی او باعظمت ذات دی نو په هغو کسانو باندی به چه د ده احکام نه منی ولی سخت عذابونه نه راخی؟ او کوم یو داسی طاقت به پیدا شی چه د هغه د رالیږلی شوی عذاب مخه ونیسی؟.

يَوْمَ تَمُوتُ السَّمَاءُ مَوَرًا ۙ

هغه ورځ چه وخوځیږی آسمان په خوځیدلو سره .

تفسیر: یعنی آسمان به ولرځیږی او د ډیرو خوځیدلو او لرځیدلو لامله (له وجی) به وشلیږی وبه چوی .

وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ۙ

او روان به شی غرونه په روانیدلو سره .

تفسیر: یعنی غرونه به له خپلو ځایونو څخه وخوځیږی او پاغوندو غوندی به پوی خوا او بلی خوا ته رغری او د ورېځو په شان به یوه لوری او بل لوری ته درومی .

قَوْلٌ يُومِنُ لِلْمُكَذِّبِينَ ۖ الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ۙ

نو خرابی افسوس هلاک دی په دغه ورځ کښی دروغجن کوونکیو ته هغو لره چه دوی په چتی (بیکاره) خبرو جوړولو کښی لوی مشغولتیا کوی .

تفسیر: یعنی چه نن په لویو تماشو او نندارو کښی مشغولیږی او راز راز (قسم قسم) خبری جوړوی او د لوی ورځی (آخرت) تکذیب کوی هغوی لره به د آخرت په ورځ کښی سخته سزا ورکوله کیږی او پرته (علاوه) له خرابی او تباهی به بل کوم شی نه وررسیږی .

يَوْمَ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ تَارِجِهِمْ دَعَا ۖ هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنتُمْ

بِهَا تُكَذِّبُونَ ۙ

هغه ورځ چه تیل وهلی پوری وهلی شی دوی اور د دوزخ ته په تیل وهلو پوری وهلو سره (وبه وېلی شی دوی ته) دا دی هغه اور چه وی تاسی چه په دی به مو دروغ ویل (یعنی تری منکران وی).

تفسیر: یعنی پرېستی به له هغوی سره په سخت ذلت او خواری معامله کوی او په تیل وهلو سره ئی تر دوزخ پوری بیائی. او هلته ورته وائی دا دی حاضر او تیار دی هغه اور چه تاسی به هغه دروغ گانه.

افسحرو هذا امر انتم لا تبصرون^(۱۵)

آیا پس سحر کوډی دی دا (عذاب چه وینئ تاسو) که یئ تاسی چه نه ئی وینئ.

تفسیر: یعنی تاسی به په دنیا کښی انبیاء علیهم السلام ته کوډگر (ساحر) او د هغوی وحی ته به مو کوډی (سحر) ویلی. اوس نو لږ څه راوښیئ چه دا دوزخ چه د هغه خبر تاسی ته انبیاء علیهم السلام درکړی ؤ آیا په رښتیا سره جادو کوډی یا نظربندی ده؟ یا دا چه په دنیا کښی ستاسی سترگی د حق له لیدلو څخه عاجزی وی او نه مو شوی لیدلی دلته هم د دوزخ د اور له لیدلو څخه عاجزی دی؟

اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُواْ وَلَا تَصْبِرُوْاْ سَوْءًا عَلَیْكُمْ اِنَّهَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ^(۱۶)

ځئی ننوځئ په دغه دوزخ کښی پس صبر وکړئ تاسی یا مه کوئ صبر برابر دی (دغه دواړه کارونه) په تاسی باندی بیشکه هم دا خبره ده چه جزا درکوله شی تاسی ته د هغو (کارونو) چه وی تاسی چه کول به مو (په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی کله چه په دوزخ کښی ولوړئ او هلته وویریئ او دیر شورماشور چغی په کښی وکړئ نو سره له هغه به هیڅوک ستاسی چغو ته غوړ کینږدی او نه به مو مرستی (مدد) ته څوک درشی. که په فرض محال تاسی لږ څه چپ شی نو پر تاسی باندی به څوک رحم کوونکی او زړه

سوځوونکي هم نه پيدا کيږي. لنډه ئی دا چه دواړه خبری سره برابری دی. له دی بندی خانی
 څخه ستاسی وتل سخت دی او هیڅ یوه لاره نه لری هغه کارونه چه تاسی په دنیا کښی کول د
 هغو سزا او هیداد هم دا د تل دپاره بندیتوب (حبس دوام) او ابدی عذاب دی.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ۖ فَلَکَهِنَّ بِمَا آتَاهُم رَبُّهُنَّ
 وَوَقَاهُمْ رَبُّهُنَّ عَذَابَ الْجَحِيمِ ۝۱۸

بیشکه ویریدونکي (له الله - ځان ساتونکي له معاصیو) په جنتونو کښی به وی
 او په نعمتونو کښی به وی میوی خوړونکي خوشالیدونکي به وی په هغو
 (شیانو) چه ورکړی دی دوی ته رب د دوی او ساتلی دی دوی رب د دوی له
 عذاب د دوزخ.

تفسیر: یعنی هغه کسان چه په دنیا کښی له الله تعالیٰ څخه ویریدل په جنت کښی به بالکل
 مأمون او بی فکره اوسیږی. هلته به دوی ته د هوسائی (راحت) - آرامی او د عیش هر راز (قسم)
 اسباب او سامان موجود وی. پرته (علاوه) له هغو څخه آیا یواځی دا بښنه او انعام لږ دی چه الله
 تعالیٰ به ئی د دوزخ له اوره وساتی؟
 او وبه ویل شی دغو متقیانو ته له جانب د الله تعالیٰ اجل واعلیٰ شانه واعظم برهانه داسی چه:

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۖ مُتَكِّينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ

خوری او څښی بڼه هضمیدونکي په بدل د هغو (ښو اعمالو) چه ویئ تاسی چه
 کول به مو (په دنیا کښی) حال دا چه تکیه کوونکي به ناست وی دوی پر
 تختونو باندی چه برابر به ایښود شوی وی صف صف.

تفسیر: یعنی د جنتیانو مجلس به هسی وی چه گرد (تول) جنتیان لکه باچاهان غوندی پخپلو
 تختونو باندی یو له بل سره مخامخ ناست وی او د هغوی ترتیب به خورا (دیر) ښه وی.

وَزَوْجُهُمْ فِي خُورَعِينَ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ
 أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِّنْ شَيْءٍ

او په نکاح به ورکړو دوی لره حوری بنی بنائسته غتی سترگی او هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او متابعت کړی وی د دوی اولادونو د دوی په ایمان سره نو پیوست به کړو مونږ په دوی پوری اولاد د دوی او کم به نه کړو مونږ دغو (پلرونو) لره له (جزاء د) عملونو د دوی هیڅ شی.

تفسیر: یعنی د کاملانو اولاد او د دوی متعلقین که په ایمان باندی قائم وی او د هم هغو کاملانو په لاره باندی لاړ شی - او هغه خدمتونه چه د دوی اسلافو انجام کړی دی دوی هم د هغو په انجام او تکمیل کښی سعی وکړی نو د الله تعالیٰ په فضل او کرم به دوی په جنت کښی له هغوی سره یو ځای کیږی که څه هم د دوی اعمال او احوال د دوی له اعمالو او افعالو څخه په څنګه والی او خومره والی کم او کیفیت کښی راښکته وی نو بیا هم د هغو لویانو د عزت او اکرام دپاره دا تابعان له متبوعینو سره یو ځای کیږی، او ممکن دی چه ځینو ته پوره همغه ځای او مقام هم ورکړ شی، لکه چه له روایتونو څخه معلومیږی او ښکاری، په دی صورت کښی داسی گمان ونه کړ شی چه د دی کاملانو له ځینو ښو څخه به څه قدر لږ کړ شی او د هغه په بدل کښی د دوی څوڅات (ذریات) ته څه ثواب ورکاوه کیږی، نه دا به د الله تعالیٰ له فضل کرم او احسان څخه وی چه د قاصرینو لږ عمل ته ډیر موقعیت وربښی او هغه د کاملینو تر مقام پوری رسوی.

تنبیه: د ﴿وَاتَّبِعْتُمُ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ مطلب چه دی احقر داسی اخیستی دی د «صحیح بخاری شریف» دا حدیث له هغه سره مناسبت لری «قالت الانصار یا رسول الله ان لكل قوم اتباعا واناقد اتبعناک فادع الله ان يجعل لنا اتباعنا منا - قال النبی صلی الله علیه وسلم اللهم اجعل اتباعهم منهم».

كُلُّ امْرِئٍ لِّمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾

هر سړی به په هغه عمل چه کړی ئی وی گروآخته وی (که نیک وی یا بد).

تفسیر: پاس د «فضل» بیان ؤ. دلته د «عدل» ضابطه راښیږی، یعنی د عدل اقتضاء دا ده هر سړی چه ښه یا بد عمل وکړی له هغه سره سم خپل بدل مومی، زیات له دی څخه د الله تعالیٰ فضل او کرم دی چه هغه تقصیرات ښی یا ئی کومه درجه لوړوی (اوچتوی).

وَأَمْدَدْنَهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَحِمٍّ مَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾

او مدد به وکړو مونږ له دوی سره په ورکولو د میوو (په هر وقت کښی) او د غوښو له هغه څیز چه د دوی زړه ئی غواړی.

تفسیر: یعنی هر راز (قسم) غوښی ئی چه زړه وغواړی او هره میوه ئی چه په زړه کښی وگرځی بی له ډیله او توقفه ورته حاضر او رسیږی.

يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوُ فِيهَا وَلَا تَأْتِيمُ ۝۲۳

یو له بله به اخلی دوی په دغه (جنت) کښی پیالی (د شرابو) چه نه وی چتی (بیکاره) ویل په هغی کښی او نه نسبت کول د گناه یو بل ته.

تفسیر: یعنی کوم وقت چه د شراب ظهور دوره وشي نو جنتیان به د خوش طبیعی په ډول (طریقه) یو د بل له لاسه کاسی (گلاسونه) سره اخلی. خو په دی پاکو شرابو کښی به یواځی خوند نشاط او مزه وی. نشه - چتی (بیکاره) خبری او اپلتی به نه وی او په هوش او عقل کښی څه نقصان او فتور نه ورپېښوی. او نه به گناه کښی څه مرسته (مدد) کوی. او نه کومه بده پېښه ورځنی پېښیږی.

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ۝۲۴

او چاپیر به گرځی (دپاره د خدمت) پر دوی باندي غلامان ځنکیان د دوی گواکی دغه (خدام په حسن او پاکی کښی) مرغری پتی په غلاف کښی ساتلی شوی به وی.

تفسیر: یعنی لکه مرغری پخپل پوښ (غلاف) کښی به بالکل پاک - صاف او شفاف وی. هېڅ دوره گرد او غبار نه ورته رسیږی. د دوی د پاکی او ستر حال به هم داسی وی.

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ۝۲۵ قَالُوا إِنَّا كُنَّا

قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ۝۲۶ فَمَنْ إِلَهُ عَلَيْنَا أَوْقِنَا عَذَابَ

السَّوْمِ ۝۲۷ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ۝۲۸

او مخ به کړی غځینی د دوی غځینو نورو نه چه پوښتنی به سره کوی (له دنیوی مشقتونو څخه تشکراً) و به وائی دوی چه بیشکه مونږ پړومبی له دی نه وو په اهل خپل کښی ویریدونکی (له عذابو). نو احسان وکړ الله پر مونږ باندی او وی ساتلو مونږ له عذاب د تودوخی گرمی (د دوزخ) بیشکه مونږ وو مونږ پخوا له دی څخه (په دنیا کښی) چه عبادت به مو کاوه د دغه (الله) بیشکه چه دغه (الله) هم دی دی ډیر ښه احسان کوونکی خورا (ډیر) رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: یعنی جنتیان به په هغه وقت کښی یو د بل په لوری متوجه کیږی او خبری به سره کوی او د خورا (ډیر) مسرت او امتنان له سببه به یو بل ته داسی وائی «ورونوا مونږ په دنیا کښی له الله تعالیٰ څخه ویریدو! او په دی اندیښنی کښی تل اوسیدو چه وروسته له مړینی به په مونږ باندی څه راځی؟ د الله تعالیٰ دی احسان ته وگورئ! چه نن مونږ څومره داده - مطمئن او مأمون یو چه د دوزخ یو تود باد او ویرمه هم مونږ ته نه ده رسیدلی. مونږ له خپل الله تعالیٰ ویریدو او د هغه په مهربانی باندی مو هیله (امید) لرله او د هغه له یاده نه وو غافله او په ذکر او عبادت کښی ئی تل بوخت او لگیا ؤ دا دی چه هغه پر مونږ باندی ډیره مهربانی وفرمایله او غمونږ دعاء ئی واوریده او له مونږ سره ئی ښه سلوک او احسان وفرمایه.

فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ^ط

پس پند ورکوه ته (ای محمده! خلغو ته) پس نه ئی ته په سبب د فضل نعمت د رب خپل سره فال مگر (خبر ورکوونکی له غیبه) او نه مجنون - لیونی.

تفسیر: کفارو غمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم کله لیونی - کله کاهن - کله له پریانو او شیطانانو څخه خبری اوریدونکی باله او ویل به ئی چه دوی له هغوی څخه څه خبری اوری بیا له هغه سره نوری خبری گډوی مگر بی عقلان په دی باندی نه پوهیدل چه تر اوسه پوری کوم یو کاهن - شاعر - یا لیونی داسی پندونه - او حکیمانه اصول او داسی خوږی خبری - او هسی ښی ویناوی کړی وی؟ نو ځکه الله تعالیٰ خپل حبیب صلی الله علیه وسلم ته وائی چه تاسی د هغوی له پوهولو څخه لاس مه اخلئ! او د خپل رسالت پندونو ته دوام ورکړئ! او د دوی له دی چتی (بیکاره) خبرو څخه مه خپه کیږئ! ځکه چه د الله تعالیٰ له فضل او کرم څخه نه تاسی لیونی نه کاهن یی بلکه د هغه مقدس استاخی او رسول یی او نصیحت کول ستاسی منصبی فرض دی نو تل په هغه باندی دوام ولرئ!

أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ تَتَرَبَّصُّ بِهِ رَيْبَ الْمُنُونِ ۝

آیا وائی دوی دی شاعر دی مونبر منتظر یو په ده باندی گرد (تول) حوادثو د زمانی ته.

تفسیر: یعنی دغه پیغمبر صلی الله علیه وسلم چه دغو منکرینو ته د الله تعالی خبری آوری - او پندونه ورکوی آیا دا خلق ئی ځکه نه منی چه هغه محض شاعر گنئ - او د دی خبری په انتظار کښی دی هسی چه د پخوانی زمانی دیر شاعران د زمانی په گردش کښی مړه شوی دی دوی به هم مری او دا خبری به سربوی او په راتلونکیو زمانو کښی به هیڅ یو بری او کامیابی د دوی په لاس نه ورځی او دا یواځی د څو ورځو موقتی خبری دی او بس.

قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ۝

ووايه (ای محمده! دوی ته) منتظر اوسئ تاسی (هلاک ځما ته) پس بیشکه زه له تاسی سره له منتظرانو څخه یم (اهلاک د تاسی ته).

تفسیر: یعنی ښه دی تاسی ځما انجام ته گورئ زه به ستاسی انجام ته گورم ژر دی چه دا غوټه به خلاصیوی نو دا به درښکاره شی چه څوک خائب او خاسر دی؟

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ۝

آیا امر حکم کوی دوی ته عقلونه د دوی په دی (کار) یا دوی یو قوم دی سرکښه شر خوښوونکی تیریدونکی له حده (جگړو او په عنادونو کښی).

تفسیر: یعنی پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته له لیونی ویلو څخه دا ښکاری چه گواکی هغوی دیر پوهان او عقلمندان دی نو آیا د دوی عقل او پوه دا ورښیی چه دیر صادق - امین - پوه عاقل او په رښتیا پیغمبر ته شاعر - کاهن او لیونی ووائی او د هغه له ښوونی څخه سترگی واپړوی که دوی د شاعرانو او پیغمبرانو د ویناو په منځ کښی څه فرق او توپیر (امتیاز) نه شی کولی نو دوی څرنګه پوهان او عقلمندان دی؟ مګر حقیقت خو دا دی چه دوی پخپلو زړونو کښی په گردو (تولو) خبرو باندی په ښه شانی پوهیږی خو په ښکاره داسی چتی (بیکاره) خبری کوی او د شرارت چاری وړاندی کوی.

أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾

آيا وائی دوی چه له غحانه ئی جوړ کړی دی ده دا (قرآن نه ده داسی) بلکه دوی ایمان نه راوړی (تکبراً عناداً) پس رادی وړی دوی یوه خبره (جوړه کړی شوی) په شان د دی (قرآن په فصاحت بلاغت کښی) که چیری وی دوی رښتینی په دی (وینا).

تفسیر: یعنی داسی خیال کوی پیغمبر صلی الله علیه وسلم هغه شیان چه آورو ی هغه د الله تعالی کلام نه دی بلکه هغه دی له خپله غحانه جوړوی او د هغه د دروغو خبرو نسبت الله تعالی ته کوی. خوګ چه کومه خبره نه منی نو د هغی دپاره په زرهاو بهانی او پلمی (تدبیرونه) جوړوی. کوم سری چه په یوی خبری باندی باور نه لری او زړه ئی نه کیږی چه یقین پری وکړی نو هم دا راز (قسم) بی سر او پښو احتمالات ورته راویاسی. که خوګ وغواړی چه دا ښکاره خبره ومنی نو دومره خبره د هغه د منلو دپاره کافی ده چه د دنیا گرد (تول) طاقتونه که سره یو غحای شی نو د دی پاک قرآن په شان یو کتاب نشی راوړی لکه چه د الله تعالی د غمکی او د الله تعالی د آسمان په شان بله غمکه او آسمان جوړول ممکن نه دی هم داسی د دغه قرآن په شان بل کلام الله جوړول هم مشکل او محال دی.

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٢٩﴾ أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُؤْقِنُونَ ﴿٣٠﴾

آيا پیدا کړی شوی دی دوی بی له یو څیز (خالق پخپل سر) یا که دوی پخپله پیدا کوونکی دی د غحانونو خپلو آيا پیدا کړی دی دوی آسمانونه او غمکی (نه ده داسی خالق د تولو الله دی) بلکه یقین نه کوی دوی (او نه ئی منی چه ایمان راوړی په هغه باندی او بندگی وکړی د هغه).

تفسیر: یعنی دغه منکران د الله تعالی د پیغمبر صلی الله علیه وسلم خبری ولی نه منی؟ آيا په دوی باندی هیڅ یو هسی الله نشته چه د هغه حکم منل په دوی باندی لازم وی؟ آيا دوی پرته (علاوه) له کوم پیدا کوونکی څخه پخپل سر پیدا شوی دی؟ آيا دوی خپل غحان خدای گڼی؟

داسی خیال کوی چه آسمان او غمکه د دوی جور کړی شیان دی؟ او غمکه په دی قلمرو کښی هر څه چه د دوی زړونه غواړی هم هغسی کوی او هیڅوک د دوی د مخی نیولو واک او اختیار نه لری. دا گرد (تول) خیالات باطل او مهمل دی. دوی هم پخپلو زړونو کښی ښه پوهیږی چه هرومرو (خامخا) الله تعالی شته چه هغه پاک الله تعالی د دوی او د غمکی او آسمان پیدا کوونکی دی. مگر سره له دی علمه دوی له هغه ایمان او یقین څخه چه شرعاً مطلوب دی محروم او بی برخی دی.

أَمْعِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ لَهُمُ الْمَضْيَطُونَ ﴿٢٧﴾

آیا له دوی څخه دی خزانې (د نبوت نعمت) د رب ستا! آیا هم دوی دی واکداران (زوروران چه کوی هر کار پخپل سر بلکه دوی تول د الله تعالی تر حکم لاندی دی).

تفسیر: آیا دوی داسی خیال کوی چه غمکه او آسمان د الله تعالی له جور کړیو شیانو څخه دی خو الله تعالی د خپلو خزانو مالکان دوی گرځولی دی یا د ده په ملک او خزانو باندی دوی په زور او تسلط سره قبضه کړی ده؟ نو دوی سره له دومره تسلط، تصرف او اقتدار څرنگه مطیع او منقاد کیدی شی؟

أَمْ لَهُمْ سُلُمٌ يَنْصُرُونَ فِيهِ فَلَيَأْتِيَنَّ عَنْهُمْ سُلَطٰتٌ مُّبِيْنٌ ﴿٢٨﴾

آیا شته دوی ته (اندرپایه چه پری خیژي آسمان ته او) اوریدل کوی په هغه باندی (خبری د ملائکو) پس را دی وړی هغه اوریدونکی د دوی یو برهان سند ښکاره (په صحت د اوریدلو د ده باندی).

تفسیر: یعنی آیا هغوی داسی دعوی کوی چه دوی پوری (زینه) درولی پر آسمان باندی ختلی دی او هلته ئی له ملائکة الاعلی څخه خبری اوریدلی دی کله چه دوی پخپل سر تر هغه درباره پوری رسیدی شی نو د بل چا متابعت ته اړ (محتاج) نه دی؟ څوک چه هسی دعوی کوی نو بسم الله رادی شی او خپل حجت - قاطع سند لامع برهان او بیان دی راوړاندی کړی. اوس په حماقت او جهالت د مشرکانو کښی فرمائی چه:

أَمْلَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ﴿٢٩﴾

آيا هغه (الله) لره لونی دی (په زعم ستاسی) او تاسی لره عَمان دی.

تفسیر: یعنی آيا دغه منکران الله تعالیٰ له خپل عَمان څخه ښکته کښي؟ معاذ الله لکه چه د دوی د لونو او عَمانو له ویشلو څخه راڅرگندیږي. نو ځکه د هغه د احکامو او هدایتونو په مخ کښي غاړه ایښودل د خپل شان کسر بولي.

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَّغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿۵۲﴾

آيا ته غواړي له دوی څخه (ای محمده!) څه اجر بدل پس دوی له تاوان (د هغه) درانه کړي شوی دی (او ځکه درڅخه تاووی مخ او نه مؤمنانیري له عناده).

تفسیر: یعنی آيا دا خلق ځکه ستاسی خبری نه مني چه الله تعالیٰ دی نه کړي تاسی په ارشاد او تبلیغ باندی له هغوی څخه څه بډاره مزدوری او معاوضه غواړئ چه د هغه د دروندوالی لامله (له وجی) تور خوری.

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ ﴿۵۳﴾

آيا په نزد د دوی (علم د) غیب دی نو دوی ئی لیکي (له هغه نه).

تفسیر: یعنی آيا پخپله الله تعالیٰ پر دوی باندی وحی لیږي او لکه پیغمبران دوی له خپلو اسرارو څخه خبروی چه دوی ئی لیکي لکه چه د انبیاء علیهم السلام وحی لیکلی کیږي نو ځکه دوی ستاسی پیروی ته څه ضرورت نه لري. بلکه نه ده دا خبره چه له دوی څخه علم د غیب وی بلکه دوی صرف ضد نیولی دی نو ځکه ایمان نه راوړي.

أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمْ الْمَكِيدُونَ ﴿۵۴﴾

آيا اراده لري دوی د مکر کولو (او د چل په اهلاک د تا) پس هغه کسان چه کافران شوی دی هم په دوی باندی مکر کړي شوی دی (او خپله جزاء مومي).

تفسیر: یعنی له دغو پاسو خبرو څخه هیڅ یوه خبره نشته. نو بیا آيا داسی اراده لري چه له

پیغمبر سره فریب دروغ چل او مکر و کری - او په خفیه ژ تدابیرو په پتو غوتو سره حق مغلوب؟ یا ئی له منځه وباسی؟ که داسی وی نو په یاد ئی ولریځ چه هغه مکر - چل او فریب گرد (تول) د هم دوی په غاړه کښی لویږی ژر به دوی ته دا څرگنده شی چه آیا حق مغلوب کیدونکی دی؟ که دوی پخپله له منځه وتونکی او فناء کیدونکی دی؟ بلکه حق خامخا غالب دی او پخپله هم دوی په هم دغه خپل کنستلی کوهی کښی لویږی.

أَمْلَهُمُ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

آیا شته دوی ته کوم معبود بی له الله پاکي ده الله لره له هغه شی چه دوی ئی ورسره شریکوی (نور).

تفسیر: یعنی آیا بی له الله تعالی بل کوم حاکم یا معبود ئی تجویز کړی دی چه د مصیبت په وقت کښی د هغوی مرسته (مدد) وکړی او د هغه عبادت دوی د الله تعالی له عبادت څخه بی پروا کړی دی؟ نو په یاد ئی ولریځ چه دا گرد (تول) اوهام او وساوس دی او د الله تعالی ذات له گردو (تولو) څخه پاک او د هغه هیڅوک شریک - مثیل - مقابل او مزاحم نشی کیدی.

وَأَنْ تَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٣٢﴾

او که وویښی دوی یوه توتو له آسمانه رالویدونکی نو وبه وائی (دا) وریځ ده پریږه (غته) یوه پر بلی بانندی سوره شوی.

تفسیر: یعنی په حقیقت کښی له دوو خبرو څخه هیڅ یوه هم نشته. او یواځی یوه خبره ده چه هغه عناد او ضد دی او د هغه لامله (له وجی) دا خلق هره رښتیا خبره دروغ گڼی - او د هغی په دروغ بللو بانندی تینگ ولاړ دی - د دی خبری کیفیت دا دی که د دوی له غوښتنی سره سم د آسمان یوه توتو هم راولویږی او دوی هغه پخپلو سترگو سره هم وویښی نو بیا هم هغه ته خبری جوړوی او څه په څه تأویل په کښی کوی مثلاً وائی به چه دا د آسمان توتو نه ده بلکه د وریځی یوه پریږه (غته) حصه ده چه منجمد شوی راولویده. لکه چه د کرل (یخ) لوئی دری کله کله رالویږی. ښه نو د هسی متعصبو معاندانو د منلو او قبلولو هیله (امید) او توقع په څه ډول (طریقه) کیدی شی؟.

فَذَرَهُمْ حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٣٣﴾

يَوْمَ لَا يَغْنَىٰ عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ط

نو پریږده دوی تر هغه پوری چه یو غای شی دوی له ورغی خپلی سره هغه چه پکښی وبه لویږی پر دوی باندی تکه (تندر) (د بریښنا یا بی هوشه هلاک کړی شی) هغه ورغ چه وبه نه کړی دفع له دوی نه کید مکر د دوی هیڅ څیز (له عذاب د الله) او نه به له هغوی سره څه مدد مرسته (امداد) وکړه شی.

تفسیر: یعنی په هسی معاندینو پسی زیات لویدل دومره په کار نه دی، پریږدئ چه د شو ورغو له مخی لوی وکړی او خبری جوړی کړی، آخر هغه ورغ راتلونکی ده چه د الله تعالی د قهر بریښنا تکه (تندر) پری ولویږی او د دوی هوش او حواس والوځی، او د ژغورنی (نجات) هیڅ ترتیب به ئی په کار نه ورغی، نه له کوم لوری ورته مرسته (مدد) رسیږی، غالباً له دی څخه به قیامت مراد وی.

وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٢٤

او بیشکه هغو کسانو لره چه ظلم ئی کړی (کافران شوی) دی (اخروی) عذاب دی بی له دی (دنیوی) عذابه ولیکن زیاتره د دوی نه پوهیږی (نو ځکه مخ ګرغوی له ایمانه).

تفسیر: یعنی له دوی څخه زیاتره سړی په دی خبر نه دی چه پرته (علاوه) له آخرته په دنیا کښی هم دوی ته یوه سزا او هیداد رسیدونکی دی - ښائی چه له دی څخه د بدر غزا او د نورو غزواتو سزاوی مراد وی.

وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا

او صبر کوه ته (ای محمده!) حکم د رب خپل ته بیشکه ته په غای د لیدلو ځمونیږ کښی ئی (او ساتو دی له اضراره).

تفسیر: یعنی له صبر او استقامت سره د خپل رب د تکوینی او تشریعی حکم انتظار ویاسی چه ژر به ستاسی او د هغو په منځ کښی فیصله وکړی او تاسی ته به د مخالفینو له خوا هیڅ نقصان نه رسیږی ځکه چه تاسی ځمونیږ د قدرت تر سترگو لاندی یئ! او ستاسی ساتنه او حفاظت ځمونیږ د قدرت په غاړه دی!.

وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ۝

او تسبیح وایه پیوست له حمده د رب خپل سره په هغه وقت کښی چه راپاڅیږی (له خوبه یا له مجلسه).

تفسیر: یعنی له صبر - تحمل - سکون او اطمینان سره تل د الله تعالی په تسبیح - تحمید او عبادت کولو کښی مشغول اوسئ! په تیره بیا کله چه له خوبه را پاڅیږئ - یا لمانځه ته ودریږئ! یا له مرکي څخه تشریف یوسئ. په دی حالاتو کښی د تسبیح او تهلیل او د نورو اذکارو ډیر ترغیب او تاکید شوی دی.

وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ۝

او په بعض د شپي کښی پس تسبیح وایه د دغه (الله) او د وروستو د ستوریو څخه (یعنی د شپي په آخره هم تسبیح وایه).

تفسیر: د شپي له دی برخی څخه بنائی چه د تهجد وقت مراد وی. او د ستوریو نه شا گړځولو وقت گهیځ (سحر) دی ځکه چه په دی مهال (وخت) کښی گړد (تول) ستوری د سحر په رڼا (رڼرا) کښی پتیبوی.

تمت سورة الطور والله الحمد والمنة.

سورة النجم مكية الآية (۳۲) فمدنية وهي اثنتان وستون آية وثلاث ركوعات رقمها (۵۳) تسلسلها حسب النزول (۲۳) نزلت بعد سورة الاخلاص.

د «النجم» سورت مکی دی - پرته (علاوه) د (۳۲) آيته څخه چه مدنی دی. (۶۲) آيته (۳) رکوع لری.

په تلاوت کښی (۵۳) او په نزول کښی (۲۳) سورت دی. وروسته د «الاخلاص» له سورته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ۝۱ نَاضِلٌ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ۝۲

قسم دی په ستوریو باندی کله چه پریوځی (غروب وکړی یا راوخیژی طلوع وکړی) نه دی گمراه شوی ملگری (رسول) ستاسی او نه ئی لاره ورکه کړی ده .

تفسیر: له «صاحب» او «رفیق» او ملگری څخه نبی کریم صلی الله علیه وسلم مراد دی. یعنی نه دوی د غلط فهمی لامله (له وجی) له لاری څخه وتلی دی او نه په خپل قصد او اختیار سره پوهیدلی بی لاری تللی دی - بلکه هم هغسی چه د اسمان ستوری له ختلو څخه نیولی تر پریوتلو پوری په یوه ټاکلی (مقرر کړی) ټک او لاری باندی درومی او یوی خوا بلی خوا ته نه خوځیږی د نبوت لمر هم په هغه ډول (طریقه) د الله تعالی په ټاکلی (مقرر کړی) لاری باندی برابر ځی او هیچری یوه او بل لوری ته نه ځی او نه امکان لری چه تری مخالفت وکړی او که یو قدم او یو پل دی خوا او هغی ته کور شی نو هغه غرض چه د دوی په بعثت پوری تړلی دی لاس ته نه راځی. انبیاء علیهم السلام هم د نبوت د آسمان ستوری دی چه د هغوی له رڼا (رنرا) څخه ټوله دنیا هدایت او لاره مومی. هسی چه د ستوریو له لویدلو څخه وروسته غلیدونکی لمر راخیژی هم دا راز (قسم) د گردو (تولو) انبیاء له تشریف وړلو څخه وروسته محمدی لمر د عربو له مطلع څخه راوخوت. نو کله چه قدرت د دی ظاهری ستوریو نظام دومره محکم جوړ کړی دی چه په هغوی کښی د هیش راز (قسم) تزلزل او اختلال ځای نشته نو ښکاره ده چه د دی باطنی ستوریو او روحانی لمر او سپوږمی انتظام به څومره مضبوط او محکم وی چه په هغوی پوری د ټولی دنیا او نړی سعادت او هدایت تړلی دی.

وَيَا نُّطُقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۝۳ إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝۴

او خبری نه کوی (محمد) له هوا (خپلی) نه - نه دی دغه (قرآن) مگر وحی ده چه ورته لیږلی شوی ده .

تفسیر: یعنی مخالف عمل او کار چیری - د دوی له مبارکی خولی څخه داسی یو توری هم نه دی وتلی چه د دوی په نفسانی غوښتلو باندی مبنی وی. بلکه دوی هر هغه شی چه د دینی امورو په نسبت فرمایلی دی هغه د الله تعالی رالیږلی وحی ده. او هغه گرد (تول) د الله تعالی له حکمونو سره سم ؤ. د دوی په منع کښی متلو وحی ته قرآن او غیر متلو وحی ته حدیث وایه شی.

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى ۝ ذُو مِرَّةٍ ۝

بنوولی ده ده ته د سختو قوتونو مالک (جبرئیل) چه خاوند د ښه قوت
صورت عقل دی.

تفسیر: یعنی اصلی وحی لیرونکی الله تعالی دی خو د هغه په وسیله چه دا وحی تر دوی پوری
رسیږی او هغه چه په ښکاره ډول (طریقه) ده ته ښوونه کوی هغه د ډیرو قوتونو څښتنه
(خاونده) - خورا (ډیر) زوروره - حسینه - او وجیهه پرېسته ده چه هغی ته «جبریل امین» وایه
شی. لکه چه د (التکویر) په سورت کښی ئی هم د «جبریل امین» په نسبت فرمایلی دی.
﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۖ ذُو قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ۖ مُطَاعٌ تَطَاعِ ۚ وَالْأَمِينُ ۖ﴾ الآية -

فَاسْتَوَى ۖ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ۝

بیا برابر کیناست او هغه ؤ په کنارو لوړو (اوچتو) (له آسمانه).

تفسیر: له لوړو (اوچتو) کنارو څخه زیاترو مفسرینو شرقی افق مراد کړی دی چه له هغه ځایه
سپیده داغ رابریښی نبي کریم صلی الله علیه وسلم ته د بعثت په اول کښی یو ځلی حضرت جبریل
امین پخپل اصلی صورت سره ورښکاره شو چه پر یوه کرسی باندی ناست ؤ، په هغه وقت کښی
د آسمان یوه څنډه (غاړه) تر بلی څنډی (غاړی) پوری د هغه له وجود څخه ډکه ښکاریده او
خورا (ډیره) لویه او ویروونکی په نظر راتله چه له دی امله (وحی) څمونږ رسول اکرم صلی الله
علیه وسلم له دوی څه وویریږد نو د (مدثر) سورت نازل شو.

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى ۖ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى ۖ فَأَوْحَى إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَى ۝

بیا نژدی شو (جبریل محمد ته) پس ښه نژدی شو پس ؤ په منع د نژدی والی
د دوو لیندو یا ډیر نژدی له دی نه هم پس وحی وکړله (الله په ژبه د جبریل)
بنده خپل ته هغه چه وحی ئی وکړه.

تفسیر: یعنی جبریل علیه السلام سره له دی چه له خپل اصلی مستقر سره تعلق لری خو سره له هغه هم رابنکته شو او رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارک ته دومره ورنژدی شو چه د دواړو په منع کښی د دوو لاسو یا د دوو لپندو څخه زیاته فاصله نه وه پاتی په خپل هغه وقت کښی الله تعالی پر خپل خاص بنده محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم باندی وحی ورنازله کړه. غالباً له دی څخه د «المدثر» سورت دا آیتونه مراد وی ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ الآية - یا به نور احکام وی.

تنبیه: په ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ کښی د محققینو په نزد (او) د شک دپاره نه دی بلکه داسی ترکیب په پوره تاکید او مبالغه سره د زیادت د نفی دپاره وی یعنی په ټاکلو (مقررولو) سره دا ورښوول مقصود نه دی چه د (قوسینو) فاصله ده که له هغه څخه هم لږ ؤ؟ هوا دومره ورښکارول مقصد دی چه په هیڅ حال او په هیڅ صورت له ده څخه زیاته فاصله نه وه په دی موضوع کښی نوری دیری خبری هم شته چه د نورو مفسرانو له خوا لیکلی شوی دی.

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى ۝

نه ؤ ویلی دروغ زړه (د محمد) هغه (جبریل) چه لیدلی ئی ؤ (په سترگو).

تفسیر: یعنی محمد صلی الله علیه وسلم جبریل علیه السلام په خپلو سترگو سره ولید او زړه ئی ورته وویل چه په دی وقت کښی په زړه پوری هم هغسی چه ښائی ته جبریل علیه السلام ته وگوره او په دی کښی ته هیڅ غلطی نه کوی او د یوه شی په ځای بل شی په نظر نه درځی په دی ویلو کښی د ده زړه رښتین ؤ. حق تعالی هم داسی د پیغمبرانو په زړونو کښی د پرښتو پیژندگلو اچوی او که په خپله رسول پر پرښتو باندی ددینه (اعتماد) ونه لری نو بل ته به په څه ډول (طریقه) ددینه (تسلی) ورکړی.

أَفَمُرُّونَ عَلَى مَا بَرَأَ ۝

پس آیا تاسی جگړه کوئ له هغه (محمد) سره په هغه کښی چه ده لیدلی دی.

تفسیر: یعنی وحی لیرونکی الله او وحی راوړونکی هسی پرښته ده چه د هغی صورت - سیرت - فهم - حفظ او نور صفات گړد (ټول) ښائسته او ښه او د هغی گړد (ټول) قوتونه کامل دی. او بیا داسی سره نژدی شول او وحی ئی ور ورسوله چه پیغمبر هغه پخپلو سترگو سره ولید او د هغه صاف او روڼ زړه د هغه تصدیق وفرمایه. نو آیا په هسی لیدلی شوی او ښه اوریدلی شوی څیز کښی تاسی لره د داسی چتی (بیکاره) او ابلتی خبری کولو څه حق شته؟ چه خامخا په کښی

فضول بحثونه او بیکاره جگری او تکرارونه وکړئ.

اذا لم تر الهلال فسلم لناس رأوه بالابصار

ته چه میاشت په سترگو نه وینی وئی سپاره

هغه چاته چه ئی وینی په لیمو

وَلَقَدْ رَأَوْا نَزْلَةَ أُخْرَىٰ ۖ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ ۖ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ۖ

او خامخا په تحقیق لیدلی ؤ محمد هغه (جبریل) په رابښکته کیدلو کښی بل
غلی په نزد د ونی د بیري سدرۃالمنتهی (چه منتهی د علم د خلقو دی) په
نزد د هغی دی جنت الماوی (یعنی غای د هستوګنی د مؤمنانو).

تفسیر: حضرت شاه رحمة الله علیه لیکي «دوهم غلی ئی جبریل علیه السلام پخپل اصلی صورت
د معراج په شپه په اووم آسمان کښی د بیري له ونی سره ولید چه هغه د پورتنیو او ښکتنیو
مخلوقاتو په منځ کښی ویش سرحد دی یعنی چه پاسنی خلق لاندی او ښکتنی خلق پورته نشی
تلی او د هغه په خوا کښی جنت ئی هم وکوت.

تنبيه: څرنګه چه د جنت انگور - انار او نوری میوی له دنیوی میوو سره نه قیاس کیږی او
یواغی د نامه اشتراک د هغوی په منځ کښی شته هم داسی دا بیره هم د دنیوی بیرو سره نشی
قیاس کیدی. دغه الله تعالی ته ښه معلوم دی چه هغه بیره به څرنګه اونه وی لنده ئی دا چه هغه
ونه د دی خوا او د هغی خوا په سرحد کښی ولاړه ده هغه اعمال احوال او نور چه له دی لوری
خیژی او هغه احکام او امرونه چه له پاسه رابښکته کیږی د هغو ګردو (تولو) منتهی هم دا اونه
ده له ګردو (تولو) روایتونو څخه داسی راووغی چه د دی ونی بیخ په شپږم آسمان کښی او
څانګی ئی تر اووم آسمان پوری غځیدلی دی والله اعلم.

إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ ۚ

(لیدلی ؤ محمد جبریل لره) کله چه پتی کړی هغی ونی د بیري لره هغه څه
چه پت کړی ئی ؤ.

تفسیر: یعنی د حق تعالی انوارو او تجلیاتو پر دی ونی باندی پلوشی اچولی وی او د پرښتو د

هجوم او کثرت دا حال و چه د دی ونی له هری پانی سره یوه پربسته په نظر راتله. په ځینو روایاتو کښی راغلی دی چه (ما یغشی) طلائی پتنونه (پتنگان) دی یعنی دیر بڼه صورت لری چه د هغی په لیدلو سره زړه خوبښیری په دی وقت کښی د دی ونی د بهار او د سینگار او د هغی د حسن او جمال داسی یو حال دی چه هیڅ یو مخلوق د هغی صفت په الفاظو سره نه شی کولی ښائی د ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه او د نورو له خبرو سره موافق په معراج کښی د الله تعالیٰ لیدنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته میسره شوی وی دا د هغه بیان د دی آیت په ابهام کښی منظوی او مندرج وی ځکه چه د پخوانیو آیتونو په نسبت د حضرت بی بی عائشی صدیقی په احادیثو کښی تصریح شوی ده چه له هغی څخه د پروردگار لیدل مراد نه دی یواځی د جبریل علیه السلام رؤیت مراد دی. ابن کثیر له مجاهد څخه چه د ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه له خاصو اصحابو څخه دی تر دی آیت لاندی دا الفاظ لیکي **(كَانَ اغْصَانُ السَّادَةِ لَوْلَا وَيَاقُوتَا وَزَبْرَجْدًا فَرَأَاهَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَأَى رَبَّهُ بِقَلْبِهِ)** او دا رؤیت څرنګه چه یواځی په قلب سره نه بلکه په قلب او بصر یعنی دواړو سره حاصل شوی دی لکه چه له (ما زاغ البصر) څخه ښکاره ده ښائی ځکه ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه د طبرانی په ځینو روایتونو کښی فرمایلی دی **(رَأَى مَرَّتَيْنِ مَرَّةً بِقَلْبِهِ وَمَرَّةً بِبَصَرِهِ)** دلته به له دوه ځلی لیدلو څخه دا مطلب وی چه په یوه وقت کښی ئی دوه ډوله ولید **(كَمَا قَالُوا فِي حَدِيثِ انْشَقَّ الْقَمَرُ بِمَكَّةَ مَرَّتَيْنِ)** په ظاهری سترګو سره هم او د زړه په سترګو سره هم ولید شو لیکن په یاد دی وی چه دا هغه رویت نه دی چه د هغه نفی په **(لَا تُدْرِكُهُ الْبَصَارُ)** کښی کړی شوی ده ځکه چه له هغی څخه غرض د احاطی د نفی کول وی یعنی کتنه هغه نشی احاطه کولی برسیره په دی کله چه له ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه څخه پوښتنه وشوه چه د رؤیت دعوی د **(لَا تُدْرِكُهُ الْبَصَارُ)** له آیت څخه مخالفه ده نو وی فرمایل **(وَيَحْكُ ذَاكَ إِذَا تَجَلَّى بِنُورِهِ الَّذِي هُوَ نُورُهُ - رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ)** معلوم شوی دی چه د الله تعالیٰ انوار او تجلیات متفاوت دی ځینی انوار قهره للبصر دی ځینی داسی نه دی او د رؤیت الرب رؤیت فی الجملة په دواړو درجو باندی صادقیری او ځکه ویل کیږی د رؤیت هغه درجه چه مؤمنانو لره په آخرت کښی په برخه کیږی هلته به کتنی داسی تیزی او تیری کیږی چه د هغی تجلی د لیدلو طاقت ولری چه هغه په دنیا کښی چاته نه حاصلیږی هوا یوه خاصه درجه رؤیت سیدنا محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د معراج په شپه کښی د ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه له روایت سره موافق میسر شوی دی چه په دی خصوصیت کښی هیڅوک له دوی سره شریک کیدی نشی او هم د دی انوارو او تجلیاتو تفاوت او تنوع په ملاحظه ویل کیږی چه د حضرت صدیقی بی بی عائشی او حضرت ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه په اقوالو کښی هیڅ تعارض نشته. کیږی چه حضرت صدیقه بی بی عائشه به د یوی درجی نفی کوی او حضرت ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه ئی په بلی کښی اثبات کوی او هم داسی د ابوذر رضی الله تعالیٰ عنه په روایاتو (رایت نورا) او (نورانی اراه) کښی هم تطبیق ممکن دی. **وَاللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ أَعْلَمُ**

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ⑭

نه وی گره خیدلی سترگی د (محمد بلی خوا ته) او نه دی تیری شوی (له حده).

تفسیر: یعنی هر هغه شی چه د محمد صلی الله علیه وسلم سترگو ولید په پوره تمکن او اتقان سره و نه کتنه کړه شوی ده او نه ښی او کینی او ښکته او پورته خوا ته اوښتی ده او نه له مبصر څخه تجاوز کړی وړاندی تیر شوی دی پس په هغه شی باندی نښتی و چه د هغه ښوونه منظور وه د باچاهانو په دربار کښی هر شی چه ورښوول کیږی د هغه نه لیدل او هغه شیان چه نه ورښوول کیږی د هغو په لیدلو پسې لویدل دواړه عیب دی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له دی دواړو څخه پاک و.

لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى ⑮

خامخا په تحقیق لیدلی دی (محمد) له (عینو) دلائلو (د قدرت) د رب خپل چه ډیر لوی و.

تفسیر: د ﴿إِذْ يُخَشِى السَّيِّدَةَ﴾ په تفسیر کښی هغه بیان چه شوی دی برسیره په هغه باندی هغه نور شیان چه لیدلی او اوریدلی ئی وی هغه الله تعالی ته ښه معلوم او ښکاره دی.

اوس څوک توان لری چه وپوښتی ښ وال بیا

بلبل څه وویل گل واوریدل څه څه وکرل سبا؟

اکنون کرا دماغ که پرسد زباغبان

بلبل چه گفت گل چه شنید و صباچه کرد؟

أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ⑯ وَمَنْوَةَ الثَّالِثَةَ الْآخَرَىٰ ⑰

آیا پس وینئ تاسی لات او عزى او منات (په مرتبه کښی) دریم بل له دغو (یعنی دغه بتان بیخی بیکاره شیان دی).

تفسیر: یعنی د هغه الله تعالیٰ په مقابل کښی چه د هغه عظمت او جلال لره حد او اندازه نشته د دی سپکو او ناولو شیانو له نوم اخیستلو څخه شرم په کار دی.

تنبیه: «لات - عزى - مناة» د هغی زمانى د کفارو د بتانو او باطلو معبودانو نومونه دی. د دوی له منځه (لات) د طائفیانو په نزد ډیر معظم ؤ. او (مناة) د اوس او خزرج او خزاعه په نزد او (عزى) د قریشو او بنی کنانه او نورو په نزد دومره لوی معزز ؤ چه له هغو دوو پومبنيو څخه ئی ده ته عزت ورکاوه. او (عزى) چه په مکه معظمه کښی نخلی ته نژدی ؤ بیا (لات) چه په طائف کښی ؤ بیا له دوی څخه وروسته په دریمه درجه (مناة) ؤ چه له مکى څخه لری او مدینى ته نژدی ؤ. علامه یاقوت رحمة الله علیه په معجم البلدان کښی هم دا ترتیب نقل کړی لیکی چه قریشو د کعبی شریفی د طواف په وقت کښی داسی ویل «**اللات والعزى ومناة الثالثة الاخرى - هؤلاء الغرائق العلى وان شفاعتهن لترتجى**» په ځینو تفاسیرو کښی پر دی ځای کښی یوه قصه نقل کوی چه د محدثینو د جمهورو له اصول سره د صحت تر درجى پوری نه رسیږی. او که فی الواقع هغه لره کوم اصل هم وی نو ښائی هم دا به وی چه څمونږ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په هسی جرگه کښی چه د مسلمانانو او کافرانو لوی دلی پکښی گډی وډی او مخلوطی ناستی وی دا سورت ئی ولوست. او د کفارو دا عادت ؤ چه د قرآن د لوستلو په وقت کښی به ئی هسی شورماشور لگاؤ چه تر څو ئی څوک وانه وری لکه چه الله تعالیٰ د حم السجدة په څلورمه رکوع کښی فرمائی ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوَايَةِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ﴾ کله چه حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم دا سورت ولوست کوم شیطان کافر خپل غږ د دوی له غږ سره یو ځای کړی د دوی په لهجه او د وینا په تقلید سره به ئی هغه الفاظ ویلی وی چه د گردو (تولو) کافرانو په ژبو سواره ؤ نو ځکه د **(تلك الغرائق العلى الخ)** له الحاق څخه له دی آیتونو سره او له دی تصرف څخه چه په تعبیر او اداء کښی شوی وی د هغو کفارو په زعم مطلب بالکل اوښتی دی او له ذم څخه (معاذ الله) مدحی ته رسیدلی دی که نه ښکاره خبره ده چه د نبی پر ژبه شیطان کله دومره تسلط لری او دا څرنگه امکان لری؟ د هغه شی ابطال چه وروسته راځی نو د هغه صفت مخکښی څه معنی لری؟.

اَلْکُمْ الذَّکَرُ وَلَهُ الْاُنْثٰی ۝۲۱ تِلْکَ اِذَا قُسِمَةُ ضِرَی ۝۲۲

آیا تاسی لره (ای کفارو) هلکان دی او دغه (الله) لره لونى دی دا (قسمت د اولاد) په دی شان قسمت دی ډیر کوږ ناکاره.

تفسیر: یاقوت په (معجم البلدان) کښی لیکی چه کافرانو دا بتان د الله تعالیٰ لونى بللی خو اول الله هغه لوی ذات دی چه صفت ئی په ﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾ سره شوی دی او بالفرض که د اولاد تقسیم هم وماته شی نو دا تقسیم څومره خراب او بیکاره دی چه تاسی خپلو ځانونو ته هلکان

او الله تعالى ته لونی ورکوی (العیاذ بالله).

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ سَمِيَتْهُمَا أَنْتُمْ أَبَاؤُكُمْ مَّا نَزَلَ
اللَّهُ بِهِمَا مِنْ سُلْطَانٍ

نه دی (دا بتان) مگر خو تش نومونه دی چه ایبسی دی تاسی دوی لره تاسی
او پلرونو ستاسی نه دی نازل کری الله په دغه (عبادت د بتانو) باندی کوم
برهان - علمی سند.

تفسیر: یعنی په تیرو (گتو) او ونو باندی یو څه نوم بردی چه د هغوی پر خدائی باندی کوم
برهان او علمی سند نه لری بلکه د هغوی پر خلاف دلائل قائم دی هغوی ته تاسی پخپلو خیالونو
کشی که د الله تعالى لونی یا د هغه هلکان یا بل شی وایع دا گردی (تولی) چتی (بیکاره) او
د خولی خبری دی چه هیڅ صحیح نه دی او نه څه حقیقت لری.

إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ
مِّنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى ۝۳۳

متابعت نه کوی دوی مگر خو د گمان خپل او د هغه شی چه غواړی ئی
نفسونه د دوی او خامخا په تحقیق سره راغلی دی دوی ته له ربه د دوی
څخه هدایت لار ښوونه.

تفسیر: یعنی سره له دی چه د الله تعالى له خوا د هدایت رڼا (رنرا) راغلی ده او سمه لاره ئی
راښوولی ده مگر دا ناپوهان د هم هغو اوهامو په توره تیاره کشی سره نښتی دی. هغه گمانونه
چه د وړوکی په شان د دوی خیال ته رسیری او هغه آرزو او هیله (امید) او خبره چه د دوی په
زړونو کشی گرځی سم د لاسه هم هغسی کوی له تحقیق او بصیرت سره د دوی هیڅ علاقه -
ارتباط او سروکار نشته.

أَمْرِ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى ۝۳۴ فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى ۝۳۵

آیا شته (کافر) انسان لره هغه چه غواړی ئی (له نبوت او اخروی سعادت ؟ بلکه نشته!) پس خاص الله لره دی (سلطنت او باچائی د) آخرت او د دنیا.

تفسیر: یعنی هسی اتکل او گمان کوی چه دا بتان به ځمونږ سپارښت کوی دا خو تش خیال او تشی آرزوګانې دی آیا هر هغه تمنا او آرزو چه سری ئی وکړی هغه ئی په لاس ورځی په یاد ئی ولری چه د دنیا او آخرت ګردی (تولی) ښیګنی (فائدی) د الله تعالیٰ په لاس کښی دی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي یعنی د بتانو عبادت څخه ستاسی لاس ته څه ورځی ګټه (فائده) همغه ده چه د الله تعالیٰ له لوری ئی سری مومی.

وَكَمْ مِنْ مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ
بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى^(۳۷)

او ډیری دی له ملائکو څخه په آسمانونو کښی چه نه دفع کوی شفاعت سپارښت د دوی هیڅ شی مګر وروسته له هغه چه اذن حکم وفرمائی الله دپاره د هغه چا چه اراده وفرمائی او راضی وی په شفاعت ئی.

تفسیر: یعنی د دی بتانو حقیقت څه دی د آسمانی هستیدونکیو د مقربو پرښتو شفاعت او سپارښت هم هیڅ په کار نه راځی. هو! د هر چا په حق کښی چه پاک الله د سپارښت کولو حکم وکړی هغه د کار شی دی او هغه له هر چا څخه چه خوښ وی همغه ګټور دی، ښکاره ده چه هغه نه بتانو ته د سپارښت کولو اذن ورکړی دی او نه دی له کافرانو څخه خوښ دی.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيَسْئُونَ الْمَلِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنثَىٰ
وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي
مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا^(۳۸)

بیشکه هغه کسان چه ایمان نه راوړی په آخرت باندی خامخا نومونه ږدی پر ملائکو باندی په نوم ایښودلو د ښځو سره او نشته دوی ته په دی وینا کښی هیڅ علم پوه متابعت نه کوی دوی مګر خو د گمان او بیشکه گمان نه دفع

کوی له حق شخه هیخ شی.

تفسیر: هر شوک چه په آخرت باندی یقین او باور نه لری هغه له سزا او هیداد شخه بیفکره کیږی او په داسی بیباکی او بیفکری کښی اخته کیږی چه الله تعالی ته بد نسبتونه کوی او مثلاً وائی چه پرښتی ښځی او د هغه لونۍ دی دا محض د دوی جهالت او ناپوهی ده ځکه چه پرښتی له نارینتوب او ښځیتوب سره هیخ تعلق او علاقه نه لری. او الله تعالی به څرنګه اولاد ولری؟ که شوک په رښتیا او ټینګو خبرو باندی قائم وی نو په داسی ګمانونو اټکلونو او اوهامو او چټی (بیکاره) خبرو پسی چه هیخ کار ورځنی نه جوړیږی نه ګرځی. او آیا داسی اټکلونه او تخمینات د ثابته او حقائقو قائم مقام کیدی شی؟

فَاعْرِضْ عَنْ مَّنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۖ
ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ الْعِلْمِ

پس مخ وګرځوه ته له هغه چا شخه چه مخ ئی ګرځولی دی له ذکره پنده ځمونږ او نه لری اراده مګر خو د ژوندون لږ خسیس دا (اختیارول د ده دنیا لره) ځای د رسیدلو د دوی دی له علمه پوهه (د دوی).

تفسیر: یعنی د هر چا برستن او نالی چه د دنیا دا شو ورځی ژوندون دی او په هغه کښی هسی منهمک شی چه الله تعالی او آخرت ور شخه هیر وی او هیخ خپل فکر ورته نه نیسی نو تاسی د دوی اړتیا او چټی (بیکاره) خبرو ته زیات مه متوجه کیږئ! هم هغسی چه هغوی له الله تعالی شخه مخ اړوی تاسی هم د هغوی له شرارت او بدی شخه مخ واړوئ! په پوه باندی شو مو دوی پوهولی دی ولی هغوی ځان پری نه پوهوی. نو له بدطینتو سربو شخه د حق منلو توقع لرل او د هغوی په فکر او غم کښی خپل ځان پخول او ویلی کول بیکاره دی. د دوی فکر فقط د هم دی دنیا فوری نفع او نقصان ته رسیږی. له دی شخه وړاندی د هغوی فکر نه رسیږی. دوی څه پوهیږی چه وروسته له مړینی د حقیقی مالک په دربار کښی حاضریری او د ذری ذری شمیر ورکوی. د دوی علمی جداو جهد یواځی د بهائمو په شان د ګیدو ډکول او د شهوت شړل دی. پرته (علاوه) له نفسانی او شهوانی غوښتنو شخه بل شی ته نه متوجه کیږی.

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَن اهْتَدَى ۝

بیشکه رب ستا هم دی ښه عالم دی په هغه چا باندی چه ګمراه شوی دی له

لاری د ده څخه (چه اسلام دی) او هم دی ښه عالم پوه دی په هغه چا باندی
چه سمه لاره ئی موندلی ده.

تفسیر: یعنی هغه چه په گمراهی کښی پروت دی او هغه چه په سمی لاری باندی رهی (روان) دی
دوی ټول سره د هغوی د مخفی استعداداتو له ازل راهسی پاک الله ته معلوم او الله تعالی پری ښه
خبر دی. او سم له هغه سره هر کار کیدونکی دی. هر څومره زیار (کوشش) چه وویستل شی
پرت (علاوه) له هغه څخه بل کوم شی نه کیږی برسیره پر هغه الله تعالی پخپل محیط علم سره له
هر یوه سره د هغه له احوالو سره سمه او برابره معامله کوی. نو ځکه تاسی ځان یوی خوا ته
ونیسی او د هغو معاندینو معامله الله تعالی ته خوشی کړئ او ور وئی سپارئ.

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسَاءُوْا
بِمَا عَمِلُوْا وَيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحُسْنٰی ﴿٥٣﴾

او خاص الله ته دی هر هغه څه چه په آسمانونو کښی دی او هر هغه چه په
ځمکه کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکی ملکاً و خلقاً و عبیداً)
(پیدایښت) لپاره د دی د دی چه جزاء ورکړی (الله) هغو کسانو ته چه بدی ئی
کړی وی په (سبب) د هغه (بد) عمل چه کړی ئی وی او جزاء ورکړی هغو
کسانو ته چه نیکی ئی کړی وی په نیکو (اعتقادونو او شو) عملونو سره (په
جنت).

تفسیر: یعنی د هر سری احوال الله تعالی ته ښه معلوم دی. او د ځمکی او د آسمان پر هر شی
باندی د هغه واک (اختیار) او قبضه ده. بیا نو د ښو او د بدو په بدل ورکولو کښی د هغه په
مخ کښی څه ممانعت موجود کیدی شی. بلکه که په غور سره وگورئ نو ځمکه او د آسمان دا
گردی (تولی) کارخانی د هم دی دپاره پیدا کړی شوی دی چه د هغو په نتیجه کښی د ژوندون
یوه بله غیر قانی سلسله قائمه کړه شی تر څو په هغی کښی بدانو ته د هغوی د بدی او نیکانو
ته د هغوی د نیکی بدل ورکړ شی.

الَّذِيْنَ يَجْتَنِبُونَ كِبٰرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشِ اِلَّا اللَّمَمَ

(نیکوکاران) هغه کسان چه ځان ساتی له کبانرو لویو گناهونو څخه او له
فواحشو قبیحو کارونو څخه مکر وړی وړی گناه (لکه نظر کول حرامو ته او

نور د دی پشان بښل کيږي له جانبۀ د الله په سبب د اجتناب له کبائرو نه).

تفسیر: د صغیری او کبیری گناه فرق د نساء د سورت په تفاسیرو کښی په تفصیل سره تیر شوی دی. د (لم) په تفسیر کښی خو خبری شته. ځینی وائی هغه خیالات او چرتونه دی چه د گناه په نسبت په زړونو کښی گرځی خو له قوی څخه فعل ته نه وځی هغه لم دی. ځینی له هغه څخه صغیره گناه مراد اخلی. ځینی وائی هغه گناه چه په کولو باندی ئی اصرار نه کوی. یا ئی خپل عادت ونه گرځوی. یا هغه گناه چه توبه ورځنی وکړی مراد دی. ځمونو په نزد ډیر بڼه تفسیر همغه دی چه محقق شیخ الهند رحمة الله علیه د (النساء) د سورت په تفاسیرو کښی لیکلی دی. مگر دلته ئی په ترجمه کښی د نورو معانیو گنجائش هم پری ایښی دی.

إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ

بیشکه رب ستا واسع (فراخ کوونکی د بښنی او) د مغفرت دی.

تفسیر: نو ځکه له ډیرو وړو گناهونو څخه تیریږی او توبه قبلوی او گناهکاران نه مأیوس کوی. که په هره لویه او وړوکی گناه باندی ئی پوښتنه کولی نو د امید ځای به چیری پاتی کیده.

هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَرْجَاءُ فِي بُطُونِ أُمّهَتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى

هغه بڼه عالم دی په تاسی باندی کله چه پیدا ئی کړئ تاسی له ځمکی څخه او کله چه وئ تاسی (پټ) بچی په گیدو د میندو خپلو کښی نو مه ستایی مه پاکوئ تاسو ځانونه خپل (چه ستایی به ځانونه خپل) هم دغه (الله) بڼه عالم دی. په هغه چا باندی چه ویریږی (له الله او ځان ساتی له معاصیو).

تفسیر: یعنی که د تقوی څه توفیق الله تعالی چاته ورکړی نو دی دی لوئی نه کوی! او خپل ځان دی نه ستایی! ځکه چه پاک الله د هر سری له لوئی او پاکی او تقوی نه په بڼه شان خبردار دی. او له هغه وخته وربکاره ده چه دوی لا د دی وجود او شتوالی په دائره کښی قدم او پل ته و ایښی. هر سری لره بڼائی چه خپل اصل او ماهیت دی نه هیروی. د چا ابتداء چه له خاورو څخه شوی وی او بیا ئی د مور د گیدی په تیاره کښی له ناولی وینی څخه خواړه موندلی وی او په هسی ځای کښی پاللی شوی وی او وروسته له هغه څخه له نورو ډیرو روحانی او جسمانی

کمزوریو سره مخامخ شوی وی په پای (آخر) کښی که الله تعالی د خپل فضل او کرم له مخی هغه ته یو لوړ (اوچت) مقام وروښی او هسک (اوچت) لوړ ځای ته دی ورسوی نو هغه ته نه ښائی چه په هغه باندی لوئی وکړی. او ځان د هغه لوی مقام مستحق وبولی هغه کسان چه په حقیقت سره متقیان دی نو هغوی له هسی دعوی کولو څخه شرمیږی. او په دی باندی ښه پوهیږی چه په پوره ډول (طریقه) له گردو (تولو) کمزوریو څخه ځان ساتل د بشریت له قوت څخه بهتر دی. لږ تر لږه څه ناولیتوب په هر یوه کښی شته پرته (علاوه) له هغو څخه چه د الله تعالی له لوری ساتلی شوی وی.

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى

آیا پس لیدلی دی تا هغه څوک چه مخ ئی واراوه (له ایمانه او مرتد شو).

تفسیر: یعنی خپل اصل ئی هیر کړ او د خپل اصلی خالق او حقیقی مالک له لوری ئی مخ واراوه.

وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى

او ور ئی کړ لږ شی (له مقرر مال څخه) او منع ئی کړل نور (او سخت پری ټینگ شو).

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی لږ څه ایمان ئی راوړ بیا ئی زړه کلک شو». مجاهد رحمة الله علیه او نور لیکي چه دا آیت د ولید بن مغیره په باره کښی نازل شوی دی چه هغه ځمونږ د پیغمبر لږ څه خبری واوریدی او د اسلام په لوری ئی لږ څه رغبت پیدا شو او د کفر له سزا څخه ویریده نژدی ؤ چه مسلمان شی چه یوه کافر ورته وویل داسی مه کوه! چه زه ستا ګرد (تول) جرائم پخپله غاړه اخلم او ستا له لوری ګرده (توله) سزا زه په ځان تیروم په دی شرط سره چه لږ څه مال ماته راکړی. هغه دا خبره ومنله او د مقرر شوی رقم څه قسط ئی هم ور ورساوه او بیا ئی انکار وکړه نو په دی صورت سره د ﴿وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى﴾ معنی به داسی کیږی چه څه مال ئی ورکړ او بیا ئی لاس وویست.

أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهَوَّيَرَى

آیا شته له ده څخه علم د پتو (خفی شیانو) پس دی وینی (نجات خپل).

تفسیر: یعنی آیا دا د غیب خبر ئی لیدلی دی چه هغه ته به د کفر سزا نه رسیږی؟ او بل سړی به پخپل غای ودروی او په رښتیا سره به دی خلاصیږی؟

أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ ۖ وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ ۖ

آیا نه دی خبر کړی شوی دی په هغه (شی) چه ؤ په صحیفو پانو د موسیٰ کښی او (په صحیفو پانو) د ابراهیم کښی هغه (ابراهیم) چه وفاء ئی کړی وه (په احکامو د الله).

تفسیر: یعنی ابراهیم علیه السلام پخپله وینا او عهد او پیمان باندی پوره ټینگ ولاړ ؤ. او د الله تعالیٰ مگرد (تول) احکام ئی په غای کړل او د هغه د احکامو په تمیل کښی ئی لږ څه تقصیر هم ونه کړ.

أَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۖ

(په صحف مذکوره ؤ کښی دا دی) چه نه پورته کوی هیڅ نفس پورته کوونکی بار پیتی د بل نفس.

تفسیر: یعنی د موسیٰ او د ابراهیم علیهما السلام په صحیفو کښی داسی مضمون ؤ چه د الله تعالیٰ په مخکښی یو مجرم د بل مجرم پیتی نشی اخیستی. او هر یو سړی خپل سؤال او جواب او ښه او خراب پخپله غاړه اخلی.

وَأَنَّ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ۖ

او بله دا چه نشته هیڅ انسان لره مگر (جزاء د هغه شی) چه کړی ئی دی.

تفسیر: یعنی سړی چه هر څه پخپل زیار او کوشش سره گټی هغه د ده دی. او هیڅوک د بل نیکی او بدی نشی اخیستی. پاتی شوه دا خبره که څوک پخپله خوښه خپل غیښی حقوق بل ته ورښی او د الله تعالیٰ منظور شی. دا بیله خبره ده چه د هغه تفصیل له حدیث او فقهی څخه معلومیدی شی.

وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ ۖ ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءُ الْأَوَّلَىٰ ۖ

او بیشکه (دا چه) جزا د سعی عمل د ده ژر ده چه وبه ښوولی شی (ده ته) بیا به جزاء ورکړی شی هغه ته جزاء پوره بدل ښه (د نیکی نیکه - د بدی بده).

تفسیر: یعنی د هر چا سعی او کوشش به د هغه په مخ کښی کیښوود شی او د هغه پوره پوره بدل به ورکاره کیري.

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ ۖ

او بیشکه (دا چه) رب ستا ته ده انتهاء د گردو (تولو) (مخلوقاتو پس له مرگه چه ورځی ورته لپاره د جزاء).

تفسیر: یعنی د گردو (تولو) علومو او افکارو سلسله او د وجود انتهاء د الله تعالیٰ په لوری کیري او تول شیان په پای (آخر) کښی هغه الله تعالیٰ ته رجوع او ورنگ کوی او د ده له مخی به هر چا ته د هغه د ښو او بدو ثمره ورکوله کیري.

وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ۖ وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَأَحْيَا ۖ وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ۖ

او (دا چه) بیشکه همغه (الله) خندوی او ژړوی او بیشکه همغه (الله) وژنی او ژوندی کوی او (دا چه) بیشکه همغه (الله) پیدا کړی ئی دی جوړی نر او ښځه.

تفسیر: یعنی په دی نری (جهان) کښی گرد (تول) متضاد او متقابل احوال هغه لوی ذات پیدا کړی دی. د شر او د خیر خالق همغه الله تعالیٰ دی. د خوښی او د غم کیفیات د هغه په لاس کښی دی - خندول - ژړول - لار ښوول - گمراه کول - ژوندی کول او مړه کول - نر او ښځه پیدا کول او د دوی په شان نور شیان تول د دی خالق د کون و مکان له کارونو څخه دی.

مِنْ نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنِي ۖ وَأَنْ عَلَيْهِ النَّشْأَةُ الْآخِرَى ۖ

له یوه خاشکی اوبو د (منی) خڅه کله څه وڅخاوه شی (په رحم کښی) او (دا څه) بیشکه په ده باندی دی پیدا کول د دوهم غلی (پس له مرگه).

تفسیر: یعنی هغه ذات څه له یوه خاشکی اوبو خڅه ئی نر او بنځه پیدا کړی دی نو هغه ته بیا پیدا کول څه مشکل دی د یوه پیدایش له ښوولو خڅه ئی په بل پیدایش باندی هم تنبیه وفرمایله.

وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ۖ

او (دا څه) بیشکه همغه (الله) غنی کوی او خزانی ورکوی (یا خواروی).

تفسیر: یعنی مال - خزانه - جایدادونه تول د هغه ښه دی. غینی د (اقتی) معنی (افقر) اخلی یعنی هغه غینی غنی کوی او غینی فقیر اکرب کوی دا معنی له رومنی سیاق سره مناسبه ښکاری - څکه څه د متقابلو شیانو ذکر له اول تر اخر پوری راغلی دی او که اول مطلب واخیست شی نو د هغه په مقابل کښی ښائی څه اهلاک کیښود شی څه ذکر ئی وروسته راغی یعنی خزانی - مال او دولت هغه ورکوی او زیاتوی ئی او همغه ډیر لوی دولت‌مندان او طاقتوران اقوام او تېروونه تباه او بربادوی.

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعْرَىٰ ۖ

او (دا څه) بیشکه هم هغه (الله) رب د شعری دی

تفسیر: «شعری» یو لوی ستوری دی څه غښو له اعرابو به د هغه عبادت کاوه او داسی ئی گانه څه د عالم په پښو او احوالو کښی هغه ډیر تأثیر او اغیزه (اثر) لری دلته دا راښکاری څه د «شعری» رب هم الله تعالی دی او د دنیا گردی (تولی) پښی او لاندی باندی او نور د ده د قدرت په لاس او واک (اختیار) کښی دی بی وځلی (شعری) هم لکه یو معمولی مزدور د هغه احکامو په ځای راوړلو کښی زیار (کوشش) کوی او په هغه کښی کوم مستقل تأثیر او اغیزه (اثر) هیڅ نشته.

وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَىٰ ۖ

او (دا چه) بیشکه همغه (الله) وژلی هلاک کړی دی عادیان رومبی.

تفسیر: یعنی د حضرت هود علیه السلام قوم.

وَتَشُودُ أَفْبَاءُ بَقِيٍّ ۝ وَقَوْمُ نُوحٍ مِّنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَى ۝

او (هلاک کړی ئی دی) ثمودیان پس باقی ئی پری نه ښود بل هیشوک (له هغوی نه) او (هلاک کړی ئی دی) قوم د نوح پخوا له دوی نه بیشکه چه دوی ؤ هم دوی ډیر ظالمان او ډیر سرکشان.

تفسیر: یعنی تر سلهاؤ کلونو د الله تعالیٰ رسول حضرت نوح علیه السلام ته ئی هسی ډیر سخت ضررونه او ایذاوی رسولی چه د هغو له وېلو څخه د هر سری زړه خوړېږی او راتلونکیو لره ئی بده لاره وېرانیستله.

وَالْهُوَ تَفَكَّهُ أَهْوَى ۝ فَغَشَّاهُمْ مَا غَشَّى ۝

او هغو کلیو اړولیو شویو لره ئی ښکته راوغورځول (غمکی ته پس له پورته کیدو نه) پس راولوید په هغه باندی هغه څه چه راولوید (یا پس پت ئی کړه هغه څه چه پت ئی کړل).

تفسیر: یعنی د تیږو (مگنو) باران او وربا ئی پری وکړه دا د لوط علیه السلام د قوم یادونه ده.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَى ۝

پس په کومو نعمتونو د رب خپل شک کوی ته (ای کافره انسانه؟).

تفسیر: یعنی د داسی مفسدانو - ظالمانو - او باغیانو تباه کول او له منځه لری کول او ورک کول هم د الله تعالیٰ ډیر لوی انعام او ښه ده. آیا د داسی نعمتونو له لیدلو څخه وروسته هم انسان خپل الله تعالیٰ دروغجنوی.

هَذَا نَذِيرٌ مِّنَ النَّذْرِ الْأُولَى ۝

دغه (محمد رسول الله هم) وپروونکی دی له (جملی د) وپروونکیو رومبنيو
څخه.

تفسیر: یعنی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د مجرمانو د بد انجام څخه هم داسی وپروول
کوی لکه چه له دوی ځنی وړاندی نورو پیغمبرانو هم کفار وپروول.

أَيْنَ فَتِ الْأَرْفَةِ ۖ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ۖ

رانژدی شو راتلونکی (قیامت) نشته هغه لره پرته (علاوه) له الله ښکاره
کوونکی (راوستونکی).

تفسیر: یعنی قیامت ډیر نژدی شوی دی خو د هغه ټاکلی (مقرر) وقت پرته (علاوه) له الله
تعالی بل چاته په ښکاره ډول (طریقه) نه دی معلوم او کله چه ټاکلی (مقرر) وقت نی راشی نو
هیڅ یو طاقت هغه نشی ستونولی (واپس کولی) که الله تعالی اراده وفرمائی د هغه په دفع باندی
قادر دی - خو هغه نی هم نه لری کوی.

أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ۖ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ۖ
وَأَنْتُمْ سِيدُونَ ۖ

آیا پس له دی خبری (قرآن) څخه تعجب کوئ تاسی (انکاراً ای منکرانو) او
خاندئ تاسی (تمسخرأ) او نه ژارئ (خوفاً) او تاسی غافلان یئ (له هغه شی
چه مطلوب دی تاسی ته) چتی (بیکاره) لوبی کوئ.

تفسیر: یعنی قیامت او د هغه نژدېوالی د خبر له اوریدلو څخه بایدې و چه تاسی د الله تعالی له
ویری په ژبا کیدئ او ویریدئ او د خپلی ژغورنی (نجات) تیاری به مو کاوه. مگر تاسی په
خلاف د هغه تعجب کوئ او خاندئ او په غفلت او بیفکری کښی په چتی (بیکاره) لوبو کښی
اخته یی.

فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَعِبُدُوا ۖ

پس سجده کوی تاسی (خاص) الله ته او عبادت کوی د هم دغه (الله نه د نورو).

تفسیر: یعنی یو عاقل او یوه لره نه ښائی چه له انجامه غافل شی - او په پند - نصیحت او پوهولو باندی توکی او مزاح وکړی او پری وځاندی بلکه ښائی چه د بندگی لاره غوره کړی! او مطیع او منقاد اوسی! د عاجزی او نیاز وچولی (تندی) د الله تعالیٰ په دربار کښی کیږدی! تنبیه: په روایتونو کښی راغلی دی چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم کله چه د (النجم) سورت ولوست دی پخپله هم په سجده پریوت او نورو گړدو (تولو) مسلمانانو او مشرکانو هم چه هلته حاضر ؤ سجده وکړله. حضرت شاه ولی الله قدس سره لیکي چه «په دی وقت کښی پر گړدو (تولو) باندی د الهی یوه غنشیه رابښکته شوه او په یوه غیبی او قهری تصرف سره تولو طوعاً او کرهاً سرونه په سجده کیښودل یواځی یو بدبخت چه په زړه کښی ئی سخت مهر ؤ سجده ئی ونه کړه خو له غمکي څخه ئی لږ څه خاوره پورته کړه او پر هغی باندی ئی خپل وچولی (تندی) کیښود او وی ویل چه ماته دومره کافی دی.

تمت سورة «النجم» والله الحمد والمنة

سورة القمر مكية الا آیات (۴۴) و (۴۵) و (۴۶) فمدنية وهي خمس وخمسون آية وثلاث ركوعات رقمها (۵۴) تسلسلها حسب النزول (۳۷) نزلت بعد سورة «الطارق».

د «القمر» سورت مکی دی ماسواء له (۴۴) ؤ (۴۵) ؤ (۴۶) آیاتونو څخه چه مدنی دی (۵۵) آيته دري ركوع

لری په تلاوت کښی (۵۴) او په نزول کښی (۳۷) سورت دی وروسته د «الطارق» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ①

رانژدی شو قیامت او څیری دوه توتی شوه سپوږمی.

تفسیر: له هجرت څخه پخوا رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په (منا) کښی تشریف درلود (لرلو)

- د کافرانو پوی لوئی جرگی له دوی څخه یوه معجزه وغوښته - دوی وفرمایيل چه د آسمان په لوری وگورئ! ناڅاپه سپوږمۍ له منځه دوه توتی شوه یوه توته ئی د لمرخاته په لوری - او بله توته ئی د لمر پریوتو په لوری لاره په منځ کښی ئی غر حائل ؤ - کله چه د کافرانو جرگی دا لوبه معجزه ولیده سره ئی وویل چه «محمد صلی الله علیه وسلم پر مونږ یا پر سپوږمۍ باندی سحر جادو کوډی کړی دی». دغی معجزی ته (شق القمر) وائی او دا یوه نمونه یا نښه وه د قیامت چه وروسته له دی څخه به هر شی لکه دا شلیږی او چوی طحاوی او ابن کثیر او نورو د دی واقعی د تواتر دعوی کړی ده او له کوم عقلی دلیل سره تر اوسه پوری د هسی واقعاتو محال کیدل نه شی ثابت کیدی - او یواځی د استبعاد په بناء باندی داسی قطعی الثبوت شیان نه شی تردید کیدی، بلکه استبعاد خو اعجاز لره لازم دی، ورځنیو واقعاتو ته څوک معجزه ویل شی؟

ځمونږ هغه مستقل مضمون دی وکوت شی چه په «المحمود» کښی د معجزاتو او خوارق العاداتو په نسبت خور شوی دی، پاتی شوه دا خبره که (شق القمر) واقع شوی وی نو په تواریکو کښی ولی هغه نشته! په یاد ئی ولرئ چه دا قصه د شپې ده نو په ځینو ملکونو کښی د مطالعو د اختلاف په سبب په دی وخت کښی ورځ وه او په ځینو ځایونو کښی نیمه شپه او خلق به اوده ؤ او که ځینی وی او په خلاصه هوا کښی ناست وی او هر چیری اسمان هم صاف او شین وی نو عادتاً دا ضروری نه ده چه هغوی تول د آسمان په لوری هسی وگوری چه هیڅ سترگی ئی له سپوږمۍ ځینی په بل لوری وا نه وړی، که پر ځمکی باندی د سپوږمۍ رڼا (رنرا) وی او آسمان هم شین وی نو د هغی د دوو توتو کیدلو څخه د هغی په رڼا (رنرا) کښی کوم محسوس فرق او توپیر (تفاوت) نه څرگندیږی، برسیره په دی دا قصه د څو رڼو (ثانیو) پیښه وه، مونږ وینو چه ډیر ځلی د سپوږمۍ تندر (خسوف) پیښیږی او تر ډیر وقت پوری ځنډیږی (وږدیږی) ولی په ملیونو انسانان نه پری خبریږی په تیره بیا چه په هغی زمانی کښی لکه نن غونډی رصدخانی او نور آلات او ادوات هم نه ؤ او نه دومره مکمل او وسیع انتظامات او نه د تقاویمو - جنتریکانو زیادت ؤ او نه دومره اشاعت ؤ، په هر حال د دی معجزی نشتوالی په غربی تاریخونو کښی د دی د تکذیب دلیل نشی کیدی او په شرقی تواریکو کښی د دی معجزی ذکر شته، په هندوستان کښی د (مالیبار) د مهاراجی د اسلام سبب هم دا واقعه شوی ده.

وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعَرِّضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ

او که ووینی دغه (کفار د قریشو) کوم دلیل (د قدرت) نو پر څنگ به شی دوی (منځ به واړوی) تری او وائی به دوی (دغه) سحر کوډی دی قوی چه له پخوا راهیسی راځی.

تفسیر: یعنی پخوا له دی هم د نبوت دعوی کوونکیو د داسی سحر او کوډو دعاوی کړی دی

هم هغسی چه هغه تللی دی - دا به هم غی.

وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّهُمْ مُسْتَقَرٌّ ۝۳

او دروغجن کوی دوی (حق لره) او متابعت کوی دوی د خواهشونو خپلو او هر کار قرار نیوونکی دی (سره له کوونکی خپل په نعیم یا جحیم کښی).

تفسیر: یعنی د هغوی عذاب هم په خپل وقت باندی راتلونکی دی او هغوی لره هغه هلاک او گمراهی چه د الله تعالی په علم کښی ټاکلی (مقرر) شوی ده هیڅ وړاندی وروسته کیدونکی نه ده.

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ۝۴

او خامخا په تحقیق راغلی دی دوی ته خبری د اهلک د پخوانیو امتونو هغه شی چه په هغه کښی امتناع سرزنش ؤ (له کفره).

تفسیر: یعنی د قرآن کریم په وسیله هر راز (قسم) احوال او د تباه شویو قومونو واقعات درښکاره شوی دی که په هغو باندی غور وکړئ نو د الله تعالی له لوری لویه تنبیه او وېښول دی، راغلی دی دغو منکرانو ته دغسی پند چه:

حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرَ ۝۵ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ

حکمت دی کامل نهایت ته رسیدلی پس هیڅ نفع نه رسوی (دوی ته) ویروونکی (انبیاء قرآن مواعظ) نو مخ وگرځوه ته له هغوی څخه.

تفسیر: یعنی قرآن مجید د پوره عقل او حکمت د خبرو مجموعه ده که څوک ئی په ښه نیت او پوره توجه سره ولولی نو په زړونو کښی ئی غای نیسی او په کښی لوپړی مگر د افسوس غای دلته دی چه سره د دومره لار ښوونی او د هدایت د اسباب د شتو بیا هم دوی هدایت نه مومی او په سمه لاره نه راغی او هیڅ یو نصیحت او پوهول په دوی باندی خپل اثر نه اچوی هومره چه دوی وپوهوی هم هغسی چه په تیرو (گتو) کښی موری (میڅ) نه ننوځی پند هم د هغوی په زړونو کښی کار نه کوی نو ځکه د هسی غتو زړونو او سنگدلو بدبختانو په فکر کښی دیر زیات مه اوسئ تاسی د خپل تبلیغ فرض او د دعوت وظیفه او دنده په ښه شان او سلوک سره ادا

و فرمایی - اوس نو د زیات تعاقب ضرورت نشته پریږدئ چه هغوی د خپلی هستوگنی د غای په لوری ور درومی.

يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ تُكْرِلُ ۝٦

(او یاده کړه هغه) ورغ چه راوبولی (دوی لره) بلونکی یو شی نااشنا ته (چه حساب او جزاء د اعمالو ده).

تفسیر: یعنی د حشر د ډگر (میدان) په لوری د شمیر (حساب) ورکولو دپاره.

خُشَعًا أَبْصَارُهُمْ

حال دا چه وپریدونکی خری خواری به وی سترگی د دوی.

تفسیر: یعنی په هغه وقت کښی به ئی د خوف او ندامت لامله (له وجی) په ډیر ذلت او ندامت سره سترگی غوړی او مری وی او له ډیره شرمه به غمکی ته گوری.

يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ۝٧ مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ

رابه ووخی دوی له قبرونو څخه گواکی دوی به ملخان مچان وی خواره واره چه تلوار کوونکی به وی په لوری د بلونکی خپل.

تفسیر: یعنی گورد (تول) رومبني او وروستنی خلق به له خپلو قبرونو څخه ووخی او د مچانو په ډول (طریقه) سره به په غمکه کښی تیت پیت او خواره شی. او د الله تعالی په مخ کښی به د خپلو چارو د جزاء دپاره په ډیر تلوار سره حاضریری.

يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ۝٨

وایی به کافران دا ورغ ده ډیره سخته.

تفسیر: یعنی د هڅی ورځی د ویرونکیو احوالو او شذائو لامله (له وجی) او د خپلو جرائمو له
تصوره به کفار داسی ووائی چه دا بده سخته ورځ ده! ویه لیده شی چه نن به څه راباندی
تیریږی. وروسته دا راهیسی چه قیامت او د آخرت عذاب پخپل وقت باندی راتلونکی دی. دیرو
دروغجنانو ته له هغه څخه پخوا په دنیا کینی هم یوه سخته ورځ په مخ راغلی ده.

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ①

دروغجن کړی دی پخوا له دوی څخه قوم د نوح نو دروغجن کړ دوی بنده
غمونږ او وی ویل چه (دغه نوح) لیونی دی او منع کړی شوی دی (له دعوت
د خلقو نه).

تفسیر: کفارو به تهدیداً ویل ای نوحه که ته له خپلو هسی خبرو نه اوړی نو مونږ به دی تر
دېرو (گتو) لاندی خښ کړو! گواکی په داسی ویرولو سره ئی د هغوی خبرو ته غوږ نه نیو او د
ده خبری په توی تللی. ځینی د ﴿وَازْدُجِرَ﴾ معنی داسی کوی چه لیونی یا بادسار یا رنځور دی
او سد (هوش) او عقل تری ورک دی. (العیاذ بالله).

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ ②

پس دعا سؤال وکړ (نوح) له ربه خپله (داسی چه) بیشکه زه مغلوب عاجز
شوی یم نو بدل می واخله (له کفارو).

تفسیر: یعنی له سلهاو کلونو پوهولو سره هم کله چه څوک د دوی په خبرو باندی ونه پوهیدل نو
دوی هغوی ته ښیری وفرمایلی او وی ویل «آلویه څیښتنه (خاونده) ! زه اوس د دوی له لار
ښوونی څخه عاجز شوی یم. پر دوی باندی ځما هدایت او لار ښوونی هیڅ اغیزه (تاثیر) او اثر
ونه کړ. اوس نو ته د خپل دین او پیغمبر بدل او کسات واخله! او پر ځمکه باندی هیڅ یو
کافر ژوندی مه پرېږده!».

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّثَهِّرٍ ③ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ④

نو وپرانستل مونږ وروڼه د آسمان په اوبو ډيرو راتوئې شويو سره (له آسمانه) او وبهولي مونږ له ځمکې څخه (هم) چينې بيا سره گډې شوي ټولي اوبه (د آسمان او د ځمکې) په هغه کار باندې چه ټاکلې مقرر شوي ؤ (چه اهلاک د قوم د نوح ؤ).

تفسير: يعنې اوبه داسې سختې راوښورېدې لکه چه د آسمان گرد (ټولو) ورځونه خلاص شوي وي او لاندې د ځمکې ټولې اوبه هم له يوې مخې د باندې راوخوتېدلې او دومره زياتې اوبه راووتې لکه چه د ځمکې مخ د لويو چينو يوه مجموعه شوه، بيا د لاندې او د باندې او دا دواړه اوبه سره گډې شوي د هغه کار دپاره حاضري شوي چه د الله تعالی له خوا لا پخوا له هغه ټاکلې (مقرر) شوي ؤ. يعنې د نوح عليه السلام د قوم تباهي - هلاکت او ډوبېدل.

وَحَمَلْنَاهُ عَلَىٰ ذَاتِ الْوَاحِدِ وَدُسِّرَ^(۱۳) يُحْمَرُ بِأَعْيُنِنَا

او سور کړی وو مونږ دغه (نوح) پر (بېړۍ چه) خاونده د تختو پلنو او میخونو پریږو (غتو) وه چه تلله گرځیده په ځای د لیدلو د سترگو ځمونږ.

تفسير: يعنې د دی وپروونکي طوفان په وقت کېږي د نوح عليه السلام بېړۍ ځمونږ تر کتنې حفاظت او نگراني لاندې وه، او په ډیره هوساڼي (راحت) او آرامۍ سره د اوبو په سر گرځیده.

جَزَاءً لِّمَن كَانَ كُفِرًا^(۱۴)

(واقع شوی ؤ دا طوفان) لپاره د امداد د هغه چا چه کفران د احسان ئې کړی شوی ؤ (چه نوح دی).

تفسير: يعنې کفارو د نوح عليه السلام بې قدرۍ وکړه او د الله تعالی د خبرې له منلو څخه ئې مخ وړاوه. دا وه د هغه سزا او انتقام چه د لوی طوفان او سخت څپان په ډول (طريقه) ورورسيده.

وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ^(۱۵)

او خامخا په تحقيق پريښودله مونږ دغه (بېړۍ) يو دليل (د قدرت خپل) نو آيا شته څوک يادوونکي پند اخيستونکي.

تفسیر: یعنی فکر کوونکی لره په دی واقعی کښی د قدرت دیر دلائل او د عبرت زیاتی نشی دی یا ئی دا مطلب چه نن د کشتی وجود په دنیا کښی هغه قصه را په یادوی او د الله تعالی د لوی قدرت لویه نښه ده غځینی وائی چه عیناً همغه د نوح علیه السلام کشتی تر دیری مودی پوری پاتی او د (جودی) پر غره باندی پرته وه تر دی چه د دی امت د خلقو تر سترگو هم تیره شوی وه . والله اعلم.

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي ﴿٣١﴾

پس څرنګه ؤ عذاب غما (په دوی چه می هلاک کړل تول په طوفان) او ویرول (غما په ژبی د نوح).

تفسیر: یعنی غما عذاب ئی ولید چه څومره ویروونکی دی او غما دارول څومره په غای او رښتیا دی.

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلَّذِ كُرْفَهْلٌ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾

او خامخا په تحقیق آسان کړی دی مونږ قرآن دپاره د یادولو او پند اخیستلو نو آیا شته څوک یادوونکی پند اخیستونکی.

تفسیر: یعنی له قرآنه پند اخیستل دیر آسان دی ځکه هغه مضامین چه د ترغیب - ترهیب - انداز - تبشیر او نورو په نسبت دی هغه ګرد (تول) بالکل صاف - سهل - ساده او آسان او مؤثر دی او دومره سهل او صاف دی چه هر سری په لږ فکر او غور سره پری پوهیږی.

تنبیه: د آیت مطلب دا نه دی چه قرآن یواځی یو سطحی او معمولی کتاب دی. او دقائق - حقائق او غوامض پکښی نشته ځکه چه د هغه علیم - خبیر د کلام په نسبت به هسی اتکل او ګمان څوک وکړی شی؟ آیا داسی دی فرض کړ شی کله چه پاک الله له خپلو بندګانو سره خبری کوی نو معاذ الله له خپلو لایتناهی علومو څخه بالکل جلا (جدا) کیږی؟ او ساده خبری کوی؟ یقیناً د ده په کلام کښی هسی ژور حقائق او دقائق شته چه د هغو لتول د نورو په خبرو کښی چټی (بیکاره) او عبث دی. نو ځکه په حدیث کښی راغلی دی «لَا تَنْقُضِي عَجَائِبَهُ د قرآن عجائب او اسرار له سره ختم کیدونکی نه دی» د دی امت علماء او د دی ملت حکماء د دی پاک کتاب د دقائقو او اسرارو په نسبت او د هغو د خبایاؤ په لتولو او د زرهاؤ احکامو استنباط په شاؤ خوا کښی خپل عمرونه صرف کړی دی خو سره له هغه هم د هغه پای (آخر) او

انتها ته نه دی رسیدلی.

كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِي ۚ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِم رِيحًا
صَرْصَرًا فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ۝۱۹

دروغجن کری و عادیانو (هود) نو څرنګه و عذاب عما او ویرول عما بیشکه
مونږ لیزلی و مونږ پر دوی باندی باد ډیر سخت په ورځی نحسی (د بدی)
کښی چه تل وی بدی ئی (پر دوی باندی چه په کښی اهلاک شو).

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی بدی او نحوست پورته نه شو تر څو ګرد (قول) سره
تمام نه شول او دا د نحوست ورځ هغوی لره وه نه تل» هغه ورځی منحوسی ګنلی کیږی - لکه
چه په ناپوهانو کښی مشهوره ده. که هغه ورځ د عذاب د رابښته کیدلو په نسبت تل منحوسه
وګنله شی نو کومه ورځ به بختوره وګنله شی. په قرآن کریم کښی تصریح ده چه هغه عذاب اووه
شپې او اته ورځی پرله پسې وو. اوس نو وښیئ چه په دی تقدیر د اونی (هفتی) کومه ورځ به له
نحوسته تشه وی؟

تَنْزِعُ النَّاسَ لَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَحْلٍ مُّنتَقِرٍ ۝۲۰

چه را ایستل به (باد له پتو ژورو کښو د ځایونو خپلو نه) خلق ګواکی دوی
تنی د خرماؤ وی چه له بیخه را ایستلی شوی په ځمکه پریوتلی وی.

تفسیر: د عاد قوم ډیر پیاوړی (بهادر) قوی او د لویو جثو او ونو (قد) خاوندان و خو دوی د
دی سخت باد او د لویې سیلې له ورښه داسی سر په څت راولویدل لکه چه د کجورو ونی چه له
سته او بیخه وویستلی شی او هغه خوا وغورځولی شی.

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِي ۝۲۱ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ
لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّذَكِّرٍ ۚ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ۝۲۲

نو څرنګه و عذاب عما او ویرول عما (له بیخه ایستل می) او خامخا په

تحقیق آسان کری دی مونبر قرآن ذکر پند اخیستلو ته نو آيا شته شوک
یادوونکی پند اخیستونکی دروغجن کری و ثمودیانو (انبیاء او نور) ویروونکی.

تفسیر: یعنی حضرت صالح علیه السلام ئی دروغجن کر او حال دا دی چه د یوه نبی دروغجن
کول عیناً د تولو پیغمبرانو دروغجن بلل دی حکه چه د دین په اصولو کښی دوی گرد (تول) یو
د بل مصدقان او مؤیدان دی.

فَقَالُوا أَبَشَرًا مِّثْلًا وَاحِدًا اتَّبِعْهُ إِنَّا إِذْ الْفَى ضَلَّلٌ وَسُعِرٌ ②۳

پس وویل دوی آيا یو بشر لره له مونبر څخه چه یو دی متابعت وکړو (مونبر
چه ډیر یو) ده لره بیشکه مونبر په دغه وقت کښی خامخا به یو په گمراهی
او لیونتوب کښی (نو نه ئی کوو متابعت).

تفسیر: یعنی دغه خو کومه آسمانی پرېسته نه دی بلکه مونبر غوندی یو سری دی هغه هم یو
بیکس او یواځی چه هیڅ یو قوت او ملگری ورسره نشته دی غواړی چه مونبر راښکته او د خپل
ځان تابع وگرځوی او حال دا دی چه دا کار له سره هیڅ کیدونکی نه دی که مونبر د ده په
خبرو باندی وغولېږو او د ده په لومه کښی بند شو نو دغه به ځمونږ سخته غلطی او ناپوهی -
حماقت څرگند کری بلکه دا کار به له لیونتوب سره سم وی هغه مونبر وېروی چه که تاسی ځما
دا خبری ونه منع نو په اور کښی لوېږئ او ځمونږ په نزد په اور کښی لویدل دا دی چه مونبر د
ده خبرو ته غوږ کیږدو او تابع ئی وگرځو.

أَلْقَى الذِّكْرَ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بِلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشْرٌ ②۴

آيا غورځولی شوی دی ذکر وحی په ده باندی په منع ځمونږ کښی (نه ده
شوی وحی) بلکه دی ډیر دروغجن متکبر دی (چه پخپله ځان غتوی).

تفسیر: یعنی پیغمبری ته د نورو خلقو په منع کښی یواځی هم دغه پاتی و؟ گردی (تولی)
خبری ئی دروغ دی! خامخا ځان لوی راښی! تکبر کوی او وائی چه زه د الله تعالی له لوری
استاځی او پیغمبر یم! او گرد (تول) قوم ته بیائی چه ځما خبری ته غوږ کیږدی او اطاعت می
وکړی او حکم می ومنی! نو تردیداً فرمائی الله اکرم شانه واعظم برهانه داسی چه:

سَيَعْلَمُونَ غَدًا مِّنَ الْكَذَّابِ الْأَشْرُ ②۵

ژر ده چه پوه به شی دوی صباح (په وقت د نزول د عذاب کښی یا په ورځ د قیامت کښی) چه څوک دی هغه ډیر دروغجن متکبر.

تفسیر: یعنی ډیر ژر معلومیږی چه د دی دواړو په منځ کښی دروغجن او متکبر څوک دی؟

إِنَّمَا مَرْسِلُوا النَّاقَةَ فِتْنَةً لَهُمْ

بیشکه مونږ لیږونکی یو د اوبی دپاره د فتنی ازموینست د دوی.

تفسیر: یعنی د هغوی له غوښتنی سره سم مونږ له تیږی (گتی) څخه اوبه را وویسته او ور ومو لیږله او د هغی په وسیله مو دا په عملی ډول (طریقه) هم ښکاروله چه له هغوی څخه کوم یو د الله تعالی او د هغه د رسول خبری منی؟ او کوم یو د خپل نفس په غوښتنی کار کوی؟

فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ۝ وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شَرِبٍ تُحْتَضَرُ ۝

پس منتظر اوسه ته (ای صالح!) دوی ته او صبر وکړه (یعنی وگوره! چه څه نتیجه راوځی؟) او خبر کړه دوی (په دی) چه بیشکه اوبه ویشلی شوی په منځ د دوی (او د اوبی) کښی هر وار د اوبو ته حاضر کړی شوی دی (خاوندان د اوبو پخپل وار).

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي هغه اوبه به په هر وار چه اوبو ته تله نور بودگان (خاروی) او حیوانات به له هغی څخه ویریدل او لری به تشیدل نو د الله تعالی له لوری وار او نوبت مقرر شو چه یوه ورځ به هغی اوبی اوبه څښلی او بله ورځ به نورو حیواناتو.

فَنَادُوا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ ۝

نو راوباله دوی ملگری خپل (لپاره د وژلو د اوبی نو توره ئی واخیسته) پس پری ئی کړی پښی (د هغی اوبی او مړه ئی کړه).

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکی «یوه بدکاره بنځه وه چه حیوانات نی دیر و هغی خپل یو آشنا و سراساوه (ولمساوه) او هغه د دی اوبنی پینی پری کری او وی وژله نو نازل شو پری عذاب پس له دریو ورځو نه».

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي ۚ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً
وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ۝۳۱

پس څرنګه ؤ عذاب عَما او ویړول عَما. بیشکه مونږ ولیږه مونږ پر هغو باندي غږ یو (د جبریل) نو شول دوی لکه وچ مات شوی (توتی توتی خس خاشاک واینه شپول جوړوونکی).

تفسیر: یعنی پرېستی یوه سخته کریکه وکړه چه د هغی لامله (له وجی) د هغو ګردو (تولو) زړونه وچاودل او تول سره هک پک او ترهور (حیران) پاتی شول او هسی راوبریښیدل لکه چه د وینو یوه لویه کوته د بودګانو (څاروو) تر پښو لاندی غویل شوی وی او ګرد (تول) سره ګود او مات او چیت او بوس بوس شوی وی.

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ ۝۳۲ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذْرِ ۝۳۳

او خامخا په تحقیق آسان کری دی مونږ قرآن لپاره د ذکر یادولو پند اخیستلو نو آیا شته څوک یادوونکی پند اخیستونکی؟ دروغجن کری ؤ قوم د لوط ویروونکی انبیاء لره.

تفسیر: یعنی دوی حضرت لوط علیه السلام ته دروغجن وویل او په داسی کار سره چه د یوه نبی تکذیب نی وکړ ګواکی د ګردو (تولو) انبیاءو تکذیب نی وکړ یا دروغجن کری قوم د لوط لوط په ویړولو او پند ورکولو د ده سره دوی لره.

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ ۝۳۴
نِعْمَةٌ مِّنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ ۝۳۵

بیشکه مونږ لیږلی ؤ مونږ پر دوی باندی باد کانی ویشتونکی مگر کورنی د لوط و موږ غورل (وموسائل) دوی په پیشمنی کښی له جهته د مهربانی له نژده ځمونږ هم داسی (د آل لوط په شان) جزاء ورکوو مونږ هغه ته چه شکر ویاسی حق منونکی وی.

تفسیر: یعنی لوط علیه السلام په پیشمنی کښی له خپلو کورنیو سره روغ رمت ووتلو او هغوی ته هیڅ ربر (تکلیف) او عذاب ونه رسید. او ځمونږ عادت هم داسی دی چه حق پیژندونکیو او شکر ویستونکیو بندګانو ته هسی جزا ورکوو.

وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾

او خامخا په تحقیق ویرولی ؤ (لوط) دوی لره له نیولو ځمونږ څخه نو شک وکړ دوی په ویرولو (د هغه کښی).

تفسیر: یعنی د هغو په خبرو کښی به یی چتی (بیکاره) ویناوی شهبی جګړی کولی او هغه به ئی دروغجن کاوه (په ویلو د ده کښی).

وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾

او خامخا په تحقیق غوښتی ؤ دوی له دغه (لوط څخه) میلمانه د هغه (بدکاری ته) نو محوړندی کړی مونږ سترګی د دوی پس (وفرمایل الله دوی ته په ژبه د ملائکو چه) وشکع تاسی ثمر د عذاب ځما او د ویرولو ځما.

تفسیر: پر هغو پرېستو باندی چه د ښکلیو هلکانو په اشکالو راغلی وی دوی د انسانانو ګمان کړی او د خپلو بدو اخلاقو او بدو رشو په غوښتنه پر دوی باندی د لاس اچولو په فکر کښی شول نو مونږ هغوی ړانده کړل چه هر لوری ته ګرځیدل او له هر شی سره لګیدل او هیڅ شی به هغوی ته نه ښکارېده نو ورته ومو ویل چه رومبی تاسی د دی عذاب خوند وشکع!

وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقَرٌّ ۖ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٨﴾

او خامخا په تحقیق راغلی ؤ دوی ته په وقت د صبح کښی عذاب چه ثابت

قرار نیوونکی ؤ (په دوی باندی) نو (وفرمایل الله دوی ته په ژبه د ملائکو چه) وشکعی تاسی ثمره د عذاب عثما او د ویرولو عثما.

تفسیر: یعنی له پندولو شخه وروسته مو د هغوی کلی واپول او پر دوی باندی می له پاسه تیبری (گتی) وورولی له هغه وروکی عذاب شخه وروسته دا لوی عذاب ؤ چه پر دوی باندی له پاسه د صباون په وقت کبی راولوید.

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ۝۴۰ وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ۝۴۱

او خامخا په تحقیق آسان کړی دی مونږ قرآن لپاره د ذکر یادولو پند اخیستلو نو آیا شته څوک یادوونکی پند اخیستونکی. او خامخا په تحقیق راغلی ؤ (فرعون او) قوم د فرعون ته ویروونکی.

تفسیر: حضرت موسیٰ او هارون علیهما السلام او د هغوی ویروونکی نهه مشهوری معجزی.

كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذْبًا فَآخَذْنَاهُمْ أَخَذَ عَزِيزٌ مُّقْتَدِرٌ ۝۴۲

دروغجن کړل هغوی دلائل د قدرت عثمونږ ټول نو ونيول مونږ دوی په نیولو د ذات ډیر غالب او قادر سره.

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ نیول زبردست نیول دی چه د هغه قوت او قدرت له لاسه هیڅوک چیری نشی ثبتیدلی - لکه چه د فرعونیانو گرد (ټول) لاؤ لښکر ئی سره له فرعون د قلزم په بحیره کبی هسی سره ډوب کړل چه یو تن هم د هغو له منځه خلاص نشو.

الْكَافِرُ كُفْرًا خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكَ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ۝۴۳ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرُونَ ۝۴۴

آیا کفار ستاسی (ای عربو!) غوره دی له رومنیو (کفارو) د تاسی شخه یا

تاسی ته (حکم) د خلاصی دی په (پرومینیو) کتابونو کښی. آیا وائی دوی (چه) مونږ یو ټولی مرستی (مدد) کوونکی یو له بل سره بدل اخیستونکی.

تفسیر: الله تعالی د پرومینیو قومونو قصه او روی او د هغی په منځ کښی موجوده ؤ خلقو ته خطاب کوی چه آیا له دی موجوده ؤ کافرانو څخه پخوانی کافران کم قوته یا بی شوکته ؤ؟ یا دوی له هغوی ځنی قوی او ښه دی؟ کله چه مونږ هغو تیرو کافرانو ته د هغوی د کفر او طغیان په سزا کښی تباهی ورکړه نو آیا د دوی تباهی کومه سخته خبره ده؟ یا دوی ته د الله تعالی له لوری کوم لیکلی امر ورکړی شوی دی چه هومره مو چه زړه غواړی شرارت او سرکشی وکړئ تاسی ته هیڅوک سزا نه درکوی یا ئی داسی گنلی او ټاکلی (مقرر کړی) دی چه ځمونږ مجمع او ټولنه ډیره لویه ده مونږ به یو له بل سره مرستی (مدد) کوو او گړد (ټول) به په دی وسیله له سزا څخه ځانونه ساتو او هیڅوک به نه پرېږدو چه ځمونږ په منځ کښی بریالی (کامیاب) شی نو فرمائی الله جل جلاله:.

سَيَهْزِمُ الْجَمْعُ وَيُؤَلُّونَ الدُّبُرَ ۝

ژر ده چه ماته به کړه شی جمع (د دوی) او وبه گړځوی دوی شاوی خپلی (مسلمانانو ته له جنگه).

تفسیر: یعنی ژر ده چه دوی ته به د هغوی د دی مجمع حقیقت وربکاره شی او د مسلمانانو په منځ کښی به ماتی ومومی او شا به وگړځوی لکه چه په بدر - احزاب او نورو غزاؤ کښی دغه وړاندی وېل رابکاره شول په دی وخت کښی ځمونږ د لوی استاخی په ژبه باندی دا آیت جاری ؤ ﴿سَيَهْزِمُ الْجَمْعُ وَيُؤَلُّونَ الدُّبُرَ﴾

بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرٌ ۝

(دغه قتل او ماتی کافی نه ده دوی ته) بلکه قیامت دی وقت ځای د وعدی (د عذاب) د دوی او قیامت ډیر سخت دی (چه نه لری هیڅ علاج) او ډیر تریخ دی (له عذابه د دنیا نه).

تفسیر: یعنی دلته به څه ماتی ومومی د دوی اصلی ماتی به په هغه وقت کښی وی چه قیامت په سر راوړیږی او هغه به د سخت مصیبت وقت وی.

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ۖ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ۖ

بیشکه گنهگاران په گمراهی کښی دی او په اور گرم (د دوزخ او لیونتوب) کښی دی. هغه ورځ چه راکش کړل به شی دوی په اور (د دوزخ) کښی په مخونو د دوی (وبه وبل شی دوی ته زجرأ چه) وشکعی تاسی (مزه) د مس کولو رسیدلو (د اور) د دوزخ.

تفسیر: یعنی په هغه وقت کښی د غفلت لامله (له وجی) هک بک او حیران پاتی کیږی او دا سودا یی هلته له ککری څخه راوځی چه په زیرو سترگو او مات اورمیره د دوزخ په اور کښی راښکولی شی او وبه وبل شی دوی ته زجرأ د ملائکو په ژبه چه «واخلع اوس لږ څه د دی گرم اور مزه هم وشکعی!».

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ۖ

بیشکه مونږ هر شی پیدا کړی مو دی په (رومبنی ازلی) اندازه سره.

تفسیر: هر راتلونکی شی لا له پخوا څخه د الله تعالی په علم کښی شته او کتمت (هو بهو) هم هغسی لیکلی شوی دی او له هغه څخه هیڅ یو شی وړاندی وروسته کیدونکی نه دی. د دنیا عمر، د قیامت وقت او نور ټول شیان د الله تعالی په ازلی علم کښی معین، مقرر او ټاکلی شوی دی چه هغه خامخا په همغه مقرر او مقدر وقت کښی واقع کیدونکی دی او له سره په هغه کښی تقدیم او تاخیر نشی کیدی.

وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ۖ

او نه دی امر څمونږ (یو شی لږه چه اراده مو کړی ده د هغه د پیدا کولو) مگر (امر) یو ځل لکه رپول د سترگو.

تفسیر: یعنی د سترگو په رپولو کښی د هر څیز اراده چه الله تعالی وفرمائی هم هغسی کوی الله تعالی ته د یوه شی په جوړولو یا د یوه څیز په وړانولو کښی هیڅ څنډ (ایسارتیا) نه واقع کیږی او نه څه ربر (تکلیف) او مشقت ورپیښیږی.

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاءَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدْرِكٍ ۝۵۱

او خامخا په تحقیق هلاک کړی دی مونږ مشابهه نظائر ستاسی (له سابقه و
اممو) نو آیا شته څوک یادوونکی پند اخیستونکی.

تفسیر: یعنی تاسی غوندی ډیر کافران مو تباہ کړی دی نو په تاسی کښی دغسی کوم فکر
کوونکی نه دی چه د هغو له احواله عبرت واخلي او په صدق سره ایمان راوړی.

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ ۝۵۲

او هر هغه شی چه کړی دی هغوی (لیکلی شوی دی) په (پانو د اعمالنامی د
دوی او په) لوح محفوظ کښی.

تفسیر: یعنی هر یو نیک او بد عمل وروسته له کولو څخه د هغوی په اعمالنامو کښی لیکلی
کیږی او د پوښتنی په وقت کښی دا گرد (تول) کاغذونه او دفترونه وروړاندی کیږی.

وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَقَرٌّ ۝۵۳

او هر وړوکی او لوی (عمل که خیر وی که شر وی) لیکلی شوی دی (په
لوح محفوظ کښی).

تفسیر: یعنی پخوا له دی څخه د هر وړوکیو او لویو شیانو تفصیل په لوح محفوظ کښی لیکلی
شوی دی او گرد (تول) دفترونه ئی په منظم ډول سره مرتب دی تر دی چه ډیر یو وړوکی شی
هم له قلمه نه دی لویدلی.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ۝۵۴ فِي مَقْعَدٍ صَدِيقٍ عِنْدَ مَلِيكَ مُّقْتَدِرٍ ۝

بیشکه ویریدونکی به په جنتونو کښی وی او په ویالو کښی وی (چه څکی له

اوبو شرابو - شاتو - شودو د هغو) په مجلس (حق) رښتيا (د جنت) کښي
په نزد د باچا لوی قدرت لرونکي (چه هيڅوک ئي نشي عاجزولي).

تفسير: وروسته له مجرمينو څخه اوس د متقينو انجام بيان فرمائي چه دوی به د خپل صدق په
سبب د الله تعالي د استاځي له رښتيا وعدی سره سم په يوه غوره ځای کښي وی چه هلته به ئي
د مالک الملک والملكوت د قرب دولت په لاس وی.

اللهم انک ملیک مقتدر ماتشاء من امر يكون فاسعدنا فی الدین وکن لنا ولا
تکن علینا وآتنا فی الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار.

تمت سورة القمر بعون الله وتوفيقه.

سورة الرحمن منية وهی ثمان وسبعون آية وثلاث ركوعات رقمها (۵۵) تسلسلها حسب
النزول (۹۷) نزلت بعد سورة الرعد.

د «الرحمن» سورت مني دی (۷۸) آيتونه (۳) ركوع لری په تلاوت کښي (۵۵) او
په نزول کښي (۹۷) سورت دی وروسته د «الرعد» له سورتته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الرَّحْمَنُ ۝ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ۝

رحمن ښوولی دی قرآن (هغه چاته چه اراده ئي شوی ده د ښوونی د قرآن).

تفسير: يعنى دغه قرآن كريم د الله تعالى په عطايال کښي لويه عطيه او د ده په نعمتونو کښي له
گرددو (تولو) څخه لوی نعمت او رحمت دی. د انسان بساط ته او د هغه ظرف ته خيال وکړئ او
د قرآن د علم دا بې ځنډي (غاري) لرونکی لوی بحر او سیند ته وگورئ او بیا څیر شی چه
انسان ته ئي سره له دومره ضعفه څومره عزت او لوئی د عظیم الشان قرآن په وربښلو سره ورکړی
ده! او دی ضعیف البیان انسان ته ئي له آسمانونو او غرونو څخه خورا (دیر) لوی او دروند شی
ورښلی دی او دی ئي د هغه حامل گرځولی دی چه هغه د رحمن هم دا پاک کلام دی. که نه
چیری بشر او چیری د الله تعالی کلام؟

تنبیه: د «النجم» په سورت کښې ئی وفرمایل چه ﴿عَلَّمَ شَدِيدُ الْقُوَى﴾ الآية - او دلته ئی راڅرگنده کړه چه د قرآن اصلی پیوونکی الله تعالی دی که څه هم د پرستو په وسیلی سره ئی رابښی.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَيْهِ الْبَيَانُ ۝

پیدا کړی ئی دی انسان بیا ئی ورشوولی دی بیان (خبری چه د زړه مقصدونه ئی پری ادا کیږی).

تفسیر: «ایجاد» یعنی د وجود عطاء فرمایل د الله تعالی له لویو نعمتونو څخه دی. بلکه د گردو (ټولو) نعمتونو پیخ دی او هغه په دوه ډوله (قسمه) دی ایجاد د ذات او ایجاد د صفت نو الله تعالی اول سری پیدا کړ او په هغه کښې یی د علم بیان صفت هم کیښود. یعنی قوت ئی وروباښه چه د خپل زړه خبره په ډیره صفائی - حسن او ښه والی سره اداء کړی شی او د نورو په خبرو او اترو باندی هم ښه پوهیږی. انسان په دی صفت سره قرآن مجید هم لوستی شی او هم ئی لولولی شی د خیر او شر - د هدایت او ضلالت د ایمان او کفر - د دنیا او آخرت په خبرو باندی هم په ښه شان سره پوهیږی او هم نور پری پوهولی شی.

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۝

لمر او سپوږمی (جاری او روان) دی په حساب سره (چه پخپل تگ کښې نه تیریږی له هغه نه).

تفسیر: یعنی د دواړو طلوع او غروب زیاتوالی او لږوالی یا په یو احوال باندی قائم پاتی کیدل - بیا د هغوی په وسیله د فصلونو او موسمونو بدلیدل او په سفلیاتو باندی راز راز (قسم قسم) تاثیرات غورځول دا گرد (ټول) تر یوه خاص حساب او ضابطی او مضبوط نظام لاندی دی مجال نشته چه د هغه له ټاکلی (مقرر کړی) دائری څخه بهر ووځی او د خپل مالک او خالق له ورکړیو شویو احکامو څخه مخ واړولی شی الله تعالی هغه لونی گټی چه د دی دواړو په وسیله خپلو بندگانو ته تل ورسوی. دوی په هغو کښې هیڅ قصور او کوتاهی او لنډوالی نشی کولی او پرله پسې دوی د مخلوقاتو په خدمت کښې بوخت او لگیا دی.

وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ۝

او ستوری یا نباتات (چه ساق نه لری د ودریدو) او ونی (چه ساق لری د ودریدو) سجده کوی دوی دواړه (الله تعالی ته دغسی سجده چه له شان د دوی سره مناسب دی او ټول د الله تعالی تسبیح وائی چه بل پری نه پوهیږی).

تفسیر: یعنی د علویاتو په شان سفلیات هم د خپل مالک مطیع او منقاد دی له وړوکی ترکودی (نباتات) څخه نیولی تر غځیدلیو پنگو جلغو (تاکو) لویو ونو او غنو گرد (ټول) د هغه د تکوینی امر په مقابل کښی سر په سجده دی که بندگان دوی پخپلو چارو کښی ولگوی نو له هغه څخه هم انکار نشی کولی.

وَالسَّاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ۝ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ۝ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ۝

او آسمان پورته کړی دی (الله) هغه (پر ځمکه باندی) او ایښی ئی دی میزان تله (د عدل پر ځمکه لپاره د دی چه ونه کړئ تاسی تیری په میزان تله (د عدل) کښی (او کوئ معامله په راستی سره) او برابرؤ وزن ټول په انصاف سره او مه کمؤ میزان تلل (او کمی مه کوئ په ټول کښی).

تفسیر: وړاندی تر دی د هسی دوو څیزونو بیان راغلی دی دلته هم د آسمان له پاسوالی سره د ځمکی د تیتوالی ذکر یی وفرمایه او ښائی په منع کښی ئی د تلی او میزان څکه ذکر کړی وی چه زیاتره د تللو په وقت کښی تله له ځمکی څخه هسکه او د آسمان په لوری اوچته وی دا په هغه تقدیر سره دی چه له میزان څخه هم دا هسی او متعارف میزان مراد وی څکه چه په دی صورت کښی د زیاترو ورکړه راکړه او د معاملاتو سموالی او د حقوقو حفاظت له هغه سره تړلی دی نو د دی لامله (له وجی) ئی هدایت وفرمایه چه د میزان د ایښودلو مقصد هلته حاصلیږی چه نه د اخیستلو په وقت کښی زیات واخیست شی او نه د ورکولو په وقت کښی لږ ورکړ شی او نه د تلی په دواړو پلو او چاپریو کښی هیش لږ والی او ډیروالی ولید شی او نه د تللو په وقت دندی ووهله شی بلکه په ډیر دیانت - امانت او نیاو (عدل) سره سم او برابر وتللی شی.

تنبيه: زیاترو اسلافو او پخوانیو مشرانو د میزان له وضع څخه په دی ځای کښی د نیاو (عدل) ټینګوالی د عدل قیام مراد کړی دی یعنی الله تعالی له آسمان څخه اخیستی تر ځمکی او نورو هغو شیانو چه د دوی په منع کښی شته په هر شی کښی حقانیت او عدالت او مساوات قائم کړی دی او په اعلی درجی سره د هغو شیانو په منع کښی توازن او تناسب ساتی که په

کائناتو کښی د حق او عدل ساتنه ملحوظه نه وی نو د نړی (دنیا) او نړی والانو (دنیا دارو) او د گردو (تولو) کائناتو دا ټول انتظام او ساتنه او انضباط سره ګډود کیده، نو ځکه پر مونږ بندګانو باندی هم لازم دی چه د عدالت او حقانیت په لاری سم او برابر لار شو او په هغی باندی مستقیم واوسو. د نیاو (عدل) او انصاف تلی ته هیڅ هسکوالی او ټیټوالی ور نه کړو. او نه پر چا باندی تجاوز او زیادت وکړو او نه د چا حق وساتو. په حدیث کښی راغلی دی چه «ځمکه او اسمان په عدل باندی قائم دی».

وَالْأَرْضُ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ۝۱۰

او ځمکه غوړولی ټیټه کړی ده (الله) دپاره د خلقو.

تفسیر: یعنی خلق په هغی باندی په آرامی او هوسائی (راحت) سره تګ وکړی. او راشه درشه ولری او خپل کاروبار دنده (وظیفه) قائمه وساتی.

فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ۝۱۱ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ۝۱۲

په دی (ځمکی) کښی (ډول ډول - قسم قسم) میوی دی او خرماګانی دی خاوندانی د پوښو او (په دی ځمکه کښی دی ډول ډول - قسم قسم) دانی خاوندانی د وښو او (خاوندانی) د خوشبوئی ورقی د ښو وږمو.

تفسیر: یعنی میوی او دانی هم له ځمکی څخه راوځی او په غلو او دانو کښی دوه شیان وی. اول دانه چه هغه زیاتره د انسانانو خواړه دی. بل وابښه چه هغه د بودګانو (حیوانانو) ازوغه (خوراکه) ده او ځینی نور شیان هم له ځمکی ځنی پیدا کیږی چه یا د خوړلو دپاره پکار راځی یا د خوشبوئی دپاره او د ښو وږمو او د نورو چارو او کار فائده ورڅخه اخیسته کیږی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۝۱۳

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریدئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی).

تفسیر: یعنی ای پیریانو او انسانانو په پاس آیتونو کښی ستاسی د رب هغه عظیم الشان نعمتونه او د قدرت لوئی نښی چه بیان کری شوی تاسی به د هغو له منځه د کومو کومو خیزونو په دروغ گڼلو باندی غغردوالی او جرأت وکړئ ایا دا نعمتونه او نښی د نه منلو او د انکار وړ (لائق) دی بلکه نه دی. عالمان د یوه صحیح حدیث په بناء سره لیکي «کله چه کوم سری دا آیت ولولی ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ﴾ یا ئ واورى نو داسی جواب دی ورکړی «الابشئ من نعمک رینا نکذب فلک الحمد» ای غمونو پالونکیه! مونږ د ستاسی هیڅ یو نعمت نه شو دروغ گڼلی گورد (تول) حمد او ثناوی ستاینی (صفتونه) تاته دی! تنبیه: که څه هم د پیری (جن) ذکر په تصریح سره پرمهلی نه دی راغلی لیکن د (انام) په لفظ کښی هغه شامل دی. او په ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِعِبَادُونَ﴾ کښی د دواړو پیدایش عبادت ته ذکر شوی دی. او وروسته له دی څخه پرله پسې د انسان او د پیری د پیدا کولو کیفیت راښی او له څو آیتونو څخه وروسته په ﴿سَنَقُوعُ لَكَ آيَةُ الْفَقَارِ﴾ او ﴿يَمْعَثُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ﴾ کښی ئی په صراحت سره جن او انس مخاطب کری دی. دا قرائن داسی دلالت کوی چه دلته هم هغه دواړه مخاطبان دی.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ۝ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ ۝

پیدا کری دی (الله) انسان (آدم) له ختی کرنکیدونکی وچی څخه په شان د کودری او پیدا کری دی (الله) (پلار د) پیریانو (ابلیس) له خالصی شغلی د اور څخه چه دود (لوگی) ئی نه درلود (لرلو).

تفسیر: یعنی د گردو (تولو) بنی آدمانو پلار مو له خواوری څخه او د پیریانو پلار مو د اور له خالصو لمبو څخه پیدا کری دی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۝

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایئ (او منکریدئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی).

تفسیر: د «آلاء» ترجمه عموماً په نعمت سره کری شوی ده مگر ابن جریر رحمه الله علیه د غینو

اسلافو له روايته د هغه معنی په «قدرت» سره کړی ده نو ځکه په هر یوه ځای کېږي هر یوه معنی چه ښه سره لگېږي همغه معنی دی واخیسته شی دلته او له دی څخه په پخوانی آیت کېږي د دی دواړو مطلبونو معنی ښی ځکه چه جن او انس لره ئی د وجود په خلعت سره سرلوری (سرفرازی) ښل او د لایعقل جماد څخه عاقل ناطق جوړول د الله تعالی لوی نعمت دی او د هغه د لامحدود قدرت ښی هم دی.

تنبيه: د ﴿فَإِنِّي الْآزِرُ كَمَا تَكُونُ﴾ جمله په دی سورت کېږي یو دیرش ځلی تکرار شوی ده او په هر ځلی کېږي د یوه خاص نعمت په لوری اشاره شوی ده یا د عظمت او قدرت له شتونو څخه یو خاص شان ته توجه په عمل راغلی ده. داسی مکررات د عربو او د عجمو په خبرو کېږي دیر موندلی کیږي څه موده پخوا له دی څخه د «القاسم» په رساله کېږي مولینا شبیر احمد العثماني یو مضمون تر دی عنوان لاندی چه «په قرآن مجید کېږي ولی تکرار شته» چاپ کړی ؤ په هغه کېږي ئی څو نظائر د عربو د لویو شعراؤ وړاندی او د تکرار په فلسفی باندی ئی بحث کړی دی چه دلته د هغه د بسط ځای نشته.

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ

دی رب د دواړو مشرقونو لمر ختو د ژمی او ووری دی او رب د دواړو مغربونو لمر پریوتو د ژمی او ووری دی.

تفسیر: په اوری او ژمی کېږي له کومو کومو ځایونو څخه چه لمر راخیژی او په کومو کومو ځایونو کېږي چه لمر پریوځی هم دغو ځایونو ته «مشرقین» او «مغربین» وایه شی چه د هم دی مشرقینو او مغربینو د تغیر او تبدیل څخه موسمونه او فصلونه پیدا کیږي. او راز راز (قسم قسم) انقلابات څرگندیږي د ځمکي هستیدونکیو ته له دی تغیراتو څخه په زرهاؤ گتی فوائد او مصالح ور رسیږي. نو د دوی بدلیل او یو د بل په ځای راتلل هم د الله تعالی لوی نعمت دی او د الله تعالی له لویو قدرتونو ځنی یو عظیم قدرت دی.

تنبيه: د دی آیت په وړاندی او وروسته کېږي د دوو شیانو ذکر شوی دی نو ځکه دلته د مشرقینو او مغربینو ذکر هم دیر خوندور او لطیف ښکاری.

فَإِنِّي الْآزِرُ كَمَا تَكُونُ ﴿١٨﴾ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيْنَ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا
بُزْخٌ لَّا يُبْغَيْنِ ﴿٢٠﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږی تری

ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی) بهولی ئی دی دوه بحرونه سیندونه
چه یو عیای بنکاریری په منخ د دواړو کښی یوه پرده (د قدرت) ده چه نه
گدییری یو په بل باندی.

تفسیر: یعنی هسی نه دی چه خوړی او ترخی اوبه یو په بل باندی تیری وکړی او د مخامخ خوا
په خاصیت کښی څه تزئید او تبدیل وارد کړی یا د دی دواړو له یو عیای کیدلو څخه دومره
اوبه زیاتوب وکړی چه د طوفان او دوبیدلو ویره پیدا شی. د دی آیت د مضمون په نسبت څه
تقریر د «فرقان» د سورت په آخر کښی څمونږ دغه مبارک تفسیر کښی پخوا له دی څخه تیر
شوی دی هغه دی هلته وکوت شی!

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٢١﴾ يُخْرِجُ مِنْهَا اللُّؤْلُؤَ وَالْمَرْجَانَ ﴿٢٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ﴿٢٤﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریری تری
ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی). راوخی له دی دواړو څخه لؤلؤ او
مرجان پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب تاسی دروغ وایی (او منکریری
تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی). او خاص دغه (الله) لره دی
بیری تلونکی نوی پیدا کړی شوی لوری (اوچتی) په بحر سیند کښی لکه
لوی لور (اوچت) غرونه.

تفسیر: یعنی کشتی او بیری که څه هم په ښکاره ستاسی جوړ کړی شیان دی مگر ستاسی
جوړوونکی الله تعالی دی او همغه پاک الله تاسی ته هسی قوت - قدرت - ساز - او سامان درېښلی
دی چه د هغه په وسیله یواځی جهازونه بلکه په زرهاو نور شیان جوړولی شی. نو ځکه الله تعالی
ستاسی او ستاسی د گردو (تولو) مصنوعاتو او مملوکاتو څښتن (خاوند) او خالق دی او دا
گردد (تول) د هغه نعمتونه او د ده د قدرت دلائل او نښی دی.

تنبیه: دا جمله د رومینی جملی ﴿يُخْرِجُ مِنْهَا اللُّؤْلُؤَ﴾ الآية - په مقابل کښی ده یعنی د
سیند د تل (تحت) څخه هسی ښه شیان راوخی او د پاسه ئی داسی شیان رادرومی چه دا دواړه
په خپلو عیایونو کښی د هغه لوی قدرت او نعمت گڼل کیږی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَإِنَّ ﴿٢٦﴾ وَيَقِي

وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٣٥﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ
تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی). تول هغه شوک چه په دی
(غمکه) کښی دی فانی کیدونکی دی او باقی به پاتی شی ذات د رب ستا
چه خاوند د جلال لوی دی او (خاوند د) اکرام عزت ورکولو - عظمت -
فضل - احسان دی.

تفسیر: د غمکی او د آسمان گرد (تول) مخلوقات د حال په ژبی سره خپل حاجات او
اړتیاوی (احتیاجونه) له هغه الله تعالیٰ شخه غواړی هیشوک د یوی رپی (ثانیی) له مخی هم د
الله تعالیٰ له مهربانی شخه بی پروا او مستغنی کیدی نشی او الله تعالیٰ هم سم له خپله حکمته او
قدرته د هر چا اړتیاوی (احتیاجونه) او حاجات پورته کوی هر وقت د هغه کار جلا (جدا) دی
او هره ورځ د ده شان او عظمت بل دی شوک وژنی - شوک ژوندی کوی - یو رنغوروی بل
جوړوی له یوه شخه اخلی او بل ته ئی ورکوی یو غای ودانوی او بله سیمه ورانوی لنده ئی دا
هر شخه چه غواړی کوی ئی او د الله تعالیٰ په شئونانو کښی داخل دی او هر شی چه کوی شوک
بی مخه نشی نیولی.

سبحان من تحیر فی صنعه العقول . سبحان من بقدرته يعجز الفحول

مر کوی ژوندی کوی دی شخه ښی چاری د ده

شین کوی شین وچ کوی زه دی شم واری د ده

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴿٣٧﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د ستاسی دروغ وایی (او منکرېږئ
تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی). سؤال غوښتنه کوی له دغه
(الله شخه د رزق د مغفرت او د نورو حوائجو) هر هغه شوک چه په آسمانونو
او په غمکه کښی دی هره ورځ هر وقت دی په یوه کار کښی دی (د احیاء
او د افناء او د نورو).

تفسیر: یعنی د دنیا دا کارونه او دندی وظیفی ژر دی چه پای (آخر) ته به ورسیری وروسته له هغه ستاسی بل ژوندون او دوره شروع کیږی کله چه ستاسی د دی لویو جویو او قافلو شمیر او لیک حساب او کتاب کیږی نو هلته به د گنهکارانو او مجرمانو پوره خبر واخیست شی او وفا لرونکی ته به ښه صله او انعام ورکاوه کیږی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٣١﴾ سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَيْنِ ﴿٣٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٣٣﴾ يَمَعْشَرُ الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَنِ ﴿٣٤﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایئ (او منکرېږئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) ژر ده چه فارغ وزگار به شو مونږ (او قصد به وکړو حساب د) تاسی ته ای دوو درنو قبیلو (د انسانانو او پیریانو) پس په کوم یوه نعمت د رب د تاسی دروغ وایئ (او منکرېږئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه تری منکریدی نشئ چه دا د الله له جانبه نه دی) ای ټولیه د پیریانو او د انسانانو که چیری قدرت لری تاسی چه بهر ووځئ (وتښتئ تاسو) له خنډو (غارو) د آسمانونو او (له خنډو د) ځمکی څخه پس ووځئ وتښتئ وبه نه وځئ وبه نه تښتئ تاسی مگر په قوت او زور سره (چه نه ئی لری!).

تنبیه: په ﴿سَنَفْرُغُ﴾ کښی مقصود وېرول دی د خلقو د الله تعالی له جانبه په حساب سره نه وزگارېدل دی له څه کار څخه په رښتیا سره ځکه چه نه مشغولوی الله تعالی یو کار له بل کار څخه یعنی که څوک وغواړی چه د الله تعالی له حکومت څخه وتښتی نو بی له قوت او غلبی څخه به څرنگه وتښتی آیا پرته (علاوه) له الله جل جلاله څخه بل څوک قوتمن او زورور شته؟ نو دی به چیری تښتی؟ بله باچائی او قلمرو کوم دی چه دی هلته لار شی برسیره پر دی د دنیا معمولی حکومتونو ته هیڅوک بی سنده او رهداری (پاسپورت) نه پرېږدی چه لار شی یا راشی نو الله تعالی به څرنگه چاته اجازه ورکړی چه بی له سنده بل چیری لار شی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایئ (او منکرېږئ تری

ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی).

تفسیر: یعنی داسی په بنکاره ډول (طریقه) به گورد (تول) وړاندی او وروسته او لاندی باندی دربیی او پر هر شی باندی تاسی خبروی چه هر یو له دوی څخه لوی نعمت دی نو آیا تاسی به د دی لویو نعمتونو هیش قدر نه کوئ؟ او د الله تعالی هسی عظیم الشان قدرتونه به دروغ گنئ.

يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّنْ نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ﴿١٥﴾

وبه لیږلی شی په تاسی باندی خالصی لمبی له اوره او په لوگی (سره گډ، یا خالی له اوره) بیا به تاسی مدد نشی کولی یو له بل سره په دفع د عذاب کښی.

تفسیر: یعنی کله چه په گنهگارانو باندی د اور صافی لمبی او د لوگی سره گډی لمبی پریښودی شی نو هیشوک به د هغو مخه نشی نیولی او نه به ئی په دفع پوهیږی او نه به د هغی سزا کوم بدل او انتقام اخیستی شی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی).

تفسیر: یعنی مجرمانو ته سزا ورکول او د هغوی د سزا بیان کول هم وفادارانو لره نعمت دی چه خلق د هغی د اورېدلو لامله (له وجی) له هغه جرم څخه ځان وژغوری (وساتی) نو دا یوه مستقل انعام دی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «په هر یوه آیت کښی مونږ ته یو نعمت راښوولی شوی دی چه ځینی ئی اوس نعمت دی او له ځینو څخه خبر ورکول هم نعمت دی تر څو له هغه څخه مونږ ځان وژغورو (وساتو)».

فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴿١٧﴾

بیا کله چه وچوی څیری شی آسمان نو وبه گرځی گل سور رنگ لکه سری څرمنی (یا د زیتون تیل).

تفسیر: یعنی د قیامت په ورځ کښی به آسمان وچوی او رنگ به ئی لکه سره خرمن غونډی بریښی یا به په شان د تیلو د زیتون څلیدونکی پرقیدونکی وی نو دا به څه لوی هیبت وی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْئَلُ عَنْ ذُنُوبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌ ﴿٣٩﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) نو په دغه ورځ (د چاودیدلو څیریدلو د اسمان) کښی نه به پوښتیدل کیږی له گناه د دوی نه (نه) له انسانانو او نه له پیریانو.

تفسیر: یعنی له کوم سری یا پیری څخه به د هغه د گناه د معلومولو په نسبت څه پوښتنی نه کیږی. ځکه چه الله تعالی ته هغه ټول څرگند دی. هو! د الزام او توبیخ او وېرولو په ډول (طریقه) به پوښتنی ورځنی کوی لکه چه د جزء ۱۴ (حجر) د سورت په (۶) رکوع ۹۲ آیت کښی داسی راغلی دی ﴿فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ یا دا مطلب چه له قبر څخه د وتلو په وقت کښی هسی پوښتنی نه کیږی او له هغه څخه وروسته پوښتنه له هغه څخه منافی نه ده.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٣٩﴾ يُعْرِفُ الْبُجُرْمُونَ بِسِيمَاهُمْ

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) پیژندل کیږی گنهگاران (کافران) په علائمو ښو د دوی سره.

تفسیر: یعنی د بنو (څیرو) له ثوروالی او د سترگو د شینتوب به مجرمان پخپله پیژندل کیږی. لکه چه مؤمنان مسلمانان به د اوداسه او لمانځه د ښو په لرلو سره له لری هر چاته ښکاری او د عباداتو انوار او آثار د هغوی سینگار زیاتوی.

فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾

نو وېه نیولی شی (دغه منکران) په (وېښتو د) وچولی (تندی) سره او په

قدمونو سره (او وبه غورخولی شی په اور کښی).

تفسیر: یعنی ځینی به له پیکو (موی پيشانی) څخه او ځینی به له پښو څخه نیسی، په دوزخ کښی به ئی اچوی او په رابښکودلو سره ئی د اور په لوری کش کوی. یا د هر مجرم پندی او هډوکی ماتاوه شی او د هغوی وچولی (تندی) له پښو سره یو ځای کاوه شی او په ځنځیرونو او نورو سره ئی تړلی په دوزخ کښی غورځاوه شی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٣٧﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) دا دوزخ دی هغه چه دروغ به ئی ویل په ده سره مجرمانو (کافرانو).

تفسیر: یعنی هلته به داسی ورته ویل کیږی چه دا هغه دوزخ دی چه په دنیا کښی ته د هغه له وجود څخه منکر وی.

يُطَوَّفُونَ فِيهَا وَبَيْنَ حِمِيمَيْنِ ﴿٣٨﴾

گرځی به دوی په منځ د دوزخ او په منځ د اوبو ډیرو تودو ډیرو گرمو کښی.

تفسیر: یعنی کله به د اور او کله به د ډیرو تودو او ایشیدلو اوبو عذاب مومی (اعاذنا الله منها ومن سائر انواع العذاب) « ای لویه څښتنه! (خاونده) له دی دوو ربړو (تکلیفونو) او له نورو ربړو (تکلیفونو) څخه مو تل وساتی! ».

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٣٩﴾ وَلَمَّا خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتٍ ﴿٤٠﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب خپل دروغ وایی (او منکرېږئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی). او هغه لره چه ویریږی (په وقت د گناه کښی) له ودریدلو څخه په مخ د رب خپل کښی (حساب ته) دوه جنتونه دی.

تفسیر: یعنی هغه سړی چه په دنیا کښی له دی خبری څخه وریده چه زه به یوه ورځ د خپل

پاک پروردگار په مخ کښی ودرېږم او د یوی یوی ذری او ککی شمیر به ورکوم او له دی ویری
 څخه به ئی د الله تعالی له نافرمانی څخه ځان ساته او د تقوی په سمه لاره باندی به ئی تگ
 کاوه نو ځکه هسی سړیو ته دوه عالیشان جنتونه ورکول کیږی چه د هغو صفتونه لاندی راځی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٥٨﴾ ذَوَاتَا أَفْنَانٍ ﴿٥٩﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ تری
 ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی). (هسی جنتونه) چه خاوندان د
 ډیرو ډیرو څانگو دی.

تفسیر: یعنی په جنت کښی د مختلفو اقسامو راز راز (قسم قسم) میوی به وی او د ونی څانگی
 به ډیری میوی او ښه سیوری لری.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٦٠﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَنِ ﴿٦١﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ تری
 ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی). په دی دواړو (جنتونو) کښی به
 دوه چیني وی چه بهیږی به (هر چیرته ئی چه غواړی دوی).

تفسیر: چه اوبه ئی نه لږی کیږی او نه وچېږی او تل بهیدونکی دی او هر چیری چه د دی
 جنتی زړه وغواړی هلته ځی د دغو چینو نومونه دا دی «تسнім» او «سلسبیل».

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٦٢﴾ فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجٌ ﴿٦٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٦٤﴾ مُتَكِينِينَ عَلَىٰ فُرُشٍ بَطَاطِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ۖ

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ تری
 ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) په دی دواړو (جنتونو) کښی به له
 هری میوی (آشنا نا آشنا وچه لمده او نور) دوه دوه قسمه وی پس په کوم
 یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او تری منکرېږئ ای
 انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) پر هسی فرشونو باندی چه استروونه د

هغو به له وربښمو کلکو څخه به وی

تفسیر: کله چه د هغه استر له کلکو وربښمو څخه وی نو له هغه ځنی دی اتکل او قیاس وکړ شی چه د هغه مخ به له څه نرم او پاسته وربښمین او ښه توکی څخه وی؟

وَجَنَّا الْجَنَّتَيْنِ دَانِ ۝۵۲

او انول (شو کول) (د میوی د دغو) دوو جنتونو به تر لاس لاندی وی.

تفسیر: چه د هغو انول (شو کول) دانه دانه کول به ډیر آسان وی په ولاړه - ناسته - ملاسته او په هر یوه حالت او ډول (طریقه) چه جنتیان وغواړی تولولی شی او له هغو څخه په زړه پوری خوند اخیستی شی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۝۵۳ فِيْهِنَّ قِصْرٌ لِّلْظُرْفِ لَمْ يُظْمَفْ فِيْهِنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌ ۝۵۴

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایئ (او منکرېږئ ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) په دغو (جنتونو) کښی به بند کوونکی د سترگو (حوری) وی چه نه وی مسه کړی دوی لره انسان پخوا له دغو (جنتیانو میرو (خاوندانو) خپلو) او نه پیری.

تفسیر: یعنی د هغو عصمت ته د هیچا گوته نه ده رسیدلی او نه دوی پرته (علاوه) له خپلو میرو (خاوندانو) څخه د نورو په لوری خپلی سترگی غړوی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۝۵۵ كَاٰثِرُنَّ الْيَاقُوْتُ وَالرُّجَانُ ۝۵۶ فَبِأَيِّ

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایئ (او منکرېږئ ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) گواکی دغه (حوری) یاقوت لعل وی

(په صفائی) او مرجان وی (په سپین والی کښی). پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریدئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی).

تفسیر: یعنی هسی خوشرنګی او بیش بها او قیمتداری به وی.

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ ۝

نه ده جزاء بدل د احسان نیکی مګر احسان نیکی ده.

تفسیر: یعنی د ښو بندګانو بدل پرته (علاوه) له ښه ثوابه بل څه کیدی شی؟ دی جنتیانو په دنیا کښی د الله تعالی داسی ډیر ښه عبادتونه کړی ؤ ګواکي هغوی الله تعالی پخپلو سترګو سره لیدو او الله تعالی هم هغوی ته انتهای بدل ورکړ. لکه چه د سجدی د سورت په دوهمه رکوع کښی راغلی دی ﴿فَلَا تَعْلَوْا أَنَّهُمْ قُرَّةُ أَعْيُنٍ﴾ ښائی په دی کښی د هم دی لیدو دولت ته اشاره او نغوته وی والله اعلم.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۝ وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَيْنِ ۝

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریدئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) او بی له دغو (دوو جنتونو) دوه جنتونه نور هم دی.

تفسیر: ښائی وړاندنی باغ مقربینو لره وی او دا دوه باغونه ښو دلو (اصحاب یمین) لره وی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۝ مَدَاهُمَا مَثْنٍ ۝

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریدئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشئ کیدی) تک تور به وی (له ډیر شینوالی څخه).

تفسیر: یو څیز چه ډیر زیات شین شی توروالی ته اوړی.

قَبَائِي الْأَرْبَابِ كَذِبِينَ ﴿٦٥﴾ فِيْهَا عِيْنٌ نَضَّاخَتُنْ ﴿٦٦﴾

قَبَائِي الْأَرْبَابِ كَذِبِينَ ﴿٦٥﴾ فِيْهَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٦﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریرئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی) وی به په دغو (جنتونو) کښی دوه چیني جوش وهونکی پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریرئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی) وی به په دغو (دوه جنتونو) کښی هر راز (قسم) میوی او خرما او انار.

تفسیر: خو د دنیا په نرگسو (انارو) او کجورو (خرماؤ) باندی دی قیاس ونه کړل شی ولی چه د هغو میوو کیفیت او څنگوالی بل رنگ دی او یواځی پاک الله ته معلوم دی.

قَبَائِي الْأَرْبَابِ كَذِبِينَ ﴿٦٧﴾ فِيْهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ﴿٦٨﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریرئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی) وی به په دغو (ټولو جنتونو) کښی حوری پیمخی نیکی ښائسته.

تفسیر: یعنی په دغو څلور واړو جنتونو کښی به پیغلې وی ښی رشی پیمخی پیمخی ښکلې (خوبصورت خوب سیرت).

قَبَائِي الْأَرْبَابِ كَذِبِينَ ﴿٦٩﴾ حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٠﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکریرئ تری ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی) حوری به وی پتی کړی شوی په خیمو کښی.

تفسیر: له دی څخه راښکاری چه د ښځی لویه بزرگی او صفت ستر او پرده ده او ښځی اصلی ډول او سینگار په کور او په پرده کښی دی، او ښائی چه پخپلو کورونو کښی درنی لکه مرغلری ناستی وی.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٤٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٤٤﴾
 فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ مُتَكِبِينَ عَلَى رُفُوفٍ خُضِرَ وَعَبَقَرِيٌّ
 حَسَنٍ ﴿٤٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي
 الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٤٨﴾

پس په کوم یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ تری
 ای انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی) چه نه به وی مسه کړی دوی لره
 سړی پخوا له دغو (جنتیانو میرو (خاوندانو) خپلو) او نه پیری. پس په کوم
 یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او منکرېږئ تری ای
 انسانانو او پیریانو بلکه نشی کیدی) تکیه کوونکی به وی دوی پر بالشتونو
 شین رنگو باندی او په فرشونو نفیسو عمده ؤ ښائسته ؤ باندی پس په کوم
 یوه نعمت د نعمتونو د رب د تاسی دروغ وایی (او تری منکرېږئ ای
 انسانانو او پیریانو بلکه تری منکریدی نشی چه دا د الله له جانبه نه دی).
 برکت ناک دی نوم د رب ستا چه خاوند د لوی سترتوب او د عزت ورکولو
 انعام دی.

تفسیر: یعنی هغه څوک چه په خپلو وفادارانو باندی دومره احسان او انعام فرمائی نو غور وکړئ
 چه په گردو (تولو) نعمتونو کښی اصلی ښه والی د ده د پاک نامه له برکته په لاس راځی او د
 ده د نوم اخیستلو په وسیله دا نعمتونه حاصلېږی. بیا وپوهېږئ په هغه نامه کښی چه دومره
 برکت وی نو په مسمی کښی به ئی څومره برکات او حسنات وی.

ونسأل الله الكريم الوهاب ذا الجلال والاكرام ان يجعلنا من اهل الجنة الاولين آمين.

تمت سورة الرحمن بفضل الله الملك المنان فله الحمد والمنة

سورة الواقعة مكية الا آيتى (۸۱) و (۸۲) فمدنيتان وهى ست وتسعون آية وثلاث ركوعات رقمها (۵۶) تسلسلها حسب النزول (۴۶) نزلت بعد سورة «طه».

د «الواقعة» سورت مکی دی بی له (۸۱) و ۸۲ آیتونو چه په مدینه کښی نازل شوی دی (۹۶) آیتونه او درى رکوع لری.

په تلاوت کښی (۵۶) او په نزول کښی (۴۶) سورت دی وروسته د (طه) د سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۝ لَيْسَ لَوْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ۖ

کله چه واقعه شی واقع کیدونکی (قیامت) نشته پېښیدلو د هغی لره هیڅ نفس دروغ کوونکی (او انکار کوونکی لکه چه به و تری منکر په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی کله چه قیامت شی نو دا به ښکاره شی چه هغه یوه رښتیا خبره وه او هیڅوک ئی مخه نشی نیولی او نه ئی بیرته شری شی او هسی دعوی چه الله تعالی مری نه ژوندی کوی او نور گورد (تول) دروغ ثابتیږی. هیڅوک د دروغو په تسلی او په غلطو دادینو (تسلو) د هغی وپروونکی ورځی له ربړو (تکلیفونو) او عذابونو څخه څه څیز نشی لږولی.

خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ ۝

(قیامت) ښکته کوونکی دی (د کفارو په جحیم) پورته کوونکی دی (د ابرارو په نعیم).

تفسیر: یعنی یوه ډله به پورته بیوله کیږی او بله ډله به ښکته شړله کیږی او لوی متکبران چه په دنیا کښی دوی خپل ځانونه لوی گڼل د اسفل السافلین په لوری راښکودل شی او د دوزخ په اور کښی به سوځی او دپرو متواضعینو او له الله تعالی څنی وپریدونکیو ته به چه په دنیا کښی به وړوکی او حقیر ښکاریدل د ایمان او صالح عمل په وسیله د جنت لور (اوچت) ځایونه وربښل کیږی.

إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا^۴ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا^۵ فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا^۶

کله چه ونخو غولی شی غمکه په لړغولو سختو سره او وریژول شی غرونه په ریژولو سختو سره (داسی چه توتی توتی شی) نو شی به دا غرونه یوه دوره خوره کړی شوی.

تفسیر: یعنی په غمکه کښی به سخته ریږدیده (زلزله) پیدا شی او گرد (تول) غرونه به توتی توتی شی او له بشرکو څخه به ئی هسی دوری او گردونه پورته کیږی چه توله دنیا به په هغه کښی دوبیږی.

وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً^۷

او شی به تاسی صنفونه دری (دوه جنتیان او یو دوزخیان).

تفسیر: یعنی د قیامت له وقوع څخه وروسته گرد (تول) خلق په دری برخو ویشل کیږی - دوزخیان - عام جنتیان او د مقربینو خواص چه د جنت په اعلیٰ درجاتو رسیږی وروسته د دی دری وایو ذکر په مجمل ډول (طریقه) سره راځی - او بیا د هغو احوال په تفصیل سره بیانېږی.

فَأَصْحَابُ الِیْمَنَةِ^۸ مَا أَصْحَابُ الِیْمَنَةِ^۹

پس یاران ملگری د ښی لاس څومره ښه دی یاران ملگری د ښی لاس.

تفسیر: یعنی هغه خلق چه د عظیم عرش په ښی خوا کښی وی او هغوی د میثاق اخیستلو په وقت کښی هم د آدم علیه السلام له ښی خوا څخه ایستلی شوی ؤ او د هغوی اعمالنامی هم د هغوی په ښی لاس کښی ورکولی کیږی او پرېښتی ئی هم د دوی له ښی لاس څخه اخلی نو هغه ورځ د دوی ښه والی او برکت ډیر زیات او د دوی مرتبه به ډیره لوړه (اوچته) وی. غمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم د معراج په شپه کښی د هم دوی په نسبت داسی یوه ننداره کړی وه چه آدم علیه السلام به کله چه خپل ښی لاس ته کاته نو مسکیدل او تبسم به ئی کاوه او کله چه به ئی خپل کین لاس ته کتل نو له ژړا پوری راوری کیده. نو دغه اصحاب الیمین خورا (ډیر) ښه نیک بختان دی او د داسی ښو درجو او نعمتونو خاوندان دی چه هر شوک پری تعجب کوی.

وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ۚ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ۙ

او یاران ملگری د کین لاس خومره بد سپک دی یاران ملگری د کین لاس.

تفسیر: یعنی دا خلق د آدم علیه السلام له کینی خوا شخه ایستلی شوی او د عرش عظیم په کینی خوا کښی ودرول شی او د دوی اعمالنامی هم په کین لاس کښی ورکولی کیږی او پرېښتی ئی د هغوی له کین لاس شخه کش کوی نو دوی ډیر بدبخت او په ډیرو ربړو (تکلیفونو) او نحوستونو اخته دی، چه هر څوک پری تعجب کوی.

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ۙ أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ۚ ۝۱۱ فِی جَنَّتِ النَّعِیمِ ۝۱۲

او رومبی کیدونکی (حسناتو ته) هم دوی رومبی کیدونکی دی (جنت ته) هم دوی نژدی کړی شوی دی (الله ته) په جنتونو د نعمتونو کښی به وی.

تفسیر: یعنی هغه خلق چه په دنیا کښی د علمیه و او عملیه و کمالاتو او د تقوی د مراتبو لامله (له وجی) وړاندی وی نو په آخرت کښی به هم د ښی لاس له ډلی شخه وړاندی تیریری او لوړو (اوچتو) مرتبو ته خپژی نو دوی به د الله تعالی په رحمتونو او تقرب او وجاهت په مراتبو کښی له گردو (تولو) شخه په مخ کښی وی. او ابن کثیر رحمة الله علیه وائی چه دا خورا (ډیر) منلی سړی به پیغمبران رسولان - صدیقان - شهیدان وی چه الله تعالی ته به مخامخ ودریری.

ثَلَاثَةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ ۙ وَقَلِيلٌ مِّنَ الْآخِرِينَ ۙ

لویه ډله به وی له اولینو رومبنيو شخه او لږ دی له آخړینو وروستنیو شخه.

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «رومبی ئی رومبني امتونه یاد کړل او وروسته ئی دا (محمدي) امت یاد کړ یا به له وړاندی او وروسته شخه د هم دی محمدي صلی الله علیه وسلم امت مقدم او مؤخر کسان مراد وی یعنی اعلی درجه سړی پخوا ډیر و او وروسته به لږ کیږی». تنبیه: زیاترو مفسرینو د دی آیت په تفسیر کښی دا دواړه احتمالات بیان کړی دی خو حافظ ابن کثیر رحمة الله علیه دوهم احتمال ته ترجیح ورکړی ده او په روح المعانی کښی له طبرانی او نورو شخه د ابوبکره په سند حسن سره یو حدیث نقل کړی دی چه په هغه کښی نبی اکرم صلی الله علیه وسلم د دی آیت په نسبت داسی فرمایلی دی «هما جميعا من هذه الامة - دا گرد (تول) به له هم دی امت شخه وی» والله اعلم.

ابن كثير رحمه الله عليه له دي آيت شخه يو دريم مطلب هم اخيستي چه مونږ ته هغه غوره
ښكاري يعنى د هر امت په وړاندينيو پيړيو (طبقو) كښي د نبي د صحبت يا د قرب عهد له
بركته اعلى درجه مقربين هومره چه زيات وي په وروستنيو پيړيو كښي ئي دومره نه پاتي كيږي.
په هم دي مضمون ځمونږ د پاك پيغمبر شخه هم يو حديث داسي روايت شوى دي «خير القرون
قرنى ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم» هوا كه د ابوبكره حديث صحيح وي لكه چه په
روح المعانى كښي شته نو ښكاره ده چه همغه مطلب به ټاكلى (مقرر كړى) شى.

عَلَى سُرٍّ مَوْضُونَةٍ ۱۵

ناست به وي (جنتيان) په تختونو او بدليو شويو جراو كړيو شويو په زرو
جواهرو باندى.

تفسير: چه دغه جنتي تختونه په سپڼسو (تارونو) د سرو زرو (طلاؤ) او جواهرو سره او بدلي شوي
وي.

مُتَكِينٍ عَلَيْهَا مُتَقِيلِينَ ۱۶

چه تكيه وهونكي به وي (جنتيان) په هغو (تختونو) باندى مخامخ
كيناستونكي يو بل ته.

تفسير: يعنى د دوى كيناستل به په داسي يو ډول (طريقه) سره وي چه د هيڅ يوه شا به د بل
په لوري نه وي او يو به د بل په ليدلو سره خوشاليږي.

يُطَوَّفُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ۱۷

گرځي به په دوى باندى (دپاره د خدمت) هلکان تل پاتي كيدونكي (په
هلكوالي سره).

تفسير: يعنى د دوى د خدمت دپاره به هسي هلکان ټاكلى (مقرر) شوي وي چه تل به هغوى به
همغه يوه صحيح او اندازه عمر او منگ وي او گرځي به دغه هلکان پر دغو جنتيانو.

يَا كُؤَابُ وَأَبَارِيْقُ لَا وَكَاسٍ مِّنْ مَّعِينٍ ۱۸ لَا يُصَدِّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْفُونَ ۱۹

په گلاسونو او په کوزو سره او په کاسو لوښیو سره له صافو پاکو شرابو بهیدونکیو څخه چه نه به سر خوړیږي له دغو (شرابو) او نه به بی هوشه کیږي چتی (بیکاره) وئیږي (تری).

تفسیر: یعنی ډیر ښه او پاک شراب چه د هغو قدرتی چیني به په جنت کښی بهیږي او د هغو له څښلو څخه به نه په سر کښی خوړ پیدا کیږي او نه به ئی څښونکی چتی (بیکاره) او اپلتی خبری کوی ځکه چه په هغو کښی به نشه نه وی او یواځی د خوښی - سرور - خوند - لذت او خوشالی څخه به ډک وی.

وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ^{۲۱} وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ^ط

او (گرځی به په دوی باندی هلکان په) میوو له هغه راز (قسم) چه ئی خوښوی (جنتیان) او غوښو د مرغانو سره له هغه ډوله (قسمه) چه زړونه ئی غواړي.

تفسیر: یعنی هر کله ئی چه هره میوه زړه وغواړي او هر راز (قسم) غوښه ئی چه خوښه وی بی له زحمته او تکلیفه هغه ورته رسیږي.

وَحُورٍ عِينٍ^{۲۲} كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ^ع

او (گرځی به په دغو جنتیانو باندی) حوری پیمخې غتی سترگی په شان د لؤلؤ مرغلوو ساتلیو شویو په پوښو (غلافونو) کښی.

تفسیر: یعنی لکه صافی او پاکي مرغلری غوندی چه د هیڅ گرد او ډورو اثر او اغیزه به په کښی نه وی.

جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ^{۲۳} لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا^{۲۵}
إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا^{۲۴}

جزاء بدل ورکول دی په هغو چه ؤ دوی چه کول به ئی (له حسناتو په دنیا کښی) نه به اوری دوی په دغه (جنت کښی) چتی (بیکاره) خبری او نه د گناه خبری مگر اوری یوه خبره سلام سلام (یعنی تل به سلام اچوی جنتیان یو په بل باندی په جنت کښی).

تفسیر: یعنی چتی (بیکاره) خبری - لغویات او واهیات به هلته بیخی نه وی او نه به څوک دروغ وائی او نه به پر چا باندی تهمت او تور ترل شی یواځی له هری خوا څخه د سلامونو غبرونه پورته کیږی چه جنتیان به یو بل ته سلامونه اچوی او پرښتی به هم دوی ته سلامونه اچوی او د الله تعالی سلامونه به هم دوی ته وررسیږی چه هغه خورا (دیر) د عزت او احترام صورت لری او په دیر اعزاز او اکرام سره اجرا کیږی او د سلام په دی دیر والی کښی دی خبری ته اشاره ده چه وروسته له هغه چه تاسی دی ځای ته ورسیږی. له هر راز (قسم) ربرو (تکلیفونو) او مصیبتونو څخه ساتلی او گرد (تول) هلته له هر راز (قسم) پینو څخه محفوظ - صحیح او سالم پاتی کیږئ او هیڅ قسم آزار - درد او مرگ به نه دررسیږی او له فناء څخه به د تل دپاره ساتلی یئ.

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ لَا مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٤﴾ فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٥﴾

او ملگری یاران د ښی لاس څومره ښه دی ملگری یاران د ښی لاس په بیرو بی اغزیو کښی به وی.

تفسیر: چه په راز راز (قسم قسم) خوندورو گلانو کښی پتی وی.

وَطَلِّمْ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾

او په کیلو له بیخه تر سره ډکو کریو شویو کښی به وی او په سیوریو اوږدو کریو شویو همیشه ؤ کښی به وی.

تفسیر: یعنی نه د لمر تکلیف وی او نه د گرمی او نه د یخنی له لاسه کوم زحمت وررسیږی. نه په تیاره وی تل به هسی وقت وی لکه چه د لمر ختو له وقت څخه لږ څه پخوا وی. او هسی یو برابر او ښه اوږد سیوری وی چه دیر گرندی آس به په پنځه سوو پرله پسې کلونو تگ سره نشی تری وتلی.

وَمَا مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَمْ مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾

او په اوبو بهیدونکیو توئیدونکیو همیشه ؤ کښی به وی او په میوو دیرو
کښی به وی چه نه به قطع کولی کیږی په هیڅ وقت او نه به منع کولی
کیږی په هیڅ عذر سره .

تفسیر: یعنی هر راز (قسم) میوی به وی چه پرته (علاوه) له جنتیانو څخه به هیچا گوتی نه
وی وروږی او نه به چا پری کړی وی او نه د دنیا د موسمی میوو غوندی وی چه کله وی او کله
نه وی او نه به په کښی څه دیل او انقطاع پېښیږی بلکه تل ښه او تاندی او خوندوری میوی
موجودی وی او بلاممانعت او تکلف به هر وقت ورتقدیمیږی.

وَفُشِّ مَرْفُوعَةٌ ط

او په فرشونو اوچتو کریو شویو کښی به وی (په پالنگونو باندی).

تفسیر: یعنی خورا (دیر) پریر (غت) او جگ (وچت) به وی او له ظاهری او باطنی حیثیته به
هم خورا (دیر) ښه اعلیٰ عمده او هسک (اوچت) وی.

إِنَّا أَنشَأْنَهُنَّ إِنْشَاءً ۖ فَجَعَلْنَهُنَّ أَجْزَارًا ۖ عُرْيَاتٍ أَرَاءِلَهُنَّ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ۖ

بیشکه مونږ نوی پیدا کړی دی دغه حوری په یوه ښه پیدا کولو سره نو
گرځولی مو دی دوی بکری پیغلی عاشقانی (پر جنتیانو خاوندانو خپلو)
همزولی (په خپل مابین کښی) دپاره د ملگرو یارانو د ښی لاس.

تفسیر: یعنی حوری او د دنیا ښځی چه په جنت کښی سره گدیږی نو هلته د دی دنیا د ښځو
پیدائش وده او ښائست به د الله تعالیٰ په قدرت هسی وی چه تل به پیمخې - پیغلی ښائسته او په
زړه پوری وی او د هغوی خبری اتري طرز - اداء انداز او طبیعی مینه د خپلو میرو (خاوندانو)
شوق ځان ته ورکش کوی. او تل به دوی د خپلو میرو (خاوندانو) سره همزولی هم منگی (هم
عمر) او هم فکره وی.

ثَلَاثَةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ۝ وَثَلَاثَةٌ مِنَ الْآخِرِينَ ۝

(اصحاب اليمين به) لويه دله وى له اولينو رومنيو خلقو خخه او لويه دله به وى له آخرينو وروستنيو خلقو نه.

تفسير: يعنى اصحاب يمين په پخوانيو کښى هم دير ؤ او په وروستنيو کښى به هم دير وى.

وَأَصْحَابُ الشَّامِ ۝ مَا أَصْحَابُ الشَّامِ ۝ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ۝ وَظِلٍّ
مِنْ يَحْمُومٍ ۝ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ۝

او ملگری یاران د کین لاس غومره بد دی ملگری یاران د کین لاس په اور تاوده کښى به وى او په سوځوونکيو اوبو کښى به وى او په سيورى کښى به وى د لوگى دير تور چه نه به بيخى سړى وى او نه به د عزت راحت وى.

تفسير: يعنى د دوزخ د اور تک تور لوگى به پورته کيږي او دوى به د هغه لوگى تر هغه سيورى لاندې ودرول کيږي چه هلته به دوى ته هيڅ يو جسماني او روحاني آرام او هوسائي (راحت) نه رسيږي. نه به يخنې ورسپړي او نه به هغه د پټ او عزت سيورى وى. دير ذليل او خوار به د هغه سيورى تر سوځوونکي براس (بخار) لاندې په رږو (تکليفونو) اخته وى. دا د هنرى د دنيوى خوشالي بدل دی چه هغوى د هغه په غرور او ضد سره د الله تعالى او د هغه د رسول مخالفت کاوه.

إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ ۝ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ ۝

(دا عذابونه په سبب د دى ؤ چه) بيشکه دوى ؤ پخوا له دى خخه په دنيا کښى ودان کړى شوى په نعمتونو کښى خوشال او ؤ دوى چه دوام اصرار ضد به ئى کاوه پر گناه لويه (کفر) باندې.

تفسير: هغه لويه گناه - کفر او شرک او د انبياؤ تکذيب يا هسى دروغ قسمونه دى چه وائى

ئی «له مرینی شخه وروسته هیخ کله بیا ژوندون نشته» لکه چه د جزء ۱۴ (نحل) د سورت په پنځمه رکوع ۳۸ آیت کښی داسی یو آیت لولو ﴿وَاقْسُوا بِاللهِ جَهَنَّمَ اَيُّهَا الَّذِيْنَ لَمْ يَكْفُرُوْا بِاللّٰهِ مِنْ قَبْلُ﴾

وَكَاذِبًا يَقُولُونَ لَا آيَاتُ مِّنَّا وَكَانُوا ثَرَابًا وَعِظَامًا اِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٣٩﴾
اَوَاٰؤُنَا الْاَوَّلُونَ ﴿٤٠﴾

او ؤ دوی چه ویل به ئی آیا کله چه مړه شو مونږ او شو خاوری او هډوکی آیا بیشکه مونږ به بیا خامخا راپورته کړی شو او پلرونه ځمونږ ږومبني هم (به بیا ژوندی راپورته کیږی؟ بلکه نه کیږو!).

تفسیر: هغه مری هم ژوندی کیږی چه له مونږ شخه پخوا مړه شوی دی یعنی دا خبره د چا په فکر او پوه کښی راتلی شی.

قُلْ اِنَّ الْاَوَّلِيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ ﴿٤١﴾ لَجَجُوْهُمْوَعُوْنُهُ اِلٰى مِيْقَاتٍ يَّوْمٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿٤٢﴾

ووايه ته (ای محمده! دوی ته) بیشکه چه ږومبني (خلق) او وروستنی (خلق) به خامخا گرد به تول کړل شی وقت د ورځی معلومی ته (چه قیامت دی).

تفسیر: یعنی د قیامت ورځ چه د هغی وقت یواځی الله تعالی ته ښکاره دی او د ده په علم کښی مقرر او مقدر دی.

ثُمَّ اَتٰكُمْ اَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٤٣﴾ لَا تَكُلُوْنَ مِنْ شَجَرٍ
مِّنْ زَيْتُوْنٍ ﴿٤٤﴾ فَهَالِكُوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنُ ﴿٤٥﴾

بیا به بیشکه تاسی ای گمراهانو دروغ ویونکیو خامخا خورونکی به یی (په دوزخ کښی) له ونی د زقوم شخه پس دک کوونکی به یی له هغی (ونی) شخه گیدو خپلو لره.

تفسیر: یعنی کله چه د لوړی له لاسه تره‌ور (مضطرب) شی نو دا ونه دوی ته د خورلو دپاره

ورکوله کيږي او دوی به له هغې څخه خپلې گيډې دکوي.

فَشْرَبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ۝ فَشْرَبُونَ شُرَبَ الْهِيمِ ۝

پس څښونکي به يې تاسې په هغه (زقوم خوړلی شوی) باندې له اوبو سوځوونکيو څخه پس څښونکي به يې (په شان) د څښلو د اوبانو ډيرو تېرو.

تفسير: يعنی هسې چې اوښ په ډيره سخته گرمي کښې د ډيرې تندي له لاسه وروسته له دې چې څو ورځې ئې اوبه نه وي څښلې او بيا اوبو ته ورورسيږي نو اوبه په ډيره وارخطائې سره داسې څښي چې يو څاخکي هم نه تری پاتې کيږي. دوزخيان به هم داسې هغه سوځوونکي اوبه څښي چې د هغوی خولې به ټاکي او کولمې به ئې توتې توتې لويږي. (العياذ بالله).

هَذَا نَزْلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ۝

دا (خوړل او څښل چې ذکر شول) ميلستيا د دوی ده په ورځ د جزاء انصاف کښي.

تفسير: يعنی د انصاف اقتضاء هم داسې ده چې د هغو منکرانو ميلستيا هم دا راز (قسم) وکړه شي.

مَنْ خَلَقَكُمْ فَلَوْلَا تَصَدَّقُونَ ۝

مونږ پيدا کړی يې تاسې (له نشتوالی څخه) نو ولی تاسې باور يقين نه کوئ په ژوندون پس له مرگه.

تفسير: يعنی دا خبره ولی نه منئ چې پخوا هم پيدا کوونکي الله تعالی دی او بيا هم پيدا کوونکي همغه الله تعالی دی.

أَقْرَبُ إِلَهُكُمْ مَا تَمُنُّونَ ۝ وَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ مَنْ خَلَقُوهُ ۝

آيا وينئ تاسې (چې خبر را کړئ له) هغه اوبو څخه چې څڅوی ئې تاسې (آيا پر رحمونو د ښځو خپلو کښي) آيا پيدا کوئ تاسې له دغه (منی نه بشر)

که یو مونږ پیدا کوونکي (د ټولو موالیدو بلکه ته ئی خالق ای الله).

تفسیر: یعنی د میندو په رحم کښی له نطفی څخه سری څوک جوړوی هلته ستاسی هیڅ ظاهری تصرف نه چلیږی او د هیچا یو ښکاره لاس نه وررسی او نه څه تصرف پکښی کولی شی. بیا نو پرته (علاوه) له مونږ څخه بل څوک دی چه له هغه یوه څاخکي اوبو څخه هسی ښکلی شکل جوړوی؟ او بیا په هغی کښی سا او روح اچوی (فتبارک الله احسن الخالقین والحمد لله رب العالمین).

نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ

مونږ مقدر کړی مو دی په منع ستاسی کښی (ای مخلوقاتو) مرگ .

تفسیر: یعنی ژوند بښل - وژل او نوری کردی (تولی) چاری غمونږ په قدرت او قبضه کښی دی کله چه د وجود او د عدم واک او اختیار غمونږ په لاس کښی دی نو وروسته له مړینی ژوندی کول هم مونږ ته کوم گران کار نه دی.

وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ^(۴۰) عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ^(۴۱)

او نه یو مونږ عاجز چه څوک تیری راباندی وکړی له دی نه چه پیدا کړو بدل ستاسی (نور خلق) پشان ستاسی او مونږ راپورته پیدا کړو تاسی په هغو (صورتونو سره) چه تاسی به علم نه پری لرئ.

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی تاسی به بلی نری (جهان) ته بیایو او ستاسی په غای به نور خلق ودروو.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ^(۴۲)

او خامخا په تحقیق پوهیدلی یی تاسی په پیدا کیدلو رومبنيو باندی نو ولی نه یادوئ پند نه اخلئ (د دغه الله تعالیٰ په قدرت او یقین نه کوئ په بیا

پیدا کولو باندی).

تفسیر: یعنی همغه رومبني پیدائش په یاد کری او د هغه له مخی او اتکله دا دوهم پیدائش هم قیاس کری.

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾

آیا پس وینی (چه خبر را کړی ماته) هغه چه کری ئی تاسی. آیا تاسی زرغونوی هغه (کرلی شوی) که مونږ یو زرغونوونکی (پخوونکی د هغه بلکه ته ئی ای الله).

تفسیر: یعنی په ښکاره ډول (طریقه) سره خو تاسی تخم شیندئ ولی دننه په غمکه کښی د هغه پالل او د هغه زرغونول او له هغه څخه یو تک شین کښت (فصل) جوړول او بیا هغه گتور (فائده مند) گرځول د چا کار دی؟ د دی په نسبت خو تاسی ظاهری او سطحی دعوی هم نشئ کولی چه هغه غمونږ تیار کړی شوی شی دی.

لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلِمْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَبُعْرَمُونَ ﴿٦٦﴾
بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾

که اراده وفرمایو مونږ نو خامخا وبه گرځوو مونږ هغه (کښت (فصل) لره چه کرلی دی تاسی بی دانه بی حاصله) وچ واښه ذره ذره نو وبه گرځئ تاسی تعجب کوونکی او ویونکی د دی خبری بیشکه مونږ خامخا تاوان کړی یو (په زراعت خپل کښی) بلکه مونږ محروم بی برخی کړی شوی یو (له رزق نه).

تفسیر: یعنی د کښت (فصل) له پیدا کولو څخه وروسته د هغه محفوظ او باقی پاتی کیدل هم غمونږ کار دی که مونږ وغواړو نو کوم یو آفت ورولیږو چه په هغه سره گړد (تول) کښت (فصل) خاوری ایری شی او بیا به تاسی خپل سر پخپلو لاسونو نیولی ژاړئ او پخپلو منځونو کښی به سره ناست راز راز (قسم قسم) خبری به جوړوئ! او وایئ به چه خانه! تاته خو سړکال ډیر لوی تاوان او جنجال در رسیدلی دی که رښتیا پوښتنه کوئ نو زه بالکل خوار او فقیر او تش لاس پاتی شوی یم.

أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٤٨﴾ أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ
السَّمَاءِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٤٩﴾

آيا پس وښئ (چه خبر را کړئ) تاسی اوبه هغه چه څښئ ئی تاسی (او ژوند
پری تړلی دی) آيا تاسو نازلې کړی دی هغه لطیفی خوړی (اوبه) له سپینو
وریځو څخه که مونږ نازلوونکی رابښکته کوونکی یو (د هغو اوبو؟ بلکه ته ئی
ای الله!).

تفسیر: یعنی باران هم ځمونږ په حکم سره وریږی او د ځمکې په خزانو کېنې هغه اوبه هم مونږ
تولوو آيا تاسی څه زور او قوت لرئ چه اوبه جوړی کړئ؟ یا ئی په زور او زاری له وریځو څخه
وړوئ؟

لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٥٠﴾

که اراده فرمایو مونږ نو وبه گرځوو دا (اوبه) تروی ترخی نو ولی شکر نه
وباسئ (تاسی په دغو نعماو).

تفسیر: یعنی که مونږ اراده وفرمایو نو خوړی اوبه ترخی کوو چه هیڅوک ئی ونشی څښلی او
نه کېت (فصل) ته په کار ورشی بیا هم تاسی ځما احسان نه منئ چه مونږ تاسی ته خوړی
اوبه اوړوو او د خوړو اوبو لوئی خزانی تاسی ته ساتو او له هغو څخه تاسی ته راز راز (قسم
قسم) گټی رسوو.

په ځینو روایتونو کېنې راغلی دی چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم کله چه اوبه به ئی څښلی نو
ویل به ئی
(الحمد لله الذي سقانا عذبا فراتا برحمته ولم يجعله ملحا اجاجا بذنوبنا. ابن كثير).

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٥١﴾ أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا
أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ ﴿٥٢﴾

آیا پس وینئ (چه خبر را کړئ) تاسی د اور هغه نه چه بلوئ ئی تاسی (له هر راز (قسم) محروقاتو نه) آیا تاسی پیدا کړی ده ونه د دی (اور) او که مونږ پیدا کوونکی یو (د هغی ونی او د تولو محروقاتو؟ بلکه ته ئی ای الله!).

تفسیر: په عربو کښی داسی شو تکی شنی ونی دی چه د هغو د دوو لرگیو له سولولو څخه اور پیدا کیږی لکه چه په هندوستان کښی د بانس د ونی له سولولو څخه اور پیدا کیږی پخوا له دی نه د (یسین) د سورت په آخر کښی د دی په نسبت څه بیان لیکلی شوی دی یعنی په دی ونو کښی اور چا ایښی دی؟ تاسی که ما؟ (بلکه تا ایښی دی ای الله!).

مَنْ جَعَلَهَا تَذْكِرَةً

مونږ گرځولی مو دی دغه (دنیوی اور) تذکره یادول (د دوزخ).

تفسیر: یعنی دی اور ته وگورئ او د دوزخ اور یاد کړئ دا هم د هغه اور یوه برخه او ادنی نمونه ده او فکر وهونکی لره دا خبره ور په یادېږی هغه الله چه له تکی شنی ونی څخه تک سور اور راوباسی هغه په یقین سره کولی شی او قادر دی چه مری هم ژوندی کړی!

وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ۴۲

او (گرځولی دی مونږ دا اور نفعمن او) په کار راتللو ته دپاره د مسافرانو محتاجانو بی وځلو.

تفسیر: یعنی د بیدیا او میدان اوسیدونکیو او پردیسیانو (مسافرانو) ته اور ډیر په کارېږی په تیره بیا د ژمی او سرو په وقت کښی او پرته (علاوه) له دی څخه د نورو هم ډیر په ښه ورځی او د مدنیت ډیر امور پری مربوط دی. تنبیه: د غینو روایاتو په بناء پوهانو (علماؤ) دا ښه مستحب کتلی دی چه د دی آیتونو د هری استفهامی جملی له لوستلو څخه وروسته ښائی چه هسی وویل شی «بل انت یاربی».

قَسِبَ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ۴۳

نو وکړه نسبت د پاکی نامه د رب خپل ته چه له گردو (تولو) غنی ډیر لوی دی (او تل شا کر اوسه په دغو نعماو ئی).

تفسیر: یعنی هغه ذات چه داسی مختلف شیان او د کار وړ (لائق) څیزونه ئی پیدا کړی دی او خاص پخپل فضل او احسان ئی مونږ منتفع کړځولی یو د هغه شکر اداء کول په کار دی او د کافرانو او منکرانو د هغو چټی (بیکاره) او اېلتو خبرو په مقابل کېنې چه هغه الله تعالی ته ئی نسبت کوی د هغه د مبارک نامه پاکې بیانول په کار دی د تعجب ځای دی چه دا خلق سره د داسی باهره و آیاتونو او نبیو د لیدلو بیا هم د هغه الله تعالی په قدرت او وحدانیت باندی هسی چه ښائی نه پوهیږی.

فَلَا أَقْسَمُ بِمَوْقِعِ النُّجُومِ ۝

نو قسم خورم زه په ځایونو د پریوتلو د ستوریو باندی.

تفسیر: او دوهمه معنی ئی دا ده چه قسم خورم د آیتونو په رابښته کیدلو د پیغمبرانو په زړونو باندی (موضح) یا د قرآنی آیتونو په رابښته کیدلو باندی له آسمانه پر ځمکی باندی چه لوړ لوړ او ورو ورو رانازلېږی.

وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لِّوَتَّعِلَمُونَ عَظِيمٌ ۝ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ۝ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ۝ لَا يَسْئُرُ إِلَّا الْبَاطِرُونَ ۝

او بیشکه (قسم) خامخا قسم دی که پوهیږئ تاسی عظیم ډیر لوی چه بیشکه دا (کتاب لوستی شوی په تا باندی) خامخا قرآن کریم عزت والا دی (چه لیکلی شوی دی) په کتاب پټ ساتلی شوی (لوح محفوظ) کېنې چه نه ئی مسه کوی ده لره او نه دی ئی مسه کوی مگر هغه چه پاک کړی شوی وی (یعنی پاکان).

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی پرېستی په دی پاک کتاب باندی لاس لگوی. هغه کتاب هم دا لیکلی شوی کتاب دی د پرېستو په لاسونو سره یا په لوح محفوظ کېنې» ځینی د «لایمسه» ضمیر قرآن ته اړوی یعنی دی پاک قرآن ته لاس نه وروړی مگر خو پاک سری یعنی هغه کسان چه زړونه ئی صاف او اخلاق ئی پاک وی د هم داسی سریو فکرونه او عقلونه د دی لوی کتاب په علومو او حقائقو - معارفو او آیاتونو باندی هم په ښه ډول (طریقه) سره رسیږی. یا نه مسه کوی دا قرآن مگر خو پاک خلق. یعنی بی اودسه هغه ته لاس نه وروړی لکه

چه د نبوی له احادیثو څخه هم دا خبره ثابته شوی ده نو په دی تقدیر سره د (لایمسه) نفی به د نهی دپاره وی.

تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۸۰﴾

(هغه قرآن چه توته توته) نازل کړی شوی دی له (طرفه د پالونکي) رب د عالميانو.

تفسیر: یعنی دا کومی کودی (جادو) او توکی نه دی او نه د کاهنانو چتی (بیکاره) او اپلتي خبری دی او نه د شاعرانو توهومات او مبالغات او هسکی استعاری دی بلکه یو لوی - مقدس - معزز - پاک او آسمانی کتاب دی چه د رب العالمین له لوری د تول عالم او گردو (تولو) نری والانو (اهل جهان) د لار ښوونی دپاره رابښکته شوی دی. هغه الله تعالیٰ غمونږ پاک الله دی چه د لمر - سپوږمی او ستوریو ډیر کلک محکم - عجیب - غریب او ښکلی ترتیب او نظام ئی قائم کړی دی او هغه گرد (تول) سماوی اجرام د یوه مرتب قانون - او منظم اصول سره د خپلو ورځنیو ختلو او پریوتلو او نورو تأثیراتو او اغیزو سره د خپل عظمت - قدرت - قوت - وحدانیت تصرف او د عظیم الشان اقتدار مظاهری او په زړه پوری ننداری رابښی لکه چه ابراهیم علیه السلام هغه خپل دلیل ښوولی ؤ او د حال په ژبی سره شهادت ورکوی چه غمونږ ملونی او واک (اختیار) د هغه اعلیٰ اولیٰ - برتر - بهتر ذات د غیبی سلطی د قدرت په لاس کښی دی، همغه یو «وحده لا شریک له» د غمکی - آسمان - وریځ - اور - هوا او گردو (تولو) کائناتو او ذراتو مالک - خالق او ستر تولواک (شهنشاه) دی. آیا د هسی رڼو او ښکاره ؤ آسمانی ښو له لیدلو څخه وروسته د دی مضامینو په صداقت کښی کومه شبهه پاتی کیږی چه د دی سورت په اوله رکوع کښی د هغو بیان وشو. او آیا کوم یو عاقل په دی عظیم الشان فلکی نظام باندی چه سترگی وغړوی دومره نشی پوهیدلی چه یو بل باطنی شمسی نظام هم شته چه هغه هم دا قرآن کریم او د هغه پاک لوړ (اوچت) آیتونه او نور گرد (تول) آسمانی کتابونه او آسمانی پانی دی چه دا گردی (تولی) د همغه الله تعالیٰ خالق الكل قائمی کړی نښی دی هغه ذات چه پخپل کامل قدرت او رحمت سره ئی دا ظاهری نظام قائم کړی دی همغه پاک الله دی چه د روحانی ستوری له پریوتو څخه وروسته یی د محمدی صلی الله علیه وسلم قرآن د لمر په پلوشو نری (دنیا) او نری والان (دنیا دار) د کفر او شرک له توری تیاری څخه راوویستل چه د الله تعالیٰ په فضل سره تر اوسه پوری دغه لمر خپلی ښکلی شوی پلوشی (انوار) او په زړه پوری وړانگی (اشعه) پر نری (جهان) باندی نولی او هیڅوک د دی خبری مجال نه لری چه هغه بدل کړی یا ئی غائب کړی. د هغه انوار او اشعی پر همغو زړونو باندی په ښه شان سره منعکسی کیږی چه ښه وینځلی او ښه پاک او صاف کړی شوی وی.

أَفِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ^(۸۱) وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ^(۸۲)

آیا په دی خبری (د قرآن) باندی تاسی سپک کوونکی یی (دروغ ئی گنئ!) او گرځوئ تاسی روزی برخه خپله (له قرآنه دا خبره) چه تاسی دروغ کوونکی یی (دغه قرآن لره).

تفسیر: یعنی آیا دا هسی دولت دی چه له هغه غنی په گته (فائده) اخیستلو کښی تاسی سستی او کاهلی وکړئ او خپله برخه هم دومره وگنئ چه د الله تعالی هغه راښوولی حقائق دروغ ثابتوئ؟ لکه چه د وریا (باران) د لیدلو په وقت کښی وائی چه هغه ستوری هغه برج ته راغلی دی نو ځکه ورست وشو گواکی دوی د الله په قدرت قائل نه دی او په هسی وینا سره دوی د رحمت د دی باران قدر هم نه کوی چه د پاک قرآن په شکل رانازل شوی دی او دا ویل چه د الله تعالی له خوا نه دی لیرولی شوی سخته بدبختی - حرمان او بدنصیبی ده آیا د یوه نعمت شکر گزاری هم داسی کیدی شی چه هغه دروغ ویللی شی؟

فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ^(۸۳) وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ^(۸۴) وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ^(۸۵) فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ^(۸۶) تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ^(۸۷)

نو ولی په هغه وقت کښی چه ورسپړی (روح د سړی) ستونی ته او (حال دا وی چه) تاسی په دغه وقت حاضر اوریدونکی نظر کوونکی یی هغه ته او مونږ ډیر نژدی یو هغه ته (په علم او قدرت) له تاسی څخه مگر نه وینی او نه پوهیږئ تاسی پس ولی که یی تاسی چه جزاء نه درکوله کیږی او نه ژوندی کیږئ نو بیرته راوگرځوئ تاسی دا (روح) که چیری یی تاسی رښتینی (په دی گمان خپل کښی چه جزاء نشته).

تفسیر: یعنی په داسی بی فکری او بی خوفی سره د پاک الله تعالی خبری دروغجنی کوئ گواکی تاسی د چا په حکم او واک کښی نه یی یا هیڅ نه مرئ او له الله تعالی سره نه مخامخ کیږئ ښه څه وقت چه ستاسی د کوم عزیز او محبوب سا په ختلو کښی وی او سا ئی په ستونی کښی بنده شی او د ځنکدن رېږونه (تکلیفونه) پری تیریری که تاسی له هغه سره نژدی کینی او د ده

هغه بی وځلی او بیچارگی پریشانی او سرگردانی وگورئ له بلی خوا الله تعالیٰ یا د هغه پرېشتی له تاسی څخه هغه ته ډیری نژدی دی چه تاسی ئی نه وینئ که ستاسی واک او اختیار د بل چا په لاس کښی نه دی نو په هغه وقت کښی تاسی د خپل هغه محبوب او مین سا او روح ولی نه شی ساتلی؟ او د څه لپاره هغه مین او محبوب مو له تاسی څخه په داسی حال کښی چه ستاسی زړونه خوږیږی او اوبښکی مو بهیږی بیلتون کوی او تاسی په خپل فراق او بیلتون ژړوی او ولی د ستاسی له لاسه پوره نه ده چه هغه د څه مودی له مخی نور هم وساتئ؟ یا ئی له هغه تکالیفو او ربړو (تکلیفونو) څخه وژغوری (وساتی)؟ لنده ئی دا که تاسی پخپلو دغو ویناو کښی رښتینی بیئ نو له دی تیرو چارو څخه یوه راوښیئ.

فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾

نو که چیری وی (دغه مری) له مقربینو څخه (الله ته). نو (شته ده لره) راحت هوسائی (آرام) او ښه رزق او جنت ډک له نعمتونو څخه. او که چیری وی (دا مری) له یارانو ملگریو د ښی لاس. نو سلامتیا ده تا لره له یارانو ملگریو د ښی لاس څخه.

تفسیر: یعنی تاسی د یوی شیبی (دقیقی) دپاره هم هغه نه شی ساتلی او هغه خپل غای ته هرومرو (خامخا) رسیدونکی دی که هغه مری له مقربینو څخه وی نو په اعلیٰ درجه روحانی او جسمانی - د هوسائی (آرام) راحت عیش او چرچو سامانونو ته رسیږی او په ښی لاس (اصحاب یمین) کښی شاملیږی او هیڅ یوه ویره او ربړونه (تکلیفونه) ورته نه پاتی کیږی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی د هغوی له لوری داده (خاطر جمع) اوسه!» یا دا مطلب چه د (اصحاب یمین) له طرفه هغوی ته سلامونه رسیږی یا هغه ته ویل کیږی تا لره په راتلونکی وخت کښی سلامتی او هوسائی (آرام) ده. او ته په اصحاب یمین کښی شامل او گډ ئی. په ځینو احادیثو کښی راغلی دی چه د ځنکدن په وقت کښی د خوشی داسی زیری هغه ته ورکاوه شی.

د مؤمن سری لوبه ښه درته وایم

ځنکدن کښی تل مسکیری ښکاری خوش

او هم داسی مجرمینو او بدانو ته هم په هم دی وقت کښی د هغوی د بدحالی ویری اورولی کیږی.

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ ﴿٩٣﴾ فَتُرْزَلُ مِنْ حَيْثُ ۙ وَتَصْلِيَةٌ جَاحِدٌ ﴿٩٤﴾

او که چیری وی (دغه مری) له دروغ ویونکیو گمراهانو څخه نو میلستیا ده (ده ته) له سوځوونکیو اوبو څخه او ننه ایستل دی په اور (د دوزخ) کښی.

تفسیر: یعنی د هغه پای (آخر) او انجام هسی وی چه پخوا له مر کیدلو څخه هغه ته د هغه راتلونکی حال احوال اوراوه کیږی.

إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٩٥﴾

بیشکه دا خبره (چه ذکر شوه پشان د دی دری صنفو کښی) خامخا هم دا حقه یقینی ده.

تفسیر: یعنی ستاسی له تکذیب څخه هیڅ شی کیدونکی نه دی. هر هغه شیان چه د مؤمنانو او مجرمانو په نسبت خبر ورکری شوی دی هغه گرد (تول) صحیح او یقینی دی او هم هغسی کیدونکی دی نو هیچا ته نه ښائی چه په هسی ښکاره خبرو کښی داسی شېهی او تردد پیدا کری او خپل ځان وغلوی، بلکه د لویې ورځی او د قیامت دپاره ځان تیار او چمتو کری.

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

پس وکړه نسبت د پاکی نامه د رب خپل ته چه له گردو (تولو) څخه ډیر لوی دی.

تفسیر: یعنی په تسبیح او تحمید کښی مشغول اوسئ! چه دا د هغه ځای دپاره لویه تیاری ده. او په هم دی ښه چاره کښی بوخت (مشغول) اوسئ! او د مکذبینو د زړه خوړونکیو خبرو څخه زیات مه خپه کیږئ! بلکه هیڅ غور ورته مه ږدئ ځکه چه په تسبیح او تحمید کښی د هغو باطلو او چتی (بیکاره) خیالاتو تکذیب او تردید په طبیعی ډول (طریقه) سره هم کیږی. دلته د «الواقعة» د سورت په خاتمی کښی مو زړه غواړی چه هغه مبارک حدیث نقل کړو چه په هغه سره

حضرت امام بخاری رحمه الله علیه خپل کتاب ختم فرمایلی دی

«عن ابی هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم كلمتان خفيفتان على اللسان ثقيلتان في الميزان حبيبتان الى الرحمن» -

«سبحان الله وبحمده سبحان الله العظيم»

تمت سورة الواقعة والله الحمد والمنة

سورة الحديد مدنية وهي تسع وعشرون آية و اربع ركوعات رقمها (۵۷) تسلسلها حسب النزول (۹۴) نزلت بعد سورة الزلزال.

د «الحديد» سورت مدنی دی - (۲۹) آیتونه او (۴) رکوع لری. په تلاوت کښی (۵۷) او په نزول کښی (۹۴) سورت دی د «الزلزال» له سورت څخه وروسته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دیر) مهربان دیر رحم والا دی.

سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

نسبت د پاکی کوی الله ته هغه چه په آسمانونو او په ځمکه کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکو).

تفسیر: یعنی د حال یا د قال په ژبه یا په دواړو سره د الله تعالی حمد - ثناء او تسبیح وائی.

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ① لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ②

او هم دغه (الله) ښه غالب قوی ښه حکمت والا دی. خاص دغه (الله) لره ده باچائی د آسمانونو او (باچائی) د ځمکی (هم دغه الله) ژوندی کول کوی

او مره کول کوی او هم دغه (الله) په هر شی باندی (چه اراده وفرمائی) ښه قادر دی (چه غځینی ئی هم دغه ژوندی کول او مره کول دی).

تفسیر: یعنی په آسمان او عجمکه یا په دواړه کښی یا هر چیری د الله تعالی احکام چلیوری او هر چیری او هر کله واک او اختیار لری. د ایجاد او اعدام او د گردو (تولو) چارو ملونی او قبضه د ده په لاس کښی ده. هیڅ یو قوت او طاقت د هغه د تکوینی قدرت او تصرف مخه نشی نیولی.

هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ

هم دغه (الله) اول دی (له هر شی څخه چه ابتداء نه لری) او آخر دی (له هر شی غځنی چه انتهاء نه لری).

تفسیر: کله چه هیڅوک نه ؤ الله جل جلاله موجود ؤ او کله چه هیڅوک نه وی الله جل جلاله به موجود وی چه نه ابتداء لری نه انتهاء.

وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝

او ظاهر دی (په دلیلونو سره) او باطن دی (پت دی له لیدلو د سترگو نه په دنیا کښی) او هم دغه (الله) دی په هر شی باندی ښه عالم ښه پوهیدونکی.

تفسیر: د هر شی وجود او ظهور د هغه الله تعالی له وجود څخه دی. نو ځکه د الله تعالی وجود که ظاهر او باهر نه وی؟ نو د بل چا به وی؟ له عرشه نیولی تر فرش پوری او له ذری څخه اخیستی تر لمر او نورو لویو کړو پوری هر یو شی د هغه په وجود او شته والی باندی روښان دلیلونه دی او بیلی بیلی شاهی لولی. خو سره له دی د هغه ذات او اصلی حقائقو او صفاتو ته هغسی چه ښائی عقل - پوه او ادراک نه ور رسیږی. او د ده د هیڅ یوه صفت احاطه کول هم امکان نه لری. او نه پخپل قیاس او ادراک سره څوک د هغه د څنگوالی (کیفیت) بیان کړی شی. نو ځکه ویلی شو چه له هغه څخه زیات پت او باطن بل څوک نشته. په هر حال سره هغه الله تعالی د باندی هم دی او دننه هم دی ظاهر هم شته او په باطن کښی هم دی. او په هر راز (قسم) احوالو باندی که پت دی یا ښکاره ښه خبردار او خورا (دیر) پوه دی ظاهر د غالب په معنی هسی چه د هغه له پاسه هیڅ یو قوت نشته. باطن داسی چه له هغه غځنی پرته (علاوه) هسی کوم غای موقع به نه وی چه څوک به هلته تری پت شی یا ئی له علمه او پوه څخه کوم شی لری

او پت وی. د نبوی صلی الله علیه وسلم په حدیث کښی راغلی دی

«وانت الظاهر فلیس فوقک شیء! وانت الباطن فلیس دونک شیء».

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ

او دغه (الله) هغه ذات دی چه پیدا کړی ئی دی آسمانونه او ځمکه په مقدار د شپږو ورځو کښی (له ورځو د دنیا نه) بیا ئی استواء وکړه په عرش باندی (لکه چه له شانه د الوهیت د ده سره مناسبه وه)

تفسیر: دغه بیان پخوا له دی نه د «الاعراف» په سورت کښی د اتمی پاری په آخر کښی تیر شوی دی.

يَعْلَمُ مَا يَكُونُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا

معلوم دی (الله ته) هغه څه چه ننوځی په ځمکه کښی (لکه مړی او باران) او هر هغه څه چی راووځی له دغه زمکی نه .

تفسیر: لکه کښت (فصل) او ترکودی (نباتات) چه له ځمکی څخه راوځی. د دی بیان د (سبا) په سورت کښی پخوا له دی تیر شوی دی.

وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا

او (معلوم دی الله ته) هر هغه چه نازلیری له آسمانه (لکه رحمت او عذاب) او هر هغه چه پورته خیژی په دغه (آسمان) کښی لکه نیک او بد عملونه.

تفسیر: یعنی له آسمانه پرېښتی - حکمونه - د قضاء او قدر فیصلی - وریا (باران) او نور رابښکته کیږی او د بندگانو اعمال او د الله اکرم شانه واعظم برهانه پرېښتی او نور پورته کیږی.

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ٥٧

او دغه (الله) له تاسی سره دی (په علم او قدرت سره) هر چیری چه یی تاسی او الله پر هر هغه شخه چه کوئ ئی تاسی ښه لیدونکی دی (نو جزاء به پری درکړی).

تفسیر: یعنی هیڅ کله له تاسی شخه غائب نه دی. بلکه هر چیری او په هر حال کښی چه تاسی یی هغه گرد (تول) دی ښه پیژنی. او تولی ښکاره او پتی خبری ښه اوری او ستاسی اعمال او نور گرد (تول) شیان ښه وینی.

لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ تَرْجِعُ الْأُمُورَ ٥٨

خاص هغه (الله) لره ده باچائی سلطنت د آسمانونو او د ځمکې او خاص الله لره گرځول کیری تول کارونه.

تفسیر: یعنی منکران د الله تعالی له باچائی او قلمرو شخه د باندی وتلی نشی - په گردو (تولو) آسمانونو او ځمکه کښی یواځی د هغه وحده لا شریکه حکومت دی او په پای (آخر) کښی د گردو (تولو) کارونو فیصله د ده له لوری کیری.

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ٥٩

ننه باسی (الله) شپه په ورځی کښی او ننه باسی (الله) ورځ په شپي کښی.

تفسیر: یعنی الله تعالی کله ورځ لندوی او شپه اوږدوی (په قوس او جدی کښی) او کله په عکس د دی شپي لندوی او ورځی اوږدوی (په جوزا او سرطان کښی).

وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ٦٠

او دغه (الله) ښه عالم دی په پتو خبرو نیاتو عقائدو د سینو زړونو باندی هم.

تفسیر: یعنی په زړونو کښی هغه نیات او ارادی یا هغه خطری او وسوسی چه پیدا کیری په هغو گردو (تولو) باندی هغه ښه پوهیږی او هیڅ شی د ده له پوه شخه د باندی نه دی.

اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَاَنْفِقُوْا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُّسْتَخْلِفِيْنَ فِيْهِ ط

ایمان راوردی تاسی (او په ایمان همیشه اوسئ) په الله او په رسول د دغه (الله) باندی او لگوي (په لاره د الله کښی) له هغو (اموالو) څخه چه گرځولی یی تاسو (الله) خلیفگان (د پخوانیو) په هغو (اموالو) کښی.

تفسیر: یعنی هغه مال او شته چه ستاسی په لاسونو کښی شته د هغو گردو (تولو) مالک او څښتن (خاوند) پاک پروردگار دی او تاسی یواځی د یوه امانتدار او خزانهدار په شان یی نو ځکه په هر ځای او هر چا باندی چه هغه الله تعالی تاسی ته د هغه د صرفولو او لگولو په نسبت امر وکړی په هم هغه ځای کښی ئی تاسی د هغه د نائب او خلیفه په ډول (طریقه) خرڅ او صرف کړئ او دا خبره مو هم په یاد وی چه پخوا له دی څخه دا مال د نورو په لاسو کښی و خو اوس د هغوی په ځای تاسی یی او ښکاره ده چه تاسی به هم ځی، ستاسی په ځای به هم بل سړی کیناستونکی وی کله چه دا خبره ښکاره شوه چه دا مال نه د پخوانیو په لاسو کښی پاتی شو او نه ستاسی په لاسو کښی پاتی کیدونکی دی نو له هسی فانی او زائل څیز سره دومره علاقه مینه او تعلق لرل چندان ښه کار نه دی او ښائی چه په ضروری او مناسبو ځایونو کښی په ښه ډول (طریقه) سره صرف او ولگول شی او نه ښائی چه په خیر خیرات کښی بی زړه توب وکاوه شی.

فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوْا لَهُمْ اَجْرٌ كَبِيْرٌ ۝۴

پس هغه کسان چه ایمان ئی راوردی دی له تاسی او لگولی ئی دی (اموال خپل په لاره د الله کښی) هغوی لره دی اجر ثواب ډیر لوی (په جنت کښی نو تاسو ته هم رسوی نفع ایمان او خرڅول د اموالو د تاسی).

تفسیر: نو ځکه ضروری ده په هغو کسانو کښی چه دا خصلت او صفت موجود نه وی ښائی چه هغه پیدا کړی او په هغو کښی چه شته ښائی چه په هغه باندی مستقیم پاتی وی او د ایمان په مقتضاء باندی تگ او عمل وکړی.

وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ يَدْعُوْكُمْ لِتُؤْمِنُوْا بِرِسُوْلِهِ

وَقَدْ اَخَذَ مِنْكُمْ اٰمَانَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۝۵

او شخه مانع عذر دی تاسی لره (بلکه هیش مانع نشته) چه ایمان نه راوړئ په الله او رسول د دغه (الله) حال دا چه (رسول الله) رابولي تاسی چه ایمان راوړئ په رب خپل باندی او په تحقیق اخیستی ده (الله) وعده کلکه د تاسی که چیری یی تاسی ایمان راوړونکی (نو ایمان ولی نه راوړئ؟).

تفسیر: یعنی په الله تعالی باندی له ایمان راوړلو شخه یا د یقین او معرفت په لاری باندی له تلو ځنی کوم شیان ستاسی مخه نیسی؟ او په داسی چارو او معاملو کښی لټی سستی او تقاعد ولی وکړ شی. الله تعالی او د هغه پاک رسول تاسی د کوم پردی (اجنبی) او غیر معقول څیز په خوا نه رابولي بلکه تاسی ته ستاسی د حقیقی رب او پالونکی په لوری بلنه کوی چه د هغه اعتقاد د ستاسی په اصلی فطرت کښی په ودیعت ایښود شوی دی او تاسی د هغه د ربوبیت اقرار پخوا له دی شخه چه دی دنیا ته راشی کړی دی؟ لکه چه تر نن پوری د هغه اقرار اثر او اغیزه شخه نه شخه د بنی آدمانو په زړونو کښی موندله کیږی، بیا په دلائلو - براهینو او د رسولانو په ارسال او د آسمانی کتابونو په لیږلو سره د هغه ازلی عهد او پیمان تجدید او بیا په یادولو پرله پسې شوی دی او پخوانیو انبیاء له خپلو امتیانو ځنی داسی وعده او پیمان هم اخیستی ؤ چه د خاتم الانبیاء محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم اتباع دی هر ورو (خامخا) وکړی او له تاسی شخه ډیر سړی هسی هم دی چه پخپله د نبی کریم صلی الله علیه وسلم په مبارک لاس باندی د سمعی طاعت - انفاق فی سبیل الله او نورو ایمانی امورو باندی د ټینګوالی او پابندی کلک عهد او تړون هم کړی دی نو وروسته له دی مبادیو شخه اوس څنګه کیدی شی هغه څوک چه د منلو اراده لری هغه ئی ونه منی او چا چه منلی دی له هغه شخه غاړه وغړوی او ثری انحراف وکړی.

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدٍ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ٩

دغه (الله) هغه ذات دی چه نازلوی پر بنده خپل باندی دلائل (د قدرت خپل) ښکاره (لپاره د دی) چه وباسی تاسی له تیارو (د کفر) شخه رڼا (رڼرا) (د ایمان) ته او بیشکه الله په تاسی باندی خامخا ښه مهربان ډیر رحم والا دی.

تفسیر: یعنی قرآن ئی رانازل کړ او د صداقت لاری ئی دروښودی چه د هغو په وسیله تاسی د کفر او جهل له تیارو شخه ووځئ او د ایمان او علم او عمل رڼا (رڼرا) ته راشئ! او دا د پاک الله لوی شفقت او مهربانی ده که سختی ئی کولی نو تاسی به ئی په هم دی تیارو کښی پری

شودی تر خو په کښی مړه شی - یا به ئی د ایمان او یقین له راوړلو څخه وروسته ستاسی
خطاوی او گناهونه نه بشل.

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ط

او څه مانع عذر دی تاسی لره چه نه نفقه کوئ نه لگوئ (مال خپل) په لاره
د الله کښی او خاص الله لره دی میراث د آسمانونو او د ځمکی.

تفسیر: یعنی (مجازی) مالکان فنا کیږی - او ملک هغه حقیقی مالک ته چه الله تعالی دی پاتی
کیږی که نه هسی خو د تل دپاره هغه د ده مال ؤ - نو بیا د ده په مال کښی سم د ده له امر
سره خرڅ کول او لگول ولی در نه ښکاری که په خپله خوښی او واک (اختیار) سره ئی نه
ورکوئ نو بی واک هم هغه ته رسیدونکی دی نو د بندگی اقتضاء او غوښتنه هم دا ده چه په
خوښی سره هغه ورواندی کړئ! او د هغه په لاره کښی ئی خرڅ کړئ! - او د فقر - فاقی -
افلاس او تنگی څخه ونه ویرېږئ! ځکه چه د ځمکی او د آسمانونو د خزانو او د شتو مالک او
څښتن (خاوند) پاک پروردگار دی. نو آیا په دی لاری کښی به پخپلی خوښی سره خرڅ
کوونکی او لگونکی وړی پاتی کیږی! «ولا تخش من ذي العرش اقلالا»

لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ

نه دی برابر له تاسی څخه هغه چه لگولی ئی دی (مال خپل په لاره د الله
کښی) پخوا له فتحی (د حدیبی یا د مکی) څخه.

تفسیر: ځینو له فتحی څخه د حدیبی صلحه روغه مراد کړی ده او له ځینو روایتونو څخه د
هغه تائید هم کیږی.

وَقَاتِلْ أُولَئِكَ أَكْثَرُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتِلُوا كُلَّ يَوْمٍ لِلَّهِ الْحُسْنَى ط

او بیا ئی جنگ کړی دی (له اعداء الله سره لپاره د اعلاء د کلمة الله) دا

(لگوونکی د مالونو خپلو په لاره د الله کښی او جنگیدونکی پخوا له فتحی د حدیبی یا د مکی نه) ډیر لوی دی له جهته د درجی مرتبی له هغو کسانو چه لگوی مال خپل په لاره د الله کښی وروسته (له فتح د مکی نه) او جنگیږی (لپاره د اعلاء د کلمة الله) او له دواړو طائفو سره وعده کړی ده الله د نیکی (جنت).

تفسیر: یعنی که هسی د الله تعالیٰ په لاره کښی هر مهال (وقت) هر شی خرڅ کړل شی او جهاد وکړ شی هغه ښه دی. او الله تعالیٰ به د هغه ډیر اجر په دنیا او آخرت کښی ورکوی لیکن هغه مقدور لرونکی چه له خپلو شتو څخه ئی پخوا د حدیبی له روغی یا د مکی له بری فتحی څخه خرڅ کړی دی او د جهاد شرف ئی گتلی دی هغوی ډیری لوئی درجی موندلی دی او وروستنی مسلمانان د هغوی په درجو پوری نه شی رسیدلی ځکه چه په هغه وقت کښی د حق منونکی او په هغه باندی سر قربانونکی سړی ډیر لږ ؤ. او مگرده (توله) دنیا له کافرانو او باطلو خوښوونکیو څخه ډکه وه. په هغه وخت کښی اسلام جانی او مالی قربانی ته ډیره اړتیا او احتیاج درلود (لرلو). او مجاهدینو ته په ښکاره ډول (طریقه) د اسبابو - اموالو - غنائمو - وسلو - خوړو او نورو ضروریاتو هیلی (امیدونه) او توقعات ډیر لږ ؤ. په داسی حالاتو کښی ایمان راوړل او د الله او د هغه د رسول په لاره کښی د خپلو ځانونو او مالونو او شتو قربانول د دنیا د لویو اولوالعزمانو او د هغو لویو سړیو کار دی چه د هغوی ثابت قدمی او ټینګتیا له غرونو څخه هم ټینګه کلکه وی. فرضی الله عنهم و رضوا عنه ورزقنا الله اتباعهم وحبهم آمین!

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝

او الله په هغو کارونو باندی چه کوئ ئی تاسی ښه خبردار دی (نو جزاء به پری درکړی).

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ له هر شی څخه خبر دی او پوهیږی چه د چا عمل څه درجه لری ؟ او د هغه د اخلاص وزن او تول څومره دی؟ نو له خپلی پوه سره سم له هر یوه سره به بیله بیله معامله کوی.

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضِعَّهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ۝

خوک دی ذات هغه چه قرض ورکوی الله لره په قرض ورکولو نیکو سره نو بیا به (الله) دوچنده کری (هغه قرض) ده لره او خاص ده ته اجر ثواب دی نیک (د عزت).

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمۃ الله علیه لیکي «له پور (قرض) څخه دا مطلب دی چه په دی وقت کښی په جهاد باندی تاسی خپل مالون او شته ولگوئ بیا هم دا تاسی د دیرو شتو خاوندان کیږئ او په آخرت کښی لوئی مرتبی او مرادونه مومئ! د دوه گونی معنی هم هم دا ده. که نه د نوکر او بادار په منع کښی هسی گتی وتی (سود) نشته. که چا ته څه شی ورکوی مختیار دی او که نه ئی ورکوی هم هم دی مختیار او واکدار دی.»

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ

(یاده کړه ای محمده!) هغه ورځ (د قیامت) چه وینی ته مؤمنان سړی او مؤمنانی ښځی چه غغلی به رڼا (رڼرا) د دوی مخکښی له دوی څخه او له ښی خوا د دوی څخه.

تفسیر: د حشر په میدان کښی کله چه د (صراط) په پل تیږیږی پس ډیره سخته توره تیاره وی نو په دی وخت کښی له هر چا سره د هغه د ایمان او ښه عمل رڼا (رڼرا) وی. ښائی چه د ایمان رڼا (رڼرا) چه غای ئی زړه دی وړاندی وی او د ښو عملونو به په ښی خوا کښی وی ځکه چه ښی چاری گردی (تولی) په ښی خوا کښی سره تولیږی د هر چا ایمان او عمل په هره درجه اندازه او میچ چه وی په هغه میچ درجه او اندازه سره به د هغه رڼا (رڼرا) او روښانتیا هم وی. او ښائی چه د محمدی صلی الله علیه وسلم د امت رڼا (رڼرا) به د نورو امتونو له رڼا (رڼرا) څخه ډیره رڼه او ښه او ډیره سپینه او پلوشی غوړوونکی وی. په ځینو روایتونو کښی د مسلمانانو د کښی خوا د رڼا (رڼرا) ذکر هم شته نو د هغه مراد به هسی وی چه د رڼا (رڼرا) اغیزی او آثار هر لوری ته رسیږی. والله اعلم.

بُشْرِكُمْ الْيَوْمَ مَجِبَتْ تَجَرِّي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

(او و به ویل شی دوی ته چه) زیبری د تاسی نن ورځ دی (ننوتل په) جنت چه بهیری له لاندی (د مانیو او ونو) د هغو (خلور قسمه) وپالی تل به وی دوی په هغو کښی دغه دی هم دغه بری موندل ډیر لوی.

تفسیر: ځکه چه جنت د الله تعالی د خوښی ځای دی. هغه کسان چه جنت ته رسیږی ګواکي د هغو ګردو (تولو) مرادونه وررسیدلی دی.

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُوا نَفْسَكُمْ
مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ
سُورَةٌ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾

(ياده کړه ای محمده! هغه) ورځ چه وائی به منافقان سړی او منافقانی ښځی هغو کسانو ته چه ایمان نی راوړی دی (داسی چه) وګورئ مونږ ته (انتظار وکړئ) چه رڼا (رنڼا) واخلو له رڼا (رنڼا) ستاسی نو و به ویل شی دوی ته (تمسخرأ) چه وګرځئ شاو خپلو ته پس ولتوئ رڼا (رنڼا) پس و به واهه شی په منع د دغو (منافقانو او مؤمنانو) کښی یو دیوال چه هغه لره به دروازه وی دننه طرف د هغی (دروازی کښی به چه د جنت په جانب دی) رحمت وی (مؤمنانو لره) او د باندی طرف ته د هغه (چه جانب د منافقانو دی) له طرفه د هغه څخه به عذاب وی.

تفسیر: یعنی د مؤمنانو او منافقانو په منع کښی به یو لوی دیوال ودرول کیږی چه په هغه کښی به یو ور وی له دی وره به مؤمنان د جنت په لوری درومی او د منافقانو له سترګو څخه به پټیږی. - د وره په منع کښی د جنت وړمی او ښی ننداری له لری بریښی او له وره د باندی به د الله د عذاب ښی او د هغه وپروونکی اغیزی (اثر) او منظری وی.

يُنَادُوهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ

غږ به وکړی (منافقان) دغو (مؤمنانو) ته آیا نه وو مونږ له تاسی سره (ملګری په دنیا کښی).

تفسیر: خبره داسی ده چه رسمی کافران به د (صراط) په پل باندی نه تیریږی بلکه ږومبی به په دوزخ کښی د هغه له وره څخه په تیل وهلو سره غورځولی شی. هوا هغه کسان چه د کوم پیغمبر امت او تابعدار وی اعم له دی چه ښه وی یا خراب - هغه به د (صراط) له پله تیریږی وروسته له دی څخه چه د الله تعالی امر ورته وشي په هغه پل باندی به وخیژی په یوه سخته تیاره کښی به گرد (تول) خلق ډوبیږی په دی توره تیاره کښی به له ایمان لرونکیو سره یوه رڼا (رڼا) وی چه دوه مخیز (منافقان) به هم غواری چه د هغی رڼا (رڼا) په شاوخوا کښی لاړ شی خو څرنګه چه مؤمنان ډیر ګرندی او تیز لکه الوتکی، موټر، بائسکل - آس او نور غځلی نو ځکه هغه رڼا (رڼا) له هغوی لری تښتی - نو دلته به دا منافقان په شورماشور او نارو سورو باندی خولی پرانیځی چغی به وهی او وائی لږ خو ودریږی چه مونږ هم ستاسی په رڼا کښی درسره لاړ شو مونږ په دا توره تیاره کښی لکه رانده هسی تیریږو مونږ مه پریږدی چه له تاسی څخه وروسته پاتی شو لږ څه ډیل وکړی او انتظار وکړی چه مونږ هم ستاسی له دی رڼا (رڼا) څخه لږ څه ګټور شو - آخر مونږ په دنیا کښی له تاسی سره یو ځای اوسیدو - او په ښکاره ډول (طریقه) مونږ هم په مسلمانانو کښی شمیرل کیدو - نو د دی مصیبت په وقت کښی مونږ ولی په دی توره تیاره کښی پریږدی؟ او له مونږ ځنی هسی ګرندی تښتی؟ آیا دا د ملګریتوب وړ (لائق) او له انډیوالی سره ښائی؟ دوی به داسی جواب اوری چه بیرته وګرځی! - او خپلو ځانونو ته هلته رڼا (رڼا) ولټوی! که ئی ومومئ له هغه ځایه ئی واخلي! د دی خبری له اوریدلو څخه دوی بیرته ګرځی په دی منځ کښی به په هسی یوه توره تیاره کښی سره لویږی چه په هیڅ یو شی باندی به د دی نظر ونه لګیږی - او هغه دیوال د دوی او د هغی رڼا (رڼا) په منځ کښی راځی. مطلب ئی دا چه دا رڼا (رڼا) په دنیا کښی په ښو عملونو سره په لاس راتله هغه ګټه (فائده) او رڼا (رڼا) له تاسی څخه هلته پاتی شوی ده بیرته دنیا ته وګرځی چه دا هلته له تاسی څخه پاتی ده یا به هغه ځای مراد وی چه د (صراط) په پل له ختلو څخه پخوا هلته رڼا (رڼا) او نور هر چاته تقسیم کیده.

قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ
الْأَمَانُ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿١٣٧﴾

نو وبه وائی (مؤمنان منافقانو ته چه) هوا! وی (تاسی له مونږ سره) مګر تاسی په فتنه کښی اچولی ؤ تاسو ځانونه خپل او انتظار کاوه تاسی (په) آفتونو او حوادثو مؤمنانو ته) او شک به مو کاوه تاسی (په اسلام کښی) او غولولی وی تیر ایستلی وی تاسی آرزوګانو خپلو تر هغه پوری چه راغی امر

حکم د الله (چه مرگ ستاسی دی) او غولولی ییئ تاسی په (کرم د) الله باندی غلوونکی (چه شیطان دی).

تفسیر: یعنی بیشکه په ښکاره ډول (طریقه) په دنیا کښی تاسی له مونږ سره وئ او په ژبی سره مو د اسلام دعوی کوله خو باطنی حالت مو داسی ؤ چه په لذاتو او شهواتو کښی پریوتلی وئ او د نفاق لاره مو غوره کړی وه او خپل ځانونه مو غولولی او په هلاکت کښی مو اچولی ؤ او بیا مو توبه هم ونه کړه - بلکه تل به مو لاری ته کتل او انتظار به مو ایستو چه کله پر اسلام او مسلمانانو باندی کومه تکه لویږی او د دین په نسبت به په شکوکو او شبهاتو کښی لویدلی وئ تاسی په هم دی فریب او غلونه کښی داسی گڼل چه وروسته له دی څخه به ستاسی ځنی هیڅ پوښتنه نه کیږی - او تاسی به دا د خپل نفاق کښت (فصل) هیڅ نه ریښه بلکه داسی هیلې او امیدونه مو په زړونو کښی ؤ چه په څو ورځو کښی به اسلام او مسلمانان له منځه ورک کیږی او دا گردی (تولی) خبری او اتري به له زړونو څخه هیريږی او په پای (آخر) کښی به مونږ بری مومو پاتی شوه د آخرت خبره خو هلته به هم څه نه څه پلمی (تدبیرونه) جوړوو او خپل ځانونه به د هغو له ربړو (تکلیفونو) ځنی خلاصوو - تاسی په داسی خیالونو کښی مست او بیخبره پراته وئ چه د الله تعالی حکم او امر راوړسید مرگی راغی او تاسی ئی راگیر کړئ گواکی هغه لوی غلوونکی (شیطان) تاسی له لاری څخه وویستئ چه اوس هیڅ یوه د ژغورنی (نجات) او د خلاصی لاره در پاتی نه ده.

فَالْيَوْمَ لَا يُوْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَآ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمْ
النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبِئْسَ الْبَصِيرُ ⑮

پس نن ورځ وا به نه خيستله شی له تاسی څخه (ای منافقانو) فدیة معاوضه او نه له هغو کسانو څخه چه کافران شوی ؤ ځای د ورتلو ستاسی (او د دوی د تولو) اور (د دوزخ) دی همغه (اور لائق او) ملگری ستاسی دی او بد ځای د ورتلو دی (دغه دوزخ).

تفسیر: یعنی بالفرض که تاسی منافقان او ښکاره کافران څه معاوضه او فدیة ورکړئ او وغواړئ چه په هغه چل سره مو ځانونه وژغوری (وساتی) نو د داسی چاری د منظوری هیڅ یو صورت نشته پس تاسی گرد (تول) په همغه کور کښی پاتی کیدونکی ییئ او هم دا د دوزخ اور ستاسی د هستوگنی ځای دی او هم دا مو ملگری دی د بل چا د رفاقت او ملگرتوب توقع او هیله (ارزو) او امید مه لرئ.

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ

آيا نه دی راغلی وقت هغو کسانو لره چه ایمان ئی راوړی دی (د دی) چه وویړی زړونه د دوی (له جهته) د ذکر (وعید) د الله نه او (له جهته) د هغه خیز چه نازل شوی دی له حق څخه (چه قرآن دی).

تفسیر: یعنی هغه مهال (وقت) رارسیدلی دی چه د مؤمنانو په زړونو کښی د الله تعالیٰ او د قرآن یاد او مینه او محبت لا ښه ځای ونیسی او د اسلام د حقانۍ دین په مقابل کښی غاړه کیږدی - او ښه پاسته شی او له الله تعالیٰ څخه لا وویړیږی.

وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فُسِقُونَ ﴿١٤﴾

او نه دی کیږی (په سختوالی د زړه کښی) په شان د هغو کسانو چه ورکړی شوی ؤ هغوی ته کتاب پخوا له دی څخه نو اوږده شوه په دوی باندی زمانه نو سخت شول زړونه د دوی او ډیر له دوی څخه فاسقان نافرمانان دی.

تفسیر: یعنی ایمان همغه دی چه زړونه پری نرم شی. د نصیحت او د الله تعالیٰ یاد په هغو باندی ډیره اغیزه او اثر واچوی او ژر ئی قبول کړی. پخوا به اهل الکتابو ښه پندونه د خپلو پیغمبرانو له صحبت اخيستل له څو مودی راهیسی پر هغوی باندی د عقلت خوب غلبه کړی ده او هر شی له دوی څخه هیر او زړونه ئی سخت او په اکثر د دوی کښی ډیره سرکشی او یاغیتوب پیش شوی دی نو اوس د مسلمانانو وار راغلی دی چه هغوی د خپل مبارک پیغمبر له صحبت څخه ښی گټی وکړی. او په نرم زړه کامل انقیاد او د ذکر الله په پوره خشوع او زیات خضوع سره د الله تعالیٰ او د ده د رسول او امر او احکام ومني او په ښو صفاتو سره متصف شی - او هغه لوی مقام ته وخیژی چه هلته تر اوسه پوری بل کوم امت نه دی ختلی.

اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾

پوه شیء تاسی بیشکه چه الله ژوندی کوی زرغونوی غمکه وروسته له موت وچوالی د هغی (په باران سره) په تحقیق ښکاره بیان کوی دی مونږ تاسی ته دلائل (د قدرت، وحدت او عظمت خپل) دپاره د دی چه تاسی عقل پکښی وچلوئ (او کار تری واخلئ په دنیوی او اخروی امورو خپلو کښی).

تفسیر: یعنی د عربو خلق جاهل او گمراه او داسی ؤ لکه مړه غمکه اوس الله جل جلاله هغوی ته ایمان ورویاښه او د علم په روح سره ئی ژوندی او په دوی کښی ئی گردد (قول) کمالات پیدا کړل لندۀ ئی دا چه د کوم مری څخه مړ انسان لره نه ښائی چه مایوس بی هیلې او ناامید شی غمکه چه که په رشتیا سره توبه وکارې نو بیا الله تعالی د هغه په کالبد کښی د ژوندون روح ننباسی.

إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ وَالْمُصْذِقِينَ وَاقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَّيُضَعِفَ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٥﴾

بیشکه خیرات ورکوونکی سړی او خیرات ورکوونکی ښځی او هغه څوک چه قرضونه ئی کړی دی له الله سره قرض نیک دوچند به کړ شی دوی ته (ثواب د قرض د هغوی) او وی به دوی ته اجر ثواب دیر لوی (چه جنت دی).

تفسیر: یعنی هغه څوک چه د الله جل جلاله په لاره کښی په خالص نیت سره د هغه د خوښی په خاطر خرڅ وکړی او خپل مال ولکوی او پرته (علاوه) له الله جل جلاله څخه د کومی بدلې یا د شکرې غوښتونکی نشی گواکې هغه پاک الله ته پور (قرض) ورکوی نو داده اوسئ چه د هغه ورکړه به نه ضائع کیوی بلکه څو چنده به بیرته ورگرځی.

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾

او هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی په الله او په (تولو) رسولانو د دغه (الله) دغه کسان هم دوی دی ډیر رښتینی او شاهدان دی (په ورځ د قیامت کښی پر دروغ ویونکیو باندی) په نزد د رب خپل وی به دغو (صدیقانو مؤمنانو) ته اجر د دوی او رڼا (رڼا) د دوی (چه پری تیریږی به په پل صراط باندی) او هغه کسان چه کافران شوی دی او نسبت د دروغو ئی کړی دی آیاتونو ځمونږ ته هغوی دی یاران ملگری د دوزخ (چه اصلاً د هم دوی لپاره جوړ شوی دی).

تفسیر: محقق مترجم رحمة الله علیه په ښکاره سره د (الشهداء) عطف په (الصدیقون) باندی منلی دی یعنی هغه خلق چه په پاک الله او د ده په رسول پوره یقین لری او د دی یقین اثر د دوی له اعمالو او احوالو څخه هم ښکاری نو دوی رښتینی او پاخه ایمانداران دی او د الله تعالی په مخ کښی هم دا حضرات د شاهدانو په ډول (طریقه) د نورو حال او احوال هم راښکاروی لکه چه د «البقرة» د سورت په اوولسمه رکوع ۱۴۳ آیت ځمونږ د دغه مقدس تفسیر کښی داسی یو آیت راغلی دی ﴿وَلَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ په آخرت کښی به داسی رښتونکیو ایماندارانو لره د دوی د عمل او د ایمان له درجی سره سم ثواب او رڼا (رڼا) وربښله کیږی د دی آیت تفسیر په بل ډول (طریقه) سره هم شوی دی خو د اختصار د رعایت لامله (له وجی) مونږ هغه نشو لیکلی.

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ
فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ
فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ
مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ١٥

پوه شی تاسی (ای تشی دنیا خوښونکیو) چه بیشکه دغه ژوندون لږ خسیس خوشی بی فاندی لوی او بیکاره عبث مشغولتیا او زینت ښائست او فخر لوئی کول دی په منع ستاسی کښی یو په بل باندی او زیادت (او ډیر والی) دی په اموالو او (ډیر والی دی) په اولاد کښی (ستاسی یو په بل باندی دا ژوندون لږ خسیس په فنا کیدلو کښی) په مثل (د نباتاتو) د باران دی (چه

پر تیزی ځمکې باندې اوری) ښه ښکاری ناشکرانو کروونکو لره زرغونه د دغه (باران) بیا وچه شی (دا گيا) نو پس وبه وینی (ای کتونکيه) هغه (زرغونه) زیر شوی (پس له شینوالی د هغه) بیا شی هغه (وچ وابښه) مات تار په تار او په آخرت کښی عذاب شدید سخت دی (دپاره د هغه چا چه منگلی ئی ولگولی په تشو دنیوی امورو او آخرت ته ئی شا کړه) او مغفرت ښښه ده لویه له (جانبه) د الله او رضوان رضاء خوښی ده (هغه چاته چه مشغول شی په اخروی امورو او دنیا ته شا کړی) او نه دی (دغه) ژوندون لږ خسیس مگر دی متاع اسباب د غرور د غولیدلو (چه نه پاتی کیږی).

تفسیر: هر سړی د خپل عمر په اول کښی بازی او لوبی کوی - بیا په جوړښت ډول او فیشن او سینگار پسې گرځی بیا د خپل پت او د اعتبار په زیادت پسې لوبی بیا ئی د مړینی ورځ نژدی کیږی د مال او اولاد په فکر کښی ډوب تللی وی چه وروسته له ما ځنی به ځما د کور - کهول - آل اولاد حال او ژوندون څرنګه وی مگر دا ګرد (تول) ساز او سامان - فکرونه او جاجونه فانی او زائل دی لکه چه د کښتو (فصلونو) رونق او بهار د څو ورځو له مخی وی بیا زیر شی او وچیری او انسانان او بودګان (حیوانان) ئی ګود او ماتری او ذره ذره کوی ئی - او د هغه د سینگار او رونق نوم او ښه نه پاتی کیږی د دنیا د ژوندون حال او احوال او د هغه ساز او سامان هم چه په رښتیا سره د تګی یوه پنګه او د غلولو او د تیرایستلو یوه وسیله ده هم داسی وګنئ چه سړی د هغه په عارضی باغ او بهار باندی غولیری او تیروځی او خپل انجام پری خرابوی ځکه چه وروسته له مرګه هیڅ یو له دی شیانو ځنی نه په کاریری او هلته یواځی هغه ایمان او ښی چاری او صالحه اعمال په کاریری او په درد ئی خوری چه سړی په دنیا کښی کړی وی، او که کور ئی ورانیږی په آخرت کښی هغه لره د الله تعالی خوښی او رضامندی لاس ته نه ورځی هغه کسان چه د ایمان له دولت څخه بی برخی وی او د کفر عصیان او د ګناهونو له پیتی سره آخرت ته حاضریری هغه ته به سخت عذاب ورسیږی او هغو مړیو ته چه سره د لرلو د ایمان ئی پخپلو ایمانی چارو کښی څه لنډوالی او کوتاهی کړی وی د هغوی له قصور سره برابره سزا ورکوله کیږی او بیا ئی پاک الله ښی - د دنیا خلاصه هغه وه او د آخرت مجموعه دا ده.

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢١﴾

تلوار و کړئ وځغلی تاسی (ای مؤمنانو) طرف د مغفرت او بښنی ته چه له (جانبه) د رب ستاسی دی (او وکړئ ښه عملونه) او (تلوار وکړئ وځغلی تاسی ای مؤمنانو هغه) جنت ته چه پلنوالی ئی (داسی) دی لکه پلنوالی د آسمان او د ځمکی (چه دواړه سره یو ځای کړل شی داسی جنت چه) تیار کړی شوی دی دپاره د هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی په الله او (ایمان ئی راوړی دی) په رسولانو د دغه (الله) دغه (موعود جنت مغفرت رضاء لقاء) فضل د الله دی چه عطاء کوی ئی هغه چاته چه اراده وفرمائی (د عطا ئی چه مؤمنان دی او الله څښتن (خاوند) د فضل عظیم دی (چه په دنیا کښی مؤمنانو ته توفیق د ایمان او په عقبا کښی جنت او رضوان ورکوی).

تفسیر : یعنی له موت او مړینی څخه پخوا د هغو شیانو په راغونډولو پسې ولویږئ چه د هغو په وسیله ستاسی گناهونه وېشل شی - او جنت مو په برخه شی. په داسی ښو چارو کښی لټی کول او سستی ښه کار نه دی او وړاندی والی وکړی وځغلی تاسی ای مؤمنانو هغه جنت ته چه پلنوالی ئی داسی دی لکه پلنوالی د آسمان او د ځمکی یعنی که ځمکه او آسمان دواړه سره یو ځای کړل شی نو له هغو څخه به د جنت عرض او سور جوړیږی. الله تعالی ښه پوهیږی چه د هغه طول اوږدوالی به څومره وی. تیار کړی شوی دی دغه جنت دپاره د هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی په الله او ایمان ئی راوړی دی په رسولانو د الله دغه فضل د الله دی چه عطاء کوی ئی هغه چاته چه اراده ئی وفرمائی. یعنی ایمان او ښه عمل خو بیشکه د جنت د حصول وسیله ده لیکن په حقیقت سره به د جنت موندل د الله تعالی په فضل او کرم پوری اړه (تعلق) لری که د هغه فضل او کرم نه وی نو له سزا څخه ځان بچ کول سخت دی او جنت ته رسیدل خو جلا (جدا) خبره ده.

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا

نه رسیږی هیڅ مصیبت آفت غم په ځمکه او نه ستاسی په ځانونو کښی مگر هغه خو لیکلی شوی دی په کتاب (لوح محفوظ) کښی پخوا له هغی څخه چه پیدا کړی وی مونږ هغه (په دنیا کښی).

تفسیر: په دنیا او نړی کښی هغه عمومی آفتونه لکه قحط او سوکړه - زلزله وبا او نور چه راځی - او هغه غمونه او آفتونه لکه رنځ - درد - ناروغی او نور چه په ځینو سړیو کښی لیدل

کیږی دا گرد (تول) د الله تعالیٰ په علم قدیم کښی شته او فیصله ئی صادره شوی ده او په لوح محفوظ کښی لیکلی شوی دی چه سم له هغه سره دا گردی (تولی) پښی واقع کیږی او د یوی ذری په اندازه او میچ هم په هغه کښی څه شی نه لږ او نه ډیر پږی.

إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ

بیشکه دا (اندازه پخوا له پیدا کولو) پر الله ډیره آسانه ده.

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ د هر شی علم په ذاتی ډول (طریقه) سره لری او په زحمت او تکلیف ئی نه زده کوی نو بیا هغه ته د علم محیط سره سم د گردو (تولو) واقعاتو او حوادثو لیکل پخوا له وقوع څخه په هغه کتاب (لوح محفوظ) کښی آیا کوم مشکل کار دی؟ بلکه ډیر ورته سهل او آسان دی، او خبر کړئ تاسی الله اکرم شانه واعظم برهانه په دی سره.

لَيْكِلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ

لپاره د دی چه خفه نشئ تاسو پر هغه څه چه فوت شوی له لاسه وتلی دی د تاسو او خوشحاله نشئ تاسی په هغه څه چه تاسی ته ئی درکړی وی (په خوشحالتیا د کبر او هوا سره).

تفسیر: په دی حقیقت مو ځکه تاسی ته خبر درکړ چه تاسی ښه وپوهیږئ هغه فائدی چه تاسی لره مقدری دی هغه به ضرور در رسیدونکی وی او هغه چه مقدری نه دی هیڅ کله په لاس نه درځی هر هغه شی چه د الله تعالیٰ په قدیمی علم کښی مقرر او ټاکلی شوی دی هم هغسی کیدونکی دی نو ځکه که کومه گټه (فائده) د چا لاس ته ونه رسیږی ښائی چه پری خفه او مضطرب او پریشان نشی او هغه شی ئی چه په برخه ورسیدوی په هغه باندی ځان تریخ او تریو او مضطرب نه کړی بلکه د مصیبت او ناکامی په وقت کښی صبر او تسلیم - او د هوسائی (آرام) او کامیابی په وخت کښی دی شکر او حمد ووائی.

تنبیه: په ﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ﴾ الآية - کښی ئی راښوولی ؤ چه د دنیا د عیش او طرب په سامان کښی سړی ته نه ښائی چه له آخرت څخه غافل شی په دی آیت کښی ئی تنبیه وفرمایله چه د دنیا په تکالیفو او مصائبو کښی ښائی چه سړی غیر شی چه د اعتدال له میچه ورثیر نشی.

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ۚ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ ط

او الله نه خوشبوی هر متکبر (په نعمت باندی) او فخر کوونکی (په نورو باندی). هغه کسان چه (هم دوی پخپله) بخل کوی او (هم) امر کوی خلقو ته په بخل سره (نو دوی لره سخت عذاب ورکوی).

تفسیر: د زیاترو متکبرو مالدارانو حالت داسی دی چه لوئی کوی خو د لگولو په وقت کښی به یو پول او پیسه هم د دوی له جیبه څخه نه راوځی په کوم یوه ښه کار کښی به دی پخپله د ورکولو توفیق نه لری مگر پخپلو ویلو او کولو سره نورو ته دا ورښی چه په موقع کښی خرڅ کول د هغو متوکلاتو او همتناکو کار دی چه له پیسو شتو سره دومره زیاته مینه او محبت نه کوی او پوهیږی چه سختی او نرمی او نور گړد (تول) هغه علی الاطلاق مالک له لوری دی.

وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ۝۲۳

او هر هغه چه مخ ئی وگرځاوه (له احکام الله نه) نو بیشکه الله همغه غنی بی پروا په صفتونو سره ښه ستایلی شوی دی.

تفسیر: یعنی ستاسی له خرڅ کولو او نه کولو څخه هغه ته هیڅ یوه گټه (فائده) نه وررسیږی هغه خو یو بی نیاز او بی پروا ذات دی. گړدی (تولی) ښیگنی (فائدی) او صفات علی وجه الکمال د ده په ذات کښی سره تول شوی دی. ستاسی په هیڅ یو فعل کښی د هغه هیڅ یوه له ښه والی څخه هیڅ یو زیادت نه کیږی هره هغه گټه (فائده) او نفع او نقصان چه دی له تاسی څخه دی که څه شی لگوئ او خرڅوئ نو گټه (فائده) به ئی اخلئ که نه په نقصان او گار کښی به پاتی کیږئ.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۚ

خامخا په تحقیق لیږلی ؤ مونږ پیغمبران خپل سره له ښکاره ؤ دلائلو او نازل کړی ؤ مونږ له هغوی سره کتاب او میزان تله (قواعد د عدل) لپاره د دی

چه ودریبری خلق په انصاف باندی.

تفسیر: بنائی چه له دی کتاب او میزان او تلی شخه د تللو تله مراد وی چه خلق په هغی سره خپل حقوق ادا کوی او را کره ور کره کوی او د هغی په وسیلی سره عدل او انصاف کیږی یعنی کتاب الله ځکه نازل شوی دی چه خلق په عقائدو - اخلاقو - اقوالو کښی د عدل او انصاف (نیاو) په سمه لاره لار شی او د افراط او تفريط شخه بالکل ځانونه وژغوری (وساتی). او تله ئی ځکه تا کلي (مقرر کړی) وه چه په پلورلو او پیروډلو (بیع شری) او نورو معاملانو کښی د انصاف د تلی پلي چاږی (پله ترازو) هیڅ لوری ته ښکته او پورته نه وی. او ممکن دی چه له تلی شخه شریعت مراد وی چه د گردو (تولو) قلبیه و او قالبیه و اعمالو حسن او قبح مونږ ته په ښه ډول (طریقه) سره راښیي والله اعلم.

وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ

او را لیږلی ده مونږ اوسپنه.

تفسیر: یعنی الله تعالی «اوسپنه» پخپل قدرت پیدا کړه او په ځمکه کښی ئی د هغه درنگونه (معادن) کیښودل.

فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ

چه په دی کښی سخت جنگ ډیر قوت دی او (په کښی ډیری) منافع گټی دی لپاره د خلقو.

تفسیر: یعنی چه له دغی اوسپنی شخه د جگری او جنگ وسلی (اسلحی) او نور شیان جوړیږی او د خلقو زیات کارونه په هغی باندی چلیږی او گرد (تول) مدنی او عصری امر پری مربوط دی.

وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ

او بل لپاره د دی چه عالم شی الله (په علم ظاهری سره) په هغه چا باندی چه مرسته (مدد) کوی له ده سره او له رسولانو د ده سره په غیبو (بی له لیدلو).

تفسیر: یعنی هغه کسان چه د آسمانی کتاب په لار ښوونه په سمه لاره راښی او د انصاف او

نیاو تله په دنیا کښی سمه ونه دروی که ضرورت پېښ شی نو هغوی ته جزاء او گوشمالی ورکوله کيږی او په ظالمانو معاندینو - مخالفینو او نورو کپړو تلونکیو باندی به د الله تعالیٰ او د ده د رسول د احکامو وقار او اقتدار قائمیږی. په هغه وقت کښی د توری له موتی څخه نیول او په یوه خالص اسلامی جهاد کښی د داخلیدلو وار راځی چه په هغه کښی به له هم دی اوسپنی څخه کار اخیست کيږی. په دی وقت کښی به دا خبره رابکاره کيږی چه کوم یو بنده وفادار دی؟ چه بی له لیدلو د الله تعالیٰ د هغه مینه او محبت او د آخرت په راتللو - او د اجر او ثواب او په گناه او عقاب باندی په غیاب سره ایمان - یقین او عقیده لری؟ او د هغه د دین - او د هغه د رسول او د کتاب متابعت او اعانت کوی؟.

إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

بیشکه الله ډیر قوی دی (په نصرت د احباؤ) ښه غالب دی (په ذلت د اعداؤ).

تفسیر: د جهاد تعلیم او ترغیب د دی دپاره نه دی ورکړی شوی چه الله تعالیٰ ستاسی مرستی (مدد) - معاونت او امداد ته څه اړتیا او احتیاج لری ځکه چه هغه لوی او بی‌نیاز او بی‌پروا پروردگار ته دا بی وځلی او کمزوری مخلوق څه مرسته (مدد) او کومک رسولی شی؟ او هغه به دوی ته څه اړتوب (احتیاج) ولری؟ هوا دومره ده چه الله تعالیٰ له داسی امر څخه ستاسی د وفاداری امتحان او ازموینه کوی. تر څو هغو بندگانو ته چه دوی په ازموینه (امتحان) کښی بریالی (کامیاب) شی لوړ (اوچت) او اعلیٰ مقامات ورکړی.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ

او خامخا په تحقیق لیږلی ؤ مونږ نوح او ابراهیم او گرځولی ؤ مونږ په اولاده د دغه (نوح او ابراهیم کښی) نبوت پیغمبری (او نازل کړی ؤ مونږ په اولادو د دوی کښی) کتاب.

تفسیر: یعنی د پیغمبری او کتاب دپاره مونږ د دی دواړو له اولادی څخه سری غوره کړل تر څو وروسته له دوی څخه دا لوی دولت د هغوی د ذریت او خیلخانی او څوڅوات څخه بهر لاړ نشی.

فَمِنْهُمْ مُّهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

نو ځینی له دوی لار موندونکی دی او ډیر له دوی څخه فاسقان نافرمانان

وتونکی دی (له لاری حقى نه).

تفسیر: یعنی هغو خلقو لره مو چه لیږلى ؤ یا داسی ئی وبولى چه د دی دواړو له اولادى ځنې بعضی په لاره ؤ او زیاتره کسان نافرمانان ثابت شول.

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا

بیا وروسته ولیږل مونږ پر آثار قدمونو د هغوی باندې نور رسولان خپل.

تفسیر: یعنی وروستنیو رسولانو د هغو پخوانیو پیغمبرانو په پل باندې تگ کاوه - ځکه چه په اصولی حیثیت کښی د گردو (ټولو) رسولانو تعلیم او ښوونه سره یوه وه.

وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ

او وروسته راووست مونږ عیسیٰ ځوی د مریمې او ورکړ مونږ ده ته انجیل.

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ په آخر کښی د بنی اسرائیلو د انبیاءو خاتم یعنی حضرت عیسیٰ علیه وعلى نبینا الصلوة والسلام ته انجیل ورکړ او استاځی وټاکه او هغوی ته ئی واستاوه.

وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً

او گرځولی ؤ مونږ په زړونو د هغو کسانو کښی چه متابعت ئی کړی ؤ د دغه (عیسی) رأفت نرمی او رحمت مهربانی.

تفسیر: یعنی د حضرت مسیح عیسیٰ علیه السلام ملگری چه په واقعی ډول (طریقه) د هغوی په طریقې باندې تلل د هغوی په زړونو کښی پاک الله نرمی ایښی وه - دوی د الله تعالیٰ له مخلوقاتو سره د محبت او شفقت په ډول (طریقه) سلوک کاوه او پخپلو منځونو کښی به هم تل په مهربانی اوسیدل او ښه ژوندون ئی سره درلود (لرلو).

وَرَهَبَانِيَّةً ابْتَدَعُوا مَا كَتَبْنَا عَلَيْهِمُ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ

اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا

او (پیدا کړی ؤ دوی له ځانه) رهبانیت (ترک د دنیا) چه نوی ئی له ځانه جوړ کړی ؤ دوی هغه (رهبانیت) نه ؤ مقرر کړی مونږ دغه (رهبانیت) په دوی باندی مگر (دوی غوره کړی ؤ رهبانیت) دپاره د خوښی د الله پس ونه کړ دوی رعایت د دی لکه چه حق د رعایت ئی ؤ.

تفسیر: یعنی په وروستیو زمانو کښی د حضرت مسیح عیسیٰ علیه السلام تابعین د بی‌دینو باچاهانو له لاسه په تنگ شول او د دنیا له مخمضو څخه وویریدل او د رهبانیت یو بدعت ئی وویست چه د هغه حکم د الله تعالیٰ له لوری نه دی شوی مگر د رهبانانو نیت هسی ؤ چه د پاک الله خوښی حاصله کړو خو بیا ئی هغه په پوره ډول (طریقه) سره پای (آخر) ته ونشو رسولی. حضرت شاه صاحب لیکي «دا د فقیری او تارک الدنیا کیدلو رسم پرنګیانو (نصاری) ایستلی دی دوی به په ځنگلو کښی یوه تکیه جوړوله - او هلته به کیناستل نه به ئی ښځه لرله - او نه به د اولاد په فکر کښی لویدل - شپه او ورځ به ئی عبادت کاوه له خلقو سره به ئی خبری اتری نه درلودی (لرلی) او له هغوی ځنی به لری تښتیدل - او حال دا دی چه الله تعالیٰ خپلو بندګانو ته داسی حکم نه دی کړی چه دنیا داسی پرېږدئ او له څیلمی وزګار کینئ نو کله چه دوی پخپلو ځانونو باندی د دنیا ترک نوم کینود بیا نو په پټه او پردی کښی د دنیا غوښتنه ډیره لویه ګناه ده» د اسلامی حق شریعت له فطری اعتدال څخه پرته (علاوه) (متجاوز) د داسی رهبانیت منع فرمایلی ده هوا په ځینو احادیثو کښی راغلی دی چه «د دی محمدی امت رهبانیت غزا کول او فی سبیل الله جهاد دی» ځکه چه غازی او مجاهد د خپلو ګردو (ټولو) حظوظو- غوښتنو او تعلقاتو څخه بالکل ځان لری ساتی او د الله تعالیٰ په لاره کښی خپله ککره په لاس نیولی راوځی او پخپله توده وینه کښی لامبو وهي.

غازی په غزا خپل ځان جاروی

خپلو ته پکښی فقیر او خان جاروی

مال وشته - کور کهول سره ټول

په دی ښه لاره کښی افغان جاروی

تنبیه: «بدعت» هغه کار ته وایه شی چه د هغه اصل په پاک قرآن او احادیثو او په هغو پیړیو (قرونو) کښی چه مشهود لها بالخیر دی نه وی او هغه د دین او د ثواب کار وګانه شی.

فَاتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٤﴾

پس ورکړ مونږ هغو کسانو ته چه ایمان ئی راوړی ؤ (په محمد) له هغو څخه اجر ثواب د دوی او ډیر له دوی څخه فاسقان نافرمانان دی.

تفسیر: یعنی په دوی کښی اکثر نافرمانان دی نو ځکه سره له دې چه پر حضرت خاتم الانبیاء صلی الله تعالی علیه وعلى آله وصحبه وسلم پخپلو زړونو کښی یقین او باور لری خو بیا هم پر دوی ایمان نه راوړی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ
وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٨﴾

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو پر پخوانیو انبیاء) ووبریږئ تاسی (له عذابه) د الله او ایمان راوړئ په رسول د دغه (الله چه محمد دی) چه درکړی تاسی ته درې حصی برخی له رحمته خپله او چه وگرځوی تاسی لره یوه رڼا (رنرا) چه تلل به کوی په هغی سره (پر صراط) او وېښی تاسی ته (گناهونه ستاسی) او الله ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: یعنی ای کتابیانو د دغه محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم تابع اوسئ! تر څو دا نعمتونه ومومئ او ستاسی تیری خطاوی وېښلی شی - او د ښه عمل او هر کار دوچنده ثواب در ورسیري او سره له خپلی رڼا (رنرا) هر چیری وگرځئ یعنی ستاسی ښه (وجود) د ایمان او د تقوی په وسیله روڼ او نورانی شی او په آخرت کښی هم دا رڼا (رنرا) ستاسی په مخ او ښی څنگ کښی له تاسی سره هر چیری لاره شی.

تنبیه: د دی خوار په خیال کښی به دا خطاب هغه اهل الکتابو ته وی چي زمونږ پاک پیغمبر باندی ایمان راوړی وی نو په دی تقدیر سره له (وآمنوا برسوله) څخه به په ایمان باندی ثابت او مستقیم پاتی کیدل مراد وی. نورو اهل کتابو ته د دوه چنده ثواب موندلو څه بیان د (القصص) په سورت کښی تیر شوی دی هلته دی وکتل شی.

لَيْسَ لِمَنْ يَعْلَمُ أَمْلُ الْكِتَابِ إِلَّا يَفْقَهُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ
بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

لپاره د دی چه وپوهیږی اهل د کتاب (په دی) چه قادران نه دی دغه
(منکران) په هیڅ شی له فضل د الله نه او (بل عالمان شی دغه منکران په
دی) چه بیشکه فضل لوئی په ید (بلا کیف) د الله کښی ده ورکوی ئی هر
هغه چاته چه اراده وفرمائی (د ورکولو ئی) او الله خاوند د فضل ډیر لوی دی.

تفسیر: یعنی اهل الکتابو د پخوانیو پیغمبرانو خبری او قصی اوریدلی او خپل افسوسونه او
ارمانونه ئی داسی ښکارول چه کاشکی مونږ هم د هغو په پیږیو کښی اوسیدی تر څو مو هغه
درجی او مرتبی موندلی وی. اوس مونږ ته د هغو برکاتو او فیوضاتو موندل گران دی نو دلته
داسی وایه شی چه هغه پیغمبران هم د الله تعالی له لوری لیدلی شوی ؤ او هغه دوچنده ثواب
ورکول هم د پاک الله له درباره مرحمت کیږی او حال دا دی چه اوس همغه الله تعالی شته او د
هغه د فضل او کمال بحار او سیندونه تر څنډو دک خارخوړی بهیږی.

تنبیه: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه د دی آیت تفسیر داسی فرمایلی دی خو له زیاترو د
اسلافو څخه داسی منقول دی دلته ﴿لَا يَعْلَمُ﴾ د (لکی یعلم) په معنی ده یعنی تر څو وپوهیږی
اهل کتاب هغه چه تر اوسه ئی ایمان نه دی راوړی چه د هغوی له وسه پوره نه ده چه د الله تعالی
فضل ځان ته په زور وگتی بلکه دا فضل او لورینه (مهربانی) د الله تعالی په واک (اختیار) کښی
ده په هر چا چه اراده وفرمائی ورکوی ئی لکه له اهل الکتابو څخه هغه چه په خاتم الانبیاء
باندی ئی ایمان راوړی دی په هغوی باندی ئی خپل دا فضل کړی دی او هغوی ته دوچنده ثواب
ورکوی او د هغوی تیری خطاوی ښی او رفا (رنرا) هغوی ته مرحمت کیږی او هغه کسانو چه
ایمان ئی نه دی راوړی هغوی له داسی انعاماتو څخه بی برخی او محروم دی.

«تمت سورة الحديد بفضل الله المجيد فله الحمد والمنة»

سورة المجادلة مدنية و هي اثنان و عشرون آية و ثلث ركوعات
رقمها (۵۸) تسلسلها حسب النزول (۱۰۵) نزلت بعد سورة المنافقون
د «المجادلة» سورة مدنی دی (۲۲) آیتہ (۳) رکوع لری په تلاوت کښی (۵۸) او په نزول
کښی (۱۰۵) سورت دی وروسته د «المنافقون» له سورة څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(شروع) په نامه د الله چه خورا (دير) مهربان دير رحم والا دی

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ

په تحقيق اوریدله الله خبره د هغی (ښځی) چه سوال او جواب ئی کاوه له تا
سره په شان د خاوند خپل کښی او شکایت ئی کاؤ طرف د الله ته.

تفسیر: پخوا له اسلام څخه که کوم سړی خپلی ښځی ته ویل چه ته می مور ئی نو دا خبره داسی
گڼله کیده چه هغه د ژوندون تر آخرت پوری په هغه باندی حرامه شوه. او بیا به هیڅ یو داسی
صورت هغه ته نه ؤ چه هغه ښځه ئی بیا ښځه شی. ځمونږ د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په
زمانه کښی یو مسلمان چه نوم ئی اوس بن الصامت رضی الله تعالی عنه ؤ خپلی ښځی ته چه خوله
بنت ثعلبه رضی الله تعالی عنها نومیده هم داسی وویل. هغه ښځه د رسول الله صلی الله علیه وسلم
په مخ کښی ودریده او دا قصه ئی ورته وکړه. حضرت صلی الله علیه وسلم وفرمایل چه د دی
معاملی په نسبت لا د الله تعالی له لوری ماته کوم خاص حکم نه دی رارسیدلی. خو زه خیال
کوم چه ته په هغه باندی حرامه شوی ئی - او وروسته له دی څخه تاسی سره گډ نه شی اوسیدلی.
هغی ښځی په نارو او چغو باندی پیل (شروع) وکړ - او داسی به ئی ویل چه «ځما ودان کور
وران او وایه ماشومان می خوار او پریشان شول.» کله به ئی له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره
داسی جگړی کولی چه «یا رسول الله د هغه مقصد د دی الفاظو له ویلو ځنی د طلاق اراده نه
وه» کله به یی د الله تعالی په دربار کښی ژبا او انگولا کوله او داسی به ئی ویل «آ الله
العالمینه! زه د خپل یواځیتوب او د دی مصیبت شکایت ستا دربار ته کومه! ته می په عرض او
فریاد ورسه! که نه دا ځما ماشومان که له ما سره پاتی شی له لوری څخه مری او که ئی هغه ته
ورکړم نو ځما د نه پاللو او نه ساتلو څخه له کاره وځی او ضایع کیږی ای الله تعالی ته پخپله د
آخرالزمان نبی په خوله ځما د ژغورنی (بچ کوونی) یوه لاره راوښیه! او ځما دا مشکل او غوټه
را وپرانیه!» نو په دی وقت کښی دا آیات نازل او د «ظهار» احکام ورنعام شول.
تنبيه: ځمونږ د حنفیانو په نزد «ظهار» دا دی چه د خپلی ښځی کومه (عضو) د ابدیه محرماتو

مور - خور - او نورو کومی عضو سره تشبیه ورکړی چه د هغه کل ده ته حرام او ناروا وی لکه چه داسی وائی چه «انت علی کظهرامی - ته دی پر ما باندی داسی ئی لکه غما د مور شا». د «ظهار» د احکامو تفصیلات دی په فقهیه و کتابونو کښی وکتل شی.

وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرُكُمَا اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ۝۱

او الله اوریده سؤال او جواب ستاسی بیشکه چه الله ښه اوریدونکی دی (د تولو اقوالو) ښه کتونکی دی (د گردو (تولو) احوالو).

تفسیر: یعنی الله تعالی هر څیز وینی او اوری ئی. هغه خبری اتری چه ستاسی او د هغی ښځی په منع کښی وشوی نو هغه به ئی ولی نه وی اوریدلی. محققه ده چه پاک الله د هغی مصیبتناکی ښځی په شکایت چه فریاد ئی کاوه ورسیده او د همیشه دپاره ئی د داسی حوادثو د ژغورنی (بچ کیدنی) لپاره په لاندی دول (طریقه) سره څرگنده (ښکاره) کړه!

الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُم مِّنْ نِّسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ اِنَّ اُمَّهَاتَهُمْ اِلَّا اِلٰى وَكْدَتُهُمْ وَاِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا ۝۲

هغه کسان چه ظهار کوی (مور وائی) له تاسی څخه ښځو خپلو ته نه کیږی دغه ښځی (په بللو د دوی سره) میندی د دوی نه دی میندی د دوی مگر هغه ښځی دی چه ځیرولی ئی وی دوی او بیشکه دوی خامخا وائی یوه خرابه (ناشنا خبره) له خبری او دروغ وائی،

تفسیر: یعنی ماندینه (منکوحه) کله چه دی ئی نه دی ځیرولی نو څرنگه د ده مور کیدی شی؟ او څنگه به په محض یوه تشبیه سره د قل دپاره په ده باندی لکه حقیقی مور غوندی حرامیږی؟ هو! که کوم سری د خپلی بی تمیزی لامله (له وجی) داسی یوه دروغ او چتی (بیکاره) او نامعقوله خبره وکړی نو د هغی بدله دا ده چه کفار د ورکړی بیا که هغی ته ورنژدی شی یا ورنژدی نشی هغه ښځه د ده ښځه ده او له ظهاره طلاق نه اوږی.

وَ اِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُوْرٌ ۝۳

او بیشکه الله خامخا ښه عفو کوونکی ښه مغفرت کوونکی دی.

تفسیر: یعنی هغه حرکتونه چه د جاهلیت په زمانه کښی شوی دی هغه ګرد (تول) معاف دی اوس وروسته له هدایته هسی مه کوی! که په غلطه له تاسی څخه داسی ګناه کیږی نو ژر تر ژره توبه وباسی، او پخوا له دی څخه چه خپلی ماندیني (ښځی) ته ورنژدی شی د «ظهار» کفارت اداء کړئ!

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا
فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا

او هغه کسان چه (مور وائی) ظاهر کوی له ښځو خپلو نه بیا راګرځی دوی (ماتولو د) هغی خبری ته (چه ویلی ئی وی) نو لارم دی دوی ته ازادول د مریی پخوا د هغه چه یو بل سره مسه کړی (په وطی سره)،

تفسیر: یعنی د دغه لفظ «انت علی کظهرامی» له ویلو څخه د میره (خاوند) او ماندیني (ښځی) مسه کول او یو پر بل باندی لاس اچول او صحبت کول حرامیږی کله چه یو مریی ازاد کړی یا د دوو میاشتو د روژی نیولو ځنی فارغ شی نو بیا یو بل ته سره نژدی کیدی شی، تنبیه: ځمونږ د حنفیانو په مذهب پخوا له کفاری ورکولو څخه جماع او د هغه دواعی دواړه ممنوع دی په ځینو احادیثو کښی راغلی دی «امرہ ان لا یقربہا حتی یکفر»

ذَلِكُمْ تُوَعُّظُونَ بِهِ

دغه (حکم په کفارت سره) پند درکاوه شی تاسی ته په دغه (حکم) سره،

تفسیر: د کفاری مشروعیت ستاسی د تنبیه او پند دپاره دی چه بیا داسی غلطی ونه کړئ! او نور هم له هسی غلطیو ځنی ځانونو وساتئ!

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

او الله په هغه څه چه کوی تاسی ښه پوهیدونکی دی (نو جزاء به پری

در کړی).

تفسیر: یعنی سم د تاسی له احوال سره احکام درلیږی او په دی باندی پوهیږی چه تر کومی اندازی پوری تاسی په هغو باندی عمل کوئ.

فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّ
فَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا

پس هغه چا چه ونه موند (مړی) نو (پری لازم) روژه نیول دی د دوو میاشتو پرله پسې (چه پکښی بی له عذره فصل واقع نشی) پخوا له هغه چه یو بل سره مسه کړی (په وطنی سره)، پس هغه توان نه لری (د روژی نیولو) نو (پری لازم) طعام (خواړه) ورکول دی شپیتو مسکینانو ته،

تفسیر: یعنی که د غلام ازادولو توان نه لری نو پرله پسې دوه میاشتی داسی روژی دی ونیسی چه پکښی بی له عذره هېڅ یو دلیل او پریکړه واقع نشی که په روژه نیولو باندی ئی هم توان نه رسیږی نو شپیتو تنو اکربانو او فقیرانو ته دی طعام او خواړه ورکړی د دی مسئلی نور تفصیلات دی په فقهیه و کتابونو کښی وکتل شی.

ذَلِكَ لِمَنْ مَنَّا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

دغه (تخفیف په کفارو کښی) دپاره د دی دی چه ایمان راوړئ تاسی په الله او په رسول د دغه (الله).

تفسیر: یعنی د جاهلیت د زمانی خبری پریږدی ! او د الله تعالی په حکمونو باندی ټگ وکړی او هسی چاری وکړی، چه مؤمن لره ښائی او د مومن له شان څخه وی.

وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادُونَ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَا

آيَاتُ يَتْنِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ

دا (مذكوره احكام) حدونه (مقرر شوى) د الله دى (معين كرى شوى) او كافرانو ته عذاب ډير دردناك دى بيشكه هغه كسان چه مخالفت كوى له الله نه او له رسول د دغه (الله) شخه خوار هلاك به كړل شى دوى لكه چه خوار هلاك كرى شوى ؤ هغه (كسان) چه پخوا له دوى شخه ؤ او په تحقيق نازل كرى دى مونږ دلائل (د قدرت خپل او صدق د رسول) روښان او كافرانو منكرانو ته عذاب سپكونكى رسوا كوونكى دى (په دنيا يا په عقبا كښى).

تفسير: يعنى مسلمانانو ته نه بئى چه د الله تعالى له تاكلىو (مقرو) حدودو شخه تجاوز وكړى. پاتى شول كافران چه د الله د حدودو شخه پروا نه كوى او پخپل فكر او غوښتنه سره حدود تاكى (مقروى) نو تاسى هغوى پريږدئ چه هغوى لره درد رسوونكى عذاب دى داسى خلق به پخوانيو زمانو كښى هم ذليل او خوار ؤ او اوس هم خواريدى د الله تعالى د قدرت د دلائلو له ليدلو او د رڼو او ښكاره ؤ نښو له اوريدلو شخه وروسته بيا پخپلو انكارو باندې كلك پاتى كيدل او د الله تعالى د احكامو عزت او احترام نه كول د خپل ځان د ذلت او سپكتيا او بى احترامى او خوارى په عذاب كښى ځان اخته كولو سره مرادف دى.

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا

(ياد كړه اى محمده) هغه ورځ چه ژوندى به پورته كرى الله دوى ټول له قبورو پس خبر به كرى (الله) دوى په هغو كارونو باندې چه كرى ئى وى.

تفسير: يعنى هر هغه كارونه چه دوى كرى وى د هغو له نتيجه سره به مخامخ كيږي. د دوى به هيڅ عمل غائب كيدونكى نه وى.

أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

شميرلى ساتلى دى هغه (اعمال) الله او هير كرى دى هغوى (هغه اعمال) او الله پر هر شى باندې ښه شاهد ښه خبردار دى (نو ور به كرى دوى ته جزاء موافقه).

تفسير: يعنى هغوى ته د هغوى د كرد (ټول) عمر كارونه او اعمال هيڅ په ياد هم نه دى پاتى

شوی یا هغوی ته یی هیخ توجه نه ده شوی لیکن د الله تعالیٰ په نزد هغه گورد (تول) یو په یو محفوظ او ساتلی شوی دی - دی به هغه گورد (تول) دفترونه په هغه ورځ کښی پرانیځی. او د هر سری په مخ کښی به ئی ږدی.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ
تَجْوَى ثَلَاثَةَ إِلَٰهَاتٍ إِلَّا هُوَ رَٰبِعُهُمْ وَالْخَمْسَةَ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا آدَنَى
مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا

آیا نه وینی ته نه ئی خبر چه بیشکه الله ته ښه معلوم دی هر هغه څه چه په آسمانونو کښی دی او هر هغه څه چه په ځمکه کښی دی (بلکه خبر ئی) نه به وی پتی خبری (یو د بله په غوږونو کښی) د دری تنو مگر خو دغه (الله) به څلورم د هغوی وی (علماً) او نه به وی پنځه تنه (راز ویونکی) مگر خو دغه (الله) به شپږم د هغوی وی (په اعتبار د علم سره) او نه به وی لږ له دی (عدد) نه او نه به وی ډیر (له دی عدد نه) مگر خو وی به دغه (الله) له هغو سره (په اعتبار د علم سره) هر چیری چه وی هغوی.

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ علم یواځی د دوی په اعمالو باندی منحصر نه دی بلکه د هغه په علم کښی د آسمان او ځمکی هر وړوکی او لوی شی شته هیڅ یو مجلس - مشوره - جرگه - مرکه - پته خبره گنگوسه او پس پسی به نه وی چه الله تعالیٰ به په هغوی باندی نه خبریږی. د ده محیط علم په هر شی او هر ځای باندی رسیږی. هر چیری چه دری سری سره کښی او خبری اتری سره وکړی دوی دی داسی نه گڼی چه دلته بل څلورم څوک نشته - او پنځه گونی مرکه دی خیال ونه کړی چه له مونږ سره کوم شپږم اوریدونکی نشته تاسو ښه وپوهیږی، چه دری وی که څلور یا پنځه یا له دی څخه لږ یا ډیر - هر چیری چه وی - او په هر حالت کښی چه وی الله تعالیٰ په خپل محیط علم له هغوی سره شته او هیڅ کله له هغوی څخه جلا (جدا) نه دی.

تنبیه: که په مشوره کښی سره دوه تنه وی نو د جگړی او اختلاف په صورت کښی ترجیح مشکله ده ځکه په عمومی معاملو کښی ضرور یو طاق عدد په جرگو او مرکو کښی وی او له یوه څخه وروسته رومبنی طاق شمیر دری بیا پنځه وی. ښائی چه دا دوه شمیر د دوی لامله (له وجی) غوره کړی شوی وی نو وړاندی ئی له ﴿وَلَا آدَنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ﴾ سره د هغه تعمیم وفرمایه پاتی شوه دا خبره چه د فاروقی د خلافت مرکه ولی د شپږو تنو مشرانو لرونکی وه حال دا دی چه د شپږو شمیر طاق نه دی ښائی چه د هغه سبب دا وی چه په هغه وقت کښی هم دا

شپړ سره مشران هر یو د خلافت او تولواکي (باچاهي) وړ (لائق) ؤ چه هېڅ یو له دوی څخه د خوشی کولو وړ (لائق) نه ؤ او هم د راتلونکيو خليفگانو انتخاب د هم دوی له منځه کیده او ښکاره ده د هر مشر نوم چه په ریاست سره واخیست شی نو پرته (علاوه) له هغه څخه پنځه رای ورکوونکي پاتی کیږي . بیا حضرت عمر بن خطاب رضی الله تعالی عنه د احتیاط له مخی د مساوات په صورت کښی ترجیح دپاره د عبدالله بن عمر رای ته کتل والله اعلم.

ثُمَّ يَنْبَغِي لَهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَجَّوْنَ بِالْآثِمِ وَالْعَادُوْنَ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ ۚ

بیا به خبر کړی (الله) دوی په هغو (دنیوی اعمالو) چه کړی ئی دی په ورځی د قیامت کښی بیشکه الله په هر څیز باندي ښه پوهیدونکی ښه خبردار دی - آیا نه وینی ته نه ئی خبر هغه کسان چه منع کړی شوی ؤ له پتو خبرو څخه بیا بیرته ور وگرځیدل دوی هغه شی ته چه منع کړی شوی ؤ دوی له هغه څخه او پتی خبری کوی دوی په گناه سره او په تجاوز دښمنی ظلم سره او په معصیت نافرمانی د رسول (د الله) سره .

تفسیر: ځمونږ د پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په مرکه کښی دوه مخو او منافقانو به پخپلو منځونو کښی پتی خبری سره کولی د مرکی په سریو باندي به ئی مسخری کولی او عیبونه به ئی څرگندول (ښکارول) - یو د بل په غوږو کښی به ئی پس پسی کولی او د سترگو او د سر په اشارو سره به ئی له خپلو ملگرو سره خبری کولی چه له دی حرکاتو څخه صادقو او مخلصو مسلمانانو ته تکلیف پېښیده او د رسول الله صلی الله علیه وسلم د خبری له اوریدلو څخه وروسته به ئی ویل چه «دا مشکل کار ځمونږ له لاسه کیدونکی نه دی» اګر که پخوا له دی څخه د (النساء) په سورت کښی له هسی سرگوشي او پتی خبری څخه هم هغوی ته ممانعت شوی ؤ خو دغو مؤذی او بی حیاء منافقانو سره له هغه د خپلو دی بدو عملونو څخه لاس وانخیست دا دی اوس بیا د هغه په نسبت داسی ممانعت وشو.

وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ

لَوْلَا يَعِذُّ بِنَا لِّلَّهِ بِمَا نَقُولُ حَسْبُكُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْبَصِيرُ ۝

او کله چه راشی دوی تاته (ای محمده!) نو پیشکشی درکوی سلام اچوی تاته په هغه شی سره چه پیشکشی نه ده مقرره کړی تاته په هغه شی سره الله (په غای د السلام عليك السام عليك وائی) او وائی دوی په نفسو زړونو خپلو کښی ولی نه په عذابوی مونږ الله په هغه (غلط) څه چه وایو ئی (نو فرمائی الله) بس دی دوی ته (په تعذیب کښی) دوزخ چه ورننوځی پکښی نو بد غای د ورتللو دی (دا دوزخ).

تفسیر: یعنی پاک الله له نورو پیغمبرانو سره ناسی ته داسی دعاوی وفرمایلی (سلام علی المرسلین) او (سلام علی عبادہ الذین اصطفی) او د مؤمنانو په ژبه ئی داسی ویل «السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته» مگر ځینی یهودان به کله چه د هغوی حضور ته راتلل نو د السلام عليك په عوض به ئی په ژولی ژبی سره ویل السام عليك چه د هغه معنی داسی ده چه تا باندی دی مرگی راشی! گواکی د هغه د سلامتیا د دعاء په عوض کښی چه الله تعالی هغوی ته ورکړی ؤ دوی ښیراوی کولی بیا به ئی پخپلو منځونو کښی سره ویل که دی په رښتیا سره پیغمبر دی نو د داسی وینا له ویلو سره سم د لاسه ولی پر مونږ باندی عذاب نه رانازلیری؟ نو د دوی د دی سؤال په جواب کښی فرمائی ﴿حَسْبُكُمْ جَهَنَّمُ﴾ یعنی تلوار مه کوئی داسی کافی پوره عذاب به درورسیری چه د هغه په مقابل به د بل عذاب ضرورت نه پاتی کیږی.

تنبیه: په احادیثو کښی راغلی دی چه یهودانو به د السلام عليك په غای باندی السام وویل ممکن دی چه ځینو منافقانو به هم داسی ویل - ځکه چه زیاتره منافقان یهودیان ؤ. د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم داسی عادت ؤ کله به چه کوم یهودی داسی ورته ویل دوی به په لنډ ډول (طریقه) سره داسی جواب وایه (وعليك) یو ځلی چه عائشی صدیقی رضی الله عنها د کوم یهودی له خولی څخه السام عليك واورید نو په جواب کښی ئی داسی ورته وویل عليك السام واللعنة نو رسول الله صلی الله علیه وسلم د خپل اخلاق له کماله له دی خبری څخه خوښ نه شو.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَنَاجُوا بِالْأَلْسِمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجُوا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) کله چه پتی

خبری کوئی تاسی یو له بله سره (په غوړونو کښی) پس مه کوئی پتی خبری پخپلو منځونو کښی په گناه سره او په تجاوز دښمنی ظلم سره او په معصیت نافرمانی د رسول (الله) سره او پتی خبری مصلحت کوئ پخپلو منځونو کښی په احسان نیکی او پرهیزگاری سره.

تفسیر: یعنی صادقو مسلمانانو لره ښای چه د منافقینو له داسی عاداتو (اخلاقو) څخه ځانونه وژغوری (وساتی) او د مسلمانانو پس پسی او گنگوسی او مشوره نه ښای چه د ظلم او عدوان او د الله تعالیٰ او رسول الله صلی الله علیه وسلم د نافرمانی دپاره وی بلکه د نیکی - د تقویٰ او د معقولی او ښی خبری د اشاعت دپاره وی لکه چه (النساء) د سورت په (۱۷) رکوع ۱۱۴ آیت څموند د دغه مقدس تفسیر کښی مو داسی یو آیت ولوست

﴿لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ أَصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ④

او ویریدی له (عذابه د) الله هغه (الله) چه خاص ده ته به تاسی جمع کړی شی په قیامت کښی جزاء ته.

تفسیر: یعنی تاسی ټول د الله تعالیٰ په مخ کښی ودریدی. او تر ذری پوری حساب ورکوئ له الله تعالیٰ څخه د هیچا پته او ښکاره خبره پته نه ده نو ځکه د هغه د ویری او د پرهیزگاری خبری وکړی.

إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ⑩

بیشکه چه پتی خبری (په گناه) (کارونو) د شیطان دی لپاره د دی چه خفه کړی هغه کسان چه ایمان ی راوړی دی او نه دی (شیطان یا پته خبره) ضرر رسوونکی دغو (مومنانو) ته د هیڅ شی مگر په اذن حکم اراده د الله او ښای چه خاص پر الله پس توکل دی وکړی مومنان (او الله ته وسپاری ټول امور خپل او هیڅ پروا دی نه کوی د پت راز ویلو د نورو څخه)

تفسیر: یعنی د منافقانو دا سرگوشي او پس پسي د دی لامله (له وجی) وی چه لږ څه مسلمانان خپه او په سودا کښی ولویږی وویږی او پخپلو زړونو کښی ووائ چه آيا دا خلق څه غوته کوی؟ او څه سره وائی؟ او په څه ترون کښی سره بوخت (مشغول) دی؟ دا کار شیطان په هغوی باندی کاوه مسلمانان دی په یاد ولری چه د شیطان له لاسه هیڅ شی کیدونکی نه دی او هیڅ یو څیز د هغه په واک (قبضه) کښی نشته گته (فائده) او نقصان د الله تعالی په اختیار کښی دی که د هغه حکم او اراده نه وی که هرڅومره مشوری او منصوبی او ترون وکړی تاته هیڅ نقصان نه شی رسولی نو ځکه په ځای د دی چه تاسی خفه او پریشان شی، بښائی چه الله تعالی ته هیله (طمعه) او امید او اسره وکړئ.

تنبیه: په احادیثو کښی له دی خبری څخه ممانعت شوی دی چه په مجلس کښی یو سری پریږدی دوه نور پخپلو منځونو کښی سره پس پسي او پتی خبری وکړی ځکه چه هغه دریم سری به خفه کیږی - دا مسئله بښائی چه تر دی آیت لاندی راشی، حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «که دوه سره په مجلس کښی پت غږیږی نو نورو لیدونکیو ته سودا پیښیږی او هر یو پخپل زړه کښی وائی چه له ما ځنی کومه خرابه خبره شوی ده چه دوی ئ په پته سره وائی او د هغی په شاؤ خوا کښی پتی خبری سره کوی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ

آی هغو کسانو چه ایمان ئ راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) کله چه وویل شی تاسی ته ځای ارت کړئ په مجلس کښی نو ځای ارت کړئ چه ارتیا وکړی الله تاسی لره (په جنت کښی).

تفسیر: یعنی ای مؤمنانو په مجالسو کښی داسی سره کینئ چه د کښیناستلو ځای نورو ته پاتی شی او ټول موقع ومومی او د نورو ځای تنگ نه شی کله چه تاسو ځایونه ارت کړئ خلقو ته نو پاک الله تعالی به هم تاسی له تنگی څخه وباسی او د خپل رحمت ابواب او ورونه به در پرانیځی.

وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانْشُرُوا

او کله چه وویل شی (تاسی ته) چه پورته شی ! (کوم ښه کار ته لکه لمونځ او نور) نو پورته شی!

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکی «دا د مجلس ادب دی که کوم سری راشی او د هغه د کیناستلو غای نه وی نو نورو ته بنائی چه لږ لږ سره وخوځیږی تر څو د مجلس حلقه لویه او غای ارت شی یا له خپلو غایونو څخه ودریږی او لږ څه ارته بله حلقه او پینډه سره جوړه کړی که بالکل د تللو په نسبت دوی ته وویل شی نو لږ دی شی په داسی حرکت کښی غرور او بخل کول ونه کړئ ځکه چه په ښو رشو (خوینو) په سری باندی الله تعالی مهربان او له بدو رشو (خوینو) څخه الله تعالی بیزار دی.

تنبيه: د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په مجلس کښی هر سری خپل نژدیوالی له پیغمبر سره غوښتو چه د هغه لامله (له وجی) ډیر ځلی په مجلس کښی تنگی پمپنیده تر دی چه کله کله به لویو اصحابو ته هم د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره نژدی غای نه پیدا کیده. نو ځکه دا احکام صادر شول تر څو هر یوه ته د هغه له درجی او غوښتنی سره سم درجه په درجه پرله پسې د استفادی موقع په لاس ورشی او د مجلس ضبط او ربط او نظم او نسق قائم شی. اوس هم د داسی بی انتظامی پېښوونکیو شیانو په لری کیدلو کښی د مرکو او د جرگو د رئیس او ستر احکام او هدایت منل یو ضروری کار دی. او بنائی چه نور یی د زړه له کومی څخه ومنی. اسلام مونږ ته ابتری بی نظمی - پریشانی نه راښی بلکه د اسلام په مفهوم کښی انتهائی نظم - نسق - انضباط او ارتباط پروت دی او په هر څیز او هر کار کښی مونږ ته داسی گتور (فائده مند) شیان راښی چه په هغو کښی په زرهارو صوری او ممنوی ښیگنې (فائدی) شته. کله چه په عامو او معمولی جرگو او مرکو کښی داسی حکم دی نو د جگړی په ډگر (میدان) او د جهاد په میدان کښی له دی څخه لوړ (اوچت) او غوړ حکمونه راکړی شوی دی چه د هغو ساتنه او رعایت پر هر مسلمان باندی ضروری دی.

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ط

پورته کوی الله هغه کسان چه ایمان راوړی دی له تاسی څخه (په طاعت فرمان برداری د ده) او (خاص پورته کوی) هغه کسان چه ورکړی شوی دی دوی ته علم پوه په درجو مرتبو کښی.

تفسیر: یعنی صادق ایمان او صحیح علم سری ته ادب او تهذیب ورښی او متواضع کوی یی. علم او د ایمان خاوندان چه هومره کمالاتو ته ورسیدي او لوړو (اوچتو) مرتبو ته وخیژی او پرمخ تگ وکړی هومره ځان ښکته - مات - متواضع او ناخیزه گنې. نو ځکه الله تعالی د هسی سړیو درجی لا پسې وچتوی او دوی لا د پت او د عزت خاوندان کوی (من تواضع رفعه الله) دا د متکبرانو - بی دینانو جاهلانو - ناپوهانو کار دی چه په لږ خبره باندی جگړی نښلولی او سره ځانونو سره او شنه کوی یا په دومره یوه خبره باندی خفه کیږی چه ولی زه له دی غایه

پاڅيدم؟ او ولی هلته کيناستم؟ يا پاڅولی او کينولی شوی یم؟ يا ولی له مجلسه د باندی ووتم يا وويستلی شوم؟ د افسوس ځای دی چه نن ډیر ناپوهه مشران او په نامه سره مشهور ملایان د دی خیالی اعزازاتو په سلسله او لړ کېنې په یو پای (آخر) ته نه رسیدونکیو جگړو کېنې سره نښتی دی او هر یو پخپلو سنگرو او مورچلو کېنې کلک ناست دی او در گرده (توله) پر موهومو شيانو باندی سره جنگیږی ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾

وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۙ

او الله په هغو (کارونو) چه کوئ تاسو ښه خبردار دی (نو جزاء به پری درکړی).

تفسیر: یعنی هر یوه ته د هغه له کار - لیاقت او درجی سره سمه مرتبه ښی - او هغه الله اکرم شانه واعظم برهانه ته ښه معلوم دی چه کوم یو په رښتیا سره ایماندار او د علم خاوند دی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِ مُوَابِتِينَ يَدَي
نَجْوَاكُمْ صَدَقَ ذَلِكَ خَيْرُكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تُجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۙ

ای هغو کسانو چه ایمان ئ راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) کله چه (اراده کوئ د پتو خبرو) له رسول سره نو وړاندی کړئ په مخکښی د راز خپل څه صدقه خیرات (فقر او لره) دغه تقدیم د صدقی پخوا له پتو خبرو نه خیر بهتر ډیر غوره تاسی لره او ډیر پاکیزه دی نو که بیا نه مومئ (تاسی هغه شی چه صدقه ئ کړی،) پس بیشکه الله ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: منافقانو به بی فائدی خبری د رسول الله صلی الله علیه وسلم په غور کېنې ویلی او په دی چل به ئ خپله لوی او نژدیوالی نورو ته وربښود او ځینو مسلمانانو به هم غیر مهمی خبری د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په غور کېنې په ورو سره ویلی او د هغوی وخت به یی خرابولو او نورو ته به ئی موقعه نه ورکوله چه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم له فیضه مستفید شی یا که کوم وقت رسول الله مبارک غوښتل چه گوښی (بیل) کینی او لږ څه خلوت شی نو

هلته به هم خلق ورننوتل او هغه ځای به ئ هم تنگځو او دوی به ئ پخپل فکر نه پری ښودل او د هغوی په چار چاپیر کښی به ډیر سری غوندیدل خو رسول الله صلی الله علیه وسلم د مروت او اخلاقو له سببه هیچاته هیڅ نه ویل نو ځکه داسی حکم را نازل شو «هر څوک چه غواړی له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره پتی خبری او څه مصلحت وکړی ښای چه پخوا له هغه فقیرانو او مسکینانو ته څه خیرات ورکړی» د دی حکم په منلو کښی څو گتی دی - د غریبانو او فقیرانو سره امداد او معاونت کیږی او د خیرات ورکونکی د نفس تطهیر او تزکیه په عمل راځی - او د منافق او مخلص مسلمان معرفی او پیژندگلو په ښه شان سره کیږی او د پټو خبرو د کوونکیو لږ توب په عمل راځی که له چا سره به د خیرات ورکولو څه شی نه ؤ نو هغه له دی قید معاف ؤ کله چه دا حکم رانازل شو نو منافقانو د بخل او کنسکی لامله (له وجی) هغه عادت پری ښود - او مسلمانان هم وپوهیدل چه ډیر پتی خبری کول د الله تعالی نه خوښیږی او د دی دپاره ئ داسی حکم رانازل کړی دی په پای (آخر) کښی دا حکم په راتلونکی آیت سره منسوخ وفرمایه.

ءَاشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيَّ نَجْوَاكُمْ صَدَقْتُمْ بِاَنْ
لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللهُ عَلَيْكُمْ فَاَقِمْوُ الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ
وَاطِيعُوا اللهَ وَرَسُولَهُ وَاللهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿۱۳﴾

آیا ویرېږئ تاسی (له فقر) چه وړاندی کړی په مخکښی د پتی خبری ستاسی صدقات خیراتونه پس په هغه وقت کښی چه ونه کړ تاسی دغه (خیرات) او رجوع په رحمت سره وکړه الله پر تاسی باندی نو قائم کړئ سم ودرؤئ (سره له تولو حقوقو) لمونځ او ورکړئ تاسی زکوٰۃ او حکم ومنئ تاسی د الله او (حکم ومنئ تاسی) د رسول د دغه (الله) او الله ښه خبردار دی په هغو اعمالو باندی (هم) چه کوئ تاسی (نو جزاء ئ به درکړی).

تفسیر: یعنی د صدقی د ورکولو له حکم څخه کوم مقصد چه ؤ هغه حاصل شو اوس مو دا مؤقت حکم له تاسی څخه پورته کړ. ښای چه تاسی د هغو حکم په تعمیل کښی په صدق او د زړه له کومی څخه زیار (کوشش) وکړئ چه هیڅ منسوخ کیدونکی نه دی او هغه لمونځ روژه او نور حسنات دی چه له دوی څخه د تاسی د نفس پوره تطهیر او تزکیه کیږی
تنبیه: له ﴿وَاذْكُرْ تَعَالَا﴾ څخه ښکاری چه پر دی حکم باندی په عام ډول (طریقه) سره د عمل کولو وار نه دی راغلی. په ځینو روایاتو کښی راغلی دی چه حضرت علی کرم الله وجهه فرمایلی

دی چه په دی حکم باندی د محمدی امت له منځه یواځی ما عمل کړی دی.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ

آیا نه گوری ته (ای محمده!) هغو (منافقانو) ته چه دوستی کوی له (هغه) قومه (د یهودانو) سره چه غضب کړی دی الله پر هغوی باندی،

تفسیر: دا خلق منافقان او هغه قوم او ټبر یهودان دی (چه دغه منافقین له هغو یهودانو سره دوستی او همدردی کوی)

مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ

نه دی دغه (منافقان) له تاسی (مؤمنانو) څخه او نه له هغو (یهودانو) څخه.

تفسیر: یعنی منافق نه په پوره ډول (طریقه) په تاسی مسلمانانو کښی شامل دی ځکه چه په پټه کافر دی او نه په پوره ډول (طریقه) په هغو یهودانو کښی گډ او شامل دی ځکه چه په ښکاره سره ځان مسلمان بولی ﴿مُذَبِّحِينَ بَيْنَ ذَلِكَ قَالُوا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾

وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

او قسمونه خوری (منافقان په دعوی د اسلام) په دروغو باندی حال دا چه دوی پوهیږی (پخپلو دروغو)

تفسیر: قسمونه خوری منافقان په دعوی د اسلام او احترام د سیدالانام صلی الله علیه وسلم حال دا چه دوی پوهیږی چه دروغ وائی او دروغ هم له بی خبری او غفلت څخه نه بلکه په قصد سره پر دروغو خبرو باندی قسمونه خوری. مسلمانانو ته وائی ﴿إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ هغوی له تاسی څخه دی او تاسی غوندی په رښتیا سره مسلمانان دی او حال دا دی چه هغوی له اسلام سره له لری نه هم څه نسبت نه لری .

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا

تیار کړی دی الله دوی ته عذاب ډیر سخت

تفسیر: چه د هغوی په نسبت د دی پاک قرآن د (النساء) د سورت په (۲۱) رکوع ۱۴۵ آیت کښی داسی ویلی شوی دی ﴿ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي الدَّرَجَةِ الْأَعْلَى مِنَ النَّارِ ﴾

إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۱۵﴾

بیشکه دوی لره بد دی هغه شی چه ؤ دوی چه کول به ئ (له گناهونو).

تفسیر: یعنی که شه هم اوس هغوی ته د دوی بد کارونه په نظر ورنشی خو هغوی د نفاق په کارونو کښی هسی سره بوخت (مشغول) دی چه ځان ته ډیر خراب تخم کړی او خپل ځانونه پخپلو لاسو سره په بلا اخته کړی.

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿۱۶﴾ لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿۱۷﴾

گرځولی ئ دی قسمونه خپل ډال (چه پری ساتی سر او مال خپل) پس منع ستانه کړل دوی (په دغو قسمونو سره مؤمنان له لاری د الله (له جهاد) څخه (له دوی سره) پس دوی لره دی عذاب سپکوونکی. له سره به دفع نه کړی له دوی څخه (په قیامت کښی) مالونه د دوی او نه اولاد د دوی له (عذابه د) الله څخه هیڅ څیز دغه کسان یاران ملگری د دوزخ دی دوی به په دی دوزخ کښی تل اوسیدونکی وی.

تفسیر: یعنی د دروغو په قسمونو سره خپل ځانونه او مالونه د مسلمانانو له لاسو څخه ساتی او خپل ځان مسلمان وربکاروی او د دوستی او خپلوی په ډول (طریقه) نور سړی هم د اسلام له لاری څخه وباسی، نو په یاد ئی ولری، چه داسی خلقو ته په دی ډول (طریقه) سره هیڅ یو پت او عزت نه پاتی کیږی او د ذلت او سپکتیا په سختو ربرو (تکلیفونو) او عذابونو ککر کیږی کله چه د سزا وقت راوړسیږی نو دوی د الله تعالی له لاسه خپل ځانونه نشی ژغورلی (بیچ کولی) او دوی ته د دوی هغه مالونه او اولادونه څه مرسته (امداد) او مدد رسولی نشی چه دوی د هغو د حفاظت لپاره په دروغو سره قسمونه پری خوړل.

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ
وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ

(ياده كره ای محمده!) هغه ورځ چه ژوندی پورته کړی (دوی) الله ټول نو
قسمونه به خوری دوی هغه (الله) ته لکه چه قسمونه خوری دوی تاسی ته (په
دنیا کښی ای مسلمانانو) او گمان به کوی (دوی) چه بیشکه دوی په پوی
دی (نفعمن او پر کومه ښه لاره درومی)

تفسیر: یعنی د دی ځای هغه روږد شوی عادت به هلته هم له دوی سره وی لکه چه دلته ستاسی
په مخ کښی په دروغو سره ځانونه ساتی او داسی گنې چه مونږ ډیر هوښیار یو - او ډیر ښه
چالونه چلوو د الله تعالیٰ په مخ کښی به هم د دروغو قسمونو په یادولو سره ځان تیاروی او وائی
ای پروردگاره مونږ خو داسی نه وو او داسی وو ښائی دوی داسی گنې چه هلته به هم په داسی
اقوالو او ویناوو سره نجات موموا.

إِنَّمَا أَنَّهُمُ الْكَذِبُونَ ﴿١٨﴾

واورئ! خبردار شی! چه بیشکه دوی هم دوی دی دروغجنان (چه له الله سره
هم دروغ وائی)

تفسیر: بیشکه چه اصل او دبل دروغ هغه دی چه د الله تعالیٰ په مخ کښی ئ هم وائی او د
خپلو هغو دروغ ویلو څخه هیڅ نه شرمیږی.

إِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ

غالب شوی دی پر دوی باندي شیطان نو هیر کړی دی شیطان له دوی نه
ذکر - یاد د الله.

تفسیر: پر هر چا باندي چه شیطان داسی پوره لاس ولری نو د هغه زړه او دماغ داسی مسخ او
بدلیږی چه هیڅ یو شی ئی په یاد نه پاتی کیږی او په دی باندي هیڅ نه پوهیږی چه آیا پاک
الله هم شته؟ که نه؟ دا کمبخت د الله تعالیٰ له عظمت لوی - جلال او کبریا څخه ځان نه خبروی

او داسی خیال کوی چه په قیامت کښی به هم د دروغو په مرسته (مدد) خپل ځان ژغوری (بچ کوی) - او په دی باندی نه دی خبر چه دی پخپل دی وضعیت سره د خپلی بی حیائی - حماقت او ناپوهی اعلان کوی او دغه ممسوخ په دغومره یوه خبره هم نه پوهیږی چه د ده دغه دروغ د الله تعالی په دربار کښی هیڅ نه چلیږی .

أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿١٩﴾

(دغه هیروونکی کسان) لښکر د شیطان دی واورئ! خبردار شی! بیشکه لښکر تابعان د شیطان هم دوی دی زیانکاران (چه ئ ورکړل د لاسه باقی نعمتونه او ځانونه ئی وغورځول په ابدی زحمت کښی)

تفسیر: د شیطانی لښکرو انجام ضرور خراب دی نه په دنیا کښی د دوی مکر فریب منصوبی د وروستنی بری مخ لیدلی شی او نه په آخرت کښی له سخت عذاب څخه خپل ځانونه ژغورلی (بچ کولی) شی.

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ اللَّهُ لَأُغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

بیشکه هغه کسان چه مخالفت کوی له الله او له رسول د دغه (الله) څخه دغه (د مخالفانو ټولی) په (جملی د) ذلیلانو مغلوبانو کښی دی لیکلی دی الله (په لوح محفوظ کښی) چه خامخا به غلبه بری وکړم هر ورو (خامخا) زه او رسولان ځما بیشکه الله ډیر قوی دی ښه غالب دی.

تفسیر: یعنی له الله تعالی او د ده له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره مقابله کوونکی چه د حق او صداقت په خلاف جنگیږی سخت ناکام - او سپک او ذلیل دی پاک الله په لوح محفوظ کښی لیکلی دی چه په پای (آخر) کښی یواځی حق او حقانیت لره بری او غلبه ده او د ده پیغمبران هر ورو (خامخا) مظفر او منصور کیږی دغه تقریر پخوا له دی په څو څو نورو ځایونو کښی هم تیر شوی دی.

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ

وَرَسُولُهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ
أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ

او نه به مومی ته (ای محمده او نه بنائیری چه بیامومی) یو قوم چه ایمان ئی
راوړی وی په الله او په ورځی آخری (د قیامت) چه دوستی به کوی دوی له
هغه چا سره چه مخالفت کوی له الله او له رسول د دغه (الله) نه اگر که وی
(دغه مخالفین) پلرونه د دوی او عظامن د دوی یا ورونه د دوی یا (نور قبيله)
خپلوان د دوی دغه (قوم چه له اعداء الله سره دوستی نه کوی) لیکلی دی
(الله) په زړونو د دوی کښی ایمان.

تفسیر: یعنی ایمان د هغوی په زړونو کښی داسی ټینگ ثبت شو لکه هغه لیکه چه پر دېره باندی
لیکلی شوی وی.

وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ

او قوی کړی ئی دی دوی په غیبی فیض مدد له زده خپل څخه، (او قوی
کړی قوت ورکړی دی الله تعالی دوی لره په روح رحمت نصرت خپل سره یا
په نور رڼا (رنرا) د زړه یا په قرآن عظیم الشان سره)

تفسیر: یعنی غیبی رڼا (رنرا) ئی ورته عطاء وفرمایله چه له هغی څخه زړه ته یو راز (قسم) ځان
ته معنوی ژوندون وررسیدی یا د (روح القدس جبریل) په وسیله سره ئی مرسته (مدد)
وفرمایله.

وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ

او داخل به کړی دوی (الله) په جنتونو کښی چه بهیږی له لاندی د (ونو او
مانیو د هغو (خلور قسمه) ویالی تل به وی دوی په هغو (جناتو) کښی،
راضی شو الله له دوی څخه (په طاعت سره) او راضی شول دوی له الله څخه (په

موندلو د جنت). (او خوشال شو الله تعالى له دوی نه په سبب د طاعت سره په دنیا کښی او خوشاله شول دوی له الله تعالى څخه په موندلو د لقاء او رضاء او عطاء د جنت په آخرت کښی)

تفسیر: یعنی دا خلق د پاک الله دپاره له گردو (تولو) اعداء الله څخه خپه او ناراض شوی دی نو الله تعالى له هغوی څخه خوښ دی له هر چا څخه چه الله تعالى خوښ وی نو دی نور څه غواړی.

ای رب العالمینه! وگرځوه مونږ له دغو څخه!

أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ ۚ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۲۲﴾

دغه (خلق) دی حزب - لښکر د الله، واورئ! خبردار شی! چه بیشکه لښکر د الله چه دی هم دوی دی په مراد رسیدونکی بریالیان (کامیاب).

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی هغه څوک چه د الله تعالى له مخالفینو سره دوستی نه لری اگر که ئی پلار وی یا نور خپلوان هم وی هغه هم رښتونی مسلمانان دی او هغو ته هم دا درجه وررسيږی» د کرامو صحابه و هسی شان و چه د الله تعالى او د ده د رسول الله صلی الله علیه وسلم په معاملو کښی به ئی د هیڅ څیز او هیچا پروا نه کوله په هم دی سلسلی کښی د احد په غزا کښی حضرت ابو عبیده رضی الله تعالى عنه خپل پلار وواژه د بدر په غزا کښی ابوبکر صدیق رضی الله تعالى عنه د خپل غوی د مقابلی دپاره ځان تیار کر مصعب بن عمیر رضی الله تعالى عنه د خپل ورور عبید بن عمر بن خطاب رضی الله تعالى عنه د خپل نیای عاص بن هشام - علی بن ابی طالب رضی الله تعالى عنه حمزه - عبیده بن الحارث د خپلو خپلوانو مخی ته چه عتبه - شیبه او ولید بن عتبه و ووتل او هغوی ئی ووژل - او رئیس المنافقین عبدالله بن ابی یعنی د عبدالله غوی چه هغه هم عبدالله نومیده او د ابی لمسی و د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په مخ کښی د مریسبع په غزا کښی عرض وکر چه یا رسول الله صلی الله علیه وسلم که ستاسی امر وی نو زه د خپل پلار سر اوس پری کوم او ستاسی په حضور کښی یی لکه یو پندوس غورځوم خو د رسول الله صلی الله علیه وسلم دا خبره خوښه نه شوه. فرضی الله عنهم و رضوا عنه ورزقنا جهم واتباعهم واماتنا علیه آمین.

تمت سورة المجادلة فله الحمد والمنة .

سورة الحشر مدنية وهى اربع وعشرون آية و ثلاث ركوعات رقمها (۵۹) تسلسلها حسب النزول (۱۰۱) نزلت بعد سورة « البينة »

د « الحشر » سورت مدنى دى ، (۲۴) آيته او درى ركوع لرى - په تلاوت كښى (۵۹) او په نزول كښى (۱۰۱) سورت دى وروسته د « البينة » له سورته نازل شوى دى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ①

نسبت د پاکی کوی الله ته هر هغه چه په آسمانونو کښی او هر هغه چه په ځمکه کښی دی (سره له آسمانونو او ځمکې) او هم دغه (الله) ښه غالب دی ښه حکمت والا دی.

تفسیر: لکه چه د هغه د زبردستی غلبی او د حکمت له اثارو څخه یوه پېښه او واقعه وروسته له دی نه بیانېږی.

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ

دغه (الله) هغه ذات دی چه ایستلی دی هغه کسان چه کافران شوی ؤ له اهل د کتابونو څخه له کورونو خپلو څخه په اول د ایستلو د دوی (له مدینې نه شام ته دوهم ایستل د دوی له خیبر نه شام ته د حضرت عمر په خلافت کښی دی).

تفسیر: له مدینې منورې څخه د مشرق په لوری د څو کړوهو په فاصله (واتن) کښی د یهودانو د قوم او تېر یو کلی ؤ چه بنی نضیر باله کیده، دا تېر د دېرو سړیو او شتو - مالونو خاوند ؤ. او پخپلو کلکو او مضبوطو کلاؤ (قلعو) باندی ئی زیات اطمینان او دیره دادینه (سکون) لرله. ځمونږ پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم کله چه هجرت وفرمایه او په مدینې منورې کښی

ئی هستوگنه غوره کړه. نو ډومبی دوی له مسلمانانو سره د روغی تړون وکړ. او داسی یی غوټه کړه چه مونږ به ستاسی په مقابله کښی د نورو مرستی (مدد) نه کوو یعنی د عدم تعرض معاهده ئی وترله بیا دوی د خیانت (درغلی) له مخی د مکی معظمی له کافرانو سره په پټه مکاتبی - لیکنی خبری - اثری کولی تر څو چه د دوی یو لوی مشر کعب بن اشرف له خلوپښتو سورو سره مکی معظمی ته ځان ورساوه او له بیت الله سره مخامخ د مسلمانانو په مخالفت له قریشو سره ئی معاهده او تړون وکړو څه موده وروسته د الله او رسول صلی الله علیه وسلم له امر سره سم دغه (کعب) د خپلی دغی درغلی او خیانت لامله (له وجی) د محمد بن مسلمه رضی الله تعالی عنه له لاسه وواژه شو بیا هم د بنی نضیر له لوری د غداری او بد عهدی سلسله جاری وه. د مکر فریب او دغابازی له مخی دوی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم سره له څو تنو اصحابانو وبلل چه پخپلو کورونو کښی ئی په مکر فریب او درغلی سره ناڅاپه په شهادت ورسوی یو ځلی ئی د یوی لوری په څنگ کښی پر رسول الله صلی الله علیه وسلم له پاسه یو د ژرندي پل (آسیا سنگ) وړ وړغراوه چه که څمونږ په پیغمبر صلی الله علیه وسلم باندی لگیدلی وی نو په شهادت به رسیدلی و مگر په دی گردو (تولو) واقعو کښی د الله تعالی په فضل او مرحمت سره اسلام او مسلمانانو د دوی له شرورو څخه نجات وموند. بالاخر رسول اکرم صلی الله علیه وسلم له مسلمانانو سره یوه جرگه وکړه او په هغی کښی ئی دا سره غوټه کړه چه له بنی نضیر سره دی غذا وشی. کله چه مسلمانانو په ډیر سرعت گرندیتوب او تلوار سره په هغوی باندی حمله یرغل وړ وود او د دوی گردی (تولی) کلاوی او کلی یی کلا بند او محاصره کړل. نو ځکه دوی سخت مرعوب شول او وویریدل - او د ویری او دار لامله (له وجی) له خپلو کلاو څخه د باندی په ډگر (میدان) جگری ته راونه وتل او عمومی جنگ ته وار ونه رسید او بیا یی د روغی غوښتنه وکړه. تر دی چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په دوی باندی داسی مرحمت او مهربانی وفرمایله چه دوی دی له مدینی منوری څخه د باندی ووځی د دوی سرونه او وینی به ساتلی وی. دوی دی د خپلو منقوله او اموالو څخه هومره شیان چه وری یی شی یو دی سی خو د دوی غیر منقوله مالونه به د مسلمانانو په لاسو کښی وی د الله تعالی په حکم هغه کلاوی او ځمکی او نور د مسلمانانو په لاس او قبضه کښی ولویدل خو د غنائمو په ډول (طریقه) ونه ویشلی شوی بلکه یواځی څمونږ د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په واک (قبضه) کښی پاتی شوی حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د دی ځمکی زیاتره برخه پر مهاجرینو باندی وویشله او د هغو مصارفو بار او پیتی ئی د انصارو له اوږو څخه سپک کړ چه انصارو به پر مهاجرینو کول او په دی ډول (طریقه) سره دواړو ته له هغه ځنی گتی ورسیدی. او هم رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د خپلی کورنی خرڅ او د نبوت د مقام کلنی مصارف له هم دی جائداده اخیسته. که له داسی مصارفاتو څخه څه شی بیرته پاتی کیده هغه به ئی د الله تعالی په لاره کښی صرفول .

په دی سورت کښی د هم دی قصی په لوری اشاره شوی دی چه الله تعالی همغه غالب قوی حکمت والا ذات دی چه دپاره د ذلیل کولو ئی وویستل هغه کسان چه کافران شوی او له اهل کتاب

څخه چه يهودان د بنی نصير ؤ له کورونو خپلو نه چه په ځمکه د مدینې منورې کښې ؤ په اول د جمع کیدلو د لښکرو سره یعنی یواځې په هماغه یو یرغل (حمله) سره ودار شول او په هماغې رومېنې جگړې کښې ئې خپل کور او کلی او کلکې کلاوې وېجاړې پرېښودلې او له مدینې څخه وتښتیدل او هیڅ یوه میرانه (بهادری) او ثابت قدمی ئې له ځانه ورښکاره نه کړه

تنبیه: له «اول الحشر» څخه ځنې مفسرین داسې مراد اخلي چه د یهودانو دغو تېرو ته د وطن پرېښودل اول ځلې ور د مخه شول چه پخوا له دې څخه دوی له داسې پېښې سره مخامخ شوي نه ؤ یا په (اول الحشر) کښې به د دې په لوري اشاره وي چه د یهودانو اول حشر خو هم دا دې چه مدینه منوره ئې پرېښوده او په ډیر شمیر د خیبر او نورو ځایونو په لوري لاړل او دوهم حشر به ئې هغه وي چه د حضرت عمر د خلافت په عهد کښې ورپېښ شو یعنی د نورو یهودانو او نصرانیانو سره دوی هم له خیبره وویستل شول او د شام په لوري واستول شول چه هلته به هم د هغوی وروستنی حشر کیږي نو ځکه شام ته ارض المحشر هم وائی.

مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُوا أَنَّهُمْ تَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ

ګمان نه کاوه تاسې (ای مؤمنانو) چه وبه ځي دوی (له مدینې نه) او ګمان نه کاوه دوی چه بیشکه دوی لره منع کوونکي ساتونکي دي کلاوې د دوی له (عذابه د) الله پس راځي پر دوی (عذاب د) الله له هغه ځایه چه ګمان نه کاوه دوی او واچوله (الله) په زړونو د دوی کښې وېره.

تفسیر: یعنی د هغوی د ساز او سامان ټینګو کلاؤ - او د توریالی توب او میراني (بهادري) په نسبت به ستاسې خیال داسې نه ؤ چه تاسې دومره زر به هغوی پرې کوئ او دوی خپلې وسلې له لاسو غورځوي او نه د هغوی داسې خیال ؤ چه دا وړوکی او بی وسلې او بی سامان د مسلمانانو ټولې دوی هسې مغلوب او منکوب کړي. هغوی د غفلت په دې خوب کښې تللي ؤ چه دا مسلمانان چه د هغوی په سر باندې د پاک الله لاس دي ځمونږ تر ټینګو کلاؤ پورې، چیرې رسیدې شي او ښائی چه مونږ به د خپلو ښو وسلو - او کلکو مورچلو او میراني په سیوري کښې د الله له عذابه ساتلي یو مگر خو هغوی ولیدل چه هیڅ یو قوت او طاقت د الله تعالی د حکم مخه نشي نیولی. پر دوی باندې د پاک الله حکم له هغې خوا راورسید چه له هغې خوا نه د هغوی خیال او ګمان هم نه ؤ یعنی د هغوی په زړونو کښې الله تعالی وېره واچوله او د بی وسلو او بی شتو مسلمانانو دار ئې پر هغوی باندې کیښود یو خو هغوی د خپل مشر کعب بن اشرف له ناڅاپي وژلو څخه ډیر مرعوب او ترهور ؤ اوس نو د مسلمانانو له دې ناڅاپي حملې او یرغل

ځنی ئی خپل حواس بالکل له لاسه وویستل.

يُخْرَبُونَ بِمُوتِهِمْ يُأَيِّدُ بَعْضُهُم أَيْدِيَ الْمُؤْمِنِينَ

چه وړانول به ئ کورونه خپل په لاسو خپلو سره (چه پری ولی مسلمانان یا چه پکښی هستوگنه ونه کړی څوک) او په لاسو د مؤمنانو سره (چه وړان کړی ځای د پناهی او اړت شی ورته ځای د جنگ)

تفسیر: یعنی د حرص - غیظ - غضب او قهر په جوش کښی به ئی د خپلو ودانیو څنځیرونه - ورونه - ډری او نور شلول - ماتول - وړانول او نړول به ئی تر څو له هغو شیانو څخه چه دوی ئی له خپلو ځانونو سره نشی وړی مسلمانان گټور نشی. په دی کار کښی مسلمانانو هم له هغوی سره ښی مرستی (مدد) کولو یعنی له یوه لوری هغوی په نړولو سره مشغول او بوخت ؤ او له بل لوری مسلمانانو هم د هغوی هغه ودانی وړانولی چه دوی هلته مورچل نیولی ؤ که په غور سره وکتل شی هغه وړانی او تباهی چه د مسلمانانو له لاسه رسیدلی وه هغه هم د هم دی بدبختانو د بد عهدیو او شرارتونو په نتیجه کښی وه.

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ

پس عبرت واخلي تاسی ای خاوندانو د سترگو (عقلونو په احوالو د دوی)

تفسیر: یعنی خاوند د بصیرت ته په دی واقعی کښی لوی عبرت دی. الله تعالی دا وروښوول چه د ظلم - کفر، شرک - او بدعهدی انجام څرنگه کیږی؟ او یواځی په ظاهری اسبابو باندی داده کیدل او د الله تعالی له قدرت او قوت څخه غافل اوسیدل د پوهانو کار نه دی.

وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ

او که نه وی لیکلی (مقرر کړی) الله په دوی باندی وتل (فرار کول) له وطنه نو خامخا په عذاب کړی به ؤ (الله) دوی لره په دنیا کښی (په وژلو او بندۍ کولو سره) او دوی لره په آخرت کښی عذاب د اور.

تفسیر: یعنی د هغوی په برخه له وطنه جلا (جدا) کیدل لیکلی و که دا ی په قسمت کښی نه وی لیکلی نو بله کومه دنیوی سزا به هغوی ته ورکوله کیده او د بنی قریظه په شان به وژل کیدل لنده ی دا چه له سزا څخه به دوی خپل ځانونو نشو بچ کولی دا د الله تعالی حکمت دی چه د وژلو په ځای د هغوی په جلا وطنی سره اکتفا وشوه مگر خو دا تخفیف یواځی د هغوی په دنیوی سزا کښی شوی دی ځکه چه د آخرت ابدی سزا په هیڅ دول (طریقه) سره له کافرانو ځنی نه کمیږی «موضح القرآن» لیکي «کله چه دغه قوم او تیر له شامه تښتیدلی دلتا راغلی و د دوی مشرانو په همغه وقت کښی دوی ته ویلی و چه یوه ورځ به ستاسی کورونه هلته وړانیږی او بیا به بیرته شام ته راتلونکی یی! لکه چه د نبوی صلی الله علیه وسلم په زمانه کښی د دوی کورونه هلته وړان شول ځینی بیرته شام ته لاړل او ځینی په خیبر کښی پاتی شول - خو د حضرت عمر الفاروق رضی الله تعالی عنه په خلافت کښی د تولو کورونه وړان او بیا په شام کښی سره ودان شول».

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِّ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ⑤

دغه (تعذیب د دوی) په سبب د دی و چه بیشکه و دوی چه مخالفت به ی کاوه له الله او له رسول د دغه (الله) سره او هر هغه چه مخالفت کوی له الله څخه نو بیشکه الله شدید سخت دی عذاب (د ده په دنیوی قتل نفی او اسارت او آخروی عقوبت)

تفسیر: یعنی داسی مخالفانو ته هم داسی سختی سزاګانی ورکولی کیږی

مَاقَطَعُ مِّنْ لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ

هغه چه پری کوی تاسی له تنو د ونو د (کم اصلو) خرماؤ څخه یا ی پرېږدئ هغه ولاړی په بیخونو خپلو باندی نو دغه (تول) په اذن حکم د الله سره دی .

تفسیر: کله چه دا قوم کلابند شو نو رسول الله مبارک صلی الله علیه وسلم اجازه وفرمایله چه د هغوی ځینی کم اصلی ونی دی پری کری شی! او هغه باغونه دی ویجاړ شی چه دوی د هغو تر شا پر مسلمانانو گزارونه کوی تر څو چه د هغو د درد لامله (له وجی) په بهر وتلو باندی مجبور

او په دگر (میدان) کښی وجنگیوی او د دگر (میدان) د جگری په وخت کښی له ونو څخه غازیانو ته څه ریر (زحمت) او تکلیف ورپیښ نشی . د دی امر په سبب ځینی ونی ووهلی شوی او ځینی ئ پاتی شوی تر څو له بری څخه وروسته د مسلمانانو په ښه ورشی . کافرانو په داسی طعنه ورکولو باندی شروع وکړه چه دوی خلقو ته پندونه ورکوی چه له فساد څانونه وژغوری (وساتی) مگر دوی پخپله فساد کوی . ایا د ونو پری کول او سوځول فساد نه دی ؟ نو ځکه دا آیت نازل شو چه دا گردی (تولی) چاری د الله تعالی اجل واعلی شانه په اذن او حکم سره سمی شوی دی او د الله تعالی د حکم تعمیل ته هیڅ کله هیڅوک فساد نشی ویلی ځکه چه هغه په ژورو حکمتونو او مصلحتونو باندی مشتمل وی لکه چه د دی حکم ځینی حکمتونه او مصالح پاس ولیکل شول .

وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ⑤

او (بل لپاره د دی) چه رسوا کړی (الله) فاسقانو نافرمانانو (یهودیانو) لره

تفسیر: یعنی چه مسلمانانو ته عزت ورکړی او کافران خوار او سپک کړی لکه هغه ونی چه پاتی وی په هغو کښی د مسلمانانو گټی او د کافرانو غیظ او خفگان و ځکه چه هغوی به د دی پاتی ونو له کتلو څخه ویل چه دا ونی به د مسلمانانو شی - او هغوی به له دی ځینی گټی اخلی او هغه ونی چه پری شوی یا سوځولی شوی وی په هغو کښی د مسلمانانو بری و چه د غلبی د اثارو ظهور - او د کفارو هسی غیظ او غضب منظور و چه مسلمانان ځمونږ په شیانو کښی څرنګه تصرفات کوی . نو ځکه دواړه امور جائز او په حکمت باندی مشتمل دی

وَمَا آفَاءُ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ
وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ⑥

او هغه مال چه راگرځولی دی الله په رسول خپل باندی له مالونو د دوی پس نه و ځغلولی تاسی پر دوی هیڅ اس او نه هیڅ اوښ لیکن الله مسلطوی بری ورکوی رسولانو خپلو ته پر هغه چا باندی چه اراده وفرمائی او الله پر هر څیز باندی ښه قادر دی (چه ځینی ئ غلبه د احباؤ الله ده پر اعداؤ الله باندی) .

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «په غنیمت او فی کبني هم دا فرق او توپیر (تفاوت) شته هغه مال چه د جگري او د جنگ په ډگر (میدان) کبني په لاس راځي هغه غنیمت دی چه د هغه پنځمه برخه د الله تعالی نذر دی . چه د هغه تفصیل د لسمی پاری په شروع کبني تیر شوی دی . او نوری خلور برخی ئ پر لښکرو باندی ویشلی کیږی او هغه شیان چه بی له جنگه په لاس راځي هغه د تولو مسلمانانو په خزانو کبني ایښودل کیږی . او د هغوی په عامو مصالحو او ضروری کارونو کبني لگول کیږی.

تنبیه: که له لږ څه جنگ او جگري څخه وروسته کفار مرعوب شی او صلحي او روغی ته مسارعت وکړی او مسلمانان ومنی په دی صورت کبني هغه مالونه چه له هسی روغی څخه په لاس راشی د هغه حکم هم په (فی) کبني داخل دی د نبوی صلی الله علیه وسلم په مبارک عهد کبني د فی په مالونو کبني یواځی حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خپل تصرفات او اختیارات جاری کول . بنائ چه دا اختیارات د تملک او تصرف وی او یواځی حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم لږه مخصوص وی لکه چه له دی آیتونو څخه او د (علی رسوله) له لفظ څنی متبادر دی او احتمال لری چه محض حاکمانه وی په هر حال الله تعالی د دی مالونو په نسبت دوی ته په راتلونکیو آیتونو کبني هدایت فرمائی چه وجوباً یا ندباً په هغو او دغو مصارفو کبني ولگول شی . له حضرت څخه وروسته داسی مالونه د امام په واک (اختیار) او تصرف کبني وی . خو د ده دا تصرف به مالکانه نه وی او یواځی حاکمانه به وی او هغه د ده په مشوره او فکر او ښوونه د مسلمانانو په عمومی ضروریاتو او مصالحو کبني صرف او لگول کیږی د غنیمت د مالونو حکم بیل دی او هغه وروسته د خمس له ایستلو څخه د گردو (تولو) لښکرو برخه کیږی لکه چه د الله تعالی له دی ارشاد څخه څرگند (ښکاره) دی ﴿وَأَعْلَوْا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ﴾ الآية - که لښکر پخپلی خوښی سره پری ښود شی هغه بيله خبره ده البته حنفی شیخ ابوبکر رازی په (احکام القرآن) کبني داسی لیکي چه دا د منقوله و اموالو حکم دی په غیر منقوله و اموالو کبني امام لږه اختیار او مصلحت دی که ئ وغواړی په لښکرو دی تقسیم کړی او که ئ وغواړی په عمومی مصالحو کبني دی صرف کړی لکه چه د عراق په سواد کبني حضرت عمر رضی الله تعالی عنه د ځینو جلیل القدرو اصحابو په مشوره په هم دی خبری باندی عمل وکړ . سم له دی مسلک سره رازی شیخ ابوبکر ﴿وَأَعْلَوْا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ﴾ پر منقوله و اموالو او د دی د (حشر) د سوری آیتونه ئ پر غیر منقوله و اموالو باندی حمل کړی دی په دی ډول (طریقه) چه د دی رومبني آیت

﴿وَأَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِمَّا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ﴾ حکم په «فی» باندی او د دی ورستنی آیت ﴿مِمَّا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ﴾ حکم په غنیمت باندی محمول دی . او د لغت له مخی د غنیمت تعبیر د (فی) په لفظ باندی کیدی شی . والله تعالی اعلم بالصواب.

مَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِللَّهِ وَلِلرَّسُولِ

هغه شی چه را که خولی دی الله پر رسول خپل باندی له (مالونو د) اهل د قریو کلیو (بی له جنگه) نو (هغه) دی الله لره او رسول (د الله) لره.

تفسیر: په رومنیو آیتونو کښی یواځی د بنی نضیرو د مالونو د لگولو ذکر و اوس د فی د مالونو په نسبت عمومی ضابطه راښی . یعنی په فی باندی د رسول الله صلی الله علیه وسلم او وروسته له دوی څخه د امام قبضه او تصرف وی چه پر دغو خلقو و ویشی . د الله تعالی ذکر دلته تبرکاً شوی دی ځکه چه دی د گردو (تولو) شیانو مالک دی . هو ا د کعبی شریفی او د مساجدو صرفیات چه د الله تعالی په نامه یادیری ممکن دی چه پکښی درج وی .

وَلِذِي الْقُرْبَىٰ

او (دغه اموال دی) خپلوانو د رسول (الله) لره.

تفسیر: یعنی د حضرت خپلوانو څرنګه چه د نبوی په زمان کښی له دی مالونو څخه هغوی ته ورکول کیدل او په هغوی کښی د فقر او مسکنت قید هم نه و . لکه چه حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم خپل تره حضرت عباس رضی الله تعالی عنه ته چه یو بدای (غنی) مشر و برخه ورکړه اوس هم وروسته له دوی څخه څمونږ حنفیانو په مذهب کښی د پیغبر هغو خپلوانو ته چه اړ (مجبور) او محتاج وی پر نورو اړو (مجبورو) او محتاجانو باندی ترجیح ورکوله کیږی او ښای چه امام هغوی ته پخوا له نورو څخه په مخ کښی برخه ورکړی .

وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ لَكَ لَا يَكُونُ دَوْلَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ

او (دغه اموال دی) یتیمانو لره او مسکینانو لره او مسافرانو لره (مقرر کړی دی الله دا قسمت) لپاره د دی چه ونه گرځی (دغه اموال) دولت په منځ د غنیانو کښی له تاسی څخه (چه له خپله حقه زیات واخلی او فقراؤ ته لږ ورکړی).

تفسیر: یعنی دا مصارف ځکه راښوولی شوی دی چه مسلمانان تل د پلار مریو - اړو (مجبورو) -

بيکسانو او عامو مسلمانانو په پالنه او پوښتنه کېښي متوجه اوسي ا او تل د اسلامي عمومي ضرورياتو او مصالحو ته خيال ولري ځکه چې داسي مالونه د بدايانو او دولتمندانو راگره ورگره او نورو گټو دپاره نه دي . او نه ښايي چې هغه د هغوی د مخصوص جايداد په منزله وگرځي او يواځي بدايان پري مزي وکړي او خوندونه تري واخلي . او غريبان او اکريبان له لوري څخه ومري يا عمومي مصالح خراب او ويجاړ پراته وي .

وَمَا أَلَيْسَ لَكُمُ الرَّسُولُ فَخْذًا وَمَا نَهَكُمُ عَنْهُ فَأَنَّهُمْ وَاعِقُونَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

او هغه څه چې درکړي تاسي ته رسول (د الله) نو وائي خلي وئ نيسي قبول کړئ! او هغه څه چې منع کوي (رسول الله) تاسي له هغه څخه نو بيرته شئ تري (مه ئ غواړئ) او وويريږئ له (عذاب د) الله په ځان ساتلو له معاصيو بيشکه الله سخت دي عذاب (د ده).

تفسير: يعنى مال او جائداد او نور چې سم د پيغمبر صلى الله عليه وسلم له امر سره تقسيميږي هغه د تقسيم امر دي په دير خوښي سره ومنلي شي . هغه چې دررسيږي هغه په خوښي سره واخلي! او هغه ته چې ور نه کړ شي هغه دي لاس واخلي هم داسي د گردو (تولو) احکامو او نواهيو منل او پابندي په کار ده . ځکه چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم نافرمانی د الله تعالى نافرمانی ده . او وويريږئ که چيري د رسول الله د نافرمانی لامله (له وجي) الله تعالى له تاسي څخه خفه نشي او سخت عذاب په تاسي مسلط ونه فرمائ .

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصَرُونَ لِلَّهِ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

(دغه اموال دي) دپاره د فقيرانو هجرت کوونکيو (هغه مهاجران) چې ايستلي شوي دي دوی له کورونو کليو خپلو څخه او له اموالو خپلو څخه په دي حال

کښی چه طلبوی دوی فضل بښنه مهربانی له الله او رضاء (د ده) او مرسته (مدد) کوی له الله او له رسول د دغه (الله) سره (په نفسونو او مالونو خپلو سره) دغه (مهاجران) هم دوی دی صادقان رښتیني (په ایمان او جهاد کښي).

تفسیر: یعنی هسی خو په دی مال پوری د گردو (تولو) مسلمانانو حوائج او ضروریات تعلق او اړه لری مگر په خصوصی دول (طریقه) سره د ځان قربانونکو او ایثار خوښوونکیو رښتینو مسلمانانو حق مقدم او وړاندی دی چه هغوی یواځی د الله تعالیٰ په خوښی او د رسول الله صلی الله علیه وسلم په محبت او اطاعت له خپلو کورونو او مالونو او شتر څخه لاس وینغلی دی او بالکل په تش لاس له خپل هواده (وطنه) راوتلی دی تر څو د الله تعالیٰ او د هغه د رسول الله په کارونو کښی په زړه پوری پخپل سر او ازاد کار وکړی شی او هغه ته په ښه دول (طریقه) مرسته (مدد) ورسوی.

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ

او هغو (انصارو لره دی دغه اموال) چه ځای نیولی دی په (دی) کور (مدینه) کښی او (خالص کړی ئ دی خپل) ایمان پخوا له دغو (مهاجرانو) څخه .

تفسیر: له دی کور څخه مدینه طیبه مراده ده او دا خلق د مدیني منوري انصار دی چه د مهاجرینو له راتګه وړاندی ئ په مدیني منوري کښی هستوګنه لرله او د ایمان او عرفان په لارو کښی زیات مضبوط او مستقیم شوی ؤ .

يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ

خوښوی محبت کوی دوی له هغه چا سره چه هجرت ئ کړی دی دوی ته.

تفسیر: یعنی په مینه او محبت سره د مهاجرینو خدمت کوی تر دی چه پخپلو مالونو او شتو کښی ئ هغوی ته برابره برخه ورکړی ده او د هغوی په شریک ګرځولو کښی ئ خپل ځانونه تیار کړی دی .

وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ

أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

او نه مومی دوی په زړونو سینو خپلو کښی څه تنگی (حسد) له هغه شی څخه چه ورکړی شوی وی (مهاجرانو لره) او غوره کوی (مهاجران) مقدموی ئ پر خپلو ځانونو او اگر که وی پر دوی باندی تنگی (فاقه او حاجت هغه څه ته چه دوی ئ ایشاروی).

تفسیر: یعنی مهاجرینو ته هغه فضل او شرف چه الله تعالیٰ عطاء فرمایلی دی یا د فی په مالونو او نورو کښی هغه برخه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم هغو ته عطاء فرمائ د هغوی له لیدلو څخه د انصارو زړونه نه خفه کیږی او په هغوی باندی کینه او حسد نه کوی بلکه پری خوښیږی او په هر څیز کښی هغوی پخپلو ځانونو باندی وړاندی گنی پخپله دغه انصاریان مصاعب او متاعب - سختیاوی او رږونه (تکلیفونه) وچتوی او په لوړه ئی تیروی مگر هغوی ته هر ورو (خامخا) څه نه څه وررسوی داسی بی مثله او بی ساری ایشار په دنیا کښی تراوسه پوری هیڅ یو قوم د بل قوم دپاره نه دی کړی .

وَمَنْ يُؤْتِكُمْ شَيْئًا فَاُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۙ

او هر هغه چه وساتلی شی له بخل د نفس د ده نه (او له حرص نه په مال باندی) نو هم دغه کسان دی هم دوی مراد موندونکی په مراد رسیدلی (په ثناء صفت د دنیا او په ثواب د عقبا سره).

تفسیر: یعنی دیر بریالی او کامیاب دی هغه قوم چه د الله تعالیٰ په توفیق او لاس نیوی د هغوی په زړونو باندی طمع حرص او بخل هیڅ اغیزه (اثر) نشی اچولی ځکه چه طماع او بخیلان کله خپلو نورو ورونو ته څه ایشار او مکتبه رسولی شی ؟ او د نورو په خوښی او هوسانی (آرام) باندی کله خوښیږی ؟

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ

او (اموال) هغو (کسانو لره دی) چه راغلی دی راځی وروسته له دغو (مهاجرو او انصارو) نه .

تفسیر: یعنی هغه کسان چه له مهاجرینو او انصارو څخه وروسته د وجود په عالم کېښی راځی یا وروسته له دوی څخه د اسلام په حلقه کېښی داخلېږی یا له وړاندنیو مهاجرینو څڼی وروسته د هجرت کړی مدینې منورې ته راغلی دی والظاهر هو الاول.

يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ٥٤

واي دوی چه ای ربه ځمونږ مغفرت وکړه مونږ ته او هغو (دیني) ورونو ځمونږ ته چه رومې داخل شوی دی (له مونږ څخه) په ایمان کېښی او مه گرځوه په زړونو ځمونږ کېښی بغض کینه د هغو کسانو سره چه ایمان د راوړی دی بیشکه ته (یا الله) ښه مهربانی کوونکی خورا (ډیر) رحم والا د.

تفسیر: یعنی دغه اخلاف او وروستنی کسان هغو اسلافو او سابقینو وړاندنیو ته د ښی دعاء کوی او د خپل هیڅ یو مسلمان ورور په نسبت - بغض او کینه په خپل زړه کېښی نه لری - حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «دا آیت د گردو (تولو) مسلمانانو دپاره دی چه وړاندنیو حق ومنی او د هغوی په پله باندی لار شی او د هغوی په نسبت هیڅ یوه کینه - حسد او بغض ونه لری. امام مالک رحمه الله علیه له هم دی ځایه فرمائی هغه سړی چه د صحابه د په نسبت بغض او کینه ولری او د هغوی بدگوئی وکړی هغه لره د (فی) په مال کېښی هیڅ یوه برخه نشته.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَیْنُ أَخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِیْكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ

آیا نه گوری ته هغو کسانو ته چه منافقان دغابازان شوی دی وای هغوی هغو ورونو خپلو (یهودانو) ته چه کافران شوی دی له اهل د کتابونو قسم دی که خامخا وویستل شی تاسی (له مدینې څخه) نو خامخا وبه وځو مونږ هر ورو (خامخا) له تاسی سره او نه به منو مونږ (خبره په ضرر د تاسی کېښی) د

هیچا هیشکله او که چیری جنگ شروع کر شی له تاسی سره نو خامخا مدد به وکړو مونږ هر ورو (خامخا) له تاسی سره ،

تفسیر: عبدالله بن ابی او نورو منافقانو د بنی نضیر یهودانو ته پیغام او پته خبره ورلیږلی وه چه تاسی مه ویرېږی او خپل ځانونو یواځی مه گنئ که مسلمانان غواړی چه تاسی له مدینې څخه وباسی نو مونږ به له تاسی سره دریږو که د جنگ او جگری وار ورسید نو مونږ به له تاسی سره مرسته (مدد) کوو . دا ځمونږ قطعی او ناگرځیدونکی تینگه فیصله او پری کره ده او پرته (علاوه) له دی څخه مونږ ستاسی په جنگ او جگره کښی د هیچا خبره نه اورو او نه د هیچا پروا کوو .

وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اَنَّهُمْ لَكٰذِبُونَ ﴿۱۱﴾

او الله شاهدی گواهی ورکوی چه بیشکه دوی خامخا دروغجنان دی (په هم دغو خبرو کښی) .

تفسیر: یعنی دغه منافقان یهودانو ته دغه خبری له زړه څخه نه وائی یواځی د مسلمانانو په مخالفت خلق ورپورته کوی او هسی خبری کوی چه هغه د مسلمانانو په گټه (فائده) نه وی او هغه خبری چه په ژبه وائی په هغو باندی هیڅ عمل نه کوی .

لَیْنِ اُخْرِجُوْا لَا یُخْرِجُوْنَ مَعَهُمْ وَلَیْنِ قُوتِلُوْا لَیْنُصْرُوْهُمْ

قسم دی که وویستل شی دغه (یهودان) (له کورونو خپلو نه) نه وځی دغه (منافقان له هغو یهودانو) سره (له کورونو خپلو نه) او که جنگ وکر شی له هغو (یهودانو) سره نو مرسته مدد نه کوی دغه (منافقان) هغوی سره .

تفسیر: لکه چه په مدینې منوری کښی جگره ونښته او د بنی نضیر یهودان محصور شول په هغه نازک حال کښی هیڅ یو منافق د دوی مرستی (امداد) او مدد ته ونه رسید په پای (آخر) کښی کله چه هغوی وویستل شول دغه منافقان په دی وقت کښی هم په ډیره خوشالی سره پخپلو کورونو کښی ناست ؤ .

وَلَیْنِ نَّصْرُوْهُمْ لَیُوْلِّنَنَّ الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا یَنْصُرُوْنَ ﴿۱۲﴾

او که (اراده د) مدد مرستی (امداد) وکړی دغه (منافقان) دغو (یهودانو) لره خامخا ویه گرځوی دغه (منافقان) په تیښته سره شاوی خپلی بیا به مدد مرسته (امداد) ونه مومی ونه کړ شی (منافقانو یهودانو سره وروسته له ماتې) .

تفسیر: یعنی لکه په فرض محال سره منافق د هغو یهودانو مرستی (مدد) ته راغلی وی نو نتیجه به ئ څه کیده ؟ پرته (علاوه) له دی څخه چه د مسلمانانو له مقابلی څخه بېرته وتښتی بله نتیجه نه لری او بیا به د دوی مرسته (مدد) څرنګه کیده نو د دوی د مرستی (مدد) دپاره به هم څوک نه رسیده .

لَا تُمْشُوا رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ۝۱۳

خامخا تاسو (ای مؤمنانو څخه) ډیر سخت یی له جهته د وپری په سینو زړونو د دغو (منافقانو) کښی له (وپری د) الله دغه ویره (د منافقانو له مؤمنانو څخه) په سبب د دی ده بیشکه چه دوی (داسی) قوم دی چه نه پوهیږی (نه پیژنی الله) .

تفسیر: یعنی که د الله تعالیٰ په عظمت باندی دغه منافقان پوهیدی او د هغوی په زړونو کښی د الله تعالیٰ خوف او ویره وی نو کفر او نفاق به ئ ولی غوره کاوه ؟ هو ا د مسلمانانو د شجاعت او میرانی (بهادری) څخه وپریوی ځکه د مسلمانانو په مقابل کښی نه شی ودریدلی . او نه د جنگ په ډګر (میدان) کښی له ځانه څه ثبات او توره او میرانه (بهادری) ورشوولی شی .

لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرَىٰ مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ

جنگ به ونه کړی دغه (یهودان) له تاسی سره (ای مؤمنانو) ټول په ګډه سره مګر په قریو کلیو ټینگ کړیو شویو کښی یا وروسته له دیوالونو سنگرونو څخه .

تفسیر: یعنی څرنګه چه د دی خلقو په زړونو کښی د مسلمانانو وپری او خوف ځای نیولی دی نو ځکه د جنگ په ډګر (میدان) کښی نشی جنگیدلی هو په کلیو او ټینګو کلاو کښی سنگرونه نیولی او جګړی کولی شی یا که د دیوالونو او ونو او نورو شیانو تر شا ئ ځانونه پټ کړی

نو جنگیدی شی . غمونو یو مشر به ویل کله چه یورپیانو د مسلمانانو له تورې څخه خپل ځانونه عاجز ولیدل نو راز راز (قسم قسم) اور خوروونکی وسلې او د جگړې اصول ئ ایجاد کړی خو سره له دې هم که کوم وقت د هغوی جگړه له مسلمانانو سره لاس په لاس ونښلې نو هغوی د څو شیبو دپاره هم د مسلمانانو په مخ کښې نشي ودریدلې او کرده (توله) دنیا د قرآن دا معجزه پخپلو سترگو سره گوري چه ﴿لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا اِلَّا فِي قَرْيٍ مُّحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ﴾ د نورو هغو خلکو په نسبت څه ولیکلی شی چه د هغوی په نزد میرانه (بهادری) او توره دا ده چه د خپلو انګونو (انګرونو) ورونه په خپلو ځانونو پسې تری او په بامونو او بلیو باندې ختلی په تیرو (گتو) او لوتو او خښتو او نورو شیانو سره ویشتل کوی .

بِأَسْهُمٍ بَيْنَهُمْ شَرِيدٌ

جنگ د دوی په منځ د دوی کښې ډیر سخت دی .

تفسیر: یعنی په جگړو کښې چه دوی ئ پخپلو منځونو کښې کوی ډیر تیز او ګړندی او سخت ښکاری لکه چه پخوا له اسلامه د اوس او خزر ج د جنگونو تجربه غمونو په مخ کښې پرته ده مګر د مسلمانانو په مقابله کښې د هغوی وینه وچه - توره پڅه - ژبه (چارئ) او میرانه (بهادری) ورکه شی .

تَحْسِبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿۱۴﴾

ګمان به کوی ته په دوی چه سره یو دی او (حال دا چه) زړونه د دوی سره جلا جلا (جدا جدا) دی (په خیالاتو کښې)، دا (پریشانی د زړونو د دوی) په سبب د دی دی چه بیشکه دوی داسې یو قوم دی چه نه پوهیږی (نه چلوی عقل په خیر خپل) .

تفسیر: یعنی د مسلمانانو په مقابله کښې د هغو په ظاهري اتفاق او اتحاد مه غولیرئ د هغوی زړونه هیڅ کله سره غوند نه دی او بالکل جلا (جدا) دی هر یو د خپل غرض او غوښتنې مین - او د هر یوه فکر او خیال بیل دی . او د یوه خیال او چرت د بل د چرت او خیال سره مل نه دی . نو ځکه د دوی په منځ کښې حقیقی اتحاد او یو جهتی هیچرې نه پیدا کیږی ؟ که دوی پوه ولری نو پوهیدل به چه دا نمائشی اتحاد او د ښودنې یووالی هیڅ نه پکار یږی اتحاد

هغه ته وایه شی چه د مؤمنینو او قانتینو په منځ کښی لېدل کیږی چه هغوی له گډو (تولو) اغراضو او خواهشونو څخه ځانونه ژغوری (محفوظوی) او تولو یو ځای د الله تعالیٰ په رسی باندی منگولی لگولی دی . او د هغو گډو (تولو) ژوندون او مرگ یواځی واحد او احد او صمد الله تعالیٰ لره دی .

كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاتُ أَوْبَالٍ أَمْ هُمْ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ^(۱۵)

مثال د دوی (په نه ایمان راوړو کښی) لکه مثل قصه د هغو کسانو دی چه و پخوا له دوی نه په نژدی زمانه کښی چه (اهل د بدر دی) چه وڅکله هغوی وبال سزا د بدو چارو خپلو (په دنیا کښی په قتل او بند سره) او شته هغوی ته عذاب دردناک (په عقبا کښی) .

تفسیر: یعنی اوس په نژدی زمانی کښی د بنی قینقاع یهودانو د خپلی درغلی خیانت او غداری خوند څکلی دی . کله چه هغوی بد عهدی وکړه نو مسلمانانو له هغوی سره یوه مختصره جگړه ونښلوله او وروسته د یوه وړوکی جنگ څخه ئ هغوی د باندی وشرل . او له هغه ځنی په مخ کښی په قریبه ماضی کښی مکیانو هم د بدر په ورځ کښی خپله سزا وموندله همغسی د بنی نضیرو انجام هم وگورئ چه په دنیا کښی د مسلمانانو له لوری پخپل هیداد (انجام) او سزا ورسیدل او دوی ته د آخرت درد رسوونکی عذاب هم هغسی چه دوی ته ټاکلی (مقرر) شوی دی هم وررسیږی .

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ
مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ^(۱۶) فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا
فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاُ الظَّالِمِينَ^(۱۷)

(مثال د منافقانو په مخالفت د وعدی کښی) لکه مثل (قصه) د شیطان داسی ده کله چه وائ انسان ته چه کافر شه نو کله چه (انسان) کافر شی وائ (شیطان) زه بیزاره جلا (جدا) یم له تا څخه بیشکه زه ویریرم له الله چه رب

(پالونکی) د تولو عالمیانو دی پس دی عاقبت انجام د دواړو (گمراه کوونکی او گمراه شوی) داسی چه بیشکه هغوی دواړه به وی په اور (د دوزخ) کښی تل به اوسیری دوی (دواړه) په هغه (اور د دوزخ) کښی او هم دا (خلود د اور د دوزخ جزاء د ظالمانو) (کافرانو) ده .

تفسیر: یعنی شیطان په اول کښی انسان ته کفر او معصیت تشویق او تحضیض ورکوی کله چه سری د ده د اغواء په لومه او دام کښی ونښلی نو وائی چه زه له تا څخه جلا (جدا) او د تا له کاره بیخی بیزار یم زه خو له الله تعالی ویریم «دا وینا به هم د ریا او مکاری له مخی وی» نتیجه به داسی وی چه دی به هم د دوزخ خس او بوتی او دری کیری او د هغه د دوزخ د لویدلو سبب به هم گرځی . حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «شیطان به په آخرت کښی دا خبره وائی . او د بدر په ورځ کښی ئ هم د یوه کافر په شکل او بڼه نور خلق په جگړه کښی اچولی ؤ کله چه سترگی ئ پر پرښتو باندی ولگیدی نو ژر وتښتید. لکه چه د هغه بیان د (الانفال) په سورت کښی پخوا له دی څخه څمونږ د دغه پښتو تفسیر کښی تیر شوی دی هم دا مثال د منافقینو هم دی» هغه بنی نضیر ته د خپل حمایت او رفاقت یقین ورکری ؤ او په دی چل سره ئ د مخالفت ډگر (میدان) ته را وویستل . کله چه هغوی په مصیبت سره اخته شول دی جلا (جدا) شو . او لری تری کیناست . ولی ایا هغه په دی ډول (طریقه) د الله تعالی له عذابه خلاصیدی شی ؟ هیڅ کله نه خلاصیری او د دواړو د هستوگنی ځای دوزخ دی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ

ای هغو کسانو چه ایمان ئ راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو ! تل ځان وساتئ له معاصیو) وویړیږی له (عذابه د) الله او ښائی چه ودی گوری هر نفس هغه شی ته چه رومبی ئ لیږلی دی دپاره د صبا (قیامت).

تفسیر: یعنی ای مؤمنانو له الله تعالی څخه وویړیږئ ! او خپلو ځانونو ته د طاعاتو او عباداتو سرمایه ذخیره برابره کړئ او فکر وکړئ چه صبا به څه څه شیان در د مخه کیدونکی وی ؟ او د قیامت لویی ورځی دپاره مو څه ذخیره او څیرمه کړی دی ؟ او څه شی مو د مخه ورلیږلی دی چه وروسته له مرگه هغه هلته در پکار شی ؟

وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

او وویړیږئ له الله (په ځان ساتلو له معاصیو) بیشکه چه الله ښه خبردار دی په

هغو عملونو چه کوي تاسو (نو جزا به پري درکړي) .

تفسیر: یعنی ستاسی هیڅ یو کار له الله تعالیٰ څخه پټ نه دی . نو ځکه له هغه الله تعالیٰ څخه ووبریږئ ! او د تقویٰ او پرهیزګاری لاری غوره کړئ ! او له ګناهونو او معاصیو څخه خپل ځانونه وژغوري (وساتی) !

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾

او مه کیږئ تاسی (ای مومنانو) په شان د هغو کسانو چه هیر کړی دی هغوی الله بیا هیر کړ الله په دوی حق د نفسونو د دوی دغه خلق هم دوی دی فاسقان نافرمانان (بهر وتونکی له فرمانه د الله نه) .

تفسیر: یعنی هغه کسان چه د الله تعالیٰ حقوق ئ هیر کړی دی او د هغه له یاده غافل شوی دی او د ده د اوامرو او نواهیو هیڅ پروا نه کوی نو الله تعالیٰ هیر کړی دی په دوی باندی حق د نفسونو د دوی چه له راتلونکیو افتونو څخه د ژغورنې (بچ کوونې) هیڅ یو فکر او اندیښنه د دوی سره نشته . او په معاصیو او نافرمانیو کېږي د دوی د تللی دی او په دائمی خساری او ابدی هلاکت کېږي لویدلی دی او داسی کار نه کوی چه د دوی په حق کېږي په واقع سره مفید او نافع وی.

لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾

نه دی سره برابر (په نزد د الله) یاران ملګری د اور (چه هیر کړی دی الله) او یاران ملګری د جنت (چه وبریږي له الله) یاران ملګری د جنت هم دوی دی مراد موندونکی په مراد رسیدلی (په لقاء د الله او نعمت د جنت) .

تفسیر: یعنی ښای چه هر سړی خپل ځان د جنت د داخلیدلو وړ (لائق) وګرځوی چه لاره ئ پرته (علاوه) د قرآن کریم د هدایاتو او احکامو په مخامخ کېږي له غاړې ایښودلو بل شی نه دی .

لَوْ أَنزَلْنَاهُذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَّصِدًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ط

که نازل کری وی مونږ (احکام د دغه) قرآن په یوه غره باندی (په مثل د انسان او فهم مو ورته ورکری وی لکه چه انسان ته مو ورکری دی) نو خامخا لیدلی به ؤ تا هغه (غر) ویریدونکی فرمان منونکی توتی توتی کیدونکی له ویری (د عذابه) د الله ،

تفسیر: یعنی د افسوس او د حسرت حای به وی چه قرآن مجید د انسانانو پر زړونو باندی هیڅ یو اثر او اغیزه ونه کری حال دا چه د قرآن شریف اثر او اغیزه دومره زبردسته او قوی ده چه که هغه پر غرونو غونډی یو کلک شی باندی هم رابنکته شوی وی او په هغه کښی د پوهیدلو داسی یوه ماده چه په انسانانو کښی شته وی نو هغه به متکلم د عظمت په مقابل کښی ویریده او چاودیده او له داره به ؤ توتی توتی کیده . حُما د الله بښلی پلار په یوه اوږده منظومه کښی دا دری شعرونه راغلی دی .

محفل بدعت حنی نغی چه اوریدونکی دی

غور ؤ کون په سترگه روند زړگی ؤ لرغیدونکی دی

راشه واوره دا روا سازونه اوازونه تل

لمر دی پر روښان او گرد (تول) ستوری غورغیدونکی دی

څوک چه شی بی ویری دیر افسوس دی پر حالت د ده

غر ته گوره ﴿ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا ﴾ کیدونکی دی

وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿۲۱﴾

او دا مثالونه بیانوو اوږو مونږ هغه خلقو ته (لپاره د دی) چه دوی فکر غور وکری پکښی (فائده تری اخلی) .

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی د کافرانو زړونه دیر سخت دی سره له دی چه د الله تعالی کلام اوری خو بیا هم ایمان نه پری راوړی که غر د دی پاک کلام په مفهوم باندی وپوهیږی نو هغه به هم له ډیری ویری وشلیږی » .

تنبيه: دا خو د کلام د عظمت ذکر ؤ اوس په دغه راتلونکی آیت کښی د متکلم د عظمت او رفعت بیان دی .

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ

دغه الله هغه ذات دی چه نشته بل هیڅ معبود برحق مگر خو هم دی (دی یواځی) عالم دی په غیبو باندی او (عالم دی) په ښکاره و باندی هم هغه (الله) دی خورا (دیر) مهربان دیر رحم والا دغه الله (هغه ذات دی) چه نشته بل هیڅ معبود برحق مگر خو هم دی دی (یواځی) بادشاه دی ښه پاک دی (له ټولو قبائحو څخه) سالم دی (له گردو (ټولو) عیوبو) څخه امان ورکونکی دی .

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ اجل واعلیٰ شانه واعظم برهانه له گردو (ټولو) نقائصو او کمزوریو څخه پاک منزله دی او له ټولو عیوبو او افاتو څخه سالم دی هیڅ یوه خرابی او نقصان نه د هغه دربار ته رسیدلی دی او نه به وررسیږی . د «مؤمن» ترجمه ئ په امان ورکونکی سره کړی ده او د ځینو نورو مفسرینو په نزد د «مصدق» په معنی هم راغلی دی یعنی پخپل قول او فعل سره د خپلو پیغبرانو د اقوالو او ویناو تصدیق کوونکی دی . یا د مؤمنانو په ایمان باندی د تصدیق د مهر ثبت کوونکی دی .

الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَنَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝

شاهد حافظ دی (په اعمالو د بندګانو) ښه زبردست دی د ویری خاوند دی د لوی څښتن (خاوند) دی ، پاک دی ذات د الله له هغو شیانو چه (مشرکان ئ) ورسره شریکوی .

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په ذات او صفاتو او افعالو کښی هیڅوک ورسره مل او شریک نه دی .

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ

دغه الله (هغه ذات دی) چه پیدا کوونکی دی راویستونکی دی (له عدم نه وجود ته) صورت ورکونکی دی .

تفسیر: د (خالق) او د (باری) د فرق په نسبت مو د بنی اسرائیل په سورت کښی د دی آیت ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ د تفاسیرو په ضمن کښی څه اشاری کړی دی .

ځمونږ دغه مبارک تفسیر بیا ولولئ ؟ المصور - صورت جوړوونکی لکه چه په نطفه باندی ؤ د انسان تصویر جوړ کړی دی .

لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ

هم دغه (الله) لره دی نومونه نیک عمده مخصوص .

تفسیر: یعنی هغه نومونه چه په اعلى درجه په ښه والی او کمالاتو او صفاتو باندی دلالت کوی .

يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

په پاکی سره یادوی هغه (الله) لره هر هغه څه چه په آسمانونو کښی دی او (هر هغه څه چه په) ځمکه کښی دی .

تفسیر: یعنی د قال یا د حال په ژبه سره چه په هغه باندی مونږ او تاسی نه پوهیږو .

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

او هم دغه (الله) ښه غالب دی ښه حکمت والا دی

تفسیر: د الهیه د گردو (ټولو) کمالاتو او صفاتو مرجع د دوو صفتونو په لوری دی چه «عزیز» د قدرت په کمال او (حکیم) د علم په کمال باندی دلالت کوی . او هر څومره کمالات چه دی په علم او قدرت پوری ؤ په یو نه یو ډول (طریقه) سره ترلی دی . په روایتونو کښی د (حشر) د سورت له دی دری آیتونو ﴿هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ څخه نیولی د سورت تر آخره پوری ډیر فضیلتونه راغلی دی . نو هر مسلمان ته ښای چه سهار او ماښام ؤ په لوستلو باندی ټینگوالی او مؤاظبت وکړی .

تمت سورة «الحشر» بسمه وکرمه فله الحمد والمنة

سورة المتحنة مدنية وهي ثلاث عشرة آية و فيها ركوعان
رقمها (٦٠) تسلسلها حسب النزول (٩١) نزلت بعد سورة الاحزاب
د «المتحنة» سورت مدنی دی (١٣) آیتونه او دوه رکوع لری په تلاوت کښی (٦٠) او په نزول
کښی (٩١) سورت دی وروسته د «الاحزاب» له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

ځمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم په حدیبی کښی له مکیانو سره روغه وفرمایله چه د هغی ذکر
ځمونږ د دغه پښتو تفسیر د (الفتح) په سورت کښی پخوا له دی نه شوی دی تر دوو کلونو
پوری دا روغه قائمه وه بیا د کافرانو له لوری هغه ماته شوه نو دلته رسول الله صلی الله علیه وسلم
د حربی له اصولو سره سم په پټه خوله افواج ټولول او د مکی معظمی د بری فتح دپاره ئ
ترتیبات نیول د خبرو اترو او لیکونو په لیږلو باندی ئ ممانعت او بندشونه کیښوول چه تر څو
د مکی معظمی کافران د دوی له دی تیاری څخه خبر نشی او هغوی هم د جگری دپاره ځانونه
تیار نه کړی او په دی ډول (طریقه) سره په حرم شریف کښی د جگری مخه ونیوه شی یوه
مسلمان چه حاطب رضی الله تعالی عنه بن ابی بلتعہ نومیده او د بدر له مهاجرینو څخه و مکیانو
ته ئ یو لیک ورولیږه چه «د محمد صلی الله علیه وسلم لښکر پر تاسی باندی لکه د شپی تیاره
پا د لوی سیلاو د اوبو پشان درتلونکی دی» دا خبره رسول الله صلی الله علیه وسلم ته د وحی
په وسیله ورښکاره شوه دوی حضرت علی کرم الله وجهه او څو نورو اصحابو ته امر ورکړ چه یوه
ښځه د مکی شریفی په لوری رهی (روانه) ده تاسی ورپسی ورشی تاسی به له هغی سره په فلائی
ځای کښی مخامخ کیږی له هغی سره یو لیک دی هغه ورځنی واخلئ او له ځان سره ئ راوړئ
دا اصحاب په تلوار رهی (روان) شول او هغه ښځه ئ پوره په همغه ځای کښی وموندله . هغی
ښځی دیر «لیت او لعل» او وړاندی او وروسته وکړ خو سره له هغه هم همغه لیک (خط) ئ
وروسپاره چه د هغه له لوستلو څخه دا خبره ښکاره شوه چه د حاطب رضی الله تعالی عنه بن ابی
بلتعہ له لوری د مکی معظمی د کافرانو په نامه لیکلی شوی دی او هغوی ته ئ د مسلمانانو د
تعرض اطلاع ورلیږلی ده . ځمونږ پیغمبر حاطب رضی الله تعالی عنه راوباله او تری وئ پوښتل چه
دا څرنګه یو حرکت دی ؟ دی وویل یا رسول الله نه زه کافر یم او نه می له اسلامه مخ اړولی
دی . رښتیا خبره خو دا ده چه ځما کور او کهول په مکه معظمه کښی دی او هلته د هغوی
ساتونکی او پالونکی هیڅوک نشته نو می وغوښتل چه پر کافرانو باندی خپل یو احسان وایوم تر
څو هغوی د هغه په معاوضه کښی ځما له اهل او عیال سره څه غرض ونه لری بلکه له هغوی سره

خه ټیځنې (ښه) هم وکړي . زه پوهیږم چه له دی څخه ماته ډیره گټه (فائده) رارسیدی خو اسلام او مسلمانانو ته له هغه څخه هیڅ یو ضرر نه رسیږي هغه د فتح او نصرت وعدی چه تاسی ته د الله تعالی له لوری شوی دی هغه په یقیني ډول (طریقه) سره پای (آخر) ته رسیدونکی دی او د هغو مخه هیڅوک نشی نیولی لکه چه د ده د هغه خط په منع کښی هم دا مضمون لیکلی شوی و. قسم په الله که رسول الله صلی الله علیه وسلم یواځی هم پر تاسی باندی حمله وکړی نو الله تعالی به ورته مدد ورکوي او هغه وعدی چه له هغه سره شوی دی خامخا پوره کیدونکی دی. بلاشبهه د حاطب رضي الله تعالی عنه څخه دا غټه خطای شوی ده خو رحمة للعالمین وفرمایل «لَا تَقُولُوا لَهُ إِلَّا خَيْرًا» مه وایی ورته هیڅ شی پرته (علاوه) له خیره او وی فرمایل «چه حاطب د بدر د اصحابو څخه دی او تاسی ته نه دی معلوم چه الله تعالی د بدر د اصحابو گورد (تول) گناهونه ښلی دی». د دی سورت زیاتره برخه هم دی قصی لره نیوونکی ده لکه چه الله اجل واعلی شانه واعظم برهانه داسی فرمائی چه

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ
إِلَيْهِم بِالْمُودَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ

ای هغو کسانو چه ایمان ی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) ! مه نیسئ تاسی دښمنان غما او دښمنان خپل دوستان په دغه حال کښی چه غورځوی لیرئ تاسی خبرونه هغوی ته په سبب د دوستی سره (په منع ستاسی او د دوی کښی) حال دا چه په تحقیق کافران شوی دی هغوی په هغه شی چه راغلی دی تاسی ته له حق (دین او قرآن) څخه .

تفسیر: یعنی د مکی کافران هم د الله جل جلاله دښمنان دی او هم ستاسی نو له هغوی سره دوستی مه کوئ. او هغوی ته دوستانه پیغامونه لیږل مسلمانانو لره ښه نه دی. او په تحقیق کافران شوی دی هغوی په هغه څه چه راغلی دی تاسی ته له حق دین څخه نو د دی لامله (له وجی) د الله تعالی دښمنان شول .

يُخْرِجُونَ الرِّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُوْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ

چه وباسی دوی رسول (د الله) او هم تاسی (له خپل وطن مکی څخه ځکه) چه ایمان راوړی دی تاسی په الله چه رب ستاسی دی (پس مه نیسئ دوی په دوستی سره) .

تفسیر: یعنی پیغمبر ته او تاسی ته ئ شنگه سخت ربرونه (تکلیفونه) او زحمتونه درو رسول او تاسی ئ د خپل هیواد او وطن په پرېښوولو باندی اړ (مجبور) کړئ یواځی په هم دی خبره سره چه تاسی ولی د یوه الله تعالیٰ چه ستاسی او د گردو (تولو) مخلوقاتو پروردگار دی عبادت کوی ؟ نو له دی څخه به لویه دښمنی او عداوت څه وی ؟ د تعجب ځای دی چه تاسی له داسی سړیو سره دوستی کوئ ؟ او د خپلوی لاسونه ورواندی کوئ ؟ .

إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِی سَبِيلِیْ وَابْتَغَاءَ رِضَايَ

که چیری یی تاسی چه راوتلی ئ تاسی (له اوطانو خپلو) دپاره د جهاد جنگ په لاره ځما کښی او دپاره د رضاء خوښی غوښتلو ځما (پس مه نیسئ دوی په دوستی سره)

تفسیر: یعنی که ستاسی له کوره وتل ځما د خوښی لپاره او ځما په لاره کښی د جهاد دپاره وی او خاص ځما د رضاء دپاره تاسی نور د خپلو ځانونو دښمنان کوئ نو بیا په هغی دښمنی کښی د دوستی ارتباط د څه دپاره دی ؟ ایا د هغو کسانو په ناراضی چه تاسی د الله تعالیٰ رضاء گتلی وه اوس غواړئ چه هغوی له خپلو ځانونو ځنی رضاء او خوښی او الله تعالیٰ ناراض کړئ ! (العیاذ بالله)

تَسْرُونَ إِلَيْهِمْ بِالْهُدَىٰ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَمْتُمْ

چه په پته (خبری) لیدئ تاسی هغوی ته په (سبب د) دوستی سره او زه ښه عالم یم په هغه څه چه پتوئ تاسی (له مراسلاتو) او په هغه څه چه ښکاروئ تاسی (له معاذیرو) .

تفسیر: یعنی که یو سړی وغواړی چه یو کار له گردو (تولو) خلقو او نری والو (اهل جهان) څخه په پته اجرا کړی نو ایا هغه له الله تعالیٰ څخه هم پتولی شی ؟ وگورئ چه حاطب رضی الله تعالیٰ عنه څومره زیار (محنت) وکړ او کوشښ ئ وکړ چه د خپل لیک (خط) اطلاع هیچا ته ور نه کړی خو الله تعالیٰ له هغه څخه خپل رسول خبردار کړ او دغه پته خبره پخوا له وخته ورڅرگنده (ښکاره) شوه .

وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ①

او هر شوک چه وکری دغه (کار) له تاسی شخه نو په تحقیق ورکه کړی ؤ
ده سمه صافه لاره .

تفسیر: یعنی که سره له مسلمانی داسی کار وکړی او داسی ؤ وگنی چه دی به د هغه په پتو
ساتلو کښی بری ومومی نو سخته غلطی او زیات تیرواته کوی.

إِنْ يَتَّقُوا كُفْرًا أَحَدًا وَيَسْطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَالسِّنَنَهُمْ
بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ^٢

که چیری ظفر بری ومومی (کفار) په تاسی باندی (نو) شی به دوی تاسی
لره دښمنان او اوږده به کړی تاسی لاسونه خپل (په وهلو او وژلو د تاسی) او
(اوږدی به کړی) ژبی خپلی په بدی (ویلو د تاسی) سره او خوشوی به دوی
(دغه) چه کافران شی تاسی (لکه چه دوی دی) .

تفسیر: یعنی له دی کافرانو شخه په موجوده حالت کښی شخه هیله (امید) او اسره مه لرئ! که
شخه هم تاسی زیاته پیرزوبنه او رواداری پر هغوی باندی وکړئ او د دوستی اظهار وکړی هغوی
هیڅ کله د مسلمانانو خیر غوښتونکی نشی کیدی او سره له دی انتهای رواداریو که د هغوی
لاسونه پر تاسی باندی بر شی نو له هیڅ راز (قسم) خرابی او دښمنی غنی خپل ځانونه نه منع
کوی. په ژبو او لاسو سره هر ډول (طریقه) ضررونه او ایذاوی تاسی ته دررسوی . او داسی غواری
هم هغسی چه هغوی له صداقة منکران دی تاسی هم منکران کړی نو ایا داسی شیران او بد
باطنان د دی خبری وړ (لائق) دی چه هغوی ته هسی پیغامونه ورولیږل شی ؟ .

لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ^٣

له سره به نفع در ونه رسوی تاسی ته (که کافران شی) خپلوی (د خپلوانو)
ستاسی او نه اولاد ستاسی په ورځی د قیامت کښی فیصله به وکړی (الله) په
منځ ستاسی کښی او الله په هغو عملونو چه کوئ تاسی ښه لیدونکی دی (نو)

جزا به ی درکری .

تفسیر: حاطب رضی الله تعالی عنه هغه خط د خپل اهل او عیال دپاره لیکلی ؤ نو په دی باندی داسی تنبیه فرمائی چه اولاد او خپلوان د قیامت په ورځ کښی هیڅ نه په کاریږی الله تعالی د هر یوه سری اعمال تر ذری ذری پوری هم گوری او سم له هغه سره فیصله او پریکړه کوی د الله تعالی دا فیصله هیڅ یو څوی - لمسی - کړوسی خپل - خپلوان او عزیز نشی ماتولی نو بیا دا کومه عقلمندی ده چه یو مسلمان د خپل اهل او عیال دپاره الله تعالی له خپل څان څخه نارضاء کړی په یاد ی ولری چه له هر شی څخه د الله تعالی رضامندی او خوښی وړاندی ده که دی له مونږ څخه راضی وی نو د هغه په فضل او کرم سره گرد (تول) کارونه ښه کیږی او که الله تعالی نارضاء او خفه شی نو هیڅ شی نه په کاریږی .

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا
لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا
بِكُمْ وَبَدَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا
بِاللَّهِ وَحْدَهُ

په تحقیق شته تاسی لره (ای مؤمنانو) طریقه ښه (چه اقتداء پسې کولی شی) په (قول او فعل) د ابراهیم کښی او په (قول - فعل د) هغه چا کښی چه ده سره ؤ (له مؤمنانو) کله چه وویل (دغه ابرهیم او اتباعو ی مشرکانو د) قوم د دوی ته چه بیشکه مونږ جلا (جدا) بیزاره یو له تاسی څخه او (بیزاره یو) له هغه څیزه چه عبادت ی کوی تاسی بی له الله منکران شوی یو مونږ (په باطل دین) ستاسی باندی او ښکاره شوی دی په منع ځمونږ او ستاسی کښی عداوت دښمنی او بغض حسد ابدی همیشه تر هغه پوری چه ایمان راوړی په الله باندی یواځی (چه واحد لا شریک دی) .

تفسیر: یعنی هغه کسان چه سره له اسلامه د ابراهیم علیه وعلی نبینا الصلوٰۃ السلام سره ملگری شوی دی هر یوه په خپلو وقت کښی په خپلو فعلونو او قولونو سره له هغو کفارو ځنی د بیزاری او بیلتون اعلان کړی دی او ابراهیم علیه السلام سره له نورو مؤمنانو اتباعو خپلو وویل هغو مشرکانو د قوم خپل ته چه په تحقیق سره مونږ بیزاره یو له تاسی څخه او بیزاره یو له هغه شی

څخه چه عبادت ئ کوی تاسی بی له الله چه بتان دی او کافر شوی یو مونږ په دین یا په معبود ستاسو باندی یعنی تاسی ای کفارو څرنګه چه له الله تعالیٰ څخه منکران یی او د الله تعالیٰ د احکامو پروا نه کوی نو مونږ هم ستاسی له طریقې څخه منکران یو او د یوی ذری په میچ هم ستاسی فکر او پروا نه کوو او ښکاره شوی دی په منع ځمونږ او ستاسی کښی عداوت دښمنی او بغض کینه همیشه تل تر هغه پوری چه ایمان راوړئ تاسی په الله تعالیٰ باندی یواځی یعنی دا دښمنی به هلته پای (آخر) ته رسیږی چه تاسی شرک او کفر پریږدئ او د هغه یوه مالک الملک والملکوت اکرم شانه واعظم برهانه هسی بندګان او چوپړان شی لکه چه مونږ ئ هم بندګان او تابعان یو.

إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لِمَ تَسْتَعِزُّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ

اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ

مګر خو (اقتداء مه کوی د) یوی خبری د ابراهیم (چه ویلی ئ و پخوا له امتناعه) پلار خپل ته (داسی) چه خامخا زه ښښه غواړم هر ورو (خامخا) د تا دپاره او مالک نه یم زه تا لره له عذابه د الله د هیڅ څیز ،

تفسیر: یعنی یواځی دعا کولی شم د کومی مګتی او نقصان مالک نه یم . الله تعالیٰ هر څه چه وکړی کولی ئ شی او د هغه مخه هیڅوک نشی نیولی . حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی حضرت ابراهیم علیه السلام هجرت وکړ او بیا ئ خپل تېر ته مخ ونه ګرځاؤ نو ایا تاسی به هم همغسې کوی ؟ یو خو ابراهیم علیه السلام کله چه دا خبره ورمعلومه نه وه خپل پلار ته ئ دعا وکړه او هر کله چه دا خبره ورمعلومه شوه چه مشرکان له غفران څخه محروم دی نو چپ شو . اوس چه هغه خبره تاسی ته ښکاره شوه نو څکه د کافرانو ښښه مه غواړی . تنبییه: د ابراهیم علیه السلام د استغفار قصه دی د خپل پلار دپاره د (براءة) په سورت کښی د دی آیت ﴿وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ﴾ الایة - په تفاسیرو کښی وکتله شی او ویل ابراهیم علیه السلام او اتباع ئ داسی چه:

رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ۝

ای ربه ځمونږ (خاص) په تا باندی توکل کړی دی مونږ او (خاص تاته رجوع کړی ده مونږ او (خاص) تاته بیرته ګرځیدل د ګردو (تولو) دی په آخرت کښی دپاره د جزاء .

تفسیر: یعنی گرد (تول) مو پری بنوول او تاته مو هیله (امید) وکړه او د خپل له قوم او له تیر څخه مو پریکړه وکړه او له تا سره مو خپل علاقه ونښلوله او تاته مو رجوع وکړه او په دی باندی ښه پوهیږو چه د گردو (تولو) ورثک ستا په لوری دی .

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَافْخِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

(وویل ابراهیم او اتباعو د ده) ای ربه ځمونږ مه گرځوه ته مونږه فتنه ځای د ازمویلو هغو کسانو لره چه کافران شوی دی او بښنه وکړه مونږ لره ای ربه ځمونږ بیشکه هم ته ئ ښه غالب قوی (په انفاذ د احکامو) ښه حکمت والا (چه هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی).

تفسیر: یعنی مونږ د کافرانو دپاره فتنه او د ازموښت محل د مشق تخته مه گرځوه! او مونږ پخپل فضل او کرم سره په دغسی حالت کښی وساته چه د هغو له لیدلو څخه کافران خوښ نشی او پر اسلام او مسلمانانو باندی د تمسخر او استهزا غږونه وکړی او ځمونږ په مقابل کښی په خپل حقانیت باندی استدلال وکړی . بیشکه هم ته ئ ښه غالب قوی په انفاذ د احکامو ښه حکمت والا چه هر کار په تدبیر او مصلحت سره کوی یعنی ځمونږ تقصیرات او کوتاهی وښه او را معاف ئ کړه . ستا د زبردست قوت او حکمت څخه هم دا هیله (امید) او توقع ده چه خپل وفا لرونکی بندگان د دښمنانو په مقابل کښی مقهور او مغلوب مه کړی اوس دپاره د ازیاد د حرص په اقتداء د ابراهیم علیه السلام کښی الله اکرم شانه واعظم برهانه داسی ارشاد فرمائ:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ۝

خامخا په تحقیق ده تاسی لره (ای مؤمنانو) په دغو (خبرو د ابراهیم او اتباعو د ده) کښی طریقه حسنه ښه (چه اقتداء پسی کوی او دا اقتداء ده) هغه چا لره چه وی چه امید لری (د ثواب) د الله او ویریږی د (جزاء د) ورځی آخری (د قیامت)، او هر هغه څوک چه مخ وگرځوی (له احکام الله)

نو بیشکه الله همغه دی غنی بی پروا ښه ستایلی شوی (په محامدو)

تفسیر: یعنی تاسی مسلمانانو ته یا په بل لفظ هغو خلقو ته چه د الله د لیلو او د آخرت د قائمیدلو هیله (امید) لرئ د ابرهیم علیه السلام او د ده د ملگرو حسنه اسوه او نیکی طریقه غوره کول په کار دی . که څه هم ټوله دنیا تاسی ته متعصب او جاهل ووائ تاسی خپل مخونه د هغی لاری څخه مه اړوئ ! چه د دنیا هغه لوی موحد هغه پخپل ټک او طرز عمل سره قائم کړی دی . د مستقبل وقت ابدی کامیابی او بری د هم دی لاری په تللو سره په لاس درتلی شی . که چپ (مخالف) له دی نه لار شی او د الله تعالی له دښمنانو سره خپله دوستی ټینګه کړئ نو تاسی په پخپله نقصان او زیان مومی . ځکه چه الله تعالی د هیچا د دوستی او دښمنی پروا نه لری . هغه پخپل ذات سره د گردو (ټولو) کمالاتو او هر راز (قسم) ښیګڼو (فائدو) مالک او څښتن (خاوند) دی او هیڅ ضرر ورته نه رسیږی .

عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوْدَّةً
وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝

ښائیږی چه الله پیدا کړی په منع ستاسی کښی او په منع د هغو کافرانو چه دښمنی لری تاسی له هغوی سره دوستی او الله (په هر شی چه اراده وفرمائی) ښه قادر دی (چه ځینی ئ دغه دښمنی په دوستی سره بدلول دی) او الله ښه مغفرت کوونکی دی ډیر رحم والا دی

تفسیر: یعنی د الله تعالی د قدرت او رحمت څخه بعید نه دی چه د نن ورځی ډیر کلک کافر صبا ښه پوخ مسلمان وگرځوی . او په دا ډول (طریقه) ستاسی او د هغوی په منع کښی د دوستی تعلقات قائم شی . لکه چه د مکی معظمی په فتحه کښی هم داسی وشوه نژدی گرد (ټول) مکیان مسلمانان شول او هغه کسان چه پرون به ئ یو د بل په مخ توری وښکلی نن یو پر بل باندی ځان قربانوی . په دی آیت کښی مسلمانانو ته اطمینان او تسلی ورکړی شوی ده چه د مکیانو په مقابل کښی د مسلمانانو دا د خپلوی شلول او ترک موالات او جهاد د څو ورځو له مخی موقتی دی . بیا به هغه ته څه اړه (حاجت) او ضرورت نه پاتی کیږی . ښائی چه په موجوده حالت کښی تاسی په همغه ترک د موالاتو باندی ټینګ اوسئ ! او له چا ځنی چه په دی لاره کښی څه بی اعتدالی شوی وی الله تعالی د ده د هغی خطا ښیونکی دی ځکه چه همغه لوی ښیونکی دی .

لَا يَنْهٰكُمْ اللّٰهُ عَنِ الدِّينِ كُمْ يُقَاتِلُوْكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوْكُمْ
مِّنْ دِيَارِكُمْ اَنْ تَبَرُّوْهُمْ وَتُقْسِطُوْا اِلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ
الْمُقْسِطِيْنَ ۝

نه منع کوی تاسی (ای مومنانو) الله له (دوستی د) هغو کسانو چه نه دی
کری جنگ له تاسو سره په (کار د) دین کښی او نه ئ اېستلی تاسی له
کورونو خپلو څخه (له دی نه) چه نیکی کوئ تاسی له دوی سره او چه عدل
او انصاف کوئ تاسی له هغوی سره بیشکه چه الله خوښوی دوست لری انصاف
عدل کوونکی .

تفسیر: یعنی په مکه معظمه کښی داسی خلق هم شته چه دوی پخپله مسلمانان شوی نه و خو له
مسلمانانو سره ئ څه ضد او مخالفت هم نه کاوه او نه به ئ د دین په چارو کښی له هغو سره
جگری کول او نه به ئ ربرونه (تکلیفونه) ورپېښول او نه به ئ د هغوی په ایستلو کښی د
ظالمانو مرستی (مدد) کولی . له داسی کافرانو سره له ښیکښی (نیکی) او ښه سلوک کولو څخه
اسلام هیڅ ممانعت نه کوی کله چه هغوی ستاسی سره عدل او انصاف - نرمی او رواداری کوی
نو د انصاف تقاضا هم دا ده چه تاسی هم له هغوی سره ښه ټینگ او مناسب سلوک وکړئ او
دنیا ته ئ وروښیي چه د اسلامی اخلاقو معیار څومره ښک (اوچت) دی ؟ دا د اسلام تعلیم نه
دی که د کافرانو یو قوم له مسلمانانو سره جنگ کوی نو د گردو (تولو) کفارو سره بلا تمیز
جنگ ونښلوو او له تولو سره د توری په څوکی خبری وکړو که مونږ داسی وکړو نو د حکمت او
انصاف له اصول څخه مو پرته (علاوه) او خلاف کار کړی دی . دا ضروری خبره ده چه د ښځو
او نارینه و او وړوکیو سپین پیرو ځلمیو او معاندو او مسالمو په منع کښی فرق او توپیر
(تفاوت) سره وکړو او د هغو حالاتو په اعتبار مراعات وکړو چه د هغو لږ څه تفصیل د (ال
عمران) او د (المائده) د سورتونو په تفاسیرو کښی پخوا لیکلی شوی دی .

اِنَّمَا يَنْهٰكُمْ اللّٰهُ عَنِ الدِّينِ قَاتِلُوْكُمْ فِي الدِّينِ وَاَخْرِجُوْكُمْ مِّنْ
دِيَارِكُمْ وَظَاهِرٌ وَّاعْلَىٰ اَخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَّوَلَّهُمْ
فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُوْنَ ۝

بیشکه هم دا خبره ده چه منع کوی تاسی الله له (دوستی د) هغو کسانو
 څخه چه جنگ ی کړی دی له تاسی سره په (کار د) دین کښی او چه
 ایستلی ی یی تاسی له کورونو د تاسی څخه او کومک مرستی (مدد) ی کړی
 دی له دښمنانو ستاسی سره په ایستلو ستاسی کښی له دی څخه چه دوستی
 کوئ تاسی له هغوی سره او هر هغه چه دوستی کوی له هغوی سره دغه
 (خلق) هم دوی دی ظالمان گنهگاران .

تفسیر: یعنی له هسی ظالمانو سره دوستانه تعلقات قائمول بیشکه سخت ظلم او گناه ده .
 (ربط) تر دی ځای پوری د کفارو د دوو فریقو تولیو (معاند - مسالم) سره د معاملی ذکر و
 وروسته له دی نه دا راښیي چه له هغو ښځو سره څه معامله وکړو چه له (دار الحرب) څخه (دار
 الاسلام) ته راشی ؟ یا په (دار الحرب) کښی هستوگنه ولری ؟ خبره دا ده چه د حدیبی په
 روغه کښی مکی والو داسی ټاکلی (مقرر کړی) و چه ځمونږ هغه سری چه د مسلمانانو په لوری
 راشی ښای چه هغه بیرته ولیږلی شی لکه ځمونږ پیغمبر دا خبره منلی هم وه او د هغه په اثر څو
 سری چه مدینی منوری ته راغلی و بیرته مکی معظمی ته ولیږل شول . وروسته له هغه څخه څو
 ښځی هم راغلی . که دا ښځی هم بیرته لیږلی کیدی نو د کافر نارینه په کور کښی د مسلمانی
 ښځی هستوگنه له اسلامی غیرته لری ښکاریدل او د هغو ناسته ملاسته سره حرامه وه نو په دی
 باندی دا وروستی آیتونه رانازل شول . معلومیږی چه وروسته له دی نه د ښځو په بیرته لیږلو
 کښی کافرانو اصرار ونه کړ او که نه هغه روغه به روغه نه پاتی کیده .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهْجِرَاتٍ فَاِمْتَحِنُوهُنَّ
 اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ

ای هغو کسانو چه ایمان ی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) کله چه راشی
 تاسی ته مؤمنانی (ښځی) هجرت کوونکی وطن پرېښوونکی نو وای ازمویی
 تاسی هغوی الله ته ښه معلوم دی ایمان د دوی .

تفسیر: یعنی د زړونو احوال الله تعالی ته ښه معلوم دی خو په ښکاره ډول (طریقه) سره تاسو د
 هغو ښځو تفتیش او تحقیق په ښه ډول (طریقه) سره وکړئ ! چه ایا په رښتیا سره مسلمانانی
 دی ؟ ایا په رښتیا د مسلمانی لامله (له وجی) دوی هجرت کړی دی او خپل وطن ی پری ایښی
 دلته راغلی دی ؟ ایا کومی دنیوی یا نفسانی غوښتنی د دوی هجرت او راتگ سبب نه دی شوی
 ؟ په ځینو راویتونو کښی راغلی دی چه حضرت عمر رضی الله تعالی عنه به د دوی امتحان

اخیستلو او از موبینه ئ کوله او د حضرت نبوی له لوری به ئ د هغوی بیعت اخیست کله کله به پخپله رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم هم د دوی بیعت مانه چه وروسته په ﴿لَا يَأْتِيَنَّكَ الْيَهُودُ إِذَا جَاءَكَ الْمُسْلِمُونَ بِبَايَعَتِكَ﴾ الآية - کښی مذکور دی .

فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ
لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَاتُوهُمْ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ

نو که وپیژنئ تاسی دوی (په قسم سره) مومنانی نو بیرته مه لیږئ هغوی طرف د کفارو ته نه دی دغه (مؤمنانی ښځی) حلالی هغو (کفارو سربو) لره او نه دی هغه (کافران) حلال دی (ښځو مؤمنانو) لره او ورکړئ تاسی (هغو کافرانو) ته (چه میړونه (خاوندان) د هغو ښځو دی) هغه څه چه لگولی ئ دی (له مهره) او نشته هیڅ گناه پر تاسی باندی چه نکاح وترئ تاسی له دی ښځو سره په شرط د دی کله چه ورکړئ تاسی هغو (ښځو) ته مهرونه د دوی

تفسیر: داسی حکم وشو که له زوجینو څخه یو مسلمان او بل مشرک وی نو د دارینو په اختلاف سره د نکاح تعلقات قائم نه پاتی کیږی که د کوم کافر ښځه مسلمانانه شوی وی او دار الاسلام ته راشی هر هغه مسلمان چه د دی نکاح تری د ده په غاړه ده چه هومره مهر چه هغه کافر په دی ښځی ورکړی دی هومره بیرته ورکړی . او اوس د دی ښځی مهر هر څه چه ټاکلی (مقرر) شوی وی هغه جلا (جدا) دی ښځی ته وروسپاری نو وروسته له دی څخه د هغی ښځی سره نکاح ترلی شی

وَلَا تُسْكَوْا بِعَصَمِهِمُ الْكُفَّارُ وَ سَأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَهُمْ
أَنْفَقُوا ذَلِكَ حُكْمُ اللَّهِ يُعَلِّمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ①

او منگولی مه نیلوئ په عصمتونو د ښځو کافرانو (او مه ئ ساتئ په نکاح خپله کښی) او وغواړی تاسی هغه څه چه خرڅ کړی دی تاسی (پر دغو کافرانو) او ودی غواړی (دغه کفار هم) هغه څه چی خرڅ کړی وی هغوی

(له مهرونو پر دغو مهاجرانو) دا (مذكوره احكام) حكم د الله دى حكم كوى
(الله په دغه سره) ستاسى كښى او الله ښه علم والا دى ښه حكمت والا دى.

تفسير: د رومى حكم په مقابل كښى وروستنى حكم داسى شو د هغه مسلمان سړى ښځه چه لا
كافره پاتى وى دغه مسلمان دى هغه ښځه پريږدى ! بيا هر كافر چه له هغى سره نكاح وتړى د
دى مسلمان لگولى شوى مهر به بيرته ورسوى په هم دى دول (طريقه) هر يو له دواړو فريقينو
څخه دى يو له بل غنى خپل حق وغواړى كله چه دا حكم رابښكته شو نو مسلمانان دى خبرى ته
تیار شول چه هم ئ ورکړى او هم به ئ واخلي خو كافرانو ورکول ونه منل نو ځكه دا راتلونكى
آيت رانازل شو .

وَأَنْتُمْ شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَقَبْتُمْ فَأَتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ
أَزْوَاجُهُمْ مِّثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ①

او كه چيرى فوت شى له تاسو نه (اى مؤمنانو) يو شى له ښځو ستاسى په
طرف د كفارو پس غزا مو وكړه (او غنيمت مو واخيست تاسى په غزا
كښى) پس ورکړئ تاسى هغو كسانو ته چه تللى وى ښځى د هغوى (كفارو
ته) په مثل د هغه (مهر) چه ورکړى دى دوى (هغو ښځو لره) او وپريږئ تاسى
له الله هغه چه تاسو پر هغو باندې ايمان راوړونكى يى ، (شيخ الهند رحمة الله
عليه دى آيت ترجمه داسى كړى ده كه لارى شى له لاسو ستاسى څه ښځى
د كافرانو په طرف بيا ستاسو لاس بر شى يا وار مو راشى الخ).

تفسير: يعنى كه د كوم مسلمان ښځه مرته او دارالحرب ته لاړه شى او كافر د هغه خرڅ بيرته
نه ورکوى نو كه د كوم كافر ښځه د مسلمانانو كره راشى د هغه هر څومره خرڅ چه كيږي
ښائ د هغه كافر په ځاى دى مسلمان ته ورکړى چه ښځه ئ د كافر كره تللى ده او حق ئ
سوځيدلى دى . هو ! دومره ده كه دغه مسلمان د حق له ورکولو څخه څه شى بيرته پاتى شى
هغه به همغه كافر ته ورسوى ! ځينو عالمانو ليكلى دى كه كوم مسلمان د كافر خرڅ نشى
ورته رسولى نو هغه دى د مسلمانانو په بيت المال كښى ور تحويل كړى . الله اكبر ! دا څومره
د عدل - انصاف تعليم دى ! خو په دى باندې عمل كوونكى به همغه څوك وى چه د هغه په زړه
كښى د الله تعالى ويره وى او په هغه باندې پوره او كامل ايمان ولرى ! .

تنبیه: د ﴿فَعَقَبْتُمْ﴾ ترجمه محقق مترجم په دوه دول (طريقه) سره فرمايلى دى «بيا ستاسى لاس
بر شى» او «ستاسى وار راشى» مونږ د دوهمى ترجمى په لحاظ سره د دى مطلب تقرير دلته

ولیکه . له رومبني ترجمي سره سم څښتنی مفسرینو ویلی دی چه له دی څخه د غنیمت د مال حاصلیدل مراد دی یعنی د غنیمت له مال څخه د دی مسلمان خرڅ شوی مال ورته ورسپارلی شی والله تعالیٰ اعلم .

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايِعُكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكَنَّ
بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقَنَّ وَلَا يَزْنِيَنَّ وَلَا يَقْتُلَنَّ أَوْلَادَهُنَّ

ای نبی (ای څما پیغمبره!) کله چه راشی تاته مؤمنانی ښځی چه بیعت کوی له تا سره پر دی شرط چه نه به شریکوی دوی له الله سره هیڅ شی او نه به کوی غلا دوی او نه به کوی زنا دوی او نه به وژنی دوی اولاد خپل

تفسیر: یعنی ای محمده بیعت واخله له ښځو څخه په خبره چه نه به شریکوی دوی له الله تعالیٰ سره هیڅ څیز او غلا به نه کوی او زنا به نه کوی او نه به وژنی اولاد خپل لکه چه د جاهلیت په زمانه کښی رواج و د معمولی ننگ او عار لامله (له وجی) به ئ جونۍ ژوندی په هدیرو (مقبرو) کښی خښولی او په څښنو وختو کښی به ئ د لوری له ویری هم خپل اولاد واژه

وَلَا يَأْتَيْنِ بِهَتَّانِ يَفْتَرِيَنَّ بَيْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ

او نه به راتله کړی په دروغو سره چه جوړوی ئ دوی په منع د لاسو او پښو خپلو کښی (یعنی له خپله ځانه)

تفسیر: او بیعت واخله ای څما پیغمبره له ښځو څخه په دی خبره چه نه به راځی په دروغو سره چه جوړوی هغه دروغ په منع د لاسونو او پښو خپلو یعنی چه حرامزاده اولاد رانه وړی او په بل چا باندی په دروغو سره دعوی کوی . یا په دروغو سره شاهی وړکوی، یا په کومه معامله کښی له خپل ځانه خبره جوړه کړی په دروغو سره او قسمونه خوری بله معنی ئ دا ده چه د خپل څښلولی اولاد نسبت په دروغو سره بل چاته کوی یا د بل چا اولاد پتوی او داسی وائی چه دا می له خپل میره (خاوند) دی . یعنی په مکر او فریب دروغ درغلی او ناروا سره خپل اولاد بل ته یا د بل اولاد ځان ته کوی په حدیث شریف کښی راغلی دی «هغه څوک چه یو اولاد بل ته وړکوی جنت په هغه باندی حرام دی» .

وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايَعُهُنَّ

او نه به کوی نافرمانی له تا شخه په معروف شو چارو کښی نو ته بیعت وکړه له دوی سره

تفسیر: پخوا ئ فرمایلی ؤ هغه مسلمانی ښځی دی چه په هجرت کولو سره راځی وپوښتلی شی . دلته دا راییی چه د هغوی پوښتل دا دی که دا کړد (تول) حکمونه چه په دی آیت کښی دی هغوی ومنی نو د هغوی ایمان ثابت وکړه ! دی آیت ته د بیعت آیت وایه شی . ځمونږ د پیغمبر په مخ کښی به چه ښځو بیعت کاؤ نو هم دا اقرار به ئ له دوی ځنی په ژبه سره اخیست لیکن د بیعت په وقت کښی د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم لاس د هیڅ یوی ښځی لاس ته نه دی رسیدلی .

وَأَسْتَغْفِرُ لَهُنَّ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾

او مغفرت ښځه وغواړه دپاره د دغو (ښځو) له الله بیشکه چه الله ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر: یعنی په دی چارو کښی هغه لندون (کوټاهی) چه پخوا له دی شخه شوی دی یا د دی احکامو په ځای راوړلو کښی وروسته له دی نه کوم تقصیر ورپیش شی نو ځکه تاسی د هغوی په حق کښی د مغفرت او ښځی غوښتنه وفرمائی تر څو الله تعالی ستاسی په برکت د دوی تقصیرات وروښی .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ

ای هغو کسانو چه ایمان ئ راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو!) مه کوئ دوستی له هغه قوم (د یهودو) سره چه په قهر شوی دی الله پر دوی باندي

تفسیر: هغه خبره چه د دی سورت په شروع کښی وه د دی سورت په ختم کښی ئ هم د هغه یاد وفرمایه یعنی د مؤمن په شان کښی نه دی چه له هغه چا سره رفاقت او دوستی وکړی چه الله تعالی ورڅخه خفه شوی وی په هر چا باندي چه پاک الله په قهر وی ښای چه د الله تعالی دوستان هم له هغه سره خفه وی

قَدْ يَسُؤُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَسُؤُا الْكَافَرِينَ أَصْحَابُ الْقُبُورِ ۝

په تحقیق ناامیده شوی دی دغه (یهودان) له (ثواب د) آخرته لکه چه ناامیده شوی دی کافران (له خیره د آخرت) له تولگیو ملگرو د هدیرو (مقبرو) څخه

تفسیر: یعنی منکران داسی توقع نه لری چه له هدیرو (مقبرو) څخه به څوک پاڅیږی او بیا به په بل ژوندون کښی یو له بل سره وگوری دا کافران هم هم هغسی ناامیده دی تنبیه: د ځینو مفسرینو په نزد ﴿ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴾ د کفارو بیان دی یعنی هغسی چه هغه کافران چه هدیرو (مقبرو) ته رسیدلی دی او د هغه ځای له حال او احوال څخه خبر شوی دی او د الله د مهربانی او خوشی ځنی بالکل بی هیلې او ناامیده شوی دی هم دا راز (قسم) دا کافران هم د آخرت له لوری بالکل بی اسری او ناامیده دی

تمت سورة الممتحنة بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الصف مدنية وهي اربع عشرة آية وفيها ركوعان رقمها (۶۱) تسلسلها حسب النزول (۱۰۹) نزلت بعد سورة التغابن
د «الصف» سورت مدنی دی (۱۴) آیتونه دوه رکوع لری په تلاوت کښی (۶۱) او په نزول کښی (۱۰۹)

سورت دی وروسته د «التغابن» له سورت نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ①
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ② كِبْرًا مَقْتًا
عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ③ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا ۖ كَانَهُمْ بَنِيَانٌ مَرصُوصٌ ④

نسبت د پاکی کوی الله لره هر هغه خیزونه چه په آسمانونو کښی دی او (هر هغه خیزونه چه) په غمکه کښی دی (سره له آسمانونو او غمکی) او همغه (الله) ښه غالب قوی دی ښه حکمت والا دی ای هغو کسانو چه ایمان ئ راوړی (یعنی ای مؤمنانو) ولی وایی تاسی هغه (خبره) چه نه ئ کوئ لویه ده له جهته د غضبه په نزد د الله (دا خبره) چه وایی تاسی هغه څه چه نه ئ کوئ بیشکه الله (مدد ورکوی) خوښوی هغه کسان چه جنگ کوی په لاره (د دین) د دغه (الله) کښی صف تړونکی گواکی دوه بناگانی په قلعی سره ټینگی کړی شوی (ښی محکمې)

تفسیر: هر بنده ته ښای چه له لوی غانمنی (تکبر) او بات (لاف) وهلو او له ناحقو دعوی غنی ووبریږی ځکه چه وروسته به په جنجال او ریرو (تکلیفونو) کښی اخته شی . له خولی څخه د یوی خبری ایستل ډیر اسانه دی مگر د هغی سر ته رسونه ډیر سخت کار دی . الله تعالی له هغه سری څخه ډیر خفه او ناراض کیږی چه په ژبه سره یو شی وائی خو کول ئ هسی نه وی . په روایاتو کښی راغلی دی چه په یو ځای کښی څه مسلمانان گرد (تول) سره تول شوی ؤ نو وئ ویل که مونږ ته دا خبره رابکاره شی چه الله تعالی د کوم کار له کولو څخه ډیر خوښیږی مونږ تول به همغه غوره کوو . په دی خبری باندی دا آیتونه رانازل شول چه خبردار وگورئ! په احتیاط سره داسی خبری کوئ ا دا ده ا در وائی خلئ د الله تعالی په دربار کښی هغه سری گران دی او زیات محبت ورسره کوی چه د الله تعالی په لاره کښی د هغه د دشمنانو په مقابل کښی لکه د اوسپنی دیوال غوندی ټینگ ودریږئ او د جهاد په ډگر (میدان) کښی خپل معنوی صفونه داسی وتړی چه گواکی داسی یو مضبوط دیوال دی چه له سریو څخه ریږیدلی شوی وی . او په هغه کښی له هیڅ لوری کوم کنډاو او رخنه نه وی لویدلی نو اوس په دی معیار سره هر سری خپل ځان ته وگورئ نو هلته به دا خبره وربکاره شی چه په تاسی کښی ډیر سری داسی دی چه په دی معیار سره اکمل - کامل - جوړ او مناسب ښکاری . مگر غځینی به داسی خرگندیږی (ښکاریږی) چه په غځینو واقعو کښی په ژبه او تشو ویناو سره ډیر وئیری مگر د هغوی عمل هغه ورتکذیبوی او دروغ ئ وربکاروی . لکه چه د احد په غزا کښی هغه (بنیان مرصوص) ولی ټینگ پاتی نه شو؟ هو ا کله چه د قتال حکم نازل شو . غځینو خلغو داسی هم وویل ﴿ رَبَّنَا لَمْ نَكُتْ عَلَيْنَا الْقِتَالُ لَوْلَا اٰخِرَتُنَا ۝ الْآيَةُ - (النساء) ۝ په هر حال سره نه ښای چه په ژبه سره ویناوی وکړئ ا لاف او بات ووهی ا او ناحقی دعوی وکړئ ا مگر د کولو او عمل په وقت کښی هیڅ ونه کړی شی بلکه بهتر خو دا ده چه تاسی په ژبه سره هیڅ ونه وایی مگر د کولو په ډگر (میدان) کښی خپله قربانی الله تعالی ته ورواندی کړئ چه د بری لویه برخه مو دروسیږی . د موسی علیه السلام قوم ته نه گورئ چه په ژبه سره د تعالی - تفاخر او تمائز

دیږی خبری اتری کولی خو د عمل په ډگر (میدان) کښی هیڅ شول . هر کله چه د کار کومه موضع ورپېښیدله نو سم د لاسه به نه خوځیدل او د پر مخ تګ د تللو قوت به ئ نه درلود (لرلو) او ډیر خفه کوونکی خبری به ئ کولی له هسی چارو ځنی کومه نتیجه چه راووته د هغی بیان وروسته له دی نه فرمائی .

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يُقَوْمِ لِمَ تُوذُّونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ

او (پاد کړه ای محمده ! هغه وقت) کله چه وویل موسی علیه السلام قوم خپل ته داسی چه ای قومه څما ولی اذیت ضرر رسوئ تاسی ماته (په بد ویلو سره) حال دا چه په تحقیق پوهیږئ تاسی په دی چه بیشکه زه رسول د الله یم تاسی ته

تفسیر: یعنی د ښکاره دلیلونو او څرګندو (ښکارو) معجزاتو په لیدلو سره تاسی پخپلو زړونو کښی باور کوئ چه زه د الله تعالی رښتین رسول او پیغمبر یم بیا خو می په ډیرو ناکاره او زړه خفه کوونکیو حرکتونو سره ولی رږوئ (تکلیفوی) ؟ دا معامله خو یو معمولی ناصح او خیر غوښتونکی سړی سره هم نه ښائیږی د افسوس ځای دی چه تاسی هسی معامله د الله تعالی له رسول سره کوئ ایا څما زړه ته له داسی خرابو جرکاتو څخه درد نه رسیږی ؟ چه کله یو بی ساه خوشکئ جوړوئ او بیا هغه خپل او د موسی علیه السلام خدای گنئ کله چه له (عمالقی) سره د جهاد کولو امر پر تاسی باندي کیږی نو وایی مونږ به هیڅ جنگ ته نه ځو ته دی د خپل رب سره څه هغوی سره جګړه وکړئ مونږ دلته درته ناست یو . او د دی په شان نوری اپلتی او چتی (بیکاره) خبری لکه چه موسی علیه السلام له دی خبری ځنی په تنګ شو او وئ ویل

﴿ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴾

فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ٥

نو هر کله چه وګرځیدل دوی (له احکام الله نه) نو وګرځول الله زړونه د دوی (له هدایت او یقین نه) او الله نه ښیي سمه صافه لاره فاسقانو نافرمانانو ته (په علم د دغه الله کښی) .

تفسیر: قاعده ده چه ډیرو بدیو کولو څخه زړه تګ تور او سختیږی تر دی چه د ښو کارونو

دپاره په هغه کښی هیڅ یو ځای نه پاتی کیږی هم دا حال د هغوی شو چه په هره خبره کښی به ی د الله تعالی له رسولانو سره عناد او ضد او اختلاف کاوه او در گرده (توله) به ی په کږو چالونو سره تگ کاوه تر څو چه مردود شول او الله تعالی د هغوی زیونه هسی کاره کړل چه د سمی خبری د منلو صلاحیت هیڅ په کښی پاتی نه شو له داسی ضد کوونکیو نافرمانانو سره د الله تعالی هم داسی عادت دی .

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ

او (یاد کړه ای محمده! هغه وقت) کله چه وویل عیسیٰ ځوی د مریمی داسی چه ای بنی اسرائیلو (اولاده د یعقوب) بیشکه زه رسول لیږلی شوی د الله یم تاسی ته (حال دا چه) تصدیق کوونکی یم د هغه کتاب چه وړاندی ځما دی له توریت څخه .

تفسیر: یعنی اصلاً زه د دی خبری تصدیق کوم چه توریت د الله تعالی له لوری راغلی دی او په اخبارونو او احکامو ی یقین او باور لرم. او ځما گرد (تول) تعلیم او ښوونی په حقیقت سره د همغو اصولو باندی مبنی دی چه په توریت کښی ښوولی شوی دی .
 تنبیہ: ابن کثیر رحمة الله علیه او نور پوهان د ﴿مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ﴾ الآية - مطلب داسی اخلی چه ځما وجود د توریت د خبرو تصدیق کوی ځکه چه زه د هغو شیانو مصداق یم چه په توریت شریف کښی ذکر شوی دی . والله اعلم.

وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ

او زیری کوونکی یم په هغه رسول سره چه را به شی وروسته له ما څخه چه نوم د هغه احمد دی

تفسیر: یعنی د پرمهنی تصدیق کوم او د وروستنی زیری اورم . هسی خو نورو پخوانیو پیغمبرانو هم د خاتم الانبیاء د تشریف راوړلو زیری اورولی دی خو په هغه صراحت او ښکاره ډول (طریقه) سره چه حضرت مسیح علیه السلام په ډیر اهتمام سره د حضرت محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه وعلی آله وصحبه وسلم د راتگ زیری اورولی دی هغسی له نورو ځنی نه دی منقول شوی .
 ښای چه د قرب العهد له وجی دا خصوصیت د ده په برخه کښی راغلی وی ځکه چه وروسته له

دوی څخه پرته (علاوه) د نبی آخر الزمان صلی الله علیه وسلم بل کوم پیغمبر راتلونکی نه دی .
 دا رښتیا ده چه د یهودانو او نصاراؤ د مجرمانه ؤ غفلتونو او متعمدانه ؤ لاس اچولو لامله (له
 وجی) نن د دنیا په لاسو کښی د اصلی توریت او د انجیل او نورو آسمانی کتابونو په استثناء
 د قرآن کریم کومه صحیحه نسخه نه ده پاتی چه د هغو له لوستلو څخه نری والان (اهل جهان)
 ښه وپوهیږی چه پخوانیو پیغمبرانو په تیره بیا حضرت مسیح علی نبینا وعلیه الصلوٰه والسلام
 ځمونږ د خاتم الانبیاء صلی الله علیه وعلی آله وصحبه وسلم په نسبت څه زیری اورولی دی ؟ او په
 کومو الفاظو سره ئ هغوی ستایلی دی ؟ نو ځکه هیچا ته دا حق نه دی پاتی چه هغه د قرآن
 کریم دا صاف او صریح بیان له دی سیه دروغ وبولی چه په تحریف شوی بائیل کښی نشته .
 سره له دی ښائی دا د حضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه وعلی آله وصحبه وسلم له معجزاتو څخه
 وگنله چه حق تعالی دی محرفینو ته دومره قوت ور نه کړ چه هغوی د دی آخر الزمان پیغمبر په
 نسبت هغه گړدی (تولی) پخوا ویلی خبری ویاسی یا ئ بالکل محوه کړی تر څو د هغه هېڅ یوه
 ښه هم پاتی نشی . لکه چه په موجوده بائیل کښی په شلو ځایونو کښی د حضرت محمد
 مصطفی ذکر نژدی تر تصریح پوری هم شته . او عقل او انصاف لرونکیو لره په هغو کښی د
 تأویل او د انکار ځای قطعاً نه دی پاتی . او د (یوحنا) په انجیل کښی د (فارقلیط یا پیر
 کلوطوس) والا بشارت خو دومره ښکاره او صاف دی چه د هغه مطلب بی تکلف پرته (علاوه) له
 احمد چه معنی ئ (محمود ستایلی شوی ستوده - برگزیده) ده بل کوم شی نشی کیدی . لکه
 چه د اهل الکتاب ځینو منصفو عالمانو هم پر دی باندی مجبور او لاعلاج اقرار او اعتراف کړی
 دی او ویلی ئ دی چه د دی پخوا ویلو او پیشگوئ اطلاق او انطباق په پوره ډول (طریقه) سره
 پر حضرت محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه وعلی آله و صحبه وسلم او روح القدس باندی
 کیدونکی دی . او پرته (علاوه) له دوی څخه بل هیڅوک مراد نه دی . الله الحمد چه اسلامی علماؤ
 پر دی بشارتو باندی ځان ته مستقل کتابونه لیکلی دی . او د تفسیر حقانی قاضی مؤلف د
 (فارقلیط) والا په بشارت او د (بائیل) په تحریف باندی د (صف) د سورت په تفسیر کښی ډیر
 ښه مشبع بحث کړی دی . الله تعالی دی هغه ته د خیر بدل ورکړی .

فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝۶

بیا (وای الله) کله چه راغی هغه (رسول) دوی ته په ښکاره ؤ معجزو سره
 وویل (بنی اسرائیل) دا (قرآن) سحر کودی دی ښکاره .

تفسیر: یعنی حضرت مسیح سره له ښکاره ښو راغی . یا د هغه شی زیری ئ چه ورکړی ؤ
 حضرت احمد مجتبی محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم له هغو ښکاره ؤ معجزاتو سره راغی نو
 خلقو هغه سحر کودی او جادو ویلی .

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ④

او څوک دی دیر ظالم (بلکه هیشوک نشته) له هغه چا څخه چه له ځانه تری په الله پوری دروغ او (حال دا چه) دی بللی شوی دی طرف د اسلام ته او الله نه ښیي سمه صافه لاره قوم ظالمانو بی انصافانو ته (په علم د دغه الله) .

تفسیر: یعنی کله چه هغوی ته د اسلام په لوری بلنه کیږی نو حق پتوی او له خپل ځانه دروغ جوړوی او پر محمد صلی الله علیه وسلم باندی له ایمان راوړلو څخه مخ اړوی ، هغوی پر الله تعالیٰ د بشر یا په بشر باندی د خدای حکم کوی . په آسمانی کتابونو کښی تحریفونه کوی . او له هغو شیانو څخه چه واقعیت او حقیقت لری منکرېږی او هغه شیان چه هیش حقیقت نه لری په آسمانی کتابونو کښی داخلوی . نو له دی څخه به لوی ظلم څه وی؟ او د الله تعالیٰ له جانبه داسی بی انصافانو ته به هدایت چیری په برخه کیدی شی؟ او ممکن دی چه په ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ کښی دی لوری ته هم اشاره وی چه دا ظالمان چه هومره انکار - تحریف او تأویل وکری الله تعالیٰ به هغوی ته د بری لاره نه ورښیي گواکی د پیغمبر په نسبت چه دوی ئ خبری پتوی یا ئ لری کوی په هغه کښی دوی بری نه مومی او څه ئ له لاسو ځنی نه پوره کیږی لکه چه سره له زرهاؤ لری کولو او پری کولو ځنی اوس هم د نبی آخر الزمان په نسبت یوه د بشاراتو لویه ذخیره د هغوی په کتابونو کښی شته .

يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ⑤

اراده لری غواړی (منکران) چه مړه کړی رڼا (رڼرا) د الله (شریعت د محمد) په خولو خپلو سره او الله پوره کوونکی د رڼا (رڼرا) خپلی دی اگر که بد گنی دغه (اتمام د رڼا (رڼرا)) لره کافران منکران.

تفسیر: یعنی که کافران منکران بد و گنئی او خفه هم شی خو سره له هغه پاک الله خپله رفا (رنرا) پوره رفوی. او د الله تعالی د مشیت په خلاف کوبنن کول هسی دی لکه چه کوم احمق د لمر رفا (رنرا) پخپله خوله سره مړه کوی. هم دا حال دی د حضرت محمد مصطفی د مخالفانو او د مخالفانه و زیار (کوشش) و.

تنبيه: بنائی (یافواهم) له لفظ شخه دی لوری ته هم اشاره وی د بشارتو د اخفاء او انکار دپاره هغه دروغ او چتی (بیکاره) خبری چه هغوی ئی جوړوی هیڅ کله به نه رښتیا کیږی که په زرهاؤ ځله دوی کوشش وکړی چه (فار قلیط) محمد صلی الله علیه وسلم نه دی خو الله تعالی ئی ورثابتوی چه هغه هم دی دی او پرته (علاوه) له حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم شخه بل څوک ئی مصداق کیږی نشی.

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظَاهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ١

دغه (الله) هغه (ذات) دی چه رالیږلی ئی دی رسول خپل (محمد) په هدایت سمه صافه لاره او په دین حق لپاره د دی چه غلبه ورکړی (الله) دغه (حق دین) ته پر دینونو تولو باندی اکر که بده گنئی (دغه غلبه) مشرکان.

تفسیر: په دی آیت باندی د (برائة) د سورت په تفاسیرو کښی خبری شوی دی هلته دی وکتلی شی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ ۚ
تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ
وَأَنْفُسِكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۖ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ
وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) آیا دلالت وکړم تاسی ته (دروښیم تاسی ته) په هسی تجارت سوداگری چه نجات درکوی

خلاصوی تاسی له عذاب دردناک (پس دغه تجارت او سوداگری کوئ چه هغه دا ده) ښه ټینگ محکم مضبوط اوسئ په ایمان باندی چه لرئ ئی په الله باندی او په رسول استاخی د دغه (الله) او جهاد جنگ کوئ تاسی (ای مؤمنانو له اعداء الله سره) په لاره د الله کښی په اموالو خپلو سره او په نفسو خپلو سره (چه جنگ ته ئی وړاندی کوئ) دغه (ټینگ ایمان او مالی او جانی جهاد) خیر بهتر دی تاسی ته (ای مؤمنانو له نورو دنیوی معاملاتو څخه) که چیری یئ تاسی چه پوهیری (په طریقې د حقیقی تجارت باندی پس محکم ایمان راوړئ او پوره جهاد وکړئ نو) وبه ښی (الله) تاسی ته (ای مؤمنانو په دنیا کښی تیر شوی) گناهونه د تاسی او داخل به کړی تاسی (ننه باسی به مو په داسی) جنتونو کښی چه بهیری له لاندی (د مانیو او ونو) د هغو (د پاکو شرابو او د شاتو او د شودو او د خوړو اوبو) ویالی

تفسیر: یعنی دغه دین ته پر نورو ادیانو باندی بری ورکول د الله تعالی کار دی خو پر تاسی باندی دا فرض دی چه پخپل ایمان باندی په ښه ډول (طریقه) سره مستقیم اوسئ او د هغه په لاره کښی په ځان او مال سره جهاد وکړئ دا هغه تجارت او سوداگری ده چه هیڅ زیان پکښی نشته. په دنیا کښی په زرهارو کسان داسی پلورل او پیرودل (اخیستل او خرڅول) کوی او خپله کرده (توله) پنگه (سرمایه) په هغه کښی لگوی او یواځی په دی هیله (امید) چه له هغه څخه گټی واخلي او په دی وسیله خپل رأس المال له تلف کیږلو څخه وساتی. او خپل ځان او آل او عیال له تنگسی افلاس او نورو ربرو (تکلیفونو) ځنی وژغوری (وساتی). لیکن مؤمنان به د خپلو ځانونو او مالونو پنگه (سرمایه) په هغه اعلی تجارت کښی لگوی چه د هغه لامله (له وجی) د دنیا د غو ورځو له تنگسی ځنی نه بلکه د آخرت د دردناک عذاب او له تباہ کوونکی خساری څخه ساتل کیږی. که مسلمانان وبهیری نو دا تجارت د دنیا له گردو (تولو) تجارتونو څخه بهتر دی ځکه چه د هغه کټه (فائده) کامله مغفرت او دائم جنت دی چه له هغه څخه پورته او ښه بری او مراد موندل بل نشته.

وَمَسْكِنٌ طَيِّبَةٌ فِي جَنَّتِ عَدْنٍ ط

او (داخل به مو کړی) په ځایونو ښائسته و پاکیزه و کښی (چه جوړ شوی دی) په جنتونو د همیشه اوسیدلو کښی

تفسیر: یعنی هغه پاکیزه مانی به د هغو جنتونو په مخ کښی وی چه هلته مؤمنان اوسیږی. دا خو د آخرت کامیابی ده وروسته له دی د دنیا د اعلی او انتهای کامیابی او بری ذکر هم

راځی چه .

ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝۱۲۰ وَأُخْرَىٰ يُجِيبُونَهَا نُصْرًا مِنْ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ

دغه (مغفرت او ادخال د جنت مؤمنانو ته) فوز عظیم بری موندل په مراد رسیدل ډیر لوی دی او (الله تاسی ته ای مؤمنانو درکړی دی له) بل (دنیوی نعمت چه) خوشبوی غواری تاسی هغه (نعمت) نصرت مدد کومک حفاظت دی له (جانبه د) الله او فتح قریب بری نژدی ده .

تفسیر: یعنی اصلی او لوی بری او کامیابی خو هغه ده چه په جنت کښی ورکاوه شی چه د هغه په مقابل کښی د اوو اقلیمو او د ټول جهان شهنشاهی هیڅ ده . خو په دنیا کښی هم یو داسی شی تاسی ته درکاوه کیږی چه هغه ستاسی په نزد طبعاً ډیر غوره او محبوب دی . او هغه ﴿نُصْرًا مِنْ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ دی یعنی د الله تعالیٰ له لوری یو ځان ته مخصوصه مرسته (مدد) او امداد او ژر حاصل کیدونکی فتح او ظفر چه له دوی ځنی به هر یو له بل سره هسی تعلق لری لکه خوله او لاس - گردی (تولی) نری (دنیا) ولید چه د هجری د رومنیو پیرویو مسلمانان دا وعدی په څه صفائی او ښه والی سره پای (آخر) ته ورسولی . نن هم که مسلمانان په حقیقی معنی مؤمنان او مجاهدان شی او د جهاد فی سبیل الله په لاره کښی ثابت قدم شی نو دا بری او کامیابی د هغوی د پښو ښکلولو (قدمبوسی) ته حاضر دی .

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ۝۱۲۱

او بشارت زیری ورکړه (ای محمده) مؤمنانو ته (په دنیوی فتح نصرت او آخروی مغفرت او جنت)

تفسیر: ځکه چه د دی زیری او بشارت اورول هم ځان ته یو مستقل بخشش او انعام دی .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) شی تاسی مرسته (مدد) کوونکی (د دین) د الله (لکه چه مرسته (مدد) کړی وه حواریونو)

تفسیر: یعنی د هغه الله تعالیٰ د دین او د ده د رسول الله صلی الله علیه وسلم او استاځی مرستی

او مددگار شیء الکه چه د دی حکم د تعمیل په اثر د الله تعالیٰ په فضل او احسان او توفیق سره په مسلمانانو کښی یوه ځان ته فرقه د «انصارو» په نامه پیدا شوه.

کَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ
قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ

لکه چه ویلی ؤ عیسیٰ ځوی د مریمی حواریونو (ملگرو خپلو) ته څوک دی مرسته (مدد) کوونکی څما په لاره د الله کښی؟ نو وویل حواریونو (ملگريو د ده) مونږ یو مرسته (مدد) کوونکی (د دین) د الله

تفسیر: حواریین د مسیح علیه السلام یاران لږ څه بڼه او غوره سړی ؤ چه د خپل حسب او نسب په اعتبار دومره زیات معززان نه گڼل کیدل دوی د حضرت مسیح علیه السلام دین ومانه او د عیسوی دین په دعوت او بلنه کښی لوی قربانی ورکړی تر څو ئی چه په ښارونو او کلیو کښی خواره کړل. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «له حضرت عیسیٰ علیه السلام څخه وروسته د دوی یارانو او ملگرو ډیر ربرونه (تکلیفونه) د عیسوی دین په نشر او اشاعت کښی وگالل (برداشت کړل) تر څو ئی چه هغه خور کړ څمونږ له پیغمبر څخه وروسته د دوی راشده خلیفگانو هم ډیر ربرونه (تکلیفونه) او زحمتونه پخپلو ځانونو باندی د محمدی دین په انتشار کښی اخیستی دی الحمد لله علی ذلک

فَأَمَّتْ طَائِفَةٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا
الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ١٤

نو ایمان راوړ یوی طائفی دلی له بنی اسرائیلو نه (په عیسیٰ باندی چه بنده د الله دی پورته شوی دی آسمان ته) او کافر شوه پری بله طائفه ډله (چه ویل ئی عیسیٰ ځوی د الله دی پس دواړو طائفو جنگ سره وکړ) نو قوت مو ورکړ هغو ته چه ایمان ئی راوړی ؤ پر دښمنانو د دوی باندی پس وگرځیدل دوی (مؤمنان) غالبان (پر کافرانو).

تفسیر: یعنی بنی اسرائیل په دوو فرقو باندی وویشل شول یوه ئی په ایمان باندی قائمه پاتی شوه

او بلی له هغه څخه غاړه وغړوله بیا د حضرت مسیح علیه السلام څڼی وروسته دوی دواړو سره منگولی ولگولی او شخړی (جگړی) به ئی سره کولی - په پای (آخر) کښی د الله تعالیٰ په مرسته (مدد) په دی مباحث - مناظرو او جگړو کښی عیسویانو پر منکرانو باندی بری وموند او د حضرت مسیح علیه السلام پر نوم اخستونکیو (نصاری) یهودانو باندی غالب شول وروسته له عمومی گمراهی څخه د نصاراؤ څڼی پاشی سری ته چه صحیح عقیده ئی درلوده (لرله) حق تعالیٰ ځمونږ د نبی آخرالزمان په وسیله پر نورو باندی بری او غلبه وروښله چه د دوی دا غالبیت او بری هم د حجت او برهان په اعتبار او هم د سلطنت، قوت او حیثیت له پلوه د افتخار وړ (لائق) و **فلله الحمد والمنة**

تمت سورة الصف بفضل الله تعالى ومنه وكرمه فلله الحمد والمنة

سورة الجمعة مدنية وهي احدى عشرة آية وفيها ركوعان
رقمها (۶۲) تسلسلها حسب النزول (۱۱۰) نزلت بعد سورة الصف
د «الجمعة» سورت مدنی دی (۱۱) آیتونه (۲) رکوع لری په تلاوت کښی (۶۲) او په نزول کښی (۱۱۰)
سورت دی ورسته د «الصف» له سورته نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

يُسَبِّحُ اللَّهَ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ
الْحَكِيمِ ① هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ
وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ
مُّبِينٍ ②

سبوت د پاکی کوی خاص الله لره هر هغه څه چه په آسمانونو کښی دی (له علویاتو) او هر هغه څه چه په ځمکه کښی دی (له سفلیاتو) چه باچا تولواک

دی ډیر پاک دی له هره عیبه ښه غالب قوی دی ښه حکمت والا دی دغه (الله) هغه ذات دی چه پورته کړی لیږلی ئی دی په امیانو ناپوهانو کښی یو رسول (محمد) له دوی څخه چه لولی پر دوی باندی آیتونه د دی (قرآن) او پاکوی دوی (له شرکه له نورو رذیله و اخلاقو) او ښی دوی ته کتاب (قرآن) او احکام (د قرآن) اګر که ؤ دوی پخوا له (بعثه د محمده) خامخا په ګمراهی ښکاره کښی

تفسیر: «امیین» نالوستو عربو ته چه په دوی کښی علم او هنر هیڅ نه ؤ - نه ئی کوم آسمانی کتاب درلود (لرلو) - په معمولی لیک او لوست باندی هم د دوی ډیر لږ سری پوهیدل د دوی وحشت او جهالت په دنیا او نړی کښی ضرب المثل ؤ خدای بالکل هیر ؤ پر بت منلو او اوهامو غوښتلو - فسق او فجور باندی د ابراهیمی ملت نوم ایښی ؤ - او تقریباً ګرد (تول) قوم په صریحی ګمراهی کښی ډوب تللی ؤ - ناڅاپه د الله تعالی له لوری په دی قوم کښی یو رسول مبعوث شو چه د هغوی امتیازی لقب «نبی امی» دی خو سره د دی امی توب ئی خپل قوم ته له ګردو (تولو) څخه زیات عظیم الشان کتاب راوړ او وائی وراوه - او د علومو او معارفو او د حکمت او پوهنی عجیبی او غیبی خبری وروښوولی او دوی هسی پوهان او حکیمان کرل چه د نړی لویو لویو حکیمانو - پوهانو - علماؤ - عرفاؤ او نورو به له دوی څنی د علم او معرفت او کریمه اخلاق زده کول.

تنبيه: په هم دی مضمون نور آیتونه د (البقرة) او د (آل عمران) په سورتونو کښی هم تیر شوی دی هغه دی هلته وکتل شی.

وَالْآخِرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ

او (الله) پورته کړی لیږلی دی محمد لره په منځ د نورو راتلونکیو کښی) له مؤمنانو چه نه دی رسیدلی دوی هغو (پخوانیو) ته (په فضیلت کښی)

تفسیر: یعنی هم دا رسول صلی الله علیه وسلم د نورو راتلونکیو خلکو د هدایت دپاره هم یو واسطه دی ښائی هغوی ته د مبدأ او معاد او آسمانی شرائعو باندی د صحیح علم او پوره پوه نه لرلو په واسطه مونږ امی او نالوستی ویلی شو - لکه د بلخ - هرات - سیستان - غزنی - کابل - خراسان - پارس - روم - چین - هند او نور قومونه چه وروسته له دی نه د دی امیونو په دین کښی داخل او په اسلامی اخوت ، وروری کښی شامل شول. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «حق تعالی اول عربان د محمدی دین د نشر او اشاعت دپاره غوره کرل - وروسته له هغه ئی په عجمو کښی هسی پوره او کامل او فاضل سری راپورته کرل چه د اسلام لوی خدمتونه ئی

کری دی» په حدیث کتبی راغلی دی کله چه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم ځنی د ﴿وَأَخْرَجَ مِنْكُمْ لِبَاسًا يَلْبَسُونَ﴾ په نسبت پوښتنه وشوه نو دوی د سلمان پارسی رضی الله تعالی عنه په اوگه باندی لاس کیښود او وئ فرمایل «که علم یا دین په ثریا کښی هم هسک (اوچت) لار شی نو د ده قوم به هغه له هغه ځایه راښکته کوی» شیخ جلال الدین سیوطی رحمه الله علیه او نور پوهانو دا خبره منلی ده چه د دی پیشگوئی لوی مصداق (ځمونږ کابلی) امام اعظم ابوحنیفه النعمان بن ثابت بن روطی الکابلی ثم الکوفی دی رحمهما الله تعالی.

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝۳

او دغه (الله) ښه غالب قوی دی ښه حکمت والا دی.

تفسیر: چه د هغه زبردست قوت او حکمت د دی جلیل القدر پیغمبر په وسیله تر قیامت پوری د عربو او عجمو د تعلیم او تزکیی انتظام وفرمایه صلی الله علیه و علی آله واصحابه وسلم.

ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۝۴

دغه (نبوت) فضل لوی د الله (له طرفه) دی چه ورکوی ئی هغه چاته چه اراده وفرمائی د ورکولو ئی او الله څیښتن (خاوند) د فضل ډیر لوی دی.

تفسیر: یعنی الله تعالی محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم ته داسی لوی ورکړه او دی امت ته ئی داسی د لوی مرتبی څیښتن (خاوند) رسول وروباښه. «فَلِلَّهِ الْحَمْدُ عَلَىٰ مَا أَنْعَمَ» نو ښائی چه مونږ مسلمانان د دی انعام او اکرام په قدر وپوهیږو - او د خپل رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د لوړ (اوچت) تعلیم او تزکیی څخه ښه مستفید او منتفع شو او هیڅ قصور او لندون په کښی ونه کړو وروسته له دی نه د یهودانو مثال د عبرت په ډول (طریقه) بیانوی چه هغوی د خپل پیغمبر په کتاب کښی ډیر زیات غفلت ، بی پروائی کری ده.

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَا يُحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا ۝۵

مثل د هغو کسانو چه مکلف کری شوی ؤ هغوی په توریت (چه پری عمل

وکړی) بیا بار نه کړ هغوی هغه (توریت یعنی عمل ئی پری ونه کړ مثال د دغو کسانو چه علماء د یهودو دی) په مثل د خره دی چه په شا وړی کتابونه او نفع تری نشی اخیستی.

تفسیر: یعنی پر یهودانو باندی د توریت پیتی ایښود شوی ؤ - او دوی د هغه ذمه وار گرځولی شوی ؤ - خو هغوی د هغه د تعلیماتو او هدایاتو هیڅ پروا ونه کړه - او نه ئی محفوظ وساتل - او نه ئی پخپلو زیونو کښی ځای ورکړ - او نه ئی پری عمل وکړو - او نه د الله تعالیٰ له هغو فضلونو او انعامونو څنی گټور شول چه د هغو له لوری هغوی ته ورعطا او بښلی شوی ؤ بیشکه هغه توریت چه دوی حاملان ټاکلی (مقرر کړی) شوی ؤ د ریانی هدایتو او حکمتونو یوه لویه خزانه وه نو کله چه دوی له هغه څخه منتفع نه شول نو د دوی مثال هسی شو لکه چه یو خر چه د علم او د حکمت ډیر لوی کتابونه پری بار شوی وی نو هغه ته پرته (علاوه) له دی څخه چه د هغه پیتی لاندی ستری ستومان شی بله کومه گټه (فائده) نه وررسیږی.

نه محقق بود نه دانشمند

چارپای بر و کتابی چند

هوا دی پرته (علاوه) د شنو وښو له لتولو څخه بل شی پسی نه گرځی او له دی خبری سره هیڅ اړه (تعلق) او رابطه نه لری چه پر شا ئی لال او جواهر بار دی؟ که کوم بل چتی (فضول) او بیکاره څیز؟ که یواځی هغه په دی خبری باندی فخر کوی چه گورئ ځما پر شا باندی څرنگه عمده او قیمتداره کتابونه دی نو ځکه زه لوی عالم او معزز سړی یم نو دا وینا د هغه لا خرتوب ښکاره کوی.

بِسْمِ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا آيَاتِ اللَّهِ

بد دی مثل د قوم هغه (کسانو) چه دروغ وائی دوی په دلائلو (د قدرت) د الله

تفسیر: یعنی خراب قوم دی هغه کسان چه د هغوی مثال داسی وی الله مو دی تری پخپله پناه کښی وساتی! الله تعالیٰ په توریت او نورو کتابونو کښی کوم زیری چه د نبی آخرالزمان په نسبت ورکړی دی او هغه دلائل او براهین چه د دوی پر رسالت باندی قائم دی د هغو دروغ بلل د الله تعالیٰ آیتونه دروغ گنل دی.

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ⑤

او الله نه بنی سمه صافه لاره قوم ظالمانو ته (کافرانو ته)

تفسیر: یعنی هسی معاندانو زوراورانو او بی انصافانو ته د هدایت توفیق نه ورکوی.

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنْكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ
النَّاسِ فَتَمَوُّوا الْمَوْتِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ⑥ وَلَا يَمُوتُ
أَبَدًا إِمَّا قَدْ مَتَّ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ④

ووایه ته (ای محمده!) ای هغو کسانو چه یهودان شوی پی که گمان دعوی
کوی تاسی (د دی) چه بیشکه تاسی دوستان پیغ د الله پرته (علاوه) له نورو
خلقو (چه مؤمنان دی) نو (فرمائی الله) ارزو وکړئ د مرگ که چیری پیغ
تاسی صادقان رشتینی (په دغه ادعاء د دوستی کښی) حال دا چه ویه نه کړی
دوی ارزو د دغه (مرگ) هیچیری په سبب د هغو کارونو چه مخکښی لیږلی
دی لاسو د دوی (لکه قتل او تکذیب الانبیاء او نور) او الله ښه عالم دی (په
احوالو د) گردو (تولو) ظالمانو (کافرانو نو ورته کړی ورته جزاء)

تفسیر: یعنی سره له دی ناپوهی - جهل او حماقت داسی دعوی کوی چه مونږ بی د نورو له
شرکته د پاک الله دوستان یو - او - جنت واکوالان او حقداران یو - کله چه له دنیا څخه ولټیږو
نو سم دلase جنت ته څو که په رشتیا سره دوی خپلو زړونو کښی داسی یقین لری - او پخپلو
دغو دعوو کښی رشتین دی نو ضرور ئی چه دوی د دنیا له مکدر عیش څخه خپل زړونه شکولی
او د حقیقی محبوب او د جنت الفردوس په تمنا کښی به ئی د مرگ ارزو کوله څکه هغه چاته
چه دا خبره یقیناً ښکاره وی چه څما درجه د الله تعالی په دربار کښی ډیره لویه ده او هلته
څما دپاره هیڅ یوه خطر او ویره نشته نو هغه بیشکه په مر کیدلو باندی خوبښیږی او مرگ
داسی گنی لکه چه یو دوست له بل یو دوست سره یو ځای کوی او د دوی په ژبو باندی به
داسی توری وی

(غدا نلقى الأحبة محمداً و حزبه)

یا (حبذا الجنة و اقترابها طيبة و بارد شرابها)
أو (حبیب جاء علی ناقة)

أَوْ (يَابْنِي لَا يَبَالِي أَبُوكَ سَقَطَ عَلَى الْمَوْتِ أَوْ سَقَطَ عَلَيْهِ الْمَوْتُ)

او د دی په شان نور دا د هغو اولیاؤ الله خبری دی چه نه د دنیا د مصیبتونو او سختیو او ویرولو لامله (له وجی) بلکه خالص د الله تعالی د لقاء ، تمنا یا د جنت په اشتیاق کښی به ئی د موت تمنا کوله او د هغوی افعالو او حرکاتو به هم داسی شاهدی وبله چه مرگ هغوی ته د دنیا د گردو (تولو) لډایزو څخه ډیر لذیذ او خوندور دی لکه ځمونږ پیغمبر صلی الله علیه وعلی آله وصحبه وسلم فرمایلی دی «لَوَدِدْتُ اَنْیْ اُقْتَلَ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ ثُمَّ اَحْیَا ثُمَّ اُقْتَلَ» د دی په مقابل کښی د دی دروغجنو مدعیانو پر افعالو او حرکاتو باندی نظر واچوی چه له دوی ځنی زیات له مرگ ځنی ویریدونکی بل څوک نشته دوی د مرگ د نوم له اوریدلو ځنی ویریری او لری تری تښتی - نه د دی دپاره که هغوی ډیر کلونه ژوندی پاتی شی نو زیاتی ښیگنی (فایدی) به گنی بلکه یواځی د دی دپاره چه د دنیا له حرص څخه هیڅ کله د دوی گیدی دکی شوی نه دی او داسی گنی د هغو چارو له وجی چه دوی ئی دلته کوی په مجرد د دی چه دوی له دی ځایه وخوځیږی د هغو په سزا به اخته کیږی لنده ئی دا چه د هغوی له گردو (تولو) افعالو او اطوارو څخه لکه رڼا (رنرا) ورځ داسی ښکاری چه هغوی د یوی رپی (لمحی) دپاره هم د مرگ ارزو نشی کولی او ممکن دی چه د هغی زمانی یهودانو د دی قرآنی دعوی د دروغ بللو دپاره په دروغو په ژبه سره د مرگ ارزو ښکاروله - مگر الله تعالی دا قدرت هم له هغوی ځنی اخیستی و- په روایاتو کښی راغلی دی چه که له دوی ځنی به کوم یهودی د موت تمنا کوله نو په هغه وقت کښی به د ده په غاړه کښی غړوندی لویده او واژه کیده به.

تنبیه: په هم دی مضمون یو بل آیت د (البقرة) په سورت ځمونږ د دغه مبارک تفسیر کښی هم تیر شوی دی دلته دی هم د هغه تفسیر بیا وکتل شی د ځینو اسلافو په نزد د موت د تمنا مطلب «مباهله» وه یعنی معاندو یهودانو ته وویل شو که «هغوی په رښتیا سره د خپلو اولیاء کیدلو یقین لری - او مسلمانان په باطلو باندی گنی نو داسی دی تمنا وکری د دواړو فریقینو له منځه هر څوک چه دروغجن وی مړ دی شی!» مگر هغوی به هیڅ کله داسی نه کوی ځکه چه هغوی ته د دوی د کذب او د ظلم یقین حاصل دی ابن کثیر رحمة الله علیه او ابن قیم رحمة الله علیه او نورو هم دا توجیه غوره کړی ده. والله اعلم.

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلِقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ
إِلَىٰ عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝

ووايه (ای محمده! دغو یهودانو ته) بیشکه مرگ هغه چه تښتی تاسی له هغه نه (او نه ئی غواړئ) پس بیشکه هغه مرگ ضرور رسیدونکی دی تاسی ته بیا به بوتلی شی تاسی په لوری د (هغه) ښه پوهیدونکی په پتو او په ښکاره و باندی

پس خبر به کړی تاسی په هغو (کارونو باندی) چه وی تاسی چه کول به مو
(په دنیا کښی نو جزاء به پر درکړی)

تفسیر: یعنی ای یهودانو که تاسی له مرگه ویریئ نو چیری به تری تبتی او غی؟ که په زرگونو غلی کوشن هم وکړئ او په هسی کلکو کلاو کښی سنگر (مورچه) ونیسئ چه ورونه ئی ترلی وی نو هلته به هم له مرگه نه خلاصیئ او وروسته له مرگه بیا هغه د الله تعالی عدالت دی او تاسی (ربط) د یهودانو لویه خرابی دا وه چه کتابونه به ئی پر شا ترلی و مگر له هغو څخه نه گتور (منتفع) کیدل سره له دی چه د دین په دیرو خبرو باندی ښه پوهیدل خو د دنیوی چارو دپاره هم له هغو غنی غاړه غړوله. په دنیوی چارو کښی مشغول او متهمک شوی د آخرت د یاد تصور هم له زړونو څخه باسی. له داسی تگ او روش غنی مونږ مسلمانان منع کړی شوی یو د جمعی د لمانځه تقیید هم داسی دی چه په دغه وقت کښی په دنیوی چارو کښی ښائی بوخت (مشغول) نه شو، بلکه په پوره توجه او چپیا سره ئی خطبه واورو او لمونځ ئی اداء کړو په حدیث کښی راغلی دی «هغه څوک چه د خطبی په وقت کښی خبری کوی نو دی د هغو خرو یهودانو په شان دی چه پر شا ئی کتابونه بار وی» یعنی د ده مثال د یهودانو په شان دی. العیاذ بالله.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) کله چه (اول) اذان وویلی شی دپاره د لمانځه په ورځی د جمعی کښی نو غفلت مندی وهی طرف د ذکر د الله ته او پریږدئ (بیع و شری پلورل او پیرودل)

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «د هر اذان حکم داسی نه دی ځکه چه بل جماعت هم موندل کیږی او د جمعی لمونځ په یوه مسجد کښی اداء کیږی په بل ځای کښی نه اداء کیږی» او د الله تعالی له یاده څخه خطبه مراد ده او لمونځ د هغه په عمومیت کښی داخل دی یعنی په داسی وقت کښی ښائی چه مونږ مسجد ته ورشو چه خطبه واورو په دی وقت کښی پلورل او پیرودل (اخیستل او خرڅول) حرام دی او له مندی وهلو او غفلتولو او سعی څخه په پوره اهتمام او استعداد سره ورنگ مطلوب او مندی وهل مراد نه دی

تنبیه: په قرآن کریم کښی له (نودی) څخه هغه اذان مراد دی چه د دی آیت د نزول په وقت کښی و یعنی هغه اذان چه امام ته مخامخ پخوا له خطبی څخه ورکاوه کیږی ځکه چه له دی اذان څخه رومبني اذان د سیدنا کامل الحیاء والايمان جامع آیات القرآن حضرت عثمان بن عفان

رضی الله تعالی عنه الرحمان په زمانه کښی د صحابه ؤ په اجماع سره مقرر شو لیکن د بیعی په حرمت کښی د دی ورستنی اذان حکم هم په مثل د همغه پخوانی اذان شامل دی ځکه چه د علت په اشتراک کښی د حکم اشتراک هم کیږی - هوا په قدیمی اذان کښی به دا حکم قطعی او منصوصی وی - او په حادث اذان کښی دا حکم به مجتهد فیه او ظنی وی په دی تقریر سره گرد (تول) علمی اشکالات مرتفع شوی. او هم ښکاره دی وی چه دلته په ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ کښی «عام مخصوص منه البعض» دی ځکه چه په اجماع سره پر ځینو مسلمانانو لکه ښځی - مریض - مسافر - بندی او نورو باندی جمعه نه فرضیږی.

ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ⑨

دا (تگ لمانځه ته) خیر بهتر ډیر غوره دی تاسی ته که چیری یی تاسی چه پوهیږئ (په آخروی نفع او نقصان خپل)

تفسیر: ښکاره ده چه د آخروی گټی په مقابل کښی دنیوی فائدی هیڅ یو حقیقت نه لری.

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ⑩

نو هر کله چه اداء کړی شی لمونځ (د جمعی) پس خواره شی تاسی په ځمکه کښی (خپلو حوائجو ته که ئی لرئ) او ولتوی تاسی له فضله د الله او یادوی تاسی الله (په یادولو) ډیرو سره ښاییږی چه ومومی تاسی ښیگنی (نیکی) خلاصی مراد

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «د یهودانو په نزد د عبادت ورځ د شنبی ورځ وه چه په گردو (تولو) ورځو کښی سود سودا منع وه - نو ځکه ئی وفرمایل چه وروسته له لمانځه څخه د روزی په لتولو پسی وگرځئ! او په هغه وقت کښی هم تاسی د الله تعالی له یاده غافل مه اوسی!

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا فَلْيُوْا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا

قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الْكُفْرِ وَفِرَاقِ الْوَالِدَيْنِ وَالْإِجَارَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

او کله چه ووینی دوی تجارت سوداگری یا کومه لهو تماشا ننداره نو خوریوی دوی په لوری د هغی او پریږدی دوی تا ولاړ (خطبه ویونکی پر منبر) ووايه (ای محمده دوی ته) هغه څه (ثواب) چه په نزد د الله دی خیر ډیر بهتر غوره دی له لهوی تماشی ننداری او له تجارت سوداگری څخه او الله خیر ډیر بهتر غوره له گردو (تولو) رزق روزی ورکوونکیو دی.

تفسیر: یو غلی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د جمعی په ورځ خطبه فرمایله چه د سوداگرانو جوپی (قافلی) له د باندی ځنی خواړه او غله راوړه چه له هغه سره د خبرتیا دپاره طبل تغاری او دمامی هم وهلی کیدی څرنگه چه په ښار کښی غله ډیره لږه وه نو خلقو ورمندی وهلی چه هغه جوپه واری کواکی دوی داسی گڼل چه د خطبی حکم هم لکه د نورو وعظونو غوندی دی چه په هغو کښی د ضرورت په وقت کښی سری پاڅیدی شی - او بیا لمانځه ته ځان ور سوی یا په لمونځ شوی وی لکه چه د ځینو قول دی چه په هغه وقت کښی د جمعی لمونځ پخوا له خطبی څخه کیده په هر حال د خطبی احکام لا ښه ښکاره نه و چه خطبه هم د لمانځه په شان ده ډیر خلق لارل رسول صلی الله علیه وسلم سره له دولسو سړیو چه په هغوی کښی راشده خلفاء هم و. پاتی شول نو په دی نسبت دا آیت رانازل شو - یعنی سوداگری او د دنیا لوبی او تماشی څه شی دی هغه ابدی گټه (فائده) حاصله کړئ! چه له الله تعالی سره ده او د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم د صحبت او مجلس په برکت او د ذکر او عبادت څخه په لاس راځی. پاتی شوه هغه اندیښنه چه تاسی ته د خوړو او قحط له پلوه پیدا شوی وه او د هغی لامله (له وجی) تاسی ولتیدلی نو په یاد ئی ولرئ چه رزق روزی د الله تعالی په لاس کښی ده او همغه ډیر ښه روزی ورکوونکی دی او د هغه مالک هیڅ یوه بنده ته نه ښائی چه په دی باره کښی اندیښنه وکړئ وروسته له دی تنبیه څخه د صحابه و شان داسی و چه د (النور) په سورت کښی راغلی دی ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِكُمْ ۖ ذَلِكُمْ سُبُلٌ كَثِيرٌ ۖ وَالسَّبِيلُ الَّذِي هُوَ لَكُمْ بِهِ رَحْمَتُ اللَّهِ ۖ وَبِهِ تُخْرَجُونَ﴾ تنبیه: لهو هر هغه شی ته وایه شی چه سری د الله تعالی له یاده ویاسی لکه لوبی - ننداری - او ښائی چه د هغی طبل تغاری او دمامی غږ ته لهو ویلی شوی وی.

تمت سورة الجمعة بفضل الله ومنه وكرمه

سورة المنافقون مدنية وهي احدى عشرة آية وفيها ركوعان
رقمها (۶۳) تسلسلها حسب النزول (۱۰۴) نزلت بعد سورة «الحج»
د «المنافقون» سورت مدنی دی (۱۱) آیات (۲) رکوع لری په تلاوت کښی (۶۳) او په نزول
کښی (۱۰۴)
سورت دی وروسته د «الحج» له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ۝

کله چه راشی تاته (ای محمده) منافقان نو وائی دوی (په ژبو خپلو په خلاف
د زړونو خپلو داسی چه) شاهی ورکوو مونږ چه بیشکه ته خامخا رسول د
الله ئی (یعنی مونږ ستا پر رسالت له زړه معتقدان یو) او الله ته معلوم دی چه
بیشکه ته خامخا رسول د دغه (الله) ئی او الله شاهی ورکوی په دی چه
بیشکه منافقان خامخا دروغجنان دی (په دی شهادت خپل کښی)

تفسیر: یعنی منافقان دروغ وائی چه هغوی له زړه ستا په رسالت باندی اعتقاد لری. په رښتیا
سره هغوی ستاسی په رسالت قائل نه دی او یواځی د خپلو اغراضو لامله (له وجی) په ژبه سره
داسی خبری کوی - او پخپلو زړونو کښی وائی چه مونږ دا خبری په دروغو سره وایو. بیا د
هغوی دا کذب یواځی په هم دی خبری باندی نه دی منحصر بلکه دروغ بیل د هغوی امتیازی
خصلت او شعار گرځیدلی دی په هره هره خبره کښی له دروغ ویلو څخه کار اخلی لکه چه په
هم دی سورت کښی د یوی واقعی ذکر راغلی دی چه په هغی کښی منافقان داسی ورښکاره وی
چه یو شان ته خبری وکری خو الله تعالی جل شانہ واعظم برهانه له آسمانه د هغوی تکذیب کوی.

اتَّخَذُوا إِيْمَانَهُمْ حِيْلَةً

نیولی دی دوی قسمونه خپل دالونه (چه پری ساتی سرؤمال خپل)

تفسیر: یعنی په دروغو سره قسمونه خوری چه مونږ مسلمانان یو - او د اسلامی مجاهدینو له لاسه د خپلو ځانونو او مالونو د ساتنې دپاره د داسې قسمونو تر سیوري لاندې خپلې شپې او ورځې تیروي. کله چه له دوی ځنی د پوښتنې وړ (لائق) کوم کار څرگندېږي (ښکاریږي) او د مسلمانانو له لوري د مځاخذې ویره پیدا کیږي نو سم د لاسه دوی په ناحقو قسمونو یادولو باندې شروع کوي.

فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿۲﴾

پس اړوي (دوی خلق په دغو قسمونو سره) له لاری د الله څخه (چه جهاد فی سبیل الله دی) بیشکه دوی چه دی بد دی هغه عمل چه دی دوی چه کوی ئی (له قسمونو او دروغو او له اړولو د خلقو له لاری د الله نه)

تفسیر: یعنی د اسلام او مسلمانانو په نسبت طعن - تشنیع وائی او عیبونه ئی لتوی او د اسلام له ننوتلو څخه نور خلق منع کوي. او خلق هم د دوی په ښکاره مسلماني باندې غولېږي نو د دوی د دروغو قسمونو ضرر او فساد تر دوی پوري محدود نه پاتی کیږي بلکه نورو ته هم متعدی کیږي نو له دی څخه به لویه خرابی څرنگه وي. خو سره له دی که یو سړی په ښکاره سره د اسلام په ضروریاتو باندې اقرار کوي اگر که په دروغو او فریو سره هم وی نو اسلام د هغه په وژلو باندې امر نه شی ورکولی.

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿۳﴾

دا (بدی د عمل د منافقانو په سبب د دی ده چه) بیشکه دوی ایمان راوړی دی (لساناً) بیا کافران شوی دی (قلباً تینګ ولاړ په کفر) بیا مهر وهلی شوی دی په زړونو د دوی باندې پس دوی نه پوهیږي په (حقیقت د ایمان باندې چه اقرار باللسان تصدیق بالقلب دی)

تفسیر: یعنی په ژبه سره د ایمان دعوی کوي او په زړه کې له هغوی څخه انکار کوي سره د ایمان د دعوی د کافرانو په شان کارونه کوي د دی بی ایماني او انتهایي مکر او فریب او دعا اثر داسی شو چه د هغوی په زړونو باندې مهر ولګید چه پر هغوی د ایمان - خیر - صداقت او امانت ګردی (تولی) لاری وتړلی شوی او هیڅ یو ښه شی په هغه کې نه ځائیږي. ښکاره ده چه اوس دی حالت ته رسیدلی دی چه له هغوی ځنی د پوهیدلو او په لار راتللو هیڅ یوه هیله

(امید) او توقع نشی کیدی کله چه د سری زړه د بدکاریو او د بی ایمانیو څخه بالکل خراب او مسخ شوی وی بیا نو په دی کښی د ښه او بد پوهیدلو هیڅ صلاحیت نه پاتی کیږی .

وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُجْجِبُ أَجْسَامَهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمِعُ لِقَوْلِهِمْ

او کله چه وویښی ته دوی په تعجب کښی تا اچوی اجسام جشی ښی د دوی له جهت د ښائست او که خبری کوی دوی اوری غور ږدی ته خبرو د دوی ته له جهت د فصاحت او بلاغت

تفسیر: یعنی زړه خو مسخ شوی دی مگر که ښی (جسم) ته وکتل شی ډیر ډولی - ښائسته - روغه رمته لویه درنده ښکاری ، په خبرو اترو کښی ډیر غور او ښه غږیږی - په فصاحت او بلاغت کښی بی مثال او بی نظیر ښکاری او خامخا د اوریدونکی فکر او توجه ځان ته وراړوی او د هغه د څیږی د ظاهری سطحی له لیدلو څخه هر سری د هغه منلو او باور کولو ته حاضریدی هر چا چه ویلی دی څرنگه ئی ښه ویلی دی

په لیدو ښکاری ښه غور .

منځ ئی دک دی له ککره

له ورا بریښی په څرونکی

له نژدی لیوه خورونکی

از برون چون گور کافر پر حلل

واندرون قهر خدای عزوجل

از برون طعنه زند بر با یزید

و زدروئش ننگ میدارد یزید

كَانَ هُمْ خَشَبٌ مُّسْتَدَّةٌ

حال دا چه په واقع کښی گواکی دوی لرگی وچ دی درولی شوی دیوال ته

تفسیر: هغه وچ او بیکاره لرگی چه له دیوالونو سره ئی لگولی دروی محض بی ځان او لایعقل او د نشوونما او د ودی څخه بی برخی وی . په لیدلو سره ډیر لوی او پند ښکاری مگر یوه شیهه هم بی له تکیی او استناده نه شی ودریدی. هو یوازی د سوځولو په کار راتلی شی. هم دا حال د دی خلقو دی چی د هغوی ښه شکل او ښائسته جته او ښکاره ډول ودیل ډیر ښه ښکاری

خو په منع کښی تش او بی ځان وی او یواځی د دوزخ خښ کیدی شی .

يَحْسِبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ

گڼی دوی هر غږ (هسی چه بلاء راغله) پر دوی باندي

تفسیر: هسی بزدل - نامرد - او ویریدونکی دی چه په لږ شوروشر سره د هغوی زړونه لرغیږی او داسی گڼی چه سم د لاسه پر مونږ باندي کومه لویه بلا یا افت راتلونکی دی . د خپلو درنو جرمونو - درغلیو - درغو او خیانت لامله (له وجی) هر کله د هغوی په زړونو کښی دغه ، اندیښنه او ویره لویدلی وی او تل په هم دی فکر او اندیښنی کښی وی چه چیری ځمونږ د دی دغابازیو او درغلیو پته او سراغ چاته ښکاره نشی یا ځمونږ د دی حرکاتو او چارو لامله (له وجی) کومه پیښه راپیښه نشی ا .

هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرُهُمْ

هم دوی دی دشمنان (د مؤمنانو) نو ځان وساته ته له دوی څخه

تفسیر: یعنی لوی وپروونکی دشمنان او غلیمان هم دوی دی . د دوی له مکرونو او چالونو څخه تل خبردار شی او بی غمه او بی اندیښنی مه تری کښینی ا

قَاتِلَهُمُ اللَّهُ اِذْ يُؤْفَكُونَ ﴿۶۴﴾

هلاک دی کاندی دوی لره الله څرنګه ګرځولی شوی دی دوی (له سمی صافی لاری نه)

تفسیر: یعنی وروسته د ایمان له اظهاره دا بی ایمانی - او پس له دی نه چه د حق او صداقت په رڼا (رنرا) کښی ننوتلی دی د دوی دا ظلمت - تیاره خوبول ډیر عجیب او حیرانوونکی دی .

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّارُءٌ وَسْهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ

يَصْدُونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ⑤

او کله چه وویل شی دوی ته راشی (په عذر غوښتلو سره) چه بښنه وغواړی
تاسی ته (محمد) رسول د الله تاو کړی دوی سروڼه خپل (مخ تری اړوی) او
ویني ته دوی چه څنگ کوی (له درتللو نه په خدمت د تا) حال دا چه وی
دوی لوی کوونکی (له توبی او استغفار نه)

تفسیر: یعنی که چیری د دی منافقانو کوم شرارت په صاف ډول (طریقه) سره څرگند (ښکاره)
شی او د دوی د کذب او د خیانت پرده وشلیږی نو خلق دوی ته وائی اوس لا هم وقت شته
ورځی د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کښی او د هغوی په وسیله د الله تعالی له
لوری خپلی بښنی وغواړی تر څو الله تعالی د رسول الله د استغفار په برکت ستاسی دا خطاوی
وبښی نو دوی د لوی او تکبر او غرور له پلوه خپلی غاړی غړوی - او سروڼه اړوی او اوکی پورته
غورځوی او خپله بی پروائی ښکاروی . بلکه ځینی کمبختان په غوره ژبه سره وائی چه مونږ ته د
رسول الله د استغفار هیڅ ضرورت نشته .

سَاءَ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ
اِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ⑥

برابر ده پر دوی باندي چه بښنه غواړی ته (ای محمده!) دوی ته او که بښنه
نه غواړی ته (ای محمده!) دوی ته له سره به بښنه نه کوی الله دوی ته بیشکه
الله نه بښی سمه صافه لاره قوم فاسقانو نافرمانو ته .

تفسیر: یعنی ممکن دی چه تاسی له ډیر رحمت او شفقت د هغوی په موجوده حالت باندي زړه
سوی وکړی او هغوی ته بښنه وغواړی مگر الله تعالی په هیڅ صورت سره هغوی نه بښی او داسی
نافرمانانو ته د هغه په لوری د هدایت توفیق نه ورکاوه کیږی هم داسی یو بل آیت د (براءة) په
سورت څمونږ د دغه تفسیر کښی هم راغلی دی د هغه تفسیر دی هلته وکوت شی .

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفَضُوا ⑦

دوی هغه کسان دی چه وائی (خپلو ملگرو ته) مه ورکوی نفقه مه لگوی تاسی
مال په هغه چا باندي چه په نزد د رسول الله دی (له فقراو د مهاجرینو) تر
څو چه متفرق خواره شی دوی (تری)

تفسیر: په یو سفر کېښی دوه تنه سره په جنگ شول چه یو مهاجر او بل انصاری ؤ - هر یوه له دی دواړو څخه خپلو ملگرو ته ورغږ کړ - او یوه لویه څرخه (جگړه) ترې جوړه شوه کله چه دا خبر د منافقانو مشر عبدالله بن اُبَي بن سلول ته ورسید نو وی وویل «که مونږ دغو مهاجرینو ته پخپلو کورونو کېښی ځای نه ورکولی نو دوی به ولی ځمونږ په مخ کېښی داسی پورته کیدل هم دا تاسی یی چه د دوی پالنه کوی چه دوی د دی محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په شاؤ خوا کېښی سره گرځی - تاسی د دوی دا خبر اخیستل او پوښتیدل پریږدی . نو دوی د خپلو خوږو له لاسه په تنگ کیږی او گرد (تول) سره خواره کیږی - او د دوی دا تولنه سره تار په تار کیږی » دا ئی هم وویل که مونږ له دی خپل سفره بیرته وگرځیدو - او مدینې ته ورسیدو نو ښائی هغه کسان چه د زور او اقتدار خاوندان دی نور سپک ذلیل او بی قدر خلق وشری یعنی مونږ چه مالدار او عزتمندان یو ښائی دا خوار مسلمانان له مدینې ځنی وباسو یو صحابی چه زید ابن ارقم رضی الله تعالی عنه نومیده کله چه دا خبری ئی واوریدی هغه ئی یو په یو حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ته واورولی رسول الله صلی الله علیه وسلم عبدالله بن اُبَي او نور سری خپل مخ ته وروغوښتل - او لازمه تحقیقات ئی وفرمایل - نو منافقانو په قسم خوړلو باندی شروع وکړه او تولو سره وویل چه دا گردی (تولی) خبری دروغ دی چه د زید رضی الله تعالی عنه بن ارقم له لوری ځمونږ په خلاف په دښمنی سره جوړی شوی دی نو خلقو پر زید رضی الله تعالی عنه باندی په مسخرو شروع وکړه او دی ډیر خفه - نادم او محجوب ؤ - په دی وقت کېښی دا آیتونه رانازل شول نو رسول الله مبارک زید رضی الله تعالی عنه راوغوښت او ورته ئی وفرمایل چه ته د الله تعالی له لوری رښتین شوی .

وَلِلّٰهِ خَزَائِنُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَا يَفْقَهُوْنَ ۝۴

او خاص الله لره دی خزائی د آسمانونو او د ځمکې ولیکن منافقان نه پوهیږی (په رزاقیت د رب العزت)

تفسیر: یعنی دا احمقان ناپوهان منافقان دومره هم نه پوهیږی چه د گردو (تولو) آسمانونو او د ځمکو د خزانو مالک الله تعالی دی نو ایا هغه خلق به چه یواځی د هغه د خوښی دپاره د ده د رسول په خدمت کېښی سره بوخت (مشغول) دی په لوړه سره وژنی او که خلق په هغوی باندی د خوږو (رزق) وروڼه وتری نو الله تعالی به هم د خپلو خوږو او رزق ور پر دوی باندی وتری بلکه نه ئی ترې رښتیا خو دا ده هغه بندگان چه پر دی اهل الله باندی خپل مالونه لگوی هغه هم پر هغوی باندی پاک پروردگار کوی - که د هغه له لوری دوی ته توفیق په برخه نه شی نو په ښو کارونو کېښی به یو پول او پیسه ونه لگوی

يَقُولُونَ لَيْنَ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ
وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۝

وائی منافقان که چیری بیرته وگرځو مونږ طرف د مدینې ته نو خامخا به وباسی هر و مرو (خامخا) ډیر عزتمن (کافر خلق له دغې مدینې نه) ډیر خوار کمزور خلق (لره له مؤمنانو) او خاص الله لره دی عزت او غلبه او رسول د ده لره دی او مؤمنانو لره دی ولیکن منافقان نه پوهیږی (په عزت او رزاقیت د ربل عزت).

تفسیر: یعنی منافقان په دی باندې نه پوهیږی چه زورور او عزتمن څوک دی ؟ په یاد ئی ولری چه اصلی او ذاتی عزت خو د الله تعالی دی . وروسته له هغه له الله تعالی سره د علاقه لرونکو ذواتو دی چه درجه په درجه د هغه د تعلقاتو له مخی مراتب لری یعنی بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم او د نورو مؤمنانو دی . په روایتونو کښی راغلی دی چه عبدالله بن اُبَی دا الفاظ چه زوراوران به کمزوران شری کله چه د هغه ځوی عبدالله بن عبدالله بن اُبَی تر غور شو چه مخلص مسلمان ؤ نو د خپل پلار په مخ کښی توره په لاس نیغ ودرید او ورته ئی وویل زر شه داسی ووايه چه عزتمن او زورور رسول الله مبارک او د هغوی امتیان دی او ذلیل او سپک زه او ځما ملگری دی که نه اوس به دی سم د لاسه ککړه پری کړم او لکه پندوس غوندی به ئی هیسته وغورځوم او ژوندی به دی نه پریږدم چه مدینې منوری ته ننوځی . هم دا وه چه پلار ئی د پیغمبر په عزت او پخپل ذلت باندی اقرار وکړ او د خپل ځوی رضی الله تعالی عنه له قهره خلاص شو . د منافقینو له توبیخ او تقبیح څخه وروسته مؤمنانو ته څو هدایتونه ورکړی شوی دی یعنی تاسی په دنیا کښی اخته شوی د الله تعالی له یاد او عبادت څخه مه غافلپړئ لکه چه دا خلق په هغه کښی ککړ شوی دی .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ
وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ۝

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) مشغول غافل دی نه کړی تاسی مالونه ستاسی او نه اولاد ستاسی له ذکره پیاده د الله څخه او هغه څوک چه وکړی دا کار نو هم دغه کسان هم دوی دی زیانکاران (چه بی

برخی شول له باقی شخه په غوره کولو د فانی)

تفسیر: یعنی هر سری ته دا لوی زیان دی چه باقی دولت پریږدی او په فانی پسی وردرومی - او له اعلیٰ غنی مخ اړوی او په ادنیٰ کښی پریوځی . هغه مال او اولاد ښه گانه شی چه سری د الله تعالیٰ له یاده نه غافلوی او د آخرت له کاره ئی نه وباسی - که کوم سری په دی شیانو کښی داسی اخته کیږی او له الله تعالیٰ شخه غافلیدوی نو آخرت ئی له لاسه ووت او د دنیا په جنجالونو کښی هسی کیووت چه هغه ته به د زړه داینه (سکون) او اطمینان هیڅ په نصیب کښی نه وی

﴿ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى ﴾

وَأَنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ
لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ۝ وَلَنْ
يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا

او نفقه کړئ - ولگويئ تناسی له هغو مالونو شخه چه درکړی مو دی تناسی ته پخوا له هغه غنی چه راشی یو ستاسی ته (اسباب) د مرگ (او پریوځی له مبرات او خیرات) نو وبه وائی ای ربه غما ولی دی وروستی نه کړ ما لره (یعنی شخه به وشي که تاخیر کړی موت) تر اجل نیستی نژدی پوری چه صدقه خیرات وکړم زه او شم زه له صالحانو نیکانو شخه (په موندلو د مافات سره نو فرمائی الله) او له سره به نه وروستی کوی الله هیڅ نفس لره (له مرگه) کله چه راشی نیته ئی

تفسیر: دا ښائی د منافقانو د دی وینا جواب وی چه ﴿لَا تُنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ﴾ الآية - دی یعنی په خرڅ کولو کښی ستاسی ښه ده هر شخه خیرات او صدقات مو چه له لاسه پوره وی هغه ژر تر ژره هم دا اوس وکړئ - که نه موت او مړینه مو پر سر رسیدونکی ده نو هلته به افسوس او ارمان کوئ چه ولی مو شخه د الله تعالیٰ په لاره کښی ونه لگول ؟ کله چه مرگی د شوم او بخیل په سر باندی راځی نو هلته دی ارزو او تمنا کوی چه ای الله تعالیٰ ! شو ورځی نور می په مرگ کښی دیل او معطلی وفرمایه ! چه زه ښه خیرات صدقات ورکړم - او شان ښه سنبال کړی په اصلاح او توبه سره راشم . خو هلته به کله مهلت ورکاوه کیږی هر سری لره هومره عمر او نیته او میعاد چه تاکلی (مقرر) شوی دی د هغه د پوره کیدلو شخه وروسته د

یوی لحظی دپاره هم په هغه کښی څه دیل او تاخیر پېښیدونکی نه دی .
 تنبیه: له ابن عباس رضی الله تعالیٰ عنه ځنې منقول دی چه هغه دا غوښتنه او تمنا د قیامت په ورځ باندی حمل کوی او وائی چه بخیلان به د قیامت په ورځ کښی داسی ارزو او ارمان کوی چه کاشکی زه بیا د څه مدت له مخی دنیا ته ورشم او هلته ښه خیراتونه وکړم او ښی چاری وکړم او بیا په ښه اصلاح او توبی سره دلته راشم .

وَاللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝

او الله ښه خبردار دی په هغه څه (ښه او بد) چه کوی ئی تاسی (نو جزا به پری درکړی) .

تفسیر: یعنی هغه الله تعالیٰ ته دا خبره هم ښه ورمعلومه او ښکاره ده - که بالفرض ستاسی مرگ ملتوی کړی یا مو له محشره د دنیا په لوری بیرته ورولپړی نو هلته به بیا څرنګه چاری وکړئ ؟ هغه ته ګرځدی (تولی) پتی او ښکاره خبری معلومی او ښکاره دی او ستاسی پر ګرځدو (تولو) استعداداتو - او ظاهری او باطنی اعمالو احوالو ، اقوالو ، نیاتو افکارو باندی ښه خبردار دی او سم له هغه سره به له تاسی سره معامله او تګ کوی .

تمت سورة المنافقون بفضل الله تعالى

سورة التغابن مدنية وهي ثمانى عشرة آية وفيها ركوعان رقمها (۶۴) تسلسلها حسب النزول (۱۰۸)
 نزلت بعد سورة التحريم

د «التغابن» سورت مدنی دی (۱۸) آیت دوه رکوع لری .

په تلاوت کښی (۶۴) او په نزول کښی (۱۰۸) سورت دی وروسته د «التحريم» له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ

الْحَمْدُ لَهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ① هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فِيكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ ②

نسبت د پاکی کوی الله ته هر هغه څه چه په آسمانونو کښی دی له علویاتو سره له آسمانونو او هر هغه څه چه په ځمکه کښی دی له سفلیاتو سره له ځمکی خاص هم دغه (الله) لره دی ملک باچایی (د تول جهان) او هم ده لره توله ثناء ستاینه (صفت) ده او هم دغه (الله) په هر څیز باندی (چه اراده وفرمائی) ښه قادر دی . هم دغه (الله) هغه ذات دی چه پیدا کړی ئی یی تاسی ځینی له تاسی کافر دی (په اصل خلقت کښی) او ځینی له تاسی مؤمن دی (په اصل خلقت او پیدایښت کښی).

تفسیر: د هر چا حکومت او تولواکی (باچاهی) چه په دنیا کښی لیده کیږی په حقیقت کښی هغه د الله تعالی سلطنت او تولواکی (باچاهی) ده . او د هر سری چه ستاینه (صفت) او تعریف کاوه شی هغه په واقع سره د همنه الله تعالی حمد ، ثناء او ستاینه (صفت) ده . هم دغه پاک الله تعالی ځمونږ او د گردو (تولو) مخلوقاتو خالق او پیدا کوونکی دی او ښائیږی چه گردو (تولو) به په ده باندی ایمان راوړی وی او د هغه حقیقی منعم اطاعت به ئی کړی وی مگر ځینی کسان منکران شول او ځینی ایمانداران وگرځیدل بیشکه چه الله تعالی هر سری ته داسی یو قوت او استعداد وربځلی دی چه د هر لوری د حرکت او د تگ قوت پکښی شته الله تعالی رومبی گرد (تول) خلق په صحیح فطرت سره پیدا کړل بیا ځینی پخپل همنه صحیح فطرت باندی تینگ پاتی شول - او ځنی نور له شاوخوا له حالاتو څخه متاثر شو - خلاف له هغه څخه واوښتل او بله لپاره ئی غوره کړه چه الله تعالی لره له پخوا د هم دی دواړو احوال ښکاره و او پوهیده چه کوم سری پخپلی ارادی او اختیار سره به کوم لوری ته ځی ؟ او بیا به سم له هغه سره د سزا یا د انعام وړ (لائق) او مستحق گرځی دا خبری له خپلی پوه سره سم د ده په قسمت کښی لیکلی دی او تاکلی (مقرر کړی) ئی دی چه هغه به داسی کیږی . د الله تعالی محیط علم د دی مستلزم نه دی چه په دنیا کښی بله کومه اراده - اختیار - قوت او قدرت پاتی نشی دا مسئله ډیره دقیقه ده او مونږ پر دی باندی د یو ځان ته مضمون د لیکلو اراده کړی ده . والله
الموفق والمعين

وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ③ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ ④ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ⑤

او الله په هغه څه چه کوي تاسي ښه ليدونکي دي (نو جزا به درکړي) پيدا کړي ئي دي آسمانونه او ځمکه په تدبير حق سره او صورتونه ئي ترلي دي ستاسي بيا ئي ښه ښائسته کړي دي صورتونه ستاسي (په امتداد د قامت او په اعتدال د خلقت سره) او هغه (الله) ته بيرته ورقلل دي ستاسي (دپاره د جزاء)

تفسير: په گردو (تولو) ساکينانو (ذی روحو) کښي د انسان خلقت ښه دي په ليدلو کښي ډير ښه ښکاري. پخپلو ملکاتو او قواؤ کښي هم له گرد (تول) عالم څخه لوړ (اوچت) غور او ممتاز دي بلکه د تولو ښو مجموعه ده نو ځکه صوفيه د انسان وجود ته «عالم صغير» وائي امام قشيري رحمه الله عليه فرمائي چه د انسان ظاهر الله تعالى مزین کړي دي په کمال د قدرت خپل سره او باطن ئي مزین کړي دي په جمال د قربت سره. فتبارک الله احسن الخالقين والحمد لله رب العلمين.

يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝ اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبُؤُ الَّذِينَ كَفَرُوا
مِنْ قَبْلُ فَنَفَاثُوا بِأَلْأَمْرِ هُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

ښه معلوم دي دغه (الله) ته هغه څه چه په آسمانونو او په ځمکه کښي دي او ښه معلوم دي دغه (الله ته) هغه څه چه پټوي تاسي او هغه څه چه ښکاره کوي ئي تاسي او الله ته ښه معلوم دي هغه پټي خبري چه په سينو زړونو ستاسي کښي دي ايا نه دي راغلي تاسي ته اي منکرانو خبر د هغو کسانو چه منکران شوي دي پخوا له دي نه پس وئي ځکل وبال سزا د کار خپل او شته دوي ته (په عقبی کښي بي انتها) عذاب دردناک

تفسير: يعنی له تاسي څخه پخوا ډير قومونه لکه عاد او ثمود او نور هلاک شوي دي او د آخرت عذاب جلا (جدا) دي دا خطاب د مکي مکرمي هستيدونکيو دپاره دي.

ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشْرٌ يَهْدِيَنَا فُكْرًا وَتَوَلَّوْا

دا (عذاب دوی ته) د دی دپاره دی چه ؤ به دوی چه راتلل به دوی ته رسولان د دوی په ښکاره و دلائلو (د قدرت ځمونږ) سره نو ویل به دوی (تعجباً و تمسخرأً) چه ایا بشر سری (لکه مونږ) لاره ښیي مونږ ته بیا به کافران شول (په رسولانو) او مخونه به ئی وگرځول (له دلائلو د قدرت ځمونږ نو هلاک به کړل دوی لره الله)

تفسیر: یعنی ځمونږ غوندی پر یوه سری باندي ئی د لاری ښوونی او د هادی نوم ایښی او هغه ئی مونږ ته رالیږلی دی ؟ که مونږ ته هادی لیږونکی ؤ نو ښائی پرېسته ئی رالیږلی وی گواکي د دوی په نزد د بشریت او رسالت په منځ کښی منافات ؤ نو ځکه هغوی خپلو ځانونو ته کفر غوره کړ او د پیغمبرانو د خبرو له منلو څخه ئی مخ وړاؤ .
تنبیه: له دی آیت ځنی دا خبره ثابتول چه رسول ته (بشر) ویل کفر دی انتهائی جهل او الحاد دی . پرته (علاوه) له دی څخه که څوک ووايي چه دا آیت د هغو سړیو په جهل او کفر باندي دلالت کوی چه د پیغمبرانو له بشریت څخه انکار کوی نو دا دعوی د پخوانیو دعوو څخه زیاته قوی ده .

وَاسْتَغْنَى اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ۝۶

او بی پروا غنی دی الله (له ایمان د خلقو) او الله غنی بی پروا دی (له عبادت) او ډیر ستایلی شوی دی (بی له ستایلو د خلقو)

تفسیر: یعنی د الله تعالی څه پروا ده که هغوی مخ وړوی - یا غاړه وغړوی نو الله هم له هغوی ځنی د خپل رحمت نظر اړوی

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّنْ يُبْعَثُوا

دعوی کوی هغه کسان چه کافران شوی دی چه له سره به بیا ژوندی راپورته نه کړی شی دوی

تفسیر: هم هغسی چه دغه کفار پخپل زعم د انبیاء له رسالت څخه انکار کوی د بعث بعدالموت ځنی هم انکار کوی .

قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۝

ووايه (ای محمده دوی ته چه) هو بیا به ژوندی راپورته کړی شی قسم دی په رب غما چه خامخا ژوندی پورته به کړل شی هر ورو (خامخا) تاسی (پس له مرگه) بیا خامخا خبر به کړی شی تاسی هر ورو (خامخا) په هغه څه چه کړی دی تاسی په دنیا کښی او دا (ژوندی پاشول جزاء ورکول) په الله باندی ډیر اسان دی .

تفسیر: یعنی د دوهم غلې بیا ژوندی کول او د گردو (تولو) حساب ، کتاب اخیستل الله تعالی ته کوم سخت او گران او مشکل کار نه دی پوره یقین ولری ، چه دا کار ضرور کیدونکی دی د چا له انکار کولو څخه هغه ټاکلی (مقرر کړی) شوی کار هیڅ وړاندی وروسته نه کیږی نو ځکه بنائی چه تاسی انکار پرېږدی ، او د هغی ورځی په فکر کښی ولوړئ .

فَإِمْنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝

نو ایمان راوړئ په الله او په رسول د ده (محمد) باندی او په هغی رڼا (رڼرا) (قرآن) باندی چه نازل کړی دی مونږ او الله په هغه څه چه کوئ ئی تاسی ښه خبردار دی (نو جزاء به درکړی) .

تفسیر: یعنی ایمان سره عمل هم یو ضروری شی دی .

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ ۝

(یاده کړه) هغه ورځ چه راجمع به کړی (او خبر به درکړی الله) تاسو لره په ورځ د جمع کیدلو (قیامت) کښی دا (ورځ چه ده) ورځ د نفعی او نقصان ده) چه مؤمنان جنت ته ځی او کافران په دوزخ کښی لوړی او غبن ئی ظاهریږی یا ځینی نیکان به هم په سبب د تقصیر د نیکی او د احسان خپل زیان وینی)

تفسیر: یعنی دوزخیان به پره کیږی او جنتیان به کامیابیږی . پره کیدل دا چه هغوی به د الله تعالی ورکړی قوتونه بی ځای لگولی وی ، رأس المال او پنگه (سرمایه) به ئی هم له لاسه وتلی

وی . بری دا چه د لویی فائدی په بدل کښی په زرهارو ښه مومی . اوس د هم دی خبری لږ څه تفصیل داسی راځی چه

وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ

او هغه چه ایمان راوړی په الله او وکړی عمل نیک لری به کړی (الله) له ده څخه بدی د ده

تفسیر: یعنی هغه تقصیرات چه شوی وی د ایمان او ښو کارونو له برکته معاف او بشلی کیږی .

وَيُدْخِلُهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ⑨

او داخل به کړی (الله) دغه (صالح مؤمن) په هغو جنتونو کښی چه بهیږی له لاندی (د ونو او مانیو) د هغو (څلور قسمه) ووبالی تل به وی دوی په هغه کښی ابدی همیشه دغه (مغفرت او جنت) بری خلاصی ډیر لوی دی .

تفسیر: یعنی هر څوک چه جنت ته ورسېږی ټول مرادونه ئی په لاس ورځی ځکه چه جنت د الله تعالی د لیدلو او د هغه د رضاء موندلو ځای دی .

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا
وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ⑩ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ
يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ ⑪

او هغه کسان چه کافران شوی دی او نسبت د دروغو کوی آیتونو څمونږ ته دغه کسان دی یاران ملگری د دوزخ تل به وی دوی په هغه (دوزخ) کښی او بد ځای د ورتللو دی (دا دوزخ) نه رسېږی هیڅ مصیبت غم درد هیچاته مگر خو (رسېږی) په اذن حکم د الله سره او هغه څوک چه ایمان ئی راوړی

دی په الله باندی لیاره ښیی (الله) زړه د ده ته (د صبر او ثبات)

تفسیر: په دنیا کښی هیڅ یوه سختی او مشیت بی د الله تعالیٰ له رضاء - مشیت او ارادی څخه نه رسیږی کله چه مؤمنان په دی خبره باندی یقین او باور لری نو نه ښایی چه په هغه باندی خفه شی - بلکه په هر وقت او په هر حال باندی د هغه په فیصلی باندی رضاء وی او تل دی هسی وینا وکړی .

نه شود نصیب دشمن که شود هلاک تیغت
سر دوستان سلامت که تو خنجر آزمائی

هم داسی الله تعالیٰ مؤمنانو ته د صبر او د تسلیم لاری ورښیی چه د هغه له برکته پر دوی باندی د عرفان او ایقان ګرد (تول) وروڼه پرانیستل کیږی او عجیبی او غیبی ښوونی او فائدی په برخه شی - او له باطنی کیفیاتو او قلبی ترقیاتو ځنی ګټور او خوندور کیږی .

وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝۱۱

او الله په هر څیز باندی ښه عالم دانا دی (پر شاګرانو صابرانو) .

تفسیر: یعنی هغه تکلیف او مصیبت چه د الله تعالیٰ له لوری رارسیدي د هغه عین علم او حکمت دی همغه الله تعالیٰ ته ښه معلوم دی چه کوم یو له مونږ ځنی د واقعی صبر تسلیم او رضاء په سمه لاره ځی؟ او د چا زړه د کومو احوالو او کیفیاتو د مورد ګرځیدلو وړ (لائق) دی؟

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا
الْبَلْغُ الْمُبِينُ ۝۱۲

او حکم ومنع تاسی د الله او حکم ومنع تاسی د رسول (د دغه الله) پس که مخ وګرځوه تاسی (له طاعته نو د تاسی نقصان دی رسول ته څه زیان نه رسیږی ځکه چه) نو بیشکه په رسول ځمونږ باندی رسونه ښکاره دی (او خپل تبلیغ ئی کړی دی) .

تفسیر: یعنی په نرمی - سختی - تکلیف - راحت او په هر صورت کښی د الله تعالیٰ او د هغه د

رسول حکم و منع ! که نه ستاسی خپل نقصان دی رسول الله صلی الله علیه وسلم خو تاسی ته تول
ښه او بد درپوهولی دی او خپل فرض ئی ادا کړی دی او الله تعالی ته ستاسی له اطاعت یا
معصیت څخه هیڅ یو ضرر یا گټه (فائده) نه ورسیږی .

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

الله (یو دی) نشته هیڅوک وړ (لائق) د عبادت مگر خو هم دی دی او خاص
یواځی پر الله باندی پس توکل دی وکړی مؤمنان (چه د ایمان اقتضاء هم دا
ده چه مؤمنان دی خپل کار الله ته وسپاری)

تفسیر: یعنی معبود او مستعان یواځی د الله تعالی لوی ذات دی بل څوک د بندگی او د هیلې
او د اسرې وړ (لائق) نه دی .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوٌّ لَكُمْ

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) بیشکه ځینی له
ښځو ستاسی او (ځینی له) ځامنو ستاسی دښمنان دی تاسی لره

تفسیر: ډیر ځلی داسی کیږی چه سری د ښځی او ځامنو په مینه او محبت کښی داسی اخته
کیږی چه د الله تعالی له یاده غافلپږی او د داسی تعلقاتو لامله (له وجی) نور ډیر خراب کارونه
هم کوی او له ډیرو ښو څخه بی برخي پاتی کیږی د ښځی او اولاد غوښتنی او د هغوی خوښ
ساتل هیڅ کله دی نه پرېږدی چه بل شی ته خپل فکر واړوی ، د آخرت فکر تری هیرېږی کله
چه آل او عیال د سری د داسی ضرر او نقصان سبب وگرځی هغه ئی دوستان نه بلل کیږی بلکه
داسی دښمنان دی چه سری د دوی د دی دښمنی احساس نشی کولی نو ځکه الله تعالی مو
وښوی چه ځانونه مو له داسی دښمنانو څخه ساتئ ! او له هسی چارو ځنی لری گرځی چه د
هغو په وسیله دنیا تاسی ته ډیره ښه ښکاره شی او آخرت مو له یاده ووځی او د دنیا لامله (له
وجی) مو دین له لاسه وران شی . ولی داسی نه دی چه په دنیا کښی گړدی (تولی) ښځی یا
توله اولاده او خپلوان هسی وی چه سری د آخرت له یاده غافلوی بلکه ځینی بختوری ښځی او
هلکان داسی هم وی چه له خپلو میرو (خاوندانو) او پلرونو سره د هغوی د دین په حفاظت کښی
مرستی(مدد) کوی او په ښو چارو کښی هغوی ته لار ښوونه او لاس نیونه کوی او هغوی ته
عابدی ښځی نعم الصحابات او نیک مرغی اولاده باقیات الصالحات گرځی (جعلنا الله منهم
بفضله ومنه) .

فَاَحْذَرُوهُمْ ۚ وَاِنْ تَعَفَوْا وَتَصَفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَاِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۱۴﴾

نو ځان وساتئ تاسی له دوی څخه (په مقابل د حکم د الله او د دوی لحاظ مه کوی) او که عفو او گزشت وکړئ تاسو او مخ وگرځوئ تاسو او مغفرت وکړئ تاسی پس بیشکه الله ښه مغفرت کوونکی (د خطیانو) ډیر رحم والا دی (په انعام د اجر او ثواب سره)

تفسیر: یعنی که دوی له تاسی سره دښمنی وکړه - او تاسی ته دیني یا دنیوی زیان ورسید نو د هغه اثر او اغیزه به داسی کیږي چه تاسی به په انتقام او کسات (بدل) پسې لوبړی - او پر هغوی باندی به نامناسبه سختی شروع کوی - نو له داسی کولو څخه به د دنیا انتظام خرابیږي تر هغه ځایه پوری چه عقلاً او شرعاً گنجائش وی له هسی حماقتونو ، تقصیراتو ځنی تیریږي او ښی انتقام او کسات پسې مه گرځی ! چه په داسی مکارمو اخلاقو سره به الله تعالی پر تاسی باندی مهربانی کوی او ستاسی خطاوی ښی

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَ أَجْرٍ عَظِيمٍ ﴿۱۵﴾

بیشکه هم دا خبره ده چه مالونو ستاسی او اولاد ستاسی یوه فتنه ازموښت دی او الله چه دی په نزد د ده دی اجر ثواب ډیر لوی .

تفسیر: یعنی الله تعالی تاسی ته مال او اولاد درکوی - او تاسی پری ازموښی چه کوم یو له تاسی څخه په داسی فانی او زائلو شیانو کښی اخته کیږي ؟ او کوم یو له تاسی ځنی د فانی شیانو د خپل آخرت پنگه (سرمایه) او ذخیره گرځوی ؟ او د آخرت ډیر لوی اجر او ثواب د دی ځای پر حظوظو او مالونو باندی ښه بولی او ترجیح ورکوی ؟ او د آخرویی باقی او غیر فانی نعمتونه هیروی او په بدل ئی دغه زائل او فانی شیان اخلی ؟

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ ط

نو وویږیږئ تاسی له الله څومره چه توانیږئ تاسی واورئ (خبری د الله په سماع د قبول سره) او اطاعت کوی (د احکام الله) او نفقه کوی لگوی ښه شیان دپاره (د نفعی) د ځانونو خپلو

تفسیر: یعنی تر شو مو چه له وسه کیږی له الله تعالیٰ غنی وویږیږی او په دی امتحان او ازموینه کښی ثابت قدم اوسئ ا او د هغه احکام واورئ ا او عمل پری وکړئ ا.

وَمَنْ يُؤَقِّ شَعْرَ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٩﴾

او هغه چه وساتلی شو له حرص بخیلی د نفس خپل شخه نو دا کسان هم دوی دی بریالیان (کامیاب) په مراد رسیدلی (له عذاب په دواړو دارینو کښی)

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په لاره کښی به له نفقه کولو او له مال لگولو شخه ستاسی خپلی ښیگنی (فائدی) کیږی . او همغه سری بریالی (کامیاب) او په مراد رسیدی چه الله تعالیٰ د هغه زړه له دی اندیښنی غوښتنی غنی پاک ساتلی وی او حرص - بخل - طمع او کنسکی (شومتیا) لار پکښی ونه لری ا .

إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضْعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ

که چیری قرض پور (قرض) ورکړئ تاسی الله لره (په هغه شخه چه فرمائی دی) قرض پور نیک (په محبت او اخلاص سره) نو دوچنده به کړی (الله) ثواب د (هغه) پور) تاسی ته او مغفرت به وکړی (الله) تاسی ته .

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په لاره کښی په اخلاص او نیک نیت سره له خپل حلال او طیب مال غنی صرف کړی او وی لگوي ا تر شو الله تعالیٰ تاسی ته شو چنده له هغه غنی زیات ثواب درکړی او ستاسی مگردی (تولی) خطاوی او تجاوزات وښی هم داسی یو مضمون پخوا له دی شخه هم تیر شوی دی پوره تقریر دی هلته وکوت شی .

وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٠﴾

او الله ښه قدردان دی ښه تحمل والا دی (چه لږ قبلوی او ډیر ورکوی) .

تفسیر: د قدر پیژندلو خبره دا ده چه په لږ عمل سره ډیر ثواب ورکوی او تحمل ئی دا دی چه د گناه په لیدلو سره سم د لاسه عذاب نه مقرر وی . بیا هم د ډیرو گناهکارانو جرم ښی او د ډیرو په سزا تخفیف کوی .

عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝۱۸

عالم پوهیدونکی د پت او ښکاره دی ښه غالب قوی دی ډیر حکمت والا دی

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ په ښکاره کارونو او پټو نیتونو باندې علیم او خبر ښه دانا او بینا دی او سم د خپل زبردست قوت او حکمت سره هر چاته بدل ورکوي

تمت سورة التغابن بفضل الله تعالى ومنه والله الحمد والمنة

سورة الطلاق مدنية وهي اثنتا عشرة آية وفيها ركوعان
رقمها (۶۵) تسلسلها حسب النزول (۹۹) نزلت بعد سورة الإنسان
د «الطلاق» سورت مدنی دی (۱۲) آیت (۲) رکوع لری په تلاوت کښی (۶۵)
او په نزول کښی (۹۹) سورت دی وروسته د «الإنسان» له سورته نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ

ای نبی (ووايه امت خپل ته) کله چه اراده وکړئ طلاقوئ تاسو ښځی (خپلی
چه مدخول بهاوی او صغیره آیسه حامله نه وی) نو طلاقوئ په (وقت د) عدت
د دوی کښی (په طهر کښی چه خالی له جماع وی)

تفسیر: اگر که دلته مخاطب نبی صلی الله علیه وسلم دی مگر په واقع کښی مگر د (تول) امت
مخاطب دی . یعنی کله چه کوم سړی بیا په کوم ضرورت یا د مجبوریت له کبله (وچی) د
خپلی ښځی د طلاق ورکولو اراده وکړی ، نو ښائی چه هغه دی په عدت سره طلاق ورکړی .
(البقرة) سورت کښی راغلی دی چه د مطلقى عدت درى حیضه دی لکه چه هم دا غمونږ د
حنفیانو مذهب دی نو ځکه له حیض څخه پخوا د طهر په وقت کښی ښائی طلاق ورکړ شی تر
څو تول حیض پر شمیر کښی راشی فرض ئی کړئ که د حیض په وخت کښی طلاق ورکوی نو
هغه حیض چه طلاق پکښی ورکړی شوی وی له دوو حالتو څخه خالی نه دی په عدت کښی

شمیرلی کیږی ؟ یا نه. که هغه د حیض ورځی په عدت کښی شمیرل کیږی نو طلاق د ایقاع
 څخه پخوا هومره مدت د حیض چه تیر شوی وی هغه له عدت څنی لږیږی ؟ او پوره دری حیضه
 د عدت دپاره پاتی کیږی . او که ئی نه وی شمیرلی کله چه پرته (علاوه) له موجوده حیض
 څخه دی نور دری حیض ښائی وگوری او دا حیض ئی له هغو دری حیضو څخه زیات وی . نو
 ځکه مشروعه طریقه دا ده چه په طهر کښی دی طلاق ورکری شی او له احادیثو څخه هم دا قید
 ثابتیږی چه په هغه طهر کښی چه کوروالی او صحبت پکښی نه وی شوی ښائی میره (خاوند)
 خپلی ښځی ته طلاق ورکری

وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ

او وشمیرئ وساتئ تاسو عدت (د ښځو خپلو)

تفسیر: نارینه او ښځی دواړه ته ښائی چه دا خبره په یاد ولری چه چیری د غفلت او سهوی په
 وسیله له دوی څنی کومه سهوه او بی احتیاطی ونشی او څه لاندی باندی په منع کښی رانشی او
 هم ښائی چه طلاق داسی ورکړ شی چه د عدت په شمیر کښی هیڅ شانی ډیروالی او لږوالی
 رانشی لکه چه په پاس تفسیر کښی وویل شو

وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ

او ووبریږئ تاسو له الله چه رب (پالونکی) د تاسی (دی) مه ویاسئ (ای میرو
 «خاوندانو») دغه (ښځی خپلی) له کورونو خپلو څخه (چه پکښی اوسی
 دوی تر هغه پوری چه ئی تیر شی عدت)

تفسیر: یعنی له الله څخه ووبریږئ او په شرعیه و احکامو باندی پابندی ولرئ له چه له هغو څخه
 یو حکم دا دی چه د حیض په حالت کښی دی طلاق ور نه کړ شی او دری طلاق دی یو ځای
 ور نه کړ شی او مطلقه ښځه دی له کوره د باندی ونه ایستله شی او د دی په شان د الله
 اکرم شانه واعظم برهانه نوری ښوونی هم په اخلاص سره منئ ا

وَلَا يُخْرِجَنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ

او نه دی وځی دغه (ښځی هم پخپله له کورو نه تر څو چه عدت د دوی تیر
 شی) مگر هلته چه راشی دوی په فاحشه بی حیائی ښکاره سره (لکه زنا)

تفسیر: یعنی بنه‌ی دی پخپله خوښه هم نه وځی ځکه چه دا سکنی محض حق العبد نه دی چه د هغه په رضاء سره ساقطه شی بلکه حق الشرع دی هوا که بنه کومه ښکاره بی حیائی وکړی - یا په بدو چارو غغرد (ضد) وکړی یا د غلا مرتکبه شی یا د ځینو علماؤ په قول ژبه وکړی - یا تل په جنگ جنجال او جگړه کښی لگیا وی او بی له غمه او خفګانه ئی بل کار نه وی نو ایستل ئی روا دی که دا بنه بی‌موجه له کوره ووځی نو دا په خپله د دی د صریحی بی‌حیائی یو کار دی !

وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ

او دا (احکام) حدود اندازه کړی شوی د الله دی او هر هغه چه تیریری له حدودو د الله څخه نو په تحقیق ظلم ئی کړی دی په ځان خپل باندی

تفسیر: یعنی گناهکار شوی دی د الله تعالی په نزد د سزا موجب وگرځید.

لَا تَدْرِي

نه پوهیږی (ته ای طلاق کوونکیه ! یا نه پوهیږی هیڅ نفس)

تفسیر: د لاندی ترجمه شیخ الهند رحمه الله علیه په نه پوهیږی سره چه د غائب مؤنث صیغه ده کړی ده چه «نفس ته» راجع شی چه سماعی مؤنث دی او تری ښکاره شی چه دا خطاب طلاق ورکوونکی ته دی نه نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته

لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ①

ښائی چه الله پیدا کړی وروسته له دی طلاق کوم ښه کار او نوی صورت لکه رجوع له طلاقه .

تفسیر: یعنی ښائی چه بیا د دواړو په منع کښی روغه او صلحه وشي او په طلاق باندی پښیمان او نادام شی

وَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ

بيا نو كله چه ورسپړې دغه (بښځې) نيتي خپلې ته نو وساتئ (تاسې اې ميرو «خاوندانو») دوى په معروف نيكې ښه شان سره يا جلا (جدا) شئ تاسې له دوى ځنې په معروف نيكې ښه شان سره

تفسير: يعنى په رجعى طلاق كېنې كله چه عدت ختميدلو ته نژدې شې نو تاسې لره له دوو چارو څخه د يوې چارې اختيار دى چه يا د عدت له ختميدلو څخه پخوا سم له دستور هغې بښځې ته رجعت او خپلې نكاح ته دوام وركړئ ! يا د عدت په ختميدلو سره په معقولې طريقې باندې له هغې څخه جلا (جدا) شئ ! مطلب دا كه د نكاح تينگ ساتل مقصد وي نو په هغه وقت كېنې او كه ئې شلول مطلب وي نو په دغه وقت كېنې ځغرد (تينگوالى) پرې وركړئ ! او په دواړو صورتونو كېنې د انسانيت ، شرافت اصولو ته په درنه سترگه وگورئ ! او داسې هم مه كوئ چه ساتنه ئې مقصود نه وي او خامخا د عدت د اوږدوالى دپاره رجعت وركړئ يا د ساتلو په صورت كېنې هغې ته ايذا ورسوي او طعن او تشنيع ورواروئ !

وَأَشْهَدُ وَأُذَوِّي عَدْلًا مِّنْكُمْ

او شاهدان نيسي تاسې (په دغه رجوع باندې) دوه خاوندان د عدل له تاسې څخه

تفسير: يعنى وروسته له طلاق وركولو او پخوا د عدت له پوره كيدلو كه د نكاح بيا ساتل غواړي نو په دې رجعت باندې دوه شاهدان ونيسي تر څو د خلقو په نزد متهم نه شئ.

وَأَقِمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ

او ښه اداء كړئ تاسې شهادې (اې شاهدانو په وقت د حاجت كېنې د) پاره د (ثواب او رضاء د) الله

تفسير: په دې كېنې شاهدانو لره هدايت دى چه د شهادې وركولو په وقت كېنې كړه او خرابه خبره ونه كړي او سمه صافه او درسته خبره ووايي !

ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

دا (ساتنه په نیکی سره) نصیحت کاوه شی په دی سره هغه چاته چه وی چه ایمان ئی راوړی وی په الله او په ورځی ورستی (د قیامت) باندی

تفسیر: د جاهلیت په زمانه کښی پر ښځو باندی زیات ظلمونه کیدل او له ښځو سره هسی سلوک جاری ؤ لکه چه له غواؤ او خرونو سره ئی کوی یا له خورا (دیر) سختو او ذلیلو بندیانو سره کاوه شی ځینی ښځی سل سل کرته طلاقولی خو سره د هغه به هم د هغوی د مصیبت دوره پای (آخر) ته نه رسیده په قرآن په څو څو ځایونو کښی د دی وحشیانه و مظلمو او بی رحمیو په خلاف ویناوی کړی دی او د نکاح او د طلاق په حدودو او حقوقو باندی په دیر ښه دول (طریقه) سره زور غورځولی دی بالخصوص د دی سورت په منځ کښی په نورو حکیمانه ؤ هدایتو او نصیحتو کښی یو نهایت جامع او مانع او تول ښوونکی اصول بیان فرمایلی دی چه ﴿فَالْمُؤْمِنُ وَالْمُؤْمِنَةُ أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرُونَ﴾ دی چه د هغه حاصل دا دی چه که ئی ساتی

نو په معقوله دول او طریقې سره ئی وساتی ! او که ئی پرېوړئ نو هم په معقوله طریقه سره ئی پرېوړئ ! خو له دی ښو او زرینو نصیحتو څخه هغه سړی منتفع او گټور کیدی شی چه په الله تعالی او رسول الله صلی الله علیه وسلم او په آخرت باندی یقین لری ځکه چه هم دا باور او یقین د انسان په زړه کښی د الله تعالی ویره او خوف پیدا کوی او د هم دی ویری لامله (له وجی) دا خیال د انسان په فکر کښی پیدا کیږی همغسی چه یوه کمزوره ښځه له بخته او اتفاقه ځمونږ په منگلو او قبضه او اقتدار کښی راغلی ده مونږ هم تول د یوه لوی قهار الله تعالی په قبضه او اقتدار کښی پراته یو هم دا یو خیال دی چه په هر حال کښی سړی له ظلم او تعدی څخه ساتی او د الله تعالی په امر منلو باندی اړوی د دی دپاره په دی سورت کښی په مخصوص دول (طریقه) سره په اتقاء پرهیزگاری او د الله تعالی په ویره باندی زیات امرونه او توصیې شوی دی .

وَمَنْ يَشِقِ اللَّهُ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۝

او هغه څوک چه ویرېږی له الله ځان ساتی له معاصیو ویه گرځوی ده ته یو ځای د وتلو (له دنیوی او آخروی غمونو نه)

تفسیر: یعنی له الله تعالی ځنی ویرېږئ ! او د هغه د احکامو تعمیل په هر حال کښی وکړئ ! که څه هم له دیرو مشکلاتو او شدائدو سره مخامخ شی ځکه چه الله تعالی د هغو گردو (تولو) مشکلاتو ځنی د وتلو لاره درخلاصوی او په سختیو کښی د گزاری وسیلی هم در برابروی .

وَيَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۝

او رزق روزی به ورکری (الله) ده ته له هغه (خایه) چه گمان به نه کوی دی

تفسیر: د الله تعالی ویری د دواړو دارینو د خزانو کنجی ده او د گردو (تولو) بریو او کامیابیو وسیله ده له هم دی غنی گرد (تول) مشکلات اسانیږی بی قیاس او بی گمانه ئی رزق روزی او خواړه ور رسیږی ، گناهونه ئی بېنل کیږی جنت ورحاصلیږی ثواب ئی زیاتیږی او یوه عجیبه د زړه دادینه (تسکین) - سکون - اطمینان او خوښی په برخه او نصیب راځی چه د هغه لامله (له وجی) بیا هیڅ یوه سختی لکه سختی نه وربکاری - او گردی (تولی) پریشانی او ربرونه (تکلیفونه) ئی پخپله ورکیږی په یوه حدیث کښی راغلی دی که د دنیا گرد (تول) خلق په هم دی آیت باندی په اخلاص سره منگولی ولگوی نو گردو (تولو) نری والانو (اهل دنیا) ته هم دا هدایت بس او کافی دی .

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرٍ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ
لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۝۳

او هغه څوک چه توکل وکړی په الله باندی نو دغه (الله) بس کافی دی ده لره (په دواړو جهانو کښی) بیشکه الله رسیدونکی دی امر کار خپل ته په تحقیق گرځولی ده الله هر څیز لره اندازه (نو هر څه کیږی په تقدیر د الله سره نو هم ده ته پکار ده سپارنه د هر کار خپل)

تفسیر: یعنی پر الله تعالی باندی هیله (امید) او اسره ولری او یواځی پر وسائلو او اسبابو باندی تکیه ونه کړی ا د الله تعالی قدرت په دی اسبابو اړه (انحصار) نه لری د کوم کار د کولو اراده چه الله تعالی وفرمائی هغه هر ورو (خامخا) پوره کیدونکی دی اسباب او وسائل هم د ده د مشیت تابع دی هوا د هر څیز اندازه د هغه له خوا ټاکلی (مقرر) شوی دی چه سم له هغه سره هغه ښکاره کیدونکی ده نو ځکه که د کوم څیز په حاصلیدلو کښی څه دیل ښکاره شی نو متوکل لره نه ښائی چه ځان خپه یا پریشان کړی .

وَالَّذِي يَكْسَنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعَدَّتْهُنَّ
ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّذِي لَمْ يَحِضْ

او هغه ښځې چه ناامیده شوی وی (په سبب د کبارت یا د مرض) له حیضه له ښځو ستاسی ځنی که چیری په شک کښی ئی تاسی نو عدت د دوی دری میاشتی دی او هم داسی ښځې چه نه وی شوی حائضه (په سبب د صغارت نو دری میاشتی عدت دی تیروی)

تفسیر: یعنی پاک قرآن د مطلقې عدت لکه چه د «البقرة» په سورت کښی هم راغلی دی دری حیضه ښوولی دی که شبهه او شک پیدا شی چه چاته حیض ور نشی یا د ډیر عمر او منگ لامله (له وجی) ئی حیض بند شوی وی نو د هغی عدت به څو وی ؟ دا ئی رابکاره کړه چه دری میاشتی دی .

وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ

او (ښځې) خاوندانی د بار گیدی (حاملاتی بلاربی) عدت د دوی دا دی چه کیږدی دوی بار خپل (وځیگوی مولود دغه طلاق یا چه میره (خاوند) ئی مړ شوی وی) (یعنی د حاملی عدت بچی کیدو پوری دی)

تفسیر: د جمهورو په نزد د حاملی عدت د هغی د حمل تر وضعی او د مولود تر څیگولو پوری دی که څه هم هغه یوه لحظه او شیبه وروسته وی یا تر ډیرو میاشتو پوری وځنډیږی (ایسار شی) په دی کښی د مطلقې او د کوندی حکم یو دی (کما هو مصرح فی الاحادیث)

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ۖ ذَٰلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ۝

او هغه څوک چه ویریږی له الله ځان ساتی له معاصیو نو وبه گړځوی الله ده ته کار د ده کښی اسانی دا (چه ویلی شوی دی) امر حکم د الله دی چه نازل کړی دی تاسی ته او هغه څوک چه ویریږی له الله ځان ساتی له معاصیو نو لری به کړی الله له ده څخه گناهونه د ده او لوی به کړی (الله) ده لره اجر ثواب (د ده)

تفسیر: د هری جملی په آخر کښی د اتقاء او د الله تعالی اکرم شانه اعظم برهانه د ویری مضمون په مختلفو اسالیبو او ډول ډول (قسم قسم) پیرایو سره ئی تکرار کړی دی تر څو

وستونکی د هغه د بار بار ویلو څخه ډیر ویش او متنبه شی چه د ښځو په معاملاتو کښی د دی تقاه او پرهیزگاری ضرورت ډیر زیات دی .

اَسْكُنُوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ

واوسوئ دا (ښځی طلاقې کړی شوی) په هغه ځای کښی چه پکښی اوسیدئ
تاسی (سم) له طاقت د تاسی (چه توانیدئ !)

تفسیر: د نارینه په ذمه باندی ضرور دی چه خپلی مطلقې ښځی ته تر عدت پوری هستوگنی دپاره کور ورکړی چه هغه ته «سکني» وایه شی نو کله چه سکني واجبه شی نو نفقه هم د هغه په ذمه نابتیږی ځکه چه ښځه دومره موده د ده په کور کښی مقیده او محبوسه (بنده) پاتی کیږی د قرآن کریم د دی الفاظو اشاره په هم دی لوری ده ﴿ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تَقْرَبُوا مَنَافِقَهُمْ عَلَيْهِمْ ﴾ کله چه نارینه هغه ښځه له خپل مقدور او حیثیت سره سمه په خپل

کور کښی پریږدی ښکاره ده چه دا خبره دی لره هم متضمنه وی چه د هغی د خوراک او پوشاک مناسب بندوبست هم وکړی لکه چه د ابن مسعود رضی الله تعالی عنه په مصحف کښی دا آیت داسی و (اَسْكُنُوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ وَاَنْفَقُوا عَلَيْهِنَّ مِنْ وُجْدِكُمْ) څمونږ د حنفیانو په نزد دا د سکني او د نفقی حکم هر ډول (طریقه) مطلقې لره عام دی د رجعیه قید پکښی نشته ځکه هغه بیان چه له رومبی څخه راغلی دی لکه د انسې - صغیری او حاملی د عدت مسئلې په هغه کښی هیڅ یو تخصیص نشته بیا په دی کښی بلاوجه تخصیص ولی وکړی شی؟ پاتی شو د فاطمی بنت قیس حدیث چه په هغه کښی هغه وائی چه میره (خاوند) می ماته دری طلاق راکړی و - نو ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم ماته سکني او نفقه ونه تاکه (مقرر نه کړه) او له دی حدیث څخه فاروق اعظم - عائشی صدیقی او نور صحابه و رضوان الله تعالی علیهم اجمعین او تابعینو رحمهم الله تعالی اجمعین انکار فرمایلی دی بلکه فاروق اعظم رضی الله تعالی عنه تر دی پوری هم ویلی دی چه «مونږ د یوی ښځی په وینا سره د الله تعالی کتاب او د هغه د رسول سنت نشو پریښودی چه دا هم مونږ ته نه دی معلوم چه هغه پیښه د دی ښځی په یاد پاتی ده که نه» ښکاره ده چه فاروق اعظم رضی الله تعالی عنه له کتاب الله څخه په هم دی خبری باندی پوهیدلی دی چه ثلاثه مطلقې ته نفقه او سکني واجبه ده ، او د هغه په تائید د رسول الله صلی الله علیه وسلم کوم سنت هم ورسره موجود و لکه چه (طحاوی) او نورو داسی راویتونه نقل کړی دی چه حضرت عمر رضی الله تعالی عنه په تصریح سره بیان پکښی کړی دی چه «دا مسئله می له رسول اکرم صلی الله علیه وسلم څخه اوریدلی ده» په «دارقطنی» کښی د جابر رضی الله تعالی عنه یو حدیث په دی باره کښی صریح دی اگر که د هغه د ځینو راویاتو نورو رفع او وقف کلام کړی دی بل دا هم امکان لری چه حضرت نبوی به له دی جهته فاطمی بنت قیس ته د

سکني تجویز نه وی فرمایلی چه دی خپل خسر سره ژبه او ویل کول او ناوړی (غلطی) خبری ویلی لکه چه په غینو نورو روایتونو کښی شته نو ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم امر حکم ورکړ چه دا دی د هغوی له کوره ووځی نو کله چه سکني پاتی نه شوه نو نفقه هم ساقطه شوه لکه هغه ښځه چه بی د میره (خاوند) له پوښتنی له کوره د باندی درومی نفقه ئی تر هغه پوری ساقطیږی چه بیرته د خپل میره (خاوند) کره راشی ښه علیه ابوبکر الرازی فی احکام القرآن برسیره په دی په (جامع ترمذی) او نورو کښی غیني داسی روایتونه هم شته چه فاطمی ته د نفقی دپاره څه غله ورکړی شوی وه خو هغی له هغه مقدار څخه زیاته غوښتنه وکړله چه هغه ونه منله شوه نو مطلب ئی داسی شو چه رسول مبارک د دی د هغی زیاتی نفقی تجویز منظور ونه فرمایه چه د نارینه له لوری ورکړه شی والله اعلم بالصواب هو ادا خبره مو هم په یاد وی چه نسائی - طبرانی او مسند امام احمد رضی الله تعالی عنه په غینو روایتو کښی فاطمی بنت قیس د رسول الله صلی الله علیه وسلم صریح ارشاد داسی نقل کړی دی چه سکني او نفقه یواځی هغی مطلقه لره دی چه د هغی د رجعت امکان وی خو د دی روایتو سندونه دومره زیات قوی نه دی «زیلعی» د (هدایی) په تخریج کښی په دی باندی بحث کړی دی هلته دی وکوت شی ا

وَلَا نَضَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ

او مه کوئ اراده د ضرر تاسی د دغو (مطلقانو) لره چه تنگوئ به (غایونه او نفقی) په دوی باندی

تفسیر: یعنی ای میرونو (خاوندانو) ضرر مه رسوئ تاسو دی ښځو طلاقو شوو ته په غای د هستوگنی چه هغوی په تنگ شی او په وتلو سره مجبوری شی.

وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٌ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ

او که چیری وی دغه (ښځی) خاوندانی د بار گیدی (حاملانی بلاری) نو نفقه کوئ تاسی پر دوی باندی تر هغه پوری چه کیږدی دوی بار (حمل د گیدو) خپلو (په غیگیدلو سره)

تفسیر: د حمل مدت کله چه ډیر اوږدیږی نو هغه په خصوصیت سره راوښود چه په هغه کښی که هومره اوږدوالی هم وشي خو د حمل تر غیږیدلو پوری ښائی هغی ته دی نفقه ورکړه شی او داسی دی ونه کړی چه دری میاشتی نفقه ورکړی او بیا ئی بنده کړی.

فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاتُّوهُنَّ بِأُجُورِهِنَّ وَأَتَمِرُوا بِإِنَّكُمْ بِهِمْ عَرُوفٌ

نو که تی ورکاؤ دوی (پس له طلاقه) اولاد د تاسو لره پس ورکړئ تاسی هغوی لره مزدوری د هغوی او مصلحت مشوره کوئ (ای ښځو او میرو (خاوندانو) په حق د مولود خپل) په منځونو خپلو کښی په معروف نیکی سره

تفسیر: یعنی که له وضع حمل څخه وروسته ښځی ستاسی له خاطره وړوکی ته شودی ورکوی نو اجرت ئی ښائی هومره ورکړ شی لکه نورو تی ورکونکیو ښځو ته ورکاوه کیږی . او سم له دستوره په معقوله طریقې سره یو له بله د دی وړوکی په نسبت مشوره وکړی او لازمه قراردادونه وتری او خامخا ضد او خراب تګ ونه کړی! او یو له بل سره د نیکی سلوک وکړی. نه دی ښځه د شودو له ورکولو څخه غاړه غړوی. ا او نه دی نارینه له هغی ځنی مخ اړوی چه بلی ښځی ته د دی وړوکی ورکړی چه د ده د مور په ځای بله ښځه په اجرت سره تی ورکړی.

وَإِنْ تَعَاَسَ رُفُؤُكُمْ فَضْرُ لَكُمْ أُخْرَىٰ ۖ

او که سختی وکړئ تاسی (ای والدینو په تی ورکولو او اجرت کښی) نو لپاره د تی ورکولو دی طلب کړی هغه (مولود) لره بله ښځه (یعنی دائی دی ورته ونیسی او په مور باندی دی زور نه کوی)

تفسیر: یعنی که د مخالفت - ضد لامله (له وجی) ښځه په شودو ورکولو باندی راضی نشی نو نارینه دی هر ورو (خامخا) هغی ته نه گوري او بله ښځه دی پیدا کړی چه هغه کوچنی (ماشوم) ته شودی ورکړی. او که نارینه پر هغی ښځی باندی خپل وړوکی نه پالی او شودو ته ئی نه پریږدی نو خامخا به بله کومه ښځه پیدا کیږی. او په دواړو صورتو کښی به بلی ښځی ته څه ورکول کیږی - نو ولی هم دا شی د هغه وړوکی مور ته ورته کړ شی چه هم وړوکی په ارام او خوشاله - او هم مور پری داده او بی پروا شی.

لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهِ وَمَن قَدَّرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ
اللَّهُ لَا يَكُفُّ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَاتَ هَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ حُسْرِكُمْ سِرًّا ۖ

نو نفقه دی ورکوی (مطلقانو او مرضعانو ته) خاوند د طاقت له طاقته شتو خپلو نه او هغه چه تنگ کړ شی په ده باندی رزق د هغه پس نفقه دی کوی له هغه ځنی چه ورکړی وی هغه لره الله نه ورکوی تکلیف الله هیڅ نفس لره مگر خو په هغه قدر چه ورکړئ وی هغه لره له ماله) ژر به ښکاره کړی الله پس له سختی تنگی څخه اسانی فراخی

تفسیر: یعنی د وړکي خرڅ پر پلار باندی دی. مال او شته والا دی د خپل مال او شتو په نسبی خرڅ او نفقه ورکوی فقیر - اکرب او نادار دی د خپل نشتوالی په حیثیت نفقه خرڅ کوی. که د کوم سړی په برخه ډیره فراخی او شته نه وی او د الله جل جلاله له درباره ئی لږ رزق او خواړه په برخه شوی وی نو دی په هغه کښی د خپل گنجائش او قوت په نسبت خرڅ کړی ځکه چه الله تعالی هیچاته د هغه له طاقت څخه زیات تکلیف نه ورکوی کله چه کوم سړی په تنگه کښی هم د هغه له احکامو سره خرڅ وکړی نو الله تعالی به هغه سختی او تنگه په اسانی او فراختیا سره ور بدله کړی.

وَكَايْنٍ مِّنْ قُرْبَةٍ عَثَتْ عَنِ أَمْرِ رَبِّهَا وَرَسُولِهِ فَحَاسِبْنَهَا حِسَابًا شَدِيدًا
وَعَذَابُنَهَا عَذَابًا ثَكْرًا ۝۸

او ډیر ؤ له کلیو څخه چه گرځیدلی سرکښی کړی وه له امره حکمه د رب خپل او له (امر حکمه) د رسولانو د دغه (الله) څخه نو حساب به وکړو مونږ له هغوی سره حساب سخت (په قیامت کښی) او په عذاب به کړو مونږ هغوی په عذاب نا اشنا ناکاره سخت سره. شیخ الهند رحمه الله علیه د دی آیت ترجمه داسی کړې ده چه «او څومره (ډیر) ؤ له کلیو نه چه سرکښی کړی وه له حکمونو د رب خپل نه او له رسولانو د ده نه پس حساب مو وکړ له هغوی سره حساب سخت او په عذاب مو کړ هغو په ناکاره ناڅاپه عذاب سره

تفسیر: یعنی د شریعت د احکامو مخصوصاً د ښځو په نسبت د گړدو (تولو) حکمونو پوره پابندی ولری که نافرمانی وکړئ نو په یاد ئی ولری چه څومره کلی او ښارونه د الله تعالی او د ده د رسولانو د نافرمانی لامله (له وجی) ویجاړ او وران شوی دی. کله چه هغه خلق د تکبر او ځانمنی (لوی) آخری درجی ته ورسیدل او مونږ د هغوی حساب او کتاب ښه او کلک

واخیست او د هغوی یو عمل مو هم بی له پوښتنی پری نشود. او ټول مو په هسی سخت عذاب او افت کښی اخته کړل چه د هغه نظیر او ثانی پخوا له هغه څخه هیڅ لیدلی شوی نه و.

فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ۝۹

نو (وڅکله یا) وبه څکی هغوی سزا د کار خپل (په دنیا کښی) او دی عاقبت آخر د امر کار د دوی زیان (په آخرت کښی چه حرمان دی له جنتونو).

تفسیر: یعنی هغه سودا - بیع او شری او پلورل او پیرودل (اخستل خرڅول) چه په ټول عمر کښی کړی و اخر ئی په هغو کښی سخت نقصان وموند تر دی چه پنگه (سرمایه) ئی هم له لاسه ووتله.

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۝۱۰

تیار کړی دی الله هغوی ته عذاب سخت (په دارینو کښی)

تفسیر: د مخه د دنیوی عذاب ذکر و دا د آخروی عذاب ذکر دی

فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا ۝۱۱

نو وویریږئ له الله ځان وساتئ ای خاوندانو د عقلونو هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی

تفسیر: یعنی د دی عبرتناکو واقعاتو له اوریدلو څخه عقلمند ایماندارانو ته ویریدل په کار دی او مونږ لره داسی کار کول نه ښائی چه د هغه لامله (له وجی) د الله تعالی د قهر او د خپګان مورد وگرځو العیاذ بالله.

قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ۝۱۲

په تحقیق نازل کړی دی الله تاسی ته ذکر نصیحت (قرآن)

تفسیر: یعنی قرآن که له (ذکر) غنی (ذاکر) مراد وی نو هغه پخپله رسول دی.

رَسُولًا تَلَوَّا عَلَيْهِمُ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ

رسول (چه محمد) دی لولی په تاسی باندی آیتونه د الله چه ښکاره ظاهر کوونکی دی (د احکامو)

تفسیر: یعنی ښکاره نښی او آیات چه په هغو کښی د الله تعالی احکام په ډیر ښه ډول (طریقه) سره اورولی شوی دی.

لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

دپاره د دی چه ویاسی (الله) هغه کسان چه ایمان ئی راوړی او کړی دی ښه عملونه له ظلمتونو تیارو (د جهل او کفر) څخه رڼا (رنرا) (د علم او ایمان) ته

تفسیر: یعنی د کفر او د جهل له ظلمت او تیارو غنی ایستلی د ایمان او د عمل رڼا (رنرا) ته مو لار ښوولی ده

وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ۝

او هغه چه ایمان راوړی په الله باندی او وکړی ښه (عمل) نو داخل به کړی (الله) ده لره په جنتونو کښی چه بهیږی له لاندی (د مانیو ونو) د هغو (خلور قسمه) وبالی تل به اوسیدونکی وی دوی په هغو کښی ابدی همیشه په تحقیق ښه ورکړی دی الله هغه ته رزق روزی

تفسیر: او له جنت څخه زیات ښه رزق - خواږه او روزی چیری موندل کیږی.

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ ط

الله هغه (ذات) دی چه پیدا کری دی اوه آسمانونه او (پیدا کری دی) له
غمکی شخه هم په مثل د دی (اوه آسمانونه اوه غمکی)

تفسیر: یعنی اوه غمکی هم پیدا کری دی لکه چه د (ترمذی) او نورو په احادیثو کښی راغلی
دی. په دوی کښی احتمال شته چه په سترگو سره وکتل شی - او احتمال لری چه په نظر کښی
رانشی خو خلق هغه د ستوری (کواکب) په نامه پیژنی لکه مریخ غوندی چه د هغه په نسبت د
اوسنو پوهانو او حکماؤ داسی گمان دی چه په هغه کښی غرونه او سیندونه ودانی او نور ژوندی
شیان شته پاتی شوه دا خبره چه په حدیث کښی د دی غمکی شتوالی د دی غمکی لاندی وارد
شوی دی بنائی هغه د هغو د ځینو حالاتو او اعتباراتو په نسبت وی او په ځینو حالاتو کښی
کیدل شی چه هغه غمکی له دی غمکی شخه پاس ورشی هر څه د ابن عباس رضی الله تعالی عنه
هغه اثر چه په کښی «آدم کا دمکم» او نور راغلی دی د هغه د شرحی موقع نشته په (روح
المعانی) کښی په دی باندی پوره خبری شوی دی او د حضرت مولانا محمد قاسم رحمه الله علیه
په ځینو رسالو کښی د هغه په شاو خوا کښی ښی خبری او څرگند (ښکاره) ونی شته او د هغه
هر لوری ښه ښکاره شوی دی. کپړی چه له اوه غمکو شخه د دنیا اوه براعظم مراد وی «برهان
الدین کشککی»

يَنْزِلُ الْأَمْرُ بِتَنْهَنَ

نازلیبری امر حکم (د الله) په منع د دغو (آسمانونو او غمکو) کښی

تفسیر: یعنی د عالم د انتظام او تدبیر لاره د الله تعالی تکوینییه او تشریعییه احکام په آسمانونو
او غمکه کښی رابښکته کیږی.

لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ۝۱۴

(پوهوی مو) تر څو چه وپوهیږئ تاسی چه بیشکه الله پر هر څیز باندی (چه
اراده وفرمائی) ښه قادر دی (چه ځینی دغه جریان د احکام نی دی په غمکه
او آسمان کښی) او (پوه شی!) بیشکه چه الله په تحقیق احاطه فرمائی
رسیدلی دی هر شی ته له جهته د علمه قدرته.

تفسیر: یعنی د آسمان او د محمکی د پیدا کولو او د هغو د انتظامی احکامو له جاری کولو څخه دا مقصود دی چه د الله تعالی د علم او د قدرت د صفاتو اظهار وشی دا خبره د «ابن قیم رحمۃ الله علیه» له لوری په (بدائع الفوائد) کښی څرگنده (بیکاره) شوی ده. نور صفات په هم دی دوو صفتونو سره څه نه څه تعلق لری د صوفیه و د دی مشهور حدیث مضمون چه «كنت كنزاً مخفياً فاحببت ان اعرف» دی اگر که د محدثینو په نزد صحیح نه دی خو بنائی چه هغه مضمون د دی آیت له مضمون څخه مستفاد شوی وی والله تعالی اعلم.

تمت سورة الطلاق والله الحمد والمنة

سورة التحريم مدنية وهي اثنتا عشرة آية وفيها ركوعان

رقمها (٦٦) تسلسلها حسب النزول (١٠٧)

نزلت بعد سورة الحجرات

د «التحریم» سورت مدنی دی (١٢) ایتونه او (٢) رکوع لری په تلاوت کښی (٦٦) او په نزول کښی (١٠٧)

سورت دی وروسته د «الحجرات» له سورتته نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

د (الاحزاب) د سورت په تفاسیرو کښی تیر شوی دی کله چه الله تعالی مسلمانانو ته بری او فتوحات وېښل او گرد (تول) مسلمانان سره ښه اسوده شول نو د حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم مطهراتو ازواجو ته هم دا خیال پیدا شو چه مونږ به ولی په خوشالی سره ژوندون نه کوو؟ نو ځکه دوی ټولو سره لاس یو کر او د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم له حضوره ځنی خپلی نفقی وغوښتلی په صحیح مسلم کښی یو حدیث دی «هن حولی یسألننی النفقة» او د صحیح بخاری شریف په ابواب المناقب کښی راغلی دی «وحوله نسوة یکلمنه ویستکثرنه» دلته حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه حضرت بی بی عائشی صدیقی رضی الله تعالی عنها ته - او حضرت عمر فاروق رضی الله تعالی عنه حضرت بی بی حفصی رضی الله تعالی عنها ته په قهر شول او دوی له هسی غوښتنی ځنی منع کړلی - نو د دوی لامله (له وجی) نورو مطهراتو ازواجو هم له دی خبری ځنی مخ وړاوه او دا ئی سره غوټه کړله چه وروسته له دی نه به مونږ له پیغمبر ځنی داسی یو شی نه غواړو چه له نبی الله صلی الله علیه وسلم سره نه وی.

بیا هم د پېښو تگ داسی راپېښی شوی چه د هغو لامله (له وجی) رسول اکرم صلی الله علیه وسلم تر یوی میاشتی پوری له خپلو ټولو کډو ځنی جلا (جدا) شو او (ایلاء) ئی فرمایله تر څو د تخیر آیت چه په (الاحزاب) کښی تیر شو راغی او دی قصی ته ئی خاتمه ورکړه په دی ضمن او ترڅ کښی څه نوری پېښی هم واقع شوی چه د هغو له سببه د دوی مبارک زړه لږ څه خفه شو رښتیا خبره دا ده هغه مینه او محبت او تعلقات چه مطهراتو ازواجو د حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم سره درلودل (لړل) د هغو اړیکو (تعلقاتو) او علائقو لامله (له وجی) د هغو په منع کښی یو شان قدرتی او فطری کشمکش پیدا شوی و. هره یوه به په هم دی تمنا او ارمان وه چه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم زیاته توجه او مینه خپل ځان ته ورکش کړی او خپل ځان د دوی د زیاتی توجه او مینی مرکز وگرځوی او د دواړو د دارینو له برکاتو او فیوضاتو ځنی گټوری او متمتعی شی نارینه ته دا موقع د تحمل - تدبر خوش اخلاقی دیره نازکه موقع او مرحله وی خو د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ثابت قدمی او استقامت په دی نازک فرصت کښی هم همغسی غیر متزلزل ثابت او تحسین او د ستایلو وړ (لائق) ښکاره شو چه د هغه هیله (امید) او توقع د حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم د مسعود وجود او ښه سیرت ځنی کیده - د حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم هسی عادت ؤ چه وروسته له مازدیگره د خپلو ټولو مطهراتو ازواجو کره د څو لحظو او شیبو له مخی ته - یوه ورځ حضرت صلی الله علیه وسلم د خپلی ښځی حضرت ام المؤمنین بی بی زینب رضی الله تعالی عنها په کور کښی لږ شانی دیل وفرمایه - وروسته دا ښکاره شوه چه دوی هلته د هغه غسل شات گبینه څخه لږ څه خوړلی ؤ چه د دوی په مخ کښی ور وړاندی کړی شوی وه دا د شاتو او د گبینو د خوړلو دیل او وقفه په هره ورځ پرله پسې پېښیده. تر څو چه حضرت ام المؤمنین بی بی عائشة الصدیقة او حضرت ام المؤمنین بی بی حفصة رضی الله تعالی عنها سره ملگری وی او داسی تدبیر ئی سره جوړ کړو چه د هغی لامله (له وجی) نه یواځی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د شاتو د شربت څښلو د هغی کره پری ښود بلکه حضرت بی بی حفصی رضی الله تعالی عنها ته ئی وفرمایل چه «ما د زینب کره د شاتو شربت څښلی و. اوس قسم خورم چه وروسته له دی نه ئی نه څښم!» کله چی د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په خیال دا خبره هم تیره شوی وه که له دی خبری څخه حضرت بی بی زینب رضی الله تعالی عنها خبره شی نو هر ورو (خامخا) خپه کیږی. نو حضرت صلی الله علیه وسلم بی بی حفصی رضی الله تعالی عنها ته ئی دا هم فرمایلی ؤ چه «له دی خبری هیچا ته څه ونه وائی» هم داسی یوه خبره د ام المؤمنین حضرت بی بی ماریة القبطیة رضی الله تعالی عنها په نسبت هم پېښه شوی وه. ماریة القبطیة هم د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ماندینه (بی بی) وه چه د دی له گیدی څخه د دوی ځوی سیدنا ابراهیم رضی الله تعالی عنه څیړیدلی ؤ چه حضرت نبوی د نورو ازواجو د خوښی دپاره قسم خوړلی ؤ چه «پس له دی نه به د هغی کره نه ځم» او دا خبره نشی. خو حضرت بی بی حفصه رضی الله تعالی عنها له دی خبری څخه په پته حضرت عائشی رضی الله تعالی عنها ته خبر ورکړ او دا ئی هم ورته وویل چه پته ئی وساتی. دلته د الله تعالی له لوری

دا خبری ځمونږ پیغمبر ته ورښکاره شوی نو حضرت صلی الله علیه وسلم حضرت بی بی حفصة رضی الله تعالیٰ عنها ته وفرمایل چه «ولی دی له دی خبری ځنی نوری خبر کړی دی؟ چه په تینگه سره می درته ولی و چه پته ئی وساته» نو هغوی په تعجب سره وویل «تاسی ته دا خبر چا درکړی دی؟ ښائی چه د هغی خیال د عائشی رضی الله تعالیٰ عنها په لوری تللی وی نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل چه «الله تعالیٰ ماته له دی خبری ځنی خبر را کړی دی» د هم دی پیشی په لر کښی دا ایتونه رابخته شوی دی

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ

ای نبی (ای ځما پیغمبره!) ولی حراموی ته هغه چه حلال کړی دی الله تاته غواری ته (په دی حرامولو سره) خوښی د ښځو خپلو

تفسیر: د حلال شی په ځان باندی د حرامولو مقصد داسی دی چه د هغه شی په نسبت چه د عقیدې له مخی حلال او مباح گڼی هسی عهد او پیمان وکړی چه وروسته له دی نه به ئی نه استعمالوم. که داسی کول د کوم صحیح مصلحت پر بناء وی نو شرعاً جائز دی. مگر د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د رفیع شان سره دا ور (لائق) او مناسب نه و چه د ځینو ازواجو د خوښی دپاره داسی یوه (اسوه) قائمه کړی چه وروسته له دی نه به د هغه د امت دپاره د تکلیف سبب وگرځي نو ځکه الله تعالیٰ خپل رسول ئی متنبه وفرمایه چه ازواجو سره بیشکه خوش اخلاقی کول او په مینې او محبت سره سلوک لول ښه کار دی مگر نه په دی اندازه او میچ چه یو حلال شی پر ځان باندی حرام کړی او خامخا ځان په ربر (تکلیف) کښی واچوی.

وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ①

او الله ښښونکی دی (ستا قسم لره) دیر رحم والا دی (چه مقرر کړی دی کفارت د قسم)

تفسیر: چه گناه ښی او له تاسی ځنی کومه گناه هم نه ده شوی - یواځی پخپلی درجی کښی یو خلاف اولی خبره دی له خولی څخه وتلی وی.

قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ②

په تحقیق مقرر کړی دی الله تاسی لره حلالوالی د قسمونو ستاسی (په کفارت سره) او الله مولی دوست مددگار ستاسی دی او هم دغه (الله) ښه عالم دانا دی ښه حکمت والا دی

تفسیر: یعنی هغه مالک الملک اعلیٰ شانه واعظم برهانه د خپل علم او حکمت له مخی تاسی ته مناسب احکام او هدايات درلیولی دی چه له هغو څخه دا دی که کوم سړی په یوه نامناسب شی باندی قسم وخورى نو کفاره دی ورکړی او خپل قسم دی حلال کړی چه د هغه ذکر د «المائدة» په سورت کښی راغلی دی حضرت شاه صاحب لیکى اوس که څوک د خپل مال په نسبت داسی ووائی چه دا په ما باندی حرام دی نوئى قسم شی کله چه کفاره ئی ورکړی بیا به له هغه غنى گته (فائده) اخیستی شی خواره که جامی او زیورات (هذا ما علیه نحن الحنفية)

وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ
وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا
نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعِلْمُ الْخَبِيرُ ۝

کله چه پټ راز ووايه نبی پیغمبر غینو ښځو خپلو ته یوه خبره (چه تحریم د غسلو یا د ماریی یا د زینبی و) نو کله چه خبر ورکړ هغی (حفصی) په دی (خبری) سره (عائشی ته) او ښکاره کړه هغه خبره الله پر دغه (خپل نبی پیغمبر) باندی نو ور وپیژندله (نبی حفصی ته) له غینو هغو (خبرو) سره وویل دی (حفصی) چه چا خبر کړئ ته په دی باندی وویل (نبی) خبر کړی یم زه ښه عالم دانا ښه خبردار (الله په اسرارو د کائناتو).

تفسیر: د دی سورت په شروع تاسی د شاتو او د ماریی قبطی قصی ولوستلی په آیت کښی دا راښوولی شوی چه بنده د یوی خبری به هغومره پتو ساتلو کښی چه کوشش وکړی نو کله چه الله تعالی د هغی ښکاره کول وغواړی نو هیڅ کله هغه پته نه پاتی کیږی او هم د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د حسن معاشرت او د اخلاقو د وسعت ثبوت له دی څخه لا ښه ثابتیږی چه په هغو چارو کښی چه د دوی د طبیعت په خلاف پیښیدی تر کومی اندازی پوری تساهل او اغماض فرمایه او څرنکه ئی د عفوی او د کرم له لاری غنى خبرو ته کتل گواکی د شکایت په وقت

کښی ئی پوره الزام نه ورکاوه په (موضح القرآن) کښی راغلی دی چه «عینی وائی د هغه حرم (ماریی قبطی رضی الله تعالی عنها) موقوفولو خبر حضرت پیغمبر حضرت بی بی حفصی رضی الله تعالی عنها ته په پته سره وویل او وئی فرمایل چه هغه دی هیچاته ونه وائی او له هنی سره ئی څه نوری خبری هم هغوی ته ویلی وی حضرت بی بی حفصی رضی الله تعالی عنها د هغو گوردو (تولو) خبرو حال احوال حضرت بی بی عائشی صدیقی رضی الله تعالی عنها ته ووايه ځکه چه په دی گوردو (تولو) خبرو کښی د دوی دواړو مطلب ؤ بیا د وحی په وسیله سره ئی دا خبره معلومه کړه او حضرت بی بی حفصه رضی الله تعالی عنها ئی د حرم په خبره باندی ملزومه وپیژندله او د بلی خبری ذکر ئی ونه فرمایه. هغه بله خبره څه وه؟ ښائی چه هغه بله خبره به دا وی چه ستا پلار حضرة الناطق بالصواب عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه د عائشی له پلار (افضل الصحابة واولهم بالتحقیق حضرة أبی بکر الصديق رضی الله تعالی عنه) څخه وروسته په خلافت غوره کیږی عندالله هغه خبری چه د الله او د هغه رسول له لوری په تال اچولی شوی وی او نه وی ویلی شوی نو مونږ به په هغه باندی څه پوهیږو؟ ښائی چه هغه ئی د دی لامله (له وجی) نه وی څرگنده (ښکاره) کړی چه پخوا له وقته په هغه باندی خبری اتری او جرگی ونه کړلی شی او پر خلقو باندی بد اثر ونه لویږی. دا د خلافت مضمون په عینو ضعیفو روایتونو کښی راغلی دی چه هغه د اهل التشیع د عینو علماؤ له لوری هم منلی شوی دی.

إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا

که توبه وباسی تاسی دواړه (ای بیبیانو) الله ته (قبوله به شی) نو په تحقیق کاره شوی دی زړونه د تاسی دواړو

تفسیر: دا خطاب بی بی عائشی رضی الله تعالی عنها او بی بی حفصی رضی الله تعالی عنها ته دی که تاسی توبه وباسی نو بیشکه د توبی ایستلو موقع ده ځکه چه ستاسی زړونه د اعتدال له لاری ځنی کاره شوی دی نو ښائی چه بیا هسی د بی اعتدالی په لوری لاری نشی او د بی اعتدالی ځنی ځانونه وژغوری (وساتی).

وَإِنْ تَظْهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ

او که مرستی (مدد) وکړئ تاسی دواړه یوه له بلی سره (په ضرر د دغه نبی باندی) نو بیشکه الله همغه مددگار دی د هغه (نبی) او جبریل او صالح د

مؤمنانو (ئی هم مددگاران دی) او ملائکی (ئی هم) وروسته له دغه (مددگاری نه) مددگارانی دی.

تفسیر: د زوجینو په کورنیو چارو کښی ځینی اوقات ځینی خبری رومی دیری معمولی او وړوکی په نظر راځی خو که لږ څه عنان او ملونه ئی سسته پری شوده شی نو په پای (آخر) کښی هغه دیر یو ویروونکی او خطرناک شکل ځان ته غوره کوی په تیره بیا ښځه که کومی لوی کورنی ته منسوبه وی نو هغه طبعاً پخپل پلار - ورور - خپلوانو او کورنی باندی نازیږی نو ځکه ئی تنبیه وفرمایله چه وگوری، که تاسی دا راز (قسم) مرستی (مدد) ملگرتیا او ښوونی کوئ نو په یاد ئی ولرئ چه له هغه څخه پیغمبر ته هیڅ یو ضرر نه رسیږی ولی چه الله تعالی - پرستی او نیک بخت ایمان لرونکی درجه په درجه چه د چا مرستی (مددگار) او رفیقان او مددگاران وی نو د هغه په مقابل کښی د بل کوم انسان تدبیر نه چلیږی هوا یواځی له هسی چارو ځنی تاسی ته نقصان در پیښیږی.

تنبیه: ځینو اسلافو د صالح المؤمنین په تفسیر کښی د حضرت ابوبکر او حضرت عمر فاروق رضی الله تعالی عنهما نومونه اخیستی دی. چه ښائی دا د بی بی عائشی او بی بی حفصی رضی الله تعالی عنهما په مناسبت وی والله اعلم

عَسَى رَبُّهُ أَنْ طَلَّقَنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكَ مُسْلِمَاتٍ
مُؤْمِنَاتٍ قُنَّاتٍ تَلْبِسْنَ الْعَمَّامَاتِ سَبِيحَاتٍ ثِيَابٍ وَابْكَارًا ⑤

نژدی دی (او قادر دی) رب د دغه (نبی) که چیری طلاق درکړی تاسی تولو ته په دی چه بدل ورکړی ده لره نوری ښځی بهتری له تاسی څخه (په سیرت او صورت کښی) حکم منونکی مؤمنانی لمونځ کوونکی توبه ایستونکی عبادت کوونکی روژه نیوونکی هجرت کوونکی کونډی او پیغلی.

تفسیر: یعنی داسی وسوسو ته پخپلو زړونو کښی لاری مه ورکوئ! چه نارینه لره خو خامخا د ښځو ضرورت وی او له مونږ ځنی ښائسته او ښکلی ښځی چیری پیدا کیږی نو ځکه دوی مجبور دی چه ځمونږ گړدی (تولی) ویناوی واورى. په یاد ئی ولرئ که الله تعالی اراده وفرمائی نو له تاسی ځنی بهتری ښځی هم خپل پیغمبر ته پیدا کولی شی. ولی چه د الله تعالی په دربار کښی د هیڅ یوه شی لږوالی نشته

تنبیه: د ثیباتو (کونډو) ذکر د دی لامله (له وجی) دلته راغلی دی چه کونډی د ځینو حیثیتونو لامله (له وجی) نارینه و ته د ابکارو (پیغلو) په مقابل کښی مرجحی وی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو) وساتئ تاسی
ځانونه خپل او کور کهول خپل (په اطاعت د الله) له اور څخه چه خس اور
لگونی بالنر د هغه سړی او تیږی (گتۍ) دی

تفسیر: هر مسلمان ته لازم دی چه د خپلو ملگرو او کور کهول والو په دینداری او مسلمانی
کښی هم توجه ولری او د هغوی په سمون او لار ښوونه کښی زیار (کوشش) ویاسی په پوهولو -
ویرولو - پاللو - روزلو - مینه - محبت - وهلو او نورو وسیلو سره کوشښ وکړی چه هغی ته د
دیانت چاری ور وښی که سره له دی هم هغوی په لاره باندی برابر نه شی - نو د هغوی
کمبختی او د ده بی قصوری پیژندی شی د ﴿قُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ تفسیر د (الْم) په
(جزو) ځمونږ د دغه مبارک تفسیر کښی لیکلی شوی دی هلته دی وکوت شی

عَلَيْهَا مَلَكَةٌ مُّغَلَّظَةٌ

په دی اور باندی مقرری دی پرېستی کلکی زوړنی قوتناکی زبردستی

تفسیر: یعنی دغه پرېستی پر مجرمانو باندی زړه سوی او رحم نه کوی او نه ئی پری ږدی او نه د
هغه د زبردست نیولو ځنی هیڅوک ځان ژغورلی (بچ کولی) شی او نه تری ټپتیدلی شی.

لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ④

نه کوی نافرمانی دغه (پرېستی) له الله د هغه څه چه امر ئی کړی دی دوی ته
او کوی دوی هغه کار چه پری ماموری وی (من جانب الله).

تفسیر: یعنی نه د الله تعالی له حکمونو ځنی خلاف تگ کوی او نه د هغو د احکامو په تعمیل
کښی او په ځای راوړلو کښی څه ډیل او سستی کوی، او نه د حکم په امتثال کم قوته او
عاجزانی دی، او په قیامت کښی ویلی کیږی دغو منکرانو ته داسی چه:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْرُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝

ی هغو کسانو چه کافران منکران شوی یی یعنی ای کافرانو عذر مه کوئ
اسی نن ورځ (څکه چه نه قبلیری) بیشکه هم دا خبره ده چه بدل جزاء به
رکړ شی تاسی ته د هغه څه عمل چه وئ تاسی چه کول به مو (په دنیا
کښی)

فسیر یعنی د قیامت په ورځ کښی کله چه د جهنم عذاب په مخ کښی شته نو هلته به منکرانو
، وېلی کیږی چه اوس پلمی (تدبیرونه) او بهانی مه رانیږی څکه چه نن به هیڅ یوه پلمه
تدبیر) او بهانه نه چلیږی بلکه هر څه چه مو کړی دی هغه سزا به تاسی ته پوره درکوله کیږی
- څمونږ له لوری په تاسی باندی هیڅ یو ظلم او زیادت نه کیږی دا کرد (تول) ستاسی عملونه
ی چه د عذاب په بنی (شکلونو) تاسی ته په نظر درځی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (یعنی ای مؤمنانو!) توبه وباسی
تاسی الله ته توبه خالصه رښتیا د زړه له کومی

فسیر: د زړه له کومی خالصه توبه دا ده چه په زړه کښی بیا گناه یو خیال هم تیر نشی که
روسته له توبی څخه بیا هم د ده په زړه کښی د هغو چتی (بیکاره) او خرابو چارو چرتونه
خیالونه) او فکرونو ته اندیښنه وگرځیده نو وپوهیږی چه د هغه په توبه کښی څه نقص او
کسر شته او د گناه بنیاد ئی لا له بیخه نه دی وتلی.
زَقْنَا اللَّهَ مِنَ التَّوْبَةِ النُّصُوحَ حَظًا وَافِرًا بِفَضْلِكَ وَ كَرَمِكَ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
لَدِير.

عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ

مید دی چه رب ستاسی وبه رږوی له تاسی غنی گناهونه ستاسی او داخل به
کړی تاسی هغو جنتونو ته چه بهیږی له لاندی د (ونو او مانیو د) هغو (خلور
سمه) وپالی (دا ننوېستل ستاسی دی جنت ته) په هغه ورځ کښی چه وبه نه

شرموی الله نبی او هغو کسانو لره چه ایمان ئی راوړی دی له هغه سره

تفسیر: یعنی د نبی مقام خو ډیر لوړ (اوچت) دی د هغوی ملگرو ته هم ذلت نه ورپېښیږي بلکه په خورا (ډیر) اعزاز اکرام د فضل او شرف په مناسبو او لوړو (اوچتو) مقام کښی غځای مومی او د ډیر لوی افتخار او امتیاز خاوندان گرځی.

نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَيَايُمَانِهِمْ

رنا (رنرا) د دوی به غغلی وړاندی د دوی څخه او په ښی خوا د دوی

تفسیر: د دی بیان د (حدید) په سورت کښی په خوا له دی نه تیر شوی دی وگورئ غمونږ دغه مقدس تفسیر

يَقُولُونَ رَبَّنَا آتِنُكُمْ لَنَا نُورًا وَاخْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

وبه وائی دوی ای ربه غمونږ پوره کړه باقی ولره مونږ لره رنا (رنرا) غمونږ او وېښه مونږ لره (گناهونه غمونږ) بیشکه ته پر هر شی باندی (چه اراده وفرمائی) ښه قادر ئی (چه غینی هم دغه اتمام د نور او مغفرت دی).

تفسیر: یعنی غمونږ رنا (رنرا) تر آخر پوری قائمه ولره او مه ئی وژنه! لکه چه د منافقینو په نسبت د (حدید) په سورت کښی ولیکل شو چه د هغوی رنا (رنرا) مړه کیږی او په توره تیاره کښی پاتی کیږی مفسرینو عموماً هم داسی لیکلی دی خو حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه د (اتم لنانورنا) د مراد په بیانولو کښی لیکي چه د ایمان رنا (رنرا) په زړه کښی وی چه زیاته شی نو په تول بدن کښی خوره شی بیا په غوښه بیا په پوستکی کښی سرایت کوی.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ

ای نبی (ای غما پیغمبره) جهاد جنگ کوه له کفارو سره (بالسیف) او له منافقانو سره (باللسان) او سختی کوه پر دوی باندی.

تفسیر: د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم خلق او پسته رښه (خوی) په دی اندازی سره زیاته وه چه الله تعالی نورو ته د تحمل کولو امر فرمائی او په دوی باندی د سختی کولو امر کوی.

وَمَا أُولَٰئِكَ إِلَّا فِي جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ④

او عَای (د ورتللو) د دوی جهنم دوزخ دی او بد مرجع عَای د ورتللو دی (دا دوزخ).

تفسیر: رومی د مؤمنانو د هستوګنی عَای ور وښود - او بیا د هغوی په مقابل کې د کفارو او د منافقانو د هستوګنی عَای او کور راښکاره کړ.

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطَ
كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ
يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ ⑤
وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ

بیان کړی دی الله یو مثل دپاره د هغو کسانو چه کافران منکران شوی دی
بنځه د نوح او بنځه د لوط چه وی دا (دواړه ښځی تر نکاح) لاندی د دوو
بندګانو له بندګانو صالحانو غمونږ بیا خیانت وکړ (دی دواړو ښځو له دغو
دواړو (صالحانو میرو (خاوندانو) خپلو سره) نو دفع نه کړ (دغو پیغمبرانو)
له دغو (خپلو) ښځو څخه له عذاب د الله څخه هیڅ شی او وویل شو ننوځی
ناسی دواړه (دوزخ ته) سره له نورو ننوتونکیو (کافرانو) او بیان کړی دی
الله یو مثل دپاره د هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی بنځه د فرعون

تفسیر: یعنی حضرت نوح او حضرت لوط علیهما السلام د الله څنګه نیک بندګان ؤ مګر د دواړو
په کورونو کې د هغوی ښځی منافقانی وی چه په ښکاره ډول (طریقه) به ئی هغو سره تعلقات
لرل خو په پټه به له کافرانو سره ملی وی. نو بیا څنګه شول؟ له عامو دوزخیانو سره دوی هم د
الله تعالی له لوری په دوزخ کې وغورځول شول او د پیغمبرانو د زوجیت تعلقات یوه ذره هم
هغوی ته څه فائده ونه رسوله او نه ئی له عذابه وژغورل (وساتل) پرته (علاوه) له دی څخه د
فرعون ښځه بی بی آسیه رضی الله تعالی عنها بنت مزاحم چه یوه پخه ایمانداره او کامله ولیه وه
او د هغی میره (خاوند) د الله تعالی لوی یاغی ؤ هغی نیکی ښځی خپل میره (خاوند) له عذابه

ونه شو ژغورلی (ساتلی). او نه د میره (خاوند) د شرارت او بغاوت په جرم هغی ښځی ته کوم
 آخروی رنځ ور ورسید. حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی خپل ایمان درست کړئ! چه نه میره
 (خاوند) او نه مو ښځی او نه مو نور ژغورلی (بچ کولی) شی او دا قانون ئی په عام دول
 (طریقه) گډو (تولو) ته ورواوه.» داسی دی توهم ونه کړ شی چه (معاذ الله) دا ئی د حضرت
 ښځو ته ویلی دی هغوی ته خو ئی هغه فرمایلی دی چه د النور په سورت کښی راغلی دی.
 ﴿وَالظَّالِمُ الظَّالِمُ﴾ او که په فرض محال سره داسی توهم وکړی شی نو د فرعون د ښځی مثال
 له چا سره ونښلاوه شی؟ «لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم»

إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ

کله چه وویل دی ای ربه عفا جوړ کړه ماته په نزد خپل یو کور په جنت
 کښی

تفسیر: یعنی خپل قرب دی را عنایت کړه! او په جنت کښی راته یوه ماڼی ودانه کړه!.

وَنَجِّنِي مِنَ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝

او ومی ژغوره (خلاصه) می کړه له عذاب د فرعون څخه او له عملی د ده
 څخه او ومی ژغوره (خلاصه) می کړه له قومه ظالمانو څخه.

تفسیر: یعنی د فرعون له منگولو څخه می وژغوره (وساته)! او د هغه له ظلم غنی راته نجات
 وښه دوی حضرت موسی علیه السلام پاللی ؤ او د دوی له مرستیانو (ملگرو) غنی ؤ وائی کله
 چه فرعون ته دا حال ورڅرگند شو نو دایع په څلورو مورو کښی وتاړه او راز راز (قسم قسم)
 ربړونه (تکلیفونه) او ایذاوی ور ورسولی په هم دی حال کښی د الله تعالی له لوری هغه ته د هغه
 د جنت غای ور وښوول شو چه د هغه لامله (له وجی) په هغی باندی هغه گډ (تول) ربړونه
 (تکلیفونه) او سختیاوی ور اسانی شوی په پای (آخر) کښی فرعون هغه سیاستاً ووژله او دی د
 شهادت کندول په سر واپاوه او د حقیقی مالک الملکوت اجل و اعلیٰ شانه واعظم برهانه مخی ته
 ورسیده په صحیح حدیث کښی نبی کریم علیه افضل الصلوة والتسلیم د دی د کامل توب اعلان
 فرمایلی او حضرت بی بی مریم سره ئی د هغه شتوالی ذکر کړی دی په زرهاو رحمتونه دی وی د
 دوی په پاک روح باندی.

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَتُ فَرْجَهَا

او (مثل بیان کړی دی الله د) مریم لور د عمران هغه چه ساتلی و عحای د شهوت خپل (له نکاح او سفاح څخه)

تفسیر: یعنی له حلال او له حرام له گردو (تولو) څخه ئی محفوظه وساتله.

فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا

نو ومو پوکل (په گریوان د هغی) کښی له روح خپل څخه

تفسیر: یعنی د پرښتی په وسیله ئی یو روح ورو پوکه. حضرت جبریل علیه السلام د دی د کمپسه په گریوان کښی پوکلې و چه د هغه په نتیجه کښی د حمل استقرار وشو او حضرت مسیح علیه السلام پیدا شو.

تنبیه: د نفخی نسبت ئی د ځان په لوری ځکه وفرمایه چه حقیقی خالق او علی الاطلاق مؤثر همغه دی ځکه چه د هری ښځی په رحم کښی هر یو وړوکی چه جوړیږی د هغه اصلی جوړونکی او پیدا کوونکی پرته (علاوه) له دی خالق څخه څوک دی. ځینو محققینو دلته د (فرج) معنی د گریوان یا شاخ (چاک گریوان) اخیستی ده نو په دی تقدیر سره ﴿أَصْنَعُ الْفَرْجَ﴾ معنی به داسی وی چه د هیچا لاس ئی خپل گریوان ته نه دی پری ایښی او دا به نهایت بلیغه کنایه د دی له عصمت او عفت څخه وی لکه څمونږ د پښتنو په محاورو کښی وایه شی چه هغه ښځه ډیره سپین لمنی ده! په عربو کښی داسی وائی «نقی الجیب طاهر الذیل» توله دی ځنی عفیف النفس مراد اخلی او د جامی لمن او یا شاخ مراد نه وی نو په دی تقدیر سره به ﴿فَنَفَخْنَا فِيهِ﴾ کښی ضمیر د (فرج) په لوری د هغه د لغوی معنی په اعتبار سره راجع کیږی والله تعالی اعلم بالصواب.

وَصَدَقَتْ بِكَلِمَتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ

او تصدیق باور کړی و هغی په خبرو د رب خپل باندی او په کتابونو د ده

تفسیر: د رب خبری هغه وی چه د پرښتو په ژبو سره د آل عمران په سورت کښی بیان شوی دی ﴿وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يٰمَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفٰكِ وَطَهَّرَكِ﴾ الآية - او له کتابونو ځنی به عام سماویه کتابونه مراد اخلی او د تخصیص ضرورت نشته.

وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ ۞

او وه دا له امر منونکیو فرمان ورونکیو شخصه.

تفسیر: یعنی د کاملینو نارینه و په شان په بندگی او طاعت کنی تینگه او ثابت قدمه وه باقی داسی وپوله چه د قانتینو له کورنی شخصه وه.

«تمت سورة التحريم والله الحمد والمنة وبه التوفيق والعصمة»

سورة الملك مكية وهي ثلاثون آية وفيها ركوعان رقمها (٦٧) تسلسلها حسب النزول (٧٧) نزلت بعد سورة الطور

د الملك سورت مكي دي (٣٠) آيته دوه ركوع لري په تلاوت كښي (٦٧) او په نزول كښي (٧٧) سورت دي

وروسته د «الطور» له سورت څخه نازل شوي دي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

تَبْرَكَ الَّذِي يَدِيَهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

دیر برکت کوی هغه (الله) چه په لاس (بلاکيف) د ده کښي دي ملک سلطنت او هم دغه (الله) پر هر څيز باندی (چه اراده وفرمائي) ښه قادر دی.

تفسیر: یعنی لوی برکتناک او خورا (دیر) ثابت دی په دوام هغه الله تعالیٰ چه کرد (تول) ملک د ده دی او یواځي په هر شی کښي د هغه واک او اختیار دی او حکم ئي پر هر څيز او هر ځای باندی چلیږي.

إِلَّا الَّذِي خَلَقَ الْهَوْتَ وَالْحَيَوَةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

هغه (الله) چه پیدا کړی ئي دی مرگ او ژوندون لپاره د دی چه وازموئي تاسی چه کوم یو له تاسی دیر ښه دی د عمل له مخی (چه درکړی تاسو ته جزاء د اعمالو)

تفسیر: یعنی د مړینی او د ژوندون سلسله هغه الله قائمه کړی ده. مونږ او تاسی ږومبی هیڅ نه وو هم هغه مرگ او مړینه وگټی بیا پیدا شو وروسته له هغه مړینه او مرگ پر مونږ راځي بیا مو له هغی مړینی او مرگ څخه ژوندی راپاڅوی لکه چه د (البقرة) په دریمي رکوع ٢٨ آیت څمونږ د دغه تفسیر کښي راغلی دی ﴿وَكُنْتُمْ أَهْلًا فَاخْيَأْتُمْ يُخَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُخَيِّتُكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ د مړینی او د ژوندون دا گردی (تولی) سلسلی د دی دپاره دی چه ستاسی د چارو کتنه او ازموینه وکړه شی چه کوم یو خراب کار کوی؟ او کوم یو ښه کوی په ږومبی ژوندون کښي ازموینه کیږي او په دوهم ژوندون کښي د هغه نتیجه فوراً درښوله کیږي. فرض ئي کړی. که ږومبی

ژوندون نه وی نو چا به عمل کاوه . که موت نه راتلی نو خلق به له مبدا او منتهی غنی غافل او بی فکره پاتی کیدل او هیڅ به نه پسی گرځیدل که بیا ژوندون نه وی نو د شو او بدو چارو بدل به چیری ورکاوه کیده؟.

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ۝

او هم دغه (الله) ښه غالب قوی دی دیر مغفرت کوونکی دی.

تفسیر: یعنی داسی زبردست دی چه د هغه له نیولو غنی هیڅوک ځان نشی بچ کولی او لوی لوروونکی مغفرت کوونکی او ښونکی هم دی.

الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا

هغه (الله) چه پیدا کړی ئی دی اووه آسمانونه طبقی طبقی لاندی باندی

تفسیر: په حدیث کښی راغلی دی چه د یوه آسمان په سر باندی بل آسمان او د هغه د پاسه دریم آسمان او هم داسی یو پر بل باندی اووه آسمانونه سره لاندی باندی طبقی دی چه له یوه آسمانه تر بل آسمان پوری د پنځو سوو کلونو مسافه ده . د دی خبری تصریح په نصوصو کښی نه ده شوی دا شینتوب (شینوالی) چه څمونږ په نظر راځی هم دغه آسمان دی؟ کیږی چه اووم آسمان له دی څخه پاس وی او دا شین والی د آسمان د چت رنگ وی.

مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَوتٍ

وبه نه وینی ته (ای کتونکیه) په پیدایښت د رحمن کښی هیڅ تفاوت خلل عیب فرق

تفسیر: یعنی قدرت پخپل انتظام او کاریگری کښی هچیری هیڅ فرق نه دی ایښی په هر شی کښی له انسان غنی اخیستی تر حیواناتو - نباتاتو - جماداتو - عناصرو - علوی او سفلی - اجرامو او اوو آسمانونو - ستوریو - او نورو پوری یو شانی د هغه قدرت او کاریگری ښکاری - هسی نه دی چه ځینی شیان ئی په حکمت او بصیرت سره او ځینی ئی هم داسی چتی (فضول) او بیکاره او بی اصوله پیدا کړی وی (العیاذ بالله) که چیری چاته هسی کوم شی په نظر ورشی نو ودی پوهیږی چه د هغه په ځای د ده په عقل او نظر کښی څه نه څه نقص او قصور شته.

فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ ۝

بیا واروه (خپلی) سترگی چه آیا وینی ته (پکښی) څه چاود څیروالی نقصان.

تفسیر: یعنی گرد (تول) کائنات له ښکته څخه تر پاسه پوری په یوه قانون او مضبوط نظام سره ترلی شوی دی او یو لر ئی له بل لر سره داسی نښتی دی چه هیچری څه چاود - فرق - تفاوت سوری - خلل - نقصان عیب او څه تنقید پکښی نشته. او نه د هغه په کاریگری کښی څه اهمال او اختلال موندل کیږی هر شی همغسی دی لکه چه ښائی. که دا آیتونه د آسمان په نسبت وی نو مطلب به ئی داسی وی چه ای اوریدونکیه (مخاطبه) پاس آسمان ته وگوره چه په کوم ځای کښی ئی څه لاندی باندی درز چاود څیروالی او نقصان موندل کیږی؟ بلکه یو صاف - هوار - متصل - مربوط او منظم شی په نظر راځی چه سره د تیریدلو د دومره زمانو او د او د ازمندو د تطاولو تر نن پوری هیڅ یو فرق او تفاوت نه پکښی لیده کیږی.

ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ۝

بیا وگرځوه سترگی خپلی (آسمان ته ای کتونکیه!) دوه دوه ځلی بیرته به راو گرځی پاتی سترگی (ستا) بیرته گرځیدونکی او دغه (سترگی به وی) ذلیلی ستری ستومانه (له نه لیدو د خلل نه).

تفسیر: یعنی ممکن دی چه په یوه نیمه کتنه کښی سترگی تیروځی نو ځکه په پوره کوشش سره څو څو ځلی وگوره! چه آیا په کوم ځای کښی کوم چاود - کندو - څیروالی او رخنه شته؟ ښه غور - فکر او دقت وکړه او بیا کتنه پری وکړه چه د قدرت په انتظام کښی څو چیری د کوتی ایښوولو ځای شته؟ په یاد ئی ولرئ! چه ستاسی سترگی له ډیرو کتلو ځنی ستری ستومانیری او ذلیلی - درمانده خری پری به بیرته راگرځی خو د الله تعالی په کاریگری کښی او مصنوعاتو او انتظاماتو به هیڅ عیب او قصور نه شی ایستلی.

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ

او خامخا په تحقیق ښائسته کړی دی مونږ دا آسمان (له ټولو آسمانونو څخه) ډیر نژدی (ځمکی ته) په ډیوو ستوریو سره

تفسیر: یعنی د آسمان په لوری وگورئ چه د شپې له مخې د ستوریو اشعه پلوشی - غلیدل او سینگار په څه رونق او شان سره بریښی - دا د قدرت هسی رڼاگانې او دیوی دی چه د نړی (دنیا) ډیری گټی په هغو پوری تړلی دی.

وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيْطَانِ

او گرځولی دی مونږ دغه (دیوی ستوری) ویشتونکی شیطانانو لره

تفسیر: د (رجم الشیاطین) مضمون د (الحجر) په سورت او په نورو ځایونو کښی په تفصیل سره تیر شوی دی.

وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ

او تیار کړی دی مونږ دوی لره عذاب ډیر سوځوونکی (د دوزخ).

تفسیر: یعنی په دنیا کښی په شهابو سره ویشتل کیږی او په آخرت کښی دوی لره د دوزخ اور تیار دی!

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

او شته دپاره د هغو کسانو چه کافران شوی دی په رب خپل باندی عذاب د جهنم دوزخ او بد مرجع ځای د ورتللو دی (دا دوزخ).

تفسیر: یعنی د کافرانو د هستوگنی ځای له شیاطینو سره په همغه دوزخ کښی دی.

إِذَا الْقُؤُوفُ سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ۖ تَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ

کله چه وغورځولی شی (کافران) په دغه (اور د دوزخ) کښی وابه وری دوی دغه (دوزخ لره) آواز لوی بد او هغه به خوتیږی. نژدی به وی (دا دوزخ)

چه توتی توتی شی له جهته د قهره (غضبه پر کفارو باندی).

تفسیر: یعنی په هغه وقت کښی به د دوزخ غږ ډیر بد او ویروونکی وی - او په بی انتها خوږیدلو او اشتعال سره به هسی رابکارۍ لکه چه له ډیری غصی او قهر پوری راوړی چه اوس به سم د لاسه توتی توتی الوغی (اعاذنا الله منها بلطفه وکرمه).

كُلَّمَا أَلْقَىٰ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ۝

هر کله چه وغورځوله شی پکښی یوه ډله (د منکرانو) پوښتنه به وکړی (توبیخاً) له هغوی نه خازنای د دوزخ (داسی چه) آیا نه ؤ راغلی تاسی ته (ای منکرانو) ویروونکی (پیغمبر په دنیا کښی).

تفسیر: یعنی دا پوښتنی به د زیاتو ذلیلولو - محجوبولو او خړولو دپاره وی چه تاسی په دی مصیبت کښی ککر شوی یی آیا پخوا له دی څخه چا نه وی خبر کړی؟ او نه ئی متنبه کړی او ویرولی وی؟ چه په دی لاره باندی مه غی، ا که نه سم به په دوزخ کښی لویدیئ چه هلته به داسی سخت سخت عذابونه وی.

قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ۝

نو وبه وائی (منکران داسی چه) هو! په تحقیق راغلی ؤ مونږ ته ویروونکی (پیغمبر) نو دروغجن وباله مونږ دی او وویل مونږ (هغوی ته چه) نه دی رالیږلی الله هیڅ شی نه یی تاسی مگر په گمراهی لویه کښی

تفسیر: یعنی خجل او نادم شوی په ډیر حسرت او ندامت سره به جواب ورکوی چه بیشکه ویروونکی پیغمبر مونږ ته راغلی و - مگر مونږ د هغوی خبری ونه منلی او دوی به مو تل دروغجنول او ورته ویل به مو چه تاسی غلطی خبری کوی - نه د الله تعالی له لوری رالیږلی شوی یی - او نه پر تاسی باندی وحی راغی بلکه تاسی د عقل او پوه له لاری څخه لری تللی یی او په سخته گمراهی کښی لویدلی یی. یا دا خطاب د ملائکو دی کافرانو ته یعنی په جواب د کافرانو کښی وبه وائی ملائکی نه وی تاسی په دنیا کښی مگر په گمراهی لویه کښی.

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ⑩

او ویه وائی (منکران) که چیری وی مونږ چه اوریدلی مو (خبری د انبیاء په دنیا کښی په سماع القبول سره) یا مو عقل لرلی (په خیر او شر خپل) نو نه به وو مونږ (نن) په اهل ملگرو د دوزخ کښی

تفسیر: یعنی مونږ په دی نه پوهیدو چه دا ویروونکی به رښتین راووشی - که مونږ په هغه وقت کښی د کوم پند ورکوونکی خبری اوریدلی وی - او له پوه او عقل څخه مو کار اخیستی وی - او د معاملی په حقیقت باندی پوهیدلی وی نو نن به ولی د دوزخیانو په ډله کښی گډیدو او تاسی ته به د دی پیغور او طعن ورکولو موقع څه رنگه په لاس درتله؟.

فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ⑪

نو اقرار ئی وکړ (قائل شول) دوی په گناه خپلی باندی نو (لری کړی دی دوی لره الله له رحمته) لری والی خاوندانو د دوزخ لره

تفسیر: یعنی پخپله دوی اقرار وکړ چه بیشکه مونږ مجرمان یو هسی بی گناه مونږ په دوزخ کښی نه یو لویدلی خو د دی ناوخته اقرار او اعتراف ځنی هغوی ته هیڅ یوه گټه (نفعه) او فائده نه وررسیږی او هسی ارشاد به کیږی ﴿فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ اوس دی لری او ورک شی او دفعه دی شی دوزخیان» دوی لره د رحمت په شاوخوا کښی هیڅ د هستوگنی ځای نه دی پاتی بلکه دوی ته لریوالی دی له مهربانی د الله څخه.

إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ

بیشکه هغه کسان چه ویږیږی له رب خپل په غیب سره

تفسیر: یعنی الله تعالی ئی نه دی لیدلی - مگر پر هغه او د هغه په صفاتو باندی پوره باور لری او د هغه د عظمت او د جلال له تصویره رږدی (رپی) او د هغه د عذاب له خیاله لرغیږی. یا د (بالغیب) مطلب دا دی چه د خلقو له مجمع ځنی جلا (جدا) په عزلت او خلوت کښی هم په پته سره خپل پروردگار یادوی او د هغه له وږی څخه لرغیدونکی ویږیدونکی وی.

لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝۱۲ وَأَسْرُوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝۱۳

شته دوی ته مغفرت (د گناهونو) او اجر ثواب ډیر لوی (چه جنت دی). او که پتوئ تاسی خبره خپله او که ښکاروئ (هغه خبره) بیشکه هغه (الله) علیم ښه دانا دی په پتو خبرو د سینو باندی هم

تفسیر: یعنی اگر که تاسی هغه نه وینئ - مگر هغه تاسی وینی - او ستاسی په هره پته او ښکاره خبره که په خلوت کښی وی یا په جلوت کښی پوهیږی بلکه پر هغو ټولو شیانو باندی هم خبردار دی چه ستاسی په زړونو کښی گرځی لنده ئی دا چه سره له دی چه الله تعالی ستاسی له سترگو غنی پت او غائب دی خو بیا هم ستاسی په ټولو پتو او ښکاره و باندی پوه او خبردار دی او هیڅ شی تری غائب او پت نه دی.

أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ۝۱۴

آیا نه پوهیږی (په پتو اسرارو د زړونو) هغه (الله) چه پیدا کړی ئی دی (زړونه بلکه هر شی ورمعلوم دی) او همغه (الله) دی علیم دانا (په پتو اسرارو) ښه خبردار دی (په ظواهر و موجوداتو هم).

تفسیر: یعنی ستاسی او ستاسی د افعالو او اقوالو د هر څیز خالق او مختار هم همغه الله تعالی دی کله چه خالق او مختار کوم شی پیدا کوی نو خامخا په هغه باندی پوه او خبردار او پوره عالم هم وی که نه پیدا کول ناممکن دی او داسی امکان نه لری چه یو شی ئی جوړ کړی وی خو پری ونه پوهیږی.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۝۱۵

دغه (الله) همغه ذات دی چه گرځولی ئی ده تاسی ته ځمکه پسته تابعداره نو ځئ گرځئ تاسی په اوږو اطرافو لارو د دی ځمکی او خورئ تاسی له (حلال) رزق د دغه (الله) او خاص دغه (الله) ته بیا ژوندی راپورته کیدل ستاسو دی

(پس له مرگه).

تفسیر: یعنی ځمکه ئی ستاسی په مقابل کښی داسی نرمه - پسته - ذلیله مسخره او منقاده
مگرځولی ده چه هر څه وغواړئ په هغی کښی تصرف کولی شی او په هغی باندی او د هغی پر
غرونو باندی ځی او راځی - او تری خپل خوراک څښاک او نور ضروریات گټی مگر دومره په
یاد ولری هغه څوک خواړه او نور شیان درکوی د هغه په لوری پس له مرگه او بیا ژوندی
پاڅیدلو ستاسی بیا ورته دی.

ءَاٰمَنْتُمْ مِّنْ فِی السَّمٰٓءِ اَنْ یَّخْسِفَ بِكُمْ اَرْضًا مِّنْ اَرْضٍ تَمُوْرُ ۙ

آیا مامون ډاډه شوی یی تاسی له هغه (الله) ځنی چه په آسمانونو کښی دی
(په زعم ستاسی ای منکرانو) چه راپورته به کړی په تاسی باندی ځمکه (او
دوب به مو کړی پکښی) بیا به (ناڅاپه) هلته دا (ځمکه) ولرزیږی وڅوڅیږی

تفسیر: رومی ئی انعامات راښوولی و اوس د قهر انتقام او د پوښتنی شان راښی او وېرول ئی
مقصود دی یعنی بیشکه ځمکه تاسی لره تابعه او مسخره شوی ده مگر په یاد ئی ولری چه په
هغی باندی حکومت د هغه د آسمان د څښتن (خاوند) دی چه که وغواړی تاسی په ځمکه
کښی داسی خښوی چه له چار چاپیره به ځمکه درباندی پورته کوی او په هغه وقت کښی به
ځمکه ولرڅیږی او تاسی د هغی په هم دا خوزیدلو سره پکښی دوبیږی نو ځکه سری لره نه ښائی
چه د هغه خالق مختار له دربار ځنی بی ویری او بی پروا شی - او په شرارت باندی لاس پوری
کړی او د هغه په ډیل او معطلی باندی مغرور شی.

اَمْ اٰمَنْتُمْ مِّنْ فِی السَّمٰٓءِ اَنْ یُّرْسِلَ عَلَیْكُمْ حَاصِبًا ۙ

آیا مامون ډاډه شوی یی تاسی له هغه (الله) ځنی چه په آسمانونو کښی دی
(په زعم ستاسی) له دی نه چه وبه لیږی په تاسی باندی کانی ویشتونکی باد

تفسیر: یعنی په ډیره خوښی سره په ځمکه باندی ځی راځی - او خواړه او نور ضروریات ځان ته
گټی خو سره له هغه خپل الله تعالی مه هیروی. که نه هغه الله تعالی په دی باندی قادر دی چه پر
تاسی باندی یوه سخته سیلی درولیږی یا د کانو باران درباندی اوړوی - نو بیا به تاسی څه
وکړلی شی او ستاسی به دا گرد (تول) غځلیدل - لاندی باندی کیدل په ځای پاتی کیږی.

فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرٌ ⑭

نو ژر ده چه پوه به شیء تاسی چه خه رنگه وو ویروول عطا

تفسیر: یعنی له هغه عذاب به چه تاسی ویروول کیږئ هغه خومره تباہ کوونکی او ویروونکی ؤ؟.

وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرٌ ⑮

او خامخا په تحقیق دروغجن کړی ؤ (کفارو خپل انبیاء) چه پخوا له دغو (کفارو د مکي) خخه ؤ نو خه رنگه وو انکار عذاب عطا

تفسیر: یعنی له عاد او ثمود او له نورو سره کومه معامله چه شوی ده له هغی غنی عبرت واخلي! او وگورئ چه د هغوی په حرکاتو باندی هم مونږ انکار کړی ؤ نو هغه غمونږ انکار خه رنگه د عذاب په صورت ورښکاره شو؟.

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَفًى وَيَقْبِضْنَ مَا يُسْكِنُ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ⑯

آیا نه گوری دوی مرغانو ته (په هوا کښی) له پاسه د سرونو د دوی پرانیځی وزرونه او ټولوی (وزرونه خپل) نه نیسی نه ساتی دوی په هوا کښی له پریوتو مگر خو رحمن (ئی ساتی په رحمت او قدرت خپل) بیشکه هغه (الله) په هر څیز باندی بیبا ښه لیدونکی دی.

تفسیر: رومبی د آسمان او د غمکی ذکر شوی ؤ دلته د هغو د منځ د شیانو ذکر دی. یعنی د الله تعالی قدرت ته وگورئ چه مرغان د غمکی او د آسمان په منځ کښی کله خپل وزرونه غوروی او پرانیځی او خواره ئی کړی څرنگه ورسره الوځی؟ او کله ئی ټولوی او سره له دی چه د ثقیل جسم او د درنی بنی او بشری خاوندان او مائلالی مرکز دی خو بیبا هم هغوی لاندی نه رالویږی. او نه د غمکی جاذبه قوت هغه وړوکی مرغه د خپل ځان په لوری راښکلی شی. وښیه پرته (علاوه) له الله تعالی د چا قدرت لاس هسی دی؟ چه هغه ئی په فضاء او تشتیا کښی هسی ساتلی دی؟ بیشکه رحمن پخپل رحمت او حکمت سره د هغوی بنی (شکلونه) هسی جوړی کړی دی او په هغوی کښی ئی داسی یو قوت ایښی دی چه د هغه په وسیله هغوی بی تکلفه په هوا

کښی شو خو کړی الوتلی او گرځیدلی شی هغه د هر یوه څیز په استعداد باندې ښه پوهیږي او گرد (تول) مخلوق تر خپل نظر لاندې ساتي ښائی د مرغانو د مثال له بیان کولو ځنې دلته د دی په لوري هم اشاره ده چه الله تعالی په دی باندې هم قادر دی چه له آسمانه عذاب راولیږي او کافران د خپلو شرارتونو له سببه د دی عذاب مستحق او لائق دی. خو څه رنگه چه د الله تعالی رحمت مرغان په هوا کښی ساتي د هغه رحمت له هغوی ځنې عذاب هم همغسی لري کړی دی.

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَّكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ
إِنَّ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ

آیا څوک دی هغه (ذات) چه هغه لښکر ستاسی شی کومک مرستی (مدد) وکړی له تاسی سره (هیشوک مو مددگار نشته) بی له رحمن نه دی کافران مگر خو په غرور غولیدلو کښی دی

تفسیر: منکران سخت غولیدلی دی که هغوی داسی گڼی چه د هغوی باطل خدایان او د فرضی بتانو لښکری دوی د الله تعالی له عذابه او له راتلونکی آفت ځنې ژغورلی (بچ کولی) شی؟ ښه وپوهیږئ چه له رحمانه جلا (جدا) شوی هیشوک به هغوی ته مدد او مرستی (امداد) ونه رسوي

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ

آیا څوک دی هغه (ذات) چه رزق درکړی تاسی ته که چیرې بند کړی (الله) درڅخه رزق خپل (هیشوک مو بی له الله رازق نشته)

تفسیر: یعنی که الله تعالی د خوړو سامان او اسباب دربند کړی نو څوک به طاقت ولري چه په تاسی باندې د خوړو وروڼه پرانیځي؟

بَلْ لَّجَّوْا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ۝۳۱

بلکه ننوتلی او محکم شوی دی دوی په سرکشی عناد او تیښته نفرت کښی (له حقه).

تفسیر: یعنی دا خلق پخپلو زړونو کښی پوهیدل چه له الله تعالیٰ ځنی جلا (جدا) پاتی شوی نه د چا د نقصان مخه نیولی شی او نه چاته گته (فائده) رسولی شی، مگر یواځی د شرارت او سرکشی لامله (له وجی) کله چه د توحید او اسلام په لوری راویللی شی نو تور خوری او یاغی کیږی.

أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝

آیا پس هغه څوک چه ځی نسکور په مخ خپل باندی ښه لار موندونکی وی یا هغه څوک چه ځی، برابر سم په لاری سمی باندی.

تفسیر: یعنی د ظاهری کامیابی لاری طی کوی هغه تر اصلی مقصد پوری رسیدی شی چه په سمه لاره باندی د سړیو په شان برابر لار شی هغه څوک چه په کره لاره لکه رانده نسکور ځی نو هغه د مقصود تر منزل پوری نشی رسیدلی دا د یوه موحد او د یوه مشرک مثال دی، په قیامت کښی د دوی دواړو په ورته کښی هم داسی فرق لیده کیږی.

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝

ووايه (ای محمده!) دغه (الله) هغه ذات دی چه پیدا کړی ئی یی تاسی او درکړی گرځولی ئی دی تاسی ته غوږونه (دپاره د سماعت اوریدلو د حق) او سترگی (دپاره د بصارت لیدلو د حق) او زړونه (لپاره د بصیرت پیژندلو د حق) ډیر لږ شکر وباسئ تاسی (په دغو ډیرو نعماتو د الله).

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ د اوریدلو دپاره غوږونه او د لیدلو دپاره سترگی او د پوهیدلو دپاره زړونه راکړی دی تر څو د هغه حقونه ومنو او دا قوتونه په ښه لاره کښی مصروف کړو او د هغه طاعت او فرمان برداری وکړو مگر داسی شکرگزاره سړی ډیر لږ دی کافرانو ته وگورئ چه هغوی د دی نعمتونو حق څه رنگه په ځای راوړی؟ او د الله تعالیٰ دا ورکړی شوی قوتونه د هغه الله تعالیٰ په مقابل څنگه استعمالوی؟.

قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٣﴾

ووايه (ای محمده!) دغه (الله) هغه ذات دی چه پیدا (خواره) ئی کریئ تاسی په غمکه کښی (دپاره د عبادت) او خاص ده ته به راتول کړل شی تاسی (تول لپاره د حساب او جزاء په قیامت کښی).

تفسیر: یعنی ابتدا هم له هغه څخه شوی ده او انتهاء به هم پر هغه وی. له هر ځایه چه راغلی یی هلته به بیرته ځی باید و چه له هغه ځنی یوه شیبه (لحظه) هم نه غافلیدئ او هر وقت د هغه په فکر او یاد کښی وئ. او زیار (کوشش) وکړئ تر څو د هغه مالک په مخ کښی تش لاس ونه دریږی مگر داسی بندگان ډیر لږ دی.

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٤﴾

او وائی دغه (کفار مؤمنانو ته په تمسخر سره) کله به وی دا وعده (د حشر) که چیری یی تاسی صادقان رښتینی (په دغه ویلو کښی نو مونږ پوه کړه په زمانه د راتلو د قیامت)

تفسیر: یعنی مونږ او تاسی به کله تولیږو؟ او د الله تعالی په حضور تول کله سره څو؟ او قیامت به کله وی؟ او ژر ئی رښکاره کړه!

قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾

ووايه (ای محمده! دغو منکرانو ته) بیشکه د دی خبری یوه خبر (چه قیامت کله قائمیری) په نزد د الله دی او بیشکه (خبره دا ده چه) زه ویروونکی یم ښکاره (له جحیمه او نه یم خبر په وقت د راتلو د قیامت باندی)

تفسیر: یعنی د قیامت وقت او مهال زه تا کلی (مقررولی) نه شم د هغه علم له الله تعالی سره دی. هو هغه شی چه په یقین سره راتلونکی دی له هغه ځنی پوهول او د هغه له ویروونکی مستقبل ځنی دارول څما فرضی کار دی چه زه ئی ادا کوم

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ ﴿٢٤﴾

پس کله چه ووبنی دوی هغه (عذاب قیامت) ډیر نژدی نو بد شکله تور به شی
مخونه د هغو (کسانو) چه کافران شوی دی او وویل به شی (دوی ته) دا
همغه (عذاب) دی چه وی، به تاسو چه دغه مو (ژر) غوښتلو (په دنیا کېښی).

تفسیر: یعنی اوس خو د هغه د راتګ په نسبت شور لګوی، خو کله چه هغه ټاکلی (مقرر) وقت
ورنژدی شی د ډیرو لویو یاغیانو او سرکشانو خولی به چېنګی پاتی کېږی او په ویجاړو (ورانو)
مخونو بدو اشکالو او وچو شونډو به هک پک اریان په ردو سترګو ورته ګوری او هیڅ به ئی له
لاسه نه وی پوره

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِیَ اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾

ووايه (ای محمده! دغو منکرانو ته) آیا وینئ خبر راګرئ تاسی ماته که
چیري هلاک می کړی الله او هغه څوک چه ځما سره دی (لکه چه تاسی د
دی قصد کړی دی) یا رحم وکړی (الله) پر مونږ باندی په طول د عمر پس
څوک دی چه وبه ژغوری (بچ به کړی) خلاص به کړی کافران له عذابه
دردنا که شخه.

تفسیر: کفارو به تمنا کوله چه که محمد صلی الله علیه وسلم ژر مړ شی نو دا قصه به پائ ته
ورسپړی (العیاذ بالله) د هغه جواب داسی ورکوی چه فرض ئی کړی، که سم د ستاسی له اټکله
محمد صلی الله علیه وسلم او د ده ملګری رضی الله تعالیٰ عنهم مړه شی یا سم ځمونږ د
مسلمانانو له عقیدي سره محمد صلی الله علیه وسلم او د ده ملګری د الله تعالیٰ په رحمت
بریالیان (کامیاب) او مراد موندونکی شی نو په دی دواړو صورتونو کېښی هر یو چه وی چه له
هغی ځنی تاسی ته هیڅ یوه ګټه (نفعه) او فائده نه رسیږی ځمونږ انجام په دنیا کېښی هر څه
چه وی خو آخرت مو ډیر ښه دی ځکه چه مونږ په دی لاری کېښی جداو جهد کوو، لیکن تاسی د
خپلو ځانونو فکر وکړی چه په دی کفر او سرکشی سره تاسی به له هغه درد رسوونکی عذاب
شخه چه راتلونکی دی څوک وژغوری (بچ کړی) ؟ ځمونږ فکر او اندیښنه پریردی، پخپل فکر

کښی ولویدی ولی چه کافران په هیڅ ډول (طریقه) د الله تعالی له عذابه ژغوریدونکی (بچ کیدونکی) نه دی.

قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ اِمَّا بِيْهِ وَعَلَيْهِ تَوْكَلُنَا

ووايه (ای محمده دغو منکرانو ته الله) رحمان دی چه ایمان مو راوړی دی پر هغه (رحمان) باندی او پر همغه (رحمان) باندی توکل کړی دی مونږ (په ټولو کارونو خپلو کښی)

تفسیر: یعنی څنگه چه ځمونږ ایمان په هغه الله تعالی باندی دی نو د هغه په مرسته (مدد) ځمونږ ژغورنه (نجات) یقینی ده او کله چه مونږ په صحیحی معنی سره پر هغه الله تعالی باندی اسره او توکل لرو په ګردو (ټولو) مقاصدو کښی مو بری او کامیابی یقینی ده. ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ او هر کله چه په تاسو کښی دا دواړه نشته نه ایمان او نه توکل - نو څه رنگه به تاسی بی فکره یی؟.

فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝۲۹

نو ژر به پوه شی تاسی په (وقت د لیدلو د عذاب کښی) چه څوک دی هغه (چه لویدلی دی) په ګمراهی ښکاره کښی (له مؤمنانو او کافرانو)

تفسیر: یعنی مونږ مؤمنان داسی یو چه ستاسی ګمان دی یا تاسی منکران همغسې یی چه ځمونږ عقیده ده.

قُلْ اَرَأَيْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَّاتِيْكُمْ بِمَاءٍ مَّعِيْنٍ ۝۳۰

ووايه (ای محمده دغو منکرانو ته) آیا وینئ خبر را کړئ تاسی ماته که چیرې ګهیځ (سحر) وګرځی اوبه ستاسی ښکته (په ځمکه کښی ننوتلی ورکی) نو څوک دی هغه چه راوولی تاسی ته اوبه روانی شفافی پاکی صافی.

تفسیر: یعنی د مړینی او ژوندون ګرد (ټول) اسباب د هغه الله تعالی د قدرت په لاس دی یوه اوبه د مثال په ډول (طریقه) واخلي چه په هغه باندی هر شی ژوندی دی. فرض ئی کړئ که د چینو - ویالو - کوهی او نورو اوبه وچي شی او د ځمکی لاندنی عمق او تل ته ورښکته شی لکه

چه زیاتره د تودوخی په موسم کښی پیښیږی نو د چا له لاسه به پوره وی چه لکه مرغلری غونډی جاری پاکی رنی او صافی اویه په زیاته اندازه سره راپیدا کړی چه ستاسی ژوندون او بقاء لره کافی وی. نو ځکه یو متوکل مؤمن لره بنائی چه په هغه خالق الكل مالک علی الاطلاق باندی هیله (امید) او اسره ولری. له هم دی ځایه وپوهیږی کله چه د هدایت گردی (تولی) چینی وچی شوی دی نو په دغه وقت کښی د هدایت او د معرفت نه وچیدونکی چینه د محمد صلی الله علیه وسلم په مبارک صورت بهول هم د هغه مطلق رحمن کار دی چه د خپل فضل او انعام ځنی د گردو (تولو) ذوی الارواحو او ساکینانو (جاندارو) د ظاهری او باطنی ژوندون سامان پیدا کړی دی که په فرض محال سره دا چینه وچه شی لکه چه د اشقیای تمنا ده نو څوک به وی چه مخلوقاتو لره داسی صافی شفافی اویه راپیدا کړی شی؟.

تمت سورة الملك بفضل الله وكرمه ومنه

سورة القلم مكية الا من آية (۱۷) الى غاية آية ۳۳ ومن آية (۴۸) الى غاية (۵۰) فمدنية وهي اثنان وخمسون آية وفيها ركوعان رقمها (۶۸) تسلسلها حسب النزول (۲) نزلت بعد سورة العلق. د «القلم» سورت مکی دی پرته (علاوه) له (۱۷) آیته تر ۳۳ آیت پوری او له (۴۸) آیت څخه تر (۵۰) آیت

پوری چه مدنی دی (۵۲) آیتونه او دوه رکوع لری په تلاوت کښی (۶۸) او په نزول کښی دوهم سورت دی

وروسته د «العلق» له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ۱ مَا أَنْتَ بِمَجْنُونٍ ۲

قسم دی په قلم او په هغه څه چه دوی ئی لیکي چه نه ئی ته (ای محمده!) په نعمت (فضل انعام) د رب خپل سره لیونی

تفسیر: د مکی مشرکانو پیغمبر ته (العیاذ بالله) لیونی ویل ځینو به ویل چه په دوی باندی د شیطان اثر لویدلی دی چه داسی یو ناڅاپه له گرد (تول) کور کهول او تبر څخه جلا (جدا)

شوی داسی غتی خبری کوی چه هیڅوک ئی نشی منلی - حق تعالی د دی باطل خیال تردید او د خپل پیغمبر تسلی وفرمایله - یعنی پر هغه چا باندی چه د الله تعالی دومره لوی فضل او انعام شوی وی چه د هغه مشاهده هر لیدونکی په ښه شان سره کولی شی - مثلاً اعلی درجی فصاحت د حکمت او د پوهنی خبرو ئی د مخالفینو او موافقینو په زړونو کښی دیر قوی تاثیر اچولی دی او سره د داسی لوړی (اوچتی) رشی (خوی) او ښو اخلاقو دوی ته لیونی ویل پخپله د ویونکی لیونتوب نه دی؟ په دنیا کښی دیر لیونیان او اعلی درجه مصلحان تیر شوی دی چه هغوی ته به هم رومبښو خلقو لیونی ویل مگر د هغو د تاریخی معلوماتو هغه ذخیره چه د قلمونو په وسیله د پانو په منځ کښی لیکلی شوی ده په لوړ (اوچت) غږ سره شاهی لولی چه د دی رښتینو لیونیانو او د هغو بللی شویو لیونیانو سړیو د ژوندانه د حالاتو په منځ کښی څومره د ځمکی او د آسمان فرق او توپیر (تفاوت) شته؟ نن ځمونږ د پیغمبر (العیاذ بالله) لیونی بلل بالکل داسی دی لکه د دنیا د گرد (تول) جلیل القدر اولوالعزم مصلحین په هره زمانه کښی ناپوهانو او شریرانو لیونیان بلل. خو څرنگه چه تاریخ د هغو مصلحانو په لوړو (اوچتو) کارونو باندی دوام او د بقاء مهرونه ثبت او لگولی دی او د هغو لیونی ویونکیو نومونه او نښی هم نه دی پاتی نژدی دی چه قلم او د هغه په وسیله سره لیکلی شوی لیکي د محمدی ذکر خیر - او بی مثال چاری - او علوم او معارف هم د همیشه دپاره قل لیکلی وساتی او د هغو کسانو نومونه او نښی به په دنیا کښی پاتی نشی چه دوی ئی لیونی ښوول. یو وقت داسی هم په دنیا کښی راتلونکی دی چه توله دنیا به د محمدی صلی الله علیه وسلم د حکمت - معارف او پوهنی ستاینه (صفت) کوی او د دوی ذات به لکه یوه دیر ښه کامل انسان په شان د یوی اجتماعی عقیدی په ډول (طریقه) ومنی کله چه د چا لوړوالی (اوچت والی) او لوئی او فضیلت قدوس الله تعالی په ازل الازل کښی پخپل نورانی قلم سره د لوح محفوظ پر تختی باندی نقش کړی وی نو څوک به طاقت ولری چه یواځی د مجنون او د مفتون په ناکاره تشبیهاتو سره د هغه لیک یوه څنډه (غاره) هم محو او وتورلی شی؟ هغه څوک چه داسی خیال لری هغه خورا (دیر) جاهل او مجنون او دیر ناپوه او لیونی دی.

وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾

او بیشکه چه دی خاص تا لره خامخا اجر بدل ثواب بی انتها

تفسیر: یعنی تاسی مه خپه کیږی د دوی له دی لیونی بللو څخه ستاسی اجر او ثواب زیاتیری او ستاسی غیرمحدود هدایت فیض انسانی بنی نوعو ته رسیدونکی دی. او د هغو بی انتها ثواب تاسی ته رسیدونکی دی آیا د لیونیانو او پاکانو مستقبل به هسی رون او شاندار او پایدار وی؟ لکه چه ستاسی دی؟ یا د کوم لیونی طرز عمل او پروگرام او د عمل لاری داسی بری موندی شی

لکه چه ستا دا د طریق او تګ په بری سره پائ ته رسیږی؟ لکه چه د چا رتبه د الله تعالی په دربار کښی دومره لوړه (اوچته) وی نو که هغه ته شو احمقان لیونی ووائی څه پروا ده ؟.

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿۳﴾

او بیشکه چه ئی ته (ای محمده) هر و مرو (خامخا) په خلق خو بیونو (دین ډیر لوی بانندی).

تفسیر: یعنی په هغو اعلیٰ اخلاقو او ملکاتو سره چه د الله تعالی له جانبه تاسی ستایلی شوی یی کله په لیونیانو کښی د هسی ښو خو بیونو تصور کاوه شی؟ د یوه لیونی په خبرو - اترو - کار - روزگار کښی هیڅ کله د نظم او ترتیب اثر نه لیدل کیږی او نه خبری یی پر چارو بانندی منطبقی وی. او حال دا دی چه ستاسی په مبارکه ژبه بانندی پاک قرآن چلیږی او ستا ښه اعمال - افعال او اخلاق د هغه بی غږه تفسیر دی. پاک قرآن د هغو ښیګڼو (خو بیانو) او محاسنو ته چه دعوت او بلنه کوی هغه ګرد (تول) ستاسی په وجود کښی فطرتاً شته. او د هغو بدو چارو - خرابی او معایبو ځنی چه امتناع او رتنه کوی هغه طبعاً هیڅ ستاسی په وجود کښی نشته او تاسی بیخی له هغو ځنی لری ګرځی او تری بیزار یی او منفور ئی ګڼی. ستاسی د پیدایښت ډول (طریقه) - ساخت او تربیت داسی واقع شوی دی چه ستاسی هیڅ یو حرکت او هیڅ یو کار او شی د تناسب او اعتدال څخه یو بشرکی هم دی خوا هغی خوا ته وړاندی وروسته نه ځی ستاسی ښه اخلاق تاسی ته اجازه نه درکوی چه د جاهلاتو او سپکو او ناپوهو خلقو هسی طعن او تشنیع او چتی (بیکاره) خبرو ته غور کیږدی د هغه چا چه خلق دومره عظیم او د نظر مطمح دومره لوړ وی نو هغه به څرنګه د یوه لیونی په لیونی ویلو سره خپل چرت (خیال) خرابوی؟ تاسی خو د هغه چا چه تاسی ته به ئی لیونی ویل په ښیګڼه (فائده) نیکخواهی او دردمندی پسی دومره ګرځی چه د هغوی لامله (له وجی) په رپرو (تکلیفونو) - کړاونو کښی مو ځان ویلی کړی وی او په ﴿فَلَعَلَّكَ بَاقِعٌ نَّفْسًا﴾ سره مخاطب شوی یی په حقیقت کښی له ګردو (تولو) ځنی زیات د اخلاقو د لوینی او عظمت خورا (ډیره) زیاته ژوره خبره خو دا ده چه سړی د دنیا د دی حقیرو شیانو د معاملی په وقت کښی له الله تعالی ځنی غافل او ذاهل نشی - تر څو چه دغه خبره د چا په زړه کښی وی د هغه ګردی (تولی) معاملی او چاری د عدالت او اخلاقو په تله کښی په ښه شان سره تللی کیږی. شیخ جنید بغدادی رحمه الله علیه څرنګه ښه فرمایلی دی «سَمِی خُلُقُهُ عَظِیماً اِذْ لَمْ تَكُنْ لَهُ هِمَّةٌ سِوَى اللَّهِ تَعَالَى، عَاشَرَ الْخُلُقِ بِخُلُقِهِ وَزَايِلَهُمْ بِقَلْبِهِ فَكَانَ ظَاهِرُهُ مَعَ الْخُلُقِ وَبَاطِنُهُ مَعَ الْحَقِّ» او د ځینو حکیمانو په وصیت کښی راغلی دی

عليك بالخلق مع الخلق وبالصدق مع الحق» له خلق او له خالق سره په ښه خلق او ښه

عمل اوسه!

فَسْتَبْصِرُ وَيَصْرُونَ ۝۵ بِلَيْكُمُ الْمَفْتُونُ ۝۶

پس ژر به ووینی ته (ای محمده!) او وبه وینی دغه (منکران هم) چه په کوم یوه له تاسو څخه لیونتوب دی

تفسیر: یعنی په زړه کښی پخوا له دی نه ټول ښه پوهیدل لیکن عنقریب دواړو ته به په کتنه سره هم وربښکاره شی چه د دوی په منځ کښی کوم یو هښیار - عاقبت اندیش او په وروستنی اندیښنه کښی و؟ او کوم سری ناپوه او بی سده (بی عقله) و؟ چه د هغه لامله (له وجی) ئی لکه لیونیان چتی چتی (بیکاره بیکاره) خبری کولی.

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ۝۴

بیشکه رب ستا چه دی همغه ته ډیر ښه معلوم دی هغه څوک چه گمراه شوی دی له لاری د ده څخه او همغه (الله) ته ښه معلوم دی لار موندونکی (چه مؤمنان دی).

تفسیر: یعنی پوره علم خو له الله تعالی سره دی چه کوم یو په لار راتلونکی دی؟ او کوم یو له لاری ځنی چپ (غلط) درومی؟ لیکن نتایج گردو (ټولو) ته ښکاره کیدونکی دی او ټول به سره پوهیږی چه څوک بریالی (کامیاب) دی او څوک د شیطان په لمسون پاتی او نامراد شوی دی.

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ۝۸ وَذُوا الْوَتْدِ هُنَّ فِئْدُ هُنَّ ۝۹

نو ته مه منه (خبره) د دروغجن کوونکیو خوشوی دوی چه که ته نرمی کوی (له دوی سره) نو دوی به هم نرمی کوی (له تاسره)

تفسیر: یعنی په لار راتلونکی او بی لاری گرد (ټول) د الله تعالی په محیط علم کښی ټاکلی (مقرر) شوی دی نو ځکه د دعوت او د تبلیغ په معامله کښی د مخ اړولو او د رعایت دومره ضرورت نشته څوک چه د لار موندلو وړ (قابل) وی هغه هر ورو (خامخا) لار مومی، او هغه چه ازلی محروم وی هغه په هیش لحاظ او مروت سره منونکی نه وی د مکي کافرانو به ځمونږ پیغمبر ته ویل چه تاسی د بت پرستی په نسبت خپله دا سخته روبه ترکه کړی! او ځمونږ د معبودانو

وَلَا تَطْعُمْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾

هَٰذَا مَثَلٌ ۖ إِنِّي مُنَادٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَتِيهِمْ ۖ عَتَلُ أَبَعْدَ
ذَٰلِكَ زَنِيمٌ ۖ

تفسیر: یعنی سره د دی خصلتونو بدنام او بد انجام او د خاص او عام رسوا هم وی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي چه «دا گورد (تول) د کافرانو وصف دی سړی دی دښه خپل خان ته گوري که چیري هسي کوم خصلت پکښي وی هغه دی پریردی!»

تنبیه: د «زنیم» معنی د عینو اسلافو په نزد ولدالزنا او حرامزاده دی. د هغه کافر په نسبت چه دا آیت نازل شوی دی هغه هم داسی و چه ولید بن مغیره نومیده او د مکی معظمی یو لوی مشر سری او د اسلام سخت دښمن و.

أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَيْنَ ۝۱۴

د دی دپاره چه دی و خاوند د مال او د غامنو.

تفسیر: یعنی که یو سری په دنیا کېږي طالعمن او خوش قسمت وی لکه چه مال دولت غامن او شته ولری نو یواځی په دی سره د دی وړ (لائق) نه دی چه د هغه هره خبره ومنله شی. اصلی شی په انسان کېږي شرافت نجابت - او ښه اخلاق دی څوک چه شرافت او ښه اخلاق نه لری ښو مسلمانانو لره نه ښائی چه د هغه خبری ته غور وپاسی یا ئی په غولونکیو چارو باندی تیروغی.

إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝۱۵

کله چه ولوستل شی په ده باندی آیتونه (د قرآن) غمونږ نو وائی دا قصی نقلونه دی د پخوانیو. (خلقو)

تفسیر: یعنی د الله اکرم شانه واعظم برهانه خبری په داسی ویناو سره دروغ گنی.

سَنَسِفُهُ عَلَى الْخُرُومِ ۝۱۶

ژر دی چه داغ به کیردو ده لره پر پوزه (خلتم) باندی (تحقیراً).

تفسیر: وائی ولید بن مغیره د قریشو یو سردار و چه په هغه کېږي دا گورد (تول) اوصاف مجتمع ؤ پر پوزه او خلتم باندی ئی له داغ ورکولو څخه د هغه رسوائی مختوروالی او سپکتیا مراده ده ښائی چه په دنیا کېږي په حسی دول (طریقه) کوم داغ په ده باندی هم لویدلی وی یا به په آخرت کېږي ورباندی خیژی.

إِنَّا بَلَوْنَهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ ۝۱۷

بیشکه مونږ ومو ازمویل دغه (مکیان په قحط سره) لکه چه ازمویلی ؤ مونږ

خاوندان د باغ.

تفسیر: یعنی د مال او د اولاد زیادت د کوم مقبولیت علامت او نښه نه ده او د الله تعالی په نژد د هسی شیانو څخه قدر او قیمت نشته نو ځکه نه ښائی چه د مکی کافران په دی شیانو باندی مغرور شی دا خو د الله تعالی له لوری هغوی ته د ازموینی دپاره ورکړی شوی دی لکه چه د پخوانیو خلکو ازموینه هم پری شوی وه.

إِذَا قَسُوا الْيَمْرُ مِنْهَا مَصِحِّينَ ۖ وَلَا يَسْتَنْوُونَ ۝۱۸

کله چه قسمونه وخورل دوی ټولو چه هر ورو (خامخا) پری به کړو میوی د هغه باغ په اول وقت د صباح کښی او استشنا ئی ونه کړه اِنْ شَاءَ اللهُ ئی ونه ویل (یا ئی ونه ایستله حصه د فقیرانو لکه چه پلار به ئی ایستله)

تفسیر: څو وروڼه ؤ چه هغوی ته له پلاره په ترکه کښی یو میوه دار باغ پاتی شوی ؤ چه په هغه کښی کر هم کیده او گرده (توله) کورنی د هغه له حاصلاتو ځنی خوشاله ؤ. د پلار په زمانه کښی داسی عادت ؤ په هغه ورځ کښی چه د باغ میوی تولیدی یا کښت (فصل) ربیل کیده نو د ښار گرد (تول) فقیران او ار (مجبور) سړی به هم هلته تولیدل او دی گردو (تولو) ته به د هغو میوو او کښتو (فصلونو) ځنی لږ او ډیر ورکول کیدل - او په هم دی خیر او خیرات سره په هغه باغ کښی لویه گټه (فائده) او برکت ؤ د هغه له مړه کیدلو څخه وروسته د ده د ځامنو په فکر کښی دا خبره وروگرځیده دومره میوه او کښت (فصل) چه فقیران له مونږ ځنی وړی که دا گرد (تول) مونږ پخپله سره تول کړو نو مونږ ته به له هغه ځنی ډیری گټی راوړسیری ولی داسی یو تدبیر به وکړو چه فقراء او نورو ته هیڅ ونه رسیږی او گرد (تول) حاصلات ځمونږ کورونو ته راشی نو پخپلو منځونو کښی ئی مشوره وکړه او دا ئی سره غوټه کړه چه سهار د وخته باغ ته ځو او خپلی میوی ټولو چه فقیران او نور کسان پری خبر نه شی دوی دا تدبیر داسی سره غوټه کړ اِنْ شَاءَ اللهُ تعالی ئی هم پکښی ونه ویل.

فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَائِبُونَ ۝۱۹ فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِیْرِ ۝۲۰

پس نازله شوه پر دغه (باغ) یوه طواف کوونکی (بلاء سوځوونکی اور) په شپه کښی له (طرفه د) رب ستا حال دا چه دوی اوده ؤ پس تر گهیځ (سحر وختی) پوری وگرځید (هغه باغ لکه له بیخه) ربیلی شوی کښت (فصل) یا تک تور لکه توره شپه

تفسیر: یعنی د شپی له مخی سخته سیلی راوالوته یا اور ولگید یا بل کوم افت پری نازل شو او گرد (تول) کښت (فصل) او باغ له کاره ووت او تک تور وگرځید.

فَتَنَادُوا مُصِیْحِیْنَ ۚ اِنْ اَعَدُّوْا عَلٰی حَرْثِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صٰرِمِیْنَ ۝۲۱
فَاَنْطَلَقُوْا وَّهُمْ یَتَخَفَتُوْنَ ۝۲۲ اَنْ لَا یَدْخُلَنَّهَا الْیَوْمَ عَلَیْكُمْ مَّسْكِیْنَ ۝۲۳
وَّاعْدُوْا عَلٰی حَرْدٍ قٰدِرِیْنَ ۝۲۴

بیا ئی یو بل ته ورغړ کړل په وقت د صباح کښی (داسی) چه صباح له وخته ورشی کښتو (فصلونو) خپلو ته که چیری یی تاسی پری کوونکی (د میوی لو کوونکی د کښت - فصل) نو لارل دوی او دوی پخپلو منځونو کښی پتی خبری سره کولی (داسی) چه داخل نه شی هر ورو (خامخا) هغه (باغ ته) نن ورځ پر تاسی باندی هیڅ مسکین محتاج اړ (مجبور) سړی او سهار لارل په منع د فقیرانو سره (باغ ته) حال دا چه قادر ؤ (په منع د فقیرانو په زعم خپل).

تفسیر: یعنی په دی یقین او باور سره وخوځیدل چه اوس به درومی او گرد (تول) کښت (فصل) او د باغ حاصلات به په لاس راوی.

فَلَمَّا رَاَوْهَا قَالُوا اِنَّا لَضَالُّوْنَ ۝۲۵ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ۝۲۶

بیا هر کله چه وئی لید هغه (باغ تک تور سوځیدلی) وی ویل بیشکه مونږ خامخا لاره ورکه کړی ده (د خپل باغ) بلکه مونږ پخپله محرومه بی برخی شوی یو (له حاصلاتو په سبب د منعی د فقاړ).

تفسیر: هغه ځمکه او باغ داسی ډاک ډبر (خراب) شوی ؤ چه دوی هلته ورسیدل هغه ئی نشو پیژندلی او داسی ئی وگڼل چه لار ئی ورکه کړی ده او بل کوم لوری ته وتلی دی نو بیا چه ښه ورته څیر شول او غور ئی وکړ وپوهیدل چه ځای خو همغه دی چه دوی ورته راغلی دی مگر دوی له هغه ځنی بی برخی او بی نصیبه دی او د الله تعالی له درباره محروم شوی دی.

قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾

وویل منځنی بهتر د دوی (په عقل کښی) آیا ما نه ژ وېلی تاسی ته ولی په پاکی نه یادوی تاسی الله او توبه نه وباسی له منع د فقیرانو یا ولی نه وایی (إن شاء الله)

تفسیر: د دوی په منع کښی منځنی ورور ډیر پوه او هښیار ؤ ده د مشورې په وقت هغوی ته تنبیه کړی وه او دا خبره ئی ورته وېلی وه چه وگوري ورونوا الله تعالی مه هیروئ! ځکه چه دا ټول د هغه احسان او انعام دی نو تاسی هم له فقیرانو او مسکینانو څخه هغه مه منع کوئ. کله چه چا د ده خبری ته غوړ کینښود نو دی هم چپ شو او په پټه خوله له هغوی سره ملگری شو. څرنګه چه دا خرابی ئی ولیده نو ژر ئی هغه خبره بیا ور په یاد کړه.

قَالُوا سُبْحَنَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَلََاوُمُونَ ﴿٣٠﴾

وویل دوی پاکی ده رب غمونږ لره بیشکه مونږ وو پخپله ظالمان (په منع د فقراؤ کښی) بیا مخ وړاوه ځینی د دوی پر ځینو نورو باندی چه یو بل به ئی ملامتوه.

تفسیر: اوس ئی پخپل تقصیر باندی اعتراف وکړ او گردو (تولو) د الله په لوری مخ وړاوه. او لکه چه د عمومی مصیبت د وقت قاعده ده یو په بل باندی ئی الزام وروستو او در گردو (توله) به ئی یو بل د دی مصیبت سبب او عامل شمیره.

قَالُوا يَٰوَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾ عَسَىٰ رَبُّنَا أَنْ يُبَدِّلَنَا خَيْرًا مِّنْهَا إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾

وی ویل دوی ای هلاک افسوس خرابی ده مونږ لره بیشکه مونږ وو له حده تیریدونکی ښایی چه رب غمونږ بدل راکړی مونږ لره خیر غوره له دی

(باغچی) شخه بیشکه مونږ رب خپل ته رغبت کوونکی یو.

تفسیر: په پای (آخر) کښی ټول سره یو ځای شول وی ویل چه په رښتیا سره مونږ گرم (قصور وار) او ملامت یو ځکه چه مونږ د فقیرانو او غریبانو د برخی د خوړلو په قصد وتلی وو او د حرص او طمع لامله (له وجی) مو اصلی گټه (فائده) هم له لاسه ووتله. دا څه خرابی چه مونږ ته رارسیدلی دی د هغه ذمه وار مونږ پخپله یو - مگر اوس هم مونږ له الله تعالیٰ شخه بی هیلی او ناامیده نه یو او د هغه له مهربانی او لورینۍ (رحمت) ځنی دا خبره لری نه گنو چه هغه له خپل فضل او رحمت ځنی مونږ ته له هغه پخوانی باغ شخه یو بل ښه باغ را په برخه کړی.

كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَالْعَذَابُ الْآخِرَةُ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۚ

هم داسی (راځی آفت - عذاب په دنیا کښی مخالفانو ته له حکمه د رب) او خامخا عذاب آفت د آخرت ډیر لوی دی که چیری وی دوی چه پوهیدلی (په سختی د عذاب د آخرت نو مخالفت به ئی نه و کړی).

تفسیر: یعنی دا خو د دنیا د عذاب یوه وړوکی نمونه وه چه هیچا ئی مخه نشوه نیولی نو د آخرت د خورا (ډیر) لوی عذاب مخه به څوک ونیولی شی. که پوه وی نو ښائی چه سری په دی خبره باندی ښه وپوهیږی.

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّتِ النَّعِيمِ ۖ

بیشکه ویریدونکیو (له الله ځان ساتونکیو له معاصیو) ته په نزد د رب د دوی جنتونه ډک له نعمتونو دی.

تفسیر: یعنی د دنیا باغ و بهار پسی دومره زیات ولی لوبدلی یی د جنت باغونه له دی ځنی په څو څو درجو لوړ (اوچت) او غوړ دی چه هر راز (قسم) نعمتونه پکښی شته او د هوسائی (آرام) گورد (ټول) اسباب خاص متقیانو او ویریدونکیو لره راټول شوی دی.

أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ۚ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ۚ

آیا پس وبه گرځوو مونږ مسلمانان (حکم منونکی) په شان د مجرمانو گنهگارانو (په خلاصی او ثواب بلکه نه ئی گرځوو) څه شوی دی تاسی ته

خرنگه حکم کوی تاسی (خبره غوته کوی په برابری د منکرانو او مؤمنانو).

تفسیر: یعنی د مکی کفارو د غرور او تکبر له مخی پخپلو زړونو کښی داسی تاکلی (مقرر کری) ؤ «که د قیامت په ورځ پر مسلمانانو باندی عنایت او ببښنه وشی نو پر مونږ باندی به له هغه څخه ښه او زیاته مرحمت کیږی» او لکه چه په دنیا کښی مونږ په آرامی او هوسائی (راحت) کښی یو هلته به هم له مونږ سره هم داسی معامله کیږی نو دلته داسی فرمائی چه دا به خرنګه کیدی شی؟ که داسی وشی نو د دی مطلب به داسی وی چه د یوه وفا لرونکی غلام چه تل د خپل بادار (سردار) د حکم منلو دپاره تیار ولاړ وی او د یوه بدکار او باغی سری انجام به سره یو شان ته وی بلکه هغه بدکار له وفادار ځنی ښه وی. دا هغه خبره ده چه سلیم عقل او صحیح فطرت ئی هیڅ نشی منلی.

أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٨﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَبَآئِغٌ وَرُؤُونٌ ﴿٣٩﴾
أَمْ لَكُمْ آيَاتٌ عَلَيْنَا بِالْغَةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ إِنَّ لَكُمْ
لَبَآئِغُومُونَ ﴿٤٠﴾ سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤١﴾

آیا له تاسی سره شته کوم کتاب چه په هغه (له آسمانه نازل شوی کتاب) کښی لولئ تاسی داسی چه بیشکه تاسی لره دی په هغه (کتاب) کښی خامخا هغه څه چه خوښوئ ئی تاسی. آیا شته تاسی لره قسمونه پر (وعدو د) مونږ باندی چه رسیدلی وی تر ورځی د قیامت پوری بیشکه چه شته تاسی ته هغه چه پری حکم کوی تاسی پوښتنه وکړه له دوی نه چه کوم یو له دوی نه په دغه (حکم چه کوی ئی) ضامن ذمه اخیستونکی دی (دوی ته).

تفسیر: یعنی دا خبره چه مسلم او مجرم سره یو برابر وگڼل شی ښکاره ده چه له عقل او فطرت څخه مخالفه ده. بیا د دی په تاکید او تائید کښی کوم عقلی دلیل هم له تاسی سره شته؟ آیا په کوم معتبر کتاب کښی داسی کوم مضمون تاسی لوستی دی چه هر هغه شی چه تاسی ئی د پخپلو ځانونو دپاره غوره کوی، همغه به تاسی ته درکاوه شی؟ او ستاسی گردی (تولی) غوښتنی او په زړه پوری خبری پوره کیدونکی دی؟ یا به الله تعالی تر قیامت پوری داسی قسم خوړلی وی چه تاسی هر هغه شی چه پخپلو زړونو کښی وټاکي (مقرر کری) همغه به تاسی ته درکاوه شی؟ او همغسې چه اوس تاسی هم په عیش او استراحت کښی یی تر قیامت پوری به په هم دی حال کښی وساتل شی؟ هغه سری چه د دوی له منځه داسی دعوی کوی نو د دی خبری د

ثابتولو دمه واری بنائی پخپله غاړه ونیسی رانیوله او مخامخ ئی ودر وه چه وئی وینو او وئی پوښتو چه له کومه وائی؟ او څه غږیږی؟.

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٣١﴾

آیا شته دوی لره شریکان (په دغه دعوی کښی په زعم د دوی) نو رادی ولی هغه شریکان خپل که چیری وی دوی صادقان رښتینی (په دی دعوی خپله کښی).

تفسیر: یعنی که له هغوی سره هیڅ یو عقلی او نقلی دلیل نشته او یواځی د دروغو بتانو په نامه داسی ویناوی کوی چه هغوی به له مونږ سره داسی او هسی کوی او داسی مرتبی رابښی ځکه چه هغوی (استغفر الله) په خدائی کښی برخه لرونکی او مله دی نو په داسی دعوی کښی د هغوی رښتینوالی هلته ثابتیږی چه دوی دی شریکانو ته د الله تعالی په مخ کښی هم دعوت او بلنه ورکړی او د هغوی په وسیله خپلی په زړه پوری خبری او چاری پر دوی باندی اجراء کړی. خو دا خبره دی هر چاته په یاد وی چه هغه ناحق معبودان د خپلو عابدانو په نسبت ډیر عاجزان او ناتوانان دی. هغوی ستاسی هیڅ مرسته (مدد) نشی کولی ځکه چه هغوی خپلو ځانونو ته هم څه مدد نشی رسولی.

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٣٢﴾

(او یاده کړه) هغه ورځ چه برښندوالی به وکړی شی له پندی نه (او سخت وقت راشی د قیامت) او راوبه بللی شی دغه (کافران) طرف د سجدی کولو ته (لپاره د امتحان) پس توان به ئی ونه شی (سجدی کولو ته).

تفسیر: د دی قصه د شیخینو په حدیث کښی مرقعاً داسی راغلی ده چه «حق تعالی به د قیامت په میدان کښی خپل ساق ښکاروی.» «ساق» پندی ته وائی دا به د الهیه و صفاتو له حقائقو څخه کوم خاص صفت او یا حقیقت وی چه هغه ته ئی د کوم خاص مناسبت لامله (له وجی) (ساق) وفرمایه. لکه چه په قرآن کریم کښی د (ید - لاس) او (وجه - مخ) الفاظ هم راغلی دی چه دغه ټول مفهومات د متشابهاتو له دلی څخه بلل کیږی چه پر دوی هم بلاکیف همغسی چه بنائی سړی ایمان راوړی لکه چه د الله تعالی په ذات - وجود - حیات - سمع - بصر او نورو صفاتو باندی مونږ بلاکیف ایمان او عقیده لرو. په همغه حدیث کښی راغلی دی چه «د الله تعالی د تجلی له لیدلو څخه گرد (ټول) مؤمنین او مؤمنات په سجده لویږی مگر هغه سړی چه

د ریاء دپاره به ئی سجدی کولی د هغه ملا به سمه سیخه وچه پاتی کیږی او سجدی کولو دپاره به نه کیږی. هر کله چه ریاکاران او منافقان په سجده کولو باندی قدرت نه مومی نو د کافرانو عدم قدرت او ناتوانی په سجده کولو کښی په ښه ډول (طریقه) سره ثابتیږی. «دا گردی (تولی) چاری په قیامت کښی څکه کیږی چه مؤمن او کافر - مخلص او منافق په ښکاره ډول (طریقه) سره څرگند (ښکاره) شی. او د هر یوه باطنی حالت په حسی ډول (طریقه) سره وکتل شی. تنبیه: پر متشابهاتو باندی پخوا له دی نه خبری کړی شوی دی. او حضرت شاه عبدالعزیز رحمه الله د دی «کشف ساق» د آیت په تفسیر کښی دیره ښه او عالی او عجیبه تبصره پر متشابهاتو باندی کړی ده - فلیراجع.

خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ

حال دا چه ذلیلی ښکته به وی (له شرمه) سترگی د دوی

تفسیر: یعنی د ندامت او شرمندگی لامله (له وجی) به یی سترگی تیتی وی او نشی ئی پورته کولی.

تَرْهَقُهُمْ ذُلٌّ وَقَدْ كَانُوا يَدْعُونَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿۳۲﴾

راگیر کړی به وی دوی ذلت خواری او بیشکه ؤ دوی (په دنیا کښی) چه بلل کیدل دوی طرف د سجدی کولو ته او دوی به ؤ روغ رمت (نو سجده به یی نه کوله).

تفسیر: یعنی په دنیا کښی هغوی ته د سجدی حکم ورکړی شوی ؤ کله چه دوی روغ رمت ؤ او پخپل واک (اختیار) ئی سجدی کولی شوی هلته دوی په اخلاص سره هیڅ سجده ونه کړه د هغه اثر داسی شو چه استعداد ئی باطل شو. اوس که غواری چه سجده وکړی نه یی شی کولی.

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَذَا الْحَدِيثِ طَسْتَادِرْ جَهَنَّمِ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۳۳﴾

نو پرېږده ما او هغه څوک چه دروغ وائی په دی خبری (قرآن) باندی ژر ده

چه وبه نيسو مونږ دوى ورو ورو (او نژدى به يى كړو عذاب ته) له هغه غاځايه
چه دوى نه دى پرى پوه .

تفسير: يعنى د هغوى په عذاب كښى لويدل يقينى دى. خو د دوى د دى شو ورځنى د توقف
او د عذاب د ډيل په نسبت تاسى مه خپه كيږئ - او د هغوى معامله ماته پريږدئ زه به پخپله د
هغوى چاره وكړم. او داسى په ورو ورو او په تدريج سره به ئى دوزخ ته بوغم او زينه په زينه به
رابطته كړو دوى او ورو ورو به نژدى كړو دوى عذاب ته چه هغوى په غان هم خبر نشى. دوى به
پخپلو چرتو (خيالونو) كښى دوب تللى وي خو د دوى بنستونه (بنياډونه) له بيخه خيژى.

وَأْمِلْ لَهُمُ الرِّكَاتِ كَيْدٍ مَّتِينٍ ﴿٦٨﴾

او تال وركوم دوى ته (په دنيا كښى) بيشكه غما كيد - مكر - وار كلك
دى (او تدبير مى پوخ دى).

تفسير: يعنى غما لطيف او خفيه تدبير داسى پوخ دى چه په هغه باندى دا خلق پوهيدى نشى
نو بيا به دوى هغه څرنگه ماتولى شى.

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَّغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٦٩﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتَبُونَ ﴿٧٠﴾

آيا ته غواړى له دوى غنى (په تبليغ د رسالت) څه اجر مزدورى نو دوى د
هغه له زيان تاوان څخه دروند بار كړى شوى دى (نو ځكه مخ درڅخه اړوى؟
بلكه نه ئى غواړى!) آيا شته په نزد د دوى پته خبره علم الغيب پس دوى ئى
ليكى (له هغه څخه دغه حكم د برابرى د مؤمن او د كافر).

تفسير: يعنى د افسوس او د تعجب غاځ دى چه دا خلق داسى د تباهى په لورى ورځى شو
ستاسى خبرى نه منى. آخر د دوى د نه منلو سبب څه شى دى؟ آيا تاسى له دوى غنى كومه
معاوضه تنخواه - كميشن - او نور څه غواړئ چه د هغه له پاره هغوى غان بيرته راكارى؟ يا
پخپله له هغوى سره د پتو خبرو څه حال او احوال شته؟ يا د الله تعالى وحى دوى ته راځى؟ او
هغوى هغه په ډير حفاظت سره لكه قرآن غوندى ليكى نو ځكه ستاسى متابعت ته غان اړ
(محتاج) او مجبور نه بولى او آخر به څه نه څه په منع كښى وي. كله چه پر هغوى باندى هيڅ

یو بار نه اچول کيږي او له هغه شی څخه دوی مستغنی او بی پروا هم نه دی نو د دوی د دی نه منلو سبب به پرته (علاوه) له ضده عناده - انکاره - رځی (کیني) او عداوت بل شی کیدی نشي

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ۝٣٨

نو صبر کوه حکم د رب خپل ته (په باب د منکرانو کښي) نو مه کيږه ته (په تنگ دلي او تلوار کښي) لکه ځاوند د ماهي کب (په تنگ دلي او تلوار کښي) کله چه غږ وکړ او دی و ډک له غم غصی نه.

تفسیر: یعنی د کب (ماهی) په گیده کښي تلونکی پیغمبر حضرت یونس علیه وعلی نبینا الصلوة والسلام په شان د مکذبینو په معامله کښي تنگدلي او ویره مه ښکاروی د دوی قصه پخوا له دی نه په شو شو ځایونو کښي لږه لږه تیره شوی ده

﴿إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾ = کله چه غږ وکړ او دی و ډک له غصی نه) یعنی د قوم له لوري له غصی نه ډک شوی و له ډیره قهره ئی د عذاب په غوښتلو کښي ډیره چالاکی بلکه پیشگوئی وکړه.

تنبیه: د «مکظوم» معنی مفسرینو داسی کړی ده چه دی د ډیری اندیښنی او خپګان له لاسه کړی ده او د هغه دا غم د څو نورو غمونو مجموعه وه. یو د قوم د ایمان نه راوړلو بل د عذاب د بیرته لویدلو. بل د بی له صریح اذن او اجازي ځنی له ښاره وتلو - او برسیره (سیوا) په هغوی باندی د هغه د ده د بندۍ پاتی کیدلو د ماهي په گیده کښي. نو ده په دی وقت کښي داسی دعاء وکړه ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ نو دلته د الله تعالی فضل پری وشو او د ماهي له گیدی څخه ئی نجات وموند.

لَوْلَا أَن تَدْرَكَهُ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ۝٣٩

که چیری نه وی دا چه موندلی وی ده نعمت احسان له لوري د رب د ده نو خامخا به پری وتی و دی (له گیدی د مهی نه) په سپیره ډگر (میدان) کښي او دی به ملامت کړی شوی و (ولیکن مرحوم شو له طرفه د رب نو ځکه ملامت نه شو)

تفسیر: یعنی د تویی له قبول څخه وروسته که د الله تعالی زیات فضل او احسان د هغه لاس

نیونه نه وی کری نو په هغه وچ کلک لوی میدان کښی چه د ماهی له گیدی څخه د باندی لوبدلی همغسی ملزم شوی به پروت و. او هغه کمالات او کرامات به بیا نه ورته بشل کیدل خو یواځی د الله تعالی د فضل او مهربانی لامله (له وجی) د هغه د ابتلاء په وقت کښی هم هغه شیان له هغه سره پاتی و.

فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٥٠﴾

پس غوره کړ دغه (یونس) لره رب د ده (په نبوت سره) نو گرځولی ئی و دی له (کاملانو صالحانو انبیاءو څنی)

تفسیر: یعنی بیا ئی د هغه نوره رتبه هم لا اوچته کړه او په اعلی درجه نیکو خلقو کښی ئی ور داخل کړ. په حدیث کښی راغلی دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چه «له تاسی څنی دی هیش یو داسی ونه وائی چه زه د یونس علیه السلام بن متی څخه ښه او بهتر یم»

وَأَنَّ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيَرْفُقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَبَعُوا الَّذِي كُرُوا وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾

او بیشکه نژدی و هغه کسان چه کافران شوی دی خامخا وبه ښویوی تا (وبه دی غورځوی په ځمکه) په سترگو پخپلو سره هر کله چه واوریده دوی قرآن (ستا له ژبی) او وائی دوی (د کینی له مخی) بیشکه دغه (محمد) لیونی دی

تفسیر: یعنی د قرآن کریم له اوریدلو څخه له غیظ او غضبه خوتکیږی او په هسی ردو سترگو تاسی ته گوری چه تاسی پخپلو سترگو سره له ځایه وښویوی یا خامخا هلاک دی کری تا لره یا دی وغورځوی له مرتبی خپلی نه او په ژبه سره هم چتی (بیکاره) اپلتی خبری کوی چه استغفرالله دا سری لیونی شوی دی او د ده هیش یوه خبره (نعوذ بالله) د التفات وړ (قابل) نه ده مقصد دا دی چه داسی غواړی چه تاسی وویروی او د صبر او د استقامت له ځایه مو وخوځوی مگر تاسی همغسی سم پخپل مسلک باندی کلک اوسئ! او مه زړه تنگه کیږئ او په هره معامله کښی خپل خپګان مه ښکاره کوئ! او مه چالاکی کوئ! ویره او مدهانت مه اختیاروئ!.

تنبیه: ځینی له ﴿لَيَرْفُقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ﴾ څخه دا مطلب اخلی چه د کفارو څنی هغه کسان چه په سترگو کولو کښی دومره مشهور و په دی باندی ئی وگمارل چه پر رسول اکرم صلی الله علیه وسلم باندی خپلی بدی سترگی واچوی! لکه چه هغه نظر اچوونکی سری راغلل او په خورا (دیر)

قوت سره ئی پر رسول الله مبارک باندی چه په لمانځه مشغول و نظر واچوه او خپل زیات همت - زیار (کوشش) ئی په هغه کښی ولگوه مگر د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم فقط په دومره ویلو سره هغوی ناکام پاتی شول چه «**لاحول ولاقوة الا بالله**» پاتی شوه دا خبره چه په نظر لگیدلو او یا نظر اچولو باندی هم څه وینا وکړه شی خو دا ئی ځای نه دی. او څنگه چه نن مسمریزم یوه باقاعده فن او چاره شوی ده نو په هغه کښی زیات بحث او څیړنه (تحقیق) کول ښه کار نه دی.

وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

او حال دا دی چه نه دی دا (قرآن) مگر خو ذکر پند دی ټولو عالمیانو لره.

تفسیر: یعنی په قرآن کښی د لیونتوب او جنون خبری چیری دی. هغه خو د گردی (تولی) نری (جهان) او نری والانو (اهل جهان) دپاره د خورا (دیر) لوی ذکر پند او د نصیحت لویه ذخیره ده. په دی کښی د بنی نوع انسان اصلاح او فلاح جاری پرتی دی او په رښتیا سره همغه سری لیونی باله شی چه د دی پاک کلام لیونی نه وی او د زړه په اخلاص سره ئی نه منی.

تمت سورة القلم بفضل الله وكرمه ومنه

سورة الحاقّة مكية وهي اثنان وخمسون آية وفيها ركوعان رقمها (۶۹) تسلسلها حسب النزول (۷۸) نزلت بعد سورة الملك.

د «الحاقّة» سورت مکی دی (۵۲) آیته (۲) رکوع لری په تلاوت کښی (۶۹) او په نزول کښی (۷۸) سورت دی

وروسته د «الملك» له سورت څخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الْحَاقَّةُ ۝۱ مَا الْحَاقَّةُ ۝۲

هغه (قیامت) حق واقع کیدونکی - څه شی دی هغه حق واقع کیدونکی.

تفسیر: یعنی د قیامت هغه گریئ - چه د هغی راتلل له ازله د الله تعالی په علم کښی ثابت او ټاکلی (مقرر) شوی دی. کله چه حق له باطل څخه بالکل ښکاره او بی له کوم التباس او اشتباه څخه هر شی بیل او جلا (جدا) کیږی او گرد (تول) حقائق په پوره کمال او سبوغ سره څرگندیږی (ښکاریږی) او د هغه د ذات په نسبت گرد (تول) جگړه کوونکی هلته مغلوب او مقهور کیږی نو هلته به وپوهیدی شی چه هغه گری څه شی ده؟ او څرنگه احوال او کیفیات په هغی کښی شته؟.

وَمَا آدُرُّكَ مَا الْحَاقَّةُ ۝ ط

او څه شی پوه کیږی ئی ته چه څه شی دی هغه (قیامت) حق واقع کیدونکی.

تفسیر: یعنی که هر څومره یو خورا (ډیر) لوی سری هر څومره فکر ووهی او خپل چرت (خیال) او جاج (اندازه) وچلوی د هغی ورځی د وپروونکی ننداری او زیره خوځوونکی پیښی منظری ته ئی فهم او ادراک نه ورسیری. هو! د تقریب الی الفهم دپاره د تمثیل او تنظیر په ډول (طریقه) څو واقعی وروسته بیانیږی چه په دنیا کښی د هغه کبری قیامت د یوی وړوکی او بیخی حقیري او ناتمامی نمونی کار ورکوی. گویاکی دا د وړوکی (حاقی) یادونه د هغی لوی (حاقی) دپاره د یوه تمهید کار ورکولی شی.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُمْ إِذِ انبَغَتْ لَهُمُ النَّارُ ۝ ١٧

دروغ ویلی ؤ ثمودیانو او عادیانو په (هغه قیامت) ټکوونکی (د زړونو او د غوږونو په سختیو سره)

تفسیر: یعنی د ثمود او د عاد قومونو دا د قیامت راتلونکی گریئ دروغ ویلله چه هغه به گرد (تول) ځمکه آسمان - لمر - سپوږمۍ - ستوری - غرونه او سری ټکوی او ډیر سخت شیان تری وږی وږی او ذری کیږی بیا وگوره چه د دی دواړو انجام او پای (آخر) څرنگه شو؟.

فَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَاهُمْ وَأَسَلَّهُمْ لَهَا نَارَ غِيٍّ ۝ ١٨

پس هر څه چه ثمودیان ؤ نو هلاک کړل شول (هغوی) په سخت آواز (د جبریل یا په سبب د سرکښی خپلی)

تفسیر: یعنی یوه سخته زلزله له یوه سخت آواز د جبریل علیه السلام سره یو غای راغله او گرد (تول) ئی سره لاندی باندی کړل یا هلاک شول ثمودیان په سبب د سرکشیو خپلو سره چه د صالح علیه السلام ناقة ئی گوده او هلاکه کړه.

وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ۖ

او هر څه چه عادیان ؤ نو هلاک کړی شوی ؤ (دوی) په باد سخت آواز کوونکی (یا په ډیر سخت له حده تیریدونکی یخ باد)

تفسیر: یعنی هغه باد (ورښ) دومره سخت او شدید ؤ چه په هغه باندی د هیڅ یوه موجود زور نه رسیده تر دی چه هغو پرښتو له واکه (اختیاره) هم د هغه سخت باد اداره کول نه و پوره او د هغوی له لاسو غنی هم الوت چه د هغه باد په اراده باندی مسلطی او مقرری وی.

سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَينَةَ أَيَّامٍ لاَّ نُحِثُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أُجْمَزُ فَتَخِلْ خَاوِيَةً ۚ فَهَلْ تَرَى لَهُم مِّنْ بَاقِيَةٍ ۝

مقرر کړی ؤ (الله) دغه (باد) پر دوی باندی اووه شپې او اته ورځې متواتر پرله پسې برابر نو لیده به تا هغه قوم (د عاد) په هغه کښی لویدلی (مړه پراته په ځمکه باندی) گواکی دوی (له جهت د لویوالی د جثو بیخونه) ډډونه د خرماؤ دی (هلاک پریوتلی په ځمکی باندی) نو آیا وینی ته کوم یو (نفس) له دوی غنی باقی پاتی شوی (بلکه هیڅ ئی نه وینی).

تفسیر: یعنی هغه قومونه چه لنگ وهلی د مباحثی او مناقشی ډگر (میدان) ته راوتی ؤ او په لوړو (اوچتو) غرونو سره به ئی ویل. څوک به وی چه له مونږ غنی زیات زور ولری؟ هغه هم ځمونږ له هغه زورور باد او ورښ سره مقابله ونشوه کړی. او ډیر پهلوانان ئی د هغه زورور ورښ (باد) د څپیرو په مخ کښی داسی کم قوت او بی سیکه او اوږده غځیدل لکه د خرما لوی ډډونه چه سرونه ئی وهلی شوی او له بیخه او بنسټ (بنیاد) څخه راوویستل شی. نو آیا وینی ته کوم یو له دوی غنی پاتی شوی؟ بلکه ویه نه وینی یو تن هم له هغوی څخه پاتی شوی یعنی د هغو قومونو ذریه او برگ (نسل) پاتی نه شو - او د دنیا له مخ څخه بیخی فنا شول.

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ۖ فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً ۖ

او راغی فرعون او هغه چه پخوا له هغه غنی و او (اهل د) کلیو چپه (الته) کمری شویو په گناهونو سره (چه شرک و) نو حکم ونه مانه دوی د رسول د رب د دوی نو (الله) ونيول هغوی په نیولو سختو سره .

تفسیر: یعنی وروسته له عاد او ثمود څخه فرعون ډیری سختی خبری او تکبر او ځانمنی (لوی) کولی او پخوا له هغه څخه نور څو قومونه هم سره له لویو گناهونو تیر شوی دی لکه د نوح قوم او د شعیب قوم او د لوط قوم چه د هغوی کلی سره له کلیوالو د هغو په بل مخ وړول شول دوی گړدو (تولو) د خپلو خپلو پیغمبرانو خبری نه منلی - او د الله تعالیٰ مقابلی ته راوتلی ؤ او د الله تعالیٰ له احکامو څخه ئی غاری غړولی وی په پای (آخر) کښی د الله تعالیٰ له لوری دوی گړد (تول) په لویو آفتونو سره کمر شول او په هسی سختو بلاؤ کښی اخته شول چه د هغوی ژغورنه (نجات) له هغه غنی مشکله وه . هو! د الله تعالیٰ په مخ کښی د هیجا له لاسه هیڅ شی نه دی پوره .

إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ۖ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعْيَهَا أَذْنٌ ۖ وَأَعْيَةٌ ۖ

بیشکه مونږ هر کله چه طغیان وکړ اوبو راپورته شوی په هر شی باندی پورته کمری وو مونږ تاسی په تلونکی بیړی (د نوح) باندی لپاره د دی چه وگرځوو مونږ دا (واقعه) تاسی ته تذکره پند (په نجات د مؤمنانو او غرق د کافرانو) او په یاد دی ولری (ودی ساتی) دا (نصیحت) غوړونه یادوونکی ساتونکی .

تفسیر: یعنی د نوح علیه السلام په زمانه کښی کله چه طوفان راغی نو ښکاره وه چه په هیڅ ډول (طریقه) د هیڅ یو انسان پاتی کیدل او ژغورنه (نجات) له هغه غنی ممکنه نه وه او څمونږ قدرت او عام انعام - اکرام - او احسان ؤ چه گړد (تول) منکران مو ډوب کړل او یواغی نوح علیه السلام او د هغه ملگریو ته مو نجات ورکړ نو ښه په داسی یوه لوی طوفان کښی د هغی وړوکی بیړی سلامت پاتی کیدل له توقع او هیلې (امید) غنی لوړ (اوچت) کار نه دی؟ او آیا

هغه غمونږ د قدرت او حکمت یوه علامه او نښه نه ده؟ تر څو هغه ژغورلی (بچ) شوی انسانان د هغه لوی طوفان او د خپلی ژغورنې (نجات) قصی نورو ته وکړی او په دی ډول (طریقه) سره دا پېښه تر آخر پورې د هر سړی په یاد پاتی وی نو دغه خبرې د هغو غوږونو له یاده چه کومه معقوله خبره اوری او پری پوهیږی او په یاد ئی ساتی هیڅ کله به نه هیرېږی چه په یوه زمانه کښی د الله تعالی له لوری غمونږ پر پلرونو باندی هسی یو لوی احسان شوی دی. او په دی باندی وپوهیږی، لکه چه د دنیا په جگړو او پېښو کښی تل فرمان برداران له نافرمانانو څنی بیلېږی هم داسی حال به د قیامت په وپروونکی (حاقه) کښی هم کیدونکی وی. وروسته له دی نه بیا الله تعالی اجل شانه واعظم برهانه په هم دی لوری خپل کلام منتقل کوی.

فَإِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ۖ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ۖ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۚ

بیا کله چه پوکی وشي په صور شپیلی کښی پوکی یو او پورته کړه شي غمکه او غرونه (له خپلو ځایونو) نو مات به کړل شي دا دواړه (توتی توتی) په ماتولو یوه سره نو په دغه ورځی کښی به واقع شي (هغه) واقع کیدونکی (قیامت)

تفسیر: یعنی د صور (شپیلی) له پو کیدلو سره به سم غمکه او غرونه له خپل اصلی صورت څنی راووځی او ټکر (ټول) سره وړوکی وړوکی ذری ذری او بشرکی بشرکی کیږی نو هم دا د قیامت د قائمیدلو وقت دی.

وَأَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ۖ وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا

او وبه چوی (خیری به شي) آسمان بیا هغه (آسمان) په دغه ورځ کښی سست ضیف وی او ملائکی پرېښتی به وی په څنډو (غارو) د هغه (آسمان)

تفسیر: یعنی نن ورځ چه آسمان دومره کلک او مضبوط دی چه سره د لکونو کلونو د تیریدلو بیا هم هیڅ یو سوری او کنډو پکښی نه لیده کیږی په هغی ورځی کښی به شلیږی او توتی توتی کیږی به کله چه د هغه د منځنی برخي نریدل شروع کیږی نو پرېښتی به د هغه څنډی (غازی) ته ځی.

وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَلَاثَةٌ ۖ

او پورته به کری عرش د رب ستا د پاسه د دوی په هغه ورځ کښی اته
(پرېښتی).

تفسیر: اوس څلورو پرېښتو عرش راپورته کری دی چه د هغه د لویوالي او ارت والی علم
یواځی له پاک پروردگار سره دی په هغه ورځ کښی له هغوی سره څلور پرېښتی نوری هم ملگری
کیدی. په «تفسیر عزیزی» کښی د دی عددونو په حکمت او د دی پرېښتو پر حقائقو باندی ډیر
دقیق او بسیط بحثونه شوی دی ښائی چه شائقین به ئی هلته ولولی.

يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ۚ

په دغه ورځ کښی به تاسی حاضر وړاندی کرل شی (الله ته سره د حساب)
پته به نه پاتی کیدی له (اعمالو د) تاسی هیڅ یوه پته خبره

تفسیر: یعنی په هغه ورځ کښی به تاسی د الله تعالی دربار ته راحاضر کری شی او د هیچا
هیڅ یوه نیکی او بدی به نه پتیری او گردد (تول) عام منظر ته به رابښکاره کری شی.

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَذَا مَا أَرَأَيْتُ أَكُتِّبُ بِهِ ۚ

نو هر هغه څوک چه ورکړ شی کتاب عمل نامه د ده په ښی لاس د ده نو
وبه وائی (له خوشالی داسی چه) راشی (واخلی) او ولولی تاسی دا څما
کتاب عملنامه.

تفسیر: یعنی په هغی ورځی کښی هره اعمالنامه چه په ښی لاس کښی ورکړه شی هغه د نجات
او د مقبولیت علامه ده نو هغه له ډیری خوشی ځنی هر سری ته ورښکاروی او وائی به چه راځی
څما اعمالنامه ولولی!.

إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلِقٌ حِسَابٍ ۚ

بیشکه ما یقین کاوه (په دنیا کښی) چه بیشکه زه پیوست کیدونکی یم له
حساب خپل سره.

تفسیر: یعنی په دنیا کښی ئی هسی خیال کاوه چه یوه ورځ به ضرور څما حساب او کتاب اخیست کیږی نو ځکه زه ویریدم او د خپل ځان سره می محاسبه کوله نن شکر دی چه د هغه په زړه پوری نتیجه وینم چه د خدای په فضل سره څما حساب بالکل صاف او پاک دی.

فَهُوَ فِي عَيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝۳۱۱ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۝۳۳ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ۝۳۳

نو هغه (شخص) دی په عیش ښه کښی (چه دی به پری راضی وی) په جنت عالی لوی اوچت کښی چه میوی به ئی نژدی وی.

تفسیر: چه په ولاړه - ناسته - ملاسته او هر وقت او هر حال کښی په ډیره آسانی سره په لاس راځی او په ښه ډول (طریقه) سره شوکولی کیږی!

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ۝۳۳

(ورته وږه ویل شی) خورئ او څښئ په اشتها هضم سره په بدل د هغو عملونو خپلو چه مخکښی لیږلی ؤ (تاسی ای مؤمنانو) په ورځو تیرو شویو د دنیا کښی.

تفسیر: یعنی په دنیا کښی تاسی خاص د الله تعالی دپاره د خپلو نفسانی خواهشونو مخی مو نیولی وی او د لوری او تندی ربرونه (تکلیفونه) مو پر ځان اخیستی ؤ نن هماغه یو رنځ او تکلیف په تاسی باندی نشته. په ښو مزو او اشتها سره هر شی مو چه زړه غواړی خورئ او څښئ ئی! ځکه چه نه مو طبیعت خفه او نه منغض او نه منقبض کیږی او نه د بدهضمی او د ډولو او غاښو او د بلی ناروغی اندیښنه له تاسو سره شته او نه مو د دی نعمتونو زوال په تصور کښی راځی.

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ ۖ فَيَقُولُ يَلَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهُ ۖ وَلَمْ أَدْرِمَا حِسَابِيَهُ ۖ يَلَيْتَمَا كَانَتِ الْقَاضِيَةُ ۖ مَا آخِئْتُ عَنِّي مَالِيَهُ ۖ هَلْكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهُ ۖ

او هر هغه څوک چه ورکړ شی کتاب عملنامه د ده په کین لاس د ده نو وېه وائی (له غمه داسی چه) ای کاشکی نه وی راگری شوی ماته دا کتاب اعمالنامه عفا او نه وم پوه شوی زه چه څه دی حساب عفا. ای کاشکی وی (رومینی مرگ عفا په دنیا کښی) خلاصوونکی (عفا له دوهم حیات) هیڅ دفع ونه کړه له ما عفا مال عفا برباد شو له ما عفا سلطنت حکومت عفا.

تفسیر: یعنی د شا له لوری په کین لاس کښی د هر چا اعمالنامه چه ورکوله کیوی هغه پوهیږی چه په ما باندی کمبختی راغلی ده. نو په دی وقت کښی په ډیر حسرت سره داسی تمنا کوی چه کاشکی عفا دا اعمالنامه نه وی راگری شوی او زه نه خیریدی چه عفا حساب او کتاب څرنګه دی! کاشکی په مړینی می دا قصه پای (آخر) ته رسیدلی وی! او زه د تل دپاره مړ پروت وی! او له مړینی څخه وروسته می بیا دا ژوندون نه په برخه کیدی او که ژوندی کیدم خو بیا زر د مرګی یوه لقمه او نمری کیدلی!! افسوس چه هغه مال - جاه - حکومت او دولت می هیڅ په کار رانغی - او نن می د هغو ګردو (تولو) شیانو هیڅ یو شی په سترګو نه راځی. نه څه دلیل او حجت په لاس لرم او نه څه عذر او معذرت کولی شم.

(نو الله تعالیٰ اجل شانه واعظم برهانه خازنانو د جحیم ته داسی حکم فرمائی چه)

خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ۝ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ۝ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ
ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ۝

ونیسئ دی! پس په غنځیر سره وترئ دی! بیا (اور د) د دوزخ ته وغورځوئ دی! بیا په یوه غنځیر کښی چه ګزونه د هغه اويا ګزه وی پس ننه باسئ دی (په دوزخ کښی)!.

تفسیر: پرېستو ته به حکم کیږی چه هغه ونیسئ! او غارکی ئی په غاړه کښی ورواچوئ! او په اور کښی ئی غوپه کړئ! او په هغه غنځیر کښی ئی چه اوږد والی ئی اويا ګزه دی وترئ! تر څو د سوځیدلو په وقت کښی هیڅ ونه خوځیدی شی ځکه چه د دی خوا او هغی خوا له خوځیدلو عفا سوځیدونکی لو څه تخفیف حس کولی شی. تنبیہ: له ګز عفا د هغه ځای ګز مراد دی چه د هغه اندازه هم الله تعالیٰ ته معلومه ده.

إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ۚ وَلَا يَحِضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْمُسْكِينِ ۖ

بیشکه دی و (په دنیا) چه ایمان ئی نه راوړ په الله لوی باندی او تاکید تیزوالی به ئی نه کاوه په طعام دودی ورکولو د مسکینانو محتاجانو باندی.

تفسیر: یعنی چه په دی دنیا کښی اوسیده نه ئی د الله تعالیٰ حق پیژنده او نه ئی د بندګانو د حقوقو ساتنه کوله د فقیرانو او د محتاجانو لاس نیونه او ګروپونه (تپوس) چیری حتی نورو ته ئی هم په دی مورد کښی څه تشویق او ترغیب ور نه کړ بیا په الله تعالیٰ باندی همغسې چه ښائی ایمان ئی رانه ووړ نو نجات به چیری وی او کله چه کوم لوی او وړوکی کار د دوی له لاسه ونه ووت نو د دوی د عذاب د تخفیف هم هېڅ یو صورت نه دی پاتی.

فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هُنَا حَبِيمٌ ۚ

نو نشته ده ته نن ورځ په دی ځای کښی کوم دوست (دافع د عذاب)

تفسیر: یعنی لکه چه هغه الله تعالیٰ ئی خپل دوست نه کړ نو نن به د هغه دوست څوک شی چه د ده حمایت وکړی او دی له عذابه وژغوری (وساتی). یا د مصیبت په وقت کښی تسلی ورکړی.

وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ۚ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخِطُؤُنَ ۚ

او نشته هېڅ طعام (چه وئی خوری) مګر خو (د دوزخیانو د زخمونو) له وینو او زوو ځنی چه نه خوری دغه (غسلین) مګر همغه خطا کاران ګناهګاران (ئی خوری).

تفسیر: له طعام او خوړو څخه انسان ته قوت رسیږی مګر دوزخیانو ته هېڅ یو داسی مرغوبه خواړه نه وررسیږی چه د هغوی د راحت او د قوت سبب شی. هو! یواځی هغوی ته به د دوزخیانو د زخمونو زوی ورکولی کیږی چه هغه به پرته (علاوه) له هغو ګناهګارانو څخه بل څوک نشی خوری او هغه هم د لوړی او تندی له شدته تیروتلې په دی خیال سره ئی خوری او داسی ئی ګڼی چه د هغه ځنی هغه ته څه ګټه وررسیږی وروسته له هغه دا ورښکارېږی چه د هغه خوړلو د لوړی له رېره (تکلیفه) لوی رېره (تکلیف) ورپیش کړ. (اعاذنا الله من سائر انواع العذاب في الدنيا والآخرة)

فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿۳۸﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿۳۹﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿۴۰﴾

نو قسم خورم زه په هغو شيانو چه وينئ ئی تاسی او په هغو شيانو چه نه ئی وينئ تاسی بیشکه دا (قرآن) خامخا خبره د رسول مکرم عزتمن ده .

تفسیر: یعنی هر څه چه د جنت او د دوزخ او نورو په نسبت بیان وشو دا کومه شاعری نه ده . او نه د کھانت اټکلونه او چټی (بیکاره) خبری دی. بلکه دا قرآن کریم د الله تعالی کلام دی چه له آسمانه ئی یوه لویه پرېشته حضرت جبریل علیه السلام راوړی - او یو لوی پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته ئی اوړوی. هغه پرېشته چه دغه قرآن کریم له آسمانه راوړی او دغه محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم چه هغه قرآن شریف په ځمکه کښی انسانانو ته وررسوی دوی دواړه عزتمن رسولان دی د یوه کرامت خو تاسی پخپلو سترگو سره وينئ او د بل کرامت او لویي د هغه اول کریم د بیان ځنی تاسی ته ثابته شوی ده .

تنبیه: په دنیا کښی دوه راز (قسم) شیان وی یو هغه چه سری ئی په سترگو سره لیدلی شی. بل هغه چه په سترگو سره ئی نشی لیدلی بلکه په عقل او نورو ذرائعو سره د هغه په منلو سره سری مجبورېږی. مثلاً هومره چه مونږ خپلی سترگی ستری - او ځمکی ته ځان څیر کړو په محسوس ډول (طریقه) سره د هغه په خوځیدلو باندی نه پوهیږو لیکن د حکیمانو د دلائلو او براهینو له اوریدلو څخه مونږ پر شوی د خپلو سترگو په غلطی باندی پوهیږو او د خپل عقل یا د نورو عقلاؤ د عقل په وسیله د خپلو حواسو دا غلطی اصلاح او تصحیح کوو. خو مشکل دا دی چه له مونږ ځنی د هیچا عقل هم له هسی غلطی او لندوالی ځنی محفوظ نه دی. آخر د هسی غلطی او لندوالی اصلاح تلافی په څه ډول (طریقه) سره وکړه شی؟ بس په ګرد (تول) عالم کښی یو د حضرت الهی د وحی قوت دی چه هم پخپله دی له غلطی څخه محفوظ او معصوم دی او هم د نورو ګردو (تولو) عقلی قوتونو اصلاح او تکمیل کولی شی. همغسی چه ځمونږ حواس تر یوه حده پوری رسیدلی عاجز پاتی کیږی او له هغه څخه وروسته مو عقل کار ورکوی هم داسی په کوم میدان کښی چه مجرد عقل کار نشی ورکولی یا پکښی وښوېږی په داسی ځای کښی د عقل لاس نیونه د الهی وحی کوی او لوړ (اوچت) حقائق ورښی. ښائی دلته په ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ﴾ باندی ئی ځکه قسم وریاد کړ یعنی هغه د جنت او دوزخ او د نورو حقائق چه په رومېنی آیت کښی بیان شو که د محسوساتو له دائری څخه د اوچتوالی لامله (له وجی) ستاسو په ککړه کښی ځای ونه نیسی نو په اشیاؤ کښی د مبصراتو او غیر مبصراتو یا په نورو الفاظو د محسوساتو او غیر محسوساتو له تقسیمه وپوهیږئ چه دا د رسول کریم کلام دی چه د الهی وحی په وسیله د عقل او د حس له دائری څخه اوچت د حقائقو خبر راکوی. کله چه مونږ ډیر غیر محسوس بلکه د حس مخالف شیان پخپل عقل یا د نورو په تقلید منو - نو د ځینو نورو لوړو

(اوچتو) اشیاو په منلو کښی چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم مونږ ته خبر را کړی دی شه اشکال وینئ ؟

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُوْمِنُونَ ﴿٣١﴾

او نه ده دا خبره د کوم شاعر بیخي لږ ایمان راوړئ تاسی (بلکه نه مؤمنان کیږئ).

تفسیر: یعنی د قرآن کریم په کلام الله والی باندی کله کله ستاسی په زړونو کښی له یقین ځینی پلوشی راغلیری مگر ډیر لږ چه د نجات له پاره کافی نه دی. آخر ولی د دی کلام الله په نسبت د شاعری او کاهنی خبری کوئ؟ آیا د واقعی انصاف له مخی دا ویلی شی؟ آیا د دا کوم شاعر کلام کیدی شی؟ او د شعر له قسم څخه دی؟ په شعر کښی د وزن - بحر او نورو شتوالی ضروری دی او په قرآن کښی د هغو شیانو نښه نشته. د شاعرانو خبری زیاتره بی اصله وی او زیاتره مضمونونه ئی یواځی وهمی او خیالی وی او حال دا دی چه په عظیم الشان قرآن کښی ټول ثابت حقایق او محکمه اصول په قطعیت دلائلو او یقینیت حجتونو سره بیان شوی دی!

وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَّا تَدْكُرُونَ ﴿٣٢﴾

او نه ده دا خبره د کاهن (ترویتی لکه چه تاسو گمان کوئ!) لږ پند اخلئ تاسی (بلکه نه ئی آخلئ).

تفسیر: یعنی په پوره فکر سره ئی راملوم کړی او ښه چرت (خیال) پکښی ووهئ چه دا د کوم شاعر او کاهن کلام نه دی. کاهنان په عربو کښی همغه خلق ؤ چه له بتانو - پیریانو - او نورو خرافاتو او ردائلو سره ئی تعلقات او مناسبات لرل - دوی خلقو ته د کومی جزوی غیبی خبری په نسبت ځینی مقفا او مسجع خبری اورولی - مگر د پیریانو په کلام کښی معجزی نه وی چه هغه غوندی بل څوک به خبری نشی کړی بلکه که کوم جن کوم ترویتی بامبر (کاهن) ته کومه خبره وروسیی بل پیری هم همغسی خبری ورشوولی شی او دا کلام یعنی پاک قرآن داسی یوه معجزه ده چه گرد (ټول) جن او انس که سره یو ځای شی د هغه په شان کومه خبره نشی جوړولی. د نورو کاهنانو او ترویتیانو بامبرانو په خبره کښی یواځی د قافیی او د سجعی د رعایت دپاره ډیر الفاظ راوړی چه بالکل بیکاره وی خو په دغه معجز نظام کلام کښی یو حرف او توری یو حرکت هم بیکاره او بی فائدی نه دی. د کاهنانو خبری په څو مبهمو او جزوی او

معمولی خبرو باندی مشتملی وی خو د علومو او حقائقو غنی مطلع کیدل - او په ادیانو - شرائعو - اصولو او قوانینو باندی پوهول او د معاش او معاد دستور او آئین معلومول - او د پرستو او د آسمانونو له پتو خبرو غنی خبر ورکول له هغوی غنی له سره نشی کیدی او حال دا دی چه پاک قرآن له هسی خبرو غنی دک دی.

تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٣﴾

دغه (قرآن) نازل شوی دی له (جانبه د پالونکی) رب د عالمیانو.

تفسیر: ځکه چه د گردی (تولی) دنیا د تربیت دیر اعلیٰ او کلک اصول په دغه عظیم الشان قرآن کښی بیان شوی دی.

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقَاوِيلِ ﴿٣٤﴾ لَّا خَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٣٥﴾
ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٣٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٣٧﴾

او که له عحانه جوړولی (محمد) مونږ باندی ځینی خبری (چه مونږ ورته نه وی ویلی) نو هر ورو (خامخا) بدل اخیستی به ؤ مونږ له ده په یمین قوت عذاب سخت سره بیا به خامخا پری کړی ؤ مونږ له ده رگ د زړه (او وژلی به می ؤ) پس نه به ؤ هیشوک له تاسی څخه (یعنی نه پی تاسی) له قتل د (هغه محمد) غنی منع کوونکی (ما لره).

تفسیر: حضرت شاه عبدالقادر رحمه الله علیه لیکي «یعنی که دروغ پر الله تعالی باندی جوړول نو اول به ئی الله تعالی دشمن کیده او له لاسه به ئی نیوه قاعده ده چه د ورمیر ووهلو په وقت کښی جلادان مقتول له ښی لاس څخه اخلی تر څو له خپل ځای څخه له سره ونه ښوریږی».

حضرت شاه عبدالعزیز رحمه الله فرمایلی چه د (تقول) ضمیر د رسول په لوری راجع کیږی. یعنی که رسول بالفرض والتقدير کومه خبره د الله تعالی پر لوری منسوبه کړی یا د هغه په کلام کښی بل شی له خپل لوری گډوی چه الله تعالی نه وی ویلی نو په هغه وقت کښی پر ده باندی عذاب نازل کیږی (العیاذ بالله) ځکه چه د هغه تصدیق او رښتیا والی له بیناتو آیاتو او دلائلو او براهینو په وسیله ظاهر او ښکاره شوی دی. اوس که په داسی خبری باندی سم د لاسه عذاب او سزا ورنه کړه شی نو د الله تعالی له وحی غنی به امن پورته کیږی - او هسی یو التباس او اشتباه پکښی لویږی چه د هغه اصلاح به ناممکنه وی چه دا د حکمت او تشریع غنی منافی دی

په خلاف د دی هغه سری چه د هغه رسالت په بیناتو آیاتونو براهینو سره ثابت شوی نه وی بلکه
 ښکاره قرائن او علانیه دلائل د هغه د رسالت نفی کړی وی نو د هغه خبری چتی (بیکاره) او
 خرافاتی دی او هیڅ یو پوه او عاقل هغه د اعتناء وړ (لایق) نه بولی - او نه بحمدالله د الله
 تعالیٰ په دین کښی له هغه غنی کوم التباس او اشتباه واقع کیږی او هم د هسی سری تصدیق
 کیدل د معجزاتو او نورو په وسیله مشکل دی، او ضرور دی چه الله تعالیٰ د هغه دروغجن کولو او
 رسوا ثابتلو دپاره داسی چاری وړ د مخه کړی چه د ده د رسالت له دعوی کولو څخه مخالفی
 وی. د هغه مثال داسی وگنئ که باچا کوم سری پر کوم منصب او ماموریت باندی مقرر وی - او
 سند او فرمان او نور ورکوی - او چیری ئی استوی - اوس که له دغه سری غنی په خدمت کښی
 کوم خیانت څرگندیږی (ښکاریږی) - یا په باچایی کوم دروغ تری - او بیا دا پری ثابتیږی نو
 سم د لاسه بلاتوقف هغه پخپل هیداد (انجام) او سزا رسیږی لیکن که کوم مزدور او معمولی سری
 تل داسی اپلتی او چتی (بیکاره) خبری کوی چه د حکومت له خوا ماته داسی فرمان شوی دی
 یا ماته داسی امر را کړی شوی دی چه دغه او هغه وکرم نو هیڅوک نه د هغه هغو خبرو ته غور
 ږدی او نه ئی څوک له هسی خبرو غنی خوله نیسی په هر حال په دی آیت کښی د رسول اکرم
 صلی الله علیه وسلم پر نبوت باندی استدلال نه دی شوی بلکه دا راښوولی شوی دی چه دغه قرآن
 کریم د الله تعالیٰ خالص کلام دی چه په یوه حرف یا یوه توری کښی ئی شک او شبهه نشته او
 نه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په هغه کښی څه زیاتتوالی کولی شی او نه سره د رسالت د
 دوی په شان هسی گمان کاوه شی چه دوی د کومی خبری نسبت په غلطه سره الله تعالیٰ ته وکړی
 - د سفر استثنا د توریت په (۱۸) باب (۲۰) فقره کښی ده «که هغه نبی داسی گستاخی وکړی
 چه هسی کومه خبره څما په نامه وکړی چه څما نه وی او نه هغه ته می د هغه د ویلو په نسبت
 څه امر ورکړی وی او هغه ئی د خپل معبود په نامه مشهوره کړی نو داسی پیغمبر دی وواژه
 شی». لنډه ئی دا څوک چه پیغمبر وی له هغه غنی داسی کار کیدل ممکن نه دی د دی آیت
 نظیر د (البقرة) په سورت د دغه تفسیر کښی یو بل آیت هم شته

﴿وَلَمَّا أَتَيْنَا أَهْلَهُمْ بِعَدَالَتٍ جَاءُوا مِنَ الْعِلْمِ مَالِكٌ مِنَ اللَّهِ مُؤْمِنٌ وَلِيٌّ وَلَا نَصِيرٌ﴾ آیت ۱۲۰

وَإِنَّهُ لَتَذْكُرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٢٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ﴿٢٩﴾

وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾

او بیشکه دغه (قرآن) خامخا تذکره پند دی ویریدونکیو لره (چه نفع تری
 اخلی) او بیشکه مونږ ته خامخا معلوم دی دا چه بیشکه ځینی له تاسی څخه
 دروغ کوونکی دی (قرآن لره). او بیشکه دغه (انکار له قرآن) خامخا سبب

پنیمانی دی پر منکرانو کافرانو باندی (کله چه ووبنی ثواب د مصدقینو)

تفسیر: یعنی له الله تعالیٰ شخه ویریدونکی د دی خبرو له اوریدلو شخه پند اخلی او د هغو په زړونو کښی چه ویره نه وی هغه ئی دروغ گنی لیکن یو وقت داسی راتلونکی دی چه دا کلام او د هغوی دا دروغ بلل به د سخت حسرت او پنیمانی سبب شی او هلته به ارمان کوی چه ولی مو هسی رښتیا خبره دروغ وبلله چه نن د هغی لامله (له وجی) په دی آفت ککر شوی یو.

وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ۝ فَبِشْرِ بِأَسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ۝

او بیشکه دغه (قرآن) خامخا (عین) حق یقین (محض او د منلو وړ- قابل) دی. پس تسبیح پاکی ووايه په نامه د رب خپل چه له گردو (تولو) غنی عظیم ډیر لوی دی.

تفسیر: یعنی دا کتاب خو داسی حق او رښتیا دی چه له حده تیر د منلو وړ (لایق) دی او د هغه مضامین له سره تر آخره پوری رښتیا او هیڅ یو شک او شبهه پکښی نشته ښائی چه هر سړی په هغه باندی ایمان راوړی او تل د الله تعالیٰ په عبادت او تسبیح او تحمید کښی مشغول اوسی.

تمت سورة الحاقة بفضل الله ومنه وكرمه فله الحمد والمنة

سورة المعارج مكية وهي اربع و اربعون آية وفيها ركوعان رقمها (۷۰) تسلسلها حسب النزول (۷۹) نزلت بعد سورة «الحاقة».

د «المعارج» سورت مکی دی (۴۴) آیتونه (۲) رکوع لری په نزول کښی (۷۹) او په تلاوت کښی

(۷۰) سورت دی وروسته د «الحاقة» د سورت شخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

سَأَلْ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ۝ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ۝

وغوبست غوبستونکی یو عذاب واقع کیدونکی لویدونکی. (منکرانو) کافرانو لره چه نشته هغه ته دفع کوونکی (چه راشی).

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «يعني پیغمبر تاسی ته عذاب غوبستی دی چه هغه هیڅوک له تاسی غنی نشی لری کولی» یا به غوبستونکی کفار وی چه ویل به یی آخر هغه عذاب ولی ژر نه راځی چه وعده ئی مونږ ته راکړی شوی ده؟ ای الها! که د محمد دا وینا په رښتیا وی نو پر مونږ باندی له آسمانه تیږی (گنی) ولی نه ورپږی؟ دا خبری به ئی د انکار او تمسخر له لاری کولی نو ځکه فرمائی چه عذاب غوبستونکی داسی یو آفت غواړی چه بالیقین پر هغه باندی لویدونکی دی او د هیچا له منع کولو څخه به نه منع کیږی دا د کفارو انتهایی درجه ناپوهی - حماقت او سپین سترگی ده چه د هسی یوه شی مطالبه او غوبستنه کوی.

مَنْ اَللّٰهُ ذِي الْمَعَارِجِ ۝

له طرفه د الله چه څیښتن (خاوند) د لویو لوړو (اوچتو) زینو دی (د ملائکو چه آسمانونه دی)

تفسیر: یعنی پرښتی او د مسلمانانو ارواح گرد (تول) آسمانونه درجه په درجه طی کوی د هغه د قرب دربار ته ورنژدی کیږی. یا د هغه بندگان د هغه حکمونه منی او د زړه له کومی زیار (کوشش) کوی او ځان په ښو اخلاقو او خوبونو سره ښائسته کوی او د وصول او د نزديکت روحانی مرتبی او درجی ته لوړ (اوچت) څیژی او د هغه حضور شرف ته رسیږی. او دا درجی د مسافت او د لریوالی او نژدیوالی له پلوه سره مختلف او متفاوت دی او فرق او توپیر لری ځینی داسی چی په یوه رپه (ثانیه) کښی د هغه د لوړوالی (اوچتوالی) سبب کیدی شی. لکه د اسلام کلمه په ژبه سره ویل. او ځینی داسی دی چه یوه گری (ساعت) په هغه سره ترقی حاصلیږی لکه اودس او لمونځ کول. او ځینی په پوره یوه ورځ کښی لکه روژه یا په کامله میاشت کښی لکه د رمضان د میاشتی روژه نیول او ځینی په پوره یو کال لکه حج کول. (وعلى هذا القیاس) هم دا راز (قسم) د پرښتو او د ارواحو عروج چه په هر کار باندی مقرر دی وروسته له دی چه له هغه غنی فراغت ومومی هم مختلف او متفاوت دی او د قدوس الله تعالی تدبیر او انتظام هسک (اوچت) او ټیتی بیسماره درجی لری.

تَعْرِجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ

چه څیژی ملائکی پرښتی او روح (جبریل) په طرف د هغه (مامور به ځای)

تفسیر: یعنی د پرشتی او د خلقو د ارواحو وړاندی والی او حاضری به اجراء کیږی. او دغه وړاندی والی او حاضری به کله اجراء کیږی؟ د دغه سؤال جواب پخپله الله اکرم شانه واعظم برهانه داسی فرمائی چه

فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ۝

په هغه ورځ کښی چه ده اندازه د هغی پنځوس زره کاله (په نسبت سره کافرانو ته).

تفسیر: د قیامت ورځ د پنځوسو زرو کلونو په میچ ده. یعنی له اولی شپیلی (صور) څخه تر هغه پوری چه جنتیان په جنت کښی او دوزخیان په دوزخ کښی ننوځی پنځوس زره کاله تیریږی - او گردی (تولی) پرشتی او د ټولو مخلوقاتو ارواحونه په دی تدبیر کښی د خدمتگار په ډول (طریقه) ملگرتوب کوی. بیا به د دی لوی کار د مدت تر سره کیدلو غنی وروسته د دوی عروج کیږی.

تنبيه: د نبی کریم په یوه حدیث کښی راغلی دی «خدائیکو دا دومره لویه ورځ به په ایماندار باندی داسی تیریږی لکه چه یو فرض لمونځ ئی اداء کړی وی»

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَبِيلًا ۝

نو صبر وکړه (ای محمده!) صبر جمیل نیک (بی له شکوه - شکایت جزع فزع).

تفسیر: یعنی که دا کافران د انکار او تمسخر له لاری شورماشور کوی چه ژر هغه ټاکلی (مقرر) عذاب راورسیږی! بیا هم تاسی تلوار مه کړئ! بلکه په صبر او استقلال سره اوسئ! مه مو زړه تنگوئ! او نه د پتی (شکایت) الفاظ (توری) ښائی د تاسی له خولی څخه ووځی! دا ستاسی صبر او د دوی تمسخر او ملنډی به ضرور خپله اغیزه او اثر راپکاره کړی.

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ۖ وَنَرَاهُ قَرِيبًا ۝

بیشکه دغه (منکران) وینی هغه (عذاب یا قیامت) لری، او مونږ ئی وینو هغه (عذاب یا قیامت) نژدی.

تفسیر: یعنی د دوی په خیال کښی د قیامت راتگ لری ورځی بلکه د دوی په زعم وقوع ئی هم ممکن نه دی او په عقل کښی ئی له سره نه ځائیږی. او مونږ ئی ډیر نژدی گڼو او هسی بولیځ چه اوس راځی!

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْهَيْلِ ۖ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ۚ

هغه ورځ (به واقع شی پر منکرانو عذاب) چه وگرځی آسمان په شان د قلعی ژیر ویلی شوی (توری ختی د تیلو) ځینو د (مهل) ترجمه د تیلو په ختو او تلچتو سره کړی ده. او وبه گرځی غرونه په شان د وړی نداف وهلی رنگارنگ

تفسیر: وړی مختلف او راز راز (قسم قسم) رنگونه لری او د دغو غرونو رنگونه هم سره مختلف او راز راز (قسم قسم) دی لکه چه الله تعالی د «فاطر» د سورت په ۲۷ رکوع آیت کښی فرمائی ﴿وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَعَرَايِبٌ سُوْدٌ﴾ او د (القارعة) په سورت کښی ئی فرمایلی دی ﴿كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ﴾ یعنی غرونه لکه رنگینی وهلی شوی وړی غوندی به وی دا خوا او هغه خوا به رغری رارغری.

وَلَا يَسْأَلُ حِمِيمٌ حَمِيماً ۚ يُبْصَرُونَ ۖ

او نه به کوی پوښتنه یو دوست له بل دوسته (ځکه چه مشغول به وی په ځان خپل) اگر که په نظر ورځی دوی ته هغوی او ښه به ئی وپیژنی

تفسیر: حضرت شاه صاحب لیکي «یعنی گرد (تول) به سره په نظر راځی او دا به ورښکاریږی چه د دوی دوستی چتی (فضول) او بیکاره وه». هر یو به د بل حال او احوال گوری مگر یو له بل سره څه مرسته (مدد) او حمایت نشی کولی او هر یو به پخپل فکر کښی دوب تللی وی.

يَوْمَ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابٍ يَوْمَئِذٍ بِبَنِيهِ ۚ
وَصَاحِبُهُ وَآخِيهِ ۚ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤَيِّدُ ۚ وَمَنْ فِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ۚ

خوښوی به مجرم گنهگار (کافر) چه فدیہ ورکړی له عذابہ د دغی ورغی په
 غامنو خپلو سره او ملگری ښغی خپلی سره او ورور خپل سره او خپلوانو
 قبیلو خپلو هغو سره چه غایونه ئی ورکول دوی ته په دنیا کښی او هغه
 څوک چه په ځمکه کښی دی ټول بیا وژغوری (وساتی) غان خپل نه ده
 داسی چه آرزو کوی دوی

تفسیر: یعنی غواړی به چه گرد (ټول) کور او کهول او خپل که ئی له لاسه پوره وی او په درد
 ئی وځوری له خپله غانه قربان کړی او پخپله فدیہ کښی ورکړی او خپل غان وژغوری (وساتی)
 مگر دا به امکان ونه لری او خلاص به نشی له عذابہ ځکه چه:

كَلَّا إِنَّهَا لَأُظْلَى ۝ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَى ۝ ۱۹

بیشکه دا (اور د دوزخ) لمبی وهونکی دی ویستونکی دی (له کفارو څخه) د
 اینی (یا د پوستکو د لاسو او د پښو د دوی)

تفسیر: یعنی هغه اور به مجرم کله پرېږدی هغه به ئی پوستکی ویاسی او تر اینی (جگر) پوری
 ئی رسیږی او اینه ئی هم تری ویاسی.

تَدْعُوْا مَنۢ أَدْبَرَ وُتُوْلَى ۝ وَجَمَعَ فَأَوْغَى ۝ ۱۸

رابولی (دا دوزخ) هغه څوک چه شا ئی کړی وی او مخ ئی گرغولی وی (له
 ایمانه). او ټول کړی ئی وی (مال) نو ساتلی ئی وی (د الله حق ئی تری نه
 وی ورکړی).

تفسیر: یعنی د دوزخ له لوری به یو رابښکودل او ناری او سوری وی. هومره سړی چه په دنیا
 کښی د حق او رښتیا په لوری شا اړولی او د ښو چارو غنی مخ گرغولی وی او د مالونو او
 شتو په ټولولو او کلکو ساتلو کښی مشغول و هغه گرد (ټول) به د دوزخ په لوری رابښکودل
 کیږی. په غینو آثارو کښی شته چه اول به دوزخ د (قال) په ژبه سره داسی وائی «التي یا
 کافر! التي یا منافق! التي یا جامع المال! - یعنی ماته راشه ای کافره! ماته راشه ای
 منافقه ماته راشه ای مال ټولونکیه!» خو خلق به دی خوا او هغه خوا سره ټښتی، وروسته له دی
 نه به یو لوی ورمیږ لرونکی شی له دوزخه سر راوباسی او تښتیدونکی دوزخیان به پخپل اوږد

شوند سره هسی تولوی او پخپلی گیدی کښی به یی اچوی لکه چه مرغه پخپلی مښوکی سره دانی تولوی (العیاذ بالله)

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ۖ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ۖ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ۙ

بیشکه انسان بنی آدم پیدا کړی شوی دی هلوع حارص بی صبره او کله چه ورسیږی ده ته شر خرابی صبر نه کوی ډیر فریاد کوی او کله چه ورسیږی ده ته ښیگنی (فایدی) نو بی توفیق کیږی منع کوونکی شی (حق لره)

تفسیر: یعنی په هیڅ لوری پخپلی بهادری - کلکتوب - پوځوالی - قوت او همت نه ورښکاروی. که فقر - فاقه - ناروغی او سختی پری راشی نو بی صبری ورښکاروی - وریږی او ناامیده کیږی او هسی گنی چه اوس د هغه دپاره هیڅ یوه لاره نه ده پاتی چه په هغی کښی له هغه ریر (تکلیف) او مصیبت نه ځان وژغوری (وساتی). که مال - شته - دولت روغتیا - عظمت او پت ور په برخه شی نو د ښیگنی (فایدی) دپاره به هیڅ خپل لاس نه غځوی او د الله تعالی په لاره کښی هیڅ یو شی په اخلاص او مینی سره نه لگوی. هوا هغه سری له دی وینا ځنی مستثنی دی چه د هغوی بیان دغه دی چه اوس راځی.

إِلَّا الْبَصِلِينَ ۗ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ۙ

مگر (نه دی پیدا کړی شوی هلوع هغه) لمونځ کوونکی چه دوی پر لمانځه خپل دائم قائم دی او هیڅکله او هیچیری هیڅ یو لمونځ تری نه فوت کیږی.

تفسیر: یعنی د لمانځه ناغه کوونکی نه دی بلکه په مداومت او انتظام او التزام سره ئی کوی. او د لمانځه په حالت کښی په ډیر سکون او اطمینان سره سم برابر لمونځ کوی او تل لمانځه ته متوجه وی.

وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ۖ لِلْمَسْكِينِ وَالْمَحْرُومِ ۙ

او هغه کسان (هم هلوع نه دی) چه په اموالو د هغوی کښی حق برخه معلومه

وی (له زکوٰۃ او صدقات) دپاره د غوښتونکیو (فقیرانو) او محروم (فقیرانو) چه سوال نه کوی).

تفسیر: د (المؤمنون) په سورت کښی د دی تفسیر تیر شوی دی. غمونږ د دغه پښتو «فوائد موضح الفرقان» وگورئ.

وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ۝۳۶

(او هغه کسان هم هلوع نه دی) چه مصدق باور کوونکی وی په ورځ د انصاف جزاء باندی.

تفسیر: یعنی د هم دی یقین په بناء باندی ښه کارونه کوی چه په هغه ورځ به ئی په کار ورځی.

وَالَّذِينَ هُمْ مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُّشْفِقُونَ ۝۳۷

او هغه کسان (هم هلوع نه دی) چه دوی له عذابه د رب خپل ویریدونکی وی (اگر که په عبادت کښی ئی دیر کوښښ هم کړی وی).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ له عذابه ویریدوی او په خرابو کارونو پسې هیڅ نه گرځی. ځکه چه:

إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ۝۳۸

بیشکه له عذابه د رب دوی نه دی پر امن کړی شوی (بلکه تل تری ویریدوی).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ عذاب داسی یو شی نه دی چه بنده د هغه له لوری غنی مأمون شی او بی ویری کښی. بالخاصه منکران او مجرمان خو له سره تری په امان نه دی.

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۝۳۹ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۝۴۰

فَمِنْ ابْتِغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾

او هغه کسان (هم هلوغ نه دی) چه دوی د خپل شهوت د غایونو ساتونکی دی. مگر په ښځو خپلو باندی او په هغی وینځی خپلی باندی چه ئی مالکان شوی دی ښی لاسونه د دوی نو بیشکه دوی نه دی ملامت کړی شوی (ځکه چه خپلی ښځی - وینځی پری حلالی دی) نو هغه چه غواړی پرته (علاوه) له دغو (حلالو ښځو او وینځو خپلو) څخه پس هم دوی دی له حده تیریدونکی.

تفسیر: یعنی که څوک پرته (علاوه) له خپلی حلالی ښځی یا وینځی ځنی بل کوم غای د شهوت د قضاء دپاره ولتوی نو هغه د اعتدال د حد او جواز څخه د باندی قدم ږدی. نو متعه موقت بهیمه او استمناء او نور ناروا ده.

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رِعُونَ ﴿٣٢﴾

او هغه کسان (هم هلوغ نه دی) چه دوی امانتونو خپلو لره او وعدو خپلو لره ساتونکی دی (او په سر ئی رسوی)

تفسیر: په دی کښی د الله تعالیٰ او د بندگانو د گردو (تولو) حقوق راغلل. ځکه د سری هومره قوتونه چه شته هغه گرد (تول) د الله تعالیٰ امانت دی نو ښائی هغه د الله تعالیٰ په راښوولو مواقعو کښی صرف کړی شی او هغه قول او اقرار چه په ازل کښی ترلی دی له هغه ځنی خپله غاړه ونه غړوی!.

وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾

او هغه کسان (هم هلوغ نه دی) چه هم دوی په شاهی خپلی باندی سم ولاړ وی (نه پتوی او نه تزئید او تنقیص پکښی کوی)

تفسیر: یعنی که ضرورت پېښ شی نو بی له زیادت او لږوالی او لحاظ او رعایت شاهی ورکوی او حقه خبره هیڅ کله نه پتوی.

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾

او هغه کسان (هم هلوغ نه دی) چه هم دوی پر لمانځه خپل باندی ساتنه کوی (پخپلو وقتونو ئی اداء کوی)

تفسیر: یعنی د لمونځونو د اوقاتو - شرائطو او آدابو ځنی باخبر وی او د هغه صورت او حقیقت د ضائع کیدلو ځنی تل خپل ځان ساتی. تنبیه: په تکرار د لمانځه کښی بهتری او افضلیت د لمانځه پر نورو عباداتو باندی ثابتیږی «الصلوة عماد الدین».

أُولَئِكَ فِي جَنَّةٍ مُّكْرَمُونَ ﴿۳۵﴾

دغه کسان به (چه موصوف په دغو اتو صفاتو دی) په جنتونو کښی به وی مکرم عزتمن کړی شوی.

تفسیر: یعنی د جنتیانو هم دا اته صفتونه دی چه په لمانځه سره شروع او په لمانځه باندی ختم شوی دی تر څو معلوم شی چه لمونځ د الله تعالیٰ په دربار کښی څومره مهم بالشان او الزم او ضروری عبادت دی. د هر یوه مسلمان په وجود کښی چه دا صفات او ستاینی وی نو په هغه کښی به د «هلوغ» مذمت نه وی بلکه د اوم زړه په ځای په هغه کښی به د عزم - همت - قوت او قدرت صفتونه وی.

فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿۳۶﴾ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿۳۷﴾ أَيُّطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةً نَّعِيمٍ ﴿۳۸﴾

نو څه شوی دی هغو کسانو لره چه کافران شوی دی چه طرف ستا نه راځغاستونکی دی. له ښی لوری څخه او له کین لوری څخه ناست دلی دلی (حلقه وهونکی) آیا طمع کوی هر سړی له دوی ځنی چه داخل به کړی شی په جنت د نعمتونو کښی نه ده داسی (چه دوی طمع کوی د دخول د جنت).

تفسیر: یعنی د قرآن کریم د تلاوت او د جنت د ذکر له اوریدلو څخه وروسته کافران دلی سره جوړوی او ستاسی په لوری په گډه سره راځی - خاندی - ملندی وهی - اپلتی وائی مسخری کوی. آیا سره له هسی چارو به دوی داسی طمع او هیله (امید) لری چه د جنت په باغونو کښی به

سره له مؤمنانو ننوځی؟ لکه چه هغوی به ویل که مونږ ته د الله تعالی په لوری د ورنگ اتفاق ولوبوی نو مونږ به هم برابر جنت ته ځو او هلته به مونږ خورا (ډیر) بهتری او لوری (اوچتی) مرتبی ته رسیږو. داسی به هیڅ ونشی او د هغه عادل او حکیم الله تعالی په مخ کښی هیچیری داسی چاری کیدونکی نه دی بلکه هغه تل له هر چا سره د هغه له چارو سره سمه معامله کوی. تنبیه: ابن کثیر رحمه الله علیه د دی آیتونو مطلب داسی اخیستی دی یعنی ستاسی په لوری دا منکرین ولی په ډیره جلدی او تلوار سره درځغلی او مندی وهی او ښی او کینی خوا ته ډلی ډلی پندیری! یعنی د پاک قرآن له اوریدلو ځنی ولی دومره تور خوری او بد وږی او لری تبتی؟ نو آیا سره له دی وحشت او نفرت دوی داسی توقع او هیله (امید) هم لری چه له دوی څخه به هر یو سړی ښی له اندیښنی جنت ته ننوځی؟ هرگز داسی نه ده (هذا كما قال الله تعالى ﴿فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكَرَةِ مُعْرِضِينَ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنَفِرَةٌ تَفَرَّتْ مِنْ قُرُونٍ﴾ د «المدثر» دوهمه رکوع.

إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

بیشکه مونږ پیدا کړی مو دی دوی له هغی (نطفی) څخه چه پری پوهیږی دوی (چه ضعیفه او حقیره ده).

تفسیر: یعنی د خاوری غوندی یوه حقیر شی یا له منی غوندی یو ناوولی شی ځنی پیدا شوی هغه چیری د جنت وړ (لایق) وی تر څو چه په ایمان او وحدت سره خپل ځان پاک نه کړی. او په رښتیا سره معظم او مکرم نه شی. او امکان لری چه ﴿إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ﴾ اشاره د ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا﴾ په لوری وی چه څو آیه پخوا له دی څخه تیر شوی دی یعنی هغه خو پیدا شوی دی په داسی صفتونو سره ولی دی خپل ځان د ﴿إِلَّا الْبَصِيلَيْنِ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ په استثنا کښی نه دی داخل کړی نو بیا د جنت مستحق څرنگه کیدی شی؟ په دی تقدیر سره د ﴿مِمَّا يَعْلَمُونَ﴾ ترکیب به د ﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ﴾ له قبیلی څخه وی.

فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغْرِبِ

نو قسم خورم په رب (مالک) د مشرقونو او (په رب مالک د) مغربونو

تفسیر: لمر سپوږمی او نور ستوری هره ورځ له یوه نوی ځایه راڅرگندیږی او په یو نوی ځای راپتیږی نو د دی نقطو په اعتبار ئی مشارق او مغارب ورته وویل ځما مرحوم پلار الحاج مولوی احمد علی الکشککی د «مشارق» او «مغارب» مدلول او مال په سفلیاتو کښی مشرقی او مغربی

ځمکي راز راز (قسم قسم) خلق او هستيدونکي او موجودات او په علويانو کښي لمر سپوږمۍ ستوري او نور موجودات رابښوولي دي. برهان الدين کشککي.

إِنَّا الْقَادِرُونَ عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ۝۴۱

بیشکه مونږ خامخا قادر یو په دی باندی چه بدل راوړو خیر ډیر غوره له دوی څخه او نه یو مونږ عاجز کړی شوی (له ارادی خپلی).

تفسیر: یعنی کله چه د هغوی په ځای له هغوی ځنی ښه سری راوستلی شو نو پخپله دوی ولی نشو ژوندی کولی؟ یا د (خیراً منهم) څخه د دوی دوهم ځلی ژوندی کول وی. ځکه که عذاب وی یا ثواب دوهم ژوندون به له دی ژوند څخه په هر حال اکمل وی. یا دا مطلب - پریږدئ چه دا د مکي کافران خندا او مسخري وکړی او ملندی ووهی مونږ به د اسلام د خدمت دپاره له دوی ځنی غوره قوم راولو لکه چه د قریشو په ځای ئی د مدیني انصار ودرول او مکه والان بیا د هغوی د واک (اختیار) ځنی بهر ونه وتی شو او په پای (آخر) کښي ئی د خپلو شرارتونو خوند وشکو.

تنبيه: د مشارق او د مغارب قسم ئی ښائی د دی دپاره یاد کړی وی چه هغه الله چه هره ورځ مشرق او مغرب بدلوی نو آیا هغه ته ستاسی بدلول کوم سخت او مشکل کار دی؟

فَذَرُهُمْ يُخَافُونَكَ وَيَلْعَبُونَكَ إِلَى يَوْمِ الْوَعْدِ ۝۴۲

نو پریږده دوی (ای محمده!) چه ننوځی مشغولیری په باطلو کښي او لوبی کوی په دنیا کښي تر هغه پوری چه پیوست شی دوی له هغی ورځی خپلی سره چه وعده ئی کړی شوی ده له دوی سره (چه بدر یا قیامت دی)

تفسیر: یعنی د لږو ورځو ځند (ایسارتیا) دی بیا به د هغوی سزا یقینی وی. (هذا کان قبل الامر بالقتال)

يَوْمَ يُخْرِجُونَ مِنَ الْجُبَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ۝۴۳

هغه ورځ چه بهر راویستل شی دوی له قبرونو څخه چه غفلیدونکی به وی لکه چه دوی په طرف د نینو چابک غفلی.

تفسیر: یعنی څرنگه چه څوک د کومی خاصی نښی او علامی په لوری په مندو سره غفلی او یو له بله غواړی چه ژر ورسیدی. یا به «نصب» له هغو بتانو څخه مراد وی چه د کعبی په شاوخوا کښی درولی شوی و چه کافرانو دغو بتانو ته هم په ډیر شوق او عقیده سره تلل او وردانگل.

خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾

حال دا چه ذلیلی خواری به وی سترگی د دوی چه پت کړی به وی دوی لره ذلت خواری دا ورځ ده (هغه د قیامت) چه و دوی چه وعده ورسره کړی شوی وه (په دنیا کښی).

تمت سورة المعارج بفضل الله ومنه وكرمه

سورة نوح مكية وهى ثمان وعشرون آية وفيها ركوعان رقمها (٧١) تسلسلها حسب النزول (٧١) نزلت بعد سورة النحل .

د «نوح» سورت مكى دى (٢٨) آيتونه (٢) ركوع لرى په تلاوت كښى (٧١) او په نزول كښى هم

(٧١) سورت دى وروسته د «النحل» له سورته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ①

بیشکه مونږ لیږلی وو مونږ نوح طرف د قوم د ده ته په دی سره چه ووېروه ته قوم خپل پخوا له هغه غنی چه راشی دوی ته عذاب دردناک (په دنیا او عقبا کښی که ایمان رانه وړی).

تفسیر: یعنی پخوا له دی چه په دنیا کښی د خپل کفر او شرارت لامله (له وجی) له یو لوی طوفان سره مقابل او په آخرت کښی د دوزخ له عذاب سره مخامخ شی ښائی چه مؤمنان شی.

قَالَ يَقَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا ۝

وویل (نوح) ای قومه غما بیشکه زه تاسی ته وپروونکی ښکاره یم (په دی سره چه وایم تاسی ته) چه بندگی کوئ تاسی الله ته او ووېرئ له الله غنی او ومنئ تاسی غما خبری (په شرعیه و امورو کښی)

تفسیر: یعنی له الله تعالی څخه ووېرئ! او کفر او معصیت پرېږدئ! او د اطاعت او عبادت لاری خپلو ځانونو ته غوره کړئ!

يَغْفِرْ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِجْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَدَّدٍ ۝

چه وښی (الله) تاسی ته (تول یا غینی) گناهونه ستاسی (چه حقوق الله دی) او وروستی به کړی (الله) تاسی (بی له عذابه) تر نیتی په نامه کړی شوی پوری (چه نیته د موت ده).

تفسیر: یعنی که ایمان مو راوړو نو پخوا له ایمانه هغه حقونه چه تاسو تلف کړی دی هغه به دروښلی شی او د کفر او شرارت لامله (له وجی) د کوم عذاب راتلل چه مقدر و هغه به د ایمان راوړلو غنی وروسته نه راځی. بلکه تاسی ته مهلت درکاوه شی چه خپل طبیعی عمر سر ته ورسوئ او د نورو ساکښانو (جاندارو) د موت او د حیات له عمومی قانون سره سم په مقرر شوی وقت کښی پر تاسی باندی مرگ راځی ځکه چی له مرگ غنی په هیڅ ډول (طریقه) هیچا ته چاره نشته دغه په هغه تقدیر چه «من» زائده ومنلی شی او که «من» تبعیضیه وویلی شی لکه چه مونږ په ترجمه کښی آخیستی دی نو حقوق الله به تری مراداوه شی.

إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ

بیشکه چه اجل نیته د الله (لپاره د عذابولو د تاسی که ایمان را نه ورئ)
کله چه راشی نه وروستی کیږی.

تفسیر: یعنی د ایمان د نه راوړلو په صورت کېنې د هغه عذاب وعده چه شوی ده که هغه پر سر باندې ودریږی نو څوک ئی مخه نشی نیولی او نه د یوی شیبې دپاره وړاندې وروسته کیږی. یا دا مطلب چه مرگ پخپله مقرره وعده باندې راتلونکی دی او په هغه کېنې هیڅ تاخیر نشی پېښیدلی والظاهر هوالاول. حضرت شاه صاحب د دی آیتونو تقریر په بل ډول (طریقه) کوی. «یعنی بندگی وکړئ! تر څو د انسان نوع په دنیا کېنې تر قیامت پوری پاتی شی. او حال دا دی چه د قیامت په راتگ کېنې هم هیڅ څنډ (ایسارتیا) نشته. که گرد (تول) سره یو ځای شی او د الله تعالیٰ بندگی پرېږدئ نو گرد (تول) به سره یو ځای مړه کیږئ! طوفان هم داسی راغلی ؤ چه په هغه کېنې گرد (تول) سره ډوب شول او یو کافر انسان هم ژوندی پاتی نشو او یواځی د حضرت نوح علیه السلام بندگی د بنی نوع انسان د ژغورنې (نجات) سبب وگرځیده.

لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿۴﴾

که چیری یی تاسی چه پوهیږئ.

تفسیر: یعنی که تاسی پوه لرئ نو دا گردی (تولی) خبری د پوهیدلو او د عمل کولو وړ (لایق) دی.

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿۵﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ﴿۶﴾

وویل (نوح) ای ربه ځما بیشکه ما ومی باله قوم خپل (توحید ته) شپه او ورځ (تل) نو زیات نه کړ دوی ته دعوت بلنی ځما مگر تیشته (له ایمان او اطاعت څخه)

تفسیر: یعنی حضرت نوح علیه السلام تر نهه نیم سوو کلونو پوری دوی وپوهول کله چه د امید هیڅ یوه هیله ورته پاتی نشوه نو مایوس او خفه شو د الله تعالیٰ په دربار کېنې ئی عرض وکړ چه ای الله! ما له خپل لوری د دعوت او تبلیغ حق ادا کړ او یوه شیبه می هم څه معطلی او دیل نه دی کړی د ورځی په رڼا (رنیا) او د شپو په تیارو کېنې می تل تر تله ستا په لوری بلنه کړی

ده مگر نتیجه داسی شوه چه هر خو هر خومره می دوی ستا په لوری وبلل دوی هومره له تا
 شخه لری شول. او هومره چه عَما د لوری د هغوی په نسبت د شفقت او لورینی (مهربانی) اظهار
 وشو زیات له هغه شخه د دوی له خوا د نفرت او عداوت معامله راسره وشوه.

وَإِنِّي كَلِمَاتٌ عَوْتُهُمْ لَتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ

او بیشکه زه هر کله چه وبولم دوی (وحدت او طاعت ته) د دی دپاره چه
 وېښی ته دوی نو ننباسی دوی گوتی خپلی په غوړونو خپلو کښی (چه عَما
 دعوت وا نه وری)

تفسیر: عَما چه هغوی عَما د خبرو اوریدل نه غواړی. او دا ئی پر عَما اخیستی ده چه دا غږ
 خامخا د هغوی غوړونو ته ونه رسیری.

وَأَسْتَغْشُوا ثِيَابَهُمْ

او چاپیر کړی نغښتلی ئی ؤ عَانونه خپل په جامو خپلو (لپاره د دی چه ما
 ونه وېښی)

تفسیر: تر خو هغوی عَما او زه د هغوی صورت ونه گورم که کوم وقت په گوتو سره هغوی
 غوړونه په ښه ډول (طریقه) بند نشی لږ زړوکی هم په هغو کښی مندی او غواړی چه هیڅ یوه
 خبره په هیڅ یوه ډول (طریقه) او عنوان د هغوی په غوړونو کښی ور نه ننوځی.

وَأَصْرُوهَا وَأَسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا

او همیشه والی کوی (په کفر خپل) او سرکشی کوی (له متابعتۀ عَما)
 سرکشی کول.

تفسیر: یعنی په هیڅ ډول (طریقه) هغوی له خپلی طریقې شخه مخ اړوونکی نه دی او د هغوی
 غرور دوی ته اجازه نه ورکوی چه عَما د اسلامی دعوت خبرو ته غوږ کیږدی.

ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا ۝۸

بیا بیشکه ما وبلل دوی په ښکاره (بلنه سره).

تفسیر: یعنی د هغوی په مرکو او جرگو کښی می ویناوی وکړی. او په مجلسونو کښی می هم دوی په ښه شان سره وپوهول.

ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ۝۹

بیا بیشکه ما ښکاره وینا وکړه دوی ته او په پټه می وینا وکړه دوی ته.

تفسیر: یعنی پرته (علاوه) له جرگو او مجامعو څخه می هم گوښی (بیل) له هغوی سره خبری وکړی او صافی می هم هغوی ته وویلې او په اشارو او کنایاتو می هم وپوهول. په لوړ (اوچت) غږ می هم وینا وکړه او په ورو می هم وویل. لنډه ئی دا چه د پند هیڅ یو عنوان او هیڅ یو رنگ می هم پری نشود.

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ۝۱۰

نو ومی ویل دوی ته ښښنه وغواړئ له ربه خپله (له شرکه) بیشکه هغه (الله) دی ډیر ښښونکی (توبه کوونکیو لره هر کله چه توبه وباسی).

تفسیر: یعنی سره له سلهاؤ کلونو له پوهولو څخه چه په تاسی باندی ئی څه اثر ونه کړ که اوس غما دا خبری ومنئ او د خپل حقیقی مالک په لوری مو سرونه تیت کړئ او له هغه غټی د خپلو تیروتنو او خطاؤ ښښنه وغواړئ نو ستاسی هغه پخوانی گناهونه او قصور ښښل کیدی ځکه چه الله تعالی لوی ښښونکی دی او ستاسی هغه گرد (تول) پخوانی گناهونه به درمعافوی.

يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ۝۱۱ وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ۝۱۲

راو به لیبری باران پر تاسی باندی دیر اوریدونکی (باران) او در دیروی کومک به کوی له تاسی سره په مالونو او غامنو سره او وبه گرځوی تاسی ته باغونه او وبه گرځوی تاسی ته وبالی.

تفسیر: یعنی د ایمان او استغفار په برکت به هغه قحط او سوکره چه له خو کلونو راهیسی په هغه کښی اخته یی لری کیږی - او الله تعالی دیری ښی وریدونکی وریشی درلیبری چه د هغه د وریدو لامله (له وجی) به مو کښتونه (فصلونه) او باغونه پنیږی (اوبه کیږی) میوی او غلی دیریږی - بودگان (خاروی) او نور ساکشان (جاندار) به خربیری - شودی او غوری به دیریږی او هغه ښځی چه د کفر او معصیت له سببه اوس شندی شوی دی هلکان به وغیږوی، لنده ئی دا چه د دنیا د عیش او نشاط سره د آخرت لوئی درجی هم مومی.

تنبیه: غمونږ حضرت امام ابوحنیفه الکابلی ثم الکوفی رحمه الله علیه د دی آیت څخه دا نتیجه اخیستی ده چه «استسقاء» روحاً او په اصل حقیقت کښی استغفار او انابت دی او لمونځ د انابت او د استغفار یو ښه صورت دی چه له صحیحو سنتو څخه ثابت شوی دی.

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ۝۱۳

څه شوی دی په تاسی باندی چه امید هیله (ارزو) نه لرئ له الله څخه د وقار لوئی عزت.

تفسیر: یعنی د الله تعالی له لوئی غنی ښائی هیله (امید) وکره شی که تاسی د هغه امر ومنئ نو تاسی ته به لوئی - عزت او وقار دروښی. یا دا مطلب چه تاسی د الله تعالی په لوئی باندی ولی اعتقاد نه لرئ؟ او د هغه د عظمت او جلال غنی ولی نه ویریږئ؟.

وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ۝۱۴

او (حال دا دی چه) په تحقیق پیدا کړی ئی یی تاسی راز راز (قسم قسم).

تفسیر: یعنی د مور په گیده کښی مو ډول ډول (قسم قسم) رنگونه بدل کړل او د اصلی مادی څخه اخیستی تر مړینی پوری سړی په راز راز (قسم قسم) ښو (صورتونو) او رنگارنگ اشکالو اوږی راوړی او له دیرو اطوارو ادوارو سره مخامخ کیږی.

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا ۝
وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا ۝^{۱۶}

آیا نه گورئ تاسی خرنکه پیدا کری دی الله اووه آسمانونه لاندی باندی
(یعنی یو د بل د پاسه) او گرځولی ئی ده سپورمی په دی آسمانونو کښی
رنا (رنرا) روښانه او گرځولی ئی دی لمر دیوه بله روښانه.

تفسیر: د لمر رنا (رنرا) ته چه تیزه او توده وی او د راتگ په سبب ئی د شپې تیاره ورکیری
ښائی ځکه ئی په بله دیوه سره مشابهه او ورته کړه - او د سپورمی رنا (رنرا) ته ښائی ځکه په
رنا (رنرا) سره تعبیر وفرمایه چه د هغه روښانی دیوی د نور اغیزه (اثر) او انتشارات وکندل شی
چه د قمر د جرم په واسطه سره او تته سرد - کم نور کیږی والله اعلم.

وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ۝^{۱۷}

او الله زرغون پیدا کری یی تاسی (یعنی پیدا کری ئی دی پلار ستاسی) له
ځمکی ځنی زرغونیده پیدا کیده.

تفسیر: یعنی له ځمکی څخه ئی په ډیر پوخوالی سره پیدا کړ. اول ئی ځمونږ پلار حضرت آدم
علیه السلام له خاوری څخه پیدا کړ. بیا ئی نطفه چه له هغه څخه وورکی پیدا کیږی او د غذا
او د خوړو خلاصه او جوهر دی او د ځمکی له عناصرو ځنی پیدا کیږی.

ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ۝^{۱۸}

بیا به ننباسی تاسی (پس له مرگه) په هغی (ځمکی) کښی بیا به راوباسی
تاسی (له قبورو څخه عندالبعث) رایستل

تفسیر: یعنی وروسته له مړینی څخه بیا له خاوری سره گډیږی. بیا د قیامت په ورځ له هغه ځنی
راخیږی.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ۝^{۱۹} لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ۝^{۲۰}

او الله گرځولی ده تاسی ته ځمکه غوړولی فرش تر څو چه لار شی تاسی له دغی (ځمکی) نه پر لارو لویو ارتو باندی.

تفسیر: یعنی پر هغه باندی کینئ - گرځئ - لاندی - باندی ورشی او اوده شی په هر لوری ئی ارتی لاری درایستلی دی. که یو سری وغوړی او لازم وسائل ورسره وی نو په توله ځمکه باندی چورلیدی شی او د لاری د نشتوالی لامله (له وجی) به هیڅ یو مشکلات نه ورپېښیږی.

قَالَ نُوحٌ رَبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالٌ
وَوْلَدُهُ الْاِخْسَارُ ﴿٢١﴾

وویل نوح ای ربه ځما بیشکه دوی نافرمانی وکړه له ما څخه او متابعت ئی وکړ د هغه چا چه نه ئی دی زیات کړی ده ته مال د ده او اولاد د ده (په هیڅ بابت کښی) پرته (علاوه) له زیانکاری گمراهی.

تفسیر: یعنی د خپلو مشرانو خبری ئی واوریدی چه د هغوی په مال او اولاد کښی هیڅ یو ښه والی او بهتری نشته. بلکه دوی پر هغوی باندی ورغونډ شول او د هم دی لامله (له وجی) هم مشران له دین ځنی بی برخی شول او هم ئی د ډیر تمرد او تجبر په سبب کشران محروم کړل.

وَمَكْرُوا مَكْرًا كَبَارًا ﴿٢٢﴾

او مکر وکړ دغو (رؤساؤ د دوی) مکر ډیر لوی.

تفسیر: یعنی گړد ئی وپوهول چه د هغه خبره ونه منی او راز راز (قسم قسم) تکلیفونه ور ورسوی.

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ

او وویل (مشرانو کشرانو ته) چه مه پریردی تاسی (عبادت د) معبودانو خپلو

تفسیر: یعنی د خپلو معبودانو په عبادت او حمایت باندی ټینگ اوسی! او د نوح په لمسونه

باندی مه غولیرئ! وایه شی چه تر سلهاؤ کلونو پوری هر یوه خپلو ٹامنو لمسیر او کروسیر ته ئی وصیت کائو چه ښائی هیڅوک د دی سپین بیري نوح خبری وا نه وړئ! او پام کوئ چه تیر مو نه باسی او پخپل آبائی دین باندی ټینگ اوسئ! چه له هغه څخه مو ونه ښویوی!.

وَلَا تَذَرْنِ وَدًّا وَلَا سَوَاعَا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ۝۳۳

او مه پریردئ (عبادت د هغه بت چه) ود (نومیږی) او مه (پریردئ عبادت د هغه بت چه) سواع (نومیږی) او مه (پریردئ تاسی عبادت د هغو بتانو چه) یغوث او یعوق او نسر (نومیږی).

تفسیر: دا د هغو بتانو نومونه دی چه د هر مطلب دپاره ئی یو بیل بت جوړ کړی و. هم دا بتان بیا په عربو کښی جوړ شول او په هندوستان کښی هم داسی بتان د «بشنو» - «برهما» - «اندر» - «شیو» - «هنومان» او په نورو نومونو مشهور دی چه د هغوی مفصل تحقیق حضرت شاه عبدالعزیز رحمہ اللہ په «تفسیر عزیز» کښی کړی دی په ځینو نورو روایتونو کښی راغلی دی چه په پخوانیو زمانو کښی ځینی لویان هسی تیر شوی ؤ چه خلقو له هغوی سره ډیره مینه درلوده (لرله) کله چه هغوی مړه شول نو د شیطان په لمسولو او غولولو خلقو د هغوی تصویرونه د یادولو په ډول (طریقه) ودرول بیا ئی د هغوی په تعظیم باندی شروع وکړه ورو ورو ئی د هغوی په بندګی باندی شروع وکړه (العیاذ باللہ)

وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ۝۳۴

او په تحقیق ګمراه کړی دی (دغو مشرانو په سبب د عبادت د بتانو) ډیر (کشران خلق) او مه زیاتوه (ای ربه ځما) ظالمانو بی انصافانو لره مګر خو ګمراهی هلاک عذاب.

تفسیر: حضرت شاه عبد القادر رحمه الله علیه لیکي یعنی سرگردانه ګرځی یو سم تدبیر د دوی له لاسو نه دی پوره. حضرت شاه عبدالعزیز رحمه الله علیه لیکي چه «د استدراج په توګه (طور) هم هغوی له معرفت سره مه آشنا کوه!» او عامو مفسرینو ظاهری معنی اخیستی ده یعنی ای اله! د دی ظالمانو ګمراهی لا پسی ورزیاته کړه تر څو ئی د شقاوت ګندول ژر دک او ستا د عذاب مورد وګرځی. مفسرین لیکي چه نوح علیه السلام دا ښیرا هلته وفرمایله چه د هغوی له هدایت ځنی بیخی بی هیلې او ناامیده شو، که دا مایوسی د زر کلنی تجربو په بناء ده یا د حق تعالیٰ په ارشاد دوی ته ورښکاره شوی ده لکه چه د «هود» د سورت په څلورمه رکوع څمونږ دغه

تفسیر کبھی راغلی دی . ﴿ اِنَّ لَّنْ یُّؤْمِنَنَّ مِنْ قَوْمِکَ الْاٰمَنَ قَدْ اٰمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا کَانُوْا یَفْعَلُوْنَ ﴾
 پہ ہر حال د داسی مایوسی پہ وقت کبھی د قہر او غضب لاملہ (لہ وجی) ہسی ہیرا
 کول مستبعد نہ دی . حضرت شاہ عبدالعزیز رحمہ اللہ لیکے « کله چہ د کوم سری یا جماعت د
 سمی لاری لہ راتلو غنی بیخی بی ہیلی توب (ناامیدی) او مایوسی ولیدہ شی او پیغمبر د
 ہغوی د استعداد پہ پورہ دول (طریقہ) سرہ تحقیق وکری او غان پری پہ ہنہ شان سرہ خبر کری
 - او بیا ورہکارہ شی چہ خیر د نفوذ گنجائش پہ ہغوی کبھی مطلق نشتہ . بلکہ د ہغہ وجود
 لکہ یو فاسدہ عضو داسی دی چہ پہ یقین سرہ نور اعضاء ہم فاسدہ مسموم او خرابوی نو پہ
 داسی وقت کبھی د ہغہ د پری کولو او د ہستی د صفحی غنی د محو کولو غنی سوا بل کوم
 علاج نہ لیدل کیڑی . کہ د قتال حکم وی نو د قتال پہ وسیلہ دی ہغوی فناء کرل شی او د دوی
 قوت دی مات کر شی تر نحو د ہغہ بد اثر متعدی نشی او نورو تہ سرایت ونہ کری . کہ نہ
 وروستنی صورت ئی ہم دا دی چہ لہ اللہ تعالیٰ شخہ داسی غوبستہ وکرہ شی چہ د ہغہ وجود لہ
 دنیا شخہ واخلہ او د ہغہ د وژونکیو جراثیمو غنی نور وساتہ اچہ لکہ پخپلہ پاک قرآن فرمائی
 ﴿ اِنَّکَ اِنْ تَذَرُہُمْ یُضِلُّوْا عِبَادَکَ ﴾ الآیہ - پہ ہر حال د نوح علیہ السلام دا ہیرا او د موسیٰ
 علیہ السلام ہغہ ہیرا چہ د یونس علیہ السلام پہ سورت کبھی تیرہ شوہ لہ ہم دی قبیلی شخہ
 دہ . واللہ اعلم .

مِمَّا خَطِيئَتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأَذِلُّوْا نَارًا

پہ سبب د گناہونو خپلو سرہ دوب کرل شول (پہ دنیا کبھی پہ دیرو دریابی
 اوبو کبھی) نو داخل بہ کرل شی (آخروی) اور تہ .

تفسیر: یعنی غچان (طوفان) راغی او پہ ہکارہ دول (طریقہ) د لوی بحر پہ اوبو کبھی دوب
 شول خو پہ رشتیا سرہ د برزخ عذابونو تہ ورسیدل چہ ورپسی متصل د آخرت اور ہم ہغوی تہ
 تیار دی .

فَلَمْ یَجِدُوْا لَہُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰہِ اَنْصَارًا ﴿۲۵﴾

بیا نہ موندل دوی د خپلو غانونو لپارہ پرته (علاوہ) لہ اللہ مددکاران (چہ
 لہ عذاب شخہ ئی خلاص کری) .

تفسیر: یعنی ہغہ بتان ود - سواع - یغوث او نور د دوی د دی اہرتوب (مجبوری) پہ وقت کبھی
 ہیخ پہ کار ورنغلل او نہ ئی مرستہ (مدد) لہ ہغوی سرہ وکرہ او ہم داسی بی لہ پوہستنی او بی

له پالنې په بد وضعیت سره مړه شول او د خولې خبره ئې په خوله او د زړه خبره ئې په زړه کښې پاتې شوه .

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْنِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ۝ إِنَّكَ
إِنْ تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَا جِرًا كَفَّارًا ۝

او وويل نوح ای ربه غما مه پرېږده ! پر غمکه باندې له کافرانو څخه هېڅ اوسیدونکي (یا مگر غیدونکي او ټول هلاک کړه) بیشکه ته که چیرې پرېږدی ته دوی نو گمراهان به کړي دوی (مؤمنان) بندگان ستا او نه غیږوی دوی مگر خو فاجر بیباکه ناشکره بدکاره له حقه منکره .

تفسیر: یعنی یو کافر هم ژوندی مه پرېږده ! ځکه چه له دوی غنی هېڅ یو کافر د دی خبرې لایق او وړ (قابل) نه دی چه ژوندی پرېښود شی. که له دوی غنی کوم یو ژوندی پاتې شی نو غما تجربه دا راشیې چه د هغه له نطفې څخه به هم بی حیا بیباک د حق منکر او بی شرم او ناشکره غوغات (ذریه) پیدا کیږي او تر هغه پورې چه له دوی غنی یو سړی هم پاتې وی نور خلق نه پرېږدی چه په سمه لاره راشی او گردد (تول) به سره گمراهان کړي.

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۝

ای ربه غما وبښه ما او مور پلار غما او هغه څوک چه ننوځی کور بیري مسجد غما ته حال دا چه ایمان لرونکي وی او (وبښه) گردد (تول) ایمان لرونکي نارینه او گردی (تولی) ایمان لرونکي ښځی.

تفسیر: یعنی که سم غما د مرتبې سره له ما نه کوم تقصیر شوی وی هغه پخپل فضل او کرم سره راوبښه ! او غما د مور او پلار او هغه ایمانداران چه غما په کور یا بیري - یا مسجد کښې دی د هغوی گردی (تولی) خطاوی ورمعاف کړه ! بلکه تر قیامت پورې هرڅومره نارینه او ښځی چه د ایمان په شرف رسیدلي وی هغوی گردد (تول) وبښه ! ای اله ! د نوح علیه السلام د دعا په برکت دا عاصی او خطای بنده هم پخپل رحمت او کرم سره وبښی ! او بی له دنیوی او آخروی

تعذیب ئی د خپلی رضاء او کرامت محل ور په برخه کړی! «انک سمیع قریب مجیب الدعوات» .

وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ۝۳۸

او مه زیاتوه (ای عحما پروردگاره) ظالمانو (کافرانو) لره مگر خو بربادی هلاک (لکه چه هغوی هلاک شول).

تمت سورة نوح بفضل الله وكرمه فله الحمد والمنة

سورة الجن مكية وهى ثمان وعشرون آية و فيها ركوعان رقمها (۷۲) تسلسلها حسب النزول (۴۰) نزلت بعد سورة «الاعراف».

د «الجن» سورت مكى دى (۲۸) آيت (۲) ركوع لري په تلاوت كښى (۷۲) او په نزول كښى (۴۰)

سورت دى وروسته د «الاعراف» له سورته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ

ووايه (ای محمده دوى ته) وحى راغلى ماته چه بيشكه شان دا چه واوریده (قرأت عحما) يوه ټولى له پيريانو نه.

تفسير: د جناتو او د پيريانو په وجود او حقيقت باندې حضرت شاه عبدالعزيز رحمة الله عليه پخپل تفسير كښى په هم دى سورت كښى يو مبسوط او مفصل بحث كړى دى. او په عربى ژبه كښى يو كتاب دى چه «آكام المرجان فى احكام الجن» نومېږي په دى كتاب كښى هم په دى موضوع باندې نهايت جامع خبرى شوى دى كه د چا مينه وي هغه دى وگورى. دلته د داسى خبرى د ليكلو غاى نشته.

فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ۖ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَمْ نُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا أَحَدًا ۝

نو وویل (دوی نورو قومونو خپلو ته کله چه بیرته ورغلل چه) بیشکه مونږ وامو ورېدو یو قرآن عجیب (په فصاحت او بلاغت سره) چه هدایت کوی لاره ښیې رشد (ایمان او حق) ته نو ایمان راوړد مونږ پر هغه (قرآن) او هرگز به شریک نه کړو (پس له دی ورځی) له رب خپل سره بل هیڅوک.

تفسیر: د «احقاف» په سورت کې تیر شوی دی چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د سهار په لمانځه کې قرآن کریم لوست چه یوه ډله پیریان له هغه ځایه تیرېدل - کله چه د قرآن مجید غږ ئی واورېد - تول په هغه باندی مین او د زړه له کومی مسلمانان شول - بیا خپلو تېرو ته بیرته لاړل - او دا گړدی (تولی) خبری ئی هلته وویلی چه مونږ داسی یو کلام واورېد چه پخپل فصاحت ، بلاغت - حسن الاسلوب - قوت تأثیر - خور والی - موعظت - علومو او مضامینو او پندونو په اعتبار ډیر عجیب او غریب دی. د معرفت ربانی او رشد دنیوی او فلاح آخروی په لوری لار ښیې - او د خیر د طالب لاس اخلی - او د نیکی او د تقوی په خوا ئی بیائی - نو ځکه په مجرد د آوریډلو بلاتوقف پر هغه مو یقین وکړ. او هیڅ یو شک او شبهه ځمونږ په زړونو کې پاتی نشوه چه داسی خبری پرته (علاوه) د الله تعالی د بل چا نه دی. اوس مونږ سم د هغه له تعلیم او هدایت سره عهد کوو چه وروسته له دی نه مونږ هیڅ یو شی د الله شریک نه گڼو. د دوی دا تولی خبری د الله تعالی له لوری په رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د وحی په ډول (طریقه) ورنازلې شوی - وروسته له دی نه بیا څو ځلی د پیریانو جرگی د رسول الله صلی الله علیه وسلم په مخ کې حاضرېدی - او د ایمان په شرف مشرفیدی - او قرآن کریم به ئی یادولو.

وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ۝

او بیشکه شان دا دی چه لوی دی شان لوئی د رب ځمونږ نه ده نیولی (الله) ښځه او نه اولاد (لکه چه وائی د پیریانو او د انسانانو کفار او مشرکان).

تفسیر: یعنی ښځه او اولاد لرل د الله تعالی له شان او عظمت څخه منافی دی حضرت شاه صاحب رحمه الله علیه لیکي «چه هغه گمراهی او خرابی چه په انسانانو کې ده هغه ټوله په پیریانو کې هم ده. هغوی هم د عیسایانو په شان الله ته ښځه او ځامن جوړول.

وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ۝

او (وویل پیریانو قوم خپل ته داسی) بیشکه شان دا دی چه ویل به ناپوه
ځمونږ (ابلیس) پر الله باندی خبری لوئی لری له حق صواب

تفسیر: یعنی ځمونږ په منع کښی هغه بیوقوفان چه د الله تعالی په نسبت داسی چتی (بیکاره)
خبری له خپل ځانه جوړوی او لوئی ئی کړی وی د هغوی په منع کښی له گردو (تولو) څخه
لوی ناپوه ابلیس دی. ښائی خاص هم دغه شیطان د (د سفیه) له لفظ څخه مراد وی.

وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ تَقُولَ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۝

او بیشکه مونږ گمان کاوه چه هیڅکله به نه وائی انسانان او پیریان پر الله
باندی دروغ.

تفسیر: یعنی ځمونږ په خیال کښی داسی راتلل چه دومره زیات انسانان او پیریان چه په دوی
کښی لوی سری او پوهان هم شته څرنگه سره یو ځای شوی د الله تعالی په نسبت دروغ خبری
جوړوی او داسی جرأتونه کوی په هم دی چرت (خیال) کښی مونږ لاره غلطه کړه. اوس د پاک
قرآن له اوریدلو څخه هغه گردی (تولی) غلطی خبری او دروغ راښکاره شوی او د خپلو مشرانو د
بی‌لږم تقلید څخه مو ځانونو وژغورل (وساتل).

وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ۝

او بیشکه شان دا دی چه ؤ به ډیر سری له انسانانو څخه چه پناه به ئی
غوښتله په سریو له پیریانو څخه نو زیاته کړه دغو انسانانو دغو پیریانو لره
سرکشی (په سبب د استعاذی پناه غوښتو د دوی له جناتو نه)

تفسیر: په عربو کښی جهالت ډیر و - له پیریانو ځنی به ئی د پتو خبرو پوښتنی کولی او د
هغوی په نامه به ئی نذرونه په غاړه اخیستل او ورکول به ئی. کله به چه د کومی جوپی (قافلی)
پراو یا د تیریدلو لاره پر کومی ویروونکی کندی یا ځای باندی لویده ویل به ئی چه مونږ د دی
ځای د پیریانو د هغه مشر په حلقه کښی ننوځو او ننگ وروړو چه د دی سیمی د پیریانو سردار

دی. تر شو مو هغه د خپل لاس لاندی د پیریانو له شره وساتی. له داسی خبری به پیریان لا مغروریدل او په سر به ئی ختل. او له بل لوری د داسی شرک لامله (له وجی) د انسانانو عصیان او طغیان لا پسی زیاتیده کله چه دوی پخپله پر خپلو ځانونو باندی پیریان مسلطول نو هغوی به هم د هغوی په اغواء کښی هیڅ لږ والی نه کاو. په پای (آخر) کښی پاک قرآن د دی گردو (تولو) خرابیو بیخ وویست.

وَأَتَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا

او بیشکه دوی گمان کړی دی لکه چه گمان کړی دی تاسی چه هرگز به پورته نه کړی الله هیڅوک (پس له مرگه له قبره).

تفسیر: مسلمانان پیریان دا گردی (تولی) خبری له خپلو قومونو سره کوی. یعنی لکه چه تاسی خیال کوئ د دیرو سړیو خیال هم داسی دی چه الله تعالی به مری هیڅ کله له هدیرو څخه نه پورته کوی. یا به وروسته له دی نه بل کوم پیغمبر نه مبعوثوی هغه پیغمبران چه پخوا له دی نه مبعوث شوی دی اوس له قرآنه رابکاری چه الله تعالی یو عظیم الشان رسول رالیږلی چه گردو (تولو) خلقوته دا ور په یادوی چه تاسی تول له مړینی څخه وروسته بیا ژوندی کیږئ او د ذری ذری حساب به ورکوی!

وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَا مُلَأَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهَبًا ۖ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شَهَابًا رَصَدًا ۖ

بیشکه مونږ ورسیدو آسمان ته (لپاره د غوږ نیوو خبرو د ملائکو ته) نو ومو موندو هغه (آسمان) ډک کړی شوی له څوکیدارانو سختو (چه ملائکی دی) او له ستوریو سوځوونکیو څخه او بیشکه وو مونږ چه کیناستلو پخوا له لیږلو د دی پیغمبر له دی آسمانه په ځایونو د کیناستلو کښی دپاره د اوریدلو نو هغه څوک چه اوریدل غواړی اوس مومی به دپاره د ځان د اور لمبه منتظره (چه سوځوی ئی).

تفسیر: یعنی مونږ الوتلی نژدی آسمان ته ورسیدو نو هلته مو ولیدی چه دیری سختی جنگی

پیری دریدلی دی چه هیخ یو شیطان نه پریردی چه غیبی خبری وآوری او هر هغه شیطان چه داسی اراده ولری پر هغی باندی د اور لمبه او انگار وریری. پخوا له دی نه دومره سختی او ساتنه او مخ نیونه نه وه پیریان او شیطانان به آسمان ته نژدی په پت غای کښی کیناستل او د یوه لوری او بل لوری څخه به ئی څه خبری اوریدلی مگر اوس دومره سختی او انتظام او لار نیونه شته چه هر څوک د اوریدلو خیال وکړی سم د لاسه پری شهاب ثاقب د اورونو دک مردک (گولۍ) اوری او د هغوی تعاقب کیږی. دا بحث پخوا له دی نه د حجر په سورت او نورو غایونو کښی تیر شوی دی هلته دی وکتل شی!

وَأَنَّا لَنَذَرْنِيَّ أَشْرَّ أَرْيَدَ بَيْنَ فِي الْأَرْضِ أَمَّا أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ۝

او بیشکه مونږ نه پوهیږو (چه دغه منع کیدل غمونږ له آسمانه) آیا شر بد دی چه اراده کړی شوی ده په هغه چا باندی چه په غمکه کښی دی یا اراده کړی ده په دوی باندی رب د دوی د رشد د لار ښوونی.

تفسیر: یعنی دا نوی انتظامات او د لارو ټینگونه الله تعالی ته ښه معلومه ده چه ولی شوی دی؟ په دی خو مونږ پوهیدلی یو چه د قرآن کریم نزول او د عربی محمد صلی الله علیه وسلم بعثت د هغه سبب دی. ولی آیا د هغه نتیجه به څه کیږی؟ آیا د غمکی هستیدونکی دا پاک قرآن منی او د هغه په ښوونی باندی عمل کوی؟ او الله تعالی به پر دوی باندی خپل خصوصی الطاف مبذول فرمائی؟ یا ئی په دی باندی اراده ټاکلی (مقرر) شوی ده چه خلق د قرآنی هدایاتو د مخ اړولو په بدل باندی تباہ او بربادوی. د دی علم قول د هغه علام الغیوب سره دی بل هیڅوک په دغه مورد کښی هیڅ نشی ویلی.

وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِمَّا دُونَ ذَلِكَ كُتَّابٌ طَرَأَتْ قِدَادًا ۝

او بیشکه مونږ چه یو غځینی له مونږ څخه نیکان دی (پس له اوریدلو د قرآن) او غځینی له مونږ غیر له دوی دی وو مونږ ناست پر لارو مختلفو (د ادیانو).

تفسیر: یعنی د قرآن مجید له نزول څخه پخوا هم گرد (تول) پیریان په یوه لاره نه تله. غځینی ئی ښه او ښائسته ؤ او ډیر ئی بدکار او بدرنگ ؤ. په هغوی کښی هم فرقی او جماعتونه دی. غځینی مشرکان - غځینی عیسایان غځینی یهودان او نور دی او په عملی ډول (طریقه) باندی د هر

یوه د عمل لاری بیلې او فکر - عقیده جلا (جدا) ده وروسته له هغه چه قرآن کریم راغی د هغه
ښونه د اختلافاتو او تفرقو لری کول دی زیاتره پیریان مسلمانان شول او ځینی همغسی پاتی دی
ځکه چه داسی خلق چیری پیدا کیږی چه تول د حق په منلو کښی لاسونه سره یو کری او په
یوه سمه لاره باندی لار شی نو هر ورو (خامخا) اوس هم د هغوی په منع کښی اختلاف او
جگړه شته.

وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجزَهُ هَرَبًا ۝۱۲

او بیشکه مونږ یقین مو کاؤ چه له سره به مونږ عاجز نه کړو الله په ځمکه
کښی (چه تری پت او خلاص شو) او له سره به نه عاجز کوو مونږ دغه (الله)
په تښتی سره (که تری وتښتو).

تفسیر: یعنی که مونږ قرآن ونه مانه د الله تعالی له سزا څخه نشو ځان ژغورلی (بچ کولی) نه
په ځمکه کښی چیری تری پتیدی شو - نه دی خوا هغوی خوا چیری تری تښتیدلی یا په هوا
کښی الوتلی شو.

وَأَنَّا لِنَسْمِعَنَّ الْهُدَىٰ امْتَابَهُ ط

او بیشکه مونږ کله چه واورید هدایت (د قرآن) نو ایمان راوړ مونږ پر هغه

تفسیر: یعنی مونږ لره د فخر موقع ده چه په پیریانو کښی له گډو (تولو) څخه پخوا مونږ
قرآن واورید او بی له دیله مو ومانه - او په ایمان راوړلو کښی مو یوه شیبه (لحظه) ځنډ
(تاخیر) ونه کړ.

فَمَنْ يُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ۝۱۳

نو هغه چه ایمان راوړی په رب خپل باندی نو نه ویریری له نقصان (د خپلی
نیکی) او نه له زیادت څخه (په تزئید د بدی).

تفسیر: یعنی رښتین ایماندار لره د الله تعالی له لوری هیڅ یوه اندېښنه نشته او نه نقصان
وررسیږی نه ئی کومه نیکی او محنت خوشی ځی او نه بل څوک پری څه زیادت او زبردستی
کولی شی چه د بل جرم او گناه په هغه باندی ورواړوی لنډه ئی دا چه ایمانداران له هر نقصان -

تکلیف - ذلت او رسوائی او نورو شخه مأمون او مصون دی.

وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَمِنَ الْقَاسِطِينَ قَبْلَ أَنْ أَسْلَمَ فَأُولَٰئِكَ
تَحَرَّوْا رَشَدًا ۝۱۴ وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ۝۱۵

او بیشکه مونږ چه یو ځینی له مونږه مسلمانان دی او ځینی له مونږه ظالمان کاره دی (له لاری د حقه په کفر سره) نو هر هغه چه (الله ته) غاړه کیږدی (او ایمان راوړی) نو دوی قصد کړی دی د سمی صافی لاری. او هر شخه کږیدونکی له سمی لاری نو وی به دوی دوزخ لره لرگی د (سوځولو).

تفسیر: یعنی د قرآن له نزول شخه وروسته په مونږ کښی دوه ډوله (قسمه) خلق دی یو هغه چه د الله تعالی پیغام اوری او د هغه د احکامو په مقابل کښی غاړه ږدی او مسلمانیدي دوی همغوی دی چه د حق په تلاش کښی بریالیان (کامیاب) شوی دی او د خپل تحقیق - تفحص او تعمق په وسیله سمی لاری ته رسیدلی دی. بل هغه د بی انصافانو ډله ده چه کږه لاره ئی خوښه کړی او د بی انصافی له لوری د خپل پروردگار احکام دروغ بولی او د هغه له حکم منلو شخه انحراف کوی دا هغه کسان دی چه هغوی ته د دوزخ ډډی او د جهنم خس وایه شی.

تنبیه: تر دی ځای پوری د مسلمانانو پیریانو د هغه کلام نقل و چه هغوی خپل قوم ته کړی و وروسته له دی الله تعالی د خپل لوری شخه د نصیحت څو خبری ارشاد فرمائی گویا د ﴿وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا﴾ عطف پر ﴿اَللّٰهُ اسْمَعُ تَقَرُّنَ الْجَنِّ﴾ باندی شوی دی او محقق مترجم رحمة الله علیه په ترجمه کښی د «او بله وحی راغلی» الفاظ زیات کړی دا ئی راوښوود چه له دی ځایه تر آخره پوری د ﴿قُلْ اَوْحٰی اِلَیَّ﴾ لاندی داخل دی.

وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِيَهُمْ مَّاءً غَدَقًا ۝۱۶ لِنَفْتِهِمْ فِيهِ ط

او (بله وحی راغلی ده ماته چه) که دا (خلق اهل د مکي) برابر شی پر طریقه (سمی لاری د اسلام) نو هر ورو (خامخا) به وڅښوو دوی ته اوبه ډیری (پس له قحطه) تر څو وازموږو مونږ دوی په دغه (نعمت) کښی.

تفسیر: یعنی که پریان او انسانان په سمه لاره باندی تلل نو مونږ به هم د ایمان او اطاعت په ظاهری او باطنی خوږو او برکاتو سره دوی خړوبول او په هغه کښی به هغه هم د هغوی ازموینه مقصد وه چه د دی نعمتونو د گټور (منتفع) کیدلو په وقت کښی دوی ځمونږ شکر ادا کوی او

په طاعت کښی ښه ترقی او زیادت لیده کیږی؟ یا په کفران د نعمت کښی اخته شوی هغه اصلی سرماییه او پنگه هم له لاسه وباسی؟ په ځینو روایاتو کښی راغلی دی چه په دی وقت کښی د مکیانو د ظلم او د شرارت لامله (له وجی) او د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د ښیرا په وسیله څو کاله قحط (سوکره) ولویده خلق له وچکالی څخه پریشان شوی ؤ نو ځکه ئی وفرمایله که گرد (تول) خلق له ظلم او شرارت څخه لاس وکارې او تول د الله تعالی په سمه لاره تگ وکړی لکه چه مسلمانان پیریان هغه ځان ته غوره کړی دی نو دا قحط او سوکره لری کیږی او د رحمت له وریدو او باران څخه به گرد (تول) ملک خروب او زرغونیږی او پر دوی به روزی فراخیږی.

وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا^{۱۴}

او هغه څوک چه مخ واړوی له ذکر (قرآن) د رب خپل نو داخل به ئی کړی (الله) عذاب سخت ته.

تفسیر: یعنی که سړی د الله تعالی له ذکر او یاده مخ واړوی هغه ته به هیڅ دادینه (سکون) او خوشالی نه په برخه کیږی او تل به د هغه تگ په داسی یوه لاره باندی وی چه له پریشانی او له ربړو (تکلیفونو) څخه دک وی او عذاب ئی گړی په گړی زیادت مومی.

وَإِنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَاتْدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا^{۱۵}

او (بله وحی راغلی ده ماته) دا چه بیشکه مسجدونه (او د سجدی اعضاء) دپاره (د یاد) د الله دی نو مه بولئ تاسی (په دغو مساجدو کښی) سره له الله بل هیڅوک.

تفسیر: اگر که الله تعالی گرده (توله) ځمکه د محمدی صلی الله علیه وسلم امت دپاره مسجد جوړه کړی ده - لیکن په خصوصیت سره هغه ځایونه چه د مسجدونو په نامه خاص د الله تعالی د عبادت دپاره جوړ شوی دی هغه لره زیات امتیاز دی هلته تللی پرته (علاوه) له الله تعالی د بل چا بلل لوی ظلم او ډیر بد شرک دی مطلب دا دی چه د خالص واحد الله په لوری راځئ!

او له هغه سره بل څوک مه شریکوی او له هغه سره ئی مه بولی! خصوصاً په مسجدونو کښی چه د الله تعالیٰ په نامه او یواځی د هغه د عبادت دپاره جوړ شوی دی. ځینو مفسرینو له «مساجد» څخه هغه اعضا مراد اخیستی دی چه د سجدی په وقت کښی پر ځمکه باندی ایښودل کیږی په دی وقت کښی به ئی مطلب داسی وی چه د الله تعالیٰ دا درکړی شوی او جوړ کړی اعضاء نه ښائی چه پرته (علاوه) د هغه خالق او مالک له عبادت څخه د بل چا په مخ کښی رانیځته کړی شی.

وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ

او بله (وحی کړی شوی ده ماته) دا چه بیشکه کله چه ودرید (لمانځه ته) بنده د الله (محمد).

تفسیر: یعنی کامل بنده حضرت محمد رسول الله صلی الله تعالیٰ علیه وعلیٰ آله واصحابه وسلم.

يَدْعُوهُ كَادُوا يُكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا^{١٩}

چه باله ئی دغه (الله) نژدی ؤ دغه (پیریان) چه کیدل به پر ده باندی سر په سر پریوتونکی (له جهته د ازدحامه)

تفسیر: یعنی کله چه محمد صلی الله علیه وسلم ودریږی او پاک قرآن لولی نو خلق دلی دلی په گڼی ډول (طریقه) پر دوی باندی توئیري. مؤمنانو د شوق - د مینې او رغبت لامله (له وجی) قرآن اوریده او کافرانو او منافقانو د عناد او عداوت په سبب پر دوی باندی هجوم کاوه. ځینی مفسرین د دی آیت دغسی ترجمه کوی! او بله وحی شوی ده ماته چه په تحقیق سره کله چه پورته شو لمانځه ته په بطن نخله کښی بنده د الله محمد صلی الله علیه وسلم چه باله ئی الله او عبادت ورته کاوه او قرآن ئی لوست او پیریانو قرائت د ده واوریده نو نژدی ؤ دوی چه کیدل به په ده باندی پریوتونکی له جهته د دیر شوقه او د ازدحامه. کله چه کفار د مکی حضرت ته وویل چه عجیبه کار دی نیولی دی پریوده او را وگرځه تری چه مونږ ستا مددگاری او ملگرتیا کوو نو د الله تعالیٰ اکرم شانه واعظم برهانه له جانبه دغه آیت نازل شو.

قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا^{٢٠}

ووايه (ای محمده دوی ته) په تحقیق زه بولم (عبادت کوم د) رب خپل او

شریک نه نیسم له دغه (الله) سره هیڅوک .

تفسیر: یعنی کافرانو ته ووايه چه تاسی د مخالفت په لاره کښی دومره هجوم او بیره (تلوار) ولی کوئ کومه خبره داسی ده چه په هغی باندی تاسی خفه یی زه کومه خرابه او نامعقوله خبره نه کوم - زه خو یواځی خپل رب بولم او هیڅوک د هغه شریک نه گنم - نو په دی کښی د جنگ او جگړی سبب څه شی دی؟ که تاسی گرد (تول) هجوم راباندی کوئ نو په یاد ئی ولرئ چه غما توکل یواځی پر هغه الله باندی دی چه له هر راز (قسم) شرک څخه پاک او بی نیاز دی

قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ۝۲۱

ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه زه مالک نه یم نه توانیږم تاسی لره د څه ضرر (گمراهی) او نه د څه رشد خیر رسولو (ځکه چه پخپله الله هم ضار او هم نافع دی)

تفسیر: یعنی دا غما په اختیار کښی نه ده چه تاسی په سمه صافه لاره راولم، او که رانشی تاسی ته کوم ضرر او نقصان درورسوم، گردی (تولی) ښیگنی (خوبی) او خرابی هدایت او ضلالت د الله تعالی په واک (اختیار) کښی دی.

قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ۝۲۲

ووايه (ای محمده! دوی ته) بیشکه زه چه یم هرگز به می خلاص نه کړی له (عذابه) د الله (که چیری می په عذاب کړی) هیڅوک او له سره به بیا نه مومم بی له دغه (الله) څخه غای د پناهی

تفسیر: یعنی تاسی ته غما ګټه (فائده) رسول چیری غما خپله ګټه (فائده) او زیان هم غما په قبضه او واک (اختیار) او لاس کښی نه دی، که بالفرض زه پخپلو فرائضو کښی څه سستی او تقصیر وکړم نو هیڅوک می د الله تعالی له عذابه نشی ژغورلی (بچ کولی) او هیڅ یو غای هم داسی نشته چه هلته وتښتم او پناه حاصله کړم.

إِلَّا بَلَاغًا مِّنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ

مگر خو (مالک یم د) تبلیغ (د شریعت تاسو ته) له (طرفه د) الله او (تبلیغ د) رسالت د دغه (الله).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ له لوری پیغام راوړل - او هغو بندګانو ته رسول هم دا یو شی دی چه عطا په اختیار کښی دی. او هم دا فرض دی چه د هغه د اداء کولو لامله (له وجی) زه د الله تعالیٰ په پناه او حمایت کښی پاتی کیدی شم.

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا

او هر هغه شوک چه نافرمانی کوی د الله او د رسول صلی الله علیه وسلم د دغه (الله) نو بیشکه هغه لره دی اور د دوزخ حال دا چه تل به وی په هغه کښی همیشه (چه نه به خلاصیږی تری هیچیری).

تفسیر: یعنی زه د تاسی د ګټی او د زیان مالک نه یم. خو دومره تاسی ته وایم چه د الله تعالیٰ او عطا د خبرو د نه منلو په سبب تاسی ته ضرور زیان رسیږی. مشرکان ضعیف ګڼی محمد او نور مسلمانان.

حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَيَسْئَلُونَ مَن أُضْعِفُ نَاصِرًا وَاقِلًا عَدَدًا

تر هغه پوری چه وویښی دوی هغه (عذاب) چه وعده ئی ورسره شوی ده نو ژر به پوه شی دوی (په وقت د تعذیب کښی چه) شوک دی ډیر ضعیف له جهته د مددګاره او ډیر لږ له پلوه د شمیره (آیا مؤمنان دی که کافران بلکه کافران دی)

تفسیر: یعنی تاسی چه سره راغونډیږی. او پر مونږ باندی هجوم راوړی. او داسی ګڼئ چه د محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه د ملګریو قوت او شمیر لږ دی او ورسره ضعیفان او کمزوران هم دی. نو کله چه د وعدی وقت راشی هلته به درېکاهه شی چه د چا ملګری کمزوری او شمیر ئی لږ ؤ؟ وویل بعض کافرانو چه دا وعده به څه وقت وی؟ نو الله فرمائی:

قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقْرَبُ مَّا تُوْعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا ۝۲۵

ووايه (ای محمده دوی ته) نه پوهیږم چه آيا نزدی دی هغه (عذاب) چه وعده ئی درسره کړی شوی ده او که ئی مقرره کړی ده ده لره رب غما یوه زمانه لری. (بلکه خامخا به په عذاب کړی شی تاسو لیکن زه نه پوهیږم چه آيا دا به فی الحال وی او که وروسته له دی نه واقع کیږی ژر به وی یا به په ډیل سره؟)

تفسیر: یعنی د دی خبری علم ماته نه دی را کړی شوی چه هغه وعده ژر راتلونکی ده؟ که شو مدت څخه وروسته؟ څکه چه د قیامت وقت الله تعالی نه دی ټاکلی (مقرر کړی) او نه ئی چاته ورښکاره کړی دی. دا له هغو پتو خبرو څخه دی چه پرته (علاوه) له الله تعالی غنی بل هیڅوک په هغی باندی نه دی خبر.

عِلْمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا ۝۲۶ إِلَّا مَن ارْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ۝۲۷

(الله) عالم دی پر غائبو (اشیاؤ) باندی نو نه خبروی په غیبو خپلو باندی هیڅوک مگر هغه څوک چه راضی وی تری (او غوره کړی ئی وی په اطلاع د غیباتو) له رسول خپل څخه نو بیشکه هغه (الله) روانوی په مخ د هغه (رسول محمد) کښی او وروسته له هغه غنی ساتونکی څوکیداران له هر طرفه (له ملائکو).

تفسیر: یعنی د خپلو پتو خبرو احوال هیچا ته نه ورکوی. هوا پیغمبرانو ته په همغه اندازه چه د هغو له شان او منصب سره لایق او وړ (قابل) وی د وحی په وسیله خبر ورکوی. له دی سره د پرېختی پیری او څوکی هم وی تر څو ئی کوم شیطان وانه وری او څه مداخله پکښی ونه کړی. او د رسول صلی الله علیه وسلم نفس هم په هغه باندی په ښه ډول (طریقه) سره وپوهیږی د دی خبری هم دا معنی ده چه پیغمبرانو ته په علومو او اخبارو کښی هسی یو عصمت حاصل دی چه نور ئی نه لری. د انبیاء په معلوماتو کښی د شک او شبهی اندیښنه هیڅ نشته او د نورو په معلوماتو کښی د څو څو ډولو (طریقو) احتمالاتو اندیښنی کیږی نو څکه د صوفیه ؎ محققینو فرمایلی دی چه ولیان دی خپل کشف قرآن او سنت ته وړ وړاندی کړی او ودی گوری که له هغه غنی

چپ (خلاف) نه وی نو غنیمت دی وگنی که نه بلا تکلف دی رد کری!.

تنبیه: د دی آیت نظیر د «آل عمران» په سورت ۱۷۹ آیت کښی هم داسی راغلی دی

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظِلَّكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ او په نورو سورتونو کښی هم

د غیب مسئله بیان شوی ده چه په هر یوه باندی د هغه مفصل کلام د هغه په تفاسیرو کښی

لیکلی شوی دی نو هلته دی وکتلی شی! او دغه انضباط ځکه شوی دی:

لِيَعْلَمَ أَنَّ قَدْ ابْلَغُوا رِسَالَتِ رَبِّهِمْ

تر څو چه پوه شی (رسول یا الله په علم ظهور سره) په دی چه بیشکه پوره

رسولی دی (جبریل او نورو پرېستو ملگرو د هغه یا رسولانو) پیغامونه د رب

خپل (بی له نقصانه او تزئیده).

تفسیر: یعنی ځکه زبردست انتظامات کاوه شی چه الله تعالی دا رابکاره کری چه پرېستی

پیغمبرانو ته - او پیغمبران نورو بندگانو ته دا پیغامونه په ښه ډول (طریقه) سره بی له تزئیده او

بی له تنقیصه ورسوی.

وَاحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا

او نیوونکی دی (علم د الله او چاپیر دی) په هغه (علم) باندی چه په نزد د

دغو (ملائکو او رسولانو) دی او شمیرلی ساتلی دی (الله) هر شی د شمیر او

عدد له مخی. (په ډیر ښه انضباط سره).

تفسیر: یعنی هر شی د هغه الله تعالی تر کتنی او نگرانی لاندی دی. هیڅوک د دی خبری

طاقت نه لری چه د الله تعالی په وحی کښی څه تغیر او تبدیل او قطع او پریکړه وکړی. او دا

پیری او څوکۍ د حکومت د شان د اظهار او د محافظت د اسبابو د سلسلی دپاره ډیرو

حکمتونو لره نیوونکی دی. که نه هغه لوی ذات چه په علم او قبضه کښی پی هر شی شته داسی

شیانو ته هیڅ احتیاج نه لری او نه ورته اړ (محتاج) دی.

تمت سورة الجن بفضلہ وکرمہ فله الحمد والمنة

سورة المزمل مكية الا الايات (۱۰) و (۱۱) و (۲۰) فمدنية وهي عشرون آية و ركوعان رقمها (۷۳) تسلسلها حسب النزول (۳) نزلت بعد سورة «القلم».

د «المزمل» سورت مکی دی پرته (علاوه) له (۱۰ و ۱۱ و ۲۰) آيته شخه چه مدنی دی شل آيته او دوه رکوع لری په تلاوت کښی

(۷۳) او په نزول کښی (۳) سورت دی وروسته د «القلم» له سورت شخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

يَا أَيُّهَا الْمَزْمِلُ ۝

ای نغښتونکیه د غځان په جامه کښی (له هیښته د وحی).

تفسیر: دا سورت له ابتدائی سورتونو غځی دی چه په مکه کښی نازل شوی دی. په صحیحو روایاتو کښی دی چه په شروع کښی کله چه د وحی له ثقل او دهشته د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بدن رپړدیده نو دوی خپلی کورنی ته وفرمایل (زملونی زملونی! په کالیو (جامو) کښی می ونغاړئ! په کالیو (جامو) کښی می ونغاړئ!) لکه چه دوی په کالیو (جامو) کښی ونغښتل شول. الله تعالیٰ په دی سورت کښی او په لاندنی سورت کښی غمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم په هم دی نامه سره یادوی. او په غځینو روایتونو کښی راغلی دی چه قریش په «دارالندوه» کښی تول شوی ؤ او د دوی په نسبت ئی مشوری سره کولی چه د دوی له حال سره مناسب کوم لقب ورکړ شی غځینو ئی «کاهن» غځینو ئی «مجنون» غځینو ئی «ساحر» وویل خو یو هیش یوی خبری باندی د دوی د رایو اتفاق حاصل نشو. په پای (آخر) کښی د «ساحر» په لوری ئی رجحان حاصل شو. کله چه غمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم له دی جرگی شخه خبر شو نو خفه په کالیو (جامو) کښی ئی خپل غځان ونغښتو کیناست لکه چه په عام ډول (طریقه) سره د غم او خپګان په وقت کښی هم داسی وضعیت له ښه سړیو غځی لیده کیږی. نو په دی مناسبت سره حق تعالیٰ د تأنیس او ملاطفت دپاره په دی عنوان سره ورته خطاب فرمائی لکه چه غمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم یو غلی حضرت علی رضی الله تعالیٰ عنه ته هم داسی خطاب فرمایلی ؤ چه «قم ابا تراب» کله چه هغوی له کوره مرور شوی او د مسجد پر غمکی باندی غځیدلی و. حضرت شاه عبدالعزیز رحمة الله علیه لیکي چه په دی سورت کښی د کند اغوستلو (خرقه پوشی) لوازم او شرائط بیان شوی دی. گواکی دا سورت د هغه سړی سورت دی چه د فقیرانو کند اغوندي او غځان ته هم دا رنگ او شکل غوره کوی. د عربو په لغت کښی «مزمل» هغه سړی ته

وايه شی چه ډیر ارت کالی (جامی) پخپل ځان باندی ونځاری او د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم هم دا معمول و. کله به چه د تهجد یا د قرآن شریف د تلاوت دپاره د شپي له مخي پاڅیدل نو یوه اوږده کمبله به ئی اغوسته چه له یخنئ ځنی پری ساتلی وی او د لمانځه او اوداسه په حرکاتو کښی هیڅ ډول (طریقه) ربر (رحمت) او تکلیف دوی ته عائد نشی. او هم د دی عنوان له غوره کولو ځنی د هغو خلقو وېشول مقصد دی چه خپل ځانونه په کالیو (جامو) کښی نځاری او له ماشامه تر سحره پوری مست اوده کیږی تر څو هغوی هم له خوبه پاڅیدلی د شپي یوه معتدبه برخه د الله تعالی په یاد سره تیره کړی.

قُمِ اللَّيْلَ الْأَقْلِيلَ ۱

ودرېره (لمانځه ته) په شپه کښی مگر خو په لږه (له ټولی شپي نه).

تفسیر: یعنی که کومه شپه اتفاقاً ونه شوه نو معاف دی. د ډیرو مفسرینو په نزد د (الاقلیل) مطلب دا دی چه د شپي له مخي د الله تعالی د عبادت دپاره ودرېږی. هو! که د شپي په کومه لږه برخه کښی هوسا (دمه) کیږی. نو څه مضائقه نشته. اغلباً له لږو ځنی به مطلب دلته نیمائی وی. ځکه شپه چه د هوسائی (آرام) دپاره ده کله چه نیمه ئی په عبادت باندی تیره شوه نو په هغه اعتبار پاتی نیمی ته ئی لږ ویل موزون ښکاري. ودرېره ای محمده لمانځه ته په لږه د شپي کښی.

نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ۲ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ

(چه هغه نیمه د شپي ده) یا لږه کړه له هغی (نصفه) لږ څه (چه ثلث دی) یا زیاته کړه په هغی (نیمی شپي) باندی (چه ثلثان دی)

تفسیر: یعنی له نیمي شپي ځنی څه لږه چه تر دریمی برخي پوری ورسیری یا له نیمائی ځنی څه زیاته چه تر دوو ثلثو پوری ورسیری په قرینی د هغی وینا د الله تعالی چه وروسته له دی نه ئی داسی لولو ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ﴾ الآية - .

وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ۳

او ښکاره واضح لوله قرآن په ښکاره واضح لوستلو سره (چی وشمیرلی شی حروف ئی)

تفسیر: یعنی په تهجد کښی قرآن په وضاحت سره لوله چی یو یو توری ئی په صاف ډول سره وپوهیدی شی ځکه چی له داسی لوستلو څخه فهم او تدبیر ته ډیر مدد رسیږی او په زړه باندی زیات اثر کوی او په شوق او ذوق کښی زیادت راولی.

إِنَّا سُلِقْنَا عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا

بیشکه مونږ غورځوونکی یو پر تا باندی قول دروند (قرآن ځکه چه مشتمل دی په اوامرو او نواهیو سخت دی پر مکلفینو باندی)

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی ریاضت وکړه چه دروند پیتی دی آسان شی!» او هغه پیتی (بار) داسی دی چه د هغه په مخامخ کښی د شپي ویشتبوب ډیر آسان وگانه شی، مطلب دا دی چه وروسته له دی نه به پر تاسی باندی پرله پسې مونږ قرآن کریم رابښکته کوو چه د خپل قدر او منزلت په اعتبار ډیر قیمتمدار او وزندار او د خپلو کیفیاتو او لوازمو په اعتبار ډیر دروند او هگران بار دی. په احادیثو کښی راغلی دی چه د قرآن کریم د رابښکته کیدلو په وقت کښی پر رسول اکرم باندی ډیره سختی او تکلیف تیریده د پخنی په موسم کښی هم دوی خولی کیدل، که د وحی په وقت کښی پر هر یوه بوده (خاروی) باندی سور ؤ هغه به د دوی د سورلی توان نه درلود (لرلو). یو غلی د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم پتون د زید بن ثابت پر پتون باندی و په دی وقت کښی وحی نازله شوه زید بن ثابت ته داسی محسوسه شوه گواکي د هغه پتون له ډیره باره ماتیري. برسیره په دی په شاوخوا کښی د قرآن کریم دعوت او تبلیغ او د هغه د نورو حقوقو پوره اداء کول او په دی لاری کښی گردی (تولی) سختی په روڼ تندی سره تیږول هم ډیر لوی او مشکل کار و، او همغسی چه له یوه حیثیته دا کلام پر دوی باندی دروند و په بل حیثیت پر کافرانو او منکرانو باندی هم ډیر شاق ؤ. الغرض د دی گردو (تولو) وجوهو په ملاحظه پر رسول اکرم صلی الله علیه وسلم باندی امر صادر شو چه هومره قرآن کریم چه نازل شوی دی د هغه په تلاوت باندی د شپي له لوری مشغول شی! او د دی خاص عبادت په انوارو باندی خپل غان مشرف او منور کړئ! او د دی عظیم فیض د قبولیت استعداد پخپل مبارک وجود کښی لا مستحکم وفرمایي.

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلًا

بیشکه پورته کیدل د شپي (له خوږه) دغه (پاشیدل) ډیر سخت دی له پلوه د مشقته پائمال کولو د نفس (یا له حیثیته د موافقته د سمع له قلمبه سره) او

دیر ښه ثابت محکم دی (دا پورته کیده له خوبه لپاره د ویلو د قرآن).

تفسیر: یعنی د شپې له مخې له خوبه پاڅیدل کوم آسان کار نه دی دیر دروند ریاضت او نفس وژل دی او له هغه څخه نفس او هوس پایمال کیږي او خوب او آرام او نوری نفسانی غوښتنې خرابیږي او د شپې په منځ کې د دعاء او د الله تعالیٰ یاد په دیر ښه ډول (طریقه) سره کاوه شی. زړه او خوله سره ملګرتیا کوي او هغه خبرې چې له ژبې څخه راوځي په ذهن کې ښه ځای نیسي ځکه چې په دی وقت کې شورماشور نه وي او د الله تعالیٰ له نزول څخه د دنیا په آسمان کې زړه ته یو راز (قسم) عجیب سکون او قرار، لذت او د اشتیاق کیفیت ورمیسر او حاصلیږي.

إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ۝

بیشکه تا لره (ای محمده!) په ورځې کې شغل دی په کارونو اوږدو کې (له مخلوق سره).

تفسیر: یعنی په ورځ کې د خلقو پوهول او نور راز راز (قسم قسم) مشاغل او چاري ستاسې په مخ کې دی اګر که هغه هم بالواسطه عبادت دی خو سره له هغه هم د پروردگار د بلا واسطې عبادت او مناجات دپاره د شپې اوقات تاکل (مقررول) هم لازم دی که د شپې د مشغولتیا لامله (له وجې) ځینې د شپې چاري پاتې کیږي نو د هېڅ فکر کولو ځای نه دی او د هغو تلافی د ورځې له مخې هم کیدی شي.

وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبْتَئِلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ۝

او یادوه نوم د رب خپل او جلا (جدا) شه له هر شي څخه په لوري د دغه (رب خپل) جلا (جدا) کیدل کامل.

تفسیر: یعنی علاوه د شپې له قیامه د ورځې له مخې هم اګر که په ښکاره ډول (طریقه) له مخلوقاتو سره معاملات او علائق ساتلي کیږي خو په زړه کې د هغه الله تعالیٰ علاقه دیره زیاته وساتي. او په تلو او راټلو ناستې ملاستی کې هم د الله تعالیٰ په یاد او فکر کې مشغول اوسئ! پرته (علاوه) له الله تعالیٰ نورو شیانو ته مه متوجه کیږئ! بلکه له ګردو (ټولو) تعلقاتو ځنې ځان وساتي او یواځې له هغه سره خپل تعلق او علاقی تینګي ولري. یا داسې ووايي چې ښائی ګرد (ټول) تعلقات په هغه یوه تعلق کې مدغم شي چې صوفیه د هغه تعبیر یې له ګردو

(تولو) او سره له گردو (تولو) «یا د «څان ته کیدلو په ټولنه کېښی» سره کوی. یادوه ا ای محمد ا نوم د رب خپل هغه چه:

رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

(هم دغه الله) رب د مشرق د لمرختو دی او (رب) د مغرب لمرپریوتو دی (بلکه د تولو شیانو دی).

تفسیر: مشرق د ورځی او مغرب د شپې نېټه ده. ګواکې اشاره ئی وکړه چه شپه او ورځ دواړه د هغه مشرق او مغرب د مالک اجل واعلیٰ شانه واعظم برهانه په رضاء غوښتلو سره ښایی صرف کړی شی.

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ①

نشته بل هیشوک حقانی معبود مګر خو هم دی دی یواځی نو ونیسه دغه (الله) وکیل کار ورسپالی شوی کار جوړوونکی لپاره د امورو خپلو.

تفسیر: یعنی بندګی هم د هغه وکړئ! او توکل هم پر هغه باندی ښایی چه سری ولری! کله چه هغه وکیل او کار چلوونکی وی نو له نورو څنی د جلا (جدا) اوسیدلو څخه هېڅ ویره نه ده په کار.

وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ

(نو فرمائی الله) او صبر کوه (ای محمد! په هغه څه باندی چه وائی ئی دوی (څما او ستا په حق کېښی)

تفسیر: یعنی کفار تاسی ته ساحر - کاهن - مجنون - مسحور او نور وائی او ماته د ښځی او ولد نسبت کوی تاسی داسی خبری په ډیر صبر او استقلال سره واورئ! تحمل وکړی.

وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَبِيلًا ②

او پرېږده دوی پرېښوول نیک (یعنی صبر کړه! او شورماشور مه کوه!).

تفسیر: ښه پریښوول دا دی چه اول په ښکاره ډول (طریقه) سره د هغوی صحبت ترک کړئ! او په پټه سره د هغوی له احوال غنی خبردار شی! چه څه کوی؟ او څه وایی؟ او پاک الله څرنگه یادوی - دوهم دا چه د هغوی د بدسلوکی شکایت د نورو په مخ کښی ونه کړئ؟ او نه په انتقام اخیستلو پسې وگرځئ! او نه د ویلو او د مکالمی او مقابلی په وقت کښی د خپګان اظهار وکړئ! دریم دا چه سره د بیلټانه او مفارقت د هغوی په نصیحت کښی قصور ونه کړئ! بلکه په هر ډول (طریقه) چه کیدی شی د هغوی په هدایت او لارښوونه کښی سعی وکړئ! حضرت شاه صاحب رحمۃ الله علیه لیکي «یعنی له گردو (ټولو) څخه یواځی شه! مگر په جنگ او شور سره نه بلکه په ښه سلوک سره» مگر په یاد ئی ولرئ چه دا آیت مکی دی او د قتال آیت مدنی دی.

وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِيَ النَّعْمَةِ وَمَهَلْهُمْ قَلِيلًا ۝۱۱

او پرېږده ما او دروغ کوونکی چه خاوندان د نعمت دی او مهلت ورکړه دوی ته (مهلت) لږ.

تفسیر: یعنی د حق او صداقت د دروغجن کوونکی معامله چه په دنیا کښی په عیش او آرام دی ماته وسپارئ! زه به له هغوی سره پوهیږم مگر لږ څه وروسته.

إِنَّ لَدَيْنَا أَكْثَالَ وَجَحِيمًا ۝۱۲ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ۝۱۳

بیشکه په نزد غمونږ دی (لپاره د منکرانو په آخرت کښی) غنځیرونه درانه او اور سوځوونکی. او طعام نښتونکی په مری کښی (چه د زقوم او ضریع ونه ده) او عذاب دردناک.

تفسیر: یعنی عذاب دردناک د مارانو ، لږمانو او الله پوهیږی په نورو څه څه راز (قسم) عذابونو (العیاذ بالله).

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ۝۱۴

(دا واقع عذابونه په هغی) ورځی کښی دی چه وځوځیږی ولرځیږی غمکه او غرونه او شی به دا غرونه لکه د شګو ډیری روانی شوی (تیت پیت) (خواره واره) له ډیره هیښته).

تفسیر: یعنی د هغه عذاب تمهید له هغه وقت راهیسی شروع کیږی کله چه د غرونو بیخونه سست شی او په خوځیدو او لرغیدلو سره توتی توتی والوخی او داسی رابشکاره شی لکه د شکی دلی چه څوک به قدم پری نشی ایښودی.

إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ

بیشکه مونږ لیږلی مو دی تاسی ته (ای محمدی امته!) رسول (محمد) شاهد په (اعمالو د) تاسی باندی (په ورځی د قیامت کښی)

تفسیر: یعنی دا پیغمبر به د الله تعالی په مخ کښی شاهدی ورکوی چه کوم سړی د الله تعالی وحدانیت او د انبیاء رسالت او شریعت منلی دی؟ او کوم سړی نه دی منلی؟.

كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ۖ

لکه چه لیږلی وو مونږ فرعون ته رسول (موسی علیه السلام).

تفسیر: یعنی الله تعالی د حضرت موسی علیه السلام په شان تاسی ته هم ای محمده صلی الله علیه وسلم! مستقل دین او عظیم الشان کتاب درکړی دی. بنائی چه دا د هغی پیشگوئی په لوری اشاره وی چه د (سفر استثناء) په تورات کښی مرقومه ده چه «زه په هغوی کښی له ورونو د تاسی یعنی د بنی اسمعیل ځنی تاسی غوندی یو نبي پاڅوم»

فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ۖ

نو عصیان نافرمانی وکړه فرعون له هغه رسول (موسی علیه السلام) څخه پس ونیو مونږ دغه (فرعون) په نیولو سختو سره.

تفسیر: کله چه الله تعالی د موسی علیه السلام منکران په سختی سره ونیول او د غرق له لاری ئی حرق ته واستول نو د محمد صلی الله علیه وسلم منکرین به ولی نه نیسی چه له گردو (تولو) پیغمبرانو ځنی افضل او برتر دی.

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ۖ

پس څرنگه به وساتئ (ځانونه خپل) که چیری کافران منکران شی (تاسی په دنیا کښی) له (عذاب د) هغی ورځی څخه (چه له هیبته) به وگرځوی هلکان واره سپین بری (چه ورځ د قیامت ده).

تفسیر: یعنی که په دنیا کښی خلاص شوی نو په آخرت کښی به څرنگه خلاصیږئ چه د هغی ورځی د ډیر اوږدوالی سختوالی لامله (له وجی) به هلکان زاره کیږی. که څه هم په حقیقت کښی خو هلکان نه زاره کیږی خو د هغی ورځی د سختی اوږدوالی اقتضاء به هم داسی وی.

إِلَّسَّمَاءُ مُنْقَطِرُيْهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا^{۱۸}

آسمان به (وچوی په سبب د هیبت شدت د دغی ورځی) ده وعده د هغه (الله) په راتلو د دغی ورځی سره) کیدونکی خامخا.

تفسیر: یعنی د الله تعالی وعده ضروری ده اگر که تاسی هغه ډیره لری وگنئ او غیر ممکنه ئی وبولئ.

إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا^{۱۹}

بیشکه دا (آیتونه) وپروونکی تذکره پند دی (خلقو لره) نو هر هغه څوک چه اراده کوی (چه) نیسی رب خپل ته لاره (د ایمان په دغه نصیحت سره ودی نیسی).

تفسیر: یعنی نصیحت کړی شوی دی نو اوس که څوک خپله فائده غواړی پر هغه نصیحت باندی دی عمل وکړی! او خپل پروردگار ته دی ځان ورنژدی کړی او ملجاء دی ونیسی! ځکه چه لاره خلاصه ده او هیڅ ممانعت نشته او نه له هغه څخه الله تعالی ته څه فائده رسیږی بلکه په هغه کښی ستاسی ډیری فائدی او گتی دی نو پر صافه سمه لاره لاړ شی!

تنبیه: د شپې د وینیدلو امر چه د دی سورت په شروع کښی یاد شو تقریباً تر یوه کال پوری وروسته له هغه هغه آیت په دغه راتلونکی آیت سره منسوخ شو.

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ

وَنَصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ ط

بیشکه رب د تا عالم دی په دی بیشکه ته چه ئی پاخیږی لمانځه ته په شپه کښی لږ له دوو برخو د شپې څخه او نیمه برخه د شپې او دریمه برخه د شپې او (هم دا رنگه پورته کیږی لمانځه ته) یوه طائفه له هغو کسانو څخه چه له تاسره دی (په دین کښی له مؤمنانو).

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ ته ښکاره ده چه تاسی او ستاسی ملگرو د دی امر تعمیل په ښه شان سره کړی دی کله مو نیمه شپه کله مو دوه برخې کله مو تر دریو برخو د شپې پوری د الله تعالیٰ عبادت کړی دی لکه چه په روایاتو کښی راغلی دی چه د لویو اصحابو رضی الله تعالیٰ عنهم پښی د شپې د دیرو ودریدلو لامله (له وجی) پرسیدلی وی او د ځینو ئی له ډیر پرسویه چاودی شوی وی بلکه ځینی حضراتو به خپلی ځنی (وینسته) پاس په سقف او چت کښی تړلی تر څو د ویدیدلو په وقت کښی هغه کش او دوی وینښ شی.

وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَن لَّنْ نَّحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ط

او الله اندازه کوی ساتی شپه او ورځ پوه دی (الله) په دی شان دا دی چه هرگز به طاقت ونه لرئ تاسی د هغی (شپې چه پورته کیږئ پکښی په هغه ټاکلی (مقرر کړی) وقت) نو معافی ئی ولیرله پر تاسو باندی (او درآسافه ئی کړه او د قیام فرضیت ئی ساقط کړ) پس ولولئ (په لمانځه کښی) هومره چه آسان وی له قرآنه.

تفسیر: یعنی د شپې او د ورځې پوره اندازه او میچ الله تعالیٰ ته معلوم دی هم دی په یوی ځان ته (خاصی) اندازی سره کله شپه او کله ورځ اوږدوی - لنډوی او برابروی ئی خپل گرد (تول) بندگان د هغوی د خوب او د غفلت په وقت کښی چه کله نیمه او کله دری برخې او کله دوه برخې او کله پر گردی (تولی) شپې پوری اوږدیږی په ښه ډول (طریقه) سره ئی ساتی او حفاظت ئی کوی په تیره بیا په هغو وقتونو کښی چه لکه اوس د گریو او گریالونو او نورو سامان او اسباب نه و او د وقت معلومولو کار دومره آسان نه و اصحابو ته ئی داسی توفیق وربښه چه پوره پخپل وقت باندی پخپل عبادت ودریږی دا یواځی د هغه له مهربانی څخه و اگر که ځینی کسان

گرده (توله) شپه له دی ویری څخه نه ویدیدل چه په تاکلی (مقرر) وقت به وینن نشم او د تهجد لمونځ او د شپې قیام به راڅخه پاتی کیږي. نو د دی تکالیفو لامله (له وجی) الله تعالیٰ پخپل رحمت سره د معافی امر هغوی ته ولیږه او وئی فرمایل چه تاسی په دی دول (طریقه) سره تر آخره پوری نشئ دریدلی نو ځکه هر چا لره چه د وینیدلو توفیق وی پا دی څیږي! او هر څومره ئی چه زړه غواړي لمونځ دی وکړي! او هر څومره ئی چه خوښه وی هومره قرآن دی پکښی ولولی! نو اوس پر محمدی امت باندی نه د تهجد لمونځ فرض دی او نه ئی د وقت مقدار او نه د قرآن شریف د تلاوت او د لوست انداز ئی تاکلی (مقرر) شوی دی.

عَلِمَ أَنَّ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضًى وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ
مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ
مِنْهُ وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

پوه دی (الله) شان دا دی چه ژر به شی بعض له تاسی ځنی مریضان ناروغان او وی به نور له تاسی څخه چه سفر مزل به کوی دوی په ځمکه کښی لتوی به دوی له فضله رزقه د الله او وی به نور له تاسی څخه چه جنگونه به کوی دوی په لاری د الله کښی نو لولئ تاسی (په لمانځه کښی) هومره چه آسان وی له دغه (قرآنه) او قائموئ سم ودروئ لمونځ (سره له ټولو حقوقو ئی) ورکوئ زکوة.

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ ولیده او ښه ورته معلوم و چه په تاسی کښی به رنځوران او پردیسیان هم وی چه د خوړو د گټلو یا د علم د زده کولو یا د نورو دپاره به سفرونه کوی او هم به غازیان او مجاهدین وی چه د الله تعالیٰ په لاری کښی جنگونه کوی نو سره له دی حالاتو د شپې وینیدل او د هغه په احکامو باندی عمل کول به ډیر سخت کار وی نو ځکه ئی هغه پر تاسی باندی تخفیف کړ او وئی فرمایل چه په لمانځه کښی هومره قرآن چه لوستلی شئ وئی لولئ! او پر خپلو ځانونو باندی نور زیات څه تکلیف وانه خلئ! هو! فرض لمونځونه پر ډیر اهتمام او توجه سره وکړئ! او له شریعت سره برابر زکوة ورکوئ! او د الله تعالیٰ په لاره کښی خپل مالونه ولگوئ! چه د دی چارو له کولو څخه ډیری روحانی فائدی او ترقیات حاصل کیدی شی. تنبیه: په رومنیو اصحابو باندی تر یوه کال پوری په ډیر تاکید او تحتم سره دا شاقه ریاضت ښائی له دی جهته کړی شوی وی چه دا حضرات د گرد (ټول) راتلونکی امت هادیان او معلمان کیدونکی ؤ او ضرورت ئی درلود (لرلو) تر څو دوی ډیر ښه پانځه او په داسی رنگ سره رنگ

کړل شی چه گرده (توله) دنیا د هغوی په هنداره (آئینه) کښی د محمدی کمالاتو ننداره (نظاره) وکړی - او دا قدسیه نفوس د تول امت د اصلاح پیتی پر خپلو اوږو باندی واخیستی شی. والله اعلم.

وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا

او قرض کوئ تاسی له الله سره قرض ښه مال ورکوئ په لاره د الله کښی (په خوښی له حالو).

تفسیر: په پوره اخلاص سره د هغه الله تعالیٰ په لاری کښی د هغه له احکامو سره سم مال او شته لگول هم هغه ته د ښه پور (قرض) ورکولو په شان دی. که بندگانو ته حسنه قرض ورکړ شی نو هغه په هم دغه عموم کښی داخل دی - کماثبت فضله فی الحدیث.

وَمَا تُقَدِّمُوا إِلَّا أَنْفُسَكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا

او هر هغه چه وړاندی لیږئ تاسی دپاره د ځانونو خپلو له څه خیر نیکی څخه نو بیا به مومئ تاسی هغه (نیکی) په نزد د الله دا (پخوا لیږل د حسناتو) خیر ډیره غوره ده او ډیره لویه ده له پلوه د اجر ثواب.

تفسیر: یعنی هغه نیکی چه تاسی ئی دلته کوئ د هغه بدل به هلته په ډیر ښه صورت سره مومئ او ډیر زیات اجر ثواب به تاسی ته له هغه څخه دررسیدی او داسی ئی مه گنئ هغه نیکی چه مونږ ئی په دنیا کښی کوو هم دلته ختمیږی به بلکه هغه گړد (تول) سامان له تاسی څخه د مخه هلته رسیږی او په عین حاجت او اړتیا (احتیاج) کښی ستاسی په کار درځی.

وَأَسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

او بښنه وغواړئ له الله په هر حال کښی بیشکه الله دی ښه مغفرت کوونکی (د خطیاتو) ډیر رحم والا. (په انعام د اجر او ثواب سره).

تفسیر: یعنی تاسی گرد (تول) شرعی حکمونه په غای راوړئ! او بیا د الله تعالی له حضوره معافی وغواړئ! ځکه هر څومره محتاط سړی چه وی بیا هم له هغه څخه څه نه څه گناه او خطاء کیږی. څوک به دعوی وکړلی شی چه زه د الله تعالی د پوره بندگی حق اداء کولی شم. بلکه هر څومره لوی سړی چه وی دغومره دی خپل ځان قاصر گڼی او د خپلو تقصیراتو مغفرت او ببڼه دی غواړی. ای بهونکیه پخپل فضل او کرم سره ځمونږ کردی (تولی) خطاوی او تقصیرات راوښته!.

تمت سورة المزمل بفضل الله ومنه فله الحمد والمنة

سورة «المدثر» مكية وهي ست وخمسون آية وفيها ركوعان رقمها (۷۴) تسلسلها حسب النزول (۴) نزلت بعد سورة «المزمل».

د «المدثر» سورت مکی دی (۵۶) آیته او (۲) رکوع لری په تلاوت کښی (۷۴) او په نزول کښی

(۴) سورت دی وروسته د «المزمل» له سورته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝ قُمْ فَأَنْذِرْ ۝

ای په جامه کښی نغښتونکیه (له هیبته د وحی) پورته شه! (له غایه د خوبه خپله) نو وویروه (خلق له عذاب د الله که ایمان رانه وړی).

تفسیر: دلته دی د «المدثر» په نسبت د «المزمل» تفسیر دی ځمونږ دغه تفسیر کښی ولوستله شی یعنی د وحی له ثقاله او د پرښتو له هیبته نه ښائی چه تاسی وویږیږئ یا ودار شی؟ د تاسی کار خو دا دی چه کردی (تولی) هوسائی (راحتونه) او آرامی مو پری ایښی دوی له الله څخه وویروئ او د کفر او د معصیت له خراب انجام څخه ئی ودار کړئ.

وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ ۝

او رب خپل پس په لوئی سره یادوه.

تفسیر: ځکه چې د الله تعالیٰ د لویۍ د ویلو او د هغه عظمت او بزرګۍ له بیانولو څخه د هغه ویره په زړونو کې پیدا کېږي او د الله تعالیٰ تعظیم او تقدیس داسې یو شی دی چې د هغه معرفت ښائی له ګردو (ټولو) اعمالو او اخلاقو څخه پخوا حاصل شي. په هر حال د هغه پر کمالاتو او انعاماتو باندې نظر اچول په لمانځه کې یې یا د باندې له هغه څخه د هغه لوی اعلان کول او د ګردو (ټولو) اقرار پر هغه باندې اخیستل ستاسې کار دی.

وَشَيِّبَكَ فَطَهَّرُكَ ۝ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ۝

او کالی (جامی) خپل پس پاک وساته! (له پلټنې نه لکه چې ځان دی پاک ساتي) او ګندګۍ ګناه او بتان پس ترک کړه (دائم اوسه په ترک ئې لکه چې له نورو ګناهونو څخه په څنګ ئې!)

تفسیر: د دې سورت په نازلیدلو کې حکم شوی دی چې ګرد (ټول) مخلوق د خالق په لوري وبلل شي! بیا د لمانځه او نورو حکم شوی دی. د لمانځه دپاره شرط دی چې کالی (جامی) پاک وي او له پلټنې ځنې ځان وژغورل (وساتل) شي! دا دی چې هغه شیان ئې هم دلته بیان وفرمایل. دا ښکاره ده کله چې کالی (جامی) پاک ساتل له حسی او معنوي نجاستونو ځنې ضروري دی نو د بدن پاکۍ به په طریق اولي سره حتمي او ضروري وي نو ځکه د هغه د بیان ضرورت پاتې نه شو. ځینو عالمانو د کالی (جامی) له پاک ساتلو ځنې له بدو اخلاقو ځنې د نفس پاک ساتل مراد کړی دی. او د ګندګۍ له لري کیدلو څخه دا معنی مرادوي چې د بتانو له ګندګۍ ځنې لري شي! لکه چې تر اوسه پوري لري یی. په هر حال په دې مبارک آیت کې د ظاهري او باطني طهارت تأکید مقصود دی ځکه چې پرته (علاوه) له هغه د الله تعالیٰ لوی هغسې چې ښائی پر زړونو باندې دومره اغیزه او اثر نشي اچولی!

وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ ۝ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ۝

او مه کوه داسې (لږ) احسان چې بدل ئې ډیر غواړي او دپاره د رب خپل پس صبر کوه (او هیله (امید) ورته ولره احکامو ته ئې منتظر اوسه)

تفسیر: دلته الله اعظم برهانه همت او اولولعزمي رابښي چې هر شی مال - دولت - علم لار ښوونه یا نور چې چاته ورکوي نه ښائی چې د هغه بدل عوض او ونج وغواړئ یواځې د الله تعالیٰ پر ورکړه باندې شاکر او صابر اوسئ! او هغه شدائد چې د تبلیغ او دعوت په لاره کې تاسې ته

پیشگیری د هغه په مقابل کېږي له صبر او تحمل څخه کار واخلي او د هغه د امر لاری ته سترګې ونیسئ! او وپوهیږئ چه دا عظیم الشان کار پرته (علاوه) له پوره زړه وړتیا حوصلې صبر او استقلال څخه هیڅ کله انجام ونه مومي. د دی آیتونو تفسیر په بل ډول (طریقه) سره هم شوی دی خو د دی حقیر په خیال دغه تفسیر بی تکلف دی.

فَإِذَا نَفَخَ فِي النُّفُورِ ۝ فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ۝

کله چه پو کړه شی په صور (شپیلی) کېږي نو د هغه (وقت د) پوکی په دغه ورځ کېږي ورځ سخته ده.

تفسیر: یعنی د هغې ورځې په واقعاتو او پیښو کېږي د صور نفخ او د شپیلی پوکل ګواکي یوه مستقلة ورځ او ځان ته پېښه ده چه له سره تر پایه پورې به له مشکلاتو ځنې ډکه وی.

عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ نَاصِرٍ ۝

پر (منکرانو) کافرانو باندې نه به وی آسانه (په دوی باندې هغه ورځ).

تفسیر: یعنی پر منکرانو کافرانو باندې به هیڅ ډول (طریقه) آسانی نه وی. بلکه د هغې ورځې سختی به لحظه په لحظه پر هغوی باندې زیاتېږي پرته (علاوه) له مؤمنانو څخه چه که دوی سختی هم ووينی خو د څه مدت له مخې به وی او وروسته له هغه به بیا په دی باندې ډیره آسانی شی.

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ۝

پرېږده ما او هغه څوک چه پیدا کړی می دی یواځی (بی له ماله او بی له مددګاره اولاده).

تفسیر: هر سړی د مور له ګیدی څخه یواځی او جره راځی مال، اولاد - فوج - لښکر - سامان - او نور شيان له ځان سره نشي راوړي. یا به له وحید څخه مراد خاص ولید بن مغیره وی چه د هغه په باره کېږي دا آیات نازل شوی دی. ځکه چه ولید د خپل پلار یو ځوی و او د دنیوی ثروت او لیاقت له اعتباره په عربو کېږي یو نومیالی سړی و. مطلب دا دی چه د داسې منکرانو په معاملو کېږي چابکتیا مه کوئ! او مه د دوی له مهلت موندلو څخه خفه کېږئ! بلکه د هغوی ګردی (تولی) خبری ماته پرېږدئ! زه به ټول پخپل هیداد (انجام) او سزا ورسوم نو نه ښایی چه

تاسی خفه او پریشان شی.

وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّهِدُودًا^{۱۲} وَبَنِينَ شُهُودًا^{۱۳}

او بیا می وگرخواه ور می کمر ده ته مال دیر زیات (له هر قسمه چه تل زیاتیده) او غامن حاضر (کیناستونکی له ده سره په هره مرکه مجلس کښی).

تفسیر: یعنی ولید غوی د مغیره د دیر مال او اولاد او د دپرو شتو خاوند و. لس واړه غامن ئی تل د هغه په مخ کښی و. په جرگو او مرکو کښی به ئی د خپل پلار عزت او وقار دیر زیاتوو او نور به تری وپریدل - د سوداگری چارو او د نورو کارونو دپاره به د هغه په مخ کښی دیر سری و او هیڅ ضرورت نه پېښیده چه غامن ئی د پلار له مخی څخه غائب شی.

وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا^{۱۴}

او تیاری می وکړه فراخی می وکړه ده لره تیاری (په عیش - عمر - مال - اولاد - ریاست سره).

تفسیر: یعنی ولید غوی د مغیره په دنیا کښی دیر د عزت خاوند و - او خپل غان ته ئی د ریاست او حکومت دیر ښه مسند تیار کړی و لکه چه گرد (تول) قریش به هر مشکل کار کښی هغه ته ورتلل او دی به ئی د خپلو غانونو حاکم او مشر ګانه.

ثُمَّ يَظْمَرُ أَنْ أَزِيدَ^{۱۵}

بیا طمع کوی امید لری دی چه لا به ښه زیات کړم (ده لره دغه تول شیونه).

تفسیر: یعنی د ولید غوی د مغیره له ژبی څخه سره له دغه دیر نعمت او ثروت د شکر توری به ئی هیشکله نه وتو. بلکه تل به د بت پاللو او د مال تولولو په حرص او طمع کښی بوخت (مشغول) او دوب و او که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم به د هغه په مخ کښی کله د جنت د نعمتونو ذکر فرمایه نو ده به ویل «که دا سری پخپل بیان کښی رښتین وی نو زه کامل یقین لرم چه د هغه غای نعمتونه هم ماته رارسیری.» نو د هغه په نسبت فرمائی چه سره له دومره ناشکری او حق نه پیژندلو داسی هیله (امید) هم لری چه الله تعالی هغه ته د دنیا او آخرت نعمتونه لا زیاتوی.

دغه خوږی له ایمانه او شکرانه له سره کیدونکی نه دی. لکه پخپله الله اجل شانه واعظم برهانه داسی فرمائی:

كَلَّا اِنَّهٗ كَانَ لِاٰیٰتِنَا عٰیْنًا ۝۱۹

نه کوم داسی (چه مال رجال او نعماء ئی ډیر کرم) بیشکه هغه وو آیتونو
ځمونږ لره عناد کوونکی مخالف.

تفسیر: یعنی کله چه د هغه حقیقی منعم له آیتونو ځنی ولید ځوی د مغیره مخالف دی نو دی
هیڅ حق نه لری چه داسی توقع او هیله (امید) ولری او هسی خیالی پلاونه پاڅه کړی. وائی چه
د دی آیتونو له نازل کیدلو ځنی د وروسته پرله پسې د ده په مال او اسباب کښی نقصان
پېښیده تر څو چه ملنگ او فقیر شو او په ډیره خواری او ذلت سره مړ شو.

سَاۡرِهٖۤنَّ صَعُوْدًا ۝۱۴

ژر ده چه مکلف به ئی کرم په مشقت عذاب سخت سره (یا) وبه ئی خیروم
پر لوړ (اوچت) غره د اور باندی.

تفسیر: یعنی اوس هغه ولید ځوی د مغیره ته ډیر په لوړه (اوچته) باندی ختل پاتی دی او په
خورا (ډیر) سختو مصائبو کښی ئی اخته کیدل په مخ کښی دی. او په ځینو روایتونو کښی
راغلی دی چه «صعود» په دوزخ کښی د یوه غره نوم دی چه په هغه باندی کافران تل خیرول
کیري او بیا د هغه له څوکی ځنی رابښکته رغړول کیري چه دا هم بالذات یو قسم عذاب دی.
تنبیه: ولید یو ځلی د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په حضور کښی مشرف شو دوی ولید ته د
قرآن کریم څو آیتونه واورول چه ولید د هغو له اوریدلو څخه لږ څه متأثر شو مگر ابوجهل ئی
وغلاؤ په قریشو کښی یو شورماشور ونښت چه که ولید مسلمان شی نو کفارو ته به سخته خرابی
پېښیري نو ځکه گرد سره راټول شول او د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په نسبت راز راز (قسم
قسم) خبری وشوی ځینو ویل چه شاعر دی او ځینو کاهن او نور ویل ولید وویل چه «زه پخپله
په شعر او شاعری کښی پوه او ماهر یم او د کاهنانو خبری می هم ډیری آوریډلی دی خو دا
قرآن نه شعر دی نه سحر او نه کهانت» خلقو وویل «آخر ستا فکر د هغه په نسبت څه دی؟»
وئی ویل چه «ماته وار راکړی چه زه چرت (خیال) ووهم» په پای (آخر) کښی ئی وچولی
(تندی) تریو او خوله ئی ورانه کړه او وئی ویل چه «هیڅ شی نه دی هغه کودی دی چه له
بابلیانو ځنی نقل شوی دی» حال دا دی چه ده پخوا له دی نه د قرآن د آوریډلو په وقت

کښی ویلی و چه دا نه کودی دی او نه د لیونیانو د خبرو په شان دی بلکه د الله تعالی کلام دی مگر یواځی د نورو خپلوانو د خوښولو دپاره ئی وروسته له خپله څانه ئی هسی یوه خبره جوړه کړه لکه چه وروسته د هم دی په لوری اشاره شوی ده .

إِنَّهُ فَعَّلَ وَقَدَّارٌ ۝۱۸ فَقَتِلَ كَيْفَ قَدَّارٌ ۝۱۹ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّارٌ ۝۲۰

بیشکه هغه فکر وکړ (چه څرنګه طعن وکړم په قرآن) او اندازه ئی وکړه په زړه خپل کښی (کار د محمد) ووژلی شو (ملعون کړ شو) څرنګه ئی اندازه کړه بیا د ووژلی شی (ملعون د کړ شی) څرنګه ئی اندازه وکړه (په طعن د قرآن او محمد کښی).

تفسیر: یعنی دی بدبخت ولید پخپل زړه کښی خبره جوړه او داسی ئی غوره کړه چه قرآن کودی دی الله تعالی دی دی غارت کړی او ملعون ئی وګرځوی او ودی وژنی دا ئی څومره چټی (بیکاره) او مهمل تجویز وکړ بیا ئی الله تعالی غارت کړی او ملعون ئی وګرځوی او ودی وژنی چه ده د خپل قوم د جذباتو لحاظ داسی وکړ چه سم د هغوی له خوښی سره ئی یوه هسی خبره وویل چه ګرد (تول) تری خوښ شول.

ثُمَّ نَظَرَ ۝۲۱ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ۝۲۲ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ۝۲۳ فَقَالَ إِنَّ هَذَا إِلَٰهٌ يُؤْثِرُ ۝۲۴ إِنَّ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ۝۲۵

بیا ئی وکتل (محمد یا قرآن ته) بیا ئی مخ تریو کړ او وچولی (تندی) ئی غوټه کړ (له کراهيته) بیا ئی شا واړوله (له محمده) او غاړه ئی وغږوله (له اسلاميته) نو وئې ویل نه دی دا (قرآن) مګر خو سحر دی چه نقل کاوه شی (له نورو ساحرانو نه) نه دی دا (قرآن) مګر خو خبره د بشر بنی آدم ده .

تفسیر: یعنی ولید د کفارو ټولنی ته وکتل او خوله ئی ورانه کړه بیا ئی په وینا شروع وکړه تر څو لیدونکی وپوهیږی چه دی د قرآن په نسبت سخت کراهیت او انقباض لری بیا ئی هسی شا واړوله لکه چه د یوه منفور شی په نسبت وینا کوی او حال دا دی چه پخوا ئی د ده د حقانیت په نسبت اقرار کړی و اوس دی د خپلوانو د خوښی لامله له هغی وینا څخه واوښت او په ډیر غرور او تکبر سره ئی وویل چه «بس بل شی نه دی دا هغه سحر او جادو دی چه له پخوانیو نقل شوی راځی - او په یقین سره دا د سړی خبره ده چه د جادو په ډول (طریقه) پلار له ځوی

- میره (خاوند) له ماندینی (بښی) - دوست له دوسته جلا (جدا) کوی!».

نو اوس الله اعظم شانه واکرم برهانه ده د دغی وینا داسی تردید فرمائی:

سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾

(نو فرمائی الله) ژر به داخل کړم دی سقر (اور د دوزخ) ته.

تفسیر: یعنی ژر به هغه په اور کېږي واچوم او د ده د عناد او تکبر خوندونه هغه ته وروڅکوم.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾

او څه شی پوه کړی ئی ته څه څه دی اور د سقر څه نه پاتی کېږي (تری هیڅ شی د غوښو بی له سوځولو او نه پرېږدي (هډوکی بی له سوځولو نه).

تفسیر: یعنی د دوزخیانو هیڅ یو شی به داسی نه پاتی کېږي څه ونه سوځی بیا له سوځیدلو څخه وروسته به په همغه خپل حال باندی هم نه پاتی کېږي بلکه دوهم ځلی به بیا پخپل هغه اصلی حالت باندی بیرته اوړي او بیا سوځی او دا سلسله به تل جاری پاتی کېږي (العیاذ بالله). تنبیه: له زیاترو اسلاکو غنی هم دا معنی منقوله ده مگر غینو مفسرینو د دی توجیه په بل ډول (طریقه) سره هم کړی ده.

لَوْ آخَ لِلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

سوځوونکی توروونکی دی (دغه اور بشره د کافرو) سړیو لره په هغه (اور د سقر) باندی مؤکلی دی نولس پرېشتی.

تفسیر: یعنی د بشری پوستکی او نور هر هغه شیان څه د انسان پر بدن په نظر راځی ټول ورېځیږي او تک تور به اوړي او د دوزخی حیثیت به بیخي خرابوی. حضرت شاه صاحب لیکي لکه څه اوسپنه په اور کېږي سره شی او تکه سره برېښی د کافرو بنی آدمانو د ساقونو او د پندی پوستکی او پردی به همغسې رابریښی. غیني د ﴿لَوْ آخَ لِلْبَشَرِ﴾ ترجمه داسی کوی ظاهر کیدونکی خلقو لره یا په نظر راتلونکی پر بدن باندی ﴿عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ﴾ - پر هغه اور د سقر باندی مؤکلی دی نولس پرېشتی) یعنی د دوزخ د انتظام دپاره هغه پرېشتی لښکری څه ټاکلی

(مقرر) شوی دی د هغوی مشرتوب او لار ښوونی ته نولس مشران مقرر دی چه د دوی په منع کښی د لوی افسر نوم «مالک» دی.

تنبیه: حضرت شاه عبدالعزیز رحمۃ الله علیه په ډیر تفصیل سره د «نولسو» د عدد حکمتونه بیان کړی دی چه د کتلو وړ (لایق) دی. لنډه ئی دا چه په جهنم کښی د مجرمینو د تعذیب دپاره نولس وظیفی چاری او دندی دی چه د هری یوی دندی (وظیفی) په ځای راوړل د یوی پرېستی تر کتنی لاندی کیږی. په دی خبری کښی هېڅ د شک او شبهی ځای نشته چه پرېستی د ډیر زور او قوت خاوندانی دی او د یوی پرېستی له لاسه دومره کار پوره دی چه په لکونو انسانان د هغه له کولو څخه عاجز پاتی کیږی. خو په یاد ئی ولری چه د هری پرېستی قوت په همغی دائری کښی محدود دی چه دا په هغه کښی په کار کولو سره مأموره ده لکه ملک الموت چه د ملیونو سړیو ارواح او ساوی په یوه دقیقه (لحظه) کښی ایستلی شی مگر د ښځو په گېډو کښی د یوه وړوکی ساه نه شی اچولی. حضرت جبریل علیه السلام په یوی لمحی او ربی کښی وحی راوړی شی خو باران وړول د هغه کار نه دی. لکه چه غوږونه لیدی نشی او سترگی اوریدی نشی اگر که هر یو له دوی ځنی پخپلی مخصوصی وظیفی او دندی کښی که هر څومره سخت هم وی کار کولی شی لکه غوږ کولی شی چه په زرهاؤ غوږونه واوری او دومره ستړی نشی - او سترگی په زرهاؤ رنگونه ووینی او په لیدلو ئی چندان ستړی نشی هم داسی که یوه پرېسته د یو راز (قسم) عذابولو دپاره پر دوزخیانو باندی مقرره کیږی نو د دی له لوری یو راز (قسم) عذاب پر دوزخیانو باندی عائد کیږی - او هغه بل قسم عذاب چه د دی د استعداد له دائری څخه د باندی دی ممکن نه دی نو ځکه د دی نولس قسم عذابونو دپاره چه د هغوی تفصیل په تفسیر عزیزی کښی شته نولس مسؤلی لوئی پرېستی مقرری شوی عالمانو د دی عددونو په حکمتونو باندی ډیری خبری کړی دی مگر د دی احقر په خیال کښی د حضرت شاه صاحب کلام په دی مورد کښی ډیر عمیق او لطیف دی. والله تعالی اعلم.

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً

او نه دی گرځولی مونږ خازنانی مؤکلانی د دوزخ مگر پرېستی (ډیری قوتناکی)

تفسیر: د نولسو د شمیر له اوریدلو څخه کافرانو خنډل او ملندی ئی پری وهلی او ویل به ئی چه څمونږ شمیر له زرگونو څخه زیات دی نولس پرېستی پر مونږ باندی څه کولی شی؟ که هغوی ډیر زور ولری نو هر ورو (خامخا) څمونږ د لسو تنو له مقابلی ځنی یوه پرېسته نشی وتلی. یوه غیږ یاسی (پهلوان) د دوی له منځه وویل «چه زه یواځی د دی نولسو پرېستو له منځه اوولسو تنو لره پس یم. د دوو نورو ساتنه ستاسی په غاړه ده» نو په دی مناسبت دا آیت رانازل شو. یعنی

دوی خو په شمیر نولس دی ولی پرېستی دی بنیادمان نه دی او د هری یوی پرېستی قوت دومره زیات دی چه د لوط علیه السلام تبر او کلی ئی په یوه لاس لکه چه دودی په تپی یاتندی پر یل مخ اړوی واپول.

وَمَا جَعَلْنَا عَدَّتْكُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا

او نه دی گرځولی مونږ (دا لږ) شمیر د دوی مگر فتنه ازموینه دپاره د هغو کسانو چه کافران شوی دی (چه استهزاء او توکی پری کوی چه دا څه عدد دی چه مقرر شوی دی).

تفسیر: یعنی د کافرانو د عذابولو دپاره د نولسو پرېستو شمیر پر یوه خاص حکمت یاتندی مبتنی دی چه د هغه په لوری د «علیها تسعة عشر» په تفسیر کښی اشاره وشوه. او د دی شمیر له بیانولو څخه د منکرانو ازموینه مقصد ده چه آیا د دی له اوریدلو څخه کوم یو ویریدی؟ او کوم یو پری خاندی او ملندی پری وهی.

او بل مو ذکر د نولسو پرېستو وکر دپاره د دی:

لِیَسْتَبَیِّنَ الَّذِیْنَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَیَزِدَّ الَّذِیْنَ آمَنُوا اِیْمَانًا وَلَا یُرِیْتَ الَّذِیْنَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ

تر څو چه یقین وکړی هغه کسان چه دوی ته ورکړی شوی دی کتاب (چه یهود او نصاریٰ ځکه چه د دوی په کتابونو کښی د خازناتو د اور هم دغه عدد و) او (بل لپاره د دی چه) زیات کړی هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی په محمد له اهل کتابو نه له جهته د ایمان ایمان ئی زیات کړی (او لپاره د دی) چه ونه کړی شک هغه کسان چه دوی ته ورکړی شوی دی کتاب او (غیر له مذکورینو نه نور) مؤمنان.

تفسیر: یعنی اهل د کتابونو ته دا شمیر لا پخوا معلوم و لکه چه د ترمذی په یوه روایت کښی راغلی دی. یا لږ تر لږ د نورو سماوی کتابونو په ذریعه په دومره پوهیدلی وی چه یوه پرېسته څومره زور او قوت لری. او حال دا دی چه نولس پرېستی هم دومره لږ شمیر ته دی. یله دا چه د تعذیب د انواعو په اعتبار بنائی چه مختلفې پرېستی پر دوزخ یاتندی ماموری وی او دا کار یواځی د یوی پرېستی له لاسه پوره نه دی. په هر حال له دی بیان څخه د اهل کتابونو په زړونو کښی د

قرآن د حقیقت یقین پیدا کیږي او د مؤمنانو په زړونو کښي له دې غځني د ایمان قوت لا زیاتیږي او د دې دواړو دلو په زړونو کښي د پاک قرآن په بیان کښي هیڅ یو شک او تردد او اشتباه نه پاتې کیږي. او نه مؤمنان د کافرانو په دې مسخرو او ملندو باندې تیروغی او غولپړی. او بل هو ذکر د نولسو پرشتو وکر دپاره د دی:

وَلَيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا

او چه وواځي هغه کسان چه په زړونو د هغوی کښي مرض ناروغی (د نفاق) ده او (وواځي) کافران څه شی اراده کړي ده الله پر دې شمیر (د ملائکو) سره له جهته د مثاله.

تفسیر: له ﴿الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ څخه متافقان یا ضعیف الايمان سړی مراد دی. او له «کافرون» څخه ښکاره منکران مطلب دی. یعنې د نولسو له بیان غځي مقصد څه و؟ داسې ناموزونه خبره څوک منلی شی؟ (العیاذ بالله).

كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

هم داسې (په شان د گمراه کولو د منکرانو) گمراه کوي الله هر هغه څوک چه اراده وقرمائي د ضلالت ئي او سمه لاره ښيي هر هغه چاته چه اراده وقرمائي (د هدایت ئي)

تفسیر: یعنې له یوه څیز غځي یو بداستعداده سړی گمراه کیږي او یو سلیم الطبع انسان لاره مومي څوک چه غواړي کومه خبره ونه مني نو خامخا ښه خبره په بدې باندې اړوي او له هغې څخه مسخري او ملتدي (توقی) جوړوي. او د هر چا په زړه کښي چه د الله تعالی ویره او ایمان وي نو د هغه له آوریډلو څخه د ده ایمان ټینګیږي او یقین ئي ترقي کوي.

وَمَا يَعْلَمُ جُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ

او نه پوهیږي په التکر د رب ستا مگر هم دغه (الله پری پوهیږي او ورته معلوم

(دی)

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ د بی شمیرو لښکرو شمیر یواځی هغه ته معلوم دی دا نولس تنه پرېستی خو یواځی د دوزخ د کارکوونکیو پرېستو مشران دی.

وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ ۝۳۱

او نه دی دا (سقر - عدد - قرآن) مگر خو ذکر پند دی خلقو ته (چه پری پند ونیسی).

تفسیر: یعنی د دوزخ ذکر یواځی د عبرت پند او نصیحت دپاره دی تر څو د هغه د احوال له اوریدلو څخه خلق د الله تعالیٰ له غضبه ویرېږی او د هغه له نافرمانی څخه مخ واړوی.

كَلَّا وَالْقَمَرَ ۝۳۲ وَاللَّيْلَ إِذَا دَبَّرَ ۝۳۳ وَالصُّبْحَ إِذَا أَسْفَرَ ۝۳۴ إِنَّمَا الْإِنشَاءُ الْكَبِيرُ ۝۳۵

نه ده داسی (چه څوک به انکار وکړی له سقره) او قسم دی په سپوږمۍ باندی او په شپې باندی کله چه شا واړوی او په گهیځ (سحر) باندی کله چه روڼ شی، بیشکه دا (اور د سقر) خامخا (یو له بلاگانو) لویو څخه دی.

تفسیر: یعنی هغه خورا (دیر) لوی ویروونکی او دیر عظیم الشان شیان چه په قیامت کښی ظاهر کیدونکی دی دوزخ له هغو لویو شیانو ځنی یو شی دی.

نَذِيرٌ لِلْبَشَرِ ۝۳۶ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ۝۳۷

ویروونکی دی (سقر) بشر بنی آدمانو لره هغه چا لره چه غواړی له تاسی ځنی چه وړاندی شی (نیکی جنت ته په ایمان سره) یا وروستی شی (شرور ته په کفر سره).

تفسیر: که وړاندی لاړ شی د نیکی یا د جنت په لوری درومی که بیرته پاتی شی په بدی اخته

کیږي یا په دوزخ کېږي لویږي په هر ډول (طریقه) سره مقصود دا دی چه دوزخ گردو (تولو) مکلفینو لره ډیر ویروونکي شی دی څرنگه چه د هغه ویروولو عواقب او نتائج په قیامت کېږي ښکاره کیدونکي دی نو ځکه ئی پر داسی شیانو باندی قسمونه یاد کړی دی چه له قیامت سره ډیر مناسبت لری لکه د سپوږمۍ اول زیاتیدل او بیا لږیدل د دی نړی او جهان د نشوونما - او د اضمحلال او فنا مثال او نمونه ده هم داسی د دی دنیا د ژوندون نسبت د آخرت له ژوندانه سره د اختفا او اکتشاف له پلوه داسی دی لکه د شپې نسبت له ورځی سره ګواکي د دی دنیا ختمیدل به هسی وی لکه د شپې پائی (آخر) ته رسیدل او د هغی دنیا ظهور به هسی وی لکه د سپیده داغ د رڼا (رڼرا) خوریدل، والله اعلم.

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ ۖ اِلَّا اَصْحَابَ الْيَمِيْنِ ۝۳۸
فِيْ جَنَّتٍ يَّتَسَاءَلُوْنَ ۝۳۹ عَنِ الْمُجْرِمِيْنَ ۝۴۰

هر نفس په سبب د هغه چه کړی ئی وی گرویندی به وی (په سقر کېږي). مگر خو خاوندان د ښی لاس وی به په جنتونو کېږي چه پوښتنی به سره کوی یو له بل له حال د مجرمانو (ګنهګارانو).

تفسیر: یعنی هغه خلق چه د میثاق په ورځ کېږي د حضرت آدم علیه السلام د شا له ښی لوری څخه وتلی وی، او په دنیا کېږي ئی هم ښی چاری کړی وی او په سمه لاره تللی وی او په موقف کېږي د عرش په ښی خوا چیري چه جنت وی ودریږي او په همغه طرف رهی (روان) کیږي او د هغوی عملنامی هم په ښی لاسی کېږي ورکړی شوی وی نو دا خلق نه یواځی له قیده او رنځ څخه خوشی دی بلکه د جنت په باغونو کېږي خوښ - خوشاله او په خپل واک (اختیار) سره ګرځی او په خورا (ډیر) بی فکری او فارغ البالی سره له خپلو نورو ملګرو یا پرېستو څخه د ګنهګارانو احوال پوښتی چه هغوی چیري دی؟ چه دلته نه ښکاري؟.

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ۝۴۱

(نو وبه وائی مؤمنان منکرانو ته داسی چه) څه شی داخل کړی بیع تاسی (ای منکرانو) په دوزخ کېږي.

تفسیر: یعنی کله چه واورى چه ګنهګاران په دوزخ کېږي اچولی شوی دی نو دوی د دی ګنهګارانو په لوری متوجه کیږي او داسی پوښتنی ټری کوی چه تاسی سره له پوهنی او عقل

خرنگه د دوزخ په اور کښی لوبدلی یی؟.

قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلِيِّينَ ۖ وَلَمْ تَكُ نَظْعُمُ الْمُسْكِينِ ۖ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ
الْخَائِضِينَ ۖ وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ۖ حَتَّىٰ أَثْنَا الْيَقِينَ ۖ

وبه وائی (مجرمان په جواب د مؤمنانو کښی چه) نه وو مونږ (په دنیا کښی) له لمونځ کوونکیو څخه او نه وو مونږ چه طعام خواړه مو ورکړی وی مسکینانو ته او وو به مونږ چه ننوتلو شغل مو کاوه په (باطلو) خبرو کښی سره له ډیرو خبرو کوونکیو او وو به مونږ (په دنیا کښی) چه دروغ به مو ویل په ورځ د جزاء (قیامت) باندی تر هغه پوری چه راغله مونږ ته (هغه) یقینی خبره (مرگ).

تفسیر: یعنی نه ئی د الله تعالیٰ حق وپیژنده او نه ئی د بندگانو خبر واخیست. هوا د نورو خلکو په شان به ئی د حق په خلاف بحثونه کول او په بدو صحبتونو کښی کیناسته تر څو د شکوکو او شبهاتو په دلدل کښی کیواته (ونختل) او له گردو (تولو) څخه لویه خبره دا ده چه د هغوی باور نه ؤ چه د انصاف ورځ به هم راتلونکی وی او تل به هغو رښتیا خبری دروغ گنلی تر څو چه د مرگی په کنده کښی ولوبده او پخپلو سترگو ئی ولیده او په هغو گردو (تولو) خبرو چه دروغ ئی بللی پوره باور وشو.

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ۖ

(نو فرمائی الله) پس نفع ګټه (فائده) به ونه رسوی دوی ته شفاعت د سپارښت کوونکیو.

تفسیر: د کافرانو په حق کښی به هیشوک سپارښت ونه کړی او که ئی وکړی نه به منلی کیږی.

فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكَرَةِ مُعْرِضِينَ ۖ

پس څه شوی دی په دوی باندی چه له تذکره پنډه (قرآنه) مخ ګرځوونکی دی.

تفسیر: یعنی سره له دی چه دا مصیبتونه د دوی په مخ کښی دی او ښه پندونه هم اوری خو هیڅ نه متأثر کیږی بلکه د هغو له اوریدلو غنی هم غاړه غروی.

كَانَ لَهُمْ حَرَمٌ مُّسْتَنْفَرٌ ۖ لَا قَرْتٌ مِنْ قَسْوَرَةٍ ۝۵۱

گواکی دوی (صحرائی خره) گوره خر دی تښتیدونکی چه تښتی له غمری (یا له غال مغال) څخه.

تفسیر: یعنی د حق او حقیقت د شورماشور له اوریدلو څخه او د الله تعالی د غمریانو له غرمیدلو څخه لکه ځنګلی گدی او وحشی خره لری تښتی.

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتِي صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ۝۵۲

بلکه غواړی هر یو سری له دوی نه دا چه ورکړی شی ده ته پانی خوری شوی (په متابعت د محمد کښی).

تفسیر: یعنی نه غواړی چه د پیغمبرانو خبری واورى بلکه له دوی غنی د هر سری غوښتنه دا ده چه پخپله په ده باندی د الله تعالی صحیفی رانازلې شی او دی هم پیغمبر وپیژنده شی لکه چه د الانعام په پنځلسمه رکوع ۱۲۴ آیت غمونږ دغه تفسیر کښی راغلی دی ﴿حَتَّىٰ تُؤْتِي مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ﴾ یا دا چه د دوی د هر یوه په نامه بلاوسيله د الله تعالی له لوری یوه داسی لیکه راشی چه په هغی کښی د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د اتباع امر لیکلی شوی وی لکه چه د بنی اسرائیل د سورت په لسمه رکوع ۹۳ آیت غمونږ دغه تفسیر کښی دی ﴿حَتَّىٰ تُنَزَّلَ عَلَيْنَا کِتَابًا مُّفْرَقًا﴾

كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ ۝۵۳

داسی نه ده (ور به نه کړی شی دوی ته دا پانی) بلکه نه ویریري دوی له (عذابو د) آخرت څخه.

تفسیر: یعنی هیڅ کله به داسی نه کیږی - ځکه چه نه په هغو کښی دا لیاقت شته او نه د دی خبری د اجراء دپاره څه اړه (احتیاج) او ضرورت دی، یعنی که چیري دغه پانی هم دوی ته ورکړی شی نو بیا هم دوی ایمان نه راوړی نو پس څنګ کول د دوی له ایمانه په سبب د نه

راقللو د کاغذونو سره نه دی بلکه دوی نه ویرپړی له عذابه د آخرته دوی دا چټی (بیکاره) غوښتنی د دی دپاره نه کوی چه که داسی وشي نو دوی به ایمان راوړی بلکه اصلی خبره خو دا ده چه دا خلق د آخرت له عذابه نه ویرپړی نو عکسه د دوی دا غوښتنی حقیقت نه لری بلکه یواځی تعنت او ملندی دی که بالغرض د دوی دا غوښتنی هم پوره شی بیا به هم دوی د هغه متابعت نه کوی لکه چه د انعام په اوله رکوع ۷ آیت عمونږ دغه تفسیر کښی الله تعالی فرمایلی دی

﴿ وَلَوْ رَأَيْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَسَوْنَا بِأَيِّدِيهِمْ لَقَالُوا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴾

كَلَّا إِنَّهُ تَذَكُّرَةٌ ﴿٥٣﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَّرَهُ ﴿٥٤﴾

نه ده داسی چه دوی وائی (قرآن ته چه سحر کھانت دی) بیشکه دا (قرآن) تذکره پند دی. پس هر هغه شوک چه غواړی پند دی واخلي له دغه (قرآن).

تفسیر: یعنی داسی له سره نشی کیدی چه هر یوه ته بیل بیل کتاب ورکړ شی هم دا یو کتاب پاک قرآن د پند دپاره بس او کافی دی ﴿فَمَنْ شَاءَ ذَكَّرَهُ﴾ = پس هر هغه شوک چه غواړی پند دی واخلي له دغه قرآن (خه) حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی که دا کتاب په یوه باندی نازل شو نو څه وشوه دا خو ستاسی د ټولو د ښیګنو (فایدو) دپاره دی.

وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ط

او نه آخلي پند (له قرآنه) دوی مګر که اراده وفرمائی الله (د هدایت ئی)

تفسیر: یعنی د الله تعالی غوښتل او نه غوښتل اګر د ده په حکمت باندی مبنی دی چه هیڅ یو بشر په هغه باندی احاطه نشی کولی هم دی د هر سری استعداد او لیاقت په ښه ډول (طریقه) سره پیژنی او سم له هغه ورسره معامله کوی.

هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

همغه (الله) دی اهل (وړ) د وبری (چه تری ویرپړو) او اهل د ښښی (چه ښښه تری غواړو)

تفسیر: یعنی سری هومره ګناه چه وکړی خو هر کله چه د تقوی په لاری باندی لاړ شی او له

الله تعالیٰ شخه ووبریری نو دی به ئی گردد (تول) گناهونه وېښی او د هغه توبه به ومنی. له انس ابن مالک رضی الله تعالیٰ عنه شخه روایت شوی دی چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په دی غای کښی د منهبی حاشیی په ډول (طریقه) د دی آیت له لوستلو شخه وروسته وفرمایل چه د هغه الفاظ دا دی «قال ربکم عزوجل انا اهل ان اتقی فلا یشرک بی شیء فاذا اتقانی العبد فانا اهل ان اغفر له - زه د دی خبری لائق او وړ (قابل) یم چه بنده له ما غنی ووبریری او له ما سره دی بل شوک شریک ونه گنی کله چه بنده له ما شخه ووبریری او د زړه په اخلاص له شرک شخه غمان وژغوری (وساتی) نو غما شان دا دی چه زه ئی گناهونه وېښم » الله تعالیٰ مو دی پخپل فضل او کرم سره په توحید او ایمان باندی قائم او دائم ټینگ ولری او پخپلی مهربانی مو دی تول گناهونه راوېښی.

تمت سورة المداثر بمنه وتوفيقه فله الحمد والمنة

سورة القيامة مكية وهي اربعون آية وفيها ركوعان رقمها (۷۵) تسلسلها حسب النزول (۳۱) نزلت بعد سورة «القارعة».

د «القيامة» سورت مکی دی (۴۰) آیته او (۲) رکوع لری په تلاوت کښی (۷۵) او په نزول کښی (۳۱)

سورت دی وروسته د «القارعة» د سورت شخه نازل شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَمَةِ ۝۱

قسم خورم زه په ورځی د قیامت باندی.

تفسیر: یعنی د قیامت د ورځی امکان د عقل له مخی او متیقن الوقوع کیدل ئی د داسی مخبر صادق په وینا سره ثابت شوی دی چه د هغه په صدق باندی قطعیه دلائل قائم دی. زه په هغه باندی قسم خورم چه تاسی په یقین وروسته له مړینی شخه بیا ژوندی کیږئ او ضرور به د ښو او د بدو حساب کیږی.

تنبيه: ښکاره دی وی چه په دنیا شو راز (قسم) داسی شیان دی چه خلق په هغو باندی قسمونه خوری. په خپل معبود باندی، په معظمو او محترمو شتو باندی په کوم مهمم بالشان خیر باندی

پر کوم عجیب او نادر شی باندی د هغه د ښیگنی (فایدی) او ندرت وړشوولو دپاره، لکه چه وائی چه د فلانی په قسمت باندی قسم یاد کړئ! بیا بلغاء د دی خبری رعایت هم کوی چه د مقسم به او مقسم علیه په منع کښی څه مناسبت هم وی - او دا هم ضروری نه ده چه په هر ځای کښی خامخا مقسم به د مقسم علیه دپاره شاهد وگرځاؤ شی لکه په دی بیت کښی

هومره ستا د توری د ښیگنی (فایدی) یم زیمنه

لورمه په سر دی چه سر می دی درښکته

په دی بیت کښی د خپل سر تیتوالی او د خپل محبوب په سر باندی لورل (قسم خوړل) څومره ښه او موزون دی. اسلامی شریعت مسلمانانو ته پرته (علاوه) له الله تعالیٰ پر بل شی باندی قسم یادول حرام کړی دی. خو د الله تعالیٰ شان له بندګانو ځنی جلا (جدا) او بیل دی هغه لوی ذات پرته (علاوه) له خپل ځان په بل باندی هم قسم یادوی او عموماً پر هغه شیانو باندی قسم یادوی چه د ده په نزد محبوب یا نافع یا وقیع او مهمم بالشان وی. یا مقسم علیه دپاره په دول (طریقه) د شاهد او حجت ودراره شی. دلته د قیامت په ورځ لورل (قسم خوړل) د هغه د نهایت وقیع او مهمم بالشان او عظمت له حیثیته دی او په هغه مضمون باندی ئی چه قسم یاد کړی دی د هغه مناسبت ښکاره دی ځکه چه د بعث او د مجازاتو ظرف هم دغه قیامت دی. والله تعالیٰ اعلم.

وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ۝

او قسم خوړم زه په نفس ملامت کوونکی (ځان خپل لره په خرابی باندی اګر که کوشش ئی کړی وی په نیکو کارونو. جواب د قسم دا دی چه خامخا به ژوندی کړی شی دوهم وار).

تفسیر: محققینو لیکلی دی چه د سری نفس یو شی دی خو همنه یو نفس د دریو حالاتو په اعتبار دری نومونه لری. اول که نفس د علوی عالم په لوری مائل وی او د الله تعالیٰ په عبادت او اطاعت کښی خوښی ورته حاصله وی - او د شریعت په پیروی کښی ئی اطمینان او تسلی په برخه وی نو دی نفس ته «مطمئن» وائی لکه چه د جزء ۳۰ «الفجر» په سورت ۳۰ آیت کښی ئی لولو ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً﴾ دوهم که نفس د سفلی عالم په لوری مائل وی او په دنیوی لذاتو - غوښتنو او خواهشونو کښی مبتلا او اخته وی او د بدی په لوری ئی رغبت او د شریعت له اطاعته مباحدت خوښوی نو دی نفس ته (اماره) وائی. ځکه چه هغه سری ته امر ورکوی چه په بدو چارو کښی مشغول او بوخت شی. لکه چه د جزء ۱۳ یوسف علیه السلام د سورت په اوومه

رکوع ۵۳ آیت کښی غمونږ دغه تفسیر کښی راغلی دی ﴿وَمَا أَبْرَىٰ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ﴾
 ﴿الْأَمَّارَاتِی﴾ دریم نفس کله د عالم سفلی په لوری میلان کوی او په شهوت او
 غضب کښی اخته کیږی او کله د عالم علوی په لوری رجحان غوره کوی او له هکړدو (تولو)
 خرابو شیانو څخه لری تښتی او که کومه خرابی یا تیرواته تری وشي نو په هغه باندی شرمیږی
 او خپل ځان ملامتوی نو دی نفس ته «لوامه» وائی حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي چه
 «د سړی نفس په اول کښی په لویو او مزو کښی ډوب وی - او هیڅ د نیکی په لوری رغبت نه
 کوی - نو داسی نفس ته «نفس امارة بالسوء» وایه شی بیا چه لږ څه عقل او هوش ورته پیدا
 کیږی - ښه او بد پیژنی - نو له بدو ځان ساتی - او کله په غفلت کښی بیا په بدو پسی مندی
 وهی - خو بیا چه وینن شی - ژر تر ژره خپل ځان ملامتوی او ډیر پښیمانیږی - نو داسی نفس
 ته (نفس لوامه) وایه شی - بیا چه کله ښه پاک او صاف شی - او د زړه له کومی د ښو په لوری
 تمایل پیدا کوی - او له چتی (بیکاره) او خرابو چارو ځنی پخپله لری تښتی - او د بدی او
 خرابی له تصویره ډیر ورته رږ (زحمت) او تکلیف رسیږی - نو داسی نفس ته «نفس مطمئنة»
 وایه شی (انتهی بتغییر یسیر) دلته ئی په نفس لوامی باندی قسم یاد کړ چه که د چا فطرت
 صحیح وی نو دی پخپله د خپل نفس له لوری په دنیا کښی په خرابی او تقصیراتو باندی ملامتی
 آږوی او هم دا شی دی چه پخپل خورا (ډیر) لوی او ښه او بهتر صورت سره په قیامت کښی به
 راڅرگندیږی (ښکاریږی).

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ۖ

آیا گمان کوی (کافر) انسان چه له سره به نه تولوو مونږ (خواره واره)
 هډوکی د ده (لپاره د ژوندون په ورځ د قیامت).

تفسیر: یعنی کافر انسان داسی خیال کوی چه تر هډوکی پوری هم مات او گود او خواره واره
 شوی دی او د هغو وډوکی بشرکی هم په خاورو او نورو کښی گډود شوی دی نو ښه اوس به هغه
 څرنګه یو ځای کیږی؟ او بیا به په څه ډول (طریقه) سره جوړ او پیوندیږی؟ داسی خو ډیر
 سخت او محال ښکاری داسی نه ده چه مونږ به جمع نه کړو خواره واره شوی هډوکی د ده.

بَلَىٰ قَدِ رَيْنَ عَلَىٰ أَنْ تُسَوَّىٰ بَنَانَهُ ۖ

هو! (بلکه جمع به ئی کړو) حال دا چه قادر یو مونږ په دی باندی چه برابر
 تول کړو هډوکی او بندونه د گوتو د ده.

تفسیر: یعنی مونږ خو د ګوتی بندونه هم جوړولی شو. د بندونو تخصیص ښائی د دی لامله (له وجی) وی چه دا د بدن له اطرافو څنی دی او د هر څیز تکمیل د هغه په اطرافو باندی کیږی لکه چه غمونږ په محاورو کښی هم په داسی مواردو کښی داسی ویلی کیږی چه غما بندونه خوړیږی. او له هغه څخه مراد ګرد (تول) بدن وی بله دا چه په بندونو کښی سره د هغو د وړوکی تویه د صنعت رعایت زیات دی او عادتاً دا ډیر سخت او نری کار دی. نو ځکه هغه څوک چه په سخت کار باندی قادر وی نو هغه په آسان کار باندی په اولی طریقہ سره قادر دی

بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ۚ يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ ۖ

بلکه اراده لری (کافر) انسان چه دروغ ووایی (په هغه څیز باندی چه) په مخ کښی د ده دی (له قیامت او حساب) پوښتنه کوی (کافر انسان استهزاء چه) کله به وی (ورځ د) قیامت (شیخ الهند رحمة الله علیه د دی آیت ترجمه داسی کړی ده «بلکه غواړی انسان چه بی حیائی وکړی د ده (یا پخپل) مخ کښی (یعنی گناه وکړی اوس یا په راتلونکی زمانه کښی) پوښتنه کوی کله به وی قیامت»).

تفسیر: یعنی هغه خلق چه له قیامت څخه انکار کوی - او دوهم ځلی ژوندون محال ګنی - د هغه سبب دا نه دی چه دا خبره ډیره مشکله ده - او د الله تعالیٰ کامل قدرت او ښی ښکاره نه دی - بلکه ښی آدم غواړی چه د قیامت له راتګه پخوا پخپل راتلونکی عمر کښی چه پاتی دی بالکل بیباک او بی پروا شی او په فسوق او فجور کښی مشغول پاتی وی. که چیری د قیامت اقرار وکړی او د اعمالو د حساب او کتاب ویره ئی په زړه کښی ځای ونیسی نو په فسق او فجور کښی دومره بی حیائی او بیباکی نشی کولی نو ځکه له داسی خیال څخه ئی زړه تل په دده ګرځی چه تری عیش منغض نشی او په لذت کښی ئی څه خلل ونه لویږی. بلکه د استهزاء او تعنت او د سپین سترګی له مخی پوښتنی کوی چه ښه خانه! هغه ستاسی قیامت به کله راځی؟ که په رښتیا سره راتلونکی وی نو میاشت او کال او نیټه ئی په ښکاره ډول (طریقه) سره راوښیه!.

فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ۖ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ۖ

کله چه خړی متحیری شی سترګی له هیښته او توره شی سپوږمی (رڼا) (رنڼا) ئی لاړه شی).

تفسیر: یعنی د حق تعالیٰ د جلالی تجلی له سببه سترگی تیغی وخیژی او د حیرت او ویری لامله (له وجی) ئی سترگی خری پاتی شی او لمر به هم سر ته ډیر نژدی راشی او سپوږمی بی نوره شی سپوږمی ئی ځکه جلا (جدا) ذکر کړه چه عربو د قمری حساب لامله (له وجی) هغی ته په ډیر زیات اهتمام سره کتل - او د هغی له احواله به تل خبر و.

وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ۙ يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ ۚ كَلَّا لَا وَاوَدَّرُ ۚ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ۚ

او جمعه شی لمر او سپوږمی (له طرفه د مغربه په قیامت کښی یا جمع شی په تور والی کښی په تلو د رڼا (رڼرا) د دواړو سره یعنی په بی نوری او تت والی کښی به دواړه سره شریک او مله وی). نو وبه وائی (کافر) انسان په دغه ورځی کښی چیرته ځای د تیښتی شته؟ نه دی مناسب طلب د تیښتی نشته ځای د پناه خاص (مشیت د) رب ستا ته په دغی ورځی کښی ځای د قرار د خلقو دی (نو حساب ورسره کړ شی او جزاء ورکړه شی).

تفسیر: یعنی اوس خو وائی چه هغه ورځ چیری ده؟ او په هغه وقت کښی به له ویری بدحواس کیږی او داسی به وائی چه نن زه چیری وتښتم؟ او په کوم ځای کښی پټ شم؟ نو داسی ارشاد به کیږی چه نن نه د تختیدلو موقع ده او نه د پوښتنی وقت نن هیڅ یو طاقت هم تاسی نشی خلاصولی او نه پناه درکولی شی نن گرد (تول) د خپل پروردگار په مخ کښی حاضرېږی او د هغه د عدل او انصاف په مخ کښی ودرېږی او هغه هره فیصله چه وغواړی د هر چا په حق کښی ئی کوی.

يُنَبِّئُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ۚ

خبر به کړ شی انسان په دغی ورځی (د قیامت) کښی په هغو (اعمالو) چه مخ کښی ئی لیږلی دی (نیک وی که بد) او (په هغو اعمالو چه) وروسته ئی پری ایښی وی (نیک وی که بد).

تفسیر: یعنی گرد (تول) پخوانی او وروستی اعمال ښه وی که بد وی هغه ته ورځرگندیږی (ښکارېږی) او پری پوهیږی.

بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ^{۱۳} وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ^{۱۴}

بلکه انسان په ځان خپل باندی حجت لیدونکی شاهد دی که چیرته وړاندی کړی عذرونه خپل (قبول به نشی).

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی انسان که پخپلو احوالو باندی غور وکړی نو د خپل رب په وحدانیت به او په دی باندی چه د گردو (تولو) ورتگ د ده په لوری دی وپوهیږی. که څوک ووائی چه زه پری نه یم پوهیدلی نو دا گردی (تولی) به پلمی (تدبیرونه) او بهانی وی» خو زیاترو مفسرینو د دی تعلق له ﴿يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ﴾ الآية - سره اخیستی دی یعنی په ورنهولو باندی هم موقوف نه دی. انسان به پخپل احوال باندی پخپله مطلع وی که څه د طبیعت په اقتضاء سره دوی هلته هم بهانی جوړی کړی - او راز راز (قسم قسم) حیلی وړوړاندی کړی - لکه چه کافران به وائی ﴿وَاللَّوْزِیَّتَا مَأْکَلًا مُّشْرِکَیْنِ﴾ بلکه دلته په دنیا کښی هم هغه انسان چه د هغه ضمیر بالکل مسخ شوی نه وی پخپل حال باندی په ښه ډول (طریقه) سره پوهیږی. اگر که د نورو په مخ کښی حیلی او بهانی جوړی کړی او د هغه په مخالفت کښی ډیر کوښښ وکړی. کله چه به جبریل محمد صلی الله علیه وسلم ته وحی لوسته نو ده به ژر ژر ورسره لوسته چه هیر ئی نشی او په ډیر مشقت کښی ؤ نو الله قرمائی چه:

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ^{۱۵} إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ^{۱۶} فَإِذَا قَرَأَهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ^{۱۷} ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ^{۱۸}

مه خوځوه په دی (قرآن) سره (ای محمده پخوا له وحی) ژبه خپله چه تعجیل به کوی په دی (قرائت سره) بیشکه پر مونږ باندی دی جمع کول ئی (په سینه ستا کښی) او لوستل ئی (په ژبه ستا) بیا مو کله چه ولوست دا (قرآن) په ژبی د پرښتی) نو متابعت کوه ته د لوستلو د ده (غور ورته نیسه) بیا بیشکه په مونږ باندی دی ښکاره بیانول د هغه (په اعتبار د فهم سره).

تفسیر: لکه چه مو ولیکل رومبی به کله چه حضرت جبریل علیه السلام د الله تعالی له لوری د قرآن وحی راوړه د جبریل علیه السلام له لوستلو سره به یو ځای ځمونږ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم هم هغه لوسته چه ژر ئی یاد او زده ئی کړی او د جبریل علیه السلام له تلوو څخه وروسته وحی ئی په ښه ډول (طریقه) په یاد پاتی وی. مگر په دی صورت کښی دوی ته ډیر تکلیف پیښیده کله به چه دوی هغه رومبی کلمه لوستله دوهمه کلمه به د دوی په فهم کښی په ښه ډول

(طریقه) سره نه راتله - او د هغو په پوهیدلو کښی به هم دوی ته لږ دیر دقت پېښیده نو ځکه الله تعالی وقرمایل چه په دی وقت کښی ستا د ژبی د خوځولو او لوستلو هیڅ ضرورت نشته تاسی یالکل د زړه له کومی د وحی اوریدلو ته متوجه شی! او داسی اندیښنه مه کوئ! چه دا به می ته یادپوری - او بیا به ئی څرنګه ولولم؟ او خلقو ته به ئی په څه ډول (طریقه) وپوهوم؟ - د هغو ګردو (تولو) تورو ستاسو په تتر (سینه) کښی حرف په حرف تولول او ستاسی له ژبی څخه د یانندی رالیستل - او په خلقو ئی لولول ځما کار دی کله چه پرېسته پاک قرآن ځما له لوری تاسی ته ولولی - نو تاسی چپ اوسئ! - پوره او ښه ئی واورئ! - د هغه اوریدل د هغه یادول - او د هغه علومو او معارفو وروڼه درخلاصول او ستاسی له ژبی څخه نورو ته د هغه رسول او روښاتول - دا ګرد (تول) ځمونږ له کارونو ځنی دی. وروسته له دی څخه رسول الله صلی الله علیه وسلم له جبریل علیه السلام سره یو ځای لوستل پری ښودل. نو دا هم یوه معجزه شوه چه یو ځلی ګرده (توله) وحی له سره تر پایه پوری واورئ - او یو توری ئی هم له خولی څخه ونه باسی - او ته ئی ضبط او ګردان کړی - خو د پرېستی له ورنگ څخه وروسته پوره وحی لفظ په لفظ په پوره ترتیب سره بی له کومی فتحی او ضمی او نور د تزئید او تنقیص ولولی - او وئی لولوی - او وئی پوهوی دا په دی دنیا کښی یوه وړوکی نمونه له ﴿يُنَبِّئُ الْإِنْسَانَ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ﴾ څخه ده یعنی څرنګه چه الله تعالی په دی قادر دی چه خپله وحی د پرېستی له ورنگه وروسته په پوره ترتیب سره حرف په حرف پرته (علاوه) له کومی ادنی خطاء او تیروتو د خپل پیغمبر صلی الله علیه وسلم په تتر (سینه) کښی تولوی - نو آیا هغه په دی بانندی قادر نه دی چه د بندګانو پخوانی او وروستی هغه ګردی (تولی) چاری چه ښائی ځینی ئی د هغوی د کوونکی له فکړه هم وتلی وی - ګرد (تول) سره تول کړی او په یوه وقت کښی هغه د دوی په مخ کښی وروړاندی کړی او په هغه بانندی هغوی ګرد (تول) سره ښه وپوهوی. او هم داسی د هډوکی منتشر ذرات او رژیډلی یڅوکی سره راټول کړی؟ او بیا له نوی سره هغه ډومبڼی انسان ورځنی پیدا کړی؟ بیشکه هغه الله اکرم شانه واعظم برهانه له دی څخه لا په لویو کارونو بانندی هم قادر دی.

كَذٰلِكَ يُجِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ۝ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ ۝ ط

نه دی داسی (لکه چه انکار کوی کفار له بعثه) بلکه خوشوئ تاسی غفلیدونکی (ژر فاتنی کیدونکی دنیا) او پریردی تاسی آخرت (چه باقی او وروسته راتلونکی دی او د هغه دپاره هیڅ عمل نه کوئ)

تفسیر: یعنی ستاسی دا د قیامت او د نورو حقائقو انکار کول هیڅ یو په کوم یوه صحیح دلیل یانندی مبتی نه دی بلکه د دی سبب د دنیا انهماک دی. کله چه دنیا نقدی او ژر رسیدونکی شی دی نو ځکه ئی تاسی غواړئ. آخرت تاسی پور (قرض) ګنئ او پریردئ ئی او

وایی چه د هغه رارسیدل لری دی. د انسان په طبیعت کښی ژر غوښتل او جلتبازی داخله ده - لکه چه د جزء ۱۷ انبیاء په دریمه رکوع ۳۷ آیت څمونږ دغه متبرک تفسیر کښی مونږ داسی یو آیت لولو ﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ﴾ فرق دومره دی چه نیکان د ښو شیانو په حاصلولو کښی جلتی کوی چه د هغه یو مثال اوس په ﴿لَا تُحِزُّوا بِهِ لِسَانَكُمْ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ تیر شو. او بدان هغه شی غوره کوی چه ژر ئی په لاس ورځی اگر که د هغه نتیجه هلاک هم وی.

وَجُودُهُ يَوْمَ مَدِينَةِ نَازِرَةٌ ۖ إِلَىٰ رَبِّهَا نَازِرَةٌ ۚ

ځینی مخونه (یعنی د مؤمنانو به) په دغی ورځی (د قیامت) کښی ښائسته تازه روښانه وی خاص ذات د رب خپل ته به کتونکی وی.

تفسیر: دا د آخرت بیان دی یعنی د مؤمنانو څیری به په دی ورځی کښی ډیری روښانه ځلیدونکی تر او تازه او ډیری خوښی او بشاشی وی. او د دوی سترگی به د حقیقی محبوب په لقاء او کتلو سره رڼی وی. له قرآن کریم او متواتره و احادیثو ځنی په یقینی ډول (طریقه) سره معلوم شوی دی چه په آخرت کښی به د الله تعالی لیدنه وی - خو گمراهان له دی څخه منکر دی - ځکه چه دا نعمت د هغوی په برخه کښی نه دی. اللهم لاتحرمانن هذه النعمة التي ليس فوقها نعمة

وَجُودُهُ يَوْمَ مَدِينَةِ بَاسِرَةٌ ۖ تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ۚ كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ۚ

او ځینی مخونه (یعنی د کفارو) په دغی ورځی (د قیامت) کښی به تریو بدڅیره وی یقین به کوی چه کاوه شی واقع کیږی په دغو (مخونو) باندي دوی ته بلا لویه چه ماتوونکی وی هډوکی د شا لره نه ده داسی (چه دنیا خوښوی پر آخرت) کله چه ورسپری (سا) هډوکی د ستونی ته.

تفسیر: یعنی باور لری چه هغه ناکاره معامله کیدونکی ده او هغه عذاب د گاللو (تیرولو) دی چه بالکل به ملا ماتوونکی وی.

﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ﴾ - نه ده داسی چه دنیا خوښوی پر آخرت کله چه ورسپری سا هډوکی د ستونی ته

یعنی آخرت مه لری گنئ ځکه چه موت د دی سفر رومي منزل دی چه هغه ډیر نژدی له هم دی

مخایه د نورو منزلونو په تللو باندې شروع کیږي تر څو چه وروستنی منزل ته ورسیدي گواکي د هر سري مرگ هغه لره د لوی ورځي (قیامت) یوه وړوکی نمونه ده هر کله چه د مريض روح گردد (تول) سره غونډ شي او چنغرک هډوکی د تتر (سیني) او ورمیږ ته ورسیدي - او سا ئي په مري کښي ونښلي - نو وپوهیږه چه د آخرت منزل ئي شروع شو.

وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ۝ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ۝

او وېه ویلي شي (یعنی وېه وائی هغه څوک چه چاپیر له مريضه دي) څوک دي دم کوونکي (په هغه رنځور باندې چه جوړ شي او روح ئي بیرته ور وگرځي) او یقین کړي هغه مريض) چه بیشکه په ده (باندې راغلي) دي وقت د فراق جدائی (له دنیا او خپلوانو).

تفسیر: د داسي مایوسي په وقت کښي د طبیبانو او داکترانو له لاسه هیڅ شي نه وی پوره کله چه خلق له ظاهري علاج او تدبیر غځي عاجز شي نو د دم او دعاء - تعویذ په فکر کښي لویږي او یو له بل سره وائی «خانه! کوم داسي ښه سري راولئ چه په دي رنځور څه دم او دعاء وکړي. گوندی وی چه جوړ شي غځینو اسلافو ویلي دي چه «من راق» د پرښتو وینا ده چه له ملک الموت سره د روح د قبضولو دپاره راځي او له دوی سره داسي وائی چه د دي مري سا څوک ویاسي او وړي ئي؟ د رحمت پرښتي؟ که د عذاب؟ نو په دي تقدیر سره (راقی) له (رقی) څخه مشتق گانه کیږي چه معنی پاس ختل دي او د (رقیه) غځي به نه وی چه معنی ئي دم او دعاء او توتکه او افسون دي.

﴿وَقَالَ الْفِرَاقُ﴾ - او یقین کړي هغه محتضر چه بیشکه په ده باندې راغلي دي وقت د فراق جدائی له دنیا او خپلوانو) یعنی مړ کیدونکي به وپوهیږي چه دي اوس له گردو (تولو) عزیزانو او اقاربو او محبوبو او مالوفو شیانو غځي بیلیدونکي دي. یا ئي دا مطلب چه سا ئي له بدنه تلونکي ده.

وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ۝

او تاوېږي یوه پندی (د ده) له بلي پندی (د ده) سره (له هیبته د مرگ).

تفسیر: یعنی په غځینو اوقاتو کښي د موت د سکرانو لامله (له وجي) یوه پندی له بلي پندی سره لگېږي. او هم د بدن د لاندني برخي غځي د روح د تعلق له منقطع کیدلو څخه وروسته د پندیو خوځول او یوه له بلي غځینی بیلول به د ده په واک (اختیار) کښي نه پاتي کیږي نو ځکه یوه

پندی له بلی پندی څخه بی واکه لوبړی. ځینی اسلاف وائی چه د عربو په محاورو کښی «ساق» کنايه ده له سخت مصیبت څخه - نو په دی تقدیر به د دی آیت ترجمه داسی کیږی. «یوه سختی به له بلی سختی سره یو ځای کیږی» ځکه چه مر کیدونکی ته په دی وقت کښی دوه سختی وروړاندی کیږی یوه دا چه له دنیا ځنی داسی درومی چه مال او اسباب - اهل او عیال - کور او کهول - جاه او حشم گرد (تول) ځنی پاتی کیږی - غلیمان پری خوښیږی او پیغورونه ورکوی - او خپلوان ئی خفه کیږی - او په رنځ او خپګان کښی لوبړی. بله ئی له دی ځنی ډیره لویه او ویروونکی ده چه هغه د قبر او آخرت هسی پښی او احوال دی چه د هغه کیفیت په بیان نشی راتلی یعنی سختی د دنیا له سختی د آخرت سره یو ځای کیږی.

إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ٣٤

په لوری د رب ستا په دغی ورځی کښی ورتله دی (د ټولو مخلوقاتو لپاره د مجازاتو).

تفسیر: یعنی د آخرت د سفر ابتداء له دی ځای ځنی ده. گواکی اوس د بنده راشکوول د خپل پروردگار په لوری شروع شو مگر افسوس چه له خپل غفلت او حماقت څخه ئی د سفر هیڅ سامان تراوسه پوری نه دی جوړ کړی او نه د دی اوږده منزل لپاره کومه توبڼه له ځان سره لری.

فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى ٣٥ وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ٣٦ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّى ٣٧

بیا یقین ونه کړ (په مؤمن به باندی) او نه ئی لمونځ وکړ مگر دروغجن ئی کړ (قرآن لره) او مخ ئی وگرځاؤ (له ایمانه) بیا لاړ اهل خپل ته (له مجلس نه) په تکبر سره.

تفسیر: یعنی د رښتین گڼلو او باور لرلو په ځای پیغمبران دروغجنوی - او د لمانځه کولو او د الله تعالیٰ په لوری د متوجه کیدلو په ځای تل له هغه ځنی غاړه غړوی - او په دی باندی یواځی اکتفا نه کوی بلکه په خپل تکبر او غرور د خپلو متعلقینو او خپلوانو په لوری ځی - او داسی رابکاروی چه لکه کوم ښه لوی کار او ډیره میرانه (بهادری) او د پوهنی کار ئی کړی دی.

أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ ۖ ثُمَّ أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ ۖ

ور لایقه ده تاته (ای کافر انسانه هغه شی چه بد ئی بولی سختی د مرگ) پس ور لایقه ده (هغه شی چه بد ئی بولی چه سختی د قبر ده) بیا ور لایقه ده (تا لره) هغه شی چه بد ئی بولی چه سختی د ورغی د قیامت ده) پس ور لایقه ده (تا لره هغه شی چه بد ئی بولی چه همیشه عذابیدل ستا دی په دوزخ کښی).

تفسیر: یعنی ای بدبخته! اوس ستا د هلاک، افسوس او کمبختی وار دی. یو غلی نه بلکه خو غو غلی اوس پاتی خرابی پر خرابی او تباهی پر تباهی ده پرته (علاوه) له تاته به بل هیشوک د الله تعالی د نوی نوی سزا وړ (لائق) او مستحق نه وی.

تنبيه: بنائی اوله خرابی په باور نه لرلو او لمونځ نه کولو او دوهمه په بل یو لوی غفردوالی (ضد) باندی چه دروغجنول او غاړه غړول دی او دریمه او خلورمه د دی دواړو امورو غنی په هره یوه باندی چه دی ئی د افتخار وړ (لائق) گنی بنا دی لکه چه د هغه په لوری په ﴿كُذِّبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّى﴾ کښی اشاره ده والله اعلم.

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ۖ

آیا گمان کوی (کافر) انسان چه پری به ښود شی دی چتی (بیکاره) بی قیده مهمله بیکاره (په دنیا او عقبا کښی مکلف به نه شی په احکامو د ده).

تفسیر: یعنی آیا بنی آدم داسی گنی چه دی به هم داسی چتی (فضول) بیکاره او مهمل پری ښوده شی؟ او د امر او نهی هیش یو قید به په ده باندی نه وی؟ یا له مرینی څخه وروسته به بیا نه ژوندی کیږی؟ او له ده څخه به د نیکیو او د بدیو گرد (تول) شمیر نه اخیست کیږی؟ او هیش حساب او کتاب به ورسره نه کیږی.

أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مِّنِّي يُمْنِي ۖ ثُمَّ كَانَ عِلْقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ۖ^{٣٨}
فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ۖ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ
أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ۚ

آیا نه ؤ دغه (انسان اول) یو خاشکی له منی څخه چه توبوه شی (اچوه شی پر رحمونو د بنځو کښی). بیا و دی یوه توتۀ د وینو نو پیدا کړه الله (اندامونه ئی) پس برابر کړ (صورت ئی او روح ئی پکښی وپوکلو) نو پیدا کړ له هغه (اوبو د منی) څخه جوړه (دوه صنفه) نارینه او ښځه آیا نه دی دغه (ذات) قدرت لرونکی کوونکی د دغو افعالو قادر په دی باندی چه ژوندی کړی مری (بلکه ښه قادر دی).

تفسیر: یعنی انسان له نطفی ځنی د غوټه شویو وینو په شکل گرځی بیا الله تعالی د دی د پیدایښت گرد (تول) مراتب پوره کوی او انسان تری جوړوی - او تول ظاهری اعضاء او باطنی قوتونه ئی برابروی - او د یوی بیځانی نطفی ځنی یو عاقل انسان جوړوی - او هم له هم دی نطفی ځنی دوه ډوله (قسمه) بنی آدم پیدا کوی چه د دوی د هر یو ظاهری او باطنی خصوصیات سره بیل وی. آیا هغه مطلق قادر چه له اوله ئی گرد (تول) خلق په داسی یو حکمت او قدرت سره پیدا کوی بیا په دی باندی قادر نه دی چه دوی بیا راژوندی کړی؟ «سبحانک اللهم فبلی!» پاک دی ستا ذات ای اله ولی به ئی نه پیدا کوی! ته بیشکه قادر ئی.

تمت سورة القيامة بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الدھر (سورة الانسان) مدنية وهی (۳۱) آية وركوعان رقمها (۷۶)

تسلسلها حسب النزول (۹۸) نزلت بعد سورة الرحمن.

د «الدھر» د «الانسان» سورت مکي دی (۳۱) آيته (۲) رکوع لری په تلاوت کښی (۷۶) او په نزول کښی (۹۸) سورت دی وروسته د «الرحمن» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا ①

آیا راغلی دی (یعنی په تحقیق سره راغلی دی) پر انسان څه وقت له زمانی څخه چه نه و دی یو شی یاد کړی شوی (په یوه نامه سره).

تفسیر: بیشکه پر انسان باندی داسی یو وقت تیر شوی دی چه هیخ نوم او نښه ئی نه وه بلکه یو غیر مذکور په انسانیت څیز و. او یو جز وو له اجزاؤ د عناصرو او د نطفی بیا ئی څومره مدت طی کر چه د نطفی په شکل راووت - دا حال ئی هم د دی د موجوده شرافت او کرامت لامله (له وجی) د وېلو وړ (لایق) نه دی او نه ښائی چه پری ژبه وڅوڅوله شی.

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ

بیشکه پیدا کړی دی مونږ انسان له نطفی څخه چه ګډوډه شوی ده (د نر او د ښځی)

تفسیر: یعنی د نارینه او د ښځی د دوو ډولو (قسمونو) اوبو ځنی ئی پیدا کړ. تنبیه: د (امشاج) معنی مخلوط دی نطفه د هغو غذاؤ خلاصه ده چه له مختلفو شیانو ځنی روغه ده نو ځکه د ښځی له اوبو څخه پرته (علاوه) یواځی همغه یو اوبو ته هم (امشاج) وایه شی. او پیدا کړ مونږ دغه انسان لره په دغه حال کېشی چه:

نَبِّئْهُ فَجَعَلْنَاهُ سَبْعًا بَصِيرًا ۝ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ۝

ازمایو ئی نو ومو ګرځو مونږ دغه (انسان) اوریدونکی بیشکه مونږ ورښوولی ده دغه (انسان) ته سمه لاره (په لیرلو د رسولانو او په دلائلو د عقل سره) یا نه وو دی شکر کوونکی او یا به وی دی ناشکره.

تفسیر: یعنی له نطفی ځنی د وینی غوټه او له هغی ځنی ئی د غوښی یوه ټوټه جوړه کړه هم دا راز (قسم) له څو څو ځلی اړولو او ګرځولو څخه ئی هغه دی درجی ته ورساؤ چه دی پخپلو غوړونو سره اوری او په سترګو سره وینی او له هسی قوتونو څخه کار اخلی چه بل کوم حیوان له هغو ځنی نشی کار اخیستی. ګواکي نور ګرد (ټول) د ده په مخ کېشی ګانه او ړانده دی. تنبیه: د «نبتلیه» معنی اکثر و مفسرینو (امتحان) او ازموینه اخیستی ده د بنی آدم له پیدایښته دا غرض دی چه دی د الله تعالی په احکامو - امر - نهی او نورو مخاطب شی او امتحان تری واخیست شی او ولیده شی چه دی تر کومی اندازی پوری د خپل الله تعالی د احکامو تعمیل او خپل اخلاص او وفاداری څرګندوی (ښکاره کوی)? نو ځکه هغه ته ئی د اوریدلو - پوهیدلو او

لیدلو قوتونه وروښل چه پر هغو باندی د شرعی تکالیفو مدار دی.

﴿إِنَّمَا هَدَيْنَاهُ﴾ الآية - بیشکه مونږ وربښوولی ده انسان ته سمه لاره یا به وی دی شکر کوونکی او یا به وی ناشکره) یعنی رومی ئی د اصلی فطرت او پیدائشی عقل او پوه ځنی - بیا ئی د عقلیه او نقلیه دلائلو په وسیله هغه ته د نیکی لاره وروښووده چه د دی ښوونی اقتضاء داسی ده چه ښائی مگرد (تول) انسانان په پوه سمه لاره باندی لار شی خو د شاوخوا د حالاتو لامله (له وجی) او د خارجی عواملو اغیزی (اثر) او د نورو عوارضو له سببه مگرد (تول) په پوه لاره باندی پاتی نشول. ځینو الله تعالی ومانه او حق ئی وپیژنده - او ځینو ناشکری او ناحقی ته ملا وتړله وروسته له دی نه الله اکرم شانه واعظم برهانه د دی دواړو د پای (آخر) او انجام ذکر دغسی فرمائی:

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا ۝

بیشکه مونږ تیار کړی مو دی کافرانو ته ځنځیرونه او طوقونه او تود اور (لمبی وهونکی چه تل به په کښی سوځی).

تفسیر: یعنی هغو خلقو چه د رسمونو او رواجونو او اوهامو او ظنونو په ځنځیرونو کښی ځانونه تړلی دی او بی د الله تعالی له اقتدار او حکومت ته ئی د نورو د حکومت او اقتدار طوقونه او غاړکی له خپلو غاړو ځنی نه دی ایستلی بلکه د حق او د حق د عاملینو په خلاف د دښمنی او د جگری د اورونو په لگولو کښی خپل عمر تیروی. او کله په تیروتلو سره هم د الله تعالی د نعمتونو شکر نه اداء کوی - او نه ئی په زړه کوی نو داسی خلقو ته په آخرت کښی د دوزخ طوقونه او غاړکی - ځنځیرونه او ډیر سخت سوځوونکی اور تیار دی.

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ۝ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ

بیشکه ابرار نیکان څښی (په جنت کښی) له جامونو د شرابو ځنی چه وی مگرد له هغو سره (جنتی) کافور. چینه چه څښی به له هغی څخه (نیک) بندگان د الله.

تفسیر: یعنی د شرابو هسی جامونه به څښی چه لږ څه کافور به په کښی مگرد وی دا کافور د دی دنیا د کافورو په شان نه دی بلکه د جنت د یوی خاصی چینی نوم دی چه د الله تعالی له

لوری په خاص ډول (طریقه) د الله تعالیٰ مخصوصو او مقربو بندګانو ته د هغه له اوبو څخه ورکولی کیږي. بیائی چه د دی سوروالی - ښه رائحه او وږم - مفرح - خاصیت - او د تک سپین رنگ لامله (له وجی) هغه ته کافور وایه شی.

يَفْجُرُونَهَا تَفْجِيرًا ۖ يُؤْفُونَ بِالْذِّنِّ

چه بیائی به (مؤمنان) دغی (چینی) لره (هر چیرته چه ئی خوښه وی په بیول) وفا کوی (ابرار) په (هغه) نذر سره (چه ئی واجب کړی وی په طاعت د الله کښی پر ځانونو خپلو باندی)

تفسیر: یعنی دا چین د هغو بندګانو په واک (قبضه) او اختیار ده چه په هر لوری دوی اشاره وکړی د دی د اوبو ویالی به په همغه لوری بهیږي. ځینی وائی چه د دی چینی اصلی منبع به د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په لوره (اوچته) مانی کښی وی چه له هغه څایه به د ګردو (تولو) انبیاء - اولیاء - صلحاؤ او مؤمنینو مانیو ته د هغی ویالی وبهیږي والله اعلم وروسته له دی نه اکرم شانه واعظم برهانه د ابرارو د خصائلو داسی بیان فرمائی.

﴿يُؤْفُونَ بِالْذِّنِّ﴾ - وفا کوی ابرار په هغه نذر سره چه ئی واجب کړی وی په طاعت د الله پر ځانونو خپلو

یعنی هغه نذرونه چه پخپلو ځانونو باندی ئی منلی وی اداء کوی ئی ښکاره ده کله چه پخپل ځان باندی لارم کړی څیز پوره کاؤ شی نو هغه خبری چه د الله تعالیٰ له لوری لازمی شوی دی څرنګه به پری شوی شی؟.

وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَتْ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ۚ

او ویرېږي (ابرار) له هغی ورځی چه شر ئی ښکاره او تیت (څرګند) دی

تفسیر: یعنی د دی ورځی سختی او خرابی به درجه په درجه پر تولو عامه او ګردو(تولو) لره نیوونکی وی او هیڅوک به په کلی ډول (طریقه) له هغه ځنی محفوظ نه وی. الا من شاء الله!

وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ۝

او (ابرار) ورکوی طعام خواړه پر محبت مینی د دغه (الله یا د طعام) مسکین اړ (مجبور) ته او یتیم پلار مری ته او اسیر بندی ته.

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ په محبت کښی خپل طعام او خواړه سره له دی چه دی پخپله ورته اړ (مجبور) او محتاج دی او ډیر خواهش ئی ورته کیږی په ډیر اخلاص - شوق او ذوق سره مسکینانو - یتیمانو او بندیانو ته ئی ورکوی.

تنبیه: بندی عام دی مسلمان وی یا کافر. په حدیث کښی راغلی دی چه د بدر د بندیانو په نسبت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چه «له هر مسلمان سره چه کوم بندی وی ښائی چه له هغه سره ښه سلوک وکړی!» لکه صحابه و رضی الله تعالیٰ عنهم د دی حکم په تعمیل بندیانو ته له خپلو ځانونو ځنی ښه خواړه ورکول او حال دا چه هغه بندیان مسلمانان نه و د مسلمان ورور حق خو له دی څخه هم لا زیات دی. که د «اسیر» په لفظ کښی لږ څه توسیع وکړه شی نو دا آیت مریی او پور وړی (قرضداری) لره هم شامل کیدی شی ځکه چه هغوی هم یو راز (قسم) بندیان دی.

إِنَّمَا نَطْعِمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ④
إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا عِيسَاءَ قَطْرِيرًا ⑤

(وائی ابرار) بیشکه چه مونږ طعام خواړه درکوو تاسی ته خاص دپاره (د ثواب) د الله نه غواړو مونږ له تاسی څخه جزاء بدل او نه شکر ایستل بیشکه مونږ ویرېږو له ربه خپله له عذابه د ورځی تریو مخی (غمجنی) ډیری سختی تریو مخی نه

تفسیر: یعنی دا طعام او خواړه ورکونکی به د حال په ژبی سره داسی ویونکی وی او که چیری مصلحت وی او لازم ئی وگنی د قال په ژبی سره ئی هم ویلی شی.

﴿إِنَّا نَخَافُ﴾ بیشکه مونږ ویرېږو له ربه خپله له عذابه د ورځی تریو مخی غمجنی ډیری سختی تریو مخی نه.

یعنی ولی به مونږ نورو ته طعام او خواړه نه ورکوو؟ او له خوړو ورکولو ځنی وروسته به ولی د بدل او شکری هیله (ارزو) او امید ونه لرو چه مونږ له خپل پروردگاره او له هغی لوی ورځی څخه ویریدونکی یو چه هغه ورځ به ډیره غمجنه او سخته تریو تندی وی مونږ په ډیری مینی او اخلاص مستحقینو ته طعام او خواړه ورکوو او سره له هغه ویرېږو چه آیا غمونږ دا عمل به د الله تعالیٰ په دربار کښی منلی کیږی؟ که نه؟ نه چه د هغه په اخلاص او نورو شرائطو کښی څه لږتیا پاتی وی او بالعکس دا اعمال غمونږ د ځان وبال نه شی.

فَوْفَهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّهْمُ نَصْرَةً وَسُرُورًا ۝۱۱

نو و به ساتی دوی لره الله (په سبب د حسناتو د دوی) له شره سختی د دغی ورغی او ملاقی ور به کری دوی ته تازگی او حسن د مخونو (او خوشالی د زړونو).

تفسیر: یعنی له هغه شی غنی چه دوی ډیر ویریدل الله تعالی دوی له هغه غنی محفوظ او مأمون وساتل او د هغوی مخونو ته ئی ښائست او تازگی او زړونو ته ئی خوښی او سرور ورعطاء کړ.

وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ۝۱۲

او جزاء به ورکړی دوی ته (الله) په سبب د صبر د دوی (تول نعماء د) جنت او (جامی) وریشمینۍ.

تفسیر: یعنی کله چه دی خلقو د دنیا پر تنگی او سختیو باندی صبر کاؤ - او له گناهونو او معاصیو غنی ئی ځانونو ساتل او په طاعت او عبادت کښی قائم اوسیدل نو ځکه الله تعالی د هغوی د آرام او راحت دپاره دوی ته د جنت ښه نعماء - اعلیٰ باغونه او فاخره لباسونه مرحمت کړل. اوس الله اکرم شانه واعظم برهانه د دغو جنتیانو یو بل ښه وضعیت داسی بیان فرمائی:

مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرُونَ فِيهَا شُمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ۝۱۳

حال دا چه تکیه کوونکی به وی په هغه (جنت) کښی پر تختونو باندی د باچایانو او تولواکانو په ډول (طریقه) نه به وینی دوی هلته شمس لمر (گرمی) او نه زمهریر (ساره یا به نه وینی په دغه جنت کښی لمر سپوږمی چه رڼا (رڼرا) به ئی له بل څه وی).

تفسیر: یعنی د جنت موسم به ډیر معتدل او برابر وی نه د تودوخی او نه د یخنی او نه به نور څه رږر (زحمت) او تکلیف هلته وی.

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلُّهَا وَذُلَّتْ قُطُوفُهَا تَدْلِيلًا ۝۱۴

حال دا چه نژدی به وی پر دوی باندی سیوری (د ونو) د هغه او مسخری

تیتتی کړی شوی به وی میوی د هغو په مسخریدلو تیتیدلو سره (چه شوکول به ئی اسان وی).

تفسیر: یعنی د ونو خانگی د خپلو میوو سره دوی ته ډیری نژدی کیږی او د هغوی میوی به ورغورندی او د دوی په واک (اختیار) کېږی به وی او جنتیان په هر حالت او هر ځای کېږی چه وغواړی اعم له دی څخه چه ولاړ وی یا ناست یا ملاست بی له تکلفه هغه تولولی او شوکولی شی. تنبیه: ښائی د ونو خانگی ئی دلته په ظلال سره تعبیر کړی وی یا به دا واقعی سیوری وی ځکه که د لمر رڼا (رڼا) هلته نشته بل راز (قسم) کومه رڼا (رڼا) خو به هر ورو (خامخا) هلته وی او د دی رڼا (رڼا) په سیوری کېږی به جنتیان د آرام او تفریح دپاره به کینی والله اعلم

وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآيَةٍ مِّنْ فَضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا ۝ قَوَارِيرًا مِّنْ فَضَّةٍ

او گرځولی به شی پر دغو (ابرارو) باندی (په دغه جنت کېږی) جامونه له سپینو زرو او گلاسونه صراحی چه وی به (دغه ظروف) په شان د ښینو هسی ښینې چه له سپینو زرو به وی (صاف به وی د ښینو په شان چه ظاهر به ئی له باطن او باطن به ئی له ظاهره ښکاری)

تفسیر: یعنی دا ظروف لویږی به په اصل کېږی د سپینو زرو څخه جوړ وی او ډیر سپین بی داغه او خوښی ښونکی - او داسی صاف او شفاف او غلیدونکی به وی چه لکه ښینې غونډی به ښکاری او د هغه د منع شیان به له باندی څخه له لری لیده کیږی.

قَدَّارُوها تَقْدِيرًا ۝

په اندازه کړی به وی هغه (جامونه ساقیانو د جنت جنتیانو ته) اندازه کول.

تفسیر: یعنی یو جنتی هومره چه څښلو ته ضرورت لری او زړه ئی وغواړی په هغه میچ او اندازه سره به سم او برابر په هغه کېږی شراب وی چه نه به تری لږیږی - او نه به تری زیاتیږی - یا په هره اندازه چه جنتیان پخپلو زړونو کېږی تاکلی (مقرر کړی) او گرځولی وی بی له تزئید او بی له تنقیص سم د دوی له غوښتنی سره ورته وړاندی کیږی.

وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا ۝

او ورځښول کيږي به جنتيانو ته په جنت کښي جامونه د شرابو چه وي به گډ له (پاکو شرابو د) هغه سره (لپاره د خوشبوی جنتي) زنجبیل.

تفسیر: یعنی د شرابو جام یو هغه و چه د هغه گډ جنتي کافور دی. دوهم ئی هغه دی چه زنجبیل (سوند) ورسره گډوی مگر دا د دی دنیا زنجبیل او سوند ونه گانه شی ځکه هغه یوه چینه ده چه «سلسبیل» نومیری د سوند تاثیر تود دی او په غریزه حرارت کښي انتعاش پیدا کوی - او عرب هغه ډیر خوښوی. په هر حال سره په کوم خاص مناسبت سره دی چینی ته «زنجبیل» وائی. د نیکانو په جامونو کښي د هغه لږ څه گډون کاوه شی په اصل کښي دا چینه لویو عالی مقامو مقربینو لره ده. والله اعلم.

عَيْنًا فِيهَا تُسْقَى سَلْسَبِيلًا ۝

چینه په دغه (جنت کښي چه) نوم ئی ایښودلی شوی دی په سلسبیل سره (چه د حلقه آسانه لذیذه تیریری).

تفسیر: د سلسبیل معنی صافی بهیدونکی اوبه دی. کذا فی الموضح. او ځکه ورته «سلسبیل» وائی چه آسانه تیریری له حلقه او ډیری لذیذی او خونده وری دی په څښلو کښي او هر چیرته چه د جنتي زړه وغواړی همغلته ورته بهیری.

وَيُطَوَّفُ عَلَيْهِمْ الدَّانُ تُخْلَدُونَ ۝

او گرجی پر دغو جنتيانو باندي هلکان تل پاتی شوی (پخپل حال د ځواني باندي).

تفسیر: یعنی تل به هلک پاتی کيږي یا به له جنتيانو څخه هیڅ نه اخیست کيږي او تل ترته د هغوی په خدماتو کښي مشغول وی.

إِذَا رَأَوْهُمْ حَسِبَتْهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنْثُورًا ۝

کله چه ووینی ته دوی گنی به هغوی (په صفائی کښی) لکه مرغلری خوری شوی.

تفسیر: یعنی پخپل حسن - جمال - صفائی - او ښائست سره په هر لوری گرځی او داسی خوش منظر معلومیږی لکه چه د دیرو څلیدونکیو او ښائسته مرغلو په شان پر ځمکی باندی خواره شوی وی. او تخصیص د «منثور» دپاره د دی دی چه دا ښائسته او ښی ښکاریږی له مرغلو منظومؤ او پییلو شویو څخه.

وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمْرًا رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ۝۴

او هر کله چه وگوری ته دغه (جنت) ته نو ویه وینی ته نعمتونه (دیر چه صفت ئی کیدی نشی) او ملک پاچائی لویه (لازواله چه انتهاه او زوال نه لری).

تفسیر: یعنی د جنت حال او احوال څه ووايه شی - که څوک ئی ووینی نو ور معلومیږی چه په جنت کښی به څه عظیم‌الشان نعمتونه او څومره لویه لازواله بیمثاله پاچائی یوه معمولی او ادنی جنتی ته ور په برخه کیږی رزقنا الله تعالی منها بمنه و فضله.

عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَاسْتَبْرَقٌ ۝۵

د پاسه پر دوی باندی به کالی (جامی) د نریو ورینمو وی چه شنه به وی او د پریرو (غتو) ورینمو نه

تفسیر: یعنی نری او پریر (غت) دوه دوه (قسمه) د ورینمو کالی (جامی) به جنتیانو ته ورکاوه کیږی.

وَحُلُوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ ۝۶

او وابه غوسته شی (دوی ته) باهوگان له سپینو زرو.

تفسیر: په دی سورت کښی دری ځایه د سپینو زرو - د لوښیو- گانو (زیوراتو) او نورو ذکر راغلی دی - په بل ځای کښی د سرو زرو ذکر شوی دی. ممکن دی چه دا هم وی او هغه هم وی. ځینو ته به دا ورکاؤ شی - او ځینو ته به هغه یا به کله دا او کله به هغه وروړاندی کیږی.

وَسَقِّهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿۱۷﴾

او ور وبه خښی دغو (جنتیانو ته) رب د دوی شراب طهور (خښاک ښه پاکیزه)

تفسیر: یعنی له گردو (تولو) نعمتونو وروسته د شراب طهور یو جام به د حقیقی مالک له لوری ورکاوه شی چه نه په کښی نجاست وی او نه کدورت نه به ورسره څه درد او الم او نه به بدبوئی وی او د هغه له خښلو غڼی به زړه پاک او گڼده صفا کیږی. له خښلو څخه وروسته له بدن څخه به داسی عرق او خولی وځی چه د هغه وږمه او خوشبوئی به د مښکو په څیر زړونه خوشوی.

إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ﴿۱۸﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ﴿۱۹﴾ فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ

(او وبه فرمائی الله دوی ته چه) بیشکه دغه (نعمتونه) ؤ تاسی لره جزاء بدل (د اعمالو ستاسی) او دی سعی عمل زیار (کوشش) ستاسی مشکور مقبول. بیشکه مونږ هم دا مونږ نازل کړی مو دی په تا باندی (ای محمده!) قرآن نازل کول نو صبر کوه حکم امر د رب خپل ته (په نصرت د تا).

تفسیر: یعنی د زیات اعزاز او اکرام او د زړونو د خوښی دپاره به ویلی شی چه دا ستاسی د اعمالو بدل دی ستاسی زیارونه (کوششونه) مقبول او مشکور او سعی مو ومنلی شوی - د دی زیری له آوریډلو غڼی به جنتیان لا خوشیږی.

﴿إِنَّا نَحْنُ﴾ الآية - بیشکه مونږ نازله کړی مو دی په تا باندی ای محمده قرآن نازلول نو صبر کوه حکم امر د رب خپل ته په نصرت د تا)

چه ستا زړه مضبوط شی او خلق ورو ورو پخپلو ښو او بدو باندی ښه وپوهیږی او معلوم ئی کړی چه جنت د کومو اعمالو په وسیله موندل کیږی - که په داسی پوهولو سره هم ونه پوهیده او پخپل ضد او عناد کښی ټینگ پاتی شو نو تاسی د خپل پروردگار په حکم باندی همغسی ټینگ ودریږی او د وروستنی فیصلی انتظار وکړئ.

وَلَا تَطْعَمُ مِنْهُمْ إِلَّا أُوْكَفُّورًا ﴿۲۰﴾

او مه منه خبره له دوی غنی د هیڅ یو گنهگار او ناشکره (چه تا بولی کفر ته).

تفسیر: یعنی عتبه او ولید او د قریشو نور کفار تاسی ته دنیوی ترغیبونه درکوی او شنه باغونه دربیښی او په دی تحریص - تطمیع سره غواری چه تاسی د تبلیغ له فرضه وایوی - نو الله تعالیٰ تنبیه فرمائی چه تاسی د دوی په خبرو باندی مه تیروځی ځکه چه د گنهگار - فاسق او ناشکر کافر له وینا منلو څخه پرته (علاوه) له نقصانه بل څه په لاس نه درځی نو د داسی شیرانو او بدبختانو خبرو ته غور نیول نه دی په کار.

وَادْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾

او یادوه نوم د رب خپل صباح گهیځ (سبا) او بیگا ماښام.

تفسیر: یعنی تل هغه پخپل زړه کښی ولره! په تیره بیا په دی دوو وختونو کښی ئی هرومرو (خامخا) یادوه! گردو (تولو) اندیښنو علاج هم دا د الله تعالیٰ ذکر دی.

وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾

او په څه برخه د شپې کښی نو سجده کوه هغه (الله) ته او نسبت د پاکی کوه دغه (الله) ته په شپه اوږده کښی (یعنی تهجد کوه او)

تفسیر: لمونځ وکړه! بنائی چه له دی غنی د مغرب او عشاء لمونځونه یا به تهجد مراد وی که له ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ﴾ څخه تهجد مراد وی نو دلته به له تسبیح غنی د هغه متبادره معنی اخیسته کیږی. یعنی د شپې له لوری علاوه پر تهجد پر دیرو تسبیحو او تهلیلو کښی مشغول شی! که له رومبی «فاسجد» غنی د ماښام او ماسختن لمونځ مراد وی نو دلته به له تسبیح څخه تهجد مراد وی.

إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾

بیشکه دا (خلق چه کفار دی) خوشوی ژر تیریدونکی (دنیا) او پریږدی وروسته له ځانه ورځ سخته (د عقبی چه د هغی دپاره څه تیاری او عمل نه

کوی).

تفسیر: یعنی دا خلق که ستاسی پند او هدایت نه منی د هغه سبب د دنیا مینه ده. کله چه دنیا یو ژر په لاس راتلونکی خیز دی دوی هم دا غواړی. او د قیامت له درنی ورغی څخه غافل شوی دی او هیڅ د هغه په فکر کښی نه دی لویدلی. بلکه د هغه په راتللو باندی باور هم نه لری او هسی ئی گنی کله چه مونږ وورو او له خسا کیدلو څخه پس وراسته او تجزیه کیږو بیا به مو څوک راژوندی کوی؟ وروسته د دی پوښتنی جواب ورکوی.

فَخَنُّ خَلْقَهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمُ تَبْدِيلًا ۝۲۸

مونږ پیدا کړی مو دی دوی او بیا مو مضبوط کړل پیدایښت بندونه اندامونه د دوی او کله چه اراده وفرمایو بدل به راوړو مونږ امثال د دوی (په خلقت کښی) بدل.

تفسیر: یعنی اول مو تاسی پیدا کړی او ستاسی گورد (تول) بندونه او اندامونه مو جوړ کړی دی نن ځمونږ هغه قدرت نه دی سلب شوی. هر کله چه مونږ وغواړو ستاسی دا موجوده ژوندون پائی (انجام) ته ورسوو او هم داسی یوه بله هستی بیا پیدا او ودرولی شو. یا دا مطلب که دا خلق ئی ونه منی نو مونږ قادر یو هر کله چه وغواړو د دوی په ځای به نور داسی سړی راولو چه گورد (تول) سره به مطیع او فرمانبرداران وی او د دوی په شان به سرکشان نه وی.

إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ۝۲۹

بیشکه دغه (سورت) تذکره پند دی (خلقو لره) نو هر هغه څوک چه اراده کوی نیسی طرف د رب خپل ته لاره (په خیر او طاعت سره - پس و دی نیسی!).

تفسیر: یعنی په جبر او زور سره په دوی باندی د دی خبری منل ستاسی کار نه دی - د پاک قرآن په وسیله پند ورکوی! وروسته له دی د هر چا اختیار دی هر څوک چه زړه ئی غواړی د خپل پروردگار تر خوشی پوری د رسیدلو لاره ځان ته جوړه کړی.

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝۳۰

او ارادہ نشی کولی تاسی (د ہیخ لارہ د طاعت) مگر هغه چه ارادہ وفرمائی
الله (تاسو ته) بیشکه الله دی (پر هر شی باندی) ښه عالم دانا ښه حکمت والا.

تفسیر: یعنی ستاسی غوښتنه هم پرته (علاوه) د الله تعالیٰ له غوښتنی نشی کیدی - څکه چه د
بنده مشیت د الله تعالیٰ د مشیت تابع دی دغه الله تعالیٰ ته ښه معلوم او ښکاره ده چه د چا
استعداد او قابلیت څه قسم دی؟ نو سم له هغه سره د هغه مشیت کار کوی. بیا پاک الله هر چا
لره چه پخپل مشیت په سمی لاری باندی بیانی یا په گمراهی کښی پریددی.

يَدْخُلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝

داخلوی (الله) هغه څوک چه ارادہ (د دخول ئی) وفرمائی په رحمت خپل
کښی او ظالمان (کافران چه دی) تیار کړی دی (الله) دوی ته عذاب ډیر
دردناک.

تفسیر: یعنی د هر چا استعداد چه ښه وی هغه ته به په نیکی باندی د تلوو توفیق وروښی او د
خپل رحمت او فضل مستوجب به ئی وگرځوی.

تمت سورة «الدهر» بفضل الله تعالى ومنه وكرمه.

سورة المرسلات مكية الا آية (٤٨) فمدنية وهي خمسون آية وفيها ركوعان رقمها (٧٧)
تسلسلها حسب النزول (٣٣) نزلت بعد سورة «الهمزة».

د «المرسلات» سورت مکی دی پرته (علاوه) له (٤٨) آيته څخه چه مدنی دی (٥٠) آيته (٢)
ركوع لری

په تلاوت کښی (٧٧) او په نزول کښی (٣٣) سورت دی وروسته د «الهمزة» د سورت څخه نازل
شوی دی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ۝ فَالْعَصْفِ عَصْفًا ۝

قسم دی په هغو بادونو چه لیږلی شوی دی (د الله له طرفه) پی در پی پرله پسې (چه زړونه خوشوی) (یا) قسم دی په هغو ملائکو لیږلیو شویو په نیکیو سره (چه امر او نهی دی). بیا قسم دی په هغو سختو خوځوونکیو بادونو باندی چه الوخی په زور سره (یا) پس قسم دی په هغو ملائکو تلونکیو په حکم د الله سره ګړندی تلل

تفسیر: یعنی اول پسته او بڼه نری هوا چلیږی چه له هغی سره به د مخلوقاتو ډیر توقعات او منافع ترلی وی بیا لږ څه وروسته همغه یوه نرمه او پسته هوا د یوی سختی سیلی او طوفان جګړ پشان به الوخی او داسی خرابی او ورانی به راوولی چه خلق به په نارو سوړو شی، هم دا د دنیا او د آخرت مثال وګنئ! ډیر داسی کارونه دی چه خلق هغه اوس مفید او نافع ګڼی او پر هغه باندی د دوی لوئی هیلی (امیدونه) ترلی وی او ډیر توقعات تری لری خو همغه کار کله چه د قیامت په ورځ پخپل اصلی او ډیر سخت او ویروونکی صورت سره رابکاره شی نو ګرد (تول) خلق به تری پناه غواړی.

وَالنَّشْرِ نَشْرًا ۝ فَأَلْفُرْقَتِ فَرْقًا ۝

قسم دی په هغو خواره کوونکیو بادونو باندی (باران لږه) پورته کول خورول بیا (قسم دی) په (هغو ملائکو یا آیتونو د قرآن چه) جدائی کوی (په منع د حق او باطل ګڼی) جدائی کول

تفسیر: یعنی پر هغه هواؤ باندی قسم دی چه بخارات او نور له ځانه سره راپورته کوی او وریځی پیدا کوی او په فضاء ګڼی ئی خوروی - بیا په هر هر ځای ګڼی چه د هغوی رسونه مقصود وی د الله تعالی په امر هغه هم هغله رسوی او ویشی ئی او له وریا (باران) څخه وروسته بیا وریځی یوه لوری بل لوری ته خوروی، هوا یوازی له وریځی سره مخصوصه نه ده بلکه د هغه عمومی خاصیت دا دی چه د ګردو (تولو) شیانو کیفیات لکه ښی او بدی وږمی او نور خوروی او د هغوی لطیف اجزاء ځنی بیلوی او له ځان سره ئی وړی او یو څیز له یوه ځایه جلا (جدا) کوی او له بل سره ئی لګوی غرض دا جمع او تفریق چه د هوا خاصه ده د آخرت یوه نمونه ده چه هلته د حشر او نشر څخه وروسته به وګړی (خلق) سره بیلول شی او پس له یوه تولیدلو ځنی به بیلو بیلو ځایونو ته رسول شی ﴿ هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَعَلَكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ﴾

فَالْمُلْقِيتِ ذِكْرًا ۝ عَذْرًا أُنْذِرًا ۝

پس قسم دی په هغو (پرېستو) چه رابښکته کوونکي د ذکر وحی پند دی لپاره د لری کولو د عذر (الزام د مؤمنانو) او لپاره د ویرولو (الزام د کافرانو).

تفسیر: حضرت شاه عبدالعزیز رحمۃ الله علیه له «الملقیات ذکرأ» څخه هم هوا مراد کړی ده ځکه چه د وحی غږ د خلقو غوږونو ته رسوونه هم د هوا کار دی. تنبیه: «المرسلات - العاصفات - الناشرات - الفارقات - الملقیات» د پنځو وارو مصداق ځینو هواوی تا کلی (مقرر کړی) دی ځینو پرېستی ځینو پیغمبران او ځینو مفسرینو لکه چه رومبنيو څلورو څخه هواوی مراد کړی دی او له پنځمی غنی ئی پرېستی اخیستی دی چه په ترجمه کښی ښکاره ده نوری خبری هم په دی مورد کښی شته چه د هغوی گرد (تول) تفصیلات په (روح المعانی) کښی شته.

حضرت شاه عبدالقادر رحمۃ الله علیه لیکي چه «له وحی څخه د کافرانو د دغه الزام لری کول منظور دی چه د سزا په وقت کښی ونه وائی چه مونږ نه وو خبر او هغو کسانو ته چه په برخه کښی ئی ایمان دی د ویری اورول دی چه ایمان راوړی» حضرت شاه عبد العزیز رحمۃ الله علیه فرمائی چه «د الله تعالی هغه کلام چه پر امر - نهی عقائدو او احکامو باندی مشتمل دی هغه د عذر کولو دپاره دی چه د اعمالو د پوښتنی په وقت د دی سری دپاره عذر او دستاويز وی چه ما هغه کار سم د الله تعالی له امره سره کړی دی - او د ده د هغه امر په نسبت می له هغه کار غنی ځان ساتلی دی او د الله تعالی هغه کلام چه پر قصصو - اخبارو او نورو باندی مشتمل وی عموماً د منکرانو د ویرولو او دارولو دپاره دی». په دی سورت کښی د خبری مخه زیاتره د مکذبینو او منکرینو په لوری ده نو ځکه د بشارت ذکر ئی ونه کړ. والله اعلم په هر حال سره وحی راوړونکی پرېستی او وحی رسوونکی هواوی دواړه شاهدانی دی چه یو وقت هر ورو (خامخا) داسی راتلونکی دی چه په هغه کښی به مجرمان پخپلو حرکاتو باندی پر او ملزم کیږی - او له الله تعالی غنی ویریدونکی به بیخی مامون - مصئون او بی فکره وی.

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ

بیشکه څه وعده چه له تاسی سره کړی شوی ده (د قیامت) خامخا واقع کیدونکی ده.

تفسیر: یعنی د قیامت او د آخرت د حساب او کتاب او جزاء او سزا وعده هر ورو (خامخا) پیشیدونکی ده.

فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ۝ وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ ۝

نو کله چه ستوری تور شی رنا (رنرا) نور پی ورک شی. او کله چه آسمان خیری کمر شی.

تفسیر: یعنی ستوری محوه بی رنا خیریر کیری آسمان به توتی توتی را لوییری او د خیریدلو له وجی به په هغه کښی ورونه او کمرکی خرگندیږی

وَإِذَا الْجِبَالُ سُفَّتْ ۝

او کله چه غرونه والوځولی شی (وایستل شی له ځایونو خپلو نه) او روان شی.

تفسیر: یعنی د پاغوندو په شان په هوا کښی الوځی او دی خو او هغی خوا گرځی.

وَإِذَا الرُّسُلُ أُقِتَتْ ۝

او کله چه د پیغمبرانو وقت وتاکلی (مقرر) شی (او جمع کړل شی دپاره د شهادت).

تفسیر: چه له وړاندی وروسته تاکلی (مقرر) وقت سره سم د خپلو امتیانو سره د رب العزت په دربار کښی حاضر شی.

لَا إِلَهَ إِلَّا يَوْمَ أُجِّلَتْ ۝ لِيَوْمِ الْفُصْلِ ۝

دپاره د کومی ورځی وروستی کړی شوی دی (دا څیزونه) دپاره (د شهادت) د ورځی د فیصلی.

تفسیر: یعنی پوهیږئ چه دا فیصله کومی ورځی دپاره ساتلی شوی ده؟ هغی ورځی ته چه په هغی کښی به د هری خبری بیخی او آخری او قطعی فیصله وی بیشکه که الله تعالی غوښتلی اوس به هم د هر څیز فیصله لاس په لاس او سم د لاسه هم کوله خو د ده د حکمت اقتضاء داسی نه ده چه اوس هر څوک پخپلی سزا ورسوی.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۖ وَلَئِنْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ۝۱۵

او شه شی پوه کری ئی ته چه شه ده ورځ د فیصلی افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورځی کښی دروغ ویونکیو لره (په ورځی د قیامت باندی).

تفسیر: یعنی هیڅ مه پوښته چه د فیصلی ورځ به څرنګه وی؟ بس دومره وپوهیږه چه دروغ ویونکیو لره به د تباهی دیره سخته ورځ وی او له سختو مصائبو او ربړو (تکلیفونو) سره به په کښی مخامخ کیدونکی وی ځکه چه د هغه څیز له لیدلو څنی چه د دوی په فکر او خیال کښی هم نه ؤ تیر هر کله چه ورسره مخامخ شی سخت وار خطاء کیږی او د حیرت او ندامت لامله (له وجی) ئی حواس خرابیږی.

أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ ۖ ثُمَّ نُبْعَثُهُمُ الْآخِرِينَ ۖ كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ۝۱۸

آیا نه دی هلاک کری مونږ مجرم خلق رومېنی بلکه هلاک کری مو دی په سبب د تکذیب سره بیا ورلیږو په هغو پسی وروستنی (مجرمان هم لکه چه له دوی سره مو معامله وکړه) هم داسی کار کوو مونږ له ټولو مجرمانو ګنهګارانو سره.

تفسیر: د قیامت منکرانو داسی ګڼل چه د دنیا دا لوی ژوندون به په شه ډول (طریقه) پای (آخر) ته رسیږی؟ او څرنګه به باور کیدی شی چه دا ګرد (ټول) بنی آدمان به په یوه ورځ کښی سره مړه - او انسانی نسل به بیخی فنا کیږی؟ دا دوزخ او عذاب ویړول ګرد (ټول) سره فرضی او ساختګی رابکارۍ - نو د دی چتی (بیکاره) خبرو په جواب کښی فرمائی چه پخوا له دی څخه دیر خلق مړه شوی دی - او دیر اقوام او تېرونه د خپلو ګناهونو په بدل د تباهی سره مخامخ شوی دی - د ورستیو په نسبت به هم داسی د موت او هلاکت سلسله جاری وی نو پاک الله فرمائی کله چه ځمونږ قدیمی عادت د مجرمانو په نسبت معلوم او څرګند (ښکاره) دی نو وپوهیږئ چه د دی پیری کفار به هم په همغو پخوانیو کفارو پسی شړو. هغه لوی ذات چه په بیلو بیلو زمانو کښی ئی لوی لوی مضبوط او تکره سړی وژلی دی - او دیر طاقتور مجرمان ئی هلاک کری دی - نو آیا هغه اوس په دی باندی قدرت نه لری چه په دی ګردو (ټولو) مخلوقاتو باندی په یوه وقت کښی د عذاب خوند وڅکی؟ او ټول یو ځلی فنا کری بلکه ښه قادر او کولی ئی شی.

(سبحان ذی العزة والعظمة والكبرياء والجبروت)

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورغی کښی دروغ ویونکیو لره (په بعث بعد الموت باندی).

تفسیر: یعنی هغه کسان چه د قیامت راتگ ئی د دی لپاره دروغ گانه چه گرد (تول) انسانان به څرنګه یو ځلی پناه کیږی؟ او په څه ډول (طریقه) به گرد (تول) مجرمان په یوه وقت کښی گرفتار او په سزا رساوه کیږی؟.

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿٢١﴾
إِلَى قَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢٢﴾

آیا نه یی پیدا کړی مونږ تاسی له اوبو سپکو (د منی) غنی نو ومو ساتلی مونږ هغه (اوبه) په غای د قراری ټینگ کښی (چه د مور رحم دی) تر نیتی معلومی (وقت د ولادت) پوری.

تفسیر: یعنی د یوی وقفی په غای کښی ئی محفوظ وساته. له دی غنی مراد د مور رحم دی چه هغه ته (بچه دان) هم وایه شی. او علی الاکثر وویکی هلته تر نهو میاشتو پوری وی او خپل خلقت کاملوی.

فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾

پس قادر یو مونږ په دغو کارونو باندی پس ښه ټیک قادران یو مونږ

تفسیر: یعنی د اوبو هغه شاخکی ئی او تر نیتی معلومی پوری په هغه ټینگ او مضبوط غای (رحم) کښی چه اکثر نهه میاشتی وی وساته په تدریج سره یی پوره کړ او له هغه څخه یی په ورو ورو یو کامل انسان جوړ کړ له دی غنی غمونږ په قدرت او قوت باندی وپوهیږئ نو آیا دا الله تعالی دا انسان وروسته له مرینی څخه نشی ژوندی کولی.

تنبیه: غینو د «قدرنا» معنی اندازه کول اخیستی دی یعنی «اندازه مو کر» او مونږ یو ښه اندازه کوونکی یو چه په دومره مدت کښی له مونږ غنی هیڅ یو ضروری غیز نه دی پاتی او نه مو کوم زائد او بیکار شی پیدا کړی دی.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٢﴾

افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورغی کښی دروغ ویونکیو لره (په ایمان او په نعمت باندی).

تفسیر: چه داسی به ئی ویل کله چه مونږ په خاورو کښی داسی گډود شو چه غمونږ د هډوکو بشرکی بیخی نری او گرد (تول) سره خاوری ایری شی نو آیا بیا به په څه ډول (طریقه) ژوندی کیږو؟ نو په هغه وقت کښی به دوی پخپلو دی چتی (بیکاره) او پلیتو شیهاتو باندی وشرمیری او د ندامت او ارمان کوتی به په غاضونو وچیچی. (اوس الله تعالی جل و علا شانه وعظم برهانه ذکر کوی د خپل احسان پر خپلو بندگانو او داسی فرمائی):

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٣٣﴾ أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا ﴿٣٤﴾

آیا نه ده گرغولی مونږ غمکه جمع کوونکی (په شا خپلی) ژونديو لره او مړیو لره (په گیده نس خپل کښی).

تفسیر: یعنی گرد (تول) ژوندی مخلوقات پر هم دغی غمکی باندی د خپل ژوندون چاری برابروی او د دوی مړی هم په هم دی غمکی کښی خښیږی او ورته رسیږی. انسان ته ژوندون د هم دی خاوری په وسیله په برخه شوی دی او له مړینی غنی وروسته ئی هم دا خاوره د هستوگنی ځای دی. نو آیا بیا دوهم کړت له دی خاوری غنی د هغه پورته کیدل کومه مشکله خبره ده؟.

وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شِجَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا ﴿٣٥﴾

او پیدا کړی دی مونږ په دی (غمکه) کښی غرونه لوی او لوړ (اوچت) او در ومو خښلی تاسی ته اوبه خوری تنده ماتوونکی.

تفسیر: یعنی په هم دغی غمکی کښی مو لکه غر غوندي دروند او سخت جسم پیدا کړی دی چه

له خپله غایه هیڅ نه خوځېږي. او په هم دی ځمکې کښې مو د اوبو چینې در بهولې دی چه د خپلې نرمې او سیلان په سبب تل تر تلله بهیږي او په ډیر سهولت سره ئې څښونکي خړوبیږي - پس هغه الله تعالیٰ چه په دی حقیرې ځمکې کښې ئې پخپل قدرت سره داسې متضادی نمونې رابولې دی او د موت او حیات او د سختی او نرمې ډیری منظری او ننداری ئې راوړاندې کړی دی نو آیا هغه د حشر په میدان کښې د سختی او د نرمې او د نجات او د هلاک مختلف مناظر او ننداری نشي رابولې؟ او هم د هغه ذات په قبضه کښې چه د پیدا کولو هلاک کولو او د حیات او بقاء گرد (تول) سامان او وسیلې شته نو آیا د هغه قدرت او نعمت دروغ گڼل څرنگه جائز کیدی شي؟

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾

افسوس هلاک خرابی ده په دغې ورځې کښې دروغ ویونکیو لره (په دغو مخلوقاتو او نعمتونو باندې).

تفسیر: یعنی هغه کسان چه داسې ئې گڼل چه په یوه غای او یوه وقت کښې به د گردو (تولو) رومبنيو او وروستنیو د اثابت او تعذیب په دی اندازه مختلفې او متضادی چاری څرنگه پای (آخر) ته رسیږي او ویه ویل شي دغو مکذبینو ته د الله اکرم شانه واعظم برهانه له جانبې د قیامت په ورځې کښې داسې چه:

انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾

غځئ لاړ شی! هغه څیز ته چه ویئ تاسې چه په هغه (عذاب د اور) به مو دروغ وئیل په دنیا کښې.

تفسیر: یعنی د قیامت په ورځ کښې به منکرانو ته داسې ویل کیږي. بیا به وویل شي د الله له جانبې منکرانو ته داسې چه:

انْطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾

غځئ لاړ شی تاسې! هغه سیوری ته چه خاوند د دریو څاښونو څانگو دی.

تفسیر: له قتاده رضی الله تعالیٰ عنه او نورو غځي مروی دی چه د کافرانو د سیوری دپاره یو

لوگي له دوزخه راوځي چه په چاودلو سره به په دريو څانگو ویشل کيږي وائي چه دا لوگي به داسي وي چه له هر يوه منکر به له دري خواؤ راچاپيږ وي - يوه توتو به ئي د سر له لوري د چترې په ډول (طريقه) ولاړه وي او دوهمه به ئي په ښي لاس او دريمه به ئي په کيڼي لاس. د حساب تر خلاصيدو پوري به دا خلق تر هم دي سيوري لاندې وي او ايمانداران او نیک کرداران به د عرش عظيم تر سيوري لاندې په ډيره هوسائي (راحت) او آرام سره ولاړ وي.

لَا ظَلِيلٌ وَلَا يُعْنِي مِنَ اللَّهَبِ ٣١ ط

چه نه به وي (دا سيوري) پخ او نه به دفع کوي (له دوي نه هيڅ شي) له لمبي د اور نه).

تفسير: يعنې يواځي په نامه سره به سيوري وي. داسي کوم گڼ سيوري به نه وي چه د هغه په وسيله د لمر له تودوخې يا د اور له لمبو ځنې منکرين ځان وژغوري (وساتي) يا د تندي د داخلي او خارجي تودوخې مخه ونيسي.

إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرِّ رَكَالْقَصْرِ ٣٢ ج

بيشکه هغه (اور) ويشتل کوي په هسي بشرکو سرو سکروتو سره (چه هره يوه به ئي وي) لکه لوړه (اوچته) غټه ماني.

تفسير: يعنې د دوزخ دغه سکروتې به دغومره لوړې (اوچتې) وي او هغه سکروتې به د لوئي ماني د وچتوالي په مېچ رالوځي. يا به د هغه د سکروتو لويوالي د لوئي ماني له لويوالي سره برابر وي.

كَأَنَّهُ جُمِلَتِ صُفْرًا ٣٣ ط

گواکي هغه (بشرکي سکروتې قطار د) اوبانو زيرو تورو دي.

تفسير: يعنې که له ماني سره تشبيه په لويوالي (وچتوالي) کښي وي نو له اوبو سره به په لويوالي کښي هم وي. که هغه تشبيه په لويوالي کښي وي نو د ﴿كَأَنَّهُ جُمِلَتِ صُفْرًا﴾ مطلب به داسي وي چه ډيمبي به د اور هغه بشرکي او سکروتې له ماني سره برابري وي بيا به ماني او وري شوي د اوبو په اندازه به کيږي. يا به له اوبو سره په رنگ کښي تشبيه ولري خو په دي

صورت کښی هغو کسانو چه د ﴿جَلَّتْ صُفُرُ﴾ ترجمه په «تورو اوبښانو» سره کړی ده هغه زیاته بڼه لگیږی ځکه چه له روایتونو څخه دا ثابته شوی ده چه د دوزخ اور تک تور دی او عرب تورو اوبښانو ته د دی لامله (له وجی) «صفر» وائی چه هغه عموماً زیروالی ته مائل وی. والله اعلم.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٣﴾

افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورځی کښی دروغ ویونکیو لره (د داسی عذابونو).

تفسیر: چه داسی به ئی گڼل چه قیامت نه دی راتلونکی او که را هم شی نو مونږ به هلته په آرام او هوسائی (راحت) کښی یو.

هَذَا يَوْمٌ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٤﴾

دا هغه ورځ ده چه (مفیدی) خبری نه کوی (پکښی کفار یا به نشی نیولی هیڅ حجت پر الله باندی).

تفسیر: یعنی منکران به ځینو موطنو کښی بالکل خبری ونه شی کړی او په هغو موطنو کښی چه وینا کوی هغه به نافع نه وی. نو په دی لحاظ سره به د هغوی ویل او نه ویل گڼل (تول) سره برابر وی.

وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٥﴾

او اذن حکم به ونه کړ شی دوی ته چه عذر وغواری (او نه به معذرت ورته څه نفع ورسوی).

تفسیر: ځکه چه د معذرت او د توبی د قبلیدلو وقت تیر شوی دی.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾

افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورځی کښی دروغ ویونکیو لره (په دغی ورځی د قیامت باندی).

تفسیر: یعنی هغه کسان چه دغه ورځ د دنیا په عدلیو او محکمو باندې قیاس کوی او داسې ئی گنلې وی چه که هسی کومه موقع راوړاندې شوه نو هلته به هم په غورو خبرو او په عذرونو او ننواثر سره ځانونه خلاصوو.

هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمْعُكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ③۸

دا ورځ د فیصلې ده ټولوو مونږ تاسی (ای مکذبانو) او پخوانی خلق هم.

تفسیر: د دی لامله (له وجی) چه مگرد (تول) سره راتول کړو او بیا ئی بیل بیل سره ودروو او وروستنی او آخری حکم او فیصله ورواوروو.

فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُوا ③۹

پس که وی تاسی لره څه کید مکر چل (په دفع د عذاب کښی) نو وکړئ دغه کید مکر چل مو په ما باندی.

تفسیر: هو که! دا مگرد (تول) مو دلته سره راتول کړی اوس دی یو له بله سره جرگی او مشوری وکړی هر هغه چم (چل) کید او مکر فریب او تدبیر چه څمونږ د نیولو دپاره جوړولی شی هغه دی جوړ کړی او راودی ښی په دنیا کښی خو مو د حق په باطلولو او پتولو کښی ډیر تدبیرونه کړی و نن مو هم له هغو تدبیرونو څخه هر یو مو چه زړه غواړی راد مخه ئی کړئ!

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ④۰

افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورځی کښی دروغ ویونکیو لره (په حساب کتاب باندی).

تفسیر: چه په نورو باندی ئی هیله (امید) او اسره کړی وه چه هغوی به مونږ په هر ډول (طریقه) سره چه وی خلاصوی ځینو سپین سترگو خو د دوزخ د پرښتو شمیر نولس اوریدلی داسی ئی هم ویلی دی چه د دوی له منځه اوولسو تنو ته یواځی زه کافی یم.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ

خامخا پرهیزگاران ویریدونکی به (د جنت د ونو) په سیوری کښی وی.

تفسیر: یعنی ویریدونکی له عذاب به د الله چه کوی پرهیز له کفر او عصیان څخه پوښی د عرش بیا د جنت په سیوریو کښی به وی.

وَعْيُونٌ^(۳۱) وَفَوَاكِهِ مَبَاشَتُهُنَّ^ط كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا^(۳۲)
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ^(۳۳)

او په (غاړه د) چينو کښی به وی او په (منځ د) میوو کښی به وی له هغه قسمه چه غواری ئی دوی (او وائی به مومنانو ته پرښتی چه) خوری تاسی او څښی تاسی (ای متقیانو) په داسی حال کښی چه لذت اخیستونکی او هضمیدونکی به یی په بدل د هغو (صالحه و اعمالو) چه وی به تاسی چه کول به مو (په دنیا کښی)

تفسیر: د مکذبینو په مقابل کښی ئی دا د متقینو حال بیان وفرمایه ځکه «الاشیاء تعرف باضدادها».

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ^(۳۴) وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ^(۳۵)

(لکه چه جزاء مو متقیانو ته ورکړه) بیشکه مونږ دا رنگه ښه بدل ورکوو نیکانو ته (پس نیکی دی کوی چه ښه جزاء بیامومی دغسی) افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورځی کښی دروغ وپونکیو لره (په نعماو د جنت سره).

تفسیر: چه په دنیا کښی به ئی مسلمانانو ته ویل که له مړینی څخه وروسته بیا ژوندون وی نو هلته به هم مونږ له تاسی څخه ښه یو اوس چه هغوی تاسی په عیش او عشرت کښی وینی او خپل ځانونه په تکلیف او زحمت کښی مومی نو دوی ته لا زیات ربر (تکلیف) رسیږی او رسوا او ذلیل کیږی. او وائی به منکرانو ته پرښتی داسی چه:

كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ مُّجْرِمُونَ^(۳۶)

خوری تاسو! او نفع اخلی (ای مکذبانو له نعمتونو د فانی دنیا) لوی ورځی
بیشکه یی تاسی مجرمان (گنهکاران په عقبی کښی).

تفسیر: دا خطاب مکذبینو ته دی چه خو ورځی نوری هم مزی وکړی! آخر به د دی خوړلو او
خپلو بدل په ښه ډول (طریقه) له تاسی ځنی اخیست کیږی ځکه چه تاسی د الله تعالی مجرمان
یی چه د هغه سزا پرته (علاوه) له حبس دوام او عذاب الیم څخه بل شی نه دی ګواکي «کلوا
وتمتعوا» فرمایل داسی شول لکه چه یو هسی مجرم ته چه په وژلو سره محکوم شوی وی داسی
وویل شی که څه غوښتنه یا خواهش لری رابکاره نی کړه چه د هغه په پوره کولو کښی کوشش
وکر شی.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾

افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورځی کښی دروغ ویونکیو لره (له عذاب
دردناک څخه).

تفسیر: چه د دنیا په عیش - عشرت - ساعت تیری او لذتونو کښی ډوب تللی وی - له دی
څخه خبر نه وی هغه څیز چه تاسی ته د ګلانو امیل ښکاریده او هغه مو پخپلو غاړو کښی اچول
هغه یو تک تور سخت چیچونکی مار او منګور دی.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ﴿٢٥﴾

او کله چه وویل شی (په دنیا کښی) دغو (مکذبینو) ته چه رکوع وکړی
لمونځ وکړی تاسی (الله ته) نه کوی دوی رکوع لمونځ (الله ته).

تفسیر: یعنی مکذبین په لمانځه کښی رکوع نه کوی یا د الله تعالی د عامو احکامو په مقابل
کښی غاړه نه ږدی.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٦﴾

افسوس هلاک خرابی ده په دغی ورځی کښی دروغ ویونکیو لره (په اوامر او
نواهی د الله).

تفسیر: په هغی ورځی کښی به ارمان او افسوس کوی چه په دنیا کښی مو ولی د الله تعالی د احکامو په مقابل کښی سربښکته نه کړ که مو په دنیا کښی د هغه الله تعالی په مقابل کښی سر تیت کړی وی نو دلته به هر ورو (خامخا) معزز محترم او سرلوری (سرفراز) وم.

قِيَاءِ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ٥٠

پس په کومی خبری باندی وروسته ما سوا له دی (قرآنه) په ایمان یقین راوړی (دغه منکران) بلکه په بل شی باندی ممکنه نه ده پرته (علاوه) له (قرآن).

تفسیر: یعنی له قرآن مجید څخه لوړ (اوچت) او کامل او مؤثر بیان به د چا وی؟ که دا مکذبین په دی باندی باور نه کوی نو پر کومی خبری به ایمان راوړی آیا له دی پاک قرآن څنی وروسته د بل کوم کتاب د راتللو په انتظار کښی دی چه له آسمانه به راښکته شی؟

(آمنّا بالله وبما نزل الله فاکتبنامع المؤمنین)

تمت سورة «المرسلات» بفضلہ ولله الحمد والمنة وبه التوفيق والعصمة

سورة النبا مكية وهى اربعون آية و فيها ركوعان تسلسلها حسب النزول (۸۰) رقم تلاوتها (۷۸) نزلت بعد سورة المعارج

د «النبا» سورت مكى دى (۴۰) آية (۲) ركوع لرى په نزول كېنى (۸۰) او په تلاوت كېنى (۷۸) سورت دى وروسته د المعارج له سورته نازل شوى دى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ^①

له څه شی څخه پوښتنه کوی (کفار) یو له بله (یا له مؤمنانو څخه په طریقه د مسخری سره).

تفسیر : یعنی خلق د کومی خبری پته لگولو او د کوم شیز په تحقیق او تفتیش کښی مشغول دی؟ آیا په هغو کښی داسی څه قوت او استعداد شته چه له ډیرو پوښتنو څخه په هغه شیز باندی وپوهیږی؟ هیڅ کله به ونه پوهیږی یا دا چه کافران د انکار او استهزاء او د نه منلو او مسخرو په ډول (طریقه) په خپلو منځونو کښی او هم له پیغمبر او مسلمانانو څخه پوښتی خانه ! هغه لویه ورځ کله راځی؟ ولی دومره وځنډیده (ایساره شوه) اوس ولی نه راځی؟» تاسی پوهیږئ چه دوی د څه دپاره داسی پوښتنی کوی؟ هغه داسی عظیم الشان او لویه خبره او وېروونکی ننداره ده چه د هغه علم او پوه دوی ته عنقریب راځی او دوی به ئی ژر په خپلو سترگو ووینی او پری وبه پوهیږی.

عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ^② الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ^③

پوښتنه کوی (کفار) د لوئی خبری (قیامت یا قرآن څخه چه مشتمل دی په بعث او نورو اخروی امورو) هغه (قرآن) چه دوی په کښی مختلف دی (مؤمنان ئی په حقانیت اقرار لری او کافران نری انکار کوی).

تفسیر : یعنی د قیامت لویه ورځ چه د خلقو په منځ کښی په هغی کښی اختلاف او شخړه

(جگره) ده او کفار په هغه کښې سره مختلف دی په انکار او په شک کښې یا به تپوس کاوه مؤمنانو او کافرانو ټولو. مؤمنانو دپاره د زیادت د ویری او کافرانو له جهته د مسخړی نه شوک ئی راتگ منی شوک ئی نه منی شوک ئی په خیال کښې ورته تللی دی شوک وائی جسم پورته کیږی شوک وائی گرد (تول) رنځ او خوند په روح او په سا باندی تیریری او په جسم پوری هیڅ څیز اړه (مجبوری) نه لری ځینی وائی قیامت شته او بتان به ځمونږ شفاعت کوی او ځینی وائی نشته او ځینی شک کوی په واقع کیدو ئی او په نه واقع کیدو ئی. او نوری دا راز (قسم) جگری.

کَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾

نه دی کوی (دا اختلاف او پوښتنی) ژر به وپوهیږی (دا کافران په عذاب د انکار باندی) بیا هیڅکله دی نه کوی (پوښتنی او اختلاف) ژر به وپوهیږی (په عذاب د انکار) دغه منکران په هغه باندی چه حق دی په هغه وقت کښې چه مړه شی او وشکی عذاب.

تفسیر : یعنی پیغمبران د دنیا له اوله تر اوسه پوری خلق ډیر پوهولی دی خو خلقو هیڅ کله له خپلو جگړو او پوښتنو څخه مخ نه دی اړولی اوس نژدی ده چه هغه ویروونکی ننداره هغوی ته په مخ کښې راشی نو هلته به وپوهیږی چه د قیامت لویه ورځ څه شی ده؟ او د هغی پوښتنی او جگری په څه ډول (طریقه) دی؟.

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهْدًا ﴿٦﴾

آیا نه ده گرځولی مونږ ځمکه فرش (بلکه گرځولی ده مونږ ځمکه فرش لپاره د هستوګنی د خلقو).

تفسیر : چه خلق په سکون او اطمینان پری ولګوی او هستوګنه پری وکړی او په آرامی او هوسانی (راحت) سره ناسته ملاسته پکښې وکړی.

وَالْجِبَالِ أَوْتَادًا ﴿٧﴾

او (آیا نه دی گرځولی مونږ) غرونه میخونه (بلکه گرځولی دی مونږ غرونه د ځمکی میخونه چه په سبب د هغو برقراره ده).

تفسیر : لکه چی یو شی د میخونو په وهلو سره ټینګیږی او نه سره بیلیدوی او نه له خپل ځای څخه دی خوا او هغی خوا ته خوځیږی هم دا راز (قسم) د ځمکې هغه ابتدائی خوزیدل او سره بیلیدل د غرونو د شته والی په سبب شول او د الله تعالیٰ په امر ئی په ښکاره ډول (طریقه) یو راز (قسم) آرام په برخه شو.

وَحَلَقْنَكُمْ أَزْوَاجًا

او پیدا کړی یی مونږ تاسی جوړه (نر او ښځه).

تفسیر : یعنی الله تعالیٰ د نارینه د سکون او راحت او هوسائی (آرام) او وخت تیرولو دپاره ښځه د ده جوړه کړی ده لکه چه د «الروم» په دریمي رکوع ۲۱ آیت څمونږ د دغه تفسیر کښی داسی یو آیت شته ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ یا به له ازواج څخه مراد راز راز (قسم قسم) اشکال (انواع اقسام) او نور شیان مراد وی.

وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا

او ګرځولی دی مونږ خوب ستاسی قطع د کارونو آرام راحت (د ابدانو د تاسی).

تفسیر : یعنی سری چه په اوږدی ورځی کښی له دیر کار او بار او خوځیدو ستړی ستومانه کیږی نو هر کله چه اوده شی نو ګرده (توله) ستومانی او سترتیا ئی لری کیږی ګواکي خوب د آرامی او هوسائی (راحت) نوم دی وروسته له دی د خوب په مناسبت شپه هم یادیدوی.

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا

او ګرځولی ده مونږ شپه لباس (پتوونکی د هر څیز په تیاری خپلی سره).

تفسیر : همغسی چه سری پخپلو جامو سره ځانونه پتوی ګواکي د شپې تیاره هم د خلقو پرده ساتی او هغه چاری چه د پتیدلو وړ (لائق) وی زیاتره ئی د شپې په تیاره کښی کولی شی په هسی او ښکاره ډول (طریقه) هم سری له ورځی څخه زیاتره د شپې له مخی د یخنۍ او نورو شیانو لامله (له وجی) جامی اغوستلو ته اړ (مجبور) او محتاج کیږی.

وَجَعَلْنَا الْيَوْمَ مَعَاشًا ۝

او گرځولی ده مونږ ورځ (وقت د طلب د) معاش (او د کارونو).

تفسیر : زیاتره هر راز (قسم) چاری او گټی د ورځی له مخی کیږی چه له هغو څخه هر څوک د خپل کور او کهول حوائج او اړتیاوی (محتاجی) لری او خپل زړه ډاډه کوی. د شپي او ورځی په مناسبت د آسمان او لمر خبره هم کیږی یا دا چه د ځمکی په مقابل کښی د آسمان بیان هم کاوه شی.

وَبَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شَدَادًا ۝

او جوړ کړی دی مونږ د پاسه د تاسی اووه محکم (اسمانونه چه نشته پکښی هیڅ نښه د خلل او د زوال).

تفسیر : یعنی اووه کلک آسمانونه جوړ شوی دی چه سره له دومره زیاتو پیړیو مدتو د تیریدلو اوس هم د پخوا په شان دی او هیڅ یو کڼدو په کښی نشته او داسی ټینګ او کلک دی چه له سره نه نریږی او هیڅ یو چاود او درز په کښی نه ښکاري.

وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ۝

او گرځولی پیدا کړی ده مونږ (په آسمان کښی) دیوه روشانه .

تفسیر : یعنی لمر چه تودوخی او رڼا دواړه اوصاف په کښی شته.

وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ۝

او نازلی راښکته کړی دی مونږ له نښیځونکیو (نچورونکو) او ورونکیو (وریځو) څخه اوبه ډیری توئیدونکی پاکی صافی.

تفسیر : شخیدونکی وریځی یا ځځولی هواوی.

لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ۖ وَجَعَلْنَا آفَاقًا ۝۱۶

لپاره د دی چه راوباسو مونږ په هغو (اوبو) سره دانی او واښه او باغونه یو له بل سره گڼي نژدی.

تفسیر : یعنی خورا (دیر) گڼ باغونه یا دا چه په یوی ځمکي کښی ئی راز راز (قسم قسم) ونی او باغونه شنه کړی دی.

تنبیه : د قدرت عظیم الشانی نښی ئی ویلی او ښکاره کړی ئی دی چه هغه الله جل جلاله چه داسی قدرت او حکمت لری آیا بیا تاسی نشی ژوندی کولی؟ او د حساب او کتاب دپاره ستاسی پورته کول کومه مشکله او سخته خبره ده بلکه نه ده آیا دا خبره به د هغه له حکمت څخه غلطه نه وی چه دومره لویه دنیا او دیر شیان هم داسی گډوډ پریږدی، هیڅ نتیجه او گټه (فائده) تری څرگنده (ښکاره) نشی؟ په رښتیا سره ښائی چه د دنیا د دی طویلی سلسلی او اوږد لر پایی او د دی گډو وډو شیانو کومه ښکاره نتیجه هزومرو (خامخا) وی چه هغه ته مونږ (آخرت) وایو. لکه چه وروسته تر خویه ویښتیا او په شپی پسی ورځ راځی نو هم داسی وپوهیږی. چه په دنیا پسی د آخرت راتلل هم یقینی دی.

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ۝۱۷

بیشکه ورځ د فیصلی (په مابین د خلقو کښی قیامت دی) وقت (مقرر لپاره د ثواب او عقاب په حکم د رب ستا).

تفسیر : د فیصلی ورځ به هغه وی چه ښه او بد داسی سره بیخی په کښی بیلیری چه په هیڅ ډول (طریقه) اشتراک او اجتماع به پکښی پاتی کیږی. هره نیکی خپل معدن ته او هره بدی خپل مرکز ته ورځی. ښکاره ده چه داسی کامل امتیاز او افتراق په دی دنیا کښی نشی کیدی. ځکه چه د دی دنیا گرد (تول) موجودات لکه ځمکه آسمان، لمر، سپوږمی، شپی، ویدیدل، ویښیدل، وریځ، وریا، باغ، نارینه ښځه ووړکی او نور د ښو او بدو سړیو په منځ کښی سره گډ او مشترک دی. او کافر او مسلمان دواړه له دغو وسائلو او وسائطو نه یو رنگ منافع او گټی اخلی. نو ځکه د دی شیانو د بیلولو دپاره یوه بیلوونکی ورځ یوم الفصل په کار ده چه هغه د دی موجوده نظام عالم په پای (آخر) کښی ده او د هغه وخت تعین او مقرری د الله تعالی په ازلی او ابدی علم او پوه کښی معین او ټاکلی (مقرر) دی. چه د هغه لږ څه تعریف اوس الله اکرم شانه واعظم برهانه دغسی فرمائی چه

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ۝۱۸

هغه ورځ چه وپوکل شی (دوهم ځلې) په صور (شپیلې) کېنې نو راځئ به
تاسې دلی دلی (له قبرونو نه موقف ته)

تفسیر : یعنی دیر زیات غوندونه او فرقی سره تولیږي چه د هغوی ویشونه د هغو په چارو،
عقائدو او اعمالو پورې تړلي او مربوط دی.

وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ۝۱۹

او پرانستلې څیړی به شی آسمان (په دغه ورځ د قیامت کېنې) نو شی به
دروازی دروازی.

تفسیر : یعنی آسمان به داسې وپرانیستلې او توتی توتی شی چه له لری به دروازی پکښې
ښکاري د دی خبرې تائید په یوه بل آیت سره هم کیږي چه د فرقان په دریمې رکوع غمونږ
دغه متبرک تفسیر کېنې ئی داسې لولو. ﴿وَيَوْمَ تُشَقُّ السَّمَاوَاتُ وَتُزَالُ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا﴾

وُسَيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ۝۲۰

او روان به کړل شی غرونه نو شی به لکه سراب (شګې گل غلیدونکې ځمکه
لکه اوبه).

تفسیر : لکه چه په غلیدونکو شګو باندې له لری څخه د اوبو گمان کیږي هم داسې په هغو
غرونو باندې فهم اټکل کاوه شی ځکه چه هغه به غرونه نه وی بلکه د شګو گل (سراب) به وی.

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ۝۲۱ لِلظَّالِمِينَ مَا بَأْسًا ۝۲۲

بیشکه دوزخ چه ځای د انتظار (د کتو لپاره د تیریدونکیو دی) سرکشو
لره د ورتلو او د هستوګنې ځای دی

تفسیر : یعنی دوزخ د شریرینو په انتظار کېنې دی او هلته د دوی د ورتلو او د هستوګنې
ځای دی یا بیشکه دوزخ څارونکي دی او ځای د تیریدلو د خلقو دی نو مؤمن به ترې تیر شی
او کافر به پکښې پریوځي.

لَيْثَيْنَ فِيهَا أَحْقَابًا ۝

عُخْد (ایسارتیا) کوونکی به وی دغه (سرکشان) په هغه (دوزخ) کښی ډیری زمانی (بلکه همیشه به په کښی پاتی کیږی).

تفسیر : چه د شمیرلو میچ ئی نشته سره له دی چه ډیری زمانی او پیری تیریږی خو د دوی مصیبت به پای (آخر) ته نه رسیږی.

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ۝ إِلَّا حِيمًا وَغَسَاقًا ۝

نه به خکی دغه (سرکشان) په هغه (دوزخ) کښی سره (هوا اوبه) او نه د خښلو (یخ) خیز. مگر پرته (علاوه) له ډیرو تودو اوبو او بهیدونکیو زوو له وینو سره (د دوزخیانو له زخمونو).

تفسیر : یعنی نه د یخنی راحت او هوسائی (آرام) مومی، نه به د خښلو کوم خوند هغوی ته پیدا کیږی یواځی تودی اوبه وررسیږی چه له هغو خڅه د هغوی خولی سوځی او کولمی ئی پری کیږی او له گیدی خڅه د باندی لویږی او بل هغه تکی زیږی بهیدونکی زوی وررسیږی چه د نورو دوزخیانو له پرهاړو خڅه راووځی الله تعالی مو له دی او له نورو دنیوی او اخروی هر راز (قسم) رږو (تکلیفونو) خڅه وساتی.

جَزَاءً وَفَاءً ۝ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ۝

وَكَذَّبُوا بِالْآيَاتِ الْكُبْرَى ۝

جزاء (ورکوله شی دغو سرکشانو ته) موافقه (له اعمالو د دوی سره) بیشکه وو دوی (په دنیا کښی) چه نه ویریده امید هیله ئی نه لرله د حساب (عُخْه) چه منکر ؤ له بعث نه) او دروغ ئی گڼل آیتونه عُمونډ

تفسیر : یعنی د هغه شی چه دوی نه ویریدل او هیله (امید) ئی چه دوی نه لرله هم هغه وردمخه شو او هغه خبره چه دروغ ئی بلله پخپلو سترگو ئی ولیدله اوس گورو چه دوی شنګه تکذیب او انکار کوی.

وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ۝۲۹

او هر شیز (له طاعته او معصيته) شمیرلی دی مونبر هغه په لیکلو سره (په لوح محفوظ کښی لپاره د جزاء).

تفسیر : یعنی هر شیز د الله تعالی په ازلی او ابدی علم او پوه کښی شته او د هغه د علم المحيط سره سم د لوح محفوظ په دفتر کښی لیکلی دی هیڅ یو ښه او بد کار د الله تعالی د علم له احاطی څخه د باندی نه دی د یوی وړی او ذری پوښتنه او شمیر هم کوی. او ویه ویل شی دغو منکرانو سرکشانو ته په آخرت کښی په وقت د وقوع د عذاب کښی پر دوی باندی د الله اکرم شانه واعظم برهانه له جانب داسی چه

فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ۝۳۰

پس وڅکئ (سزا خپله) چه له سره نه زیاتوو مونبر پر تاسی پرته (علاوه) له عذابه (د پاسه په بل عذاب باندی).

تفسیر : یعنی همغسی چه تاسی په تکذیب او انکار کښی تیری او وړاندی تگ کوی نو که بی واکه مرگ او مړینه، تاسی ته درپېښه شی تل به مو هم دا وړاندی تگ وی. اوس د لویو رېرو (تکلیفونو) خوند وڅکئ! مونبر به هم ستاسی عذاب داسی زیاتوو چه هیڅ تخفیف او سپکتیا به په کښی نه وی. او د یوه عذاب د پاسه به بل عذاب درکاوه کیږی. او دغه آیت ډیر سخت دی له آیتونو د قرآنه په حق د دوزخیانو کښی اوس الله تعالی اعظم برهانه و اعلی شانه د مؤمنانو کرامت داسی بیان فرمائی

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ۝۳۱ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ۝۳۲ وَكَوَاعِبَ أَشْرَابًا ۝۳۳

بیشکه خاص متقیانو ته (په آخرت کښی) غای د خلاصی بری کامیابی دی باغونه (د میوی) او د انگورو (ونی) دی او پیغلی انارتیونی همغولی دی.

تفسیر : یعنی داسی انارتیونی پیمخی پیغلی چه دوی د خپل پیغلتوب، وروستنی میچ ته رسیدلی وی. او گردی (تولی) په یوه عمر (منگ) او یوه ونه وی متقیانو ته ورعنایت کیږی.

وَكَا سَادِهَاقًا ط

او (متقیانو ته په جنت کښی د شراب طهور) پیالی د کی تر څنډو (غارو) دی.

تفسیر : یعنی د پاکو خوړوبی (شراب طهور) په څنډو (کنارو) اوبتی جامونه به پر متقیانو مؤمنانو ور څښولی کیږی.

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا الْغَوَا وَلَا يَكَذِّبُونَ

نه آوری په دغه (جنت کښی متقیان) لغو چتی (بیکاره) خبری او نه دروغ.

تفسیر : یعنی په جنت کښی چتی (بیکاره) خبری اتري نه وی. او ملندی نه پکښی اوریدلی کیږی. درواغ او فریب او درغلی (خیانت) په کښی نه وی. نه څوک له چا سره جنگ جنجال کوی ځکه چه هلته د جگړی او شخړی هیڅ یوه پیښه نه وی او نه څه ضرورت ورته واقع کیږی.

جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءٌ حِسَابًا

(جزاء به ورکوله شی متقیانو ته) جزاء ورکول له ربه ستا نه عطاء ډیره (په حساب د اعمالو سره).

تفسیر : یعنی د یوی یوی ذری شمیر به کیږی او ښه بدل او کافی اجر ئی د دوی د رب او پالونکی له جانبه ورکاوه کیږی. هسی رب اکرم شانه واعظم برهانه.

رَّبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ

چه رب د آسمانونو او (رب د) ځمکی او (رب د) هغو شیانو دی چه په منځ د دغو دواړو (ځمکی او آسمان) کښی دی ډیر مهربان دی.

تفسیر : دغه جزاء او بدل یواځی د الله تعالی رحمت او لورینه (مهربانی) ده کله د هیچا په الله تعالی باندی زور یا پور (قرض) او حق نشته که سړی د خپلو ښو اعمالو او چارو په وسیله له عذاب او ربړو (تکلیفونو) څخه ځان وژغوری (وساتی) نو دا خو لوی بری او سخت مشکل کار

دی. پاتی شو جنت نو دا پرته (علاوه) د الله تعالیٰ د خالصی لورینی (مهربانی) او فضل او مرحمت شخه مشکل دی. که جنت محمود د بنو چارو په صله او عوض کښی را کوی نو دا د هغه یوه بله مهربانی ذره نوازی او عزت افزائی ده.

لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿١٢﴾

نه به مالکان کیږی (د شفاعت، نه به توانیږی خلق) له دغه (الله) سره د خبرو کولو.

تفسیر : یعنی نه به قادریږی هیشوک چه خبری وکړی له الله سره له ویری یا نه به مالکان کیږی د شفاعت دپاره د چا مگر خو په اذن د الله تعالیٰ، او سره له دومره لطف، مرحمت د هغه الله تعالیٰ عظمت، جلال او لورینه (مهربانی) داسی ده چه هیشوک د الله تعالیٰ په مخ کښی خبری نشی کولی او شوندي نشی خوځولی.

يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا ﴿١٣﴾

په هغی ورځی (د قیامت) کښی چه ودیږی روح او د ملائکو صفونه صفونه.

تفسیر : له روح شخه مقصد مگرد (تول) ساکینان (جاندار) دی یا به له هغه شخه (روح القدس) مراد وی چه حضرت جبریل علیه السلام دی، او د ځینو مفسرینو په تصور او جاج له دی شخه لوی روح (روح الاعظم) مراد ده چه دیر ارواح له هغه شخه جوړ او منشعب شوی دی. والله اعلم.

لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿١٤﴾

نه به کوی خبری (هیشوک له ویری په باب د شفاعت کښی مگر) پرته (علاوه) له هغه چه اذن حکم وکړی ده ته رحمن (د خبرو یا د شفاعت) او وېلی ئی وی صواب ښه خبره (په دنیا کښی چه لا اله الا الله ده).

تفسیر : یعنی په هغه دریار کښی هر څوک هر څه چه وائی د هغه الله تعالیٰ په اذن او حکم اشاره وائی او څه چه وائی هم داسی خبری کوی چه د وېلو او کولو وړ (لائق) او خورا (دیر) (درستی) او معقولی وی. لکه د کوم غیر مستحق سپارښت نه کوی په هغه ورځ کښی او د الله تعالیٰ په حضور کښی به د سپارښت وړ (لائق) یواځی هغه څوک کیدی شی چه په دنیا کښی له

یشتینو او جوتو خبرو څخه زیاتره رښتیا او جوتی خبری ئی له خولی څخه وتلی وی او د
«لا اله الا الله» پا که کلمه ئی ویلی وی یعنی مسلمان وی نه کافر ولی چه نه کوی شفاعت مگر
خو د مستحق مومن ای الله تعالی تل دا کلمه غمونو په ژبو جاری لره!

ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا بَاءً ﴿٣٩﴾

دا هغه ورځ ده حقه پس هر هغه چه اراده وکړی نیسی طرف د رب خپل ته
رجع (غای د ورتلو په طاعت سره پس ودی نیسی څو مأمون شی له عذابونو).

تفسیر : یعنی هغه د قیامت ورځ خامخا راتلونکی ده اوس هر هغه څوک چه خپلی ښه او بهتری
غواړی ښائی چه د هنی ورځی دپاره ځان تیار کړی او په زړه پوری تیاری ورته ونیسی!

إِنَّا أَنْذَرْنَكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا ۖ يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَلَيْتَنِي كُنْتُ ثَرِيًّا ۚ ﴿٤٠﴾

پیشکه مونږ چه یو ویروو مونږ تاسی (ای کفارو) له یوه عذاب راتلونکی نژدی
څخه (چه عذاب د آخرت دی) هغه ورځ چه وبه وښی هر سړی هر هغه څه
چه په مخ کښی لیږلی ده دواړو لاسو د ده (عمل د خیر وی که د شر جزاء
په ئی مومی) یعنی ښه او بد، وړاندنی، وروستنی چاری او اعمال ئی وروړاندی
کیري. او وبه وائی کافر (په ورځ د قیامت کښی) کاشکی چه وی زه خاوری.

تفسیر : یعنی کاشکی زه خاوری وی په دنیا کښی چه هیڅ کله پیدا شوی نه وی! ځکه چه د
هم دغه پیدایښت له سببه د حساب او کتاب په عذاب اخته شوی یم او چا ویلی دی خاوری شوی
وی په دی ورځ کښی چه هیڅ بیا پیدا شوی نه وی.

تمت سورة النبأ بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة النازعات مكية وهي ست و اربعون آية و فيها ركوعان رقم تلاوتها (۷۹) تسلسلها حسب
النزول (۸۱) نزلت بعد سورة «النبأ»

د «النازعات» سورت مكی دی (۴۶) آیته (۲) ركوع لری په تلاوت کښی (۷۹) په نزول کښی
(۸۱) سورت دی وروسته د «النبأ» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالَّذِينَ عَرَفُوا اللَّهَ عَرَفُوا نَجَاتَهُم بِرَحْمَتِهِ الْوَحِيدِ

قسم دی (په ملائکو) سخت وښکونکیو (ارواحو د کفارو لره) سخت وښکل
(او قسم دی) په ملائکو آسان وښکونکیو (ارواحو د مؤمنانو لره آسان وښکل)

تفسیر : یعنی قسم دی په هغو پرېستو باندې چه د کافرانو په رڼونو کېږي ورننوتلی او د هغوی ارواح په راښکلو سره له سرونو د ځوتو او نوکونو نه په دیره سختی سره وباسی یا قسم دی په ستوریو غفلیدونکیو باندې له مشرق نه مغرب ته.

(وَالَّذِينَ عَرَفُوا اللَّهَ عَرَفُوا نَجَاتَهُم بِرَحْمَتِهِ الْوَحِيدِ) : او قسم دی په ملائکو وښکونکیو ارواحو د مؤمنانو لره آسان وښکل

یعنی هغه پرېستی چه له مؤمنانو څخه د روح غوټه پرانیځي او بیا دوی په دیری خوشی سره د پاکي نړۍ په لوری ورغځلی. خو په یاد ئی ولری چه دا ذکر د روح دی او د بدن نه دی لنده ئی دا چه ښه سړی په دیری خوشی سره د پاکي نړۍ په لوری ورغځلی او بد سړی تری تېښتی نو ئی په راښکودلو سره بیرته بیایي یا قسم دی په هغو ستوریو باندې چه وځی له یوه برج بل برج ته.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ

او (قسم دی) په تیزو غوټه وهونکیو (ملائکو په تعمیل د احکام الله) تیز غوټه وهل نو قسم دی په وړاندې کیدونکیو (ملائکو) باندې وړاندې کیدل (په ارواحو د مؤمنانو جنت ته).

تفسیر : یعنی هغه پرېستی چه روح له ځان سره اخلي او د ځمکي څخه د آسمان په لوری په داسی سرعت او سهولت سره غځلی لکه چه بی له کوم تکلیفه په اوبو باندې ګرندی لامبو وهي بیا نو د دی ارواحو په باره کېږي هر هغه امر چه د الله تعالی له خوا کیږي د هغه په ځای راوړلو ته په دیر شوق، ذوق او تلوار سره ورغځلی یا قسم دی په تسبیح ویونکی باندې په تسبیح ویلو سره یا په هغو ستوریو باندې قسم دی چه وړاندې کیږي یو له بل نه په تللو راختلو او نورو.

فَالْمُدَبِّرَاتِ أُمْرًا ۝

پس (قسم دی) په تدبیر جوړوونکیو (ملائکو) د حکم د الله (په دنیوی چارو کښی جواب د قسم دا دی چه خامخا به راپورته کړی شی تاسی لپاره د حساب او کتاب).

تفسیر : یعنی وروسته له هغه د دی ارواحو په نسبت که د ثواب حکم کیږی که د عقاب د دی دواړو احکامو تدبیر او انتظام په هم دغو پرېستو پوره اړه (تعلق) لری. او د هر حکم په کولو سره مشغولیدو، یا به مطلقاً له هغو پرېستو څخه مراد وی چه د عالم تکوین په انتظام او تدبیر باندی مسلطی دی، ښکاره خبره خو هغه رومبنی خبره ده. د «النازعات» او د «الناشطات» او د نورو داسی کلمو د تعیین په نسبت نوری خبری او اثری هم ډیری کیږی او د هغو په تعیین او ټاکلو (مقررولو) کښی ډیری ویناوې دی نو خو مونږ د الله ښلی مترجم په خوښه (مذاق) دا خبری لیکلی دی لکه چه پاس مو په ترجمه کښی اشاره وکړله. جواب د دی قسمونو محذوف دی یعنی قسم دی چه خامخا به راپورته کړی شی تاسو لپاره د حساب او کتاب.

يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ۝ تَتَّبِعُهَا الرّادِفَةُ ۝

هغه ورځ چه ولرځیږی لرځیدونکی (چه اوله شپیلی ده) پس راځی پس له دی نه هغه وروسته راتلونکی (چه ثانۍ نفخه ده)

تفسیر : یعنی د قیامت ورځ کښی به ولرځیږی غرونه او ځمکه له اول ځلی شپیلی او صور له پوځلو څخه. حضرت شاه صاحب لیکي چه پرله پسۍ ځمکه لرځیږی ډیرو مفسرینو له «رادفة» څخه مراد دوهم صور او شپیلی اخیستی دی. والله تعالی اعلم. او په منع د دواړو نفخو کښی به څلویښت کاله وی چه په اوله شپیلی سره ټول مخلوقات مری او په دوهمه شپیلی سره به ګرد (ټول) مخلوقات بیا ژوندی کیږی.

قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ۝ أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ۝

زړونه (د منکرانو د بعث) په هغی ورځی کښی به بی قراره رپیدونکی ویریونکی وی. سترگی د هغو به سپکی ذلیلی ښکته وی (له ویری).

تفسیر : یعنی د پریشانی او ویریدلو له سببه به زړونه رپیری او ځانونه به لرځیږی د دوی سترگی

به خواری او سپکی او شکته وی او د ذلت او ندامت او پشیمانی گردی (تولی) نشی به په هغوی کښی له لری ښکاری.

يَقُولُونَ إِنَّا لَهَرَدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ۖ إِذَا كُنَّا عِظَامًا تَنَحَّرَةً ۖ^ط
قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ۖ^{١٢}

وائی به (دغه منکران د بعث تمسخرأ) آیا مونږ به بیا وگرځولی شو په رومبی حالت (بیا به ژوندی کیږو؟) آیا کله چه وگرځو مونږ هډوکی زاړه ریږیدونکی (نو بیا به هم ژوندی کیږو؟) وویل (منکرانو تمسخرأ) دغه (گرځیدل غمونږ ژوندون ته) په هغه وقت کښی گرځیدل نقصانمن زیانمن دی.

تفسیر : یعنی د هدیری په ژوره (خکته) کښی له خښیدلو څخه وروسته به بیا څنگه مونږ ژر تر ژره بیرته ژوندی کیږو؟ مونږ خو په دی خبری نشو پوهیدی چه په ریږیدلی زاړه هډوکی کښی به بیا څنگه روح ننوځی؟ که داسی کومه پېښه وشي نو بیا به ژوندی کیدل ډیر ضرر لرونکی او زیانمن وی. ولی چه مونږ هغه ژوندون لره څه تیاری نه دی کړی او هیڅ شی او سامان نه ورته لرو. دا خبری دوی په ملنډو او مسخرو سره کوی او داسی ښکاروی چه مسلمانان غمونږ په نسبت داسی ویناوی کوی او حال دا دی چه تر مړینی وروسته بیا هیڅ ژوندون نشته نو د دی ژوندون او زیان خبره بالکل مهمله او چتیی (بیکاره) ده. نو بیا فرمائی الله اکرم شانه واعظم برهانه چه سخت مه گنئ قیامت څکه چه

فَاتَّاهَى زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ۖ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ۖ^{١٣}

پس بیشکه دا (ثانی نفخه) خو پوکل یو دی (ډیر آسان چه پری ژوندی کیږی گرد (تول) مخلوقات) پس ناڅاپه وی به دغه (خلق تول) په مخ د ځمکی (پس له مرگه).

تفسیر : ځینی د «ساهره» مصداق شام بولی او ځینی ئی د دوزخ نوم گنی یعنی منکر خلق دا خبره ډیر سخته گنی. او حال دا دی چه داسی چاری پاک الله ته ډیری آسانی دی تر دی چه د یوی سلگی وهلو په میچ دا گردی (تولی) چاری کیدونکی دی. یعنی د یوی چغی او د صور په پوکلو سره بی له دیله گرد (تول) پخوانی او وروستی مری له ځمکی څخه د حشر په دگر کښی سره تولیږی. وروسته له دی یوه لنډه خبره او لږ په قهر کیده دوی ته ورپه یادوی چه په جهان او

بری کښی یو لوی متکبر او خورا (دیر) لوی باچا ته کړی شوی وه او منکرینو ته دا پېښه ور په زړه کوی چه له تاسو څخه د مخه د نورو منکرانو او متکبرانو او کافرانو حال څرنگه ؤ؟ او په څه څه جزاؤ رسیدلی دی؟.

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى^{١٥}

آیا راغلی ده تاته (ای محمده! بلکه بیشکه رسیدلی ده تاته ای محمده!) خبره د موسی (چه پری متسلی شی ای محمده! او زیری ورکړی مؤمنانو ته په نعیم او منکرانو ته په جعیم).

تفسیر: دا قصه په څو څو ځایونو کښی په تفصیل سره ذکر شوی ده. یعنی په تحقیق راغلی ده تاته خبره د دغه موسی.

إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى^{١٦}

کله چه ور غږ کړ دغه (موسی) ته رب د ده په پاچه کنده میدان د طوی کښی.

تفسیر: یعنی د طور له غره سره نژدی. او موسی ته الله اکرم شانه واعظم برهانه دغسی امر وفرمایه چه.

إِذْ هَبَّ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ^{١٧} فَقُلْ هَلْ لَّكَ إِلَىٰ أَنْ تَزُولَ^{١٨} وَأَهْدِيكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ^{١٩}

لار شه (په رسالت ځما) طرف د فرعون ته چه بیشکه ده سر غړولی (تجاوز ئی کړی) دی (له احکام الله). نو ووايه ورته آیا مینه لری ته په طرف د دی چه پاک شی له شرک او معاصی نه). او (رغبت لری دی ته چه) لاره دروښیم تاته طرف د رب ستا ته پس وویږیږی ته (له عذابه).

تفسیر: یعنی که ته خپل به والی او اصلاح غواړی، نو زه د الله تعالیٰ په امر ستا اصلاح

کولی شم، او داسی لاره درېښیم چه پر هغی باندی له تللو څخه ستا په زړه کېښی د الله تعالی ویره او د هغه کامل معرفت ټینګ شی، ځکه چه د ویری شته والی یی له پوره معرفت متصور نه دی. ښکاره شوه چه د حضرت موسی علیه السلام له بعثت څخه مقصد د فرعون اصلاح هم وه او یواځی د بنی اسرائیلو نجات او ژغورنه (ساتنه) له قیده نه وه. پس موسی علیه السلام فرعون ته ورغی او هغه تری معجزه وغوښته.

فَارَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ ۝۴۰

پس وښودله (موسی) دغه (فرعون ته) معجزه لویه (همسا او سپین لاس او نور).

تفسیر: یعنی هلته رسیدلی د الله تعالی پیغام ئی ورساوه. او موسی فرعون ته د حجت د تمامولو دپاره له گردو (تولو) څخه لویه معجزه له همسا ځنی د ښامار جوړول وروښودل.

فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ۝۴۱ ثُمَّ أَدِيرَيسَعَىٰ ۝۴۲

پس تکذیب وکړ (فرعون د موسی) او وئې نه مانه بیا ئی شا کړه (له ایمانه) لار په ډیره بیره سره (په فساد پسې)

تفسیر: یعنی هغه ملعون فرعون نه وو منونکی. او په دی فکر کېښی ولګید چه ډیر سړی سره راتول کړی او کودگران ولتوی او پر دی باندی ئی وګماری چه د موسی علیه السلام د معجزاتو مقابله په سحر سره وکړی.

فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ۝۴۳ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ ۝۴۴

پس (فرعون گرد (تول) ساحران) راتول کړل پس غږ ئی وکړ. پس وویل (فرعون داسی چه) زه رب پالونکی ستاسی یم ډیر لوی لوړ (اوچت).

تفسیر: یعنی له گردو (تولو) څخه لوی رب خو زه یم نو دا موسی علیه السلام د کوم رب رسول او استاځی دی؟ معاذ الله.

فَاَخَذَ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ ۝۴۵

پس ونيو دغه (فرعون لره) الله په عذاب (د حرق) د آخرت او (په عذاب د غرق د دنيا.

تفسير : يعنى دلته د دنيا په اوبو كښى دوب شو او هلته د عقبى په اور كښى سوځى.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَى^{طع} ٧٩

بیشکه په دغه (اغراق او احراق) کښی خامخا عبرت دی هغه چا لره چه ویریږی (له الله نه).

تفسير : په دی قضی کښی ډیری خبری د سنجولو (فکر کولو) او عبرت او نصیحت اخیستلو دپاره شته په دی شرط چه د سری په زړه کښی لږ څه د الله تعالی ویره وی. (رېط): د موسی علیه السلام او د فرعون قصه په منځ کښی استطراداً راغلی ده. وروسته له دی نه بیا هغه مضمون د قیامت په لوری اوړی. لکه چه اوس د قیامت منکرانو ته الله اکرم شانه واعظم برهانه داسی فرمائی

عَٰنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءِ^ق بَنِينَ^{٧٩}

آیا تاسی ډیر سخت یی د پیدائښت لامله (له وجی) که آسمان؟ جوړ کړی دی (الله) دغه (آسمان).

تفسير : يعنى د تاسی پیدا کول هغه هم وروسته له دی نه چه یو ځلی پیدا شوی یی له ځمکی او آسمانونو او غرونو او سیندونو او نورو موجوداتو څخه گران دی. کله چه تاسی د داسی لویو لویو شیانو خالق او مالک الله تعالی پیژنی، بیا نو په خپلو بیا پیدا کیدلو کښی ولی تردد او شبهه لرئ! جوړ کړی دی الله آسمان.

رَفَعَ سَنُكَهَا فَسَوَّيْنَهَا^{٧٨} وَأَغْطَشَ لَيْكَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا^{٧٩}

پورته کړی دی (الله) چت لوړوالی (اوچتوالی) د هغه (آسمان) نو سم صاف بی عیبه ئی کړ. او توره تیاره ئی کړه شپه د دغه (آسمان) او راوئی ایسته ورځ رڼا د دغه (اسمان).

تفسیر : یعنی په آسمان کېنې فکر ووهئ! چه خومره زیات هسک او اوچت دی؟ څرنګه کلک او مضبوط دی؟ په څه اندازه منظم او مرتبې عیبه او بی نقصانه دی؟ څنګه صاف او هوار دی؟ څه دول (طریقه) انتظام او تدوین او ترتیب د هغه په موجوداتو او مربوطاتو کېنې شته؟ د هغه له لمر او سپوږمۍ او ستوریو څخه خومره ګټې (فائده) اخلي؟ او په څه اندازه د اوقاتو او اطرافو په پیژندلو او نورو شیانو کېنې ورځنۍ ګټور کیږئ! د آسمان ننداری ته د ورځنۍ له خوا او د شپې له خوا بیل بیل غیر شی چه څرنګه درېښکاري. او د تعجب او د حیرت وړ (لاټق) در برېښي؟

وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا ۝

او ځمکه وروسته له دغه (پیدایښت د آسمان) صافه وغځوله (الله) دا (ځمکه).

تفسیر : یعنی د ځمکې او د آسمان له منځه کوم یو وړاندې او کوم یو وروسته جوړ شوی دی؟ د دی په نسبت وړاندې له دی نه په بل کوم ځای کېنې څه خبرې شوی دی ځمونږ د دغه تفسیر د حَمَّ السَّجْدَةِ سورت وګورئ!.

تنبیه : «راغب» د «دَحَى» معنی د یوه شی له خپل اصلي ځای څخه بیرته کول او په بل ځای کېنې کیښودل لیکلي دي. نو ښائی له دی لفظ څخه دلته د هغو تحقیقاتو په لوري اشاره وی چه نن ورځ د پوهانو تحقیقات دی ځای ته رسیدلي دي چه ځمکه په اصل کېنې د کوم لوی سماوی جرم کومه برخه ده چه له هغه څخه بېله شوی ده وَاللّٰهُ تَعَالٰی اعْلَمُ بِالْصَّوَابِ. اوس الله اعلى شانه واعظم برهانه د ځمکې د غوړولو لږ څه نور تشریح داسې فرمائی

أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءًهَا وَمَرْْعَهَا ۝

را ایستلي دي (الله) له دغې (ځمکې) څخه اوبه د دی او واښه ورشو د دی.

تفسیر : یعنی الله تعالی سیندونه او چینۍ بیولۍ دی او د هغو اوبو په وسیله ئی قسم قسم نباتات، واښه پیدا کړی دي

وَالْجِبَالِ أَرْسَاهَا ۝

او غرونه (په مخ د ځمکې) ودرول ثابت محکم کړل (الله) هغه (غرونه)

تفسیر : چه له خپل غای شخه نه خوځیږی، او د ځمکې مخصوص اضطرابات او خوځیدل ئی هم ورک کړی دی او دغه اثبات د ځمکې او جریان د اوبو پری او ایستل د محصولاتو تری کړی دی الله اکرم شانه واعظم برهانه.

مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ۝

دپاره د نفعی ستاسی او دپاره د نفعی د چارپایانو ستاسی (ای بندگانو ځما!)

تفسیر : یعنی که دا انتظام نه وی نو ستاسی او ستاسی د حیواناتو چاری به څرنګه پوره کیدی؟ د دی گردو (تولو) شیانو له پیدا کولو شخه ستاسی د اړتیاو (احتیاج) پوره کول راحت او هوسائی (آرام) رسول او نوری ګټی مراد دی. نو ښائی چه تاسو د هغه حقیقی منعم شکر اداء کړئ او وپوهیږئ چه هغه حکیم برحق او قادر مطلق چه داسی لوړ (اوچت) انتظامات او لوی ترتیبات کولی شی د تاسو په رږیدلو هدوکیو کښی هم روح پوکلی شی ښائی چه سری د الله تعالی د قدرت اقرار وکړی او د ده د نعمتونو شکر په غای راوړی! که نه د قیامت په ورځ سخت پریشان او خپه کیږی کله چه د ده گرد (تول) اعمال وروړاندی شی او د افسوس او د حسرت ګوتی وچیچی. لکه پخپله الله اکرم شانه واعظم برهانه داسی فرمائی:

فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَىٰ ۝ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَىٰ ۝ وَبُورَّتِ الْجَنَّةُ لَمَن سَاءَ

پس کله چه راشی آفت بلاء لویه (قیامت یا وقت د ورثګ د کفارو جحیم ته او د مؤمنانو نعیم ته) په هغه ورځ به یاد کړی انسان هغه څه چه کړی ئی وی (که خیر وی یا شر په دنیا کښی) او څرګند (ښکاره) به کړی شی دوزخ هر هغه چاته چه وینی ئی (د لیدلو خاوند وی).

تفسیر : یعنی دوزخ به داسی په عام منظر کښی راویست شی چه هر لیدونکی به ئی وینی او هیڅ یو غر او یوه پرده به په منع کښی نه وی.

فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ ۖ وَآثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ۖ

پس هر هغه چه سرکشی کړی وی (په کفر سره) او غوره کړی وی
ژوندون لږ خسیس (پر آخرت باندی).

تفسیر : یعنی دنیا ته پر آخرت باندی ترجیح ورکوی او هغه ښه گڼی او غوره کوی وی او
آخرت بالکل هیروی.

فَإِنَّ الْجَحِيْمَ هِيَ الْمَأْوٰى ۖ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ ۖ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ۖ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوٰى ۖ

پس بیشکه دوزخ هم دا (دوزخ د ده) د هستوگنی غای دی او هر هغه
شوک چه ویریږی له ودریدلو (په مخ د) رب خپل او منع کړی وی وی نفس
خپل له هوا فاحشاتو بدو غوښتنو څخه نو بیشکه جنت هم دا (جنت د ده)
د هستوگنی غای دی.

تفسیر : یعنی هغه شوک چه د دی خبری لامله (له وجی) ویریږی چه زه یوه ورځ د الله تعالی په
مخ کښی د حساب او کتاب دپاره درېږم. او د دی ویری لامله (له وجی) وی د خپل نفس په
خواهش ناکاره کار ونه کړ، او د الله تعالی گرد (تول) احکام وی ومنل. او له نواهیو څخه وی
غان وژغوره (وساته)، نو د هغه غای خامخا په جنت کښی دی.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسِمُهَا ۖ

پوښتنه کوی له تا څخه (ای محمده! منکران) د قیامت چه کله به وی وقوع
د هغه (قیامت).

تفسیر : یعنی ای محمده! منکران پرله پسې له تانه دغسی پوښتنی کوی چه آخر هغه گری کله
راځی؟ او قیامت به کله رابکاره شی؟ او حساب او کتاب به کله قائمیږی؟.

فَلِمَ آنتَ مِنَ ذِكْرِهَا ۖ إِيَّاكَ مُنْتَهِمُهَا ۖ

په څه کښی ئی ته (ستا څه کار دی) له ذکره پوهیدلو څخه د هغه (قیامت څخه بلکه تا لره علم نشته) خاص رب ستا ته ده انتهاء د دغه (علم د قیامت چه کله به وی)

تفسیر : یعنی د هغه پوره ورشوول ستا کار نه دی که هر څومره پوښتنی وشي هیچا ته دا پته خبره ښکاره کیدونکی نه ده او د دی کار پوره علم الله تعالی ته معلوم دی. حضرت شاه صاحب لیکي چه له دیرو پوښتنو څخه هم دی ځای ته رسیدلی دی چه پرته (علاوه) له الله اکرم شانه واعظم برهانه نور گرد (تول) خلق تری بی خبر دی.

إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرُ مَنِ يَخْشَاهَا ۝

بیشکه ته (ای محمده) وپروونکی ئی د هغه چا چه ویریږی له (عذاب د) هغه (قیامت) نه.

تفسیر : یعنی ای محمده ستا کار د قیامت د خبرو اورول او د خلقو وپرون دی که د چا په زړه کښی د بلی ورځی څه ویره وی یا د آخرت د ویری استعداد پکښی وی نو هغه به ویریږی او د قیامت له خوفه ورته تیاری کوی ګواکي ستا د وپروولو د نتیجی اعتبار یواځی د هغو کسانو په حق کښی دی چه له هغو څخه د ګټی (فائدی) اخیستلو امید وی او اهلیت ئی لری، که نه نااهل سری له انجامه غافل شوی هم داسی په فضولو بحثونو کښی لویری چه قیامت به کله او په کوم تاریخ او په کوم کال کښی واقع کیږی؟.

كَانَ هُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا ۝

ګواکي دغه (منکران) په هغی ورځی کښی چه وویښی دغه (قیامت داسی به ګټی) لکه چه نه ئی ؤ کړی ځنډ (ایسارتیا) (په دنیا یا قبورو خپلو کښی) مګر (په قدر د) ماښام آخر د ورځی یا په قدر د شاښت.

تفسیر : یعنی اوس خو شور لګوی چه د قیامت په راتلو کښی ولی دومره ځنډ (ایسارتیا) او دیل وشو؟ ولی ژر نه راځی؟ مګر په هغه وقت کښی به دوی ته څرګنده (ښکاره) شی چه قیامت خورا (دیر) ژر راغلی او هیڅ معطلی او دیل په کښی پېښ شوی نه دی.

تمت سورة النازعات بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة عبس مكية وهى (٤٢) آية وفيها ركوع واحد رقمها (٨٠) تسلسلها حسب النزول (٢٤) نزلت بعد سورة النجم

د «عبس» سورت مكى دى (٤٢) آيتة (١) ركوع لرى په تلاوت كېنى (٨٠) په نزول كېنى (٢٤) سورت دى وروسته د «النجم» له سورتته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

حضرت رسول اکرم صلی الله تعالیٰ علیه وسلم د قریشو له غینو غټانو سره د اسلام په نسبت څه خبری کولی او دوی ئی پوهول په دی منع کښی یو ږوند مسلمان عبد الله بن ام مکتوم رضی الله تعالیٰ عنه د دوی په خدمت ورحاضر شو او د رسول الله صلی الله علیه وسلم توجه ئی ځان ته وړآړوله چه «یا رسول الله د دی آیت مراد څه دی؟ ماته له هغه څخه یو څه راوښیئ همغسی چه الله تعالیٰ تاته درېوولی دی» حضرت د دی ږانده له دی بی وخته پوښتنی څخه لږ خپه شو او ښائی چه د ده مبارک په زړه کښی داسی کومه خبره هم تیره شوی وی چه زه اوس په مهمو خبرو کښی مشغول او بوخت یم که د قریشو دا غټان په ښه ډول (طریقه) وپوهولی شم گوندی وی چه دوی د اسلام په لوری راشی او د دوی له سببه نور ډیر کسان هم مسلمانان شی او حال دا دی چه عبد الله بن ام مکتوم مسلمان دی او د هغه دپاره نور ډیر وقتونه هم شته چه په هغو کښی خپلی داسی پوښتنی وکړی او تعلیم حاصل کړی هغه نه گوري چه که زه له دغی باثرو او بارسوخو خلقو څخه سترگی واوروم او ده ته التفات وکړم نو ځما دا وضعیت به په هغو باندی لږ شاق تیر شی او شاید چه هغوی به بیا ځما خبرو ته لکه اوس غور و نه نیسی. لنډه ئی دا چه دوی منقبض شول او د انقباض نښی د دوی په وچولی (تندی) کښی ښکاره شوی په دی خبره باندی دا آیت نازل شول، په روایاتو کښی راغلی دی چه وروسته له دی کله به چه دغه ږوند د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په مخ کښی راټللو نو دوی به د ده زیات تعظیم کاوه او ورته ویل به ئی «مرحبا بمن عاتبنی فیه ربی».

عَبَسَ وَتَوَلَّى ۱۱ اَنْ جَاءَهُ الْاَعْمٰی ۲

وچولی (تندی) تریو کړ (محمد) او مخ ئی وگرځاوه د دی لامله (له وجی) چه راغی ده ته ږوند (عبد الله او قطع ئی کړ کلام د محمد په منع د ده او

د اشرافو د قریشو کښی)

تفسیر : یعنی د پیغمبر په وچولی (تندی) کښی د یوه رانده له راتللو څخه ګونځی ولویدی او خپل مخ ئی تری واپاوه او ښائی چه ده ته د دی رانده د معذوری د مات زړه او د طلب صادق لحاظ کول ډیر په کار و حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «دا خبره ګواکي د نورو په مخ کښی له حضرت رسول صلی الله علیه وسلم څخه ګله ده نو ځکه ئی د غائب په صیغه ذکر کړی دی په مخ کښی ئی پخپله رسول صلی الله علیه وسلم ته خطاب فرمایلی دی» محققین وائی چه دا د متکلم د تکرم او د استعیاء او د مخاطب د زیات شرافت او کرامت ښه ده چی د عتاب په وقت کښی هم مخامخ د دی خبری نسبت نه ورته کوی او په مخ کښی د خطاب په صیغه د التفات صنعت خطاب ورته کوی چه د اعراض شبهه ورکه شی. برسیره په دی هغه خبره له پخوانی خبری څخه نرمه پسته ده. والله اعلم.

وَمَا يَذُرُّكَ لَعَلَّه يَرْكَى ۝ أَوَيْدٌ كَرَفَتْنَاهُ الذِّكْرَى ۝ ط

او څه شی پوه کړی ئی ته (ای محمده له احواله د دی رانده) ښائی چه هغه (پروند) به پاک شی (په تعلیم د تا له معاصیو له بدو اخلاقو) یا به ذکر پند واخلی پس نفع به ورسوی ده ته ذکر پند (د تا).

تفسیر : یعنی هغه پروند طالب صادق وه تاسی ته څه معلومه ده چه ستاسی د توجه له فیضه به د هغه حال زیات اصلاح کیده او د هغه نفس به لا پاکیده. یا به ستاسی کومی خبری د دوی په غوږونو کښی ځای نیوه ښائی چه ستاسی په اخلاص پوهولو څخه به هغه په یوه شی پوهیده او بله ورځ به ورته په کار ورتله.

أَمَّا مَنْ اسْتَعْتَى ۝ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۝ وَمَا عَلَيْكَ أَلَا يَرَّكِي ۝ ط

او هر هغه څوک چه استغناء ئی کړی ده (پروا نه کوی د هدایت) نو ته هغه ته قصد کوی (د هغه د مسلمانی په فکر کښی ئی) او نشته پر تا باندی هیڅ الزام چه هغه پاک نشی (په اسلام سره).

تفسیر : یعنی هغه خلق چه د خپلی مغروری او متکبری او لوئی په سبب د حق پروا نه لری او لوی هغوی ته اجازه نه ورکوی چه الله تعالی او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته سر ټکته کړی، ته ولی په هغوی پسی ګرځی او غواړی چه هرومرو (خامخا) هغوی مسلمانان شی او د هغوی د

اسلام اثر په نورو هم ولویږي. حال دا دی چه د الله تعالی له پلوه (طرفه) پر تاسی باندی هیڅ یو الزام نشته چه دا متکبر مغرور او لوئی خوښوونکی سری ولی په لاره نه دی راغلی؟ په تاسی دا فرض ؤ چه هغوی ته دعوت او تبلیغ وکړی او دا کار تاسی وکړ زیات له دی نه د دی بی پروا متکبرانو په فکر کښی په دی اندازی لویدل په کار نه دی چه رښتینی طالبان او مخلص ایمانداران ستاسی له توجه څخه بی برخی پاتی شی. یا د داسی معاملی ظاهری سطحی ته کتلی، د خلقو په زړونو کښی داسی یو خیال پیدا شی چه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم زیاده توجه لویانو بدایانو ته ده او غریبانو او بی وځلو ته ئی فکر نشته. د داسی چتی (بیکاره) خیالاتو له خوریدلو څخه هغه بد اثرونه چه د اسلام په عام دعوت باندی لویږی له دی گټی (فائدی) څخه خورا (دیر) زیات تاوان لری چه تاسی د دی څو متکبرانو غټانو له مسلمانی څخه په خپل زړه کښی غوره کړی دی.

وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى ۝ وَهُوَ يَخْشَى ۝

او هر هغه څوک چه راشی تاته په تلوار سره (لپاره د طلب د خیر) حال دا چه دی ویریږی (له الله نه)

تفسیر : یعنی دغه د خیر طالب عبد الله بن ام مکتوم رضی الله تعالی عنه له الله جل جلاله څخه ویریږی یا له دی څخه ویریږی چه ستاسی ملاقات به ورته نه میسر کیږی یا دا چه دی پروند دی له دی نه ویریږی چه څوک به ئی لاس ونه نیسی چه چیری ونه لویږی یا له کوم شی سره ونه لگيږی یا داسی خیال وکړی چه زه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم زیارت ته څم کیږی چه غلیمان (دښمنان) په لاره کښی ماته څه ضرر راوړسوی.

فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّى ۝

پس ته (ای محمده) له هغه (پروند طالب الخیر څخه) مخ گرځوی (مشغولیږی تغافل کوی له کفارو سره خبری کوی).

تفسیر : حال دا دی چه له هم داسی سری څخه گټه (فائده) واخلي او د اسلام دپاره کار وکړی. وائی چه هم دی ږانده ابن ام مکتوم څخه واغوسته او د اسلام بیرغ ئی په اوږه کیښوده. او د قادسی په جهاد کښی شریک شو تر دی چه په جهاد کښی ئی شهادت وموند رضی الله تعالی عنه و ارضاه! روایت دی چه حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د دی آیت له نزوله وروسته هیشکله مخ نه و تریو کړی په مخ د فقرای کښی.

كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۝۱۱ فَمِنْ شَاءِ ذَكَرَهُ ۝۱۲

مه کوه بیا داسی (ځکه چه) بیشکه دا (سورت) یوه تذکره پند دی (له
جانبه د الله ټولو نه) نو هغه څوک چه غواړی ودي منی دغه (پند د قرآن)

تفسیر : یعنی که متکبر اغنیاء قرآن کریم ونه لولی او د هغه پند ته غوړ کښینږدی نو ځان
ته ضرر رسوی ځکه چه قرآن مجید د هغو څه پروا نه لری نه تاسی ته ښائی چه دومره زیات د
هغوی فکر وکړئ. پر تاسی باندی دومره دی چه خپل عمومی تبلیغ او پند ووايي که څوک خپله
گټه (فائده) غواړی نو ځان دی پری پوه کړی او ودي لولی او عمل دی پری وکړی.

فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ۝۱۳ مَرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ۝۱۴

(دغه قرآنی آیات لیکلی شوی دی) په پانو عزتناکو (عند الله په لوح محفوظ
کښی) چه پورته دی په قدر او عظمت کښی پاک کړی شوی دی (له رسیدو د
شیاطینو او له نورو ټولو عیبونو نه).

تفسیر : یعنی آیا د دی مغرور او لوئی خوبوونکی له منلو څخه د قرآن عزت او وقعت
زیاتیدوی؟ قرآن مجید خو هغه پاک کتاب دی چه آیتونه ئی په آسمان کښی نهایت معزز او لویه
مرتبہ لری او په پاکو پانو کښی لیکلی شوی دی او په ځمکه کښی هم اخلاصمن مسلمانان د هغه
خورا (دیر) زیات عزت او احترام ساتی او په دیر تقدیس او تطهیر ئی په لوړو (اوچتو) ښو
ځایونو کښی ږدی.

بِأَيِّدِي سَفَرَةٍ ۝۱۵ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ۝۱۶

په لاسونو د (ملائکو) لیکونکیو عزتمنو نیکو.

تفسیر : یعنی هلته ئی پرښتی لیکي او سم له هغه سره وحی راځی او دلته ئی هم په پانو باندی
لیکونکی او ټولوونکی د دنیا د خورا (دیر) لویو سړیو او ښو خلقو څخه پرښته خوی د پاک الله
بندگان دی چه هغوی د قرآن کریم د هر راز (قسم) تزئید، نفس او تحریف، تبدیل څخه ځانونه
ژغوری (ساتی) او هغه تل همغسې پاک ساتی.

قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ۖ ط

لعنت (هلاک) کړی شوی دی په (کافر) انسان چه شی کافر کړی ئی دی
(باعث کړی ئی دی په کفر).

تفسیر : یعنی د قرآن کریم غوندی د لوی نعمت هیڅ قدر او عزت ئی ونه پیژنده او د الله
تعالیٰ حق ئی پر ځای نه کړ. او له دی نه ئی هیڅ اندیښنه ونه کړه چه.

مِنْ آيٍ شَيْءٍ خَلَقَهُ ۖ ط ۱۸ مِنْ نُّطْفَةٍ ط

له څه شی څخه پیدا کړی دی (الله) هغه (انسان فرمائی الله) له نطفی (قطری
د منی) څخه.

تفسیر : یعنی که لږ څه دغه انسان خپل اصل ته فکر وکړی چه دی له څه شی څخه پیدا شوی
دی؟ د یوه ناڅیز او بی قدر څاخکی له اوبو څخه پیدا شوی دی چه هیڅ حس، شعور، حسن،
جمال، عقل، کمال، ادراک، واک (اختیار) او نور په کښی نه و. او دا ګرد (تول) شیان الله
تعالیٰ له خپلی مهربانی څخه وربښلی دی چه اوس ئی عمومی حقیقت داسی ښکاری آیا ده ته دا
لوئی، غرور څه مناسبت لری؟ او ښه نه ورښکاری او نه ښائی چه خپل اصلی حقیقت او د الله دا
ګرد (تول) انعام او اکرام هیر کړی؟ او د الله تعالیٰ د داسی پند ورکولو او وینا مورد وګرځی؟
څوک چه خپل ځان او حقیقت نه پیژنی او د الله تعالیٰ د دی ګردو (تولو) احساناتو او نعمتونو
قدر نه کوی نو داسی احسان هیروونکی ته شرم په کار دی.

خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ۖ ط ۱۹ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ۖ ط ۲۰

پیدا کړی دی (الله) دغه (انسان) پس په اندازه ئی کړ ده لره (هیئت او
صورت اندامونه د مور په نس کښی) بیا ئی لاره وړآسانه کړی ده ده ته
(لاره د وتو د ده له ګیدی د موره).

تفسیر : یعنی لاسونه، پښی او نور ګرد (تول) اعضاء او قواوی ئی له هم هغه یوه څاخکی اوبو
څخه د مور په نس کښی د احسن الخالقین توب په اقتضاء په یوه ځان ته شکل او خاص اسلوب
او اندازه ورجوړ کړی او هیڅ یو شی ئی نامناسب او خراب او خلاف له حکمت نه دی ورروغ
کړی. بیا ئی لاره وړآسانه کړی ده ده ته یعنی د ایمان او د کفر د ښو او د بدو پوه ئی

ورکره . یا دا چه د مور له نس څخه ئی په آسانی سره راوویست.

ثُمَّ آمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ۝۲۱

بیا (الله) مړ کړ هغه (انسان لره) نو په قبر کېښی ئی کېښود ده لره .

تفسیر : یعنی وروسته له مړینې څخه د هغه مړی د خښولو هدایت ئی ورکړ تر څو چه د ژونديو په نزد بې حرمته نه شی.

ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ ۝۲۲

بیا هر کله چه اراده وفرمائی (الله د انسان د بیا ژوندیتوب نو ئی) ژوندی کوی ده لره (لپاره د جزاء).

تفسیر : یعنی هغه الله تعالیٰ چه یو غلی انسان ته حیات او بیا ممات ورکوی او خښوی ئی اختیار لری چه هر وخت ئی وغواړی بیا ئی ژوندی کوی او له قبره ئی وباسی ځکه چه اوس هم هیچا د هغه قدرت نه دی سلب کړی. په هر حال هغه څوک چه خلق پیدا کوی او دنیا ته ئی راوولی بیا ئی وژنی او برزخ ته ئی بیائی او بیا ئی ژوندی کوی او د حشر په میدان کېښی ئی ودروی. نو د داسی قادر او مقتدر ذات پند آیا د اعراض او انکار وې (لایق) دی؟ چه گرد (تول) امور ئی په واک او اختیار کېښی دی آیا د هغو نعمتونو سپکتیا کوم سړی لره بیائی؟ بلکه هر انسان ته لازم دی چه د رب المنان د احسان قدر وکړی.

كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ۝۲۳

بیخی نه دی کړی (کافر) هغه شی چه امر حکم کړی دی ده ته (دغه الله د هغه).

تفسیر : یعنی سړی هېڅ کله د خپل خالق حق نه دی پیژندلی او هر څه حکم ئی چه ورکړی وی تر اوسه پوری ئی په غحای نه دی راوړی.

تنبيه : ابن كثير رحمه الله عليه «كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ» له «ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ» سره لگولی دی یعنی کله چه غواړی هغه ژوندی کوی او پورته کوی ئی. اوس داسی نه کوی ځکه چه د دنیا د ودانی په نسبت د ده حکم (کونی) او (قدری) دی او دا ئی تر اوسه پوری پای (آخر) ته نه

دی رسولی، نو هیڅوک داسی نشی ویلی چه ولی اوس قیامت نه قائمیږی؟

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ۝

نو ودی گوری انسان طرف د طعام خپل ته.

تفسیر: رومی د انسانانو د پیدا کیدلو او مړ کیدلو ذکر اوس د هغه د ژوندون او د بقاء د سامان داسی یادونه کوی چه.

إِنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ۝ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ۝

بیشکه مونږ توئی کړی دی اوبه (له وریڅو څخه) توپول بیا خیری کړی ده
مونږ ځمکه خپړول.

تفسیر: یعنی د یوه تنکی واښه څه طاقت دی چه ځمکه خیری کوی او زرغونیږی دا د قدرت لاس دی چه ځمکه خپړوی او هغه او نوری راز راز (قسم قسم) غلی، دانی، میوی او نور ترکودی (ترکاری) او نباتات ځنی راوباسی.

فَانْبِتْنَا فِيهَا حَبًّا ۝ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ۝ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ۝ وَحَدَائِقَ غُلَبًا ۝ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ۝ مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ۝

بیا مو زرغونی کړی دی په هغی (ځمکی) کښی دانی او انگور او مڼه،
ترکاری، او زیتون خوونه او خرما او باغونه گڼ (له جهته د دیروالی د ونو
نه). او (تازه) میوی او (وچی میوی یا) واښه (ومو کرل دغه تول څیزونه)
دپاره د نفع د تاسی او د حیواناتو د تاسی.

تفسیر: یعنی ځینی شیان ستاسی په کار درځی او ځینی ستاسی د حیواناتو په کاریږی.

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاعَةُ ۝

نو کله چه راشی سخت آواز غوږونه کنوونکی (د دوهمی نفخی).

تفسیر : یعنی داسی سخت غږ چه په هغه غوږونه کنیږی له دی څخه مراد د نفخ الصور غږ دی.

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ^{٣٧} وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ^{٣٨} وَصَاحِبَتِهِ
وَيَنْتَبِهُ^{٣٩} لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ^{٤٠}

هغه ورځ چه تنبستی به سړی له خپله وروره او له خپلی مور او له پلاره او له خپلی ملگری (ښځی) او له خپلو غامنو. هر سړی لره له هغو څخه په دغی ورځی کښی به یو حال وی چه بی پروا کوی ئی (له نورو له احوالو نه).

تفسیر : یعنی په هغی ورځی کښی به هر څوک د خپل غمان په فکر کښی وی هیڅ یو له حبابو او خپلوانو څخه به د بل په فکر کښی نه وی بلکه له دی ویری چه بل څوک غما نیکی انځلی یا د خپل حق غوښتنه ونه کړی یو له بله تنبستی.

وَجُودَ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةً^{٤١} لِّأَصْحَكَةٍ مَّسْتَبْشِرَةٍ^{٤٢}

غځینی مخونه به په دغی ورځی کښی روښانه (وی د ایمان له رڼا) خندیدونکی خوشاله به وی (په موندلو د کرامت چه مؤمنان دی)

تفسیر : یعنی د مؤمنانو له څیری څخه به خندا او خوشالی ښکاری چه شکر له عذابه خلاص او الله تعالی په کرامت سره مو اختصاص وموند او د ایمان له نوره به ئی مخونه روښانه وی او له یره مسرته به خاندی او خوشاله به اوسی.

وَجُودَ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ^{٤٣} تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ^{٤٤}

او غځینی مخونه په دغی ورځی کښی په دوی باندی به گرد وی پت کړی به وی هغه مخونه (گرد) ظلمت او توروالی.

تفسیر : یعنی د کافرانو په څیرو باندی به د غم او کدورت او خپکان دوری بریښی او د فسق

او فجور ظلمت او تیاره به ئی بی توری کری.

أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرَةُ الْفَجْرَةُ ۝

دغه تول (تورمخی) هم دوی دی (بی شرم) کافران فاجران.

تفسیر : یعنی بی حیا کافرو ته هومره چه وویل شی دوی له خپلی خبری څخه نه اوری، نه له الله جل جلاله شرمیږی او نه له خلقو او نه له لوی وړخی څخه ویریږی او په حقوق الله او حقوق العباد کښی خیانت او تری انکار کوی څرنگه چه دوی جمع کری دی کفر سره له فجوره نو جمع به کری الله تعالی توروالی د مخونو سره ئی گرد.

تمت سورة عبس بفضل الله تعالی ومنه وكرمه

سورة التکویر مکية وهی تسع و عشرون آية و فيها ركوع واحد رقمها (۸۱) تسلسلها حسب النزول (۷) نزلت بعد سورة تبت

د «التکویر» سورت مکی دی (۲۹) آية يوه ركوع لری په تلاوت کښی (۸۱) په نزول کښی (۷) سورت دی وروسته د «تبت» د سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۝

کله چه (د) لمر (رنا) ونغبتله شی (نور ئی لار شی).

تفسیر : گواکی د لمر هغه اوږدی شغلی به چه تودونخی رنا ورڅخه وځی ونغبتلی شی او لمر به بی نوره شی او د خیدک (پنیر) چکی ته به ورته وی یا به هیڅ نه ښکاری.

وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۝

او کله چه ستوری خړ شی (یا راولوږی په ځمکه).

تفسیر : یعنی ستوری به راولپنډی او رټا به نه لری.

وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣٧﴾

او کله چه غرونه روان کړل شی.

تفسیر : یعنی غرونه به له خپلو ځایونو څخه روانیږي او په هوا کښی به الوځی او گرځی به.

وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٣٨﴾

او کله چه د لسو میاشتو بلاری اوشی خوشی کړی شی (اوبښانه به ورسره نه وی).

تفسیر : اوبښ د عربو له ښو بده (څاروو) څخه دی او هغه اوبښه چه د لسو میاشتو بلاریه وی او له هغی د شودو او جونگی (بچی) څیگیدلو هیله (امید) نژدی وی پر دوی دیر گرانه وی خو د قیامت د وروونکی زلزلې په وخت کښی به د هغه نفیس او عزیز او گران مال پوښتنه به هم ونه کړه شی یا د هغه خاوند به دغومره خپه او پریشانه وی چه د داسی عزیز او گران مال له احواله به غافل وی یا دا چه وریځ به معطله کړه شی له بارانه. یا ځمکه پاتی کیږی له فصله دا خبر چه «د ریلونو او موټرو او د طیارو او د نورو عصری نواقلو له تگ او راتگ څخه به اوبښان نشی تللی» محض یو ظرافت دی.

وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٣٩﴾

او کله چه وحشی ځناوران راټول کړل شی (لپاره د قصاص اخیستو یو له بله).

تفسیر : یعنی هغه ځنګلی ځناوران به چه تل د سړیو له ویری لری تښتی له دیری ویری ښارونو ته راځی او له کورنیو بده (څاروو) سره به ملګرتوب خوشوی لکه چه اوس هم دیر ځلی د خوف او ویری په وقت کښی هم داسی لیدل کیږی څو کاله پخوا له دی نه د (هند) گنګا او جمنا په سیند کښی سخت سیلاب راغی خلکو وکتل چه یو لوی تل اوبه وږی او په هغه باندي سړیو بده (څاروو) مارانو او نورو ژوندیو ځانونه ټینګ نیولی دی او یو په بل باندي څه تعرض نه کوی هر یو د خپل ځان په فکر کښی دی پرته (علاوه) له دی د یخنۍ په وخت کښی کله

کله لیدلی شوی دی چه غیننی خیروونکی غناوران کلیو او ښارونو ته ننوځی.
تنبیه : غینو مفسرینو د «حشر» معنی مړه کول او غینو مړه کول بیا ژوندی کول لیکلی دی
والله اعلم.

وَإِذَا الْبُخَارُ يُسْجَرُ ۖ ٤٧

او کله چه بحرونه سیندونه سره ګډ کړل شی (تریخ له خواړه سره یا ډیر
سخت ګرم شی یا وچ کړی شی نو پکښی به پاتی نشی یو شاخکی د اوبو).

تفسیر : یعنی د لویو لویو سیندونو اوبه به له ډیرو خوتیدلو څخه د بخار او براس په ډول
(طریقه) کیږی چه د هغو له تودوځی څخه به په محشر کښی کفارو ته سخت ربر (تکلیف)
پیشیږی او د تناره په شان به د سیندونو له منځه سخت سوځوونکی اور او د بخار او براسونو
غروسکی پورته کیږی یا کله چه دریابونه بل کړ شی نو وګرځی اور.

وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ۖ ٤٨

او کله چه نفسونه جوړه کړل شی (پیوست کړل شی ارواح له جثو سره یا یو
غای کړل شی هر څوک له مثل خپل سره نیکان له نیکانو بدان د بدانو سره)

تفسیر : یعنی مسلمان له مسلمان سره او کافر له کافر سره بیا هر راز (قسم) عمل کوونکی
که ښه وی که بد لکه له خپل همجنس عمل کوونکی به سره مله شی د عقائدو، اعمالو، اخلاقو
او نورو په اعتبار به له هر یوه څخه بیل بیل تولگی جوړیږی یا دا چه ارواح به له خپلو اجسامو
سره جوړه کړل شی.

وَإِذَا الْمَوْءِدَةُ سُیِّلَتْ ۖ ٤٩ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ۚ ٥٠

او کله چه له جینئ ژوندی څښه کړی شوی څخه وپوښتیدله شی (داسی) چه
په کومی گناه وژلی شوی ده (دا جینئ).

تفسیر : د جاهلیت په عربو کښی قاعده وه چه پلار به خپله جینئ په ډیره بیرحمی سره ژوندی
په ځمکه کښی څښوله. غینو به د نیستی او غریبی، یا د هغی د واده د اخراجاتو له ویری
داسی کول. او غیننی به له دی شرمیدل چه څنگه به خپله جینئ بل چاته ورکړم چه هغه می څوم

وباله شی قرآن کریم خبر ورکر چه د دی مظلومانو په نسبت به هم په قیامت کښی پوښتنی وشي
چه په کومه گناه ژوندی خښی شوی دی؟ داسی ئی مه گڼئ چه دا مو اولاد دی په دوی باندی مو
هر څه چه زړه غواړی هغه کولی شی بلکه د اولادتوب له پلوه ستاسو دا جرم لا درنږی.

وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ۖ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۖ

او کله چه اعمال نامی وغورولې خواړه کړی شی او کله چه آسمان د پوستکی
په شان وویستلی شی (له خپله عحایه).

تفسیر : لکه چه د حیواناتو له حالولو او پوستکی وښکلو څخه وروسته د هغه گرد (تول)
اعضاء او رگونه او پلي او نور ښکاری هم داسی د آسمان له پرانیستلو څخه وروسته گرد (تول)
پاس شیان لیدل کیږی او د غمام نزول به وشي چه د هغه ذکر به نولسمه پاره کښی په « وיום
تشق السماء بالغمام » سره شوی دی.

وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِرَتْ ۖ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ۖ

او کله چه دوزخ بلی لمبی کړ شی (کافرانو ته) او کله چه جنت نژدی کړ
شی (مؤمنانو ته).

تفسیر : یعنی کفارو ته دوزخ په ډیر زور او شور او بلو لمبو سره ورښکاره کاوه شی او جنت
متقیانو ته ورنژدی کیږی چه د هغه ډول او سینگار به جنتیانو ته خورا (ډیر) ښه خوښوونکی او
مسرت ښوونکی وی نو په دغه وقت کښی.

عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ۖ

پوه به شی هر نفس په هغه شی چه حاضر کړی ئی وی (له خیر او له شره).

تفسیر : یعنی هر یوه ته به دا پته ولگیږی او ورمعلومه به شی چه له ده سره د نیکی یا د
بدی څومره پنگه (ذخیره) او سرمایه شته چه له محان سره ئی راوړی وی.

فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ۖ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ۖ

نو قسم خورم زه په (ستوریو) بیرته گرځیدونکیو سمو تلونکیو پتیدونکیو باندی.

تفسیر : دیر ستوری لکه زحل مشتری مریخ زهره او عطارد کله له مشرق څخه د مغرب په لوری کله سم کله کاره ځی کله گړندی او کله ورو خوځیږی کله د لمر کله د سپوږمی څنگ ته نژدی کیږی بیا څو ورځی پتیبی.

وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ۖ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ۖ

او (قسم خورم زه) په شپې کله چه راوخیژی مخ راوگرځوی (په تیاریو خپلو سره) او (قسم خورم زه) په صبا کله چه سا ووهی راوخیژی (روښانه شی).

تفسیر : یا کله چه شپه راشی یا لاره شی. د «عسعس» لفظ دوه معنی لری. حضرت شاه عبد العزیز رحمه الله علیه لیکي گواکي لمر ته ئی په لامبو وهونکی کب او مهی سره تشبیه ورکړی او د لمر هغه وړانگي ئی چه له لمر څخه پخوا خیژی او خوریږی د مهی لکي ته مشابه او ورته کړی دی هغسی چه مهی په سیند کښی پت تیریږی او د هغه له سا وهلو څخه اوبه تیندکي وهی او سره خوریږی هم دا راز (قسم) لمر هم پخوا تر سپیده داغ او لمر بریښی، ځینی وائی نه سهار له سا څخه مراد د سهار هغه نسیم او وږمه ده چه د پسرلی په موسم کښی له سپیده داغه راهیسی چلیږی.

تنبیه : د دی قسمونو مناسبت له راتلونکی مضمون او خبری سره دا دی چه د دی ستوریو تلل، ودریدل بیرته گرځیدل پتیدل او د پخوانیو پیغمبرانو د پرله پسې وحی د راتللو یوه نمونه ده چه تر یو مدت پوری د هغی له نښی پاتی کیدلو څخه وروسته د هغو پاتی کیدل او پتیدل شپې ته ورته دی په رښتیا سره چه هغه توره تیاره پیری چه د حضرت خاتم المرسلین د ولادت باسعادت څخه پخوا پر دنیا تیره شوی ده چه د حق او باطل فرق او توپیر (تفاوت) پکښی نه کیده او د وحی علام او نښی پکښی نه ښکاریدلی د یوی توری شپې نمونه وه وروسته په نور سره لکه رڼا ورځ روښانه کړی ده گواکي د پخوانیو پیغمبرانو رڼا لکه د ستوریو رڼا وه او دا نور الاعظم او لویه رڼا لکه لویی پلوشی لرونکی لمر دی. څنگه ښه ویلی شوی دی.

فانه شمس فضل هم کواکبها   يظهر انوارها للناس في الظلم
حتى اذا طلعت في الكون عم هدا   ها العالمين و احيت سائر الامم

انبیا دی لکه ستوری، د فضل لمر دی محمد

په رڼا د دوی تل درومی، خلق په لوری د احد

په بعثت د محمد شوه، دنیا توله منوره

سپین تور زیر او سور تول منتفع شول له احمد
 عُیْنی علماء وائی چه د ستوریو دا سم او کور تگ او پتیدل بیرته گرغیدل په علم ملکوت کبشی
 د پرستو تگ او راتگ او پتیدلو ته ورته دی. د شپی تیریدل او د سهار راتلل د قرآن کریم په
 سبب د کفر او ظلمت لری کیدل او د هدایت د نور له شو بیکاره کیدلو سره مشابه دی. سم له
 دی وینا سره د مقسم به مناسبت له مقسم علیه سره له لری بیکاری والله اعلم
 او د پاس قسمونو جواب دا دی چه الله اکرم شانه و اعظم برهانه داسی فرمائی:

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾

بیشکه دا قرآن خامخا قول وینا د رسول عزتمن (جبریل) ده چه خاوند د
 قوت زور په نزد د خیشتن (خاوند) د عرش مرتبه والا دی منلی شوی دی
 هلته امین دی.

تفسیر : دا د حضرت جبرئیل علیه السلام صفتونه دی یعنی قرآن کریم چه د الله جل جلاله له
 لوری مونږ ته رارسیدلی دی د وصول دوه وسیلی لری یوه وحی راوړونکی پرسته جبریل علیه السلام
 دوهم ثمونږ پیغمبر عربی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د دوی دواړو صفتونه داسی دی چه د
 هغو له بیکاره کیدلو څخه بیا هیچاته د قرآن مجید په منزل من الله او صداقت کبشی هیڅ شک
 او شبهه نه پاتی کیږی. د یوی خبری په رښتیا منلو کبشی لوی دلیل دا دی چه راوی ئی په اعلیٰ
 درجه سره ثقه، عادل، ضابط، حافظ او امین وی او له هغه چا څخه چه روایت کوی د ده په
 مخ کبشی عزت او حرمت لرونکی وی او خورا (دیر) معتبر ثقات د هغه په امانت باندی داده
 وی. کلی اعتماد ولری او د هغه خبری بی له وړاندی وروسته کولو څخه د زړه له کومی ومنی. دا
 گرد (تول) صفتونه په حضرت جبریل علیه السلام کبشی شته عزتمن او کریم هغه څوک دی چه
 متقی او دیره پاکی ولری او له الله تعالیٰ څخه خورا (دیر) وپریدونکی وی «ان اکرمکم عندالله
 اتقیکم» په حدیث کبشی دی (الکرم التقوی) ذی قوه اشاره ده کامل حفظ، ضبط او د بیان
 کامل قوت ته او د الله تعالیٰ په مخ کبشی هغه د لوئی درجی خاوندی دی یعنی د گردو (تولو)
 پرستو څخه د الله تعالیٰ په دربار کبشی نژدی غای لری د آسمان پرښتی د هغه حکم منی ځکه
 چه هغوی گردی (تولی) د هغه په امانت اعتبار او عزت باندی خبری دی. دا خو د ملکی رسول
 خبره ده اوس د بشری رسول خبری هم واورئ.

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِجُنُونٍ ﴿٢٢﴾

او نه دی دا صاحب ملگری ستاسی (محمد) لیونی (لکه چه پری گمان کوی
تاسو بلکه بڼه پوه او هښیار دی).

تفسیر : یعنی له بحث پخوا تر څلویښتو کلونو پوری تاسی له (محمد) سره لیدلی دی او په دی
اوږده موده کښی مو د هغه د پتو او ښکاره و خبرو تجربه کړی ده خو هیڅکله مو د هغه فریب
دروغ او لیونتوب نه دی لیدلی او تل مو د هغه د رښتیا، امانت، عقل او پوه اعتراف او ستاینه
(صفت) کوله اوس نو ولی بی سببه هغه ته لیونی او دروغجن ویل کیږی؟ لکه چه دا ستاسی هغه
رفیق او ملگری نه دی؟ چه د هغه گرد (قول) احوال تاسی ته ښکاره دی نو اوس داسی سری ته
لیونی ویل آیا لیونتوب نه دی؟ بلکه لیونتوب دی.

وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأَفْقِ الْمُبِينِ ﴿٣٢﴾

او خامخا په تحقیق لیدلی و (محمد) هغه (جبریل د آسمان) په څنډه
(غاړه) روښانه کښی.

تفسیر : یعنی په مشرقی څنډه (غاړه) کښی د هغی پرېشتی یعنی جبریل علیه السلام بڼه ئی په
اصلی صورت او بڼه شان سره ولیده نو ځکه نشی ویلی چه د هغه په لیدلو کښی به څه تیرواته او
مغالطه پېښه شوی وی. او هغه څوک ئی چه لیدلی په رښتیا سره پرېشته وه پخوا له دی نه د
«النجم» په سورت کښی راغلی دی «فاستوی وهو بالافق الاعلی».

وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٌ ﴿٣٣﴾

او نه دی دغه (محمد د وحی) پر پتو خبرو باندی بخیل (چه پتوی ئی او
تعلیم د هغی تاسی ته نه کوی).

تفسیر : یعنی دا پیغمبر تاسی ته د هر راز (قسم) پتی خبری که په تیره که په راتلونکی پوری
اړه (تعلق) لری خبر درکوی یا د الله تعالی د اسماء او صفاتو یا د شرعیه و احکامو یا د
مذاهبو د حقیقت او بطلان یا د جنت او دوزخ د خبرو یا له مرینی څخه وروسته د پېښو او په
هغو پوری ترلی خبرو په درېوولو کښی لږ بخل هم نه کوی او څه اجرت او باړه نه غواړی
نذرانی، بخشش او تعارف ته ئی سترگی نه دی نیولی نو بیا د کاهن لقب ولی ورته ورکاوه
کیږی؟ کاهن د پتو خبرو د پوی وړوکی او جزوی خبری سره ډیر دروغ گدوی او د هغه په
درېوولو کښی دومره بخل کوی تر څو چه زیاته نذرانه او بخشش وانه خلی هغه نه وائی او پر

توری ئی له خولی شخه نه وخی د پیغمبرانو لور (اوچت) سیرت د کاهنانو له رتلیو اخلاقو سره
خه نسبت نه لری.

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِئٍ ۝۲۵

او نه ده دا (قرآن) خبره د شیطان رتلی ویشتلی شوی (په شغلو سره).

تفسیر : هیخ کله شیطان د هغو شو چارو شوونه نه کوی چه په هغو کبئی د بنیادمانو گته
(فائده) او د هغه ملعون تقبیح او مذمت وی بلکه دغه (قرآن مجید) د الله اکرم شانه واعظم
برهانه حق کلام دی.

فَإِنَّ تَذَهُبُونَ ۝۳۶

نو چرته عیئ تاسو (ای منکرانو کافرانو په دی انکار او په خنک کولو کبئی
له قرآنه).

تفسیر : یعنی کله چه دروغ او لیونتوب تخیل، توهم، کهانت او نور گرد (تول) احتمالات
لری شول نو پرته (علاوه) له حق او رشتیا شخه نور شه پاتی شول بیا نو ای منکرانو دا سمه
صافه لاره ولی پریردی؟ او بی لاری ولی عیئ؟.

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ۝۴۲

نه دی دا (قرآن) مگر ذکر پند دی (له جانبه د الله) دپاره د خلقو (انس وی
که جن).

تفسیر : هغه گرد (تول) احتمالات چه د قرآن کریم په نسبت ئی پیدا کری، هغه گرد (تول)
سره غلط دی که تاسی د دی قرآن په خبرو او شوونو کبئی بیه فکر او جاج ووهی، نو دا به
دریکاره شی چه دغه قرآن تول جهان ته دیر بیه لار شوونکی او مکمل دستور العمل دی چه په
عمل کولو ئی د دواړو دارینو فلاح او گتی په لاس راخی، نه دی دا قرآن مگر ذکر پند دی له
جانبه د الله اکرم شانه واعظم برهانه دپاره د خلقو مخصوصاً.

لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ۖ

هغه چاته چه غواړی قصد کوی له تاسی د سمیدلو خپلو (داسی چه سم برابر لار شی پر لاره د الله تعالی باندی).

تفسیر : یعنی دغه قرآن مجید په تیره بیا هغو لره پند دی چه په سمه لاره تلل غواړی، کور تگ او عناد ئی نه وی خوښ ځکه چه داسی سړی له داسی پند څخه ډیره گټه (فائده) اخلی.

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۝

او نه شی قصد کولی تاسی (د سمی لاری) مگر هغه چه اراده وفرمائی الله (د قصد د تاسی د سمی لاری) چه رب پالونکی د (تولو) عالمیانو دی.

تفسیر : یعنی پخپله قرآن کریم پند دی ولی تاثیر ئی د الله تعالی په مشیت پوری اړه (تعلق) لری چه ځینو باندی اثر کوی او په ځینو نورو باندی د ځینو نورو حکمتونو په سبب څه اثر نه کوی او نور استعدادات هغوی ته ورکوی.

تمت سورة التکویر بفضل الله القدير فله الحمد والمنة

سورة الانفطار مكية وهى تسع عشرة آية وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۸۲) تسلسلها حسب النزول (۸۲)

نزلت بعد سورة «النازعات»

د «الانفطار» سورت مكى دى (۱۹) آيت يوه ركوع لري په نزول او په تلاوت په دواړو كېښى (۸۲) سورت دى

وروسته د «النازعات» له سورته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ۝ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ۝ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ۝

او کله چه آسمان وچوی څیری شی او کله چه ستوری راولوړی تیت په تیت

(گدود) شی او په هغه وقت کښی چه دریابونه گډ شی (پو له بله سره او تول
پو دریاب شی).

تفسیر : یعنی د ترخو اوبو سیندونه به سره وخوتیږی او د دی تندوبی له سببه به ترخی او
خوږی اوبه سره گډی وډی شی.

وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ۝

او کله چه قبرونه سره خیری لاندی باندی کړل شی (او مری ژوندی تری
راپورته کړل شی).

تفسیر : یعنی هغه شیان چه د غمکی په منځ کښی وی د باندی به راغورځی او مری به له
خپلو قبرونو څخه (ژوندی) راوځی. هر کله چه وشي دا کارونه قیامت قائمیږی نو

عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ۝

پوه به شی هر نفس (په دغه وقت کښی) په هغه خیر او شر خپل باندی چه
وړاندی ئی لیږلی وی او چه وروسته ئی پری ایښی وی.

تفسیر : یعنی هغه ښی او بدی چاری چه کړی ئی وی یا ئی نه وی کړی د خپل عمر او منگ
په اول کښی ئی کړی وی یا په آخر کښی د هغی ښی بیرته ورڅخه پاتی وی او که نه وی پاتی
هغه گډ (تول) هلته د ده په منځ کښی راځی.

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ۝

ای انسانه (کافره!) څه شی مغروره کړی ئی ته پخپل رب کریم باندی (چه
کافر شوی ئی پری).

تفسیر : یعنی هغه کریم رب آیا د دی خبری وړ (لائق) و چه ته د خپل جهل او حماقته د هغه
په حلم او کرم باندی داده شوی سر به دی ورځنی غراوه؟ تاته خو دا ښه وه چه د هغه له دی
کرم څخه به شرمیدی او د حلیم له قهر څخه به ډیر ویریدی ولی چه الله تعالی ډیر کریم دی خو
ورسره منتقم او حکیم هم دی نو که دا تیرواته او غرور نه دی نو څه دی چه ته ئی په پوه صفت

پیژنی او له بل صفت ئی سترگی پتوی؟.

الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ۝

هغه (رب الکریم) چه پیدا کړی ئی یی ته نو برابر کړی ئی ته (یعنی اندامونه ئی پوره درکړی دی) پس برابر معتدل کړی ئی ته (په خلقت کښی).

تفسیر : یعنی پیدا ئی کړ یو لاس په اندازه د بل سره او یوه سترګه په مقدار د بلی سره . په دی کښی اشارت دی دی ته چه هر کله دغه رب قدیر په دغه شان سره قدرت لری نو قادر دی په بیا پیدا کولو سره لپاره د حساب او کتاب او جزاء او سزا حضرت شاه صاحب لیکي «جود ئی کړ بدن او درسم ئی کړ خصلت». یا مطلب دا چه په حکمت سره ئی ستا د اعضاؤ جوړښت او تناسب در سم کړی دی او ستا په مزاج او اخلاطو کښی ئی اعتدال درپیدا کړی دی.

فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ۝

په هر شان (کامل) صورت سره چه وئی غوښته ترکیب پیوند ئی کړی ته.

تفسیر : یعنی د گردو (تولو) په بڼو (صورتونو) کښی لږ او ډیر توپیر (فرق) او تفاوت پیدا کړ او هر یوه ته ئی بیل رنگ، شکل او ډول عنایت کړ او په مجموعی ډول سره ئی انسانانو ته د نورو ساکینانو (جاندارو) په نسبت ښه بڼه (شکل) ورکړه . غځینو پخوانیو پوهانو له دی څخه دا مراد اخیستی دی که الله تعالی اراده فرمایلی وی له هغه څخه به ئی خر، سوزر، سپی او نور غناوران جوړول سره له دی قدرته دا د الله تعالی ډیره مهربانی او خورا (ډیر) احسان دی چه تاسی ته ئی د سری بڼه (شکل) درکړه نو هغه الله تعالی چه له تاسی سره ئی دومره ښیګڼی (نیکۍ) کړی او انعامات ئی درېښلی دی آیا د دی خبری وړ (لائق) دی چه سری ئی امر او حکم ونه منی؟. بلکه مونږ تولو مسلمانانو ته ښائی چه د الله اکرم شانه واعظم برهانه گرد (تول) احکام له زړه ومنو.

كَذَٰلِكَ يُبَوِّنُ بِالْذِّنِّ ۝

نه دی (دا غرور ستا مناسب) بلکه دروغ وایي تاسی په ورځی د جزاء باندی.

تفسیر : یعنی د تیروتلو بل هېڅ سبب نشته تاسی چه د جزاء ورځ نه منی نو ځکه هر شی مو

چه زړه غواړي هغه کوی. او وایي چه په مخ کښي د حساب او کتاب او پوښتنی ورځ نشته مونږ دلته هر څه چه کوو څوک ئی لیکي؟ او شمیر پسی ئی گرځي؟ او محفوظ ئی ساتي؟ کله چه مړه شو دا ټولی خبری پای (آخر) ته رسیږي.

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحِفْظِينَ^{۱۰} كِرَامًا كَاتِبِينَ^{۱۱} يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ^{۱۲}

حال دا چه بیشکه په تاسي باندی خامخا ساتونکی ملائکي (د عمل، مقرر دی) عزتمنی (په نزد د الله) لیکونکی (د اعمالو د تاسي) پوهیږي (دغه ملائک) په هغه څه چه کوی ئی تاسي.

تفسیر : یعنی دغه ملائکي چه کرام الکاتبین نومیږي د الله تعالی داسی عزتمنی بندگانی دی چه نه خیانت او درغلی کوی او نه کوم کار نالیکلی پریږدي او نه له هغوی څخه ستاسی کارونه پتیږي. کله چه گردی (ټولی) چاری داسی یو په یو په اهتمام سره لیکلی کیږي نو آیا دا گرد (ټول) دفترونه هم داسی مهمل او بیکاره پری ښودلی شی؟ نه بلکه هر ورو (خامخا) په کار اچول کیږي او بیشکه د هر سری عمل د هغه په مخ کښي راوړل کیږي چه د هغه ښه یا بده جزاء ومومی چه ښوونه ئی په تفصیل سره په دغه راتلونکی آیت کښي داسی شوی ده.

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ^{۱۳}

بیشکه چه ابرار (نیکان- مؤمنان) خامخا په نعمتونو (د جنت) کښي دی.

تفسیر : چه هلته به تل هر راز (قسم) بخششونه او نعمتونه مومی او تل به خوشاله او آرام وی او د هیڅ یوه شی غم او اندیښنه به د جنتیانو سره نه وی. او نه به ئی له جنت څخه د وتلو او د راحت له قلته څه پروا وی.

وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ^{۱۴} يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ^{۱۵} وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ^{۱۶}

او بیشکه چه فجار بدکاران (کافران) خامخا په دوزخ کښي دی ننوځی دوی په هغه کښي په ورځی د جزاء کښي او نه به وی دوی هیڅ له هغه (دوزخ)

څخه پتيدونكى.

تفسير : يعنى نه به په تيښته له دوزخه جلا (جدا) كيدى شى او نه به له ننوتلو څخه وروسته له هغه غاى ووځي بلكه تل به هلته په كښى وي.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ۝ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ
الدِّينِ ۝ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا ۝

او څه شى پوه كړى ئى ته څه ده ورځ د انصاف جزاء بيا څه شى پوه كړى ئى ته څه ده ورځ د انصاف جزاء (يعنى بل څوك پرې نه پوهيږي بى له الله نه. د جزا ورځ ده) هغه ورځ چه نه به وي مالک نشي كولى هيڅوك له هيچا سره هيڅ شى (د نفعى او د ضرر).

تفسير : يعنى هومره چه فكر او جاج ووهى. او په غور او خيال كښى دوب لار شى بيا به هم د دى ويروونكى ورځى په پوره كيفيت باندې نه پوهيږئ! خو لنډه ئى دا چه دومره اوپوهيږئ چه په هغه ورځ به دا ټول خپلوى او خيښى، آشنائى او يارانى وركى شى او هر سړى به «نفسى! نفسى!» نارى وهى. هيڅوك به پرته (علاوه) د مالک الملك له امر څخه د بل چا شفاعت نه كوى عاجزى، چاپلوسى، صبر، او استقلال او نور هيڅ كار نشي كولى «الا من رحم الله».

وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ۝

او امر حكم په هغه ورځ كښى خالص الله لره دى.

تفسير : يعنى لكه چه په دنيا كښى د ټولواك (حاكم) او باچا حكم په رعيت باندې او د مور او پلار خبره په اولادو باندې او د بادار وينا په نوكرانو چليږي په هغه ورځ كښى به دا ټول حكمونه پاى (آخر) ته رسيږي او د هيچا امر په بل چا باندې نه چليږي او پرته (علاوه) د هغه مطلق شهنشاه او لوى ستر ټولواك (حاكم) له احكامه غځي بل څوك سا هم نشي وښكلى او هيڅ قوت او قدرت به نه لري او الله تعالى به بى له ملتويه او شرκτη او د بل چا د ښكاره او پتى مرستى (مدد) څخه خپل احكام صادروي او گردى (ټولى) خبرى ئى ژر تر ژره چليږي او گردى

(تولی) چاری به صورتاً او معنا، حساً او مادتاً د الله تعالی د قدرت په قبضه او لاس کښی وی.
تمت سورة الانفطار بفضلہ تعالی ومنہ وکرمہ

سورة المطففين مکية وهی ست و ثلثون آية و فيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۸۳) تسلسلها حسب النزول (۸۶)

نزلت بعد سورة العنكبوت وهی آخر سورة نزلت بمكة
د «المطففين» سورت مکی دی (۳۶) آیته یوه رکوع لری په تلاوت کښی (۸۳) په نزول کښی
(۸۶) سورت دی. وروسته د العنكبوت له سورته نازل شوی دی او د مکی سورتونو آخری سورت دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ۝^١ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ۝^٢
وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوَّزَوْهُمْ يَخْسِرُونَ ۝^٣

افسوس هلاک خرابی یا کنده د دوزخ ده کم کونکیو لره (په پیمانانه او تول کښی) هغه (کسان) هر کله چه ځان ته اخلی پیمانانه نو پوره اخلی او کله چه پیمانانه ورکوی یا ئی تلی هغوی ته نو کمی کوی (پوره ئی نه ورکوی).

تفسیر : له خلقو څخه خو خپل حق او برخه پوره اخیستل بد او مذموم نه دی دلته د دی خبری بد ویل مقصود نه دی. بلکه د لږ ورکولو د مذمت د تاکید دپاره دی. یعنی اگر که لږ ورکول په خپله فی نفسه هم مذموم دی خو که له دی سره د اخیستلو په وقت کښی د نورو بالکل رعایت نه کیږی نو دا لا مذموم دی پرته (علاوه) له رعایت کونکی څخه چه که په هغه کښی یو عیب شته خو یو هنر هم لری نو دا دی په هغه پسی نو ځکه د هغه پوښنی سری عیب لا شدید شو څرنګه چه اصلی مراد د لږ ورکولو مذمت دی نو ځکه ئی دلته پیمانانه او ژی او وزن، تلل دواړه یاد کړل تر څو خبره ښه ښکاره او جوته شی چه د پیمانانه کولو او تللو د دواړو په وقت کښی لږ ورکوی، او څنګه چه پوره اخیستل پخپله فی نفسه کومه بده خبره نه ده. نو یو

مُحَلِّي نِي د تَاكِيْد دِپَارِه يَاد كَر. د پِيْمَانِي او اوژِي (تَوَل) تَخْصِيص بِنَائِي د دِي دِپَارِه وَي چِه پِه
عَرِيو پِه تِيرِه بِيَا پِه مَدِينِي مَنُورِي كَشِي زِيَا تَرِه د كِيَل او پِيْمَانِي سَرِه پِيرُودَلُو (اَخِيَسْتَلُو) او
پِلُورَلُو (بِيْع و شَرَاء) رَوَاج دِرَلُود (لِرَلُو). پَرْتِه (عِلَاوَه) لِه دِي د دِي تَخْصِيص نُور وَجُوه هَم شْتِه.

الْأَيْطُنْ أُولِيكَ أَتْمُ مَبْعُوثُونْ ۞ لِيَوْمِ عَظِيمٍ ۞

آيَا يَقِينِ نِه كُوي (دِير اَخِيَسْتُونَكِي لِر وِر كُوونَكِي دَغِه) چِه بِيَشَكِه دُوي
رَاپُورْتِه بِه كِرَل شِي دِپَارِه (د حِسَاب) د لُؤِي وِرْعِي (د قِيَامَت).

تَفْسِير : يَعْنِي كِه هَغُوي دَاسِي خِيَال لَرِي چِه وِرُوسْتِه لِه مَر كِيْدَلُو بِيَا ژُونْدُون شْتِه او د الله
تَعَالٰي پِه مَخ كَشِي د كَرْدُو (تَوَلُو) حَقُوقُو او فَرَايْضُو او چَارُو حِسَاب او شَمِير وِر كُول حَق دِي نُو
هِيْخ كَلِه بِه نِي دَاسِي حَرَكَت او خَوْعِيْدَل نِه كُول.

يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۞

هَغِه وِرْعِي چِه وَبِه دِرِيْبَرِي خَلْق لِيَارِه (د اَحْكَام) د رَب د تَوَلُو مَخْلُوقَاتُو.

تَفْسِير : چِه الله تَعَالٰي كَلِه تَجَلِي كُوي او شِه وَخْت ثَمُونِبَر حِسَاب او كِتَاب كُوري او پِه حَق مَو
رَسُوي او شِه وَقْت مُونِبَر تِه ثَمُونِبَر چَارِي او فَيَصْلِي رَاوُروِي.

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَارِ لَفِي سَبْحِينَ ۞

دَاسِي پِكَار نِه دِه (او نِه دِي كُوي دِير اَخِيَسْتَل او لِر وِر كُول پِه تِجَارَت او
غَفْلَت لِه قِيَامَت نِه) بِيَشَكِه لِيَكَلِي شُوي اَعْمَال د فَاجِرَانُو (كَافِرَانُو) خَامَخَا پِه
سَبْحِيْن كَشِي دِي.

تَفْسِير : يَعْنِي لِه سَرِه هَسِي كَمَان وَنِه كَر شِي چِه دَاسِي وِرْعِي بِه نِه رَاخِي ثُكِه چِه هَغِه وِرْعِي
هَرُومَرُو (خَامَخَا) رَا تَلُونَكِي دِه نُو د هَغِي وِرْعِي د رَا تَك دِپَارِه د كَرْدُو (تَوَلُو) نِيكَانُو او بَدَانُو
عَمَلْنَامِي لِيَكَلِي د كَرَام الْكَاتِبِيْن پِه دَفْتَرُو كَشِي مَرْتَب اِيْشُودَلِي شُوي دِي.
(اَوْسِ الله اَجَل شَانِه وَاَعْظَم بَرَهَانِه وِيْرُوي فَاجِرَان بِالْعَمُومِ او دَاسِي فَرْمَائِي).

وَمَا آذْرَاكَ مَا سَجَّيْنُ^ط ۝ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ^ط

او شه شی پوه کړی ئی ته (ای محمده) چه شه دی سجين يو دفتر دی
لیکلی شوی (د فجارو د اعمالو).

تفسیر : یعنی سجين يو داسی دفتر دی چه په هغو کښی د گردو (تولو) دوزخیانو نومونه
لیکلی شوی دی او د بندګانو د چارو لیکونکی پرېستی چه د هغوی د نامه یادونه په پخوانی
سورت کښی وشوه د دی بدکارانو د مړه کیدلو او د عمل له پرېکیدلو څخه وروسته د هر یوه
سری چاری په بیلو بیلو دفترو کښی لیکي او په دی دفتر کښی ئی داخلوی د هر یوه دوزخی د
نامه دپاره یوه بيله علامه او نښه ایښودله شی چه هغه دوزخی دی او د هغه د لیدلو څخه هر
څوک پوهیږی چه پکښی خیر نشته له ځینو روایتو څخه دا ښکاری چه د کافرانو ارواح په هم
دغه ځای کښی وی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی د هغو نومونه لیکل کیږی
تر څو وروسته له مړینی هلته یوړل شی» ځینی پخوانی مفسرین وائی چه دا ځای تراوومی ځمکی
لاندی دی الله تعالی اعظم برهانه په داسی خبرو ښه پوهیږی.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ^ط ۝ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بَيَوْمِ الدِّينِ^ط ۝ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ^ط

افسوس هلاک خرابی یا کنده د دوزخ ده په دغی ورځی کښی دروغ ویونکیو
لره هغه کسان چه دروغ وائی په ورځی د انصاف جزاء باندی. او دروغ نه
گنی دغه (ورغ د جزاء) مگر هر یو له اندازی تیریدونکی گنهګار.

تفسیر : هغه څوک چه د جزاء له ورځی څخه منکرېږی په حقیقت کښی د الله تعالی د ربوبیت
او د هغه عدل، قدرت او حکمت او نورو صفاتو څخه منکرېږی او هغه څوک چه د الله تعالی له
دی صفاتو څخه منکرېږی نو هومره چه په گناهونو کښی زړه ور شی لږ ده. د «معتد اثیم» یعنی
له اندازی تیریدونکی گنهګار بل بد عادت دغه دی چه:

إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ^ط

کله چه ولوستلی شی په ده باندی آیتونه (د قرآن) ځمونږ نو وائی (جهلاً او
عناداً چه دا) چتی (بیکاره) قصی دی د پخوانیو.

تفسير : يعنى كله چه قرآن كريم او د پند خبرى آورى وائى داسى خبرى به پخوانيو خلقو هم كولى اوس هم هغه پخوانى قصى او له كاره وتلى افسانې ويلي كيږي نو مونږ له داسى قصو او افسانو څخه كله ويريډونكى يو (العياذ بالله).

كَلَّا بَلْ مُسْتَرَانٍ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٣﴾

نه ده داسى (لكه چه وائى منكران) بلکه زنگ اچولى دى پر زړونو د دوى هغو گناهونو چه ؤ دوى چه كول به ئى.

تفسير : يعنى غمونږ په آيتونو كښى هيڅ د شك او شېبى مخاى او موقع نشته خبره خو دا ده چه د گناهونو د كثر او مزاولت څخه د هغوى په زړونو باندې زنگ لويډلى دى نو ځكه د صحيحه ؤ حقائقو انعكاس په هغو كښى نه كيږي. په حديث كښى راغلى دى « كله چه سړى گناه كوى يو تور تكى د هغه په زړه باندې پيدا كيږي كه توبه ئى وكړه نو دا تكى لري كيږي كه نه هومره چه گناه كوى په همغه اندازه دا تكى پلنېږي او ارټيږي تر دې چه د ده زړه تك تور شى او د حق او د باطل هيڅ فرق او تميز نشى كولى » د مكذبينو حال هم داسى وگڼه چه له ديرو شرارتونو څخه د دوى زړونه بالكل مسخ شوى دى نو ځكه په آيت او د الله تعالى په خبرو او نښو باندې ملنډى وهى او پري مسخري كوى (نعوذ بالله).

كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴿١٤﴾

رښتيا ده چه بيشكه دوى به له (لقاء د) رب خپله په دغى ورځى (د قيامت كښى) هرومرو (خامخا) په حجاب كښى وى (نه به ويني الله)

تفسير : يعنى د دى انكار او تكذيب د انجام او پاى (آخر) څخه ښائى چه بى فكره نشى هغه وقت خامخا راتلونكى دى چه په هغه كښى مؤمنين د حق سبحانه و تعالى په لقاء او ليدلو سره مشرفيږي او دا بدبختان به تړى محروم او ممنوع او بى برخى پاتى كيږي.

ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ﴿١٥﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ

بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٦﴾ كَلَّا

پس بیشکه دوی چه دی خامخا ننوتونکی دی دوزخ ته. بیا به وویل شی
(دوی ته چه) دا هغه (عذاب) دی چه وی تاسی چه هغه به مو دروغ گانه
انکار به مو تری کوو. له سره نه ده داسی.

تفسیر: یعنی د دی بدانو او نیکانو پای (آخر) او انجام هیشکله یو شانی نشی کیدی او الله
جل جلاله ابرارو سره دغسی معامله فرمائی:

إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ^{١٨} وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ^{١٩}
كِتَابٌ مَّرْقُومٌ^{٢٠}

بیشکه کتاب لیکلی اعمال د ابرارو نیکانو خامخا په علین کښی دی. او
څه شی پوه کړی ته (ای محمده) چه څه دی علین؟ یو دفتر دی لیکلی
شوی (د اعمالو د ابرارو).

تفسیر: چرته چه د جنتیانو نومونه لیکلی شوی دی او د هغو یا د ښو چارو پانی سره رونی
او ترتیب شوی دی رومی د هغو ارواح هلته بیولی کیږی بیا ئی د خپلی هستوگنی اصلی غای
ته بیائی د دی ارواحو څه علائق او اړیکی به له قبر سره هم وی. ویل کیږی چه دا غای پر اووم
اسمان دی او د مقربینو ارواح به هلته هستوگنه لری والله اعلم.

يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ^{٢١}

چه گوری حاضرېږی هغه ته مقربان (د الله ملائکي او نور بندگان).

تفسیر: مقربی پرېستی یا د الله تعالی مقرب بندگان په خوشالی سره د مؤمنانو اعمالنامی گوری
او هلته به حاضر وی.

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ^{٢٢} عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ^{٢٣}

بیشکه ابرار نیکان خامخا په نعیم لوی نعمت د (جنت) کښی دی پر
(مکملو) تختونو باندی ناست گوری (د الله لقاء او د جنت نعماء، او تری

متلذذ کيږي يا به گوري دوزخيانو ته

تفسير : يعنی په خورا (ډيرو) ښو پالنگونو به ناست وي او په زړه پوري د جنت ښي ننداري به کوي او د الله تعالیٰ په ليدلو سره به خپلي سترگي رنوي او زړونه به پري خوشالوي.

تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٣﴾

پيژني به ته (ای کتونکيه!) په مخونو د دوي کښي تازه گي د نعيم (تنعم د جنت).

تفسير : يعنی د جنت له عيش او آرام څخه به د هغوي څيري داسي ښي او تر تازه او بارونقي ښکاري چه هر ليدونکي به له لري پري پوهيږي چه دا کسان په خورا (ډير) عيش، هوساني (آرام) او راحت او تنعم کښي دي.

يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْمُومٍ ﴿٢٤﴾ خَمْرًا مَسْكُومًا ط

ورځښولي شي (هغوي ته) له خالصو شرابو مهر کړيو شويو څخه چه مهر به ئي مشک وي.

تفسير : حضرت شاه صاحب ليکي «چه په جنت کښي به د خورا (ډير) خالصو شرابو ويالي د هر چا د کور د مخه وي. خو دا خورا (ډير) ښه او نادر شراب دی چه سر به ئي تل مهر وي په جنتي مشکو سره». لکه چه په دنيا کښي مهر په لاکو يا مومو يا خاورو يا ختو يا نورو شيانو باندې لگول کيږي کله چه د هغه څاي خاوري مشک دی نو په هغو باندې دا مهر لگاوه کيږي. دا ښيښه چه په لاس کښي واخيسته شي دماغ معطرېږي او تر آخره پوري د خوشبوني خورا (ډير) ښه رائحه او وړم تری پورته کيږي.

وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ ﴿٢٥﴾

او په دغه (شرابو او نورو جنتي نعماو) باندې پس بايد دى چه رغبت وکړي رغبت کوونکي (په کولو د فضائلو او پريښودلو د رذائلو چه عجلت وکړي په حسناتو او ځان وساتي له سياتو).

تفسير : يعنى د دنيا ناپاک شراب د دى وږ (لائق) نه دى چه کوم ښه سړى هغه ته رغبت وکړي. هو يواځى شراب ظهور د دغى خبرى لائق او وږ دى چه په هغو باندې خلق ورمات شى او يو په بل باندې د هغو په څښلو کښى وړاندې والى وکړي (اللهم ارزقنا).

وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ۖ عَيْنَا يَشْرِبُ بِهَا الْبُقَرِيُّونَ ۖ ط

او گډون د هغه (شراب دى له اوبو د) تسنيم څخه دا (تسنيم) يوه چينه ده (په جنت کښى) چه څښى به له هغى څخه د (الله) مقربان.

تفسير : يعنى مقرب خلق يواځى د دى چينى خالص شراب څښى او نيکانو ته به د دى شرابو گډ ورکول کيږي چه لکه گلاب او نور په هغه شراب کښى گډيږي.

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ۚ ز

بېشکه هغه کسان چه کافران شوى دى ؤ دوى په هغو کسانو باندې چه ايمان ئى راوړى ؤ خندل به ئى (مسخرى به ئى پرى کولى).

تفسير : او پخپلو منځونو کښى به ئى په تمسخر او استهزاء سره داسى ويل چه د دى بى هوشانو په مغزو کښى څه يو چتى (بيکاره) خيال لويډلى دى چه د نن موجود او محسوس خوندونه او لذتونه د جنت په صباح موهومو چرتونو (خيالونو) او خيالى لذتونو باندې له لاسه وباسى (العياذ بالله).

وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ۚ ز

او کله چه تيريږي منکران پر مؤمنانو باندې هغوى ته پخپلو منځونو کښى سره سترگگونه وهى (لپاره د استهزاء).

تفسير : او يو تر بله په سترگو اشارتونه کوى او د حال او قال په ژبه پخپلو منځونو کښى سره داسى وائى چه وگورئ هم دوى بى عقلان او احمقان دى چه د جنت په پور (قرض) باندې د دنيا له نغدو څخه ځان بى برخى کوى (استغفرالله).

وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾

او کله چه وگرځي خپلو کورونو ته (نو) گرځي دوی خوشاله (خبري جوړوونکي په سبب د تمسخر او استهزاء پر مؤمنانو باندې)

تفسير : يعنى په خوش طبعي او توکو په مسلمانانو باندې ملنډي وهي او په خپل عيش او عشرت باندې مفتون او مغرور شوي وائي چه غمونږ عقیده او فکر ښه دي که نه مونږ ته دومره نعمتونه او هوساني (آرام) ولي او له کومه رسیده.

وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾

کله چه وږه لیدل (کفارو) دغه (مؤمنان) نو ویل به ئی پخپل منځکښي چه بیشکه دغه (مؤمنان) خامخا بی لاری دی.

تفسير : او گمراهان دي چه خامخا په زهد او رياضت کښي خپل ځانونه له لاسه وباسي او د جنت موهومو لذتونو ته په اوسني موجوده لذتونو باندې ترجيح ورکوي او په لاحاصل او بی گتي (بی فائدي) رږو (تکليفونو) باندې د حقيقي کمالاتو نوم ايښي دي آيا دا ښکاره گمراهي نه ده چه سړي د خپل عيش او آرام او هوساني (راحت) او کور او کهول څخه مخ واړوي او په يوه سړي پسې رهي (روان) شي او خپل پلارني دين پرېږدي. (معاذ الله)

وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَفِظِينَ ﴿٣٣﴾

حال دا چه نه دي لیږلي شوي (کافران) پر دغو (مؤمنانو) باندې ساتونکي څارونکي.

تفسير : چه شاهی ووائي په هدايت او ضلالت د دوی دغه الله جل شانه واعظم برهانه فرمان او بيان دي چه دا کافران پر مسلمانانو باندې پیره داران نه دي مقرر شوي دا احمقان له خپلو بدو چارو څخه سترگي پټوي. او د هغوی د هر راز (قسم) حرکاتو کتنه کوي. د خپل ځان د اصلاح په فکر کښي نه لویږي او هغو کسانو ته چه په سمه لاره ځي گمراه او احمق وائي.

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾

نو په نن (ورځ د قیامت کښي به) هغه کسان چه ایمان ئی راوړي دي په

کفارو باندی خاندی.

تفسیر : یعنی د قیامت په ورځ به مسلمانان په دی کافرانو پوری خاندی چه دا خلق څومره ناپوه ؤ چه فانی او خسیس څیز ته ئی په ښو نعمتونو او پاتی کیدونکو نفیسو شیانو باندی ترجیح ورکوله. نو اوس څنگه په دوزخ کښی پراته دی؟ او د دائمی عذاب خوند څکی؟

عَلَىٰ أَرَآئِكَ يَنْظُرُونَ^ط

پر مکللو تختونو باندی ناست گوری (د الله لقاء او د جنت نعمتو ته) او تری متلذذ کیری یا گوری کفارو ته چه څرنگه په عذابیری.

تفسیر : یعنی د خپلی خوشالی او د کافرانو د بد ژوند ننداری کوی.

هَلْ تُؤِيبُ الْكَفَّارِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ^ع

بیشکه چه جزاء ورکړه شوه کفارو ته همغسی چه کول ئی (په دنیا کښی له معاصیو).

تفسیر : یعنی هغه کسان چه په دنیا کښی ئی پر مسلمانانو باندی خنډل نن د هغوی خپل حال د خنډیدو لائق او وړ دی او مسلمانان د هغو په تیرو حماقتونو باندی خاندی. تمت سورة المطففين بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الانشقاق مكية وهی خمس وعشرون آية وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۸۴) تسلسلها حسب النزول (۸۳) نزلت بعد سورة «الانفطار»

د «الانشقاق» سورت مكی دی (۲۵) آيته يوه ركوع لری په تلاوت كښی (۸۴) په نزول كښی (۸۳) سورت دی

وروسته د الانفطار له سورته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ۝ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝

کله چه آسمان شق خیری شی وچوی او وآوری و منی امر حکم د رب خپل او (دا آسمان) لائق وړ دی (د هغه الله حکم منلو ته).

تفسیر : یعنی کله چه د الله تعالی له خوا د خیریدلو «تکوینی» حکم وشي آسمان به هغه تعمیلوی او منی ئی او آسمان د مقدور او مقهور کیدلو له پلوه د دی خبری وړ (لائق) دی چه سره له دومره عظمت او رفعت او لوی والی او هسکوالی (اوجتوالی) د خپل خالق او مالک په مخ کښی غاړه کیږدی او د هغه په دی حکم منلو کښی هیڅ ونه وائی.

وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ۝

او کله چه غمکه وغوروله شی.

تفسیر : د محشر دپاره به غمکه د ریر په شان جوړیږی او د هغی د مخ گرد (تول) عمارات او غرونه او نور شیان لری کیږی ترڅو په یوی مستوی سطحی باندي گرد (تول) پخوانی او وروستنی خلق سره یو ځای او په یوه وخت کښی بی له پردی او حجاب او حائل څخه وکتی شی.

وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ۝

او د باندي وغورځوی هغه چه دننه پکښی وی له مریو او خزائنو څخه او ښه خالی شی له تولو اشیاء نه.

تفسیر : په هغی ورځی کښی غمکه خپلی خزانی او مری او نور اجزاء له دننه څخه د باندي غورځوی او منع ئی له هر هغه شی څخه بالکل تشیری چه د هغو تعلق د بندگانو له حساب او کتاب او سره وی.

وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝

او وآوری و منی امر حکم د رب خپل او (دا غمکه) لائق وړ ده (د هغه الله حکم منلو ته)

تفسیر : کله چه ځمکه او آسمان د هغه الله تعالی د ذات او د تکوینی حکم تابع او منقاد دی نو سری ته کله بنائی چه د هغه لوی پروردگار له تشریعی حکم څخه سر وغروی.

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدًّا حَافِلٌ قَبِيْهٍ ۝۶

ای انسانه بیشکه ته عمل کوونکی ئی په پوره سعی سره تر وقت د رسیدلو رب خپل ته په عمل سعی کولو سره نو ته یو ځای کیدونکی ئی له دغه (خپل عمل او سعی سره او جزا ئی مومی خیر وی که شر).

تفسیر : یعنی د پروردگار په مخ کښی له رسیدلو څخه پخوا هر سری له خپل استعداد سره سم او موافق مختلف او راز راز (قسم) ربرونه (تکلیفونه) گالی (برداشت کوی) څوک ئی په طاعت کښی زیار (محنت) گالی (برداشت کوی) څوک ئی په سر غړولو کښی ځان ستړی کوی که د خیر په لاره کښی وی یا د شر په لاره کښی هر رنگه ربرونه (تکلیفونه) ویاسی اخر د خپل پروردگار حضور ته ورځی او د خپلو اعمالو او چارو نتائج به وویښی.

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَٰ كِتَابَهُ بِیَمِیْنِهِ ۝۷ فَسَوْفَ يُحَاسِبُ حِسَابًا یَّسِیْرًا ۝۸

پس هر هغه څوک چه ورکړه شی کتاب عملنامه د ده په بڼی لاس د ده کښی نو ژر ده چه حساب به وکړ شی له ده سره حساب آسان.

تفسیر : آسان حساب دا دی چه په هره خبره باندی به تنقیدونه نه کیږی او یواځی د هغه پانی وړاندی کیږی او بی له بحث او مناقشی څخه به خوشی کیږی.

وَيُنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ۝۹

او ویه گرځی اهل خپل ته (په جنت کښی) خوشاله کړی شوی.

تفسیر : نه د سزا خوف وی نه د غصی ویره په دیر امن او اطمینان سره د خپلو احبابو او اقاربو او مسلمانانو ورونو ته وررسیږی. او له دوی سره په خوښی سره مشغولیږی او له هغوی سره گرځی.

وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَأَى ظَهْرَهُ ⑩

او هر هغه څوک چه ورکړ شی کتاب عملنامه د ده وروسته تر شا د ده (په کین لاس نی).

تفسیر : یعنی ورکړه شی عملنامه په کین لاس کښی د شا له لوری او پرېښتی نه غواړی چه د ده هغه مخ وویښی نو په دی وسیله خپل زیات نفرت او کراهت له هغه څخه ښکاره کوی. کیدی شی چه مراد ئی داسی وی چه د دوی متی به ترلی وی نو ځکه ئی عملنامی د شا له لوری ورکولی کیږی.

فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ⑪

پس ژر به ناری کړی دی ای هلاکه ای هلاکه (عما راحاضر شه! دا دی وقت دی).

تفسیر : یعنی د عذاب له ویری څخه به مرگ غواړی او د خپل هلاکت آرزو او تمنا به کوی.

وَيَصْلِي سَعِيرًا ⑫ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ⑬

او ننه به وځی دی بل اور (د دوزخ) ته چه بیشکه ؤ دی په (دنیا ئی) اهل خپل کښی خوشاله (په کفر او معاصی غافل له آخرته).

تفسیر : یعنی په دنیا کښی له آخرته بی فکره و د هغه عوض او رنج دا دی چه نن په سخت غم ککر دی پرته (علاوه) له دی هغه کسان چه د دنیا د هستوگنی په وقت کښی د آخرت له ویری ویلی کیدل هغوی نن بالکل داده او په خوښی کښی دی. منکران هلته خوښ ؤ او مسلمانان دلته خوشال دی.

إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَّحُورَ ⑭

بیشکه ده به یقین کاوه په دنیا کښی داسی چه دی به له سره بیرته نه ګرځی (الله ته او منکر ؤ له بعثه)

تفسیر : د ده کله داسی خیال و چه یوه ورځ به د الله تعالیٰ په مخ کېږي ودریږي او د یوې ذرې شمیر جواب به ورکوي نو ځکه په گناه او شرارت کېږي داسی زړه ور او دلیر وو. یعنی ده به په دنیا کېږي گمان کاوه چه له سره به الله تعالیٰ ته رجوع ونه کړم او قیامت نشته! نه ده داسی بلکه

بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهٖ بَصِيرًا ۝۱۵

هو! دی رجوع کوي (هر و مرو) (خامخا) الله ته) بیشکه رب د ده دی په ده ښه پوه لیدونکی بینا.

تفسیر : یعنی له پیدا کولو ځنې تر مرگ پورې به ئی دا کتل چه د ده روح له کوم ځای څخه راغلی ده؟ او بدن ئی له څه شی څخه روغ دی؟ څه اعتقاد لري؟ عمل ئی څه دی؟ په زړه ئی څه گرځي؟ له ژبې ئی څه وځي؟ لاسونه، پښې پي څه کوي؟ څه گتې؟ څه خوري؟ څه کوي؟ وروسته د هغه له مرگه د هغه روح چیرې لار؟ د ده د بدن اجزاء په کوم کوم ځای کېږي دی؟ او نوري پوښتنې. هغه الله تعالیٰ چه د سړي له احوالو څخه په دی اندازه خبر او د هر څیز په گردو (تولو) خبرو او کلی او جزئی احوالو باندې پوه دی نو آیا څه گمان کاوه شی چه هغه به دی هم داسی مهمل او معطل پریږدي؟ ضرور دی چه د هغه د اعمالو نتیجې او ثمرې به ورښکاره کړي.

فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ۝۱۶ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ۝۱۷

پس قسم خورم په شفق سپینوالي د عشاء پس له سوروالي د ماښام او په شپه او په هغو (څیزونو) چه جمع کړي وی (شپې هغه په تیارو خپلو کېږي)

تفسیر : یعنی سړي او نور ساکینان (جاندار) چه د ورځې له مخې د معاش په تلاش کېږي د باندې گرځي او هر چیرې په خپلو چارو کېږي بوخت دی د شپې له لوري تول سره یو ځای کیږي او هر یو په خپلو ځایونو کېږي سره تولیږي.

وَالْقَمَرِ إِذَا اتَتْ ۝۱۸

او (قسم خورم) په سپوږمۍ کله چه پوره کامل شی.

تفسیر : یعنی د خوارلسمې شپې سپوږمۍ چه د خپل کمال حد ته رسیدلې وی. (او جواب د

پاس قسمونو دا دی چه:

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ۝۱۹

خامخا سواره به شیء و به رسیبری تاسی ای خلقو یو حال ته وروسته له بل حال نه.

تفسیر: یعنی د دنیا په ژوندون کښی له مختلفو دورو څخه په تدریج سره تیر شوی په پای (آخر) کښی د مرگ پور (زینه) ده، بیا د برزخ عالم دی، وروسته قیامت، الله تعالی پوهیږی چه په قیامت کښی د څه څه احوال ولیدل؟ او د څه څه مراتبو پریکول درجه په درجه په مخ کښی دی؟ لکه چه د شپې په اوله برخه کښی تر څو چه شفق وی یو شانته سره او سپینه رڼا وی نو دا رڼا فی الحقیقت او په رښتیا سره وی چه د لمر د پاتی شوی اثرات او اغیزی نښی دی چه پس له ورکیدلو د هغی د ظلمت بله دوره شروع کیږی چه هر شی په کښی پتییږی. په شپه کښی سپوږمی هم راخیژی چه درجه په درجه د هغی رڼا زیاتیږی، کمیږی او په څوارلسمی شپې کښی د پوره سپوږمی رڼا هغه توره تیاره فضاء رڼوی، ځواکی د انسانی احوال طبقات هم د شپې مختلفو کیفیاتو ته ورته او ورسره مشابه دی والله اعلم.

فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝۲۰

پس څه دی دغو (انسانانو ته) چه ایمان نه راوړی.

تفسیر: چه وروسته له مرگه دوی د الله تعالی په طرف رجوع کوی او هم یو سخت مزل په مخ کښی دی چه هغه ته کافی توبه په کار ده.

وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ۝۲۱

او کله چه ولوست شی په دوی باندی قرآن نو غاړه نه یردی سجده نه کوی (دپاره د لوستلو ئی).

تفسیر: که د هغوی عقل پخپله دا حالات نشو موندلی نو لازم و چه د قرآن کریم له بیان څخه ئی گته (فائده) اخیستلی خو پرته (علاوه) له دی د دوی حال دا دی چه د قرآن معجز بیان اوږی خو هیڅ د هغه په مخ کښی د عاجزی او تذلل اظهار نه کوی تر دی چه مسلمانان د پاک

الله تعالیٰ دا آیات اوری سجده کوی هغوی د هم دی تشی سجدی توفیق هم نه لری.

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكْذِبُونَ^{٣٢} وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ^{٣٣}

بلکه هغه کسان چه کافران شوی دی په الله دروغ گنی (قرآن). او الله ته ښه معلوم دی هغه څه چه دوی ئی پتوی په زړه کښی ئی ساتی (له کفر او نفاق).

تفسیر : یعنی یواځی دا خبره نه ده چه هغوی د الله تعالیٰ آیتونه آوری او سجده نه کوی او انقیاد او تذلل ته غاړه نه پردی بلکه زیات له دی نه د هغو آیتونو تکذیب پخپلو ژبو سره هم کوی او د دوی له زړونو څخه چه په هغه کښی د تکذیب، انکار، بغض، عناد او د حق د دشمنی ډیری پرتی دی الله تعالیٰ ښه خبر دی

فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ^{٣٤}

پس بشارت زیری ورکړه دوی ته په عذاب دردناک سره (په آخرت کښی).

تفسیر : یعنی زیری وکړئ په هغو باندی څه شی چه هغوی گتی د هغی نتیجه او میوه به هرومرو (خامخا) هغوی ته رسیږی او د هغوی دا کوششونه او زیارونه به هیڅ نه ابته (خراب) کیږی او خامخا هغوی ته جزاء وررسیږی.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ^{٣٥}

مگر خو هغه کسان چه ایمان ئی راوری دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) هغوی ته دی اجر ثواب بی نهایته چه خلاصی او کمی نه لری.

تفسیر : چه هیڅ کله پای (آخر) ته نه رسیږی او تل دائم او قائم او لا ینقطع دی.

تمت سورة الانشقاق بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة البروج مكية وهى اثنتان وعشرون آية و فيها ركوع واحد. رقم تلاوتها (۸۵) تسلسلها حسب النزول (۲۷) نزلت بعد سورة الشمس
 د «البروج» سورت مكى دى (۲۲) آيته يوه ركوع لرى په تلاوت كښى (۸۵) په نزول كښى (۲۷) سورت دى
 وروسته د «الشمس» له سورته نازل شوى دى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ۱

قسم په آسمان چه خاوند د برجونو دى.

تفسير : له برجونو څخه مراد هغه دولس برجونه دى چه په يوه كال كښى لمر په هغو كښى گرځي يا د آسمانى قلعي برجونه او برخى دى چه پرېستى پيرى په كښى كوى يا هغه لوى ستورى دى چه په ليدلو سره هم په آسمان كښى ښكارى والله اعلم.

وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ۲ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ۳

او (قسم دى) په هغى ورځى وعدى كړى شوى (چه د قيامت ورځ ده) او (قسم دى) په هغى ورځى چه حاضرېږى (چه ورځ د جمعى ده) او په هغى ورځى چه هغى ته ورحاضرېږى (خلق چه ورځ د عرفى ده).

تفسير : خلق په گړدو (تولو) ښارونو كښى حاضرېږى د جمعى په ورځ او د گړدى (تولى) دنيا خلق سره يو ځاى توليدى د عرفى په ورځ حج ته نو ځكه په روايتونو كښى راغلى چه (شاهد) د جمعى ورځ ده او (مشهود) د عرفى. برسیره پر دى د شاهد او د مشهود په تفسير كښى ډيرى خبرى دى خو اوفق بالروايات هم دا خبره ده والله اعلم.

تنبيه : د قرآنى قسمونو په نسبت مو د القيامة د سورت په شروع كښى څه ليكللى دى ښائى هغه په هر ځاى كښى په زړه ولرئ او له دى قسمونو څخه د قسم د جواب مناسبت دا دى چه د دى گړدو (تولو) څخه دا ښكارى چه الله تعالى مالك د امكنه و او ازمنه و دى او د داسى مالك الكل له حكم څخه پرته (علاوه) كار كوونكى د لعن او عقوبت مستحق او وړ (لائق) دى. او

جواب د قسم محذوف دی لکه چه پری دغه راتلونکی آیت دلالت کوی چه:

قُلْ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ۖ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ۖ

وژلی شوی دی خاوندان د کندی د خندقونو د اور (په غمکه کښی) چه خاوند د بلیدلو وه (په گوگړو او په دیرو لرگیو او په سړیو سره).

تفسیر : یعنی مغضوب او ملعون شول هغه خلق چه لوی لوی خندقونه ئی کنستلی او له اوره ئی دک کړی او دیر لرگی ئی پکښی واچول او به ئی سره کړل. د (اصحاب الاخدود) څخه مراد څوک دی؟ مفسرین څو واقعات وائی خو هغه قصه چه په صحیح مسلم، جامع ترمذی، مسند احمد او نورو کښی یاده شوی ده لنده ئی دا ده چه په پخوانیو پیړیو کښی کوم کافر باچا وو. چه له هغه سره یو کودگر (ساحر) و کله چه د کودگر مرگ نژدی شو، له باچا څخه ئی غوښتنه وکړه، چه یو هښیار او پوه هلک دی ماته راکړ شی چه زه دا خپل علم ورزده کړم او وروسته له ما څخه دا علم له لاسه ونه غی یو هلک د دی کار دپاره وټاکل (مقرر) شو چی هره ورځ به ئی د هغه کودگر څخه سحر او کودی زده کولی. د ده په لاره کښی یو عیسائی راهب وو چه د هغی پیړی په اعتبار د هغه دین حق و دغه هلک له هغه سره هم خپل تگ راتگ شروع کړ او په پټه ئی د هغه راهب دین ومانه او د هغه د فیض او کرامت له برکته د ولایت او کرامت خاوند شو یوه ورځ دی هلک ولیدل چه یو څیروونکی غناور لکه غمري یا پیرانگ او نور لاره نیولی او خلقو ته ئی زیاته ویره او پریشانی ورواندی کړی ده. هغه یوه تیږه (گټه) په لاس کښی واخیسته او دعا ئی وکړه «ای اله! که د راهب دین حق وی نو غما په دی دېره دا غناور مړ کړی» دا ئی وویل او تیږه (گټه) ئی وروغورځوله چه د هغی له اغیزی او اثر هغه غناور له کاره ووت په خلقو کښی یو لوی شورماشور جوړ شو چه دغه هلک دیر علم لری یوه رانده چه دا انگاڅه او آوازه واوریده ورځنی وئی غوښتل چه «غما سترگی رارنی کړه!» هلک وویل «کوونکی زه نه یم هغه غمونږ الله تعالی دی که ته هغه منی او کفر پرېږدی نو دعا درته کوم هیله (امید) شته چه ستا سترگی رنی شی» لکه چه هم داسی هم وشوه. ورو ورو دا خبری گردی (تولی) باچا ته ورسیدلی. باچا ورته په قهر شو هغه هلک راهب او ړوند ئی وغوښتل او وروسته له څه خبرو او اترو څخه ئی راهب او ړوند سره ووژل د هلک په نسبت ئی امر ورکړ چه هغه دی له یوه لور (اوچت) غره څخه په رغړولو سره وواژه شی» خو د الله تعالی په قدرت هغه کسانو چه دا هلک ئی د ځان سره پر غره باندي څیژولی ؤ هغوی پخپله له غره څخه ورغړیدل او دا هلک روغ رمت بیرته راغی. بیا باچا امر ورکړ چه «هغه دی په سین کښی دوب کړ شی!» هلته هم دا پیښه ورواندی شوه او هغه گرد (تول) سړی چه له ده سره تللی ؤ تول په سیند کښی دوب شول او دی جوړ او روغ بیرته راوگرځید په پای (آخر) کښی هلک باچا ته وویل زه د

ځان د وژلو چل دروښم تاسی گرد (تول) سری په یوه میدان کښی سره تول کری. د هغوی پر مخ کښی ما یو غرغره باندی وڅروی. او د دی لفظ په ویلو سره پر ما باندی غشی ولی «بسم الله رب الغلام» د هغه الله په نامه چه د دی هلک رب او پالونکی دی کله چه باچا داسی وکړه او هغه هلک د خپل رب تر نامه څار او مر شو او خلقو دا عجیبه واقعه ولیدله تولو وویل (آمنه برب الغلام، ایمان مو راوړ د دی هلک په رب او پالونکی باندی) نو وزیرانو باچا ته وویل «وگورئ چه د هغی خبری په سبب چه دا گرد (تولی) چاری وشوی اخر ته هغه پیښه شوه. رومی به یو دوو سربو ایمان راوړد اوس خورا (دیر) دیر خلق مؤمنان شول» باچا زیات په قهر شو او د دیرو لوبو او ژورو خندقونو د کنستلو امر ئی ورکړ او هغه ئی ښه له اوره څخه ډک کړل او اعلان ئی وکړ «هر څوک چه ایمان لری او د خپل ایمان څخه لاس نه ویاسی په هم دی کندو کښی دی وغورځاوه شی!» تر دی چه دیر سری په اور کښی وغورځول شول خو هیڅ یوه هم د خپل ایمان څخه لاس وانه خیست یوه ایمان داره ښځه راوستله شوه چه په تی پوری ئی یو ماشوم وو او گمان کیده چه ښائی دا د خپل کوچنی (ماشوم) له ویری ځان په اور کښی ونه غورځوی. خو د الله تعالی په امر کوچنی (ماشوم) داسی ورغبر کړ «أما اصبري فإنك على الحق، موركي اصبر كره چه ته په حق باندی ئی!»

إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ۖ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ۖ ط

کله چه دوی په (غارو) د اور ناست ؤ او دوی په هغه چه کول به ئی په مؤمنانو باندی حاضر ؤ (او پخپلو سترگو ئی کتلی).

تفسیر : یعنی باچا له خپلو وزیرانو او مشرانو سره یو ځای د خندقونو په شاو خوا کښی ناست ؤ. او په دیره بی رحمی او غت زړه سره ئی د مؤمنانو د سوځولو ننداری کولی او د دی بدبختانو هیڅ زړه په دوی باندی نه خوړیده.

وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَن يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ۝ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۖ ط

او عیب ئی نه لیده له هغو (مسلمانانو) څخه مگر دا چه ایمان لرونکی ؤ په الله دیر غالب قوی دیر ستایلی شوی باندی هغه (الله) چه خاص ده لره ده باچائی کامل سلطنت د آسمانونو او د ځمکی (سره له آسمانونو او ځمکی ملکا خلقاً و عبیداً) او الله په هر شی باندی شاهد دی.

تفسیر : یعنی د دی مؤمنانو قصور پرته (علاوه) له دی بل کوم شی نه ؤ چه هغوی به د کفر له ظلمت او تیارو شخه وتل او پر یوه لوی او د هر راز (قسم) ستاینی (صفت) وړ (لائق) الله تعالی باندی به ئی ایمان راوړ چه سلطنت او باچائی ئی پر آسمان او ځمکه او پر هر شی باندی ده او په هر کوچنی (ماشوم) او لوی او ذری ذری باندی پوه او باخبر دی کله چه د الله تعالی داسی بندګان یواځی په دی ګناه باندی چه هغوی ولی د یوه وحده لا شریک عبادت کوی په اور کښی سوځوی نو آیا دا ګمان کاوه شی چه داسی ظلم او ستم به بی بدل او انتقام پاتی کیږی او قهار الله به داسی ظالمان پخپل سخت قهر او غضب نه اخته کوی؟ حضرت شاه صاحب لیکي «کله چه د الله تعالی قهر نازل شو همغه اور خور شو او هغه باچا ئی سره له وزیرانو او مشرانو او کور کهول وسوځاوه» خو په صحیحه ؤ روایتونو کښی د دی خبری ذکر نشته. والله سبحانه و تعالی اعلم.

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا
فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ الْحَرِيقِ ١٥

بیشکه هغه کسان چه په فتنه کښی غورځولی وی ضرر ئی رسولی وی ایمان لرونکیو سربو ته او ایمان لرونکیو ښځو ته بیا ئی توبه نه وی ایستلی (او نه وی ګرځیدلی له کفره) نو دوی ته دی (په آخرت کښی) عذاب د دوزخ او دی دوی ته عذاب د اور سوځوونکی.

تفسیر : یعنی په اصحاب الاخدود پوری منحصر نه دی هغه سړی چه داسی زیار (کوشش) کوی چه مؤمنان د الله تعالی له لاری شخه ګرځوی لکه چه د مکي کفار ئی کوی او بیا له دی خپلو ناوړو حرکتونو شخه نه تائب کیږی هغوی ته هم د دوزخ داسی عذاب تیار دی چه په هغه کښی به ډیر زیات تکلیفونه وی او زیات تکلیف به په داسی سوځولو کښی وی چه د دوزخی زړه او وجود پکښی سوځی.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ١٦

بیشکه هغه کسان چه ایمان ئی راوری دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) شته دوی ته جنتونه چه بهیږی له لاندی د (ونو او مانو د) هغو (خلور قسمه) وبالی دا نجات دی مراد موندل لوی.

تفسیر : یعنی د دی غای له تکلیفونو څخه نه ویریږی وروستی او لوی بری هغو لره دی چه د هغو په مخ کښی د دی غای عیش او تکلیف دواړه هیڅ دی.

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ١٣

بیشکه نیول د رب ستا خامخا ډیر سخت دی.

تفسیر : نو ځکه ظالمان او مجرمان نیسی او خورا (ډیر) سختی سزاوی هغوی ته ورکوی.

إِنَّهُ هُوَ يُدِي وَيُعِيدُ ١٤

بیشکه هم دغه (الله) دی ظاهر وونکی (د بطش خپل په کفارو) اول غلی او بیا ظاهر وونکی دی (د بطش خپل په کفارو) دوهم غلی په (آخرت کښی یا) بیشکه هم دغه (الله) دی پیدا کوونکی اول غلی (له نطفی نه) او بیا ئی راگرځوونکی دی (دوهم غلی) پس له مرگه.

تفسیر : یعنی اول غلی د دنیا عذاب او دوهم غلی د آخرت ربر (تکلیف) (کذا فی الموضح). یا ئی دا مطلب دی چه هغه اول غلی سری پیدا کوی او دوهم غلی وروسته له مړینی به ئی هم هم هغه بیا پیدا کوی نو مجرمان دی نه تیروځی چه هر کله چه ځموند په مړینی سره نوم او نښی ورکی شی بیا نو موند څرنگه ژوندی کیږو.

وَهُوَ الْغَفُورُ الْودودُ ١٥

او هم دی دی ښه ښوونکی (د گنهکارو مؤمنانو) محبت کوونکی (له مؤمنانو سره).

تفسیر : یعنی سره د ده د قهاری او کلک نیولو له صفته د هغه د بخشش او د مهربانی هم هیڅ اندازه نشته دی د حکم منونکیو بندگانو خطاوی او گناهونه ښی او د دوی عیبونه پتوی

او په راز راز (قسم قسم) لطف او کرم او عنايت او شفقت سره ئی پالی.

ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ۝۱۵۱ فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ ۝۱۵۲

خالق مالک د عرش دی لوی دی (په ذات او صفات خپلو کښی) ډیر ښه کوونکی دی د هر هغه شی چه اراده ئی وفرمائی.

تفسیر : یعنی سم له خپل علم او حکمت سره د هر شی کول چه وغواړی ژر تر ژره هغه کوی هیچا لره حق نشته چه د هغه د چاری مخه ونیسی په هر حال بندگانو ته نه ښائی چه د هغه په انعام او اکرام باندی مغرور شی او نه ئی له انتقام څخه بی خوفه او بی پروا اوسی بلکه ښائی تل د هغه د جلال او جمال صفتونه دواړه تر سترگو لاندی ولری او په زړه کښی سره له ویری ورته هیلمن (ارزومند) هم وی او سره له امیدو او هیلې او رجاء خوف او ویره هم ورځنی ولری.

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ۝۱۵۳ فِرْعَوْنُ وَثَمُودَ ۝۱۵۴

آیا راغلی دی تاته (ای محمده!) خبر د (هغو) لښکرو چه فرعونیان او ثمودیان دی.

تفسیر : تر یوه مدت پوری د انعام وروڼه د هغو فرعونیانو او ثمودیانو په مخ کښی وپرانستل شول او له هری خوا هغوی ته نعمتونه ورورسیدل بیا د هغوی د کفر او طغیان له سببه ډیر سخت کسات او انتقام له هغوی څخه واخیست شو.

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ۝۱۵۵

بلکه هغه کسان چه کافران شوی دی (له قومه د تا) په دروغجنولو کښی دی (د تا عناداً او نه اخلی عبرت له پخوانیو څخه).

تفسیر : یعنی کفار له دی خبری څخه څه عبرت او پند نه اخلی او د الله تعالی له عذابه هیش نه ویریږی برسیره پر دی دا گړدی (تولی) خبری او پاک قرآن دروغ گڼی او تل په هم دغو دروغو پسې گرځی.

وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِم مَّحِيطٌ ۝

او الله په هر لوری د دی احاطه کوونکی دی (په علم او قدرت خپل سره نو تری نشی خلاصیدی هیڅ کله)

تفسیر : یعنی له دی دروغ گنلو څخه هیڅ یوه گټه (فائده) هغوی ته نه رسیږی خو د دی دروغ بللو هیداد (جزاء) هر ورو دوی ته رسیږی. دوی د الله تعالی له واک (اختیار) او قبضی څخه هیڅ چیری نشی وتلی. او نه له سزا څخه ئی خپل ځانونه ژغورلی (ساتلی) شی.

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ۝

بلکه دا قرآن دی شانداره لوی (لفظاً معناً اعجازاً په ټولو کتابونو کښی نه ده داسی لکه چه گمان کوی کافران چه قرآن سحر شعر یا کهانت دی).

تفسیر : یعنی د پاک قرآن دروغ بلل پوره حماقت دی قرآن مجید داسی یو شی نه دی چه د دروغ بللو وړ (لائق) وی یا د څو تنو ناپوهانو او احمقانو په دروغ گنلو سره د هغه په لوئی او سترتوب کښی به څه نقصان او لږوالی پښی شی.

فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ۝

لیکلی شوی دی په لوح محفوظ کښی.

تفسیر : په داسی یو ځای کښی چه هلته د هیڅ ډول (طریقه) تغیر او تبدیل او لاس وهلو هیله (امید) نشته او له هغه ځایه په ډیر حفاظت او اهتمام سره صاحب د وحی ته وررساوه شی لکه چه د (الجن) په دوهمه رکوع کښی داسی یو آیت لولو ﴿قَائِلًا يَسْأَلُكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِمْ رَضًا﴾ او دلته هم د قدرت له لوری د ده د حفاظت او ساتنی دپاره داسی وسائل او سامان شته چه په هغه کښی هیڅ یو قوت او طاقت هیڅ یوه رخنه (نقصان) او کنډو نشی کولی.

تمت سورة البروج فله الحمد والمنة

سورة الطارق مكية وهى سبع عشرة آية وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۸۶) تسلسلها حسب النزول (۳۶) نزلت بعد سورة «البلد»

د «الطارق» سورت مكى دى (۱۷) آيتة يوه ركوع لرى په تلاوت كېنى (۸۶) په نزول كېنى (۳۶) سورت دى.

وروسته د «البلد» له سورتته نازل شوى دى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ۝ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ۝ النَّجْمُ الثَّاقِبُ ۝
إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّهَا عَلَيْهَا حَافِظٌ ۝ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ۝

قسم دی په آسمان او په راتلونکي د شپي او څه پوه کړي ته چه څه دی
تلونکي د شپي ستوري ځلیدونکي دی چه نه دی هیڅ نفس مگر په هغه باندی
څارونکي ساتونکي شته. نو ودی گوري انسان چه (اصلاً) له څه شی څخه
پیدا کړی شوی دی.

تفسیر : یعنی له انسانانو سره پرېشتی اوسیدوی چه هغوی له بلاؤ څخه ژغوری (محفوظوی) یا ئی
عمل لیکي (موضح القرآن) او په قسم کښی ښائی دی لوری ته اشاره وی هغه څوک چه په آسمان
کښی ستوري ساتی نو په ځمکه کښی ستاسو د چارو ساتنه هغه ته کوم گران کار نه دی همغسې
چه په آسمان کښی ستوري محفوظ دی او د هغو ښه ښکاریدل په شپه کښی وی هم داسی گردی
(تولی) چاری په اعمالنامو کښی اوس هم محفوظی دی مگر د هغوی ظهور خاص په قیامت کښی
کیږی کله چه خبره داسی ده نو انسان لره ښائی چه تل د قیامت په فکر کښی وی که د ده
یقین په قیامت باندی نه راځی او هغه مستبعد گنې نو ښه غور او فکر دی وکړی چه پخپله دغه
انسان له کوم شی څخه پیدا شوی دی (فرمائی الله اعظم برهانه چه).

خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ ۝

پیدا کړی شوی دی (انسان) له اوبو توپ وهونکیو څخه (په رحم کښی).

تفسیر : یعنی له منیو څخه چه توپ وهلی وځی یا له هسی اوبو څخه چه تولی کړی شوی وی

په رحم کښی.

يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ۝

هسی اوبه چه راوځی له منځه د شاؤ (د سړیو) او له هډوکیو د سینو (د
ښځو) څخه .

تفسیر : وائی چه د نارینه و منی د دوی له شاگانو څخه او د ښځو منی د هغو له تترو
(سینو) څخه راوځی ځینی عالمان وائی چه شا او تتر له گرد (تول) بدن څخه کنایه ده یعنی
منی د نارینه وی که د ښځی د دوی له گرد (تول) بدن ځنی پیدا کیږی او بیا په ځغرد
(تیزی) تری جلا (جدا) شی. په دی کنایه کښی د «صلب» او «ترائب» تخصیص بیائی د دی
لپاره وی چه د منیو د مادی په حصول کښی رئیسه اعضاء (قلب، دماغ، کبد) یو خاص دخل
لری چه د دوی له منځه د قلب او کبد تعلق او تلبس له «ترائب» سره زیات دی او د دماغ تعلق
د نخاع (حرام مغز) په وسیله له «صلب» سره ښکاره دی والله اعلم.

إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ۝

بیشکه دغه (الله) په بیا بیرته ژوندی گرځولو د هغه (انسان) خامخا توانا
قادر دی.

تفسیر : یعنی تر مړینی وروسته مو بیا الله تعالی ژوندی راوولی (موضح القرآن) حاصل ئی دا چه
له نطفی څخه د انسان جوړول د هغه د دوهم ځلی د بیا ژوندی کولو څخه څه زیات عجیبه نه
ده کله چه دا عجیب امر د هغه له قدرت کیدی شی نو جائز نه دی تر هغه د یوه لږ عجیب
څیز له وقوع څخه انکار وکړ شی بلکه خامخا بیا ئی هم پیدا کولی شی.

يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ۝

په هغی ورځی کښی چه ښکارولی به شی (پکښی) پت څیزونه.

تفسیر : یعنی گردی (تولی) هغه پتی خبری چه د دوی په زړونو کښی وی ښکاریږی او د هیڅ
یو جرم اخفاء به ممکنه نه وی.

قَبَالَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ٥

نو نه به وی دغه (انسان) ته هیڅ قوت زور (چه ځان پری خلاص کړی له عذابو) (او نه هیڅ ناصر مدد کوونکی (چه تری دفع کړی بلا)

تفسیر : په دی وقت کښی به نه مجرم د خپل زور او قوت په مرسته (مدد) خپله مدافعه کولی شی نه به ئی څوک حمایت او ملگرتوب وکړی شی چه دی له سزا څخه وژغوری (بچ کړی).

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ٦

قسم دی په آسمان خاوند د بیرته گرځیدلو (چورلیدلو).

تفسیر : یا قسم دی په وریځی باندی چه خاونده د باران ده یا په آسمان او ورښت راوړونکی باندی.

وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ٧

او (قسم دی) په ځمکه خاونده د چاودلو (د سوری چه تری راوځی اوبه او گیاه او نور).

تفسیر : یعنی د ځمکی له چاودلو څخه ونی واښه شینکی او نور د باندی راوځی. او جواب د قسم دا دی:

إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ ١٣ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ١٤

چه بیشکه دا قرآن خامخا وینا ده بیلوونکی (د حق او باطل) او نه دی دغه (قرآن) لوبی عبثی خبری مزاح توکی.

تفسیر : یعنی هغه خبری چه قرآن ئی د معاد په نسبت کوی د لوبو او د توکو خبری او د خندلو وړ (لائق) اثری نه دی بلکه د حق او د باطل او دروغو او رښتیا پری کړه او فیصله ده او بیشکه دغه یوه رښتیا خبره او یوه پای (آخر) ته رسیدلی معامله ده چه هر ورو (خامخا) راتلونکی ده.

تنبیه : له دی مضمون سره د قسم مناسبت داسی دی چه قرآن کریم له آسمان څخه راځی. او په هغه چا کښی چه قابلیت وی هغه دک او مالا مال کوی همغسی چه باران له آسمانه راځی او ځمکه بڼه زرغونه او گتوره کوی. په قیامت کښی هم یو غیبی باران کیږی چه له هغه څخه به مری ژوندی کیږی لکه چه دلته د باران د اویو له توییدلو څخه مړه او ویجاړه وچه کلکه ځمکه زرغونیږی او هر یو شی ئی د ننداری ود (لائق) گرځی.

إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۝١٥ وَأَكِيدُ كَيْدًا ۝١٦ فَبَهْلُ الْكَافِرِينَ أَمُهُمْ رَوْدًا ۝١٦

بیشکه دوی کید چل کوی د چل کولو سره او ورپه کرم زه هم د کید خپل سزا (دوی ته) سزا ورکول پس مهلت ورکړه کافرانو ته مهلت ورکړه دوی ته لږ (مدت).

تفسیر : یعنی کید، مکر، چل او فریب دروغ او درغلی کوی او د خلقو په زړونو کښی شبهی او شکوک وراچوی او په هر کیدونکی تدبیر سره غواړی چه د حق او حقیقت د ښکاریدلو او خورولو مخه ونیسی خو ځما لطیف تدبیر هم چه هغوی ئی نشی احساسولی په پټه خپل کار کوی چه د هغوی ټول مکر او کید خراب او ویجاړ شی او د هغوی ټول چل او درغلی د هغوی په لوری وروگرځی نو اوس ته پخپله فکر وکړه چه د الله تعالی د تدبیر په مقابل کښی د بل چالاکی او مکاری کار نشی کولی نو خامخا دا خلق پاتی ناکام خائب او خاسر کیږی نو ځکه مناسب دا دی چه تاسی د هغو په سزا ورکولو کښی تلوار ونه کړی. او د دوی له شنیعه او قبیحه حرکاتو څخه خپه نشی دوی ته سزا ونه کړی او ښیره مه کوئ بلکه هغوی ته د څو ورځو له مخی تال او مهلت ورکړئ او بیا گورئ چه د دوی نتیجه څه کیږی. (وکان ذلک قبل الامر بالقتال).

تمت سورة الطارق بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الاعلیٰ مکیه وهی تسع عشرة آیه وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۸۷) تسلسلها حسب النزول (۸)

نزلت بعد سورة «التكوير»

د «الاعلیٰ» سورت مکی دی (۱۹) آیتونه یوه ركوع لری په تلاوت کښی (۸۷) په نزول کښی (۸)

سورت دی وروسته د «التکویر» له سورت نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى

پاکی بیان کړه د نامه د رب خپل چه (له ټولو څخه) ډیر لوی او ښه غالب دی.

تفسیر : په حدیث کښی راغلی دی «کله چه دا آیت نازل شو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل (اجعلوها فی سجودکم، دا پخپلو سجدو کښی ووايي۱) نو ځکه مونږ او گرد (ټول) مسلمانان پخپلو سجدو کښی «سبحان ربی الاعلیٰ» وایو خدایه شکر».

الَّذِي خَلَقَ قَسْوَى

هغه (رب) چه پیدا کړل (ټول اشیاء) نو اجزاء اعضاء ئی برابر او بی نقصانه کړل.

تفسیر : یعنی هر هغه څیز چه جوړ کړی ئی دی پوره له حکمت سره دی او ښه ئی جوړ کړی دی د خواصو او صفاتو په اعتبار او د هغو گټو (فائدو) لامله (له وجی) چه له هغه شی څخه مقصود دی د هغه پیدائش ئی په درجه د کمال سره رسولی دی، او داسی معتدل مزاج ئی وربښلی دی چه په هغه باندی گرد (ټول) په زړه پوری منافع او فوائد مرتب کیدی شی.

وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى

او هغه (رب) چه اندازه ئی کړل (خیر او شر د هغوی) نو لاره ئی وروښوده (په طریقه د کسب سره).

تفسیر : حضرت شاه عبدالقادر رحمة الله علیه لیکي «یعنی اول ئی تقدیر ولیکه بیا ئی سم له هغه سره دنیا ته راوست گواکي دنیا ته ئی د راتلو لاره وروښوده». حضرت شاه عبدالعزیز رحمة

الله علیه لیکی «د هر سری دپاره ئی د کمال یوه اندازه ټاکلی (مقرر کړی) ده او بیا ئی هغه ته د هغه د کمال د حاصلولو لاره ورښوولی ده» په دی کښی نوری خبری هم شته چه مونږ د هغو په لیکلو سره خپلی دا خبری نه اوردوو.

وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ ۖ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ ۝٥

او هغه (رب) چه را ایستلی ئی ده تازه گیا له څمکی څخه پس وئی ګرځوله هغه (شنه گیاه) وچه توره.

تفسیر : یعنی رومي تکه شنه وایه او ورشو په څمکه کښی پیدا کوی بیا ورو ورو هغه وچ او توروی چه له هغو وچو وښو څخه هم حیواناتو ته خوراک ورکاوه کیږی او هم هغوی ته تر دیر مدت پوری ذخیره کاوه شی تر دی چه وچ کښتونه (فصلونه) هم وروسته له ریلو څخه په کار راځی.

سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰ ۖ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ ط

ژر ده چه وبه لولو مونږ (په ژبه د جبریل) په تا باندی (قرآن ای محمده!) بیا به ئی ته نه هیروی مګر هغه چه اراده وفرمائی الله (د هیرولو ئی له تانه په منسوخ کیدلو).

تفسیر : یعنی لکه چه مونږ پخپل تربیت سره هر څیز په تدریج د هغه د مطلوب کمال ته رسولی دی په تا باندی به هم ورو ورو کامل قرآن لولو او داسی به ئی در په یاد کړو چه د هغه هېڅ یوه برخه در څخه هیره نشی پرته (علاوه) له هغو آیتونو څنی چه د هغو بالکل هیرول مقصود وی چه دا هم یو راز (قسم) نسخ ده.

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ط

بیشکه دغه (الله) ته معلوم دی (هغه څه قول فعل چه دی) ښکاره او هغه څه چه پټ دی (یعنی ټول شیان).

تفسیر : یعنی الله تعالیٰ ته ستاسی پټ استعدادونه او ښکاره اعمال او احوال ټول ښه معلوم دی او سم له هغو سره به له تاسی سره معامله کوی او هم دا شبهه ونه کړه شی چه هغه آیتونه چه یو

غلی نازل شوی دی نو بیا د هغو منسوخول او هیږول څه معنی لری؟ د هغه په حکمت باندی احاطه کول د الله تعالیٰ کار دی چه په ټولو پټو او ښکاره و خبرو باندی پوهیږی هغه ته معلوم دی چه کوم څیز لره ښائی چه تل پاتی وی؟ او کوم یو د دی وړ (لائق) دی چه د یو مخصوص مدت څخه وروسته پورته کړی شی ځکه چه اوس د هغه پاتی کیدل ضروری نه دی.

وَنُيِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ۝۸

او آسانوو د تا دپاره د شریعت آسانی (یا یادول د وحی یا توفیق درکوو تاته دپاره د آسانی لاری د شریعت).

تفسیر : یعنی د وحی یاد لرل به آسانیږی او د الله تعالیٰ د معرفت او عبادت او د مملکت او ملت د سیاست گردی (ټولی) چاری به در آسانی کړی شی او ستا د بریالیتوب (کامیابی) له لاری څخه به گرد (ټول) مشکلات لری کړل شی.

فَذِكْرٌ اِنْ تَفَعَّلَ الذِّكْرٰی ۝۹

پس ذکر پند ورکړه ته (ای محمده!) که فائده رسوی ذکر پند (یا پس پند ورکړه ته ای محمده!) په تحقیق فائده رسوی ذکر پند مؤمنانو ته (یا پس پند ورکړه ته ای محمده!) که فائده رسوی ذکر پند (که فائده نه رسوی).

تفسیر : یعنی کله چه الله تعالیٰ پر تاسی باندی داسی انعام وفرمایه نو تاسی هم نورو ته فیض ورسوی. او له خپل کمال څخه نور هم تکمیل کړی.

تنبیه : د ﴿اِنْ تَفَعَّلَ الذِّكْرٰی﴾ شرط د دی دپاره راوړی شوی دی چه وعظ او تذکیر هغه وقت کیدی شی چه د اوریدونکی له خوا د هغه د قبلولو گمان وشي او د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د وعظ او تذکیر منصب د هر سری لپاره نه دی هو تبلیغ او انذار «یعنی د الله تعالیٰ د احکامو تبلیغ او د هغه له عذاب څخه ویرول» په هر سری باندی لازم دی تر څو چه د الله تعالیٰ په بندگانو حجت قائم وی او د جهل او ناپوهی عذر پاتی نشی. دی ته په عرف تذکیر او وعظ نه وائی بلکه تبلیغ او دعوت وائی ښائی چه ځینو مفسرینو هم له هم دی جهته د دی آیت معنی لا په ښکاره الفاظو سره داسی لیکلی وی چه څو څو غلی نصیحت وکړه که د یو غلی پند فائده ونه کړی. او کیږی چه د (ان نفعت الذکری) شرط یواځی د تذکیر د تاکید دپاره وی یعنی که تذکیر چاته فائده ورسوی نو تاته ښائی چه تذکیر وکړی دا خو منلی شوی خبره ده چه په دنیا کې تذکیر خامخا یو نه بل ته خو څه نفع او گټه (فائده) رسوی لکه چه الله تعالیٰ فرمایلی

دی ﴿وَذُرُّفَانَ الذَّكَاوَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ نو معلق کول د یوه امر په داسی یو څیز باندی
چه د هغه وقوع ضروری وی د هغه امر د تاکید موجب شو.

سَيِّدُكُمْ مِّنْ يَّخْشَىٰ

ژر ده چه پند به واخلی هغه څوک چه ویریری له الله (ځکه چه دی فکر کوی
په دی کنډی)

تفسیر: په پوهولو باندی خو هغه پوهیری او له نصیحت څخه هغه څه اخیستی شی چه په زړه
کنډی ئی لږ او ډیره د الله تعالی ویره وی او د خپل پای (آخر) او انجام لږ څه فکر وکړی.

وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى ۝ الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَى ۝

او ډډه کوی له دغه (پنده نصیحته ښه شقی کافر) لوی بدبخت چه نه ئی
قبلوی هغه (لوی بدبخت) چه ننوځی به اور لوی ته (د دوزخ په آخرت کنډی).

تفسیر: یعنی د هغه بدعمل او بدقسمت په برخه چه د دوزخ اور لیکلی دی هغه کله پوهیری
او له الله تعالی او له خپله انجامه کله ویریری چه د نصیحت په لوری متوجه شی یا د ښو خبرو په
پوهیدلو کنډی کوشش وکړی.

ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ۝

بیا به نه مری په هغه (اور) کنډی (چه راحت ومومی) او نه به ښه ژوندی وی
(په کنډی په ژوندون د راحت سره).

تفسیر: یعنی نه مرګ ورته راځی چه د هغه ربرونه (تکلیفونه) پای (آخر) ته ورسوی او نه ئی
د هوسائی (آرام) ژوندون په برخه کیږی هوا داسی یو ژوندون به ولری چه د هغه په مقابل کنډی
به د مرګ غوښتنه کوی له داسی ژوندون څخه مو دی الله تعالی وساتی.

قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ۝

په تحقیق بری موندلی په مراد رسیدلی دی هغه څوک چه پاک شوی دی (په

ایمان سره له معاصیو).

تفسیر : یعنی له ظاهری او باطنی حسی او معنوی نجاستونو څخه پاک شی. او خپل قلب او نالې په صحیحه و عقائدو او فاضله و اخلاقو او صالحه و اعمالو او نافع و چارو سره ښائسته کړی.

وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى^ط

او یاد ئی کړ نوم د رب خپل (په تکبیر سره) بیا ئی لمونځ وکړ (چه نښه د اسلام ده).

تفسیر : یعنی پاک او صاف شوی د تحریمی په تکبیر کښی ئی د خپل پروردگار نوم واخیست بیا ئی لمونځ وکړ. ځینی اسلاف وائی چه د تزکیې نه مراد له زکوٰۃ څخه دی چه دلته د هغه مطلب د فطر صدقه ده او له «ذکر اسم رب» څخه د اختر تکبیرونه مراد دی. او په «فصلی» کښی د اختر د لمانځه ذکر دی یعنی د اختر په ورځ کښی ئی اول صدقة الفطر سرسایه بیا تکبیرونه بیا لمونځ وکړ. ښکاره خو هغه رومبني وینا ده.

تنبيه : مونږ حنفیانو سم له رومبني تفسیر سره له دی آیت څخه دوه مسئلې ایستلی دی. اول دا چه په تکبیر تحریمه کښی خاص د الله اکبر ویل فرض نه دی مطلق د رب داسی نوم ویل کافی دی چه د ده د تعظیم او د لوئی ښوونکی وی او د سری په غرض او احتیاج اړه ونه لری هوا د الله اکبر ویل د صحیحه و احادیثو په بناء سنت یا واجب گڼلی شوی دی. دوهم دا چه د تحریمی تکبیر لمانځه لره شرط دی رکن نه دی ځکه چه د (فصلی) بالفاء عطف په «ذکر اسم رب» باندی د معطوف او معطوف علیه پر کلی مغایرت دلالت کوی والله اعلم.

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا^{١٧} وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى^ط

(کفار د مکي مخ گرځوی لمانځه نه) بلکه تاسی غوره کوی ژوندون لږ خسیس په آخرت باندی ای منکرانو حال دا چه آخرت خیر غوره دی (له دنیا نه) او (تل تر تله ښه) باقی دی.

تفسیر : یعنی دا ښیگنه (فایده) تاسی ته ای منکرانو څنگه حاصلیږی چه تاسی هیڅ د آخرت فکر نه کوی بلکه د دنیا ژوندون او د دی ځای عیش، عشرت، هوسائی (آرام) او چرچی د اعتقاد یا د عمل له مخی په آخروی چارو باندی زیاتی بولی حال دا دی چه دنیا حقیره او

فانی او آخرت په زرھاو غلی له هغی څخه ښه او پایه دار دی بیا د تعجب ځای دا دی هغه څپز چه د (کم) او (کیف) او نورو له پلوه بهتر دی هغه څنگه پری بودی شی؟ او چنی (بیکاره) او خرابی چاری ولی غوره کولی کیږی؟.

إِنَّ هَذَا الْقِصْفَ الْأَوَّلِيَّ^(۱۸) صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى^(۱۹)

بیشکه دا خبری خامخا په صحیفو رومبنيو کښی دی چه صحیفی د ابراهیم او (د) موسی دی.

تفسیر : یعنی دا مضمون چه له ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى﴾ څخه تر ﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ پوری دی په پخوانیو کتابونو کښی هم لیکلی شوی دی او هیڅ وقت منسوخ شوی او بدل شوی نه دی نو په دی اعتبار لا ټینګ او مؤکد شو.

تنبيه : په ځینو ضعیفو روایتونو کښی راغلی دی چه پر ابراهیم علیه السلام لس صحیفی او پر موسی علیه السلام باندی برسیره پر توریت هم لس صحیفی نازلې شوی دی الله تعالی ښه پوهیږی چه دا خبری به تر کوم ځای پوری صحیحی وی.

تمت سورة الاعلیٰ بفضل الله تعالیٰ ومنه وکرمه

سورة الغاشية مكية وهی ست و عشرون آية و فیها ركوع واحد رقم تلاوتها (۸۸) تسلسلها حسب النزول (۶۸) نزلت بعد سورة «الذاريات»

د «الغاشية» سورت مکی دی (۲۶) آيته يوه ركوع لری په تلاوت کښی (۸۸) په نزول کښی (۶۸) سورت دی وروسته د «الذاريات» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ^①

په تحقیق راغلی دی تاته (ای محمده!) خبر د پتوونکی (د خلقو په سختیو خپلو سره چه قیامت دی) ..

تفسیر : یعنی هغه خبره د اوریدلو وړ (لائق) ده چه پتوونکی د خلقو دی په هیبتونو او په سختیو خپلو کښی.

تنبيه : (له غاشیې پتوونکی) څخه مراد قیامت دی چه پر گردو (تولو) مخلوقاتو باندی چاپیریږی او د هغه په اثر به پر گردو (تولو) مخلوقاتو باندی محیط وی.

وَجُودُهُ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ۖ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ۝۳

ځینی مخونه به په دغه ورځ (د قیامت) کښی ویریدونکی او ذلیل وی رږ (تکلیف) ایستونکی رنځ رابښکوونکی به وی.

تفسیر : یعنی په آخرت کښی به رږ (تکلیف) ایستونکی د رږ (تکلیف) گاللو (برداشت کولو) په سبب ستړی او ستومانیدړی ځینی وائی چه د (عامله ناصبه) څخه د دنیا حال مراد دی یعنی څومره خلق دی چه په دنیا کښی زیارونه (کوششونه) کوی او رږونه (تکلیفونه) گالی (برداشت کوی) تر دی چه ستړی کیږی خو کله چه دا گرد (تول) رږونه (تکلیفونه) د حق په لاره کښی نه دی نو ځکه گرد (تول) ابته (خراب) او بیکاره ځی دوی دلته تکالیف گالی (برداشت کوی) او هلته هم په مصیبتونو باندی آخته کیږی او «خسرالدنيا والآخرة» هم دی ته وایه شی حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «کفار په دنیا کښی ډیر زیارونه (کوششونه) کوی خو د الله تعالی په دربار کښی هیڅ نه منل کیږی».

تَصْلٰی نَارًا حَامِيَةً ۖ تُسْقٰی مِنْ عَيْنٍ اِنِّيَّةٍ ۝۴

ننوخۍ به اور ډیر گرم ته ورځښل کیږی به پری له چینۍ ډیری گرمۍ څخه (په وقت د غلبی د تندۍ کښی).

تفسیر : یعنی کله چه د دوزخ تودوخۍ د هغوی په باطن کښی سخته گرمۍ پیدا کړی دوی بی اختیاره «تږی یو تږی یو» ناری وهی چه ښائی د اوبو له څښلو څخه به د دوی دا تنده ماته شی دلته به د یوی پشیدونکی چینۍ له اوبو څخه دوی ته اوبه ورکولی کیږی چه د هغو له څښلو څخه به د دوی شونډی ورتیږی او کولمی به ئی قوتی لوږی او بیا به ژر جوړیږی او هم داسی به تل په عذاب ککړ وی (العیاذ بالله).

لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ اِلَّا مِنْ صَرِيْعٍ ۝۵

نه به وی دوی ته طعام خواره مگر له اغزی لرونکی ترخی ونی شخه.

تفسیر : ضریع یوه اغزی لرونکی ونه ده په دوزخ کښی چه پخپل ترخوالی کښی له شبرق یا له مصبر شخه زیات بد خونده او مرداره او په گرمی کښی له اوره توده ده کله چه دوزخیان له لوری شخه په عذاب شی او «ویری یو! ویری یو!» ناری وهی نو دا (ضریع یا ایلوی یا شبرق او مصبر) دوی ته ورکول کیږی.

لَا يُسِينُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ ٤

چه نه به خړیوی بدن (د دوزخی هغه ضریع) او نه دفع کوی هیڅ لوړه (له دوی نه هغه ضریع).

تفسیر : له خوړلو شخه یواځی خوند او لذت اخيستل یا د عخان خړبول یا د لوری لری کول یا بل مقصد وی د (ضریع) له خوړلو شخه دا خبری هیڅ نه حاصلیږی د خوند او لذت نشتوالی خو د هغه له نامه شخه ښکاره دی د نورو دوو فائدو نفی تصریحاً په دی آیت کښی ذکر شوه. لنده ئی دا چه هیڅ یو لذید او مرغوب طعام او خواره هغوی هلته نه مومی تر دی عحایه پوری د دوزخیانو د حال بیان ؤ اوس د دی په مقابل کښی الله اکرم شانه واعظم برهانه د جنتیانو ذکر داسی فرمائی،

وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ٥ لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ٦

عینی مخونه به په دغی ورځی کښی ښائسته او تازه وی پخپل کوښښ باندي (چه ئی کړی وی په دنیا کښی) راضی خوشاله به وی (په آخرت کښی)

تفسیر : یعنی خوښ به وی چه د دوی زیار (کوشش) په عحای شو او د خپلو ربرو (تکلیفونو) او د زحمتونو گټه (فائده) ئی په ښه دول (طریقه) سره بیا موندله.

فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ١٥ لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَغِيَّةٌ ١٦

په جنت لوړ (اوچت) شانداره کښی به وی. نه به اوری په هغه (جنت) کښی کومه چتی (بیکاره) خبره.

تفسير : يعنى په جنت كېښى هيڅوك چټى (بيكاره) او اېلتى خبرى نه اورى د كنځلو او د رذالت هيڅ يوه نښه هلته نه ليدله كيږي.

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ۝١٢

په دغه (جنت) كېښى چينه ده جاري بهيدونكې.

تفسير : يعنى په جنت كېښى يوه عجيبه ډول (طريقه) چينه ده او غينو مفسرينو دا «عين» پر جنس باندې حمل كړى ده او وائي چه په جنت كېښى ډيرى چينى بهيږي.

فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ۝١٣ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ۝١٤

په دغه (جنت) كېښى دى تختونه (دپاره د كيناستلو د جنتيانو) لوړ (اوچت) عاليشان او جامونه ايښودلى شوى (په اندازه د څښونكيو خپلو).

تفسير : كله چه وئى غواړي چه وئى غښى هيڅ ډيل او ډير به نه پكښى كيږي.

وَنَمَارِقُ مَصْفُوعَةٌ ۝١٥

او (په دغه جنت كېښى دى) بالښتونه ايښود شوى په درجه څنگ په څنگ (جنتيانو ته).

تفسير : يعنى په ډير نزاكت او لطافت او په ښه قرينه او ترتيب سره به غوړيدلى وي، لوئى گډوځى (تكىي) او بالښتونه به غاى په غاى كېښى ايښود شوى وي چه كله به په يوه كينى او كله به په نورو تكيه وهى.

وَزَرَارٍ مَبْنُوتَةٍ ۝١٦

او (په دغه جنت كېښى دى) فرشونه فاخره غوړولى شوى.

تفسير : تر څو هر كله او په هر غاى كېښى چه د جنتيانو زړه غواړي هلته آرام او هوسائى (راحت) او له يوه غايه د بل غاى د تگ را تگ او وړلو او راوړلو تكليف ورته نه وي.

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ۝۱۷

نو آیا پس نه گوری (منکران په نظر د عبرت سره) اوښ ته چه څرنګه پیدا کړی شوی دی.

تفسیر : چه د نورو حیواناتو او بډو (څاروو) په نسبت د اوښ هیئت او خاصیت دواړه خورا (ډیر) عجیب او غریب دی چه د هغه تفصیل (عزیزی) کښی راغلی دی او د ویلو وړ او لایق دی.

وَالِی السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ۝۱۸

او (آیا نه گوری منکران) آسمان ته چه څرنګه بلند اوچت کړی شوی دی (بی له ستڼو).

تفسیر : یعنی آسمان پرته (علاوه) له ښکاره ستڼی او پائی او رسو او نورو څخه پورته کړی شوی دی

وَالِی الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ۝۱۹

او (آیا نه گوری منکران) غرونو ته چه څرنګه درولی شوی دی.

تفسیر : چه د یوی ذری په اندازه له خپلو ځایونو څخه نه خوځیږی. او دغه غرونه د الله تعالیٰ په قدرت سره له دغومره لویوالی پخپلو ځایونو کښی ټینګ ولاړ دی.

وَالِی الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ۝۲۰

او (آیا نه گوری منکران) ځمکی ته چه څرنګه غوړولی شوی ده.

تفسیر : چه ځمکه د خپل لوی والی په سبب سره د خپل کروی شکل توبه بیا هم مسطحه ښکاری نو ځکه پری هستوګنه اوسیدل آسان دی. دا ګرد (تول) د الله تعالیٰ د قدرت دلیلونه بیان شول یعنی تعجب دی چه سره د لیدلو د دی ګردو (تولو) شیانو بیا هم د الله تعالیٰ په

قدرت او حکیمانه و انتظاماتو باندی منکران نه پوهیږی چه له هغو گردو (تولو) څخه د هغه قدرت په بحث بعد الموت باندی ثابتیږی او د آخرت عجیب او غریب انتظامات ممکن په نظر راځی د ابن کثیر رحمة الله علیه په وینا د دی شیانو تخصیص ځکه شوی دی چه د عربو خلق زیاتره په بیدیاو ځنگلونو کښی گرځیدل او په دی وقت کښی به زیاتره د هغوی تر سترگو لاندی هم دا څلور شیان و د سورلی اوبښ، پاس آسمان، ښکته څمکه، شاو خوا غرونه نو د دی لامله (له وجی) په هم دی علاماتو او ښو باندی د فکر وهلو او جاج کولو ارشاد شوی دی.

فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ۚ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصِيطِرٍ ۝۴۲

نو ته ئی وپوهوه (پند ورکړه ای محمده ! دوی ته) بیشکه هم دا ته پند رکوونکی پوهوونکی وپروونکی ئی نه ته پر دوی باندی مسلط کړی شوی (چه په زور ئی مسلمانان کړی).

تفسیر : یعنی کله چه دا خلق سره د واضحه و دلائلو له قیام څخه غور نه کوی نو تاسی د هغوی زیات فکر مه کوی ځکه چه تاسی یواځی د پند ورکولو دپاره لیږلی شوی یی که دوی نه پوهیږی نو تاسی په هغوی باندی محصل او داروغه ټاکلی (مقرر کړی) شوی نه یی چه په زور او زیادت سره ئی په هغوی باندی ومنئ او د هغوی زړونه په بل لوری واوړی. دا کار د مقلب القلوب دی. (وکان ذلک قبل الامر بالقتال).

الْأَمَنُ تَوَلَّى وَكُفِّرَ ۚ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ۝۴۳ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ۚ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ۝۴۴

مگر هغه څوک چه وگرځید (له ایمانه) او کافر شو (په مؤمن به شیانو) نو په عذابوی به ئی الله په عذاب لوی (د آخرت) سره. بیشکه خاص مونږ ته دی بیرته راتگ د دوی (په قیامت کښی) بیا بیشکه ځمونږ پر غاړه دی حساب د دوی (نو سم له اعمالو به جزاء مومی).

تفسیر : یعنی هغه کسان چه د الله تعالی له طاعت څخه مخ اړوی او د هغه له آیتونو څخه انکار کوی هغه د آخرت په لوی عذاب او د الله تعالی له سختی سزا څخه ځان نشی ژغورلی (ساتلی) یقیناً هغوی یوه ورځ ځمونږ په لوری راتلونکی دی او مونږ به له هغوی څخه د یوی یوی ذری حساب آخلو. لنده دا چه تاسی خپله فریضه ادا کړئ. او د

هغوی مستقبل مونږ ته وسپارئ.

تمت سورة الغاشية بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الفجر مكية وهى ثلاثون آية وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۸۹) تسلسلها حسب النزول (۱۰) نزلت بعد سورة «الليل»

د «الفجر» سورت مكى دى (۳۰) آيته يوه ركوع لري په تلاوت كښى (۸۹) په نزول كښى (۱۰) سورت دى وروسته د «الليل» له سورتته نازل شوى دى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالْفَجْرِ ۱ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۲ وَالشَّفْعِ ۳ وَالْوَتْرِ ۴ وَالْأَيْلِ ۵ إِذَا يَسُورُ ۶

قسم دی په فجر صباح باندی او په شپو لسو باندی او په جفت باندی او (قسم دی په) طاق باندی او په شپه باندی کله چه غی راغی توره تیاره کیږی.

تفسیر : حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه لیکي «د لوی اختر په صباح حج اداء کیږی او لس شپي له هغه څخه پخوا شپي دی او جفت او طاق د روژي وروستنی لسيز (عشره) ده. او د شپي له تگ څخه مطلب د پیغمبر صلی الله علیه وسلم معراج دی چه دا گډو (تول) متبرک اوقات دی نو ځکه ئی په هغوی باندی قسم یاد کړ.

تنبیه : گډو (تولو) مفسرینو د ﴿وَالْأَيْلِ إِذَا يَسُورُ﴾ معنی عموماً د شپي تیریدل یا د شپي د تیاری خوریدل اخیستی دی گواکي د صبا د قسم په مقابل کښی ئی د شپي د راتلو قسم یاد کړ لکه چه د جفت په مقابل کښی ئی د طاق قسم یاد کړی دی او د (لیال عشر) څخه ممکن دی چه مطلق لس شپي مراد وی ځکه چه د هغه افراد او مصادیق هم په تقابل کښی شته. د هری میاشتی په رومبنيو لسو شپو کښی د شپي اوله برخه رڼه وی او بیا تیاره شی او د لسو وروستنیو شپو په اوله برخه کښی تیاره وی بیا په آخره شومه کښی رڼیږی او د منځینو لسو شپو احوال له دوی دواړو څخه جلا (جدا) دی گواکي دی اختلاف او تقابل ته ئی هسی اشاره فرمایلی ده چه هیچا لره نه ښائی چه د عیش، هوسائی (راحت)، آرام او د مصیبت ربر (تکلیف)، تنگی، فراخی او بدی ورځی په مقابل کښی داده او مطمئن شی او داسی دی نه گڼی چه اوس پرته

(علاوه) له دی څخه بله کومه پېښه او حالت نه راپېښېږي. ده لره ښائی چه په یاد ئی ولری چه الله تعالی د اصدادو خالق او پیدا کوونکی دی. دی همغسی چه په دنیا کښی د یوه ضد په مقابل کښی بل ضد راوولی هم داسی ستاسی حالونه او کیفیتونه هم سم له خپل حکمت او مصلحت سره تل اړوی او در بدلوی ئی لکه هغه واقعی او مضمونونه چه وروسته له دی نه راځی په گړدو (تولو) کښی ئی په هم دی اصولو تنبیه فرمایلی ده.

یوه بله تنبیه د دی آیت په تفسیر کښی دوه مرفوع حدیثونه راغلی دی. د جابر رضی الله عنه او د عمران بن حصین، حافظ ابن کثیر رحمه الله علیه د یوه په نسبت لیکي «وهذا اسناد رجاله لا باس بهم وعندی ان المتن فی رفعه نکارة» او د بل په نسبت وائی «وعندی ان وقفه علی عمران بن حصین اشبه والله اعلم».

هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ

آیا شته په دی قسمونو کښی لوی قسم پوره خاوند د عقل ته (چه اعتبار پری وکړی؟ هوا شته!)

تفسیر: یعنی دا قسمونه معمولی نه دی ډیر معتبر او مهم بالشان دی پوهان پوهیږی چه د کلام د تاکید دپاره په دی کښی یو ځان ته عظمت او خاص وقعت مونده کیږی. او محذوف جواب د قسم دا دی یعنی خامخا به په عذاب کړی شیخ تاسو ای منکرانوا وروسته له دی نه الله اجل واعظم برهانه د ځینو منکرینو د تعذیب ذکر فرمائی چه

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ۖ إِرْمَ

آیا نه وینی نه ئی خبر ته (ای محمده!) چه څه کړی دی رب ستا (له قبیلې د اول) د عادیانو سره چه ارم ؤ.

تفسیر: «عاد» د داسی یوه سری نوم دی چه د هغه قوم د ده په نامه باندی یادېږی. د ده په نیکونو کښی یو سری (ارم) نومیده د ده په لوری له نسبت کولو څخه ښائی داسی اشاره وی چه دلته له (عاد) څخه اول (عاد) مراد دی او دوهم (عاد) نه دی. ځینی وائی چه د عاد د قوم شاهي کورنی ته «ارم» ویل کیدل والله اعلم.

ذَاتِ الْعِمَادِ ۖ

چه خاوندان د قوت قامتونو لویو ؤ (یا خاوندان د لویو ستونو ؤ)

تفسیر : یعنی ستنی ئی ودرولی او لوی لوی عمارتونه ئی جوړ کړل یا ئی دا مطلب دی چه ډیر غلی په سیر او سیاحت مشغول ؤ او په لویو وڅکیکو او ستنو باندی ئی کیږدی یا خیمی درولی، د ځینو په نزد له «ذات العماد» څخه مراد د هغوی اوږده قدمونه، لوی قدونه او جگي رنی او نور لوړ (اوچت) شیان دی چه په تشبیه سره ویلی شوی دی او ځینی وائی چه ارم د یوه ښار نوم دی چه پکښی لوئی لوئی مانی او لوړ لوړ (اوچت اوچت) عمارات ؤ والله اعلم.

الَّتِي لَمْ يَخْلُقْ مِثْلَهَا فِي الْبِلَادِ^{لاص} ۸

هسی (قبیله) چه نه وه پیدا کړی شوی مثل د هغی (په قوت قدرت کښی) په ټولو ښارونو کښی.

تفسیر : یعنی په هغه وقت کښی د هغه قوم غوندی بل کوم قوم هسی مضبوط او طاقتور نه ؤ یا دا چه د هغوی عمارتونه بی څاری او مانی ئی بېمثالی وی.

وَتَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ^{لاص} ۹

او (څخه کړی ؤ رب د تا له) تمودیانو هغو سره چه کنستلی غوڅی کړی ئی وی لوئی تیږی (گتی) په کنده کښی.

تفسیر : «وادی القری» د هغه ځای نوم دی چه هلته تیږی (گتی) توړلی کیدی او بیا ئی له هغو څخه ډیری محفوظی او مضبوطی مانی جوړولی.

وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ^{لاص} ۱۰

او (څخه کړی ؤ رب د تا له) فرعون سره چه خاوند د (ډیرو لښکرو) میخونو ؤ.

تفسیر : یعنی لوی لښکر لرونکی چه د هغه د فوجی ضروریاتو لپاره به ډیر زیات میخونه په کار کیدل یا دا چه خلکو ته به ئی په میخونو سره سزا ورکوله.

الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ۖ فَاكْثَرُوا فِيهَا الْفُسَادَ ۖ^{لا}
فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ۖ^{لا}^ع^ج

هسی (سری و دوی گرد (تول)) چه سرکشی ئی کری وه په ښارونو کښی
بیا ئی ډیر کری و په هغو (ښارونو) کښی فساد وړانی نو نازله کړه پر دوی
باندي رب ستا (قمچینه) متروکه د عذاب.

تفسیر : یعنی هغه باغي قومونه د عیش، دولت، زور او قوت په نشو کښی مست شوی په
ملکونو کښی ئی ښه شور ماشور، جنگ جنجال فتنه فساد جوړ کړ، زیات شرارتونه ئی وکړل، او
داسی سرونه ئی وغرول چه لکه د هغوی په سر باندي هیڅوک حاکم نه دی او تل به په هم دی
حال پاتی کیږی او هیڅ کله به د دی ظلم او شرارت جواب ویلو ته نه اړیږی (مجبوریږی).
وروسته له دی نه چه د هغوی د کفر، تکبر، جور، ستم کندول دک شو او مهلت او د تال مدت
ئی پوره شو ناڅاپه قهار الله د خپل عذاب قمچینی او متروکی پری وورولی او د هغوی گرد
(تول) قوت او لویي ئی له خاورو سره برابر کری او د دوی هغه گرد (تول) سازوسامان یو هم په
کار نشو.

إِنَّ رَبَّكَ لِبِالْهِرْصَادِ ۖ^ط^{لا}^ع^ج

بیشکه رب ستا په غای د انتظار کښی دی (اعمالو د دوی لره چه سم د
دوی له عملونو سره جزاء هغوی ته ورکړی).

تفسیر : یعنی لکه چه یو سری په پتونی (کمین) کښی پټ ناست او د تلونکیو او راتلونکیو او
نورو شیانو او پیښو حال او احوال غان ته څرگندوی (ښکاره کوی) او بیا په ټاکلی (مقرر
کړی) وقت کښی سم له هغو معلوماتو له دوی سره معامله او کار کوی هم داسی وپوهیږئ چه الله
تعالی هم د گردو (تولو) بندگانو له سترگو څخه په پټه غمونږ او د نورو لوی او وړوکی اعمال
او احوال گوری او هیڅ یو حرکت او سکون له هغه څخه نه پتییږی. هوا په سزا ورکولو کښی
تعجیل او تلوار نه فرمائی نو غافل بندگان ئی داسی گنی چه پس هیڅوک غمونږ لیدونکی
پوښتیدونکی نه دی څه چه مو زړه غواړی ښائی هغه سره وکړو حال دا دی چه په ټاکلی (مقرر
کړی) وقت کښی د هغوی دا گردی (تولی) چاری د هغوی په غاړو کښی ورلوږی او د هری
یوی هغی چاری په مقابل کښی خپله جزا وینی چه له شروع څخه تر اوسه پوری تر کتنی لاندی

وه نو دلته دا خبره لا څرگندېږي (ښکاره کېږي) چه دا ګرد (ټول) مهلت او تال د بندګانو د امتحان او ازموېنې لپاره ؤ چه آيا دوی خپلو چارو ته ګوري او لوئې ورځې ته څه ذخيره کوي که په هم دا ظاهري او عارضی حالت باندې مغرورېږي او خپل پای (آخر) ته نه ګوري؟.

فَإِنَّمَا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ ۖ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ۝^ط

پس هر څه انسان بنی آدم کله چه وازموېو په دی (په راحت سره) رب د ده پس عزت ورکړ ده ته او نعمت ورکړ ده ته نو وائی رب ځما عزت راکړه ماته.

تفسیر : یعنی زه د هم دی خبری و (لائق) وم نو ځکه ئی عزت راکړ.

وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ ۖ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ۝^ج

او کله چه (الله) وازموېه دی (په زحمت سره) پس تنګ کړ پر ده باندې رزق روزی د ده نو وائی رب ځما سپک کړم زه.

تفسیر : یعنی ځما هېڅ قدر ئی ونه کړ. لنډه ئی دا چه د هغوی سترګی دنیوی ژوندون او حاضره حالت ته دی او یواځی د دنیا هم دا موجوده راحت او تکلیف د خپل عزت او ذلت معیار ګنی او په دی نه پوهېږي چه په هم دی دواړو حالتونو کېنې د هغه امتحان او ازموېنه مقصد ده. نعمت درکوی تر څو وګوري چه تاسی ئی شکر وباسئ؟ او رب (تکلیف) درپېښوی چه آيا تاسی خپل صبر او رضاء پکېنې ښکاره کولی شئ؟ نه د دی ځای دغه عارضی عیش او آرامی د پاک پروردګار په دربار کېنې د مقبولیت او د معززتوب دلیل کېدی شی او نه تنګی، سختی او رب (تکلیف) د هغه د مردودیت علامه ګڼله شی خو انسان پر خپلو اعمالو، افعالو باندې کتنه نه کوي او د خپلې بی عقلی یا بی حیائی له سببه پخپل رب باندې الزام لګوي. حاصل ئی دا دی چه شکر نه کوي انسان په راحت او نه صبر کوي په زحمت او وینی عزت په کثرت د دولت سره او وینی ذلت په قلت د ثروت سره نو الله اکرم شانه واعظم برهانه داسی فرمائی.

كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ۝۱۷

داسی دی نه وائی بلکه تاسی اکرام احسان نه کوی پر یتیم پلار مری باندی.

تفسیر : یعنی د الله جل جلاله په دربار کښی به ستاسی څنگه عزت وی؟ چه تاسی د بیکسانو او یتیمانو د زړه ساکنه او عزت نه کوی یعنی نه دی دا عزت او ذلت په دیروالی او لېووالی د مال سره ځکه چه اکرام په طاعت او امانت په معصیت سره دی بلکه فعل ستاسی ډیر قبیح دی له قول ستاسو نه ځکه چه اکرام درسره کری دی الله په غناء سره، او تاسو نه کوی احسان له یتیمانو سره.

وَلَا تَخْضَوْنَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمُسْكِينِ ۝۱۸

او نه تیزوئ تاسی یو بل په طعام (خواره ور کولو د محتاجانو) د مسکینانو.

تفسیر : یعنی له خپل مال او شتو څخه د مسکینانو لاس نیوی چیری نورو ته هم داسی یو شی نه وائی چه د ده په ویلو او تیزولو سره هغوی له وړی او بی وځلی سره امداد او معاونت او مرسته (مدد) وکړی.

وَتَاْكُلُونَ الثَّرَاثَ أَكْلًا لَّئِي ۝۱۹

او خورئ تاسی مال د میراث په خوړلو ټولو ډیرو سره.

تفسیر : یعنی د مری په پنگه (مال) او میراث اخیستلو کښی د حلال او حرام او حق او باطل څه تمیز نشته څه ئی چه په لاس ورشی خوری ئی او پخپل دغه عمل سره دا رانیی که د مسکینانو حقوق تلف کیری تلف دی شی.

وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ۝۲۰

او مینه کوی تاسی له مال سره په مینی ډیری سره.

تفسیر : یعنی رښتیا خبره دا ده چه ستاسی زړونه د مال د حرص او محبت سره ډک دی او بس هم دا غواری چه په څه ډول (طریقه) مو مال په لاس راشی او یو پول (پیسې) مو هم په یوه ښه کار کښی له لاسه ونه وځی که مخ کښی هر څه راپیشیری را پین دی شی. او له مال او دولت

سره دومره مینه او محبت چه هغه د خپل مقصود کعبه وگرځوی او د اسلامیت په لاره کښی نی
خرڅ نه کړی دا خو یواځی د کافرانو دود (رواج) او دستور دی.

كَلَّا اِذَا دُكَّتِ الْاَرْضُ دَكًّا دَكًا ۝۲۱

نه ده داسی او مه کوی (دغسی بد کارونه) کله چه وټکوله ماته شی ځمکه په
ټکولو ماتولو سختو سره .

تفسیر : گردی غوندی او غرونه به واړه واړه شی ځمکه به بالکل صافه او هوار میدان شی.

وَجَاءَ رَبُّكَ

او راشی (نښی د قدرت د) رب ستا .

تفسیر : یعنی رابه شی رب ستا د خپل قهر په تجلی سره هغسی چه د هغه له شان سره ښائی او
وړ (لائق) وی.

وَالْمَلِكُ صَفًّا صَفًّا ۝۲۲

او راشی پرېستی صف صف (قطار قطار چاپیریدونکی پر انسانانو او پیریانو
باندی).

تفسیر : یعنی د محشر په میدان کښی. یا راځی هلته انتظاماتو لره پور په پور او صف صف.

وَجَاءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ ۝۲۳

او رابه وست شی په هغی ورځی کښی دوزخ.

تفسیر : یعنی په لکونو پرېستی به هغه له خپله ځایه څخه په راښکودلو سره د محشریانو په مخ
کښی راحاضر کړی.

يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى ﴿٣٣﴾

په دغی ورځی کښی به پند واخلی یاد کړی انسان (خپل افراط) او څه گټه فائده به نه ورسوی ده ته په دغه وقت کښی پند اخیستل (بلکه هیڅ فائده نه رسوی).

تفسیر : یعنی هلته به وپوهیږی چه په سختی غلطی او غفلت کښی وم مگر هغه پوهیدل به څه په کار ورشی؟ ځکه چه د پوهیدلو او سنجولو (فکر کولو) وقت به له لاس څخه وتلی وی هغه چاری چه په دارالعمل کښی کیدی په دارالجزاء کښی کله کیدی شی.

يَقُولُ يَلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٣٤﴾

وایی څنگه به ښه و ما لره که څه می مخکښی لیږلی وی دپاره د (دی) ژوند (د آخرت) خپل (یا پخپل ژوندانه کښی).

تفسیر : یعنی افسوس د دنیا په ژوندون کښی می څه نیکی نه ده کړی چه هغه له ما څخه په مخکښی دلته رارسیدلی وی او اوس به می په دغه آخروی ژوندون کښی په کار راتلی هم داسی تش لاس را رهی (روان) شوی یم کاشکی د حسناتو کومه ذخیره می له مخه لیږلی وی چه دلته ځما پنگه او ذخیره گرځیدلی او په کار به می راتلی.

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْتِي وَثْقًا أَحَدٌ ﴿٣٦﴾

نو په دغی ورځی کښی به نه په عذابوی الله (په مثل) د عذاب د دغه (الله) هیڅوک او نه به قیدول کوی (په مثل) د قیدولو د دغه (الله) هیڅوک.

تفسیر : یعنی الله تعالی به په دغی ورځی کښی مجرمانو ته داسی سختی سزاوی ورکوی او په داسی سختی بندی خانی کښی به اچول کیږی چه د هغی څاری او مثال د بل مجرم په حق کښی متصور نه دی. حضرت شاه عبد العزیز رحمه الله علیه لیکي «هغه ورځ به نه وهل کیږی د هغه د وهلو په څیر بل څوک نه اور نه د دوزخ د اور مؤکل او نه منگور (مار) او نه لرم چه په دوزخ کښی اوسیدوی ځکه د هغوی وهل او درد رسول جسمانی عذاب دی او د حق سبحانه تعالی عذاب به داسی وی چه د مجرم روح به په حسرت او ندامت کښی اخته کوی چه روحانی عذاب دی او ښکاره ده چه روحانی عذاب له جسمانی عذاب سره هیڅ یو نسبت نه لری او هم نه تری د هغه د تړلو په شان بل څوک ځکه چه دوزخ څارونکی که څه هم د دوزخیانو په غاړو کښی د اوسپنی غاړکی اچوی او په کلکو څنځیرونو ئی تری او د دوزخ وروڼه تری او برسیره پری

سرپوشونه پردی خو د دوی عقل او خیال نشی بند ساتلی او د عقل او خیال عادت دی چه تل دیرو خبرو ته التفات کوی او د هغوی په منځ کښی ځینی خبری د نورو خبرو حجاب کیږی نو ځکه د بندیتوب او تنگی په منځ کښی د انسان عقل او خیال ته راز راز (قسم قسم) وسعت او فراختیا حاصلیږی پرته (علاوه) له هغه سری څخه چه الله تعالی د هغه فکر او خیال د دی خوا او هغی خوا له تلوو څخه وساتی او بالکل درد، ریر (تکلیف) او اندیښنو ته متوجه شی نو دا ډول (طریقه) روحی قید له بدنی قید څخه په زرهاو ځلی سخت دی هم دا ده چه د مجنون په شان سریو او سودائیانو ته په دیرو باغونو او گلابو او خورا (دیر) ښو نندارو کښی د زړه د خپګان او د ویری او د وهم او خیال د اندیښنو د پیدا کیدلو په سبب هیڅ خوند او لطف نه حاصلیږی او هغه ارت او وسیع باغ او د ننداری وړ (لائق) شیان د دوی په نظر کښی تنګ راځی او تول د کتلو وړ (لائق) شیان د دوی د ویر ژبا او انگولا اسباب ورغوندوی.

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٤﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٥﴾
فَادْخُلِي فِي عِلْدِي ﴿٢٦﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٢٧﴾

ای نفسه آرام نیوونکیه (په ذکر ځما شاکر په نعمت ځما صابر په زحمت ځما) وگرځه (له دنیا نه) په طرف د رب خپل حال دا چه راضی خوښ به ئی ته (له الله څخه او الله) راضی خوښ (به وی له تا څخه) بیا ننوځه په (نیکانو) بندګانو ځما کښی او ننوځه په جنت ځما کښی (سره له نورو مقربانو).

تفسیر : اول د مجرمانو او ظالمانو حال بیان شو اوس د هغه په مقابل کښی د هغوی خلقو انجام ښودل کیږی چه د هغوی زړونه د الله تعالی د یادولو څخه آرام خوند او راحت په برخه کیږی هغوی ته به په حشر کښی ویل کیږی آ راحت نیوونکیه نفساً په الله تعالی باندی، په هغه حقیقی محبوب باندی چه تا خپل زړه ترلی و اوس نو له هر راز (قسم) جګړو او اندیښنو څخه ګوښه (بیل) اوسه او تل په خوښی او هوسانی (آرام) سره خپل ژوند تیروه او هغه نژدی ځای ته ورشه چه خاصو بندګانو ته تا کلي (مقرر کړی) شوی دی او ځما د مخصوصو بندګانو په ډله کښی ځان ګډ او داخل کړه. او په عالیشان جنت کښی هستوګنه کړه له ځینو روایتونو څخه دا ښکاری چه مؤمنانو ته د ځنګدن په وقت کښی هم دا زیری اوراوه کیږی بلکه د عارفانو تجربه رابییی چه د دی دنیا په ژوندون کښی هم داسی مطمئنه نفوس له دی زیری څخه پوره خوند اخلی «اللهم انا نسألك نفساً بک مطمئنة تؤمن بلفائک و ترضی بقضائک و تقنع بعطائک».

تنبيه : د مطمئنه نفس د اماره نفس، د لواحه نفس تحقیق دی د القيامة د سورت په شروع کښی وکتل شی

تمت سورة الفجر بفضل الله تعالى ومنه

سورة البلد مكية وهى عشرون آية و فيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۹۰) تسلسلها حسب النزول (۳۵) نزلت بعد سورة «ق».

د «البلد» سورت مكى دى شل آيته يوه ركوع لرى په تلاوت كښى (۹۰) په نزول كښى (۳۵) سورت دى وروسته د «ق» له سورتته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

لَا أُقْسِرُ بِهَذَا الْبَلَدِ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ

قسم خورم په دی بلد ښار باندی چه (مکه ده) حال دا چه خاص ته به خلاص شی (په تا به څه قید ممانعت نه وی) په دی ښار کښی (چه هر څوک وژنی یا ئی پرېږدی په یو ساعت د ورځی کښی).

تفسیر : په مکى معظمى کښى هر سړى له جنگ کولو څخه ممنوع دى خو رسول الله صلى الله عليه وسلم ته يو وارى د مکى په فتحى کښى دا ممانعت پاتى نشو او هر چا چه له هغوى سره جنگ کړو د هغه وژل به روا کيده تر دى چه ځينى لوى مجرمان د کعبى شريفى د ديوالونو تر څنگ هم ووژل شول نو وروسته له دى ورځى څخه بيا همغه ممانعت تر نن پورى بيرته قائم شو هر کله چه په دى آيت کښى په مکى باندی قسم ياد شوى دى او هغو شدايدو او سختيو ته اشاره شوى ده چه هغه دیر ځلى پر انسانانو باندی راغلونکى دى او د هغى زمانى خورا (دیر) لوى سړى په دغه ښار کښى په دیره زړه خوړونکى سختى اخته و او خورا (دیر) زیات ربرونه (تکلیفونه) ئی گالل (برداشت کول) نو ځکه ئی په منع کښى د معترضى جملی په دول (طریقه) چه ﴿وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ ده تسلى ورکړه چه نن ستاسى احترام په دى ښار کښى د ناپوهانو له لورى نه کیږی یو وقت به راشی چه تاسى به په دى ښار کښى د بریالیتوب (کامیابى) په دول (طریقه) ننوځی او د دى مقدس ځای د ابدی تطهیر او تقدیس دپاره به د لویو مجرمانو په سزا ورکولو کښى تاسى ته اجازت وی دا پخوا ویل د هجرت په اتم کال کښى د الله تعالى په فضل سره پوره شول.

تنبیه : ځینو د ﴿وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ﴾ معنی «وانت نازل» اخیستی ده یعنې زه قسم خورم په هغه ښار باندی په هغه حال چه ته پکښى پیدا شوى ئی او په کښى هستوگنه لری.

وَالِدِيَّوَمَا وَلَدْتُ

او قسم دی په پلار او په هغه باندی چه له ده څخه څیریدلی دی.

تفسیر : یعنی آدم او بنی آدم و قیل غیر ذلک . او جواب د قسم دا دی

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ

چه خامخا په تحقیق پیدا کړی دی مونږ انسان بنی آدم په رنځ او مشقت کښی

تفسیر : یعنی آدم علیه السلام له ابتداء څخه تر انتهاء پوری په رنځ او مشقت اخته دی. او راز راز (قسم قسم) سختی په ده باندی تیریدوی. هیڅ داسی کیدونکی نه دی چه یو سری پخپل ټول عمر کښی د څه مدت له مخی د دنیا د گردو (ټولو) پیښو او چارو، محنتونو، رنځونو څخه فارغ او آزاد وی او په پوره آزادی او بی فکرئ سره ژوندون کوی په رښتیا سره د انسان اصلی فطرت داسی واقع شوی دی چه دی خپل ځان له دغو سختیو او جنگالونو څخه نه شی ژغورلی (ساتلی). د آدم علیه السلام او بنی آدم د ژوندون د احوالاتو له کتنی څخه دا خبره ښه جوته کیږی. د مکي معظمی په غرنی ملک کښی ژوندون په تیره بیا په هغه وقت کښی چه هلته افضل الخلائق حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم د خورا (دیر) سخت جور او جفاء او ظلم او ستم ښه او هدف وه د ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ﴾ یو لوی شهادت دی.

أَيَسِبُّ أَنْ لَنْ يَقْدَرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ

آیا گمان کوی (کافر انسان) چه بیشکه له سره به قادر نشی په ده باندی هیڅوک (چه بدل تری واخلي).

تفسیر : یعنی انسان چه د هغو سختیو او مشقتونو په لاری تیریدوی نو د هغه اقتضاء خو داسی ده چی په ده کښی عجز او درماندگی پیدا شی او خپل ځان د قضا د حکم ترلی وگنی او د احکامو مطیع او د رضا تابع او په قضاء صابر وی او هر کله خپل احتیاج او افتقار تر نظر لاندی ونیسی! خو انسان دا خبره بالکل هیږه کړی ده نو آیا انسان داسی گنی چه داسی یوه هستی شته چه انسان د هغی تر حکم لاندی وی او دوی ته د دی سرکشی او سرغړولو سزا ورکړی شی؟ بلکه الله اعظم شانه واعظم برهانه دی!

يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَا لَا بَدَأَ^ط

وائي (له فخره) ما خرڅ کړی و مال خورا ډیر (په دشمنی د محمد کښی).

تفسیر : یعنی د الله تعالیٰ په معصیت د رسول الله صلی الله علیه وسلم په عداوت د اسلام په مخالفت کښی له حده تیر مال خرڅ کوی، او په داسی خرڅ کولو ځان باتور او ځلمی هم گڼی. او په ډیر فخر سره وائی چه ما په فلاښی پیښی کښی دومره ډیر مال لگاؤ. او دغومره شته می خرڅ کړل. آیا بل څوک به څما په مقابل کښی داسی خرڅ وکړی شی؟ خو مخ کښی ورته ښکاریږی چه دا ټول لگښت خرڅ ئی اېته (خراب) او عبث گرځی. او خپل مال او دولت ئی د ځان بلاء کیږی.

اَيُّسَبُّ اَنْ كَمِيرَةً اَحَدُ^ط

آیا گمان کوی دی چه بیشکه نه دی لیدلی دی هیچا (په وقت د خرڅ د مال کښی).

تفسیر : یعنی الله تعالیٰ دا گرد (ټول) شیان گوری او وینی او هومره مال په هر نیت سره په هر ځای او په هر څیز باندی چه ولگاوه شی هغه گرد (ټول) ورته ښه معلوم دی نو د دروغو او ریا څخه هیچا ته هیڅ یوه گټه (فائده) نه رسیږی.

اَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ^ل

آیا نه دی ورکړی مونږ ده ته دوه سترگی (چه پری وگوری بلکه ورکړی مونږ ده ته دوه سترگی).

تفسیر : یعنی هغه چاته چه ما د لیدلو سترگی ورکړی دی آیا هغه پخپله نه گوری؟ یقیناً د هغه الله تعالیٰ چه گردو (ټولو) ته ئی سترگی، عقل او بصیرت او پوه وربښلی دی د بینائی قوت او قدرت او پوه له گردو (ټولو) څخه لوړه (اوچته) او ستره ده.

وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ^ل

او (آیا نه ده ورکړی مونږ ده ته یوه) ژبه او دوه شونډی (چه خبری او

خوراک او نور پری کوی بلکه ورکری دی مونږ ده ته پوه ژبه او دوه شونډی)

تفسیر : چه له هغه څخه په خبرو اترو او خوړلو او څښلو مرستی (مدد) اخستی کیږی.

وَهْدَيْنَهُ التَّجْدَيْنِ ⑩

او ښوولی دی مونږ ده ته دوه لاری (د خیر او شر چه پری جنت یا دوزخ ته ځی).

تفسیر : یعنی د ښو او بدو دواړه لاری ئی ورښوولی دی تر څو چه ځان له بدی لاری څخه وژغوری (وساتی) او په ښه لاره تگ وکړی او د دی خبری ښوونه په اجمالی ډول (طریقه) سره د عقل او فطرت په وسیله شوی ده او تفصیل ئی د پیغمبرانو او مرسلانو په واسطه او د هغوی په ژبه شوی دی.

تنبيه : ځینو له «نجدین» څخه د ښځو دوه تی مراد اخیستی دی یعنی تی رودونکیو ماشومانو او وړکو ته ئی د تی رودلو او د خوړو پیدا کولو لاره ورښوولی ده چه پس له پیدا کیدلو تری شوده څښی او خوری.

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ⑪

نو ریر (تکلیف) ئی ونه ایست په ختلو د غونډی کښی (او سختی ئی تیره نه کړه په مخالفت د نفس او هوا کښی).

تفسیر : ځینو د عقبه معنی د تیریدلو سخت ځای او غونډی، اخیستی ده یعنی سره له دومره زیاتو انعاماتو او د هدایت د اسبابو له موجودیته دوی دا توفیق ونه موند چه د دین په صعب‌المرور غونډی وخیژی او سختی او ریر (تکلیف) ئی پر ځان واخلي او د مکارم الاخلاق مدارج طی کړی او د فوز او فلاح لوړو (اوچتو) ځایونو ته ځان ورسوی.

تنبيه : دینی کارونه ئی په غونډی سره ځکه تشبیه کړی دی چه د نفس او هوا د مخالفت په نسبت د هغه پای (آخر) ته رسول سړی ته ډیر شاق وی او ریر (تکلیف) پیښوی.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ⑫ فَكَ رَقَبَةً ⑬

او څه شی پوه کړی ئی ته چه څه دی ختل د غونډی. (عقبه) خلاصول د غاړی دی.

تفسیر : یعنی (عقبه) د مربی آزادول یا د پور (قرض) وړی غاړه له پوره قرضه خلاصول دی.

أَوْ اطْعَمْنِي يَوْمِي مَسْغَبَةٍ ۝

یا (دا عقبه) ورکول د طعام دود دی په هغی ورغی کښی چه خاونده د لوری وی.

تفسیر : یعنی عقبه د قحطی او قیمتی او سختی په ورغو کښی له وړی سره مرستی (مدد) کول او هغوی ته د خوړو شیان وربرابرول دی.

يَتِيْبًا ذَا مَقْرَبَةٍ ۝ أَوْ مَسْكِيْنًا ذَا مَتْرَبَةٍ ۝

یتیم ته چه خاوند د خپلوی وی. یا غریب ته چه په خاورو ککړ وی.

تفسیر : د وړوکی پلارمری (یتیم) خدمت کول ثواب دی او له خپلوانو قرابت لرونکیو سره ښیگنه (ښه) هم ډیر ثواب لری چری چه دا دواړه ثوابونه یو مخای شی نو د هغی ثواب هم دوچنده کیږی.

عقبه دود دی طعام ورکول دی د لوری په ورغی کښی غریب ته چه په خاورو ککړ وی او د فقر او له فاقی د تنگسی او خواری شخه په خاورو کښی رغری نو د مال د لگولو مخایونه ښائی چه داسی وی نه دا چه د ښادی او د غم په فضولو رسمونو کښی او د الله تعالی په نافرمانی کښی مالونه ولگول شی او دنیوی نقصان او اخروی خسران وگتلی شی.

ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا

بیا وی (دغه آزاد کوونکی طعام ورکونکی) له هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی.

تفسیر : یعنی د گردو (تولو) عملونو مقبولیت او د منلو شرط «ایمان» دی که ایمان نه وی نو گرد (تول) کارونه او عملونه چتی (بیکاره) او فضول دی او هیڅ په کار نه راغی.

وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالرَّحْمَةِ ۝

او وصیت کوی یو له بله په صبر سره (په طاعت او مصیبت او له معصیته) او
وصیت کوی یو له بله په مهربانی او شفقت سره.

تفسیر: یعنی نورو ته تل تاکید کوی چه ښائی د حقوقو او فرائضو په اداء کولو کښی هر راز
(قسم) سختی او ربړونه (تکلیفونه) پر خپل غځان وگالی (برداشت کړی) او د هر ډول (طریقه)
تکلیف تحمل وکړئ! او د الله تعالیٰ پر مخلوق باندی رحم کوئ! تر څو چه د آسمان خاوند هم
پر تاسی باندی ورحمیدړی.

أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْيَمِينَةِ ۝۱۸

دغه (صابران مهربانان مؤمنان) اصحاب خاوندان د ښی طرف د لوی برخي
دی.

تفسیر: یعنی دا کسان دیر خوش نصیب او مبارک دی چه هغوی ته د لوی عرش په ښی خوا
کښی غای ورکاوه کیږی او د دوی اعمالنامی هم د هغوی له ښی خوا په ښی لاس ورسپارلی
کیږی.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الشِّمَّةِ ۝۱۹

او هغه کسان چه کافران شوی دی په آیتونو غمونږ هم دوی اصحاب خاوندان
د کین طرف د بدی برخي دی.

تفسیر: یعنی هغه کسان چه بد نصیب منحوس خراب شامت لرونکی دی چه اعمالنامی ئی په کین
لاس کښی ور کولی کیږی او د لوی عرش په کښی خوا کښی درول کیږی.

عَلَيْهِمْ نَارُ مُّؤَصَّدَةٍ ۝۲۰

وی به پر دوی باندی اور سرپوښ کړی شوی

تفسیر: یعنی په دوزخ کښی اچول کیږی او دوزخ ګردی (تولی) دروازی ترلی کیږی (اعاذنا
الله منها).

تمت سورة البلد بفضل الله الصمد فله الحمد والمنة

سورة الشمس مکیة وهی خمس عشرة آية وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۹۱) تسلسلها حسب
النزول (۲۶) نزلت بعد سورة «القدر».

د «الشمس» سورت مکی دی (۱۵) آیته یوه رکوع لری په تلاوت کښی (۹۱) په نزول کښی
(۲۶) سورت دی وروسته د «القدر» له سورت نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالشَّيْسُ وَضُحَاهَا^۱ وَالْقَمَرُ إِذَا تَلَّهَا^۲

قسم دی په لمر باندې او په رڼا د هغه باندې او په سپوږمۍ باندې کله چه راځي په دغه (لمر) پسې.

تفسیر : یعنی د لمر له دویدلو څخه وروسته کله چه د سپوږمۍ رڼا خوره شي.

وَالنَّهَارُ إِذَا جَلَّهَا^۳

او (قسم دی) په ورځ باندې کله چه ښکاره کاندې دغه (لمر)

تفسیر : یعنی کله چه په ورځ کېږي لمر د خپلې پوره پلوشې او روشنائۍ او صفائی سره رڼا غورځوونکی شي.

وَالْبَيْلُ إِذَا يَغْشَاهَا^۴

او (قسم دی) په شپه باندې کله چه پټ کړي هغه (لمر) په تیاره خپله کېږي.

تفسیر : یعنی کله چه د شپې تیاره ښه توره شي او د لمر د رڼا هیڅ نښه او پټه نه وي.

وَالسَّمَاءُ وَمَا بَدَّهَا^۵

او (قسم دی) په آسمان او په هغه (ذات باندې) چه جوړ کړي ئي دی هغه (آسمان).

تفسیر : یعنی په هغه شان او عظمت سره چه له لری ښکاري هغه ئي جوړ کړي دی او د څښنو په نزد له «مابنھا» څخه د هغه جوړوونکی دی اکرم شانه و اعظم برهانه! جل جلاله و عم نواله.

وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَّهَا ۝۶

او (قسم دی) په غمکی او په هغه (ذات باندی) چه غوړولی ئی ده هغه (غمکه).

تفسیر : یعنی په هغه حکمت سره ئی هغه وغوړوله او د مخلوق د هستوګنی وړ (لائق) ئی وگرځوله. دلته هم غینو له «ماطحها» څخه د هغه غوړوونکی مراد اخیستی دی اکرم شانه واعظم برهانه جل جلاله عم نواله.

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ۝۷

او (قسم دی) په نفس او په هغه (ذات باندی) چه برابر کړی ئی دی (اندامونه د) هغه.

تفسیر : د مزاج اعتدال، ظاهری او باطنی حواسیه طبیعیه او حیوانیه او نفسانیه قواوی ئی په تناسب سره ورکړی دی او د نیکی او د بدی په لارو باندی ئی د تللو استعداد ورعطا فرمایلی دی.

فَالْهَدَىٰ فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ۝۸

پس ورغوځولی ښوولی ئی ده په زړه د ده کښی بدی د ده او نیکی د ده.

تفسیر : یعنی اول ئی په اجمالی ډول (طریقه) د سلیم عقل او صحیح فطرت په وسیله په ښو او بدو کښی د فرق کولو پوه راکړی ده. بیا ئی په تفصیلی صورت د انبیاء او رسولانو په ژبه ښه ښکاره راښودلی دی چه دا لار د بدی ده او هغه د پرهیزګاری ده، وروسته له هغه ئی په زړه کښی هغه رجحان چه د نیکی یا هغه میلان چه د بدی په نسبت وی د دی دواړو خالق هم الله تعالی دی خو د رومبنی په القاء کښی پرېسته وسیله کیږی او په دوهمه کښی شیطان، بیا هغه رجحان او میلان کله د انسان له قصد او اختیار څخه تر مرتبه د عزم پوری رسیږی او د فعل د صدور وسیله ګرځی چه د هغه خالق الله تعالی او کاسب ئی بنده دی د دی خیر او شر په کسب کښی د مجازاتو سلسله د تسبیب په طریقه قائمه ده **وهذه المسألة من معضلات المسائل** و تفصیلها يطلب من مظانها ونريد ان نفرّد لها جزءاً ان ساعدنا التوفيق والله الموفق والمعين. او جواب د دغو پاس قسمونو چه د دغه سورت له شروع څخه شروع شوی

دی دا دی.

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ⑨

چه په تحقیق سره نجات ومونده په مراد ورسید هغه شوک چه پاک ئی کر دا (نفس له معاصیو).

تفسیر : د نفس پاکول او صفائی دا ده چه شهوانی او غضبانی قواوی د عقل تابع شی او عقل د الهیه شریعت تابعدار وگرځی تر څو چه روح او قلب دواړه د الله تعالی د تجلی په رڼا کښی رڼ او منور شی.

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ⑩

او په تحقیق نامراد زیانمن شو هغه شوک چه پټ ئی کر دغه (نفس په خاورو د گناهونو کښی).

تفسیر : له خاورو پټ کولو څخه مطلب دا دی چه د نفس متروکه ئی له یوی مخی د شهوت او د غضب په لاس ورکړی او له عقل او شرعی سره هیڅ ارتباط او اړه (تعلق) ونه لری گواکي د هوس او د نفسانی غوښتنی مریی او بنده شی داسی سړی له ځناورانو څخه خراب او ذلیل دی. تنبیه : ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا﴾ د قسم جواب دی او د هغه مناسبت د قسمونو سره دا دی لکه چه الله تعالی پخپل حکمت د لمر تودوخی او رڼا د سپوږمی روښانتیا، د ورځی پلوشی، د شپې تیاره، د آسمان هسکتوب (اوچتوالی)، د ځمکی تیتوالی ئی یو د بل په مقابل کښی پیدا کړل او په انسانی نفس کښی ئی هم د خیر او شر متقابل قوتونه کیښوول او ده ته ئی د داسی پوه او عقل قوت وروباښه چه پر هغه باندی د پوهیدلو په لاره باندی د تللو قوت او قدرت ولری. په داسی متضادو او مختلفو اعمالو باندی د مختلفو ثمراتو او نتایجو مرتبول هم د هغه حکیم مطلق کار دی. د خیر او د شر او د هغو د مختلفو آثارو نتایج او ثمرات په عالم کښی د تخلیق د حکمت په اعتبار داسی موزون او مناسب دی لکه په توره تیاره کښی د رڼا او د نور وجود.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ⑪

دروغجن کړی ؤ ثمودیانو (رسول خپل لره) په خپلی سرکښی سره.

تفسیر : یعنی حضرت صالح علیه السلام ئی دروغجن و باله. دا د ﴿وَقَدْ خَابَ مَنْ دَلَّهَا﴾ یو مثال ئی د عبرت په شان بیان و فرمایه. دا قصه د (الاعراف) په سورت او نورو محایونو کښی په تفصیل سره ذکر شوی ده.

إِذِ ابْتِغَتْ أَشْقَاهَا^{۱۲} فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا^{۱۳}

کله چه پورته شو (په چابکی سره) لوی بدبخت د هغوی (چه قذار بن سالف و په رضاء د قوم خپل دپاره د وژلو د هغی اوبسی) وی ویل دوی ته رسول د الله (خبردار پرېږدی لاس پورته کړی له) اوبسی د الله او د اوبو څښلو د نوبت د هغی (چه دریاندی رانشی عذاب).

تفسیر : یعنی خبردار دا اوبه ونه وژنی! او نه د هغی د وار او نوبت اوبه بندی کړی! د اوبو ذکر ئی ځکه و فرمایه چه په ښکاره ډول (طریقه) د هغی د وژلو سبب د هغوی د لوری هم دا اوبه وی او د الله تعالی اوبه ئی ځکه ویل چه پاک الله هغه د حضرت صالح علیه السلام د نبوت معجزه او ښه گړځولی وه او په دی اعتبار د هغی احترام واجب بلل شوی وو. دا قصه پخوا له دی نه په (الاعراف) او نورو سورتونو کښی هم یاده شوی ده.

فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا^{۱۴} وَقَدْ مَدَّ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ يَدَیْهِمْ فَيَسْوِيهَا^{۱۵}

نو دروغجن کړ دغو (ثمودیانو صالح په نزول د عذاب کښی) پس زخمی او مړه ئی کړه هغه (اوبه) نو سخت عذاب ئی ولیږه په دوی باندی رب د دوی (چه ټول پکښی مړه شول) په سبب د گناه د دوی (چه تکذیب د رسول او وژل د اوبسی دی) نو برابر ئی کړل سره دغه (ټول په هلاک کښی).

تفسیر : حضرت صالح علیه السلام فرمایلی و ﴿وَلَا تَسْؤُوهَا سَوْءً فَيَاخَذْكُمْ عَذَابُ الْيَمِّ﴾ په دی اوبسی باندی په بدی سره لاس مه لگوي کڼه په خوړوونکی عذاب به ککر شی» دی خلکو دا خبره دروغ وگڼله او د خپل پیغمبر تکذیب ئی وکړ او اوبه ئی ووژله په پای (آخر) کښی هم هغه وشوه چه حضرت صالح علیه السلام ویلی و الله تعالی هغوی ټول لوی او واړه پناه کړل.

وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا^{۱۶}

او نه ویریږی (الله) له عقوبت او هلاکت د دوی څخه.

تفسیر : یعنی لکه دنیوی باچاهانو ته د کوم لوی قوم یا ملک له سزا ورکولو څخه وروسته تل دا فکر او خیال وی چه چیری بیا هلته کوم شورش او فتنه پیدا نشی او د ملک په انتظام او په ملکي او لښکي چارو کښی څه خلل او ډیل رامنځته نشی الله تعالیٰ له داسی اندیښنو څخه پاک او بی پروا دی. ولی چه داسی بل کوم یو قوت او طاقت نشته چه د دی په هیداد رسیدلیو مجرمانو په کسات اخیستلو او انتقام پسی وگرځی (العیاذ بالله)
تمت سورة الشمس بفضل الله وكرمه ومنه

سورة الليل مكية وهي احدى و عشرون آية و فيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۹۲) تسلسلها حسب النزول (۹) نزلت بعد سورة الاعلى.
د «اللیل» سورت مکی دی (۲۱) آیته (۱) رکوع لری په تلاوت کښی (۹۲) او په نزول کښی (۹) سورت دی.
وروسته د «الاعلى» له سورتته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى^۱ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى^۲ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ
وَالْأُنثَى^۳ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى^۴

قسم دی په شپه کله چه پټ کړی (هر شی په تیاره خپله سره) او (قسم دی) په ورځ باندی کله چه روښانه شی او (قسم دی) په هغه ذات باندی چه پیدا کړی ئی دی نارینه او ښځه (له یوه اویو نه، او جواب د قسم دا دی) چه بیشکه سعی عملونه ستاسی خامخا راز راز (قسم قسم) دی (چه ځینی طاعت کوی او ځینی معصیت).

تفسیر : یعنی همغسی چه په دنیا کښی ورځ او شپه، نر او ښځه مختلف او متضاد شیان پیدا کړی شوی دی بیا د دی مختلفو اعمالو او مساعیو ثمری او نتیجی هم مختلفی دی چه د هغو

نتائج او ثمرات به مختلف او متضاد وی لکه چه د هغو ذکر اوس الله جل شانه واعظم برهانه سره له اختلاف او مجازات ئی دغسی فرمائی

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ۝ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ۝ فَسَنِيْسِرُهُ لِلْيُسْرَى ۝ ط

نو هر څه هغه چه ورکړه ئی کوله (د مال) او وپريده (له الله) او يقين ئی کړی و په ښه کلمه (د ايمان) نو ژر ده چه تيار به ئی کړو دپاره د لاری آسانی (د شريعت).

تفسير : يعنى هغه سړی چه په نيکه لاره کښی مال لگوي، او په زړه کښی له الله تعالى څخه وپريږي، او اسلامي خبری رښتيا کښی، او پر رباني بشاراتو باندی باور لري او صحيح ئی گڼي. د هغه دپاره به مونږ سم له خپل عادت سره د نيکي لاری ورآسانوو او په پای (آخر) کښی به ئی د آسانی او راحت مقام ته رسوو چه د هغه نوم جنت دی.

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى ۝ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى ۝ فَسَنِيْسِرُهُ لِلْعُسْرَى ۝ ط

او هر څه هغه چه بخيلي ئی وکړله (په اداء د حقوقو) او بی پروائی ئی وکړله (له الله) او دروغ ئی وگڼله ښه کلمه (د ايمان) نو ژر ده چه تيار به ئی کړو دپاره د لاری سختی (د بد عملی).

تفسير : يعنى هغه سړی چه د الله تعالى په لاره کښی خرڅ ونه کړ، او د هغه د خوښی او د آخرت د ثواب پروا ئی ونه کړه او د اسلام خبری او د الله تعالى وعدي ئی دروغ وبللی. د هغه زړه ورځ په ورځ تنگ او تياره او کلکيږي. د نيکي توفيق ورځنی سلبيږي او په پای (آخر) کښی په ورو ورو د عذاب الله انتهائی سختی وررسيږي هم دا د الله تعالى عادت دی چه نيکان هر کله ښی چاری ځان ته غوره کوي او بدان هر کله په بد عمل پسې گرځي دی دواړو ته د هم دوی لاری ور آسانوی چه هغوی هغه سم د الله تعالى له تقدير سره او د خپلی ارادی او اختیار له مخی غوره کړی دی ﴿لَا يَجِدُ مَوْلًا دُوْلًا مِنْ عَمَّا رَزَقَ وَمَا كَانَ عَمَّا رَزَقَ مَحْطَرًا﴾ د جزء ۱۵ اسراء ۲ رکوع ۲۰ آیت.

وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى ۝ ط

او نه دفعه کوي له ده څخه (عذاب) مال د ده کله چه هلاک شی په کنده

کښی ولویږی.

تفسیر : یعنی هغه مال او دولت چه دوی پری ډاډه دی او دوی ئی له آخرت څخه بی پروا کړی هغه د یوی ذری په قدر هم دوی له عذاب څخه نه خلاصوی.

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ^{زمله} وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ^{۱۳}

بیشکه پر مونږ دی خامخا هدایت سمه صافه لاره ښوول او بیشکه مونږ ته دی خامخا آخرت او دنیا (یعنی زه مالک د دی دواړو یم نو خطاء کوی هغه چه دا دواړه غواړی له بل چا نه).

تفسیر : یعنی ځمونږ د حکمت داسی اقتضاء نه ده چه څوک په زور او زیادت سره په ښو یا بدو چارو باندي مجبور کړو هوا ځمونږ په ذمه او غاړه ده چه گردو (تولو) ته د ښو او بدو لاری وروښیو او ښه او بد ورښکاره کړو او د دواړو نتیجی په ښه شانی ورته ووايو. بیا هر چا چه هره لاره ځان ته غوره کړه په دنیا او آخرت کښی به سم له هغی سره جزا ورکاوه شی.

فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى ^{۱۴}

نو وویړولی ما تاسی (ای منکرانو) له اوره چه لمبی به وهی.

تفسیر : له دی لمبی وهونکی څخه به ښائی د دوزخ هغه طبقه مراد وی چه خورا (دیرو) لویو مجرمانو او بدبختانو لره مخصوصه ده.

لَا يَصْلُهَا إِلَّا الْأَشْقَى ^{۱۵} الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى ^ط ^{۱۶}

نه به ننوځی (په طریقه د دوام سره) په هغه (اور د دوزخ) کښی مگر لوی بدبخت (کافر) هغه چه دروغ گنی حق او مخ ئی تری گرځولی وی.

تفسیر : یعنی تل به هلته لویږی او هیڅ کله به له هغه ځایه نه وځی. کما تدل علیه النصوص

وَسَيَجْزِيهَا الْآتِقَى ^{۱۷}

او ژر ده چه گوښه (بیل) به شی له هغه اوره ښه ویریدونکی (مؤمن).

تفسیر : یعنی د داسی خلقو سپیږمو ته د هغه وړمه هم نه رسیږی او بالکل ورځنی صاف او پاک او ژغورلی (بچ) وی.

الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ۝

هغه چه ورکوی مال خپل لپاره د دی چه پاک شی.

تفسیر : یعنی د نفس پاکول له بخل او طمع او نورو رذائلو څخه په داسی ډول (طریقه) مقصود دی چه ریا، نمایش او دنیوی اغراض هیڅ پکښی نه وی.

وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى ۝ وَلَسَوْفَ يَرْضَى ۝

او نه و هیچا لره په نزد د ده هیڅ نعمت احسان چه بدل ئی ورکاوه شی مگر دپاره د طلب د رضاء د رب خپل چه ډیر لوی دی او خامخا ژر ده چه دی به راضی شی (له الله په موندلو د نعماو د جنت او لقاء د رب العزت).

تفسیر : یعنی له خرڅ کولو څخه د کوم مخلوق احسان او د حق اداء کول مقصد نه وی بلکه خالص د مولی د رضاء او د پاک الله د لقاء د تمنا کولو دپاره خپل کور او شته خیراتوی او لوتوی نو داسی څوک دی داده وی چه هر ورو (خامخا) به خوشیږی او د هغه دا هیله (امید) پوره کیږی ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ لِجِبْرِائِيلَ﴾

(تنبيه) : اګر که د دی آیتونو مضمونونه عام دی خو په زیاتو روایتونو کښی داسی راغلی دی چه د دی وروستنیو آیتونو نزول د سیدنا حضرت ابی بکر صدیق رضی الله تعالی عنه په شان کښی شوی دی او دا لوی دلیل د هغوی په ښیګڼی (فائدی) او فضیلت باندی دی. خوشبخته او خوش نصیبه دی هغه بنده چه د هغه د ډیرو ویریدلو او اتقاء تصدیق له آسمانه وشي ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾ او د حضرت حق له لوری هغه ته د ﴿وَلَسَوْفَ يَرْضَى﴾ زیری د هغه لوی زیری انعکاس دی چه وروسته له دی نه د حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په باره کښی ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾ راغلی دی.

تمت سورة الليل بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة «الضحی» مکیة وهی احدى عشرة آية و فیها رکوع واحد رقم تلاوتها (۹۳) تسلسلها حسب النزول (۱۱) نزلت بعد سورة «الفجر»

د «الضحی» سورت مکی دی (۱۱) آية (۱) رکوع لری په تلاوت کښی (۹۳) او په نزول کښی (۱۱) سورت دی. وروسته د «الفجر» له سورتته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالْضُّحَىٰ ۝۱ وَاللَّيْلُ ۝۲ إِذَا سَجَىٰ ۝۳ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ۝۴

قسم په شخاښت (چه روښانه دی) او قسم دی په شپه کله چه تیاره شی (او پت کړی اشیا په تیاره خپله کښی) چه نه دی درکړی رخصت تاته (نه ئی پرېښی) رب ستا او نه ئی دښمن نیولی ئی ته (ای محمده!)

تفسیر : په صحیحه و روایتونو کښی راغلی دی چه تر ډیر مدت پوری پر حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم باندی وحی رانغله او حضرت جبریل علیه السلام حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم ته رانغی مشرکینو په پخپلو منځونو کښی وویل «وگورئ چه (محمد) د خپل الله له لوری رخصت کړ شو» د دی خبری په جواب کښی دا آیتونه نازل شول. ثما په گمان (والله اعلم) چه دا زمانه د فترت الوحی زمانه وه کله چه د قرآن د ﴿إِقْرَأْ﴾ سورت ابتدائی آیتونه نازل شول نو وروسته له هغه تر یو اوږد مدت پوری وحی راتلل معطل پاتی شول او پخپله حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم به د دی فترت په زمانه کښی ډیر مغموم او پریشان و تر دی چه د الله تعالیٰ له خوا پرښتی هغوی ته د ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ خطاب واوراوه، اغلباً په دی زمانی کښی به مخالفانو داسی خبری کولی لکه چه ابن کثیر رحمه الله علیه له محمد بن اسحق رحمه الله علیه او نورو شخه هغه الفاظ چه نقل کړی دی هغه د دی احتمال تائید کوی. ممکن دی چه په دغه وقت کښی به دا قصه هم پېښه شوی وی چه په ځینو صحیحه و روایتونو کښی راغلی ده چه یو ځلی رسول الله صلی الله علیه وسلم د ناروغی له سببه دوه دری ورځی په بستره کښی پریوت نو یوی خبیثی ښځی وویل «ای محمده! داسی رانکارۍ چه ستا شیطان له تا شخه مرور شوی دی» العیاذ بالله لنده ئی دا چه دا راز (قسم) چتی (بیکاره) خبری او اتري ډیری کیدی. تر دی چه د دی کردو (تولو) خرافاتو په جواب کښی د «والضحی» سورت نازل شو او رومبی ئی قسم یاد

کړ د لمر ختو په وقت باندې او بیا ئې په توره تیاره شپه باندې او بیا ئې وفرمایل چه د دښمنانو دا گړد (تول) خیالات او ویناوې غلطې دی نه ستا پروردگار له تا څخه خپه او نه ئې تاته رخصت درکړی دی بلکه هسی چه ښکاره ده هغه د خپل قدرت او حکمت راز راز (قسم قسم) علائم او نشی ښکاره وی او وروسته له ورځی څخه شپه او پس له شپې څخه ورځ کوی د باطنی حالاتو کیفیت هم داسی وگنئ لکه چه د لمر د رڼا د لری کیدلو څخه د شپې تیاره کیدل د الله تعالی د خفگان دلیل نشی کیدی او نه داسی کوم دلیل او ثبوت په لاس کښی شته چه په رڼا پسې تیاره او په تیاره پسې رڼا نه راځی نو د څو ورځو د رڼا له نه بریښیدلو څخه ولی داسی اتکل کاوه شی چه «په دی ورځو کښی الله جل جلاله له خپل غوره شوی پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه خفه شوی دی او بیا وحی ورته نه راځی او د جبریل علیه السلام د راتلو وړ تری شوی دی» داسی وینا د الله تعالی په حکمت بالغه او علم محیط باندې اعتراض کول دی گواکی دوی خبر نه دی چه هغه سری می چه په پیغمبری تاکلی (مقرر کړی) دی هغه د نبوت وړ (لائق) دی، او وروسته به درښکاریږی چه هغه څومره ښه ښه کارونه کوی او د خلقو د ښیگنې (فائدی) لپاره څه څه ښی چاری ښی. او بالکل دغه رسالت او تبلیغ لپاره ډیر اهل او اصلح ثابتیږی. (اللهم صل وسلم علیه صلوة و سلاماً کثیراً کثیراً)

وَلِلْآخِرَةِ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ۖ

او خامخا آخرت بهتر دی تا لره (ای محمده!) له دنیا څخه .

تفسیر : یعنی ستاسی وروستنی حالت له وړاندنی حالت څخه ډیر ارفع او اعلیٰ دی. د دی څو ورځو د وحی نه راتگ ستاسی د نزول او انحطاط سبب کیدی نشی بلکه ستاسی د ډیر عروج او د خورا (ډیر) ارتقاء وسیله کیږی که د وروستنی ورځی حالت تصور کړئ او د آخرت شان او لوی ته څیر شی چه هلته به آدم علیه السلام او د هغه گرده (توله) اولاده ستاسی تر بیرغ لاندې تولیږی نو درښکاره به شی چه د تاسی د هنی ورځی لوی او فضیلت او عظمت د نن ورځی د اعزاز او اکرام څخه په څو څو درجو پورته وی.

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ۖ

او خامخا ژر ده چه در به کړی تاته رب ستا (ای محمده لویه برخه په آخرت کښی او اختیار د شفاعت) پس راضی به شی ته.

تفسیر : یعنی خفه کیدل او بیزاری او پریشودل به څنگه وی اوس خو به تاته ستا رب په دنیا

او آخرت کنی دومره دولتونه او نعمتونه درویشی چه ته پوره داده او خویش شی. په حدیث کنی راغلی دی چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل چه د محمد صلی الله علیه وسلم به هلته خویش او خوشالپوی چه د ده له امت شخه یو تن هم په دوزخ کنی پاتی نشی. صلی الله علیه وسلم.

الْمَرْجِدُ كَيْتِمًا فَآوَى ۖ

آیا نه ئی وی موندلی ته (ای محمده) یتیم (وروکی بی پلاره بلکه موندلی ئی وی) نو غای ئی د پناه درکړه (په تربیت د ابوطالب کنی ئی ونیولی).

تفسیر : د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم د باسعادت ولادت شخه پخوا د دوی پلار مړ شوی و دی شپږ کلن و چه مور ئی هم مړه شوه په اته کلنی ئی نیکه عبد المطلب چه د دوی کفالت ورپغاړه و هم مړ شو بیا د دی دریتیم او نادر روزگار د ظاهرأ روزنی او پالنی سعادت د ده بیحده مهربان او شفیق تره ابو طالب ته په غاړه شو ابو طالب پخپل ژوندون کنی د دوی په نصرت، حمایت، تکریم، تبجیل او خدمت کنی ډیر زیار (محنت) وویست خو پخوا له هجرت شخه دی هم مړ شو خو ورغی وروسته د الله تعالیٰ دا امانت د مدینی منوری د انصارو په برخه شو او د (اوس) او د (خزرج) د قبیلې د قسمت ستوری وځلیدل او دوی د هغوی په خدمت او حفاظت کنی ډیر ربړونه (تکلیفونه) وگالل (برداشت کړل) او د حضرت نبوی دغسی ښه خدمت او صیانت ئی وکړ چه په تول جهان کنی د هغه نظیر او مثال نشته دا گردی (تولی) پیمې درجه په درجه تر (ابواء) لاندی راغی. کما اشار الیه ابن کثیر رحمه الله علیه.

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ ۖ

او موندلی ئی وی ته چه نه پوهیدی (په شرع او احکامو د شریعت) نو در وښوده (تاته شرعی احکام او در ئی کړ نبوت).

تفسیر : یعنی کله چه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم څلمی شو د خپل تیر د مشرکانه و اطوارو او چتی (بیکاره) رسمونو او رواجونو شخه سخت خفه او بی زار وو او د هغوی په زړه کنی یواغی د الله تعالیٰ د عبادت جذبه په قوت کنی وه د الله تعالیٰ د عشق اور د دوی په پاک تتر (سینه) کنی په ډیر زور په لمبو کنی و د وصول الی الله او د هدایت خلق الله د استعداد خورا (ډیر) زیات قوت او ډیر قدرت د دوی په قدسی نفس کنی په ودیعت ایښود شوی و خو په ښکاره ډول (طریقه) کومه سمه لاره او مفصل دستور العمل دوی ته نه و څرگند

(بشکاره) چه له هغه شخه د هغوی هغه لوی زړه ته چه د عرش او کرسی شخه زیات وسعت او رحمت پکښی و دادینه (سکون) او تسکین په برخه شی. د دی د طلب په جوش او زیات محبت کښی به دوی بیقرار او سرگردان گرځیده او د غرونو په درو او په سمخو کښی به گوښی (بیل) کیناستل او د الله تعالیٰ عبادت به ئی کاوه او خپل حقیقی معبود به ئی یاداوه تر څو چه الله تعالیٰ د (حراء) په سمخ کښی د پرښتی په ژبه دوی ته وحی ورولیږله او د وصول الی الله او د خلق الله د اصلاح تفصیلی لاری ئی وروښوودلی یعنی د حق دین ئی ورنازل کړ

﴿ مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا ﴾ د جزء ۲۵

شوری ۵ رکوع ۵۲ آیت

تنبيه : دلته د ﴿ ضَالًّا ﴾ د معنی کولو په وقت کښی ښائی هغه ښوونی چه د یوسف علیه السلام په سورت کښی د دی آیت ۹۵ ﴿ قَالُوا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَفِي ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴾ په تفسیر کښی لیکلی شوی دی تر کتنی لاندی ونیولی شی.

وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنِي^٨

او موندلی ئی وی ته فقیر پس غنی ئی کړی (په مال د غنیمت یا په مال د خدیجی یا د زړه په غناء سره).

تفسیر : په دی شان چه دوی د حضرت خدیجی رضی الله تعالیٰ عنها په تجارت کښی مضارب شو او په هغه کښی ئی گته (فائده) وکړه بیا حضرت خدیجی رضی الله تعالیٰ عنها له دوی سره نکاح وکړه او خپل گرد (تول) مال ئی هغوی ته تملیک کړ چه دا بشکاره غناء ده. د دوی باطنی او قلبی غناء هغه وه چه هغه د دواړو دارینو غنی ذات ته ښه معلوم دی او هیڅ یو سری د هغه اندازه نشی کولی مطلب دا چه تاسی له ابتداء شخه د انعاماتو مورد یئ او پس له دی نه به هم یئ هغه الله تعالیٰ چه په دی دول (طریقه) ستاسی تربیت کړی دی نو څرنگه به له تاسی شخه خفه کیږی؟ او تاسی به هم داسی خوشی په دگر کښی پریردی «استغفر الله من ذلک»

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ^٩ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ^{١٠} وَأَمَّا بِنِعْمَةِ

رَبِّكَ فَحَدِّثْ^{١١}

نو هر څه یتیم ته پس قهر مه کوه (او د پلار پشان ئی اوسه!) او هر څه سوالگر لره پس مه رته (څه شی ورته ورکړه یا ئی په ورو رد کړه) او هر څه په نعمت د رب خپل پس خبری کوه بیانوه ئی (خلقو ته).

تفسیر : بلکه د یتیم خبر نیونه او پالنه وکړه ! لکه چه تاته الله تعالی د یتیمی په حالت کښی
 ښه غای درکړ نو ته هم د یتیمانو د زړه د خوښی اسباب ورغوندوه ! او د هغوی د هستوګنی د
 غای سر رشته کوه ! چه په داسی مکارمو اخلاقو سره بندگان د الله تعالی په رنگ سره رنگول
 کیږی ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً﴾ رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی «انا
 و کافل الیتیم کهاتین و اشار الی السبابة والوسطی»

او هر څه سوالګر لره پس مه ئی رته او څه شی ورته ورکړه ! یا ئی رد کړه په نیکی او خوږی
 ژبی سره یعنی ته نادار وی الله تعالی تاته غناء دروېښله اوس نو د شکر گزارو بندگانو حوصله
 ښائی چه داسی وی چه د غوښتونکی له غوښتنی څخه زړه تنګی نه شی ! او د حاجتمندانو له
 سؤاله ونه ویرېږی ! او هغو ته سختی خبری ونه وائی ! او وئی نه رتی ! بلکه تل په روڼ تندی او ښو
 اخلاقو او لوی زړه معامله ورسره وکړی هغه قصی چه په احادیثو کښی د رسول اکرم صلی الله
 علیه وسلم د اخلاقو د وسعت په نسبت د سائلینو په مقابل کښی راغلی دی خورا (ډیر) سخت
 مخالفان هم د هغوی د اخلاقو د وسعت ستایونکی ګرځوی.

(تنبيه) روح المعانی لیکي د سائل د زجر ممانعت په هغه صورت کښی دی چه خبره په ورو
 ومني که کوم سائل چاته پښی ټینګی کړی او په ردو سترګو ورته ودرېږی او د چا خبری ته غوږ
 کښینږدی نو د هغه زجر جائز دی

او هر څه په نعمت د رب خپل پس خبری کوه بیانوه ئی خلکو ته یا په نعمت د غناء باندی پس
 شکر کوه.

د محسن د احساناتو یادول د شکر ویلو په نیت نه د فخر او مباهاثو په ډول (طریقه) شرعاً
 محمود دی نو ځکه هغه انعامات چه الله تعالی په تا باندی کړی دی د هغه بیان وفرمایي !
 خصوصاً هغه نعمت د هدایت چه د هغه ذکر په ﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى﴾ کښی وشو او د هغه
 خورول په خلقو کښی او په ښکاره لور (اوچت) غږ سره ویل ستاسی منصبی فرض دی ښائی د
 دوی ارشادات او خبری او نور چه په حدیثو کښی کیږی د هم دی «فحدث» څخه اخیست شوی
 وی والله اعلم.

تمت سورة الضحیٰ بفضل الله تعالی ومنه وکرمه

سورة الانشراح (الم نشرح) مکية وهی ثمانی آیات و فیها رکوع واحد رقم تلاوتها (۹۴)
 تسلسلها حسب النزول (۱۲) نزلت بعد سورة الضحیٰ

د «الانشراح» سورت مکی دی (۸) آیت یوه رکوع لری په تلاوت کښی (۹۴) په نزول کښی
 (۱۲) سورت دی وروسته د «الضحیٰ» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ۝۱

آیا نه ده فراخه کړی مونږ تا لره سینه ستا (په نبوت او حکمت سره بلکه فراخه کړی ده مونږ سینه ستا!).

تفسیر : چه الله تعالی ستا په سینی کښی ئی ای محمده! د علومو او د معارفو لوی سیندونه وبهول. او د نبوت د لوازمو او د رسالت د فرائضو د بار د پورته کولو لوی قوت او حوصله ئی درته وبښله. او د داسی لوی زړه او حوصلی خښتن (خاوند) ئی وگرځولی چه د دیرو دښمنانو د عداوت او مخالفت او مزاحمت څخه نه ویریدی.

(تنبيه) له احادیثو او سیرو څخه ثابت دی چه پرېستی په ظاهری دول (طریقه) څو ځلی د ده مبارک تتر (سینه) ورڅیړی کړی دی خو د دی آیت له مدلول څخه په ښکاره هغه نه ښکاری والله اعلم.

وَوَضَعْنَا عَنكَ وَزْرَكَ ۝۲ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ۝۳

او کوز کړ مونږ له تانه دروند بار ستا هغه چه کږه درنه کړی ئی وه شا ستا.

تفسیر : د وحی ښکته کیدل په اول کښی سخت مشکل ؤ بیا آسان شول. یا د رسالت منصب د ذمه واریو د محسوسولو په سبب چه د هغوی په مبارک خاطر کښی څه گرانی راتله هغه ور پورته کړه شوه. یا له «وزر» څخه مباحه امور مراد دی چه کله کله هغه دوی د حکمت او ثواب قرین بلل او کول به ئی او وروسته به د هغه خلاف الحکمت یا خلاف الاولی کیدل به ښکاریده او دوی به د علو شان او غایت القرب څخه له هغه دومره خپه او مغموم کیده لکه چه څه گناه ئی کړی وی نو په دی آیت کښی د هغوی د نه مؤاخذه کیدلو زیری ورکړی شوی دی کذا روی عن بعض السلف حضرت شاه عبد العزيز رحمة الله عليه لیکي (د دوی عالی همت او پیدائشی استعداد به چه د کومو کمالاتو او مقاماتو د رسیدلو تقاضا درلوده (لرله) د دوی د مبارک قلب فائز کیدل په هغه باندی د جسمانی ترکیب یا نفسانی تشویشاتو په سبب به سخت معلومیدل کله چه الله تعالی د هغه تتر (سینه) ورپرانیست او حوصله ئی ورارته کړه هغه گردی (تولی) سختیاوی ئی ورکی شوی او د هغه پیتی ور سپک شو.

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ^ط

او پورته کړ مونږ تانه ذکر ستا (په نبوت سره یا می ستا نوم له خپل نامه سره پیوسته کړ).

تفسیر : یعنی ای محمده ! صلی الله علیه وسلم په پرېستو او پیغمبرانو کېښی ستا نوم لوړ او وچت دی د دنیا گرد (تول) پوهان په ډیر عزت او وقعت سره ستا نوم یادوی. په اذان، اقامت، کلمه طیبه او التحیات، خطبه او نورو کېښی وروسته د الله تعالیٰ له نامه څخه د محمد صلی الله علیه وسلم نوم اخیست کیږي کوم ځای کېښی چه الله تعالیٰ خپلو بندګانو ته د خپل اطاعت امر کړی دی د محمد صلی الله علیه وسلم د امر د منلو امر ئی هم ورسره متصل او جخت کړی دی.

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا^ه إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا^ط

نو بیشکه سره له سختی آسانتیا شته. بیشکه سره له سختی آسانتیا شته.

تفسیر : یعنی د الله تعالیٰ د رضاء غوښتلو په لاره کېښی هغه رېږونه (تکلیفونه) چه حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم په ځان ګاللی (برداشت کړی) دی او هغه زیارونه (کوششونه) چه ایستلی ئی دی له هغو سختیو سره څو څو آسانی هم شته لکه د حوصلی د فراختیا په سبب د گردو (تولو) مشکلاتو لری کول آسان شول او د ذکر د پورته کیدلو له تصور څخه تاسی ته د لویو لوبو مصیبتونو تحمل آسانه وګرځیده. یا دا مطلب کله چه مونږ تاسی ته روحانی راحت درکړ او روحانی کلفت مو له تاسی څخه پورته کړ لکه چه د الم نشر څخه تر آخره پوری ښکارېږی نو په دنیوی راحت او محنت کېښی هم ځمونږ فضل او کرم ته هیله (امید) ولری مونږ وعده کوو چه په رښتیا سره د دی موجوده او مشکلاتو په پای (آخر) کېښی آسانی شته لکه چه له احادیثو او سیرو څخه راښکاره شوی ده هغه گرد (تول) مشکلات یو یو له منځه لری شوی او د هری پوی سختی په پای (آخر) کېښی به څو څو آسانتیاوی راتللی. اوس هم «عاده الله» هم دا دی څوک چه په سختی باندی صبر وکړی او د زړه له کومی پر الله تعالیٰ باندی اعتماد ولری او له بل لوری څخه زړه وشکوی او خپل الله تعالیٰ سره خپلی اړیکې ټینګی کړی او د هغه فضل او کرم او رحمت ته هیله (امید) ولری او د زمانی له اوږدوالی څخه ونه وېرېږی او ناامیده او بی هیلی نشی و هر ورو (خامخا) الله تعالیٰ آسانی ورته پېښوی نه په یوه ډول (طریقه) بلکه په څو څو ډوله (قسمه) وفي الحدیث «لن یغلب عسر یسرین» وفيه ایضا لو جاء العسر فدخل هذا البحر لجاء لیسر حتی یدخل علیه فیخرجه.

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ^۱ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ^۲

نو کله چه فارغ شی (ای محمده له تبلیغه یا له لمانځه نه) نو څان ستړی کوه (په عبادت، دعاء کښی) او رب خپل ته پس رغبت او زاری کوه (په هر وقت کښی).

تفسیر : یعنی کله چه د خلقو له پوهولو څخه فارغ شی نو په خلوت کښی کینه ا زیار (محنت) کوه ا چه د زیات «یسر» سبب وگرځی او د خپل رب په لوری بلا واسطه متوجه شه. (تنبيه) خلق پوهول او هغوی ته پند ورکول د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم خورا (ډیر) لوی عبادت و خو په دی عبادت به فی الجملة د مخلوق واسطه هم وه. مطلوب دا دی چه له هغه ځایه لری شوی بلا واسطی هم ښائی چه متوجه شی د دی آیت تفسیر په څو ډوله (قسمه) نور هم شوی دی خو اقرب هم دا رابښکاری.

تمت سورة «الانشراح» بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة التین مکیه وهی ثمانی آیات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۹۵) تسلسلها حسب النزول (۲۸) نزلت بعد سورة «البروج»

د «التین» سورت مکی دی (۸) آیته یوه ركوع لری په تلاوت کښی (۹۵) په نزول کښی (۲۸) سورت دی وروسته د «البروج» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ^۱

قسم دی په انځر او زیتون خونه باندى.

تفسیر : انځر او خوونه (زیتون) دواړه د خپل کثیر المنافع او د جامع الفوائد توب لامله (له وجی) د انسانی حقیقت او د جامعى له ضرورت سره خصوصى مشابعت لری نو ځکه د ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ مضمون ئی په دواړو قسمونو سره شروع کړ او ځینی

محققین وائی چه دلته «التین» او «الزیتون» شخه هغو دوو غرونو ته اشاره ده چه بیت المقدس ته نژدی پراته دی گواکی دلته په ونو باندی قسم نه یادوی بلکه په هغه مقدس ثحای باندی قسم یادوی چه هلته دا ونی دیری دی او همغلته د حضرت عیسیٰ علیه السلام مولد او مبعث هم دی.

وَطُورِ سَيْنِينَ ﴿٣٠﴾ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣١﴾

او قسم دی په (غره چه نوم ئی) طور سینین (دی) او قسم دی په دی ښار امان ورکوونکی (د مکی) باندی.

تفسیر : «طور سینین» یا د «طور سینا» هغه غر دی چه پر هغه باندی الله تعالیٰ له حضرت موسیٰ علیه السلام سره خبری کړی دی او د امن ورکوونکی ښار مکه معظمه ده چه ثمونیر او د گرد (تول) اسلامی عالم سردار او بادار حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم په کښی تولد او مبعوث شوی دی او د الله تعالیٰ له گردو (تولو) شخه لوی او وروستنی امانت قرآن کریم ول غلی په هم دی ښار کښی رانازل شوی دی. د توریت په آخر کښی دی چه نور د «طور سینا» شخه راغلی او په «ساعیر» کښی ویرپښیده چه د بیت المقدس غر دی. او له فاران شخه جگ (اوچت) او خوور شو فاران د مکی معظمی یو غر دی. او جواب د پاس قسمونو دا دی.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٣٢﴾

چه خامخا په تحقیق پیدا کړی دی مونږ انسان بنی آدم په ډیر ښه اعتدال سره .

تفسیر : یعنی دا گرد (تول) متبرکه مقامات چه له هغه شخه ډیر اولوالعزم پیغمبران مبعوث شوی یی گواه دی چه مونږ انسان په یوه ښه قالب کښی اچولی دی او ښه قوتونه مو وربښلی دی او په لاهری او باطنی ښیگنو (فائدو) مو ښائسته کړی دی او ډیر گټور شیان مو د ده په وجود کښی اغوند کړی دی. که بنی آدم سم د خپل صحیح فطرت سره ترقی وکړی نو انسان له پرېستو شخه ، پواخی وړاندی کیږی بلکه د هغوی مسجود هم گرځیدی شی.

ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٣٣﴾

بیا وگرځاوه مونږ هغه (انسان په ضمن د بعضو افرادو کښی) ډیر ښکته تر ښکته نه (چه لاندنی طبقه د دوزخ ده).

تفسیر : یا رد به کرم دغه انسان پس له ښه قامته ډیر ښکته له ښکتو نه چه هغه زوړوالی دی نو شا به ئی تپته ویښته به ئی سپین، غوړونه به ئی کانه شی او مغیر به ئی شی تول څیزونه. شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي چه هغه مو د پرښتو د مقام لائق وگرځاوه خو کله چه منکر شی نو له ځناورانو څخه هم ښکته گڼل کیږي او په خورا (ډیر) لاندنی طبقه د دوزخ کښی لویږي.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۖ

مگر هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) نو وی به دوی ته اجر ثواب بی انتهاء بلا انقطاع.

تفسیر : چه نه به کم او نه به ختم شی او نه به د چا احسان پری وی.

فَمَا يَكْذِبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ ۚ

پس څه شی دی چه تا باعث کوی په دروغ گڼلو (ای منکر د بعثه) وروسته (له دی واضحه ؤ دلائلو) په ورغ د جزاء (یا) پس څوک نسبت د دروغو به کوی تاته (ای محمده) پس له دغو واضحه ؤ دلائلو.

تفسیر : یعنی ای سریه! وروسته له دی دلائلو څخه ته ولی د جزاء له سلسلی څخه سر غړوی؟ او تری انکار کوی یا به دا خطاب رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ته وی چه پس له دی ښو ویناؤ او صافو بیاناتو څخه څه شی منکران دی ته اړ باسی (مجبوروی) چه د جزاء په معاملو کښی هغوی ستاسی تکذیب ته ملاوی وتړی. خیال وکړه! الله تعالی سړی پیدا کړ. او هغه ته ئی ډیر ښه صورت شکل او ښه ورښلی ده او د هغه قوام ته ئی داسی یو صلاحیت او ترکیب ورکړی دی که وغواړی په ښو کارونو کښی له پرښتو څخه پرمخ شی او هیڅ یو له مخلوقاتو څخه د هغه برابری او سیالی نشی کولی لکه چه د انسانی کاملی نمونی پخپل وقت کښی په شام بیت المقدس، د طور په غره، معظمی مکی کښی لیدلی شوی دی چه که څوک د هغوی په قدم او پله باندی تگ وکړی نو د انسانی کمالاتو او د دواړو دارینو ډیرو لوړو (اوچتو) مقاماتو ته رسیږی لیکن انسان له خپلی بی تمیزی او بدعملی څخه د ذلت او هلاکت په کنده کښی لویږی او خپلی فطری ښیکښکی (فائدی) له لاسه ویاسی. الله تعالی هیڅ یو ایماندار او نیکوکاره سړی بی سیه لاندی نه غورځوی بلکه د هغه د ډیر لوړ عمل ډیره زیاته صله ورته مرحمت کوی آیا د دی خبری له اوریدلو څخه وروسته به څوک وکړلی شی چه د دین فطرت د اصولو او د جزاء او د سزا داسی معقولی

قاعدې دروغ وېولی هوا په یوه ډول (طریقه) د هغه تکذیب او انکار کیدی شی چه دنیا یو بی سر و پا کارخانی غوندې ومنلی شی چه په هغې باندې نه د چا حکومت وی نه پکښې کوم قانون او آئین جاری وی او نه د ښو او نه د بدو پوښتنه پکښې کیږي نو د دی خبرې جواب الله اعلیٰ شانه! واعظم برهانه! جل جلاله! عم نواله! داسې فرمائی:

أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَكَمِينَ ۝۸

آیا نه دی الله ښه لوی حاکم د ټولو حاکمانو؟ (بلکه ښه لوی حاکم دی پر ټولو حکم کوونکیو باندې).

تفسیر : یعنی د دی لوئی شهنشاهی او ستري ټولواکي په مخامخ کښي د دنیا گرد (ټول) دولتونه او حکومتونه هیڅ دی کله چه دلته دا وړوکی وړوکی حکومتونه خپلو وفادارانو ته انعام او مجرمانو ته سزا ورکوي نو آیا د هغه احکم الحاکمین له دریاره داسې هیله (امید) لرل کومه لویه خبره ده؟

تمت سورة التین بفضل الله تعالى وكرمه ومنه

سورة العلق مكية وهي تسع عشرة آية وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۹۶) وهي اول ما نزل من القرآن العظيم.

د «العلق» سورت مکی دی (۱۹) آیت یوه رکوع لری په تلاوت کښي (۹۶) سورت دی او په نزول کښي هم دغه سورت رومبني سورت د قرآن کریم دی چه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝۱

ولوله (ای محمده! قرآن) په برکت د نامه د رب خپل هغه رب پالونکی چه پیدا کړی ئی دی (ټول مخلوقات).

تفسیر : دا پنځه آیتونه له اقرأ څخه تر مالم یعلم پوري د قرآن کریم له گردو (ټولو) آیتونو او

سورتونو څخه په مخکېنۍ نازل شوی دی. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د (حراء) په سمخ کښې د وحده لاشریک له الله تعالیٰ په عبادت مشغول و. چه ناساپه حضرت جبریل علیه السلام له وحی سره ورننوت او ورته ئی ووی اقرأ - ولوله دوی وفرمایل «ما انا بقارئ: زه لوستونکی نه یم!» جبریل علیه السلام څو ځلې دوی پخپلې غیږې کښې ونیو او په زور ئی کښینود او ورته ویل به ئی: «اقرأ» او دوی به هغه «ما انا بقارئ» ویل دریم ځلې حضرت جبریل علیه السلام دوی په ډیر زور سره کښینود او ورته ویل به ئی: «اقرأ باسم ربک: یعنی د خپل رب په نامه او برکت سره ولوله!» مطلب دا چه هغه پروردگار چه له ولادت څخه ئی تراوسه پوری په عجیب او غریب ډول (طریقه) ستا پالنه او روزنه وفرمایله هغه څوک چه دا خبر درکوی چه له تا څخه کوم لوی کار اخیست کیږي آیا هغه به دی هم داسې یواځې او بی یار او مددگار پرېږدي؟ هیڅ کله به داسې نه کیږي او تاسې ته د هغه لوی ذات په نامه ښوونه کیږي چه د هغه په لورینه (مهربانۍ) ستاسې تربیه او روزنه شوی ده. یعنی هغه رب العالمین اعلیٰ شانه واعظم برهانه چه گرد (تول) شیان ئی پیدا کړل نو دا نشي کولی چه تا لوستونکی وگرځوی. بلکه قاری دی گرځولی شی.

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۖ

پیدا کړی ئی دی انسان له توتو د ترلیو شویو وینو څخه.

تفسیر: په کلکه وینه (خون بسته) کښې نه حس دی نه شعور نه علم دی نه ادراک یواځې لا یعقل جماد دی بیا هغه الله تعالیٰ دی لا یعقل جماد ته عقل او پوهه ورکړه نو آیا هغه الله تعالیٰ یو عاقل کامل او یو امی قاری کولی نشي؟ بلکه کولی ئی شي! تر دی ځایه پوری د قرائت امکان ثابتول و چه الله تعالیٰ ته هیڅ مشکل نه دی چه تا د امی توبه قاری وگرځوی وروسته د هغه په فعلیت او وقوع باندې ئی متنبه کوی.

اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۝

ولوله (ای محمده! قرآن) حال دا چه رب ستا لوی کریم دی (پر تولو کریمانو).

تفسیر: یعنی په هغه شان سره چه ستاسې تربیت شوی دی له هغه څخه ستاسې کامل استعداد او پوره لیاقت ښکاره دی کله چه دلته په استعداد کښې څه قصور نشته او هلته په مبدأ فیاض کښې هم څه بخل نه لیده کیږي بلکه هغه د گردو (تولو) کریمانو څخه لوی کریم دی بیا به نو د

فیض په وصول کښی څه مانع وی؟ او خامخا هم داسی ئی کوی.

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

هغه (رب پالونکی) چه ښوولی ئی دی (خط انسان ته) په قلم سره.

تفسیر : حضرت شاه صاحب لیکي حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم هیڅ کله لیکونکی او لوستونکی نه و نو وئی فرمایل چه «الله تعالیٰ بی له قلمه هم پوه ورکوی» ممکن دی چه دی لوری ته هم جبریل علیه السلام محض یو وسیله دی همغسی چه د قلم توسط د دی امر مستلزم نه دی چه هغه له مستفیض څخه افضل شی هم داسی دلته هم د جبریلیه حقیقت افضلیت د محمدیه له حقیقت څخه نه لارمپوی.

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

ښوونه ئی کړی ده انسان ته د هغو شیانو چه دی پری نه پوهیده (پخوا له ښودلو).

تفسیر : یعنی د انسان وړوکی چه له مور څخه پیدا کیږی په هیڅ شی نه پوهیږی بیا نو هغه ورو ورو څوک پوهوی هغه قدیر رب چه له جاهل انسان څخه عالم جوړوی خپل یو امی بنده به نه یواځی کامل عارف کړی بلکه د گردو (تولو) عارفانو سردار ئی گرځوی.

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِكَبَّارٍ ۖ أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ

رښتیا ده دا خبره بیشکه انسان خامخا سرکشی کوی د دی لامله (له وجی) چه وینی. گنی خپل ځان بی پروا (په مال سره).

تفسیر : یعنی د بنی آدم اصل خو هم دومره دی چه له ترلی وینی څخه جوړ دی چه په اول کښی محض جاهل وی وروسته الله تعالیٰ ورته پوه ورکوی مگر دی پخپل اصلی حقیقت باندی هیڅ نه پوهیږی د دنیا په مال او دولت باندی مغروریږی او د الله تعالیٰ له احکامو څنی سر غروی او داسی ئی گنی چه زه د هیچا پروا نه لرم.

إِنِّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرَّجْعُ ۝

بیشکه رب ستا ته (ای انسانه) بیرته ورتلل دی (د هر چا په آخرت کښی او هلته پکاریری ښه اعمال نه اموال).

تفسیر : یعنی په اول کښی هم هغه الله تعالیٰ ای انسانه ته ئی پیدا کړی ئی او آخر ته هم د هغه په لوری په آخرت کښی ستا ورتگ دی او هلته به د دغو طاغیانو منکرانو تکبر او لوئی او د ځان هیرولو حقیقت ښکاریری.

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ۝

آیا وینی ته هغه (ابوجهل) چه منع کوی بنده (محمد) کله چه لمونځ کوی.

تفسیر : یعنی دا تمرد او سر غړول وگوره چه دی پخپله هم د خپل پروردگار په دربار کښی سر نه ښکته کوی او د عبادت توفیق ئی ور په برخه نه دی نو که بل بنده الله تعالیٰ ته سجده بردی هغه ته هم کتی نه شی. په دی آیتونو کښی لعین ابوجهل ته اشاره ده ځکه چه هغه به کله رسول الله صلی الله علیه وسلم په لمانځه کښی لید نو خپله خوله به ئی شلوله او تخویف او تهدید به ئی کاوه او زیار (کوشش) به ئی کوو چه هغوی ته په هر ډول (طریقه) چه وی څه نه څه ضرر ورسوی.

أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَىٰ الْهُدَىٰ ۝ أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ ۝ أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ۝

آیا وینی ته که چیری وی (دا بنده) په لاری سمی صافی باندی. یا امر حکم کوی خلقو ته په تقویٰ سره. آیا وینی ته که (دا منع کوونکی) تکذیب (د رسول الله) کوی او مخ گرځوی له ایمانه (نو جزاء به مومی سم له خپل حال او اعمال سره).

تفسیر : یعنی که په ښه لاره تللی او ښی چاری ئی زده کولی نو ځکه ښه سری به کیده اوس چه مخ ئی اړولی دی نو ځمونږ ئی څه خراب کړی دی؟ هم داسی ئی لیکلی دی په «موضح القرآن» کښی. نورو مفسرینو د دی آیت په تفسیر کښی نوری خبری هم لیکلی دی که څوک غواړی چه په هغه باندی وپوهیږی نو نورو تفاسیرو ته دی رجوع وکړی په تیره بیا «روح

المعاني « دی ولولی .

أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ^ط

آیا نه پوهیږی دغه (منکر کافر) په دی چه بیشکه الله وینی (اعمال د ده نو جزاء به پری ورکړی).

تفسیر : یعنی د هغه رتلی ملعون هغه شرارتونه او د دی ښه بنده دا خشوع او خضوع دواړه پاک الله وینی.

كَلَّا لَئِنْ لَّمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ^ل

داسی نه ده وړ (لائق) قسم دی که نه شو منع دی (له بد عمله) نو خامخا به ئی سخت راکارو په ویشتو د وچولی (تندی) سره .

تفسیر : یعنی پریږده ! هغه منکر کافر په دغو گردو (تولو) خبرو باندی ښه پوهیږی خو بیا له خپل شرارت څخه لاس نه اخلی ښه اوس ښه غوړ وباسه ! که دوی له خپلو شرارتونو ځنی لاس وانه خيست نو مونږ به هم هغوی لکه بودگان (خاروی) او ذلیل بندیانو غوندی د وچولی (تندی) له ویشتو او څنو څخه نیولی د دوزخ په لوری ئی راکارو.

نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ^ع

په داسی وچولی (تندی) سره چه دروغجن خطا کار دی (خاوند ئی).

تفسیر : یعنی د هر چا په سر باندی چه دا څنی وی نو د هغه سر به له دروغو او گناهونو ځنی دک وی گواکی د هغوی گناهونو او دروغو به د هغوی د سر په ویشتو کښی سرایت کړی وی.

فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ^{لا} سَدْعُ الزَّيْنَةِ^{لا}

پس راودی بولی اهل د مجلس خپل ژر ده چه مونږ به هم راوبولو ملائکی سختی د عذاب.

تفسیر : یو غلی ابوجهل ولید چه حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم لمانځه ته رهي (روان) دی نو په مخ کښی ئی ورته ودرید او غوښت ئی چه دوی له لمانځه څخه ستون (واپس) کړی دوی په سختی سره ورسره خبری وکړی نو هغه وویل «ته خبر نه ئی چه په مکی کښی څما جرگه لویه ده» نو دلته داسی فرمایلی شوی «چه اوس هغه د خپلی جرگی ملگری دی وغواړه چه مونږ د هغوی د هیداد او سزا ورکولو ته د عذاب ملائکی راغواړو ولیده شی چه څوک بریالی (کامیاب) کیږی» لکه چه څو ورځی وروسته د «بدر» په دگر کښی ئی ولید چه د اسلام مجاهدینو به په څه ډول (طریقه) هغه راکشاؤ د «بدر» په «قلیب» او کوهی کښی ئی وغورځاوه دا و د هغه عارضی کښول خو اصلی راکښول به ئی د آخرت په میدان کښی وی چه د دوزخ پرېښتی به هغه په ډیر ذلت سره راکشوی او په جهنم کښی به ئی غورځوی، وائی چه یوه ورځ ابوجهل رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په لمانځه کښی ولید وئ غوښت چه له هغوی سره څه بی ادبی وکړی دی لا ځمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته نه و نژدی شوی چه په ویره او بیرته (تلوار) بیرته په منډو شو خلقو پری وخنډل او ورته وی ویل چه «ولی وتښتیدی»؟ ده وویل «څما او د محمد صلی الله علیه وسلم په منع کښی د اور یو خندق راښکاره شو چه په کښی ډیر یو وپروونکی سری ؤ نو ځکه ووپریدم او بیرته راغلم» رسول الله مبارک وفرمایل که «دی لږ څه وړاندی کیده نو د هغو پرېښتو له لاسه به توتی توتی کیده» گواکی له آخرت څخه په مخ کښی د «سندع الزبانية» یوه وړوکی نمونه په دنیا کښی ورښکاره شوه.

تنبیه : زیات مفسرین د «زبانية» تفسیر د دوزخ په پرېښتو باندی کوی.

كَلَّا لَا تَطِعُهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ۝١٩ السَّجَّةُ

نه ده داسی لکه چه وائی، مه وړه فرمان د ده او سجده لمونځ کوه او نژدی شه (الله ته په طاعت سره).

تفسیر : یعنی تاسی د هغوی پروا هیڅ ونه کړئ او د هغوی خبرو ته غوږ مه ږدئ! چیری مو چه زړه شی په ډیره خوښی سره د الله تعالی عبادت کوئ! او هر کله چه د هغه لوی دربار ته په سجده سر ږدئ! او د هغه پاک ذات قرب او لا نژدیوالی ځان ته گټی! په حدیث کښی دی.

«بنده له گردو (تولو) حالتو څخه په سجده کښی زیات خپل الله تعالی ته نژدی کیږی»

تمت سورة العلق بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة القدر مكية وهى خمس آيات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۹۷) تسلسلها حسب النزول (۲۵) نزلت بعد سورة «عبس»

د «القدر» سورت مكى دى (۵) آيت يوه ركوع لرى په تلاوت كېنى (۹۷) په نزول كېنى (۲۵) سورت دى وروسته د «عبس» له سورتته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

بیشکه مونږ نازل کړی مو دی دغه (تول قرآن) په شپه د قدر کښی.

تفسیر : یعنی قرآن کریم له لوح محفوظ څخه د دنیا پر آسمان د قدر په شپه کښی نازل کړ شو. او ښائی په هم دغی شپي کښی د دنیا له آسمان څخه په محمد صلی الله علیه وسلم باندی ئی هم نزول شروع شوی وی. په دی موضوع څه مضمون د (دخان) په سورت کښی لیکلی شوی دی هلته دی ولوست شی.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ

او څه شی پوه کړی ئ ته (ای محمده!) چه څه ده شپه د قدر (د عزت او شرافت له پلوه؟) شپه د قدر خیر غوره ده له زرو میاشتو څخه (هغه زر میاشتی چه پکښی نه وی دغه شپه هغه چا لره چه ئی بیامومی او په عبادت سره پکښی مشغول شی تر صباح پوری).

تفسیر : یعنی په دی شپي کښی نیکی کول داسی دی لکه چه تر زرو میاشتو پوری سړی نیکی کړی وی بلکه زیات له دی څخه هم.

تَنْزِيلُ الْمَلِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ

نازلیږی ملائکی او روح په دغه شپه کښی په اذن حکم د رب د هغوی.

تفسیر : یعنی د الله تعالیٰ په حکم روح القدس حضرت جبریل علیه السلام د ډیرو پرښتو په

هجوم کښی رانازلیری تر څو په دی عظیم الشان خیر او برکت سره د ځمکی خلق مستفیض کړی. ممکن دی له «روح» څخه برسیره پر ملائکو کوم بل مخلوق مراد وی په هر حال په دی بختوری شپې کښی د باطنی ژوندون او روحانی خیر او برکت یو خاص نزول وی.

مَنْ كُلَّ امْرِئٍ سَلَامٌ

دپاره د هر کار (تا کلی «مقرر» شوی په دغه راتلونکی کال کښی) امان سلامتیا ده (له هر افته).

تفسیر: یعنی د عالم د نظام په نسبت کوم کارونه چه په دی کال کښی مقدر وی د هغو د نفاذ د تعیین دپاره پرښتی راځی لکه چه د (دخان) په سورت کښی ولیکل شو. یا له (من کل امر) څخه به د خیر امر مراد وی یعنی له آسمان څخه هر راز (قسم) د خیر امور له ځان سره اخلی او د ځمکی په لوری رابښکته کیږی. والله اعلم (سلام: امان سلامتیا ده له هر آفته یا نه ده دغه شپه مگر خو سلامتیا ده له آفاتو او بلیاتو نه) یعنی هغه شپه د امن، هوسائی (آرام)، داددیني (تسکین) او د زړه خوښی شپه ده په دغی شپې کښی د الله جل جلاله خاص بندګان په یوه عجیب او غریب طمانیت او لذت او حلاوت سره پخپلو عباداتو کښی مصروف او مشغولیری او ډیر زیات خوند له هغه څخه مومی او دا د هغه خیر او برکت او نزول رحمت اثر دی چه د ډیرو پرښتو له رابښکته کیدلو څخه په ظهور راځی. په ځینو روایتونو کښی راغلی دی چه «په دی شپه کښی جبریل علیه السلام او نوری پرښتی پر عابدانو او ذاکرانو صلواتونه او سلامونه لیری» یعنی د دوی په حق کښی د رحمت او د سلامت دعاوی کوی.

هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

دغه شپه ده تر وخته د ختلو د صبا پوری (د سلامتیا فضیلت، برکت، کرامت).

تفسیر: یعنی له ماښامه تر سحر پوری په توله شپه کښی هم دا سلسله جاری ده نو ځکه دا شپه له سره تر پایه (آخره) پوری مبارک او بختوره ده. (تنبيه): له قرآن مجید څخه راڅرګندیږی (رابکاره کیږی) چه هغه شپه په رمضان شریف کښی ده. ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ او حدیث رابکاروی چه دا شپه د رمضان په وروستنی عشره کښی ده په تیره بیا د دی عشری په طاقو شپو کښی د قدر شپې لتول په کار

دی بیا د طاق په شپو کښی د اوبشتم په شپې باندی زیات گمان کاف شى والله اعلم ولی زیاتو عالمانو داسی تصریح کړی ده چه د قدر شپه د قل دپاره په یوه عشره او په یوه نیته کښی نشی تا کلی (مقررولی) امکان لری چه په یو رمضان کښی یوه شپه او په بل رمضان کښی بله کومه شپه وی.

تمت سورة القدر بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة البينة مدنية وهي ثمانى آيات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۹۸) تسلسلها حسب النزول (۱۰۰) نزلت بعد سورة الطلاق.

د «البينة» سورت مدنی دی (۸) آیت (۱) رکوع لری په تلاوت کښی (۹۸) په نزول کښی (۱۰۰) سورت دی وروسته د «الطلاق» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفِكِينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ۝

نه ؤ هغه کسان چه کافران شوی دی له اهل د کتابو او له مشرکانو جلا (جدا) کیدونکی (له خپلو ملکو څخه بلکه سره متفق ؤ په حقانیت د محمد) تر هغه پوری چه راغی دوی ته حجت روښانه.

تفسیر : له اهل الکتاب څخه یهود او نصاری او له مشرکینو څخه بت پرستان، اور پرستان، او نور کافران او هغه منکران مقصد دی چه د هغوی په لاس کښی کوم آسمانی کتاب نشته. دغه گورد (تول) نه ؤ جلا (جدا) کیدونکی یو له بل نه په باب د محمد صلی الله علیه وسلم کښی بلکه تول متفق ؤ په حقوالی د ده باندی.

رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ۝

چه رسول دی له طرفه د الله لوی دغه (رسول الله پر دوی) صحیفی پاکي کړی شوی (له باطله).

تفسیر : د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم له بعثت څخه وړاندې د ټولو ادیانو تابعین خراب او هر یو پخپلو غلطیو باندې مغرور ؤ او په دې وقت کېنې دا پکار ؤ چه کوم حکیم، ولی، لوی عادل باچا یا کوم لوی سړی دوی وپوهوی او په سمه لاره ئی راوړی او دا کار ممکن نه ؤ تر دې چه داسی یو عظیم القدر پیغمبر رانشی چه له هغه سره د پاک الله مقدس کتاب او لوی مدد وی چه د څو کلونو په منځ کېنې یو ملک د اسلام په نور دک کړی او پخپل زبردست تعلیم او لوی همت او عزیمت سره د گردی (تولی) دنیا مخ د وحدانیت او حقانیت په لوری وگرځوی لکه چه هغه الله تعالی رسول او استاځی د پاک الله د کتاب په لوستلو راغی چه په پاکو پاڼو کېنې ئی لیکلی شوی دی.

فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ ط

په هغوی کېنې لیکلی شوی دی سم احکام (مضبوط کتابونه چه پکېنې نشته هیڅ خطائی).

تفسیر : د قرآن کریم هر سورت ګواکي یو مستقل کتاب دی. یا دا مطلب چه هغه عمده کتابونه چه پخوا له دی نه راغلی دی، د هغوی ضروری مطالب په دی کتاب کېنې شته یا به له «کتب قیمة» څخه مراد نور علوم او مضامین وی یعنی د هغو علومو مضامین پوره درست صحیح او ډیر مضبوط او معتدل دی.

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ الْأَمِنْ بَعْدَ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ ط

او نه ؤ جلا (جدا) شوی (له خپلو ملکو څخه بلکه ټول سره متفق ؤ په حقانیت د محمد) هغه کسان چه ورکړی شوی ؤ دوی ته کتاب مګر وروسته له هغه چه راغی دوی ته حجت روښانه (چه محمد دی یا قرآن).

تفسیر : یعنی په دی رسول او په دی کتاب کېنې هیڅ څای د شک او شبهي نشته خو سره له هغه اهل د کتاب عمداً عناد، ضد او مخالفت ورسره کوی نه د شک او شبهي له پلوه. دوی سره دوه ډلی شوی دی یو هغه چه پخپل ضد او انکار کېنې ټینګ ولاړ دی او بل هغه چه د حق او انصاف له لوری ئی په اسلام باندې یقین او ایمان راوړی دی ښه خو به دا وه چه په هغه پیغمبر

آخر الزمان باندی چه دوی د هغو په انتظار کښی و گرد (تول) سره ایمان راوړی و او خپل گرد (تول) اختلافات او شخړی به ئی له منځه ایستلی او گرد (تول) به سره په یوه لاره کښی رهی (روان) کیدل مگر هغوی د خپلو عنادو او بدبختیو په سبب د وحدت او اجتماع په ځای په مخالفت او شقاق او نفاق کښی سره اخته شول کله چه اهل د کتاب داسی دی د ناپوهانو مشرکانو احوال به څه وی؟

تنبیه : حضرت شاه عبد العزیز صاحب رحمة الله علیه دلتہ د «البینة» مصداق حضرت مسیح علیه السلام بولی یعنی کله چه حضرت مسیح علیه السلام ښکاره نښی له ځان سره راوړی یهودان د هغوی دښمنان شول او نصاری هم په دنیوی اغراضو کښی اخته شوی په څو څو ډولو (طریقو) سره ئی ځانونه وویشل. مدعا دا چه د پیغمبر راتلل او د کتاب نازلیدل پرته (علاوه) د حق تعالی له توفیقه کفایت نه کوی هومره د هدایت سامان چه سره راغونډ شی تر څو چه د هدایت توفیق له چا سره مل نه وی نو هغه به هم داسی خسار او نقصان گالی (مومی).

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَا حُفَاءَ

حال دا چه امر حکم نه و ورکړی شوی دوی ته په توریت او انجیل کښی مگر ورکړی شوی و چه عبادت کوی دوی د الله په داسی حال کښی چه خالص کوونکی وی الله لره دین له شرکه او نفاقه په داسی حال کښی چه راگرځیدونکی وی له باطله حق ته (په لاره د ابراهیم پس څرنګه کافر کیږی په محمد باندی؟).

تفسیر : یعنی له هر راز (قسم) باطلو او دروغو څخه جلا (جدا) شوی خالص د واحد الله بندګی وکړی او د حضرت حنیف ابراهیم علیه السلام په شان له هر چا او هری خوا څخه علاقه شکولی د همنه یوه مالک الملک بندګان شی او د تشریع او د تګوین هیڅ یوه شعبه او څانګه او نور شیان مستقل او خپلواک (اختیارمند) ونه ګنی

وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ ۝

او (بل دوی مامور دی په دی چه) قائموی سم اداء کوی (سره له ټولو حقوقو) لمونځ او ورکوی زکوة او دا (مامور به شیان) دین دی محکم (مستقیم چه هیڅ کوږوالی په کښی نشته).

تفسیر : یعنی دا شیان په هر دین کښی غوره او منلی شوی دی چه د هغو شیانو تفصیل هم

دغه پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم هم راکوی. بیا نو الله تعالی ته دغه خبره ښه معلومه ده چه له داسی صافی ښوونی او تعلیم څخه ولی دوی گرځی؟ او تری وحشت کوی؟.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا

بیشکه هغه کسان چه کافران شوی دی له اهل د کتابو او مشرکان وی به په اور د دوزخ کښی (په قیامت کښی) چه تل به وی دوی په هغه (جهنم) کښی.

تفسیر: یعنی د پوهی او د علم دعوی کوونکی که اهل الکتاب وی یا جاهل مشرکان کله چه حقانیت او وحدت څخه مخ واړوی او انکار تری وکړی د هغو گردو (تولو) پای (آخر) او انجام هغه دوزخ دی چه هیڅ کله به له هغه نه خلاصیږی.

أُولَٰئِكَ هُمُ الشَّرَّاءُ الْبَرِيَّةُ ۖ

دا (خلق دی) هم دوی ډیر بد د خلقو.

تفسیر: یعنی له حیواناتو (بهائم) څخه ډیر خوار ذلیل او خراب دی لکه چه د (فرقان) په سورت کښی داسی یو آیت لولو ﴿إِنَّ هُمُ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمُ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ۖ

بیشکه هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه په دنیا کښی) دا (خلق دی) هم دی ډیر ښه د خلقو.

تفسیر: یعنی هغه کسان چه په گردو (تولو) رسولانو او کتابو باندی یقین کوی او په ښو کارونو کښی لگیا دی نو دوی ښه د خلقو دی تر دی چه د دوی زیاتره کسان له پرښتو څخه هم وړاندی کیږی.

جَزَاءُ هُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ

جزاء عوض د دوی په نزد د رب د دوی جنتونه د ابدی هستوگنی دی چه بهیږی له لاندی (د مانیو او ونو) د هغو (د اویو د شودو د شاتو او د پاکو شرابو) ویالی تل به وی دوی په هغو (جنتونو) کښی همیشه (تر ابدی)، راضی به وی الله له دغو (مؤمنانو څخه په طاعت سره).

تفسیر : یعنی د جنت د باغونو او ویالو څخه برسیره د مولیٰ رضاء هم د دوی په برخه کیږی چه د خوښی اصلی روح هم دا دی.

وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ۝

او راضی به وی دوی له هغه (الله څخه په ثواب) دا (درجه) هغه چا لره ده چه وپریدلی دی له ربه خپله.

تفسیر : یعنی دا لوړ (اوچت) مقام هر چا ته په لاس نه ورځی. او دا یواځی د هغو بندگانو برخه ده چه د خپل پروردگار له عذابه ویریږی او هغی شیانو ته هیڅ نه ورنژدی کیږی چه په هغو کښی د الله تعالیٰ د عصیان او نافرمانی تصور کیدی شی.

تمت سورة «البینة» بفضل الله تعالیٰ ومنه وکرمه

سورة الزلزال مدنیة وهی ثمانی آیات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۹۹) تسلسلها حسب النزول (۹۳) نزلت بعد سورة النساء.

د «الزلزال» سورت مدنی دی (۸) آیته (۱) ركوع لری په تلاوت کښی (۹۹) په نزول کښی (۹۳) سورت دی وروسته د «النساء» له سورته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا^①

کله چه و خوځوله شی ځمکه په خوځیدلو سختو خپلو سره .

تفسیر : یعنی الله تعالیٰ به ګرده (توله) ځمکه په سختو او خورا (ډیر) ویروونکیو زلزلو او ریږدیدلو سره و خوځوی چه د هغی له اغیزی او اثر څخه به هیڅ مانی او عمارت او هیڅ یو غر یا ونه او نور شیان پر ځمکه باندی روغ نه پاتی کیږی او ګرد (تول) هسک (اوچت) او تیت به سره برابریږی تر څو د حشر میدان صاف او پاک او یو برابر وگرځی او دا ګردی (تولی) پېښی به په قیامت د دوهمی نفخی د پو کولو په وخت کښی پېښیږی .

وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا^②

او د باندی راویاسی ځمکه درانه شیان له خپله منځه .

تفسیر : یعنی په دی وقت کښی ځمکه هر هغه شی چه د دی په منځ کښی وی لکه مری، سره او سپین زر، لاجورد پیروزه، غمی او نور ګرد (تول) د باندی غورځوی خو د دی مالونو او قیمت دارو شیانو اخیستونکی به څوک نه وی؟ ګرد (تول) خلق به ګوری چه په دغه ورځ کښی به هغه ګران شیان چه تل به په هغو باندی جنگونه کیدل څومره بیقدره او بیکاره لویدلی وی .

وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا^③

او وبه وائی انسان (منکر له بعثه) چه څه شوی دی دغه (ځمکی) لره (چه د باندی راویاسی مدفون خپل) .

تفسیر : یعنی بنی آدمان وروسته د ژوندی کیدلو او زلزلی د آثارو له لیدلو څخه یا د هغو ارواحو د زلزلی په ترڅ کښی حیران پاتی شوی په حیرت سره به وائی «پر دی ځمکی باندی څه وشو؟ چه په دومره زور سره خوځیږی؟ او هر شی له خپله ګیدی څخه د باندی غورځوی؟» .

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا^④ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا^⑤

په دغی ورځی کښی وبه وائی بیانوی به ځمکه خبری خپلی (خلقو ته که د خیر وی که د شر) . په سبب د دی چه رب ستا وحی امر حکم کړی دی دی ته (په ویلو بیانولو سره) .

تفسیر : یعنی بنی آدم چه خه ښه او بد کارونه د هغی ځمکی په سر باندی کړی و هغه گرد (تول) به ښکاره وی لکه چه وائی به هغه سری په ما باندی لمونځ کړی و هغه غلا کړی وه هغه ناحق وینه توئی کړی وه او داسی نوری خبری گواکی د ننی ورځی په اصطلاح او ژبه داسی وپوهیږئ چه هر سری چه هومره عملونه ئی په ځمکه باندی کړی وی د هغو گردو (تولو) ریکاردونه (تکلی) به وی او د قیامت په ورځ کښی به د پروردگار په حکم په خبرو راځی او هر شی له لری ښکاری.

يَوْمَ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا

په دغی ورځی کښی به وگرځی خلق تولی تولی (له موقف یا له قبور نه په مختلفو اشکالو سره).

تفسیر : یعنی په هغی ورځی کښی به خلق له خپلو قبرونو څخه راوتلی د محشر په دگر کښی په راز راز (قسم قسم) دلی جوړی کړی حاضریدو. یوه ډله به د شرابیانو وی بله ډله به د زناکارانو وی هم داسی د ظالمانو او غلو. علی هذا القیاس د نورو. یا دا مطلب چه خلق له حساب څخه خلاصیدو او د بیرته گرځیدلو په وقت کښی څه دلی به ئی جنتیانی او څه به دوزخیانی وی چه هره یوه به پخپل لوری رهی (روان) کیږی.

لِيُرَوَّاهُمْ

دپاره د دی چه وښودله شی هغوی ته (جزاء د) عملونو د دوی.

تفسیر : یعنی د حشر په میدان کښی به د هغوی عملونه وروښوولی شی تر څو بدانو ته یو راز (قسم) رسوائی او نیکانو ته یو راز (قسم) سرفرازی حاصله شی ممکن دی چه د عملونو له وروښولو څخه د ثمراتو او نتائجو وروښول مراد وی.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ^ط وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ
ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ^ع

پس هغه څوک چه عمل کوی په اندازه د یوی ذری د خیر نیکی نو وبه وینی (جزاء د هغه) او هر هغه څوک چه عمل کوی په اندازه د یوی ذری د شر بدی نو وبه وینی (سزاء د هغه).

تفسیر : یعنی هر یوه ته د هغه د عمل ذره ذره به وی که بد د هغه په مخ کښی ایښوول کیږی او حق تعالیٰ به هره هغه معامله چه د هر عمل په نسبت اجرا کوی هغه به هم د هغوی له سترگو څخه تیروی.

تمت سورة الزلزال بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة العاديات مكية وهي احدى عشرة آية وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۰) تسلسلها حسب النزول (۱۴) نزلت بعد سورة «العصر»

د «العاديات» سورت مکی دی (۱۱) آیته یوه رکوع لری په تلاوت کښی (۱۰۰) په نزول کښی (۱۴) سورت دی وروسته د «العصر» له سورت نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالْعِدْبِيتُ ضَبًّا ۝۱ فَاَلْمُورِيتُ قَدْحًا ۝۲

قسم دی په اسونو غځلیدونکیو چه آواز ایستونکی دی له سینو څخه آواز پورته کول له گیدو پس قسم دی په اسونو ایستونکیو د اور او رایستل په وهلو د سمانو تیږو (گتو) لره.

تفسیر : یعنی په هغی تیږو (گتو) یا تیږی (گتۍ) لرونکی ځمکی باندی چه خپلی سوی (سمان او نوکان) وهی او اور پورته کوی.

فَاَلْمُغِيرِيتُ صُبًّا ۝۳

پس قسم دی په لوت کوونکیو باندی په وقت د صبا کښی.

تفسير : په عربو كښې عادت و چه په صباون كښې به ئې په لوتولو باندې لاس پورې كاؤ تر
خو د دوى د شپې له ورتگه دشمن خبر نشي او سحر ناشاپه داړه واچوي او دا به ئې خپل
غلميتوب او ميرانه (بهادري) گنله چه په شپې كښې په چا وړ ونه لويږي.

فَاشْرَنْ بِهٖ نَقْعًا ۝۴

پس پورته كوى دغه (اسونه) په سمانو خپلو سره (په وقت د غغليدو كښې)
گردد (په شاؤ خوا د دشمن).

تفسير : يعنى په داسې قوت او گړنديتوب او چالاكي سره غغليدونكي اسونه چه د گهيغ
(سحر) په وخت كښې كله چه د شپې د سرو او شبنم د رطوبت ټولې دودې او غبار ناست وي
خو بيا هم د دى اسانو له سوو څخه گردد او دودې پورته شي.

فَوْسَطَنْ بِهٖ جَعًّا ۝۵

پس ننوځي دغه (اسونه) هغه وقت په منځ د ټولې (د دشمنانو د دين كښې).

تفسير : يعنى په دې وخت كښې بې له ويرې او خطر د دشمن په فوج كښې ننوځي.
تنبيه : امكان لري چه د دې قسم له يادولو غنى اسونه مراد وي لكه چه ښكاره ده. او ممكن
دى چه د مجاهدينو سواره وي. حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه ليكي «دا په سورو
غازيانو باندې قسم دى. له دې نه به بل كوم يو عمل لوى او لوړ (اوچت) وي چه سړى د الله
تعالى په لارى كښې خپل ځان جاروى (قربانوى). او جواب د دغو پاس قسمونو دا دى.

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُودٌ ۝۶

چه بيشكه (كافر) انسان له ربه خپله خامخا منكر ناشكره (د نعمتونو) دى.

تفسير : يعنى د غازيانو سورو سر او ځان جارول (قربانول) د الله تعالى په لارى كښې ورښيي
چه وفادار او شكر گزار بندگان داسې وي هغه سړى چه د الله تعالى ورگړى قوتونه د هغه په لاره
او ځاى كښې نه ښندي (قربانوى) نو وائى «هغه سړى چه د حقيقى مالك ورگړى شويو قوتونو
قدر نه پيژني او د هغه روزى خورى او د هغه د بې شمارو نعمتونو او بخششونو څخه شپه او
ورځ متمتع او گټې اخلي خو سره له هغه د هغه الله تعالى امر نه مني نو هغه له بوده و (خاروو)

څخه هم خوار او ذليل، حقير او ښکته دی. وگورئ يو ښه اس ته چه د هغه څښتن (ځاوند) وښه او دانه ورکوي دا اس له دی پالنې څخه د خپل څښتن (ځاوند) په وفاداري کښې خپل ځان څاروي (قربانوي) او هر لوري ته چه سور اشاره ورته وکړي په همغه لوري درومي او ځغلي او له ډيرو مندو څخه پرشيري او له خپلو سومو او د پښو نوکانو څخه دورې او کله کله اور هم پورته کوي او په ډير ازدهام او بيري او تلوار په مري او سري او لوړو (اوچتو) او ژورو کښې ځان غورځوي. د مردکو په ورښت (د گولو په باران) او د تورو، توپکو په منځ کښې ځغلي او د توپ، طياري، تانگ او نورو وسلو ځني دومره نه ويريږي بلکه ډير ځلي وفا لرونکي او روزلي شوي اسان (اسونه) د خپلو سزو د ژغورنې (ساتنې) لپاره خپل ځان هم په خطر کښې اچوي نو آيا انسان له داسې اسانو (اسونو) څخه څه عقل نه زده کوي؟ او نه پوهيږي چه پخپله انسانان هم يو لوی پالونکي لري چه ښائي د هغه د حکم منلو او وفاداري کښې د خپلو ځانونو او مالونو په ښندلو (قربانولو) کښې هر وقت حاضر او تيار اوسي. په رښتيا سره چه کافر انسان خورا (ډير) بخيل ډير ناشکر او نالائق دی تر دی چه د يوه اس او سپي په اندازه هم خپله وفاداري نشي څرگندولي (ښکاره کولي).

وَأَنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ۝

او بيشکه دا (انسان) پخپلي دغې ناشکري خامخا شاهد کتونکي گواه دی (يا هغه انسان هغه کار پخپل مخکښي گوري).

تفسير: يعنی د سرښندنکي (جان نثار) مجاهدين او د هغوی د اسونو وفاداري او شکر گزاري د هغوی تر سترگو لاندې دی خو بيا هم دا بي حيا ردی سترگي گوري او له خپله ځايه نه خوزي.

تنبیه: مونږ د ترجمې په رعايت دا مطلب وليکه. که نه ډيرو مفسرينو د دی جملې مطلب داسې اخستي دی. انسان پخپلي ناشکري باندې د حال په ژبه گواه دی. دی دی لږ شاني د خپل زړه په غږ باندې هم غوږ کيږدي او وادي وري او متوجه دی شی چه زړه ئي ورته څه وايي؟ دا وائي چه آيا سره د دومره لورينې (مهرباني) او ښنگلوي (بخشش) ته ناشکر ئي. ځيني اسلاف د (انه) ضمير د رب په لوري اړوي يعنی د ده رب د هغه ناشکري او کفران ته گوري.

وَأَنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ۝

او بيشکه دا (انسان) په مينه محبت د مال کښې خامخا زيات قوي ډير سخت دی.

تفسیر : یعنی حرص، طمع، بخل، امساک او نورو رذائلو هغه پوند مگرغولی دی د دنیا د زرو او مال په مینه کښی دومره دوب شوی دی چه خپل حقیقی منعم ئی هیر کړی دی او نه پوهیږی چه وروسته له دی نه به ئی څه حال کیږی.

أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ۚ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ۚ

آیا پس نه پوهیږی (دا انسان) کله چه راپورته کړل شی راووځی هغه شی چه په قبورو کښی دی (مړی) او محقق رابشکاره کړی شی هغه (عقائد او ارادی) چه په سینو د دوی کښی دی.

تفسیر : یعنی هغه وخت هم راتلونکی دی چه مړی به له خپلو هدیرو (مقبرو) ځنی ژوندی ایستل کیږی او هغه خبری چه په زړونو کښی پتی دی گردی (تولی) څرگندیږی (بشکاره کیږی) نو هلته به کتل کیږی چه له دی مال څخه څه گتی اخیستی شی؟ او دا نالائق او کافر به څنگه ځانونه ژغوری (بچ کوی) که دا بی حیا په دی خبره باندی پوهیدی نو هیڅ کله به د مال په مینه کښی دومره نه دویدل او داسی حرکتونه به ئی نه کول.

إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ خَبِيرٌ ۝

بیشکه رب د دوی په دوی باندی په دغی ورځی کښی خامخا ښه پوه خبردار دی (نو موافقه جزاء به پری ورکړی).

تفسیر : یعنی که څه هم د الله علم هر وقت د بندگانو پر پته او بشکاره باندی محیط دی خو پرله پسې د ده علم او پوه پر بندگانو ظاهریږی او هیچا ته ځای د دی خبری نه پاتی کیږی چه له هغی څخه انکار وکړی.

تمت سورة العاديات بفضل الله تعالى ومنه وكرمه.

سورة القارعة مكية وهي احدى عشرة آية و فيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۱) تسلسلها حسب النزول (۳۰) نزلت بعد سورة « قريش »

د « القارعة » سورت مكی دی (۱۱) آیته یوه ركوع لری په تلاوت کښی (۱۰۱) په نزول کښی (۳۰) سورت دی وروسته د « قريش » له سورته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الْقَارِعَةُ ۱ مَا الْقَارِعَةُ ۲ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ۳

(هغه) تکوونکی (د زړونو قیامت) څه ده هغه تکوونکی (د زړونو قیامت). او څه شی پوه کړی ئی ته چه څه ده هغه تکوونکی (د زړونو قیامت).

تفسیر : له «القارعة» څخه مراد قیامت دی چه زړونه به له وبری او فزع څخه سخت تکانونه په کښی خوری او غوړونو ته د ډیرو سختو غوړونو له اوریدلو څخه ربر (تکلیف) پیشیری مطلب دا دی چه د قیامت د حادثی د دی وپروونکی منظری او ننداری څه بیان وکړ شی یواځی د هغو د غځینو آثارو او نښو څه خبری لاندی ویلی کیری چه له هغو څخه د هغی د شدت او د سختی اندازه لگولی شی.

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۴

(تکوی به زړونه) په هغه ورځ کښی چه گرځی خلق لکه واره ملخان خواره خواره کړی شوی (یو په بل ختونکی).

تفسیر : یعنی هر یو به په یوه لوری په بی‌تابی او وارخطائی سره مندی وهی او غغلی گواکی دا تشبیه له وړو ملخانو سره د ضعف، کثرت، حرکت، بی انتظامی او بی تابی له پلوه ورکړی شوی ده.

وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۵

او وبه گرځی غرونه (له هیبته په دغی ورځی کښی) لکه وړی رنگینی شیندلی شوی (د نداف په لینده).

تفسیر : یعنی لکه چه نداف او داندس پخپل دیندت او لینده سره پڼه یا وړی (پشم) وهی او پرسوی ئی او له هغو څخه د حجم په لحاظ یو لوی شی جوړوی او بیا په یو یو کولو او لږ

بشورولو سره هغه الوځوی او یوه خوا بل خوا ئی رغروی هم داسی به د قیامت په ورځ کښی غرونه هم الوځی او سره متفرق کیری به او په رنگ ورکړیو شویو وړیو سره به ئی ځکه تشبیه ورکړی شوی وی. چه هغه ډیر کمزوری او سپکی دی برسیره په دی د (فاطر) د سورت په څلورمه رکوع ځمونږ دغه تفسیر کښی د غرونو د رنگ اقسام هم ښوودلی شوی دی ﴿وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيَضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ﴾ .

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۖ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ۝

پس هر څه هغه څوک چه دروند شی (په دغی ورځی کښی) وزن (د عملونو یا اعمال) د ده نو هغه به وی په ښه ژوندون چه راضی به وی (په جنت کښی).

تفسیر : یعنی د هر چا عمل چه دروند وی هغه به په هغی ورځی کښی په زړه پوری خوبۍ او هوسائی (راحت) او آرامی کښی وی. که کوم عمل په لیدلو کښی ډیر لوی عمل ښکاری خو په منع کښی ئی د ایمان اغیزه (اثر) ، د اسلام اثر د اخلاص روح نه وی نو هغه عمل د الله تعالی په دربار کښی څه وزن او دروندوالی نه لری لکه چه د (کهف) د سورت په ۱۲ رکوع ۱۰۵ آیت ځمونږ دغه تفسیر کښی داسی راغلی دی ﴿فَلَا تُقِيمُوا لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَزَنًا﴾ .

وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ۖ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ۝ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَةٌ ۖ نَارُ حَامِيَةٍ ۝

او هر څه هغه څوک چه سپک شی وزن (د عملونو یا اعمال) د ده نو مور د ده (ځای د اوسیدلو د ده) به هاویه وی او څه شی پوه کړی ته څه ده دغه (هاویه) اور دی خورا (ډیر) تود (چه منکران پکښی پرمخی غورځولی کیری).

تفسیر : یعنی هغه عذاب چه په دغی طبقی کښی شته د ځینو سړیو په فکر کښی نشی راټلی نو بس دومره وپوهیږئ چه یو اور دی ډیر تود چه سره خوتیږی او داسی سوځوونکی دی چه د هغه په مقابل کښی بل اور ته تود نه وایه شی الله مو دی له دی اوره او له نورو رپرو (تکلیفونو) څخه پخپل فضل او مهربانی سره وساتی.

تمت سورة القارعة

سورة التكاثر مكية وهى ثمانى آيات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۲) تسلسلها حسب النزول (۱۶) نزلت بعد سورة الكوثر.

د «التكاثر» سورت مكى دى (۸) آيات يوه ركوع لرى په تلاوت كښى (۱۰۲) په نزول كښى (۱۶) سورت دى وروسته د «الكوثر» له سورتته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الْهَکُمُ التَّکَاثُرُ ۱ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۲

مشغول کړی یی تاسی (له عبادته) فخر کولو (یو له بله په ډیر والی د مال اولاد او قام) تر هغه پوری چه ورشی هدپرو ته (مړه شی خښ شی یا تر هغه پوری چه مړی هم شمارئ د ډیروالی لپاره).

تفسیر : یعنی د مال او د اولاد د کثرت او د دنیا د مال او د شتو حرص سړی په غفلت کښی اچوی نه د الله تعالی د لورینی (مهربانی) فکر ورته پرېږدی چه راشی نه د آخرت په خیال کښی لوېږی. پس شپه او ورځ په هم دی فکر کښی لگیدلی وی په هر ډول (طریقه) چه کیږی ښائی غما مال او شته را زیات شی او کور کهول می له گردو (تولو) کورنیو او کهولو څخه ښه او لوړ (اوچت) وی. لا دا د غفلت پرده له مخه ئی نه وی لری شوی چه مرگ ورته راورسیږی کله چه په قبر کښی کیښود شی نو هلته ورښکاریږی چه په سخت غفلت او هیږه کښی لویدلی و او هغه شیان چه د څه مودی له پلوه د ده په سترگو کښی ښه ښکاریږه وروسته له مرگه هغه گرد (تول) د هیڅ بلکه د ده د ځان نقصان ثابت شو.

تنبیه : په غینو روایتونو کښی چه الله تعالی د هغوی په صحت باندی ښه پوهیږی راغلی دی چه یوه ورځ دوو قبیلو په خپلو منځونو کښی هری یوی په زیادت باندی فخر کاو کله چه د مقابلی په وقت کښی د یوی قبیلې سړی د بلې قبیلې له سړیو څخه لږ ورووتل نو ئی وویل چه غمونږ سړی په جنگ کښی مړه شوی دی غی چه لار شو هدپری (مقبری) ته او قبرونه ئی وشمیرو نو هلته به دا درښکاره شی چه غمونږ سړی له تاسی غنی څومره ډیر دی؟ او په مونږ کښی څومره نومیالی سړی تیر شوی دی؟ وروسته له دی وینا څخه د قبرونو په شمیرلو باندی ئی شروع وکړه. نو د دی غفلت او جهالت د تنبیه دپاره دا پاک سورت نازل شو په ترجمه کښی د دی دواړو مطلبونو گنجائش شته.

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝۳ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝۴ ط

نه ده داسی وړ (لائق) ! ژر ده چه پوه به شی تاسی (پخپلی خطائی باندی)
بیا بیخی داسی نه ده وړ (لائق) ژر ده چه پوه به شی تاسی (پخپلی
خطائی) باندی.

تفسیر : یعنی وگورئ په خو غو غلی په تاکید تاسی ته ویل کیږی چه ستاسی دا خیال صحیح
نه دی چه «د مال او اولاد او نورو شتو دیروالی په کار راتلونکی شی دی» عنقریب تاسی به ئی
معلوم کړئ چه دا زائل او فانی خیزونه هیڅ کله د فخر او مباهلت لائق نه و. بیا وپوهیږئ چه
آخرت داسی یو شی نه دی چه له هغه څخه انکار یا غفلت وکړی شی په مخ کښی به تاسی ته
دا درښکاره شی چه اصلی ژوندون عیش او هوسائی (آرام) په آخرت کښی ده او د دنیا ژوندون
د هغی په مقابل کښی پرته (علاوه) له یوه خوب او خیال غنی بل شی نه دی. دا حقیقت ځینو
خلقو ته لږ قدر په دنیا کښی څرگندیږی (ښکاره کیږی) خو وروسته د قبر له رسیدلو غنی او
بیا په محشر کښی دا غوټی لا ډیری ښی پراښتلی کیږی.

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ۝۵

نه ده داسی که تاسی پوهیدلئ (په خرابی د عاقبت د تکاثر او تفاخر) په علم
الیقین سره (نو داسی به مو نه کول).

تفسیر : ستاسی دا خیال هر گز صحیح نه دی که تاسی په یقینی ډول (طریقه) او د صحیحو
دلائلو په وسیله په دی خبری پوهیدی چه د آخرت په مقابل کښی د دنیا شیان هیڅ دی نو
هیڅ کله به مو غفلت نه کاوه.

لَتَرْوُنَّ الْجَحِيمَ ۝۶ ثُمَّ لَتَرْوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ۝۷ لا

قسم دی چه خامخا وبه وینئ تاسی هر ورو (خامخا) دوزخ بیا به خامخا
ووینئ تاسی هر ورو (خامخا) هغه (دوزخ) په سترگو د یقین سره.

تفسیر : یعنی د غفلت او د انکار نتیجه دوزخ دی او تاسی ضرور د هغه لیدونکی ئی ږومبی د
هغه څه اثر «برزخ» کښی په نظر درشی بیا به ئی په آخرت کښی په پوره ډول (طریقه) ووینئ
او عین الیقین به مو حاصلیږی.

ثُمَّ لَتَسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ۝٤

بیا به خامخا پوښتنی وشي له تاسی څخه هر ورو (خامخا) په دغی ورځی کښی له (حقائقو د) نعمتونو هوساینو (راحت) نه (چه درکړی و تاسی ته په دنیا کښی).

تفسیر : یعنی په هغه وقت کښی به وپوښتلی شی چه «اوس راوښیئ د دنیا د نعمتونو او د عیش او د هوسائی (آرام) حقیقت څرنگه و؟ یا هلته پوښتل کیږی هغه ظاهری، باطنی، آفاقی، انفسی، جسمانی، روحانی نعمتونه چه ما تاسی ته په دنیا کښی عطاء کړی و تاسی د هغه شکر او حق په څه ډول (طریقه) ادا کړی دی؟ او د خپل هغه حقیقی منعم په خوښولو کښی مو تر کوم غحای پوری سعی او زیار (محنت) ایستلی دی؟».

تمت سورة «التكاثر» بفضل الله تعالى ومنه

سورة العصر مكية وهی ثلاث آیات و فیها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۳) تسلسلها حسب النزول (۱۳) نزلت بعد سورة الانشراح.

د «العصر» سورت مكی دی (۳) آیته یوه ركوع لری په ثلاث کښی (۱۰۳) په نزول کښی (۱۳) سورت دی وروسته د «الانشراح» له سورته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالْعَصْرِ ۱ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۲

قسم دی په عصر چه بیشکه انسان خامخا په زیان کښی دی (په صرف کولو د عمر سره په فانیه و مطالبو کښی).

تفسیر : عصر زمانی ته وائی یعنی قسم په زمانی باندی چه د انسان عمر هم په کښی داخل دی چه دا عمر د سعاداتو او کمالاتو د گټلو دپاره یوه لویه پټکه (سرمایه) ده او پکښی عجائب او غرائب دی په اقسامو سره یا قسم دی د مازدیگر په وخت باندی چه د دنیوی کارونو او وظيفو

له پلوه یو ځان ته اهمیت او مشغولیت لری او د لمانځه اداء ئی سخته ده ځکه چه خلق مشغول وی په دنیوی کارونو خپلو کښی او د دیانت له سیه د خورا (دیر) لوی فضیلت وقت دی تر دی چه حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی «د هر چا چه د (عصر) لمونځ قوت شی لکه چه د هغه گرد (تول) کور او د ژوندون شیان لوت شوی وی» یا قسم دی ځما په پاکه زمانه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم باندی چه په هغی کښی د عظمی رسالت او کبری خلافت رفا او نور دیر ښه ځلیدوی او بهتر او غوره ده له نورو زمانو څخه. او د «والعصر د قسم جواب دغه دی چه ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ خَيْرٌ﴾ بيشکه انسان خامخا په زیان کښی دی».

له دی څخه به زیات زیان څه وی چه د واورې خرڅوونکی غوندی د هغه د تجارت راس المال چه د هغه عزیز عمر دی شیبه په شیبه (لحظه په لحظه) لږیدوی که دی په دی ژر ورنگ کښی هیڅ یو داسی کار ونه کړی چه هغه یواځی د دی تللی عمر پنگه (سرمایه) ویللی شی یا ئی په درد وخورې بلکه یو ابدی او غیر فانی متاع او د تل دپاره د کار شی وگرځی نو زیان او خساره ئی خو زیاتیدوی که تاریخ ولولی یا د خپل ژوندون پر واقعاتو باندی غور وکړی نو له لږ فکر کولو څخه به دا ورثابته شی هغه خلق چه د خپل وروستی او مستقبل وقت څخه بی پروا پاتی کیږی او یواځی په خیالی لغاتو کښی خپل وقت تیروی او د خپل عزیز عمر شیبی (لحظی) په غفلت، شرارت، لهو، لعب او نورو چتی (بیکاره) شیانو کښی خاوری ایری نه کړی هغه اوقات چه د مجد او شرف د تحصیل او د فضل او کمال د اکتساب دپاره وړ (لائق) او مناسب دی په تیره بیا هغه ښه پنگه (سرمایه) لرونکی اوقات چه د رسالت لمر خپل انتهای عروج او پلوشی ته پکښی رسیدلی دی او دنیا ئی داسی رڼه کړی ده چه څاری (مثال) او نظیر ئی نشته که په غفلت او نسیان کښی تیر کړی شی نو وپوهیږی چه له هغه څخه سخت زیان بل نشته هغه څوک خوش نصیبه او بختور دی چه دا فانی عمر باقی او دا بیکاره ژوندون د کار وگرځوی او د آخرت دپاره پکښی جدوجهد وکړی او دا خورا (دیر) ښه اوقات او عمله مواقع غنیمت وگڼی او تل د سعادت په کسب او د کمالاتو په تحصیل کښی کوشش وکړی نو دا خلق هغه کسان دی چه د هغوی ذکر په ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ کښی راغلی دی.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا
بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ^ع

مگر (خو زیانکاران نه دی) هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) او وصیت ئی کړی وی یو له بله په حقه سره چه ایمان دی او وصیت ئی کړی وی یو له بله په صبر (په طاعت او مصیبت او له معصیته).

تفسیر : یعنی انسان ته د زیان په ژغورلو (ساتلو) کېږي څلورو شیانو ته ضرورت دی. اول په الله تعالی او په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې ایمان راوړل او د هغه په هدایاتو او وعدو باندې اخروی وی یا دنیوی پوره یقین لرل، دوهم د دی یقین اثر او اغیزه نه ښائی چه یواځی په قلب او دماغ پورې محدوده وی بلکه ښائی چه په جوارحو کېږي هم څرگنده (ښکاره) شی او د هغه چاری او اعمال او ژوندون د ده د زړه هنداره وی، دریم دی پخپلی انفرادی اصلاح او فلاح باندې قناعت ونه کړی بلکه د خپل قوم او ملک گټی او اجتماعی مفاد هم ښائی د ده تر کتنې او نظر لاندې وی! هر کله چه دوه مسلمانان سره ووینی ښائی یو له بله سره په ورین (رون) تندي خبری اتري وکړی او په قول او فعل او هره معامله کېږي پرته (علاوه) له دیانت او صفائی څخه بل کار نه کوی! او تل دی یو بل ته د صداقت، امانت تاکید وینا وکړی! څلورم هر یوه له ښائی چه تل بل ته دا وصیت او نصیحت کوی چه د حق په معامله او د شخصی او قومی اصلاح په لاره کېږي چه هر څومره سختی او زیار (محنت) او ربرونه (تکلیفونه) ورپیش شی یا له طبیعی مخالفی چاری په مخ ورته راشی دا گردی (تولی) دی په پوره صبر او استقامت سره تحمل کړی او هیڅ کله دی پل د نیکی له لاری څخه کور نه ږدی! هغه خوش قسمت انسانان چه د دی څلورو اوصافو له لاری څخه قدم کور نه ږدی! هغه خوش قسمت انسانان چه د دی څلورو اوصافو جامع او لرونکی وی او دوی سره د خپل کمال د نورو په تکمیل کېږي هم زیار (کوشش) کوی نو د هغوی نوم د دنیا په صفحاتو کېږي تل ژوندی پاتی کیږي او هغه آثار چه دوی له خپل ځان څخه دلته ږدی هغه به تل د باقیات الصالحاتو په ډول (طریقه) د هغوی نومونه ژوندی او اجرونه ئی زیاتوی. فی الحقیقت دا مبارک سورت د دیانت خلاصه ده حضرت امام شافعی رحمه الله علیه فرمایلی دی «که له پاک قرآن څخه یواځی هم دا سورت نازل شوی وی نو د پوهانو بندگانو د هدایت دپاره هم کافی و» څمونږ اسلاډو او پخوانیو لویانو به کله چه یو له بل سره لیدل نو د جلا (جدا) کیدلو په وقت کېږي به ئی یو بل ته دا مبارک سورت اوراوه.

تمت سورة «العصر» بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الهمزة مكية وهي تسع آيات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۴) تسلسلها حسب النزول (۳۲) نزلت بعد سورة «القيامة».

د «الهمزة» سورت مکی دی (۹) آیت یوه رکوع لری په تلاوت کېږي (۱۰۴) په نزول کېږي (۳۲) سورت دی وروسته له «القيامة» د سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ۱

افسوس هلاک یا کنده د دوزخ یا خرابی ده هر غیبت گر عیب گر لره.

تفسیر : یعنی له خپل ځان څخه نه خبریږی او نور حقیر گنلی طعنی ورکوی او د هغوی په واقعی یا غیر واقعی عیبونو پسې لوبدلې وی او لتوی ئی.

الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ۲

هغه (غیبتگر عیبگر) چه جمع کړی ئی دی مال او وار وار ئی شمیرلی او ذخیره کړی ئی دی.

تفسیر : یعنی طعنی ورکول او عیب لتول د تکبر منشأ ده او د تکبر سبب مال دی چه د حرص لامله (له وجی) ئی له هری خوا ځان ته راټولوی او بخیلان د حرص لامله (له وجی) هری خوا ته لاس او پښی اچوی او د بخل له سببه خپلی گټی شمیرلی ساتی او یو پول او پیسه تری نه خرڅ کوی. زیاتره بخیل مالداران داسی چه هغوی خپلی نغدی څو څو غلی شمیری او حسابونه ئی جوړوی او له دی شمیرلو څخه هر غلی بیل بیل خوند او مزه اخلی.

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ۳

گمان کوی چه بیشکه مال د ده به تل ژوندی لری دی.

تفسیر : یعنی له دی چارو څخه دا رابکارۍ چه لکه دا مال هیڅ چیری نه ورځنی جلا (جدا) کیږی بلکه تل په دی له ارضی او سماوی آفتونو څخه ساتی؟.

كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۴

نه ده داسی (بلکه مړ به شی او خلاص به ئی نه کړی دا مال له عذابه) قسم دی چه خامخا وبه غورځولی شی هر ورو (خامخا) (دا جمع کوونکی) په هغه شی کښی چه ماتوونکی سوځونکی دی د هر شی.

تفسیر : یعنی دا خیال بالکل چتی (بیکاره) دی مال خو تر هدیری پوری هم له چا سره نه
عُی نو وروسته له هغه به شه تری واخیست شی گرد (تول) مال او دولت به هم داسی پاتی وی او
دا بدبخت به پورته کړی او په دوزخ کې به ئی وغورځوی.
«حطمة» هغه سخت ماتونکی اور ته وایه کیږی چه هر شی سم د لاسه بی له لوگی او اوږدو لمبو
شخه وسوځوی.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَطْمَةُ ۖ نَارُ اللَّهِ الَّتِي وَادَّةُ ۖ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْآفِئَةِ ۖ

او شه شی پوه کړی ئ ته شه شی دی ماتوونکی سوځوونکی د هر شی. اور د
الله دی بل کړی شوی هغه (اور) چه خيژي پر زړونو باندی (نو سوځوی ئی).

تفسیر : یعنی شه وپوهیږئ چه دا اور د بندګانو نه دی بلکه د الله تعالی بل کړی شوی اور دی
او د هغه له کیفیته شه مه پوښتئ چه دا اور ډیر پوه لرونکی دی گرد (تول) زړونه تر خپلی
کتني لاندی نیسی دا اور هر هغه زړه چه ایمان پکښی نه وی سوځوی او د ایمان دارو زړونو
سره هیش کار نه لری. د هغه سوځیدل چه په بدن باندی لګیږی سم د لاسه زړه ته رسیږی بلکه
یو بل ډول (طریقه) سوځیدل به داسی وی چه له زړه شخه شروع شوی نور بدن ته سرایت کوی او
سره له دی چه زړونه، ارواح او جسمونه سره گرد (تول) سوځیږی خو بیا به هغه مجرم نه مری
او دا دوزخی به تل دا غوښتنه کوی «کاشکی مرګی راشی او ما له دی ربرو (تکلیفونو) شخه
وژغوری (بچ کړی). خو د هغه دا هیله (امید) نه پوره کیږی. خدای مو دی له دی عذاب او نه
نورو عذابونو شخه وساتی.

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ ۖ

بیشکه دا اور به په دوی باندی بند کړی شوی وی.

تفسیر : یعنی کافران په دوزخ کې غورځول کیږی بیا د دوزخ وروڼه پری تړل کیږی او هیش
د وتلو لار به نه وی تل به په هغه کې پاتی او سوځیږی په تحقیق سره دا اور د دوزخ به په
دی کفارو باندی بند کړی شوی وی.

فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۝٩

په ستونو رابښکلیو شویو اوږدو سره .

تفسیر : یعنی د اور لمبی د اوږدو اوږدو ستونو په ډول (طریقه) پورته کیږي یا دا چه دوزخیان په اوږدو ستونو کښی سخت تړل کیږي چه د سوځیدلو په وقت کښی هیڅ ونشی خوځیدلی چه د دی خوا او هغی خوا له خوځیدلو د عذاب د څه سپکتیا توهم کیدی شی او ځینی وائی د دوزخ خوله په اوږدو اوږدو ستونو سره بندیری چه له یوی خوا څخه بلی خوا ته رابښکلی شوی وی والله اعلم .

تمت سورة الهمزة بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الفيل مكية وهي خمس آيات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۵) تسلسلها حسب النزول (۱۹) نزلت بعد سورة «الكافرون» .

د «الفیل» سورت مکی دی (۵) آیات یوه رکوع لری په تلاوت کښی (۱۰۵) په نزول کښی (۱۹) سورت دی وروسته د «الكافرون» له سورت نازل شوی دی .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الْمُتَرَكِّفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۝١

آیا نه و لیدلی تا نه ئی خبر چه څرنګه کار کړی و رب ستا له خاوندانو د فیل سره .

تفسیر : یعنی د فیل (هاتی) د خاوندانو سره هغه معامله چه ستاسی پروردگار وکړه هغه به ضرور تاسی ته معلومه وی ځکه چه دا واقعه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم له باسعادت ولادت څخه څو ورځی پخوا شوی وه او د ډیر شهرت له سببه چه د هر لوی او کوچنی (وړوکی) په ژبه یادیده او د دی قرب عهد او د تواتر په بناء الله تعالی دا علم په رؤیت سره تعبیر وفرمایه .

أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۝

آیا نه ئی و گهرځولی (هغه) کید مکر د دوی (په حق د نړولو د کعبی بلکه گهرځولی ئی و) په گمراهی زیانمنی بطلان کښی.

تفسیر : یعنی هغو کسانو غوښتل چه د الله تعالیٰ کعبه ورانه او خپله مصنوعی کعبه ودانه کړی نو دا ونه شوه کیدی. او الله تعالیٰ د هغوی گردی (تولی) ترنی بیکاره او ټول تدابیر ئی بی اثره وگرځول او د کعبی شریفی د تباهی د فکر له سببه دوی پخپله تباہ او بیکاره شول.

وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۝ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ۝

او راوئی لیږل په دوی باندی مرغان ټولگی ټولگی. چه وپشتل ئی هغوی په کانو سره چه له ختو په اور پخو شویو څخه جوړ شوی ؤ.

تفسیر : د اصحاب فیل لنده قصه دا ده د حبشی د ټولواک (باچا) له خوا په یمن کښی یو (ابرهه) نامی حاکم مقرر و هغه ولید چه د عربو گرد (تول) خلق کعبی شریفی ته غی او هلته حجونه کوی نو وئی غوښتل چه د خلقو توجه ځان ته ورکش کړی. نو دا تدبیر ئی له ځان سره وسنجاوه (جوړ کړ) چه د خپل عیسوی دین په نامه یوه لویه کتبه (عبادتخانه) جوړه کړی چه د هر راز (قسم) تکلفاتو او د راحت او هوسائی (آرام) او ساعت تیری اسباب پکښی غونډ کړی شوی وی او غوښت ئی چه په دی ډول (طریقه) به خلق اصلی کعبه پریردی او د دی مکلفی او مرصعی عبادتخانی په لوری به راځی او د مکی د حج بیرؤ بار به مات شی لکه چه د یمن په یو لوی ښار کښی ئی چه (صنعاء) نومیدری مصنوعی کعبه جوړه او ډیر مال او شته ئی پری خرڅ کړی و خو سره له هغه هم خلق ورته متوجه نشول کله چه عرب په تیره قریش له دی خبری څخه خبر شول سخت خپه او په قهر شول ځینی په قهر شوی هلته اودس ماتی ته کیناستل ځینی وائی چه کوم عرب اور بل کړی و چه د هغه کوم بشرکی الوتلی په هغی مانی کښی ولکید ابرهه له دی پښی څخه ډیر په قهر شو او غوته ئی کړه چه پر کعبی شریفی باندی سره له ډیرو فوجونو او یو نومیالی هاتی چه (محمود) نومیده یرغل (حمله) وروړی او ورانه ئی کړی هغی عربی قبیلی چه په لاره کښی ئی له هغه سره مقاومت وکړ د هغوی له لاسه ماتی وکړه او اصحاب الفیل په ډیر قوت او سامانی سره مکی شریفی ته ورسیدل د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نیکه عبدالمطلب په دی وقت کښی د قریشو سردار او د کعبی شریفی لوی متولی و. کله چه دوی له دی پښی څخه خبر شول وی ویل «خلقوا تاسی د خپلو ځانونو ساتنه وکړئ! د کعبی ساتنه به

هغه وکړی چه خپښتن (مالک) ئی دی» کله چه ابرهه پخپل مخ کښی هیڅ یو مانع ونه لیده نو یقین ئی راغی چه د کعبی وړانول اوس یو آسانه کار دی ځکه چه ځما پر مخ کښی هیڅ څوک مقابله کوونکی نه دی. کله چه مکی معظمی ته نژدی د «محسر» وادی ته ورسید چه د یوی کندی نوم دی نو د لوی سیند له لوری د شنو او ژیرو مرغانو کوچنی کوچنی (وړی وړی) دلی ورښکاره شوی چه د هغوی په مښوکو او منگلو کښی وړوکی کنکری وی چه جوړی شوی وی له ختو څخه په پخولو سره لکه خښتی یا قدرتی وی لکه کوتکانی دی عجیب او غریب مرغانو تولی تولی کنکری پر لښکر وړولی د الله په قدرت به دا د کنکرو ویشتل کت مت (هوبهو) لکه د توپکو پر هغوی باندی اثر او اغیزه کوله. او په هر چا چه لگیده له بلی خوا به ئی وتله او عجیب ډول (طریقه) بوسی ماده به ئی پرېښوده ډیر ډیر لښکر ئی هلته مړه شول هغه چه وتښتیدل په نورو ربرو (تکلیفونو) سره اخته او پکښی مړه شول ځینی وائی دا پېښه د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم له ولادت څخه پنځوس ورځی پخوا شوی ده ځینی وائی دا پېښه په هغی ورځی کښی شوی ده چه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم پکښی تولد شو. گواکی دا یوه آسمانی نښه د دوی د بختور راتگ ده او یوه غیبی اشاره ده چه الله تعالی د خپل کور او د بندگانو په فوق العاده ډول (طریقه) سره هم ساتنه کوی او د دی کور متولی هم له نورو څخه سره د خپل مقدس پیغمبر صلی الله علیه وسلم په ښه شان ساتی او دښمنانو ته هسی موقع نه پرېږدی چه دوی کعبی شریفی یا د کعبی شریفی رښتینو خادمانو ته څه تکلیف او ضرر ورپېښ کړی.

فَجَعَلَهُمْ كَعَصِفٍ أَلْفُ

نو وئی گرځاوه دغه لښکر په شان د وښو خوړلیو شویو پائمال کریو شویو.

تفسیر : په شان د هغو وښو او پانو د فصل یا خوړلی شوی گیاه چه غوائی، غوا، او نور حیوانات ئی خوړی او پاتی ئی په اخور کښی وی یعنی داسی تیت او پرک (خواره واره) او منتشر بد صورت مبتدل بیکاره او تکر تکر شول لکه پاتی وابښه د حیواناتو.
تمت سورة «الفیل» بفضل الله تعالی ومنه وکرمه

سورة «قریش» مکیه وهی اربع آیات و فیها رکوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۶) تسلسلها حسب النزول (۲۹) نزلت بعد سورة «التین».

د «قریش» سورت مکی دی (۴) آیته یوه رکوع لری په تلاوت کښی (۱۰۶) په نزول کښی (۲۹) سورت دی وروسته د «التین» له سورته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

لَا يُلْفِ قُرَيْشٌ^١ الْفَهْمُ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ^٢ فَلْيَعْبُدُوا
رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ^٣ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ^٤

له جهته د انس او الفت د قریشو یو له بل سره له جهته د انس او الفت د دوی په سفر د ژمی (کښی یمن ته) او (په سفر د) اوږی (کښی شام ته هر کال) نو ښائی چه بندگی وکړی دوی رب د دی کوتی (کعبی) ته هغه (رب) چه طعام خواړه ئی ورکړی دی دوی ته په لوړی کښی او امن ئی ورکړی دی دوی ته له خوف ویری شخه.

تفسیر : یعنی په مکی کښی غله او نور خواړه نه پیدا کیده نو ځکه د قریشو داسی عادت و چه په هر کال کښی به دوی دوه ځلې سفر کاؤ د ژمی په وقت کښی د یمن په لوړی چه تود دی او په اوږی کښی د شام په لوړی چه یخ او زرغون ملک دی. د هر ځای خلقو به دوی د اهل حرم او د بیت الله د خادمانو په نامه سره پیژندل او د دوی به ئی دیر عزت او احترام او خدمت کاؤ او د هغوی ځان او مال ته به ئی لاس نه غځؤو نو ځکه دوی به له دی تگ او راتگ شخه په زړه پوری گتی اخیستلی او بیا په امن، اطمینان او ددینه (سکون) سره پخپلو کورونو کښی کیناستل، خوړل او خوړول به ئی. د حرم په شاؤ خوا کښی به د غلا، داری، لوت او تالا شورماشور ؤ خو پخپله په حرم شریف کښی به د هغه د احترام په سبب قلاره قلاری وه او د قریشو خلقو په دیرو هوسانیو (آرام) سره خپل ژوندون تیروه نو د هم دی انعام تذکره، یادونه دلته شوی ده چه د دی کور په طفیل می تاسی ته طعام او دودی درکړه او امنیت، طمانیت سکون او هوسانی (آرام) مو دروښله او د اصحاب الفیل له یرغل او تعرض شخه مو وساتلئ نو تاسی ولی د دی کور د څیښتن (خاوند) الله تعالی بندگی نه کوئ؟ او د هغه استاخی (رسول) ته ولی ربرونه (تکلیفونه) پښوئ آیا دا دیره بی انتهاء ناشکری او احسان هیرول نه دی؟ که په نورو خبرو نه پوهیږئ نو د دی ښکاره حقیقت په منلو کښی چه پوهیدل ئی دیر آسان دی ولی خپل ځانونه وړاندی وروسته کوئ؟

تمت سورة «قریش» بفضل الله تعالی ومنه وکرمه

سورة الماعون الثلاث الآيات الاول منها مكية وبقيتها مدنية وهى سبع آيات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۷) تسلسلها حسب النزول (۱۷) نزلت بعد سورة «التكاثر»

د «الماعون» سورت درى رومبني آيات مكى او نور ئى مدنى دى (۷) آيتونه يوه ركوع لرى په تلاوت كښى (۱۰۷) په نزول كښى (۱۷) سورت دى وروسته د «التكاثر» له سورته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډير زيات مهربان پوره رحم لرونكى دى

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ

آيا وېنى ته هغه څوك چه دروغ وائى په ورځى د جزاء باندى.

تفسير : يعنى دغه مكذب كافر داسى وائى چه له سره عدل او انصاف به نه كيږي او د الله تعالى له لورى به د ښو او بدو بدل نه وركاؤ كيږي. غينو د (دين) معنى «ملت» اخيستنې دى يعنى د حق مذهب او اسلام ملت دروغ بولى گواكي مذهب او ملت د هغوى په نزد هېڅ يو شى نه دى.

فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ

نو (كه ئى پيژنى هم دغه) همغه (څوك) دى چه رتى شري يتيم پلار مري لره (په شړلو قبيحو سره).

تفسير : يعنى له يتيم او پلار مري سره همدردى او خواخوږى چيرى؟ بلكه له هغو سره په ډيره بيرحمى، غټ زړه ثوب، بداخلاقي معامله كوي او حق ئى نه وركوي او اموال ئى له خپل ځان سره په ناحقه ساتي.

وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ

نو نه کوی تیزول په طعام، خواره ورکولو د مسکین باندی.

تفسیر : یعنی نه دوی پخپله د غریبانو او محتاجانو خبر اخلی او نه نورو ته ترغیب ورکوی. ښکاره دی چه د یتیمانو او محتاجانو خبر اخیستل او پر هغوی باندی رحم او زړه سوی کول د هر مذهب او ملت په تعلیم کښی شته او له هغو مکارمو اخلاقو څخه دی چه د هغو په ښه والی گړد (تول) عقلاء او پوهان اتفاق لری نو هر سری چه له دی ابتدائی اخلاقو څخه هم عاری وی ودی پوهیږی چه هغه سری نه دی حیوان دی او داسی سری له دین سره مینه نه لری او له الله تعالی سره ئی علائق او اړیکی (رابطه) نه وی.

قَوْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ

پس هلاک افسوس کنده د دوزخ یا خرابی ده دیاره د لمونځ کوونکی هغه کسان چه دوی له لمانځه خپله غافله بی خبره وی (پخپلو اوقاتو او آدابو سره ئی نه اداء کوی).

تفسیر : یعنی نه پوهیږی چه لمونځ له چا سره مناجات دی؟ او د هغه مقصد څه دی؟ او د شومره اهتمام لائق او وړ (قابل) دی؟ دا به څرنگه لمونځ وی چه کله ئی نه کوی او کله ئی کوی. وقت او بی وقته پری ودریږی، په دنیوی چارو او خبرو کښی په لوی لاس وقت تنگوی او بیا ئی چه کوی هم یو څو تونگی وهی او دی ته هیڅ فکر نه کوی چه چاته مخامخ ولاړ یم؟ د احکم الحاکمین په دربار کښی په څه شان حاضری ورکوم؟ آیا الله تعالی یواځی ناسته ولاړه سر په ځمکه لگول کږیدل وینی او (استغفر الله) ځمونږ زړونه وینی آیا په دی کښی د اخلاص او خشوع رنگ شته؟ په یاد ئی ولری چه دا گړد (تول) صورتونه په ﴿عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ کښی درجه په درجه شامل دی لکه چه ځینو اسلافو په دی سره تصریح کړی ده.

الَّذِينَ هُمْ بِرِأْوُونَ

هغه کسان چه دوی ریاکاری کوی (په عمل خپل کښی، ښوونه کوی خلقو ته).

تفسیر : یعنی یو لمونځ څه بلکه د هغوی نور عملونه هم له ریاکاری او نمایش څخه تش نه وی گواکی د دوی مقصد له خالق څخه سترگی اړول او د مخلوق خوښول دی.

وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٤﴾

او منع کوی دوی مال د زکوٰۃ یا اسباب د معاونت امداد یو له بله.

تفسیر : یعنی زکوٰۃ او صدقات او نور میراث خو نه ورکوی بلکه معمولی شيان لکه لوبښی، رسی، تبر، یوم، لور، غلبیل، اوبه، مالګه، اور، تار، ستن، او نور هم چا نه چه تری وئی غواړی نه ئی ورکوی چه د هغو ورکول په ګرده (توله) دنیا کېښی یو عام رواج دی. کله چه د بخل دا حال وی نو له ربائی لمانځه څخه به څه ګټه (فائده) واخلي که یو سړی څان ته لمونځ کوونکی وائی یا وایه شی خو له خالق تعالی سره خلوص او له مخلوق سره ئی همدردی نه لری نو د هغه د اسلام لفظ بی معنی او د هغه لمونځ له حقیقت څخه لری دی. ریاکاری او بد اخلاقی خو د هغو بدبختانو کار دی چه د الله تعالی په دین او د جزاء په ورځ باندی څه اعتقاد نه لری.

تمت سورة «الماعون» بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الكوثر مكية وهي ثلاث آيات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۸) تسلسلها حسب النزول (۱۵) نزلت بعد سورة العاديات.

د «الكوثر» سورت مكی دی (۳) آیتونه یوه ركوع لری په تلاوت کېښی (۱۰۸) او په نزول کېښی (۱۵) سورت دی وروسته د «العاديات» له سورته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِنَّا آعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾

بیشکه مونږ درکړی مو دی تاته کوثر (ډیر خیر یا ویا له په جنت کېښی).

تفسیر : یعنی په تحقیق سره ما درکړی دی تا لره ای محمده کوثر چه په وزن د (فوعِل) دی په معنی د کثرت یعنی درکړی می دی تا لره خیر کثیر چه علم او نبوت، قرآن او شفاعت دی او چا ویلی دی چه «خیر کثیر» اولاد او اتباع دی او د محمدی امت علماء فضلاء دی هوا د «کوثر» معنی خیر کثیر دی یعنی ډیری ښیګڼی (فائده) او بهتری. دلته له هغه څخه څه مراد دی په «البحر المحيط» کېښی د ده په نسبت (۲۶) اقوال ذکر شوی دی او په آخر کېښی ئی دی

ته ترجیح ورکړی ده چه تر دی لفظ لاندی گرد (تول) دینی او دنیوی دولتونه او حسی او معنوی نعمتونه داخل دی چه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یا د هغوی په طفیل د هغه مرحومه امت ته رسیدونکی دی. له دی نعمتونو څخه یو لوی نعمت «حوض کوثر» هم دی چه په دی نامه په مسلمانانو کښی مشهور دی او د هغه په اویو باندی به د قیامت په ورځ خپل امت اویه کوی ای ارحم الراحمین! دا خطاء کاره او مخ توری هم له دی څخه سیراب کړی.

تنبیه : د «حوض کوثر» ثبوت د ځینو محدثینو په نزد د تواتر تر حد پوری رسیدلی دی نو ښائی چه هر مسلمان پری باور ولری! په احادیثو کښی د هغه عجیبی او غریبی ښیگنې (فائدی) بیان شوی دی په ځینو روایاتو کښی د هغه شته په محشر کښی او په دیرو کښی په جنت کښی ثابتیږی. زیاتو علماؤ د هغه تطبیق داسی کړی دی چه پخپله دا نهر به په جنت کښی وی او د هغه اویه د حشر دگر ته هم راوستلی کیږی او په یوه حوض کښی تولیږی چه دواړو ته به «کوثر» وایه کیږی. والله اعلم بالصواب.

فَصْلٌ لِّرَبِّكَ وَانْحَرُ

نو لمونځ کوه دپاره د رب خپل او قربانی کوه!.

تفسیر : یعنی د دومره لوی انعام او احسان شکر هم ښائی لوی وی. او ښائی چه پخپل روح او بدن او مال سره پوره د خپل رب په عبادت کښی مشغول او لگیا وی. په بدنی او روحانی عباداتو کښی له گردو (تولو) څخه لوی عبادت لمونځ دی او په مالی عباداتو کښی قربانی یو ممتاز حیثیت لری ځکه د قربانی اصلی حقیقت د خپل ځان جارول (قربانول) دی، د ساکینانو (جاندارو) قربانی د هغه په ځای درول د ځینو حکمتونو او مصلحتونو په بناء شوی دی لکه چه د حضرت ابراهیم او اسمعیل علیهما السلام له قصی څخه ښکاره ده ځکه د انعام د سورت په شلمه رکوع ۱۶۲-۱۶۳ آیت کښی لمونځ او قربانی یو ځای داسی یاد شوی دی.

﴿قُلْ إِنْ صَلَّيْتُ وَنَحَرْتُ وَمِمَّا يَرْثُ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا كُنْتُ عَمَلًا﴾

تنبیه : په ځینو روایاتو کښی د «وانحر» معنی لاس په تتر (سینه) باندی ایښودل راغلی دی مگر ابن کثیر رحمه الله علیه په دغو روایاتو باندی خبری کړی دی په پای (آخر) کښی ئی دی خبری ته ترجیح ورکړی ده چه د «نحر» معنی قربانی ده گواکي په دی کښی پر مشرکانو باندی تعریض شوی دی چه هغوی عبادت او وینه تویول بتانو لره کوی او مسلمانان لمونځ او قربانی خاص واحد الله تعالی ته کوی.

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

بیشکه دشمن ستا همغه دی بی بنیاده له هره خیره منقطع.

تفسیر : عینو کفارو به د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په شان کښی داسی ویل دا سری غوی نه لری نو تر شو چه ژوندی وی خلق به ئی نوم یادوی خو وروسته له مرگه به ئی شوک نوم اخلی داسی بی هلک سری ته په محاوراتو کښی «ابتر» وایه کیده «ابتر» په اصل کښی لنډی «دم بریده» بوده (خاروی) ته وائی د هغه چا چه تر ده وروسته کوم نوم اخیستونکی پاتی نشی گواکی د هغه لکئ هم پری شوی ده نو قرآن کریم دا رابیی هغه چاته چه الله تعالیٰ خیر کثیر عطاء فرمایلی وی تر ابد الابد پوری د هغه نوم روڼ پاتی کیږی او هغه ته «ابتر» ویل خورا (دیر) دیر حماقت او ناپوهی ده په رښتیا سره هغه شوک چه داسی مقدسی او مقبولی هستی سره بغض عناد او عداوت ولری هغه له خپل غحانه وروسته څه د خیر ذکر او نیک اثر نه پریږدی. نن چه دیارلس سوه او اتیا کاله د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم له بعثت څخه تیر شوی دی بیا هم ماشاء الله د هغه حضرت له روحانی اولاد څخه گرده (توله) دنیا ډکه ده او جسمانی اولاده ئی هم د دوی د لونو له خوا دیر زیاته په هر ملک کښی شته. د دوی د دین صالحه آثار په عالم کښی غلیږی. د دوی یادول په ښه نوم محبت او عقیده سره د کروړونو انسانانو زړونو ته خوښی ښی. دوست او دشمن قول د دوی د اصلاحی چارو ستاینه (صفت) کوی. او مونږ مسلمانان ئی د زړه له کومی حق او رښتیا بولو. پرته (علاوه) له دنیا څخه په آخرت کښی بیا په هغه مقام محمود کښی چه دوی به هلته ودیږی او هغه عامه مقبولیت او متبوعیت چه دوی ته علی رءوس الاشهاد په برخه کیږی هم غمونږ د افتخار غحای دی. آیا داسی دائم البرکت ذات ته «ابتر» ویل العیاذ بالله ښه کار دی؟ د دی خبری په مقابل هغه ردی سترگی ته چه دا خبره ئی له خولی څخه وتلی ده غحیر شی چه د هغه کم بخت نوم ښه نه ده پاتی او تر نن پوری ئی هیڅوک په ښه نوم هم په ژبه نه راوړی د گردو (تولو) بی ادبانو حال به هم داسی وی چه هغوی کله نه کله غمونږ پاک پیغمبر سره بغض او عداوت لاره یا به ئی له هغوی سره د بی ادبی کوم حرکت کاوه؟ او وروسته له دی به هم که شوک غمونږ د مقدس رسول الله صلی الله علیه وسلم په نسبت څه بی ادبی وکړی حال به ئی هم داسی «ابتر» کیږی.

تمت سورة «الکوثر» بفضل الله تعالیٰ ومنه وکرمه

سورة «الکافرون» مکية وهی ست آیات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۰۹) تسلسلها حسب النزول (۱۸) نزلت بعد سورة «الماعون».

د «الکافرون» سورت مکي دی (۶) آیتونه یوه رکوع لری په تلاوت کښی (۱۰۹) په نزول کښی (۱۸) سورت دی وروسته د «الماعون» له سورت څخه نازل شوی دی.

۱۷۷.

کافرانو چه بتان دی) او نه ییئ تاسی (ای کافرانو فی الحال) عبادت کوونکی د هغه ذات چه زه ئی عبادت کوم.

تفسیر : یعنی پرته (علاوه) له الله شخه د هغو معبودانو چه تاسی جوړ کړی دی زه اوس عبادت نه کوم او نه تاسی د هغه احد او صمد الله تعالیٰ عبادت بی د نورو له شرکت شخه کوئ چه زه ئی عبادت کوم او په راتلونکی زمانی کښی هم زه ستاسی د معبودانو عبادت نه کوم.

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ ۖ وَلَا أَنْتُمْ عِبَادُونَ مَّا أَعْبُدُ ۖ

او نه یم زه عبادت کوونکی (په وروستی زمانه کښی) د هغه شی چه عبادت ئی کوئ تاسی (ای کافرانو) او نه ییئ تاسی (ای کافرانو په وروستی زمانه کښی) عبادت کوونکی د هغه ذات چه زه ئی عبادت کوم (چه الله دی).

تفسیر : یعنی وروسته له دی نه هم زه ستاسی د معبودانو عبادت کوونکی نه یم او نه تاسی عبادت د دغه واحد معبود بی له شرکت عبادت کوونکی یی مطلب ئی دا چه زه موحد یم له شرک شخه اوس او په راتلونکی زمانی کښی لری تثبت او تاسی سره له شرکت نه اوس او نه په راتلونکی زمانی کښی موحد کیدی شی سم له دی تقریر سره په دی آیتونو کښی تکرار نه پاتی کیږی.

تنبیه : غځینی علماؤ دا تکرار پر تاکید باندی حمل کوی او غځینی په رومبنيو دوو جملو کښی د حال او استقبال نفی او په وروستنيو دوو جملو کښی د ماضی نفی اخلی (کما صرح به الزمخشري) غځینو په رومبني دوو جملو کښی د حال او په وروستنيو دوو جملو کښی د استقبال اراده ښکاره کړی ده (کما يظهر من ترجمة شيخ الهند) لیکن غځینو محققینو په رومبنيو دوو جملو کښی «ما» موصوله او په وروستنيو دوو جملو کښی «ما» مصدریه گڼلی داسی وائی «عما او ستاسی په منع کښی نه په معبود کښی اشتراک شته او نه د عبادت په طریقه کښی. تاسی خو د بتانو عبادت کوئ چه هغوی عبادت معبودان نه دی او زه د هغه الله تعالیٰ عبادت کوم چه د هغه په شان او صفت کښی هیڅوک شریک کیدی نشی او داسی واحد احد ستاسی معبود نه دی علی هذا القیاس تاسی څرنګه چه عبادت کوئ وئی کړئ! لکه چه بریند د کعبی په شاؤ خوا کښی گذیریئ. یا د الله تعالیٰ د ذکر او د یادولو په غای شپیلی وهی زه داسی عبادت کوونکی نه یم او همنسی چه زه ئی عبادت کوم او په دیره خشوع او خضوع سره ورته مخامخ کیږم تاسی د هغه توفیق نه لرئ نو ځکه عما او ستاسی لاره بیخی جلا (جدا) ده. د دی حقیر په خیال کښی داسی راغی چه رومبني جمله ئی د حال او استقبال د نفی دپاره کیښوده شی یعنی زه نه اوس او نه په راتلونکی زمانه کښی ستاسی د معبودانو عبادت پرستش کولی شم لکه چه تاسی ئی

له ما شخه غواری او د ﴿وَلَا آتَاغَايِدُ مَا عَبَدْتُمْ﴾ مطلب د (حافظ ابن تیمیة رحمۃ اللہ علیہ) په وینا داسی واخیست شی کله چه زه د الله رسول یم دا غما په شان کښی نشته او نه به می کله ممکن شی په شرعی امکان چه د شرک مرتکب شم تر دی چه په تیری زمانی کښی چه تاسی پخوا غما له بعثته بتانو، تیرو (گتو)، ونو او نورو ته عبادت کاو ما پرته (علاوه) له واحد الله تعالی شخه د بل کوم شی عبادت نه دی کړی وروسته له دی چه د الله تعالی له لوری د وحی، د بینات، د هدی، او د نورو ښوونو رڼا خوره شوه کله ممکن دی چه زه په شرکیاتو کښی له تاسی سره مل شم. ښائی له هم دی سببه دلته په ﴿وَلَا آتَاغَايِدُ﴾ کښی اسمیه جمله او په ﴿مَا عَبَدْتُمْ﴾ کښی د ماضی صیغه غوره شوی وی. پاتی شول د کفارو احوال نو د هغوی بیان ئی په دواړو جملو کښی یو شان وفرمایل ﴿وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا عَبَدْنَا﴾ یعنی تاسی ای کفارو! د خپلو بدو استعداداتو او انتهائی بدبختیو په سبب د دی وړ (لائق) نه یئ چه په هیڅ وقت او هیڅ حال کښی د واحد الله تعالی بی له شرکته عبادت کوونکی شی تر دی چه د روغی د خبری په منځ کښی هم د شرک په چرت (خیال) کښی د دبل تللی یئ په یوه غای کښی ﴿مَا تَعْبُدُونَ﴾ په صیغه د مضارع او په بل غای کښی ئی ﴿مَا عَبَدْتُمْ﴾ راوړل په صیغه د ماضی سره ښائی په دی لوری اشاره وی چه د هغوی معبودان هره ورځ بدلیری هر هغه شی چه دوی ته عجیب معلوم شی یا کومه ښکلی تیږه (گته) یا ونه یا بل څیز وویښی سم د لاسه هغه د خپل معبود په غای ودروی او هغه بل پریږدی د هر موسم او هر کار دپاره بیل بیل معبودان لری یو د سفر بل د حضر یو د دودی بل د اوبو یو د اولاد او بل د نورو وقس علی هذا (حافظ شمس الدین ابن قیم رحمۃ الله علیه) په (بدائع الفوائد) کښی د دی سورت په لطائفو او نفائسو او مزایاو باندی ښی ویناوی کړی دی قرآنی معارف لوستونکی ته ښائی چه خامخا د هغو کتنه وکړی.

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ۚ

تاسی لره دین ستاسی دی (د شرک) او ما لره دین (د توحید اسلام) غما دی.

تفسیر: حضرت شاه صاحب رحمۃ الله علیه لیکي «یعنی هغه ضد به چه تاسی کړی دی شخه فائده دررسوی تر شو چه الله تعالی فیصله وکړی» اوس مونږ بالکل له تاسی شخه بیزاره یو او د هغی فیصلی په انتظار کښی یو او په هغه دین قویم باندی چه الله تعالی مونږ ته مرحمت کړی دی دیر خوښ یو تاسی چه د خپلو غانونو دپاره د بدبختی هغه تگ خوښ کړی دی هغه دی تاسی ته مبارک وی هر یو فریق ته به د هغه د دود او دستور او د راه او روش نتیجه پوره وررسیږی.

تمت سورة «الکافرون» بفضل الله تعالی ومنه وکرمه.

سورة «النصر» نزلت بمنى فى حجة الوداع فتعد مدنية وهى آخر ما نزل من السور آياتها ثلاث وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۱۰) تسلسلها حسب النزول (۱۱۴) نزلت بعد سورة التوبة

د «النصر» سورت په (منى) په حجة الوداع كېښي نازل شوى دى او په مدنى سورتونو كېښي حسابېږي او وروستنى (۱۱۴) سورت دى په نزول كېښي (۱۱۰) سورت دى په تلاوت كېښي وروسته د «التوبة» له سورتته نازل شوى دى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ

کله چه راشي نصرت مرسته (مدد) د الله او فتح (د مکی).

تفسیر : لویه فیصله کوونکی خبره دا ده چه مکه معظمه چه د حجاز مرکز او د اسلام ډیری نښی لری فتح شی د عربو د زیاترو قبیلو سترگی هغی ته وی پخوا له دی نه به یو یو دوه دوه سری په اسلام کښی داخلیدل خو د مکی معظمی له فتحی څخه وروسته دلی دلی داخلیدل تر دی حده پوری چه د عربو جزیره گرده (توله) د اسلام په نور او رڼا رڼه او گردو (تولو) هستیدونکیو ته ئی د توحید کلمه ولوستله او هغه مقصد چه عبارت د نبی کریم له بعثت څخه و، پوره شو.

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

او وینی به ته خلق چه ننوځی به دین د الله کښی فوج فوج دلی دلی پس تسبیح پاکی وایه سره د حمد ثناء د رب خپل.

تفسیر : یعنی وپوهیږئ چه د بعثت مقصود او د دنیا د هستوگنی مطلب چه د دین تکمیل او د کبری خلافت تمهید دی پوره شو. اوس د آخرت سفر نژدی دی. نو ښائی چه له دنیا څخه ځان فارغ کړئ او د زړه له کومی آخرت ته متوجه شی او له پخوا څخه زیاتره د هغه تسبیح او تحمید ووايئ او په دی فتوحاتو او بریو باندی د هغه شکر ادا کړئ او همیشه اوسئ په استغفار باندی.

وَاسْتَغْفِرْ لَهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ۝

او مغفرت بښنه وغواړه له ده څخه (لپاره د گناهونو د امت خپل یا لپاره د ماتیدو د نفس او قصور د عمل) بیشکه چه دغه (الله) تل دی ښه توبه قبلوونکی د مستغفرانو گنهگارانو.

تفسیر : یعنی ته ای محمد صلی الله علیه وسلم! ځان ته او خپل امت ته استغفار ووايه. بیشکه چه دغه الله دی تل ښه توبه قبلوونکی.

تنبیه : د نبی کریم صلی الله علیه وسلم استغفار ځان ته پخوا له دی نه په څو غایونو کښی تیر شو هلته دی وکوت شی! حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «یعنی په قرآن کریم کښی هر چیري د فیصلی وعدی دی او کافرانو د فیصلی تلوار کوله د رسول الله صلی الله علیه وسلم د عمر په آخر کښی مکه معظمه فتحه شوه گردی (تولی) قبیلې له زړه مسلمانی شوی هغه وعدی گردی (تولی) رښتیا شوی اوس نو د خپل امت د گناهونو مغفرت او بښنه وغواړئ! چه د شفاعت درجه دی لا لوړه (اوچته) شی. دا سورت د حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په آخر عمر کښی نازل شوی دی چه هغوی د دی له لوستلو څخه په دی خبره وپوهید چه ما په دنیا کښی خپل دا راسپارلی شوی کار پای (آخر) ته ورساؤ اوس نو د آخرت د سفر وار دی.

تمت سورة «النصر» بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة «تَبَّتْ» مکیه وهی خمس آیات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۱۱) تسلسلها حسب النزول (۶) نزلت بعد سورة «الفاتحة».

د «تَبَّتْ» سورت مکی دی (۵) آیتونه (۱) ركوع لری په تلاوت کښی (۱۱۱) په نزول کښی (۶) سورت دی وروسته د «الفاتحة» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝

مات هلاک دی شی دواړه لاسونه د ابی لهب او پخپله دی هم هلاک شه.

تفسير: ابولهب چه نوم ئی عبد العزی بن عبد المطلب دی د حضرت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم حقیقی تره و خو د خپل کفر او شقاوت له سببه د پیغمبر صلی الله علیه وسلم ډیر سخت دښمن و، کله چه غمونږ پیغمبر په کومه مجمع او ډله کښی د حق تعالیٰ کومه خبره وبله نو دی بدبخت به دوی په تیرو (گتو) ویشتل او ډیر ځله له دی تیرو (گتو) ویشتلو څخه د ده مبارک وجود ژوبلیده او وینی تری بهیدی ابی لهب تل به داسی چنی وهلی «ای خلقتوا د دی سری خبرو ته غوړونه مه ږدئ! چه معاذ الله دروغجن او بی دین دی» کله به ئی ویل «محمد له مونږ سره د هغو شیانو وعده کوی چه مونږ ته به پس له مرگه رسیږی مونږ د هغو شیانو په کیدلو باندی هیڅ باور نه لرو» بیا به ئی خپلو دواړو لاسو ته داسی ویل «تبا لکما اری فیکما شیئاً مما یقول محمد صلی الله علیه وسلم» تاسی دواړه رامات شی چه زه به تاسی کښی د محمد صلی الله علیه وسلم له دغو ویلو شویو شیانو څخه هیڅ شی نه وینم» یو غلی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د «صفا» په غونډی باندی ودرید او گردو (تولو) ته ئی ورغږ کړ د دوی په غږ باندی گرد (تول) خلق سره تول شول. دوی په ډیری مؤثری طریقې سره د اسلام دعوت شروع کړ (ابولهب) هم هلته و په ځینو روایاتو کښی دی چه د خپلو دواړو لاسو په اوچت غورځولو سره ئی وویل «تبا لک سائر الیوم ألهذا جمعنا: مات شیء آیا نن مونږ د داسی خبری د آوریډلو دپاره دلته سره راتول شوی یو؟» په روح المعانی کښی له ځینو څخه نقل شوی دی چه (ابولهب) پخپلو لاسو کښی تیږی (گتې) اخیستی د رسول الله صلی الله علیه وسلم په لوری ئی وویشتلی او دا ئی ویل لنډه ئی دا چه د (ابولهب) دښمنی او شقاوت او له حق سره عداوت تر انتها پوری رسیدلی و سره له دی کله چه د الله تعالیٰ له عذابه ویراوه کیده نو ویل به ئی «که چیری په رښتیا سره دا کار کیدونکی وی نو له ماسره مال او اولاد ډیر دی چه زه هغه گرد (تول) په خپلی فدیې کښی ورکړم او ځان له هغو عذابونو څخه وژغورم (وساتم) د ده ښځی (ام جمیل) هم له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره سخته هنډه او ضد او عداوت درلود (لرلو) او د ابولهب د دښمنی د اور پیلوڅه (خشاک) وه لکه چه دغه ښځه د دغی دښمنی په اور کښی د ضد او عناد لرگی غورځول او هغه ئی لا پسی تیزاوه په دی سورت کښی د دوی دواړو انجام راښوولی شوی دی او داسی یوه تنبیه پکښی شته تر وی که ښځه، خپل وی که پردی لوی وی که وړوکی هر هغه کله چه د حق په عداوت باندی ملا وتړی هغه بالاخر خوار او ذلیل او تبا کیدی لکه چه د پیغمبرانو ډیر نزدی خپلوان هم له هغه ذلت څخه ونه ژغورل (ساتل) شول (ابولهب) ته وگورئ چه د خپلو لاسو په خوځولو سره ئی غمونږ د پاک پیغمبر پر خلاف خبری کولی او پر خپل زور او قوت باندی مغرور و او د الله تعالیٰ مقدس شریعت او د معصوم رسول الله صلی الله علیه وسلم پاک طریقت ته ئی لاس ورغځاوه څنگه ئی لاسونه ورمات شول او د هغه گرد (تول) هغه کوښښونه چه د حق په پتولو کښی ئی کول اېته (خراب) شول او د هغه سردازی او لوئی د تل دپاره د ده له لاسه ووته گردی (تولی) چارئی بیکاره شولی غرور ئی له سره ووت او له زوره ولوید او د تباهی په کنده

کڻی پربوت. دا سورت مکی دی وائی چه د «بدر» له غزا څخه اووه ورځی وروسته په ده باندی یوه بده سوځوونکی او زهر لرونکی دانه وخته چه د هغی په سبب دی له کور او کهول څخه جلا (جدا) کړ شو او هیڅوک نه ورته نژدی کیدل تر دی چه همغلته مړ شو او مری ئی تر دریو ورځو پوری هلته پروت و تر څو وپرسید او خوړین شو دلته خلکو د حبشی مزدورانو په لاس په یوه لرګی کښی وتاړه او په یوه چوغالی کښی ئی چه چیری کنستلی شوی و لکه یوه مرداره ومنده او د دغه چوغالی سره ئی په تیږو (گتو) او شکو سره پټ کړ شو دا خو د دنیا رسوائی او خرابی ده ښکاره ده چه د آخرت ربړونه (تکلیفونه) له دی څخه ډیر سخت دی ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ .

مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۖ

دفع به نه کړی (دغه هلاکت) له دغه (ابی لهب) څخه (اصلی) مال د ده او هغه چه ده گتلی و (یعنی اولاده ئی).

تفسیر : یعنی مال، اولاد، عزت، وجاهت او لوئی هیڅ یوه ابی لهب له هلاکته ونه شو ژغورلی (ساتلی).

سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۚ

ژر دی چه ننه به وځی (ابی لهب په قیامت کښی) په اور خاوند د لمبو کښی.

تفسیر : یعنی وروسته له مړ کیدلو څخه ابی لهب ته سخت لمبی لرونکی اور رسیدونکی دی. ښائی په دی مناسبت قرآن کریم د عبد العزی کنیت ابی لهب ایښی وی، په دنیا کښی هغه ته ابی لهب ځکه ویل کیده چه د هغه د مخ بارخوځان لکه اور ځلیدل مگر قرآن کریم دا راوښوول چه دی د خپل آخری انجام د اعتبار او پلوه هم د ابی لهب د ویلو وړ (لائق) دی.

وَأَمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۚ

او (ننه به وځی) ښځه د هغه (ابی لهب) اور ته په دی حال کښی چه بار راوړونکی به وی د خسو (د دوزخ).

تفسیر : د ابی لهب ښځه ام جمیل سره له مال داری ډیره بخیله او شومه وه نو ځکه دا به په

خپله څنگل ته تله لرگی به ئی راوړه او اغزی به ئی تولول او څمونږ د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په لاره کښی به ئی د شپې له مخی اچول چه هغوی ته د تهجد د تگ او راتگ په وقت کښی ربر (تکلیف) ورپیښ شی. فرمایلی ئی دی «دی لکه چه دلته د حق په دښمنی او د الله تعالی د پیغمبر په ایذاء رسولو کښی د خپل میره (خاوند) سره معاونت او مرستی (مدد) کولی په دوزخ کښی به هم هغه سره داسی مرستی (مدد) کوی» بنائی چه هلته به هم د زقوم او ضریع چه د دوزخ اغزی لرونکی ونی دی لرگی راوړی او د هغو په وسیله به د خپل میره (خاوند) د عذاب اور لا تودوی لکه چه ابن کثیر رحمة الله علیه ویلی دی.

تنبيه : ځینو د «حمالة الحطب» معنی چغل گر اخیستی دی لکه چه د عربو په محاورو کښی دا لفظ په دی معنی سره هم وایه کیږی او په پارسی کښی چغل گر ته «هیزم کش» وایه شی.

فِي جِدِّهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسِيدٍ ۝۵

حال دا چه په غاری د دی کښی رسی ده له مضبوطو رسیو (پتوکیو د خرماؤ) څخه.

تفسیر : یعنی ډیره کلکه او مضبوطه چوځیدونکی رسی. له دی څخه زیاترو مفسرینو د دوزخ د اوسپنی غارکی او سلاسل مراد اخیستی دی او دا تشبیه د ﴿حَمَالَةُ الْحَطَبِ﴾ په مناسب ورکړی شوی ده ځکه چه د لرگیو د بار تړلو کښی رسی ته ډیر ضرورت پیښیږی. لیکي چه د دی ښځی په غاره کښی یوه خورا (ډیر) ښه قیمتداره غارکی وه دی به ویل «په لات او عزى باندی قسم خورم چه زه دا خپله غارکی د محمد په عداوت باندی لگوم» نو ځکه ضرور دی چه په دوزخ کښی هم د هغی غاری له هغسی یوی غارکی څخه تشه نه وی عجیبه خبره لا دا ده چه د دی بدبختی مرگ هم داسی واقع شو چه د لرگیو د پیتی رسی د هغی په غاره کښی چه په یوه گت باندی ئی دمه کیښوده غوته شوه او غته ټیره (گته) د دی او د پیتی په منځ کښی راغله او سا ئی وخته.

تمت سورة «تَبَّتْ» بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الاخلاص مكية وهی اربع آیات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۱۲) تسلسلها حسب النزول (۲۲) نزلت بعد سورة «الناس»

د «الاخلاص» سورت مکی دی (۴) آیته یوه ركوع لری په تلاوت کښی (۱۱۲) په نزول کښی (۲۲) سورت دی وروسته د «الناس» له سورت څخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝

ووايه (ای محمده دوی ته) شان دا دی چه الله یو دی (په ذات او صفات خپل کښی) الله بی پروا دی (الله ته هر شی محتاج دی).

تفسیر : یعنی هغه کسان چه د الله تعالیٰ په نسبت پوښتی چه دی څنگه دی؟ تاسی ورته داسی ووايئ چه الله تعالیٰ یو دی! او د هغه په ذات کښی په هیڅ ډول (طریقه) د تعدد او تکثر او دوه ټیزتوب گنجایش نشته او نه ئی څوک په مقابل کښی شته او نه مشابه لری په دی سره د مجوسانو عقیده رده شوه چه وائی خدایان دوه دی یو د خیر څښتن (مالک) «یزدان» او بل د شر څښتن (مالک) «اهریمن» دی او هم د هندوانو عقیدې تردیدی شوی چه هغوی د دری دیرشو کروړو بتانو منونکی دی او هغوی ته د خدائی په چارو کښی برخی ورکوی.

د «الصمد» تفسیر په څو ډوله (قسمه) کړی شوی دی چه (طبرانی) هغه گړد (تول) نقل کړی وائی «وکل هذه صحیحة وهی صفات ربنا عزوجل هو الذی یصمد الیه فی الحوائج وهو الذی قد انتهى سؤده وهو الصمد الذی لا جوف له ولا یأکل ولا یشرب وهو الباقي بعد خلقه» دا گړد (تول) رښتیا دی. او ځمونږ الله تعالیٰ هغه لوی ذات دی چه هغه ته هر راز (قسم) اړتیاوی (احتیاج) ورواندی کیږی او هر ډول (طریقه) مرستی (مدد) ورڅخه غوښتلی کیږی او د گړد (تول) سترتوب (لوی) او د تولی مشرتیا صفت په کښی شته. نه خوری او نه څښی او نه چا ته محتاج دی او له خپلو مخلوقاتو څخه وروسته هم پاتی دی. «ابن کثیر. د پاک الله د صمدیت له صفت څخه د هغو ناپوهانو رد هم وشو چه پرته (علاوه) له الله تعالیٰ څخه نور کسان هم واکوالان (اختیارمند) گنی یا د هغوی په پوره خپلواکی باندی عقیده لری د آریه و د عقیدې تردید هم وشو ځکه چه د دوی له اصولو سره سم د دنیا په پیدا کولو کښی روح او ماده لویه اغیزه (اثر) لری او دا دواړه شیان پخپل وجود کښی الله تعالیٰ ته اړ (مجبور) او محتاج نه دی (استغفر الله).

لَمْ يَلِدْ ۝ وَلَمْ يُولَدْ ۝

نه ئی دی ځیرولی (هیڅوک) او نه دی ځیرولی شوی دی (له هیچا نه).

تفسیر : یعنی نه هیشوک د ده اولاد دی او نه دی د چا اولاد دی له دی شخه د هغو عقائدو تردید هم وشو چه په هغو کښی حضرت مسیح علیه السلام یا حضرت عزیر علیه السلام د الله تعالیٰ غامن بلل کیږی یا پرستو ته د الله تعالیٰ لونی وائی او هم په ﴿وَلَمْ يُولَدْ﴾ سره د هغو عقیدو تردید وشو چه ځینی خلق مسیح یا نورو ته الله وائی یعنی د الله تعالیٰ دا شان دی چه شوک ئی نه وی ځیږولی او نه دی له بل چا شخه ځیږولی شوی وی او ښکاره خبره ده چه عیسیٰ علیه السلام د یوی سپین لمنی جینی له نسه پیدا شوی دی نو هغه څنگه خدای کیدی شی؟

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ^ع

او نشته دغه (الله) لره برابر سیال هیشوک.

تفسیر : کله چه هیشوک د الله تعالیٰ سیال، شریک، برابر، مل نه وی نو د هغه ښځه او هلک او نور له کومه کیږی؟ له دی جملی شخه د هغو خلقو تردید وشو چه د الله تعالیٰ په ځینو صفتونو کښی کوم مخلوق هغه غوندی گنی تر دی چه ځینی رد سترگی د الوهیت له دی ستاینی (صفت) شخه پوره ستاینی (صفت) هغو مخلوقاتو ته هم ورکوی، د یهودانو په کتابونو کښی ئی لیکلی دی چه د غیږو په یوی مسابقی کښی یعقوب علیه السلام په الله تعالیٰ باندی په غیر کښی غالب شو (العیاذ بالله) ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهُمْ إِذْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا﴾ انی أسألك يا الله الواحد الاحد الصمد الذي لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً احد ان تغفر لنا ذنوبنا انك انت الغفور الرحيم.

تمت سورة «الاخلاص» بفضل الله تعالى ومنه وكرمه

سورة الفلق مكية او مدنية وهی خمس آيات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۱۳) تسلسلها حسب النزول (۲۰) نزلت بعد سورة «الفيل»

د «الفلق» سورت مكی یا مدنی دی پنځه آيته يوه ركوع لری په تلاوت كښی (۱۱۳) په نزول كښی (۲۰) سورت دی وروسته د «الفيل» له سورت شخه نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝۱

ووايه (ای محمده) پناه غواړم په رب د صبا خپروونکي د تیاری باندې.

تفسیر : یعنی هغه چه د شپې تیاره خپروی او له هغې څخه د سهار انوار او رڼا ښکاروی.

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝۲

له شره د هغه شی چه پیدا کړی ئی دی (له ضررناکو شیانو څخه).

تفسیر : یعنی هر هغه مخلوق چه په هغه کېښې څه بدی او شر وی زه د هغه له شر او بدی څخه پناه غواړم وروسته د دی ځای په مناسبت د څو ځان ته څیزونو نومونه هم اخیستی شوی دی.

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝۳

او له شره د تیاری شپې کله چه تکه توره شی (او هر شی پت کړی).

تفسیر : یعنی د شپې تیاره چه په هغې کېښې زیاتره شرور او بدی پېښېږي په تیره بیا کودی (سحر) او نوری پېښې ډیری واقع او پېښېږي چه خوف یا د لمر لویده تری مراد دی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکي «په دی کېښې گردی (تولی) تیاری راغلی ظاهري، باطني، تنگه، پریشانی او گمراهی او نور.

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝۴

او له شره د هغو ښځو ساحرانو پوکی کونکیو چه پو کول کړی په غوتو کېښې.

تفسیر : له «النفاثات فی العقد» او پوکی کونکیو نفسونو څخه هغه ښځی یا هغه دلی یا هغه نفوس مراد دی چه د سحر او د کودو د چارو کولو په وقت کېښې پر کومی ژی یا مزی یا ویښته یا نورو باندې څه ولولی او پری پو ئی کړی او غوتی پکېښې واچوی هغه کودی چه لبید بن اعصم ځمونږ پر پیغمبر صلی الله علیه وسلم باندې کړی وی په هغو کېښې ځینی جونی هم گدی وی والله اعلم.

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝

او له شره د حسد کوونکی کله چه ښکاره کړی حسد خپل.

تفسیر : حضرت شاه صاحب رحمة الله عليه لیکي « کله چه د هغه نظر ولگيږي بیشکه » نظر او د سترگو تپ یوه واقعی او رښتیا خبره ده خو د ډیرو مفسرینو په نزد د « ومن شر حاسد اذا حسد » مطلب دا دی کله چه حاسد د خپل زړه کیفیت ضبط نه کړی شی او په عملی ډول (طریقه) سره خپل حسد ښکاره کړی نو د هغه له بدې څخه پنا غوښتل ښائی. که د یوه سړی په زړه کښی بی واکه حسد پیدا شی خو هغه خپل نفس پخپل ضبط او پخپل واک (اختیار) ساتی او له محسود سره د حسد وضعیت نه ښکاروی نو هغه له دې څخه وتلی دی. د حسد معنی دا ده چه د بل چا د ورکړی شوی نعمت زوال وغواړی البته داسی غوښتنه چه الله تعالی ماته هم داسی نعمت یا زیات له هغه څخه وښی چه هغه ته الله تعالی ورکړی دی په رخی (کینه) او حسد کښی داخله نه ده او هغه ته (غبطه) وایه شی. د بخاری شریف په دی حدیث کښی چه د لاحسد الاثنین الخ له حسد څخه هم دا غبطه مراد ده.

تمت سورة «الفلق» بفضل الله تعالى و منه وكرمه

سورة الناس مدنية او مكية وهی ست آیات وفيها ركوع واحد رقم تلاوتها (۱۱۴) تسلسلها حسب النزول (۲۱) نزلت بعد سورة الفلق.

د «الناس» سورت مدنی یا مکی دی شپږ آیات یوه ركوع لری په تلاوت کښی (۱۱۴) په نزول کښی (۲۱) سورت دی وروسته د «الفلق» له سورتته نازل شوی دی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝^۱ مَلِكِ النَّاسِ ۝^۲ إِلَهِ النَّاسِ ۝^۳

ووايه (ای محمده) پناه غواړم په رب د ټولو خلقو په باچا د ټولو خلقو په معبود د ټولو خلقو.

تفسیر : اکر که د الله تعالی د ربوبیت شان او د باچاهۍ چاری پر ټولو مخلوقاتو باندی

شاملی دی خو دا صفات همغسی چه په کامل دول (طریقه) په انسانانو کښی دی په نورو مخلوقاتو کښی داسی له لری نه څرگندیږی (ښکاره کیږی) نو ځکه ئی د «رب» او د «ملک» او د نورو اصافات انسانانو ته وفرمایه. او هم په وسوسو کښی ابتلاء او اخته کیدل پرته (علاوه) له انسان څخه د بل مخلوق په شان کښی نشته.

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٣﴾

له شره د وسوسی اچوونکی تبیتیدونکی (شیطان له ذکره د الله).

تفسیر: شیطان سره له دی چه له سترگو څخه پټ دی خلق غولوی او له لاری څخه ئی وباسی تر څو چه انسان په غفلت کښی اوسیږی د هغه تسلط پر دوی باندی زیاتیږی او کله چه وینئ او خپل الله تعالی ئی په یاد شی نو هغه هم سم د لاسه تبتی.

الَّذِي يُوسُوسُ فِيْ صُدُوْرِ النَّاسِ ﴿٤﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٥﴾

هغه (شیطان) چه وسوسی اچوی په سینو زرونو د خلقو کښی (چه دغه وسوسه اچوونکی) له پیریانو او انسانانو څخه دی.

تفسیر: شیطان هم په پیریانو کښی او هم په انسانانو کښی شته لکه چه په (۱۴) رکوع ۱۱۲ آیت د «الانعام» د سورت څمونږ دغه مقدس تفسیر کښی داسی یو آیت لولو ﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيْطٰنَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِيْ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُوْرًا﴾

الله تعالی مو دی د دی دواړو له شره وساتی. (تکمله) د دی دوو سورتونو په تفسیر کښی عالمانو او حکیمانو ډیری زیاتی نکتی ویلی دی. د حافظ ابن قیم رحمه الله علیه څمونږ د امام رازی رحمه الله علیه څمونږ د بلخی ابن سبارح. د حضرت شاه عبد العزیز دهلوی محدث رحمه الله علیه اوږدو بیانونو لیکل دله ممکن نه دی نو دله یواځی د مولانا محمد قاسم نانوتوی رحمه الله علیه د کلام خلاصه او د وینا لندون لیکل کیږی چه د «فوائد موضح الفرقان» د حسن خاتمی دپاره یو نیک فال ثابت شی.

دا یو فطری او عام دستور دی کله چه په کوم باغ کښی نوی ترکودی (شنیلی، نبات) ځمکه وچوی او له تخم څخه د باندی ووځی نو باغوان یا بزگر د هغه تحفظ او پالنی او روزنی ته زیاته توجه کوی او د هغه د لوئیدلو په نسبت ډیر کوښښ او زیار (محنت) کوی چه هغه له گردو (تولو) ارضی او سماوی آفاتو څخه وساتی او تر څو د خپل کمال حد ته ونه رسیږی دی ئی ډیر ریر (تکلیف) ایستلو او پام لرنی ته اړ (مجبور) دی. اوس په دی خبری باندی غور کول په کار

دی چه د بوتی د ژوندون فناء کوونکی یا د هغه د ثمراتو له تمتع څخه د هغه د مالک محروم گرځوونکی کوم کوم آفتونه دی؟ چه د هغو د شر او مضمرت په لری کولو کښی تل باغوان یا بزگر غیر وی او زیاته توجه او هوش ولری؟ چه خپل مساعی کامیاب کری په ادنی تامل او لږ تصور او اتکل سره څرگندیږی (ښکاره کیږی) چه داسی آفتونه زیاتره په څلور ډوله (قسمه) پېښیږی چه د هغو په انسداد کښی باغوانان څلورو شیانو ته ډیر اړ (مجبور) دی.

اول: د بوتی خوړونکی چینجی او خزندی شړل چه د هغو له غاښو او خولو څخه نبات او ترکودی ته زیان رسیږی. یا د هغو په جبلت او خلقت کښی د هغه بوتو خوړل داخل دی.

دوهم: د ویالی یا د سین یا د کاریز یا د کوهی اوبه، هوا او د لمر تودوخی الغرض د ژوندون او د ترقی گرد (ټول) اسباب د شتو او د هستی پوره انتظام دی.

دریم: په هغه باندی د واورې، ږلې، خاورې او د نورو شیانو لویدل چه د هغه د غریزی حرارت د احتقان باعث شی ځکه چه دغه د دی د ترقی او د نشو او نماء مانع گرځی.

څلورم: د باغ د خاوند کوم دښمن یا حاسد د هغه کومه څانگه یا لښته او پانی او نور ونه شکوی یا هغه له بیخه ونه کاږی او ایسته ئی ونه غورځوی.

که باغوان د دی څلورو واړو خبرو پوره مکمل انتظام او بندویست وکړی نو له الله تعالی څخه هیله (امید) کیږی چه هغه نبات او ترکودی لوئی شی او په زړه پوری گټی تری واخیستی شی او خلق د هغو د څانگو له میوو څخه پوره فائده واخلي. هم داسی مونږ ته ښائی چه د ارض او سماء له خالق څخه چه رب الفلق او خالق الحب والنوی دی او د نری د ټکو شنو چمنونو حقیقی مالک او مربی دی د خپل وجود د شجر او د ایمان د شجر په نسبت له دی څلورو آفتونو څخه پناه وغواړو! بیا ښائی معلوم کړ شی لکه چه په اول قسم کښی د ترکودی خوړونکیو ساکبنانو (ذی روحو) ضرر پېښول یواځی د هغوی د طبیعت له مقتضیاتو څخه وهم داسی د شر اضافت د «ماخلق» په لوری هم په دی خوا مشیر دی چه دا شر د هغه د مخلوق من حیث هو مخلوق له سببه ثابت دی او د هغو په زړونو کښی پرته (علاوه) د هغو د طبیعت او فطری دوامی بل کوم سبب ته دخل نشته لکه چه په منگور، لرم، سباع، بهائم، او نورو کښی لیدل کیږی.

د لرم لښه نومبل نه دی له هنده دا ئی غوښت دی د وجود له سره هنده

نیش عقرب نه از پی کین است مقتضای طبیعتش این است

وروسته له دی په دوهمه درجه کښی ئی له (غاسق اذا وقب) څخه د تعوذ تعلیم ورکړی دی چه له هغه څخه د مفسرینو په نزد یا شپه ده چه ښه توره تیاره شی یا د لمر دویدل وی یا د سپوږمی تنډر او خوف دی له دوی څخه هره یوه معنی چه واخلي دومره خبره خو یقینی ده چه په (غاسق) کښی د (شر) پیدا کیدل د هغی پر وقوب (د یو څیز تر شا پتیدو) باندی مبنی دی او ښکاره ده چه په وقوب (پتیدل) کښی پرته (علاوه) له دی څخه بله کومه خبره نشته چه له مونږ څخه د یوه څیز علاقه منقطعه شی او هغه فوائد او گټی چه مونږ ته د هغی له ظهور څخه

حاصلیدی هغه به اوس په لاس نه راځي کله چه داسی دی نو دا تمثیل له اسبابو او مسبباتو څخه پرته (علاوه) پر بل کوم شی باندی نه لگيږي ځکه چه د مسبب وجود د اسبابو او معداتو پر وجود باندی موقوف دی تر څو د اسبابو علاقه له مسبباتو سره قائمه نه وی هېڅ کله کوم مسبب په خپل وجود کښی بریالی (کامیاب) کیدی نشی او هم دا خبره ده چه مونږ د آفتونو په دوهم قسم کښی ولیکل چه که اوبه، هوا، د لمر تودوخی او رڼا الغرض د ژوندون او ترقی گړد (قول) اسباب په زړه پوری منظم نه وی نو هغه ترکودی، نبات مراوی او وچيږي.

وروسته له دی دریم تعوذ له (نفاثات فی العقد) څخه وکړ شو لکه چه وویل شول له هغه څخه ساحرانه چاری مراد دی هغه کسان چه د سحر د وجود منونکی دی هغوی ئی منی چه د سحر له اثره مسحور ته داسی امور پېښيږي چه له هغو څخه د طبیعت اصلی آثار مغلوب او مړه کيږي. نو د سحر آفت هغه آفت ته ډیر ورته دی چه تر کودی ته له واورې او پلې او د غریزی حرارت د بندیدو په سبب پیدا کيږي او د هغه په نشوونما او وده او لوئیدو کښی نقصان پېښوی هغه الفاظ چه د (لبید بن اعصم) په قصه کښی شته ځینی ئی دا دی «فقام علیه الصلوة والسلام کأئما انشط من عقال» له دی څخه ښکاريږي چه پر دوی باندی کوم شی مستولی شوی و او د دوی د طبیعت مقتضیات ئی پټ کړی و چه د جبریل علیه السلام په تعوذ سره د الله تعالی په امر هغه عارضه ورکه شوه.

اوس له هغو افاتو څخه چه د ځان ساتنه ضروری ده فقط یوه آخری درجه پاتی شوه چه دښمن د حسد او عداوت په سبب د باغ کومه څانگه یا لېږته ماتوی یا بوتی له بیخه راوکاږي د باندی ئی غورځوی یا ئی پانی یا ئی میوی شکوی د شر دا مرتبه ئی له (ومن شر حاسد) سره په ډیر وضاحت راوښووله.

په دغه تقریر او وینا کښی که کوم لږ والی شته خو هغه یواځی دا دی چه کله کله تخم ته پرته (علاوه) له دی څلورو واړو آفتونو څخه کوم بل آفت پخوا له زرغونیدلو څخه ورپېښيږي بیا خو ئی میړتون منځنی جوهر چه د تخم تومنه یا قلب یا د تخم «سويداء» ورته وایه شی او د زرغونیدلو اصلی ماده وی خوری یا ئی د بلی کومی پېښی په سبب دننه برخه تکه توره واړوی یا له منځه دوه پلې شی او د نشونما او د زرغونیدلو، لوئیدلو او د ودی قابلیت پکښی پاتی نشی ښائی د دی لږتوب د تلافی دپاره په بل سورت کښی د (الوسواس الخناس) له شر څخه د استعاذی تعلیم ورکړی شوی وی ولی (وسواس) د هغو فاسدو خطراتو نوم دی چه په سترگو نه ښکاری بلکه په پټه سره د ایمان په قوت کښی کندو او رځنه اچوی چه د هغه علاج پرته (علاوه) د عالم الخفیات والسرائر څخه بل څوک نشی کولی خو کله چه د وسوسو مقابله له ایمان سره وشي نو د وسواس د دفعی دپاره په هم دی صفاتو باندی د تمسک ضرورت دی چه د ایمان د مبادی او مناقشی له اصولو څخه شمیرلی کيږي او له هغو څخه ایمان ته مدد رسی، اوس له تجربو څخه رابښکاره شوه چه له گړدو (تولو) څخه اول د ایمان انقیاد او تسلیم نشو او نما د حق تعالی د بی انتهای تربیتونو او بی غایاتو انعاماتو د لیدلو څخه حاصلیږي نو کله چه مونږ د هغه

په مطلقه ربوبیت باندی نظر واچوو نو غمونږ ذهن دی خوا ته منتقل کیږی چه هغه ذات رب العزت مالک الملک او مطلق شهنشاه هم دی ځکه چه د تربیت مطلقه معنی د هر راز (قسم) جسمانی او روحانی ضروریاتو رسونه دی او دا کار پرته (علاوه) له هسی یو منبع الکمالات ذات څخه له بل چا څخه کیدونکی نه دی چه هغه د هر راز (قسم) ضروریاتو او شیانو مالک او د دنیا هیڅ یو شی د هغه د اقتدار له فیضه د باندی نه دی هم داسی ذات ته مونږ مالک الملک او مطلق شهنشاه ویلی شو او بیشکه د هغه لوی شان داسی کیدی شی چه (لمن الملک الیوم لله الواحد القهار) گواکی مالکیت یا ملکیت د داسی یو قوت نوم دی چه د هغه د فعلیت مرتبه په (ربوبیت) سره موسومیری ځکه چه د ربوبیت لنډ تعریف د منفعت اعطاء او د مضرت دفع دی او پر دغو دواړو باندی قدرت لرل دی دا د مطلق شهنشاه منصب دی که لږ له دی څخه وړاندی ته څیر شو نو د دی علی الاطلاق باچا د معبودیت (الوهیت) سراغ او پته هم موندله کیږی ځکه چه معبود هغه ته وایه شی چه د هغه د حکم په مقابل کښی هر څوک غاړه کیږدی او د ده د امر په مقابل کښی د بل حکم هیڅ خیال او پروا ونه کړه شی نو ښکاره ده چه دا د بندگی انقیاد پرته (علاوه) د کامله محبت او مطلقه حکومت په مخامخ کښی د بل چا په مخ کښی نه کاوه او نه ئی وړ (لائق) دی د دی دواړو شیانو اصلی مستحق پرته (علاوه) له الله تعالی څخه بل څوک نه دی ځکه د معبودیت او الوهیت صفت هم یواځی هغه (وحده لا شریک له) ته ثابت شو، وویيږي ﴿قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ﴾

لنډه ئی دا هغه کوم صفت چه د ایمان مبدأ گرځی ربوبیت دی وروسته له هغه د ملکیت صفت دی او له ټولو څخه وروسته د الوهیت مرتبه ده نو هر هغه څوک چه خپل ایمان د شیطانی وسوسو د مضرت د ساتلو په نیت د حق تعالی دربار ته حاضریری چه هلته خپله چاره جوئی وکړی نو ښائی هم داسی درجه په درجه له یو مقام څخه بل مقام ته لاړ شی لکه چه پخپله پروردگار په هم دی ترتیب سره د خپلی ستاینی (صفت) په ﴿يَرْبِّي النَّاسَ ، مَلِكِ النَّاسِ ، إِلَهِ النَّاسِ﴾ سره په سورت «الناس» کښی بیان فرمایلی دی او عجیبه خبره دا ده لکه چه د مستعاذ به له خوا دلته دری صفتونه بی د عاطفی له واو څخه او بی د جاری د «ب» له اعادی څخه مذکور دی د مستعاذ منه له جانبه هم دری شیان په نظر راځی چه پرله پسې صفت په صفت بیان کړی شوی دی، په دی باندی به داسی پوهیږئ چه د «وسواس» د وصفیت په مقابل کښی واخلی ځکه چه حقیقی مستعاذ به «اله الناس» دی او «ملک» او «رب» په هغه پوری د رسیدلو عنوان ټاکلی (مقرر کړی) شوی دی هم داسی د مستعاذ عنه حقیقت هم دا «وسواس» دی چه د هغه د صفت په مخ کښی «خناس» راوړی شوی دی له «خناس» څخه دا مراد دی چه شیطان د غفلت په حال د انسان په زړه کښی وسوسه اچوی او کله چه څوک ویښ شی نو د غلو په شان د هغوی پسې بیرته ځان راکاږی د داسی غلو او بدو چارو نیول او د هغوی د ربړ (تکلیف)، تعدی لاس پری کول او د رعیتونو د آرامی او د هوسائی (راحت) چاری ورغوندول د سلاطینو او د ټولواکانو لویه فریضه او مهمه وظیفه ده ځکه مناسب به وی چه د دی صفت په مقابل کښی

(ملک الناس) کینود شی او (الذی یوسوس فی صدور الناس) چه د (خناس) د فعلیت درجه ده او مونږ هغی ته د غله د نقب وهلو سره تشبیه ورکولی شو هغه د (رب الناس) په مقابله کېشی دی چه په پخوانی تحریر کېشی د (ملک الناس) د فعلیت مرتبه ده وشمیرلی شی بیا دی وکتلی شی چه د مستعاذ منه او مستعاذ به په منع کېشی څومره نام او کامل تقابل ښکاریږی والله تعالیٰ اعلم باسرار کلامه!

اوله تنبیه : له ډیرو اصحابو لکه حضرت بی بی عائشه الصدیقه، حضرت ابن عباس، حضرت زید بن ارقم رضی الله تعالیٰ عنهم څخه روایت دی چه پر حضرت نبی کریم صلی الله علیه وسلم ځینو یهودانو سحر جادو او کودی کړی وی چه د هغو له اثره د هغوی په مبارک بدن باندی یو راز (قسم) مرض لاحق شو. په دی منع کېشی کله داسی هم پېښیده چه دوی به ځینی دنیوی چاری کولی خو بیا ئی داسی گڼل چه هغه ئی نه دی کړی یا هغه دنیوی کار چه کړی ئی نه وی داسی ئی باله چه کړی ئی دی د دی پېښی د علاج دپاره الله تعالیٰ دا دوه سورتونه رانازل کړل چه د هغه له تاثره د الله تعالیٰ په اذن هغه مرض زائل شو واضح دی وی چه دا واقعه په صحیحینو کېشی شته چه په هغه باندی تر اوسه پوری هیڅ یوه محدث جرح نه ده کړی او داسی کیفیت د رسالت له منصبه سره قطعاً منافی نه دی لکه چه دوی کله فارغ او ځینی اوقات غشی پر دوی باندی طاری کیده یا څو ځلی په لمانځه کېشی سهو شوی دی. دوی فرمایلی دی (انما انا بشر انسی کما تنسون فاذا نسیت فذکرونی: بیشکه چه زه یو سری یم لکه تاسی او هیروم شیان لکه چه تاسی ئی هیروئ کله چه ځما څخه کوم شی هیر شی نو هغه را په یاد کړئ!) ښائی چه ځینی ناپوهان ووائی چه «که پر هغوی باندی غشی طاری کیده نو د هغه پر وحی او نورو خبرو باندی څنگه یقین وکړی شی؟ ښائی چه په هغه هم سهو، نسیان هیره او نور شیان گډ وی» اگر که د هغی سهوی او نسیان څخه دا نه لارمېږی چه د الله تعالیٰ د وحی او د تبلیغ په فرائضو کېشی شکوک او شبهات پیدا شی او له دومره یوی خبری څخه چه کله کله به دوی د یوه کړی کار په نسبت فرمایل چه نه ئی دی کړی یا یو ناشوی کار به ئی داسی ځانه چه کړی ئی دی څرنگه به دا لارمېږی چه د دوی په ځینو تعلیماتو او د بعثت د فرائضو په قوت او اعتبار کېشی څه شک او شبهه پیدا شی.

په یاد ئی ولرئ چه سهو، نسیان، مرض غشی او نور انسانی عوارض د بشریت له خواصو څخه دی کله چه انبیاء علیهم السلام بشر دی نو د داسی خواصو موندل د هغو په وجود کېشی د هغوی له مرتبې څخه هیڅ شی نه لږوی هوا دا ضروری ده کله چه د یوه سری په نسبت په قاطعه و براهینو او نیره و دلائلو ثابت شی چه هغه په رښتیا سره د الله تعالیٰ یقینی استاخی وی نو د دی خبری منل هم په کار دی چه د الله تعالیٰ د هغه د عصمت تکفل کړی دی او همغه ئی د خپلی وحی د وریادولو او پوهولو او وررسولو ذمه وار ګرځولی دی نو څرنگه ممکن کیدی شی چه د ده د دعوت د فرائضو او د تبلیغ په انجام کېشی کوم بل طاقت یا قوت خلل واچوی. نفس وی که شیطان ناروغی وی که جادو لنده ئی دا چه هیڅ یو شی د نبوت او پیغمبری په چارو او

د بعثت په لورو (اوچتو) مقاصدو پوری اړه (تعلق) لری د سحر او جادو لږ څه اثر لویدلی وی او نه کودی او نه جادو د نبوت او د بعثت په فرائضو کښی څه خلل او ډیل اچولی شی.

دوهمه تنبیه : د معوذتینو په قرآنیت باندی د گردو (تولو) اصحابو اجماع ده او د هغوی له زمانی څخه تر اوسه پوری په تواتر سره ثابت شوی ده. یواځی د حضرت ابن مسعود رضی الله عنه څخه نقل کاوه شی چه دوی به دا دوه سورتونه په خپل مصحف کښی نه لیکل. خو دا خبره دی ښکاره وی چه ابن مسعود رضی الله عنه هم د دی دوو سورتونو په قرآنیت کښی هیڅ شک او شبهه نه لرله او دا ئی منل چه دا د پاک الله کلام دی او یقیناً له آسمانه رانازل شوی دی خو د دی د نزول اصلی مقصد رقیه او علاج دی دا نه دی رامعلوم چه د تلاوت دپاره نازل شوی دی؟ که نه؟ نو ځکه د دی دوو سورتونو لیکل په هغه مصحف کښی چه د تلاوت دپاره وی له احتیاطه چپ (خلاف) دی «انه کان لا یعد المعوذتین من القرآن وکان لا یکتبهما فی مصحفه ویقول انهما منزلتان من السماء وهما من کلام رب العلمین ولكن النبی علیه الصلوة والسلام کان یرقی و یعوذ بهما فاشتبه علیه انهما من القرآن أولیستامنه فلم یکتبهما فی المصحف» (د روح البیان د ثلثونم جلد ۷۲۳ مخ وگوری ۱) قاضی ابوبکر باقلانی لیکي «لم ینکر ابن مسعود رضی الله عنه کونهما من القرآن وانما انکر اثباتهما فی المصحف فانه کان یری ان لا یکتب فی المصحف شیئا الا ان کان النبی صلی الله علیه وسلم اذن فی کتابته فیه وکان لم یبلغه الاذن» (د فتح الباری د اتم جلد ۵۷۱ مخ وگوری ۱) حافظ یوه بل عالم د الفاظو داسی نقل کړی دی «لم یکن اختلاف ابن مسعود رضی الله عنه مع غیره فی قرآنیتهما وانما کان فی صفة من صفاتهما» د (فتح الباری د پنځم جلد ۵۷۱ مخ وگوری ۱) په هر حال د ابن مسعود رضی الله عنه دا رای شخصی او انفرادی وه او لکه چه (بزار) تصریح کړی ده هیڅ یو له اصحابو څخه له ده سره متفق نه ؤ او ډیر امکان لری چه وروسته له دی څخه چه هغوی ته په تواتر سره دا ورښکاره شوی وی چه معوذتین هم له متلوه قرآن څخه دی نو هغوی به هم په هغه خپل رومبني فکر باندی پاتی نه وی برسیره په دی د دوی انفرادی رای هم له خبر واحد څخه معلومیږی چه د قرآن د تواتر په مقابل کښی د اوریدلو وړ (لائق) نه دی. په شرح مواقف کښی لیکلی شوی دی «ان اختلاف الصحابة فی بعض سور القرآن مروی الآحاد المفيدة للظن و مجموع القرآن منقول بالتواتر المفید للیقین. الذی یضمحل الظن فی مقابله فتلك الآحاد مما لا یلتفت الیه ثم ان سلمنا اختلافهم فیما ذکر قلنا انهم لم یختلفوا فی نزوله علی النبی صلی الله علیه وسلم ولا فی بلوغه فی البلاغة حد الإعجاز بل فی مجرد کونه من القرآن وذلك لا یضر فیما نحن بصددہ الخ» حافظ ابن حجر رحمة الله علیه وائی «وأجیب باحتمال انه کان متواتراً فی عصر ابن مسعود لکن لم یتواتر عند ابن مسعود فانحلت العقدة بعون الله تعالی الخ» او صاحب المعانی لیکي «ولعل ابن مسعود رضی الله عنه رجع عن ذلك الخ.»

يا الله العليم! ستا شکر په کومه ژبه اداء کړو چه تا مونږ ته داسی خالص توفیق او تیسیر راوباسه چه نن مو دا مهمت بالشان خدمت پای (آخر) ته ورساوه! مونږ د خپل دغه خلوصیت او عقیدت؟ ثمره چه یواځی ستا په فضل او اعانت سره پای (آخر) ته رسیدلی دی ستا د قدسیت لوی دربار ته په ډیر عجز او نیاز دروړاندی کوو امید او هیله (طمعه) لرو چه پخپل فضل او کرم قبول ئی کړی! الهی مونږ معترف یو چه د دی لوی خدمت په پای (آخر) ته رسولو کښی مو حق د اخلاص او د خدمت نه دی اداء کړی خو کله چه ستا رحمت او رأفت سیآت په حسناتو سره بدلولی شی تاته د یوه حسنه صورت بدلول په حسنه حقیقت سره کومه لویه خبره نه ده! ستا مهربانی او لورینی (بخشش) ته هم داسی هیله (امید) ده چه ته د خپلی نکتی پالنی له پلوه دا غمونږ عمل تل مقبول او ژوندی ولری! او د ده د ښو ثمراتو څخه مونږ په دواړو دارینو کښی متمتع وگرځوی!

يا الله العليم! ته د خپل پاک قرآن له برکته مونږ او غمونږ والدین او غمونږ استاذان او غمونږ شیوخ او غمونږ اقارب او احباب او هغه کسان چه په دی ښه کار کښی محرک، داعی، ممد، معاون شوی دی یا هغه پوهان چه دی عظیم الشان کار کښی ئی رفاقت او اعانت راسره کړی دی. مگرد (تول) وښی! او د دنیا او آخرت له بلاؤ څخه ئی مأمون او مصئون ولری! او حضرت شیخ الهند محمود الحسن دیوبندی رحمه الله علیه او حضرت عمدة المفسرین شبیر احمد عثمانی مدظله سره مو په جنت الفردوس کښی یو ځای کړی!

تمت الترجمة والتفسير فله الحمد اولا و آخراً و ظاهراً و باطناً، ربنا لا تؤاخذنا ان نسينا او اخطانا ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم اللهم آنس وحشتي في قبري اللهم ارحمني بالقرآن العظيم واجعله لي اماماً و نوراً وهدى ورحمة اللهم ذكرني منه ما نسيت وعلمني منه ما جهلت وارزقني تلاوته آناء الليل واطراف النهار واجعله لي حجة يا رب العليم!

د قرآن پیل (شروع) په باء، ختم ئی په سین شو ولی؟ ځکه رهبر مو په دارینو کښی قرآن دی بس!

د قرآن کریم دوقوفو رموز (نبی)

- دهرے ژبے ویونکی چه کله خبری کوی نوچیرته دریکی
اوچیرته نه دریکی، کله ډیر اوکله لږ ایساریکی اوپه دی
ودریدو او نه دریدو کښی د خبری پوره بیان او مفهوم
کښی ډیر لوی دخل دی.

د قرآن کریم معجز کلام او عبارت هم د وینا په ډول واقع
دی. له دغه وجی نه اهل علمو د دریدو او نه دریدو (نبی)
(علائم) مقرر کړی دی چه هغی ته د قرآن مجید دوقوفو
رموز وائی.

ضروری خبره ده چه ددی عظیم کتاب لوستونکی
ددی رموزو پوره خیال وساتی او هغه رموز دادی.

○ - چیرته چه خبره پوره شی هلته کښی وړه غونډی دائره
وی، داپه حقیقت کښی غونډه (ت) ده چه د (ة) په هیئت
کښی لیکلی شی اوداد وقف تام علامه ده په دی باندی دریدل
پکاردی، اوس ۀ خونه شی لیکلی مگر وړه غونډی حلقه
اچولی شی دی ته آیت وائی.

م - داد وقف لازم علامه ده په دی باندی هر و مرو (خامخا)
دریدل پکاردی او که چیری خوک ونه درید نو احتمال

لری چه دخبری مطلب به بل خه شی ددی په پښتو ژبه کښی
داسی مثال پوهیدل پکار ده چه چاته وویلی شی :

(پاسه - مه کینه) چه پکښی د پاسید و امر اوله کیناستو
نهی ده نو په - پاسه - باندی دریدل لازم دی او که چیری
متکلم ونه درید نو مخاطب به داسی وگنزی چه (پاسه مه -
کینه) چه په هغه کښی به د ودریدو نه نهی او د کیناستود
امراحتمال کیکی او یقیناً دابه د قائل د مطلب خلاف وی.

ط - داد وقف مطلق علامه ده په دی باندی دریدل پکاردی دا
علامه هلته وی چه کوم خای مطلب نه پوره کیکی او ویونکی
مزیده همڅه وینا کول غواری .

ج - داد جائز وقف علامه ده دلته کښی دریدل غوره اونه دریدل
جائز دی .

ز - داد مجوز وقف علامه ده دلته نه دریدل غوره دی .

ص - داد مرخص وقف علامه ده دلته پیوست (یو خای)
لوستل پکاردی لیکن که چیری څوک ستړی شی او ودریکی
نوهغه ته اجازه شته ،

معلومه شوه چه په (ص) پیوست لوستل د (ز) په نسبت ترجیح لری

صله - داد الوصل اُولی (یعنی وصل غوره) اختصار دی دلته
پیوست لوستل غوره دی .

ق - داد قیل علیه الوقف خلاصه ده دلته دریدل پکار نه دی.
صل - داد قد یوصل علامه ده دلته کله ودریدی شی اوکله نه
لیکن دریدل غوره دی.

قف - داد قف لفظ دی چه معنی ئی ده ودریکه اودا علامه
هله استعمالیکی چه دلوستونکی دپیوستی وینا احتمال وی.
س یا سکت - داد سکت علامه ده دلته لگ وخت دریدل پکاری
خوچه تنفس باقی وی (یعنی ساماته نه شی).

وقفه - داد اوکدی سکت علامه ده دلته دسکت په نسبت دیر
دریدل پکاری لیکن چه تنفس جاری وی (یعنی ساماته نه شی)
په سکت او وقفه کنبی دافرق دی چه سکت کنبی لگ وخت
او په وقفه کنبی دیر وخت ودریدی شی.

لا - دلامعنی چه نیشته داعلامه کله خود آیت پورته وی او
کله عبارت دننه که عبارت دننه وی نودریدل بالکل
نه دی پکار او که دآیت پورته وی نو بیا اختلاف دی.
دخینویه نزد دریدل اود بعضویه نزد نه دریدل روادی
خوکه خوک ودرید یا ونه درید په دی سره مطلب کنبی شه
خلل نه واقع کیکی وقف هله نه دی پکار چه عبارت دننه
لیکلی وی.

ک - داد کذ لك علامه ده یعنی چه کوم رمز (نسبه) دی ک نه

وراندی لیکلی شوی ده دله کنبی دی همغه وکترلی شی.

۵ - دادی علامه ده چه په دی خای دغیر کوفینو په تر د آیت
ده که چا وقف وکړ نو دا عادی (دو باره ویلو) ضرورت نیشته.

۶ - داد دریو تکو (نقطو) وقف تژدی تژدی راخی دی ته
معانقه ویلی شی که خوددی اختصار په مع سره لیکلی شی.
ددی مطلب داده چه دا دواړه وقفونه لکه چه معانقه
کوی او حکم ئی داده چه په دی دواړو وکنبی په یو باندی
دریدل پکاردی په بل نه او په وقف کنبی درموز و (نښو)
قوت او ضعف ملحوظ ساتل پکاردی.

د دویم جلد فہرس
 لہ (۱۶) تر (۳) پارے
 دسورۃ الکھف (۷۵) آیت لہ ابتداء ترپای (آخر) سورۃ الناس

دسورت شماره	دسورت نامہ	دصفحہ رقم	دپارے شمارہ	دسورت شماره	دسورت نامہ	دصفحہ رقم	دپارے شمارہ
۱۹	سُورۃ مَرِیم	۲۰	۱۶	۴۳	سُورۃ الزُّحُوف	۱۰۵۶	۲۵
۲۰	سُورۃ طٰہ	۶۸	۱۶	۴۴	سُورۃ الدُّخَان	۱۰۹۰	۲۵
۲۱	سُورۃ الْأَنْبِیَاء	۱۳۰	۱۷	۴۵	سُورۃ الْبَاقِیَۃ	۱۱۰۵	۲۵
۲۲	سُورۃ الْحَجّ	۱۸۶	۱۷	۴۶	سُورۃ الْأَحْقَاف	۱۱۲۴	۲۶
۲۳	سُورۃ الْمُؤْمِنُون	۲۳۸	۱۸	۴۷	سُورۃ مُحَمَّد	۱۱۵۰	۲۶
۲۴	سُورۃ التَّوْر	۲۸۴	۱۸	۴۸	سُورۃ الْفَتْح	۱۱۷۴	۲۶
۲۵	سُورۃ الْفُرْقَان	۳۴۲	۱۸ - ۱۹	۴۹	سُورۃ الْخُجُرَات	۱۲۰۳	۲۶
۲۶	سُورۃ الشُّعَرَاء	۳۸۰	۱۹	۵۰	سُورۃ قٰت	۱۲۱۹	۲۶
۲۷	سُورۃ التَّمَل	۴۲۹	۱۹ - ۲۰	۵۱	سُورۃ الذَّارِیَات	۱۲۳۵	۲۶ - ۲۷
۲۸	سُورۃ الْقَصَص	۴۸۰	۲۰	۵۲	سُورۃ الطُّوْر	۱۲۵۲	۲۷
۲۹	سُورۃ الْعَنْکَبُوت	۵۳۹	۲۰ - ۲۱	۵۳	سُورۃ النَّجْم	۱۲۶۶	۲۷
۳۰	سُورۃ الرُّوم	۵۸۰	۲۱	۵۴	سُورۃ الْقَمَر	۱۲۸۵	۲۷
۳۱	سُورۃ لُقْمَان	۶۱۴	۲۱	۵۵	سُورۃ الرَّحْمٰن	۱۳۰۱	۲۷
۳۲	سُورۃ السَّجْدَة	۶۳۷	۲۱	۵۶	سُورۃ الْوَاقِعَة	۱۳۱۸	۲۷
۳۳	سُورۃ الْأَحْزَاب	۶۵۲	۲۱ - ۲۲	۵۷	سُورۃ الْحَدِیْد	۱۳۳۷	۲۷
۳۴	سُورۃ سَبَا	۷۱۴	۲۲	۵۸	سُورۃ الْمَجَادَلَة	۱۳۶۲	۲۸
۳۵	سُورۃ قَاٰطِر	۷۵۳	۲۲	۵۹	سُورۃ الْحَشَر	۱۳۸۱	۲۸
۳۶	سُورۃ یٰس	۷۸۱	۲۲ - ۲۳	۶۰	سُورۃ الْمُمْتَحَنَة	۱۴۰۲	۲۸
۳۷	سُورۃ الصَّافَّات	۸۱۶	۲۳	۶۱	سُورۃ الصَّف	۱۴۱۶	۲۸
۳۸	سُورۃ ص	۸۵۸	۲۳	۶۲	سُورۃ الْجُمُعَة	۱۴۲۶	۲۸
۳۹	سُورۃ الزُّمَر	۸۹۳	۲۳ - ۲۴	۶۳	سُورۃ الْمُنَافِقُون	۱۴۳۵	۲۸
۴۰	سُورۃ الْمُؤْمِن	۹۳۸	۲۴	۶۴	سُورۃ النَّحْل	۱۴۴۳	۲۸
۴۱	سُورۃ خَمْر السَّجْدَة	۹۸۵	۲۴ - ۲۵	۶۵	سُورۃ الطَّلَاق	۱۴۵۳	۲۸
۴۲	سُورۃ الشُّوْرٰی	۱۰۲۱	۲۵	۶۶	سُورۃ التَّحْرِیْم	۱۴۶۷	۲۸

د دویم جلد فہرست
 له (۱۶) تر (۳۰) پارے
 د سورة الکہف (۷۵) آیت له ابتداء تر پای (آخر) سورة الناس

دسورت شماره	دسورت نامه	دصفح رقم	دپارے شماره	دسورت شماره	دسورت نامه	دصفح رقم	دپارے شماره
۶۷	سُورَةُ الْمُلْكِ	۱۴۸۰	۲۹	۹۱	سُورَةُ الشَّمْسِ	۱۷۱۴	۳۰
۶۸	سُورَةُ الْقَلَمِ	۱۴۹۴	۲۹	۹۲	سُورَةُ النَّازِعَاتِ	۱۷۱۹	۳۰
۶۹	سُورَةُ الْحَاقَّةِ	۱۵۱۰	۲۹	۹۳	سُورَةُ التَّكْوِيْنِ	۱۷۲۳	۳۰
۷۰	سُورَةُ الْمَعَارِجِ	۱۵۲۳	۲۹	۹۴	سُورَةُ الشُّرُحِ	۱۷۲۷	۳۰
۷۱	سُورَةُ نُوحٍ	۱۵۳۴	۲۹	۹۵	سُورَةُ النَّازِعَاتِ	۱۷۳۰	۳۰
۷۲	سُورَةُ الْيَحْيٰى	۱۵۴۵	۲۹	۹۶	سُورَةُ الْغَافِقِ	۱۷۳۳	۳۰
۷۳	سُورَةُ الْمَرْزِطِ	۱۵۵۸	۲۹	۹۷	سُورَةُ الْقَدْرِ	۱۷۳۹	۳۰
۷۴	سُورَةُ الْمَدَّيْنِ	۱۵۶۹	۲۹	۹۸	سُورَةُ الْبَقِيَّةِ	۱۷۴۱	۳۰
۷۵	سُورَةُ الْقِيَامَةِ	۱۵۸۴	۲۹	۹۹	سُورَةُ الزَّلْزَالِ	۱۷۴۵	۳۰
۷۶	سُورَةُ الْذَّهَرِ	۱۵۹۵	۲۹	۱۰۰	سُورَةُ الْغَادِيَاتِ	۱۷۴۸	۳۰
۷۷	سُورَةُ الْمُرْسَلَاتِ	۱۶۰۷	۲۹	۱۰۱	سُورَةُ الْقَارِعَةِ	۱۷۵۱	۳۰
۷۸	سُورَةُ النَّبَاِ	۱۶۲۱	۳۰	۱۰۲	سُورَةُ النَّكَارِ	۱۷۵۴	۳۰
۷۹	سُورَةُ النَّازِعَاتِ	۱۶۳۱	۳۰	۱۰۳	سُورَةُ الْعَصْرِ	۱۷۵۶	۳۰
۸۰	سُورَةُ عَبَسَ	۱۶۴۲	۳۰	۱۰۴	سُورَةُ الْهُمَزَةِ	۱۷۵۸	۳۰
۸۱	سُورَةُ التَّكْوِيْنِ	۱۶۵۰	۳۰	۱۰۵	سُورَةُ الْفِيلِ	۱۷۶۱	۳۰
۸۲	سُورَةُ الْاِنْشِقَاقِ	۱۶۵۸	۳۰	۱۰۶	سُورَةُ قُرَيْشٍ	۱۷۶۳	۳۰
۸۳	سُورَةُ الْمُطَفِّفِيْنَ	۱۶۶۳	۳۰	۱۰۷	سُورَةُ الْمَاعُونِ	۱۷۶۵	۳۰
۸۴	سُورَةُ الْاِنْشِقَاقِ	۱۶۷۱	۳۰	۱۰۸	سُورَةُ الْكَوْثَرِ	۱۷۶۷	۳۰
۸۵	سُورَةُ الْبُرُوجِ	۱۶۷۸	۳۰	۱۰۹	سُورَةُ الْكَافِرُوْنَ	۱۷۶۹	۳۰
۸۶	سُورَةُ الطَّارِقِ	۱۶۸۵	۳۰	۱۱۰	سُورَةُ النَّصْرِ	۱۷۷۳	۳۰
۸۷	سُورَةُ الْاَعْلٰى	۱۶۸۸	۳۰	۱۱۱	سُورَةُ تَجِيَّتِ	۱۷۷۴	۳۰
۸۸	سُورَةُ الْغَاشِيَةِ	۱۶۹۴	۳۰	۱۱۲	سُورَةُ الْاِخْلَاصِ	۱۷۷۷	۳۰
۸۹	سُورَةُ الْفَجْرِ	۱۷۰۰	۳۰	۱۱۳	سُورَةُ الْفَلَقِ	۱۷۷۹	۳۰
۹۰	سُورَةُ الْبَلَدِ	۱۷۰۹	۳۰	۱۱۴	سُورَةُ النَّاسِ	۱۷۸۱	۳۰

بِحَمْدِ اللَّهِ تَعَالَى وَتَوْفِيقِهِ
انْتَهَى المجلد الثاني - الأخير -

مِنَ الْجُزْءِ (١٦) إِلَى (٣٠)

مِنْ بَدَايَةِ آيَةِ (٧٥) مِنْ سُورَةِ الْكَهْفِ إِلَى آخِرِ سُورَةِ النَّاسِ

دخداى تعالى په مرسته (مدد) او توفيق دويم جلد (آخري)

پاي (آخري) ته ورسيدله (١٦) تر (٣٠) پارے

د سورة الكهف (٧٥) آيت له ابتداء تر پاي (آخري)

سورة الناس

General Organization of the Alexandria Library (GOAL)
Bibliothèque d'Alexandrie

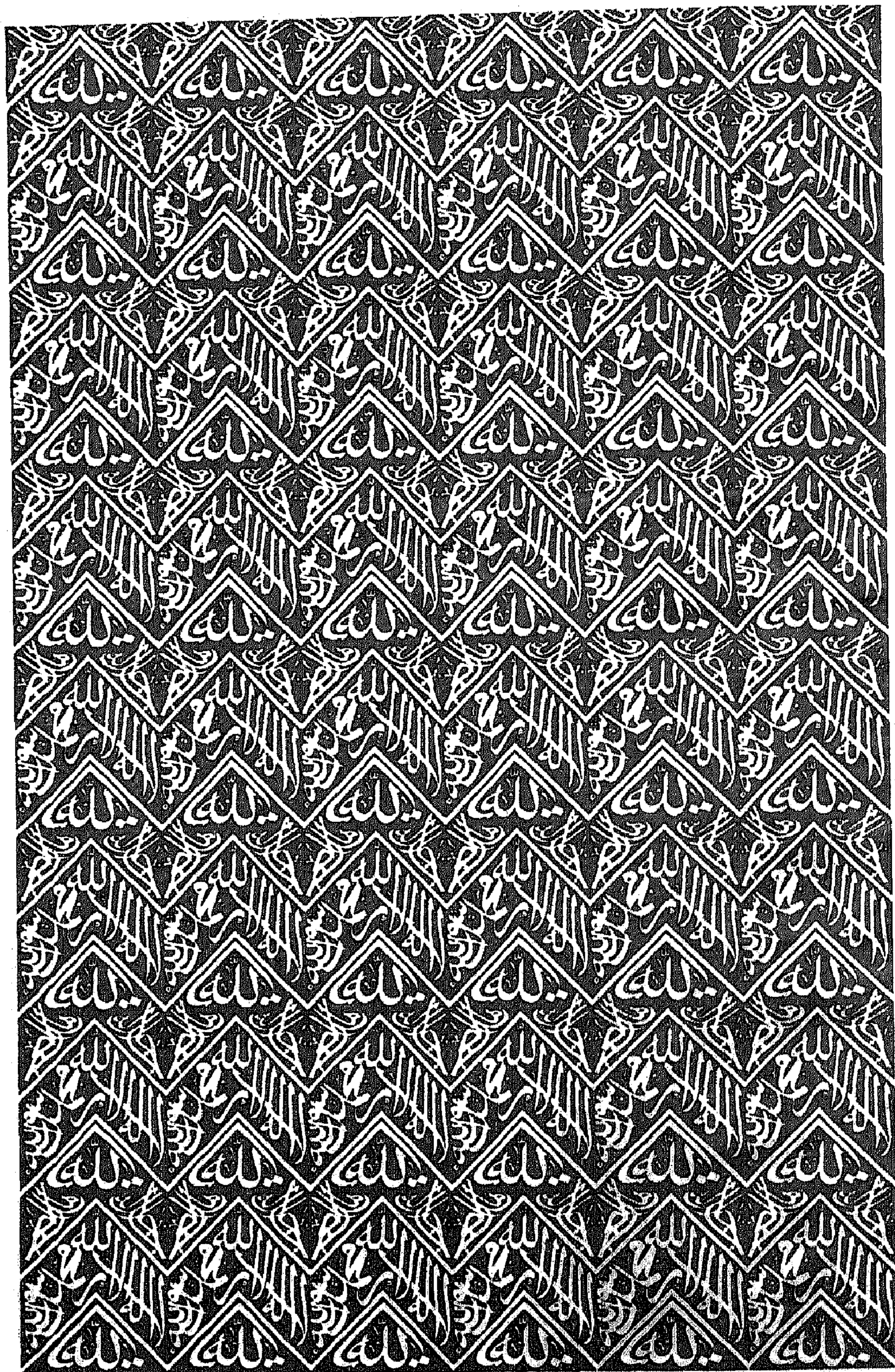
حقوق الطبع محفوظة
المجمع العلمي والبحر المحيّر الشريفين الملك فهد
إطباة المصنف الشريفين

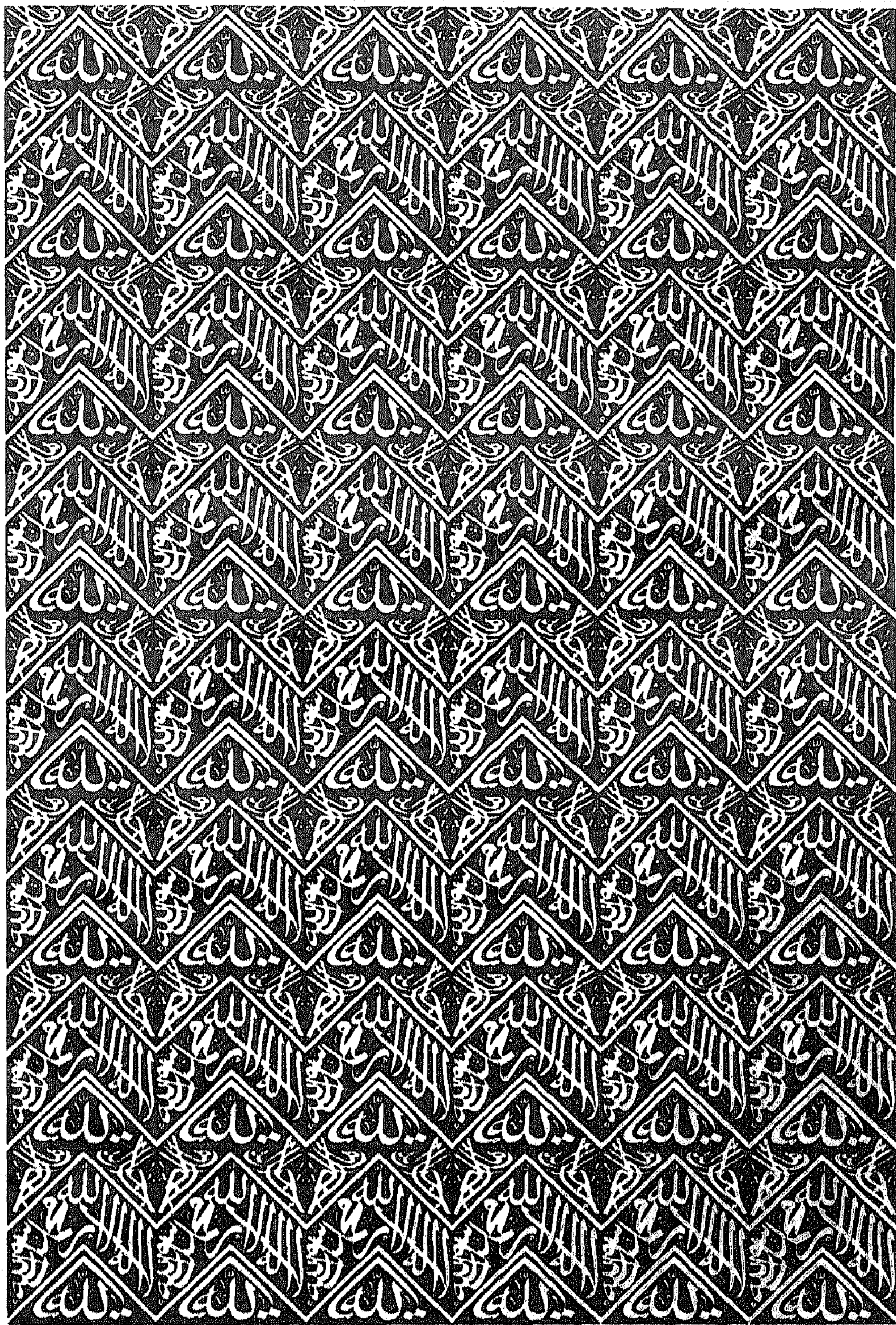

د چاپ حقوق محفوظ دی
پہ حق کنبی د حرمینو شریفینو د خادم پادشاہ فہد
د قرآن کریم د چاپ خانے (ص ۲۵۶۱) مدینہ منورہ

د
قرآن کریم
ترجمہ اور تفسیر
پہ پینتوڑ بہ کبھی

دویم جلد

لہ (۱۶) تر (۲۰)
پارے پورے

Bibliotheca Alexandrina

0270529